KER. JOGI SEMINARIUM
LELTÁRI SZÁM 3927 p

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szaklelt. sz. a 2658/16

Tanszéki lelt. sz.
P
1586/16

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

Szaklelt. 0052
Szakleltár

1897

HARMINCZKETTEDIK ÉVFOLYAM.

BUDAPESTI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁ
H 3.02/R

M. Kir. József Nádor Műszaki Könyvtár

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1897

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1897. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző czikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik.

Dr. Almási Antal, budapesti ügyvédjelölt. 229, (361).
Dr. Angyal Lajos, vágujhelyi ügyvéd. 324.
Dr. Balog Arnold, budapesti ügyvéd. 82, 97, 137, 241, 269, 289, 305, 337, 365, 369. 377, 385, 410.
Dr. Balogh Arthur, m. kir. államvasuti fogalmazó. 161, (170), 177, 197, 217, 273, 297.
Dr. Balpataky Imre, eperjesi ügyvéd. 395.
Dr. Barna Ignácz, budapesti ügyvéd, kereskedelmi akadémiai jogtanár. 382, (398), 407, 422.
Dr. Baumgarten Károly, budapesti törvényszéki biró. 351.
Dr. Bálint Zsigmond, budapesti törvényszéki aljegyző. 238.
Dr. Bárdos Géza, albiró. 365.
Dr. Berczeli Antal, budapesti ügyvéd. 154.
Dr. Berényi Sándor, budapesti ügyvéd. 14.
Biró Vilmos, szegedi kir. táblai biró. 35.
Dr. Bleuer Samu, budapesti ügyvéd. 290, 339, 347, 388.
Dr. Bock Bernát, albiró. 159.
Dr. Borsitzky Imre, sásdi kir. járásbiró. 381.
Dr. Bozóky Alajos, nagyváradi jogakadémiai igazgató. 244, 265, 393.
Dr. Buday László, min. fogalmazó. 294.
Dr. Daróczy Elek, beregszászi kir. ügyész. 135.
Dr. Detre László, budapesti pénzügyi fogalmazó. 151, 213, 277, 423.
Dr. Dobi Imre, pécsi törvényszéki biró. 163, (178)
Dr. Doleschall Alfréd, budapesti albiró. 89, (98, 131, 139).
Dr. Enyiczkey Gábor, budapesti ügyvéd. 30.
Dr. Erőss Samu, budapesti ügyvéd. 205.
Fabiny Ferencz, kir. curiai biró. 350.
Farkas Zoltán, közigazgatási birósági elnöki titkár. 160.
Farkas Lajos, komáromi törvényszéki biró. 334, (341).
Dr. Farkasházi Fischer Hugó, budapesti ügyvéd. 85, 315.
Dr. Fayer László, budapesti egyetemi rk. tanár. 7, 49, 404.
Fejér Márton, budapesti ügyvéd, 185.
Fekete Ödön, kassai kir. táblai tanácselnök. 153, 416.
Fényes Vincze, borosjenői aljárásbiró. 141, 286.
Dr. Finkey Ferencz, sárospataki jogtanár. 113.
Dr. Fischer Lajos, kolozsvári ügyvéd. 39.
Dr. Fodor Ármin, bpesti törvényszéki biró. 343, 413.
Dr. Fleischmann Sándor, budapesti ügyvéd. 33, 73.
Dr. Fraenkel Sándor, budapesti ügyvéd. 17, 423.
Dr. Gaár Vilmos, min. segédtitkár. 18, (28).
Dr. Gold Simon, budapesti ügyvéd. 26, 46, 279. 327, 410, 426.
Dr. Gruber Lajos, budapesti kir. alügyész. 43, 99, 145, 254, 268, 285, 388.
Gulya László, k.-vásárhelyi törvényszéki biró. 52, 133.
Harmath Domokos, tordai telekkvvezető. 301, (308).
Dr. Harmath Jenő, dunavecsei albiró. 356.
Dr. Heil Fausztin, közigazgatási biró. 187, 420.
Dr. Helle Károly, debreczeni jogtanár, 370.
Dr. Herczegh Mihály, egyetemi tanár, a budapesti tud. egyetem rektora. 310.
Dr. Hexner Gyula, liptószentmiklósi ügyvéd. 134, 166, 306.
Hochfelder József, szabadkai tvszéki jegyző. 326.
Dr. Horovitz Gyula, eperjesi ügyvéd. 237.
Hoznek János, kir. kincstári ügyész. 250, (259).
Huf József, soproni ügyvéd. 4, 92, (155).
Dr. Huszár Kálmán, budapesti ügyvéd. 2.
Dr. Illés Károly, budapesti ügyvéd, nyug. kir. ügyész. 121.
Dr. Karády Bertalan, törvényszéki biró. 5.
Dr. Kecskeméti Emil budapesti kir. aljárásbiró.
Dr. Kelemen Lajos, budapesti ügyvéd. 15, (69).
Dr. Kenedi Géza, budapesti ügyvéd. 9, 401.
Dr. Kesserü Lajos, zombori albiró. 21, 93, 143.
Dr. Kindriss Gábor, aljárásbiró. 206.
Dr. Klein Ede, szepsii ügyvéd. 115, (157).
Dr. Kobler Ferencz. kir. kincstári jogügyi fogalmazó. 27, 359.
Dr. Kolosváry Bálint, budapesti törvényszéki aljegyző. 242.
Dr. Kósa Zsigmond, szabadalmi biró. 60.
Dr. Kováts Gyula, egyet. tanár. 65, 105, 129, 146.
Dr. Kovács Marczel, budapesti albiró. 74.
Dr. König Vilmos, budapesti ügyvéd. 126, 233. 313, 353.
Krajtsik Soma, Székesfehérvár javitóintézeti igazgató. 49.
Kunfalvy István, nyiregyházi törvényszéki biró. 114, 202, 221.
Dr. Laczkovich Gyula, temesvári albiró. 210.
Dr. Ladányi Béla Kassán. 426.
Lányi Bertalan, miniszteri tanácsos. 122, 364.
Dr. Lers Vilmos, miniszteri fogalmazó. 202.
Dr. Leszlényi Imre, budapesti ügyvéd. 95.
Dr. Lévy Béla, budapesti ügyvéd. 396.
Dr. Magyary Géza, nagyváradi jogtanár. 1, 146, 409.
Dr. Mandel Ede, kiskőrösi albiró. 196.
Dr. Márkus Dezső, budapesti törvényszéki biró. 54, 66, 345.
Dr. Menyhárth Gáspár, kolozsvári ügyvéd. 300, 354,
Dr. Meszer Artur, budapesti ügyvédjelölt. 252, 386.
Dr. Mészáros Sándor, javitó-intézeti családfő. 190.
Dr. Móricz Károly, kecskeméti jogtanár. 74.
Mózes László, budapesti ügyvéd. 118, (149), 394.
Dr. Nagy Dezső, budapesti ügyvéd. 358.
Dr. Nagy Ferencz, budapesti egyet. tanár. 313, 405.
K. Nagy Sándor, pestvidéki törvényszéki biró. 68, 204.
Dr. Ormos Ede, 130, (138), 316, (373).
Dr. Páyer Imre, budapesti ügyvéd. 268, 424.
Dr. Radits István, zágrábi posta- és távirdai segédtitkár. 90, 124, 141.
Dr. Raffay Ferencz, győri albiró. 86, 110, 262, 270, 318, 342.
Dr. Ráth Zoltán, kassai jogtanár. 57, 321.
Dr. Reichard Zsigmond, budapesti albiró. 411.
Dr. Rónai János, balázsfalvi ügyvéd. 45.
Dr. Rósa Ferencz, budapesti ügyvéd. 389.
Dr. Roth Pál, budapesti ügyvéd. 25, (34), 415.
Dr. Sánta Elemér, budapesti kir. alügyész. 84.
Dr. Sichermann Bernát, kassai ügyvéd. 125.
Dr. Somló Bódog. 76, 220.
Sugár Ignácz, miskolczi ipar- és keresk. kamarai titkár. 165.
Dr. Schächter Miksa, orvos, egyetemi m. tanár. 281, 366.
Dr. Schwarz Gusztáv, budapesti egyetemi tanár. 209. (218, 257, 266), 406.
Dr. Schwarz Izidor, fogalmazó a bosniai országos kormánynál. 278, 224, 240.
Dr. Szabó Sándor, sárospataki jogtanár. 299.
Dr. Szakolczai Arpád, budapesti ügyvéd. 41, 340, 380.
Dr. Szegedy Lajos, albiró. 371.
Székács Ferencz, curiai biró. 402.
Széll Farkas, debreczeni kir. táblai tanácselnök, 11.
Szladits Károly, budapesti törvényszéki jegyző. 194, (212), 231, 374.
Dr. Szirmai Rikárd, budapesti ügyvéd. 148.
Dr. Szokolay István. 81, 208.
Dr. Szőke Nándor, tornai ügyvéd. 261.
Dr. Tarnai János, kir. táblai biró. 285.
Dr. Teller Miksa, budapesti ügyvéd. 62, 245.
Dr. Tolnai Antal, budapesti kir. táblai biró. 350.
Tóth Gáspár, budapesti ügyvéd. 173, (180), 227, 407.
Dr. Töreky Géza. 197.
Dr. Török Emil, budapesti ügyvéd. 102, 364, 399.
Vargha Ferencz, kir. táblai biró. 408.
Dr. Vasdényey Géza, közigazgatási biró. 21, (37, 78, 87).
Dr. Vámbéry Rusztem, budapesti ügyvéd. 6, 136, 275, (291), 309.
Dr. Végh Imre, törvényszéki biró. 228, (235).
Vidor Jenő. 175.
Dr. Vincze Károly, budapesti ügyvéd. 378.
Dr. Vladár Vilmos, szolnoki ügyvéd. 100, 108, 117.
Dr. Waizenkorn Oszkár, budapesti ügyvéd. 225. (234)
Dr. Waldhauser István, budapesti ügyvéd. 182.
Dr. Wintner Samu. 278.
Dr. Wittmann Mór, budapesti ügyvéd. 3.
Dr. Zakariás János, brassói ügyvéd. 293.
Dr. Zollner Béla, budapesti ügyvéd, 253.
Dr. Zsögöd Benő, egyetemi tanár. 329.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1897. évfolyamához.

Lap

Magánjog.

Végrendelet érvénytelenitése iránti per. — Huf József soproni ügyvédtől ... 6
A holtkézi döntvény vitájához. — Dr. Enyiczkey Gábor budapesti ügyvédtől ... 30
Ugyanerről. — P. B. ... 31
Ideiglenes elválasztás és végleges felbontás. — Dr. Fleischmann Sándor budapesti ügyvédtől 33
A házasságjogi gyakorlathoz. — S. A.-tól ... 36
Bérleti szerződés érvényesen köthető-e a gyám által, a kiskoru nagykorusságának elérte utáni időre kiterjedő joghatálylyal. — Dr. Kovács Marczel budapesti albirótól ... 77
Egy vitás jogkérdés. — Huf József soproni ügyvédtől ... 92, 155
Ugyanerről. — Dr. Klein Ede szepsii ügyvédtől ... 115, 157
Ugyanerről. — Gulya László kézdi-vásárhelyi törvényszéki birótól ... 133
Ugyanerről. — Dr. Hexner Gyula liptó-szentmiklósi ügyvédtől ... 134, 166
A quasi desertio. — Dr. Vladár Vilmos szolnoki ügyvédtől ... 100, 108, 117
Ugyanerről. — Tóth Gáspár budapesti ügyvédtől ... 173, 180
A fiágiság maradványa a magyar magánjogban. — Lányi Bertalan min. tanácsostól ... 122
A commoriensek tanához. — V. S. ... 154
Osztrák nők házassága Magyarországon. — Dr. Szladits Károly budapesti törvényszéki jegyzőtől ... 194, 122
Adósság-átvállalás. — Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanártól ... 209, 218, 257, 266
Bírósági gyakorlat a házassági perekben. — Tóth Gáspár budapesti ügyvédtől ... 227
A pactum reservati dominii. — Dr. Végh Imre törvényszéki birótól ... 228, 235
Özvegyi jog és ági vagyon. — Dr. Almási Antal-tól ... 229, 361
Ismeretes volt-e eredetileg a hozomány a magyar jogban? — Dr. Kolozsváry Bálint budapesti törvényszéki aljegyzőtől ... 242
Szavatosság. Felelősség. Veszély. — Dr. Meszer Arthur-tól ... 252
Végrendelet-érvénytelenitési per. — Dr. Wintner Samu-tól ... 278
Ugyanerről. — Dr. Schwarz Izidor-tól ... 307
Házassági perek az uj házasságjog első esztendejében. — Dr. Buday László miniszteri fogalmazótól ... 294
Özvegyi jog az ajándékozáshozi viszonyában. — Dr. Menyhárth Gáspár kolozsvári ügyvédtől 300
A kir. közjegyző által felvett végrendelet alaki kellékei. — Dr. Hexner Gyula liptószentmiklósi ügyvédtől ... 306
A harmadik előnyére kötött ügyletek érvényessége. — Farkas Lajos komáromi törvényszéki birótól ... 334, 341
A magánjogi törvénykönyv bizottságának jegyzőkönyvei. — Lányi Bertalan min. tanácsostól 361
A közszerzeményről. — Dr. Szladits Károly budapesti törvényszéki jegyzőtől ... 374
Az öröklési jog reformkérdései. — (Dr. Barna Ignácz jogászegyleti előadásának conclusiói) 382, 398
A juris quasi possessio a kodifikáló bizottságban. — Dr. Meszer Arthur-tól ... 386
A birói letét tulajdona. — Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanártól ... 406
Elvi határozatok a házassági bontó perek köréből. — Tóth Gáspár budapesti ügyvédtől ... 417

Polgári törvénykezési rendtartás.

Az álügylet és a bizonyitás. — Dr. Kelemen Lajos budapesti ügyvédtől ... 15, 69
Ugyanerről. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől ... 26
Ugyanerről. — Dr. Kobler Ferencz kir. kincstári jogügyi fogalmazótól ... 27
Viszonkereset és beszámitás. — Dr. Gaár Vilmos miniszteri segédtitkártól ... 18, 28
A magyar polg. perrendtartás tervezetére vonatkozó észrevételek. — Dr. Vasdényey Géza kir. közigazgatási birótól ... 21, 37, 78, 87
A végrehajtási törvény 51. §-a. — Dr. Rónai János balázsfalvai ügyvédtől ... 45
Az igazolási keresetek competentiája. — Dr. Gulya László k.-vásárhelyi tvszéki birótól ... 52
Lehetséges-e a békéltetés megkeresés utján? — Dr. Márkus Dezső törvényszéki birótól ... 54
Hogyan értelmezendő a perrendtartás 53. §-ának d) pontja? — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvédtől ... 62
Az 1893 : XVIII. tcz. 95. és 96. §-aihoz. — Dr. Farkasházi Fischer Hugo budapesti ügyvédtől ... 85
Perujitás ügyvéd hibájából. — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól ... 86
Házassági perekben az anyakönyvvezető értesitése. — Dr. Kesserü Lajos zombori albirótól 93
Értékpapir megsemmisitése. — Dr. Leszlényi Imre budapesti ügyvédtől ... 95
Irásbeli szerződés és szóbeli megállapodás. — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól ... 110
Előzetesen végrehajtható itélet és kártérités. — Dr. König Vilmos budapesti ügyvédtől ... 126
Ki utasitandó perre az uj hagyatéki eljárás szerint? — Dr. Bock Bernát albirótól ... 159
A peres tárgy értékének befolyása a birói eljárásra. — Dr. Dobi Imre pécsi törvényszéki birótól ... 163, 178
A kolozsvári kir. tábla 5. sz. polg. határozata. — Dr. Waldhauser István budapesti ügyvédtől 182
A sommás visszahelyezés és az 1893 : XVIII. tcz. — Dr. Erőss Samu budapesti ügyvédtől 205
A 20 frtot meg nem haladó haszonbéri összeg iránt inditott kereset a járásbiróság vagy a községi biróság hatáskörébe tartozik-e? — Dr. Kindris Gábor kir. aljárásbirótól ... 206
A kereset és viszontkereset a felebbvitel szempontjából. — Dr. Laczkovich Gyula temesvári albirótól ... 210
Árverési csarnokok. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől ... 241
A C. lap rendezése a betétszerkesztésnél. — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól ... 262
A felek eskü alatti kihallgatásának reformálása. — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól ... 270
A fizetési meghagyásokról szóló törvényhez. — Fényes Vincze borosjenői kir. albirótól ... 286
A telekkönyvek helyesbitéséről. — Harmath Domokos tordai telekkönyvvezetőtől ... 301, 308
A felebbezési tárgyalások vezetése. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől ... 305
Ugyanerről. — Dr. Rósa Ferencz bpesti ügyv.-től 389
Van-e ujrafelvételnek helye a tényleges birtoklásnál? — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól 318
Észrevételek a sommás visszahelyezéshez. — Dr. Angyal Lajos vágujhelyi ügyvédtől ... 324
A per szünetelése a rendes eljárásban. — Hochfelder József szabadkai tvszéki aljegyzőtől 326
A perjog reformjához. — Spectator-tól 333, 347
A jogügyletek értelmezése a felülvizsgálati eljárásban. — (A Jogászegylet vitája) ... 350, 358
Perujitás sommás visszahelyezési perben. — Dr. Menyhárth Gáspár kolozsvári ügyvédtől ... 354
A könyvkövetelések illetékessége. — Dr. Török Emil budapesti ügyvédtől ... 364
Ugyanerről. — Dr. Szakolczai Arpád budapesti ügyvédtől ... 380
Ugyanerről. — Spectator-tól ... 388
Örökhagyó özvegyének hirdetményi idézése. — Dr. Bárdos Géza albirótól ... 365
Végrehajtók, kézbesitők. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől ... 365
A határjárás és mesgye-igazitásról. — Dr. Borsitzky Imre sásdi kir. járásbirótól ... 381
A birói egyesség hatálya. — Dr. Lévy Béla budapesti ügyvédtől ... 396
Jogügyletek magyarázata a felülvizsgálati eljárásban. — Dr. Magyary Géza nagyváradi jogtanártól ... 409
A fél eskü alatti kihallgatásának kérdéséhez. — Dr. Fodor Ármin bpesti törvényszéki birótól 413

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap

Kereskedelmi, váltó-, szabadalmi, bánya- és csődjog.

A biztositási ügylet érvényessége és a biztositás kezdete.— Dr. Wittmann Mór bpesti ügyvédtől 3
A magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az uj osztrák regulativummal szemben. — Dr. Roth Pál budapesti ügyvédtől 25. 34
Átmeneti intézkedés a szabadalmi jogban. — Dr. Kósa Zsigmond szabadalmi birótól 60
A kereskedelmi ügynökök jogi állása — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 82
A szövetkezeti reform kérdéséhez. — Dr. Török Emil budapesti ügyvédtől 102
Az osztrák cheque-törvény javaslat. — Dr. Sichermann Bernát kassai ügyvédtől 125
A temetkezési társulatok Hódmezővásárhelyen. — Dr. Ormós Edé-től 130, 138
Ugyanerről. — Sugár Ignácz miskolczi ipar- és keresk. kamarai titkártól 165
A szabadalmi jog köréből. — Dr. Szirmai Rikárd budapesti ügyvédtől 148
A czég fogalma és a pénzügyi judikatura. — Dr. Detre László-tól 151
A kereskedelmi társaságok és a pénzügyi jog. — Detre László-tól 213
A budapesti tőzsde uj áruüzleti szokásai. — Dr. Kőnig Vilmos budapesti ügyvédtől 233
Kitöltetlen váltó adásából származó jogviszonyok. — Dr. Teller Miksa bpesti ügyvédtől 245
A magyar bányaügy érdekében 246
Felügyelő bizottság és igazgatóság. — Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanártól 313
Szállitási ügylet. — Szerencse-szerződés. — Burkolt uzsora. — Dr. Ormós Edétől 316, 373
Ugyanerről. — Pax-tól 349
Ugyanerről. — Dr. Szegedy Lajos albirótól 371
A Curia a határidőüzletről. — Dr. Kőnig Vilmos budapesti ügyvédtől 353
Ugyanerről. — Dr. Vincze Károly budapesti ügyvédtől 378
A «Sulyos» és «durva» becsületsértés az ipartörvényben. — Dr. Harmath Jenő dunavecsei albirótól 356
A győri kir. tábla 22. sz. teljes-ülési döntvénye. — Dr. Helle Károly debreczeni jogtanártól 370
A megtámadási keresetekre vonatkozó meghatalmazás pótlásáról. — Dr. Balpataky Imre eperjesi ügyvédtől 395
Kereskedelmi ügynöki szokások. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 410
A magyar és osztrák biztositó társaságok kölcsönös jogviszonyai. — Dr. Roth Pál budapesti ügyvédtől 415

Büntetőjog és bünvádi eljárás.

Büntetőjogi eltiltás az orvosi gyakorlattól. — Karády Bertalan törvényszéki birótól 5
Ugyanerről. — Dr. Vámbéry Rusztem budapesti ügyvédtől 6
Ugyanerről. — Dr. Fayer László egyetemi rk. tanártól 7
Visszaesések. — Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvédtől 9
A becstelenités a Debreczen városi régi jogban. — Széll Farkas debreczeni kir. táblai tanácselnöktől 11
Azon cseléd, ki gazdáját halála után meglopja, a sértett fél inditványára, vagy hivatalból üldözendő-e? — I. Numerius Negidius-tól 13
II. Dr. Berényi Sándor budapesti ügyvédtől 14
III. Aulus Agerius-tól 20
IV. Dr. Kesserü Lajos zombori albirótól 21
A hamis vád kérdéséhez. — Biró Vilmos szegedi kir. táblai birótól 35
A javitóintézeti ügy 41
A «szolgálatban» és «fizetésben» álló fogalommeghatározása. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 43
Az esküdtszék hatásköre sajtóügyekben. — Dr. Fayer László egyetemi rk. tanártól 49
A székesfehérvári javitóintézet. — Krajtsik Soma székesfehérvári javitóintézeti igazgatótól
Tanuk előéletének megkérdezése. — K. Nagy Sándor pestvidéki törvényszéki birótól 68
A sajtóvétségek elévülése. B. L.-től 78
A franczia, német és magyar bünügyi statisztika 1895-ben. — Dr. Doleschall Alfréd budapesti albirótól 89, 98, 131, 139
Adalék a Btk. 42. §-ának magyarázatához. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 99
Compromissum. — V. S.-től. 106
A büntető eljárás a jogakadémiák tanrendében. — Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanártól 113
Az aggkor és testi gyengeség. — Kunfalvy István nyiregyházi törvényszéki birótól 114
A Btk. 165. §-ának magyarázatához. — Mózes László budapesti ügyvédtől 118, 149
Ugyanerről. — Dr. Daróczy Elek beregszászi kir. ügyésztől 135
Ugyanerről. — Dr. Vámbéry Rusztem budapesti ügyvédtől 136
Ugyanerről. — Dr. Kesserü Lajos zombori albirótól 143
Közérdek és magánbecsület. — Dr. Illés Károly budapesti ügyvédtől 12
Alaptalan ügyészi felebbezések. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 137
Néhány szó a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslathoz. — Fényes Vincze borosjenői albirótól 141
Az angol büntető igazságszolgáltatás és börtönügy az utolsó évtizedben. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 145
Még egy kérdés a sajtószabadság érdekében. — Fekete Ödön kassai kir. táblai tanácselnöktől 153
A végrehajtási zálogjog védelme büntető törvénykönyvünkben. — Dr. Berczeli Antal budapesti ügyvédtől 154
Ugyanerről. — Vidor Jenő-től 175
Ugyanerről. — Dr. Mandel Ede kir. albirótól 196
A patronage-rendszer. — V. S.-től 169
Dolus ex re. — Dr. Heil Fausztin közigazgatási birótól 187
Javitó-intézeteink nevelési rendszere és jövője. — Dr. Mészáros Sándor javitóintézeti családfőtől 190
A vétkes és csalárd bukás egy esetéről. — Dr. Töreky Gézá-tól 197
Tettesek, többtettesek, társtettesek. — Kunfalvy István nyiregyházi tvszéki birótól 202
Büntett kisérlete, vagy kisérlet büntette? — K. Nagy Sándor pestvidéki tvszéki birótól 204
Két ember szándékos megölése. — Kunfalvy István nyiregyházi törvényszéki birótól 221
A fokozatos felelősségről. — Dr. Waizenkorn Oszkár budapesti ügyvédtől 225, 231
A Btk. 400. §-a és a társtettesség — Dr. Bálint Zsigmond budapesti büntető törvényszéki aljegyzőtől 238
Az alkoholizmusról Magyarországon. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 254
A kriminálanthropologiai kongressus eredményei. — Dr. Vámbéry Rusztem budapesti ügyvédtől 275, 291
Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban. — Dr. Schächter Miksa egyetemi m-tanártól 281
Ugyanerről. — Dr. Bleuer Samu budapesti ügyvédtől 290
A bünvádi eljárás elévülésének félbeszakitása. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 285
Csek János. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 289
Ugyanerről. — Dr. Szakolczai Arpád budapesti ügyvédtől 340
A Btk. 241. §-a ellen. — Dr. Vámbéry Rusztem budapesti ügyvédtől 309
Az igazságügyi orvosi tanácsról. — Dr. Schächter Miksa egyetemi m-tanártól 366
A fővárosi államrendőrség 1896-ban. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 369
A mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslathoz. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 385
A kir. ügyész felebbviteli joga. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől 388
Ravasz fondorlat és hazugság. — Mózes László budapesti ügyvédtől 394
Igazságügyi müszaki tanács. — Székács Ferencz curiai birótól 402
Mik veendők fel a Btk. novellájába? — Dr. Fayer László egyetemi rk. tanártól 404
Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához. — I. Dr. Barna Ignácz bpesti keresk. akad. tanártól 407., — II. Vargha Ferencz budapesti kir. táblai birótól 408, 468
Az elévülés megelőzése bünügyekben.— Fekete Ödön, kassai kir. táblai tanácselnöktől 416
Villamos erő lopása. — Dr. Heil Fausztin közigazgatási birótól 420

Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.

Jogegység és socialismus. — Dr. Fleischmann Sándor budapesti ügyvédtől 73
A kir. Curia és kir. táblák ügyforgalma 1896-ban 81
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 97
A brassói ügyvédi kamara dijszabása 193
Nem teljes koru ügyvéd bevezethető-e az ügyvédek lajstromába? — Dr. Horovitz Gyula eperjesi ügyvédtől 237
Ugyanerről. — Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakadémiai igazgatótól 244
Ugyanerről. — Dr. Zollner Béla budapesti ügyvédtől 253
Ugyanerről. — Dr. Szőke Nándor tornai ügyvédtől 261
Nem gyakorló ügyvéd követelhet-e ügyvédi munkadijat? — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 269
Az ügyvédi kamarák választmányának és fegyelmi bíróságának hatásköréhez. — Dr. Zakariás János brassói ügyvédtől 293
Az ügyvédi felelősség egy esete. — Dr. Farkasházi Fischer Hugo budapesti ügyvédtől 315
A kegyelmes Curia. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől 377
Ugyanerről. — Y. Z. 390
Ugyanerről. — Ügyvéd 391
A bíróságok munkabeosztása. — x. y. 425

Államtudományok.

Polgári és közigazgatási biráskodás. — Dr. Magyary Géza nagyváradi jogtanártól 1
Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. — Dr. Kováts Gyula egyetemi tanártól 65, 105, 129, 146
Ugyanerről. — Dr. Radits István zágrábi postatávirdai segédtitkártól 90, 124, 141
A képviselői köztisztség és az összeférhetlenség. — Dr. Balogh Arthur magyar királyi államvasuti fogalmazótól 161, 170
Közjog és kiegyezés. — Dr. Balogh Arthur magyar kir. államvasuti fogalmazótól 177
Igazságszolgáltatás a közigazgatásban. — Fejér Márton budapesti ügyvédtől 185
Államjogi szabálytalanságok. — Dr. Balogh Arthur magyar kir. államvasuti fogalmazótól 197
Közösügyi kérdések és osztrák alkotmányosság. — Dr. Balogh Arthur m. kir. államvasuti fogalmazótól 217
Sociologikus irány az államjogban.— Dr. Balogh Arthur m. kir. államvasuti fogalmazótól 273
A közjog és magánjogok kapcsolata. Államtudomány és jogtudomány. — Dr. Balogh Arthur m. kir. államvasuti fogalmazótól 297
Törvény és rendeleti jog. — or. 414

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. Irta Zlinszky Imre. Átdolgozta Dr. Reiner János.— Dr. Márkus Dezső törvényszéki birótól 66
Dr. E. Neukamp. Einleitung in eine Entwickelungsgeschichte des Rechts. — Dr. Somló Bódog-tól 76
Csemegi Károly: Az egyházi holtkéz a magyar törvények szerint. — B. S.-tól 83
Balogh, Illés és Vargha: A bünvádi perrendtartás magyarázata. — Dr. Sánta Elemér budapesti kir. ügyésztől 84
Nagy Ferencz: A magyar váltójog kézikönyve. — Dr. Magyary Géza nagyváradi jogtanártól 146
K. Nagy Sándor: Csend és rend legyen! G. L.-tól 172
Kmety Károly: A magyar közigazgatási jog kézikönyve. — Dr. Lers-Vilmos miniszteri fogalmazótól 202
Pikler Gyula: A jog keletkezéséről és fejlődéséről. — Dr. Somló Bódog-tól 220
Lányi Bertalan: A bányajog alapelvei. — Hozner János kir. kincstári ügyésztől 250, 259
Fayer László: A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala. — Dr. Tarnai János kir. táblai birótól 285
Jászi Viktor: Tanulmányok a magyar-horvát közjogi viszony köréből. — V. S.-tól 339, 346
Grünhut: Wechselrecht. — Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanártól 405

Lap

Vegyes tárgyu czikkek.

Az igazságügyi programmhoz. — Dr. Huszár Kálmán budapesti ügyvédtől ... 2
Az uj bélyeg- és illetéktörvény a gyakorlatban.— Dr. Fraenkel Sándor budapesti ügyvédtől ... 17
Magyarország szociális törvényhozása. — Dr. Szakolczai Árpád budapesti ügyvédtől ... 41
A jogi szakoktatás reformja és a jogakadémiák.— Dr. Ráth Zoltán kassai jogtanártól ... 57
Pro domo. — Dr. Móricz Károly kecskeméti jogtanártól ... 74
Kozma Sándor † ... 257
Az 1889 : XXVI. tcz. módositása. — Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakad. igazgatótól ... 265
A konversionális kölcsönök bélyeg- és illetékmentessége. — Dr. Páyer Imre budapesti ügyvédtől ... 268
Az egyetemlegesség a pénzügyi törvényekben. — Dr. Detre László pénzügyi fogalmazótól 277
Ugyanerről. — Dr. Szabó Sándor sárospataki jogtanártól ... 299
Az egyetem pallosjoga. — Dr. Herczegh Mihály a budapesti egyetem rektorától 310
Viszonosság Németországgal. — Dr. König Vilmos budapesti ügyvédtől ... 313
A jogi szakoktatás feladatairól. — Dr. Ráth Zoltán kassai jogtanártól ... 321
Tanév-megnyitó beszéd. — Dr. Zsögöd Benő egyetemi tanártól ... 329
Inditvány. — Dr. Raffay Ferencz győri albirótól ... 342
A magyar jogászgyülés. — Dr. Márrus Dezső törvényszéki birótól ... 345
Mit népszerüsitsünk? — Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakadémiai igazgatótól ... 393
A jogászi szellem. — Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvédtől ... 401
Ugyanerről. — Dr. Ladányi Béla-tól ... 426
Pénzügyi jogi egyetemlegesség. — Dr. Fraenkel Sándor budapesti ügyvédtől ... 423

Külföldi jogélet.

Külföldi judikatura. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvédtől ... 46, 279, 327, 410, 426
A franczia honossági rendszer reformja.—V.S.-tól 201
A jogi tanulmányok uj rendje Poroszországban. — B. A.-tól ... 249
A feltételes elitélés Angliában. — Dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől ... 268
Törvénykezési viszonyok Németországban. — Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől ... 337
Az osztrák jövedelmI adótörvény. — Dr. Páyer Imre budapesti ügyvédtől ... 423

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

Régi curiai alapitványok. — A Korotnai-féle ügy. — Irodalom. — Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd elkövetheti-e a felfüggesztés tartama alatt a Btk. 381. §-ának 2. pontjában körülirt csalást? — A vizsgálati fogság beszámitása. — Rövid terminusok — A büntető iratok tanulmányozása. — A budapesti ügyvédi kamara jelentésének szerkesztése. — Ügyvéd kerestetik ... 7
A kir. Curia ügyforgalma 1896-ban. — A budapesti törvényszék uj elnöke. — Igazságügyi reformok Fiumében. — A Curia «megütközése». — Curiai teljes-ülés. — Irodalom: ... 15
Esküdtszéki hatáskör az uj bünvádi eljárásban.— Mentelmi jog és fegyelmi eljárás ... 23
A kir. Curia ügyforgalma. — Kir. táblák ügyforgalma. — Irodalom. — A sajtóbirósági hatáskörhöz ... 32
Hogyan kell törvényeket életbeléptetni? — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — A székelyhidi kir. járásbiróságról. — Magyar iró külföldön ... 39
Az 1792-iki magyar Btk. javaslat. — Curiai teljes-ülés. — A felterjesztés hiánya. — Az egri és eperjesi jogakademiákról. — Cultus disparitas. — Hatáskör megállapitása libáknak kutyák által történt megfojtása miatti ügyben. — Irodalom ... 47
Személyzetszaporitás a budapesti V. ker. kir. járásbiróságnál. — Jogtudományi könyvkiadó vállalat. — A kir. Curia ügyforgalma. — Gyakorlati birói vizsga. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — Büntetések átváltoztatása. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból. — A kassai jogakadémiáról. — Megsemmisitett itéletek ... 55
Magyar Jogászegylet. — Reklám a király személyével. — Közigazgatási igazságszolgáltatás. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból. — A vág-sellyei járásbiróságról. — Nők a biróságoknál. — A pozsonyi és nagyváradi jogakadémiáról. — A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei. — Irodalom ... 63
Hatáskòri összeütközés katonai és polgári biróságok között. — Irodalom. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból. — A szegényvédelem kellemességei. — 20 frt értékü szénának szérüskertből való ellopása. — A magyar kir. államvasutak menetjegyirodája nem kereskedő. — Sajtóügyekben használt semmiségi panasz. — Katonai szökevények által elkövetett büncselekmények.—A dr. Vaisz-féle alapitványi vagyon állása 1896-ban. — Ügyvédi munkadij felfüggesztett ügyvédnek 71
A végtárgyalási elnökök hatalmaskodása. — Árverési csarnokok. — Tőzsdebirósági itélet végrehajtása Franciaországban.— Irodalom.— A testi fenyitések. — «Rovott előéletüség» megállapitása ... 78
A sajtóügyi hatáskör kérdéséhez. — Irodalom. — Lehet-e csupán az itéletnek a büntetésre vonatkozó részét felülvizsgálni? — Mi tekintendő a vád visszavonásának? — Magasabb tőzsdei árfolyam számitása nem csalás. — A kecskeméti jogakadémiáról. — A községi bióság által a helybeni végrehajtásoknak dijtalan teljesitése ... 87
Nemzeti vagy nemzetközi alapon kodifikáljunk? — Kriminálpolitika a képviselőházban. — A tudományos irány a birói itéletekben. — Irodalom. — Bagatelügy a büntető törvényszék előtt. — Magyar Jogászegylet. — Budapesti Ügyvédi Kör. — Kőröztetés csekélyebb jelentőségü bünügyeknél. — Egy évi késedelem a felterjesztésben ... 95
Az esküdtszéki törvényjavaslat 35. §-a. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A védő joga védenczével négyszemközt beszélni. — Kir. táblai határozattárba felvett polgári határozat törlése. — Irodalom ... 103
Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Irta Zsögöd Benő. — Az esküdtszék indokolása a kormányjavaslatban. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Személyzet szaporitása a keresk. és váltótörvényszéknél. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróság hivatalos órái. — A budapesti törvényszék felebbezési tanácsa. — Irodalom. — Helyettesitett ügyvéd dijai. — Pénzbüntetés vagy szabadságvesztésbüntetés.— Deák Ferencz levele Mittermaierhez 111
A magyar váltójog kézikönyve. Irta Nagy Ferencz. — A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti rabsegélyző egyletről. — Jogi könyvkiadóvállalat. — A judikatura egyöntétüsége. — Mikor az ügyvéd az utczán ajánlgatja magát. — Irodalom ... 119
Változások az igazságügyminiszteriumban és a kir. Curián. — A budapesti kir. főügyész körrendelete. — Irodalom. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Ismeretlen helyen tartózkodók tulajdonát képező értékpapirok kezelése. — A rendőri feljelentés elutasitható-e a limine? — Könyvek statisztikája. — Amerikai vélemény a budapesti törvényszéki fogházról és a rabsegélyző egylet menedékházáról ... 127
A közigazgatási biróságról. — Az uj bünvádi eljárás egy hézaga ... 136
Manoilovics Emil † — Főkapitányi rendelet az elzüllésnek induló gyermekek érdekében.— A polgári törvénykönyv előkészitése. — Irodalom ... 143
A magánjogi törvénykönyvet szerkesztő bizottság ülései. — Irodalom. — A kir. Curia ügyforgalma. — Gondatlanságból okozott könnyü testi sértés. — A nő nemessége át nem ruházható. — A vasuti állomásfőnök közigazgatási hivatalnoknak tekintendő ... 151
A közigazgatási bíróság köréből. — Corpus juris hungarici. — A központi gyüjtő fogház. — Magyar Jogászegylet ... 160
Nemzetközi büntetőjogi kongressus Budapesten. — A budapesti tud. egyetem jutalomtételei. — Irodalom. — A keresetváltoztatás fogalmához. — Pótlások egy büntető itélethez. — Hatáskör vagy minősités? — Quotális kiegyezés jogi hatása. — Borral telt hordó megfurása. — Magyar Jogászegylet. — Curiosum ... 167
A técsői járásbiróságról. — A felebbezési tárgyalások vezetése. — Perköltségek az igényperben. — Vasuton elveszett áruért kártéritési per. — Készpénzbeli fizetés vagy hitelügylet? — Postatakarékpénztári jegy ellopása. — Irodalom ... 175
Zsitvay Leó átirata a budapesti ügyvédi kamarához. — Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — Curiosum. — Megint az «ur». — Összbüntetés. — Aratógazda járandósága iránti követelés hova tartozik? ... 183
Csemegi Károly megemlékezése Manoilovics Emilről. — A Btk. 62. §-ához. — A kir. Curia ügyforgalma. — Irodalom. — Egy curiai itélet. — Curiosum ... 191
Magyar Jogászegylet. — Összlétszámok. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróságról. — Az állam alaptörvényei iránti tisztelet. — Elismerés mint kereseti jogalap. — A királyi ügyész felebbviteli joga. — Az ügyvédi tisztesség fogalmához. — Sajtórendőri vétségért ki felelős? — A rabsegélyezés Horvátországban ... 199
Az 1899-iki kriminalista nemzetközi kongressus.— Irodalom.— Ügyvédi lajstromba való felvétel.— A háziur törvényes zálogjogának kijátszása. — Korcsmai adósság ki nem fizetése fegyelmi vétség. — A budapesti keresk. és váltótörvényszék pertára. — A pénzügyigazgatóság stilusa ... 207
A visszaeső volt javitóintézeti növendékek nyilvántartása. — A Tarnóczy-féle végtárgyalás. — Deák Ferencz életrajza. — Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — A budapesti V. ker. kir. járásbiróságról. — Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd ujabb fegyelmi vétsége. — Ismét bentfelejtettek a fogházban valakit ... 215
A kir. Curia ügyforgalma. — Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban. — A miskolczi ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Hamis váltópénznek az automatába való bedobása. — A putativ házassághoz. — A pozsonyi jogakadémiáról ... 223
Ügyvédek nemzetközi kongressusa. — Perujitás sajtóügyben. — A putativ házassághoz. — Irodalom. — Folytatólagos csalások megelőzésére vizsgálati fogság. — Rendőri nyomozat alapján birói körözés. — Rendőri megfigyelés alá helyezés miatt hivatali visszaélés vádja. — Ügyvéd kerestetik. — Irodalom ... 231
A Vaisz-féle alapitványról. — Megsemmisités.— A Btk. 335. §-ának értelmezése. — Az örökösödési eljárás hivatalból való megindításának egy esetéhez. — A putativ házassághoz 239
A két magyar egyetem jogi karának forgalma. — A jogakadémiákról. — Ügyvédjelölt bejegyzése mint okirathamisitás. — Az örökösödési eljárás hivatalból való megindításának egy esetéhez. — A hagyatéki leltár beszerzése a gyámhatóság által ... 247
Kozma Sándor † — A közigazgatási bíróság itéleteinek közzététele. — Uratlan hagyaték. — A pénzágensek üzelmei. — Holttesten levő tárgy lopása. — Egy árvaszéki végzés. — Párviadalnál karczolás is sebesülésnek tekintendő. — Összbüntetés. — Arató gazda járandóságai. — Hatóság elleni kihágás. — Mezei kár megtéritése iránti eljárás ... 255
A kir. Curia ügyforgalma. — Az eperjesi ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A szvidniki járásbiróságról. — A tatai kir. végrehajtóról. — Az anthropometriai mérések szükségessége. — Őrült bünösök. — Egy «kriminalista» vádlott. — Az örökösödési eljárásról szóló törvény átmeneti intézkedéseihez ... 263
A fogházkönyvtárak. — Dárday Közigazgatási Törvénytára. — A fővárosi administratio köréből. — Magyar honpolgárságnak távollét által való elvesztése. — Hatáskör megállapitása izgatás miatti ügyben. — Hagyatéki ügyben felmerült közjegyzői dijak ... 271
A XI. jogászgyülés évkönyve. — Bünvádi felebbezés alakszerüsége. — A birói enyhitési jog törvényes korlátai. — A nagyobb mennyi-

Lap

ségü «terménykészlet» fogalma. — Non bis in idem ... 279
Stilus curialis. — Magyarország az Institut du droit international kongressusán. — Büntetett előélet. — A halálesetet felvevő közeg megbirságolása. — Idegen nemzeti szinek nyilvános használata. — Irodalom. — A kecskeméti jogakadémiáról ... 287
A kir. Curia ügyforgalma. — Ereklyék lopása. — A budapesti tud. egyetem jogi karának tanrendje. — A pozsonyi és egri jogakadémiákról. — A Központi Értesitő sajtóhibái. — Rovott előélet nem sulyositó körülmény. — Litografált ügygondnok ... 295
Pulszky Ferencz † — A delegatio és a quota. — A szóbeliség a gyakorlatban. — Irodalom. — Lombroso. — A Magyar Jogi Lexicon és a külföld. — Nyilvánosság a Curián. — Irodalom 303
A magyar bünvádi eljárási törvény franczia nyelven. — A budapesti tud. egyetem hallgatói. — A szóbeliség a gyakorlatban. — A fél eskü alatti kihallgatásának kérdése. — A Bertillonage Magyarországon ... 311
Verbőczy szobra. — A részvénytársaságok és szövetkezetek ellenőrzése. — A Btk. 241. §-a ellen. — Az eperjesi jogakadémiáról ... 319
Nyelvváltság. — A kir. Curia ügyforgalma. — Magyar Jogászegylet. — Az otthon védelme. — A nemzetközi szövetkezeti egylet. — Vidéki csendélet. — Viszonvád sajtóügyben. — Illetékesség sajtóügyben ... 327
A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — A budapesti keresk. és váltótörvényszék uj ügybeosztása. — Irodalom. — Zsarolás vagy rablás? — Adalék a makacssági eljáráshoz a kihágási eljárásban ... 335
Magyar Jogászegylet. — Mult századbeli magyar törvényjavaslat egy német folyóiratban. (Gerichtssaal). — Gyermekvédő nemzetközi kongressus. — Országos ösztöndijalap. — A vizsgálati vallomás jelentősége a bünvádi perben. — Csalás vagy okirathamisitás? ... 343
A magyar ált. polgári törvénykönyv szerkesztő bizottsága. — Jogászegylet és Jogászgyülés ... 352
Jogászegylet és Jogászgyülés. — Corpus juris Hungarici. — Irodalom. — Természetellenes viszony nők között ... 360
Irodalom. — A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága. — A visszaesés fogalommeghatározásához. — Az alanyi bünösség megitélése. — Halasztások költségei ... 367
A Btk. novellája. — A magánjogi kodifikáló bizottságból. — Ismét fogházban felejtettek valakit. — Védőbeszédek kiadása. — Irodalom. — A Btk. 338. §-a. — A lopott dolgok értékének egybefoglalása. — A budapesti törvényszék irattára ... 375
A tudomány népszerüsitése. — A budapesti Ügyvédi Kör évi jelentése. — A Kbtk. 129 §-a. — A «vakmerőség» mint sulyositó körülmény. — Ellentétes kijelentéseket tartalmazó végzés. — A vizsgálati fogság beszámitása. — Az előzetes letartóztatás beszámitása. — A biztositási ügynökök üzelmei ... 383
Magyar Jogászegylet. — Visszaeső javitóintézeti növendék. — Italmérési jogtól való eltiltás. — A kegyelmes Curia ... 392
A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti keresk. és váltótörvényszék egy kezelési hiányossága. — A budapesti ügyvédi körből. — Irodalom. — A könyvkövetelések illetékessége. — A kiadmány terve miként szerkesztendő? — Az ügygondnok felebbezési joga büntető perben. — Ügyvéd elleni feljelentés félretételéről értesitendő-e az ügyvédi kamara? — A kinálkozó alkalom mint enyhitő körülmény. — Kövek ablakon való bedobásánál hatásköri kérdés. — A munkások ügyeinek gyors elintézése. — Folytatólagos cselekmény? ... 399
A polgári törvénykönyv szerkesztő bizottságának jegyzőkönyvei a bíróságoknál. — A budapesti törvényszék elnökének vizsgálatai. — A mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslathoz. — Reiner János összegyüjtött dolgozatai. — Kánonjogi szigorlat latin nyelven. — Egy főur fogsága a XIX. század végén. — A jogászi szellem. — Életbiztositási összeg nem képezi a hagyaték alkatrészét. — Végrehajtói mizeriák. — A vizsgálóbirák idézései ... 411
Az igazságügyi költségvetésből. — Az Annuaire

Lap

de Législation Étrangère. — Franczia folyóirat az 1792-iki magyar büntető törvénykönyv javaslatáról. — A budapesti ügyvédi kamarából. — Kodifikationális kiadványok. — Magyar Jogászegylet. — Ügyvéd elleni feljelentés félretételéről értesitendő-e az ügyvédi kamara? — Uj telekkönyvi hatóságok. — Irodalom ... 419
Javitóintézeti növendékek tolvajszövetsége. — A dijnokok és az irodaszerek. — Az itéletnek a Btk. 277. §-a szerinti közzététele. — Nyilt kérdés. — A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága. — Fővárosi életkép. — A pactum reservati dominii. — A tőzsdei áruüzleti szokásokról ... 427

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

A minősitett lopások. — Az uj polg. perrendtartás 8
A rendőri felügyelet. — A sajtó utján elkövetett becsületsértés ... 48
A legfőbb törvényszék ügyforgalma ... 144
Az uj polgári perrendtartás ... 152
Az uj polgári perrendtartás ... 208
Ifjukoruak büntetése. — Patens reform ... 256
A hivatalos öltözet ... 296
A talár ... 304
Grünhut váltójoga ... 312
Biróhiány. — A talár ... 368
Jogi napilap. ... 420

Németország.

Fajtalan iratok terjesztése ... 8
A feltételes elitélés. — A «Justizrath» czim. — Előadási cyclus a börtönügyről. — Nemzetközi büntetőjogi egyesület ... 16
Büntetőjogászok háboruja. — A választási vesztegetésekről. — Igazságügyi statisztika. — Irodalom ... 24
A kereskedelmi törvény javaslata. — A bérlő joga. — Helyeslés a végtárgyaláson. — Párbaj és becsületbiróság ... 32
Börtönviszonyok. — «Absurd» kifejezés becsületsértés ... 40
Hivatalnokok panasza. — Tanfolyamok az uj polgári törvénykönyv megtanulására ... 48
Különleges biróságok. — Felségsértési eset. — Bünvádi statisztika. — Ügyvédség szaporodása 56
Költségek viselése sajtóügyben. — Orvosi becsületbiróságok ... 64
Telekkönyvi reform. — Papok a politikában 72
Uj tanulmányi és vizsgarend Poroszországban 88
Dologházak Bajorországban. — A telekkönyv nyilvánossága. — Sajtóvétségek elévülése ... 96
Pénzbüntetés lefizetése az elitélt helyett ... 120
Német törvényhozás ... 128
A kodifikáczió késedelme. — Egyetemek tanrendjei. — Jogászgyülés. — Kriminál-anthropologia ... 144
A polgári perrendtartás javaslata. — Uj kereskedelmi törvény ... 152
A német polg. törvénykönyv kommentárjai 168
A német polg. törvénykönyv franczia kiadása. — Az anthropometrikus mérések ... 176
A nők fölötti családi hatalom ... 192
Telekkönyvek. — Elitélteknek földmives munkára való alkalmazása. — Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft 208
Ellenmondások a birodalmi törvényszék gyakorlatában. — A vádlott «ur». — Orült foglyok 216
A dolus eventualis ... 224
Telekkönyvvezetők megvesztegetése. — Irodalom. — Birák kifogásolása ... 232
Egyetemi reformok ... 240
A Lippe-féle trónöröklési vita ... 256
Curzusok a polgári törvénykönyvről. — Igazságügyi statisztika. — A strassburgi egyetem története ... 264
A német polg. törvénykönyv az egyetemeken 280
A birodalmi törvényszék ügyforgalma. — Törvényszéki lélektan-egyesület. — Az uj német kereskedelmi törvény. — Fegyenczek a vizáradásoknál ... 296
Psychiatriai ismeretterjesztés. — A legfőbb törvényszék statisztikája. — Ügyvéd elleni becsületsértés. — Becker. — Koldulásnál orgazdaság ... 312

Lap

Stylus curialis és a polgári kodex ... 320
Az ügyvédi és közjegyzői alkalmazottak anyagi helyzete. — A porosz felső közigazgatási biróság. — Előadások a polgári kodexről. — Nemzetközi büntetőjog ... 328
Törvénybőség Németországban ... 336
A polgári kodex az egyetemeken. — A Justiznovella ... 344
A Holtzendorff-alapitvány pályázata ... 352
A kegyelmi jogról a középkorban ... 368
Az egyetemi tanrend átalakitása ... 376
Kereskedelmi választott biróságok. — A birodalmi törvényszék ügyforgalma. — A szövetségtanács müködése ... 400
A büntetések végrehajtása. — Előadások a polgári törvénykönyvről ... 420
Az egyház meggyalázása ... 428

Franczia ország.

A franczia Btk. revisiója. — Ügyvédség ... 40
Az alkoholismus ... 88
Bünvádi novella ... 144
Pályázatok ... 176
A védelem jogai ... 184
A socialismus egy ellensége. — A franczia szónoklat. — Encyclopedia ... 280
A parasztság története ... 288
Berryer életrajza ... 312
Loi Bérenger ... 328
Bertillonage ... 336
A házasságkötés formalitásai ... 368
Bertillonage ... 384
Bertillonage ... 400
A bünvádi eljárás előkészitő részének reformja. — Ügyvédkisasszony ... 420
A bünvádi eljárási novella ... 428

Schweiz.

Nők mint ügyvédek ... 48
A lausannei egyetem gyüjteményes diszmunkája 160
Bertillonage ... 296

Svédország.

Nők a jogi pályáján ... 384

Olaszország.

A camorra az olasz börtönökben ... 144
Irodalom ... 152
Lombroso önmagáról ... 168
Nemzeti jogi kongressus ... 176
Az esküdtszékről ... 184
Beccaria mint őrült ... 208
A gyermek-büntettesek psychologiája. — Serafini 312
A feltételes elitélés ellen ... 344
A kóros nemi ösztön psychopathiája ... 384

Belgium.

Nemzetközi ügyvédgyülés ... 8
Alkoholismus és kriminalitás ... 72
A fiatalkori büntettesek ellen ... 176
A brüsseli nemzetközi ügyvédgyülés ... 240
Az ügyvédgyülés ... 296

Hollandia.

A nemzetközi magánjog kodifikácziója ... 96

Anglia.

Esküminták ... 24
Botbüntetés. — Rabsegélyző egyletek ... 48
Végrendeletmagyarázat ... 96
A hosszu vizsgálati fogság ellen ... 104
A börtönök ... 168
Munkástörvényhozás. — Nők mint büntettesek 208
Interwiew egy londoni tolvajnál ... 320
Törvény a villamos erő lopásáról ... 336
Az összehasonlitó jogtudomány müvelésére alakult egylet ... 420

Oroszország.

Esküdtszékek ... 64
Igazságügyi viszonyok ... 96
Telekkönyvek ... 264
Bertillonage ... 296

	Lap
Lombroso Oroszországban	312
A halálbüntetés	376
Spanyolország.	
Bertillonage	120
A lissaboni nemzetközi kriminalista kongressus	232
Románia.	
Kereskedelmi törvény	152
Bertillonage	336
Amerika.	
Egy halálra itélt utolsó órái	8
Fegyenczalap Ohioban	120
Tüzvész a fegyházban	216
Kriminalitás és időjárás	224
A kriminalitás elleni küzdelem	240
A bünösök betörésmentes albuma	296
Az ujságirók ellenségei	368
Eredeti verdikt	384
A lynch-justiz	392
Afrika.	
A Kongo állam büntetőtörvény-novellája	48
Ázsia.	
A feltételes elitélés Japánban	200

A melléklapban megjelent közel 700 curiai határozat és ezen kivül:

	Lap
Az 1792-iki Btk. javaslat bevezető része	37
A budapesti egyetem jogi korának tanrendje az 1896/97 tanév II. felére	47
A javitó-intézeti vita a Jogászegyletben	53
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből	93
A bünvád. eljárás életbeléptetési törvényjavaslatának indokolása az esküdtszék intézménye tekintetében	102
Magyar Jogi Lexikon	111
A budapesti királyi főügyész 1960/97, számu rendelete	119
A h.-mvásárhelyi első 50 frtos protestans temetkezési egylet módositott alapszabályai	127
A budapesti rendőrfőkapitány rendelete az elzüllésnek indult gyermekek érdekében	134
Igazságügyi ministeri rendelet a betétszerkesztési utasitás B. §-ának módositása, illetve kiegészitése tárgyában	231

—

Külön mellékleten adtuk a magánjogi polgári törvénykönyv szerkesztésére kiküldött szerkesztőbizottság üléseinek jegyzőkönyveit.

Harminczkettedik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1897 január 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetesi dij: felevre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Polgári és közigazgatási biráskodás. Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az igazságügyi programmhoz. Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtől. — A biztositási ügylet érvényessége és a biztositás kezdete. Dr. WITTMANN MÓR budapesti ügyvédtől. — Felsőbirósági határozatok birálata. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Büntetőjogi eltiltás az orvosi gyakorlattól. I. Dr. KARÁDY-BERTALAN kir. törvényszéki birótól. — II. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Polgári és közigazgatási biráskodás.

Abból az alkalomból, hogy január 1-én a közigazgatási biráskodásról szóló törvény életbe lép, akarunk a polgári és közigazgatási biráskodás viszonyáról megemlékezni.

Bármennyire kivánatos a magánjog egysége érdekében, hogy magánjogi jogviszonyok fölött a biráskodás a polgári bíróságokat illesse, ez sem nálunk, sem másutt következetesen keresztülvive nincs. Még Franciaországban is, a hol a közigazgatást a biráskodástól teljesen függetleniteni törekesznek, van számos magánjogi ügy, különösen azok, a melyekben a fiskus van érdekelve, melyek nem a polgári, hanem a közigazgatási bíróságok elé vannak utalva. De viszont vannak közjogi természetü kérdések, pl. a közvetett adók, a melyek a polgári bíróságok elé tartoznak. Németország egyes államaiban a közigazgatási és polgári bíróságok hatáskörét lehetőleg elvi alapon, a köz- és magánjogi jogviszonyok különbsége alapján határozzák meg a törvények, a gyakorlat és az elmélet, de azért van itt is számos magánjogi viszony, melyekben a közigazgatási bíróságok járnak el. S még inkább ingadozik a kétrendbeli bíróság hatáskörének elválasztó vonala Ausztriában, a hol az 1867 deczember 21-iki alaptörvény 15. §-a taxativ felsorolás nélkül csak elvben határozza meg azokat az ügyeket, melyek a közigazgatási bíróság elé tartoznak. Sőt ezen §. azon rendelkezése folytán, hogy midőn egy közigazgatási hatóság két, egymással szemben álló fél jogviszonyai fölött határoz, a határozattal meg nem elégedő fél a polgári bíróság elé fordulhat: számos közigazgatási természetü ügyet a polgári bíróságok hatáskörébe von.

Nálunk a polgári bíróságok és közigazgatási hatóságok hatásköre szintén a *magán- és közjogi jogviszonyok* megkülönböztetésén alapszik. Hogy azonban a különbség miben áll, azt törvényeink természetesen nem határozzák meg, a törvénykezési rendtartás 7. §-a erre csak ezzel a két szóval: *polgári jogügyek*, czéloz egész általánosságban. Vitás esetekben a polgári bíróságok, hatásköri összeütközés esetében a minisztertanács döntik el, vajon a kérdéses ügy polgári jogügy-e.

Vannak azonban magánjogi természetü jogviszonyok, a melyekről bizonyos, hogy nem a polgári bíróságok elé tartoznak, mert egyes törvények azokat kifejezetten a közigazgatási hatóságok elé utalják; az 1896: XXVI. tcz. életbe léptével pedig ezek legnagyobb része a közigazgatási bíróság elé tartozik.

A reform jelentősége magánjogi szempontból épen ebben rejlik. A magánjogi kérdések nagy zöme, melyek eddig minden eljárási és sokszor személyes garantia nélkül különböző közigazgatási hatóságok által biráltattak el, ezentul minden követelményeknek megfelelő bíróság által, habár csak legfelsőbb fokban, lesznek eldöntve.

S hogy ennek jelentőségét annál jobban méltányolhassuk, lássuk közelebbről azon magánjogi kérdéseket, a melyekre a közigazgatási bíróság hatásköre kiterjed.

A törvény által részletesen felsorolt ügyek közt van számos, a melyek nem közigazgatási, hanem magánjogi természetüek. Ezek közül csak a szembetünőbbeket emlitjük fel, a melyeknek magánjogi természete felől alig lehet kétely. Ilyenek az 54. §-ban felsorolt vitás kérdések a vizhasználat, hajózás, fausztatás és tutajozás tekintetében az érdekelt felek közt; ilyenek az 58. §. alapján a vizi szolgalmak használata és megszünése iránt a jogosult és terhelt közt felmerülő vitás kérdések. Mert kétségtelen, hogy az a kérdés, hogy valaki a vizet más telkén mennyiben használhatja, a vizi szolgalmat mikép gyakorolhatja, épugy magánjogi kérdések, mint az, hogy a vizi szolgalomért a telektulajdonosnak minő ellenérték fizetendő, a melyre a vizjogi törvény a polgári bíróság hatáskörét állapitja meg (170. §.). Hasonlókép magánjogi természetüek a vadászati (XI. cz.), a halászati (XII. cz.), cseléd-, munkás- és napszámos (XIII. cz.), házközösségi ügyek (XIV. cz.) és az erdészeti ügyek legnagyobb része, névszerint azok, a melyeket a 73. §. 3. bekezdése és a 74. §. felsorol.

A törvény nem vesz át több ügyet a polgári bíróságoktól a közigazgatási bíróság hatáskörébe, mint a mennyi már eddig is a közigazgatási hatóságok elé tartozik. Tehát a törvény nem foglal magában oly rendelkezést, a mely a polgári bíróságok hatáskörét a közigazgatási bírósággal szemben megszoritaná.

S ezt annak daczára állithatjuk, hogy a törvény 18. §-a olyan intézkedést tartalmaz, melyből az ellenkezőt lehetne következtetni. E szerint: «A törvény (rendelet) azon intézkedései, melyeknél fogva a felek a közigazgatási eljárás befejezése után a törvény rendes utján kereshetnek orvoslást: a közigazgatási bíróság elébe utalt ügyekre nézve hatályukat vesztik.»

Ha már most azt akarjuk tudni, hogy melyek ezek az ügyek, szemügyre kell vennünk a törvény taxativ felsorolását (22—83. §§), melyben a jog- és törvényhasonlatosság kizárásával (19. §) a közigazgatási bíróság hatásköre meg van á lapitva. És ha ezt az eléggé fárasztó munkát elvégeztük, arra a meglepő eredményre jutunk, hogy azon ügyek közt egyetlen egy sincs, a melyben egy törvény vagy rendelet a közigazgatási eljárás befejezése után a polgári bíróság előtt eljárásnak eddig helyt engedett volna. Világos tehát, hogy a törvény 18. §-a nem szoritja meg a polgári bíróságok hatáskörét, mert a közigazgatási bíróság elé tartozó ügyek eddig is teljesen el voltak vonva a polgári bíróságok hatósága alól, vagyis azokban a közigazgatási eljárás után eddig sem volt helye a polgári bíróság előtti eljárásnak.

Nehogy valaki félreértsen, hangsulyoznom kell, hogy vannak magánjogi természetü ügyek, melyekben előzetes közigazgatási eljárás után van helye a polgári bíróság előtti eljárásnak. Ilyenek példaképen az 1884; XVII. tcz. 176. §-a szerint a főnök és iparossegéd vagy tanoncz közt a szolgálati viszonyból felmerült vitás kérdések, halászati jog gya-

korlásának kérdése idegen területen (1888. évi XIX. tcz. 3. és 5. §§.) a vámszedési engedély-okirat értelmezésének kérdése (1894. évi I. tcz. 88. §.), határjelek felállitásának, kijavitásának és megujitásának kérdése, ha egyuttal a határ is vitás (1890. évi XII. tcz. 34. §.) stb. Ámde ezen ügyek között egy sincs, a melyet a törvény a közigazgatási bíróság elé utalna. Ezekben tehát ezentul is a közigazgatási hatóság fog eljárni, minek befejeztével a polgári bíróság előtt lesz eljárásnak helye.

Ezek után én előttem kétségtelen, hogy a törvény 18. §-a nincs összhangban a törvény többi rendelkezéseivel, és e §. a törvény alkalmazásánál csak zavart idézhet elő, melynek rendelkezését el kellett volna hagyni, a gyakorlatban pedig figyelmen kivül hagyandó, mert a közigazgatási bíróságnak soha sem lesz módja azt alkalmazni.

E §. különben egy alkotmányjogi tévedést is rejt magában. Az mondatik benne, hogy «törvény», «rendelet» — ez az utóbbi csak zárjelben van emlitve — utasit valamely ügyet előbb a közigazgatási eljárásra, azután a törvény rendes utjára, azaz a polgári bíróság elé.

Kétségbe kell vonnunk azt, hogy egy magánjogi természetü ügyet pusztán egy rendelet, tehát törvényben foglalt felhatalmazás nélkül, utasithatna előbb a közigazgatási hatóság és csak azután a polgári bíróság elé. Hogy magánjogi jogviszonyok fölött kizárólag a polgári bíróságok itélnek, az alkotmányjogi és egyuttal perjogi alaptétel; ki van mondva az 1869. évi IV. tcz. 1. §-ában s kitünik az 1868. évi LIV. tcz. 7. §-ából is. Csak törvényben, illetve törvényben adott felhatalmazás alapján kibocsátott rendeletben mondható ki az, hogy valamely magánjogi ügyben előbb a közigazgatási s azután a polgári bíróság járjon el. A törvényhozás mindenesetre nagy közjogi tévedésbe esett, a mennyiben a törvény 18. §-át nem igy értette. Egyébiránt nincs is tudomásunk oly rendeletről, a mely törvényes felhatalmazás nélkül utalna egy ügyet előbb a közigazgatási és csak azután a polgári bíróság elé.

A tétel azonban forditva is áll. Közigazgatási természetü ügy csak törvénynyel, illetve törvény alapján kibocsátott rendelettel vonható a polgári bíróságok hatáskörébe. Mind a két irányban tehát a hatósági körök csak törvénynyel illetve törvény alapján kibocsátott rendelettel terjeszthetők ki oly ügyekre, melyek közjogi, illetve magánjogi természetüknél fogva már fogalmilag is nem oda tartoznak, ki lévén zárva az, hogy ezek a hatáskörök pusztán rendelettel szabályoztassanak.

Még a jövőre is ki van zárva annak a lehetősége, hogy pusztán rendeleti uton egy magánjogi ügy a polgári bíróságok hatásköréből a közigazgatási bíróság hatáskörébe vonassék. Mert habár a törvény 16. §-a a közigazgatási bíróság hatáskörét a törvényben felsorolt ügyeken kivül miniszteri rendeletben, törvényhatósági vagy rendezett tanácsu város szabályrendeletében foglalt ügyekre is kiterjeszthetőnek mondja: ez csakis olyan ügyekre nézve történhetik, a melyek közigazgatási természetüek. Azt, hogy ez magánjogi ügyekre is értendő, miután ez egy alaptörvény megváltoztatását jelentené, világosan ki kellett volna mondani.

Az uj törvény tehát, a polgári bíróságok hatáskörén nem változtat, azt nem szoritja meg, habár kétségtelen, hogy a törvény 18. §-ának egyes ügyekre nézve ez a czélzata.

És ha nemcsak elvi, de czélszerüségi szempontból is nézzük a kérdést, erre nincs is szükség. Azt nem akarjuk kutatni, hogy mindazon magánjogi ügyekben, melyekben eddig a közigazgatási hatóságok eljártak, ezentul pedig a közigazgatási bíróság is fog eljárni, czélszerü volt a polgári bíróságok hatáskörét megszoritani. De annyi bizonyos, hogy a felek érdeke nem kivánja, a jogegység szempontja pedig egyenesen ellene szól, mikép ezek a kivételek ezentul szaporittassanak.

Már most is elég tekintélyes azon magánjogi ügyek száma, a melyek a polgári bíróságok hatósága alól el vannak vonva. Ezen ügyekkel szemben igen fontos hivatás vár az uj bíróságra. Nemcsak a vitázó polgárok érdekeit kell hatályosan megvédenie, de oly magánjogi elveket kell alkalmaznia, hogy azok magánjogunk egységére bomlasztólag ne hassanak. Épen azért ott, hol a magánjog alkalmazásáról van szó, törekednie kell a polgári bíróságoknak, különösen a Curiának a gyakorlatával összhangban maradni.

Dr. Magyary Géza,
n.-váradi jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az igazságügyi programmhoz.

A trónbeszédben foglalt gazdag igazságügyi programmból, nagy meglepetésére nemcsak a jogász-, hanem a gazda- és kereskedőközönségnek is hiányzik egy javaslat, melynek előkészitését már a jelenlegi kormány közvetlen elődje oly sürgősnek talált, hogy a Curia egyik legkiválóbb tagját megbizta, hogy ha kell, a felhalmozott birói teendők mellőzésével is, az elodázhatlan reformnak szentelje minden idejét. A javaslat, mely a magánbiztositási vállalatokról szól, ugyancsak az előbbeni kormány idejében el is készült és kimeritő általános és részletes indokolásával együtt közzététetett, a szakközönség pedig ugy hazánkban, mint a külföldön, szóban és irásban szakadatlanul foglalkozott vele, mig a benne lefektetett elvekre nézve megállapodásra jutott, és most már biztosra vette mindenki, hogy a javaslatból nemsokára törvény lesz.

Azóta évek teltek el, számos más reform létesült, csak ezen készenfekvő javaslat nem került sorra és a trónbeszédből következtetve, talán már feledésbe is ment.

Azonban napirendre hozza ezt, nagyobb kényszerrel, mint a hogy magunk is akartuk volna, az Ausztriával még fenálló, de immár felmondott vám- és kereskedelmi szövetségnek közeli lejárati ideje, mely szövetségnek megujitása mulhatlanul szükségessé teszi azon viszony ujbóli szabályozását, mely a két országban müködő biztositó intézetek közt jelenleg a vám- és kereskedelmi szövetség határozmányai értelmében fenáll, és melynek tarthatatlanságát saját érdekeink szempontjából a tapasztalat régen kimutatta.

Ugyanis, mig Ausztriában, az idegen biztositó intézetek müködése a legszigorubb feltételekhez van kötve, nálunk az idegen intézetek nemcsak szigorubb elbánás alá nem esnek, mint hazai intézeteink, hanem a legmesszebb menő elnézésben részesülnek.

Köztudomásu, hogy nálunk számos idegen biztositó intézet müködik, a nélkül, hogy czégök bejegyezve és felelős képviselőjük lenne, hogy dijfizetési helyek czime alatt berendezett irodákat tartanak nagy személyzettel és elárasztják az országot ügynökeikkel, kik a legcsábitóbb igéretek mellett igyekeznek itt biztositási ügyleteket kötni. Ezen idegen intézetek sem törvényeinknek, sem bíróságainknak nincsenek alávetve, sőt üzleteik megadóztatva sincsenek, mert nincs közeg, sem birói, sem közigazgatási, mely ezekkel törődnék, és igy ezek minden ellenőrzés és felelősség nélkül a legveszedelmesebb és legilloyálisabb módon versenyezhetnek saját intézeteinkkel, kötvényeik és dijnyugtáik idegen nyelven és helyen vannak kiállitva, minek következtében bíróságaink magukat nem is tartják illetékeseknek magyarországi üzletök felett itélni, és kiszolgáltatják a magyar biztositott feleket az idegen bíróságoknak és törvényeknek, melyek a mienktől teljesen eltérő jogszabályokat tartalmaznak a biztositási ügylet jogi természetére és nevezetesen annak az elhalt biztositott félnek hagyatéki vagyonához való tartozandóságára nézve.

Ezen visszaéléseknek dr. Beck javaslata elejét veszi a biztositási hivatal felállitása által, mely a müködési jogosultsággal nem biró, törvényeinknek magukat alá nem vetett idegen biztositó intézetek ügynökeit érzékeny pénzbirsággal sujtja, minden felebbezés kizárásával. Lehetséges lesz-e, ha az uj vám- és kereskedelmi szövetség meg lesz kötve, utólag a javaslat ezen és több más fontos uj rendelkezésének, bonyodalmak előidézése nélkül, a nálunk müködő osztrák intézetekkel szemben érvényt szerezni? Alig hiszszük. Ellenben kétségtelen, hogy a vám- és kereskedelmi szövetség megujitásával kezünket megkötjük az osztrák kormánynyal szemben, mely idejében gondoskodott arról, hogy az ott müködő idegen biztositó intézetek kellő rendszabályoknak legyenek alávetve, melyeket az uj szövetséggel magunkra nézve kötelezőknek elismerünk. Nagy mulasztás lenne tehát részünkről, ha nem igyekeznénk Ausztria példáját követve biztositási szabályainkat legalább közigazgatási tekintetből idejekorán reformálni és azért reméljük, hogy kormányunk módját fogja ejteni annak, hogy a trónbeszéd igazságügyi programmja ez irányban kiegészittessék.

Dr. Huszár Kálmán.

A biztositási ügylet érvényessége és a biztositás kezdete.

Csaknem kivétel nélkül mindenben hozzájárulnék dr. Beck Hugo urnak a *Jogtudományi Közlöny* 51. számában a fenti czim alatt kifejtett érveléséhez és indokolásához, — de lege ferenda; de lege lata azonban indokolását magamévá nem tehetem és nézetét osztani nem tudom.

Nem fogadhatom el első sorban azt a tételt, hogy a törvény a biztositási ügyletre vonatkozólag «néhány imperativ rendelkezés mellett csupán egyes subsidiárius intézkedéseket tartalmaz», mert a kereskedelmi törvény 472., 507. és 514. §-ai szerint a biztositási ügyletre vonatkozó összes intézkedések kivétel nélkül mind és valamennyien kogitiv természetüek és igy tehát, ugy a mint minden kogitiv törvénytételnél, a biztositási jogviszony körül is a felek szerződésszabadsága csak annyiban áll fen, a mennyiben a törvény valamely jog vagy kötelességről nem intézkedik.

Készséggel elismerem, hogy a kereskedelmi törvény 468. §-a nem igen sikerült törvényhozási alkotás, meglehet az is, hogy a törvényhozó, midőn ezt a szakaszt alkotta, nem volt teljes tudatában annak, hogy kogitiv tételt alkot, a positiv törvény szempontjából azonban alkalmazkodnunk kell hozzá és nem magyarázhatjuk a törvényt ugy, a mint a kir. Curia (*Dtár* u. f. V. 155.) és dr. Beck Hugo ur azt magyarázzák, vagyis nem magyarázhatjuk akképen, hogy az összes, a biztositási ügyletre vonatkozó törvényes intézkedések közül épen csak a 468. §. 2., 3. és 4. bekezdését dispositiv szabálynak tekintjük. Erre a törvény szerkezete, annak szavai és szelleme mi támpontot sem nyujt és ezen magyarázat a törvény 472., 507. és 514. §-ainak határozott parancsába ütközik.

A biztositó intézetek az ajánlatot tevő felek elébe terjesztett nyomtatott ajánlatokba rendszerint azt a feltételt igtatják, hogy az ajánlattevő ugyan feltétlen ajánlatot tesz, a biztositó intézet szabadságára bizza azonban ajánlatára hosszabb időn belül, rendszerint 30 nap alatt, nyilatkozni. Az ajánlat feltétlen, az ajánlattevő kötve van ajánlatához, mert az ajánlat rendszerint ugy van szerkesztve, hogy csak a biztositó intézetnek adatik meg a 30 napi meggondolási idő, mig az ajánlattevő addig is ajánlatához kötve marad. A kérdés ma már az, vajon az ilyen ajánlat esetében tartozik-e a biztositó társulat mind annak daczára 48 óra alatt nyilatkozni és elfogadottnak tekintendő-e az ajánlat, ha 48 óra alatt nem nyilatkozik? Dr. Beck Hugo ur és a m. kir. Curia a fent emlitett itéletében véleményüket következőképen indokolják. A törvény 468. §-a vélelmet állit fel, felállitja ugyanis szerintük azt a vélelmet, hogy a mennyiben a biztositó társulat az ajánlatot 48 óra alatt vissza nem utasitja, az ügylet jogérvényesen létrejött. Ezen vélelem csak akkor irányadó, ha a biztositott ajánlata más kikötést nem tartalmaz, mert ha tartalmaz, nem a törvényes vélelem, hanem a kikötés irányadó.

Abban a véleményben vagyok, hogy ezen indokolás is téves. A törvény 468. §-a nem állit fel vélelmet, és nem állitja fel különösen azt a vélelmet, hogy a 48 óra alatt vissza nem utasitott ajánlat elfogadottnak tekintendő.

Mert nézzük a törvény szerint: 468. §. «A biztositási ügylet érvényességéhez irásbeli szerződés szükséges.»

«Az irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintendő a biztositó által kiállitott kötvény, vagy az elfogadott ajánlatnak a biztositó könyveibe való bevezetése.»

«A bevezetés megtörténtnek tekintendő, ha a biztositó a biztositási ajánlatot annak vételétől számitandó 48 óra alatt vissza nem utasitotta.»

Mint immár a törvény szavaiból látjuk, a törvény nem vélelmet, hanem összehasonlitást, egyenletet állit fel. Azt mondja ugyanis: a kötvény épen annyi hatálylyal bir és teljesen egyenlő a biztositási szerződéssel, a bevezetés egyenlő a szerződéssel, a 48 óra alatti vissza nem utasitás megint egyenlő a bevezetéssel. A törvény szavai tulajdonképen következő mathematikai formulát adják:

szerződés = kötvény,

kötvény = bevezetés,

bevezetés = 48 óra alatti vissza nem utasitás,

minthogy pedig a logikából tudjuk, hogy ha a = b, b = c és c = d akkor a = d, tehát önként következik, hogy 48 óra alatti vissza nem utasitás = szerződés.

Már most felteszem a következő kérdést. Feltéve, hogy az ajánlatot tevő a biztositó társulatnak az ajánlat elfogadására 30 napi időt engedett, a biztositó társulat azonban ezen jogával nem él és megköti a szerződést 48 óra alatt; vajon jogában áll-e a biztositó társulatnak az engedett 30 napon belül, az ajánlatban engedett időre való hivatkozással a szerződéstől elállani és azt hatálytalannak nyilvánitani?

Igen világos és természetes, hogy nem áll jogában. Már pedig ha nincs jogában a meggondolási időn belül kötött szerződéstől elállani, mi jognál fogva álljon jogában attól a szerződéstől elállani, mely megköttetett az által, hogy az ajánlat elfogadását könyveibe bevezette? Hiszen a bevezetés = szerződés, és a törvény továbbá a hallgatást, a vissza nem utasitást = bevezetésnek tekinti.

De ha még a vélelem theoriáját is elfogadnám, még akkor is csak ugyanazon eredményhez jutok. Ha a 468. §. harmadik bekezdésének intézkedése törvényes vélelemnek tekintetik, akkor is ezen vélelem præsumtio juris et de jure. A biztositó nem hivatkozhatik arra, hogy a szerződést meg nem kötötte, mert az ajánlat elfogadását a könyvekbe be nem vezette, a biró a bizonyitást a be nem vezetésre meg nem engedheti, minthogy a törvény a vissza nem utasitott ajánlatot bevezetettnek tekinti, akár tényleg bevezettetett légyen az, akár nem. Hogy immár feltett kérdésünkre helyesen felelhessünk, tisztán csak azt a további kérdést kell szem előtt tartanunk, vajon ha az ajánlattevő 30 napi meggondolási időt engedett, a biztositó társulat azonban már ezen határidőn belül az ajánlatot mint elfogadottat könyveibe tényleg bevezette, a biztositási szerződés megkötöttnek tekintendő-e? Kétség sem lehet azon, hogy igen, hiszen bevezetés = szerződés, már pedig a vissza nem utasitás *præsumptio juris et de jure*-nél fogva bevezetésnek tekintendő; az a körülmény tehát, hogy a vissza nem utasitott ajánlat a könyvekbe mint elfogadott bevezetve lett, nem tagadható és annak ellenkezője nem bizonyitható.

*

Abban a kérdésben, ha az ajánlattevő ajánlatot tett arra, hogy a biztositás hatálya nem az átadást követő napon, hanem később vagy előbb vegye kezdetét, a biztositás hatálya vissza nem utasitás esetében is csak az ajánlatban megszabott határidőben veszi kezdetét, osztom dr. Beck Hugo ur nézetét, csakhogy álláspontomnál fogva más indokokból.

A vissza nem utasitás folytán a biztositó társulat az ajánlattevő ajánlatát fogadta el, elfogadta tehát azt az ajánlatot is, hogy a biztositás nem az ajánlatot követő napon, hanem előbb vagy később, azaz az ajánlatban kitett időben veszi kezdetét, és épen, mert az ajánlat elfogadottnak és a szerződés létrejöttnek tekintendő, létrejöttnek tekintendő arra az időre, a melyre az ajánlat szólott. Elfogadva lettek azok a feltételek, a melyekre az ajánlat szólott.

Dr. Wittmann Mór.

Felsőbirósági határozatok birálata.[1]

II.

1895. évi 1877. sz. curiai határozat.[2]

Végrendelet érvénytelenitése és annak kimondása iránti perben, hogy törvényes örökösödésnek van helye, alperest terheli a végrendelet valódiságának és annak bizonyitása, hogy a végrendelet alkotásánál a törvényes alakiságok megtartattak és nem felperes tartozik az általa állitott hiányokat bizonyitani, még pedig a végrendelet valódiságára nézve azért, mert alperes alapitja öröklési jogát a végrendeletre, tehát a végrendeleti okiratra hivatkozó félnek ő lévén tekintendő, az örökhagyó aláirásának valódiságát a polgári perrendtartás 171. §-a szerint ő tartozik bizonyitani, minthogy a polgári perrendtartás hivatkozott §-ában foglalt szabály alól a végrendeletekre nézve sincs kivétel téve és mert felperes örökjogát az örökhagyóval való vérségi összeköttetésére alapitja, a törvényes öröklés pedig csak akkor van kizárva, ha valódi végrendelet vagy örökösödési szerződés létezik, a végrendelet alkotásánál a törvényben előirt alakiságok megtartását illetően azért terheli a bizonyitás kötelezettsége alperest, mert a végrendelet mint valódisága tekintetében kifogásolt magánokirat e tekintetben sem képez bizonyitékot.

Ezen határozat a perjogi szabályokkal nem egyeztethető össze, mert felperes és alperesnek a perben való szereplését összezavarja és a bizonyitási teherre nézve téves feltevések alapján téves következtetéseket tesz.

Mindenekelőtt megjegyzendő, hogy a Curiának azon nézete, mely szerint a törvényes öröklés csak akkor van kizárva, ha valódi végrendelet vagy örökösödési szerződés létezik, helytelen és hogy a szabály inkább oly értelemben formulázandó, hogy a törvényes örökösödésnek csak akkor van helye,[3] ha valódi végrendelet vagy örökösödési szerződés nem létezik; mert az 1894: XVI. tcz. 85. §-ában foglalt intézkedés értelmében a törvényes örökös perre utasitandó a végrendeleti örökös ellen, ha a végrendelet a törvényszabta alaki kellékekkel van ellátva, a miből következik, hogy a törvényhozó azon elvnek hódol, mely szerint az örökhagyónak önrendelkezési joga érvényesüljön elsősorban és hogy csak akkor lépjen hatályba a törvényes öröklési jog, ha az örökhagyó önrendelkezési jogával nem élt.[4]

Az idézett törvényczikk hivatkozott intézkedéséből kitetszik továbbá az is, hogy a szerződésen alapuló örökösödési jog erősebb, mint a végrendeleti és a törvényes öröklési jog és hogy a végrendeleti örökösödési jog erősebb, mint a törvényes öröklési jog; a mint azt más törvényhozások is ugy tartják.

A mondottak és a peres eljárás szabályai alapján könnyen megállapitható a törvényes és a végrendeleti örökösnek helyzete valamely végrendelet érvénytelenitése iránti perben.

A törvényes örökös perre utasittatik a végrendeleti örökös ellen, a törvényes örökös kénytelen tehát a végrendelet érvénytelenitése iránti perben felperesképen fellépni és annálfogva mindazon perbeli cselekményeket teljesiteni, melyek jogának érvényesithetése tekintetében a törvény által elő vannak irva.

A polgári perrendtartás 64. §-a szerint tartozik pedig felperes mindazon tényeket, melyekből jogigényét származtathatni véli, illetve melyekből az általa megtámadott végrendelet érvénytelensége következtethető, előadni és ha azok a végrendeleti örökös mint alperes által tagadtatnak, a polgári perrendtartás 152. §-a szerint bizonyitani, mert különben a per eldöntésénél valóknak nem tarthatók.

Ha tehát a törvényes örökös a keresetben állitotta, hogy p. o. a végrendelkező elmebeteg volt, hogy a végrendeletet sajátkezüleg nem irta alá, hogy a végrendelkezésre kényszeritve lett, hogy a végrendeleti tanuk együttesen nem voltak jelen stb., akkor felperes köteles ezen általa állitott tényeket alperesnek tagadása ellenében bizonyitani.

A biróság a keresetbeli kérelemnek tehát csak akkor adhat helyet, a midőn felperesnek sikerült az ő jogának érvényesithetését gátló végrendelet érvénytelen voltát igazolni.

Annak birói kimondása, hogy a törvényes öröklésnek van helye, rendszerint felesleges és csak akkor szükségeltetik, ha a végrendeleti örökös mint alperes a felperes örökösi minőségét tagadta, mely esetben azonban az a felperes által csak azon okból bizonyitandó, hogy perelhetőségi jogosultságát igazolja, mert a törvényes öröklés eo ipso lép hatályba, mihelyt a megtámadott végrendelet érvénytelensége biróilag kimondatott.

Ha a végrendeleti örökösnek a törvény által szabályozott perbeli tevékenységét illetve alperesi állását megvizsgáljuk, akkor kétségbe nem vonhatjuk, hogy az kizárólagosan abban áll, hogy a felperesi állitásoknak — legyenek azok akár igenlegesek, akár nemlegesek — valóságát tagadja, minek folytán felperes kénytelen azokat a polgári perrendtartás 152. §-ában kifejezést nyert perjogi elv értelmében: alleganti incumbit probatio bizonyitani — nem pedig alperes.

A polgári perrendtartás 171. §-ában foglalt azon rendelkezés, mely szerint valamely okirat valódiságát az tartozik bizonyitani, ki az okiratra hivatkozik, a végrendelet érvénytelenitése iránti perben egyáltalán nem alkalmazható, mivel sem felperes, sem alperes a végrendeletre *mint bizonyitékra* nem hivatkozik. A végrendeleti örökös mint alperes már perbeli állásánál fogva nem hivatkozik rá, mert ő nem köteles a felperesi előadások valótlanságát igazolni, mig felperes bizonyitékot nem állitott elő állitásainak valósága mellett és nem köteles a végrendelet valóságát igazolni még azért sem, mivel a megtámadott végrendelet, ha az a törvény által előirt külső alaki kellékekkel el van látva, az 1894. évi XVI. tcz. 85. §-a szerint mindaddig érvényesnek tekintendő, mig annak érvénytelensége perrendszerüleg bizonyitva nincs; felperes szintén nem hivatkozik a végrendeletre mint bizonyitékra, de miután ő annak érvényességét megtámadja és mivel keresetbeli kérelme oda irányul, hogy a végrendelet, mely az ő örökjogának érvényesithetését gátolja, elhárittassék, ő perbeli állásánál fogva köteles nemcsak előadni azon tényeket, a melyekből a végrendelet érvénytelensége következtethető, hanem akkor, midőn azok a végrendeleti örökös mint alperes által tagadtatnak, bizonyitani is.

Végre nem fogadható el helyesnek a Curia által kijelentett azon nézet sem, hogy alperes a végrendelet érvénytelenitése iránti perben öröklési jogát a végrendeletre alapitja

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 50. számban.
[2] *Jogt. Közl.* 1896. évi folyamának 18. számu melléklete.
[3] A köteles rész a törvény különös rendeleténél fogva kivételt képez.
[4] 1894: XVI. tcz. 53. §-ának 3. bekezdése.

és hogy ő azért a végrendeletnek mint kifogásolt okiratnak valódiságát bizonyitani tartozik; mert a végrendeleti örökös mint alperes semmi jogigényt nem támaszt a végrendelet érvénytelenitése iránti perben, — ő nem követelő fél, — tehát öröklési jogát sem alapitja a végrendeletre, hanem perbeli helyzeténél fogva pusztán védelmezi magát a törvényes örökös által a végrendelet ellen intézett támadás ellen, de azt sem teszi a végrendelet segitségével.

A végrendelet nem képezhet tehát az ily perekben bizonyitékot, hanem képezi magát a per tárgyát, azért nem jöhetnek alkalmazásba rá az okirat mint bizonyitékra nézve elészabott bizonyitási szabályok, eltekintve attól, hogy érvényessége az 1894. évi XVI. tcz. 85. §-a értelmében, daczára annak, hogy a törvényes örökös mint felperes azt kifogásolta, vélelmezendő mindaddig, mig annak érvénytelensége nem bizonyittatott.

A mondottakból kitünik, hogy a Curiának birálat alá vett itéletében kifejezést nyert perjogi szabályok a végrendelet érvénytelenitése iránti perekben alkalmazást nem nyerhetnek, hanem hogy azok csak akkor alkalmazandók, a midőn megforditva a végrendeleti örökös a törvényes örökös ellen lett perre utasitva azért, mivel a végrendelet a törvényszabta külső alaki kellékekkel ellátva nincs.

Huf József.

Büntetőjogi eltiltás az orvosi gyakorlattól.

I.

Dr. Gruber Lajos kir. ügyész urnak a *Jogt. Közl.* 50. számában erre a kérdésre vonatkozó czikke mutatja, hogy a benne tárgyalt részletek præcis szabályozását elkerülte a mi törvényhozásunk. Kétségtelenül a feladat *kényes* és feszélyeztető volta és másfelől a kielégitő megoldás *nehézsége* miatt.

Kényes dolog: az orvosi szakképzettséget az orvos polgári jellemével párhuzamba hozni, azzal szembeállitani, vele összeelegyiteni. Lélektanunk nem áll még azon a fokon, hogy arra támaszkodva, az emberi lélek mélyebb ismeretét feltételező szabatos intézkedéseket iktathatnánk törvénybe a gyógyitó méreg és a mütét kezelése körül nagy discrét hatalommal biró orvosra nézve. Nem decretálhatjuk ma még, hogy az okirathamisitó orvos a betegek kezelése körül is megbizhatatlanságot érdemel a szakismerete s erre vonatkozó lelkiismeretessége tekintetében, s hogy a testi épség szándékos megrontása nála inkább feltehető. Nehéz dolog: az orvosi szakképzettség megbizhatósága fölé helyezett, biztos itéletü szak-forumot — még csak el is képzelni.

Ha a fentirt kérdéshez hozzá szabad szólnunk, ugy előre kijelentjük, hogy véleményünk szerint: törvényhozásunk eredményéhez képest *az orvosi gyakorlat ideiglenes vagy végleges betiltása nálunk csak orvosi mühiba* (szakellenes mulasztást s hanyagságot is értve alatta) *által okozott emberölés és testi sértés eseteiben rendelhető el.* Erre utalnak az 1876. évi XIV. tcz. 47. §. (170. §. 4. p.) kapcsán a Btk. 291. és 310. §§-ai.

Igen eszes következtetést von ugyan az előlidézett szerző ur arra vonatkozólag, hogy a biróság az orvost egyéb büncselekmény folytán is, a hivatalvesztés mellékbüntetése utján, eltilthatná az orvosi gyakorlattól. De először is a büntető törvénykönyv az ily szakfoglalkozástól eltiltást kizárólag a 291. és 310. §§. alatt tárgyalja, és itt nem hivatkozik az 55. §-ra; pedig ha az utóbbit ama szakhivatás s foglalkozás betiltására kiterjeszteni kivánta volna, akkor a 291. és 310. §§-ban az 55. §-ra kellett volna hivatkoznia s hozzátennie a 291. §. e végszavait: «A gyakorlat ismét megengedését ujabb vizsgától vagy ... stb.... teheti függővé». Ezt azonban a törvényhozó nem tette, mert nem czélozta. Viszont az 55. §-ban az orvosokat, stb. nem emliti, de sőt a XXXIII. fejezetben nem utal a 291. §-ra. Mindezeknél fogva e 291. §. episodikus jellegü rendelkezése sem vonható általánositó magyarázattal az 55. §. keretébe.

Másodszor, az ujabb iránynyal tartva, ennek fonalán is kijelenthetjük, hogy az orvosi gyakorlat más, mint a törvényben erre nézve kijelölt büntetendő cselekmény folytán nem tiltható be. Ez az uj enyhébb irány pedig első sorban a német birodalmi és az olasz büntető törvényhozásból mutatható ki, mint a mely két törvényhozás a legujabb keletü büntetőjogi szabályozást foganatositotta.

A *német* birodalomban az orvosi gyakorlat, mint iparszerü foglalkozás, az ipartörvény keretében nyert szabályozást. De mig az 1845. évi január hó 17-én kelt iparrend 71. §. és a porosz Btk. 174. §. szerint az orvosok a tudori fok elvesztésével az orvosi gyakorlathoz való jogot is elvesztették,[1] addig az ujabb német törvény e kettős következményt nem köti egymáshoz. Már az 1869. évi junius hó 21-iki uj iparrend, 29. §-ában, midőn az orvosi gyakorlathoz szükséges képesitést előirja, hangsulyozza, hogy: «Es darf die Approbation jedoch von der vorherigen akademischen Doktorpromotion nicht abhängig gemacht werden.»[2] Ez a rendelkezés a «Freigebung der Heilkunde» elvének a folyománya, s mellette a német büntető törvénykönyv: a mühibát elkövető egyén ellen a büntetés magasb kimérését elrendeli ugyan (222., 230. §§.), de a mi Btk.-ünk 291. §. második kezdésében emlitett szigoru mellékbüntetést nem füzi hozzá.

És igy, bár a német Btk. 33. §-ában emlitett «Würden, Titel» alá a tudori fok is tartozik,[3] a tudori foknak mellékbüntetés gyanánt elrendelt (időleges) elvesztése ott az orvosi gyakorlat megengedhetőségével vagy elvesztésével nem függ már össze.[4]

Nálunk az 1876: XIV. tcz. 43. 52. §§. szerint csak a tud. egyetemek által kiállitott «orvosi oklevéllel ellátott» egyénnek van joga orvosi gyakorlat folytatásához, és ekként az orvosi gyakorlathoz való jog az orvostudori fok és czimhez való joghoz van kötve; büntetőjogi tekintetben is mindkettő kapcsolata a Btk. 291. és 310. §§-aiban, de csakis ezekben nyert kifejezést.[5]

Az *olasz* Btk. (1890. jun. 30.) 20. §-a az örökös és időleges (3 hó — 5 év) hivatalvesztés tartalmát felsorolva, e közt felemliti: 3. az akademiai fokoktól, 4. az ezekkel egybekötött haszonhajtó vagy tiszteletbeli jogoktól, 6. az akademiai fokok elnyerése képességétől való megfosztást; «a törvény határozza meg azokat az eseteket .... midőn a hivatalvesztés a hivatalok egynémelyikére szoritkozik s azokat az eseteket,

[1] Hälschner H., Syst. d. preuss. Strafr. I. k. 460 old.

[2] Pfeiffer O., d. Reichs-Gewerbe Ordn. 1880 29 old.

[3—4] Unter Würden werden die vom Staate oder unter seiner Autorisation verliehenen Ehrenstellungen zu betrachten sein, die, gleichviel ob mit ihnen Dienstleistungen verbunden sind oder nicht, wesentlich die Bedeutung einer ehrenden Auszeichnung haben, wie Hofamter, die akademischen Würden, das von Communen ertheilte Ehrenbürgerrecht. (Oppenhoff. § 33. No. 7—8. Rub. § 33. No. 5.) — Továbbá: Abweichend von der bisherigen deutschen Strafgesetzgebung, die entweder nur einen lebenslänglichen Verlust der Ehrenrechte oder einen lebenslänglichen neben einem zeitlichen kannte, hat das deutsche Strafgesetzbuch auf die Verbindung einer lebenslänglichen Ehrenstrafe mit einer zeitlichen Freiheitsstrafe ganz verzichtet. (Motive z. I. Entw. S. 49.) Allerdings lässt es auch eine Verbindung mit der Todes- und lebenslänglichen Zuchthausstrafe zu (Stfgbuch. § 32.), aber in solchen Fällen hat die Aberkennung der Ehrenrechte doch nur die Bedeutung, dass damit das verübte Verbrechen als ein entehrendes gekennzeichnet werden soll, da thatsächlich von der Ausübung der Ehrenrechte auch dann nicht die Rede sein kann, wenn sie nicht aberkannt waren. Insoweit ist also der Verlust der Ehrenrechte ein lebenslänglicher. Hälschner H., d. gem. d. Strafrecht. 1881., I. k., 609. és 611. oldal.

[5] A közegészségügyi törvény 47. és 52. §§-ai, mert prohibitiv tartalmukkal büntető rendelkezést nem kapcsolnak össze, az életbeléptető Btk. 2. 3. §§. értelmében hatályban maradtak, és büntető sanctiót nyernek a Btk. 291. 310. §§., és a kih. Btk. 92. §-ban. — Felemlitjük itt még, hogy az orvosi segély-kényszer alól, melyet a kih. Btk. a 93. és 95. §§-ban sanctionál, a német ipartörvény az orvost 144. §. kifejezetten mentesiti a büntető fenyiték alól.

melyekben az az elitélt hivatása vagy müvészete gyakorlatára kiterjed». A gyilkosságnál és emberölésnél (omicidio), továbbá a testi sértésnél (371. 375. §§.) a német büntető törvénykönyv módjára a vétkes szakemberre nézve csak büntetésfelemelést rendel. Az orvosi gyakorlat (szakhivatás üzésének) betiltását nem rendeli el.

A *horvát* törvény «a büntető itéletek és büntetések következményeiről» (1890 jun. 10.) igy rendelkezik: «I. czikk. Büntett miatt történt minden elitéléssel az elitéltre nézve a törvény erejénél fogva az alábbi következmények vannak egybekapcsolva.... *f)* az örökösökre át nem háramló nyilvános czimek, ideértve az akademikus fokokat és méltóságokat is, a belföldi rendjelek és érdemjelek, valamint a külföldi rendjeleknek hordására vonatkozó jog elvesztése; *g)* e törvény IV. és V. czikkeiben meghatározott időtartam alatt a fenti *b) c) d)* és *f)* pontokban megjelölt jogok, hivatalok, stb.... és kitüntetések megszerzésére vonatkozó képesség elvesztése.

«Az akadémiai fok elvesztése magában véve egy bizonyos hivatás gyakorlására vonatkozó jognak elvesztését, vagy egy ily hivatáshoz szükséges képesités elnyerésére irányuló jog elvesztését magában véve nem eredményezi».

«VIII. czikk.... Az V. és VI. czikkben emlitett időtartamok letelte után az elvesztett jogokat az elitélt nem nyeri vissza; de megnyeri azok ujra megszerzésére a képességet».

Visszatérve a magyar törvényre, megállapithatjuk, hogy a törvényhozó csak a Btk. 291. és 310. §§. eseteiben czélozhatta az orvosi gyakorlat állandó vagy időleges betiltását. Ezt a paroemiát: «Lege non distinguente nec nostrum est distinguere», megforditott irányban is el kell fogadni: «lege distinguente et nostrum est distinguere».

Mindez a polgári büntetőjogra szól. Ha a katonai büntetőeljárás során a katonai kötelezettséget egyszerre megtagadó katona-orvost a haditörvényszék orvostudori oklevelének elvesztésére is itéli, tehát nemcsak a katonai orvosi, de a polgári orvosi gyakorlatra képtelennek jelenti ki — miként ez a mult évben egy a parlamentben is tárgyalt esetben történt — ugy erre a törvénykezési jogkörre érvelésünket és vitánkat kiterjeszteni nem kivánjuk.

Karády Bertalan,
kir. törvényszéki biró.

II.

Egy ismeretes büneset alkalmából vetette fel e kérdést dr. *Gruber* alügyész ur. Az alapelvet illetőleg, azt hiszem, mindenki egyetért Gruber azon megfejtésével, hogy t. i. az orvos, a ki hivatása gyakorlása közben diffamáló büncselekményt követ el, a fegyházból ne térhessen vissza egyenesen rendelő szobájába, s csak e következmény végrehajtásának módjára nézve lehetséges köztünk eltérés.

Ott kezdem nézetem indokolását, a hol Gruber dr. végezte: a német Btk. 33. §-ának analogiájánál. Ez két okból téves: először, mert a német törvény «Aberkennung der bürgerlichen Ehrenrechte»-ről beszél, tehát tiszteleti jogok elvesztéséről, a mi nagyban és egészben azonos a mi büntetőtörvényünk politikai jogvesztésével, mig a magyar Btk. 55. §-a kifejezetten hivatalvesztésről szól; másodszor, mert a német birodalomban az orvosi hivatás gyakorlása a Staatsprüfung letételéhez van kötve s a doktoratus annak nem is feltétele. Ebből tehát világosan kitünik, hogy ott a doktori gradus puszta czim, mely csak társadalmi, de nem állami qualifikátiót ad, s igy Liszt, Olshausen, kikhez még Hälschnert (I. 608. l.), Hugo Meyert (V. kiadás, 388. l.) és Bindinget (Grundr. 153. l.) is hozzátehetem, teljes joggal mondják ki egyhangulag, hogy az akademikus fokozat a 33. §-ban emlitett «Würden»-hez tartozik.

A magyar jogállapot azonban egészen más. Hazánkban az orvosi doktoratus több mint czim. A közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. tcz. 43. §-a kimondja, hogy «Magyarországban orvosi gyakorlatra csak annak van joga, ki az ország területén fenálló tudomány-egyetemek által kiállitott orvosi oklevéllel (a mivel a 44. §. szerint egyenlő a nostrifikált oklevél) van ellátva». Ahhoz is szó férhetne, hogy pl. a jogi doktorátus, bár önmagában nem képesit önálló foglalkozás gyakorlására, de mégis az 1874: XXXIV. tcz. szerint minősitési előfeltétel, czim-e? Mert hisz azt nem kitüntetésképen adományozza az egyetem, már pedig az 55. §. 4. pontjában nyilvánvalóan kitüntetésekről van szó. Az orvosi diploma minősitvényi és nem czimszerü jellege azonban nyilvánvaló. Minden kétséget kizár azonban az id. törvény 45. §-a, mely szerint «a külföldi egyetemeken nyert orvos-, sebész- vagy gyógyszerésztudori czimek használatát az országban a kormány esetenként a fentebbi feltételek (44. §.) nélkül is megengedheti, de ez az illető szakmának gyakorolhatására az ország területén jogosultságot nem ad». Ez azt jelenti, hogy igen is van orvosi czim, mely nem qualifikátio, a miből viszont következik, hogy az orvosi oklevél, mely minősités egy foglalkozás gyakorlására, nem czim. Ha pedig a doktor medicinae nem czim, azt a hivatalvesztésre itélt az 55. §. 4. pontja alapján el sem veszthetí.

Lehetséges azonban oly felfogás, mely azt vallja, hogy az orvos-doktorság kettős jellegü: czim is, qualifikátio is, mert az egyetem, midőn valakit doktorrá avat, nemcsak tanusitja a jelölt tudományos képzettségét, hanem egyszersmind kitünteti is az által, hogy a doktorátus bizonyos társadalmi és politikai jogosultságot (pl. választói jog) biztosit. A doktori czim eme konsequentiái azonban a honoris causa adott doktorátusból is folynak, tehát a valóságos doktorság czim plus minősités. Ez eléggé plausibilis okoskodás ugyan, de azt a képtelenséget vonja maga után, hogy a törvényszéki itélet megfosztja a hivatalvesztéssel sujtottat a czimtől, a minősitést azonban, mely ezzel szervesen össze van kapcsolva, kénytelen meghagyni. Hogy ez lehetetlen, azt Gruber is beismeri.

Nem lévén a jogérzettel összeegyeztethető, hogy «a lopás miatt büntetett orvos a kiszabadulását követő napon cynikus módon ujra praktizálhasson, — mondja Gruber dr. — azért szükségből kénytelen vagyok a törvénynek oly magyarázatot adni, melynek értelmében az orvostudori fokozat szintén nyilvános czimnek tekintendő». A kérdés tehát egyrészt az, szükséges-e ez a magyarázat, másrészt az, vajon «összeegyeztethető-e a jogérzettel?» A büntetőtörvény a hivatalvesztést kimondja többek közt a hütlenség, a lázadás, a személyes szabadság megsértése, a hatóság elleni erőszak, a vizáradás okozásánál, az 1891: XLI. tcz. 2. §-a kimondja a határ- és földmérési jelek megrongálásánál, viszont a halált okozó testi sértésnél vagy a halálos végü mérgezésnél ennek kiszabását nem rendeli el. Kérdem már most, mi sérti inkább a jogérzetet, az-e, ha egy orvos, ki egy nála pl. hivatalosan eljáró pénzügyőrt tettleg bántalmaz, e cselekményre szabott büntetésen felül 5—6 évre el van tiltva a praxistól, vagy az, hogy egy orvos, a ki a páciensét szándékosan megmérgezte, a büntetés kiállása után nyugodtan folytatja gyakorlatát? A válasz nem kétes. Már pedig, ha a dr. Gruber által ajánlott expedienst elfogadjuk, ez antithesis kikerülhetetlen.

Részemről azonban ezt sem jogosnak, sem szükségesnek nem tartom, sőt még czélszerünek sem. Midőn ugyanis a Btk. a 291. és 310. §§. eseteiben kifejezetten kimondja a szakfoglalkozástól való eltiltást, ugy ezzel kizárja azt, hogy egyéb deliktumok esetében kimondassék. Már pedig akárhogy csürjük-csavarjuk is a kérdést, ha a hivatalvesztésbe a minősités elvesztését belemagyarázzuk, ugy nem teszünk egyebet, mint hogy mindazon esetekben, midőn a Btk. különös része hivatalvesztést rendel kimondani, kiszabunk egy büntetési fölösleget: a szakfoglalkozástól való eltiltást is.

Utóbbi egyrészt a tudatlanságot kivánja büntetni, másrészt a sanctio által a gondosságot fokozni, erről pedig a hivatalvesztéssel sujtott esetekben szó sem lehet.

Ha azonban egészen eltekintünk is attól, hogy az orvosi gyakorlatnak ekkénti felfüggesztése nem jogos, s eltekintünk attól is, hogy az orvosi müködés nemcsak jog, hanem kötelesség is (1876: XIV. tcz. 46. §.), még akkor sem látom be az intézkedés czélszerüségét. Ha ugyanis az elitélt orvos kiszabadulván, a «hivatalvesztés» ideje alatt orvosi gyakorlatot nem folytathat, ez által aligha lesz alkalmasabb annak letelte után régi hivatásának felvételére, már csak azért sem, mert a hivatalvesztési idő lefolyása után annak hatálya ipso jure megszünik és olyan garantiák, minőket a 291. és 310. §§. felállitanak, nincsenek.

Véleményem szerint tehát a mai jogállapot szerint a hivatalvesztés nem jelenti az orvosi doktoratus felfüggesztését is. De lege ferenda azonban — nem ugyan büntetőjogi védelem szempontjából, mert hisz erre nincs is szükség, hanem az orvosi kar méltóságának megóvása czéljából — szükségesnek tartanám, hogy akár az egyetem, mely e gradust adta, akár a felállitandó orvosi kamarák, diffamáló büncselekmény miatt történt elitélés esetén, időlegesen vagy örökre is megfoszthassák az orvost a gyakorlatfolytatás, vagy a mi ezzel egyértelmü, a czimviselés jogától, természetesen csak a kellő törvényi garantiák mellett.

Még csak egyet. A végrehajtásnak azon módozatát, melyet Gruber dr. ajánl, nem tartom szerencsésnek, mert ha a proskribatio csak egy törvényhatóság területére nézve történik, ugy az orvos szabad letelepedési jogánál fogva egyszerüen más törvényhatóságba költözik. Ha tehát lesz törvény, mely az ilynemü intézkedést lehetővé teszi, ugy a határozatot az egész országban, sőt Ausztriában is ki kell hirdetni. *Dr. Vámbéry Rusztem.*

Megvalljuk, minket Gruber Lajos alügyész ur meggyőzött. Mi is azon véleményen voltunk, melyet a most közölt két czikk képvisel, de megadjuk magunkat.

Legplausibilisebb a Gruber ellen érvényesitett érvek közt az, hogy oly cselekményeknél, melyek az orvosi megbizhatóság kérdésével semmi kapcsolatban nincsenek, az orvos elvesztené a jogot, hogy orvosi gyakorlatot folytathasson. Ez az érv azonban tul-sokat bizonyit, mert az ügyvéd is, meg a tanár is, meg egyáltalán a közhivatalnok elveszti állását ugyanazon deliktumok esetében. Ez egyszerüen következménye annak, hogy a törvény által megjelölt esetekben, ha a főbüntetés a 6 havi fogházat meghaladja, *köteles* a biró kiszabni a mellékbüntetést.

Az sem áll, hogy a német Btk.-ben a polgári becsületjogok elvesztése «nagyban és egészben» egyenlő azzal, a mit a magyar Btk. a politikai jogok felfüggesztése alatt ért. A polgári becsületjogok elvesztése magában foglalja a hivatalvesztést is és ennéfogva joggal hivatkozott Gruber a német Btk. ezen határozmányára és a német kommentátorok véleményére.

Ugy hiszszük azonban, hogy az illető a birósági itéletben foglalt idő letelte után sem folytathat gyakorlatot, hacsak a szigorlatot ujra le nem teszi. Ezt megköveteli nemcsak azon tény, hogy a doktori czimet elvesztette, de talán némi részben az is, hogy nincsenek orvosi kamaráink, melyek dönthetnének azon kérdés felett, vajon az, a ki évek során át az orvosi gyakorlatot nem folytatta és talán még oly állásban is volt, mely az orvosi kar tisztességi követelményeivel sem fér össze: bocsátható-e ismét az orvosi pályára.

Ilykép megszünnék jórészt azon ellenmondás, hogy a culposus cselekményekért elveszik a diplomát, a szándékosakért pedig nem.

A birósági tilalom érvényesitését pedig szerintünk azon egyetem tanácsa volna hivatva kimondani, mely a doktori czimet adta és melylyel a birósági itéletet különben is minden esetben közlik. Az egyetem t. i. a diplomát semmisnek jelentené ki és erről értesitené az illetőt s egyszersmind a határozatot közzé tenné.

Nehezebb a kérdés, ha az ügyvédekre alkalmazzuk Gruber tételét. A doktori czimet az ügyvéd is elveszti. De elveszti-e az ügyvédség gyakorolhatásának jogát is? Szerintünk az ügyvédséget a tilalmi idő eltelte után — ha a kamara megengedi — gyakorolhatná, mert nem az ügyvédség gyakorlása van a doktori czimhez kötve, hanem az ügyvédi vizsga letétele, azon időben pedig megvolt doktori czime. *F.*

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszterium** «*curiai alapitványok*» czime alatt két pénzalapot kezel, melyeknek összege csaknem százezer frtra rug. Az egyik Almásy Mihály alapitványa katholikus szegény perlekedők segélyezésére; vagyoni álladéka 1894 deczember 31-ikén 73,223 frt 19 krt tett ki; a másik Kondé Miklós alapitványa szegény nemes perlekedők segélyezésére 23,029 frt 41 kr. összegben.

A budapesti ügyvédi kamara választmányában 642/95. sz. a. inditvány tétetett az iránt, hogy felirat intéztessék az igazságügyminiszterhez, hogy ezen két alapitvány kezelése engedtessék át aránylagos szétosztás mellett az ügyvédi kamaráknak, minthogy az alapitók intentióit jelenleg az ügyvédi kar tagjai valósitják meg, a mennyiben a szegény perlekedőket az ügyvédi kar ingyen jogvédelemben részesiti, a mi a peres felekre nagyobb kedvezmény, mint azon pár forintnyi segély, a melyben esetleg nehány — igen kevés — perlekedő fél részesithető az alapitványok kamataiból. Ez leginkább megfelelne az alapitók czélzatának (menti fundatorum) is, a melyet a viszonyok változtával nem lehet betü szerint értelmezni. A jelentőséggel biró inditvány eldöntése a kamarai választmányban jelenleg előkészités alatt áll.

— **A Korotnai-féle tárgyalás** alkalmából jogászkörökben megbeszélés tárgyát képezi az, hogy mily könnyen átsiklott ügyészség, bíróság azon kérdésen, hogy jogositva volt-e Patsu Miklós a néhai anyja volt cselédje ellen emelt vádat visszavonni, illetőleg hogy ezen vád visszavonása daczára nem-e kellett volna az eljárást hivatalból folytatni. Ezen álláspont szerint Török Lina az elhunyt szolgálatában állott s e szolgálati viszony a halálozás ténye által megszünt, de a lopás nem is az örökhagyó életében követtetett el; Patsu Miklóssal, az örökössel szemben pedig a szolgálati viszony nem volt megállapitható. Nem akarunk ez alkalommal e dologban véleményt nyilvánitani, csak reá akartunk mutatni arra, hogy mily röviden bánt el a kir. ügyészség képviselője eme nem oly könnyü kérdéssel, egyszerüen hozzájárulván a magánpanaszos előterjesztéséhez.

— **A közigazgatási bíróság hatásköre vizjogi ügyekben.** *Dr. Török Emil* budapesti ügyvéd, kinek a hajózási és vizjogba vágó több dolgozata jelent már meg, hasznos munkát végzett akkor, midőn a közigazgatási bíróságról szóló törvény rendelkezéseit pontról-pontra követve, tüzetesen kimutatta ezen bíróság hatáskörét vizjogi ügyekben. Uj és nagyon elágazó teendőkkel felruházott intézményről, fontos és széles érdekkörökről lévén szó, a hatásköröknek a konkrét esetekben való szabatos megállapitása, a mi a törvény szerint mindig hivatalból vizsgálandó, nem csekély fáradsággal jár. Szerzőt ebbeli munkájában szaktudása és helyes jogi érzéke vezérelte, és szolgálatot tett ugy a jogkereső feleknek, mint a törvény kezelőinek.

— **Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd elkövetheti-e a felfüggesztés tartama alatt a Btk. 381. §-nak 2. pontjában körülirt csalás büntettét?** A budapesti kir. büntető törvényszék 33,242/96. sz. itéleté-

vel felmentette — — budapesti ügyvédet ezen csalás büntettének vádja alól, mert: «... akkor, midőn ezen cselekményeit elkövette, az ügyvédi kamarának az iratoknál levő itélete szerint az ügyvédség gyakorlatától fel volt függesztve, tehát gyakorló ügyvédnek nem volt tekinthető s a neki adott ügyvédi meghatalmazás, mely a felfüggesztés idejében kelt, érvényesithető nem lévén, mint ügyvéd el sem járhatott, érvénynyel az ügyvédi meghatalmazás egyáltalán nem birhatott, és oly meghatalmazási viszony sem keletkezett, a milyent a Btk. 381. §-ának 2. pontja a «meghatalmazott» szóval kontemplál, s mely alatt nem egyes megbizások értendők, hanem valamely állandóbb szerződésszerü jogviszony». A budapesti kir. itélő tábla 8133/96. sz. itéletében megváltoztatta a kir. törvényszék itéletét és a vádlottat bünösnek mondotta ezen csalás büntettében a következő indokolással: «... miután vádlottnak az ügyvédi gyakorlattól történt felfüggesztése az ő egyszerü meghatalmazotti minőségét nem zárja ki s miután ő a csalást épen meghatalmazotti minőségében s jogkörében és a meghatalmazójának kárára követte el: a kir. itélő tábla a vádlott terhére bebizonyitott csalást a Btk. 381. §-nak 2. pontjában meghatározott büntettnek ismerte fel...»

— **A vizsgálati fogság** beszámitására nézve még ma is találkozunk azon helytelen nézettel, hogy az nem számitandó be a vádlott büntetésébe, ha nem volt tulhosszu vagy indokolatlan. Az itt közölt curiai határozat is ezen álláspontot foglalja el, nem számolva azzal a körülménynyel, hogy az esetek legtöbbjében a vádlott nem oka a vizsgálati fogság elrendelésének és ő rá nézve a vizsgálati fogság is ép ugy joghátrányt, büntetést képez, mint maga a fogház, börtön vagy fegyház, habár ezek elnevezése más is. A Curia határozata lakonikus rövidséggel igy szól:

Rablás büntettével vádolt Nacsa Antal elleni bünügyben a Curia itélt: A törvény szerint igen sulyos büntett forogván fen, annak elkövetője ellen a vizsgálati fogság indokolatlan vagy hosszu tartamu nem volt. A vádlottra kiszabott fegyházbüntetésből tehát a vizsgálati fogság által semmi sem vétetik kitöltöttnek. Mindkét alsóbiróság itéletére kiterjedő ezzel a részbeli változtatással, egyebekre nézve a kir. tábla itélete az abban felhozott és elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1896 deczember 3-án 232. sz. a.)

— **Rövid terminusok.** A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa igényperben az április 26-án benyujtott felebbezést november 28 án intézte el és a tárgyalást január 29-ikére tüzte ki. Kezdünk visszakivánkozni a régi táblai restantiák után. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A büntető iratok tanulmányozása** a budapesti büntető törvényszéknél 9—11 órai rövid időközre lévén szabva, a budapesti ügyvédi kamara megkereste a törvényszék elnökét, hogy a tanulmányozási időt d. e. 9 órától délutáni 1 óráig terjeszsze ki. Az elnök az ügyvédi kar ezen jogos kivánságának sietett eleget tenni és erről a kamarát a következő átiratban értesitette: Az irattári ügyrendre vonatkozólag f. hó 7-én kelt nagybecsü átiratára van szerencsém a tekintetes ügyvédi kamarát értesiteni, hogy most már, miután az irattári helyiségeket célirányosan átalakitottuk, s az iratok betekintésére szükséges helyet kellő nagyságban és megfelelő alakban elkülönithettük, nincs akadály az ellen, hogy az átiratban foglalt kivánságnak eleget ne tegyünk, természetesen ama korlátok között, melyeket az ált. birói ügyviteli szabályok és a segédhivatalok háboritatlan müködésének érdeke elénk szab. Ezekből kiindulva intézkedtem tehát, hogy az értesités-adás és az ügyiratok betekintése stb. végett a felek valamint ügyvédek jelentkezése és a segédhivatalok e körüli szolgálata mint eddig, ugy ezentul is a délelőtti 9—11-ig tartó időre szoritkozzék, ámde oly bővitéssel, hogy azok az ügyvédek (vagy felek), a kik legkésőbb 10 órakor már jelentkeztek, az ügyiratok tanulmányozását stb. ugyanakkor ugyanott d. u. 1 óráig folytathassák.

— **A budapesti ügyvédi kamara évi jelentésének** szerkesztésével a választmány legközelebbi ülésében *dr. Nagy Dezsőt* a kamara titkárát bizta meg és a szövegező bizottságba kiküldte *Robitsek József* h. elnököt, *Pollák Illés* ügyészt, továbbá *Brüll Ignácz*, *Szöhner Lajos* választmányi tagokat. Ennek kapcsán a választmány felhivja a kamara tagjait, hogy a mennyiben oly tapasztalásaik vagy sérelmeik volnának a törvénykezés terén, a melyeknek az évi jelentésbe való felvételét kivánatosnak tartják, ezt a titkári hivatallal (Szemere-utcza 10. sz.) levélben közöljék.

— **Ügyvéd kerestetik.** Egy salgótarjáni polgár a budapesti ügyvédi kamarához azon kéréssel fordult, hogy hivja fel tagjait, nem akadna-e közülök valaki, a ki Salgó-Tarjánban kivánna letelepedni. A város 13,000 lakossal bir s nincsen benne ügyvéd, a mi a nagy forgalmu helységben a jogkereső közönségre nagy baj. Kivánatos, hogy legyen vállalkozó, ki a salgótarjáni ügyvéd-hiányon segitsen.

— **A Telekkönyv** czimü folyóiratot ajánljuk olvasóink figyelmébe. E folyóiratot a belügyminiszter 1896 julius 22-én kelt és a megyei alispánokhoz intézett körrendeletével a községi és körjegyzőknek ajánlotta, kijelentvén, hogy e közlöny a jegyzői kar támogatását megérdemli; továbbá, hogy a budapesti kir. itélő tábla elnöke azt a kir. itélő tábla tagjainak és a kir. tábla kerületében levő kir. törvényszékek elnökeinek, valamint a felügyelete alatti kir. bíróságoknál alkalmazásban levő biráknak és hivatalnokoknak melegen ajánlotta; s hasonló módon intézkedtek a nagyváradi és temesvári kir. itélő táblák elnökei is.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák legujabb bünügyi statisztika** szerint 1893-ban a minősitett lopások száma tetemesen kevesbedett; az egyszerü lopásoknál ugyanezen jelenség mutatkozik. Az élet elleni büncselekmények nem kevesbednek ugyan ennyire, de némi javulás mégis észlelhető. A szemérem elleniek szaporodnak. Halálitélet kettő volt. Életfogytig 28. A fiatalkoru elitéltek száma emelkedik.

— **Az osztrák uj polgári perrendtartás** 1898. évi január hó 1-én lép életbe.

— **A német polgári törvénykönyvhöz** *Plank* az átlalános előadó és a jegyzők nagy kommentárt adnak ki, melynek terjedelme 120 ivet fog kitenni. A tanárok két nagy kommentárt irnak. Egyrészről *Fischer*, *Schollmeyer*, *Mayer*, *Schultze* és *Hölder* egyesültek, másrészről *Gareis*, *Biermann*, *Frommhold*, *Ortmann* és *Hubrich*. Az ügyvédek négy kötetes kommentárt adnak ki. Szerkesztők: *Wilke*, és *Reatz*. A birák köréből eddig semmi ilyes hir nem hallszik.

— **Fajtalan iratok terjesztése.** Tudvalevő, hogy a német judikatura mennyire kiterjesztette a fajtalan cselekedetek fogalmi körét és ezzel természetesen a fajtalan iratok terjesztésének körét is. Az irodalomban nem helyeslik egyhangulag ez irányzatot; igy pl. Liszt kijelenti tankönyvében, hogy czélszerübb volna a nemi életnek csak nyereségvágyból eredő tárgyalását büntetéssel sujtani. Ugyancsak ő nem fogadja el az 1892-es német javaslatnak, az u. n. lex Heinze-nek idevágó passusát, mely büntetni akarja azon ujság-hirdetéseket, melyek fajtalan viszonyok létrehozását czélozzák. De daczára annak, hogy a lex Heinze nem vált törvénynyé és daczára annak, hogy e passus méltó ellenkezéssel találkozott, Németországban még sem hirdethetnek büntetlenül a «fiatal özvegyek», kik «idősebb, jómódu uri emberek társaságára vágyakoznak», és vice versa. Igy pl. a poseni Landgericht következő hirdetés beküldőjét, valamint az ezt felvevő kiadóhivatali közeget a német Btk. 184. §. értelmében (fajtalan iratok terjesztésének vétsége) sujtotta: «Verhältniss gesucht. Nettes, hübsches Mädchen mit chiker Kleidung zum Verkehr gesucht. Jeder Wunsch erfüllt». Az itélet ellen vádlottak revisióval éltek és a Reichsgericht az elsőbiróság itéletét helybenhagyta. Ezen egyáltalán nem csodálkozhatunk, mert hiszen a Reichsgericht már évekkel ezelőtt ugyanezen §-t alkalmazta egy kereskedővel szemben, ki gummi-áru különlegességeit hirdette; hasonlóképen bánt el egy izben azzal, ki egy utazásra hölgykisérőt keresett magának. *K.*

— **Brüsselben** 1897 szeptemberében a világkiállitás alkalmából nemzetközi ügyvédgyülés lesz. A kérdő iveket a rendező-bizottság már szétküldte.

— **Pensylvania egyik fegyházának** lakói közt volt nemrég egy halálra itélt gyilkos, ki a közönség érdeklődését annyira felkeltette, hogy egész csoportban vándoroltak a fegyházba és beszélgettek az elitélttel. Az igazgató ezt a fegyelemmel nem tartotta ellenkezőnek. Csak utóbb tiltotta be a Board of Justice.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 2. SZ. . Budapest, 1897 január 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Visszaesések. (A sajtójogi judikaturához.) Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — A becstelenités a Debreczen városi régi jogban. SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* Azon cseléd, a ki gazdáját ennek halála után meglopja, a sértett fél inditványára, vagy hivatalból üldözendő-e? I. NUMERIUS NEGIDIUS-tól. — II. Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Az álügylet és a bizonyitás. Dr. KELEMEN LAJOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Visszaesések.

— A sajtójogi judikaturához. —

Sajtójogunk mostani állapota folyton megujuló nyugtalanságok forrása. Lappangó harcz folyik egyrészt az u. n. nagyközönség és a soha nem reménylett szaporaságnak örvendező hirlapirodalom közt, másrészt az utóbbi és a judikatura, vagy mondjuk: magistratuális jog között, s a kibillentett egyensuly nem bir helyrevergődni.

Sajtójogunk kétségtelenül régi; el van használva és hézagai ki vannak tanulva. A kor szellemével is ellentétben van. Ez a világ már rég nem az többé, a mi az 1848-iki vagy 1867-iki volt. Sokkal praktikusabb és élelmesebb, de sokkal fifikusabb is. A kontinensen minden állam reformálta azóta a maga sajtójogát, de még Anglia is. Csak Olaszországnak nem sikerült s ezt ott is fájlalják. A reform szüksége tehát igen megérett; csakhogy sem annak biztos iránya fölött nincsenek megállapodott nézetek a jogászközvéleményben, sem a politikai közhangulat általános állapota nem alkalmas arra, hogy most, haladéktalanul nekimenjünk ennek a fontos jogreformnak, a mi nálunk sokkal nagyobb érdekeket érint, mint más, teljesen autochton országokban, a hol csakis a véleményszabadság biztositásáról s annak fékeiről van szó, de nem egyuttal a nemzeti élet egyik fontos garantiájáról is.

A helyzet tehát az, hogy a sajtójog *alaki* részének javulását a bünvádi perrendtartásban szabályzott uj esküdtszéki eljárás és a készülő szervezeti törvény czélszerübb rendelkezésétől várjuk; ellenben az *anyagi* sajtójog, t. i. az 1848. évi XVIII. tcz. és az 1878. évi V. tcz. lazán egybefüggő részei tekintetében még egy ideig meg kell élnünk a meglevő törvényes anyaggal ugy, a hogy lehet.

De épen ezért különös fontossággal bir a *judikatura* alakulása. És ez az, a mi az utóbbi időben a sajtót, de a jogászok közvéleményét is mindinkább nyugtalanitja. Uj irányokat veszünk észre az anyagi sajtójog kezelésében, a melyek az 1867 óta meglehetősen megállapodott törvénykezési gyakorlatot lényeges kérdésekben zavarják s a sajtótörvény és Btk. között kétségtelenül meglevő disharmonia réseit a sajtószabadságra nézve káros irányban használják föl.

Ezelőtt csak a hirlapok alantasabb része élősködött, sokszor botrányos módon ezekből a hézagokból, a mi ellen a magistrátus sokáig tájékozatlanul állott, most azonban egyszerre a közvádló is beleilleszti a fejlettebb «jogi technika» feszitő vasát ezekbe a hézagokba s mint a birói judikatura ujabb eseteiből kitetszik, maguk a biróságok is hajlanak a hagyományok sutbavetésére. Az egész sajtójog kezelésében uj és visszaeső irányok kezdenek érvényesülni s mivel a joganyag kuszált és laza, attól lehet tartani, hogy ezek az irányok a kir. Curia szembetünő engedékenysége mellett lassanként reform nélkül uj és uj békókat raknak a szabad véleményközlésre, a mellett pedig — s ez a veszedelem nagyobbik része, — a magistratuális jognak egy oly dekadens neme áll elő, mely a bekövetkező reform ágyát rosszul veti meg s oly korlátozásokat készit elő, a melyek a törvényhozást ezen annyira becses szabadságnak fölösleges tehát szükségtelen csorbitására vezethetik, a mint ez különben a német partikuláris sajtójogok 1874. évi egységesitésénél is ugy történt.

Ennek megelőzése végett szükséges, hogy a jogtudományi irodalom is lelkiismeretes figyelemmel kövesse sajtójogi judikaturánk ujabb mozgalmait. E lapok 1895. évi 23. és következő számaiban *Vargha* Ferencz kir. törvényszéki biró tollából tényleg jelentek is meg igen becses kritikai és dogmatikai tanulmányok, a melyek több hibás felfogást korrigáltak meg, de a zavaros kérdések jó része még mindig érintetlen, s fájdalom, azóta is merültek fel olyan esetek, a melyek egészen uj tévedésekről tanuskodnak, s itt-ott az uj találmányok érdekességével is dicsekszenek.

Ezek sorából következik itt néhány olyan, a melyeket megjelölni szükségesnek látszik.

I. Az első a sajtóközlemények u. n. *immunitása*, vagyis ama fontos sérthetetlenségi jog, a melyet a hatósági tárgyalások és iratok közlése tekintetében az 1848: XVIII. tcz. 14. §-a biztosit a sajtónak. E szakasz érvényben levő szövege tudvalevőleg azt jelenti ki, hogy az ellen, a ki mindenféle hatóságok «iratait és azok nyilvános üléseit hiv szellemben és igazán közli, *ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indittathatik*».

A törvény szövege, de czélja és szelleme sem tür meg itt más magyarázatot, mint azt, hogy itt *pergátló* okról van szó, nem pedig a beszámitást kizáró, vagy a büntetlenséget biztositó okról, mint pl. a Btk. 263. §-a eseteiben szabályzott exceptio veritatis-nál, a mi az ügy érdemére tartozik és itélet tárgya.

A jelzett esetben tehát még az eljárást sem lehet megindítani, s ennélfogva, a mennyiben vád emeltetnék, az 1867 julius 25-iki pótrendelet 1. és 2. pontjában szabályzott *kereshetőségi kifogásnak* volna helye, a hol ugyan ez a pergátló kifogás külön felemlitve nincs, de a kifogások köre sincs lezárva. Máskülönben értelme sem volna e fontos immunitásnak.

Ennek daczára a Curia egy szegedi sajtóvád esetében 1894. évi 11,125. sz. határozatában a sajtóbiróság határozatának megsemmisitése mellett kimondotta, hogy a 14. §. alkalmazása «a vétkesség meghatározásától elválaszthatatlan, tehát az esküdtek által megoldandó *ténykérdést* képez». E határozat azóta irányadó, jóllehet a sajtótörvénynek ugy szoros szövegével, mint annak szellemével ellenkezik, s adott esetekben a törvényben bizó közlőt nemcsak az üldözéstől nem védi meg, de az esküdtbiróságok ingadozó itéletétől sem.

A 14. §. értelmezése tárgyában egyébként néhány államtitkot képező levél hirlapi közzététele alkalmából épen most

jelentékeny esetek feküsznek ugy az elsőbiróság, mint a kir. Curia előtt, a melyek megoldására közvetlen befolyást sem akarunk gyakorolni; annyi azonban az előző esetekből kétségtelen, hogy a sajtótörvény 14. §-át, melynek pergátló ok gyanánt való felfogása 1894-ig annyira kétségen kivül állt, hogy hasonló esetekben még vádat sem emelt senki: most, a birói gyakorlat eredeti rendeltetéséből kiforgatta, a mi kétségtelenül a sajtó pótolhatatlan publicistikai ellenőrzési jogának s igy egy közszabadsági biztositéknak megcsonkitására is szolgál.

Pedig vannak sokan, a kik ezen *immunitási* szakaszt a sajtószabadság becsesebb biztositékának tartják, mint magát a kivételes *felelősségi rendszert*, s joggal hiszik, hogy a szabad közlés körül felmerült szórványos visszaélések elenyésző csekélységek ama nagy haszonhoz képest, mely az országra s annak polgáraira a hatóságok tényeinek szabad közzétételéből származik. Tudjuk, hogy e részben pl. a franczia sajtótörvény is bizonyos korlátokat hozott be az egyéni becsület védelmezése czéljából; de ezek részleges kivételek s meg sem közelitik azon általános repressiót, a melyet a kir. Curia idézett határozatában a törvény értelme ellenére nálunk kéz alatt behozott s ezzel mintegy irányt szabott ezen igen becses szabadság további birói kezelésének, holott semmi komoly ok nem forgott fen arra, hogy a reformot ezzel a messzemenő rendelkezéssel megelőzze.

II. További visszaeső kisérleteket képeznek azok a vádak, a melyek a Btk. terminologiájára támaszkodva a *terjesztők felelősségére* közönséges bünvádi uton törekszenek. Ebben a közvádló részéről bizonyos rendszert lehet tapasztalni.

A közvádlónak a gyulai kir. törvényszéknél az elmult évben sikerült a Btk. 172. szakaszának «terjeszt» szavára támaszkodva, az esküdtszék mellőzésével büntetést kieszközölni egy socialista röpirat szétosztogatója ellen. A kisérlet megtört már a nagyváradi kir. tábla törvényismeretén, végleg pedig a kir. Curiának e részben szigoru felfogásán, mely 1895. évi 8121. sz. végzésében a sajtótörvény fokozatos felelősségi rendszerét megmagyarázva, a hasonló kisérleteknek véget vetett. Mindazáltal legujabban egy oly járásbirósági eset is merült fel, — habár ezen eset csakugyan nem volt rokonszenves, — a hol a biró egy becsületsértő insultusnak a tettes által sajtó utján történt utólagos kihiresztelését a Btk. 261. §-ában előforduló «vagy terjesztette» kifejezésre támaszkodva, esküdtszék és törvényszék mellőzésével a saját hatáskörében itélettel intézte el.

A sajtótörvény és Btk. szövege között e részben kétségtelen disharmonia uralkodik. Sajtótörvényünk a *terjesztő* felelősségét egyáltalán nem ismeri s igy Magyarország abban a csodálatos helyzetben van, hogy a külföldről behurczolt felségsértő, lázító, izgató, stb. nyomtatványok ellen büntető repressiót nem szegezhet és csakis azon gyönge rendészeti eszközökkel küzdhet ellene, a mi a tilos kolportage tárgyában a sajtótörvény 44. és 45. §-aiban (50 frt pénzbüntetés) s a postaszállitás kijátszható megtorlásában fekszik.

A Btk. 134., 149., 158., 171., 172. és 174. szakaszaiban mindenesetre csakis a felhivás, irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat *terjesztője és közszemlére állitója* van büntetéssel fenyegetve, s szerzője nem; mivel azonban az 1880: XXXVII. tcz. 7. és 39. §-ai a sajtótörvény kétfoku és háromfoku felelősségét (szerző, szerkesztő vagy kiadó, könyveknél a nyomdász is) fentartotta, a Btk.-nek ezen utóbbi törvénynyel ellentétes rendelkezéseit eddig senki sem magyarázhatta a terjesztő ellen, s ujabban is csak azok, a kik a kivételes felelősségi rendszert államjogi fontossága daczára a disharmonia felhasználása mellett erővel ki akarják feszegetni szabadságaink közül.

Ezek a kisérletek mindeddig sikertelenek voltak; de mivel a kir. Curia a járásbirósági törvénykezést csak részben tartja kezei közt (1883: VI. tcz.) a jogegység felbomlását megelőzni s a kikezdett alkotmányos biztositékot megőrizni csakis a hagyományos jogászi szellem és éber kritika képes.

III. Az esetek további csoportját képezik azok a törekvések, a melyek a *sajtó utján elkövetett kihágásokat* végleg a járásbiróságok, esetleg a rendőrbiróságok hatáskörébe akarják leszoritani.

Ebben már a kir. Curiának is van egy nagyon szüken indokolt határozata. A közvádló egy esetben (Goldstein Számi) a budapesti sajtóbiróság előtt vallás elleni kihágás (Kbtk. 51. §.) czimén emelt vádat egy képes ábrázolat megtorlása végett. A törvényszék az É. L. T. 7. §-ára, valamint a 40. §. 6. pontjára utalva, a vádat mint a járásbiróság elé tartozót, magától elutasitotta. A kir. Curia a közvádló semmiségi panaszát 1896. évi 4784. sz. határozatával elvetette s indok gyanánt ridegen a most megjelölt szakaszokat idézte fel. Ujabban a közvádló már ezen a nyomon indult el, a mikor egy fiatal dekadens poéta verskötetének egyik, vallásellenesnek látszó darabját a Kbtk. 51. §. alapján már a járásbiróság előtt vádolta s ott is nyert ellene itéletet, a mi valóságos meglepetés volt mindenki számára.

Ezekben az esetekben tehát a kir. főügyészség és a kir. Curia szerepe meg van forditva. Itt már a közvádlót vezette először a sajtószabadság nagyobb tisztelete s szerintünk a helyesebb intuitio is. Kár, hogy nem tartott ki. Ebben a kérdésben egyébként a *Jogt. Közl.* 1896. évi 47. számában dr. Fekete Ödön kir. táblai tanácselnök szintén az esküdtszéki hatáskör mellett nyilatkozott a kérdést egészen átfoglaló czikkében.

A sajtó utján elkövetett deliktumok egy sorozata a Kbtk. 33., 39., 41. és 48. szakaszai alá tartozik. Az 51. §-ban szabályzott kihágás azonban nem való ide. Valamennyi *tulajdonképeni sajtóvétség*, mivel a büncselekmény magában a nyomtatványban merül ki. Mivel pedig a tulajdonképeni sajtóvétségekre (gyüjtőnév) a sajtótörvény 17. §-a s ezzel az esküdtszék is életben maradt, annak hatásköréből a tulajdonképeni sajtóvétségi kihágások csak akkor lettek volna kizárhatók, ha azt a törvény világosan igy rendelte volna. Az É. L. T. 7. §-a minden esetre csak a «nyomtatvány» utján elkövetett *büntettek* és *vétségek* eseteiben tartotta fen a sajtótörvény fokozatos felelősségi rendszerét; de a mi az esküdtszéki hatáskört illeti, ez alól a «sajtóvétségek» egyetlen fajtáját, tehát a kihágásokat sem vette ki. Szinte bizonyos, hogy a törvényhozónak a sajtó utján elkövethető kihágások szemébe se tüntek ezen szakasz szerkesztésekor s igy azok kirekesztését *nem is akarta*.

Mennyire nem akarta, kitetszik abból is, hogy azok, a kik az ellenkezőt vélik, még azt is kénytelenek volnának elfogadni, ha a Kbtk. 1. §-a alapján min. rendelet, törvényhatósági sőt városi szabályrendelet konstruálna tetszés szerint sajtóvétségeket s ezek fölött a *rendőrkapitány* vagy *szolgabiró* itélne. Meglehet, hogy már vannak is ilyen, nyomtatványban is elkövethető apró kihágások szanaszét az országban, de a rendőrbirák még nem ébredtek arra a monstruosus és lehetetlen igazságra, hogy ezekben nem az esküdtszékek, hanem ők a birák.

Helyesebb lett volna tehát és az 1848: XVIII. tcz. sarkalatos 17. §-ának sokkal megfelelőbb, valamint a sajtószabadság hagyományaihoz is sokkal méltóbb, ha a judikatura az É. L. T. üres hallgatását nem arra használja fel, hogy a sajtódeliktumok ezen kihágási eseteit kiszoritsa az esküdtszéki hatáskörből, hanem ellenkezőleg, hogy abba benne hagyja.

A visszaeső irányzatot különben a kir. Curiának már fentebb idézett 1895. évi 8121. sz. határozata mutatja, a hol fölöslegből az is fel van emlitve, hogy még a *vétségek* közül is a járásbiróságok elé tartozik *egy* (Btk. 284. §. 1. pont, szemérmetlen ábrázolatok), a melyet a Curia szerint az É.

L. T. 40. §. 1. pontja külön utalt vala, holott erre nézve még a legtágabb magyarázat mellett sem lehetett volna mást, mint az esküdtszéki hatáskört alkalmazni, mivel az É. L. T. 39. § a mégis csak nagyon kategorikusan megmondja, hogy a *nyomtatvány utján* elkövetett büntettek és vétségek (lege non distinguente . . .) mind az esküdtszéknek egész terjedelmében fentartott (7. §.) régi hatásköre alá tartoznak, s igy az emlitett vétség is, ha azt nyomtatványban követték el.

Az irány tehát, a melynek réstörője a kir. Curia megállapitása volt, kétségtelenül visszaesést jelent. A törvénymagyarázatra forditott logikai fáradság ugyanazon mértéke mellett ugy a most emlitett vétség, mint a Kbtk. 51. §-ába ütköző vallásellenes cselekmények (a melyekről egyébként dr. Fekete Ödön is helyesen állapitotta meg, hogy azok nyomtatvány utján el sem követhetők) kétség esetében az esküdtszék elé utalhatók lettek volna, a hova szerintünk s a judikatura hosszas korábbi gyakorlata szerint is minden sajtóvétség, tehát esetleg a Kbtk.-be ütköző sajtódeliktum is tartozik, feltéve mindig, hogy a deliktumnak nem *eszköze* a nyomtatvány, mint pl. a zsarolásnál, hanem a hol a büncselekmény magában a közzétett *nyomtatványban* minden további kellék nélkül befejezését nyerte.

IV. Hasonló visszaesési irányt jelez az a legujabban felmerült felfogás, hogy a felelős szerkesztő vagy kiadó, a mennyiben az elsősorban felelős szerző kéziratát elrejti vagy eltagadja, *bünpártolás miatt* a közönséges büntető forum előtt üldözhető váddal.

Tudtunkkal a közvádló már folyamatba is tett egy ilyen vádat. Az eset az, hogy egy sociálista szerkesztő a szerzőt hamisan nevezte meg, s a kéziratot elveszettnek állitotta. A megnevezett álszerzőt a budapesti esküdtszék elé idézték. Ezek megállapitották, hogy a bevádolt közleményben tényleg foglaltatik deliktum, de ugy a szerzőség, mint a *vétkesség* kérdésében tagadólag válaszoltak, következőleg a bíróság az álszerzőt fölmentette. A közvádló most támaszkodva arra, hogy az esküdtek a deliktum (izgatás) fönforgását megállapitották, a felelős szerkesztő ellen elpalástoló tényei miatt a Btk. 374. §-ára alapitott bünpártolási váddal állott elő s annak megbüntetését kéri, mivel a vétség tettesének segitséget nyujtott arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön. Világos, hogy itt a közvádló a felelős szerkesztő sajtójogi felelősségét megkerülte. A vádeljárás folyik.

Hogy ez a felfogás mennyire beleütközik a sajtótörvény fentartott 13. és 33. §-ainak két-, illetőleg háromfoku felelősségi rendszerébe, az a «nem tudatnék» és «felelősségre nem vonathatnék» szavakból is eléggé kitetszik, ha máskülönben nem állana rendelkezésünkre közel 30 évi gyakorlat, mely a szerző kiszolgáltatásának kényszerét soha sem ismerte s hiven ragaszkodott a fokozatos felelősség intézményének azon efficiens alapelvéhez, mely épen a szerző személyét akarja biztositani a sokszor veszedelmes üldözés ellen, s a felelős szerkesztő fiktiv sajtójogi felelősségét egyenesen ebből a czélból állitotta fel. Maga az 1868 február 22-én kelt 19. sz. igazságügyminiszteri törvénypótló rendelet is ezt az irányt ismerte el helyesnek és ezt szabta a bíróságok elé a következő bezáró tételében:

«. . . . tehát ha a felelős szerkesztő vagy kiadó valamely névtelen czikk szerzőjét felfedezni vonakodnék: elég a *ténykörülményt konstatálni*, hogy a sajtótörvény *13. és 33. §-ai* értelmében feleletre vonathassanak azok, kiket ily esetben a felelősség sulya terhel.»

Az emlitett esetben akármi lett légyen is a felmentés oka, a közvádló csakis a felelős szerkesztő sajtójogi felelősségére térhetett volna át, mivel a bünpártolás közönséges vádját a sajtótörvény 13. és 33. §-ai feltétlenül kizárják.

Ebben az esetben a bíróságok ártatlanok, vagy legalább még ártatlanok; de a vádban oly hatósági törekvés nyilatkozik, mely szinte az élén jár minden oly iránynak, a mi az 1848: XVIII. tcz. jogilag megkerülhetetlen intézkedéseit meggyöngiteni, megcsonkitani és elmosni törekszik.

Mindezekben — ugy hiszszük — sikerült rövidre fogott módon kimutatni, hogy sajtójogi judikaturánkban minden vonalon helytelen ujitások emelgetik fejüket és határozottan visszaeső irányzatok vezetnek.

Visszaesőknek pedig nem azért mondjuk ezeket az irányokat, mintha talán valaha létezett szükkeblü és reaktiós judikaturára vágnának vissza (ilyen, hála Istennek, soha sem volt); de azért nevezzük igy, mivel a jogászi szellem meghanyatlására vallanak s államjogilag biztositott egyik fontos szabadságunkat emésztik. *Dr. Kenedi Géza.*

A becstelenités a Debreczen városi régi jogban.[1]

Előbbi czikkünk azzal végződött, hogy a Debreczen városi régi jogban nem esett büntetés alá a másoktól hallott rágalmazó állitás tovább terjesztése, ha vádlott hallomásának forrását bizonyitani tudta.

Az e körüli bizonyitás sajátossága mindenekelőtt abban nyilvánul, hogy külön, és pedig oly megjelölés alá vonták a becstelenitésnek hallomás utján való elterjesztését, melyet mai nyelvkincsünkben nem ismerünk, de nem találjuk azt fel a *Nyelvtörténeti Szótár*-ban sem. Ez a megjelölés: a *szavaty*.

A Debreczen városi régi jogban mintegy megszemélyesitve fordul elő következő alakzatokban: a *szavaty futamodik;* a *szavaty megáll;* a *szavatyot felveszik*, és a *szavatyot másra adják*.

Minthogy a *nyelvtörténet* nem nyujthat semmi támpontot eme kifejezések megérthetéséhez, nézzük a jogtörténet fáklyájánál: mit jelentenek azok?

1. A *szavaty futamodik* = mintha ma azt mondanánk: rágalmazó *szavak* keltek szárnyra. Ezt a kifejezést a Debreczen városi régi jogi életben akkor használták, midőn még nem volt tudva, hogy a becstelenitő hirt ki terjesztette; miként ezt a következő adat bizonyitja:

1669. 12. febr. in sede minori.

Ádám Andrásné Kocsis Erzsébet Szabó Jánosné ellen. *I.* dicit: nem hallom meg feleletét *(vádját)* Kocsis Erzsébetnek, mert ő felőle oly *szavaty futamodott*, hogy meghasasodott és Bánya felé fattyat vetett volna, kit doceálok.

Deliberatum. Az I. az A-nak fattya vetett nyilván való k . . . gát doceálja, avagy hogy mások azt vervén fejéhez, abban benne hevert volna.[2]

2. A *szavaty megáll* = a becstelenitő hir terjesztője ismeretessé vált. E tekintetben ime egy-két adat:

Addig nyomoztam, hogy az *szavaty* Kis Miklóson *megállott*, kivánom az satis factiot. *(1669. április 27.).*

—

1680. 20. Aug.

Beczi András contra Stephanum Csuka I. Actio A. proponitur, hogy az I. azt mondta, hogy az A. pünkösdi vásári alkalmatossággal az Tiszántul az Tiszaparton egy asszonyt megparáznitott volna s fizetett volna f. 4. Minthogy az *szavaty* az I-n meg *is állott.*

I. dicit: Én hallomást mondtam, másra is adom.

Deliberabum. Mivel in prima instantia tagadta, már késő másra adni, hanem terhelje az At az I.

3. A *szavatyot felvenni*, felvállatni = beismerése a becstelenitő hir terjesztésének; miként ezt bővebben megvilágitják a következő adatok:

1670. 14. Április.

Inter Szabó Jánosné A. és Fajk Jánosné I.

Az *szavatyot felvállalja* az I. s Pap Istvánra utal.

Deliberatum: Hittel adja reá az diffamatiot.

I. Juramentum deposuit, hogy azt mondta: Szabó Jánosnénak gyermeke lött volna.

[1] L. *Jogt. Közl.* 1895. évi 52. sz.

[2] Ezen, valamint a szövegben előforduló többi adat szóról-szóra van kiirva Debreczen város régi jegyzőkönyveiből. Az *A* = actor, az *I* pedig *incattust* jeient.

Inter Szabó Jánosné A. et Pap István I. *Delib.* Adja el ő is magáról.

Szabó Jánosné *szavatyát* Surki István *felvötte*, ő is magáról adja el.

—

1686. 13. Junii.

Hazai Sámuel: Nagy Jakab azt mondja, hogy ő felőle mások azt mondották, hogy az váras pénzét ellopta és juhot vett rajta.

Nagy Jakab: Pocsik Gergelytül hallottam.

Deliberatum: Állitsa az I. *szavatyossát*, kitül hallotta az diffamatiót tudniillik, «hogy mertek itt járni, felosztátok a város pénzét, juhot vettetek rajta».

Poczik Gergely *felveszi a szavatyot*, hogy mind ő, mind pedig többek is mondták.

4. A *szavattyot másra adni, eladni magáról;* = a kérdőre vont a becstelenitő szavakat szintén mástól hallotta. E tekintetben is hadd szóljanak magok az adatok:

1627. 22. Januarii in senatu.

A. Szabo Erzsébet Szoboszloi Miklós relictája Keresztyén Gáspárné Magyar Erzsébet. Pro A. *szavatyot* utaltak az I-ra hittel, kivánom terhelje vagy adja urát.

I. replicat: Reám is utalták, *én is haltottam* s *el is adom magamrul si juris.*

Deliberatum: Mivel Keresztyénnére is hittel utalták az diffamatiót, per hoc ő is utalja ha lehet hittel.

Keresztyénné hitiben megvallja, tovább nem utalhatja.

Ad tertium tamen differtur.

Adveniente termino triduali Keresztyénné instál: kész megkövetni Szoboszlainét coram senatu.

Conclusum: Admittitur pacificatio. Et tandem coram senatu complacavit Keresztyéné Relictam Nicolai Szoboszlai etc.

—

1658. 2. Aug.

Inter Varga Nagy Miklósné actricum et Stephanum Illyés cum consorte suæ etc.

Deliberatum: Mivel az I-k is mástól hallották az szitkot Nagy Miklósné felől, *hittel adják arra, az kitül hallották.*

Et juramento deposito fatentur hoc modo: hogy Gerénétül hallották.

1677. 26. Máji.

Causa Stephani Dobozi A. contra Tot András I. proponitur, hogy az I. azt mondta, az A.-nak annyi buzája vagyon és kigyó s békává vált, az szolgáló is azt mondta, hogy kigyóvá, békává vált, ő nem hoz buzát. *I.* non negat. Nagy Mihályra *hittel adta* s felvállalta a *szavatyot;* Nagy Mihály *másra el, utoljára Posta Andrásnéra adta.*

A bizonyitás tehát a körül forgott, hogy a «*szavaty*» eredeti forrása felfedeztessék.

Ha a vádlott nem tagadta, hogy a becstelenitő szavakat használta, de azzal védekezett, hogy azokat mástól hallotta, jogában állott első kérdőre vonatásakor a *szavatyot* másra utalni, tovább adni. Azt azonban, hogy a ráutalásnak, továbbadásnak helye van-e, a bíróság állapitotta meg, s ha ugy találta, hogy nyilván vádolás tekintetében forognak fen gyanu okok, a panaszos felet kötelezte ezt bizonyitani, ellenesetben a *szavaty* másra adását megengedte; de nem elégedett meg azzal, hogy e vádlott egyszerüen megnevezte hallomásának forrását, hanem erre vonatkozó vallomását esküvel kellet megerősitenie.; miként ez az alábbi itéletekből bővebben kiviláglik:

1667. 17. Martii in senatu.

Kerékgyártó György A. contra Emődi György I. ratione diffamationis.

A. dicit: *olyan szókat hintegetett* az I. hogy én gyilkos volnék, azért vagy vallja, vagy utalja, mint s kitül hallotta.

I. resolvit: Én mástul hallottam, hittel is utalom.

Conclusum: Hittel utalja az I.

I. Én Kisajtós Mátyástul hallottam, ugy mondotta, hallotta, hogy Kerekes György gyilkos volna.

Et protestatur Kerékgyártó György.

—

1570. 9. Junii in senatu.

Causa Caspari Türi A. contra Takuz alias Süvöltős Bálint uti I. suscipitur. Hogy énnekem oly hir jött fülembe, hogy engemet pribéknek mondottál volna, kirül esküdtem is, mint *szavatyot* fel kell venned, ha nem, tehát becsületemet keresem rajtad.

I. excipit: Egy tanu vallása sem öl, sem elevenit, ha nyilván mondott dolgot fogsz reám nyilván bizonyits, *de mint hallomást, mint szavatyot* hittel én is eléb adhatom.

1680. 16. Máj.

Oláh János A. Emericum Barta constituit contra Somogy Gergely I.

A. actionem proponit: hogy engemet az prædicátor uraimék előtt azzal vádolták, hogy vallásunk ellen káromkodtam volna.

I. dicit: Én nyilván nem vádoltalak, hanem *hallomást* mondtam s *magamrul el is adom hitemmel.*

Deliberatum. Doceálja az A. hogy az I. őtet *uyilván* vádolta s nem hallomást mondott, kiért ő publicáltatott.

Azt, a kire ekként a *szavatyot* ráadták, nevezték *szavatyos*nak, s rendszerint más vagy harmad napra megidézték, s a panaszos jelenlétében kihallgatták. Ha felvette a *szavatyot*, vagyis beismerte, hogy a becstelenitő kifejezést csakugyan ő tőle hallotta az, a ki reá utalt, azonban azzal védekezett, hogy ő azt szintén mástól hallotta, jogában állott a *szavatyot* hittel hasonlóan másra tovább adni.

Kivételes esetekben 15 napi határidőt engedtek a vádlottnak, hogy szavatyosát előállithassa.

1668. 26. Junii in sede minori.

Inter Samuelem Szegedi et Franciscum Kozma uti I. *Deliberatum est.*

Tetszett törvényünknek, hogy az I. intra quindenam adja *szavatyossát* kitül hallotta, hogy az A. felakarta magát akasztani s az A-nak is szükség jelen lenni, kit az I. Biharra mutat Buczi Bendekre.

Ha a szavatyosként megnevezett nem vette fel a szavatyot, azaz tagadta, hogy a reá utaló tőle hallotta a becstelenitést, akkor e tekintetben a reá utaló kötelessége volt bizonyitani.

1677. 12. Febr. in sede minori.

Inter Fekete János A. et Sárándi Mihály I. *Deliberatum:* Minthogy az A. felől az I. azt mondta volna, hogy hamisan esküt volna meg.

I. dicit: Én *hallomást* mondtam, *Kovács Jánostul hallottam*, hogy hamis hitü volna.

Kovács János az *szavatyot föl nem veszi.*

Deliberatum: Doceálja azt Sárándi Mihály, hogy Kovács János hintegette azon diffamatiot Fekete János felől: hogy hamisan esküt volna meg.

Mindazok, kik a szavatyot magokról el, és másra adhatták, a további kérdőre vonatástól menekültek, s a vád sulya arra nehezedett, a ki reáutalt szavatyot felvette ugyan, de tovább adni nem tudta, vagy is arra, a ki a becstelenitő tényt koholta. Azonban nemcsak joga volt bizonyitani a tőle eredt hir valóságát, hanem kötelezтetett arra; a mit az itéletben igy fejeztek ki: *bizonyitsa az dolgot szava és mondása szerint.* (1638. április 17-iki itélet).

Az itélet hozatala előtt a *megkövetést* gyakorta alkalmazták, mely a felek közti gyülölségnek, versengésnek véget vetett. Igen jellemző, hogy mig itéletileg csakis a *szavaty kohol*ját sujtották, addig a *megkövetést kiterjesztették mindazokra, kik a becstelenitést elkövették.*

Ennek érdekes példájául álljon itt a következő adat:

1674. 5. Julii. In sede minori. Actio Samuelis Szabó A. contra Szabó István I. hogy engemet azzal diffamáltál, hogy nem jól, nem tisztességesen költem össze a feleségemmel, az előtt össze szürtem volna a tejet.

I. dicit: Én hallomást mondtam; én törvény szerint *eladom magamrul mint szavatyot.*

Deliberatum: Legyen jelen az, kire akarja adni.

1674 julius 13. Szabó Istvánnak Szabó Sámel ellen való *szavatyát* adták Timár Mihálynéra.

1674 julius 14. Timár Mihályné Szabó Sámuel ellen való *szavatyot* az Hegedüs Lászlónéra adta hittel.

1674 julius 16. Hegedüs Lászlóné Váradi Ferencznére adni akarja a Szabó Sámuel ellen való *szavatyot* hittel.

Várady Ferenczné dicit: fel nem veszem a szavatyot, hanem doceáld.

Hegedüs Lászlóné: Esküdgyél meg: nem te mondtad, ha te nem esküszöl, én meg esküszöm.

Deliberatum: Esküdgyék az I. *(Várady Ferenczné)*, hogy ő nem diffamálta az megirt Szabó Sámuelt.

1674 julius 19. Szabó Sámuelt az kik diffamálták volt, mi előttünk megkövették, böcsületeket mind magának mind feleségének megadták.

Nem hagyhatjuk felemlités nélkül, hogy a terjesztett hir, a hány különböző tényre vonatkozott, annyl *szavatynak* tekintetett.

Erre nzéve a következő itélet teljes világositást szolgáltat:

1676. Julius 24.

Andreas Kovácsné A. contra Szbó János I.

Actio A. proposita: 1. hogy olyan hirt hinteget az I. hogy az A. az szolgálójával együtt az napát megakarták volna fojtani, egyik az lábához, másik az fejéhez állott volna kötéllel. 2., Görög Tamás ott mulatott volna az A-val s mondta volna az szolgáló: elég immár Görög Tamás; az A. azt mondta volna: hallgass lélek kurva asszony leánya. 3, Pap Jankónak az inge kötőjét is elmetszette volna az A. és az lába nyomát is felmetszette s eltötte.

I. non negat, kész *szavatyossát* mutatni.

Fogarasi János *felveszi a szavatyot.*

András Kovácsné A. contra eum Hatházi Mihályt procátorul constituállja.

Fogarasi János Pap Mihálynéra s az szolgálóra *fog ki.* Pap Mihályné az szolgálóra Magyar Kis Annára utal. Magyar Kis Anna A. Fogarasi János ellen allegál: Doceálom az mit mondtam te kénszeritettél engemet: *mondd ezt s mondd azt;* arra mondtam a mit mondtam.

Deliberatum: Doceálja az A. mind a *három szavatyból álló punctumot* az alperes kénszeritéséből mondta. Doceálja Fogarasi János is, hogy senki kénszeritéséből nem, hanem szabadosan mondta mind a *három rendbeli szavatyot.*

1676. augustus 17. Definitio causae Joannis Fogarasi et Magyar Kis Anna.

Deliberatum: Doceálta feleletit s absolvitur simpliciter.

Ez adatokból megállapitható, hogy a *szavatyos=szavatos* a *szavaty* szóból származik, és eredetileg azt jelentette, a ki *a szavaty felől felel és a szavaty terhét magára veszi.*

Ime a *szavatosság* ősi magyar alakzatában; melynek első szálai — mint láttuk — a büntető eljárás mezején hajtottak ki, de jogéletünk változásai következtében átültettetett a magánjog területére, hogy ott a vele lényegben hasonló jogviszony, az *evictio megjelölésében tovább viruljon.*[1]

Maga a *szavaty* szó is már a XVIII. század közepe felé átváltozott *zavagyra;* később ebben a változatában is kiment a használatból, ugy hogy ma már nyelvtudósok vitáznak a fölött, hogy a *zavagy* mit is jelenthetett voltaképen?[2]

E kérdés eldöntésénél a jogtörténet is meghallgatandó, mert nem szenved kétséget, hogy azokat a régi magyar szavainkat, melyek a régi magyar jogéletben használtattak, s hogy ugy mondjuk, annak a jogéletnek szükségletei által keltettek életre, csak akkor lehet teljes valódiságukban ismernünk, ha a régi magyar jogéletet is ismerjük.

És én ebben látom egyik legnagyobb hasznát a régi magyar jogélet tanulmányozásának. *Széll Farkas.*

[1] Werbőczy *Hármaskönyvének* első fordítói (I. 74.) az *evictiót* nem szavatosságnak, hanem *oltalomfelvételnek, menedéknek* forditották, nagyon természetesen azért, mert előttük ismeretes volt, hogy a *szavatyos* (szavatos) az *akkori* jogéletben mit jelentett.

A *Hk.* későbbi, egész a jelen századig megjelent kiadásai szintén ezen a nyomon haladnak; az evictiót *szavatosságnak* forditva csakis a jelen században megjelent kiadásokban találjuk.

A Debreczen városi régi jog is következetesen *evictornak* nevezi a *mai* szavatost.

[2] Lásd a f. évi *Nyelvőr* 275. l. *Balassa* József, és az 514. l. *Zolnay* Gyula czikkeit. Balassa által felhozott adatban foglalt kifejezéseket: «*zavagyba esett, zavagyba volt, zavagyba keveredett*», a mi adatainkkal egybevetve, ma igy mondanánk: «*hirbe jutott, hirbe volt, hirbe keveredett*»; mert épen a Balassa által közölt adat bizonyitja, hogy a *zavagy* tulajdonképen a *szavaty* elváltozása. A *Zolnay* által Arany Jánostól idézett *zavagy:*

«Lett aztán *zavagy*, de nem sokáig tartott:
Sürüen forgatja a török a kardot, etc.»

valóban semmi összefüggésben nem áll sem az én *szavaty*-ommal, sem a Balassa *zavagy*-ával. Igy tehát erre nézve Zolnaynak teljes igazsága van.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Azon cseléd, a ki gazdáját ennek halála után meglopja, a sértett fél inditványára, vagy hivatalból üldözendő-e?

I.

Özv. Patsu Miklósné halála után ennek orvosa, dr. Korotnai Árpád és ennek szobaleánya, Török Lina együttesen oldották le a hullának nyakáról a pénzszekrény kulcsát, ezzel a Wertheim-kasszát felnyitották és onnét mindketten közösen loptak.

A budapesti kir. büntető-törvényszék ezen cselekményt olyannak tekintette, a melynél a szolgálatban álló a szolgálatadóját lopta meg, vagyis a Btk. 336. §-nak 7. pontjában körülirt lopás büntettét látta fenforogni, a melynek esetében a tettes csak a gazda inditványára vonható bünvádi eljárás alá (343. §.) Ezen felfogásból kifolyólag mindkét vádlott a 336. §. 7. pontja alapján vonatott felelősségre és Patsu Miklós, az elhunyt gazdának örököse, Török Lina tekintetében az 52. döntvényre való figyelmeztetés mellett idéztetett panaszosként a közvetlen főtárgyalásra, a mely döntvénynek tudvalevőleg az a sanktiója, hogy a panaszosként megidézett félnek a tárgyalásról való igazolatlan elmaradását az inditvány visszavonásának tekinti a biróság.

Az emlitett bünügyben a panaszos élt is a visszavonási jogával és ennek következtében néhai özv. Patsuné szobaleánya végképen menekült a büntetéstől.

Ezen, immár jogerőre emelkedett megoldási módozat azonban meglepte a jogászokat is és ezek kutatják, vajon a törvénynek emlitett birói értelmezése kiállja-e a kritikát?

Az általános magánjogi szabályok szerint akkor, a midőn a kötelmi viszony bizonyos személyre szorittatott, halála által a szerződési jog megszünik. Ez egy magától értetődő jogszabály, melylyel minden magánjogi tankönyvben és bármely polgári törvénykönyvben találkozunk.

A cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról intézkedő 1876. évi XIII. tcz. 49. §. 1. pontjában is hasonló rendelkezést tartalmaz, melynek értelmében: «a szerződési idő letelte előtt is megszünik a szerződés hatálya, a gazda, vagy azon családtagnak, kinek kizárólagos szolgálatára a cseléd fogadtatott, vagy végre a cseléd halála által».

A 68. §-nak második bekezdése megrendeli, hogy a gazda elhalálozása esetében a hónapos cselédnek a szolgálati idő utolsó napjától számitva még 15 napi bér fizetendő, ellátás vagy annak váltsága nélkül.

Az előadottakból kétségtelen módon kitünik, hogy a gazda halála eo ipso megszünteti a közötte és cselédje között létezett viszonyt. Mivel azonban nem lenne méltányos a cselédet vétke nélkül rögtön minden anyagi támasz nélkül egyszerüen az ajtó elé tenni, ép azért enged a törvény ily esetben fél havi bért. Ezt követelheti a cseléd az örökösöktől, ellátást azonban nem követelhet. Tehát egy puszta követelési jog marad fen a cseléd részére előbbi szolgálati szerződéséből gazdájának halála után ennek örököseivel szemben, mely jog igen korlátolt határokon belül mozog. Egyéb és más valami nem létezik a cseléd részére. Ha gazdája meghal, nincs többé gazdája. Az örökösök nem lépnek a gazda helyére és ilyenkor a cseléd jogositva van szolgálatát rögtön elhagyni.

Török Lina tehát nem szolgálatadóját lopta meg, hanem ennek præsente cadavere gazdájának hagyatéka kárára követett el lopást, mely büntetendő cselekmény azonban hivatalból üldözendő.

A fentebbiek után nem szorul bővebb magyarázatra, hogy a budapesti büntető bíróság tévesen értelmezte Török Linával szemben a Btk. 343. §-át. *Numerius Negidius.*

II.

A Korotnai-esetből kifolyólag egyik tekintélyes napilap jogásza erős kritikát gyakorolt a törvénytevő tanács azon intézkedése fölött, hogy a magánpanaszos örökös vádját Török Lina cseléd irányában visszavonván, a törvényszék a bünvádi eljárást beszüntette, a miben a közvád képviselője megnyugodott.

Mellékesen az is bántotta a nyilvánosság jogászát, hogy a Btk. — szerinte — helytelen értelmezése is kifejezésre jutott a beszüntető végzésben, midőn a magánvádra üldözhető egyik tettes irányában a vád elejtése *nem* vonta egyuttal maga után a vád megszünését a tettestárssal szemben.

Nem is csodálkoztam a «közvélemény» ezen téves megnyilatkozásán, hiszen tudvalevő, hogy a bünös orvos védője — persze csak védői álláspontból — hasonló előterjesztést tett Korotnai dr. érdekében. Mert bizonyos, hogy a büntetőtörvény 116. §-ába magyarázott azon elv, mely szerint a cseléd lopása esetében a magánfél részéről emelt inditvány visszavonása a hivatalból üldözendő közremüködőkre nem terjed ki, két irányban is tért enged az ellenkező felfogás védelmére; az egyik, hogy az esetleges nagyobb bünös menekülvén, az emberi jogérzet bántódik meg, a másik, hogy sulyosabb büntetésben részesül a szolgálatban álló személy büntársa, mint ha a büntetendő cselekményt ő követte volna el.

Ámde ez 14 év óta állandó gyakorlat, melyet a kir. Curia 14. számu teljes-ülési döntvénye inaugurált, s melyet bíróságaink kivétel nélkül követnek és követni tartoznak. Ezen kérdés tehát tulhaladott és épen nem vitás és igy a Korotnai ügyben követett birósági eljárásban sem kifogásolható.

Fölvet azonban az illető napilap még egy kérdést, melyet legnagyobb meglepetésemre a *Jogtudományi Közlöny* folyó évi 1. száma ugyanazon elvi szempontból tett szóvá, tudniillik *vajon helye volt-e a Török Lina irányában az eljárás beszüntetésének azon okból, mert özv. Patsuné örököse inditványát visszavonta.*

Az elvitázhatatlan, hogy a büntető-törvény kétségtelen szavai szerint a tolvajló cselédnek gazdája itélethozatal előtt föltétlenül megbocsáthat; de — s ez az ellenvetés — gazdának tekinthető-e az örökös, és illetve *cseléd volt-e* Török Lina akkor, mikor a lopást elkövette? Hiszen özv. Patsuné akkor már nem élt és a szolgálati viszonyt a halál különben is felbontotta!

Nem akarok kiterjeszkedni arra, hogy az általános emberi jogérzetet az érdekes bünügy ezen fordulata, a hat éven át hüségesen szolgáló leány szabadulása kielégitette-e vagy sem, csupán és szorosan jogi szempontból legyen szabad az ezen ellenvetésben rejlő tévedést helyreigazitanom.

Mindenekelőtt a magyar jog álláspontja szerint, mely nyugvó örökséget nem ismer, az a helyes felfogás, hogy a hagyatékot a halál pillanatában, vagyis annak bekövetkezte után rögtön jogilag az örökös képviseli, a ki az örökhagyó összes jogviszonyaiba az elhunyt helyére belép.

Ilykép a hagyatéki vagyon egy perczig sem marad alany nélkül, vagyon alatt pedig azon jogok és kötelességek összege értendő, melyek az elhunytat élete utolsó perczében megillették avagy terhelték. A vagyonhoz tartozik, és pedig cselekvőleg és szenvedőleg egyaránt minden, az örökhagyó által kötött munkabéri vagy szolgálati szerződés. Ezek halál esetében, hacsak az ellenkező szerződésileg előre meg nem állapittatott, avagy ha valamely speciális törvény az ellenkező elvet nem tartalmazza, tovább folynak és valamiképen felmondás nélkül az örökös részéről az ily szerződések egyoldalulag meg nem szüntethetők, azonképen a szolgálatot vagy munkát teljesitő sincs jogositva a szolgáltatás megtagadására, mig a szerződés le nem jár.

Tegyük föl, hogy virágzó üzlet vagy gazdaság van a hagyatékban. Elképzelhetetlen, hogy a gazda halála perczében a személyzet az üzletet vagy gazdaságot egyszerüen elhagyhassa, valamint, hogy a szolga- és segédszemélyzet a munkaadó halála miatt azonnal elbocsátottnak legyen tekinthető.

Nem is szükséges tehát, hogy a cselédet az elhunyt szolgálatában állónak tekintsük a halál bekövetkezte után, mert hiszen a szolga vagy más alkalmazott a halál pillanatában az örökös cselédjévé leszen, és az örökös, a jelen esetben Patsu Miklós nem azt panaszolta, hogy néhai anyját halálában, hanem őt magát, mint uj gazdát lopták meg.

Ezt különben maga az ellenkező vélemény szószólója sem fogja és nem is foghatja föl másképen, de helytelen következtetése onnan származik, hogy az örököst gazdának elismerni nem akarja. Már pedig e felfogás nemcsak az általános magánjogi szabályokkal ellenkezik, hanem ellenkezik különösen azon elvvel is, mely az örököst az örökhagyó jogutódjának tekinti, ugyszintén az állandó szolgálati viszonyból folyó *kölcsönös* jogok és kötelességek természetével is.

De megczáfolja a jelzett téves felfogást maga az 1876. évi cselédtörvény világos intézkedése is. E törvény 62. §-a a következőleg intézkedik:

«A gazda halála esetében annak örökösei nem kötelesek a külső cselédet az egy év után számitandó kilépési napnál tovább megtartani, még az esetben sem, ha a szolgálati szerződés egy évnél hosszabb időre szólna».

Ha tehát a külső cseléd gazdája a belépés után egy nappal meghal, az örökösök a cselédet a belépéstől számitott egy évig (59. és 60. §§.) «megtartani kötelesek».

Belső vagy házi cselédre nézve pedig ugyanezen törvény 68. §-a azt rendeli, hogy az örökös nem köteles a cselédet három, illetőleg nagyobb városokban egy hónap után számitandó kilépési napnál tovább megtartani.

A miből megforditva következik, hogy a halál a szolgálati szerződést ipso facto föl nem bontja, sőt hogy az átszáll az örökösre és hogy az utóbbi, ha a rendesnél hosszabb szerződést respectálni nem akarja, ezt kifejezetten kijelenteni köteles, minthogy különben a viszony hallgatással tovább folyta ódik.

Minthogy pedig a lopás rögtön a halál pillanata után történt és igy a szolgálati viszony akkor Patsu Miklós és Török Lina között már létezett és még fönállott, bizonyos, hogy Patsu Miklós az őt megkárositó cselédjét jelentette föl és joggal vonhatta vissza panaszát.

Fölvetik még azt az esetet, hogy az örökös a kincstár is lehet és igy képtelenség volna, ha a kincstárt hasonló jog megilletné, de ez az érv is téves; mert a jogi személy viszonya a cselédjéhez egészen ugyanaz, mint a természetes személyé, akár magánjogi, akár büntetőjogi szempontból tekintjük e viszonyt. Az iránt pedig nyugodtak lehetünk, hogy a fiscus mint gazda sohasem fogja panaszát visszavonni.

Mindezekből kitetszik, hogy a közvád képviselőjét szemrehányás a szóban forgó álláspontja miatt épen nem érheti, mert az csak nem hiba, hogy magát gyorsan feltalálta és a kérdéssel röviden bánt el.

Hiszen a vád és védelem sokszor izgató és nem könnyü küzdelmében, a hol a váratlanul keletkező fordulatok és

helyzetek gyors és helyes felfogása a küzdők szellemi és tudásbeli erejét gyakran igazságtalan próbára teszi, részemről azt is megbocsáthatónak tartottam volna, ha a kir. ügyészség képviselője hirtelenében a kedvezőtlen álláspontot foglalta volna el.

Dr. Berényi Sándor,
budapesti ügyvéd.

Az álügylet és a bizonyitás.

A *Jogt. Közl.* mult évi deczember hó 18-án megjelent 51. számában a Curiának, mint felülvizsgálati bíróságnak, 1896 november hó 4-én 242. sz. a. kelt határozatát közli, mely határozat értelmében «közokirattal szemben azt az állitást, hogy az ügylet a végrehajtást szenvedő hitelezőinek kijátszását czélzó álügylet, a hitelező köteles bizonyitani». Ezen határozat közlése alkalmából a *Jogt. Közl.* szerkesztősége ama sajnálatának ád kifejezést, hogy ezen határozat nélkülözi azt a jogi præcisitást, a melyet a Curia felülvizsgálati tanácsának határozatainál már megszoktunk. Indokolja ezen megjegyzését a szerkesztőség azzal, hogy általános szabály az, hogy a ki valamely alakilag érvényesen létesült ügyletről azt állitja, hogy az szinlelt, azt terheli a bizonyitás. És hozzá füzi még azt is, hogy «e tekintetben nem tesz különbséget, hogy szóval vagy irásban, magán- vagy közokirattal létesült-e a kérdéses ügylet; téves tehát ezen bizonyitási kötelezettségnek azon esetre való szoritása, ha az ügyletet magában foglaló okirat: közokirat».

Bár a Curia felülvizsgálati tanácsa épenséggel nem szorul az én gyönge védelmemre és habár tisztelettel hajlok meg a *Jogt. Közl.* szerkesztőségének jogi tudása előtt, — legyen szabad nekem mégis a *Jogt. Közl.* szerkesztőségének nézetével ellentétes felfogásomat a következőkben előterjeszteni:

A Curia fentidézett határozata nemcsak hogy nem nélkülözi a jogi præcisitást, hanem épen ellenkezőleg olyannyira szabatos, hogy a præcisitás hiányának vádját elfogadni épenséggel sem lehet. Helytelen a tisztelt szerkesztőség ezen vádja, mert nem fogadható el fenálló általános elvnek a tisztelt szerkesztőség által vitatott az az «általános» szabály, hogy a ki valamely alakilag érvényesen létesült ügyletről azt állitja, hogy az szinlelt, álügylet, azt terheli a bizonyitás. Nézetem szerint ezen «általános szabályban» rejlik a tisztelt szerkesztőség tévedése, mert ezen szabály igy általánosságban nem áll fen, a mennyiben nézetem szerint ezen szabály alkalmazásánál mindig azt kell vizsgálni első sorban, hogy kik állanak egymással szemben a perben. Ha azon két fél áll egymással szemben, a kik egymással az ügyletet kötötték, — feltétlenül elfogadom azt, hogy a bizonyitás azt terheli, a ki arra hivatkozik, hogy az ügylet szinleges, álügylet volt, mert akkor, midőn ő erre hivatkozik, beismeri azt, hogy az ügylet tényleg létre jött és csakis az ügylet érvényességét támadja meg, a mit beigazolni — az ügylet létrejöttének beismerésével szemben — a kifogásoló félnek a kötelessége.

Máskép áll azonban a kérdés, ha nem a szerződő felek egymással, hanem a szerződő felek egyike harmadik személylyel szemben áll a perben. Ez esetben — nézetem szerint — a bizonyitás azt terheli, ki az álügyletre alapitja keresetbeli követelését, mert ő az, a ki harmadik személylyel szemben jogokat formál, mely jogainak érvényét — az erre vonatkozó tagadással szemben igazolni ő tartozik.

Nagyon helyes tehát a Curiának fenthivatkozott határozata, mely a harmadik személyeket az álügyletek ellenében megvédi, a mely védelemre épen az igényperekben — tudjuk — nagy szüksége van a hitelezőnek, a kit álügyletekkel legkönnyebben kijátszhatni. Nagyon helyes a Curiának ezen határozata, melylyel csak fentartotta azt a régi jogszabályt, hogy a közokirattal szemben nem az okiratra hivatkozó fél, hanem az ellenfél tartozik beigazolni annak hamisságát vagy szabálytalanságát, valamint a közokirattal beigazolt ügylet szinlelt voltát.

Veszélyesnek tartanám szabálykép felállitani azt az elvet, hogy az ügylet szinlelt voltát minden esetre a kifogásoló fél tartozik beigazolni, mert harmadik személyekkel szemben az ügylet érvényességét az tartozik bizonyitani, a ki a harmadik személylyel szemben ezen ügyletből kifolyólag igényt támaszt. Az igényperekben — az uj sommás eljárás életbe léptetése óta észlelhető üdvös áramlatnak a régi mederbe való visszaterelését jelentené azon elvnek elfogadása, melyet a *Jogt. Közl.* tisztelt szerkesztősége szabályként akar felállitani; már pedig azt hiszem, hogy a régi igénypereknek ujra meghonositását a tisztelt szerkesztőség sem tartaná kivánatosnak, czélszerünek, üdvösnek.

Dr. Kelemen Lajos.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** 1896. folyamán beérkezett 6525 polgári, 1422 váltó, 104 urbéri, 501 sommás felülvizsgálati, 11,906 büntető, 619 fegyelmi és 373 felszólamlási, összesen 21,450 ügy. Az 1895-ről maradt 13,040 hátralékkal együtt elintézendő volt 34,490, elintéztetett 25.327, hátralékban maradt 9163 ügy. Az 1895. év adataival egybevetve e kimutatást, látjuk, hogy 3249-el kevesebb polgári, 359-el kevesebb váltó és kereskedelmi, 38-al kevesebb urbéri, 894-el kevesebb büntető, 9 el kevesebb fegyelmi, 101-el kevesebb felszólamlási ügy érkezett fel, csak a sommás felülvizsgálati ügyek mutatnak 134 szaporodást, a mi épen nem mondható soknak, különösen ha tekintetbe veszszük, hogy ez évben is 3500 polgári és kereskedelmi ügy vonatott ki az uj törvény által a Curia hatásköréből. Megjegyezzük itt, hogy már 1895-ben az előző évhez képest a polgári és kereskedelmi ügyek két és félezerrel megfogytak. Azzal szemben, hogy 4516-al kevesebb ügy érkezett be, a Curia tevékenysége is csökkent, a mennyiben 1471-el kevesebb ügy intéztetett el, a mi nem mondható épen valami nagy visszaesésnek. A hátralék 3877-el fogyott az 1895. évhez képest, ugy hogy reményünk lehet arra, hogy 3—4 esztendő mulva a kir. Curia munkaterhe a normális mederbe fog terelődni, a mihez különösen az uj bünvádi eljárási törvény is lényegesen hozzá fog járulni. Emlitésre méltó még e statisztikából, hogy az 1897. évre 17 olyan polgári, 29 váltó és 10 büntető ügy megyen át, a mely még 1895-ben terjesztetett fel.

— **A budapesti kir. törvényszék elnökéül** *Horváth Ferencz* kir. táblai biró neveztetett ki.

Hivatali müködése elé a jogászközönség nagy várakozással néz, mivel a budapesti kir. törvényszék, mely terjedelmére nézve az ország legnagyobb törvényszéke, nem egy tekintetben rászorult a reformra.

A munkabeosztás ellen sok jogosult panasz hangzik. A sommás felebbviteli tanácsok biráinak kijelölésénél nem tartatott szem előtt az a szempont, hogy e tanácsok az esetek nagy többségében végső forumban itélkeznek és hogy a felülvizsgálat alá jövő itéletekben is a ténymegállapitás — eljárási szabálytalanságot kivéve — végérvényesen történik.

A felebbviteli tanácsok tul vannak halmozva munkával. Ugy a sommás felebbviteli, mint a rendes perekben az eljárás rendkivül lassu. Hat-nyolcz havi terminusok mindennaposak még az oly kényes és sürgős természetü ügyekben is, a milyenek a váló- és igényperek.

Az is köztudomásu dolog, hogy a birói állások betöltésénél eddig nagyon is betartatott az anciennitás, a mi gyengitette e törvényszék birói karát, holott a birói állások betöltésénél ezen szempontnak nem volna szabad annyira

dominálni, hogy bárminemü gyenge erők idők multán *csakis* szolgálati idejük által itt előre mehessenek.

A járásbirósági felügyelet is nagy mértékben kell, hogy igénybe vegye az uj elnök figyelmét, mivel némely budapesti járásbiróság nagyon rászolgált arra, hogy administratióját erélyes kéz irányitsa végső fokban.

Másrészt az uj elnöknek lényeges befolyása lehet arra, hogy a birósági — jelenleg aránytalanul alacsony — létszám sürgősen jelentékenyen felemeltessék, hogy az administratióban üdvös egyszerüsitések lépjenek életbe és hogy a budapesti birói személyzet előléptetése könnyittessék, különösen a kiváló erőknek helyi előléptetése által.

— **Igazságügyi reformok Fiuméban.** Az igazságügyminiszter az utolsó előtti lépést tette meg a fiumei igazságügyi provisorium megszüntetésére, midőn teljes tájékozás szerzése czéljából kiküldte a tengerparti városba két megbizottját. Évtizedek óta vár megoldásra az a feladat, hogy igazságügyi törvényeink hatályát Fiuméra kiterjeszszük, hogy igy az állandósitott ideiglenesség sajátszerü állapota megszünjék. Csakis a megszokás tehette ott türhetővé azt az állapotot, mely oly törvényeken és szabályzatokon alapszik, melyeket saját otthonukból is már rég kiküszöböltek. Az az előnye azonban mindenesetre megvan Fiuménak eddigi helyzetéből, hogy megvolt kimélve azoktól a bajoktól, melyek mindenütt együtt járnak az uj szervezeti alkotások kipróbálásával. Most már tul vagyunk a kezdet botlásain, melyekből az uj alkotmányos korszak kezdete óta nekünk kijutott bőségesen. A reformnak közjogi jelentősége nyilvánvaló, és mint nagy állami érdek füződik hozzá a jogegység megteremtése az ország egész területén. Ebben a tekintetben a befejezéshez közeledő aktio mint kiegészitő lánczszeme jelentkezik a házasságjogi és a vele kapcsolatos törvényeknek, melyeknek jogi jelentősége szintén abban található, hogy a jogéletnek ugyanazon területén szerteszét ágazó jogviszonyok és igazságszolgáltatás egységesitésére vezettek. Érdekesnek tartjuk megemliteni, hogy — mint a *Pesti Napló* irja — a kormánynak az a terve, hogy Fiumét a budapesti ügyvédi kamarához fogja csatolni.

— **A Magyar Tudományos Akadémia** főtitkári hivatala köriratot bocsátott ki, mely szerint azok, a kik az 1843-iki büntetőjogi javaslatok teljes anyaggyüjteményét megszerezni akarják, a most megjelent első kötetet és a még ez év folyamán megjelenő második kötetet 6 frtnak az Akadémia könyvkiadó vállalatához való beküldése mellett megkaphatják. A két kötet terjedelme több mint 100 iv lesz. Az Akadémia azért teszi az árt ily alacsonyra, mivel a kiadmánynyal főczélja az, hogy az emlékmüben letett eszmék a magyar közvéleménynek és a magyar büntető-jogtudománynak közkincsévé váljanak.

— **A szegedi törvényszék** köréből vettük a következő sorokat:

Szegedi törvényszék: Kovács Pipicz István a Btk. 350. §-ába ütköző s a 353. §. 2. pontja szerint minősülő zsarolás büntette miatt a 353. §. 2. pontja, 354. és 92. §§. alapján egy (1) évi börtönre itéltetik, *melyből vizsgálati fogsága által semmi sem vétetik kitöltöttnek.* (1894. évi 9819. sz. a.)

Szegedi tábla: . . . a 350. és 92. §§. alapján zsarolás vétsége miatt négy (4) havi fogházra itéltetik *s ebből vizsgálati fogsága által huszonegy (21) nap kitöltöttnek vétetik.* (1895. évi 2107. sz. a.)

Curia: «A kir. tábla itélete *a minősités* tekintetében *helybenhagyatik;* a büntetés *mérve* tekintetében azonban *megváltoztatik* és . . . . a *91. §.* felhivása mellett vádlott büntetése két (2) havi fogházra szállittatik le. Egyebekben a kir. tábla itélete a felhozott, valamint az elsőbiróság itéletéből elfogadott vonatkozó indokoknál fogva helybenhagyatik». (1895. évi 12,205. sz. a.)

Ez az az itélet, a melyből a törvényszék nem tudva kiolvasni, hogy mi lesz hát a 21 nappal, kérdést intézett a Curiához, a min aztán becses lapjuk szerint a Curián megütköztek. A Btk. a vizsgálati fogság beszámitását tárgyazó 94. §-t a «beszámitást kizáró vagy enyhitő okok» czimü VII. fejezetében tartalmazván: legalább is igen kétes, hogy az nem-e a büntetés *mérvét* képezi még a legtudományosabb szemüvegen keresztül is.

— **A kir. Curia** 1897 január 5-én tartott teljes-ülésében a következő határozatot hozta: «Ingatlan tulajdona vagy birtoka, ugy ezzel egyidejüleg elvont haszna iránt folyamatba tett perben az elvont haszon fejében megitélt pénzösszeg s perköltség erejéig a biztositási végrehajtás — a mennyiben egyébként erre nézve az 1881: LX. tcz. 224. §-ban irott egyéb feltételek fenforognak is, — el nem rendelhető.»

— **A közigazgatási biróságról szóló törvény magyarázata.** Irta dr. *Némethy Károly* belügyminiszteri titkár. Hivatást teljesitett dr. Némethy Károly, midőn a törvénynek olyan megbizható és hü kommentárját bocsátotta közre, mely különösen a közigazgatási hatóságok és a jogkereső közönség gyakorlati igényeinek kielégitésére alkalmas.

A 25 nagy ivre terjedő munka rendszere oly gyakorlati és könnyen áttekinthető, hogy abban még a nem szakemberek is könnyen eligazodhatnak.

A szükséges elméleti tudnivalóknak előrebocsátása, vagyis a közigazgatási biráskodás czéljának, a külföldi rendszereknek, a hazai előzményeknek, a birósági törvény létrejövetelének tárgyalása után szerző nemcsak a törvényt, de az általános végrehajtási rendeletet és a birósági ügyrendet is (melyek mindenikét teljes szövegében s mellékleteivel együtt közli) jegyzetekkel, magyarázatokkal látta el.

Kiválóan becsesek azok a magyarázatok, melyeket szerző a törvény minden egyes szakaszához csatol. Ezekben értékesiti szerző a rendelkezésére állott összes jogforrásokat, különösen az eredeti törvényjavaslat indokolását, a képviselőházi bizottsági jelentéseket, valamint — saját jegyzetei alapján — magoknak a bizottsági tárgyalásoknak nyilvánosságra nem jutott anyagát és eredményeit. De a hivatalos anyagot nem nyersen, hanem feldolgozva, kiegészitve, saját indokolt egyéni véleményével kisérve adja dr. Némethy.

Nagy sulyt helyezett szerző a hatásköri rész összeállitására, hol törvényszakaszról törvényszakaszra «joganyag» elnevezés alatt a közigazgatási birósághoz utalt ügyekre vonatkozó törvényi rendelkezéseket teljes szövegben közli, «forumok» czim alatt pedig azt tünteti fel, hogy a közigazgatási jogvitás ügyeknek mely hatósági fokozatokon kell keresztül menni, mig a közigazgatási birósági eljárásra megérnek.

A joganyag kimeritő összegyüjtése a törvénytárban szétszórt törvényszakaszoknak nehézkes felkeresését feleslegessé teszi. A mi pedig a forumok összeállitását illeti, szerzőnek e téren, mi a zavaros és bonyolult forumrendszerünk mellett majdnem leküzdhetlen akadályokkal kellett megküzdenie; de méltó elégtételéül szolgálhat szerzőnek az, hogy fáradságos forum-összeállitása nemcsak a közigazgatási birósághoz utalt ügyek, de az egész administrátio terén tisztázni fogja a zavaros és bizonytalan állapotokat.

Nemzetközi Szemle.

— **A német birodalmi gyülésen** interpelláltak a feltételes itéletek behozása iránt. A válasz az volt, hogy a kodifikationális osztály még mindig tanulmányozza a más országokban tett tapasztalatokat. Tout comme ches nous.

— **Würtembergben** a kormány azt a kérdést intézte az ügyvédekhez, hogy a «Justizrath» czim behozatalát ajánlják-e? Az ügyvédek *tagadólag* feleltek.

— **Berlinben** Krohne, a hires börtönügyi szakember előadási cyklust tart a börtönügyből.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesütet** Lissabonban tartja legközelebbi gyülését f. é. április havában. A kik részt akarnak venni, jelentkezhetnek Párisban Riviere-nél, a Société Gènéral des Prisons titkáránál. Napirenden lesz a transportatio, a kisérlet, a fiatalkornak kérdése, végül a jogi felelősség problemája.

—

A Magyar Jogászegylet folyó hó 9-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Roth Pál előadása a magyar biztositó társaságok jogi helyzetéről az uj osztrák regulativummal szemben. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 3. SZ. Budapest, 1897 január 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az uj bélyeg- és illetéktörvény a gyakorlatban. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Viszonkereset és beszámitás. Dr. GAÁR VILMOS igazságügyminiszteri segédtitkártól. — Azon cseléd, a ki gazdáját ennek halála után meglopja, a sértett fél inditványára, vagy hivatalból üldözendő-e? III. AULUS AGERIUS-tól. — IV. Dr. KESSERŰ LAJOS zombori kir. törvényszéki albirótól. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA közigazgatási birótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az uj bélyeg- és illetéktörvény a gyakorlatban.

Nem szándékozunk bélyeg- és illetéktörvényeink fogyatékos voltáról a régi panaszokat ismételni. Ismeretesek azok és alaposak és mindaddig, mig a vonatkozó törvények és szabályok egész complexusa gyökeresen át nem alakittatik s a fenálló polgári jog rendszerébe be nem illesztetik, a panaszok nem fognak megszünni és azután — talán meg fognak ujulni. Nevezetes azonban és szintén vigasztaló az, hogy a panaszok nem csupán azokban a körökben hangzanak fel, a melyeknek ugynevezett «adómorál»-járól egyebütt nem valami különös jó véleményt táplálnak, hanem sürün ismétlődnek, sőt talán sürübben, mint a «közönség» gondolja épen ott, a hol a törvényt alkalmazzák és az igazság követelményeinek megfelelően érvényre juttatni iparkodnak.

Hiszen régtől fogva érezzük annak sulyos következményeit, hogy az illetéki jog és a polgári jog egymással alig van szerves összefüggésben és mivel a jogi forgalmi élet legnagyobb részt az utóbbinak szabályaihoz alkalmazkodik, az előbbinek elavult és az élet fejlődésével szemben napról-napra hézagosabbá váló szabályai mindinkább igazságtalansággá lesznek.

Törvényhozásunk 1867. év óta a bélyegek és illetékek körül majdnem kizárólag alkalmi és aphoristikus, sőt sokszor csupán ötletszerü volt. Pillanatnyi szükség szülte emelések, látszólagos «szabályozások», gyakran vezérlő elv nélkül való apró foltozgatások — ezzel jellemezhető az alkotmányos korszak ide vonatkozó anyagának legnagyobb része s ha még figyelembe veszszük azt a sok rendeletet is, a melyek közül nem egy a törvényhozó eredeti szándékának félreismerésén alapult és ezért a pénzügyi közigazgatási bíróság birálatára is okot szolgáltatott, akkor ugy látjuk, hogy pénzügyi jogunknak ezen része valóban nem rendszeres, nem szerves, nem egységes és ennélfogva alkalmazásában sok nehézséggel járó. Érzi is ezt mindenki, a ki nem csupán valamely neki helytelennek vagy tulnagynak látszó illetéket nehézményez, hanem akár alkalomadtán, akár hivatásszerüleg vagy előszeretetből a pénzügyi jogot tanulmány tárgyává teszi.

De elmaradott volta mellett is kénytelenült az illetéki jog a polgári jog változásait követni s erre kényszeritő alkalmat adott az 1893: XVIII. tcz. életbeléptetése, a mely nemcsak némely illetéknek esedékességi időpontja körül okozott változást, hanem az uj eljárás során a beadványok, jegyzőkönyvek, itéletek, egyezségek és perbeli nyilatkozatok illetéke tekintetében is módositásokat tett szükségessé. Eként keletkezett az 1894: XXVI. tcz., a melyről minden elfogultság nélkül mondhatni, hogy lényegében szoros összefüggésben van az uj polgári perrenddel, a mi minden esetre üdvös és czélszerü. Hogy e mellett a törvénybe a lehetőség szerint egyéb kérdések szabályozása is felvétetett, a mely kérdések nem az uj perrend életbeléptetése révén merültek fel, szerény nézetünk szerint nem válik annak hátrányára.

S most, midőn az 1894: XXVI tcz. már több mint két év óta van hatályban, nem látszik feleslegesnek azt kutatni, hogy miként vált be a gyakorlatban, mennyiben felelt meg a várakozásoknak és mily mérvben enyhitette az eddigi félszegségeket.

Az átmenet, azaz jobban mondva, a törvénynek hatálybalépése után való azonnali alkalmazása nem ment minden nehézség nélkül. A sommás eljárásról szóló törvény intézményes ujitásai már magukban is sok fenakadást, ingadozást okoztak és minthogy az uj bélyegtörvény szorosan alkalmazkodik amannak szabályaihoz, két uj törvény párhuzamos gyakorlati alkalmazása eleinte sürü akadályokba ütközött.

Ehhez járult, hogy az uj bélyegtörvény tulajdonképeni átmeneti intézkedéseket nem tartalmazott, a mi — bár nem volt hiba és nem is az, mert hiszen a bélyeg és illeték esedékességi időpontjának szem előtt tartása mellett még a lerovás módjára vonatkozólag is minden «átmeneti» intézkedés felesleges, — mégis sok zavart és tétovát okozott, annyira, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróságnak 69. sz. döntvényével (saját korábbi 6494/1895. sz. határozatával ellenkezőleg) ünnepélyesen ki kellett jelentenie azt, hogy az 1893: XVIII. tcz. hatálybalépte előtt keletkezett sommás perbeli itéletek ellen az 1894: XXVI. törvényczikk életbelépte után beadott felebbezések bélyegilletékének lerovása tekintetében ezen utóbbi törvényczikk 22. §-ának rendelkezése alkalmazandó.

A kezdet nehézségei azonban — tudtunkkal legalább — legyőzvék, a miben, az igaz, az idő mulása és, a mit első helyen kellett volna emlitenünk, a pénzügyi közigazgatási bíróság liberális és kitanitó gyakorlata is sok haszonnal volt.

Az illeték mérve határozottan nagyobb terheket ró a közönségre és különösen az ügyvédekre. De az illetékkötelezettség alanya, tárgya és teljesitésének időpontja tekintetében világos és szabatos intézkedéseket tartalmaz a törvény. Hogy a törvényt a fenálló illetékjog rendszerébe nem könnyen lehet beilleszteni, kézséggel beismerjük. De nem az uj törvény hibája az, hogy nem lehetett a korábbi törvény egyes szakaszai helyébe ujakat tenni, mint például az 1881: LIX. tcz.-ben, mert a korábbi illetéktörvény sem egységes egész, hanem maga is számtalan apró tétel és szakasz musivikus összetétele.

Ezen a nehézségen azonban diadalmasan segitett az irodalom és legyen elég reámutalnunk e tekintetben Lasitz Pál kitünő müvének még kitünőbb harmadik kiadására.[1]

[1] A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata. Harmadik átdolgozott kiadás. 1896.

Mint minden novelláris törvénynél, a tudomány és irodalom fokozottan van hivatva a gyakorlatnak utját egyengetni, a mire az első lépés a novellának a régibb törvénybe való rendszeres beillesztése. Kitünően és szabadelvüen füzte össze a pénzügyi közigazg. bíróság a régi és az uj törvényt és ezért teljes megnyugvással várjuk be a jövőt, a melyben az általános polgári perrendtartás életbeléptetésével még szélesebb körü ujitásokra lesz szükség, mig végre a magyar polgári törvénykönyv elkészültével az illetékjog általános reformjának ideje is be fog következni.

A pénzügyi közigazgatási bíróság eddig nyilvánosságra került elvi jelentőségü határozatai közül felemlitendőnek tartjuk, hogy a felebbviteli beadványok bélyegilletékének a 22. §-ban szabályozott lerovási módja kizárólag a felebbviteli beadványokra vonatkozván, az a sommás eljárásban a felebbvitel során beadott észrevételekre és a nem ügyvédtől ügyvédnek közvetlenül kézbesitett előkészitő iratra nem alkalmazható (2124—1895.); hasonlag nem alkalmazható a végrehajtási eljárás során hozott végzések elleni felfolyamodásokra (2126—1896.), valamint a telekkönyvi és csődügyekben beadott felebbvitelekre sem, önként értetvén, hogy ha ezen eljárások során per fejlődik, az ennek folyamán beadott felebbviteli beadványok bélyegének lerovási módja tekintetében az 1894: XXVI. tcz. határozmányai alkalmazandók; hogy mig a sommás eljárásban a jegyzőkönyvi bélyeg mindig a felperest terheli (2105—1895.), addig a rendes eljárásban a halasztási jegyzőkönyv bélyegét a halasztást kérő fél (2106—1895.) és a felebbviteli bíróságnál a felebbezés szóbeli tárgyalásáról és a felülvizsgálati bíróságnál a törvény szerint felvett jegyzőkönyv bélyegét a felebbező, illetőleg a felülvizsgálatot kérő fél tartozik viselni (2129—1896.), a mi az igazolás kérdésében felvett jegyzőkönyv tekintetében is az igazolást kérő félre nézve áll; hogy a feloldott határozat helyett hozott ujabb határozat után semmi esetben sem követhető bélyegilleték (2131—1896.); hogy feloldott itélet helyett hozott ujabb itélet ellen irányuló felebbezés után sem felebbezési, sem beadványi bélyegilleték nem követelhető (2144—1896. és 2172—1896.); hogy rendes perben, ha az utolsó perirat még 1894 november 1-je előtt adatott be, az itéleti illeték mérvére és lerovási módjára nézve a korábbi törvények alkalmazandók (2151—1896.); hogy az azelőtt illetékmentes volt sorrendi végzés feloldása folytán hozott pót sorrendi végzés után bélyegilleték nem jár (2176—1896.); hogy a most már illetékköteles vételárfelosztási és sorrendi végzések elleni felfolyamodások első ive után nem 2 frt 50 kr., hanem csak 2 frt bélyeg jár (2179—1896.); hogy a felülvizsgálati kérelem és másodfoku felebbezés után járó magasabb illeték csak az első ivtől követelhető (2186—1896.), stb.

Az 1894: XXVI. tcz.-ben foglalt egyéb intézkedésekre vonatkozólag itt kiemelendőnek tartjuk a pénzügyi közigazgatási bíróság azon határozatát, mely szerint a bélyeghiány folytán fizetendő felemelt bélyegilleték lerovása körül a 31. §. által adott kedvezmény megáll akkor is, ha a kétszeres illeték posta utján fizettetik be, a feladás napja is számitásba vétetvén (2177—1896.).

Látjuk ezekből, hogy az uj bélyegtörvény az irodalom és a gyakorlat segélyével bevált és ezért megnyugvással tekintjük azt abban a meggyőződésben, hogy az abba lefektetett liberálisabb elvek nem sok idő mulva a nem peres eljárás körül is törvényhozás utján érvényre fognak emeltetni.

Ez nem járna sok munkával és ezzel megszünnék azon viszásság, hogy a birói eljárások különböző nemeiben az illetéklerovás módja nem azonos. Erre semmi szükség nincsen s ezt megszüntetni a legközelebbi czél, melyet néhány szakaszból álló törvénynyel könnyen elérhetni.

Dr. Fraenkel Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Viszonkereset és beszámitás.

E két jogintézmény elseje a perjogba, a másodika a magánjogba tartozik; mégis az együttes tárgyalást igazolja joghatályuknak az a hasonlósága, mely a beszámitásnak a perben való érvényesitése esetén jelentkezik és a mely hasonlóság gyakran e két intézmény közti különbségnek elhomályosodására vezet és egyiket sem engedi czéljának megfelelően érvényre jutni.

A viszonkereset támadó, a beszámitás védő eszköz; a viszonkereset feltételeit a perjog, a beszámitáséit a magánjog állapitja meg. A viszonkereset emelésével uj per keletkezik, a perben tett beszámitás csak mint kifogás érvényesül. A viszonkereset érvényesen létrejött per nélkül nem is képzelhető;[1] a beszámitásnak perben és peren kivül helye van. A biró a felperes által folyamatba tett per érdemi elintézésétől függetlenül itél a viszonkereset felett; a kifogásul emelt beszámitás ellenben felperes követelésének megitélése esetében bir csak hatálylyal. A beszámitás oly esetben is helyt foglalhat, a mikor a beszámitandó követelés pl. elévülés folytán viszonkeresettel nem érvényesithető; viszont felperesi keresettel ugyanazon egy jogalapból származó, bár azzal nem hasonnemü követelés viszonkeresettel igen,[2] de beszámitás által nem igényelhető. Az adós követelését hitelezőjének singularis successorával szemben beszámithatja, de viszonkeresettel nem érvényesitheti. A választott bíróság előtt viszonkereset csak akkor emelhető, ha a felek a választott bíróság iránt kötött szerződésben e bíróság hatáskörét a viszonkeresetre is kiterjesztették;[3] ellenben a beszámitásnak, mint jogszüntető kifogásnak külön kikötés nélkül is helye van, ha egyébként a beszámitás feltételei fenforognak. Alperes viszonkeresete ellen felperes ujabb viszonkeresetet nem emelhet, de a beszámitás kifogását a viszonkereset ellenében is megteheti. Viszonkereset csak az elsőbiróság előtti tárgyalás folyama alatt terjeszthető elő, a beszámitás kifogásának a felebbezési tárgyaláson is helye van.[4] A váltóeljárásban a beszámitás bizonyos korlátok közt meg van engedve,[5] viszonkeresetnek azonban nincs helye.[6]

A viszonkeresetet már a római jog ismerte. A formula perben alperes a litis contestatio előtt követelhette, hogy ellenkövetelése felett ugyanazon biró itéljen, ha ez a biró az ellenkövetelés tekintetében is illetékes volt. Lassankint ez az utóbbi feltétel elmosódott és Justinianus l. 14. C. de sen. t. et interloc. 7. 45. és Nov. 96. c. 2. tételeiben a mig egyrészt azt a birót, ki előtt felperes keresetét inditotta, alperes viszonkeresetére nézve is illetékessé tette, addig másrészt alperest kényszeritette is, hogy ellenkövetelését viszonkereset utján érvényesitse, mert felperest feljogositotta, hogy az alapper tartama alatt alperes által inditott külön kereset ellenében a perbe bocsátkozást megtagadhassa.

A római jogból a kánonjogba és innen a hazai jogba is átment a viszonkereset jogintézménye; bizonyság erre *Kelemen*, a ki «Institutiones Juris Hungarici Privati» czimü müvének 4. kötetében (16. l.) a viszonkereset (reconventio) által létesitett illetékességről szól, valamint *Frank* is, a ki «A Közigazság Törvénye Magyarhonban» czimü munkájában (II. k. 116. l.) a viszonos keresetről, mint alperes egyik védelmi eszközéről emlékszik meg. Mai perjogunkban

[1] «Alperes *az ellene folyamatban levő ügyben* viszonkeresettel élhet», stb. 1881: LIX. tcz. 8. §.

[2] V. ö. Polgári Törvénykezés XX. kötet 65. lapján közölt jogesetet.

[3] 1868: LIV. tcz. 496. §.

[4] 1883: XVIII. tcz. 23., 148. és 152. §§.

[5] 1876: XXVII. tcz. 94. §.

[6] Váltóeljárás 12. §.

tudvalevőleg az 1868: LIV. tcz. 77. §-a, az 1881: LIX. tcz. 8. §. és az 1893: XVIII. tcz. 23. és 148. §§-ai szabályozzák a viszonkeresetet.

A viszonkereset mindeme átalakulásában ugyanazon rendeltetéssel birt és bir ma is. Az a jogpolitikai indok, mely a prætort arra inditotta, hogy ugyanazon felek különböző pereit egy és ugyanazon biró kezeibe tegye le, ma is jelentőséggel bir, s ez az indok abban foglalható össze, hogy a viszonkereset lehetővé teszi a különálló perek számának csökkenését, mert a birói jogsegélynek a folyamatba tett perben önálló kereset alakjában való igénybe vételével megakadályozza, hogy ugyanazon felek közt felmerülő jogviták a feleknek és a közérdeknek kárára különböző bíróságok előtt vagy különböző időkben kerüljenek eldöntés alá. E mellett a méltányossággal sem ellenkezik, hogy felperes a viszonkereset illetékes birójául a per bíróját köteles elismerni, a ki egyébként esetleg nem birt volna illetékességgel alperesnek követelése felett határozni, mert hisz elsősorban felperes kérte e birónak jogszolgáltató közreműködését.[1]

Az eddigiekből kitünik, hogy a viszonkereset alperes által felperes ellen a per folyama alatt inditott kereset. Alperes viszonkeresetével azt czélozza, hogy felperes valaminek teljesitésére, türésére vagy elismerésére kötelezteссék; alperes tehát a viszonkeresettel nem felperes követelése ellen védekezik, hanem felhasználva azt a jogát, hogy a felperes által ellene folyamatba tett perben a felperesi követeléssel egy jogalapból származó, vagy bár más jogalapból származó, de liquid követelését érvényesitheti, önállóan támad. A viszonkeresetnek megitélése gyakorta arra az eredményre vezet, hogy felperes nem nyer semmit, mert kereseti követelése alperes viszonkereseti követelésébe beszámittatik, de ez csak esetleges eredmény, mely akkor áll elő, ha alperes a kereseti követelést elismeri, vagy felperes azt bebizonyitja; ellenben a viszonkereset érdemi elbirálás alá kerül akkor is, ha felperes keresetére nézve érdemben pervesztessé válik.

A viszonkereset tehát külön, önálló kereset, mely a felperesi keresettől egyedül abban különbözik, hogy viszonkeresetnek csak a felperes által inditott per folyamatban léte alatt s csak az 1881: LIX. tcz. 8. §-ában megirt követelés iránt van helye; minden egyéb tekintetben a viszonkeresetre is ugyanazon perelőfeltételek alkalmazandók, melyeket a perjog a felperesi keresetre előir; valamint a perjog mindama szabályai, melyek a keresetre vonatkoznak, a viszonkeresetre is érvényesek. A viszonkereset ugyanis csak annyiban tekintendő ilyennek, a mennyiben arról van szó, hogy alperes ellenkövetelését az 1881: LIX. tcz. 8. §. és az 1893: XVIII. tcz. 23. §-ainak megfelelően emelte-e, egyebekben azonban alperes viszonkeresete tekintetében felperesnek és ellenfele alperesnek tekintendő s mindama perjogi szabályok, melyek felperesnek jogait és kötelességeit szabályozzák, a viszonkereset tekintetében alperesre is jogositók s kötelezők. Ez kifejezetten el van ismerve az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 3. pontjában, a hol a perfüggőségről, mint pergátló kifogásról van szó. E törvényhely igy szól: «.... Pergátló kifogások:

3. hogy a *kereset* kézbesitését, illetőleg a jelen törvény 20., 21., 23., 26. és 31. §§-nak esetében annak előadását megelőzőleg, ugyanannak a jognak érvényesitése iránt ugyanazon vagy más bíróságnál meginditott kereset már kézbesittetett vagy kézbesités helyett közöltetett és a korábban meginditott per még folyamatban van.» Ez a törvényhely a 23. §-ban szabályozott viszonkeresetet is keresetnek nevezi és e keresetellen is megengedi a perfüggőségnek pergátló kifogását előterjeszteni; viszont a contrario következik, hogy a viszonkereset ellenében is megtehető ez a kifogás, ha a viszonkeresettel élő alperes ugyanannak a jognak érvényesitése iránt előzőleg külön keresetet inditott.

Mindezek szerint kétségtelen, hogy a viszonkereset előterjesztésével mindazon perjogi és magánjogi következmények beállanak, melyek a kereset inditásához vannak füzve, s a per további folyamában is alkalmazást nyernek mindazok a perjogi szabályok, melyek a kereset visszavételére, a perletételre, a keresetváltoztatásra, a szavatos perbe hivására, a fő- és mellékbeavatkozásra, a jogorvoslatok alkalmazhatóságára és az itélet jogerejére vonatkoznak. Épen ez okból teljesen tévesnek kell jeleznünk a debreczeni kir. itélő táblának határozattárába felvett azt a határozatát, mely szerint «az olyan sommás perben, a melyben a kereset tárgya 50 frtnál magasabb értékü, de a 200 frt értéket meg nem haladja, nincs helye felülvizsgálatnak akkor sem, ha a viszonkereset tárgya 200 frt értéket meghalad.»[1]

A debreczeni itélő tábla határozatának indokolása abban foglalható össze, hogy a törvény a keresetet és a viszonkeresetet élesen megkülönbözteti egymástól, igy tehát, mivel a viszonkeresetre külön nem állapitja meg a felebbvitel értékhatárát, nyilvánvaló, hogy a viszonkeresetet a felebbviteli fokozatok tekintetében azoknak a korlátozásoknak kivánta alávetni, a melyekhez maga a kereset is kötve van, mert hisz alperes viszonkeresetét külön perben is érvényesitheti s akkor biztositatja magának a felebbvitel lehetőségét is. Nem lehet ennélfogva azt a törvényes fogalmat, melyet az 1893: XVIII. tcz. 181. §-a a kereset tárgyának értéke alatt ért, a viszonkereset tárgyának értékével azonosnak tekinteni, mert különben 50 frton aluli pereket 200 frton, illetőleg 500 frton felüli viszonkereset esetében a kir. itélő tábláig, illetőleg a kir. Curiáig fel lehetne vinni. Végre mert alperes követelését nem csupán viszonkeresetképen, hanem beszámitás kifogásaként is előterjesztheti; ámde a felülvizsgálat megengedhetőségére nem lehet irányadó érték a beszámitásképen érvényesitett ellenkövetelés, tehát nem lehet irányadó a viszonkereset értéke sem.

Ahány érv, annyi jogászi tévedés. A debreczeni itélő táblának alaptévedése abban rejlik, hogy nem ismerte fel a viszonkeresetnek önálló perbeli jellegét, a mely szerint a viszonkereset ugyanazon eljárásban alperes részéről felperes ellen emelt külön kereset, külön per, mely azonban a felperes által támasztott perrel közösen döntetik el. (Az 1893: XVIII. tcz. 23. §-a szerint megengedett elkülönitett eldöntés kivétel.) Két keresetről és ebből folyólag két perről van szó, ha alperes viszonkeresettel élt; természetes, hogy a jogorvoslat megengedhetősége tekintetében is mindegyik per külön elbirálás alá esik. Ha tehát alperes 200 frt értékig terjedő perben 200 frt értéket meghaladó viszonkeresettel él, ugy a viszonkereset tekintetében helye lehet a felülvizsgálatnak, habár felperes kereseti követelésére nézve a kir. törvényszék itélete ellen további jogorvoslattal nem élhet. Viszont azonban, ha alperes 200 frt értéket meghaladó perben 200 frt értékig terjedő viszonkeresettel él, ezen keresete tekintetében a kir. törvényszék itélete ellen nem élhet további jogorvoslattal, habár a felebbezési bíróságnak a felperesi keresetre vonatkozó itéletét felülvizsgálati kérelemmel meg is támadhatja. A debreczeni kir. itélő tábla határozata szerint azonban ily esetben a viszonkeresetre vonatkozólag is helye volna a felülvizsgálati kérelemnek, mivel e határozat indokolása értelmében a törvény a viszonkeresetet a felebbviteli fokok tekintetében csupán s kizárólag azoknak a korlátozásoknak kivánta alávetni, a melyekhez

[1] Cuius enim in agendo observat arbitrium, eum habere et contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur. l. 14. C. 7. 45. — *Bayer:* Vorträge über den Deutschen gemeinen Civilprocess. 70. §. — *Dernburg:* Geschichte und Theorie der Compensation. 28. §. — *Endemann*: Das Deutsche Civilprocessrecht. 175. §. — *Wach:* Handbuch des Deutschen Civilprocessrechts. I. 40. §.

[1] A debreczeni kir. itélő táblának határozattárába felvett 5. sz. polgári határozat; közölve az *Igazságügyi Közlöny* 1896. 3. számában.

maga a kereset van kötve; ha tehát a kereset tárgyának értéke 200 frtot, illetőleg 500 frtot meghalad, akkor épen e táblai határozat folytán bekövetkezhetnék az, a minek elhárítása végett e határozat hozatott, hogy viszonkeresettel folyamatba tett 200 frt értéken aluli perek a kir. itélő tábla, illetőleg a kir. Curia felülvizsgálata alá kerülnének. «Ez pedig a törvény nyilvánvaló czélzatának félreismerése és a felebbviteli fokozatok önkényszerü megzavarása volna.» (A debreczeni itélő táblai határozat indokolásából idézve.)

A debreczeni itélő táblai határozatnak az az indokolása, — hogy hisz alperes viszonkeresetét külön perben is érvényesitheti és ez által a felebbvitel lehetőségét is biztositathatja, — a viszonkereset jogpolitikai czélzatának fel nem ismerésén alapszik. A törvényhozás a viszonkereset megengedésével a különálló peres eljárásoknak csökkentését akarja elérni, a mi egyaránt hasznára van a bíróságnak, mely egy eljárással több pert elintéz, és hasznára van a feleknek, a kik kevesebb költséggel s rövidebb idő alatt fejezhetik be a köztük felmerült jogvitákat. Ámde ez a jogpolitikai czél el nem érhető, ha az oly jogfosztással járna, hogy alperes viszonkeresetét illetőleg nem maradhatna minden tekintetben önálló felperes.

A kereset és viszonkereset, habár egy eljárás keretében, de azért külön elbirálás alá esik; nem egységes a döntés e keresetek felett, csak egy. De még ez sem áll mindig, mert a bíróság az 1893: XVIII. tcz. 103. §-ának alkalmazása esetén a keresetet és viszonkeresetet külön-külön dönti el. A debreczeni kir. itélő táblának tehát abban sincs igaza, hogy a kereset és viszonkereset csak egységesen dönthető el s hogy a 200 frt értéket meghaladó viszonkeresetnek elbirálása esetén a 200 frt értéken aluli kereset felett is érdemileg kellene döntenie a felülvizsgálati bíróságnak. Néhány példa eléggé illusztrálja ennek a felfogásnak helytelenségét. Például felperes letéti szerződésből eredőleg 150 frt őrzési dijat követel; alperes ennek ellenében az 1881: LIX. tcz. 8. §. *a)* pontja alapján a gondatlan őrzésből eredt 260 frtnyi kára iránt viszonkeresettel él. Avagy felperes 100 frt munkabér megfizetése iránt indit keresetet, alperes pedig az idézett törvény 8. §. *b)* pontja alapján hitelben vásárolt áruk vételára fejében 280 frt erejéig viszonkeresetet emel. A felebbezési bíróság az első esetben a kereseti követelést megitélte, a viszonkeresetet azonban a vétkes gondatlanságot bebizonyitva nem találván, elutasitotta; a második esetben felperest keresetével, alperest viszonkeresetével elutasitotta. Mindkét esetben alperes a viszonkereset tekintetében felülvizsgálatot kér. Vajon lehet-e azt állitani, hogy a felülvizsgálati bíróság a viszonkereset felett érdemben nem határozhat a nélkül, hogy egyszersmind a kereseti követelést is elbirálás és ujabb döntés tárgyává ne tegye? Bizony nem.

Az egységes eldöntés szükségességének téves tana valószinüleg onnan eredhetett, hogy a debreczeni kir. itélő tábla a viszonkeresetet és a beszámitást egymástól meg nem különböztette, ellenkezőleg egymással összecserélte és egy s ugyanazon jogintézmény kétféle alakjának tekintette. Erre vallanak az indokolás e szavai: «.... a törvény jogot enged az alperesnek arra, hogy ellenkövetelését nemcsak viszonkeresetképen, hanem csupán beszámitás czéljából terjeszthesse elő....» Ámde hogy ez az érvelés mennyire nem igaz, az kitünik czikkünk elején elmondottakból, a hol tételes törvény és általános jogszabályok alapján kimutattuk, hogy a viszonkereset és a beszámitás mennyire két különböző jogintézmény; kitünik ez továbbá az 1893: XVIII. törvényczikknek már többször idézett 23. §-ából, a mely az 1. pontban a viszonkereset tárgyát képező követelést a kereseti követelésbe beszámitani csak akkor engedi meg, ha az beszámitásra is alkalmas.

A mi a debreczeni itélő táblai határozatnak azt az érvét illeti, hogy az 1893: XVIII. tcz. 181. §-ában emlitett kereset tárgyának értékével azonosnak nem tekinthető, arra nézve az az ellenvetésünk, hogy a viszonkereset sem más, mint kereset. Ezt az idézett törvény 27. §. 3. pontja kifejezetten elismeri, de a fentiek szerint ez a viszonkeresetnek, mint önálló jogérvényesitő eszközök rendeltetéséből és czéljából önként következik. A viszonkereset is kereset lévén, ez utóbbi tárgyának értéke kell, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 181. §-a szerint irányadó legyen a tekintetben, hogy van-e a viszonkereset felett hozott felebbezési itélet ellenében felülvizsgálatnak helye vagy sem?

Ezek nyomán haladva, a helyes perjogi szabály az, hogy a viszonkeresetileg folyamatba tett perben, ha ennek értéke 200 frtot meghalad, a felebbezési bíróság itélete ellen, de csak természetesen a viszonkereseti követelésre nézve felülvizsgálatnak van helye abban az esetben is, ha a kereset tárgyának értéke 200 frton alul marad s igy a kereseti követelés tekintetében a felülvizsgálati jogorvoslat az 1893. évi XVIII. tcz. 181. §-a által ki van zárva.

(Bef. köv.) *Dr. Gaár Vilmos.*

Azon cseléd, a ki gazdáját ennek halála után meglopja, a sértett fél inditványára, vagy hivatalból üldözendő-e?

III.

Numerius Negidiusnak az utolsó számban közzétett czikke késztet a felszólalásra. Numerius Negidius azon eredményhez jutott, hogy a bíróság a Korotnai és társa elleni bünügyben Török Linával szemben tévesen értelmezte a Btk. 343. §-át. Numerius Negidius a tévedés okát abban látja, hogy a törvényszék a vádbeli cselekményt a szolgálati idő tartama alatt elkövetettnek fogta fel és ebből kifolyólag megengedte, hogy a szolgálatadó, Patsu Miklós, visszavonja vádját a szolgálatában álló személy, Török Lina ellen. Numerius Negidius szerint Török Lina nem állott Patsu Miklós szolgálatában, ez tehát a bíróság engedelmével oly jogot gyakorolhatott, a mely őt törvény szerint meg nem illeti.

Helytelennek tartom Numerius Negidius okoskodását és ugy találom, hogy a bíróság ezen kérdés megoldásánál igen jól alkalmazta a Btk. 343. §-át.

A cselédtörvény 68. §-ának második bekezdése elrendeli, hogy a gazda elhalálozása esetében a hónapos cseléd-nek a szolgálati idő utolsó napjától számitva még 15 napi bér fizetendő.

Ezen §-t maga Numerius Negidius is idézte. Ennek daczára kikerülte a figyelmét azon fontos körülmény, hogy ha a cseléd valakitől fizetést huz, akkor ez bizony annak fizetésében is áll. Ha tehát Török Lina nem elhunyt szolgálatadóját lopta meg, hanem gazdájának hagyatéka, vagyis az örökösök kárára követett el lopást, mely örökösöknek ő azonban 15 napig még *fizetésében áll*, akkor Török Linának ezen cselekménye nem hivatalból, hanem azok inditványára üldözendő, a kiktől Török Lina a fizetést huzza: vagyis az örökösök inditványára. E tekintetben a Btk. 343. §-a határozottan és világosan rendelkezik.

A mint az öröklési jog megnyilik, átszáli az örökösökre az örökhagyónak minden vagyoni kötelezettsége is. Ha az örökös felelni tartozik a hagyaték tartozásaiért, megilleti őt azon, a Btk.-en alapuló kedvezmények jogának gyakorlása is, mely az örökösben mintegy fictio utján tovább élő örökhagyót megillette volt. Midőn a bíróság azonban ezen álláspontra helyezkedett és ezen törvényes talajon megadta a cseléd bérfizetőjének a jogot, hogy a fizetését élvező cselédnek megbüntetésétől eltekintsen, akkor a bíróság oly módon értelmezte a 343. §-t, mely a kritikát kiállja.

A fentebbiekből látjuk, hogy a vita tárgyát képező kér-

dést teljes megnyugvással megoldhatjuk ugy is, a nélkül, hogy egy, talán mesterkéltnek látszó szolgálati viszonynak konstruálásához kellene folyamodnunk.

Elszörnyüködöm azonban azon, ha meggondolom, hogy minő eredményekre vezetne az életben, ha a gyakorlat elfogadná Numerius Negidius ur azon merev tételét, hogy a cseléd gazdájának halála után jogositva van szolgálatát *rögtön* elhagyni.

Nem hihetem, hogy a törvény szellemének, a józan észnek, a méltányosságnak és a jogérzetnek megfelelő eljárás lenne, ha pl. esetleg a szoptatós dajka a gazdának halála folytán faképnél hagyná a csecsemőt; nem hihetem továbbá, hogy valaki ily körülmények között helyeselhetné a cseléd rögtöni távozhatásának elméletét, a midőn épen a bekövetkezett haláleset és az azzal rendszerint karöltve járni szokott élénkebb forgalom és sürübb járás-kelés a halottas házban az ottani vagyonnak gondozásával megbizott bizalmi személyeknek fokozódottabb éberségét és nagyobb mérvü felügyeletét teszi szükségessé; nem hihetem végül, hogy Numerius Negidius ily körülmények között pl. egy kocsisnak megadná a jogot, hogy szolgálatát rögtön elhagyja. Ide vezetne azonban Numerius Negidius logikája.

Aulus Agerius.

IV.

Első tekintetre nagyon egyszerünek látszik a dolog. Török Lina özv. Patsuné szolgálatában állott, s azt, annak halála után közvetlenül meglopta. Özv. Patsuné fiának, Patsu Miklósnak, mint örökösnek jogában volt az anyja szolgálatában levő cseléd ellenében a vádat elejteni, s igy az eljárás jogos vád hiányában megszüntetendő volt reá nézve. Ha azonban behatóbban vizsgáljuk a dolgot, két kérdés merül fel, t. i. az a viszony, a mely a lopást a Btk. 343. §-a értelmében csupán magánvádra üldözhetővé teszi, megvolt-e 1. nevezett vádlottnő és özv. Patsuné, 2. vádlottnő és Patsu Miklós között a büntény elkövetésekor?

Török Lina tettestársával együtt a lopást közvetlenül özv. Patsuné halála után követte el s miután a cselédtörvény 49. §-ának 1. pontja szerint «a szolgálati szerződés hatálya megszünik: a gazda, vagy azon családtagnak, kinek kizárólagos szolgálatára a cseléd fogadtatott, vagy végre a cseléd halála által», ennélfogva Török Lina a lopás elkövetésekor már özv. Patsuné szolgálatában állónak tekinthető nem volt, mert az idézett törvény 68. §-a már csak a belső cselédnek az örökösök által eszközlendő kielégitését szabályozza. De ha nem is állt már ekkor Török Lina özv. Patsuné szolgálatában, még annak *háztartásában élt.* Ugyanis özv. Patsuné háztartása halála után nem szünt meg azonnal, hanem fenállott addig, mig azt az örökösök vagy más, arra illetékes személyek meg nem szüntették. Török Lina tehát urnőjének halála utáni perczekben, órákban ép oly hüséggel tartozott volna, mint annak halála előtt; valamint tehát fenforgott cselekményére nézve a Btk. 336. §-ának 8. pontjában megjelölt minősitő körülmény, ugy fenforgott az a viszony is, a melynél fogva a cselekmény nem hivatalból, hanem özv. Patsunét tekintve, magánvádra üldözhető. Minthogy azonban özv. Patsuné elhalt, s igy bünvádi feljelentést természetszerüleg sem ő, sem az ő nevében más nem tehetett, kérdés, vajon megvolt-e a joga Patsu Miklósnak arra, hogy feljelentést tegyen, illetőleg a bünvádi eljárást inditványozza s megvolt-e közte és Török Lina között az a viszony, a mely a bünvádi eljárást az ő inditványától teszi feltételezetté? Véleményem szerint az első kérdésre igen-nel, a másodikra nem-mel kell felelnünk.

Minthogy ugyanis Patsu Miklós, mint örökös, kárt szenvedett az által, hogy anyját közvetlenül annak halála után meglopták, kétségtelenül joga volt az igazságszolgáltatás oltalmát igénybe venni, s a feljelentést — eltekintve Korotnaitól — megtenni, annál is inkább, mert özv. Patsuné már halva volt s ha ugy értelmeznők a jelen esetre vonatkozólag a Btk. 343. §-át, hogy senki más nem lett volna jogositva a bünvádi eljárás megindítására, mint özv. Patsuné, s hivatalból sem volna az megindítható, akkor a jelen és sok más hasonló esetben lehetetlen volna a bünt megtorolni s az elhalt egyének vagyona igen gyakran ki lenne szolgáltatva a cselédek lopásainak. A törvény ilyetén értelmezését jogpolitikai és erkölcsi szempontok sem engedik. A már szentesitett és kihirdetett, de még hatályba nem lépett, s a bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. tcz. már határozott szabályt tartalmaz e tekintetben. Ugyanis 49. §-ában kimondja, hogy a magánvádló jogai megszünnek halálával, de ha vagyon elleni büncselekmény forog fen, a magánvádló örököse, egyéb büncselekmény esetében pedig fel- vagy lemenő ágbeli rokona .... stb. bejelentheti a magánvád fentartását.

Nem állt fen Patsu Miklós és Török Lina között a Btk. 343. §-ában megjelölt viszony, mert az idézett §. azt mondja: «A ki az ellen, kinek szolgálatában vagy fizetésében áll, vagy háztartásában él, vagy az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozók ellen (78. §.) követ el lopást: csak a szolgálatadó, a ház feje, vagy pedig a sértett fél inditványára vonathatik bünvádi eljárás alá». Igaz, hogy Patsu Miklós özv. Patsunénak a Btk. 78. §-a értelmében hozzátartozója volt, de nem élt vele közös háztartásban, sőt még ha közös háztartásban élt volna is, akkor sem volna a 343. §. alkalmazható, mert nem ő ellene, hanem anyja ellen követte el Török Lina a lopást.

Lehet olyan nézet is, — s ez nem minden alap nélküli, — hogy Török Lina Patsu Miklós birtokából lopta el a kérdéses tárgyakat, illetőleg pénzt. Hazai örökösödési jogunk szerint ugyanis az örökös joga azon pillanatban feléled, a melyben az örökhagyó meghalt, s ipso jure megilleti őt a hagyaték feletti rendelkezés. A midőn tehát özv. Patsuné lehunyta szemeit, hátramaradt vagyonának fia, mint örököse lépett birtokába, s neki volt joga a felett tovább rendelkezni, ha nem is volt jelen; igy tényleg ő volt a *sértett fél,* a kit Török Lina és tettestársa megloptak. Minthogy azonban Török Lina Patsu Miklósnak sem szolgálatában nem állt, sem háztartásában nem élt, ennélfogva ily értelmezéssel még kevésbé lett volna alkalmazható a Btk. 343. és 116. §-a, s hivatalból kellett volna folytatni a bünvádi eljárást Török Lina ellen is, daczára annak, hogy P. Miklós inditványát az itélet kihirdetése előtt visszavonta.

Minthogy büntető-törvénykönyvünk szerint a hivatalbóvaló üldözés a szabály s a bünvádi eljárás megindításának a sértett fél akaratától való függővé tétele csak kivétel ennélfogva e kivételeket tartalmazó szakaszokat szorosan kell értelmeznünk s csak az esetben szabad alkalmaznunk, ha azok alkalmazhatósága iránt semmi kétség fen nem forog.

Dr. Kesserü Lajos,
zombori kir. tszéki albiró.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek[1]

NEGYEDIK CZIM.

JÁRÁSBIRÓSÁGI ELJÁRAS.

487. §. E szakasz első bekezdésének első mondata azt rendeli, hogy ha a keresetlevélből kitünik, hogy az ügy nem tartozik a járásbiróság hatásköréhez, vagy hogy a biróság nem illetékes, a keresetlevél, idézés kibocsátása nélkül, hivatalból visszautasitandó. E mondat ekkép módosi-

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 27., 38., 41., 42., 43., 4. és 47. számban.

tandó: «Ha a keresetlevélből kitünik, hogy az ügy értékre való tekintet nélkül, nem tartozik a járásbiróság hatáskörébe, vagy hogy a járásbiróság illetékessége ki van zárva, a keresetlevél, idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasitandó.» Mert a 12. §-nál kifejtettek szerint nincs szükség arra, hogy a járásbiróság az értéktől függő hatáskörét, vagy ki nem zárt illetékességét hivatalból vizsgálja. Ha tehát a járásbirósági eljárásnál czélszerüségből bizonyos esetekben a kereset elutasításának a limine hely adatik is, ez az intézkedés, minthogy a szóbeliség elvét sérti, a lehető legszükebb körre szoritandó. A javasolt módositás czélja ily megszoritásra irányulván, általa a tervezet perszerkezete és rendszere helyesebb alapra lenne fektetve és a 487. §. is szorosabb összhangba jutna a 489. §. ama rendelkezésével, hogy perinditás előtt a járásbiróságnál, mely per esetében az értékre való tekintet nélkül illetékes volna, egyezségi kisérletre való idézést lehet kérni.

488. §. E szakasz rendeli, hogy a felek a perfelvételre és egyuttal az ügy szóbeli tárgyalására is idézendők; a 492. §. pedig előirja, hogy az érdemleges tárgyalás az alperes perbebocsátkozása után folytatólag megtartandó. E rendelkezések szigoruan véve kizárják azt, hogy a járásbiróság egyszerre igen sok — 40—60—80 — keresetre tüzzön első tárgyalást; pedig az ily csoportositás a gyakorlati élet tapasztalatai alapján a szabadkai kir. törvényszék területén is hasznosnak bizonyult be, a mennyiben általa a tárgyalási határidők megrövidültek, a perek nagy része, meg nem jelenés és egyezség folytán, a forgalom köréből gyorsan kivétetett s az érdemleges tárgyalás iránt a járásbiróság tájékozást szerezvén, a további határnapokat a helyes munkabeosztásnak megfelelően tüzhette ki s e mellett az érdemleges tárgyalások egy része is elvégeztetett az első határnapon.

Rendes körülmények között ily tömeges tárgyalásra szükség nincsen, de a törvényes szünidő, vagy valamelyik biró betegsége, vagy a birói állás üresedése alatt jövőre is meg fog történni, hogy a keresetek összetorlódnak s ezek egyedül a fent emlitett módon lesznek gyorsan elintézhetők.

Kivánatos volna tehát a 488. szakasz *első bekezdését ekkép kiegészíteni:* «Kivételesen felhivhatók a felek az idéző végzésben, hogy egyéb bizonyitékaik mellett a tanuikat ne hozzák magukkal».

Ez megfelelne a 492. §-nál alább javasolt kiegészitésnek.

492. §. E szakasz, a 488. §-nál javasolt módositás következtében, *szintén kiegészitendő ezzel:* «Kivételesen a járásbiróság hivatalból tüzhet uj határnapot az érdemleges tárgyalás megtartására».

Ugyanis az első tárgyalási határnapon az emlitett tömeges perfelvételnél, sok ügyben érdemleges elintézés szüksége merülhet fel, s ilyenkor az alperes perbebocsátkozása után el kell halasztani a tárgyalást. Tanuikat a felek a 488. §-nál érintett felhivás következtében magukkal nem hozván, e halasztás csak a feleknek okozhat költségtöbbletet; de rendszerint ugy sem lehet az ügyeket, melyekben a felek érdemileg védekeznek, egy tárgyalással befejezni, hanem folytatólagos tárgyaláson vétetik fel a bizonyitás, a melyre vonatkozólag a perfelvételi határnapon is megtehető az intézkedés s igy aránytalanul több haszon mint kár származik a jogszolgáltatásra abból, ha a javasolt módositás folytán, a biróság a tömeges perfelvételnek kivételes eszközétől el nem záratik.

494. §. E szakasz, melynek szövege a következő: «A biróság köteles az ügyvédtől nem képviselt felet a szükséghez képest cselekményei és mulasztásai következményeire figyelmeztetni,» *ekkép egészitendő ki:* «a félnek nem ügyvéd meghatalmazottját pedig a 215. §. esetében a teremből kiutasithatja s ha ennek folytán a fél képviselet nélkül marad, a tárgyalás a fél költségére oly meghagyással halasztandó el, hogy a felet a tárgyalás ismételt meghiusitása esetében, meg nem jelenőnek fogják tekinteni.»

Mert a 215. §. arról szól, ha a felek, tanuk és szakértők az elnök intésének nem engedelmeskednek; a 217. és 218. §§. pedig a tárgyalásban résztvevő ügyvéd rendzavarása esetét szabályozzák, azonban a járásbiróságok előtt a feleket nem ügyvéd-meghatalmazottak is képviselhetvén, ezek rendzavarása a javasolt értelemben, eltérőleg a 215. §-tól, mely szerint a kiutasitott személy a tárgyalás további folyamára nézve önként távozottnak tekintetik, szintén szabályozást igényel.

500. §. E szakasz szerint a 477. §., mely az eljárásnak a fél ügyvédje halála, vagy ügyvédkedő képessége elveszte esetében félbeszakadását szabályozza, a járásbirósági eljárásban nem alkalmazható, ellenben a fél haláláról vagy cselekvő képessége elvesztéséről intézkedő 479. §. azon esetben, ha a félnek a perben meghatalmazott képviselője volt, megfelelően alkalmazandó.

Azonban e szakasz harmadik sorában: «a perben» és «meghatalmazott képviselője volt» *szavak közé beillesztendők ezek:* «ügyvéd vagy nem ügyvéd;» mert a jelen szöveg nem elég világosan fejezi ki azt, hogy a 479. §., mely csak ügyvédi képviseletet emlit, megfelelően alkalmazandó a járásbirósági eljárásban a nem ügyvéd meghatalmazottra is.

501. §. E szakasz hatodik bekezdésének utolsó sorában, hol az foglaltatik, hogy az itélet az ott megjelölt részében, a jogerőre való tekintet nélkül, végrehajthatónak nyilvánitandó, sőt a körülmények szerint az eljáró biróság azonnal végrehajthatja, az «eljáró biróság» és «azonnal végrehajthatja» *szavak közé közbeszurandó* «az itéletet», mert e nélkül a mondatrész csonka.

ÖTÖDIK CZIM.

FELEBBVITEL.

ELSŐ FEJEZET.

Felebbezés.

503. §. E szakasz második bekezdése következőleg korlátozza a felebbezést a járásbirósági ügyekben. «Nincs helye felebbezésnek a kir. járásbiróságnak készpénz, ingó dolgok, vagy munkateljesités iránt inditott, valamint a 3. §. 2. *b)—h)* pontjaiban emlitett perekben hozott itéletei ellen, ha a per tárgyának értéke 100 korona értéket meg nem halad. Az értéket a felebbező fél valószinüvé tartozik tenni».

E rendelkezés az ingó dolgok mellett megnevezi a készpénzt is, de az értékpapirokról emlitést nem tesz.

Minthogya 3. §. 2. *a)* és a 425. §. 3. pontja, ugy a 609. §. a helyettesithető ingóság, illetőleg ingó dolgok mellett az értékpapirokat is kifejezetten megemliti, egyöntetüség végett az 503. §. második bekezdésének második sorában: «ingó dolgok» *után szintén közbeszurandó e szó:* «értékpapirok».

Ugyane szakasz utolsó bekezdése szerint a felebbezés korlátozása tekintetében a pertárgy értékének kiszámitására nézve a tervezet 7—10. §-ai alkalmazandók; mely rendelkezés jelentősége, a hatáskör szabályainak elől javasolt módositása folytán, szintén megváltozik. Módositás nélkül a tervezet álláspontja hasonló hátrányokat okozna itt is, mint a milyenek az első czim, első fejezetben kimutatva vannak. Például, ha a felperes 501 frt lejárt követeléséből 50 frt részletet a törvényszéknél köteles perelni, akkor a törvényszék itéletét felebbezheti a kir. itélő táblához, mert az érték kiszámitásánál a be nem perelt rész is figyelembe veendő; ellenben a maradvány 451 frtnak második 50 frt részletét csak a járásbiróság előtt perelheti, ugyszintén felebbezéssel megtámadhatja ennek itéletét, minthogy a be nem perelt érték is hozzászámitandó a pertárgy értékéhez; pedig az 503. §. második bekezdésének általános szabálya szerint egyébként az 50 frt értéket meg nem haladó pertárgy iránt

hozott járásbirósági itélet ellen felebbezésnek helye nincs. Továbbá ha a felperes egy 50 frtos és egy 100 frtos követelést egy keresetbe foglalva perel a járásbiróságnál s ez itéletében a 150 frt megfizetésére kötelezi az alperest, ez esetben a tervezet álláspontján, minthogy a két követelés, az egy keresetbe történt foglalás daczára, önállóságát megtartja, alperes az itéletnek csak a 100 frt értéket képviselő része ellen élhet felebbezéssel, az 50 frt értéket meg nem haladó másik része ellen pedig csak felülvizsgálatot kérhet.

Ily viszásságok elkerülése végett a hatásköri szabályoknak az első czim első fejezetében javasolt módositásai tehát itt is szükségesek.

Sőt abban az esetben, melyben a bíróság a 239. és 397. §-ok alapján több pert egy végitélettel közösen dönt el, a perek tárgyának értéke, a felebbezés korlátozásának szempontjából szintén összeszámitandó, mert máskülönben hasonló anomaliák származnak, mint a minők a több követelésnek egy keresetben érvényesitésénél fentebb és az első czim első fejezetében előadattak.

Ez okon az 503. §. *utolsó bekezdése kiegészitendő ezzel a rendelkezéssel:* «ha pedig a bíróság a 239. és 297. §-ok alapján több pert, egy végitéletben közösen dönt el, akkor a perek tárgyának értéke is összeszámitandó».

Az elkülönitett végitélet, a részitélet és a közbeszóló itélet tekintetében további különös intézkedésre szükség nincsen, mert ezeknél ama pertárgy értékétől, melyre a 7—10. §-ok a javasolt változtatással alkalmazandók, fog függni a felebbezés korlátozása. Tehát az elkülönitett végitéletnél a több per korábbi egyesitése figyelembe nem jön; a részitélet és a közbeszóló itélet pedig a pertárgy értéke és a felebbezés korlátozása szempontjából nem tekintetik önállónak.

510. §. E szakasz első két bekezdése igy szól:

Az elsőbiróság a felebbezést az ügyre vonatkozó iratokkal együtt, a felebbezés beérkeztétől számitandó 3 nap alatt köteles a felebbezési birósághoz felterjeszteni.

Az elsőbiróság előtt a felebbezési eljárás ideje alatt netalán folytatandó eljárásban szükséges iratok és ha ezek a felebbezési eljárásban sem volnának nélkülözhetők, a szükséges másolatok, illetőleg kivonatok visszatartandók».

E szakasz *második bekezdése ekkép egészitendő ki:* «Ez esetben, a másolatok elkészitésére való tekintettel, 6 nap alatt kell a felebbezést a felebbezési birósághoz felterjeszteni». Mert ily kiegészités nélkül a jelen szakasz első bekezdésében megállapitott 3 napi határidőt sok esetben lehetetlen a másolási teendő miatt megtartani s ilyenkor — egyéb rendelkezés hiányában — a gyakorlati tapasztalat mutatja, hogy a felterjesztés hosszu idő mulva szokott történni; ellenben, ha már a törvényben megkivántatik, hogy a felebbezés 6 nap alatt minden körülmények között felterjesztessék, akkor határidejének és megtartása ellenőrzésének alapja biztosabb lesz.

511. §. E szakasz végén a: «tárgyalási határnap közötti idő felében» mondatrészből az «első» szó kimaradt.

E nyomda-hiba kiigazitandó ekkép: «tárgyalási határnap közötti idő első felében». Ez megfelel az 515. §-ban foglalt azonos szövegnek is.

512. §. E szakasz, mely a felebbezésnek a felek meghallgatása nélkül való visszautasitása eseteit szabályozza, *következőkkel egészitendő ki:* «Ha azonban a felterjesztett iratokból kitünik, hogy az elsőbiróság előtt, az itéletet megelőző tárgyalási határnap elmulasztása miatt, ellentmondást vagy igazolást nyujthattak be, az elnök az iratokat — idézés kibocsátása nélkül — visszaküldi a felterjesztő birósághoz».

Minthogy a törvényes ellentmondás és a helyesnek elfogadott igazolás a meg nem jelenés alapján hozott itéletet hatályon kivül helyezi, mindaddig, mig ez az eshetőség fenforog, a felek idézése felesleges, s általa a felebbezési bíróság idő- és munkabeosztása megzavartatik; ennek elkerülése végett a javasolt pótlás indokolt.

518. §. E szakasz igy hangzik: «A felebbezési tárgyalás a felebbezési kérelem és ellenkérelem felolvasásával veszi kezdetét».

E szövegbe az «ellenkérelem» *szó után közbeszurandó ez:* «illetőleg a csatlakozási kérelem»; mert az utóbbit az ellenkérelemtől — mindkettőnek egymástól eltérő jogi jelentősége folytán — annál inkább meg kell különböztetni, mivel megtörténhetik, hogy az elsőbiróság itélete, miután a felebbezés vlsszavonatott, egyedül «csatlakozással» van megtámadva; tehát ilyenkor a felebbezési tárgyalás ennek felolvasásával veszi kezdetét.

(Folyt. köv.) *Dr. Vasdényey Géza.*

Különfélék.

— **A bünvádi eljárás** életbeléptetésére vonatkozó s jelenleg szakértekezleti tárgyalás alatt álló javaslat szerint az esküdtszék elé, a sajtó-ügyeken kivül, a következő büncselekmények fognak tartozni:

1. Felségsértés (1878. évi V. tcz. 126., 127. §§., 130. §. 2. esete, 131. §. 1. bekezdésének 2. esete és 2. bekezdésének 2. esete, a 134. §. 1. bekezdése); 2. a király bántalmazása (139. §.); 3. hütlenség (142. §., a 143. §. 1. bekezdése, a 144. §. 1., 3., 4., 5., 6. és 8. pontjaiban körülirt büntettek, továbbá a 148. §. 2. esete, 149. §.); 4. lázadás (152—155. §§. s ezekre vonatkozólag a 158. §. 1. bek.); 5. személyes szabadság elleni büntett (195. §. 3. bek. 2. esete); 6. pénzhamisitás (203. §. 1. és 2. pontjai, a 204. §. 1. bekezdésének, a 203. §. 1. és 2. pontjaira vonatkozó esetei s ezekre vonatkozólag a 206. §. megfelelő esetei); 7. hamis tanuzás (213. §. 2. bek. s a 217. és 226. §§-nak a 213. §. 2. bekezdésére vonatkozó esetei); 8. a hamis vád (a 227. §. 3. bekezdésének a 213. §. 2. bekezdésére vonatkozó esetei); 9. gyilkosság (78. §.); 10. szándékos emberölés (279., 280. §§., a 281. §. 1. és 3. bekezdései, a 283. §. 2. bekezdésének 2. esete s a 299. §. 1. esete); 11. kitétel vagy elhagyás (a 287. §. 3. bekezdésének 2. esete); 12. halált okozó sulyos testi sértés (306. §., a 309. §. 2. bek.); 13. közegészség elleni büntett (315. §.); 14. gyermekrablás (318., 319. §§.); 15. személyes szabadság megsértése (324. és 325. §§.); 16. rablás 344., 345. és 349. §§.); 17. gyujtogatás (422., 423. és 424. §§.); 18. vizáradás okozása (431. §.); 19. közveszélyü megrongálás (435. §.); 20. közveszélyü cselekmény (436. §., de csak a 435. §-ban emlitett körülmények közt, 444. §.); 21. megvesztegetés (469. §.).

Mint a közel mult évek statisztikai adatai igazolják, ezen büncselekmények száma az egész országban évenként átlag 1300 volt. Ebből a 64 törvényszék mindenikére esnék átlag 20—21 eset. Minthogy azonban Budapesten és a nagyobb törvényszékeknél jóval nagyobb lesz ezen szám, igy a kisebb vidéki törvényszékek átlaga alig tehető többre, mint 12—15 esetre.

Mint látjuk, épen nincs ok a fölött aggódni, hogy az uj eljárás a polgárok lényeges megterhelésével fog járni.

Ha a Btk. novellája életbelép, ehhez a hatáskörhöz hozzá fognak járulni az 1000 frton felüli lopások, sikkasztások, csalások és okirathamisitások, melyekre nézve a büntetés maximuma előreláthatólag fel fog emeltetni 10 évre.

— **A mentelmi jog fegyelmi eljárás esetén nincs alterálva.** Ezen érdekes elvet mondotta ki a kir. Curia a kir. táblával ellentétesen alább közölt határozatában, a mely egy nyugalmazott kir. ügyész, jelenleg orsz. képviselő fegyelmi ügyében hozatott. A magunk részéről osztjuk a kir. Curia álláspontját és csak azt jegyezzük meg, hogy nagyon rosz szolgálatot tennénk többek közt az ügyvédképviselőknek a kir. tábla álláspontjának következetes keresztülvitelével, mivel minden apró-cseprő fegyelmi panasz országos hirüvé tétetnék, a mely a képviselőház mentelmi bizottságát, valamint a ház plenumát foglalkoztatná s a lapokban tárgyaltatnék. A hivatkozott itéletek szószerinti szövege a következő:

A budapesti kir. itélő tábla fegyelmi bírósága: Tekintettel arra, hogy az országgyülési képviselők mentelmi jogának terjedelme s ezen jog felfüggesztésének esetei tételes törvényben felsorolva nincsenek, ellenben ezen nagyfontosságu közjogi kérdésben a gyakorlat a képviselőháznak esetről-esetre hozott határozataiban fejlődik; tekintettel továbbá arra, hogy az eddig kifejlett gyakorlat szerint a mentelmi jog birói figyelembe vétele hivatalból észlelendő s annak mellőzése még az illető képviselő beleegyezése által sem indokolható; továbbá tekintettel arra, hogy a mentelmi jog hatálya a képviselővé megválasztás perczétől kezdődik; s végül tekintettel arra, hogy az időközben képviselővé megválasztott.... fegyelmi vétség miatt vádlottként idéztetett az 1896. évi november 23-ára kitüzött tárgyalásra, holott az *1895. évi márczius hó 17-én 7063. sz. a.* kelt igazságügyminiszteri rendelet szerint a képviselőház tagjai a mentelmi jog felfüggesztése előtt vádlottként meg nem idézhetők: a kir. itélő tábla fegyelmi bírósága az eljárást egyelőre felfüggeszti.

A kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: A semmiségi panasz elvettetik.

A felebbezés folytán azonban a kir. itélő tábla fegyelmi bíróságának határozata megváltoztattatik és az eljáró fegyelmi bíróság oda utasittatik, miszerint az 1896. évi október 26-án 303. szám alatt hozott vádhatározat alapján vádlott megidézésével a tárgyalásra ujabb határnapot kitüzve, az eljárást az 1871. évi VIII. törvényczikkben előirt módon tovább folytassa.

Indokok: A semmiségi panasz azért volt elvetendő, mert miután a megfelebbezett határozat tárgya nem tételes törvényen, hanem a parlamenti gyakorlatban kifejlődött szabályok értelmezésén alapszik, nem mondható az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatáról az, hogy az abban foglalt intézkedésével a törvényben előirt fegyelmi eljárás megsértetett volna.

A felebbezésnek pedig hely adatott azért, mert a képviselőháznak 1867 november 18-án tett elvi kijelentéséből, valamint az 1884 május 8-án hozott határozatából kitetszőleg a törvényhozó testület tagjait megillető mentelmi jog körének megállapitásánál a feleletrevonásnak illetve a közkeresetnek oly esetei tartattak szem előtt, a melyek a tanácskozás szabadságát elnyomhatnák, az országgyülés tagjait tisztök gyakorlatában a törvényhozói tevékenység sérelmére akadályozhatnák, egyáltalában személyes szabadságuk korlátozását vagy letartóztatásukat vonhatnák magok után.

Erre mutat egyfelől az igazságügyi miniszternek *1889 május 8-án 18,050. sz. a.* a bíróságokhoz kiadott az az utasitása, a mely szerint a törvényhozó testület tagjainak tanuként való megidézése a mentelmi jog előzetes felfüggesztésének kieszközlésével csak oly esetben korlátoztatik, a midőn esetleg kényszereszközök alkalmazásának szükségessége áll elő, illetve midőn a megidézés fogság terhe alatt való szoritással céloztatik; másfelől pedig a képviselőháznak 1889 április 10-én hozott határozatában foglalt az a kijelentés, hogy az előbb érintett megszoritó feltétel sem terjed ki az országgyülés szünetelése idejére, tehát a midőn a hivatás teljesitésében való akadályozás elő nem állhat.

Mindezen biztositékokat pedig a fegyelmi eljárás nem érinti és nem is érintheti, mert az azt szabályozó 1871. évi VIII. tcz. 21., 38., 46., 47. §§-nak rendelkezéséből, valamint a tárgyalások megtartása módja iránt az 55. és 56. §-ban lefektetett intézkedésekből kitetszőleg ez az eljárás, épen ugy, mint az 1874. évi XXXIV. tczikkel, illetve az 1887. évi XXVIII. tczikkel megalkotott ügyvédi rendtartás a büntető törvénykezés területén kivül esik.

Minthogy pedig a mentelmi jog a köztörvények alóli kivételt képez, ennélfogva a dolog természete megkivánja, hogy ez a kivétel a mulhatatlanul szükséges határon tul ki ne terjesztessék, csakis annyiban alkalmaztassék, a mennyiben a közjognak eme sarkalatos intézménye s az alkotmányos érdek feltétlenül követeli.

Ebből folyólag még az esetben is, ha.... ideiglenesen nyugalmazott kir. ügyésznek képviselővé történt megválasztása iratszerüleg kimutatva, tehát bizonyitva is lenne, ez a körülmény nem vonná maga után a mentelmi jog felfüggesztésének kinyerésére előirt birói lépések megtételét s épen azért ok sem forgott fen arra, hogy a már kitüzött tárgyalás hivatalból elnapoltassék. (1896. évi deczember 19-én 542. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A német kriminalisták közt** még mindig dühöng a háboru az anthropologia miatt. Ezuttal az orthodox *Stenglein* nyilatkozatát idézzük, ki egy munka megbeszélése alkalmából ezt irja az általa szerkesztett Gerichtssaalban: Der Herr Verfasser glaubt vom Standpunkt einer eingebildeten Wissenschaft aus, auf die Jurisprudenz, welche angeblich nicht in den Dingen, sondern in den von der Wirklichkeit nur zu sehr abgewendeten Begriffsbestimmungen ihre Probleme sucht, von oben herabsehen zu können. Wir Juristen sind aber doch zu verständige und zu praktische Leute, um uns solche Resultate der Anthropologie als geniessbare Früchte aufschwätzen zu lassen.

— **Egy nálunk is gyakorlati kérdésről,** a választási vesztegetésről, jelent meg egy füzet a Bennecke-féle értekezés-gyüjteményben *Freudenthal* tollából. Czime: Die Wahlbestechung. Eine strafrechtliche Untersuchung. A füzet 71 lapra terjed.

— **A német igazságügyi statisztika** szokott évi kötete (Deutsche Justiz-Statistik, bearbeitet im Reichs-Justizamt) jelent meg. Kivehető belőle, hogy a birói teendők tetemesen szaporodnak, a birák száma azonban marad a régi. Az ügyvédek száma ellenben rohamosan emelkedik.

— **A német sajtójogi irodalomra** lényeges gazdagodást jelent a Schwarze-féle kommentárnak *Appelius* által történt ujabb átdolgozása. A régi munkára alig ismer az olvasó. Appelius véleménye sokban eltér Schwarzeétől, s mindezen esetekben bő indokolással kiséri álláspontjának megjelölését.

— **Esküminták.** Az angol oath act 5. §-a szerint a tanu az eskü letétele előtt tartozik a biró által odanyujtott bibliát megcsókolni. Hogy ez eljárás a ragályos betegségek terjesztése következtében minő veszélyes, azt *Lowndes W. Frigyes* liverpooli rendőrfőorvos kimutatása bizonyitja, mely szerint egy esztendő folyamán 58 esetben volt a biblia általi infectio magában Liverpoolban megállapitható. Ennek elkerülése végett *Springer A. Ferencz* a londoni central kriminal court tagja azt az inditványt teszi, hogy a jelenlegi ceremonialis eskü helyébe a skót jog által elfogadott eskümintát: esküszöm a mindenható Istenre, hogy stb. tegyék. Ez eskü, mely a magyar jogterületen használatos formulához a legközelebb áll, egyszersmind a többi európai államokban használatos tanuesketések közt a legkevésbé szertartásszerü. *Ausztriában* a keresztény tanu a két égő gyertya közt álló feszület előtt, az izraelita tanu pedig az exodus 20. fej. 7. v.-nél kinyitott testamentum előtt (mely a harmadik parancsot tartalmazza) mondja el az eskü szavait, melynek a szövege a mienkkel azonos. *Franczia országban* a feszület előtt álló biró e felszólitására: «Ön megesküszik, hogy az igazat mondja, a tiszta igazságot, és semmit, csak az igazat», a tanu jobb kezét felemelve «je le jure»-rel válaszol. *Olaszországban* a tanu a felnyitott bibliára tett kézzel mondja: «Esküszöm, hogy való igazat beszélek s csak annyit, a mennyi igaz». *Spanyolországban* az esküttevő letérdel, mindkét kezét az evangéliumra helyezi s a biró kérdésére: «Meg akar ön esküdni az Istenre s e szent könyvre, hogy minden kérdésemre az igazat mondja?» «si juro»-val (igen, esküszöm) felel, mire a biró folytatja: «Ha tehát ugy teszen, Isten meg fogja jutalmazni, ha nem, ugy számon kéri öntől». — Látnivaló tehát, hogy mind e formulák közt a miénk van legkevésbé egy bizonyos vallásos füzve.

V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 16-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Szakolczai Árpád következő czimü előadása: Magyarország sociális törvényhozása. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1897 január 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az uj osztrák regulativummal szemben. Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az álügylet és a bizonyitás. I. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — II. Dr. KOBLER FERENCZ kir. kincstári jogügyi segédfogalmazótól. — Viszonkereset és beszámitás. Dr. GAÁR VILMOS igazságügyminiszteri segédtitkártól. — A holtkézi döntvény vitához. I. ENYICZKEY GÁBOR budapesti ügyvédtől. — II. *B. P.*-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az uj osztrák regulativummal szemben.[1]

I.

Az osztrák belügyi, igazságügyi, kereskedelmi és pénzügyi miniszterek 1896 márczius 5-én rendeletet bocsátottak ki a biztositó-társaságok alapitása, berendezése és ügykezelése tekintetében.

Ezen uj regulativum, mely már életbe lépett, annyira belenyult a magyar biztositó-társaságok érdekkörébe, hogy azzal most — a kereskedelmi- és vámszerződés ujólagos megkötése előtt — okvetlenül foglalkozni kell. Foglalkoznunk kell pedig különösen azon okból, mert az érvényben levő kereskedelmi és vámszerződés vonatkozó része a magyar biztositó-társaságok érdekeit a multban kellőleg meg nem védte és igy feltétlenül revisióra szorul.

Az osztrák és magyar biztositó-társaságok kölcsönös jogviszonyait az 1878. évi XX. tcz. 20. szakasza a következőkép szabályozza:

«Az egyik állam területén törvényesen megalakult részvénytársaságok, (részvényekre alakult betéti társaságok), biztositó-társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek (Erwerbs- und Wirthschafts-Genossenschaften) müködésüket a másik állam területére is kiterjeszthetik és ott fióktelepeket állithatnak. Ily esetekben a belföldi társulatokkal s intézetekkel egyenlőknek tekintetnek és az ezen államterületen folytatott üzletre nézve azon szabályoknak vetvék alá, melyek a belföldi vállalatok által folytatott üzletekre nézve fenállanak.»

Ezen törvényintézkedés végrehajtására alkottatott az 1878. évi XXII. tcz., melynek vonatkozó szakaszai a következőkép hangzanak:

1. §. «Ha az egyik államterületén törvényesen megalakult részvénytársaságok (részvényekre alakult betéti társaságok), biztositó-társaságok, közkereseti s iparszövetkezetek üzletüket fióktelepek által, saját czégük alatt a másik állam területén is kivánják folytatni, kötelesek az üzlet megkezdése előtt czégüket azon kereskedelmi bíróságnál bejegyeztetni, melynek kerületében fióktelepet szándékoznak felállitani. E bejegyzés a kereskedelmi czégjegyzékekbe akkor is eszközlendő, ha a társaság kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozik. Ezen határozat kötelező minden állandó székhellyel biró oly ügynökségre nézve is, mely az illető államterületén bejegyzett fiókteleptől függetlenül müködik.»

4. §. «A kereskedelmi czégjegyzékbe való bejegyzés eszközlése czéljából köteles a társaság alapszabályait a törvényszéknek hiteles alakban bemutatni és egyuttal igazolni hogy hazája törvényei szerint jogszerüen áll fen. Tartozik továbbá a 2. §. értelmében kirendelt képviselőt ugyanott bejelenteni.

A bejegyzés eszközlését és közzétételét illetőleg — a mennyiben ezen egyezményben kivétel nem tétetik — az azon területen fenálló szabványok mérvadók, a mely területen a bejegyzésnek történnie kell. A képviselő (2. §.) nev mindenesetre közzéteendő.

Az emlitett szabványok alkalmazandók minden egyéb bejegyzések és közzétételek tekintetében is, melyek a fenálló törvények és rendeletek szerint az ott felállitott társaságokra nézve előszabvák. Hasonlókép bejelentendő és közzéteendő az alapszabályoknak a társaság hazájában jogszerüen keletkezett minden kiegészitése, módositása vagy a vállalat megszüntetése is. Ilynemü kiegészitések vagy módositások a mindegyik területen a bejegyzéshez és közzétételhez általában kötött hatályt csak ezen külön bejegyzés és közzététel időpontjától nyerik meg.»

Ezen törvényszakaszokból világos, hogy a magyar biztositó-társaságok Ausztriában semmi egyébre nem kötelesek, mint hogy czégük a kereskedelmi bíróságnál bejegyeztessék és e czélból alapszabályaikat bemutassák és igazolják, hogy magyar törvény szerint jogszerüen fenállanak.

Ennek kimondása Ausztriában azért volt szükséges, mert ott a biztositó-társaságok koncessióhoz vannak kötve és csak belügyminiszteri engedély elnyerése után jegyeztethetik be czégüket.

Minden kétség kizárása végett az osztrák pénzügyminiszter 1880. évi junius hó 6-án rendeletet intézett a kereskedelmi törvényszékhez, melynek bennünket érdeklő passusa a következőkép hangzik:

«In Betreff der in den Ländern der ungarischen Krone bestehenden Commanditgesellschaften auf Actien und Actiengesellschaften, welche Zweigniederlassungen in der diesseitigen Reichshälfte zu errichten beabsichtigen, muss jedoch von der Eintragung einer Genehmigungs-, beziehungsweise Zulassungsurkunde, sowie von der Verlautbarung des Datums einer derartigen Urkunde, mit Rücksicht auf den eingangs bezeichneten Artikel des österreichisch-ungarischen Zoll- und Handelsbündnisses vom Jahre 1878 und die weiteren zu diesem Artikel getroffenen Vereinbarungen abgesehen werden.»

Elvben tehát teljes megegyezés volt az osztrák és magyar kormányok közt, de az csak addig tartott, mig az első eset előfordult, hogy magyar biztositó-társaság Ausztriában letelepedjen.

Mikor ugyanis a Magyar-franczia biztositó-társaság fióktelepet akart Ausztriában felállitani, a törvényszék ezt csak a koncessio megszerzésének előfeltétele alatt akarta bejegyezni; a társaság azonban a törvényszék határozata ellen felfolyamodott és a cs. kir. Oberlandesgericht 1880. évi február 4-én 1960. sz. a. közölt 18,021/VI. számu itéletével helyt adott a Magyar-franczia biztositó-társaság felfolyamodásának és a fióktelep azonnali, feltétlen bejegyzését rendelte el.

[1] Részlet *dr. Róth Pál*-nak a Magyar Jogászegyletben f. hó 8-án tartott felolvasásából.

Az osztrák kormány azonban ezen jogfelfogásba nem nyugodott bele és utasitotta a legfőbb itélőszéket, hogy elvi jelentőségü döntvényt hozzon azon kérdésben, vajon magyar biztositó-társaság koncessio nélkül bejegyezhető-e? A legfőbb itélőszék 1880. évi márczius 17-éről kelt 62. sz. teljes tanácsülésü döntvényben oldotta meg a kérdést oly irányban, hogy a magyar biztositó-társaság, mielőtt üzemét Ausztriában megkezdené, köteles az osztrák kormánytól külön koncessiót szerezni. A döntvény indokait az idézett 1878. évi XXII. tczikk 8. szakaszára alapitja, mely következőkép hangzik:

8. §. «Az egyik állam területén létező biztositó társaságok, melyek müködésüket fióktelepek felállitása által jövőre a másik állam területére kiterjesztendik, tartoznak ezen fióktelepek bejegyzése előtt mindazon feltételeknek is megfelelni, melyekre a honi törvények a belföldi biztositó társaságokat a biztositási ügylet megkezdhetése végett különösen kötelezik.

A mennyiben valamely alap tényleges befizetésének igazolásáról van szó: a társaság főszékhelyén történt befizetés igazolása elégséges».

Ezen szakasz tényleg oly egérutat képez, melyen az egész vonatkozó közös megállapodást halomra lehet dönteni, mert, ha a magyar társaság mindazon törvényeknek és rendeleteknek feltétlenül alá van vetve, melyeket az osztrák törvényhozás és kormány a biztositó-társaságokra nézve hoz, akkor a magyar biztositó-társaság jogi helyzete semmiben sem különbözik az Ausztriában müködő külföldi biztositó-társaságok jogi helyzetétől és, minthogy a magyar kereskedelmi törvény rendszere a biztositási vállalatokat egészen másképp szabályozza, mint azt az osztrák törvények és rendeletek teszik, az ujonnan alakuló magyar biztositó-társaság kénytelen — ha Ausztriában müködni akar — Magyarországon mindjárt akként megalakulni, hogy az osztrák törvények és rendeleteknek is megfelelhessen, mert különben Ausztriában müködését meg nem kezdheti.

Tényleg a magyar biztositó-társaságok Ausztriában a legnagyobb zaklatásoknak vannak kitéve és szabad müködésükben vagy megakadályoztatnak, vagy csak mindenféle kicsinyes mesterkedésük utján érhetik el czéljukat; igy pl. hogy a sok közül egy fontos esetet kiemeljek, nálunk a biztositó társaságok rendszerint mint vegyes biztositó-társaságok keletkeznek, vagyis többféle üzletágat kultiválnak; az osztrák regulativum azonban a vegyes biztositó társaságokat meg nem türi és a magyar biztositó-társaság Ausztriában csak egy üzletágat kultiválhat, vagy pedig kénytelen minden üzletágra nézve mint külön társaság megalakulni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az álügylet és a bizonyitás.

I.

Dr. Kelemen Lajos ur a *Jogt. Közl.* f. é. 2. számában védelmezi a Curia felülvizsgálati tanácsának azt a kijelentését, hogy «közokirattal szemben a hitelező köteles bizonyitani azon állitását, hogy az ügylet a végrehajtást szenvedő hitelezőinek kijátszását czélzó álügylet». Egyuttal czáfolgatja a Jogt. Közl. szerkesztőségének ezen határozathoz füzött azt a megjegyzését, hogy általános szabálykép azt terheli a bizonyitás, a ki valamely alakilag érvényesen létesült ügyletről azt állitja, hogy az szinlelt, és e tekintetben nem tesz különbséget, hogy szóval vagy irásban, magán- vagy közokirattal létesült-e a kérdéses ügylet, s igy téves ezen bizonyitási kötelezettségnek arra az esetre való szoritása, ha az ügyletet magában foglaló okirat: közokirat.

Czikkiró ur álláspontja szerint ez a bizonyitási kötelezettség csak azt a szerződő felet terheli, a ki kifogását az ügyletnek szinlelt voltára alapitja, mig a *harmadik személylyel* szemben az a fél, a ki a magánokiratba foglalt szerződésre jogokat alapit, tartozik bizonyitani nemcsak azt, hogy a szerződés létesült, hanem azt is, hogy annak tartalma nem szinlelt, nem álügylet, hanem valódi, mig szerinte közokirattal szemben az ellenfél tartozik bizonyitani a közokirattal beigazolt ügyletnek szinlelt voltát.

Czikkiró ur e szerint a következő tételeket állitja fel: 1. ha a szerződő felek egyike állitja, hogy szinlelt az ügylet, bizonyitania kell; 2. közokirattal szemben harmadik személy is bizonyitásra van kötelezve, ha azt állitja, hogy az abban foglalt ügylet szinlelt; de 3. magánokirattal szemben, ha a harmadik személy az abban foglalt ügyletet álügyletnek állitja, az ügyletre hivatkozó fél tartozik bizonyitani, hogy az nem szinlelt ügylet.

Vitás csak a 3. alatt felhozott tétel, mert az 1. és 2. alattiak tekintetében czikkiró ur véleménye a szerkesztőségi birálattal megegyezik.

De lehet-e valóban a köz- és magánokiratok bizonyitó ereje tekintetében ezt a különböztetést megtenni? Tényleg ugy áll-e a szabály, hogy ha a butorokat a közjegyző előtt veszem meg és fizetem ki, akkor az ügyletnek szinlelt voltát a foglaltató tartozik majd bizonyitani, mig ha ezeket tanuk előtt teszem és a szerződési okiratot ezek által előttemeztetem, akkor nekem kellend bizonyitanom, hogy ez valódi és nem szinlelt ügylet volt?

Hogy ezen kérdésekre alapos választ adhassunk, vizsgálnunk kell két általános tételt:

a) A szinleges ügyletek tanában létezik-e különbség a bizonyitási feladat tekintetében akkor, ha szerződő fél állitja a szinlegességet, és akkor, ha ezt harmadik személy állitja?

b) van-e e tekintetben különbség a köz- és magánokirat bizonyitó ereje közt?

ad a) A ki szerződésből jogot származtat, az az alakilag érvényesen létesült szerződési okmány bemutatásával, avagy (szóbeli szerződés esetén) a szerződés létrejöttének egyéb módon bizonyitásával eleget tett a maga bizonyitási feladatának. A ki ezzel szemben azt állitja, hogy ezen alakilag érvényesen létesült ügyletet a felek valójában nem czélozták, hogy tehát az álügylet, annak az állitása kifogást képez, melyet bizonyitani az azt felhozó fél köteles mint olyan, a ki ennek az állitásnak a valóságából származtatja a maga igényét. Nem tagadás, hanem kifogás, tehát a kifogásoló fél által bizonyitandó állitás ez, akár maga a szerződő fél hozza fel, akár harmadik személy.

Ezen önkényt értetődő tételt legyen szabad a jogirodalomból meritett következő adatokkal támogatnom.

A német polgári törvénykönyv tervezetének az indokolása (II. 129. l.) azt a kérdést veti fel, hogy hivatkozhatik-e az adós az ügylet szinlelt voltára akkor, ha hitelezője engedményezte a követelését? Az indokolás a «Simulationseinrede» kifejezést használja, az adósnak ezt az állitását tehát általa bizonyitandó kifogásnak minősiti. Pedig az adós ebben az esetben harmadik személy, mert az engedményezési szerződésbe ő be nem folyt.

A mi kötelmi jogi tervezetünk indokolása a 158., 159. lapokon kérdésünkre vonatkozóan a következőket mondja: «A bizonyitás terhe azt illeti, a ki ellen a szerződés alapján jogok érvényesittetnek, ha annak a védelme szerint, a ki ellen a jogok érvényesittetnek, a szerződés *külsőleg* érvényesnek mutatkozik ugyan, de annak megkötésénél olyan okok forognak fen, melyek miatt a szerződés megtámadható. Az ilyen okok a *kifogások* természetével birnak, tehát az által igazolandók, a ki a felhozott kifogás alapján a maga részére jogot vesz igénybe. Alperesnek áll kötelességében azt bizonyitani, hogy az általa allegált körülmények olyanok, melyek

a szerződés igazolására felhozott tények rendszerinti joghatályát kizárják».

Ugyanaz 227. l.: «Az adóst megillető *kifogások* közé számitandók azok is, melyeket ez az elidegenitési ügylet ellen emelhet, mert ha ez érvénytelen vagy hatálytalan, ugy az uj hitelezőt semmi, vagy csak feltételes jog illeti».

Kayser-Holtzendorffnál, III. 685., 686. l.: «Simulation heisst diejenige Willenserklärung, durch welche man mit Vorbedacht etwas Anderes ausdrückt, als man denkt. Der Rechtsverkehr unter den Menschen vermöglicht sich nur dadurch, dass die Erklärung des Willens mit dem Dasein desselben übereinstimmt; eine solche Übereinstimmung wird daher bei einer jeden, auf Rechtswirkung gerichteten Ausserung eines vernünftigen Menschen angenommen. *Wer also einen Widerspruch zwischen dem, was erklärt, und dem, was gewollt ist, behauptet, muss ihn beweisen*».

Ezek szerint a jogirodalom nem nyujtja támaszpontját annak a felfogásnak, hogy van rá eset, hogy a szinlegesség kifogását (ellenkező vélelem hiányában) ne a kifogásoló fél tartozzék bizonyitani.

ad b) Nem akarok belemélyedni abba a nehéz tanba, hogy mi különbség van a közokirat és az alakilag nem kifogásolt vagy bizonyitott magánokirat bizonyitó ereje közt. A *Plósz-féle tervezet*, mint a perrendnek majdnem valamennyi kérdésében, itt is a helyes szabályokat tartalmazza 321—324. §-aiban, nagyjában megegyezve a német polgári perrendtartás 380—383., s az uj osztrák perrend 292—294. §-aival. Az Indokolás 187—190. lapjai szerint két momentuma van a közokirat bizonyitó erejének. «Bizonyitja először azt, hogy a közjegyző (beszéljünk csak erről) az okiratban foglalt intézkedést, nyilatkozatot vagy tanusitást tette, és másodszor azt, hogy a benne foglalt nyilatkozatot és egyéb tényeket ugy tanusitotta, a mint azt maga közvetlenül tapasztalta. Csakis ezt bizonyitja és ennél nem többet. *A magánszemélytől eredő nyilatkozatot tanusitó közokirat teljesen csak azt bizonyitja, hogy a magánszemély ezen nyilatkozatot tette, de nem azt, hogy e nyilatkozat való is*». A magánokiratoknak, ha kellő alakban vannak kiállitva, a tervezet «teljes bizonyitó erőt tulajdonit arra nézve, hogy kiállitójuk a bennük foglalt nyilatkozatot tette». Tulajdonképen tehát a magánszemélytől eredő nyilatkozatot tanusitó közokirat és a magánokirat közt csak az a különbség, hogy «a közokirat mellett a valódiság vélelme harczol (természetesen csak alaki tekintetben) és az, a ki azt megtámadja, bizonyitani tartozik, mig a magánokiratban foglalt bizonyitó ok csak akkor jöhet figyelembe, ha az okirat valódisága nem lett kétségbe vonva, vagy be lett bizonyitva». Másutt: «A magánokirat azt, hogy kiállitója az abban foglalt nyilatkozatot tette, mindenkivel szemben bizonyitja».

L. még Hinschius-Holtzendorffnál IV. 969. l. és Planck Civilprocessrecht II. 226—239. l., mely helyeken a mi kérdésünkre vonatkozóan a fenti szabályokhoz hasonlók foglaltatnak.

Akár a közjegyző, akár magántanuk előtt létesült tehát a kérdéses ügylet, az okirat csak annyit fog bizonyitani, hogy a felek a benne foglalt nyilatkozatokat tették, s a vevő az eladónak a vételárt kifizette. De a belső szándékba, a czélzatba a közjegyző sem képes belelátni, és igy ő nem tudhatja, ő nem bizonyithatja, hogy a felek által létesitett ügyletet ők valóban és azzal a tartalommal akarták, a mint azt külsőleg érvényesen létesitették. Mindkét nemü okirat bizonyitja az ügylet létrejöttét, és a közjegyzői okirat semmivel sem zárja ki jobban a szinlegesség lehetőségét, mint a magánokirat.

Helyesen mondta ezek szerint a szerkesztőségi megjegyzés, hogy e tekintetben nem tesz különbséget, hogy a felek magánuton vagy közjegyző előtt szerződtek-e.

Az igénypereknek visszazökkenésétől tart czikkiró ur. Ne féljen. Az általam védett jogszabály daczára is fenmaradhat a rokonok elleni vélelem, a mely átháritja a bizonyitás feladatát, megmarad a bizonyitékoknak szabad mérlegelése, és ráfogható az átadás hiánya az árverelt, de egy helyen maradt ingókra: megmenthetők tehát azok az alapok, a melyeken az ujabb igényperbeli gyakorlat felépült.

Dr. Gold Simon.

II.

A Curiának ezen kijelentését:[1] «közokirattal szemben azt az állitást, hogy az ügylet a végrehajtást szenvedő hitelezőinek kijátszását czélzó álügylet, a hitelező köteles bizonyitani,» magam is olyannak tartom, a melylyel a Curia kevesebbet mondott, mint a mennyit mondani kellett volna. «Téves» — ebben teljesen igaza van a *Jogt. Közl.* szerkesztőségének — «ezen bizonyitási kötelezettségnek azon esetre való szoritása, ha az ügyletet magában foglaló okirat: közokirat.»

Perrendtartásunk (1868. évi LIV. tcz.) helyesen osztja el a bizonyitási terhet, midőn 152. §-ában szabályul felállitja, hogy mindenki azt a ténybeli állitását bizonyitsa, a melyre jogát alapitja. A tudomány ezt ma körülbelül igy fejezi ki: mindenki azon tényeket tartozik bizonyitani, a melyeknek létezéséből *rendes körülmények közt* a jog létezése is okszerüen következik. Ebben van azon kifejezésnek az értelme: jogot a tényekre, tényállitásokra alapitani. A ki bebizonyitotta, hogy a másik fél a szerződést aláirta, az igéretet tette, az egyelőre eleget tett. Ezekből a tényekből rendes körülmények közt következik, hogy a szerződés teljesitendő, az igéret beváltandó, a jog a szerződés teljesitésére stb. meg van alapitva. Rendes körülmények közt, vagyis nem akkor, ha az aláiró, az igérettevő elmebeteg, részeg, cselekvésképtelen volt, ha menthető s felismerhető tévedés, ha félelem, ha csalás, ha szinlelés forgott fen. Az ilyen abnormális körülményeket mindig az ellenfél tartozik bizonyitani. Miért ő? Mert különben a jogát kereső féltől olyasmit kellene követelni, a mi a lehetetlenséggel határos, annak bizonyitását t. i., hogy a képzelhető összes joggátló és jogmegszüntető tények *nem* forognak fen.

Alkalmazva ezt a fenforgó kérdésre, világos, hogy az a fél, a ki adásvevési szerződés alapján jogot keres, eleget bizonyit, ha e szerződés tényleges megkötését bizonyitja. A felek azon titkos megállapodása, hogy a szerződést azért még sem kötik meg, hogy annak megkötését csak szinlelik, olyan abnormális ténykörülményt képez, a melyet az ellenfélnek kell bizonyitania, ha e körülménynek joggátló hatását a maga javára érvényesiteni akarja.

Hogy e tekintetben mi különbség legyen azon esetek közt, midőn nem a szerződő felek egymással, hanem azok egyike egy harmadik személylyel, pl. a végrehajtatóval szemben áll perben, az beláthatatlan. Az e lap f. é. 2. számában megjelent czikk, a mely ezt a különbséget megteszi, érvet e részben nem szolgáltatott. Azt ugyanis nem lehet érvnek tekinteni, hogy az utóbbi esetben az igénylő volna az, «a ki harmadik személylyel szemben jogokat formál, mely jogainak érvényét az erre vonatkozó tagadással szemben igazolni ő tartozik». Az előbbi esetben is jogot formál a felperes, az előbbi esetben is *tagadja* alperes a felperesi *jog létezését*, de ugy az egyik, mint a másik esetben *nem tagadja* az ügylet megkötésének *tényét*, mind a két esetben egy uj tényt, a szinlelést állitja az alperes. A bizonyitási teher szabálya ennélfogva egy és ugyanaz mindkét esetben.

Visszatérve ahoz, hogy az abnormális tényeket az alperes tartozik állitani, tagadás esetén — bizonyitani, kétségtelen, hogy a szinlelés abnormális tényt képez, tekintet nélkül arra, hogy köz- vagy magánokiratba foglalták-e

[1] L. *Jogt. Közl.* 1896. évi 51. számában 655. sz. a. közölt jogesetet és az arra vonatkozólag a *Jogt. Közl.* f. é. 2. számában megjelent czikket.

* .

a felek az ügyletet. Hogy a közjegyző vagy biró előtt kötött jogügyletek ritkábban lesznek szinlettek, mint a magánokiratba foglaltak, az bizonyos, de azért a szinlés az utóbbiaknál sem képezi soha a rendes esetet. Ez pedig a fentiek értelmében elegendő arra, hogy azon felet terhelje a bizonyitás, a ki az ügyletet szinlettnek állitja. Az, vajon köz- vagy magánokiratba van-e foglalva az ügylet, a bizonyitási teher ezen szabályát nem érinti.

Az a kérdés, vajon ezen szabály alól kivétel van-e, nevezetesen akkor, ha a szinlegesség mellett vélelem harczol, mint pl. a végrehajtást szenvedő és rokona közötti ingó vagyon átruházásnál (Curia 4996/1883. hat. *Dtár* VII. 19.), más lapra tartozik. Erről és egyáltalán azon kérdésről, vajon a vélelmek megforditják-e a bizonyitás terhét, talán egy más alkalommal. *Dr. Kobler Ferencz.*

Viszonkereset és beszámitás.[1]

A szegedi kir. itélő tábla már inkább felismerte a viszonkeresetnek önálló perjogi jellegét, a mikor határozattárába felvett 8. sz. polgári határozatában kimondotta: «ha a viszonkereset tárgya a 200 frt értéket meghaladja, a felebbezési bíróság itélete ellen az 1893: XVIII. tcz. 180. §-ának *a)* pontja értelmében mind a két peres fél részéről felülvizsgálati kérelemnek van helye akkor is, ha a kereset tárgyának értéke a 200 frtot meg nem haladja»; azonban annyiban téves e határozat, a mennyiben a felülvizsgálat jogorvoslatát felperesnek 200 frt értéken aluli keresetére is kiterjeszti. A határozat pongyola szövegezéséből ugyan az ellenkező is kimagyarázható volna, azonban az indokolás kifejezetten igy szól: «A jogorvoslati rendszernek ugyanabban a perben egységes természetéből következik továbbá az, hogy ilyen esetben a törvény által megállapitott különböző értékhatároknak megfelelő követeléseket eldöntő itélet mind a két peres fél által csak egynemü jogorvoslattal támadható meg». Itt rejlik a tévedés. Az egy itélet még nem egységes eldöntés; ha több per van egy eljárásban összefoglalva, akkor e perek ugyanazon egy itélettel együttesen, de nem egységesen döntetnek el. A jogorvoslati rendszer egységes természetére való hivatkozás szintén nem bir alappal. Sem az 1893: XVIII. törvényczikkből, sem az annak alapjául szolgáló tervezetnek indokolásából sehol sem tünik ki a jogorvoslati rendszernek olyan egységes természete, a milyent a szegedi kir. itélő tábla akar abba a törvénybe interpretálni, ha t. i. valamely perben az alkalmazható jogorvoslatok már ki vannak meritve, mégis egy más, különben törvény által kizárt jogorvoslat megilleti a peres felet, ha az egyébként jogerősen eldöntött perrel egybekapcsolt perben helye van annak a másik perre nézve kizárt jogorvoslatnak. Az 1893: XVIII. tcz. sehol sem tulajdonit annak az esetlegességnek, hogy több per akár a felek akaratából, akár a bíróság rendeletéből egybekapcsoltatott, — oly hatályt, mely az értékhatáron alapuló felebbviteli jogorvoslatok rendszerét megváltoztathatja. Azért, mert egy 50 frtos per egy 250 frtossal egyesitve lőn, az 50 frtos perben nincs helye revisiónak. Nem helyeselhetjük tehát a kir. Curiának azt a gyakorlatát, mely az 1893: XVIII. tcz. 43. §-a értelmében egyesitett pereket egy pernek tekinti s a felülvizsgálat megengedhetőségének kérdésére nézve az egyesitett perek kereseteinek tárgyát képező összegeket együttvéve veszi irányadóknak.[2] Egyébiránt a kir. Curia gyakorlata nem talált mindenütt viszhangra a kir. tábláknál; a debreczeni kir. itélő tábla, habár csak az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 2. pontja alá eső perekre nézve 6. sz. határozatában az ellenkező elvi megállapodásra jutott, mely szerint «az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontjában felsorolt perekben a felebbezési bíróság itélete ellen felülvizsgálatnak helye egyáltalában nincsen, tehát még az esetben sem, ha a felperes által inditott több hasonló tárgyu perek egyesittetnek s ezen egyesités folytán az összesitett perek tárgyának az értéke járulékok nélkül a 200 frtot meghaladja». A szegedi kir. itélő tábla által kiemelt egységességnek igenis helye van a sommás eljárásban, de csak abban a tekintetben, hogy ugyanazon eljárással lefolytatott több perben hozott egy itélet ellen nem lehet különböző felebbviteli bíróságoknál jogorvoslatot keresni. A jogorvoslati rendszernek a szegedi kir. itélő tábla által hangsulyozott egységes természetéből következik, hogy ha felperes 200 frtot meghaladó, de 500 frt értéken alul maradó követelés iránt indit keresetet, alperes pedig 500 frt értéken felüli viszonkeresetet támaszt (avagy megforditva) s a peres felek valamelyike vagy mindketteje a felebbezési bíróság itéletét a kereset és viszonkereset tekintetében egyaránt sérelmesnek tartja és felülvizsgálati kérelmet terjeszt elő, akkor ezt a kérelmet nem birálhatja érték szerint hatáskörrel biró két különböző felülvizsgálati bíróság, hanem a hatáskör megállapitásánál a magasabb érték leend a mérvadó.[1] A hatáskörnek a magasabb értékhatár szerint való megállapitását s a jogorvoslati forum egységességének ily uton való biztositását pedig a képviselőház igazságügyi bizottságának a törvénybe átment ama módositása teszi szükségessé, a mely szerint az 500 frt értéket meghaladó perekben a felülvizsgálatot a kir. Curiára bizta, ellenkezően a javaslat intézkedésével, mely a felülvizsgálatot a kir. itélő táblákra ruházta. Az igazságügyi bizottságot a jogegység megóvása vezette módositása megtételénél; ezt a jogegységet azonban ez a megoldás sem óvta meg, hanem a felesleges kontroversiák teremtésére alkalmasnak mutatkozik, s azért csak helyeselhető az általános perrendtartási tervezet 555. §-ának az a rendelkezése, hogy a felülvizsgálati birósságot a kir. törvényszékeknek, mint felebbezési bíróságoknak itéletei felett a felettes kir. itélő tábla gyakorolja. A jogegység az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-ának kellő alkalmazásával is elegendő módon megvédhető.

A viszonkereset előfeltételeit az 1881: LIX. tcz. 8. §-a szabályozza. E §. szerint viszonkeresetnek akkor van helye: 1. ha a felperes által inditott per folyamatban van; 2. ha alperes követelése *a)* a felperesi követeléssel ugyanazon egy jogalapból származik vagy *b)* ha követelése más jogalapból származik ugyan, de valódi, lejárt a felperesi követeléssel hasonnemü és határozott. Ha tehát a felperes által inditott per megszünik, mert akár a bíróság hivatalból észlelte (1868: LIV. tcz. 8. §.; 1893: XVIII. tcz. 27. §. 3. bekezd.), akár alperes kifogása folytán vette figyelembe, hogy felperes keresetének perelőfeltételei hiányoznak, akkor az alperes által előterjesztett viszonkeresetet sem lehet érdemlegesen elbirálni, hanem ez is megszünik, mert egyik előfeltétele hiányzik; a mi azonban nem zárja ki, hogy alperes viszonkeresetét uj keresettel külön ne érvényesithesse.

A mikor alperes követelése a felperesi követeléssel ugyanazon egy jogalapból származik, akkor a követelések hasonnemüsége nem kivántatik meg, pl. a kereset ingatlan használatának átengedésére, a viszonkereset pénzbeli marasztalásra irányulhat.[2] Ellenben ha alperes követelése más jog-

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

[2] L. *Jogt. Közl.* 1895. évf. 31. sz. mellékletén közölt 330. sz. és a Polgári Törvénykezés XXX. k. 18. számában közölt jogeseteket.

[1] A kir. Curia I. felülvizsgálati tanácsa 1896 október 6-án I. G. 294. sz. a. kir. itélő táblának felülvizsgálati birói hatáskörét állapitotta meg, «mert felperesnek keresete 252 frt 42 kr., az alperesnek viszonkeresete 416 frt 15 kr., illetve ennek a felebbezési bíróság itéletével történt helyesbitésével 407 frt 84 kr. készpénzkövetelésre irányulván, *a per tárgyának értéke sem a keresetre, sem a viszonkeresetre tekintettel nem haladja meg az 500 frt értékhatárt*, minélfogva a felülvizsgálati birói hatáskört a sommás eljárás 186. §. rendelkezéséhez képest a kir. itélő tábla van hivatva gyakorolni.» (Polgári Törvénykezés XXXIII. k. 5. sz.)

[2] Polgári Törvénykezés XX. k. 65. l.

alapból származik, akkor viszonkeresetnek csak a követelés hasonnemüsége esetében van helye; az, hogy a követelés valódi legyen, annyit jelent, hogy ennek megállapitása a felperes által folyamatba tett eljárás keretében alkalmas vagy lehetséges legyen, a lejárat és a határozottság csak feleslegből foglaltatik az 1881: LIX. tcz. 8. §. *b)* pontjában, mert ez minden kereset kelléke, de nem előfeltétele s megállapitása nem a per alapitásának, hanem érdemének szakába tartozik.[1]

Az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 2. pontja a sommás eljárás alá és a kir. járásbiróságok hatáskörébe utalta mindazon kereseteket, melyek az ingatlan vagyonra vonatkozó dologi jog érvényesitését vagy megszüntetését czélozzák, ha a per tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frtot meg nem halad. A kérdés most az, hogy ha felperes az idézett törvény 1. §. 5. *m)* pontja értelmében 200 frtot meg nem haladó értékü ingatlan dolog birtokába való visszahelyezés iránt indit keresetet, alperes emelhet-e ezen ingatlanra vonatkozó dologi jogának megitélése végett viszonkeresetet? Az ily viszonkeresetnek véleményünk szerint nincsen helye, mert az sem nem származik a keresettel ugyanazon egy jogalapból, sem nem valódi, t. i. nem alkalmas a felperes által folyamatba tett perben való elbirálásra.[2] A jogalap közössége hiányzik, mert más a sommás birtokpernek és más a dologjogi pernek jogalapja. A sommás visszahelyezésnek jogalapja abban rejlik, hogy a tényleges állapotnak minden önkényes, önhatalmu megzavarása tilos, tilos még akkor is, ha az önhatalmuan cselekvő egyébként jogositva volna az előbbi állapot helyreállitását követelni; mert rendezett jogállamban az önbiráskodás nem türhető, legkevésbé pedig a birtok terén, mivel a gazdálkodás eszközeinek, illetőleg a szükséglet kielégitésére szolgáló javaknak önkényes elvonása attól, a kinek tényleges hatalmában vannak, végeredményében a társadalmi együttélést veszélyeztetné.[3] Ennek a fontos érdeknek a biztositása eredményezte a sommás visszahelyezési keresetet, melynek kizárólagos czélja az önhatalmulag megzavart tényleges birtokállapotnak védelmezése; épen azért egyrészről az alperes érdekében nincs megengedve a sommás visszahelyezéssel a tulajdoni keresetnek összekötése (1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. *m)* pont), másrészről az alperes jogkérdést nem hozhat fel kifogásul (1807: XIII. tcz. 5. §.). Ellenben a dologi jog megitélésére irányuló keresetnek jogalapja maga a dologi jog; felperesnek itt nem azt kell bizonyitania, hogy alperes őt a dolog feletti rendelkezés tényleges lehetőségétől önhatalmulag megfosztotta, hanem azt, hogy a dolog az ő tulajdona, illetőleg, hogy a dolog felett valamely szolgalmi jogot szerzett, és hogy ez a dolog alperes birtokában van, illetőleg alperes őt szolgalmi jogának gyakorlásában akadályozza.

Emelhet-e alperes feltételes viszonkeresetet, vagy más szóval előterjeszthet-e alperes olyan kérelmet, hogy a biróság a viszonkereset felett csak az esetre itéljen, ha a felperesi keresetnek helyt ad? Feltételes viszonkereset, a mint egyáltalában feltételes kereset nem létezik.

Felperes keresetét, azt a cselekményt, a melylyel a pert folyamatba teszi, nem kötheti feltételhez. A perjog szabályai feltételes keresetet nem ismernek; igaz, hogy feltételes kereset inditásának tilalma sem foglaltatik a szabályokban. Ámde ez a tilalom önként következik a perjog egyéb tételes szabályaiból, mert a pernek, mint a felek közt felmerült jogvitát köztekintélylyel eldöntő jogviszonynak czéljával ellenkezik, hogy a biróság alperest feltételesen idézhesse meg, hogy a kereset beadásával, illetőleg kézbesitésével járó perjogi és magánjogi hatályok, mint pl. perfüggőség, késedelem beállta, elévülés megszakitása, stb. feltételesen álljanak be, hogy alperes feltételesen bocsátkozzék perbe, stb.

Ha tehát alperes marasztalása esetére indit viszonkeresetet, azt a biróság az adott eset körülményei szerint esetleg beszámitás kifogása gyanánt elbirálhatja, hanem viszonkeresetnek semmi esetre sem tekintheti, mint ilyennek helyt nem adhat. Más az eset, ha alperes azzal a fentartással inditja viszonkeresetét, ha a biróság a felperesi kereset érdemének elbirálásába bocsátkozik, mert ebben az esetben csak a viszonkeresetnek az 1881: LIX. tcz. 8. §-ában foglalt előfeltételét ismétli, t. i. hogy viszonkeresetnek csak akkor van helye, ha a felperes által folyamatba tett per érvényesen létrejött. Ismét más eset az, ha alperes ellenkövetelését felperes követelésébe beszámitani kéri, de egyszersmind — a mennyiben a beszámitás, akár mert felperes keresetével elutasittatik, akár mert az ellenkövetelés beszámitásra nem alkalmas, helyt nem foglalhatna, — ellenkövetelését viszonkeresetileg is érvényesiti. Ez esetben alperes viszonkeresetét a beszámitással vagylagosan, de feltétlenül emeli s azért az a kereset inditásával járó hatályokat is létrehozza.

Ha két személy egymásnak hasonnemü követelésekkel tartozik, akkor mindegyik fél jogositva van tartozását a másik követelésének beszámitása által törleszteni, ha a két követelés mindegyike esedékessé vált. A beszámitás tehát kölcsönös és hasonnemü követeléseknek egymás által való törlesztése.

A beszámitás már az által létesül, hogy az egyik fél ebbeli szándékát a másik félnek tudomására hozza s ekkor visszahat azon időpontra, mikor a két követelés beszámitásra alkalmassá vált.[1] A viszonkereset is végeredményében, a mennyiben a biróság a kereseti követelést megitélte, ezen követelés erejéig a beszámitás hatályával bir, mégis ilyen esetben is nagy a különbség a beszámitás és viszonkereset közt e hatálynak mérvére nézve. A beszámitás által az adós törlesztése a követelés és ellenkövetelés esedékességével beállott, a viszonkeresettel érvényesitett ellenkövetelés azonban csak a viszonkereset emelésének időpontjától fogva bir törlesztő hatálylyal. A beszámitás a magánjog most idézett rendelkezésénél fogva visszahat arra az időpontra, a mikor az adósnak esedékes ellenkövetelése hitelezőjének esedékes követelésébe beszámitható lett volna; ellenben a viszonkereset teljesitésre irányulván, csak előterjesztésének időpontjától fogva kötelezi felperest a teljesitésre. Ha pl. felperes alperest 100 frt bérösszegben s annak a bérszerződés értelmében kikötött esedékesség napjától 1894 január hó 1-től járó 6% kamataiban kéri elmarasztalni s ha alperest felperes ellenében 100 frt kamatnélküli kölcsönkövetelés illeti meg, melynek megfizetésére határidő kikötve nincs, akkor alperes azon elvnél fogva, hogy «midőn valamely kötelezettség teljesitésére határozott idő kikötve nincs, a teljesités bármikor követelhető,»[2] 100 frt ellenkövetelését 1894. évi január 1-ig visszaható hatálylyal beszámithatja; ellenben, ha 100 frtos ellenkövetelését viszonkereset utján érvényesiti, akkor adósát csak a viszonkereset előterjesztésével ejti késedelembe, s igy alperes viszonkeresete daczára felperes követelése után az 1894 január 1-től a viszonkereset előterjesztésének napjáig lejárt kamatokat megfizetni köteles.

A beszámitás lehet önkéntes vagy kényszerü. Az előbbi eset akkor fordul elő, ha a felek megegyeznek a beszámitás tárgya s mérve felett; a második eset akkor áll be, ha az adós a hitelezőnek beszámitásra irányuló szándékát tudomására hozza s hitelező a beszámitást ellenzi. Ebben az esetben a beszámitás felett támadt jogvitát a biróság dönti el

[1] Polgári Törvénykezés XVII. k. 98—104. l.

[2] L. az előbbi jegyzetben idézett joggyakorlatot.

[3] *Bähr:* Urtheile des Reichsgerichts mit Besprechungen. 40. l. — *Burckhard:* System des österreichischen Privatrechtes. 113. §. — *Dernburg:* Pandekten. 170. §.

[1] Franczia polgári törvénykönyv 1290. §.; német birodalmi polgári törvénykönyv 389. §.; szász polgári törvénykönyv 992. §.; porosz polgári törvénykönyv I. r. 16. cz. 301. §.; zürichi polgári törvénykönyv 1054. §.

[2] *Dtár* u. f. XIX. 18., XXV. 15.

s ebben az esetben azután aktuálissá válik a kérdés, mi képezi a beszámitás tárgyát? A magyar magánjog szerint[1] beszámitható az adósnak hitelezője ellen fenálló követelése, ha ez valódi, lejárt, határozott és a hitelező követelésével hasonnemü. A valódiság s határozottság alatt a követelés liquiditása értendő, t. i., hogy a követelés a per keretében, a melyben beszámitás tárgyává tétetett, pernek huzavonája nélkül megállapitható legyen.[2] Ez a meghatározás egybevág az 1868. évi LIV. tcz. 76. §. *b)* pontjának, illetőleg az ennek helyébe lépett 1881. LIX. tcz. 8. §. *b)* pontjának s jó részben a törvényhozásnak az az eljárása, hogy minden beszámitható követelésre nézve helyt adott a viszonkeresetnek, volt oka annak, hogy a joggyakorlatban a viszonkereset és a beszámitás közti különbség az igazság nagy kárára elmosódott. Mindazáltal, mint már fentebb kiemeltük, a viszonkereset és beszámitás tárgya nem egy és ugyanaz. A perrendtartási novella 8. §. *a)* pontja értelmében az ugyanazon jogalapból eredő, nem hasonnemü követelés is viszonkeresetbe vehető, de be nem számitható.

Egy további különbség az, hogy ha az adós beszámitásra alkalmas oly követelésével kivánja tartozását törleszteni, mely a hitelező követelésétől különböző helyen teljesitendő, ugy az adós köteles azt a kárt megtériteni, melyet a hitelező az által szenved, hogy a teljesités a beszámitás által eszközölt törlesztés folytán nem a kikötött helyen történik; ellenben viszonkereset esetében ilyen kártérítésről szó sincsen, mert alperes a viszonkereset emelése által a felperesi keresetnek birói illetékességét megszerzi a viszonkeresetbe vett követelésére nézve. (1868: LIV. tcz. 46. és 77. §-ok.)

Az adós a beszámitás kifogásával nemcsak hitelezője, hanem ennek engedményese ellen is élhet, ha az engedményezett követelés ellen beszámitandó követelés az engedményezés idejében már létrejött volt.[3] A szigorubb elmélet a beszámitandó követelésnek az engedményezés idejében való lejártát is megköveteli, de ezt a felfogást nem oszthatjuk, mert az adós helyzetét a hitelező egyoldalu cselekménye — az engedményezés — nem teheti sulyosabbá. Az már azután irrelevans, hogy a beszámitandó követelés az engedményezett követelés előtt vagy után jár-e le; mert ha az engedményes előbb érvényesiti követelését, akkor ugy sem foglalhat helyt a beszámitás, ha pedig az engedményes a beszámitandó követelés lejárta után lép fel követelésével, akkor meg nincs ok védeni a hanyag hitelezőt.

A követelés elévülése nem zárja ki annak beszámitásra alkalmas voltát, ha az elévült követelés abban az időben, a mikor beszámithatóvá vált, még el nem évült. Ez a szabály onnan következik, hogy a beszámitás ex nunc hat, vagyis azon időtől fogva, a mikor a két követelés kölcsönösen beszámitásra alkalmassá vált. Ha már most ebben az időben a beszámitandó követelés még el nem évült, méltányos dolog, hogy a hitelező, a ki az esetek legtöbbjében lejárt követelését az elévülési határidőn belül azért nem érvényesiti, mert tudja, hogy adósa vele szemben egyszersmind hitelezője is, s igy hallgatagul kölcsönösen törlesztettnek tekinti követelését és tartozását, az elévülés által ne károsodjék. Ha azonban az ily módon elévült követelés nem beszámitás kifogása utján, hanem viszonkeresettel érvényesittetnék, akkor az ellenfél az elévülés kifogását sikeres fegyverként használhatná.

Végül még egyet. A viszonkereset, a mennyiben a felett a bíróság érdemben jogerejüleg határozott, mindenkor itélt dologgá válik, mely csak perujitással támadható meg; ellenben a beszámitási kifogásként emelt követelés be nem számittatván, akár beszámitás, akár kereset alakjában ujra érvényesithető. Ha azonban a beszámitásnak hely adatott, akkor a beszámitott követelés megszünvén, a non bis in idem elvénél fogva többé nem érvényesithető, s mégis érvényesittetvén, annak megszünte perdöntő kifogásul emelhető.

Dr. Gaár Vilmos.

[1] *Frank:* A közigazság törvénye Magyarországon. I. 313. §. — *Zlinszky:* A magyar magánjog mai érvényében. 2. kiad. 421. l. — *Dtár* r. f. XXI. k. 23. sz.

[2] Ezért rendeli az 1893: XVIII. tcz. 106. §-a, hogy ha a főügygyel össze nem függő, (tehát nem az 1881: LIX. tcz. 8. §. *a)* pontja alá eső) ellenkövetelés tétetik beszámitás tárgyává, az, a mennyiben eldöntése a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, külön perutra utasitható.

[3] *Frank* i. m. 313. §. — *Zlinszky* i. m. 421. l.

A holtkézi döntvény vitához.[1]

I.

Azon jogászegyleti eszmecserét, melyet a kir. Curia 63. számu polgári teljes-ülési döntvénye előidézett, nagy érdeklődéssel követtem. Sajnálatomra azonban dr. Márkus Dezső előadó megnyitó felszólalásakor a megjelenésben akadályozva voltam s igy csak a pár nappal ezelőtt megjelent értekezésből látom, hogy mostnevezett előadó a holtkézi törvények jelenleg is fenálló voltát az 1848. évi XX. tcz.-ben kijelentett vallásegyenlőséggel és viszonossággal akkép kivánja összeegyeztetni, hogy nézete szerint «azok a törvények, a melyek eddigelé csak a katholikus egyházat korlátozták volt kifejezetten a birtokszerzésben, ezentul minden bevett felekezetre kiterjednek, mert hisz a törvényadta egyenlőség nem a legkevesebb, hanem a legtöbb jogokkal biró felekezet jogállására akarhatott csak vonatkozni.» Én ezen nézetet nem oszthatom, nem pedig a következő okokból:

Teljesen egyetértek az értekezésben elfoglalt s meggyőző erővel indokolt azon állásponttal, hogy a Curia téves kiindulási pontból téves következtetést vont le, midőn fentjelzett döntvényében az u. n. holtkézi törvényeket elavultaknak s ma már fen nem állóknak tekinti. A jogászegyleti vitából az is szemmelláthatólag kitünt, hogy a jogászság meggyőződése tulnyomólag határozottan a döntvény ellen fordul.

Az előadói értekezésben kifejtett érveléstől csak abban a pontban térek el, hogy, nézetem szerint, legkisebb ok és szükség sincs arra, hogy a holtkézi törvények az 1848. évi XX. törvényczikkel szemben védelemre szoruljanak.

Szerintem az 1848. évi XX. tcz. egyáltalában nem alkalmas sem arra, hogy abból a holtkézi törvények érvényének megszüntére következtetés vonathassék, sem arra, hogy annak alapján a holtkézi törvények minden bevett vallásfelekezetre kiterjesztessenek.

Az 1848. évi XX. tcz. 2. §-ának azon rendelkezése, hogy «e hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonosság állapittatik meg», nem más, mint a vallásegyenlőség nagy elvének törvénybe iktatása, egy elvi kijelentés, a mely a gyakorlati megvalósitástól még messze állott s a mely tényleg tökéletesen még ma az 1868., 1894. és 1895. évi törvények létrejötte után sem valósult meg. Arra, hogy az 1848. évi XX. tcz. 2. szakaszában hirdetett ige testet öltsön, az 1868. évi LIII. tcz.-re s más későbbi törvényekre volt szükség. Az 1848. évi XX. tcz. 3. §-ának azon szintén csak elvi határozmánya pedig, hogy «minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek» a gyakorlati keresztülviteltől ma talán még épen olyan távol van, mint volt 1848-ban.

A törvény rendelkezéseinek idézése által csak arra kivántam reámutatni, hogy az 1848. évi XX. tcz. felette becses bár, de pusztán elvi s mondhatni elméleti fontossággal bir, ellenben az addig fenállott törvényekre és törvényes állapotokra gyakorlatilag semmi befolyással sem volt, azokon legkevesebbet sem változtatott. A bevett vallásfelekezetekre vonatkozó törvények maradtak ugy, a mint voltak, mindaddig, mig azokat az ujabban hozott törvények világosan meg nem változtatták.

De ha ez áll az általános vallásügyi törvények tekintetében, még inkább áll az oly kivételes természetü törvényekre nézve, a minők az u. n. holtkézi törvények, a melyek a vallásegyenlőség elvével semmi vonatkozásban sincsenek, hanem egyedül azon állampolitikai czélszerüség okából jöttek létre, hogy az állam a katholikus egyház kezében összegyült ingatlan birtok további szaporitását, az állam és társadalom fentartó erők egyensulya érdekében korlátozni szükségesnek találta. Egy ily kivételes és korlátozó irányu törvény

[1] Ezen két czikk közlése — sajnálatunkra — térhiány miatt késett. *Szerk.*

a kiterjesztő magyarázatot meg nem engedi s azért de lege lata szempontjából azon kérdés felvetése, hogy azon indok, mely a katholikus egyház tekintetében a holtkézi törvényeket előidézte, ma a többi bevett vallásfelekezetekre nézve is fenforog-e, helyet nem foghat. E kérdés csak akkor merülhetne fel, ha de lege ferenda lenne szó.

A mai törvényes állapot, nézetem szerint, ez:

A katholikus egyházra nézve az u. n. holtkézi törvények ma is érvényben állanak, vagyis ezen egyház ingatlant csak királyi jóváhagyással szerezhet.

A többi maig törvényesen bevett vallásfelekezetek egyházainak ingatlan birtokszerzési jogát törvény nem korlátozza.

A jövőben törvényesen elismerendő vallásfelekezetek ingatlanszerzési képességét az 1895. évi XLIII. tcz. 9. szakasza az imaházul, oktatási, nevelési és jótékony intézetekül, egyházi vagy intézeti alkalmazottjaik részére lakházakul használandó épületeknek, az ezekhez szükséges telkeknek és temetőül szolgáló területeknek szerzésére szoritja, miért is az ezentul elismerendő vallásfelekezetek az itt felsorolt czélon kivül más czélra szolgáló ingatlanokat még királyi jóváhagyás mellett sem szerezhetnek. *Enyiczkei Gábor.*

II.

A Magyar Jogászegyletben 1896. évi november hó 14., 21., 28. és deczember hó 5-én «A holtkézi törvényekről» tartott nagyszabásu előadások a fent emlitett döntvénynek helytelenségét kimutatták ugyan, de miután annak érvénye a gyakorlati jogéletben nem ignorálható, alkalmazásában pedig oly kérdések merülnek fel, melyeket megoldatlanul hagyott, ezen előadások befejezte után sem tartom feleslegesnek az érdeklődő jogászkörök figyelmét ezen kérdések megoldására felhivni.

I Az első kérdés, a melyet megoldatlanul hagyott, az, hogy a «holtkézi» törvények mely időponttól kezdve tekintendők hatályon kivül helyezetteknek?

Az indokolásból kivehetőleg a változott viszonyokat a sorok között kell keresni s részint az ősiségi jogintézmény megszüntetése, részint a telekkönyvi jogintézmény behozatalának idejében kellene keresni azon időpontot, a melytől kezdve hatálytalanoknak tekintendők, ámde ha az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-a alapján hozott döntvények, a melyeknek száma eddigelé csak hármat tészen, az 1891 augusztus 12-én 4214. I. M. E. sz. alatt kiadott I. M. R. 17. §-a szerint *(Rend. Tára* 1179. lap) az előbb hozott curiai határozatok érvényére befolyással nincsenek, a 63. sz. döntvénynek, mely nem az idézett tczikk 13. §-a alapján hozatott, nagyobb érvényt szintén nem lehetvén tulajdonitani, miután a kir. Curia az 1870. évi 2597. sz. alatt (L. *Dtár:* 1872. évi VII. f. 69. lap) majd az 1876. évi 2597. sz. alatt (L. Márkus: Cur. határoz. gyüjtem. II. kötet 2507. sz. jogeset 275. lap) s végül a pozsonyi kir. itélő tábla 1894. évi márczius hó 1-én 6549. sz. alatt hozott határozataival (L. *B. J. T.* 1895. évi február hó 14-én 20. sz.) a «holtkézi« törvények érvényét elismerte s ekként ezen határozatok érvényére a 63. sz. döntvény nem birhat befolyással, másrészt miután az idézett törvény 13. §-a alapján hozott döntvények közzététele az 1891. évi 4429. sz. I. M. R. 3. §-a szerint az *Igazságügyi Közlönyben* történik (*Igazságügyi Közlöny* 1892. évi 1. sz. 2. lap), a 63. sz. döntvény pedig ezen közlönyben 1896 április 4-én, s a *Budapesti Közlönyben* 1896 április 4-én tétetett közzé: vajon az ősiségi jogintézmény megszüntetésének, vagy a telekkönyvi jogintézmény, vagy az osztrák polgári törvénykönyvnek ezzel kapcsolatos rendelkezéseinek hazánkban való behozatalának időpontja, avagy 1896. évi április hó 4., illetve április 20-án való közzétételének idejétől kezdve tekintendők-e érvényteleneknek?

II. Ezen lapnak 1896 junius 12-én megjelent 24. számában közzétett czikkemben kimutattam, hogy a joghermeneutica szabályai szerint: «az alapjogtétel eltörlésével minden következményi jogtétel is eltörlöttnek tekintendő lévén», az emlitett döntvény indokolásában foglalt azon jogi kijelentés folytán, mely szerint az egyházak jelzálogszerzési képességét szoros összefüggésbe hozza az ingatlan tulajdonának szerzéséhez való képességgel, szoros összefüggésbe hozandó lenne: ezen ingatlanoknak elidegenitési képessége is.

Minthogy azonban a világi és egyházi javak közt létező jogi különbség s utóbbiaknak a polgári államhatalom részéről is elismert jogi természete miatt utóbbiak sem el nem idegenithetők, sem meg nem csonkithatók, sőt megterheltetésök is csak bizonyos korlátok között foglalhat helyet, (Konek: Egyházjog 93. §. Bozóky: Egyházjog 195. §. Dr. Aichner: Conpendium iuris ecclesiastici 1893. Brixen 226. §.), megoldatlan kérdésként hagyta, vajon a korlátlan ingatlanszerzési képességgel szoros összefüggésbe hozható-e a korlátlan elidegenitési képesség is? és vajon a telekkönyvi jogintézmény által biztositott tulajdonjog mellett a tulajdonos az osztrák polgári törvénykönyv 362. §-aiban körülirt jogait szabadon gyakorolhatja-e, vagy sem?

III. A «holtkézi» törvények érvényének sulypontja — a legis ratio-n kivül, mely 1498. év óta napjainkig állandóan és ismételve a szabad forgalmu, világi birtokok fentartásában, ellenben a lekötött, forgalmon kivüli birtokok számának korlátozásában nyilvánult, — a «holtkéz» vagyonjogi természetében is feküdvén, a m. kir. államkincstár az 1881: XXVI. tczikk 22. §-a, valamint a bélyeg- s illetékjegyzék 95. tételének *d)* pontjában foglalt rendelkezéssel az «egyházi» összes ingó és ingatlan törzsvagyont illetékegyenérték alá vonta, minek pénzügyi jogi jelentőségét a pénzügyi jog s a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság oda magyarázza: «hogy az illetékegyenérték az illető jogi személyek tulajdonát már képező s rendesen vagyonátruházás alá nem eső vagyon állandó birtoklása miatt, tehát azért jár, mert a birtokbavétel napjától a vagyonátruházás szünetel s hivatva van mintegy pótolni azt a képzeleti vagyonátruházási illetéket, a melyet az államkincstár kapott volna, ha a vagyon «holtkézre» nem megy át. (L. a m. kir. pénzügyi közigazg. bíróságnak döntvényei s elvi jelentőségü határozatai 1892. évről 9936. szám alatt hozott határozatát.)

Az ily vagyon az 1889 julius 13-án 436. sz. a. kiadott pénzügyminiszteri rendelet 142. §-a értelmében kiállitott minták szerint az illető kir. adóhivataloknál vezetett kataszteri sorkönyvben nyilvántartván (L. *Pénzügyi Közlöny* 1889 julius 25-én megjelent 23. számát), miután az államkincstár a birtokok szabad forgalma mellett feltételezi, hogy a birtok 10 év alatt gazdát cserélhet, az illetékegyenérték százalékát az 1887: XLV. tcz. 8. §-ában 1888. évtől kezdődő 10 évi időtartamra szabta meg, az illetékegyenérték alá tartozó vagyonnak átruházásánál pedig az illetékdijjegyzék 95. tételének *D)* pontja értelmében annyiban, a mennyiben különbséget tett, vajon a szerződő felek mindegyike, vagy azok egyike tartozik-e illetékegyenérték alá, kivételes intézkedést állapitott meg s ehez képest a vagyonátruházási illeték százaléka is változván, az államkincstárra sem lehet közönyös, vajon a «holtkéz» mint illetékegyenértékköteles jogi személy vagyonszerzésénél a teljes, vagy fél vagyonátruházási illeték, illetve semmi sem fizettessék?

A pénzügyi jogrendszer s a kir. Curiával hasonfoku pénzügyi közigazgatási bíróság a «holtkézi» vagyon jogi természete miatt a «holtkéz» és «holtkézi» vagyon létezését, szerzésének kivételes módja által pedig a «holtkézi» törvények érvényét is elismervén, ellenben a kir. Curia jelzett döntvényével ezeket hatályon kivül helyezvén, a jogrendszerben nemcsak bizonytalan állapotot teremtett, hanem megoldatlanul hagyta azt a további kérdést, vajon a «holtkézi» törvények, mint alapjogtételnek megszüntetése folytán, a pénzügyi jog kivételes intézkedése, mint következményi jogtételnek megszüntetése vélelmezendő-e, vagy sem?

IV. Az 1895: XLIII. tcz. 1. §-a a vallásszabadságot és vallásegyenlőséget decretálván, miután ugyanezen törvény 9. §-a, mint uj «holtkézi» törvény a törvényesen elismert vallásfelekezeteknek ingatlan birtokszerzési képességét korlátolta, a 63. sz. döntvény pedig az előbb létezett «holtkézi» törvényeket hatálytalanitotta, egyrészt az állam és a vallásfelekezeteknek, másrészt ezeknek egymáshoz való viszonya is megoldatlan kérdésként áll.

Hazai jogunkban az 1890: XXV. tcz. 13. §-a alapján hozott döntvényeket kivéve, a döntvények kötelező erejére nézve semminemü intézkedés nem foglaltatván, azok jelentőségére irányadóul veendő a m. kir. miniszterium által 1896. évi november 30-án 21,973. sz. a. kibocsátott rendelet 26. §-ában a m. kir. közigazgatási birósági döntvények jelentőségére nézve tett kijelentés, mely szerint: «a birósági döntvényeknek gondos tanulmányozása és adandó esetben való helyes alkalmazása nemcsak a felek érdekében, de a közigazgatási hatóságok tekintélyének fentartása és növelése szempontjából is szükséges, mivel a közigazgatási határozatoknak és intézkedéseknek a bíróság által sürün történő megváltoztatása a hatósági tekintélyt csorbitja, mig a hatóságok iránt való közbizalom fokozására alig van alkalmasabb eszköz, mintha a nagy közönség arról győződik meg, hogy a köz-

igazgatási folyamatban a hatóságok részéről kifejezésre jutott felfogást a birói végeldöntés is helyeselte és szentesitette.»

A 63. sz. döntvény az 1890: XXV. tcz. 13. §-a alapján nem hozatott ugyan, de miután jogi tévedései, téves jogi consequentiái s megoldatlan kérdéseivel, a Magyar Jogászegyletben előadott, mély s alapos jogi okok daczára mégis fenáll, azt a közbizalom fokozására alkalmas eszköznek annál kevésbé tekinthetni, mert alig lehet kilátás, hogy azzal szemben jogászjeleseinknek a jogi tudás magas szinvonalán álló ellentétes felfogása érvényre emelkedhessék, hacsak az 1896. évi julius hó 4-én 2635. sz. a. kiadott igazságügyi miniszteri rendelet, mely a «holtkéz» fogalmának meghatározása mellett, a telekkönyi hatóságokat a telekkönyvi jogintézmény behozatala óta szerzett «holtkézi» vagyon kimutatására felhivta, az ellentétes felfogások érvényre emelkedésének kezdeményezőjéül nem tekinthető, mert különben hiába irunk s tartunk előadást a «holtkézről» és «holtkézi» vagyonról, ha nincs «holtkézi» törvény — és hiába kérdjük, miért nincs «holtkézi» törvény, ha van «holtkéz» és «holtkézi» vagyon? *P. B.*

Különfélék.

— **A kir. Curia** által a mult évben elintézett 26,935 ügyből 14,353 helybenhagyólag, 4430 visszautasitólag, 4194 megváltoztatólag, 413 feloldólag, 177 megsemmisitőleg, 562 rendelvénynyel, 2806 egyébként intéztetett el. Összülés 5, teljes-ülés 9, nyilvános ülés 2955 tartatott. 41 esetben alkalmaztatott birság, 890 frt értékben. Ezek közül 27 eset esik a sommás felülvizsgálati ügyekre, 350 frttal.

— **Kir. táblák ügyforgalma.** A budapesti kir. táblához 1896. évben beérkezett 25,555 ügy, a mult évi 4126 hátralékkal együtt elintézendő volt 29,681, elintéztetett 27,979, hátralékban maradt 1702 ügy. A hátralékból 677 büntető, 165 kereskedelmi és váltóügy. A hátralék egy év alatt 2424-gyel apadt. — A kolozsvári kir. táblához beérkezett 10,867, elintézendő volt 11,031, elintéztetett 10,808, hátralékban maradt 223 ügy.

— **A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsának határozatait** gyüjtötte egybe és összeállitotta dr. *Fabiny Ferencz* curiai biró, a ki, mint ezen tanácsnak egyik jeles tagja, leginkább hivatott ezen fontos munkát végezni. Jelen kötet az 1895. és 1896. évi határozatokat tartalmazza csaknem teljes szöveggel, időrendben. Magát a joganyagot lelkiismeretesen szerkesztett rendszeres tartalommutató előzi meg, s ezt kiegészíti a kötet végében levő betürendes tartalommutató. Fel van véve a 231 esetet tartalmazó kötetbe minden, csak valamelyest fontos határozat, ugy hogy a felülvizsgálati tanács judikaturájának teljes hü képét nyerjük. Fabiny könyve lényeges szolgálatot fog tenni a judikaturának, mivel a Curia judikaturája irányadó befolyással van az alsóbíróságok itélkezésére, a mi által a jelenlegi jogorvoslati rendszertől féltett jogegység is nagyon sokat nyer.

— **A sajtóbiróság hatáskörének kérdését** illető fontos határozatot hozott a napokban a Curia. A határozatot itt közöljük: Izgatás vétségével vádolt Nagy Mihály és ifj. Szántó Kovács János elleni bünügyben végzés: A vádlottak ellen foganatositott bünvádi eljárás egész terjedelmében megsemmisittetik s az ellenük hozott alsófoku birósági itéletek hatályon kivül helyeztetnek. *Indokok:* Az eljárás adatai szerint az a tényállás, hogy vádlottak a terhükre rótt izgatás vétségét a «Magyarország jogtalan népéhez» czimü, Budapesten kiadott s onnan kapott nyomtatvány példányainak a piaczon eszközölt elárusitásával véghezvitt terjesztése által — tehát nyomtatvány utján követték el és pedig még mielőtt azon nyomtatvány illetékes bíróság által itéletileg büntetendő tartalmunak nyilvánittatott és példányai elkobzása a Btk. 62. §. alapján elrendeltetett volna. Minthogy pedig a büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről szóló 1880. XXXVII. tcz. 39. §-a szerint, a nyomtatvány utján elkövetett büntettek és vétségek elbirálása a sajtóbíróságok és esküdtszékek hatáskörébe tartozik; minthogy továbbá tekintettel az imént idézett tcz. 7. §. 2. bekezdésére, sajtóvétség miatt csak az 1848: XVIII. tcz. 13. és 33. §-aiban körülirt személyek büntetendők, vádlott pedig ezen személyek egyikét sem képezi; minthogy végül az imént idézett sajtótörvény 27. §-ában meghatározott eset sem forog fen: ezeknél fogva, és még felemlitve azt is, hogy a kir. ügyésznek a szegedi kir. főügyész 1895 május 17-én 1554. sz. a. hozzá intézett irata alapján a végtárgyaláson tett nyilatkozata szerint, a terjesztett nyomtatvány izgató tartalma miatt annak szerzője a budapesti sajtóbiróság által időközben már elitéltetett: az alsófoku bíróságok itéletei a megelőzött bünvádi eljárással együtt nyilván a fennebb idézett törvényszakaszokba ütközvén, e miatt azokat az egész eljárás megsemmisitésével hatályon kivül helyezni s ezt a rendelkezést N. M. vádlotton felül részint az ügy szoros összefüggésénél fogva, részint a Btk. 1. §-a alapján is a nem felebbezett ifj. Sz. K. J.-ra is kiterjeszteni kellett. (1896 decz. 3. 1532. sz. a.)

— **A Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht** október—decemberi füzetében közli a közigazgatási bíróságokról szóló törvényt. Tóth Gáspár a magyar házassági jog nemzetközi vonatkozásait tárgyalja. Gosztonyi Mihály Horvátország közjogi állását fejtegeti. Kivonatosan ismerteti a lap az 1843-iki bünügyi javaslatok anyaggyüjteményéhez irt bevezető tanulmányt és közli a Mittermaierrel folytatott levelezést. Befejezi a füzetet a hirek és az irodalom rovata.

Nemzetközi Szemle.

— **A német uj kereskedelmi törvény** és annak életbeléptetési törvényjavaslata a birodalmi gyülés bizottsága előtt fekszik, mely azok tárgyalását nemsokára befejezi. Minthogy e javaslat csak kevés lényeges pontban módositja a ma érvényes törvényt, remélik, hogy a birodalmi gyülés azt még a jelen ülésszak alatt letárgyalja s igy a polgári törvénykönyvvel egy időben lesz életbeléptethető.

— **A bérlő joga.** A lipcsei Reichsgericht kimondta, hogy a lakás vagy iparüzlet czéljaira szolgáló helyiség bérlőjének joga van a bérbeadótól a telefon bevezetéséhez szükséges engedély megadását és annak a posta- és táviró-igazgatósághoz történendő elküldését követelni.

— **A berlini** Landgericht egy végtárgyalásán a hallgatóság egyik tagja a védő beszédére «bravo»-t kiáltott. Az ügyész inditványára ezért a biróság a hallgatni nem tudó hallgatót 6 órai elzárásra itélte.

— **Párbaj és becsületbiróság.** E czimen ir *Binding* a Deutsche Juristenzeitungban a katonatisztek párbajkényszerének kérdéséről, melyet a német császárnak nemrég kiadott rendelete igyekszik megoldani. Tudományosan kétségtelen — mondja a szerző, — hogy a becsületsértés nem csorbitja a becsületet s igy a sértett nem is szükségli annak helyreállitását. Ha tehát a boszut nem kivánjuk az egyes kötelességévé tenni, ugy a párbajkényszert nem szabad a tisztek körében fentartani. Az uralkodó, kinek elég bátorsága és bölcsesége van ahoz, hogy a régi előitélettel, mely becstelennek mondja azt, a ki nem verekszik, merészen szakitson, bizton számithat népének köszönetére. Es wäre ein grosser Sieg mitten im Frieden — mondja Binding. Hisz elég nemes motivum van, mely a tisztet a kihivás meg nem tételére vagy visszautasitására indithatja. Van-e nemesebb érzés, mint a sértett öntudata, hogy becsülete csorbithatlan s a ki ép ezért büszkén néz le a talán mélyen alatta álló egyénre, ki azt hiába igyekezett beszennyezni. És a tisztnek sincs más becsülete, mely bárminő más emberétől különböznék. Ép ezért arra a konklusióra jut, hogy a katonai becsületbiróság itéletének sohasem volna szabad sem direkt, sem indirekt módon a párbajt a tiszt kötelességévé tennie. Binding e czikke méltóan sorakozik azon beszéd mellé, melyet két év előtt, mint a lipcsei egyetem rektora a becsület fogalmáról tartott. *V. R.*

A Magyar Jogászegylet folyó hó 23-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Magyarország sociális törvényhozásáról szóló vita folytatása. Szólásra fel van jegyezve: dr. Mandello Gyula egyetemi magántanár. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1897 január 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ideiglenes elválasztás és végleges felbontás. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az uj osztrák regulativummal szemben. Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A hamis vád kérdéséhez. BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai birótól. — A házasságjogi gyakorlathoz. Dr. *S. A.*-tól. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA közigazgatási birótól. — Hogyan kell törvényeket életbeléptetni? Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédtől. — Különfélék. — Kivonat a «Közlöny»-ből. Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1896. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Ideiglenes elválasztás és végleges felbontás.

A magyar házassági jog praxisa nagy köszönettel tartozik a Vigszinház igazgatóságának, a miért előadatta «A helyettes» czimü vigjátékot. Ezt a darabot elő kellene adatni egyszer kizárólag a jogszolgáltatás czéljaira, hogy ad oculos bebizonyittassék, hova vezet a házassági elválások terén a bizonyitékok forsirozása. Sehol nincsen szabadabb és fontosabb tere a biró belátásának, mint épen itt és sehol sem terem fonákabb gyömölcsöket a perrendszerü bizonyitékokhoz való görcsös ragaszkodás, mint épen itt. Olyan tényköriilmények bizonyitásáról van szó, melyek a család legintimebb körében történnek és ha ezekre nézve ugyanoly bizonyitékokat követelnek, miután valamely kötelezettség bizonyitásáról volna szó, akkor következik a *bizonyitékok koholása* és épen a sértett fél fogja magát rászánni arra, hogy birája előtt kedvezőtlenebb szinben tünjék fel, hogysem egész életén át kötve legyen egy oly házassághoz, mely reá nézve teherré vált.

Bíróságaink megfeledkeznek egy roppant fontos körülményről.

A házasságnak polgári kötése államjogi szempontból korlátozása a polgárok szabadságának, mely abban nyilvánul, hogy csak azon házassági szerződés ismertetik el érvényesen megkötöttnek, mely az állam által e czélra rendelt közeg előtt és meghatározott formában köttetett meg. Ugyanezen vonás nyilatkozik meg abban, hogy az állam nem engedi meg a házassági szerződés önkényes felbontását, az önsegélyt, hanem az állam közbenjárását irja elő a házasság felbontásánál. Ez azonban involválja mindenesetre a felek azon *jogát*, hogy a házasság felbontását követelhessék. Ha pedig kétségtelen a felek ezen joga, kétségtelen az is, hogy a házasság mindazon esetekben fel lesz bontandó, ha azon czélok meghiusittattak, a melyek elérése szempontjából tétetett kötelezővé a polgári kötés, vajon más szóval, az államnak nincsen joga a polgárok szabadságát nagyobb mértékben megszoritani, mint azt az elismert állami érdek megkivánja.

Ez elérhető a mi házasságjogunk mellett is, noha meglátszik rajta, hogy megalkotásánál főczél volt a polgári kötés behozatala, egyébként pedig saturálva van a kánonjogi felfogással, mely természetesen ellensége a házasság felbontásának.

De a fődolog mégis ezen törvény alkalmazása a praxisban. És e tekintetben azt kell, sajnos, konstatálnunk, hogy bíróságaink valósággal ellenségei a házasságok felbontásának. Megnehezíteni a felbontást, ez még érthető dolog, de a birót mégis kell hogy vezérelje azon elv, miképen neki feladata a felett dönteni, vajon a házassági viszony annyira kivetkőztettetett eredeti mivoltából, hogy a házasság fentartása sem nem üdvös a felekre nézve, sem nem képez állami érdeket.

Ilyen eset főleg az, ha az életközösség tényleg megszüntettetett. Törvényünk 80. §-ában ezen elvet tényleg kimondja, a mely a házasságot felbontandónak mondja, ha annak ethikai czélja többé meg nem valósitható. Itt nincsen szó a vétkes fél megbüntetéséről, sem valami kegyelmi aktusról, hanem a felek jogáról, a házasság felbontását követelni, mert a házassági viszony fel van dulva, az állam pedig csak addig avatkozik a házassági ügyekbe, mig ezekhez állami érdek füződik.

Mit tesznek ezzel szemben bíróságaink? Itt vannak pl. a házassági jog életbe lépte előtt származó válóperek. Éveken át folynak egyes perek. A házasfelek nem laknak egy és ugyanazon helyen; alperest vagy huszszor idézték, vagy mert a felbontást kérő fél remélte, hogy alperes mégis jobb utra tér, vagy mert pl. alperes külföldön tartózkodik. Nemcsak hogy megszünt az életközösség, hanem felek idegenekké váltak egymás irányában. Most jön azonban a magyar biró, és rádörgi a szegény agyonkinzott félre: *bizonyits.* Ugyan mit bizonyitson?! Az uj törvény ærája alatt majd gondoskodik a házasság felbontását kérő fél bizonyitékokról és biztosra vehetők, hogy a könnyelmüen válók sokkal könnyebben fognak szert tenni alakilag tizenhárompróbás bizonyitékokra, mint az, a ki igazán szerencsétlenül járt házasságában.

Ilyen esetekben vegye elő a biró a 80. §-t, tegye kezét a szivére és vizsgálja meg, hogy házasság-e még akár Isten, akár emberek előtt, ha maga a válóper már évekig tart, kérdje meg lelkiismeretét a biró, vajon füzi-e még valami azon házastársat a házassághoz, a ki rászánja magát három-négy évig perben állani. Az ilyen házasságot nem lehet többé reparálni. És ez a főkérdés. Nem arról van szó, hogy be van-e bizonyitva a házasságtörés vagy hütlen elhagyás, hanem arról, fel van-e dulva a házassági viszony vagy sem.

De hogy mennyire nem állanak feladatuk magaslatán bíróságaink, ezt bizonyitják az ideiglenes elválasztások. Ezen jogintézményt törvényünk 80. §-a abban az értelemben honositotta meg nálunk, hogy az utolsó kisérlet legyen a házasság fentartására. A midőn tehát a biró a 80. illetőleg 99. §. alapján a házasfeleket ágytól és asztaltól elválasztja, próbára akarja tenni a feleket és pedig azért, mivel a házassági viszonyt megzavartnak látja ugyan, de reméli, hogy az elválasztott felek az életközösséget ismét visszaállitják. Bárminő homályosak és fukarok ugyanis a törvény erre vonatkozó intézkedései, annyi kétségtelen, hogy egész más jelentősége van a tárgyalás befejezése utáni itélettel kimondott ideiglenes elválasztásnak, mint a felek kérelme folytán elrendeltnek.

Amott a biró *hivatalból*, *itélettel megbontja* a házassági életközösséget, a biró maga sanctionálja — a nélkül, hogy a felek expressis verbis az ideiglenes elválasztást kérték volna — a keresetet az által, hogy a tárgyalás alapján

okot lát arra, hogy birói itélettel megzavarja a házassági viszonyt.

Az itélet általi ideiglenes elválasztás a befejezett tárgyalás után józanul nem birhat más értelemmel, minthogy a biró azt mondja: «Meghallgattalak benneteket, látom, hogy a ti házasságtok nem felel meg annak, a mit a törvény házasságnak nevez, mielőtt azonban végleg elválasztanálak benneteket, előbb csak ideiglenesen megbontom köztetek az életközösséget, hátha ismét összekerültök». Joggal tehetné tehát fel az ember, hogy olyan esetekben, midőn az ideiglenes elválás nem végződik kibéküléssel, hanem a felbontást kérő még mindig ragaszkodik keresetéhez, a biró kimondja a végleges elválasztást.

E helyett azonban nálunk a birróságok azt a furcsa praxist követik, hogy midőn az ideiglenes elválasztásra rendelt hat, sőt tizenkét hónap eltellett és felperes kéri a végleges felbontást, a bíróság elutasitja keresetével azon indokolás mellett, hogy a váló-okokat nem bizonyitotta. De hát akkor minek zavarta széjjel ugyanezen feleket. Tán azért, mert a 99. §. a 80. §. eseteiben mindig elrendelendőnek mondja az ideiglenes elválasztást? De logice ez csak azon esetekre érthető, midőn a biró okot lát a felbontásra, nem pedig azon esetekben, midőn a váló-okok nincsenek bizonyitva. Az ilyen valósággal megmételyezi ugyanazon házasságokat, melyekről a biró azt tartja, hogy nem bonthatók fel. Ez csak nem lehet czélja a birróságok által tanusitott szigornak a válóperekben. A válóper tárgyalása igen kedvező esetben legalább egy évig tart, ez alatt a házasfelek külön élnek, az összefüggés az életökben megszünt, most jön a biró az itélettel hat hónapra, a tárgyalások során előadottak alapján a különélést ratifikálja ujabb hat hónapra és ezek eltelte után ujabb három hónap mulva azután itéletileg meginvitálja a feleket, hogy két évi pausa után, midőn valószinüleg épen az ideiglenes elválasztás buzditása révén el kezdették felejteni, vagy egészen elfelejtették, hogy egymás irányában kötelezettségeik vannak. Ez nemcsak a törvény szellemével és az ideiglenes elválasztás fogalmával ellenkezik, hanem egyenesen megmételyezi mindazon házasságokat, melyek felbontása iránt a felek a birósághoz fordulnak. Előbb elkülöniteni őket és azután, miként különben a budapesti kir. tábla teszi, azt keresni, hogy az eset beleillik-e valamely paragraphus keretébe, arczulcsapása a házassági jognak. Azért van ezen perekben oly nagy tere a biró diskretiójának, hogy ne a törvényszakasz szavait keresse, hanem a felek egymáshoz való viszonyát. Nagyon, de nagyon téved azon biró, ki azt hiszi, hogy a törvényszakaszok szerint jól kiszabott válóperekben van igazán váló-ok. Épen ellenkezőleg. A házasfelek között előforduló sértések nem a chablon szerint történnek. A biró és különösen az első biró hivatása lesz megfigyelni, hogy vajon kijátszás forog-e szóban, vagy sem.

De jogi szempontból is, eltekintve attól, hogy az ilyen nyakra-főre hozott ideiglenes elválasztások a házasfeleket feloldani látszanak minden házassági kötelem alól és őket felbátoritják, hogy szakitsanak a multtal — az első és második itélet, a mennyiben ez utóbbi elutasitó, kiegyenlithetetlen ellentétben vannak. Vagy volt ok az ágy- és asztaltól való elválasztásra, tehát az életközösség megszüntetésére, vagy nem. Ha volt, akkor a biró kimondotta, hogy a 80. §. esete forog fen, mert annyira fel van dulva a házassági viszony, hogy a biró maga elkülönitette a különben együvé tartozó feleket, ilyen esetben tehát a kibékülés nem sikerülte esetén kényszeritőleg következik a házasság felbontása. Ha az iratokból pedig az tünik ki, hogy a váló-okok bebizonyitva nincsenek, akkor nincsen ok az életközösség ideiglenes megszüntetésére sem. Különösen nincsen törvényes alapja az olyan itéletnek, mint a minőt a napokban kaptam, a midőn az ideiglenesen elválasztott felek házasságát azért mondotta a budapesti törvényszék fel nem bonthatónak, mert felperes nem bizonyitotta kereseti állitásait; de hát Istenem, akkor honnan meritette a biró az ideiglenes elválasztásra a bátorságot. Igenis, a bátorságot, mert hiszen most már nincsen olyan birói itélet a világon, mely a bíróilag különélésre utasitott feleket ismét együvé hozza. Ha a tárgyalás során felperes nem tudott elegendő bizonyitékot, tessék őt elutasitani keresetével. De ily uton házassági köteléket, melyet a bíróság a tárgyalás befejezéseig fentartandónak itélt és tán fentartható volt is, maga a bíróság semmisitett meg örök időkre. Nagyon szeretnők tudni kompetens forrásból, hogy hát minő foganatja vagy czélja van az ideiglenes elválasztást kimondó itéletnek. Hiszen ez legyen az utolsó eszköz arra, hogy a feleket együvé tartsa. De azt mondani, hogy ha ez az utolsó eszköz sem vezetett czélra — nem bizonyitottál, menjetek és folytassátok a házasságot, jogilag és ethikailag véve, nonsens.

Az én nem nagyon kiterjedt házassági praxisomban három ilyen esetem volt. Valamennyi az uj házassági jog előtti időből származik. A házasfelek végleg szakitottak egymással és az ideiglenes elválasztás ideje alatt még ama kevés összekötő kapocs is elveszett, mely őket tán egybefüzte. Praxisunk bölcsesége teremt igy halomszámra szerencsétlen existentiákat, a melyek számára nincsen orvosság. Legalább a régi jogállapot hagyatékát kellene valahogy rendezni. Az, hogy a birróságok felöltik Cato tógáját és az erkölcsök magaslatáról hozzák itéleteiket, épenséggel nem segit a bajon. Ezek az emberek pedig nem tehetnek arról, hogy nincsen szabályozva a házassági perekben követendő eljárás. Ha a birróságok pedig az ideiglenes elválasztással felállitják a thesist, akkor tessék a konsequentiákat is levonni, nem pedig a tényleg különélő házasfeleket elutasitani — különösen, midőn a biró maga szünteti meg a házasság létalapját, az életközösséget. Ezen eljárás és ezen állapot ellen harczolnia kell mindenkinek, kivétel nélkül, mert ez kompromittálhatja leginkább a szabadelvüség nagy vivmányait — az egyházpolitikai törvényeket.

Dr. Fleischmann Sándor.

A magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az uj osztrák regulativummal szemben.[1]

II.

Áttérek az uj osztrák regulativum azon részeinek fejtegetéseire, melyek a magyar biztositó-társaságokat és a magyar közgazdaság fontos érdekeit közelebbről érintik, megjegyezvén, hogy a *magyar biztositó-társaságok az idézett 1878. évi XXII. tcz. fentjellemzett értelmezése folytán ezen regulativumnak feltétlenül alá vannak vetve.*

A regulativum 1. szakasza kimondja, hogy a biztositó-társaságok alapitásához az állami konczessio követeltetik meg. Ezen kormányrendelet tehát egyoldalulag lerontja a közös megállapodáson alapuló kereskedelmi és vámszerződés 20. szakaszát és a végrehajtási törvény 1. és 4. szakaszait, melyek értelmében magyar biztositó-társaság Ausztriában konczessióhoz kötve nem lehet.

Nem tartom fölöslegesnek e helyütt megemliteni, hogy még az osztrák jogászvilágban is kifejezésre jut azon nézet, hogy ezen tárgy rendelettel egyáltalában nem szabályozható, hanem törvényhozási szabályozást igényel és nekünk ezen kérdéshez annál több hozzászólásunk van, mert az idézett 1878: XXII. tcz. 8. §-a szerint a magyar biztositó-társaságokat csak a belföldi biztositó-társaságokra nézve hozott törvények kötelezik.

A regulativum 2. szakasza szerint a konczessio csak

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

részvénytársaságoknak vagy a tagok kölcsönös felelősségén alapuló egyleteknek adható meg; ezen szakasz egyenes ellentétben áll a magyar kereskedelmi törvénynyel és a kereskedelmi és vámszerződéssel, valamint annak végrehajtási törvényével, mert a magyar kereskedelmi törvény csak biztositási vállalatokról szól és azoknak minden formáját megengedi, tehát egyes kereskedők, közkereseti, betéti társaságok és szövetkezetek is alapithatnak biztositó-társaságokat, holott az osztrák regulativum szerint ki van zárva, hogy ezek ott konczessiót nyerhessenek.

A regulativum 3. szakasza értelmében a részvénytársaságok formájában megalakuló biztositó-társaságoknak legalább 300,000 frt befizetett tőkével kell birniok; a magyar kereskedelmi törvény értelmében azonban megalakulhat biztositó-társaság 100,000 frt biztositéki alappal is.

A regulativum 9. szakasza szerint az életbiztositó-társaságok nettó-dijtarifái és azok minden módositásai állami jóváhagyást igényelnek; hasonlóképen állami jóváhagyást igényelnek a 10. szakasz szerint minden biztositó-társaság általános kötvényfeltételei és azok utólagos módositásai.

Minthogy pedig az osztrák magánjog és perrendtartás igen sokban eltér a magyar magánjog és perrendtartástól, az osztrák kormány mindenesetre azt fogja követelni, hogy a kötvény-feltételek az osztrák magánjog és perrendtartás alapjain álljanak, a melynek következménye az lesz, hogy a magyar társaságok kénytelenek lesznek kötvényfeltételeiket az osztrák törvényekhez alkalmazni, a mi nálunk technikai szempontból nehézséget nem fog okozni, minthogy itten a kötvényfeltételeket bemutatni nem kell.

A következmény tehát az lesz, hogy a mi biztositási jogviszonyainkban az osztrák törvények és rendeletek, valamint judikatura fognak érvényre jutni oly elementáris erővel, hogy az önálló hazai jogfejlődést meg fogják akadályozni. Ámde a regulativum 11. és 12. szakaszai még tovább mennek és mindjárt statuálják azon magánjogi elveket, melyeket a kötvényfeltételeknek okvetlenül alkalmazniok kell, hogy állami jóváhagyást nyerjenek.

Megállapitják a biztositási dij teljesitését, a biztositó-társaság szavatosságának bekövetkezési időpontját, valótlan bevallásokat az ajánlatban, változásokat a biztositás tartama alatt, a biztositott kötelezettségeinek nem teljesitését, a biztositó társaság teljesitési kötelezettségének tartamát és módját az esemény bekövetkeztekor; a biztositási szerződés megszüntetését és ezen esetben a biztositó-társaság kötelezettségét; peres esetekben az eljárást; az elévülést.

Mindezen esetek a magyar kereskedelmi törvényben szabályozva vannak és minthogy most az osztrák regulativum azokat eltérőleg szabályozza, kénytelenek lesznek a biztositó-társaságok a magyar kereskedelmi törvény szabályaitól eltekinteni és az osztrák regulativum szabványaihoz alkalmazkodni, vagy pedig külön feltételeket lesznek kénytelenek készitени Magyarország és Ausztria számára, a mi nemcsak rendkivüli nehézségekbe ütközik, hanem az üzletre azon következménynyel fog járni, hogy magyar társaságok Magyarországon is az osztrák regulativumhoz lesznek kénytelenek alkalmazkodni; mert ha a regulativum kedvezőbb feltételeket szab elő, mint a magyar kereskedelmi törvény, akkor a magyar biztositó közönség bizonyára nem fog kedvezőtlenebb feltételeket elfogadni, mint a minőt a társaság Ausztriában megad.

Erre első tekintetre azt lehetne mondani, hogy ez csak előnyös lesz a magyar biztositó közönségre, ámde nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az osztrák biztositási üzlet sokkal konsolidáltabb, mint a magyar, igy például Ausztriában a visszatérő dijak perelhetők és igy ottan lehetséges bizonyos kedvezményeket nyujtani, a miket Magyarországon megadni nem lehet.

Dr. Róth Pál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hamis vád kérdéséhez.

A Btk. 228. §. szerint a hamis vád hivatalból akkor üldözendő, ha ennek alapján a *büntető eljárás a vádlott ellen már megindittatott*, ellenesetben a törvény 229. §. szerint csak a hamisan vádolt inditványára van eljárásnak helye és a cselekmény mint vétség egy évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A törvény XIII. fejezetének ezt megelőző §-a szerint a hamis vád büntette és vétsége különböztetik meg a szerint, a mint a hamisan tett vádaskodás büntettre, vétségre, vagy kihágásra, illetve fegyelmi eljárást maguk után vonó cselekményekre vonatkozott, és ugyanott a büntetés maximuma a fentebb jelzett megkülönböztetés szerint 5 évig terjedhető fegyházban, illetve egy évig terjedhető fogház és pénzbüntetésben szabatik meg.

Minthogy tehát egy gyakran előfordulni szokott és sulyosan büntetni rendelt büntetendő cselekményről van szó és a Btk. 229. §. szerint ez mégis feltételesen képez csak hivatalból üldözendő cselekményt, nagyon fontos kérdést képez annak a taglalása, mi képezi tehát a demarkationalis vonalat a cselekményeknek hivatalból, vagy magánvádra való üldözésére nézve, mily körülmény adja meg a cselekménynek *inditványi jellegét?*

Fontolóra teszi ezt a kérdést minden büntető jogász előtt első tekintetre is az a körülmény, hogy mig a magánvádra üldözendő hamis vád büntette, mint a Btk. 112. §. értelmében az elévülési idő három hónap, addig ha ugyanaz a cselekmény hivatalból üldözendőnek mondatik, illetve tekintetik, a Btk. 105. §. 4. pontja szerint 5 év, illetve 3 év alatt évül el a cselekmény büntethetősége.

De még fontosabbá teszi a kérdést az a további körülmény, hogy a Btk. területén kétféle eljárás van s nem egyformán biráltatik el ez a kérdés, de nem egyformán a szorosan vett Magyarországon sem, miután a törvény alkalmazására első sorban hivatott kir. Curia nem egyöntetüen jár el e kérdés körül.

Ennek aztán a gyakorlati életben nagyon viszás eredményei tünnek fel és sajnálatos ellentéteket képeznek a törvény ugyanazon §-ának kétféle magyarázata folytán, rövid időközökben is.

A kérdés a Btk. 228. §-ban foglalt meghatározás értelmezése körül forog, vagyis a kérdést az képezi, *mikor tekintetik a büntető eljárás megindítottnak?*

Az osztrák büntető perrendtartás területén erre könnyü a felelet, mert ott a «részletes vizsgálat» elrendelése a kérdés további taglalását feleslegessé teszi.

De miként áll a dolog nálunk a szorosabb értelemben vett magyarországi területen?

Melyik phasisa a vizsgálatnak tekinthető azonosnak a Királyhágón-tuli «részletes vizsgálat elrendelésével?» Van előnyomozat, van vizsgálat, van vád alá helyezés, és végtárgyalás. Az előnyomozat, a vizsgálat fogalmával lényegben egy, csak a neve más; mert ha a vádlott pl. a vizsgáló biró előtt való első megjelenésekor valamely vádul felhozott állitást vagy tényt beismer: kérdem, szólnak-e hozzá ebben a kérdésben egész a végtárgyalásig? (esetleg ha nem közvetlen idézéssel intéztetik az ügy, a vád alá helyezéséig?) tehát az előnyomozat absorbeálta a vizsgálat összes anyagát, feladatát!

A vizsgálat nálunk adatgyüjtés, s csak a legritkább esetekben, pl. házkutatás, szemlék, stb. eseteiben tartatnak meg és rendeltetnek megtartatni bizonyos oly szabályok, a melyek a végtárgyaláson nem reprodukaltatnak.

Mig ellenben ugy a sértett félnek, mint a vádlottnak

*

és tanuknak a vallomásai a végtárgyaláson önállóan birálandók el, ott döntetik el azoknak hitele, ott hitelesitik azt a sértett fél és tanuk esküi, szóval a végtárgyaláson mintegy szinpadon az elbirálás tárgyát képező cselekmény mintegy ismét egészen eljátszatik, hogy abból az itélő biró, és csakis abból meritse az itélet alapjául szolgáló meggyőződést.

Ebből látható, hogy a vád alá helyezési határozat nem egyéb, mint a vizsgálat anyagának resummálása, a melynek a végtárgyaláson eszközlendő szembesitések, esküvel való megerősités és egyéb adatokkal való összevetése alapján bebizonyithatónak látszik majd a vád, s minthogy csak akkor, t. i. a vád alá helyezés hozatalakor irányul már a vád meghatározott személy ellen, sőt már nemcsak a személy bizonyos, a ki ellen a vád fordul, hanem meghatároztatik a vádbeli büntett vagy vétség is: *ennélfogva a bünpernek ez a valóságos kezdete, s akkor tekinthető a büntető eljárás megindituttnak.* Ha nem ez vétetik alapul, akkor minden megszüntető végzéssel ellátott bünvizsgálat hivatalból volna átteendő a fenforogható hamis vád megtorlása céljából, a mit a törvényhozó nem akarhatott.

A kir. Curiának többrendbeli határozata van, a mely szerint a vád alá helyezést kimondó határozatot tekinti a bünvizsgálat megindításának, s hogy gyakorlati szempontból is ez a leghelyesebb, tanusitja az a körülmény is, hogy pl. a közigazgatási tisztviselők és ügyvédek ellenében is, bünperben állásuk szomoru eseteiben a vád alá helyező, vagy közvetlen idéző végzés szokott törvényesen hivatali állásuknak felfüggesztésére az alap lenni, addig bünvizsgálat alatt állóknak nem tekintetnek;

a törvény tárgyalásakor felmerült ez irányu aggályok nyilvánulásakor dr. Csemegi Károly is akként nyilatkozott az e tárgyban hozzá intézett kérdésre, hogy a vád alá helyezési határozatot tekinti a bünvizsgálat megindításának; ujabban azonban láttunk esetet, a melyben a kir. Curia megsemmisitette egy kir. táblának azt a határozatát, a melylyel a tábla egy hamis vád miatt megindított ügyben a sértett félnek a dolog tudomására jutásáról három hónapon tul előterjesztett inditványa alapján a Btk. 112. §. értelmében az eljárást elévülés indokából megszüntette, mert ez esetben is a sértett fél ellen az alapügyben vád alá helyezés nem hozatott, hanem az ügy megszüntettetett, megsemmisitette pedig azzal az indokolással, hogy sértett fél az *előnyomozat* alkalmával mint terhelt kihallgattatott, tehát határozott személy ellen folyt az *előnyomozat.*

Minthogy a közel multban történt az is, hogy hasonló táblai határozatok helybenhagyattak a kir. Curia által: ebben látom a fentebb emlitett viszás állapotot, *mert e szerint egészen hasonló esetben egyik vádlott a Btk. 227. §. alapján öt évig terjedhető fegyházzal, esetleg egy évi fogház és 1000 frt pénzbüntetéssel sujtathatik, mig a másik ellen az eljárás megszüntettethetik,* és minthogy mindez a Btk. 228. §-ának két féle magyarázata alapján történik, az egyöntetüség szempontjából a büntető perrend életbelépte előtt sem volna felesleges, sőt nagyon is kivánatos volna e kérdésnek egyirányu eldöntése. *Biró Vilmos.*

A házasságjogi gyakorlathoz.[1]

Röviddel ezelőtt a budapesti Ügyvédi Körben hivatott oldalról foglalkoztak a házasságjogi törvény körül kifejlett gyakorlattal. A jeles előadó kénytelen volt konstatálni, mennyire ingadozó e téren a praxis és mi hozzá merjük tenni — sajnos, a törvény legvilágosabb rendelkezéseire nézve is. Ily körülmények között kétszeres kötelessége a szakköröknek éber figyelemmel kisérni e téren felmerülő minden mozzanatot és a sajtónak nem lehet üdvösebb feladata, mint kiméletlen kritikával sujtani minden felmerülő viszásságot. A házassági bontó perekben két nagy érdek áll egymással szemben. Az egyik az, az ártatlan házastársat a vétkes fél sanyargatásaitól megóvni, senkit egy a magasztos ethikai czélnak meg nem felelő házasságba bele nem kényszeriteni. A másik pedig egy nagy közérdek, mindenképen tiltakozni egy a könnyelmü válásokat előmozditó gyakorlat ellen, mely képes volna a házasságot lealacsonyitani a közvélemény, jelesül a népies közvélemény szemében.

E két szempont teszi indokolttá, ha a jelen sorokban kritika alá veszszük a budapesti kir. törvényszék egy itéletét. Olvasóink a megbeszélés folyamán könnyen találnák ki, melyik ügyről van szó; nem játszunk tehát bujosdit, hanem kijelentjük, hogy tiltakozó szavunk a Wahrmann Renée urnő által férje megyeri dr. Krausz Izidor ellen inditott válóperében hozott itéletre vonatkozik. Nem kivánunk a felette érdekes per részleteibe bocsátkozni, elbirálni azt, kinek van a két fél között igaza, főleg pedig, kinek pártjára álljon a nagyközönség érdeklődő részvéte, hanem kutatjuk, helyesen alkalmazták-e a törvényt ugy anyagi, mint alaki részében.

W. R. házassága felbontását a házasságjogi törvény 78. §. és a 80. §. *a)* pontja alapján kérelmezte, és a törvényszék ez értelemben keresetének helyt adott. Helyt adott igen gyors idő, nem egész 5 hónap lefolyása alatt, a felperes által előállitott tanuk vallomásai alapján, mellőzésével az előirt békéltetésnek, az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésének és segitségre hivásával a házasságjogi törvény 84. §-ának.

Talán paradox dolognak fog feltünni, hogy Magyarországon, a hosszu életü perek klassikus földjén, támadjon valaki, a ki a per rövid volta miatt panaszkodik. Igazolja azonban e panaszt, hogy házasságjogi ügyről van szó, melyben szabályozott eljárásunk nem lévén, első sorban a bíróságnak van joga konsiderálásra. Igazolja e panaszt, ha a házasság fentartása érdekében hangzik el és ha tekintetbe veszszük, hogy a lefolyt válóperben a házasságot védő alperes egyetlen halasztási kérelmének nem adtak helyt. Nem fontolták meg azt, hogy alperest korlátolván védekezésében, megtagadják a védelmet a házasság intézményétől is. Vagy talán a perrendtartás 139. §-nak a halasztásra vonatkozó intézkedése csakis a perek elodázására valók? És ha igen, mi indokolja, hogy a budapesti törvényszék e meggyőződésre épen házassági bontó perben jutott?

De sulyos megsértését a törvény szellemének kell konstatálnunk az alperes tanuinak mellőzésében. Két fél áll egymással szemben. Az egyik válni akar, a másik nem. Az egyik a férj vétkességét óhajtja igazolni, a másik tisztázni kivánja magát. Hozzájárul még a közérdek, mely a házasságvédő kirendelésében nyer kifejezést és abban, hogy bontó perekben az eljárás az inquisitorius elv felé hajlik. Már most a budapesti törvényszék — bocsánat a kifejezésért — alperesnek betömi a száját, tanuit nem engedi sorompói elé. Mért, az rejtély. Igaz, érezte helyzete különös voltát a törvényszék is; mert már attól nem tiltotta el alperest, hogy álláspontja bizonyitására felperes vagy 200 levelét ne mellékelje. Vizsgálat alá is vette állitólag e leveleket és büszkén veti oda az itélet indokolásában, hogy kétoldalu bizonyitásnak adott helyt, annak eredményeit vonta le határozatában. De ha kétoldalu volt a bizonyitás, mért nem terjedhetett az, a bizonyitékok minden megengedett nemére? Mivel szereti jobban a perrendtartás a leveleket, mint a tanukat?

De ha az eddig felhozottak felette kedvezőtlen világot vetnek az általunk birált itéletre, egyenesen érthetetlennek kell nyilvánitanunk ama rendelkezést, mely a törvény 99. §-ában a kibékülés megkisérlése czéljából a házasfelek ágytól és asztaltól való különélését rendeli el. Az indokolás a 80. §. *a)* pontjára hivatkozik, mely a házasságot a házas-

[1] V. ö. a jelen szám első czikkével.

társi kötelességek szándékos magaviselet által való sulyos megsértés esetére mondja felbonthatónak, természetesen az utolsó bekezdés korlátai között.

Csak annyit kivánunk megjegyezni, hogy a 99. §. a 80. §. alkalmazása esetében imperative meghagyja *az előbb ágy- és asztaltól való különélés elrendelését.* E rendelkezés oly tisztán, világosan van kimondva, hogy semmi kétely sem foroghat fen alkalmazása körül.

Felbontandó a házasság a törvény 78. §-ának és a 80. §. *a)* pontjának alapján; a 84. §. szerint figyelembe véve oly bontó okokat is, melyekre a kereseti jog már megszünt.

A 78. §. akkor rendeli felbonthatónak a házasságot, ha a vétkes házasfél házastársa élete ellen tört, vagy ha házastársát, annak testi épségét vagy egészségét veszélyeztető módon szándékosan sulyosan bántalmazta.

Kérdjük, komoly lehetett-e oly bántalmazás, melyre következő nap a felek a legjobb egyetértésben együtt költik el — a felperesnő tanujának vallomása szerint — ebédjüket?

Épen ily kevéssé igazolják a tanuk a 80. §-ban körülirt tényálladékot. . . . *Dr. S. A.*

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.[1]

519. §. E szakasz második bekezdése szerint önálló felebbezésnek tekintendő a csatlakozás, ha a felebbezési határidő alatt a bíróságnál és az ellenfélnek bejelentetett.

De az önálló csatlakozás fogalma az által, hogy a csatlakozás a felebbezési határidő alatt *az ellenfélnek is* bejelentendő, szükségtelenül megszorittatik; mert ha a felebbezésnél az ellenfél értesitése nem képez hatályossági feltételt, akkor a csatlakozásnál sem indokolt ezt megkövetelni. Különben is ritkán lesz a csatlakozó abban a helyzetben, hogy csatlakozását a bíróságnál, a felebbezési határidő alatt bejelenthesse, mert rendszerint későn jut tudomására a felebbezés, melyhez csatlakozhatik s igy annál nehezebben felelhet meg annak a követelménynek, hogy a csatlakozást eme határidő alatt az ellenfélnek is bejelentse. (L. alább 545. §.-t.)

Az 519. §. *második bekezdéséből tehát kihagyandók e szavak:* «és az ellenfélnek».

521. §. E szakasz első sora, mely szerint a felebbezési kérelmet és ellenkérelmet az 520. §. korlátain belül a véghatározatot megelőző szóbeli tárgyalás befejezéseig megváltoztathatni, az: «ellenkérelmet» *szó után kiegészitendő ezzel:* «illetőleg a csatlakozási kérelmet»; mert az 518. §-nál emlitett okon erre is kiterjed az 521. §. rendelete.

522. §. E szakasz első bekezdésének második mondata igy szól: «Ha azonban az ellenfél a szóbeli tárgyaláson előterjesztette csatlakozó kérelmét, a felebbezés csak az ő beleegyezésével vonható vissza».

E mondat ugy hangzik, mintha a csatlakozó beleegyezése nélkül a felebbezést a felebbező akarata ellen is tárgyalni kellene; másrészt nem szabályozza az 519. §. értelmében önállónak tekintendő csatlakozás hatályát, melyre a felebbezésnek a szóbeli *tárgyalás előtt* történt visszavonása sem gyakorolhat befolyást.

Az idézett mondat tehát ekkép szövegezendő: «Ha azonban az ellenfél a szóbeli tárgyaláson előterjesztette csatlakozó kérelmét, e kérelem hatálya a felebbezés visszavonásával nem szünik meg. Az 519. §. szerint önállónak tekintendő csatlakozási kérelem hatályát pedig a felebbezésnek a szóbeli tárgyalás előtt történt visszavonása sem érinti».

524. §. E szakasz második sorában, mely szerint a per a felebbezési bíróság előtt a felebbezési kérelem és ellenkérelem határai között ujból tárgyalandó, az: «ellenkérelem» *szó után*, az 518. §-nál emlitett okból, *közbeszurandók ezek:* «illetőleg a csatlakozási kérelem».

530. §. E szakasz negyedik sorába, mely szerint a felebbezési kérelem és ellenkérelem határain belül a felebbezési bíróság azon kérdésekben is határoz, melyek az elsőbíróság előtt tárgyalva vagy eldöntve nem voltak, az «ellenkérelem» *szó után*, szintén az 518. §-hoz füzött indoknál fogva, *beillesztendők ezek:* «illetőleg a csatlakozási kérelem».

531. §. E szakasz megállapitja az eseteket, melyekben a felebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét, a felebbezési kérelemmel és ellenkérelemmel megtámadott részében, végzéssel feloldani tartozik.

Azonban az «ellenkérelem» soha sem támad, hanem véd, még akkor is, ha az 524. §. szerint uj tényállitásokat és bizonyitékokat hoz fel, vagy uj jogot érvényesit; ezek is mind védelmül szolgálnak s maga az itélet csak a felebbezési, illetőleg csatlakozási kérelemmel van megtámadva.

Minthogy tehát az «ellenkérelem» kifejezés a jelen szakaszban sem azonos a «csatlakozás» kifejezéssel: *e szakasz első bekezdésének második sorában e szavak helyett:* «és ellenkérelem» *ezek teendők:* «illetőleg csatlakozással».

Ez annál szükségesebb, mert megtörténhetik, hogy az elsőbíróság itélete, miután a felebbezés visszavonatott vagy visszautasittatott, egyedül «csatlakozással» van megtámadva.

532. §. E szakasz felsorolja a körülményeket, melyeket a felebbezési bíróság «a felebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaira való tekintet nélkül» az itélet feloldása vagy a per megszüntetése czéljából, az eljárás bármely szakán, hivatalból tartozik figyelembe venni; azonban szintén hibásan emlit ellenkérelmet «csatlakozási kérelem» helyett. E szakasz *most idézett szövegében tehát* a «felebbezési» és «kérelem» *szavak közé beillesztendők ezek:* «illetőleg csatlakozás»; s egyuttal a második sorban előforduló: «és ellenkérelem» *szavak onnan kihagyandók.*

Továbbá tekintettel e szakasz második bekezdésére, mely szerint az előző bekezdésben emlitett hiányok a felebbezési bíróság előtt történt jóváhagyással is orvosolhatók, minden kétség eloszlatása végett annak jeléül, hogy az elsőbíróságra vonatkozó 76. §. hasonlatára a hiányok pótlására a felebbezési bíróság is határidőt tüzhet: e szakasz végén *zárjel között felhivandó a 76. §.*

537. §. A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. alapján, a szabadkai kir. törvényszék területén szerzett gyakorlati tapasztalatok bizonyitják a kettős felebbezési eljárás — u. m. szóbeli tárgyalással vagy nyilvános előadással — fentartásának czélszerüségét.

Ezzel szemben a tervezet elejti a kettéosztást s azt rendeli, hogy a felek mindig szóbeli tárgyalásra idéztessenek; mert — miként indokolásában kifejti — a kettős felebbezési eljárás mellett a felek kizárhatnák a szóbeliséget ott, a hol arra a bíróság informatiója végett szükség van, s másrészt a bíróság székhelyén lakó fél oly ügyekben is, melyekben a felebbezés csak a jogkérdésre irányul és ennélfogva szóbeli tárgyalásra szükség nincs, a távollakó ellenfél boszantására szóbeli tárgyalást kérhetne, illetve annak mellőzését ellenezhetné.

Az előbbi indok téves. Ha a bíróság a szóbeli tárgyalást a tényállás kideritése végett szükségesnek találja, akkor a felek kérelmétől eltérően az eljárást szóbelivé alakithatja. Az utóbbi indok pedig a gyakorlatban ritkán valósul meg, mert a bíróság székhelyén lakó félnek rendszerint ott lakik ellenfele is és ha feleslegesen szóbeli tárgyalást kér, ezzel saját magát is terheli. De az a baj, melyet a fél ily módon az ellenfelének okozhat, mindenesetre csekélyebb annál, mely a tervezet álláspontjából a felebbezési bíróságra és a felekre háramlik.

Ugyanis *először:* a bíróság a tervezet szabálya mellett

[1] Az előbbi közl. l. a 3. számban.

a tárgyalási határnapokra kevés ügyet tüzhet ki, mert a felek mindig szóbeli tárgyalásra idéztetvén, megjelenhetnek s ez esetben — a gyakorlati tapasztalat szerint — egy napon átlag hat pernél többet elvégezni nem lehet; ellenben a felebbezés kettéosztása mellett nyilvános előadás utján — a mit szintén a tapasztalat mutat — egy-egy napon 25—30 per intézhető el.

Másodszor: A felebbezési tanácsnak két tagja, u. m. elnöke és előadója a tervezet alapján kitüzött hat ügyet részletekig tanulmányozni kénytelen, hogy az elnök az esetleges szóbeli tárgyalást vezethesse és hogy az előadó biró a felek esetleges elmaradásakor az ügyet előadhatja; holott a kettős felebbezési eljárás mellett az előre biztos szóbeli tárgyalásra csak az elnöknek és az előre kitüzött nyilvános előadásra csak az előadó birónak kell az ügyben teljes tájékozást szereznie.

Harmadszor: A felebbezési tanács tagjai a tervezet szerint nem szabadulnak meg az emlitett beható tanulmányozás terhétől, ha a felebbezésben kérelem nincs is előadva, mert e hiány az esetleges szóbeli tárgyaláson pótolható; de ha ilyenkor a felebbező fél a tárgyalást elmulasztja, a felebbezést vissza kell utasitani s a tanács tagjainak fáradtsága kárba vész; ellenben az eljárás kettéosztásánál a nyilvános előadásra tartozó felebbezés, ha szabatos kérelmet nem tartalmaz a limine visszautasittatik s ilykép a bíróság egyik tagja sem kénytelen az ügyet részletesen tanulmányozni.

Negyedszer: A tervezet értelmében ha egyik fél sem jelent meg a tárgyalásra és a felebbezési bíróságnak az ügy előadása után a felebbezés elintézhetése végett az elsőbíróság előtt nem tárgyalt kérdések felől kell határoznia, vagy ha a felek meghallgatása az ügy felderitése végett különben szükségesnek mutatkozik, a felebbezési bíróság az ügynek szóbeli tárgyalására ujabb határnapot tüz ki és erre a feleket oly hozzáadással idézi meg, hogy ha e határnapra a felek egyike sem jelenne meg, a per szünetelni fog. Ez esetben tehát a tanács két tagja elkészült az első tárgyalásra és az előadó biró előadta az ügyet s minthogy az ilykép megszerzett ismeretek az uj szóbeli tárgyalás határnapjáig elhomályosulnak, az uj tárgyalásra a tagok részéről ismételt tanulmányozás lesz szükséges csak azért, hogy az uj határnapon a felek elmaradása esetében megállapithassa a tanács, hogy a feleket nem érdekli az ügy, tehát szüneteljen.

Mennyivel egyszerübb és biztosabb az eljárás a kettős felebbezésnél! Itt már az első határnap elmulasztása esetében szünetel a per, ha szóbeli tárgyalásra idéztettek a felek, és rendszerint érdemleges elintézést nyer az ügy, ha nyilvános előadás tüzetett ki; s csak kivételesen alakul a nyilvános előadás szóbeli tárgyalássá, ha ezt a bíróság a tényállás felderitése végett szükségesnek találja s ilyenkor egyuttal elrendeltetik a pótlás és a bizonyitás kiegészitése is ugy, hogy az ujabb határnapon az ügy érdemi befejezése annál biztosabban várható, mivel a felek érdeklődésének hiánya az ügy iránt még nem nyilatkozott akkép, mint a tervezet szabálya mellett a másik szóbeli tárgyalás kitüzése esetében.

Otödször: A felek helyzetét bizonytalanná teszi az a körülmény, hogy a felebbezési bíróság őket a tervezet szabálya értelmében mindig szóbeli tárgyalásra idézi s igy nem tudhatják, hogy a bíróság a ténykérdés tisztázása végett mikor tartja szükségesnek, hogy megjelenjenek. E miatt, valamint azért, nehogy esetleg az ellenfél egyoldalu előadása a felebbezési tárgyalás eredményét befolyásolja, legtöbbször mindkét fél követni fogja a bíróság idézését s ezzel a feleknek sok felesleges költség és munka okoztatik. A szabadkai kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsának ügyforgalmi adatai e kérdés tekintetében figyelemre méltó példát nyujtanak.

Ugyanis 1896. év első felében 245 felebbezési ügy érkezett a tanácshoz. Ebből 94 ügyben a felek nyilvános előadást kértek s ez megtartatván, 81 ügy ily módon itélettel befejeztetett, 13 ügyben pedig a bíróság rendelete folytán, szóbelivé változott az eljárás.

Az emlitett 94 ügyön felül maradt 151 ügyben a felek kérelméhez képest közvetlenül szóbeli tárgyalás tüzetett ki s összesen 186 ily tárgyalás tartatott meg, melyeknek eredménye 130 itélet.

Ez adatokból kitünik, hogy 81 ügyben a felek és a bíróság egyetértő mérlegelése szerint szóbeli tárgyalásra szükség nem volt; ha tehát a felek a tervezet álláspontján mégis megidéztetnek és megjelennek, ez a fentebb felsorolt hátrányok mindenikét feltárta volna.

Csak 13 ügy tárgyalását kellett a nyilvános előadás után hivatalból szóbelivé átalakitani. Ezekre nézve a határnap kitüzése és az előadó biró nyilvános előadása feleslegessé vált s habár a tanácselnök, illetőleg az előadó biró ezt az ügyiratok és a felebbezés tartalmából legtöbbször előre látta, de nem lévén megengedve, hogy a bíróság ilyenkor egyenesen szóbeli tárgyalást tüzzön, a felesleges munkát megkimélni nem lehetett.

Ez egyik pont tehát, melyen a kettős felebbezésnek az 1893. évi XVIII. tcz.-ben nyugvó rendszere oly módositást igényel, hogy a felebbezési bíróságnak megengedtessék, hogy a tanácselnök vagy az előadó biró előterjesztése folytán az egyébként nyilvános előadásra utalt ügyben, a körülményekhez képest egyenesen szóbeli tárgyalásra idézze a feleket.

Kitünik továbbá az emlitett adatok egybevetéséből, hogy a felek, illetőleg egyik fél kivánsága — tehát nem egyszersmind a bíróság meggyőződése — szerint 151 ügyben kellett szóbeli tárgyalást közvetlenül kitüzni s ezek közül 35 esetben folytatólagos tárgyaláson a bizonyitást kiegészitteni; de a tapasztalat a szabadkai kir. törvényszék felebbezési tanácsánál megmutatta — s ez már nem vehető ki a statistikai adatokból, — hogy körülbelül 40 ügyet a 151 közül nyilvános előadás utján is el lehetett volna intézni, a mit a tanácselnök az iratokból előre látott.

E 40 ügyre vonatkozólag a felesleges szóbeli tárgyalásból a felebbezési bíróságra és a felekre ugyanazok a hátrányok származtak, melyek fent elősoroltattak és ez a másik pont, melyen az 1893. évi XVIII. tcz. rendszerén azt a változtatást kellene megtenni, hogy a felebbezési bíróság a tanácselnök előterjesztése folytán, a csupán egyik fél által kért szóbeli tárgyalás helyett, a körülményekhez képest, az ügy nyilvános előadására tüzhessen határnapot s erről a feleket értesitse és csak akkor legyen kötve a felek akaratához, ha ezek egybehangzóan és kifejezetten szóbeli tárgyalást kérnek.

A tervezet álláspontja tehát mellőzendő s elfogadandó az 1893. évi XVIII. tczikknek kettős felebbezési rendszere a most ismertetett módositásokkal, melyek, hacsak a felebbezési bíróságok iránt indokolatlanul táplált bizalmatlanság szempontja nem lesz irányadó, aggodalom nélkül keresztül vihetők. A szóbeliség elvének elég van téve az ily rendszer mellett, mert az első fokon mindig feltétlenül szóbeli tárgyalás folyik és a hol a felek és a felebbezési bíróság egyetértve, a felebbezésnél is a szóbeli tárgyalást látják szükségesnek, vagy mindkét fél kifejezetten ezt kéri, itt is az lesz megtartva. Azzal a tanszerü tétellel pedig, hogy a felek urai a pernél s elsősorban tőlük függ, hogy a felebbezési eljárásban szóbeli tárgyalást vagy nyilvános előadást kivánnak-e? szakitani kell. Az elfogulatlan felebbezési bíróság, miután a felek a felebbezésben, illetőleg az előkészitő iratban az esetleg még nem tisztázottnak vélt tényállást és kérdéseket előadták, higgadtabban mérlegelheti az anyagi igazság kideritésére vezető eszközök helyességét és czélszerüségét, mint

azt az elfogult felek tehetik. A felebbezési bíróságot illeti tehát a nagyobb és a döntő befolyás a felebbezési tárgyalás két módjának megválasztásábsn, és a felek akarata csupán akkor irányadó, ha egybehangzóan szóbeli tárgyalást kérnek. *Ily alapon kell módositani a tervezet ide vonatkozó részét.*

538. §. E szakasz azt rendeli, hogy a felebbezési bíróság határozatának jogerőre emelkedése után az összes iratok megküldendők az elsőbíróságnak.

Minthogy a felebbezési bíróság határozatának fogalmazványa is az iratokhoz tartozik, ez azonban mindig a felebbezési bíróságnál tartandó, s ily értelemben intézkedik a felülvizsgálat esetében az 573. §.; ennélfogva az 538. §. *második sorában e szavak után:* «az összes iratok» *közbeszurandók ezek:* «a határozat kiadmányával együtt».

545. §. E szakasz szerint a kir. járásbíróságok itéletei elleni felebbezés esetében az előkészitő iratot példányaival együtt a jegyzőnél kell benyujtani, ki azokat az ellenfélnek postán megküldi.

Ebből kitünik, hogy mennyire szükséges a járásbíróságok itéletei elleni felebbezésre is alkalmazandó 519. §-nál javasolt ama módositás, hogy az önálló csatlakozás kellékeül ne kivántassék meg, hogy az a felebbezési határidő alatt az ellenfélnek is bejelentessék; ugyanis a járásbirósági itélet ellen a felebbezési határidő 15 nap, s ennélfogva ritkán lehet a csatlakozást a határidő alatt magának a bíróságnak bejelenteni; de ha még az ellenfél részére is meg kell azt ugyanazon idő alatt tenni, *akkor ez a követelmény egyenlő jelentőségü az önálló csatlakozás kizárásával.*

(Folyt. köv.) *Dr. Vasdényey Géza.*

Különfélék.

— **Hogyan kell törvényeket életbe léptetni.** Ép oly érdekes, mint tanulságos nyilatkozatot tett gr. Gleispach, osztrák igazságügyminiszter, a Reichsrathban az igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmával tartott nagyszabásu beszédében az 1898 január 1-én életbelépő perrendtartás, végrehajtási birósági szervezeti- és iparbirósági törvények igazságügyi adminisztrativ előkészitésére vonatkozó intézkedéseiről, melyeket a jelzett törvények müködésétől várt siker biztositása végett foganatba vett és legközelebb foganatba veendő lesz s melyek oly gondos előrelátásra, óvatos körültekintésre, fontoló számitásra és a szükséges költségeket nem kimélő liberálitásra vallanak, hogy nem lehet eléggé méltányolni, dicsérni és részünkről némileg irigyelni is és megszivlelésre ajánlani igazságügyi kormányunknak, melynél azokat a tulajdonságokat igazságügyi törvényeink életbeléptetésénél sajnosan nélkülözzük és nélkülöztük, különösen az uj sommás eljárásról szóló törvény hatályba léptekor; s érezzük azóta folyton a dologi és személyi hiányok és fogyatkozások miatt, melyek akadályul szolgálnak, hogy az az alapjában véve jó törvény nem gyakorolja azt az üdvös hatást, melyre teljesen alkalmas volna, ha azok a fogyatkozások nem állanának zavarólag és bénitólag utjában.

Az emlitett beszédnek vonatkozó részét lehetőleg hü forditásban következőleg közöljük:

«A szükséges előkészitő munkálat a ministeriumban részben befejezve, részben teljes folyamatban van; 100. §-nál többet magában foglaló ügyrend, minden hozzátartozó mintákkal és rendeletekkel majdnem készen van és a legközelebbi napokban az igazságügyministerium kebelében tanácskozás tárgyát fogja képezni, annak utána pedig az összes bíróságoknak közzététel végett el fog küldetni. A szervezés ugy territoriális, mint személyi tekintetben, egészen kész van. A személyzet szaporitása lelkiismeretesen kipuhatolt kulcs szerint az utolsó jegyzőig ki van számitva. Nem távoli időben e tekintetben a főtörvényszékek elnökeihez utasitások fognak intéztetni és az ebbeli kineveztetések iránti javaslatok körülbelől augusztus hóban az igazságügyi miniszteriumhoz be fognak érkezni és október 1-ső napjaiban a Wiener Zeitung az összes állásokra vonatkozó kinevezéseket közölni fogja. Az első folyamodásu bíróságoknál 1290 uj birói állás fog szerveztetni, melyek közül 25 esik az V. rangosztályra, 9 a VI.-ra; (e rangosztályhoz tartozók csekély szaporitása abban leli magyarázatát, hogy önként értetőleg a főtörvényszékeknél a birák egyfelől nem találnak munkát, másfelől a most a VI. rangosztályban levő kerületi törvényszéki elnökök mint alelnökök fognak alkalmaztatni); továbbá esik a VII. rangosztályra 700 állás, a VIII.-ra 200—280, a IX. rangosztályra 220 és, 102 auscultans.

Ezek a számok meg fogják az urakat győzni, mondá a miniszter, hogy a hivatalnokok szaporitásában nemcsak fukarkodás nem történt, hanem a rangosztályok megfelelő emelésével a birói hivatalnokok oly helyzetbe fognak jutni, hogy ha nem is fényes, ám kielégitő jövendő fog nekik biztositatni.

Ami magát az eljárást illeti, nem osztozom abban a kételyben, mely többszörösen felmerült az iránt, hogy a birósági hivatalnokok nem fognak annak a feladatnak megfelelni, mely reájuk vár és hogy az irodai személyzet se fogja feladatát teljesithetni. Ezek tekintetében gondoskodás történt. Tanfolyamok tartattak a törvényszékeknél, ugy szintén tartatnak auscultans-cursusok, melyek a kiképezésre szolgálnak. Január 1-jétől a járásbíróságnál tanfolyamok tartatnak, melyekre 30,000 frt költség van fölvéve és a melyek bizonyára a legjobb sikert fogják maguk után vonni. Az igazságügyminiszterium a könyv-anyag megfelelő szaporitásáról is gondoskodott és ama tanfolyamok eredményeképen gyüjtetnek azok a kérdések, a melyek vitások maradtak. Azzal koránt sincs czélba véve, hogy a birói gyakorlatnak præjudikáljunk. Csak az a szándék forog fen, hogy az, a mi ma kétséges, legalább annyiban nyerje megoldását, hogy tudva legyen, hogy a törvényhozó mit intentionált.

Az igazságügyminiszterium birósági revisorokat fog kinevezni, a mire a birói szervezeti törvény feljogositja. Szándéka ez uton-módon a lehető legnagyobb központositást, illetve az eljárás egyöntetüségét helyreállitani és a legfelsőbb törvényszéki elnökkel egyetértőleg annak a gyakorlatnak utját egyengetni, mely alaki tekintetben valóságos gyors és olcsó eljárásnak megfelel. Ép ugy tervbe van véve az irodák részére revisorokat felállitani és a legközelebbi hónapokban több fiatal birósági hivatalnok fog Szászországba gyakorlati szemléltető tanulmány (Anschauungsunterricht) végett utazni, ott a birósági segédhivatalokat (Gerichtsschreiberei) tanulmányozni fogják és azután ez év utolsó hónapja alatt fogják bíróságonként a segédhivatalokat berendezni, a birósági és segédhivatalnokokat kitanitani és még évek során át az irodák felügyeletét gyakorolni.

Az előadottakból azt a megyőződést szerezhették, hogy az igazságügyi kormány ereje megfeszitésével törekszik mindent megtenni, a mi alkalmas, hogy az uj eljárást, a mely Ausztriában korszakot alkot a polgári perre vonatkozólag is, ugy vezesse be, hogy szellemi hatása biztositva legyen. Absolute nem táplálok illusiókat és azt a nézetet se, hogy 1898 január 1-től fogva minden úgy fog menni, mint a parancsolat és mintha évek óta polgári ügyekben nyilvános szóbeli eljárásunk lett volna szabad bizonyitéki mérlegeléssel. Az uj polgári perrendtartási törvény számos és közben gonosz gyermekbetegségeken fog keresztülmenni. A legkisebb csalódásnak se engedem át magam e tekintetben és a ki az ellenkezőt várja, attól egyenesen meg kell tagadnom az itélőképességet ama fontosságra és nehézségekre, melyeket az a rendszabály különösen a birói karra nézve okozni fog. Mult őszkor, sajnos, hogy csak igen rövid infermativ-utazást tehettem Németországban és abbeli tudakolásomra, hogy minő tapasztalásokat tettek az uj törvény müködésének kezdetén, nevezetes megegyezéssel Bajor-, Porosz- és Szászországban azt a felvilágositást nyertem, hogy ugyanaz a határidő, t. i. körülbelül három év az az idő, mely alatt ezek a viszonyok teljes rendezésére lehet számitani. Kérem arról is meggyőződve lenni, hogy az igazságügyi kormány teljes erejét meg fogja fesziteni, hogy kisiklásoknak elejét vegye s ha megesnek, helyrehozza, és ha esetleg annak szükségét fogja látni, nem fog késlekedni önök elé lépni, hogy törvényhozásilag az uj törvények fogyatkozásait és hibáit orvosolják.

Dr. Fischer Lajos.

— **A Magyar Jogászegyletben** dr. Mandello Gyula egyetemi magántanár a «Szocialis törvényhozás»-ról tartott előadást. Mindenekelőtt kimutatván a szocialis törvényhozás és a szocialis jog fogalmait, a munkaszerződésnek századunkban való jogi fejlődésében véli megtalálni azt a folyamatot, a melynek kisérése az e téren történteknek kritikai megértésére vezethet. A nagy franczia forradalommal összefüggő és a porosz «Landrecht», a «Code Napoleon», az osztrák polgári törvénykönyv és másutt a római jogi reczepczión alapuló joggyakorlatban kifejezést nyert az a

felfogás, hogy a munkaviszony egy szabad szerződési viszony. Kifejezést nyervén igy az ellentét a mult századok felfogásával, különösen a germán jogok vidékén nagyobbára a hübériségből eredő függőségi viszonyt domboritotta ki. De ugyancsak ez idő alatt az ugynevezett ipari forradalom megteremtette a modern technikát, a gyáripart, a melynek munkásai ugy sem estek volna a régi cseléd és czéh szolgálati rendszabályok alá. A munkásszerződés szabadságának elve, a munkaadóknak és munkásoknak a jog előtti egyenlősége, az igy mindkét részen keletkező verseny és annak igazságos szabályozó határa: ezek voltak ama gondolatok, a melyek az elméletet kisérték. De a tények csakhamar bebizonyitották, hogy a szabad munkásviszony gazdaságilag is teljes függésbe szoritja a munkásokat. Először az egyesületi tilalmak eltörlése, a munkásorganisatio lehetővé tétele, a melyek szükségszerüen folytak a szabad munkaszerződés fogalmából, a munkaadó és a munkások közötti hatalmi egyensulyt látszólag helyreállitották. Igy van az, hogy a szabad munkaszerződéseknek továbbfejlesztése fogalmilag először mintegy alulról történik, az organisált munkásság áll szemben a munkaadóval. De ugyanezen idő alatt felülről is történik benyulás a munkaviszonyba, az állam részletesen szabályozza a munkás törvényhozás után a szerződés lényeges feltételeit. Ez a jogi konstruktiója a munkástörvényhozásnak. Az előadó ezek részletes fejtegetése után áttért a magyar munkástörvényhozás ismertetésére; felemliti, hogy a régi jó magyar táblabirói rendszer már a 36-os és 40-es törvényhozásban fényes jelét adta széles látkörének. Vázolja azután az ipari törvényhozást, a vasutak kártalanitási kötelezettségéről szóló törvényt, a vasárnapi munkaszünetről, a betegsegélyezésről, a baleset elleni védelemről, a gyári vizsgálatról rendelkező törvényeket és cselédtörvényt, és mindenütt kimutatja, hogy törvényhozásunk mennyire nem kielégitő, mennyire végrehajtatlan. Végül ismerteti javaslatát a reform szempontjából.

— **Két bünvádi eljárási munka** van készülőben az uj törvény alapján. Egyik az Illés-Balogh-Vargha-féle három kötetes kommentár, másik e lapok szerkesztőjének kézi könyve. Mindkét munka sajtó alatt van már.

— **A székelyhidi kir. járásbiróság** annyira szegény birói munkaerőkben, hogy egy 1894-ben inditott igényperben maig sem hozhatott itéletet. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** által kiadott Bulletin utóbbi füzetében dr. Gruber Lajos részletesen közli a Magyar Jogászgyülés tárgyalásait a feltételes itéletekről. Ugyanezen füzetben találjuk az ujonnan belépett tagok névsorát. Érdekes, hogy 31 uj tag közül 10 magyarországi. A Bulletin ezen száma közli Belgium, Dánország és Horvátország büntetőjogi törvényhozásának szemléjét az utóbbi évekről. Ezen szemle a Liszt által szerkesztett nagy büntetőjogi munka függelékét képezi.

Nemzetközi Szemle.

— **A német börtönviszonyok** a birodalmi gyülésben is szóba kerültek az igazságügyi tárcza tárgyalása alkalmából. *Auer* szocialista képviselő követeli, hogy az elitéltek ruházása, élelmezése és munkáltatása tekintetében igért reformok végrehajtassanak. A börtönigazgatás megengedett kedvezményeket is elvon a sajtóvétségért elitéltektől. Igy a plötzenseei fogház igazgatója nem engedi meg az elitéltek önélelmezését s bár az élelmezés általában nem rosz, mégis a jobb életmódhoz szokott ujságirók gyakran tönkreteszik ott egészségüket. Az sem megengedett dolog, hogy pl. a Hamburger Volksblatt szerkesztőjét közönséges büntettesekkel összebilincselve szállitották Stade-ből Hamelnbe. Az igazságügyi államtitkár *Nieberding* kifejtette válaszában, hogy a birodalmi kormány sem tartja a büntetés végrehajtását az egyes államokban kifogástalannak, de a birodalmi egységes büntetésvégrehajtási javaslatnak, (melyet Krohne könyvében függelékként közöl), elfogadása csak magára Poroszországra mintegy 100 millió márkányi költséget rótt volna. De egyébként is czélszerü volt e javaslat mellőzése, mert a nézetek azóta e kérdésekben nagyon változtak. A magánzárka, a feltételes elitélés és szabadlábrahelyezés, a rövidtartamu szabadságvesztésbüntetés, illetve ennek surrogatiója a pénzbüntetés által s hasonló problémák oly jelentőségre emelkedtek, hogy azok fölött rövid idő alatt határozni kell. — Kitünik ebből, hogy az Einzelnhaft végrehajtása sem oly egyszerü és hibátlan, mint azt Krohne és társai gondolják. *V. R.*

— **«Absurd.»** A hamburgi Oberlandesgericht becsületsértés miatt elitélt egy kereskedőt, ki levelében az elberfeldi vasuti igazgatóság eljárását absurd-nak nevezte.

— **A franczia büntetőtörvény revisiója** elég lassan halad. Tudvalevő, hogy a kiküldött bizottság már 1892-ben megvitatta és módositotta a törvény általános részét magában foglaló tervezetet, melyet most a bizottság nagy része önállóan kiván a parlament elé terjeszteni. A miniszterium által kinevezett bizottsági tagok ezt ellenzik, mert ilykép az általános részben meghatározott büntetések nem egyeznének a jelenleg érvényben levő Code pénal különös részével. A különös részen négy albizottság dolgozik s munkájukból csak annyit tudunk, hogy a koldulás és csavargásra vonatkozó fejezeteket kihagyták a javaslatból, mert e kérdésről, melynek adminisztrativ és büntetőjogi oldalai összefüggnek, külön javaslat intézkedik. *V. R.*

— **Párisban** 1000 ügyvéd van bejegyezve, de ezek közül 250 gyakorolja tényleg az ügyvédséget; a többi csak kivételesen funktionál. Az ügyvédek közül 2—3 keres 200,000 frankot. Az átlag-kereset azonban nem haladja meg a 10,000 frankot. Az összes párisi ügyvédek évenkint 7—8 milliót vesznek be. Az ügyvéd nem szokott fösvény lenni; a mit szerez, el is költi. A verseny igen nagy közöttük; sok esetben ambitióból. Mig a kezdő ügyvéd annyit keres, hogy megélhet belőle, belételik 10 év. Mert dijat a féltől nem szabad követelni.

— **Az ügyvédi rendtartás 13. §-a** kötelezi az ügyvédet, illetve a főnököt, hogy a nála gyakorlaton levő ügyvédjelöltek magaviseletéről és arról, hogy az illető jelölt nála van-e még gyakorlaton, minden év végén jelentést tegyen a kamarának. Miután eddigelé a budapesti ügyvédi kamara tagjai közül a jelentést igen kevesen adták be, figyelmeztetjük az illetőket, hogy siessenek jelentésüket mielőbb a kamarához beküldeni.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 30-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melyen Krajcsik Soma javító-intézeti igazgatónak a székesfehérvári javító-intézetről irt dolgozatát bemutatja dr. Vámbéry Rusztem. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Febr. 8-ikától febr. 15-ikéig). *Febr. 8.:* **Rogel** János és **Kuner** Fridolin e. a temesvári tsz. (300). — **Schiffer** C. e. a pozsonyi tsz. (303). — **Horváth** Ignácz e. a győri tsz. (6). — *Febr. 9.:* **Tóth** Kálmán e. a debreczeni tsz. (298). — *Febr. 10.:* **Ringenbach** Károly e. a kalocsai tsz. (306). — *Febr. 15.:* **Berger** Samu e. az aranyosmaróthi tsz. (217). — **Nemes** Mihály e. a nagyváradi tsz. (4).

Csődök: Goldstein Adolf bpesti keresk. e. e keresk. és vtsz.; csb. Tomcsányi László, t. Fekete Ignácz; bh. febr. 18., felsz. t. márcz. 18. (15).

Csődmegszüntetések: Kozák Mária e. a nyitrai tsz. (10). — **Fonféder** Sámuel e. a gyulai tsz. (10). — **Lecoc** Demeter e. a fehértemplomi tsz. (10). — **Stern** László e. a bpesti keresk. és vtsz. (11). — **Stern** Móricz e. az egri tsz. (11). — **Zentai takarék- és hitelrészvénytársaság** e. a szabadkai tsz. (11). — **Violet** Ottó e. az egri tsz. (12). — **Bleuer** A. e. a gyulai tsz. (12). — **Oláh** János e. a sz.-udvarhelyi tsz. (13). — **Buxbaum** József e. a veszprémi tsz. (14). — **Csonka** János és **Sterbencz** Berta e. a gyulai tsz. (14). — **Ungár** Dávid e. a szabadkai tsz. (14). — **Kvasz** Mihály e. a gyulai tsz. (14). — **Balla** Béla e. a bpesti keresk. és vtsz. (15).

Pályázatok: A gyönki jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 4. a szegzárdi tsz. elnökéhez (14). — A lugosi jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 4. e tsz. elnökéhez (14). — A tiszalöki jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 4. a nyiregyházi tsz. elnökéhez (14).

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1897 február 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A javító-intézeti ügy. — Magyarország sociális törvényhozása. Dr. SZAKOLCZAI ARPÁD budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A «szolgálatban» és «fizetésben» állás fogalommeghatározása. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — A végrehajtási törvény 51. §-a. Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Az 1792-iki Btk. javaslat bevezető része. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A javító-intézeti ügy.

A Magyar Jogászegyletben az utóbbi felolvasás kapcsán ismét szóba került a javító-intézetek épitésének kérdése. Egyhangu volt a vélemény, hogy a büntetőjogi reform sarkpontja a fiatalkoruak problemájában rejlik s hogy elsőrendü feladatunk volna minél több javító intézetet épiteni a büntetőjogi præventio hatályosabbá tétele végett. Ide konkludál *Krajcsik Soma* dolgozata és megegyezett evvel felszólalásában *Fekete Gyula* törvényszéki biró és *Gajzágó Manó*, a büntető járásbiróság vezetője. Az igazságügyminiszterium azonban aggodalmasan betartja az eddig gyakorlatba vett öt évi spatiumot, melynek feltétlenül le kell folyni egy-egy uj javító-intézet megnyitása között. Az aszódi megnyilt 1885-ben, a kolozsvári 1890-ben, a székesfehérvári 1895-ben, a negyedikhez tehát, ugy gondolják, még ráérnek a század végéig. Ilykép arra, hogy minden megyének legyen egy javító-intézete, — pedig legalább ennyi volna szükséges, — egy pár évszázadnak kellene letelnie.

Most körülbelül egy éve, hogy utoljára jajdultunk fel ebben az ügyben és többek közt azt az állitást koczkáztattuk, hogy az igazságügyminiszterium nem viseltetik rokonszenvvel a javító-intézeti ügy iránt (1895. 52. sz.). Az igazságügyminiszteriumban alaptalannak találták ezen megjegyzést és egy onnan eredt válaszban azt irták, hogy «a czikkiró urnak azt a bővebben nem indokolt állitását, hogy az igazságügyminiszterium a javító-intézeti ügy iránt nem viseltetik különös rokonszenvvel, *frappansan* megczáfolja az a tény, hogy a székesfehérvári javító-intézet 1895 junius havában nyilt meg s a miniszterium már is foglalkozik egy negyedik javító-intézet felállitásának eszméjével». (1896. 9. sz.) Pár héttel később pedig az igazságügyminiszter ur maga jelentette ki a képviselőházban az igazságügyi költségvetés tárgyalásakor, hogy két javító-intézet épitése van tervbe véve, egyik az ország déli, másik az észak-keleti részén. Az óta eltelt egy év és igazán kivánatos volna tudatni, hogy ugyan mi történt legalább azon két intézet épitése tárgyában.

Felszólalás történt a jogászegyleti vita folyamán, hogy a magánelzárás, mely itt is az első stádiumot képezi, tulsulyos a serdületlen gyermekekre, különösen, ha az elzárás hosszabb időre terjed. Mondatott az is, hogy fegyelmi vétségért alkalmazásban van ugyancsak a magánelzárás és hogy ily esetben a munkát is megvonják az illetőtől. Nem vagyunk képesek ellenőrizni, hogy mennyiben felel meg ezen utóbbi állitás a tényeknek; de ha igen, ugy mi is csak kárhoztatjuk az igazgatók ezen eljárását. Még a munkáltatással egybekötött azon magánelzárást is, mely a javító-intézet első stádiumát képezi, megröviditendőnek tartjuk, különösen a még gyermekkorban levőknél.

Magyarország sociális törvényhozása.[1]

Magyarország legfőkép agrikultur állam és igy nagyon természetes, hogy sociális törvényeink leghathatósabban az ingatlanok tekintetében fejlődtek ki. A kötött birtokok tultengése már a XV. században törvényhozásra késztették az illetékes tényezőket és az 1465. évi LV. tcz.-től az 1715. évi XVI. tczikkig a törvények egész sorozata korlátozza a holtkéz ingatlan szerzési képességét.

Ugyancsak a kötött birtokok tultengésének megakadályozására szolgálnak a hitbizományok felállithatásának korlátai.

Ezen ingatlanszerzési korlátok között ma már csak a hitbizományi korlátozások vannak, a holtkéz szerzőképességének korlátait a 63. sz. döntvény a gyakorlatban megszüntette.

Nálamnál sokkal hivatottabbak fejtették ki e döntvény végzetes hatását a hazai nemzetgazdaság szempontjából, s a jövőnek hivatása lesz a birói gyakorlatot visszavinni a helyes tételes törvény álláspontjára.

A nagy tömegek müveltsége egy erős társadalom előfeltétele, ennek korszaka hazánkban az 1867: XXXVIII. törvényczikkel kezdődik.

A népiskolai közoktatás tárgyában hozott törvény azonban csak megalkotva van, de keresztülvive nincs. Statisztikai adatok bizonyitják, hogy az analphabeták száma hazánkban még mindig nagyobb, mint a müvelt nyugat államaiban.

De különösen hiányos ez az oktatás a modern jogállam szempontjából. A felnőttek oktatása a fővárosban egy jótékony intézmény által tartatik fen, de anyagi eszközök, állami hozzájárulás nélkül ez üdvös institutio nem érheti el azon virágzást, melyet megérdemel. A nőnevelés terén szintén csak magánosok által hozatott be a középosztály számára a háztartási iskola, pedig a külföldön ezen intézmény épen a munkáskörök között nagy jelentőséggel bir.

És végre-valahára enyhiteni kell «a törvény nem tudásával senki sem mentheti magát» könnyelmü elvén, s az államnak fel kell vennie a népoktatás keretébe legfontosabb törvényeit. Mert igen fontos ugyan a gyermekre nézve, hogy tanulja meg a tizedik parancsolatot, mely megtiltja neki, hogy elszeresse másnak feleségét, de ép oly fontos a gyermeket a jogtalan elsajátitás tilos voltára figyelmeztetni, mert a talált dolognak vissza nem adását még most sem tekinti a nép oly vétségnek, mely büntetést érdemel.

A helyes sociális gondolatot látjuk képviselve az 1868: LIV. tcz. 90. §-ában, melynek értelmében a vagyontalanok részére a bíróság rendel képviselőt.

De a törvényhozás ezen nemes intentiójának kivitele nem felel meg a gyakorlati élet követelményeinek. Nem felel meg azért, mert csupán peres ügyben alkalmazható és a legfontosabb perenkivüli ügyekben a vagyontalan kénytelen nélkülözni a jogsegélyt. S nem felel meg a czélnak, mert a törvényekben járatlan egyén kénytelen előbb szegénységi bizonyitványt beszerezni, bírósághoz folyamodni s csak ezen hosszadalmas uton juthat esetleg oly jogvédő-

[1] Részlet dr. Szakolczai Árpád jogászegyleti felolvasásából.

höz ki, némely esetben vagy nem alkalmas, vagy teendőkkel ugy tul van halmozva, hogy nem felelhet meg teljesen a vagyontalanok érdekeinek.

Az 1872. évi VIII. tcz. és az azt módositó 1884. évi XVII. tcz.-ben foglalt ipartörvények határozottan sociális intézkedéseket foglalnak magukban.

Az utóbbi törvény 60. §. meghatározza, hogy 12 éven aluli gyermek tanonczul nem alkalmazható.

Kivételnek csak az iparhatóság beleegyezésével van helye.

Oly tanonczok, kik éltük 14. évét be nem töltötték, naponként legfelebb 10 órai, kik a 14. évet már elérték, legfölebb 12 órai munkára kötelezhetők, az iskolában töltött időt is beleértve.

Éjjeli munkára, azaz esti 9 órától reggeli 5 óráig 16 éven aluli tanonczok egyáltalán nem alkalmazhatók, kivéve a 14 éven felüliek iparhatósági engedélylyel.

A gyári munka tekintetében a törvény következő korlátozásokat állitja fel.

Gyári munkára 10 éven aluli gyermekeket egyáltalában nem, a 10 évet meghaladott, de a 12 évet még el nem érteket csak az iparhatóság engedélye mellett szabad alkalmazni. Kik a 12 éves kort meghaladták, de a 14 éves életkort még be nem töltötték, gyári munkában csak 8 óra hosszat foglalkoztathatók.

Oly ifjak, kik a 14 éves életkort betöltötték, de a 16. évet még el nem érték, naponként csak 10 órai munkaidőre alkalmazhatók.

A 16 éven aluli gyermekek oly gyárakban, melyek egészségtelenek, nem alkalmazhatók.

Nők szülés után négy hétig szerződésileg kötelezett munkájuk teljesitése alól a szerződés megszünése nélkül felmentvék.

A felnőtt munkásokra következő intézkedések vannak felvéve. A munkásoknak munkaközben ugy délelőtt, mint délután fél-félórai, délben pedig egy órai szünidő.

Azon gyárakban, melyekben a munka éjjel-nappal foly, a gyáros az éjjeli munkára alkalmazott munkások kellő felváltásáról köteles gondoskodni.

A nappali munkát reggeli 5 óra előtt kezdeni és esti 9 órán tul kiterjeszteni nem szabad.

Mint látjuk tehát, a munkaidő tartamának megállapitása, mely sokak előtt utópistikusnak tünik fel, a törvény intézkedései közé fel van véve.

A munkaidő maximuma tekintetében pedig két szempont irányadó, először, hogy tulságos hosszu munkaidő által a munkás testi ereje el ne emésztessék, másrészt a munkaidő tartamának megszoritása a legnagyobb sociális problema, a munkanélküliség sanálására vezet. Mert mennél rövidebb a megengedett munkatartam, annál több munkásra van szükség.

S ha ezen szempontokból tekintjük a törvényt, ugy azt látjuk, hogy az majdnem minden európai kulturállam intézkedései mögött messze elmarad.

A törvény főhiányai, hogy az iparossegédek munkaidejére nézve törvényes korlátok felállitva nincsenek.

A gyermekeknek 10 éves korukban gyári munkára való alkalmazhatósága nem felel meg sem a közmüveltség, sem a közegészség követelményeinek.

A felnőtt gyári munkásokra meghatározott 14 órai maximum nem alkalmas a sociális kérdés üdvös megoldására.

A munkaidő után legfontosabb a munkás bére fizetési módozatainak megállapitása.

E tekintetben a törvény 118. §-a következő intézkedéseket tartalmaz:

A gyáros köteles munkása bérét készpénzben és pedig ha másképen nem egyezkedett, hetenként kifizetni.

Árukat és szeszes italokat munkásainak nem hitelezhet. Ezen megszoritások büntető sanktiója a törvény 157. §-ában foglaltatik.

Nem vihetem bele e szerény felolvasás keretébe ama világraszóló nagy mozgalom jellemzését és ismertetését, melyet bérharcznak nevezünk.

Tisztán a törvények alapján állva csak azon kérdéssel kivánok foglalkozni, vajon a bérek érvényesithetése megfelel-e a méltányosságnak. És itt a kérdés teljes megvilágitása czéljából összefoglalom az alkalmazottak béreinek érvényesithetését.

Az iparossegéd bérét elsőfokban az ipartestületi békéltető bizottságnál érvényesiti, a kereskedősegéd az előljáróságnál, a cseléd a rendőrségnél. Egyszerü egynemü magánjogi követelések, melyekre háromféle kompetentia van megállapitva, melyet jogosulttá csak az tenne, ha ez által a gyorsaság elérhető volna. És hogy jelentkeznek e forumok a gyakorlatban? Ezen forumok egyike sem bir joggal a bizonyitás sikeres eszközlésére, mert sem tanut, sem felet meg nem eskethet.

És igy az esetek tulnyomó részében a munkás követelésével a polgári perutra utasittatik, a hol csak hónapok után nyeri el azt, a mi családjának mindennapi kenyeréhez szükséges.

Egy szakbirákból álló kollegiális forum, mely a lehető legrövidebb idő alatt felebbezhetetlenül hozza itéletét, sokat hozzájárulna a legigazságtalanabb nyomor enyhitéséhez.

Visszatérve a törvények chronologikus rendjére, mint fontos sociális törvényt emlitjük az 1873: XXII. tczikket, a telepitvényekről, felhiva a figyelmet arra, mily nagy és üdvös hatással volna Magyarország agrikultur népére az állami javak sikeres és erélyes kolonisátiója.

Itt kell megemlitenünk az 1874: XXXIV. tcz.-et az ügyvédi rendtartásról, mely az ügyvédeket szegények védelmére törvényileg kötelezi, és a mely megtiltván a perek megváltását, az abban való részesedést és a pénz visszatartását, az ügyvédi hivatást a tapasztalatlanabbak kihasználása tekintetében korlátozza.

Az 1875: XXXII. tcz. a népoktatási tanitók nyugdijazását szabályozza.

Az 1875: XXXVII. tcz., a kereskedelmi törvény szabályozza az eminenter sociális szövetkezeti intézményt.

Az intézmény alapgondolata kitünő, a kivitel azonban szomoru tapasztalatokat nyujtott, és mi sem kivánatosabb, mint hogy megtaláltassék a mód arra, hogy a kis emberek gazdasági szövetkezése azok gazdasági javát mozditsa elő és ne arra szolgáljon, hogy tág kapu nyittassék azok kizsákmányolására.

Az 1876: XIII. tcz. liberálismus és a cselédek jogainak megóvása tekintetében nem igen eshetik kifogás alá, ellenben határozottan beleütközik a jogegyenlőség fogalmába a Btk. 313. §-a, mely a házi fegyelemre jogositott személy által annak gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés miatt a bünözőnek büntetlenséget biztosit.

A váltótörvény a kereskedelmi forgalom legfontosabb eszközét, a váltót szabályozza.

A váltó pedig csakis akkor bir váltójogi értelemmel, ha érvényességének az alzatát képező ügylet reálitása feltételét nem képezi. A váltóformának akarása magában jogczim, és valakinek reábirása arra, hogy egy, a váltó nyolcz kellékével ellátott okiratot aláirjon, elegendő arra, hogy érvényes kötelezettség álljon be.

A törvény nem tudásának, a tapasztalatlanságnak következményei sehol sem állanak be sulyosabban, mint a váltónál. Törvényünk ezen veszélyekkel szemben csak egyetlen korlátot állit fel 104. §-ában, hogy t. i. váltónyilatkozatok, melyek névirás helyett keresztvonással vagy más kézjegygyel eszközöltetnek, váltójogi hatálylyal csak akkor birnak, ha testi fogyatkozás miatt nevüket nem irhatják alá, de ezen nyilatkozatuk ilyen formában csak akkor érvényes, ha az közjegyzőileg hitelesitve van.

Gyenge megszoritás. Mert a váltó érvényes akkor, ha az irni-olvasni nem tudó utána irja a betüket, vagy kezét az irásnál más vezeti, és a testi fogyatkozás fenforgása nehezen konstatálható közjegyző által, és igen könnyü lesz azt, ki váltónyilatkozat tételére reábiratik, arra is rábirni, hogy a közjegyzőnél a kézjegygyel való aláirását testi fogyatkozásával indokolja.

Igy lett a tisztán kereskedelmi cambiumból oly papir, mely különösen az alacsonyabb néposztályok körében mindgyakrabban szedi áldozatait, és elszomoritó azon statistika, hogy a kis összegü váltók száma évről-évre növekedőben van. Mint sociális jellegü törvényt emlitjük az 1877: XX. tcz.-et, a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről, megemlékezve ama, korunkat megszégyenitő különbségről, mely a törvénytelen és törvényes gyermekek jogállása között van.

Felemlitjük továbbá az 1877: XXI. tcz.-et a kisebb polgári eljárásról, mely a kisebb ember tartozásának költségmentességéről gondoskodik, melynek értékhatárát azonban az 1893: XVIII. tcz. 20 frtra leszállitotta, a m. kir. Curia pedig 64. sz. döntvényében kiterjeszté e jogméltányosságot azokra, kik erre reá nem szorulnak, de kiket az meg sem illet, — a kereskedőkre.

Hogy az 1878: V. tcz., a büntető törvénykönyv mily vonatkozásban áll a sociális eszmékkel, egymaga elegendő volna arra, hogy egy felolvasás tárgyát képezze.

A lopás drákói szigorral büntettetik, egyedüli enyhités a kihágási törvényben van a két forinton aluli élelmiszerek tekintetében, megszünteti azonban ezen enyhitést a visszaesés, mely minimumul hat havi börtönt állapit meg.

A szegényügy internationális rendezésének becses okmánya az 1880: LIV. tcz., a Franciaországgal kötött szegényjogi szerződés törvénybeiktatásáról.

Sociális szempontból kiváló jelentőségü az 1881: LIX. tcz. 94. §-a, mely a tőzsdebiróságok hatáskörét tárgyalja.

S a tőzsdebirósági hatáskör kiterjesztése a nem kereskedőkre oly belenyulás az állam souverénitásába, és a közgazdaság érdekeibe, hogy nem tudjuk eléggé helyeselni a mozgalmat, mely e szakasz megváltoztatását czélozza.

Az 1881: LX. tcz. a végrehajtási eljárásról talán legszükkeblübb a végrehajtást szenvedettek sociális védelme tekintetében; 51. §-ának *h)* pontja a végrehajtást szenvedő és háznépe részére szükséges öltözeteket, ágynemüeket, továbbá 15 napra szükséges élelmi- és tüzelőszereket veszi ki a foglalás alól. Továbbá mentesiti az ima- és iskolakönyveket, a családi arczképeket keret nélkül.

Mi az tehát, a mi egy, a törvény értelmében elárverezett végrehajtást szenvedettnek megmarad? A pallón a puszta ágynemü, a szekrényben a legszükségesebb ruhák és a falon a családi arczképek keret nélkül, — szóval a családi otthon megszünése.

Nem czélunk tárgyalni az ez irányban külföldi törvények intézkedéseit, de az bizonyos és mindenki előtt kétségtelen, hogy az otthon védelmére e törvényes intézkedések elégtelenek.

És nem mulaszthatom el, hogy reá ne mutassak arra, hogy mily szükségtelen jogokat ád a törvény a háztulajdonosnak a lakóval szemben. A házbértartozás fejében elrendelt és foganatositott biztositási végrehajtás hiábavalóan szaporitja a költségeket, mert senki sem biztosithatja magának annyira zálogjogát, mint a megtartási joggal biró háztulajdonos.

Egyenesen brutális és középkori pedig a háztulajdonosnak azon joga, hogy a bért fizetni nem tudó lakót minden felmondás nélkül egyszerüen kilakoltathatja.

Megvédi továbbá a törvény a szükséges fegyvereket, a tudósok könyveit, az iparosok és munkások munkaszereit. És kiveszi a foglalás alól az 1 frt 50 kron alóli napidijakat, a köz- és magánhivatalnok fizetésének egy részét.

Nézzük már most, mily védelemben részesiti a törvény a földmiveléssel foglalkozót.

Nem foglalható le a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges egy tehén vagy e helyett négy juh vagy négy kecske, és ezen állatok számára egy hónapi takarmány. A végrehajtást szenvedő által tulajdonul birt s általa házilag mivelt vagy miveltetett szántóföldek bevetéséhez szükséges vetőmag 5 hektolitert meg nem haladó mennyiségben.

Tehát a vetőmag védve van, de védtelen akár egy talpalatnyi ingatlan is.

Pedig a szegényeknek ez a hitbizománya ha csak egy holdra is terjedne, sok elzüllést akadályozna meg, és gátat vetne legalább némileg a kisbirtok mindinkább növekvő elpusztulásának.

Mint további sociális törvényeket emlitem az 1883. évi X. tczikket, a napszámosok adómentességéről, az 1883. évi XXV. tczikket az uzsoráról és káros hitelügyletekről, az 1883: XXXI. tczikket az értékpapir-részletügylet szabályozásáról.

Mélyen életbevágó sociális törvény az 1885: XI. tcz. az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdijazásáról, és az 1887: XX. tcz. a katonák családjának ellátásáról.

Elhagyva a közbeeső kisebb jelentőségü sociális intézkedéseket, áttérek azon törvények ismertetésére, melyekkel Magyarország rálépett a tévesen egyedüli sociálismusnak nevezett, a munkás-sociális kérdések sanálásának terére.

Ily speciális alkotás az 1891. évi XIV. tcz. az ipari és gyári alkalmazottak betegsegélyezéséről. Ezen törvény meghonositotta hazánkban a kerületi munkás betegsegélyző pénztárak intézményét. Ezek mellett léteznek gyári betegpénztárak és állami felügyelet alatt álló betegsegélyző egyletek. Jelenleg Magyarországban körülbelül 300, különféle betegpénztár létezik, melyeknek segélyét $^1/_2$ millió munkás élvezheti.

Munkás és gyáros köteles járulékot fizetni. A munkás a járulék $^2/_3$-át, a gyáros $^1/_3$-át. A beteg munkás betegpénzt kap, mely naponta 30 krtól 1 frt 20 krig terjed, a nem, valamint a bérosztály szerint, melyben a munkás befizet. Kórházba való szállitás esetén a hozzátartozók a betegpénz felét kapják. Halál esetén a temetési járulék 12 frt 50 kr.-tól 50 frtig terjed. A törvény továbbá rendeli, hogy mindaddig, mig balesetbiztositó törvény hozatik, a betegsegélyző pénztárak a balesettel sujtottak ellátásáról is gondoskodni kötelesek.

Minthogy azonban ezen pénztárak kötelezettsége csak 20 hétre terjed, az ezentuli időre a munkás a hazai szegényügy körébe utaltatik — tehát koldus.

A másik munkástörvény az 1893. évi XVIII. tcz. a munkások védelméről és az iparfelügyelők intézményéről, mely meghagyja a munkaadónak, hogy mindent megtegyen a mi a munkások baleset és betegség elleni személyes szabadságára szükséges.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A «szolgálatban» és «fizetésben» állás fogalommeghatározása.

Adalék a Btk. 336. §. 7. pontjának és a 343. §-ának magyarázatához.

A Btk. 336. §-ának 7. pontja szerint büntettet képez a lopás, ha «szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll, stb. követi el»; a 343. §. meg arról intézkedik, hogy «a ki az ellen, kinek szolgálatában *vagy fizetésében áll*, stb. követ el lopást, csak a szolgálatadó... vagy pedig a

*

sértett fél inditványára vonható bünvádi eljárás alá.» A Btk. javaslat indokolása szerint törvényünk a családi vagy u. n. házi lopásnál elfogadta az 1843. évi törvényjavaslat 306. §-nak «helyes és igazolt alapeszméjét; azon indok, — ugymond, — mely itt irányadó lehet, nem egyéb, mint a családi viszony kimélete.» *(Löw:* Anyaggyüjtemény, II. köt. 663. lap.) Az 1843-dik Btk. javaslat idézett 306. §-a értelmében «azon tolvajság, melyet valaki házastársának, stb. vagyonán követett el, csak a kárositottnak, stb. ez iránti panaszára vétethetik közkereset alá.» A 307. §. meg azt rendeli, hogy: «a fentebbi 306. §-nak szabályai alá tartoznak azon tolvajságok is, melyeket cselédek vagy más, ugyanazon háztartás alatti személyek akár gazdáik ellen, akár magok között elkövettek». (Az 1843-diki büntetőjogi javaslatok anyaggyüjteménye, I. köt., II. rész, 75. lap.) Tehát törvényünk a 43-diki javaslat alapeszméjét olyan rendelkezéssel bővitette, a mely abban nem foglaltatott, és ez: a fizetésben álló személyek esetleges büntetlensége. A szolgálati viszonyban álló személynek bárminő bagatell-lopása büntettet képez; ellenben a fizetésben álló személynek lopása 50 frtig a járásbiróság hatásköréhez utasitott vétséget, ezen összegen tul a törvényszék illetékessége alá tartozó büntettet képez. Azonban ugy a szolgálati viszonyban, valamint a fizetésben álló személynek lopása csakis a sértett fél inditványára üldözhető. Miért mondom el ezen primitiv dolgokat? Mert arról győződtem meg, hogy a gyakorlatban a megbeszélésem tárgyát képező §-ok alkalmazásánál téves értelmezések fordulnak elő. Mivel a törvényhozóról tautologiát vagy pleonasmust nem szabad feltételeznünk, abból kell kiindulnunk, hogy a törvény a 343. §-ban két egymástól különböző csoportot akart felállitani, u. m. 1. a szolgálati személyzet, 2. a fizetésben álló egyének csoportját. Én csakis azt tekintem szolgálatban állónak, a kinek alkalmazása állandó jellegü, kit bizalmi állása különös hüségre kötelez, ki a gazdával közös háztartásban együtt van és kivel szemben épen ez okból nehezebb a magánvédelem és a ki az 1876: XIII. tcz. 1. §-a értelmében belső cselédnek neveztetik. *(Fayer:* A magyar büntetőjog kézikönyve, II. köt. második fele, 361. lap.) Azokat pedig, a kik magukat személyes és folytonos szolgálatoknak bizonyos időre (legalább is egy heti időtartamon át) bérért való teljesitésére irás- vagy szóbeli szerződés alapján kötelezik, fizetésben állóknak tekintem. Fizetésben állhatnak tehát egyaránt ugy azok, a kik tudományos előkészültséget s átalában magasabb müveltséget feltételező szolgálatokat teljesitenek, mint pl. a fix fizetést huzó orvos, ügyvéd stb., valamint a kereskedő- és iparos-segédek, a tanonczok, gyári és iparosmunkások stb. (1876: XIII. tcz. 3. §. *a)* és *b)* pontok.) Ha elvi alapon nem emelünk válaszfalat a két csoport között, akkor közöttük a különbség teljesen elenyészik. Mindenki, a ki szolgálatban áll, egyidejüleg gazdájának fizetésében is áll. Azonban a fizetésben állók közül csak igen kevesen állanak egyidejüleg a fizetést kiszolgáltatónak szolgálatában is. A birói gyakorlat mindkét csoportot összevegyiti.

Igy pl. a kereskedőtanonczot, a gazdatisztet, kereskedősegédet, a vasuti éjjeli őrt, a vasuti kalauzt, az ügyvédsegédet, a községi kondást, a nem időszerint, hanem darabonkint fizetett iparossegédet *(Dtár:* XXXII. 95. sz.) stb. szolgálatban állóknak tekintették a biróságok és ezeknek lopásait a 336. §. 7. pontja alapján büntettekké minősitették, holott ezeket, mint fizetésben állókat csakis 50 frtnyi értéket tulhaladó ingóságok lopása esetében lehetett volna büntett miatt büntetni. (Mutató a «*Büntető Jog Tára*» 24 kötetéhez 212. lap.) Ugyanazért helytelen az LIII. számu Döntvény is, melynek értelmében az iparos-, valamint a kereskedősegéd által főnöke ellen elkövetett lopás minősitett lopást képez, mert ezen segédek nem lévén szolgálatban, hanem csakis fizetésben álló személyek, ezeknek lopása nem minősithető a 336. §. 7. pontja szerint.

Illés Károly, a szolgálatban álló személyek alatt nemcsak a cselédeket érti s szerinte ezen fogalom mindazokat átfoglalja, a kik valakinél állandó fizetés mellett szolgálatban állanak: «ehhez képest — ugymond — a jelzett fogalom a fizetésben álló személyek legnagyobb részét is absorbeálja s annak körén kivül alig maradnak mások, mint a napszámosok.» Mivel azonban Illés ezeket még fizetésben állóknak sem tekintheti, arra a következtetésre kellett jutnia, «hogy *a fizetésben és szolgálatban álló személyek köre azonos*». *(Illés Károly:* A Btk. magyarázata, 2. kiadás, III. kötet, 67. lap és 85. s köv. lap.) Ezen tételt azonban azért nem helyeselhetem, mert ezen magyarázat szerint az érvényben levő törvény szövegének egy része, mint felesleges phraseologia eliminálandó lenne. Másrészről ezen értelmezés arra vezet, hogy a szolgálati viszony természetét teljesen denaturalisálja. Igy történik azután, hogy a plébánost, ki egyházi vagyont sikkasztott el, a kir. Curia a Btk. 343. §-ának rendelkezése alá tartozónak jelentette ki.[1] A görög-keleti szerb egyházközség elnök-pénztárosa a Curia egy másik határozata szerint meg a község «szolgálatában», *illetőleg* «fizetésében áll». *(Illés:* idézett munka 85. lap * jegyzet.)

Az osztrák büntetőtörvény 463. §-ában ezen kérdés eldöntésére nézve nem találunk támpontot. Azonban a német birodalmi büntetőtörvénykönyv 247. §-ának első pontja utbaigazitásul szolgálhat nekünk. Ezen §. ugyanis a következőket tartalmazza: «... wer einer Person, zu der er im *Lehrlings*-verhältnisse steht, oder in deren häuslicher Gemeinschaft er als *Gesinde* sich befindet, Sachen von unbedeutendem Werthe stiehlt oder unterschlägt, ist nur auf Antrag zu verfolgen. Die Zurücknahme des Antrages ist zulässig.»

A német birói gyakorlat a «Lehrling» fogalmát igen szüken magyarázza és ez alatt az iparrendtartás értelmében

[1] S. Kálmán, S. Pál és érdektársai, mint a sz. róm. kath. egyház hivei s első helyen nevezett ugyis, mint a három kegyur egyike, bünvádi feljelentést tettek B. István plébános ellen, ki a kezelésére bizott templompénzekből 1800 frtot elsikkasztott. A vádlott a sz. anyaegyház s az alattas fiókegyházak pénztárait mint plébános hivatalánál fogva kezelte; eme pénztárak értékei templom-, kereszt- és misealapitványokat képeztek, a melyekhez a vádlott csakis a megyés püspöknek, tehát egyházi főhatóságának, engedélyével nyulhatott; ezeknek tételeiből a vádlott önhatalmulag 1800 frtot meghaladó összeget vett ki s azt az előbbi állásában felmerült számadási hiánylatok kiegyenlitésére forditotta. A budapesti kir. itélő tábla 1888. évi február 7-én 36,542/887. B. sz. a. hozott itéletével a vádlottat bünösnek mondotta ki a sikkasztás büntettében és ezért három évi börtönre itélte. Az itélet indokolásában a tábla kimondja, hogy: «... habár a plébános a hitközség alapitványait a püspök meghagyásából kezeli, mégis, minthogy a kérdésben forgó alapitványok az illető egyházközségek czéljaira szolgálnak s annak tulajdonát képezik, a tulajdonos s a kezelő között pedig szolgálati viszony fen nem áll: ezuttal nem inditványra, hanem hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény forog fen.» A kir. Curia 1889. évi január 16-án 4633/1888. B. sz a. hozott itéletével megszüntette a vádlott ellen a bünvádi eljárást, mert: «az itt szóban forgó alapok és alapitványok vádlott által való kezelése a felettes egyházmegyei hatóság megbizásából veszi forrását; a vádlott az érintett alapok és alapitványok kezelése tekintetében az egyházmegyei hatóság felügyelete és rendelkezése alatt áll; ennélfogva vádlottnak a vádbeli cselekményhez, illetve az egyházmegyei hatósághoz való viszonya a Btk. 343. §-ának rendelkezése alá tartozik, s ezen, ugy a Btk. 358. §-a végső pontja szerint pedig ellene csak az illetékes felettes hatósága inditványára lett volna a bünvádi eljárás folyamatba tehető; vádlott ellen ily vádfeljelentés nem tétetett: mindezeknél fogva mindkét alsóbbfoku biróság itélete jogos vád hiányában hatályon kivül helyeztetik és vádlott ellen a bünvádi eljárás megszüntettetik.»(«*Büntető Jog Tára*» XVII. kötet, 335. lap s köv.)

Ezen esetben a másodbiróság helyesen határozott, a midőn kijelenti, hogy a plébánost nem tekinti szolgálati viszonyban álló személynek. Ellenben a Curiának álláspontja e kérdésben teljesen érthetetlen. Nem tudjuk, vajon a Curia a plébánost szolgálatban álló személynek tartja-e; nem tudjuk továbbá, vajon az egyházmegyei hatóság fizetésében állónak tekinti-e öt és vajon esetleg mindkét vonatkozást látja-e a sikkasztást vagy lopást elkövető plébánosnál fenforogni?

csakis a «Lehrherr» atyai fegyelmének alávetett iparostanonczot érti; hogy azonban ez alatt nem «alle Gehülfen und Gesellen» értendők, ezt a német birodalmi tanács bizottsága is kimondotta. Tehát a kereskedelmi törvényben említett «Handlungslehrlinge», az «Oekonomie- und Forstlehrlinge», mindezek nem igényelhetik, hogy velük szemben is hely adassék az inditványozási jog gyakorlásának. *(Olshausen:* Kommentar zum Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 3. kiadás, II. köt. 1012. lap, 6. jegyzet és 869. lap, 10. jegyzet *a)* p.) «Gesinde» alatt meg kizárólag csak a cselédeket értik a németek és az iparossegédeket nem számitják ezek közé. (U. o. 1013. lap, 7. jegyzet.) Annál szükségesebb a kivételeket tartalmazó 343. §-nak legszükebb magyarázata, mert a legujabb büntető törvényjavaslatok egyáltalában nagyban megszoritják az inditványozási jogot. Igy az 1891-diki osztrák javaslat 267. §-ában egy szóval sem emliti fel a kedvezményezettek között, a kik lopás vagy sikkasztás esetében csak inditványra üldözhetők, a szolgálatban és fizetésben állókat. Az 1896-ban közzétett schweizi «Vorentwurf zu einem schweizerischen Strafgesetzbuch nach den Beschlüssen der Expertenkommission 71. és 74. czikkeiben szintén hallgat ezen személyeknek büntetlenségéről ily esetekben.

Hogy minő fogalomzavar uralkodik nálunk, az kitünik pl. abból, hogy a biróságok nem tudják, hogy a takaritónőt szolgálatban, vagy fizetésben állónak tekintsék-e, és egész sereg curiai határozat hozatott, a melyben kimondatott, hogy a takaritónő nem cseléd. Ugyanezen elvet tartalmazza az alantabb közölt, legutóbb hozott bpesti kir. itélő táblai itélet is.[2] Azonban tudomásom van oly esetről is, a midőn a panaszos a nála 5 frt havi bér mellett alkalmazott takaritónő ellen lopás vétsége miatt emelt panaszát visszavonta, a járásbiróság ezt azonban ennek daczára mégis elitélte, mert nem tekintette a takaritónőt fizetésben állónak. Tehát sem cseléd, sem fizetésben álló. Hát akkor tulajdonképen micsoda a takaritónő? Ilyen zavart okoz a törvény jelenlegi szövegezése. Ugyanazért szükségesnek tartanám, hogy a Btk. novelláris revisiója alkalmával a 343. §-ból a következő szavak: «*vagy fizetésében*» áll, töröltessenek.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

A végrehajtási törvény 51. §-a.

A *Jogt. Közl.* m. é. 47. számában 603. sorszám alatt közölt járásbirósági és kir. táblai itéletek a 15 év óta fenálló végrehajtási törvény egy könnyünek látszó intézkedését, az 51. §-t vitásnak és a fenforgott esetben nem épen szerencsésen megoldottnak tüntetik fel.

Arról van szó, hogy «ügyvédi iroda felszerelése a végrehajtás alól ki van-e zárva?» Azon körülményből, hogy a *Jogt. Közl.* a czimbeli thémát kérdés alakjában szerkesztette, következtethetni vélem, hogy a t. szerkesztőség is a közölt itéletekben nyert megoldást szerencsésnek és *véglegesnek* elfogadni *nem* hajlandó.

A járásbiróság indokolása tágabb látkörre, helyesebb felfogásra vall, mint a kir. itélő tábláé. A járásbiróság a törvény «intentiójának» és «ratiójának» azt tünteti fel, «hogy a *keresetmód folytatását mindenki részére lehetővé* akarta tenni a végrehajtás daczára is» és kiemeli az idézett §. *i), l), m), n), o), p)* és *r)* pontjait. Ámde a kiemelt, valamint a mellőzött pontok is arról tanuskodnak, hogy a törvény a keresetmód folytatásának lehetővé tételén kivül a *kegyelet* és *müvelődés* eszközeit is kivánta a végrehajtástól megóvni, mit különösen a kiemelt *i)* és *m)* pontok bizonyitanak.

A járásbiróság csak a keresetmód indokát fedezvén fel, meglehetős jóindulattal oldotta fel a zár alól azon tárgyakat, melyeket ő az ügyvédi keresetmód folytatásához szükségeseknek tartott, u. m. iróasztalokat, könyvállványt és 8 széket; ellenben egy álló iróasztalt, a Pallas-lexicont, az Athenæum-lexicont, a Szilágyi-féle Magyarország történetét, a «Régi Magyarország» czimü könyvet «tovább is foglalás alatt hagyta». Némi bus humor sugározza körül a részbeni elutasitás indokolását. Az álló iróasztalt, melyen rendesen a nagyrétü számlakönyvek vannak kitárva, vagy mely mellé akkor áll az ügyvéd vagy segéde, midőn a sok ülléstől majdnem megmerevedett vagy az orvos a sok ülést megtiltotta, a biróság «nem okvetlenül szükségesnek» találja az ügyvédi foglalkozáshoz. Annál kevésbé találja szükségeseknek az emlitett könyveket, «bár szorosan vett szépirodalmi munkáknak nem tekinthetők.» Vajon miféle könyveket tart a járásbiróság, de különösen a kir. tábla az ügyvédi foglalkozáshoz okvetlenül szükségeseknek? Bizonyára a törvényeket és rendeleteket. Hát a kommentárokat, a törvénynek *nem* teljes szövegét és nem §-jeleket tartalmazó rendszeres müveket vagy elméleti könyveket? Hátha az ügyvéd oly könyveket is tart, melyeknek czimlapjáról *nem, hanem csak a tartalmának beható tanulmányozása utján* lehet a jogéletre való vonatkozását fölismerni? Hol van a könyv szükséges voltának a *határa?* És vajon nem áll-e ma is azon axioma, hogy a jurisprudentia nemcsak «scientia justi ac injusti», hanem ezen felül még «notitia omnium rerum humanarum»?

Nem áll-e ezen követelmény különösen a modern ügyvédre nézve? Hiszen a törvény (1874. évi XXXIV. tcz. 19. §-a) egyenesen kötelességévé teszi az ügyvédi kamaráknak a korszerü reformok életbeléptetése iránti véleményadást és javaslattételt». Képzelhető-e ilyen magasztos hivatás betöltése a szoros jogi szakmán tul eső tudományágak tanulmányozása vagy legalább átlapozása nélkül? De a közönséges «keresetmódot» képező pervitelben is hányszor válik szükségessé: orvosi, mérnöki, épitészeti és egyéb technikai, sőt — horribile dictu — szépirodalmi (könyvkiadói) kérdések tanulmányozása és elbirálása.

Ezek szerint az ügyvéd könyvtárát már az anyagi «keresetmód» szempontjából is kellene megkimélni.

De megkimélendő az ügyvéd könyvtára az illető királyi itélő tábla által az 51. §-ból egyedüli mérvadó gyanánt elfogadott *m)* pontnál fogva is, mely szóról-szóra igy intézkedik: «tudósok és müvészeknek hivatásuk betöltéséhez szükséges könyvei, mintái és szerei.» Vajon a tudósok közé tartozik az ügyvéd? Az 1874: XXXIV. tcz 19. és egyéb §§-ai legalább *megkövetelik*, hogy *jogtudós* legyen; de követeli a hazai igazságszolgáltatás és a magyar társadalom érdeke is. Hogy az illető ügyvéd csakugyan tudós-e, azt kutatni a biróság hivatva nincsen, ép ugy, mint nincs jogositva kutatnia, vajon a megzálogolt festő csakugyan müvész-e? És valamint a festő és szobrász a hivatásuk sikeresebb betöltéséhez esetleg történelmi, hadterepi, orvos-boncztani és technikai tanulmányokat vélhet szükségeseknek, ki tilthatná meg ilyeneket a jogtudósnak? és ki akarná az ehhez szükséges könyveket számon kérni? eszmetársitásának irányt szabni? Egy lexicon? Hiszen ilyen, a vidéken ritkábban

[2] A budapesti kir. itélő tábla az 1896. évi november hó 13-án 7495/1896. B. sz. a. hozott itéletében ugyanis kimondotta, hogy: « . . . bár K. F.-né vádlott, mint takaritónő öt frt havi bérért foglalatoskodott néhai D. I.-nál, mégsem állott közöttük azon viszony fen, melyet az 1876. évi XIII. tcz. egyfelől a szolgálatadó gazda és másfelől a szolgálatban levő cseléd között fenállónak megállapitott; mert nevezett vádlott néhai D. I. által nem korlátoztathatott abban, hogy ugyanazon idő alatt, a mely alatt nála alkalmazásban volt, másoknál egyéb munkát ne teljesitsen, a mi pedig a cselédnél a gazda engedelme nélkül tiltva van és, mert, ha vádlott az utolsó . . . . évben kizárólag néhai D. I. gondozásával foglalatoskodott, ezt nem a havi 5 frt bérért s nem is a köztük fenállott megjelölt viszonyból kifolyólag, hanem azért tette, mivel az eljárási adatok szerint D. I.-t már hosszabb időn át lopkodta s a lopott pénzzel magát és foglalkozás nélküli férjét gond nélkül fentartotta, mihez képest egyéb keresetre utalva nem volt».

található egész könyvtárakat pótol vagy a mégis megrendelendő illető könyvek tekintetében utmutatást nyujt.

Figyelmet érdemel azon körülmény is, hogy mig a többször idézett 51. §-nak egyéb pontjai «keresetmód folytatását», «polgári rendeltetést» és «háznépe eltartását» emlegetnek», *egyedül a tudósokról és müvészekről szóló* m) *pont az, mely «hivatásuk betöltését» hangsulyozza, a mi nyilván tul megy a kenyérkereset munkáján.*

Másfelől vajon a szerencsétlenség bekövetkezése megfosztja-e a végrehajtást szenvedőt tudós voltától?

Mind ennek megfontolására az illető járásbiróság (talán a munkával való tulterheltetés következtében) nem tudott vagy nem akart emelkedni. És ime — a járásbiróság itéletét még tulzottan nagylelkünek találta a kir. itélő tábla és kimondotta azt, hogy csupán «az ügyvédi hivatás betöltéshez szükséges könyvek és irodai szerek»(!) nem foglalhatók le, mig ellenben a többi «felszerelési tárgyak» (iróasztalok, akta-állvány, székek) lefoglalhatók, mert — «másokkal pótolhatók». Ezen utóbbi indokolás érdekes ugyan, de sem a törvényben, sem más forrásban eddig nem olvastuk. Mert vajon mi pótolhatatlan? Vajon a fürészt, furót, reszelőt, a gyalut, a kalapácsot, üllőt, kaptafát nem lehet mással pótolni? és vajon a törvényeket tartalmazó könyveket és az irószereket (tollat, tintát, papirt) nem lehet-e másokkal pótolni? Hogyne lehetne! Csak legyen arra való pénze a végrehajtást szenvedőnek, még pedig rejtett pénze és midőn a lefoglaltakat pótolta, kérje meg a hitelezőt, hogy a pótló tárgyakat ne bántsa folytatólagos végrehajtással, mivel különben megint másokkal kellene «pótolni».

És mellékesen kérdezhetnők még: ha az ügyvédnek tanári vagy müvészi pályára készülő gyermekei vannak, kiknek a történelmi munkák vagy a lexiconok szükségesek, nem kellene e az idézett 51. §. *i)* pontja alapján a «taneszközöket» respektálni? vagy talán a kiküldött végrehajtó birálja el, hogy mely könyvet kelljen «taneszköznek» tekinteni?

Mindebből az tünik ki, hogy a biróság a törvény világos szavaival szemben csak akkor keresheti sikerrel a törvény «intentióját» és «ratióját», midőn kedvezményt kiterjeszteni, nem pedig akkor, midőn szükkeblü czélzattal a törvény kedvezményét megszoritani akarja.

Dr. Rónai János,
balázsfalvi ügyvéd.

Külföldi judikatura.

A tőzsdei különbözeti ügyletre vonatkozóan közlöm a *német birodalmi törvényszéknek* határozataiból a következőket:

706. Felperes tőzsdei ügyletekből eredő egyenleget érvényesit. Az ügyleteket alperes megbizásából a hamburgi tőzsdén saját nevében kötötte meg más hamburgi czégekkel, de alperessel szemben mindig önszerződő félként szerepelt. Alperes kifogása az volt, hogy tisztán árkülönbözeti az ügylet. A hamburgi törvényszék és az ugyanottani felebbviteli biróság marasztalták alperest. A német birodalmi törvényszék azonban feloldó határozatot hozott a következő alapon. Alperes azt adta elő, hogy felperes megbizottja beszélte őt rá tőzsdeügyletek kötésére. Egy társaságban együtt voltak és ott az mondatott, hogy szakértelem nem szükséges ilyen ügyletekhez, tisztán árkülönbözetről van szó, s ennek folytán alperes egy ott jelenlevő hölgy és egy birósági hivatalnok közös számlára gyapju, kávé, és czukor-ügyletet kötöttek. Alperes kőszénkereskedő, a ki gyapjuhoz, kávéhoz, czukorhoz mit sem ért. Ha tényleges szállitás ki nem záratott volna, ugy egyikük sem bocsátkozott volna az ügyletbe. Különben nem csupán az ügylet megkötésekor, hanem utóbb is kifejezetten megállapodtak a felek abban, hogy a tényleges teljesités ki van zárva, és ennek helyébe az árkülönbözet lép. A felebbezési biróság itt kifejti, hogy a modern tőzsdei forgalomban az ügyfél sohasem juthat abba a helyzetbe, hogy tényleg szállitania kell, ha nem akar, mert megvan mindenkor a lehetőség olykép rendezkedni, hogy csak különbözetről legyen szó. Ehhez a másik fél beleegyezése nem is kell, mert hiszen mindenkor vehet ő a tőzsdén mástól, és adhat el másnak s ezt az árut avagy pénzt arra használhatja fel, hogy azzal más ügyletet tényleg teljesit: átvesz vagy fizet. A felebbezési biróság azonban összezavar két fogalmat. Az a kereskedő ugyanis, a ki vesz nyerészkedési czélzattal, az áru forgalomba hozásán akar nyerni. Ez az üzlet gazdasági, szükséges és — legalább nagy átlagban — közgazdaságilag produktiv. És azért természetes, hogy a jog megadja a kereseti jogot a vételügyletből eredő érdek elérésére. A kereskedő akkor sem tagadja meg azt a rendeltetését, hogy az áruforgalomnak szolgál, ha a helyett, hogy maga veszi át az árut, utasitja a maga eladóját, hogy helyette másnak szállitson, a kinek ő az árut eladta, és ha a helyett, hogy a maga pénzével fizetne, fizettet az ő vevője által. De a tőzsdei játékosnak kezdettől fogva közönyös az áruforgalom. Ő is nyerni akar, de nem az által, hogy más kezekbe juttatja az árut, hanem pusztán annak folytán, hogy bezsebeli a mai és a jövő árfolyam közti különbözetet, a nélkül, hogy megterhelné magát a forgalomba hozásnak fáradságával és veszélyeivel. Őt nem érdekli az, hogy lesz-e a piaczon egyáltalán oly faju és mennyiségü áru, mint a minőről szerződik, és hogy nem is lesz annyi pénze, hogy kifizethesse, neki elég, ha bizományosra akad, a ki nehány százaléknyi fedezet ellenében elvállalja az ő megbizását oly mennyiségek és összegekre vonatkozó ügyletekre, melyek az ő vagyonát messze meghaladják. Mert csak ily módon nyerhet sokat, és a játékos mindig reméli, hogy nyerni fog. Az ő szándékának legjobban megfelelne olyan szerződés, mely pontosan azt jelentené ki, a mire irányul. De mert az a dekorumnak meg nem felel, ennélfogva szállitási szerződés köttetik, szinleg azzal a kifejezett vagy hallgatólagos mellékkikötéssel, hogy nem tényleges szállitás fog eszközöltetni, hanem a különbözetek kiegyenlitése. Az objektiv jognak jó oka van arra, hogy megvonja a kereshetőségi jogot az ilyen ügylettől, a mely közgazdaságilag haszonnélküli és társadalmilag veszélyes. A felebbezési biróság érthetetlennek mondja, hogy valaki két effectiv-ügylet helyett egy játékügyletet kössön. Ha ez az érvelés helyes volna, akkor tisztán árkülönbözeti ügyletek egyáltalán nem fordulnának elő. És tényleg néhány év előtt ezt az állitást gyakran hallottuk. De a birodalmi törvényszék a maga gyakorlata körében meggyőződött arról, hogy határidőüzletek mint tiszta árkülönbözeti üzletek a tőzsdéken nagyon jelentékeny mérvben köttetnek és hogy utazóügynökök a tőzsdei forgalomban nem jártas egyéneket egyenesen azzal a nyilatkozattal vettek rá ily ügyletkötésre, hogy a tényleges szállitás ki lesz zárva, és csupán a különbözetek lesznek kiegyenlitendők. A való élet tehát a felebbezési biróság által levont eredménynyel meg nem egyezik, az árkülönbözeti ügylet nem is ugy köttetik meg, hogy csak a megkötés és a véghatáridő árfolyama a fontos, mert rendszerint ki van az kötve, hogy ha időközben nagy az árhullámzás, a bizományos ujabb fedezetet követelhet, különbeni azonnali lebonyolitás terhével. A felebbviteli biróság szerint az fogalmilag lehetetlen, hogy a bizományi szerződés tisztán árkülönbözeti ügyletté alakuljon, mert a megbizás maga sohasem lehet tiszta árkülönbözeti ügylet, játékszerződés. Ennek az érvelésnek körülbelül az a jelentősége, mintha fogalmilag lehetetlennek mondanók azt, hogy a bizományi szerződés vételügyletté alakuljon. Jogi jelentőséggel az ilyen érvelések nem birnak. Mert nem az a lényeges, hogy a szerződő felek hogyan nevezik el az ügyletet, hanem csak az, hogy mi annak a tartalma. Ha a bizományos mint önszerződő beléphet az ügyletbe, miért ne léphetne be a reábizott különbözeti ügyletbe, mint önszerződő? A bizományos nem kap tényleges vételre utasitást, hanem arra, hogy ugyanaz az eredmény álljon be, mintha a bizományos olyan utasitást kapott volna. Ez az ügylet ép ugy birálandó el, mintha nem a bizományi forma választatott volna. Az is közönyös, hogy ilyen esetben a bizományos tényleg létesit-e fedezeti ügyleteket s hogy ez utóbbiak effektiv ügyletek-e, vagy csak különbözetiek. Ezen ügyletekből ismét csak különbözetek erednek, a melyek fedni fogják az előző különbözetet. A mig a megbizó önkényt teljesit, addig az ily bizományi ügylet alakjában létesült különbözeti ügylet ép ugy bonyolódik le, mint a valóságos bizomány. De folyton gyarapodó veszteségek oly próbára tehetik a megbizót, a mely erején tulmegy. Ha ekkor megtagadja a fizetést és a perben azt hozza fel kifogásul, hogy a tényleges szállitás elejétől fogva ki volt zárva, akkor a biró köteles megvizsgálni, hogy való-e ez az állitás, és nem térhet ki ily jogilag fontos tények elől általános elmélkedésekkel. (1894. évi 310. sz. a.)

707. Az árkülönbözeti ügylet feltételezi a tényleges szállitásnak kifejezett vagy hallgatag kizárását. Az a körülmény, hogy a megbizó vagyontalan, egymagában nem döntő, habár fontos lehet a felek szerződési akaratának a kipuhatolása tekintetében. (1895 ápr. 2.)

708. Ha a megbizó értékpapirok vételére vagy eladására adta az utasitást, akkor neki kell bizonyitania azt az állitását, hogy tiszta árkülönbözeti ügylet létesült. Ha képes ezt bizonyitani, ugy az ügyletből kifolyóan érvényesithető igény nem keletkezik, mert az jogilag tilos és ennélfogva hatálytalan ügylet. Különbözeti ügylet nemcsak kifejezett megállapodás alapján létesülhet, hanem hallgatag és konkludens cselekményekből levonhatólag is. A nyerészkedési czélzat nem megkülönböztető jel, mert az minden kereskedelmi ügyletnél megvan. Abból sem lehet következtetést vonni a különbözeti ügylet fönforgására, hogy az eladott értékpapirok az eladónak meg nem voltak, és nem is rendelkezett annyi pénzzel, hogy azokat megszerezhette volna, mert a mai tőzsdei berendezések mellett beszámitás utján könnyü a fedezés, ha csak az árkülönbözettel rendelkezik a fedező. A vevőnek sem kell annyi pénzzel birnia, hogy tényleg kifizethesse az egész árumennyiséget, csak birjon annyival, hogy a különbözetet kiegyenlithesse. Abból sem folyik a tiszta árkülönbözeti ügylet fönforgása, hogy a könyvkivonatban a vevő csak az egyenlegekkel terheltetett meg. A kereskedelmi könyvelésben nincsenek arra határozott elvek és szabályok, hogy a tényleges és a különbözeti ügyletek más-más módon könyveltetnének el. A játék kifogása ellen szól az a tény, hogy a bizományos a reábizott ügyleteket tényleg effektuáltatta és azokból eredő kötelezettségeit teljesitette, a miből világosan folyik, hogy ő a megbizásokat nem játékra irányulóknak fogta fel, mert különben káros koczkázatot vállal el azzal, hogy neki fizetnie kell, de mégsem kap a kiadásai megtérítésére irányuló érvényesithető igényt. Ezen ügyletekből eredő követelésből tehát a kereshetőségi jogot megvonni nem lehet. (1895 május 10.) *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Az 1792-iki Btk.-javaslat** egyes részleges intézkedései tárgyában szakkörökből levélileg oly sok kérdést intéznek hozzánk, hogy tekintettel ezen érdeklődésre, jónak látjuk a bevezető részt jelen számunk mellékletén teljes szövegében lenyomatni. Kétségtelen, hogy ezen javaslat a felfogás eredetisége és tisztultsága tekintetében vetekedik az 1843-iki javaslattal s csak örömünket fejezzük ki, hogy a javaslat iránt különös érdeklődés mutatkozik. Bárcsak lehetséges volna valami módon az egész javaslatot közrebocsátani.

— **A kir. Curia büntető szakosztálya** 1897 febr. 5-én teljes-ülést tart. Tárgy:

I. *Megvitatása és eldöntése* a kir. Curia I. büntető tanácsának f. é. január 8-án és a kir. Curia III. büntető tanácsának f. é. január 9-én tartott zárt üléseiben hozott ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatok fenforgása alkalmából felmerült következő büntetőjogi *vitás elvi kérdésnek:*

«Megilleti-e a kir. ügyészt a felebbvitel joga törvényszék hatáskörébe tartozó büntető ügyben hozott oly végzés ellenében, mely a büntető eljárást egyedül a sértett fél visszavonható inditványára üldözendő büncselekmény tárgyában szünteti meg és melyet a sértett fél nem felebbezett?»

«Mily befolyása van eme kérdés eldöntésére annak a körülménynek, hogy az eljárás tárgyául szolgáló büncselekmény az 1853. évi julius 29-én kelt büntető perrendtartás szerint birálandó el?»

Előadók: *dr. Schedius Lajos* és *Németh Péter*, curiai birák.

— **A felterjesztés hiánya.** *A m. kir. Curia:* Pénzhamisitással vádolt D. J. s társai elleni bünügyben itélt: A kir. tábla itélete az abban felhivott indokok alapján oly szorosabb meghatározással hagyatik helyben, hogy D. J. fogva levő vádlott fegyházbüntetése a mai naptól számitandó. Miről az eljáró budapesti kir. törvényszék tekintettel arra, hogy felterjesztő jelentésében fel nem emlitette azt, hogy R. J. és D. K.-né is voltak vizsgálati fogságban, oly figyelmeztetéssel értesittetik, hogy a bünvádi ügyviteli szabályok 117. §-ának ide vágó rendelkezését mindenkor szem előtt tartsa. (1897 január 8. 11720. sz. a.)

— **Az egri jogakadémián** következő speciál-kollegiumok tartatnak: Törvényszéki orvostan. Dr. Glósz Kálmán. — Nemzetközi magánjog Dr. Kiss István. — Bányajog. Dr. Csutorás László. — Államszámviteltan. Dr. Kerekes Arvéd. — Észjogi repetitorium. Dr. Martinovich József. — A büntető itéletek végrehajtása. Dr. Martinovich József. — A kihágási büntetőtörvénykönyv. Dr. Martinovich József. — Csőd- és telekkönyvi rendtartás. Dr. Hubert János. — Államadósság. Dr. Kerekes Arvéd. — Mezőipar. Dr. Kerekes Arvéd. — Kánoni büntetőjog. Dr. Udvardy László. — A statisztika elmélete. Dr. Falcsik Dezső. — A hazai gazdasági élet igazgatása. Dr. Falcsik Dezső. — Magyar magánjogi praktikum. Dr. Csutorás László. — Római magánjogi praktikum. Dr. Rátvay Géza. — Alkotmányunk fejlődése a mohácsi vész óta. Dr. Udvardy László. — Igazságügyi közigazgatás. Dr. Falcsik Dezső. — Nemzetközi büntetőjog. Dr. Martinovich József.

— **Az eperjesi jogakadémián** a most kezdődő második félévben következő speciál-kollegiumok tartatnak: Müvelődéstörténet. Dr. Horváth Ödön. — Európai államok legujabb története. Dr. Szlávik Mátyás. — Bölcseleti ethika. Dr. Szlávik Mátyás. — Bölcsészettörténet (II. rész: Uj-kor). Dr. Szlávik Mátyás. — Törvényszéki orvostan. Dr. Breyer Adolf. — Közegészségtan. Dr. Lakner Árpád. — A család, magántulajdon, állam a történet előtti korban. Glós Károly. — Bányajog. Schulek Gusztáv. — A közigazgatási birósági szóló 1896: XXVI. tcz. magyarázata. Dr. Sarudy Vilmos. — Államszámviteltan. Dr. Sarudy Vilmos. — Az idegen váltóról. Dr. Sztehlo János. — Váltó- és kereskedelmi jogi gyakorlatok. Dr. Sarudy Vilmos. — Jogbölcseleti nemzetközi jog. Dr. Horváth Ödön. — Törvényszéki elmekórtan. Dr. Pelech E. János. — A találmányi szabadalmakról szóló 1895: XXXVII. tcz. magyarázata. Dr. Sarudy Vilmos.

— **Cultus disparitas.** (A belügyminiszternek 113524/96. sz. alatt Ny. vármegye alispánjához intézett rendelete.) N. Manó izraelita vallásu magyar állampolgárnak és K. Franciska róm. kath. vallásu osztrák állampolgárnak Magyarországon kötendő házasságuk kihirdetése alól való felmentését 1896. évi deczember hó 3-án 41237. sz. a. kelt határozatával megtagadván, ezen megtagadó határozatát azzal indokolta, hogy a tervezett házasságot Magyarországon sem kihirdetni, sem pedig megkötni nem lehet, mert az osztrák polgári törvénykönyv 64. §-a, mint az osztrák állampolgárnőnek az 1894. évi XXXI. tcz. 108. §-a értelmében figyelembe veendő joga szerint, keresztények és nem keresztények egymással házasságot nem köthetnek. Annak megemlitése mellett, hogy a nevezett házasulókat a kihirdetés alól felmentettem, figyelmeztetem (Czimedet), hogy a felmentést megtagadó határozatának indoka törvényben gyökerező alappal nem bir, mert az osztrák polgári törvénykönyv 64. §-ában foglalt cultus disparitas akadálya csak azon esetben lenne az 1894. évi XXXI. tcz. 108. §-ánál fogva figyelembe veendő, ha osztrák férfi akarna magyar nővel házasságot kötni, ha ellenben, — mint a jelen esetben is — a menyasszony osztrák, a vőlegény magyar állampolgár, akkor a cultus disparitas akadálya tekintetbe nem vehető, mert ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel köt házasságot, az 1894. évi XXXI. tcz. 109. §-a értelmében a nőnek csak kora és cselekvő képessége itélendő meg saját hazájának törvénye szerint, minden egyéb tekintetben pedig kizárólag a magyar törvény irányadó.

— **Hatáskör megállapitása, libáknak kutya által történt megfojtása miatt inditott ügyben.** A kir. miniszterium a S. Antal huszti lakos ellen idegen szárnyasállatoknak az ő kutyái által történt megfojtása miatt folyamatba tett ügyben Mármaros vármegye alispánja, mint másodfoku kihágási biróság és a mármarosszigeti kir. törvényszék között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1896. évi julius 22. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* Sz. Antal huszti lakos azzal van terhelve, hogy szabadon csatangoló két kutyája E. Ferencz huszti lakosnak 7 drb libáját és özv. T. Jánosné huszti lakosnak 6 drb libáját megfojtotta s ez által az előbbinek 3 frt 50 kr., az utóbbinak pedig 2 frt 10 kr. kárt okozott. A károsultak feljelentése alapján Mármaros vármegye huszti járásának főszolgabirája 1895 julius 25-én 610. és 605. kih. sz. a. hozott itélettel a panaszlottat a kir. belügymi-

niszter által 1886. évi november hó 15-én 62,847. sz. a. kelt rendelettel jóváhagyott megyei ebtartási szabályrendelet 18. §-a alapján 5 frt pénzbüntetésre és kártérítésre itélte. Mármaros vármegye alispánja azonban 1895 szeptember 12-én 224. kih. sz. a. kelt határozattal a főszolgabiró itéletét hatáskör hiányából feloldotta s az iratokat a kir. bírósághoz tétette át; mert ingó vagyon megrongálásának vétségét látta fenforogni. Minthogy a mármarosszigeti törvényszék az 1895. évi deczember 7-én 7044. sz. a. érdemben hozott jogerős végzésével kimondotta, hogy a szóban forgó cselekmény sem az idegen ingó dolog megrongálása vétségének, sem a kir. bíróságok hatáskörébe utalt más büntetendő cselekménynek ismérveit nem foglalja magában, miből kifolyólag a panaszosok feljelentését is mint bünvádi eljárásra alkalmatlant félretette s az okiratat a fenforogni látszó kihágás elbirálása végett a közigazgatási hatósághoz visszaküldötte: a jelen esetben már csak az képezheti elbirálás tárgyát, vajon a fenforogni látszó s a megyei ebtartási szabályrendeletbe, esetleg a Kbtk. 122. §-ába is ütköző kihágás tényelemei nem forognak-e fen? Ezen kihágások elbirálása azonban az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. és 5. pontjai értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik; ennélfogva a szóban forgó ügyben is az eljárásra a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapitani. (40,034/96. I. M. sz. a.)

— **Megjelent.** Állami önkormányzat. Akadémiai székfoglaló értekezés. Irta dr. Kunz Ignácz, a kolozsvári egyetem tanára. Visszatérünk reá.

Nemzetközi Szemle.

— **Stooss a rendőri felügyeletről** előadást tartott a bécsi egyetemen, melyben bebizonyitani igyekezett, hogy ez intézmény ellenkezik a közbiztonsággal és a büntető igazságszolgáltatással. A büncselekmény miatt elitélt egyén kiszabadulása után amugy is nehézségekkel küzd, hogy becsületes keresményhez jusson. A rendőri felügyelet, mely szabad mozgását akadályozza, mely a rendőrséggel folytonos érintkezésben tartja, egyenesen kizárja, hogy rendes foglalkozást kezdjen. Az iparos pl. bizonyára nem fog oly segédet tartani, kihez a rendőrség minden ok nélkül bármikor ellátogathat. Az intézmény előnyei tehát épen nincsenek arányban hátrányaival. «Azt hiszem — mondja Stooss, — hogy az állam müködésének egész másra kellene irányulnia, t. i. az elitéltnek lehetővé kellene tennie a társadalomban való érvényesülést. Ennek segélyével a legelvetemültebb gonosztevőből is becsületes ember válhatnék, mig a rendőri felügyelet legtöbb esetben bünbe hajtja.» A tudós professor kritikája tulszigoru, mert nem az intézményben van a hiba, hanem a végrehajtásban, mely gyakran felesleges zaklatássá fajul. *V. R.*

— **A sajtó utján elkövetett becsületsértésre** nézve az osztrák képviselőházban *Jaworsky* azt az inditványt tette, hogy e deliktum 1. szigorubb büntetéssel sujtassék, 2. elvonassék az esküdtszék hatásköréből.

— **Poroszországban** nagy a panasz a miatt, hogy az uj fizetési törvényben is olykép történt a szabályozás, hogy a közigazgatási hivatalnok ugyanazon rangban megelőzi a birót.

— **A kölni és a müncheni jogászegyletek** valóságos tanfolyamot nyitnak a polgári törvénykönyv tanulmányozására.

— **A zürichi kanton** 120 szavazattal 22 ellen elhatározta, hogy a nőknek megengedi az ügyvédi gyakorlatot. Férjes nőknél a férj beleegyezése szükséges.

— **Botbüntetés.** Mittelstädtnek és kevésbé hires elvtársainak bizonyára örömet okoz az az eset, melyet az angol parlamentben is szóvátettek. A carlisle-i fogházból az administratio hibája folytán egy Almond nevü fogoly megszökött. Csakhamar sikerült őt megfogni és visszaszállitani. A «visiting comittee» fegyelmileg megvesszőzésre itélte, melyet oly lelkiismeretesen hajtottak végre, hogy a fogház falain kivül is hallották a jajveszéklést. I. A. *Pease* parlamenti tag interpellált ez ügyben a Prisons Act-ra hivatkozván, mely csak erőszakoskodás (personal violence) esetében engedi meg e büntetést. A belügyminiszter kiemelte válaszában, hogy bár maga sem tartja helyesnek a törvényt, utóbbi mégis megengedi, hogy a felügyelő-bizottság birói tagja (visiting justice) discretio szerint itéljen. Minthogy a szökevény különben is rosz jellemü, helyesen itélték el 18 botütésre, bár egyébként szökés kisérletéért ez tulszigoru büntetés volna. Az ütések nem is okoztak különös fájdalmat, (ironikus derültség az ellenzéken), mert azok kiállása után a fogoly nyomban felöltözött és tovább dolgozott. Minthogy tehát a büntetés egészen törvényes, a kormánynak nincs oka közbelépni. — Ugyanitt említünk meg egy más szökési esetet, mely a dartmoori fegyházban történt, hol egy Carter nevü elitéltet a felügyelők egyike szökés közben lelőtt. Ez is interpellatio tárgya volt. Sir. W. *Ridley* válaszában kijelentette, hogy a common law-nak elfogadott szabálya (stated by the received authorities and affirmed by successive opinions of the law officers of the Crown), hogy a menekülő megölése a jogosult ölések közé tartozik. Hogy más mód nem volt-e a menekülés meggátlására, azt a coroner's jury (erőszakos halálesetekben eljáró tisztviselő s a melléje rendelt külön esküdtszék) dönti el s egyben megállapitja, hogy van-e eljárásnak helye? Egyébként a belügyminiszter maga is óhajtandónak véli, hogy az őröket oly fegyverekkel lássák el, melyek nem egykönnyen okozhatnak halált. *V. R.*

— **Rabsegélyző egyletek Angliában.** A hivatalos jelentés, mely a napokban jelent meg, konstatálja, hogy 1887 január 1-je óta Angliában és Walesben minden fogház vagy fegyházra jut egy külön egyesület, mely a szabaduló elitélteket segélyezi. Az 1896-ik év folyamán 26,000 büntetését kitöltött egyén jutott egy vagy más módon segélyhez, annak daczára, hogy az egyletek egy részének müködése nem sikeres. Utóbbi tény által inditatva ajánlja a jelentés, hogy az egyletek a Home Office-ban nyilvántartassanak és ellenőriztessenek. Minden egylet legyen köteles évenként egy közgyülést s havonként egy bizottsági gyülést tartani s jelöljön ki egy vagy két tagot, kik hetenként egyszer meglátogassák a fogházat a sürgős esetekben való intézkedés végett. A segélyezés módja nagyon különböző. Egyes egyletek szerszámokat, nyersanyagot, ruhákat, vasuti jegyet adnak, mások pénzt, de nem a kiszabadultnak, hanem megbizható rokonok vagy barátok kezéhez, husz egyesület azokat, kik utra indulnak, élelemmel látja el, 28 egylet pedig lakást nyujt azoknak, kik erre rászorultak, főleg azonban arra törekszenek, hogy alkalmazást szerezzenek a szabaduló raboknak, bár ez sok helyen a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Mindazon egyletek, melyek a szabadultak kivándorlását mozditották elő, egyetértenek abban, hogy ez a segélyezés legjobb módja. Sajnos, a magyarországi rabsegélyző egyletekről ily egységes kimutatás nem jelenik meg s igy nincs is módunkban őket az angol egyletekkel összehasonlitani, bár alig hiszszük, hogy az összehasonlitás a mi javunkra ütne ki.

— **A Kongó állam büntetőtörvény-novelláját** a napokban adta ki rendeletileg Lipót belga király. A törvény három fejezetből áll s főbb intézkedései a következők: A ki felhasználva a benszülöttek babonás hitét, ezeknek a N'Kasszanak nevezett mérget szolgáltatja, vagy tudva annak elkészitésében segédkezik, a mennyiben cselekménye halált okozott, halállal büntetendő. A ki valamely emberi lény holttestét megcsonkitja, két hónaptól két évi terjedhető fegyházzal és 25 franktól 500 frankig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A ki — eltekintve a gyilkosság és emberölés eseteitől — kannibalismusban résztvesz, vagy azt elősegiti, hat hónaptól három évig terjedhető fegyházzal és 100-tól 1000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Reánk nézve csak a halottcsonkitásra vonatkozó intézkedés birhat érdekkel, miután ez irányban az európai büntető-törvények közül egy sem tartalmaz intézkedést. A magyar Btk. 273. §-ába e cselekmény bele volna ugyan magyarázható, de a 261. §. szerint kiszabandó büntetés már azért sem volna kielégitő, mert a sérelem tárgya itt voltakép nem az elhunyt becsülete, hanem a kegyelet s hasonló okokból nem alkalmazható a Btk. 420. §-a sem. (V. ö. Illés III., 432. lap, jegyzet.) Nem mondhatnók helytelennek, ha sokat vajudó novellánk pótolná a törvény kétségtelen hiányát.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 6-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melyen folytattatni fog a javitó-intézetekről megkezdett vita. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Gruber Lajos, dr. Doleschall Alfréd, Budinszky Károly. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1897 február 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az esküdtszék hatásköre sajtó-ügyekben. *F.* — A székesfehérvári javitó-intézet. KRAJTSIK SOMA székesfehérvári javitó-inté zeti igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az igazolási keresetek kompetentiája. Dr. GULLYA LÁSZLÓ kézdivásárhelyi kir. törvényszéki birótól. — Lehetséges-e a békéltetés megkeresés utján? Dr. MÁRKUS DEZSŐ kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A jog- és államtudományi kar tanrendje az 1896/97. tanév második felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az esküdtszék hatásköre sajtó-ügyekben.

A hirlapirók mozgalmat inditottak a bünvádi eljárás életbeléptetési törvényjavaslatának azon határozmánya ellen, melylyel az esküdtszék és a törvényszék elé tartozó sajtóügyek közt a határvonalat megjelöli.

A törvényjavaslat szerint a sajtóügy a törvényszék elé tartoznék, ha a rágalmazás vagy becsületsértés *magánegyén ellen* van irányitva. A czélzat az, hogy a tisztán magánérdekü ügyek az esküdtszéktől elvonassanak.

Mi részünkről a czélzatot helyeseljük, de a kettéválasztást elhibázottnak tartjuk.

Ez a szerkezet nemcsak a magánérdekü ügyeket választja ki az esküdtszéki hatáskörből. Magánegyénekről is állithatók oly tények, melyek a közérdekkel a legszorosabb kapcsolatban vannak. Gondoljunk csak némely részvénytársasági vagy szövetkezeti üzelmekre, orvosi, ügyvédi, mérnöki, épitészi ügyekre, hol néha egész vidék szenved egy-egy ember lelkiismeretlensége miatt. Ha ily esetben a sajtó közege fellép és per lesz belőle, nem tárgyalható az ügy a bagatell-sajtóügyek módjára.

Másrészt a miniszteri szöveg az esküdtszéknél hagy igen sok aprólékos sajtóvétséget, milyenek a köztisztviselők magándolgaiból származó kérdések. Mikor pl. a községi jegyző ellen valamely vidéki lap Nyilt-terében követnek el becsületsértést, ez a miniszteri javaslat szerint esküdtszék elé tartoznék.

Mutatja a pár példa, hogy a kettéválasztás helytelen alapon nyugszik; nem a cselekmény sulyosságát és jellegét veszi alapul, hanem egyes-egyedül a *személyi* mozzanatot, a mely igen számos esetben teljesen közömbös.

De ennél még sokkal fontosabb egy másik tekintet.

Ha a magánegyének ellen intézett «támadásokat» kiveszszük azon bíróság köréből, mely előtt a sajtó emberei bizonyos megnyugvással képviselik álláspontjukat, akkor azt elérjük ugyan, hogy a sajtó kerülni fogja a magánegyénekkel való foglalkozást, de épen mivel ezen térről leszorul, a dolog természeténél fogva a sajtó bizonyos organumai annál nagyobb vehementiával fogják felkarolni a köztisztviselők közérdekü és nem közérdekü dolgait. Mihelyt a sajtó a kivételes bíróság jótéteményét csak a köztisztviselővel szemben élvezi, minden eset felmerülése alkalmából ezen szempont szerint fogja némely hirlapiró eldönteni, hogy a támadásba belemenjen-e vagy ne.

A kik tehát a törvényjavaslat szerkezetét ajánlják, a köztisztviselőket a sajtóval szemben még jobban exponálják, mint a mennyire eddig exponálva voltak, azon magánegyéneket pedig, a kiknek müködése a közérdeket sok esetben épugy érinti, mint a köztisztviselőé, indokolatlanul kivételes védelemben és immunitásban részesitik.

Mi részünkről — hogy röviden jelezzük álláspontunkat — tisztán a tárgyi mozzanatot vennők kiindulásul, s e tekintetben a ketté osztást teljesen a Btk. 263. §-ára alapitanók mint a mely az exceptio veritatis szempontjából osztja két csoportra a rágalmazási és becsületsértési cselekményeket

Megadja e §. az exceptio veritatist, ha a sértett fél közhivatalnok *s az állitás hivatásának gyakorlatára vonatkozik*, vagy ha a vádlott igazolja, hogy állitásának czélja a *közérdek megóvása* volt.

A mi javaslatunk ennek negativuma volna, mivel arról van szó, hogy a nem-közérdekük választassanak ki. A szöveg a törvényjavaslatba illesztve igy hangzanék:

18. §. A kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak:

1. . . . .

2. a nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés, ha a sértett fél közhivatalnok s az állitás vagy kifejezés nem vonatkozik hivatásának gyakorlatára, vagy ha a vádlott a vádtanács előtt nem valószinüsiti, hogy állitásának czélja a közérdek megóvása volt.

Ez ugyanaz a szöveg, melyet e sorok irója a miniszteri szakértekezleten előterjesztett.

A szerkezet alapján természetesen a ketté osztást a vádtanács teljesitené. *F.*

A székesfehérvári javitó-intézet.

Az 1878. évi V. tcz. 27. §-ának rendelkezéséhez képest a fiuk befogadására szolgáló harmadik kir. javitó-intézet Székesfehérvár sz. kir. város területén 1895-ben állittatott fel.

Az intézet a város végén, nem messze a vasuti indóháztól egy, az utóbbihoz vezető ut mellett fekszik. Jobbról, vagyis észak-nyugati oldalról a lovassági laktanyával, balról a jelenleg müködésben nem lévő szeszgyárral, melytől egy mély árok és a városi szőlőhegyre vezető ut által van elválasztva, hátsó oldalán pedig szántóföldekkel határos.

A város által ingyen átengedett 3·4632 hektárnyi térfogattal biró telken az intézet czéljaira 9 épület áll fen, u. m.: *a)* egy egyemeletes igazgatói laképület, *b)* egy egyemeletes laképület a családfők és felügyelők részére, *c)* három egyemeletes pavillon 6 növendék-család számára, *d)* egy földszintes ima- és iskolaház, *e)* egy földszintes kezelési épület, *f)* egy földszintes igazgatósági és zárkaépület, *g)* egy földszintes kórházi épület. Ezeken az épületeken kivül a növendékek pavillonjaihoz közel egy-egy szin festett faépület is létesittetett az iparokhoz szükséges anyagok és eszközök elhelyezésére. Vannak az intézetnek még fásszinei, jégverme, disz- és zöldséges kertje, játszó- és tornatere, gazdasági udvara és két virágháza.

Az egész épületcsoport három oldalról 2·20 méter magas téglafallal, a negyedik, vagyis az utcza felőli oldalról pedig téglaoszlopokkal erősitett, barnára festett, ugyanily méretü léczkeritéssel van körülzárolva. A zöldséges kert, a játszó- és tornatér, valamint az ezek mellett lévő gazdasági udvar három oldalról 3 méter magas, barnára festett léczkeritéssel,

a negyedik, vagyis az intézet felőli oldalon pedig a fenebb emlitett téglafallal van bekeritve. Bejáratul egy nagyobb s ettől jobbra egy kisebb kapu szolgál. Bejövet balkézre esik az igazgatói laképület, jobbra pedig a családfők és felügyelők részére szolgáló laképület. E két épület mögött terül el a diszkert, melynek végén egy 1·40 méter magas, barnára festett léczkerités van alkalmazva, ugy hogy a tulajdonképeni intézet belsejébe csakis ezen keritès kapuján át lehet jutni.

A három pavillon, vagyis a növendékek munka- és hálótermi épületei symmetrikusan a beépitett terület közepén és két oldalán vannak elhelyezve. A pavillonok közti terület közepén áll az ima- és iskolaház, ennek háta mögött a kezelési épület s két oldalt, vagyis balra az igazgatósági és zárkaépület, jobbra pedig a kórházi épület.

A három pavillon mindegyike 40·90 méter hosszu és 14·30 méter széles s két 20—20 főből álló növendék-család befogadására szolgál. E három épületben hat család, összesen tehát 120 növendék helyezhető el. Az egy-egy pavillonba befogadható két család mindenikének külön-külön udvarfelőli bejárata s az emeletre is külön lépcsője van. Egy-egy család helyiségeit földszint a munkaterem, mely mindkét hosszoldalon ablakokkal van ellátva, e mellett a családfő szobája; az emeleten pedig a hálóterem és a felügyelő hálószobája képezik. A hálótermek az ágyak czélszerü elhelyezése és a helyiségek felfüthetése czéljából csak a nagy udvar felőli hosszoldalon vannak ablakokkal ellátva, ezen felül azonban a légáramlat fokozása végett a két homlokfalban is van egy-egy ablak. A hálótermek előtti fülkeszerü bejárati térség a növendékeknek mosakodó helyül szolgál, s hogy azt tisztán és szárazon lehessen tartani, terrazzo burkolattal van ellátva. A mosdótálak az oldalfalba erősitett könyökvasakon le- és felmozditható vaskeretekbe vannak illesztve. Az árnyékszékek a háló- és munkatermekkel közvetlen összeköttetésben állanak, hogy a növendékek e helyütt is felügyelet alatt legyenek tarthatók. A lépcsők alatti fülkék tisztogatási eszközök tartására kamráknak rendeztettek be. A munkatermek előtt tágas verandák vannak felállitva.

Az ima- és iskolaház csak három helyiséget foglal magában. Ezek akként osztattak be, hogy középen van a kápolna, ettől jobbra és balra pedig egy-egy tanterem.

A kezelési épület közepén foglal helyet a 3-ik tanterem, mely mellett jobbra és balra két bejárat van, melyek közül a jobboldali az ezen épületben elhelyezett 4-ik tanteremhe, egy itt levő raktárba és az öltöző szobán át a téli fürdőbe vezet. A baloldali bejárat mellett vannak elhelyezve a gazdasági helyiségek, u. m. a főző- és mosókonyha, élelemtár, a cselédszoba és a szakácsné szobája. A mosókonyha mellett kényelmes lépcső vezet fel az ezen épület kimagasló részében létesitett ruhaszáritóba. Ezen lépcső alsó folytatásában vannak az intézet pinczehelyiségei.

Az igazgatósági és zárkaépület az igazgató, a gondnok és az irnok számára három irodai helyiségből, egy felügyelői szobából és tiz magánzárkából áll.

A kórházi épület a telek keleti oldalán fekszik és 14 beteg elhelyezésére szolgál. Két nagyobb kórterem egyenkint 6—6, egy külön folyosóval elválasztott kisebb szoba, mely a ragályos betegek számára rendeztetett be, két beteg felvételére alkalmas. E három beteg-szobán kivül van az épületben még egy orvosi és betegápolói szoba és egy konyha. A kórtermek ablakai délkeletre nyilnak, az itt uralkodó északnyugati légáramlat pedig a kórszobákból kipárolgó levegőt nem engedi az intézet többi épületeibe és udvaraiba jutni.

A növendékek tartózkodására rendelt helyiségek mind kellő szellőztetési készülékkel vannak ellátva. A munka-, háló- és tantermekben, a kórházi szobákban külső levegővel való szellőztetéssel egybekötött szabályozható töltővaskályhák, a többi szobákban oszlopos öntött vaskályhák alkalmazvák.

A fürdőkályha és a mosókatlanok a száritópadláson elhelyezett viztartóból nyernek vizet, mely viztartó az épület alapsorában felállitott lenditőkerekes kézi szivattyuval tápláltatik. Ugyanezen viztartány a főző- és mosókonyhában levő vizkagylókhoz, valamint a betonból készült téli fürdőmedenczéhez is szállitja a vizet. Ez utóbbi medenczének hideg vizzel való ellátása a szivattyu segélyével közvetlen a kutból történik. A meleg vizet részben a fürdő-kályha, részben pedig a három mosóüst szolgáltatja, melyek mindenike külön áll a fürdővezetékkel összeköttetésben.

A gazdasági udvaron vannak a fásszinek, egy-egy szemét- és hamutartány, egy mészgödör és a jégverem.

Az intézetnek négy belső udvara van. Ezeknek egyike az igazgatói és a családfői laképületek körül terül el; a másikat, mely sorakozó tér gyanánt szolgál, a harmadik számu pavillon, az ima- és iskolaház, az igazgatósági épület és a kórház határolják; egy kisebb udvar a kezelési épület előtt és egy annak háta mögött van.

Az intézet részére szükséges vizet öt kut szolgáltatja: egy a családfői laképület mellett, egy a sorakozó téren, egy a kezelési épület háta mögött, egy a téli fürdő alatti pinczében s végül egy a konyhakertben található.

Az intézet tiszti, segéd- és szolgaszemélyzete a következő tagokból állott: egy igazgató, hat családfő, egy gondnok, egy tiszti irnok, három lelkész, egy orvos, tizenkét felügyelő, egy hivatalszolga, egy kapus, egy éjjeli őr, egy főzőnő, két konyhacseléd és két mosónő. Az 1897 ben alkalmazást nyer még egy családfősegéd és egy betegápoló.

Az 1896. évi január hó 1-én a növendékek létszáma 43 volt, január hó folyamán beszállittatott 3, februárban 16, márcziusban 4, áprilisban 12, májusban 6, juniusban 5, juliusban 6, augusztusban 10, szeptemberben 5, októberben 10, novemberben 2, s végül deczemberben 1, összesen tehát 123 növendék.

Az ezeknek befogadására szolgált okot, az előéletet, az életkort, a lakóhelyet, a szülők állapotát és foglalkozását, az anyagi helyzetet, az értelmi képzettséget, a vallást, a nemzetiséget, valamint a befogadást megelőző foglalkozást illető statisztikai kimutatást az alábbiak mutatják:

a) *A befogadásra szolgált ok:* Lopás 20, lopás és csavargás 45, lopás és fékezhetetlen természet 5, lopás, csavargás és fékezhetetlen természet 3, lopás, csavargás, erkölcstelen élet és dorbézolás 5, lopás és szerencsejáték által elkövetett kihágás 1, lopás és gyujtogatás 2, erkölcsi romlottság 4, csavargás és erkölcsi romlottság 29, csavargás és veszélyes fenyegetés 1, sulyos testi sértés 1, halált okozó sulyos testi sértés 1, szemérem elleni vétség 1, gyujtogatás 3, zsarolás 1, csalás és magánokirathamisitás 1, összesen 123.

b) *A befogadás eszközöltetett:* A szülő vagy gyám kérelmére 72, a hatóság kérelmére 14, a rendőrség kérelmére 2, az 1878. évi V. tcz. 42. §-a alapján 32, az 1878. évi V. tcz. 84. §-a alapján 3, összesen 123 esetben. — Látnivaló, hogy a sajnálatos arány a 42. és a 82. §§. alapján befogadottak közt még jobban kitünik, mint az aszódi intézetben.

c) *Előélet:* Büntetlen előéletü 73, előbb már büntetve volt 50.

d) *Életkor:* 10 éven aluli 5, 10—15 éves 70, 16—20 éves 48.

e) *Utolsó lakhely:* Székesfővárosi 36, vidéki városi 60, falusi 27.

f) *A szülők állapota:* Szolga, cseléd vagy napszámos 57, földmives 9, iparos vagy kereskedő 38, értelmiségi 19. — A szülők törvényes házasságuak 108, a szülők törvényes házasságon kivüliek 15. — A szülők életben vannak 53, csak az apa él 22, csak az anya él 34, a szülők elhaltak 14.

g) *Anyagi helyzet:* Vagyonos 13, vagyontalan 110. — Ingyenes nevelésben részesült 110, ellátási dijat fizetett 13.

h) *Értelmi képzettség:* Iskolába járt (népiskolába 92, középiskolába 16) 108, iskolába nem járt 15.

i) *Vallás:* Római katholikus 75, görög katholikus 1, görög-keleti 5, ev. református 10, ágostai evangelikus 8, unitárius 1, izraelita 23.

j) *Nemzetiség:* Magyar 113, német 7, tót 2, szerb 1.

k) *A befogadást megelőző foglalkozás:* Iparos tanoncz 50, kereskedő tanoncz 9, iskolába járt 19, földmives 7, szolga 4, napszámos 6, foglalkozás nélküli 28. — Csak egy foglalkozása volt 72-nek, többféle foglalkozást kisérlett meg 23, semmiféle foglalkozást sem kisérlett meg 28.

l) *Letartóztatási idő:* Csak megszabott időt tölt az intézetben 21, a megszabott időn tul is az intézetben tartható 102.

Az intézetbe utalt növendékek nevelése, tanitása és oktatása körül követendő irányelvek alapja az intézet alapszabályaiban, valamint a kiadott felsőbb rendeletekben és utasitásokban lévén lefektetve, az eddig meghonosult és jónak bizonyult rendszer ez év folyamán változást nem szenvedett.

Az év végéig befogadott 123 növendék, kor és erkölcsi állapot szerint osztályozva, fokozatosan hat 20—20 tagból álló családba osztatott, mely családok vezetése hat családfőre és 12 felügyelőre bizatott.

A felvett 123 növendék közül erkölcsi magaviselet tekintetében volt:

Példás magaviseletü 20, kielégitő magaviseletü 73, kevéssé kielégitő magaviseletü 18, rossz magaviseletü 12.

Az intézetnél fenálló iskola három, u. m. alsó-, közép- és felsőtanfolyamra oszlott; minden egyes tanfolyam két osztályból állott. Az egyes tanfolyamok tananyagát tekintve, az alsó- és középső tanfolyam négy osztálya az elemi népiskolának, a felső tanfolyam két osztálya pedig az ipari és gazdasági szaktanitással egybekapcsolt felső népiskolának felelt meg.

A tanitás négy tanteremben hat tanitó és három lelkész által ellátva hétköznapokon négy, vasár- és ünnepnapokon pedig három órán át folyt.

A 123 főnyi forgalmi létszámból: az alsó tanfolyam első osztályába járt 21 növendék, a második osztályba járt 45 növendék, a középső tanfolyam első osztályába járt 21 növendék, a második osztályba járt 22 növendék, a felső tanfolyam első osztályába járt 9 növendék, a második osztályba járt 5 növendék.

Az iskolai tanulásban: jeles eredményt ért el 6 növendék, jó eredményt 57, elégséges eredményt 35, elégtelen eredményt 22, osztályzatot nem nyert 3 növendék.

Az intézeti iskola tanszereinek darabszáma 410, a tiszti könyvtáré 113, a tan- és vezérkönyveké 1019, az ifjusági iratoké pedig 262 volt.

Az intézet munkaoktatását a következő iparágak és teendők képezték: az asztalosság, esztergályosság, szabóság, czipészség, könyvkötészet, kosárfonás, szalmafonás, kőmivesség, továbbá a kertészet és a ház körüli teendők. A gyermekjáték-készités és a pékség meghonositása az 1897. évben vitetik keresztül.

A 123 főnyi forgalmi létszámból volt: Asztalos 12, esztergályos 10, szabó 20, czipész 20, könyvkötő 10, kosárfonó 12, szalmafonó 10, kőmives 7, kertész 14, házi munkás 8 növendék.

A munkaszorgalmat illetőleg a növendékek osztályozása a következő: kitartó munkaszorgalmat fejtett ki 48 növendék, változó munkaszorgalmat 64 növendék, csekély munkaszorgalmat 8 növendék, semmi munkaszorgalmat 3 növendék.

A munkajutalom czimén a növendékek közt 440 frt osztatott ki, a miből 83 főnyi középlétszámot véve alapul, esik egy-egy növendékre 5 frt 30 kr.

A fegyelmi könyvben nyilvántartott büntetések ez évben 56 növendéknél 104 esetben alkalmaztattak.

A növendékek közül fegyelmi uton büntettetett: egyszer sem 67, egyszer 28, kétszer 17, háromszor 7, ötször 3, hatszor 1 növendék.

Egy-egy büntetett növendékre 1·86, a forgalmi létszámot tekintve, egy növendékre 0·84 büntetés esik.

Az intézet egészségügyi állapota teljesen kielégitőnek mondható. Az előfordult betegségnemek a következők: hörghurut 2, mellhártyalob 3, toroklob 1, mandulalob 6, heveny-gyomorhurut 5, gyomorgörcs 1, bélhurut 6, szédülés 1, öv-sömör 1, izzag 2, sejtszövetlob 5, kelevény 4, fejkosz 1, heveny izületi csuz 4, izomcsuz 1, orbáncz 2, váltóláz 1, görvélykór 2, füllob 1, gyökhártyalob 3, körömperczlob 3, foghuzás 36, élősdiek a fandomb fölött 1, zuzódás 6, sebek 13, fagyás 1, fekély 1, csonttörés 1, egyszerü köthártyalob 3, szőrtüszős szemhéjlob 2, zuzódás a szemhéjakon 1, összesen tehát 120 esetben. Fekvő beteg volt 25, járó beteg volt 95. A gyógyszerek 30 frt 66 krba kerültek, mely összegből 120 beteg növendék közül egyre jut 25·5 kr.

Az intézet bevételei: a szülőktől ellátási dijak czimen befolyt 1020 frt, az iparczikkek eladásából 852 frt 27 kr., a kerti termények eladásából 262 frt 05 kr. A többi kiadásokat az állam «a büntetéspénzek országos alapjá»-ból fedezte. Egy növendék ez évben 338 frt 72 krba került.

Az intézet alig másfél évet meghaladó müködése után eredményekre hivatkozni annál kevésbé lehet, mert az intézetből ezen arányiag rövid idő alatt még egyetlen egy kisérleti kihelyezés sem történt.

Az eddigi müködés eredményét mindazonáltal kedvező világitásba helyezi azon körülmény, hogy az 1897. év folyamán már tömeges kisérleti kihelyezések lesznek eszközölhetők.

Az intézet kötelékéből 1895-ben 1, 1896-ban pedig 3 növendék bocsáttatott el véglegesen. E növendékeket ugyanis, kitöltvén a birósógok által hozott itéletekben rájuk mért szabadságvesztés időtartamát, néhány havi itt időzés után haza kellett bocsátani a nélkül, hogy az intézet által kitüzött czél velök szemben elérhető lett volna.

Ép ez oknál fogva annak égetően szükséges voltát nem lehet eléggé hangoztatni, hogy a javitó-nevelésre utalt ifju bünösöknek a javitó-intézetben való visszatarthatása életkoruk 20-ik évéig terjedjen. Ily törvényhozási rendelkezést azonban még mindig nélkülözvén, — habár a büntető-törvény 84. §-ának 2. pontja az ellenkezőt bizonyitja — czélszerünek vélném, ha a javitó-intézetbe meghatározott időtartamra utalt fiatalkoru egyének egy, külön e czélra felállitandó intézetben helyeztetnének el, nemcsak azért, mert az ily növendékek javitása nem hogy befejezve, de jóformán még megkezdve sem lévén, a kibocsátás után, minthogy az intézet kényszerhatalma alól is végleg kivonattak, erkölcsi magavi életük az intézetre rendszerint árnyat vet, hanem főleg azért, mert a javitó-intézetben való rövid időhöz kötött letartóztatás felette rossz hatással van a többi, az életkor 20-ik évéig visszatartható növendékekre. Ez utóbbiak átkozzák szüleiket, hozzátartozóikat, «mert — mondják ők — ha nem egyeztek volna bele», most ők is távozhatnának. Az 1897. év folyamán már a jelenlegi létszámból is nyolcz növendéket kell az intézetből a büntetési idő letelte miatt végleg elbocsátani. E szám, az eddigi tapasztalatok után itélve, a mondott évben még emelkedni fog.

A fiatalkoru büntettesek ezen osztályának elhelyezésére szolgáló intézetben helyet nyerhetnének továbbá azon fiatal bünösök is, a kik az életkor 16. szakát már betöltötték s annyira romlottak, miszerint feltehető, hogy a jelenlegi szervezettel biró javitó-intézetekben való tartásuk a többi növendékek erkölcseinek veszélyeztetésével járna. A jelenben létező kir. javitó-intézetekben akárhány oly 16—20 éves életkorban levő növendék található, a kiknek a 16-ik életéven alulálló növendék-társakkal való érintkezése ez utóbbiakra nézve előnyös semmi esetre sem lehet. Egy itt levő 17 éves

növendék, mielőtt az intézetbe került volna, már 4 izben volt birói uton hosszabb-rövidebb időtartamu szabadságvesztésre itélve. Midőn első izben, 1892-ben a budapesti büntető járásbiróság itélkezett fölötte, s a kiszabott szabadságvesztés elszenvedésére a javító-intézetben való elhelyezés hozatott javaslatba, az itélő biró annak a nézetének adott kifejezést, hogy az ily, felette romlott erkölcsü gyermeket kár a javító-intézetbe küldeni, mert elrontaná a többi társakat is. 1892-ben ugyanezen biróság három heti, 1893 ban a m. kir. Curia egy évi és négy havi elzárásra, s végül negyedizben, 1896-ban ugyancsak a m. kir. Curia 2 évi, ezuttal azonban javító-intézetben eltöltendő fogházra itélte, melyből 7 hónap vizsgálati fogsága által kitöltöttnek veendő. Igy került nevezett növendék, hosszu négy év után, egyik vidéki törvényszéki fogházból az itteni kir. javító-intézetbe. Ha az 1892. évben történt első elitéltetésekor utaltatott volna javító-intézetbe, a kedvező eredmény iránt mindenesetre reménynyel lehettünk volna, holott most erre ugyancsak kevés a kilátás. *Krajtsik Soma*,

igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az igazolási keresetek kompetentiája.

Az 1868. évi LIV. tcz. a telekkönyvi hatóságokat széles birói funktióval ruházta fel nemcsak a perenkivüli ügyekben, hanem a telekkönyvi intézménynyel összefüggésben álló perekben is. Ezen intézkedés azonban a gyakorlati életben nem vált be, s a perjogi törvényhozásban mindinkább érvényesülni látjuk azt a tendentiát, hogy a telekkönyvi hatóságok hatásköre a perenkivüli eljárásra korlátoltassék, s a peres kérdések az ő kompetentiája alól elvonassanak. Ennek első nyilvánulását az 1881. évi LIX. tcz. 6. §-a tanusitja, mely a telekkönyvi kitörlési pereket a telekkönyvi hatóságok hatásköre alól kivette. Nézetem szerint ennek oka az volt, hogy a telekkönyvi hatóság itéletében csak arra szoritkozhatott, hogy a bekebelezés fenvagy fen nem állása fölött határozzzon; s minthogy nem volt birtokbirósági hatáskörrel felruházva, az ingatlan birtokát meg nem itélhette, ha kérte is felperes, hanem kénytelen volt őt annak érvényesitése végett külön perre utasitani. A novella idézett szakasza ezen pereket a birtokbiróságokhoz utalván, módot nyujtott arra, hogy felperes a törlésen kivül alperessel szemben mindazon jogait érvényesithesse, melyek őt az alapul szolgáló jogviszonyból kifolyólag megilletik.

A telekkönyvi hatóság biráskodási jogkörének egy további megszoritását képezi az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontja, mely a járásbiróságok, mint sommás biróságok hatáskörébe utalta az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-a által a telekkönyvi hatósághoz utasitott azon pereket, melyekben a per tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frtot meg nem halad.

Hogy mi volt a törvényhozás ezen intézkedésének oka és czélja, az iránt kellő felvilágositást nem nyujtanak sem a törvényjavaslat indokolása, sem annak tárgyalása alkalmával az igazságügyministernek és a törvényjavaslat előadójának a képviselőházban erre vonatkozólag tett nyilatkozatai.

A törvényjavaslat 1. §-ának képviselőházi tárgyalásánál ugyanis egyik képviselő inditványt tett a tekintetben, hogy a törlési keresetek 500 frtig utaltassanak a járásbiróságok hatáskörébe, az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-a pedig érintetlenül hagyassék, mert az ebben irt perek a telekkönyvi intézménynyel a legszorosabb kapcsolatban állanak, s igy azokban helyesen csak a telekkönyvi hatóságok járhatnak el.

Erre az igazságügyminiszter azt felelte, hogy az inditvány első ága megfontolás végett utasittassék a jogügyi bizottsághoz, a másikra nézve pedig a következő kijelentést tette: «Nem fogadhatom el további módositványát már azért sem, mert a legtöbb járásbiróság telekkönyvi hatósággal van egybekötve, és az igazságügyi kormány által állandóan követett politika az, hogy minden járásbiróság — kivéve a törvényszékek székhelyeit — ruháztassék fel telekkönyvi hatósággal. Arról pedig intézkedik a törvényjavaslat, hogy a mennyiben a járásbiróságnál telekkönyv nem volna, a biráskodáshoz szükséges telekkönyvek hivatalból szerzendők be».

A törvényjavaslat előadója pedig ezt felelte: «Az 1868: LIV. tcz. 44. §-ában felsorolt pereknek a járásbiróságok hatáskörébe felvételének indokait a t. miniszter ur már előterjesztette. Kétségtelen az, hogy ma, midőn majdnem minden járásbiróság el van látva telekkönyvi hatáskörrel, és figyelembe véve azt a törvényhozási intézkedést, a melyet a telekkönyvekre nézve megalkotott, t. i. hogy az egyesbirói intézményt hozta be, és ebben az egyes-biróság hatáskörét a telekkönyvi rendelet alapján meginditott perekre nézve meg is határozta, ez indokolja azt, hogy az értékviszonyok tekintetében, melyekben — különösen ingatlanoknál — a peres felek kimélését kell szem előtt tartani, a járásbiróságok hatáskörét ebben az irányban kiterjesztettük».

Mindezekből látható, hogy a törvényjavaslat legkompetensebb magyarázói az emlitett intézkedés okainak megállapitására mily kevés támpontot nyujtanak, és ennek legis ratióját felfedezni annál nehezebb, mert ugyanazon motivumok, melyek a kiigazitási kereseteknek a telekkönyvi hatóság kompetentiája alatt való meghagyását indokolják, ép oly nyomatékkal birnak az igazolási kereseteknél is, s egyáltalában nem találom megokolva, hogy amazok miért függnek össze inkább a telekkönyvvel, mint ezek, s miért kellett ezen, a telekkönyvi intézménynyel szorosan és *egyformán* összefüggő perekre nézve a hatáskört eltérőleg szabályozni.

Az uj sommás törvény megalkotóinak egy vezéreszméje azonban, mely vörös fonálként huzódik végig a javaslaton, — véleményem szerint — megállapitható, s e vezéreszme az: hogy a járásbiróságok, mint sommás biróságok hatásköre kiterjesztessék, s a törvényszékek mint rendes bióságoktól, valamint más ügybiróságoktól elvonassanak azon ügyek, melyekre nézve kellő garantiát talált és alkotott a tekintetben, hogy azok az uj eljárás szerint a járásbiróságok által olcsón, gyorsan és jól elbiráltassanak.

Ugy vélem, ez volt az alapelv a járásbiróságok hatásköre megállapitásánál, kiterjesztésénél.

Ez alapelvből kifolyólag elvont a törvényhozás bizonyos kisebb értékü ügyeket a törvényszékek, valamint a telekkönyvi hatóságok hatásköre alól is, de nem tartalmaz positiv intézkedést arra nézve, hogy bizonyos ügyek melyik más birósághoz utaltassanak.

A 200 frton alól levő igazolási kereseteknek a telekkönyvi hatóságok hatásköre alól való elvonása — a mint előrebocsátottam — kellőleg indokolva, annak motivumai fixirozva nincsenek; talán ez az oka annak, hogy a judikatura az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontját különbözőképen értelmezi, s annak positiv intézkedéseiből levon oly messzemenő konsequentiát, a mely — véleményem szerint — egyáltalában nem indokolt. Állitásom igazolására egy jogerejüleg eldöntött jogesetre hivatkozom.

A nagyajtai kir. járásbiróság telekkönyvi hatóságánál *A*. tulajdonjogi előjegyzést nyer bizonyos, előadása szerint 300 frt értékü ingatlanokra nézve. Ezen előjegyzés igazolása iránt *A*. nevezett telekkönyvi hatósághoz keresetet ad be, a telekkönyvi hatóság azonban 863/1896. sz. végzésével a keresetet hivatalból visszautasitotta a következő okokból: «mert jelen kereset tárgyát 300 frt értékü ingatlanokra elő-

jegyzett tulajdonjog igazolása képezi; tekintve, hogy az ily keresetek az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontja értelmében, a mennyiben a per tárgyának értéke 200 frtot meg nem halad, a kir. járásbiróság — de nem mint telekkönyvi hatóság — illetékessége alá tartoznak, ezért illetékesség hiányából jelen keresetet el kellett utasitani már csak az összegre való tekintetből is». Ezen végzés ellen felfolyamodvány adatván be, a marosvásárhelyi kir. tábla 1607/1896. sz. a. következő végzést hozta: «az elsőbiróság végzését helybenhagyja vonatkozó indokaiból és még azért is, mert abból, hogy a 200 frtig terjedő előjegyzés-igazolási perek az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontja által a sommás birósághoz utasittattak, önkényt foly, hogy a 200 frton felüli értékü hasonló perek a rendes birtokbiróságok, mint perbiróságok hatáskörébe tartoznak».

Egy magas birói forum döntéséről van tehát itt szó, s az abban nyilvánuló nézet bizonyára megérdemli a bővebb megfontolást; s minthogy itt — nézetem szerint — az uj sommás törvény egy hézagával állunk szemben, legyen szabad e kérdésre vonatkozólag eltérő véleményemet indokolnom.

Én azt hiszem, hogy a sommás törvény idézett intézkedésében a járásbirósági hatáskör kiterjesztési czélzatán kivül más, mélyebbre ható okot is kell keresnünk és találnunk.

Már fenebb emlitettem, hogy azon körülményből, mely szerint a telekkönyvi hatóságok birtokbirósági hatáskörrel felruházva nincsenek, minő inkonvenientiák állottak elő a kitörlési keresetek elbirálásánál; de ezek épugy fenforognak a kiigazitási és igazolási keresetek eldöntésénél is.

A gyakorlati jogászok előtt ismeretes és nem szükséges jogesetek felsorolásával indokolnom, hogy ugyanazon ingatlanra vonatkozólag hányszor folyik két per, egyik a telekkönyvi hatóságnál mint kiigazitási, a másik a birtokbiróságnál mint tulajdonjogi kereset; s az ingadozó judikatura tanusitja, hogy egyszer a kiigazitási per függesztetik föl, néha a harmadbiróság által a tulajdonjogi kereset eldöntéséig, máskor pedig épen forditva, minek következménye egyfelől a pereknek végnélkül való elhuzódása, másfelől a feleknek oknélküli költségekkel való megterheltetése. Teljesen ugy van ez az igazolási perekkel is. A telekkönyvi hatóság csak a fölött van hivatva dönteni, hogy a nyert tulajdonjogi, vagy zálogjogi előjegyzés igazoltnak mondatik-e ki, vagy nem, ellenben nincs jogositva dönteni felperes tulajdonjoga fölött, sem az igazoltnak kimondott zálogjog realisálása tekintetében; pedig nemcsak a jogirodalomban vannak ama nézetnek közvetői — pl. Exner: das österreichische Hypothekenrecht czimü müvében, — hanem a magyar judikaturában is mutatkozik olyan álláspont, miszerint a zálogjog előjegyzésének igazolásával egyidejüleg a jelzálogi igény is érvényesithető (Curia 1886 decz. 17. 7185. sz. *Dtár* XVI. 256), s ép oly kevéssé eshetik kifogás alá az a nézet, mely szerint a tulajdonjog előjegyzésének igazolásával a tulajdonjog elismerésének s az ingatlan birtokbaadásának kérdése is összekapcsolható legyen, — a miknek lehetőségét különben elismeri az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-ának 2. bekezdése is. Csakhogy ennek — véleményem szerint — perjogi akadályai voltak, és vannak ma is. Ezen akadályt abban találom, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-a által az előjegyzés igazolási keresetek a telekkönyvi hatóságok mint ügybiróságok hatáskörébe utaltattak, mig a dologi jognak érvényesitése más biróság előtt történhetett. Ezt a rendszert pedig továbbra is fentartani teljesen indokolatlan; indokolatlan a miatt, mert pl. a tulajdonjog előjegyzése igazolásának kérdése a legtöbb esetben a legszorosabb összefüggésben áll magának a tulajdonjognak kérdésével, s ha a telekkönyvi hatóság per folytán az előjegyzést igazoltnak mondja ki, leggyakrabban itéletét arra fogja bazirozni, hogy az ingatlan tulajdonjoga felperest megilleti; itél tehát oly jog fölött, mely fölött biráskodási joggal felruházva nincs, s itél mégis a nélkül, hogy ez a felek között levő jogviszonyt végleg rendezné, mert a tulajdonjog megállapitása csak mint indok s nem mint birói enunciatio szerepel, az tehát res judikata jellegével nem bir, felperest egy ujabb, tulajdonjogi pertől nem mentesiti, s alperes egy tulajdonjogi perben exceptio rei judicatæ-val nem élhet; a kétszeres per pedig oknélküli munka a bíróságnak, s indokolatlan költség a jogkereső feleknek.

A kompetentiák különböző módon való szabályozása tehát az ugyanazon dologra és jogra vonatkozó kétszeres pernek törvényhozásilag való konstituálása s feleknek a kétszeres perre intézményileg való provokálása; mig ha a telekkönyvi hatóságoktól az előjegyzés igazolása iránti kereseteket elvonjuk, s az e fölött való biráskodást ráruházzuk azon hatóságra, mely az annak alapját képező jogviszonyt végleg rendezni hivatott, a fent vázolt inkonvenientiák önmaguktól megszünnek.

E gondolatot szeretném a sommás törvényben megvalósulva látni, de annak létesitését csak részben találom. A sommás eljárásról szóló törvény ugyanis csak részben változtatta meg az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-át, csak a 200 frton alól levő ügyeket vette ki a telekkönyvi hatóságok kompetentiája alól, s utalta a járásbiróságok, mint sommás bíróságok hatáskörébe, holott a helyes perjogi politika az lett volna, hogy az egészet helyezze hatályon kivül, s a 200 frton felüli pereket utalja a kir. törvényszékek hatáskörébe; csak ez által lett volna elérve az, hogy ugyanazon biróság itél az előjegyzés igazolása fölött, mely hivatva van végleg rendezni az annak alapját képező jogviszonyt; igy volna elháritva ama perjogi akadály, hogy a zálogjog-előjegyzés igazolási per a jelzálogi keresettel, a tulajdonjog előjegyzése igazolása iránti kereset a tulajdonjogi keresettel egybekapcsolható, illetve e két kérdés egy keresetben összefoglalható, egy itélettel eldönthető legyen.

Van azonban a mai judikatura szerint még egy más akadály is, s erről is szükségesnek tartom röviden megemlékezni.

A kir. Curia 14. sz. döntvénye kimondotta, hogy az 1881. évi LIX. tcz. 6. §-a első bekezdésében foglalt intézkedés nem terjed ki azon keresetekre, melyek valamely bekebelezett követelés behajtása czéljából a telekkönyvileg terhelt ingatlan tulajdonosa ellen a jelzálogból leendő kielégités végett indittatnak, hanem ilyen keresetekre is az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-a második bekezdésében foglalt azon rendelkezés alkalmazandó, mely szerint ezek a keresetek felperes választásához képest alperesnek vagy személyes birósága, vagy pedig azon biróság előtt érvényesithetők, melynek területén a telekkönyvileg terhelt birtok fekszik; más szavakkal: ezen kereseteket a birtokbiróságok hatásköre alól kiveszi, s igy 500 frtig a járásbiróságok mint sommás bíróságok hatáskörébe utalja; ha pedig az előjegyzés igazolási perek csak 200 frtig tartoznak a kir. járásbirósághoz, a 2—500 frtig terjedő előjegyzés igazolási és jelzálogi keresetekben ismét két különböző biróság birna hatáskörrel, s igy a két kérdés együttes eldöntésének ujból perjogi akadálya volna. Ez az akadály azonban a helyes birói gyakorlat által könnyen elháritható.

Teljes tisztelettel a legmagasabb birói forum tekintélye iránt azon szerény véleményemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy ezen döntvény félreértette az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-át, s alapjában véve téves. A 44. §. ugyanis első bekezdésében két körülményt fixiroz: a hatáskört és illetékességet, melynek azonban éles megkülönböztetésére — fájdalom — sem a törvényhozás — különösen a régi, — sem a judikatura — a mostani is — kellő sulyt nem fektet; a hatáskört: midőn kimondja, hogy az előjegyzés igazolása

fölött a telekkönyvi hatóság itél; az illetékességet: midőn megállapitja, hogy melyik telekkönyvi hatóság, az t. i., melynél az előjegyzés történt; a második bekezdés pedig kizárólag az illetékességet állapitja meg, a jelzálogi keresetekre nézve kimondván az első bekezdéstől eltérőleg, hogy alperes személyes birósága előtt is érvényesithető, s minthogy valakinek személyes birósága lehet ugy a járásbiróság, mint a törvényszék, nyilvánvaló a mit előrebocsátottam, t. i. hogy ez a szoros értelemben vett illetékességre vonatkozik.

A kir. Curia döntvényének kiindulási pontja tehát azon tévedésen alapszik, hogy a 44. §. második bekezdését az 1881. évi LIX. tcz. 6. §-ának első bekezdésével egyforma jellegü intézkedésnek tartja, holott a novella 6. §-ának első bekezdése félreérthetetlenül kizárólag hatáskört állapit meg. Az a deklaratio tehát, hogy a novella 6. §-a bizonyos ügyekre ki nem terjed, hanem a helyett a 44. §. 2. bekezdése alkalmazandó, téves, mert a kettő két különböző dolgot szabályoz, a kettő egymás mellett is megállhat, egyik a másikat tehát nem helyettesitheti. De ezen döntvény téves volta még kétségtelenebb, ha ezt az osztrák polgári törvénykönyv hatálya alatti területre nézve veszszük figyelembe.

A fölött nem vitatkozom, hogy a Btk. 308. §-a a jogtudomány mai szinvonalán áll-e, vagy nem, de azt állitom, s ebben — gondolom — senki megczáfolni nem fog, hogy az érvényben van, s hogy a szerint a zálogjog dologbeli jog. Azt hiszem, az sem lehet vita tárgya, hogy a jelzálog ingatlanra vonatkozik; a jelzálogkereset tehát kétségtelenül ingatlanra vonatkozó dologi jog érvényesitését czélozza, s igy a novella 6. § ának kifejezett rendelkezése szerint az ily keresetek a birtokbiróságok hatáskörébe tartoznak, még pedig az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 2. pontja figyelembe vételével a 200 frton alól levők a járásbiróság, a 200 frton felül levők a törvényszékek mint birtokbiróságok kompetentiája alá.

Ezekben akartam kifejteni azt, hogy a helyes perjogi politika a mellett szól, hogy az igazolási keresetek a telekkönyvi hatóságok hatásköre alól egészben kivétessenek, hogy 200 frtig a járásbiróság, azontul pedig a törvényszékek hatáskörébe utaltassanak, hogy egységesen s együttesen legyenek elbirálhatók az alapjokat képező jogviszonynyal.

Most már annak rövid megokolására térek át, hogy a sommás törvény ez elvet csak részben valósitotta meg, s hogy ezen uj törvényben hézag van.

A marosvásárhelyi kir. tábla hivatkozott végzése azt mondja: «abból, hogy a 200 frtig terjedő előjegyzés igazolási perek a sommás birósághoz utasittattak, önkényt foly, hogy a 200 frton felüli értékü hasonló perek a rendes birtokbiróságok hatáskörébe tartoznak».

Ez a felfogás — nézetem szerint — téves.

Igaz ugyan, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 17. §. második bekezdésében foglalt azon elv, mely szerint minden más ügy, mely kivételes birósághoz utasitva nincs, a törvényszékek hatásköre alá tartozik, mai jogrendszerünkben is érvényben van; való az is, hogy e szerint a járásbirósági hatáskör a törvényszékével mint generalissal szemben csak mint singularis, mint kivételes jellegü jelentkezik: mindazonáltal nem tartom helyesnek a fenti táblai végzésben levont konsequentiát a miatt, mert az 1868. évi LIV. tcz. 44. §-a az igazolási pereket a telekkönyvi hatóságokhoz — tehát külön ügybirósághoz — utalta, s a törvény ezen szakasza csak annyiban lett megváltoztatva, hogy a 200 frton alól levő perek a sommás birósághoz utaltattak, a miből véleményem szerint csak az következik, hogy a 200 frton felülieken változás nem történvén, azok ott maradnak, a hol voltak, t. i. a telekkönyi hatóságok kompetentiája alatt; s ahhoz, hogy a kir. törvényszék, mint birtokbiróság hatásköre alá tartozzanak, szükséges a 44. §. első bekezdésének egészben való megváltoztatása, mert a 200 frton felül levő perek törvény által a telekkönyvi hatóságok kompetentiája alól elvonva nincsenek.

Már körvonalozott álláspontomnak megfelelőleg bátor vagyok kijelenteni, hogy semmi legis ratiót nem találok abban, hogy a járásbiróság polgári osztálya teljesen azonos jellegü, kisebb értékü perekben itélkezzék, mint annak telekkönyvi osztálya; a jelenlegi perjog szerint pedig ez az eset; hanem azon motivumok — bármik legyenek is azok, — melyek indokolták, hogy a 200 frton alól levő igazolási perek a telekkönyvi hatóság hatásköréből elvonassanak, megokolttá teszik a nagyobb értékü, hasonló perek elvonását is; de mert ily irányu intézkedés perjogunkban nem létezik, ezt az uj sommás törvény egy hézagának tartom, s óhajtandónak vélem, hogy a közel jövőben megalkotandó uj polgári perrendtartásban e kérdés minden kétséget kizárólag megoldassék; még pedig oly módon, hogy az összes igazolási perek a telekkönyvi hatóságok kompetentiája alól elvonassanak, s a 200 forinton felül levők a kir. törvényszékek hatáskörébe utasittassanak.

Dr. Gullya László,
kézdivásárhelyi kir. tvszéki biró.

Lehetséges-e a békéltetés megkeresés utján?

Lapunk egy olvasója következő érdekes elvi kérdést vetette fel:

A. B. válókeresetet ad be neje ellen a lakhelyétől nagy távolságra levő illetékes törvényszékhez, mely azután a békéltetésre s ennek sikertelensége esetén az érdemleges tárgyalásra határidőt tüz ki, melyre feleket a szokásos figyelmeztetésekkel megidézi. Felperes e közben sulyosan megbetegedik s a tárgyaláson képviseletében megjelent ügyvéd orvosi bizonyitványnyal igazolja, hogy felére nézve a törvényszék szinhelyére való utazás életveszélylyel jár és ki van zárva, hogy az a tárgyaláson megjelenhessen. Már most quid iuris?

A Sztehló Kornél-féle «Eljárás a házassági perekben» 46. és 47. §-ai szerint, ha felperes a békéltetésnél személyesen meg nem jelenik, a per megszüntetendő. A Márkus Dezső által összeállitott «Házassági eljárás» 24. §-a szintén azt mondja, hogy felperes a békéltetésen személyesen köteles megjelenni.

Kérdem, vajon lehetséges-e ily módon a saját hibáján kivül megjelenésre képtelen felperest kereshetőségi jogától megfosztani s szabad-e elzárni előle a válás jogát akkor is, a mikor arra a legalaposabb okai vannak?

Az uj házassági törvény életbelépte előtt analog esetben ugyanaz a törvényszék, melynél a fenti eset vár eldöntésre, olyként intézkedett, hogy felhivta a betegsége által a békéltetésen való megjelenésen gátolt felperest, hogy az iránti szándékát, miszerint nejétől válni kiván, királyi közjegyző előtt jelentse ki és az ezt tartalmazó okiratot mutassa be.

Tekintve, hogy az uj anyagi házassági törvény egyes speciális intézkedésektől eltekintve nem szüntette meg a házassági eljárásra nézve hatályban volt régi gyakorlatot, vajon van-e ok arra, hogy ez a régi helyes praxis a jelen esetre ne alkalmaztassék, s a törvényszék által következetesen használt és követett fenti két magángyüjteménynek (mert hisz egyébnek a fenti jogforrásokat nem nevezhetjük) kétségkivül imperativ módon rendelkező szavai vétessenek irányadóul?

Tekintve továbbá, hogy a békéltetés csak társasbiróság előtt foganatositható, kérdés, vajon kizártnak veendő-e az, hogy felperes válási szándékát illetőleg a lakhelyén levő járásbiróságnál hallgattassék ki? s végül nem volna-e ily esetben helye annak, hogy a törvényszék illető tanácsa kiszálljon felpereshez?

Felkérésünkre dr. Márkus Dezső törvényszéki biró ur a következőkben válaszol a feltett kérdésre:

Nézetem szerint mi sem áll utjában annak, hogy a békéltetés megkeresésre a felperesre nézve illetékes járásbiróság utján történjék, olyképen, hogy elsősorban az alperest hallgatja meg az illetékes kir. törvényszék és ennek nyilatkozatát közli a megkeresett kir. járásbirósággal, a végből, hogy azt a meghallgatandó felperesnek tudomására hozza.

Első pillantásra ugyan az e fajta békéltetés kissé furcsának látszik. Ámde aligha tévednek azok, a kik mindkét fél együttes békéltetésétől a házastársak közt fenforgó viszály kiegyenlitését nem remélik és biróságaink a megmondhatói, mily kevés esetben lett a békéltetésnek eredménye a bontókereset visszavonása. Épen ezért semmi okot sem látok annak ellenében, hogy komoly akadályoztatáskor miért nem élhetne a biróság azzal a kisegitő eszközzel, mely a bizonyitás terén mindennapivá lett és miért ne kereshetne meg más biróságot a békéltetés megkisérlésére.

A felek azért fordulnak a birósághoz, hogy az ügyüket a törvényes szabályoknak megfelelően elintézze. A biróságnak kötelessége a maga hatáskörében mindent elkövetni, hogy ez elintézés megtörténjék, még pedig ugy, hogy a félnek — a kinek érdekében létezik végre is minden hatóság — mennél kevesebb alakisággal legyen baja, mert hiszen az alakszerüség a jogban csak szükséges segitő eszköz, de sohasem önczél, melynek kedvéért a jogos érdeket avagy az igazságot feláldozni szabad. S e kötelességét a biróság sohasem teljesitheti szebben és jobban, mint akkor, midőn tételes törvény nem szab korlátot az igazságosságnak és a jogérzetnek, midőn a törvényhozó a biró bölcseségére bizza az intézkedést, megnyugodván abban, hogy az a jogot kereső félnek kiengesztelő igazságot fog szolgáltatni, nem pedig perrendtartást avagy ügyvitelt, a melyre ugyan szintén nagy szükség van a jog kiszolgáltatása körül, a melynek kedvéért azonban sohasem szabad feláldozni a jogos érdeket.

Épen azért a szóban forgó kérdésben is aggodalom nélkül alkalmazható az az eljárás, a melyet a józan észnek egészséges jogérzete sugall, még ha eleve szokatlansága okából meg is hökkennek attól azok, a kik a törvény betüjét látják csak szemük előtt, de sem annak igazi szellemét, sem pedig az élet természetes követeléseit, melyeket nem lehet, nem szabad elhallgattatni rideg alakiságokkal.

De még azokat is, a kik félnek a még annyira helyes ujitásoktól is, — bárha jogszabály azoknak nem állja utját — meg fogja nyugtatni, hogy a házassági eljárásról készült előadói tervezet — melyet az igazságügyminiszterium két évvel ezelőtt tett közzé, — 10. §-ának 5. és 6. bekezdésében a felvetett kérdést is akarta szabályozni:

«A békéltetési kisérlet az erre alkalmas esetekben megkeresés utján is történhetik.»

«*Ha a felek valamelyikét betegség vagy más fontos ok akadályozza a biróság előtt megjelenni, a felek külön is meghallgathatók* és ez esetben az akadályozott fél alkalmas helyen, esetleg megkeresés utján hallgatandó meg.»

Különben az 1877 január 30-iki német birodalmi perrendtartás sem zárja ki azt a lehetőséget, sőt még a békéltetés teljes elmaradását is lehetségesnek tartja. 573. §-ában ugyanis kijelenti, hogy: «*Der Sühneversuch ist nicht erforderlich*, wenn der Aufenthalt des Beklagten unbekannt oder im Auslande ist, *wenn dem Sühneversuche ein anderes, schwer zu beseitigendes Hinderniss entgegensteht, welches von dem Kläger nicht verschuldet ist...*» S e §. második bekezdésében, igen bölcsen, a bíróságokra bizza — még pedig a törvényszékre, illetve tanácselnökére — ez eshetőségek megállapitását és mérlegelését: «Ueber das Vorhandensein dieser Voraussetzungen entscheidet der Vorsitzende des Landgerichts *ohne vorgängiges Gehör des Beklagten*».

Dr. Márkus Dezső.

Különfélék.

— **Személyzetszaporitás a budapesti V. kerületi járásbiróságnál.** Az utóbbi időben sok panasz merült fel a budapesti V. kerületi járásbiróság ügykezelése ellen. Az igazságügyminiszter, méltányolva azokat a nagy érdekeket, melyek az ország ezen legnagyobb forgalmu biróságánál, hol a főváros balparti részén foganatositandó végrehajtások nagy tömege is összpontosul, az ügykezelés gyorsaságához és pontosságához fűződnek, az ügyvédi körökből hangoztatott panaszok folytán elhatározta, hogy megteszi a szükségeseknek mutatkozó intézkedéseket. Legutóbb *Vörösmarty Béla* államtitkár személyesen is meggyőződést szerzett az ottani viszonyokról, és jelentése alapján, mint halljuk, a miniszter jelentékenyen szaporitani fogja a biróság kezelőszemélyzetét és három uj végrehajtói állást is rendszeresit.

Ez alkalomból felelevenitjük azt az eszmét, melyet néhány héttel ezelőtt, midőn a budapesti kir. törvényszék megüresedett elnöki állásának betöltéséhez szóltunk hozzá, lapunk egy munkatársa felvetett: hogy tekintettel a budapesti járásbiróságok óriási ügyforgalmára, azok vezetése vétessék ki a törvényszék elnökének hatásköréből és az egyesitett járásbiróságok rendeltessenek alá egy külön szervezendő elnöki járásbirónak.

— **A budapesti ügyvédi kör választmánya** bizottságot alakitott egy jogtudományi könyvkiadó vállalat szervezése iránt. A bizottság megtartotta első ülését és elhatározta, hogy felszólitandó lesz a Jogászegylet is a hozzájárulásra s az uj vállalat a két egylet közös patronátusa alatt induljon meg. Mi részünkről nagyon szükségesnek tartjuk az ily vállalat létesitését. Jelenleg egy tudományos munka, bármily értékes legyen is, nem kap kiadót, mivel vevőközönségre alig számithat. A könyvkiadó társaság igen nagy szolgálatokat tehetne a jogi irodalom felvirágoztatása tekintetében.

— **A kir. Curiához** január hóban 1779 ügy érkezett, 1942 ügy intéztetett el, hátralék 9000, vagyis 3522-vel kevesebb, mint a mult év első havában.

— **A budapesti kir. tábla** az elmult évben 42 esetben 815 frtnyi birságot szabott ki a peres felekre. Hiányos felterjesztés miatt sem megintést, sem pénzbüntetést egyetlen esetben sem alkalmazott. (Azt hiszszük, erre pedig nem egy alkalma lett volna.)

— **A budapesti gyakorlati birói vizsgáló bizottság** előtt birói vizsgálatra jelentkeztek 1896-ban 170 en. Képesittetett 92, visszavettetett 57, visszalépett 21. Telekkönyvi vizsgára jelentkezett 28, képesittetett 21, visszavettetett 7.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** a legközelebbi napokban meg fog küldetni *Csemegi Károly* előadása a holtkézi törvényekről.

— **A fizetési meghagyásról szóló törvény** módositásának tervét adja az imént megjelent füzetében dr. Leszlényi Imre budapesti ügyvéd. Az előterjesztett tervezet szerint a fizetési meghagyás kibocsátására bármely hazai járásbiróság illetékes legyen, nemcsak az alperes illetékes birósága. A mennyiben az eljárás perré alakul és alperes az illetékességet kifogásolja, tétessék át az ügy az illetékes perbirósághoz. Ellenmondással alperes a végrehajtási eljárás során ne élhessen. Okiraton alapuló követelések az összegre való tekintet nélkül fizetési meghagyás utján érvényesithetők legyenek.

— **Az 1896-iki országos ügyvédgyülés** naplója nyomtatásban jelent meg; szerkesztette dr. Gyöngyösi József az ügyvédgyülés jegyzője.

— **A budapesti büntető kir. járásbiróság** becsületsértés vétsége és közcsend elleni kihágással vádolt W. András elleni bünügyben 1896. évi november hó 6-án 45,093. sz. a. a következő itéletet hozta: vádlott W. András bünösnek mondatik ki a W. Ottóné irányában elkövetett a Btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétségében, ugy a Kbtk. 41. §-ába ütköző közcsend elleni kihágásban és ezért a Btk. 261., 89. 102. §§-ai és a Kbtk. 41. §. alapján a *becsületsértésért 50 frt pénzbüntetésre,* a közcsend elleni kihágásért foganatba vételtől 14 napi elzárás mint fő és 10 frt pénzbüntetés, mint mellékbüntetésre itéltetik; a pénzbüntetések jogerőtől szá-

mitott 15 nap és végrehajtás terhe alatt fizetendők, az 1892: XXVII. tcz. 3 §-ában jelzett czélokra forditandók és behajthatlanság esetében további öt, illetve egy, összesen hat napi *elzárásra* átváltoztatandó, stb. — *A budapesti kir. itélő tábla* ezen bünügyben 1897 január 13-án 11,777/96. sz. a. következőleg itélt: a kir. itélő tábla az elsőbiróság itéletét azzal a részbeli változtatással hagyja helyben, hogy a becsületsértés vétsége miatt elsőbiróságilag vádlottra főbüntetésül kiszabott 50 frt behajthatlanság esetében *elzárás helyett 5 napi fogházra lesz átváltoztatandó.*

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból.** «Tekintettel arra, hogy a bemutatott iratok közül a 11737/96. sz. végzés fogalmazványa elveszett, s fel nem található, kiutaló végzés meghozatala előtt felhivatik X. Y. ügyvéd, hogy a 11,737/96. sz. végzésnek kezei közt levő kiadmányát 8 nap alatt mutassa vissza.»

— **A kassai kir. jogakadémián** az 1896/97-iki iskolai év II. felében a következő speciál-kollegiumokat tartják: Államszámviteltan. Dr. Klekner Alajos. — Az európai államok statisztikája. A statisztika elmélete. Dr. Szele Andor. — Katholikus házassági jog. Dr. Milbek Károly. — Telekkönyvi rendtartás. Urbériség. Dr. Katona Mór. — Erdély államszervezete 1848 előtt. Dr. Zorn Vilmos. — Bünvádi eljárás. Büntetőjogi gyakorlatok. Bölcseleti jogi repetitorium. Dr. Esterházy Sándor. — Csődjog. A kereskedelmi ügyletek. Dr. Baintner Hugó. — Hazánk népesedési statisztikája, nemzetközi összehasonlitásokkal. Egyenes adóink reformjáról. A munkáskérdés. Dr. Ráth Zoltán.

— **Hirdetmény.** A budapesti kir. itélő tábla alapitványi bizottsága a felügyelete és rendelkezése alatt álló Jeszenák János-féle alapitvány jövedelméből az alapitvány feltételeinek, valamint a vonatkozó előbbi bizottsági határozatoknak megfelelően két római katholikus, továbbá egy ágostai evangelikus és egy evangelikus református budapesti lakos szegénysorsu kezdő gyakorló ügyvédnek 1897 január 1-ső napjától számitott három évre való adományozással s minden év junius és deczember 1-ső napján esedékessé válandó 100—100 frtos részletekben kiutalványozandó 200 frt azaz kettőszáz forinttal való segélyezését elhatározván, felhivja mindazokat a Budapesten ügyvédi gyakorlatot folytató szegénysorsu kezelő ügyvédeket, kik az emlitett segélyezést elnyerni óhajtják, hogy ez iránt vallásuk, szegénysorsuk, ügyvédi minőségük, végre a Budapesten való megtelepedésük kimutatására alkalmas okmányokkal felszerelt kérvényeiket 1897 február 20-ig a budapesti kir. itélő tábla elnöki iktató hivatalába nyujtsák be.

— **Megsemmisitett itéletek.** I. *A budapesti kir. itélő tábla:* A kir. itélő tábla a kir. törvényszék itéletét az azt megelőzött eljárással együtt hivatalból megsemmisiti és a kir. törvényszéket egy ujabb, a vádlott részére kirendelendő védő közbejöttével megtartandó végtárgyalás tartására és a kifejlendőknek megfelelő uj itélet hozatalára utasitja. *Indokok:* Minthogy a végtárgyalási jegyzőkönyvből kitünőleg a vádlottnak védője nem volt; minthogy az ily sulyos beszámitás alá eső és összbüntetést maga után vonható büncselekmények elbirálásánál senki az őt megillető jogvédelemtől meg nem foszthatő, de a fenálló büntető gyakorlat szerint is a védő nem mellőzhető: a kir. törvényszék itéletét az azt megelőzött végtárgyalási eljárással együtt hivatalból meg kellett semmisiteni és a kir. törvényszéket egy védő közbenjöttével ujabban, tekintettel vádlottnak fogságban létére, lehetőleg haladéktalanul kitüzendő végtárgyalás megtartására és a kifejlendőknek megfelelő uj itélet hozatalára utasitani. (1897 január hó 7-én 11497. sz. a.) — II. *A budapesti kir. itélő tábla:* A királyi tábla az elsőbiróság itéletét megsemmisiti és a királyi törvényszéket ujabbi szabályszerü itélet hozatalára utasitja. *Indokok:* . . . Meg kellett semmisiteni az itéletet azért, mert annak szerkesztése szabálytalan s felülbirálata elhárithatlan akadályba ütközik. A kir. törvényszék ugyanis K. Istvánt két rendbeli, F. Dezsőt három rendbeli, K. Györgyöt két rendbeli, S. Imrét két rendbeli, végre K. Ferenczet négy rendbeli lopás büntettében mondotta ki bünösnek. Ámde az indokolásban nem fordul elő az, hogy a vádlottak hány izben s minden egyes esetben mily értékü lopott tárgyakat vettek át s hogy e szerint az egyes orgazdaságok, mily alapon állapittattak meg. Ide vonatkozólag a királyi ügyésznek a végtárgyaláson tett inditványát sem lehet kiindulási alapul elfogadni, mert az egyes cselekmények ott sincsenek felsorolva. K. Ferencz felebbezésében helyesen hozza fel tehát azt, hogy védelmét előterjeszteni képtelen, mert az ellene megállapitott egyes cselekmények részletezve és indokolva nincsenek. Utasitja ennélfogva a királyi itélő tábla a kir. törvényszéket, hogy tartson uj tárgyalást stb. (1897. évi január 7-én 9981. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Különleges biróságok.** A német kereskedői világban legujabban mozgalom fejlődött ki annak kivitelére, hogy *különleges biróságok* létesitessenek azon jogi viszályok elintézésére, a melyek a kereskedői segédek alkalmazási viszonyaiból keletkeznek. A német birodalmi kormány figyelmét ez nem kerülte el, és felhivta véleményezésre a kereskedelmi kamarákat, egyleteket és szövetkezeteket. Többen, igy a német kereskedői egyletek szövetkezetének második gyülése, a badeni szövetkezet stb. a mellett nyilatkoztak, hogy azon czélra külön választott biróságok alakittassanak akkép, hogy mindegyik a főnökök és segédekből választandó két-két ülnökből s egy részrehajlatlan elnökből álljon s a járásbiróságokhoz csatoltassanak, az eljárásban az ügyvédek kizárásával s a felebbezésnek 300 márkáig való kizárásával. Ellenben a kereskedelmi kamarák csekély kivétellel mind ellene nyilatkoztak ezen reformnak. Badenben nemcsak a kereskedelmi kamara, hanem a kereskedősegédek képviselete is visszautasitotta, és pedig még akkor is, ha ezen külön biróság az iparbirósághoz csatoltatnék. Az ellenzés főbb okai abban öszpontosulnak, hogy ily viszályok igen csekély számuak; igy p. o. Mannheimban, hol több mint 4000 kereskedősegéd van, reájok vonatkozó ily vitás ügy évente alig fordul elő 60, tehát a külön biróság nem lehetne elfoglalva. Felhozzák ellene azt is, hogy a laikusokból álló ülnökök nem birnának a szükséges szakgyakorlattal s képességgel. Mig a főérv, a mi ily különleges birói intézmény mellett felhozatik, az eljárás egyszerüsitése s olcsósága, legközelebb ugyis érvényesülni fog a birodalmi kodifikatio által, mely a polgári perrendtartásnak, s különösen az egyes-birósági eljárásnak reformját viszi keresztül.

— **A felségsértés esete.** A *Német birodalmi* legfelsőbb itélőszék közeli időben érdekes nyilatkozatot tett egy *felségsértési* perben, melyben döntő kérdésül szolgált: vajon ezen büntett elkövethető-e az uralkodó elődjei müveleteinek, nem helyeselhető tetteinek közzétett leirása által? Az enunciatio ennek lehetőségét megengedi. «Nem lehet — mondatik az indokolásban — általános érvényü elvnek elismerni, hogy az uralkodói elöd bizonyos tetteinek leirása, a melyek t. i. erkölcsi vagy jogi szempontokból helytelenitendők s megvetendőkül jelezendők, semmi körülmények közt se tekintettessék az utódok becsületét sértő megtámadásnak. Sőt inkább minden esetben, tényleges megitélésnek feladata annak eldöntése: hogy vajon az elődök megvetendő müködéséről szóló közlemény lehet-e képes árnyékot vetni a következett nemzedék s különösen a jelenlegi uralkodó becsületére.»

— **A német birodalmi bünvádi statisztika** előleges kimutatása mult év utolsó hónapjaiban jelent meg. E szerint a birodalmi törvények ellen elkövetett büntettek s vétségekért elitélt személyek száma, nem ugyan nagy mérvben, de mégis növekedőben van. 1895. évben az elitéltek száma volt: 454,195, mig 1894-ben 446,110; 1893-ban 430,403; 1892-ben 422,327; 1891-ben 391,064; és 1890-ben 381,450; tehát 6 év alatt a szaporulat több mint 70 ezer; évenkint pedig meghaladja a 11 ezret; az 1895. évi növekedés azonban csak 8 ezer körül volt.

— **Ügyvédek számának szaporodása** mutatkozik Németországban is. Mult év deczember havában tartatott meg a müncheni felső törvényszék kerületéhez tartozó ügyvédi kamara rendes évi gyülése. A hivatalos jelentés szerint az év kezdetén a bejegyzett ügyvédek száma 281 volt s az év végén pedig 321. Uj ügyvéd vétetett fel 60; 4 elhalt, 16 kilépett. Münchenben magában 207 ügyvéd müködik.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 13-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melyen folytattatni fog a javitó-intézetekről megkezdett vita. Szólásra fel vannak jegyezve: Budinszky Károly, Kisfaludy László, Fekete Gyula. — Ülés után társasvacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1897 február 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.**

Tartalom: A jogi szakoktatás reformja s a jogakadémiák. Dr. RÁTH ZOLTÁN kassai jogakadémiai tanártól. — Átmeneti intézkedések a szabadalmi jogban. Dr. KÓSA ZSIGMOND m. kir. szabadalmi birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Hogyan értelmezendő a perrendtartás 53. §-ának *d)* pontja. Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A javitó-intézeti vita a Magyar Jogászegyletben. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi szakoktatás reformja s a jogakadémiák.

Jogi szakoktatásunk tudvalevőleg reform előtt áll. Jelenlegi szervezete 1874-ből való, tehát majdnem negyedszázados. Ez a tény már magában teljesen elég annak igazolására, hogy e szervezet megérett a reformra. Gyorsan haladó korunkban ennyi idő alatt óriási változáson mennek át a tudományok s egészen átalakulnak a kor igényei. Mint általában, ugy különösen a jogásznemzedék nevelése tekintetében nem mehetünk át a XX. századba azokkal a közmivelődési fegyverekkel, melyekkel a XIX. század utolsó negyedében még beérhetni véltük. Mert tán sehol a világon nem nyugszik annyira kizárólag a jogász-osztály vállain a nemzeti és állami élet, mint épen hazánkban. Nemzetünk és államunk jövő századbeli nagy feladatainak sikere s megoldása függ tehát közvetve attól, hogy minő kiképzésben részesül jogászifjuságunk.

Feszült érdeklődéssel nézünk azon reformjavaslat elé, melyet erélyes és lelkes vallás- és közoktatásügyi miniszterünk — remélhetőleg már rövid idő alatt — a jogi szakoktatás tárgyában az országgyülés elé terjeszteni fog. Nagy várakozások, nagy remények füződnek ahhoz máris, holott még csak egyes vonások ismeretesek belőle.

Azt hiszszük, a reform előestéjén nem lesz időszerütlen egy visszapillantást vetni jogi főiskoláink negyedszázados fejlődésére. Sok tanulságot rejt az magában a multra s igy egyuttal a jövőre nézve is. S e tanulságok, szerény nézetünk szerint, még egyáltalán nincsenek kiaknázva. Különösen nincs felhasználva az a statisztikai anyag, mely a szakminiszterium évi jelentéseiben az idők folyamán felhalmozódott s a legutolsó nagyszabásu millenniáris jelentésben[1] nagy részben visszatekintőleg egybeállitva van.

Köztudomásu dolog, hogy az egyetemek jog- és államtudományi karának s a jogakadémiáknak kölcsönös viszonya lényegesen megváltozott az 1874. évi szervezés folytán. Ez időpontig a jogi szakoktatás sulypontja az akadémiákon nyugodott. Ezeken a tanulási idő rövidebb volt s a qualifikatio tekintetében ez intézetek egyenranguak voltak az egyetemmel. Az uj szervezés a tanulási időt és tantárgyakat egyenlővé tette itt és ott, a minősités tekintetében pedig az a nagy különbség állott elő a jogakadémiák hátrányára, hogy az ügyvédi oklevél megszerzése a doktori szigorlatok kiállásától tétetett függővé; doktorátust pedig csakis az egyetemeken lehet tenni. Az eredményt frappánsan tünteti fel a következő egybeállitás. Volt a joghallgatók száma:

	1873/74	1875/76	1878/79
a két egyetemen	1523	1527	1600
a jogakadémiákon	1843	1204	921
összesen	3366	2731	2521

Mint látjuk, jogakadémiáink két év alatt (1873/74—1875/76) hallgatóságuk egyharmadát, további három év alatt már 50%-át elveszitették. S nem is mondhatjuk, hogy a veszteséget egyetemeink erősbödése kárpótolta volna. Az egyetemek látogatottsága, mint számaink mutatják, csaknem teljesen változatlan s csakis a jogakadémiai ifjuság megfogyása tette, hogy a két egyetem, mely 1873/74-ben még 300-zal kevesebb joghallgatót mutathat csak fel, mint a jogakadémiák, már 2 év mulva 300-al több tanulóval dicsekedhetik s 1878/79-ben a különbség már közel 700-ra emelkedik. Az együttes eredmény a joghallgatók számának nagymérvü apadása: a két végpontot nézve az apadás épen 25%.

Ez apadásban kétségkivül nagy része van a jogászi pálya szigoritásának, de, mint minden társadalmi jelenség, kétségtelenül összetett eredetü ez is. Az alkotmány visszaállitását követett nagy nemzeti és állami lendületben a hetvenes évek folyamán erős visszahatás állott be s ez érezteté nyomasztó hatását a jogvégzettségre törekvő ifjuság létszámában is. Az ügyvédek soraiban tudvalevőleg lassu ritkulás jelentkezett s rosz pénzügyeink mellett nem igen lehetett szó az államhivatalnokok szaporitásáról: még az 1883: I. tcz., mely annyira tágitja a jogvégzettség szerepkörét, sem érezteti hatását. A joghallgatók statisztikájában csak annyiban mutatkozik változás, hogy a jogakadémiák polgársága lassan fogy, az egyetemeké lassan emelkedik. A jogakadémiákra e korszakban mondták ki a halálos itéletet. Számuk is apad: a nyolczvanas évek közepén csukódnak be a pápai s a nagyszebeni intézet ajtai. Az állami, azaz tulajdonkép tanulmányi alapból fentartott akadémiák tanári székei betöltetlenül maradnak, a helyettesitések rendszere pusztit s az akadémiák leáldozni látszó napja mellett mindinkább emelkedik a főváros óriási lendülete által is támogatott budapesti egyetemé. Ámde a nyolczvanas évek második felében sajátságos fordulat áll be. A jogakadémiák hallgatósága 1885/86. tanévben elér minimumához s attól kezdve emelkedni kezd, noha ez időközben ismét egy intézet, a győri kir. jogakadémia szünt meg létezni. Az emelkedés eleinte lassu, de a kilenczvenes években, különösen a legutolsókban szinte rohamos. Ime a számok néhány évről:

1885/86. második félév	672
1889/90. « «	796
1893/94. « «	943
1896/97. első félév[1]	1211

Bizonnyal igen jelentékeny s a szakkörökben is kevéssé ismert változás! Az uj lendületben azonban a jogakadémiák különböző csoportjainak nagyon különböző része van. Tulajdonkép azt mondhatjuk ez intézeteinkről, hogy minden egyiköknek megvan a maga külön története, fejlődésének,

[1] A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyülés elé terjesztett huszonötödik jelentése. Budapest, 1896.

[1] Az első félév rendesen látogatottabb szokott lenni, mint a második, azonban a különbség alig tesz 10%-ot. Egyébiránt az idézett szám még nem végleges s igy valamivel alacsonyabb annál.

látogatottságának sajátszerü menete. Kulturtörténetünknek kétségtelenül egyik igen tanulságos fejezetét irná meg az, ki jogakadémiáink hallgatóságának hullámzását oknyomozólag tárgyalná. Az általános tényezők egész serege; a város és vidék fejlődése, a fővárostól való távolság, a megélhetési viszonyok, nevezetesen a tápintézetek, bennlakási, tandijmentességi kedvezmények, ösztöndijak, a felekezeti szellem élénkülése vagy gyengülése s aztán — last but not the least — az intézet szigor tekintetében való hire (a buktatási hányad, melynek összehasonlitó statisztikája igen nagy érdekkel birna): tehát megannyi kulturpolitikailag is fontos tényező együttmüködésének eredője egyes intézeteink látogatottsága. E helyen mindeme problémák fejtegetésébe természetesen nem bocsátkozunk, csak azt a tényt emeljük ki, hogy az utolsó tiz év főleg protestáns felekezeti jogakadémiáinkra volt kedvező. Különösen a debreczeni és eperjesi intézetek hallgatósága emelkedett. Álljon itt tiz jogakadémiánk népessége a legujabb adatok szerint: 1896/97. téli félév:

Debreczen	244	Máramaros-Sziget	99
Nagy-Várad	148	Pécs	97
Eperjes	142	Eger	86
Pozsony	138	Sáros-Patak	76
Kassa	107	Kecskemét	74

E számokra még lesz alkalmunk visszatérni. Azonban sietünk megjegyezni, hogy jogakadémiáink most már egy évtized óta állandónak mutatkozó ujra benépesedése tulajdonkép csak egy része annak az általános jelenségnek, hogy a jogi pályának vonzereje növekedett. Tudva van, hogy legujabban a budapesti tudomány-egyetemen a joghallgatók évről-évre szinte ugrásszerüleg szaporodnak s már a napi sajtó is tudomást vett erről a mozgalomról. Alapul az 1885/86. évet véve, azt találjuk, hogy az 1896/97. tanévig a szaporodás a központi egyetemen 1669-ről 3171-re annyi, mint 90%,[1] tehát csaknem teljes megkétszereződéssel állunk szemben. Ám a jogakadémiákon is csaknem egészen ugyanily arányu a gyarapodás: 80%. Tehát nem egyoldalu a fejlődés, mint bizonynyal sokan hiszik, nem a főváros mindent központositó, felszivó ereje jelentkezik ujabb erővel, hanem igenis általános, eddig páratlan méretü tódulás észlelhető a jogi pályák felé.

Nem feladatunk e helyen a jogi pályák ujabb vonzerejének okait kutatni. Tudvalevő, hogy hazánkban a jogvégzettség az általános utlevél ugyszólván minden álláshoz s igy az arra való törekvés mintegy hőmérője a közhivatalnoki, sőt majdnem azt mondhatjuk, a magánhivatalnoki állásokra való kilátásoknak is. Különösen állami életünk növekvő igényei s a közigazgatás államositásának reménye lehetnek az ujabb tényezők e tekintetben — de több, mint valószinü, hogy e szaporodás rohamossága a szükséglettel arányban nincs. S ebből megint azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy ha valaha, most van itt az ideje annak, hogy a jogi szakoktatást szigoritsuk, annak szinvonalát közérdekből épen most emeljük, hogy a kinálkozó gazdag anyagot jobban megrostálva, csak a javát bocsássuk ama társadalmilag és az állam szempontjából is oly fontos állásokra.

És igy ujra felmerül a jogakadémiák szervezeti reformjának kérdése. Mert hogy ez intézetekre legalább addig, mig egyetemi rendszerünket kiépithetjük, szükség van, az iránt ma alig uralkodik nézeteltérés. Sőt a jogakadémiák az oktatás nagyobb közvetlenségével, a kolloquiumi kényszerrel,[2] a nagyobb erkölcsi és leczkelátogatási ellenőrzéssel egyenesen hivatvák arra, hogy a kevesebb kötelességérzettel biró elemeknek iskolái legyenek. Különben az idevágó érveket nagyon szépen kifejtette Csorba Ferencz a «Jogi szakoktatás javitásáról» czimü nagy figyelmet keltett értekezésében. A jogakadémiák szükséges volta azonban nem jelenti azt, hogy azok ugy, a hogy vannak, megállják helyöket. A statisztika, melyet fentebb közöltünk, csak annyit bizonyit, hogy az egyetem s az akadémiák közt bizonyos stabilis viszony állott be, hogy a budapesti egyetemnek vonzóereje már kifejtette minden hatását s az ujonan jelentkező nemzedék már csak a régebbi arányban oszlik meg közte s akadémiák közt. Nem bizonyitja ellenben azt, hogy a jogakadémiák betöltik azt a szerepet jogi szakoktatásunkban, a melyet betölteniök kellene. A tiz intézet közt megoszló 1211 hallgató még mindig oly kis szám, mely egyenesen ellentmond ennek a feltevésnek.

A doktorátus szerepének megváltozása s az egyetem és akadémiák képesitő hatáskörének egyenlővé tétele kétségkivül lenditeni fog az akadémiák ügyén. Ámde egymagában nem oldja meg a kérdést, sőt egyenes veszélyeket is hord magában, ha az akadémiák egyidejüleg reformon nem mennek keresztül.

Csorba Ferencz emlitett tanulmányában, kiindulva abból, hogy nálunk tulsok állásban kivántatik meg a jogi képzettség s hogy a tudományos pályára nem készülőknek elég volna három évi tanfolyam: az akadémiákat oly szakiskolákká óhajtja átalakitani, melyeken rövidebb idő alatt lehet diplomát szerezni, mint az egyetemeken s a melyeken e mellett egészen rövid jogi kursus tartatnék bizonyos állások szempontjából.

Elismerjük bár azt, hogy a jogvégzettség megkivánásával visszaélést üztünk: de e bajon a minősitési törvény megváltoztatásával kell segiteni. Ám mondjuk aztán ki, hogy bizonyos állások elnyerhetéséhez elégséges egyes jogi tárgyak hallgatása és azokból vizsgázás: de ne szállitsuk le felső intézeteink szinvonalát. A degradálás reformja helyett, habár az kétségkivül tulon-tul megtöltené is ez intézeteink falait: a jogakadémiák egyetemi szinvonalra való emelését tartjuk egyedül üdvösnek.

Azokkal természetesen nem vitatkozhatunk, a kik elégségesnek tartják azt, ha a majdani ügyvéd, biró, közhivatalnok ismeri a tételes jogok ezerszámra menő szakaszait, már ugy a hogy. Ezek a magokat praktikusoknak nevező reformatorok körülbelül beérhetnék azzal, hogy nehány évi ügyvédi, szolgabirósági stb. gyakorlatot s egy gyakorlati vizsgát tennének a jogi pályák előfeltételével. Az egyetem jogi karát s az akadémiákat bátran be lehetne miattok csukni — tudósok kiképzésére ott maradna az egyetem bölcsészeti fakultása.

Ám ha a jogvégzettség alatt valami magasabbat értünk s annak megadásánál az akadémiákat az egyetemmel egy szinvonalra akarjuk helyezni — s ez tudtunkkal a reform legilletékesebb helyről kijelentett czélja: akkor logikai következetességgel nem leszállitani, hanem igenis erősen fel kell emelni azok szinvonalát. Ez szerény nézetünk szerint annyit tesz, mint nagyobb számu és legalább is egyetemi magántanári minősitéssel biró tanerők müködéséhez kötni az akadémiák jogát a képesitéshez.

A Csáky-féle reformtervezet, illetőleg az enquête kivánalmai szerint a létesitendő egységes jogi államvizsgálati bizottság «olyan jogakadémiák székhelyein lenne felállitandó, a melyek a kötelező tantárgyakat kellő óraszámban, szakmájukra egyetemen habilitált, legalább 8 rendes tanár által tanitják».[1]

A 8 rendes tanár megfelel a jelenlegi kir. akadémiák

[1] Ismét nem teljesen pontosan, miután itt is csak az 1896/97. téli félév előzetes adatai állottak rendelkezésünkre. De viszont nem szabad feledni, hogy az 1889: XXVI. tcz. óta az egyévi önkéntesek tanulmányi ideje egy félévvel megrövidült.

[2] A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1886. évi 5525. sz. rendelete értelmében a kolloquiumokon minden hallgató köteles résztvenni s e kötelezettség teljesitésére a leczkekönyv aláirás megtagadásával szoritható.

[1] L. a vallás- és közoktatásügyi miniszter XXV. jelentésében a 36. lap 12. pontját.

felszerelésének, de nem felel meg a haladó kor követelményeinek s távolról sem ád «egyetemi niveaut» intézeteinknek. Két-három tantárgy tanitásának kötelezettsége, heti 10 óra előadási minimum az akadémiáknak az egyetemét jóval meghaladó szorgalmi ideje alatt: sokkal több, mint a mennyi a tanárok és az oktatás szempontjából kivánatos. Mert nem szabad feledni, hogy egynegyed-század alatt az a mező, melyen a tanárnak mozognia kell, óriási mértékben megnövekedett. Mi volt, hogy csak példákat hozzunk fel, a hetvenes évek elején a magyar törvénykezési eljárás, a bünvádi eljárás, a váltó-, kereskedelmi jog, avagy a magyar közigazgatási jog s mivé lett az ma? S micsoda rengeteg, szinte áttekinthetetlen ma a társadalmi és az u. n. államtudományok birodalma: a jogbölcsészet, a közgazdaságtan, a statisztika köre, anyaga, nemzetközi irodalma hova fejlődött? A ki ma csak egyikét is e tudományágaknak miveli: nagyon jól tudja, hogy az egész emberi élet kevés azok áttekintésére. Az iskola embere, ha csak valamennyire is lelkiismeretes, maga előtt kénytelen szégyenkezni a folyton szaporodó a szellemi restantiák miatt, a melyekkel dolgozik. A ki tehát azt akarja, hogy a jogakadémiai oktatás magas szinvonalon álljon, hogy a tanároknak legyen idejük a magyar tudományos jogi és sociologiai irodalmat fejleszteni, — oly feladat, mely egymagában méltó arra, hogy kulturpolitikánk czéljai közt szerepeljen, — az be fogja látni, hogy nagyobb munkamegosztásra s az óraszám leszállitására van szükség. Nem 8, hanem 10—12 szaktanár és heti 7—8 órai maximum emelheti csak e tanintézeteinket s velök a magyar jog- és államtudományi irodalmat oda, a hol az becsülettel megállhatja helyét. Mert nem szabad feledni, hogy a jogakadémiák tanárait az ifjusággal való közelebbi érintkezés, nevezetesen a kötelező kolloquiumok tartása is erősen igénybe veszi és 50—100 hallgató egyénenkénti ismételt megvizsgálása, mire a megerősödött akadémiákon számitani kell: nem kicsinylendő feladat egy lelkiismeretes tanárra nézve.

Ám tudjuk, hogy az ellenvetés az lesz, hogy ily igényeknek megfelelő tanerőket és anyagi eszközöket előteremteni nem tudunk, s hogy különösen a felekezetek ellenállása az, melyen minden ily reformtervezet hajótörést szenvedne.

Kezdjük az utóbbin. Készséggel elismerjük, hogy a jelenlegi hét felekezeti iskola fentartása ily arányokban nem volna lehetséges. De hát nem is kivánatos. Utalunk az akadémiák jelenlegi látogatottságáról szóló statisztikára, de utalhatnánk ez iskolák tanári karára vonatkozó kimutatásokra is. Vannak akadémiáink, a melyeknek földrajzi fekvése sem megfelelő: Kecskemét s Eger, a főváros kapui előtt és Máramaros-Sziget az észak-keleti megyék szélső sarkában bizonynyal nem alkalmas pontok jogakadémiák fentartására. A mi pedig ez akadémiákat általában illeti, lehetetlen, hogy a fentartó felekezetek át ne lássák, hogy épen saját, jól felfogott érdekeik követelik az erők nagyobbmérvü központositását. Az iskolaügyükért hozott áldozataikra méltán büszke protestánsoknak különösen nagyon jól kell tudniok, hogy a jövő szellemi suprematiája azon az oldalon lesz, hol a főiskolai képzettség szinvonala magasabb leend. Nem sok kis intézettől, hanem egy, legfeljebb két nagy intézet magas fejlettségre emelésétől függ itt a jövő. Hogy ebben az irányban már meg is indult a mozgalom, azt a pápai ref. kollegium bezárása s a debreczeni főiskola egyetemmé átalakitására irányuló tervek mutatják.

Ha azt hiszszük, hogy a felekezeti intézeteknél az erős reduktió meg fogja hozni a javulást, a kir. akadémiáknál más szerektől kell azt remélnünk. A jelenleg fenálló három ily jogakadémia ellen az elhelyezés szempontjából is lehet jogos panasz. Pozsonyban jó helyen van az intézet, bár kétségtelenül sinyli Bécs közelségét. Kassán igen erős versenytárs a 35 kilométerre fekvő eperjesi ág. ev. jogakadémia, Nagyvárad pedig közel van Debreczenhez és a budapesti és kolozsvári egyetemet összekötő országutban fekszik. Hogy a nagyváradi intézetnek mégis annyi hallgatója van, azt tán annak a sajátságos körülménynek köszöni, hogy tőle délre és délnyugatra egész Nagy-Alföldünkön nincs jogi főiskola. Ha Magyarország térképét kezünkbe veszszük, rögtön szembeötlik jogakadémiáink megoszlásának félszegsége. A pozsonyit és pécsit kivéve, intézeteink mindannyija Budapesttől keletre és észak-keletre fekszik, a fővároshoz nagyon közel eső Kecskemétet és a Nagyváradot összekötő vonaltól délre, tehát az Alföld nagyobb felén nincs jogakadémia. A történelem megmagyarázza ugyan e fejlődést, de a mai Magyarország igényei nem. Ha kiszámitjuk, hogy a Tisza—Maros szögéből — beleértve Békést, Csongrádot és Bácsmegyét — hány joghallgató van Budapesten,[1] azt találjuk, hogy e hallgatóság fele is adna oly anyagot, mely meghaladja legnagyobb akadémiánknak, a debreczeninek népességét.

S egy más szempont is szól a királyi, illetőleg előreláthatható rövid idő mulva már állami jogi főiskolák elhelyezésének némi módositása mellett. S ez a magyar egyetemek majdani elhelyezésének szempontja. Ha még távol is az idő, mikor a magyar egyetemek rendszere kiépül: a csirákat már most fen kell tartani, illetőleg el kell ültetni. Pozsony és Kassa s azután az Alföld valamelyik nagy városa, Szeged, Arad vagy Temesvár lesznek előreláthatólag az egyetemi székhelyek.[2] Két akadémiánk elhelyezése tehát megfelelő, a nagyváradit azonban odább kellene tenni délnyugat felé. Mert szaporitásról — nézetünk szerint — szó sem lehet, három jogakadémia kifejlesztése valóban egyetemi szinvonalu fakultássá magában elég feladat, bár az érette hozott anyagi áldozat busásan meg fog térülni a jövő jogásznemzedék képzettségének emelkedésében.

Mielőtt letennők a tollat, még csak egy — bár fontos — kérdését a reformnak kivánjuk érinteni. A Csáky-féle javaslat s azóta is bizonyos hivatalos nyilatkozatok és maga a miniszteri jelentés szerint is a doktorátus és jelenlegi államvizsgák helyett u. n. egységes jogi államvizsgák vannak tervben, mint általános képesitő vizsgák, ugy a szorosan jogi, mint a közigazgatási pályák számára. Ezzel az a bifurkatio, melyet a hetvenes évek tanrendszere teremtett, de a mely már az 1883: I. tcz. folyományaképp jó részben elmosódott, végleg elejtetnék. Nézetünk szerint ez határozott visszafejlődés, a munkamegosztás nagy elvének egyenes ignorálása. Nem mintha azt tartanók, hogy a közigazgatás embere meglehet a magyar magánjog és büntetőjog ismerete nélkül, vagy viszont a biró a közigazgatási jogról való fogalmak nélkül. Ezt a hetvenes évek rendszere sem kivánta, sőt egyenesen gondoskodott arról, hogy a harmadik évfolyam végeztével letehető államvizsgákon a joghallgatók azon tárgyakból megvizsgáltassanak, a melyek az elérni óhajtott doktori fokhoz nem tartoznak. A tapasztalat 1883 óta unos-untig bebizonyitotta, hogy az államvizsga határidejének kinyujtása s igy a harmadik tanfolyam teljes felmentése a vizsgák alól az ifjuság zömére nézve egy év tökéletes elpocsékolásával egyértelmü. Nézetünk szerint kettős czélt fog szolgálni az az államvizsga, mely a harmadik év végére helyezve, a két nagy pályakör tárgyait olykép egésziti ki, hogy az ellentétes irányu főtárgyak elsajátitását kellően bizonyitja. Ösztönözni fog a harmadik év felhasználására, kitöltve a jelenleg fenálló hézagot és egyuttal fel-

[1] Az 1894/95. tanév első felében e megyékből a budapesti egyetemen tanult 459 joghallgató, mig a debreczeni akadémia hallgatósága 214 főből állott.

[2] Budapest annyira ránehezedik a Dunántulra a maga nagy központositó erejével, hogy e különben oly müvelt országrésznek egyetemre alig lesz előbb szüksége, mint mikor majd a szlavon részek visszamagyarositására gondolhatunk. E feladatra akkor az ujra feltámasztandó pécsi egyetem lesz hivatva.

*

fogja szabaditani a tanfolyamot záró, képesitő minőséggel felruházandó államvizsgát az azt tulterhelő, a speciális szaktárgyakhoz nem tartozó anyag alól. Igy, de csakis igy képzelhetünk magas szinvonalon álló szakvizsgát, jogit vagy államtudományit, már a mint a pályák megkivánják. Mert mind a jogi, mind a közigazgatási pályák érdekében elengedhetetlennek tartjuk a bifurkatio fentartását. Óriási erős időpazarlás rejlik abban, a leendő birótól az állami igazgatás oly tüzetes ismeretét követelni, minőre a közigazgatási tisztviselőnek tényleg szüksége van s bizonyára még nagyobb az a holt teher, melyet az utóbbi vállaira rakunk, ha tőle a váltó- és kereskedelmi jog, az osztrák jog vagy az anyagi büntetőjog részletes tudását akarjuk a pálya előfeltételéül megkivánni. Pedig ép a közigazgatási pálya az, melyre a dolog természeténél fogva — az állami funktiók és feladatok előrelátható folytonos gyarapodása következtében — egyre nagyobb hányada készül jogászifjuságunknak. S e mellett csakis igy, a bifurkatió fentartása mellett remélhetjük azt is, hogy valami tér marad fen az államvizsgán az alapvető társadalmi tudományok számára. A Csáky-féle enquête vizsgaprogrammjában csupa merő tételes tárgyakat találunk. Ez helyes pl. az ügyvédi vagy birói vizsgán s helyes lesz az 1883. évi I. tcz. 23. §-a által előirt, mindeddig sajnosan nélkülözött gyakorlati közigazgatási vizsgán. De az elméletnek e kiszoritása a lényegében mégis csak elméleti oktatást nyujtani hivatott főiskolák tanfolyamát bezáró vizsgákról felettébb sajátszerü gondolat. Bármint válaszszák is meg az u. n. alapvizsgák anyagát, annyi bizonyosnak látszik előttünk, hogy a tanulás eredményességének megitélése az elméleti alapokból való vizsgálat nélkül lehetetlen. A tételes intézmények ismerete elég lehet mára, de nem biztositék arra nézve, hogy a jelölt megértse a holnapot, a mely pedig nem várat magára. Különösen napjainkban, mikor az egész jog- és államélet oly gyors átalakulásban van, mikor előrelátható, hogy a sociálpolitikai reformok hova-tovább felfogják forgatni a magánjogot, ugy, mint a közigazgatást, szörnyen rövidlátó politika volna a tételes intézmények mögé való zárkózás. Ezek elsajátitására, illetve a hiányzók pótlására ugy is reákényszeriti az embert az élet; de az elméleti alap, a magasabb jogászi müveltség hiányát, a társadalom, a jog és az állam fejlődésének ismeretében fenmaradt hézagokat csak növeli minden év, mely a főiskola elhagyása után lefoly. Ne fejlesszük tehát vissza jogi szakoktatásunkat akkor, mikor uj század uj feladatokkal vár a legközelebbi jogásznemzedékre. S különösen ne vonjuk el, hanem inkább fektessük mélyebbre az államtudományi alapot, mely minden elméleti jellege daczára ép az államfentartó jogásznemzedék szempontjából nagyon is praktikus szükség. Mert ne feledjük egy pillanatra sem, hogy az a nép, mely ezredéve itt először alapitott tartós sikerrel államot, hivatva van ezt az államot az uj ezredévben nemcsak fentartani, hanem tovább fejleszteni.

Dr. Ráth Zoltán.

Átmeneti intézkedések a szabadalmi jogban.

Minő anyagi jogszabályok alkalmazandók az 1895: XXXVII. tcz. életbelépte előtt engedélyezett szabadalmakra, különösen a szabadalmak megvonása és megsemmisitése iránt inditott perekben?

A találmányi szabadalmakról rendelkező 1895. évi XXXVII. tczikknek az átmeneti és záró határozmányokat tartalmazó IX. fejezet 62. §-a világosan kimondja, hogy a mennyiben a törvénynek fejezetenként és szakaszonként felsorolt rendelkezései a törvény életbelépte előtt engedélyezett szabadalmakra ki nem terjesztettek, a régibb, vagyis az 1896 márczius 1-je előtt engedélyezett szabadalmakra ezentul is az engedélyezés idejében érvényben volt szabályok alkalmazandók. Nem terjednek pedig ki a régibb szabadalmakra az 1895. évi XXXVII. tcz. I. és III. fejezete, az V. fejezet 29—37. §-ai, a 45. §. 1—7., 11., 12. bekezdései és a 60. §-a, vagyis azon jogszabályok, melyek a szabadalom tárgyát, engedélyezhetőségét, a szabadalmak tartamát, megszüntét, megvonását, megsemmisitését, a szabadalmak adásával követendő eljárást, a szabadalmi évi dijak összegét állapitják meg. A törvény világos rendelkezése szerint ezen kérdések tekintetében a régibb szabadalmakra az engedélyezés idejében fenállott szabályok alkalmazandók, vagyis felmerülő vitás esetekben azokat a szabályokat kell alkalmazni. Sokan mosolyogni fognak, ha felteszem a kérdést, hogy hazánkban a szabadalmi jog tekintetében 1896 márczius 1-je előtt törvényesen minő jogszabályok voltak ervényben? mert hisz mindenki előtt kétségtelennek látszik, hogy az 1852. évi augusztus 15-én a 184. sz. kormánylapban kiadott császári patens! Pedig szerény nézetem szerint ezen felfogás helyessége ellen alapos kételyek támaszthatók, a melyek a magyar kormánynak e tekintetben követett 30 éves joggyakorlatával szemben is, megfontolásra méltók.

Állitásom beigazolására legyen szabad röviden visszapillantani a szabadalmi jognak hazánkbani fejlődésére és keletkezésére.

Jól tudjuk, hogy hazánkban 1848. előtt a privilegiumok nagy szerepet játszottak, de azért a találmányi szabadalmi jogintézmény régibb jogéletünkben ismeretlen vala. Ennek okát ha keressük, feltaláljuk a Karok és Rendek által az 1825/27-diki országgyülésben bemutatott gravamenek 45-dik pontjában, a hol különösen hangsulyozzák, hogy az ilynemü privilegiumok a hires primæ nonust, a nemesi előjogok alapját sértik.

Első izben nem is törvény, hanem az országgyülés két házának meghallgatása nélkül kiadott kormányrendelet szabályozta hazánkban a találmányi szabadalmi ügyet.

A m. kir. helytartó tanács ugyanis a m. kir. udvari Cancellaria rendelete folytán 1822 márcz. 12-én 6137. sz. a. egy körrendeletet bocsátott ki az ország összes törvényhatóságaihoz, melyben a találmányokra kieszközlendő kizárólagos szabadalmak adásának módja, az eljárás, a szabadalmakkal járó jogok és kötelezettségek meg voltak irva. Ezen rendelet lényegében nem egyéb ugyan, mint az osztrák örökös tartományok számára 1820. évi deczember 8-án a Hof-Comerz-Comissio kidolgozása után kiadott szabadalmi patensnek másolata, annak hazai viszonyainkhoz való átalakitása; de a melyet, daczára, hogy hazánk önállósága benne kifejezésre is jutott, az összes törvényhatóságok alkotmányellenes keletkezése miatt, nagy visszatetszéssel fogadtak. Ezen visszatetszés hangos kifejezést nyert akkor, midőn az 1825/27-diki országgyülésen megjelent Karok és Rendek utasitásaikhoz képest nyiltan tiltakoztak ellene, és ezt mint sérelmi pontot a felirat 45. pontjába, mint már fent is emlitém, fel is vették. Azonban ugy e tiltakozásnak, mint az e felett folyt tárgyalásoknak csak akademikus haszna volt, mert e szabadalmi szabályok az egész országban tényleg életbe léptettettek.

Az 1832. évi márczius 31-én Ausztriában kiadott szabadalmi patenst azonban, okulva az előbbi példán, a m. kir. udvari Cancellaria már meg sem kisérlette hazánkban kihirdetni s igy nálunk a fent hivatkozott rendelet volt érvényben, a mig az 1840-es években megindult reform törvényhozás, mely egyebek között a hazai ipar és kereskedelem emelését is czélozta, a kereskedelmi társaságokról rendelkező 1840. évi XVIII. tcz. 66. §-ában elrendelte: «hogy rendkivüli kedvezéseket, például kisajátitást vagy találmányi kiváltság-levelet kivánó részvénytársaságok a fentebbi §-ok rendeletén felül a fenálló rendszabásokhoz alkalmaztandják magukat». Ez a legelső törvényszakasz nálunk a találmányi szabadalmakra nézve, a mely az akkor

fenálló 1822. évi márczius 22-diki helytartótanácsi 6137. sz. intézményt törvény erejével felruházta. Nem fér tehát kétség ahhoz, hogy hazánkban az 1852. évi augusztus 15-én a a 184. számu kormánylapban megjelent szabadalmi nyilt parancs életbe lépteig a most hivatkozott helytartótanácsi intézmény szabályozta a szabadalmi ügyet.

Tudvalevő dolog, hogy az absolut kormány az 1852. évi augusztus 15-diki szabadalmi patens érvényét hazánkra is kiterjesztette s annak értelmében a cs. kir. osztrák kereskedelemügyi miniszterium adta a szabadalmakat hazánk területére is. Alkotmányunk helyreállitása után azonban magyar kormányunk itt is, mint a jog egyéb terén, helyreállitotta az előbbi törvényes szabályokat; és a földmivelés-, iparkereskedelemügyi miniszterium 1867. évi junius hó 14-én 2719. sz. a. a találmányok védelme tárgyában körrendeletet intézett az ország törvényhatóságaihoz, a melyben «a találmányi szabadalmak elnyerésére nézve fenálló, az 1840. évi XVIII. tcz. 66. §-a által megerősitett rendszabályok értelmében addig is, mig a törvényhozás e tekintetben körülményesebben intézkedne, részletes utasitásokat ad. Ezen I—X. czikket magában foglaló miniszteri rendelet és az 1840. évi XVIII. tczikk 66. §-ában megerősitett rendszabályok képezték szabadalmi jog tekintetében a törvényes normativumot akkor, a midőn az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetséget magában foglaló 1867: XVI. tczikk XVI. czikkében szabadalmi jogunk uj szabályozást nyert. Ezen törvényczikket, mint kiindulás pontját okoskodásomnak szükségesnek tartom egész terjedelmében ide iktatni:

«A szabályszerüleg kieszközölt találmányi szabadalmak mindkét állam területén érvénynyel birnak.

E czélból a szabadalmi engedélyezés feltételei mindkét állam területén egyforma elvek szerint lesznek kölcsönös egyetértéssel, törvényhozási uton megállapitandók és ha a szükség kivánná, hasonló uton megváltoztatandók. Addig, mig ez megtörténhetik, az e részben mindkét állam területén fenálló, lényegében egymástól el nem térő rendszabályok maradnak érvényben. A szabadalmak kiadásánál követendő eljárást, illetőleg a szabadalom iránti kérvény azon terület miniszteriumánál nyujtandó be, melyben a feltaláló lakik. Külföldieknek szabadságukban áll találmányi szabadalomért az egyik vagy másik államterület miniszteriumához folyamodni. Azon miniszterium, melynél a szabadalomérti kérvény benyujtatott, a kérvényt szabályszerüleg megvizsgáltatván, azt azon esetre, ha a szabadalmat megadhatónak véli, a másik terület miniszteriumához elfogadás végett hivatalból átteszi. A szabadalom-levelet mindenik miniszterium a kormányzása alatti területre nézve külön állitja ki, de a két okmánynak ugyanazon kelte lesz és mindkettő egyszerre adatik ki a kérvényezőknek azon miniszteriumnál, hol folyamodását benyujtotta. A találmányi szabadalmak meghosszabbitása vagy érvénytelenitése hasonlókép közös egyetértéssel történik.»

A vám- és kereskedelmi szövetség ezen czikke által a nálunk törvényesen fenállott szabályok csakis annyiban szenvednek változást, hogy az 1867. évi junius 14-én 2719. sz. alatt kiadott, fent hivatkozott körrendelet VIII. és X. czikkeiben kifejezett szabadalom-engedélyezés és érvénytelenités a szerződő felek miniszteriumai által közös egyetértéssel elintézendő tárgyaknak mondatott ki, egyéb részben pedig az egyezségben kimondották a szerződő felek, hogy «addig is, a mig ez, t. i. a szabadalom-engedélyezés feltételeinek megállapitása megtörténhetik, az e részben mindkét állam területén fenálló, lényegében egymástól el nem térő rendszabályok maradnak érvényben», mely kijelentés által világos kifejezést adott a törvényhozás azon ténynek, hogy a Magyarország területén érvényben álló szabadalmi szabályok nem azonosak az Ausztria területén érvényben levő szabadalmi szabályokkal, hanem egymástól eltérnek, habár lényegileg nem is. Mivel pedig Ausztriában a vám- és kereskedelmi szövetség idejében az 1852. évi augusztus 15-iki szabadalmi pátens volt és ma is az van érvényben, világos, hogy a szerződéskötés idejében nálunk nem ezek a szabályok voltak érvényben, mert ha ezek lettek volna nálunk törvényes szabadalmi szabályok, akkor nem hangsulyozták volna a szerződésben azt, hogy mind a két állam területén az egymástól lényegben el nem térő szabályok maradnak érvényben. Ebből következik az is, hogy az 1867. évi deczember 27-én szentesitett vám- és kereskedelmi szövetség (1867: XVI. tcz.) megkötése idején nálunk az 1840. évi XVIII. tcz. 66. § a által megerősitett törvényes rendszabályok, azaz az 1822. évi márczius 12-iki 6137. sz. helytartótanácsi intézmény és az ezt kiegészitő 1867. évi junius 14-én 2719. sz. alatt kiadott földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteri rendelet szabályozta a szabadalmi jogviszonyokat, melyek ha némileg el is tértek az Ausztriában érvényben álló 1852. évi augusztus 15-iki szabadalmi pátenstől, de lényegében azzal mégis megegyeztek. Ez könnyen megállapitható a kétféle jogszabály összehasonlitásából is, mi a törvény e rendelkezését még indokoltabbá teszi.

Az 1867. évi XVI. tcz.-be foglalt vám- és kereskedelmi szövetségnek a szabadalmi ügyet érintő XVI. czikknek fent elsorolt rendelkezéseit az 1878. évi XX. tcz. XVI., az 1887: XXIV. tcz. XVI. czikkelye változatlanul fentartotta, csakis mivel a szabadalmi dijak tekintetében Ausztriával szemben pénzügyileg igen mostoha helyzetbe jutottunk, a vám- és kereskedelmi szövetség fent leirt czikke után már az 1878. évben a következő pótlást vették fel:

«A szabadalmi dij ott fizetendő, a hol a szabadalom kérelmeztetett. A szabadalomnak a másik állam területén való engedélyezéséért lajstromozási illeték fizetendő, mely a szabadalmi dij 25%-ában állapittatik meg. Ezen lajstromozási illeték a szabadalmi dijjal együtt szedendő be és a másik fél miniszteriumának átküldendő.»

Látjuk ezekből, hogy sem a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló, fent hivatkozott törvényczikkekben, sem az ezeket módositó és az önállóan engedélyezett magyar szabadalmak alapját megteremtő 1893. évi XLI. tcz.-ben — a mely a VIII. czikkben elrendelte, hogy «addig, mig az egyik vagy a másik állam területén a szabadalmak oltalmára uj törvényes szabályok életbe nem lépnek, ugyanott az eddigi szabályok maradnak érvényben», — egyetlen szóval sem mondatott ki az, hogy hazánk területére az 1852. évi aug. 15-iki pátens hatálya kiterjesztetett volna, mert az 1893. évi XLI. tcz. is fentartotta a szabadalmak oltalmára mindkét állam területén az eddig érvényes jogszabályokat. Hogy pedig melyek voltak törvényesen fenálló szabadalmi szabályok akkor, a midőn Ausztriával a vám- és kereskedelmi szövetséget megkötöttük, azt hiszem, elég világosan kimutattam.

Valóban érdekes volna tudni, hogy a fenti törvényes szabályok mellett — a melyet papiron különösen kormányunk hangoztatott — mi inditotta mégis a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumot, majd ennek az 1889: XVIII. tcz. óta jogutódát, a kereskedelemügyi miniszteriumot arra, hogy szabadalmi jogügyekben nálunk törvényesen fenálló szabályokkal szemben, az absolut kormány alatt kiadott és Ausztriában érvényes 1852. évi augusztus 15-iki pátens rendelkezéseit tekintette mérvadóknak, sőt arra szabadalom-megvonás és megsemmisités iránt inditott, előtte lefolytatott perekben hozott itéleteiben annak egyes szakaszaira, mint érvényes jogszabályokra hivatkozott is, holott kétségtelen az, hogy a vám- és kereskedelmi szövetség XVI. czikke értelmében a szabadalmi ügyekben, különösen a ma fenálló szabadalmakra hazánkban az Ausztriában érvényes szabályoktól eltérő szabályok voltak érvényben.

Nem akarom azt hinni, hogy ennek közvetlen oka az

lett volna, miszerint az 1822. évi márczius 12-én 6137. sz. alatt kiadott helytartótanácsi intézmény latin nyelven adatván ki, annak magyar nyelvü forditása mai napig sincs meg, a fiatalabb hivatalnok-nemzedék pedig ezen nyelvben való járatlansága miatt, kényelemszeretetből nem kutatott a dolgok forrása után; inkább hajlandó vagyok ezt annak tulajdonitani, hogy az 1852. évi augusztus 15-iki pátens rendelkezései mellett az 1822. évi márczius 12-én 6137. sz. alatt kiadott helytartó tanácsi intézménynek sok rendelkezése a kor követeléseinek nem felelt meg, s ennek hiányait sem az 1867. évi junius 14-én 2719. sz. a. kiadott földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteri rendelet, sem az 1878: XX. tcz. XVI. czikkének végrehajtása tárgyában később kiadott utasitások sem pótolták eléggé.

Elvitázhatatlan tény azonban az, hogy legfőbb szabadalmi hatóságunk 30 év óta követendő jogszabálynak tekintette az 1852. évi augusztus 15 iki szabadalmi pátenst, holott pedig ez az 1867. évi XVI. tcz. életbelépte után, 1896. évi márczius 1-ig engedélyezett szabadalmakra a vám- és kereskedelmi szövetség fent hivatkozott pontja értelmében hazánkban soha alkalmazást nem találhatott volna.

Ezen joggyakorlattal szemben kiváncsian várjuk, hogy a m. kir. szabadalmi tanács mint önálló, független bíróság ezen jogszabályokat normativumul fogadja-e el a hozzá felebbvitt szabadalom-megvonási és megsemmisitési perekben hozandó itéleteiben? *Dr. Kósa Zsigmond,*

m. kir. szabadalmi biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hogyan értelmezendő a perrendtartás 53. §-ának *d)* pontja.

Bíróságaink nem tudnak szabadulni a következetlenség hibájától és ezen a téren a Curia rosz példával jár elől.

A következetlen határozatok sorában foglal helyet az a határozat is, a melyet a *Jogt. Közl.* f. é. 1. sz. közölt.

A határozat következőképen szól: «Az 1868: LIV. tcz. 53. §-ának az a rendelkezése, a mely szerint olyan perekben, a melyekben gyámság alatti személyek érdekelvék, a rendes birói illetékességtől eltérésnek helye nincsen, egyenesen kizárja a perrendtartás 52. §-ának *b)* pontja értelmében az örökhagyóval szemben megállapitott eltérésnek a kiskoru örökösökre, mint gyámság alatt álló személyekre leendő kiterjesztését».

Ezzel szemben ezelőtt a Curia több izben kimondotta, hogy oly esetekben, midőn a «rendes birói illetőségtől» való eltérést nagykoru és szabad rendelkezési joggal biró egyén kötötte ki, ez köti őt is és jogutódaitfel is tétlenül, és erre az esetre az 53. §. *d)* pontja nem vonatkozik.

Hivatkozom állitásom megerősitése végett következő curiai határozatokra:

1. «Tekintettel, hogy valamely önjogu személy kötelezettségei későbbi gondnokság alá helyezése folytán változást nem szenvednek, a hitelező a perrendtartás 53. §. *d)* pontja által nincs korlátozva abban, hogy az az adósa irányában érvényesen kikötött szabad biró-választási jogot annak gondnokság alá helyezése után, részére kinevezett gondnok ellen az illető követelés iránt inditandó keresetre nézve is igénybe vehesse (Márkus F. E. H. I. kötet 239 oldal I. kiadás).

2. Az adósnak utólag tékozlás miatt gondnokság alá helyezése felperesnek a kötelezvényen alapuló s abban kikötött biró-választási jogára visszaható erővel nem birhat. (U. o. II. köt. 328 oldal.)

3. A sommás bíróság kikötött illetékessége megáll azon esetben is, ha az időközben elhalt szerződő félnek perbevont örökösei közt kiskoruak is vannak. (U. o.)»

Különösen az utolsó eset teljesen azonos azzal, mely a Curia legujabb határozatának alapjául szolgált. De a másik kettőnél is az alapot ugyanazon elv képezi, mint a harmadiknál.

A következetlenség tehát evidens.

Kérdés már most, hogy legalább helyesebb-e ezen ujabb határozat, és vajon ez-e az 53. §. *d)* pontjának helyes interpretátiója?

Szerény nézetem szerint ép az a baj, hogy az ujabb határozat helytelen, és a régi helyes gyakorlat általa ingadozóvá lesz, sőt talán ki is fog szorulni.

Mily alapra kell visszamennünk, hogy a felvetett kérdésre helyesen megfelelhessünk?

A kérdés az, hogy *alkalmazandó-e az 53. §.* d) *pontja, ha a rendes birói illetőségtől való eltérést maga a távollevő vagy gondnokság alatti személy, vagy annak jogelődje kötötte ki?*

A törvény szavaiból kiindulva, és annak szavaiba kapaszkodva a Curia legujabb határozatához jutnánk mi is. De ha csakis a ratiót a helyes magyarázati szabályokat alkalmazzuk, és ezen kivül a mindennapi élet követelményei elől sem zárkózunk el teljesen, akkor a régi gyakorlat álláspontjához kell jutnunk.

Szabály az, hogy az örökösök helyzete az átruházható jogviszonyok tekintetében teljesen azonos az örökhagyóéval, ugyanazok a jogai, ugyanazok a kötelességei. Ez egy sarkalatos elve nemcsak az örökjognak, hanem az egész jogrendszernek, mert csak ez biztositja a hitelezőt, hogy ha adósa meg is hal, jogai teljes épségükben megmaradnak. Ezen a nagy elven üt rést a Curia legujabb határozata, midőn kimondja, hogy az örökösöket az örökhagyónak kikötése nem kötelezi.

Megengedem, hogy a vitás pontnak szószerinti magyarázata a Curia legujabb álláspontjának ad igazat, de sokkal helyesebb a megszoritó magyarázat, melyet a régi gyakorlat követett, mert a szószerinti magyarázat beleütközik ama nagy elvbe, melyre fentebb hivatkoztam.

De nemcsak a ratio juris és a helyesen alkalmazott megszoritó törvénymagyarázat, de az 53. §-nak az 51. és 52. §§-okkal való egybevetése is a régi gyakorlat helyessége mellett szól. Ugyanis az 52. §. azokról az esetekről szól, mikor maguk a felek kiköthetik a rendes birói illetőségtől való eltérést. Az 52. §-al szemben (és az 51. §. 2. bekezdésével szemben) az 53. §. felsorolja azon kivételeket, a melyekben nem köthetik ki maguk a felek a rendes birói illetőségtől való eltérést és illetve a mely esetekben nem alkalmazható az 51. §. 2. bekezdése.

Az 52. §. tehát felsorolja az érvényes kikötéseket, az 53. §. pedig az érvénytelen kikötéseket, és az 53. §. *d)* pontja a §§-ok ezen összefüggéséből csak ugy magyarázható, hogy *a)* az 51. §. 2. bekezdése nem alkalmazható oly perekben, melyeknél távollevő, vagy gyámság és gondnokság alatti személyek vannak érdekelve, és *b)* hogy a gyám és a gondnok nem vetheti magát alá a rendestől eltérő bíróságnak.

Ellenben a szerencsétlen szövegezés daczára sem magyarázható bele a *d)* pontba, hogy az esetben sincs eltérésnek helye, ha nem alperesek gyámjától vagy gondnokától, hanem jogelődjüktől származik a kikötés, a ki annak idején az 52. §. alapján érvényesen kötötte ki a rendes birói illetőségtől való eltérést. Mert a legis ratio az 53. §. *d)* pontjában az, hogy a távollevőt, kiskorut, gondnokoltat a *kikötés létrejötténél* akarja megvédeni. De ha a jogelőd vagy maga a gondnokolt (mikor még nem volt gondnokság alatt) annak idején az 52. §. alapján érvényesen kötötte ki a rendes birói illetőségtől való eltérést, akkor ellenkezik a legis ratióval, hogy ezen érvényes kikötés utólag hatályát veszitse.

A ratio juris és legis, valamint a helyesen alkalmazott megszoritó magyarázat a Curia határozata ellen szól, ellenben a betü a Curiának ad igazat.

De nézzük, mily hatása lesz a Curia legujabb praxisának. E praxis által mindenekelőtt a perrendtartás egész 52. §-a illusoriussá válik. Mindazon esetekben, midőn nem maguk a szerződő felek, hanem bármely részen jogutódok állanak perben, hatálytalan lesz az 52. §. alapján érvényesen létrejött kikötés, ha a jogutódok között távollevő, kiskoru vagy gondnokolt van. De hatálytalan lesz abban az esetben is a kikötés, ha a szerződő felek egyike kerül gondnokság alá vagy ismeretlen helyen távol van.

Tudvalevő dolog pedig, hogy a szerződő felek mily nagy sulyt fektetnek az illetékesség kérdésére, és arra a kérdésre, hogy ügyük miféle eljárás szerint fog esetleges per esetén eldöntetni. Hisz alig készül szerződés, melyben a felek az illetékesség és eljárás kérdését ne szabályoznák. Eddig a régi helyes gyakorlat szerint ez lehetséges is volt, de ennek a kellemes állapotnak a legujabb curiai határozat véget vetett.

Hiába kötik ki ezentul a felek az eljárást és illetékességet, mert ennek a kikötésnek sorsát boldog Isten birja.

Végül még egy folyománya lesz a Curia határozatának, mely legjobban fogja igazolni, hogy a Curia helytelenül interpretálta a vitás pontot.

Ugyanis az 53. §. *d)* pontja alapján a «birói illetőség» elleni kifogást, illetve a pergátló kifogást az eljárás bármely szakában fel lehet hozni. (Novella 16. §. S. E. 27. §.)

A Curia legujabb álláspontja szerint tehát előfordulhat az a hallatlan eset, hogy egy sommás perben a járásbíróság és a törvényszék, mint felebbezési bíróság előtt letárgyalt ügyben helyt kellene adni az utolsó perczben előterjesztett azon pergátló kifogásnak, hogy az utolsó tárgyalási nap reggelén alperes (vagy felperes) meghalt (vagy megbolondult) és örökösei között egy kiskoru van. Ily üdvös következményei vannak a *d)* pont «szoros» szószerinti magyarázatának.

A Curia álláspontjának védelmezői persze azt fogják mondani, hogy ez nem lesz lehetséges, mert általános elv az, hogy a birói illetékesség kérdésében döntő időpont a kereset beadásának időpontja.

Ez igaz. De vagy szorosan és *szószerint* magyarázzuk az 53. §. *d)* pontját vagy nem. Ha szószerint magyarázzuk, akkor ép oly kevéssé állhat meg a *d)* ponttal szemben az iménti emlitett perrendi általános elv, mint azon még sokkal fontosabb, általánosabb és erősebb nagy jogi elv, hogy a jogutódok minden tekintetben a jogelődök jogi helyzetébe kerülnek.

Ha pedig nem magyarázzuk egészen szószerint a vitás pontot és helyet engedünk a megszoritó magyarázatnak, miért teszszük azt egy általános perrendi elv kedvéért, de nem egy sokkal fontosabb általános jogi elv kedvéért.

Mert azt hiszem, abban nincs kétség, hogy a két elv közül melyik a fontosabb és erősebb. A kiskoruak és gondnokoltak érdekében a perrendtartás kivételt tesz egy-egy általános perrendi elv alól. Példa reá épen az 53. §. *d)* pontja, mely kivételt állit fel a kiskoruak és gondnokoltak érdekében az 51. §. 2. bekezdésében és 52. §-ban foglalt fontos elvek alól.

De az 51. §. 2. bekezdése is tulajdonképen nem egyéb, mint nagy kivétel azon elv alól, hogy az illetékesség kérdése a kereset időpontja szerint állapitandó meg.

Ha tehát ilyen perrendi elv kedvéért megszoritóan kell magyaráznunk a vitás pontot,[1] mennél inkább kell ezt egy összehasonlithatatlanul fontosabb általános elv kedvéért tennünk.

[1] Pedig kell, mert különben a fentebb elmondott furcsa következmények állanának be. Ugyanezek a következmények meg volnának a rendes perben is, a hol az itélethozatalig szintén egy az utolsó perczben, a per érdemleges tárgyalásának befejezése után bekövetkezett haláleset, az egész eljárást megsemmisitené.

Ezeket a szempontokat is tekintetbe kellett volna vennie a Curiának az 53. §. *d)* pontjának magyarázatánál és mindezek tekintetbe vétele mellett alig lehet az 53. §. *d)* pontjának szószerinti magyarázatát védelmezni, mert kétségtelen, hogy a *d)* pont nagyon hiányosan van szövegezve, és igy értelmezésénél a lehető legóvatosabban kell eljárnunk.

Reméljük, hogy a Curia vissza fog térni régi helyes gyakorlatához, addig azonban sok kárt fog okozni ez a határozat, felesleges pergátló kifogások és a határozat alapján hozandó végzések által. *Dr. Teller Miksa.*

Különfélék.

— **A Jogászegyletben** lefolyt javitó-intézeti vita ujból megerősitette azon meggyőződésünket, hogy a törvény büntetési rendszere csakis akkor fog teljes és megfelelő keresztülvitelre találni, ha az összes szabadságvesztés-büntetési intézkedés fölé egy központi, de az igazságügyminiszteriumon kivül levő és széles önálló hatáskörrel felruházott szervezet helyeztetik. E szervezet — mondjuk központi felügyelőség — vinné a felügyeletet a letartóztatási intézetek felett, foglalkoznék a javitó-intézetek és a patronage ügyeivel, valamint vezetné a rabsegélyezésnek igen fontos intézményét. E mellett kezdeményezési joggal is felruházandó volna e felügyelőség, javaslatokat terjesztene elő ugy a meglevő intézmények fejlesztése, mint ujabb törvényhozási alkotások létrehozatala tekintetében. Ez a szervezet Poroszországban és Belgiumban kitünően bevált s élén oly szakemberek állanak, mint Krohne és Prins.

— **Reklám a király személyével.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* az 1897. évi február 1-én befejezett nyilvános előadás alapján 1896. évi E. 413. sz. a. következő itéletet hozott: «A kir. törvényszék felperest felülvizsgálati kérelmével elutasitja és ügyvédjének diját és költségét 5 frt 30 krban megállapitja. *Indokok:* Az elsőbiróság által megállapitott, a sommás eljárási törvény 197. §-ának rendelkezésénél fogva a felülvizsgálati eljárásban irányadó, de meg sem támadott tényállás szerint az a közlemény, a melyért a felperes dijazást követel, magában foglalja a megszólitást, melylyel Ő Felsége a Király az ezredéves kiállitás megszemlélése alkalmából az alperes társaság igazgatóját kitüntette. A közzététel az igazgató megrendelése folytán történt. A czikk . . . . . czimü napilapban jelent meg, de nem annak hirdetési rovatában, hanem azon részében, mely közérdekü közlések felvételére szolgál. Ebből a tényállásból helyes jogi következtetést vont le az elsőbiróság, tehát nem sértett anyagi jogszabályt, midőn felperest keresetével elutasitotta. Ugyanis, jóllehet a «reklám» tiltva nincs, és annak hirlapi közzétételéért rendszerint dijazás követelhető, a fenforgó esetben felperes igénye még sem igényel birói oltalmat; mert ha valamely hirlap jelentést közöl a legfelsőbb látogatásról az országos kiállitásban, akkor nem tisztességes dolog, hogy ezt a jelentést kibővitsék vagy megcsonkitsák a szerint, a mint az érdeklett kiállitók a közzétételt dijazzák, vagy nem. *Nem illik, hogy Ő Felségének nyilatkozatát «reklám»-képen közöljék a fizető kiállitók érdekében és elhallgassák a nem fizetők rovására.* Ez okból felperest felülvizsgálati kérelmével el kellett utasitani,» stb.

— **Közigazgatási igazságszolgáltatás.** K. sz. kir. város közigazgatási bizottsága, mint felebbezési hatóság a következő tényállásukra nézve teljesen egybehangzó mezőrendőri kihágási ügyekkel foglalkozott.

A mezőőr az illető vádlottak ellen tilos legeltetés miatt feljelentéseket tévén, az illetékes főkapitányság bebizonyitva látván a feljelentések tárgyát képező cselekményeket, a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XXII. tcz. 94. §. *f)* pontja alapján a vádlottakat pénzbüntetésre és az okozott károk megtérítésére itélte.

Az ebbeli itéletek ellen benyujtott felebbezések folytán, az előadó, tekintettel az idézett törvényszakasz végtéte-

lére, mely abban a szakaszban *f)* alatt szabályozott esetben is, az eljárást a károsult inditványára engedi meginditni és tekintettel arra, hogy az illető károsultak inditványt nem terjesztettek elé, tehát se büntetést, se kártéritést nem kértek, sőt megidéztetvén a tárgyalásra, nem jelentek meg, következőleg a főkapitányság az eljárást hivatalból inditotta meg a mezőőr, mint hivatalos közeg feljelentése folytán: az elsőfoku hatóság itéletének megsemmisitését és a vádlottaknak a pénzbüntetés és kártérités kötelezettsége alóli felmentését inditványozta.

A közigazgatási bizottság azonban, melyben a nemjurista tagokon kivül, a kir. ügyészség képviselője, a tiszti főügyész és néhány ügyvéd is részt vett, egyhangulag, az előadó véleménye mellőzésével, az elsőfoku hatóság itéleteit hagyta helyben.

Mivel a hivatolt törvény 117. §-a szerint kétséges, vajon vádlottak a két hatóság egybehangzó határozata ellen élhetnek-e felebbezéssel, s ha nem, mivel az emlitett határozatok præjudiciális hatást fognak gyakorolni: hasonnemü esetekben az illető törvényhatóságnál jogsérelmes törvénytelen gyakorlat fog meghonosulni, melyből részüket kivehetik a jelzett határozatokban közremüködő jogászelemek, különösen a kir. ügyészség képviselője, a kinek kétségtelenül az is feladatát képezi, hogy a közigazgatási bizottságban előforduló esetekben, a büntető jogszolgáltatás érdekét képviselje és érvényesitését tőle kitelhetőleg eszközölje.

Dr. F.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból.** 1896 április 7-én egy végrehajtási ügyben felfolyamodást nyujtottam be. A felfolyamodást a járásbiróság 1897 februárbó 9-én terjesztette fel. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A vágsellyei kir. járásbirósághoz** 1896 februárhóban benyujtott telekkönyvi felfolyamodás csak deczemberben terjesztetett fel a kir. táblához. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A kassai kir. itélő tábla elnöke** a következő körrendeletet adta ki: Gyakran előfordul, hogy a kir. birságoknál alkalmas jelentkezők kiányában állandó vagy ideiglenes dijnokok fel nem fogadhatók, vagy pedig a fenforgó szükség szempontjából oly egyének nyernek alkalmazást, a kik csak hosszabb ideig tartó begyakorlás után képesek a követelményeknek megfelelni. Értesitem elnök urat, hogy a jövőben az esetben, ha a férfiak sorából alkalmas egyének nem jelentkeznek, dijnoki szolgálatra erre alkalmas nőket is felfogadhat. Kijelentem, hogy a nő-dijnokok kiküldetésre egyáltalán nem, a biróság helyiségeiben is jegyzőkönyvvezetésre csak elkerülhetlen szükség esetén és rendszerint csakis az irodákban másolási teendőkre alkalmazhatók; továbbá, hogy a hivatalban lehetően külön helyiségben vagy legalább a férfi alkalmazottaktól külön csoportban helyezendők el; végül, hogy a társadalomban a nőket megillető előjogokat hivatali főnökeikkel szemben nem igényelhetik és az érvényben lévő szolgálati szabályokhoz mindenben alkalmazkodni tartoznak. E rendeletemet tudomás végett az az elnök ur felügyelete alatt álló kir. járásbiróságok vezetőivel egyidejüen közöltem. Kassa, 1897 február hó 10-én. *Berczelly Jenő*, s. k., kir. itélő táblai elnök.

— **A pozsonyi jogakadémián** következő speciálkollegiumok tartatnak: Törvényes öröklés és köteles rész. Dr. Ekmayer Ágost. — A magyar bünvádi eljárás. Dr. Scheffer Vilmos. — Római örökösödési jog. Dr. Rentmeister Antal. — Végrehajtási eljárás. Dr. Révffy László. — A mezőipar nemzetgazdasági elmélete. Dr. Virozsil Tivadar. — A müipar, kereskedés, közlekedés és banküg. Dr. Virozsil Tivadar. — Az egyházjavak tulajdonjogának alanyáról általában és különösen Magyarországon. Dr. Kosutány Ignácz. — Statisztika és sociologia. Dr. Kosutány Ignácz. — A fiumei kikötő jelentősége Magyarország közgazdasági életében. Dr. Kosutány Ignácz. — Közigazgatási közegészségtan. Dr. Lendvay Benő. — A szerződésekről osztrák jog szerint. Dr. Scheffer Vilmos. — A magyar királyi közigazgatási biróság. Dr. Fésüs György.

— **A nagyváradi jogakadémián** következő speciálkollegiumok tartatnak: Római örökjog. Dr. Bozóky Alajos. — Osztrák örökjog. Dr. Sipos Árpád. — Müipar. Dr. Molnár Imre. — Közjogi gyakorlatok. Dr. Nagy Ernő. — Jogbölcsészet története. Dr. Hoványi Gyula. — Jogbölcsészeti conversatorium. Dr. Hoványi Gyula. — Büntetőjogi gyakorlatok. Dr. Hoványi Gyula. — Kereskedelmi ügyletek. Dr. Magyary Géza. — Közgazdasági statisztika. Dr. Szolcsányi Hugó. — Közgazdasági igazgatás. Dr. Szolcsányi Hugó. — Közigazgatási biráskodás. Dr. Szolcsányi Hugó.

— **A vádlottak padján.** Ily czim alatt *dr. Balázs Ignácz*, a Budapesti Hirlap munkatársa igen érdekes kötetet bocsátott közre, melyben a birósági tárgyalások humoros oldalát éles megfigyeléssel domboritja ki. A jogászok részére kettős érdekkel biró kötet a Budapesti Hirlap kiadásában jelent meg.

— **A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei.** *A m. kir. Curia:* A felperes részéről beadott felülvizsgálati kérelem hivatalból visszautasittatik, s azért munkadij és költség az azt ellenjegyző képviselő részére saját fele irányában sem állapittatik meg. *Indokok:* A sommás eljárási törvény 190. §-ának rendelkezése szerint a felülvizsgálati kérelemnek azt a kijelentést is magában kell foglalnia, hogy az azzal élő fél az itéletet egész terjedelmében támadja-e meg, vagy melyik részében, és hogy annak minő megváltoztatását kéri, minthogy azonban felperes felülvizsgálati kérelme ezt a kelléket nélkülözi, a mennyiben abban minden közelebbi meghatározás nélkül a felebbezési birságnak itélete sérelmesnek mondatik ugyan, de abban annak kijelentése, hogy az itélet egészben vagy részben s miképen kéretik megváltoztatni, nem foglaltatik, a törvényes kelléket nélkülöző felülvizsgálati kérelem a sommás eljárási törvény 193. §-a alapján hivatalból visszautasitandó volt. A hiányosságánál fogva figyelembe nem vett s hivatalból visszautasitott felülvizsgálati kérelemért az ügyvéd saját felétől sem igényelhetvén munkadijának és költségének megtéritését, a felülvizsgálati kérelmet ellenjegyző ügyvéd részére e czimen mi sem volt megállapitható. (1897 január 28. I. G. 14. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Költségek viselése sajtóügyben.** A Karlsruhei felebbviteli törvényszék bizonyos *sajtóügyre* vonatkozólag érdekes elvi enunciatiót tett. A «Volksfreund» socialdemokrata lapban megjelent czikk által becsületsértés követtetvén el, a sértett fél annak szerkesztőjét bepanaszolta, a ki pénzbüntetésre s tetemes perköltség viselésére itéltetett. Ez azonban nem teljesitette a fizetést s a végrehajtás sem vezetett sikerre, ugy hogy a magánpanaszosnak kellett a költségek összegét megfizetni. Ezt azonban eltürni nem akarván, a lap kiadója ellen inditott pert a költségek megtéritésére. Az alsóbiróságok elutasitották keresetével; mig a felsőtörvényszék a kiadót az összes, a szerkesztőt terhelt költségekben elmarasztalta, kimondván: «hogy valamely ujság tulajdonosa vagy kiadója köteles a szerkesztő helyett a per s ügyvédi költségeket megfizetni, mihelyt sajtóvétségről van szó, és a szerkesztő a költségeket nem képes megfizetni».

— **Orvosi becsületbiróságok.** Németországban most egy törvényjavaslat van szőnyegen, melyben az *orvosok* vitás ügyeinek, viszályaiknak elintézésére vonatkozó, illetőleg hivatott *becsületbiróságok* intézménye szerveztetik. Az orvosi kamarák — melyek ott már régebben léteznek — előterjesztették véleményeiket több rendbeli változtatásokkal és uj javaslatokkal, a melyeket a kormány nagyrészt el is fogadott. Az igy átjavitott javaslat most ismét az orvosi kamarák elébe terjesztetett ujabb átvizsgálás és jelentéstétel végett.

— **Esküdtszékek Oroszországban.** Oroszországban legujabban a már régebben meghonositott esküdtszék intézményének ismét erős reaktionarius küzdelmet kellett kiállani. Csakhamar II. Miklós trónralépte után az igazságügyi miniszteriumban bizottság állittatott össze a jogszolgáltatási rendszer kidolgozására, melyben a jury lényeges alkatrészt képezendett. Köztudomás szerint annak, mint minden reformnak, ellensége a szent synodusnak főprokuratora, a ki nem is késett lapjában egész czikksorozattal fellépni az esküdtszék eltörlése mellett, de sikertelenül. Maga az igazságügyi miniszter határozottan ezen szabadelvü intézmény fentartásának szükségessége mellett nyilatkozott, s ily szellemben küzdött is a reaktio törekvései ellen, miben erősen támogatta a bizottság elnöke Taganzew titkos tanácsos. Ennek folytán nagy többséggel elhatároztatott az esküdtszéknek az orosz birodalomban további fentartása az eddigi igazságügyi irányzat győzelmével.

A mellékleten közöljük a Jogászegylet javitó intézeti vitáját.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1897 február 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. KOVÁTS GYULA egy. rend. tanártól. — *Jogirodalom:* A magyar magánjog mai érvényében. Különös tekintettel a gyakorlat igényeire. Irta Zlinszky Imre. VI. kiadás, teljesen átdolgozta és a házasságjoggal, valamint további uj részekkel kiegészitette dr. Reiner János. Dr. MÁRKUS DEZSŐ kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Tanuk előéletének megkérdezése. K. NAGY SÁNDOR pestvidéki kir. törvényszéki birótól. — Az álügylet és a bizonyitás. Dr. KELEMEN LAJOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog

E kettő egymáshoz való viszonyát vetette fel a kultuszminiszter a közigazgatási biráskodást szabályozó 1896. évi XXVI. tcz. életbeléptével. A kérdésre vonatkozólag a miniszter a latin- és görögszertartásu érsekekhez és püspökökhöz intézett s 1896. évi deczember 31-én kelt (Budapesti Közlöny 1897 január 5-iki szám) külön körrendeletében a következőket konstatálja:

«A törvény értelmében a közigazgatási birósághoz terjeszthetők fel oly ügyek is, melyek bizonyos mértékig a legfőbb kegyuri jogot érintik. S e jog érvényesitésére kerülhet a sor azokban az esetekben, melyek a törvény 48—51. §-ainak alkalmazását megelőzőleg fejlődtek ki.»

A közigazgatási bíróság hatáskörét vallási és népoktatási ügyekben a törvény 48—53. §-ai szabályozzák. E szakaszok egyikében sincs szó a legfőbb kegyuri jog alá eső ügyekről. Az idézett kijelentést tehát csak ugy lehet érteni, ha a törvény 17. §-át számba veszszük, mely szerint a közigazgatási bíróság az eléje utalt ügyekkel kapcsolatos ügyekben is dönthet (forum connexitatis) s elannyira, hogy a kapcsolatos ügy nemcsak egyidejüleg, de előzőleg is eldönthető. Ha tehát a közigazgatási bíróság itélhet a községi segélynek a hitfelekezetek között aránylagosan felosztása ügyében (48. §.), itélhet az ezzel összefüggő kérdésekben is. Valamely felekezetnek nemcsak segély, de egyéb czimen is lehet községtől járó dotációja. Ilyenkor a szükséghez képest a másfajta dotáczio kérdése is elbirálandó. Nyilván ilyesre czéloz a miniszteri kijelentés akkor, midőn a törvény alkalmazását megelőző esetekről szól. Csakhogy a szerzett jogot (külön jogczim) nem kell épen csak a főkegyuri jog szempontjából tekinti. A nem-katolikus egyházaknak is lehetnek szerzett jogaik. Ezek felől azok az egyházak semmi nemü felvilágositást se kaptak.

Látnivaló, hogy a körrendelet idézett része inkább csak arra alkalmas, hogy zavarokat idézzen elő. Hiányos annyiban is, amennyiben a törvény 35. és 38. §-aira való hivatkozást mellőzi. Pedig a községek és városi törvényhatóságok évi költségvetései a legfőbb kegyuri jogot a legközelebbről érinthetik. E hivatkozás helyett a 49. §-ra történik utalás, mely mint az elismerendő vallásfelekezetek vagyonszerzési képességére vonatkozó a legfőbb kegyuri joggal semmi összefüggésbe se hozható. Az 50. és 51. §-ok népoktatási ügyeket illetnek s e réven érinthetik egyben-másban a főkegyuri jogot.

A körrendelet igy folytatja:

«Ezen esetekben vagy olyanokban, milyen például a törvény 26. §-ában érintett ügy, mely ama kérdés elbirálását kivánja, vajon a kegyuri joggal biró város vagy község képviselő-testületének minden tagja gyakorolhat-e szavazatjogot a plébános megválasztásánál, s midőn királyi rendeletek vagy egyházlátogatási okiratok érvényéről és alkalmazhatóságáról van szó, a (czim) mint az érdekelt egyház hatósága és képviselője, a törvény 84. §-ának 1. pontja alapján magánpanaszszal fog élni, illetve annak emelése iránt fog intézkedni. Fölötte kivánatos azonban, hogy ily esetekben ugyanezen törvényszakasz 2. pontja alapján hatósági panasz is emeltessék, vagy hogy a közigazgatási folyamatban eljáró hatóság a törvény 101. §-a alapján hatásköri kifogást emeljen akkor, ha az ügy a közigazgatási hatáskörbe tartozik, s mint ilyen nem terjeszthető a közigazgatási bíróság elé. . . . .

A törvény alkalmazása közben felmerülendő esetek még fokozottabb mértékben megkivánják azt a gondosságot, melyet a (czimnek) a fentebb érintett ügyek iránti érdeklődésében eddig is oly örömmel tapasztaltam.»

A törvény már felhivott 17. §-ára ugy látszik az idézett második bekezdés van tekintettel, ami azért fontos, mert külön határozat az, ha az egyes szavazók admittálása kérdésében történik határozás s külön határozat maga az egész választási aktus illetőleg ennek eredménye. Az előbbi az utóbbira nézve prejudiczialis s ezen az alapon állhat elő az, hogy a közigazgatási bíróság a plébános választása kérdésében is dönthet (forum connexitatis). Több preczizio bizonyára nem lett volna a körrendelet ártalmára. Lehet, hogy a törvény 42. §-ának idézése azért maradt el, mert a városokat csak annyiban vették számba, amennyiben nem törvényhatóságok.

A mi a plébános-választás érdemét illeti, ez a birálatot fokozottabb mértékben hivja ki. Nemcsak általános jogelvi szempontból, de a hazai jogfejlődés szempontjából is. A körrendeletben rejlő czélzatot Békés-Csaba város esete illusztrálja, melyben tudvalevőleg a kultuszminiszter Ő Felségével ugy döntetett, hogy plébános választása körül a városi képviselet keretében csak a katolikusok birnak szavazati joggal. Most már jól érthetjük, hogy mit jelentsen a «Fölötte kivánatos» szavakkal kezdődő mondat s mi az, mit a miniszter «eddig is oly örömmel tapasztalt».

Azt hiszszük azonban, hogy a jogélet nem fog a szóban levő kérdés körül eltévedni. Már általános jogelvi szempont sem engedi. Jogi személy akaratnyilvánitása képződését illetőleg lényét alteráló korlátozást nem tür. Ezenfelül község, város közjogi korporácziók, melyek keretén belül politikai jellegü jogok gyakoroltatnak. Még csak nem régiben mondta ki az 1895. évi XLIII. tcz. 2. §-a, hogy a polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független. Az elvi szempontoknak a hazai jogfejlődés is megfelel, mely szerint a patronatus jogát a képviselet tagjai vallási állapotára való tekintet nélkül gyakorolja. Ennek megfelelő a jogállapot Ausztriában s a

szintén katolikusnak neveztető Bajorországban is, nemkülönben a többi német államban. A fordulatot nálunk a liberális egyházpolitika csinálná meg. Következetesen a patronusi terhek viselése sem terhelhetné a nem-katolikusokat. A beállható bonyodalmak annak idején magát az osztrák törvényhozót is visszariasztották attól, hogy a választást korlátoló intézkedést tegyen. (1870. évi törvény a kath. egyház külső jogviszonyairól.) Az a jogi személy lényével ellenkező, hogy akaratát ne ahhoz képest fejezze ki mint ahogy létezik. Eltérő esetekre való hivatkozás tehát mit se bizonyit. Legfejlebb azt bizonyitják, hogy magát a jogi személyt az egyesekkel konfundálták. A helyes felfogást magának az egyháznak a praxisa sem zárja ki.

A kultuszminiszter részéről felvetett kérdés nagy horderejü. Sulyát bajos félreismerni, habár egyházpolitikai engedékenységnél egyébnek nem tekinthető. A jogászt leginkább az bánthatja, hogy a szóban forgó körrendelet a joggal elég könnyen bánik s birói elismerésre is számit. A tulajdonképi választ a közigazgatási bíróság lesz hivatott alkalom adtán megadni. Szabadjon az intézmény jövője érdekében reményleni, hogy a törvényes állapot érdekében helyt fog állani. Ugyis szükre szabott hatáskörét lesz hivatott óvni s gondoskodni arról, nehogy önkormányzattal biró közigazgatási testületeket megillető választói jogok a politikai jogegyenlőség nagy sérelmére is csorbát szenvedjenek. Végül adott esetekben necsak a legfőbb kegyuri jognak, de minden szerzett jognak nyujtson védelmet. Valójában a körrendelet nagyon egyoldalulag fogta fel a közigazgatási bíróság intézményének életbeléptét. *Kováts Gyula*

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. Különös tekintettel a gyakorlat igényeire. Irta *Zlinszky Imre.* VI. kiadás, teljesen átdolgozta és a házasságjoggal, valamint további uj részekkel kiegészitette *dr. Reiner János* egyetemi m. tanár stb. (Nagy 8°, 1036 l. Budapest, Franklin-Társulat. 1897. Ára 7 frt 50 kr.)

Minekutána gondos figyelemmel végig olvastam azt a a könyvet, melynek czimét e sorok élére helyeztem, jó sokáig tünődtem azon, hogy mi indithatta dr. Reiner János urat arra, hogy az ő nagy tudását, ritka lelkiismeretességét és példás szorgalmát ne arra forditsa inkább, hogy egy jó magánjogi kézikönyvvel lepjen meg bennünket, mint hogy a Zlinszky kézikönyvét uj átdolgozásban mutassa be hazánk jogászközönségének? Kielégitő választ erre a kérdésemre nem adhattam magamnak.

Mert az *átdolgozó* nem hagyhatta ki belőle egészen a scholastikus felosztásokat, a felszines meghatározásokat, a multnak folytonos összevegyitését a jelennel, ugy, hogy a ki csak ebből a könyvből tanulja meg a magyar magánjogot, sohasem adhat nekünk szabatos választ a legegyszerübb kérdésre, a mely az érvényes jog körében mozog.

Ezekhez a hibákhoz járul még az ilyen könyvben nemcsak fölösleges, de egyenesen zavaró idézeteknek tömkelege, melyből a tanuló aligha képes kihámozni a lényegest.

Igaz, hogy dr. Reiner mindezeket a hibákat, mint már emlitém, csodálatos gonddal enyhiteni iparkodott.

Az átdolgozás, nagy terjedelme mellett, igen sokoldalu is. Mindenekelőtt az utolsó kiadás óta keletkezett uj tételes joganyagot dolgozta föl a lehető legnagyobb teljességgel.

Nem kerülte ki az átdolgozó figyelmét a joggyakorlatnak egyetlen hozzáférhető részlete sem és sehol sem mulasztja el az olvasó figyelmét felhivni a vonatkozó hazai irodalmi forrásokra — akár könyvről, akár bárhol megjelent czikkről van szó.*

Azt a meggyőződést bizonyára mindenki meritheti ez átdolgozásból, hogy dr. Reiner teljesen uralkodik az anyagon, különösen a modern magyar jog anyagán, még pedig nemcsak tudással, hanem jogászi birálattal is, a minek kitünő bizonyságát a könyvnek abban a részében adja, melyet önállóan dolgozott ki: a házassági jogról szóló 1894. évi XXX. törvényczikk ismertetése és magyarázata kapcsán.

A könyv ezen része — noha alakilag kissé tulságosan alkalmazkodott a Zlinszky módszeréhez s némely helyütt concisebb lehetne az irálya és kevesebb a jegyzet — nemcsak élvezetes, de felette tanulságos is s ha nem is értünk szerző urral mindenben egyet, (erre később visszatérek), azt velem kétségtelenül el fogja ismerni minden elfogulatlan olvasó, hogy itt egy kifogástalanul komoly és nagy készültségü tudós munkájával állunk szemben, mely teljesen kiérdemli az elismerést és a mely joggal kihivja várakozásunkat a szerző további, szélesebb körü irodalmi tevékenysége iránt.

De épen az a szerencsés körülmény, hogy a szerzőnek eddigi munkássága bátran szembe szállhat a legnagyobb igényü birálattal is, fölötte megkönnyiti az én helyzetemet akkor, midőn az átdolgozás szempontjából akarok néhány kifogást tenni, lehetőleg ovakodva az olyan megjegyzésektől, melyek talán inkább a subjektiv benyomás, az egyéni nézet jellegével birnak és a melyek maguk is ilyképen vitathatók és czáfolhatók. Hogy a könyv valóban a ma érvényes magyar magánjogot tüntesse fel «különös tekintettel a gyakorlat igényeire», czélszerü lett volna a történelmi részeket — ha másképen nem, ugy a betük különféleségével — gondosabban elválasztani a jelenleg érvényes jogot tárgyazó fejezetektől.

Azért is felette hálás lett volna nemcsak az u. n. gyakorlati jogász (azért mondom «u. n.», mert az a jogász, a ki nem «gyakorlati» sajátképen nem igazi jogász), ha a könyv több gondot fordit azokra a naponként érezhető nem csekély nehézségekre, melyek hazánk különböző jogterületei folytán állanak elő.

S dr. Reiner bizonyára nem vétett volna a kegyelet ellen, ha a drezdai, bajor, zürichi stb. javaslat szünetlen idézését és elemzését elhagyva, helyettük röviden megjegyezte volna minden jogintézmény kapcsán, hogy az ország volt erdélyi részeiben, a polgárositott határőrvidék területén, Fiumében melyek az érvényes és a legszükebb hazában hatályban levőktől eltérő jogszabályok?

E jogszabályok idézése kapcsán bizonyára észrevette volna a tudós átdolgozó, hogy Zlinszky egészen megfeledkezett Erdély korábbi törvényhozásáról, az Approbatæ és Compilatæ Constitutiók felemlitéséről, valamint a székely nemzet constitutiójáról, pedig — ha ilyen jellegü kézikönyvtől távolról sem igényelhetjük e jogforrásoknak csak megközelitően is beható ismertetését — ezek fontosság és érdekesség szempontjából nem maradnak sem a jász-kun, sem a szász statutum mögött, melyeket átdolgozó többször idéz.

A Zlinszky azon módszerén is lehetett volna javitani, hogy a tételes joganyag nagy részét jegyzetekbe szoritja.

A sok jegyzet minden rendü és bármily nagy tudásu olvasóra nézve felette kellemetlen és kényelmetlen és soha sem járul a tárgyalt kérdés áttekinthetésének fokozásához; de egyenesen káros az efféle kézikönyvben, melynek használói abból indulnak ki, — teljesen józanul — hogy a jegyzetek a lényeget kevésbé érintő utalásokat tartalmazzák és hogy a positiv tételek megismerésére elégséges a szövegnek tanul-

* Nagy örömmel láttam, hogy dr. Reiner irodalmi forrásait nemcsak a nyomtatott müvek közt kereste, hanem hogy kiterjesztette figyelmét a *Zsögöd Benő* egyetemi tanár ur magánjogi előadásairól készült jegyzetekre is, a melyek — ha nem is osztozhatunk a nagytudományu professor ur minden véleményében és ha itt-ott kifogásaink lehetnek is irálya ellen — nagyon jogosulttá teszik a fölött való őszinte sajnálkozásunkat, hogy Zsögöd szellemének gazdag kincseit elzárja amugy sem dus jogi irodalmunktól.

mányozása. Ezzel a mindennapi felfogással az irónak számolnia kell és ha nem teszi: az olvasó látja kárát, de a könyv hasznavehetősége is veszt értékéből.

S hogy végezzek a jegyzetekkel — melyekkel azért szabad annyit foglalkoznom, mert a könyvnek felerészét teszik ki, — mindjárt itt emelem ki, hogy sok, ma már elavult idézet helyében értékes lett volna a német polgári törvénykönyvre nagyobb sulyt fektetni, mint a hogy ez, kétségtelenül a jegyzetek tömege miatt tényleg megtörtént s valószinüleg csak nagyon megbocsátható elnézésre vezethető vissza, hogy az átdolgozó egy-két hely kivételével, nem jelzi, vajon ama törvénykönyv első vagy második olvasását idézi-e? (mert törvény erejére már csak a munkának nyomása idejében emelkedett).

A módszer ama hibái közül, amelyeken javitani lehetett volna, legyen szabad még példaképen felhoznom azokat a fejezeteket, melyek a törvények visszaható erejéről és (röviden szólva) a nemzetközi magánjogi szabályokról szólnak. E szabályoknak egyhelyütt összefoglalása ilyen kézikönyvben előttem nem látszik helyesnek, mert amellett, hogy kimeritő alig lehet, sohasem bir annyi gyakorlati értékkel, mint ha minden egyes jogintézmény kapcsán emlékezünk meg a visszaható erőről, a nemzetközi kérdésekről és az elévülésről (mely utóbbit talán behatóbban kellett volna tárgyalni, nagy fontosságánál fogva).

Azt már hangsulyoztam, hogy ujabb törvényhozásunk köréből semmi sem kerülte ki az átdolgozó urnak igazán mindenre kiterjedő figyelmét. De bizonyára érdekes vállalkozás lett volna pl. az anyakönyvi törvényt magánjogi szempontból ismertetni és az abban, ugy szólván észrevétlenül lappangó számos magánjogi tételt (pl. emlitem a törvénytelen gyermek elismerésének kérdését; 1894: XXXIII. tcz. 41., 43. §§.) ha nem is birálóan, de legalább jogászilag ismertetve kiemelni. Hasonlóképen uj és hálás kisérlet lett volna pénzügyi törvényeink magánjogi tartalmára utalni, annál inkább, mert ez a terület, ebből a szempontból teljesen ismeretlen és még fölfedezésre szorul. (Itt is csak példaképen emlitem a szeszadóról szóló 1888: XXIV. tcz.-nek a kezességre, az egyetemlegességre, a zálogjog szerzésére vonatkozó rendelkezéseit. Sietek azonban kijelenteni, hogy e hiányok, helyesebben ez ohajtások felemlitése a legtávolabbról sem bir, nem is birhat a gáncs jellegével, annál kevésbé, mert dr. Reiner átdolgozása sokszorosan tulmegy azon a szokásos határon, a melyet az ilyen háládatlan munkásságnak szabni szokás.

Ezen általános jellegü megjegyzéseim után — melyekhez végül a tárgymutató hiányának megemlitését füzöm — még csak nehány csekély jelentőségü észrevételt engedek meg magamnak, melyeknek czélja szintén csak a könyvnek lehetőleg kimeritő ismertetése, nem pedig a tartalom részleteinek polemikus birálata, ami amugy is lehetetlen vállalkozás volna.

Talán szabad lett volna helyesbiteni az ilyen meghatározást: «A törvény a törvényhozó hatalom abbeli akaratának kijelentése, hogy valamely szabály törvény gyanánt szolgáljon.» (13. l.) Jogi munkában minden szónak különös értelme lévén, nem szabatos ha a 13. l. 2. jegyzete azt tanitja, hogy az 1885: VII. tcz. alapján van szervezve főrendiházunk, mert a tanuló az ujjászervezést könnyen összezavarhatja az eredeti megállapitással. Ugyancsak a tanulót félrevezetheti a 13. l. 4. jegyzete, mely a törvényes osztályrészről nem emlékezik meg, mint a végrendelkezés szabadságának korlátozásáról. Az uzsoratörvények jellemzése kapcsán a 18. l. 4. jegyzete «gyengébben és erősebben visszaható törvények» közt különböztet, a mi legalább is fölösleges osztályozás, mig az a tanitás, hogy az 1876: XVI. tcz. «némileg» bir visszaható erővel (20. l.) nem egészen szabatos.

A 22. lapon azt olvassuk, hogy a törvény hatálya megszünik «*c)* midőn a törvény tárgya nem létezik többé». Ezt a tételt jó lett volna bővebben kifejteni, mert hiszen lehet a régi viszonyokra vonatkozó törvényt ma is «megfelelően» alkalmazni. Avagy mi értelme volna akkor pl. a király hitlevelének és esküjének, melylyel a tartalmilag hatályát vesztett aranybullát megerősiti?

Az analogia nemcsak «müvelet» (27. l.).

Nem áll az, hogy a két nem nálunk egyenlően jogositott volna (57. l.) és érdemes lett volna ezt a kérdést — habár csak jegyzetben is — bővebben és őszintén tárgyalni.

«Birói itélettel kimondott becsületvesztésről» (62. l. 5. jegyzet) ma már nem beszélhetni.

Hogy a személyek «honosság szempontjából magyar állampolgárok vagy idegenek» (64. l.), Zlinszkynek a fen idézetekkel egyenlően rossz, kijavitásra szoruló meghatározása. Jegyzetben érdemes lett volna legalább szóvá tenni, hogy a nemesség adományozása, ez idő szerint jár-e valami előjoggal és hogy e kitüntetésnek mi az igazi értelme a jogegyenlőség korában?

A hazai alapitványokról szólva (85. l. 5. jegyzet) fel lehetett volna emliteni az 1883: XXX. tcz.-nek (a középiskolákról) az alapitványokra vonatkozó rendelkezését. A pénzek tárgyalásánál nyilvánvaló elnézés, hogy réz váltópénzről szól a könyv (97. l.), noha jelenleg nikel és bronz váltópénzünk van (sőt az ezüst koronát is ilyennek nyilvánitotta a kir. Curia). A reál- és a gyökös iparjogok fogalmát (103. l.) jó lett volna meghatározni, mert azzal kevesen vannak tisztában. A jogi tények és tényálladék meghatározását (147. l.) jobbal lehetett volna felcserélni. Nem osztozhatom abban a felfogásban, hogy «a tulajdont képező dolog (miért nem röviden: tulajdon?) elhagyása» bár csak egyoldalu *jogügylet* (149. l. 2. jegyzet). Hogy ott, a hol az alakiságokról szól a könyv (169. l.), kimaradt a házasságkötés döntő fontosságu alakszerüségének felemlitése, az bizonyára elnézésnek tulajdonitható, de nagyon üdvösnek tartottam volna mindazoknak a jogszabályoknak kimeritő és ugyancsak példaszerü felsorolását, melyek bizonyos alakiságot, mint a jogügylet érvényességének feltételét, megkövetelnek. A birtokháboritási ügyekben nemcsak a polgárositott határőrvidéken (215 l. 1. jegyzet), hanem a volt erdélyi részekben és Fiumében is az osztrák jog rendelkezései irányadók. Az érdemdijazás (inscripitio) intézményét a könyv kétszer tárgyalja (a 234. és a 289. l.), a mi félreértésre adhat okot, a különböző czimnek daczára.

Hogy «a birtoktól abban különbözik a tulajdonjog, hogy amaz tény, emez pedig jog» (235. l.), ma már nem megfelelő meghatározása a két jogintézmények.

Csak tévedésnek tulajdonitható, hogy a hitbizomány jóváhagyása iránti kérvény bélyegilletékét is felemliti a 259. l. 3. jegyzete, mert másutt a bélyegszabályok — igen természetesen — mellőzvék. Az elidegenitési és terhelési tilalom kérdésében kár volt a kir. Curiának nem egészen kifogástalan 59. sz. teljes-ülési döntvényének rendelkező részét birálat nélkül a szövegbe felvenni (271. l.), annál inkább, mert a győri táblának — a könyvben idézett, de nem ismertetett — 7. sz. polgári határozata sietett a Curia álláspontját legalább részben javitani.

A 274. lapon telepitvényekről szól a könyv, az 1894. évi V. tcz.-ket idézve. Pedig itt telepitésről van szó, mig az urbéri jellegü telepitvényekről az 1873: XXIV. tcz. rendelkezik.

A kincsleletek stb. kapcsán (276., 277. ll.) idézhető lett volna a müemlékekről szóló 1881: XXXIX. tcz. és a felemlitett régibb rendeleteken felül még a belügyminiszternek 1885. április 2. 4669. sz. rendelete (1885. R. T. 417. l.).

Tévesnek tartom a 333. l. 4. jegyzetének azt a nézetét, hogy részben a foglalás alól kivett tárgyak közé tartoznak

*

azok, melyeket az 1881: XIV. tcz. 4. §-a nem enged zálogüzletekben zálogul venni, mert e §. rendelkezése kizáróan rendőri jellegü, mig az 1881: LX. tcz. 51—68. §-ainak rendelkezéseit fontos gazdasági és társadalmi (azt is mondhatnók: humanitárius) tekintetek okolják meg.

Szerző gondosságát jellemzi, hogy Keisznernek. «Das Recht am eigenen Bilde» cz., legujabban megjelent müve ötletéből foglalkozik azon érdekes kérdéssel, van-e pl. joga a fényképésznek a nála megrendelt arczképet a megrendelt mennyiségen tul is sokszorositani és elárusitani? avagy szabad-e egy magánember festett arczképét másolatokban, fényképekben sokszorositva, elárusitani (persze a szerzői jog kérdése külön oldandó meg). Csak «a saját képmáshoz való jog» kifejezés nem tud nekem tetszeni, bár sebtiben magam sem tudok ennek helyébe jobbat mondani.

Téves az a tanitás, — melyet a birói gyakorlat is megczáfol — hogy csak a hitelezési ügyletekből folyó kamat évül el 3 év alatt (487. l.) Hasonlóképen téves — általános alakjában — az az állitás (489. l. 3. jegyzet), hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény «egyenesen kizárja a kötelezettségek egész sorának vasárnap való teljesitését» — hozzátehette volna a könyv azt is, hogy szent István király napján való teljesitését is. Csakhogy ne feledjük, hogy az 1891: XIII. tcz. csak az *ipari* munka bizonyos nemeire vonatkozik és csakis ezek nem teljesitésénél lehet sikerrel hivatkozni ezen törvényre. A teljesitési idő kérdésénél hivatkozni lehetett volna az 1893: XVIII. tcz. 116. §-ára, a teljesités kiegészitésénél az 1881: LX. tcz. 222. §-ára.

A házassági jogi résznek kitünő feldolgozását már fen emlitettem. Dr. Reiner itt az érdekesnél érdekesebb kérdések egész halmazát öleli fel, s természetes, hogy ezek közül nem egy adhat okot az ellenkező nézetnek vitatására. Igy pl. nézetem szerint az olyan kikötés, hogy a hüség ne kötelezze a feleket, nem azért tenné lehetetlenné a házasság létrejöttét, mert a házassági hüség a házassági életközösség tartalmának oly alkotó része, mely a felek rendelkezését nem türi (646. l. 1. jegyzet), hanem azért, mivel a házasságkötés feltételhez nem köthető. Mert ha dr. Reiner tanitása volna helyes: a feleknek efféle titkos megegyezése is érvénytelenné tenné a házasságot, másrészről pedig önmagától megszünnék minden házasság, melyet az egyik vagy mindkét fél megtört, kölcsönös megbocsátás daczára. Az erkölcsi szempontnak a jogival való ilyen összezavarása mindig — jogilag — tarthatatlan következtetésekre vezet. Szintugy nem áll meg az a tanitás (még pedig alakilag inkább, mint tartalma szerint), hogy a semmis házasság csak házassági tilalom, mely nem is állja utját uj és érvényes házasság megköthetéssének (673. l. 1. jegyzete) és noha szerző siet szavait kimagyarázni, mégis könnyen adhat okot félreértésre. Törvényünk taxativ rendelkezései mellett abban sem adhatok igazat szerzőnek, ha Barazetti nyomán azt tanitja (709. l. 1 jegyzet), hogy megtévesztés okából megtámadható a házasság, ha az egyik fél nem váltja be azt az igéretét, hogy a polgári kötés után egyházi házasságot is fog kötni. Tudom, hogy mennyire vitatott kérdése ez különösen a franczia gyakorlatnak (a code civil 180. czikkéből kifolyóan), azt is megengedem, hogy e kérdés nagy horderejü és hogy de lege ferenda komoly megfontolást igényel (gondoljunk pl. egy ev. református lelkészre, kinek felesége nem egyeznék az egyházi házasságba), de a házassági törvénynek 55. §-a alá ezt az esetet lehetetlen sorozni.

A fentiekben elősorolt nehány kifogásolt példa közül sok talán a kákán csomót keresőnek tünik fel. Pedig csak azt akartam e példákkal bizonyitani, hogy dr. Reiner János átdolgozása vajmi kevés és semmi lényeges kifogásra ad okot, hogy az ő munkája, bármily szempontból biráljuk is, a legszigorubb mértéket is megállja.

Dr. Márkus Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tanuk előéletének megkérdezése.

Felette fontos dolog az, hogy a biróság már a kihallgatáskor tisztába jöjjön a tanuk előéletével, különösen azzal, hogy a kihallgatott tanu nem volt-e büntetve, vagy nem áll-e bünvádi eljárás alatt!

Ha a biró a tanu előéletét nem ismeri, nem alkalmazhatja helyesen a törvénynek a tanukra vonatkozó némely részét.

A törvény ugyanis némely esetekben a tanukat eltiltja a tanuzástól s nem engedi esküre.

Az 1868: LIV. tcz. 191. §-a szerint: «Személyek, a kik hamis tanuságért, vagy hamis esküért már büntetve voltak: tanukul el nem fogadhatók.»

Az 1877: XXII. tcz. 48. §-a igy rendelkezik: «Tanuságtételre nem bocsáthatók: a kik hamis tanuzásért, vagy hamis esküért büntetve voltak.»

Az 1886: XXIII. tcz., vagyis a közigazgatási figyelmi törvény végrehajtása tárgyában 1886 julius 8-án 37,690/1886: belügyminiszteri szám alatt kiadott rendelet 4. §-a szerint: «Az eskü meg nem engedhető azon tanunak, a ki nyereségvágyból elkövetett valamely büntetendő cselekmény, avagy hamis tanuzás, vagy hamis eskü miatt bünösnek itéltetett.»

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. 91. §-a elrendeli, hogy: «A tanu megesketése mellőzendő, ha a tanu hamis tanuzásért, vagy hamis esküért jogerejüleg elitéltetett.»

Az ugyanezen törvény végrehajtására 745/94. I. M. sz. a. kiadott rendelet 49. §. szerint: «A tanu megesketése az 1868: LIV. tcz. 204. §-ában és az ügyv. szab. 274., 275. § ban meghatározott módon történik.»

Vannak esetek, midőn nincsenek ugyan határozottan eltiltva a tanuk a tanuzástól, hanem a biró belátására van bizva azok vallomásának kellő mérlegelése. Igy:

Az 1868: LIV. tcz. 193. §. szerint: «Mennyiben fogadhatók el alkalmas tanukul azok, kik valamely nyereségvágyból elkövetett büntettben, vagy kihágásban (a vétség felemlitése valószinüleg sajtóhibából maradt ki a törvény szövegéből) bünösöknek itéltettek, vagy hamis tanuságért, avagy hamis esküért kereset alatt állanak: a per körülményei szerint a biró itéli meg.»

Az 1877. évi XXII. tcz. 48. §-a szerint: «Mennyiben fogadhatók el tanukul azok, a kik nyereségvágyból elkövetett büntethető cselekményben bünösöknek itéltettek, vagy hamis tanuzásért, vagy hamis esküért kereset alatt állanak: a körülmények szerint a biró itéli meg.»

Az uj bünvádi perrendtartás 204. §-a, midőn felsorolja, hogy kik azok, a kik tanuk gyanánt a vallomás semmisségének terhe alatt ki nem hallgathatók: nem emliti ezek között a bizonyos büncselekmények miatt rovott előéletü embereket, a mi azonban nem teszi és nem is teheti azt, hogy a hamis esküért, hamis tanuzásért büntetett, vagy ezek és nyereségvágyból elkövetett büncselekmények miatt bünvádi kereset alatt álló egyének vallomását ebből a szempontból ne volna kötelessége a birónak mérlegelni.

És ha kötelessége a birónak a tanu kihallgatásánál, megesketésénél s vallomásának mérlegelésénél kiváló figyelemre méltatni a tanu előéletét: hogyan szerezhet magának erről meggyőződést?

A tanukhoz felteendő kérdések között nem találunk olyant, mely erre megadná a feleletet, mert a törvényileg elrendelt általános kérdések között egy sincs olyan, mely a tanu előéletére vonatkoznék.

Ugyanis az 1868: LIV. tcz. 202. §-a szerint «a tanukhoz következő általános kérdések teendők: 1. mi a vezeték-

és keresztneve, 2. hány éves, 3. minő vallásu, 4. mi az állása vagy üzlete, 5. rokonságban, vagy sógorságban van-e a felekkel és hányadizben? 6. nincs-e ellenségeskedésben a bizonyitó fél ellenfelével, 7. nem áll-e a bizonyitó fél ellenfelével perben, 8. nem háramlik-e a perből rá haszon, vagy kár, 9. nem igértetett, vagy adatott-e tanunak valami a vallomásáért és ha igen: ki által, 10. nem volt-e a tanu teendő vallomása iránt utasitva, vagy arra rábeszélve és ha volt: ki által?»

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII tcz. végrehajtására vonatkozólag 745/94. I. M. sz. a. kiadott rendelet 49. §-a szerint: «A tanuhoz első sorban az 1868: LIV. tcz. 202. §-ában foglalt általános kérdéseket kell intézni».

Az uj bünvádi perrendtartás 210. §-a szerint: «Megkérdezendő a tanutól: neve, kora, születése és lakóhelye, családi állapota, vallása, foglalkozása, a terhelthez, vagy az ügyben egyébként érdekeltekhez való viszonya, továbbá az is, hogy az eljárás tárgyául szolgáló büncselekmény következtében nem szenvedett-e kárt?»

Az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. tcz. 33. §-a szerint a tanuk kihallgatására a polgári peres eljárás szabályai alkalmazandók.

Tehát ezen, az összes tanuhallgatásoknál irányadóul szolgáló positiv törvényekben sehol egyetlen kérdés nem foglaltatik, a melyre adandó felelet megvilágitaná a tanu előéletét.

Van ugyan a törvényben némi nyoma annak, hogy a biró külön is intézhet kérdéseket a tanukhoz (igy az 1877: XXII. tcz. 22., a kir. járásbiróságok részére kiadott 2265/1880. I. M. sz. rendelet 79., az 1893: XVIII. tcz. 217. §-aiban), azonban ezek a kérdések nem a tanu személyére, hanem a tényállás felvilágositására szolgáló kérdések.

Igaz, hogy vannak esetek, melyekben a tanu a hozzá feltett kérdésre megtagadhatja a választ. Igy:

Az 1886. évi XXIII. tcz. végrehajtása tárgyában 1886 julius 8-án 37,690. belügymin. sz. a. kiadott rendelet 1. §-a szerint: «Nem tartoznak egyes kérdésekre felelni azok, a kik valamely egyes kérdésekre adandó felelet által becsületükben vagy vagyonukban sérelmet szenvednének».

Az 1893: XVIII. tcz. 86. §-a szerint: «A tanuságtétel megtagadható, ha a kérdésre adandó felelet által a tanu, vagy hozzátartozóinak valamelyike becsületükben, vagy a tanu vagyonában sérelmet szenvednének».

Az uj bünvádi perrendtartás 208. §-a szerint: «A tanu nem kötelezhető vallomásra, vagy valamely kérdés tárgyában feleletre, ha abból reá, vagy hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szégyen származnék».

Az ilyen esetek azonban nem zárják és nem is zárhatják ki azt, hogy a tanu előélete a bíróság előtt ismert legyen.

Tulhajtás volna ugy fogni fel a törvénynek ezt a rendelkezését, hogy a rovott előéletü ember sérelmet szenved becsületében az által, ha a birói kérdésre bemondja azt, hogy büntetve volt s hogy miért volt büntetve. Ez lehet ugyan kellemetlen visszaemlékezés a tanura, rosszul eshetik érzékenységének, de a feleletet azért meg nem tagadhatja, nehogy a leplezgetés által az igazság szenvedjen csorbát.

A birónak ismernie kell a tanu előéletét, az igazságszolgáltatás bármely ágában csak ugy mérlegelheti kellőleg a tanuvallomást, ha a tanu multja fel van tárva előtte, csak ugy alkalmazhatja helyesen a tanuzástól és eskütől eltiltó törvényeket, ha ismeri a tanu megbizhatóságát.

A tanukhoz felteendő általános kérdések ez idő szerint hiányosak.

Ezeket pótolni kell oly módon, hogy a biró a feleletekből meggyőződjék a tanu előéletének milyenségéről, a mely meggyőződés alapul szolgáljon további eljárásában.

A törvények által előirt általános, a tanukhoz teendő kérdéseket pótolni kell a tanu előéletét megvilágitó következő kérdésekkel:

«*Volt-e büntetve tanu, s ha igen, miért?*», «*áll-e bünvizsgálat alatt, s ha igen, miért?*»

Az e kérdésekre adandó feleletek hozzák tisztába, hogy a tanu bocsátható-e esküre, s hogy mily bizonyitékul szolgálhat vallomása.

K. Nagy Sándor,
pestvidéki kir. tszéki biró.

Az álügylet és a bizonyitás.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 2. számában közölt czikkemben elfoglalt avval az álláspontommal szemben, hogy az álügyletre vonatkozó bizonyitási teher kérdését egy generális szabálylyal eldönteni nem lehet, a *Jogt. Közl.* f. é. 4. számában Gold Simon és Kobler Ferencz dr. urak ellentétes nézeteiket fejtik ki. Ezzel ellentétben a *Jogt. Közl.* f. évi 2. számában megjelent czikkem során elfoglalt álláspontomhoz most is ragaszkodom, a következőkben indokolván nézetemet.

I. Első sorban dr. Gold Simon ur érvelésére kell reflektálnom.

Dr. Gold Simon ur nagyon helyesen osztotta fel a czikkemben kifejtett tételeket, mert az általam elfoglalt álláspont értelmében az álügyletekre vonatkozó bizonyitási teher kérdését az esetben, ha a támadó fél a perben okirattal igazolja jogait, tényleg csak ugy lehet eldönteni, ha megkülönböztetünk két esetet, u. m.:

a) ha a támadó fél közokiratot produkál a perben;

b) ha magánokiratot mutat be.

Az előbbi esetben a közokirattal szemben a megtámadott felet terheli a bizonyitás mindenesetre, mig az utóbbi esetben csak akkor tartozik alperes bizonyitani, ha ő az álügylet alanyai között helyt foglal.

Az általam megkülönböztetett tételek között dr. Gold Simon ur az egyiket — amazt t. i., mely szerint jóhiszemü harmadik személylyel szemben a bizonyitás terhét arra a félre háritom, a ki az álügyletnek stigmatisált ügyletből származtatja kereseti igényét, — helyesnek nem akarja elismerni, mert az ő nézete szerint nincs különbség a bizonyitási feladat tekintetében akkor, ha szerződő fél állitja a szinlegességet, és akkor, ha azt harmadik személy állitja. Nem ismeri el helyesnek dr. Gold Simon ur ezt a tételt még azért sem, mert nem talál semmi különbséget köz- és magánokirat bizonyitó ereje között.

Dr. Gold Simon ur érvelései során egyedül arra támaszkodik, hogy a kifogások tana szerint a bizonyitás azt terheli, a ki a kifogást emeli, holott ez a szabály nem alkalmazható minden esetre, hanem ezen szabály alól kivételnek is van helye, különösen akkor, midőn a kifogás *jogvélelemre* támaszkodik. Ismeretes perjogi elv ugyanis, hogy a bizonyitási teher általános szabályai alól ki vannak véve az ugynevezett præsumtiones juris et de jure, valamint az egyszerü præsumtiones juris is. Hogy ezen perjogi elv az álügyletekre vonatkozó bizonyitási kérdés tekintetében alkalmazást nyer; hogy tényleg meg kell tenni a különböztetést ezen bizonyitási kérdésnél a között, hogy ki emeli a kifogást, szerződő fél-e vagy szerződésen kivül álló harmadik személy, és hogy van különbség köz- és magánokirat bizonyitó ereje között, következik egyrészt az álügylet fogalmából, másrészt a közokiratnak jogi természetéből.

Az álügylet alatt oly ügyletet kell érteni, melynél a felek szándékosan és közös egyetértésben, valódi szándékukkal ellenkező, vagy legalább is annak meg nem felelő akaratkijelentést tesznek.

Az álügyletekben kifejezésre jutó akaratkijelentések jogügylet létesitésére akkor lesznek alkalmatlanok, ha az akaratnyilvánitás szinlelt volta külsőleg felismerhető. Az a szer-

ződő fél, a ki a szinlelt ügyletbe belement, az akaratnyilvánitás szinlelt voltát legtöbb esetben tudja, mig ellenben a szerződésen kivül álló harmadik személy az ügylet szinlelt voltát csak ugy fogja felismerni, ha az ügylet létrejöttének már *külső körülményeiből* az akaratnyilvánitás szinleltségére következtetnie lehet, vagyis más szavakkal, ha a *præsumtio* az ügyletet álügyletnek bélyegezi. A harmadik személy, ki távol állott az ügylet megkötésétől, ki a felek akaratnyilvánitásának komolyságát vizsgálni nem képes, a perben csak akkor fog az álügyletre való hivatkozással védekezni, ha az ügylet szinlelt volta már külsőleg felismerhető lesz, ha a præsumtio a mellett fog szólni, hogy az az ügylet, melyet felperes vele szemben érvényesiteni akar, simulált ügylet.

Már pedig ezzel a præsumtióval szemben annak a bizonyitása, hogy a szerződő felek akaratkijelentései komolyak voltak és hogy az ügylet ennélfogva érvényes, azt fogja terhelni, ki ezen ügyletből kifolyólag harmadik személylyel szemben, a præsumtio daczára is, jogokat akar formálni. Hozzájárul ezen szabály igazságához a méltányosság is, mely védelmébe veszi az álügylettel megtámadott harmadik személyt, a ki az ügylet megkötésében részt nem vevén és igy a szerződésen kivül állván, a legkevesebb esetben lesz képes az ügylet szinleltségének igazolására szükséges bizonyitékokat beszerezni.

Dr. Gold Simon ur tehát szem elől tévesztette azt, hogy a harmadik személy védelemképen a perben csak akkor fog az ügylet szinleltségére hivatkozni, ha az ügylet létrejöttének külső körülményei azt álügyletnek præsumálják.

Másként áll a dolog, ha a szerződő fél maga emeli az álügylet kifogását, mert ezen szerződő fél maga résztvevén az ügylet létesitésében, mindenesetre fogja tudni, hogy komoly volt-e az ő akaratnyilvánitása vagy sem. Minthogy pedig a kellő alakszerüségek mellett létrejött ügyletnél az ellenkező bebizonyitásáig a tett akaratnyilvánitást komolynak kell tekintenünk, a bizonyitás mindenesetre azt fogja terhelni, a ki ezzel ellenkezőt, vagyis az akaratnyilvánitás szinleltségét allegálja.

A midőn a fentiekkel kimutattam azt, hogy van különbség a harmadik személy és a szerződő fél kifogása között a bizonyitási teher tekintetében, látszólag összeütközésbe jutottam azzal a jogszabálylyal, hogy közokirattal szemben — tekintet nélkül arra, hogy harmadik személy vagy szerződő fél emeli-e a kifogást, — a kifogásoló felet terheli a bizonyitás. Azonban az általam felállitott tétel a jelzett jogszabály mellett nagyon is jól megállhat, a mi a közokiratnak jogi természetében leli magyarázatát, a mennyiben a közokirat oly erős bizonyitási eszköz, hogy ezzel szemben az álügyletre vonatkozó præsumtio hatálya elvész. Nem tesz különbséget e tekintetben az, hogy a közokirat magánszemélytől eredő nyilatkozatot tanusitó közokirat-e, vagy a közjegyző által felvett tulajdonképeni közokirat, mert az a fél, a ki közjegyző előtt a szerződést aláirja és aláirását hitelesitteti, ezen hitelesités által csak nagyobb sulyt akar adni az aláirásának, melylyel a szerződést akaratával megegyezőnek nyilvánitja. Ha ennek daczára akad valaki, a ki az akaratnyilvánitás komolyságát meg akarja támadni, legyen ez szerződő fél vagy szerződésen kivül álló személy, a bizonyitás mindenesetre őt fogja terhelni, mert az ügylet érvényességét oly okirat valószinüsiti, mely mellett — a mint ezt dr. Gold ur helyesen mondja — a valódiság vélelme harczol. Fokozottabb mértékben áll ez a közjegyző által felvett tulajdonképeni közokirat tekintetében is.

Hogy ugyanezt a szabályt általánosságban a magánokiratra is lehetne alkalmazni, nem fogadhatom el azért, mert a magánokirat mellett — bármennyire is betartattak legyen annak keletkezésekor az alakszerüségek, — semmi vélelem nem harczol, annak valódisága egyszerü tagadással kétségbe vonható, ugy, hogy a magánokirat — mely perrendszerü bizonyitékot csak akkor képez, ha valódisága és tartalma kifogás alá nem esik, — az ügylet érvényességét nem igazolja oly erővel, hogy vele szemben az álügylet præsumatiója fen nem állhatna. Igy tehát a *magánokirattal* szemben a bizonyitási teher kérdése attól függ, hogy ki utal az ügylet szinlelt voltára, szerződő fél-e vagy a szerződésen kivül álló harmadik személy.

Nagy különbség van tehát a köz- és magánokirat bizonyitó ereje között, mely különbség ugy az 1868: LIV. tcz.-ben, mint pedig az 1893: XVIII. tcz.-ben is, külön kiemeltetik, a mennyiben a perrendtartás 165. §-a szerint közokiratok teljes bizonyitó erővel birnak mindaddig, mig az *ellenfél* azok hamisságát vagy szabálytalanságát be nem bizonyitja. Ezzel szemben a sommás eljárásról szóló törvény 73. §-a a magánokiratok tekintetében megállapitja azt, hogy az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállitott magánokiratok, *ha valódiságuk nincs kétségbe vonva vagy be van bizonyitva*, az ellenkező bebizonyitásáig teljes bizonyitékul szolgálnak, hogy kiállitójuk a bennük foglalt nyilatkozatot tette. Vagyis a közokiratokra vonatkozólag megállapitja a perrendtartás, — melynek vonatkozó intézkedését a sommás eljárásról szóló törvény fentartotta, — hogy annak valódisága præsumáltatik és ezen præsumtio csak akkor veszit hatályát, ha az ellenfél az okirat hamisságát vagy szabálytalanságát beigazolja, mig a magánokiratoknál ilyen præsumtio nem létezik és a magánokirat teljes bizonyitó ereje csak feltételes, függvén attól, hogy az okirat valódisága megtámadtatik-e vagy sem, mely előbbi esetben a magánokirat bizonyitó ereje elvész és az okiratra hivatkozó fél annak valódiságát bebizonyitani köteles.

Dr. Gold Simon ur hangsulyozza, hogy a magánszemélytől eredő nyilatkozatot tanusitó közokirat teljesen *csak azt* bizonyitja, hogy a magánszemély ezen nyilatkozatot tette, de nem azt, hogy e nyilatkozat való.

Tényleg ugy áll a dolog, hogy a közjegyzői hitelesités például csak azt igazolja, hogy a fél a közjegyző előtt az okiratot (szerződést) aláirta vagy hogy a fél kijelentette, hogy az okiraton látható aláirás tőle ered. De mit jelent az okirat aláirása? Nem azt, hogy az okiratban foglaltak az *aláiró akaratával megegyeznek?* Vagy ha a felek a közjegyző előtt ilyen vagy amolyan kijelentést tesznek, melyre vonatkozólag azután a tanusitvány kiállittatik, nem azt jelenti, hogy a felek akaratuknak a közjegyző előtt kifejezést akarnak adni? És a midőn a felek a közjegyző előtt ezen akaratnyilvánitásokat teszik, csak az lehet a czéljuk: akaratukat oly alakban kifejezni, hogy ahhoz többé kétség ne férhessen. És ha akad mégis valaki, a ki ezen akaratnyilvánitást kétségbe vonná, — ám tessék annak bizonyitania.

Van tehát különbség köz- és magánokirat bizonyitó ereje között, épugy, a mint van különbség a között, hogy ki emeli az álügylet kifogását. Helyes tehát a kir. Curia felülvizsgálati tanácsának a distinktiója, és igaza volt akkor, midőn kiemelte azt, hogy a közokirattal szemben a bizonyitás azt a felet terheli, a ki az álügylet kifogását emeli.

II. Dr. Kobler Ferencz ur, a ki az általam kifejtett nézetet szintén megtámadja, kiindulási pontul a perrendtartás 152. §-át veszi és abból azt vezeti le, hogy senki nem kötelezhető arra, hogy a képzelhető összes joggátló és jogmegszüntető tények fen nem forgását tartozzék bizonyitani.

De nem is erről van szó. Hanem szó van arról, hogy ha valaki szinlelt ügyletből kifolyólag jogokat akar formálni, lehet-e a bizonyitási teher kérdésében azt az általános szabályt felállitani, hogy a bizonyitás minden körülmények között a kifogásoló felet terheli. Mert igaz, hogy az általános jogszabály az, — a mint ez a perrendtartás 152. §-ában is kifejezést nyer — hogy minden ténybeli állitás bebizo-

nyitandó, melyre az egyik vagy másik fél jogát vagy kifogását alapitja. De tény az is, hogy ezen általános szabály alól, — mint azt a dr. Kobler ur is elismeri — vannak kivételek. Maga dr. Kobler ur hozza fel, hogy e szabály alól, nevezetesen akkor van kivételnek helye, midőn a szinlegesség mellett vélelem harczol. De hisz épen ez az, a mire én nézetemet alapitom, mert a harmadik személy csak akkor fogja a simulatio kifogását komolyan emelni, ha ő — a ki a felek akaratnyilvánitásától távol áll — *ezen kifogásának emelésekor a vélelemre fog utalhatni*, mert különben a biró a szerződésen kivül álló harmadik személytől eredő ezen kifogásnak semmi sulyt tulajdonitani nem fog és ennek a kérdésnek a bizonyitásába bele sem megy.

Minthogy általános elv, hogy a szinlelt ügyletekből eredő akaratnyilvánitások harmadik személyeknek kárára nem lehetnek, harmadik személylyel szemben ez az ügylet semmis. És ha ennek daczára ezen semmis ügyletből kifolyólag valaki harmadik személylyel szemben jogokat akar formálni — a bizonyitás csak őt terheli, hacsak nincsen oly közokiratnak a birtokában, mely az ő követelésének jogossága mellett vélelmet nem állit fel.

Egyébkép pedig utalok dr. Kobler Ferencz ur érveléseivel szemben a jelen czikkem I. pontja alatt előadottakra.

Ezek után a *Jogt. Közl.* f. évi 2. számában kifejtett álláspontomat kénytelen vagyok teljesen fentartani.

Dr. Kelemen Lajos.

Különfélék.

— **Hatásköri összeütközés katonai és polgári bíróságok közt.** *A m. kir. Curia:* A cs. és kir. legfelsőbb katonai törvényszék megkeresésére erőszakos nemi közösülés büntettével vádolt B. I. elleni büntető ügyben a katonai hatóságok és a polgári birróságok közt felmerült illetékességi összeütközés megszüntetése tárgyában végzett: A közölt ügyiratok a cs. és kir. legfelsőbb törvényszékhez azzal az értesitéssel küldendők vissza, hogy a katonai hatóságok és a polgári birróságok közt felmerült illetékességi összeütközések elintézése nem tartozik a kir. Curia hatáskörébe. (1897 január 20. 60. sz. a.) Átiratában hangsulyozta a kir. Curia, hogy csak a felülvizsgálati hatáskörének alávetett birróságok közt felmerülő illetékességi összeütközések elintézésére van hivatva, (1869: IV. tcz. 25. §.) hogy csak ily összeütközési, valamint a felebbvitel utján hozzá felterjesztett ügyekben bir joggal az alsóbbfoku birróságok határozatainak megváltoztatására, és hogy ezeknélfogva a katonai hatóság átiratának megfelelőleg nem utasithatta sem a fehértemplomi kir. törvényszéket, sem más birróságot a B. I. büntető ügyében való eljárásra.

— **Fodor és Márkus sommás eljárási kézikönyve** második kiadásban jelent meg. A kiadás bővitve van ujabb rendeletekkel, és a mi igen fontos, a kir. Curia és kir. táblák elvi jelentőségü határozataival, a melyeket szerzők egész terjedelmükben közölnek. Eme zsebkiadás rendkivüli elterjedtsége eddig is tanuságot tett a kitünő összeállitásáról, mostani alakjában pedig még nagyobb szolgálatot teend a gyakorlat embereinek. Ára kötve 3 frt.

— **Az uj bünvádi eljárásról** a multkor emlitett két munkán kivül egy harmadik is készül. *Barna Ignácz* és *Sik Sándor* ugyanis tüzetes kommentárt irnak a törvényhez. A kommentár egy 50—60 ives kötetből fog állani. Csak örvendetes, hogy az uj törvény ily serény irodalmi munkásságot kelt. — Időközben már megjelent a Balogh-Illés-Varghaféle kommentár egy kötete.

— **A Deutsche Juristen-Zeitungban** *dr. Schiller Henrik* budapesti ügyvéd és ismert iró, az 1843-iki magyar büntető törvényjavaslatnak a párbajt tárgyazó határozmányait ismerteti s magyarázza a törvényjavaslat létrejöttének körülményeit. A közlemény egy czikkből indul ki, melyet a lap mult számában *Binding* közölt és melyben azt fejtegette, hogy a párbajra nem kellene külön privilegizált anyagi szabványokat felállitani. Erre hozza fel Schiller, hogy az 1843-iki javaslat teljesen ezen álláspontón van s ugyanugy oldotta meg a kérdést, a mint most Binding javasolja.

— **A megtartási jogról** öt ivre terjedő tanulmányt tett közzé dr. *Heller Károly* debreczeni jogtanár. Szerző főleg a kereskedelmi törvény 309. és 310., valamint a váltótörvény 108. és 109. §-ainak elemzésével foglalkozik. Az érdekes müre visszatérünk.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság aktáiból.** *Végzés.* R. A.-nak, G. F. elleni végrehajtási ügyben a kir. kincstár jelen kérelme, mely szerint a 79,979/95. sz. jogerős kiutaló végzés a letéthivatalnak megküldessék, ezuttal nem teljesithető, mert az árfelosztási tárgyalásról felvett jegyzőkönyv s az annak alapján hozott 79,979/95. sz. végzés az iratok mellől elveszett.

— **A szegényvédelem kellemességei.** A budapesti ügyvédi kamara pártfogó ügyvédül rendelt ki egy budapesti ügyvédet. A per megindulván, a pestvidéki törvényszék a pártfogó ügyvédet saját személyében végrehajtás terhe alatt kötelezte a felmerült tanudijak előlegezésére.

— **Hatáskör megállapitása 20 frt értékü szénának szérüs kertből való lopása miatt inditott ügyben.** A kir. miniszterium a V. István bánfalvi lakos és társa ellen mezei termék ellopása miatt folyamatba tett ügyben az orosházai kir. járásbiróság és Nagyszénás község előljárósága között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1896 november hó 7-én tartott ülésében megvizsgálván, következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a kir. biróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* V. István és V. Pál bánfalvai lakosok azzal vannak terhelve, hogy a gróf K. Alajos örökösei tulajdonát képező Lajos-major közvetlen közelében fekvő, árokkal és fákkal körülvett szérüs- (takarmányos) kertből 1896 május 1-én és egy korábbi alkalommal összesen 20 frt értékü szénát loptak. Ez a cselekmény — tekintettel arra, hogy a lopott gazdasági termény már be volt takaritva és nem az 1894: XII. tczikkben tüzetesen megjelölt helyről vétetett el; tekintettel továbbá arra, hogy a szóban forgó esetben nem merültek fel olyan körülmények, melyeknél fogva a lopás, a dolog értékére való tekintet nélkül, a Btk. szerint büntettnek volna minősitendő — a Btk. 333. §-ába ütköző s az érték szerint minősülő lopás vétségének ismérveivel bir, melynek elbirálása az 1888: XXXVII. tcz. 39. és 40. §-ai értelmében a kir. biróság hatáskörébe van utalva. (60,545/96. I. M. sz. a.)

— **A magyar királyi államvasutak menetjegyirodája kereskedőnek nem tekinthető.** G. Miklós, budapesti lakos, vállalkozónak a magyar kir. államvasutak városi menetjegyirodája ellen 6865 frt s járulékai iránt 1896 julius 13-án inditott perében a tőzsdebiróság leszállitotta illetékességét a következő indokokból: Alperes a magyar kir. államvasutak városi menetjegyirodája köztudomás szerint azzal foglalkozik, hogy vasuti menetjegyeket árusit el a vasut nevében és megbizásából, nem foglalkozik tehát iparszerüleg oly ügyletek megkötésével, a melyek a kereskedelmi törvény 258. és 259. §-aiban felsorolt kereskedelmi ügyletek valamelyikének fogalma alá vonhatók volnának, miért is kereskedőnek nem tekinthető. Minthogy ennélfogva még az esetre is, ha beigazolást nyerne, hogy felperes kereskedő, az illetékesség kizárólag az 1881. évi LIX. tcz. 94. §. *d)* pontja alapján volna megállapitható, az *A)* alatti szerződés azonban nem tartozik azon kereskedelmi ügyletek közé, a melyek a most emlitett törvényszakaszban felsorolvák: mindezeknél fogva mellőzni kellett annak vizsgálatát, vajjon felperes kereskedő vagy sem, az illetékességet leszállitani és felperest a költségek fizetésére kötelezni kellett.

A budapesti kir. itélő tábla 1896 decz. 6-án 3087. sz. a. az elsőbiróság végzését a benne felhozott indokok alapján, annál is inkább helybenhagyta, mert alperes nem személyfuvarozással, hanem a m. kir. államvasutak nevében és megbizásából, mint annak közege az emlitett vasut menetjegyei eladásával foglalkozván, e minőségében a kereskedelmi törvény 3. §-a értelmében kereskedőnek nem tekinthető; és mert különben is az *A)* alatti szerződésben foglalt bérleti ügylet az 1881: LIX. tcz. 94. §-a *d)* pontjában felsorolt kereskedelmi ügyletek, különösen pedig a kereskedelmi törvény 259. §. 3. pontjának tekintete alá eső ügyletnek tart-

ható nem lévén, az elsőbiróság helyesen határozott, midőn a keresetre nézve magát illetéktelennek mondta ki.

— **Sajtóügyekben használt semmiségi panasz.** (A kir. igazságügyminiszternek 3382/1897. I. M. számu rendelete.) A kir. Curia sajtótanácsa több izben tapasztalta, hogy a sajtóperekben eljáró magánvádlók és vádlottak gyakran abban a téves véleményben vannak, hogy az esküdtszéki sajtóbiróság határozata ellen használni kivánt semmiségi panaszt elégséges a főtárgyaláson szóval bejelenteni. Minthogy pedig a semmiségi panasz a hatályban levő sajtóeljárási szabályok, nevezetesen: az 1867. évi május hó 17-én 307. I. M. E. sz. a. kibocsátott rendelet 86. §-a, illetőleg az országnak a Királyhágón tul fekvő részeire nézve az 1871. évi május hó 14-éről 1498. I. M. E. sz. a. kelt rendeletnek 92. §-a, valamint a kir. Curiának állandó gyakorlata szerint irásban adandó be és ennek elmulasztása vagy a szóval bejelentett semmiségi panasz irásban való benyujtásának elkésése esetében a kir. Curia a szóban forgó perorvoslatot visszautasitja: felhivom elnök urat, intézkedjék, hogy a vezetése alatt álló kir. törvényszéknél tartott sajtóbirósági tárgyalások alkalmával az itélethirdetés után az elnök tanitsa ki a feleket arra, hogy a kir. Curia az ez idő szerint hatályban levő jogforrások értelmében csak a kellő időben irásban beadott semmiségi panaszt tekinti joghatállyal birónak.

— **Katonai szökevények által elkövetett büncselekvények.** (A kir. igazságügyminiszternek 799/1897. I. M. számu rendelete.) Az utóbbi időben is több izben előfordult, hogy a közös hadsereg, illetőleg a honvédség szökevényei által szökésben létük tartama alatt elkövetett büntetendő cselekmények miatt a polgári büntető bíróságok előtt vád emeltetett, eljárás indittatott és az illető polgári büntető bíróságnak az ügy érdemében hozott itélete jogerőre is emelkedett, a miből a polgári büntető bíróságok és a katonai bíróságok közt több izben positiv hatásköri összeütközés esete merült fel. Hasonló sajnos és — a hozott itéletek jogerőre emelkedése következtében — nem is orvosolható hatásköri tulhágásoknak lehető megelőzése végett szükségesnek tartom az ügyészség figyelmét arra felhivni, hogy a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a csendőrségnek szökevényei által szökésben létük alatt elkövetett büntetendő cselekmények a katonai bíróságok hatáskörébe tartoznak; mert a közös hadseregnek, a haditengerészetnek és a honvédségnek tartós vagy ideiglenes tényleges szolgálatban álló egyénei az 1889. évi VI. tcz. 62. §-ának harmadik bekezdése értelmében a katonai büntető és fegyelmi szabályoknak, tehát a katonai bíróságok hatóságának vannak alávetve s a katonai bíróságoknak ezen törvényes hatásköre csak a tényleges szolgálatból való szabályszerü elbocsátás által szünik meg, következőleg az egy katonai sulyos büntetendő cselekmény: a szökés által meg nem változtatható, mert továbbá a m. kir. csendőrség egyénei az 1881: III. tcz. 8. §-a értelmében bünügyekben kizárólag a m. kir. honvédbíróságok hatósága alá tartoznak és a szökés által még nem szünnek meg a m. kir. csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai lenni. Felhivom a kir. ügyészséget, hogy előforduló esetekben teendő inditványai, szükség esetén pedig a fenebbiek értelmében használandó jogorvoslatok által, törvényes hatáskörében müködjék közre az eddigiekben kifejtett felfogásnak érvényre emelésére.

— **A dr. Vaisz-féle alapitványi vagyon állása az 1896. év végén.** A hazai igazságügyi célokra, jelesül a birói pályára készülő ifjak segélyezésére tett dr. Vaisz-féle alapitvány tőke-vagyona az annak nevére lekötött 230,400 frt névértékü 4%-os magyar földtehermentesitési kötvényből és 31,900 frt névértékü 4%-os magyar koronajáradék-kötvényből, összesen tehát 262,300 frt névértékü értékpapirokból, továbbá a pesti kereskedelmi bank lipótvárosi fiókintézetében gyümölcsözőleg elhelyezett 4820 frt 23 kr. és a folyó kiadások fedezésére szolgáló s az alapitvány pénztárában őrzött 6 frt 55 kr., összesen tehát 4826 frt 78 kr. készpénzből áll. Az értékpapiroknak 10,492 frt évi kamatjövedelméből a Budapesten székelő kir. bíróságoknál alkalmazott 21 joggyakornok segélyeztetett fejenként 500 frttal évente, tehát 10,500 frttal, ezenkivül ugyanezen joggyakornokoknak a jogi szigorlatok és a vizsgák letétele alkalmából felmerült összes vizsgadijai is megtérittettek. A kiadásoknak az értékpapirok kamatjövedelmét meghaladó része a készpénznek és a félévi kamatoknak takarékpénztári gyümölcsöztetéséből s illetve az intercalarékból fedeztetett.

— **Ügyvédi munkadij felfüggesztett ügyvédnek.** A következő kérdést veti fel egyik olvasónk: Egy ügyvéd az ügyvédség gyakorlatától fegyelmi uton 6 havi időtartamra fdlfüggesztetett. Ugyanezen ügyvéd biróilag már megállapitott munkadijai és kész kiadásai behajtása czéljából képviselt felei ellen több keresetet adott be. Kérdés, hogy az illető ügyvéd részére ugy a már biróilag megállapitott ügyvédi munkadijak és kész kiadásokra irányuló kereset szerkesztése, mint az esetleg megtartandó tárgyalások körül felmerülendő költségek megállapitásánál minő elv szolgál irányadóul. Vajon a jelzett természetü költségek megállapithatók-e oly mérvben, mint azok rendes körülmények között képviselő ügyvéd részére szoktak megállapittatni, vagy pedig a költségek liquidálásánál a felfüggesztett ügyvéd saját ügyeiben is csupán oly személyesen fellépő peres félnek tekintendő, ki ügyvédi oklevéllel nem bir.

Nemzetközi Szemle.

— **Telekkönyvi reform.** A német-birodalmi törvényhozásnak, kapcsolatban a magánjogi kodexel, az ingatlanokra vonatkozó végrehajtás és a telekkönyvi rendtartás reformjával is kell foglalkoznia. A bajor képviselők a porosz telekkönyvek gyakorlati kezelésének tanulmányozása végett Berlinbe mentek, s innen a Rajna vidékére, a hol legközelebb lett a porosz telekkönyvi rendszer életbeléptetve. Ennek a telekkönyv vezetésére vonatkozó szigoritott szabályai az egész birodalomra ki fognak terjesztetni. És ez — ugy hiszik — néhol nem csekély nehézségekkel fog járni, ott t. i., a hol a telekkönyvek nem az állam, hanem a községek kezei közt vannak, mint Badenben, Würtembergben. A munkaszaporulat — mondják — a közigazgatásnak nem igen fog tetszeni, s azért az országos kormányok azonnal nem kivánnak e régi rendszeren változtatni, hanem befogják várni, hogy a polgármesterek és birák hogyan fognak megbarátkozni uj feladataikkal és kötelmeikkel.

— **A szászországi synodus** egyhangulag határozatot hozott a papoknak a social agitatióban való részvétele ellen. Az inditványozó a hires jogtudós s lipcsei tanár *Wach* volt, ki többek közt a következő érveket hozta fel. A papoknak mint minden állampolgárnak joga van valamely politikai párthoz csatlakozni, de tekintettel hivatására, tetemes korlátozásokkal. Lényében az *embernek* nem szabad ellenmondásba jönni a *joggal*. Itt nincsen helye a kettős könyvvitelnek; a duplicitas personarum nem létezhetik. A pap, a kinek a béke és szeretet képviselőjének kell lennie, nem vehet részt az elmérgesedett, gyakran gyülöletes pártharczokban; annak, a ki a felsőbbség iránti engedelmességet prédikálja, lehetetlen a felforgatás pártja mellett fellépni. Mig ellenben hivatása keretében igen tág tere nyilik a sociál kérdések megoldására vezető müködésre, a sociál-ethikai szellemben, hová a szegények, betegek, rabok ápolása, bukott nők megmentése, munkaegylet stb. tartozik. Az egyházat szemben az állammal, uralmi szerep nem illetheti az ösvény kijelölésére, a melyen haladnia kell; valamint külön keresztény jogrend s tan sem létezhetik, hanem csak a jogok keresztényies gyakorlása. *A legnagyobb veszély, ha a pap politikai müveletekben résztvevén*, belevegyül az osztályharczokba, s igy béke helyett viszálkodást teremt.

— **Alkoholismus és kriminalitás.** A belga igazságügyminiszterium a letartóztatási intézetek igazgatóinak megbizást adott, hogy az alkoholmérgezés és a büncselekmények közötti esetleges (?) összefüggést tanulmány tárgyává tegyék. Az első kérdés igy szólt: részeg volt-e a tettes, midőn a büncselekményt elkövette? a második: iszákos természetü-e az illető büntettes? A vizsgálat, mely az 1874-től 1895-ig terjedő időtartamot vette alapul, azt bizonyitja, hogy 2688 egyén közül nem kevesebb, mint 1157 volt iszákos. A fegyházakban 226 büntettest vizsgáltak meg s ezek közül 116 volt alkoholista, 202 halálra itélt és kivégzett egyén közül 121. A kimutatásból — ha ugyan az adatok megbizhatók — az tünik ki, hogy a büncselekmények sulyával arányosan emelkedik az elitéltek közt az alkoholisták száma is. *V. R.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1897 márczius 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogegység és socialismus. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Pro domo. Dr. MÓRICZ KÁROLY kecskeméti jogakadémiai tanártól. — *Jogirodalom:* Dr. Ernst Neukamp: Einleitung in eine Entwicklungsgesichte des Rechts. Dr. SOMLÓ BÓDOGtól. — *Törvénykezési Szemle:* Bérleti szerződés érvényesen köthető-e a gyám által, a kiskoru nagykoruságának elérte utáni időre kiterjedő joghatályylyal? Dr. KOVÁCS MARCZEL temesvári albirótól. — A sajtóvétségek elévülése. *B. L.* — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA közigazgatási birótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Jogegység és socialismus.

Soha ez országban annyit nem beszéltek socialismusról, mint a legutóbbi időben. Nagyok és kicsinyek, tudósok és tudatlanok, miniszterek és képviselők, valamennyien keresik a socialista bacillust, hogy ezt a kis állatkát kiirtsák. Megvannak valamennyien győződve, hogy a socialismus idegen portéka, akárcsak a kolera vagy a pestis. «A magyar embernek nincsen érzéke a socialista tanok iránt», ez az a jelszó, melyet alapigazságnak elfogadtak és melyhez további deductióikat füzték. A milyen igaz ez az alapigazság, ép olyan helyesek azután az abból származtatott következtetések is. A munka-alkalom szaporitása, országos munkaközvetités, munkások szövetkezése stb., — igy hivják azokat a különböző orvosszereket, melyekkel ezen «importált» bajt gyógyithatónak vélik.

Nem akarjuk sem az egyik, sem a másik socialista-irtó vállalat circulusait megzavarni, ez nem is lehet jogi szaklap rendeltetése. Mindamellett legyen szabad csodálkozásunknak kifejezést adni a fölött, hogy egy olyan, mint mondani szokás, emminenter jogásznemzet törvényhozó testülete, mint a minő a mienk, nem látja a socialista erdőtől a socialismust. Iszonyuan félnek a mi apró és nagy törvényhozóink ettől a kisértettől. Ha majd egyszer képesek lesznek ennek a kisértetnek a szemébe nézni, akkor meg fognak győződni arról, hogy minő egyszerü elemekből fejlődött a modern társadalmi jogrend eme réme.

Jogrendről lévén szó, épen az a csodálatos, hogy a jogrend megalkotói, a jogászok, legkevésbé foglalkoztak a jogrendet fenyegető eme veszedelemmel. A mai társadalmi jogrend gazdasági szempontból lőn felépitve, és az állam a jogrend tényezőit a tulajdon elvéből kiindulva határozza meg. Van az egyén gazdasági erejének egy bizonyos minimuma, melyen alul az alaptörvényként tisztelt jogegyenlőség megszünik. Ezen jogegyenlőség, vagy másképen a törvény előtti egyenlőség azonban, melyre épen a jogászok és ezek között különösen az államügyészek, oly szeretetteljes hivalkodással hivatkoznak, csupán a papiron áll, csupán theoriában, mig a gyakorlat ezer oldalon átlukasztotta az elvet.

A mi jogegyenlőségünk elegendő volt arra, hogy megalkotása által az alkotmányból némileg kiküszöbölje a középkori rendi visszásságokat, de egyáltalán nem eredményezte azt, hogy az állam polgárainak egyenlő jogokat és egyenlő jogvédelmet nyujtson.

A midőn igy megtagadom a jogegyenlőséget, csupán a jogra mint gazdasági tényezőre gondolok. A midőn a socialisták politikai jogokat kérnek a maguk számára és perhorreskálják azt az alkotmányt, mely jogegyenlőségről beszél és a mellett millió állampolgárt az alkotmányból exkommunikál, mert nem képesek bizonyos összegü adót fizetni, nem bánom, hadd tapaszszák be a jogrend ezen nyilt sebeit különböző flastromokkal. A midőn azonban arról van szó, hogy a magánjogok érvényesitésére különböző osztályoknak, különböző törvényes ut van előszabva, akkor a jogásznak, akkor a törvényhozónak ezen jelenségek ellen minden rendelkezésökre álló eszközökkel küzdeniök kell.

A politikai jogokat ki fogják küzdeni azok, kik e jogok hiján szükölködnek, ha az idő ezt a kérdést megérlelte, de a magánjogok érvényesitésének egységes jogához vezető utat a jogászoknak kell előkésziteni. A leghathatósabb fegyvert a socialismus kezéből épen ez által fogja a törvényhozás kiragadni, hogy leszen az államban egy oly institutio, a hol ur és szolga, birtokos és proletár föltétlenül egyenlő, és mely institutióhoz mindenki számára egyformán nyitva áll az ut.

Ez az institutio az igazságszolgáltatás!

Ne ijedjenek meg kérem, midőn azon állitást látszom kockáztatni, hogy a mi igazságszolgáltatásunkat még csak ezután kell megteremteni, mindenkinek egyformán hozzáférhetővé tenni. Igenis, megteremtettük ezt már, de a hozzá vezető ut az esetek óriási tömegében valóságos akadályverseny, rengeteg sok esetben pedig egyenesen: tilos az átjárás. Ezen a téren importáltunk külföldi termékeket és oltottuk a népbe a socialismus bacillusát. Azt sohasem fogja a nép belátni, és ez az izgatás legveszedelmesebb eszköze, hogy miért kell neki más utat választania, ha jogát keresi az urral szemben, mint az uraknak egymás között. Hiába szónokolunk mi jogegyenlőségről, ha a mellett törvénybe igtatjuk, hogy a munkásnak, a cselédnek a joga csak amolyan bagatell-kérdés, melyet gyárilag lehet elvégezni. Hiába indokoljuk ezt meg az eljárás egyszerübb és gyorsabb voltával, a munkás a legnagyobb bizalmatlansággal fordul a különböző békéltető és választott birósságokhoz, ami csak természetes, mert gazdasági ellenfelei ülnek fölötte törvényt és számtalan esetet tudok, a hol a munkás fogcsikorgatva inkább lemondott jogának érvényesitéséről, mintsem hogy a számára rendelt, de előtte gyülöletes extra-birósságokhoz forduljon.

Nem is állitom, hogy ezen birósságok nem iparkodnának igazságot szolgáltatni, de annyi kétségtelen, hogy felkelti épen a jogszolgáltatás terén törvénybe iktatott minden egyenlőtlenség a gyülöletet és a bizalmatlanságot.

Érzem, hogy sokan tulzással fognak vádolni, de ezt csak annak tulajdonitom, mert nem láttak bele a szegény ember lelkébe. Ugy hiszem, meg lehetünk elégedve járásbirósságainkkal; de ha ma törvénybe iktatnák, teszem, hogy az 50 frtnál kevesebb adót fizető ügyvédeknek fegyelmi ügyei a járásbirósságok elé tartoznak, mig a több adót fizető ügyvédek ügyeiben a kir. Curia itél héttagu tanácsban, olyan háboruság támadna az ügyvédek között, a minőre ezen, épen nem socialistikus hajlamu testületet képesnek sem tartottuk volna.

A socialismus elmérgesedésének épen ez a titka. A munkás mindenütt érzi, hogy őt jelszavakkal főzik le.

De miért mondom én ezeket el?! A héten egy 70 éves, összetöpörödött, reszkető kezü munkás ügyének tárgyalása után kitépte kezemből az aktákat, darabokra szaggatta és lábaival összetiporta őket.

Az 1891. évi XIV. tczikk (a munkás-betegpénztárakról) 76. §-a egy igazán fenomenálisan bölcs intézkedést tartalmaz, mely az igazságszolgáltatásnak épen az a satirája, melyről fentebb szólottam. Azon vitás ügyek, — igy rendelkezik e szakasz — melyek a munkaadó és a pénztár között felmerülnek, iparhatósági eljárás alá tartoznak, mely után a törvény rendes utjára léphetnek a felek; azok azonban, melyek a munkás és a pénztár között felmerülnek, a pénztár kebeléből kirendelt, u. n. választott bíróság elé vannak utasitva, minden jogorvoslat kizárásával. Az én 70 éves munkásomat a pénztár orvosai két évvel ezelőtt rokkantnak nyilvánitották és ő csakugyan olyan rokkant, hogy a rokkantak mintaképe lehetne. Két évvel később — nem tudom mi okból — ezt az embert ismét az egészségesek és keresetképesek sorába iktatta az illető pénztár választmánya. Minden kérés, könyörgés hasztalan volt; megvonták tőle azt a csekély segélypénzt, melyet közel 40 évi befizetéssel busásan megfizetett, sőt buzgóságukban annyira mentek, hogy a volt munkaadó malmot is rábirták a segélypénz megvonására. Én megvizsgáltattam ez embert két orvossal külön-külön és ezek egyértelmüleg kimondották a sir szélén álló ezen ember rokkantságát.

Azt kérdem már most, miképen forduljon ezen ember jogainak keresésére ama választott bírósághoz, melynek tagjaiban — ha talán indokolatlanul is — ellenségeit kell sejtenie. És én is meg vagyok győződve, hogy ezen benfentes bíróság kötve érzi magát az illető választmány határozata által. De azt is kérdem, miért tiltja el a törvényhozás ezt az embert attól, hogy véres verejtékén szerzett jogait rendes birája előtt kereshesse? Nem okvetlenül szükséges, hogy meggyülöltesse ezzel az emberrel a törvényhozás maga azon jogrendet, mely őt még akkor is csorbitja jogaiban, ha peres ügye van? Én ugyanis, egészen a magam szakállára, a járásbirósághoz fordultam, azon hitben, hogy a pénztár nem fogja a munkást meggátolni jogainak védelmében. De csalatkoztam.

Nem mondom, hogy az 1891. évi XIV. tcz. érintett rendelkezését nem a legjobb intentio sugalmazta, de midőn a miniszter indokolása a munkások kivételes jogát azzal indokolja meg, hogy a munkás ügye a pénztár belső, quasi kezelési privátügye, mig a munkaadó érdekeinek megvédése az államnak is érdeke, a mely a maga bíróságait is megnyitja a pénztárral szemben a munkaadónak, a munkás nem lát itt jóindulatot, nem keresi az okokat, hanem csak azt látja, hogy az állam a munkás, a vagyontalan osztály jogait kicsinyeli és csak akkor jutnak eszébe, ha a zsandárok puskái megtették a litis-kontestatiót.

Ezt az esetet elmondottam, hogy a sok sociálista bölcs maga elé képzelje a jogait kereső, remegő öreg munkást, a ki előtt bezárulnak Justitia csarnokai, — egy kis phantasiával azután képesek lesznek definiálni a socialismust, a jogegységet és a jogrendet. *Dr. Fleischmann Sándor.*

Pro domo.

— Dr. Ráth Zoltán czikkéhez a jogakadémiákról. —

Dr. Ráth Zoltán a *Jogt. Közl.* folyó évi 8. számában megint felvetette a jogakadémiák megszüntetésének kérdését, ezuttal azon kivánság alakjában, hogy a jövő egyetemek alapjául szolgálható akadémiák Pozsonyban, Kassán, Debreczenben és Aradon, Szegeden vagy Temesvártt, hová a nagyváradi akadémiát költöztetné, fenhagyassanak, a többiek pedig megszüntettessenek. Kivánságának indoka: a jogakadémiáknak az egyetemnél alacsonyabb niveauja.

Eszköze: az eddig szóban volt nyolcz helyett tiz-tizenkét képesitett egyetemi magántanár rendes tanárul alkalmaztatásának követelése.

Czélja: a tudományos irodalom fejlesztése mellett egy nemzetünket nemcsak fentartani, de előbbre vinni is képes nemzedék nevelése.

A czél minden igaz, magyar emberé, az az által diktált kivánsághoz, annak indokához és eszközéhez azonban a czélszerüség szempontjához szó fér.

Legyen szabad ezért azokat e helyen birálat alá venni.

Hogy az egyetemeken a tanári kar tagjaiban átlagosan nagyobb tudományos képzettség, nagyobb szellemi fölény központosul, mint az akadémiákon, az természetes következménye annak, hogy egyfelől az akadémiai tanári karok ambitiosusabb, nagyobb tudományos munkásságot kifejtő része egyetemre törekszik, másfelől a kormány is az általa jobbaknak itélt erőket az egyetemeken központositani igyekszik, ugy hogy bizonyára e sorok irója lenne az utolsó, ki ezen körülményt kétségbe vonja; de vajon szükségképi következményeül a tanárok nagyobb tudományos tájékozottságának a tudományos képzés sikeresebb volta és szólhatunk-e ezen szempontból is az egyetemek, specialiter pedig hazánk első főiskolájának, a budapesti egyetemnek az akadémiákénál magasabb niveaujáról?

Mindenekelőtt két ágát kell megkülönböztetnünk jogi felsőbb oktatásunknak: az egyik a jogelvekről és joganyagról tájékoztató, azokat az ujonczczal megismertető előadás, a másik a bevezetés a tudományos munkálkodásba, a tájékoztatás a tudománynak részletekre terjedő müvelése és alkalmazása körül.

Az elsőnek egy-egy tárgy egész anyagára kiterjeszkedőleg a főelveket, főmomentumokat kell kiemelni és kerülni a tulságos részletezést, hogy az ujoncz elméjében olyan fővonásokban rakodjék le a tudományos anyag, melyek lehetővé teszik rá nézve a részletek helyes felfogását és tudatos elhelyezését, esetleg igy megszerzett ismeretei alapján kifejtését.

A másodiknál tájékoztatni kell a hallgatót a tárgyalás alá jövő kérdést érintő minden momentumról, minden felfogásról.

Az elsőnél a fődolog az, hogy az ujoncz csakugyan elsajátitja a tárgyat; a másodiknál az, hogy a tanár csakugyan tájékozva legyen a tárgyát érintő minden momentumról, minden irodalmi jelenségről.

A gyakorlati pályákra képzés a jogi felsőbb oktatás első ágának körébe tartozik; ennek körébe tartoznak az összes vizsgatárgyak és ha ezt az ágát nézzük az oktatásnak, tárgyilagosan itélve, nem állithatjuk, hogy az akadémiák legalább a budapesti egyetem szivonalán alul állanak, inkább azt, hogy mind a ketten alacsony szinvonalán állanak.

A budapesti jogtanárok főkollégiumaikban rendesen nem adnak egyebet, mint tankönyveik tartalmát vagy annyi anyagot, a mennyi egy tankönyv tartalmának megfelel s ha a fővonásokban való tájékoztatás helyett tárgyuk egy kis részét tárgyalnák apróra, szükségkép fogyatékosabb volna hallgatóik tájékozottsága s igy nem érnék el előadásaik czélját.

Az akadémiai tanárok sem tesznek egyebet, mint hogy előadják főkollégiumaikban saját tankönyveiket, vagy egy több tankönyvből kompilált és tankönyvi terjedelmü anyagot s ilyenkor megelégesznek rendesen valamely egyetemi tanár tankönyve alapján adott feleletekkel.

Az anyag tehát, melyet az egyetemekben és az akadémiákon nyujtanak a főkollégiumokban, belértékére nézve azonos.

Különbséget tevő kriteriumul csak az elsajátitás mérve

marad. Megállapitani ezt csakis vizsga utján lehet s igy mindenekelőtt azt kell néznünk, hogy állunk a vizsgákkal a budapesti egyetemen.

Legelső, a mi szembeötlik, az, hogy rendkivül sok van, annyira sok, hogy a tanárok, ha egyáltalán tudományos munkásságot kifejteni vagy másnemü kötelességeknek eleget tenni akarnak, kénytelenek az ezeken való kérdéseket a legszükségesebbre s a kolloquiumokat is lehetőleg az ösztöndijasokra s tandijmentesekre szoritani, ezenkivül pedig a dolog természeténél fogva a kérdezett anyagot sem tarthatják nyilván, kérdéseikre sem készülhetnek, hanem kérdezniök kell azt, a mi épen eszökbe jut, az emberi agy alkatánál fogva pedig a gyakran előforduló anyagok inkább vannak kéznél s igy szükségképen kifejlődik egy chablonszerü köre a kérdéseknek, melyekről bölcsen tudjuk, hogy a vizsgákat hallgató ifjuság szorgalmasan nyilvántartja őket a budapesti egyetemen, hogy azután csak azokra készüljön.

Kétségtelen, hogy a középiskolai ifjuság azon része, melyet tudományos ambicziő vezet, az egyetemekre és pedig első sorban a budapesti egyetemre törekszik s ez a rész meg is szerzi a tudományos képzettségnek azt a fokát, melyet magánszorgalom utján egyetemi tanulmányok közben megszerezhet, de ez a rész, jó, ha annak a 46%-nak tizedrészét teszi, a kik pl. az 1890/91. tanév végeig absolutoriumot kaptak a négy évvel előbb beiratkozottak közül dr. Vécsey Tamásnak a budapesti jog- és államtudományi karról közzétett ismertetése szerint.

A többieket azok közé kell számitanunk, a kik korunk gyakorlatias irányának hatása alatt igyekeznek a vizsgákat mint kenyérbejutási eszközöket a lehető legkevesebb tanulás árán lerázni nyakukról s ha meggondoljuk, hogy a budapesti egyetem jog- és államtudományi karán az 1890/91-iki tanévben 284, az összes jogakadémiákon pedig 103 végbizonyitvány lett kiállitva, nem lesz nehéz megállapitani az arányt, melyben egyfelől a budapesti egyetemet, másfelől a jogakadémiákat terhelheti a felelősség azért, ha az országban a gyakorlati élet emberei nem árulnak el elegendő tudományos előképzettséget és igazi jogászi szellemet.

Egyoldalulag támadni a jogakadémiákat ezért annálinkább hiba, ha a jogi szakoktatás reformjáról szólunk, mert a leczkelátogatás ellenőrzésének teljes hiánya s érettségit tett egyénekre nézve a rendes hallgatói minőségben beiratkozhatásnak a vizsgakötelezettség elmulasztására való tekintet nélkül korlátlan szabadsága lehetővé teszik a budapesti egyetem hallgatóira nézve a kávéházi lusta, tunya életnek a felsőbb tanulmányok őrve alatt megszokását s a közölt absolutoriumi százalékból is kitünőleg azok tulnyomó részének a nemzeti erőkifejtés szempontjából nullává válását.

Ezen viszonyok orvoslására csak egy mód van s ez a leczkelátogatás s tanulás időközi rendes ellenőrzése oly czélból, hogy egyfelől az ifjuság kötelességtudata ébren tartassék, másfelől tanulása intensivebbé tétessék.

Ez azonban 762, de még 207 hallgató mellett sem lehetséges egy tanár részéről ugyanazon kollégiumban, holott ez a két szám jelzi a budapesti egyetem jogi karán 1894/95. első felében az egyes tanárok egy-egy főkollégiumára esett hallgatók maximumát és minimumát.

Szükséges ehhez a hallgatók számának korlátolása, bármennyire ellenkezni látszék is a tanszabadság elvével.

A seminariumokra ezen követelmény helyességét a közoktatás állapotáról 1885/86-ban szóló XV. miniszteri jelentés is elismerte s igy csak azon indokokat, melyeket szorgalmas hallgatókra helyeseknek tartunk, kell kiterjesztenünk a szorgalomra kevésbé hajlandókra, hogy a korlátolás eszméjét elfogadjuk.

Az egyik oldalon áll a korlátlan tanulási szabadság elve s a tanulók egy nagy részének nemtanulás által való elzüllése, a tanulók tulnyomó részének pedig a tudományos képzettség igényeinek meg nem felelő tanulása, a másik oldalon a gyakorlati életpályákra lépni óhajtókra nézve korlátolt tanulási szabadság s ezeknek tudományos kiképzése, azonkivül pedig az ifjuság egy nagy részére nézve a tanulás örve alatt való erkölcsi elzüllés megakadályozása.

Választani ilyen esetben ugy hiszem, nem tetszetős jelszók, hanem a nemzet életszükségei szerint kellene.

Ha azonban a hallgatók számban korlátolásának eszméjét elfogadtuk, ennek szükségképi következménye vagy a tanárok nagymérvü szaporitása az egyetemen, vagy az az ifjuság egy nagy részének a jogakadémiákra szoritása.

A mult nyáron tartott tanügyi kongresszusról egy kecskeméti helyi lapban közölt tajékoztatásomban számitottam ki approximative, hogy ha az egyetemeken is 8—8 tanár adná elő az összes főkollégiumokat, mint a jogakadémiákon, az 1894/95. tanév 3779 joghallgatóját és 129 rendes és rendkivüli tanárát véve alapul, egy-egy egyetemi tanárcsoportra 236 és egy-egy előadásra 59 hallgató esnék, a mi pedig a tanulmányokban való előmentelnek colloquiumok utján való ellenőrzése s a hallgatók leczkelátogatásának pontos nyilvántartása szempontjából is jó nagy szám.

Hogy ilyen körülmények között a jogakadémiák bármelyikének feloszlatása is kivánatos volna, arról szó sem eh et, sőt nem kivánatos ez a kifejtettek szerint a jelzett reform nélkül sem olyan okból, melyet dr. Ráth Zoltán hoz fel Kecskemétre nézve s a mely a főváros közelségéből áll, nyilván az ennek eredményét képező csekélyebb látogatottságra tekintettel, mert hisz, ceteris paribus, minél kevesebb a hallgatója valamely intézetnek, annál alaposabb tudományos kiképzést nyerhetnek ezek s az utóvégre a fentartó testületek gondja, hogy meddig tartanak valamely intézetek által nyujtott ellenszolgáltatást a reá forditott költségre érdemesnek; a jogakadémiák niveaujára nézve pedig az is bizonyos, hogy a tudományos képzés átlagosan magasabb niveaujának elérésére a lehetőség inkább van meg ezeken, mint legalább a budapesti egyetemen.

Dr. Ráth Zoltán azonban, midőn a jogakadémiák részben megszünésének szükségét hangoztatja, azokon a tudományos irodalom fejlesztésének érdekében 10—12 egyetemi magántanári qualifikátióhoz kötött rendes tanszék rendszeresitését kivánja, egyaránt szolgálván neki ezen kivánság okul a megszünés szükségének hangoztatására és eszközül a megszünés elérésére.

Hogy mint megszüntetési eszköz a legtöbb akadémiára nézve jól van választva ezen kivánság, az kétségtelen, de hogy a tudományos irodalom fejlesztésének érdekéből jól volna választva, az legalább is kétes.

Bizonyára áll az, hogy egymással közvetlen rokonságban és kölcsönhatásban nem álló tárgyakat ugyanazon embernek tudományos eredménynyel müvelni egyidejüleg nem lehet, de az ujonczczal eredménynyel megismertetni miért ne lehetne? Ez egy jelentőségü más tanárok szellemi termékeinek terjesztésével s egy cseppel sem kevesebb gyakorlati értékü a tanulóra nézve, mint ha az illető tanár maga közölné azokat vele.

A budapesti egyetemen 1888/89-ben még Wenzel Gusztáv, Kautz Gyula, Lechner Ágost, Schnierer Aladár, Sághy Gyula, Szilágyi Dezső és Láng Lajos egyaránt adtak elő egymással valami nagyon közeli rokonságban nem álló különböző tárgyakat, nem kisebb arányban, mint a hogy a jogakamiákon van 8 tanár között valamennyi tárgy felosztva s még azt se lehet reájuk fogni, hogy több idejük lett volna az illető tanéven belül a tárgyaikkal való foglalkozásra, mint a jogakadémiai tanároknak.

Ha ez utóbbiaknak heti óraszámát 7—8 órára szállitják, de egyszersmind más akadémiák megszüntetésével s esetleg más uton hallgatóik számát oly magasra emelik, hogy azok leczkelátogatási és tanulmányi szorgalmának ellenőrzése

*

szintén nehézzé válik, akkor az előadási óraszámon nyert időt vizsgákra és kolloquiumokra kell majd rorditaniok s munkaidő tekintetében nyereségük nem lesz.

Maradna a tudományos irodalomra az abból származó nyereség, hogy mindenik csak egy főtárgygyal foglalkozna. De vajon az irodalmi müvelés szempontjából teszik-e ezt máskép ma? S ha csakugyan több ideje maradna az egyes tanárnak, vajon elég volna az az idő az eredeti müvek olvasása utján a teljes irodalmi tájékozottság megszerzésére bár egy tárgyra nézve is?

Én ezt nem hiszem s épen ezért igyekeztem a II. egyetemes tanügyi kongresszus elé a jogi szakoktatás szervezetére vonatkozólag tartott felolvasásom kapcsán az egyetemek a tudományos munkálkodásra irányuló szervezetének olyan tervét terjeszteni, mely lehetővé tegye a tudományos irodalom termékeinek rendszeres nyilvántartását és ismertetését az erők összmüködése által.

Ezen a réven talán inkább volna elérhető a tudományos irodalom virágzása mint az akadémiák számának kevesbitése utján.

Mert mit jelentene ez ma?

A mig a jogakadémiai tanárság nem volt az egyetemi magántanársághoz, sőt a doktorátushoz sem kötve, mindig meg volt a valószinüség, hogy helyi protektiók kiérdemült ügyvédeknek vagy más hasonló uri embereknek juttatják sine curául a nem állami betöltés alatt álló tanszékeket. Az egyetemi magántanárság feltételének kitüzésével ez a veszély megszünik s a jogakadémiák önkényt kinálkoznak melegágyak gyanánt, melyben egy ujabb generátió a tudományos pályának élve, fejlődhetik.

Kecskeméten, Sáros-Patakon és Debreczenben is az 1893-i zsinati törvény óta a tanárok az egyetemi magántanárság megszerzésének feltételével választatnak s hogy az állások ilyszerü betöltése annál inkább biztosittassék, meg lehetne állapitani, hogy ott, a hol a vizsgáló-bizottságokat egyetemi magántanári qualifikatióval biró tanárokból összeállitani nem lehet, az állam a fentartó testületek terhére rendeljen ki qualifikált vizsgáló-biztosokat, de a jogakadémiák tulnyomó részének megszüntetése egyjelentőségü volna azon állások csökkentésével, melyeken a tudományt müvelni óhajtó egyének a más pályákon kinálkozó lehetőségnél nagyobb mértékben akkor is tehetik azt, ha még nem fizetéses egyetemi tanárok és elegendő vagyonnal nem birnak, hogy magukat az egyetemi tanárság megszerzéséig abból fentarthassák, ez pedig nem a tudományos irodalom fejlődési kilátásainak emelésével, hanem a nemzeti tudományosság fejlesztésére alkalmas erők kiválásának és érvényesülésének megnehezitésével volna egyjelentőségü.

A nem az állam által fentartott jogakadémiákban önkényt kinálkoznak olyan anyagi erők, melyek üdvösen felhasználhatók egy életerős jogászi nemzedék és egy önálló értékü tudományos irodalom teremtésére, s melyek az illető jogakadémiák megszüntetésével, mint Kecskemétnél is, teljesen elvesznének a felső oktatásra. Ne dobjuk el ezeket hangzatos jelszavak kedviért, melyek a részletek helyes kivitele nélkül ugyis értéktelenek, hanem hasznositsuk őket helyes szervezés utján nemzetünk s nemzeti tudományosságunk javára.

Dr. Móricz Károly,
kecskeméti jogakad. tanár.

Jogirodalom.

Dr. Ernst Neukamp. Einleitung in eine Entwicklungsgeschichte des Rechts. Berlin, 1895.

E munka szerzője kilátásba helyezi a *jog fejlődéstörténelmének* közrebocsátását, a melyet uj tudományágnak tekint s a melynek lehetségességét és szükségességét igazolni, czélját, módszerét és a rokon tudományágakhoz való viszonyát meghatározni, czélja a fenti czim alatt megjelent bevezető kötetnek.

A jog fejlődéstörténelmének előfeltételét a jogi jelenségek törvényszerüségében látván, a szellemi élet törvényszerüségét mutatja ki szerző. A szellemi élet törvényeit a természetiekkel szemben lelkieknek nevezi s abban talál köztük különbséget, hogy mig az előbbiek erőknek, addig az utóbbiak ösztönöknek állandó hatását szemléltetik. A jogélet szempontjából három ilyen ösztönt tart figyelembe veendőnek: az önfentartás, a fajfentartás és a társulás ösztönét.

Már a történelmi iskola alapjában is a természetjogot kizáró fejlődés eszméjét ismeri fel szerző, de ugy találja, hogy a történelmi iskola több tekintetben még sem tudott szabadulni természetjogi nézetektől. Igy a jogforrásokról szóló tant tisztán természetjogi alapokon fejti ki a történelmi iskola is. Szerző e tannak fejlődéstörténelmi alapon való teljes átdolgozását követeli.

Mig azonban a jogtörténelem csak időbeli egymásutánját adja a jog jelenségeinek, addig a jog fejlődéstörténelme e jelenségek okozati összefüggését és összefüggésük törvényeit keresi. Kutatásai anyagát a jogtörténelem és a jogdogmatika, vagyis a jogot leiró tudományok szolgáltatják. Az ethnológia anyagát szerző nem tartja figyelembe vehetőnek a jog fejlődéstörténelme részéről. Ez adatok felhasználásának csak nehézségeit látja, azt az óriási gyarapodást, a melyet épen a törvényeket kutató jogtudomány a néprajzi kutatásoknak már is köszönhet, szerző nem méltatja figyelemre s ezért jogi ismereteinknek ezt az ujonnan nyilt, mérhetetlen gazdagságu és még csak kevéssé kiaknázott kincsesbányáját hasznavehetetlennek tartja.

Szerző a jog *benső* fejlődésétől, azaz a jogi jelenségeknek önönmaguktól való kibontakozásától megkülönbözteti a jogéletnek *külső*, azaz nem jogi tényezők hatása folytán való fejlődését. Hogy a ható okoknak ez az utóbbi csoportja is méltatásra találjon, a jogtörténelem és jogdogmatika anyagán kivül, figyelembe veendőnek tartja a müvelődéstörténelmet is. Belőle állapitandó meg, hogy az általános müveltség fejlődése mennyiben befolyásolta a jogát.

A szerző élesen kikel azok ellen, a kik a törvényhozást nem tekintik a jogász hivatásának. Igy érvel: A természettörvények sem adnak határozott felvilágositást a jövőről, csak arra az alapos feltevésre jogositanak, hogy változatlan körülmények között a tünemények a jövőben is ugyanazt a törvényszerüséget fogják tanusitani, a melyet a multban s a jelenben követtek. Ugyanilyen bepillantást a jövőbe megengednek a szellemi világ törvényei is. Ők is feljogositanak arra a feltevésre, hogy a jövendő fejlődés folyása hasonlatos leszen a multéhoz. A jog továbbképzése tehát fejlődése törvényei alapján történjék, még pedig e törvények kutatója, a jogász által. Világos, hogy ez az érvelés félreértésen alapszik.

A munkának ugyanis nagy hibája és jórészt a többinek is forrása, hogy szerző, mig egyfelől egészen külön tudományágnak tekinti a jog fejlődéstörténelmét, másfelől nem von éles különbséget a jogdogmatika és a törvényeket kutató jogtudomány, vagy *Pikler* terminológiája szerint, a ki legvilágosabban fejtette ki ezt a különbséget, *jogászat* és a jog természettudománya, a *jogbölcselet* között. E hiányból ered, hogy szerző kikel azok ellen, a kik a jog tovább fejlesztését nem a jogászat körébe tartozónak mondják, innen ered, hogy midőn voltaképen a jogbölcseletnek, helyesebben ennek egyik részének feladatait vázolja, ezek megvalósitásától a jogdogmatika regenerátióját reméli és ugyancsak innen van, hogy a munkája tulnyomó részét tevő polemikus irodalmi észrevételekben tulságos jelentőséget tulajdonit a positiv jogászat talajából kihajtott sekély jogbölcselkedés fattyuhajtásainak.

Dr. Somló Bódog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bérleti szerződés érvényesen köthető-e a gyám által, a kiskoru nagykoruságának elérte utáni időre kiterjedő joghatálylyal?

Kiskoru Gy. M. gyámja a kiskoru tulajdonát képező házban lévő egyik üzlethelyiséget F. L. czégnek hat évre bérbe adta. A negyedik év folyamán a háztulajdonos nagykoruvá vált s a bérletet F. L. czégnek három hónapra felmondotta; utóbbi a felmondást el nem fogadván, perre került a dolog.

Az elsőbiróság a felmondást érvénytelennek mondotta ki, «mert a gyám intézkedése az 1877: XX. tcz. 87. §-a értelmében a kiskorura nézve kötelező; mert továbbá azon esetek, melyekben a gyám intézkedésének érvénye a gyámhatóság jóváhagyásától van függővé téve, az 1877: XX. tcz. 113. §-ában taxative fel vannak sorolva, de a gyámolt tulajdonát képező ház bérbeadásának esete ott elő nem fordul s miután a 113. §. kivételes természetü rendelkezései kiterjesztőleg nem magyarázhatók, az ingatlannak a 9. pontban emlitett «megterheléséről» a jelen esetben annál kevésbé lehet szó, mert bérbeadó maga sem állitja, hogy a bérszerződés telekkönyvileg bekebeleztetett volna; mert végül a gyámi törvény csak egy esetben korlátozza a gyámot abban, hogy a kiskoru helyett az életkor szerinti nagykoruság bekövetkeztén tul terjedő időre intézkedhessék, t. i. az itt nem alkalmazható 108. §. esetében (földbirtok haszonbérbe adása). Ebből következik, hogy más esetekben a gyám intézkedéseinek időbeli hatálya nincs korlátozva; a mennyiben tehát a gyám intézkedése a kiskorura nézve sérelmes, ezért a gyámot felelősségre vonhatja, de a harmadik szerződő féllel szemben nem érvényesitheti, miután különben sem állitja, hogy ez a gyámmal az ő megkárositása czéljából összejátszott volna».

A másodbiróság a felmondást érvényesnek mondotta ki a következő indokokból:

«tekintve, hogy a kiskoruság esetében kirendelt gyámi tiszt az 1877. évi XX. tcz. 54. §. *c)* pontjának értelmében megszünik, ha a kiskoru teljeskoruvá válik; miből önként következik, hogy a gyám gyámoltjának vagyona kezelésében oly intézkedéseket és rendelkezéseket, melyek annak életkor szerinti teljeskorusága idején tul is kihatnának, joghatálylyal nem tehet;

tekintve, hogy az elsőfoku biróságnak az a megállapitása, mintha a fent hivatkozott törvény egyedül a gyámolt földbirtokának haszonbérbe adása tekintetében korlátozná a gyámot abban, hogy a kiskoru helyett az életkor szerinti teljeskoruság bekövetkeztén tul terjedő időre intézkedhessék, téves; mert a törvénynek ama rendelkezéséből, hogy a gyám ezt csakis a gyámhatóság jóváhagyásával teheti, kétségtelen, hogy ez csak kivételes felhatalmazást képez, és pedig azért, mert köztudomásu dolog, hogy a földbirtoknak haszonbérbe adás utján való kezelése, czélszerüen, jövedelmezően és a földbirtok állagának értékcsökkenése nélkül rendszerint csak ugy eszközölhető, ha a haszonbérbeadás hosszabb időre történik; tehát csakis a kiskoru fontos vagyoni érdekeinek megóvása végett s ekkor is hatósági jóváhagyástól feltételezetten enged oly intézkedést, mely a gyámoltat a teljeskoruság bekövetkezése után vagyona kezelésében korlátozza;

tekintve, hogy miután nem földbirtok haszonbérbeadásáról van szó, a fentebbiekből folyólag a gyám nem volt jogositva a kérdéses bolt kibérlése tekintetében oly intézkedéseket tenni, a melyek a gyámság tartamának idején tul is korlátoznák a tulajdonost, mert ez a gyámságnak indirekt kiterjesztése volna, a minek megengedése lehetővé tenné azt, hogy a gyám gyámoltjának vagyona kezelése tekintetében ennek egész élettartamára kiható korlátokat állitana;

tekintve, hogy a gyámnak az az intézkedése, hogy a gyámoltjának házában levő kérdéses bolthelyiséget a gyámolt kor szerinti nagykoruságát meghaladó időn tul bérbe adta, a gyámi tiszt természetével és a törvénynyel ellentétben áll, tehát önmagában hatálytalan és igy Gy. M. háztulajdonost a bekövetkezett teljeskoruságán tul nem korlátozhatván, F. L. czéget a kereset értelmében marasztalni kellett.»

A harmadbiróság az utóbbi itéletet indokainál fogva helybenhagyta.

Kimondta tehát a felsőbiróság, hogy a kiskoru teljeskoruságának elértén tul terjedő időre a gyám a kiskoru nevében nem intézkedhetik; hogy ezen általános szabály alól a törvény csak egy kivételt tesz, t. i. a földbirtok haszonbérbe adása esetében, de ekkor is a gyámhatóság jóváhagyására van szükség; megmondja ennek okát is, mely abban rejlik, hogy csak a hosszabb idejü haszonbérlet czélszerü.

Ám lássuk a törvényt!

1877: XX. tcz. 108. §-a: «A földbirtok rendszerint haszonbérbe adandó. A haszonbérlet azon éven tul, melyben a kiskoru nagykoruságát életkora szerint eléri, nem terjedhet ki. A haszonbérbeadás rendszerint nyilvános árverés, irásbeli ajánlat vagy mindkettő utján eszközlendő, s annak feltételei tüzetesen megállapitandók. A haszonbérbeadás iránt, a gyám vagy gondnok, szülők vagy nagyszülők, esetleg a rokonokkal egyetértőleg intézkedik, ahhoz azonban, hogy valamely birtok *szabadkézből* haszonbérbe adathassék, előleges gyámhatósági jóváhagyás szükséges».

113. §: «A gyám vagy gondnok köteles a gyámhatóság jóváhagyását következő esetekben kikérni: 1. stb. 10. «a földbirtok kezelésére vonatkozólag a 108. és 109. §§-ok eseteiben» stb.

Nyilvánvaló tehát, hogy a felsőbirósági itélet indokolása a törvény szövegéből épen az ellenkezőjét olvassa ki annak, a mit a törvény félreérthetetlenül kifejez.

A gyámi törvény kizárólag csak a 108. §-ban szab a gyám intézkedési jogának időbeli korlátokat, kizárólag a földbirtok haszonbérbeadása esetében; ez tehát nem, mint az idézett felsőbirósági itélet mondja: «kivételes felhatalmazás, melyhez azonban gyámhatósági jóváhagyás szükséges», hanem kivételes kifejezett eltiltás oly intézkedéstől, melyet még a gyámhatóság jóváhagyása sem tehet megengedetté. Azt megengedheti a gyámhatóság, hogy a kiskoru földbirtoka szabadkézből adassék haszonbérbe, sőt ez csakis gyámhatósági jóváhagyás mellett lesz érvényes. Azt azonban, hogy a kiskoru életkor szerinti nagykoruságának elérése utáni időre adassék a földbirtok haszonbérbe, még a gyámhatóság sem engedheti meg, s ily szerződés minden körülmények közt érvénytelen lesz, mert ezt a törvény kifejezetten s feltétlenül tiltja.

Elesik tehát az idézett felsőbirósági itéletnek a gyámi törvény 108. §-ára alapitott indokolása, mert kiindulási alapja téves.

Figyelemre méltó azonban az az érvelés, hogy a gyám hatásköre a dolog természeténél fogva a kiskoruság idejére korlátozottnak tekintendő, s hogy ellen esetben beláthatatlan időre gátolhatná gyámoltját vagyona feletti rendelkezésében. Ezzel szemben talán még sem áll az első biróságnak a 108. §-ból levont s az «argumentum a contrario» elvére alapitott indokolása, bár a törvénymagyarázatnak szigoruan alkalmazott általános szabályai mellette szólnának.

Az osztrák törvényhozás szempontjából a kérdés nem vitás; mert egyrészt már az általános polgári törvénykönyv 233. §-a — a magyar gyámi törvénytől eltérőleg — a köte-

lező gyámhatósági jóváhagyás eseteit ki nem meriti, hanem megelégszik azoknak exemplifikativ felsorolásával; másrészt az 1854. évi augusztus 9-iki novella 188. §-a kifejezetten eltiltja, hogy bér- és haszonbérszerződések a nagykoruságon tuli időre köttessenek, ha ez a gyámoltnak világos károsodása nélkül történhetik; ugyane törvény 189. §-a pedig feljogositja a gyámhatóságot annak egyszer s mindenkorra szóló megengedésére, hogy a gyám a rendes felmondási szabályoktól eltérő bérszerződést köthessen.

A mi törvényünk szempontjából a kérdést következőkép vélem helyesen megoldhatni:

Törvényünk csak a 108. §-ban állit fel a gyám részére időbeli korlátokat, t. i. földbirtok haszonbérbeadása esetére. Következik ebből, hogy ily absolut törvényes tilalom a nagykoruságon tul terjedő házbérletre nézve nem létezik.

Kétségtelen másrészt, hogy a gyámi tiszt természete a gyám hatáskörét a kiskoruság idejére korlátozza: a gyám tehát rendszerint csak ezen időre kiterjedőleg intézkedhetik, következőleg bérleti szerződést is rendszerint csak ezen korlátok közt köthet.

Midőn azonban a törvényhozás a földbirtok haszonbérbeadása tekintetében kivételt nem türő módon állitott fel ily korlátot, ezzel hallgatag megengedte azt, hogy a haszonbérleti ügylet párját képező bérleti szerződésnél a gyámsági jogviszony természetéből folyó ugyanily általános szabály alól kivételnek lehessen helye.

Az osztrák törvény a kivétel megengedését a gyámhatóságra bizza, a mi törvényünk azonban a gyámhatóságnak ebbe nem enged beleszólást, mert a gyámhatósági jóváhagyás esetei a 113. §-ban taxative fel vannak sorolva.

A kivételt tehát a bíróságnak kell «in concreto» megállapitania ott, a hol a vitás jogeset tényálladéka ezt szükségessé teszi.

Hogy pedig ekkor is legyen utmutató, arról is gondoskodott a törvényhozás, midőn a gyámi törvény 107. §-ában az ingatlan vagyon kezelésénél kötelességévé teszi a gyámnak arra ügyelni, hogy a kezelés folytán a törzsvagyon értékében s távolabb időbeni jövedelmezőségében ne csonkittassék.

Hatálytalanitandó tehát a nagykoruság elérte utáni időre kiterjedő bérszerződés, ha a bíróság ugy találja, hogy a tulajdonos teljeskoruvá válta után ez az ingatlant jobban hasznosithatja, mint a hogy ezt neki a kérdéses bérszerződés lehetővé teszi, vagy hogy a bérösszeg az előnyösen változott konjunkturákkal már nem áll arányban.

Ellenben ott, a hol ily változás nem észlelhető, s kivált akkor, midőn a gyám annak idején csakis hosszabb bértartam mellett köthetett előnyösebb bérszerződést, ennek hatálytalanitását nem találom jogilag indokoltnak.

A szerződés eredeti érvényessége pedig — nézetem szerint — egyáltalán nem képezheti kétség tárgyát.

A konkrét esetben egy nagyobb bérháznak kisebb arányu részét képező bolthelyiség bérletéről lévén szó, miután bolthelyiségek rendszerint csak több évre béreltetnek s igy a gyám a kiskoru jól felfogott érdekében kötötte meg a szerződést hat évre; miután továbbá a tulajdonos teljeskoruvá váltakor a hat évből négy már letelt volt; miután végül felperes nem igazolta, hogy a kikötött bérösszeg akár már eredetileg, akár a változott viszonyok folytán, aránytalanul csekély lett volna — a szerződést hatályban kellett volna tartani. *Dr. Kovács Marczel,*

temesvári albiró.

A sajtóvétségek elévülése.

A kir. Curia, egy a kolozsvári sajtóbiróság illetőségi körébe tartozó ügyben akképen döntött, hogy ha a vizsgálat egy éven tul szünetel, a cselekmény büntethetősége elévült.

A határozat erre vonatkozó része következő:

Nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás vétségével vádolt D. Anna és társai elleni ügyben.... a 6. és 7. napló szám alatti iratokból kitünik, hogy a vizsgálat 1894. évi szeptember 18-tól 1896. évi márczius 5-ig szünetelt, minélfogva az esküdtszéki eljárás behozatala iránt 1871. évi május 1-én 1498. Eln. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-a és az erre alapitott birói gyakorlat értelmében, elévülés alapján, az itélet hivatalból megsemmisitendő és a bünvádi eljárás megszüntetendő volt. (1896 október 27. 10,007. sz. a.)

A nyomtatvány utján elkövetett büntetésreméltó cselekmények esetében követendő esküdtszéki eljárásnak Erdélybe behozatala iránt kiadott az 1871-ik évi 1498. számu miniszterelnöki rendelet idézett 8. §-a következőképen rendelkezik:

Az elévülés ideje, nyomtatvány utján elkövetett büntettekre nézve egy év; a vétségekre nézve pedig, az általános büntető törvénykönyv rendeletei fenmaradnak.

A magy. kir. Curia részéről hivatott miniszteri rendelet, a magyar büntető-törvény életbeléptetésével hatályát vesztette.

Ebben a kérdésben nem szükséges utalnunk a Btk 2. §-ban is kifejezett, ama általános büntetőjogi elvre, hogy az ujabb törvény a régibb törvény hatályát megszünteti, mert az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-ában az erdélyi részekben és a polgárositott határőrvidéken addig érvényben volt sajtó rendtartással kapcsolatosan külön intézkedés van. E szerint a sajtó rendtartásoknak ama rendelkezései, melyek a büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv intézkedéseinek tárgyát nem képezik, továbbra is hatályban maradnak.

Világos tehát, hogy az életbeléptetési törvény, a régi sajtó rendtartásnak csak ama részeit tartotta hatályban, a melyekre vonatkozólag a magyar büntető-törvénykönyv nem intézkedik. Ennélfogva nem szenved kétséget, hogy a sajtóvétségek s egyáltalában a nyomtatvány utján elkövetett büntetendő cselekmények elévülése nem a magyar büntető-törvénykönyv életbeléptetése előtt érvényben volt osztrák Btk. 227., 228., 229., 230., 526., 527., 528., 530., 531. §§. szerint birálandók el az erdélyi részekben, hanem a magyar büntető-törvénykönyv erre vonatkozó rendelkezései alapján.

Minthogy pedig, az ösmertetett esetben a magánvádra jogosult sértett inditványát a Btk. 112. §-ban meghatározott idő alatt előterjesztette s minthogy a Btk. 106. §. végtétele értelmében a vétségek elévülésére megállapitott 3 év letelte előtt vádlottak kihallgattattak, e törvény értelmében nem lett volna megszüntethető a vizsgálat azért, mert másfél évig szünetelt. *B. L.*

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.[1]

MÁSODIK FEJEZET.

Felülvizsgálat.

549. §. A felülvizsgálatról intézkedő e szakaszban «a kereseti tárgy értékének» megállapitására vonatkozólag az 503. §-ra történik hivatkozás; tehát az 503. §-nál felhozott módositó javaslatok ide is kiterjednek.

De minthogy az 503. §. «a per tárgyának» értékéről szól s ezt a kifejezést használják az 503. §-ban idézett 7—10. § ok is; minthogy továbbá a szabatosság megköveteli, hogy ugyanazon fogalomra többféle kifejezés ne alkalmaztassék: az 549. §. *első bekezdésének harmadik sorában* «a kereset tárgyának értéke» *helyett:* «a per tárgyának értéke»,

[1] Az előbbi közl. l. a 3. és 5. számban.

ötödik sorában pedig: «kereseti tárgy értékének» *helyett:* «peres tárgy értékének» *szavak teendők.*

552. §. E szakasz meghatározza, hogy bizonyos esetben az a fél, ki az elsőbiróság itéletét, illetőleg annak helybenhagyott részét felebbezési kérelemmel vagy ellenkérelemmel meg nem támadta, felülvizsgálati kérelemmel nem élhet.

De minthogy az 531. §-nál kifejtettek szerint az «ellenkérelem nem támad, hanem csupán véd s az ellenfél támadása a «csatlakozásban» nyilatkozik: az 552. §. *utolsóelőtti sorából e szó:* «ellenkérelemmel» *kihagyandó* s a «felebbezési» és a «kérelemmel» *szavak közé ezek illesztendők be:* «vagy csatlakozási.»

556. §. E szakasz igy szól:

«A felülvizsgálati eljárásban a feleknek azon esetben is meghatalmazott ügyvéd által kell magukat képviseltetniök, ha a felebbezési eljárásban ügyvédi képviseletre nem szorultak.»

E szakasz második sorából az ügyvéd jelzőül használt «*meghatalmazott*» szó, a 95. §-nál előadottakra való tekintettel *kihagyandó.*

561. §. E szakasz első bekezdése ekkép van szövegezve:

«Az ellenfél a tárgyalási időköz első felében a felülvizsgálati bírósághoz meghatalmazott ügyvéde által ellenjegyzett válasziratot nyujthat be, melyben a felülvizsgálati kérelemhez csatlakozhatik, ha már a felülvizsgálati határidő letelt volna is.»

E szövegből a «*meghatalmazott*» szó, mely az ügyvéd jelzőjéül szolgál, a 95. §-hoz füzött indoknál fogva *kihagyandó.*

Hasonlóképen kihagyandó belőle ez a mondatrész: «ha már a felülvizsgálati határidő letelt volna is». Mert a «csatlakozás» intézményénél az a körülmény, hogy a csatlakozási kérelem a felebbviteli határidő alatt, vagy azon tul, de a tárgyalási időköz első felében jelentetik-e be, csupán annak önállóságára bir befolyással. Itt azonban a hivatkozott mondatrészszel nem e szempont, hanem csupán az jeleztetik, hogy nincs elkésetten benyujtva a csatlakozás, ha a felülvizsgálati idő letelt volna is; a mi a felebbezéshez való csatlakozás általános szabályaiból, melyek a felülvizsgálatra is megfelelően alkalmazandók, külön felemlités nélkül is következik.

Nehogy tehát a hivatkozott mondatrészből, egybevetve azt a jelen szakasz harmadik bekezdésével, mely igy hangzik: «Az elkésve benyujtott, vagy csak a szóbeli tárgyaláson pótolt válasziratban foglalt csatlakozó kérelem csak az esetben vehető figyelembe, ha a fél a szóbeli tárgyaláson valószinüvé teszi, hogy válaszirata hibáján kivül késett», az magyaráztassék ki, mintha a tervezet a tárgyalási időköz első felében benyujtott válasziratban — habár a felülvizsgálati határidőn tul — bejelentett csatlakozási kérelmet önálló felülvizsgálat joghatályával kivánja felruházni, vagy a csatlakozásra való elkésésre az általános szabálytól eltérő határidőt czéloz felállitani: *a hivatkozott mondatrész helyett a szakasz harmadik bekezdésének első sorában e szavak:* «Az elkésve benyujtott» *felcserélendők ezekkel:* «A tárgyalási időköz első felén tul benyujtott . . . .».

Ekkép a mostani homályos szöveg helyett félreérthetetlenül lesz kifejezve, hogy a felülvizsgálati eljárásban is mikor késik el az ellenfél a csatlakozási kérelemmel, s mikor tekintendő a csatlakozás önálló felülvizsgálati kérelemnek.

567. §. E szakasz szerint a felülvizsgálati bíróság a megengedett bizonyitásfelvételt «megkeresés utján eszközölheti». E rendelkezés összefügg a 283. §. általános szabályával, melynél fogva a járásbiróság veszi fel a bizonyitást és csak a tervezetben meghatározott esetekben bizhatja azt kiküldött vagy megkeresett biróra.

Kitünik azonban, hogy az 567. §-ból kimaradt a «kiküldött biró» felemlitése, pedig nincs ok, hogy a felülvizsgálati bíróság, ha megkeresés utján teheti, miért ne eszközölhetné a bizonyitásfelvételt kiküldöttje által is.

Erre való tekintettel az 567. §. *harmadik sorában:* «megkeresés utján eszközölheti» *szavak elé közbeszurandók ezek:* «kiküldött biró, vagy».

571. §. E szakasz második bekezdése arról intézkedik, midőn a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság itéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja.

Ez a rendelkezés azonban szük, mert vannak esetek, melyekben mindkét alsóbiróság itélete feloldandó, s ilyenkor — ha a felülvizsgálati bíróság itéletét és eljárását oldja fel — ez utóbbinak ismét az elsőbiróság itéletét kellene feloldani.

Kiegészitendő tehát a hivatkozott második bekezdés akkép, hogy a: «felebbezési bíróság itéletét és eljárását» *szavak után a mondat ezekkel fejeztessék be:* «azokban az esetekben pedig midőn már a felebbezési bíróságnak az ügyet az elsőbirósághoz vissza kellett volna küldeni, mindkét alsóbiróság itéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja és a felebbezési bíróságot, illetőleg az alsóbb bíróságokat további eljárásra és ujabb határozathozatalra utasitja».

Ezzel kapcsolatban a *harmadik bekezdésben,* mely igy szól: «A felebbezési bíróság az ujabb eljárásban és határozathozatalban alkalmazkodni tartozik a felülvizsgálati bíróság jogi álláspontjához». — «A felebbezési bíróság» *kifejezés helyett is ez teendő:* «Az alsóbb bíróságok».

A tervezet indokolása szintén ily értelemben nyilatkozik e szakasz tartalmáról, de ennek szövege azt nem fejezi ki; ezért a javasolt változtatás hiányt pótol.

578. §. E szakasz szerint, ha a járásbíróságok itéletei ellen használt felülvizsgálati kérelem a járásbiróság előtt nem érvényesitett olyan uj tényeket és bizonyitékokat hoz fel, melyek az 564. §. értelmében figyelembe vehetők, a törvényszék mint felülvizsgálati biróság «ha a tárgyalást és a felajánlott bizonyitás felvételét szükségesnek találja» a pótlást kiküldött, illetőleg megkeresett biró által nem foganatosithatja, hanem mindig a járásbiróság itéletének feloldásával a járásbiróságot köteles utasitani a pótlásra.

Tekintve azonban, hogy az 579. §. értelmében az 567. §. második bekezdése, mely a felebbezési biróság itélete elleni felülvizsgálati eljárásban felmerült igazolás kérdésében szükséges bizonyitásfelvételről intézkedik, a törvényszékekre, mint felülvizsgálati bíróságokra is megfelelően alkalmazandó, s ennélfogva igazolás kérdésében a törvényszék mint felülvizsgálati biróság kiküldött, illetőleg megkeresett biró utján foganatosithat tárgyalást és bizonyitást, nincs tehát kellő ok arra, hogy miért tiltatik el ettől a törvényszék a fent hivatkozott esetben. A mai közlekedési viszonyok között egyedül az olcsóság tekintetei azt a megszoritást nem indokolják.

E szakasz tehát akkép változtatandó meg, hogy hetedik sorába: «szükségesnek találja» *szavak után közbeszurandók ezek:* «vagy az 567. §. első bekezdése szerint jár el, vagy».

Ilyképen, miután az 567. §. első bekezdése kimondja, hogy a felülvizsgálati biróság a megengedett bizonyitásfelvételt kiküldött, vagy megkeresett biró utján eszközölheti és a mennyiben szükségesnek mutatkozik, az alsóbiróságot nyilatkozattételre is felhivhatja, a törvényszék mint felülvizsgálati biróság az adott körülményekhez képest, vagy kiküldöttje, illetőleg megkeresés utján, vagy ha a pótlandók terjedelmessége igy a feleknek sok költséget okozna, a járásbiróság itéletének feloldásával, a járásbiróság által eszközöltetheti az ujabb tárgyalást és bizonyitásfelvételt; mi által a tervezet ide vonatkozó szabályai üdvös hajlékonyságot nyernek.

(Bef. köv.)

Dr. Vasdényey Géza
közigazgatási biró

Különfélék.

— **Végtárgyalási elnökeink** nagyon szeretik mutogatni az ő nagy souverain hatalmukat. A mult héten a budapesti törvényszék egyik végtárgyaló birája helyén nem való, csufolódó hangot használt a kir. alügyész ellen. A törvényszéki elnök meg is inditotta a vizsgálatot az iránt, hogy ki a hibás és már harmadnap olvashattuk az összes ujságokban, hogy ugyanez a törvényszéki elnök összekapott a védővel, a miért ez sajtóvétséggel vádolt ügyvéd védenczét mint *kartársát* titulálta az esküdtszéki tárgyaláson. Utóvégre igy odajutunk, hogy a felek minden mondatát az elnök előleges censurája alá kell bocsátani.

— **Árverési csarnokok.** A főváros — hosszas bizottságolások után — elhatározta két árverési csarnok felállitását. Minthogy azonban a vonatkozó szabályzat csak belügyminiszteri jóváhagyás alá került, nem tudjuk, minő lesz a birósági árveréseknél a helyzet. Ki lesz jogositva a csarnokokban való árverést követelni, a végrehajtató, vagy csak a végrehajtást szenvedett.? Milyen lesz az eljárás? stb. stb.

— **Tőzsdebirósági itélet végrehajtása Franczia-országban.** Egy budapesti gabonabizományos Romániában lakó megbizója ellen a megbizás folytán vett, de át nem vett áruk után felmerült árkülönbözeti követelését a budapesti tőzsdebiróság előtt érvényesitvén, az itélet alapján végrehajtást kért, azonban a román biróság az itélet végrehajtását megtagadta azon okból, mert a körülményekből látható, hogy az ügylet tiszta árkülönbözeti ügylet volt, mely pedig a Romániában érvényben levő Code Napoleon szerint meg nem itélhető. Alperes ezután Párisba tévén át lakhelyét, felperes az itélet végrehajtását most már Párisban szorgalmazta. A fent emlitett biróság a végrehajthatóságot kimondotta, azon indok alapján, hogy a magyar illetékes biróság által hozott jogerejü itélet a Code Napoleon 1965. §-a alapján vizsgálat alá vétetvén, miután alperes nem igazolta, hogy tiszta játékügylet forogna fen, sőt igazolva lett, hogy az áru rendelkezésére bocsáttatott és neki átvételre felajánltatott, azon körülmény pedig, hogy kiköttetett, miszerint árváltozások esetében az üzlet lebonyolitható, még törvényes bizonyitékot arra, hogy az ügylet nem komoly, hanem csak tiszta játék, azért nem képez, mert vevőnek módjában állott a vételt foganatositani; miután az ügyletnek álügyleti minősége, különösen felperest illetőleg, bizonyitva nem lett, tekintve, hogy a román itélet itélt dolgot nem képez s tekintve végül, hogy e szerint a budapesti tőzsdebiróság itélete törvényeinkkel és a nyilvános jogrenddel ellentétben állónak nem igazoltatott, ezeknél fogva az itélet a végrehajtási záradékkal elláttatik és alperes a költségben marasztaltatik. (A Szajnai Departement tribunáljának itélete 1896 decz. 24.)

— **A törvényes öröklésről Magyarországon** (Die gesetzliche Erbfolge in Ungarn), ez a czime egy nagyobb dolgozatnak, melyet a Grünhut-féle «Zeitschrift für das Privat und öffentliche Recht der Gegenwart» legutóbbi száma dr. *Kern Tivadar* budapesti ügyvéd tollából közöl. A dolgozat terjedelme 50 oldalt meghalad, kiterjed a kérdés minden részleteire s feldolgozza a magyar irodalmat is. Szerző nagy érdemet szerzett magának ezen dolgozat közrebocsátásával, mert a külföldi irók ezentul tüzetesen meg fogják ismerhetni a mi öröklési rendszerünket s kétségkivül figyelembe is fogják venni dolgozataiknál.

— **A testi fenyitések.** A Magyar Jogászegyletben a javitó-intézetekről tartott viták folyamán felemlittetett, hogy az aszódi javitóintézet igazgatójától vett értesités szerint javitóintézeteinkben miniszteri felhatalmazás alapján fegyelmi esetekben alkalmazzák a testi fenyitéket is. Erre vonatkozólag egyik olvasónk azon kérdést veti fel, hogy miképen egyeztethető ez össze az 1871. évi LII. tcz. 1. §-ával, melynek értelmében «a testi fenyitések, mint . . . fegyelmi büntetés ugy bünvádi, mint rendőri esetekben többé nem alkalmazható».

— **«Rovott előéletüség» megállapitása.** *A m. kir. Curia:* Hatóság elleni erőszak büntettével vádlott V. I. elleni bünügyben itélt. Miután vádlott V. I. az ügyiratokhoz csatolt községi bizonyitványban feddtelen előéletünek van feltüntetve s ez alapon az elsőbiróság vádlott büntetlen előéletét enyhitő körülményül számitotta be, s miután ezzel szemben a szegedi kir. tábla nem a jelen bünügy adataiból, hanem más ügyiratokból meritette azon sulyositó indokolását, hogy vádlott egy izben közrend elleni kihágásért, más izben pedig becsületsértés vétségéért, habár nem a jelen vád tárgyát képező cselekmény elkövetését megelőzőleg el volt itélve, hogy tehát nem rovatlan előéletü; miután azonban a másodbiróság által ily adatok, még pedig a személyazonosság biztos megállapithatása nélkül a vádlott terhére fel nem használhatók: annálfogva a szegedi kir. tábla azon megállapitása, a mely szerint vádlott rovott előéletünek mondatott ki, és ez terhére sulyositó körülményül számittatott be, mellőztetik, s ennek folytán a kir. tábla itéletének a büntetés kiszabására vonatkozó része megváltoztatik, s arra nézve az elsőbiróság itélete hagyatik helyben; egyebekben pedig a kir. tábla itélete a benne felhozott és az elsőbiróság itéletéből elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1897. évi február hó 11. 4197. szám alatt.)

Nemzetközi Szemle.

— **Poroszországban** uj rendelet jelent meg, mely az első jogtudományi vizsgát a polgári törvénykönyv meghozatala alkalmából szabályozza s a rendelet egyszersmind megállapitja a tanrend átalakitását is. A római jog helyébe a német magánjog jön, mely ezentul 16—20 órát igényel. Ezen kivül nagy sulyt helyez a rendelet a seminariumi gyakorlatokra. Már eddig is külön bizonyitványt adtak ezekről a tanárok; ezentul pedig a gyakorlatok kötelezővé tétetnek s a ki az államvizsgát le akarja tenni, köteles lesz benyujtani az irásbeli dolgozatokat, melyeket a tanár vezérlete alatt készitett, s ha a vizsgáló bizottság elnöke ezen dolgozatokból nem győződik meg a jelöltnek kifejtett szorgalmáról, visszautasithatja őt 1—2 semesterre az egyetemre. A miniszter ilykép akarja biztositani, hogy a tanulók az egyetemi éveket szorgalommal fogják kihasználni. Nehogy pedig a tanárok az irásbeli dolgozatok kijavitásával nagyon is el legyenek foglalva, saját kivánatukra a miniszter assistenst utal nekik a felsőbiróságok köréből. Ezzel egyszersmind azt akarja elérni a miniszter, hogy a biróságok tagjai elmélettel is foglalkozzanak, másrészt pedig az assistensek közül azok, a kik a tanári pályára valók, erre alkalmat és előkészületet nyerjenek.

Ugy látszik, hogy közel jövőben nálunk is nagyobb tért fog nyerni a semináriumi oktatás. A közoktatási miniszter ezt határozottan kilátásba helyezte utóbbi beszédében. Mi üdvözöljük kezdeményezésében és ismételjük, a mit e helyen már számtalanszor mondottunk: *a seminariumoknak a főkollegiummal szerves kapcsolatba hozása képezi a jogi oktatás reformjának kulcsát.*

— **A párisi börtönügyi bizottság** a büntetőtörvény és az alkoholismus kérdését tüzte napirendre, melyről *Vidal*, a toulouse-i egyetemen a büntetőjog tanára értekezett. A diskussiót megelőzőleg a társaság ezen kérdés tárgyában egy nagy enquêtet tartott, a melynek folyamában a társaságnak külföldi levelezői referáltak. Magyarországból dr. Gruber Lajos irt.

—

A Magyar Jogászegylet folyó hó 6-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Balog Arnold előadása a kereskedelmi ügynökök jogi állásáról. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 11. SZ. Budapest, 1897 márczius 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia s kir. táblák 1896. évi ügyforgalma. — A kereskedelmi ügynökök jogállása. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Csemegi Károly: Az egyházi holtkéz a magyar törvények szerint. *Dr. B. S.* — A bünvádi perrendtartás magyarázata. Irták dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz. Dr. SÁNTA ELEMÉR budapesti kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1893: XVIII. tcz. 95. és 96. §§-aihoz. Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ budapesti ügyvédtől. — Perujitás ügyvéd hibájából. Dr. RAFFAY FERENCZ-től. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA közigazgatási birótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia s kir. táblák 1896. évi ügyforgalma.

Nem kevéssé megnyugtatólag hathat mindenkire, a ki felsőbb jogszolgáltatásunk tökéletesb fejlődése iránt érdeklődik, azon igazságügyi tapasztalat, melyet felsőbb bíróságaink legujabb ügykimutatásából meritheténk. Ennek adatai fényes bizonyságot tesznek a haladás s javulásról, mely ugy a kir. Curia, mint a kir. táblák tevékenységében s ügyforgalmában nyilvánul.

A *Curiának* ügybejövetele 1893/94. években még tul volt a 29 ezeren, 1895-ben pedig 27½ ezer; 1896-ban az leszállt 23,094-re. Az elintézendők összege is, a mely 1893—1894 és 1895. évben a 42 ezret is meghaladta, 1896-ban 36,135 ügyszámot képviselt. És ezek hatása alatt, habár az előállt elintézések — eltérve az 1894 s 1895. évi 28 ezertől — 26,935 számot mutatnak is, az 1896. évi hátralék mégis csak 9200, mig az előbbi években (1893—1895) 13 ezer volt a hátralék.

A *kir. tábláknál* épen nagy mérvben csökkent mind a beérkezések, mind az elintézendők száma. Amazoknak 1892. évi 147 ezer és az 1895. évi 122 ezer összege leszállt 110,663-ra; az elintézendőké pedig 118,080 ra, szemben az 1892-iki 175 és az 1895-iki 140 ezerrel. Habár tehát az elintézések az 1892. évi 153 s 1895-iki 132 ezerről 113,688 ügyszámra fogyott, az évi hátralék mégis 1896-ban nem több, mint csupán 4392 számot tett ki, midőn 1892-ben még meghaladta a 22 és 1895-ben is a 7 ezret.

A tábláknál tehát az igazságügyi javulás nagy mérveket öltött.

A mi az ügyforgalom részleteit illeti, a *Curia forgalmából* kiemelendő, hogy annak alakulása igen különböző, egymástól eltérő volt a polgári s a bünvádi ügyeknél. Mig a polgári ügybejövetel az utolsó öt év alatt az 1892. évi 12,700-ról 1896-ban 6525-re fogyott, addig a bünvádiaké 11,800-ról 11,906-ra növekedett.

Igy alakult az elintézendők összege is. Öt év előtt a bünvádi 14,116 volt s 1896-ban több mint két ezer emelkedéssel 16,942. Ellenben a polgári 1892-ben meghaladta a 17 ezret, a lefolyt évben pedig majd 5 ezerrel lett kevesebb, t. i. 12,595.

Ezen forgalmi áramlattal összhangzásban, t. i. a forgalmi szükségletnek megfelelőleg a bünvádi, bár kevesebb számu bíróval ellátott tanácsokban az elintézéseknek szaporodni és a polgáriakat felülmulni kelletett. 1892-ben a bünvádi elintézések száma 11,102, polgári 10,835; 1895-ben bünvádi 12 s polgári 11 ezer; 1896-ban pedig a bünvádi már 300-zal haladta a 12 ezret, a polgári pedig 9078-ra leszállt. Mindamellett a hátralék, kivéve az utolsó évet, rendesen kevesebb volt a büntető tanácsokban. 1892-ben polgári volt 6297 s bünvádi 3014; 1893-ban polgári 8 ezer, bünügyi 3738; 1894-ben polgári 7 ezer és bünügyi 4 ezer; 1895-ben polgári 6 ezer s bünügyi 5 ezer; csak 1896-ban javult a polgári ügyhelyzet, a polgári hátralék 3517-re leszállván, mig a bünvádi (4557) ezerrel több lett.

Polgári előadó-biró 1892-ben 47, bünvádi 36 volt; 1894-ben polgári már 50 volt s bünvádi még mindig 36; 1895-ben polgári 54, bünvádi 39; 1896-ban polgári 57 és bünvádi 36.

A váltó-kereskedelmi szakban a bejövetel 1892-ben 1891 volt; 1893/94-ben meghaladta az 1900-at; 1895-ben 1781 re s 1896-ban 1422-re szált le. Az elintézendők összege 2871-ről 3192-re emelkedett; az elintézések is az 1892. évi 1601-ről, 1894-ben 1879-re, 1895-ben 1562-re s 1896-ban 2242-re növekedtek. A hátralék tehát szintén megfogyott, 1892-ben 1270, 1893/94-ben 1500-on tul volt, 1895-ben 1770-re növekedett, de 1896-ban már csak 950 lett.

Urbéri ügy folyvást kis számban jelenik meg a forgalomban: 1892-ben 150 ügy jött fel a Curiára; 1896-ban 104. A hátralék 1896-ban 17.

Annál kedvezőtlenebb a fegyelmi ügyek alakulása. Öt év előtt még 540 bejöveteli számot képviseltek, 1896-ban 619 lett, hátralékban maradt 31.

A sommás ügyekbeni felülvizsgálati ügyek szaporodást jeleznek. 1895-ben 367 fordult elő, miből 130 elintézetlenül maradt; 1896-ban 501 jött fel a Curiára 95 hátralékkal.

A curiai itélkezést illetőleg felemlithető, hogy 1896-ban 14,353 helybenhagyó és 4194 megváltoztató itélet hozatott. A helybenhagyásból 5719 esett a polgári ügyekre és 6231 bünvádiakra. A megváltoztatásból pedig 1598 polgáriakra, 1987 a büntető ügyekre. Megsemmisitő határozat 177 hozatott: polgáriakban 64, bünvádiakban 177. Feloldás 413, polgári 247, bünvádi 57. Visszautasittatott 4430, polgári 677, bünvádi 3505. Rendelvényi kiegészités 562, polgári 265, bünvádi 562.

A mi az *egyes kir. táblák* ügyforgalmának részleteit illeti, mindenekelőtt a kivételes hatáskörü *budapestiről* megjegyezzük, hogy ügybejövetele 1896-ban 25,555 s elintézendője 29,681 volt és 1895-ben 4126 hátraléka leszált 1702-re.

A többi táblák közt legnagyobb forgalma volt a *szegedi* táblának 13,052 bejövetellel s 13,528 elintézendővel; a hátralék 494.

Ezután következik a *temesvári*, 10,660 bejövetellel s 1156 elintézendővel; hátraléka 326.

A *kassainak* beérkezése 10,396 és elintézendőinek száma 10,819; hátraléka 317.

A *debreczeni* táblának 1896. évi ügybejövetele 10,282, elintézendője 10,776; hátraléka 345.

A többi kir. táblák ügyforgalma 10 ezeren alól van; nevezetesen a *győri* tábla ügybejövetele 7399, elintézendője 7747; hátraléka 381.

A *nagyváradi* tábla bejövetele 7139, elintézendője 7608; hátraléka 257.

A *kolozsvári* tábla bejövetele 6991, elintézendője 7150; hátraléka 208.

A *marosvásárhelyi* táblának bejövetele volt 5356, elintézendője 5473; hátralék 78.

A *pozsonyi* tábla bejövetele 6422, elintézendője volt 6562; hátralék 129.

A *pécsi* tábla ügybejövetele volt 7411, elintézendője 7680; hátraléka 155.

A kereskedelmi ügynökök jogállása.[1]

Véleményem szerint a jogászgyülésnek helyes és præcis kijelentése általánositható az összes kereskedelmi ügynökökre, vagyis kimondandó volna, hogy a kereskedelmi ügynökökre a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

Hangsulyozom, hogy általán a kereskedelmi ügynökökről szólok és álláspontom szerint, ha kivételeket akarunk tenni bizonyos irányban a biztositási ügynökökre nézve, ezen kivételek az általános szabálytól elkülönitve volnának kodifikálandók.

A kereskedelmi ügynököt, habár az e néven megjelölve a törvény felsorolásában nem foglaltatik, a tételes törvény szempontjából is kereskedelmi meghatalmazottnak tekintem és miután ezen álláspont nem talál mai joggyakorlatunkban érvényesülésre, a törvényhozási szabályozást is kizárólag ez alapon vélem keresztülvihetőnek.

A kereskedelmi üzlet tulajdonosa az ügynököt *állandóan* alkalmazza. Az állandóság jellegére nem bir befolyással az, hogy az ügynök nem fix fizetést, hanem előre meghatározott provisiót kap, valamint az sem, hogy nem szenteli egész üzleti tevékenységét egyetlen főnök üzletének. Grünhut[2] ez utóbbi okból nem tartja az ügynököt a kereskedelmi törvény értelmében vett kereskedelmi meghatalmazottnak, a minek azonban az alkalmaztatás állandóságára — mire ő is nagy sulyt fektet — nem lehet befolyása. Ez legfölebb a függési viszonyt lazitja, a mi azonban nem lehet ok arra, hogy az ügynököt ne tekintsük állandó meghatalmazottnak.

Hiszen még a czégvezető is köthet a főnök beleegyezésével a saját részére és számlájára ügyleteket, a mely vonatkozásban analogiát találok az ügynök müködésével, mivel az ügynök is a főnök beleegyezésével folytat más üzletágat is. Még fokozottabb ezen analogia az által, hogy a főnök beleegyezése nélkül az ügynök sem köthet, sem nem közvetithet a főnöke üzletágában, ezzel kunkurráló ügyleteket.

Egyébként az állandó alkalmazás, valamint az a körülmény, hogy az ügynök önálló kereskedő, nem lehet befolyással az ügynök által kötött ügyletekre és a főnök és a harmadik szerződő személy közti jogviszonyra. Ez intern dolga a főnöknek és ügynökének és *ezen szempontból* sok tekintetben természetesen nagy relevantiával bir, de kifelé, a harmadik személyekkel való jogviszony megállapitásánál ezen körülményeknek nem lehet jelentőséget tulajdonitani.

Ugyanily sulya van szerény nézetem szerint annak az ellenvetésnek, hogy az ügynök esetről-esetre huzza dijazását. Ez sem szolgálhat okul arra, hogy megtagadjuk az állandó meghatalmazási viszonyt, annál is kevésbé, mivel épen abban különbözik az ügynök az egyszerü alkusztól, közvetitőtől, hogy ez utóbbinak felhatalmazása csak egyes meghatározott ügyletek közvetitésére terjed ki, mig az ügynök felhatalmazása kiterjed az ügyleteknek egész körére, a melyek különlegesen, mint egyedek meghatározva nincsenek.

Az ügynököt a főnök választja, épugy, mint a többi, a törvény értelmében vett kereskedelmi meghatalmazottat, az alkuszt bármelyik fél megbizhatja a közvetitéssel. Sőt az alkusz a legtöbbször maga keresi föl mindkét felet, mig az ügynök az egyik szerződő felet nem választhatja, mert az az ő kenyéradó főnöke, ő attól függ.

Az alkusz dijazását mindkét féltől követelheti, az ügynök csak az őt meghatalmazó személytől; az alkusz mindkét felet szolgálja, az ügynök csak főnöke érdekeit képviseli, sőt legtöbb esetben megbizójának bizalmi embere, épugy, mint a kereskedősegéd.

Különösen áll ez a biztositási ügynökre, ki a biztositótól u. n. kinevezési okmányt kap, részletes utasitásokkal láttatik el. Ehrenberg ugyan azt jegyzi meg, hogy az ügynök és biztositó közti instruktiókat nem lehet külsőleg is hatályos meghatalmazásnak tekinteni, de ennek bővebb megokolását nem adja. Mikor arról van szó, hogy minő a hatásköre az ügynöknek, akkor igenis fontosságot tulajdonitok annak, hogy maga a főnök akarata ruházza fel az ügynököt bizonyos hatáskörrel, bizalommal.

Nem lehet tehát az ügynök jogállását a közönséges közvetitő, az alkusz jogállásához mérni, nem lehet a kettő jogviszonyait egyforma jogszabályok szerint elbirálni.

Az egyenlősitésre további fontos okul szolgál, hogy az ügynök külsőleg is ugy jelentkezik, mint kereskedelmi meghatalmazott és épen ez ejti tévedésbe a nagyközönséget, a mely tévedést a megbizó magatartása az esetek tulnyomó nagy részében nemhogy eloszlatná, de sőt csak megerősiteni képes. Mert a főnök ügynökét mindaddig, mig ez reá nézve előnyös, elismeri meghatalmazottjául; mihelyt azután valamelyes joghátrány származhatnék a meghatalmazási viszonyból, akkor degradálja őt közönséges közvetitővé.

Tapasztalati tény és hivatkozom e tekintetben általános kereskedelmi szokásra, hogy az ügynökök rendszerint az ügyleteket megkötik, (kivéve a biztositási ügyleteket) az áru és az ár iránt a vevővel megegyeznek, fizetési módozatokat állapitanak meg, fizetési halasztásokat engedélyeznek, sőt megbizójuk követeléseit is beszedik, a nélkül, hogy a velük szerződő fél az ügynök főnökével akár szóban, akár irásban csak egyszer is érintkezett volna.

Az ügynök által felvett rendelményre a főnök vagy egyáltalán nem válaszol, mivel azt nem is tartja egyoldalu ajánlatnak, hanem perfekt szerződésnek tekinti vagy pedig ugy ismeri el, mint az ügynök által *megkötött* ügyletet. Évek hosszu során át a legtöbb kereskedő elnézi, hogy ügynöke az ő követeléseit beszedi. De sőt jól tudjuk, hogy a biztositó társaságok ügynökei a pénzek felvételével a leggyakrabban kifejezetten meg is vannak bizva. Gyakorlati jogászok előtt azt sem kell nagyon bizonyitgatni, hogy a küldött áru kifogásolása és rendelkezésre bocsátása sok esetben az ügyletet kötő ügynöknél történik.

Egy szóval, az ügynök főnökének hallgatólagos hozzájárulása, elnézése mellett ugy gerálja magát, mint a törvény értelmében vett kereskedelmi meghatalmazott, sőt a telep helyén kivül alkalmazott ügynökökre a köznapi életben használt elnevezés is — «képviselő, Vertreter» — ezen minőséget fejezi ki.

Ha azonban egyszer a főnök a megrendelésnek nem tud vagy nem akar eleget tenni, pl. hirtelen áremelkedés miatt, vagy az ügynök által nyujtott hitelt tulmagasnak tartja, akkor ime előáll a perben, és nagy szóval veti oda, hogy az ügynök csak az ügyletek közvetitésére volt felhatalmazva, ő pedig, kitől az ajánlat elfogadása függött, azt visszautasitotta.

Igen gyakran előfordul az is, hogy az ügynöknek főnökével provisiói és kiadásai tekintetében elszámolási differentiái vannak. Az ügynöknél befolyt pénzt ez provisiója kiegyen-

[1] Részlet *dr. Balog Arnold* jogászegyleti előadásából.

[2] Commissionshandel 62. l.

* Versicherungsrecht I. k.

litéséül megtartja, vagy, a mely eset szintén megtörténhetik, az ügynök a befolyt összegeket elsikkasztja. A főnök ismét perrel áll elő a vevővel szemben, a ki jóhiszemüleg fizetett az ügynöknél,nem ismeri el az ügynök kezéhez teljesitett fizetéseket.

Ugyancsak nem ritka, hogy a biztositó hozzászokik ahhoz, hogy az ügynök a dijat az ügynöknél fizesse, vagy, hogy az ügynök a dijnyugtát neki bemutassa. Más esetekben pedig a biztositott az ügynökkel elszámolási viszonyban állva, megállapodott ezzel, hogy a nyugtákat az ügynök a biztositott javára könyvelje el, ugy tekintse, mintha a biztositott a dijösszeget neki lefizette volna. Beáll az az esemény, a melytől a biztositási összeg kifizetése függővé tétetett, a biztositott tárgy el ég, a biztositottat baleset éri vagy meghal és ekkor a kedvezményezett gyanutlanul próbálja a biztositási összeget felvenni, a mikor is a biztositó megteszi a kifogást, hogy a dij nem fizettetett meg és a kedvezményezett ki van téve egy kétes kimenetelü pernek. melynek elkerülése végett sokszor inkább egyezséget köt.

Szóljunk-e azokról a nagyon gyakori esetekről, a mikor az ügynök tudatosan tévedésbe ejti a szerződő felet, és a mikor előre is határozottan meg van róla győződve, hogy eljárását megbizója nem fogja magáévá tenni, a konsequentiákat nem fogja levonni. Az ügynök minden eszközt felhasznál arra, hogy ügyleteket szerezzen, hiszen ő csak a megkötött ügyletek után kap provisiót s e czélja elérésére oly ügyleti kikötéseket fogad el, a melyekre nincs felhatalmazva, sok esetben meg nem engedett eszközökhöz is nyul, csakhogy a szerződés létrejöjjön.

Nem vagyok képes megérteni azt, miért kelljen e bizonytalan jogi állapotokat tovább elnézni. Nem tudom belátni, hogy a nagyvállalkozók miért vehessék ki az ügyletekből mindazt, a mi rájuk nézve előnyös, és miért kelljen az általuk alkalmazott ügynök cselekményeiből a hátrányos konsequentiákat a harmadik szerződő félre átháritani, mihelyt az ügyletből őket jogi hátrány érheti.

Ha az ügynök eltér a kapott utasitásoktól, ha olyan igéreteket tesz, a melyeknek tételére ő nem volt meghatalmazva, ha az ügyletet kötő felet megtévesztette, ha csalt, sikkasztott, okiratot hamisitott: akkor vonja le ezen ténykedéseknek konsequentiáit az, a ki őt bizalmával felruházta, a kit a culpa in eligendo terhel s a ki az alkalmazott megválasztásában a köteles gondosságot elmulasztotta.

Kérdés most, elegendő-e az, ha kimondjuk, hogy az ügynök ugy tekintendő, mint egyéb, a törvény értelmében vett közönséges kereskedelmi meghatalmazottak?

Dr. Schwarz Gusztáv és Magyary Géza tanár urak azt mondják, hogy e tétel nem mond semmit, mert a kereskedelmi forgalomnak nem felelne az meg, hogy az ügynök meghatalmazása körét a meghatalmazó tetszése szerint korlátolhassa.

Tény az, hogy a kereskedelmi meghatalmazott jogköre az üzlet tulajdonosa által korlátolható, igy tehát a törvényben felállitott jogkör nem kogitiv, hanem dispositiv szabályt képez, és ha kimondjuk, hogy az ügynök hatásköre is ugyanezen elvek szerint lesz elbirálandó, akkor egyszersmind bele kell nyugodnunk abba, hogy az ügynök jogkörét a főnök akarata szabályozza. Ámde ez, a mint egyrészt megnyugtató azoknak, kik tulságos aggálylyal kisérik e reformot és intézmények veszélyeztetését féltik tőle, ép annyira kielégitő a kereskedelmi forgalom és az ügyletet kötő harmadik személyek szempontjából. Ugyanis ha a főnök az ügynök meghatalmazását korlátolni kivánja, ennek a korlátozásnak nem elegendő a főnök és alkalmazott közti nyilvánulása, hanem feltétlenül, elengedhetetlenül szükséges, hogy a korlátozás az ügyletet kötő harmadik félnek tudomására jusson, vagy nyilt közlés által, vagy pedig konkludens tényekből legyen következtethető az, hogy a harmadik szerződő személy a korlátozások ismeretével birt. És ha a korlátozás a szerződő felekkel semmi módon nem közöltetik, akkor természetesen a törvényes hatáskör, a vélelmezett hatáskör fog irányadó lenni, vagyis az ügynök jogköre a kereskedelmi üzlet körében kiterjed mindazon jogcselekvényekre, melyeket az olynemü ügyletek rendszerint szükségessé tesznek, mint a milyenekre ő főnöke által meghatalmazva van. A biró tehát ép ugy, mint a kereskedelmi meghatalmazottnál, mérlegelni fogja, volt-e joga az ügynöknek az ügyletet végkép megkötni, hitelt engedélyezni, fizetési halasztást adni, fizetést elfogadni, stb., — természetesen ha utazó ügynökről lesz szó, a kereskedelmi törvény 45. §-ának alkalmazásával.

Nem is volna rationabilis az, hogy az ügynöknek nagyobb legyen a hatásköre, mint a kereskedelmi utazónak.

Nem indokolja ezt sem gyakorlati, sem tudományos szempont.

Jogirodalom.

Csemegi Károly: Az egyházi holtkéz a magyar törvények szerint.

A m. kir. Curia 63. sz. teljes ülési döntvénye egy telekkönyvi kérdés keretében nagy közjogi kérdést döntött el, kimondván, miszerint az egyházi holtkéz vagyonszerző képességét korlátoló törvények joghatálylyal többé nem birnak. Ez a döntvény nagy forrongásba vitte a jogászi közvéleményt.

A Magyar Jogászegylet hatalmas vitában tárgyalta a kérdést, és e vitának köszönhetjük hogy *Csemegi Károly* ismét felvette évek óta pihenő tollát, és hogy elnöki zárobeszédét egy terjedelmes füzetben a Magyar Jogászegylet közzétehette.

Ez a füzet két nagy tanulsággal gazdagitja a magyar közjog tudományát. Az egyik az, hogy a specialis magyar jogintézmények eredetét visszaviszi az ezen intézmények alapját képezett korábbi külföldi jogokra és ezen intézmények szervezetét keletkezésük és fejlődésük szerint vizsgálva megtanit bennünket arra, hogy az elmaradottságot eredetiségnek ne tartsuk. Az ősiség, az *ági öröklés* és az amortisatio részben a lex salikában, vagy ripuariában, a burgundi és az angol középkori jogokban birják első forrásaikat.

A másik tanulság a jogfolytonosságnak dogmatikus kifejtése. Deák Ferencz kezében a jogfolytonosság törvényhozási elv volt; *Csemeginél* a jogfolytonosság közjogi dogma. A füzet utolsóelőtti fejezete ennek a dogmának jogászi kifejtését tartalmazza, a melynek konklusiója az, hogy *az elévülés magánjogi intézményt képez, az államjog és annak bármely része el nem évül soha.*

A kérdésnek ezen felállitása magában hordja a kérdés eldöntését és ezzel a 63. sz. döntvény tudományos cáfolatát is. Az egyházi amortisatio része az egyház és az állam közötti viszonyt szabályozó rendszernek, tehát közjogi; s az egyes polgárok, testületek, vagy egyesületek rendelkezésének jogköréből ki van véve. A közjog uralkodik a magánjog felett, és annak rendszerét magánjogi ügyletekkel illetni sem lehet.

Ezek a tanulmány konklusiói. De a mindössze 47 lapra terjedő füzet tartalmát korántsem ismertettük vele. Magában foglalja ez a kérdésnek egész történeti és jogtörténeti hátterét, közjogi dogmatikáját és a magánjoggal, jelesül a telekkönyvi rendszerrel való összefüggését.

Csemegi Károly tudománya a jogállam eszméjének szolgálatában áll. A jogállam az ő legfőbb, tudományos ideálja, a melynek eszméjét egyforma hüséggel szolgálta mint biró és ügyvéd, mint törvényhozó és jog — iró. A jogállam szolgálatában egyesül Csemeginél a magánjog a büntetőjoggal

*

és a közjoggal, s *ebben* van azon kapcsolat, mely a jog különféle megállapitásait egymással összefüggésbe hozza, és ezzel a jogot egygyé teszi.

A jogállamnak az alapja a jogtudomány «legnevezetesebb, legfontosabb és legszebb ága: *a közjog*, mely még a negyvenes években a magyar jogász legkiválóbb foglalkozását képezte ..... most alig részesül figyelembe, léte is alig ismertetik, sőt, mint *a per eldöntéséhez* nem tartozó idegen tárgy, a szükkörü és rövidlátó praxis által szándékosan és tudatosan mellőztetik». *Dr. B. S.*

A bünvádi perrendtartás magyarázata. Irták dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz.

A napokban a könyvpiaczon egy ujdonság látott napvilágot.

Az ujdonság egy kötete egy nagyobb szabásu münek. Az uj munka czime: «A bünvádi perrendtartás magyarázata». Szerzői: dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz.

Az 1896. évi XXXIII. tcz.-nek, a bünvádi perrendtartásról szóló törvénynek magyarázatát adni szövetkezett a magyar büntető-jogtudomány három jelese.

Jogéletünk e három jelesének mindegyikét kiváló képzettség, nagy tudomány, munkás-szorgalom és széles látókör dicsérik.

Szerencsésen alakult triumvirátus, mely az elvállalt feladatot, a maga elé tüzött czélt a leghivatottabban képes megoldani az uj bünvádi eljárás magyarázatában. E hivatottságot nemcsak bő elméleti ismeretük és ezzel egyenlő mértékü gyakorlati érzékük adja meg nekik, de még az a körülmény, hogy ők tevékenyen részt vettek a bünvádi perrend előkészitésében, most pedig ezen törvény életbeléptetésének előmunkálataival is foglalkoznak.

Szükségünk is volt, hogy a már közel jövőben — a mint hirlik, 1898. évi január 1. napjával — életbeléptetendő bünvádi perrendnek mielőbb megbizható magyarázatát kapjuk.

Minden nagyobb szabásu törvény életbeléptetése, alkalmazása és intézkedéseivel a jogéletre való befolyása jórészt attól függ, hogy a törvényt annak végrehajtói, alkalmazói helyesen fogják fel, a törvény intentióit megértik. Ha ez áll a törvényekre általában, — pedig ezt senki el nem vitathatja, — ugy sokkal nehezebb az oly törvénynek a jogélet terére minden nagyobb emotio nélkül való bevezetése és annak helyes alkalmazása, a mely törvény az eddigi törvényileg nem is szabályozott és legnagyobb részben a gyakorlat által meghonositott rend helyett a polgárok személyi és vagyoni viszonyait, életét, szabadságát és polgári jogait oly annyira közelről érdeklő uj bünügyi törvénykezési rendjét állapitja meg.

Ehhez járul az, hogy az uj bünvádi perrend az eddigi bünügyi törvénykezést sarkalatos kérdésekben teljesen átalakitja. Uj alapelveken épült föl a bünvádi perrendtartás és ehhez képest az eddigi gyakorlatban absolute ismeretlen intézkedéseket is tartalmaz; több irányban pedig oly rendelkezésekkel találkozunk, melyek a jelenlegi gyakorlattól eltérőleg bizonyos korlátokat állitanak föl vagy ellenkezőleg.

Épen ezeknél fogva és az uj törvénynek sokszor minutiosus intézkedései miatt az uj bünvádi perrendtartás egyike azon törvényeknek, melynek megtanulása, átértése fáradságos és komoly munkát igénylő.

Kétszeres értékü tehát reánk nézve Balogh-Illés-Varga kommentárja.

A magyar bünvádi perrendtartás magyarázatának most megjelent kötete, a kommentár második kötetét képezi.

Ezt Vargha Ferencz irta.

A megjelent második kötet a bünvádi perrendtartásról szóló törvény VIII—XII. fejezeteit (83—191. §§.) dolgozta föl.

A 32 fejezetben 592 §-ból álló törvényből a most kiadott kötet a törvénynek 109 szakaszát tárgyalja 263 lapon.

A kommentár közzétett kötete feldolgozta a nyomozás; a vizsgálat; a terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása; az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság; lefoglalás, házkutatás és személymotozás czimü fejezeteket, tehát épen azon fejezetek magyarázatát adták ki legelőször, melyek még a nem jogász közönséget is igen érdeklik.

A nagy munka négy kötetből fog állani. Az első kötet — mely különben sajtó alatt van — a bünvádi perrendtartás I—VII. fejezeteinek magyarázatán felül az általános bevezetést fogja tartalmazni. E bevezetés két részre oszlik; az első rész főczime; «Jogtörténeti előzmények»; ezt dr. Edvi Illés Károly irta; a második rész főczime: «A bünvádi eljárási jog és a büntető birósági szervezet alapvető kérdései és irodalma», melyet dr. Balogh Jenő irt. A munka harmadik és negyedik kötetére lesz a törvény 13—32. fejezeteinek magyarázata felosztva.

Az egész munka rendszerét és a tárgyalási módot a szerzők ügyesen állapitották meg.

A magyarázatot a törvény minden egyes fejezeténél egy-egy bevezetés előzi meg.

E bevezetések mindegyike egy-egy kis önálló tanulmány. Azokban rövid történeti áttekintés után a minden egyes fejezetben foglalt intézkedések elméleti és gyakorlati szempontból méltatvák. Ezen fölül a külföldi törvények vonatkozó tételes rendelkezései is közöltetnek, a mi által szerzők módot nyujtanak arra, hogy az uj törvény és az európai bünvádi eljárási törvények közt az olvasó könnyü szerrel összehasonlitást tehessen. De a bevezetések akként irattak, hogy abban nemcsak a törvény illető fejezetében foglalt intézkedések foglaltattak össze, hanem utalás van a törvénynek összefüggő intézkedéseire is, a mi által elérték a szerzők azt, hogy az egyes kérdéseknél a bünvádi perrendtartást a maga szerves egészében ismertetik.

Az egyes bevezetések összeállitása, tárgyalási módja sikerültnek mondható, mert a törvény megtanulását, intézkedéseinek átértését rendkivül megkönnyiti.

Vargha Ferencz kötetje is ezt a rendszert követte.

A tárgyalási mód világos rendszerén kivül az egyszerü tiszta irály hozzájárulnak ahhoz, hogy Vargha Ferencz könyvét kétszeresen becsessé tegyék.

Szolgálatot vélek tenni az érdeklődőknek azzal, hogy az előttünk fekvő kötetből az egyes fejezetek élén olvasható bevezetéseket röviden ismertetem és ezzel a megjelent müről elmondottakat igazolom.

A törvénynek a nyomozásról szóló VIII. fejezetéhez irt bevezetésben Vargha Ferencz első sorban rövid sorokban reámutat a régi magyar bünvádi eljárás mivoltjára. A vádelv az ujabb időben a kir. ügyészség szervezése után kezdett tért hóditani, de a nyomozat és vizsgálat összeolvadt. Az uj törvény ez utóbbiakat külön választotta. A nyomozás ura a kir. ügyész. A nyomozást — kivéve a főmagánvád esetét — mindig az ügyész rendeli el és szünteti meg. A nyomozás megszüntetése res judicata jellegével nem bir. Másként áll a dolog, ha vizsgálat volt és azt megszüntették. Vargha Ferencz igen érdekesen fejti ki az előzetes eljárásnak a nyomozat jogi jelentőségét, a nyomozat és vizsgálat egymáshozi viszonyát, a törvény rendszerének czélját, stb.

A vizsgálat czimü IX. fejezethez irt bevezetésben szerző kifejti a vizsgálóbirónak perjogi állását. A törvény e részben a vegyes rendszert fogadta el, t. i. azt, mely szerint az a vád- és nyomozó eljárás elvei szerint van konstruálva. A tiszta vádrendszer — a mint az Angliában van — egyik

kontinentális állam perrendtartásában sem érvényesül. Az uj perrendtartás a védelv alól a vizsgálat folyamán két kivételt állapitott meg. A kir. ügyész a vizsgálat folyamán is dominus litis.

A vizsgálóbiró és a vádtanács közti viszonyt és ez utóbbinak hatáskörét szerző világosan kifejti.

Majd áttér arra, hogy a perrendtartás a fakultativ vizsgálati rendszert követi. Erről és a vizsgálati eljárás nyilvánosságának kérdéséről irt aránylag rövid, de élvezetes fejtegetés fejezi be ezt a bevezetést.

A törvény X. fejezete «A terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása» czimet viseli. Az ehhez irt bevezetésben Vargha Ferencz első sorban a régi inquisitorius eljárást ismerteti nagy vonásokban. Megemlékezik a görög, római, germán, régi magyar és osztrák inquisitorius eljárásról. Kimutatja a szerző, hogy az inqisitorius perben a terhelt nem ügyfél, hanem a bizonyitás legfontosabb eszköze.

Ez után áttér szerző annak kifejtésére, hogy minő szerepe van a terheltnek a tiszta vádperben.

Az angol, skót, osztrák, franczia, belga és olasz perrendtartások ide tartozó intézkedéseinek rajzolása kapcsán magyarázza meg Vargha Ferencz az uj perrendtartás álláspontját. A perrendtartás szerint a terhelt kihallgatása elsősorban védelmi eszköz és csak másodsorban bizonyiték. A beismerésnek csak az a perjogi hatálya van, hogy bizonyos esetben a kifogások mellőzésével közvetlen idézésnek van helye.

Befejezésül a terhelt titkos kihallgatásának jogalapjáról és az elővezetés terhe alatt való idézésről ir a szerző és az előbbi kérdéshez közli röviden a franczia senatus tárgyalását.

A XI. fejezet («Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.») bevezetésében elmondja szerző, hogy a római peres eljárás ismerte az előzetes letartóztatást. A régi német vádper ezt nem ismerte; azonban a «Carolina» már szabályozta ezt. A magyar régi jog számos törvénynyel intézkedett e kérdésről; a hazai jogban nevezetes a magyar nemesség biztositott joga, mely szerint nemes embert idézés előtt letartóztatni nem szabad.

A letartóztatás és vizsgálati fogság kérdése a bünvádi perjognak legkényesebb része.

Szerző e kérdésről közli az osztrák, német, franczia, olasz, belga, angol jognak rendelkezéseit; majd az 1843-iki magyar javaslatnak, a Csemegi-féle javaslatnak intézkedéseit, végre az 1872-iki szabályzat alapján kifejlett gyakorlat kritikai méltatását nyujtja.

Foglalkozik szerző röviden a letartóztatás és vizsgálati fogság lényegével, jogi természetével és aztán reámutat a perrendtartás ide vonatkozó intézkedéseire. «Azt a meggyőződést szerezzük, — irja Vargha — hogy a polgárok személyes szabadságát egy törvény sem méltányolja s védelmezi annyira, egy sem sánczolja körül oly garantiákkal, mint a mi törvényünk.»

A lefoglalás, házkutatás és személymotozás czimü fejezethez irott bevezetésben ezeknek jogalapját méltatja szerző. Ezután utal az előző magyar javaslatok ide vágó intézkedéseire, majd a perrendtartás ministeri javaslatának indokolása nyomán közli a külföldi törvények ismertetését (franczia, belga, német, osztrák, angol).

Az egyes fejezeteknek ismertetéséből látható immár, hogy a kommentár nem akart sablonszerü munka lenni.

Ezek után részemről az volna hátra, hogy a megjelent kötetből a törvény egyes rendelkezéseihez irt magyarázatokat ismertessem és kritikailag méltassam. Ám erről ezuttal le kellett mondanom, mert e lapnak megszabott szük terét már is kimeritettem. Nem marad tehát más hátra, mint hogy egész röviden, pár szóval méltassam a nagy munka II. kötetjét.

Az egyes szakaszokhoz irt magyarázat mindenütt rendszeres. Szerző a törvény intézkedéseit részekre bonczolva méltatja, a fogalmakat meghatározza s mindenütt utal a kapcsolatos rendelkezésekre. Mindenütt figyelemmel van az elméletre és az egyes kérdésekben a külföldi törvények megfelelő intézkedéseit is reprodukálja. Az anyag földolgozása kritikai. A hol a büntető-törvénykönyv és a perrendtartás intézkedései közt nexus létezik, azt szerző kidomboritja.

Balogh-Illés-Vargha kommentárja ismertetett rendszere és helyes iránya folytán méltán fog sorakozni dr. Edvi Illés Károlynak a magyar büntető törvényekről irt négy kötetes kommentárjához.

A kommentárt Grill Károly könyvkereskedése adja ki, mely czég a hazai jogirodalomnak szolgálatot tett, midőn a munka kiadására vállalkozott és gondoskodott arról, hogy a munka nyomdai kiállitása is megfelelő legyen.

Dr. Sánta Elemér
budapesti kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 95. és 96. §§-aihoz.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 95. és 96. §§-ai szabályozzák a felek eskü alatti kihallgatását, utmutatást nyujtanak a birónak, hogy a felek közül melyiket hallgassa ki, melyiket bocsássa az eskü letételére és beillesztik a felek eskü alatti kihallgatását a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszerébe.

A felek eskü alatti hihallgatása azzal szabályoztatik, hogy kimondja a kérdéses 95. §., hogy csakis döntő ténykörülményre, csakis ha más bizonyiték fen nem forog vagy a bizonyitékok kiegészitése válik szükségessé, csakis ekkor rendelhető el a félnek eskü alatti kihallgatása. Igy tehát ezen világos intézkedés folytán alig foroghat fen kétség arra nézve, hogy mikor rendelendő el a fél eskü alatti kihallgatása.

Hogy mily sorban hallgatandók ki a felek, mily sorban bocsátandók a felek esküre, a kérdéses 96. §. szintén világosan megmondja és hogyha aggályai volnának a birónak arra nézve, hogy a 96. §. által szabályozott sorrendet alkalmazza-e, akkor ezen esetre a 96. §. megengedi, hogy a biró ezen alakszerüségek mellőzésével a 64. §. szerint járhat el, vagyis a tárgyalás és bizonyitás egész tartalmának szorgos méltatása mellett szabadon intézkedhetik.

Látjuk tehát, hogy mindenképen gondoskodva van arról, hogy a biró a felek eskü alatti kihallgatása körül könnyen járhasson el, épugy könnyen itélkezhessék, midőn az itéletet ezen a 95. és 96. §§-okban szabályozott bizonyitási eljárás alkalmazása után kell meghoznia.

A gyakorlatban azonban ezen könnyen áttekinthető, egész világosnak látszó bizonyitási rendszer néha igen nehezen alkalmazható, de különösen az itélkezés van általa megnehezitve.

Egy példával kisérelјük meg kimutatni, hogy milyen nehezen itélkezhetik némelykor a biró épen ezen 95. és 96. §§-okban szabályozott eljárás miatt.

A bizonyitani köteles felperes képviselője a személyesen megjelent alperes határozott tagadásával szemben egyéb bizonyiték hiányában kéri a felek eskü alatti kihallgatását, a mit a biró elrendel, a személyesen jelenlevő alperest kihallgatja s megesketése előtt vagy a bíróság rendeli el, vagy pedig a felperesi képviselő kéri a jelen nem levő bizonyitani kötelezett felperes kihallgatását, minek folytán az uj tárgyalási határnapot kitüző végzés azzal hirdettetik ki a a személyesen jelenlevő alperes előtt, hogy az ujabbi tár-

gyaláson ugy ő, mint felperes — a ki külön megidéztetni fog — a törvényes következmények terhe mellett kötelesek megjelenni. Ezen ujabbi tárgyaláson azonban a szabályszerü idéztetés daczára, vagy a felperes jelenik meg és az alperes képviselője, vagy pedig az alperes jelenik meg és a felperesi képviselő vagy pedig csak a felek képviselői jelennek meg, mig a felek elmaradnak.

Ha a felperes jelent csak meg és az alperes nem, akkor a biró könnyen határozhat, jelesül kihallgatja a személyesen megjelent felperest s vallomására megesketteti s a mennyiben kereseti állitásai a vallomásával megegyeznek — az alperest marasztalni fogja, mert hiszen az alperes puszta vallomása nem biztositék arra nézve, hogy nyilatkozata a valóságnak megfelel, de azt kell feltételezni, hogy az alperes vallomását megerősiteni nem akarta.

Ha az alperes jelent meg, felperes nem, akkor az a kérdés merül fel, vajjon alperes meg is eskettessék-e vallomására, mert hiszen ezen esetben egy határozott vallomással állunk szemben, a melyet felperes megerőtleniteni nem is akart, szabályszerü idéztetése daczára nem jelenvén meg kihallgatása végett. Elvégre ezen esetben csakis az a bizonytalan, vajjon megesketendő-e alperes s ha igen, akkor a biró könnyen itélhet.

De felette nehéz az itélkezés azon esetben, hogyha egyik fél sem jelent meg, mert ezen esetben felperes kereseti állitása bizonyitatlan maradt, de másrészt alperes hiusitotta meg a kereseti állitásoknak bizonyithatását az által, hogy szabályszerü idéztetése daczára vallomásának esküvel leendő megerősitése végett a tárgyaláson meg nem jelent. Ezen esetben épugy lehet feltételezni azt, hogy felperes azért nem jelent meg, mivel azt hitte, hogy a 96. §. szerint végre is alperes mint a bizonyitó fél ellenfele fog megeskettetni — valamint feltételezni lehet azt is, hogy az alperes azért nem jelent meg, mivel belenyugodott abba, hogy felperes eskettessék meg a vallomására.

Bizonyos tehát, hogy bár a 64. §. szerint a biró szabadon intézkedhetik, a 96. §-t kétség esetében ugy alkalmazhatja, a mint akarja, mégis ezen 96. §. világossága és talán a legtöbb esetre könnyü alkalmazhatósága daczára hézagos. Hézagos, mert a fenforgó, jelesül a két utóbb emlitett esetre vonatkozólag törvényes intézkedés nincs, mi legalább a jelzett 96. §-ban nem látunk oly törvényes szabályt, melynek alapján kétségtelenül megoldhatónak találnók az itt jelzett eseteket.

Megemlitjük még, hogy nem kerülte el figyelmünket az a megoldási mód, mely szerint a biró hivatalból elhalasztja a tárgyalást s a feleket annak daczára, hogy ők a törvényes következményekre való figyelmeztetéssel már megidéztettek, ujra megidézi. Ezt a megoldási módot azonban kielégitőnek tekinteni nem lehet, mert hiszen ezen megoldás tökéletlen, megtörténhetvén, hogy az ujabban kitüzött tárgyalás alkalmával az orvosolni szándékolt jelenségek ismétlődnek.

Dr. Farkasházi Fischer Hugó.

Perujitás ügyvéd hibájából.

Bíróságaink elég szükkeblüen magyarázzák az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-ának azon intézkedését, mely szerint a polgári pert ügyvéd hibájából meg lehet ujitani, ha az ügyvéd «a döntő ténykörülményeket kellő helyen felhozni vagy tagadni avagy a rendelkezésére bocsátott bizonyitékot előadni elmulasztotta». Leginkább a rendes perekben előfordulható ügyvédi mulasztásokra van sok példa döntvénytárainkban s csaknem egyértelmü a gyakorlat arra nézve, hogy perirat beadásának elmulasztása nem ok a perujitásra, — továbbá van olyan határozat is, a mely még abban az esetben sem engedett perujitást, mikor az ügyvéd az eskü letételére való készséget nem jelentette be.

Érdekes esetét akarom itt felhozni az ügyvédi mulasztásnak, a melyre nézve a czeglédi kir. járásbiróság és a kecskeméti kir. törvényszék homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalt el.

A jogeset röviden az volt, hogy K. Gyula ügyvéd által képviselt P. Gábor beperelte a czeglédi kir. járásbiróság előtt H. Emilt, 50 frt házbérhátralék iránt. H. Emil X. czeglédi ügyvédet bizta meg védelmével, de ez a tárgyaláson nem jelent meg s igy H. Emil ellen makacssági itéletet hoztak. Erre X. igazolással élt, de az igazolási tárgyaláson ujból nem jelent meg s igy az igazolással elutasittatván, a makacssági itélet hatályos maradt.

Erre H. Emil megbizta dr. N. J. czeglédi ügyvédet, hogy — mivel előbbi ügyvédje két izben a tárgyaláson meg nem jelent, — az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-ának 1. pontja alapján ujitsa meg a pert.

A czeglédi kir. járásbiróság a perujitásnak tényleg helyet adott és pedig kifejezetten a most hivatkozott törvény alapján, mert — ugymond — azzal, hogy az ügyvéd nem jelent meg az első tárgyaláson s igy ügyfele ellen makacssági itélet hozatott, nem «hozta fel kellő helyen a döntő ténykörülményeket s nem adta elő a rendelkezésére bocsátott bizonyitékokat». Érdemben pedig megváltoztatta az első itéletet, mivel kitünt, hogy felperes keresete alaptalan.

Alperesnél ugyanis felperes adóssága miatt a czeglédi népbank ezt az 50 frtot letiltotta s alperes ki is fizette a népbanknak az 50 frtot.

Felperes ezen itélet ellen felülvizsgálati kérelmet adott be a kecskeméti kir. törvényszékhez, mivel szerinte az itélet törvényellenes.

Az 1881. évi LIX. törvényczikk 69. §-ának 1. pontja alapján — ugymond — ily esetben perujitásnak helye nincs; s az elsőbiróságnak az alapperben hozott itéletével (tehát itélt dologgal) szemben, nem volt joga ettől eltérő és ezzel homlokegyenest ellenkező itéletet hozni.

A kecskeméti kir. törvényszék az elsőbiróság itéletét helybenhagyta, de indokolásában kijelentette, hogy a perujitás megengedhető nem lett volna, s az elsőbiróság jogszabályt sértett, mert azon körülmény, hogy perujitó alperes első ügyvéde a tárgyaláson meg nem jelent, nem ok a perujitásra. A jóváhagyás indoka pedig az volt, hogy a kereseti összeg alperesnél az alapkereset beadása előtt letiltatván, azt alapperbeli felperesnek ki nem fizethette, tehát az elsőbiróság itélete ezen indokból mégis helyes és tárgyilagos igazságnak megfelel s a felülvizsgálati kérelmet el kellett utasitani.

Nézetünk szerint a járásbiróság felfogása helyes, mert ez esetben tényleg olyan ügyvédi mulasztás forog fen, olyan flagráns hibát követett el kétszer is az ügyvéd, hogy miatta méltánytalan volna ügyfelét sujtani azzal, hogy perujitásának nem adunk helyet.

Mikor a törvény a perujitás esetei közé felveszi az ügyvédi mulasztást is, nyilvánvaló, hogy nem kivánt erre nézve szigoru mértéket felállitani s az ügyfél nem egyszer szenvedne igaztalanságot és az anyagi igazság huzná a rövidebbet az alaki igazsággal szemben, ha a bíróságok e szakaszt nagyon is megszoritóan magyarázzák.

Áll ez különösen, ha figyelembe veszszük, hogy a szabad mérlegelésnek kell mind nagyobb tért engedni, a mit a sommás törvény egész rendszerével, szellemével, sőt határozott intézkedéseivel is kifejezésre juttatott. A törvényszék is ennek nyomása alatt hagyta csak helyben az elsőbiróság itéletét. Mennyivel helyesebben tette volna, ha az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-ának felfogása és magyarázása tekintetében is erre a szabadelvübb álláspontra helyezkedik.

Dr. Raffay Ferencz.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.*

HARMADIK FEJEZET.

Felfolyamodás.

582. §. E szakasz kimondja, hogy a felfolyamodás felett a közvetlen felettes bíróság határoz.

Ez megfelel a valóságnak, ha a 19. §-nál javasolt módositás, mely szerint a magánfelek által a járásbirósági jogsegély megtagadása miatt igénybe vett felfolyamodások feletti határozás, ne a kir. itélő táblához, hanem a törvényszékhez tartozzék, elfogadtatik; máskülönben a jogsegély megtagadása miatt a felek felfolyamodása a járásbiróságtól egyenesen a kir. itélő táblához van utasitva; tehát *ez esetben e szavak után:* «A felfolyamodás felett» *kiegészitendő az 582. §. ezekkel:* «a mennyiben a törvény másképen nem intézkedik».

586. §. E szakasz második bekezdése rendeli, hogy az «elsőbirósági» eljárásban sem nélkülözhető iratokat másolatban, illetőleg kivonatban vissza kell tartani.

De az 584. §. értelmében, ha a határozatot a «felebbezési biróság» — tehát nem az elsőbiróság — a felebbezési eljárásban hozta, a felfolyamodás a felebbezési biróságnál nyujtandó be s a nélkülözhetetlen iratokat másolatban vagy kivonatban ennek kell visszatartani.

A hivatkozott «elsőbirósági» *kifejezés tehát az 586. §-ban kiigazitandó erre:* «alsóbirósági.»

HATODIK CZIM.

PERUJITAS.

597. §. E szakasz a perujitás kérdésénél a büntető biróság «marasztaló» itéletéről és a büntető eljárás «marasztalásáról» szól. De e kifejezések hibásak, mert polgári értelemben szoktak használtatni, büntető értelemben pedig az elitélés, büntetés vagy felmentés szavak vannak gyakorlatban. Ennélfogva *a szakasz eme kitételéből:* «a büntető biróság jogerejü marasztaló itélete» a «*marasztaló*» *szó kihagyandó;* utolsóelőtti sorában foglalt *az a mondatrész pedig:* «vagy nem vezetett marasztalásra» *ekkép szövegezendő:* «vagy nem vezetett a büntető cselekmény megállapitására».

601. §. E szakasz szerint általában a perujitásra is alkalmazandók azok a szabályok, melyek a per megindítására és a további eljárásra irányadók. Ez alapon a 129. §. 2. pontjának ama rendelete, hogy a felek a keresetlevélben perbeli szerepük szerint jelölendők meg, a perujitási keresetlevélre is vonatkozik s ennek folytán a perujitó fél felperesnek, a perujitott fél pedig alperesnek volna nevezendő. A gyakorlati tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy zavaros összevisszaságban használják a bíróságok és a felek a «perujitó felperes», «perujitott alperes» «alapperbeli felperes», «alapperbeli alperes» és mindezek összetételeit ugy, hogy valóban szükséget pótolna, ha a tervezet e tekintetben egyöntetüséget és egyszerüséget léptetne életbe. *E czélból ki kellene a 601. §-nál mondani*, hogy a felek a perujitás tekintetében mint «perujitó» vagy «perujitott» felek jelölendők meg s hogy a «felperes» és «alperes» név mindig az alapperbeli szerepre vonatkozik s ezért a «perujitó felperes az alapperbeli alperes»-féle összetételek mellőzendők.

Hasonló rendelkezés kivánatos az «ellentmondás» intézményénél, hol «ellentmondó fél» és «ellentmondott fél» megjelölés volna alkalmazható «ellentmondó felperes», «ellentmondott alperes» helyett; mert máskép a feleknek a főügyben való szerepe, különösen, midőn a 474. §. esetében a félbeszakadt eljárás felvételénél a felperes is lehet ellentmondó fél, összezavartatik. Ily értelemben kellene tehát a 470. §-t kiegésziteni.

602. §. E szakasz második bekezdésének következő része: «előadandók azok a tények, a melyek a perujitás záros határidejének megtartását igazolják, valószinüvé tételük eszközeivel», *magyarosabban és világosabban ekkép szövegezendő:* «előadandók azok a tények és eszközök, a melyek a perujitás záros határidejének megtartását igazolják, illetőleg valószinüvé teszik».

Ez a szöveg jobban megfelel a 604. §. második bekezdésében foglalt rendelkezésnek is, mely szerint azon tényeket, melyek a perujitás záros határidejének megtartását igazolják, elég valószinüvé tenni.

Ezzel befejeztem észrevételeimet, melyek terjedelmük mellett sem csorbitják az előadói tervezet nagy becsét.

Tudatával birok annak, hogy a törvényalkotás feladata sokkal nehezebb, mint a birálat- és észrevételezésé. Ez utóbbi könnyebb munkát a hivatali elfoglaltságom engedte időközök felhasználásával törekedtem elvégezni, s ha sikerül a tervezet intézkedéseinek több oldalu megvilágitása által, a hivatottak figyelmét, az ajánlott némely kiigazitás és módositás iránt felkeltenem, akkor a jelen dolgozatra forditott fáradságom, bőven meg lesz jutalmazva.

Dr. Vasdényey Géza
közigazgatási biró.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 3., 5., 10. számban.

Különfélék.

— **A sajtóügyi hatáskör kérdésében** *Beksics Gusztáv* tollából hosszabb czikket közöl a *Budapesti Napló*. Beksics ugyanazon alapot foglalja el, melyet mi a f. é. 9. számban megjelöltünk; szerinte is az dönti el a kérdést, vajon visszavezethető e a támadás a közérdekre. Eltérő azonban Beksics álláspontja annyiban, hogy mig mi a kettéválasztással a vádtanácsot mondtuk megbizandónak, addig ő — az 1844-i magyar javaslat mintájára — vádesküdtszéket vél felállittatni s ez döntene a hatáskör kérdésében. Ide igtatjuk érvelését:

«Nem a magánbecsület, hanem a magánosok becsülete vonandó ki az esküdtszék jurisdiktiója alól. Továbbá oly garantiát kell felállitani, hogy a magánosok becsületének ürügye alatt sem a közhivatalnok magánbecsülete, sem semmi oly ügy, mely mögött a közérdek áll, elvonható ne legyen az esküdtszéktől. E két feltétel mutatja, mennyire komplikált a kérdés. A közfunktionárius, a mely elnevezés kiterjed nemcsak az állami és egyéb hatósági tisztviselőkre, hanem az értelmi kereset embereire, ügyvédekre, orvosokra stb. is, nem védekezhetik azzal, hogy magánbecsülete van megtámadva. Ennek a sajtóval szemben mindig az esküdtszék előtt kell keresnie becsületét. A franczia törvényhozás a «particuliers» szóban helyesen találta meg az igaz kifejezést, de még ez sem meriti ki a valódi fogalmat teljesen. Még a nem közfunktionárius, a teljesen magánjellegü egyén is, bizonyos esetben nem keresheti oltalmát a sajtóbeli támadás ellen a hivatásszerü birónál, hanem csakis az esküdtszéknél. Ez az eset az, midőn a támadó bizonyitani képes, hogy a közérdek vezette. A vállalkozó, a közbenjáró, a proviziókereső, sőt a kereskedő és iparos sem vonhatja ki magát teljesen a közérdek sferájából. Igy még valódi büntetendő cselekmény hiányában is jogos lehet az illetőnek közérdek szempontjából való leleplezése. A sajtó tartozik védeni a szabadságot és a társadalmat nemcsak a hatalom embereivel, hanem a magánosok hütlen vagy gaztetteivel szemben s akkor is, midőn ezeket nem sujthatja a büntető törvénykönyv. Egy sereg példa megvilágithatja a kérdést, de egyetlenegy példa sincs, melynek alapján meg lehetne állapitani a közérdek törvényhozási definitióját. És ebben van a legfőbb nehézség. A közérdek a legfinomabb érzés tárgya, s azt nem teheti érthetővé a durva szó vagy betü. Nincs törvényhozó, a ki meg tudná jelölni az elválasztó vonalat a közérdek s a magánügy közt. Royer-Collard örökérvényüleg mondotta ki a röpke szót, hogy a magánéletnek be kell falazva lennie, s ehhez a sajtónak semmi köze. Vannak azonban esetek, midőn a magánegyén cselekedete kilép a

magánélet köréből s beleütközik a közérdekbe. Ez összeütközés pontjának megjelölése és erkölcsi tartalmának mérlegelése jogos föladata a sajtónak. Ekkép a sajtóvétség elbirálásánál is legelső rangu szempont az, vajon a sértőt a közérdek ösztökélte-e vagy nem. De miután a demarkationális vonal nem állapitható meg, a legfinomabb mérlegelés dolga annak a meghatározása, vajon a közérdek védelme, vagy pedig a magánélet falán tört rés esete forog-e fen....

A kérdés lényege abban van: ki itéli meg, vajon az ügy az esküdtszék hatáskörébe tartozik-e, vagy nem.

Ha a hivatásos biró, akkor a sajtószabadságnak valóban nincs elég garantiája. De hát a garantiát meg lehet adni a sajtószabadságnak, s e mellett a magánosok becsületének védelme mégis elvonható az esküdtszékeknek hatásköréből.

A vádtanács határozatánál kell ketté osztani a funktiót. A bünvádi eljárás 263. §-a következőleg szól: «A vádtanács az ügyet az illetékes bíróság, vagy hatóság elé utasitja, ha a törvényszék, vagy esküdtbíróság az eljárásra hatáskörrel vagy illetékességgel nem bir.» Ezzel hozható kapcsolatba az az általunk javasolt uj intézkedés, hogy midőn sajtóvétségről van szó, a vádtanács szükebb körü esküdtszék által egészitendő ki. Hat tagu jury mondaná ki, vajon a becsületsértés olyan-e, melyhez a közérdeknek semmi köze nincs. E hat tagu juryt lehet a rendes esküdtek sorából kisorsolni, vagy pedig magasabb qualifikátiójú esküdt-polgárokból megalakitani. Ennek a vádjurynek a beállitása sem költséges, sem nehézkes nem lehetne. Az eljárás történhetnék ugyancsak a bünvádi perrend 261. §-a szerint, azzal az egy módositással, hogy sajtóvétség esetén a nyilvánosság nem volna kizárható.»

Megemlitjük még, hogy Deák Ferencz azon különvéleménye, melyet a politikai büncselekmények bírósága tárgyában szerkesztett, szintén olyan bíróságot tervez, melynél a vádtanács kis juryt képez. (Ezen különvéleményt lásd az 1843-iki Anyaggyüjtemény I. kötetének II. R. 340—357. ll.) A negyvenes évek kodifikátorai egyáltalán sokkal nagyobb sulyt helyeztek a vád alá helyezési határozatra, mint a mostaniak. Beksics eszméjére még visszatérünk.

— **A bölcsészeti jogtudomány kézikönyve.** Irta *dr. Esterházy Sándor* kassai jogtanár. E mü első kötetének első fele most utólag jelent meg; a második kötet első fele régebben kikerült a sajtó alól. A mü most megjelent része sok érdekeset tartalmaz és részletesen taglalja az akaratszabadság kérdését is. Szerző müvében élénk polemiát is folytat a vele ellentétes irányokkal.

— **A bünvádi perrendtartás és magyarázata.** Kiadja *dr. Perjessy Mihály* fehértemplomi kir. ügyész. Bevezetésében a kodifikationális előzményeket tárgyalja szerző, majd a törvény általános ismertetését adja; ezután következik a törvény szövege a magyarázatokkal, melyekben gondos figyelemben részesiti a törvény indokolását és a törvényhozási tárgyalásokat.

— **Lehet-e csupán az itéletnek a büntetésre vonatkozó részét felülvizsgálni?** *A m. kir. Curia:* Gondatlanságból okozott sulyos testi sértés vétsége miatt vádlott M. M. elleni bünügyben végzett: Minthogy a szegedi kir. tábla annak itéletéből kitetszően az elsőbiróság itéletét vádlottnak a büntetés sulyos volta miatt bejelentett felebbezése folytán csak a büntetésre vonatkozó részében vizsgálta felül; minthogy a bünösség kérdése oly szoros kapcsolatban van a büntetés megállapitásával, hogy a vádbeli cselekményre kimérhető büntetés a vádbeli cselekmény minősitését is elválaszthatlanul érinti s ehhez képest egyik a másik nélkül elbirálható nem lévén, a büntetés tekintetében bejelentett felebbezés a bünösség kérdésében hozott határozat ellen is irányulónak veendő; és minthogy ebből kifolyóan a kir. tábla lényeges szabálytalanságot követett el az által, hogy az elsőbiróság itéletének vádlott bünösségét megállapitó részét felülvizsgálatlanul hagyta: ugyanazért a kir. tábla itélete megsemmisittetik és uj itélet hozatalára s további szabályszerü eljárásra utasittatik. (1897. febr. 5. 4187. sz. a.)

— **Mi tekintendő a vád visszavonásának?** *A m. kir. Curia:* lopás miatt vádlott P. J. elleni bünügyben végzett: A kir. táblának neheztelt végzése megsemmisittetik, s a kir. ügyésznek az elsőfoku biróság által 4647/95. sz. a. hozott végzése ellen beadott felebbezés visszautasitása mellett, ezen végzés érintetlenül hagyatik. *Indokok:* A P. J. által panaszolt lopás a Btk. 336. §. 8. pontja alá esvén, a Btk. 342. §. értelmében csak P. J. mint vádlott férjének inditványára üldözhető, a kinek háztartásában vádlott a lopás elkövetése idején élt. P. J. inditványát kellő időben előterjesztette ugyan, de belenyugodott a kir. törvényszék által 4647. sz. a. hozott megszüntető végzésbe, mely vele szabályszerüen közöltetett. Minthogy pedig P. J. inditványát a Btk. 116. §-a értelmében az itélet hozataláig visszavonhatja; minthogy a fenálló bünvádi eljárási gyakorlat szerint ez a visszavonás nemcsak szóbeli előterjesztés vagy irásbeli inditvány által fejezhető ki, hanem ez az eljárás folytatásához szükséges beleegyezés mellőzésével, a megengedett jogorvoslatok igénybe nem vételével is érvényesülhet; és ha közvetlen idézés vagy vád alá helyezés esetén a tárgyalásról való elmaradás vád visszavonásnak tekintendő: annál inkább kell ilyennek tekinteni azt, ha a sértett fél a vele szabályszerüen közölt megszüntetési határozatban megnyugodott; minthogy e szerint a megszüntető határozat a sértett fél belenyugvása folytán jogerőre emelkedett, a kir. ügyész mint közvádló nem bir önálló jogosultsággal arra, hogy a megszüntető határozat ellen vádlott terhére felebbezhessen. Ezeknél fogva a másodfoku biróság végzését, mely jogorvoslat használatára nem jogositott fél felebbezésére hozatott, megsemmisiteni kellett. És minthogy az elsőfoku biróság végzése ellen jogositott felebbezés nem használtatott: azt érintetlenül kellett hagyni. (1897 január 9. 7459. sz. a.)

— **Magasabb tőzsdei árfolyam számitása nem csalás.** Sch. R. feljelentette Sch. S. ügynököt, mert ez a tőzsdén kötések alkalmából 2—7 krral nagyobb árakat számitott az ő terhére, mint a mennyi a kötés idején volt tőzsdei árfolyam szerint felszámitható lett volna. Mind a három biróság a csalás miatt folyamatba tett bünvádi eljárást megszüntette, mert a jegyzettnél magasabb ár felszámitása magában véve a csalás törvényes ismérveit nem valósitja meg, csalásnak tehát nem tekinthető. (Kir. Curia 2656/95. sz.)

— **A kecskeméti jogakadémián** e félévben következő speciál-kollegiumok tartatnak: Bölcsészet-történet. Dr. Pázmány Zoltán. — Közegészségtan. Dr. Horváth Mihály. — Jogbölcsészeti seminárium. Dr. Tegze Gyula. — Kereskedelmi politika. Dr. Szigethy Lehel. — Csődeljárás. Dr. Bagi Béla. — Örökösödési eljárás. Dr. Bagi Béla. — Bünvádi eljárás. Dr. Magyar István. — Illetékügyi szabályok. Dr. Szigethy Lehel. — Házasságjog. Dr. Kovács Pál. — Morál-statisztika. Dr. Kovács Pál. — Közigazgatási biráskodás. Dr. Kovács Pál.

— **A községi bíróság által a helybeni végrehajtásoknak dijtalanul teljesitése.** (Belügyminiszteri körrendelet.) Azt tapasztaltam, hogy több község községi bírósága a helyben teljesitett végrehajtás után, hivatkozással törvényhatóságilag jóváhagyott szabályrendeletére, eljárási dijat szed, illetve a más községi bíróság megkeresésére teljesitett ily végrehajtás esetén az eljárási dij megtéritését követeli. Minthogy az 1877. évi XXII. tcz. 85. §-a és az ezen törvény végrehajtása tárgyában a bel- és igazságügyi miniszteriumnak 1878. évi február hó 4-én 443. I. M. E. szám alatt a községi bíróságok számára kibocsátott ügyviteli szabályok (l. Rendeletek Tára 1878. évfolyam 22. szám 52. oldal) 19. §-a értelmében a helyben teljesitett végrehajtásért dij nem jár és az idézett rendelet ezen intézkedése meg nem változtatható: felhivom a közigazgatási bizottságot, hogy a szóban levő dijak illetéktelen szedését tiltsa el, továbbá a községi szabályrendeleteket ezen szempontból vizsgálat alá vegye, és azoknak az idézett törvény és rendelettel ellenkező esetleges határozmánya hatályon kivül helyezése iránt a vármegye közönségét az 1886. évi XXII. tcz. 28. §-ára hivatkozólag keresse meg.

A Magyar Jogászegylet kiadóhivatalához több reklamatio érkezett a 119—123. füzetek iránt. Ezen füzetek sajtó alatt vannak és közelebb megjelennek. Ekkor a sorozatban a hézag meg fog szünni.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 13-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a kereskedelmi ügynökök jogi állásáról szóló vita folytatása. Első szónok dr. Schwarz Gusztáv. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1897 március 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — Közigazgatási birás-kodás és legfőbb kegyuri jog. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi posta- és távirdai segédtitkártól. — *Törvénykezési Szemle:* Egy vitás jogkérdés. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Házassági perekben az anyakönyvvezető értesitése. Dr. KESSERÜ LAJOS zombori kir. törvényszéki albirótól. — Értékpapirok megsemmisitése. Dr. LESZLÉNYI IMRE budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból.

A mióta a büntető jogtudományt mind szorosabb kapcsolatba hozták a büntett és a büntetés társadalmi vonatkozásaival, másrészt a büntettesnek élet- és lélektani szempontokból való megfigyelése és elbirálása által az individualisátio mozzanatát ugy a büntetőjogi beszámitás tanában, mint a büntetési rendszer szervezése alkalmából érvényre emelték, a bünügyi statistika ezen tudomány nélkülözhetetlen elemévé lett. A statistika által nyujtott kép a kriminális világban uralkodó rendszerességnek tanuságát szolgáltatván, nemcsak lehetővé teszi a repressiv rendszabályok hatályosságának ellenőrzését, hanem — és ez a fontosabb tényező — egyuttal kényszeritőleg felkelti a figyelmet a præventiv intézkedések nélkülözhetetlenségére. A mint az egyéni szervezet megbetegedése esetében a gyógyitás első tényezője a diagnosis, azonképen a társadalom elfajulásaival szemben az inditó okok és a mozgató erők felismerése az első lépés a hatályos repressio szolgálatában. És ha az orvosi tudománynak általános axiomája, hogy a közegészségügy sulya a prophylaktikus gondoskodás intensivitásában rejlik, ugy a büntetőjogásznak az a feladata, hogy felszabadulva a büntető szakaszok sablonszerü alkalmazásától, első sorban azokat az utakat és módokat nyomozza, a melyek a büntető törvénynyel való összeütközés alkalmát lehetőleg szük térre szoritják. Magának a tételes büntető törvénynek is csak másodsorban képezi rendeltetését, hogy quia peccatum est, punitur. Első és tökéletesebb czélja, hogy az embereket a törvény és a jog tiszteletére kényszeritse, azok sérelmétől eleve tartóztassa őket.

Hogy a büntevő világ folyását a társadalmi élet nyilvánulásaival való kölcsönös visszahatásában zavartalanabbul megfigyelhessék, Quételet óta a bünügyi statistikát különválasztották az általános igazságügyi statistikától, azt különös szempontok szerint kezelik, melyek betekintést engednek a deliktuosus cselekmény előzményeibe és az alkalmazásba vett büntetések hatályosságába egyaránt. Ha igaz, hogy a büntető törvény és annak alkalmazása nem önczél, hogy annak a társadalomnak legegészségesebbek a viszonyai, hol a büntető törvényt legkevésbé kell alkalmazásba venni, akkor nincs mit csodálni azon, hogy a müvelődésükre féltékeny államok versenyre keltek a bünügyi statistikának lehető nagy tökélyre emelésében. Teszik ezt azért, mert megbizható és becsületes statistika nélkül a büntető igazságszolgáltatás feladata tényeknek konstatálásában kimerül, minden kriminális politikának gyakorlását eleve kizárja. Az az állam, mely beéri vele, hogy a tolvajt börtönbe csukja, a gyilkost felakasztja, hasonlit az orvoshoz, ki minden betegét ágyba fektetve sorsuknak engedi át őket és környezetüket.

A gyermekkori büntettesek és a javithatatlan visszaesők kriminalitása a két szélsőség, melyek között a büntevő világ mozog és nyilvánul. Mind a kettőnek hü képét csak lelkiismeretes és pontos statistika nyujthatja. Az egyik a præventio, a másik a kérlelhetetlen repressio eszközeire reávezet. Ha Anglia, Éjszak-Amerika és Franczia ország bünügyi statistikájuk révén nem szereznek szomoru meggyőződést a fiatalkoru büntettesek nagy számarányának következetes és rohamos emelkedéséről és nem vonják le eme tapasztalatból az önként jelentkező következtetéseket, akkor egyebek között a kényszernevelés és a gyermekvédelem ügye ma is, ott abban az embryoelőtti állapotban lappangana, a melyben hazánkban várja egykoron felfedeztetését. Itt minálunk a fatalismus és a schismet örök paradicsomában megszoktuk már, hogy «whatever is, is right». Nem azért készitette ma élő leguniversálisabb jogászunk a magyar büntető törvényt, hogy lehető bőséges alkalmazását csökkentsük; mire valók fegyházaink, ha nem gondoskodunk kitartó succrescentiáról? Præventio, kényszernevelés, társadalmi reform stb. külföldi import, tehát nem nekünk való. Az a bünügyi statistika pedig kényelmetlen és haszontalan. A mit reánk olvas, arra ugy sem hederitünk; a kit becsuknak, ugy is tudja, a kit pedig felakasztatunk, az statistikát nem olvas. Tény az, hogy sok évvel ezelőtt a számok konglomerátumában nyilvánuló bünügyi statistika fogyatékosságát felismerve, annak megreformálását határozták el. Ennek a dicséretre méltó elhatározásnak azonban eddig más eredménye nem volt, mint hogy az eddigi bünügyi statistikát — vagy legalább is közzétételét — megszüntették. Azóta az országnak bünügyi állapotát mélységes titok fedi és a magyar jogász, a ki minden nehézség nélkül megszerezheti a külföldi statistikai kimutatásokat, az őt legközelebb érdeklő hazai viszonyokat csak az országos statistikai hivatal évkönyveiből ismerheti meg.

Mielőtt a következőkben Franczia ország és a német birodalom 1893. évi bünügyi statistikáját és a mennyiben a magyar statistikai évkönyvek kielégitő adatokat szolgáltatnak, hazai bünügyi viszonyainkat ugyanabban az időben nagy vonásokban bemutatnám, meg kell jegyeznem, hogy mind a két külföldi államra vonatkozólag forrásként kizárólag a bünügyi igazságszolgáltatásról megjelent hivatalos kimutatásokat használtam. Franczia országban az igazságügyminiszter terjeszt évenként hivatalos jelentést a köztársaság elnökéhez a polgári, a kereskedelmi és a bünügyi igazságszolgáltatásnak állapotáról, Németországban ugyanazt a feladatot a Reichs-Justitzamt és a birodalmi statistikai hivatal végzik. Mind a két kimutatás rendszeres müvet képvisel és a nálunk megszokott sablonszerü statistikáktól igen előnyösen elüt. A franczia knál az igazságügyminiszter a köztársaság elnökéhez intézett terjedelmes résumé-jában a statistika által nyujtott eredményeket a nevezetesebb szempontok alá összefoglalja és azokból a következtetéseket levonja. A német statistika szinte tulterjengős magyarázatokkal kiséri és előzi meg a táblás kimutatásokat, belehatol a tapasztalt változások okainak keresésébe és szivós következetességgel

iparkodik megfelelni abbeli hivatásának, hogy kimutassa, miszerint a kriminalitás Németországban óriási arányokban növekedik. Ez a kevéssé leplezett tendentia okozta, hogy a hivatalos magyarázat gondosan kerüli minden mozzanatnak tudomásul vételét, a mely a német bünügyi viszonyoknak határozott javulását mutatja. Épen ez a körülmény sokban ront a nagy apparatussal felszerelt magyarázatok értékén, azt gyakran kétessé teszi, a midőn a tabelláris kimutatások, a puszta számok sehogyan sem erősitik meg a hozzájuk füzött értelmezéseket. Ettől eltekintve a német statistika összehasonlithatatlanul felette áll a franciának, a melynek magyarázatai inkább csak a kérdések felszinén mozognak, itt-ott megragadnak egy-egy meglepőbb körülményt, de óvatosan kerülik a lényegbe való hatolást. Az igazságügyminiszteri jelentésnek ténorja, a mely lépten-nyomon előtérbe lép és a végén a köztársaság elnökéhez intézett panaszban is konkludál: hogy t. i. a franczia bíróságok tulságosan enyhén itélnek, a szigor különösen a visszaesőkkel szemben nem elég nagy és hogy az ujabbi törvények is mind csak arra ügyelnek, hogy az elitéltetés következményei lehetőleg enyhittessenek és elvesztik szem elől azt a szempontot, mely szerint a bünteteket bizonyos legális szigorral el kell nyomni. Azért a franczia statistika a kriminalitás megismerésére nem tekinti mérvadónak az elitéltetések és az elitéltek számát, de a fősulyt a feljelentések és a vádlottak számarányainak feltüntetésére helyezi. Annyi azonban tagadhatatlan, hogy a franczia jelentés őszinteség dolgában mintaképül szolgálhatna a német hivatalos magyarázatoknak.

I.

Ha a kriminalitás állapotának jellemzésére mérvadónak a büntett vagy vétség miatt bünvádi eljárás alá vont ügyek illetőleg személyek számát fogadjuk el, akkor az 1893. évben a német birodalomban a kriminalitás lényegesen emelkedett, Franciaországban az esküdtszéki ügyekben csekély emelkedés, a szakbíróságiakban már lényegesebb apadás tapasztalható. Az emelkedés Németországban az 1892. évi állapothoz képest ügyek tekintetében 0·9%, személyekben 2·7%, 1882-hez viszonyitva 42, illetve 32·4%, ámbár a népesség az utolsó 10 évben csak 12·3%-al gyarapodott. Elbirálás alá került 1882-ben 456,638 ügy és 403,595 személy, 1893-ban 648.635 ügy és 538,503 személy. Franciaországban az esküdtszék elé vitt ügyek száma 1893-ban 3035, mig 1892-ben 2949 volt, a vádlottak száma 1893-ban 4269, az előző évben 4069, de ugyanez a csoport már 1891-ben is 4207 számot sorolt. A korrektionális ügyek száma 1892-ben 205,774, 1893-ban 203,624, a terhelt egyének 248,537-ről 247,888-ra apadtak. A számarányok növekedése mindkét államban a *személy elleni* büncselekvények terhére esik, mig a *vagyon ellen* irányult támadások következetesen fogynak.

Az ember élete ellen irányuló büntettek száma Franciaországban 429 (1892-ban 400), halált okozott testi sértéseké 142 (1892-ben 121), a gyermek elleni szemérmet sértő esetek 1892-ben 601, 1893-ban 651. Ellenben a minősitett lopások száma az utolsó 5 évben 958-ról 865-re apadt. Ugyanaz az emelkedési, illetve apadási tendentia észlelhető a korrektionális ügyekben is, a hol 1892-ben 40,355 lopási ügy és 53,175 terhelt személy szerepel, mig 1893-ban csak 37,125 ügy és 49,214 személy került elbirálás alá. Még feltünőbb az apadás a csalásoknál: 1890-ben 4571, 1893-ban 3905 terhelt. Ellenben rohamosan emelkednek a testi sértések, a becsületsértések, a szemérem elleni vétségek és főképen a házasságtörések esetei. A testi sértések számai 1880-ban 23,378, 1892-ben 32,698, 1893-ban 35,635, a becsületsértéseké 1891-ben 2585, 1892-ben 3037, 1893-ban 3306, szemérem elleni vétségek 3240-ről 1892-ben 3522-re szöktek fel. Végül a házasságtörések, a melyek a divorce visszaállitásáig csak lassanként szaporodtak és 1883-ban 711 számban jelentkeztek, már 1884-ben 1274, 1885-ben 1601, 1893-ban 1813 számmal szerepelnek.

A német birodalom statistikája szerint a 28 főtörvényszéki kerület közül 15-ben emelkedett a kriminalitás ugy az ügyek, mint a személyek tekintetében, mig mind két irányban való apadás csak 7 kerületben volt tapasztalható. Legnagyobb a szaporulat a közrend elleni bünügyekben 11·1%, a hamis eskü és hamis tanuzás eseteiben 9·4%, a hatóság elleni erőszaknál 9%, testi sértésekben 10%-al; lényeges a becsületsértések (8%) és erkölcs elleni ügyekben (7½%); legcsekélyebb az okmányhamisitás eseteinek növekedése 4·4%. Ezekkel szemben a vagyon ellen irányuló büncselekmények csoportjában általános az apadás, ámbár félreismerhetetlen jelenség, hogy a mely bünügyek eseteiben gyarapodás mutatkozik, az jóval rohamosabb és tetemesebb, mint az apadások arányai. Legerősebben megfogytak a lopás, sikkasztás, orgazdaság és bünpártolás esetei 9—10%-al, rablásnál és zsarolásnál 9%, élet elleni büntetteknél 8½% az apadás, mig a csalási ügyek 3·7%-al apadtak ugyan, de a csalással terhelt egyének száma 2·3%-al szaporodott.

Magyarországban — Horvátország kivételével — 1893-ban a feljelentett egyének száma a kir. törvényszékeknél 119,910, a kir. járásbíróságoknál 308,811. Mind a két csoport a helyzet lényeges rosszabbodását mutatja az előző évhez képest, a midőn a kir. törvényszékeknél 114,623, a kir. járásbíróságoknál 288,040 egyén lett feljelentve. Az 1886/90-iki átlaghoz képest a törvényszéki ügyeknél javulás — 3109 főnyi apadás — a kir. járásbíróságoknál tetemes hanyatlás — 21,008 főnyi szaporulat — mutatkozik. A feljelentettek száma azonban rendkivül leszáll, ha azon ügyeket levonásba vesszük, melyekben az eljárás tárgyalás mellőzésével meg lett szüntetve. Tárgyalásra került a kir. törvényszékeknél 41,240, a kir. járásbíróságoknál 267,501 egyén ügye. Itt már a kir. törvényszéki tehát a sulyosabb ügyekben ugy az előző évhez — 42,267 — mint az 1886/90-iki átlaghoz viszonyitva a helyzet javulását tapasztalhatjuk, a mely ezen utóbbi arányban igen jelentékeny, mert 7633 vádlott kevesbedésében nyilvánul. A kir. járásbíróságoknál a hanyatlás igy is következetes, 1892-hez képest 15,874-el, az 1886/90-iki átlaggal szemben 10,524-el szaporodott a vádlottak száma.

Bármily értékes anyagot nyujtson a bünügyeknek és az abban szereplő egyének számának csoportositása a társadalmi viszonyok helyes ismerete és megitélése szempontjából, bármennyire fontos lehet ez a brutto kimutatás a bíróságok müködésének ellenőrzésére is, az ország tiszta képét bünügyi szempontból a statistikának csak az a része szolgáltatja, mely a büntető határozattal jogerősen elitélteket és azoknak személyes viszonyait tárgyalja. Épen azért a következőkben ezekre fogok szoritkozni.

Dr. Doleschall Alfréd.

«Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog.»

Ezen lap f. évi 9. számában a fenti czim alatt közzétett czikkben Kováts Gyula egyetemi tanár ur Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszternek Békés-Csaba város kegyuri jogának gyakorlása körül fölmerült kérdés eldöntésénél követett eljárását, hogy t. i. Ő Felségével ugy döntetett, hogy a plébános választásánál csak a katholikus városi képviselők szavazhassanak, kifogásolja; még pedig azért, mert

1. az 1895. évi XLIII. tcz. 3. §-a szerint a polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független;

2. a községek és városok közjogi korporátiók (testületek), melyeknek keretén belül politikai jellegü jogok gyakorolhatók;

3. a hazai jogfejlődés szerint a patronatus jogát a képviselet, tagjai vallási állapotára való tekintet nélkül gyakorolja, végre

4. következetlenség a kegyuri terhek viselése a kegyuri jogok gyakorlata nélkül.

Nézetem szerint a kultuszminiszter előterjesztése alapján hozott királyi határozat ugy a közönséges egyházjog, mint hazai jogunk szempontjából hozott egyedüli helyes megoldás. A legfelsőbb határozatnak alapul szolgált okok nincsenek ugyan közölve, legalább azokat a lapokban nem olvastam, mindazonáltal kétségtelen, hogy a legfelsőbb határozatnak a mondott irányban való meghozatalára a következő okok szolgáltak, melyekben egyuttal a fentebb felhozott érvek czáfolata is rejlik.

1. Az 1895: XLIII. tcz. emlitett intézkedéséből nem következik, hogy nem-katholikusok is gyakorolhatnak kegyuri jogokat, még pedig azért nem, *mert a kegyuri jog sem polgári, sem politikai jog*, a mint tényleg a kegyuri jog egyetlen közjogi tankönyvben sincs ezen jogok között fölsorolva. A kegyuri jog ugyanis (Decr. Greg. IX. liber III. tit. 38. cap. 16.) *jus . . . spirituali adrexum*, mely alanyát a lényegileg lelki szolgálattal járó egyházi javadalom betöltésénél való közreműködésre följogositja. Ezen közremüködés hazánkban a nyilvánjogi jellegü kegyuraságoknál kinevezés, a magánjogi jellegüeknél bemutatás alakjában nyilvánul.

Ezen kegyuri jog megadása az egyháztól függvén, utóbbi annak megadását bizonyos töltételektől teszi függővé, első sorban attól, hogy a jogositott azt az egyház szellemében az egyház érdekei szempontjából fogja gyakorolni, a mit teljes mértékben csak saját követőitől várhat és azért teljesen észszerü, ha annak gyakorlásából más felekezetüeket rendszerint kizár; ez ép oly észszerü, mint a hogy az állam is a közjogi jogok gyakorlásától saját területén idegen államok polgárait eltiltja. Ha ezen elvtől eltérőleg némely államban nem-katholikus keresztények is gyakorolnak kegyuri jogokat, ez a katholikus egyház kifejezett hozzájárulásával történik; nevezetesen hazánkban a görögkeletiek és protestansok kegyuri joga a püspöki ordinariatusok hosszas gyakorlatán alapul; törvényes intézkedés ez iránt sehol sem létezik és azért ezen gyakorlatból törvényes következtetés le nem vonható.

Hogy mennyire független az egyházzal és a vallási intézményekkel összefüggő jogok gyakorlata a polgári és politikai jogok gyakorlatától, leginkább kitünik abból, hogy az izraeliták, ámbár három évtized óta az egész monarchiában teljes polgári és politikai jogegyenlőséget élveznek, mégsem léphettek keresztényekkel házasságra, mely képességet Magyarországban csak 1894. évi XXXI. tcz.-kel nyerték.

2. Hogy azonban a nem-katholikusok még mint politikai testületek tagjai sem képesitvék a kegyuri joggyakorlására, azon alapul, hogy a jogi személyt képező testületnél, az ezt alkotó fizikai személyek egyéni jogviszonyaitól nem lehet eltekinteni (quodalicui non licet suo nomine, nec alieno licebit) a testület sem lévén egyéb, mint az egyéni jogositványok halmaza, aggregatuma.*

Figyelembe veendő továbbá, hogy a legfőbb kegyuri jog gyakorlata nem az államot mint jogi személyt, nem a felekezetnélküli államot, hanem a magyar apostoli királyt, mint ilyent illeti meg, a magyar király pedig, ki nemcsak a főpapi és számos kisebb papi javadalmak kegyura, hanem azzal a joggal is bir, hogy a kegyuraságot másoknak is, nevezetesen városoknak és községeknek adományozza, ezen jogát kizárólag, mint *katholikus* uralkodó gyakorolja (1723: II. tcz. 7. §.); az osztrák konkordatum 19. és 25. czikke szerint is a kegyuri jog Ő Felségét és *katholikus* utódjait illeti. Itt mellesleg megjegyzendőnek tartom, hogy Franciaországban is az uralkodónak, illetve a köztársasági elnöknek, hogy a püspököket stb. kinevezhesse, az 1801. évi konkordatum 17. czikke értelmében katholikusnak kell lennie, ugy hogy midőn *Carnot* elnökké megválasztatott és néhány lap jelentette, hogy nem katholikus, sőt nincs is megkeresztelve, több tekintélyes lap ezen hirt épen a konkordátumra való utalással sietett megczáfolni.[1]

Ő Felségének ezen jogozata kizárólag egyházi eredetü, a mi nemcsak II. Szilveszter pápának a magyar királyok kegyuri jogára nézve alapul szolgáló bullájából, hanem Werbőczy hármaskönyve I. Részének 11. cziméből is következik, a hol ezen jog alapjául négy, kizárólag egyházi természetü jogczim soroltatik föl.[2] Ehhez járul még, hogy a magyar király által, a kegyuri joggal felruházott városok lakossága a kegyuri jog megadása idején tulnyomó részben — ha nem kizárólag — katholikus volt és a város katholikus jellege annak összes funktióiban nyilvánult.

3. Hogy a királyi határozat a hazai jogfejléssel nem ellenkezik, hanem épen egy helyes álláspont szigoru és következetes keresztülvitele gyanánt jelentkezik, kitünik abból a számos királyi leiratból, és kultuszminiszteri végzésből, melyekkel a nem-keresztény városi vagy községi képviselők a katholikus *pap* választásától eltiltattak. Ezeknek fölsorolása azt hiszem itt fölösleges, megtalálhatja azokat bárki *Timon* Ákosnak a kegyuri jogról, különösen a városi kegyuraságról irt müvében, ki még a szabadelvü eszmék keresztülvitelében a 70-es években vezérszerepet játszott. Poroszországra nézve is kimutatja, hogy ott az izraelita városi képviselők nem vehetnek részt a kegyuri jog gyakorlásában.

Ha mindezek daczára Kováts Gyula egyetemi tanár ur mégis azt állitja, hogy ezen — az ő nézetétől — eltérő határozat legfeljebb azt bizonyitja, hogy magát a jogi személyt az egyesekkel konfundálták — ugy azt hiszem nem ártott volna ezen «eltérő» esetekkel szemben oly határozatokra utalni, melyek az ellennézet mellett szólanak, ilyeneket azonban — sajnos — egyet sem találunk fölemlitve.

4. Az izraelita földtulajdonos abbeli kötelessége, hogy a kegyuri terheket viselni köteles, bár a kegyuri jogokat nem gyakorolhatja, hazai jogszabályban gyökerezik. Az országbirói értekezlet által szerkesztett ideiglenes törvénykezési szabályoknak az anyagi magánjogra vonatkozó 22. §-a ugyanis a valláskülönbségből folyó, az osztrák törvény uralma alatt kibővitett magánjogokat, jelenlegi állapotukban érvényökben fentartotta. Érvényben maradt tehát az 1860. évi február 18-án kelt patens, melylyel az izraeliták korlátlan ingatlanszerzési képességet nyertek. Ezen patens 2. §-a szerint az ingatlannal járó kegyuri jog mindaddig nyugszik, mig az ingatlant izraelita birja, az izraelita tulajdonos mindazonáltal a kegyuri terheket viselni köteles; a kegyuri jog izraelita bérlőre sem ruházható át.

Ezen törvényes állapoton az 1867: XVII. törvényczikk sem változtatott és nem is változtathatott, mert ezzel a törvényes intézkedéssel az állam ugyan megadta az izraelitáknak ama jogokat, melyek megadása az államtól függ, de nem ama jogokat is, melyekkel nem az állam, hanem egy ettől független közeg, az egyház rendelkezik. A kegyuri terhek viselése pedig, mig a dologi kegyuraságga egybekötött ingatlan tulajdonosa nem katholikus, dologi teher alakjában jelentkezik.

Dr. Radits István
posta-távirdai segédtitkár.

* *Dr. Emil Lingg*: Untersuchungen zur allgemeinen Staatslehre, Wien, 1890, 97. l.

[1] Ezen adatot *Dr. Bresztyenszky Sándor* zágrábi nyug. egyetemi tanárnak «Az izraeliták és a kegyuri jog gyakorlása» cz. 1890-ben megjelent horvát nyelvü értekezéséből vettem, melyet dolgozatom megirásánál segédkönyvül használtam.

[2] *Dárday:* Közig. törvénytár, II. kötet 30. s. köv. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy vitás jogkérdés.

A telekkönyvi állás a következő:

I. *A.* bekebelezett tulajdonos átruházta tulajdonjogát *B.*-re; minek alapján

II. az *B.* részére előjegyeztetett.

III. Később átruházta *A.* tulajdonos tulajdonjogát ugyanazon ingatlanra nézve *C*-re; minek alapján az *C.* részére azon korlátozással kebeleztetett be, hogy ezen bejegyzésnek joghatálya a II. alatti előjegyzésnek nem igazolásától függ.

Tekintettel ezen nyilvánkönyvi állásra, azon kérdés merül fel, hogy az I. és III. kitüntetett, telekkönyvileg érdekelt feleknek melyike van jogositva a II. alatti tulajdonjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését kérelmezni.

Erre nézve a vélemények szétágaznak; vannak ugyanis, kik azt tartják, hogy csak *A.* mint feltétlenül bekebelezett tulajdonos, bir ezen jogosultsággal, mások pedig azt vélik, hogy csak *C.* van jogositva ezen kérelem előterjesztésére.

Nézetem szerint azoknak a véleménye helyes, kik *A.* tulajdonost tartják jogositottnak, hogy a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzésének kitörlését az igazolás elmulasztása miatt kérhesse, mivel a tulajdonjogból folyó jogositványokat csak a nyilvánkönyvileg feltétlenül bekebelezett tulajdonos gyakorolhatja, tehát csak ő lehet jogositva a tulajdonjogát korlátozó bejegyzés, pl. hitbizományi helyettesités, elidegenitési vagy terhelési tilalom stb. kitörlését kérelmezni.

A *B.* részére történt tulajdonjog előjegyzése folytán pedig szintén korlátozva van tulajdonjogának gyakorlatában, mivel azt jogérvényesen mindaddig nem ruházhatja másra, mig a tulajdonjog előjegyzése kitörölve nincs.

C. tulajdonosként van ugyan bekebelezve, de ezen bejegyzésnek mindaddig, mig az előzőleg elrendelt tulajdonjog előjegyzése kitörölve nincsen, magának a bejegyzésnek tartalma értelmében csak azon joghatálya van, hogy *C.* részére a tulajdonjog szerzésének lehetősége feltételesen biztositva van, mivel ezen bejegyzés tartalmából félremagyarázhatatlanul kitetszik, hogy a tulajdonjog szerzése feltételhez, azaz a megelőzőleg elrendelt tulajdonjogelőjegyzés nem igazolásához van kötve; az általános jogszabályok értelmében pedig a jog, melynek szerzése feltételhez van kötve, csak a feltétel beálltával szereztetik.

Mindaddig tehát, mig az előzőleg történt tulajdonjog előjegyzése kitörölve nincs, *C.* nem nyilvánkönyvi tulajdonosnak, hanem csak jogigénylőnek tekinthető, azért nem gyakorolhatja a tulajdonjogból folyó jogositványokat sem.

Szintugy nem tekinthető nyilvánkönyvi tulajdonosnak *B.* sem; mert a nyilvánkönyvi tulajdonjog szerzése reá nézve azon feltételhez van kötve, hogy az előjegyzés igazoltatik; ő tehát szintén csak jogigénylő, kinek részére a nyilvánkönyvi tulajdonjog szerzésének lehetősége feltételesen biztositva van.

Juridikai képtelenség is, hogy a nyilvánkönyvi tulajdonjog ugyanazon ingatlanra több tulajdonost külön-külön illessen.

A feltétel beálltáig, azaz az előjegyzett tulajdonjog igazolásáig annál fogva *A.* az egyedüli nyilvánkönyvi tulajdonos marad.

Ezen állitást nem alterálja azon körülmény, hogy a telekkönyvi rendtartás 75. §-a szerint mind a bekebelezett, mind az előjegyzett tulajdonos ellen is további bejegyzések megengedhetők, mert azoknak joghatálya attól függ, vajon a tulajdonjog előjegyzése igazoltatik-e vagy sem.

Ezen intézkedés, mely különben csak az ingatlanok forgalmának előmozditására és a hitelezők jogainak könnyebb biztositására szolgál, jogi szempontból azzal indokolható, hogy a bekebelezett tulajdonos tulajdonjogát az előjegyzés igazolásáig megtartja és hogy viszont az előjegyzett tulajdonos akkor, midőn az előjegyzés igazoltatik, ugy tekintendő, hogy a tulajdonjogot az előjegyzés elrendelése alapjául szolgáló kérvénynek a telekkönyvi hatóság iktató hivatalába történt beérkezésekor megszerezte, mert a telekkönyvi rendtartás 94. § a szerint az igazolás az előjegyzési kérvény benyujtása időpontjára hat vissza.

Az ellennézetüek véleményük támogatására felhozzák:

1. hogy *C.* bekebelezett tulajdonos az *A.* bekebelezett tulajdonos jogutódjának tekintendő, akár szerezte a tulajdonjogot örökösödési czimen mint örökös, illetve hagyományos, akár élők közti jogügylet alapján;

2. hogy az osztrák polgári törvénykönyv 355. §-a szerint a nyilvánkönyvi tulajdonjog annak bekebelezése által van megszerezve;

3. hogy a tulajdonjognak jogügylettel történt feltétlen átruházása már magában foglalja a kérdéses ingatlanra vonatkozó minden jogositvány átengedését;

4. hogy a feltett esetben *A.* tulajdonos tulajdonjogával semmiképen nem rendelkezhetik, mihelyt a tulajdonjog *C.* részére bekebeleztetett;

5. hogy a telekkönyvi rendtartás 95. §-a értelmében a 87—91. §-ai eseteiben kieszközölt előjegyzés igazolása annak, ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett vagy jogutódjának a bekebelezésre alkalmas nyilatkozata vagy az ellene per utján hozott jogerejü határozat alapján történik; végre

6. hogy a végrehajtási törvény 137. §-a értelmében a bekebelezett tulajdonos ellen végrehajtási zálogjogot vagy végrehajtási jogot szerzett hitelező feljogositást nyer, hogy a bekebelezett tulajdonos helyébe lépve, annak jogán a megelőző rangsorozatban előjegyzett tulajdonjog törlése iránt a szükséges lépéseket tehesse, a miből következtethető, hogy a törvény maga ismeri el, hogy a korábbi bekebelezett tulajdonosnak részleges jogutódját megilleti a jog, hogy az előjegyzés törlését kérhesse.

Az 1—4. alatt felhozott érveknek helytelensége kitünik a fenebb mondottakból, különösen pedig abból, hogy *A.* tulajdonjogát az előjegyzés igazolásáig megtartja és hogy *C.* feltétlenül bekebelezett tulajdonosnak nem tekinthető, tehát az 1—4. számu érvek egyikükre sem alkalmazhatók.

Az 5. szám alatt felhozott érv helyes ugyan, csakhogy a feltett esetben alkalmazást nem nyerhet azon okból, mivel *C.* nem feltétlenül bekebelezett tulajdonos, és mint ilyen a nyilvánkönyvi tulajdonjogot még nem szerezte, tehát *A.* tulajdonos jogutódjának még nem tekinthető.

Ezen intézkedés csak azon esetre alkalmazható, midőn valaki a *C.* lapon előjegyzés által terhelt birtokot szerez és a tulajdonjog javára minden korlátozás nélkül bekebeleztetett és igy az átruházó tulajdonos nyilvánkönyvi jogutódjának tekinthető.

Ez esetben alkalmazandó a telekkönyvi rendtartás 9. §-a, midőn zálog- vagy szolgalmi jogról van szó.*

A végrehajtási törvény 137. §-ában foglalt rendelkezés a kérdésben forgó esetben egyáltalában nem alkalmazható és az ellennézetük által az abból levont következtetések tehát maguktól elesnek, miután e törvényszakasz csak azon eseteket szabályozza, a midőn a feltett példában az I. vagy II. alatt kitüntetett tulajdonos a végrehajtást szenvedő; mert világosan mondja: 1. ha az ingatlan tulajdonjoga a végrehajtást szenvedő javára csupán előjegyezve van, vagy 2. ha

* Azon fél nyilakozata, a ki ellen a zálogjog előjegyzése elrendeltetett, az igazolásra akkor is elegendő, ha a terhelt ingatlan akár az előjegyzéssel egyidejüleg, akár az előjegyzés után harmadik személyre iratott át. (1887. évi 7076. sz. cur. hat.)

a végrehajtást szenvedő javára bekebelezett tulajdonjogra másnak a tulajdonjoga előjegyezve van; miből kitetszik, hogy azon esetet nem emliti, midőn a végrehajtást szenvedő javára bekebelezett tulajdonjogra másnak tulajdonjoga feltételesen be van bekebelezve.

Ha tehát *A.* bekebelezett tulajdonos a végrehajtást szenvedő és a végrehajtási zálogjog csak a *B.* részére történt tulajdonjog előjegyzése után kebeleztetett be vagy jegyeztetett fel, a végrehajtató a végrehajtást rendelő végzés alapján az előjegyzett tulajdonjognak kitörlését kérheti; ha azonban *B.* előjegyzett tulajdonos a végrehajtást szenvedő, akkor kérheti a végrehajtató a végrehajtást elrendelő végzés alapján a *B.* részére előjegyzett tulajdonjog igazolását, feltéve, hogy a szükséges okiratok birtokában van.

Miután a végrehajtási törvény 137. §-ában nincsen kimondva, hogy a végrehajtató az abban előirt lépéseket a végrehajtást szenvedő jogán gyakorolhatja, feltételezhető, hogy épen ugy saját nevében fellépni jogositva van, a mint a végrehajtási törvény 124. §-a értelmében a végrehajtató vagy a kirendelt ügygondnok a lefoglalt követelés behajtása iránt saját felperessége alatt jogositva van a pert megindítani. A mondottakból következik, hogy *C.* feltételesen bekebelezett tulajdonos sem a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzésének törlését az igazolás elmulasztása miatt nem kérheti, sem annak igazolására alkalmas nyilatkozatot nem állithat ki.

Kérdés tárgyát azonban nem képezi az, hogy *A.* tulajdonos felhatalmazhatja *C.* feltételesen bekebelezett tulajdonost, hogy ez utóbbi az első nevében az előjegyzés törlését kérhesse; ha pedig *A.* tulajdonos vonakodnék ily meghatalmazást kiállitani vagy az előjegyzés törlését kérelmezni, *C.* feltételesen bekebelezett tulajdonos *A.* tulajdonost a közte és az utóbbi közt a szerződés értelmében fenforgó kötelmi viszonynál fogva perrel ebbeli kötelezettségének teljesitésére szorithatja a végből, hogy az ő tulajdonjogának feltétlen bekebelezését gátló megelőző tulajdonjogi előjegyzés kitöröltessék.

Pernyertesség esetében felperes végrehajtás utján azon joggal felruházható, hogy a megelőzőleg elrendelt tulajdonjog előjegyzésének kitörlését kérhesse.* *Huf József.*

Házassági perekben az anyakönyvvezető értesitése.

A házasság érvénytelenségét, felbontását kimondó jogerős itéletet, — mint tudjuk, — a megfelelő anyakönyvi följegyzés teljesitése végett, az anyakönyvvezetővel a bíróságnak hivatalból közölnie kell.

Hogy melyik anyakönyvvezetővel közlendő ezen jogerős itélet, az iránt kétség nem forog fen, ha a házasság 1895. évi október hó 1. után köttetett. Ily esetben azon állami anyakönyvvezetővel kell az itéletet közölni, a ki előtt a házasság megköttetett, s a ki azt a házassági anyakönyvbe bevezette.

A kir. bíróságok által 1895. évi október 1. előtt hozott s jogerőre emelkedett itéletek közlése iránt sem forgott fen semmi kétség, mert a házasság érvénytelenné nyilvántartásáról, vagy felbontásáról azon lelkészi hivatal volt értesitendő, a hol a házasság megköttetett.

Nem ilyen világos és kétségtelen a dolog akkor, ha 1895. évi október 1. előtt, tehát tisztán egyházi szertartás szerint kötött s egyházi anyakönyvbe bevezetett házasság 1895. évi október 1. után, vagyis az 1894. évi XXXI. tcz. szabályai szerint nyilvánittatik érvénytelennek, vagy bontatik fel. Itt az a kérdés áll elő, hogy a jogerős itélet a felekezeti, vagy az állami anyakönyvvezetővel közlendő-e? E tekintetben a gyakorlat még nem állapodott meg, mert mig némelyek a felekezeti anyakönyvvezetőt, addig mások az állami anyakönyvvezetőt tartják értesitendőnek. A m. kir. Curia ez utóbbi álláspontra helyezkedett.

A veszprémi kir. törvényszék ugyanis a B. J. és Sz. L. közt 1876 márczius 7-én Lovász-Patonán, az ág. evang. hitvallás szerint megkötött házasságot itéletileg felbontván, kimondta, hogy: «a jogerős itélet az illetékes anyakönyvvezetővel közöltetni rendeltetik».

A győri kir. itélőtábla erre vonatkozólag akként intézkedett, hogy «a jogerős itélet a házassági anyakönyvben leendő feljegyzés végett a lovászpatonai ág. evang. lelkészszel közlendő». S intézkedését ezzel indokolja: «Minthogy a házasság felbontását az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-a s az 1895. évi 27,243. sz. a. kelt I. M. utasitás 78. §-a szerint az anyakönyvnek azon a lapján kell feljegyezni, a melyen a házasságkötés be van jegyezve, ez a feljegyzés tehát csak a lovászpatonai ág. evang. egyház házasultak anyakönyvében (II. kötet 106. lap) foganatositható: az elsőbiróság itélete a felbontó itéletnek közlése tekintetében akként volt kiegészitendő, hogy a házasság jogérvényes felbontásáról nem az állami, hanem a nevezett felekezeti anyakönyvvezető lesz értesitendő.»

A m. kir. Curia az itélet közlése tekintetében az elsőfoku bíróságnak adott igazat, azt mondván: «Tekintve, hogy a lelkészi hivataloknak az anyakönyvvezetésre vonatkozó müködése az 1895. évi október 1-től kezdve megszünt, — megszünt hivatallal való hivatalos érintkezésnek pedig helye nincs; a másodbiróság itéletének azt a rendelkezését, mely szerint az itélet a lovászpatonai ág. evang. lelkészi hivatallal rendeltetett közöltetni, mellőzni kellett s az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-a alapján, az elsőbiróság itéletében foglalt rendelkezéshez képest az itélet az illetékes állami anyakönyvvezetővel rendeltetik közöltetni.» (1896 szeptember 16. 3611. sz. Megjelent a *Jogt. Közl.* 1896. évi 47. számában.*)

Szerintem a győri kir. itélő tábla e részbeni intézkedése inkább megfelel a törvény intentiójának, mint a kir. Curiáé. Az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-a ugyanis ezt mondja: «Ha a házasság jogerős birói határozattal érvénytelennek nyilvánittatik, vagy felbontatik, ha a felek ágytól és asztaltól elválasztatnak, vagy ha az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek az életközösség visszaállitását a perben eljáró bíróságnál bejelentik: az első folyamodásu biróság erről az anyakönyvvezetőt a megfelelő anyakönyvi feljegyzés teljesitése végett, a jogerős birói határozat közlésével hivatalból értesiti.» Az 1895. évi 27,243. sz. I. M. rendelet 78. §-a pedig ekként szól: «Az anyakönyvvezető a magyarországi kir. bíróságok által közölt, érvénytelenné nyilvánító, felbontó, ágytól és asztaltól elválasztó jogerős itéletnek és az életközösség bejelentett visszaállitásának feljegyzését azon lap szélén, melyen a házasságkötés be van jegyezve, a birói határozat vétele után azonnal köteles foganatositani.»

Ezen rendelkezéseknek czélja tehát, kétséget kizárólag az, hogy a házasság érvénytelenitése, felbontása, a házasfelek ágytól és asztaltól elválasztása s az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek életközösségének visszaállitása ugyanazon anyakönyvben s ugyanott jegyeztessék fel, a hol a házasság megkötése, hogy tehát egy ugyanazon anyakönyvi kivonatból kitünjék nemcsak a házasság megkötése, hanem megszünése is, ha az a fenálló törvények szerint biróilag jogérvényesen kimondatott.

Hogy ez igy van; kitünik abból is, miszerint sem a törvény, sem az idézett rendelet nem intézkednek arról, hogy a házasságok megszünéséről — épen ugy, mint pél-

* A végrehajtási törvény 222. §-ának második bekezdésében foglalt intézkedéssel a pernyertes felperes nem élhet, mivel az alperesi teljesitésnek készpénzbeli egyenértéke a dolog természete szerint meg nem állapitható, tehát a végrehajtási törvény 137. §-ának rendelkezése per analogiam alkalmazandó.

* Azóta is állandó gyakorlat.

dául a halálozásokról — külön anyakönyvek vezettessenek, de még csak arról sincs intézkedés, hogy a házasságok felbontásáról az állami anyakönyvvezetők, a kerületükben lakó egyénekre vonatkozólag valami nyilvántartást vagy jegyzéket vezessenek. Pedig csak az esetben volna praktikus haszna annak, ha a lakhely szerint illetékes állami anyakönyvvezető értesittetnék a házasságok birói megszüntetéséről. Világos tehát, hogy a házasság érvénytelennek nyilvánításáról, felbontásáról, a házasfelek ágytól és asztaltól elválasztásáról, vagy az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek életközösségének visszaállításáról az anyakönyvvezető értesitése csak az esetben vezet az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-ában megjelölt eredményhez, ha azon anyakönyvi hivatal értesittetik, a melynél a házasság megkötése törvényesen és hitelesen anyakönyveztetett, — lett légyen az polgári, vagy egyházi anyakönyvi hivatal. Minden más anyakönyvvezető értesitése teljesen czéltalan, mert az nem is tud az értesitéssel mit csinálni, ha a házasság nem előtte köttetett, miután a házassági anyakönyv illető lapján a megfelelő feljegyzést nem eszközölheti; — legfeljebb irattárba helyezi s halomra gyüjti az ilyen értesitéseket, illetőleg itéleteket, ennek azonban semmi haszna nincs. Mert nem lehet kivánni az állami anyakönyvvezetőtől, hogy ő meg az értesitést az illető egyházi anyakönyvvezetőhöz továbbitsa. De miért is csinálnánk egy munkából kettőt? A mit közvetlenül elvégezhet a bíróság, miért végezné azt az állami anyakönyvvezető segitségével és közvetitésével?

Nem téveszthető szem elől az sem, hogy az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-a csupán anyakönyvvezetőt emlit, nem mondja, hogy a szóban forgó birói határozatról az állami anyakönyvvezető értesitendő. Nem tudom, miért ne lehetne és kellene a felekezeti anyakönyvvezetőt értesiteni, ha a házasság még ő előtte köttetett érvényesen, hogy a «megfelelő anyakönyvi feljegyzést teljesitse»? Hiszen a törvény 93. §-a kimondja, hogy: «A születési és halotti, illetőleg házassági állami anyakönyvek vezetésének megkezdése előtt vezetett felekezeti anyakönyvek, valamint az azokból adott kivonatok továbbra is közokiratok maradnak», vagyis olyanok, melyekkel valamely jogviszony létezését vagy megszünését hitelesen bizonyitani lehet.

Igaz, erre azt mondhatja valaki, hogy valamint az elhalálozást nem a születési anyakönyvi kivonattal bizonyitjuk, ugy a házasság megszüntetésének bizonyitására sem a házassági anyakönyvi kivonat, hanem a jogerős birói itélet szolgál. Ez kétségtelen; de az nem vitatható el, hogy a törvény czélja mégis az, miszerint a születési anyakönyvből is kitünjék, hogy az illető egyén életben van-e még vagy meghalt, s ezen czélnak megfelelően rendeli el 72. §-ában, hogy: «a haláleset azon anyakönyvben, melyben az elhunyt születése be van jegyezve, a lap szélén utólag feljegyzendő. Ha a születés más anyakönyvvezető által tartatik nyilván, mint a kinél a haláleset a 17. §. rendelkezéséhez képest bejelentetett, akkor ez utóbbi a születést nyilvántartó anyakönyvvezetőt feljegyzés végett hivatalból értesiti.»

A törvény itt is csak egyszerüen anyakönyvvezetőt emlit, de az 1895. évi 60,000. sz. belügyministeri rendelet minden kételyt eloszlat, midőn 78. §-ában kimondja, hogy: « . . . . Ugyanezt az eljárást kell követni akkor, ha az elhunyt az állami halotti anyakönyv vezetésének megkezdése előtt született és születését felekezeti anyakönyvvezető tartja nyilván.»

Ép igy czélja a törvénynek, hogy a házasság megkötéséről szóló anyakönyvből is kitünjék az, hogy a házasság fenáll-e még, vagy érvénytelennek nyilvánittatott, felbontatott, illetőleg a felek ágy és asztaltól elválasztattak, vagy az igy elválasztott házasfelek az életközösséget ismét helyre állitották, ezért mondja ki a 67. §., hogy az anyakönyvvezető hivatalból értesitendő s nem mondja — a mint nem mondja a 72. §-ánál sem, — hogy az állami anyakönyvvezető; ebből az következik, hogy adott esetben ép oly joggal és kötelezettséggel értesitendő a felekezeti, mint az állami anyakönyvvezető.

Sztehlo Kornél is az «Eljárás a házassági perekben» czimü, nagy szakértelemmel összeállitott müvében elsiklik e kérdés fölött. A 70-ik szakaszban ugyanis azt mondja: «A házassági per érdemében hozott itéletnek az általános kellékeken kivül tartalmaznia kell: . . . . . *f)* a keresetnek helyt adása esetében a jogerős itéletnek az anyakönyvvezető hivatallal való közlése iránti intézkedést (1894: XXXIII. tcz. 67. §.)» Tehát ő sem mondja meg egész határozottan, hogy az esetben, ha a házasság 1895 október 1. előtt köttetett, a jogerős itéletet az állami, vagy a felekezeti anyakönyvvezetővel kell-e közölni. Az *f)* ponthoz tartozó jegyzetben már némileg megérinti e kérdést, mondván: «A házassági szabályzat 37. §-a azt rendeli: «Ha a felbontott házasság római katholikus lelkész előtt lett kötve; az itéletnek a lelkészszel való közlése mellőzendő.» Ennek az a ratiója, hogy a katholikus papot nem kell vallásával ellenkező cselekmény teljesitésére kötelezni. Miután ezt az elvet a H. J. T. is tiszteletben tartja, a bontó itéletnek közlése a katholikus lelkészszel ezután is mellőzendő.»

Ebből látszik, hogy Sztehlo szerint is közlendő a jogerős itélet, ha a házasság még egyházilag köttetett, a nem katholikus lelkészszel minden esetben, sőt a katholikus lelkészszel is közlendő a házasság érvénytelenségét kimondó, valamint a házasfeleket ágytól és asztaltól elválasztó jogerős birói határozat; kivételt csak azon egy esetben tesz, midőn az itélet a házasság felbontását mondja ki, mert a házasság a kath. vallás hitelvei szerint nem bontható fel s a kath. papot nem kell (?) kötelezni vallásával ellenkező cselekmény teljesitésére.

Nézetem szerint azonban nincs kivétel e tekintetben s a házasság felbontása esetén is kell a katholikus lelkészt értesiteni, ha a házasság érvényesen előtte köttetett, mert a budapesti kir. itélő tábla által, a birói gyakorlat nyomán összeállitott házassági szabályzat 37. §-ával szemben most már a törvény áll, s ekként a házassági szabályzat ezen rendelkezése eo ipso érvénytelen. Mert igaz ugyan, hogy a H. J. T. tiszteletben tartja az egyes vallásfelekezetek hitelveit, s 149. §-a kimondja, hogy: «Ezen törvény a házasságkötésre vonatkozó vallási kötelességeket érintetlenül hagyja.» De ez alatt csak az értendő, hogy a házasfelek hitelveik szerint ezután is kötelezve lesznek arra, a mit vallásuk szabályai előirnak; természetesen ezen kötelezettségeik teljesitése, vagy elmulasztása semmi befolyással nincs a házasság érvényességére. Azonban a vallási hitelveknek a törvény által ilyetén tiszteletben tartásából még nem következik az, hogy akár az 1894. évi XXXI. tcz., akár az ugyanez évi XXXIII. tcz. imperativ rendelkezéseinek — ha azok nem felelnek meg teljesen a katholikus, vagy bármely más vallásfelekezet hitelveinek — érvény nem szerzendő. Már pedig az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-ának, mint fentebb kimutattam, imperativ rendelkezése az, hogy azon anyakönyvi hivatal értesittessék, a hol a házasságkötés anyakönyveztetett, igy tehát nem lehet kivételt tenni a katholikus lelkész-zel szemben sem.

A kir. Curia azt mondja, már emlitett itéletében: «Tekintve, hogy a lelkészi hivataloknak az anyakönyvvezetésre vonatkozó müködése az 1895. évi október 1-től kezdve megszünt, megszünt hivatallal való hivatalos érintkezésnek pedig helye nincs . . .» Ezen kijelentéshez némi kétség fér, mert az 1894. évi XXXIII. tcz. 94. §-a kimondja, hogy: «A jelen törvény életbelépte előtt vezetett felekezeti anyakönyvekből közhitelességü kivonatokat az eddigi módozatok mellett szolgáltatni, a felekezeti anyakönyvvezetők továbbra is jogosultak és kötelezettek.» Az 1895. évi október 1. előtti

anyakönyvekre vonatkozólag tehát a lelkészi hivatalok megszünt hivataloknak nem tekinthetők s velük, ezen anyakönyvekre vonatkozólag, van helye hivatalos érintkezésnek. S akárhányszor érintkezik is velük a bíróság hivatalosan, midőn pl. tőlük anyakönyvi kivonatokat, akár bünügyekben, akár polgári ügyekben hivatalból beszerez. Miért ne lehetne épen házassági perekben velük hivatalosan érintkezni?

De az sem tünik ki a kir. Curia itéletéből, hogy tulajdonképen melyik állami anyakönyvvezetővel közlendő a jogerős birói határozat. Csak illetékes állami anyakönyvvezetőt emlit, de vajon melyiket tartja illetékesnek? azt-e, a kinek kerületében a házasság, még annak idején egyházilag megköttetett, vagy azt, a kinek kerületében a házasfelek utolsó állandó együttlakása volt? Mert, — mint tudjuk — ez utóbbi különböző lehet az előbbitől, ha pl. a házasfelek lakhelyüket házasságuk tartama alatt változtatják. Azonban akár egyikkel, akár másikkal közöltetik a jogerős birói határozat, egyformán nincs elég téve a törvény 67. §-ának. Miért is szerény véleményem szerint: a házassági perekben, azon esetben, ha a házasság 1895. évi október hó 1. előtt köttetett, az 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §-ának rendelkezéséhez képest a bíróság által nem az állami, — hanem azon felekezeti anyakönyvi hivatal értesitendő, a hol a házasság megkötése az anyakönyvbe bevezettetett.

Dr. Kesserü Lajos
zombori kir. törvényszéki albiró.

Értékpapirok megsemmisitése.

A perrendtartás 41. §-a az okmány megsemmisitésre a felhivó fél személyes bíróságát, értve alatta törvényszéket, mondja illetékesnek, megállapitván azonban azon kivételt: «a mennyiben egyes társulatok alapszabályaiknál fogva külön bírósághoz nincsenek utasitva».

A törvénykezés általános elve, hogy az illetékesség magából a törvény szabályaiból megállapitható legyen (alperes lakása, szerződés megkötése, kikötött teljesités helye, stb.); de hogyan tudja az érdekelt budapesti fél egy elveszett mármarosi takarékpénztári könyvre vonatkozólag, hogy a megsemmisitésre nem a mármarosi törvényszék, hanem esetleg a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék, esetleg a debreczeni törvényszék illetékes? Honnan tudja maga a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék, hogy az ő hatáskörébe van alapszabályilag utasitva a mármarosi takarékpénztárra vonatkozó mindennemü okirat megsemmisitése, sőt még a mármarosi törvényszék, ha hozzá fordulok, sem tudja, hogy nem ő, hanem valamely más törvényszék van kijelölve a megsemmisitésre és bele megy a megsemmisités elrendelésébe.

Ettől tehát a bíróság csak ugy óvhatná meg magát, ha mindig bekövetelni az alapszabályokat, a mihez joga nincsen. De honnan szerezze ezt meg a folyamodó fél? Esetleg az intézetnek nincs heverő példánya, esetleg adni nem akar, tehát csak a törvényszéki czégiratokból lehet ezt körülményesen megszerezni, a mi minden esetre sok késedelemmel és kiadással jár, mert ha valahol, ugy elveszett takarékpénztári könyvre nézve a lehető legnagyobb sürgősség forog fen, nehogy a pénzt előzőleg felvegyék mások.

Tévedünk, ha a visszás helyzetért a törvényt tesszük felelőssé, mert ezért a joggyakorlat felelős.

T. i. midőn a perrendtartás elkészült, nehány osztrák, de felette befolyásos intézet létezett, mely a megsemmisitésre nézve alapszabályilag a bécsi törvényszék kizárólagos illetékességének volt alávetve (mint pl. az osztrák nemzeti bank); ezt a szerzett jogot akarta a perrendtartás megóvni.

Ausztriában kereskedelmi társulat megalakulása kormányhatóságtól lévén függővé téve, a kormányhatóságtól függ az alapszabályok jóváhagyása és olynemü privilegiumot, minő a kivételes birói illetőség, csak azon ritka esetben engedélyez, ha az intézet érdemileg országos intézmény és csak formailag magántársulat.

Ezek szerzett jogait kivánta a perrendtartás 42. §-a fentartani, kifejezvén eme nézetet ezen szóban «*egyes*».

Azonban a magyar kereskedelmi törvény már nem kötötte kormányhatósági jóváhagyáshoz a kereskedelmi társulattá való alakulást és igy a törvényszékek, élükön a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék, borura-derüre jóváhagyták és megerősitették az olynemü alapszabályokat, melyekben az amortisatio határozottan megjelölt bírósághoz volt kötve, szem előtt tévesztvén, hogy ez *privilegium*, melyet csakis a törvényhozás faktorai törvényben adhatnak meg.

Igy fejlődött ki azután azon visszás gyakorlat, hogy minden garasos intézetnek kivételes bírósága lett az amortisatióra nézve, a mi által nemcsak a gyors eljárás bénittatik meg, hanem a törvény előtti egyenlőség elve sértetik meg sulyosan.

Dr. Leszlényi Imre,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Az igazságügyi budget-vitában** ujolag felmerült az a sokat vitatott kérdés, hogy a kodifikátio, különösen pedig a magánjogi törvénykönyv kodifikátiója minő alapon történjék, nemzeti vagy nemzetközi alapon-e? Abban minden felszólaló egyetértett, hogy receptióról, külföldi törvények egyszerü átültetéséről szó sem lehet. Találóan fejezte ki az alapelvet a kodifikationális bizottság egyik tagja a Magyar Jogászegylet utóbbi ülésében, midőn kifejtette, hogy nem azt kell nézni, vajon nemzeti-e valamely jogintézmény vagy külföldi, hanem hogy helyes-e, megfelelő-e a mi viszonyainknak. Ha valamely létező jogintézmény az életben meggyökeresedett, nem lehet azt ugy egyszerüen kiküszöbölni és mással helyettesiteni, valamint hogy a változott viszonyoknak absolute meg nem felelő jogszabályokat sem lehet csupán azért örökkön-örökké meghagyni, mert örököltük.

— **Kriminálpolitika a képviselőházban.** A büntetőjogi reformkérdés a parlamenti viták mostoha gyermeke, mint azt az igazságügyi tárczának imént lefolyt tárgyalásakor is tapasztalhattuk. Két kérdés jut közelebb a megoldáshoz. Az elitélteknek szabadban való munkáltatásáról *Erdély* miniszter nyilatkozott és kilátásba helyezte, hogy a debreczeni gyüjtőfogház felépitése alkalmából megfelelő földterületen a rabok vinczellérség, és mükertészetben fognak oktatást nyerni. Ez is jobb a semminél, mert bizonyitja, hogy az illetékes forum nem idegenkedik az intézmény alapgondolatától, másrészt azonban arról is sajnos tanuságot tesz, hogy a büntetés végrehajtásában még mindig a közgazdasági szempont áll előtérben. A vinczellérség és mükertészet egy hajszálnyival sem alkalmasabb a büntetés komoly és reformatorius czéljainak elérésére, mint a fegyházakban használatban levő harisnyakötés. Mi, a kik a földmüvelési munka alkalmazását helyesnek tartjuk, ez alatt *nehéz munkát* értünk, mely igénybe veszi az elitélt testi erejét. Ha *ebből* a szempontból fog kiindulni a végrehajtás, ugy a rendszer nem maradhat siker nélkül. — A másik kérdés a *javitó-intézeteknek* e lapokban oly sokat sürgetett ügye, melyet *Visontai* képviselő elevenitett fel s reméljük nem eredmény nélkül. A mint különben halljuk az igazságügyminiszter most egyszerre két (!) intézet felállitását vette tervbe.

— **A kir. Curia felülvizsgálati tanácsa** egy itélete indokolásában (l. lapunk jelen számának mellékletén a 131. sz. esetet) Windscheidra, Wenzelre és Suhajdára hivatkozik. Eme valóban ritka jelenség a tudomány tekintélyének megbecsülését jelenti, a mire a judikaturában nem kis szükség van, mert bizony-bizony nem lehet mindent a törvény szavaival indokolni.

— **Tanulmányok a magyar-horvát közjogi viszony köréből.** Irta *dr. Jászi Viktor* kecskeméti jogtanár. Szerző 17 iven át tárgyalja az itt felmerülő kérdéseket, a tételes jogi helyzet alapján. A mü tartalmát a következő czimek ismertetik: Az 1868: XXX. tcz. és az egyezményes törvényhozás. Állami közösség. A király. A koronázás. Állampolgárság. A közös országgyülés. A törvények kihirdetése. Az autonomia. Központi kormány. Pénzügy. Osztrák közös ügyek. Czimek és jelvények. Nyelv.

— **Statistikai havi közlemények** czime alatt az országos statistikai hivatal uj folyóiratot inditott meg, melynek januári száma most jelent meg. Az igazságügyi statistikát e füzet még nem öleli fel.

— **Bagatell-ügy a budapesti kir. törvényszéknél.** Egy 13 éves gyermek egy nedves czégtábláról két betüt letörölt; a bünügy (!) a budapesti kir. törvényszéknél van folyamatban.

— **Egyleti élet.** A Magyar Jogászegylet ezen idénye élénk és mozgalmas volt. A holtkézről, a részletügyletekről, a sociális törvényhozásról, biztositó társaságokról, a javitóintézetekről és a kereskedelmi ügynökök jogállásáról szóló előadások és viták a tagok általános érdeklődését keltették fel. — A budapesti Ügyvédi Kör is rendkivül sikerült vitaestélyeket rendezett az idén. A házassági jogról, a felülvizsgálati eljárásról s a szabadalmi jogról tartott előadások után legutóbb *dr. Gold Simon* tartott előadást a szövetkezeti jog reformjáról, melyet a jogászvilág élénk érdekkel kisért. A vitában *Nagy Ferencz* egyetemi tanár is felszólalt.

— **Köröztetés csekélyebb jelentőségü büntetendő cselekményeknél.** A budapesti kir. büntető *törvényszék* 68,571/96. sz. a. a következő végzést hozta: «Tekintettel az eset körülményeire s arra, hogy vádlott sikkasztás vétségével van vádolva, melyben az okozott kár csupán 7 frt, az ügy csekélyebb jelentőségénél fogva vádlott országos köröztetésére elegendő ok fen nem forogván, ellene rendőri figyelőlap nyitása volt indokolt». A budapesti kir. *itélő tábla* 11,934/96. sz. a. határozatában megváltoztatta ezen végzést és vádlottnak országszerte leendő köröztetését rendelte el. Mert: «a közvádló az ismeretlen tartózkodásu vádlott országszerte leendő köröztetésének elrendelését inditványozta. Minthogy a büntetendő cselekmény csekélyebb vagy nagyobb jelentősége annak megtorlására, a közvádlónak határozott és jogosult inditványával szemben, befolyással nincs, de nem is lehet; minthogy vádlott az okiratoknál levő jelentésekből következtetve, minden valószinüség szerint a fővárosból eltávozott s igy pusztán figyelőlap nyitása sikerre különben is alig vezethetne; minthogy végül a fővárosi rendőrségnek értesitése szerint vádlott ellen figyelőlap már nyittatott is, s eredményre nem vezetett: az elsőfoku biróság végzésének e részben való megváltoztatásával vádlott M. I. országszerte leendő köröztetése elrendelendő volt».

— **A budapesti kir. tábla** O. D. elleni bünügyben, márczius 2-án 1780. szám alatt hozott határozatában felvilágositást kért a budapesti büntető törvényszéktől, mi az oka annak, hogy a törvényszék az 1896. évi február hó 24-én benyujtott felebbezést csak 1897. évi január 27-én, tehát majdnem egy évi késedelemmel terjesztette fel a budapesti kir. táblához.

Nemzetközi Szemle.

— **Dologházak Bajorországban.** Bajorországban örvendetes jelenségnek tekintik, hogy a *dologházak* kényszerlakóinak száma ujabb időben jelentékenyen csökken. Legujabbi kimutatások szerint 1892. évben 12,182 számot képviseltek, 1896-ban pedig 10,503-at. A legujabb időben történt csökkenésből azt következtetik, hogy a munka- s munkásviszonyok kedvezőbben alakulnak.

— **A porosz igazságügyminiszter** mult napokban utasitást intézett a járásbiróságokhoz a végett, hogy az épitészi iparosoknak, a kik valamely telek beépitéséhez munkával járulnak, vagy épitési anyagot szolgáltatnak, engedtessék meg az illető telekkönyv betekinthetése, a nélkül, hogy az épitési vállalkozó engedélyét felmutatni, igazolni tartoznának. Tehát a betekinthetésre elégséges, ha a biróságnál kimutatják, hogy az illető épitéshez munkát vagy anyagot szolgáltattak, vagy ily szolgáltatásra szerződésileg kötelezve vannak.

— **Sajtóvétségek elévülése.** A *drezdai* főtörvényszék mult évben azt az elvet állapitotta meg, hogy sajtóvétségeknél az elévülés csak az összkiadás utolsó példányának eladásával veheti kezdetét. Most pedig a folyó évi január hónapban a *berlini* főtörvényszék ellenkező szempont által vezéreltetve, akkép döntött, hogy az elévülés már a mü forgalomba hozatalával kezdődik.

— **A nemzetközi magánjog** kodifikátiójára a hollandi hivatalos lapban közzétett kir. rendelet állandó bizottságot alakitott az 1886-iki hágai konventio határozatához képest. A külügy- és igazságügyminiszterek a regens-királynőhöz intézett jelentésükben hangsulyozták, hogy a nagyhatalmak által elfogadott törvényszerkesztési programm megvalósitása Németalföld kötelessége.

— **Oroszországban a polgári s bünperek területekénti tulnyomósága.** A legfőbb állami s társadalmi érdekeket s feladatokat érinti az az iránti vizsgálódás, hogy a különböző természetü perek keletkezésére s elterjedésére mily viszonyok gyakorolnak kisebb-nagyobb befolyást. Különösen annak tisztázása, lehetőleg megállapitása, hogy mily társadalmi alakulások s mozzanatok idézhetik elő azt, hogy egyhelyütt a polgári perek elterjedése, más területeken pedig a bünperek szaporodása van tulnyomóságban. E tekintetben tanulságos adatokat tartalmaz az orosz igazságügyminiszter legujabb kimutatása, mely januárban jelent meg. Ebben számszerü adatokkal van kimutatva, hogy Oroszországban is lényeges befolyása van a civilisatiónak, illetve fogyatkozásának a polgári s bünvádi perek kisebb vagy nagyobb mérvü szaporodására; azon helyeken, a hol nagyobb a kultura, tulnyomó számban jelennek meg a polgári perek és jelentékenyen kevesebb a bünper. Igy Pétervárott, Moszkvában, Varsóban, Odessában, Kischinen és Chairkowban az összes perek 70—80%-át teszik ki a polgári perek; mig a nyugati tartomány egyrészében, a keleti tenger és déli kormányzóságokban a 70%-ot el nem érték. A többi területen ellenben — 82-ből mintegy 61 járásban — a melyek a civilisatiótól messze elesnek, tulnyomóságban vannak a bünperek; nevezetesen Nowgorod, Kostroma, Perm tartományokban, a dóni kozákoknál s Kaukasusban a bünperek 70—80 százalékot tesznek ki; sőt Jellissawetpol s Wjaskaban a bünperek az összes perek 5—6-od részét teszik. *Sz.*

— **Végrendeletmagyarázat.** Waller W. F. londoni polgár 1894-ben elhunyván, végrendeletében 10,000 font sterling értékü részvényt hagyományozott a tengerészek kórházai javára oly kikötéssel, hogy a részvények London akkori (for the time) polgármestere kezéhez adassanak. Az örökhagyó halálakor Sir Joseph Renals volt Lord Mayor, de még mielőtt a részvények átruháztattak volna, megtámadták a végrendelet érvényességét és a per tovább tartott, mint Renals polgármestersége. Midőn a végrendelet érvényét megállapitották, Sir Walter Wilkin volt a polgármesteri székben, a végrendelet végrehajtói azonban tagadták átvételi jogosultságát és a részvényeket csak Renalsnak voltak hajlandók kiadni, utóbbi azonban időközben meghalt. A városi ügyész (city solicitor) megtámadta ez intézkedést és igy az ügy a főtörvényszék chancery division-ja elé került. Időközben azonban Wilkin helyét a jelenlegi polgármester Faudel-Phillips foglalta el s az ügyész, mint a mindenkori polgármester nevében eljáró hivatalnok, uj keresetet adott be, melyben nemcsak a végrendelet végrehajtói ellen fordult, hanem az annakelőtte általa képviselt Walter Wilkin ellen is, kiből egyszerre felperes helyett alperes lett. Az ekkép keletkezett gordiusi csomót a legfőbb biróság egyik birája Mr. Justice Kekewich oldotta meg, oly magyarázatot adván a végrendeletnek, hogy az «akkori» polgármester alatt a mindenkor hivatalban levő polgármester értendő, «ki a hagyományt a Themse partján levő valamely város vagy grófság tengerész-kórháza javára tartozik forditani belátása szerint (as he may think fit.)» *V. R.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1897 márczius 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. *x.* — A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Büntetőjogi itéletek kritikai fejtegetése. (Adalék a Btk. 42. §-ának magyarázatához.) Dr. GRUBER LAJOS budapesti alügyésztől. — A «quasi desertio.» Dr. VLADÁR VILMOS budapesti ügyvédtől. — A szövetkezeti reform kérdéséhez. Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése.

Az utóbbi időben megszoktuk már, hogy a budapesti ügyvédi kamara a sablonos frázisokon és számadatokon tulterjedő jelentéseiben a jogi élet s az igazságügyi tevékenység minden momentumát felölelje.

Sulyt ad ez emlékiratoknak nemcsak a budapesti ügyvédi kar és az ezen testületben rejlő nagy intellektuális erő, hanem főként a viszonyok tárgyilagos megitélése és a meggyőződés minden irányu függetlensége.

A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma a mult évben 1065 volt, 78-al több, mint öt esztendő előtt és jóval több, mint akár a bécsi, akár a berlini kamaráké, a melyek pedig sokszorosan nagyobb és népesebb területre terjednek ki.

Ily óriási testületben természetesen akad nem egy, a ki méltatlan arra az állásra, melyet elfoglal; de nagyban és egészben nem oly sötétek a viszonyok, mint a milyeneknek festeni szeretik.

A kamara 27 esetben rendelt fegyelmi eljárást. Ezek közül tiz esetben adatott be felebbezés. Nyolcz esetben helybenhagyó, egyben feloldó, egyben megváltoztató határozatot hozott a Curia.

A Curia előtt megfordult 23 vádhatározat közül 18-at helybenhagyott, hármat megváltoztatott, kettőt feloldott a legfelsőbb bíróság.

A Curiához felterjesztett 14 marasztaló itélet közül helybenhagyatott 12, megváltoztatva lett egy, a felebbezés visszautasittatott egy esetben.

Látjuk e számadatokból, hogy a Curia és az autonom fegyelmi forum itélkezésében az összhang mindinkább helyreáll, hogy a Curia ma már nem tendál a kamarai fegyelmi bíróság itélkezésének felforgatására és respektálja a kari becsületbíróság votumát.

Az itélettel befejezett fegyelmi ügyek közül tiz volt olyan, mely egy év alatt bonyolittatott le, kilencz két év alatt, a többi kilencz pedig két évnél hosszabb idő alatt. Ez az eljárás gyorsaságát illetőleg haladást képez az 1895-iki évvel szemben, de még mindig távol áll attól az eredménytől, a melynek megvalósitása a fegyelmi eljárás hatályossága tekintetében elvárható lenne.

Méltó önérzettel emeli ki a jelentés az ügyvédség szerepét a nemzet ezredéves ünnepén, a millennáris ügyvédés jogászgyüléseket, az ügyvédi kiállitást és nagy elégtétellel tekinthet a mult évben emelt palotára is, mely egyesiti és közelebb hozza a főváros összes jogászköreit.

A budapesti ügyvédi kar müködésében előkelő helyet foglal el a szegényvédelem teljesitése, a mennyiben 497 esetben rendelt a kamara pártfogó ügyvédet.

Igen helyesen fogja fel a jelentés ez ügyet, midőn azt mondja, hogy ha a vagyontalanok részére alakult jogvédő egyesület a kamara választmányával karöltve müködnék, a szegényvédelem sokkal hatályosabban volna gyakorolható.

Ámde, kérdjük, hol van a jogvédő egyesület, hol müködik, hol osztja a jogi segélyt? Ugy hiszszük, e jobb sorsra érdemes intézmény csöndesen kimult mindjárt születése után.

Az egylet vezetői immár a kamarai jelentés által provokálva vannak; adjanak életjelt.

Felpanaszolja a jelentés, hogy mig számos kisebb jelentőségü javaslatok tekintetében a kamara szakvéleménye kikéretett, ez egymásután több izben, — igy a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslatnál is — mellőztetett.

Megsürgeti a kamara már nem is tudjuk hányadszor az ügyvédi rendtartás reformját, különös figyelmébe ajánlva az igazságügyi kormánynak a kar autonomiáját, a birói és ügyvédi minősités egységesitését.

De legelevenebb, legközvetlenebb a jelentés ama része, a melyben a törvénykezési viszonyokat festi.

Nem kerülte ki a szerkesztő bizottság figyelmét egyetlen visszásság sem és nem egy czikkünk és felszólalásunk hü viszhangját találjuk a felterjesztésben.

A holtkézről és a 20 frton aluli kereskedelmi ügyek kompetentiájáról szóló curiai teljes-ülési döntvények találó birálatát s a felülvizsgálati bíróságok judikaturájának méltatását követi bíróságaink administrationális bajainak őszinte feltárása.

A budapesti törvényszékek és járásbíróságok munkaerő hiján rosz állapotban vannak.

A kereskedelmi és váltótörvényszéknél 5—10 hónapig hevernek a perek becsomózatlanul, a budapesti büntetőtörvényszéknél a vizsgálatok csiga-lassusággal folynak, a rabok benfelejtődnek, a birói határozatok a felsőbíróságok által megsemmisittetnek és feloldatnak, a végtárgyalási jegyzőkönyvek hónapokkal a tárgyalás után készülnek.

A budapesti polgári törvényszék felebbviteli tanácsainak összeállitása impraktikus, gyenge; a házasságjogi perek esztendőkig huzódnak a birói személyzet elégtelensége folytán; a telekkönyvi osztálynál az elintézés és kiadmányozás végtelenül lassu.

Az V. ker. járásbiróság összes segédhivatalai megfeneklettek a nagy munkatömegben, a végrehajtási eljárás nehézkes és költséges.

A járásbíróságok területi egyesitését és szakonkénti osztályozását sürgeti a jelentés. Az összpontositott biróság fölé egy törvényszéki elnöki rangban álló elnökjárásbirót javasol helyezni.

Felszólal a kamara, a kir. ügyészi tagok azon eljárása ellen is, hogy komoly ok és alap nélkül jogorvoslatokat használnak s igy a bünvádi perek elhuzódását előmozditják.

Mindezeket a bajokat olvasóink lapunk hasábjairól jól ismerik s a kamarai jelentésnek nagy érdeme, hogy a jogi közvélemény megnyilatkozásait figyelemmel kisérve, szavának sulyával iparkodik odahatni, hogy igazságügyünk megjavuljon.

X.

A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból.[1]

II.

Francziaországban 1893-ban az esküdtszékek 4269 vádlott közül 3019-et ítéltek el, a korrektionális bíróságok által 247,888 terhelt közül 229,832 lett fogházra vagy pénzbüntetésre ítélve, 1949 fiatalkoru egyén javító-intézetbe utalva. A valóságos összkriminalitás tehát 234,800, a mi — ha Francziaország akkori népességét kerek számban 38 millió emberre becsüljük — 6·17‰-nek felel meg.

Németországban 430,387 egyén lett büntett vagy vétségért elitélve 538,503 terhelt közül, a mi az össznépességhez — átlag 50 millió — viszonyitva 8·6‰-t tesz. A számaránynak az össznépességhez való viszonya azonban egyáltalában nem bir határozó jelentőséggel. Mert a népben uralkodó kriminális hajlamot csak az elitélt egyének számának a büntetőjogi értelemben vett nagykoru, t. i. ahhoz a népességhez történt viszonyitásából ismerhetjük fel, a mely büntetőjogilag felelős, a mint a németek mondják: «strafmündig.» A franczia statistika erre a szempontra nem ügyel. A német bünügyi statistika szerint minden 100,000 strafmündig egyén közül 1210 lett megbüntetve, az 1883/87-iki átlag 1058, az 1888/92-iki 1100. A valóságos kriminalitás tehát 12·1‰, mig ugyanaz 1882-ben 10·4‰ volt. A szaporulat az 1892-iki állapothoz képest 100,000 strafmündig egyén után 11, az 1882/91-iki átlaghoz képest 12·3. Az elitéltetések esetei 19 főtörvényszék kerületében gyarapodtak, kilenczben megfogytak.

Magyarországban az 1893. évben büntettért és vétségért első fokon elitéltek következőképen sorakoznak.[2] A kir. törvényszékek által elitéltettek büntettért 8681, vétségért 9686, a kir. járásbíróságok által elitéltek száma 60,441. Főösszeg 78,808. 1892-ben büntettért és vétségért az I. foku bíróságok elitéltek 76,101 egyént, 1886/90-ben 84,773 egyént. Igy feltüntetve a statistikai adatokat, a kriminalitás az előző évhez képest nőtt, az 1886/90-iki átlaghoz viszonyitva csökkent. Ha azonban a nagyobb sulyu büntetteket a vétségektől és a jelentékenyebb vétségeket a kisebbszerüektől elkülönitjük, akkor kitünik, hogy csak a járásbirósági vétségek esetei szaporodtak jelentékenyen az előző évhez képest, t. i. 4074 számmal, ellenben a büntett miatt elitéltek száma 1434-el apadt, mig a törvényszékek elé tartozó vétségek miatt elitélteké mindössze 76-al szaporodott. Még láthatóbb bünügyi viszonyaink fellendülése az 1886/90-iki átlaggal való összehasonlitás világitásában. Mert ezen átlaghoz képest 1893-ban a büntettek miatt I-ső fokon elitéltek száma 2630-al, a sulyosabb vétségek elkövetőinek száma is 147-el és a járásbirósági vétségek miatt elitélteké 3188-al csökkent. A jogerősen elitéltek számában mutatkozó kriminalitás — Magyarország népességét Horvátország nélkül kerek 15 millióban fogadva el — 5·25‰, tehát *kisebb, mint a franczia és még inkább, mint a német kriminalitás.*

III.

Annak megitélésénél, vajon az ország állapotai a bünügyi élet szempontjából javultak avagy rosszabbodtak-e, az elitéltek száma mellett és ezt megelőzőleg az itéletek tartalma t. i. az a körülmény irányadó, *vajon a sulyosabb vagy pedig a kisebbszerü büncselekvények száma szaporodott illetve apadt-e?* És ha Francziaország és Németország 1893. évi bünügyi állapotát ebből a szempontból megfigyeljük, lényegesen más eredményre jutunk, mint a melyet az eddig előadottak a puszta számhalmaz alapján feltüntettek. Francziaországban a halálos itéletek száma 27-ről — az előző évhez képest — 37-re szökött fel, ily magas tétel az utolsó 5 évben egyáltalán nem fordult elő: 1889-ben 28, 1890-ben 32, 1891-ben 28. Az 1876—1880 átlag 25, az 1881—1885-iki 29. A 37 halálra itélt közül 16—21 éves volt 7. Ellenben a német birodalomban a halálbüntetés alkalmazásának esetei ez előző évhez képest csökkentek: 1892-ben 59, 1893-ban 52, igaz 1891-ben csak 40 halálos itélet lett kimondva, de ezen és az 1889-iki év feltünő javulásától eltekintve is ezen a téren következetes és meglehetősen gyors haladás észlelhető 1882 óta, a mikor 90 egyén lett halálra itélve. A legsulyosabb büntettek terén tehát az előző évekhez viszonyitva Németországban haladás, Francziaországban hanyatlás észlelhető. Ha azonban a halállal büntetett esetek számát mindegyik állam lakosságához viszonyitjuk és tekintetbe vesszük, hogy Francziaországban a halálbüntetés alkalmazásának a büntető törvény alapján jóval nagyobb tér nyilik, mint Németországban, akkor *a franczia bünügyi állapot a legfőbb bünügyek tekintetében*, daczára a folytonos hanyatlásnak, még mindig sokszorta *kedvezőbb, mint a németeké.*

Esküdtszék elé tartozó bünügyekben, a melyekben a bíróság rendszerint a legsulyosabb büntetéseket és pedig halált, örökös vagy időhöz kötött kényszermunkát, számüzést és börtönt alkalmaz, a franczia statistika az utolsó öt évben alig tüntet fel változatot. Az imént felsorolt főbenjáró büntetések egyikére-másikára 1893-ban 1465-en lettek itélve, szemben az előző év 1462 számával. 1889. évben ezen tétel 1468, 1890-ben 1462, 1891-ben 1406 számot mutat. Levonva ezekből a halálbüntetéseket, az utolsó öt év ekként sorakozik: 1440, 1430, 1378, 1435, 1428. *A halálbüntetések nagy emelkedésével tehát karöltve jár a többi főbenjáró büntetések összszámának csaknem megfelelő apadása.* A mi különösen a sorban második sulyos büntetésnemet az örökös kényszermunkát illeti, annak alkalmazása 1876 óta következetesen csökkent 1890-ig. Az 1876—1880-iki átlag 136 szám volt, 1890-ben 95; azóta ismét növekedőben van, 1893-ban 111 eset fordult elő. Az időleges kényszermunka büntetés meglehetősen állandó számtétellel van képviselve, 1893-ban 721, a reclusio esetei 595. A jury által megállapitott korrektionális büntetések száma 1554, és pedig 1259 fogház, 280 pénzbüntetés, 15 javító-intézetbe elhelyezés. Ez a szám is körülbelül megfelel az előbbi évek átlagának.

A *korrektionális ügyek terén* a mint a feljelentések és a feljelentettek száma az előző évhez képest *apadt*, ugy ezen processus a fogházra elitéltek számarányában is érvényre jut. 1892-ben 4100 vádlott lett 1 éven felüli fogházra itélve, 1893-ban 3707; 1 éven aluli szabadságvesztéssel — melyeknek számai egyébiránt 1880 óta folytonosan gyarapodtak — sujtatott 1892-ben 133,919, 1893-ban 133,254. *Ellenben a pénzbüntetések alkalmazásának esetei, mint egyebütt is, következetes szaporodást mutatnak.* 1880-ban 69,467, 1890-ben 80,492, 1892-ben 92,041, 1893-ban 92,871 egyén lett pénzbüntetésre itélve. Ezek szerint a *franczia bünügyi állapot a két szélsőség — halálbüntetés és pénzbüntetés — között ugyszólván állandó keretek között mozog.* A halálbüntetések által képviselt legsulyosabb és a pénzbüntetésekben nyilvánuló legcsekélyebb kriminalitás azonban növekedőben van; az előbbit az örökös kényszermunka eseteinek az átlaghoz képest jelentékeny csökkenése, az utóbbit a legkisebb szabadságvesztések következetes apadása az összhatás tekintetében némileg mérséklik.

A *német birodalomban* 1892-ben 10 egyént itéltek el örökös fegyházra, 1893-ban 8-at. 5 évi és 5 éven felüli fegyházbüntetésre 1892-ben 1573-at, 1893-ban 1434-et. 2—5 év közti fegyházbüntetésre 1892-ben 4974-et, 1893-ban 4767-et. A 2 éven alul maradt fegyházbüntetésre itéltek száma 1892-ben 5296, 1893-ban 5024. Látni való, hogy a *nagyobbfoku kriminalitás Németországban rohamosan fogy.* Daczára a népesség nagy foku szaporodásának, 1893-ban *620* egyénnel kevesebbet

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

[2] A statistikai évkönyvek csak az I. foku biráskodás eredményét tartalmazzák. (Dr. Ráth Zoltán, *Jogt. Közl.* 1895. évfolyam 239. l.)

itéltek a fegyházbüntetésre, mint az előző évben. *De a kriminalitás csökkenése általában minden szabadságvesztés-büntetésnél kivétel nélkül észlelhető.* 1892-ben elitéltettek 2 évi és azon tul terjedő fogházbüntetésre 3141-en, 1893-ban 2909-en; 1—2 évi fogházra 1892-ben 9606, 1893-ben 9221; 3—12 hónapra 1892-ben 46,355, 1893-ban 45,390; 1—3 hónapra 1892-ben 41,250, 1893-ban 40,383; 8—30 napra 1892-ben 70,051, 1893-ban 67,997; 4—8 napra 1892-ben 44,177, 1893-ban 42,701, 4 napon alul 1892-ben 49,136, 1893-ban 45,580. Az 1893. év folyamán összesen *9535* egyénnel kevesebb lett fogházra itélve, mint 1892-ben és *általánosságban 10,155 egyénnel kevesebb itéltetett szabadságvesztésbüntetésre.*

A mit a kriminalitás növekedésének neveznek a német hivatalos statistikai kimutatások évről-évre, az mindössze a pénzbüntetésre történt elitélésekre redukálódik. Mert 1892-ben 138,943 egyént itéltek pénzbüntetésre, 1893-ban pedig 157,773-at. Ez a 18,630 numerusban nyilvánuló növekedés számbeli sulyában természetesen tulhaladja a szabadságvesztésbüntetésekben beállott 10,155 apadást, de a viszonyok ilyen alakulatát a bünügyi állapot rosszabbodásának, a kriminalitás absolut növekedésének komolyan nevezni nem lehet. *És ugyanezt az örvendetes jelenséget tapasztaljuk, ha a büncselekmények minőségét tekintjük.* Mert 1893-ban az előző évhez képest az élet elleni büntettesek száma 127-tel, az egyszerü lopást elkövetetteké 10,941-gyel, a minősitett tolvajoké 2499-czel, a sikkasztóké 317-tel, a rablók és zsarolóké 145-tel, a csalóké 128-czal, a gyujtogatók száma 45-tel csökkent. A nagyobb büncselekvények közül az állam és hatóság elleniek 1325, a hamis tanuzás és hamis eskü 119, a szemérem elleni büntettek 645 elitélttel szaporodtak.

Hogy *Magyarországon* a büntettek miatt elitéltek száma 1893-ban ugy az előző évhez, mint az 1886/90-iki átlaggal szemben lényegesen csökkent, arra már előbb utaltam volt. Mindkét viszonylatban a kriminalitás csak a pénzhamisitás, az okirathamisitás és a hamis tanuzás, hamis eskü és hamis vád tekintetében nőtt elég jelentékeny mérvben. Pénzhamisitási büntettek miatt 1886/90-ben 15, 1892-ben 28, 1893-ban 33 egyént itéltek el; az okirathamisitás miatt elitéltek száma 1886/90-ben 284, 1892-ben 365, 1893-ban 401; a hamis tanuzás, hamis eskü és hamis vád csoportjában az emelkedés a három időszakban a következő: 112—123—138. Ezen a téren tehát a rosszabbodás következetes. Az 1886/90-iki átlaggal szemben javulást, de 1892-hez képest hanyatlást észlelünk a szemérem elleni büntetteknél — 125, 90 és 113 elitélt — és a kettős házasság eseteiben — 14, 4, 11. Ellenben a *csalási büntettek száma*, habár az előző évhez képest megfogyott, az 1886/90-iki átlaghoz és általában ezen időszak minden egyes évéhez képest *erősen emelkedőben van.* Az 1886/90-iki átlagban 96, 1892-ben 130, 1893-ban 117 egyén lett csalás büntette miatt elitélve. Ugyanezt a kedvezőtlen eredményt, bár enyhitve, mutatja a gyermekgyilkosság és kitétel, melyeknek számaránya a következő: 70—78—74. Minden egyéb büntettre vonatkozólag a kriminalitás következetes, itt-ott rohamos léptekkel csökken. Az 1886/90 iki átlagot, az 1892. és 1893. évet véve számitásba, az elitéltettek száma következőképen sorakozik. Hatóságok elleni erőszak: 619—432—425, a mely apadás ezen a téren annál szembeszökőbb, mert a hatóságok elleni büntettek ugy a német birodalomban, mint Franciaországban folytonosan haladó növekedésben vannak. Gyilkosság miatt a kir. törvényszékek által elitéltettek: 1886/90-ben 113, 1892-ben 73, 1893-ban 50 vádlott, szándékos emberölés miatt 471—434—424, egyéb emberölés miatt 60—51—15. *A kriminalitásnak ez a percentuátiója óriási és megdöbbentő.* Németországban több mint háromszoros népessége mellett 113 egyént itéltek el gyilkosságért, 144-et szándékos emberölésért; a franczia 1893-iki statistika 166 gyilkost sorol, a mivel Magyarországot is megelőzi, de a szándékos emberölés és mérgezés miatt elitéltek összszáma csak 169. A magzatelhajtásért elitéltek száma 1891 és 1892-ben az 1886/90-iki átlaghoz — 61 — képest 72-re majd 85-re emelkedett, 1893-ban hirtelen 42-re apadt. Sulyos testi sértés miatt a kir. törvényszékek által 1886/90-ben 2501, 1892-ben 1805, 1893-ban 1551 vádlott lett elitélve. A lopás büntette miatt elitéltek száma évről-évre sok százzal apad. 1886/90-iki átlag 4774, 1892-iki tétel 4482, az 1893-iki 3881. *Jelentékeny mérvben fogynak a vagyon elleni egyéb büntettek is*, a már korábban ismertetett *csalás és a csalárd bukás eseteinek kivételével*, mely utóbbiak a büntető törvény életbeléptetése óta általában növekedő irányzatot követnek, az előző évhez képest azonban 54-ről az átlagos rendes tételre 37-re apadtak. A rablás, zsarolás és sikkasztás esetei az 1886/90-iki átlaghoz képest egyenkint vagy 100 számmal csökkentek. Ebben a tekintetben tehát Magyarország csatlakozott a külföldön is észlelt tendentiához, a vagyon elleni büntettek következetes apadásához. Igen örvendetes jelenség, hogy a gyujtogatás esetei 120, illetve 122-ről 99-re, a hivatali és ügyvédi büntettekéi 55-ről 38-ra és 24-re fogytak.

A törvényszék hatásköréhez utalt vétségek közül jelentékeny gyarapodást látunk különösen a pénzhamisitásnál 14-ről az 1886/90-iki átlaghoz és 1892-hez képest 54-re, a családi állásra vonatkozó vétségeknél 6-ról 22-re, a rágalmazásnál, a gondatlan emberölésnél, a párviadalnál és aggasztó mérvben a *csalásnál, sikkasztásnál és az okirathamisitásnál.* Apadást mutatnak a testi sértések, és az előző évhez képest a vétkes bukások is. Végül a járásbirósági vétségek közül a könnyü testi sértések, melyek a bünügyi statistikában ugyszólván állandó tétellel vannak képviselve, 1888-ig 11,000 körül, ezen időtől kezdve mind lejjebb szorulnak, de 1893-ban az előző évhez képest ismét 456 számmal emelkedtek 9283 elitélésre, mig a lopások szaporodása 720 plusban mutatkozik.

Hogy pedig a *nagyobb foku kriminalitás Magyarországban is csaknem állandó következetességgel és jelentékeny mérvben apadt*, azt az alkalmazott büntetésnemek is igazolják. Halálra itéltettek 1886/90-ben 16-an, 1892-ban 6, 1893-ban 7 egyén. Eletfogytig terjedő fegyházbüntetésre 1886/90-ben 41, 1892 és 1893-ban 29. 10—15 évi fegyházra: 190—139—134. 5—10 évi fegyházra: 455—378—359. 2—5 évi fegyháza: 2140—1691—1525. Főösszeg szerint a fegyházbüntetésre itéltek száma 1886/90-iki átlag szerint 2826, 1892-ben 2937, 1893-ban 2047. A börtönbüntetésre itéltek száma 1892-ben 7757-ről 6924-re, 1893-ban 5944-re, a fogházbüntetésre itélteké 9798-ról 9550-re, majd 9245-re apadt. *Az összkriminalitásban mutatkozó rosszabbodás ennélfogva Magyarországban is lényegében csak a pénzbüntetéssel sujtott elitéltek számának szaporodására szoritkozik.*

(Folyt. köv.) *Dr. Doleschall Alfréd.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bünügyi itéletek kritikai fejtegetése.

(Adalék a Btk. 42. §-ának magyarázatához.)

A m. kir. Curia B. Sándort öt rendbeli lopás vétsége miatt az 1896. évi november hó 4-én 9442/96. B. sz. a. hozott itélettel egy évi fogházbüntetésre itélte, mely büntetésből «a Btk. 42. §-a értelmében» hat hónap a javitó-intézetben töltendő. Mivel ezen egyén más cselekményei miatt időközben itéletileg ugy is a javitó-intézetbe szállittatott már, ezen eset érdekességét fokozza még azon körülmény, hogy itt fogházbüntetés és javitó-intézetbe való elhelyezés között még összbüntetést (?) is kell kiszabni. Ez alkalommal csakis a curiai itéletnek ama rendelkezésével foglalkozom, mely az egy évi szabadságvesztésbüntetést két részre osztja

MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

és annak egyik felét a fogházban, a másik felét meg a javitó-intézetben rendeli végrehajtani. A Btk. 42. §-a a következőkre jogositja fel az itélkező birót: 1. elrendelheti, hogy a 20 éven alóli korban lévő és legfeljebb 6 havi fogházra elitélt kiskoru egész büntetését magánelzárásban állja ki; 2. ha az ily korban levő kiskoru 6 hónapnál tovább terjedő fogházra itéltetik, elrendelheti a biró, hogy az elitélt a büntetéséből legfeljebb egy 6 hónapra terjedő részt álljon ki magánelzárásban; 3. kimondhatja a biró, hogy a fogházra itélt 20 éven alóli korban levő ifju egyének *magánelzárás helyett* javitó-intézetbe szállittassanak, a mit különben a végrehajtó hatalom — függetlenül a bíróság itéletétől — egész önállóan a javitás czéljából a felügyelő-bizottság ajánlatára szintén elrendelhet. A zavart ezen §. értelmezésénél a törvénynek azon szövegezése okozza, mely szerint a biró ezen egyéneket «magánelzárás helyett» javitó-intézetbe szállithatja. A curiai itélet szerves összefüggést lát fenforogni azon három rendbeli jogositvány között, a melyeket fentebb részleteztem és a melyekkel a biró a törvény 42. §-a értelmében élhet és ezen értelmezés alapján nem juthatott a biró más eredményhez, mint a büntetésnek emlitettem bifurkátiójához.

Ezen értelmezésnek az lehet csak az alapja, hogy az ifjukori fogékony bünösöket lehetőleg elkülönitsék a megmételyező környezettől és hogy azokat javithassák. Ugyanezen alapeszméből indul ki a német birodalmi Btk. is, midőn előirja, hogy a 12 és 18 év közötti, belátással cselekvő kiskoru bünösökkel szemben, kiknél a redukált büntetési tétel alkalmaztatik, a szabadságvesztésbüntetés külön, az ifju egyének büntetésének végrehajtására rendelt intézetekben vagy helyiségekben hajtandó végre (57. §.) A német birói gyakorlat azonban a szabadságvesztésbüntetésre elitéltet addig, a mig az életkorának huszadik évét meg nem haladta, ily értelemben ifju egyénnek tekinti.

Kriminálpolitikai szempontból épen nem vezetne üdvös eredményre, ha az elitéltet egy büntetési intézetből a másikba küldjük. Ha az elitélt a megbeszélésünk tárgyát képező esetben először absolválja a fogházban a reá kiszabott hat hónapot és innét jő a javitó-intézetbe, ez az idő épen elegendő ahhoz, hogy ez alatt az elitélt kiskoru a fogházban teljesen megromoljék és azután a romlás bakteriumait terjeszsze a javitó-intézet növendékei között is. Ha azonban ezen ifju egyént először a javitó-intézetbe és innét a fogházba küldjük, akkor őt előbb javitjuk és ennek ellensulyozása végett, ennek esetleges megtörténte után nyomban a romlás veszélyének teszszük ismét ki

Ha azon értelmezés helyes lenne, a melyet a Curia a 42. §-nak ad, akkor mind ama, a Curia által is hozott gyakori itéletek ellenkeznének a törvénynyel, a melyekben kimondatik, hogy valamely vádlott pl. javitó-intézetben töltendő két évi fogházra itéltetik a 85. §. 3. pontja és a 42. §. kombinált alkalmazása esetében, mely időtartam különben a 97. §. alapján vétségek halmaza esetében három évre is felemelhető.

Hogy továbbá a Curia oly nem helyes, azonban nagyon üdvös értelmezést is ad a törvénynek, mely szerint az ifjukoru egyént az időtartamnak minden közelebbi megjelölése nélkül egyszerüen a javitó-intézetbe való szállitásra itéli és elbocsátása időpontjának meghatározását a végrehajtó hatalomra ruházza, ezt minap a Magyar Jogászegyletben tartott előadásomban emlitettem azon adatok alapján, a melyeket *Latzkovszky Lajos*, az aszódi orsz. kir. javitó-intézet igazgatója szivességének köszönhetek.

Bíróságaink feltünő csekély mértékben alkalmazzák itéleteikben a javitó-intézetbe való szállitás kimondását kiskoru vádlottaknál. Pedig a legnagyobb jótéteményt gyakorolja a biró akkor, a midőn az ily elitéltet a fogház helyett minél hosszabb időre a javitó-intézetben beutalja. A javitás eszméjével épen nem tudom összeegyeztetni, a midőn a Curiának egy a mult évben hozott itéletében azon rendelkezéssel is találkozom, hogy egy kiskorut a javitó-intézetben eltöltendő két évi fogháza itélt, mely büntetésből azonban vizsgálati fogsága által hét hónapot kitöltöttnek vett. (L. *Krajtsik Soma* czikkét a *Jogt. Közl.* f. é. 7. számában 52. l.) Vagyis ez annyit jelent, hogy ezt az ifju egyént nem büntetni, hanem javitani kell; mind ennek daczára azonban a bíróság mégis kijelenti, hogy nála a büntetésből egy bizonyos időmennyiséget kitöltöttnek vesz. (Btk. 94. §.) A javitó-intézetbe való szállitásnak itéleti kimondása és egyidejüleg a vizsgálati fogságnak beszámitása is nem történhetik egy lélegzetvétellel. Ez fogalmi ellentét. Egyik kizárja a másikat, a midőn a kiskorut javitás czéljából a javitó-intézetbe szállittatjuk.

Más tekintet alá esik azonban ezen kérdés a visszaeső lopás esetében, a midőn bizony a 42. §. alapján a javitó-intézetbe szállitott ifjut is olybá kell venni, mint a ki ott meg volt büntetve. (338. §.)

A Btk. 40. §-a értelmében a magánelzárásnak «rendszerint» csak azon elitéltek vannak alávetve, a kiknek fogházbüntetése egy évnél hosszabb időre terjed és ezek büntetésük tartamának egy harmadrésze alatt magánelzárásban tartatnak. (30. §.) A különbség tehát abban áll, hogy a 20 évnél idősebb egyének, ha fogházra itéltetnek és büntetésük hat hónapnál tovább nem terjed, vagy ha ugyan tovább, azonban egy évnél hosszabb időre nem terjed: *nincsenek magánelzárásnak alávetve*, holott a 20 éven alóli kiskoruak még ily kisebb büntetést is egészben, illetve annak egy részét, magánelzárásban állhatják ki. Az életük 20. évét tulhaladott nagyobb fogházbüntetésre itélteknél a birónak semmi köze ahhoz, hogy azok annak egy részét magánzárkában állják ki, mert ez mint a büntetés végrehajtásának egyik fokozata a végrehajtó hatalom teendői közé tartozik. Ellenben a 20 éven alóliak, ha egy évnél rövidebb időre itéltetnek is fogházra, még ez esetben is magánzárkába helyezhetők és pedig *birói itélet* alapján. Tehát pl. az egy évi fogházra itélt kiskorunál a biró a 42. §. alapján itéletileg elrendelheti, hogy az büntetésének felét magánelzárásban állja ki.

Fakultative a biró a 20 éven alóli fogházra itéltet azonban feltétlenül a javitó-intézetbe is szállittathatja. Ily értelemben kivánatos, hogy a bíróságok minél nagyobb terjedelemben éljenek eme törvényes jogukkal és népesitsék be a javitó-intézeteket. Végül szükségesnek tartom, hogy a judikaturában zavarok elkerülése végett a Btk. revisiója alkalmával a 42. §. második bekezdéséből e szavak: *magánelzárás helyett* töröltessenek.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

A «quasi desertio».

A házassági törvényt kodifikationális szempontból kiváló alkotásnak ismerik el; én a magyar törvényalkotás oly diszének tartom, minőt másikat az ujabb magyar törvénytár nem mutat fel. A törvény szerkezete és beosztása a logika követelményeinek megfelel, ugy, hogy az könnyen megérthető és megtanulható; nyelvezete magyaros és egyszerü, minélfogva a törvény a laikus közönség által is hozzáférhető; rendelkezései pedig világosak és határozottak.

Ezen kellékekkel nem minden törvényünk dicsekedhetik a judikatura terén. A közigazgatás nyomoruságos alkotásairól nem is szólva, az igazságügyi törvényhozás terén is találunk oly munkálatokat, melyek a kodifikatio szabályainak mellőzésével lettek elkészitve, habár anyagi tartalmuknál fogva talán jó alkotásoknak bizonyultak is. Itt van pl. a végr. törv., mely a gyakorlati élet próbakövén helyét megállta; reformálásának vagy módositásának szükségét kevéssé érezzük.

Ámde kuszált szerkezete és beosztása becsben nagyon alászállitja. Ritka a biró vagy ügyvéd, ki husz éves praxis után is képes a vonatkozó paragraphust ezen törvényben azonnal felütni.

A magyar házassági törvény e tekintetben elsőrendü alkotás az európai kodifikatio terén is; de megint más kérdés, hogy anyagi tartalma, tételes intézkedései a gyakorlati élet jogi és erkölcsi követelményeinek mennyiben felelnek meg mindenben. A törvény alkotói ezen törvénynél is a nyugati törvényhozást vették alapul és pedig nemcsak a vétkességi elv, az érvénytelenségi és bontó okok rendszerében, hanem az egyes tételekben is. A külföld figyelembe vétele helyes is, mert hiszen a civilisált államok törvényeinek lehető összhangzása az emberiség közös érdeke, s az általános jogfejlődés is öntudatlanul ezen czél felé veszi utját, melyet a civilisatio mindent nivelláló hatalma folyton egyenget. Ámde különbséget kell tenni az ember külső jogviszonyai és benső erkölcsi viszonyai között. A váltójogot és kereskedelmi jogot az egész világra szóló egyforma törvény által lehet szabályozni; ezen jogviszonyok még erőszakot is eltürnek nagyobb rázkódás nélkül. De az ember belső erkölcsi élete nem türi el azt, a mivel összhangban nincsen. Külső jogviszonyok tekintetében egy általános világjog uralma sem lehetetlen, de az erkölcsiekben még azonos elvek sem érhetők el sohasem. A civilisatio ereje nem képes egyenlősiteni a fajok és társadalmi rétegek szerint megoszló erkölcsi felfogások különbözőségét. A lehető összhang az erkölcsjogi kodifikatio terén tehát csak a rend szerekben keresendő, de nem a tételes rendelkezésekben.

A törvény egy idegen növényt ültetett át talajunkba, mely szerintem ide nem való, a kodifikált szöveggel pedig a törvény benső értékét leszállitja. Ez a törvény 77. §-ának *a)* pontja.

A laikus publikum között is közszájon forgó ezen szakasz, melyet hütlen elhagyásnak neveznek gyakran még birói itéletekben is (a mi pedig téves, mert a «hütlen» szó az eredeti javaslat szövegéből törölve lett), igy hangzik:

«A házasság felbontását kérheti az a házasfél, kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott:

a) ha a házassági életközösséget megbontó házastél a házastársának elhagyásától számitott 6 hó elteltével birói határozattal az életközösség visszaállitására lett kötelezve és e határozatnak a bióilag megszabott határidő alatt igazolatlanul eleget nem tesz.»

Ezen bontó okot a jogirodalom «quasi desertio»-nak nevezi, szemben a tulajdonképeni, de egészen más jelentőségü «desertio»-val, mely alatt az értendő, midőn az egyik házastárs ismeretlen, a bíróság által el nem érhető helyre távozik el. Ez a 77. §. *b)* pontjában van körülirva. Történeti fejtegetést mellőzve, tudni kell mégis annyit, hogy a házassági törvények majd mindegyikében fel volt véve a tulajdonképeni desertio, de a quasi desertiónak eredetileg sehol nyoma sem volt. A bontó okok korlátolt számának nyüge és a szabadabb felfogás eredményezték azt, hogy a desertióból kifejlődött lassanként a quasi desertio is. Több nyugoti törvény idővel befogadta a quasi desertiót; de a legtágabb értelemben van az felvéve a porosz Landrechtben és ennek nyomán a mi törvényünkben. A porosz Landrecht és a mi törvényünk szerint a quasi desertio egy minden positiv feltétel és minden megszoritás nélküli: puszta localis separatio.

Hazánkban ezen bontó ok teljesen ismeretlen fogalom volt. Igaz, hogy az erdélyi szászok törvénye az önkényes elhagyás ezen nemére is kiterjeszkedik; ámde — a mi lényeges különbség — megkivánja még, hogy a házassági életközösség is oly mértékben fel legyen dulva, mint házasságtörés esetében, s ez már egészen más. A József-féle patensben sem volt az felvéve, mert az 56. §-ban is csak rokonságot lehet felfedezni. A patens nem is puszta localis separatiót, hanem gonosz lélekkel való elhagyást kiván. Az elhagyáson kivül más bontó okot is kellett igazolni. Nem is éltek a patens ezen §-ával, s a magyar jogi életben annak használata és alkalmazása teljesen ismeretlen volt.

A törvény ezen intézkedése tehát nálunk egészen uj dolog; a törvény szelleme a porosz Landrecht és a németszász törvényből, a szöveg pedig a német birodalmi törvény tervezete után konstruálva. De miért ezen törvényekből? Mert, hogy a házassági törvény alkotásánál általában ezen törvények lebegtek szem előtt, az érthető és természetes. Az olasz és spanyol törvények a felbonthatlanságot hirdetik; az angolnál bontó oknak csak a házasságtörés van elfogadva; a franczia és belga törvények csak foltozgatásai a code civil-nek, (mely már annyira össze-vissza van foltozva, hogy tulajdonképen nem is létezik); következésképp a törvény szerzőinek kiindulni csak a német törvényekből lehetett, ujabb egységes alkotásként pedig csak az időközben törvénynyé vált német birodalmi tervezet kinálkozott.

Ámde a quasi desertiónak átvétele a porosz Landrechtből és mellőzése a helyes középutnak, előttem érthetetlen, nemcsak a törvényalkotás politikai előzményei szempontjából, hanem azért is, mert szerzők előtt feküdt, mint világos tanulság a hivatkozott német birodalmi törvény tervezete és annak szintén nagyon fontos indokolása.

Szerény nézetemet nyilvánitva, én ezen bontó oknak jogosultságát a mi törvénykönyvünkben általában sem ismerem el. Ez vagy egy ellentmondás a bontó okok rendszerével, vagy pedig egy lélektani valószinütlenség. Mert vagy forog fen komoly ok a házasfelek között, mely miatt az életközösség folytatása elviselhetlenné válik, vagy nem. Ha igen, akkor a törvényben elfogadott bontó okok között okvetlen találnak egyet, mely alkalmazható. Itt van a törvény 80. §-ának *a)* pontja és ezen §-nak — visszaélések ellen — védő záradéka. Nem komoly indokok pedig, mint pl. elhidegülése az érzelmeknek, a háztartás körüli munkától való idegenkedés, tulzott igények ki nem elégitése, stb. bontó okok nem lehetnek a törvény kifejezett intentiója szerint, mert hiszen a miniszteri indokolás is a házasság felbontását csak «a parancsoló kényszer által alkalmazott végső eszköz»-nek tekinti, ha a «házassági életközösség folytatása már elviselhetetlenné vált». A házasság nyügétől szabadulni akaró házasfél, tehát bontó ok bizonyitása által elérheti a házasság felbontását. Ha pedig nem forog fen komoly ok az elválásra, sem bontó ok, sem bontó okot nem képező más körülmény, akkor azt kérdem, hogy az egyik házastárs egyáltalában mi okból hagyja ott a másikat? Az élet nem nyujt erre példát; ok nélkül senki sem cselekszik; életbevágó és erkölcsi következményekkel járó komoly cselekedetre csak az határozza magát, kinek erre komoly vagy kevésbé komoly, de minden esetre valamilyen indokai vannak; a törvény tehát egy lélektani lehetetlenséget tételez fel. Igen, ha a törvény az életközösség puszta megszüntetésén kivül csak bontó okot nem képező egyéb iniuriát is követelne az életközösséget megbontó férj terhére: akkor mig egyfelől nem lehetne szó lélektani lehetetlenségről, másfelől a törvény szellemével való ellentmondás volna redukálva. Ámde akkor ez nem volna puszta localis separatio.

Nézzük már most, hogy ezen idegen növénynek átültetése a mi talajunkba hogy sikerült.

A törvény puszta localis separatiót fogadván el, a szándékosságon kivül semmi egyéb megszoritást az elhagyás tényére nézve nem kiván. A «szándékos» szónak értelme nem lehet kétséges. Az annyit tesz, hogy az elhagyás az életközösség felbontására irányuló szándékkal történjék és ne pedig például fürdőzés czéljából.

Ellenben felállit a törvény egy negativ feltételt, melynek értelmezése annál nehezebb. A kodificatio egy proble-

mával ajándékozta meg a jurisdiktiót, melynek megoldásán az igazságot kereső és osztó közegek hiába fáradoznak. Azt mondja ezen törvényszakasznak bevezető része, hogy a házasság felbontását kérheti az a házasfél, kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott, a mi igenleges értelemben annyit tesz, hogy a házasság felbontását nem kérheti az a házasfél, kit házastársa jogos okból hagyott el. Első sorban a «jogos» szó tünik fel, minthogy ezen szó használata tételes rendelkezésekben csak ritkán fordul elő. A jog egy általános fogalom, mely a tételes törvényekben nyeri gyakorlati érvényesülését. A mi azoknak megfelel, az helyesen már «törvényes» vagy «törvényszerü». Ebből következtethető, hogy a törvény nem bontó oknak (vagy esetleg érvénytelenségi oknak) fenforgását, illetőleg fen nem forgását kivánja, hanem oly «jogos ok»-nak, mely a birói gyakorlatban és jogszokásban találhatja forrását. Annyival inkább áll ez, mert lehetett volna «a bontó» (vagy érvénytelenségi) «okot» megfelelő formában a szövegbe beszurni a «jogos ok» helyett. Ámde hol van nálunk e tekintetben jogszokás és birói gyakorlat? A porosz Landrecht részletesen szabályozza azon kérdést, hogy mikor tartozik a nő férjét tartózkodási helyére követni és mikor nem tartozik; a német polgári törvénykönyvben is vannak erre vonatkozó intézkedések. Mi csak annyit tudunk a nőre nézve, hogy ez férjét lakhelyére követni tartozik. Ámde ki inditott ujabb időben nálunk ilyen keresetet? Ilyen per nálunk ismeretlen; a nőnek birói végrehajtás utján való hazaszállitása és brachiummal való otthon tartása a józan észbe ütközik. Ebből folyólag tehát birói gyakorlat sem keletkezhetett és nem is létezik nálunk arra nézve, hogy a házastársnak elhagyása mikor jogos és mikor nem jogos.

Ennek daczára törvényünk a «jogos ok» értelmezésének kérdését egészen az alkotandó birói praxisra bizza. Odáig sem ment a kodifikatio, hogy a törvény intentióját hivatalosan kifejezni hivatott miniszteri indokolásban legalább elvi utmutatást adott volna a jurisdiktiónak. Pedig nézetem szerint a kérdést a törvény keretében kellett volna megoldani, ha nem is taxatióval, de a «jogos ok» egy általános meghatározásával, melynek az illető §. végén lett volna helye. Bíróságaink nagy feladatnak néznek elébe, mert a törvény ennyit még birói praxisra nem bizott! Ám végtére is — bár ingadozások után — a birói praxis bizonyára ebben is helyes megállapodásra fog jutni, s látni fogjuk a gyakorlati esetekből levont meghatározását a jogos ok fogalmának is. Nem is ez a nehéz része a feladott problemának.

A megoldhatlan problema a 77. §. azon sarkolatos hibájában van, hogy a «jogos ok» feltételét nemleges alakban állitja fel, s a bizonyitás lehetőségét a felektől függő esetekben kizárja. Ha az ily czimen inditott per komoly, akkor minden esetben alperes előállhat s bizonyithatja, hogy felperest — a birói praxis által majd ezután megállapitandó — «jogos ok»-ból hagyta el, mely esetben felperes keresetével elutasittatik. De mi történik akkor, ha alperes sem a visszaállitást rendelő végzésre nem felel, sem a békéltetésre meg nem jelenik; vagy akkor, ha a házasfelek komoly váló ok fenforgása nélkül is el akarnak válni s az eljárásra nézve egyszerüen összebeszélnek?

Ha felperes bizonyitani akarna, akkor sem volna erre képes, mert a nemleges körülménynyel szemben igenleges tényállitás nincs szembeállitva. A jogtudomány tisztában van a nemleges bizonyitással, annak helye van mindig, ha lehetséges. Ha egy nemleges körülmény állittatik: azt az állitó fél a mi perrendtartásunk szerint is bizonyithatja, ha tudja. Ámde sem a glosszatorok és a kanoni perjog, sem a bizonyitási tan mesterei, nem emlékeznek meg a nemleges állitás olyan formájáról, milyen a 77. §-ban van beigtatva. Ez egy jogi különlegesség, a mivel a jogtudomány még eddig nem foglalkozott. Az egész jogirodalom felteszi, hogy egy nemleges ténynyel, körülménynyel vagy állapottal szemben egy igenleges ténykörülmény állittatik. Nemleges körülményeket másként bizonyitani lehetetlenség; még igy is rendszerint csak akkor lehet, ha az igenleges tény vagy körülmény idő és hely szerint, vagy személy és tárgy szerint pontosan meg van határozva.

A «jogos ok» azonban csak egy gyüjtő fogalom, melynek fen nem forgását igazolni akarni lehetetlenség. A gyüjtő fogalom körébe tartozható eset pedig adva nincsen, mert alperes meg sem jelenik és nem állit semmit. Felperesnek tehát nincs is és nem is lehet mit bizonyitania.

A törvény ezen sarkolatos hibáját is igen lényegesen enyhitette volna, ha a birói nyomozás tétetett volna hivatalbóli kötelességgé. Igaz, hogy bizonyitani ez uton sem lehet; nem is bizonyitásról lehetne szó, hanem annak birói konstatálásáról, hogy jogos ok az eljárás során felfedezhető és megállapitható nem volt, vagy hogy ilyen jogos ok tényleg fenforog. Első esetben a felbontó itélet meghozható, a második esetben felperes keresetével elutasitandó. A visszaélések ellen ez egy hatalmas remedium lett volna, mert felperes tartózkodott volna válóperét a 77. §. *a)* pontjára alapitani, tekintve, hogy a birói eljárás csakugyan felfedezheti a fenforgó jogos okot és tekintve azon veszélyt, hogy sikertelen kiséretével a drága időt elvesztegeti. Igaz ugyan, hogy a miniszteri indokolás ezt mondja: «Általában a hütlen elhagyás czimén kért felbontás esetében a bíróság köteles minden körülményt lelkiismeretes megfontolás és szigoru birálat tárgyává tenni, nehogy ezen váló ok a feleknek csak ürügyül szolgáljon házasságuk önkéntes felbontására.»

Először is ez nem áll meg, mert a törvényben ez nem foglaltatik; a törvény szövege szerint a biró semmiféle megfontolásra vagy birálatra kötelezve nincsen. Másodszor mi legyen az, a mit az eljáró biró megfontoljon és megbiráljon? Hisz a 77. §. *a)* pontja alapján való eljárás annyira száraz, hogy annak semmi aránylata, semmi háttere nincsen. Felperes egyszerüen beadja a visszaállitás iránti kérvényt; a bíróság elrendeli a visszaállitást; felperes ujabb kérvényére megtartják a békéltetést és tárgyalást az egyedül megjelent felperessel; erre meghozatik a felbontó itélet! Egy mozzanat ezen formai eljárásban nincs, mely a háttért látni engedné; a felek szivébe pedig a biró bepillantást nem nyerhet. Az indokolás ezen passzusa tehát — ha törvénybe is volna igtatva, — majdnem semmit sem érne; igenis akkor érne sokat — és ez döntő különbség — ha a biró az együttélést megszakitó okok, illetve a jogos ok létezésének vagy nem létezésének megvizsgálására a törvényben kötelezve, volna. A bíróságok nem is respektálják ezen miniszteri indokolást, mert az ott foglalt utasitást effektuálni nem tudják. A helyett, hogy problemák megoldásán törnék magukat, eljáró biró és törvényszék a kérdés felett egyszerüen napirendre térnek, s meghozzák a felbontó itéletet a nélkül hogy sejtelmük volna a házasság megszakitásának okairól. A felsőbb bíróságok pedig szintén nem tehetnek egyebet, mint hogy ezen itéleteket egyszerüen helybenhagyják.

A törvénynek ezen fogyatkozása tárt kaput nyit a visszaéléseknek. A 77. §. *a)* pontja a konstruált szöveggel ugyanis lehetővé teszi a házasság felbontását a valódi ok konstatálhatása nélkül. Ez pedig nem más, mint a házasság felbontása a házasfelek kölcsönös belbegyezésével.

(Folyt. köv.) *Dr. Vladár Vilmos.*

A szövetkezeti reform kérdéséhez.*

A szövetkezeti müködés ellenőrzése, és ez által az eddig tapasztalt visszaélések lehető meggátlása, a tervezett reform leglényegesebb részét képezvén, a döntő kérdés az, hogy az ellenőrzésnek minő módja és minő mérve biztositja

* Részlet dr. Török Emil ügyvédnek a budapesti Ügyvédi Körben f. é. márczius 18-án tartott előadásából.

leginkább a kivánt eredményt. Mert hiszen ugy az itt tartott előadásokban, mint a mult évi magyar jogászgyülésen ezen tárgy körül kifejlett vitában is, minden oldalról hangsulyoztatott, hogy a kereskedelmi törvénynek ide vonatkozó határozmányai hiányosak, a mint azt mindazok, a kik a gyakorlatban szövetkezeti ügyekkel foglalkoztak, tapasztalták.

Már más alkalommal (l. a *Jogt. Közl.* 1896. évi 33. számát) kifejtettem, hogy a közhitel érdekei, a nagyobb területre kiható müködés, az érdekeltek nagy száma és e mellett azoknak egyénileg sokszor ismeretlen volta, a részvénytársaságok közhatósági ellenőrzését szükségessé teszi. Ily társaságoknál nem elegendő, ha a közhatóságok csak formai felügyeletet gyakorolnak, mert tapasztaljuk, hogy mindazon esetekben, mikor sokan gyakorolják az ellenőrzést, azt egyik ember a másikra bizza, és végül senki sem végzi azt kellően, a mi számtalan visszaélésre nyujt alkalmat. Mindez még fokozottabb mérvben áll a szövetkezetek müködése tekintetében, mert ezeknek tagjai többnyire a kevesebb intelligentiával biró, tehát a bonyolult üzletkezelés ellenőrzésére is kevésbé alkalmas osztályokból kerülnek ki, és mert a szövetkezeteknél nem kivánja meg a törvény az alaptőke biztositását, hiányzik tehát a tagoknál, különösen a müködés első időszakában, az anyagi érdekeltség azon mérve, és az ezen alapuló óvatosság is, mely a részvénytársaságoknál már az alapitástól kezdve érvényre jut.

Az előadó azt inditványozta, hogy a szövetkezeti müködés ellenőrzése végett a miniszteriumban egy központi hivatal szerveztessék, melynek feladata volna, hogy a szövetkezetek felett a felügyeletet gyakorolva, a mérlegeket, üzletvezetést, közgyülési jegyzőkönyveket, stb. vizsgálja. Eltekintve attól, hogy az előadó ur nem is jelezte, vajon ezen központi hivatalt kivánja-e hatósági jogokkal és minő irányban felruházni, én az ellenőrzésnek ezt a formáját nem találom czélszerünek azért, mert az ellenőrzendő müködési körétől távol eső, központositott, bureaukratikusan szervezett ellenőrzés, még soha hatályosnak nem bizonyult. De a szövetkezetek bizonyos nemeinél, mint pl. a fogyasztási, termelő, laképitő szövetkezeteknél a száz és száz mértföldnyi távolságból gyakorolni kivánt, központositott ellenőrzést egyszerüen kivihetetlennek is tartom.

Nem fogadhatom el az ellenőrzés azon módját sem, a melyet szövetkezetekről szóló törvényjavaslat szerzője kontemplál és mely lényegében oda irányul, hogy az érdekeltek által gyakorlandó autonom ellenőrzésen kivül, a szövetkezetek müködése feletti kontrol a bíróságokra ruháztassék teljesen, még azon ügyekre nézve is, melyek a birói hatáskörbe egyáltalán nem tartoznak. Bíróságaink amugy is tul vannak halmozva teendőkkel és még az esetben is, ha a czégbirósági jogkört a járásbíróságokra kiterjesztjük, nem lehet a bíróságoktól azt kivánni, hogy a területükön lévő szövetkezetek müködését folytonos figyelemmel kisérjék (javasl. 75. §-a), hogy a beterjesztett mérleget, magát az ügykezelést is megvizsgálják (javasl. 76. §-a), mert az ellenőrzés ezen módja, hogy megfelelő legyen, nemcsak sok szabad időt tételez fel, hanem a kereskedelmi, pénzkezelési, termelési ügyletek ugy lényegének, mint technikájának alapos ismeretét is igényli. Ezt pedig a bíróságok tagjaitól nem követelhetjük.

Nem változtat a dolgon, hogy a biróság a javaslat 76. §-a szerint a vizsgálatot szakértő által is végeztetheti, mert tudjuk a peres eljárásból, hogy a biróság által ad hoc kirendelt szakértők rendszerint a bíróságtól várnak utasitást és a szerint járnak el. De ezen utasitások megadásához ismét szakismeret, sőt mondjuk bizonyos üzleti jártasság kell, melynek hiánya a peres eljárásban nem tünik ugy ki, mert ebben a biró a kontradiktorius eljárás utján feldolgozott anyagot kap, ellenben bizonyára felmerülne ott, a hol a biróra ruháztatnék a hivatalból való vizsgálat folytán a kezdeményezés kötelessége.

Nem változtat meggyőződésemen az sem, hogy a czégbíróságok nálunk ez idő szerint is hasonló ellenőrzésre vannak hivatva, mert egyes formai kérdésektől eltekintve, a kereskedelmi törvény imperativ intézkedéseinek az üzletvitelben való betartását hivatalból per nélkül, nem is vizsgálták tényleg a bíróságok. Hogy csak egy példát mondjak, ugyan hány mérleg összeállitása lett eddig a kereskedelmi törvény 199. §-a szerint ex offo biróságilag fölülvizsgálva?

A birói ellenőrzést azon ügyekre kell korlátozni, melyek a birói kognitio tárgyát természetüknél fogva képezik. Ellenben a mérleg összeállitásának (jav. 61. §-a), az üzleti jelentésnek, a kezelésnek, szóval az egész üzleti tevékenységnek (jav. 75. és 76. §§-ai) alapos, szakszerü megvizsgálása nem birói feladat, és az ellenőrzés ezen részét más forumra kell bizni.

Erre oly hatóságokat tartok alkalmasaknak, melyek a szövetkezetek ügyköréhez müködésüknél fogva közel állanak, melyek az ipar és kereskedelem köréből autonom alapon szervezkedve tagjaik hivatásszerü foglalkozása által, az ilyen szakszerü ellenőrzésre mintegy prædestinálva vannak. Ezek pedig a kereskedelmi és iparkamarák. Számuk elég nagy, az ország különböző helyein vannak, tagjaik területüknek majd minden vidékéből kerülnek ki, a kik előtt a szövetkezeteknél annyira fontos helyi viszonyok sem egészen idegenek.

A kereskedelmi és iparkamarák által gyakorlandó ellenőrzést ugy vélem megvalósitandónak, hogy minden szövetkezet nemcsak mint eddig a czégbíróságnak és a pénzügyi hatóságnak, hanem az illetékes kamarának is küldené be a mérleg és üzleti jelentés és a közgyülési jegyzőkönyv egy példányát. Ugy a beterjesztett iratokat, mint az egész ügykezelést is (pl. félévenként) a kamara állandóan dijazott revisorok által vizsgáltatná meg és ezen vizsgálat alapján jelentené a kamara a bíróságnak, hogy rendben talált-e mindent a szövetkezetnél vagy sem. Ha igen, nincs semmi további birói intézkedésre szükség. Ha pedig a kamara jelentéséből az tünnék ki, hogy visszaélés vagy szabálytalan kezelés tapasztaltatott, a bíróság a szövetkezeti igazgatóságának és felügyelő-bizottságának meghallgatására határnapot tüz, melyre a szövetkezeti tagok érdekeinek megóvására ügygondnokot is idéz, és a felek meghallgatása után hoz határozatot. Az ügygondnok kirendelését és meghallgatását a kontradiktorius eljárás szempontjából is tartom szükségesnek. Ha egy 100 frtos sommás perben, melyben egy ismeretlen örökös vagy távollevő van érdekelve, czélszerü az ügygondnok kirendelése, még inkább helyén valónak tartom ezt akkor, a mikor száz meg ezer a bíróság előtt egyénileg meg nem jelölt szövetkezeti tagnak gyakran nagy összegeket képviselő érdekéről van szó.

Az ellenőrzés ezen módját czélszerübbnek tartom, mint a javaslat által kontemplált és a német szövetkezeti törvényben is elfogadott birói és szakértői megvizsgálást, nemcsak a már előadott okoknál fogva, de még azért is, mert a kamarákban kereskedelmileg képzett üzletemberek vannak, kik a revisori müködés esetleges hiányait vagy helytelenségeit is megbirálni képesek és elejét vehetik annak, hogy a fenti birói eljárás elegendő ok nélkül alkalmaztassék.

Különfélék.

— **Az esküdtszéki törvényjavaslatnak 35-ik §-át,** mely az esküdtszék felfüggesztéséről szól, jelen alakjában nem tartjuk elfogadhatónak. A sajtó-esküdtszékre a felfüggesztés hatálya semmi esetre sem terjedhet ki, minthogy az esküdtszéknek a sajtó-ügyekben való biráskodása *külön bíróság* jellegével bir. De a többi büncselekmény tekintetében

ben sem adható meg a kormánynak a felfüggesztési jog *határozatlan* időre. Ha akár a *nemzetiségi* viszonyok miatt, akár azért, mivel az esküdtek *terrorismus* alatt állanak, valamely helyen megbizhatlanná válik az esküdtszéki biráskodás, lehet ugyan a végső esetre módot adni a végrehajtó hatalomnak, hogy a birói functiót rendes mederbe terelje: de másrészt szükséges, hogy a kivételes állapotnak időbeli határ szabassék. Fél évnél hosszabb időre a kormánynak a felhatalmazás szerintünk nem adható meg. És nem volna szabad a rendelkezés hatályát nagyobb területre és több delictumra átvihetővé tenni, mint a hol a türhetetlen zavaró jelenségek mutatkoznak. — Hogy a 16. §-t miért nem fogadhatjuk el, kifejtettük a 7. számban.

— **A budapesti ügyvédi kamaránál** 1896-ban felvételre jelentkezett 72, felvétetett 65 ügyvéd. Kitöröltetett önkéntes lemondás folytán 10, kineveztetés következtében 9, elhalálozás folytán 19, elköltözés folytán 10, büntető bíróság jogérvényes itélete alapján 1, összesen 49 ügyvéd. Az előző évhez képest szaporulat 17. Az ügyvédjelöltek száma 32-el nagyobbodott s az év végén 634 volt. Fegyelmi panasz érkezett 215. Irásbeli feddés 7, pénzbirság 8, felfüggesztés 2 esetben mondatott ki. Az 1887: XXVIII. tcz. 4. §. *b)* pontja alapján az ügyvédség gyakorlatának felfüggesztése 2 esetben, az *f)* pont alapján 1 esetben rendeltetett el. Az 1895. évről felfüggesztve maradt 3 ügyvéd hozzászámitásával és az időközi megszünések tekintetbe vételével összesen 5 ügyvéd volt az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztve. Fegyelmi végtárgyalás tartatott 42.

— **Az ügyvédi kar és a bíróságok.** 1896-ban kineveztetett 4 ügyvéd albiróvá, 2 törvényszéki jegyzővé, 1 aljegyzővé, 2 közjegyzővé.

— **A védő joga védenczével négy szemközt beszélni.** *A szegedi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága* dr. B. A. ügyvéd elleni fegyelmi ügyben végzett: Ezen feljelentés, mint fegyelmi eljárásra alkalmatlan félretétetik. Mert a 14,918/95. törvényszéki jegyzőkönyv szerint dr. B. A. ügyvéd kamarai tag, mint hivatalból kirendelt védő a végtárgyalás megnyitása után azon kérelmet terjesztette elő, hogy vádlottal bizalmasan beszélhessen. A törvényszék a védő ezen kérelmének nem adott helyet, minélfogva védő, miután a védenczével való előleges bizalmas értekezés nélkül védői tisztének lelkiismeretes gyakorlására magát eléggé képesnek nem érezte, a végtárgyaláson való közremüködését megtagadta. Tekintve, hogy az eddig bünvádi gyakorlat, valamint az 1880. évi 2265. sz. igazságügyminiszteri rendelet szerint a védő védenczével a tárgyalás alatt — kivéve, ha vádlottnak a hozzá intézett kérdésekre feleletet kell adni, — szabadon értekezhetik; tekintve, hogy a kir. törvényszék a védőnek ezen jogát nem ismerte el és a védő erre vonatkozó kérelmét megtagadta; tekintve, hogy a védő kizárólag védencze érdekét tartozik szem előtt tartani és ezt a törvény korlátai közt megvédeni; tekintve, hogy a védő birálja meg legjobb tudomása szerint, hogy fenforog-e annak szüksége, miszerint védenczével bizalmasan értekezzék és tőle a szükséges felvilágositásokat megszerezze; tekintve, hogy a védő azon kötelességéből, mely szerint védenczének érdekeit meg tartozik óvni, azon további kötelesége is folyik, hogy az előtte fel nem deritett ügyben az összes szükségesnek látszó felvilágositásokat is megszerezze és e czélból védenczével értekezzék; tekintve, hogy dr. B. A. azon ténykedése, mely szerint a végtárgyaláson további közremüködést megtagadta, azon összeütközésből származott, a mely a kir. törvényszék felfogása és a panaszlott által vitatott védői kötelesség között állott elő; tekintve, hogy panaszlott eljárása a védői jog megóvásán kivül a vádlott fél érdekeinek megvédése czéljából, tehát oly okból történt, a melynek épen mellőzése képezne kötelességszegést: ennélfogva panaszlott azon eljárása, mely szerint a végtárgyaláson való közremüködését megtagadta, a fenforgó esetben fegyelmi eljárás alapjául szolgáló mulasztást nem képezhet. (1896. évi november 28. 558. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: A felebbezett végzés feloldásával az elsőfoku fegyelmi bíróság utasittatik, hogy dr. B. A. ügyvéd ellen az 1874: XXXIV. tcz. 79. §. értelmében járjon el. Mert a gyilkosság büntettével vádolt Sz. L. elleni ügyben a szegedi kir. törvényszéknél 1896 november 21. napjára kitüzve volt végtárgyalásról felvett jegyzőkönyv s az ezen alkalommal hozott kir. törvényszéki végzés nem olyan, hogy a fentebb idézett 79. §-ban előirt meghallgatások nélkül a feljelentés félretételének kimondása igazoltnak vétethetnék. (1897 február 13 án 23. sz. a.)

— **Kir. itélő táblai határozattárba felvett polgári határozat törlése.** A szegedi kir. itélő táblának határozattárába felvett 2. sz. polgári határozatát a kir. itélő táblának 1897 február 13-án tartott teljes-ülése az 1891. évi 4214. I. M. E. szám alatt (1891. évi R. T. 1167. l.) kelt rendelet 6. §-ának utolsó bekezdése értelmében a határozattárból töröltetni rendelte. E határozat igy szól: «A szegényjogon való perlekedés ügyvédi képviselet mellett csak az esetben engedhető meg, ha a felet a bíróságnak az 1868: LIV. tcz. 90. §-a alapján intézett felhivására az 1874: XXXIV. tcz. 27. §. 5. pontja szerint kirendelt pártfogó ügyvéd képviseli, az esetben azonban nem, ha az magát maga által választott s megbizott ügyvéd által képviselteti.»

— **Szabadalmi naptár** jelent meg Bergl Sándor mérnök kiadásában. A naptár tartalmazza a naptári részen, jegyzéknaplón és lejárati táblázatokon kivül az összes külföldi és hazai szabadalom-védjegy- és mintavédelem megszerzésére vonatkozó tudnivalókat; a m. kir. szabadalmi hatóságokat; az 1895. évi uj szabadalmi törvényt dr. *Neuman* Ármin, jegyzeteivel ellátva, továbbá a mult évben engedélyezett összes szabadalmak osztályozott jegyzékét.

— **A hosszu vizsgálati fogság ellen** Angliában valóságos agitatio keletkezett, melynek élén Harry Bodkin *Poland* kiváló büntetőjogi reformer áll. London és környéke kivételével, mely területen a sulyosabb büncselekmények elbirálására a central criminal court illetékes, egész Anglia hat birósági kerületre (circuit) oszlik. E kerületek mindegyikében évenként négyszer ül össze az esküdtszék («courts of comissioners of oyer and terminer and of general gaol delivery») s a nyári és őszi ülésszak között nem ritkán egy negyedévnél több idő is eltelik a nélkül, hogy a vizsgálati foglyok az itélő bíróság elé kerülnének. Igy *Heaton* képviselő a belügyminiszterhez intézett interpellatiójában a kenti és a maidstone-i esküdtszékek által felmentett két egyénről tett említést, kiknek egyike öt hónapig, a másika öt hónapig és két hétig volt vizsgálati fogságban. A belügyminiszter válaszában sajnálatosnak mondotta az eseteket, Poland pedig, ki a Times-ben közzétett levelében még nehány hasonló terjedelmü esküdtszéki intervallumról emlékezik meg, kereken kimondja, hogy a mostani állapot botrányos («there is no greater scandal, than the present circuit system») és az 1875 iki eljárási törvény sürgős reformját követeli. Nem merjük megvonni a párhuzamot a mi tényleges viszonyaink és az angol «botrányos»-nak nevezett állapot közt s csak a jövőre nézve tartjuk szükségesnek megjegyezni, hogy ha bíróságaink az 1896: XXXIII. tcz. 159. §-nak alkalmazásában nem lesznek elég körültekintők, ugy uj bünvádi perrendtartásunk még annyi garantiát sem fog nyujtani, mint a gáncsolt angol rendszer. Az eddig szerzett tapasztalatok szerint a szökés veszélye esetén «három hónapig tartható» de «tüzetes» indokolással annyiszor a mennyiszer meghosszabbitható vizsgálati fogság épen nem mondható az egyéni szabadság tulerős biztositékának s hogy a «nyomós ok» folytán meghosszabbitás épen nem fog a kivételek közé tartozni, azt az uj törvény indokolása mintegy előre jelzi (319 l.) mondván, hogy «nagyobb bünvizsgálatok anyaga három hó alatt rendesen ki sem meritető.» *V. R.*

A mellékleten közöljük a budapesti ügyvédi kamara évi jetentésének egyik részletét.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 27-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melyen folytattatni fog a kereskedelmi ügynökök jogi állásáról szóló vita. Szólásra fel van jegyezve: Dr. Berger Miksa. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1897 április 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. KOVÁTS GYULA egy. rend. tanártól. — Compromissium. *V. S.* — *Törvénykezési Szemle:* A «quasi desertio.» Dr. VLADÁR VILMOS szolnoki ügyvédtől. — Irásbeli szerződés és szóbeli megállapodás. Dr. RAFFAY FERENCZ-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A bünvádi eljárás életbeléptetési törvényjavaslatának indokolása az esküdtszék intézménye tekintetében. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog

Nem tagadom, hogy e czimen a *Jogt. Közl.* 9. számában közzétett czikkemre az állami kultuszigazgatás köréből bizonyos felvilágositásokra számitottam. De czikkemre, melyet szives volt átvenni, csak a Magyar Állam (márcz. 9.) tett némi észrevételeket s legujabban e lapok 12. számában *dr. Radits István* posta-távirdai segédtitkár ur.

E lapok olvasóinak tartozom vele, hogy az utóbbi észrevételekre reflektáljak, habár a közigazgatási biráskodás kérdését egyátalán nem érintik, hanem a városi kegyurság kérdését, mivel én csak mellesleg foglalkoztam. Innét, hogy e kérdésre nem vesztegettem sok szót. A kérdés különben is olyan, mely felől nálunk többször irtak. Radits velem szemben annak a felfogásnak hive, mely a városi képviselőknek csak katolikus részét tartja hivatottnak a katolikus lelkész választására.

Radits abból a téves feltevésből indul ki, mintha én a patronatus jogát polgári avagy politikai jognak tekinteném. Ebből kiindulva czáfolgat, holott csak annyit mondottam, hogy község, város közjogi korporácziók, melyek keretén belől politikai jellegü jogok gyakoroltatnak. Csakis erre vonatkozólag idéztem az 1895. évi XLIII. tcz. 3. §-át, mely szerint a polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független. Azt hiszem ő sem fogja kétségbe vonni, ha jobban meggondolja, hogy városi képviselő-testületekben bármely szavazásban való részvétel politikai jellegü jognak gyakorlása. Más az, ha az egyes gyakorolja az őt megillető patronatust. Azt, hogy ez polgári jog gyakorlása volna sem mondottam. Annyit talán én is tudok, hogy az egyházi jog egészében véve közjogi jellegü. Még azt is helyteleniteni szoktam, ha — mint Radits teszi — a legfőbb kegyurat megillető patronatussal szemben a közönséges patronatust magánjogi patronatusnak nevezik. Tudjuk ugyan, hogy a patronatus a magántulajdonból fejlett ki, de már III. Sándor pápa nagy reformja óta a magánjogi eredetnek alig vannak utóhatásai. Ma már a patronatust senki se tartja polgári vagy politikai jognak.

Ezek daczára Radits olyat imputál nekem, amit egyátalán nem mondottam s velem szemben a kegyuri jog minemüségét (ius spirituali annexum) tartja szükségesnek hangsulyozni. Ezután következik annak konstatálása, hogy némely államban s ezek között hazánkban a görögkeletiek és protestánsok patronatusa egyházilag is elfogadott módon hosszas gyakorlaton alapul, de azért hozzáteszi, hogy: «törvényes intézkedés ez iránt sehol sem létezik és azért ezen gyakorlatból törvényes következtetés le nem vonható». Már annak konstatálása egyátalán elmarad, hogy dologi patronatus esetében még az izraelita is gyakorolhatja keresztény meghatalmazott által a bemutatás (præsentatio) jogát (S. Off. 1873 május 31.) Mintha még mindig az 1860 február 18-án kelt patens 2. §-ának világában élnénk, mely szerint ha izraelita valamely patronatussal terhelt ingatlan tulajdonosává lesz, a kegyurság terheli ugyan, de az azzal járó jogok gyakorlása mindenképen szünetel. Majd igy folytatja:

«Hogy azonban a nem katholikusok még mint politikai testületek tagjai sem (!) képesitvék a kegyuri jog gyakorlására azon alapul, hogy a jogi személyt képviselő testületnél, az ezt alkotó fizikai személyek egyéni jogviszonyaitól nem lehet eltekinteni (quod alicui non licet suo nomine, nec alieno licebit), a testület sem lévén egyéb, mint az egyéni jogositványok halmaza, aggregatuma». Azt akarja mondani, hogy csak azok vehetnek részt lelkész-választásban, kik adott esetben mint magánegyének valamely czimen a lelkész-bemutatás (præsentatio) jogával birhatnak. A kétféle dolog egyszerüen identifikáltatik.

Ily a testületet atomizáló felfogás daczára sem jut el odáig, hogy a városi választásokban legalább a görögkeletiek és protestánsok szavazatait elfogadhatónak tartaná. Ellenkezőleg kiindulási pontja olyan, hogy még a görögkeletiek és a protestánsok magánpatronatusát is kétségbevonja. Már ezt akarta jelenteni «a törvényes intézkedés hiánya», s hogy a «gyakorlatból törvényes következtetés le nem vonható». Pedig az ember azt hitte volna, hogy e megjegyzések csak a magánpatronatusból a városi patronatusra vonható további következtetés utját akarják állani. Korántsem. Oly felfogással állunk szemben, mely egész jogfejlődésünket meghazudtolná. Még az 1701. évi április 9-én kibocsátott kir. rendelet is csak azt mondta ki, hogy dologi kegyurság esetén a protestáns birtokos helyett katholikus rokona gyakorolja a patronatust. Ugyanigy az 1702. és 1708. évi kir. rendelet. Már II. József a magyar és erdélyi udvari kanczellária 1787. évi márczius 5-én kelt előterjesztésére kimondotta, hogy a protestánsok és görögkeletiek a patronatus gyakorlatában meghagyassanak illetőleg az nekik adományozható legyen. Még az osztrák konkordatum praxisa se fajult odáig, hogy csak katolikusra lett volna tekintettel.

Kétségtelen, hogy a régibb idők felfogásában a városok önálló jogi személyisége nem domborult ki eléggé s azt tartották, hogy a választók vallási állapotát kell tekinteni. A magánviszonyoknak ez a közrehatása valójában dominálta a városi kegyurságra vonatkozó régibb praxist. Azt vették irányadónak, hogy más vallásu keresztények magán-patronatusokban a kegyurság jogát személyesen nem gyakorolhatták. De e korlátozás ideje már régén letünt. Már csak izraelitákra nézve áll fen. Immár annak, hogy a városok önálló jogi személyisége érvényesüljön, még a régi felfogás alapul vételével is vajmi csekély akadálya volna. Nem hiába törekszik Radits arra, hogy a nem-katolikusok patronatusi jogát kétségbe vonja. Csakhogy ez az egész jogi fejlődéssel ellenkezik. Elég sajnos, hogy már Timon A városi kegyurság Magyarországon czimü munkájában oly felfogást tanusitott, mely nem összhangzó az

elért eredményekkel. Timon előadása a Hinschiusét követi azzal a különbséggel, hogy a más vallásuakat minden áron kiszoritaná a patronatus gyakorlatából. Az nem volna igazi fogfejlődés, hanem csak a katolikus egyház részéről tanusitott merő toleranczia eredménye, hogy más vallásuak patronusi jogokat gyakorolhatnak. Tagadhatatlanul 1889-ben megjelent munkája nagy port vert fel, de alig hiszem, hogy az ügyet jól szolgálta volna. Radits vakon követi s még megjegyzi, hogy szerzője: «a szabadelvü eszmék keresztülvitelében a 70-es években vezérszerepet játszott». Lehet. Én azonban mindig csak mint jogászt tudtam méltatni. Legkevésbbé érthettem vele egyet akkor, midőn a városi kegyurságról irott munkáját kiadta, melynek az akkori praxis kedvezni látszott.

A városi kegyurságnak a királyi adományozással való összefüggésénél fogva is annak a felfogásnak kellene érvényesülni, hogy a szavazók csak katolikusok lehetnek. Ez abból következnék, hogy a városi patronatust adományozó királyt a legfőbb kegyurság csak mint katolikust illeti. Szóval a királyilag adományozott patronatus több megszoritásnak volna alávetve mint a közönséges patronatus. Pedig a patronatus adományozása a közönséges patronatusra támaszkodik s azt mintegy kiegésziti. A patronatus adományozása nem jelent egyebet, mint a patronatusra való kötelezést közigazgatási uton. Hogy a legfőbb kegyuri jogban a közönséges patronatus keretét meghaladó jogositványok is foglaltatnak, nem tartozik ide, valamint az sem, hogy Carnot köztársasági elnök csak mint katolikus gyakorolhatta az államfőt a franczia konkordatum szerint megillő jogokat. Franciaországban tudvalevőleg a patronatus már régóta nem létezik. Inkább Ausztriára meg Bajorországra lett volna Radits tekintettel, melyekre pedig utaltam.

Sajnosan tapasztalta Radits, hogy semmi olyan administrativ döntésre sem hivatkoztam, mely nézetem helyességét támogatná. Mintha nem is a közigazgatási bíróságról irtam volna, hanem önállóan a városi kegyuraságról értekeztem volna. Különben fölötte csodálom, hogy a temesvári esetről nincs tudomása, mely országszerte feltünést keltett. Az esetre vonatkozó belügyminiszteri döntés 1891. évi október 10-én 66,399. sz. a. kelt s az 1889. évben megindult akcziót egyátalán nem igazolja. A döntés álláspontja, hogy az 1886. évi XXI. tcz. 21. §-a szerint a törvényhatóság egyetemét a törvényhatósági bizottság képviseli s hacsak a törvény világosan kivételt nem tesz a hatósági jogokat, melyek közé a törvényhatóság akaratának nyilvánitása vagyis határozat hozatala kétségen kivül tartozik, a törvényhatóság nevében a bizottság van hivatva közgyüléseiben gyakorolni. Azt, hogy felmerülő esetekben, mely bizottsági tagok s mily indokból nem vehetnek részt az ügyek tárgyalásában vagy a határozathozatalban, az idézett törvény 50. §-a állapitja meg. Ezen paragrafus a jog tényleges gyakorlását bizonyos valláshoz nem köti, miből önként folyik, hogy vallása miatt a törvényhatósági jogok gyakorlatából a bizottsági tag ki nem zárható. Ezek a megokolás főtételei, mikből a határozatban elfoglalt álláspont világosan kiderül. Ujabb elvi döntés nem létesült. Egyébként készségesen elismerem, hogy a jog kérdése nem függ merőben egyes esetek elbirálásától.

Ami magát a békéscsabai esetet illeti, nem férhettem hozzá. Csak azért érintettem mellesleg, hogy a maga egészében kitudódjék. Az eset iránt annálfogva érdeklődtem, mert tudtommal Békés-Csaba a patronatust birtokvétel utján szerezte meg, ami aztán a szóban levő döntést mint különleges döntést még érdekesebbé teszi. Radits czikkemből épen a békéscsabai döntésre való provokálást ragadja ki s annak védelmére mondja el a városi patronatust illető nézeteit. Pedig maga is bevallja, hogy a döntést tartalmilag nem ismeri. Amit én csak pedzettem, azt ő már is polemia tárgyává teszi átalán a városi kegyurság szempontjából. Pedig lehet, hogy a közigazgatási biráskodás életbelépte alkalmából kiadott miniszteri körrendelet — czikkem tulajdonképi tárgya — a törvényhatósági joggal felruházott városok kegyursági jogát nem érinti s ezekre vonatkozólag a temesvári döntés által megkezdett ujabb gyakorlatnál akar maradni. Tudvalevő, hogy a körrendelet az 1896. évi XXVI. törvénynek csak 26. §-ára utal, mely a községekben folyó szavazásokkal függ össze s nem egyszersmind 42. §-ára, mely a törvényhatóságokban folyó szavazásokat illeti. Erre vonatkoztak czikkem következő szavai: «Lehet, hogy a törvény 42. §-ának idézése azért maradt el, mert a városokat csak annyiban vetették számba, amennyiben nem törvényhatóságok.» Igy tehát a körrendelet sem bizonyit feltétlenül Raditsék mellett. Kivánatos is, hogy jogfejlődésünk eredményeit irodalmi próbálkozások ne veszélyeztessék. A katolikus egyháznak sokkal komolyabb kivánni valói vannak semhogy azok a bizonyos nem-katolikus szavazatok magokban véve alterálják. Azok révén keresse a városi kegyurságból való kibontakozást is s átmenetileg érje be azzal, hogy városokkal szemben a kandidáczió a püspököt illeti meg és igy a választást olyanokra korlátolhatja, kik minden kifogáson felül állanak.

Végül nem mulaszthatom el, hogy felkérésre multkori czikkemet ki ne egészitsem. Két dolog felől intéztek hozzám kérdést. Az első kérdés arra irányul, hogy miként érinthetik a patronatust az 1896. évi XXVI. törvény 35. és 38. §-ai. A második pedig arra, hogy megtartja-e hatályát tekintettel az idézett törvény 18. §-ára a m. kir. Curia polgári teljes-ülésének párbér-döntvénye.

Ami az előbbit illeti: a 35. és 38. §-ok azzal állanak összefüggésben, hogy a felettes közigazgatási hatóságok községek és törvényhatóságok budgetjeit hivatalból kiegészithetik. (Zwangsetatisirung.) Megtörténhetik, hogy a község vagy törvényhatósági joggal biró város a patronatus terhét nem veszi fel a költségvetésébe, habár a patronust a törvény kötelezi a teher viselésére (1723. törv. 71. czikk). Ha már most a felettes hatóság a mulasztást pótolja, ez ellen az illető község vagy város a közigazgatási bírósághoz fordulhat. Lehet, hogy valójában nem is terheli a patronatus. Minden obligativ s nem fakultativ tétel beállitása a költségvetésbe a felsőbb közigazgatási hatóság feladata s jogalkalmazás jelentőségével bir, ami ellen esetleges orvoslás nyujtása a közigazgatási bíróság természetszerü feladata.

A mi a párbérkérdését illeti, a 18. §. következőképen szól:

A törvény (rendelet) azon intézkedései, melyeknél fogva a felek a közigazgatási eljárás befejezése után a törvény rendes utján kereshetnek orvoslást: közigazgatási bíróság elé utalt ügyekre nézve hatályukat vesztik.

Ez magában is világos felelet a felvetett kérdésre, miután a párbér nincs azon taxative felsorolt ügyek között, melyekre a közigazgatási bíróság hatásköre kiterjed. Igaz hogy a párbért a Curia 30. számu teljes-ülési döntése elsősorban a közigazgatási eljárásra utalta s az is igaz, hogy döntésén oly felfogás csillámlik át, mely a párbér-követelést közjogi természetü igénynek veszi, de a 18. §. sokkal világosabb sem hogy kételyt hagyna fen. A községileg átvállalt párbér mint obligativ budgettétel foglalkoztathatja a közigazgatási bíróságot.

Kováts Gyula

A Compromissum.*

Vannak fogalmak, melyek abusus utján lassan-lassan kivetkőznek eredeti jellegükből, tartalmuk elsenyved, kivész s a jogélet intézményeit is, melyekben szerves alakot öltöttek, kiforgatják tulajdonképeni lényükből. Ilyen a sajtó

* Ezen czikket hirlapirói körökből veszszük.

jogállása, mely mindinkább elveszti a köztudatban annak a közjogi funktiónak a jellegét, melynek sarkalatos tételét a 1848-iki XVIII. törvényczikk röviden ebben az alapelvben fejezte ki, hogy «gondolatait mindenki szabadon közölheti». Ettől a nagy szabadságjogtól, a szabad véleménynyilvánitástól a köz- és magánéletnek tiltó korlátaig, a távolság nagy és bizonytalan; láttunk kisérleteket a határ megvonására mindenféle irányban, a magánszemély fogalmától a magánbecsület fogalmáig s a közérdek theoriájáig, de ezek közül egy sem fedezi kellőleg a sajtójog tulajdonképeni természetét s nem meriti ki annak kriteriumait.

Nem csoda, ha a bünvádi eljárás és az esküdtszéki szervezet életbeléptetése alkalmából szőnyegre hozott discussiók a legélesebb ellentétben találják a sajtószabadság orthodox hiveit, azokkal a korlátoló intézkedésekkel, melyek a kormány javaslataiban a magánosok ellen elkövetett sajtóvétségekre vonatkoznak. Nem hidalhatták át ez ellentéteket azok a közvetitő javaslatok sem, melyek a bifurkatiót egy szakbirákból álló, vagy épen esküdtek által kiegészitett vádtanácsra kivánták ruházni. Nincs tehát valóban compromissum, mely a sajtó részéről önként kinálva fel kiegyeztethetné az ellentétes irányzatokat igazi elvi alapon, a közszabadság nagy érdekeinek sérelme nélkül? Őszinte meggyőződésünk szerint: *van* — és ebben kell egyesülni minden ellentétes nézetnek, mely a compromissumot loyálisan akarja.

A sajtó követeli a sajtóvétségek meghagyását kivétel nélkül az esküdtszék hatáskörében, a javaslat tulajdonképeni czélja pedig a sajtó utján elkövetett magánosok elleni becsületsértéseknek és rágalmaknak a szakbiróságok elé utalása. Az ellenmondás csak látszólagos. Tartsák fen az esküdtszékek hatáskörét csorbitatlanul, de bizzák magukra az esküdtszékekre annak eldöntését, hogy valamely adott esetben az ügy érdemben való letárgyalása után, lát-e elegendő okot, látja-e a közérdek mentségének teljes hiányát arra nézve, hogy az illetékességet magától el, s az ügyet a rendes bíróság elé utalja. Ezt könnyü dolog egy præjudiciális kérdéssel elintézni. Az esküdtszék határozata soha sem lehet præoccupáló a szakbiróság itélkezésére, mint a hogy megforditva lehetne a vádtanácsi intézmény szerint abban az értelemben, hogy a vádtanács által az esküdtszékhez utalt ügyek már magokban foglalnák a fölmentés instruktióját, a minek ismét okvetlen visszahatása az lenne, hogy a sürü fölmentő itéletek a vádtanácsot mintegy az ügyek szigorubb kezelésére ösztönöznék.

Elvileg tehát minden sajtóvétség az esküdtszék illetékessége alatt maradna, ellenben meg volna adva a mód és eszköz, hogy oly vétségek eseteiben, melyeknél a közérdekben való cselekvésnek még csak látszata sem forog fen, ez az esküdtszék a saját hatáskörében provokálhassa a szakbiróság sulyosabb itéletét.

Igaz, hogy erre elvi szükség nincs, mert a hol az esküdtszék indokoltnak látja valamely ügyben illetékességét leszállitani, ott fel kell tételeznünk, hogy marasztaló verdiktjével is nyomatékot adna felfogásának. De ne feledjük, hogy itt épen a sajtóügyi esküdtszék iránt egy vagy más okból bizalmatlanul hangolt köröknek teendő concessióról van szó; ezen concessió értékét tehát nem a mi szempontunkból, hanem az övékből szükséges mérlegelni. Egyébiránt a concessio nem is egészen jelentőség nélküli, mert nem igen lehet tartani attól, hogy az esküdtszék csupa elfogultságból megállapitsa saját illetékességét ott, a hol annak helye nincs s igy az ügyeknek bizonyos contingense minden esetre elérné azt, hogy a szakbiróság előtt nyerne eldöntést.

Ha az esküdtszék impressiója s a tárgyalás vagy bizonyitás során fölmerült körülmények arra engednének következtetni, hogy a szóban forgó sajtóvétség nem közhatósági személy vagy köztisztviselő ellen, annak köztisztviselői minőségében, nem is magánszemély ellen, de ennek valamely közfunctiójára vonatkozólag, sem pedig végül magánszemély ellen, magánjellegü cselekményből kifolyólag, de közérdekből vagy annak vélelmezéséből követtetett el, s igy előáll az ügynek az esküdtszék által rendes birói eljárás elé utasitása — akkor a törvényszék három tagu tanácsa ott nyomban, uj tárgyalás nélkül, cognitiója tárgyává teheti az ügyet s a kideritett tényálláshoz képest meghozhatja itéletét a vád és védelem meghallgatása után. Magától értetődik, hogy ily módon eldöntött ügyeknél aztán a felebbvitel általános szabályai nyernének alkalmazást, viszont az esküdtszék által a közérdek helytelen konstatálása alapján hozott fölmentő verdikttel szemben a közvád eddigi jogai a semmiségi panasz keretében érintetlenül hagyatnának.

Összegezzük most javaslatunk eredményeit, tekintettel azokra a lényeges módositásokra, melyeket a vádtanácsi tervezet mindkét typusa, a szaktanácsi és esküdtszéki typus hiányosságain eszközöl. Először is semmivel sem lassitja vagy bonyolitja az eddigi eljárást, nem igényel uj és nehézkes apparatust a vádtanácsban, hanem mindössze egy előzetes kérdéssel többet ad fel az esküdtszéknek s ezzel is tulajdonkép csak kompensálja a ténykérdés és a vétkesség kérdésének az uj bünvádi javaslatban máris foganatositott összevonását. Azonkivül nem szolgáltatja ki elvben a sajtót egy kinevezett biróságnak, hanem teljesen megőrzi annak alkotmányszerü integritását, de viszont nem zárkózik el attól sem, hogy a sajtóvétség jellegével szorosan nem biró, csupán a sajtó immunitásával takarodzó vétkes megtámadásait az egyéni és családi becsületnek, kivonja az esküdtszéki verdikt bizonytalan esélyei alól. Csakhogy ezt a feladatot magára a független polgárok jogérzékére bizza s igy a sajtó törvényes foruma önkényt, kötelességei teljesitése magas tudatában, maga adja ki azokat, kikről meggyőződött, hogy tollukat nem a közérdek nemesebb szolgálata, de az egyéni boszu vagy hiuság ösztöne vezette.

Mindezek mellett el volna háritva a befolyásolásnak az az odiosus terhe, mely a vádtanács határozatában már előre eldöntöttnek mutatja a per sorsát, akármely forum hatáskörébe utalja is. Világos, hogy ily præjudiciumul nem szolgálhat az esküdtszék elutasitó végzése a szakbirósággal szemben sem a marasztalás, sem a fölmentés irányában, mert a szakbiróság szigoruan a törvény rideg rendelkezései s jogászi meggyőződése szerint itélkezik.

De menjünk tovább. Miben volna hivatva a vádbiróság és vádesküdtszék hivei szerint ezen ugynevezett «illetékességi tanács» dönteni? Abban, hogy forog-e fen az elkövetett cselekménynél a közérdeknek «látszata» vagy nem. De hát ha a «látszat» csal? Ép abban áll ez álláspont sarkalatos tévedése, hogy feledni látszik, mikép a közérdek kérdése nem merőben formális eleme a sajtó utján elkövetett cselekménynek, hanem eminenter *érdembeli kérdés*. Tehát ha a közérdek szempontja képezi alapját az illetékesség elbirálásának, akkor ez csak érdembeni határozattal mondható ki. Ezt teszi javaslatunk szerint az esküdtszék az ügy érdemleges tárgyalása után, mindazon momentumok gondos mérlegelésével, melyek a vádlott cselekményének benső motivumai tekintetében fölmerültek.

Azt hisszük, hogy a mondottak után nem lehet kétség a felől, hogy módositásunk valósággal compromissumot alkot az ellenkező nézetek és felfogások közt s őszintén s mindkét álláspont igazainak figyelembevételével igyekszik a kölcsönös nehézségeket elháritni. Nagy megnyugvás volna az ország közvéleményére, ha sikerülne bárkinek is eloszlatni azon aggályokat, mintha a szabad sajtó intézménye, és a miniszteri javaslat közötti ellentétek nem csupán látszólagosak volnának, hanem tényleg a sajtó jogai elleni

*

állásfoglalást jelentenék. Ezen gyanu megtörésére csak egy oly közvetitő álláspont elfogadása vezethet, melyben mindkét fél valódi és jogos intentiói kifejezésre jutnak. Talán megközelitettük némileg ezt a czélt a fentebbi fejtegetésekben. *V. S—r.*

Ugyanezen tárgyban a következő sorokat vettük:

Ma már eldöntöttnek kell azt tekintenünk, hogy sem a törvényhozás, sem a kormány részéről nem lesz meg a hajlandóság arra, hogy az esküdtszék hatáskörét a sajtóügyekre mai terjedelmében fentartsák. De szerintünk kétségen fölül áll az is, hogy az ügyeknek két csoportba osztása nem történhetik más alapon, mint a közérdek momentumának számba vételével, s ez elől a kormány sem fog elzárkózni. Erre mutat az igazságügyminiszternek a parlamentben legutóbb tett nyilatkozata is, mely eltérőleg a javaslat szövegétől, már a *magánegyének magánbecsületét* emliti, mint a mely az eddiginél hatályosabb védelemben részesitendő. A megoldást még csak arra a kérdésre kell keresni, hogy melyik forum döntse el azt, vajon a vádolt cselekmény kapcsolatos-e közérdekkel, vagy tisztán magántermészetü támadás-e.

Erre mind a két irányt kielégitő megoldás szerintünk ebben volna található.

Első sorban a vádtanács határozzon a hatáskör kérdésében ha a vádlott nem nyugszik meg benne, az esküdtszék dönti el, mint előzetes kérdést, hogy fenforogni látja-e a közérdek momentumát vagy nem, s a szerint vagy a rendes bíróság elé utasitja, vagy mindjárt érdemlegesen is elintézi az ügyet.

Ezen szabályozás mellett kétségtelenül lesznek esetek, hogy a vádlott alap nélkül provokálja majd az esküdtszék hatátozatát; de mindenki teljesen megnyugodnék abban, hogy a közérdek belevonása csak takaróul szolgált a magánbecsület megtámadására. Szerintünk ez a zavaró tünet is legfeljebb csak az intézmény functiónálásának kezdetén mutatkoznék nagyobb mértékben, mig a helyes gyakorlat meg nem állapodik, és azok az ügyek, melyek tisztán és kizárólag magánembereknek magántermészetü sértéseiből keletkeznek, el lennének rekesztve az esküdtszék forumától.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A «quasi desertio».*

Lehet felfogás dolga, hogy nem-e helyesebb a legszabadelvübb álláspontot elfoglalva megengedni a házasság felbontását, pusztán a felek akarata alapján, mint az állam által megszabott bontó feltételekhez kötni az egyéni akaratot. A történelem tanusága azonban nem szól ezen felfogás mellett. Midőn Justinián a bontó okokat megállapitotta, már letünt Rómának azon kora, midőn az elválás a felek tetszésétől függött és még sem vált el senki sem. Justinian már az erkölcsök ernyedését volt kénytelen korlátozni, s a házasságot a közerkölcs helyett a civilis törvény gyenge paizsával védeni. Igaz, hogy a jelenkor sem fogja a házasságot és annak erkölcsi alapját paragraphusokkal megvédeni tudni, de az mégis bizonyos, hogy közerkölcs dolgában nem állunk ott, a hol Róma állott fénykorában.

Ezen kivül minden körülmény ellene szól ilyen felfogás jogosultságának a mi törvénykönyvünkben. Az igazságügyi kormány a felbontás lehető megszoritását tartotta szem előtt; a politikai kormányzatnak pedig egyik fegyvere volt a harczban azon érv, hogy a házassági törvény az elválást megnehezíti a multakhoz képest; a kodifikatio intentiója pedig és a törvény egész rendszere tényleg elég szigoru ellentétben áll a szabad elválás fogalmával. «A javaslat a házasság erkölcsi jellegével megegyeztethetlennek tekinti» — ugymond a miniszteri indokolás — «a házasság felbontásánál a házasfelek egyéni érzelmének önálló és kizárólagos tekintetbe vételét. Mert habár a házasság megkötéséhez a felek kölcsönös szabad akaratelhatározása feltétlenül megkivántatik, de az egyszer létrejött házasság fenállásában független a házastársak egyéni tetszésétől.» Majd tovább ismét: «Még kevésbé engedhette meg a törvényjavaslat e házasságnak a felek kölcsönös megegyezéséből való felbontását . . . A házasság lényegében és rendeltetésében egész életre kötött frigy, melynek erkölcsi természetét csorbitja és a vagyonjogi szerződés álláspontjára helyezi annak a megengedése, hogy azt a felek puszta megegyezéséből lehessen megszüntetni».

Végül pedig kijelenti az indokolás, hogy: «az önkényes elválások és a házassági együttélésnek korlátlan megszakitásai ellenkeznek a jogrend követelményeivel».

Látni való tehát, hogy a törvény és törvényalkotók intentiójával a 77. §. *a)* pontjának gyakorlati eredménye ellentétben áll; világos, hogy a törvényszakasz szerkesztése el van hibázva.

Ezért mondottam fentebb, hogy a törvénynek ily szöveggel való átültetése érthetetlen nemcsak a politikai előzmények szempontjából, hanem azért is, mert a német birodalmi törvény tervezete előtte feküdt a törvénykészitő bizottságnak. Ugyanis a nagy politikai actiónál pronunciálva volt a felbontás lehetőségének legszükebb korlátozása; nemcsak a pártpolitika és minden hivatott tényező ezt hirdette, de a politikai kormányzatnak magasan lobogtatott zászlójára is nagy betükkel fel volt irva, hogy a polgári házasság a behozatalának egyik czélja a könnyelmü elválásoknak és felbontás körül eddig tapasztalt visszaéléseknek meggátlása. Valóságos programm volt az, és erős fegyver a harcz megindításakor, mely nélkül a küzdelem kimenetele is igen kétséges lett volna. A fegyver őszinteségében kételkedni nem is lehet; az ellenkezőt fényesen megczáfolja a házassági törvény egész szelleme és a miniszteri indokolás. Az történt csak, hogy a puska visszafelé sült el.

Pedig nézetem szerint a helyes konstruktiót megadta volna a már többször hivatkozott német polgári törvény tervezete és indokolása, mely problemák helyett lehető szigoru szabályokat állapit meg a visszaélések meggátlása érdekében, — nyilván a tulliberális porosz törvény szülte visszaélések hatása alatt. Mint okulás a tapasztaltakon, megállapitja a német birodalmi törvény és indokolása, hogy az elhagyott házastársnak elsősorban csak a házas együttélés helyreállitására van kereseti joga. Ezen keresetre következik a birói megvizsgálása azon okoknak, melyekből az együttélés megszakittatott, s ezután érdemi elbirálása annak, hogy a gonosz elhagyás tényálladéka fenforog-e, vagy sem. Ez pedig itélet által történik, mi ellen a feleknek felebbezni lehet. Igenlő esetben ezen itéletben a gonosz házastárs egy év alatti visszatérésre kötelezteti. Csak ezen egy év sikertelen lefolyása után adhatja be felperes keresetét a házasság felbontása iránt. De az ezt követő felbontó itélet is csak akkor következik be, ha a bíróság meggyőződött arról, hogy összejátszás esete fen nem forog.

A német törvény indokolása, de maga a törvény szövege is egész külön kis eljárási rendtartást konstruált össze, mint lehető garantiát a biztos visszaélések ellen.

Ha már a törvényalkotók egyáltalában szükségesnek látták a quasi desertio felvételét, sőt ha azt a lélektanilag alig indokolható puszta localis separatio alakjában merték konstruálni, leghelyesebben tették volna, ha a német birodalmi polgári törvénykönyv 1567. §-át egyszerüen átveszik, pótolván ezt a német törvény indokolásában foglalt birói megvizsgálás elrendelésével.

A jogos ok problemáján kivül van a törvénynek egy

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a gyakorlati hatást tekintve hasonló lényeges fogyatkozása, a mit egy szerencsétlen gondolat szüleményének lehet betudni. A törvényben ugyanis törölve van az eredeti javaslatnak egy igen lényeges, a német tervezetből átvett kitünő intézkedése, mely szerint a bíróság által a házasélet visszaállitására alperes részére kiszabandó határidőt legalább egy évben meg is állapitja. A bíróságok azt a praxist követik, hogy néhány hetet, vagy egy hónapot szabnak ki. Ez pedig azt eredményezi, hogy a visszaélések egész árja zudul felénk. Ugyanis nemcsak akkor, midőn tényleg a 77. §. *a)* pontjára esetleg szüksége volna felperesnek, hanem akkor is ennek alkalmazását veszik igénybe a felek, mikor más komoly bontó ok forog fen, mikor ezen bontó okra is a házasság felbontására való biztos kilátással alapithatná felperes keresetét. Ezen kijátszását a törvénynek pedig megmagyarázza az, hogy a javaslatbeli egy év kihagyása folytán a 77. §. *a)* pontja esetében a bíróság a helyre állitási kérvény beadása után néhány hónap mulva meghozhatja a felbontó itéletet, a mi más bontó ok alapján inditott, bizonyitási eljárást kivánó válóperben teljes lehetetlen. Sőt a bizonyitási eljárás és a törvény 99. §-a folytán a válóperek rendszerint évekig el fognak huzódni; de mi több: aránylag sok a perek száma, hol a felbontást kérők elutasittatnak, ugy, hogy megforditva az igazi válóperekben szabadabb felfogás érvényesülése volna kivánatos. Ezzel szemben kiáltó ellentét az, hogy a 77. §. *a)* pontja alapján a törvény kijátszását három hónap alatt elsőbiróság itélettel lehet szentesittetni. Ez nem feltevés, hanem ezt igazolja a már eddig ilyen módon és ennyi idő alatt lefolytatott válóperek egész serege! A hütlen, vagy gonosz elhagyás egész doktrinájának kétes jogosultságát és kétes értékét tekintve azon kell csodálkozni, hogy akad valaki, a kinek eszébe juthat határidőt meg nem állapitani, midőn különösen a kijátszásra való hivatottság bélyegét magán hordó ilyen szövegezésnél mintegy magától kinálkozó követelménynek látszik egy minél hosszabb határidő megállapitása. Az eredeti javaslattal szemben ennek elhagyása arra mutat, hogy a törvényszöveg szerzői a gyakorlati eredmény kiszámitásánál nem jól számoltak.

A visszaélések és kijátszások tényleg immár napirenden vannak. Még a paraszt ember is tudja, hogy az uj törvény szerint milyen könnyü az elválás; csak hat hónapig kell külön élni, s a kir. törvényszék három hónap mulva kimondja minden bizonyitás nélkül a felbontást. A felek már a 77. §. *a)* pontjára való hivatkozással mennek az ügyvédhez, a ki ügyfele érdekében szivesen választja és maga is tanácsolja ezen könnyü utat. Konstatálható tény, hogy a legutolsó időben már majdnem az összes válóperek a 77. §. *a)* pontja alapján indittattak meg: A mit a törvényhozás kizárni akart: a házasság felbontását a felek kölcsönös beleegyezésével, annak ma szabad tér van engedve.

A sértő dissonantia, melyet a törvényben a 77. §. *a)* pontja okoz, kihat még nemcsak a köteléki kérdésre, hanem a házasfelek között fenforgó vagyonjogi és gyermektartási kérdésekre is.

Azon ethikai körülmény, hogy alperes a házas együttélést megszakitja és a birói felhivásra sem tér vissza, vagy hogy a visszatérést gyakorlatilag nem volt képes vagy nem is akarta foganatositani, a biró által nem mindig itélhető meg.

A formalismus maga a bontó ok és nem az anyagi igazság. A törvény szerint a bontó ok épen a birói felhivásnak való elégtétel megtagadásában rejlik, s igy alperes minden esetben vétkesnek mondandó ki. A törvény pedig a vagyonjogi és gyermektartási kérdéseket a vétkesség alapján szabályozza.

A kiskoru gyermekek elhelyezése és tartása kérdésében a törvény 95. §-ának 3. bekezdése mégis azon helyes intézkedést tartalmazza, hogy a személyi körülmények figyelembevételével a bíróság saját bölcs belátása szerint is határozhat. Ez megnyugvást kelt, tekintve, hogy az emberi természet törvény szerint a bíróság a formalismus helyett a humanistikus irány felé kell, hogy hajoljon, s az aggályokat részben eloszlatni alkalmas, annyival inkább, minthogy később a gyámhatóság lévén jogositva ujból is eljárni, ezen hatóság a közeli rokonok véleménye alapján a czélszerüségi szempontok szerint határozhat.

A vagyonjogi kérdésekben azonban a vétkességi elv igazságtalanságok kutforrása lehet a 77. §. *a)* pontja esetében. A 89. §. szerint az egyedül vétkesnek nyilvánitott házastárs a kapott ajándékokat visszaadni köteles, tehát a birói felhivásra visszatérni nem akaró s jogos okot igazolni nem tudó alperes ily értelemben elmarasztalandó. A bíróság nem is ismeri a házassági együttélést megszakitó okokat; sejtelme sincsen az igazi tényállásról, s mégis kénytelen minden bizonyitási elmélet ellenére a vagyonjogi kérdésben alperes kárára itélni. Különösen fontos ez a földmivelő népnél, hol szokásban van, hogy a vagyonosabb házastárs vagyonának egy részét mindjárt átiratja a másik házastársra az erkölcsi egyensuly biztosabbá tétele végett.

Veszedelmes pedig a helyzet, esetleg a női tartásdij kérdésénél, mely tartásdij a 97. §. szerint csak a nem vétkes nőt illeti meg, a mire tehát a 77. §. *a)* pontja alapján alperesi nőnek igénye nem lehet. Ez méltatlanság kutforrása lehet az ártatlan nővel szemben. Tegyük fel az esetet, hogy a nő elhagyja férjét ennek oly cselekménye miatt, melyek miatt női méltóságának lealázása nélkül ez időszerint vele együtt nem élhet. Kivánható-e, hogy birói parancsra a nő visszatérjen; köteles-e magát ennyire lealázni? A tárgyaláson pedig alperesnő állitja ugyan az elválás jogos okát, például, hogy felperes a házi szentélyt cselekedeteivel beszennyezi, de azt bizonyitani egyáltalában nem, vagy csak még ezuttal nem tudja. Ezzel szemben felperes szintén nem bizonyit semmit alperes nő ellen, s mégis a felbontó itéletben alperes vétkesnek kimondandó és tartásdij iránti kérelmével elutasitandó! Ez minden igazsággal ellenkezik. Ellenkezik a Corpus Juris alapján kifejlődött s kétségbe nem vont birói gyakorlattal is, mely szerint a nő tartásdij iránti igényét csak akkor veszti el, ha az elválásnak oka az ő tettében rejlik és ha ez perrendszerüleg be van igazolva. Ezen, eddig érvényben volt szokásjog összhangba is hozható a törvénynek egyéb bontó eseteivel és a vétkességi elvvel. A 77. §. *a)* pontja azonban a tartásdij kérdését a jogtalanság kutforrásává teheti, s az ártatlan nőt megfoszthatja igazán vétkes urával szemben tartásdijától, mely a nőt a magyar szokásjog szerint rendszerint megillette.

A helyzettel való legrutabb visszaélésnek nyittatik meg az ut. Felperesként szerepelni akaró házasfél már az együttélés megszakitását olyképen rendezheti be, hogy a 77. §. *a)* pontja alapján a másik házastárs vagyonjogi igényeinek megcsonkitása czéljából léphessen fel. Hogy alperes volt az, ki az együttélést látszólag megszakitotta, néha csak formaiság, melyet felperes az anyagi igazság hátrányára aknázhat ki.

Az 1894. évi XXXI. törvényczikk localis separatióján tehát segiteni kell. Igy hagyva: az egy pecsét a házassági törvény tiszta lapján, s azt mielőbb el kell távolitani. Mielőbb már azért is, mert alkalmas erősen kompromittálni a lezajlott nagyszabásu egyházpolitikai aktiót, a desavouálni a nagy reformot létesitő kormány által tett igéreteket. A felkavart habok hullámai még nem csendesedtek le, sőt szervezett politikai párt müködik a parlamentben, melynek programmja a világ folyásának visszaforditása. Ettől ugyan nem kell megijedni; de ha mégis a folyton szaporodó visszaéléseknek azonnal gát nem vettetik, ki nem lesz kerülhető, hogy az állapotok valamely oldalról inkriminatio tárgyává tétessenek.

Az általam nehezményelt fogyatkozások négy pontban foglalhatók össze: A jogos ok elvi meghatározásának hiánya, a vagyonjogi és nőtartási igények veszélyeztetése, a jogos ok fen nem forgásának bizonyitása és az életközösség visszaállitására kiszabandó határidő hiánya. A két első az anyagi jog körébe, a két utolsó az eljárás körébe tartoznak.

A jogos ok fogalmának meghatározását a törvény a kifejlendő birói gyakorlatra bizta, s fel kell tételezni, hogy a kodifikatiónak egyenesen ez volt az intentiója, mert különben a törvény egyéb szövegének épségben hagyása mellett az elvi meghatározást nehézség nélkül fel lehetett volna venni. Ezen kérdésnek tisztázása tehát maradjon a jövendő feladata. A vagyonjogi kérdésben pedig az anyagi jog körében intézkedés nem hozható, mert az a világos törvényt alterálná. E kérdésben megnyugvásul szolgálhat az, hogy ha alábbi javaslatommal a 77. §. *a)* pontjának használata szükebb mederbe szorittatik, a visszaélések lehetősége minimumig fog redukáltatni, különösen ha a jogos ok birói megvizsgálására vagyonjogi vagy nőtartási kérdés fenforgása esetén nagyobb suly helyeztetik.

Ellenben a jogos ok bizonyitásának kérdése és az életközösség visszaállitására kiszabandó határidő megállapitása az eljárás körébe vonható, s ezen fogyatkozásokon egy eljárási rendtartás meghozatala által lehetne segiteni. Külön törvény alkotását én indokoltnak nem találom most, midőn perrendtartás általános reformja van napirenden, s az uj perrendtartási javaslat is készen van. A javaslat szerzői és a beavatottak tudják, hogy az elaboratum miért nem terjeszkedik ki a házassági válóperben követendő eljárás szabályozására, holott ennek itt volna a helye. Végre az egész joganyagot atómokra osztani nem lehet; az angol rendszer rég lejárta magát; ma nem darabonként kodifikálnak; a valódi ideál az egységes törvénykönyvek rendszere. Egyik törvényszéknél rendes periratváltás, a másodiknál pertári jegyzőkönyvi tárgyalás, a harmadiknál csak az előadó biró által eszközölt kihallgatás volt divatban. A házassági törvény ezen nem változtatott s az eljárási gyakorlat ma ép oly ingadozó, mint volt.

(Bef. köv.) *Dr. Vladár Vilmos.*

Irásbeli szerződés és szóbeli megállapodás.

Jogszolgáltatásunk terén általános az a gyakorlat, hogy minden olyan szóbeli megállapodás, a mely az irásba foglalt szerződéssel egyidejüleg jött létre s azzal ellenkezik, érvénytelen, sőt bizonyitása sem engedhető meg. Áll ez azokra a a szóbeli megállapodásokra nézve is, a melyek az irott szerződés előtt történtek s a melyek ezzel ellentétben állanak.

Érdekes eset merült fel ezen kérdésre vonatkozólag, a melyben mind a három biróság egybehangzóan azt az elvet mondotta ki, hogy vételár-eltitkolás esetén az érvényes és szabályszerü kellékekkel biró adásvételi szerződéssel szemben is bizonyitható a magasabb vételár, a melyre nézve szóbelileg jött létre a szerződés. Tehát ezzel a fenti gyakorlaton rés üttetett.

A jogeset az volt, hogy Ö. Mihály és neje 300 frt vételárhátralék iránt keresetet adott be Sz. Imre ellen a czeglédi kir. járásbiróság előtt. Alperes azzal védekezett, hogy nyugtákkal igazolta, miszerint ő a felperesnek 3073 frt 65 krt kifizetett és becsatolta az irásbeli adásvételi szerződést, mely szerint a vételár 3000 frt volt, ő tehát nem tartozik, mert többet is fizetett, mint kellett volna.

Felperesek az irásbeli szerződéssel szemben az azt előttemező két tanu vallomásával igazolták, hogy a vételár 3350 frt volt, másik két tanu pedig azt vallotta, hogy alperes előttük biróságon kivül beismerte, miszerint a kérdéses birtokot felperesektől 3350 frton vette.

A biróság felperesek keresetét részben megállapitotta s alperest, minthogy nem tudta igazolni, hogy az egész 3350 frtot kifizette, 277 frt 35 kr. megfizetésére kötelezte.

Ez ellen az itélet ellen alperes a kecskeméti kir. törvényszékhez felebbezett, mert «az irásbeli szerződés mellett nem a tanuk vallomása, hanem a szerződés szavai az irányadók», azonban a törvényszék az első itéletet helybenhagyta.

Alperes ebben az anyagi jogszabály sérelmét látván, felülvizsgálattal élt a budapesti kir. itélő táblánál, mert «irásbeli szerződés mellett a szóbeli nem áll meg, főleg, ha ez ellenkezik amazzal». Felülvizsgálati kérelmét azonban elutasitották. Itt tulajdonképen az az érdekes, hogy felperesek az irásbeli szerződés érvénytelenségét nem állitották, valódiságát nem kifogásolták s az tényleg az 1868. évi LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállitott, tehát teljes bizonyitó erővel biró magánokirat volt, a melyet felperesek is aláirtak és kötelezőnek ismertek el magukra nézve. Ilyen körülmények között tagadhatatlanul uj és nem mindennapi az eljárt bíróságok ama felfogása, hogy ilyen szerződéssel szemben is bizonyitható az egyidejüleg létrejött, részben ellenkező, szóbeli megállapodás. Maga alperes is bizott benne, hogy érvényes okirattal szemben a szóbeli megállapodás figyelembe nem jöhet. Felülvizsgálati kérelmében ugyanis igy érvel: «Talán állitotta valaki, hogy az irásbeli szerződés hamis? Senki. Mondta valaki, hogy felperesek az aláirásnál nem voltak észnél? Senki. Avagy megfejtette valaki az okát, hogy miért irtak a szerződésbe 3350 frt helyett 3000 frtot? Senki.»

A kir. tábla indokolása a következő okfejtésen alapszik:

«Igaz ugyan, hogy itélkezési gyakorlatunk állandóan követi azt a jogszabályt, hogy oly szóbeli megállapodások, melyek állitólag az irásbeli szerződéssel egyidüleg jöttek létre, de azzal ellenkeznek, érvénynyel nem birnak. Ámde e jogszabály csak oly irásbeli szerződésnél nyerhet alkalmazást, a melynél a szerződés tartalmának valósága minden kétségen kivül áll. Mihelyest azonban a szerződés tartalmának valósága megdöntetett, akkor nem az, hanem annak bizonyitott ellenkezője szolgálhat a felekre nézve irányadóul.

Már pedig a törvénykezési szabályok szerint még a közokiratba foglalt vagy az 1868: LIV. tcz. 167., 168. §-ainak megfelelően kiállitott és valódiságára nézve nem kifogásolt magánokirattal szemben sem zárhatók el a szerződő felek annak bizonyitásától, hogy az irásbeli szerződés nem fejezi ki hiven a felek megegyező akaratát, ekként nem felel meg a felek kölcsönös megállapodásának.

Igy tehát felperesek, bár az 1868: LIV. tcz. 167. §-ának megfelelően kiállitott adásvevési szerződés valódiságát nem kifogásolták, de abbeli állitásukkal, hogy a vételár nem, mint a szerződés tartalmazza, 3000 frtban, hanem 3350 frtban lett megállapitva, a vételárösszeg tekintetében e szerződés tartalmát határozottan kétségbe vonták és minthogy ennek következtében az 1893. évi XVIII. tcz. 73. §-ához képest megengedett bizonyitási eljárás során kihallgatott tanukkal felpereseknek állitásuk valóságáról ugy az első-, mint a másodbiróságot meggyőzni sikerült: ily körülmények közt anyagi jogszabály meg nem sértetett s alperest felülvizsgálati kérelmével el kell utasitani.

Ennél az esetnél tehát az a fontos és az érdemel kiváló figyelmet, hogy alakilag érvényes s az összes törvényes kellékekkel biró irott szerződéssel szemben is helye volt az ellenkező szóbeli megállapodás bizonyitásának. Fontos ez a kijelentés kivált az adásvételi szerződéseknél, a hol tényleg napirenden van a kevesebb illeték kedvéért, a vételár-eltitkolás. Ezen ujabb, szabadelvübb és mindenesetre helyes birói gyakorlat mellett lehetővé válik a szerződés érvénytelenitése nélkül is az ellenkező tartalomnak a bizonyitása.

Ez a felfogás pedig részben az uj sommás törvényen alapszik, a mit a tábla is kiemelt; tehát a szabad mérlegelés, az uj bizonyitási rendszer egyik üdvös és örvendetes eredménye ez is. *Dr. Raffay Ferencz.*

Különfélék.

— **Fejezetek kötelmi jogunk köréből** czim alatt épen most hagyta el a sajtót *Zsögöd Benő* egyetemi tanár legujabb müve. A szerző a czimlapon szerényen «1. füzetnek» nevezi a 20 ives kötetet, mely azon értekezések sorozatát nyitja meg, melyeket egyetemünk e kitünősége évek során a magyar magánjog köréből kidolgozott. A ki Zsögöd Benő tudományos egyéniségét a kathedráról és irodalmi mükö-déséből ismeri, igazat fog adni, ha azt mondjuk, hogy az ilyen monographikus tárgyalás a neki megfelelő irodalmi forma. Ő minden tárgyban, melyet akár szóbeli előadásaiban, akár dolgozataiban megfog, oly mélyen szánt, mint jogtudósaink közül rajta kivül alig egy-kettő. Sohasem tesz magának eleget; egy kérdésből tizet teremt, s a nehézségek megoldásában sohasem éri be a felszinnel. Ily széles és beható tárgyalási mód mellett egy az egész anyagot felkaroló magyar magánjogi kézikönyv megirására egy emberi élet sem volna elég. A most megjelent első kötet a tartalommutató szerint csak *egy* fejezetet ölel fel: telekkönyvi szolgáltatás czime alatt. A kötet szövegében azonban hasonlithatatlanul többet tart, mint a mit igér. A főtárgy kapcsán ugyanis Zsögöd a magánjog legkülönbözőbb területeiről szedi össze a vonatkozásokat és majd rövidebb majd hosszabb exkursusokban tárgyalja ezen kérdéseket. Fentartjuk magunknak a könyv bő tartalmára még visszatérni; ez uttal csak annyit akarunk még kiemelni, hogy noha a könyv tudományos szinvonala a legmagasabb igényeknek megfelel, a könyv tartalma minden izében *aktuális* és *gyakorlati*. A mint ugyanis már maga a főthema olyan, a mely a magánjogi praxisban eminens jelentőségü, noha eddig sehol irodalmi tárgyalásban nem részesült: ugy az annak kapcsán felvetett részletes problemák egytől-egyig legujabb magánjogi törvényeinkből és felsőbirósági gyakorlatunkból vannak meritve. Őszinte örömmel üdvözöljük e könyvet és kivánjuk, hogy e nagyértékü első «füzet» után mentül hamarább lássuk a másodikat. (A könyv Politzer Zsigmond könyvkereskedőnél jelent meg. Ára 4 frt.)

— **Az életbeléptetési javaslatnak** az esküdtszéket illető indokolását közöljük a mellékleten. Különösen értékes az igazságügyminiszterium beismerése, hogy az előbbi javaslatok a miatt buktak meg, mivel az esküdtszéket mellőzték. A Pauler-Csemegi-Fabinyi-æra alatt mindenkit valósággal exkommunikatio alá helyeztek, a ki azt a tételt állitotta fel, hogy nem lesz Magyarországnak addig bünvádi eljárási törvénye, mig az esküdtszék megkerülésével akarják megszervezni a bünpert.

— **A kir. Curiáról** *Thirring* biró berendeltetett az igazságügyminiszteriumba. Tudtunkkal a kötelmi jog kodifikátióját bizzák Thirringre. Uj kisegitő birákul feljönnek a Curiához Karsa és Onaciu kir. táblai birák.

— **A budapesti ügyvédi kamara jelentése** egy a kamara fegyelmi bíróságának állandó álláspontjával ellentétben álló, koronként mutatkozó curiai gyakorlatra hivja fel a miniszter figyelmét. Az ügyvéd, mint meghatalmazott által elkövetett hatóság és bíróság elleni sértést a kamara ugy fogja fel, mint az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. *a)* pontjába ütköző fegyelmi vétséget. Az ügyvéd kötelessége a bíróságok és hatóságok iránt ügyvédi eljárásban a köteles tiszteletet tanusitani és ha ez ellen vét, a 68. §. *a)* pontjába ütköző kötelességszegést követi el. Igy minősit a kamara fegyelmi bizottsága határozataiban. S ezzel ellentétben a Curia ezen fegyelmi vétséget az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-ára való hivatkozással minősiti, holott ezen törvény és ennek hivatkozott szakasza csupán hasonló vétség megtorlására illetékes hatóságot jelöli meg, mely nem az 1879. évi XL. tcz. 46. §-a szerint minősülő kihágás bírósága, hanem «a fegyelmi vétség miatt illetékes fegyelmi bíróság».

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél** rendszeresittetett két törvényszéki birói, egy albirói, két aljegyzői és két irnoki állás. A vonatkozó pályázati hirdetmények legközelebb tétetnek közzé.

— **A Jogászegylet választmánya** f. hó 2-án ülést tart.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság** vezetője azon helyes intézkedést hozta be legutóbb, hogy az irattárban délelőtt 10 órától délután 2 óráig kaphatni értesitést.

— **A budapesti kir. törvényszék** első felebbezési tanácsának vezetését — mint birói körökben beszélik — Horváth Ferencz törvényszéki elnök személyesen veszi át. Nem tudjuk az elnök ur ezen elhatározását eléggé helyeselni, nemcsak azért, mert a törvényszék felebbviteli tanácsa nagyon rászorul az elnök vezetésére, de azon szempontból is, mert csak igy ismerheti meg az elnök a budapesti óriási járásbirósági birói személyzetet, munkájából.

— **Tanácsjegyző teendői** a kir. törvényszékek és kir. itélő táblák üléseiben. Irta dr. Balás Elemér albiró. E mü a fennálló törvények és miniszteri rendeletek, valamint a kifejlett helyes gyakorlat alapul vétele mellett, összegyüjtve és megfelelő példák kiséretében rendszeresen feldolgozva tartalmazza mindazokat a szabályokat és elveket, melyek a kir. törvényszékeknél és kir. itélő tábláknál tartatni szokott különféle tanácsülésekről felveendő jegyzőkönyvek helyes vezetésére és szerkesztésére vonatkoznak. Kimeritően tárgyalja a munka a bünügyi és esküdtszéki főtárgyalások jegyzőkönyveinek vezetésére és szerkesztésére vonatkozó szabályokat és elveket, a már törvénynyé vált s nem sokára életbe lépendő uj bünvádi perrendtartás (1896: XXXIII. tcz.) rendelkezéseinek folytonos tekintetbe vételével; hasonlóan kimeritő tárgyalásban részesiti ugy a közönséges ülések, mint a sommás felebbvitel körébe eső s nemkülönben a teljesülések jegyzőkönyveinek szerkesztésére nézve fennálló rendelkezéseket is.

— **Helyettesitett ügyvéd dijai.** *A szatmárnémetii kir. törvényszék* végzett: Z. S-nak dr. B. elleni magánokirathamisitás vétsége miatti panasz feljelentése, mint bünvádi eljárásra alkalmatlan, elutasittatik. *Indokok:* Z. S. azt panaszolta, hogy a szatmári kir. járásbiróság előtt folyamatba volt sommás visszahelyezés iránti perében a saját képviseletével K. I. ügyvédet bizta meg, s ennek betegsége folytán a sommás perben, mint helyettes meghatalmazott dr. B. K. ügyvéd szerepelt, a ki aztán ügyvédi dijai és költségei iránt ugy magát az ügyfelet Z. S.-t (panaszost), mint ennek a meghatalmazottját K. I. ügyvédet beperesitette s követelése ezek ellenében meg is itéltetett; Z. S. ellenében azonban csak ugy sikerült kedvező itéletet nyernie, hogy az ügyvédi meghatalmazás szövegébe a helyettes nevének szánt helyre dr. B. K. a saját nevét beirta, s hogy akként okirathamisitást követett volna el. Minthogy azonban az ügyvédi meghatalmazás tartalma szerint K. I. ügyvéd helyettes rendelésére vagy alkalmazására is feljogosittatott, Z. S. ezen helyettes dijai és költségei fizetésére is kötelezte magát; mint a fentiekből kétségtelen, hogy a sommás visszahelyezési perben dr. B. K. ügyvéd, mint K. I. helyettese járt el, s igy az által, hogy a meghatalmazás szövegébe nevét helyettes gyanánt beirta, okirathamisitást el nem követett, ezért a feljelentés, mint eljárásra alkalmatlan elutasittatik. (1896 május 12. 7576. sz. a.) *A debreczeni kir. tábla végzett:* Az elsőfoku bíróság végzése indokainál fogva helybenhagyatik. (1896 október hó 13. 3891. sz. a.) *A kir. Curia végzett:* A kir. tábla végzése helybenhagyatik. (1897 február 26. 1463. sz. a.)

— **Pénzbüntetés vagy szabadságvesztés büntetés.** (A belügyminiszternek 4285/96. kih. sz. a. hozott kihágási itélete.) A város tanácsának 1896 november 7-én 56. kih. sz. a. kelt másodfoku itélete, mely szerint a rendőrkapitány által hozott elsőfoku itélet helybenhagyásával: F. Sándor rajzoló, S. Mór lakatos-tanoncz, S. Lipót czimfestő-tanoncz, C. Béla lakatos-tanoncz és R. Ödön fésüs iparos a—i lakosok, országgyülési képviselőválasztási mozgalom alkalmával megengedett helyre kitüzött zászló erőszakos eltávolitása miatt, az 1874: XXXIII. tcz. 104. §-a alapján, négy első vádlott fejenkint 6 napi elzárásban és R. Ödön 50 frt pénzbüntetésben, nem fizethetés esetében 10 napi elzárásban, továbbá panaszos F. Sámuel részére 10 frt kártérítésben és a felmerülhető tartási költségek megfizetésében marasztaltatik el, az elmaraszaltak által R. Ödön kivételével közbetett felebbezés folytán felülvizsgáltatván: nem felebbezett részének érintetlenül hagyása mellett, felebbezett részében akként változtattatik meg, hogy vádlottak büntetése fejenkint 30 frt — az id. tcz. 105. §-ában megjelölt czélra forditandó s 15 nap és végrehajtás terhe alatt fizetendő — pénzbüntetésben,

behajthatlanság esetében 6 napi elzárásban állapittatik meg. Mert nem fogadható el az alsóbbfoku hatóság azon indokolása, hogy azért szabatott ki a 4 első vádlottra szabadságvesztés-büntetés, minthogy a törvény a szabadság- és pénzbüntetés kiszabását a biró belátására bizván, ezen még kereseti forrással nem rendelkező egyéneknél csakis fogságbüntetés kiszabása volt czélszerü; nem fogadható el ez az érvelés első sorban azért, mert a régebbi, vagyis a büntetőtörvénykönyvek megalkotása előtt hozott egyes törvényeinkben, a pénzbüntetés (pénzbirság) után a szabadságvesztésre vonatkozólag használt «vagy», sőt gyakran «esetleg» kifejezés minden egyéb kitétel nélkül — eltekintve attól, hogy a büntetőjog általános elvei szerint kétség esetén az enyhébb felfogás emelendő érvényre — nem egyszerüen a biró belátásától függő vagylagosságot jelent, hanem azt határozza meg, hogy a pénzbüntetés helyett behajthatatlanság esetében mennyi tartamu szabadságvesztés alkalmazandó; de másrészről az adott esetben nemcsak hogy nem czélszerü, de nem is lenne indokolt a még önálló keresetforrással nem rendelkező egyénekre csakis a szabadságvesztés-büntetés kiszabása, tekintve büntetlen előéletükön kivül fiatal korukat, és hogy egybehangzóan tett beismerő vallomásuk szerint a kihágást 5 frt jutalom igérése mellett követték el.

Dr. Vladár Vilmos ügyvéd ur lapunk mult számában mint budapesti ügyvéd van feltüntetve, holott munkatársunk *szolnoki* ügyvéd. Ugyancsak czikkében 101. l. második hasáb, alulról 19-ik sorban a *férj* szó helyett *fél* teendő. A 102. lapon második hasáb, felülről 35-ik sorban *aránylata* helyett *árnyalata* értendő.

—

— **Deák Ferencz levele Mittermaierhez.** E lapok szerkesztője a mult nyáron, midőn az 1843-iki javaslatok akadémiai kiadásához szükséges adalékok összegyüjtése tárgyában Heidelbergben időzött, lefényképeztette Deák Ferencznek Mittermaierhez intézett levelét, melyet a Mittermaier-család kegyelettel őriz. A fénykép eddig magánkörben forgott. Többek unszolására most közöljük itt hü lenyomatát, hogy olvasóink is élvezzék Deák Ferencz német stylusának és német irásának jellemzetes vonásait. A levél tartalma ismeretes ugyan olvasóink legtöbbje előtt; de nem felesleges, azt hiszszük, ujra és ujra rámutatni, hogy Deák Ferencz mily tiszteletteljes hangon irt a szerény állásu német tudóshoz, a ki saját szakmájának müvelése által jutott nagy hirnévre.

Pesth am 18 October 1842.

Euer Hochwohlgeboren!

Gefälligst übersenden und die zuvorkommenden Versprüche: dass Euer Hochwohlgeboren über Pesth ungehindert Ihren Rückweg hindurch nach Ungarn und Pesth beehren zu wollen, wiederum verbindlichst erwiedert. Wie denn meinerseits Gelegenheit suchen wird Ihnen Beweise meiner Achtung, und Freundschaft, deren Mittheilung, über sich Ihnen in der Absicht selbige Gütigkeit, und Freundschaft zu erhalten, - mich empfehle. Glück und Wohlergehen gewünschend Ihnen zu Heidelberg. Mit Hochachtung verharre ich Euer Hochwohlgeboren

ergebenster Diener
Deák

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László. Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat. Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1897 április 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőeljárás a jogakadémiák tanrendjében. Dr. FINKEY FERENCZ sárospataki jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Agg kor és testi gyengeség. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházai kir. törvényszéki birótól. — «Egy vitás jogkérdés.» (Nyilvánkönyvi tanulmány.) Dr. KLEIN EDE szepsii ügyvédtől — A «quasi desertio.» Dr. VLADÁR VILMOS szolnoki ügyvédtől. — A Btk. 165. §-ának magyarázatához. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Magyar Jogi Lexikon. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőeljárás a jogakadémiák tanrendjében.

A jogakadémiák tanrendjének küszöbön álló reformálása előtt időszerünek látom az illetékes tényezők figyelmét felhivni a *büntetőeljárásra*, mely a jogakadémiák mai tanrendjében meglehetős és meg nem érdemelt mostoha helyzetben van.

A vallás- és közokt. miniszterium 28,300/1889. számu szabályzatában a jogakadémiákra megállapitott hét féléves tanrend meg sem emliti külön a büntetőeljárást, hanem a *büntetőjog* czime alatt, mely a III. évfolyam első és második félévében 5—5 órás főkollegiumot képez, tekinti azt előadandónak. Miután azonban a büntetőjog *anyagi része* is, a melyet közönségesen büntetőjognak szoktak nevezni, oly nagy anyagból áll, hogy lelkiismeretes tanárnak nagy feladatot ad az egész évi heti öt órán is annak általános és különös részét teljesen előadni: a *büntetőeljárás*, vagy miként az 1896. évi XXXIII. tcz. nevezi: *a bünvádi perrendtartás*, előadása a büntetőjogra szánt heti öt órában teljes lehetetlenség s igy azt speciál-kollegiumban kénytelen előadni a szaktanár. Hogy ez általános jelenség, mutatják a jogakadémiák és az egyetemi jog és államtudományi karok évi tanrendjei, melyekben csaknem kivétel nélkül heti 2—3 órás special-kollegiumok foglaltatnak «a bünvádi eljárás»-ról, vagy annak «alapelveiről». Igy a jelen 1896/7-iki iskolai év második feléről szóló tanrendek szerint Kassán heti 2 óra, Pozsonyban 3 óra, Pécsett 2 óra, Kecskeméten 3 óra, Sárospatakon 2 órán adatik elő. Az egyetemek közül is Kolozsvártt 2 órán, Budapesten (seminariumi órákkal együtt) 5 órán.

E jelenség először is arról tanuskodik, hogy a szaktanárok mindnyájan érzik a büntetőeljárás fontosságát s igyekeznek azt külön órákon is előadni, másodszor arról, hogy a büntetőjogra adott 5—5 órás főkollegiumokba az eljárási részt is beleszoritani nem lehet. E kettős szempont inditott engem arra, hogy a *büntelőeljárásnak* előadására nézve azt bátorkodjam inditványozni, hogy e tudomány az anyagi büntetőjog mellett *külön, önálló, 4—5 órás főkollegiummá tétessék.*

Miként a jogtudományok legtöbb ága, ugy a büntetőjog is századunkban hatalmas lendületet vett s annak ugy anyagi, mint alaki része teljesen önálló s nagy irodalommal dicsekvő tudománynyá lőn. A mi különösen az alaki büntetőjogot, tehát a büntetőeljárást illeti, ezt a mai felfogás nemcsak hogy alá nem rendeli fontosság szempontjából az anyagi jognak, de tekintve azon nagy alkotmányjogi szerepet, melyet a bünvádi eljárás a szabad államokban betölteni hivatva van, némelyek által egyenesen fölé is helyeztetik annak.

Objektive tekintve a büntetőjog két ágát, az bizonyos, hogy mindkettőt egyenlően fontosnak s mindkettőnek ismeretét a leendő gyakorlati jogászok számára nélkülözhetetlennek kell tekintenünk. A büntetőeljárás tudománya tehát jogakadémiáink és egyetemeink tanrendjében az eddiginél intensivebb s tágabb terjedelmü előadást igényel. Igaz ugyan, hogy a büntetőjog anyagi részének előadása közben sok oly dolgot el kell mondania a tanárnak, melyet a büntetőeljárásnál már csak ismételnie kellene, s igy a büntetőeljárásra annyi óraszám, mint az anyagi részre adva van, felesleges lenne, de viszont 2—3 órás speciál-kollegiumban előadni a büntetőeljárás összes főkérdéseit, az eljárás történelmét, a vád és nyomozórendszer főelveit, az esküdtszék történelmét, jelentőségét, előnyeit s legalább az eljárás főbb mozzanatait, különböző alakjait stb. stb.: ez megint képtelenség. Erre 4—5 heti óraszám szükséges egy féléven át, különben a tanár csak excerptálni fog. Sőt, ha a polgári perrendtartás részleteivel is szükségesnek látta a jelenlegi tanrend a joghallgatókat megismertetni, ép oly jogosan meg lehetne kivánni, hogy a bünvádi perrendtartás részleteit is ismerje meg.

Részemről azonban nem vagyok barátja annak, hogy a jog és államtudományi tanfolyam alatt a hallgatókat eljárási részletekkel, aprólékos kérdésekkel terheljük meg. A gyakorlati studiumok részleteit a gyakorlati jogélet iskolájában kell majd megtanulnia. A jogi tanfolyam feladata *alapos elméleti képzettséget* adni a fiatal embernek; igy a büntetőeljárásból is elegendőnek tartom az alapvető kérdéseknek beható ismeretét. De ezen alapvető kérdéseknek ugy a jogtörténelem, mint az összehasonlitó jogtudomány alapján való részletes előadására, s különösen a *magyar* bünvádi eljárás történelmi kifejlődésének s jellemének *alapos megismertetésére*, a mit nélkülözhetetlennek tartok egy leendő magyar jogásznál, alkalmat és elég tért kell adni a jogakadémiák és egyetemek tanrendjében.

Bárminként legyen is tehát összeállitva a jogakadémiák jövendő tanrendje, abból a büntetőeljárásnak, mint önálló főkollegiumnak, a melyet a joghallgatóknak *kötelezőleg hallgatniok s abból kolloquálniok kelljen*, hiányoznia nem lesz szabad.

Sőt tovább menve, miután oly hosszu kitartó törekvés után, épen a millenáris örömév dicsőségére, sikerült végre törvényhozásunknak a bünvádi eljárást kodifikálnia az 1896: XXXIII. tczikkben s igy a magyar bünvádi eljárás tudományos müvelésére is uj és biztos alap lett felállitva: talán nem lenne tulmerész ama szerény inditványom sem, hogy a bünvádi eljárás számára, legalább a budapesti tudomány egyetemen külön tanszék szerveztessék, avagy a büntetőjog egyik tanára főfeladatául tekintse az eljárás előadását. Ez nagy befolyással lenne büntetőeljárási irodalmunknak, mely épen az uj büntető perrendtartás alapján már örvendetes virágzásnak indult, fejlesztésére és virágzóbbá tételére. (A lipcsei egyetemen külön tanóra van a büntetőeljárásnak s két tanár adja elő 5—5 órás főkollegiumban a bünvádi perrendtartást. Strafprocessrecht.)

Ha a büntető perrendtartás életbeléptetése és az esküdtbiróságok szervezése iránt benyujtott törvényjavaslatok szintoly

gyorsan átesnek a törvényhozási tárgyaláson, mint az 1896: XXXIII. tcz.-be foglalt eljárási alaptörvény s ha igy a legközelebbi jövőben, talán már a jövő polgári évben, életbelép mind a három törvény: nemcsak elméleti, de gyakorlati szempontok is követelni fogják, hogy a leendő gyakorlati jogászok egy oly nagy terjedelmü és fontosságu tantárgygyal, mint a bünvádi perrendtartás, tanpályájuk alatt alaposan megismerkedjenek.

De szükségesnek látom még megemliteni, hogy sem egyik, sem másik inditványomat nem akarom a büntetőjog anyagi részének rovására érvényesiteni. Ama többirányu reformmozgalom folytán is, mely az anyagi büntetőjog tekintetében az utóbbi évtizedekben megindult s az anyagi büntetőjog nagy jelentősége s nagy kifejlődése következtében is, annak előadását nem óhajtanám korlátozni a leendő jogi tanrendben. Sőt inkább ellenkezőleg, ha lehetne, még emelném is.

A «büntetőjog» számára a mai tanrendben levő óraszám tehát maradjon meg tisztán az anyagi rész előadására s az alaki rész ezenkivül külön 4—5 órás kollégiumban adassék elő.*

Dr. Finkey Ferencz,
sárospataki jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Agg kor és testi gyengeség.

Meg vannak jelölve a büntető törvénykönyvben azok az esetek, a melyekben büntetésátváltoztatásnak vagy kötelezőleg, vagy engedélyezőleg helye van. Az átváltoztatás okai pedig kétfelé oszthatók, a mennyiben azok vagy a physikai vagy a jogi lehetetlenségek köréből valók. A physikai lehetetlenség szempontjából változtattatik át a pénzbüntetés, ellenben az agg kor és testi gyengesége a jogi lehetetlenség szempontjából való büntetésátváltoztató okot képez.

Ezen humanus intézkedésnek az alapját a büntetés individualisálásának az elve képezi. Az agg koru és gyenge testalkatu ember nem képes egészségének a veszélyeztetése nélkül a sulyos fegyházbüntetést elviselni s az abban előszabott munkát végezni. A fegyházbüntetés ily emberre sokkal sulyosabb, mint másféle emberre, a kinek ilyen testi defektusai nincsenek. Ezért rendeli a Btk. 93. §-a az ily egyénekre nézve a fegyházbüntetésnek a kevésbé sulyos börtönbüntetésre leendő átváltoztatását.

A judikatura azonban csaknem elhanyagolja a Btk. 93. §-ának azt az intézkedését, hogy határozott ideig tartó fegyház helyett a Btk. 92. §-ában megjelölt eseten kivül is börtön állapitandó meg, ha a bünös agg koránál, vagy testi gyengeségénél fogva a fegyházbüntetés egyáltalán tulságosan sulyosnak mutatkoznék, mely esetben a börtönbüntetésnek tartama a határozott ideig tartó fegyházbüntetés legmagasabb fokáig felemelhető.

Sokan azon téves vélekedésben vannak, hogy a Btk. 92. és 93. §-ában irt körülmények együtt nem alkalmazhatók. Ezen téves nézetre vezethető részben vissza a Btk. 93. §-ának az elhanyagolása is. Pedig a két szakasz között lényeges különbségek vannak, a mik az együttalkalmazhatóságot bizonyitják.

Első különbség az, hogy a Btk. 92. §-a alkalmazásával a határozott ideig tartó fegyház helyett le lehet jönni hat hónapi börtönig, a Btk. 93. §-a alapján pedig fel lehet menni 15 évi börtönig.

Vagyis a Btk. 92. §-a a fegyházbüntetésnek a Btk. 22. §-ában megállapitott két évi legrövidebb tartamát szállitja le hat hónapi börtönre, a Btk. 93. §-a pedig a börtönbüntetésnek a Btk. 24. §-a szerint tiz évben megállapitott leghosszabb tartamát emeli fel tizenöt évre, mindkettő a törvény különös részében kiszabva lévő határozott ideig tartó fegyházbüntetések esetében.

A második különbség a két szakasz között továbbá abban van, hogy a Btk. 92. §-a tovább is megy és a börtön helyett fogházat, a fogház helyett pedig pénzbüntetést állapithat meg egészséges büntettesek ellen is. Mig a Btk. 93. §-a ilyen kedvezményben a legöregebb, vagy leggyengébb testalkatu vádlottakat sem részesitheti.

Vagyis a harmadik különbség a két szakasz között abban van, hogy a Btk. 92. §-a mindazon büncselekmények esetében nyerhet alkalmazást, a melyek halállal, vagy életfogytig tartó fegyházzal, vagy börtönnel és fogházzal büntetendők és csak azoknál nem, a melyek államfogházzal, vagy pénzbüntetéssel büntettetnek. Mig a Btk. 93. §-a csak a határozott ideig tartó fegyházbüntetéssel sujtandó büntettek esetében nyerhet alkalmazást.

Negyedik különbséget pedig az képez, hogy a Btk. 92. §-ának azon kitétele, hogy *leszállitható*, *vagy megállapitható*, omissiv rendelkezést, mig a Btk. 93. §-ának azon kifejezése, hogy *megállapitandó*, commissiv intézkedést foglal magában. Vagyis a Btk. 92. §-át ha akarja a biróság alkalmazza, ha nem akarja nem alkalmazza, ellenben a Btk. 93. §-át mindig alkalmazni kell. Mégis a gyakorlatban a törvénynyel ellentétesen a Btk. 92. §-a alkalmaztatik mindig, a Btk. 93. §-a pedig sohasem, vagy csak elvétve.

Ötödik különbségnek pedig az a kérdés tünik fel, hogy azon esetben, a mikor a Btk. 92. §-a alapján a halálbüntetés helyett tizenöt évi, az életfogytig tartó fegyházbüntetés helyett pedig tiz évi fegyházbüntetés állapitható meg, nyerhet-e alkalmazást a Btk. 93. §-a is, hogy ha tudniillik a Btk. 92. §-ában irt számos és nyomatékos enyhitő körülményeken kivül még a Btk. 93. §-ában emlitett agg kor és testi gyengeség is fenforognak.

Vagyis a Btk. 92. és 93. §-ai ugyanazon vádlott ellen, ugyanazon büntettre vonatkozólag együtt és egyszerre nyerhetnek-e alkalmazást?

A kommentárok ezen kérdésről hallgatnak. Ez okból talán nem lesz felesleges egy pár gyakorlati esetet előbb felemliteni, melyekből a Btk. 93. §-ának miképen való alkalmaztatása is ki fog tünni.

A *Dtár* XXVII. kötetében 39. szám alatt van közölve a kir. Curiának egy itélete, melyben a vádlott a Btk. 279. §-a alapján a Btk. 92. §-a alkalmazásával s ezen felül a vádlott agg kora miatt a Btk. 93. §-a alkalmazásával is nyolcz évi börtönre itéltetett. Ezen itéletben az a hiba, hogy a fegyház a Btk. 92. §-a alapján szállittatott le börtönre, holott a Btk. 93. §-a, mint kötelező törvénybeli rendelkezés alapján kellett volna azt leszállitani és csak azután a Btk. 92. §-a, mint megengedő törvénybeli rendelkezést igénybe venni.

Mert az ily helytelen itéleti intézkedésnek az a további helytelenség a következménye, a mint ez a kir. Curiának a *Dtár* XXXVIII. kötetének 61. száma alatt közölt másik ily itéletéből kitünik, hogy miután a másodbiróság a Btk. 91. és 93. §-a alkalmazásával itélte el a vádlottat, a kir. Curia a Btk. 92. §-a alapján itélte el nyolcz havi börtönre, azzal indokolván, hogy a kir. itélő tábla által hivatkozott 93. §. azért mellőztetett, mert a Btk. 92. §-a mellett a Btk. 93. §-ának alkalmazására szükség fen nem forog. A helyett, hogy a Btk. 93. §-a alapján szállittatott volna le a fegyház börtönre, s a Btk. 92. §-a alapján a börtön még lejebb. Mert a Btk. 93. §-ának alkalmazása kötelező. Erre azt mondani, a mit a kir. Curia mondott, hogy alkalmazására szükség nincs, nem szabad. Több eset közölve nincs a 74 kötetből álló *Dtár*-ban ennél a kettőnél.

A *Büntető Jogtárá*-ban is van közölve három eset és

* A budapesti egyetemen a bünvádi eljárás mint két féléves külön tantárgy adatik elő. *Szerk.*

pedig a IX. köt. 326. l., XI. köt. 372. l. és XXXII. köt. 281. lapjain a Btk. 93. §-a alkalmazásáról. Ezek közül az első esetben azt mondta ki a kir. Curia, hogy a Btk. 93. §-a alapján két évnél lejebb jönni nem lehet s a vádlottat két évi börtönre itélte. A második esetben az előbbi kijelentéséhez hiven a kir. Curia a vádlottat a Btk. 92. §-a alapján, de a 93. §. felhivásával is három évi börtönre itélte. A harmadik esetben pedig a Btk. 92. §-a alapján kilencz havi börtönre elitélt vádlott cselekményét még a Btk. 20. és 93. §-ai alapján a kir. Curia a vádlott 84 éves koránál fogva vétségnek minősitette és négy havi fogházra itélte.

Ezen esetek is mutatják, hogy a Btk. 93. §-a elhanyagoltatik. Ha mindkét szakasz alkalmazásának az esete fenforog, a mint hogy ezeknek a fenforgását a kir. Curia megállapitotta, akkor a fegyházbüntetés előbb a Btk. 93. §-a, mint különös és kötelező rendelkezés alapján változtatandó börtönre, s csak azután szállitható le a Btk. 92. §-a alapján a börtön, esetleg egy napi fogházra. Azt tehát kimondani képtelenség volt, hogy a Btk. 92. és 93. §-ai esetében a fegyházról két évi börtönnél lejebb jönni nem lehet, mikor magának a Btk. 92. §-ának az esetében is hat hónapig lehet leszállani. Vagyis egy napi fogházminimum helyett két évi börtönminimum alapján itélte el a kir. Curia a vádlottat. Mikből folyólag az is helytelenség volt a kir. Curiától, a mit legujabban mondott ki, hogy tudniillik a Btk. 93. és 20. §-ai alapján a vádlott cselekményét, a mit az elsőbiróságok a Btk. 92. §-a alapján fegyház helyett börtönnel büntettek, vétségre változtatta és fogházzal büntette, a helyett, hogy a Btk. 93. §-a alapján szabta volna ki a fegyház helyett a börtönt, s a Btk. 92. és 20. §-ai alapján ezután járt volna el. Kétségtelen tehát ezen gyakorlati esetekből is az, hogy a Btk. 93. és 92. §-ai egy büntettre, egy vádlott irányában együtt is alkalmazhatók.

Midőn a büntetés fokának kisebbedése okából rendeli a törvény a kisebb büntetés kiszabását a Btk. 93. §-a alján, nem zárja ki a büncselekmény fokának kisebbedése okából a Btk. 92. §-a alapján való büntetéskevesbitést sem, miután a bünösség fokát ezek együtt állapitják meg.

Kétségtelen azonban, hogy mindazon körülmények, a melyek kommissiv szempontból a Btk. 93. §-ához tartoznának, nincsenek mind felsorolva, s igy azok nagyrészt szintén a Btk. 92. §-ában érvényesülnek. Ezek nagy száma is okozza azt, hogy a Btk. 92. §-ával naponta foglalkoznia kell a bíróságoknak, mig a Btk. 93. §-ának alkalmazása egy évtizedben egyszer tünik fel.

De a kir. Curia által alkalmazásba vett ezen egy pár esetben is szabálytalanul történt a Btk. 93. §-ára való hivatkozás. Mert mig a Btk. 92. §-ában emlitett számos és nyomatékos enyhitő körülmények felsorolása és a jogesetre alkalmazása, akár felel az meg a tudománynak, akár nem, tisztán a birói cognitióhoz tartozik; addig a Btk. 93. §-ában irt körülmények ettől részben független orvosszakértői eljárás utján állapithatók meg, mivel a testi gyengeségnek és az agg kornak nincsenek oly typikus külső ismertető jelei, hogy azok bárki által felismerhetők lennének. Nincsenek is ezeknek semmiféle közelebbi meghatározásai. Ezen egyéni biologikus tények fenforgását, hogy akár testi gyengeségénél, akár agg koránál fogva a vádlott a fegyházbüntetés életfáradalmaival megküzdeni nem képes, megállapitani orvosszakértők nélkül a kir. Curia hivatva sem volt.

De nem is csoda, ha a husz éves törvény fenállása alatt egyetlenegy eset sem merült fel, hogy ez irányban orvosi szakvélemény kéretett volna ki, mikor maga az igazságügyminiszterium az 1887. évi 6177. I. M. számu rendeletében azt az utasitást adta a bíróságoknak, hogy a vádlott orvosszakértői megvizsgáltatása sohase rendeltessék el, hacsak azt valamely aggályt-keltő körülmény indokoltá nem teszi. Minthogy pedig a testi gyengeségnek és agg kornak aggályt-keltő körülménye nincs, ezért nem is lehetett erre orvosi szakmegfigyelést elrendelni.

Ehhez járul még az is, hogy a jelenlegi büntető gyakorlat érzéke a szakértő orvosok véleményének kikérésére nézve még csak az elmebetegségek, a psychotikus desorganisáltság tünetei és okai iránt bir némi csekély apperceptióval. A mennyiben ezekre nézve is csak a nagyobb foku bünczelekményeknél van megengedve a gyakorlat által a hivatkozott a miniszteri rendelet ellenére aggályt-keltő körülmény nélkül is az eljárás kiterjesztése. A kisebb büntevőt tehát el lehet itélni, ha bolond is. Senki sem veszi észre, csak a a fegyházban, vagy börtönben a vádlott elmebetegségét. S ekkor azt mondják, hogy ez fogházi téboly.

Pedig a kisebb büncselekményeknél nagyobb tömegét lehet föllelni a büntevők kóros agyfolyamata typikus nyilvánulásainak, mint a nagyobbaknál.

Az agg kor és testi gyengeség pedig nem tárgyaltatván sem a kommentárok, sem a törvényszéki orvostanok, sem a gyakorlat, sem a miniszteri rendelet által: ezekről hallgat még a krónika is. Tény pedig az, hogy biologikus orvosszakértői vizsgálat utján állapitható csak meg az, hogy a testi gyengeségnél, vagy agg kornál fogva a fegyházbüntetés nem lesz-e gyilkoló hatással a bünösre.

Megfigyelésre méltó az enyhitő körülmények büntetőjogi minősége szempontjából is a Btk. 93. §-a. Ezek először határozottak, vagy határozatlanok, a szerint, a mint fel vannak a törvényben sorolva, vagy nincsenek; másodszor általánosak, vagy különösek, a szerint a mint a törvény általános, vagy különös részében vannak felsorolva; harmadszor kötelezők, vagy nem kötelezők, a szerint a mint feltétlenül kell, vagy nem, ezeket alkalmazni; negyedszer olyanok, a melyek alapján a büntetés ugyanazon neme a legkisebb mértékig leszállitható, és olyanok, a melyek alapján a büntetés neme is enyhébb nemüre változtatható át.

Ezek szerint a Btk. 93. §-ában határozott, általános, kötelező, a fegyházbüntetés nemének mindenkor enyhébbre, börtönre változtatását rendelő enyhitő körülmény létezik.

Ilyen enyhitő körülmény a törvényben három van, egyik a fiatal kor, a Btk. 85. és 87. §-aiban, s az agg kor és testi gyengeség a Btk. 93. §-ában. A javaslatban volt egy negyedik is: a beteges állapot. De ezt a jogügyi bizottság kihagyta. Azonban bele vétetett ez az 1880. évi 2106. számu I. M. rendeletbe, a mely a büntetések végrehajtásáról szóló utasitásokat foglalja magában.

A mint tehát minden esetben keresztlevél alapján alkalmazni kell a Btk. 85. és 87. §-át s ezek miatt sem halálra, sem fegyházra itélni a tettest soha nem szabad, ha mégugy megérdemelné is; azonképen orvosi szakvélemény alapján minden esetben alkalmazni kell a Btk. 93. §-át is a fegyházzal büntetendő cselekmények esetén.

Ennek kellő alkalmaztatása esetén, a mit pedig a törvény kötelezőleg előir, nem jönnének oly sürüen a fegyintézetek értesitései a bíróságokhoz arról, hogy az elitélt fegyencz a fegyházbüntetésbe belehalt.

Az ily büntetés, a mit az elitélt physikailag elszenvedni vagy agg kora, vagy testi gyengesége miatt a priori képtelen volt, és ezen ok miatt abba csakugyan bele is halt, kegyetlenebb a halálbüntetésnél. *Kunfalvy István*,
kir. tvszéki biró.

«Egy vitás jogkérdés.»

(Nyilvánkönyvi tanulmány.)

Az anyagi tabulárjog jogirodalmunk oly elhanyagolt területe, hogy a jogász-közönség hálájára érdemesiti magát, ki e parlag jogvidék müveléséhez hozzájárul.

E hálára annál inkább tarthat számot Huf József, ki a czimben jelzett kérdést széles tudással és tagadhatlan elme-

*

éllel bonczolgatta, bár ki kell jelentenem, hogy vizsgálódásai eredményeivel egyet nem érthetek.

Huf tévedései nézetem szerint helytelen módszeréből erednek; a helyett, hogy a tabulárjog világos vezér-elveit a megvizsgált esetre alkalmazná, aprólékos jogszabályok töredékeiből mozaikszerüleg rakosgatja össze épületét.

Nagyobb világosság kedveért ismételjük a felvetett jogi problemát.

I. *A.* bekebelezett tulajdonos átruházta tulajdonjogát *B.*-re, minek alapján

II. az *B.* részére előjegyeztetett.

III. Később átruházta *A.* tulajdonos tulajdonjogát ugyanazon ingatlanra nézve *C.*-re.

Kérdés már most *A.* vagy *C.* van-e jogositva a II. alatti tulajdonjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését kérelmezni.

Huf szerint arra csakis *A.* van jogositva; és nézetét támogatják a Curiának 1557/84., 2445/86. és 6826/86. sz. határozatai. (Márkus: Döntvény-gyüjtemény I. kötet 225. lap 1. kiadás.)

Ezen határozatok és különösen Huf indokolása a tabulárjog alapelveivel, a nyilvánkönyvi publicitás folyományaival diametralis ellentétben állanak.

Huf érvelésének sarkpontja azon axioma, hogy a «tulajdonjogból folyó jogositványokat csak a nyilvánkönyvileg feltétlenül bekebelezett tulajdonos» gyakorolhatja és igy törlés kérelmezésére csak *A.*, mint feltétlenül bekebelezett tulajdonos lehet jogositva.*

Huf ezen vezér-elve helytelen, de ha következetesen alkalmaznók, épen Huf érveléseit döntené halomra.

Huf további kardinális hibája, hogy a jogutódlási minőségnek a nyilvánkönyvi jogok elbirálásánál kelleténél nagyobb jelentőséget tulajdonit; igy pl. *C.* jogállásának sulypontját az *A.*-hoz való jogviszonyában látja.

Ez által figyelmen kivül hagyja a publicitás főelvét, hogy minden nyilvánkönyvi aktus jogérvényét és jogalapját önmagában hordja, hogy minden nyilvánkönyvi jogositott proprio nomine et proprio jure lép a tabuláris kapcsolatba, mi által a nemo potest plus juris tansferre quam ipse habuit magánjogi alapelv a nyilvánkönyvi jog terén törést szenved.

E helyütt czélszerünek tartom a nyilvánkönyvi birtok fogalmát kifejteni, annál is inkább, mivel jogéletünkben ez intézmény felől a legkalandosabb vélemények divnak.

A birtok a jog *ténylegessége*, a jog *tényleges* gyakorlása.

A nyilvánkönyvben való bejegyzés fontos jogi hatásokkal van összekötve.

Igy tehát a birtok fogalma a nyilvánkönyvre, szabatosabban a nyilvánkönyvi bejegyzés állapotára is alkalmazható.

A *tabuláris bejegyzés ténylegessége*, (mely mint ilyen, fontos jogi hatással bir), tehát a tabuláris birtok. (Osztrák polgári törvénykönyv 321., 322., 350. §§.)**

Azon puszta tény, hogy valaki a nyilvánkönyvbe be van jegyezve, feljogositja őt az összes telekkönyvi rendelkezésekre (természetesen a bejegyzés tartalmának korlátai között).

A jogerős nyilvánkönyvi bejegyzésnél fogva tehát a nyilvánkönyvi birtokos saját jogán teljes rendelkezési joggal bir.

És e tekintetben még az sem tesz különbséget, véglegesen be van-e kebelezve, vagy csak ideiglenesen előjegyezve.

Ez az előjegyzés jogi természetéből önként folyik.

Az előjegyzés nem egyéb, mint ideiglenes bekebelezés.

Exner: Östr. Hypothekenrecht I. köt. 186. l.: «die Pränotation ist ihrem rechtlichen Wesen nach als provisorische Intabulation zu betrachten».

Azaz igazolástól feltételezett bekebelezés.

Az előjegyzett jog állása tehát a felfüggesztő feltételek tana szerint igazodik.

Mig az igazolás nem történt, conditio pendet, bizonytalan, függő állapot létezik a bejegyzett jog tekintetében; ha az igazolás végleg nem történt, (az előjegyzés igazolási kérvény, illetve kereset jogérvényesen elutasittatott, vagy a Huf által felvetett telekkönyvi rendtartás 99. §-a értelmében az előjegyzés igazolásának elmulasztása miatt az előjegyzés törültetett) akkor conditio deficit, az illető jogügylet joghatálya az összes következményeivel, még pedig visszaható erővel teljesen megszünik, mintha az előjegyzés soha meg nem történt volna; az előjegyzés összes következményeivel tabula rasát csinálunk. Végre, ha az előjegyzés igazoltatik, conditio exstitit, impleta est, expleta est, akkor az illető bejegyzett jog teljes és feltétlen joghatályt nyer, az ideiglenes problematikus jog teljesen megérett, még pedig oly hatállyal, mintha az előjegyzési kérvény az iktató hivatalba való beérkezte pillanatában már bekebelezés utján életbe lépett volna.

(Osztrák polgári törvénykönyv 696. §., telekkönyvi rendtartás 61. §. Exner id. müvének 184 és köv. l.)*

A jogositványok tartalmára és igy a jogállásra tehát az előjegyzett és bekebelezett jogalany közt absolute semmiféle különbség sem létezik.

Tehát mindazon dispositiókra, melyekre a bekebelezett jogositva van, joggal bir az előjegyzett is.

Tarthatatlan tehát Huf azon főargumentuma, hogy a tulajdonjogból folyó jogositványokat csak a nyilvánkönyvileg feltétlenül bekebelezett tulajdonos gyakorolhatja.

De a nyilvánkönyvi dispositio joga nem is folyománya a tulajdonjogból folyó jogositványoknak.

Ez főhibája Hufnak, hogy e kettőt azonositja.

A nyilvánkönyvi összes dispositiók megtételére nem a tulajdonjog, nem a bekebelezett tulajdonjog és nem a feltétlenül bekebelezett tulajdonjog, hanem már (a fent kifejtett értelemben) a nyilvánkönyvi birtok feljogosit.

Mely birtok (mint a naturális birtok) lehet annyiféle, mint a bejegyzett jog a telekkönyvi rendtartás 63. §-a értelmében.

E dispositiókra (mindig a bejegyzett jog korlátai közt) jogosult nemcsak a tulajdonos, de a záloghitelező, a szolgalmi joggal biró, a bekebelezett bérlő, haszonbérlő stb;

* Egyszerüsités okából következőkben a Huf által fixirozott tényálladékban szereplőket röviden *A.*, *B.*, *C.*-nek fogjuk nevezni.

** A tabulárbirtok tehát a természetes birtokkal semmiféle kapcsolatban nem áll, ezek teljesen külön funktióval birnak. Ki pl. a telekkönyvbe, mint a ház tulajdonosa be van jegyezve, az már a bejegyzés tényénél fogva telekkönyvi birtokos, ki pedig a házat lakja, az a ház birtokosa; e két birtok közt fogalmi összeütközés nem is képzelhető. Ezen alapon nyer megoldást az osztrák polgári törvénykönyv egyik «krux kommentatorium»-a az osztrák polgári törvénykönyv 147. §-ában szabályozott nyilvánkönyvi elbirtoklás, mely nálunk még most is tetemes zavart okoz és melyről periratokban, ritkábban itéletekben, a legczifrább nézetekkel találkozunk. Ausztriában az 1871-iki általános telekkönyvi törvény teljesen eltörölte, nálunk a 947/88. I. M. E. rendelet III. 8. p. jogi alkalmazhatóságát minimumra, a szabálytalan kézbesitések esetére, redukálta. A szerkesztő ur engedelmével ezen tárgyra külön czikkben visszatérnék.

* A római jogirodalomban ujabban vehemens támadást intézett az uj képromboló irány a feltételek visszaható erejének dogmája ellen. Az érveket a természettanból vették: semmiféle erő visszafelé a multba nem hathat, az okozat az okot meg nem előzheti, igy a visszahatás eszméje természetellenes és a gondolkozástan elemeivel ellentétben áll. A harczot a visszaható erő dogmája ellen Windscheid kezdte meg 1851-ben megjelent monografiájában. «Die Wirkung der erfüllten Bedingung». Legélesebben megtámadta azonban a visszahatás eszméjét Wendt Ottó «Das bedingte Forderungsrecht» czimü müvében. Ez irányhoz csatlakoztak Fitting Hermann, Eisele Fridolin és bizonyos fentartással Hartmann Gusztáv. A megoldás igen egyszerü, a visszaható erő egy sikerült képlet, mely a kérdéses jogviszonyt szemlélhetővé teszi; ennek alakulásait plastikusan kidomboritja (Exner id. helyen 209. l. 17. jegyzet.).

és jogositott nemcsak a bekebelezés, de már az előjegyzés stadiumában is.

Mert hiszen az előjegyzett egyén jogi állása az igazolást feltételezve, a bekebelezett személy jogállásával kongruenter egyenlő.

Ha Huf vezérelvét, «hogy az előjegyzés törlését csak a feltétlenül bekebelezett tulajdonos kérheti», — következetesen alkalmaznók, akkor *A.* sem volna jogositva a törlés kérelmezésére.

Mert milyen a jogi helyzet az előjegyzés igazolásáig?

B tulajdonjoga conditione pendente, feltételhez, az előjegyzés feltételéhez van kötve.

C. tulajdonjoga pedig *B.* feltétele által van korlátozva; mihelyt *B.* előjegyzett tulajdonjoga igazoltatik, *C.* tulajdonjoga megszünik; a jogi konstruktio tehát *C.*-re az, hogy tulajdonjoga feloldó feltételhez van kötve, ha pedig az előjegyzés igazolása végleg elesett, conditione deficiente, *C.* tulajdonjoga feltétlenné válik, vagyis az perpetuáltatik.

Huf tehát azért tagadja meg *C.*-től a jogot, hogy az előjegyzés törlését kérelmezhesse, mert *C.* joga nem feltétlen tulajdonjog.

Hát vizsgáljuk meg *A.* jogállását?

Hát *A.*-nak tulajdonjoga feltétlen?

A. jogi helyzete sokkal kevésbé feltétlen, mint *C.*-é.

A. tulajdonjoga nemcsak *B.* feltételes tulajdonjoga által van korlátozva, vagy a fenti konstruktio szerint resolutiv feltételhez van kötve, hanem a legelőnyösebb esetben, az igazolás végleges elestének, a resolutiv feltétel meghiusulása esetén (conditione deficiente) nem *A.*, de *C.* tulajdonjoga perpetuáltatik, *C.* tulajdonjoga válik feltétlenné; ha pedig az előjegyzés igazoltatik, akkor a feloldó feltétel beáll, (conditio exstitit) *B.* feltételes tulajdonjoga válik feltétlenné.

A.-nak tehát nemcsak hogy feltétlen tulajdonjoga nincs, de azon fatális dilemmában van, hogy semmiféle joga nincs és nem is lehet, az igazolás dőljön jobbra, vagy balra. A tulajdonjog csak *B.* vagy *C.*-é lehet. *B.* tulajdonjoga suspensiv, *C.* tulajdonjoga pedig resolutiv feltételhez van kötve.

Helytelen tehát Huf azon állitása, hogy itt juridikai képtelenség forog fen; és hogy az előjegyzett tulajdon igazolásáig *A.* egyedüli nyilvánkönyvi tulajdonos marad. És igy fő, sőt egyetlen érve az ellen, hogy *C.* az előjegyzés törlését kérhesse, meg van czáfolva.

Az előjegyzett tulajdonjog törlését minden nyilvánkönyvi érdekelt kérheti.

Nemcsak a fixirozott esetben *C.*, de zálogjog előjegyzése esetén pl. a későbbi zálog-hitelező is, miután az előző tehertétel törlése érdekében áll.

Ha *A. C.*-nek nem tulajdont, de bármi szolgalmi jogot engedélyezett, ha *C.* javára bérleti vagy haszonbérleti jog van bekelezve, akkor is kérheti *C.* az előjegyzés törlését.

Vagy a zálogjogra való alkalmazásban, ha *A.* pl. zálog-hitelező, *B.* javára pedig alzálog-jog van előjegyezve *A.* meg követelését *C.*-nek nyilvánkönyvileg engedményezi, akkor *C.* az előjegyzés törlésének kérelmezésére jogositva van. Ép ugy kérheti *C.* utóbbi esetben a törlést *B.* ellen, ha *C.* javára is alzálog-jog van bekebelezve.

Tehát fejtegetésünk végeredménye: minden nyilvánkönyvileg érdekelt kérheti az előjegyzés törlését.

Ezen jogtétel nemcsak a nyilvánkönyvi jog alapelveinek szükségszerü folyománya, azt nemcsak elméleti uton a jogfogalmak logikája postulálja, hanem azt megköveteli a nyilvánkönyvi intézmény gyakorlati czélja.

Elsőrendü praktikus követelmény ugyanis, hogy a nyilvánkönyvi bejegyzés a valóság hü tükre legyen, hogy mind az, a mi a nyilvánkönyvből kiviláglik, a valóságnak megfeleljen, hogy a tényleges és a telekkönyvi állapot egymást kongruenter fedje.

Mind az, mi ezen czélt előmozditja, fokozza a telekkönyvi intézmény hasznavehetőségét, ez pedig eminens közérdek.

Ezen végeredményhez jutunk az osztrák jog szempontjából is (l. Exner id. müvének 212. lapja), bár azt az osztrák tételes törvény szóhangzása legkevésbé sem támogatja, a G. L. G. 45. és 46. §§-ok betüszerinti szövegezése (der Pränotat, és die Beteiligten) Huf felfogását igazolná.

De a szellem és a czélszerüség legyőzte a rideg betüt. Exner az osztrák jog szempontjából, mint jus receptumot állitja fel a kifejtett jogtételt.

Annál inkább áll az tehát a magyar tabulárjog szempontjából, hol a telekkönyvi rendtartás 99. §-ának személytelen szövegezésénél fogva hasonló akadályra nem találunk.

C. tehát nem szorul *A* meghatalmazására, annál kevésbé kénytelen *A.* ellen problematikus értékü pert inditani.

E per inditását különben sem tanácsolhatnám *C.*-nek, hiszen *A.*-nak gyengéd czélzása *B.* irányában elég a per eredményének meghiusitására, mert *B.*-nek az *A.* és *C.* közt folyó per jogerőre emelkedéséig bőven módjában áll a kérvényt vagy a pert az előjegyzés igazolása iránt beadni.

Dr. Klein Ede,
ügyvéd.

A «quasi desertio».*

A házassági válóperben való eljárás szabályozásának felvételét a perrendtartási javaslatba szükségesnek jelzem, s erre az illetékes körök figyelmét felhivom.

Nézetem szerint azonban az uj javaslat törvényre emelkedéséig és életbeléptetéséig a 77. §. sebeinek gyógyitásával várni nem lehet. A javaslat, illetőleg a törvény megszerkesztése még csak a kezdet stadiumában; még szaktanácskozmány elé sem volt terjesztve, s igy teljességgel nem biztos, hogy a közeli években az, mint törvény életbe léptettetik.

Az előadottakban a gyors segély szükségessége bőven indokolva van, s a két rendbeli fogyatkozás orvoslására nézetem szerint egyelőre a m. kir. Curia van hivatva.

A jogos ok fen nem forgásának problemáját illetőleg mint a birói gyakorlatot megállapitó legfőbb birószágnak intézkedési joga szerintem kétségtelen a józan logika alapján. Mert ha a törvény a jogos ok fen nem forgását mint feltételt állapitja meg, az csak világos dolog, hogy a peres eljárás során ezen nemleges feltétel bizonyitásával vagy a bizonyitás megkisérlésével kell valakinek foglalkozni. Ha alperes renitens marad mindvégig, felperesnek pedig a bizonyitás — még ha akarná is — lehetetlenség: akkor kell, hogy a birószágnak legyen hivatalbóli kötelessége a jogos ok kérdésének mibenlétét megállapitani, vagy annak megállapitását megkisérelni. Ez megfelel a törvényhozás intentiójának is teljesen, sőt egyenesen azt követeli, mint ezt a miniszteri indokolásnak idevonatkozólag idézett passusa kétségtelenül bizonyitja.

Azonban nézetem szerint egy elvi kijelentés gyakorlati értékkel nem bir; szükséges a megjelölése azon vizsgálati módnak, mely szerint a kir. törvényszékek eljárni kötelesek. Szerintem a törvényszék kiküldöttje vagy a megkeresett járásbiróság kiküldöttje teljesitené a vizsgálatot az utolsó együttlakás szinhelyén, oly módon, hogy az előljáróság egy tagja és az előljáróságtól beszerzett adatok alapján vagy a két szomszéd, vagy a peres felek viszonyait ismerő két egyén kihallgatandók lennének. A kiküldött vagy a törvényszék belátása szerint a vizsgálat folytatandó is, és kiterjesztendő volna az elhagyás okaira és az elhagyás tényének körülményeire nézve. Ennek eredményeképen, ha a vizsgálatról

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 13. és 14. számban.

felvett jegyzőkönyv szerint a házasélet megszakitásának oka mindkét félben, vagy felperesben rejlik, akkor az eljárás be van fejezve, s felperes a házas életközösség visszaállitásának elrendelését tárgyazó kérelmével elutasitandó. Ha ellenben a vizsgálat alperesre kedvezőtlen, vagy egészen eredménytelen marad, a mennyiben sem felperes, sem alperes terhére konstatálni mit sem lehet: ez esetben az eljárás folytatandó, s a lefolytatott eljárás után, hacsak alperes ez alatt jogos okot nem igazol, a felbontás kimondandó.

Bár a vizsgálati rendszer a mi polgári eljárásunkban eddig ismeretlen, a mint ismeretlen volt a kir. ügyész beavatkozása a házassági válóperekbe, az teljes összhangban van a közvetlenség és szóbeliség elveivel, melyeken eddig is a válóperekben való eljárás részben nyugodott. S ha a kir. ügyész a közérdek nevében van jogositva bizonyos esetekben fellépni, nem-e képez közérdeket az, hogy a birói vizsgálattal az összejátszásnak és visszaélésnek lehetőleg eleje vétessék.

A helyreállitási határidő kérdésében a legfőbb biróságnak interventiója még jogosultabb, mert itt a judikatura egységének megóvása is szerepel. A törvényszékeknél az a praxis divik, hogy minden válóperben egyforma határidőt tüznek ki. Ez bizonyos oknál fogva természetes. A törvényszéknek nincs semmi indoka arra, hogy miért tüzzön ki egyikben egy hónapot, a másikban tiz hónapot. A biró ugyanis sem egyik, sem másik perben mit sem tud még a megszakitás körülményeiről. Minden ilyen perben egyforma adatok vannak előtte: az ismeretes mellékleteken kivül felperes egyoldalu kérelme, és az elhagyás tényét igazoló községi bizonyitvány. Ezekből még csak sejtelme sem lévén a bíróságnak a dolog érdeméről, nincsen semmi indok arra, miért tüzzön ki egyik félnek rövidebb, a másik félnek hosszabb határidőt. Ámde minden törvényszéknél megint különböző határidők lévén alkalmazásban, azon furcsa helyzet fejlődött ki, hogy Magyarország a 77. §. *a)* pontja szempontjából ezen határidők szerint széttagoltatik annyi részre, a hány törvényszék létezik. Ez pedig egy kuriosum a judikatura terén.

A kir. Curiának döntvényhozási joga «az igazságszolgáltatás egyöntetüségének megóvása végett» lévén megállapitva az 1881. évi LIX. tcz. 4. §-ában, önként előáll ezen határidőkérdés rendezésének szüksége. Hogy pedig milyen hosszu legyen a határidő, azt szerintem helyesen mondják meg a német birodalmi törvénykönyv és a mi házassági törvényünk javaslata. Ha a bíróság három napot tüz ki, az ép ugy nem ütközik törvénybe, mint ha három évet tüzne ki; a kir. Curia tehát választhat tetszés szerint. Ámde ha figyelembe veszszük az itt elmondottakat, ugy nem lehet kétséges, hogy egy évnél rövidebb idő czélra nem vezet, mert a 77. §. *a)* pontja alapján meginditott válóper még mindig rövidebb lefolyásu lenne, mint a komoly bontó ok alapján indult egyéb válóperek. Az eredeti javaslatbeli egy év visszaállitása tehát az egyedüli helyes megoldás.

Javaslatom ezek szerint két pontból áll. Döntvényhozási jogánál fogva ugyanis a m. kir. Curia mint követendő eljárási szabályokat, melyek mellőzése esetén az itélet feloldása mellett az egész elsőbirósági eljárás megsemmisitendő, kimondaná, hogy:

1. Az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §-ának *a)* pontja alapján inditott válóperben a házas életközösség visszaállitására előirt határidő kitüzése előtt tartozik a kir. törvényszék a jogos ok kérdésében a házasélet megszakitásának okaira és körülményeire kiterjesztendő vizsgálatot hivatalból elrendelni. A vizsgálat vagy az előadó biró, vagy megkeresés utján a kir. járásbiróság egy kiküldött birája által a házasfelek utolsó együttlakásának helyén ejtendő meg oly módon, hogy a kiküldött az előljáróság egy tagját és a viszonyokkal ismerős két tanut, vagy esetleg többeket kihallgat, s vallomásaikat jegyzőkönyvbe veszi.

2. Az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §. *a)* pontjában a házas életközösség visszaállitására alperes ellen kiszabandó határidő egy évnél rövidebb nem lehet.

Ezen pótlásokkal a törvény sebei orvosolva lesznek. Fentartom azonban nézetemet, hogy ezen bontó ok átvételére semmi szükség nem volt. Nem is érezték annak szükségét Magyarországon, s ha a nyugaton nem: azt fel nem fedezte volna nálunk senki. A törvény meglévén, a puszta localis separatio eredményeként jelentkező, tárgyalt visszaéléseket meg kell szüntetni, s az általam ezen két pontban javasolt intézkedések meghozatala erre egyedül alkalmas.

Biztosra vehető, hogy az összejátszások és visszaélések zuduló árja rögtön megállittatik, s huszonnégy óra alatt a 77. §. *a)* pontja alapján inditott válóperek nagy része el fog tünni.

Dr. Vladár Vilmos,
ügyvéd.

A Btk. 165. §-ának magyarázatához.

Egy fiatal ember éjféltájt mámoros állapotban hazafelé vánszorogván, a Nádor-utczában a Magyar Általános Hitelbank előtt őrt álló rendőrt ok nélkül becsmérlő szavakkal illette és arczul is ütötte. A rendőrségnél az esetről jegyzőkönyv vétetett fel és a szóban forgó fiatal ember a Btk. 165. §-a alapján, *hatóság elleni erőszak büntette miatt* vád alá helyeztetett.

Itt mindjárt megjegyzendőnek tartom érvelésem jobb megérthetése szempontjából, hogy a pár évvel ezelőtt a fővárosban az u. n. nemzetközi betörő-banda grassálása idejében történt kasszafurások által megijesztve, több fővárosi pénzintézet pénzszekrényeinek alaposabb és megbizhatóbb megvédése és megőrzése végett a fővárosi államrendőrség főkapitányi hivatalához fordult oly kérelemmel, engedtessék át, *természetesen megfelelő fizetés mellett, éjjelenkint egy-egy rendőr, kinek kötelessége legyen az illető pénzintézet előtt czirkálva, annak kasszáit mindenféle gonosztevő ellen védeni. Ily missióban járt el abban az időben azon rendőr is, kiről itt szó van* és a ki nevezett fiatal ember által megtámadtatott.

Én, mint ezen fiatal embernek védője ezt a szempontot tartottam kiemelendőnek annak konstatálása czéljából, hogy vádlott még az esetben is, ha teljes ittassága miatt nem is hivatkozhatnék a Btk. 76. §-ának a beszámitást kizáró tartalmára és határozatára, nem vádolható a Btk. 165. §-a alá eső büntett, hanem legrosszabb esetben a Btk. 261. §-ában foglalt becsületsértés vétsége miatt, nem lévén absolute alkalmazható itt a Btk. 165. §-a, mely a törvény szövege és értelme szerint csak a *szorosan vett hatósági közegről* szól, a megtámadott rendőr azonban akkor, midőn a Magyar Általános Hitelbank kasszáinak megvédésére és megőrzésére küldetett ki, mely szolgálatáért a rendőrség az emlitett pénzintézet által fizetést huz, nem a *közérdek*, hanem *magánérdek* megvédésére volt kiküldve, akkor este sem a *közrend és közcsend* felett leendő őrködéssel, hanem a Magyar Általános Hitelbank pénzszekrényeinek megvédésével volt megbizva, tehát tulajdonképen a nevezett pénzintézetnek arra az esetre átengedve, tehát nem volt más, *mint a Magyar Általános Hitelbank üzleti helyiségének éjjeli őre*, magyarán szólva «baktere». Ily minőségében arra az esetre, a melyen ezt a funktiót végezte, fel volt függesztve *rendőri* hivatása oly értelemben, hogy megtámadtatása a Btk. 165. §-ának sulya alá eső büntettet képezne. E törvényszakasz akkor este a nevezett rendőrre vonatkozólag tehát nem volt alkalmazható, mert ama rendőr nem volt akkor rendőr, hanem a Magyar Általános Hitelbank által fizetett éjjeli őr.

A büntető törvényszék vádlottat a hatóság elleni erő-

szak büntettének vádja alól felmentette ugyan, de a kérdés magját nem érintve, becsületsértés vétségében mondta ki vétkesnek, csakis az ittasság fokát, nem pedig a kérdés lényegét vévén az itéletnél zsinormértékül.

Minthogy azonban a kérdés fel van vetve, legyen szabad álláspontomat a törvény szavaival támogatni.

A Btk. 164. §-ában megjelöli azt, hogy mi értendő «hatóság» és «közigazgatási hatóság» alatt. A 165. §-ban megnevezi azt, hogy ki követ el hatóság elleni erőszakot és azt jelöli meg főkriteriumként, hogy az illető hatóság közege kell, «*hogy hivatalos eljárása alatt*» lett légyen tettleg bántalmazva.

Ebből a 165. §-ból kiindulva, már most a mi konkrét esetünket szemügyre véve, azt lehetne talán következtetni, hogy a nevezett rendőr, ki a Magyar Általános Hitelbank előtt ezen pénzintézet lokalitásainak megőrzése czéljából őrt állott, *minthogy felettes hatósága által lett oda küldve, hivatalos eljárása alatt lett megtámadva*, és igy a Btk. 165. §-a itt igenis alkalmazható. Erre azonban válaszom a következő:

Habár az illető, rendőr felettes hatósága által lett is kiküldve, *nem veheti személyére nézve igénybe* a Btk. 165. §-át. Nem pedig azért, mert a rendőrségnek a törvény által stricte körvonalozott müködési és hatásköre van, t. i. az a hatásköre, hogy a *közrendre* ügyeljen. *Magánérdekek megvédésére a rendőrség hivatva nincs.* Nincs ugyan kizárva és tiltva, hogy a rendőrség személyzetét esetleg magánérdekek megőrzésére is alkalmazzák, — aminthogy tényleg alkalmazzák is, — de ekkor, *arra az időre, melyben a rendőr ily magánérdeket szolgál, külön fizetés és dijazás mellett, nem rendőr, hanem a magánérdek őre*, és mint ilyen, nem az a hatósági közeg, melyről a Btk. 165. §-ában szó van. Hogy ez az interpretatiom helyes, kiviláglik ugyancsak a Btk. 166. §-ából, mely törvényszakasz 3. pontja a rendőrségi személyzetet is hatósági közegeknek jelenti ki, hozzáteszi azonban e pont végén e szavakat: «*a mennyiben a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak*». Melyik törvény rendeli, hogy a rendőr egyuttal «bakter» szerepét is játszhatja? A törvény által rendelt feltétel, mely szerint a rendőrségi személyzet alkalmaztatik, a *közrend megvédése*, mely *közrendben* ugyan a magánérdek is helyt foglal, mert hiszen ha a *közrend* megvédetik, a *magánérdek* is védelmet lel, *de speciális magánérdekek megvédésére a rendőrségi személyzet hivatva nincs*, speciális magánérdekek védelme nem tartozik a rendőrség feladatához, a törvény által rendelt feltételekhez. Ha tehát a rendőr nem a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztatik, akkor a Btk. 166. §. 3. pontja értelmében nem veheti igénybe a Btk. 165. §-ának különben a rendőrségi személyzetre is alkalmazható beneficiumát, hanem csakis becsületsértésről (Btk. 261. §.) lehet szó.

Ez röviden az én ratiociniumom. Felvetettem a kérdést, hogy az megvitattassék és tisztáztassék. *Mózes László.*

Különfélék.

— **A magyar váltójog kézi könyve.** Irta *Nagy Ferencz.* Ismét egy könyv, melynek megjelenése esemény számba megy a magyar jogirodalom körében. Jelentősége különösen annyiban nagy, hogy határozottan állást foglal azon nálunk eddig uralkodó felfogás ellen, hogy a hiteltörvények tekintetében a magyar jognak kizárólag a német jogra és a német szakirodalomra kell támaszkodnia. Gyakorlatunk köreiben sehol annyira egyeduralomra nem jutott a német tudomány és a német Reichsgericht, mint hiteltörvényeink magyarázata és a bennök foglalt rendszer kiépitése terén. Ezt az előitéletet iparkodik megtörni Nagy Ferencz már a keresk. jogot tárgyazó könyvében és most még inkább a váltójogban. A német gyakorlat és irodalom mellett ugyanis kiterjeszti figyelmét a többi kulturnemzetek felfogására s az intézmények nemzetközi alapon való konstruktiója utján jut el a magyar törvény értelmezésének továbbfejlesztésére. Teljesen igazat adunk Nagy Ferencznek, midőn azt mondja, hogy az universális alapra való helyezkedéssel az önálló magyar jogtudomány megalapitásán dolgozunk. Valamint a büntetőjogban előbb le kellett rázni a német előitéleteket, melyekkel a nyolczvanas évek elején a Curia judikaturáját és az irodalmat egyoldaluvá tették, s csak az olasz és a franczia reformeszmék assimilálása után jutottunk el annak felismerésére, hogy Magyarország évszázadokra visszamenő kulturális fejlődést mutathat fel a büntetőjog terén: ugy a jog más ágaiban is az összehasonlitó jogtudomány és a nemzeti jogtudomány szoros kölcsönösségi viszonyban vannak s egyik a másikat a leghathatósabban képes támogatni és termékenyiteni.

A mi a joganyag feldolgozási módját illeti, tudja mindenki, hogy Nagy Ferencz könyveit lucidus irály és az anyag teljes áttekinthetősége jellemzi. Ez tette a kereskedelmi jogát a gyakorlat köreiben is annyira közkedveltségüvé, hogy csaknem évenkint uj kiadás jelenik meg belőle. Azt is felesleges talán mondanunk, hogy a váltójogban is fel van dolgozva tudományos alapon a Curia gyakorlata.

A könyvnek ezuttal körülbelül két harmada — 25 iv — jelent meg. A hátralevő rész őszkor kerül ki a sajtó alól.

— **A kir. Curiához** márczius hóban 2183, az év első negyedében 5767 ügy érkezett be. Elintézendő volt 14,930, elintéztetett 6655, hátralékban maradt 8275 ügy (egy darab 1895-ről.) A mult év megfelelő szakához képest több érkezett be 161-el, kevesebb elintézendő volt 3716-al, kevesebb intéztetett el 426-al, a hátralék fogyott 3290-el.

— **A budapesti rabsegélyző egyletnek** 1896-ban bevétele volt a 6000 frt államsegélylyel együtt 11,572 frt 54 kr., kiadása 9,831 frt 16 kr., alaptőkéjéhez csatolt az egylet 1741 frt 38 krt. Az egyleti menedékházban összesen megfordult 112 egyén; az átlagos napi létszám 16 volt. A benlakók szalmatokkészitéssel és szecskavágással foglalkoztak. Munkajutalom czimén kiosztatott köztük 627 frt 66 kr.; átlag egy emberre jut 5 frt 60 kr. A menedékházra költött az egylet 4878 frt 20 krt, bevétele volt belőle 2057 frt 08 kr. Különösnek találjuk, hogy a menedékház kiadásai közt egy tételt találunk: *dohány 150 frt 10 kr.* Ez valóban elkényeztetése a szabadult raboknak. Pénzbeli segélyben az egylet 345 egyént (közte 42 nőt) 3021 frt 63 kr. értékben részesitett. A legkisebb segély egy frt, a legnagyobb 135 frt volt. Átlag egy főre 8 frt 75 kr. esik. Ezen összegben a letartóztatottak ártatlan családtagjainak nyujtott segélyek is benfoglaltatnak. Meg kell emlékeznünk az egylet még egy irányu müködéséről, hogy t. i. traditióihoz képest lefestette és leleplezte volt elnökének arczképét. Nem szólnánk e tárgyhoz, ha a számadások közt nem látnánk az egyleti kiadások közé felvéve e czélra *255 frtot.* Az egylet tagjai és jótevői az egyleti jövedelmeket nem *ezen* czélra szánták, hanem jótékonyságra, a mint hogy ezen összegből nem egy szerencsétlen embert lehetett volna felsegiteni.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** a napokban tárgyalta az Ügyvédi Kör átiratát a jogtudományi könyvkiadóvállalat alapitása tárgyában. A választmány a felhivást a legnagyobb örömmel fogadta és bizottságot alakitott, mely az Ügyvédi Kör bizottságával együtt e vállalat szervezését keresztülvigye.

— **A Magyar Jogászegylet évi rendes közgyülése** május elején fog megtartatni.

— **A judikatura egyöntetüsége.** P. S.-nek G. A. elleni végrehajtási ügyében a biztositási végrehajtás, valamint a kielégitési végrehajtás foganatositásakor is a kirendelt ügygondnok részére 9 frt ügygondnoki dijat állapitott meg a budapesti V. ker. kir. járásbiróság, azonban ezen dij előlegezésére a végrehajtatót nem kötelezte. Az ügygondnok a

két végzés ez utóbbi részei ellen felfolyamodásokat adott be. A budapesti kir. tábla a biztositási végrehajtás eljárás során hozott végzést helybenhagyta, «mert az ügygondnok nem a végrehajtató érdekében és kérelmére, hanem az 1881: LX. tcz. 24. §-a értelmében a végrehajtást szenvedő részére lett kirendelve.» (4347/96.) A később felterjesztett kielégitési végrehajtási ügyben a kir. tábla a járásbirósági végzést megváltoztatta s az ügygondnoki dij előlegezésére kötelezte végrehajtatót, mert a végrehajtás foganatositásánál jelen nem levő, a vidéken lakó végrehajtást szenvedő részére kirendelt ügygondnok javára megállapitott dij, mint a végrehajtás foganatositásával felmerült költség az 1881: LX. tcz. 27. §-a szerint a végrehajtást szenvedőt terheli ugyan, azonban a fenálló gyakorlat értelmében annak előlegezésére a végrehajtató fél köteles. (1273/97. sz.)

— **Mikor az ügyvéd az utczán ajánlgatja magát.** *A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága:* Dr. — — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A fegyelmi bíróság a panaszlott ellen a fegyelmi eljárást és vizsgálatot elrendeli. *Indokok:* A kamara ügyészének feljelentése szerint a panaszlott K. I. épitő mesternek a Mátyás-utczában épülő két házánál, mint telek-őr volt alkalmazva és ezen alkalmazásában az arra menőknek ügyvédi névjegyét osztogatta. A panaszlott nyilatkozatában kijelenti, hogy ő az épitkezésekre felügyelt és hogy ha adott is ügyvédi névjegyet, csak akkor tette, ha erre felkéretett. Minthogy az ügyészi feljelentés valódisága esetén az ügyvédi rendtartás 68. §. *a)* pontjába ütköző fegyelmi vétség forog fen és minthogy a panaszlott határozatlan és többféleképp magyarázható nyilatkozatából nem tünik ki, mily természetü volt az épitkezésre való felügyelet és alkalmaztatása, s mily körülmények közt adta át a névszerint megnevezett Sz. J. sertéskereskedőnek és másoknak ügyvédi névjegyét, ennélfogva a tényállásnak kideritése végett a fegyelmi eljárást és vizsgálatot el kellett rendelni. (1897. évi január hó 29. 741. sz a.) *A m. kir. Curia határozott:* A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósságának határozott indokainál fogva helybenhagyatik. (1897 márczius à3. 137. sz. a.)

— «**Bányajog kérdésekben és feleletekben**» czim alatt Litschauer Lajos kir. főmérnöktől egy kis munka jelent meg Selmeczbányán, mely bányászati államvizsgára készülők és joghallgatók számára készülve, már harmadik, részben átdolgozott, részben bővitett kiadását érte meg. A rendszer az eddigi kiadások rendszerének felel meg. Módositás annyiban történt, hogy a bányajog történetét tárgyaló rész tetemesen bővittetett; az iromány példák közé beadvány-, kérvény- és bejelentés-példák csatoltattak; a bányamivelés-tant és a kőszén- s érczelőkészitéstant tárgyaló szakaszok kibővittettek és egy külön fejezet a bányaméréstannak is szenteltetett. A munka tiz nyolczadrét ivnyi terjedelemmel bir. Ára füzve 1 frt 50 kr. Kapható minden könyvkereskedésben és a kiadóknál Selmeczbányán.

— **A Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht** január-márcziusi füzetében dr. Popovich Sándor a magyar pénzügyi administratiót ismerteti. Tóth Gáspár értekezik a magyar házassági jog nemzetközi vonatkozásairól. *S.* jegy alatt a magyar királyok trónutódlási joga tárgyaltatik. Az 1897-iki budgetvita vázlata, irodalmi rovat és vegyes közlemények zárják be a füzetet.

— **Megjelent:** A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Irta *dr. Vasdényey Géza.* Különlenyomat a *Jogt. Közl.*-ből.

— **Adalék mezőgazdasági hitelpolitikánkhoz.** Irta *dr. Fellner Frigyes.* Szerző igen érdekesen vázolja jelzáloghitelügyünk jelenlegi állását és viszonyát mezőgazdaságunk hiteligényeihez. Részletesen foglalkozik a záloglevélügygyel. A tényleges állapotok elemzése után és alapján megbeszéli a mezőgazdasági hitel különböző alakulatainak fejlesztési módját s a szükségesnek bizonyult reformokat. Különösen javasolja a járadékbirtok és az ezen alapuló *járadékhitel* intézményének jogrendszerünkbe való beleillesztését; valamint a személyhitel fejlesztésére a szövetkezeti ügy felkarolását.

— **A bünvádi perrendtartás magyarázatát** adta ki egy jókora kötetben *dr. Atzél Béla* lugosi kir. alügyész. A törvény szövegén kivül magában foglalja az indokolás tömör kivonatát és egyes helyeken külön kasuistikus magyarázatot. A kötetet jó betürendes tartalommutató zárja le. Ára 2 frt 50 kr. Az esküdtszéki és az életbeléptetési törvény külön kötetben fog megjelenni.

— **Bécs** utczáinak és tereinek törvénykezési kerületi beosztását teszi közzé *Kövesi Bódog* VII. ker. járásbirósági hivatalnok. Ugyvédek és közjegyzők a münek, mely április 15-ikén jelenik meg, gyakorlati hasznát vehetik.

Nemzetközi Szemle.

— **Pénzbüntetés lefizetése az elitélt helyett** nem tekinthető bünpártolásnak, ha a fizető a pénzösszeget csak kölcsön adja. Ezt mondta ki a lipcsei Reichsgericht III. büntető tanácsa azon indokolással, hogy ha egy harmadik az elitélt megbizásából az elitélt részére előlegezett összegből fizeti le a pénzbüntetést, ugy ez olybá veendő, mintha az elitélt fizette volna, mert a fizetés által az ő vagyona kevesbedik, feltéve, hogy a hitelezés nem fictiv. A döntésnek alapul szolgáló esetben az elitéltnek a fizető irányában bérkövetelése volt s ennek fejében történt az elitélt kérelmére az előlegezés. Tehát a konkrét esetben helyes a döntés, mert a pénz átment az elitélt tulajdonába s csak ezután szolgált a büntetés végrehajtására. A fizető tehát nemcsak nem akadályozta a büntetés végrehajtását, hanem épen előmozditotta. Részünkről a tételnek általánosságban való kimondását veszélyesnek tartjuk, mert a pénzbüntetés hitelezése gyakran a törvény kijátszására vezethet. Azok természetesen, a kik a Hugo Meyer által (Lehrbuch V. kiad. 258 l.) felállitott «finom» distinctiót elfogadják, mely szerint a pénzbüntetés lefizetése az elitéltért *(für* den Verurteilten) nem bünpártolás s csak akkor lesz azzá, ha az elitélt helyett *(statt* des V.) fizettetik le, csak örömmel üdvözölhetik a Reichsgericht határozatát. A magyar gyakorlat a pénzbüntetésnek más által való lefizetését rendszerint nem tekinti a Btk. 374. §-a alá vonhatónak, kivéve azt az esetet, midőn közvetlenül egy harmadik személy saját vagyonából fizeti le, (Illés III. 237.) a nélkül, hogy az összeg előzőleg átadatnék az elitéltnek. Ha tekintetbe veszszük, hogy a német Btk. 257. §-a a bünpártolás területkörét még szükebbre szabja, mint a magyar törvény, ugy kénytelenek vagyunk a büntetlenség okát a tilalom kijátszásának könnyüségében (Fayer II. 452.) keresni. *V. R.*

— **Bertillonage.** Spanyolországban a kormány rendeleti uton honositotta meg a Bertillon-féle anthropometrikus rendszert a büntettesek identitásának megállapitására. Alá vannak vetve a mérésnek mindazok (2. §.), kiket birói parancs vagy kormányrendelet fogházba utalt, hol külön diplomával biró hivatalnokok veszik fel az anthropometrikus adatokat. (3. §.) Az összes adatok a madridi prisaô cellular-hoz küldendők, hol egy külön iroda van megbizva azok rendezésével, mely irodának főnöke különös figyelmet tartozik a személyazonosságukat álnevek alatt elrejteni törekvő egyénekre forditani. (4—6. §.) Madridban öt anthropometer és egy photographus van a szolgálattal megbizva, ellenben a vidéki fogházakban (carceles) egy hivatalnok teljesiti e tisztet. Talán már ideje volna, hogy az igazságügyi kormány némi érdeklődést tanusitana ez intézmény iránt, mert a mig ez meg nem történik, visszaeső statistikánk fictiv és használhetetlen.

— «**Ohio penitenciary News**» czimen uj fegyenczlap indult meg, melyet az ohioi fegyház 25,041. sz. elitéltje szerkeszt s melyet a fegyházban is nyomtatnak. Komoly vezérczikkek és humorisztikus ujdonságokon kivül a kiváló letartóztatottakról közöl egy tárczát, melyben Erzsébet angol királynőről is megemlékezik, ki trónralépése előtt fogva volt. A magánzárka, ugy látszik, kifejleszti a poetikai vénát, mert a főszerkesztő az utolsó számban arról panaszkodik, hogy térszüke miatt nem képes kiadni a nagy számmal beküldött verseket. A lap 2500 példányban jelenik meg s a fegyház 2213 elitéltje mind előfizető. *V. R.*

A Magyar Jogászegylet folyó hó 10-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Sichermann Bernát kassai ügyvéd felolvasása: az osztrák cheque-törvényjavaslatról.

A Magyar Jogi Lexikonról szóló értesitést a mellékleten közöljük.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 16. SZ. Budapest, 1897 április 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közérdek és magánbecsület. Dr. EDVI ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvédtől. — A fiágiság maradványa a magyar magánjogban. LÁNYI BERTALAN igazságügyminiszteri tanácsostól. — Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi posta- és távirdai segédtitkártól. — Az osztrák cheque-törvényjavaslat. Dr. SICHERMANN BERNÁT kassai ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Előzetesen végrehajtható itélet és kártérités. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. főügyész körrendelete. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közérdek és magánbecsület.

A napi sajtóban sokat vitatott kérdés, hogy mennyiben lehetne a nyomtatvány utján elkövetett rágalmazást és becsületsértést a szakbirósághoz utalni, a nélkül, hogy ez által a közérdek sérelmet szenvedne: nézeteltérést idézett elő köztem és Beksics Gusztáv kitünő publicistánk közt. Beksics ur legutóbb a «Budapesti Napló» egyik számában fejtette ki nézeteit, birálata körébe vonva az én álláspontomat is. Tekintve a dolog aktuális voltát: Beksics ur birálatát hallgatással nem mellőzhetem; minthogy azonban a kérdés részletesebb taglalása inkább a jogászköröket, mint a nagy közönséget érdekli, e helyen kisérlem meg álláspontom ujabb kifejtését.

Egyetértünk Beksics urral abban, hogy a sajtó közérdekü támadása lehetőleg külön választassék a magánbecsület ellen irányzott rágalmazástól és becsületsértéstől, s hogy amaz az esküdtszék, az utóbbi a törvényszék birói hatáskörébe utaltassék. Eltérés főleg a különválasztás módjában van.

Beksics a sértett egyének közt nem tesz különbséget. Legyen az illető közhivatalnok, közfunktionárius vagy magánegyén: ez az ő megoldásában nem releváns. A rágalmazó állitás mindegyik esetben lehet köz-, vagy csupán magánérdekü, s ehhez képest az emlitett egyének bármelyike ellen elkövetett sértés tartozhatik vagy a törvényszék vagy az esküdtbiróság hatáskörébe.

Ámde ki határozza ezt meg? A sértett inkább a törvényszéket választja, mert ez hajlandóbb az elitélésre, — a terhelt az esküdtszéket óhajtja, mert ettől reményli felmentését. Világos, hogy a döntést ezek egyikére sem lehet bizni.

Tehát kell lenni egy közbenső forumnak, a mely az előzetes eljárás során kimondja, hogy fenforog-e a közérdek látszata, s ahhoz képest, a mint e kérdésre igennel vagy tagadólag válaszol: az ügyet az esküdtbirósághoz vagy a törvényszékhez utalja. E közbenső forum a vádtanács mellé felállitott hat tagu esküdtszék volna.

Nem szólok arról, hogy minő garantiát nyujt az oly esküdtszék, a melynek megalakitásánál a feleket visszavetési jog nem illetné meg, s hogy mégis mennyire megterhelné ez az általános bünvádi esküdtszék behozatala által különben is nagyobb mértékben igénybe vett állampolgárokat. Itt csupán perjogi szempontból birálom a kérdést.

Mindenekelőtt helytelennek tartanám azt, ha a hatáskör megállapithatása végett akár a vádtanács, akár a vádjury oly kérdés eldöntésével bizatnék meg, a mely legbensőbb összefüggésben áll az ügy érdemével. A közérdek fen vagy fen nem forgását ma is mérlegelni kell a bíróságnak, mert a Btk. 263. §-a szerint az állitás valódiságának bebizonyitása meg van engedve, ha vádlott igazolja, hogy czélja a közérdek megóvása vagy előmozditása volt. Ez esetben a bíróság, ha a bizonyitás sikerült, vádlottat köteles felmenteni. De ezt az érdembe vágó kérdést az itélőbiróság, a bizonyitó eljárás keretében, és pedig nem a hatáskör szempontjából, hanem az ügy érdemleges elintézése kapcsán oldja meg.

E kérdés áthelyezése az előzetes eljárás keretébe azt eredményezné, hogy az ügy érdemileg kétszer tárgyaltatnék. E mellett nem is nyujt erre mindig alkalmat az immár törvénynyé vált perrendtartás.

Az 572. §. ugyanis megengedi, hogy a nyomtatvány szerzője ellen közvetlen megidézéssel is lehet a főtárgyalást elrendelni. Ámde ez esetben nem lehet a vádirat ellen kifogásokat tenni (281. §.), és igy főtárgyalásra kerül az ügy a nélkül, hogy azzal a vádtanács előzőleg foglalkozhatott volna.

Ime e ponton hajótörést szenved az egész terv, akár a vádtanácsot egyedül, akár az esküdtszékkel kiegészitve akarnók azt a közérdek fen vagy fen nem forgásának közbenső bíróságává tenni. Ez csak a törvény megváltoztatásával történhetnék meg; erre azonban sem elég ok, sem szükség nincs.

A kivánatos eredményt egyszerübb módon, a sértett egyének megkülönböztetésével is elérhetjük. Mert kétségtelen, hogy a sajtó támadása főleg akkor függ össze a közérdekkel, ha köz- vagy közérdekü hivatást teljesitő egyén ellen irányul, s annak valamely közfunktiójára vonatkozik. A magánegyének becsületének, vagy a közfunktionáriusok magánbecsületének nyilvános szellőztetése csak ritka kivételben menthető ki a közérdekkel.

A feladat tehát az, hogy a közhivatást teljesitő egyéneket elkülönitsük a magánegyénektől, s az előbbiek személyében különbséget tegyünk a köz- és magánérdekü becsületsértés között. Az első megkülönböztetés alanyi, a másik tárgyi momentumon alapul.

Beksics urnak ez ellen két irányban van kifogása.

A közfunktionáriusok körének meghatározására alapul elfogadja a Btk. 262-át, mely a törvény által alkotott testületek stb. tagjairól szól. Azt mondja azonban, hogy a mennyiben a törvény a közhivatalnokok mellett ezeket is kiveszi a magánegyének közül: ekkor az utóbbiak fogalma meg van ugyan határozva, egyszersmind azonban oly szük térre szorul, hogy ezért kár volna a sajtóügyi esküdtszék eddigi hatáskörét megbolygatni.

Beksics ur szerint a törvényalkotta testületek czimén közfunktionárius szinte az intelligens társadalom minden rétege, s magánegyén, ki a semmiféle czimen valamely törvényalkotta testülethez nem tartoznék, csak ritka kivétel gyanánt fordulhat elő. Ez azt jelenti, hogy mihelyt valaki pl. kereskedő, ügyvéd vagy valamely községi képviselőtestület tagja: ez Beksics szerint a Btk. 262. §-a szempontjából mindig és minden viszonyaiban közfunktionárius. Tehát ki van zárva a magánegyének sorából. Az ily egyénnek «még magánbecsületük oltalmát is csak az esküdtszék előtt kereshetnék».

Ámde ez tévedés. A Btk. idézett §-át mindig ugy értel-

mezték és alkalmazták bíróságaink, hogy az abban megjelölt egyének csakis közhivataluk, illetőleg közhivatásuk tekintetében esnek a törvény §-a alá. A 262. §. oltalma csak akkor illeti a törvény által alkotott testület tagját is, ha ebben a minőségében, vagyis közhivatásának gyakorlására vonatkozólag éri a támadás. E szerint pl. a kereskedő, habár tagja a kereskedelmi kamarának, csak akkor nem magánszemély, ha mint a kamara tagja, pl. a közgyülésen őt megillető jogát gyakorolja.

Az a kifogás tehát, hogy a 262. §. révén szinte az egész inteligens társadalom a közfunktionáriusok közé tartozik, merőben tárgytalan. E §-ban már benne van a bifurcatio, a mely az illető személyekben a magánegyént a közfunktionáriustól elkülöniti.

Igy állván azonban a dolog: tulajdonképen elég volna azt mondani, hogy a nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés akkor tartozik a törvényszék hatásköréhez, ha nem irányul közhivatalnok vagy a Btk. 262. §-ában megjelölt más közfunktionárius ellen. Az utóbbi §. helyes értelme folytán ez elég volna; s ha részemről mégis abban a nézetben vagyok, hogy a hatásköri törvényben világosan ki kellene fejezni a bifurcatiót, ennek oka főleg az, hogy e tekintetben különbséget szeretnék tenni a közhivatalnok és a 262. §. alá eső más közfunktionárius között.

A közhivatalnoknak is van magánélete, de ez szükebb körü, mint a közfunktionáriusoké, a kik nem viselnek hivatalt. Az utóbbiaknál magán-, amazoknál közminőségük lép előtérbe. Ha tehát arról van szó, hogy mennyiben tartozzék a közhivatalnok vagy más közfunktionárius ellen sajtó utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés a törvényszék vagy az esküdtszék elé: a kétféle állásu egyéneket nem lehet egy kalap alá vonnunk.

E különbséget pedig csak azzal tüntethetjük ki, ha ugy a közhivatalnok, mint a közfunktionárius tekintetében megjelöljük azt a feltételt, a melynek fenforgása esetében sérelme orvoslását a törvényszéknél keresheti.

A közhivatalnokkal szemben jogosult az az álláspont is, hogy az ellene irányzott sértés birája mindig az esküdtszék legyen; bár az igazság azt hozza magával, hogy legbenső magánviszonyai tekintetében az is a szakbiró hatályosabb oltalmában részesittessék. A nem-hivatalnok közfunktionáriust illetőleg azonban mindenesetre meg kell tenni a bifurcatiót.

A 262. §-ra való utalás e czélra, nézetem szerint, nem elégséges. Mert habár e §-ban, mint emlitém, már megvan a bifurcatio, ez mindazonáltal nem lehet irányadó azért, mert a közhivatalnokokat is felöleli, a mennyiben az illetők «tagjai», s nem csupán «közegei» a hatóságnak. A 262. §-ra való utalás tehát egy kalap alá foglalná a közhivatalnokok nagy részét és a közfunktionáriusokat, mig másrészről szakadást idézne elő a közhivatalnokok csoportjában, a szerint, a mint az illető tagja vagy közege a hatóságnak.

Ezért tartom én szükségesnek, hogy a hatáskör szempontjából külön intézkedés tétessék a közhivatalnok és más közfunktionáriusról; s nevezetesen, hogy az utóbbiak ellen nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés csak akkor tartozzék az esküdtszék elé, ha a sértett közhivatásának gyakorlására vonatkozik.

Ámde ez ellen itt van Beksics ur második kifogása. Ki dönti el, vajon a sajtó támadása a sértett közérdekü hivatására vagy magánjellegére vonatkozik-e? Mert végre is ezt valakinek el kell döntenie a per előkészitő stadiumában. Én azonban Beksics szerint e kérdést egy hallgatag alinea kapuján keresztül egyszerüen megszöktettem.

Ismét tévedés. Azt a kérdést, melyet az én tervem szerint előzetesen el kell dönteni, a bünvádi perrendtartás keretében könnyen és biztosan el lehet intézni.

A megoldást már a sértő állitás vagy kifejezés tartalma magában foglalja. Ha valakiről azt irom, hogy a közgyülésen megvesztegetés folytán gyakorolta szavazatát ez vagy amaz irányban: világos, hogy ez az állitás a sértett közhivatásának gyakorlására vonatkozik; ha pedig azt irom pl. az iparosról, a ki tagja a képviselő-testületnek, hogy vevőit megcsalja: ebből ismét kétségtelen, hogy a magánembert támadtam meg.

Ez a különbség egészen más természetü, mint az a kérdés, vajon a sértő állitás czélja a közérdek megóvása vagy előmozditása volt-e. Az utóbbi szorosan összefügg az ügy érdemével, az előbbit objektiválva magunk előtt látjuk a sértő állitásban s a használt kifejezésekben.

E kérdés szempontjából tehát könnyü a hatáskört eldönteni. A döntés foruma pedig ugyanaz, a mely más esetekben is dönt a hatáskör tárgyában.

Ha a sértett vádiratot nyujt be, mely ellen kifogással lehet élni, s ha terhelt él is e jogával: ekkor a vádtanács dönti el nemcsak azt, hogy forog-e fen büntetendő cselekmény, hanem azt is, hogy mely bíróság foruma elé tartozik az ügy. Ha pedig közvetlen megidézésnek van helye, ekkor elsősorban maga a törvényszék hivatalból vizsgálja hatáskörét, s a mennyiben azt megállapitva a főtárgyalást kitüzi: ennek kezdetén vádlott még mindig sikerrel kérheti ügyének az esküdtbirósághoz való áttételét, ha sértő állitása panaszos közhivatásának gyakorlására vonatkozik.

Nem szöktettem meg tehát a kérdést, hanem beilleszteltem megoldását a perrendtartás keretébe. Hogy itt a hatásköri kérdést ép ugy a szakbiró dönti el, mint más esetekben: ebben nincs veszedelem, mert maga a kérdés oly természetü, hogy megoldása az egyik vagy másik irányban legkevésbé sem præjudikál az illető bíróságnak.

A gyakorlat azt hiszem meg fogná mutatni, hogy ez a megoldás egyszerü és kielégitő, s hggy viszont Beksics ur terve, mely a közérdek fen- vagy fen nem forgásának eldöntését a per előkészitő stádiumába helyezné át, nemcsak sok nehézségbe ütköznék, hanem sok inkonvenientiára is vezetne.

Dr. Edvi Illés Károly.

A fiágiság maradványa a magyar magánjogban.

Az 1852. évi november 29-én kiadott ősiségi nyiltparancs 5. §-a igy szól: «Az általános polgári törvénykönyv hatályba lépte napjától kezdve az öröklött s szerzett, az adományi és más vagyon s a fi- és leányág közti különbség, sem az élők közötti vagy a halálesetérei rendelkezhetési jogra sem pedig a törvényes örökösödésre befolyással nem bir. Az általános polgári törvénykönyvnek az örökösödést tárgyazó rendeletei a vagyon és személyek minden nemeire kiterjednek. *A csupán fiágat illető öröklött ősi nemesi javak jelenlegi birtokosainak azonban megengedtetik, miszerint az általános polgári törvénykönyv hatálybaléptétől számitva, legfölebb három év alatt ezen jószágokról végrendeletileg a fiutódok javára oly joghatálylyal intézkedhessenek, hogy ezen végrendelet a leányágbeli utódok által az általános polgári törvénykönyvben megállapitott kötelesrész czimén vagy az özvegy által meg ne támadtathassék: ha ugyanezen utódok és az özvegy legalább azt, a mi őket az emlitett javakból az eddigi törvények szerint jogosan illette, megkapják, stb.*

Kérdés: miben áll az ősiségi nyiltparancs 5. §-a értelmében alkotott végrendelet hatálya és milyen az ily végrendelet hatályának időbeli terjedelme?

Ennek a kérdésnek helyes megoldása végett vissza kell pillantanunk az 1848. előtti magyar jognak a kérdéssel kapcsolatba hozható intézményeire.

A régibb magyar jog különbséget tett az adományos és a nem adományos javak, az ősi és a szerzett javak, ugyszintén a fiági és a leányági javak közt, s ezeknek a javaknak mindenik nemére nézve különböző szabályokat állitott fel

egyrészt az élők között végmenő avagy a halálesetre szóló rendelkezés, másrészt a törvényes öröklés tekintetében.

A mi különösen a javaknak abban a tekintetben fenállott megkülönböztetését illeti, melynél fogva azok csupán a fiágat, vagy pedig mindkét ágat illették meg, s melynél fogva az azokban való jogutódlás szempontjából a fiág és a leányág között a jogegyenlőség vagy pedig a jogegyenlőtlenség elve jutott érvényre: ez a megkülönböztetés vagy az adománylevél záradékában, vagy az első szerzőnek magán intézkedésében gyökerezett. Az első szerző ugyanis jogositva volt vagyonáról korlátlanul rendelkezni s vagyonára nézve az öröklés rendjét minden utódára kötelező hatálylyal szabadon megállapitani. Ez a hatály az utódokkal szemben csakis a halálesetére szóló rendelkezés kizárásában nyilvánult oly értelemben, hogy az öröklési rendnek alapját első sorban az első szerző intézkedésének kellett képeznie. Az élők közti elidegenités azonban nem volt kizárva, épugy mint általában az ősi javaknál sem. Nemcsak a szükséges elidegenités (alienatio necessaria) de az okszerü elidegenités (alienatio rationabilis) is meg volt engedve a jogközösséghez tartozó rokonok érdekére szolgáló bizonyos garanciák mellett.

Ilyen volt az előintés (præminitio), melynél fogva az elidegenitő köteles volt a vele jogközösségben lévő családtagokat a jószág megvétele czéljából megkinálni, s a megintés (admonitio), melynél fogva a családtagnak bizonyos körülmények közt önkényt tett vételi ajánlatát figyelembe venni tartozott.

Az absolut elidegenithetlenség csak a királyi jóváhagyással létesitett hitbizományokra nézve volt megrendelve. Az adományi javak elidegenitése pedig csak a királyi jog sérelme nélkül történhetett.

Absolute elidegenithetlennek tekintették a hitbizományi helyettesitéssel (substitutio fideicommissaria) terhelt javakat is. A hitbizományi helyettesités intézménye s az azzal egybekapcsolt különös joghatály ismeretes volt az 1848. év előtti hazai jogunkban is és épen azért, mert a hitbizományi helyettesités sokkal nagyobb mértékben kötötte meg a javak forgalmát mint az ősiség, jelesül az első szerzőnek az öröklés rendjét szabályozó rendelkezése; már akkor tört magának utat az a felfogás, hogy az örökhagyó végrendelkezési jogosultsága nem terjedhet odáig, hogy a vagyont minden későbbi nemzedékre kiterjedő hatálylyal megkösse. Elegendő lesz e részben *Frankra* hivatkozni, kinek a «*Közigazság törvénye*» czimü munkája 1845-ben, tehát még a magánjog rendszerének a tulajdon szabadsága szellemében történt gyökeres átalakulása előtt jelent meg. *Frank* ezeket mondja a hitbizományi helyettesitésről: «Nem ritkán az intézkedő maga kinevezett örökösét arra kötelezi, hogy az örökséget el ne idegenitse, hanem bizonyos utódörökösnek hagyja. Nincs is törvény, mely az ilyen rendelkezésnek erejét szegné; *ha csak örökre ki nem terjedne*, mint a nemzetségi diszjószágnál (t. i. családi hitbizománynál) stb.

Bekövetkezett az ősiség eltörlése. Az 1852 nov. 29-én kiadott ősiségi nyiltparancs fentebb idézett 5. §-a megszüntette a javakra vonatkozólag fenállott megkülönböztetéseket, s megszüntette a fi- és leányági javak közötti különbséget is, de — bizonyos előfeltételek mellett — átmenetileg megengedte, hogy a fiági javakról a fiutódok javára lehessen érvényesen végrendelkezni. Az országbirói értekezlet a magyar polgári anyagi törvényeket bizonyos változtatásokkal visszaállitván, az ideiglenes törvénykezési szabályok I. részének 3. §-a kimondotta, hogy a királyi adományos és nem adományos, a fi- és leányági javak és az *ezekből* származó jogviszonyok közti különbség az 1848: XV. tczikk szellemében megszüntnek tekintendő; a 7—18. §-ok pedig részletesen szabályozván a végrendelkezési jogot és a végrendelet nélküli öröklést, a 19. §. kijelenti, hogy az 1852 nov. 29-én kelt ősiségi pátens 5. §-a értelmében letett eddigi végrendeletek hatálya érintetlenül hagyatik.

És ha már most azt a kérdést akarjuk megoldani; hogy mi tulajdonképen azt ősiségi nyiltparancs 5. §-ában emlitett végrendeletek hatályának lényege és időbeli terjedelme: mindenekelőtt az ősiségi nyiltparancs, illetőleg az ideiglenes törvénykezési szabályok fentebb reprodukált rendelkezéseinek egymáshoz való viszonyát kell szabatosan meghatároznunk.

Az a rendelkezés, mely a javak minősége és jogi természete tekintetében fenállott különbségeket s az azokkal kapcsolatos különféle rendelkezési korlátozásokat megszünteti, *általános szabály*, mely a jogrendszer átalakulásának alapja.

Ugyancsak általános szabály minőségével birnak az osztr. polg. törvénykönyvnek, illetőleg az ideiglenes törvénykezési szabályoknak az örökösödést tárgyazó intézkedései.

Az ősiségi nyiltparancsnak, az ideigl. törv. szabályokban is fentartott 5. §-a *kivételt* állapit meg, még pedig nem a javak minőségére és jogi természetére vonatkozó különbséget megszüntető, s fentebb az első helyen emlitett, hanem az örökösödés tekintetében megállapitott, s fentebb a második helyen emlitett általános szabálylyal szemben.

Kitünik ez az ősiségi nyiltparancs 5. §-ának idevágó szövegéből, melyet — kivételről lévén szó — szorosan kell magyarázni. Az ősiségi nyiltparancs 5. §-a nem azt engedi meg, hogy a fiágat illető ősi nemesi javak birtokosai ezeket a javakat az eddig fenállott szabályok szerint továbbra is a fiágra szabályozzák, s ily módon ezeknek a javaknak eddigi fiági minőségét minden későbbi nemzedékre kiterjedő hatálylyal fentartsák, hanem csupán azt, hogy ezekről a javakról a köteles részre (törvényes osztályrészre) vonatkozó általános szabályok mellőzésével csupán a fiutódok javára rendelkezhessenek. A koncessio nem arra vonatkozik, hogy a fiági javak egy külön kathegoriája tartassék fen, hanem csupán arra, hogy a fiutódok javára szóló végrendeletet a leányutódok kötelesrész (törvényes osztályrész) czimén meg ne támadhassák.

Magánjogunk ujabbkori átalakulásának általános szabálya alól, mely a javak minősége tekintetében fenállott, s a rendelkezési jogra közvetlenül kiható különbségeket megszüntette, kivételnek helye nincs, — a minthogy ily kivétel magánjogunk jelenlegi rendszerébe nem is volna beilleszthető; — következésképen annak sem lehet helye, hogy az ősiségi nyiltparancs 5. §-ában emlitett végrendelet a fiági vagyon egy külön kathegoriáját alapitsa meg, s ahhoz a fiágiságnak mindazokat a következményeit kapcsolja, melyek a fiági vagyonnal az ősiség eltörlése előtt egybekapcsolva voltak.

Az ősiségi nyiltparancs 5. §-ában foglalt kivétel csupán az örökösödésre jelesül a kötelesrészre (törvényes osztályrészre) vonatkozó szabályokkal szemben áll fen, oly értelemben, hogy a fiágot illető, ősi nemesi jószág birtokosának a fiutódok javára szóló végrendelete — az ősiségi nyiltparancs idézett §-ában megszabott egyéb előfeltételek esetén — megáll tekintet nélkül a leányutódokat egyébként megillető kötelesrész (osztályrész) iránti igényre.

Csupán ebben áll az ősiségi nyiltparancs 5. §-ában emlitett végrendeletek hatálya, s ebből kiindulva könnyen meglehet vonni a hatály időbeli terjedelmének korlátait.

Minthogy a végrendeletnek — a különböző vagyon kathegoriák megszüntetése után — többé nincs az az ereje, hogy a vagyonnak egy oly külön minőségét — a fiági vagyont — létesitse, illetőleg fentartsa, a mely — mint régibb jogukban — önálló és közvetlen alapját képezte a jogviszonyok sajátos alakulásának, jelesül a fiági jogutódlásnak: az ősiségi nyiltparancs 5. §-ában emlitett végrendeletek hatályának tartamát az örökösödésre vonatkozó szabályok szerint kell megállapitani. Már pedig e részben az a szabály, hogy az érvényes végintézkedés csupán az örökhagyó elhalálozásával bekövetkező közvetlen jogátalakulást szabályozza, s

*

az örökhagyó közvetlen utódján tul csak annyiban tartja meg hatályát, a mennyiben az örökség tárgyát képező vagyont a törvényben megengedett tulajdoni kozlátozás alakjában megköti.

Az öröklési rend megszabását — mint fentebb láttuk — még a régibb jog sem tekintette az elidegenitést absolute kizáró tulajdoni korlátozásnak; annál kevésbé eredményezhetne ilyet az ősiségi pátens 5. §-ában emlitett végrendelet.

Az elidegenitést kizáró tulajdoni korlátozásról — eltekintve a családi hitbizománytól — hasonló esetben csak akkor lehetne szó, ha a végrendelet hitbizományi helyettesitést rendelő intézkedést is tartalmazna. Ámde a hitbizományi helyettesités hatálya — joggyakorlatunk szerint — sem terjedhet tul az osztrák polgári törvénykönyv 512. § ának korlátain.

Az ősiségi pátens 5. §-ában emlitett végrendelet e szerint csak azzal az erővel hat, a melylyel a magánjog közönséges szabályai a magánintézkedést felruházzák, — még pedig csak annyiban, a mennyiben nem lépi tul a magánakarat jogrendező hatályának körét. Az ily végrendelet — a mennyiben akár kifejezetten, akár értelemszerüleg hitbizományi helyettesitéssel vagy más hasonló tulajdoni korlátozással egybekapcsolva nincs — csakis a közvetlen utódokkal szemben hatályos. Az, a ki az ily végrendelet alapján az örökséget megszerezte, nincsen korlátozva sem az élők között végbemenő, sem a halál esetére szóló rendelkezésben; ha pedig a rendelkezés jogát igénybe nem vette, elhalálozása után a törvényes örökösödés *általános* szabályai nyernek alkalmazást, mert a mint fentebb emlitve volt, magának a vagyonnak többé nincsen és nem is lehet oly különös qualitása, mely — mint 1848 előtt a fiági vagyon — a törvényes öröklésnek egy speciális rendjét alapitaná meg.

E nézet támogatásául az előadottakon kivül még a következőket lehet felhozni.

Az ősiségi nyiltparancs 5. §-ának szóban forgó kivételes rendelkezése nem a *fiágról*, hanem a fiutódokról szól; s ez is mutatja, hogy egy fiági külön vagyonkathegoria fentartásának szándéka nem forgott fen. A «fiutódok» kifejezés egymagában nem jelenti az összes későbbi nemzedékeket, hanem csupán azért használtatott, hogy meglegyenek jelölve a családnak mindazok a finembeli tagjai, a kik a végrendelkező elhalálozása idejében utódi, jelesül örökösi minőségben tekintetbe jöhetnek. Ilyenek lehetnek a végrendelkező fiai, s ezeknek időközben bekövetkezett elhalálozása esetén fiunokái, esetleg más finembeli oldalrokonai.

Az ősiségi pátens nem intentionálhatta azt, hogy az 5. §-ban emlitett végrendelet az élők közti elidegenités és terhelés szempontjából teljesen megkösse a vagyont, s a tulajdoni korlátozásnak még komplikáltabb, a vagyonforgalomra nézve még sulyosabb alakját hozza létre, mint a királyi jóváhagyást igénylő családi hitbizomány.

Ha pedig a végrendelet az élők közti elidegenitést és terhelést ki nem zárhatja, sőt még csak abban a mértékben sem korlátozhatja, mint a hogy az a régibb magyar jogban az ősi vagyon tekintetében volt korlátozva: — akkor a későbbi nemzedékekre szóló végintézkedés, eltekintve a fentebb emlitett elvi akadályokról, illusorius és minden értelem nélküli.

Bármely oldalról tekintjük is a kérdést, mindenképen arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az ősiségi nyiltparancs 5. §-a a volt fiági, ősi nemesi javak akkori birtokosainak csupán átmenetképen kivánt koncedálni, hogy fiutódaik javára végrendelkezhessenek; koncedálta ezt pedig annak méltányos tekintetbe vételével, hogy sokan a fiági javak akkori birtokosai közül már ugy rendezték el családi viszonyaikat, ugy nevelték gyermekeiket, s akként gondoskodtak jövőjükről, a mint azt a fiágiság elve s gyermekeiknek a fiági vagyonra vonatkozó esetleges igényei magukkal hozták; de kizártnak mutatkozik a feltevés, mintha az ősiségi pátens a közvetlen utódokon tul terjedőleg oly állapotot kivánt volna teremteni, mely az ősiség eltörlésének nagy elvével össze nem egyeztethető.

Az irodalomban némileg megoszlottak ebben a kérdésben a nézetek. Mig t. i. *Osten* Ádám és az ősiségi pátens más magyarázói a fentebbi nézetet osztják, addig *Wenzel* és *Tóth Lőrincz* abban a véleményben vannak, hogy az emlitett végrendeletek tárgyát képező jószágokra nézve továbbra is a hazai jognak az 1853. év előtti öröködési szabályozása és rendje, jelesül jogegyenlőtlenség elve bir érvénynyel. Mellőzve e helyütt az erre vonatkozó érvek és ellenérvek tüzetes ismertetését és czáfolatát, meg kell jegyezni, hogy a mig egyrészt Osten és társai helytelen alapból indulnak ki, midőn nézetüket az ősiségi pátens 6. §-ának ide nem illő végpontjával támogatják, ugy másrészt az ellennézet hirdetői is szem elől tévesztik, hogy oly intézményeket, melyeket az ősiségi pátens eltörölt, s melyeket magánjogunknak jelenlegi rendszere többé nem ismer, a kivételes végrendelkezési jog örve alatt fentartani nem lehet. Helyes nyomon halad *Füger-Rechtborn* (Das alte u. neue Privatrecht in Ungarn stb. 185. l.), a ki szintén abban a nézetben van, hogy az ősiségi pátens 5. §-ában emlitett végrendeletnek semmi korlátozó befolyása nincs annak a személynek sem rendelkezési jogára, sem az utána való törvényes öröklésre, a ki a szóban forgó végrendelet alapján az örökséget megszerezte.

A mi a hazai joggyakorlatot illeti, figyelmet érdemel a következő elvi kijelentés: Az ősiség és a tulajdoni jognak abban foglalt korlátozásai az O. B. Ért. 2. §-ában fentartott ősiségi pátens értelmében és az 1848: XV. tcz. által elfoglalt elvi álláspont alapján közgazdasági és igy politikai vagyis magánrendelkezés alá nem eső tekintetekből szüntettetvén meg, az abban fekvő tulajdoni korlátozás többé magánrendelkezés, vagyis végrendelet utján meg nem állapitható (Budapesti kir. tábla 1886. évi 18,413. sz. a. Curia 1886. évi 6264. sz. a.)

Egy konkrét esetben az ősiségi nyiltparancs 5. §-a alapján a fiág javára szóló rendelkezés hitbizományi helyettesitésnek minősittetett. (Curia 1893. évi 495. sz. a.)

Lányi Bertalan.

«Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog.»

Kováts Gyula egyetemi tanár urnak a *Jogt. Közl.* f. évi 14. számában foglalt ellenészrevételeire szükségesnek tartom czikkem védelmére következőket megemliteni.

Mindenek előtt azt állitja Kováts tanár ur, hogy czikkében csak mellesleg érintette a kegyuri jog kérdését, holott annak több, mint felerésze a kegyuri joggal, még pedig épen a békés-csabai eset alkalmából foglalkozik, mit annál inkább kell következtetnem, mert a czikk röviddel ezen esetnek a lapokban való közlése után jelent meg, holott a kultuszminiszteri körrendelet már f. évi január 5-én tétetett közzé a hivatalos lapban.

Azt mondja folytatólag Kováts tanár ur, hogy nem állitotta, hogy a kegyuri jog politikai, vagy polgári jog, hanem csak azt, hogy község, város közjogi korporatiók, melyek keretén belül politikai jogok gyakoroltatnak és hogy bármely szavazásban való részvétel politikai jog gyakorlása.

De hát épen azért, mert a kegyuri jog sem polgári, sem politikai jog, nem lehet azt — a polgári jogegyenlőség elvére támaszkodva — a képviselő-testületnek ezen jogok gyakorlására hivatott összességének vindikálni, hanem a gyakorlására való jogositvány megitélése czéljából egyéb alapból kell kiindulni.

Ezen kiindulási pontot egyedül a kegyuri jog tisztán egyházi eredetének figyelembe vétele, valamint a vallásszabadságból folyó azon elv képezheti, hogy egy vallás-

felekezet tagjai se avatkozhassanak más vallásfelekezetet érdeklő ügyekbe.

A városok szervezéséről szóló 1895 junius 21-én kelt horvát törvénynek a városi képviselet körébe tartozó ügyeket taxative felsoroló 72. §-ának 15. pontja szerint a városi képviselet hatáskörébe tartozik a kegyuri jognak *a törvények értelmében* való gyakorlása.

Nem szenved kétséget, hogy a kegyuri jogot tárgyazó törvények alatt az idevágó meglehetősen gyér hazai törvényeken kivül az arra vonatkozó egyházi törvények értendők, ezek pedig a kegyuri jognak nem-katholikusok általi gyakorlását kizárják, a miből a kérdésben elfoglalt álláspontom helyessége, mint korollárium folyik. Ugyanigy áll a dolog Magyarországra nézve is. Mert mi állja utját annak, hogy az 1886: XXI. tcz. 21. §-ának alkalmazásában, mely szerint a törvényhatósági jogokat, *ha a törvény másképen nem intézkedik*, a törvényhatósági bizottság gyakorolja, a másként intézkedő törvények alatt, mikor a kegyursági kérdés forog szőnyegen, ne lehessen az erre vonatkozó kánoni törvényeket érteni?

Az idézett törvény 50. §-a pedig csak a 21. §-ban kifejezett elv folyománya lévén, szintén nem alterálhatja álláspontomat.

Hogy a S. Off. 1873 május 31-én kelt döntése szerint az izraelita földtulajdonos keresztény meghatalmazott és hozzáteszem: *csak* keresztény meghatalmazott által gyakorolhatja a bemutatás jogát, épen nézetem mellett szól, hisz ugyanezen elvet mondja ki az általam idézett 1860. évi pátens, mely a zsidó földtulajdonost csak saját személyére zárja ki a kegyuri jog gyakorlásából, ellenben keresztény bérlőjére ezen jogot átruházhatónak jelenti ki, (arg. a contrario), vagyis elismeri azon elvet, hogy ezen jog keresztény harmadik személyek által gyakorolható. Ezen pátenst pedig, mint már emlitettem, az országbirói értekezlet fentartotta érvényében.

Azt veti továbbá szememre a tanár ur, hogy én Timont vakon követem. Én a Timon müvében nagy gonddal összegyüjtött illetékes döntésekre hivatkoztam és távolról sem jutott eszembe azt állitani róla, hogy ő, ki a 70-es évek elején még a budapesti egyetem hallgatója volt, már akkor a szabadelvü eszmék keresztülvitelében vezérszerepet játszott volna. Előbbi czikkemben ugyanis a «játszott» szó után sajtóhiba folytán pont került, holott a mondatnak igy kellett volna szólnia: «. . . . vezérszerepet játszott Poroszországra nézve is kimutatja» stb. Kis jóakarattal különben a helyes értelmet ki lehetett volna találni.

Megakad a tanár ur azon, hogy Carnot példáját idéztem, a velünk szomszédos Ausztriára pedig nem voltam tekintettel. Ausztriát illetve megjegyzem, hogy a kath. egyház külső jogviszonyait szahályozó 1874. (és nem 1870.) évi május 7-én kelt törvény tervezetének a községek kegyuri jogára vonatkozó 35. §-ában benne volt azon határozmány, hogy a kegyuri jog gyakorlása csak a katholikus képviselőket illeti, a bizottság azonban ezen intézkedést törölte, de mint az indokolásban mondja, nem azért, mintha: nem-kereszténveket is tartana erre jogositottnak, hanem csak azért, hogy a nem-katholikus keresztények kegyuri jogára nézve, melyet szokás alapján már előbb gyakoroltak, kétség ne támadjon.

Nem tartom fölöslegesnek e helyen — Bresztyenszkynek már előbb idézett müve után — megemliteni, hogy az eredetileg katholikus jellegü bécsi egyetem 1873-ban, midőn az egyetemi hatóságok a felekezetre való tekintet nélkül alakultak és izraelita is tanár lehetett, elveszitette azt a jogát, hogy a bécsi székesegyháznál két kanonoki állást adományozhatott.

A temesvári esetet illetőleg megjegyzem, hogy már maga azon körülmény, hogy ezen eset országszerte feltünést keltett, a mellett szól, hogy a belügyminiszter ezen határozata mennyire nem egyező volt az uralkodó nézettel.

Meglepett a tanár ur czikkének azon helye, hol a törvényhatósági és rendezett tanácsu városok szembeállitása után azt mondja, hogy a kultuszminiszter körrendelete sem bizonyit feltétlenül mellettem.

Nem azért lepett meg ez, mert én ezt a körrendeletet czikkemben meg sem emlitettem, tehát bizonyitékul sem hoztam fel, hanem meglepett az a következtetés, melyet a tanár ur ezen szembeállitásból levon. Azt mondja ugyanis, hogy a körrendelet azért nem bizonyit feltétlenül mellettem, mert az csak a közigazgatási bíróságról szóló törvény 26. §-ára hivatkozik, mely a községekben folyó szavazásokkal függ össze, s nem egyszersmind a 42. §-ra, mely a törvényhatósági szavazásokat illeti.

Nézetem szerint a körrendelet ugy a rendezett tanácsu, mint a törvényhatósági joggal biró városokat kontemplálja. Következtetem ezt onnét, hogy a körrendelet kegyuri joggal biró *várost* és *községet* emlit, a községet tehát a várostól közjogi értelemben megkülönbözteti; és minthogy a községek sorába tartoznak a rendezett tanácsu városok is (1886. évi XXII. tcz. 1. §.) azért «*város*» alatt a körrendelet csak törvényhatósági várost érthetett és a törvény 42. §-ára való hivatkozás csak elnézésből maradt el, a mi bizonyára csekélyebb tévedés, mint a fenti két közjogi fogalom összezavarása. Különös is lenne egyébiránt a kérdés olyatén elintézése, hogy a kegyuri jogot illetőleg a törvényhatósági városok képviselő-testületének tagjai vallási állapotukra való tekintet nélkül, a rendezett tanácsu városokéi pedig arra való tekintettel gyakoroljanak szavazati jogot; alig hihetem, hogy a tanár ur kultuszigazgatásunknak ily velleitást tulajdonitani volna hajlandó.

Végül tartozom álláspontom tüzetes megjelölése végett megjegyezni, hogy teljesen igaza van Kováts tanár urnak, midőn azt mondja, hogy én még a görög-keletiek és protestánsok magánpatronatusát és ebből folyólag ezek szavazatainak a kath. lelkész választásánál való jogosultságot is kétségbevonom.

Az alapelvnek «patronatus jus spirituali annexum» következetes szigoru alkalmazása nem is enged más felfogáshoz jutni; a mint *Warnkönig* Lipót Ágost is a kath. egyháznak a német államokban való közjogi helyzetéről irt müveiben elismeri, hogy a logika ezen nézet mellett harczol.

Minthogy azonban a püspöki ordinariatusok beleegyezésén alapuló hosszas gyakorlat, — mely a helyes alapelven opportunitási szempontokból bár, de mindenesetre lazit — az ellennézetet a jogosultság szinében tünteti fel, azért Kováts Gyula tanár urnak a kegyuri jogra való jogositványt vallási tekintet szempontjából generalisálo czikkével szemben nem annyira a nem-katholikus kereszténveknek, mint inkább a nem-kereszténveknek ezen jog gyakorlásában való részvételének jogosulatlanságát törekedtem kimutatni; bár ismételve hangsulyozom, hogy a vallásszabadság törvényileg szentesitett nagy elve a protestánsok és görög-keletiek részéről sem tür egyedül a katholikus vallásbelieket érdeklő ügyekbe való beavatkozást. *Dr. Radits István.*

Az osztrák cheque-törvényjavaslat.*

A chequeforgalom meghonositásával egybekötött számos előny között nem utolsóként szerepel az, hogy a készpénzküldéssel járó veszély csökkentetik.

Hogy ezen előny mennyire valósul meg a gyakorlatban, az első sorban attól függ, hogy az illető chequejog szerint a chequeokmány elveszésének veszélye mi módon lesz ellensulyozva. Erre való tekintettel megkövetelhetjük egy helyes

* Részlet *dr. Sichermann Bernát* jogászegyleti előadásából.

chequetörvénytől, miszerint egyfelől lehetővé tegye, hogy az elveszett cheque beváltása az intézvényezettnél lehetőleg gyorsan betiltassék, másfelől pedig, hogy a chequebirtokos minél előbb juthasson azon helyzetbe, miszerint a chequeösszegről — a cheque elveszése daczára — rendelkezhessék.

Ezen követelménynek a törvényjavaslat ugy látszik, (mert az indokolás erről hallgat) eleget tenni vél az által, hogy elismeri a cheque megsemmisithetőségét s hogy a megsemmisitési eljárást a váltótörvény analogiája szerint szabályozottnak deklarálja.

A javaslat 20. §-a szerint ugyanis (es) «haben für den Check die Bestimmungen *sinngemäss* zu gelten, welche die allgemeine Wechselordnung enthält:

«.... 5. über die Amortisirung abhanden gekommener Wechsel (Art. 73).»

Ezen rendelkezésnek még szövegezése is felületesnek mondható; mert a váltótörvény idézett 73. §. 3. bekezdése igy szól: «Nach Einleitung des Amortisationsverfahrens und nach der Verfallzeit des Wechsels kann der Eigenthümer vom *Acceptanten* Zahlung fordern» stb.

Mi módon alkalmazandó már most ezen rendelkezés «sinngemäss» a chequere, vagyis ki tekintendő a chequenél *elfogadónak?* Az intézvényezett bizonyára nem, — ámbár fogalmilag ő állana ezen megjelöléshez legközelebb; nem pedig azért, mert hiszen a javaslat 15. §-a szerint az intézvényezett a chequebirtokosnak chequejogilag egyáltalán nem felelős; maradna tehát csak a kibocsátó. Eltekintve azonban attól, hogy a kibocsátó csak egy merész logikai saltomortale-vel minősithető elfogadónak, a kibocsátó csakis a javaslat 16. §-ában körülirt feltételek teljesitése (t. i. a bemutatás, ovatolás stb.) *után* felelős viszkeresetileg a chequebirtokosnak; már pedig ezen feltételek — ha a cheque elveszése előtt nem teljesittettek — a cheque elveszése után egyáltalán nem teljesithetők.

De ha ezen nehézséget megfelelő szövegezés által talán meg is lehetne kerülni, még akkor is kétségtelen, hogy a váltójogi megsemmisitési eljárás egyáltalán nem felel meg azon követelményeknek, miket az imént a cheque természetéből kifolyólag emlitettem.

Ezen eljárás ugyanis első sorban nem adja meg a módot arra, hogy az elveszett cheque honorálását idejekorán meggátoljuk; mert hiszen, ha a kibocsátó az elveszett cheque tulajdonosának kérelmére ellenutasitást is adna, a mire a javaslat alapján nem is kötelezhető, akkor mégis a bemutatási határidőn belül — pedig ez a legveszedelmesebb időszak — az intézvényezett nem lesz jogositva, annál kevésbbé pedig kötelezve ezen ellenutasitást figyelembe venni, mert hiszen a törvényjavaslat 13. §-a ezt neki megtiltja.

Ha pedig az elveszett cheque az intézvényezett részéről beváltatott, akkor a váltótörvény id. rendelkezésének épen «sinngemäss» alkalmazása mellett a kibocsátó ujabbi fizetésre kötelezhető nem lesz.

Feltéve azonban, hogy az elveszett cheque a bemutatási határidőn belül nem lett volna bemutatva s hogy a kibocsátó a későbbi beváltás meggátlása végett *előzékenységből* ellenutasitást adott volna, akkor is a chequebirtokos, ha fizetést követel, kénytelen lesz a hirdetményi határidő, illetve a megsemmisitési eljárás tartamára biztositékot adni, tehát egy megfelelő értéket több mint 45 napra lekötni, a mi egy nagyobb chequeösszegnél a chequebirtokosra könnyen végzetessé válhatik.

Oly nehézségek ezek, melyek a javaslat álláspontjából, tekintettel arra, hogy a bemutatási határidőn belül az ellenutasitásnak joghatályt nem tulajdonit s hogy a chequebirtokosnak megengedi, miszerint a viszkereseti jog megszünése daczára is a chequekibocsátás, illetve átadás alapjául szolgáló jogviszonyra visszanyulhasson (19. §.) egyáltalán meg nem oldhatók.

Sokkal könnyebbé s egyszerübbé válik a feladat, ha az *ellenutasitás* az intézvényezettre nézve feltétlenül kötelezőnek nyilvánittatik s ha a chequebirtokosnak, mihelyt a viszkereseti igénytől bármi okból is elesik, a kibocsátóval szemben csakis a *gazdagodási* kereset adatik.

Ezt feltételezve a kibocsátó és pedig a bemutatási határidőn belül megfelelő biztositék mellett, azontul pedig biztositék nélkül is arra kötelezhető, hogy a chequebirtokos kérelmére azonnal ellenutasitást adjon, a mely természetszerüleg az elveszett cheque honorálását nyomban megakasztja, — valamint arra is kötelezhető, hogy a chequebirtokosnak egy ujabb chequet adjon ki, mely őt tehát a chequeösszeg feletti azonnali rendelkezésre képesiti.

Ha most már a bemutatási határidőn belül az elveszett cheque præsentáltatnék és beváltás hiányában megovatoltatnék, akkor az erre alapitott viszkereseti igénynyel szemben a kibocsátó fedezettel bir a kapott biztositékban, ha pedig az elveszett cheque e törvényes időn belül be nem mutattatnék, akkor a kibocsátó a kapott biztositékot visszaszolgáltatni tartozik, mert a netalán később az elveszett cheque alapján vele szemben érvényesitett gazdagodási keresettel szemben védi őt az ujonnan kiadott cheque, illetve ennek időközben történt beváltása.

És ezzel el is esnék egy külön megsemmisitési eljárásnak a szükségessége.

Az elveszett chequeekekre vonatkozó kérdéseknek ezen ép oly egyszerü, mint czélszerü, s lényegében az angol jognak megfelelő megoldása egy további ok arra, hogy a törvényben az *ellenutasitás* kötelező volta kimondassék.

Szerencsésebb a javaslat azon kérdés eldöntésében, vajon a *hamis* vagy *hamisitott* cheque-ből eredő károkért kit terheljen a felelősség, illetve vajon az intézvényezett egy ilyen cheque beváltása körül *saját* veszélyére cselekszik-e, avagy pedig a *kibocsátó* veszélyére?

Hogy e részben első sorban az érdekeltek mindegyike saját gondatlanságáért felelős, az nem vitás; nehézzé válik ezen kérdés ott, a hol gondatlanság egyiköket sem terheli, vagy legalább ilyen nem igazolható; nehézzé pedig azért, mert a kibocsátó és intézvényezett közötti jogviszony konstruktiója feletti vita még mostanáig sincsen eldöntve és az e részben ellentétes felfogások ép a hamis s hamisitott chequek kérdésében ellentétes eredményre vezetnek.

Az osztrák törvényjavaslat — az eredeti javaslattól eltérően — azon, gyakorlatilag egyedül helyes álláspontot foglalja el, hogy a hamis vagy hamisitott chequek beváltása azon esélyekhez [«Betribsunfälle»] tartozik, melyek az idegen számlára való pénztári ügyviteltől el nem választhatók; az *intézvényezett* vállalja el tehát azok veszélyét a javaslat indokolása szerint, «als unvermeidliches Accidenz des Cassengeschäftsbetriebes».

Ehhez képest a javaslat 20. §-ának 6. pontjában akként rendelkezik: «Der aus der Einlösung eines falschen oder verfälschten Checks sich ergebende Schaden trifft den angeblichen Aussteller der falschen oder den Aussteller der verfälschten Checks, insoweit diesen Personen in Ansehung der Fälschung oder Verfälschung ein Verschulden zur Last fällt, sonst hat der Bezogene den Schaden zu tragen: *eine abweichende Vereinbarung hat keine rechtliche Wirkung*».

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Előzetesen végrehajtható itélet és kártérités.

A *Jogtudományi Közlöny* 13. számában 141. sz. a. közzétett itélet több oknál fogva provokálja a kritikát. Ez itéletben a kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság azt az elvet mondotta ki, hogy felperes az előzetesen végrehajtható ité-

let alapján vezetett végrehajtásból folyólag kártéritéssel tartozik, ha később megállapittatik, hogy felperes nyilván alaptalanul perelt.

A kik judikaturánkat figyelemmel kisérik, eddigelé még nem igen panaszkodhattak a Curiának tulságos szabadelvüsége miatt, kártéritési perekben.

Annál meglepőbb a fordulat, mely most már a törvényt sem kiméli.

A kir. Curia analogiát lát a biztositási végrehajtás és a végrehajtható itélet végrehajtásában. Ezen kiindulás pont téves. A biztositási végrehajtás azon eseteiben, hol igazolt veszély vagy váltóperben kifogások folytán van helye a biztositásnak, ott az alperes még nem védekezhetett, a végrehajtás meghallgatása nélkül rendeltetik el és a per csak ezután következik. Itt csak természetes, ha a hitelező, a kit a későbbi peres eljárás konok perlekedőnek stigmatisál, saját cselekményeinek következményeit is viseli. Egyedül ő az, a ki tudja, hogy nyilván valótlan vagy megszünt követelés alapján lép fel, eljárását a bíróság ellenőrizni képtelen és az alperes még a védekezés lehetőségétől is meg van fosztva. Másképen áll a dolog feltétlenül marasztaló itéleteknél, melyek alapján biztositási végrehajtás kérelmezhető és még lényegesebb az eltérés végrehajtható itéleteknél. Itt két eset lehetséges: vagy nem védekezik kellőképen az alperes és eme hibás védelem okozza a végrehajtható itélet meghozatalát vagy pedig a bíróság itél helytelenül. A téves itélet keletkezése tehát vagy az alperesre, vagy a bíróságra vezetendő vissza és igy a kárt, mely ebből keletkezik, nem is lehet a felperesre átháritani. Azért alperes vagy magát, vagy a bíróságot okolhatja.

Abban a nézetben vagyunk, hogy az 1881: LX. tcz. 236. §-a már a 224. §-ban emlitett azon esetre sem alkalmazható, ha a biztositás feltétlenül marasztaló itélet alapján rendeltetik el. Követelés, melyet a bíróság megitél, nem lehet «nyilván valótlan». Kétséget sem szenved, hogy a «nyilván valótlan» oly követelésekre vonatkozik, melyek még elbirálva nincsenek. Erre mutat a második bekezdés, mely a kártéritési követelésnek még az alapperben viszontkereset utján való érvényesitéséről szól.

A biztositásnak azon esetei közt, melyekre a 236. §. czéloz és a végrehajthatóknak nyilvánitott itéletek közt tehát analogia fen nem forog és a kir. Curia nem a törvényt alkalmazta, midőn a két, alapjukban és tartalmukban különböző jogviszonyt egy jogszabály alá szoritott.

De a kir. Curia általános jogelvre is hivatkozik. «A tudva károsító, a sértett félnek az okozott kárt megtériteni köteles». Ilyen jogelv nem létezik. E szerint az, a ki az önvédelem határain belül a támadó ellen, tudva károsító cselekményt követ el, szintén kártéritéssel tartoznék.

A károsító cselekménynek jogellenesnek kell lennie és ép az a kérdés, vajon jogellenes-e a cselekmény, ha valaki egy a bíróság által hozott itélet alapján végrehajtást foganatosit?

Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet. A végrehajthatónak kimondott itélet feltétlen és korlátlan jogot jelent. Nem azt jelenti, hogy a hitelező saját veszélyére és felelősségére követelheti a teljesitést, az nem volna több az önsegélynél. A midőn a törvény végrehajtandónak mondja a még nem jogerős itéletet, ugy legkevésbbé sem tartotta kizártnak a tévedések, a visszás következmények lehetőségét, de eme lehetőségnél fontosabbnak tartotta azt, hogy bizonyos jogviszonyok természetüknél fogva gyors teljesitést igényelnek. Olyan végrehajtható itélet azonban, mely felett a kártérités mint Damokles kard lebeg, épen nem valósitaná meg a törvény czélzatát és távolról sem felelne meg a hitelező jogos érdekeinek. Teljesitse az alperes és a bíróság kötelességét és «nyilván valótlan» követelés nem részesül majd birói sanctióban. Legyen a bíróság annak tudatában, hogy a végrehajtható itélettel veszélyes fegyvert tesz le a felperes kezébe és flagrans jogértések kikerülhetők lesznek.

A törvény tehát feltétlen, semmiféle kártéritési kötelezettséggel módositott vagy mérsékelt jogot ruházott a végrehajtható itélet által legitimált hitelezőre és nem is létezik oly általános jogszabály, mely ily esetben a kártéritési kötelezettséget indokolná.

A kir. Curia tévedését ugy látszik a német polgári törvénykönyv javaslata idézte elő. E javaslat 745. §-a a fenforgó kérdésre vonatkozólag következő intézkedést tartalmazta: «Die Verpflichtung zum Schadenersatze aus unerlaubter Handlung bleibt unberührt». Az indokolás (II. k. 848. l.) szerint pedig a kártéritési kötelezettség itt arra az esetre vonatkoznék, *ha a hitelező tudta*, hogy követelése alaptalan. De a javaslat ez intézkedése, mely szembeszökően nem volt alkalmas a gyakorlat ingadozó voltának véget vetni, magában a törvényben helyet nem talált.

A javaslat még az ujabb német gyakorlatot sem influálhatta. Igy a bajor legfőbb itélőszék egyik ujabb itéletében (Seufferts Archiv L. k. 267. l.) azt mondja: «Die Vollstreckung eines Urtheils, welches für vorläufig vollstreckbar erklärt war, ist eine erlaubte Handlung». És hozzáteszi: «Was in dieser Beziehung in dem Entwurf eines D. B. G. 1. oder 2-ter Lesung bestimmt wird, ist jetzt noch nicht ausschlaggebend». Nálunk ugy látszik már is mérvadó volt.

Bármiképen is keletkezett azonban a Curiának itélete, azt judikaturánk komoly produktumának nem tekinthetjük, mivel a károsító cselekmény jogtalanságának és az alperes vagy a bíróság konkurráló culpájának kérdése egyszerüen ignorálva lett.

Dr. König Vilmos.

Különfélék.

— **Változások az igazságügyminiszteriumban és a kir. Curián.** *Wavrik Béla* curiai tanácselnök, a ki a törvényelőkészitő osztály vezetője volt eddig, a kir. Curia III. (polgári és házasságjogi) tanácsának vezetését vette át. Wavrik tagja maradt a magánjogi törvénykönyvet készitő bizottságnak is. A kodifikationalis munkálatok vezetését *Lányi Bertalan* min. tanácsos vette át. A kötelmi jog tervezetét *Thiring Gusztáv*, a miniszteriumba berendelt kir. táblai biró, fogja készitени. A kir. Curia IV. (váltó- és kereskedelmi) tanácsának vezetését *Manojlovits Emil* távozása folytán *Oberschall Adolf* vette át, mig a II. (felülvizsgálati) tanácsban *Szabó Albert* tanácselnök fog elnökölni.

— **A budapesti kir. főügyésznek** egy legujabban kiadott körrendeletét közöljük a *Jog* nyomán lapunk jelen számának mellékletén. E rendeletben a Kozma Sándor régibb rendeleteinek szelleme nyilatkozik meg. Rövid hivatalban léte óta az uj főügyész is tapasztalta, hogy a kir. ügyészségek tagjai nem ritkán azon egyoldalu felfogásból indulnak ki, hogy minden, elébük kerülő ügyben vádolni, vizsgálati fogságot inditványozni, a vádlott terhére felebbezni kell. Mi gyakran utaltunk ezen visszás jelenségekre s a statisztika adatai meggyőzték a főügyész urat arról, hogy közegei mily gyakran inditványoznak vizsgálatot, emelnek vádat, forsiroznak vizsgálati fogságot és hajtják föl az ügyeket a legutolsó forumig, alap és czél nélkül. A főügyész ur nem retten vissza meggyőződésének kifejezést adni és az ügyészség tagjait emez iránytól való tartózkodásra inteni. Üdvözöljük a főügyész urat rendeletéért.

— **A bünvádi perrendtartást** adta ki 35 ives kötetben ben *Felber Artur*, zalaegerszegi kir. ügyész. A törvény indokolását és a törvényhozási előkészités adatait nagy gonddal, jogászi érzékkel dolgozta bele a könyvbe. A rendszer

ugyanaz, melyet az anyagi büntetőjog feldolgozásánál követett és mely ott is kiválóan gyakorlatinak bizonyult. Széljegyzetek és rendkivül bő, könnyen kezelhető tartalommutató egésziti ki a müvet. A második kötet, mely az esküdtbíróságok szervezéséről és a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényeket és a vonatkozó rendeleteket tartalmazza, később fog megjelenni.

— **A budapesti kir. táblához** az év első negyedében beérkezett 7158, elintézendő volt 8860 ügy. Elintéztetett 7306, hátralékban maradt 1554 ügy. 1896 deczember 31. óta a hátralék 148-czal apadt.

— **Ismeretlen helyen tartózkodók tulajdonát képező adóslevelek kezelésére az árvaszék illetékes.** (A belügyminiszternek 20,560/97. sz. a. S. vármegye árvaszékéhez intézett rendelete.) Ismeretlen helyen tartózkodók tulajdonát, vagy elhalt tulajdonosaik után most már ismeretlen helyen tartózkodó örököseiknek tulajdonát képező és az árvapénztárban gondozott adósleveleknek kezelése tárgyában f. évi február 16 án 1810. sz. a. hozzám intézett felterjesztésére a következőket válaszolom: A n—i kir. járásbiróságnak, — mint a melyhez az árvaszék 14 ily jellegü adóslevelet áttett, — azon álláspontja, hogy ez adóslevelek birói letétbe nem vehetők, — helyes. — A szóban levő adóslevelek kezelésére az árvaszék illetékes. Ugyanis azok tulajdonosai, mint ismeretlen helyen távollevők, tulajdonkép az árvaszék gondnokhatósága alá tartoznak. (1877: XX. tcz. 28. §. *d)* pont.) — Igy a tulajdonukat képező adósleveleket is az árvaszék tartozik kezelni, s azokra vonatkozólag, a gondnokok meghallgatása mellett, a szükséges intézkedéseket megtenni.

— **Elutasithatja-e a kir. törvényszék a rendőri feljelentést a limine?** A budapesti büntető törvényszék a 63,288/96. sz. végzéssel egy feljelentést, mint bünvádi eljárásra nem alkalmasat, félretett, mert: «terheltnek tagadásával szemben a rendőri nyomozás nem deritett ki olyan nyomatékos terhelő adatokat, melyeknek alapján a bünvádi eljárás sikerre való kilátással lenne meginditható.» A budapesti kir. itélő tábla panaszos felebbezése folytán a 12,484/96. sz. végzéssel megváltoztatta a törvényszéknek határozatát és a törvényszéket az előnyomozat foganatositására utasitotta a következő indokolással: «Minthogy a panaszos lopás miatt emelt vádat és *egyedül a rendőri előnyomozat alapján az ügy félre nem tehető*, a kir. törvényszék végzését meg kellett változtatni és a kir. törvényszéket az előnyomozat foganatositására és uj határozat hozatalára utasitani.»

— **Könyvek statisztikája.** A *Corvina* cz. szaklap összeállitotta az 1876. óta megjelent könyvek statisztikáját. 1876-ban 1348, 1895-ben 1407 magyar könyv jelent meg, 20 esztendő alatt összesen 25,272; átlag évente 1263. A jog- és államtudományok köréből 1876-ban 140, 1895-ben 162 könyv jelent meg. Legnagyobb volt e szám 1878-ban, 213, legkevesebb 1879-ben, 98. A jogi szakban husz esztendő alatt 30,521 mü látott napvilágot, vagyis átlag évente 1510, a mi az összes könyvek évenkénti átlagát körülbelül 250-nel haladja tul.

— **Amerikai itélet a budapesti törvényszéki fogházról és a budapesti rabsegélyző-egyletnek menedékházáról.** Az Egyesült-Államoknak képviselői az 1895-ben Párisban megtartott V. nemzetközi börtönügyi kongressuson egy 136 nyomtatott lapra terjedő munkában tesznek hivatalos jelentést. Az egyik kiküldött, *Barrows* I. Samu bostoni lelkész, ez alkalommal a rabsegélyezés ügyét is tanulmánya tárgyává tette és egy külön kis fejezetet szán e tekintetben Magyarországnak. *Barrows* egyebek között azt is mondja: ... «Három év előtt Magyarországban személyesen meglátogattam a Budapest egyik külvárosában létesitett menedékházat elbocsátott rabok számára, mely a budapesti rabsegélyző egyletnek támogatása alatt áll. Azon szerencsében részesültem, hogy ezen intézmény megalapitójával, *dr. Székely Ferencz* legfelsőbb törvényszéki biróval találkozhattam. Dr. Székely nemcsak, hogy ezen menedékházat létesitette, hanem egy külön ipart is meghonositott, t. i. a szalmatok készitését palaczkok számára és egy barátjával együtt egy gépet talált fel a szalmatokok gyártására, ugy hogy Magyarország nem szorul többé azoknak bevitelére, sőt még azoknak kivitelére is képes. Ezen intézet részben a Btk. alapján kirótt pénzbüntetések bevételeiből tartatik fen. Budapesten ezen pénznek harmincz százaléka fordittatik ezen intézetre, a mi körülbelül 8000 frtra rug. A társaság 600 tagból áll. A menedékházban 36—40 férfi és alkalmilag 2—3 nő tartózkodik, a kik részére a házban egy külön osztály létezik. *Ugy látszik előttem, hogy a menedékház egyikét képezi a legjobb munkáslakoknak, a melyeket csak valaha láttam, ugy a mint az ember Budapesten a legjobb európai fogházak* egyikét is láthatja.* («This seemed to me to be one of the best labor homes I had seen, as one may see in Budapest one of the best jails in Europe.») Ezen intézménynél nagy örömemre szolgált az a körülmény, hogy Magyarországban egy kiváló birót találtam, a ki annyi gondot, időt és lelkesedést szentel az elbocsátott rabok segélyezésére és a ki az emlitett társaságnak tevékeny tiszteletbeli elnöke is. Ugyanezen jelentésben arról is tétetik említés, hogy a fegyelmi büntetések alkalmazásáról a legjobb vélemények egyikét a kongressus számára *Uhlyarik* Albin soproni fegyházigazgató irta, a ki azon nézetben van, hogy a fegyelmi büntetéseknek mindig meg kell óvni a humánus jelleget, azoknak az egyén javitására kell irányulniok és tulságos szigoru rendszabályok által soha sem szabad az egészséget kárositani. (Lsd. Report of the Delegates of the United States to the fifth International Prison Congress held at Paris, France, in July, 1895. — Washington, 1896. 126. s köv. lap, illet. 42. lap.) *G.*

— **Német törvényhozás.** Két nagyobb jelentőségü mozzanat tünik fel a német birodalom jogéletében legujabban. Első az, hogy alig alkottatott meg s életbe nem is léptettetett magánjogi kodexük, már is hangsulyozták szükségességet annak, hogy összhangzásban azzal a polgári perrend is reformáltassék. Második abban áll, hogy erősen sürgetik ezen reformnál is a social-politika tanainak s igényeinek érvényesitését. Nem igényel bővebb fejtegetést, hogy a magánjog rendszere s a perjog között szorosb kapcsolat létezik; elveik, intézményeik gyakran és számos téren találkoznak s befolyásolják egymást. Sajnos, hogy nem követhettük mi is ezen eljárást. Állandó, modern elvekre fektetett polgári perrend alkotása van nálunk jelenleg munkában, egy része létesitetett is, de a polgárjogi kodex létrehozatala még messze távolban mutatkozik; és ha egyszer létre jövend, akkor ismét hozzáfoghatunk a perrend átalakitásához, hogy elveik, irányszabályaik összhangzásba hozatassanak. A social-politikai elvek s érdekek előmozditásául kiváló figyelmet kezdenek forditani a kényszer-végrehajtás intézményének reformjára. Ez a német jogászok s politikusok egyik legsürgősb törekvése. Ez okból javasolják, hogy a német végrehajtási rendszernek azon irányelve, miszerint az adós a gazdasági s egészséges létezés eszközeiről s lehetőségétől meg ne fosztassék, még tovább terjesztendő, a mi nemcsak az adósnak, hanem az államnak is érdekében fekszik, miután a végrehajtásilag tönkre tett polgár az állam s társadalom terhére esik s fizetni sem képes többé. Ennek megfelelőleg reformul szolgálna az, hogy a perrendnek ama szabálya, mely a legszükségesebb, tehát nélkülözhetlen tárgyakat a foglalás alól kiveszi s az adósnál hagyatni rendeli, az amerikai törvényhozás példájára, bizonyos pénzösszegre is kiterjesztendő legyen. Ez most is alkalmaztatik bizonyos esetekben, p. o. az állami alkalmazottaknál, katonatisztéknél, stb. de fontos társadalmi érdekek igényelnék, hogy az a többi osztályokra is kiterjesztessék. *Sz.*

* Ez alatt a központi törvényszéki fogház értendő, mert Barrows látogatásának idejében a gyüjtőfogház még nem létezett.

A Magyar Jogászegylet tagjai a legközelebbi napokban négy füzetet kapnak. Ezzel ki lesz töltve a hézag, melyet a füzetek számozásában nyomdai okokból hagyni kellett.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 17. SZ. Budapest, 1897 április 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. Dr. KOVÁTS GYULA egy. rend. tanártól. — A temetkezési társulatok Hódmező-Vásárhelyen. Dr. ORMOS ENDRÉ-től. — A franczia, német és magyar bünügyi statisztika 1893-ból. Dr. DOLESCHALLL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Egy vitás jogkérdés. I. Dr. GULLYA LÁSZLÓ kézdivásárhelyi kir. törvényszéki birótól, — II. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt-miklósi ügyvédtől. — A hatóság elleni erőszak büntettének egyik passiv alanyáról. I. Dr. DARÓCZY ELEK beregszászi kir. alügyésztől. — II. Dr. VÁMBÉRY RUSZ TEM-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A h.-m.-vásárhelyi első 50 forintos protestáns temetkezési egylet módositott alapszabályai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog

E czimen a 9. számban irott czikkemre kezdett polemiáját (*Jogt. Közl.* 12. szám) dr. Radits István posta-távirdai segédtitkár ur a 16. számban folytatja, habár a 14. számban feleltem. A közigazgatási biráskodás kérdését már először sem érintette s most is csak a városi plébános-választás kérdésével foglalkozik. Eljárását azzal menti, hogy már első czikkemben bővebben szóltam a városi patronatusról. Feledi, hogy czikkem tulajdonképi kerete a közigazgatási biráskodás volt. De lássuk a viszonválaszt. Hogyan védi meg azt, hogy más vallásuak a plébános-választásból kizárvák.

E viszonválasz mindjobban feltárja, hogy mennyire készületlenül fogott a kérdés vitatásához. Valójában türelmemet kellett igénybe venni, hogy ujra válaszoljak.

Azzal kezdte, hogy felőlem azt bocsájtotta világgá, mintha én a patronatust polgári vagy politikai jognak tekinteném. Meg kellett magyaráznom, hogy minden ok nélkül értett félre. Igaz, hogy a patronatus nem polgári vagy politikai jog, de ha valamely közjogi korporácziót illet, annak gyakorlása politikai jellegü. Ugyanez az eset az ilyen korporácziót megillető magánjog gyakorlása körül. Ezek daczára Radits ujra csak azt hajtogatja, hogy a patronatus nem polgári avagy politikai jog. Védekezését e ponton még csak a vallásszabadság elvével toldja meg, aminek a felvetett kérdéshez semmi köze. Természetesen azt még most se akarja tudni, hogy a város jogi személyként másvalami, mint a városi képviselet egyes tagjai. Különös ahogy a horvát és magyar törvényekkel bánik.

> «A városok szervezéséről szóló 1895. évi jun. 21-én kelt horvát törvénynek a városi képviselet körébe tartozó ügyeket taxative felsoroló 72. §-ának 15. pontja szerint a városi képviselet hatáskörébe tartozik a kegyuri jognak a *törvények értelmében* való gyakorlása.»

A dőlt betükkel nyomott szavak azt jelentenék, hogy törvények alatt kánonok értendők. Ugyanigy bánik az 1886. évi XXI. törvény 21. §-ával, «mely szerint a törvényhatósági jogokat, ha a *törvény másként nem rendelkezik*, a törvényhatósági bizottság gyakorolja.» Megjegyzem, hogy a szóban levő kérdést illetőleg egyetlenegy kánont sem tudott idézni. Azt az egyháznak sohasem is lehetett statuálni, hogy juriszdikcziója alá nem tartozó testületek kik által nyilvánithatják akaratukat.

A Cong. S. Off. 1873. évi május 31-én kelt döntéséről nem volt tudomása, mely átalában megengedi, hogy izraelita birtokosok patronatusi jog gyakorlására katolikus személyt nevezhessenek. Tájékozatlanságát az 1860. évi február 18-án kelt császári rendelet mögé bujva igyekszik leplezni, mely pedig az izraelita birtokosokat és bérlőket a patronatus gyakorlatától átalában eltiltotta. Nincs ugy, hogy a császári rendelet szerint izraelita birtokosok keresztény bérlőkre a patronatus jogát átruházhatták. A rendelet 2. §-a igy szól:

> «Wenn und insolange ein Israelit ein Gut besitzt, womit Patronats- oder Vogteirechte, oder das Recht der Schulpräsentation verbunden sind, ruhen diese Rechte. Gleichwohl bleibt der israelitische Besitzer zur Tragung der mit diesen Rechten verbundenen Lasten verpflichtet. Auch können an israelitische Pächter diese Rechte nicht übertragen werden.»

Világos, hogy a második mondat azt tartja szem előtt, ha keresztény birtokos izraelitával köt bérletet. Az első pont már megmondta, hogy az izraelita birtokos patronusi jogai szünetelnek. A mi szünetel, az át sem ruházható. Mindazáltal Radits argumentum a contrario segélyével a szövegből azt akarja kiokoskodni, mintha az izraelita keresztény bérlőjére a patronatus jogának gyakorlatát átruházhatná. Lássa be, hogy még az izraeliták magánpatronatusával sem volt tisztában.

Nem vállalja el, hogy Timon Ákost vakon követi. Pedig nem tett egyebet. Megengedem, hogy a Timon liberalismusa czikkébe csak sajtóhiba következtében került. De emiatt ne engem okoljon s ne vádoljon jóakarat hiányával. Hiába hivatkozik ujra azokra a kultuszminiszteri döntésekre, melyek Timon könyvében foglaltatnak. A kultuszminiszter hatáskör hiányában nem is volt illetékes törvényhatósági választások érvénye felől határozni. A temesvári esetben hozott belügyminiszteri határozat ellen csak az az érve, hogy országszerte feltünést keltett s ez «amellett szól, hogy a belügyminiszteri határozat mennyire nem volt egyező az uralkodó nézettel».

Az osztrák törvényhozásra való hivatkozásomat azzal akarja meggyöngiteni, hogy az 1874 május 7-iki törvény hozatalakor azért mellőzték a 35. §-ban a más vallásuakra vonatkozó korlátozást, mert csak a nem-katolikus keresztények jogait akarták volna kimélni. Ez egyszerüen nem igaz. Az Ausschuss-Bericht igy szól:

> Die in der Regierungsvorlage enthaltene Bestimmung, dass in Fällen, wo einer Ortsgemeinde das Patronatsrecht zusteht, bei der Ausübung desselben nur Angehörige der katholischen Kirche mitwirken dürfen, ist weder in gesetzlichen Bestimmungen noch in den bestehenden Gebräuchen gegründet; denn selbst nach den kirchenrechtlichen Vorschriften ruht die Ausübung des Patronatsrechtes nur dann, wenn dasselbe begründende Gut in den Besitz eines Nichtchristen gelangt und thatsächlich üben auch gegenwärtig die Vertretungen von Gemeinden, denen ein Patronatsrecht zukommt, dasselbe ohne Rücksicht auf die Confession der einzelnen Mitglieder der Gemeindevertretung aus.
>
> Die Gemeinde als solche gehört keiner Religions-

gesellschaft an und die Berücksichtigung der confessionellen Verhältnisse der einzelnen Mitglieder der Gemeindevertretung würde zu unlöslichen Inconvenienzen führen; der Ausschuss beantragt daher die Hinweglassung der erwähnten Bestimmung.

Az olvasó láthatja, hogy milyen lelkiismeretes vitatkozóval van dolga.

Radits meglepetésének is tud kifejezést adni és pedig a felett, mintha én községet és várost nem tudnék megkülönböztetni. «Két közjogi fogalom összezavarásá»-t irja terhemre. Szakasztott olyan feltevés, mint mikor azt feltételezte, hogy én a patronatust polgári és politikai jogoktól nem tudom megkülönböztetni. Nem mulasztja el, hogy engem kitanitson. A rendezett tanácsu város is csak község számába megy. Önérzetesen az 1881. évi XXII. törvényczikk 1. §-ára utal. A kitanitást pedig azért kapom, mert a kultuszminiszter a közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXII. törvényczikknek csupán a községi választásokra vonatkozó 26. §-ára utalt s nem egyszersmind 42. §-ára, mely a törvényhatósági választásokra vonatkozik s én ilyen körülmények között, habár város és község külön emlittetnek, lehetségesnek tartottam, hogy a törvényhatósági joggal biró városok plébános-választásait érintetlenül hagyta. Az előbbit ő kisebb hibának tartja, mintha valaki a község és város fogalmait zavarja össze. Ez a szerencsétlen én volnék, ki a körrendelet hiányosságára csak azért figyelmeztettem, hogy a visszavonulás arany hidja legyen. De Radits a körrendeletet fényesen megvédelmezte.

Nem mulaszthatja el, hogy álláspontját tüzetesen meg ne jelölje s ujra abból indul ki, hogy a protestánsokat és görögkeletieket sem tartja magánegyénenként sem képeseknek a patronatusra. Ebből folyólag tőlük mint városi képviselőktől is megvonja a plébános-választás körül a szavazás jogát. Az alaptétel az egész jogfejlődéssel ellenkezik, a következtetés pedig azt mutatja, hogy még mindig nem tud a városok önálló jogi személyiségével megbarátkozni.

Minden további vitatkozás hiábavaló volna.

Kováts Gyula

A temetkezési társulatok Hódmező-Vásárhelyen.*

I.

1866-ban alapitotta Hódmező-Vásárhelyen egy azóta elhunyt, de emlékezetében is tisztelt református lelkész az «első 50 frtos protestáns temetkezési egylet»-et. A keresztény felfogásnak megfelelő s az alföldi magyar nép gondolkodásával egybevágó törekvést testesitett meg az uj egylet, hogy t. i. a legutolsó szegénynek is módot nyujtson arra, hogy végső tisztességéről még életében kellően gondoskodhassék.

Azóta a temetkezési társulatok száma Hódmező-Vásárhelyen huszonkettőre emelkedett, a mint arról a méregkeverők általános érdeklődést keltő bünpörének végtárgyalása során tudomást szereztünk. Mert az a két dolog: a temetkezési társulatok és a méregkeverők bünpöre szoros — mondhatni okozatos — összefüggésben áll egymással, a mint erről ugyancsak a végtárgyaláson nem csekély megdöbbenéssel meggyőződhettünk.

Az alapjában és kifejezett czélja szerint humánus intézmény a legelvetemültebb büntények rugójaként szerepel s ennek okát megtaláljuk egyrészt magának az intézménynek tökéletlenségében, másrészt a müködésük ellenőrzésére hivatott közigazgatási hatóság botrányos mulasztásaiban.

Elszomoritó dolog, hogy borzalmas büntények ez idő szerint előre nem is látható sorozatának kell felhivni a figyelmet egy magánjogi intézmény hiányos szervezetére. De mig ez világos példát nyujt a jogrendszer különböző részeinek összefüggésére, egymásra való kölcsönhatására, erősen int arra is, hogy nem szabad egy intézmény magánjogi szabályozatlanságával utat nyitni oly cselekvények elkövetésére, melyek egyenesen a büntető törvénynyel jönnek erős összeütközésbe.

Az orvoslásra vezető tenni valók legelsője: vizsgálni és megállapitani a temetkezési társulatok mai szervezetének hiányait, tökéletlenségeit s azután szinte magától kinálkozik a mód azoknak megszüntetésével utját szegni a bünös visszaéléseknek.

Tudvalevő, hogy e temetkezési társulatok törvényhozás utján alkotott magánjogi szabályok nélkül állanak fen s bár szabályszerüen létrejött és belügyminiszterileg jóváhagyott, de épen nem szigoruan követett alapszabályok szerint müködnek, bátran mondhatjuk, hogy *fenállásuk tételes jogunk szempontjából világos törvénytelenség* vagy legalább is az alapszabályaikat megerősitő belügyminiszteri jóváhagyási záradék a törvényrontó rendelet jellegével bir.

Állitásunk igazsága egyszerre kitünik, ha nézzük: mily jogügyletekkel foglalkoznak e társulatok s vajon az ezen jogügyletekkel való foglalkozás megengedhetőségének feltételeit megszabja-e absolut hatálylyal valamely tételes törvényünk, s ha megszabja, vajon megtaláljuk-e ezen feltételeket a szóban forgó társulatoknál.

E társulatok által kötött jogügyletek minőségét világosan megállapithatjuk az egymáshoz hiven hasonlitó alapszabályoknak csaknem szóról-szóra egyező első §-ában kifejezett czélból. Pl. «A hódmező-vásárhelyi első 100 frtos temetkezési társulat» alapszabályai 1. §-a szerint «. . . főczélja tagjainak előforduló halálozásoknál temetési költségeik fedezése minden tagnak egyetemes és egyenlő járulékai által».

Az alapszabályok későbbi pontjaikban nem beszélnek mellékczélokról, kivéve a jótékony czélokra a közgyülés által megengedhető áldozást abban az esetben, ha a tartalékalap 2000 frtra emelkedik.

A társulat, mint jogi személy, tagjai halála esetére, tehát a fizetési kötelezettségnek azok *élettartamától függő* beálltával *bizonyos összeg* (a temetési költség) fizetésére kötelezi magát *ellenérték (dij:* az egyes halálesetek alkalmával fizetendő járulékok) kikötése mellett. Világos tehát, hogy e társulatok *életbiztositási ügyleteket* kötnek, mert teljesen alkalmazható ezekre a kereskedelmi törvény idevágó meghatározása: «Életbiztositásnak azon ügylet tekintetik, mely által valaki, ellenérték (dij) kikötése mellett, bizonyos összeg fizetésére kötelezi magát olyképen, hogy a fizetési kötelezettség valamely személy élettartamától vagy egészségétől vagy testi épségétől tétetik függővé.» (1875. évi XXXVII. tcz. 498. §.). Ugyanezen szakasz megállapitja az életbiztositási ügyletben szereplő három személyt. Ezek: 1. a biztositó, a ki az összeg fizetésére magát kötelezi, 2. a biztositott, a kinek élettartamától a fizetés függővé tétetik és 3. a kedvezményezett, a kinek javára a fizetés kiköttetik.

Épen igy áll a dolog a temetkezési társulatoknál is, bár itt látszólag a biztositott és kedvezményezett személye egybeolvad, a mennyiben a biztositó (a társulat) által a biztositott halála esetére fizetendő összeg ez utóbbi temetési költségeinek fedezésére szolgál. De nemcsak, hogy tulságos fictióval lehetne csak a megholt biztositottat kedvezményezett gyanánt tekinteni, hanem mivel arra, hogy a fölvett összeg pusztán és teljesen a biztositott temetése költségeinek fedezésére fordittassék, kényszeritő intézkedés, de még a leglazább ellenőrzés sincs s ez nem is áll érdekében annak, a ki a társulati könyvecske ellenében az

* L. Melléklet.

összeget fölveszi, elkerülhetetlen a *harmadik kedvezményezett személy* fölállitása épen annak személyében, a kinek részére az összeg kifizettetik, annyival inkább, mert ennek egyáltalán az összeg felvételével szemben kötelességévé sem tétetik a biztositott temetéséről gondoskodni, tehát a biztositott halála reá nézve egyéb jelentőséggel nem bir, mint a mit a kereskedelmi törvény megállapitott.

A kereskedelmi törvény meghatározásának erején kivül a temetkezési társulatok ügyleteinek életbiztositási jellegét bizonyitja az ügyletek belső természete. Ugyanis ezeknél, mint általában az életbiztositásnál, a biztositó által teljesitendő fizetést esedékessé tevő esemény, a halál bekövetkezése bizonyos, csak ennek ideje bizonytalan; a biztositott czélja tehát az, hogy a megtakaritandó összeg akkor is meg legyen, ha a halál előbb következnek be, mintsem ez az összeg megtakarittathatott volna.* És igy a temetkezési társulatok ügyleteiben is két müvelet egyesül: egy takarékpénztári és egy tulajdonképeni biztositási müvelet s ha e kettős jellegnek megfelelő szükséges intézkedés következetes keresztülvitelének elmulasztása a kereskedelmi törvényben hiányt okoz, annyival hátrányosabb a temetkezési társulatoknál, hogy bár alapszabályaik szerint és tényleg is tartaléktőkéjük van, de ennek sem rendeltetése, sem kezelése szigoruan megállapitva nincs.

De maga a közvélemény is többnek tekintette a temetkezési társulatokat a temetési költséget biztositó intézetnél. Csakhamar előtérbe lépett valóságos életbiztositó jellegük, a mennyiben a biztositott arra törekedett, hogy hozzátartozói halála után ne csak a temetési költséget kapják meg, hanem ennél nagyobb összegben is részesüljenek. Erre két mód is kinálkozott. Eleinte, mig csak 50 frtos, tehát, a mint az összeg csekélységéből kitünik, a temetési költség biztositásánál többre nem czélzó társulatok állottak fen, egy ugyazon személy több ilyen társulatnál beiratkozott, világosan azzal a czélzattal, hogy a kedvezményezettek, a kik épen csakis ily módon lehettek a szó valódi értelmében kedvezményezettek, a temetési költséget tetemesen meghaladó összeget kapjanak. A közönségnek ez a törekvése uj társulatoknak adott létet, még pedig — s ez nyujtotta a második módot — nemcsak 50, hanem 100, 150 és 200 frtos társulatoknak s természetes, hogy azután e két mód kombinátiója is előállott, a mennyiben többszörös biztositások ezen magasabb összegü társulatokkal szemben is történtek.

Mindezekből kétségtelen tehát, hogy itt biztositási, közelebbről életbiztositási ügyletekkel állunk szemben. A kereskedelmi törvény 453. §-a kivételt nem türve rendeli, hogy «minden biztositási vállalat köteles a *czégbejegyzésre illetékes törvényszéknél* a biztositási ügyletek minden ágára nézve, melylyel foglalkozni szándékozik, külön-külön *legalább 100,000 frtnyi tényleg befizetett biztositási alapot* kimutatni». A temetkezési társulatok vagyoni élete sokkal csekélyebb összegszerü korlátozások között mozog, semhogy a törvényben kivánt s ezekhez képest aránytalanul magas biztositási alapról szó is lehetne; de a törvény rendelkezéséből világos annak intentiója, mely szerint a biztositási ügylet *csak a nagyipari vállalkozásnak* lehessen tárgya; ezt megköveteli a biztositási ügylet természete és a biztositottak érdeke egyaránt, mert csakis igy lehetséges az egyeseket érő vagyoni hátrányt az ugyanazon veszélynek kitett nagyobb körre való felosztás által elháritani. Tehát már e gazdasági szempontból is kárhoztatandó az apró, egymással versengő biztositó társulatok engedélyezése, nem is tekintve azt, hogy ez egyenesen tételes törvényünkbe ütközik.

Dr. Ormos Ede.

* *Dr. Nagy Ferencz:* A magyar kereskedelmi jog kézikönyve II. k. 382. s köv. l.

A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból.*

IV.

A bünügyi statistikának legérdekesebb két része a *fiatalkoruak* és a *visszaesők* számarányainak csoportositása. Az ország bünügyi állapotának jellemző képe ebben a két csoportban domborodik ki.

1. A *franczia* kimutatás a fiatalkoruak kriminalitásának csak kevés sort szentel. Ezekből azt látjuk, hogy Franciaországban a *16 évnél fiatalabbak kriminalitása ugy a büntettek, mint a vétségek tekintetében következetesen fogy, ellenben a 16—21 éveseké nő.* Büntettért vádoltattak 1881/85-ben 32; 1886/90-ben 31, 1891 és 1892-ben 35, 1893-ban 27-en, kik éltük 16. évét még be nem töltötték. A kimutatást kisérő igazságügyminiszteri jelentés szerint a vétség miatt vádolt 16 évesnél fiatalabbak száma is erősen csökken az 1890-iki év óta és pedig legkiváltképen a lopásoknál és a csalási esetekben. 1890-ben lopás miatt vádolva volt 4437 ily koru egyén, 1893-ban 4155. Még nagyobb a javulás 1892-hez képest, a midőn a létszám 4641 volt. Ellenben kevéssé megszaporodott az ezen korban levő és testi sértés miatt vádoltak száma és pedig az 1890-iki állapothoz képest 42-vel, az 1892. évi átlaggal szemben 16-tal. A szemérem elleni vétségek számában alig van változás.

A 16—21 éves vádlottak száma ugy a büntettek, mint a vétségek tekintetében növekedőben van 1890 óta. Büntettekért 1881/85-ben 750, 1886/90-ben 619, 1891-ben 597, 1892-ben 652, 1893-ban 680 a tárgyalt korban levő egyén volt vádolva. Még határozottabb a számok növekedése a vétségek tekintetében, főképen az 1890-iki évhez viszonyitva. Abban az évben ugyanis lopásért 9492, testi sértés miatt 4492, szemérem elleni vétségekért 498 fiatal egyén volt vádolva; 1893-ban ugyanezek a csoportok következő számmal vannak képviselve: 10,534—6051—635. 1892-hez képest a hanyatlás mérsékeltebb, de sőt a lopások tekintetében csekély javulás is mutatkozik.

Ha tehát a fiatal kor kriminalitását a vádlottak száma szerint itéljük még — és a franczia statistika csakis ebből a szempontból tartalmaz többé-kevésbé kielégitő adatot — akkor Franciaországban a 16 éven aluliak kriminalitása általában fogy, a 16—21 éveseké nő és ez a növekedési processus sokkal jelentékenyebb, mint a másik részen az apadás.

2. A kérdésnek nagy horderejét kellőképen méltányolva, a *német bünügyi statistika* utánzásra méltó lelkiösmeretességgel tárgyalja a kiskoruak kriminalitását. A fiatal kor itt a 12—18 év közötti. Habár a fiatalkoru egyének kriminalitása a dolog természeténél fogva mindig csekélyebb, mint a felnőttekké, az arány lényegesen az első csoport hátrányára alakul, ha a mindkettőben észlelhető változásokat különkülön vesszük szemügyre. Mert ha az általános kriminalitás helyes megitélésénél az alkalmazásba vett büntetések neme és azoknak tartama adja meg az illetékes zsinórmértéket, akkor a fiatalok kriminalitásánál ez a szempont alárendelt jelentőségü. Nemcsak azért, mert a német büntető törvény szerint is a fiatalkoru egyénekkel szemben az egész büntetési rendszer átalakul és sem halál, sem fegyházbüntetés nem alkalmazható, hanem csupán fogház és pénzbüntetés, nagy kivételesen államfogház, vétségek esetében pedig a rendes büntetést birói feddés helyettesitheti, hanem kiváltképen annál az oknál fogva, mert a fiatal kor kriminalitása már magában az elitélés tényében jut teljes aggályosságában felszinre. Az a különböztetés tehát, vajon a fiatalkoruak tulnyomó része fogházra vagy pedig pénzbüntetésre lett-e itélve, távolról sem bir azzal a jelentőséggel, mint a büntető-

* Az előbbi közl. l. a 12. és 13. számban.

★

jogi értelemben nagykoruak kriminalitásának kellő méltánylásánál.

Németországban a fiatal kor kriminalitása — mindig az elitéltek számát a fiatalkoruak számához viszonyitva — 1893-ban 6·80‰, a nagykoruaké 11·85‰. Ez a percentuátió az előző évhez képest 6·7%-nyi javulást, de az 1882/91-iki átlaghoz képest, a midőn a 18 éven aluliak 6·11‰ része lett elitélve, rosszabbodást képvisel. Ha a fiatal és a nagykoruak kriminalitását egymással a büncselekmények különbözősége szerint egybevetjük, az 1882/91-iki átlag a következő arányokat mutatja: 100,000 fiatal, illetve nagykoru közül el lett itélve

lopás és sikkasztásért	369·3	fiatal	324	felnőtt
testi sértésért	85·8	«	255	«
csalásért	26	«	55·6	«
orgazdaság és bünpártolásért	17	«	27·6	«
szemérem elleni delictumért	16·1	«	23·1	«
közrend elleni büntényért	11·4	«	152·6	«
okmányhamisitásért	6·9	«	10·7	«

Legnagyobb e szerint a fiatal kor kriminalitása a lopás és sikkasztásnál és itt a nagykorét meg is haladja. Az 1882/91-iki átlag szerint az összes fiatalkoruak 3·69‰ része lett lopásért és sikkasztásért elitélve, mig a többi büncselelekvényekre összesen csak 2·42‰ rész jut.

Lényeges rosszabbodás mutatkozik, ha az 1883/87-iki átlagot az 1888/92-ikivel összehasonlitjuk. Három főtörvényszéki kerületet kivéve — a hol a fiatalok kriminalitása némileg javult — egyebütt rendkivül felszökött a fiatal kor hányada. Hamburgban a növekedés 45%, négy kerületben 25%, négyben 21% stb. A hanyatlás a felnőttek kriminalitásával való összehasonlitásban is rendkivüli nagy. Mert az utóbbi hat kerületben fogyott 1—6%-al, sőt Casselben közel 16%-al — mig ugyanott a fiatalkoruak percentuatiója, egyszersmind a legnagyobb, 10%-al esett; a felnőtteknél a legnagyobb arányszaporulat 34·1%, Hamburgban és mindössze csak hét kerületben volt 10%-on felüli növekedés. Ugyanott, a hol a fiatalok kriminalitása kevéssel csökkent, a felnőttekké jóval nagyobb arányban javult és csak egyetlen kerület volt — Kiel, — melyben a felnőttek kriminalitásának nagyobbodása felülmulja a kiskoruakét: 27·3%—19·4.

1893-ban a fiatal kor kriminalitása négy kerületet kivéve az 1888/92-iki átlaghoz képest ismét növekedett, a szaporodás 7·3%, de az 1892. évhez képest 6·7% javulás mutatkozik. A mig 1882 óta az elitélt felnőttek száma 16·5%-al nőtt, addig a fiatal koruaknál a növekedés 19·7%.

Ha pedig a *büntettes fiatalság előéletét* vizsgáljuk, akkor még kétségtelenebb bizonyosságot szerzünk arról, hogy a *fiatal kor kriminalitása következetesen emelkedik.* Az elitélt fiatalkoruak között

már korábban is elitélt volt	1889-ben 15·2%,	szabadságvesztést már kiállott	13·2%
« « « « «	1890-ben 15·9%,	« « «	13·3%
« « « « «	1891-ben 16·8%,	« « «	13·8%
« « « « «	1892-ben 17·2%,	« « «	13·9%
« « « « «	1893-ban 17·4%,	« « «	13·8%

Tehát a *büntetett előéletü fiatalság kriminalitása is lassan bár, de folyton növekedőben van.* Ugyanezt a gyarapodást látjuk, ha a korábbi elitéltetések számát veszszük figyelembe:

a már korábban 1-szer	elitéltettek aránya	1889-ben	9·5%,	1893-ban	10·5%
« « 2-szer	« « «		3·3%,	«	3·9%
« « 3—5-ször	« « «		2·2%,	«	2·7%
« « 6-szor vagy többször	« « «		0·2%,	«	0·3%

Azzal a jelenséggel, hogy általánosságban a pénzbüntetésekre történt elitélések száma növekedőben van, a szabadságvesztések büntetései ellenben fogynak, a fiatal koruakkal szemben alkalmazott büntetések terén is találkozunk. A fogház büntetések arányai ebben a csoportban a következők: 1889-ben 74%, 1890-ben 71·6%, 1891-ben 71·4%, 1892-ben 70·5%, 1893-ban 67·9%. Elzárással lett büntetve 1889-ben 0·21%, 1890 és 1891-ben 0·18%, 1892 és 1893-ban 0·15%. Pénzbüntetésre itéltetett ugyanabban az öt évben: 10·7%, 11·5%, 11·9%, 12·1%, 14·6%, birói feddésre: 15·1%, 16·7%, 16·5%, 17·2%, 17·3%, ezen utóbbi büntetésnem alkalmazásának esetei tehát szintén szaporodtak. A szabadságvesztések tartamában azonban, legalább a fogházbüntetésnél, alig van kedvező változás, sőt inkább a *sulyosabb büntetések számarányai növekednek*, a kisebbekéi pedig csökkennek. Ezt mutatja a következő csoportositás. 1890-től—1893-ig terjedő négy évben 100 fogházra itélt fiatal koru közül

	1890. év	1891. év	1892. év	1893. év
2 évre és hosszabb tartamra itéltetett	1·2%,	1·3%,	1·2%,	1·2%
1—2 évig terjedő	3·2%,	3·1%,	3·2⁸%,	3·4⁸%
3—12 hónapig terjedő	14·4%,	14·9%,	15·4%,	15·6%
1—3 « « « «	13·8%,	14·1%,	13·9%,	14·4%
8—30 napig	24·2%,	24·3%,	23·8%,	24·8%
4—8 « « « «	18·2%,	17·8%,	17.8%,	16·7%
4 napon aluli	25·0%,	24·5%,	24·7%,	23·9%

A kiskoruak kriminalitásánál ennélfogva a helyzetnek fokozódó rosszabbodását tagadásba venni semmiképen sem lehet.

3. Ha *Magyarországban* a fiatal kornak kriminalitását az előző — 1892. — évhez hasonlitjuk, *általánosságban hanyatlást* kell konstatálni. 1892-ben a 16 éven alul lévő korban büntett és vétségért elsőfokon elitéltek száma 1385, a 16—20 éveseké 8098. 1893-ban az első csoportban 1485, a másikban 8834 szám szerepel, az összkülönbség 836. Az. elitéltek szaporodása a két osztályban körülbelül egyforma. Az 1886/90-iki átlaghoz képest — a midőn 1155 a 16 éven aluli és 8956 a 16—20 éves korban elitéltek száma — a főösszeg szerint 208 tétel a különbség az 1893. év hátrányára, az 1881/85-iki átlaghoz képest a 20 évnél fiatalabbak kriminalitása 1691 elitéltetéssel növekedett. *A fiatal kornak kriminalitása tehát állandóan nő 1881 óta, a növekedés azonban 1886 óta intensivitásában veszitett.* Ha pedig a kétféle csoportot a nagyobb tartamu átlaghoz viszonyitva külön-külön vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az egyforma mértékben való szaporodás, melyet az 1892. évi átlaggal szemben észleltünk, már lényegesen a tulajdonképeni büntetőjogi fiatalkor — 12—16 éves — kriminalitásának hátrányára alakul át. Mert ez a kriminalitás az 1886/90. évi átlag szerint csak 1155, az 1881/85-ben pedig 889 elitéltetésben mutatkozik, mig a 16—20 évesek közül 1886/90-ben 8956 — tehát 122-vel több mint 1893-ban, — 1881/85-ben pedig 7739 lett büntett vagy vétség miatt elitélve. *A 16 éven aluliak kriminalitása tehát az 1881/85-iki átlaghoz képest 67%-kal, az 1886/90-ikihez képest 28·5%-kal növekedett, mig a 16—20 éveseké 1881/85-hez viszonyitva 14·14%-kal nőtt, 1886/90-nel szemben ellenben 1·38%-kal csökkent.*

Csupán a közvetlenül előző — 1892 — évhez képest változik a növekedés aránya a tulajdonképeni fiatalkor előnyére, mert mig *a 16 éven aluliak kriminalitása 1892 óta 7·21%-kal nőtt*, addig *a 16 éveseknél a növekedés 9%-on felül van.* Az összehasonlitásnak ez a módja is igazolja a már előbb konstatált tényt, hogy a fiatal kor kriminalitásának tagadhatatlan növekedése nagy lépésekkel apad és ez az apadás a 16 éven aluli büntetteseknél valóban rohamos.

A fiatalokra szabott büntetésnemekre a magyar statistika nem terjeszkedik ki.

(Bef. köv.) *Dr. Doleschall Alfréd.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy vitás jogkérdés.

I.

A *Jogtudományi Közlöny* 12. számának Huf József ügyvéd ur egy vitás jogkérdést vet fel s kifejti annak megoldási módozatát is.

Minthogy véleményével nem értek egyet, bátor leszek eltérő nézetemet röviden megokolni.

Előadása szerint a telekkönyvi állás következő: I. *A.* bekebelezett tulajdonos átruházta tulajdonjogát *B.*-re, minek alapján II. az *B.* részére előjegyeztetett. Később átruházta *A.* tulajdonos tulajdonjogát *C.*-re, minek alapján az *C.* részére azon korlátozással kebeleztetett be, hogy ezen bejegyzésnek joghatálya a II. alatti előjegyzésnek nem igazolásától függ. Tekintettel ezen telekkönyvi állásra, az a kérdés, hogy az I. és III. alatt kitüntetett telekkönyvileg érdekelt feleknek melyike van jogositva a II. alatti tulajdonjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését kérelmezni.

Czikkiró urnak véleménye szerint csakis *A.* s megokolásának quintessentiája az, hogy a tulajdonjogból folyó jogositványokat csak a nyilvánkönyvileg feltétlenül bekebelezett tulajdonos gyakorolhatja, tehát csak ő lehet jogositva a tulajdonjogát korlátozó bejegyzés kitörlését kérelmezni. Előadása szerint *C.* tulajdonosként van ugyan bekebelezve, de ezen bejegyzésnek mindaddig, mig az előzőleg elrendelt tulajdonjog előjegyzése kitörölve nincs, csak az a joghatálya, hogy *C.* részére a tulajdonjog szerzésének lehetősége feltételesen biztositva van; *C.* tehát telekkönyvi jogokat jelenleg nem gyakorolhat.

Véleményem szerint czikkiró ur kiindulási pontja téves, s igy természetesen tévesek az àbból levont konsequentiák is.

Az iránt ugyanis kétség és vita nem lehet, hogy a kinek tulajdonjoga, vagy zálogjoga csak előjegyezve van, nincs jogositva — az előjegyzés igazolásának mellőzésével, — tulajdoni, avagy jelzálogi keresettel fellépni, mert ez a feltétlenül bekeblezett telekkönyvi jog folyománya; de ezen előjegyzett tulajdonjog, vagy előjegyzett zálogjog nem egy jogilag tartalom nélkül való fogalom, hanem egy oly objektiv jog, a melylyel jogositványok járnak, s melynek jogi következményei vannak; ha egy ily joggal felruházott egyén nem is gyakorolhat feltétlenül bekeblezett dologi joggal járó jogositványokat, ebből nem az következik, hogy tehát semmi jogot nem gyakorolhat, hanem az, hogy csak azon jogokkal élhet, melyek az ő nyilvánkönyvi — bár korlátoltabb — jogában benne foglaltatnak.

Nincs tehát törvényes alapja annak, hogy a tulajdonjogból folyó jogositványokat csak nyilvánkönyvileg feltétlenül bekeblezett tulajdonos gyakorolhatja, mert kinek van és lehet nagyobb érdeke annak keresztülvitelére, hogy bizonyos feltételtől függő jog feltétlenné váljék, mint épen annak, kinek joga csak feltételes? és hol van az a törvényhozási intézkedés, mely eltiltaná, vagy a mely kizárná, hogy valaki feltételes jogát a törvény rendes utján feltétlenné változtassa át? Ha ez a feltétlen jogositottnak meg nem engedtetnék, akkor teljesen czéltalan és megokolatlan volna annak megengedése, hogy valaki feltételesen jogokat szerezhessen, s akkor a feltételt, mint jogintézményt jogrendszerünkből bátran kitörölni lehetne.

Ha az, kinek tulajdonjoga előjegyezve van, a telekkönyvi rendtartás szerint jogositva van arra, hogy az ő feltételes jogát feltétlenné, az előjegyzést bekeblezéssé változtassa át, természetesen nem önkényüleg, hanem a törvény által megengedett módon; ha a végrehajtási törvény szerint a biztositási végrehajtás által zálogjog-előjegyzést nyert hitelező jogositva van arra, hogy kielégitési végrehajtás utján előjegyzett zálogjogát feltétlenné, végrehajtási joggá változtassa; ha az 1893. évi XIX. tcz. 13. §-a első bekezdése értelmében korlátozással elrendelt kielégitési végrehajtás folytán a végrehajtási zálogjog — ezen 13. §. joghatályával, vagyis feltételesen — bekebeleztetik és később az idézett szakasz utolsó bekezdése értelmében kimondatik, hogy a kielégitési végrehajtás fenti korlátozás nélkül folytatandó, minek következtében a hitelező feltételes, korlátolt végrehajtási joga feltétlenné, korlátlanná válik, s ezt keresztül vinni a hitelező jogosult; ha a telekkönyvi rendtartás 74. § ának joghatályával bekeblezett zálogjoggal biró hitelező az 1881. évi LX. tcz. 138., illetve 1894: XVI. tcz. 3. §-ának harmadik bekezdése értelmében jogositva van az örökösödési eljárás megindítását kérelmezni, mert a végrehajtás utján való kielégitésre irányuló jog konsummálhatása szempontjából közvetlen érdeke füződik ahhoz, hogy az ingatlannak a végrehajtást szenvedő nevére leendő bekeblezésével a végrehajtás folytatásának akadályai elhárittassanak, s ha az 1881. évi LX. tcz. 137. §-a szerint a végrehajtató jogositva van a végrehajtást szenvedő ellen az előjegyzett tulajdonjog kitörlése iránt szükséges lépéseket megtenni, s mindezeket jogrendszerünk kétségtelenül megengedi: akkor honnan konstruálható azon tiltó intézkedés, mely szerint a korábbi előjegyzés nem igazolásától függő joghatálylyal bekeblezett telekkönyvi tulajdonos nincs jogositva a szükséges lépéseket megtenni arra nézve, hogy a korlátozás töröltessék, s joga minden tekintetben feltétlenné váljék?

Ily tiltó intézkedés törvényeinkben nem létezik, hanem ellenkezőleg van olyan, mely ezt megengedi, s ez a telekkönyvi rendtartás 119. §-a, mely a telekkönyvi kérvények beadhatásának feltételéül az érdekeltséget irja elő, hogy pedig a felvetett kérdésben *C.* legfőképen érdekelt, azt — gondolom — bizonyitani felesleges.

Ebből következik az is, hogy nincs szükség arra, mit czikkiró ur állit, hogy *C. A.*-val szemben perrel lépjen fel a végből, hogy *A.* perrel köteleztessék a köztük fenforgó kötelmi viszonynál fogva meghatalmazás kiállitására a végből, hogy az ő tulajdonjogának feltétlen bekebelezését megelőző tulajdonjogi előjegyzés kitörlése végett a szükséges lépéseket megtehesse, s pernyertesség esetén végrehajtás utján ezen joggal felruháztassék, mert eltekintve attól, hogy ez egy végtelenül komplikált modus procedendi lenne, erre semmi szükség nincs azért, mert *C.*-nek kérvényezési joga nem derivált, hanem az ő bekebelezés által nyert telekkönyvi jogának szükségképi következménye.

De *A.* ily meghatalmazást nem is adhat, s *A.* kérvényezési joggal egyáltalában nem bir. Teljesen aláirom czikkiró urnak azon kijelentését, miszerint juridikai képtelenség, hogy nyilvánkönyvi tulajdonjog ugyanazon ingatlanra több tulajdonost külön-külön illessen; tehát juridikai képtelenség az is, hogy ugyanazon ingatlanra *A.*-nak és *C.*-nek is be legyen a tulajdonjoga kebelezve. A fenforgó esetben a tulajdonjog vagy *B.*-t, vagy *C.*-t illeti, *B.*-t akkor, ha az előjegyzést igazolja és *C.*-t akkor, ha az előjegyzés nem igazoltatik; egy harmadik eshetőség nem létezik, s igy *A.*-t a tulajdonjog semmi esetre sem illetheti; abban a pillanatban, midőn *C.* tulajdonjoga bekebeleztetett, *A.* tulajdonjoga ipso jure megszünt, mert a tulajdonjog kizárólagosságánál fogva a fentiek szerint szintén juridikai képtelenség az, hogy ugyanazon ingatlanra — a vagyonközösségtől eltekintve — két különböző egyén tulajdonjoga legyen bekebelezve.

Bárminő telekkönyvi jogot akar tehát valaki a konkrét esetben *A.*-val szemben érvényesiteni, a telekkönyvi hatóságtól mást, mint elutasitó végzést nem nyerhet a telekkönyvi rendtartás 71. §-a szerint; ha tehát neki telekkönyvi joga nincs, ha *ellene* telekkönyvi jog nem érvényesithető, akkor kétségtelen, hogy *általa* sem.

Nincs jogositva ennélfogva *A.* arra, hogy *B.* ellen kérvényt adjon be az előjegyzés törlése iránt; ily kérvényt a konkrét esetben nem adhat be senki más, mint *C.*, ki e jogát *A.* beleegyezése nélkül saját jogából kifolyólag gyakorolhatja, ki ez eljárásában semmi törvényes intézkedés által korlátolva nincs, s kinek e joggal való élést a telekkönyvi rendtartás 119. §-a kifejezetten megengedi.

Dr. Gullya László
kézdivásárhelyi kir. törvényszéki biró.

II.

Az e lapok 12. számában Huf József ur és 15. számában dr. Klein Ede ur tisztelt kartársaim által abbéli tárgyalt kérdésre nézve, hogyha a bekebelezett *A.* tulajdonos ellenében a tulajdonjog *B.* javára előjegyeztetett és később *C.* javára az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal bekebeleztetett; hogy áin melyiköknek áll már most jogában, az igazolás elmulasztása miatti törlést kérelmezni, a két czikkező ur egészen eltérő eredményre jutván; (dr. Huf csak az első bekebelezett tulajdonosnak, dr. Klein pedig minden telekkönyvi érdekeltnek megadja e jogot); legyen szabad röviden megjegyeznem, hogy e kérdés a telekkönyvi rendtartás 95. és 99. §-a alapján, teljes és kétségtelen megoldást nyer, sőt de lege lata minden vitát is kizár.

«A 87—91. §§. eseteiben kieszközlött előjegyzés igazolása — igy rendelkezik ugyanis a felhivott 95. §. — annak, ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett, *vagy jogutódjának*, a bekebelezésre alkalmas nyilatkozata, vagy az ellene per utján hozott jogerejü határozat alapján történik.»

E szerint tehát egészen kétségtelen, miszerint a 99. §. alapján az előjegyzés kitörlését is viszont egyedül csak az kérelmezheti, a kinek nyilatkozata az előjegyzés igazolására, kelléknek kivántatik vagyis:

a) az ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett

b) vagy (aut) annak jogutódja.

Az *a)* alatti tekintetében nincsen kétség — de csakis a *b)* alattival szemben — kitől Huf József ur, a jogutódlási minőséget a *B.* lapon megtagadja — a *C.* lapon pedig nyiltan elismeri, — mert — ugymond — az nem feltétlenül bekebelezett tulajdonos, és mint ilyen, a feltétlen tulajdonjogot meg nem szerezte.

Ezen nézetet én a fenálló nyilvánkönyvi jogrendszerrel általában, és a hivatkozott §. rendelkezéseivel szemben különösen, tévesnek tartom, egészen el is tekintve azon interpretationális szabálytól: «ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere» azon indokból is, mert *B.* előjegyzett tulajdonost *C.* irányában ugy a cselekvőleges, mint szenvedőleges dologi felperesség megilleti, arra nézve — ha azzal megelégszik — hogy *C.* köteleztessék annak türésére, hogy *irányában* az előjegyzés igazoltnak kimondassék.

Hogy mily hatálylyal birna ezen itélet *A.*, az eredeti tulajdonossal szemben, és jogositva volna-e ez, ily itélet daczára, a nemigazolás folytáni törlést kérelmezni, ez *az ez alkalommal fölvetett kérdés lényegén* nem változtat és — czikkemet rövidre szabni óhajtván — ezt ez uttal nem is tárgyalom.

Itten csak az volt a bizonyitandó tétel, hogy *C.*-t megilleti-e azon jogositvány, hogy a tulajdonjogának föltétlen *nyilvánkönyvi* hatálya ellen fenforgó akadályok elháritására — proprio nomine et jure, — jogosult-e vagy sem?

Felfogásommal nem áll ellentétben az sem, hogy elegendő, ha a tulajdonjog igazolása iránti kereset *egyedül A.* ,vagyis az ellen intéztetik, ki ellen az előjegyzés eszközöltetett, mert a mennyiben a *C.* a perjogban (1893: XVIII. 23. §.) nyujtott jogánál fogva e pörbe nem avatkozik, a telekkönyvi rendtartás 75. §-ában foglalt jogkövetkezmények beálltát nem sérelmezheti.

Dr. Huf következetességből természetesen azt is állitja, miszerint *C.* az *előjegyzés igazolására alkalmas nyilatkozatot sem állithat ki*, holott a telekkönyvi rendtartás idéztem 95. §-a neki e jogot expressis verbis megadja.

Állithatni ugyan, hogy e §-ban a «jogutódjának» szó alatt csak az «universalis» de nem a singularis successor értendő, pedig talán fölösleges vitatnom, hogy «ily» állitás a tudományos kritikát ki nem állja, mert az universalis successiót a törvényhozási technika sehol sem tartja különösen kiemelendőnek, ellenben mindenütt önmagától értetődőnek.

A singularis successio hangsulyozásával egyuttal cáfolatot nyernek Klein Ede ur fejtegetései is, melyek eredménye szerint, minden nyilvánkönyvileg érdekelt az előjegyzés törlését kérhetné.

Az 1881: LX. 137. §-ának a végrehajtási zálogjog tartalmát kibővitő specialis rendelkezései, szintén az én — mint a törvényhozó akaratával kongruens — fölfogásomat támogatják, csak megjegyzendő, hogy a törvény ezen szavakkal: «ha pedig a végrehajtást szenvedő javára bekebelezett tulajdonjogra másnak a tulajdonjoga van előjegyezve» jelen esetünkben *C.-t* igenis, és annál is inkább érti, mert nem képzelhető és nem is létezik elfogadható ok, hogy a törvényhozó épen azt, a hitelezőkkel szemben, immunizálni akarná, a mint azt Huf kartárs ur vitatja.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt-miklósi ügyvéd.

A hatóság elleni erőszak büntettének egyik passiv alanyáról.

I.

A budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányát, a hatósági területén gyakorta előfordult betöréses lopások arra inditották, hogy megengedte, miszerint egyes pénzintézetek és kereskedelmi üzletek értékeinek, a betörőktől való megoltalmazása végett, őrszemekül, — megfelelő dijazás mellett, — fővárosi rendőrök állittassanak fel, kiknek kötelességökké tétetik az illető pénzintézet vagy kereskedelmi üzlet helyiségei előtt czirkálni s az üzleti helyiségekben felhalmozott értékeket a gonosztevők támadásai ellen védelmezni.

Egy ilyen megbizással, a Nádor-utczában, a Magyar Általános Hitelbank előtt felállitott fővárosi rendőrt, egy mámoros állapotban, éjnek idején hazafelé igyekvő fiatal ember, ok nélkül, meggyalázó kifejezésekkel illetett és tettleg bántalmazott.

Az erőszakoskodás terére lépett fiatal ember ellen a bünvizsgálat elrendeltetvén és foganatosittatván, a budapesti kir. törvényszék terheltet, a Btk. 165. §-ába ütköző hatóság elleni erőszak büntette miatt jogérvényesen vád alá helyezte.

A vádlott védője — Mózes László budapesti ügyvéd ur — azzal érvelt, hogy a fenforgó esetben a Btk. 165. §-a egyáltalában nem alkalmazható, mert a megtámadott rendőr a kérdéses alkalommal nem közérdek, hanem magánérdek szolgálatában állott s akkor éjszakára nem a közrend és közcsend feletti őrködéssel, hanem a Magyar Általános Hitelbank pénzszekrényeinek őrzésével bizatott meg s igy tulajdonképen nem volt egyéb, mint a Magyar Általános Hitelbank üzleti helyiségeinek fizetett éjjeli őre. Ily minőségében s ily eljárása közben fel volt függesztve rendőri hivatása oly értelemben, hogy megtámadtatása a Btk. 165. §-ának sulya alá eső büntettet képez.

A főtárgyaláson vádlott a hatóság elleni erőszak büntettének vádja és következményeinek terhe alól felmentetvén, csak becsületsértés vétségében mondatott ki bünösnek; de az itélet indokolása nem terjeszkedett ki a védelem által felvetett vitás kérdés elvi megoldására, hanem csupán a vádlott ittasságának foka s nem a kérdés lényege vétetett zsinórmértékül. E körülmény s a felmerült jogeset érdekes volta arra inditotta Mózes László ügyvéd urat, hogy a *Jogt. Közl.* folyó évi 15. számában, fejtegetéseivel hozzájáruljon a Btk. 165. §-ának magyarázatához, a fentebb kifejtett indokai alapján arra az álláspontra helyezkedve, hogy a már ismertetett módon alkalmazott fővárosi rendőr nem lehet passiv alanya a hatóság elleni erőszak büntettének.

Nem tartom elfogadhatónak Mózes László ügyvéd ur azon kijelentését, hogy magánérdek megvédésére a rendőrség

hivatva nincs; mert véleményem szerint a rendészeti feladatok közé tartozik még a speciális magánérdekek oltalmazása is, a mennyiben ez által jövőbeli jogsértések megelőzése céloztatik. Egyébiránt a kérdésnél a köz- és magánérdek közti határvonal biztos felállitása alig képzelhető, mert a büntetendő cselekmények nem csupán egyesek jogait sértik, hanem elkövetésök által az összesség biztonléte van veszélyeztetve. A Magyar Általános Hitelbank értékeinek őrzése természetesen magánérdek; de hogy a most nevezett intézet vagy mások kárára elkövetni szándékolt s a közbátorságot veszélyeztető betöréseknek, czélszerü intézkedések által eleje vétessék, ez már az összeség érdeke. Az ily irányu tevékenység tehát rendészeti feladat s az ennek végrehajtása végett alkalmazott rendőr a közérdeket védő hatósági közeg.

A Btk. 166. §-ának 3. pontjában foglalt azon rendelkezést, hogy a rendőrségi személyzet is hatósági közegnek tekintetik, a mennyiben a törvény által rendelő feltételek mellett alkalmaztatott, ugy értelmezi Mózes László ügyvéd ur, hogy a törvény által rendelt feltétel, mely szerint a rendőrségi személyzet alkalmaztatik, a közrend megvédése; miből önként következik, hogy a speciális magánérdekek védelmére kirendelt rendőr nem a törvény által meghatározott feltételek mellett alkalmaztatott. Ezzel szemben én azt vitatom, hogy a Btk. 166. §-ának 3. pontja csupán azt a megszoritó rendelkezést kivánja kifejezésre juttatni, miszerint a rendőrségi személyzetet csak akkor tekinti hatósági közegeknek, ha a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak; vagyis, ha szolgálatba fogadásuk, rendőri jellegök megszerzése, felesketésök stb. körül a törvény rendelkezései megtartattak. A Mózes László ügyvéd ur által adott törvénymagyarázat tehát egyáltalában nem füzhető a Btk. 166. §-ának 3. pontjához, hanem legfölebb a Btk. 165. §-ához volna kapcsolható, annak kimutatása végett, hogy a többször emlitett rendőr «hivatalos eljárás»-t teljesitett-e bántalmaztatása idejében.

A vádlott által megtámadott rendőr, felettes hatósága meghagyásának végrehajtásában, törvényes rendészeti hatáskörén belül s a törvények megsértése nélkül járt el akkor, midőn a Magyar Általános Hitelbank üzleti helyiségei előtt őrt állva, vádlott által megtámadtatott és tettleg bántalmaztatott.

Vádlott cselekménye tehát, — véleményem szerint, — a Btk. 165. §-ába ütköző hatóság elleni erőszak büntettének összes ismérveit kimeriti.

Vádlottnak a hatóság elleni erőszak büntettében való bünössége azonban még más alapon is kimutatható. Nincs kétség ugyanis abban, hogy a rendőrség jogositva van, az általa rendészeti szempontból veszélyesnek tartott helyekre őröket állitani fel s ezeket speciális utasitásokkal látni el. A kassza-betörések óta a nagyobb pénzintézetek és kereskedelmi üzletek helyiségei ily veszélyes pontok jellegével birnak; mert feltehető, hogy a betörők ujabb támadásai, elsősorban azok ellen lesznek irányitva. A rendőrség tehát törvényes hatáskörében jár el, midőn ezen veszélyeztetett helyek hatályosabb őrzése végett, saját közegei sorából rendel ki őrszemeket. Hogy ezek rendészeti, megelőző szolgálatot teljesitenek: a dolog természetében fekszik; de kitünik abból is, hogy az ekként őrt álló rendőr, a közvetlen közelében végbemenő s rendőri közbelépést igénylő eseménynél, köteles rögtöni rendőri segélyt nyujtani s nem hivatkozhatik arra, hogy ő most nem rendőr, hanem éjjeli őr. Az a körülmény, hogy az igy fokozottabb védelemben részesitett intézetek anyagilag is hozzájárulnak a rendőri költségek fedezéséhez, csak jogszerü és szükség követelte ellenszolgáltatás jellegével bir; de nem fosztja meg a rendőri közegeket hatósági jellegöktől, s nem helyezi őket a magánalkalmazottak sorába. A rendőri hatóság által felállitott s a fentebb körvonalazott utasitással ellátott rendőröket, én «nyilvánosan felállitott polgári őrök»-nek tekintem. Hogy pedig ezek passiv alanyai lehetnek a hatóság elleni erőszak büntettének: világosan kitünik a Btk. 166. §-ának 1. pontjában foglalt rendelkezésből.

Dr. Daróczy Elek,
beregszászi kir. alügyész.

II.

Mózes László ügyvéd ur e lapok 15. számában azt az épen nem akadémikus jelentőségü kérdést vetette fel, vajon hatóság elleni erőszak büntettét követi-e el az, a ki valamely magánintézet speciális érdekeinek védelmére felállitott rendőrt tettleg bántalmaz? Mózes ügyvéd ur tagadó válaszát első pillanatra elég tetszetősen indokolja, mondván: speciális magánérdekek megvédésére a rendőrségi személyzet hivatva nincs, ergo a Magyar Általános Hitelbank üzleti helyiségének védelmére kivezényelt rendőr: közönséges éjjeli őr, másszóval bakter.

Nem szeretnék illojális lenni és nem akarom Mózes ügyvéd ur álláspontját ott támadni, hol az legkevésbbé van megvédve, de azért egy megjegyzést nem hallgathatok el. A hatóság elleni erőszak passiv alanyai a Btk. 165. §-án kivül nemcsak a 166. §. 2, és 3. pontjában, hanem e §. első pontjában körülirt egyének: a nyilvánosan felállitott katonai és polgári őrök is. Ha tehát a «bakterekké» degradált rendőrök az ügyvéd ur érvelése alapján kiszorulnának is a 166. §. 3-ik pontjából, a privilegisált védelem e szakasz első pontja értelmében annál inkább megilleti őket, mert a curiai gyakorlat szerint még a rendőrségnek hivatalos esküt nem tett közege ellen is elkövethető a hatóság elleni erőszak.* Hogy pedig a felettes hatósága által odarendelt, hivatalosan eljáró rendőr «nyilvánosan» van felállitva, azt talán Mózes ügyvéd ur nem tagadja.

De nem kivánom a konkrét esetben eljárt bíróság példáját követve a kérdést megkerülni, hanem épen ott akarom Mózes ügyvéd ur álláspontját támadni, hol ő azt legerősebbnek véli. Nehogy félreértessem, előre is megjegyzem, hogy a «hatóság» olyatén generális értelmezését, mint azt a 17. sz. T. Ü. H. kimondja, hogy t. i. az egyenruhában levő, habár külön megbizás és kiküldetés nélkül eljáró pénzügyőr ellen is hatóság elleni erőszakot követ el az, ki őt hivatalos eljárásában akadályozza, vagy tettleg bántalmazza,** magam is tulszigorunak és igazságtalanságra vezetőnek tartom. Alkotmányos országban az uniformis mint ilyen, legyen akár katonai, akár rendőri, még nem tekinthető szent és sérthetetlen palladiumnak, mely viselőjét ipso jure kiváltságolja és az ellen minden erőnkből tiltakoznunk kellene, hogy a gyakorlat az egyenruhát tartsa ama jogtárgynak, melyet a 165. §. védelmez. Itt rejlik szerintem az egész kérdés góczpontja. Mózes László argumentatiójában a sarkpont az a tétel, hogy speciális magánérdekek megvédésére a rendőrség hivatva nincs és ha mégis teszi, megszünik hatósági közeg lenni. Ebben rejlik az ő tévedése. Hogy a római jogi distinctió, mely a singulorum utilitas és utilitas publica közt tesz megkülönböztetést, a hatósági közeg fogalommeghatározásában elválasztó vonalként nem szerepelhet, azt legjobban egy példával világithatjuk meg.

Tegyük fel, hogy valamely banképületnél egy rendőri őrszem hivatalból van felállitva s a bank fölös óvatosságból még egy pótrendőrt állit fel melléje, ugy az első rendőr — Mózes ügyvéd ur szerint — ad utilitatem publicam spectat, a második ad singulorum utilitatem pertinet. Kétségtelen, hogy mindkettőnek joga, de kötelessége is a bankba bemászó tolvajt elfogni s mégis — Mózes ügyvéd ur szerint — az egyik a közjogi hatalom mandatariusa, a másik csak

* Bj. T. XIX. 81. l.
** Bj. T. VI. 145. l.

egyenruházott kereskedősegéd, vagy ha ugy tetszik «bakter». Ha e felfogást következetességgel keresztülvinnők, ugy ez arra vezetne, hogy külsőleg is meg kellene különböztetni a «három évig terjedhető börtönnel» és a «pénzbüntetéssel» védett rendőröket, mert ennek elmulasztása a közönséget valósággal félrevezeti.

Mózes ügyvéd ur álláspontjának ultimum refugiuma a Btk. 166. §-ának 3. pontja, mely szerint a rendőr csak akkor hatósági közeg, ha «a törvény által rendelt feltételek szerint» alkalmaztatik s ezért fel is veti a kérdést: «melyik törvény rendeli, hogy a rendőr egyuttal «bakter» szerepét is játszhatja?» Nehogy Mózes ügyvéd ur idézett kérdése rhetorikai formának tartassék, sietek bejelenteni, hogy a budapesti fővárosi rendőrségről szóló 1881: XXI. tcz. 52. §-a rendeli, hogy «a főkapitány vagy távollétében helyettese felhatalmaztatik, hogy a fővárosi rendőrség területén létező nagyobb üzletek, vállalatok, intézetek s társulatok kérelmére, a rendőrség rendszeresitett létszámán felül, a kérelmezők költségére pótrendőröket vehessen fel s vétethessen eskü alá, hogy a tüzetesen meghatározandó intézeti, vagy vállalati, vagy társulati helyiségekben, a főkapitánytól a törvény keretén belől nyert utasitások szerint a biztonságot, a békét és rendet fentartsák. Az ekként felvett rendőrök a többiekkel hasonló ruházat s felszerelésben részesülnek, fegyelmi s minden szolgálati tekintetben ugyanazonos szabályok alatt állanak s a meghatározott helyiségekben a fővárosi rendőrség jogaival és kötelességeivel birnak». A törvény indokolása még hozzáteszi, hogy bár ez intézmény magánintézetek érdekében alakul, mindamellett kétségtelen, mikép közvetve a főváros, az egész közönség biztonságára is szolgálna. Tehát nemcsak a «specialis» magánérdeket védik, mert hisz hivatali esküjöket a «béke és közrend» fentartására is teszik (51. §.) és ép ezért méltánytalan dolog volna tőlük a fokozottabb védelmet megvonni.

Ha csak Mózes ügyvéd ur nézetét kivánnám megczáfolni, vagyis ha nem kivánnék tulmenni a kérdés negativumán, ugy talán be is fejezhetném soraimat. De mint mondottam érinteni szeretném a kérdés gyujtó pontját is, más szóval megállapitani azt, hogy mely kriterium vonja belé a pótrendőröket a 165. §. védelmi körébe. És itt nem elégedhetünk meg formalis meghatározásokkal, hanem vizsgálnunk kell a jogtárgy lényegeit, melyet a 165. és köv. §§. oltalmaznak. Fayer László* a törvény vagy a hatóság meghagyását jelzi a büncselekmény objektumául. Liszt** a német Btk. analog 113. §-ából kiindulva a tisztében jogosultan eljáró közhivatalnokot tekinti e szakasz védelmében állónak, a mi végeredményben azonos a Fayer-féle és a Btk.-ünk indokolása által is vallott felfogással. A vitapont, — melyet legszebben Binding fejt ki*** — a körül forgott, hogy a jogellenesség tudata megkivántatik-e a deliktum (normsérelem) fogalmához, más szóval: vajon a formális államhatalom-e az, a mi védetik vagy csupán a tisztében jogosan eljáró, vagyis materiális államhatalom? A doctrina nagy tulsulylyal az utóbbi nézethez csatlakozott s Binding szerint igy formulázható: «jeder Glaube an die Widerrechtlichkeit der angeblichen Amtshandlung schliesst den Vorsatz der Widersetzlichkeit aus, mag erstere auch rechtmässig und der Irrtum des Widerstehenden ein durchaus unverzeihlicher sein».

Világosan kitünik ebből, hogy a delictum constructiója a tudaton felül az akaratot (dolus specialis) is megkivánja. Ebből viszont kettő következik: 1. az, hogy a hivatalos megbizásból, eljáró köztisztviselő (konkrét esetben rendőr) a mig törvényileg megszabott hatáskörét tul nem lépi, igényt tarthat a 165. §. védelmére; 2. az, hogy tekintettel a dolus specialisra, ez annyit tesz, mint az egyre bizni annak megbirálását, vajon a posztján álló rendőr hatósági közeg-e vagy nem. De azt hiszem, talán kár is volt e jogi minutiosításokba bocsátkoznom, mert az talán a priori is eléggé vitán kivül állónak látszik, hogy az a bérszerződés, mely a főkapitányság és valamely magánintézet között fenáll, a parancsnoka által kirendelt rendőr és a közönség közötti viszonyra alig lehet befolyással. Az első magánjogi, a második közjogi viszony, a kettőnek összevegyitése pedig, mint az a fentiekből is kitünik, csak bonyodalmakra vezet.

Dr. Vámbéry Rusztem.

* Kézikönyv II. 26. l.
** Lehrbuch 581. l.
*** Normen II. 587. és köv. ll.

Különfélék.

— **A közigazgatási bíróságról.** Ügyvédi körökből a következő sorokat veszszük:

A közigazgatási bíróság hivatali helyiségei tudvalevőleg Budavárában vannak. Ha tehát egy ügyvédnek valamely ügyét referálják, Budavárába kell felrándulnia, ha az elintézés módját meg akarja tudni. Ha valaki azt hinné, hogy az értesités-adás nevezett bíróságnál simán megy, az nagyon csalódnék. Az ülések rendszerint reggel $9^1/_2$ órakor kezdődnek, és szakadatlanul — szünet nélkül — gyakran délután 2—3 óráig is eltartanak. Ha az ügyvéd 9 órakor Budán van, meghallgathatja ügyének előadását, ha azonban olyankor érkezik Budára, a midőn az ülés már megkezdődött, *az ülés végeig nem nyer értesitést*, vagyis ott ülhet néha délutáni 2—3 óráig. Hogy ez nagy anomália számába megy, azt bizonyitani szükségtelen. De még furcsább az, hogy ha az ügyvéd ennyi ideig várni nem akar, és oly időben tér vissza, a mikor az ülésnek véletlenül már vége van, *egyáltalán értesitést többé nem kap*, mert a segédhivatalok, — kiadó, irattár — ilyent nem adnak, mert az értesités-adás ott állitólag tiltva van. Az iktató hivatal legfeljebb azt mondja meg a félnek, hogy az ügy helybenhagyó vagy megváltoztató elintézést nyert; de hogy *mily irányban* változtatott meg, az már titok ott. Már most kérdjük: miféle dolog az, hogy létezhessék bíróság, melynél ügyvéd saját ügyének mikénti elintézéséről rövid uton értesitést ne nyerhessen? Ha a kir. táblánál és a kir. Curiánál ilyen értesitést ülés közben, vagy legalább a déli órákban — szünetkor — mindenkor készségesen adnak a félnek és ügyvédnek egyaránt, miért vindikál magának a közigazgatási bíróság teljesen exclusiv állást oly irányban, hogy ott senki ügyének mikénti elintézéséről értesitést üléskor nem kap? Ha a közigazgatási bíróságnál ugynevezett déli szünet nincs, elvárhatná a jogkereső közönség legalább azt, *hogy elnökileg bizonyos időpont tüzetnék ki az ülés napján, a mikor a fél vagy ügyvédje megtudhatná, hogy ügye miféle elintézést nyert.* Igazán feltünő, hogy ez irányban még eddig felszólalás nem történt. Mert, miután nem hiszszük, hogy a közigazgatási bíróság a nyilvánosságot kerüli, fel nem tehetjük, hogy ha ezen itt ecsetelt anomáliáról nevezett bíróság elnökének tudomása volna, ez irányban a szükséges orvoslás már eddig be nem következett volna. Reméljük, hogy e felszólalásunknak eredménye oly elnöki rendelet lesz, mely az itt emlitett abusust egyszer mindenkorra meg fogja szüntetni.

— **Az uj bünvádi eljárás** egy érdekes «hézagára» hivjuk fel olvasóink figyelmét. Védő lehet az 55. §. szerint az ügyvéden kivül az egyetemi vagy jogakadémiai jogtanár is. A 435. §. azonban megállapitja, hogy a Curiánál a semmiségi panasz tárgyalásakor a feleknek csak *ügyvédjeik* szólalhatnak fel; a jogtanárokról hallgat. Nem fogják-e ebből némely oldalon azt a — szerintünk absurd — következtetést levonni, hogy a jogtanár csak az első és másodfokon szólhat, a harmadikban pedig nem?

—

A Magyar Jogászegylet folyó hó 24-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Bodnár Zsigmond egyetemi magántanár következő czimü előadása: Az idealismus a jog terén 1815. körül.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1897 április 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Alaptalan ügyészi felebbezések. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — A temetkezési társulatok Hódmező-Vásárhelyen. Dr. ORMOS EDÉ-től. — A franczia, német és magyar bünügyi statisztika 1893-ból. Dr. DOLESCHALLL ALFRÉD budapesti albirótól. — Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi posta- és távirdai segédtitkártól. — *Törvénykezési Szemle:* Néhány szó a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslathoz. FÉNYES VINCZE borosjenői kir. aljárásbirótól. — A Btk. 165. §-ának magyarázatához. Dr. KESSERÜ LAJOS zombori kir. törvényszéki albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti rendőrfőkapitány rendelete a gyermekek érdekében. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Alaptalan ügyészi felebbezések.

Őszintén szólva, a budapesti kir. főügyész legujabb rendeletének * olvasásakor első benyomásunk a csodálkozás volt. Nem mintha valami rendkivülit, valami különöst mondott volna a főügyész ur rendelete; hiszen egész tartalma egyszerü, könnyen érthető, mivel természetes és önként értetődő.

A kir. ügyészek ne legyenek üldözők, alaptalan vádakat ne emeljenek, senkit ok nélkül el ne csukassanak, oknélkül ne felebbezzenek — ezek mind oly *alaptételei* a kir. ügyész müködésének, hogy csak természetes, ha a főügyész azok megtartására kéri és utasitja az ügyészségek tagjait.

De épen azért csodálkoztunk a főügyészi rendeleten, mert mindaz, a miről imént szólottunk, a mi bünvádi eljárási gyakorlatunkban eddig megforditva volt, sőt a jelenségek olyanok valának, hogy már azon feltevés is igazoltnak látszott, hogy a kir. ügyészi intézmény fejei az alsóbbfoku ügyészi közegek eljárását helyeslik és elnézésükkel bátoritják.

Csak nemrégiben volt alkalmunk kimutatni, hogy a felsőbiróságok mily sok ügyészi felebbezést utasitanak vissza oly esetekben, mikor egyáltalán nincs is helye felebbvitelnek.**

Azon felszólalásunkat magáévá tette a budapesti ügyvédi kamara, és évi jelentésében felhivta az igazságügyminiszter figyelmét a kir. ügyészségek azon helytelen irányára, mely szerint az itéletek ellen az ügy érdemének alapos vizsgálata nélkül a felebbvitel összes fokait kimeritik. Kiemelte az ügyvédi kamara azt is, hogy a felebbezések visszautasitása épen nem válik a kir. ügyészség tekintélyének növelésére.

Félesztendő sem telt el multkori közlésünk óta és már ismét egész halmaz oly eset jutott tudomásunkra, melyben a Curia az ügyészségek jogorvoslatait visszautasitotta.

1. A 11,337/95. sz. ügyben a kir. ügyész az elsőbirói itéletben megnyugodott, azonban a kir. tábla helybenhagyó itélete ellen felebbezett. (1896 nov. 2. Szeged.)

2. Az 1522/96. sz. ügyben ugyanaz történt. (1896 nov. 5. Ujvidék.)

3. Erdélyi eset. A kir. ügyész két egybehangzó itélet ellen élt felebbezéssel. (1896 nov. 13. 6783/95. sz. a. Brassó.)

4. Mint az első esetben. (1896 nov. 13. 6499/95. sz. a. Pozsony.)

5. Fiumei eset. A kir. tábla az elsőfoku itéletet szigoritotta s a kir. ügyész ujból felebbezett. (1896 decz. 21. 10,199. sz. a.)

6. Mint az 1. sz. eset. (1896 decz. 9. 9893/95. sz. a. Arad.)

7. A kir. ügyész a vizsgálat megindítását, illetőleg folytatását elrendelő határozat ellen élt felebbvitellel. (1896 decz. 4. 10,809. sz. a. Győr.)

8. Mint az 1. sz. eset (1896 decz. 16. 752/96. sz. a. Szegzárd.)

9. Ugyanilyen eset. (1896 decz. 21. 1148/96. sz. a. Pécs.)

10. A lőcsei törvényszék egy kir. táblai itéletet egyedül a kir. ügyész előtt hirdetett ki. Akkor a kir. ügyész az itéletben megnyugodott. Később a vádlott előtt is kihirdettetvén azon itélet, az ügyész felebbezett. (1896 decz. 23. 526/96. sz. a.)

11. Mint az 1. sz. eset. (1897 jan. 9. 9412. sz. a. Budapest.)

12. A kir. ügyész felebbezéssel élt a halasi kir. járásbiróság előtt tárgyalt esetben a kir. tábla itélete ellen, holott az 1883: VI. tcz. 7. §-ában megjelölt esetek egyike sem forgott fen. (1897 jan. 9. 11,678/96. sz. a.)

13. Mint az 1. sz. eset. (1897 jan. 13. 11,895/96. sz. a. Budapest.)

14. Mint az 5. sz. eset. (1897 jan. 26. 1865/96. sz. a. Nagyszeben.)

15. A kir. ügyész a törvényszéknek vád alá helyező határozatát helybenhagyó kir. táblai itélet ellen élt jogorvoslattal. (1897 jan. 27. 11,270/96 sz. a. Gyula.)

16. Mint az 1. sz. eset. (1897 jan. 27. 2397/96. sz. a. Rimaszombat.)

17. Ugyanily eset. (1897 jan. 28. 4248/96. Budapest.)

18. Mint a 10. sz. eset. (1897 febr. 18. 2657/96. sz. a. Szatmárnémeti.)

19. A kir. táblának vizsgálatot elrendelő végzése ellen a kir. ügyész jogorvoslattal élt. (1897 febr. 23. 10,868. sz. a. Szegzárd.)

20. A törvényszék vádhatározatát helybenhagyó kir. táblai itélet ellen az ügyész a minősités kérdésében élt jogorvoslattal. (1897 febr. 25. 8533/96. sz. a. Szabadka.)

21. Mint az 1. sz. eset. (1897 febr. 25. 5883/96. sz. a. Arad.)

22. Ugyanilyen eset. (1897 márcz. 9. 5247 96. sz. a. Temesvár.)

Mindemez ügyekben* a Curia a kir. ügyész által használt jogorvoslatot visszautasitotta.

Habár nem kisérhettük pontos figyelemmel ezen szempontból a Curia judikaturáját és bár a kir. itélő táblák határozataira emez irányban épen nem fordithattunk gondot, ha felteszszük is, hogy az előttünk ismert eseteken kivül felsőbiróságaink analog határozatokat nem hoztak, ezen esetekből feltétlen szükségszerüséggel kell levonnunk a konsequentiát, hogy ezek nem sporadikus tünetek, hanem itt az ügyészségnek egy bizonyos irányával állunk szemközt.

Nem vezetnek statisztikát arról, hogy hány esetben hozatott megszüntető vagy felmentő határozat, melyben az ügyészség vizsgálatot, vádaláhelyezést, elitélést inditványozott, melyben forcirozta a vizsgálati fogságot, holott utóbb a vádlott ártatlansága tünt ki.

Hány és hány olyan eset van, melyben az ügyészség az inditvány félretételét, a megszüntetést és felmentést tar-

* L. 16. szám mellékletén.
** L. az 1896. évf. 353. l.

* A közölt esetek a curiai iktató számokkal vannak megjelölve.

talmazó itéletek ellen jogorvoslattal élt, a nélkül, hogy a jogorvoslatnak foganatja lett volna.

A fent közölt esetekben formális okokból kénytelen volt a kir. Curia a jogorvoslatokat visszautasitani, de a mikor ily formális ok nincs a visszautasitásra, a használt jogorvoslat alaptalansága nem kerül ily nyilt kifejezésre.

Hány és hány eset lehet, midőn kizárólag a kir. ügyész okozza az ügynek a felsőbiróságokhoz való felmenetelét, taktikázó eljárása által.

A vádlottnak előbb kell nyilatkoznia a felebbezésre nézve s a vádlott fél, hogy a kir. ügyész megfelebbezi az itéletet akkor is, ha ő megnyugszik, tehát inkább ő is bejelenti a jogorvoslatot.

Kir. ügyészeink pedig bármily igazságosnak, vagy talán még tulszigorunak tartják is a kihirdetett itéletet, ha egyszer a vádlott felebbezett, kötelességüknek tartják a maguk részéről is bejelenteni a felebbezést.

Még hátrányosabbá teszik sokszor a kábult fővel ott álló vádlott helyzetét a végtárgyalási elnökök, a kik a felsőbb biróságok magasabb büntetésével ijesztgetik a többnyire védelmet nélkülöző vádlottakat, csakhogy visszatartsák a felebbezéstől, elmagyarázva, hogy minő szigoru a törvény büntetési tétele, és minő csekély ahhoz képest az imént kiszabott büntetés.

A fenti statisztika azt is mutatja, hogy mily sürgős szükség van arra, hogy a többi főügyészek is kövessék a budapesti kir. főügyész körrendeletét, mert a baj nem szoritkozik a budapesti kir. főügyészség területére.

Ezeknek az állapotoknak az uj bünvádi eljárás életbeléptetése előtt véget kellene érniök.

Dr. Balog Arnold.

A temetkezési társulatok Hódmező-Vásárhelyen.*

II.

A temetkezési társulatok mai formája, ha nem épen azonos is a szövetkezet alapjával, sok hasonló vonást tüntet fel és igen közel áll ahhoz s igy nemcsak, mint biztositási vállalatok, hanem mint szövetkezetek is inkább törvényszéki bejegyzésre lettek volna szoritandók, mint hogy a közigazgatási hatóság teljesen hatástalan ellenőrzése alá helyeztettek. Mert a temetkezési társulatok, ha ezuttal nem tekintjük azt, hogy a szövetkezett törvényes meghatározásától eltérően náluk a tagok száma rendszerint maximális és minimális korlátok által, olykor számszerüleg meg van határozva, tényleg czéljok és müködésök szerint valóságos kölcsönös biztositó szövetkezetek. És a tagok számának határozott vagy határozatlan voltát annyival kevésbé vehetjük lényeges különbségnek, mert a legtöbb temetkezési társulat számfölötti tagokat is ismer, olyanokat t. i., kik az alapszabályokban megállapitott összeget már befizették; ezek a további járulékfizetés alól fel vannak mentve s ezeknek helyét uj tagok foglalják el. Azt pedig, hogy hány számfeletti tag lesz, előre nem lehet tudni, igy tehát a tagok számát sem lehet szigoruan megállapitani még korlátozások utján sem.

A törvényszéki bejegyzés ellen jogosan fel lehet hozni azt az ellenvetést, hogy e sok apró társulat sikeres ellenőrzése még a törvényszéknél is kétséges és aránytalan elfoglaltságot okoz s már e szempontból is ugyanazon eredményre jutunk, mint fentebb, hogy t. i. ez apró társulatoknak, mint ilyeneknek fenállása a közérdekre nem üdvös s az általok kitüzött czélt egységes, nagyobb körre kiterjedő szervezettel sikeresebben és tisztességesebben meg lehet oldani. És ilyen szervezettel szemben nemcsak az elmaradhatatlan ellenőrzés foganatositható sikerrel, hanem az egységes kezelés költségei is bizonyára tetemesen kevesebb összeget vonnának el az intézmény tulajdonképeni czéljától.

Valóban a sok apró társulat helyett egy egységes, nagykörü, kölcsönös, temetkezési költséget biztositó-szövetkezet müködése esetén ki lett volna zárva az a sok bünös visszaélés, melynek hogy mennyi emberélet esett áldozatául, azt semmiféle vizsgálat nem fogja soha kideriteni. Mert a temetkezési társulatok ügyleteinek harmadik személy halála esetére szóló biztositás a tárgya s nyilvánvaló itt is az a veszély, melyre a kereskedelmi törvény alkotásakor gondoltak, s mely abban áll, hogy azon esetekben, mikor a kedvezményezett köti meg a biztositási szerződést, nem pedig a biztositott, a kedvezményezett «ingert nyerhetne oly cselekmények elkövetésére, a melyek egyenesen a büntető törvény sulya alá esnek». (A kereskedelmi törvény indokolása 661. l.) Ezért rendelte el a törvény, hogy a harmadik személy halála esetére kötött életbiztositási ügylet csak akkor érvényes, ha ennek vagy törvényes képviselőjének beleegyezésével köttetik, vagy ha a szerződő fél kimutatja, hogy a biztositottnak életben maradása érdekében fekszik. (499. §.) Ez intézkedés nélkül «az életbiztositás oly speculatio forrásává lehetne — mondja tovább a kereskedelmi törvény indokolása, — a melynek realisálása a biztositottra nézve könnyen végzetessé válhatnék». Ez aggodalom alaposságát semmi sem bizonyitotta be erősebben, mint a hódmező-vásárhelyi méregkeverők bünpöre, a melynek végtárgyalása folyamán kitünik, hogy a gyarló alapszabályokban végtelen kevés garantia foglaltatik a visszaélések meggátlására, kitünt, hogy az üzelmeket valósággal elősegitette a társulatok önző vezetése, lelkiismeretlen, hanyag ügykezelése, mely még azokat a hézagos alapszabályokat sem respektálta. Ilyen alapszabályok és ilyen vezetés, ügykezelés mellé méltó harmadikul csatlakozott az ellenőrzés gyakorlására kötelezett közigazgatási hatóság botrányos tétlensége.

Pedig, hogy a temetkezési társulatok ilyen szervezete mellett maguk az alapitók is gondoltak a visszaélések eshetőségeire, mutatja az első 200 frtos társulat alapszabályainak az az intézkedése, mely szerint, ha az tünnék ki, hogy valaki nyerészkedési czélból egyes tagok után a törvényes örökösök mellőzésével fizetné a halotti dijakat: az ily czélból fizetett dijak a társulat javára visszamaradnak a temetkezési dijra való igény elvesztése mellett.

A temetkezési társulatok lelkiismeretlen vezetésének jellemzésére elegendő két momentumot kiragadni. Az egyik a tagok felvételénél, a másik a bekövetkezett halálesetkor esedékes összeg kifizetésénél tanusitott könnyelmüség. Ha az alapszabályok szólnak is arról, hogy a tag a felvétel előtt az «egyleti» orvos által magát megvizsgáltatni tartozik, ezt csak kétes esetben, nem pedig feltétlenül rendelik; de hogy az esetek kétességének megállapitásával nem sokat fáradtak, bizonyitja az a körülmény, hogy a végtárgyalás büneseteiben szereplő biztositások kivétel nélkül orvosi vizsgálat mellőzésével köttettek s a biztositottak között határozott betegek is voltak. De elég az alapszabályok néhány pontjának elolvasása, hogy az ember magyarázatát tudja adni a történteknek; hiszen van társulat, melynél 75 éves embereket is lehetett biztositani. Bár az alapszabályok a felvételt az uj tagnak az elnök vagy a tisztviselőség előtti személyes jelentkezéséhez kötötték, tényleg az alapszabályokkal világosan ellenkező közgyülési határozat által a pénzbeszedők is fel voltak jogositva tagok felvételére, minden uj tag után 10 kr. dijban részesülvén és — a mint egy társulati elnök vallotta — csak a méregkeverők felfedezése után szedték be ezektől a tagsági könyvecskéket és kezdték szigorubban megvizsgálni a felveendő tagokat.

A biztositási összeg kifizetése szintén vétkes gondatlansággal, minden ellenőrzés nélkül történt. Nem kivántak orvosi bizonyitványt arról, hogy a biztositott milyen halállal

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

mult ki (bár szomoru tény, hogy az orvosok mindig természetes halált konstatáltak!); nem kivánták az elhalthoz való viszony kimutatását; a befizetéseket tanusitó könyvecske bemutatójának egyszerüen kifizették az illető összeget s igy a tagsági könyvet valósággal bemutatóra szóló értékpapir jellegével ruházták fel.

Végül, ha még tekintetbe vesszük, hogy semmiféle ellenőrzés, de még tilalom sem volt arra nézve, hogy egy ugyanazon személyt több társulatba ne lehessen beiratni, sőt a többszörös biztositás a társulatok vezető elemei előtt is ismert szokás volt, ha tekintetbe veszszük, hogy bárkit tudta és akarata nélkül be lehetett iratni s kiemeljük, hogy a kedvezményezett anyagi érdeke egyenesen megkivánta a biztositottnak mentől korábbi halálát: mindenki előtt világos, hogy e társulatok kijelentett főczéljuk mellett valóságos csábitó intézmények az emberélettel való üzérkedésre.

A most félbeszakadt végtárgyalás számos adatot hozott felszinre a vázolt állapotok illustrálására. Előfordult, hogy egy asszony ijedten szaladt egy társulati elnökhöz, midőn megtudta, hogy férje őt bebiztositotta és törültette magát, mert félt a méregtől, melylyel a pénzvágyában elvetemült ember családja többi tagjait már elpusztitotta. Egy haláleset után egész köténynyel vitték a társulati könyveket az elnökökhöz, hogy ki-ki válogassa ki belőle, a melyikre neki utalványoznia kell. A napilapok tudósitásaiból a laikus közönség is bőven értesült ezekről a részletekről s ahhoz sem kell jogászi belátás, hogy az emberélettel való eme szörnyü üzérkedésnek, ha közvetve is, de valódi alapja ezekben az immár gyökeres reformra megérett társulatokban rejlik.

Mert a bünösök gonoszsága ez intézmények nélkül ebben a formában és ily nagy életpusztitó hatással nem müködhetett volna.

Szinte lehetetlennek tünik fel, hogy ezek a következmények pusztán a hanyag ügykezelés miatt állottak be és ha szigoruan akarjuk venni a dolgot, a társulatok vezetői részéről határozott rosszhiszemüséget kell feltételeznünk. Mert első tekintetre szemünkbe ötlik az az összefüggés, mely a társulatok jellemzett ügykezelése és vezetőiknek személyes anyagi érdekei között tagadhatatlanul fenáll. És ebben találjuk magyarázatát annak a valóságos *gründolásnak*, mely Hódmező-Vásárhelyen huszonkét temetkezési társulatnak adott létet. Az alapszabályok ugyan több helyen kijelentik, hogy a tisztviselők tisztje tiszteletbeli, de tekintettel a felelősségre és tevékenységükre, minden egyes haláleset alkalmával tiszteletdijban részesülnek, a mely 1 frttól egészen 4 frtig változik a különböző nagyságu összegek szerint, melyet az 50, 100, 150 és 200 frtos társulatok fizetnek. A biztositási összeg ugyanis azon járulékokból kerül ki, melyet minden haláleset alkalmával a tagoktól összeszednek. Vegyünk pl. egy 50 frtos társulatot, melynél az ilyen járulék 10 krban van megállapitva. A 600 tagtól 60 frt gyülik össze, ebből azonban a teljes 50 frtot csak azon halott után fizetik ki, a ki legalább 90 halott után már fizetett, különben fokozatosan csekélyebb az összeg. A 60 frtból igy fenmaradó 10 frt, illetve fokozatosan nagyobb összeg fordittatik azután a tisztviselők és pénzbeszedők jutalmazására és az alaptőke gyarapitására s bátran mondhatjuk, hogy különösen a tisztviselők jutalmazása aránytalanul nagy, csekély tevékenységükhöz és a csekély összegekhez képest.

Érdekes csoportot képeztek a bünpörben kihallgatott tanuk között ennek a huszonkét társulatnak elnökei. Iparosok és kisgazdák mellett néptanitók és kisebb városi hivatalnokok, de olyan egyének is, a kiknél igazán nincs elfogadható alapja, hogy azért a mindössze sem sokra menő összegért ilyen társulatoknak oda adták nevöket. Az ő anyagi érdekök — bármily különösen hangozzék — egyenesen azt követelte, hogy mentől több halott legyen, mert hiszen ők halálesetek szerint kapták tiszteletdijaikat; a társulatok érdeke ezenfölül megkövetelte, hogy a tagok mindig teljes számban legyenek s ennek elérése a mind több versengő társulat müködése folytán nem ment nagyon könnyen. Igy magyarázható meg azután a felületes eljárás; örültek, ha uj tag jelentkezett, fölvették minden körültekintés nélkül.

Hogy mióta szolgálnak e társulatok az emberélettel való üzérkedés eszközeiül, azt nem tudhatjuk. 1892-ben már egyik városi tanácsnok vizsgálatot és intézkedést kért a szabálytalan vezetés és ügykezelés ellen; de hiába. 1894-ben megsürgeti beadványának elintézését, sürgetésében kiemelvén, hogy gyakori esetben már a halál révén álló beteget vagy nyomorékot több társulatnál felvétetnek és ez pár hó alatt elhal; lehet, hogy halála siettetik is s az illető jogtalanul nagy összegek birtokába jut.

A következő 1895. év már megdöbbentően tárta fel a temetkezési társulatok felhasználásával elkövetett büntényeket. És a vizsgálat csak akkor indult meg. A társulatok alapszabályai már fen vannak a belügyminiszteriumban, mely hivatva lesz dönteni — legalább egyelőre — e társulatok sorsára nézve.

Az bizonyos, hogy e társulatok kifejezett czélja: a temetési költség biztositása, egy városban egyetlen intézmény utján is elérhető, sőt csakis egy intézmény utjain érhető el ugy, hogy a visszaélések ki legyenek zárva. Ez egy czélon kivül pedig ennek keretében nincs jogosultsága más czélnak. Ez a helyes nézet nyer kifejezést a Hódmező-Vásárhelyen megindult mozgalomban, melynek czélja az összes életképes társulatokat egy intézetté egyesiteni. *Dr. Ormos Ede.*

A franczia, német és magyar bünügyi statistika 1893-ból.*

V.

Az ország kriminalitásának gyúpontját a *visszaesők* képezik: szokásos büntettesek és jelöltek erre a mesterségre. A bünügyi viszonyok gyökeres javulása csak ott várható, hol a büntető világ középpontja, annak éltető forrása és mozgató ereje hanyatlóban van. A szokásos büntettesek képezik a foglalkozásszerü kriminalitást, azt a nemes gárdát, a mely az ellene folytatott küzdelemben meghalni kész, de meg nem adja magát. Azért velök szemben a büntetés lényegének kizárólagos alkatelemei a kiméletlen megtorlás és az ártalmatlanná tétel, az elpusztitás. Szomoru feladat, az önön megcsonkitás, az irtó háboru a társadalom tagjai ellen, annál szomoruabb, mert a visszaesők számarányának növekedése a legtöbb esetben előreláthatő következménye annak a nembánomságnak, a melylyel az enfance coupable és még fokozottabb mérvben az enfance abandonnée-vel szemben állam és társadalom egyaránt viseltetnek. «Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmer mehr.» A legszomoruabb pedig, hogy az exstirpatio nem gyógyitás. A mig a rothadt gyümölcsöket szemétdombra hányjuk, az életerős gyökér háboritlanul táplálja a törzsöt és friss hajtásokat hajt. A nap sugaránál is világosabban mutatja ezt Franczia-ország, a hol azt hitték, nyakára hágnak a foglalkozás szerinti kriminalitásnak a relegátióval és a visszaesők szaporodnak oly mérvben, melyért a népessége gyarapodásában stagnáló állam méltán irigy lehet. Természetes dolog. Engedjenek a természet törvényeinek szabad folyást, a minthogy a legutóbbi időig szabadon engedték fejlődni a gyermekeknek bünben fogantatását és bünben való nevelését, akkor nem lesz szükségük keseregni, hogy a revanche eszme részvényeinek értéke oly rohamosan alábbszáll. A mit

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 12., 13. és 17. számban.

a törvényhozás abból a czélból tesz, hogy a gyermekeket, a fiatalkort eltántoritsa a vészt hozó lejtőről, a pacsirtának reggeli imája az, életkedvtől és bátorságtól duzzadó; a visszaesőkkel szemben alkalmazásba vett repressio, egy méla hattyudal, a reményt vesztette lemondás.

1. A franczia statistika *az esküdtszéki ügyekben jelentékeny emelkedést konstatál a visszaesők számarányában és pedig leginkább a legsulyosabb büneseteknél.* Annak ellenére, hogy az esküdtszékek elé tartozó büntettek száma csökken, a visszaesők száma esküdtszéki ügyekben 1880-hoz képest 1499-czel nőtt. 1893-ban 4269 esküdtszéki bünügy miatt vádolt egyén közül 1641 férfi és 100 nő visszaeső, tehát 40%-on felül. Visszaesők a code pénal 56. §-a értelmében mindazok, kik korábban büntettért legalább egy éven felüli fogházra voltak itélve és ujabban ismét büntettet vagy vétséget követtek el. A statistikai kimutatás azonban a visszaesők alatt általában a már korábban elitélteket érti. A visszaesők közül 112 gyilkosság, 81 emberölés, 38 haláltokozott testi sértés, 994 minősitett lopás miatt állott vád alatt. Az életfogytiglani kényszermunkára elitélt visszaesők száma 1893-ban 72, 1892-ban 61; a határozott ideig kényszermunkára és a reclusiára itélt visszaesők száma már hosszu idő óta állandó: 30%, mig az egy éven aluli fogházra itélt visszaesők számaránya kevéssel — 1% — szaporodott. A visszaeső vádlottak közül a legnagyobb rész: 1046 korábban egy éven aluli fogházzal, 488 egy éven felüli fogházzal, 136 pénzbüntetéssel, 59 reclusióval, 12 kényszermunkával volt büntetve. A visszaesők közül 21 halálra, 72 örökös-, 529 határozott idei kényszermunkára, 394 reclusióra, 636 fogházra egy éven felül, 87 azon alul lett elitélve, kettő javitóba utaltatott. Az 1885 május 27-iki törvény értelmében a visszaesők közül 206 relegátióra itéltetett. *A korrektionalis ügyekben* a visszaesés *csekély apadást* mutat 1892-höz képest: 104,528—105,380 vádlott, de most is 42%-a visszaeső. A javulás azonban csak 1892-hez képest mutatkozik, mert 1880-ban 74,009, 1889-ben 96,449, 1891-ben 98,253 volt a visszaeső vádlottak száma, a mely határozottan és meglehetős erős növekvőben van. Legrohamosabb a szaporodás testi sértéseknél: 1880-ban 6736, 1892-ben 10,724, 1893-ban 11,639. *Az 1893-iki kedvezőbb állapot kizárólag a lopások apadásának köszönhető:* 1892-ben 23,056, 1893-ban 21,063, és ez az utolsó öt évben általában a legkedvezőbb lopási statistika. A hivatalos jelentés itt is panaszt emel a bíróságoknak növekedő hajlama miatt az enyhe megitélésre. Igy 1880-ban 1—5 évi fogházra itéltek 20,146 visszaeső tolvaj közül 2666-ot, 1893-ban 21,063 közül csak 1494-et. Ellenben egyszerü pénzbüntetésre 1880-ban 345-öt, 1893-ban 662-őt.

A vétség miatt vádolt visszaesők közül korábbn el volt itélve 172 kényszermunkára, 987 reclusióra, egy éven felüli fogházra 12,219, azon alul 75,383, pénzbüntetésre 15,767. Közülük egy már 27-szer volt korábban elitélve, négy tizenegyszer, öt tizszer, négy kilenczszer, nyolcz nyolczszor, 28 hétszer — mindannyian az esetek tulnyomó részében vadászati és halászati kihágásokért, — 61 hatszor, 159 ötször, 434 négyszer, 1564 háromszor, 7698 kétszer, 81,126 tehát több mint 77% egyszer. Körülbelül ugyanannyi t. i. 80,030 visszaesőt itéltek legfölebb egy évig terjedő fogházra, pénzbüntetésre 21,828-at, 1—5 évi fogházra 2498-at, öt éven felül 34-et. A relegatio 653 esetben alkalmaztatott.

2. A német birodalomban 430,403 elitélt közül 151,679 tehát 35%-on felül korábban már el volt itélve. Ez a számarány az előző évekhez képest eléggé tekintélyes szaporodást mutat, mert a büntetett előéletüek az 1883/87-iki átlagban 27·3%-kal, 1888/92-ben 32·6%-kal szerepeltek. A visszaesők kriminalitásának nagyobbodása mutatkozik akkor is, ha a korábban szabadságvesztésre itéltek arányait viszonyitjuk. Ez az arány 1883/87-ben 25·4%, 1888/92-ben 29·1%, 1893-ban 30·4%. Ellenben tagadhatatlan, hogy a visszaesők szaporodása tulnyomólag a legcsekélyebb büntetésre elitéltek kriminalitásának növekedésére szoritkozik, mig a legnagyobb t. i. öt éven felüli szabadságvesztésbüntetéseknél a visszaesők percentuatiója már 1884. óta állandó és az 1—5 évre, korábban büntetteknél csekély arányban fogy. Pénzbüntetésre és három hónapig már elitélt volt a visszaesők között 1884/87-ben 69·5%, 1892-ben 71·2%, 1893-ban 71·5%;

3—12 hónapig elitélt	1884/87-ben 18·8%,	1892-ben 18·8%,	1893-ban 18·7%
1—5 évre elitélt	1884/87-ben 10·8%,	1892-ben 9·3%,	1893-ban 9·2%
5 éven felül elitélt	1884/87-ben 0·6%,	1892-ben 0·6%,	1893-ban 0·6%

A csoportok elsejében — pénzbüntetés és 3 hónapon aluli fogház — a korábban pénzbüntetésre itéltek 1893-ban körülbelül 10%-kal szerepelnek, ugyanazok a visszaesők összszámában 20,648-czal vagyis 13·8%-kal vannak képviselve. És ha a korábban pénzbüntetés miatt elitélt visszaesőket a rövid szabadságvesztésre itéltektől elkülönitjük, ugy azt látjuk, *hogy a visszaesők kriminalitásának tulajdonképeni számbavehető növekedése csak a pusztán pénzbüntetésre elitélteknél mutatkozik, mig a 3 hónapon alul elitélve volt visszaesők száma is fogy.* Igy a visszaesők közül korábban 3 hónapon alul elitéltek percentuatiója 1892-ben 62·5%, 1893-ban már csak 61·7%, mig korábban pénzbüntetésre elitélt visszaeső 1892-ben 12·2%, 1893-ban 13·8% volt. Ha tehát a német hivatalos statistika fájdalmasan konstatálja, hogy az összkriminalitásnak tagadhatatlan növekedése a már büntetett előéletüek kriminalitásának növekedésére vezethető vissza, akkor nem volna szabad elhallgatnia azt a körülményt sem, hogy a mint az összkriminalitás növekedése, ugy a visszaesők számarányának nagyobbodása is a legcsekélyebb mérvü kriminalitásra, a pénzbüntetésekre szoritkozik. A kriminalitás állapotának megitélésére ezen igen fontos körülmény folytonos méltatása mellett még a következő adatok érdemelnek figyelmet.

Az 1883/87, 1888/92. évi átlagokat és az 1893. év eredményét összehasonlitva, azt látjuk, hogy a mig a büntetlen előéletüek számaránya csaknem változatlan, körülbelül a népesség 7—8‰ része, addig a büntetett előéletüeké nőttön nő és a növekedés legnagyobb a már többször mint háromszor büntetett egyének kriminalitásánál. 1882-ben 2·6‰ rész volt a büntetett előéletüek percentuátiója, 1893-ban 4·3‰ rész; a háromszornál többször büntetett előéletüek 1882-ben 0·87‰-részszel, 1893-ban 1·68‰-részszel szerepelnek. 100,000 büntetőjogilag felelős korban — 12 éven felül — levő egyénre esik 1883/87-ben 1058, 1888/92-ben 1100, 1893-ban 1200 elitélt. Ezek közül sem büntettért sem vétségért korábban még elitélve nem volt 769, 742, 784. Már korábban büntetett: 289—358—426.

A büntetett előéletüek közül korábban					1-szer	büntetve volt		125—148—171
«	«	«	«	«	2-szer	«	«	63— 75— 87
«	«	«	«	«	3—5-ször	«	«	74— 92—111
«	«	«	«	«	6 és többször	«	«	27— 43— 57

A büncselekmények neme tekintetében az összehasonlitás csak az 1888/92. átlagra vonatkozólag áll rendelkezésre és elég érdekes eredményre vezet. A mig t. i. az első izben büntetteseknél a személy és a vagyon elleni büncselekvények száma csaknem egyforma, addig *a büntetett előéletüeknél következetesen növekedőben vannak és tulsulyra emelkednek a vagyon elleni deliktumok.*

A büntetlen előéletüek közül 40·2% személy ellen, 41·2% vagyon ellen irányuló büncselekvényért lett elitélve. Büntetett előéletüek közül ujabban személy elleni deliktumot követett el 33·8%, vagyon ellenit 52·6%. Végül a háromszor és többször büntetett előéletüek közül 1888/92-ben 29·3% személy elleni, 56·5% vagyoni elleni büncselekmény miatt itéltetett el. A személy elleni támadások közül a visszaesés szempontjából tekintélyesen fogytak a testi sértések, kevéssel nőttek a szemérem elleni büncselekvények; a vagyon

elleniek közül igen erős az emelkedés a lopásnál és főképen a csalásnál.

3. A statistikai évkönyv jóvoltából a *magyarországi* visszaesőkre vonatkozólag megtudhatjuk, hogy nálunk a *büntetlen előéletüek kriminalitása nő, a büntetett előéletüeké fogy.* Az 1881/85-iki átlag szerint büntetlen előéletü elitélt volt 77·5%, 1886/90-ben 78%, 1893-ban 81%. Korábban hasonnemü büncselekményért büntetett 1881/85-ben 14%, 1886/90-ben 12·5%, 1893-ban 11%. Különnemü deliktumért korábban már megbüntettetett 1881/85-ben 8·5%, 1886/90-ben 9%, 1893-ban 8%. A törvényszéki ügyeket a járásbiróságiaktól elkülönitve a helyzet némiképen változik. Mert az első csoportban a büntetett előéletüek száma 1881/85. óta következetesen fogy, mig a büntetleneknél az emlitett átlaghoz viszonyitva 1886/90-ben lényeges növekedést, de már 1893-ban több mint 800 főnyi apadást látunk. A kir. járásbiróságok elé utalt ügyekben a büntetlen előéletüek száma 1881/85. óta lényeges szaporodásban van és a növekvési folyamat az utolsó évben megerősödött. A büntetlen előéletü elitéltek száma t. i. 1881/85 ben 33,974, 1886/90-ben 51,679, 1892-ben 46,187, 1893-ban 49,334. A büntetett előéletüek 1893-ban az 1881/85-iki átlaghoz képest 736-tal, 1892-hez viszonyitva 1037-tel szaporodtak, ellenben 1886/90-nel szemben — a mely átlag minden csoportban ugy a törvényszéki, mint a járásbirósági ügyekben a legnagyobb kriminalitást tünteti fel — 1842 számmal megfogytak. A visszaesőkre vonatkozólag egyéb lényeges adatot a statistikai évkönyvek nem szolgáltatnak.

A ki a hivatott bünügyi statistikának szerepét és rendeltetését megérteni képes, őszinte örömmel fogja üdvözölni a büntető perrendtartás életbeléptetéséről rendelkező kormányjavaslatnak 25. §-át, mely a casiers judiciaires rendszeresitése által a magyar bünügyi statistikának alapjait megvetni hivatva van. Mert ezzel megtettük az első lépést tudatos bünügyi politikának inaugurálására és mert a büntetőjogi reformok egész sorozata, kezdve a büntetőtörvények szerves revisióján, végezve a büntetés végrehajtása után alkalmazásba veendő hatósági gondoskodáson, eszélyesen és sikeresen csak egységesen vezető elvek alapján, az általános bünügyi politika keretén belül valósitható meg. *Dr. Doleschall Alfréd.*

«Közigazgatási biráskodás és legfőbb kegyuri jog.»

Habár Kováts tanár ur minden további, velem való vitatkozást hiábavalónak jelentett ki, mégsem hagyhatom el, hogy utolsó czikkére röviden ne reflektáljak, részemről is ezzel a vitatkozást befejezettnek nyilvánitván.

Hogy az egyházi törvénytárban nem létezik kánon, mely a városi képviselet nemkeresztény tagjait a kegyuri jog gyakorlásából kizárná, szerény nézetem szerint abban leli nyitját, hogy a törvénytárba felvett törvények alkotásakor — eltekintve attól, hogy a városok lakossága azon időtájt majdnem kizárólag katholikus volt és igy a mondott irányban intézkedésre szükség sem forgott fen, — a városi képviselőtestületek szervezve még nem voltak és a városi ügyek intézője jóformán a városi tanács volt, melynek tagjai közt aligha volt más vallásu.

Arra azonban, hogy a városi képviselet tagjainak vallásától tétessék függővé valamely szavazásban való részvétel, igenis van törvény, még pedig világi törvény. Az 1868. évi november hó 19-én kelt gácsországi törvénynyel jóváhagyott, 1866. évi augusztus 12-én kiadott gácsországi községszabályzat 90., 91. és 92. czikke szerint a városi képviseletek keresztény, illetve nemkeresztény tagjai a másik vallásfelekezetet kizárólag érdeklő ügyek tárgyalásakor a szavazásból kölcsönösen kizárvák, ily természetü ügyek közt első sorban a kegyuri jog lévén felsorolva.

Ezen törvényre, mint érvényes jogszabályra hivatkozik az osztrák cs. kir. közigazgatási biróság 1876 nov. 18-án kelt 320. sz. a., tehát az 1874 május 7-én törvény életbelépte után, kelt a nemkeresztény által gyakorolható kegyuri jog tárgyában hozott határozata, melylyel a kérdést az 1860. évi császári rendelet értelmében intézi el.

Ezen határozatról a tanár urnak is bizonyára tudomása volt. Vajon fogja-e állithatni, hogy az osztrák biróság sem volt képes megbarátkozni a városok önálló jogi személységével, a mint ezt rólam állitotta. *Dr. Radits István.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Néhány szó a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslathoz.

Nemrégiben jutott köztudomásra az a törvényjavaslat, melyet az igazságügyi miniszter az 1896. évi XXXIII. tcz. életbeléptetéséről a képviselőház elé terjesztetett.

A törvényjavaslat átolvasása után első tekintetre szemünkbe tünik az az előnyös változás, a melyen az életbeléptetési törvénynek a *Jogt. Közl.* 1896. évi folyamának 253. s köv. lapjain közlött tervezete mind stiláris, mind érdemleges tekintetben átment.

Stiláris tekintetben a törvényjavaslat magyaros nyelvezete ellen alig lehet érdemleges kifogást felhozni, holott a javaslat tervezetében olyan szörnyü magyartalanságok — sőt jogi fogalomzavarra mutató kifejezések — is előfordultak, hogy a bünvádi eljárás valamely büncselekmény «iránt» folyik, a mi logice azt jelentené, hogy a bünvádi eljárás czélja valamely büncselekmény! Az ilyesféle magyartalanságokat a javaslat szerencsésen kiküszöbölte.

De szerkezeti s érdemleges tekintetben is előnyös változtatásokat tett a javaslat a tervezeten, nevezetesen a 2., 3., 4., 5., 6., 7., 12., 23., 26., 31. §-okat præcisebb szövegezéssel helyettesitette, a 8—10 §-okat összevonta, a tervezet 15., 21., 22. §-ainak kihagyásával a javaslatot világosabbá s áttekinthetőbbé tette, mert a tervezet 21. és 22. §-ai, szemben annak 3—5 §-aival, csak zavart idéztek volna elő.

A leglényegesebb változtatást azonban a javaslat a hatáskörök szabályozása tekintetében tette, a mennyiben a tervezetnek az esküdtszéki hatáskörre vonatkozó 17. §-ából (jav. 15. §) kihagyta a pénzhamisitás, hamis vád és hamis tanuzás büntetteit, a törvényszéki és járásbirósági hatáskörre vonatkozó 18. és 19. §-okat (jav. 16., 17. §§.) pedig majdnem teljesen átszövegezte, ezen kivül világosabban kifejezi a javaslat azt is, hogy mely jogforrásokat helyez hatályon kivül az eddigiek közül az életbeléptetési törvény.

De habár ekként kétségtelen is, hogy a javaslat a tervezet számos hiányát pótolta, mégis maradtak fen e javaslatnak oly hiányai, a melyekre alább részletesen leszek bátor rá mutatni, s a melyek közül itt csak azt emlitem meg, hogy a javaslatnak a hatáskörökre vonatkozó részében a különböző bíróságok elé tartozó büncselekmények a Btk. egyes szakaszaira való hivatkozással oly módon vannak megjelölve, hogy csak hosszabb keresgélés és kontemplálás után lehet tisztába jönni azzal, hogy mely cselekmények tartoznak az esküdtszékek, melyek a törvényszékek, járásbíróságok és közigazgatási hatóságok elé.

Ennek egyik oka az, hogy nem hiszek embert Magyarországon, a ki a büntető törvénykönyvet annyira ismerné, hogy még azt is tudja, mit tartalmaznak az egyes szakaszok egyes bekezdései, már pedig ily ismeret nélkül a javaslat 15—17. §-ainak jó része arabusul van.

Szerény nézetem a törvényszakaszok idézése tekintetében általában az, hogy azt — a hol csak lehetséges — kerülni

kellene, ha hivatkozás történik is, oly helyen történjék, a hol elég magát az illető t.-czikk §-ának számát hivatolni; de pl. az olyan hivatkozásból, a minő a javaslatban számos fordul elő, hogy t. i. nemcsak maga a szakasz, s annak bekezdésére történik hivatkozás, hanem még e bekezdésben foglalt esetek egyikére vagy másikára is; pl. a jav. 15. §-ában az áll, hogy esküdtszéki hatáskörbe tartozik a felségsértés a Btk. 131. §-a első bekezdésének 2-ik, s 2-ik bekezdésének 2-ik esetében.

Az ilyen hivatkozásoknak nemcsak az a hátránya, hogy a törvényt igen nehézkessé teszi s a vele foglalkozóknak a rengeteg keresgélés által rémitő sok idejét elrabolja, hanem az is, hogy a felületességnek tág kaput nyit, mert az emberek megnéznek ugyan egy-egy §-t, de tovább kutatni s kontemplálni már ritkán van kedvük, sőt a későbbi törvényalkotásoknál a sok idézett és hivatkozott szakasz között maga a törvényhozás elveszti a fonalat s ebből származik aztán az olyan khaotikus állapot, a minőt pl. a bélyegtörvényeknél látunk.

A másik oka a hatáskör egyes esetekben való megállapitása nehézségének az, hogy sem a tervezet 17—20., sem a javaslat 15—17. §-ai nem tartalmazzák a hatáskör kimeritő szabályozását, a mennyiben a külön törvényekben megállapitott egyes büntetendő cselekményekre ki nem terjeszkednek, pedig 1880 óta oly sok törvény s rendelet létesült, a melyek büntetendő cselekményeket állapitanak meg, hogy attól a tennivalókkal elhalmozott közhivatalnoktól kivánni sem lehet, hogy mindezeket emlékében tartsa nemcsak, hanem azt is tudja, hogy mindegyiknek melyik hatóság az illetékes birája. Arra, hogy minden egyes feljelentésnél a törvények és rendeletek tömegét kutassa át oly czélból, hogy a hatáskörrel biró hatóságot megállapitsa, physikai ideje nem lesz, a miből aztán az fog következtetni, hogy egyes ügyek az egyéni tudás véletlenségétől függve fognak egyik vagy másik hatóság által elintéztetni, amint hogy ma is van tudomásom az ország oly vidékéről, a hol a Kbtk. 111. §-ában meghatározott kihágás felett a közigazgatási hatóságok itélkeznek minden fokon.

Ennélfogva kivánatosnak tartanám a törvényjavaslatnak aképen való átszövegezését, hogy a hol nem okvetlenül szükséges a törvényszakaszokra való hivatkozás, mellőztessék, a hol pedig nem mellőzhető, világosabbá s könnyen felfoghatóvá tétessék. Ezenkivül szükségesnek tartanám a törvényjavaslatnak a hatáskörre vonatkozó szakaszai olyatén módositását, hogy azok az eddig hozott törvényekben konstituált büntetendő cselekmények egész körére kiterjedőleg szabályozzák a hatáskört, azaz a büntető törvénykönyvek megalkotása után hozott törvényekben megállapitott büncselekmények is felsoroltassanak e szakaszokban. Ennek meg volna az a jó hatása, hogy minden hatóság azonnal, a mint a törvényt megtekinti, mindjárt tájékozva lenne arról, hogy az épen fenforgó büntetendő cselekmény az ő hatáskörébe tartozik-e vagy sem; mig ellenben még mai napság ennek a tájékozásnak megadása az irodalomra van bizva, a mely — fájdalom — nálunk s különösen a közigazgatás terén csekély hatásu tényező.

Ez az intézkedés, illetőleg a javaslatnak ily irányban való kiegészitése abban a tekintetben is üdvös hatásu lenne, hogy a hatásköri viták egy nagy számának elejét venné, hiszen ugy is számos hatásköri összeütközést fog szülni a különböző nézet valamely cselekmény minősitése tárgyában.

Ezeken kivül általánosságban áttekintve a javaslat intézkedéseit, s elképzelve az ez által létrehozandó állapotokat, kettős aggodalom fog el, a melyeknek kifejezésére — mint magam is az igazságszolgáltatási rendszer magas gulájához tartozó egyik szerény alapkő — ezennel engedelmet kérek a nagyérdemü jogászközönségtől.

E két rendbeli aggodalom pedig a következőkben fejezhető ki. Félek, hogy az uj perrendtartás és hatásköri törvény életbeléptetése után a járásbirósági jogszolgáltatás szinvonala tetemesen alá fog szállani és félek, hogy ugyanez a jogszolgáltatás tetemesen veszíteni fog jelenleg sem valami tulságosnak mondható gyorsaságából.

Abbeli aggodalmamnak, hogy a járásbirósági jogszolgáltatás szinvonala alább fog szállani, nem az az oka, a mit a budapesti ügyvédi kamara az életbeléptetési törvény tervezetének birálatában (22. lap) felhozott, hogy t. i. a járásbirósági eljárás csekélyebb biztositékaival szemben a hatáskör tulságosan tágnak mutatkozik; hanem aggodalmam oka a járásbirósági birói személyzet elégtelen számában és ezen birói személyzetnek a bünvádi eljárás czéljaira kevésbé képzett voltában rejlik.

Hogy a járásbiróságok birói létszáma képtelen lesz megküzdeni a javaslat által ujabban is reája rakott munkateherrel, s ebből folyólag munkálkodása okvetlenül vagy lassuvá, vagy felületessé válik, arra nézve e helyen csak arra mutatok, hogy a járásbiróságok hatáskörét már az 1893. évi XVIII. tcz. is (a sommás eljárásról) tetemesen kibővitette; ehhez járult az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tcz. által reájuk rótt s valóban óriásinak mondható munkatöbblet, majd az igen számos anyakönyvi kihágás s végül most ehhez jő az a körülbelül 3—4000-re tehető bünügy, a mely az életbeléptetési törvényjavaslat folyományaképp reájuk szakad. Hogy ezt a munkaterhet megbirni képtelenek lesznek, kétségtelenné fog válni előttünk, ha meggondoljuk, hogy az igazságügyi kormány alig-alig szaporitotta valamivel a kir. járásbiróságok birói létszámát.

Aggodalmam másik okának kifejtésénél mindenek előtt előre kell bocsátanom, hogy mi birák jóleső köszönettel vettük ugyan az igazságügyi budget tárgyalásánál ugy az igazságügyi miniszter, mint a képviselőház által reánk halmozott elismerést, sőt még az igazságügyi kormány által litografált körlevélben tudtunkra adott miniszteri elismerés is lelkesitett bennünket; de az ezek által okozott mámor sem vakithat el annyira egy birót, hogy a dicsmámor ködén át meg ne lássa a tényleges viszonyokat.

A tényleges viszony pedig az, hogy a birói contingenst tulnyomó részben szolgáltató joggyakornokok és aljegyzők kiképzése tekintetében előirt szabályok legnagyobb részt csak papiroson léteznek; az előkészitő szolgálat teljessége kimutattatik a legszebben... a papiroson, de az illető aljegyző vagy jegyző a nélkül jut a birói székbe, hogy a birónak olyannyira szükséges áttekintést az összes jogvidékek fölött megszerezte volna. A tényleges állapot az, hogy a mint egy uj albiró kineveztetik, annak rendszerint a bünügyeket osztja ki a járásbiró elintézés végett, a hol az ellenőrzés jelentékenyen kevesebb foka sokkal kevésbé óvja meg őt a hiányos előkészitő szolgálatból folyó botlásoktól, mint a polgári ügyeknél, a hol a rendszerinti ügyvédi ingerentia alaposabb s körültekintőbb eljárásra szoktatja még azt a birót is, a ki ezt kötelességérzetéből nem meriti.

Ezzel szemben azt látjuk, hogy az életbeléptetési törvényjavaslat 17. §-a egy óriási kört a büncselekményeknek utalja a járásbiróságok elé, a nélkül, hogy egyidejüleg arról is gondoskodnék, miszerint ezek a sokszor igen bonyolódott (csalási, sikkasztási, okirathamisitási stb.) ügyek kellő szakértelemmel láttassanak el.

Ennek elérése végett egyik fontos garantiának és már magában a törvényben kimondandónak tartanám, hogy a járásbiróságok ujabb hatáskörének életbe léptével a bünügyek ellátására csak oly albiró alkalmazható, a ki már legalább két éve müködik mint biró, avagy müködött mint gyakorló ügyvéd.

Hisz oly óriási az a kör, a melyet a járásbiróságok elé utasitott büncselekmények felölelnek s ezek a büncselek-

mények a jognak oly sok más ágával állanak nexusban, hogy valóban nem mutatkozik soknak legalább ennyi garantiát megkivánni attól az egyéntől, a ki embertársait jogositva van szabadságuktól, esetleg egy évi tartamra is megfosztani.

Másik aggodalmam — a lassuságra vonatkozólag — a fentiek által nagyrészt már indokolva van, itt még a fentebbieken kivül csak annyit legyen szabad felhoznom, hogy nem tudom ugyan, más államokban hány számot intéz el s hány itéletet hoz egy-egy biró, de azt tudom, hogy e tekintetben horribilis az a kép, a melyet az utóbbi évek statisztikája Magyarországra nézve nyujt. Azt saját tapasztalatomból mondhatom, hogy a járásbiróságoknál egy-egy biróra évenkint átlag 4—8000 elintézendő szám, 100—300 itélet jut, a mihez további kommentár nem kell! Ily viszonyok mellett az itéleteket már csak gyártani lehet, hacsak a biró nem akarja magát időnap előtt munkaképtelenné tenni.

Ha már most ehhez hozzá veszszük azt, hogy a járásbiróságok munkaterhe az életbeléptetési törvény következtében évi 3—4000 ügygyel szaporodik, a mely ügyek közt számos bonyolódott tényállásu és igy a kibonyolitásra hosszabb időt igénylő sikkasztási, csalási, okirathamisitási stb. ügy lesz, akkor azt hiszem, nem mutatkozik tulzottnak az az aggodalmam, a melyet fentebb az igazságszolgáltatás lassubbá válása tekintetében kifejezni bátor voltam.

A javaslat egyes szakaszaira vonatkozó s részben a fent elmondottakból folyó észrevételeimet szabad legyen egy következő czikk keretében mondani el. *Fényes Vincze,*
borosjenői kir. aljárásbiró.

A Btk. 165. §-ának magyarázatához.*

E lap f. évi 15-ik számában Mózes László budapesti ügyvéd ur egyik védenczének esetét adja elő, a ki a Magyar Általános Hitelbank előtt őrt álló rendőrt ok nélkül becsmérlő szavakkal illette és arczul is ütötte, s azon nézetét füzi az előadottakhoz, hogy védencze, mámoros állapotától eltekintve sem lett volna a Btk. 165. §-ában meghatározott hatóság elleni erőszak büntette miatt elitélhető, mert a rendőr az emlitett pénzintézet kasszáinak őrzésére lévén kirendelve, nem volt hatósági közegnek, hanem csak «bakter»-nek tekinthető.

Ügyes érvelésével azonban engem nem győzött meg, s szerény véleményem eltér az övétől a következőkben:

A Btk. 165. §-ának az a czélja, hogy a hivatalos eljárásban levő közhivatalnokot az államhatalom tekintélyének emelése érdekében, nagyobb védelemben részesitse s épen ezért tettleges bántalmazását sulyosabb beszámitás alá helyezi, mint más egyénnek, vagy nem hivatalos eljárásban levő közhivatalnoknak bántalmazását. A kérdés tehát a felhozott esetben az, hogy terhelt cselekményében meg van-e a hatóság elleni erőszak büntettének alanyi és tárgyi tényálladéka, vagyis 1., *tudta-e* terhelt, hogy hivatalos kötelességét teljesitő rendőrt bántalmaz? és 2. tényleg hivatalos eljárásban volt-e a bántalmazott rendőr?

Az első kérdésre igen-nel kell felelnünk, mert a mint a czikkből kitünik, a rendőr, szokásos egyenruhájában az utczán őrt állott, s alig hihető, hogy a terhelt, mielőtt őt arczul ütötte, felvilágositást kért volna tőle arra nézve, hogy a Magyar Általános Hitelbank kasszáját őrzi-e, s fizet-e ezért a pénzintézet valami dijt a rendőrség részére; s igy, ha még védőjével egy nézeten lenne is terhelt, meg volna cselekményében a dolus, a hatósági közeg bántalmazására irányuló szándék.

A második kérdésre is igen-nel felelünk, mert tényleg hivatalos eljárásban volt a rendőr, midőn a felettes hatósága által kijelölt helyen a pénzintézet kasszáját őrizte. Czikkiró ur ugyan még rendőrnek sem tekintette őt ez alkalommal, s hogy ezt megindokolja, teljesen el akarja választani a közérdeket a magánérdektől, de az e kérdésben lehetetlen, mert nemcsak az áll, a mit ő maga is elismer, hogy t. i., ha a közrend megvédetik, a magánérdek is védelmet lel; hanem megforditva is áll, vagyis a magánérdekek megvédése a közérdeknek is javára szolgál. S e szerint, midőn a Magyar Általános Hitelbank kasszája előtt álló rendőr, azt a betörőktől megoltalmazza, a közérdeknek is szolgálatot tesz.

De még ha az elmélettől eltekintve egész gyakorlatilag veszszük is az esetet, meg lehetünk arról győződve, hogy ha a Hitelbank kasszáját őrző rendőr látja, hogy pl. a pénzintézet mellett levő boltba akar valaki betörni, azt «bakter»-i minőségére hivatkozva, nem fogja tétlenül és szótlanul nézni, s rendőri minősége az által nem szünik meg, hogy különösen azon Wertheim szekrényre kell neki felügyelnie, a mely tartalmánál fogva legkivánatosabb lehet a betörők előtt.

Mózes László ügyvéd ur egyik érve gyanánt azt is felhozza, hogy a Btk. 166. §-ának 3. pontja szerint a rendőrök is hatósági közegeknek tekintetnek ugyan, de csak «a mennyiben a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak», s hozzá teszi: «melyik törvény rendeli, hogy a rendőr egyuttal «bakter» szerepét is játszhatja?» Az igaz, ezt egyik törvény sem rendeli kifejezetten, s arról még kevésbé intézkedik a törvény, hogy a rendőr épen a Magyar Általános Hitelbank pénzszekrényét őrizze, mert ily részletekbe nem bocsátkozhatik, de elrendeli általánosságban azt, hogy a rendőrség a büncselekmények elháritása czéljából a præventiv intézkedéseket megtegye. Midőn tehát a rendőrtisztviselő az egyik rendőrt kiállitja a kerepesi-ut elejére, hogy ott a sebes hajtást meggátolva, engem vagy mást az elgázoltatástól megóvjon, — a másik rendőrt elküldi a keleti pályaudvarra, hogy ott vigyázzon, hogy valaki zsebórámat el ne lopja, — a harmadik rendőrt kirendeli a Nádor-utczába, hogy a Magyar Általános Hitelbank kasszáját a betörőktől megóvja, mindhárom rendőrt a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmazza, s ha a többször emlitett terhelt akár egyiket, akár másikat ok nélkül arczul üti, csupán beszámithatlan részeg állapota menti meg őt a Btk. 165. §-ának alkalmazásától, (mint a hogyan az történt is), nem pedig az, hogy a rendőr magánérdeket szolgált.

Dr. Kesserü Lajos.

* A 15. számban felvetett kérdésre még a következő czikket vettük *Szerk.*

MANOILOVICH EMIL.

Manoilovich Emil halála jogi életünkre valódi nagy veszteség. Már nyugalomba vonulásakor érezte a jogászvilág, mily nehezen lehet az ő helyét betölteni. Manoilovich tulajdonképen kriminalista volt, a legkiválóbb büntető birák egyike. Nem sablonos paragraphus-jogász, hanem emberileg gondolkodó és érező biró. A halálbüntetésnek ellensége volt; soha halálbüntetést itéletben nem mondott ki. Később átvette a Curia váltó- és kereskedelmi tanácsának vezetését, a mi nagy feladat vala, mert jeles elődök e tanácsot valóságos positióra emelték. És Manoilovich alatt e tanács megőrizte reputátióját, megtartotta kimagasló szerepét. A kodifikátióban is tevékeny részt vett. A Magyar Jogászegyletnek az elhunyt egyik alapitója és megalakulása óta alelnöke volt, a mely állásában kitartó buzgalma és tapintata által az egyletnek nagy szolgálatokat tett s a jogászvilág közbecsülését és elismerését érdemelte ki.

A Magyar Jogászegylet külön gyászjelentést adott ki. A temetésen a Jogászegyletet Győrffy Gyula és Huszár Kálmán képviselték, kik külön e czélra utaztak Szabadkára.

—

— **Rudnay főkapitány rendelete** az elzüllésnek induló gyermekek érdekében nemes, gyakorlati gondolatmenetével széles körökben őszinte örömöt szerzett. Mi is évek óta hangoztatjuk, hogy «legnagyobb fontossággal bir s a legeredményesebb a *megelőző intézkedések* sikeres alkalmazása». A rendőrség e téren rendkivül sokat tehet és a főkapitány e rendeletét ugy tekintjük, mint egy nagyobb aktio kezdő lépését. A rendelet szövegét a mellékleten találja az olvasó.

— **Az általános magyar polgári törvénykönyv** keletkezési történetének legujabb phasisát a mily nagy meg-

elégedéssel vette a magyar jogászközönség, és minél fokozottabb reménynyel néz annak elébe, hogy *az egész tervezet* most már minél előbb kikerülend: annál türelmetlenebbül várja azon kormányzati tevékenységet, melyet a lerombolt épület maradékainak eltávolításával hoznánk hasonlatba.

Értjük a régi magyar magánjog talajában gyökerező jogintézmények, pl. az urbéri viszonyok — egynéhány kisebb királyi haszonvételek stb.-vel kapcsolatos — nem ugyan mind az igazságügyi ressortba tartozó jogviszonyoknak megszüntetése körül, *a törvénykönyv előkészitésével párhuzamosan*, kifejtendő kormányzati aktiót.

Az igazságügyminiszterium részéről czélirányosnak tartanók, hogy a kir. törvényszékek az urbéri birtokviszonyok szabályozása kérdésében, és annak végrehajtásában *praeclusiv* — egy-két-három esztendőre terjedő — határidőhöz kötött véghatározat hozatalára, és az ügymenetnek e végetti *hivatalból való szorgalmazására* utaltassanak, mert ha a királyhágón tul ez ügyekben egy kissé gyorsitottabb mozgás csak kivánatosnak mondható, a királyhágón innen az erélyes intézkedések égetően szükségesek, mivel az eddigi eljárás igazán még egy darab — középkor. *Dr. H. Gy.*

— **Megjelent:** A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala. Irta *dr. Fayer László.* A «Magyar Bünvádi Eljárás mai érvényében» czimü munka teljesen átalakitott harmadik kiadása. I. füzet. (9 iv). A füzet tartalma: A bünvádi eljárás szervezeti fejleményei. (Az inquisitorius rendszer. A védelv. A szóbeliség. A nyilvánosság. A jogorvoslati rendszer. A polgári elem részvétele). A magyar bünvádi eljárás kodifikátiójának története. Processuális fejlemények az 1872-iki Szabályzat alapján. Birói hatalomkör. Birói, ügyészi és ügyvédi szervezet. Az uj bünvádi perrendtartás vázlatos tárgyalása egész a vizsgálati fogságig: Illetőség. A vád. Kir. ügyészség. Magánvádló és magánfél. A védelem. A nyomozás. Tények megállapitása a nyomozás alatt. A vizsgálat. A terheltnek a hatóság elé rendelése és kihallgatása. Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság. Biztositék. — A munkát a Franklin-Társulat adja ki. A második (befejező) füzet, mely körülbelül 16 ivre terjed, még ez évben megjelen.

Nemzetközi Szemle.

— **A bécsi legfőbb törvényszék ügykimutatása 1896-ból.** Beérkezett 15,400 ügy. Csökkenés az előbbi évhez képest 230. Legtöbb per jött a lembergi felsőbiróságoktól (3418), legkevesebb az innsbruckitól (624). Elintézetlen maradt 1896 végével 421. (Szerencsés Ausztria!) A hátralék csökkenése 1895-höz képest 180. Bünügyekben beérkezett 1896-ban 1438 semmiségi panasz. Halálbüntetési per felterjesztetett a koronához 67. Halálbüntetés végrehajtatott négy esetben. Ausztriában t. i. a gyilkosságnál minden esetben ki kell mondani a halálbüntetést — valamint Németországban is — és e miatt kerül a koronához oly sok eset.

— **A kodifikátio és késedelme Németországban.** Nemcsak nálunk, hanem Németországban is — még mindig, a polgári törvénykönyv szerencsés megalkotása után is — nem csekély elégületlenség s nyugtalanság uralkodik a jogászkörökben az igazságügyi reformok késlekedése, lassu tempóban való haladása miatt. Azon reformmüveletek értendők itt, a melyek a német magánjogi kodex megalkotásával kapcsolatba hozott kodifikátióra vonatkoznak. A késedelem okául hivatalos részről különösen a kereskedelmi törvénykönyv revisióját illető nehézségek hozattak fel. Ezeket most szerencsésen legyőzték, s ezen kodifikátio hamarabb mint váratott, be lett fejezve. De hátra van még három nagy fontosságu reformmü: a polgári perrend, a birósági szervezet és a csődjog ujjáalkotása, a melyekre a jogszolgáltatás tökéletesitésénél — természetszerüleg — a legnagyobb sulyt helyezik. Azokhoz járul még az életbeléptetési törvény szerkesztése is, a mi épen most Németországban kiválóbb jelentőséggel bir, miután, mint tudjuk, a birodalmi törvényhozás, a civil kodex tárgyalásánál számos kérdés szabályozását annak körébe utasitotta. A polgárjogi kodexnek tudvalevőleg 1900 elején életbe kell lépnie, tehát ugyanakkor a perrendre és szervezetre vonatkozó törvényeknek is. És e miatt forognak fen aggodalmak. A jelzett határidőig már csak két ülésszak marad s a következőn azon kapcsolatos javaslatoknak már tárgyalás alá kellene kerülniök; a minek lehetőségén nagyon sokan kételkednek. *Sz.*

— **A német egyetemek** második félévi tanrendje megjelent mint a Literatisches Centralblatt külön melléklete. Az érdekes könyv, mely feltünteti azt az óriási szellemi harczot, mely Németország egyetemein folyamatban van, kapható a könyvkereskedésekben is.

— **Német jogászgyülés.** A Gráczban szeptember hóban összeülő német jogászgyülés a következő kérdéseket fogja tárgyalni: Ajánlatos-e a *homestead* törvénybe iktatása, különösen pedig a kisbirtok kivétele a végrehajtás alól? (Előadók Weber és Sering jogtanárok és André polgármester). 2. Mily szabályozást nyerjen a kölcsönösségen alapuló biztositó társaságok jogállása? (Előadók: Ehrenberg tanár és Neumann szerkesztő). 3. A dolus eventualis szabályozása a büntetőtörvényben, illetőleg a bünvádi eljárásban. (Előadók: Liszt, Lammasch, Binding tanárok, Stenglein legfőbb itélőszéki biró). 4. A fuvarozó törvényes szavatossága enyhitendő-e? (Előadók: Bolze, Staub, Heck tanárok). 5. Ajánlatos-e a gyarmatokba való deportatio megkisérlése. (Előadók: Cuny, Stoos, Freund, Bornkamp.) 6. Ajánlatos-e a kivándorlás esetére való feltételes megkegyelmezés meghonositása? (Előadók később fognak felkéretni.)

— **Zeitschrift für Kriminal-Anthropologie** czimen *dr. Wenge* Berlinben uj folyóiratot inditott, melynek munkatársai közt ott látjuk Liszt, Kurella, Ellis, Benedict, Sallilas stb. neveit. A Lombroso-féle olasz s a Tarde és Lacassagne által szerkesztett franczia hasontárgyu folyóirattól annyiban igér eltérni, hogy kizárólag csak a büntettes embertan és statisztika czéljait szolgálja, mig az emlitett Archive és Archivio néha hajolnak az elmekórtan s általában az orvostudományok felé. Minthogy a szerkesztő csak eredeti czikkek közlésére szoritkozik, remélhető, hogy a kriminal-anthropologia önálló müvelését — melyről eddig csak Bähr és Näcke munkái tanuskodnak — Németországban is megkezdik. *V. R.*

— **A franczia senátust** ismét foglalkoztatja a bünvádi eljárás előkészitő részletének reformja. A legujabb javaslat közvetitő akar lenni a régiebbek között. Elfogadja, hogy a védő jelen lehet a vádlott kihallgatásán, melyről egy nappal előbb értesiteni kell őt; sőt a vizsgáló biró engedelmével szót is emelhet. De másrészt megadja e javaslat a vizsgáló birónak a jogot, hogy a védőt kizárhassa és ezenkivül megtilthatja a védőnek, hogy letartóztatott védenczével értekezhessék — de csak 10 napra.

— **A camorra az olasz börtönökben** oly véd- és daczszövetség, mely az őrök kijátszására alakult, hogy a tagoknak alkalmuk legyen játékban a nem tagokat kifosztogatni. A résztvevők három fokozatba soroztatnak. Mindegyik társaság 24 camorristi, 48 picciotti (regruta) s meg nem határozott számu giovani onorati (ifju megbecsültek) áll, mely utóbbi fokozatbeliek az előbbiekhez oly viszonyban állanak, mint a régi Rómában a kliensek. A regruták közül kettő van egy-egy camorrista mellé beosztva, kit megvédeni tartoznak. Minden camorrának választott főnöke van, ki a «bastone» (bot) czimet viseli (az olasz játékkártyák jelzéseinek elseje), ezenkivül «andrino»-nak nevezett pénztárosa, ki a nyereséget beszedi s a főnöknek elosztás végett átadja. A ki a tagok titkát elárulja, halállal büntetik, mely itéletet az összes börtönök camorristáival tudatják. A végrehajtást rendszerint egy picciotto-ra bizzák, ki jutalmul camorrista lesz. Egyébként a felvétel sokféle ceremoniával, sőt vérkeresztséggel is egybe van kapcsolva. Nem érdektelen, hogy mind e részleteket egy volt fegyencz közli a Rivista di discipline carcerarie-ben. *V. R.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1897 május 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az angol büntető igazságszolgáltatás és börtönügy az utolsó évtizedben. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — Nyilt levél a szerkesztőhöz. Dr. KOVÁTS GYULA egy. rend. tanártól. — *Jogirodalom*: A magyar váltójog kézikönyve. Különös tekintettel a birói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Irta dr. Nagy Ferencz. Első és második füzet. 388 l. Budapest. Az Athenæum Részvénytársulat kiadása. 1897. Dr. M. G.-tól. — *Törvénykezési Szemle*: A szabadalmi jog köréből. Dr. SZIRMAI RIKHÁRD budapesti ügyvédtől. — A Btk. 165. §-ának magyarázatához. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — A czég fogalma és a pénzügyi judikatura. Dr. DETRE LÁSZLÓ-tól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az angol büntető igazságszolgáltatás és börtönügy az utolsó évtizedben.

Ezen czim alatt *Aschrott* a helyszinén ismételve tett tanulmányok alapján 1887-ben megjelent müvének kiegészitése czéljából a Liszt-féle folyóiratban (XVII. kötet, 1. füzet 1—52. ll.) egy értekezést tett közzé, melynek magvas tartalma megérdemli, hogy azzal a magyar szakközönség is megismerkedjék. 1895-ben az angol parlament egy bizottsághoz utasitotta a kormány törvényjavaslatát, mely a felebbezés megengedését czélozza az esküdtszékek itéletei ellen. A törvényjavaslat elfogadására csekélyek a kilátások. 1894-ben az egyes biróságok 528,665 személyt itéltek el, a kik közül csak 120-an felebbeztek; 34 esetben megváltoztatták, 58 esetben helybenhagyták az itéletet és 28 esetben csak a büntetés mértékét változtatták meg. Az angol jog nem engedi meg, hogy a vádlott az esküdtszék előtt kihallgattassék, ennek következtében egy mozgalom arra irányul, hogy a vádlottat tanuként szintén ki lehessen hallgatni. Mivel csak Skótországban létezik a közvádló intézménye, ennek behozatalát Angliában is sürgetik.

A börtönügy élén Sir Edmund Du Cane állott, kinek főérdemét abban látjuk, hogy keresztül vitte, hogy az állam átvette a helyi hatóságoktól a fogházak kezelését. Utódja egy korábbi ügyvéd, Mr. Ruggles-Brise lett.

Sir James Stephan, ki az 1878-ban a parlament elé terjesztett büntetőtörvény- és bünvádi perrendtartási javaslatnak szerzője, a 90-es évek elején meghalt és ezen legkiválóbb angol kriminalistának halála folytán teljesen megszünt az angol büntetőjog kodifikatiójának lehetősége, mert erre egyedül csak őt tartották képesnek.

1887-ben egy bizottság megvizsgálta az összes letartóztatási intézeteket, a Court Houses, a melyekben a vizsgálati foglyok a bünper befejeztéig tartatnak és elrendelte, hogy minden vizsgálati fogoly egy külön világos zárkában tartassék, és hogy kellő intézkedések tétessenek az iránt, hogy a finemü letartóztatottak a nőnemüektől, továbbá a fiatalkoruak a felnőttektől elkülönittessenek, mivel számos fogház nem felelt meg ezen követelményeknek. Ugy ezen, valamint számos egyéb üdvös reform a Howard Association kezdeményezésének köszöni létét. Számos intézetnél olvasószobákat rendeztek be az utolsó években a fogházőrök számára. Most azt tervezik, hogy két fogházat képezde gyanánt kijelölnek, a melyekben azok, a kik a börtönügyi pályát választják, különösen kiszemelt kiváló hivatalnokok vezetése alatt ugy elméletileg, valamint gyakorlatilag kiképeztetnének ezen szolgálatra.

Az eddig nem valami nagyon magas fokon álló kriminálstatisztikát is lényegesen fejlesztették. 1894 óta a büntetőintézetekben a Bertillon-féle méréseket alkalmazzák, ezen kivül azonban a dr. Francis Galton által ajánlt rendszert is, mely abban áll, hogy ujj-lenyomatokat gyüjtenek. Herbert Gladstone elnöklete alatt egy bizottságot küldtek ki az összes börtönügy megvizsgálása végett, melynek tagjai között egy hölgy is volt, t. i. Miss Eliza Orme. Ezen bizottság számos egyént hallgatott ki, egyebek között olyanokat is, kik korábban le voltak tartóztatva, és ezek a büntetésük kiállása alatt tett tapasztalataikat közölték a bizottsággal, mely ennek alapján több tekintetben a büntetés enyhitését, valamint a fegyház- és fogház büntetésnek egyesitését is javasolja. Az utóbbi pontnak elfogadását a börtönügyi hatóság határozottan ellenzi. Szükségesnek tartják továbbá a nagyobb foku represszió a szokásos gonosztevők ellen. Csakhogy nehézségbe ütközik ezeknek fogalmát megállapitani. Skótországban egy bizottság azt javasolta, hogy az, a ki egy éven belül három fogházbüntetést szenvedett és ujból itélet alá kerül, tekintessék «habitual offender» azaz szokásos gonosztevőnek. A Howard Associatio a büntetés cumulátióját inditványozza ugy, hogy pl. a második lopásnak büntetése legalább egy évben, a harmadiké legalább két évben állapittassék meg törvényesen és hogy a biró jelentéktelen deliktumoknál köteleztessék, hogy az elitéltet egy, a korábbi büntetésnél sulyosabbal sujtsa. A bizottság elfogadja a «cumulative sentences» követelményét, a börtönügyi hatóság azonban az érvényes jogot teljesen elegendőnek tartja. A bizottság javaslata folytán Hormwood Scrubs Prison-be mindazon foglyokat szállitják Londonból, a kiket *első izben* büntetnek. Ha ez beválik, akkor Angliában mindenütt ezek számára külön fogházakat fognak berendezni.

Az elzüllött fiatalkoruak oltalmát három törvény szabályozza ezen évtizedben. Évről-évre kisebb mértékben alkalmazzák a fiatalkoruakkal szemben a fogházbüntetést. E helyett azonban annál gyakrabban utalják őket a kényszernevelő-intézetekbe vagy a javitó-intézetekbe és erősen alkalmazzák náluk a testi fenyitéket. A bizottság javasolja, hogy a fiatalkoruaknak tekintendő letartóztatottaknál az életkor 16-ról 17-re emeltessék; a mennyire lehetséges a fiatalkoruak külön intézetekben helyezendők el. Eddig a javitó-intézetbe utaltnak előbb legalább tiz napi fogházbüntetést kellett kiállania. Eltörölte ezt az intézkedést az 1893-iki törvény, a mely a birót felhatalmazza arra is, hogy a fogházbüntetés helyett javitó-intézetbe való utalásra itéljen. Ugyanezen törvény kimondja, hogy három évnél kevesebb időre nem szabad valakit a javitó-intézetbe utalni és őt ott életének 19-ik évén tul nem lehet tartani. A bizottság javasolja, hogy a javitó-intézetbe utalhatóknak életkora 16-ról 18-ra emeltessék fel és a detentio engedélye a 21-ik évig terjesztessék ki. Azzal a kérdéssel is foglalkoznak, vajon nem szükséges-e állami javitó-intézeteket létesiteni és azokban a fiatalkoruakat koruk szerint elkülöniteni? Mert a magánintézetek megtagadják a beteg és erkölcsileg elzüllött gyermekeknek felvételét és azokat erre kötelezni sem lehet.

A bünösnek talált vádlottnak elitélését az angol biró bizonyos feltételek mellett elhalaszthatja. Néhány törvényszéki

kerületben erre vonatkozólag adatokat gyüjtöttek. Ezek a következő erédményt tüntetik fel. A megvizsgált néhány kerületben 1888-ban 614, 1889-ben 924 és 1890-ben 992 esetben hoztak feltételes itéleteket. Ezek közül 1888-ban 36-an, 1889-ben 69-en és 1890-ben 64-en nem állották ki a próbát és ezeket a biró utólagosan elitélte, azaz a biró utólagosan kiszabta az előző cselekményért is a büntetést. Ugy az 1879-iki Summary Jurisdiction Act, valamint az 1887-iki probation of first Offenders Act alapján jogosult a biró feltételes itéletet hozni. Sulyosabb deliktumoknál 1893-ban 4900 és 1894-ben 5262 szeszemélynél alkalmazták a feltételes elitélést, holott könnyebb deliktumoknál (kihágásoknál) 1893-ban 8439-en és 1894-ben 5886-an itéltettek el feltételesen.

1891-ben a törvény a fegyházbüntetésnek eddigi 5 évi minimumát 3 évre szállitotta le és megengedte a birónak, hogy enyhitő körülmények fenforgása esetében fegyház helyett fogházbüntetést állapitson meg. Ezt a jogot a bíróságok azonban nem tulságos mérvben gyakorolták.

Az angol börtönügy vezetőjének fizetése 1800—2000 font sterlingre rug. A fegyházak száma 6-ra és a fogházaké 56-ra csökkent; ezeken kivül létezik még egy külön intézet elmebeteg gonosztevők számára Broadmoorban. A fegyenczek a 9 havi magánelzárást arra alkalmas fogházakban állják ki. A gyenge elméjü fegyenczeket Parkhurstba szállitják és ott kertészeti és egyéb mezei munkával foglalkoztatják őket. A vizsgálati foglyokat beszállitásuk alkalmával arról értesitik, hogy a fogházi könyvtárból megszoritás nélkül kaphatnak könyveket és hogy zárkáikban, a mennyiben kivánják, a megállapitott időn tul is addig kapnak világitást, a meddig ezt az intézet rendes szolgálata megengedi. A bizottság javasolja, hogy azok, a kiket adósságuk meg nem fizetése miatt letartóztatnak, a többi foglyokkal egyenlő bánásmódban részesüljenek és hogy ők is munkára kényszerittessenek. A fegyelmi büntetések között a testi fenyitéket 1893/94-ben a fegyházakban 39-szer és a fogházakban 98-szor alkalmazták. A bizottság javasolja, hogy az egy évnél hosszabb fogházbüntetésre elitélteknél szintén hozzák be a feltételes szabadonbocsátást, továbbá, hogy az inproduktiv munka, melylyel a letartóztatottat büntetési idejének első stadiumában egy hónapon át foglalkoztatják, mint pl. taposó malom, kerékforgatás, csepütépés — mellőztessék. A börtönügyi hatóság azonban ragaszkodik ahhoz, hogy a büntetési idő első periodusában a munka *büntetési jelleggel* birjon. A rabmunkánál kerülik a szabad munkával való versenyt és azt a közhivatalok számára értékesitik, a mennyiben a posta, a rendőrség a hadi-tengerészet stb. számára dolgoznak és a női letartóztatottakat nagyobb mértékben mosással foglalkoztatják ezen departement részére. Mindinkább nagyobbodó mérvben alkalmazzák a földmivelési munkákat ugy a fegyházaknál, valamint a fogházaknál is. A bizottság helyteleniti, hogy a 4 hónapnál kisebb fogházbüntetésre elitéltek egyáltalában nem részesülnek oktatásban. Továbbá kivánja, hogy a hosszabb időre elitéltek számára közvetitő intézetek létesittessenek.

A rabsegélyző egyleteknek jobb szervezését és ezeknek a börtönügyi hatóság részéről történő alkalmas felügyeletét kivánják. Az itéletekben az enyhe tendentiát tanusitja azon körülmény, hogy a fegyenczek száma 1883-ban 10,169-re rugott és ezeknek száma 1895-ben 3,309-re csökkent; ugyanezen időben a foglyok száma is 17,149-ről 14,229-re esett. 1893-ban 3330 esetben alkalmazták a bíróságok a testi fenyitéket. Mindinkább nagyobb mértékben alkalmazzák a birák a pénzbüntetést is. 1883-ban az összes elitéltek közül több mint 67%-a itéltetett fogházbüntetésre, 1894-ben már csak 53%-nál kevesebben. Az angol kriminál-statisztikusok, valamint a fentebb emlitett börtönügyi bizottság is azon határozott nézetben vannak, hogy Angliában a kriminalitás csökken.

Dr. Gruber Lajos.

Nyilt levél a szerkesztőhöz

Budapest május 1-én.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Hittem, hogy a *Jogt. Közl.* 17. számában foglalt cikkemmel azt a polemiát, melyet nem én kezdtem, befejezhettem. E lap legutolsó számában az ellenkezőről kellett meggyőződnöm. Radits István urnak még mindig vannak ujabb mondanivalói. Tudtommal nem a támadót illeti az utolsó szó.

Legutóbb a következőket mondtam volt:

«Megjegyzem, hogy a szóban levő kérdést illetőleg egyetlenegy kánont sem tudott idézni. Azt az egyháznak sohasem is lehetett statuálni, hogy juriszdikciója alá nem tartozó testületek kik által nyilvánitsák akaratukat.»

A felelet igy hangzik:

«Hogy az egyházi törvénytárban nem létezik kánon, mely a városi képviselet nemkeresztény tagjait a kegyuri jog gyakorlásából kizárná, szerény nézetem szerint abban leli nyitját, hogy a törvénytárba felvett törvények alkotásakor — eltekintve attól, hogy a városok lakossága azon időtájt majdnem kizárólag katholikus volt és igy a mondott irányban intézkedés szüksége nem forgott fen — a városi képviselő-testületek még szervezve nem voltak és a városi ügyek intézője jóformán a városi tanács volt, melynek tagjai közt aligha volt más vallásu.»

Mintha én a Corpus Juris Canonicit tartottam volna szem előtt s azt se tudnám, hogy a szóban forgó kérdés ujabb keletü. És ezt azon az alapon imputálja nekem, mert nem tudja, hogy kánon átalában minden egyház alkotta szabály. Ily botlás daczára engem a c. j. c. korára vonatkozólag ugyahogy (majdnem, jóformán, aligha) kitanitani igyekszik.

További megjegyzéseire nem reflektálok. Az 1874. évi május 7-iki osztrák-birodalmi törvény felől szeretne velem tovább vitatkozni, habár bebizonyitottam, hogy arra vonatkozólag világos szövegbe ütközőt mondott. Ezt a körülményt azonban hallgatással mellőzi. Vitatkozni nem igy szokás.

Tisztelettel *Kováts Gyula*

Jogirodalom.

A magyar váltójog kézikönyve. Különös tekintettel a birói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Irta *dr. Nagy Ferencz*. Első és második füzet. 388 l. Budapest. Az Athenæum részvénytársulat kiadása. 1897.

Váltójogi irodalmunk egy nagy fontosságu munkával gyarapodott. A mü *dr. Nagy Ferencz* váltójogi kézikönyve, mely méltán fog széles körökben figyelmet és érdeklődést kelteni. Teljesen befejezve ugyan még nincs, de megjelent nagyobb részében oly gazdag anyag van feldolgozva, hogy már ebből is tiszta képet alkothatunk magunknak az egész müről. Igy helyén való, hogy vele már most behatóan foglalkozzunk.

Beosztását tekintve, egészen a V. T.-t követi. De azért mégsem kommentár, mert a törvény főosztályozásán belül az egyes kérdéseket egészen önálló szempontok szerint s nem a §§. egymásutánját követve, tárgyalja. A tételes jog kifejtését egy terjedelmes bevezetés (1—110 l.) előzi meg, a melyben a szerző a váltójog alapfogalmait, ideértve a váltó elméletét, továbbá a váltójog fogalmát és természetét, történetét, kodifikátióját, forrásait ugy külföldön mint hazánkban, a váltójog egyenlősitése iránti kisérleteket és a váltójog irodalmát megismerteti.

Rátérve a mü tartalmára, első sorban a szerző váltóelmélete köti le figyelmünket. A legelső kérdés, melyet egy váltójogi munka olvasásánál vizsgálnunk kell, mert abból, hogy minő váltóelméletet követ egy váltójogi mü szerzője, megismerjük ennek egész felfogását a váltójogról.

A szerző a váltót *értékpapirnak* tekinti. Valamint tehát az értékpapirnál, ugy a váltónál is a papir és a követelés elválhatatlan kapcsolatban állanak. A papir nemcsak a váltókövetelés keletkezéséhez, hanem fenmaradásához és érvényesitéséhez is szükséges. Az, a ki ezen a papiron magát lekötelezi, tisztán egyoldalu, feltétlen, viszontszolgáltatáshoz nem kötött és elvont kötelezettséget vállal egy bizonyos pénzösszeg kifizetése iránt. A mi a váltót ezen tulajdonságok mellett a többi értékpapiroktól megkülönbözteti, az kizárólag a «váltó» név. A váltó minden más tulajdonsága a többi értékpapiroknál is előfordul vagy legalább előfordulhat. Egyedül a *váltó* név az, mely azt a többi értékpapirok köréből kiemeli s melynélfogva egy különös jog, a váltójog szabályai alá esik. A váltókötelezettség a váltón a váltónyilatkozat *kiállitása* által jön létre, feltéve, hogy a nyilatkozat kiállitója a kiállitáskor cselekvőképes állapotban volt. Nem szükséges tehát a váltókötelezettség keletkezéséhez egy a váltónyilatkozat kiállitását követő szerződés, de csak az sem, hogy a nyilatkozattal ellátott váltót a kiállító kiadja; a váltónyilatkozat kiállitója ezek nélkül is lekötelezve lesz, ha a váltó bármely módon birtokából kikerül, azzal szemben, ki a váltót tulajdonul birja. Még az sem szükséges, hogy a kiállító magát lekötelezni vagy legalább a váltóformát, azaz a váltónyilatkozatot mint ilyent kiállitani akarja.

A szerző az egyoldalu fizetési igéret elméletét követi, mely ujabban különféle változatokban mind szélesebb körben nyer elismerést. Nézetünk szerint a szerző ezen elmélet leghelyesebb alakját fogadja el, a mely a váltó természetének, ugy mint az a tételes jogokban szabályozva van, legjobban felel meg. Egyrészt legczélszerübb a váltólekötelezést a váltónyilatkozatnak egy cselekvésképes személy által való puszta kiállitásához füzni s a mellett a kiállító szándékára tekintettel nem lenni. Már a magánjogban is kezdik elismerni, hogy egy ügyletkötésre alkalmas cselekvény annak nyilvánitóját a nyilvánitás értelmében kötelezi, habár az ügyletet megkötni nem is volt akarata, mert igazságosabb egy cselekvény káros következményeit annak elkövetőjére, mint más jóhiszemü személyekre háritani. Ennek a szempontnak a forgalom biztonsága érdekében fokozottabb mértékben kell érvényesülnie a váltójogban. V. T-ünk egész világosan a 93. §-ban hozza kifejezésre, melynek értelmében az, a ki egy papirra nyilatkozatot vezet, harmadik jóhiszemüekkel szemben a nyilatkozat értelmében lesz lekötelezve, ha a papir utólag váltóvá tétetik, habár magát lekötelezni nem is volt szándéka vagy legalább a kiállitott váltó értelmében nem. Másfelül helyes az, hogy a szerző váltóhitelezőnek a váltó tulajdonosát tekinti, mert kétségtelen, hogy a V. T. értelmében a váltóból eredő jogositványok csak a váltó tulajdonosát illetik meg. Ha ugyanis az, a ki a váltóhoz való tulajdonjogát igazolja, a váltó kiadását követelheti (V. T. 79. és 80. §§.) attól, ki azt, habár váltószerüen is birja: világos, hogy a váltóhitelezőséget nem a váltó birlalása állapitja meg, noha az, a ki a váltót váltószerüen birlalja, a váltóhitelező jogait gyakorolhatja; hanem a hitelezőség a váltó tulajdonjogához füződik, mely egyébként már a váltó jóhiszemü megszerzése által jön létre.

Itt csak az egyoldalu váltói lekötelezés hatályára nézve kell egy megjegyzést tennünk. A szerző szerint a váltóadós kötelezettsége *feltétlen* (3. l.). Ez csak annyiban áll s bizonyára a szerző is ugy érti, hogy a váltóadós kötelezettségét nem teheti tetszés szerinti feltételektől függővé, ugy, miként a magánjogi ügyletek kötése rendszerint különféle feltételek alatt meg van engedve. De bizonyára nem értheti ugy, hogy minden váltói kötelezettség feltétlen volna. A törvény értelmében csak az idegen váltó elfogadójának és a saját váltó kibocsátójának kötelezettsége feltétlen, kivéve a váltótelepités bizonyos eseteit. Ellenben az idegen váltó kibocsátójának, általában a forgatóknak és a névbecsülő elfogadónak kötelezettsége egy törvényes feltételhez, a *bemutatás* és *óvás* felvételéhez van kötve, hacsak erről kifejezetten le nem mond. Feltételes az idegen váltó elfogadójának és a saját váltó kibocsátójának kötelezettsége is, midőn a váltó telepitett s ama személyektől és a váltó birtokosától, különböző személy van telepesként megjelölve. (Váltótörvény 44. §. 2. pont, 113. §. 3. pont.) Hogy a szerző is a visszkereset alatt állóknak s a telepités emlitett esetében az egyenes váltókötelezetteknek felelősségét ilyen értelemben feltételesnek tekinti, az legjobban kitünik saját világos szavaiból. (L. 16., 18., 251., 260., 317. l.)

Egy további megjegyzésünk van még az idegen és a saját váltó közötti különbségre nézve. A szerző szerint az idegen váltó «lényegét» az «utalványi» szöveg képezi, a váltókellékek ennek kiegészitő alkatrészei vagy hozzá tartozó járulékai. (131. l.) Hogy az idegen váltó ismérvét az utalványi alak azaz «fizetési felszólitás» képezi, az az uralkodó szójárás. (V. ö. különösen *Plósz:* A magyar váltójog kézikönyve. 3. kiad. 94. l.) Nézetünk szerint azonban itt csak az a döntő, hogy a fizetési igéret nem *első* személyben tétetik. Az iránt senkinek sincs kételye, hogy akkor, midőn a kibocsátó első személyben (fizetek, fizetünk) igéri a fizetést: a váltó, saját váltó. Ezzel szemben azonban, a mit már kevésbé szokás figyelembe venni, a váltó nemcsak akkor idegen váltó, midőn a fizető kijelölése második személyben felhivás, utalvány alakjában történik (fizess, fizessen ön, fizessetek, fizessenek önök), hanem akkor is, midőn a kibocsátó a fizetőt *harmadik* személyben jelöli ki. Az ilyen szöveg: Tóth István ur *fizet* ezen váltó iránt Kiss József urnak f. é. május 15-én 100 frtot, (a többi váltókelléket nem irtuk ki, mert nézetünk megvilágitására azokat kitenni nem szükséges) ép oly jó, mint ez: *fizessen* ön ezen váltó iránt f. é. május 15-én Kiss József urnak 100 frtot. Tóth István urnak Budapesten. (Intézvényezett megnevezése.) Igaz, hogy az idegen váltónál az intézvényezettet nem szokás harmadik, hanem második, egy hozzá intézett felszólitás alakjában kijelölni. Azonban, midőn fogalommeghatározásról van szó, a kijelölés ama lehető módját nem szabad figyelmen kivül hagynunk. (Nézetünk mellett *Lehmann:* Lehrbuch des deutschen Wechselrechts 4. l.) Annál kevésbé, mert a váltótörvény sehol sem mondja, hogy az utalványi szöveg képezné az idegen váltó lényegét. A mi pedig a váltónak ezt a lényegét illeti, mi nem találjuk egészen megfelelőnek, azt a váltó kellékeitől megkülönböztetni s ezeket az idegen váltónál, a váltó lényegét képező utalványi szöveg alkatrészének, járulékának mondani. Mi azt véljük, hogy helyesebb a váltó kellékeit egyuttal a váltó lényegének tekinteni, melyek a papiron elrendezve, képezik a váltó szövegét. Hogy ennek egy helyes értelemmel kell birnia, azt a törvény, mint magától értetődőt feltételezi, a nélkül azonban, hogy előirná, mikép az idegen váltónál utalványi alakot kellene képeznie.

Ebből a szempontból akarjuk elbirálni azt a kérdést is, vajon az *intézvényezett saját váltó,* ha a törvény ellenére nem helykülönbség mellett van kiállitva, azaz, ha rajta a fizetési hely ugyanaz, mint a kiállitási hely, saját váltónak tekinthető-e vagy pedig érvénytelen? A szerző szerint az ilyen váltó saját váltó, tehát nem tekinthető érvénytelennek. (L. 169. s köv. ll.) Ennek indokául felhozza mindenekelőtt azt, hogy «a saját váltónak nem lényeges kelléke, hogy a kibocsátó fizetési igérete alakilag is egyenes fizetési igéret legyen, s igy mi sem áll utjában annak, hogy a helykülönbség hiánya miatt idegen váltónak el nem ismert intézvényezett saját váltó, mint saját váltó tekintessék érvényesnek». Ehhez még hozzá teszi, hogy habár az intézvényezett saját váltónál, a kibocsátó csak *viszkereset* alatt állhat, mégis miután az ilyen váltót a kibocsátó már a kiállitás alkalmával szokta

*

elfogadmányával ellátni, e nélkül, a váltóval a rendelvényes be nem érné: nincs semmi ok, hogy ezt a váltót, mely mint intézvényezett saját váltó meg nem állhat, saját váltónak ne tekintsük. Nézetünk szerint azonban mégis mindig különbséget kell tenni a között, vajon a kibocsátó a váltót elfogadta-e vagy sem? Mindaddig, mig az intézvényezett saját váltót, a mely a helykülönbség mellőzésével van kiállitva, a kibocsátó el nem fogadta: váltónak nem tekinthetjük. Ezt tartja *Plósz:* (i. m. 256. l.) is. Idegen váltónak azért nem, mert annak itt egyik kelléke, a helykülönbség hiányzik; az intézvényezett saját váltó csak annak feltétele mellett idegen váltó, hogy helykülönbséggel van kiállitva. Saját váltónak pedig formájánál fogva nem, mert ha a váltóból kitünik, hogy a kibocsátó, mint kibocsátó csak visszkereseti kötelezettséget akar vállalni, azt saját váltónak nem mondhatjuk. Ha ellenben ezt a váltót a kibocsátó elfogadja, a mit a kiállitás alkalmával mindig megszokott tenni és az elfogadmányból a kibocsátó és az elfogadó *személyazonossága* kitünik, akkor az csakugyan saját váltó. A személyazonosságnak a váltóból azért kell kitünnie, mert csak igy állapithatjuk meg, a mi a saját váltónál elengedhetlen, hogy a kibocsátó az, a ki az egyenes, feltétlen fizetési kötelezettséget elvállalja. Az idegen és a saját váltó közötti különbséget végeredményben arra vezethetjük vissza, hogy az idegen váltó kibocsátója visszkereseti, a saját váltó kibocsátója pedig egyenes fizetési kötelezettséget vállal. Innen a különbség e két váltóalak formája között is. Az idegen váltó kibocsátója nem igérhet első személyben fizetést, midőn mint egyenes adós nem akar fizetni, visszkereseti felelősségét pedig nem saját elhatározása, hanem a törvény állapitja meg (v. ö. 184. l.); a saját váltó kibocsátójának ellenben mulhatlanul első személyben kell a fizetést igérnie, ha azt akarja, hogy őt vegyék egyenes adósnak. A saját váltónál elengedhetlen, hogy a kibocsátónak, mint egyenes váltóadósnak minősége a váltóból kitünjék, ez pedig másképen, mint első személyben tett fizetési igéret által nem lehetséges. Ez az oka annak, hogy mi a helykülönbség nélkül kiállitott s a kibocsátó által elfogadott intézvényezett saját váltót csak azon feltétel mellett tekintjük saját váltónak, ha az, hogy az a két szerep egy személyben egyesül, magából a váltóból kitünik.

Nagyon tanulságos a szerzőnek a váltójog történetére vonatkozó fejtegetése is. Szerinte nem azt kell kutatni, hogy hol és mikor keletkezett a váltó, hanem a váltójog. A váltó épen az által emelkedett ki a közönséges magánjogi ügyletek köréből, hogy különös szabályok uralma alá került. Ezek legelseje a kibocsátó elleni visszkereset megállapitása, a mi legelőször az utalvány alakjában kibocsátott váltónál történt. S igy ő a *Goldschmidt* (Universalgeschichte des Handelsrechts 417. s köv. ll.) által legujabban kifejtett nézettel szemben, ismét azt a régebbi felfogást követi, hogy az idegen váltó a régebbi váltóalak, nem pedig a saját váltó. (75. s köv. ll.)

Egyéb fejtegetései közül különösen még a váltónyilatkozatok felosztására vonatkozót akarjuk kiemelni. A szerző a váltói lekötelezésnek hat faját különbözteti meg: idegen váltó, saját váltó kibocsátójának nyilatkozatát, az elfogadmányt, a forgatmányt, a névbecsülési elfogadmányt és a váltókezességet. (13. l.) Kitünik ezen felsorolásból, hogy a szerző a forgatmányt is önálló (sui generis) váltónyilatkozatnak tekinti és nem fogadja el azon, különösen *Thöl* óta elterjedt nézetet, hogy a forgatmány az intézvény különös faját képezné (191. l.); a belőlük származó felelősség azonosságát azonban világosan kiemeli. (206. l.) Továbbá a névbecsülési elfogadmányt sem tekinti közönséges elfogadmánynak, hanem követve a tulnyomó nézetet, azt visszkereseti lekötelezésnek mondja. (362. l.)

Végül az együtt-lekötelezésnek (aval) nálunk már többször vitatott kérdésére nézve a szerző már régebben kifejtett nézetét tartja fen, melynél fogva az, a ki egy váltónyilatkozatra vonatkozólag nevét a váltóra kiirja, ama váltónyilatkozat értelmében felelős lesz, habár az *önálló* lekötelezés feltételei a váltón reá nézve nem forognak fen. (386. l.) *Plósz* (idézett munka 385. l.) mint ismeretes, az ellenkező nézet képviselője.

Általánosságban pedig, a könyv az ujabb magyar jogirodalomnak egyik legkiválóbb alkotása. És habár több kérdésre nézve más véleményben vagyunk, mégis a benne nyilvánuló mély jogászi felfogás, ujabb és ujabb megfontolásra indit. A belföldi birói gyakorlatnak, a bel- és külföldi irodalomnak különösen pedig a külföldi törvényeknek gazdag felhasználása folytán igen sok oldalu tájékozást nyujt. Az utóbbi tekintetben pedig irodalmunkban egészen egyedül áll, mert eddig még nincs munkánk, mely a külföldi törvényeket oly kimeritően és tervszerüen használná fel, mint ez a mü. Ez egy váltójogi munkánál, a váltó nemzetközi természeténél fogva, megbecsülhetlen előny. Nyelvezete világos és szabatos, ment minden idegenszerüségtől. Mindezen tulajdonságainál fogva kettős czélját: tankönyvül és segédmunkául szolgálni a gyakorlat számára, teljes mértékben el fogja érni.

Dr. M. G.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szabadalmi jog köréből.

A szabadalmi törvény visszaható ereje tekintetében, a mennyiben az a közös egyetértéssel engedélyezett osztrák-magyar szabadalmakra vonatkozik, már ismételten merültek fel nézeteltérések a magyar és az osztrák hatóságok között.

Legutóbb az osztrák kereskedelemügyi miniszterium felszólalt az ellen, hogy a magyar szabadalmi hivatal a régi osztrák-magyar szabadalmak átruházásának bejegyzését dij lefizetésének igazolásától tette függővé.

A szabadalmi hivatal álláspontja az volt, hogy a szabadalmi törvény 62. §-a ugyanazon törvény 46. §-át, mely az átruházások bejegyzése után dij fizetését teszi kötelezővé, visszaható erővel ruházta fel, minélfogva az a korábban engedélyezett szabadalmakra is alkalmazandó.

A törvény ilyetén alkalmazása pedig nem ütközik az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség XVI. czikkébe, melyre a szabadalmi törvény 63. §-a hivatkozik.

Nem: 1. mert eme XVI. czikk a korábban közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmak tekintetében csak azt mondja, hogy azok, mig uj törvény értelmében át nem alakittatnak, tartamuk idejére mindkét állam területére érvényben maradnak; már pedig a dij bekövetelése nem érinti a szabadalom érvényben maradását;

2. mert a kereskedelmi és vámszövetség XVI. czikke 8. pontjában kifejezetten is kijelenti, hogy a szabadalmak oltalmára nézve az eddigi szabályok osak addig maradnak hatályban, mig az egyik vagy másik állam területén uj törvényes határozmányok életbe nem lépnek.

Ezzel szemben az osztrák álláspont értesüléseink szerint első sorban a nemzetközi jog szellemével indokoltatik meg, melylyel ellenkezik, hogy a szerződő felek egyike a nemzetközi szerződésen alapuló jogviszonyokat egyoldalulag, ujabb törvény által a másik szerződő félre nézve terhesebbekké tegye.

A mennyiben tehát az ujabb magyar törvény a szabadalom átruházónak bejegyzésére nézve terhesebb feltételeket ir elő, mint melyek korábban mérvadók voltak, e terhesebb feltételek nem vonatkoztathatók közös egyetértéssel engedélyezett korábbi szabadalmakra.

Az osztrák álláspont megindokoltatik továbbá azzal az érveléssel, hogy a kereskedelmi és vámszövetség ama rendelkezésében, mikép az addig közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmak tartamuk idejére mindkét állam területén érvényben maradnak, implicite benfoglaltatik az is, hogy azokra a régebbi szabályok alkalmazandók.

Megindokoltatik végül azzal, hogy a kereskedelmi és vámszövetség XVI. czikke szerint a közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmaknak csak meghosszabbitása vagy érvénytelenitése iránt határoznak a két államterület miniszterei egyetértőleg, mig az ily szabadalmakat érintő egyéb ügyeket csak közlik egymással. Ebből az osztrák miniszterium azt következteti, hogy az átruházás iránti határozata, melyet a magyar miniszteriummal közölt, e miniszteriumot köti, a nélkül, hogy utóbbi miniszterium hatáskörébe tartoznék a magyar területre nézve annak felülbirálása.

Látható ezekből, hogy felette szükséges lett volna a két állam közti viszonyt némileg részletesebben szabályozni, vagy legalább a szabadalmi törvény 63. §-ában a törvényt alkalmazó magyar hatóság részére szabatosabban megmondani, hogy az Ausztriával való viszony szempontjából quid iuris.

E helyett a törvény 63. §-ának szószerinti szövege igy hangzik:

«Az Ő Felsége többi királyságainak és országainak, valamint Boszniának és Herczegovinának polgárai, vagy azon személyek részére, kik ott laknak, vagy teleppel birnak, *megadandó* szabadalmakra az 1893. évi XLI. tcz. által módositott vám- és kereskedelmi szövetség XVI. czikke nemkülönben az 1897. évi LII. tcz. 9. §-a alkalmazandó.

Az államszerződéseknek a jelen törvénytől eltérő intézkedései érintetlenül maradnak».

E szöveg érthetetlen módon a XVI. czikket csakis *megadandó* szabadalmakra mondja alkalmazandónak, holott kétségtelen, hogy a XVI. czikk a már megadott osztrák-magyar szabadalmakra is alkalmazandó.

Ugy értesülünk, hogy a fentvázolt nézeteltérés megoldását az osztrák álláspont elfogadásában találta.

Dr. Szirmai Rikhárd.

A Btk. 165. §-ának magyarázatához.

E lapok f. évi 15. számában fenti czim alatt irt czikkemre és az ezen czikkben felvetett kérdésre a válaszok nem maradtak el.

Czikkemre irt mindhárom válasz felfogásom ellen foglal állást. Bebizonyitani igyekeznek, hogy nincs igazam, midőn azt a tételt állitom fel, hogy az a rendőr, kit felettes hatósága valamely speciális magánérdek védelmére küld ki, azon időben, a melyben ilyen speciális magánérdek külön fizetett őreként szerepel, nem tarthat igényt a Btk. 165. §-ában foglalt beneficiumra, mert az a rendőr abban az időben, midőn speciális magánérdek védelmében jár el, nem alkalmaztatott a Btk. 166. §-ában emlitett törvényes feltételek mellett.

Előre bocsátom, hogy magamat és nézetemet csalhatatlannak nem tartom. Czikkem végén magam mondom, hogy a kérdést azért vetettem fel, hogy az megvitattassék és tisztáztassék. Tehát magam is azon nézetben voltam már kezdettől fogva, hogy a kérdés pro és contra tárgyalható. Nem zárkóztam tehát el már kezdettől fogva annak a felfogásnak a lehetőségétől, mely az enyémmel homlokegyenest ellenkezik. Az eddig érkezett válaszok azonban engem nézetem helytelenségéről nem győztek meg.

Első, a ki sikra száll felfogásom ellen, dr. Daróczy Elek beregszászi kir. alügyész ur. Ő oda konkludál, hogy az, hogy a közbátorságot veszélyeztető betöréseknek czélszerü intézkedések által eleje vétessék, az összeség érdeke. Az ily irányu tevékenység rendészeti feladat, és az ilyen módon alkalmazott rendőr a közérdeket védő hatósági közeg. Czikkiró ur azután azt mondja, hogy a Btk. 166. §-ának 3. pontja — melyre én álláspontom helyességének támogatására hivatkoztam — «csupán azt a megszoritó rendelkezést kivánja kifejezésre juttatni, miszerint a rendőrségi személyzetet csak akkor tekinti hatósági közegeknek, ha a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak, vagyis, ha szolgálatba fogadásuk, rendőri jellegük megszerzése, felesketésük stb. körül a törvény rendelkezései megtartattak». Folytatja azután ekkép: «hogy az ilyen a rendőrség köréből kirendelt őrszemek rendészeti megelőző szolgálatot teljesitenek: a dolog természetében fekszik; de kitünik abból is, hogy az ekként őrt álló rendőr a közvetlen közelében végbemenő s rendőri közbelépést igénylő eseményeknél köteles rögtöni rendőri segélyt nyujtani s nem hivatkozhatik arra, hogy ő most nem rendőr, hanem éjjeli őr. Az a körülmény, hogy az ily fokozottabb védelemben részesitett intézetek anyagilag is hozzájárulnak a rendőri költségek fedezéséhez, csak jogszerü és szükség követelte ellenszolgáltatás jellegével bir, és nem helyezi őket a magánalkalmazottak sorába». Dr. Daróczy ur tehát az ily speciális magánérdekek védelmére kiküldött rendőröket is a hatóság elleni erőszak passiv alanyai gyanánt tekinti.

A másik válasz dr. Vámbéry Rusztem ur részéről ered. Ő nagyjában ugyanazt a nézetet vallja, mint dr. Daróczy; ő is kijelenti, hogy ő a többször emlitett foglalkozásban levő rendőrt igenis igazi, valódi rendőrnek tekinti, a ki a Btk. 165. §-ában foglalt büntettnek passiv alanya lehet. Nyakamra czitálja a fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi XXI. tcz. 52. §-ának rendelkezését, több magyar és német jogtudósnak a «jogtárgyra» vonatkozó nézeteit és mindebből dedukálni iparkodik, hogy bármily tetszetősnek látszik is tehát első pillanatra az én indokolásom, ő — dr. Vámbéry ur — azt tényleg helyesnek nem tarthatja.

Harmadik ellenfelem dr. Kesserü Lajos ur. Ő lényegileg, habár más szavakkal, ugyanazt vallja, a mit a másik két ellenfelem, t. i. azt, hogy nincs igazam és fejtegetésem helyességét ő sem fogadhatja el.

Legyen tehát szabad a tárgyra visszatérnem. Mindenekelőtt konstatálni kivánom, hogy én czikkemben, melyben a kérdést diskussio alá bocsátottam, azt mondottam, hogy a közrendben ugyan a magánérdek is helyt foglal, mert hiszen, ha a közrend megvédetik, a magánérdek is védelmet lel, de speciális magánérdek megvédésére a rendőrségi személyzet hivatva nincs.

Itt kissé meg kell most állnom. Azt hiszem, hogy ellenfeleim közül egy sem fogja tagadhatni, hogy a rendőr első sorban a közrend fentartására, védelmére és őrzésére van hivatva. Az utczán czirkáló rendőr nem Péternek, Pálnak, Jánosnak stb. külön érdekei megvédésére jár-kel, hanem mindhármuknak és az utczai lakosság összeségének megvédésére. Kétségtelen tehát és czáfolatot nem tür az a tény, hogy a midőn a rendőr bizonyos utcza összes lakosainak megvédésében jár el, az egyes lakosok érdekei benfoglaltatnak az összeségben, de viszont, ha pusztán Péternek, vagy Pálnak speciális érdekei megvédésében jár el meghagyás szerint és Péternek vagy Pálnak fizetése mellett, akkor ezen külön érdekek megvédésében az összeség érdeke nem foglaltatik. Az összeség védelme tehát a rendőrség első és fő feladata, — mig a magánosok külön érdekei megvédése csak másodsorban jöhet tekintetbe.

Ezt már itt megjegyezni szükségesnek tartottam.

Nem fogadhatom el dr. Daróczy alügyész urnak a Btk. 166. §-ára vonatkozó magyarázatát. A mint a t. czikkiró ur a «törvény által rendelt feltételeket» értelmezi, én nem érthetek vele együtt. Nem az a forma, a melyet a t. alügyész ur felemlit, teszi e feltételeket nézetem szerint, hanem a rendőrségnél a törvényes feltétel, mely mellett alkalmaz-

tatik, az, hogy első sorban a közrend- és közcsend védelmének szentelje hivatását. Más feltétel mellett fel sem fogadható. Nyilvánvaló tehát, hogy a rendőr alkalmaztatása első sorban a közérdek szolgálatában történik; mert a közérdekben a magánérdek mindig benfoglaltatik, a magánérdekben a közérdek nem.

Ha tehát a feltétel, melytől a törvény a rendőr müködését függővé teszi, a közérdek megvédése, akkor az én okoskodásom oda indul, hogy csak az a rendőr alkalmaztatik a törvény feltételei mellett, a ki a közérdek megvédésére alkalmaztatik.

Hogy ez igy van, kiviláglik a másik ellenfelem, dr. Vámbéry ur által quasi kitanitásomra felemlitett «a fővárosi rendőrségről» szóló törvény idézett szakaszából is. Ott az vagyon mondva, hogy a fővárosi főkapitány vagy távollétében helyettese felhatalmaztatik, hogy a fővárosi rendőrség területén létező nagyobb üzletek stb. kérelmére a rendőrség rendszeresitett létszámán felül, a kérelmezők költségére pótrendőröket vehessen fel stb. Az ekként felvett rendőrök a többiekkel hasonló ruházat és felszerelésben részesülnek stb. és a fővárosi rendőrség jogaival és kötelességeivel birnak.

Tehát ez volna az a hatalmas czáfolat, melylyel nézetem halomra dől? Azt hiszem, hogy nem. Mert habár (a czitált törvény indokolása szerint) ez az itt emlitett «pótrendőri intézmény» magánintézetek érdekében alakul, mégis általa közvetve az egész közönség biztonsága is meg van védve; még akkor is, ha ez az indokolás helyes és teljesen elfogadható volna, magából a törvény szövegéből kiviláglik, hogy a rendőrök — rendszeresitett létszámukban — első sorban a közbiztonság megvédésére szolgálnak és csakis pótrendőrök alkalmazhatók ilyetén speciális magánérdekek megvédésére. Ha már most látjuk, hogy a főváros megvédésére a rendőrök rendszeresitett létszáma absolute elégtelen, akkor a rendőrségi intézmény teljes félreértéséről és feje tetejére való állitásáról lehet csak szó, ha pótrendőrök czime alatt fizetés mellett alkalmaznak rendőröket speciális magánérdekek megvédésére, holott a rendőrök első és főfeladatának — a közrend megvédésének — teljesitésére a rendőrségi létszám elégtelen, és ekkor mégis ugyanazt a beneficiumot akarják biztositani az ilyen magánrendőrnek, mint a tulajdonképi rendőrnek, a ki a közérdek szolgálatában alkalmaztatik. Ez nem lehetett a törvény intentiója! Első sorban a főváros polgársága összeségében védendő, erre elegendő rendőrnek kell lenni, ha nincs, előteremtendő; de speciális magánérdekek megvédésére az amugy is tulcsekély rendőri létszámot az összeség rovására gyengiteni nem szabad, ha pedig ez megtörténik, akkor az ilyen speciális magánérdekek megvédésére felhasznált «pótrendőr» nem más, mint «bakter», mint ilyen pedig nem rendőr, és igy reá a Btk. 165. §-a nem vonatkozható. Ha a hosszu váczi-körúton a Deák-tértől kezdve egész a nyugati vaspályáig, — ezen rengeteg nagy utvonalon — éjjel 11 órakor legfeljebb egy szál, vagy talán egy szál rendőr sem látható, az A. vagy B. banknál pedig éjjelenkint ott látjuk «bakter» alakjában a rendőrt, hogy ezen pénzintézetektől a gonosztevőket távol tartsa: akkor nekem hiába czitálja dr. Vámbéry Rusztem ur a fővárosi rendőrségről szóló törvény indokolásának azt a részét, hogy ezáltal közvetve a főváros, az egész közönség biztonsága is volna megvédve. Mert ez először nem igaz, és másodszor nem közvetve, hanem közvetlenül kivánjuk a főváros biztonságát megvédetni.

Ennyit erre a pontra vonatkozólag.

A mit ellenfeleim a hatósági közeg fogalommeghatározásánál fenforgó elválasztó vonalról szólnak, erre itt nem reflektálok, mert ez teljesen szükségtelen, lévén a rendőrségnek strikte meghatározva hivatásának módja és rendszere. De, hogy a kérdést nem lehet igy félválról pertraktálni, — a mit az egyik ellenfelem az által ismer el, hogy a kérdést «épen nem akademikus jelentőségünek» jelenti ki, — az a következőből is kiviláglik: Ha egy utcza megvédésére kirendelt rendőr hivatásában és eljárása közben az utczáról távozni kénytelen, és távollétében ugyanazon utczában betöréses lopás folytán nagy értékek vitetnek el, kérdés tárgyát nem képezheti és jogilag nem diskutálható a kártérités kérdése. Azé a kár, a ki szenvedi, és senkinek sem fog eszébe jutni e betörésért a rendőrséget felelősségre vonni, vagy plane azt állitani, hogy a kárvallott a rendőrség ellen kártéritési igényekkel léphet fel. De mint alakul a kérdés, ha egy ilyen, a bank pénztárainak megvédésére kirendelt «bakter-rendőr», — kinek egyedüli kötelessége a pénzintézet pénztárai felett őrködni, távozik helyéről, és távollétében véletlenül ugyanazon pénzintézetnél betöréses lopás követtetik el? Nem mondom, hogy a pénzintézet kártéritési követelése a rendőrség ellen minden kétségen felül áll; de már discussio tárgyát képezhetné. A pénzintézet fizet a rendőrségnek azért, hogy ez pénzszekrényeit valamelyik organuma által megvédje, a rendőrség szerződési viszonyban áll a pénzintézettel, a pénzintézet bizott az alapos és jó védelemben, — más óvintézkedéseket nem tett, — és épen az által, hogy az az őrszem eltávozott azon helyről, a hova kirendelve volt, és mely helynek egyedüli védelme volt rá bizva, tette lehetővé a betörést. Mondom, nem áll kétségen felül, hogy az ilyen kártéritési követelés meg fogna itéltetni, de jogilag vita tárgyát képezheti. Mi folyik tehát logice ebből? Az, hogy az ilyen pénzintézet mellé kirendelt őr, onnan el sem távozhatik felelősség terhe nélkül. Azt mondják ellenfeleim, hogy ha valamely szabálytalanságot, rendellenességet vagy veszélyt lát, kötelessége távozni, és rendet csinálni. Én erre azt válaszolom, hogy közönséges ember, vagy az utcza védelmére kirendelt rendőr igenis közbelép és köteles is közbelépni, ha ezen közbelépése által veszélyt hárithat el, de bizonyos meghatározott posztra bizonyos meghatározott instruktióval kirendelt őr, e posztot nem hagyhatja el. A milyen különösnek látszik, ép olyan helyes ez az okodás. A rendes alkalmazásban levő rendőr, és az ilyetén speciális magánérdekek megvédésére kiküldött őr, mondjuk «pótrendőr» közti subtilis különbség e példában nyomódik ki prægnansan. Azt mondja egyik ellenfelem, «hogy az a bérszerződés, mely a főkapitányság és valamely magánintézet közt fenáll, a parancsnoka által kirendelt rendőr és a közönség közti viszonyra alig lehet befolyással». Erre válaszom az, hogy én nem mondottam, hogy az ilyen rendőr és a közönség közötti viszonyra van az ilyen bérszerződésnek befolyása, de igenis befolyása van arra a rendőrre, a ki ily missióval lesz megbizva; mert azon idő alatt, mig a magánintézet pénzszekrényeit őrzi, olyannak tekintem, mint ama magánintézetnek a főkapitányságtól ellenszolgálat (fizetés) mellett bérelt közegét. Mint ilyen nem szünik meg ugyan egyáltalán, már t. i. hivatására nézve rendőrnek lenni; de azon időben, melyben mint kizárólag a magánintézet közege ezen magánintézet kizárólagos érdekét van hivatva védeni, olybá tünik fel előttem, mint ezen intézet közege, mint rendőrruhában müködő magánközeg; fel van tehát néztem szerint függesztve ezen időre igazi rendőri jellege, ő csak éjjeli őr, és mint ilyen a Btk. 165. §-ának előnyeit nem veheti igénybe. Azt, a mit harmadik ellenfelem mond, hogy a fiatal ember tudatosan bántotta a rendőrt, el nem fogadhatom; mert ha tudta volna is, hogy rendőrrel van dolga, nem ugy áll a dolog, hogy ő egyenesen a rendőrt akarta az előtte álló emberben bántani, hanem legfeljebb azt mondhatnók, hogy nem bánta, akárkit sért meg: rendőrt vagy más valakit. De itt nem az a döntő, hogy mit gondolt a bántalmazó, hanem az, hogy ki volt az, a kit bántott. Mert ha nem igy állana a dolog, akkor egy rendőrruhába tréfából bujt emberben is, kit valaki igazi rendőrnek tart,

hatósági közeget bántana az, a ki őt megtámadja. Ezt különben dr. Vámbéry ur is szives volt válaszában quasi absurdumnak deklarálni.

A mi a judikaturát illeti, ez nagyon is habozó, változó, sokkal ingatagabb, mint az asszony. A mit ma helyesnek tart, azt holnap felforgatja, és viszont. Magamnak is már megvolt az az elégtételem, hogy a mit ma fejtegettem, és a mit a judikatura kezdetben el nem fogadott, később egy előforduló konkrét esetben im hirtelen helyesnek vallott. Meglehet, — nem tudom, — hogy az itt vitatott kérdésben most és még bizonyos ideig ellenfeleim nézete fog helyesnek beválni, de — reménylem — eljő majd az idő, mikoron elvégre is az én fejtegetésem fog diadalt aratni. Az majd akkor lesz, midőn a judikatura teljesen át lesz hatva azon tudattól, hogy a Btk. 165. §-a, mely börtönbüntetést decretál, és mely talán az a szakasz, mely a legtöbb visszaéléseket szülte, drakonikus szövegezésében épen a judikatura által mérséklendő és enyhitendő, mindaddig, mig ujabb törvény nem fog lenditeni a bajon.

Nem kivánom tovább folytatni a vitát. Ha még százszorosára nyujtanám is ki e czikket, még sem mondhatnék mást és többet, mint a mit már előző czikkemben és itt e kérdésről mondottam. Elegendőnek tisztázottnak tartom a kérdést, és magamra nézve a discussiót ez irányban befejezettnek tekintem. *Mózes László.*

A czég fogalma és a pénzügyi judikatura.

A kereskedelmi törvény 10. §-a szerint: «a czég azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja, s melyet aláirásául használ».

A czégnek e fogalom-meghatározásától eltérően a köznyelv, sőt némely más törvény czég alatt nemcsak nevet (raison de commerce), de kereskedelmi üzletet (maison de commerce) is ért. Ily kettős értelemben a német nyelv is használja a czég kifejezést.

A német kereskedelmi törvény egyáltalában nem, a magyar kereskedelmi törvény csak egy izben használ kereskedelmi üzlet helyett czég kifejezést, a nélkül azonban, hogy a szónak ily, a kereskedelmi törvény szempontjából téves alkalmazása folytán, a kifejezni akart értelem csorbát szenvedne. Teszi ezt pedig a 20. §-ban, a hol kimondja: «Ha a kereskedelmi üzlet átruházásánál az átvevő a *czég* addigi kötelezettségeit magára vállalja, a hitelezőket ezen kötelezettségek tekintetében ugy az átadó, mint az átvevő ellen kereseti jog illeti», holott világos, hogy a *czég*, mely a kereskedelmi törvény szerint puszta név, sem jogok, sem kötelezettségek alanya nem lehet.

Sajátságos azonban, hogy a most idézett szakasz a a német kereskedelmi törvényben elő nem fordul, e szakasz tehát a magyar törvényhozás sajátos alkotását képezi.

Eltekintve a most felhozott elnézéstől, ugy a kereskedelmi törvény, valamint az ennek végrehajtására vonatkozó rendeletek czég alatt kizárólag nevet értenek. Ha a kereskedelmi üzlet tulajdonosát jelölik meg, ezt kereskedő, társasági tagok, tagok kifejezéssel teszik; a kereskedelmi üzlet megjelölésére pedig üzlet vagy vállalat kitétel szolgál.

A pénzügyi hatóságok azonban a czég kifejezés jogi és köznyelvi fogalmát, ha annak kizárólag a kereskedelmi törvény általi meghatározásáról van is szó, derüre-borura felcserélik, és ez eljárásban még rendszert sem ismernek, a mennyiben ugyanabban az egy végzésben czég alatt üzletet és nevet is értenek. De ez még menthető. Mert mióta a kereskedelmi törvény — sajnos a régebbi törvényektől eltérőleg — «czim» helyett «czég» kifejezést használ, könnyen megérthető, hogy az alsóbb pénzügyi, mint par exellence közigazgatási hatóságok, a kereskedelmi törvény subtilitásait kellő méltatásban nem részesitik.

Feltünő azonban, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság, a helyett, hogy a felvetendő kérdésben az egyöntetüséget létrehozta volna, lényegükben folyton változó és kellő alappal nem biró elvi jelentőségü határozataival az alsóbb hatóságokat a helyes iránytól megfosztotta.

Hogy pedig ez igy van, az a következőkből tünik ki.

A kereskedelmi törvény 19. §-a elrendeli, hogy a czég változása a kereskedelmi czégjegyzékbe teendő bevezetés végett bejelentessék; a bélyegtörvény 13. dijtétel IV. 16. *a)* pontjában pedig ki van mondva, hogy a kereskedelmi czég változásainak bejegyzése iránti kérvény 10 frt bélyeg alá esik.

Az elv tehát világos. A pénzügyi közigazgatási bíróság azonban az által, hogy a czég kifejezésnek egyszer az egyik, máskor a másik értelmet tulajdonitotta, és a kereskedelmi törvény által nem ismert «czégjelző» fogalmat inaugurálta, a kereskedelmi törvény értelmében veendő czégváltozást eredeti jelentőségéből egészen kivetkőztette.

Bizonyitják ezt a következő példák. A pénzügyi közigazgatási bíróság 1887. évi 1002. és 1891. évi 1750 szám alatti elvi jelentőségi határozataiban ki van mondva, hogy 1. annak bejelentése, miszerint bejelentő nem szatócs, hanem vegyeskereskedő és 2. hogy bejelentő szeszkereskedő is, mint a czégjelzők változásainak bejelentése iránti beadvány 10 frtos bélyeg alá esik és ez utóbbi határozatát azzal indokolja, hogy felebbező olyasvalami iránt adta be kérvényét, a mi az eddig fenállott czégjegyzésnek, illetve üzleti jelzőnek változását, illetve uj üzleti jelzőnek bejegyzését czélozta.

Mit kell azonban czégjelzőnek tekinteni, az meg nem állapitható, mivel például az 1893. évi 1871. számu elvi jelentőségi határozat szerint a czégjegyzékben annak feltüntetése, hogy bejelentő üzletét pálinka- és eczetgyárra szoritotta, czégjelzőváltozásnak nem tekinti.

Felette érdekesek továbbá a pénzügyi közigazgatási bíróságnak azon indokolásai, mikor a czég igazi változását nem annak minősiti.

A czégnek oly kibővitése, hogy ehhez «kir. szabadalmazott» járul, czégváltozást nem képez, mert az ez iránti kérelem nem czélozza sem a czég birlalójának, sem a czég minőségének változását, hanem a czég czimének tüzetesebb körülirását. (1889. évi 1370 elv. j. hat.)

További klasszikus példa állitásom igazolására az 1887. évi 887. számu elvi jelentőségü határozat. Azzal határozottan ki van mondva, hogy czégváltozás nem áll fen, ha a czégjegyzékben «Hartstein» helyett a czégbirtokosnak Harsányira magyarositott neve jegyeztetik be; mert ez által a czégben változás nem állott be.

Nehogy azonban tisztán a kritika terén maradjak, előadom nézetemet, mely felfogásom szerint ez egyetlen helyes megoldást nyujtja.

Czégváltozás fenforgása csak a kereskedelmi törvény szempontjából birálható el. Czég a kereskedő vagy a kereskedelmi társaság neve, mely alatt a kereskedelmi üzlet vitetik. A czéghez a czégtoldat is számitandó.

Kétség esetén a czégváltozás az egyéni és társasági czégjegyzékek 3. rovatából (a czég szószerinti szövege) állapitandó meg és minden beadvány, mely az igy megállapitott czég változására irányul 10 frt bélyeggel látandó el, ellen esetben 36 kr. beadványi bélyeg alá esik.

Kuriosumképen és hogy más téren is kimutassam, hogy a czég kettős jelentéséből mennyi félreértés származik, idézem a m. kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. végrehajtása tárgyában az összminiszterium által 21,973/96. M. E. szám alatt kiadott rendelet 7. §-ának első bekezdését:

«A magánpanasz joga az összes érdekelt feleket, tehát ugy a természeti (fisikai) mint a jogi személyeket, beleértve a testületeket, hatóságokat, czégeket stb. szóval a jogszerzés összes alanyait megilleti.»

E miniszteri rendelet szerint a közönséges értelemben vett czégek jogi személyek. Ámde ezekhez az egyéni czégek, illetőleg az egyes kereskedők is tartoznak, miből következnék, hogy természeti személyek jogi személyek, a mi pedig kontradiktio.

E félreértés pedig onnan származott, hogy a kifejezni akart kereskedelmi társaságok helyett az idézett rendelet a czég kitételt használta. *Dr. Detre László.*

Különfélék.

— **A magánjogi törvénykönyvet előkészitő bizottság** szerkesztő tagjai ujabban minden szombaton délután ülést tartanak az igazságügyi miniszterium helyiségeiben. Miután az egyes szerkesztő tagok a részükre kiosztott munka alaptervezeteivel elkészültek, ők most a munkájuk folyamán felmerült fontosabb elvi kérdéseket előadják és a szerkesztő-

bizottság határozatait provokálják, melyek alapján az előadói javaslatokat megszövegezik. A tárgyalási jegyzőkönyvek kivonatosan ki fognak nyomatni és őszszel közzététetni. Több fontos elvi kérdésben a szerkesztő tagok terjedelmes memorandumokat dolgoztak ki, melyek közül egyik-másik már kötetszámba megy. Ezek közül is közelebb ki fognak nyomatni a következők: Az ági örökösödésről, készitette dr. *Schwarz* Gusztáv; a hitbizományokról, készitette dr. *Lányi* Bertalan; a közszerzeményről, készitette dr. *Wavrik* Béla.

— **Nagy Ernő** közjogi kézikönyvének harmadik, átdolgozott kiadása jelent meg az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadásában. Magában véve az, hogy egy vidéki professor könyve aránylag rövid idő alatt három kiadást ért meg, ritka jelenség. Nagy Ernő könyve összes felsőbb iskoláinkon kedvelt kézikönyve a tanuló ifjuságnak, mert világos nyelvezet, áttekinthető szerkezet jellemzik ugy a tételes és a történeti anyag előadását, mint közjogi és politikai fejtegetéseit. Kiváló sulyt helyez Nagy Ernő a fontosabb kérdések dogmatikai elemzésére, a mi müvét a iskolákon kivül, a tudományos és a politikai világ számára is igen becsessé teszi.

— **A kir. Curiához** április hóban 2246, a folyó évben összesen 8013 ügy érkezett be, 17,176 volt elintézendő; elintéztetett 8795, hátralékban maradt 8381 ügy. A mult év megfelelő szakához képest több érkezett be 419-czel, kevesebb volt elintézendő 3458-czal, kevesebb intéztetett el 724-gyel, kevesebb a hátralék 2734-gyel.

— **A felülvizsgálat** jogorvoslatával foglalkozott *dr. Pap József* budapesti ügyvédnek az ügyvédi körben tartott előadása, mely most füzet alakjában megjelent.

— **Az évtizedek óta készülő bányatörvény** czim alatt *Fehér Manó* temesvári ügyvéd több, a bányajog körébe vágó kérdést tárgyal.

— **Dobálással gondatlanságból okozott könnyü testi sértés elbirálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.** (A m. kir. minisztertanács 1897 január 27-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium a B. Gyula m—i lakos ellen könnyü testi sértés vétsége miatt folyamatba tett ügyben a máramarossziget kir. járásbiróság és Máramarossziget rendőrkapitánya között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897 január 27. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság mint kihágási biróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* M. H. v—i lakos azt a feljelentést tette a máramarosszigeti kir. járásbiróságnál, hogy B. Gyula m—i lakos 1895 julius 7-én egy darab kőszenet dobott feléje s azzal fején nyolcz nap alatt gyógyult testi sértést okozott. A feljelentett egyén beismerte ugyan, hogy a sértést ő okozta, de védelmére azt adta elő, hogy a kőszénnel egy kocsi tetején levő verebek közé akart dobni és az eldobott kőszén csakis vélettenül érte a sérültet. Tekintve, hogy sem a feljelentésben nem állittatik, sem a tárgyalás folyamán nem merült fel adat arra nézve, hogy a terhelt a nyolcz nap alatt gyógyuló, tehát könnyü testi sértést szándékosan okozta volna; sőt ellenkezőleg mind a kir. járásbiróságnak végzésében, mind a rendőrkapitányságnak határozatában az van megállapitva, miszerint a testi sértés a terhelt gondatlanságából származott; tekintve továbbá, hogy a gondatlanságból okozott könnyü testi sértés a büntetőtörvénykönyvekbe ütköző büncselekményt nem képez és az mint önálló cselekmény nem büntethető: a jelen ügyben a kir. biróság hatásköre nem volt megállapitható, hanem tekintettel arra, hogy a jelen esetben a Kbtk. 118. §-ába ütköző kihágás jelenségei forognak fen, mely kihágásnak elbirálása az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe van utalva, a szóban forgó ügyben az eljárásra a közigazgatási hatóságnak mint kihágási bíróságnak hatáskörét kellett megállapitani. Ez által azonban önként érthetőleg nincs kizárva, hogy a közigazgatási hatóság a fenforogni látszó kihágás megállapitása esetében az okozott könnyü testi sértést a büntetés kimérésénél mint sulyositó körülményt vehesse figyelembe.

— **Magyar jogszabályok szerint a nő nemessége át nem ruházható.** (A belügyminiszternek 29,112/97. sz. a. a fiumei kormányzósághoz intézett rendelete.) N. H. bárónő által az N. család bárói czimének és czimerének örökbe fogadott fiára, kiskoru P. I.-ra leendő átruházása iránt benyujtott s a (czim) f. évi márczius 17-én 594. sz. a. kelt jelentésével felterjesztett felségfolyamodványt azzal a kijelentéssel küldöm vissza, hogy eltekintve attól, mikép folyamodó bárónő magyar állampolgársága igazolva nincs, jelen felségfolyamodvány közelebbi tárgyalásába azon okból nem bocsátkozhattam, mivel a magyar jogszabályok szerint a nő nemessége át nem ruházható.

— **A vasuti állomásfőnök közigazgatási hivatalnoknak tekintendő.** (A m. kir. minisztertanács 1897. évi márczius 24-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium az E. Zsigmond utazó kereskedő ellen hatósági közeg megsértése miatt folyamatba tett ügyben, a liptószentmiklósi kir. járásbiróság és Liptó vármegye liptószentmiklósi járásának főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközési esetet, az 1897 márczius 24. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: a jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* A m. kir. államvasutak miskolczi üzletvezetősége azt a feljelentést tette a liptó-szent-miklósi kir. járásbiróságnál, hogy E. Zsigmond kereskedői utazó a budapest-jobbparti üzletvezetőséghez intézett s ez által a miskolczi üzletvezetőséghez áttett beadványban J. Miklós, breznóbányai állomási főnök ellen becsületsértő kifejezéseket használt, mi által a becsületsértés vétségén kivül a Kbtk. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágást is elkövette. Ennek folytán az üzletvezetőség azt a kérelmet terjesztette elő, hogy a terhelt ellen a jelzett kihágás miatt büntető eljárás tétessék folyamatba. A feljelentésben jelzett beadványban foglalt kifejezések az állomásfőnök irányában elkövetett és a Btk. 261. §-ába ütköző becsülersértés vétségének ismérveit feltüntetik ugyan, azonban ez a vétség magáninditvány hiányában büntető eljárás tárgyát nem képezheti. Minthogy azonban az üzletvezetőség a feljelentés szerint a Kbtk. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágás miatt kérte az eljárás folyamatba tételét, s ez okból a feljelentést ebben az irányban érdemleges határozattal el kell birálni; minthogy továbbá a hatóság elleni kihágás, akár a sértett államvasuti állomásfőnök, akár az államvasuti üzletvezetőség irányában birálтatik el, a jelen esetben, tekintettel arra, hogy az állomásfőnök közigazgatási hivatalnoknak, és az üzletvezetőség közigazgatási hatóságnak tekintendő, az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 2. pontja értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik: ennélfogva a szóbanforgó ügyben az eljárásra a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapitani.

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** az uj polgári eljárás életbe léptetésének előkészitéséül minden törvényszék területén az egész télen át kursusokat tartottak egy-egy kiválóbb biró vezetése alatt. Ezen kivül a másodfolyamodásu bíróságok székhelyén szintén tartottak ily kursusokat és ezekre a jelesebb birákat a vidékről is beküldték. Megemlitjük még, hogy az osztrák kormány 46 birói hivatalnokot küldött Szászországba, a kik az ottani törvényszékeknél az ügykezelést tanulmányozzák és azután az otthoni bíróságoknál utmutatásokat fognak adni a kezelést illető kérdésekben.

— **A német uj kereskedelmi törvény** javaslatát elfogadta a törvényhozás minden lényegesebb változtatás nélkül.

— **A német polgári perrendtartás javaslata** nem lesz nagyon terjedelmes. A változások leginkább csak azon pontokra fognak szoritkozni, melyeket az uj polgári és kereskedelmi kodexek tarthatatlanná tettek. Ezen kivül a végrehajtás köréből lesz nehány módositás és végül egy pár pont, melyet a gyakorlat feltétlenül módositandónak tart. Egészben véve a fenálló polgári eljárás elvei érintetlenül maradnak.

— **Alimena,** a nápolyi egyetem nagyhirü tanára, kiadta a beszámithatóság határairól szóló munkájának második kötetét. A könyv összehasonlitó alapon nyugszik és felkarolja Európa minden törvényhozásainak a kérdésbe vágó határozmányait.

— **A romániai kereskedelmi törvény** megjelent franczia nyelven a következő czim alatt: Code de Commerce Roumaine, promulgué 1887; traduit par M. Joan Bohl.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 20. sz. Budapest, 1897 május 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Még egy kérdés a sajtószabadság érdekében. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől. — A commoriensek tanához. *r.* — *Törvénykezési Szemle:* A végrehajtási zálogjog védelme büntelő-törvénykönyvünkben. Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvédtől. — Egy vitás jogkérdés. I. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — II. Dr. KLEIN EDE szepsii ügyvédtől. — Ki utasitandó perre az uj hagyatéki eljárás szerint. Dr. BOCK BERNÁT kir. albiróról. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Még egy kérdés a sajtószabadság érdekében.

Most, hogy a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat némely illetékességi rendelkezéseinek a birálata alkalmából, a sajtószabadság hivei az 1848. évi XVIII. tcz. alapelveinek és czélzatainak épségben tartásán és biztositásán olyan dicséretes buzgalommal és nem minden siker nélkül fáradoznak: azokon kivül, a miket eddigelé felhoztak és szellőztettek, nekem is van egy kérdésem, a mely — ugy vélekedem — megérdemli, hogy az érdeklődők figyelmökre méltassák és megnyugtató megoldását elősegitsék.

Az 1878. évi V. tcz. (Btk.) 62. §-a ugyanis azt rendeli, hogy «ha a büntetendő cselekmény nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett el: a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárusitónak vagy terjesztőnek, ugyszintén a nyilvános kiállitónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek elkobzása és megsemmisitése, itélet által az esetben is kimondandó: ha a bünvádi eljárás senki ellen sem indittathatik meg».

Ezekre az esetekre, az eljárás tekintetében az 1896. évi XXXIII. tcz. (Bünv. perrendt.) 24., 477., 478. és 575. §-ai provideálnak. S ezekből a rendelkezésekből azt látjuk, hogy emez «elkobzás és megsemmisités» kimondása a kir. törvényszék hatáskörébe van utalva.

Igen ám! Csakhogy az 1878. évi V. tcz. 62. §-a, annak az elkobzásnak és megsemmisitésnek a kimondását, nyilvánvalóképen a kérdéses nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat tartalmát érintő feltételhez köti; ahhoz t. i., hogy ha annak közzététele vagy terjesztése által büntetendő cselekmény követtetett el.

Az a kérdés már most, hogy ennek a föltételnek a felismerésére és megállapitására ki, illetőleg melyik bíróság lesz hivatva?

Az 1896: XXXIII. tcz. (Bünv. perrendt.) fentebb idézett 477., 478. §-ainak a rendelkezései ugy vannak tartva, mintha ezt a feltételt egyátalában nem is kellene biróilag megállapitani.

Ezek a rendelkezések ugyanis abban határozódnak, hogy a szóban forgó esetekben, a kir. ügyész vagy a magánvádló a kérdéses tárgyaknak (nyomtatvány, irat stb.) vizsgálóbirói lefoglalása után egyszerüen az elkobzás és megsemmisités kimondását kéri annál a törvényszéknél, a melynek vizsgálóbirája a lefoglalást legelőbb rendelte el. E kérelem következtében a törvényszék a XVIII. fejezet rendelkezései szerint főtárgyalást tart, a melyen — lehetőleg — azokat is meghallgatja, a kiknek a kérdéses tárgyakra nézán igényük van s ezután itéletet hoz, a mely itélet azonban «csak az elkobzás és megsemmisités kérdésére és a költségek megállapitására szoritkozik».

E szerint, hogy a kérdéses nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett-e el, s ha igen, mely büncselekmény, hogy tehát van-e ténybeli jogos alapja az elkobzás és megsemmisités kimondásának: ennek ki által, mikor és mi módon való megállapitásáról az idézett rendelkezések emlitést sem tesznek.

Minthogy azonban lehetetlen, hogy ez a kérdés, nemcsak az 1878: V. tcz. 62. §-ának fentebb idézett követelményéhez képest, hanem az illető vádlott jogait gyakorló igénylőknek, vagy ügyvédjöknek avagy a hivatalból kirendelt védőnek az ellenvetései utján is minden adott esetben szóba ne hozassék, s minthogy lehetetlen, hogy — ha másképen nem — legalább az elkobzás és megsemmisités kérdésében alakult felismerésnek mellőzhetlen indokolásaképen birói kijelentést is ne provokáljon: a felvetett kérdésnek gyakorlati megoldása megint vagy a birói belátás — hogy ne mondjam egyéni izlés — hullámain fog ingadozni, vagy — a mennyiben az 1848: XVIII. tcz. alapvető 17. §-a, az t. i., hogy «a sajtóvétségek felett nyilvánosan esküdtszék itél», most már a bünv. perrendt. életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat 26. §-a szerint végképen ki lesz törülve az élő törvények közül: a megoldás a legvalószinübben abban fog megállapodni, hogy — a mint erről az utóbbi időkből már tények is tanuskodnak — ugyanaz a törvényszék, a mely az elkobzás és megsemmisités kimondására van hivatva, maga fogja egy füst alatt azt is megállapitan és kimondani, hogy a kérdéses nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat tartalma szerint, ennek közzététele vagy teri jesztése foglal-e magában büntetendő cselekményt? Vagyis: ezekben az esetekben, épen abban az alapkérdésben, hogy tárgyilag forog-e fen sajtóvétség: nem esküdtszék, hanem törvényszék fog itélni.

Hogy ez a megoldás az 1848: XVIII. tcz. alapelveivel és czélzataival, a szabadsajtó jogosult érdekeivel merő ellentétben lesz, ezt itt felesleges bővebben bizonyitgatnom. Csupán a sérelmes következményeknek egy igen kinálkozó eshetőségére kivánok reámutatni elrettentő példaképen.

Az 1848: XVIII. tcz. 28. §-a ugyanis, a melyet az 1880: XXXVII. tcz. 7. §-a életben hagyott és a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat 26. §-a is életbenmaradásra szánt, azt rendeli, hogy «minden olyan sajtóvétség, mely ellen hivatalbóli megtorlásnak van helye: hat hónap mulva, a mely ellen pedig csak magánkereset inditható, két év mulva idősül el».

Nos hát megeshetik majd, hogy valamely kényelmes vagy élelmes vádló, a kinek okai lehetnek az esküdtszéket kerülni, mintha semmit sem vett volna észre, azt az «elidősülést» nyugodtan bevárja és csak a mikor már «senki ellen sem indittathatik meg» a bünvádi eljárás, rövidesen a törvényszékhez fordul, és «sine strepitu judicii et figura» itt eszközli ki magának a leggyökeresebb elégtételt: az illető nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat minden létező példányainak, sőt még a mintáknak és lemezeknek is elkobzását és megsemmisitését! . . .

Beszélhetünk-e ott sajtószabadságról, a hol a sajtó ter-

mékeit a zaklatásnak ilyen veszélyes eshetősége fenyegeti?!... Összefér-e az ilyen zaklatások utjának nyitvahagyása az 1848. évi XVIII. tcz. szellemével és czélzataival?!...

Ime ez a kérdésem. Szóljanak hozzá a nálam hivatottabb érdeklődők.

Én a magam részéről «nem»-mel felelek, s azt tartom, hogy mellőzhetlenül szükséges volna a bünvádi perrendtartást életbeléptető törvénybe még egy olyan értelmü rendelkezést venni be, hogy: azokban az esetekben, a melyekben az 1878. évi V. tcz. 62. §-a alapján, valamely nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat elkobzásának és megsemmisitésének a birói kimondását kérik: azt a kérdést, hogy eme nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett-e el és mely büntetendő cselekmény: az 1896. évi XXXIII. tcz. XIX., illetőleg XXX. fejezete rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával, az ugyanazon tcz. 24. §-a értelmében illetékes esküdtbiróság előzetesen döntse, illetőleg birálja el; s csak az ebbeli jogérvényes határozat alapján legyen az 1896. évi XXXIII. törvényczikk XXV. fejezetében meghatározott eljárásnak helye.

Fekete Odön.

A commoriensek tanához.

Az a tömeges szerencsétlenség, mely a párisi jótékonysági bazár látogatóit érte, egy érdekes és a gyakorlati életben felettébb ritka magánjogi controversiát vet felszinre, az örökösödés szempontjából. Ez a tulélési vélelem kérdése. Ha egymás öröklésére hivatott több családtag valamely katastropha folytán egyszerre halálozik el, az öröklésre hivatott harmadik személyek szempontjából vajon mily helyzet áll elő? Melyik az, a ki a halálban megelőzni látszik a másikat? Melyik az, a kiről közvetlen száll át az örökösödés joga a tulélőkre? A kérdés inkább akadémikus, de vannak esetek, a mikor a jogász előtt teljes valóságukban jelentkeznek, s szakszerü eldöntést kivánnak.

A törvényszéki orvostan fejletlensége, az élet- és boncztani vizsgálódások kezdetleges állapota eleinte nem volt képes minden kételyt kizáró, tudományosan megokolt feleletet adni az ily irányban felmerülhető kérdésekre, s átengedte e döntést a valószinüség, a jogászi deductio mérlegelésének.

A XVII. század folyamán azért rendesen vélelmekre alapitották a *commoriensek* halálozási ideje megkülönböztetését. Egyfelől a természet rendes folyását vették kiindulópontul, mely azt akarja, hogy az apa és anya gyermekeit megelőzze a halálban, mások inkább humanitási szempontokra alapitották véleményöket s ekkép akartak minden egyes esetben határozni, hogy a kapzsi oldalrokonok kizárásával, az apa, anya és hitestárs legyen előnyben a gyermek vagy a hitves örökségével szemben. A római jog is részletes intézkedés tárgyává tette azon egyének helyzetét, kik «naufragio, vel adgressu, vel quo alio modo simul» vesztek el. Ezen szabályokat követve, a franczia törvényhozó is több kategoriáját vette fel a hasonló eseteknek törvénykönyvébe.

A franczia Code 720. §-a például igy szól: Ha egymás utáni öröklésre hivatott több személy pusztul el ugyanazon eset folytán, a nélkül, hogy el lehetne dönteni, melyikök hunyt el előbb, a tulélés vélelmét ténybeli körülmények döntik el, s ezek hiányában a kor vagy a nem.

721 art. Ha azok, a kik együtt vesztek el, tizenöt évesnél ifjabbak voltak, akkor az idősebbik vélelmezendő tulélőnek. Ha mindegyikök meghaladta a hatvan évet, akkor az ifjabbik vélelmezendő később elhalálozottnak. Ha némelyek ifjabbak voltak tizenöt évesnél, mások idősebbek hatvan évesnél, az esetben az előbbieket kell tulélőknek tekinteni.

722 art. Ha, a kik együtt pusztultak el, a tizenöt évet betöltötték, a hatvanat azonban el nem érték, ugy egyenlő kor esetében a férfi javára szól a vélelem, valamint akkor is, ha a korkülönbség nem terjed tul egy éven. Ha ugyanegy nemhez tartoztak, akkor a természet rendje szerinti vélelem jő alkalmazásba, tehát az ifjabb vélelmeztetik tovább életben levőnek az idősebbnél.

Ez általános elvektől eltekintve, nem szabad eltévesztenünk szem elől, hogy igen sok esetben ma már a törvényszéki orvosi vizsgálat képes tisztán tudományos positiv alapon is eldönteni a halálozás elsőbbségét. A præsumptio tehát teljes alapossággal dönthető meg a szakértői bizonyitás által.

Kérdés, hogy erre sor kerül-e most. A tulélés feltételezése eldöntésénél szerintünk is inkább czélszerüségi tekintetek a mérvadók. De bármint legyen is, a párisi nagy katastropha elég aktualissá teszi most a tárgyat, hogy mint a jogélet egy érdekes kuriosumára felhivjuk erre a figyelmet.

—r.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtási zálogjog védelme büntető törvénykönyvünkben.

Ismeretes dolog, hogy büntető törvénykönyvünk az ingatlan dolgot csekélyebb védelemben részesiti, mint az ingót. Elég lesz e tekintetben a Btk. XXXVI. fejezetére utalnom. Eltekintve attól, hogy az ingatlan vagyon szándékos és jogtalan megrongálása, a mennyiben az okozott kár öt forint értéket meg nem halad, csupán kihágást képez, holott ugyanazon cselekvény ingó dologra vonatkozólag elkövetve, minden körülmények között vétséget képez, még a büntetési tételek között is fölötte lényeges a különbség. Mig ugyanis az ingóknál a büntetési maximum három év, addig az az ingatlanoknál csak három hónap, sőt a 419. §. esetében a cselekmény, ha ingókon követtetik el, sulyosan sujtott büntetté minősül, de ugyanazon cselekmény ingatlan vagyonon elkövetve, megtartja vétségi minőségét. Nem akarok annak taglalásába bocsátkozni, vajon az ingó és ingatlan vagyon közötti megkülönböztetés indokolt-e s csak annak felemlitésére szoritkozom, hogy a más vagyonának megrongálása tekintetében a novella-javaslat ezen megkülönböztetést teljesen megszünteti.

Ezuttal büntető törvénykönyvünknek ugyancsak az ingatlanokkal kapcsolatban levő oly hiányára kivánom a szakkörök figyelmét felhivni, mely a novellában még orvoslást nyerhetne s nézetem szerint kell is, hogy nyerjen. Ki akarom mutatni, hogy nemcsak az ingatlan dolog részesül csekélyebb védelemben, mint az ingó, hanem az ingatlanokra vonatkozólag végrehajtási zálogjog is hathatósabb büntetőjogi védelemre szorul.

A Btk. 359. §-a sikkasztásnak tekinti, ha a bíróság vagy más hatóság által *zár alá vett* dolog tulajdonosa a nála hagyott vagy reá bizott ezen dologra nézve a 355. §-ban megjelölt cselekmények valamelyikét elköveti. Ezen törvényszakasznak mikénti alkalmazása és értelmezése tekintetében a curiai itéleteknek egész légiójával rendelkezünk, de tudtommal mindenkor birói zár alá vett ingó dolog elsikkasztása forgott kérdésben.

Hogyan állunk azonban ingatlanokkal szemben?

Egyik vidéki járásbiróság előtt a bünperek egész sorozata van folyamatban, melyekben a terheltek azzal vannak vádolva, hogy a végrehajtási zálogjognak bekebelezése s az árverési határnap közötti időben házikóikat lebontották, az ekképen nyert épitési anyagokat elidegenitették, a jelzálogul

szolgáló ingatlan jelentékeny értékcsökkenését idézték elő, s a befolyt pénzt saját czéljaikra használták fel.

Kérdés, vajon ezen esetekben a tettesek büntetőjogilag felelősségre vonhatók-e?

Azt hiszem, az iránt nem foroghat fen nézeteltérés, hogy hasonló kriminalitás rejlik abban, mikor a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonosa a jelzálogul szolgáló ingatlan állagának jelentékeny sérelmét vagy értékcsonkulását idézi elő s ezzel a jelzálog által nyujtott biztositékot veszélyezteti, mint jelentkezik abban, ha a végrehajtásilag lefoglalt, nála hagyott vagy reá bizott ingó dolgot a tulajdonos elidegeniti. S mégis, mig az utóbbi cselekményt a Btk. büntetni rendeli, addig az esetleg sokkal sulyosabb beszámitás alá eshető előbbi cselekményt figyelmére nem méltatta.

Kétségtelen t. i., hogy a hivatkozott 359. §. csakis *zár alá vett ingó dolgokra* vonatkozik. Kitünik ez — ha egyebektől teljesen el is tekintek — különösen a 355. §-ra való utalásból.

De ha még meg is volna engedhető, hogy némi erőszakkal a 359. §. ingatlanokra is alkalmaztassék, akkor ez csak akként foglalhatna helyt, ha a jelzálogos hitelező kérelmére az 1881. évi LX. tcz. 237. §-ának *f)* pontja alapján zárlat rendeltetett volna el. Mert hiszen csupán a végrehajtási zálogjog bekebelezése által a jelzálogul szolgáló ingatlan tulajdonosa rendelkezési jogában épenséggel nincs korlátolva, az ingatlan állagával is kénye kedve szerint elbánhatik és semmiképen sem állitható, hogy a végrehajtási zálogjog bekebelezése azonos volna az ingatlan vagy tartozékai zár alá vételével.

Még azon nézet merülhetne fel, hogy az, ki a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlanának állagát értékében hitelezőjének megkárositása czéljából akként csökkenti, hogy a bekövetkező árverés előtt az ingatlanon épült házát lebontja, vagy a tartozékokat elválasztja s az ekképen előállott ingóságokat elidegeniti, a Btk. 386. §-a szerint volna büntethető.

Az árverés aktusa t. i. olybá vétethetnék, mely a «végrehajtás»-nak egy részét képezi.

Ezen nézetnek azonban nincs jogosultsága. A 386. §-ban meghatározott quasi csalási eset egész konceptiója arra vall, hogy az abban foglalt sanktióval csupán azon cselekményeket kivánta a törvényhozó sujtani, melyek arra irányulnak, hogy a kilátásban levő kielégitési vagy biztositási végrehajtás sikere meghiusittassék. Igy fogta fel mindenkor ama szakasz értelmét judikaturánk is. S aztán épen a 359. §-nak a 386. §-ával való egybevetéséből kitünik az, hogy a dolognak az árverés előli elvonását nem akarta a törvényhozó a 386. §. alá subsumálni, hanem ezen cselekményt a 359. §-ában meghatározott külön deliktummá tette. Ezek szerint tehát azon eredményre jutunk, hogy a bekebelezett végrehajtási zálogjog nemcsak csekélyebb büntetőjogi védelemben részesül, mint a végrehajtás utján ingóságokra szerzett zálogjog, hanem hogy amaz büntetőjogilag annyiban teljesen védtelen, hogy a végrehajtási zálogjognak bekebelezése s az árverési határnap közötti időben a jelzálogul szolgáló ingatlan tulajdonosa az ingatlan értékét büntetlenül csökkentheti akként, hogy az ingatlanon emelt épületet lebonthatja vagy az összes tartozékokat elválaszthatja s az ekképen előállott ingóságokat elidegenitheti. Bizonyos az, hogy ezen állapot fen nem tartható, s ha eddig ily cselekmények által óriási károk nem okoztattak, csak annak tulajdonithatom, hogy a köztudatban ezen cselekmények kriminalistikus jellege megvan.

Nem szabad tovább késnünk azzal, hogy e köztudatnak a törvényben is kifejezést adjunk.

Dr. Berczeli Antal,
budapesti ügyvéd.

Egy vitás jogkérdés.*

I.

E lapok 12. számában a fenti czim alatt közzé tett czikkben általam nyilvánitott azon állitást, hogy a következő telekkönyvi állásnál:

I. *A.* bekebelezett tulajdonos átruházta tulajdonjogát *B.*-re,

II. minek folytán az *B.* részére előjegyeztetett.

Később pedig átruházta *A.* tulajdonjogát ugyanazon ingatlanra nézve *C.*-re, minek alapján az *C.* részére azon

III. megszoritással kebeleztetett be, hogy ezen bejegyzésnek joghatálya a II. alatti előjegyzésnek nem igazolásától függ, *A.* az egyedüli nyilvánkönyvi tulajdonosnak tekintendő, mig a telekkönyvi állás változást nem szenved és hogy azért csak ő van jogositva a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését kérelmezni illetve annak igazolására alkalmas nyilatkozatot kiállitani: — dr. Klein ugyanezen lapok 15. számában nemcsak helytelennek, hanem egészen elhibázottnak nyilvánitotta, állitván, hogy csak *C.* tekintendő ez esetben egyedüli nyilvánkönyvi tulajdonosnak és ezen állitását azzal vélte igazolni, hogy a feltett esetben a tulajdonjog *C.* részére bontó feltétel alatt bekebelezve van.

Minthogy a felvetett kérdés fontos gyakorlati jelentőséggel bir, de judikaturánkban nem egyformán döntetett el, nem tartom felesleges dolognak, ha annak bővebb fejtegetésébe bocsátkozom.

Első sorban ki kell mutatnunk a III. alatti bejegyzésnek értelmét és hatályát és e végre szükséges *A.* jogi állását megvizsgálnunk.

Hogy *A.* tulajdonjoga a II. alatti előjegyzés folytán korlátolva van, azt senki sem vonja kétségbe.

Ezen korlátoltság pedig abban áll, hogy *A.* tulajdonjogával már nem rendelkezhetik feltétlenül, hogy tehát azt csak feltételesen ruházhatja harmadik személyre (*C.*-re).

Ha *A.* csak feltételesen ruházhatja tulajdonjogát *C.*-re, akkor *C.* azt csak feltételesen szerezheti.

Az átruházás, illetve szerzés tehát halasztó feltétel alatt történt és csak akkor válik feltétlenné, midőn *A.* tulajdonjogának korlátoltsága megszünik; az pedig megszünik akkor, midőn a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzése kitöröltetik.

A mondottak szerint a III. alatti bejegyzésnek csak az az értelme lehet, hogy a tulajdonjog bekebeleztetik ugyan *C.* javára, de ezen bekebelezésnek csak akkor lesz az abban kifejezett hatálya — a nyilvánkönyvi tulajdonjognak szerzése, — ha a II. alatti tulajdonjog előjegyzése kitöröltetik. Ebből pedig következik, hogy a tulajdonjog *C.* részére halasztó feltétel alatt van bekebelezve.

Miután az általános jogszabályok értelmében akkor, midőn valamely jog szerzése feltételhez van kötve, az csak a feltétel beálltával szereztetik meg, *A.* ezen időpontig tulajdonjogát nem veszti el, és *C.* sem szerezte meg.

A III. alatti tulajdonjog bekebelezése folytán *A.* tulajdonjoga még jobban van kötve ugyan, de *C.* részére csak a nyilvánkönyvi tulajdonjog szerzésének lehetősége van feltételesen biztositva, és ebben áll főképen a bekebelezésnek hatálya, de másrészt tagadhatatlan, hogy *A.* a tulajdonjogból folyó *bizonyos* jogositványokat ép ugy gyakorolhat, mint az előjegyzett tulajdonos, de szintén csak feltételesen.

A. tehát egyedüli nyilvánkönyvi tulajdonos marad mindaddig, mig a II. alatti előjegyzésnek sorsa el nem dőlt, mert az előjegyzett tulajdonos csak akkor szerzi meg a nyilvánkönyvi tulajdonjogot, midőn az előjegyzés igazoltatik.**

Exner az előjegyzést feltételes bekebelezésnek nevezi

* Az alábbi két czikket egyidejüleg kaptuk.

** Telekkönyvi rendtartás 52. §-ának *b)* pontja és 94. §-a.

★

ugyan, de ezen elnevezésből korántsem vonja le azon következtetéseket,* melyeket dr. Klein állit; mert Exner szerint az előjegyzés által azon dologbani jog szereztetik meg, melynél fogva az előjegyzett jogra káros hatályt gyakoroló minden jogváltozás megakadályoztatik.

Ugyanazon értelmet fejeztem én is ki, midőn állitottam, hogy az előjegyzés által a nyilvánkönyvi jog szerzésének lehetősége feltételesen biztosittatik.

A mondottak folytán ellenfelemnek azon állitása, hogy csak *C.* tekinthető nyilvánkönyvi tulajdonosnak, mert a tulajdonjog részére bontó feltétel alatt van bekebelezve, nem lehet helyes, az csak akkor volna helyes, ha a bekebelezés következőképen szólana: *C.* részére a tulajdonjog azon korlátozással kebeleztetik be, hogy ezen bejegyzés joghatályának tartama a II. alatti előjegyzésnek igazolásától függ.

A mi dr. Klein vagy inkább Exner azon nézetét illeti, hogy az előjegyzés törlését minden nyilvánkönyvileg érdekelt kérheti, helyesnek nem ismerhetem el, még pedig azért sem, mivel az a telekkönyvi intézmény azon sarkalatos elvével ellentétben áll, melynél fogva a később szerzett jogok a korábban szerzett jogokra káros befolyást nem gyakorolhatnak, mely állitásom helyessége nemcsak a telekkönyvi rendtartás 53., 61. és 68. §-aiból tetszik ki, hanem a nyilvánossági alapelv által is megerősittetik, mely szerint nyilvánkönyvi jog csak a fenálló telekkönyvi állás sérelme nélkül szerezhető; a mihez még azon körülmény is járul, hogy az 1888. évi 947. sz. igazságügyminiszteri rendelet értelmében csak az van jogositva valamely bejegyzést megtámadni, a ki magát nyilvánkönyvi jogában sértve véli. Képtelenség volna pedig azt mondani, hogy egy későbbi jogszerző egy korábbi jog bejegyzése által nyilvánkönyvi jogában megsértetett.

Ez okból nem oszthatom Exner azon nézetét sem, hogy a haszonélvező a korábban roszhiszemüleg szerzett zálogjog törlését kérelmezheti;** mert a nyilvánkönyvileg érdekelt több jogra nem támaszthat igényt, mint a mennyi a részére biztositott jog tartalma szerint őt illeti, és mivel az előzőleg fenálló nyilvánkönyvi állás által az ő joga nem sérthető. Valamely nyilvánkönyvi jog csak későbbi bejegyzés által sérthető.

Exner nézete az osztrák telekkönyvi törvény által sem támogattatik, mert annak 45. §-a határozottan rendeli: «unterbleibt die Rechtfertigung, so kann derjenige, gegen welchen die Vormerkung bewilligt wurde, um deren Löschung ansuchen».

Dr. Klein által felhozott példa: hogy akkor, midőn *A.* jelzálogos hitelező követelésére alzálogjogot engedélyez *B.*-nek és az *B.* részére előjegyeztetett; később pedig az egész követelését a zálogjoggal együtt *C.*-nek engedményezi és az átruházás a telekkönyvben *C.* részére bekebeleztetett: *C.* engedményes jogositva van a *B.* részére elrendelt alzálogjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését kérni, nem találó és a mi esetünkben nem alkalmazható; mivel a mi esetünkben *A.* tulajdonos ugyanazon tulajdonjogát két különböző személyre egymásután jogérvényesen nem ruházhatta át, a Klein által felhozott példában pedig *A. B.*-nek egy uj önálló (al) zálogjogot engedélyezett, mi által követelésével és zálogjogával való rendelkezési jogosultságában nem lett gátolva és tehát azt — terhelve az alzálogjogilag biztositott követeléssel — jogérvényesen *C*-re átruházhatta.

E példában *C. A.*-nak a követelésre és zálogjogra való összes jogositványokat jogérvényesen megszerezte és ennek folytán *A.*-nak jogi állásába belépett, a mi esetünkben azonban épen azon kérdés képezi a vita tárgyát, vajon belépett-e *C. A.*-nak jogi állásába, illetve vajon megszerezte-e *C.* a nyilvánkönyvi tulajdonjogot vagy nem?

Habár igaz, hogy *A.* tulajdonos nincsen érdekelve abban, hogy a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzése igazoltatik vagy töröltetik-e, miután egyik esetben sem tarthatja meg tulajdonjogát, ezen körülmény még sem gyakorolhat befolyást a feltett kérdés megoldására, mivel csak arról van szó, vajon megszerezte-e *C.* a tulajdonjogot, mielőtt a *B.* részére elrendelt előjegyzés kitöröltetett?

Azon állitásomat, hogy csak a feltétlenül bekebelezett tulajdonos gyakorolhatja a tulajdonjogból folyó jogositványokat, ellenfelem félreértette, mert én ezen állitást csak a feltett esetre való vonatkozással tettem és hozzá tehetem, hogy meggyőződésem szerint nemcsak az előjegyzett és korlátolt tulajdonos gyakorolhat a tulajdonjogból folyó *bizonyos* jogositványokat, hanem a telekkönyvön kivüli tulajdonos is.

Dr. Gullya László ur érveléseit* nem tarthatom helyeseknek mindaddig, mig nem igazolja, hogy *A.* nyilvánkönyvi tulajdonjogát a *B.* részére elrendelt előjegyzés igazolása előtt elvesztette.

Tisztelt ellenfelem ugyanis azt következteti a fenforgó esetben, hogy *A.*-t a nyilvánkönyvi tulajdonjog semmi esetre sem illetheti, mert az vagy *B.*-t, vagy *C.*-t illeti; *B.*-t akkor, ha az előjegyzést igazolja és *C.*-t akkor, ha az előjegyzés nem igazoltatik (világosabban kifejezve: ha az előjegyzés töröltetik).

Ezen vélemény szerint tehát a tulajdonjog addig, mig *B.* javára a tulajdonjog előjegyzése nem igazoltatik, illetve mig *C.* javára a tulajdonjog feltétlenül nem kebeleztetik be, senkit sem illetne.

A mint fentebb már emlitettem, én azt, hogy *A.* jogositva van a tulajdonjogból folyó jogositványokat gyakorolni, nem abból következtetem, hogy tulajdonjoga feltétlenül van bekebelezve, hanem abból, hogy tulajdonjogát mindaddig nem veszti el, mig a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzése igazolva nincs, illetve mig a tulajdonjog *C.* javára feltétlenül be nem kebeleztetik; mert ezen időpontig sem *B.*, sem *C.* nem szerezte meg a tulajdonjogot.

Azon állitásának helyessége, hogy csak *C.*, még pedig saját jogán adhatja be a törlési kérvényt, megczáfoltatik az által, hogy velem egyetértve előadja, hogy *C.* a nyilvánkönyvi tulajdonjogot csak akkor szerzi meg, ha az előző tulajdonjog előjegyzése töröltetik.

A.-nak az előjegyzés igazolására való jogosultsága tekintetében felhozott példák pedig annyiban nem hasonlitanak a mi esetünkhez, hogy itt a jogositott saját jogát ruházta át, vagy világosabban mondva: a tulajdonos ugyanazon tulajdonjogával két külön szerző javára egymás után rendelkezett, a felhozott példákban pedig csak egyszer ruházta át a jogositott saját jogát harmadik személyre (*C.* engedményesre), mert az alzálogjog előjegyzésére adott engedélyével saját jogát nem ruházta át az előjegyzett hitelezőre; tehát közbeeső akadály sem létezik.

A telekkönyvi rendtartás 119. §-a a mi esetünkre azért sem alkalmazható, mivel az abból a feltevésből indul ki, hogy valaki telekkönyvi jogot a maga részére még csak szerezni (vagy ellene szerzettet megszüntetni) szándékozik, és pedig olyan telekkönyvi jogot, a minek bejegyzésére az utolsó telekkönyvi jogositott az engedélyt nem neki, hanem saját telekkönyvön kivüli jogutódjának** adta, a kitől a kérvényező az ő jogát származtatja.

Dr. Hexner Gyula kartárs úrnak azon állitására,*** hogy ez a kérdés a telekkönyvi rendtartás 95. §-a alapján teljes

* V. ö. Exner: Das öster. Hypothekenrecht czimü müvének 165., 185. és 186. lap.

** V. ö. Exner id. müv. 212. lap; a 178. lapján megint az ellenkező nézetet vallja.

* L. ezen lapok 17. számát.

** A lánczolat hosszabb is lehet.

*** L. e lapok 17. számát.

és kétségtelen megoldást nyer, azt kell megjegyeznem, hogy ezen nézetét csak akkor fogadhatnám el helyesnek, ha igazolta volna, hogy *C. A.* jogutódjának tekinthető.

Véleményem szerint *C.* nem tekinthető *A.* jogutódjának először a közbeeső tulajdonjog előjegyzése miatt, másodszor pedig főképen azért nem, mivel *C.* a nyilvánkönyvi tulajdonjogot mindaddig nem szerezte meg, mig a *B.* részére előzőleg elrendelt tulajdonjog előjegyzése nem töröltetik; jogutódnak pedig csak az tekintendő, ki elődjének jogába lépett, azaz, ki elődjének jogát megszerezte.

Nem azt mondtam, hogy *C.* a tulajdonjogot nem feltétlenül szerezte meg, hanem inkább azt állitottam, hogy a nyilvánkönyvi tulajdonjogot egyáltalában nem szerezte meg a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzésének törlése előtt.

Hogy *B.* mint előző *C.*-t mint követőjét perelhetné a végett, hogy ez köteleztessék az ő javára olyan jogositványt gyakorolni, melyet még nem szerzett, lehetségesnek nem tarthatom; mert ha *C.* az ilyen jogositványt előzője javára gyakorolhatná, akkor viszont arra is jogositva volna, hogy a megelőző bejegyzést megtámadja; ha pedig arra a telekkönyvi állás daczára jogositva van, akkor annyival inkább jogositva volna a későbben — még pedig feltétlenül — bekebelezett hitelező egy előzőleg elrendelt zálogjog előjegyzésének törlését kérni, mert az érdekében áll, a mit pedig tisztelt kartárs ur tekintettel a telekkönyvi rendtartás fent idézett szakaszában foglalt rendelkezésekre alig fog állitani. *B.* nem intézheti alternative az igazolás iránti keresetet *A.* vagy *C.* ellen, mivel csak a nyilvánkönyvi tulajdonos adhatja az engedélyt a bekebelezésre; nyilvánkönyvi tulajdonos pedig csak az egyik, vagy a másik lehet.

Ha tisztelt kartárs ur felhozta volna azt az esetet, hogy akkor, midőn a tulajdonos terhelt ingatlanára nézve a tulajdonjogot harmadik személyre átruházta, az átruházó tulajdonos és a szerző, — feltéve, hogy a nyilvánkönyvi tulajdonjog javára feltétlenül bekebeleztetett — a zálogjog előjegyzésének igazolására alkalmas nyilatkozatot egyaránt kiállithatnak (telekkönyvi rendtartás 95. §-a),* egyet értenék vele; mert a szerző azért állithatja ki, mivel ő a nyilvánkönyvi tulajdonos, az átruházó pedig azért, mivel a hitelezővel szemben létrejött jogviszonynál fogva azt tenni köteles, a nyilvánkönyvi tulajdonos pedig azt nem ellenezheti azért, mivel az ingatlant azon teherrel együtt megszerezte. A zálogjog előjegyzésének az igazolás elmulasztása miatti törlését pedig csak az utóbbi kérheti, mivel a tulajdonjogból folyó jogositványokat — melyekhez a birtok tehermentesitése is tartozik, csak ő van jogositva gyakorolni.

Végre kijelentem, hogy tisztelt ellenfeleim nézeteit helyeseknek készségesen elfogadom, mihelyt igazolják, hogy *C.* a nyilvánkönyvi tulajdonjogot a *B.* részére elrendelt tulajdonjog előjegyzésének törlése *előtt* megszerezte vagy más szóval, hogy a tulajdonjog *C.* részére nem halasztó, hanem bontó feltétel alatt van bekebelezve.

Ez a kérdés a vitának érdeme és ha az helyesen meg van oldva, a vita is el van döntve. *Huf József.*

* Ez az eset lényegileg különbözik a mienktől, de avval gyakran összetévesztetik.

II.

Dr. Hexner Gyula ügyvéd urnak e lapok 17. számában tett észrevételeit viszonzás nélkül nem hagyhatom.

Hexner két tételt állit fel axiomának:

1. A telekkönyvi rendtartás 99. §-a alapján az van jogositva az előjegyzés elmulasztása miatt annak törlését kérelmezni, ki a 95. §-ban az előjegyzés igazolására alkalmas nyilatkozatot kiállithatja.

2. Utóbbira jogositva van *a)* vagy az, ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett (nevezzük ezt rövidség okából prænotatusnak), *b)* vagy annak jogelődje.

Igy tehát a 99. §. esetén az előjegyzés törlését csak a prænotatus kérheti vagy ennek jogutódja.

Ez Hexner érvelésének sarkpontja.

A mit Hexner alapigazságnak felállit, azonban igazolásra nagyon is rászoruló *állitás*, még pedig ezen vonatkozásban helytelen állitás. Hexner tehát érveimet helytelen állitásokkal czáfolta.

Hogy a Hexner által feállitott tételek helytelenek, ezt igen könnyen ki lehet mutatni.

Hogy minden kétség el legyen oszlatva, kezdetben csak oly esetet fogok vizsgálódásom tárgyává tenni, mely vitán kivül áll, és melynek valóságát mindenki, még Hexner ur is, elismeri.*

Tegyük fel, hogy a Huf által fixirozott *C.* nem tulajdonjogot, de a végrehajtási törvény 137. §-a értelmében végrehajtási zálogjogot szerzett.

Applikáljuk most arra Hexner két alaptételét.

Hogy *C.* jogositva van az előjegyzés törlését kérelmezni, az iránt kétség sincs, azt a törvény expressis verbis megengedi, azt Hexner, sőt a szélső táborban levő Huf is kifejezetten elismeri.

Már mostan kérdem, az előjegyzés *C.* ellen történt-e, vagy pedig jogutódja-e *C. A.*-nak? Avagy jogositva van-e *C.* (kinek javára végrehajtási zálogjog van bekelezve) *B.* javára az előjegyzés igazolására alkalmas okiratot kibocsátani?

Hogy *C.* nem jogutód jogászi értelemben és hogy a kérdéses nyilatkozat kiállitására nincs jogositva, ahhoz a kétely árnyéka sem fér.

A jogutódlás fogalma a jogtudományban szabatosan van meghatározva és élesen körvonalozva.

Tudjuk, hogy a jog szerzése két féle: 1. absolut, másképen konstitutiv,** midőn oly jogot szerzünk, mely idáig absolute nem létezett, tehát csak a szerzés pillanatában keletkezik, megszülemlik, 2. relativ vagy translativ, midőn a szerzett jog már egy harmadik személyében létezett, midőn tehát a jog már létezett és csak a személyekben történik változás.

Lehet továbbá a jogszerzés eredeti, originar (aquisitio originaria) midőn a szerzett jog független más jogától. 2. származékos, derivativ (aquisitio derivativa) midőn a szerző joga teljesen más jogától függ, igy tehát léte is érvénye más jogának léte és érvényétől van feltételezve.

Tudvalevőleg e két distinctio nem azonos és egybevágó.

Bár a legtöbb esetben az absolut jogkeletkezés originar szerzéssel, a relativ keletkezés pedig derivativ szerzéssel jár, a két fogalom közt divergentia is lehetséges, még pedig mindkét irányban.

Igy pl. az elbirtoklásnál relativ keletkezés jár originar szerzéssel. *A.* tulajdonjoga elbirtokoltatik *B.* által, a tulajdonjog már, mint ilyen létezett, de *B.* joga egyáltalában nincs *A.* jogától feltételezve.

Viszont képzelhető derivativ szerzés absolut keletkezéssel. Igy pl. az idegen dologbeli jogok kreálásánál egészen uj jogszolgalom, zálogjog stb. keletkezik, — absolut jogkeletkezés, — de ezen jog teljesen függ *A.* jogától, derivativ szerzés.

A jogutódlás pedig csakis a relativ és derivativ szerzés kombinatiójából ered. Jogutódlásról jogászi értelemben csak akkor lehet szó, ha ugy a relativ, mint a derivativ szerzés forog fen. Der derivative translative Erwerb ist die Rechtnachfolge. (Succession. Unger System d. österr. allg. Privatrechts. II. köt. 5. l.)

* Rövidség okából itt is alkalmazom a Huf által fixirozott terminologiát.

** Szándékosan tartom meg a latin kifejezéseket, mivel a magyar nyelvben e tekintetben fix terminologiával nem birunk.

Jogutódlásról tehát csak akkor lehet szó, ha 1. a jogviszony, melybe valaki ujonnan belép, már létezett, 2. ha e jogviszony ugyanaz maradt és csakis az ezen jogviszonyban álló személyek változnak. 3. Ha az egyik személy a másik személy helyébe a köztük fenforgó jogviszonynál fogva lép.

Nem jogutódlás tehát a szerzés derelictio folytán. «Das characteristische Kriterium der Succession besteht somit darin, dass 1. ein Rechtsverhältniss bereits vorhanden ist, in welches jemand eintritt; 2. dass das Rechtsverhältniss dasselbe bleibt (fortdauernde Identität des Rechtsverhältnisses) indem nur die Personen, die in diesem Verhältniss stehen, wechseln; 3. dass der Nachfolger kraft eines besonderen, zwischen ihm und dem Vorgänger bestehenden juristischen Verhältnisses an die Stelle desselben tritt.» Unger id. müvének 17. l.

Applikáljuk most a kifejtett tételeket esetünkre.

Nevezhető-e *C.*, kinek javára (végrehajtási) zálogjog van bekebelezve, *A.* jogutódjának?

Joga ugyan derivativ,* de nem translativ vagy relativ, hanem absolut, constitutiv, hiszen a zálogjog abban a pillanatban keletkezik, születik, midőn azt *C.* szerzi és az *A.* személyében még nem létezett, *A.*-nak zálogjoga még nem volt.

Igy tehát *C.* a záloghitelező nem jogutódja *A.*-nak.

Helytelen tehát Hexner azon állitása, hogy az előjegyzés törlését csakis a prænotatus vagy jogutódja kérheti.

Hátra van a másik állitása.

Jogositva van-e *C.* (mindig a végrehajtásilag bekebelezett záloghitelezőt értjük a végrehajtási törvény 137. §-a alapján) *B.*-nek alkalmas okiratot az előjegyzés igazolására adni? Nem hiszem, hogy Hexner urnak bátorsága lenne nézetének ezen konsequentiáját levonni.

Ennek czáfolására legalkalmasabb módszernek tartom a jogi gyakorlati perspektivát, mit Ihering előadásainál praktische Veranschaulichung des Falles nevezett. E módszer a szemléleti mértan módszerével analog.

Tegyük fel, hogy *A.* birtoka, mely felett a tulajdonjog *B.* javára lett előjegyezve, 100,000 frtnyi értéket képvisel, erre *C.* 20 frt erejéig végrehajtási zálogjogot szerzett, képzelhető-e, hogy léteznék valaki, ki *C.* jogosultságát elismerné arra, hogy *B.*-nek az előjegyzés igazolására alkalmas nyilatkozatot adhasson?

Pedig ha egy elv igaz, akkor utolsó következményeiben is valónak kell lenni.

Helytelen tehát Hexner ur második állitása is, hogy a telekkönyvi rendtartás 95. és 99. §-ai a jogositott személyeit azonositják, aki a 99. §. esetén az előjegyzés törlését adhatja, jogositva van az előjegyzés igazolására alkalmas nyilatkozatot kiállitani.

Végül kénytelen vagyok Hexner urat figyelmeztetni, hogy épen a tabulárjog terén nem tanácsos a singuláris successiót hangsulyozni, az oly csalfa fény, mely az embert a legmélyebb posványba vezeti. *Dr. Klein Ede.*

Ki utasitandó perre az uj hagyatéki eljárás szerint?

Az örökösödési eljárásról szóló törvény kétségen kivül előkelő helyet foglal el azon igazságügyi reformmunkák között, melyekkel a törvényhozás az utolsó évtizedben Magyarország törvénykönyvét gazdagitotta. Ha mindazonáltal azt tapasztaljuk, hogy ezen törvény csekélyebb mérvben keltette fel a jogászközönség és különösen a szaksajtó érdeklődését, mint némely más, ujabb keletü reformtörvényünk, ugy ezt csak annak tulajdonithatjuk, hogy a törvénykezés azon ága, melyet e törvény szabályozni kiván, nem veszi annyira igénybe a jogászi kar minden egyes rétegének beható közremüködését, mint a törvénykezés más ágai, nevezetesen a peres eljárás és hogy a törvény jelentékeny része kiválóan adminisztrativ jellegü intézkedéseket tartalmazván, a jogi diskussióra nem nyujt annyi anyagot, mint a legtöbb igazságügyi törvényeink.

Most azonban, hogy mind több és több az uj törvény hatálya alá tartozó eset kerül a felsőbiróságok elbirálása alá és ez által a törvény alkalmazása körül mutatkozó egyes eltérések és kételyek felszinre kerülnek, a szaksajtó azt hiszem mind kevésbé vonhatja ki magát azon kötelesség teljesitése alól, hogy a felmerülő véleményeltérések megvitatása által a szóban levő törvény alkalmazásánál is annyira kivánatos egyöntetü gyakorlat megalkotásához hozzájáruljon.

Eltérő magyarázatokra a dolog természeténél fogva a törvénynek leginkább azon rendelkezései szolgáltatnak alkalmat, melyek a korábbi törvénynyel szemben ujitást létesitettek.

Ilyen a többi között a törvénynek 85. §-a is, mely a perre utasitás kérdését szabályozza.

Az 1868: LIV. tcz., mint tudjuk a perre utasitás kérdése mily módon való eldöntésének nem nagy fontosságot tulajdonitott, a mennyiben a perre utasitás kérdésében jogorvoslatot nem engedett. A perrendtartási novella azonban már felismerte azon érdek jelentőségét, mely sok esetben ezen kérdés elbirálásához, részint a bizonyitás terhének, részint pedig a perinditás körüli nehézségek és költségek azzal egybefüggő átháritása folytán füződik és azért e kérdésben még a harmadbirósághoz való felebbezést is engedélyezett.

Még nagyobb mérvben ismerte el e kérdés fontosságát az uj örökösödési eljárás, a mennyiben a perre utasitás kérdésének elbirálásánál több oly momentum számbavételét rendeli el, mely a korábbi törvények alatt méltatásra egyáltalán nem tarthatott igényt.

A törvény azon intézkedései azonban, melyek ezen ujitást tartalmazzák, épen az általuk szabályozandó legfontosabb és leggyakrabban felmerülő kérdés tekintetében lényeges nézeteltérésre szolgáltattak alkalmat.

A törvény 85. §-a nem hagy fen kétséget az esetre, midőn az örökség birtokában oly örökös létezik, kinek igénye törvényen vagy törvényszabta alaki kellékekkel ellátott végrendeleten alapul.

Ez esetben mindig a birtokon kivül levő fél utasitandó perre.

Nem támadhat kétely oly esetben sem, midőn az örökösök különböző jogczimekre hivatkoznak és vagy egyikük sincs birtokban, vagy pedig többen vannak birtokban.

Ekkor ugyanis a szerződési örökös ellen, mind a végrendeleti, mind a törvényes örökös, a végrendeleti örökös ellen pedig a törvényes örökös utasitandó perre: de csak az esetben, ha az öröklési szerződés vagy végrendelet a törvény által előirt alaki kellékekkel van ellátva; mert ellenesetben, ugy szintén akkor is, ha az igény szóbeli végrendeleten alapul, a végrendeleti örökös lesz perre utasitandó.

Mikép vagyunk azonban oly esettel, midőn a hagyaték kizárólagos birtokában oly örökös áll, kinek igénye törvényszabta alaki kellékekkel nem biró végrendeleten vagy szerződésen avagy szóbeli végrendeleten alapul: vele szemben pedig oly örökös áll, ki a törvényre, vagy pedig szabályszerü végrendeletre hivatkozhatik?

Vajon ez esetben is a birtokon kivüli fél utasitandó-e perre? Más szavakkal, vajon az uj törvény fentartotta-e a régi törvényben a birtokban levő fél számára biztositott azon kedvezményt, mely szerint ő sohasem volt perre utasitható, neki

* Bár a derivatio elve a tabulárjog terén igen alárendelt szerepet látszik, mivel a telekkönyvi bejegyzés formál actus jellegével bir, de ez jelen fejtegetésem körén kivül esik.

mindig csak védőleg és sohasem támadólag kellett fellépnie?

Ha csakis a törvény szövegét tartjuk szem előtt és különösen, ha az uj törvényt a régivel egybevetjük, e tekintetben sem táplálunk kételyt.

Az 1868. évi LIV. tcz. idevágó 587. szakasza ugyanis következőleg rendelkezik:

»Ha az egyezség nem sikerül, a bíróság a birtokon kivüli felet per utjára utasitja.»

Itt soha semmi körülmények között nem támadhatott kétely e tekintetben, hogy a törvény a birtokban levő felet soha semmi szin alatt sem engedi perre utasitani a birtokon kivülivel szemben.

Ezzel szemben az 1894. évi XVI. tcz. 85. §-a a következőket irja elő:

«Rendszerint a birtokban levő féllel szemben a birtokban nem levő fél és — ha egyik fél sincs birtokban, vagy ha többen vannak birtokban és különböző jogczimre hivatkoznak — a szerződési örökös ellen mind a végrendeleti, mind a törvényes örökös, a végrendeleti örökös ellen pedig a törvényes örökös utasitandó perre.»

Ezen szakasz szerint tehát a birtokban nem levő fél a birtokban levővel szemben csak rendszerint, de nem kivétel nélkül mindig utasitandó perre, ép ugy a mint csak rendszerint, de nem kivétel nélkül áll az, hogy az esetben, ha egyik fél sincs birtokban vagy ha többen vannak birtokban, a szerződési örökös ellen mind a végrendeleti, mind a törvényes örökös, a végrendeleti örökös ellen pedig a törvényes örökös utasitandó perre.

A kivételeket a szakasz második bekezdése állapitja meg, mely ekkép szól:

«Ha azonban törvényes örökössel vagy az olyan örökössel szemben, ki a törvényszabta alaki kellékekkel biró irásbeli végrendeletben vagy ugyanilyen öröklési szerződésben van örökösnek nevezve, oly örökös lép fel ellentétes igénynyel, a kinek öröklési joga törvényszabta alaki kellékekkel nem biró végrendeleten vagy ugyanilyen öröklési szerződésen avagy szóbeli végrendeleten alapul: az előbb emlitett örökössel szemben az utóbb emlitett örökös utasitandó perre.»

Látjuk, hogy az itt megállapitott kivétel az első bekezdésben felhozott mind a két esetre vonatkozik; ugy azon esetre tehát, midőn egyik fél sincs birtokban, vagy többen vannak birtokban, mint azon esetre is, midőn csak egyik fél van a hagyaték birtokában.

A második bekezdés ugyanis az egész bekezdéssel van szembe állitva és az utóbbiban foglalt két eset között a szóban levő kivétel alkalmazhatósága tekintetében különbség téve nincsen.

Mindebből azt kell következtetnünk, hogy a törvényhozó a 85. szakaszban érvényre kivánta juttatni azon elvet, hogy a birtoklás ténye egymagában csak erősebb vagy hasonerejü jogalap mellett biztosit előjogot, de nem biztosit előjogot az erősebb jogalap ellenében: e feltevésünkben azonban megingatni alkalmas a törvény itt fejtegetett intézkedésének azon interpretatiója, mely igen tekintélyes oldalról megállapitva lett.

Az örökösödési eljárás egyik leghivatottabb magyarázója Rónaszéki Trux Hugó ugyanis a törvényről irt munkájának 152. lapján a törvény 85. szakaszát a következőkben fejtegeti:

«E §. első és második bekezdése három főszabályt tartalmaz, a mit a perrendtartás 587. §-a is tartalmazott. Ezek szerint:

az első főszabály, hogy elsősorban mindig a birtokon kivül álló felek utasitandók perre a birtokban levők ellenében;

a második főszabály pedig: hogy ha az örökösök közül egyik sem volna birtokban, vagy ha több egyaránt birtokban levő különböző jogczimekre hivatkoznék: a szerződési örökös ellen mind a végrendeleti, mind a törvényes örökösök, a végrendeleti ellen pedig a törvényes örökösök tartoznak felperesi minőségben fellépni.

A második főszabály alól azonban e §. második bekezdése kivételeket is állapit meg. E szerint ugyanis:

ha törvényes örökössel szemben vagy olyan örökössel szemben, a ki törvényszabta irásbeli végrendeletben vagy ugyanilyen öröklési szerződésben van örökösnek nevezve, stb.

Látjuk tehát, hogy a fent kifejtettekkel ellentétben Rónaszéki Trux Hugó a második bekezdésben megállapitott kivételt csak az első bekezdés második esetére vonatkoztatja és hogy szerinte a perrendtartás 587. §-ának azon szabálya, mely szerint a birtokban levő fél a birtokon kivülivel szemben sohasem volt perre utasitható, továbbra is fenmaradt.

Ugyanezen álláspontra helyezkedett a temesvári kir. itélőtába is egy eléje került konkret esetben folyó évi 583. sz. a. hozott határozatával.

A kérdéses esetben az elsőfoku hagyatéki bíróság megállapitván azt, hogy a hagyaték birtokában levő örökös igénye oly végrendeleten alapul, mely az 1876: XVI. tcz. 6. §-a szerint érvénynyel nem bir, őt utasitotta perre a birtokon kivül levő törvényes örökösökkel szemben.

Ezzel szemben a temesvári kir. itélőtábla nem bocsátkozott annak megvizsgálásába, vajon a végrendelet megfelel-e a törvényszabta alaki kellékeknek, vagy sem, hanem egymagában azon tény alapján, hogy a hagyaték birtokában a végrendeleti örökös van, vele szemben a törvényes örökösöket utasitotta perre, ezt a rendelkezését a következőkkel indokolván:

«A hagyatéki vagyon birtokában örökhagyónak özvegye . . . . van, a ki örökhagyó hagyatékát a végrendelet értelmében kérte átadatni; mivel pedig az 1894: XVI. tcz. 85. §-ának első bekezdése szerint a birtokban levő féllel szemben a birtokban nem levők utasitandók perre és eme szabály alól kivételnek csak az esetben van helye, ha az örökösök vagy valamennyien vannak birtokban vagy a birtokban egyik örökös sincsen, az elsőbiróság végzésének megváltoztatása mellett a birtokban nem levő örökösöket kellett perre utasitani.»

Ilyen körülmények között csak sajnálattal konstatálhatjuk, hogy a törvény indokolása épen a fenforgó kérdés tekintetében kevesebb szabatossággal van formulázva, mint maga a törvény és azért a kérdés megoldásához alapot nem nyujt.

A 85. §-nál a miniszteri indokolás ugyanis a következőket tartalmazza:

«A javaslat elfogadja az 1868. évi LIV. tcz. 587. §-ának azt az általános rendelkezését, hogy a birtokban levő örökössel szemben a birtokon kivüli örökös, a szerződési örökös ellen pedig ugy a végrendeleti, mint a törvényes örökös, végül a végrendeleti örökös ellen a törvényes örökös tartozik felperesi minőségben fellépni, de ennek a szabálynak szigorán az által kiván enyhiteni, hogy az egyes öröklési czimeknek ilyetén előjogát csakis arra az esetre tartja fen, ha azt a vitássá vált jogigény alapos volta tekintetében fenforgó evidentiák is indokolják, stb.

Látjuk, hogy a törvénynek más esetekben autoritativ magyarázatot nyujtó indokolása a szőnyegen forgó kérdés megfejtéséhez hozzá nem járul; a szakirodalom feladatává vált tehát, hogy a kérdésnek minden oldalról való alapos megvitatása által a judikaturának a jogegység és jogbiztonság érdekében ezen kérdésben is szükséges végleges megállapodás eléréséhez támogatást nyujtson.

Dr. Bock Bernát
kir. albiró.

Különfélék.

— **A közigazgatási bíróság részéről** a következő sorokat vettük:

Tisztelt szerkesztő Ur!

A *Jogt. Közl.* folyó évi április hó 23-iki számában «Ugyvédi körökből» panaszos hangu felszólalást hozott az okból, mert a közigazgatási bíróságnál az ügyük tárgyalásától elkésett felek ülés közben ügyük mikénti elintézéséről értesitést nem kapnak.

A felszólalás minden jogosultságot nélkülöz.

A közigazgatási bíróság ülései nyilvánosak, a feleknek módjukban van tehát ügyeik mikénti elintézéséről legközvetlenebb tudomást szerezni, sőt a bíróság még azt is megteszi, hogy ha valamely fél az ülésre megjelenik, az illető ügyet az azon tanácsülésre kitüzött sorrenden kivül is tárgyalja.

Ha azonban a fél, ügye tárgyalásától elkésik, az ülés természetesen azért félbe nem szakitható, hogy az elkésett fél imént elintézett ügyéről értesitést kapjon.

Ezt jóhiszemüleg kivánni lehetetlen.

Ülés után a felek a hivatalos órák alatt a tanácsjegyzőtől érdemi, az erre kitüzött és kifüggesztés által közhirré tett órák alatt pedig az iktatóhivataltól alaki értesitést nyernek.

Másnap és azután a segédhivatalok az értesitésekre kitüzött órákban a birósági ügyrendben megengedett alaki felvilágositásokat, a tanácsjegyzők és az elnöki iroda a hivatalos órák alatt érdemi felvilágositásokat adnak.

Többet kivánni méltányosan nem lehet.

Budapest, 1897. évi május hó 7-én.

Tisztelettel
Farkas Zoltán
elnöki titkár.

— **Corpus Juris Hungarici** (Magyar törvénytár). A Franklin-Társulat eme millenniumi kiadványából a napokban ujabb négy kötet jelent meg, a mely az 1884—1893. évi törvényeket tartalmazza. Ezek a kötetek is tanuságot tesznek arról a gondosságról és körültekintésről, melylyel a törvénytár szerkesztője, *dr. Márkus Dezső* kir. törvényszéki biró, óriási munkáját végzi. Minden törvénynél a lehető legpontosabban megtudjuk, hogy mily törvények előzték meg alkotását, mely törvények és azoknak mely szakaszai vannak vele összefüggésben, mely későbbi törvény változtatott rajta vagy helyezte hatályon kivül, mely rendeletek vonatkoznak reá. De nemcsak az egész törvényre és annak szakaszaira terjed ki a szerkesztő figyelme. Minden egyes fogalomnál ugyanezt a módszert követi, ugy hogy nincs az az intézmény, melynek törvényi fejlődését a legmegbizhatóbb jogforrások alapján meg ne ismernők e gyüjteményes munkából, mely nagyszámu és tárgyias jegyzeteivel messze meghaladja hasonló gyüjtemények értékét és tudományos kommentár becsével bir. E munka egyike azoknak, a melyekről valóban el lehet mondani, hogy mindenkire nézve nélkülözhetetlen, a ki törvényeink alkalmazására vagy tanulmányozására hivatva van, mert jóval könnyebb lesz eligazodni a legnagyobb jogtudósnak is törvényeink és rendeleteink óriási tömegében, ha ezt a kiadást használja. A négy kötettel a törvénytárból az 1836—1893. évi törvények jutottak nyilvánosságra. A legközelebbi sorozat az 1894/1895. évi törvényeken felül régebbi törvényeinket (1000—1526) és Werbőczy Hármas könyvét foglalja magában, levéltári kutatások alapján felülvizsgált latin szöveggel, teljesen uj magyar forditással és az eddigiekhez hasonló bő, tudományos magyarázatokkal. Hogy a Franklin-Társulat ezen kiadványa is nyomdai technikánk mai fejlettségének kiváló bizonysága, mondanunk se kell. Az egész 20 kötetből álló törvénygyüjtemény ára füzve 60 frt, félbőrkötésben 75 frt.

— **A központi gyüjtőfogházat** a napokban a büntetőjogi seminarium látogatása alkalmából megtekinthettük. A technika minden vivmányával — vizfütés, villamosvilágitás, stb. — felszerelt épületen a nevétől eltekintve, alig van kifogásolható. Helyesen jegyezte meg ugyanis *Szabó József* igazgató, kinek szakszerü vezetését az intézet dicséri, hogy az épületet épugy lehetne börtönnek vagy fegyháznak nevezni, minthogy mindhárom szabadságvesztésbüntetés végrehajtására szolgál. A közös munkatermek, konyhák és kórházi helyiségekben a levegő aránylag elég jó, ha tekintetbe veszszük, hogy a több mint $1^1/_2$ millió forint költséggel felépitett intézet *csatornázás és vizvezeték nélkül szükölködik.* Igen tágas és egyelőre a szükséglettel arányban nem áll a fogházzal kapcsolatos megfigyelő intézet, melyet *Neuwirth Dezső dr.* vezet, ki mint értesültünk, a nyár folyamán az elitéltek anthropometrikus mérését is eszközölni fogja. Az ellátás és munkáltatás körében két sérelmes jelenséget tapasztaltunk, melyekért azonban az igazgató, ki ebben a felsőbb meghagyást teljesiti, nem tehető felelőssé. Az egyik anomália abban nyilvánul, hogy a foglyok csak $^2/_3$-át kapják a fegyenczek részére kiosztott élelmi adagoknak. Tekintve, hogy a büntetőtörvény a koplalást, mint a fogházbüntetés sajátos kriteriumát nem ismeri, az intézkedésnek alapul szolgáló miniszteri rendelet egyenesen törvényellenes. Az a tény, hogy a foglyok talán kevesebbet dolgoznak, még nem szolgálhat okul arra, hogy büntetésük más módon szigorittassék. Különösen kirivó e különböztetés a központi gyüjtő fogházban, hol foglyok és fegyenczek egymás melletti pavillonokban vannak elhelyezve. A másik gravamen a munkanemekre vonatkozik s épen nem uj. Az egyik munkatermen e felirást láttuk: K. I. szabómühelye; s valóban a terem inkább szabómühely, mintsem a fegyházbüntetés végrehajtására szolgáló helyiség. Gombkötés, bakkancs- és egyenruhavarrás vannak hivatva az elitélt lelkületére javitólag hatni. Igazán csak a tollfosztás hiányzik, hogy a fegyházmunka parodiája tökéletes legyen. A mig az igazságügyi kormány a börtönöket és fegyházakat büntettes üzemre berendezett gyáraknak tekinti és legmagasabb szempont a jövedelmezőség, addig ez nem is lesz másképen.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** f. hó 18-án ülést tart; 29-én még egy teljes-ülés lesz, melynek tárgya dr. Baumgarten Izidor előadása a felebbezésről; 30-án pedig évi rendes közgyülés. — Legközelebb ismét négy jogászegyleti füzet hagyja el a sajtót.

Nemzetközi Szemle.

— **A német uj kereskedelmi törvény** már számos kiadásban forog közkézen.

— **A lausanni egyetem** gyüjteményes diszmunkát adott ki a schweizi 1896-iki kiállitás alkalmából. Egyik dolgozat rendkivül érdekes annyiban, hogy a magánjogi kodifikatio eddigi rendszerét éles kritika tárgyává teszi. Ez *Roguin* következő czimü értekezése: Observations sur la codification des lois civiles. Az eddigi kodifikatio hibáját leginkább abban találja, hogy a kodifikátorok a részleteket mellőzik s mindinkább általános elvek hangoztatására szoritkoznak. Szerinte a kontroversiák megoldásába belé kell menni és a határozmányok közötti hézagokat hivatalos kommentárral kitölteni. Hogy pedig a jog el ne avuljon, 25 évenkint revideálni kell az egész jogrendszert. A kontreversiák eldöntetlenül hagyása a kodifikátorok restségéből és elsietéséből ered («par simple paresse ou par l'effet de la hâte»); továbbá azt mondja, hogy a kodifikátornak gyermekes és gonosz öröme («joie enfantine, parfois maligne») van a felett, ha a laikus számára érthetetlen a kodex («en lançant dans le peuple des règles difficiles a saisir et que seuls les hommes de loi sauront expliquer»). Megmagyarázza ezen keserü kritikát különösen az, hogy a schweizi kodifikatio legmesszebb ment az általánositásban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 21. sz. Budapest, 1897 május 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A képviselői köztisztség és az összeférhetlenség. Dr. BALOGH ARTHUR-tól. — A peres tárgy értékének befolyása a birói eljárásra. Dr. DOBI IMRE pécsi kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A temetkezési társulatok. SUGÁR IGNÁCZ kereskedelmi kamarai titkártól. — Egy vitás jogkérdés. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt-miklósi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A képviselői köztisztség és az összeférhetlenség.

— Két czikk. —.

Mily államjogi határozmányokra van szükség, hogy a parlament, a szuverén állami akaratot létrehozó, kimunkáló eme nemzeti szervezet törvényhozó és kormányt ellenőrző müködésének függetlensége biztosittassék, hogy különösen a képviselőknek a kormányhatalommal szemben való függetlensége megóvassék? Miként kell gondoskodni arról, hogy a parlament feladatának, mely az állami, egyetemes jó megvalósitásában áll, megfelelhessen? Meddig lehet és kell elmenni e szabályozásnál, hogy a parlamentbe juthatásból, a törvényhozói funktióban való részvételből az ott kivánatos elemek fölöslegesen ki ne zárassanak? Mik tehát a törvényhozói függetlenség *szükséges* feltételei és másrészt az összeférhetlenség *megengedhető* határai? — a politikai tudománynak és a napi publicisztikának egyaránt fontos kérdései. Mielőtt e kérdésekkel foglalkoznánk, czélszerü a modern képviselői állás jellegének megvilágitását megkisérelni.

A modern népképviselet a liberálizmusnak, vagyis az egyéni és politikai jogok körében a bölcsészeti gondolkodás alkalmazásának és a demokrátiának, a nemzeti önkormányzat eszméjének érvényrejutása. A rendi jogokban való részvétel mint privilegium jelenkezett, a képviseleti rendszer szerint a népjogokban való részvétel általános jog. A rendek saját jogukat gyakorolják, a képviseleti rendszerben a képviselők a nép szerveiként jelenkeznek. Ha a régi rendek bizonyos tekintetben az egész ország képviselőinek voltak tekintendők, ez csak testületi összeségükben illett rájuk, az egyes rendek első sorban magukat, avagy megbizóikat képviselték. A modern népképviselő azonban saját személyét illetőleg mit sem képviselhet, csupán mint az összeség képviseletének tagja. Ebben van az elvi különbség a rendi territoriális állam és a mai organikus nemzeti állam között. Mirabeau-nak az 1789. évi junius hó 4-én megnyilt rendi gyülésen elhangzott ama hires szavai által: «Nous sommes ici par le mandat du peuple et ne sortirons que par la force des baïonettes», — a régi államépület ódon falai voltak megbontva.

Szóval csak a modern képviselet van hivatva kifejezésre juttatni az államilag *egyetemes* jót, a külön, osztály-érdekekkel szemben az általános, az állami érdeket. Benne és általa az állam egyetemes java tekinteteinek uralma érvényesül. A képviselet ezen egyetemes jellegére utalnak a positiv államjogok majdnem mindegyikének ama határozmányai is, melyek kimondják, hogy az egyes képviselő nemcsak a kerületet, mely a parlamentbe küldé, nem választóit, hanem a nemzet egyetemét képviseli. A képviselet az egyetemes jellegéből, abból, hogy ő nem a kerületet, mely a parlamentbe küldé, nem választóit, hanem az állami összérdeket képviseli, következik, hogy nemcsak lehet, de kell is választói érdekeit, a választókerület akaratát figyelmen kivül hagynia, ha ezek saját itélete szerint az egyetemes érdekekkel ellentétben állanak.

Ez a képviselet értelme és jelentősége (legalább annak európai, nem-amerikaias felfogásában), hogy t. i. az egyetemes jót saját legjobb meggyőződése szerint, tehát minden irányban, választóitól és a kormánytól egyaránt függetlenül törekszik megvalósitani a «nemzeti ész»-ként müködő parlamentben. De ebből következik, hogy a képviselő nem megbizott, nem mandatarius, hanem állami közfunktiók részese, az állam egyik főszervének része és állása, a képviselőség, köztisztség (munus publicum), melyet viselője, erkölcsi lekötöttséggel az országnak, hazafias érzületének, egyedül ezek érdekében, a köz egyetemes érdekeinek figyelembevételével, tartozik betölteni. (Igy a képviselőség köztiszti jellegére nézve a német államjogi irók is: Gerber: Grundzüge des deutschen Staatsrechts 76. l.; Meyer: Lehrbuch des deutschen Staatsrechts 204 l.; Hänel: Das Gesetz im formellen und materiellen Sinne 157 l.; Gierke: Das deutsche Genossenschaftsrecht I. 829 l. stb.) A képviselőség ezen köztiszti jellegének kifejlődését a fokozatos alakulás folyamán főleg az angol képviseleti rendszerben szemlélhetjük, lévén az az angol felfogás szerint oly tiszt, melylyel a képviselőt a választótestület szabad elhatározásából a végből ruházza fel, hogy azt az ország szolgálatára, a királynak a törvényhozás, végrehajtás, biráskodás körüli támogatására lelkiismeretesen használja fel. A képviselőség e köztiszti jellegére annak dijazottsága vagy dijtalansága mi befolyást se gyakorol, a képviselői dijazás kérdése egyszerüen azon ténykérdés szerint lévén eldöntendő valamely államban, vajon találtatnak-e elegendő számban oly férfiak, kik a törvényhozói közfunktiót dijtalanul is képesek ellátni, illetőleg, hogy a képviselőség dijtalansága mellett a szuverén állami akarat kiképzésének szinhelyéről, a parlamentből a társadalomnak bizonyos, különben arra érdemes elemei nem záratnak-e ki.

A képviselőben az egyetemes érdekek, a közjó helyes felismerésére szükséges értelmi erő és annak megvalósitásánál nélkülözhetlen erkölcsi erő, hazafias érzület, mely minden körülmények közt az egyéni érdek és önhaszon fölé bir emelkedni, egyaránt szükséges feltételek. A legfőbb állami jó, a «solus reipublicæ» megvalósithatásának biztositására egy irányban már maga a modern képviseleti rendszer foglal magában biztositékot, kizárván a választók általi utasitásokat, lehetővé tevén ily módon azt, hogy az egyetemes állami érdekek a helyi, részleges, külön érdekektől teljesen függetlenül valósulhassanak meg. De mert a képviselői közfunktio kötelmei és a képviselőnek egyéb kötelmei közt összeütközés foglalhat helyet, mert a képviselő ama feladatában, hogy törvényhozói és a kormányzatot ellenőrzői szerepét mindenkor csakis a köz érdekében gyakorolja, különféle befolyások által gátoltathatik s mert arról is szükséges gondoskodni, hogy az állami életmüködés különböző irányai egymásra zavarólag be ne folyjanak, a modern alkotmányozás határozmányokkal igyekszik biztositani azt, hogy a képviselő necsak választóitól, hanem minden

irányban függetlenül gyakorolhassa funktióját, másrészt, hogy az államhatalom különböző ágazatai közt az összhang fentartassék.

Ez intézmény az összeférhetlenség, mely hivatva van egyrészt kizárni a közfunktióknak az állami érdekek által meg nem engedett találkozását egy személyben, másrészt biztositani, hogy a parlamentben csak oly férfiak foglaljanak helyet, kik az egyetemes, legfőbb állami jó meghatározásánál se életállásuk, se társadalmi állásuk kötelmeitől, se az egyéni haszon tekinteteitől a közérdekre káros módon nem befolyásoltatnak. Az összeférhetlenség tehát nem csupán a parlament függetlenségének biztositéka, ámbár gyakorlatilag leginkább igy fogatik fel, nevezetesen mint főkép a képviselőknek a kormánynyal szemben való függetlenségét biztositani hivatott intézmény, a kormánytól függő, vagy lekötelezett parlamenti tagtól nem lévén elvárható, hogy kizárólag közszempontok által fog vezéreltetni törvényhozói köztiszte ellátásában.

Az összeférhetlenség, a mennyiben annak kizárását czélozza, hogy a képviselő köztisztét ne a köz érdekében használja fel, a mennyiben a közérdek és magánérdek kollisiójának mellőzésére irányul, fontos követelménye a nemzetakarat szabad kiképzésének minden államban; mert az államélet csak az erkölcsi erők háboritlan müködése mellett folyhat valóban rendesen. Kétszeresen fontos azonban ezen érdekek kollisióját kizárni a párturalom rendszerén alapuló, a szigoruan parlamentáris államban, mert itt még közelebb fekszik a feltevés, hogy iparszerü politikusok (politicians) a képviselőséget nem köztisztségnek, hanem egyszerü üzletnek tekintik, melyet a haszonvágy jól kiaknázhat, ha a parlamenti határozatokban jelenkező *közakaratra* való befolyás az *egyéni érdek* szempontjából kivánt módon gyakoroltatik. A parlamentárismus rendszere a parlamentben többséggel biró párt uralmának rendszere. E párt czélja: az uralmat mennél tovább saját kezeiben tartani, abból más pártot kizárni. Ám a többség általában a párttagok magatartásától, esetenkint a más pártbelieknek a kormányra nézve kedvező szavazatától függ. A kormány törekvéseinek czélja tehát az lehet, hogy személyes függőség, lekötelezések által egyrészt magának a többség fenmaradását biztositsa, másrészt a kormányzat vitele fölött való ellenőrzést, birálatot lanyhává tegye.

A parlamenti kormányzat a nemzetnek a közérzet, közvélemény szerinti (valóságos ön-)kormányzata. Mivé fajulhat, ha a kormány e közvéleményt meghamisitani, a képviselőket maga számára minden módon megnyerni igyekszik, csakhogy formailag többségét fentarthassa? Erre elegendő példát mutat a parlamentárizmus őshazájának: Angliának alkotmánytörténete III. Vilmos és II. György idejében. A Cobol-miniszteriumról irja Todd, hogy «Angliának soha sem volt féktelenebb és nemzetellenesebb kormánya, másfelől pedig erkölcstelenebb képviselőháza, mint az, mely ép akkor állott egymással szemben». (Parliamenti kormányrendszer II. 316. l.) Sir Robert Walpole politikai «ügyessége» pedig épen eltörülhetlen betükkel van felirva az alkotmányhistoria lapjaira. Montesquien Walpole kormányzása idejében tanulmányozza Angliát és érdekes olvasnunk «Jegyzeteit», mint ir az akkori politikai viszonyokról. «A pénzt mindenek fölött becsülik itten, a becsületet és erényt kevéssé». — «A miniszteriek nincs egyéb czéljuk, mint legyőzni ellenfeleiket az alsóházban és hogy ez sikerüljön nekik, eladnák az egész országot és a világ minden hatalmát». — A becsületes Burnet maga is kikel III. Vilmos előtt a parlamenti korruptio miatt, de királya igy felel neki: «Senki jobban el nem itéli a korruptiót nálam, de egy csomó olyan emberrel van dolgunk, a kikkel csak ily aljas eszközök utján boldogulhatunk, vagy pedig semmiképen; ugy kell hát velük bánnunk, vagy veszve van az ország».

Az összeférhetlenség terjedelmét, határait mindenek előtt az alkotmány természete határozza meg. Tágabbak lehetnek határai ott, hol az államfejlődés még nem jutott el a valódi parlamentárizmusig, a hol a tulsuly az állami erők közt a fejedelemnél vagy kormányánál van. Szigorubb szabályozást kiván azonban az oly állam, melyben az államélet irányzása tulajdonképen a parlament kezében fekszik, mert a mily arányban növekszik a parlament hatalma, oly arányban nő a parlamenti tagság értéke.

Az összeférhetlenség ezek után egész terjedelmében tekintetbe véve, annak esetei következő főbb kategóriákba sorolhatók:

1. bizonyos különleges életállások, hivatások (papok, katonák);

2. általában a közhivatalnokok és oktatási intézetek alkalmazottai;

3. a koronától személyes függőségben levők (kegydijasok);

4. az állammal szemben, valamely vállalatból kifolyólag közvetlenül, vagy közvetve anyagilag érdekeltek;

5. a választási törvényben foglalt büntettek miatt elitéltek és csődbe jutottak.

Vegyük az intézményt e főszempontok mindegyike szerint vizsgálat alá.

A papok kizárásának indoka, hogy ők tulajdonképeni, lelkészi hivatásuktól el ne vonassanak. Ugy a papokra általában, mint különösen a szerzetesekre nézve e mellett még egy további indok az, hogy ők az egyházi szervezet egyetemlegessénél fogva főhatóságuktól függő helyzetben vannak, a mi nem teszi őket alkalmassá a parlamenti müködésre.

Mindazonáltal a törvényhozások nem helyezkedtek ez álláspontra s összeférhetlenségi törvényünk (1875. évi I. tcz.) is megengedte a szerzetes rendek közül is a premontreiek, cisterciták, benczések és kegyesrendüeknek a parlamentben való helyfoglalást, e rendek kulturális jelentőségét véve tekintetbe. (3. §. *b)* pont.)

Kizárta azonban, a legislátiók többségének eljárását követve, a hadseregnek (hadi tengerészetnek) és honvédségnek tényleges szolgálatban álló tagjait. A kizárás, a törvény általános rendelkezésénél fogva, a tettleges szolgálatban álló összes katonai személyekre, tehát a katonai hivatalnokokra is kiterjedőnek tekintendő. (2. §. *a)* pont.)

Hogy a kormánynak alárendelt, függési viszonyban levő hivatalnokok kizárandók-e parlamentből, erre nézve a modern politikai elméletnek ma már semmi kétsége nincsen, főleg ama német államtani elmélet lábrakapása mellett, mely szerint a hivatalnok nem foglalhat el más politikai pártállást, mint a minő a fenhatóságát képező minisztériumé. (Igy Bluntschli is, Allg. Staatslehre 617. s. k. l. Politik 497. s. k. l.)

Az angol felfogás az Anna királynő uralkodásának hatodik évében hozott parlamenti végzeménynyel állitotta fel az általános elvet, hogy «a háznak azon tagjai, kik a koronától valamely jövedelmező állást fogadnak el, a miatt elvesztik képviselőházi helyeiket, azonban ujra megválaszthatók, hacsak nem az 1707 október 25. óta felállitott, vagy pedig valamely más uton inkompatibilisnek nem nyilvánitott hivatalok közé nem tartozik az illető hivatal.» (Todd: II. 346. l.) De ámbár az angol alkotmányos felfogás oda irányult, hogy a koronától függő, rendszeres javadalmazással összekötött, nem politikai hivatalok viselői az alsóházból kizárassanak s ámbár a parlament az idők folyamán mind nagyobb hajlandóságot mutatott az ily nem politikai hivatalok viselőinek a képviselőházba való belépését meggátolni, mégis a mai angol alkotmányjog szerint is számos, u. n. régi hivatal viselője foglalhat helyet a parlamentben.

E magasabb rangu államhivatalnokoknak kizárása közérdekből nem látszott czélszerünek, bár el kell ismerni, hogy itt inkább csak a mult hagyományaihoz való ragaszkodásról

van szó s az angol alkotmányfejlődés sem fog a mai helyzetnél megállapodni.

A német államfelfogás nem látott veszélyt a hivatalnokoknak parlamenti tagságában és a birodalom szövetségi törvényének 21. szakasza nyiltan megengedi a hivatalnokoknak a Reichstagban való helyetfoglalást (kiknek e czélra még szabadságra sincs szükségük); csak magasabb állásra való kinevezés esetén kötelesek magukat uj választásnak alávetni.

Az ujabb alaptörvények mégis az államhivatalnokok inkompatibilitásának alapján állanak. Igy az 1875 nov. 30-iki franczia törvény (kivételekkel, 8. és 9. czikkeiben), a revideált belga alkotmány 36. czikke.

Hazánkban a parlamenti tagság függetlenségét már eredetileg a hivatali állásoktól féltette a közfelfogás és 1848 előtt nem hiányoztak formális igéretvevések a követektől, hogy nem fognak hivatali állást elfogadni. A törvényhozás alapszervezetét megállapitó 1848. évi V. tcz.-ben nem lévén intézkedés az inkompatibilitás tárgyában, azóta megmegujuló sürgetések hangzottak fel a törvény e hiányának pótlására, főleg azon okból, mert nagy számban voltak ugy állami, mint törvényhatósági tisztviselők, kik a képviselőházban helyet foglaltak. De a hivatalnokok kizárása tekintetében igen szétágazók voltak a vélemények. Maga Deák még a birákat se kivánta kizárni, függetlenségükre hivatkozva és ugy nyilatkozott, hogy a függőség inkább azokra nézve foroghat fen, a kik hivatalba akarnak jutni, mint azokra, kik már hivatali állásban vannak. Az 1869. évi IV. tcz., mely a birák inkompatibilitását állapitotta meg, sürgőssé tette az összeférhetlenség egész intézményének törvényhozási szabályozását, mely aztán hosszas vajudás után ma is fenálló (1875. évi I. tcz.) törvényünk által eszközöltetett.

A kormányi kinevezéstől függő hivatalnokok kizárásánál a törvényhozás intentiója volt, mint a javaslat előadója kifejté: «megkövetelni a képviselőház tekintélye érdekében, hogy még a gyanu se férhessen ahhoz, hogy a képviselő a kormány-kinevezés befolyása alá rendeltessék». Ez okból zárta ki az 1. §-ban (az *a) g)* alatt foglalt kivételekkel) mindazon hivatalok, állások viselőit, melyek a korona kijelölésétől vagy a korona, a kormány, a kormányközegnek kinevezésétől függenek és fizetéssel vagy dijjal járnak. De csak a tényleges szolgálat zár ki, a nyugdijas ellenben helyet foglalhat a képviselőházban, mert ámbár bizonyos szabályoknak a nyugdijas is alá van vetve s az illető miniszter főhatósága alól végkép ki nem vonatik, a nyugdijasra nézve a függőség viszonya oly mértékben, mint az aktiv szolgálatban levőre, semmi esetre se állapitható meg.

A korona vagy a kormányközegek kinevezésétől függő állások tekintetében azonban a törvény két irányban hézagosnak látszik. Vannak ugyanis oly állások, melyek a korona kinevezésétől függenek, dijazással is járnak, de az a dijazás nem állami, (igy a felmerült eset szerint a kanonoki állás). Lehetnek továbbá kormánykinevezéstől függő állások, de nem rendes fizetéssel, csak inkább tiszteletdijjal egybekötve (tanitóképezdei tanácsosi állás, tanári állások). Utóbbiak ugyan az ideiglenes megbizatások kategoriájába sorolhatók; mégis helyesebb volna annak kimondása az irányokban már felmerült kételyek kizárására, hogy csak oly, a korona vagy a kormányközegek kinevezésétől függő állást nem foglalhat el képviselő, mely állás *rendszeresitett* és *állami* rendes fizetéssel vagy dijjal van egybekötve.

Inkompatibilis az országgyülési képviselőséggel a törvényhatósági és községi tisztviselői állás és hivatal, a községi oktatási intézetek tanitóit is ide értve (1875. évi I. tcz. 3. §. *a)* pont), de nem a tiszteletbeli hivatalok (1894 okt. 25-iki összeférhetlenségi bizottsági jelentés).

A biztosok, kiküldöttek, megbizottaknak állása csak a következő feltételek mellett kompatibilis, ha: *a)* a megbizás ideiglenes jellegü, *b)* rendszeres fizetéssel nincs összekötve, *c)* egy évnél hosszabb időre nem terjed és *d)* a ház megadja a távozási engedélyt. (1875: I. tcz. 1. §. *g)* pont.)

A megbizatás tartama képezte e pontnál a többféle magyarázás tárgyát s bár a törvény mi kétséget fen nem hagyólag rendeli, hogy a megbizás egy évnél hosszabb időre ne terjedjen, a képviselőház 1880 február 3-án az összeférhetlenségi bizottság azon véleményét fogadta el, mely szerint a megbizatás az egy év lejártával ujolag elvállalható, ha a ház a megbizás elvállalása előtt kérendő távozási engedélyt megadja. Tagadhatatlan, hogy ez az összeférhetlenségi intézmény intentiójának meg nem felel, mert az évről-évre megujitható megbizás, kiküldetés (mely ha rendszeres fizetéssel nem is, de bizonyos dijazással, napidijakkal stb. összeköttetik) már alkalmas a törvényhozói függetlenség csorbitására. És maga az 1874. évi bizottsági jelentés is «a megbizás ideiglenes és kivételes természetét» hangsulyozta. Csak az ilyenre vélte kizárhatónak azt a feltevést, «hogy a megbizott képviselő magát a kormány különös lekötelezettjének tekintse». Egyébiránt a megbizatások feletti ellenőrködést a parlament a házszabályok 132. szakasza által biztositotta magának, kötelességévé tevén a miniszteréknek minden ily megbizást vagy kiküldést egyidejüleg a ház elnökének tudomására adni.

Dr. Balogh Arthur.

A peres tárgy értékének befolyása a birói eljárásra.

I.

Az 1893: XVIII. tcz. ugy az első, mint a felebbviteli bíróságok hatáskörét elsősorban a per tárgyának értéke szerint rendezi. Az 1. §. 1. pontja szerint sommás eljárás alá és a kir. járásbíróságok hatásköréhez tartoznak a személyes keresetek, ha a kereset tárgya járulékok nélkül 500 frt értéket meg nem halad, 2. p. szerint az 1881: LIX. tcz. 6. §-ában a birtokbíróságokhoz és az 1868: LIV. tcz. 44. §-ában a telekkönyvi hatóságokhoz utasitott perek, ha a per tárgyának értéke 200 frtot, 3. pontja szerint az örökösödési perek, ha az egész hagyaték értéke az adósságok és terhek levonása nélkül 200 frtot meg nem halad, 4. pontja szerint a præjudiciális keresetek az 1—3. pont értékhatárai között. Ugyanazon tcz. 126. §-a az elsőbirósági itélet felebbezhetőségét szintén a per tárgyának értékétől teszi függővé, az 1. §. 2. és 3. pontjaiban emlitett perek kivételével, végül a 180. és 181. §§. a felülvizsgálat megengedhetőségét elsősorban szintén a per tárgyának értékéről teszik függővé.

Annak a meghatározása tehát, hogy mi értendő a per tárgya és a per tárgyának értéke alatt, perjogi szempontból kiváló jelentőséggel bir.

Az 1893: XVIII. tcz. nem használja következetesen «a per tárgyának értéke» kifejezést, hanem váltogatja azt «a kereset tárgyának értéke» kifejezéssel. Igy mindjárt az 1. §. 1. pontjában a kereset tárgyáról, a 2. és 5. pontban pedig már a per tárgyáról beszél, a 3. §. már ismét egy másik kifejezést («a peres tárgy értéke») használ, a 4. § többször a per tárgyának értékét emliti, a 126. §. «a per tárgyának értéke» szerint szabályozza a felebbvitelt, de ugyanazon §. ötödik bekezdése két izben «a kereset tárgyának értéke» kifejezést használja, a 181. §-ban «a kereset tárgyának értéke» és «a kereseti tárgy értéke» kifejezésekkel találkozunk.

Épen ez a váltakozó használat mutatja, hogy a törvény a kereset, a per tárgyának értéke, a kereseti, a peres tárgy értéke kifejezések alatt egy és ugyanazon fogalmat érti.

A kereset tárgya az, a mit felperes az alperestől keresetében követel, a mit a bíróság által a maga részére

*

megitéltetni kér és rendszerint ugyanez a per tárgya is; de e mellett épen nem ritka eset az, hogy felperes a per során többet, vagy kevesebbet vagy épen mást követel az alperestől, mint a mit keresetében előterjesztett és ebben az esetben a keresetben követelt tárgy a per tárgyával nem azonos. Megtörténik továbbá, hogy a bíróság több pernek az egyesitését rendeli el, vagy hogy az alperes viszonkeresettel él, s a kereseti és a viszonkereseti követelés felett a bíróság együttesen tárgyal és egy itéletben dönt és ezekben az esetekben vita tárgyát képezheti, hogy a kereset vagy keresetek tárgya ugyanazonos-e a per tárgyával.

Kizárom most vizsgálódásom köréből azt a kérdést, hogy van-e valaminő befolyása az elsőbirósági eljárásra, a felebbviteli jogorvoslatra és a felebbviteli eljárásra annak a körülménynek, hogy alperes viszonkeresettel élt, vagy hogy a bíróság több pert egyesitett és együttesen döntött el, a jelen czikk keretében csupán azt óhajtom fejtegetni, hogy mi a hatása a peres eljárásban a peres tárgy értékének és annak, ha felperes a per folyama alatt a keresetben követelt tárgynál többet, vagy kevesebbet vagy helyette mást követel.

Az irásban beadott, vagy jegyzőkönyvbe mondott keresetben az 1893: XVIII. tcz. 15. §-a szerint a felperes a kereset tárgyának értékét, ha az nem pénzösszeg, a menynyiben az a sommás eljárás megállapithatása végett szükséges, elő tartozik adni. Ugyanazon tcz. 18. §-a szerint, ha a keresetből kitünik, hogy a kereset tárgyának értéke szerint az ügy nem tartozik a sommás eljárás alá, a kereset idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasitandó. Ha ezen §. intézkedése nem is volna ennnyire világos és ha a szóban forgó tcz. 13. §-a nem tartalmazná is azt a kijelentést, hogy a sommás eljárásban a polgári peres eljárásnak csupán azon szabályai, melyek nem kizárólag különösen a sommás eljárásra vonatkoznak és csak annyiban alkalmazandók, a mennyiben az 1893. XVIII. tcz.-ből más nem tünik ki, nézetem szerint már maguknak a bíróságoknak közjogi állásából és a perjog általános elveiből következik az, hogy a bíróság a hatásköre alá nem tartozó keresetet hivatalból vissza tartozik utasitani.

Ha a per tárgyának értéke a keresetből ki nem tünik, a kereset hiányos; ez az eset tehát az 1893: XVIII. tcz. 17. §-ának azon szabálya alá subsummálható, hogy ha a kereset . . . hiányok miatt az idézés kibocsátására nem alkalmas, a bíróság a keresetet rövid záros határidő kitüzése mellett kijavitás végett visszadja, esetleg a helyben lakó felet a kereset kijavitása végett maga elé idézi. A törvény csupán arról az esetről szól, ha a bíróság által kitüzött határidőn belül a kereset kijavitva a bíróságnál ujra beadatik s kijelenti, hogy ebben az esetben ugy tekintendő, mintha a kereset eredetileg helyesen lett volna beadva. Nem intézkedik azonban a törvény azokról az esetekről, a mikor *a)* a fél a keresetet a kitüzött határidőn tul javitja ki, *b)* a fél a keresetet a kitüzött határidőn belül, de kijavitás (helyesen a jelen esetben kiegészités) nélkül mutatja ujra be, *c)* a fél a keresetet kijavitva ujra be nem adja. Ezen esetekre vonatkozó szabályok kiolvashatók, nézetem szerint a törvénynek imént idéztem rendelkezéséből. A törvény kifejezetten *záros* határidőről szól, kétségtelen tehát, hogy a kitüzött határidő meghosszabbitásának, kiterjesztésének sem lehet helye; ebből folyólag az *a)* pont esetében a kereset nem tekinthető ugy, mintha már eredetileg helyesen lett volna beadva, hanem ugy, hogy most adatik be helyesen és ehhez képest a keresetinditással egybekapcsolva jogi hatások csak azzal az időponttal állanak be, a mely időpontban a kijavitott kereset a bíróságnál ujra iktattatott. A *b)* pont esetében a kereset az idézés kibocsátására nem levén alkalmas, visszautasitandó. Végre a *c)* pont esetében a kereset ugy tekintendő, mintha azt a fél be sem adta volna, a miből folyólag a kereset beadásával egybekapcsolt jogi hatások ebben az esetben egyátalán be sem állanak.

A szóbeliség természetes folyományaként az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-a szerint felperes a tárgyaláson keresetének előadásában az idézéssel közölt kereset tartalmához nincs kötve; felperes tehát a szóbeli tárgyaláson más jogalapon és más tárgyat követelhet, mint a mely jogalapon és a mely tárgyat az irásban beadott vagy jegyzőkönyvbe mondott keresettel követelt; megtörténhetik, hogy az idézéssel közölt keresetre a kir. járásbíróság, tekintettel az értékre, hatáskörrel birt, ellenben a tárgyalás kezdetén szóval előadott kereset felett hatáskör hiányában el nem járhat. Ebből az okból, de meg azért is, mert a szóbeli eljárás alapját csak a szóval előterjesztett kereset képezheti, ha a bíróság ugy találja, hogy a szóval előterjesztett kereset felett, tekintettel a kereset tárgyának értékére (mindig csak ezt az esetet tartom szem előtt), a biráskodásra hatáskörrel nem bir, a bíróság a keresetet az id. trv. 17. §-a alapján hivatalból tartozik visszautasitani.

Csupán azt az esetet füzve most tovább, hogy az itélethozatal tárgya épen az, minden felemelés, leszállitás vagy más változtatás nélkül, a mi az irásban közölt keresetben vagy a tárgyalás kezdetén előadott keresetben követeltetett és hogy a per tárgyának értékét az elsőbiróság nem állapitotta meg, hogyan áll a dolog a felebbezési eljárásban? Az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ának második bekezdése szerint az értéket ily esetben a felebbező fél valószinüvé tartozik tenni. Ez a valószinüvé-tétel a jelenlegi eljárás mellett alig történhetik másképen, mint ingatlanoknál adóbizonyitvánnyal, egyéb tárgyaknál pedig, bárha ez perrendszerü bizonyitékot épenséggel nem képez, becsübizonyitvánnyal; mivel azonban a bíróság a szóban forgó tcz. 4. §-a szerint per tárgyának értéke felett különben is belátása szerint határoz és mivel ugyanazon tcz. 62. §-a szerint a bíróság előtt ismeretes köztudomásu tényeket bizonyitani nem szükséges, a felebbezési bíróság a nélkül, hogy a per tárgyának értéke az elsőbiróság által tisztába hozatott, vagy a felebbező fél által valószinüsittetett volna, lehet abban a helyzetben, hogy a felebbezés érdemében eljárhat. De ha a felebbezési bíróság előtt nem ismeretes mint köztudomásu tény a per tárgyának értéke és ha azt sem az elsőbiróság a tárgyalás során tisztába nem hozta, sem a felebbező fél valószinüvé nem tette, a felebbezés oly hiányban szenved, a mely miatt az az idézés kibocsátására nem alkalmas; eltekintve most természetesen az 1. §. 2. és 3. pontjában felsorolt perektől, a melyekben az értékre való tekintet nélkül felebbezésnek van helye. Ilyen esetben tehát a felebbezési tanács elnöke az 1893: XVIII. tcz. 130. §-ának első bekezdése, 17. §-ának második bekezdése és a sommás ügyviteli szabályok 94. §-ának ezen törvényhelyeken alapuló harmadik bekezdése alapján a felebbezést kiigazitás (helyesebben kiegészités) végett záros határidő kitüzése mellett közvetlenül a félnek a jegyzői iroda utján visszaadja. Ha a felebbező fél a záros határidő alatt az értéket valószinüvé teszi, az ily módon beadott felebbezés ugy tekintendő, mintha eredetileg helyesen lett volna beadva és ebből a szempontból birálandó az el; minden más esetben az ügy a felebbezési tanács elé terjesztendő a sommás ügyviteli szabályok már idézett §-a értelmében. Ugyanazon esetek különböztethetők meg itt is, mint az elsőbiróság előtt folyó eljárásban s ugyanazok az elvek irányadók a felebbezési eljárásban is; ehhez képest ha a felebbező fél a felebbezési tanács elnöke által kibocsátott felhivásnak a kitüzött záros határidő alatt eleget nem tett, hanem csak a kitüzött határidőn tul teszi valószinüvé az értéket, a felebbezés ugy tekintendő, hogy csak most adatik be helyesen, a miből folyólag ha az itélet kihirdetésétől vagy kézbesitésétől számitott 15 nap már elmult, a felebbezési tanácsnak a

felebbezést az 1893. évi XVIII. tcz. 136. §-a alapján vissza kell utasitania; ha ellenben a fél a kitüzött határidőn belül, de a peres tárgy értékének valószinüsitése nélkül mutatja ujra be a felebbezést, az az idézés kibocsátására és a további eljárásra nem alkalmas és mint ilyen, nézetem szerint, épen ugy, mint az elsőbiróság által a kereset, a felebbezési tanács által az imént idéztem §. alapján visszautasitandó; ha pedig a felebbező fél a kiegészitett felebbezést egyáltalán nem mutatja ujra be, a mi a felebbezési tanács jegyzőjének hivatalos jelentése alapján állapitható meg, a felebbezési tanács azt végzésileg megállapitja, kimondja, hogy a felebbezés be nem adottnak tekintendő s az iratokat a felterjesztő bírósághoz visszaküldi.

A mint fentebb láttuk, nem csupán az első-, hanem a felebbviteli bíróságnak is kötelessége az, hogy a per tárgyának értékét tisztába hozza; ha azonban ebbeli kötelességének sem az első-, sem a felebbviteli biróság eleget nem tett, az 1893: XVIII. tcz. 186. § ának harmadik bekezdése szerint a kereseti tárgy értékének valószinüsitésére és megállapitására a 126. §. intézkedései alkalmazandók, a melyeket ismételnem felesleges.

Nem ritka eset az, hogy a kir. járásbiróság a keresetet annak daczára, hogy az ügy az értékre való tekintettel az ő hatáskörébe nem tartozik, elfogadja, hivatalból vissza nem utasitja és az alperes sem él azzal a jogával, hogy az 1893: XVIII. tcz. 27. §-ának 2. pontja alapján pergátló kifogást tegyen; ilyen esetben az elsőbiróság a per további folyamán az ő hatáskörének hiányát hivatalból nem észlelheti, mert a most idézett §. utolsó-előtti bekezdése szerint a biróság az itélethozatal előtt az eljárás bármely szakában az ő hatáskörének hiányát csak akkor veheti tekintetbe, ha az ügy *tekintet nélkül az értékre*, a sommás eljárás alá egyátalán nem tartozik, a mely törvényes intézkedésből a contrario következik a fentebb irt tétel; ha tehát a kir. járásbiróság elfogadja a keresetet, a melyben felperes alperestől szóbeli szerződés alapján kölcsön czimén 600 frt megfizetését követeli és az alperes a kereset előadása után az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §-ának 2. pontja alapján pergátló kifogással nem él, az érdemleges tárgyalás megkezdése után a kir. járásbiróság az ő hatáskörét hivatalból le nem szállithatja és a pert meg nem szüntetheti. Hasonlóképen ha a biróság elfogadta a keresetet egy oly ingatlan birtoka iránt, a mely ingatlannak az értéke 300 frt s az alperes pergátló kifogással a tárgyalás kezdetén érdemleges ellenkérelmének előadása előtt nem élt, a pert a kir. járásbiróság nem szüntetheti meg abból az okból, mert a per tárgyát képező ingatlan értéke az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontjában megszabott értékhatárt tulhaladja. Alperesnek a törvény 27. §-a szerint ily esetben csak az a joga marad fen, hogy a pergátló kifogással az érdemleges eljárás alatt is élhet akkor, ha valószinüvé teszi, hogy kifogásait korábban hibáján kivül nem érvényesithette.

A felebbezési eljárásban az a kifogás, hogy az ügy a sommás eljárás alá azért nem tartozik, mert a per tárgyának értéke az 1893: XVIII. tcz. 1—4. pontjaiban megszabott értékhatárt tulhaladja, nem érvényesithető. Világosan kitünik ez a törvény 153. §-ának első bekezdéséből, a mely szerint «az olyan pergátló körülmények, melyeket az elsőbiróság a per bármely szakában hivatalból figyelembe venni nem tartozott, a felebbezési biróság előtt csak akkor érvényesithetők, ha már az elsőbiróság előtt kellő időben érvényesitve voltak». Alig kell emlitenem, hogy ha maga a fél nem érvényesithet ilyen kifogást, még kevésbé szüntetheti meg a felebbezési biróság az eljárást hivatalból. Egyébként a szóban forgó törvényhely kizárja a hatáskör hiányán alapuló pergátló kifogásnak a felebbezési eljárás során megtételét abban az esetben is, ha alperes valószinüvé teszi, hogy kifogását az elsőbiróság előtt hibáján kivül nem érvényesithette; az idézett törvényhely ugyanis kifejezetten csak arra az egy esetre szoritja a hatásköri kifogás megtehetését, ha annak alapját olyan körülmény képezi, a melyet az elsőbiróság a per bármely szakában hivatalból tartozott volna figyelembe venni. *Dr. Dobi Imre.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A temetkezési társulatok.

A sociális kérdések egy részletét ragadta ki dr. Ormos Ede ur, midőn a *Jogt. Közl.* f. é. 17. és 18. számában szóvá teszi a hódmező-vásárhelyi u. n. temetkezési társulatok ügyét.

Örvendetes körülmény, hogy immár — habár a kezdet szórványossága szerint — de kezdenek foglalkozni nálunk is a társadalom nagy kérdéseivel, melyeknek apró részletét képezi a temetkezésre való társulás. Régi intézmény ez, meg van századok óta; az ipari czéhek keretében is meg volt, meg később azok felbomlásával az ipartársulatokban is, meg más rétegekben is, habár talán sehol oly arányokat nem öltöttek, mint Hódmező-Vásárhelyen.

Általán a modernebb időkben, midőn a társulás eszméjére s gyakorlati megvalósitására nagyobb sulyt helyeznek, állam és társadalom szivesen mozditja elő az önsegély elvén alapuló társulást.

Hogy mindez sokszor ferde irányban elburjánozik: az az emberi gyarló alkotások szükségszerü természete. Valami jelentős bajok a temetkezési társulatok számából és kezeléséből nem származtak, s ha Hódmező-Vásárhelytt — az ismeretes bünperből kifolyólag — nagyon is torz képet mutatnak, annak egyesületi törvényünk hiányán s ezzel kapcsolatos fejetlenségen kivül, ott lokális okai is vannak, melyek talán megfelelő törvény daczára is, érvényesitették volna hatásukat.

Erről teljesen meggyőz épen dr. Ormos Ede urnak most megjelent jeles munkája is, (A Sociálizmus, különös tekintettel a hódmezővásárhelyi munkás-kérdésre. Budapest, Eggenberger), melyben erőteljes képét nyerjük az ottani közigazgatási és sociális viszonyoknak.

A temetkezési társulatok ügyeinek rendezése és szabályozása csakis megfelelő egyesületi törvény segélyével érhető el. Mert nem lehetünk azon szerencsés helyzetben, hogy dr. Ormos Ede urral egyetértsünk a temetkezési társulatok azon minősitésében, miszerint az ily társulatok kereskedelmi törvényünknek a biztositási ügyet érdeklő VII. czime alá tartoznának.

A biztositás elvének oly messze menő gyakorlati alkalmazása volna ez, mely nem volna helyén a fenforgó esetben. Itt nem anyagi, hanem humanitárius jellegü intézményről van szó, minő akár a betegsegélyezési, bölcsőde stb. vagy hasonló egyesület, melyekre bizonyára nem terjeszthető ki a «biztositási ügylet» fogalma. Utóbbi ugyanis merőben üzleti természetü, keresetre irányzott szándékkal biró, mert máskülönben nem soroltatnék a kereskedelmi törvény 258. §. 4. pontja szerint a kereskedelmi ügyletek közé.

De a kereskedelmi törvény 498. §-a sem alkalmazható a temetkezési társulatokra, mert az, hogy valaki belép a temetkezési társulatba, nem azon czélzattal teszi, hogy a társulaton, vagy a társulat rajta nyereszkedjék, nem forognak fen tehát itt azon kriteriumok, melyek szerint «valaki ellenérték (dij) kikötése mellett bizonyos összeg fizetésére kötelezi magát».

Habár a temetkezési társulatnál is van, a felmerült halálesetek után fizetendő dijban «ellenérték», ámde a dij nem eleve, nem szerződésszerüleg meghatározott, hanem

esetleges s a tagsági viszony bármikor, minden kárpótlás nélkül felbontható a tag részéről.

Nagyon is messze menne tehát, ha a társadalmi élet ilyszerü alakzataira a kereskedelmi törvény betüit alkalmaznók.

De kitünik továbbá a kereskedelmi törvény 223. § ából is, hogy az ilyszerü egyesületekre a kereskedelmi törvény nem nyer alkalmazást, mert a szövetkezetek között sincs felsorolva a temetkezési vagy hasonló társulat, a minthogy nem is illik reája a kereskedelmi törvény utóbbi szakaszában adott definitiója a szövetkezeteknek, mely «tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának» előmozditásában áll. Vagyis merőben anyagi érdekü és czélzatu intézmények értetnek, a mint egyébként magától értetődik, a kereskedelmi törvény által. Csupán a részvénytársasági forma képez némileg kivételt, a mennyiben bármily czélu, de e formában alakult társaság a kereskedelmi törvény rendelkezései alá esik.

De mindezektől eltekintve, a biztositási ügylet elveinek alkalmazása lehetetlenné tenné a társadalmi erők önsegélyen alapuló tömörülését; szerény nézetünk szerint tehát magasabb sociális szempontból sem lehet dr. Ormos Ede ur ebbeli nézeteit elfogadni.

A temetkezési társulat, mint nem nyerészkedésre alapitott intézmény tehát nem eshetik az ily szabályozás alá. Igy rendelkezik még az osztrák egyesületi törvény is. (1867 nov. 15-iki törv. 2. §.) Hanem az 1892 jul. 16-iki törvénynyel (betreffend die registrirten Hilfskassen) szabályozza a kölcsönösségen alapuló egyesületek ügyét s ebben sorolja fel (1. §. 2. p.) a temetkezési társulatokat, azaz azokat, melyek czélja temetkezési pénz (Begräbniss-Geld) biztositása.

A temetkezési társulatok körül felmerülő visszaélések és viszásságok csakis ily törvénynyel előzhetők és torolhatók meg.

A törvény kapcsán ugyanis rendeleti uton állapittattak meg a könyvek, kimutatások, statistika vitelére vonatkozó határozmányok, mi által az egyöntetüség s ellenőrzés, mely állami hatóságok feladata, meg van könnyitve.

Nálunk is volna ma is érvényben álló rendelet az egyletek nyilvántartására (R. T. 1874. 213. l.) és ellenőrzésére, (R. T. 1873. 132. l.), de hát nem hajtják végre, mint annyi sok más törvényt és rendeletet.

Az ügy természetéből ered, hogy az ellenőrzés csakis a közigazgatási hatóságokra ruházható. A birósági közegek, mivel a közigazgatást érdeklő társadalmi tevékenység nyilvánulása: az ügy, nem volnának igénybe veendők. De különben is tulterhelvék. (A szövetkezeti törvényjavaslatban is a birósági közegek ellenőrzése van kontemplálva). A birósági közegek hatáskörének kiterjesztése nézetünk szerint hazai viszonyaink között közigazgatásunk gyarlóságának visszahatása.

Innen a különböző szakkörök kivánsága birói eljárás alkalmazását lehetővé mindenütt, hol az admistrátiónak volna kötelessége.

Külön, önálló ellenőrzési közegek kirendelése az egyesületi élet ellenőrzésére elvi s pénzügyi okokból nem czélszerü.

Általán ez ügy is közigazgatásunk rendezésével kapcsolatos. Addig azonban — mivel a kereskedelmi törvény rendelkezései nem alkalmazhatók — rendeleti uton kell történni intézkedésnek. Ez intézkedések elseje mintaalapszabályok kiadása, a könyvek vitelének meghatározása, melyek szerint az egyesületi ügyvitel, ügykezelésnek be kell rendezve lenni.

Meghatározandó, hogy az ügykezelésről legalább évente mily kimutatások terjesztendők be, stb.

Minden alkotmányjogi aggály nélkül, törvényünk nem lévén, tehet a kormány ily intézkedést, melynek azonban nem szabad oly korlátokat felállitani, mik a fejlődő egyesületi élet megbénitására vezetnének. A hódmező-vásárhelyi incidens nem szolgálhat okul retrográd intézkedésekre, a miként a kibocsátandó rendelkezéseknek sem egyedül e város, hanem az ország egész területére kell kiterjedni. A kivételes intézkedés mindig gyülöletes s igy hatása elvész.

Szerény nézetünk szerint általán mellőzni kell, bármilyen törvény vagy rendelet megalkotásánál generalisálni, ami a modern kornak jellegzetessége s hiba volna megtorlást alkalmazni azok meghozatalánál, ha kivételesen egyik-másik helyütt visszaélések, sőt bünök fordultak is elő, mert a társadalmi élet nyilvánulásának korlátok közé való szoritása sem üdvös, de eredményes sem volt soha.

Sugár Ignácz.

Egy vitás jogkérdés.*

(Végszó).

Mindaddig mig Huf József ur és dr. Klein Ede ur — véleményökben és eredményökben egészen divergáló tisztelt ellenfeleim — egy *velem közös* harctérre lépni vonakodnak, addig fegyvereinkkel a levegőben hadonászhatunk, de egymást le nem verhetjük és meg nem győzhetjük. Ez tiszta lehetetlenség.

Igen tisztelt ellenfeleimet én a positiv tabuláris jog, — telekkönyvi rendtartásunk terére — mint a hová e kérdés kizárólag tartozik — hivogatom, holott ők a magánjogi — a kérdés lényegétől egészen távol eső — elméletek teréről harczolnak, természetesen ennek folytán érveimen semmi kárt sem ejtvén.

Jogositva van-e az előző tulajdonjogi előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal bekebelezett tulajdonos *C.* az igazolás elmulasztása esetére, ezen előjegyzés törlését az érvényben levő telekkönyvi rendtartás szerint kérelmezhetni? Ez a kérdőtétel.

Ezt megoldandó, kiemeltem, miszerint előjegyzés igazolásának elmulasztása alapján az van jogositva a törlést kérelmezni, a kinek nyilatkozata az igazolásra épen elégséges. *Ezen állitásom helyességét Huf József ur kifejezetten, dr. Klein Ede ur hallgatólag elismeri.* Most menjünk tovább. Ennek utána idéztem a magyar és az erdélyi telekkönyvi rendtartás 95. §-át, melyben világosan rendeltetik, hogy az előjegyzés igazolása, annak a ki ellen az előjegyzés eszközöltetett *vagy jogutódjának* a bekebelezésre elégséges nyilatkozata alapján történik, — és következtetem: hogy ergo *C. igenis* az előjegyzés törlését kérelmezheti.

Erre tisztelt ellenfeleim egybehangzólag tagadják, hogy *C.* az eredetileg bekebelezett *A.* tulajdonosnak *jogutódja* lenne.

Erre felelek csak azon ténynyel, hogy *A.* eredetileg bekebelezett tulajdonos, *eladta* vagy más czimen az osztrák polgári törvénykezés 431—437. §§-aiban foglalt módon valamely ingatlanra vonatkozó tulajdonjogát *feltétlenül átruházta C.*-re (a lehetőség nincs kizárva, hogy még előbb mint *B.*-re, csakhogy az *C.*-t a telekkönyvi bejegyzésnél megelőzte), és a szerzési jogügylet a telekkönyvbe bekebeleztetett, és kérdem a szives olvasótól, lépett-e *C.* ezen ingatlanra vonatkozólag *A.* eredeti tulajdonos jogaiba vagy sem! És nem áll-e már többé azon szabály: Qui in jus dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet?

Ingatlanok körüli jogügyleteknél nagyon megkülönböztetendő a szerzési jogügylet (Erwerbungsgeschäft) feltételes volta annak nyilvánkönyvi bejegyzésének *egészen helytelenül* elnevezett feltételes vagy feltétlen voltától.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt-miklósi ügyvéd.

* L. ezen lapok 20. számát.

Különfélék.

— **Nemzetközi kongressus Budapesten.** A nemzetközi büntetőjogi egyesület utolsó teljes ülésében, mely tudvalevőleg Lissabonban tartatott, elhatározták, hogy 1899-ben az egyesület legközelebbi kongressusát Budapesten fogja megtartani. Ezen határozat kriminalistáink körében kétségtelenül élénk örömet fog kelteni.

— **A budapesti egyetem** jog- és államtudományi karának jutalomtételei:

1. Adassék elő a nemzetközi választott, vagy békebirósági intézmény jelentősége, utalással annak történeti fejlődésére és az ujabb mozgalmakra, melyek annak általános meghonositására irányulnak. Jutalma 140 frt.

2. Vizsgáltassék meg valamely tetszés szerinti (modern, történeti vagy néprajzi) tételes büntetőjog a tekintetben, mennyire uralkodik abban a czélszerüség és mennyire a megtorló igazság gondolata vagy más, a czélszerüség elvétől független elv. Jutalma 70 frt.

3. Leplay és iskolájának elméleti és gyakorlati jelentősége. Jutalma 70 frt.

4. Fejtessék ki az ujabb társadalomgazdasági elméletek visszahatása a jogalkotásra. Jutalma 260 frt.

5. Fejtessenek ki a nevezetesebb alkotmányos mozgalmak, melyek a képviseleti rendszer átalakitását czélozták vagy azt elő is idézték. Jutalma 260 frt.

6. Fejtessék ki a községek (városok) állása a közigazgatás rendszerében, tekintettel belső szervezetükre s a külföldi törvényhozásokra. Jutalma 260 frt.

7. Az anyagi büntetőjog terén folyamatban levő reformtörekvések vázolása és kritikai méltatása. Jutalma 100 frt.

8. Adassék elő Schwartner statisztikájának méltatása, különös tekintettel a statisztika egykoru állására ugy Európában, mint hazánkban. Jutalma 70 frt.

9. Tárgyaltassék a bizományos önszerződési joga. Jutalma 210 frt.

— **Zsögöd Benőnek** az Öröklött és szerzett vagyonról, valamint a kiskoruak utáni törvényes öröklésről irt két tanulmányát második kiadásban sajtó alá rendezte dr. Vámbéry Rusztem. (Kiadja Politzer Zsigmond könyvkereskedő.) Igen helyes eszme volt Zsögöd eme müveit ujból kiadni, különösen most a kodifikatio megvalósitásának küszöbén.

— **A magyar házassági jog nemzetközi vonatkozásait** tárgyalja *Tóth Gáspár* tanulmánya, mely a Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht külön lenyomata.

— **A keresetváltoztatás fogalmához.** Lapunk egy olvasója a következő jogi kérdést veti fel: *A.* felperes azon alapon kéri *B.* alperest elmarasztaltatni, hogy az utóbbinak telekkönyvi tulajdonát képező kertet elhalt anyja évekkel ezelőtt még *B.* kiskorusága alatt nyilvános (nem birói) árverésen megvette. Az elsőbiróság előtt kihallgatott tanuk vallották, hogy a kert egy ily árverésen felperes apja javára tényleg leüttetett, s hogy az anya az árverésen nem szerepelt. Ezen vallomások folytán felperes kéri a kert tulajdonjogát nem néhai anyja, de néhai atyja javára bekebeleztetni. Alperes a keresetváltoztatást ellenzi, s az elsőbiróság a kert tulajdonjogának a felperes elhalt apja javára leendő telekkönyvi bekebelezését rendeli el.

A felperesnek van perben nem álló örököstársa is, egyébként az öröklés kérdése a perben meg nem vitattatott.

Kérdés: hogy a fentebbi jogesetben vázolt keresetváltoztatás az 1893: XVIII. tcz. 31. §-ának 1. pontja ellenére helyt foghat-e, s a tulajdonjog kérdése alperes ellenzése daczára érdemlegesen elbirálható-e?

— **Pótlások egy büntető itélethez.** *A m. kir. Curia* a következő *rendelvényt* intézte a karánsebesi kir. törvényszékhez: Lopás büntettével vádolt Dragics Joszim s társai elleni bünügy a kir. törvényszék által 1896 május 30 án 2234. sz. a. tett jelentéssel a temesvári kir. táblához s onnan azon év junius 15-én 3128. sz. a. kelt jelentéssel ezen kir. Curiához felterjesztett bünügyi iratok, a hivatalos másolatok kivételével, oly felhivással küldetnek a kir. törvényszékhez vissza, hogy 1. minthogy a kir. törvényszék itéletében B. F. (mehodkai 163. sz. a. lakos) vádlott büntetlennek mondatik, holott ez a vádlott 1894 augusztus 7-én a vizsgáló biró által történt kihallgatásakor azt állitotta, hogy «lopás miatt fenyitve volt» és a törzskönyvi kivonat szerint a teregovai kir. járásbiróságnak 1892 április 23-án 1038. sz. a. hozott itélete alapján lopás-vétség miatt ugyanily nevü és amazzal azonos lakhelylyel biró egyén állott 1893 április 23-ikától május 7-ikéig fogházbüntetés alatt, ennélfogva eme vádlottat a kir. törvényszék idézze be s annak kihallgatásával, valamint a rendelkezése alatt álló adatok egybevetésével állapitsa meg azt, ha vajon a 30. sz. a. levő törzskönyvi kivonat ezen vádlottra vonatkozik-e, s volt-e az ezen ügyben történt kihallgatása előtt még más lopás miatt büntetve, avagy vizsgálati vallomása ezen elitéltetésére vonatkozik. 2. Minthogy U. J. vádlottról a kir. törvényszék itéletében az foglaltatik, hogy ez a vádlott 1890. évben lopásért hat havi börtönbüntetést állott ki; mig ezzel ellentétben a végtárgyaláson az állapittatott meg, hogy a 31. nsz. a. levő törzskönyvi kivonat más hasonnevü egyénre vonatkozik, ennélfogva mellékelje az ügyiratokhoz a kir. törvényszék azt az irásbeli adatot, melylyel a végtárgyaláson bevett községi előljárósági nyilatkozattal szemben a kir. törvényszék a nevezett vádlott büntetett voltát megállapitotta. 3. Szerezze be hiteles másolatát azon itéletnek, a melylyel D. J. rablásért jogerejüleg elitéltetett, valamint azt, a melylyel a lopási vád alól felmentetett; továbbá szerezze be azon itéletek hiteles másolatait is, a melyekkel a jelen ügyben tartott végtárgyalásról felvett jegyzőkönyv szerint B. J. «pár héttel azelőtt lopásért 8 havi börtönre», V. P. pedig «mintegy 2 hónappal azelőtt» orgazdaság vétsége miatt 3 havi fogházra itéltetett el. Ha ezen itéletekkel érintett ügyiratok felebbezés folytán a kir. törvényszék rendelkezése alatt nem állanának, az esetben az ott levő felterjesztő jelentés alapján az itéletek számáról és keltéről lesz szabatos tudósitás teendő. Végül oda utasittatik a kir. törvényszék, hogy miután a jelen bünügyi iratok adatainak összevetéséből az tetszik ki, hogy D. F. vádlott fegyházbüntetés alatt áll, ennélfogva a fent elősorolt kiegészitéseket késedelem nélkül foganatositsa s a közlött bünügyi iratokat közvetlen ezen kir. Curiához haladéktalanul terjeszsze fel. Megjegyeztetik egyszersmind az is, hogy az 1. r. vádlottnak büntetés alatt való állása folytán a felterjesztő jelentés az előirt szines papiron teendő. (1897 május 6. 6434. sz. a.)

— **Hatáskör vagy minősités?** *A szegedi kir. tábla:* Rágalmazás vétségével vádolt Kupkovits Mátyás elleni bünügyben végzett: A kir. ügyész által beadott felebbezés hivatalból visszautasittatik. *Indokok:* Minthogy hatásköri kérdésben jogorvoslatnak helye nincs, ennélfogva a kir. ügyész által beadott felebbezés hivatalból visszautasitandó volt. (1896. évi november 9-én 4275. sz. a.) *A m. kir. Curia végzett:* Tekintve, hogy a kir. törvényszék, midőn a feljelentett cselekményt nem a büntetőtörvénykönyvnek a kir. ügyész által inditványozott 260. §., hanem 261. §-a alá vonta és ebből folyólag az ügynek az illető kir. járásbirósághoz leendő áttételét elrendelte, nem a hatáskör, hanem a vádbeli cselekmény minősitése felett döntött; tekintve, hogy a kir. törvényszéknek ilyen érdemleges határozata ellen jogorvoslatnak mindenkor helye van és igy nyilvánvaló, hogy a kir. tábla a fenálló bünvádi eljárásba ütköző semmiséget követett el, midőn a kir. ügyésznek a kir. törvényszék 1475/96. sz. végzése ellen közbevetett felebbezését visszautasitotta: ezen okból a kir. tábla 4275/96. sz. végzésének megsemmisitésével a kir. ügyész felebbezése elfogadtatik és a kir. tábla utasittatik, hogy a sérelmesnek tartott elsőbirósági végzést érdemben birálja felül. (1897. évi április 6. 460. sz. a.)

— **Quotális kiegyezés jogi hatása.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő itéletet hozott: A kir. törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmének helyet ad. *Indokok:* Az elsőbiróság itéletében megállapitott tényállás szerint felperesnek eredetileg 61 frt 43 krra rugó követelésére nézve a felek közt 1896 október hóban egyezség jött létre, mely szerint felperes késznek nyilatkozott egész követelésének kiegyenlitése fejében 60%-kal megelégedni. Nem volt vitás, hogy a 60%-nak megfelelő 36 frt 87 krt alperes felperesnek a nyugtázásul kiállitott ·/. alatti levél keltéből következtetve 1896 november 14-én meg is küldötte. Az elsőbiróság itéletében foglalt ügyállás, valamint a tárgyalási jegyzőkönyvek adatai szerint pedig alperes nem is állitotta, hogy felperes fenállott követelésének 40%-áról feltétlenül és végleg lemondott, és hogy igy felperesnek ahhoz való

igénye a 60%-nak alperes részéről bármikor teljesithető lefizetése mellett jogérvényesen megszünt. Vitás volt azonban, hogy a 60%-ra ki volt-e kötve, hogy ha az, az egyezségnek 1896 október hóban történt megkötésekor azonnal le nem fizettetik, az egyezség hatálytalanná válik, s hogy alperes a 36 frt 87 krnak csak több hét mulva történt megküldése által az egyezség feltételeinek eleget tett-e? Ugyanis felperes a hátralekos 40%-ot, vagyis a kereset tárgyává tett 24 frt 56 krt azon alapon követeli, mert előadása szerint az egyezség hatálya ahhoz a feltételhez volt kötve, hogy alperes a 60 %-ot azonnal lefizesse, s mert alperes a feltételt nem teljesitvén, maga az egyezség is hatályát veszitette, s ennélfogva felperesnek elengedett 40% követelhetéséhez való joga feléledt. Az elsőbiróság felperest keresetével azért utasitotta el, mert Braun Náthán alperesi czégtulajdonos vallomása által megczáfoltnak vette azt a felperesi előadást, mintha az egyezség hatálya a 60%-nak azonnal való lefizetéséhez lett volna kötve. Azonban az elsőbiróság ez által megsértette a kereskedelmi törvény 327-ik §-ában foglalt jogszabályt; mert ha az egyezségben nem is állapittatott meg, hogy a 60% azonnal legyen fizetendő, akkor is kétségtelen, hogy miután maga az egész követelés már az egyezség előtt lejárt: alperes a felhivott törvényszakasz értelmében a 60%-ot azonnal lefizetni tartozott. Ezeknél fogva felperes felülvizsgálati kérelmének az 1893: XVIII. tcz. 185. §-ának *a)* pontja alapján helyet adni, egyszersmind az elsőbiróság itéletének megváltoztatásával alperest a kereset értelmében marasztalni kellett. Ugyanis alperes a 60%ot azonnal le nem fizetvén, az egyezségnek a maga részéről nem tett eleget, minélfogva a feltételes leengedés hatályát veszitette, s igy felperesnek a követelés ki nem fizetett 40%-ára vonatkozó igénye jogszerü. (1897. évi április 3-án E. 78. sz. a.)

— **A borral telt hordó megfurása nem képez büntettet.** A budapesti büntető törvényszék előtt minap tárgyaltak egy bünügyet, melyben a Btk. 336. §-nak 3. pontja alapján a vádlott azért vonatott felelősségre, mert egy borral telt hordót megfurt és onnét egy liter bort kifolyatott és azt megitta. A törvényszék felmentő itéletet hozott, mert az esetet nem minősithette betöréses lopásnak és a magánvád visszavonása alapján a Kbtk. 126. §-a értelmében tulajdon elleni kihágás miatt sem lehetett a vádlott ellen marasztaló itéletet hozni, mely itélet egyébiránt jogerőre emelkedett.

— **A Magyar Jogászegylet kiadásában** ez idén a következő füzetek jelentek meg:

116. A holtkézi törvények Magyarországon. Irta dr. Márkus Dezső.

117. A strike mint erőhatalom. Irta dr. Horváth János.

118. Az alapitványok iránti felügyeleti jogkör szabályozása. Irta dr. Dárday Sándor.

119. Ugyanarról, dr. Wavrik Béla, dr. Emmer Kornél és dr. Csorba Ferencz felszólalásai.

120. A holtkézi törvények Magyarországon. Dr. Wavrik Béla, dr. Csillag Gyula és Tóth Gáspár előadásai.

121. Ugyanarról. Dr. Kobler Ferencz, dr. Szakolczai Árpád és dr. Márkus Dezső előadásai.

122. A javitó-intézetekről és az ifjukori bünösökről. Krajcsik Soma jelentése, dr. Vámbéry Rusztem által bemutatva.

123. Ugyanarról. Irta dr. Gruber Lajos.

124. Az egyházi holtkéz a magyar törvények szerint. Csemegi Károly előadása.

125. Magyarország sociális törvényhozása. Irta dr. Szakolczai Árpád.

126. A magyar biztositó társaságok jogi helyzete az osztrák regulativummal szemben. Dr. Róth Pál előadása, dr. Havass Rezső, dr. Horváth János, dr. Huszár Kálmán és dr. Gaár Vilmos felszólalásaival.

Legközelebb megjelen még:

127. A részletügyletek törvényhozási szabályozásáról. Dr. Barna Ignácz, dr. Schwarz Gusztáv, dr. Wavrik Béla, dr. Nagy Ferencz, dr. Róth Pál.

128. A javitó-intézetekről. Dr. Doleschall Alfréd, dr. Fekete Gyula, Kisfaludy László.

129. Az osztrák cheque-törvényjavaslatról. Dr. Sichermann Bernát.

130. A kereskedelmi ügynökökről. Dr. Balog Arnold, dr. Schwarz Gusztáv, dr. Berger Miksa.

131. A földmivelési fegyenctelepekről. Dr. Vámbéry Rusztem.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** elhatározta, hogy a közgyülésen az alelnöki állásoknak egygyel való szaporitását fogja ajánlani. A három alelnöki állásra a választmányi értekezlet ajánlja *Wavrik Béla* curiai tanácselnök, *Beck Hugó* curiai biró és *Környey Ede* ügyvéd megválasztását. Ezen kivül ajánltatni fog a tagok részéről a választmány kiegészitése a következő tagokkal: *Hammersberg Jenő* főügyész; *Balogh Jenő* miniszteri osztálytanácsos; *Márkus Dezső* törvényszéki biró; *Szohner Lajos* ügyvéd.

— **Curiosum.** Az 1893: XVIII. tcz. 108. §-ának világos rendelkezése szerint a biróság az itéletben a perköltség viselése iránt hivatalból intézkedni tartozik, azaz még akkor is, ha valamelyik fél költségét az eljárás folyamában fel nem számitotta. A budapesti kir. itélő táblának mint felülvizsgálati bíróságnak I. G. 45/P. 1897. sz. itélete azonban más nézeten van, mert szószerint ezeket tartalmazza: «Az alperesi képviselő a felülvizsgálati eljárással felmerült költségét megállapitani nem kérvén, az a felperesek ellenében megitélhető nem volt.»

Nemzetközi Szemle.

— **A német polgári törvénykönyv kommentárjai közt** legérdekesebbnek igérkezik a Plank-féle. Szerzője ugyanis, valamint munkatársai is mindannyian tagjai voltak a kodifikáló bizottságnak. A napokban az első füzet jelent meg, mely az általános részt foglalja magában. A törvény tudományos feldolgozását nem nyujtja e kommentár; szerzők szerint erre még nem jött el az idő. A füzet terjedelme tiz iv.

— **Lombroso önmagáról.** A Temps-nek egy munkatársa járt nem régiben a kriminalanthropologusok vezérénél, hogy elméletének gyakorlati alkalmazása felől megkérdezze. Lombroso válaszában kijelentette, hogy őt legjobban Amerikában, Norvégiában és Ausztráliában értették meg. Amerikában már létesitettek külön intézeteket az indeterminát itéletek végrehajtására, Norvégiában pedig az uj büntetőtörvényjavaslat az anthropologikus büntetőjog tanitásaira figyelemmel lesz. Legkevesebb sikere van Olaszországban, melynek 1889-iki büntetőtörvénye «un ouvrage theoretique», mely a büncselekmény beható tanulmányozásán alapul, a nélkül, hogy a büntettesre a legtávolabbról is figyelemmel lenne. A büntettek és büntetések egységesitése, melyet a törvény legnagyobb érdeméül tudnak be, valóságos képtelenség egy annyira egyenlőtlen földrajzi fekvésü országban. Igy pl. az erkölcs elleni büntettek Szicziliában gyakoriak, Lombardiában kivételesek s a büntetés mégis ugyanaz. *V. R.*

— **A börtönökről** értekezik Tighe *Hopkins* a The prisons' Sercice Review cz. uj angol folyóiratban és utal az ellentétre, mely a zárkában lévő elitélt és az egészen szabadon járó-kelő őr közt van. Ép ezért az őr ne legyen zsarnok és az elitélt ne reszkessen előtte. A börtönőr fontosabb feladattal van megbizva, mint a lelkész, az igazgató, az orvos s ép ezért e feladat teljesitésében a jóakaratnak kell őt vezérelnie. Ugyane számban Murray *Browne* az alkoholizmusról értekezik és kárhoztatja, hogy az iszákosságot visszaesés esetén is csak rövid tartamu büntetéssel sujtják. Követeli, hogy bizonyos számu elitélés után egy évi fogház legyen a minimum, mert legalább ennyi idő kell az alkoholista leszoktatására. *V. R.*

A Magyar Jogászegylet f. hó 30-ikán (vasárnap) d. e. 10 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségébe (Szemere utcza 10.) évi rendes közgyülést tart, melynek tárgyai: 1. Az igazgató választmány évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyülés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi év költségvetésének megállapitása; 5. a tagsági dij megállapitása; 6. az igazgató választmány választása; 7. eshetőleg az alapszabályok változtatása; 8. egyéb inditványok. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyülés elé hozandó minden önálló inditvány legalább 8 nappal a közgyülés előtt nyujtandó be az elnöknek.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 22. SZ. Budapest, 1897 május 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A patronage-rendszer. — A képviselői köztisztség és az összeférhetlenség. Dr. BALOGH ARTHUR-tól. — *Jogirodalom:* K. Nagy Sándor: Csend és rend legyen. A kihágási büntető-törvénykönyv példákban. *G. L.* — *Törvénykezési Szemle:* Az elhagyás a magyar házassági törvényben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási zálogjog védelme büntető-törvénykönyvünkben. VIDOR JENŐtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A patronage-rendszer.

A humanismus egyik legégetőbb kérdése, az igazságszolgáltatás egyik legnemesebb feladata: behegeszteni azt a sebet, melyet megtorló pallosa a társadalom törvényei ellen lázadókon ütött, s kibékiteni az emberi érzést az erkölcsi szigor kérlelhetlenségével. Ezt a czélt kivánta szolgálni a mult évben már harmadszor összeült franczia nemzetközi kongressus, melynek munkálatai meggyőzően jelzik, hogy a rabsegélyzés ügye mily nagy jelentőséggel bir a társadalom gazdasági productivitására is.

A statisztikusok kiszámitották, mikép minden elitélt visszaadása az erkölcsös és becsületes életmódnak legalább évenkénti 1000 frank hasznot jelent a társadalomra nézve. Ha tehát a büntető rendszer és a rabvédelem helyes kombinátióját találjuk meg azon 160—170,000 elitélttel szemben, ki a börtönökből szabadul, s ha csak 40%-át téríti vissza a jó utra azoknak, miket a mai rendszer végzetszerüleg dob oda a visszaesésnek, ugy ez maga milliókat jelentene évenként a társadalomra nézve.

Már pedig ez a 40% nincs tulmagasan fölvéve; tanuja Belgium, mely azt tul is haladta a börtönrendszer és a rabvédelem üdvös befolyása által. Anglia pedig, hála a «Discharged prisoners aid society» és a fővárosi bizottság müködésének minden évben több ezer delinquenst ment meg a társadalomnak. Negyven hasonló természetü egylet terjeszti ki müködését a britt szigetek egész területére. Ennek eredménye aztán az a tény, hogy Angliában kétségbe nem vonhatóan csökkent a büntetendő cselekmények száma husz év óta. Azon delictumok száma, melyeknek elkövetői ismeretlenek maradnak, lassu fogyásban van, valamint a visszaesők száma is. De különösen a fiatal koru tettesek számának csökkenése az, a mi tartós javulás jeleivel biztat. Mig ugyanis Nagy-Brittaniában a legszerényebb számitások szerint huszonöt év óta a büntetendő cselekmények általában több mint 12%-kal csökkentek, addig a 16 éven alóli büntetteseké körülbelől 70%-kal csökkent. Mindazt első sorban az oskoláknak, azután az egyleteknek tulajdonithatjuk, a milyen különösen a *Society for prevention of cruelty to children*, mely nehány év alatt egy millió bevételt tudott biztositani magának s mely nem csupán védi a bántalmazott gyermekeket, de a bünös szülőket is üldözi.

Ellenben a franczia állam, mely különben is fukar az egyesületi jogok adományozásában, ebben az esetben megelégedett azzal, ha a magánkezdeményre appellál, a mint ezt az 1850-iki törvény 6. szakaszának következő szavaival fejezi ki:

«A jelen törvény kihirdetését követő öt év alatt azon magánosok vagy egyesületek, melyek ifju letartóztatottak számára fenyitő intézeteket (colonies pénitentiaires) akarnak állitani, ez iránti kérelmökkel a belügyminiszteriumhoz kell hogy forduljanak és kérelmök támogatásául mellékelniök kell ez intézetek tervét s alapszabályait, belső ügykezelését. A belügyminiszter az engedélyezett intézetekkel szerződést köthet bizonyos számu ifju fogoly őrizete, ellátása és nevelése tekintetében. Öt év leteltével, ha az ifju letartóztatottak összes száma nem volt elhelyezhető magánintézetekben, államköltségen fog gondoskodás történni javitó-intézetek felállitásáról.»

Pedig a franczia bünvádi eljárás gyakorlatát nem lehet illiberálismussal vádolni. A védelem szabadságának legmesszebb menő megóvása jellemzi a vizsgálat első stadiumát. A törvény és az eljárási szabályok e tekintetben a legkisebb akadályt sem emelik a terhelt elhatározása elé. Szabadon irhatnak védőiknek s zárt boriték alatt kaphatnak tőlök leveleket, melyeket sem a fogházi igazgatóságnak, sem a birói hatóságnak nincs joga felbontani. Épen ugy a vizsgáló biró engedelmével tanuk nélkül érintkezhetnek védőikkel, zárt levelekben fordulhatnak a birói és fogházi hatósághoz.

Fegyelmi szabályok szempontjából nincs mit tartaniok a fogházi őrök és alkalmazottak bántalmaitól, sem durvaságaitól. Mindennap látogatásokat fogadhatnak tanuk jelenlétében előleges engedelemmel a vizsgáló biró vagy elnök láttamozása mellett. A dohányozás meg van engedve; élelmezés tekintetében elvben ugyan egy lábra vannak helyezve az elitéltekkel, azonban saját költségükön kivülről is élelmezhetik magokat napjában tetszés szerinti kenyérmennyiséggel, egy levessel, két tál hussal, hallal vagy főzelékkel, s 7·5 deczi borral, vagy egy liter sörrel.

Szigorubb intézkedések alatt állnak természetesen az elitéltek ugy ruházat mint élelmezés, látogatások és fekhely dolgában. Hetenként csak kétszer fogadhatnak látogatásokat és nyolcz napban egyszer irhatnak. Kenyerök 850 grammnyi, nőknél 800 grammnyi adagra van kiszabva s boritaluk, melyet az igazgatóság különös kedvezményéből élvezhetnek, csak nem haladhatja meg a naponkénti 3 deczit vagy félliter sört. Tartoznak fegyenczruhát viselni, kivéve az egy hónapnál csekélyebb büntetéssel sujtottak; mig az előlegesen letartóztatottak saját ruházatukban tölthetik a vizsgálati fogságot. Munkájuk akként van szervezve, hogy egyetlen elitélt se maradjon foglalkozás nélkül és igy tovább.

Attól a percztől azonban, melyben az elitélt büntetését kitöltötte, mindeddig Franczia ország a magánjótékonyság körébe utalta a rabok sorsát, s ma már nyilvánvaló, hogy a magánjótékonyság mit sem tett e czél elérésére. Pedig a jelenkori demokratikus társadalomban az állam szerepe teljesen megváltozott. Többé nem csupán támogatással tartozik a közügyek terén, hanem irányt kell adnia.

A mi a kérdés meritumát illeti, nem lehet kétség a felől, hogy a rehabilitatio szükséges ellensulyozója a fenyitésnek. A rabvédelem kérdésének megoldása egyértelmü a társadalmi problema egy részének megoldásával.

A kérdés egy kitünő franczia ismerője, *Raux*, bizottságok megalakitására hivja fel a társadalmat, még pedig gyakorlati férfiakból s a kik ismerősek a munkásosztályok bajaival, szükségleteivel, szokásaival s képesek munkát sze-

rezni a kiszabadultaknak vagy legalább utbaigazitják őket. De az még nem elég. Ha a bizottság tagjaitól odaadást és buzgalmat akarnánk, szükség lesz őket gyakori érintkezésbe hozni a letartóztatottakkal. Igy történik az Belgiumban és Glasgowban. Az a sok iparos, üzletember, ki a patronage-nak tagja, sorba látogatja a letartóztatottakat, tanulmányozza őket, meghallgatja beszédeiket, ösztönzi, bátoritja s végül büntetési idejök leteltével szolgálatába fogadja őket.

Ebben áll az ugynevezett patronage-rendszer, mely azonban lehet egyéni, vagy kollectiv. Egyéni akkor, ha a bizottság buzgósága minden büntetését kitöltöttnek külön foglalkozást szerez. Kollectiv pedig, ha a kiszabadult elitéltek számára egy munkaházat, menhelyet nyitnak. Sokan vélekednek ugy, hogy az egyéni patronage-forma előnyt érdemel a collectiv forma fölött; mindazáltal azt hiszszük, hogy legtöbb esetben vagy legalább a börtönből közvetlen kilépőkre nézve a kollectiv védelem nélkülözhetlen, habár csak utmutatónak kell lennie.

Eléggé nem hangsulyozhatónak kell azonban tartanunk, hogy a kiszabadult munkája egész hasznát élvezze, nehogy abban a hiszemben legyen, hogy rajta üzletet akarnak csinálni; kell, hogy mindjárt eleinte tisztán és világosan megértse, hogy mindaz, a mit szerez, az övé, levonva abból mérsékelten számitott napi kiadását. Végül az is óhajtandó, hogy az üzletben való nehány havi tartózkodás után a kiszabadult külön bizonylatot kapjon, mely rá nézve részleges rehabilitatiót jelentsen. *V. S.*

A képviselői köztisztség és az összeférhetlenség.*

A kormánytól való függés határvonalának megvonása a hivatali állások tekintetében nem ad nehézséget, de igen az összeférhetlenség határainak megállapitása azon viszony tekintetében, melyet a képviselő az állammal fenálló vállalati jellegü összeköttetésénél fogva közvetlenül vagy közvetve elfoglal. Kétszeresen fenáll e nehézség ma, midőn az állami és magángazdasági élet érintkezési pontjai megsokasodtak, midőn az állam maga is, mint nagy üzleti jellegü vállalatok, vasutak, gépgyárak és más üzemek tulajdonosa jelentkezik, a gazdasági forgalomnak nemcsak elősegitője, hanem aktiv részese is, ki maga is ád és vesz, üzleteket köt és lebonyolit.

A nehézség, mely a kérdés ez irányu rendezésénél fenforog, különösen abban áll, hogy biztositani kell ugyan a parlamenti tagok függetlenségét, kizárni azok befolyásolhatóságát, de e mellett ügyelni arra, hogy midőn e czél megvalósitása czéloztatik, egyuttal a parlamentbe juthatástól azon elemek, melyeknek tapasztalatára, belátására szükség van, fölöslegesen ki ne zárassanak. Mert ott szükség van az összes társadalmi elemek, érdekek képviseletére.

Kétségtelen, hogy a vállalati, üzleti természetü összeköttetés az állammal leginkább alkalmas a parlamenti tag kormánytól függőségének megállapitására. Mindazáltal a törvényhozások nagyon különböző mértékben látták szükségesnek e függőségi viszonynak alkotmányjogi intézkedések által elejét venni. S e tekintetben nem mondhatjuk azt, hogy az ily óvó intézkedések arányban állanának a parlamentnek hatalmával, mert pl. az angol parlament nagy hatalma közismeretü, mégis az anyagi érdekeltségen alapuló összeférhetlenségi esetek száma kevés. A kormánynyal szállitói szerződéses viszonyban állók nem foglalhatnak ugyan helyet a parlamentben, ép ugy a regále-bérlők, italmérési joggal birók sem, de a kormánynyal szerződési viszonyban álló részvénytársaságok igazgatói nem inkompatibilisek. Sőt 1885 óta, midőn Rotschild Nathanra nézve összeférhetetlenséget jelentettek be azon alapon, hogy ő, mint a Rotschild-czég tulajdonosa, nagy összegü államkölcsön adása által üzleti jellegü összeköttetésbe lépett az állammal, az inkompatibilitás fen nem forgásának kimondása mellett, ezen határozat az államkölcsön-szerződésekbe rendesen felvétetik.

Francziaországban, főleg az utóbbi évek botrányai kapcsán, hosszas viták tárgyát képezte a képviselőknek az anyagi érdekeltség következtében beálló függősége, de a közfelfogás nem annyira az állami szerződéses viszonyok kizárásában kereste azt, mint inkább abban, hogy a parlamenti tagok befolyásuk, illetve a kormánynak nyujtandó szolgálataik révén a kormánytól bizonyos vállalatoknak kedvezményeket ki ne eszközölhessenek. A czélzat itt tehát kettős, egyfelől, hogy a képviselő, ki kedvezményt eszközöl ki a kormánytól, a korruptió, a közmorál sülyedésének segéde ne lehessen, másrészt parlamenti függetlenségét ily uton áruba ne bocsáthassa, fel lévén tehető, hogy a kormány részéről való kedvezményadásnak ellenszolgáltatása megfelelő politikai magatartása lesz.

A senatus már 1882 julius 29-én oly határozmányt iktatott házszabályaiba, mely szerint a senatus tagjainak tilos pénzügyi, ipari és kereskedelmi vállalatokban parlamenti minőségükben szerepelniök. Az 1883 november 24-iki törvény pedig ujra választásnak vet alá minden képviselőt, ki megbizatása tartama alatt valamely vasuttársaság igazgatósági tagságát vállalta el. A Panama-botrány idejében szó volt különböző rendszabályokról, nevezetesen a kamara tagjainak üzleti syndikátusokban való részvétele eltiltásáról, arról, hogy részvénytársulatok igazgató-tanácsaiban helyet ne foglalhassanak. E rendszabályok azonban az alkotmányjog intézkedései nem lettek, az a felfogás érvényesülvén, hogy a parlament maga vigyázzon tekintélyének fentartására, a méltatlanná vált tagok könyörtelen kizárása által.

Összeférhetetlenségi jogunk az anyagi érdekeltségen nyugvó inkompatibilitást a képviselőnek a kormánynyal valamely vállalatra nézve közvetlenül vagy közvetve fenálló anyagi érdekü viszonyára nézve állapitotta meg. E viszony fenállhat szerződés alapján, vagy a nélkül is. E szerint országgyülési képviselő nem lehet:

a) a kormánynyal valamely esetleges nyereséggel vagy veszteséggel összekötött vállalatra nézve szerződési viszonyban álló vállalkozó. (1875: I. tcz. 2. §. *b)* pontja.)

A «vállalkozó» és «vállalat» kifejezések az üzletvilág, a gyakorlati élet által megállapitott értelemben veendők. A termelő, kereskedő, ki áruit a kormánynak eladja, az iparos, ki megrendelésre készit bizonyos munkát meghatározott árért, vagy kész iparczikket elád, valamint az, a ki a kormánytól ingót vagy ingatlant vesz, vagy ilyet az államnak elad, nem tartoznak a fenti vállalkozók közé. (1874-iki bizottság jelentése.) Nem vonatkozik a kérdéses pont különösen az állami és alapitványi javak, valamint a jövedékek bérlőire, miután az ezek inkompatibilitását kimondani czélzó határozmányt a képviselőház a javaslat tárgyalása alkalmával, a főrendiház kivánatára, kihagyta. (Sigmund Dezsőnek 1890 junius 3-án, mint állami italmérési jövedék-bérlőnek bejelentett összeférhetlenségi esetében szintén nem látta a bizottság az összeférhetlenséget fenforogni.)

De a szerződéses vállalati viszony is csak abban az esetben zár ki a képviselőségből, ha az oly nyereséggel vagy veszteséggel van összekötve, mely esetleges. A törvény ez intentiójára a bizottsági jelentés és a javaslat tárgyalásának mozzanatai egyaránt vallanak. «Kizárandónak tartja a bizottság — igy szól a jelentés — a kormánynyal szerződési viszonyban álló vállalkozókat, a mennyiben a vállalat esetleges nyereséggel vagy veszteséggel van összekötve. A vállalat, mely esetleges nyereséggel vagy veszteséggel van összekötve, rendszerint utólagos elszámolással jár, vagy kölcsönös beszámitástól függ, ezen felül — és erre helyezi

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a bizottság a legfőbb sulyt — a kormány az elvállalt kötelezettség teljesitésénél itt is, mint amott, elnézést, kedvezést vagy tulszigort tanusithat». A bizottság, igy szólt az előadó a javaslat tárgyalásánál, «nem akart kizárni oly vállalkozót, ki azon nyereségre nézve már előre biztositva van a szerződés által, melyet az állammal köt; kizárni csak azon vállalkozókat akarta, a kik esetleg a szerződés kötésekor előre nem látott esemény folytán beállott nyereségben vagy veszteségben részesülhetnek».

Kifejezetten kivétetnek a kormánynyal fenti módon szerződési viszonyban álló vállalkozók közül a közkereseti társaságok és intézetek részvényesei, ha a társaság vagy intézet a vállalattól függetlenül, vagy azt megelőzőleg alakult és szabályszerüen bejegyeztetett, valamint a királyi értékkel terhelt postaállomások birtokosai. (1875; I. tcz. 2. §. *b)* p. 2. bekezdés.)

Nem lehet országgyülési képviselő: *b)* a kormánynyal szerződés alapján állandó vagy tartós üzleti viszonyban álló pénzintézet elnöke, igazgatója, igazgatótanácsosa, jogtanácsosa és hivatalnoka, továbbá a kormánynyal valamely esetleges nyereséggel összekötött («az előbbi pontban körülirt») vállalatra nézve szerződési viszonyban álló társulatnak ugyanily közegei. Kivétel a magyar földhitelintézet igazgatósága. (2. §. *c)* pontja).

A pénzintézeti közegekre nézve tehát feltétel, hogy az intézetnek a kormánynyal üzleti viszonya állandó vagy legalább tartós legyen, tehát egyes üzleteket kötő pénzintézet ily közegeire nem állapitható meg az összeférhetlenség. «A bizottság nem tartaná üdvösnek — mondja az összeférhetlenségi törvény előkészitésére kiküldött bizottság jelentése — ha kizáratnának a képviselőházból azon pénzintézetek képviselői, a kik egy bizonyos idő alatt lebonyolitható pénzügyi müveletre nézve, esetleg a kormánynyal üzleti viszonyba jutnak. Egy banknak, hitelintézetnek, vagy takarékpénztárnak, mely esetleg államkölcsönt közvetit, vagy arra aláir, a kormánynak előleget ad, vagy attól kamatozó betétet fogad el, nem állhat érdekében, hogy közegeitől, ha azok országos képviselők, törvényhozói kötelességeik rovására követeljen jó szolgálatokat».

«Csak olyan pénzintézeteknek állhat érdekében az, hogy a kormánynak lekötelező szolgálatokat tegyenek, a melyek a kormánynyal állandó vagy huzamos szerződési viszonyba jutván, a jövendő esélyeket is számitásba veszik, vagy azoknak a társulatoknak, a melyek a kormánynyal olyan vállalatra nézve állanak szerződési viszonyban, a mely vállalat esetleges nyereséggel vagy veszteséggel van összekötve.»

Kétségtelen, hogy a törvény ez intentiójához is szó fér. Hogy egy oly banknak, hitelintézetnek képviselő közege, mely államkölcsönt közvetit, a törvényhozói kötelességével meg nem egyező, függő helyzetbe juthatása helyet foglalhat, alig szükséges hosszabban bizonyitani. A kölcsönközvetités feltételeinek mikénti megállapitása, de már maga az, hogy e közvetitésben épen bizonyos pénzintézet vagy intézetek részesittessenek, elégséges alkalmat adhat arra, hogy a kormány itt politikai szolgálatokat jutalmazhasson. És alig szenved kétséget, hogy a nagy tőke elleni antipatia mai időszakában a közvélemény nem elégedne meg azon enyhébb felfogással, hogy csak az állandó vagy tartós üzleti viszony, melyben valamely pénzintézet a kormánynyal áll, zárjon ki a parlamentből.

Másrészt nyilvánvaló, hogy nagyon könnyü a törvénynek az üzleti viszony állandó vagy tartós természetére vonatkozó tilalmát megkerülni. A pénzintézet ugyanis egyszerüen uj intézetet, társaságot alakithat, melyre a szerződésszerü jogok és kötelességek átháramlanak. (Az összeférhetlenségi bizottság a Sámuel Lázár és társai elleni összeférhetlenséget 1897 márczius 29-én azon okból nem látta megállapithatónak, a szerződés jövedékbérleti jellegén kivül, mivel a szerződő takarékpénztár jogait egy uj társaságra köteles ruházni, az esetleges nyereség vagy veszteség az uj társaságot illeti meg, tehát tartós üzleti viszony nem eredményeztetik.)

A kormánynyal szerződési viszonyban álló társulatok közegeire nézve pedig szabály, hogy azok csak akkor záratnak ki a képviselőházból, ha a szerződés valamely oly vállalatra szól, melynek nyeresége vagy vesztetége esetleges. A törvény világosan «az előbbi pontban körülirt» vállalatra utal. A vállalat nyereségének vagy veszteségének természetére, jellegére nézve pedig a fenti magyarázat fogadandó el. A hol tehát a szolgáltatás és ellenszolgáltatás pontosan meg van állapitva, a hol a nyereség vagy veszteség miként alakulására a kormánynak (bár szerződési viszony áll fen) befolyása nem lehet, ott az inkompatibilitás fenforgása meg nem állapitható. (Igy az összeférhetlenségi bizottság 1881. évi október 12-én Urváry Lajos képviselő ügyében, miután az «Athenæum»-nak az állammal fenálló szerződésében számszerint meghatározott bérösszegnek az államkincstár javára való fizetése volt megszabva.)

Nem lehet országgyülési képviselő végül az anyagi érdekeltség fenforgása miatt:

c) az állam által segélyezett vasut vagy csatorna engedélyese, elnöke, alelnöke, igazgatótanácsosa, jogtanácsosa és hivatalnoka, de csak azon időpontig, mig a vasut vagy csatorna épitése be nem fejeztetett, a forgalomnak a maga teljességében át nem adatott, s egyfelől a felülvizsgálatból, másfelől a tulépitésből folyó követelések végleg el nem intéztettek.

A vasutak és csatornák létesitésében vagy igazgatásában, ügyvitelében való részesség által maga után vont inkompatibilitásnak időbeli határa tehát a vasut vagy csatorna megnyitása s az ezekkel kapcsolatos követelések elintézése. Törvényünk tehát sokkal engedékenyebb alapra helyezkedett, mint a külföldi legislatio. Jegyezzük meg mindjárt, hogy egész az 1896. évi januárban hozott azon (gróf Csáky Albin-féle) határozati javaslat elfogadásáig az összeférhetlenségi törvény e rendelkezése volt az, mely ugyszólván egyáltalán végre nem hajtatott. Kétségtelen ugyanis, hogy «az állam által segélyezett» vasutak közé tartoznak az 1880. évi XXXI., illetve az 1888. évi IV. tcz. szerint engedélyezett helyi érdekü vasutak, sőt ma már az állam vasutsegélyezési tevékenységének (garantirozott elsőrendü vasutak egyáltalán nem létesittetvén) egyedüli tárgyai. E vasutak a megépitésükhöz és berendezésükhöz szükséges tényleges tőkéhez az állam részéről való hozzájárulás, másrészt a postaszállitásért engedélyezett hozzájárulás (1888. évi IV. tcz. 4. §.) által állami segélyben részesittetnek. Az épitési tőke megállapitása és az állami segélyek nagyságának megszabása körül tág tere lehet a személyes kedvezéseknek. A fentebb idézett határozati javaslatra tehát tulajdonképen szükség nem volt, mert az ily vasutak engedélyesei stb. a képviselőséggel a vasut megnyitásáig, illetve a vasut létesitésével kapcsolatos leszámolásig a törvény szerint amugy is összeférhetlen állást foglaltak el. Másrészt ha figyelembe veszszük, hogy az érdekeltségi viszonyt a vasutmegnyitás még egyáltalán meg nem szünteti, mert a kormánynak nagyon is módjában áll az ily vasutak prosperálására nézve (különösen a nálunk lábrakapott államvasuti üzletkezelési rendszer mellett) kedvező vagy kedvezőtlen rendszabályokat hozni (a kezelés és az államvasutaknak fizetendő üzemköltségek, átmeneti forgalom juttatása stb.), akkor el kell ismernünk, hogy az ily vasutak az anyagi érdekeltséget minden időben oly mérvben állapitják meg, mely a képviselői függetlenség szempontjából nem volna megengedhető. Természetes, hogy itt is elegendő alkalom nyilik (Strohmann-ok szerepeltetésével) a bármily kategorikus tilalom kijátszására.

★

Összeférhetlen helyzetbe jut azon képviselő, ki a választási törvény 13. §-ában foglalt diffamaló büntények miatt jogérvényesen elitéltetett (1875. évi I. tcz. 4. §. *a)* pont) valamint az a képviselő, ki ellen jogérvényesen csőd nyittatott. (1895. évi X. tcz. 1. §.) Az összeférhetlenségi törvény szigorubb mértéket alkalmazott ugyan a képviselők anyagilag rendezettsége tárgyában, inkompatibilitást állapitván meg azon képviselőre is, kinek napidijára vagy lakbérére jogérvényesen megitélt követelés erejéig kielégitési végrehajtás foganatosittatott, ha ez a foganatositás napjától három hó alatt fel nem oldatott. (4. §. *b)* pont.) E rendszabály azonban garantiát az eladósodott képviselő távoltartására nem képezett, mert a zár feloldatván, azonnal ujra elrendelhető volt.

Kérdés, hogy a megválasztott, összeférhetlen állásban levő képviselő, illetve a már igazolt, de időközben összeférhetlenségbe jutott képviselőnek mikor kell előbbi esetben összeférhetlen állásáról, utóbbi esetben a képviselőségről lemondani. Az első kategóriába tartozókra a törvény (6. §.), az összeférhetlen állásnak a megbizó levél bemutatásakor a ház elnökénél való bejelentésén kivül a végleges igazolástól számitott nyolcz napi határidőt enged. A lemondásnak az illető állásról vagy hivatalról irásban kell beadatni, s egyszersmind a ház elnökét a lemondásról értesiteni. Minden oly lemondás tehát, mely a megjelölt határidő alatt az illető hivatalhoz, főhatósághoz stb. nem irásban intéztetik, és arról egyben a ház elnöke nem értesittetik, nem vehető figyelembe az összeférhetlenség elbirálásánál. (1876. évi márczius 7-iki összeférhetlenségi bizottsági határozat.) «Az ilyen képviselő — rendeli a törvény — e határidőn belül a ház tárgyalásaiban részt nem vehet és szavazattal nem bir». A parlamenti gyakorlat szerint azonban ha a képviselő e határidőn belül nyolcz nap előtt mond le inkompatibilis állásáról, részt vehet a ház tárgyalásaiban és bir szavazati joggal, miután «azon képviselő, ki a lemondás ezen kötelességét az emlitett záros határidő letelte előtt már teljesiti, ezen cselekménye által az összeférhetlenség akadályát szabad akarata szerint háritja el». Kétségtelen, hogy a törvény csak addig kivánta kizárni a képviselőt, mig összeférhetlen állásáról való lemondását be nem jelenti. Mégis czélszerü volna a törvényt, intentiójának megfelelően, igy módositani: «Az ilyen képviselő, a határidőn belül *a lemondásig* a ház tárgyalásaiban részt nem vehet és szavazattal nem bir.» A második kategoriába tartozókra pedig a törvény rendelete az, hogy ha a képviselő időközben oly állást foglal el, mely a képviselőséggel össze nem fér, tartozik a képviselőségről a házelnökhöz intézendő nyilatkozatában 48 óra alatt lemondani. (7. §.) A határidő azon ténykörülménynek, mely az inkompatibilis állást vagy helyzetet megállapitja, bekövetkezésétől számitandó. Tehát inkompatibilis hivatali állásoknál a kinevezési okmány kézbesitésétől, vagy a mennyiben a kézbesitést a kinevezés kihirdetése előzte meg, a kihirdetéstől számitandó a határidő (a 8. §. analogiája szerint). A parlament gyakorlata egy eset alkalmával mégis ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett, midőn egy biróvá kinevezett képviselőre nézve azért nem látta az összeférhetlenséget fenforogni a 48 órai határidő elteltével sem, mivel az illető a hivatali esküt, melyre nézve az 1869. évi IV. tcz. 14. §-a három hónapot enged, még le nem tette. E határozat téves volta nyilvánvaló, egyedül az összeférhetlenségi törvény ide vágó rendelkezése lévén mérvadó a kérdés elbirálásánál.

Jellemző összeférhetlenségi törvényünk rendszertelenségére, hogy nem mondja ki azt, miszerint a főrendiházi tagságot nyert képviselőnek képviselői megbizatása megszüntnek tekintendő. A főrendiház ujabb szervezetét meghatározó 1885. évi VII. tcz. tcz. 12. §-a az általuk viselt méltóság vagy hivatal alapján és annak tartama alatt főrendiházi tagsággal birókra (4. §. *A.* osztálya és *B.* osztálya *a)* és *b)* pontjai), valamint az élethossziglan kinevezettekre (5. §.) megállapitja a főrendi tagság megszünését, ha az illető képviselővé választatott és azt elfogadta, ugy az örökös tagokra is a főrendiházi tagsági jog szünetelését a képviselői megbizatás tartamára (egész a következő ülésszakig). A főrendiházi tagsági jogot nyert képviselőnek képviselői megbizatása megszünésére nézve azonban alkotmányjogi szabály fen nem áll, a mi azonban nem változtat azon alkotmányi alapelven, mely az 1885. évi VII. tcz. idézett rendelkezéseiből is kivehető, hogy senki egyszerre mindkét ház tagja nem lehet, tehát a főrendiházi tagságot nyert és azt gyakorolni kivánó képviselőnek képviselői megbizatása megszüntnek tekintendő.

Az összeférhetlenségi törvény keretén kivül külön alkotmányjogi rendelkezések tiltják az állami számvevőszék elnöke, alelnöke, tanácsosai és egyéb hivatalnokainak (1870. évi XVIII. tcz. 4. §.), a biráknak (1869. évi IV. tcz. 8 §.) és a mennyiben létesittetik, a leszámitoló és kereskedelmi bank igazgatótanácsa tagjainak (1873. évi XXVI. tcz. 26. §.) a képviselőházban való helyfoglalását.

Összeférhetlenségi törvényünk hiányai egyébiránt felül állanak minden kétségen. E részben elég a vállalati nyereség vagy veszteség esetleges természete körül (2. §. *b)* és *c)* pont) helyet foglalható nagyon is tág, önkényü értelmezésre; a lehetőségre, hogy a kormánynyal egyes ügyleteket kötő pénzintézet közege, az ügylet fontosságánál, nyereséges voltánál fogva, ép oly függő helyzetbe juthat a kormánynyal szemben, mint az állandó vagy tartós, szerződéses üzleti viszonyban álló pénzintézeté; a vasutak és csatornák közegének minden időben fenforgó érdekeltségére rámutatni. Sőt nem-e állapithatja meg a személyes függőséget a képviselőre nézve egyetlen ügylet, melyet a kormánynyal köt (előnyös áron birtokot vásárol a kormánytól, vagy az utóbbinak, pl. telepitési czélokra előnyös áron elád)?

Az anyagi érdekeltségen alapuló politikai függés teljes kizárása ennélfogva rendkivül nehéz feladat, másrészt kényessé teszi a kérdés rendezését azon, figyelembeveendő szempont, hogy a gazdasági élet elemei, kiknek tapasztalatára, belátására az országos határozatok egyetemes érdekeket kifejező jellegénél fogva a törvényhozás házában szintén szükség van, onnan ki ne zárassanak. A gazdasági életnek a politikai élettel való e kapcsolatában azonban kétségtelen, hogy főszempontul mindig a parlament függetlenségének kell szolgálni, az a gazdasági haladás hangoztatott érdekének alá nem rendelhető.

Egyébiránt ha igaz (a mint hogy igaz) Guizot mondása, mely szerint «az intézmények sikere az emberektől függ» s a közintézmények annyit érnek, a mennyit az emberek, kik azokat érvényesitik, ugy kétségtelen, hogy a képviselői összeférhetlenség kérdésében nem is annyira az intézmény czéljának minden irányu, teljes biztositására alkalmasnak alig látszó alkotmányjogi tételes határozmányoktól, mint inkább a morális erők müködésétől, melyen maga a parlamentárizmus is alapszik, az ethikus elveknek mi által sem korlátolt uralmától várható a czél elérése.

Dr. Balogh Arthur.

Jogirodalom.

K. Nagy Sándor: Csend és rend legyen! A kihágási büntető törvénykönyv példákban. (Nagyvárad, kiadja Laszky Ármin.)

K. Nagy Sándor a pestvidéki törvényszék birája, hivatásának gyakorlása közben ismételve azon tapasztalatot tette, hogy sokkal több embert foszt meg szabadságától a tudatlanság, mint a romlottság. Ennek felismerése azon eszmét érlelte meg benne, hogy a büntető törvényeket minden uton-módon ismertesse és népszerüsitse és ez által is hozzájáruljon ahhoz, hogy a börtön lakóinak számát

lehetőleg csökkentse. Igen helyesen jegyzi meg a szerző, hogy «a törvények végrehajtásában sokkal szigorubban járunk el, mint azoknak megismertetésében». A szerző emberismeretére vall, hogy felhasználja a népnek a mese iránti előszeretetét és ezen irodalmi forma felhasználásával ő a népnek *elmeséli a törvényeket.* Igen szerencsésen találta el a szerző a nép előtt ismert hangot, valamint a nép által megkedvelt nyelvet is, melynek zamatos, tősgyökeres magyaros volta müvét a legjobb népolvasmánynyá avatják. Hogy mennyire sikerült ez a szerzőnek, a ki ezt az eljárást már két izben megkisérlte: t. i. a büntető törvényt, meg az állatvédő törvényeket példákban irta meg, ez kitünik abból is, hogy ugy a közoktatásügyi, valamint a földmivelésügyi- és belügyminiszterium is czélszerü müveit, mint «a népre igen tanulságosakat», az illetékes körök figyelmébe ajánlták.

Igen nagy emberszeretet és a nép jóléte iránti meleg érdeklődés iratta meg a szerzővel ezen könyvet, melynek olvasója, a mig annak végére ér, már megtanulta a törvényt, melynek szakaszai a történetekben szószerint idéztetnek, és melynek minden egyes apró története a kihágási törvénynek más-más szakaszát tárgyazza. Minden esetre ez az utja és módja annak, hogy a törvényt az ismeretlenség homályából kiemeljük, mert hasztalanul irja elő a Btk. 81. §-a, hogy mindenki köteles a büntető törvényt ismerni. Ez is egyike azon követelményeknek, a melyeknek gyakorlati érvényesitése egyenesen lehetetlen.

Ifj. Dumas Sándor oly módon vélt a tudatlanság ellen sikerrel harczolhatni, ha a törvényeket népszerü nyelven tartva nyilvános oszlopokra kifüggesztik és igy azokat a népre nézve hozzáférhetőkké teszik. Helyesebb és inkább czélra vezet K. Nagy Sándor módszere. A könyv megérdemli, hogy az minél nagyobb arányban terjedjen *a nép* legszélesebb rétegeiben. A mü csekély ára — 16 nyomtatott iv 80 krért — annak kelendőségét bizonyára csak emelni fogja.

G. L.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az elhagyás a magyar házassági törvényben.*

I.

Dr. Vladár Vilmos ügyvéd ur «quasi desertio» czim alatt a *Jogt. Közl.* f. é. 13., 14. és 15. számaiban közzétett, figyelemre méltó és tanulságos értekezésében szigoru birálat alá veszi a H. T. 77. §. *a)* pontját, melynek jogosultságát törvénykönyvünkben el nem ismeri és fogyatkozásait következő négy pontban foglalja össze: «A jogos ok elvi meghatározásának hiánya, a vagyonjogi és nőtartási igények veszélyeztetése, a jogos ok fen nem forgásának bizonyitása és az életközösség visszaállitására kiszabandó határidő hiánya».

A jogos ok elvi meghatározását a jövő feladatául jelöli meg; a vagyonjogi igények veszélyeztetését a minimumig redukálhatni reméli, ha a jogos ok birói megvizsgálására nagyobb suly helyeztetik; a bizonyitás és a kiszabandó határidő tekintetében pedig orvosszerül ajánlja:

a) hogy a törvényszék a jogos ok kérdésében a házaséletmegszakitásának okaira és körülményeire a vizsgálatot hivatalból tartozzék elrendelni és

b) hogy az életközösség visszaállitására kiszabandó határidő egy évnél rövidebb ne lehessen.

A felvetett kérdést más szempontokból vizsgálván, következőkre hivom fel az érdeklők figyelmét.

Ha valamely házassági törvény szakit a házasság felbonthatlanságának elvével és a házasságot a házastárs vétkessége okából felbontani megengedi: ily törvényben jogosult minden oly bontó oknak felvétele, mely a házastárs vétkes magatartásának tanusitására alkalmas.

Ebből a szempontból kell már most vizsgálni, vajon a desertio és a quasi desertio, mint bontó ok megállhat-e?

Ha a házastárs házastársát elhagyja és tőle különválva él, nem teljesitheti házastársi kötelességeit; nevezetesen nem lehet meg a kölcsönös segély és támogatás; nem teljesithető a debitum conjugale; ha gyermekek vannak, ezek az elhagyó szülő gondozását és gondoskodását nélkülözni kénytelenek, e gondozás egyedül terheli az elhagyott házastársat, holott a gyermekek gondozása és nevelése mindkét szülő kötelessége.

És ha felvetjük a kérdést, hogy a házastársi kötelességek teljesithetése szempontjából miben különbözik a a desertio a quasi desertiótól, erre csak azt felelhetjük, hogy e következmények teljesen azonosak, akár ismert helyen lakik, akár ismeretlen helyre költözött az elhagyó házasfél. Midőn tehát házassági törvényünk a köteles együttélés megszüntetését bontó okul felvette, csak következetes volt, hogy a desertio és quasi desertio közt mesterségesen felállitott, de jogilag indokolhatatlan különbséget mellőzte és az elhagyás mindenféle faját egyenlően mérlegelte, és ha házassági törvényünkben mégis elkülönitve fordul a desertio két faja elő, (77. §. *a)* és *b)* pont) ennek okát nem az anyagi jogi hatály különbözőségében kell keresnünk, mert hisz ily különbözőség nincs és nem is lehet; hanem az elkülönités okát alaki jogi okokban találjuk fel. Ismeretlen helyre költözött személy ellen nem lehet ugyanazok között a formák között procedálni, mint ismert helyen lakó féllel szemben: innen a megkülönböztetés a 77. §. *a)* és *b)* pontjában. Ha tehát a desertio kérdésénél valami jogosulatlan, ez csakis a «quasi» jelző lehet; mert a házasságra és az elhagyott házastársra nézve teljesen közömbös az, hogy hol van az elhagyó házastárs (ismert helyen-e, vagy ismeretlenen?); a lényeges és fontos egyedül és kizárólag az, hogy nincs ott, a hol lennie kellene, t. i. a házastárs oldala mellett Jogosulatlan ez a «quasi» meghatározó a törvény álláspontjáról annál is inkább, mert a törvényben, mely a vétkes elhagyás mindegyik fajának egyenlő anyagi joghatályt tulajdonit, ennek a quasinak semmiféle nyoma sincs.

E bontó ok nincs ellentmondásban a bontó okok rendszerével és nem is lélektani valószinütlenség az. Elfogadom az alternativát: vagy forog fen komoly ok a házasfelek közt, mely miatt az életközösség elviselhetetlenné válik, vagy nem. Az első kérdés az: felvehet-e valamely törvény az ő rendszerébe minden komoly okot? e kérdésre lehetetlen igennel felelni, mert nem képzelhető oly casuisticus törvény, melyben minden komoly ok benne foglaltatnék. Létezhet tehát a törvényben elősorolt okokon kivül még ezer komoly ok, mely nem dulja fel okvetlenül a házasságot, nem is teszi elviselhetetlenné az együttélést és mégis előidézi a tényleges különválást, mely pedig már állandó és folytonos megsértése a házastársi kötelességeknek.

Dr. Vladár Vilmos urnak a lélektani valószinütlenség bizonyitására felállitott alaptétele pedig: «ok nélkül senki sem cselekszik», ugy a mint azt felállitotta, téves; mert megtámadhatatlan igazságként csak azt mondhatjuk, hogy «ok nélkül okos ember nem cselekszik»; pedig hány ember van, a kire az okos jelzőt nem igen alkalmazhatjuk? hányan cselekszenek megfontolatlanul, szeszélyből, szóval oly impressiók következtében, melyeket okos ember oknak nem fogadhat el. Pedig ily oktalan cselekedetek is előidézik ám az elhagyást, melynek aztán következménye ily esetben is ugyanaz, mint a komoly oknál való elhagyásnál, t. i. a különélés állandó és folytonos, megteremti tehát a házastárs elleni vétséget ép ugy, mint a komoly ok miatt való különélés. Kétségtelen azonban, hogy elhagyás esetén, ha az elhagyás önmagában is bontó ok, mindig több bontó ok

* Térszüke miatt késett.

konkurrál; mert a házastársi kötelességek teljesitésének a különélés alatti elmulasztása szintén lehet esetleg bontó ok, s ha a különválás például házasságtörés okából történt, akkor ez önmagában véve szintén bontó ok.

A második kérdés most már az, hogy midőn több bontó ok konkurrál, jogosult-e a házastárs, a bontó okok között választani és keresetét a több ok közül arra alapitani, mely neki legczélszerübbnek tetszik?

Az itt felhozott példa szerint három bontó ok konkurrál, és pedig:

a) az elhagyás (77. §.);

b) ennek okaként a házasságtörés (76. §.);

c) következményeiként pedig a házastársi kötelességek teljesitésének állandó és folytonos elmulasztása (80. §. *a)* pontja.

Abban az esetben pedig, ha a különélésnek komoly oka nincs, akkor is mindig két bontó ok van, tudniillik az elhagyás és a házastársi kötelességek teljesitésének elmulasztása.

Igaza van tehát dr. Vladár Vilmos urnak, hogy különélés esetén mindig találhatunk bontó okot, a mely alkalmazható. Ám azért mégis van ratiója eme bontó ok felállitásának; mert hisz kétségtelen, hogy azzal mindig egybe van kötve a házastárs ellen elkövetett valamely vétség.

Ha az elhagyás a bontó okok között elő nem fordulna, kénytelen lenne a házastárs mindig a házastársi kötelességek teljesitésének elmulasztása vagy azok megsértése alapán fellépni; igy azonban, miként a törvény az elhagyást a bontó okok közé felvette, módja nyilik birói közbenjárás igénybe vétele mellett a megszakitott életközösség visszaállitásának megkisérlésére, s ha a kisérlet nem sikerül, minthogy a másik fél renitentiája kétségtelen, bekövetkezik a bontás. Minthogy ez esetben a házastársi kötelességek megszegéséhez még a birólag konstatált renitentia is hozzájárul: kétségbe sem vonható, hogy az elhagyás, mint bontó ok, a bontó okok rendszerével ellentétben nem lehet.

Én pedig nem találok sem társadalmi, sem erkölcsiségi, sem jogi okot arra nézve, miért kelljen a házastársaknak az ő családi életüket oly mezetlenséggel a biró elé állitaniok, hogy aztán a perből csakis erkölcsi integritásuk feláldozásával kerülhessenek ki?

Ha a férjnek tetszik az őt elhagyó és mondjuk házasságtörésben élő nőt visszahivni, miért ezt megakadályozni? és a visszatérés megtagadása miért ne lehessen bontó ok? Ha a férj nejének megbocsát, ha nejét visszahivja, a nő nem mondhatja, hogy komoly oka van a különélésre, mert ő lévén a vétkes, ez esetben arra csak a férjnek lehetne komoly oka, a ki pedig a feltétlenül bontó házasságtörés okából a házasság felbontását nem kéri, ez okot a biró előtt fel sem hozza, mert a gyalázatot nyilvánosságra hozni nem akarja; mert hisz megbocsátott, tehát érdeke, hogy legalább látszólag tiszta maradjon a házasság a nagy nyilvánosság előtt; lehet-e ily körülmények között alkalmasabb eszközt választani vagy a kibékülésre, vagy esetleg a házasság felbontására, mint a házastársnak birói visszahivását?

Ha ebben a konkret esetben a kereset azonnal a házasságtörési §-ra alapittatik, kevesebb a valószinüség a kibékülésre, mint abban az esetben, midőn a házastárs oly gyöngéd, hogy a viszály tulajdonképeni okát elhallgatja.

Mindezekből pedig következik, hogy ezen bontó oknak a törvénybe való felvétele nagyon bölcs dolog volt; de épen azért, mert elhagyás esetén mindig több bontó ok konkurrál, nem lehet a 77. §. alkalmazását és igénybe vételét a félre nézve kötelezővé tenni, nem lehet azt mondani, hogy elhagyás esetén a fél köteles keresetét az elhagyásra alapitani; hanem minden oly esetben, midőn elhagyás esete forog fen, szabadságában áll a félnek a konkurráló bontó okok közül tetszése szerint választani.

Megerősit e véleményemben a kir. Curia f. é. február 23-án 553. sz. a. hozott határozata,* melyben következő szerfölött fontos elvi kijelentést találom: «A 80. §. *a)* pontjának alkalmazását a 77. §. *a)* pontjának rendelkezése nem gátolja azért, mert a 77. §. egészen önálló rendelkezést tartalmaz arra az esetre, ha az abban foglalt feltételek meg vannak, és mert csak feljogositja azt a házasfelet, kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott, hogy házasfelét az életközösség visszaállitására biróilag kötelezhesse, azt azonban nem rendeli, hogy vétkes elhagyás esetén köteles legyen az elhagyott házasfél előzetesen a másik házasfelet az életközösség visszaállitására kötelezni akkor is, ha a maga részéről az életközösséget visszaállitani nem hajlandó».

Az elhagyott vétlen házastárs az elhagyó vétkes házastárssal szemben azon alternativa előtt áll, hogy vagy megbocsát neki, vagy nem; első esetben visszahivja őt, s ha az elhagyó visszajő, nem történt semmiféle vétség; ha nem jő vissza, a megbocsátás daczára is bármikor kérheti az elhagyott a bontást. Ha azonban az elhagyott fél megbocsátani nem hajlandó, akkor az elhagyással konkurráló egyéb bontó okokra állapitja a keresetet és be se várja, hogy házastársa legalább hat hónapig legyen tőle távol, hanem meginditja a bontó pert az elhagyást követő bármely időben.

Nem a bontó okok rendszerével ellentétes ez, hanem csakis az eljárás e bontó oknál különbözik a többi pereknél megállapitott eljárástól.

A bontó ok anyagi tartalma ugyanis meg van, csak az alaki érvényesités szabályai elütők az eddigi szabályoktól

A 77. §. szövegének birálatánál továbbá azt mondja dr. Vladár Vilmos ur, hogy a kodifikátio oly problemával ajándékozta meg a jurisdiktiót, melynek megoldására az igazságot kereső és osztó közegek hiába fáradoznak; megoldhatatlan problemának tartja ugyanis «a 77. §. azon sarkalatos hibáját», hogy a jogos ok feltételét nemleges alakban állitja fel és a bizonyitás lehetőségét a felektől függő esetekben kizárja.

E megoldhatatlan problemát, a kir. Curia már rég megoldotta, midőn 1896. évi 3318. sz. a. kimondotta, hogy «a szándékos és jogtalan elhagyás cselekményének vétkessége a távollét folytonosságában és állandóságában nyilvánul».

És e megoldásban annál is inkább megnyugodhatunk, mert ez ugy a házasság intézményének szilárdságával, mint pedig a házassági törvénynek a vétkességi alapelvre fektetett bontási rendszerével teljesen összhangban áll.

A præsumptio ugyanis a házasságnál az, hogy a házastársak életközösségben élnek, mert házasság életközösség nélkül nem képzelhető; ha már most az egyik házastárs bebizonyitja, hogy házastársa vele nem él és állitja, hogy az őt «szándékosan és jogos ok nélkül» elhagyta, — két eset képzelhető: hogy t. i. vagy igaz ez az állitás vagy nem.

Ha ez az állitás igaz, az elhagyó házastárs a birói felhivásra vagy visszatér és ez által megszünik a jogellenes állapot, vagy pedig nem tér vissza.

Ha vissza nem tér, megint két eset képzelhető, hogy t. i. vagy jogos oka van a különélésre, vagy pedig ily oka nincs. Ha jogos oka van a különélésre, módjában áll ez okot a bíróság elé terjeszteni, mert hisz ha az életközösségre történt felhivásnak eleget nem tesz, békéltetésre, majd pedig tárgyalásra idéztetik; ha már most akár megjelen, akár nem, de különélésének jogos okát adni nem tudja, vagy adni nem akarja és az életközösséget sem állitotta vissza: az életközösségi, az együttélési præsumptio következményeként lehetetlen mást következtetni, mint hogy az a házas fél,

* A *Jogt. Közl.* f. é. 15. számának mellékletén. Curiai Határozatok. 159. szám.

a ki birói felhivásra házastársához vissza nem tér, a ki a különélést állandóan és folytonosan fentartja és ennek okát a biró elé terjeszteni nem tudja vagy nem akarja, helyesen vélelmeztetik szándékosan és jogos ok nélkül különélőnek. A bizonyitás terhe arra a házastársra hárul, a ki jogellenes állapotban él és ez az elhagyó fél; az elhagyott megfelel bizonyitási kötelezettségének, ha a jogellenes állapotot konstatálja; megfelel pedig azért, mert a præsumptio mellette van. Megfelel, midőn a házasság követelményeként az életközösség helyre állitását kéri; a ki ezt ellenzi, az a præsumptio ellen foglalván állást, ránehezül a bizonyitási teher, és ez megfelel a bizonyitási szabályoknak is, mert ez a fél azt az igenleges körülményt köteles bizonyitani, hogy neki a különélésre jogos oka van. *Tóth Gáspár.*

A végrehajtási zálogjog védelme büntető törvénykönyvünkben.

A *Jogt. Közl.* ez évi 20. számában ezen czim alatt megjelent közlemény azon kérdést vetette fel, vajon képezhet e zártöréses sikkasztást a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlan tartozékainak a tulajdonos által való elidegenitése? S midőn a t. czikkiró ur minden nézeteltérést kizártnak tart arra nézve, hogy ebben ugyanolyan kriminalitás rejlik, mintha zár alá vett ingó dolog idegenittetik el, argumentumait azzal kezdi: «Kétségtelen t. i., hogy a hivatkozott 359. §. csakis zár alá vett ingókra vonatkozik»; mire nézve azonban egyetlen érve az, hogy a 359. §. a 355. §-ra utal.

Szerény nézetem szerint ugy a tétel felállitása, mint indokolása téves.

Ugyanis abból, hogy a sikkasztást definiáló 355. §-ra utalás történt, még egyáltalán nem vonható arra következtetés, hogy a 359. §-ban emlitett birósági zár csakis ingó dolgokra volna értelmezendő, s nem egyuttal a telekkönyvi hatóság által eszközölt bekebelezésre, vagy zárlatra is. Mert az utalás nem a cselekmény alanyára, vagy tárgyára történik — ezt a 359. §. megmondja: «zár alá vett dolgon» — hanem csak az elkövetés módjára, az eltulajdonitásra, vagy elzálogositásra.

A szóban levő két szakasz határos a 386. §. meghatározta hitelezői kijátszással, de az utóbbiban tulsulyban van a csalási elem.

Mindkét deliktum elkövetési módja sokszor megegyez a gyakorlatban, a törvény mégis más szavakat használ a sikkasztási, s mást a hitelező kijátszására irányuló cselekmények megjelölésére, sőt — igen helyesen — utóbbiakat ki is terjeszti, a minthogy a csalás egyik fő tényálladéki eleme: a kárositás is belejátszván, többféleképen követhető el.

Az e fajta cselekmények gyakran sértik mindkét szakasz rendelkezését, tehát eszmei halmazatban vannak. A törvény pedig a szerint minősit, a mint a sikkasztási, vagy csalási elemek vannak tulsulyban.

Daczára ezen elhatárolásnak mi sem maradt itt a törvényben figyelmen kivül. És nem is szükséges az ingatlanra vezetett zálogjog hathatósabb védelme iránt oly sürgősen intézkedni, a mint ez a következkőből ki fog tünni.

Azt hiszem a t. czikkiró ur sem fogja kétségbe vonni, hogy az ingatlanokra vezetett végrehajtási zálogjog bekebelezésével az ingatlan alkatrészeit tevő, annak minden tartozékára is jog szereztetett, a nélkül is, hogy az idézett 1881: LX. tcz. 237. §-ának *c)* pontja alapján zárlat elrendeltetett volna, a minek egészen más czélja is van.

Kétségtelen az is, hogy ingatlan — mint ilyen — el nem sikkasztható. De abban a perczben, a mikor a tettes a tartozékot az ingatlantól elszakitotta, a tartozék külön dologgá és pedig ingóvá vált, de a végrehajtási zálogjog alól ezzel még fel nem szabadult.

Ezen ingóvá lett tartozékok elsikkasztása már most ép ugy beleillik a Btk. 339. §-ába, mintha az összeirt ingóságokon követtetett volna el.

És épen azért, mert zár alatt levő, vagyis bekebelezett végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlanon csak akkor követhető el sikkasztás, ha annak egyes részei előbb ingókká tétetnek, felesleges, sőt lehetetlen volt a zár alatt levő ingatlan zártöréses sikkasztására nézve a törvényben külön intézkedni, a nélkül, hogy egy klassikus formulázással szegényebb ne lett volna a magyar büntető kodex.

Épen az mutatja, hogy a törvényhozó a kérdésben levő esetre is gondolt, hogy a dolosus cselekvés ugy is büntetés alá esik, hacsak a zár alá vett dolog megrongálása czéloztatik (386. §.), meg ugy is, ha a cselekmény a sikkasztás fogalma alá esik. *Vidor Jenő.*

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszter ur figyelmébe.** A técsői kir. járásbiróság egy 1897. évi január hó 27-én beadott halasztó hatályu igénykereset tárgyalására határnapul 1897. évi október hó 15-ét tüzte ki.

— **A felebbezési tanácsok elnökei** nem ritkán az ügyfelek képviselőinek előterjesztéseit fejbólintásokkal, kétkedő vagy csodálkozó arczmozdulatokkal stb. kisérik s ekképen illustrálják azon hatást, melyet az előadottak reájok gyakoroltak. Miután ezen illustrálás semmiképen sem járul a tárgyalás méltóságának emeléséhez, a felek képviseletére azonban meglehetősen zavarólag hat, talán helyén volna, hogy az elnök urak is fegyelmeznék magukat s a tetszés- vagy nem tetszés-nyilvánitásoktól tartózkodnának.

— **Perköltségek az igényperben.** Felperes hivatalból foganatosittatott kielégitési végrehajtást a zirczi kir. járásbiróság utján, mely alkalommal a végrehajtást szenvedett birtokában talált ingóságokat vett a kiküldött birói zár alá. A végrehajtás igényperrel támadtatott meg s végrehajtató az igénykereset tárgyalására meg nem jelent. A zirczi kir. járásbiróság egészen helyesen, az igényelt ingókat a birói zár alól feloldotta, de már nem egészen helyesen, a végrehajtatót az igénylő kérelméhez képest az igényper költségeiben is elmarasztalta. Végrehajtató csupán a költségek kérdésében — utalással a végrehajtási törvény 92. §-ára — felebbezéssel élt. A veszprémi kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsa a kir. járásbiróság itéletét a kereset főtárgyára nézve érintetlenül hagyta, a perköltségekre vonatkozólag azonban megváltoztatta és a perköltségeket a felek között kölcsönösen megszüntette. Indokaiban a kir. törvényszék bölcsen kimondja, hogy a hivatkozott törvényszakasz oly esetben, midőn a végrehajtató az igényelt tárgyak tulajdonosául a végrehajtást szenvedettet jóhiszemüleg vélelmezhette — mely vélelem szembetünő, mikor a végrehajtás hivatalból foganatositttatik, — a perköltségek kölcsönös megszüntetését parancsolólag rendeli el s hogy ezen lényeges anyagi jogszabályt nem alkalmazta helyesen a járásbiróság, mikor végrehajtatót, habár az érdemleges tárgyaláson meg sem jelent, a perköltségben marasztalta. Pedig a biróság az ellenfélnek meg nem jelenése esetében is tartozik az anyagi jogszabályt helyesen alkalmazni. De daczára annak, hogy végrehajtató felebbezése teljesen sikerre vezetett, a felebbezési költségben igénylőt mégsem marasztalja, mert — ipsissima verba — «alperes a felebbezésében előadottakat már az első bíróságnál tartozott volna előterjeszteni s igy ennek elmulasztása miatt a vétlen felperest joghátrány nem érheti». Hát első sorban nem is olyan igen vétlen az igénylő felperes, mert minek kéri a költségeket a végrehajtató ellen megállapittatni, mikor a törvény világosan azoknak kölcsönös megszüntetését elrendeli, másodsorban pedig azt, mit a végrehajtató felebbezésében felhozott a biróság tudni tartozik s felemlitése vagy felemlitésének elmaradása a kérdés eldöntését nem befolyásolhatja. *(Ügyvédi körökből).*

— **Vasuton elveszett áruért kártéritési per.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék felebbezési bírósága* következő itéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbiróság itéletét helybenhagyja. *Indokok:* A kir. törvényszék a tény-

állást a felterjesztett iratok alapján annyiban eltérőleg állapitja meg az első bíróság itéletében foglalt tényállástól, hogy a kereseti követelés tárgyát nem fuvarozási dijtöbblet, hanem a fuvarozás közben elveszett mákszállitmánynak értéke, illetőleg az elveszésből származó kárigény képezi. Ezen tényállás alapján az elsőbiróság itéletét azért kellett helybenhagyni, mert a vasuti üzletszabályzat a fuvarozás közben elveszett áru értékének megtéritése tekintetében sem tartalmaz olyan intézkedést, melynek értelmében a feladó fél kárigényének per utján való érvényesithetése a fuvarozó vasuthoz benyujtott felszólamlás elintézésétől tétetnék függővé; mert ilyen törvényintézkedés hiányában a felperest alperes által is beismerten megillető követelés iránt beadott kereset nem lévén időelőttinek tekinthető, a perköltség viselésére alperes mint egészben pervesztes fél, a sommás eljárási törvény 109. §-a alapján helyesen kötelezteteti. (1897 április 14. 175. sz. a.)

— **Készpénzbeli fizetés vagy hitelügylet.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezesi bíróság* következő itéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbiróság itéletél helybenhagyja. *Indokok:* A kir. törvényszék az elsőbiróság itéletében foglalt tényállást a periratok tartalma szerint helyesnek elfogadván, ezen tényállás alapján az elsőbiróság itéletének felebbezett részét azért hagyta helyben, mert az elsőbiróság helyesen állapitotta meg, hogy felperes egészben pervesztes lett, s ez alapon a sommás eljárási törvény 109. §-ához képest felperest a perköltség fizetésére helyesen kötelezte. A kir. törvényszék nem teszi ugyan magáévé az elsőbiróság itéletének azt az indokolását, hogy felperes az által, hogy 4 évi üzleti összeköttetés folyama alatt nem tiltakozott az ellen, hogy alperes a fizetéseket nem az áruk átátvételekor azonnal, hanem csupán az átvételtől számitott 6 hó alatt teljesiti, hallgatólagosan kötelezettséget vállalt arra nézve, hogy alperesnek minden egyes vételnél 6 havi hitelt nyujt: de a mennyiben felperes a 4 éves üzleti összeköttetés alatt kifejlődött ettől a szokástól eltérni akart, a kereskedői jóhiszemüség elvéből kifolyólag köteles lett volna erről alperest előlegesen értesiteni, ugy hogy ilyen értesités hiányában alperes joggal feltehette, hogy a kereseti követelés alapját képező vételi ügyletnél is 6 havi hitelt élvez, tehát a jelen esetben is csak a 6 hó elmultával volt köteles fizetést teljesiteni, ezen kötelezettségének pedig a megállapitott tényállás szerint pontosan megfelelt. (1897. évi április 14. D. 159. sz. a.)

— **Postatakarékpénztári jegy ellopása.** A budapesti kir. törvényszék vádhatározatából veszszük át a következő érdekes fejtegetést:

V. Ö. 1894. évi julius hó 5-én ellopta H. S.-tól annak 94-es számu ellenőrző számjegyet, a melylyel H. S. a postatakarékpénztárból 740 frtot szándékozott felvenni. V. Ö. azonban a számjegy felmutatása daczára az összeget azért nem kapta ki a takarékpénztárból, mert a felveendő összeget nem tudta megjelölni, a nélkül pedig a beszerzett takarékpénztári átirat szerint a pénz egyáltalán ki nem adatik.

Hasonló módon V. Ö., R. E., G. R. és Sch. A. előzetes egyetértés alapján 1894 jul. 9-én egy 755 frtos összegnek a felvételét kisérelték meg azzal a számjegygyel, melyet V. Ö. K. J.-től ellopott. Ezen esetben terheltek tudták a felveendő összeget is, de annak felvétele csak azért hiusult meg, mivel K. J. a számjegy ellopatását a takarékpénztárnál bejelentette.

Ezen két eset elbirálásánál figyelembe veendő, hogy a kifizető takarékpénztári közeg csak arra köteles ügyelni, hogy a felvételre jelentkező fél a felveendő összeget meg tudja jelölni. Ennek betartása mellett a kárositás nem a pénztárt, hanem a cheque-tulajdonost éri.

Ebből következik, hogy csalás ily esetben azért nem állapitható meg, mivel a megtévesztett és a megkárositott egyén nem azonos.

A helyettesitési theoria itt azért nem alkalmazható, mert a takarékpénztár nem helyettese, megbizottja a károsnak, hanem a vele kötelmi viszonyban álló ellenfél.

Megjegyzendő egyébiránt, hogy a takarékpénztár nem is emelt panaszt.

A kérdés tehát az, hogy mennyiben állapitható meg itt a lopás? E tekintetben a tényállás ez: ha a tettes a felveendő összeget sem tudja, akkor az ellopott számjegy reá nézve teljesen értéktelen, mert azzal a pénz fel nem vehető. Ellenkező esetben pedig az ellopott számjegy értéktárgynak tekinthető, mert értéke azonos az akadálytalanul felvehető pénzösszeggel.

Az első esetben tehát a lopás tényálladéka nem létesül, de az utóbbi esetben a lopás ép ugy létesül, mint a mikor a tettes a ruhatári számot ellopja valakitől, mert ennek is az értéke azonos a ruhatárban lévő ruhadarabbal.

Ezen distinctio alapján tehát az 1894 jul. 5-iki esetben az eljárást meg kellett szüntetni, ellenben a jul. 9-iki esetért terhelteket vád alá helyezni.

— **Dr. Mihálovics Edétől** nagyobb terjedelmü monographia jelent meg «A kegyuri jog, különös tekintettel hazánkra» czim alatt; az első monographia, mely ezen kérdésről magyar nyelven napvilágot látott, mint a budapesti tudományegyetem hittudományi kara által a Horváth-féle dijjal jutalmazott pályamü. A könyv a közönséges egyházjognak tanaiból kiindulva, a kegyuri jog szabályait Németországban, Ausztriában és különös részként Magyarországon kivánja feldolgozni és előadni. Már első tekintetre konstatálható, hogy a munka sok és részletes anyagot ölel fel, azonban az itt elfogadott álláspontok a jogászi felfogás és feldolgozás tekintetében sok helyen és irányban adnak alapot a vitatásra.

— **Magyar törvényhozás és irodalom a külföldi lapokban.** Dr. Pann Arnold, ismert osztrák jogiró, hosszabb dolgozatot közöl a bécsi Juristische Blätter utóbbi számában a magyar közigazgatási bíróságról. — A Goldschmidt-féle keresk. jogi folyóiratban dr. Reiner Ignácz ismertetést közöl Nagy Ferencz kereskedelmi jogi kézikönyvéről. — A Vierhaus által szerkesztett Zeitschrift für deutschen Civilprozess legujabb számában dr. Magyary Géza nagyváradi tanár részletesen ismerteti a Plósz-féle perrendtartási javaslatot. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület folyóiratában (Mittheilungen der internationalen Kriminalistischen Vereinigung) dr. Fayer László szemlét közöl az utóbbi négy év magyar büntetőjogi törvényhozásáról és irodalmáról.

Nemzetközi Szemle.

— **A német polgári törvénykönyv** franczia kiadását bocsátotta közre Meulenadre belga jogtanár. A munka czime ez: Code civile allemand et loi d'introduction. Paris, Chevalier-Maresque. A forditó kritikai megjegyzéseket is tesz.

— **Az anthropometrikus felismerés** tárgyában Németország, Ausztria és Holland hivatalos küldöttei junius havában gyülést tartanak Berlinben. A rendőrségek számára közös elveket fognak megállapitani a büntettesek személyazonosságának megállapitására.

— **A párisi jogi fakultás** a következő két ily tételt tüzi ki:

1. Összehasonlitó tanulmány a házassági vagyonjogból a nő vagyoni jogait illetőleg.

2. A törvényhozó testületek feloszlatása.

— **«Pro Juventute».** Ily név alatt Amsterdamban egylet alakult a fiatalkoruak büntetteinek leküzdésére. Az első előadást az egyletben a hires *Le Jeune*, volt belga igazságügyminiszter, tartotta.

— **Az olasz nemzeti jogi kongresszus,** mely május elején kezdett Nápolyban ülésezni, a következő tárgyakat tüzte napirendjére: *Magánjogból:* 1. a munkaszerződés, 2. gyámság és atyai hatalom, 3. az ingatlanra vonatkozó dologbani jogok nyilvánossága. *Kereskedelmi jogból:* 1. az illoyalis verseny és a védjegyoltalom, 2. a fizetésképtelenség és a csőd a kereskedő és nem kereskedőnél, 3. a fuvarozás, hajókölcsön és biztositásra vonatkozó törvényes intézkedések módositása, tekintettel a gőzhajózás mai igényeire. *Büntetőjogból:* 1. a felebbvitel, 2. az esküdtszék, 3. a felülvizsgálat (referensek: Alimena és Garofalo), 4. bélyeghamisitás (ref.: Brusa). *Közjogból:* 1. a biráskodó hatalom függetlensége, 2. a közhivatalnok jogi felelőssége, 3. az állampolgárság és honositás reformja. — Ha a munkálatok minősége meg fog felelni a kitüzött kérdések mennyiségének, ugy nagy tudományos eredmény várható a gyülekezettől. *V. R.*

A Magyar Jogászegylet f. hó 30-án (vasárnap) reggeli 10 órakor tartja évi rendes közgyülését. (V. Szemere-utcza 10).

Felkérjük az egylet tagjait, hogy a közgyülésre lehetőleg nagy számban sziveskedjenek megjelenni.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 23. SZ. Budapest, 1897 junius 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közjog és a kiegyezés. SUGÁR IGNÁCZ kereskedelmi kamarai titkártól. — A peres tárgy értékének befolyása a birói eljárásra. Dr. DOBI IMRE pécsi kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az elhagyás a magyar házassági törvényben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — A kolozsvári kir. tábla V. sz. polgári határozata. Dr. WALDHAUSER ISTVÁN budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Védjegytörlési jogeset. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közjog és a kiegyezés.

A hazai közönség, organumai: a sajtó, irodalom általános panaszszal vannak eltelve a miatt, hogy a külföld Magyarországot kevésbé vagy csak ujabban kezdi mint önálló államot saját sajtójában, irodalmában és a közfelfogásban ismerni, hanem hazánknak mindig azon szerep jut, hogy «Ausztria» (Oesterreich) alatt emlittetik.

Nyilvánvaló, hogy a felpanaszolt helyzet jobbára azon viszony eredménye, melyben Ausztriával állunk, épen ugy, miként közönségünk tulnyomó része csak Német birodalmat ismer, de nem tudja vagy legalább nem törődik vele, hogy a német birodalom egyes államai szuverének vagy legalább teljesen önállóak, ha ez nem is jut a külképviseletnél, kereskedelmi és más szerződéseknél érvényre.

De a külföld hibás felfogása nemcsak ez okból ered, hanem más okokból is. A hazai propaganda külföldön nem jelentős s a külföldi szakirodalomban való szereplésünk nem nagy terjedelmü és sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy Magyarország közjogi önállósága a külsőségek által elfátyoloztatik. Talán példákra is hivatkozhatunk. Itt van p. o. a Mischler-Ulbrich-féle «Oesterreichisches Staatswörterbuch» mely az egész osztrák közjognak (des gesammten österreichischen oeffentlichen Rechts) kézikönyve kiván lenni. Azonban daczára e czimnek, Magyarország összes viszonyait tárgyalja, épen ugy külön, önálló czimek és fejezetek alatt, mint Csehországét, sőt Horvát-Szlavonországét. Ha helyesen is tárgyalja viszonyainkat, vajon nem fog-e világszerte fogalomzavart, közjogi helyzetünkre homályt terjeszteni, ha a kézikönyvet használó közönség látja, hogy egy olyan könyvben, melynek czime és czélzata merőben osztrák, — Magyarország is benfoglaltatik, akárhogyan is legyen hangoztatva hazánk külön s önállósága? Vajon a mi közönségünk nem-e hasonlóképen gondolkoznék azonos alkalommal?

Vagy itt van ujabban az a munka, melyet osztrák részéről Ő Felségének, mint Ausztria császárjának ötvenéves uralkodói jubileuma alkalmára az «osztrák-magyar» vasutakról adnak ki (Prochaska, Teschen) s pedig a «k. u. k. Reichskriegs ministerium» közremüködésével. Vajon lehet-e helyes fogalma a külföldnek közjogi helyzetünkről, ha nap-nap után látja irodalomban s más oldalról is e jelenségeket.

Pedig a közremüködő iró urak jó hazafiak, szakférfiak. Igy az előbb emlitett «Staatswörterbuch» magyar munkatársai között felsoroltatnak *dr. Frank Ödön*, közegészségügyi felügyelő; *dr. Halász Sándor*, osztálytanácsos; *dr. Lers* miniszteri titkár; *dr. Nagy Ernő*, *dr. Neumann Ármin* jogtanárok; *dr. Neumann Károly* miniszteri titkár, stb. A nélkül, hogy szemrehányást tehetnénk, mégis csak czélszerübb volna, a bár megtisztelő felhivást el nem fogadni, semmint oly gyüjtőmunkában részt venni, melynek czélja és czime — mint a könyv cziméből idéztük — merőben osztrák. S azt hiszszük, hogy az ily formának kevesebb az ellenértéke annál, ha közleményeikből a tüzetesebben érdeklődők világosabb képet is nyernek helyzetünkről, mert még ugy is nyiltan marad a kérdés, hogy hát miért is szerepelt akkor Magyarország az Oesterreiches Staatswörterbuchban, ha annyira s tényleg önálló?! S mégis csak előáll azon sajátos dolog, hogy esetleg a külföld a magyar közjogra nézve az osztrák államszótárból fog czitálni. Mindezek felsorolásával csak néhány példát akartunk bemutatni, de e jelenségek, sajnos, symptomatikusak s nagy mérvben hozzájárulnak a felpanaszolt állapot megteremtéséhez és fentartásához.

Mi befelé nagyon érzékenyek vagyunk közjogi kérdésekben, talán tulzottan is. De nem vagyunk, mint látszik skrupulosusak kifelé, a mi nagyobb hiba.

A hazai irók — bármely szakmabeliek — a mi közjogi önállóságunk e formaiasságára kell, hogy nagyobb gonddal legyenek s általán szükség, hogy a külföldi irodalomban önállóságunk kifejtésére és megőrzésére nagyobb figyelemmel legyünk, annál is inkább, mert Ausztriával való közjogi viszonyunk a dolog természetéből folyólag épen nem alkalmas e czélra.

E közjogi viszony hasonló következményei a jelzett irányban mutatkoznak másutt is. Igy p. o. a gazdasági kifejezések és intézmények terén. Tudvalevő, hogy p. o. Bécsben el sem számlálható vállalat, intézmény, hirlap viseli czimében, czégében az «osztrák-magyar» jelzést. És sajnos, számos dolognál épen nem a legszolidabbak. Azt meg felesleges mondani, hogy a magyar érdekekkel és viszonyokkal meg épen nem törődnek és természetes, hogy nagy mérvben járulnak hozzá a közjogi fogalomzavarhoz.

Ezen visszaélések ellen — azt hiszszük, — tételes intézkedések is tehetők. Oly intézkedések, melyek nem ütköznek Ausztria érdekeibe, nekünk pedig használnak s bizonyos mérvben a jogrendhez tartoznak, az igazság pedig egyenesen megköveteli. S az intézkedésnek, mely épen a most folyó tárgyalásoknál keresztül vihető, nem is kell másban állani, mint annak kimondásában, hogy «osztrák-magyar» jelzés csak abban az esetben használható, ha az illető intézmény és vállalat tényleg mindkét állam területére kiterjed s e jelzés használatának engedélyezése mindkét kormánytól kérendő.

A gazdasági élet természete hozza magával, hogy egyes vállalatok több állam területére is kiterjednek, tiltó intézkedés tehát nincs helyén. De ahhoz, hogy a megjelölés használtathassék, joggal kivánható kormányhatósági engedély. Ha ez a kiegyezésnél megállapittatnék: visszaéléseknek és szédelgésnek eleje volna véve, a mi nemcsak közjogi, de gazdasági érdekből is szükséges.

Hogy ily megállapodás sem nem uj, sem nem szokatlan, arra van hasonló példa elég. Igy, hogy csak egy belföldi jelentéktelen dolgot idézzünk, a kir. törvényszékek «első magyar» jelzéssel valamely vállalatot csak ugy vezethetnek be a czéglajstromba, ha a hazai kamarák igazolják, miszerint

azonos vállalat még nincs hazánk területén. Joggal lehetne tehát követelni, hogy hasonló eljárás alkalmaztassék az «osztrák-magyar» vállalatoknál, intézményeknél.

Azt hiszszük, hogy nehézség nélkül volna a követendő egyezménybe a javasolt határozmány felveendő.

Mind e felsoroltak nem nagy jelentőségü dolgok. De régi, megrögzött fogalomzavar és szokás ellen a legszélesebb mederben s a legkisebb pontig fel kell venni a harczot, ha azokat leküzdeni s helyükbe az igazságnak és tényleges viszonyoknak megfelelő fogalmakat akarunk meghonositani. A panaszkodás orvoslás nélkül kicsinyes, sőt talán lealázó is. *Sugár Ignácz.*

A peres tárgy értékének befolyása a birói eljárásra.*

A gyakorlati életben jóformán mindennapi eset az, hogy felperes a kereseti kérelmet a főtárgy vagy a járulékok tekintetében felemeli vagy leszállitja vagy kérelmét eredetileg nem követelt járulékokra is kiterjeszti, vagy hogy az eredetileg követelt tárgy helyett a kereset megindítása után bekövetkezett változás miatt más tárgyat vagy kárpótlást követel. Az 1893: XVIII. tcz. 31. §-a szerint ezen esetek egyike sem tekintendő keresetváltoztatásnak, föltéve mégis, hogy a kereseti kérelem felemelése esetében az ügy a felemelés után is a sommás eljárás alá tartozik. A törvény szavaiból kitetszőleg tehát az elsőbirósági hatáskörre a kereseti kérelemnek leszállitása vagy az eredetileg követelt tárgy helyett más tárgynak vagy kárpótlásnak követelése semmiféle befolyással nincs; ehhez képest az elsőbiróság nem veheti hivatalból figyelembe azt a körülményt, hogy felperes a tárgyalás során az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után keresetét 20 frton aluli összegre szállitotta le, de nem tehet nézetem szerint alperes sem ily esetben pergátló kifogást. Bár az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §-a ugy intézkedik, hogy az alperes az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után is élhet olyan kifogással, a melyre nézve valószinüvé teszi, hogy azt korábban hibáján kivül nem érvényesithette és bár kétségtelen dolog, hogy ha felperes csak az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után szállitotta le kérelmét 20 forinton aluli követelésre, alperes nem lehetett abban a helyzetben, hogy az idézett §. 2. pontja alapján pergátló kifogást emeljen, de a 31. §. 2. pontja a szóban forgó esetet a kereset megváltoztatásának nem tartja, a kereseti kérelem leszállitásához semmiféle jogi hatályt nem kapcsol, holott a kereset felemelésének külön jogi hatályt tulajdonit abban az esetben, ha az ügy a felemelés után a sommás eljárás alá nem tartozik. Czélszerüségi okok is szólanak a mellett, hogy a kereseti kérelemnek 20 frton aluli összegre leszállitása esetében sem a biróság ne terelhesse az ügyet a kisebb polgári peres ügyekben eljáró biróság elé, sem alperes pergátló kifogással ne élhessen. Az 1893: XVIII. tcz. 225. §-a ugyanis az 1877: XXII. tcz.-nek a községi biráskodásra vonatkozó rendelkezéseit érvényükben fentartotta, egyszersmind pedig kimondotta, hogy azokban az ügyekben, a melyek az 1877: XXII. tcz. 25. §-a értelmében a községi bíróságtól a járásbiróság elé vitetnek, az 1893: XVIII. tcz. szabályai, az imént idézett §-ban foglalt eltérésekkel alkalmazandók; nincs tehát ok arra, hogy az, a mi a gyakorlati élet tanusitása szerint a községi biráskodás lefolytatása után amugy is visszakerül a járásbirósághoz, és a miben a kir. járásbiróság már érdemleges munkát végzett, egyedül abból az okból, mert a felperes ugy találja, hogy ő nem ugy, mint a kereset megindításának idejében, 20 frtnál többet, hanem csak 20 frtnál kevesebbet követelhet az alperestől, — a községi biróság elé ne utaltassék. Ehhez járul az a további szempont, hogy az 1893: XIX. tcz. különben is lehetővé teszi, hogy oly ügyek, a melyek egyébként a községi biráskodás alá tartoznának, közvetlenül a kir. járásbiróság elé vitessenek, t. i. oly módon, hogy a hitelező a 20 frtot meg nem haladó pénzösszeget vagy a 20 frt értéken aluli helyettesithető dolgot fizetési meghagyás utján érvényesiti s ha az adós a fizetési meghagyást kellő időben ellenmondással támadta meg, a biróság az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a értelmében jár el s ez alatt az idő alatt a követelés a községi biróság előtt nem is érvényesithető. Nem hagyható figyelmen kivül az sem, hogy felperes az eljárás folyamán kereseti kérelmét ismét 20 frton felüli összegre emelheti fel s ha az ügy a községi biróság elé utaltatnék, ennek következménye az lehetne, hogy egy per helyett két pert kellene lefolytatni.

A mint már fentebb emlitettem, az 1893. évi XVIII. tcz. 31. §-ának 2. pontja a kereset felemelését ahhoz a korláthoz köti, hogy az ügy a kereseti kérelem fölemelése után is a sommás eljárás alá tartozzék. Mi a következménye annak, ha a felperes erre a korlátra való tekintet nélkül emeli fel kereseti kérelmét az alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztése után? Vajon a biróság hivatalból figyelembe veheti-e hatáskörének hiányát és vajon az alperes a hatáskör hiánya miatt élhet-e pergátló kifogással?

Annak a kérdésnek eldöntésénél, hogy a biróság hivatalból figyelembe veheti-e a kereseti kérelem felemelése esetén hatáskörének hiányát, nézetem szerint az 1893. évi XVIII. tcz. 51. §-ának első bekezdéséből, ugyanazon §. 2. pontjából és a 27. §. utolsóelőtti bekezdéséből kell kiindulnunk. A 31. §. első bekezdése szerint a felperes az alperesi érdemleges ellenkérelem előadása után keresetét ugyan meg nem változtathatja, de ha az alperes a megváltoztatott kereset érdemleges tárgyalásába a keresetváltoztatás ellenzése nélkül belebocsátkozott, a keresetváltoztatását többé nem ellenezheti; ebből következik tehát, hogy keresetváltoztatás esetén nem függ a biróság tetszésétől az, hogy a megváltoztatott keresetet tárgyalja e, hanem egyedül az alperestől; ha alperes ellenzi a kereset változtatását, a biróság a megváltoztatott kereset tárgyalásába nem bocsátkozhatik, de ha az alperes nem ellenzi, köteles a biróság a megváltoztatott kereset felett tárgyalni. A 27. §. utolsóelőtti bekezdése szerint a biróság az itélethozatal előtt a per bármely szakában nem veheti hivatalból figyelembe azt a körülményt, hogy az ügy, tekintettel az értékre, nem tartozik a sommás eljárás alá, már pedig az, ha felperes a tárgyalás során ugyanazon a jogalapon többet követel, mint a mennyit követelt a keresetben vagy az előző tárgyaláson, a törvény szerint a keresetnek megváltoztatását rendszerint nem képezi, a keresetnek a jogalapja ugyanaz marad, ugyanazok maradnak a felperesi tényállitások és a bizonyitási eszközök, ugyanaz marad az alperesi védekezés, az egyedüli változtatás az előbbi állapottal szemben az, hogy felperes többet követel, mint a mennyit követelt előbb; a jog, a melyet felperes perbe vitt, ugyanaz marad a kereseti kérelem felemelése után is és inkább czélszerüségi indokok azok, a melyek miatt a kereseti kérelemnek az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ában meghatározott értéken tul felemelése tiltva van.

Kétségtelennek tartom azt, hogy a kereseti kérelemnek olyan felemelése esetén, hogy az ügy a felemelés után a sommás eljárás alá nem tartozik, alperesnek megvan a joga a hatáskör hiányán alapuló pergátló kifogás megtételére. Az 1893: XVIII. tcz. 31. §-ának első bekezdése ugyanis kifejezetten az alperes tetszésére bizza azt, hogy a megváltoztatott kereset tárgyalásába belebocsátkozzék; alperes tehát megtagadhatja a tárgyalásba bocsátkozást azon az alapon, mert az ügy a kereseti kérelem felemelése következtében nem tartozik a sommás eljárás alá; ugyanazon tcz. 27. §-ának első bekezdése szerint alperes a pergátló kifogást

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 21. számban.

érdemleges ellenkérelmének előterjesztése után is megteheti abban az esetben, ha valószinüvé teszi, hogy kifogását korábban hibáján kivül nem érvényesithette.

A felebbezési eljárásban épen ugy, mint az elsőbirósági eljárásban felperes lejebb szállithatja vagy feljebb emelheti a kereseti kérelmet. Ez a szabály áll ugy a szóbeli tárgyaláson, mint a nyilvános előadáson elintézendő perekre nézve. Ennek a szabálynak bizonyitására elég legyen az 1893. évi XVIII. tcz. 148. §-ára hivatkozni, a mely §. a keresetnek megváltoztatását még az ellenfél beleegyezése esetén sem engedi meg, de egyszersmind kimondja, hogy az a kérdés, vajon forog-e fenn keresetváltoztatás, a 31. §. szerint itélendő meg; már pedig az annyiszor idézett 31. §. értelmében a kereseti kérelemnek sem leszállitása, sem felemelése, feltéve, hogy ez utóbbi esetben az ügy a felemelés után is a sommás eljárás alá tartozik, a kereset megváltoztatásának nem tekinthető.

A 148. §-nak ezt a szabályát a 179. §. kiterjeszti azokra a perekre is, a melyek nyilvános előadás utján intéztetnek el.

A pernek, a keresetnek tárgya a kereseti kérelem leszállitása esetén a leszállitott értékkel, a kereseti kérelem felemelése esetén pedig a felemelt értékkel fog birni. Az, hogy felperes az elsőbirósági itéletnek azt a részét, a mely őt kereseti kérelme egy részével elutasitotta, sem felebbezéssel, sem az ellenfél felebbezése esetén csatlakozási kérelemmel meg nem támadja, a kereseti kérelem leszállitásának nem tekinthető: az, a mivel felperes az elsőbiróság által már jogerősen elutasittatott, itélt dolog, a mely a keresetnek tárgyát képezte és a melyet feléleszteni csak perujitással lehet, ellenben a kereseti kérelem leszállitása esetén, az, a mivel felperes keresetét leszállitja, kereset tárgyát többé nem is képezi, a felett a biróság nem is itélhet, mert ha itél, a kereseti kérelmen terjeszkedik tul. Maga az 1893: XVIII. tcz. élesen megkülönbözteti a kereseti kérelem módositását, megváltoztatását a felebbezési kérelem módositásától, megváltoztatásától. A 148. §-ban megengedi a 31. §. korlátai között a kereseti kérelem megváltoztatását, tehát leszállitását is, a 149. §-ban pedig megengedi a felebbezési kérelemnek és ellenkérelemnek a 148. §. korlátain belül a véghatározatot megelőző szóbeli tárgyalás befejezéséig megváltoztatását; de továbbá a felperes kereseti kérelmét a felebbezési biróság előtt leszállithatja abban az esetben is, ha az elsőbiróság előtt teljesen pernyertes lett és ha csak az ellenfél felebbezett. Ezekből az okokból helytelennek tartom én a győri kir. itélő tábla 19. sz. határozatában (l. az *Igazságügyi Közlöny* VI. évfolyamának 3. számában) foglalt azt az indokot, hogy végeredményben a kereset leszállitásával egyenlő az, ha felperes a reá nézve nem kedvező elsőbirósági itéletet csak részben támadja meg.

A kerese tikérelemnek a felebbezési eljárásban leszállitása a felebbezési eljárásra befolyással nem bir. Véleményem az, hogy ha felperes a felebbezési eljárás során keresetét 20 forinton aluli összegre szállitja is le, az ügyet a felebbezési biróság nem utalhatja az elsőbirósági itélet feloldása mellett a községi biróság elé, sem azt nem mondhatja ki, hogy azon ügyben sem felebbezésnek, sem felülvizsgálatnak helye nincs; véleményem továbbá az, hogy ha felperes a felebbezési eljárás során keresetét 50 frton aluli, de 20 frtnál magasabb összegre szállitja le, a felebbezési biróság intézkedése nem lehet az, hogy a felebbezési eljárás beszüntetése mellett az ügynek felülvizsgálatát rendeli el. Ennek a nézetemnek igazolására szolgáljon, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 130. §-a szerint a felebbezési eljárásra, a mennyiben a törvény második czimének első fejezetéből más nem következik, a járásbiróság előtti sommás eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók; ugyanazok az érvek tehát, a melyeket fentebb annak a bizonyitására hoztam fel, hogy az elsőbirósági eljárásra a kereseti kérelemnek leszállitása befolyással nincsen, ide is vágnak.

Felperes a kereseti kérelmet a felebbezési eljárásban fel is emelheti; ez, a mint már emlitettem, kétségtelen az 1893: XVIII. tcz.-nek már idézett 148. és 31. §-aiból. A kereseti kérelem felemelése történhetik ugyan a felebbezési kérelemmel kapcsolatosan is, de jelentkezhetik attól különváltan is; előfordulhat az az eset, hogy felperesnek az elsőbiróság elé terjesztett kereseti kérelméhez képest alperes marasztaltatott, alperes az elsőbirósági itélet ellen felebbezésssel él s felebbezési kérelemként azt terjeszti a felebbezési biróság elé, hogy az elsőbirósági itélet megváltoztatása mellett felperes keresetével utasittassék el, felperes ellenkérelme pedig az, hogy az elsőbirósági itélet hagyassék helyben s csak a tárgyalás során kéri azt, hogy alperes az elsőbiróság előtt érvényesitett és már megitélt összegen felül még egy bizonyos összegben is marasztaltassék. A kereseti kérelem felemelésének a határa az, hogy az ügy a felemelés után is a sommás eljárás alá tartozzék; ezt kifejezetten előirja az 1893. évi XVIII. tcz. 148. §-a és 31. §-ának 2. pontja. A kérdés, a mely itt felmerül, az, hogy mi történik abban az esetben, ha felperes keresetét a felebbezési eljárás során akként emeli fel, hogy az ügy többé a sommás eljárás alá nem tartozik. A törvény erre a kérdésre egyenes utmutatást nem ad.

Annyi bizonyos, hogy a felebbezési biróság ilyen esetben hivatalból tartozik intézkedni s ebbeli kötelességét nem érinti az, hogy alperes a kereseti kérelemnek olyképen felemelését, hogy az ügy a felemelés után a sommás eljárás alá nem tartozik, ellenzi-e vagy sem. Az 1893: XVIII. tcz. 148. §-a ugyanis kifejezetten tiltólag mondja, hogy a felebbezési eljárásban a keresetet az ellenfél beleegyezésével sem lehet megváltoztatni, a 31. §. szerint pedig a sommás eljárás szempontjából keresetváltoztatásnak tekintendő a kereseti kérelemnek akként felemelése, hogy az ügy a felemelés után a sommás eljárás alá nem tartozik.

Az is bizonyos, legalább az én nézetem szerint, hogy az alperes hatásköri kifogással sem élhet, mert a 153. §. első bekezdésében foglalt intézkedés ennek utját állja. Egyébként is a törvénynek nem lehet az a czélja, hogy az elsőbiróság előtt már befejezett, sőt esetleg már a felebbezési biróság előtt is tulnyomó nagy részben lefolytatott eljárást megszüntessen csupán abból az okból, mert felperes ugy találja, hogy a követelése mégis csak több 500 frtnál. Különben is, habár a törvény szerint keresetváltoztatást képez a kereseti kérelemnek olyatén felemelése, hogy az ügy a felemelés után nem tartozik a sommás eljárás alá, elvileg ez még sem keresetváltoztatás, mert ez alatt fogalmilag nem a kereseti kérelem felemelését vagy leszállitását, hanem a keresettel érvényesitett jog megváltoztatását kell érteni, már pedig a keresettel érvényesitett jog lényegileg ugyanaz marad, habár annak az alapján többet vagy kevesebbet követel a felperes.

Leginkább czélhoz vezető és a törvény szellemének is legjobban megfelel ilyen esetben az, ha a felebbezési biróság a kereseti kérelemnek a sommás eljárás értékhatárain tul felemelése esetében, itéletében kimondja azt, hogy a felsorolt kereseti kérelmet annyiban, a mennyiben ez a sommás eljárás értékhatárát tulhaladja, visszautasitja.

A felülvizsgálati eljárásban a kérelem felemelésének vagy leszállitásának helye nincsen; ezt egyenesen kizárja az a körülmény, hogy felülvizsgálatnak csak a jogkérdésben van helye, holott a kereseti kérelemnek felemelése, sőt esetleg leszállitása is, igen gyakran nemcsak a ténykérdés revisióját, hanem ujabb ténymegállapitásokat is tenne szükségessé; nincs azonban kizárva a kir. táblák és a kir. Curia előtt folyó felülvizsgálati ügyekben a felülvizsgálati kérelemnek, és a csatlakozási kérelemnek, (ha tetszik ez a kifejezés)

★

leszállitása, de a felülvizsgálati vagy a csatlakozási kérelemnek ez a leszállitása épen oly kevéssé képezi a kereseti kérelemnek a leszállitását, mint a felebbezési kérelemé; ugyanazért téves a győri kir. itélő tábla 19-ik számu határozatának indokában foglalt az a kijelentés, hogy a kereseti követelésnek leszállitása az 1893: XVIII. tcz. 196. §-a szerint a felülvizsgálati eljárásban meg van engedve; egyébként is a 196. §., annak világos szövegezése szerint, nem a kereseti kérelemről, hanem a felülvizsgálati és csatlakozási kérelemről szól.

A kereseti kérelem megváltoztatását még egy szempontból kell vizsgálnunk, t. i., hogy minő hatása van a kereseti kérelem megváltoztatásának a felebbviteli jogorvoslatra? Az ide vágó szabály nézetem szerint akként formulázható, hogy a felebbviteli jogorvoslat mindig a szerint az érték szerint irányul, a mely érték a felebbvitellel megtámadott itélet tárgyát képezte. Ehhez képest, ha felperes az elsőbiróság előtt 60 frt iránt inditott kereset, de a tárgyalás folyamán azt 20 frt aluli összegre szállitotta le, az elsőbirósági itélet ellen felülvizsgálatnak csak akkor lesz helye, ha az ügy annak daczára, hogy a per tárgya 20 frtnál kisebb értékkel bir, községi biróság elé nem tartozott volna; ha ellenben az ügy olyan, hogy az 20 frton aluli értékben a községi biróság elé tartozik, az elsőbirósági itélet ellen még felülvizsgálati kérelemnek sincs helye, annál kevésbé felebbezésnek; ha továbbá a per tárgyának értéke a keresetinditás idejében 50 frton alul volt ugyan, de a tárgyalás során 50 frtot meghaladó összegre emeltetett fel, az elsőbirósági itélet ellen felebbezésnek van helye; ha a felebbezési eljárás során a kereset tárgyát 200 frton felüli értékre emeli fel a felperes s a felebbezési biróság olyan ügyben biráskodik, a melynek a felebbezési eljárás során felemelt értéke a 200 frtot meghaladja, a felebbezési biróság itélete ellen felülvizsgálatnak lesz helye, mig megforditva, ha olyan ügyben, a melyben a kereseti kérelem az elsőbirósági itélet meghozatala idejében a 200 frtot meghaladta, felperes a a felebbezési eljárás alatt azt 200 frton aluli összegre szállitotta le, a felebbezési biróság itélete ellen felülvizsgálatnak helye nincs.

Ha elfogadjuk azt, hogy a kereseti kérelem felemelése vagy leszállitása után a kereset tárgyának értékét a leszállitott vagy felemelt érték képezi, ennek okszerü folyománya az, hogy a felebbviteli jogorvoslat megengedhetőségére és fajára most már ez a leszállitott vagy felemelt érték lesz az irányadó. De ha helyes a szabály az elsőbirósági eljárásra, alkalmazandó ugyanaz a szabály a felebbezési eljárásban is. A felebbezési eljárás az 1893: XVIII. tcz.-ben lefektetett elvek szerint lényegében és általánosságban véve az elsőbiróság előtt lefolytatott eljárásnak a folytatása, reá a törvénynek 130. §-a szerint a járásbiróság előtti sommás eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók. Nézetem szerint helytelen a győri kir. itélő táblának 19. sz. határozatában foglalt az a kijelentés, hogy a kereseti követelésnek a felebbviteli eljárás folyamán történt leszállitása a felebbviteli perorvoslat megengedhetőségére befolyással nem bir. Ennek az elvi kijelentésnek indokolására a kir. itélő tábla két érvet hoz fel, de a két érv egyike sem állhat meg.

Az első érv az, hogy a kereseti kérelem leszállitásával egyértelmü az, ha felperes a reá nézve kedvezőtlen itéletet csak részben támadja meg; ennek a nézetnek tarthatatlanságát már fentebb fejtegettem s az ott elmondottakat ezen a helyen ismételnem felesleges.

A második érv az, hogy felperes kereseti igényének bizonyos részét akként is elejtheti, hogy a kereseti igény leszállitását csak a felebbviteli vagy felülvizsgálati tárgyaláson jelenti be s ekkor a már meginditott felebbezési vagy felülvizsgálati eljárást megszüntetni s átalakitani vagy az ügyet más birósághoz utalni nem lehet. Az, a mint már fentebb kimutattam, bizonyos dolog, hogy felperes a kereseti kérelmet a felebbezési (és nem felebbviteli, mert a törvény terminologiája szerint a felebbvitel alatt a felebbezés és a felülvizsgálat értendő) tárgyaláson is leszállithatja s megpróbáltam kimutatni azt is, hogy a kereseti kérelemnek leszállitása a már megkezdett eljárás folytatására sem az elsőbirósági, sem a felebbezési eljárásban kihatással nincs, de nem áll az, a mint annak a bizonyitását már megkiséreltem, hogy a kereseti követelés leszállitása a felülvizsgálati tárgyaláson is megtörténhetnék, a mihez képest az sem áll, hogy ilyen okból a felülvizsgálati eljárásnak megszüntetése vagy az ügynek más birósághoz áttétele előfordulhatna.

Dr. Dobi Imre.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az elhagyás a magyar házassági törvényben.*

II.

Áttérve a jogos okra, hibáztatja dr. Vladár Vilmos ur, hogy sem a törvény, sem az indokolás még elvi utmutatást sem nyujt arra nézve, mi tekintessék jogos oknak? És a mellett a nézet mellett foglal állást, hogy «jogos ok» alatt «törvényes» vagy «törvényszerü» okot nem gondolhatunk, mert ha a törvényhozó ily okot akart volna érteni, akkor nem a «jogos», hanem a «törvényes» szót használta volna.

Minthogy a jog a törvényben nyer gyakorlatilag kifejezést: ennélfogva a tételes törvény álláspontjáról csakis azt vitathatjuk helyesen, hogy a mi törvényes, az jogos, a mi jogos az törvényes; szóval jog és törvény synonim fogalmak, tehát a «jogos» szó alatt más, mint «törvényes» nem érthető. Gyakorlatilag csak az jog, a mi a törvényben van; a mi nincs élő törvényben, az lehet jog elméletileg, de nem az az életben.

Hogy a házassági törvény 77. §-ának «jogos» kifejezése alatt a «törvényes» értendő, ezt igazolva látom a Reiner-Zlinszky-féle Magyar Magánjog 811. és 812. lapjain előadottakkal; mihez egész általánosságban még csak annyit jegyzek meg, hogy a mennyiben jogok forrásául nem kizárólag a törvény szolgál, ennyiben lehet csak a *jogos* és *törvényes* kifejezések azonos jelentőségét kétségbe vonni.

A mi már most dr. Vladár Vilmos urnak azt az állitását illeti, hogy a 77. § *a)* pontja a konstruált szöveggel lehetővé teszi a házasság felbontását a valódi ok konstatálása nélkül, — ha ez való is, nem mondható sem bajnak, sem visszaélésnek; mert ha be van bizonyitva, hogy a házastársak egyike az együttélést birói kötelezés daczára sem akarja folytatni, ezzel be van bizonyitva az is, hogy ez a házasfél a házastársi kötelességeket nem teljesiti és teljesiteni sem akarja, tehát házastársával szemben vétkes magatartást tanusit. Hogy már most van-e még ezen a vétkes magatartáson kivül más bontó ok is, ez teljesen közömbös, mert elég esetleg egy vétkes cselekedetnek, vagy a vétkes magatartás állandóságának bebizonyitása, hogy a bontás bekövetkezzék.

Tény azonban, hogy a felek esetleg összejátszhatnak és eltitkolva a valódi okot, kölcsönös beleegyezéssel választják a bontás e nemét. Hát abban az esetben, ha volna különben is ok a bontásra, akkor ez megint közömbös; de visszaélés akkor, ha a házastársak minden egyéb ok nélkül, pusztán a kölcsönös beleegyezés alapján akarván elválni, czéljuk elérésére e §-t használják fel. Nem kétkedem a fölött, hogy ez is elég gyakran előfordul. De kérdezem teljes tisztelettel: képzelhető-e törvény, mely soha meg nem ke-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

rülhető? És különösen képzelhető-e házassági törvény, mely, ha a bontást elvileg megengedi, megakadályozhassa a válni akaró feleket szándékuk keresztülvitelében? Bármily bontó ok legyen a törvényben, azok a felek, a kik a bontásra nézve megegyeznek egymással, mindig biztosan megtalálják azt a módot, mely őket czélhoz vezeti. Ha a törvény csak a házasságtörést fogadná el bontó okul, mindazok a házastársak, a kik kölcsönös egyetértéssel válni akarnának, kétségkivül bebizonyitanák a házasságtörést; ha a törvény csak a tettleges bántalmazást állitaná fel bontó okul, hát a házastárs eltürné a bántalmazást tanuk előtt, hogy aztán a válás előzetes megegyezés szerint megtörténhessen. Szóval oly házastársakat, a kik együttélni nem akarnak, a kik az elválásra nézve kölcsönösen egyetértenek, semmiféle törvény, semmiféle hatalom sem fog együtt tarthatni és ez a törvény rigorosus álláspontja szerinti visszaélés meg lesz mindig, mig a házassági törvény a kölcsönös beleegyezést nyiltan nem fogadja el bontó okul.

A bíróságok pedig törvényadta kötelességüknek teljesen megfelelnek, ha minden egyes esetben, midőn az összejátszás jelenségei forognak fen, a bontási kérelemnek helyt nem adnak; és hogy bíróságaink feladatuk magaslatán állanak, bizonyitja az a számos elutasitás, mely épen a 77. §. alapján inditott bontó pereknél fordul elő.

Azt az állitását sem fogadhatom el dr. Vladár Vilmos urnak, hogy a 77. §-nál a formalismus maga a bontó ok és nem az anyagi igazság. Nem fogadom el pedig azért, mert a bontó okot nem abban látom, hogy alperes (az elhagyó) a birói felhivásnak meg nem felel; hanem a bontó ok a «folytonos és állandó különélés», mely a házastársi kötelességek teljesitésének folytonos és állandó elmulasztása; a birói felhivás pedig és az a körülmény, hogy e felhivásnak alperes meg nem felelt, perjogi eszközök, bizonyitékok annak a körülménynek, annak a ténynek (az anyagi igazságnak) igazolására, hogy házastárs vétkes magatartást tanusit.

Nem is ethikai, hanem ténybeli körülmények azok, hogy alperes az együttélést megszakitotta és hogy azt birói felhivás daczára sem állitotta vissza; e tények pedig minden kétséget kizáró módon bizonyittatnak, tehát nem a formai, hanem az anyagi igazság érvényesül; vagy legalább is mondhatunk annyit, hogy az igazság érvényre jutását a formák nem akadályozzák, sőt ellenkezőleg elősegitik azt.

Foglalkozzunk már most a vagyonjogi igények veszélyeztetésével. Erre vonatkozólag azt állitja dr. Vladár Vilmos ur, hogy «a törvény a vagyonjogi és gyermektartási kérdéseket a vétkesség alapján szabályozza»; pedig ezt az állitását a törvény egyetlen betüje sem támogatja.

A 89. és 90. §. nem terjed ki az összes vagyonjogi igényekre, a gyermektartási kötelezettségeket pedig a törvény a vétkességgel kapcsolatosan egyetlen egy rendelkezésében sem szabályozza.

Elhelyezés és eltartás két különböző dolog. Az elhelyezést a vétkességre való tekintet nélkül is meghatározhatja a bíróság (95. §. harmadik bekezdés); az eltartásra nézve pedig a 95. §. negyedik bekezdése a vétkesség teljes mellőzésével állapitja meg a szülők kötelezettségeit. A gyermekek vagyonjogi igényeit sem a 77. §., sem a vétkesség általán nem is érintheti, tehát nem is veszélyeztetheti.

További kérdés: veszélyezteti-e a 77. §. a nőnek a 89. és 90. §-ban jelzett vagyonjogi igényeit? Ténybeli adatok nélkül puszta állitásnak kell tekintenünk értekező ur ama véleményét, hogy «a 77. §. *a)* pontja a tartásdij kérdését a jogtalanság kutforrásává teheti»; hogy a «felpereskent szerepelni akaró házasfél már az együttélés megszakitását olyképen rendezheti be, hogy a 77. §. *a)* pontja alapján a másik a házastárs vagyonjogi igényeinek megcsonkitása czéljából léphessen fel»; — hogy «az együttélés látszólagos megszakitása néha csak formaiság, melyet felperes az anyagi igazság hátrányára aknázhat ki».

Hát hiszen rosszhiszemü felek voltak, vannak és lesznek; hogy ilyenek az ellenfél kijátszására törekszenek, az is régi dolog s ha a házassági törvény rendelkezései a jóhiszemü fél védelmére alkalmat és eszközöket nyujtanak, akkor a jogtalanság, a vagyonjogi igények megcsonkitása, a formaiságnak az anyagi igazság hátrányára való kiaknázása, üres szólamok s minthogy a 77. §. *a)* pontjának alkalmazása esetén az életközösség visszaállitására kötelezett fél már az életközösség visszaállitására biróilag kitüzött idő alatt is nyilatkozhat a bíróság előtt; minthogy később a békéltetés alkalmával, a tárgyalásnál módjában áll a távollétnek jogos okát előadni; mindezekből következik, hogy a vagyonjogi igények veszélyeztetve nem lehetnek, mert hisz a törvény azok védelmére a nőnek elegendő eszközt és módot ad.

A felhozott eset sem bizonyit dr. Vladár Vilmos ur mellett, mert ha a nő, férje vétkes viselkedése miatt szakitotta meg az életközösséget, a bíróság nem fogja a házasságot a nő vétkessége alapján felbontani.

Mindaddig, mig a tények nem bizonyitják, hogy a 77. §. jogtalanságok kutforrása, addig lehet valakinek abból kifolyólag aggodalma, de sem visszaélésekről, sem ezek miatti rekriminatiókról szó se lehet. Eddig senkinek eszébe se jutott a panaszkodás; legfölebb azok panaszkodnak az uj törvény szigora miatt, a kiket a bíróságok bontásra irányuló keresetükkel elutasitottak; de azok, a kiknek házassága felbontatott, majdnem kivétel nélkül örülnek és dicsérik a törvényt. Legjobban azok a házastársak, a kik mindketten menekülni törekedtek a terhessé vált köteléktől.

Nézzük ezek után dr. Vladár Vilmos ur javaslatait.

1. «A törvényszék a jogos ok kérdésében a házasélet megszakitásának okaira és körülményeire a vizsgálatot hivatalból tartozzék elrendelni.» A házassági perekben a bizonyitási eljárás nyomozó lévén, a törvényszék a nyomozást ma is megteheti minden egyes esetben, midőn ennek szükségét látja és nyomoz is, ha erre a felek előadásai támasztó pontot nyujtanak; de az a nyomozás, mely az előljáróságtól szerez adatokat, mely a szomszédok vallomását szerzi be, czélra vezető lehetne talán a legkisebb faluban, a hol ugyszólván mindenki ismeri az egész falu viselt dolgait, de semmi esetre sem vezetne czélhoz a városokban, a hol az előljáróság személyesen a feleket nem ismeri, a hol a kaszárnyaszerü házakban egymás mellett lakó szomszédok egymásról azt sem tudják, hogy a világon vannak-e?

És aztán mit állit fel az értekező ur itt is végeredmény gyanánt? Akkor, ha a vizsgálat positiv eredményre nem vezetett, s ha alperes jogos okot nem igazol, a felbontás kimondandó. Az eredmény tehát egy szerfölött kétes értékü hivatalos vizsgálat után ugyanaz, a mi ma vizsgálat nélkül, hogy t. i. alperes köteles az elhagyás okát adni; ha ezt tenni nem tudja vagy nem akarja, helye van a bontásnak.

Ez a problematikus javaslat tehát alig számithat elfogadásra.

2. «Az életközösség visszaállitására kiszabandó határidő egy évnél rövidebb ne lehessen».

Miért? mert a 77. §. *a)* pontja alapján inditott bontó perek nagyon rövid idő alatt fejeztetnek be és épen ezért a válni akaró felek akkor is ezt a §-t kérik alkalmazni, ha más bontó okuk is van és ez által kijátszák a törvényt.

A 77. §. alapján az életközösség elrendelése iránti kérelmet a házastársak hat hónapig tartó különélésének kell megelőzni; ezután a bíróság kibocsátja az életközösség visszaállitását elrendelő végzést, mig ez elintéztetik, kiadatik kézbesittetik, elmulik a benyujtástól legalább 30 nap; a törvényszék a visszaállitásra legalább 30 napi határidőt tüz ki; beadatik a kereset, melyre jő a békéltetés, ez megint legalább 30 nap, utána a tárgyalás ujabb 30 nap, az itélet

kézbesitéséig megint 30 nap, a II. és III. bíróság itéletének meghozataláig és a curiai itélet jogerőre emelkedéséig legkedvezőbb esetben 4 hónap; mindez együtt legalább is 15 hónap. Tegyük fel, hogy még kedvezőbb körülmények forognak fen és a per egy év alatt teljesen véget ér; hát nem örökkévalóság ez azokra nézve, a kik a bontó itélettől a pokolból való szabadulást, uj életet, uj reményeket és boldogságot várnak?

Én ellenkezőleg, nagyon hosszunak tartom még azt az időt is, mely a 77. §. alkalmazása esetén is okvetlenül szükséges a bontó per lebonyolitására.

Ha már a törvény megengedi a bontást, nem lehet állami érdek a bontó pereknek örök időkig való elhuzása; mert a kérdés csak az, van-e bontó ok? Igen vagy nem! Ha van, akkor ugy az érdekelt félnek, mint pedig az államnak érdeke az, hogy a pernek mielőbb vége legyen. A félnek azért, hogy szerencsétlen házasságától szabaduljon; az államnak azért, hogy a felszabadult házasfél esetleg uj házasságot köthessen, vagy legalább megelégedett legyen.

Az pedig, hogy a felek több bontó ok fenforgása esetén a 77. §-nak előnyt adnak, nem visszaélés, mert hisz ha több bontó ok van, akkor a fél tetszés szerint választhat. Visszaélés csak akkor, ha bontó ok egyáltalán nincs és a felek mégis válni törekszenek.

S aztán milyen gyakorlati eredménye lehetne annak, ha «a 77. §. alapján inditott válóperek egy része 24 óra alatt eltünnék?» Csak az, hogy akkor a felek, különösen azok a felek, a kik a házasság felbontására nézve egyetértenek, kieszelik a bontási módozatok közül azt, a melyet legalkalmasabbnak tartanak czéljuk elérésére, t. i. házasságuk felbontására, minek a következménye aztán az lenne, hogy mindazok a perek, melyek ma a 77. §. alapján, — mondjuk — visszaélésképen vannak folyamatban, 24 óra mulva folyamatban lesznek más jogi alapon; mert azok, a kik minden áron válni akarnak és a válásra nézve egyetértenek, nemcsak találnak, de bizonyitanak is bontó okokat.

Tökéletes törvényt törvényhozó még nem alkotott; vannak a házassági törvénynek is hiányai, ezek közé azonban a 77. §. *a)* pontjának logikus, a vétkesség rendszerével összhangban álló, gyakorlati alkalmazásában szerfölött czélszerü rendelkezéseit sorozhatónak nem tartom és csak az lenne a házassági törvény alkalmazásának egész terén kivánatos, ha a judikatura a többi §-ok alkalmazásánál is oly egészséges irányban haladna, milyent az ezen értekezés keretén belül idézett felsőbirósági határozatokban megjelölve találunk. *Tóth Gáspár.*

A kolozsvári kir. tábla V. sz. polgári határozata.*

A kolozsvári kir. tábla 1896. év október 29-én hozott V. számu polgári határozatában kimondta: «Ha a végrehajtást szenvedő azon itélet ellen, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett, halasztó hatálylyal nem biró felebbezéssel élt s az itélet hatályon kivül helyezése esetére őt megillethető visszvégrehajtási igényeinek biztositására a követelést az 1881: LX. tcz. 42. §-a feltételei szerint birói letétbe helyezi, ha az itélet feloldatott, végrehajtást szenvedő jogositva van a letétbe helyezett összegnek kiutalását kérni».

A határozat indokolása előadja, hogy a végrehajtási törvény 42. §-a jogkedvezményt biztosit annak, ki halasztó hatálylyal nem biró jogorvoslatot igénybe vesz és beigazolván, hogy visszvégrehajtási igénye végrehajtató vagyoni viszonyai következtében veszélyeztetve van, az egész követelést a bíróságnál leteszi.

Már itt meg vannak a csirái annak a hibának, mely a határozatot téves irányba tereli. Szembe kell szállanunk azon felfogással, hogy a törvényhozás a 42. §-ban a táblai határozat értelmében vett jogkedvezményt akart volna statuálni. Erre sem a törvény, sem a miniszteri indokolás szavai nem nyujtanak támpontot. Kedvezménynek csak oly értelemben tekinthetjük, hogy ha valakinek módjában áll a készpénz letétele által ingóságait a végrehajtás kellemetlenségei alól kivonni, ez reá nézve igen felemelő érzés lehet; de azt, hogy ez alapul szolgáljon egész különböző bánásmódnak, valóságos jogkedvezménynek konstruálására, annak sem okát, sem jogosultságát belátni képesek nem vagyunk.

Pedig ily valóságos jogkedvezmény adományozásához jut el a kolozsvári kir. tábla, mikor kiindulva azon előbbi tételből, hogy a 42. §. jogkedvezményt biztosit, ezt olykép bőviti ki, hogy mivel ezen helyzet kedvezményes, tehát a végrehajtásnak alapul szolgáló itélet feloldása esetén is kedvezményes helyzetbe kell hoznunk azt, ki a 42. §. szerint a követelést letette. A ki engedte magát végrehajtatni, az a feloldás által csak annyit nyer, hogy megmarad reá nézve a status quo, hogy helyzete uj itélet hozataláig nem romolhatik; ellenben annak, a ki a követelést letette, «jogkedvezményt» ad a törvény, azzal tehát nem lehet ugyanazon elv szerint bánni: annak helyzetét meg kell javitanunk.

Helyesen igy lett volna felteendő e kérdés: ugyanazon elv szerint kell-e elbánnunk a végrehajtható itélet feloldása esetében azzal, a ki letette a követelést a 42. §. szerint, mint azzal, a kit végrehajtottak? Azt hiszem, arra csak egy lehet a felelet: Igen. Ha a végrehajtásnak alapul szolgáló itélet feloldatik, akkor a 39. §. *b)* pontja szerint beáll a 36. §-ban körülirt halasztó hatály, vagyis ily esetben döntő lépést tenni nem lehet, a végrehajtató kielégitést nem nyerhet addig, mig ujabb birói határozat arra alapot nem nyujt. Ha tehát valaki a 42. §. értelmében letette a végrehajtató követelését, nincs semmi ok arra, hogy más elbánásban részesitsük, mint a milyent a 36. §. előir; a végrehajtató javára döntő lépésnek, kielégitésnek helye nincsen: vagyis a letett követelés ki nem utalványozható felperesnek, ha nem marad továbbra is birói letétben, továbbra is biztositékul szolgál számára.

A kolozsvári kir. tábla határozata nem igy tesz; nem fogadja el az egyenlő bánásmódot, az æqualitas juris-t, hanem felállit egy légből kapott tételt, hogy a 42. §. jogkedvezményt biztosit és ebből kiindulva létesit egy valódi jogkedvezményt, megállapitja a két teljesen ugyanazon szempont szerint elbirálandó eset közt az inæqualitas jurist.

Kérdeznünk kell, vajon a határozat indokolása igazolja-e annak, ha már törvényességét nem, hát legalább czélszerüségét, hogy a 42. §. esetében ily kivételes bánásmód állapittassék meg. Távolról sem teszi ezt, hanem a fősulyt a jogkedvezménynek fent méltatott szerepére helyezi és ezenfelül megelégszik azon érveléssel: «Ha a végrehajtást szenvedő a jogkedvezményt igénybe veszi és a követelést a 42. §. előfeltételei szerint birói letétbe helyezi, ezen pénzösszegre nézve végrehajtató nem nyer zálogjogot s ezen letétel nem egyértelmü azzal, mintha végrehajtató végrehajtást szenvedettnek egy közpénztárban elhelyezett követelését foglalta volna le».

Ebből az illető biztositék kiutalványozása következnék az indokolás szerint, mert a törvényhozás előnyösebb helyzetet akart biztositani annak, ki a «jogkedvezményt» igénybe veszi, mint annak, ki nem veszi igénybe.

Tehát a 42. §. szerinti letétel nem ad zálogjogot a hitelezőnek: hogy a törvény intentiója szerint végrehajtató biztositására szolgál ezen összeg, azt talán ezen határozat megalkotói sem vonják kétségbe s igy a felett, hogy zálogjogot ad-e a letétel, nem kell vitába bocsátkoznunk, annál kevésbé, mert ez jelen kérdés meritumát nem érinti.

Nem azért kell a letett összeget visszatartani, mert

* Közölve a *Jogt. Közl.* 20. számának mellékletén.

végrehajtató zálogjogot szerzett reá, hanem azért, mert a végrehajtási törvény 36. §-a az összes, a végrehajtható itélet feloldása esetén beállható eventualitásokról tüzetesen intézkedik: «árverést foganatositani, a lefoglalt követelést a végrehajtatóra átruházni, készpénzt utalványozni és a marasztalás tárgyát a végrehajtatónak átadni nem lehet». Annál különösebb, mikor a táblai határozat indokolása azzal kezdődik. «Az 1881. évi LX. tcz. 42. §-a nem foglal magában intézkedést» a határozat tárgyát képező esetre nézve. Hogy a 36. §. határozmányait a 39. §. *b)* pontja esetünkre kiterjeszti, már fentebb emlitettük. Miért akadt meg a kir. tábla ép a 36. §. 2. esetén, miért érvel épen csak a «lefoglalt követelés átruházása» ellen, miért hangsulyozza oly nagyon, hogy a 42. §. szerinti letétel nem egyértelmü a közpénztárban elhelyezett követelés lefoglalásával? Miért nem látta meg inkább a birói szem a 36. §. 3. esetét «készpénzt utalványozni nem lehet», ezt a határozott és minden kétség eldöntésére alkalmas rendelkezést, mely ép ugy szól a 42. §. esetére, mint minden más oly esetre, hol letett pénzösszeg várja sorsát: a kiutalványozást?

Ellenkezik továbbá a határozat a végrehajtási törvény egész rendszerével, mely az egyszer lefoglalt ingóságokat zár alól feloldatni nem engedi, mig csak végleges határozat nincsen s a közbeeső határozatokat csupán halasztó hatálylyal ruházza fel. Czélszerüségi okok sem szólanak mellette, mert azt csak nem tételezhetjük fel, hogy a kolozsvári kir. tábla kerületében a birósági végrehajtók oly módon tul volnának halmozva munkával, hogy azon alperest, ki a végrehajtó igénybevételét a 42. §. segélyével kikerülhetővé teszi, a «jogkedvezmény» adományozásával ily nevezetes jutalomban kellene részesiteni.

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a határozat indokolása a 42. §. igénybevevői iránti lelkesedésből azon kijelentésre ragadtatja magát «Végül jöhet elő eset arra is, hogy a végrehajtató joga már jelzálogilag biztositást nyert s ily esetben hol van jogi alap arra nézve, hogy végrehajtató kétszeres biztositék felett rendelkezzék.» Nem más ez, mint ujabb jogkedvezmény adományozása: hogy a végrehajtási törvény 47. §-a nem áll utjában annak, hogy a végrehajtató lefoglalja az ingóságokat és ezen felül jelzálogi biztositást is szerezzen magának, az nem bántja a kolozsvári kir. táblát: de hogy ugyanez megtörténhessék az adósok aristokratiájával, a 42. §. igénybevevőivel, azt már vérlázitónak találja. Elő tehát azzal az öreg kutyabőrrel; hadd irjuk reá ezt az ujabb privilegiumot is.

Talán felesleges is ezek után összefoglalni következtetéseinket abban, hogy bár minél előbb «oldaná fel» ezt a határozatot a kir. Curia. *Dr. Waldhauser István.*

Különfélék.

— **Zsitvay Leó** a budapesti kir. büntető törvényszék elnöke a budapesti ügyvédi kamarának 1896-iki évi működéséről szóló jelentésében foglaltakra reflektál a kamarához intézett átiratában, melynek több pontja igazságszolgáltatási tekintetben általános érdekkel bir. Jogosultnak ismeri el a kamara azon megjegyzését, hogy tulterheltetés van a törvényszéknél, a mit annak tulajdonit főleg, hogy három biró és egy jegyző betegségük folytán hosszu időn át nem teljesithettek szolgálatot. Ezen a bajon azonban segitve lesz, mert két beteg biró ügye már a végellátás stadiumában van, mig az igazságügyi kormány egy birói állást ideiglenesen, két albirói és két jegyzői állást pedig véglegesen rendszeresitett, mi által a munkaerő a törvényszéknél jelentékenyen fog gyarapodni. A rabos ügyek kezelése körül napfényre került rendetlenségeket illetőleg megjegyzi, hogy ez nem az esetek szaporodására vezethető vissza, hanem az a hatályosabb ellenőrzés eredménye; utal egyszersmind arra a tényre, hogy mig 1891-ben havonként 80—100 fogoly szállittatott be a büntető törvényszékhez, addig ezek száma havonként ma már a 300-at meghaladja.

A kamara évi jelentésének a vizsgáló birákra és vizsgálatokra vonatkozó észrevételeit illetőleg bár a vizsgáló birák müködése valóban elismerésre méltó, a vizsgálatok minőségét illetőleg a kamara panaszát jogosnak ismeri el, a mit annak tulajdonit, hogy a vizsgáló birák mellett alkalmazott munkaerők egy része részben gyakorlatlan, részben gyenge; a munkahalmaz pedig óriási, mert csak 1896 október 1-től 1897 április 1-ig terjedő félévben 3169 uj vizsgálati ügy osztatott ki nekik, s mindennek daczára a vizsgálati hátralékok több mint 400-zal apadtak. Nagy haladást vár e téren az uj büntető perrendtartás életbeléptetésétől, a melylyel a mai vizsgálati ügyeknek körülbelül 30%-a elesik.

Az ügyvédi kamara panaszt tett a miatt is, hogy a végtárgyalások nem tüzetnek ki elegendő előrelátással, minek folytán tanuk, felek és különösen az ügyvédek temérdek időt kénytelenek semmit tevéssel eltölteni a törvényszék folyosóin. Ezen baj létezését is beismeri az elnök, de ennek okául a nagy munkahalmazt tünteti fel. Tavaly 2397 rendes és nyilvános megtartott bünvádi tárgyalás volt. Felhivja a kamarát az elnök, hogy a konkrét esetekben hozzák tudomására a panaszt és ő az ellen orvoslást nyujt.

Panaszt tett az ügyvédi kamara a tekintetben is, hogy a tárgyaló termek melletti ügyvédi szobák rendeltetésüktől elvonatnak, télen sokszor fütetlenek, vagy be vannak zárva, ugy hogy az ügyvédek a várakozási időt a folyosón a tanuk és a vádlottak közt kénytelenek eltölteni. Az elnök erre megjegyzi, hogy hasonló esetek a szolgaszemélyzet rendetlenségeire vezethetők vissza, a melyen az ügyvédek egyszerüen az irodaigazgatónál teendő jelentéssel könnyü szerrel segithetnek.

Az ügyvédi kamara választmánya örömmel vette tudomásul a büntető törvényszék elnökének ezen átiratát, mint kétségtelen jelét annak, hogy az ügyvédi kar jogos kivánságai és észrevételei illetékes helyen kellő méltánylásra találnak, a minek az elnökhöz intézett átiratában kifejezést is adott és pedig annyival inkább, mert az elnök idézett átiratában maga is ugy nyilatkozott, miszerint «a kamara jelentésében foglalt megnyugtató birálatból erőt és reményt meritett ama fontos érdekek további serény fejlesztésére, melyeket a két testület az ő egymásra való kölcsönhatásával a büntető jogszolgáltatás terén szolgálni hivatva van», a melyet ápolni az ügyvédi kamara mint a kar összességének képviselője, minden időben kötelességének tartott.

— **A képviselői összeférhetlenség elvei és gyakorlata.** *Várnai Sándor* igen aktuális és érdekes tanulmányban mutatja be az összeférhetetlenség kérdésében kifejlődött parlamenti gyakorlatot. Ismerteti az 1875. évi I. tczikket megelőző praxist és a törvényalkotási törekvéseket, majd részletesen fejtegeti a felmerült eseteket és a hozott elvi jelentőségü határozatokat. A füzet az Athenæum kiadása.

— **A Magyar Jogászegylet** ujjáalakitott igazgató választmánya a következő tagokból áll:

Elnök: Csemegi Károly nyug. curiai tanácselnök. *Alelnökök:* dr. Wavrik Béla curiai tanácselnök; dr. Beck Hugó curiai biró; dr. Környey Ede ügyvéd; *Titkárok:* dr. Fayer László egyetemi rk. tanár; dr. Illés Károly ügyvéd, nyug. kir. ügyész; dr. Bleuer Samu, ügyvéd; dr. Szladits Károly a kir. igazságügyminiszteriumban alkalmazott aljegyző. *Ügyész:* dr. Kenedi Géza ügyvéd. *Pénztárnok:* dr. Szivák Imre ügyvéd, orsz. képviselő. *Könyvtárnok:* dr. Tarnai János kir. táblai biró. *Választmányi tagok:* dr. Balogh Jenő min. oszt. tanácsos; dr. Barna Ignácz keresk. akad. tanár; dr. Baumgarten Izidor kir. törvényszéki biró; dr. Concha Győző egyetemi tanár; dr. Chorin Ferencz ügyvéd, orsz. képviselő; Czorda Bódog curiai másodelnök; dr. Dárday

Sándor min. tanácsos; dr. Fodor Ármin törvényszéki biró; dr. Gruber Lajos kir. alügyész; dr. Győry Elek a budapesti ügyvédi kamara elnöke; Halmágyi Sándor kir. táblai biró; Hammersberg Jenő budapesti kir. főügyész; dr. Heil Fausztin a közigazgatási bíróság tagja; Hérics Tóth János kir táblai tanácselnök; Hodossy Imre ügyvéd, orsz. képviselő; dr. Imling Konrád curiai biró; Kelemen Mór curiai biró; dr. Kováts Gyula egyetemi tanár; dr. Márkus Dezső kir. törvényszéki biró; dr. Nagy Dezső a budapesti ügyvédi kamara titkára; dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár; dr. Plósz Sándor államtitkár: dr. Reichard Zsigmond albiró; dr. Reiner Ignácz igazságügyminiszteri titkár; Sárkány József kir. itélő táblai alelnök; dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár; Székács Ferencz kir. curiai biró; Székely Ferencz kir. curiai biró; dr. Teleszky István ügyvéd; Tóth Gáspár ügyvéd; Tóth Gerő a m. kir. Curiához beosztott táblai biró; Tóth Lőrincz nyug. curiai tanácselnök; Vargha Ferencz kir. törvényszéki biró; dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár; dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter; dr. Zsögöd Benő egyetemi tanár.

— «**Curiosum**»-ként e lapok mult számában valaki közli, hogy a budapesti kir. itélő tábla f. é. 45. sz. a. itéletében az eljárással felmerült költséget meg nem állapitotta, habár az 1893: XVIII. tcz. 108. §. szerint az akkor is megállapitandó, ha fel nem számittatott. Ezen közleményre egy munkatársunk megjegyzi, hogy ugy látszik a «Curiosum»-ra fogalomzavar adott okot. Mert a dolog ugy áll: hogyha például felperes az ellenfelet a költségekben marasztalni kérte: akkor a költség fel nem számitása a marasztalás tekintetében akadályul nem szolgálhat, mert a bíróság az előtte fekvő adatokból állapitja meg a költséget. Ha azonban a dolog ugy áll, mint az illető táblai indokolás mondja, hogy a költségmegitélés kérve nem volt, akkor azt a bíróság meg sem itélhette, mert ha ezt teszi, a kérelmen tul terjeszkedett volna.

— **Megint az «ur».** Ismeretes, hogy nagy küzdelembe került annak kivitele, hogy a bíróságok az irásbeli határozatok bézbesitése alkalmával az ügyvédnek neve mellé, kinek a kézbesités szól, odabigygyeszszék az «ur» szót. A fővárosi bir. végrehajtók még nem fogadták el általánosan a bíróságok által ez irányban most már következetesen követett eljárást. Arra nézve is merülnek fel panaszok, hogy a letiltási rendelvényekben a bir. végrehajtó urak csupán X. Y.-t találják felszólitandónak, hogy másodszori fizetés kötelezettségének terhe mellett ne fizessen a végrehajtást szenvedettnek. A magyar igazságszolgáltatás alig szenvedne csorbát, ha már egyéb okból nem, de közönséges udvariasságból a végrehajtó urak a kellő czimezést használnák.

— **A fogházbüntetés és javitó-intézetben töltendő fogházbüntetés esetében összbüntetés.** B. S. a budapesti kir. törvényszéknek 73616/95. sz. jogerős elsőbirósági itéletével két rendbeli lopás vétsége miatt javitó-intézetben töltendő 2 évi fogházra, továbbá a m. kir. Curiának, a budapesti kir. itélő táblának 5655/96. B. sz. itéletét helybenhagyó 9442/96. sz. itéletével 5 rendbeli lopás vétsége miatt szintén 1 évi fogházra jogerősen itéltetett; az utóbbi egy évi fogházbüntetésből a táblai, illetőleg curiai itélet értelmében «a Btk. 42. §-a értelmében hat hónap töltendő javitó-intézetben». A budapesti kir. büntető törvényszék az 1897. évi márczius hó 10-én 18401/97. sz. a. hozott jogerős itélettel a vádlottat a Btk. 104. §-nak 2. pontja alapján összbüntetésül a javitó-intézetben töltendő két évi és kilencz hónapi fogházbüntetésre itélte, mely büntetésből a vizsgálati fogság által semmi sem vétetett kitöltöttnek.

— **Hatáskör megállapitása, aratógazda járandóságai iránt inditott ügyben.** A kir. miniszterium M. József koritnói lakosnak Z. Lipót és fia galgóczi czég ellen munkabérkövetelés iránt inditott ügyében a pozsonyi kir. itélőtábla és Nyitra vármegye alispánja közt felmerült hatásköri összeütközés esetét 1897. évi márczius 24-én tartott tanácsában vizsgálat alá vévén, az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján következőleg határozott: a jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* M. József koritnói lakos a galgóczi kir. járásbiróságnál 1893. évi deczember 14-én keresetet adott be Z. Lipót és fia galgóczi czég ellen azon az alapon, hogy M. a nevezett czég mezei gazdaságához 1893. évben mint aratógazda lett szerződtetve, azzal, hogy köteles az aratási, cséplési, répamegmüvelési és kiásási munkák teljesitésére 35 pár mezei munkást szerződtetni és a jelzett munkákat teljesiteni. Felperes a jelzett munkát teljesitette is, alperes azonban a neki járó 21 mérő buzát visszatartotta. Alperes ezenkivül kötelezte magát a kapásmunkák körüli felügyeletért felperesnek 47 nap után 1 frtot, vagyis összesen 47 frtot fizetni. E fizetést sem teljesitette alperes. Felperes alperest a 21 mérő buza és 47 frt megfizetésében kérte elmarasztalni. A bíróság az illetékességet alperes kifogására az 1894. évi február hó 28-án 1158. szám alatt kelt végzésével leszállitotta, azzal az indokolással, hogy felperes maga elismerte, hogy gazda és mezei munkás közötti viszony forog fen s felperes szolgálati bért követel; az a körülmény pedig, hogy alperes a bért kártérités czimén tartotta vissza, az illetékességen nem változtat. A pozsonyi kir. itélőtábla a galgóczi kir. járásbiróság végzését 1894. évi április hó 12-én 1697. szám alatt kelt végzésével indokainál fogva helybenhagyta. M. József ezután Nyitra vármegye galgóczi járásának főszolgabirájánál adott be panaszt, ki a panaszt 1895. évi május 30-án 1230. szám alatt kelt határozatával — illetékesség hiányából — visszautasitotta s panaszlót a rendes per utjára utasitotta, azzal az indokolással, hogy a közigazgatási hatóság elé csak a gazda és munkás között még fenálló viszonyból kifolyó kérdések tartoznak, a jelen esetben pedig ez a viszony már 1893. év őszén megszünt. Nyitra vármegye alispánja ezt a határozatot 1896. évi márczius hó 23-án 23,041/895. számu határozatával helybenhagyta. Miután ugy a galgóczi kir. járásbiróséghoz beadott keresetben, mint a galgóczi járás főszolgabirájához beadott panaszban az adatik elő, hogy Z. Lipót és fia czég M. Józsefet aratógazdául, mezei munkák teljesitésére fogadta fel; miután az 1876: XIII. tcz. 115. §-a értelmében minden, ezen törvényben tárgyalt kérdések iránt a mezei munkás és munkaadója közt támadható viták elintézésére a közigazgatási hatóságok hivatvák, a mennyiben ugyanazon törvény 119. §-ában meghatározott kivétel esete fen nem forog; miután ez a kivétel a jelen esetben nem forog fen, mert M. József keresetét, illetve panaszát nem kártérités czimére alapitá; s végül: miután az a körülmény, a melynél fogva a galgóczi járás főszolgabirája illetékességét leszállitotta, hogy t. i. a gazda és munkás közötti viszony már 1893. év őszén megszünt, a közigazgatási hatóság hatáskörét meg nem szünteti: a közigazgatási hatóság hatáskörét, az 1876: XIII. tcz. 115. §-ához képest meg kellett állapitani. (16,299/1897. I. M. sz.)

Nemzetközi Szemle.

— **A védelem Franczia országban** mindinkább nagyobb tért hódit s a kik az uj bünvádi perrendtartásunknak tulnagy engedékenységet vetnek a szemére a védelemnek az igazságügyi bizottságban kivivott garantiái miatt, meggyőződhetnek arról, hogy a törvény épen nem megy messze. A bünvádi eljárás reformjának előkészitésével megbizott parlamenti választmány a mult hóban terjesztette be javaslatait, melyek közt a következő pontokat találjuk: 1. A vizsgálóbiró köteles a letartóztatottat 24 óra alatt kihallgatni s védőügyvédről gondoskodni (lui donner un avocat). 2. A vizsgálati fogság csak 10 napig tarthat és csak két izben hosszabbitható meg. 3. A vizsgálóbiró köteles minden jegyzőkönyvet a védőnek felmutatni. 4. A védő jelen lehet a kihallgatásoknál s a szembesitéseknél, (tehát nem *csak* a vádlott kihallgatásánál). Mind ez inditványokat hét szóval egy ellen fogadták el.

— **Az esküdtszékről** *Manduca* az aquilai felebbezési bíróság elnöke szól a Scuola Positivában. Eltekintve attól, hogy szerző mint a gyakorlat régi embere behatóan kritizálja az intézményt, javaslatai nálunk ugyszólván aktuálisak. Inditványozza: 1. szorittassék meg az esküdtszék hatásköre az ölésekre és testi sértésekre. 2. Megadná az ügyésznek a jogot, hogy a «scandalosus» verdiktek ellen felebbezhessen. 3. Kötelezné az esküdteket a verdikt indokolására s nagyobb garantiákat kiván az esküdtek erkölcsi nivója tekintetében, hogy ne ismétlődhessék az az eset, mely szerző elnöklése alatt a salerno-i esküdtszéknél történt, hol is egy esküdt azt kérdezte a jury főnökétől, hogy mi a különbség a jogi következményekben akkor, ha igennel vagy nemmel felel? 4. Kivánatosnak tartja egy szakjury felállitását. *V. R.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1897 junius 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságszolgáltatás a közigazgatásban. FEJÉR MÁRTON budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Dolus ex re. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. közigazgatási birótól. — Javító-intézeteink nevelési rendszere és jövője. MÉSZÁROS SÁNDOR székesfehérvári javító-intézeti családfőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságszolgáltatás a közigazgatásban.

A közigazgatási bíróság felállitása mértföldjelző haladást képez hazánk jog- és kulturállammá kiépitésének nagy munkájában.

Az administratiónak tágas és folyton növekvő területén felmerülő jogvitákban való döntés immár — habár egyelőre csak a felsőbb fokban — a független birónak kezeibe van letéve.

Ezzel megszünt az az anomália, mely szerint ugyanazon tényezők, a melyek természetüknél fogva a törvénynek végrehajtására hivatvák, egyszersmind a törvény alkalmazását is eszközölték, mely állapot mellett, hogy az állampolgároknak egyéni joga és érdeke nem mindig érvényesülhetett, hogy a jogegység gyökeret nem verhetett, sőt hogy maga a nagy közigazgatási apparatus egyenletesen és összhangzóan sem müködhetett: csak természetes folyománya volt azoknak a viszonyoknak, a melyek elkerülhetlenné tették a döntésnek és intézkedésnek oly tényezők általi gyakorlását, a melyek kisebb-nagyobb mértékben a helyi és országos politikai-párturalmi szempontokat, a legfelsőbb hatóságoknál pedig a merev állami tekinteteket uralták.

Nem foglalkozunk e helyütt részletesebben azzal a kérdéssel, hogy mennyiben volt helyes a közigazgatási biráskodásnak az alsóbb fokban is bevezetését mellőzni, sőt a nagyszámu ellenérvek daczára is hódolunk a törvényhozás ama felfogásának, mely az elsőfoku közigazgatási bíróságok felállitását a közigazgatás uj szervezéseig elhalasztandónak találta.

Az ovatos haladásnak bölcs mérséklete nagyon is indokolt egy oly intézménynek behozatalánál, mely az évszázados önkormányzati rendszer gyökereit mélyen érinti és a nemzeti sajátságok és viszonyok körében mint egészen idegenszerü uj szerv lesz hivatva magának az állampolgárok bizalmát kivivni és a nagy közönség megnyugvását előidézni.

Semmi kétség, hogy a magyar nemzetnek egészséges jogérzéke a nehány éven át müködött pénzügyi közig. bíróságnak jogszolgáltatása révén bár némileg sejtett — lényegében azonban nálunk mégis ismeretlen közigazgatási igazságszolgáltatásnak a modern jogállamban nélkülözhetlen voltát hamar felismerendi.

Az is előre látható, hogy az uj intézmény közigazgatásunk egyöntetüvé és egyenletessé tételére szintén jótékony kihatással leend.

De a mi talán mindezeknél fontosabb: az a hivatás is hárul a közigazgatási bíróságra, hogy az annyi idő óta vajudó uj közigazgatási szervezetnek alapvető irányát befolyásolva, különösen a megalkotandó alsóbbfoku közigazgatási judikaturának készitse elő talaját.

Birói hatáskörének nem annyira már meglevő — mint inkább annak miniszteri rendelettel tágitandó kiterjedése, főleg pedig a döntvényalkotási jog módot nyujt a közigazgatási bíróságnak az administratio és illetőleg az administrativ judikatura számára a jogelveknek egész rendszerét előállitani.

Ez irányban tehát uttörő missio vár a közigazgatási bíróságra és ennélfogva az egyes konkrét jogesetek elbirálásának mikéntje — illetőleg az ezen itélkezésnél követett alapelvek kellő megválasztása és decidálása a rendesnél jóval nagyobb jelentőséggel bir.

Hogy ezek az alapelvek nem lehetnek mások, mint azok, a melyek minden előhaladottabb államban elfogadott sarkigazságokként ismeretesek: azt mindenki természetesnek fogja találni.

Lássuk már most, hogy melyek — legalább általánosságban — ezek a sarkigazságok.

A modern jogállam éles határvonalat szab egyrészt a kormányzat és közigazgatás és másrészt a szorosan vett igazságszolgáltatás között.

Midőn az igazságszolgáltatás a régi imperiumnak joghatósága alól lassanként kibontakozva, végre teljesen önálló területre helyezkedett, az államéletnek fejlődésével a közigazgatásban is ébredni kezdett annak felismerése, hogy a magánfélnek érdekei ott is követelhetnek hatályos védelmet, a hol azok nemcsak más magánérdekekkel, hanem magával a közzel, magával az omnipotens állammal jutnak összeütközésbe.

Az a soknemü vonatkozás, a melyben a tisztán állami köz-czélokat szolgáló kormányzat és közigazgatás az állampolgárok és általában a magánjogi személyek egyéni jog-életéhez — és viszont — áll, az érdekösszeütközéseknek, majd pedig a jogsérelmeknek idézi fel mindinkább növekedő számát.

Hacsak pusztán érdeksértés forog fen, akkor természetesen a «salus reipublicæ» tekintetei lesznek a döntők, a melyeknél tehát a helyes közigazgatás a közjó szempontjából mutatkozó czél- és szükségszerüségnek azon határáig fog intézkedésében elmenni, a mig az állampolgárok egyeseinek jogkörét át nem lépi, mert ha ezt teszi, akkor beáll a jogsérelem, melyet megállapitani és orvosolni már nem az administratiónak, hanem az igazságszolgáltatásnak a feladata.

A mi már most a közigazgatási igazságszolgáltatást illeti, ugy ennek kiválóan közjogi természeténél fogva merőben eltérő vezérelvei vannak azoktól az irányelvektől, a melyek a magánjog és büntetőjog terén jutnak érvényre.

Mondhatnók, hogy az egyik igazságszolgáltatás a kulturállamnak nyujtja osztó igazságát a «salus reipublicæ suprema lex» jelszavával, a másik pedig a jogállam jurisdiktiójában részesiti az állampolgárt, a «fiat justitia, pereat mundus» elve szerint.

Ez a többféle igazság első tekintetre paradoxonnak tetszhetik, pedig tényleg megvan.

Még a tisztán individuális jogkörből felmerülő vitás esetekben itélkező bíróság is más (formai) igazságot statuál a polgári perben és más (anyagi) igazságot a bünperben.

A polgárjogi vitás esetek eldöntésénél a biró egyedül az egyénnek jogköréből meriti az ő kognitióját, — a büntető igazságszolgáltatásban már lényeges a közjogi momentum, —

mig az administrativ judikatura az állampolgár egyéni érdekeinek a legvégső határig való ignorálása mellett a közérdek szempontja által vezérelteti magát.

Az itt fejtegetett elvi igazságok — ugy vélekedhetnek sokan — inkább a törvényhozónak szólnak, semmint a birónak, a ki — ténykedjék bár ő akármelyik ágában is az igazságszolgáltatásnak — pusztán csak a tételes törvényt respektálhatja.

Elvontan ez igaz is.

Ámde a mindennapi életből jól tudjuk, hogy a jogszokás, a törvényes gyakorlat által alkotott szabályok sokkal inkább képesek a közfelfogásra irányitólag hatni, mint maga a tételes törvény.

E részben tehát nagy várakozások füződnek a közigazgatási bíróság müködéséhez, bár nem szabad felednünk, hogy az ezen müködésre kijelölt terület nagyon is korlátolt és a közeli jövőnek lesz feladata azt megfelelően tágitva, benépesiteni és talajába épen azokat a fajokat beültetni és átplántálni, a melyek itt czélirányosabban gondozhatók, mint az állami és közhatósági intézményeknek bármely más terén.

A kezdet nehézségeire való tekintetből indokolt lehetett a közigazgatási bíróság hatásköri illetőségét szükebb kiterjedésre szoritani, de nem volt indokolt a tárgyak kiválasztásánál épen azokat a jogvitákat mellőzni, a melyek első sorban ide valók, nemcsak azért, mivel vitális anyagi érdekeket érintenek, hanem főleg azért is, mert ezek a jogviták oly térről valók, a melyen a népéletnek folytonos hullámzása a hatóságok és a hatósági tényezőkkel való összeütközéseknek legtöbb esetét idézi fel.

Ime csak egy példa:

Az árvaügyi administratio körül akárhány olyan jogvita merül fel, a mely határozottan birói és nem közigazgatási döntést igényel.

A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. tcz.-ben nem találunk demarkationális határvonalat arra nézve, hogy meddig terjed az árvaszék hatásköre a számadó gyámokkal és — per analogiam — a községi árvapénztárakat kezelő közgyámokkal szemben a kártéritési kötelezettség és a vagyoni felelősség megállapitása tekintetében.

Ebből az ország különböző részeiben a legeltérőbb jogszolgáltatás fejlődött ki.

Az egyik gyámhatóság fizetésre kötelezi a gyámot, a másik gyámhatóság csak a vagyoni felelősség megállapitásáig megy és a kártérités sanctióját a rendes bíróságnak hagyja fen.

Még a forumok illetékessége tekintetében is divergáló a gyakorlat.

Az egyik vármegyében a községi árvapénztári számadások elsőfokban a községi képviselőtestület, másodfokban a törvényhatósági bizottság által intéztetnek el, más vármegyében az elsőfoku intézkedést az árvaszék, a másodfokut a közigazgatási bizottság eszközli.

Az árvaszék, de más közigazgatási hatóságok is nem egyszer önkényes módon kiterjesztett hatáskörben megállapitják a községi előljárókkal és a községekkel szemben a kártéritési felelősséget.

És mivel a hütlen kezelés folytán felmerülő — vagy az árvapénztári követelések behajthatlansága miatt beállott károsodások a felügyelet és ellenőrzés kötelességének elmulasztása révén magára az árvaszéknek és illetőleg közigazgatási hatóságnak felelősségére vezetnek vissza: világos, hogy ezek az érdekelt tényezők tulajdonképen saját ügyükben birászkodnak.

E téren tehát a közigazgatási bíróságra az orvoslást igénylő bajok egész özöne vár, annyival inkább, mert a gyámhatóságoknak felebbviteli forumát képező közigazgatási bizottság — illetőleg ennek «gyámügyi felebbviteli küldöttsége» már egybealkotásánál (előadó az árvaszéki elnök) fogva is olyan, melynél akár a szakértelem (a többi bizottsági tagoknál) akár a független érdektelenségnek garantiái merőben hiányoznak.

Bárha nagy mértékben léteznek is ezek a visszásságok, most mégis csak szórványos jellegüeknek tekinthetők, az anomáliák azon özönéhez képest, mely a közigazgatás államositásával és az árvapénztárakban kezelt vagyon liquidálása alkalmával rohanó áradatként fog a közigazgatásnak ezen — igazán elárvult — területére bezudulni.

Most csak lappangó bajokról van tudomásunk, de az árvapénztáraknak állami kezelésbe vétele a patriarchális gazdálkodás évtizedes büneinek annyi iszapját hozza felszinre, mely ezrével termi majd a közigazgatási kártéritési pöröket.

Nagyon üdvös lenne, ha e bajok nem találnák készületlenül a közigazgatási bíróságot és különösen a felállitandó alsóbb fokut.

Különben is az állampolgároknak sokkal értékesebb és jelentősebb javairól van itt szó, semhogy azok nagyobb joggal nem igényelhetnék a birói döntés garantiáját, mint akár az egész komplexuma azoknak a jogvitáknak, a melyeket az 1896: XXVI. tcz. II. fejezete a közigazgatási bíróság illetősége alá von.

Nagyon ohajtandó, hogy a közigazgatási jogkérdéseknek árvaügyi része legyen az, a melyeknek a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalásával legelőször gyakorolja a minisztertanács a törvény által idevonatkozólag biztositott diskretionális jogot.

A közigazgatási igazságszolgáltatás megkezdett szervezésének folytatása és betetőzése szempontjából kiváló jelentőségü az, hogy az egész vonalon — az alsóbb fokban is — életbe hivandó közigazgatási biráskodásnak tárgyi hatásköre kellően megállapittassék.

Sietünk megjegyezni, miszerint az ügyek taxatorius felsorolásának rendszerét fentarthatónak nem véljük, hanem indokoltnak látjuk az általánositási rendszerre való áttérést.

Mikor még az intézmény egészen uj és idegenszerü voltánál fogva inkább kisérletezésszerü bevezetést igényelt, helyén valónak mutatkozott a kasuistikus rendszernek követése, de a végleges szervezésnél az általánositási rendszernek alkalmazása azért sem mellőzhető, mert nem lehet a törvény stabilitását azzal koczkáztatni, a mit a taxatio rendszere kikerülhetlenül magával hoz, hogy t. i. a közigazgatási életnek folytonos hullámzása által felszinre került uj alakulatok ismét — és ismét specifikáltassanak és a hatáskörbe folytonos novellákkal beillesztessenek.

De legyen bár taxatio vagy generalisatio: utóljára a lényeg mégis az, hogy melyek hát azok a jogviták, a mikre a közigazgatási biráskodás kiterjedjen.

Ide vonatkozólag az a szabály kell, hogy érvényre jusson, mely szerint *minden, a közigazgatás terén felmerülő jogvita a közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik.*

A kivételek statuálandók. Jelentékeny csoportja az administrativ természetü jogvitáknak olyan, a melyeket a törvényhozás már előbb a rendes bíróságok oltalma alá helyezett.

Indokolt, hogy azok innen el és a közigazgatási biráskodás területére áthelyeztessenek, nem pusztán azért, mert ezt az ügyeknek administrativ jellege is magával hozza, hanem azért is, mivel helyesebben gondozhatók azok itt, mint a rendes bíróságnál; és végül, mert igazságügypolitikai szempontok kivonatossá teszik a rendes bíróságoknak emez ügyektől való tehermentesitését.

Ilyenek péld. a czégvezetési, a részvénytársasági, szövetkezeti, stb. ügyek.

Köztudomásu dolog, hogy a rendes bíróságok tul vannak terhelve; ezekre tehát annak a ballasztnak levétele csak jótékony hatással leend, de maguknak a kérdéses ügyeknek

ellátása is megfelelőbben lesz eszközölhető a közigazgatási, semmint a rendes bíróságok által, mely utóbbiaknak a jogszabályokhoz merev kötöttsége, eljárásuknak nehézkes volta miatt a kereskedelmi törvény idevágó számos rendelkezései végrehajtatlanul maradnak, a forgalomnak és a közhitelnek legérzékenyebb kárára.

A kinek alkalma volt a részvénytársasági és szövetkezeti életbe mélyebben bele tekinteni, az előtt bizonyára nem ismeretlenek azok a visszásságok, igen gyakran visszaélések, a melyek e téren a radikális orvoslást maholnap elkerülhetlenül szükségessé teszik.

És itt nem a tételes — magában véve helyes — törvénynek módositása, hanem a törvénynek megfelelő alkalmazása, különösen pedig az *ellenőrzésnek hatályos* gyakorlása az egyedül ajánlatos orvosszer.

A szövetkezeti törvény máris revisio alá vétetett, de tartunk tőle, hogy azon az uton, a mint kontempláltatik, a bajok elháritása nem fog sikerülni.

A részvénytársasági és szövetkezeti életben mutatkozó bajoknak, mint a minők péld. az ismert majorizálási fortélyok, az igazgatósági præpotentiák, stb. mind az ellenőrzés hatálytalan voltára vezetendők vissza.

A felügyelő-bizottsági intézmény a gyakorlatban tehetetlen piktus masculusnak bizonyult és kell, hogy a közhatóság érdektelen organuma ellenőrző müködésének helyet engedjen, nemcsak a részvényes és szövetkezeti tagok kisebbségének, hanem a betevők és egyéb hitelezők jogai megóvásának érdekében is.

Nem-e természetesebb tehát ezen ügyek ellátását az elsőfoku közigazgatási bíróságnak hatáskörébe utalni, mely bíróság közelebbi kontaktusban állván a közigazgatással, hatályosabban gyakorolhatja azok kezelését és ellenőrzését?

Kiterjeszkedhetnénk még más, nem kevésbé fontos ügyek felsorolására, a melyek administrativ jellegüknél fogva hasonlóan a közigazgatási igazságszolgáltatás körébe vonandók, de ezzel tulmennénk jelen igénytelen fejtegetésünk czélján. Igyekezetünk egyedül az, hogy rámutassunk azon vezéreelvekre, a melyeket közigazgatásunk küszöbön álló rendezése és ezzel együtt a közigazgatási igazságszolgáltatásnak végleges szervezése alkalmából érvényesitendőknek, és illetőleg a már müködő közigazgatási bíróság által követendőknek vélünk.

Fejér Márton
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Dolus ex re.

Valamint az ember két elemből áll, a physikai testből (corpus), és az erkölcsi lélekből (psyche), - a melyek együtt személyiségét alkotják, ugy a büntettnek is két eleme van, physikai és erkölcsi. Physikai elem: a cselekvés (motus corporeus), melyhez mint valóságos, de a test felületén nem észlelhető testi mozgás, a mulasztás is tartatik, mint az okságnak közvetitője és vezetéke, vagy miután a cselekvés csak mint okság bir büntetőjogi jelentőséggel, physikai elem: az emberi okság; erkölcsi elem: a bünösség; a melynek két alakzata: a szándék (dolus) és a gondatlanság (culpa). Az okságnak és a bünösségnek ez a szigoru különválasztása és különtartása, a minek következménye az, hogy minden büntető itéletben mind a kettő külön bizonyitandó s megállapitandó s büntető itéletnek csak akkor van helye, ha mindkettő megállapitást és bizonyitást nyert: a büntetőjogban kiváló, mondhatni elsőrendü fontossággal és jelentőséggel bir. Szem előtt tévesztése, s az okságnak és a bünösségnek összezavarása, akár oly értelemben, hogy a meddig az okság terjed, addig terjed a bünösség, vagy a megforditott értelemben, hogy a meddig a bünösség terjed, addig terjed az okság is: a legvégzetesebb tévedésekre vezethet; a mi kézzel fogható, ha meggondoljuk, hogy az okság s a bünösség két különböző dolog, s azért a kettő terjedelme nem szükségképen egyforma; a terjedelem hatásai nem mindig esnek össze, s hogy valamint a bünösség meghaladja az okságot, a midőn pl. az ölési vagy ép gyilkos szándékkal elkövetett cselekmény csak testi sértést, vagy mint a kiszemelt áldozat füle mellett elsivitott, vagy közvetlenül előtte a földbe furódott golyó ennyit sem okozott, ugy viszont az okság is meghaladhatja a bünösséget, a midőn pl. a bünös tett oly eredményt is létesitett, melyet a bünös sem előre nem látott, sem előre nem láthatott, el is tekintve azoktól az esetektől, a melyekben csak okság van, de bünösség nincs, s melyeket véletleneknek nevezünk. A subjektivismusnak, s annak uj kiadását képező positiv, sociologiai, anthropologiai irányoknak részben a civilisatio vivmányait is veszélyeztető tévedései abból az alaptévedésből állanak, hogy a büntett, ha nem is kizárólag, de kiválólag bünösség, mely mellett az okság csak alárendelt szerepet játszik, sőt bizonyos körülmények között, a büntett ellen hirdetett keresztes hadjáratban, a védelem szelid nevével elnevezett, de a legsulyosabb büntetést képező eszközöknek alkalmazására nem is szükséges.

A büntettnek két eleme közül ezuttal csak az egyikről, a bünösségről s ennek is csak egyik alakjáról, a szándékról és erről is csak a mennyiben a bizonyitással áll vonatkozásban, óhajtok röviden megemlékezni. A szándék fogalmát és lényegét csak futólag s csak annyiban érintem, a mennyiben a bizonyitási kérdés szempontjából nélkülözhetlen, mert a bizonyitás a bizonyitandó dolog — thema probandi — meghatározását tételezi fel. Hogy a szándék fogalma és lényege iránt eltérők a nézetek, köztudomásu dolog. Az akarat-elmélet (Willens-theorie); a tudat-elmélet (Vorstellungs-theorie) s a két elméletnek egybekapcsolását képező, tudat-akarat közvetitő, vegyes elmélet még mindig versenyeznek egymással, jólehet a tény alapján, hogy a gyakorlati igazságszolgáltatás terén az akarat-elmélet csakis a vegyes, a tudat-akarat-elméletben tengeti életét, ez utóbbiban pedig az akarati mozzanat inkább az elméletnek teendő alaki koncessio jellegével bir, mig a valóban döntő mozzanatot, a melyen minden gyakorlati esetben a szándék kérdése megfordul, a tudat képezi, a harcznak kimenetele alig lehet kétséges. De a harcznak a tudat-elmélet teljes győzelmével végződő kimenetele azért sem lehet kétséges, mert a tudat-elméletnek a győzelmet természeti törvény biztositja.

A küzdelemben a létért az életrevalóságé a győzelem. A mi életképes, az megmarad, a mi nem az, tönkremegy, az anyagi világban ép ugy, mint az eszmék és elméletek terén. A büntető jogtudomány kiválólag gyakorlati tudomány, mert az életnek szükségleteit kell kielégitenie. Az életnek szükségletei pedig nem elméletiek, hanem nagyon is gyakorlatiak. Ezzel természetesen az elméletnek értékét kicsinyiteni, alábecsülni nem akarom. Az elméletnek valódi értékét, sőt egyenesen nélkülözhetlenségét, az életét könyvei között töltő elméleti tudós sem érezheti annyira, mint az, a ki maga részt vesz a jognak gyakorlati alkalmazásában, s napról-napra alkalma van észlelni, hogy az, a mi a praktikusok bizonyos osztályának nézete szerint az elméletet nemcsak pótolja, hanem egyenesen feleslegessé teszi, az u. n. gyakorlati érzék, oly mécs, melynek az elmélet olajában rejlő világitó erőt nélkülöző gyenge fényét minden u. n. nehezebb eset fuvallata eloltja, s akkor szükségszerüen a tapogatódzás a sötétben következik. Igy is meglehet ugyan néha találni a helyest, hisz a ki sokat jár a sötétségben, hozzászokik a sötétséghez, legtöbbnyire azonban az ily esetről-esetre itélkezés, franczia forditásban itélkezés «de chute en chute».

★

Az elméletnek minden nagyrabecsülése azonban nem képes megdönteni azt az igazságot, hogy a gyakorlati élet részére szánt elméletek közül, csak az életképes s életrevaló, mely az életnek gyakorlati szükségleteit legjobban képes kielégiteni. A tudat-elméletnek ezért kell győznie. A gyakorlati jogász előtt a szándék kérdése nem abban az alakban fordul elő: «mi a szándék?», hanem abban a másik alakban: «Szándékosan cselekedett-e a vádlott?» Hát hiszen teljesen igaz, hogy ezt a kérdést csak az oldhatja meg, a ki tudja, hogy mi a szándék; s a második kérdésnek megoldhatása, az első kérdésnek megoldott voltát tételezi fel. És teljesen igaz az is, hogy valaminek mivolta, és adott térben és időben létezése két különböző dolog. Az első orthologiai (lénytani), a másik bizonyitási kérdés. De azért épen a megoldandó gyakorlati feladat minőségére való tekintettel, nagyon rosszul cselekednék az az elmélet, a mely a hozzá forduló gyakorlatnak azt felelné: «én megmondtam neked, mi a szándék? annak összszerü esetben megállapitása bizonyitási kérdés, ez pedig a te dolgod». Bizonyosan más a lénytani, s más a bizonyitási kérdés. De a gyakorlati élet számára dolgozó tudománynak az elsőt ugy kell megoldania, hogy a megoldásnak a második kérdés megoldásánál hasznát lehessen venni, és nemcsak, hanem ugy, hogy a második kérdés a legnagyobb biztonság mellett a lehető könnyüséggel megoldható legyen. A büntető igazságszolgáltatásban a megoldás legnagyobb biztonságát a társadalom és a vádlott érdeke követeli, hogy a bünös felmentésének, az ártatlan elitélésének — fájdalom egészen ugyis soha ki nem kerülhető — veszélyének lehetőleg eleje vétessék; a megoldás lehető könnyüsége a büntető igazságszolgáltatás gyorsaságának érdeke, tehát nemcsak a közegek kényelmének kérdése. Az elmélet iránt támasztott ez a követelmény korántsem jelenti azt, hogy a «mi»-nek, adott esetben a szándék mivoltának kérdését a lénytani igazság rovására is oldja meg, hanem azt, hogy a lénytani igazságnak összszerü esetben megállapitását a legnagyobb bizonyossággal és könnyüséggel lehetővé tegye.

Állitsuk egymás mellé a szándéknak kiemelt három elméletét. I. A szándék = akarat. Berner szerint: «a bünös akarat mélységének s határozottságának foka»; Schaper szerint: «a cselekményre vagy mulasztásra irányzott akarat». II. A szándék = tudat. Liszt szerint: «a cselekvés vagy mulasztás okságának képzete». III. A szándék = tudat és akarat. Carrara szerint, a szándék = «a büntettre irányzott akarat»; ennyiben az I. elmélet hiveihez volna sorolandó; ámde a közelebbi meghatározásnál a tudat is fogalommeghatározó tényezőként szerepel. A szándék ugyanis kétféle: direkt és indirekt. Direkt szándék akkor forog fen: «ha a tettes az eredményt előrelátta s mint cselekvése következményét akarta»; indirekt szándék akkor forog fen: «ha az eredmény a cselekvésnek csak lehető következménye volt, s azt a tettes vagy *a)* egyáltalán előre nem látta, vagy *b)* előre látta ugyan, de nem akarta. A *b)* alatti esetben «positiv indirekt szándék», az *a)* alatti esetben «negativ indirekt szándék» forog fen, a mely az előreláthatóság ismérve szerint vagy culpát, vagy casust állapit meg. A közvetitő álláspont még határozottabb kifejezésre jut, a Reichs Gerichttől, és — kivételes esetektől eltekintve — a m. kir. Curiától is elfogadott abban az elméletben, mely az eredmény előrelátása esetében az akaratot az eredményre irányzottnak tekinti, mert a ki cselekvésének eredményét előrelátja, az, ha annak daczára a cselekvést akarja (cselekszik), az eredményt is szükségszerüen akarja. Megjegyzendő hogy a szándék különböző felfogása csak az eredményre vonatkozólag merülhet fel. Hogy a cselekménynek alanyi oldala a cselekvés, az akaratnak kifolyása, az kétségtelen. Az akarat idézi elő a megfelelő testi mozgásokat, a cselekvést, a melyben épen az akarat nyilvánul, s a testi mozgás a motus corporeus csakis annyiban cselekvés, a mennyiben az akaratból ered. Az önkénytelen mozgások különböző fajai cselekvést nem képeznek. A gyakorlatban elfogadott közvetitő elmélet: «az előrelátott eredményt a tettes akarta is», a mely különben psychologiai igazságot fejez ki, a «tudat» és az «akarat» elmélet között létező örvényt áthidalja, sőt az örvényt csak látszólagosnak bizonyitja. Ha ugyanis az előrelátott eredmény akart eredménynek tekintendő, akkor az eredményre vonatkozó szándék szempontjából a tudat és az akarat büntetőjogilag egyenértékü fogalmak, s a szándék meghatározásánál a kettő között azt lehet elfogadni, a melynek elfogadását gyakorlati szempontok ajánlatossá teszik. Ez pedig a tudat. Mert az akarat az embernek benső ténye, mint ilyennek, egyenes megállapitása mindig nehéz, nem ritkán lehetetlen. A tudat pedig — mint előrelátás, — oly positiv ismérvekkel bir, melyek alapján a szándék kérdése a sziveknek és a veséknek az emberi szemre lehetetlen vizsgálata nélkül, aránylagos könnyüséggel eldönthető.

Nem volna lehetetlen annak kimutatása, hogy itélkezésünk csak akkor jutott a jogérzetet ki nem elégitő eredményekre, a midőn általában s szabályként elfogadott elméletének félretételével az eredmény előre látott voltát a szándék megállapitására elegendőnek nem tekintette. A tettes jelleméből, a cselekménynek elfogadott motivumaiból vont következtetések az eredmény előrelátásának tényével szemben nemcsak kétes értékűek, de egyenesen értéktelenek. Értéktelenek nemcsak büntetőjogilag, de lélektanilag is. Mert ha elfogadható oly lélektani elmélet, mely szerint az eredményt is lehet akarni, (tudvalevőleg ez nem általános elirmert lélektani tétel, s vannak kik ennek lehetőségét tagadásba véve azt tanitják, hogy akarni csak a cselekvést; az eredményt ellenben csak előrelátni vagy előre nem látni lehet) — de oly elmélet, mely szerint az előre látott eredményt lehet nem akarni, egyenesen elfogadhatlan. Lehet, hogy az előrelátott eredmény nem képezi a tettesnek végczélját (Zweck), de a szándék nem a tettes végczélján fordul meg; ellenkező esetben pl. a gyilkosság czéljából elkövetett gyujtogatás nem volna szándékos. Végül csak a tudat-elmélet egyeztethető össze a bünösségnek elfogadott két fajával (szándék, gondatlanság). Mert ha a gondatlanság abban áll, hogy a tettes az (előrelátható) eredményt előre nem látta, akkor a szándék nem állhat másban, mint abban, hogy a tettes az eredményt előrelátta.

Ha az eredményre irányzott akaratot az eredmény előrelátásától különböző dolognak tekintjük, s a szándékot az eredménye irányzott akaratba helyezzük, akkor világos, hogy a bünösséget annak elfogadott két faja ki nem meriti, mert az az eset, midőn a tettes az eredményt előrelátta, de nem akarta, a bünősségnek egyik faja alá sem vonható.

Kérdés most az, hogy az ekként meghatározott szándék összszerü megállapitásánál mily lényeges mozzanatok irányadók. Senki sem tagadja, hogy a cselekménynek tárgyi minősége, a «res» kiváló jelentőséggel bir. Nem szenved továbbá kétséget, hogy az alatt nemcsak a cselekménynek «absolut», hanem a konkret körülmények tekintetbevételén alapuló «relativ» minőségét is kell érteni. Például jóllehet a beadott méregmennyiség csak gyermeknek, de nem felnőtt embernek megölésére is elegendő, a cselekmény tárgyi minősége alapján történik az ölési szándék bizonyitása, a midőn gyermek ellen elkövetett merényletről van szó. A cselekmény tárgyi minőségében megtestesült kifejezésre jött szándékot «ex re dolus»-nak nevezzük. Az sem szenved kétséget, hogy a «res» nem képezi a szándéknak feltétlen, az ellenbizonyitás lehetőségét is kizáró bizonyitékát. Elég legyen e tekintetben a csekmény tárgyi minőségéhez nem tartozó két körülménynek nagy horderejére utalni. Az egyik a tettes értelmisége, mely az okság lefolyásának áttekinthetőségére befolyással birhat, s mely azt eredményez-

heti, hogy csak culpa nyerhet megállapitást, sőt a bünösség kizárására is vezethet ott, hol a kellő szakértelemmel biró tettessel szemben az ölési szándék kézzelfogható; a másik a szenvedély, a léleknek, mint értelemnek müködését bénitó hatásával. Kétséges ellenben, s ép azért a kérdésnek legfontosabb része az, vajon a «res» képezheti-e a szándéknak kizárólagos bizonyitékát, oly értelemben jelesül, hogy a szándék csak akkor és anyiban vehető bizonyitottnak, ha és a mennyiben a cselekmény tárgyi minőségében kifejezésre jutott; s hogy a cselekmény tárgyi minőségében rejlő «tárgyi bizonyitékot» más bizonyiték nem pótolhatja, de ki sem egészitheti? A kérdésnek tagadó értelemben eldöntésére azt lehetne felhozni, hogy az ellenkező nézet a bizonyitékok szabad mérlegelésének elvével ellenkeznék. Ez az érv azonban határozottan téves. A bizonyitékok szabad mérlegelésének elve nem zárja ki a tényt, hogy bizonyos bizonyitékok bizonyos célokra feltétlenül alkalmatlanok vagy veszélyesek. Midőn a tudomány e tényre utal, a birói szabadságot a bizonyitékok mérlegelésénél távol sem érinti. A kérdésnek igenlő megoldását három szempont feltétlenül parancsolja. Mert: «a tárgyi bizonyitéknak» (a «res»-nek) más bizonyitékkal kiegészitése, 1. veszélyezteti az ártatlanságot; 2. sérti a jogérzületet; 3. ellentétben áll a büntetőjognak czéljával, s azért jogtalan.

1. Veszélyezteti az ártatlanságot. Ha az egyedül megbizható, (mindenesetre a legmegbizhatóbb) bizonyiték a cselekmény tárgyi minősége biztos megnyugtató tájékozást nem nyujt, a kevésbé megbizható bizonyitékok erre a czélra még kevésbé alkalmatosak. A kiegészitő bizonyitékok többfélék lehetnek: a legfontosabbak mindenesetre a beismerés és a motivum. Mily sulylyal birhat a «res» által nem igazolt beismerése a vádlottnak, hogy ezt vagy azt akartam, midőn — a legtöbb esetben legalább — bizonyos, hogy a vádlott sem az akaratnak psychologiai fogalmával, sem a büntetőjogilag relevans akaratnak fogalmával tisztában nincs s akaratnak mondja azt, a mi talán a vágy határait tul nem lépte, vagy habár akarat, de büntetőjogilag nem relevans akarat, minő p. o. a lehetetlennek akarása? A kellően tisztába hozott motivum a tudat-elmélet szempontjából már azért közömbös, mert «az eredménynek előrelátása» a cselekmény indokától független; az akarat szempontjából jelentősége kétségtelen, de ez a jelentősége is elenyészik, ha arra gondolunk, hogy büntetőjogi jelentőséggel nem az akarat, hanem a cselekvésben nyilvánult akarat bir. (l. erről még 3.) Feltétlenül igaznak tartom a tételt: «A meg nem gyengitett tárgyi bizonyiték mindent pótol; a tárgyi bizonyitékot nem pótolja semmi».

2. Sérti a jogérzületet. Vegyünk két vádlottat. Mindegyiköket egyforma cselekmény terheli. Mindegyikök szándékosan ellenségének lábába lőtt. (A «szándékos» nemcsak a lövésre, hanem a lövés irányára is vonatkozik.)

Mindkét esetben az áldozat a sérülés folytán meghalt. A vád mindkét esetben szándékos emberölésre szólt. Az egyik *A.* vádlott az ölési szándékot beismeri; a másik *B.* vádlott tagadja. Nem szenved kétséget, hogy a lábra intézett lövés okozhat halált. Mégis *B.* vádlottat az ölés vádja alól minden valószinüség szerint fel fogják menteni. És helyesen. Ezzel szemben *A.* vádlottnak beismerése folytán történt (s nem valószinütlen) elitélése kettős eredményt idéz elő. Először is felébreszti a könyörület érzetét a beismerő vádlott irányában, melynek természetes alapja a tudat, hogy a valót felismerő képességünk korlátolt volta mellett a bünös önkéntes közremüködése nélkül a sulyosabb elitélés nem lett volna lehetséges. Növeli a könyörület érzetét, annak a lehetőségnek is felvétele, hogy *B.* vádlott — talán — ép ugy ölési akarattal cselekedett, s következőkép számitott: «a lábába lövök; ha meg nem hal, a merényletet ismételhetem, ha meghal, czélom el van érve, s ha a dolog kisül, a cselekmény tárgyi minősége mellettem fog bizonyitani, hogy nem ölni akartam, s enyhébb büntetéssel szabadulok». Valószinüleg *A.* vádlott is a tett pillanatában igy okoskodott, mert különben alighanem a fejét veszi czélba; de később megbánva tettét, teljes bünbánó beismerést tett. Ez a szempont — a felébresztett könyörület szempontja — azonban csak másodrangu. A könyörület felébred akkor is, ha az elitélés csak azért vált lehetségessé, mert a vádlott a különben ellene nem bizonyitható tettességet beismerte, a mely esetben pedig senkinek sem jutna eszébe, hogy a beismerésnek mellőzését követelje. A könyörület érzetét továbbá kielégitheti az «utilis confessio»-nak, mint lényegesen enyhitő körülménynek tekintetbe vétele. Lényeges ellenben az, hogy *A.* vádlottnak sulyosabb elitélése nemcsak ki nem elégiti, de egyenesen sérti a jogérzetet. Még az is, a ki azt tartja, hogy *A.*, mert ölési szándékkal cselekedett, jogilag bünösebb, mint *B.*, a ki hasonló módon, de ölési szándék nélkül cselekedett; hogy tehát *A.*-nak nagyobb bünössége a jog eszméjének megfelel, még annak jogérzetét is sérti az, hogy az eredménynek és a cselekvésben nyilvánult akaratnak egyenlősége daczára az egyik vádlott sulyosabban, a másik enyhébben bünhődik; s arra a konklusióra jő, hogy «Summum jus, summa injuria».

3. A tárgyi bizonyitéknak más bizonyitékkal kiegészitése ellentétben áll a büntetőjog czéljával, s azért jogtalan. Az előbbi pontban felhozott *A.* vádlottnak sulyosabb elitélése nemcsak «summa injuria», hanem egyáltalán nem «summum jus», sőt ennek egyenes ellentéte. A büntető jognak czélja: «a jogrendnek védelme», de nem subjectiv, hanem objectiv értelemben. Védelem nem a bünös ohajok, vágyak, akaratok, hanem a jogsértő s jogveszélyeztető cselekmények ellen. A subjectiv momentumok fontosságát sem nem tagadjuk, sem félre nem ismerjük. De az objectiv szempontnak vannak követelményei, melyek feltétlen érvényesülést igényelnek. Ilyen elsőrendü követelmény az, hogy az embernek u. n. benső tényei büntető megtorlás tárgyát nem képezhetik. A benső tények terén fenforoghat «bün» — peccatum — de nem foroghat fen «büntett», reatum, delictum. Az akaratra vonatkozólag az itt felállitott s a subjectivismus hiveit kivéve, általánosan elfogadott alaptétel a következő eredményre vezet: Psychologiailag az akarat = «vágy, párosulva a kielégités elérhetőségének belátásával». Ily terjedelemben az akarat a büntetőjogi beszámitásnak tárgyát nem képezheti, hanem s ezzel szemben: «büntetőjogi jelentőséggel csak az akarat, illetve az akarat annyiban bir, a mely s a mennyiben cselekvésben (mulasztásban) és jelesül alkalmas cselekvésben (mulasztásban) nyilvánul». A büntetőjogi jelentőséggel biró akarat területe tehát kisebb a psychologiai akarat területénél s a kettőt képletileg egymásban fekvő két körhöz hasonlithatjuk, a melyeknek a körkerületben (peripheria) egy közös pontjuk van. Ebből három fődolog következik:

1. Büntetőjogi beszámitás alá nem esik az az akarat, mely cselekvésben (mulasztásban) nem nyilvánul. Ez benső tény.

2. Büntetőjogi beszámitás alá nem esik az az akarat, mely alkalmatlan cselekvésben nyilvánul. Psychologiai szempontból a kielégités elérhetőségének belátása elegendő ahhoz, hogy a vágy akarattá váljék. Elég tehát az alanyi meggyőződés. A kielégités elérésének objectiv lehetősége nem szükséges. Psychologiailag a lehetetlent is lehet akarni, ha az ember a lehetetlent — bár tévesen — lehetségesnek tartja. A ki tehát p. o. czukrot ad be valakinek, hogy őt ezzel megölje; mert azt hiszi, hogy czukorral az embert megölheti, annak psychologiai értelemben igenis van ölési akarata, az ölni akar. De ez az akarat büntetőjogi beszámitás alá nem esik, mert nem alkalmas cselekvésben nyilvánul; mert a cselekvés, a melyben nyilvánul, a jogrendet sem nem sértheti, sem nem veszélyeztetheti.

3. Büntetőjogi beszámitás alá a cselekvésben nyilvánult akarat csak annyiban — oly terjedelemben — esik, a mennyiben — a mily terjedelemben — cselekvésben tényleg nyilvánult, kifejezésre jutott, megtestesült. Ha a psychologiai akarat többre terjed, a cselekvésben meg nem testesült akarati többlet, mint az embernek benső ténye büntetőjogi beszámitás alá nem vehető; s a cselekmény ép ugy itélendő meg, mintha azt a tettes a cselekményben megtestesült akarattal követte volna el. A fen felhozott példában tehát ugy *A.*, mint *B.* vádlottak egyaránt nem szándékos emberölésért, hanem csak halált okozott sulyos testi sértésért vonhatók felelősségre. Ennek igazsága már abból is kivilág-lik, hogy mindkét vádlott cselekményének jogsértő vagy jogveszélyeztető ereje egyenlő. Senki sem fogja komolyan állitani, hogy a pisztolyból kilőtt golyónak ölő ereje a szerint különbözik, a mint a tettes ölési vagy csak sértési szándékkal cselekedett. Ez a 3. tétel különben az 1. tételnek logikai folyománya és következése. Az 1. tételnél a benső psychologiai akarat egyáltalán nem, itt csak részben testesült meg a cselekvésben. Azért amott egészen, emitt csak részben kerüli ki a büntetőjogi beszámitást. Abban a részben, mely a cselekvésben meg nem testesült. De ebben a részben feltétlenül. A «tiz» erejéig igénybe vett vádlottat a biró a «tiz»-nek fizetése alól nem azért menti fel, mert semmivel sem tartozik, hanem azért, mert «tizzel» nem tartozik. Az ellenkező felfogás arra vezetne, hogy a ki semmivel sem tartozik, azt fel kell menteni; de a ki öt-tel tartozik, azt az egész tizben kell elitélni. Mathematikailag ez annyit jelentene, hogy 0 nem = 10; de 5 = 10. Ez pedig nem igaz.

Dr. Heil Fausztin.

Javitó-intézeteink nevelési rendszere és jövője.

A javitás intézménye által állam és társadalom az emberiséget akarja megjavitani az elveszett gyermekekben. A müvelt nemzetek a javitó-nevelés kérdését folyton napirenden tartják és a javitásnak száz és száz féle nemét alkalmazzák, hogy a kitüzött erkölcsi czélt elérhessék. Tagadhatatlan, hogy a mint az erkölcsi értelemben vett rossznak számtalan oka van, ugy a javulásnak vagy javitásnak is annyi féle a módja és feltétele, de mindig az lesz a legjobb, legtermészetesebb javitási mód, mely legmaradandóbb eredményt tud felmutatni. És ez a mód nem speciális szabályokban keresendő, hanem a javitandó egyéni sajátságaiban, az egyént rosszá tett külső és belső okok megismerésében, megszüntetésében.

Hazai javitó-intézeteink elé is ily irányu müködés tüzetett feladatul s az egyéni hajlandóságok sokféleségéhez képest sokféle foglalkoztatással kivánták a feladatot megoldani, de ma több, mint tiz évi munka után kimondhatjuk itéletünket, a nélkül, hogy az intézményt szükségesnek ne tartanánk, miszerint az eredmény se erkölcsi, se anyagi tekintetben nem elégitette ki a várakozást.

A sokféle foglalkoztatás daczára egyéni nevelést nyujtani nem lehetett.

Addig, mig az aszódi javitó-intézet egymagában müködött, összezavart munkaprogrammjáért, a sokféle foglalkoztatásért némi elnézésre számithatott, de a kolozsvári javitó-intézet megnyitásával meg kellett volna szünni a rendszertelenségnek, csakhogy elfeledték a két intézetet összekapcsolni, s nem mint egy egésznek a szervei, hanem mint egyrangu intézetek külön keretben müködtek; egymás elől elzárkoztak; egymást a külsőségekben igyekeztek felülmulni és a reájok forditott tetemes anyagi áldozat, a megfeszitett munka és a vezetésben nyilvánuló jóakarat jóformán meddő maradt, mert növendékeink ritkán tudnak annyit a mesterségből, hogy munkakönyvet kaphatnának; ha az intézetekből kiszabadulnak, már 16—18 évesek, néha még ennél is idősebbek; inasnak állani szégyellenek; sorsuk ép oly bizonytalan, mint volt annakelőtte. A javitó-intézetben nyert iskolai bizonyitványt hiába tette a miniszteri rendelet a felső népiskolai bizonyitványnyal egyértékűvé, épen, mert a javitó-intézet állitotta ki, nem szivesen mutatják elő, hiszen az inkább rossz előéletüknek, mint képességüknek bizonyitéka, bélyege.

A statisztikáról tudjuk, hogy megbizhatatlan. A 70—75 százalékban feltüntetett javulási eredmény tulzott. Különben az intézetek vezetői megtehetnék, utána járhatnának, hogy az eddig kibocsátott növendékek között hány volt a szülék, gyámok kérésére befogadva s hány a jó, kétes és rossz ezek között? Hányat utalt be a biróság, hány a jó, kétes és rossz ezek között is? Igy lehetne az illetékes előljáróságok utján a ténynek megfelelő statisztikát előállitani, erre aztán lehetne hivatkozni.

Mi tudjuk, hogy az igazán rosszakat nem tudtuk s ezután se fogjuk tudni a mai mód szerint megjavitani; ellenben a javultaknak feltüntetetteknek nagy százaléka javitó-intézet nélkül is valószinüleg megemberelte volna magát, mint annyi sok más, kikből gyermekkori csintalanságaik daczára derék férfiak lettek.

Ha pedig anyagi oldalról vizsgáljuk a javitásügyet, elálmélkodunk az eredményen. Az összes intézetekben ugyanis 400 növendék nevelési költsége évenként körülbelül 120,000 frt, ha nem több; tehát egy-egy növendék 300 frtba kerül, ha azonban számitásunk alapjául az évenként kibocsátott, körülbelül 100-ra tehető *állitólag megjavultak* számát veszszük, akkor egy-egy növendék évenként 1000 frtjába van az államnak.

Nem humanusabb volna-e a gyerekekre, nem gazdaságosabb volna-e az államra, s nem előnyösebb, nem több biztositékot nyujtó volna-e erkölcsi tekintetben, ha a 8—12 éves gyermekeket tanitókhoz, a 12—14 éves koruakat tanitók felügyelete alatt jó mesterekhez adnák s a fejenkénti nevelési költséget azoknak fizetnék és a költséges, de kevés eredménynyel müködő intézeteket feloszlatnák? Csak egy volna szükséges, de elég is volna a 15—18 éves koruak számára.

A Székesfehérvárt megnyitott harmadik fiu javitó-intézet szintén külön malomban őröl.

Méltán joggal várhattuk, hogy a három fiu javitó-intézet között szerves összefüggés, fejlődési fokozat lesz s igy a három intézet egymásnak kiegészitője, támogatója leend, hogy a mit külön-külön el nem érhettek, együtt, egy czélra törekedve ezentul sikeresebben müködhetnek, a czélt meg is valósithatják.

Ugy látszik nekem, mintha az a felfogás volna az uralkodó, hogy elégséges a javitó-intézetek számát szaporitani, elégséges ezeknek kisebb-nagyobb befogadási képességet biztositani s azzal a javitás kérdése meg van oldva. Távol legyen tőlem, hogy a helyes látás képességét e tárgyban magamnak követeljem, de, ha az volna a felfogás, az intézmény nem tökéletesbülne; a befektetett nagy tőke a fentebb emlitett okoknál fogva holt tőke maradna.

Ha az állam az intézeteit fen akarja tartani, vagy a meglevőkön kivül még ujabbakat is szervezni akar, meg kell változtatni az eddigi nevelési rendszert s egy egységes methodust kell teremtenie, másképen igazi eredményt soha nem fog elérni.

Figyelembe kell venni először, hogy a javitó-intézet létszámában a társadalomnak majd minden eleme képviselve van s az intézeti nevelést 70%-ban a társadalom veszi igénybe; másodszor a javitó-intézetek az ország különböző viszonyu és népességü vidékein vannak; harmadszor a javitó-intézetekben a nevelés csak kényszer-jellegü lehet.

Ezen tényekkel számolni kell a javitó-nevelésben s azt látjuk, hogy egyik intézetnek sincs kimondott jellege, az

iparoktatás a kizárólag durva munkák készitésére szoritkozik: az iskolai oktatásban nem lehet eredményt elérni az ipari és földmives munkák miatt, ezek pedig a közönséges paraszt ember gazdasági ismereteit nem közelitik meg. Tehát se ipar, se iskolai oktatás, se földmivelés nem felel meg a gyakorlati követelményeknek, ezek itt együvé halmozva egymás rovására tengődnek.

Ha már meg vannak az intézetek, mért ne lehetne a közel 70 holdas birtoku aszódi javitó-intézet földmives jellegü s mért lennének itt másféle foglalkoztatások, mint a minőt a földmivelés indokol? Mért nincs ott az állattenyésztés, kovácsmesterség, téglakészités? Miért ott a könyvnyomda? A közel 30,000 frtot felemésztett virágházak? Minek ott az asztalos, szabó, czipész ipar a 3000 lakossal biró városkában, földmives vidéken egyébre, mint a házi szükséglet fedezésére?

Mért nincs a hatalmas élettől lüktető népes Kolozsvár javitójának kifejlett ipara, hol mindig nagy a kinálat? Mért nincs produktiv kertészete, hol annak idején minden szál füvet értékesiteni lehet?

Mért ne lehetne Székesfehérvárt a rendszeres iskolai oktatásra kizárólagos sulyt fektetni, hol akár a szülék kivánsága, akár az arravalósághoz képest közhasznu hivatalnokokká lehetne képezni a növendékeket.

Az első hiba tehát abban van, hogy az összehalmozott foglalkozások nem a vidék szükségleteinek felelnek meg és nem egymásnak a feltételei. Ez az anyagi sikertelenség oka; az erkölcsi sikertelenség ebből következik. Miként nyerhetne ösztönt a növendék oly foglalkozásra, mely iránt kereslet nincs?

A második hiba az, hogy magok a növendékek se találják meg a hajlamuk szerint való foglalkozást; oly foglalkozásra kényszerittetnek, melyhez semmi kedvük nincs s mihelyt az intézetből kilépnek, más munka után kapnak.

A növendék beutalható bármely javitó-intézetbe, de az intézetek vezetőinek módot kell adni arra, hogy növendékeiket félévenként kicserélhessék, azokat tudniillik, a kik egyik vagy másik intézetben nem találják meg megjavulásuk feltételét, a kedvük szerint való foglalkozást, de a harmadikban igen.

Mészáros Sándor
javító-intézeti családfő.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet évi rendes közgyülésén** Csemegi Károly elnök a következő beszédet tartotta Manoilovich Emilről:

Mielőtt egyletünk közgyülésének rendes feladataira áttérnénk, egy szomoru kötelesség, egy gyászos esemény lekötve tartja lelkemet.

Mindnyájunk lelkén átrezgett azon fájdalom, hogy egyletünk mélyen tisztelt alelnöke fényes birói pályájának bevégzése után csak pár napra, nemcsak nyugalomba, de végleges nyugalomba, az örök nyugalomba: a halál nyugalmába költözött.

Manoilovich Emil curiai tanácselnök egyletünk megalakitása óta ennek alelnöke, a fényes elméjü jogász, a bonczoló talentum, a nagytehetségü és nagyérdemü férfiu mindnyájunk előtt annyira ismeretes, hogy érdemeit részletezni felesleges. Testben-lélekben jogász, előharczosa a kulturának, magas müveltsége által kitünő, tündöklő — át volt hatva a jogállam létének és feltételeinek teljes, mély ismeretével; szivének mindenik dobbanása, életének minden törekvése, fáradalmainak, tanulmányainak, érintkezéseinek és hatásának összessége, a jogállam megállapitásában, a jogállam fentartásában találta magyarázatát. Senki jobban nem ismerte a jog, a jogrendszer állami és társadalmi jelentőségét, mint ő, senki jobban nem ismerte a jogrend és jogrendszer megállapitásának feltételeit, mint ő!

Ő tudta azt, hogy nem a pillanatnyi popularitásnak a forgószél által felkergetett tetején, nem a frazisok tömegében, hanem csak hasznos és kitartó munkásságban felismert igazságoknak átérzésében, ujaknak kutatásában, megvilágitásában, népszerüsitésében, egyszóval fáradságos jogászi munkában áll az, a mi a jogállamot létrehozza, a mi a jogrendszert fentarthatja. Ez volt törekvéseinek czélja, ez volt iránya, mint ügyvédnek, ez volt vezérlője, mint birónak, ez volt feladata, mint törvényhozónak, ezt hangoztatta, ezzel lelkesitett, mint egyletünknek alelnöke.

Ép akkor, midőn a választmány az ő érdemeinek elismeréséül őt és müködését megtisztelő hála-irat szerkesztésével foglalkozott, melyet neki átnyujtandó volt, ép akkor, mikor szerkesztettük a jegyzőkönyvet, melyet ezen közgyülés elé terjesztendők lettünk volna, melyben az ő érdemei a közgyülés által is kifejezést és elismerést találnak, ép akkor lepett meg bennünket a fagyasztó hir, hogy a küldöttséget, a mely az iratot neki átnyujtandó volt, ő megelőzte és előle örökre kitért és hogy a küldöttség már most nem az elismerésnek nyilatkozatát, hanem ravatalára az egylet hálájának jeléül annak koszoruját lesz csak leteendő.

A jogászegyleti választmány egy küldöttséggel tette le a koszorut az elhunyt ravatalára, ott találta a kir. Curiának a küldöttségét is, a mely szintén az elismerés adójával adózott barátunk, kartársunk, harczostársunk hamvainak és emlékének.

Önök jól tudják, hogy azon nagy átalakulásban, a melyet különösen a Btk. életbehozatala hazánk jogi terén előidézett, mily hatalmas, mily tevékeny, mily kitartó buzgalmat fejtett ki Manoilovich Emil, mennyire iparkodott ő és mennyire sikerült neki az uj igazságokat átültetni, megismertetni, megkedveltetni; önök jól tudják, hogy a vádrendszernek elvei a Curián már sokkal az előtt élet nyertek, mielőtt azok a törvényben kifejezést találtak volna; önök jól tudják, hogy az a nagy eredmény, nagy harczoknak az a fényes diadala, csak az ő hathatós és erélyes közremüködése által volt elérhető. Nagy munka, nagy eredmények, nagy sikerek csatlakoznak az ő fényes nevéhez; és ha minden nem éretett még el, az ő vigaszát és megnyugvását, valamint a mienkét is képezi *Bacon*-nek azon arany mondása: «*In rebus dificilioribus non est expectandum ut quis simul et serat et metat, sed præparatione opus est, ut per gradus maturescant.*» Az igazságok nem egyszerre nyitják meg maguknak utjukat az emberek elméjébe, de a mi igaz és a mi való, az érvényesülését fogja találni a jövőben.

Legyen áldás a küzdő porain. Tiszteljük emlékét. Isten áldása lebegjen emléke felett. *(A közgyülés tagjai felállnak.)*

— **A Btk. 62. §-ához.** Lapunk jelen számának mellékletén közlünk a Btk. 62. §-ára vonatkozó két curiai határozatot, a 21. számban 206. sz. a. közölt esetek kiegészitésül. Többeknek feltünt a mult közlés alkalmával, hogy a 8592/96. sz. ügy az 1811/97. sz. ügygyel ellentétesen döntetett el. Ennek valószinü oka, mert ez ügy nem a sajtótanácsban nyert elintézést. Ugy tudjuk, hogy a jövőben a sajtótermékekkel kapcsolatos összes bünügyek a sajtótanácsban fognak elintéztetni.

— **A kir. Curiához** május hóban beérkezett 2055, ez évben összesen 10,068 ügy, a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 19,231, elintéztetett 10,887, hátralékban maradt 8344. A mult év megfelelő szakához képest 537-tel több érkezett, 974-gyel kevesebb intéztetett el, a hátralék csökkent 2366-tal.

— **A magyar közigazgatási jog kézikönyve.** Irta *dr. Kmety Károly*. I. füzet. Rendszeres közigazgatási jogi kézikönyvre nagy szükségünk van, mert nehány, már superált munkán kivül nincs könyvünk, mely e materia rendkivül terjedelmes anyagát felölelné. Szerző e müve nem

törvényösszesités, paraphrasis, hanem komoly, kritikai elmével megirott könyv, mely a tételes alapból kiindulva, tudományosan feldolgozza és megbirálja a tárgyalt anyagot. A befejező második füzet ez év folyamán megjelenik. Kiadja a munkát Politzer Zsigmond könyvkereskedő.

— **A kir. Curia egy itéletére** hivja fel figyelmünket alábbi levelében egy munkatársunk:

A következőkben kivánom a 3084/97. sz. curiai itélet tartalmát nyilvánosságra hozni.

Felperes D. D. ellen, kiknek javára a zálogjog 18,000 frt erejéig be van kebelezve, a törlési perinditási szándékát ezen 18,000 frtos zálogjogra 4120/88. sz. a. feljegyezteti, a pert törvényes időn belül meg is inditja D. D. ellen és tekintettel arra, hogy ezen feljegyzés *után* 5429/88. sz. a. N. J. a 18,000 frtból 10,500 frt erejéig engedményi tulajdonjogot nyert, kéri keresetében, (a telekkönyvi rendtartás 148. §. 3-ik bekezdésének megfelelőleg) hogy a D. D.-re nézve hozandó törlési itélet hatálya a 4120/88. sz. feljegyzés *után* jogot nyert N. J.-re is terjesztessék ki, vagyis a 18,000 frtnyi zálogjog mindkét alperessel szemben töröltessék. Az elsőbiróság a törlésnek I. r. alperessel, és a törvény határozott rendelkezésének következményeképen II. r. alperessel szemben is helyt adott; I. r. alperes nem felebbezvén, az itélet vele szemben jogerőre emelkedett, II. r. alperes azonban felebbezett és igy került az ügy a kir. tábla után, a m. kir. Curia itélkezése alá.

Nem akarom e helyen feszegetni, vajon az ügy vázolt állásában, habár II. r. alperest a formális felebbezési jog illeti meg, lehetséges-e II. r. alperesre nézve, kinek joga azon feltételtől függ, hogy az a 4120/88. sz. a. bejelentett és feljegyzett törlési per D. D.-re nézve kedvezően döntetik-e el, vagy sem, más tartalmu itéletet hozni, mint elsőrendü alperesre — erre vonatkozó nézetemet az illető helyen ki fogom fejteni — és csak azon salamoni enunciatio közhirré tételére akarok szoritkozni, a melylyel a m. kir. Curia a vitás jogkérdést — mely azonban a törvény világos és félre nem érthető rendelkezése szerint nem is vitás — elbirálta.

Azt mondotta ugyanis 3084/97. sz. a.:

«A másodbirósági itélete a tekintetben, hogy a törlési keresetnek azon 10,500 frtra nézve, mely az 1888 október 13-án kelt engedménynyel N. J. másodrendü alperes javára átruháztatott, hely nem adatott, helybenhagyatik, e rendelkezésre vonatkozólag azon értelemben, hogy az 1888. évi október 21-én 5429. sz. a. a nevezett engedményes javára eszközölt bekebelezés is (?) hatályban fentartatik. (!)

Egyebekben mindkét alsóbiróság itélete részben megváltoztatik, a D. D. javára 18,000 frt és kamatai erejéig bekebelezett zálogjog . . . törlendőnek kimondatik és alperesek ennek türésére köteleztetnek».

A m. kir. Curia ezek szerint egy és ugyanazon időben, egy itéletben a másodbirósági itéletet *helybenhagyja és megváltoztatja*, a kereseti kérelemnek helyet ad, *az egész 18,000 frt törlésének türésére alpereseket kötelezi, mindazáltal a 18,000 frtból 10,500 frtot hatályában fentartandónak mondja ki.*

Az egymást teljesen kizáró intézkedések ezen curiai itéletet érthetetlenné és végrehajthatlanná teszik, és arról, hogy minő felfogást tanusit ezen itélet a telekkönyvi törvényekről és a telekkönyvi intézményről, nem is akarok szólani. *Dr. W. V.*

— **A budapesti kir. törvényszéknél** folyó válóperek a jövőben valószinüleg gyorsabb lefolyást nyerendnek, minthogy az eddigi két referens munkahalmaza más birákkal is megosztatott.

— «**Curiosum**» marad a budapesti kir. itélő tábla f. é. 45. sz. itéletének az a rendelkezése, hogy «perköltség megitélhető nem volt, mert annak megállapitása nem *kéretett*» — mert a mit hivatalból kell megtenni, azt külön kérni felesleges. Nem állhat meg e mellett a «munkatárs» urnak az a véleménye, hogy a tábla a költségeket kérelem hiányában meg nem itélhette, mert ha ezt teszi, a kérelmen tul terjeszkedett volna: — miután a tárgyalási elv a perköltségre az 1893: XVIII. tcz. 108. §-a mellett nem is vonatkozhatik. E szakasznak idevágó első bekezdését a munkatárs ur hallgatással mellőzi, pedig jelen esetben arról van szó, nem pedig a második bekezdésről, mely a költségek számszerü megállapitásának miként jére nézve intézkedik. Hogy a «Curiosum» beküldője nem volt fogalomzavarban, annak bizonyitására megemliti, hogy véleménye szerint az 1868. évi LIV. tcz. 251. §-a és az 1893: XVIII. tcz. 108. §-a közt az a különbség, hogy mig előbbi szerint a perköltséget kérni és felszámitani kellett, addig utóbbi törvényszakasz értelmében azt sem kérni, sem felszámitani *nem kell*. A kérelem mellőzésének az a jogkövetkezménye, hogy ekkor költség nem állapittatik meg, nem lehet, mert a költség viselése tekintetében a bíróság *hivatalból tartozik* intézkedni, a tárgyalási elv alkalmazása tehát a törvény egyenes rendelkezésénél fogva itt helyt nem foghat, a számszerü felszámitás elmulasztása sem jár egyéb hátránynyal, mint azzal, hogy az iratokból ki nem tünő költségek nem fognak megállapittatni. *A curiosum beküldője.*

— **A berlini «Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre»** legutóbbi, május 26-iki ülésén dr. Nikoladoni (Linz) tartott felolvasást «A nők fölötti gyámság és családfői hatalomról, az összehasonlitó jogtudomány szempontjából». — Előadó nézete szerint mindkét intézmény azon korból veszi eredetét, melyben az emberiség a történelem előtti családi szervezetről, hol az anya és ennek cognatusai vitték a vezérszerepet, átment a férfitól származás alapján álló aquat szervezetre. Őstörténeti mondák, igy pl. Herkules harcza az Amazonokkal, vetnek némileg fényt az átalakulásra. A fegyverviselés, mely békében és háboruban egyaránt a jogrendnek igazi fentartója, a nő inferioritására vezet ugy a nyilvános, mint a családi életben. A patria potestas és tutela mulierum tartalma és terjedelme azután, részleteiben, kulturális és nemzeti szempontok szerint igazodik. A nők jelenlegi jogi állása a római, germán és egyházjog meg a hübériség illető intézményeire vezethető vissza. Előadó ezután a germán, román és szláv népek családjogi institutióit veszi tárgyalás alá és behatóan fejtegeti az osztrák polgári törvénykönyv, a Code Napoleon és az uj német birodalmi törvénykönyv illető szakaszait. Az összehasonlitásból az tünik, ki, hogy a nők fölötti gyámság, a ius privatum terén, kevés kivétellel megszünt, ellenben a férfi hatalom, családi ügyekben napjainkig érvényben maradt. A nők jogi állása első sorban attól a positiótól függ, melyet a népek gazdasági életében elfoglalnak. Ez adja meg az öntudatot és az elismerést, végre a kettő együttvéve a hatalmat, mely a nők jogát tényleges sulyuknak megfelelőleg átalakitja. Férfi és nő teljes és tartós jogi egyenlősitésére csak akkor számithatnánk, ha a két nem gazdasági jelentősége között minden különbség megszünnék. — Dr. Meyer elnök, rámutat arra, hogy az előadás ujra igazolta azt a szoros összefüggést, mely jogtudomány és közgazdaságtan közt fenáll s melyet Stuart Mill emelt ki először hathatósan. Figyelmet érdemel az a konservativismus is, mely a kötelmi joggal ellentétben oly sokáig tartja magát a családjogban. A legkülönbözőbb népeknél meglepő hasonlóságot találunk a nők jogi helyzetére vonatkozólag, a mi azt bizonyitja, hogy épen a család a legáltalánosabb emberi intézmény, melynek rendezésénél egyforma erkölcsi szempontok irányadók. — Még a társaság nő tagja dr. Frau Kempin (Zürich) szólott a kérdéshez s kifejtette, hogy véleménye szerint a német birodalmi törvénykönyv nem tartja fen a férfi hatalom intézményét. Családi ügyekben mindenesetre meg kell adni az egyik házasfélnek a döntés jogát s ha ez a férfi is, ez még magában véve nem jelenti a családfői hatalmat, annak igazi értelmében. A tényleges vezetés mindig annál lesz, ki szellemileg kiválóbb. Azért a női emancipatiónak azok az igazi barátai, kik mellőzve az utópiákat, egyelőre a két nem szellemi képességeinek összhangba hozatalára törekszenek. Amerikában nincs általánosan szabályozva a patria potestas s azért a judikatura ingadozó, egyik biró az ujabb, másik még a régi felfogásnak hódol. Csak Massachusets törülte el nyiltan a férji hatalmat. Ezzel ellentétben a zürichi kanton uj kodexe nemcsak a patria potestast tartja fen, hanem még a nők fölötti gyámságot is bizonyos tekintetben.

Berlin. *Dr. Mattyasovszky.*

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya f. hó 12-én (szombaton) este 6 órakor ülést tart az ügyvédi kamara helyiségében. (Szemere-utcza 10. sz.) Napirend: 1. Az uj igazgató-választmány megalakulása. 2. Intézkedés a folyamatban levő nyomatások pénzügyi fedezete iránt. 3. Az őszi munkaprogramm megállapitása. 4. Az uj tagok gyüjtését czélzó titkári inditvány tárgyalása. 5. Folyó ügyek. (Felkérjük a választmány t. tagjait, hogy a napirendan levő tárgyak fontosságára való tekintettel, az ülésre minél nagyobb számban megjelenni méltóztassanak.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1897 junius 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ügyvédi dijszabás. — *Törvénykezési Szemle:* Kérdések a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. köréből. Dr. SZLADITS KÁROLY budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A végrehajtási zálogjog védelme büntető-törvénykönyvünkben. Dr. MANDEL EDE kir. albirótól. — A vétkes és csalárd bukás egy esetéről. Dr. TÖREKY GÉZÁ-tól. — Államjogi szabálytalanságok. Dr. BALOGH ARTHUR-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ügyvédi dijszabás.

A brassói ügyvédi kamara 1896 május 9-én tartott közgyülésében *ügyvédi dijszabást* alkotott, a melylyel megállapitotta a sablonszerü, rendszerint előforduló ügyvédi munkálatok minimális tételeit.

Kimondotta határozatilag, hogy:

1. A kamara tagjai kötelesek minden egyes esetben e dijjegyzékhez szigoruan alkalmazkodni, felszámitásaikban mindig legalább az e dijjegyzékben felszámitott dijtételeket érvényesiteni, perenkivüli és egyezségi esetekben e dijtételekhez a legszigorubban ragaszkodni.

2. Kötelesek olyan meghatalmazási ürlapokat használni, melyek magukban foglalják, hogy a meghatalmazó magára nézve e dijjegyzék dijtételeit kötelezőknek elismeri és azok fizetésére magát kötelezi.

3. Kötelesek e dijjegyzéket irodájukban szembeötlő helyen kifüggeszteni.

Ezen dijjegyzéket a kamara megküldötte az összes kamaráknak pártolás végett és máris több kamara — igy a pécsi is — követte a kezdeményező kamara példáját.

A bíróságoknak és az igazságügyminiszternek is figyelmébe ajánlotta a brassói kamara az ügyet; a mozgalom ezen részének is van már eredménye, habár a miniszter válaszában hangsulyozta, hogy «a költségmegállapitást érdemleges birói funktiónak tekintvén, azt befolyásolni nem akarja».

Járásbirósági dijszabás.

A) Utasitás vétele a féltől; ha a pertárgy értéke: 1—50 frtig 2 frt, 50—200 frtig 3 frt, 200—500 frtig 4 frt, 500 frton tul, minden megkezdett további 500 frt után még 1 frt.

B) Egyszerü sommás keresetek, biztositási és kielégitési végrehajtási kérések fogalmazása, ha a pertárgy értéke: 1—50 frtig 3 frt, 50—100 frtig 4 frt, 100—200 frtig 5 frt, 200—300 frtig 6 frt, 300 frton tul, minden megkezdett 300 frt után további 1 frt.

Biztositási végrehajtási kéréseknél minden eredeti veszélybizonylatért a hitelesitési bélyegen kivül még 2 forint. Kielégitési végrehajtási kéréseknél a jogerősség kutatásáért, ha a pertárgy értéke: 1—100 frtig 1 frt, 100 frton felül 2 frt. Az itélet és egyezség kiirásáért hasonlóképen még 1 frt, illetőleg 2 frt.

C) Közönséges kisebb kérések fogalmazásáért, ha a pertárgy értéke: 1—100 frtig 3 frt, 100—300 frtig 4 frt, 300—500 frtig 5 frt, 500 forinton tul, minden megkezdett további 500 frt után még 1 frt.

Letéti kéréseknél az adóhivatalnál való eljárásért ezen felül külön, ha a letét tárgya: 1—200 frtig 3 frt, 200 frton tul 5 frt.

D) Makacssági és egyezségi tárgyalások megtartása, itéletkihirdetésnél megjelenés, ha a pertárgy értéke: 1—50 frtig 2 frt, 50—200 frtig 3 frt, 200—500 frtig 4 frt, 500 frton tul minden további megkezdett 500 frt után még 1 frt.

E) Érdemleges tárgyalásokért, tanukihallgatásnál, sorrendi és igénytárgyalásoknál, szakértői és birói szemléknél való megjelenés, ha a pertárgy értéke: 1—50 frtig 3 frt, 50—200 frtig 4 frt, 200—500 frtig 5 frt, 500 frton tul, minden további megkezdett 500 frt után még 1 frt. Egyszerü halasztásoknál e dijtételek fele számitható, de az is legfeljebb két egyszerü halasztásért.

F) Eljárási dijak a végrehajtási eljárásnál való közbenjövetelnél, ha a pertárgy értéke:

	ügyvédi megbizott részére	ügyvéd részére
1— 50 frtig	2 frt	3 frt
50—200 frtig	3 frt	4 frt
200—500 frtig	4 frt	5 frt
minden további 500 frt még	1 frt	1 frt

Felebbviteli eljárásban: Felebbezési beadvány fogalmazásáért, függetlenül attól, hogy nyilvános előadás vagy szóbeli tárgyalás kéretik, és ideértve a csatlakozási kérést és előkészitő iratot és a másodbirósági itéletek elleni felülvizsgálati kérést, és az erre vonatkozó válasziratot is, ha a pertárgy értéke: 50—100 frtig 5 frt, 100—300 frtig 8 frt, 300—500 frtig 10 frt, 500 frton tul minden további megkezdett 500 frtért még további 2 frt. Felülvizsgálati kérésért a járásbirósági itéletek ellen 5 frt.

Felebbezési ügyekben szóbeli tárgyalásokért a székhelyen (ide értve a nyilvános előadáson való megjelenést is), ha a pertárgy értéke: 50—100 frtig 5 frt, 100—200 frtig 6 frt, 200—300 frtig 8 frt, 300—500 frtig 10 frt, 500 frton felül, minden további megkezdett 500 frtnál még további 2 frt. Ha a tárgyalás fél napnál tovább tart, a dijak kétszerese jár.

Törvényszéki dijszabás rendes váltó, kereskedelmi, stb. perekben.

I. *Váltó-dijszabás.* A) Sommás váltókereset, kielégitési és biztositási végrehajtási kérés fogalmazásáért, ha a pertárgy értéke: 1—50 frtig 3 frt, 50—100 frtig 4 frt, 100—300 frtig 5 frt, 300—500 frtig 6 frt, 500 frton felül, minden ujabban megkezdett 500 frtnál még további 1 frt.

Kielégitési végrehajtási kérésnél még a jogerősség kipuhatolásáért, ha a pertárgy értéke: 1—100 frtig 1 frt, 100—500 frtig 2 frt, 500 frton felül 3 frt.

Biztositási végrehajtási kérésnél, veszélybizonyitvány szerzéseért, kiirásáért és hitelesitéseért bélyegen kivül, ha a pertárgy értéke: 1—300 frtig 2 frt, 300 frton felül 3 frt.

Ha több alperes van, vagy végrehajtásnál ingatlanra is kéretik a végrehajtás: a 2, illetve 3 példányon felüli példányok mindegyikéért a fentebbi dijon kivül még 1 frt. Ha pedig több váltó pereltetik egy keresettel, minden további váltó után a fenti tételekhez 20% még hozzá számitandó. Ha ingatlanra is kéretik a végrehajtás, a telekkönyvi adatok megszerzésért még további külön dij számitható és pedig 2 frt. Egyéb kisebb beadványoknál a sommás eljárásra vonatkozó dijszabásban meghatározott dijtételek alkalmazandók.

Váltó-kifogások feletti tárgyalásnál makacssági eskületételi és egyezségi esetekben, ha a pertárgy értéke: 1—300 frtig 3 frt, 300—500 frtig 4 frt, 500 frton felül 5 frt.

Tanu kihallgatásoknál és szakértők meghallgatásánál való megjelenés esetében a tárgyalási dij, ha a tárgyalás félnapnál kevesebb időt vesz igénybe, 5 frt, félnapon tul 8 forint.

Jegyzőkönyvi tárgyalásoknál a kifejtett munka, az időveszteség és a pertárgy értéke szerint számitandó a dij.

Polgári dijszabás.

A rendes perekben: Pertári megjelenés perfölvételre, perirat beadásával vagy átvételével 3 frt. Minden más pertári halasztás, bélyegen kivül 2 frt. Tanu-kihallgatás és tárgyalásnál a váltóügyekben megállapitott dijszabás szerint. Periratok, észrevételek és felebbezési beadványok a kifejtett munka és pertárgy értéke, a per bonyolult volta és a szükséges előtanulmányok szerint mérlegelendők. Az utasitás vételeért a sommás eljárásban megállapitott dijtételek alkalmazandók, kisebb egyszerü kéréseknél a sommás eljárásban is felállitott dijtételek irányadók, végrehajtási kéréseknél pedig a váltó-ügyekben megállapitott dijtételek.

Bünvádi és fegyelmi ügyekben: Panasz készitése, utasitás és meghatalmazással, ideértve a kir. járásbiróság büntető osztályához beadott panaszokat is, 5—20 frt. Akár a vád, akár a védelem képviseletében kir. járásbiróságok előtti tárgyalásoknál 3—5 frt. Kir. törvényszék előtti végtárgyalásokért, beleértve a szükséges előkészületet, iratok tanulmányozását, 10—15 frt. Ha ezen tárgyalások fél napnál tovább tartanak, a dijak kétszeresen számithatók fel.

Telekkönyvi ügyekben: Telekkönyvek megtekintése helyben 2 frt. Egyszerü telekkönyvi beadványok, u. m. tulajdonjogi és zálogjogi, bekeblezési, törlési és előjegyzési kérdések, elsőbbség átengedési, árverési és telekkönyvi igazolási stb. kérések fogalmazása, ha az érték: 1—200 frtig 4 frt, 200—500 frtig 5 frt, 500—1000 frtig 7 frt, 1000 frton tul, minden további megkezdett 1000 frt után 1 frt. Árverési feltételek fogalmazása 2 frt. Adó- és értékbizonylatok beszerzése a készkiadáson és postadijon kivül darabonként 1 frt 50 kr. Vidéki jegyzőktől, községi előljáróságtól beszerzett adóbizonylatnál készkiadásul fölveendő 1 frt 90 kr. Ingatlan árveréseknél és sorrendi tárgyalásoknál megjelenési dij, ha az érték: 1—500 frtig 5 frt, 500 frton tul, minden további megkezdett 500 frtért még 1 frt.

Állandó dijtételek.

a) Irásdij. Beadványok és mellékletek másolása oldalonként az első oldalért 40 kr, minden további oldalért 30 kr., külön felzetekért 20 kr. Megkezdett oldal teljesnek vétetik. *b)* Beadványok fölszereléséért és beadásáért, postára adásért 40 kr. *c)* Meghatalmazás fölvételeért 50 kr. *d)* Kiszállási dij helyszini tárgyalásoknál: Székhelyen kiszállási dij fél napra 3 frt, egész napra 6 frt. Székhelyen kivül kiszállási dij fél napra 8 frt, egész napra 15 frt. Azonkivül jár a tárgyalási dij és még a fuvarbér. Kocsibér fél napra 3 frt, egész napra 6 forint.

Perenkivüli ügyvédi munkálatok dijazása.

Perenkivüli ügyekben készitett beadványok dija, valamint a tárgyalási, távozási, kiszállási és napidijak, a kifejtett munka arányában a peres ügyekre nézve megállapitott dijtételek szerint számitandó, továbbá: *a)* Értekezés a féllel, (ide nem értve az ügyvédi tanács iránti értekezéseket) minden fél óráért 1 frt. *b)* Felszólitó levél fogalmazása és irásdija 1 frt. *c)* Egyéb egyszerü levél 50 kr. *d)* Ügyvédi számla kiállitása első oldal 1 frt, további oldal 50 kr. *e)* Távozási dijak bármely helybeli hatósághoz perenkivüli ügyekben 2 frt.

Onként értetik, hogy a külön jutalomdij iránti szerződések és azok kötésének joga a dijszabás által nem érintetik.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kérdések a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. köréből.*

III.

Osztrák nők házassága Magyarországon. (H. T. 109. §.)

A házassági törvény fentirt szakasza könnyen vonhatja maga után azt, hogy a külföldi nőnek Magyarországon kötött házasságát belföldi jog szerint ugyan érvényesnek, az illető külföldi jog szerint azonban érvénytelennek kell tekinteni.

A 109. §. ugyanis arra az esetre, ha a házasuló férfi magyar állampolgár (ez alatt mindig csak magyar községi illetőségüt értve, H. T. 147. §.), azt rendeli, hogy a nőnek csupán korát és cselekvőképességét kell saját hazai joga szerint megitélni, egyebekben pedig a házasság érvényességére kizárólag a magyar törvény irányadó. Az indokolás pedig (II. 237. l. a régi 132. §-hoz) e rendelkezést azzal igazolja, hogy «a házasság, melyet magyar honos férfi külföldi nővel köt, a nőt magyar honossá teszi és magyar családot alapit meg, tehát arra a külföldi államra nézve, melynek kötelékéből a nő a házasság által kilépett, ugy a nő, mint a tőle leszármazó család idegenné lesz». Mint látni fogjuk, nem egészen.

Az igaz, hogy a 109. §-ban kifejezett elv magában véve helyes lehet. Elvégre a nemzetközi magánjognak bárminő megoldása helyes, ha azt az összes államok elfogadják és törvényhozásukban következetesen érvényre juttatják. Teljesen kielégitő megoldás lenne az, hogy a házasság anyagi érvényessége (a nő kora és cselekvőképessége kivételével, melyet hazai joga szerint kell elbirálni) mindig azon állam törvényeihez igazodjék, a melynek a férfi — az alapitandó család feje — a házasság kötésekor honosa. Ha ezt az elvet valamennyi állam törvényhozása a magáénak vallaná, a nemzetközi házasságkötési jog terén minden kollisio megszünnék, mert mindegyik állam érvényesnek tartaná azt a házasságot, a mely a férj hazájabeli törvényeknek megfelel, még ha a nő hazai joga szerint akadályba ütköznék is. — Az sem volna baj, ha minden állam egyaránt elfogadná a mi házassági törvényünk 108. §-ában kifejezett kumulálási elvet, hogy t. i. a házasságnak mindkét házasuló fél hazai joga szerint érvényesnek kell lenni, különben meg nem köthető.**

Baj csak az, hogy a házassági jog terén sincs egységes nemzetközi törvényhozás, nincs egyöntetüség, hanem egyik állam az egyik, másik állam a másik elvet fogadja el irányadóul, sőt némelyik egyszerre mind a kettőt, mint a mi házassági törvényünk, a mely az idegen férfi házasságára a kumulálás, a magyar férfi házasságára pedig a férj hazai jogának az elvét alkalmazza. Igy persze inkongruentiák, összeütközések támadnak a nemzetközi érintkezésben és ezek nyomán ujra felüti fejét a felerészben érvényes, felerészben érvénytelen sántikáló házasság, a konfessionális házassági rendszerek réme.

Ilyen összeütközések bőven támadhatnak a mi házassági

* Az előbbi közl. l. az 1896. évi 42. és 43. számban.

** A Hágában 1894 junius-juliusban tartott nemzetközi magánjogi konferentia is a kumulálási elv mellett foglalt állást: «Le droit de contracter mariage est réglé par *la loi nationale de chacun des futurs époux*, sauf à tenir compte, soit de la loi du domicile, soit de la loi du lieu de célébration, si la loi nationale le permet. En conséquence et sauf cette réserve, pour que le mariage puisse être célébré dans un pays autre que celui des époux ou de l'un d'eux, il faut que les futurs époux se trouvent dans les conditions prévues par leur loi nationale respective». (Actes de la deuxième conférence de la Haye, Protocole Final I. 1. §.)

törvényünknek a külföldiekkel való találkozásából. Ez alkalommal csupán Ausztriával való ebbeli viszonyunkat tárgyalom, mert azzal legsürübb a nemzetközi magánjogi érintkezésünk a házassági jogban is, s igy e kérdések e részben a legaktuálisabbak.*

Az osztrák polgári törvénykönyv 4. §-a szerint «az álladalmi polgárok azon cselekvények és ügyletekben is, melyekhez az álladalom területén kivül fognak, ezen törvényekhez kötettvék, a mennyiben azok által *vállalkozhatási személyes képességök korlátoltatik*, s a mennyiben azon cselekvények és ügyleteknek egyszersmind ezen országokban is jogi következményeinek kell lenni». A vállalkozhatási személyes képességnek egyik faja a házasságkötő képesség (Ehefähigkeit) is, ennek korlátolásai tehát az osztrák polgárt és polgárnőt is mindenütt kötelezik, a mennyiben e házasságnak Ausztriában beálló következményeiről van szó. «Der Richter beurtheilt die Giltigkeit nach den heimathlichen Gesetzen beider Contrahenten, und zwar ist die Ehe ungiltig, sobald sie nach dem einen oder anderen Recht ungiltig ist». (*Rittner* Österr. Eherecht 46. l.) Ez más szóval a H. T. 108. §-ában foglalt szabály általánositása, a mivel az osztrák jog kizárja a H. T. 109. §-ából folyó következéseknek osztrák szempontból való elfogadását.

Tanulságosan illustrálja ezt a következő döntvény: «Österreichische Staatsbürger bleiben auch bei Eingehung einer Ehe im Auslande an die österreichischen bürgerlichen Gesetze, insoweit als ihre persönliche Fähigkeit, eine Ehe zu schliessen, durch diese Gesetze eingeschränkt wird, und als diese Eheschliessung im Inlande rechtliche Folgen hervorbringen soll, und daher insbesondere auch an die österr. bürg. Gesetze über die aufgestellten Ehehindernisse, durch welche die persönliche Fähigkeit der Österreicher, die Ehe zu schliessen eingeschränkt wird, gebunden. Ein solches Ehehinderniss, welches der Giltigkeit einer Ehe nach dem bGb. entgegensteht, macht aber nicht bloss eine Ehe, welche im Auslande zwei Österreicher miteinander, sondern *auch eine Ehe, welche im Auslande von einem österreichischen an das österreichische Gesetz bezüglich des Ehehindernisses gebundenen Staatsbürger, resp. von einer österreichischen Staatsbürgerin, mit einem Ausländer eingegangen wird, für das Inland ungiltig*, da es zur Ungiltigkeit des Vertrags hinreichend ist, wenn auch nur einem der vertragschliessenden Theile die persönliche Fähigkeit, den Vertrag einzugehen, mangelt. Es ist daher auch eine von einer österreichischen Katholikin und einem ungarischen Juden im Auslande eingegangene Ehe ungiltig». (OGH. Glaser Slg. 11,241). Ugyanez a felfogásuk az ujabb osztrák nemzetközi jogi iróknak is (Vesque von Püttlingen 208. l., Jettel 34. l.) s a judikatura azt oly szigorusággal követi, hogy még az Unger nagy tekintélye sem birta abban megingatni, a ki pedig e kérdésben hevesen a férji domicilium joga mellett tör lánzdsát.**

Az osztrák jog emez álláspontjából az következik, hogy valahányszor magyar férfi osztrák nővel Magyarországon köt házasságot és a nő részéről az osztrák jog szerint oly érvényességi akadály forog fen, melyet a mi törvényünk annak el nem ismer: ez a házasság *magyar jog szerint érvényes* (H. T. 109. §.), *osztrák jog szerint pedig érvénytelen.* (A nő kora és cselekvőképessége tekintetében nincs nehézség, mert azt a 109. §. mellett is a nő hazai joga szerint kell megitélni.)

Ezek az esetek a következők: *a)* magyar férfi és osztrák nő közt *cultus disparitas* vagy *b) impedimentum catholicismi* mellett kötött házasság; magyar jog szerint tehát igen, osztrák jog szerint nem léphetnek érvényes házasságra: 1. magyar keresztény férfi osztrák nem keresztény nővel, magyar nem keresztény férfi osztrák keresztény nővel; 2. magyar katholikus férfi bármely vallásu osztrák nővel, mig ennek elvált férje él; elvált magyar férfi volt neje életében osztrák katholikus nővel; magyar férfi elvált és utóbb kath. hitre tért osztrák nővel, mig ennek volt férje él; magyar férfi nem-katholikus osztrák nővel, kinek tőle elválasztott katholikus férje él. (L. ezekről előző czikkeimet a *Jogt. Közl.* 1896. évi 42. és 43. számaiban.) *c) Egyházi rend* akadálya, mely az osztrák polgári törvénykönyv 63. §-a szerint bontó ok, a H. T. 25. §. szerint csak tilalom. Ez az osztrák házassági jognak harmadik vallási jellegü akadálya és szorgosan figyelni kell rá a magyar törvény szerint is (108. §.), ha maga a házasuló férfi vagy pedig a külföldi férfi menyasszonya osztrák. Osztrák fölszentelt kath. vagy gör.-kel. vallásu papok, vagy szerzetesek, kik ünnepélyes szüzességi fogadalmat tettek,* Magyarországon ma sem adhatók össze bármely vallásu vagy honosságu nővel, még ha a férfi utóbb kilépett vagy vallást változtatott is; mert a papi vagy szerzetesi jelleget egyházi szempontból itéli meg az osztrák jog (= character indelebilis). Lásd OGH. Glaser Slg. 6, 141. «Durch die Übersiedlung nach Italien und den dort erklärten Übertritt zum evangelischen Glaubensbekenntnisse ist das Ehehinderniss der höheren Weihen rücksichtlich der in Italien geschlossenen Ehe nicht beseitigt worden». Hasonlóképen nem köthet Magyarországon, magyar jog szerint sem érvényes házasságot osztrák nő bármely vallásu idegen férfival, a ki valaha kath. vagy gör.-kel. magasabb egyházi rendet viselt. Mindez azonban a 108. §-hoz vág; ide, a 109. §-hoz az tartozik, hogy osztrák jog szerint kétségtelenül érvénytelen az a házasság is, melyet magyar fölszentelt pap (bárha kilépett vagy vallást változtatott is) osztrák nővel vagy magyar férfi osztrák volt fölszentelt apáczával** köt, a mikor pedig magyar jog szerint a házasság érvényességéhez szó sem fér. *d)* Házasság magyar férfi és osztrák *oldalági sógornője* közt (osztrák polgári törvénykönyv 66. §. szerint bontó akadály, ugyanazon izekig, a meddig a vérrokonság H. T. szerint még tiltó sem). *e) Házasságtörő* magyar férfi házassága osztrák büntársnőjével (osztrák polgári törvénykönyv 67. §. szerint bontó ok; H. T. 20. §. szerint csupán tilalom, az is csak ligába vetés esetén). *f)* Házasság magyar férfi és osztrák *unokanővére* közt (osztrák polgári törvénykönyv 65. §. bontó ok, H. T. 17. §. tilalom). Kétes végül *g)* az az eset, mikor a magyar férfi és az osztrák nő közt a *H. T. 11. §.* c) *pontjában fenforgó rokonság* (nagybátya és unokahuga, nagynéne és unokaöcscse) akadálya alól a férfi a magyar királytól felmentést nyert, a mikor is az osztrák nőnek Magyarországon való házasságkötés czéljából a 109. §. szerint nincs saját hazájabeli külön felmentésre szüksége, mig osztrák jog szerint az olyan felmentés, a melyet osztrák honos részére nem osztrák hatóság adott, számba nem vehető. (Ez a közjogi konsequentia; bár abból, hogy a magyar

* Mily élénk ez az érintkezés, kitünik abból, hogy az igazságügyminiszterium az 1896. év folyamán 708 osztrák férfinak és 452 osztrák nőnek adott felmentést a H. T. 113. §. 2. bekezdése alól, Magyarországon való házasságkötés czéljából. Magyar állampolgárnak külföldön való házasságkötése czéljából pedig 2720 tanusitvány adatott ki az 1894: XXXIII. tcz. 59. §-a alapján; ezeknek tulnyomó (legalább $^{8}/_{10}$) része szintén Ausztriára esik.

** Érdekes, hogy az osztrák polgári törvénykönyv előtt az osztrák jog e részben mennyivel liberálisabb volt. Egy 1794. évi udvari rendelet szerint a külföldi és osztrák felek közt kötött házasságok érvényességét *in favorem matrimonii* kellett megitélni, azon jog szerint, a mely a házasság fenállásának inkább kedvezett. (Geller Justizgezetze I. 210. l.)

*Jezsuitáknál az egyszerü fogadalom (votum simplex) is megállapitja az akadályt.

** Női rendtagoknál is csak az ünnepélyes fogadalom (votum solemne) jő tekintetbe. Az apácza-zárdák különben nagyobbrészt nem a tulajdonképi szerzetesrendekhez, hanem a kongregatiókhoz tartoznak, s tagjaik ennélfogva rendszerint csak egyszerü fogadalmat tesznek. (Vering, Kirchenrecht 657. l.)

*

király egyuttal osztrák császár — unus homo duas sustinens personas — az ellenkező eredményre is lehet jutni.*

Mindezek az *a)—g)* alatt felsorolt esetek az osztrák polgári törvénykönyv 94. §-a szerint *hivatalból* vizsgálandó érvénytelenségi okok; vagyis az ilyen, magyar férfi és osztrák nő közt kötött házasságok Ausztriában akár közérdekből hatósági beavatkozás folytán, akár érdekelt magánszemélyek kérelmére bármikor érvénytelenithetők, igaz hogy csak külön köteléki (præjudicialis) perben.

(Bef. köv.) *Dr. Szladits Károly.*

A végrehajtási zálogjog védelme büntető törvénykönyvünkben.

A *Jogt. Közl.* f. évi 20. számában meginditott eszmecseréért csak elismerés illetheti dr. Berczeli Antal budapesti ügyvéd urat s egyáltalában nem lehetek egy véleményen Vidor Jenő urral, ki ugyane lapok 22. számában a kérdés lényegén könnyedén átsiklik s azon konklusióra jut, hogy a Btk. a 359. és 386. §§-ban kellő védelemben részesiti a végrehajtási zálogjogot, annak hathatósabb védelme iránti törvényhozói intézkedésre tehát nem forog fen sürgős szükség.

Czikkiró ur nézete szerint azon végrehajtást szenvedett, ki ingatlanának tartozékát, a végrehajtási zálogjog bekebelezése után az árverés előtt attól elkülöniti s elidegeniti, ugy a Btk. 359., mint 386. §-a alapján elitélhető.

Ezen tétel azonban igy általánosságban fel nem állitható, hacsak a Btk. 1. §-ának ama rendelkezésével, hogy: «büntettet vagy vétséget csak azon cselekvény képez, melyet a törvény annak nyilvánit», ellenkezésbe jönni nem akarunk Tételes büntetőtörvénykönyv létében oly deliktumok, melyek a törvénykönyvben meghatározva nincsenek, sem analogia, sem fictio, sem pedig kiterjesztő magyarázat utján nem konstruálhatók, bármennyire is átlegyen hatva a jogérzék az illető cselekvények kriminalitásától.

Ha pedig behatóbb vizsgálat alá veszszük a Btk. 359. és 386. §§-ait, valamint a végrehajtási törvény 142., 149., 208., 237. és 240. §§-ait s különösen ha figyelemmel vagyunk az ingó és ingatlan dolgok jogi természetéből eredő ama lényeges különbségre, mely az ingó és ingatlan végrehajtás módja és hatálya közt mutatkozik, akkor nagyon is erős kételynek kell kifejezést adnunk a czikkiró által apodiktikus igazságként felállitott tétel ellen.

A Btk. 359. §-a annak kifejezett rendelkezése szerint csupán «bióság vagy hatóság által *zár alá vett* dolog»-ra nézve alkalmazható.

Egészen nyitva hagyván tehát ama vitakérdést, vajon elkövethető-e ezen §-ban megállapitott delictum ingatlan vagyonon is, azt kétségen felül megállapithatjuk, hogy e büncselekvény tárgya csak «zár alá vett dolog» lehet.

S itt kell a végrehajtási törvény fentidézett rendelkezéseiből megállapitanunk, vajon a végrehajtási zálogjognak bekebelezése azonos-e az ingatlannak és tartozékainak zár alá helyezésével s különösen, egyéb intézkedések nélkül, pusztán a végrehajtási zálogjog bekebelezése által zár alá vettnek tekintendő-e az ingatlan tartozéka?

A végrehajtási törvény 142. §-a kifejezetten csupán azon joghatályt tulajdonitja a végrehajtási zálogjog bekebelezésének s illetve a végrehajtási jog feljegyzésének, hogy a későbbi tulajdonjogbekebelezés vagy előjegyzés a végrehajtás további folyamát meg nem akaszthatja, vagyis a végrehajtató a 144. §. feltétele mellett árverést kérhet az ingatlanra, bárkinek tulajdonjoga kebeleztetett is be időközben arra.

Az ingatlan maga s annak tartozéka azonban a végrehajtási zálogjog bekebelezése által zár alá véve nincs, felette tulajdonosa korlátlanul rendelkezhetik, eladhatja, tovább megterhelheti, tartozékait elkülönitheti, szóval ugy rendelkezhetik felette, mint zálogjoggal terhelt egyéb ingatlana felett mindaddig, mig a végrehajtási törvény 237. §-ának *f)* pontja, vagy a 208. §-a alapján zárlat nem rendeltetik el ellene s annak foganatositásaképen a tartozékok a 208. és 240. §§. intézkedései szerint össze nem iratnak, zárgondnoki kezelés alá nem adatnak, vagyis zár alá nem vétetnek. Csak ekkor következik be a Btk. 359. §-ának alkalmazhatósága, mert csak ekkor lehet szó *zár alá vett* dologról.

A végrehajtási törvény 149. §-a az ingatlannak árverés-kori tartozékairól szól, melyek az ingatlannal együtt elárvereztetnek, de nem rendeli árverés alá bocsátását a már előbb elkülönitett tartozékoknak, miből a contrario következtetni kell, hogy a tartozékok, bár a zálogjog mindaddig, mig az ingatlantól el nem választatnak, reájok is kiterjedt, zár alá vetteknek csupán a végrehajtási zálogjog bekebelezése által, nem tekinthetők.

Lássuk már most, hogyan áll a dolog a Btk. 386. §-ával?

E szakasz a hitelezőnek a végrehajtás meghiusitása általi kijátszását rendeli büntetni. Már elhelyezéséséből a XXXI. fejezetben, mely a «csalás» feliratát viseli, látható, hogy a törvényhozó előtt itt fraudulosus, csalárd cselekvény lebegett, mely a hitelező tudta nélkül, mielőtt ez még tudomással is birna arról, hogy adósánál minő fedezetet talál, ezen fedezet *a végrehajtás előtt* vonatik el a hitelező elől azon czélból, hogy megkárositassék.

Alkalmazható-e ezen szakasz a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlan tartozékának jogtalan elkülönitésére és elidegenitésére? Azonosnak tekinthető-e ezen cselekvény a 386. §-ban szem előtt tartott fraudulosus cselekvénynyel?

Szembetünő a két cselekvény felette különböző kriminalistikus jellege. Mig a 386. §-ban kontemplált cselekvény ravasz, csalárd, alattomos eljárást involváló kijátszást tételez fel, addig a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlan tartozékának jogtalan elkülönitése és elidegenitése nyilt, brutális erőszakosságot, a már megszerzett zálogjog erőszakos megszüntetését s a jelzálogos hitelező nyilvános megkárositását képezi. Itt a cselekvény nem a bekövetkező végrehajtás előtt, hanem már a végrehajtás foganatositása, a végrehajtási zálogjog bekebelezése *után* oly dolgon követtetik el, melyre a hitelező mint ingatlanra már jogot szerzett, mely azonban erőszakosan vonatik el előle az által, hogy ingatlan tartozéki minősége megszüntettetik.

Ezen cselekvény kriminalistikus jellege, homlokegyenest ellenkezően a 386. §-ban megállapitottal, az erőszakos, brutális, szerzett jogokat lábbal tipró s a törvény elleni nyilt fellépésben áll, mely igen közel áll a 368. §-ban megállapitott jogtalan elsajátitás vétségéhez, valamint a 421. §-ban büntetett más ingatlan vagyonának megrongálása vétségéhez, de e §§-ok alá még sem vonható, mert mig amaz csak ingó s más birtokában levő dolgokról, addig ez *másnak* ingatlan vagyonáról szól, a saját ingatlan vagyonon más zálogjogának sérelmével elkövetett ily cselekvények büntetendőségét azonban a büntetőtörvénykönyv egyetlen §-a sem mondja ki.

Lehetetlen tehát az egészen más kriminalistikus jellegü cselekvényekre vonatkozó 386 §-t alkalmazni az itt szóban

* Ide vonható még, bár alig gyakorlati a házastárs-rablás = *raptus* esete is, mely az osztrák polgári törvénykönyv 56. és 94. §-ai szerint hivatalból vizsgálandó semmiségi ok, mig a H. T. 53. §-a szerint csakis kényszer esetén válik megtámadási okká. A kettő majd csaknem fedi egymást, mert az imped. raptus közjogi jellege osztrák jog szerint is elenyészik abban a pillanatban, amint az elrablott házastárs személyes szabadságát visszanyeri és ettől kezdve szintén csak megtámadási okká fokozódik le. (Rittner 254. lap, 7. jegyzet). — Az osztrák polgári törvénykönyv 70. és 126. §-ai szerint továbbá a kihirdetés teljes hiánya is megtámadási ok (imp. privatum, osztrák polgári törvénykönyv 94. §.), mig a H. T. 27. §-a szerint csak tilalom; de ez már alakszerüség kérdése, melyre nézve egy 1852. évi kultusminiszteri rendelet értelmében Ausztriában is a locus regit actum elve az irányadó

forgó jogsértésekre, bármennyire át legyünk is hatva e cselekvények jogtalan, bünös és — de lege ferenda — büntetendő voltának érzésétől s csatlakoznunk kell dr. Berczeli Antal azon ohajához, hogy büntetőtörvénykönyvünk ezen hiánya minél előbb pótoltassék. *Dr. Mandel Ede*
kir. albiró.

A vétkes és csalárd bukás egy esetéről.

A Btk. 416. §-ának 4. pontjában két esetet jelöl meg, a melynek fenforgásakor a vétkes bukás vétsége megállapitandó. A második bekezdésben emlitett eset az, a mely szerint a vagyonbukott, miután fizetési képtelenségét tudta, vagy tudnia kellett volna, «a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen».

A hivatkozott szakasz alapján tehát megállapitandó a vétkesség, ha a vagyonbukott vagyonára — miután beigazoltatott, hogy fizetésképtelenségének tudatában volt (vagy legalább abban kellett volna lennie) s csődöt mégsem kért maga ellen — valamelyik hitelezője végrehajtást vezetett. Ugyancsak az idézett szakaszból következik az is, hogy ha egy hitelezője ezen körülmények mellett zálogjogot nyert, a vétkesség kimondandó, tekintet nélkül ezen hitelező zálogjogának további sorsára.

Felmerül tehát a kérdés, hogy fenforog-e a Btk. 416. §. 4. pontjának 2. bekezdésében minősitett vétkes bukás akkor is, ha a végrehajtásoknak alapul szolgált jogügyletek ellen inditott megtámadási perek kedvező kimenetele folytán a hitelezők zálogjoga megszüntettetik?

A törvényhozó intentiója megadja erre nézve az utbaigazitást. A törvényhozó intentiója ebben az esetben nem policiális intézkedés megtétele, t. i. a hitelezők vagyonának esetleges megkárositás ellen való előzetes megóvása, hanem kétségkivül az volt, hogy azon vagyonbukottat sujtsa, a kinek gondatlansága következtében a hitelezők vagyonukban megrövidülést szenvedtek.

Már pedig a kérdéses esetben — minthogy a tömeggondnok által inditott megtámadási per kedvező eredménye folytán a többi hitelezők rovására kedvezményhez jutott hitelező zálogjoga daczára a többi hitelezőnél előnyösebb kielégitést nem nyert — a zálogjoggal nem birt hitelezők vagyona meg nem károsittatott.

Ennélfogva a vétkes bukás meg nem állapitható, mert a vagyonbukott gondatlansága daczára a hitelezők megkárositása be nem következett, e nélkül pedig vagyonbukott meg nem büntethető, mert azon körülmény, hogy vagyonbukott gondatlansága által (a mely a csődkérvény kellő időben való beadásának elmulasztásában nyilvánult) csupán alkalmat szolgáltatott arra, hogy egy vagy több hitelezője zálogjog szerzése utján a többi hitelező kárára kielégitést szerezhetett volna, még magában véve vagyonbukott büntethetőségét meg nem állapitja, mert a Btk. a gondatlanságot nem magáért, hanem csak az abból következett jogellenes eredményért bünteti, jogellenes eredmény pedig a hitelezők vagyonának épségben maradása folytán be nem állott.

Az eddigi tulnyomó gyakorlattal szemben tehát (mely szerint a közadós vétkesnek tekintetett, ha mulasztása folytán valaki zálogjogot nyert az ő vagyonára) a mondottak alapján oda konkludálunk, hogy vétkes bukás az emlitett esetben csak akkor forog fen, ha valamelyik hitelező az igy szerzett zálogjoga alapján a többi hitelező rovására tényleg kielégitést is nyert. Ehhez képest a Btk. vonatkozó szakasza czéljának megfelelően akként egészitendő ki, hogy «vétkes bukás vétségét követi el azon vagyonbukott, a ki stb. alkalmat szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálogjogot nyert s abból magát a többi hitelező megkárositásával előre kielégitette».

A Btk. ilyen magyarázása gyakorlati szempontból első sorban azt vonja maga után, hogy a csődvizsgálat mindaddig be nem fejezhető, mig a tömeggondnok által inditott megtámadási perek jogerős befejezést nem nyertek, mert csak ekkor állapitható meg azon kérdés, hogy egy vagy több hitelező nyert-e zálogjogot a tömeg ellen.

Egészen másképen áll a dolog a Btk. 414. §-ának 3. pontja esetében, ha t. i. a vagyonbukott hitelezőinek megkárositása czéljából, tehát szándékosan részesiti egy vagy több hitelezőjét zálogjog engedélyezése által kedvezményben. Ebben az esetben döntő körülmény lévén vagyonbukott részéről a hitelezők megkárositására irányuló szándék, illetve vagyonbukott rosszhiszemüsége, ezért megállapitandó vagyonbukott csalárdsága, mihelyt egy hitelező az ő segitségével zálogjogot szerzett akkor is, ha az illető kedvezményben részesitett hitelező követelése előre kielégitést nem nyert.

De azon körülmény, hogy a szándékosan és jogellenesen kedvezményben részesitett hitelező magát tényleg ki nem elégitette, a büntetés kiszabásánál, mint enyhitő körülmény figyelembe veendő, mert hiszen a csődügyeknél a döntő szempont a hitelezők vagyonának megkárositása, ez pedig a vagyonbukottnak erre irányuló szándéka és közremüködése daczára sem következett be.

Téves a régi csődtörvénynek az 1840: XXII. tcz.-nek ide vonatkozó 131. §-a, mely a gondatlanságból eredett bukásról szólva *d)* pontjában emliti a most tárgyalt esetet. Eltekintve ugyanis azon tévedéstől, hogy a kereskedőt fizetésképtelennek csak akkor tartja: «ha vagyona minden adósságának kielégitésére nem elegendő», kizárja a bukásnak gondatlanságból eredett voltát a vagyonbukott részéről fenforgó dolus, a melyet a szakasz eme szavaival: «kinek mások kárával kedvezni akart» megkiván. De viszont figyelemreméltó az is, hogy ugyanezen szakasz a gondatlanságból eredett bukás tényálladékához megkivánja azt, hogy a kedvezményben részesitett hitelező a foglalás utján előre kielégittetett légyen.

Az előadottak eredményeként tehát azt mondhatjuk, hogy a Btk. 416. §-ának 4. pontja esetében a zálogjognak a megtámadási per folytán történt megszüntetése a vétkes bukás vétségét kizárja, illetve a vagyonbukott vétkességét megszünteti; ellenben a Btk. 414. §-ának 3. pontja esetében ugyanezen körülmény a bukás csalárdságát ki nem zárja, hanem csupán enyhiti a vagyonbukott bünösségét.

Dr. Töreky Géza.

Államjogi szabálytalanságok.

A *Jogt. Közl.* ez évi 23. számában helyesen mutatott rá Sugár Ignácz ur arra az anomáliára, hogy a gazdaság életben nem ritkán találkozunk a velünk államszövetséges viszonyban álló osztrákok részéről olyan kitételekkel, olyan szóhasználattal, mely az üzleti nagyotmondás czélzata mellett alkalmas arra, hogy a positiv államjogi viszonyokkal egyenesen ellentétben álló fogalmak meggyökerezését eredményezze. Visszatetszést szül ez igen természetesen az ép érzékkel biró laikus publikumnál is, még sokkal inkább az államtudomány emberénél. De ennél sokkal nagyobb baj, hogy daczára, miszerint az 1867: XII. tcz. által teremtett ujabb államjogi helyzetnek immár harmincz esztendőt meghaladott multjára tekinthetünk vissza, ez a teljes három évtized sem arra nem volt elégséges, hogy a külföld helyes fogalmakkal birjon Ausztriához való államjogi viszonyunkról (és pedig nemcsak az ugynevezett nagyközönség, de még a szakférfiak sem!), sem arra nem volt elégséges az a mindenesetre számottevő idő, hogy idebent, a hazában szabatos államjogi gondolkodásra és szóhasználatra szoktassa az embereket

természetesen nem a szakembereket, hanem a nagy közönséget és az ennek oktatásában fontos szerepet betöltő publicistikát, zsurnalistikát.

Egyszerüen rámutatni kivánok elsősorban arra a tényre, hogy a külföld államtudósai és politikai irói Magyarország államjogát a legtávolabbról sem ismerik. Az indokolatlanul nálunk is (legalább sok publicistánál és gyakorló politikusnál) oly nagyra tartott *Bluntschli* «Gesammtmonarchie»-ról, «cisleithanische Gruppe» és hasonlókról beszél tiz évvel az u. n. kiegyezési törvény létrejötte után megjelent «Politik»-jében és ép oly kevéssé szabatosan és helyesen tárgyalja a magyar államot «Allgemeine Staatslehre»-je 482. oldalán az «Oesterreich» főczim alatt. *Gareis*, az előbb kieli, most königsbergi egyetemi tanár (a ki mellesleg megjegyezve, ebben a félévben is német jogtörténetet, a jogtudományokba való bevezetést, német polgári törvénykezést és váltó- és kereskedelmi jogot ad elő, valóban nem csodálható hát, ha ilyen nagy tudománykörre és egészen különböző tudományszakokra kiterjedő munkásság mellett nem volt még alkalma a magyar államjoggal megismerkedni), mondom Gareis tanár meg épen «Oesterreich» gyüjtő elnevezés alatt végez velünk «Allgemeines Staatsrecht»-je 66. oldalán; tanitván, hogy ez az «Oesterreich» két részből áll, u. m. 1. Cisleithanien, mi alatt az osztrák császárság értendő és 2. Transleithanien, ez alatt a magyar korona országai lévén értendők. A két «Reichshälfte» közös ügyeinek alkotmányszerü ellátására szolgálnak aztán a delegátiók. A császár mind a két «Reichshälfte»-nek az államfeje (106. oldal). Mindkét «Reichshälfte» népképviseleti testületének delegátiója a közös ügyek közös népképviselete («gemeinsamme Volksvertretung») (u. o.) és igy tovább. Ime ilyen fokon áll Gareis tanár összehasonlitó alkotmányjogi készültsége a magyar államjog tekintetében.

De nehogy azt higyjük, hogy csak épen a német államjogirók és államtudósok itélnek ily nevetséges tájékozatlansággal. Méltón sorakoznak mellékjük a franczia irók is. Igy, hogy többet ne emlitsünk, *Funck-Brentano*, az ismert nevü philosophiai iró, «La Politique» nagy hangzásu czim alatt négy éve megjelent, jobbára publicistikai irányu, az államtudomány szempontjából csekély értékü müvében oly tájékozottságot árul el Magyarország államjogi helyzete tekintetében, a minőnél egy elemi iskolát absolvált kis diák, a ki a magyar alkotmánytani kis kátéval megbirkózott, mindenesetre nagyobbal rendelkezik. Szerinte ugyanis a magyarok jó osztrákok, daczára ellenzékeskedő hajlamaiknak (318. old.); előtte csak Ausztria létezik, mely ma is csak geographiai fogalom, mint volt Mária-Terézia idejében (319. old.). Szóval magyar királyságról, magyar közjogról halvány fogalma sincsen. *Passy*, a ki kétségtelenül igen érdemes munkát irt az államformákról (Des formes des Gouvernements et des lois, qui les régissent, par Hyppolite Passy, Membre de l'Institut), szintén azt vallja, hogy Magyarország elveszitette állami önállóságát és «nem ugyan különálló állama, de megkülönböztetett része az osztrák monarchiának» (i. m. 30. oldal).

Ha már ilyen elismert nevü szakférfiak ily lábon állnak a magyar államjoggal, nem csodálkozhatunk azon, ha egyrészt a legelőkelőbb franczia folyóiratokban olyan czikkek látnak napvilágot, melyek «magyar nemzetiség»-ről, az osztrák császárság «államcsoportjai»-ról és hasonlókról szólanak; nem ütközhetünk meg másrészt azon, ha Magyarország az ő hirlapjaikban, közbeszédükben egyszerüen eltünik a «L'Autriche» kitétel mögött és Románia, Szerbia, vagy akár Montenegro a külön állami létnek hasonlithatlanul nagyobb attributumaival jelentkeznek szemükben, mint az ezer éves magyar állam.

A dolog azonban ugy áll, hogy alig van jogunk a külföldi tudatlanság vagy hanyag szóhasználat megrovására akkor, midőn magunk is oly gyakran esünk ebbe a hibába, minek eredménye máris megvan abban, hogy egyszerüen nem létező államjogi viszonyoknak megfelelő szók gyökereztek meg nálunk nemcsak a köznapi szóhasználatban, de a hivatalos nyelvben, a parlamentben és a napi sajtóban is, hogy mindjobban meghonosodnak nálunk olyan müszavak, melyek a positiv államjogi helyzet eltakarására, téves fogalmak lábrakapására alkalmasak. Mert, ha az osztrák sajtóorganumok folytán «die Monarchie»-ról, mint Ausztriának és Magyarországnak egységes államként jelenkezéséről irnak nap-nap után, ez legfeljebb olyan abusus, mint midőn egyik főképviselőjük (a «Neue Freie Presse») Magyarországgal az «Innland» rovatában foglalkozik. Furcsán veszi ki azonban magát, hogy mi, a kik Magyarország külön állami létét, souverainitását hangoztatjuk, olyan müszavakat használunk Ausztriával való kapcsolatunkra, melyek azt a külön állami létet egyáltalán nem fejezik ki, sőt annak ellenkezőjét jelentik.

Lehetetlen különben e kérdésnél annak konstatálásától eltekintenünk, hogy az 1867. évi XII. tcz. által teremtett közös, szövetségi szervek némelyike is oly kitételeket használ, melyek a positiv államjogi rendelkezéseknek, a szövetség természetének meg nem felelnek. A közös védelemnek eszköze a hadsereg s arra vonatkozó intézkedések, egy szóval: a hadügy is lévén, az 1867. évi XII. tcz. 9. §-a a közös ügyek egyikévé a hadügyet tette. Az ennek, mint közös czélnak megvalósitására hivatott szerv a «cs. és kir. közös hadügyminiszterium». E szerv mégis «K. u. k. *Reichs*-Kriegsministerium»-nak irja magát hivatalosan. Hogy ez micsoda absurd mükifejezés államjogi szempontból, azt nem szükséges elemezni.

Törvényeinkben (különösen a régebbiekben) csak ugy hemzseg az ilyenféle kitétel: «a birodalom» (értve Ausztriára és Magyarországra együttesen), «a birodalom *egyik fele*» (!?), «a monarchia egyik fele». Államférfiak, a kiknek része volt az u. n. kiegyezési törvény megalkotásában, hanyagul emlegetik parlamenti beszédeikben «a monarchia egyik (másik) részé»-t. Gróf Andrássy Gyula a főrendiház bizottságában a véderő-törvényjavaslat tárgyában 1889. évi április 5-én ugy nyilatkozott, hogy «azoknak, kik az 1867-iki kiegyezési tárgyalásokat vezették, czéljok volt, egyszersmindenkorra ugy intézni el azokat, hogy az egyszer megállapitott közjogi viszony kiszámithatatlan nemzedékeken keresztül se kérdés, se alku tárgya ne legyen». Annyival inkább megkövetelendő tehát, hogy a szövetségi viszony valódi természete ilyen, igaz, csak külsőségek, de nevezetes külsőségek által el ne homályositassék.

A publicistika is, mely oly szivesen kap fel és terjeszt egyes, az államtudományba vágó mükifejezéseket, sokszor nagyban hozzájárul ahhoz, hogy szabatosan meg nem határozott tartalmu müszavak nyerjenek elterjedést, vagy térfoglalásuk megerősittessék. Gróf Andrássy Gyulának «Az 1867-iki kiegyezésről» czimü munkáját kiváló publicistikai alkotásnak itélte legelső tudományos intézetünk. Államtudomány és publicistika az emberi szellem müködésének az állammal való foglalkozásában két nagyon is külön mezeje ugyan, de az utóbbinak mégsem kellene az előbbit nagyobb fokban negligálni. Megvallom, épen ebből a szempontból nem lehetek ezzel a különben bármily dicséretes, de birodalmat, dualismust, *szentesitett* delegationális határozatokat emlegető munkálattal kibékülve.

A «dualismus» és «dualistikus monarchia»-féle ujabb keletü szavak tulajdonképen semmit se mondanak, a szövetségi viszony lényegének megjelölésére mitse érnek. Különben csupán a publicistika használja őket oly nagy előszeretettel.

A «birodalom» szóval is ideje volna már tisztába jönnünk.

Ez a mükitétel ugyanis mindenkor a nemzeti egység gondolatát fejezi ki. Jelentheti valamely államnak egyes

külön, esetleg nagyobb vagy kisebb autonomiával biró, de külön souverénitással semmi esetre se rendelkező, hanem a részek felett álló egész souverénitásának alávetett, általa ugyanazon nemzeti eszme, ugyanazon nemzeti érdek szolgálatára kényszeritett részek összeségét (római birodalom, ozmán birodalom, angol birodalom). Szolgálhat a szövetséges államkapcsolati alakulat jelzésére (német birodalom), vagy régebbi magyar kitétel szerint az egy- és ugyanazon állami közösséget képező alkatrészek összegének megjelölésére (magyar birodalom). Mindezen esetekben vagy csak egy souverénitás, vagy a különböző souverénitásoknak egybefolyása van jelen. Oly államkapcsolatra, alakulatra, hol két külön létü állam, két külön souverénitás van, hol a két souverénitás egybefolyása nem eredményeztetik, a «birodalom» kitétel a kapcsolat megjelölésére helytelen, az államjogi helyzetnek meg nem felelő.

Különben sajnosan kell konstatálnunk az államtudományi iskolázottság hiányos voltát nemcsak publicistikánkban, de az állammal gyakorlatilag foglalkozóknál, a politikusoknál is. Igy történhetik meg, hogy pl. parlamentünkben minduntalan azt hangoztatják, hogy Ausztria nem alkotmányos állam, hogy hosszu beszédek tartatnak a parlament souverénitásáról (pozsonyi eset) stb.

Napilapjaink pedig majdnem minden számukban «birodalom», «egész birodalom», «államszövetségi alkotmány» és ehhez hasonlókat emlegetnek. Még a «Budapesti Hirlap» is ily kitételekkel él: «osztrák-magyar monarchia» — «a monarchia» — «osztrák-magyar birodalom». Pedig csak igy helyes: «az osztrák és magyar monarchia» — «a monarchiák». Ugyanez a lap országgyülési tudósitásaiban következetesen igy ir: «a többség kiadta N. N. képviselőt (felfüggesztette mentelmi jogát)» — vagy épen: «a többség elfogadja a javaslatot». Már pedig a parlament maga a nemzet törvényhozói szervezetében, a mit a parlament akar, azt a nemzet akarja, a mit a parlament tesz, végez, azt maga a nemzet teszi.

Mindezt kifogásolni, nem csupán a tudomány szempontjából és érdekében szükség. A nagy közönség, a minthogy ismereteit általában a jól szerkesztett lap utján naponta tökéletesitheti és tökéletesiti is, ugy az államra, az állami élet jelenségeire, a nemzeti életfolyamatra vonatkozólag is ez organumokból sokról tájékozódhat, a mennyiben a közéletének nemcsak egyes konkrét tényei, eseményei állittatnak szemei elé. Nagy baj tehát, ha hibás megszokás vagy hanyag szóhasználat a sajtó ezen tanitó szerepének értékét csökkenti.

De segiteni kellett volna rég azon a hiányon is, hogy a külföldnek nem volt alkalma az elterjedtebb nyugati nyelvek (német vagy franczia) egyikén se megismerkedni a magyar államjoggal (hogy az alkotmánytörténetet ne is emlitsem). Kiváló államjogirónk: Nagy Ernő magyar államjogi kézikönyvének német nyelven való kiadása nagy szolgálatokat van hivatva tenni a vastag tájékozatlanság megszüntetése tekintetében és alapot nyujt remélnünk, hogy jövőben legalább a német államtudósok és politikai irók államjogi viszonyainkról, nevezetesen Ausztriával való kapcsolatunkról tisztább fogalmakkal fognak birni, mint eddigelé. *Dr. Balogh Arthur.*

—

Egy másik munkatársunktól következő sorokat vettük:

Mischler és Ulbrich-féle Osterreichisches Staatswörterbuch-ot illetőleg a *Jogt. Közl.* f. é. 23. számában a «Közjog és a kiegyezés» czimü czikk igen helyesen figyelmeztet arra, hogy a magyar közjogi kérdések tárgyalása nagy ovatosságot igényel, de azt jegyzi meg, hogy a nevezett vállalat, midőn a főbb magyar intézményeket is bemutatja, a magyar állam önállóságának hangsulyozásával «nyiltan hagyja azt a kérdést, hogy hát akkor miért szerepel Magyarország az österreichischer Staatswörterbuchban?» De szerintünk erre már maga a vállalat megadja a feleletet. Mindegyik füzetnek boritéklapján, a prospektusban, külön kiemelve olvashatni, hogy a magyar szent korona országaira vonatkozó közlemények a jognak összehasonlithatása szempontjából, valamint történeti és gyakorlati tekintetekből történnek, «***jedoch selbstverständlich mit steter Hervorhebung der staatsrechtlichen und administrativen Selbstständigkeit dieser Länder***». És ezt eddig harminczkétszer ismétli. De ezeken kivül a szerkesztőség az «Ungarn» czimü szónál ujra kiemeli: *Mit Rücksicht auf die Mannigfaltigkeit der geschichtlichen, staatsrechtlichen und wirtschaftlichen Beziehungen der im Reichsrathe vertretenen österreichischen Länder zu den Ländern der heiligen Stephanskrone erschien es zweckmässig auch die Hauptpunkte des ungarischen Staats- und Verwaltungsrechtes zu behandeln, wobei aber selbstverständlich die staatsrechtliche und administrative Selbstständigkeit Ungarns gehörig zum Ausdrucke zu bringen ist.* A ki tehát a munka bármelyik füzetét kezébe veszi, szembeötlő módon figyelmeztetve van arra, hogy Magyarország közjogilag önálló és ugy itt, valamint «Ungarn» czimszónál még az is tudomására jut, hogy a Magyarországra vonatkozó czikkek nem azért közöltetnek, mintha hazánk Ausztriához tartozónak tekintetnék, hanem mert a magyar intézmények az osztrák szakemberekre érdekesek, már t. i. a jog összehasonlithatása szempontjából és ama jogi, történeti és gazdasági vonatkozások folytán, melyek a két állam között fenállanak.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya** egyelőre a következő kérdéseket tüzte ki az őszi ülésszakra:

Magánjog.

1. Fentartandó-e az öröklött és szerzett vagyon megkülönböztetése az örökösödési jogban?
2. Mily korlátokat kell szabni az utóörökös nevezésének?
3. Mikép szabályozandó a törvénytelen gyermek jogállása?
4. Mikép szabályozandó a közszerzemény?

Polgári perrendtartás.

1. Mikép szabályoztassék a harmadfoku bíróság hatásköre a polgári perben?
2. Fentartandó-e a községi bíróság az alkotandó polgári perrendtartásban?
3. Fentartandó-e a kereskedelmi bíróság és a kereskedelmi eljárás az alkotandó polgári perrendtartásban?
4. A jogerő kérdése.
5. A bizonyitási teher kérdése.

Büntetőjog.

Dr. Baumgarten Izidor; A felebbezésről.
Dr. Schächter Miksa: Az igazságügyi orvosi tanácsról.

—

— **Összlétszámok.** A kir. birák és ügyészek összlétszámait, a segédszemélyzeti, a telekkönyvvezetői és kezelőszemélyzeti összlétszámokat, ugyszintén az országos letartóztatási intézetek tisztviselőinek és a fogházfelügyelőknek összlétszámait magában foglaló összeállitás a f. évi junius elején közzététetett, hogy abban a folyó évi április hó 20-án törvényerőre emelkedett 1897. évi állami költségvetés alapján lehetővé váló kinevezések és előléptetések már szintén tekintetbe vehetők legyenek.

— **Visszaesők.** Azt az örvendetes eredményt, melyet Doleschall dr. legutóbbi czikkeiben bizonyitani igyekezett, az utolsó évi franczia számadatok is megerősitik. Mig 1894-ben 1638 férfi és 92 nő, 1895 ben 1641 férfi s 100 nő volt a visszaesők száma, addig 1896-ban csak 1507 férfi és 83 női visszaesőt tüntet fel a kriminálstatisztika. Tiz év óta tart ez az apadás, melyet aligha lehet másnak tulajdonitani, mint az 1885-iki relegationális törvénynek.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróságnál** tartott sorrendi tárgyalásokon sok bajt, halasztást okoz, hogy nem

szereltetik fel az ügycsomó az összes végrehajtási jegyzőkönyvekkel. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Az állam alaptörvényei iránti tisztelet.** A budapesti kir. büntető törvényszék N. Gy. vádlottat királysértés vétsége miatt nyolcz napi fogházra itélte; a budapesti kir. itélő tábla az itélet megváltoztatásával a vádlottra egy havi fogházbüntetést mért ki; a m. kir. Curia f. é. április 22-én 3642. sz. a. kelt itéletével azonban hat havi fogházra emelte fel a büntetést azon indokolással, hogy «a vádlott a magyar király elleni sértést az uralkodó iránti köteles tisztelet megsértésén tul még az állam alaptörvényei ellen vétő becsmérlések által is fokozta az előidézett nyilvános botrányt».

— **Elismerés mint jogalapi hatáskör.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék az elsőbiróság végzését helybenhagyja. *Indokok:* Az elsőbiróság végzését az abban felhozott indokokból s azért hagyta helyben a kir. törvényszék, mert a ker. elj. szabályozó rendelet 6. §-ának 3. pontja midőn a közkereseti és betéti társaság viszonyából eredő keresetek mellett a kereskedelmi törvény 5. §-a utolsó bekezdésében emlitett egyesületek viszonyából származó kereseteket külön felemliti; nyilván nem érti az 5. §-ban felhozott személyeknek olyan egyesületeit, melyek a törvény szerint különben is kereskedelmi társaságoknak tekintendők s ennélfogva az elj. rend. 6. §. 3. pontjában a közkereseti és betéti társaság felsorolása által már amugy is emlitve vannak, hanem a kereskedelmi törvény 5. §-ában megjelölt azon egyesületeket kivánja érteni, melyek akár az üzlet természeténél fogva (kufárok és házalók) akár azért, mivel üzletök a kisipar körét tul nem haladja, kereskedelmi társaságoknak a törvény szerint nem tekinthetők, ily körülmények közt pedig a birói hatáskör kérdésének elbirálásánál közömbös az, hogy a kisipar körét meghaladta-e az a társasüzlet, melyet a felek folytattak, s melyből a kereset származik; s mert a felperes által állitott az a tény, hogy alperes a kereseti követelés kifizetésére magát kötelezte, valódisága esetén elismerést képez ugyan alperes részéről, minthogy azonban az elismerés — a felek közt létrejött elismerési szerződés hiányában, minek létrejöttét felperes nem is állitja — a követelésnek önálló jogalapjául nem szolgál, alperes fizetési igérete nem változtathat a birói hatáskör kérdésében döntő ezen körülményen, hogy felperes keresete a felek között fenállott társasági viszonyból ered. (1897. évi márczius hó 26. E. 77. sz. a.)

— **A kir. ügyész felebbviteli joga.** A magyar kir. Curiának f. é. május hó 6-án 4266/97. sz. a. hozott végzésében a következő elvi kijelentés foglaltatik:

«Minthogy a kir. törvényszék a vizsgálóbiró által hozott azt a végzést, mely szerint a kir. ügyész inditványában jelzett pótlás teljesitését megtagadta, helybenhagyta és a bünügy iratait kellő inditványtétel végett a kir. ügyészséghez áttétetni rendelte; minthogy a fenálló bünvádi eljárási gyakorlat szerint a kir. törvényszéknek ilyen határozata ellen felebbvitelnek helye nincsen; de az 1871: XXXIII. tcz. 19. §-ból* sem tünik ki az, hogy a kir. ügyésznek ily esetben felebbviteli joga volna; minthogy tehát a kir. itélő tábla akkor, midőn a kir. ügyész felebbezését elfogadta és a kir. törvényszék végzését érdemleges felülvizsgálat alá vette, nyilván a törvény s a fenálló eljárási gyakorlat figyelmen kivül hagyásával járt el: ezeknél fogva a kir. itélő tábla végzésének megsemmisitésével a kir. ügyész felebbezése visszautasitandó volt.»

— **Az ügyvédi tisztesség fogalmához.** *A m. kir. Curia:* Dr. S. K. ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A szegedi ügyvédi kamara fegyelmi birósága határozatának megváltoztatásával dr. S. K. ügyvéd az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. *b)* pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt vád alá helyeztetik. *Indokok:* Az elsőfoku fegyelmi biróság határozatában helyesen előterjesztett tényállás szerint terhelt ügyvéd V. M. s társait, mielőtt ezeknek V. M. által inditott perük befejezést nyert s ekként terhelt ügyvéd elvállalt kötelességét teljesitette volna, a kikötött 200 forint ügyvédi dij iránt saját feleit beperelte. Minthogy terhelt ügyvédnek ez az eljárása alkalmasnak mutatkozik arra, hogy az ügyvédi kar becsületét és bizalmát megsértette s ez által tiszteletre és bizalomra méltatlanná váljék; minthogy az a körülmény, hogy panaszlott ügyvéd az időelőtti keresetével elutasittatott és a perköltségek viselésére kötelezteték, csak a helytelen kereset folyományát képezi, de az ezzel esetleg elkövetett ügyvédi fegyelmi vétség megtorlását s ekként a fegyelmi vétség megszüntetésének indokát nem képezheti: ezeknél fogva az elsőfoku fegyelmi biróság határozatát megváltoztatni s panaszolt ügyvédet az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. *b)* pontja alapján vád alá helyezni kellett. (1897 május 8. 218. sz. a.)

— **Sajtórendőri vétségért ki felelős?** *A m. kir. Curia:* Sajtórendőri vétség miatt vádolt Losonczi (Pinhák) Sándor s társai elleni sajtóügyben végzett: A kir. tábla végzése helybenhagyatik. *Indokok:* Nógrádmegye alispánjának 1896 május 10-én 8076. sz. a. kelt s a kir. ügyész által 47. sz. a. bemutatott jelentése szerint a «Losoncz és vidéke» czimü időszaki lapnak kiadójául Losonczy Sándor van bejelentve, minélfogva a kiadás tekintetében felmerülő törvényszegésekért egyedül ő felelős. E törvényes felelősséget nem változtatja meg semmiféle magánegyezmény, nevezetesen sem az, hogy a 15% a. szerződés szerint Künsztler Soma üzlettársául szegődött; sem az, hogy ugyanazon szerződésben a lap tulajdonosainak képviselői; ugymint Laszky István, Kovács Ferencz, Ambrus Mór és Jeszenák Ráfael maguknak a lap tartamára nézve különös befolyást kötöttek ki. Az eljárás megszüntetése tehát Künsztler Soma, Laszky István, Kovács Ferencz, Ambrus Mór és Jeszenák Ráfaelre vonatkozóan ebből az okból volt helybenhagyandó. Losonczy Sándorra nézve pedig azért volt a bünvádi eljárás megszüntetése helybenhagyandó, mert a kir. ügyész 17% a. inditványában Losonczy Sándort nem kiadónak, hanem csak nyomdai vállalkozónak tekintvén, helyette Laszky István, Kovács Ferencz, Ambrus Mór és Jeszenák Ráfael ellen kérte az eljárás elrendelését, mi által Losonczy Sándor elleni vádjától elállottnak tekintendő: emez elállás pedig vissza nem vonható, legkevésbé a 34. sz. a. inditványnyal, a mely szerint Losonczy Sándort kiadónak szintén nem tekinti. Végül megjegyeztetik, hogy a bünvádi eljárás az 1848 XVIII. tcz. 28. §-a és a Btk. 108. §-a értelmében: az 1895 augusztus 4-iki czikk tekintetében minden terheltre nézve, ezen és a 1895 október 20. és novomber 3-án kiadott czikkek tekintetében Kovács Ferencz, Ambrus Mór és Jeszenák Ráfaelre nézve, és az összes czikkek tekintetében Künstler Somára nézve különben is elévült. (1897. évi május hó 4. 4176. szám alatt.)

— **A Grünhut-féle bécsi folyóirat** legutóbbi száma közli *dr. Kern Tivadar* a magyar törvényes öröklési rendről szóló dolgozatának befejező részét.

— **A rabsegélyezés Horvátországban** — mint azt *Chilović* Josip zágrábi professor a Revue penitentiaire-ben irja — elég sikeres. Az egyesületnek, mely Krajčovič volt főügyész kezdeményezésére 1892-ben alakult, a mult év végén 124 alapitó és 1096 rendes tagja volt és a pénztári készlet 10,585 frtra rugott. Minthogy azonban a szabaduló büntettesek 70·3 százaléka földmives, kik falujokba térnek vissza, másrészt pedig az egyesület csak azokról gondoskodik, kik szabadulásuk után közvetlenül vagy még a börtönben ezt kérik, az eddigelé segélyezettek száma nem több 43-nál. *V. R.*

Nemzetközi Szemle.

— **Islandban** az utolsó tiz évben nem történt emberölés vagy gyilkosság, lopás pedig csak *négy* volt az utolsó esztendőben. Az egész szigeten csak egy rendőr van, ki az év felét az északi részen, a másik felét Reykjavikban tölti, hol a sziget egyetlen fogháza van, mely a lakosságnak állandó boszusága. A fogház ugyanis kőépület, mely csinos és modern, ugy hogy állitólag csábitja az embereket, kiknek különben nincs ily diszes lakása.

— **A feltételes elitélés Japánban.** A német irodalom révén nálunk is elterjedt az a vélemény, hogy Japánban is behozták a feltételes elitélés intézményét és annak ott rendkivül kedvező eredményei vannak. Ezzel szemben *dr. Lönholm* egyetemi tanár Tokyoban arról értesit bennünket, hogy a japán jog nem ismeri a feltételes elitélést, azonban valószinüleg behozzák azt ott a jövő évben az uj büntetőtörvénykönyvvel egyidejüleg. *G.*

* Ezen §. azt rendeli, hogy «az ügyész a bünvizsgálat *minden szakában* inditványt tehet. Ha a vizsgálóbiró ezt el nem fogadná: a törvényszék határoz és határozatát a kir. ügyészszel rövid uton közli.»

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1897 junius 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A franczia honossági rendszer reformja. *v. s.* — *Jogirodalom:* A magyar közigazgatási jog kézikönyve. 1897. Irta Kmety Károly. Dr. LERS VILMOS keresk. miniszteri fogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* Tettesek, többtettesek, társtettesek. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházai kir. törvényszéki birótól. — Büntett kisérlete vagy kisérlet büntette? K. NAGY SÁNDOR pestvidéki kir. törvényszéki birótól. — Sommás visszahelyezés és az 1893. évi XVIII. tcz. Dr. ERŐSS SAMU budapesti ügyvédtől. — A 20 frtot meg nem haladó haszonbéri összeg iránt inditott kereset a járásbiróság vagy a községi biráskodás hatáskörébe tartozik-e? Dr. KINDRIS GÁBOR kir. aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A franczia honossági rendszer reformja.

Nemrég a franczia kamarában Pontbricud gróf oly értelmü inditványnyal lépett fel, melynek czélja, rámutatva azokra a veszélyekre, melyekkel Francziaországon a honosság engedélyezésének az 1889 jun. 26-iki törvény által tetemesen megkönnyitett módja jár, jövőre több szigort követelni a honossági kérelmek elintézésében, s különösen eltávolitani a hadseregből, tengerészetből, közigazgatásból és választói testületekből mindenkit, a ki nem képes igazolni, hogy három nemzedék óta franczia. Valóban jellemző tünete az időknek, hogy Francziaországban látjuk az első áramlatot támadni egy sovinistai reactio irányában, mely a honossági rendszer terén másutt sem halad el nyom nélkül.

A régi franczia jogban még a születés helye képezte kriteriumát a honosságnak. Minden Francziaországban, habár idegen szülőktől született személy francziának tekintetett. Viszont minden idegen földön született, habár franczia szülőktől is, idegennek. Ez volt a *jus soli* álláspontja. Már a polgári törvénykönyv szerkesztői homlokegyenest ellenkező álláspontot foglaltak el: a *jus sangvinist.* Előttük a származás ténye döntötte el a honosságot. A gyermeknek követnie kellett szülői honosságát, bárhol született légyen is, s ha az atya és az anya nem voltak ugyanoly honosak, ugy atyjáét.

E mellett megmaradt Francziaország egész a legujabb időkig, daczára annak, hogy ugyanakkor Anglia mig egyfelől magáénak vindikálta az Angliában született idegeneket, ugyanakkor a külföldön született angolok s a külföldiekhez férjhez ment angol nők számára is megőrizte az angol honpolgárságot. S ezt egész az 1870 május 12-iki törvényig, a mely is mikor fentartotta a *common law* régi jogelvét, hogy minden britt földön született idegen már ezáltal britt alattvalóvá lett, csupán azt a koncessiót tette a modern elveknek, hogy minden ily módon angollá lett idegen nagykoruságát elérve, visszautasithatja az angol honosságot, épugy az, a ki idegen területen angol atyától született; a nőnek pedig, ki külföldihez ment férjhez, megengedte, hogy férje honosságát kövesse.

Pedig Francziaországtól, leszámitva népesedése lassu szaporodását, 1870-ben maga a frankfurti békekötés is, másfél millió franczia alattvalót szakitott el egyszerre.

Fontos ujitásokat hozott magával az 1889 junius 26-iki honossági törvény, melyeket következő pontokban körvonolazhatunk:

1. A honositás forrásait megszaporitotta, midőn kedvezményes helyzetet teremtett a külföldiek bizonyos kategoriái javára.

2. Nagyobb sulyt helyezett a franczia földön születés tényére, midőn vélelmeket alapitott arra a franczia honosság felvétele irányában, melyeket egyébiránt a külföldinek módjában áll bizonyos feltételek és határidő alatt megdönteni.

3. Hivatalból a franczia nemzetbe kebelezte be azokat, kik Francziaországban születve és telepedve meg hét nemzedék óta, ezáltal a törvényhozó szemében kimutatták visszavonhatlan szándékukat, hogy francziákká lesznek.

Kétségtelen vivmányt képezett ez Francziaország népessége javára, melynél a születési arány különben is a legcsekélyebb, tekintve, hogy 1000 lakóra Francziaországban csak 22·7 születés esik, holott Irlandban 23, Svájczban 27·8, Svédországban 28, Belgiumban 28·6, Dániában 30·1, Norvégiában 30·3, Skócziában 30·7, Angliában 30·7, Németalföldön 33·5, Németországban 36·1, Olaszországban 36·3, Spanyolországban 36·8, Ausztriában 37·2, Magyarországon 42·2, Oroszországban 49·6.

Az 1889-iki törvény előtt az a külföldi, a ki franczia honpolgárságot akart szerezni, előbb engedélyt kellett hogy nyerjen Francziaországban megtelepedésre, azután három évi szakadatlan ott tartózkodást kellett kimutatnia. Ha mindez megtörtént, kedvező vizsgálat után végzéssel honositattatott. Igen korlátolt számu esetekben e három év egy évre volt rövidithető; azt nevezték kivételes honositásnak.

E két kategoriájához a honosság elnyerésének az 1889-iki törvényhozás még másokat adott. Észlelve azt, hogy számos külföldi hosszu idő óta van Francziaországban megtelepedve, a nélkül, hogy elég ovatos lett volna felvételt kérni, e tartós megtelepülést előnyükre akarta forditani, tehát kimondta, hogy mindazok, a kik tiz évi szakadatlan franczia területen való tartózkodást igazolnak, elnyerhetik a honosságot a nélkül, hogy egy község kötelékébe való felvételt kellene kérniök. Továbbá azon felfogásból indulva ki, hogy egy franczia nőt feleségül vevő idegen már a házasság által is franczia befolyás alá kerül: méltányosnak találta ilyenekre nézve megröviditeni a tartózkodási időt, sőt lehetővé tette nekik egy évi engedélyezett megtelepedés után is a honosságért folyamodni; végül a család egy része érdekében megkönnyitendőnek vélte a folyamodó külföldi nejére s nagykoru gyermekeire nézve a honosság megszerzését.

A tulajdonképeni honosság kereteinek ezen kitágitásán tul, az 1889 jun. 26-iki törvény több kategoriáját állitotta fel a külföldieknek, kiket ipso jure francziáknak tekint, fenhagyván számukra a jogot, hogy meghatározott feltételek és határidő alatt visszakövetelhessék idegen honosságukat. Ebben közeledik a törvényhozó ismert az «jus soli» régi felfogásához. Megengedi, hogy a franczia földön való születés bizonyos körülmények között megállapitani alkalmas a franczia honosságot.

Az 1889-ikit megelőző törvényhozás megengedte a Francziaországban született idegennek a franczia honpolgárság kérelmezését a nagykoruságát követő év alatt, de addig idegennek vélelmezte. Az uj törvény megforditotta a

helyzetet s franciának vélelmezi őt, legalább ha nagykorusága idején Francziaországban lakik, s ha ezt el akarja kerülni, ugyanazon formaságoknak kell, hogy alávesse magát, melyeknek 1889 előtt a franczia honosság megszerzésénél. Azonkivül bizonyitania kell, hogy megőrizte szülői honosságát s esetleg hogy eleget tett hazájában a védkötelezettségnek. Ugyanez a helyzet a naturalisalt külföldi kiskoru gyermekeivel szemben; régi jog szerint külföldieknek vélelmeztettek, most ellenben francziákká lesznek, fenmaradván azon joguk, hogy visszautasitsák a franczia honpolgárságot a fentebbi feltételek alatt.

Végül az uj törvény hivatalból a franczia nemzetbe kebelezi a Francziaországban született külföldi Francziaországban született törvényes vagy törvénytelen gyermekét, holott a régi törvény ennek csak vélelmét engedte meg, fentartva számára különben a jogot, hogy idegen honpolgárságát visszakövetelje. Megváltoztatta tehát a vélelem természetét s ellenbizonyitással megdönthető közönséges vélelemből «præsumptio juris et de jure»-t csinált, mely nem engedi meg az ellenkező bizonyitását. *v s.*

Jogirodalom.

A magyar közigazgatási jog kézikönyve. 1897. Irta *Kmety Károly.* Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása.

A magyar közigazgatási bíróságot felállitó 1896. évi XXVI. tcz. fontos határkövet képez azon tekintetben is, hogy onnan lesz nálunk számitandó a közigazgatási jogtudomány fellendülésének uj korszaka. A külföldi hasonló tapasztalatok szerint e birósági forum felállitásával a közigazgatás egész menetére uj időszak áll be, e bíróság gyakorlata a közigazgatásba szilárd elvszerüséget olt be, s lendületet ad a jogrendszer egyik sajátos és önálló vidékéül elismerendő közigazgatási jog «jogászi» müvelésének. Ha azonban a magyar közigazgatási jogi irodalom mai állapotát és a közigazgatás szolgálatában álló elemek jogképzettségi átlagos niveauját tekintjük, konstatálni kell, hogy a «jogállam»-hoz közelebb vivő ezen hazai reform jóformán megelőzte azon előfeltételeket, melyek annak sima beilleszkedéséhez szükségesek.

A mulasztások gyors és alapos pótlására hivatott eszközt ad kezünkbe Kmety Károly, budapesti egyetemi tanárnak uj müve, melyet a szerző tulszerényen csak a jogtanuló ifjuság igényeihez mértnek mond, pedig az a közigazgatási szolgálat praktikus munkásai számára is utmutatót képez. A közigazgatási jogi egyetemi előadások eddig is feladatuk méltó magaslatán állottak, de mivel egyetemi előadások kőnyomatos jegyzetei széles rétegekbe hatolni sohasem szoktak, egy az elmélet és gyakorlat követelményeivel számoló kézikönyvre igazán égető szükség volt. Élénk örömmel üdvözöljük ezért Kmety Károly könyvét, melynek nagyobbik fele mostanában hagyta el a sajtót, befejező része pedig még ezen év folyamán megjelenik.

E munka értékét valóban csak akkor becsülhetjük meg, ha eddigi közigazgatási jogi könyveinkkel hasonlitjuk össze, mert mig utóbbiak az elmélet és rendszeresség szempontjaival alig törődve az anyagot nyersen csoportositották, addig Kmety könyvében minden fontosabb helyen a tételes jog ismertetése előtt röviden, tömören de világos vázlatban odaveti az illető intézmény elvi követelményeit, elméleti jellegét. Mig ekként már az olvasót kritikai gondolkozásra és szemlélődésre ösztönzi, nem késik abban, hogy fontosabb kérdésekben markans határozottsággal kifejezésre hozza egyes intézményeink hiányait, avagy megmutassa a követendő reformok irányát.

Az egész közigazgatási jogtant három részre osztja. Az *első* rész, illetőleg könyv közigazgatásunknak központilag és területileg legfontosabb *alapszerveiről,* nevezetesen a királyi és miniszteri hatóságról (kir. kormány), a törvényhatóságról, és községi hatóságról szól, ezek közigazgatási állására és müködésére vonatkozó jogszabályokat öleli fel. Vezérelve és alapja ezen csoportositásnak az, hogy az emlitett hatóságok feladata átfoglalja, illetve érinti és érdekli a közigazgatás legtöbb ügyágát, s a specialis szervezetek azok közül, azokkal szorosabb vagy lazább kapcsolatban képződtek. Mint általános érdekü szervezet és müködés jogát ezen könyvben adja a közigazgatási biráskodás jogszabályait is.

A *második* könyvben a közigazgatási ügyek jogát egyenkint, illetve czél, tárgy, jelleg szerinti rokoncsoportokba foglalva tárgyalja, *együttesen* az illető speciális szervezetekre vonatkozó jogszabályokkal. E könyv roppant joganyagának csoportositásánál követte a szokásos öt főügykörnek, u. m. a jóléti (vagy belügyi politikai), katonai (hadügyi-honvédelmi), államgazdasági (pénzügyi), igazságügyi és külügyi közigazgatásnak megkülönböztetését azon módositással, hogy egy külön részt alkot ama közigazgatási ügyek jogából, melyek sem mivoltuk, sem czéljuk, sem tárgyuk szerint nem illenek ezen öt ügykör valamelyikébe, hanem közös sajátságuk szerint sokkal inkább amazok mindenikét érdeklő előfeltételeit nyujtják a közigazgatási rendnek, illetőleg a közigazgatás sikeres müködésének. E rész, mely az öt ügyág elé van bocsájtva, a statistika ügyét, az u. n. néprendtartás ügyeit, az egyesülési ügyet, a kisajátitásnak s végül a rendőrség ügyét tartalmazza.

A *harmadik* könyv a közigazgatási hivatalnoki szolgálat jogát (közhivatalnoki jog) foglalja magában, és pedig azért ily külön tagolt részben, mert ezen jogszabályok a közigazgatási jog más vidékeitől tárgyuk és természetük szerint különböznek.

A könyv Lechner Ágostonnak van ajánlva. A tanitvány tiszteletének jele ez. De Kmetyben Lechner tanitványára könnyen rá is ismerhetni azon jogászi élben, melylyel ő is eljár nehéz tanszakának tárgyalásánál.

Még csak egyet. Sorainkat nem fejezhetjük be a nélkül, hogy — bár a kicsinyeskedés látszatával — a megbeszélt könyvnek egy nagy hibáját fel ne rójuk. És ez az, hogy hemzseg a számtalan, — s igen gyakran értelemzavaró — sajtóhibától. Ez a munka több külső gondot érdemelt volna. *Dr. Lers Vilmos.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tettesek, többtettesek, társtettesek.

A felsőbiróságok a legnagyobb gondossággal szoktak ragaszkodni itéleti rendelkezéseikben minden, de különösen a büncselekmények megnevezésére és a vádlottak büntetőjogi minőségének meghatározására vonatkozó törvénybeli kifejezésekhez.

Néha azonban ezen gondosságuk habár indokolatlanul, de azért mégis következetesen megváltozik, és oly minőséghatározó szavakat használnak, a milyenek a törvényben nincsenek, a törvényben lévőket pedig szándékosan kerülik és mellőzik. Ilyenek a tettesek, többtettesek és társtettesek, minőséghatározó fogalomnevek.

A judikatura ezen eljárásának ugy látszik az az oka, hogy nincs tisztában ezen három fogalom közt létező különbséggel. Ezért kerüli is ezek mindenikének a kellő helyen való használatát itéleteiben. Kivéve az egy társtettesit. Ezt aztán ott is használja, a hol nem társtettesek, hanem többtettesek, vagy plane csupán tettesek lennének megállapitandók.

Nem lenne azért ez mégsem hiba, ha az itéletek okát adták volna, hogy a törvényben lévő *tettesek* helyett miért

használnak mást s miért nem használják ezt sohasem. Nem felesleges tehát ennek az okát keresni és a három fogalom közt létező különbséget és azt megfigyelni, hogy miként illenek ezek be a Btk. 70. §-ába.

Dr. Wlassics Gyula is azt mondja a «Tettesség» czimü munkájának 662. lapján, hogy a judikatura még ma is keresi a Btk. 70. §-a büntetőjogi jelentőségének az értelmét. S ez adva ma sincs.

A példák vonzani szoktak. Azért példaként felhozatik, hogy az anyagi és eszmei halmazat, az egység és többség olyan fogalmak a büncselekmények tárgya tekintetében, mint az anyagi tettesség és eszmei tettesség, az egytettesség, többtettesség és társtettesség a büncselekmények alanyi részében.

Mindezeket a Btk. 70. §-a teljesen és kimeritően magában foglalja azon rendelkezésével, hogy tetteseknek tekintendők mindazok, a kik a büntettet vagy vétséget «együtt vagy közösen» követik el.

És valamint a megsértett jogtárgyról a természetes egység és természetes többség, ugyszintén a törvényes egység és törvényes többség fogalma nem vitás, azonképen a megsértő jogalanynál is a természetes egység és természetes többség, valamint a törvényes egység és törvényes többség fogalmai kellően megállapitvák.

De a mint vitás a jogtárgynál ezen egység és többség megállapitása, a mi se nem természetes, se nem törvényes, hanem a törvény által a biró megállapitása alá van bocsátva, hogy a büntető jogtudomány szabályainak megfelelő módon azon esetekben, a mikor több jogtárgy sértetik meg, idealis anyagi egységet, vagy realis anyagi többséget állapitson-e meg: azonképen vitás a jogalanynál is az a cselekvési minőség, a mikor se nem természetes egység és többség, se nem törvényes egység és többség forog fen, hanem a konkrét eset szintén a birótól követeli ezeknek a megállapitását.

Ugy látszik azonban, hogy a küzdelem nemcsak az embereket, hanem a jogfogalmakat is tökéletesiti. És csakugyan igen kevés egyetértő küzdelem kellenék ahhoz, és semmi nehézségbe nem ütköznék az, hogy törvénykönyvünk alapján a halmazat kérdése egyöntetü megoldást nyerjen.

Csak a helyett, hogy az egyes büntettekben halmaz számra hozatnak helytelen döntvények, és ez által béklyóba veretik, meggátoltatik a jogfejlődés, kellett volna a halmazbüntettekben hozni a törvénynek megfelelő egy helyes döntvényt s kiapadt volna a judikatura következetlenségeinek tengere és vége lenne a helyes törvény helytelen értelmezésének. A birák gyakori változásával a vélemények gyakori változása együtt jár. Ez a mily sajnálatra méltó, oly kikerülhetetlen. Ha nyolczvan évig szolgálhatna minden biró a Curián, bizonyára meg lenne a most meg nem lévő egyetértés. De igy várni sem lehet, hogy eme jogfogalmak meghatározására nézve egyetértés jöjjön létre, addig, mig az egyetértés magára a jogfogalomra nézve létre nem jött.

A törvény ugyanis kijelenti a 95. és 96. §-ban a jogtárgyakra, a 69. és 70. §-ban a jogalanyokra, hogy azok a természetes és törvényes kétféle módtól eltérően, harmadik módon a bíróság által is megállapithatók. Ezek közül azonban csak az utóbbiak tartoznak a kérdéshez.

Az a megállapitása a Btk. 70. §-ának, hogy «*együtt vagy közösen*» követik el, nemcsak a térbeli és időbeli kétféleséget, hanem a tett és tettesség kétféleségét is tartalmazza. Az oly büncselekmények, a melyeknek tényálladéka csak egy cselekvésből áll, ugy térben, mint időben együttesen és közösen követhetők csak el a tettesek által, ellenben azok, a melyeknek tényálladéka több cselekvésekből áll vagy állhat, sem térben, sem időben, sem együtt, hanem egyenkint és külön-külön, de közösen követhetők csak el a tettesek által.

Ez a térbeli és időbeli különbség fogalma a tettességben. Az pedig, hogy a tettesek együtt vagy közösen és egyenkint vagy külön-külön követik el a büntettrészleteket, a tett és a tettesség többféleségét képezi.

Ha a Btk. 70. §-a azt rendelné, hogy azok a tettesek, a kik együtt és közösen követik el a tettet, ugy még csak volna jelentősége a Curia azon ismeretes és szokásos értelmezésének, hogy a törvény ezen rendelkezése azt jelenti, hogy «közös szándékkal együtt tettlegesitették a tettet, s hogy a társtettesség lényeges ismérveit képezik: *a)* együttes vagy közös tettlegesitése valamely büncselekménynek és *b)* a szándék közössége».

De mivel a törvény nem az összekötő «és» kapcsoló szót, hanem a kétféle vagylagosságot kifejező szétválasztó «vagy» kapcsoló szót használja, a törvény ezen disjunktiv alternativáját konjunktiv identifikatiónak magyarázni és ezen két körülmény egyikét intellektuális, másikat materiális értelmünek jellegezni annyi, mint a törvény világos rendelkezéseinek félremagyarázása.

Nem közös szándékról szól ugyanis a törvény, mint a Curia magyarázza törvényellenesen, hanem közösen-elkövetésről. Se nem együttes szándékról, hanem együtt-elkövetésről. A «*közösen*» szó fogalma módhatározó rendező jelentőséggel bir. A cselekmények elkövetésében annak térbeli és időbeli különbségekből álló rendjét és módját határozza meg. Ellenben a nem is együttesen, hanem csak «*együtt*» szó, a cselekvő személyek müködésének helybeli és időbeli egységhatározóját képezi. Az együtt-elkövetésben tehát a közös-tevékenység tudata, a közösen-elkövetésben pedig az együtt-jelenlét szükségképen nem foglaltatik.

Közösen követik el, de nem együtt és *együtt* követik el, de nem közösen; *együtt és közösen* is követhetik el a tettesek a tettet. Ez tehát három különböző tárgyi körülménye ezen kollektiv cselekvő alanyi minőség büntetőjogi megállapitásának. Szándékról tehát itt, mint a Curia magyarázza, szó sincsen. Ezen három különböző minőséget a törvény egy szóval «tetteseknek» nevezi.

Tettestársakról vagy társtettesekről és többtettesekről szó sincs. Mégis a judikatura e kifejezéseket használja, a törvénybelit pedig nemcsak hogy nem használja, de szándékosan kerüli. Sőt a Btk. 70. §-a nem is szól csak kétféle tettesekről. A kik *együtt* követik el a tettet, ez az egyik. A kik *közösen* követik el a tettet, ez a másik. A kik *együtt és közösen* követik el a tettet, ez lenne a harmadik. De ez nincs a törvényben. És mégis a Curia hivatkozott értelmezése nem a törvényben lévő kétféle jelenésmódról, hanem a törvényben nem lévő harmadik minőségről beszél.

Könnyü kitalálni az okát is ennek a kétféle törvénybeli eltérés gyakorlatának. És ez az, hogy kevésnek találtatott az együtt vagy közösen elkövetés, mint törvénybeli, a nem törvénybeli társtettességhez, s ezért alakittatott a törvénybeli tettesekhez alkalmazott kifejezések összeolvasztásából a nem törvénybeli társtettességhez a nem törvénybeli *együtt és közösen* elkövetés. Igy aztán sem a kollektiv cselekvő alanyok, sem cselekvéseik nem azon tulajdonokkal jelöltetnek meg a gyakorlat által, mint a törvényben ezek megnevezése helyesen előirva van.

A törvény tulajdonképen csak tettesről, felbujtóról s bünsegédről ad definitiót. Ha ezek többen vannak, a Btk. 70., 71., 72. §-ai szerint tetteseknek, felbujtóknak, bünsegédeknek neveztetnek. De társtettesekről, társfelbujtókról és társsegédekről a törvény nem szól. Mert a tettesek ugy tekintendők, mintha mindenik megvalósitotta volna, a felbujtók pedig mintha mindenik felbujtotta volna és a bünsegédek ugy, mintha mindenik elősegitette volna társ nélkül is az egész tényálladékcselekményt. Ezek a törvény által elfogadott, azok el nem fogadott nomenclaturák. Mivel a tettesek, felbujtók, bünsegédek, mint büntetőjogi minőség-

*

határozó fogalomnevek csak azt fejezik ki, hogy mindenik physikai személye ezen több cselekvő alanynak tettes, felbujtó, segéd. Mindeniknek beszámitandó bünösségi fokához, miután a törvényben megállapitott büntetés-mérték szerint az egész tett, ugy mintha egyedül követte volna azt el.

Igaz, hogy a képviselőház igazságügyi bizottságának a jelentése (Anyaggy: I. k. 489. l.) azt mondja, hogy e szavakkal: «vagy közösen» azért egészittetett ki a fogalom meghatározása, hogy az «együtt» szó kelleténél szükebb értelemben ne magyaráztassék. Ez olyan formát jelent, mintha a 70. §-ban nem kétmódu elkövetés lenne. Csakhogy ez eredetileg nem igy volt. Hanem ugy, hogy az «együtt» szó a «tettesek» szóból volt eredetileg összekötve.

Tetteseknek tekintendők, a kik *együtt* követik el a tettet. Ez volt az eredeti. Ez találtatott szükmagyarázatunak.

És mikor ez kibővittetett a «vagy közösen» szóval, az indokolásban a *tettesek* szóhoz odairatott zárjel között a «tettestársak» szó. De a mig a fogalomnak ezen megvalósitási módhatározója «vagy közösen» a törvény szövegébe bevétetett, addig maga a «tettestársak» indokbeli parenthesises fogalma, melynek elkövetési módhatározójául tünik ez fel a képviselőház igazságügyi bizottsága jelentése szerint, a törvény szövegébe be nem vétetett.

Vagyis a «tetteseknek» megfelelő «együtt» és a «társtetteseknek» megfelelő «közösen» s a «több tetteseknek» megfelelő «együtt és közösen» három különböző fogalomnak, három különböző elkövetési módhatározója közül a két előbbi a törvényben az egyik fogalomra vonatkozik, a törvény indokolásával ellentétesen és pedig arra, a melyikre az szánva sem volt. Maga a kérdéses büntetőjogi fogalom pedig a törvényből kimaradt. És, hogy ez a hiba kiköszörültessék, talán azért használják az itéletek azt az emlitett szójátékot, hogy: «közös szándékkal együtt tettlegesittetik» vagy: «közös tettlegesitéssel együtt szándékoltatik».

Vagy talán a törvény ezen egyféle tettességi kijelentése vezette a judikaturát oly értelmezésre, hogy az «együtt *vagy* közösen» elkövetés kétféle alakját, az «együtt *és* közösen» egyféle harmadik elkövetésre akarja értelmezni. Hogy ez által a tettesek törvénybeli egyféleségét az elkövetés törvénybeli kétféleségével összhangzásba hozza s a kétféle elkövetést is egyfélévé tegye.

Kár volt azonban s kár is a törvény helyes rendelkezéseinek ezen czélból is ily helytelen magyarázatot adni. Azt mutatja ez a magyarázat, hogy a magyarázó nem ismerte a tettesség, társtettesség és több tettesség büntetőjogi három külön fogalmát.

Hogy ugyanis a törvényben csak a tettesek szó van, ez a törvénynek nem hátránya, nem hézaga, sőt tömörségi előnye. Helyes értelemben a tettesek szó magában foglalja a cselekvő alanyi többség mindhárom tettesi nemét. Ez egy általános nemü (genus) fogalommeghatározás, melynek különös fajai (species) a társtettességi és többtettességi qualitások. A többtettességnek ismét számos alfaja van a törvény különös részében lévő különböző szakaszokban, csaknem mindenütt más meg más.

Igy kerültek az objektiv irányunak magyarázott «együtt» és a subjektiv értelmünek nevezett «közösen» adverbiumok a Btk. 70. §-ában a tettesek fogalmához. Ezen 70. §-beli kollektiv qualitás azonban nem vonatkozik a törvény különös részének még különösebb kollektiv qualitásu tételére, hanem csak azokra, a hol a törvény különös részében egy tettes van, mégis tényleg többen követik el a tettet. Ezért ezek tettesek, még pedig se nem törvényes, se nem természetes, hanem minden egyes esetben a bíróság által megállapitott tettesek.

Tekintve tehát a tettességnek a törvény is a büntető jogtudomány által elfogadott három különböző, általános fajját: a judikatura feladatát nem az képezné, hogy a törvény szerint is kifejezetten ellentétes ezen két fogalomból az emlitett valóban kriminális fraseologiával egy harmadikat alakitson, hanem az, hogy állapitsa meg, mikor kell kimondani azt, hogy az elkövetés *együtt* történt, és mikor azt, hogy *közösen* történt, és mikor azt, hogy *együtt és közösen* történt.

Ha pedig, a mi nem áll, az ki nem mondható, akkor rosz a törvény, ha kimondható, akkor meg rosz a judikatura. Tertium non datur. Tehát: vagy az egyiket, vagy a másikat javitani kell. *Kunfalvy István.*

Büntett kisérlete vagy kisérlet büntette?

Ugy látszik, még a törvényes kifejezések is alá vannak vetve a változásoknak, hogy ne mondjuk: a divatnak. Erről tanuskodnak néha a birói itéletek, a melyeknek pedig alapját maga a törvény képezvén, ugyanazon cselekményekre ugyanazon hivatalos kifejezés volna használandó.

Igy van ez a bünkisérleteknél.

Ha előveszszük a büntető itéleteket tartalmazó szaklapokat, azt látjuk, hogy azokban folyton váltakoznak a «büntett vagy vétség kisérlete» és a «kisérlet büntette vagy vétsége».

A m. kir. Curiának épen nincs e kérdésben megállapodott gyakorlata.

Példákat mondok az utolsó 10 évről. És pedig nem olyan példákat, a melyekben a Curia helybenhagyta az alsóbb biróságok egyik vagy másik kifejezését, hanem olyanokat, a melyekben a m. kir. Curia minősitette a cselekményt s igy kifejezetten használta egyik vagy másik kifejezést.

Az 1887. évi 5585. és 6144., az 1889. évi 1447., az 1890. évi 4939. és 9771., az 1891. évi 5606., az 1892. évi 1847., 4885. és 5007., az 1893. évi 1999., 10,947. és az 1894. évi 1757. sz. a. hozott itéletekben a Curia «kisérlet büntettét, illetve vétségét» állapitja meg.

Az 1887. évi 3189., 5596., 7247., az 1888. évi 895., 4621., 8467., 8347., 9413., az 1890. évi 1503., 5030., az 1891. évi 99., az 1892. évi 2557., az 1893. évi 540., 7183., az 1894. évi 8998., az 1895. évi 1817., 4256. és 10,464. sz. a. hozott itéletekben a «büntett, illetve vétség kisérletét» állapitja meg.

Sőt az 1894. évi 11,077. sz. a. hozott curiai itéletben mindkét kifejezés előfordul, ily módon: «Vádlott a lopás és lopás kisérletének büntetteiben és a közbiztonsági kihágás mellett a szándékos emberölés büntettének kisérletében mondatik ki bünösnek». (Bünt. Jogt. XXIX. 381.)

Mig az 1894. évi 10,054. sz. a. curiai itélet a «megkisérlett gyilkosság büntettében» mondja ki bünösnek a vádlottat. (Bünt. Jogt. XXIX. 266.)

Hogy aztán az alsóbb biróságok hol egyik, hol másik kifejezést használják, azon nem lehet csodálkozni, mert hiszen ugy igyekeznének szövegezni az itélet, hogy az a legfőbb bíróság szókásának megfeleljen.

De hogyha ott nincs egyértelmü megállapodás! . . .

Melyik hát a helyesebb kifejezés?

A Btk, 69. §-a «megkisérlett büntett vagy vétség»-ről szól.

A Btk. 65. §-a szerint: «A cselekmény, melylyel a szándékolt büntett vagy vétség véghez vitele megkezdetett, de be nem végeztetett: a megkezdett büntett vagy vétség kisérletét képezi. A büntett kisérlete mindig, a vétség azonban csak a törvény különös részeiben meghatározott esetekben büntetendő».

Igy a Btk. 65. §-a mindenütt csak a büntett vagy vétség kisérletéről beszél, de nem emliti a kisérlet büntettét vagy vétségét.

A 207. §. szerint: «ha hamis vagy hamisitott váltó-

pénz vagy ezt pótló papirpénz hozatik forgalomba: a cselekmény vétséget képez, melynek kisérlete is büntetendő».

A 352. §. szószerint ezt mondja: «A zsarolás vétségének kisérlete büntetendő».

Mig tehát a törvény szövegében a hol előfordul a kisérlet szó mellett a büntett vagy vétség, mindenütt igy jön elő: «a büntett vagy vétség kisérlete», addig semmi törvényszakaszt nem tudunk felhivni annak igazolására, hogy a «kisérlet büntette vagy vétsége» alaposan használtatik.

A cselekménynél elsősorban az vizsgálandó, hogy az a Büntetőtörvénykönyvnek melyik szakaszába ütközik; mig ezt meg nem állapitjuk, nem lehet szó büntethetőségről. A második kérdés nyomban következik utána, hogy a cselekmény büntettet képez-e vagy vétséget? Csak azután következhetik annak megállapitása, hogy a büntett vagy vétség be van-e fejezve vagy az csak megkiséreltetett? Ez a logikai sorrend, a melytől eltérni nem lehet.

A Btk. legtőbb szakaszában együtt van kimondva a minősités annak büntetté vagy vétséggé minősitésével s azután következik a büntetés kiszabása. Ilyen esetekben a minősités csak akkor van befejezve, midőn annak büntetti vagy vétségi minősége is meg van állapitva. Már most mi jogon furakodnék be a minősités alkatrészei közzé a kisérlet szó?

Hiszen ha ez lehetséges, akkor e szerint a logika szerint az is helyes, ha pl. azt mondjuk: szándékos emberölés bevégzésének büntette, zsarolás bevégzésének vétsége, stb. Mert hiszen a kisérlet nem egyéb, mint a megkezdett büncselekmény be nem végzése, melynek ellentéte a büncselekmény véghezvitele vagy bevégzése.

A kisérletnek nincs sem büntette, sem vétsége, mert a kisérlet nem minősitő körülmény, hanem a véghezviteli cseleménynek megszakitását képezi. Hanem igenis a már minősitett cselekménynek: a büntettnek vagy vétségnek van kisérlete.

Félreértésre is adhat alkalmat a fenti szavaknak logikátlan elrendezése.

Csak egyetlen példát mondok.

A Btk. 85. §-a a lopás és sulyos testi sértés büntettét vétségnek minősiti, a mint ez a 30. sz. döntvényben is világosan ki van mondva, de azt is kimondta már a Curia az 1888. évi 1747. sz. a. itéletében, hogy a Btk. 85. §. 4. p. alapján «a rendőri büntetés alkalmazása folytán a vétség nem minősül kihágássá». Tehát a Btk. 85. §-a kétféle vétségre szab büntetést: egyik a Btk. 85. §. 3. pontja alapján a büntettből átváltozó, másik az eredeti vétség. Már most ha igy szól az itélet: «lopás vagy sulyos testi sértés kisérletének vétségében mondatik ki vádlott bünösnek, mert a bünösség kimondásánál elég csak a Btk. 85. §-ára hivatkozni, mivel az egyes pontok csak a büntetést mérik ki: vajon ki fogja megtudni ebből a kifejezésből, hogy «lopás vagy sulyos testi sértés kisérletének vétsége», lopás vagy sulyos testi sértés büntettének vagy vétségének kisérletéről van-e szó? . . .

Mindezekből az következik, hogy a bíróság akkor felel meg a logikának és a törvény szavainak, ha a kisérletnek büntette vagy vétsége helyett mindenkor a büntettnek vagy vétségnek kisérlete kifejezést használ.

K. Nagy Sándor
pestvidéki kir. tszéki biró.

A sommás visszahelyezés és az 1893: XVIII. tcz.

A birtokvédelem és az ezzel járó repositionális keresetek a magyar jognak régi specialitásai s a római interdictumok minden formáját megtaláljuk a hazai régibb jogban.

A birtoknak mint törvényes állapotnak hathatós és rövid uton eszközölhető védelme vitte arra a törvényhozást első perrendünk megalkotásánál, hogy a birtokvédelmi keresetek sommás perutra tereltessenek.

Az 1868. évi LIV. tcz. 93. §-a sommás perutra tartotta fen azon védelmi kereseteket, melyek foglalás és háborgatás esetén indithatók voltak, (93. §. *i)* pontja) és bárha az általános irányzat már ekkor az volt, hogy a sommás visszahelyezés védelme a visszatartási esetekre is kiterjesztessék, a hivatkozott szakasz *e)* pontja ezt csak egy speciális esetre, a bérlet és haszonbérletből való elmozditás eseteire állapitotta meg, a törvénytelenül visszatartott ingatlan visszabocsájtása iránti perek megmaradtak továbbra is a nehézkes rendes birói peruton.

Az 1881: LIX. tcz. 13. §-a tovább fejlesztette e sommás birtokvédelmi rendszert és a 2. pont *f)*, *g)*, *h)* alpontjai a visszavonásig átengedett ingatlanokra a védelmet már feltétlenül megadták, nemcsak a foglaló, hanem a jogtalanul birtokban maradó ellen is, de még mindig a bérlet és haszonbérlet eseteire szoritván e védelmet.

Teljesen kifejlesztette e rendszert a jogtalan birtoklás minden eseteire az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. pontjának *l)* alpontja, mely a birtokvédelmet a jogtalan birtoklás minden nemére kiterjeszti, s mely most már a sommás repositiót nemcsak a foglalás és háborgatás eseteiben adja meg, de megadja azt a jogtalan visszatartás minden esetére, (felmondás, visszavonás, határozott időtartam stb.), ugy a bérlet és haszonbérlet eseteiben, mint ily viszonyon kivül is.

Nagy jelentőséggel bir e repositionális kérdés a mai kereskedelmi világban különösen azon szempontból bir, mely a kereskedelmi alkalmazottak lakásviszonyait érinti ott, hol fizetésként természetbeni lakás adatik.

Az 1884: XVII. tcz. kétségtelen, hogy 176. §-ában a munkaadó és alkalmazottja között felmerülő peres kérdéseket egy lehetőleg rövid és hathatós perutra, a békéltető bizottsághoz, illetve az elsőfoku iparhatósághoz utasitotta, jogában levén a határozattal meg nem elégedő félnek a törvény rendes utját venni igénybe.

Tény azonban az, hogy az iparhatóság egész rendszerességgel a fizetés gyanánt élvezett lakás kérdésében kompetentiáját nem állapitotta meg és a felek a lakás kérdését ily esetekben kénytelenek voltak (a lakásvisszavonást tartva szem előtt) vagy a bagatel bíróság elé, (1877: XXII. tcz. 11. §. 5. pont) vagy pedig épen az alapon, hogy nem bérelt lakásról, hanem Natural Wohnungról van szó, rendes bíróság, a kir. törvényszékek elé vinni, vagy pedig önsegélylyel élni.

Az iparhatóság azzal érvelt, hogy az alkalmazott quasi bérelt lakással bir, mert hisz a lakás bérértékének megfelelő összeggel kevesebb fizetést kap — és igy a fenforgó lakkiüritési kérdés nem az iparhatóság, hanem a járásbíróság elé tartozik.

A járásbíróság viszont egész joggal helyezkedett azon álláspontra, hogy nem bérelt, de fizetésként élvezett lakásról lévén szó, — az ügy nem tartozik sommás perutra.

Hogy mennyire visszás állapot támadhatott e compententiális kérdésből, mi sem bizonyitja jobban, mint az az eset, melynél az egyik gőzmalom kénytelen volt a rendes lakkiüritési per eldöntéseig (közel 1 évig) megtürni épületében azt az üzletvezetőt, kit lopás miatt bocsájtott el felmondás nélkül szolgálatából.

Az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. pont *l)* pontja e visszásságnak véget vet, midőn kimondja, hogy a sommás visszahelyezési kereset helyt foglalhat a jogtalan visszatartások eseteiben is, helye van annak bérleti és haszonbérleti viszonyon kivül is, bármely más esetben.

Ugyanakkor, midőn e szakasz hangsulyozza, hogy a repositio kérdésében hozott itélet nem dönti el a felek

közötti dologi jogviszonyt, nyilvánvalóan a sommás pert magát rendkivül egyszerüsiti.

A perbeli bizonyitást ily módon pusztán a használati időtartam megállapitására korlátozza.

Az egyedüli kérdés tehát az, hogy lejárt-e a használati időtartam, melyre a lakás, épületrész átengedtetett.

A lejárat feltétlenül bekövetkezett: felmondáshoz kötött használat esetén a felmondással, határozott időtartam esetében ez időtartam elteltével, visszavonáshoz kötött használatnál, a visszavonás kijelentésével.

A lapunk jelen számának mellékletén 269. sz. a. közölt esetben ez *l)* pont kimeritő magyarázatát adja a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek itélete, mely ez esetben nem jogi schemát állit fel, hanem az élet való követelményeinek megfelelően alkalmazza a jogot, s kellő figyelmet érdemel érdemi részében is, mely zsinormértékül van hivatva szolgálni.

A fenforgó esetben a lakkiüritést, tehát a repositiót a főnök kérte azon üzlet- és czégvezető ellen, kit üzleti szabálytalanságok és a főnököt kárositó cselekedetei czimén, daczára annak, hogy 3 évre és felmondhatatlanul volt felfogadva, felmondás nélkül nyomban elbocsájtott és őt az általa az üzlet mellett természetben, fizetésként birt lakás azonnali elhagyására felhivott.

Alperes kifogást emelt a sommás bíróság hatásköre ellen, a sommás törvény 27. §. 1., 2. és 3. pontjai alapján.

Nem illetékes szerinte a sommás bíróság azért, mert az 1893: XVIII. tcz. 2. §. 2. pontja értelmében a főnök és czégvezető közötti jogviszonyból származó keresetek, csakis az 1. §. 1., 4., 5. pontjainak határai között tartoznak sommás eljárás alá, vagyis az 500 frt értékhatárig, vagy kikötés esetén. A perbeli esetben pedig a lakás 1000 frt (évi bér) értéket képvisel és a sommás eljárás kikötve nincs. (27. §. 2. pont.)

Nem illetékes a bíróság azért sem, mert az 1. §. 5. p. *l)* alpontja dologi jogviszonyt feltételező esetekről szól, peres felek között pedig eldöntetlenül hagyandó dologi jogviszony nincs, e szakasz csakis az épületrészekre, tehát habitatio stb. hasonló szolgalmak eseteire alkalmazható, miből folyólag nyilvánvaló, hogy itt csakis a rendes bíróság illetékes. (27. §. 1. pont.)

De nem illetékes a sommás bíróság alperes szerint azért sem, mert alperes már a jelen lakkiüritési per megindítása előtt felperes ellen rendes pert inditott és felperes viszont alperest büntető uton feljelentette s igy a 27. §. 3. pontja szerint ugyanazon jog iránt már más hatóságnál folyik felek között per.

Kérte továbbá alperes az eljárásnak az 1893: XVIII. tcz. 44. §-a alapján felfüggesztését.

Az ügy érdemében az elbocsájtás jogosságának tagadása mellett felperes elutasitását kérte, de a lakásbérlet felmondásának analogiájára, a bizonyitás sikere esetén is a lakkiüritésre hosszabb időt kért. Egyébként felperest elutasitani kérte, mert 3 évre szóló felmondhatlan szerződése van, tehát a lakástól 3 évig meg nem fosztható, de egyébként is tőle, mint czégvezetőtől a kereskedelmi törvény 51. §-a értelmében a megbizás fenálló jogának sérelme nélkül vonható csak meg, tehát a lakás részére ez esetre is feltétlenül meghagyandó.

A közölt itéletek után csak látszólag eldöntetlen már most az a kérdés, hogy a birtokvédelmi kereset, mely kétségtelenül polgári perutra tartozik, a kereskedelmi bíróság által megállapitható-e. A kereskedelmi és polgári hatáskörnek első és utolsó forumban való bifurkatiója és egyesitése jelentéktelenné teszi e kérdést; a præsumptiv kereskedelmi ügyletek pedig nyilvánvalóan az alkalmazhatóság mellett bizonyitanak.

Dr. Erőss Samu.

A 20 frtot meg nem haladó haszonbéri összeg iránt inditott kereset a járásbiróság, vagy a községi biráskodás hatáskörébe tartozik-e?

Felmerült eset alkalmából ez uton óhajtom a fent irt kérdést szóvá tenni.

P. O. felperes V. V. alperes ellen keresetet inditott 12 frt 05 kr. félévi haszonbéri összeg iránt. A tasnádi kir. járásbiróság a keresetet a sommás eljárás 17. §-a alapján visszautasitotta, mert véleménye szerint e kereset az 1. §. értelmében nem a járásbiróság, hanem a községi biráskodás hatáskörébe tartozik. Felperes felfolyamodása folytán a zilahi kir. törvényszék 1897 E. 11. sz. végzésével kimondotta, hogy a kereset a járásbiróság hatáskörébe tartozik, mit a többek közt igy indokol:

«Azon ügyek, a melyek a községi biróság hatáskörébe tartoznak, az 1877. évi XXII. tcz. 14. §. és 11. §. 1., 2., 3. és 4. pontjaiban vannak felsorolva kimeritőleg, s minthogy a most idézett törvényszakasz felemlitett pontjainak egyike sem vonatkozik a haszonbérletből eredő követelésekre, nyilvánvaló, hogy .... e kereset nem a községi biróság, hanem a sommás eljárás alá és a kir. járásbiróság hatáskörébe tartozik.»

Ezen indokolás nem állja ki a kritikát. Bár igaz, hogy az 1877. évi XXII. tcz. 11. §-ának 1., 2., 3. és 4. pontjaiban haszonbérletből eredő követelésről szó nincsen, mégis ebből nem következik szükségszerüleg az, hogy tehát a 20 frtot meg nem haladó haszonbéri összeget tárgyazó kereset — mint pénzkövetelést tárgyazó kereset — nem tartozik a községi biráskodás hatáskörébe, mert hiszen a most idézett törvényszakasz emlitett pontjaiban sok más jogügyletből — pl. adás-vételt, kölcsön stb. — eredő követelésről sincsen szó, mégis ezen ügyletekből eredő, 20 frtot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesitése kétségkivül a községi biróság hatáskörébe tartozik az alapon, mert pénzkövetelések, miért képezne tehát csupán a haszonbérletből eredő pénzkövetelés kivételt? Vagy talán a haszonbéri összeg nem pénzkövetelés? Ha pedig nem az, mit kell akkor értenünk az 1877. évi XXII. tcz. 11. §-ának 1. pontjában jelzett pénzkövetelés alatt?

Hogy a haszonbérletből eredő pénzkövetelés az 1. pont alól kivételt nem képez, nyilvánvaló abból is, hogy az 1877. évi XXII. tcz. — mint alaki jogot szabályozó törvény — szorosan értelmezendő, s igy kivételt a törvény alól csak az képez, a mit maga a törvény ilyennek jelez; már pedig a 11. §. utolsó bekezdésében taxative felsorolt kivételek közt a haszonbérleti jogügyletből eredő pénzkövetelés emlitve nincsen.

Eltekintve azonban attól, hogy a haszonbérletből eredő pénzkövetelés nem tekinthető az 1. pont alól kivételnek, már magának a 11. §-nak szerkezetéből, különösen az 5. és 6. pontnak az 1. ponttal való összevetéséből kétségtelen bizonyossággal megállapitható, hogy az 1. pontban emlitett pénzkövetelés alatt specialisan a haszonbérből eredő pénzkövetelés is értendő, mert az 5. és 6. pont rendelkezik a bérleti és haszonbérleti jogügyletből eredő egyéb keresetekről, csak az ebből eredő pénzkövetelést nem emliti, és pedig nem azért nem emliti, mintha ezeket nem akarta volna a törvényhozás az ezen törvényben szabályozott eljárás alá vonni, hanem egész egyszerüen azért, mert fölösleges és törvénybe nem való ismétlésekbe nem akart esni, a mennyiben a pénzkövetelés — származzék az bármely jogügyletből — mindig csak pénzkövetelés lesz, és ez az 1. pontban már kifejezetten benfoglaltatik.

Ez állitás helyes voltát azonban még kétségtelenebbé teszi az 1877. évi XXII. tcz. 66. §-ának utolsó bekezdése, a mely igy rendelkezik:

«A jelen törvényben körülirt eljárás alá tartozó ügyekben előleges biztositásnak helye nincsen, a bérbeadó azonban

a bérlő ellenében *a bérösszeg erejéig* a törvényes zálogjoggal terhelt ingóság összeirását *ugy az eljárás megindítása előtt, mint az eljárás folyamában* követelheti».

Tehát a törvény e rendelkezése szerint a bérletből eredő pénzkövetelés is az ezen törvényben körülirt eljárás alá tartozik, pedig a 11. §. 1—4. pontjaiban a bérletből eredő követelésekről sincs szó! S ha ez oda tartozik, akkor per analogiam oda kell tartoznia a haszonbérletből eredő pénzkövetelésnek is.

E jogi indokok mellett még a czélszerüségi szempontok is azt javalják, hogy a községi biráskodás hatáskörét ne igyekezzünk megszoritani még ott is, a hol erre semmi jogi alap nincsen, mert bizony a pereskedés — illetve jogkeresés — elég költséges a felekre amugy is, miért drágitsuk meg épen a szegény népnek — mint a kik tudvalevőleg legnagyobbrészt perelnek a 20 frton alóli összegekért — az igazság kiszolgáltatását?

Dr. Kindris Gábor
kir. aljárásbiró.

Különfélék.

— **Az 1899-iki budapesti kriminalista-kongressus.** A párisi börtönügyi társaság utolsó ülésében *Leveillé* tanár és képviselő referált a lissabonni idei kongressusról és előadását a következő szavakkal fejezte be: «... En racontant l'excursion de Lisbonne, je voudrais avoir donné à quelques-uns de nos collègues de la Société le désir de venir dans deux ans à Buda-Pesth, assister au prochain Congrès de l'Union. *Buda-Pesth est aussi une ville charmante; il devra y avoir la-bàs des fêtes et des fleurs. La science y coulera à flots.* Il est bon que les français franchissent quelquefois leurs frontières et prennent le contact des autres peuples. En somme, partout notre langue est comprise des hommes instruits et tout le monde gagne au commerce international des idées. (Vifs applaudissements.)» — *Rivière* a társaság főtitkára szintén arról referált, hogy mily szépen volt Francziaország a lissaboni kongressuson képviselve és azzal zárta be szavait: «Nous n'avons qu'à souhaiter que, en 1899, elle soit aussi brillamment représentée en Hongrie. (Applaudissements.)» *G.*

— **A legutóbbi Magyar Jogászgyülés** tárgyalásai még ma sincsenek közzétéve, valaminthogy az állandó bizottság sem hivatott eddig össze ülésre, de még csak meg sem alakult.

— **A magyarság az Arpádok korában.** *Lánczy Gyula* egyetemi tanár e czimen érdekes tanulmányt tett közzé az *Olcsó Könyvtárban*. A mü tárgyalási módja, irálya és szerkezete visszatükrözi szerzője eredeti egyéniségét és philosophikus szellemét. Függelékül közli szerző a Sylvester-bulla eredetének kérdéséről irt tanulmányát.

— **Intézet az elmebeteg vádlottak és elitéltek részére.** A párisi börtönügyi társaságnak május havi bulletinjében *dr. Lévay József* igazságügyminiszteri segédtitkár leirja az elmebeteg bünösök befogadására rendelt intézetet, mely az uj budapesti gyüjtőfogháznak toldalékát képezi administrativ tekintetben, melytől azonban ugy az igazgatás, valamint az orvosi kezelés tekintetében is tökéletesen független. *G.*

— **Ügyvédi lajstromba való felvétel.** *A magyar kir. Curia*: Dr. L.-nek, az ügyvédek lajstromába leendő felvétele tárgyában következőleg végzett: A budapesti ügyvédi kamara határozata megváltoztatik, dr. L. a kamara ügyvédi lajstromába bejegyeztetni rendeltetik és az ügyvédi kamara ennek végzésnek foganatositására utasittatik. *Indokok:* Dr. L. kimutatta, hogy törvényszerü ügyvédi oklevéllel bir és hogy budapesti ügyvédi kamara kerületében állandóan lakik, oly okok pedig a melyekből az ügyvédek lajstromába való felvétel az 1874: 34. tcz. 3. §-a alapján megtagadandó volna, nem forognak, mert az a körülmény, hogy Dr. L. a beiratási és tagdijat előlegesen be nem fizette és az a körülmény, hogy a — — — ügyvédi kamara értesitése szerint a nevezett ellen fegyelmi vétség miatt egy esetben vizsgálat, más esetben vádhatározat hozatott, végre egy esetben a nevezett ügyvédi kötelességszegés miatti panasz folytán nyilatkozattételre hivatott fel, magában véve a felvétel megtagadására törvényes okul nem szolgálhat. (1897 junius 1. 2823. sz. a.)

— **A háziur törvényes zálogjogának kijátszása.** *A m. kir. Curia:* Mindkét alsóbiróságnak itélete megváltoztattatik és vádlott az ellene emelt vád és következményeinek terhe alól felmentetik. *Indokok:* Vádlott, mint a háztulajdonos megbizottja csak jogával élt, midőn a háztulajdonos törvényes zálogjogának megóvása végett a lakót a lakás becsukása által megakadályozta abban, hogy ingóságainak tényleg megkezdett kicsempészését folytathassa. E cselekményének az a következménye tehát, hogy a lakó rövid ideig lakásába be nem mehetett, sem a személyes szabadság megsértését nem képezi, sem más büntetendő cselekményt nem foglal magában, minélfogva vádlott az ellene emelt vád és következményeinek terhe alól felmentendő volt. (1897 május 13. 6333. sz. a.)

— **Korcsmai adósság meg nem fizetése — fegyelmi vétség.** Az — — ügyvédi kamara fegyelmi választmánya: — — ügyvéd ellen a kamarai ügyész inditványa folytán a fegyelmi eljárás elrendeltetik s ugyanő az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. *b)* pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt, vád alá helyeztetik. *Indokok:* A kir. járásbiróság a kir. törvényszéknek végzése folytán tette át ezen kamarához az előtte — — ügyvéd ellen L. Lajos felperessége alatt 13 forint vendéglői számla s járulékai iránt lefolytatott perre vonatkozó iratokat — — ügyvédnek a perben igazolt magaviselete miatt fenforogni látszó fegyelmi vétség megtorlása végett az eljárás megindítása iránt. Az áttett periratok igazolása szerint a per tárgyát 13 frt elfogyasztott bor ára és jár. iránti követelés képezte, a melyből — hivatkozással a korcsmai hitelről szóló 1883. évi XXV. tcz. 22. §-ra — panaszlott ügyvéd 2 frtnak és a költségeknek megfizetésére marasztaltatott az okon, mert a tanuk vallomása szerint panaszlott ügyvéd többek társaságában L. Lajos kávéházában éjjel mulatván s az ölébe vett kassir-leány által tiz üveg tenkei ó-bort megrendelvén, ennek árát s a czigány zenekarnak kiadott szivar értékét, összesen 13 frtot meg nem fizette. Habár a periratokban semmi jelensége sincs annak, hogy panaszlott ügyvéd ezen mulatozás közben magaviseletével bárkit is megbotránkoztatott volna s igy magában a mulatozás tényében az ügyvédi állás tisztességét sértő cselekmény meg nem állapitható, az a ténye azonban, hogy mulatozásának költségeitől magát megóvandó, a különben zárt körben történteket nyilvánosságra, a bíróság előtti térre vitte, s vette alkalmazásba a törvénynek intézkedését, a mely egyáltalán nem a végből hozatott, hogy komoly gondolkozásu egyéneket mások anyagi kárositásával fizetési kötelezettségeiktől mentesitsen, hanem azért, hogy a jellemgyengeségben szenvedők ezen gyöngeségnek anyagi romlásukra felhasználhatásától az erre számitókat elzárja, ezen ténye panaszlott ügyvédnek olyan, mely az ügyvédi állás tekintélyével össze nem egyeztethető, hanem azt mélyen sérti. *A m. kir. Curia*: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata indokolásánál fogva helybenhagyatik. (1897 május 8. 151. sz. a.)

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék** pertárában soha sincs toll. A szolga ugyan ad használati dij mellett tollakat, de — a mi megtörténik — ha a szolga beteg vagy távol van, nincs toll a pertárban. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A pénzügyigazgatóság stilusa.** A budapesti kir. pénzügyigazgatóság következőleg végzett: 13,406/96. t. a. előirt illeték elleni felebbezésére *figyelembe ajánltatik* az általa hivatkozott 59 dijtétel 4. pontja második bekezdésének *figyelmes elolvasása*, a hol világosan ki van mondva, hogy ha a kereskedelmi levél kötelezvény természetü, vagyis levél alakban kötelezvény iratott, ugy ilyen esetben a levél okiratnak tekintendő és mint ilyen illetékkötelezettség alá esik. Még kevésbé áll meg felebbezőnek azon érvelése, hogy ezen levélben egyoldalu jogügylet foglaltatik; a leletezett levél határozottan kötelezvény természetü és mint ilyen a bély. törv. 87. §-ának pontja szerint a kiállitót és és elfogadót egyetemlegesen kötelezi a bélyeg lerovása. (18583/97. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A bécsi birodalmi tanácsban** Dipauli és elvtársai inditványt nyujtottak be az uj polgári perrendtartás életbeléptetésének két évre való elhalasztása iránt. Szerencsére bezárták a birodalmi gyülést, mielőtt az inditvány tárgyalás alá vétethetett volna, s igy talán a jövő év elején mégis életbe lép az uj törvény.

— **Telekkönyvek a német birodalomban s a partikularismus.** A telekkönyv intézménye is egyik alapja s kiegészitő része a német magánjogi kodifikátiónak, ugy hogy a polgári kodex életbelépése szükségkép feltételezi mindenütt a telekkönyvek létezését. Egyszersmind e tér is olyan, melyen engedni kellett a partikularismusnak s nem tudták az egyes államok befolyását teljesen kizárni. Igy a telekkönyvek alakitása körüli eljárás megállapitása az egyes szövetséges államokra bizatik s kormányaik által rendeletileg fog szabályoztatni. Hasonlóan fog megállapittatni azon időpont is, a mikor a telekkönyv valamely államban megalakultnak tekintendő. Ettől függ azután azon kérdés eldöntése is, hogy mely időben lép életbe a birodalmi telekkönyvi rendtartás minden egyes országban, minthogy annak keresztülvitele a telekkönyvek létesitésétől feltételeztetik. Ezen időpont előtt a telekkönyvi rendtartásnak csak azon szabályai léphetnek életbe, a melyek a telekkönyvek létesitésére és szervezésükre vonatkoznak. És igy az egyes államok a telekkönyvi rend keresztülvitele szabályait már előlegesen kibocsáthatják. Természetesen a telekkönyvi rendtartással szemben is érvényben maradnak a birodalmi törvények, a mennyiben az uj törvény hatályukat meg nem szüntette; mig az országos törvényhozásnak a telekkönyv intézményét illető intézkedései elvesztik érvényüket, hacsak a telekkönyvi rendtartásban más nincsen előirva. A partikularismus terjeszkedésének s igényeinek korlátozásáról azonban kellően gondoskodni kellett a jogi egységesség megmentésére. Az uj kodex szabályainak, a melyek a birtokjogra vonatkoznak, egyöntetü keresztülvitelét biztositani kellett s ez okból a telekkönyvek szervezetének alapelvei birodalmi törvény által voltak megállapitandók; valamint azon jogi feltételek is, melyek alatt valamely telekkönyvi bevezetés a telekkönyvi hivatal által eszközlendő, ugy a telekkönyvi hatóságok kötelességei is a jelzálogok, járadéki tartozások, stb. tekintetében. És szemben a telekkönyvi hatóságok müködésével, az érdekeltek jogainak biztositására általános birodalmi szabályok szükségeltettek a jogorvoslatokról is azon hatóságok határozatai ellenében. Ezen szükségletek s viszonyok idézték elő azt, hogy a magánjog kodifikátiójánál külön egy telekkönyvi rendtartás szerkesztése is kilátásba vétetett s annak tervezete csakhamar el is készült. Ez jelen alakjában öt fejezetből áll. Elsőben az általános szabályok foglaltatnak: a telekkönyvek berendezéséről, a bejegyzésekre vonatkozó okmányok őrizéséről a telekkönyv betekinthetése s másolatairól és a telekkönyvi közegek felelősségéről. A második fejezet tárgyalja a telekkönyvi bevezetéseket, feltételeik s tartalmuk szerint; a harmadik fejezet a jelzálogos, telek- s járadék-adósleveleket; a negyedik fejezetben a panaszjog szabályoztatik, ugy az első forum, mint a felebbviteli irányában; az ötödik fejezet a zárhatározatokról szól, s ezek közt különösen a telekkönyvi rendtartás s az országos törvények közti viszonyokról. Azon kérdés eldöntése, hogy az idézett telekkönyvi rendtartás mikor lép életbe, a telekkönyvek létrehozatalától tétetett függővé; a mi iránt a szövetséges államok intézkedési joga tartatott fen. *Sz.*

— **Bajorországban** az elitélteket ujabban sikeresen alkalmazzák földmivelési munkákra. Igy a zweibrückeni méneshez tartozó földek javitására a helybeli fegyházból alkalmaztak elitélteket, a kompetens vélemény szerint teljesen kielégitő eredménynyel.

— **A berlini «Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft»** junius 18-iki ülésén Gescher Alfréd tartott felolvasást a «Török jogi és gazdasági élet»-ről. Felolvasó éveken át mint Directeur de la Chambre des Conseillers-légistes müködött Konstantinápolyban, a külügyi hivatalban. A mohammedán jog egyetlen igazi forrása a kinyilatkoztatás, alapelve a felebaráti szeretet. A gazdagok kötelessége a szegényeket eltartani, mert a Korán valósággal socialista szellemben parancsolja ezt. A jog kodifikátiója sokkal később, Szulejmán, a fényes, alatt indult meg. A jogi gyüjtemények azonban a legszorosabban ragaszkodtak a Korán betüjéhez, mert a musulman csak arra van kötelezve, a mit Mohammed az angyal szavai után feljegyzett. Mig a hatalom kényszeriti, addig engedelmeskedik a török idegen jognak is, igy a franczia, angol gyarmatokban, de mihelyt ez megszünik, csak a Korán jogát ismeri kötelezőnek. Érdekes azonban, hogy a mohammedán jog több tekintetben meglepő hasonlóságot mutat a római joggal. Az ujabb törvénykönyvek, kereskedelmi jog, tengeri jog, franczia minta után készültek. Az európaira nézve legfontosabbak a kapitulatiók. Ezek épen nem két szerződő fél által kötött egyezmények, hanem a szultánok által egyoldalulag biztositott kedvezmények. Czéljuk az idegenek letelepülésének előmozditása. Az első kapitulatiót Franciaországgal kötötte a Porta 1528-ban. Előadó felolvas egy ilyen okiratot, melynek szövegezéséből is kitünik az aktus egyoldalusága. Hármat biztosit a kapitulátio az idegennek. Mentességet az állam igazságszolgáltatási, rendőri és adóztatási hatalma alól. Büntető-ügyekben csak akkor áll a mentesség, ha a sértett fél nem török alattvaló. Polgári perekben, idegen és török között, török biró itél mohammedán jog szerint, de mindig az illető konsul, esetleg dragoman közremüködésével. Török rendőrség egymagában nem hatolhat be a külföldiek házaiba és hajóira. Az idegen végre mindennemü személyes adó alól mentesitve van, s csak az ingatlan után adózik. Ennek folytán a mohammedán nem versenyezhet semmiféle gazdasági vállalatban a külföldivel. A török pénzügyek ziláltsága a musulman fatalismusára vezethető vissza, mely rendszeres, kitartó tevékenységet lehetetlenné tesz. Ezt a képet mutatja kicsiben a török magángazdasága is. Rendezett háztartás nincs, mert hiányzik a háziasszony. A nő egész élete gyerekes játékkal telik el. Csak ujabban forditanak némi figyelmet a nőnevelésre s ma már van egy pár iskola, melyben hasznos ismeretekre oktatják a mohammedán nőket. Előadó vázolja ezután a Dette Publique szervezetét s elismeréssel nyilatkozik a pénzügyeknek az orosz-török háboru utáni rendezéséről. Szavait azzal zárja, hogy a török viszonyok gyökeres javulását a közel jövőben nem várhatjuk; a musulman egész természete, vallása képez itt legyőzhetetlen akadályt. De azért tévednek azok, a kik ebből a török birodalom rögtönös felbomlására következtetnek. Kritikus időben a török nép még mindig nagy életerőt és szivósságot tanusitott.

Berlin. *Dr. Mattyasovszky.*

— **A factory and workshop act** (58059 Vict. cap. 37) ez év elején lépett Angliában életbe s igen sokat javitott a munkás viszonyokon. A munkahelyiségek tulzsufolásának elkerülése végett előirja, hogy minden munkásra a rendes üzemben 200, a rendes munkaidőn tul 400 köbméter térnek kell jutnia. A munkások életének, testi épségének sérülése esetén, mely a munkaadó gondatlanságából eredt, a büntető eljárás kapcsán követelhető kártérités. *V. R.*

— **Nők mint büntettesek.** *Griffith* őrnagy egy angol folyóiratban bizonyitja, hogy a női büntettes nem oly elvetemedett, mint azt a kriminálanthropologusok állitják. Lombroso egyik nagy tévedése, hogy a női büntettest rosz anyának tartja. A kis gyermeknek kétségkivül szelidítő a befolyása az erkölcsökre. A nő, ki a börtönben lett anyává, az elitélt társnők gondozásának tárgya s a csecsemő az egész osztály büszkesége. A férj és jegyes iránti hüségnek és szeretetnek példája sem ritka a börtönben, valamint hogy általában a női jellemvonások előtérbe lépnek. Igy a nő az egyhangu élelmezést nehezebben képes elviselni, mint a férfi és semmi sem kinosabb reá nézve, mint a szobájának és ruházatának disztelensége, melyen minden tilalom daczára változtatni igyekszik.

— **Beccaria, mint őrült.** A Berlinben megjelenő «Die Zukunft» f. é. 20. számában *Lombroso* «Die Psychose des Cesare Beccaria» czim alatt értekezést tett közzé, melyben Beccariának genialitását elismeri ugyan, azonban egyidejüleg azon nézetének is ad kifejezést, hogy ezen genialitás lényeges, különböző irányu inferioritások által is kompensáltatik, ugy mint: erkölcsi őrültségig terjedő erkölcsi perversitás, infantilismus és az ostobasággal határos gyengeség által az akarat dolgában, sőt az intellektuális élet bizonyos terén is, bármennyire sajátságosnak lássék ez oly szellemnél, a ki képes volt az erkölcsöt és a tudományt uj irányokba terelni. *G.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1897 julius 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Adósságátvállalás. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A kereset és a viszontkereset a felebbvitel szempontjából. Dr. LACZKOVICH GYULA temesvári kir. aljárásbirótól. — Osztrák nők házassága Magyarországon. Dr. SZLADITS KÁROLY budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A kereskedelmi társaságok és a pénzügyi jog. Dr. DETRE LÁSZLÓ-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Adósságátvállalás.

Több mint egy esztendeje, hogy e lapokban a fenti czimen több felsőbirósági döntést tettem közzé, melyek megbeszélését igértem. Az első czikk után a dolgozat, külső okokból, megrekedt. Engedjék meg olvasóim, hogy az akkor megszakadt fonalat ismét tovább szőjem. A kérdés, mely ama czikkben fel volt vetve, a következőben állt. Valaki ingatlant vesz és a rajta bekebelezve levő adósságot a vételár része fejében átvállalja; vagy kereskedelmi üzletet vesz át az üzleti adósságokkal együtt (ker. törv. 20. §.); vagy a bérbeadott ház vevője a bérleti szerződés betartását átvállalja stb. Származik-e az efféle szerződésből, melyet adós és átvállaló (a hitelező nélkül) egymással kötnek, kereseti jog *a hitelező javára?*

Felsőbiróságaink a közölt döntésekben hol igen, hol nemmel feleltek e kérdésre. *Igennel:* «minthogy az átvállalási szerződés ténye *már magában is* megállapitja a hitelezők közvetlen kereseti jogát az átvevő ellen.» *Nemmel:* minthogy «a hitelező az adósság átruházásába sem a szerződésben bele nem egyezett, sem ezen átruházást más jogi tény által el nem fogadta, ennélfogva közte és az átvállaló között személyes jogviszony fen nem forog». Igy igen és nem közt iránytalanul hányatva, próbáljunk talpra állani, hogy előrejussunk.

Induljunk ki a legkétségtelenebb esetből. *B* megvesz *A*-tól egy ingatlant 10,000 frt vételárban; a vételár — mond a szerződés — olyképen egyenlittetik ki, hogy vevő az ingatlanon *X* javára bekeblezett 10,000 frt kölcsöntartozást mint személyes adós átvállalja. E szerződést aláirja az eladó és a vevő, ezenfelül aláirja *X* is azzal, hogy «a fentihez hozzájárul». Ez a háromoldalu szerződés legkétségtelenebb esete az adósságátvállalásnak. Mihelyt a szerződést a három fél aláirta, *A* kiszabadult a 10,000 frt tartozásból, helyébe *B* lépett, egyebekben pedig a kötelem változatlanul a régi marad.

E kétségtelen esetből lépésenkint haladjunk a kétség felé.

Kérdezzük először is: szükség volt-e a fenti esetben csakugyan mind a *három* fél aláirására? Az adósságátszállás czéljára nyilván nem. Mert az adósság ime átszállt volna *B*-re, és *A* szabadult volna alóla akkor is, ha ez iránt csak *X* és *B* állapodnak is meg. Mert világos: arra, hogy *B* vállalja magára az *A* tartozását, elegendő, ha *X* és *B* megegyeznek; ha ők ketten igy akarják, *A*-nak nincs hozzá szava, az ő adósságát *B*, valamint kifizetheti, ugy át is vállalhatja az *A* beleegyezése, sőt tudta nélkül is.* Ime az *adósságátvállalásra* az *A* aláirása nem kellett. Mire kellett hát mégis? A felelet könnyü: ha *A* nem adja el *B*-nek a házat, *B* nem veszi át az *A* adósságát. A ház képezi tehát az adósságátvállalás ellenértékét, *A* az adósságátvállalásnak csak *causáját* szolgáltatta, *maga az adósságátvállalás nem A és B, hanem B és X között ment végbe.*

Hogy ezt még világosabban lássuk, tegyük fel, hogy a példabeli szerződést csakis *A* és *B* kötik, *X* jelen sincsen. Érvényes e az adásvétel? Bizonyára. Átháramlott-e a 10,000 frt adósság a vevőre? Nem. Mert ha átháramlott volna, akkor *X* többé fel nem léphetne *A* ellen, pedig nyilvánvaló, hogy az *A* és *B* szerződése *X*-et nem foszthatja meg jogától. Adósságátszállás (successio) tehát nem történt. Mi történt mégis? Az, hogy *B* (a vételár fejében) *kötelezte* magát *A*-val szemben, hogy adósságát X irányában átvállalja. Vagyis: a mi *A* és *B* történt, az nem maga az *adósságátvállalás*, hanem csak *előkészitése.* A mi fenti háromoldalu szerződésünk tehát igazában *két* szerződésre válik: az első *A* és *B* között jön létre, ebben *B kötelezi* magát, hogy az adósságot átvállalja; a másik *B* és *X* közt kél, ebben megy végbe az adósságátszállás.

Az életben e két szerződés többnyire nem egyszerre, mint a fenti példában, hanem külön-külön egymásután szokott létrejönni. Minthogy ok nélkül senki sem szokta a más adósságát átvállalni, előbb létrejön a *causalis szerződés A* és *B* közt: többnyire adásvételi, csere, stb. szerződés, a melyben a kötelezettség, hogy *B* az *A* adósságát átvállalja, rendszerint csak mellékmegállapodás, modalitása az ellenérték mikénti egyenlitésének. E szerződésben vállalt kötelezettségénél fogva azután *B* elmegy *X*-hez és felajánlja neki, hogy kész az *A*. adósságát magára vállalni, ha *X*. annak ellenében *A*-t az obligóból kiengedi. Ha *X* ez ajánlatot elfogadja; *ez által* létrejön a voltaképeni adósságátszállás, ezen szerződés *B* és *X* között az igazi *adósságátvállalási szerződés.* Ez utóbbi persze sokszor elég alaktalanul történik: *B* egyszerüen «értesiti» *X*-et, hogy az *A* adósságát «átvállalta» és *X*. ezen értesitést «tudomásul veszi». A kifejezés pongyolasága azonban nem határoz: a mit itt «értesitésnek» és «tudomásvételnek» neveznek, tartalmilag nem egyéb, mint az adósságátvállalás felajánlása és elfogadása.

Eredményünk tehát ez általános megfontolások alapján a következő tételekbe foglalható össze: 1. A szerződéses adósságátszállás a hitelező és az átvállaló megegyezése által jön létre, a régi adós beleegyezése vagy közremüködése nem kell. 2. Ha a régi adós és az átvállaló az adósságátvállalás iránt megegyeznek: e szerződés nem magát az adósságátszállást hozza létre, hanem az átvállalás csak *kötelezi* arra, hogy az adósságátszállás iránti szerződést a hitelezővel megkösse. 3. E megkötés történhetik alaktalanul olyképen is, hogy az átvállaló a hitelezőt a régi adóssal történt megállapodásról értesiti, és a hitelező azt tudomásul veszi. És ezekből folyólag 4. a hitelező az átvállaló ellen csak akkor bir kereseti joggal, ha az átvállalási szerződés közte és az átvállaló között megköttetett.

* Solvendo quisque pro alio, licest invito et ignorante, liberat enn (fr 38 D de neg. gest. 3, 5) Liberat me is, qui quod debes promittit, etiam si nolim (fr. 91 D de solut, 46, 3). A római jog ez elvét az összes ujabb kodexek átvették: prosz. LR. I. 16. §. 43. code civil §. 1236. osztr. tk. §. 1423., szász §. 690.. zürichi §. 1042., német bir. törvk. §. 267. §. 414.

Már most ez eredményhez, melyet a tényállás elfogulatlan szemléletéből levezettünk, mit mond a hivatalos «tudomány»?

Bizony a tudománynyal ugy vagyunk, hogy az a mi kérdésünkre nem *egy* választ ad, hanem a mi válasz a kérdésre egyáltalában képzelhető, azt mind megadja egyszerre. Mellőzve a kisebb eltéréseket, a főbb csoportok ezek:

a) Némelyek szerint a hitelező kereseti jogot nyer az átvállaló iránt, mihelyt az adós és átvállaló közt létrejött szerződésről őt *akár* az átvállaló, *akár* az adós értesiti.

b) Mások szerint a hitelező értesités *nélkül* is helybenhagyhatja az adós és átvállaló közti megállapodást és ez által kereseti jogot nyer az átvállaló ellen.

c) Ismét mások szerint *sem értesités, sem helybenhagyás* nem szükséges, hanem mihelyt adós és átvállaló megegyeztek, a hitelező megszerezte a kereseti jogot.

A) Az adós is értesithet. Ezt következőleg indokolják.* Az értesités czélja, hogy a hitelező is hozzájárulását adja a szerződéshez. Más szóval az értesités: ajánlat a hozzájáruláshoz. Ez ajánlat pedig mindkét szerződő fél (adós és átvállaló) részéről mint közös ajánlat tétetik (Collectivofferte) és annak a hitelezőhöz való átvitelére mindegyik szerződő fél a másik által hallgatólagosan fel van hatalmazva. Ha tehát akár az adós akár az átvállaló értesiti a hitelezőt és ez az ajánlatot elfogadja: ez által a háromoldalu szerződés létrejő.

E konstruktio ellen az a kifogásom, hogy az adósságátvállalás — mint láttuk — nem háromoldalu, hanem kétoldalu szerződés, mely hitelező és átvállaló közt jön létre; ehhez képest az ajánlat e szerződés megkötésére sem lehet kollektiv ajánlat, hanem az átvállaló egyoldalu ajánlata. Hogy pedig az ajánlatnak átvitelére az adós az átvállaló által hallgatólagosan fel volna hatalmazva, az fictio, mely a valóságnak meg nem felel. Az átvállaló, igaz, *kötelezte* magát az adós irányában, hogy az átvállalási szerződést a hitelezővel meg fogja kötni. De ezzel még nem hatalmazta fel az adóst, hogy *maga* kösse azt meg az ő nevében. *Ha* tehát az értesités csakugyan az ajánlattétel értelmével bir (látni fogjuk, hogy nem mindenik nézi igy), akkor ezen ajánlat csak az *átvállaló* ajánlata lehet, és csak általa, nem pedig az adós által is történhetik.

Más uton jut a támadtam tételhez *Bähr Ottó.*** Szerinte az adós, kivel szemben az átvállaló magát az adósság átvállalására kötelezte, az által, hogy a hitelezőt e szerződésről értesiti, egyuttal a benne nyert jogokat a hitelezőre *engedményezi* és ha a hitelező ezt elfogadja: ez által ex jure cesso kereseti jogot nyer az átvállaló ellen. Bähr e konstruktiója nem felel meg sem a valóságnak, sem a gyakorlati szükségnek. Nem felel meg a valóságnak, mert az adós *tudósitása* nem *engedmény*. Az adós a maga értesitésével nem akar egyebet, mint hogy a hitelező biztositsa őt az iránt, hogy kiengedi az obligóból. De engedményre sem az adós nem gondol, sem a hitelező az ilyen engedménynyel be sem érné. És ez utóbbi pontban mutatkozik a konstruktio gyakorlati fogyatékossága is. Mert a hitelező nyilván csak ugy akarja a régi adóst kiengedni az obligóból, ha az átvállaló ellenében *ugyanazokat* a jogokat tartja meg, a melyekkel eddig birt. Ámde a Bähr konstruktiója szerint nem a *régi* követelését fogja a hitelező érvényesithetni az átvállaló ellenében, hanem csak a régi adós joga alapján — ex jure cesso — léphet fel. Vagyis a mi fenti példánkban: *X* nem a *kölcsönkeresettel* fogna *B*-től követelni a 10,000 frtot, hanem az engedményezett *adásvételi* keresettel. Pedig ez eltérés a két kereset között nemcsak névbeli, hanem gyakorlatilag is nagyon érezhető. Hiszen a 10,000 frt kölcsönkövetelés be volt táblázva, a 10,000 frt vételárkövetelés pedig nincsen betáblázva. Szóval az ilyen cessio által *X* nem azt kapja, a mi neki jár, hanem aliud pro alio.

(Folyt. köv.) *Dr. Schwarz Gusztáv.*

* *Seuffert* (Fischer: Bekker *Beiträge* 11. füzet 44. l.) *Kipp* Zur Lehre von der Schuldübernahme, Jahrb. f. Dogm. 36. köt. 353. l.

** Jahrb. f. Dogm. 6. köt. 176. l. Archiv f. civ. Pr. 67 köt. 189. kv. ll.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereset és a viszontkereset a felebbvitel szempontjából.

Az 1893: XVIII. tcz. a különböző értékhatárok szerint nemcsak különböző felebbviteli forumokat, hanem különböző jogorvoslatokat is állapitott meg. Az 50 frt értékig terjedő ügyekben szükebb körü felülvizsgálati jogorvoslat mellett végérvényesen a kir. törvényszékek, a 200 frtig terjedőkben pedig az ügy ujratárgyalásával egybekötött felebbezési jogorvoslat mellett szintén utolsó forumként ugyanazok járnak el; a kir. törvényszékek felebbvihető itéletei ellen az előbbinél tágabb körü felülvizsgálatnak van helye és pedig a 200—500 frtig terjedő értékhatárig a kir. táblákhoz, 500 frt értéken tul pedig a kir. Curiához.

A mig mind a kereset, mind a viszontkereset ugyanazon értékhatárok között mozog, természetesen sem a jogorvoslat minősége, sem a felebbviteli forum nem kétséges. De azzá lesz, mihelyt a kereset a fenti értékhatárok egyikén vagy másikán alul marad, a viszontkereset pedig azokat meghaladja, vagy viszont megforditva. Ha pl. a kereset 50 frt értéken aluli, a viszontkereset pedig 200 frtot meghalad, mindkét kereset felett a kir. törvényszék határoz, azonban a keresetre nézve felülvizsgálatnak, végérvényes döntés mellett, a viszontkeresetre nézve megfelebbezésnek van helye és ezen utóbbira nézve még további felülvizsgálatnak a kir. táblához. Vagy ha pl. a kereset a 200 frt, a viszontkereset meg 500 frt értéket meghalad, mindkét keresetre nézve felebbezésnek van helye a kir. törvényszékhez, azonban a keresetre nézve a kir. tábla, a viszontkeresetre nézve pedig a kir. Curia képezi a felülvizsgáló forumot.

A kérdés eldöntését tehát nemcsak a felebbviteli forumoknak, hanem a jogorvoslatoknak a különbözősége is bonyolitja.

Több kir. tábla teljes ülésü határozatok által iparkodott e kérdést tisztázni, azonban egymással annyira ellentétes elvek alapján, hogy azok a jogegységet csak bizonytalanabbá tették.

Az e határozatokban megkisérlett megoldás kétféle.

Az egyik szerint: minden esetben csak a kereset értéke lehet irányadó és pedig akként, hogy ez szabályozza a jogorvoslat minőségét és a felebbvitel megengedhetőségét. Indoka e nézetnek az, hogy a kereset képezi az eljárás alapját, a viszontkereset csak járulékos természetü a hogy a törvény a felebbviteli érték meghatározásánál csakis «kereseti» értékről szól.

A másik szerint: mindig a nagyobb (a kereseti vagy a viszontkereseti) értéket kell irányadónak tekinteni, mert a nagyobb érték foruma magában foglalja a kisebb érték forumát.

Mindkét megoldási mód megegyezik abban, hogy csak egy értéket fogad el, s hogy a felebbvitelt ezen érték szerint egységesen kivánja alkalmaztatni. Tehát az első szerint a viszontkeresetre nézve is — tekintet nélkül annak értékére — ugyanazon felebbvitelnek ugyanazon forumhoz van helye, mint a keresetre nézve; mig a második szerint a kisebbik kereseti értéknek kell alkalmazkodnia a nagyobbikhoz. Mindkét megoldási mód a jogorvoslatoknak és a felebbviteli forumoknak egységes voltát kivánja biztositani és ezt a czélt

mindkettő segélyével el lehet érni, csakhogy vagy a felebbviteli forumok megröviditésével vagy kitolásával, tehát a törvény rendelkezéseivel való összeütközés árán.

Mert ha a kereseti érték kisebb a viszontkeresetnél az első megoldás szerint alperest az őt különben megillető további jogorvoslatoktól zárják el, mig ha megforditva a kereseti érték nagyobb a viszontkeresetinél, ekkor meg felperesnek biztositunk oly jogokat, melyek meg nem illetik, tehát vagy elkobozunk, vagy adunk jogokat.

A második megoldás is a felebbviteli forumok megkerülésére vezet, azonban az előbbinél méltányosabb, mert jogokat el nem koboz, hanem kiterjeszt. Ezen utóbbi álláspontot tette magáévá a kir. Curia teljes-ülési döntvénye is.*

A kérdés vitás volta a kereset és viszontkereset perjogi önállóságának egymástól való függetlenségének kellő fel nem ismeréséből és téves értelmezéséből ered.

Téves az a felfogás, mely a két keresetnek még a felebbviteli eljárásban is egymástól való teljes függetlenségét vitatja és téves a másik is, mely a viszontkeresetet csak a kereset járulékának tekinti.

Kétségtelen, hogy ugy a régi, valamint az uj törvény a viszontkeresetet szintén önálló keresetnek kivánja tekinteni, hogy ennélfogva a viszontkeresetre ugyanazon perjogi szabályok alkalmazandók, mint a keresetre, a kereset és viszontkereset tehát — habár egy eljárásban egyesitve — egymással szemben önálló kereseteknek tekintendők.

Azonban gyakorlati szempontból tekintve, ezen önállóság csak az itélet hozataláig marad meg. Mert a mint a viszontkereset a keresettel egy eldöntés alá kerül, elveszti előbbi önállóságát annyiban, hogy a további felebbviteli eljárásban mind a kereset, mind a viszontkereset csak együttesen dönthető el, hogy a kettőt egymástól többé elkülöniteni nem lehet és ennyiben — kivált a beszámitás végett emelt viszontkeresetek eseteiben — egyik a másik sorsához kötve van. Épen ebből következik, hogy a keresetre, valamint a viszontkeresetre nézve a jogorvoslatoknak és a felebbviteli forumoknak egységeseknek kell lenniök; nem lehet a keresetre nézve külön jogorvoslatot, ugyanazon vagy más és a viszontkeresetre ismét külön jogorvoslatot ugyanazon vagy más forum előtt megengedni.

Pedig a keresetnek és a viszontkeresetnek az itélet utáni önállóságának vitatásából szükségképen az következnék, hogy mindegyikre nézve külön-külön kellene alkalmazni a megfelelő jogorvoslatokat, és ekkor az értékhatárok különbözősége szerint vagy ugyanazon forum két különböző (felülvizsgálati és felebbezési) eljárás szerint, vagy ugyanazon eljárás szerint két különböző forum (kir. tábla és kir. Curia) volna kénytelen határozni a két kereset felett.

A jogorvoslatok ily alkalmazása lehetetlenné tenné az együttes döntést és meghiusitaná azt a czélt, a mit a viszontkereset emelésének megengedésével el akarunk érni, t. i. az együttes döntést és a beszámitást, mert két különböző forum vagy két különböző felebbviteli eljárás mellett a két követelést csak egymástól elkülönitetten lehetne elbirálni és a két keresetet szét kellene választani.

Elvként felállithatjuk tehát azt a tételt, hogy ugy a keresetre, valamint a viszontkeresetre nézve a használandó jogorvoslatnak és a felebbviteli forumnak egységesnek kell lenni. De nem szükséges a jogorvoslatok egységének megóvásában odáig mennünk, mint azt az emlitett megoldási módozatok teszik. A jogorvoslati rendszer egysége nem értelmezhető ugy, hogy ha a felebbvitelnek az egyik (akár a kereseti, akár a viszontkereseti) érték szerint helye van, hogy ugyanakkor a másik kereseti követelésre nézve ugyanazon felebbvitelnek abban az esetben is helye legyen, ha a törvény ezt az utóbbira nézve kizárja; hanem csakis olyképen értelmezhető, hogy: legyen a felebbvitel megengedhetősége és foruma egy összeg (a kereseti vagy a viszontkereseti érték) szerint szabályozva, mindkét fél csak egynemü jogorvoslatot adhasson be, még akkor is, ha az az értékek szerint különböző és hogy mindkét kereset felett csak egy forum határozhasson akkor is, ha az értékek szerint különböző volna. E mellett azután a felebbvitel megengedhetőségét a kisebbik kereseti érték saját magára nézve külön szabályozná.

Ezek után már csak azt kell eldönteni, hogy melyik legyen a fent emlitett szabályozó érték: a kereseti, vagy egyáltalában a nagyobb érték-e?

Nézetem szerint csakis az utóbbi. Mert téves az a felfogás, hogy, ha a nagyobb érték szerint a felebbvitelt megengedjük, meg kell engednünk ezt a kisebb értékre is, habár a törvény ezt ki is zárná, mert csak igy óvható meg a jogorvoslati rendszer egységessége és pedig téves azért, mert a kereset és a viszontkereset perjogi jellegének félreismeréséből ered.

A kereset és a viszontkereset, mint fentebb érintettük, az egy itélettel való eldöntés által ugyan előbbi önállóságát elveszti, de csakis a további kapcsolatos elbirálás tekintetében, önálló kereseti jellegök alakilag megmarad és azért mint két külön keresetnek, mindegyiknek értéke a felebbvitel megengedhetőségénél figyelembe veendő.

A nagyobbik (a kereseti vagy viszontkereseti) érték szabályozza a fokozatos felebbvitel megengedhetőségét: tehát felebbvitelnek helye van mindaddig, a mig a nagyobbik érték szerint azt a törvény megengedi; a kisebbik érték meg csak önmagára nézve szabályozza a felebbvitel jogát: tehát ha utóbbira nézve a felebbvitelt a törvény kizárja, ennek a kisebb értékre nézve akkor sincs helye, ha a nagyobbikra meg is engedi.

Ezen elvek alkalmazása mellett a jogorvoslatok vagy felebbezési forumok kiterjesztésének hibáját is elkerüljük. A kereset és viszontkereset a fentebbiek szerint önállóságát csak a további együttes döntés tekintetében veszti el, de mint két, egy eljárásba egyesitett külön kereset birálandó el és ha az itéletnek a nagyobbik értékről rendelkező része támadtatott meg jogorvoslattal, ez elbirálható és elbirálandó a nélkül, hogy a kisebb kereseti értékre vonatkozó rész elbirálásába szintén bele kellene vagy szabad volna bocsátkoznunk. Ha pl. egy 50 forint értékü keresettel egy 200 forint értéken felüli viszontkereset kerül a III. foku felebbviteli bíróság elé döntés végett, felperesnek a keresetre nézve semmi szin alatt sincsen felebbviteli joga ugyanoda, mert a keresetet már a törvényszék végérvényesen elbirálta és a kir. tábla dönthet a viszontkereset felett, az itéletnek a kereseti követelés felett rendelkező részének felülbirálása nélkül. Mert ha a kir. tábla alperes viszontkereseti követelését megállapitja, abba egyszerüen beszámitja felperes kereseti követelését egészben vagy részben, a mint az előbbit megállapitja, vagy ha a viszontkeresetnek helyt nem ad, nincs mit beszámitania. Látszólag ugyan változtat ez által az itéletnek a kereseti követelést megállapitó részén, azonban csak látszólag, mert a felebbviteli bíróság nem bocsátkozik és nem is bocsátkozhatik többé a felebb nem vihető kereseti követelés jogalapjának vitatásába, hanem csakis a felebbvitt kereseti másik követelés felett dönt és a szerint, a mint utóbbinak helyt ad vagy nem, beszámitja a már jogerősen megállapitott és általa már meg nem változtatható kisebbik kereseti összeget vagy érintetlenül hagyja.

A felebbviteli bíróság tehát a felebb nem vihető kisebb kereseti követelés tekintetében érdemileg nem határoz, hanem azt az esetleges beszámitásnál csak figyelembe veszi, vagy a nem beszámitás végett inditott viszontkereseteknél még ezt sem teszi.

*

* L. lapunk mult számának mellékletén 193. l.

A kérdés a kifejtettek szerint megoldható a nélkül, hogy a törvénynyel, a gyakorlati élettel vagy az elmélettel összeütköznénk és az eddigi teljesen ellentétes két megoldási mód között ez volna a kiegyeztető harmadik.

Dr. Latzkovich Gyula
temesvári kir aljárásbiró.

Kérdések a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. köréből.

IV.

Osztrák nők házassága Magyarországon.*

Ime, hat, sőt szigoruan véve hét esetben enged meg házassági törvényünk oly házasságkötéseket magyar férfi és osztrák nő között, a melyek minálunk érvényesek, de odaát hivatalból megtámadhatók.

Ámde, ha a magyar férfi kötötte házasság csakugyan *magyar* házasság lesz, és magyar családot alapit, hogy juthat e házasság érvényességének birálása az *osztrák* hatóságok hatáskörébe? Más szóval: van-e annak általában sanctiója, megfogható jogi hatása, hogy az osztrák törvény az ilyen házasságokat el nem ismeri; avagy beérik-e odaát az egyszerü plátói tiltakozással?

A feleletet megadja először is az a körülmény, hogy az osztrák nő hazájának joga szerint csakis *osztrák szempontból érvényes* házasságkötés utján nyeri el az idegen férj honosságát, érvénytelen házasságkötés mellett azonban osztrák részről továbbra is osztrák honosnak számit és személyes jogállapota kérdéseiben hazai joghatóságának marad alávetve. (L. Ogh. Glaser Slg. 4018., 13,570. sz. eseteket).

De még ha eltekintünk is a honosság kérdésétől, az osztrák jog — ellentétben a mi házassági törvényünk 116. §-ának rendelkezésével, mely szerint külföldiek házassági peréiben a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha itélete hatályos abban az államban, a melynek a házasfelek polgárai, — a házassági perekben való birói hatáskör és illetékesség szempontjából nem a honosság, hanem a lakhely elvét vallja uralkodónak. Az ez idő szerint Ausztriában még hatályban levő Civiljurisdictionsnorm 14-ik §-a szerint a házassági perre az a bíróság illetékes, a melynek területén a házasfeleknek utolsó állandó együttlakásuk volt s ez vonatkozik belföldiekre épugy mint idegenekre; ha pedig az utolsó együttlakás helye külföldön fekszik, a per az Ausztriában lakó fél lakóhelye szerint illetékes bíróságnál is meginditható (Slg. 4664.). Ha tehát az idegen honosságu állampolgároknak, vagy legalább azok egyikének Ausztriában van a lakhelyök, az osztrák bíróságok hatásköre házassági ügyeikre külföldi állampolgárságuk daczára is kiterjed. Csak ha mindkét fél külföldön lakik s utolsó együttlakásuk helye sem volt Ausztriában, akkor nem járhat el az osztrák biró (Glaser Slg. 13,214.). De ez az utóbbi tétel is az osztrák honos félre megszoritást szenved, és e ponton enged tért az osztrák jog is a honosság elvének a lakóhely elvével szemben, ugy hogy kinyujtja karját a külföldön lakó osztrák nő házassági ügyére is, saját hatalmi körébe vonva be azt. Ez a megszoritás a következő:

A külföldivel való házasságkötés folytán nem szakad meg minden tonál az osztrák nő és hazája közt s a nő nem lesz az utóbbira nézve merőben idegenné, még akkor sem, ha mindkét házasfél állandóan külföldön lakik is. E házasságnak Ausztriában is lehet számos joghatása, mely fölött az osztrák biró fog itélni, s ekkor előzőleg a házasság érvényességét is meg kell vizsgálnia. Ez persze csak külön köteléki perben történhetik, még akkor is, ha a kérdéses házasság már megszünt. (1837 jun. 27. udv. rend. Manz-féle szöveg 54. l.) Igaz, a fentidézett illetékességi tételből az következnék, hogy a külföldön lakó osztrák állampolgár által kötött házasság érvényességének vizsgálata el volna vonva az osztrák biró hatalmi köréből, e következtetés azonban nem állhat meg, mert az osztrák polgári törvénykönyv 4. §-a szerint az osztrák honos házasságát — a mennyiben belföldön előálló hatásairól van szó — mindig az osztrák törvény szerint kell megitélni; az osztrák jognak e belföldi jogkövetkezményekre (pl. gyermekek jogállása, öröklés) való alkalmazását pedig csak az biztositja, ha a pert az érdekeltek osztrák biró elé vihetik. Puszta illetékességi szabály nem zárhatja el az osztrák honost attól, hogy igazát hazai bíróság előtt keresse. Ez az elv kifejezésre jut az OGH. egy döntvényében (Slg. 13,570.), mely kimondja, hogy az osztrák honos házassága felett a még mindig érvényes 1794 jan. 23-iki udv. rend. értelmében a biráskodás mindig megilleti az osztrák bíróságot, akkor is, ha egyik fél sem lakik Ausztriában. Ilyenkor, ha illetékes bíróság nem találkozik, esetleg bíróküldésnek volna helye az eljáró bíróság bizonytalansága miatt (Ullmann, Civilprocessordnung 74. l.).

Két esetben kerülhet e szerint a magyar férfihoz nőül ment osztrák nő házassági köteléki pere osztrák biró elé: 1. *feltétlenül*, ha a házasfelek Ausztriában laknak; 2. *feltételesen*, vagyis a házasságnak Ausztriában előálló jogkövetkezményei tekintetében akkor, ha nem Ausztriában laknak; mert mint fent mondtam, az osztrák nő érvénytelen házasságkötés által osztrák honosságát nem veszti el.

Mindezekben az esetekben az osztrák biró a fent *a)—g)* alatt felsorolt akadályok fenforgása mellett érvénytelennek fogja nyilvánitani a magyar férfi és osztrák nő közt kötött házasságot; még pedig természetesen mindkét félre nézve és minden vonatkozásában. Igy nevezetesen: a kiskoru osztrák nő magyar honossal kötött ilyen házasság által az osztrák gyámhatóság szempontjából (pl. ott őrzött árvapénzeire nézve) nem válik teljeskoruvá (holott magyar honossal való *érvényes* házasság esetén az 1874: XXIII. tcz. szerint beálló teljeskoruságot az osztrák jog is elismeri);* felmenőitől nem követelhet hozományt, valamint leánygyermeke sem a nagyszülőktől (még akkor sem, ha a felmenők a házasságba beleegyeztek; osztrák polgári törvénykönyv 1220., 1222. §.); a házasságból származó gyermekek minden vonatkozásban házasságon kivül származottaknak tekintendők, különösen az öröklési rend szempontjából is, vagyis Ausztriában nem örökölnek sem atyjuk, sem nagyszülőik, sem oldalrokonaik után; valamint nem szolgálhat ily kötelék Ausztriában házastársi öröklés alapjául sem. (Die gesetzlichen Erben der Ehefrau können die Ungiltigkeit geltend machen, Slg. 8903.)

Esetleg azonban a magyar férfi részéről putativ-házasság foroghat fen, mert az OGH. szerint «dem Ausländer kommt die Unkenntniss des Eherechts zu statten» (Glaser Slg. 10,250.), és igy — ha az akadályról tudomása nem volt — a férj és az ő révén a gyermekek is igénybe vehetik a házasság előnyeit, kivéve az imp. ligaminis, ordinis és cultus disparitatis eseteit, a melyekben a putativ-házasság lehetőségét az osztrák polgári törvénykönyv 160. §-a kizárja, pedig ép ez a három legfontosabb eset. (Ide számit-e az imp. catholicismi is?) Az osztrák nő hazai joga nem tudásával egyáltalában nem védekezhetik. (Slg. 6964.)

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. az 1896. évi 42. és 43 és az 1897. évi 26. számban.

* Glaser Slg. 13,282. sz. a. egy esetben az OGH. teljeskorunak jelentette ki az osztrák kiskoru nőt, ki a gyámhatóság akarata ellenére ment magyar honoshoz feleségül. Ez nem csorbitja a szövegben mondottak helyességét, mert a beleegyezés hiánya az osztrák polgári törvénykönyv 94. §-a szerint csak megtámadási, nem semmiségi ok (imp. privatum) és igy megtámadási cselekmény nélkül hivatalból nem vizsgálható.

Ha az ilyen házastársak Ausztriába mennek lakni, házas viszonyuk tekintetében a legprœcairebb helyzetbe jutnak. Minthogy az osztrák birószágok a közjogi akadály miatt semmis házasságokat hivatalból kötelesek megtámadni, a házastársak minden perczben hatósági beavatkozásra lehetnek elkészülve. A Glaser-féle gyüjtemény számos esetet tartalmaz, mikor az osztrák birószág Ausztriában lakó magyar honosok házasságát, kiknek egyike azelőtt osztrák volt, (Siebenbürgische Ehen) az imp. katholicismi okából *hivatalból* (von Amtswegen) támadta meg (Slg. 10,982, 11,023, 11,148); hivatalból támadták meg német honossá lett osztrák pap házasságát is. (Slg. 9338.) Érvénytelenittetheti az ilyen házasságot bármely érdekelt fél, pl. a nő örökösei a férj ellenében a házastársi öröklés félretétele végett (Slg. 8903); sőt még a vétkes házastárs is, mert az osztrák polgári törvénykönyv 96. §-a, mely szerint megtámadási joga csak a vétlen félnek van, csupán a magánjogi akadályokra (megtámadási okok, 95. §.) vonatkozik (Rittner 256. l.). Igy pl. megsemmisitették cultus disparitas okából egy magyar izraelitának osztrák kath. nővel Berlinben kötött házasságát a felek közös kérelmére (Slg. 11,241.), valamint két magyar honossá vált osztráknak imp. katholicismi mellett kötött házasságát (Siebenbürgische Ehe) az egyik vétkes fél kérelmére. (Slg. 13,018.)

Van-e e fejtegetésnek gyakorlati jelentősége? Az idézett esetek mutatják, hogy van. De a ki ismeri a nyugati határszéli vármegyék (kivált Moson, Sopron, Vas) viszonyait és tudja, mily élénk a közlekedés azoknak német ajku lakossága és az alsó-ausztriai és stájer nép közt, mily sürü azok között a házassági, rokonsági, öröklési összeköttetés és mily gyakori onnan az örökös tartományokban való letelepedés: maga is könnyen átláthatja, hogy e népesség közt a házassági törvény 109. §. alapján kötött házasságok az osztrák jogállapot mellett milyen veszélyes eredményeket idézhetnek elő.

Nézetem szerint a magyar törvény a 109. §-al szükségtelenül szaporitotta a nemzetközi házasságkötési jog terén előálló komplikatiókat s a «Siebenbürgische Ehe» mellé, — melynek lehetősége az uj törvény mellett is megmarad* — az Ausztriában érvénytelen házasságoknak egy uj kategoriáját állitotta. A fenálló jog szerint azonban ez anomalián segiteni nem lehet, csak esetleg államszerződés utján. (Házassági törvény 120. §.)

Egyet azonban a házasságkötésnél közremüködő hatóságok ily esetekben is megtehetnek, sőt ez kötelességük is volna: figyelmeztetniök kellene a házasulókat a köztük osztrák jog szerint fenforgó akadályra és azokra a következményekre, a melyek abból Ausztriában előállhatnak. Lehetőleg meg kell kisérelni az elháritható akadálynak osztrák jog szerint való elháritását is, a mennyiben az lehetséges (pl. Ausztriából beszerzendő dispensatio utján) s csak akkor, ha a házasulók mind ez előzetes figyelmeztetés és közbenjárás ellenére is változatlanul megmaradnak szándékuknál, kellene az ily kötésnél közremüködni.

Dr. Szladits Károly.

* «Siebenbürgische Ehe» forog fen, ha osztrák állampolgár oly czélból válik magyar honossá, hogy egy, reá nézve osztrák jog szerint fenálló házassági akadálytól szabaduljon és mint magyar állampolgár Magyarországon házasságot köthessen (ezelőtt főleg az imp. katholicismi megkerülése végett az erdélyrészi protestáns vagy unitárius egyházi birószágok előtt történt elválás utján). Ha az ilyen magyarrá lett házaspár Ausztriába ment vissza lakni, házasságukat kivétel nélkül hivatalból érvénytelenitették az osztrák birószágok. Az ilyen házasságokat Ausztriában ezentul is hivatalból fogják érvényteleniteni, ha a házasságkötés czéljából (pl. cultus disparitas vagy imp. ordinis kikerülése végett) mindkét fél magyar honossá lett is, mert ez «in fraudem legis» eljárás. — A 109. §. esetén azonban a fent *a)—g)* alatt felsorolt esetekben az osztrák nőnek teljes jóhiszemüséggel kötött házassága is érvénytelenithető lesz Ausztriában, akkor is, ha a férj eredettől fogva magyar állampolgár volt.

A kereskedelmi társaságok és a pénzügyi jog.

A kereskedelmi társaságok jogképességét a kereskedelmi törvény állapitja meg. Vajon ezek jogi személyek-e és mily mértékben, az csak e törvény alapján birálható el.

Az *összes* kereskedelmi társaságok jogképességét a Kt. 63. §-a állapitja meg, kimondván, hogy a kereskedelmi társaságok czégük alatt jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, ingatlan javakra tulajdon- és egyéb jogokat szerezhetnek, felperesi és alperesi minőségben perben állhatnak.

E taxative felsorolt jogképességek azonban sem analogia sem speculatio utján ki nem terjeszthetők és csak ezen korlátok között beszélhetünk a kereskedelmi társaságok jogi személyiségéről, minélfogva ki kell mondanunk, hogy a kereskedelmi társaságok csak a kereskedelmi törvény korlátai között tekintendők jogi személyeknek.

De a most emlitett társaságok a kereskedelmi törvény szempontjából is csak harmadik személyekkel szemben, azaz csak külső viszonyaikban vehetők jogi személyeknek. Egyszerüsités végett pedig fejtegetéseim, további folyamán csak a közkereseti társaságról fogok szólni.

Mindenek előtt konstatálnunk kell, hogy a magyar kereskedelmi törvény a közkereseti társaságot in thesi jogi személynek nem mondja ki, e törvény 63. §-ában felsorolt esetekben azonban — de csak ezekben — mint jogoknak külön alanyát szerepelteti. Minthogy azonban e jogositványok csak harmadik személyekkel szemben érvényesithetők, a társaság beltagjaira azonban nem vonatkoznak, el kell fogadnunk, hogy a közkereseti társaság külső viszonyaiban, mint jogi személy, belső viszonyaiban, azaz a beltagokkal szemben, annak nem tekintendő.

A kereskedelmi törvény a közkereseti társaság belviszonyaira nézve egyáltalában absolut szabályokat nem állit fel és a viszonynak miként való megállapitását a tagoknak egyetértő akaratára korlátlanul reá bizza és e viszonyok rendezésére csak szerződés és egyetértés hiánya esetén állit fel vélelmeket és szabályokat; ebből önként következik, hogy a közkereseti társaság belső viszonyaira nézve, illetőleg a beltagokkal szemben jogi személynek nem tekinthető és ennélfogva a társasági vagyon nemcsak gazdaságilag, hanem jogilag is, mint a tagok közös vagyona (condominium) jelentkezik. A kik az ellenkező véleményt vallják és a vagyont jogilag a külön jogképességgel felruházott társaság vagyonának mondják, felejtik, hogy a társaság tagjai az állitólagos külön jogalany vagyonát egyetértőleg bármikor csökkenthetik, nem társasági czélokra fordithatják, sőt maguk közti felosztás által meg is szüntethetik, a mi nem volna kimagyarázható, ha a közkereseti társaság belső viszonyaira nézve nem felelne meg teljesen a magánjogi társaság jogviszonyainak.

Egy perjogi kriterium volna még hátra, mely a közkereseti társaságnak a tagjaival szemben mutatkozó külön személyiségét statuálná, ha t. i. a beltag a társasági viszonyokból folyó jogigények érvényesitése végett a társaság ellen és nem a tagok ellen volna kénytelen fellépni.

De ugy a tudományban, mint a judikaturában is el van ismerve, hogy a társtag ily esetben a tagok ellen is keresetileg felléphet.

A magyar judikaturában erre nézve præcedenst nem találtam, hivatkozom tehát ez állitásom igazolására a német birodalmi «Entwürf eines Handelsgesetzes nebst Denkschrift» 116—118. §-aihoz füzött magyarázatra. «Die neue Rechtsprechung des Reichsgerichts ist jedoch von dieser Auffassung abgegangen, und hat vielmehr unter gewissen Einschränkungen auch dem einzelnen Gesellschafter das Recht zugestanden, wegen seinen Forderungen an die Gesellschaft die Mitgesellschafter in Anspruch zu nehmen.»

A kereskedelmi törvény szempontjából azonban, miként

ezt már fentebb emlitettem, irrelevans, vajon a kereskedelmi társaságok jogi személyeknek tekintetnek-e vagy sem.

Kiváló gyakorlati fontossággal bir azonban e kérdés helyes megoldása a pénzügyi és ezek között különösen az illetéktörvény szempontjából.

Mert ha a társasági vagyon egy külön jogalanynak tulajdonát képezi, ujabb tulajdonszerzésre van szükség, hogy e vagyon a tagok által ujra megszerezhető legyen és akkor e jogügylet a bélyegtörvény szerint, ha ingókra, III. fokozatu, ha ingatlanra vonatkozik $4^3/_{10}\%$ jogilleték alá esik; ha pedig a tarsasági vagyon jogilag is a tagoké, akkor a társasági vagyon közös vagyont képez, mely felosztás esetén, vagyonközösség megszüntetése jogczimén a társasági tagokra visszaszáll és mint ilyen jogügylet, a bélyegtörvény 30. dijtételének (elkülönitési okiratok) első bekezdése alapján jogügyleti illeték alá nem esik.

A pénzügyi hatóságok, támaszkodva a doktrinában elfogadott egyik véleményre, a közkereseti társaságot minden körülmények között és minden vonatkozásban, tehát ugy kül- mint belviszonyaiban jogi személynek tekintik.

De a deduktio rendszere a jogban csak akkor alkalmazható, ha a kiindulási pont, a præmissák valósága kétségen felül áll. Ha a főelv a törvényben expressis verbis kifejezésre nem jut és a tudományban is még vita tárgyát képezi, akkor a judikatura nem vonhatja le következtetését akképen, hogy az egyik vitás véleményt axiomának tekinti, hanem kénytelen itéletének indokait a törvényben keresni, mert ellenkező esetben a tételes jogszabályokkal ellentétbe juthat.

Ily eredményre jut a pénzügyi közigazgatási bíróság az 1895. évi számu elvi jelentőségü határozatban, midőn a közkereseti társaságot minden vonatkozásban jogi személynek mondja ki és ennek alapján a társasági vagyont egy külön jogalany tulajdonának deklarálja.

A tényállás a következő;

Dietrich Emil és Gottschlig Róza, mint a «Dietrich és Gottschlig» czég tagjai következő tartalmu szerződést kötötték: Dietrich Emil az eddig közösen vezetett üzletet a maga számlájára átveszi. Az elkészitett mérleg szerint Gottschlig Róza javára eső 103,152 frt 29 krt Diettrich Emil nevezett nőnek kiszolgáltatta.

A «Dietrich és Gottschlig» czég tulajdonát képező 41,000 forint értékü ingatlan átmegy Dietrich Emil kizárólagos tulajdonába.

Ennek a szerződésnek az alapján, a központi dij és illeték kiszabási hivatal az illetéket következőképen állapitotta meg Dietrich Emil terhére:

a) az ingók megszerzése után 517 frt 50 kr.;

b) az ingatlan egyik felének (Gottschlig Rozától történt) megszerzése után 881 frt 50 kr.;

c) az ingatlan másik felének a társasczégtől történt megszerzése után 881 frt 50 kr.

A pénzügyi közigazgatási bíróság azonban még ezt az illetéket is keveselte és következő indokolással kimondta, hogy ama ingó vagyon után, mely Ditrich Emilnél, mint saját betéte maradt, külön vagyonátruházási illeték is jár.

Indokok: «A közkereseti társaság felosztása következtében a társaság összes vagyona a megszünő társaságtól különböző más jogalanyok tulajdonába menvén át, a felosztás következtében arra a vagyonra nézve is átruházás történik, melyet a társaság valamelyik tagja a társasági szerződés alapján saját betéte fejében vesz át a társaság vagyonából». Kiválóan érdekes az indokolás további része, melyben kimondatik, «hogy a felosztás alá kerülő vagyon nem a tagoké, hanem a társaságé, mint az egyes tagoktól különböző jogi személyé és ez a vagyon a társaság megszünése következtében épugy tulajdonost cserél, ha azt a társaság tagjai veszik át, mintha mások szerzik meg».

«A vagyonátruházás, mely ilyenkor létesül, még akkor sem ingyenes, ha a társasági szerződésben foglalt előleges megegyezés alapján a társaság valamelyik tagja természetben veszi át a vagyont, mert ilyenkor a társaság részben az átvevő taggal szemben fenálló tartozása fejében adja át az átvevő tagnak a vagyont, melyet idegenekre egészben készpénzért ruházott volna.»

A pénzügyi közigazgatási bíróság indokai szerint a közkereseti társaságnak a tagok kölcsönös megegyezése melletti felosztását akképen kellene képzelni, hogy a társaság tagjai és a közkereseti társaság mint hasonlóképen külön jogalany között adásvevési szerződés jön létre, mely szerint a közkereseti társaság mint eladó, a tagok mint vevők szerepelnek és teljesen analog eset forog fen, mintha a társaság vagyona ily jogczimen idegenekre ruháztatott volna.

Az állitólagos ellenértéket, illetőleg vételárt, a pénzügyi közigazgatási bíróság a társasággal szemben fenálló tartozás megszünésében, tehát kompensatióban, másrészt pedig pénzben vagy pénzértékben véli feltalálhatni.

De ha a közkereseti társaság ilyképen oszolnék fel, hol marad a társaságnak jutandó ellenérték?

Hisz a tényleges viszonyok szerint a feloszlás által maga a közkereseti társaság is megszünik létezni s ekképen vagyont nem is szerezhet.

És miképen juthat a közkereseti társaság, mely csak tagjaiban létezik, ugyane tagokkal szerződési viszonyba?

Ily eredményre kell jutnunk, ha a közkereseti társaságok jogi személyiségét a kereskedelmi törvény 63. §-ában taxative felsorolt eseteken kivül a végletekig kiterjeszteni és a reális viszonyoktól független, mintegy plátói fogalomnak tekinteni akarjuk. De itt méltán azt a kérdést is felvethetjük a pénzügyi közigazgatási bíróság elmélete szempontjából, mi történjék a közkereseti társaság vagyonával, ha a társasági tagok véletlen esemény folytán egyszerre meghalnak?

A jogi személy tekintetében örökösödésnek helye nincsen és miután a megszünt társaság vagyona iránt nem intézkedett, ez idegenekre jogczim nélkül nem is háramolhatik. Talán uratlan vagyonnak tekintessék az? Vagy mily fictio utján szállhat e vagyon a jogosult örökösökre?

A midőn tehát kimutattam, hogy a közkereseti társaság tagjaival szemben jogi személyt nem képez, hanem e társaság és annak vagyona a társtagokkal és ezek vagyonával identikus, el kell ismernünk, hogy a társasági vagyon felosztása a közös vagyon felosztásával teljesen azonos, hogy továbbá a társtagok az eddig tulajdon jogczimen *osztatlanul* birt társasági vagyont a feloszlás után *osztott állapotban* fogják birni s végre, hogy ily esetnél tulajdonszerzés ép oly kevésbé forog fen, mintha a közös ingatlant a tulajdonos társak maguk között határozott részek szerint felosztják.

A társasági vagyon felosztása tekintetében különben az osztrák polgári törvénykönyv is határozottan intézkedik, kimondván az 1215. §-ban, hogy a társaság feloszlása után eszközlendő vagyonfelosztásnál ugyanazon rendszabályok tartandók szem előtt, melyek a tulajdon közösségéről szóló fejezetben valamely közös dolog felosztása iránt általában felállittattak. Ebből kitünik, hogy e törvény is a társasági vagyont kondominiumnak tekinti.

De meg azon esetben is, ha a kereskedelmi törvény a közkereseti társaságot belviszonyaira nézve határozottan jogi személynek minősitette volna, a társaságnak a tagok kölcsönös megegyezése esetén való feloszlása alkalmával, a társasági vagyon tekintetében, tulajdon átruházás még sem történnék, mert e törvény 98. §-ának 4. pontja értelmében a közkereseti társaság feloszlik, ha a tagok a feloszlásban kölcsönösen megegyeznek.

Minthogy a kereskedelmi törvény 64. §. 2. bekezdése

szerint a társasági szerződés érvényességéhez sem okirat szerkesztése, sem más alakszerüség nem szükséges, ennélfogva a társaság feloszlásához is csak a puszta megegyezés kivántatik, ugy, hogy a tagok a társasági vagyon szétosztásakor már a képzelt közkereseti társaság jogalanyával jogviszonyba nem is léphetnek, hanem maguk között csak a fenálló vagyonközösség megszüntetése iránti feltételeket állapithatják meg.

Hogy pedig a közkereseti társaság a kereskedelmi törvény 98. §-ában taxative felsorolt esetekben — melyek között a kölcsönös megegyezés is előfordul — már a társasági vagyon szétosztása előtt megszünik, erre nézve a kereskedelmi törvény 108. §. első bekezdése határozott rendelkezést is tartalmaz, a hol kimondja, hogy «a társaság feloszlása *után* felszámolásnak van helye». Miután pedig a fenálló joggyakorlat szerint felszámolásnak csak a társtagok a társasági vagyonnak miként való szétosztása iránti kölcsönös megállapodása hiánya esetén van helye, el kell fogadnunk, hogy a kereskedelmi törvény 98. §-a értelmében is a közkereseti társaság a tagok vagyonilletőségeinek megállapitása *előtt*, a társaság feloszlása iránti kölcsönös megegyezés létrejöttekor már lenni megszünik.

Végre még egyszer rá kell mutatnom a bélyegtörvény 30. dijtételére, mely a közkereseti társaság vagyonának szétosztása iránt létrejött kölcsönös irásbeli megállapodás jogilletékére nézve egyedül szolgálhat zsinórmértékül.

E dijtétel pedig igy hangzik:

«Elkülönitési okiratok vagy jegyzőkönyvek, melyek által két vagy több fél közös vagyona állagára vagy használatára elválasztatik, a nélkül, hogy az által azok közt vagy harmadik személyre vagyonátruházás létesittetnék, ivenkint 50 krajczár».

Maga a jogügylet tehát ily feltételek mellett illeték tárgyát nem képezi. *Dr. Detre László.*

Különfélék.

— **A visszaeső volt javító-intézeti növendékek nyilvántartása.** Igen gyakran fordul elő, hogy oly egyének itéltetnek el a büntető bíróságok által, kik megelőzőleg már a javító-intézetbe utaltattak és ott más büntetendő cselekményből kifolyólag hosszabb időt töltöttek. Ezen utóbbi elitéltetésről azonban senkisem értesiti a javító-intézet igazgatóságát és ennek következtében annak nincs hivatalos tudomása arról, hogy ez esetben egy volt javító-intézeti növendékről van szó, a kin a javító-intézet mit sem lenditett. Természetes, hogy igy azután önkényes kombinatiók alapján s minden reális megbizható alap nélkül készülnek a jelentések, melyek ennyi és ennyi százalék javulást konstatálnak azon egyéneknél, a kik a javító-intézetekből kikerültek. A valódi állapotok felismerhetése végett szükségesnek tartjuk, hogy az igazságügyminiszterium rendeleti uton intézkedjék az iránt, hogy mindazon esetekben, a midőn oly terhelt ellen van valamely bíróságnál bünper folyamatban, a ki megelőzőleg már a javító-intézetnek növendéke volt, erről az igazságügyminiszterium az igaz statisztika elkészithetése végett értesittessék.

— **A Tarnóczy-féle végtárgyalás** ujból megmutatta, mily kevéssé képesek végtárgyalási elnökeink a tárgyalást pártatlanul vezetni. Az elnök a vádlottra rárivall, kijelenti, hogy nem hiszi el, a mit mond, mindenképen kimutatja, hogy a vád pártján van és azután kihirdeti a felmentő itéletet, a melylyel desavouálja egész előbbi magatartását, összes kijelentéseit. A nélkül, hogy az ügy érdemében állást foglalnánk, vagy bárkinek személyére tekintenénk, nem hallgathatjukel annak felemlitését sem, hogy minő különös hangot használt a végtárgyaló kir. táblai biró némely tanuval szemben; s a bíróság tekintélyét épen nem emelte az sem, hogy egyik tanu, kit az elnök egy megjegyzése megbélyegző gyanuval illetett, kénytelen volt megfelelő erélyes hangon visszautasitani a furcsa tónust, melyért még a kir. ügyész is elégtételt iparkodott adni a megsértett tanunak.

— **A Magyar Tudományos Akadémia** pályadijat tüzött ki Deák Ferencz élet- és jellemrajzára. Azt tartjuk, czélszerübb volna megbizás utján iratni meg a munkát, mivel az eddigi tapasztalatok az ilyen pályadijaknál nem biztatók. Széchenyi István életrajzára sem jön pályamunka, habár a dij éveken át ki volt tüzve.

— **A bányajog alapelvei,** tekintettel a bányajogi kodifikatio feladataira. *Lányi Bertalan* ily czimü, legujabban megjelent müvével kettős feladatot tüzött maga elé. Lendületet kiván adni a magyar bányajogi irodalomnak és előbbre akarja vinni a bányajog kodifikálását a megvalósulás utján. E két, mindenesetre jogosult czél elérésére a 23 ives kötet tudományos alapból kiindulva fejti ki a bányajog alapelveit, megismerteti a tételes jogot, összehasonlitva azt a külföldi kodifikatio eredményeivel és megjelöli a további fejlődés irányát.

— **Márkus Dezsőnek** «*Felsőbiróságaink elvi határozatai*» czimü gyüjteményéből a VII. kötet jelent meg, mely felöleli a magánjog, telekkönyvi rendtartás és polgári törvénykezési rendtartás köréből az 1894—1896. évek curiai és kir. táblai judikaturáját. Különös gondot forditott a szerkesztő a házassági jogról és a sommás eljárásról szóló törvények kapcsán kifejlődött gyakorlat közlésére. Eddig a gyüjtemény összesen 13,272 határozatot tartalmaz. A jelen kötet szerkesztésében dr. *Gaár Vilmos* min. segédtitkár is kiváló mértékben segitségére volt a szerkesztőnek.

— **A hatályban levő igazságügyminiszteri rendeletek** rendszeres gyüjteményéből, melyet az igazságügyminiszter megbizásából *dr. Marschalko János* szerkeszt, a hatodik kötet jelent meg. Ezen rész felöleli a büntetések végrehajtására vonatkozó rendeleteket. Ugyanoly helyes rendszer, gondos szerkesztés jellemzi e kötetet is, mint az előzőket. Kiegésziti a munkát egy 150 oldalra terjedő időrendszerinti és egy 180 oldalra terjedő betürendes tartalommutató.

— **A Magyar Jogászegylet köreiben** most azt a tervet ventilálják, hogy a fiatalkoru büntettesek dolgában a Jogászegylet a fővárosi ugyanily irányu humanitárius egyletekkel együttesen rendezzen felolvasásokat. Az eszmét maga az egylet elnöke *Csemegi Károly* vetette fel a legutóbbi választmányi ülésen.

— **A Magyar Jogászegylet** tagjainak a legközelebbi napokban ismét két füzet fog megküldetni. Egyike magában foglalja a részletügyletekről, a másik a javító-intézetekről szóló vita befejező részét. Az ősz óta kiadott füzetek száma ezekkel együtt *tizenöt.*

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság** előtt f. é. január 30-án beadott keresetre márczius 9-én tárgyalás tartatván, a vevény természetesen nem volt még az iratoknál. Külön kérvénynyel sürgetvén meg a tárgyaláson kért feltételes makacssági itéletet, junius hó 12-én hozatott az meg. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd ujabb fegyelmi vétsége.** *A kir. Curia*: A nagyváradi ügyvédi kamara mint elsőfoku fegyelmi bíróság határozata helybenhagyatik. *Indokok:* Az ügyvédség gyakorlatától való felfüggesztésnek (1874. évi XXXIV. tcz. 104. §-a) hatálya abban nyilvánul, hogy az ügyvédnek az 1874: XXXIV. tcz. 38. §-ában biztositott az a joga, hogy az ország valamennyi bírósága és hatósága előtt feleket képviselhet, az alatt az idő alatt, a melyre a felfüggesztés tartama kiterjed, szünetel. A mennyiben tehát az idézett törvény 70. §. 3. pontja alapján felfüggesztéssel büntetett ügyvéd, a felfüggesztés tartama alatt, feleknek bíróság előtti képviseletét elvállalja, ez által az 1874 évi XXXIV. tcz. rendeleteit megszegi és a 68. §-ban megjelölt fegyelmi vétséget elköveti, miért is az elsőfoku fegyelmi bíróságnak határozatát ezen okokból helybenhagyni kellett. (1897 junius 5-én 260. sz. a.)

— **Ismét bentfelejtettek a fogházban valakit.** Alább közöljük a kir. Curia fegyelmi bíróságának itéletét egy budapesti törvényszéki biró ügyében. A kir. tábla mint elsőfoku fegyelmi bíróság az illetőt felmentette a vád alól, menthető véletlen tévedésnek minősitvén az esetet.

A m. kir. Curia: M. N. budapesti kir. büntető törvényszéki biró elleni fegyelmi ügyben itélt: A budapesti kir. tábla fegyelmi bíróságának itélete megváltoztatik, vádlott M. N. budapesti kir. büntető törvényszéki biró az 1871. évi VIII. tcz. 20. §. *a)* pontja alá eső fegyelmi vétségben vétkesnek nyilvánittatik és ezért az idézett törvényczikk 22. §-ának *a)* pontja értelmében «rosszalás»-ra itéltetik. *Indokok:* A sulyos testi sértés büntette miatt elitélt S. R. bünügyét tárgyazó iratokkal és a vádlott beismerésével teljesen be van bizonyitva a következő tényállás: A m. kir. Curiának az emlitett bünügyben 1896. évi április hó 30-án 3669. sz. a. kiadott itélete szerint S. R. azzal a meghatározással itéltetett 1 évi börtönbüntetésre, hogy ennek kezdete a curiai itélet keltétől számitandó és hogy abból a vizsgálati fogság által 11 hónap kitöltöttnek veendő. E szerint tehát S. R.-nak 1896 május 30-án kellett volna szabadulni. A kir. Curiának a budapesti kir. büntető törvényszéknél május hó 6-án iktatott itéletét azon hó 13-án a vádlott intézte el akként, hogy az itélet kihirdetésére határnapul junius hó 30-ik napjának reggeli 9 óráját tüzte ki. Ennek aztán az lett a következménye, hogy S. R. csak a curiai itélet kihirdetésének megtörténtekor bocsáttatott szabadon, s igy 30 nappal tovább tartatott fogva, mint a mennyire végérvényesen kiszabott börtönbüntetése terjedt. A vádlott törvényszéki biró beismeri, hogy a curiai itélet elintézését tárgyazó végzés fogalmazványi ivében a határnapot ő töltötte ki; a fegyelmi vád alól azonban azzal kivánja magát menteni, hogy kiszámitva azt, hogy a curiai itélet értelmében a börtönbüntetés utolsó napja május 30-ára esik, ezt a napot akarta az itélet kihirdetésére határnapul kitüzni, azonban véletlenségből május helyett juniust irt. Annak pedig, hogy ez egyáltalában megtörténhetett, az volt az oka, hogy május hó 9-én egy koronként visszatérő ideges bántalomban (asthma) megbetegedvén, ennek a hónapnak a 13. napján még nem egészen egészséges állapotban jelent meg a hivatalban; ott pedig a segédje által feldolgozott és általa feldolgozandó ügyek nagy halmazát találván, lázas sietséggel látott a munkához és ebben a lázas sietségben történt meg a határidő eltévesztése, ez tehát véletlen esetnek lévén tekintendő, fegyelmi vétséget nem képez. E védelmet azonban, eltekintve attól, hogy az abban foglalt állitások nem bizonyittattak, figyelembe venni nem lehetett; mert: *a)* a kihirdetési határidő helytelen kitüzése nem az állitott beteges állapotban, hanem a kir. curiai itélet figyelembe vételének vétkes elmulasztásában, s a büntető ügyszabályok 119. §. rendelkezésének meg nem tartásában találja alapját. Ezt mutatja a védelemnek az a tétele is, hogy vádlottnak a határidő helyes volta iránt kételye támadván, ebbeli aggályát 1896 május 30-án nem a kir. curiai itélet megolvasásával, hanem biztos támpontot nem szolgáltató szóbeli tudakolással igyekezett megszüntetni, de maga az a körülmény, hogy vádlott a kihirdetést 1896 május 30-ának d. e. 9 órájára akarta kitüzni, a börtönbüntetés végrehajtása tárgyában 1880: augusztus 9-én 2106. sz. a. kelt rendelet IV. számu utasitásának 85. §-ában foglalt ama rendelkezésbe ütközik, a mely szerint a rab, börtönbüntetésének kiállása után következő napon reggel bocsátandó szabadon, a délelőtti 9 óra pedig a szabadon bocsátás reggeli idején tul esik és kizárja azoknak a rendelkezéseknek foganatosithatását, a melyeknek a szabadonbocsátást meg kell előzni; *b)* a munkahalmaz esetleg csak a hátralékot védheti, de az elintézésnél valamely szabály meg nem tartását, a kötelesség vétkes megszegésének következményei alól nem mentesitheti. Ezek alapján a vádlott javára a vétlen véletlen nem érvényesülhetvén, őt az 1871: VIII. tcz. 20. §. *a)* pontja alá eső fegyelmi vétségben vétkesnek kellett nyilvánitani, büntetését azonban, figyelemmel eddig nem kifogásolt müködésére, az idézett törvényczikk 22. §-ának *a)* pontja alapján kellett kiszabni. (1897. évi május hó 22. 321. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Itélkezési ellenmondások a német birodalmi törvényszéknél.** Nemcsak nálunk, hanem a sokkal előbbrehaladott Németországban is sulyos bajként jelenik meg ujabb időkben azon viszás jelenség, miszerint a felsőbb forumon ellentétes határozatok keletkeznek. Különösen aggasztónak jelzik jogászkörökben azt, hogy az ellenmondásos itélet a legfelsőbb bíróságnál, a német birodalmi törvényszéken is nyilvánul; sőt attól tartanak, hogy a polgári kodex életbeléptével a perek s ezekben a vitás ügyek és jogi kételyek felszaporodván, a baj sulyosodni fog. Azért is élénk viták és eszmecserék folynak az orvoslás módja és eszközei körül. A birodalmi törvényszék egyik tanácsosa oda nyilatkozott, hogy az ellentétesség igen természetes, mivel sokszor ugyanazon jogi kérdés ugyanazon időben kerül eldöntés alá különböző tanácsokban, a nélkül, hogy egyik tanács a másiknak határozatáról tudomással birhatna; a birodalmi birósági szervezeti törvény szerint pedig csak ily esetekben lehet plenáris döntvényt provokálni. A baj orvoslására, a mely szoros kapcsolatban áll a legfelsőbb birósági ügyforgalomnak Németországban is észlelt évenkénti emelkedésével, némelyek részint a senatusoknak, részint a birói létszámnak szaporitását javasolják alkalmaztatni. A jogászok többsége azonban ettől inkább rosszabbulást mint javulást vár; mert előmozditaná ugyan az elintézések összegét, tehát apasztaná a hátralékokat, de az alaposság s összhangzatosság az itélkezésben még többet hanyatlana.

— **Az «ur».** Alkalmunk volt egy a berlini bíróságnál folyamatba tett büntetőper irataiba betekinteni és nagy meglepetésünkre azt láttuk, hogy ott a vádlott részére szóló főtárgyalási meghivóban a vádlott, egy fogva levő kereskedő, neve mellett az «ur» szócska is ki volt téve. Sőt ugyanezen czimezéssel találkoztunk az itélet hiteles kiadványán is, melyet a csalás miatt *elitélt* a vádlottnak a fogházban kézbesitettek.

— **Az angol parlament** legközelebb fogja tárgyalni azt a törvényjavaslatot, mely idegen országok börtöneiben készült áruk behozatalát tilalmazza.

— **Őrült foglyok.** *Näcke Pál* a «Die Zukunft» folyó évi 18. számában arról czikkezik, hogy a letartóztatási intézetekben nem csekély mértékben elmebetegek vannak elzárva. Langrenter számitása szerint 1884/85-ben Poroszországban letartóztatási intézetben levő 1200 elmebeteg közül, ezeknek legalább harmada elmebeteg volt már a cselekmény elkövetésekor. Mendel ezeknek számát háromnegyed részre becsüli. Sommer őrült bünösei között igen keveset talált, a kik a cselekmény elkövetése előtt valószinüleg szellemi tekintetben teljesen érintetlenek voltak. Garnier csak a Seine fogházaiban öt év alatt (1886—1890) 225 ártatlanul elitéltet talált, tehát évenkint átlag 50-et, ezek közül 40% paralytikust. Näcke azt követeli, hogy a fogházi orvos első sorban psychiater legyen; továbbá, hogy a jogász az eddiginél többet értsen a psychiatria, anthropologia és sociologiához és igazat ad azon hires irónak, a ki azt állitotta drastikus módon, hogy jobb a jogászra nézve, ha a Corpus Juris helyett az emberi testet tanulmányozza. *G.*

— **Tüzvész a fegyházban.** A newyorki sing-sing fegyházban, hol körülbelül 15,000 fegyencz tölti büntetését, egy munkateremben tüz ütött ki, mely csakhamar lángba boritotta az épületet. Az elitéltek közül mintegy 500-an segédkeztek az oltásnál, kik közül nyolczan sulyos égési sebeket szenvedtek, miközben az igazgató családját mentették. Néhány év előtt tudtunkkal hasonló eset fordult elő Kötschachban Ausztriában is, hol a kigyuladt falu oltására ajánlkoztak az elitéltek és segélyüket sikerrel vették igénybe.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulirt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz julius 2-tól augusztus 26-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerüen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1897 julius 1-én.

Németh Péter s. k.
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője

Dr. Stiller Mór s. k.
és
Dr. Révai Lajos s. k.
a «Jog» szerkesztői

Dr. Fayer László s. k.
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője

Dr. Wolf Vilmos s. k.
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 28. SZ. Budapest, 1897 julius 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közösügyi kérdések és osztrák alkotmányosság. Dr. BALOGH ARTHUR-tól. — Adósságátvállalás. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Pikler Gyula: A jog keletkezéséről és fejlődéséről. Dr. SOMLÓ BÓDOG-tól — *Törvénykezési Szemle:* Két ember szándékos megölése. (Btk. 279. és 280. §§.) KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházai kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közösügyi kérdések és osztrák alkotmányosság.

Az Ausztriával fenálló kapcsolatunkból folyó közösügyi és közegyetértéssel elintézendő kérdések szőnyegen levő tárgyalása alkalmul szolgált arra, hogy az 1867: XII. tcz. 25. §-ában foglalt azon kikötés szempontjából, mely szerint «a teljes alkotmányosság Ő Felsége többi országai és tartományaiban is valósággal életbelépjen, mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviseletével léphet bármi közös viszonyokra nézve érintkezésbe» — az osztrák alkotmányosság kérdése vizsgálat alá vétessék.

Nevezetesen már korábban történt (és pedig nemcsak a publicistika némely organumaiban, de magában parlamentünkben is) utalás arra, hogy a magyar kvóta-bizottság munkálatainak folyamatbatétele előtt tulajdonképen meg kell vizsgálni azon kérdést, vajon a kiegyezési törvényünkben feltételül tüzött alkotmányosság tényleg megvan-e Ausztriában és ezt tagadólag vélték eldönthetni, miután Ausztriában nincs tulajdonképeni parlamentárizmus, nincs parlamenti miniszterium. Legujabban pedig abból az alkalomból tétetett szóvá az osztrák alkotmányosság kérdése, hogy a czukoradótörvénynek meghosszabbitása Ausztriában, az 1867. évi deczember 21-iki alaptörvény 14. §-ára való hivatkozással, szükség-rendelet utján szándékoltatik.

Ha a «teljes alkotmányosság» alatt a valódi parlamentárizmus, a parlamenti kormányzás értetik, akkor semmi kétség, hogy Ausztriában nincs meg az ily értelemben vett alkotmányosság. Nem lévén ugyanis olyan kompakt országgyülési párt, mely kormányt, miniszteriumot adjon, mely ezen miniszteriumot állandóan támogassa, Ausztriában a miniszterium folyton az egyes pártokkal való megegyezés, kompromissum utján nyeri meg a javaslataihoz szükséges parlamenti többséget. Ez annyira nyilvánvaló, hogy ép a jelenlegi miniszterelnök nyiltan ki is jelentette egy izben a parlamentben, hogy miniszteriuma nem parlamenti miniszterium, hogy parlamenti párt bizalmára nem támaszkodhatik.

Mindez mit sem változtat természetesen azon, hogy ennek daczára Ausztriában tényleg alkotmányosság lehet és van is, lévén az államtudomány szempontjából a csak alkotmányos (a minő Ausztria is) és a parlamentáris monarchia két teljesen külön kormányforma-alak.

Az alkotmányos monarchia nem jelent egyebet, mint azt, hogy az államszemélyiség mellette oly szervezetet nyer, mely szerint a souverén funktióknak a nemzet is részesévé válik, mely szerint a nemzeti élet irányának meghatározásában, a nemzeti akarat létrehozásában az egész közület befolyása biztosittatik. Alkotmánynyal tulajdonképen minden, még a legzsarnokibb egyeduralmat megtestesitő, a legabsolutabb fejedelemség is bir, mert az állami souverén akaratnak külön szervei, e szerveknek egymáshoz való viszonya az ily államokban is megvannak. S ha mégis kiválókép alkotmányosnak az oly államot nevezzük, melyben az állampolgároknak a souverain hatalomban való részesedése biztositva van, ez onnan ered, mivel az emberi eszme szempontjából csak azon szervezete fogadható el az államszemélyiségnek, melyben a közhatalmak forrásaként a közület, az összeség szerepel.

De alkotmányos monarchiának, ellentétben a parlamentáris monarchiával, nevezzük főleg az olyan monarchiát, melyben a fejedelem ugyan mi törvényhozási intézkedést sem tehet a parlament hozzájárulása nélkül, mégis az államélet irányzása tekintetében a tulsuly a fejedelemnél van és nem a parlamentnél, mint a parlamentáris monarchiában. Ily esetben nincs pártminiszterium, mert nincs oly nagyobb, egységes parlamenti párt, mely az államélet irányát megadhatná; ily esetben a miniszterium fenállásának vagy bukásának kérdését első sorban az dönti el, hogy mily mértékben birja a fejedelem bizalmát; a miniszterium minden változása, akár egészében, akár egyes tagjaiban (általános vagy részleges kabinetválság) a fejedelemtől indul ki és nem a parlamentből.

Ausztria ezen csak alkotmányos, nem parlamentáris monarchiának mai nap egyik jellegzetes alakja. Élénken illustrálja alkotmányjogi jellegét különösen az a császári kézirat, melyet az uralkodó csak nemrég (1897 április 4-én) intézett a lemondott miniszterelnökhöz. «Az összes kormány nevében ön, ama körülmények kifejtésével, melyek szilárd parlamenti viszonyok létrejöttét akadályozzák, fölajánlotta a kabinet lemondását. Én ezt a lemondást nem fogadom el, mert sulyt helyezek arra, hogy az általam választott kormány tevékenységét, időleges pártbeli nehézségektől nem zavartatva, kizárólag az állami közérdek szabja meg». Parlamentáris államban a miniszterium állása azonnal megingott, mihelyt nincs pártja a parlamentben, melyre támaszkodhatik; a csak alkotmányosban elégséges a fejedelem bizalma is. Parlamenti kormányzatu államban a fejedelem is fejedelmi funktióiban a parlament közremüködésétől van függővé téve; a csak alkotmányos államban megforditva az állam minden életnyilvánulása a fejedelmi hatalom befolyása alá kerül, ekként a személyes kormányzatnak nyittatván tér kisebb-nagyobb mértékben.

Parlamentáris formánál lényegileg az összes államhatalmak közt a parlament ragadja magához az irányzó, a tulnyomó szerepet. Ez esetben a kormány végső elemzésben a nemzet kormányzó bizottságaként szerepel, s mert a kormány tagjai valamennyien ugyanegy pártból kerültek ki, tehát megvan a lehetősége annak, hogy az országos ügyeket közös egyetértéssel megállapitott irányban fogják vezetni, szolidárisak is egymással. Az alkotmányi határozmányok sehol se ismernek oly szabályt, hogy a miniszterium a parlamenti többségből veendő (mi által végső elemzésben mindig maga a nemzet jelöli meg azon férfiakat, kikre a kormányzás vitelét ráruházni kivánja), vagy hogy a képviselőház bizalmát elvesztett kormány köteles lemondását benyujtani. Sőt a különben a szintén nem parlamentáris kormányzatu norvég monarchiában előfordult azon érdekes eset, hogy a fejedelem az államtanácscsal szemben egye-

nesen arra hivatkozott, miszerint az alkotmány nem ismeri azt a követelést, hogy a király arra volna kényszerithető, miniszteréivé csak oly férfiakat választani, kik a storthing többségéhez tartoznak. Mindezek mégis oly követelményei az államethikának, hogy azoktól eltérni senkinek se jutna eszébe ott, hol a valódi parlamentárismus, vagyis a parlamenti pártok számerőik szerint egymást felváltó kormányzatának rendszere megállapodott.

Parlamentáris államban annak folytán, hogy a kormány megválasztása a fejedelem és a parlament egyező akaratának találkozása, a kormány maradásának vagy bukásának kérdése pedig mindig a parlamentnek és igy végeredményében a nemzetnek kezében van, a nemzeti élet irányzásának legfejlettebb szervezete áll előttünk. E parlamentáris kormányzatnak feltétele azonban, hogy a parlamentben ne sok, esetleg teljesen ellentétes elvi alapon álló párt foglaljon helyet, hanem olyan nagyobb pártok, melyek közt az államélet szervezeti alapjait illetőleg nagyobb eltérés nincsen, inkább csak a kiviteli módozatok tekintetében. Nagyobb, szilárd pártok alakulása azonban ismét azt tételezi fel, hogy a köz dolgai felől az állampolgárok rétegeiben önálló nézetek formálódjanak meg, illetőleg az erre szükséges képesség bennök meglegyen és ezen nézetek megalakulásánál minden különérdek mellőzésével csak az egyetemes, nemzeti érdekek vétessenek figyelembe s igy a nemzeti egygyéforrottság mennél nagyobb fokban legyen feltalálható. A hol a partikulárismus miatt a politikai gondolkodás nem képes az egész nemzeti életet áttekintő szinvonalra emelkedni, ott szilárd politikai pártoknak a parlamentben való kiképződése ki van zárva. Ha az osztrák képviselőházban oly nagy számu párt és párttöredék foglal helyet, mely az államéletet mind a maga szellemében kivánná irányitani, természetes, hogy itt parlamentáris kormányzat kifejlődéséről szó nem lehet, parlamenti miniszterium megalakulása mindaddig nem fog bekövetkezhetni, mig nehány oly nagyobb, tömör-párt egybe nem verődik, mely képes arra, hogy bizalmával egy kabinetnek parlamenti alapjául szolgálhasson

Mindezek után világos, hogy ha Ausztriában nincs is parlamenti kormányzás, nincs parlamenti miniszterium, nincs állandó, tömör országgyülési párt, mely a kormányt bizalmával támogatná, ennek daczára még Ausztria igenis alkotmányos állam és ott azt a teljes alkotmányosságot, mely az 1867. évi XII. tczikkünk 25. §-ában feltételül tüzetett, fenállónak kell tekintenünk. Megtagadni az alkotmányosság jellegét az olyan államtól, melyben a közületi befolyás az államakarat kiképződésére népképviseleti alapon szervezett parlament által gyakoroltatik, az államtudomány legsarkalatosabb tételeinek ignorálásával lenne egyértelmü. Ahhoz kötni ezen alkotmányosság fen- vagy fen nem forgása kérdésének eldöntését, hogy a miniszterium egy parlamenti pártból került-e ki, egy parlamenti párt által tartatik-e fen, csak a parlamenti kormányrendszer teljes félreismerése mellett lehetséges. Mert ha már az alkotmány rendelkezései sehol nem tartották helyén valónak határozmányaik keretébe vonni azon kormányzati rendszert, mely jogi szabályozást nem tür, csak mint az államélet nagy erkölcsi elve foglalhat helyet az alkotmány szellemében, akkor valóban visszás dolog volna ezen, igaz, a szabad nemzetek életfolyamatának legtökéletesebb, de nem mindenütt, vagy legalább csak nehézségekkel megvalósitható alakját, a parlamenti kormányzást, a fenálló államkapcsolatot megállapitó sarkalatos törvényünkbeli ama kikötés által oktroyálni akarni.

De nem is ad semmi jogot az u. n. kiegyezési törvény érintett szakasza nekünk arra, hogy mi a kormányzás kérdését Ausztriában birálat alá vegyük. És teljesen más az alkotmányosság meg- vagy meg nem léte iránti kérdéstől, melyet a szerint kell eldöntenünk, hogy a suverén hatalom gyakorlásában a közület tagjainak rész jut-e, hogy van-e mód és megfelelő szervezet a nemzeti akarat érvényrejuttatására nézve, szóval, a mint közkeletüen kifejezni szokták, a nemzet önrendelkezési joga, szabadsága meg van-e óva. Ha alkotmányos állam Ausztria, amint hogy a fentiek szerint az is, ha alkotmányos képviselettel állunk szemben, akkor elég van téve azon követelménynek, mely a kiegyezési törvény alapján támasztható.

Az 1867. évi XII. tcz. ama kikötésének czélja volt a közöseknek elismert ügyek alkotmányszerü intézését Ausztria részéről is biztositani. Ezen tul a kiegyezési törvény nem akarhatott menni, de nem is mehetett volna, mert a lehetőség: a kormányzat kérdését vizsgálat tárgyává tenni, már a velünk kapcsolatba lépett állam suverénitásának csonkitása lenne, már pedig mint minden államszövetségi kapcsolatnak, az 1867-iki törvényünknek is a két állam suverénitásának fentartása volt a czélja.

További kérdés, hogy mily jogot, illetve kötelességet szab Magyarországra az 1867. évi XII. tcz. 63. §-a, mely szerint ugyanis az ipartermeléssel szoros kapcsolatban álló közvetett adókra vonatkozólag akként fog közös egyetértéssel intézkedés tétetni, hogy a két országgyülésnek megállapodásai Ő Felsége szentesitése alá terjesztetnek; mily jogot, illetve kötelességet szab ezen határozmány Magyarországra, nevezetesen abban az esetben, ha az osztrák állam részéről ily parlamenti megállapodás nem terjesztetik az uralkodó szentesitése alá, hanem az alaptörvény 14. §-ában gyökerező szükségrendeleti jogra való hivatkozással, a törvényhozás rendes utja helyett rendeleti uton történik az emlitett tárgyban intézkedés. Az erre való válaszadást más alkalommal fogjuk megkisérelni. *Dr. Balogh Arthur.*

Adósságátvállalás.*

B) Elfogadás értesités nélkül.

A német ujabb irodalomban uralkodónak mondható elmélet szerint X nem a B-vel, vagy $A+B$-vel (kollektivajánlat!) kötött szerződés által szerzi a követelési jogot B ellen; hanem megszerzi «egyoldalu helybenhagyás» által.** Ezt a következőképen kell képzelni. Az adós — igy szól az elmélet — ki a maga tartozását az átvállalóra háritja, ezzel a hitelező vagyoni körébe nyul, épen ugy, mintha én másnak követelését egy harmadik személyre engedményezem, vagy má nak dolgát egy harmadik személyre átruházom. Az efféle jogosulatlan átruházás hatályossá csak az által válik, ha a hitelező, illetve a tulajdonos azt helybenhagyja. Ilyen az eset itt is. «A viszony épen olyan — mondja *Windscheid* (Pand. §. 338. 6. jegyz.) — mint idegen dolog, vagy még közelebb eső példa, idegen követelés elidegenitésénél. Az elidegenités érvénytelen a jogosult személy hozzájárulása nélkl, de ennek utólagos hozzájárulása által érvényessé válik. Ertesitésre ezen elmélet szerint szükség nincsen: a helybenhagyás maga nélkülözhetetlen, de elegendő is. És Windscheid hozzáteszi: ez az adósságátvállalás legegyszerübb és legtermészetesebb konstruktiója».

Megvallom, e konstruktio «természetességéről» sohasem birtam meggyőződni. Képzeljük, valaki felvetné a kérdést: végbemehete-e valamely követelés *engedményezése* olyképen, hogy az *adós* átruházza valakire a követelést? mindenki, ugy-e bár, erre azt fogja mondani: nem mehet. Az adós — igy fog minden kezdő jogász okoskodni — nem disponálhat a hitelező követeléséről, engedményezni csak a hitelező engedményezhet. Már most képzeljük, Windscheid jönne és mondaná: de igen, az engedményezés történhetik az adós és az engedményes közt is, *hatályossága azonban attól függ*, hogy a

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

** L. e konstruktio bővebb kifejtését: *Regelsberger* Endemann Handbuchban II. 532. kv. ll. *Unger* Schuldübernahme 12. kv. ll. *Bruns* Holtzendorff Encycl. I. §. 65.

hitelező ezt utólag helybenhagyja, mit szólnánk az ilyen beszédhez? Nemde azt mondanók: a mit te helybenhagyásnak mondasz, az maga az engedményezés, mely hitelező és engedményes közt létrejön; a mit az adós és engedményes egymás közt végbevisznek, az üres szóbeszéd; az adós beleegyezik-e az engedménybe vagy sem, teljesen közömbös; az engedményezési ügylet nem az adós és engedményes közt jön létre, ugy, hogy ahhoz a hitelezőnek beleegyezése csak mint kiegészitő járulna hozzá, hanem az adós szava teljesen felesleges, lényeges csak az: mi hitelező és engedményes között történik.

Szóról-szóra igy áll a dolog az adósságátvállalás esetében is. Az adósságátvállalásra is a hitelező és átvállaló megegyezése, valamint szükséges, ugy egymagában elegendő is. Ha ők ketten megegyeznek, akkor adósnak bele- vagy bele nem egyezése merőben közömbös, viszont az adós beleegyezése mit sem segit, ha a hitelezőé hiányzik. *Az adós tehát az adósságot ép oly kevéssé ruházhatja át, mint a követelést.* Csakis a hitelező engedményezheti (az engedményes megegyezésével) a követelést és csakis a hitelező ruházhatja át (az átvállaló megegyezésével) a tartozást. De *A* és *B* között *adósságátvállalás* ép oly lehetetlen, mint engedmény.

C) Sem értesités, sem elfogadás.

Ez a «harmadik javára szóló szerződés» elmélete, melyet a német irodalomban *Dernburg*, *Stobbe*, *Gareis*, *Danz* és mások képviselnek.

Ez elmélet igy szól. Midőn adós és átvállaló (példánkban: *A* és *B*) az adósságátvállalás iránt megegyeznek, ez által a hitelezőnek (*X*-nek) uj adóst akarnak szerezni. Ők tehát egy harmadik személy javára szerződnek; az ilyen szerződésből pedig a harmadik *azonnal* és *közvetlenül* szerez jogot, azaz a nélkül, hogy őt e szerződésről értesiteni, vagy hogy neki e szerződéshez a maga részéről is hozzájárulni kellene. A harmadik a jogot inscio et invito nyeri; ez az, mit a németek kevés izléssel «Anwachsungstheorie»-nek neveznek.

Ez az elmélet egyik ismeretlent egy másik ismeretlennel akar magyarázni. A «harmadik javára szóló szerződés» tudniillik semmivel sem kétségtelenebb fogalom, mint maga az adósságátvállalás. Vitás itt minden és ezen nincs is mit csudálni. Ha szemlét tartunk a jogi tünemények azon tarka sora fölött, melyeket a harmadik javára szóló szerződés sorába tenni szokás: vagyonátruházás vitalicium kikötése mellett és — fuvarozási szerződés; tartozás birói letétele és — részvénytervezet aláirása; expromissio és — életbiztositás: ki csudálkoznék azon, hogy az ilyen széthuzó életviszonyokat egyazon jogi rendezés aláhozni nem lehet? A mi különösen az «Anwachsungstheorie» jogosultságát, vagyis azt a kérdést illeti, vajon a «harmadik» már az «első» és a «második» szerződése által ipso facto szerzi-e a jogot, vagy kell-e előbb az ő értesitése vagy épen hozzájárulása is: erre a kérdésre a törvényhozás és a praxis más-más esetben máskép felel. Igy például az iránt nincs kétség, hogy a harmadik javára szóló *liberatorius szerződés* (pl., ha egy harmadik személy adósságát a hitelező kezeihez kifizetem) az adós értesitésére vagy épen hozzájárulására nem szorul: az adós inscio et invito szabadul. Nem sokkal kétségesebb az sem, hogy az életbiztositásnál a kedvezményezett a biztositott halálával megszerzi a jogot a biztositási összegre, értesitése és elfogadása nélkül is. De már sokkal bajosabb a dolog például a birói letét esetében. Mikor szerzi itt a harmadik a letéthez való jogot? Vagy a mi ugyanaz: mikor szünik meg a letevő visszavételi jogosultsága? A letétel, az értesités, a harmadik részéről történt elfogadáskor? Gyakorlatunk — a külföldi is — ingadozik; részemről legalább az értesitésig nem tartom megtagadhatónak a visszavételt. Bizonyos annyi, hogy a modern törvényhozás és gyakorlat sehol sem áll feltétlenül az «Anwachsungstheorie» talaján, hanem szivósan ragaszkodik sokszor az elfogadás, vagy legalább az értesités követelményéhez: igy az osztrák gyakorlat az osztr. polg. tkv 1019. §-a alapján *(Hasenöhrl*: Obl. R. I. 480. l.), a porosz ALR. I. 575, §-a a harmadik «hozzájárulását» *(Beitritt)* követeli; a Code civil 1121. §-a szerint a harmadik a «stipulation au profit d'un tiers» alapján csak akkor nyer jogot «si le tiers a déclaré vouloir en profiter»; ugyanigy az olasz code 1128. §.; a szász 854. §.; a svájczi közt. törvénykönyv 178. §. A német birodalmi törvénykönyv a kérdés eldöntését esetről-esetre a biróra bizza.

§ 328. «In Ermangelung einer besonderen Bestimmung ist aus den Umständen, insbesondere aus dem Zwecke des Vertrags, zu *entnehmen*, ob der Dritte das Recht erwerben, ob das Recht des Dritten sofort oder nur unter gewissen Voraussetzungen entstehen und ob den Vertragschliessenden die Befugniss vorbehalten sein soll, das Recht des Dritten ohne dessen Zustimmung aufzuheben oder zu ändern», vagyis azt mondja, hogy — nem mond semmit.

Abból tehát, hogy az adósságátvállalást «harmadik javára szóló szerződés»-nek minősitjük, az értesités és hozzájárulás kérdésére még semmi sem következik.

De vajon csakugyan harmadik javára szóló szerződés-e az adósságátvállalás? Harmadik javára szóló szerződésnek hol azt a szerződést nézik, mely a harmadik személynek valami «előnyt» biztosit (in *favorem* tertii, zu *Gunsten* Dritten) — igy Unger, Regelsberger —; hol azt, mely ha nem is előnyt, de «jogot» biztosit a harmadiknak (Leistung an einen Dritten) — igy Bähr, igy a német birodalmi törvénykönyv is. Már most bizonyos, hogy «előnyt» a harmadik nem nyer az adósságátvállalás által. Hiszen ő mindössze uj adóst nyer a régi helyébe; az uj adóshoz csak annak ellenében jut, ha a régit kiengedi; az adóscsere után neki se több, se kevesebb nincs vagyonában, mint azelőtt.

De «jogot» akartak-e vajon a felek szerződésükkel a harmadik számára teremteni?

A felek — mint később még tisztábban fogjuk látni — az effélére nem is gondolnak. *A* és *B* kizárólag a saját érdekükben szerződnek. *B* a vagyont akarja, *A* pedig szabadulni az adóssága alól — ez a valódi tényállás. Hogy a köztük négy szem között kötött szerződésről *X*-nek valami «joga» származzék, jól értsük: valamely «szerzett» joga, azaz olyan jog, mely ha egyszer megfogant, többé az *A* és *B* akaratától független, általuk többé *X* beleegyezése által meg nem szüntethető, szóval: hogy *A* és *B* a köztük négy szem között kötött szerződés által magukat *X*-el szemben végképen *kötni* akarnák, — az efféle rendszerint eszében sincsen a feleknek. *Windscheid* vissza nem riad ugyan a gondolattól, hogy mihelyt a szerződés *A* és *B* között megtörtént, *B* többé (a szerződésről talán nem is tudó) *X* beleegyezése nélkül vissza nem léphet* — ámde nekem a gondolat egyenesen monstruosusnak látszik és nem hiszem, hogy egy laikus üzletember az efféle feltevést még csak képzelhetőnek is találná. Hogyan? Ha a mi példánkban *A* és *B* nyomban az adásvételi szerződés megkötése után, mielőtt *X* az egész ügyletről még egy szót is hallott, meggondolják magukat és szétszakitják a kontraktust, — közbeléphet vajon *X* az ő vetójával? *X*, ki sem a szerződésben részt nem vett, sem a felek azt neki tudtul nem adták? És mindez csak azért, *mert* az adósságátvállalás «harmadik javára szóló szerződés?»

Vannak ugyan, kik «szerzett jogról» beszélnek akkor is, a mikor az, ki e jogot adta, azt bármikor visszavonhatja; és különösen Regelsberger az, ki erősen hangsulyozza, hogy a visszavonhatatlanság nem kriteriuma a szerzett jognak. Ámde ez annyit tesz, mint szavakkal játszani. Szerzett jog olyan jog, mely meg van szerezve, megszerzettnek pedig

* Pand. II. §. 338. 7. jegyz.

★

nem mondható olyan jog, a melyet az, ki azt adta, minden pillanatban ismét visszaveheti. Ezért az életbiztositási szerződésnél sem mondhatjuk, hogy a kedvezményezett jogot szerzett, mindaddig, mig a biztositott meg nem halt; ezért a fuvarozási szerződésnél sem mondhatjuk, hogy a czimzett jogot szerzett, mindaddig, mig a feladó kontramandirozhat. Az ilyen jog mindaddig, mig visszavonható, a kedvezményezett vagyonát nem öregbiti, hitelezői által végrehajtás utján le nem foglalható stb. Ez jogra való kilátásnak nevezhető, de nem szerzett jognak.

Van még egy mód, mely szerint az adósságátvállalást a harmadik előnyére szóló szerződés kalapja alá akarták hozni. Adós és hitelező — igy szól e tan — mindaddig, mig a hitelező bele nem egyezik, nem hozhatják elő a *privativ* adósságátvállalást, azaz nem létesithetik, az adósságátvállalást oly formában, hogy az adós az obligóból kijusson; de igenis létrehozhatják az ugynevezett *kumulativ* adósságátvállalást, azaz megállapodhatnak abban, hogy az adós *mellé* (nem *helyébe*), mint második adós az átvállaló *is* lépjen. Az ilyen megállapodás érvényes és hatályba lép a hitelező beleegyezése nélkül is; a hitelező érdeke az ilyen kumulativ adósságátvállalás által csorbát nem szenvedhet, helyzete csak előnyösebb lesz általa; már pedig — azt mondják — minden adósságátvállalás mindaddig, mig a hitelező az eredeti adóst a kötelemből ki nem bocsátotta, mint kumulativ adósságátvállalás értelmezendő. Minthogy pedig az ilyen kumulativ adósságátvállalás a hitelezőnek csakugyan uj jogot ad, még pedig részéről való minden ellenszolgáltatás nélkül: az ilyen szerződés csakugyan a harmadik javára szóló szerződés.

Konstruálni végre mindent lehet, de hogy e konstruktio a felek akaratának megfelel-e, az más kérdés. Ha értelmezni annyit tesz, mint a felek valódi akaratát az ügyletből kiolvasni, akkor kérdem: csakugyan azt akarták-e a felek a példánkbeli esetben, hogy a hitelező a régi adós *mellé* ujat kapjon? Vagy nem-e inkább azt, hogy az uj adóst a régi *helyett* kapja? Az adós csakugyan a *hitelező* helyzetét akarta-e javitani, vagy nem e inkább a *magáét*? Az ilyen értelmezés semmivel sem különb, mint az, hogy a kinek egy pénzdarabot felváltás czéljából átadtam, az én pénzemet is megtarthatja, a magáét is.

Ennyit mintegy tájékoztatóul kérdésünk irodalmi állása iránt. És most, mielőtt tovább mennénk, álljunk meg egy darabig a legujabb codex előtt: mit szól a német törvénykönyv a mi kérdésünkhöz? E codex kritikája közben saját álláspontunk támogatására is pótolhatunk még egyet-mást.

(Folyt. köv.) *Dr. Schwarz Gusztáv.*

Jogirodalom.

Pikler Gyula: A jog keletkezéséről és fejlődéséről. Budapest, 1897. Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása.

Szerző kiinduló pontja azon eredmények birálata, a melyekre a mai tudomány a jog keletkezésének és fejlődésének kérdésében a történelmi iskola hatása alatt jutott.

Az uralkodó és általánosan elterjedt tan a jogot a jogérzetre, hajlamokra, népszellemre, néptudatra vezeti vissza; ezeknek más-más népeknél való különbségéből magyarázza a jogok különbségét, ezeknek változásából a jogfejlődését. Ezen ösztönszerü állapotoknál azonban megáll, mint tovább nem elemezhető végső okoknál, a melyekbe és a melyeken tul megismerésünk nem hatolhat.

Piklert nem elégiti ki ez a tan, «a mely szerint az idők végtelen folyamán keresztül korszellem korszellemet vált fel, a nélkül, hogy e változásban egyszerü törvény mutatkoznék». Nem tagadja e tényeket, a különböző érzelmeket és jogelméleteket, de bebizonyitja, hogy tévedés ezekben látni azt a mozgató erőt, a mely a jogot létrehozza és fejleszti; bebizonyitja, hogy ez csak látszat, hogy ezen eszméleti állapotok mögött folyvást a czélszerüségi belátás müködik, sőt, hogy ezek az eszméleti állapotok maguk is épen a czélszerüségi belátás szülöttei.

Bizonyitásának első módja vágyaink, hajlamaink vágyakozó, hajlamszerü eszméleti állapotaink mélyreható lélektani elemzése, a melyből kitünik, hogy minden ilyen eszméleti állapotunk két elemből áll; egy alapszükségletből és az ennek kielégitésére vezető ut felismeréséből. Nyilvánvalóvá lesz, hogy vágyaink pusztán az utóbbi tényező változása folytán, tehát pusztán értelmi okokból is változhatnak s azonos alapszükséglettel biró emberek vágyai pusztán ismereteik különbözősége szerint lehetnek különfélék. Jóllehet vágy és teljesen czéltudatos eljárás között valóságos határvonal nincsen, az emberek ez iránt alanyilag tévedésben lehetnek. Pikler, mint az igazság egy részére, mindig tévedéseink magyarázatára is kiterjeszkedik. Tanát e helyt is követi tévedéseink lélektana, a mely jelentékenyen megkönnyiti az igazság elfogadását.

Szerző azután annak bizonyitására tér át, hogy miért kell a belátást nemcsak vágyaink egyik alkotó részének tekintenünk, hanem egyszersmind ezen eszméleti állapotainkat s nevezetesen a jogi élettel kapcsolatosakat a belátásból származtatnunk is. Fejtegetéseinek eredménye, hogy a jog keletkezésének oka czélszerüségének belátása; fejlődése pedig ismereteink változásából folyik ép ugy, mint a munkaeszközök tökéletesbitése, az ipari technika, a gazdaság fejlődése; vagyis, hogy a jog fejlődése nem a czélok, hanem az eszközök fejlődése és abból ered, hogy ugyanazon szükségletek kielégitésének jobb eszközeit ismerik fel az emberek az idő folytán.

Szerző e tételének megerősitésére nagy számu egyetemes történelmi, jogtörténelmi és néprajzi bizonyitékot és példát hoz fel, a melyekben, valamint könyve függelékének első részében is, egyes darabjait az állam keletkezéséről való felfogásának, a melyet egy, az államalakulás törvényéről irandó külön munkájában szándékozik bővebben kifejteni.

A könyv e részletei nemcsak a bebizonyitandó tétel igazságát és mélységét állitják elénk meggyőzően, hanem tág kilátást tárnak fel a jog egész mezejére; az elvont törvények és lélektani igazságok mintegy megelevednek bennünk; a távol multak jogáról lehull a csodás érzelmek és babonás elméletek mistikus és fantastikus leple, a melybe a jogtörténelmi iskola burkolta és józan valóságukban tárulva elénk, ugyanazokat a törvényeket tükröztetik vissza, mint a jelen megkövült intézményei, szárazon megfontoló jogalkotása, forrongó törekvései.

A szerző állitásainak merészsége, szokatlansága, hagyományos felfogásainkkal való ellenkezésük sokszor meglep és első pillanatra bizalmatlanná tesz, csak vonakodva hiszünk neki, de természettudományi, történelmi és néprajzi bizonyitékainak nagy halmaza, finom megfigyeléseinek egész gyüjteménye darabról-darabra megtöri ellenkezésünket.

Hogy a jogbölcseleti elméletek harcza nemcsak a tudósok agyában és könyveiben küzdetik ki, hogy azoknak nagy jelentőségü gyakorlati hatásuk volt a való élet alakulására, általánosan ismert igazság és nevezetesen a 17. és 18. század belátásos iskolájának, a természetjognak nagy történelmi szerepe is eléggé tudva van. De csak kevesen lesznek tudatában annak, hogy mily káros konservativismusra vezet a gyakorlatban századunk ösztönszerüségi elmélete, mennyire csökkenti a jog javitására való törekvést, megnyugvást tanitván a jog tökéletlenségéből eredő szenvedésekben.

Pikler ezt élénken szemlélteti és kiemeli annak a tételnek, hogy a jogot czélszerüsége kedvéért alkotjuk, nagy gyakorlati fontosságát, a minthogy egész munkája legtisztább tudományossága mellett egészséges érzéket tanusit az elméleti tételek gyakorlati jelentősége, az élet nagy problemái iránt is.

«A belátásos elmélet néhány kritikai alkalmazása» cz. fejezetben néhány ujabb oldalról világitja meg a szerző a jog keletkezéséről és fejlődéséről felállitott elméletét szembeállitva azt az ösztönszerüségi iskolával. Egyszersmind megannyi kis essay e fejezet a jog magyarázatánál követendő módszerről, a «historiai szellem»-ről, a vallási jog korának tanáról, a szabadságjogok elméletéről, e jognak a jövőben lehető változásairól.

«A belátás visszavezetése elemibb tényre» cz. fejezet megint természettudományi kutatás. Pikler nem elégszik meg vele, hogy a jogot visszavezette a belátásra, hanem még a belátást is lehetőleg elemi tényre, az anyagmozgásra redukálja. Herbert Spencer modorában (azonban egészen függetlenül tőle) a következő, az egész természetre vonatkozó általános, de konkrét igazságot helyezi fejtegetései élére: «Ha valamely anyagrendszerben részeknek mozgásuk van, ugy maga e tény, mint ok müködik arra, hogy egyrészt e rendszerben egyéb oly mozgások jöjjenek létre, a melyek amaz eredeti mozgást intensitásban, térben vagy időben fokozzák, gyorsitják, térben kiterjesztik, akadályait csökkentik, másrészt oly mozgások ne jöjjenek létre, a melyek amaz eredeti mozgást meggyöngitik, akadályozzák.» E tünemény tovább követése arra vezet rá, hogy a másodlagos mozgások erősitik az elsődlegeseket, hogy ezek erősödése által megint maguk erősittetnek és hogy ugyanez áll a külső erőktől meginditott mozgásokra is. Vagyis kitünik, hogy az egy anyagrendszerben mozgó részek pusztán mechanikai okoknál fogva valóságos kiválasztást gyakorolnak a rájuk nézve kedvező vagy hátrányos mozgások között. Ezt az igazságot azután azon mozgásokon vizsgálja a szerző, a melyek az életet teszik, majd az idegrendszerben lefolyó mozgásokon, végül a belátásra vonatkozólag, a mi azután arra képesiti, hogy a jogkeletkezés és fejlődés általa megállapitott törvényeit a physiológiai psychologia legelemibb folyamataival is kifejezheti.

Pikler könyve e fejezetében a jogbölcsélet legvégső problemáit a természettudományok alapján oldja meg; belehelyezi e tudomány gyökereit a természettudomány földjébe, ugy, hogy eddigi sovány tápláléka helyett, a mely mellett csak csenevész életet tudott folytatni, most az élettan és a lélektan legujabb eredményeivel frissülhet fel. Ezzel eleget tesz a jogra vonatkozólag a korunk tudománya által felállitott ama követelésnek, hogy a szellemi és a természettudományok immár tarthatatlan hagyományos szétválasztása szünjék meg. Oly lépés ez, a melynek szükségét már ezrek hirdették, de a mely a jogbölcséletnek mindeddig nem sikerült.

Ez a fejezet vezet át a belátásos elmélet korlátozásaira. A megszokás tartalmának, a szenvedély előtérbe nyomulásának, a lélektan világánál való vizsgálatából kitünik, hogy ezen, a jogfejlődés terén tagadhatatlanul mutatkozó kivételek végső oka azonos a belátás uralmának végső okával és hogy ezek aránylag csak csekély jelentüségü, rendellenes, egészséges embernél muló tünemények.

A «Jog és igazság» czimü fejezetben egy pillanatra végül ismeretesebb talajon fogják magukat érezni a czéhbeliek, de csakhamar itt is bőven lesz alkalmuk eretnektanokat hallani.

A szerző következő uj meghatározását adja benne a jognak: «embereknek más emberekkel és azok javára, rendszerint pedig embereknek egymással egymás javára való összemüködése, a melyet kényszer biztosit».

Kimutatja, hogy a jog lényegét képező összemüködés tulnyomó nagy része védekező vagy támadó, vallási, gazdasági, közmüvelődési összemüködést hoz létre, a mely megkülönböztetendő a jognak azon részétől, a melynek czélja az emberek összeütköző érdekei közötti döntés: az «igazságossági jogtól». Kimutatja továbbá, hogy a mikor jogról van szó, nagyon általánosan majd csak a jognak utóbbi részét értik, majd pedig mindkét részt együttvéve, a nélkül, hogy az illetők e kétértelmüségnek tudatában volnának. Igy egy sajátságos jogérzetből vezetik le az egész jogot, holott világos, hogy a szükebb értelemben vett «összemüködési jog» nagy körére ennek semmi értelme sincsen és legfeljebb az igazságosság jogszabályaira vonatkozhatnék, ha ugyan jogszabályokat ilyen érzelemből származtatni egyáltalában lehetséges volna. Ennek azután hasonló tévedés felel meg a gyakorlatban. Jórészt szem elől tévesztik ugyanis, hogy a jogalkotás legfőbb feladata czélszerü összemüködés alkotása.

A «Jog és igazság» czimü fejezet másik főjelentősége, hogy az igazságosság tanának körvonalait tartalmazza, a melyet bővebben kifejteni a szerző egy az igazságosság elveiről irandó külön munkájában szándékozik.

A könyv függeléke az ezen általános tanokból folyó különös tanok egy részének vázlatát adja. A függelék első részét, a mely az államalakulás törvényéről szól, már fentebb emlitettük. A második rész az igazságosság elveiről szól a büntetőjogban és a vagyonjogban. A büntetőjogi rész — fővonásokban — a szerző általános tanai alapján való uj megoldását adja ama tanoknak, a melyek a kriminologia alakulása óta közérdeklődés és közvita tárgyát képezik; a vagyonjogi fejezet pedig egy mondhatni uj tudomány vázlatát tartalmazza, a mely ugy viszonylik a vagyonjoghoz mint a kriminologia a büntetőjoghoz.

A könyv természetszerü és már az előmunkálatoknak fogyatékos voltából is szükségképen folyó hiányait a szerző maga érzi át legjobban és mint igazi tudós nem is mulasztja el rájuk mutatni.

Végezetül még egy megjegyzést azok számára, a kik a szerző régebbi munkáit nem ismerik és e sovány vázlat után azt hiszik, hogy egy bár értékes, de nehezen élvezhető, elvont tárgyu könyvön kellene keresztülvergődniök, hogy irónkkal közelebbről megismerkedhessenek. Csalódnak. Vonzó előadásu, szellemes iróval lesz dolguk, a kinek könyvét nehezen teszi le, a ki egyszer kezébe vette.

Dr. Somló Bódog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Két ember szándékos megölése.

(Btk. 279., 280. §§.)

Az a tény, hogy a judikatura a Btk. 279. és 280. §-ainak értelmét mily ellentétesen magyarázza, kitünik a következő esetekből.

A *Jogt. Közl.* 1896. évi 42. számában a melléklet 286. lapján közölt esetben a budapesti kir. törvényszék két ember szándékos megölését a Btk. 279. §-ába ütköző szándékos emberölésnek minősitette és a Btk. 92., 96. és 99. §-ai alapján összbüntetésül négy évi fegyházat szabott ki.

A budapesti kir. itélő tábla a Btk. 279. §-ába ütköző és a 280. §. szerint minősülő egy szándékos emberölés büntettét állapitotta meg és a vádlottat a Btk. 92. és 280. §-ai alapján 10 évi fegyházra itélte.

A kir. Curia az elsőbirói itéletet hagyta helyben. Az itéletek közt lévő eltérés indokát a kir. Curia szerint a *két emberen* és a *több emberen* kifejezés értelmezésének kétfélesége képezi. Ugyanis a budapesti kir. törvényszék és a kir. Curia itélete szerint két ember megölése, nem több ember megölése.

Ezen értelmezés kétségtelenül a 32. számu büntetőjogi döntvény analogiáján alapul, a melyben az magyaráztatik, hogy a rágalmazásnál a *két* tanu nem *több* tanu, és hogy a *többek* szó kétszerezett többséget jelent, mint az egyes számban is többséget jelentő *több* szónak többes száma.

A rágalmazási több tanu a megölt több emberrel azonban analogont nem képez.

Maga azon körülmény, hogy a törvény 279. és 280. §-ai nem intézkednek *két* emberről, hanem csak *egy* emberről és *több* emberről, kézzel fogható bizonyitéka annak, hogy a *kettő* nem az *egy*, hanem a *több* fogalmi körébe esik. Mert a több szó az egy szóhoz lévén viszonyitva, a kettő nem tartozhatik az egyhez, hanem csak a többhöz. Mert továbbá a kettő külön kategoriát sem képezhet, mivel a magyar nyelvben csak egyes és többes szám van, kettős szám azonban a magyar nyelvben nem lévén, ilyen szám a magyar törvényben sem lehet.

Ezen értelmezéshez nyelvtanilag is csak annyit lehet tenni, hogy a *több* szó egy határozatlan számnév, másfelől pedig egy középfoku melléknév, melynek alapfoka a *sok*, és ez kisebb; a *több* már nagyobb a soknál, a legtöbb és legeslegtöbb még nagyobb. Más értelme van azonban a határozatlan számneveknek az aktiv és passiv kollektiv alanyok megnevezésénél a büntetőjogban és más a nyelvtanban. A büntetőjogban a kettő *több*, a *sok* pedig több a kettőnél, a mi pedig itt több lévén, itt a *több* kisebb a *soknál*, holott amott a *sok* kisebb a *többnél*.

Egy másik esetben pedig, a mely a *Jogt. Közl.* 1896. évi 39. számában a melléklet 260. lapján közöltetett, azt itélte a kir. Curia, hogy az eszmei halmazat megállapitásának mellőzése a két ember szándékos megölésénél a Btk. 280. §-án alapul.

Mig végre a harmadik esetben, a mely a B. J. T. 32. kötetének 286. lapján lett közölve, a pancsovai kir. törvényszék Liffa Györgyöt a Szász János és Raldavár csendőrök meglövése miatt a Btk. 279. §-ába ütköző és e szakasz szerint minősülő két rendbeli szándékos emberölés büntettében mondotta ki bünösnek, Liffa Markót pedig, a ki a már meglőtt és a földön haldokló csendőrt bottal fejen ütötte, a Btk. 279. és 65. §§. alapján kisérletben mondta ki bünösnek.

A temesvári kir. itélő tábla pedig Liffa Györgyöt a Btk. 280. §. *sulya alá eső, egy* (szándékos emberölés) *büntettben* mondta bünösnek s a Btk. 96. és 99. §-ai mellőzésével büntetését a Btk. 280. §-a alapján szabta ki, egyébként az elsőbirói itéletet helyben hagyta. Mig a kir. Curia Liffa Markót a Btk. 279. és 69. §. 2. pontja alapján bünrészesség miatt mondotta ki bünösnek, a kir. itélő tábla itéletét egyébként helyben hagyta.

Látni való ezekből, hogy a kir. Curia ezen határozatai elvi ellentétben állanak egymással. Pedig az analogiát illetőleg az esetek tényálladékában minősitő körülmények nincsenek. A tévesit élkezést kézzelfoghatóan tünteti fel a Curia itéletének azon rendelkezése, hogy a mig Liffa Györgyöt a Btk. 280. §-a szerint minősülő szándékos emberölés büntette miatt itélte el, addig segédjét Liffa Markót a Btk. 279. §-a szerint minősülő s a 69. §. 2. pontjában körülirt szándékos emberölési bünsegédség büntettében mondotta ki bünösnek. Ez kétségtelenül ellentmondás. Mivel nem létezik a kir. Curia szerint a Btk. 279. §-ába ütköző és minősülő büntett tényálladéka. A tettes a Btk. 280. §-a alapján, segéde a 279. §-a alapján mondatik bünösnek.

Kétségtelen, hogy ezen téves itélkezés a törvény helytelen értelmezésének a következménye. Az tünik ugyanis ki a kir. itélő tábla és a kir. Curia itéleteiből, hogy ők más szándékos emberölési büntettet látnak a Btk. 279. §-ában és mást a Btk. 280. §-ában. Holott a törvényben nem létezik csak egyféleképen minősülő szándékos emberölés büntette. És ezen büntett tényálladékcselekményét képező összes minősitő tulajdonságok a Btk. 279. §-ában vannak felsorolva.

Ellenben a Btk. 280. §-ában nincs semmi tényálladékcselekmény, sem valamely más tényálladékcselekménynek minősitő körülménye. Hanem csak az van, hogy, a ki több szándékos emberölés büntettét követi el, a mi azt jelenti, hogy több embert öl meg szándékosan, akár egy időben, egy helyen, egy akaratelhatározással, akár különböző helyen és időben, külön akaratelhatározások folytán, sulyosabban büntettessék.

Nem helyes tehát azon curiai itélkezés sem, hogy a Btk. 280. §-ában a Btk. 279. §-ában irt büntett realis konkursusának törvényesitett idealis egysége léteznék. Mert ugy a törvényes, mint a jogi, valamint az eszmei egységnek alapját az akaratelhatározás egységének juris fictiója képezi. Ellenben a törvény nem tesz különbséget a közt, hogyha több ember megölése egyhuzamban történik és a közt, hogyha nem egyhuzamban, hanem külön elhatározás és külön cselekvőség által, successive, térbeli, időbeli, és elhatározásbeli különbözőségek mellett öletik meg több ember szándékosan.

A törvény ezen rendelkezése tehát nem a minősitő körülmények, hanem a sulyositó körülmények tanán alapul. Különben ennek sejtelme kiérzik a temesvári kir. itélő tábla itéletének azon kifejezéséből, mely szerint nem mondja, hogy a két csendőrt meglövő tettes cselekménye a Btk. 280. §-ába ütköző és minősülő büntettet képez, hanem csak azt mondja, hogy ezen cselekmény a Btk. 280. §-ának sulya alá eső büntettet képez. De azt elhallgatják a felsőbiróságok, hogy ezen tettes cselekménye a törvény mely rendelkezésébe ütközik.

Az, hogy mely szakasz sulya alá esik a cselekmény, későbbi kérdés. Máskor mindig ugy hangzanak a felsőbiróságok itéletei, hogy a cselekmény a törvény ezen szakaszába ütközik, ezen szakasz szerint minősül s ezen szakasza szerint büntetendő.

A tekintetben tehát, hogy a két csendőr szándékos megölése a törvény melyik szakaszába ütközik és melyik szakasza szerint minősülő büntettet képez, a pancsovai kir. törvényszék és nem a temesvári kir. itélő tábla és a kir. Curia itéletét kell helyesnek tekinteni. Mert a szándékos emberölés által elkövetett törvénysértés attributuma és qualitativ tényálladékcselekménye egyesegyedül csak a Btk. 279. §-ában van meghatározva. Az a körülmény pedig, hogy egy ember, vagy tiz ember öletik meg szándékosan, a szándékos emberölés büntettének minősitő körülményeit meg nem változtatja. Ép ugy nem változtatja ezt meg az sem, hogyha gyilkossággal, vagy rablással, vagy más büntettel együtt kerül az elitélés végett a biróság elé. És ezért az ily esetekben is külön kell megállapitani, hogy a törvény ezen szakaszába ütköző és minősülő két gyilkosság, ezen szakaszába ütköző és minősülő két szándékos emberölés, s ezen szakaszába ütköző és minősülő két rablás büntettében bünös a vádlott.

A hány ember öletik szándékosan meg, a Btk. 279. §-ába ütköző s e szerint minősülő annyi rendbeli szándékos emberölés büntette állapitandó meg minden esetben.

Más kérdés a büntetés kiszabásának a kérdése. Ennek s a minősitésnek összezavarásából keletkezett a konfusio. Ehhez tartozik a másodbiróság által emlitett *suly* kérdése is, mint a büncselekmény quantitása. És ebből a szempontból az a régibb gyakorlat, hogy a két ember szándékos megölése, mint anyagi halmazat a Btk. 279. §-a alapján összbüntetésként a Btk. 96. és 99. §-ai értelmében büntettetett a kir. Curia által, valamint az az ujabb gyakorlat, hogy a két ember szándékos megölése a Btk. 280. §-a szerint minősülő egy büntettet, eszmei halmazatot és nem anyagi halmazatot képez, nem egyéb, mint a régibb helytelenség helyébe lépett ujabb helytelenség.

Ugyanis a törvény általános és különös rendelkezésből áll, az összbüntetésre nézve is. És csak a hol különös intézkedése nincs a törvénynek, ott nyerhet alkalmazást az általános intézkedés, mivel a különös positiv intézkedés az általános intézkedés alól kivételt képez. Ilyen különös összbüntetési intézkedést tartalmaz a Btk. 280. §-a is.

Ennek az az értelme, hogy a ki több rendbeli emberölés büntettét követi el, nem az általános 96—100. §-okban irt összbüntetési rendszer szerint büntetendő, mert ezen rendszer szerint a szándékos emberölés büntettének büntetését, ha az két vagy több emberen követtetik el, szóval nem egységben, hanem többségben forogna fen, sulyosbitani nem lehetne, mivel ezen büntett büntetése egységben is a határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetés legmagasabb időtartamában, 15 évben van megállapitva. Ezt tehát a Btk. 96—100. §-ai értelmében az általános sulyosbitási rendszer alapján többségben sulyosabban büntetni nem lehetne. Azért kellett intézkedni különös sulyosbitási rendszerről arra az esetre, ha ezen büntett nem egységben, de többségben jönne elő. És erről szól a Btk. 280. §-a, a mi a szándékos emberölés 15 évi fegyházbüntetését, ha ezen büntett többségben forog fen, életfogytiglani fegyházra sulyosbitja.

Ha tehát két, vagy több, szóval nem egy ember halálát eredményezőleg követtetik el a szándékos emberölés büntette, ez a Btk. 279. §-ába ütköző és e szerint minősülő annyi szándékos emberölés büntettét fogja képezni, ahány ember szándékosan megöletett. És ezen több szándékos emberölés büntettének csupán megbüntetésénél kell hivatkozni a Btk. 280. §-ára, annak kitüntetése végett, hogy a Btk. 279. §-ába ütköző és e szerint minősülő két vagy több büntett büntetése a Btk. 280. §-ában irt büntetési tételből vétetik. Vagyis a kir. itélő tábla és a kir. Curia helytelenül

minősitette, de helyesen büntette, ellenben a kir. törvényszék helyesen minősitette, de helytelenül büntette e büntettet.

Másik kérdésként felmerült az is ezen utóbbi esetből kifolyólag, hogy miután a csendőrök hivatalos eljárásban voltak, s miután ők hatósági közegek s hivatalos eljárásuk alatt ölettek meg, fenforog-e a Btk. 165. §-ába ütköző hatóság elleni erőszak büntette.

Erről az itéletek hallgatnak ugyan, de az emlitett esetnél oly vélemény nyilvánittatott, hogy ezen büntettet is meg kellett volna, mint anyagi halmazatot állapitania. A mint az első kérdésnél ott van a hiba, hogy több büntett egynek vétetett, ugy itt ez esetben az lett volna a hiba, hogy egy büntett többnek vétetett volna.

Ugyanis a kérdés itt is az, hogy miután két csendőr életett meg, a hatóság elleni erőszak két büntette, avagy csak egy büntette forog-e fen. Továbbá, miután az egyik vádlott csak az egyik csendőrre ütött egyet, ez, ha két büntett forog fen, egyikben teljesen ártatlan, felmentendő. Ha egy büntett forog fen, akkor meg ez olyanért is bünhődnék, a mit el sem követett. Azonban a kérdés más oldalról is tekintetbe veendő. Világosan rendeli ugyanis a Btk. 168. §-a, hogyha *többen* követik el a Btk. 165. §-ába ütköző hatóság elleni erőszak büntettét, ez csak annyiban állapitható meg, a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fen. Minthogy pedig itt *többen* követték el a Btk. 165. §-ába ütköző hatóság ellen való erőszak büntettét és ezzel két ember szándékos megölése is el lett követve, kétségtelen, hogy csak a sulyosabb büntett állapitható meg a vádlottak terhére a cselemények egységes voltának megállapitása esetén. Ezért helytelen az ezzel ellentétes vélekedés.

Azonban a hatóság ellen való erőszak büntette nem olyan természetü, mint a szándékos emberölés büntette. Ha ugyanis passiv alanyi szempontból tekintetik e két büntett, akkor ki fog tünni, hogy a hatóság ellen való erőszak büntette nem annyi önálló büntett, ahány hatósági tag akadályoztatott, kényszerittetett, vagy bántalmaztatott, hanem annyi, ahány törvény vagy meghagyás végrehajtásában történik ez. Mely alkalommal nemcsak egyes hivatalnok, vagy más közeg, hanem a hatóság küldöttsége, választmánya, vagy bizottsága, tehát kollektiv passiv alanyok is járhatnak el. Itt tehát egy büntettnek a Btk. 165. §-a szerint több szenvedő alanya is lehet. A törvény a büntettnek kollektiv passiv alanyi minőséget is rendel. A nélkül, hogy az ilyen s az egy passiv alanyu büntettet sulyosabb büntetési tétel alá foglalná. Habár ez nem következetes. De a szándékos emberölésnél kollektiv passiv alany nem lehet a törvény szerint, hanem annyi büntett van, ahány ember öletik meg.

A jelen esetben tehát két szándékos emberölés büntette és egy hatóság ellen való erőszak büntette követtetett el a két vádlott által. De cselekményök a Btk. 165. §-ába a 168. §. rendelkezésénél fogva nem ütközik. A felsőbiróságok ezen rendelkezése is azt bizonyitja, hogy itt a *két* embert, a két vádlottat, *több* embernek fogadták el helyesen, ezért nem állapitották meg ezen büntettet. Akkor lett volna tehát következetes a Curia itélete, ha a megölt *két* csendőrt is *több* embernek veszi amott, mint a hogy *több* embernek vette a *két* tettest emitt.

Harmadik kérdésként az merült fel az utóbbi esetnél, hogy Liffa Markónak az a tette, hogy a Liffa György által meglőtt s ott meghalt, de még mozgó Raldavár György csendőrt egy bottal megütötte, mit képez?

Az első- és másodbiróság szándékos emberölési kisérlet büntettében, a kir. Curia szándékos emberölés büntettében mint bünsegédet mondotta bünösnek Liffa Markót. Az tehát a kérdés, melyik itélet helyes.

Szándékos emberölés kisérletének büntettét azért nem képezheti e vádlott tette, mert a botütés az orvosi vélemények szerint csak sulyos testi sértést okozott. A vádlott tehát nem hajtott végre oly külső cselekvést, a mi ezen büntett elkövetésére alkalmas volt volna és igy az emberölésre irányuló szándék ezen egyetlen és alkalmatlan tárgyi adat alapján bizonyitottnak nem tekinthető. Sőt ezen szándék ellenkezője van bizonyitva azzal, hogy semmi sem akadályozta a vádlottat abban, hogy ne kövessen el ezen egyetlen botütésen kivül több, szintén feltétlenül halálos ütéseket. Ezt csak azért nem tette, mert nem volt ily szándéka. Aktiv alanyi szempontból tehát nem létezik sem objektiv, sem subjektiv adat ezen büntett megállapitására. Passiv alanyi szempontból pedig egy már keresztül lőtt, s ott helyben meg is halt, bár még mozgó emberen ezen büntettet elkövetni, miután ezen büntett és a meglövés között sem intellektuális, sem materiális kohæsio nem létezik, nem lehet.

De szándékos emberölésben való bünsegédség büntette sem létezik. Mert a mikor ezen vádlott a csendőrt megütötte, ez már a halált okozó sérelmet megkapta, a nélkül, hogy eme vádlott, ama vádlottal eme büntett elkövetésére nézve akár értelmi, akár anyagi megelőző egyetértésben volt volna. Ily büntettnek tehát ama botütéssel ő segédévé a törvény szerint nem válhatott. Mert tette az eredmény konkret alakulására semmiféle befolyással nem volt. Az előbbi tettes által elkövetett konsumptionális cselekménynél fogva tette a büntett elkövetésének physikai tényezőjévé nem válhatott. Tette a büntett physikai erejének semmi lökést nem adott. Tette az előbbi vádlott már befejezett tettének accessoriumát nem képezte. Ha talán szándéka volt is segiteni, tette egy eredménytelen segités volt.

Mit képez hát ezen vádlott tette? Ezt azon további kérdéssel lehet kibontani, hogy miért ütött ezen vádlott a földön halálosan vonagló csendőrre. Azért-e, hogy a testvére által elkövetett ezen büntettben csupán testvéri érzelemből közös felelősséget vállalónak tekintessék? Vagy azért, mert attól tartott, hogy a meglőtt csendőr még fel fog állani és őt is, bátyját is meglövi.

Az előbbi esetben a vádlott büntetőjogi minősége, mint előleges egyetértés nélkül való utólagos segély a törvény szerint bünpártolást képez. Az utóbbi esetben pedig az a tény, hogy az előbbi vádlott által szándékolt büntett következményeinek továbbfejlesztése szándékoltatott általa, habár ez a dolog physikai hiánya miatt nem is objektivisálódhatott. Ezen tény azonban, hogy mit képez, nincs a törvényben. Hanem a büntetőjog szerint ez szintén csak bünpártolás.

Ezen a törvényes és büntetőjogi alapon állhat meg tehát egyedül a vádlott tettének minősitése, a mennyiben egy már megölt emberen sem könnyü, sem sulyos testi sértés önálló büncselekményét elkövetni nem lehet.

Kunfalvy István.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** a folyó év első felében beérkezett 12,040, a mult évi 9163 hátralékkal együtt elintézendő volt 21,203, elintéztetett 13,273, hátralékban maradt 7930 ügydarab. A mult év megfelelő időszakához képest több érkezett be 478-al, kevesebb elintézendő volt 3399-el, kevesebb intéztetett el 1160-al, a hátralék csökkent 2239-el.

— **Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban.** Minap a budapesti büntető törvényszék előtt B. I. bünügyét tárgyalták, a ki azzal volt vádolva, hogy egy bottal fejbe vágta K. Gy.-nét. A panaszos azt adta elő, hogy ezen sérülés következtében 20 napig feküdt az ágyban és beszélőképessége két éven át annyira meg volt zavarva, hogy csak dadogva tudott beszélni. A tanuként kihallgatott dr. D. Gy. egyetemi magántanár és ideggyógyász egész határozottan oda nyilatkozott, hogy panaszosnak baját a fejütés és az ijedtség okozta; a tanu idegbaja és dadogása ellen kezelte a panaszost és bizonyitotta, hogy panaszosnál a dadogás hónapokig, továbbá a főfájás és a szédülés még tovább tartott. Ezzel szemben a törvényszéki orvos határozottan oda nyilatkozott, hogy a jelen esetben agyrázkódás forgott fen és hogy panaszosnak sebei *husz napon belül gyógyultak meg;* a sérülésnek maradandó következménye nincs és itt nem lehet arról beszélni, hogy az idegbaj az ütés folytán következett be; az ütés legfeljebb ok volt a hysteria hirtelen kitörésére. Azt, hogy ezen idegzavarok ennek a sérülésnek lehetnek a következményei s hogy azok nem egy hysterikus állapotból folynak, csak koncedálja, ezt azonban a törvényszéki orvos nem látja bebizonyitottnak. Miután még megállapittatott, hogy a panaszosnak ezen sérülést megelőzőleg soha idegbaja nem volt, a közvádló kifejtette a bíróság előtt, hogy a bíróság az itélkezésnél semmi tekintetben nincs kötve a törvényszéki orvos véleményéhez. Ez ép ugy, mint más szakértői vélemény, csakis annyi értékkel bir, a mennyi meggyőző erő rejlik benne. A bíróság ezen eset elbirálásánál nem tekinthet el attól, hogy a panaszos a sérülés előtt

teljesen egészséges volt; továbbá attól sem, hogy egy szakértő specialista orvos határozottan a mellett bizonyit, hogy panaszosnak baját a vádlott ütése okozta és hogy ő ebből kifolyólag hónapokig kezelte a panaszost. Ily körülmények között nem lehet a törvényszéki orvos azon véleményét elfogadni, hogy itt 20 nap alatt gyógyult sérülés, tehát csak sulyos testi sértés vétsége forog fen, hanem ezen vélemény figyelmen kivül hagyása mellett a vádlott a sulyos testi sértés büntettében mondandó ki bünösnek. A közvádló arra a körülményre is felhivta a bíróság figyelmét, hogy a törvényszéki orvos a sérülés története után csak három évvel látta a panaszost először és igy retrogád irányban ép oly kevéssé lehet megnyugtató véleményt mondani, mint a sérülés történtének pillanatában, a midőn az orvosok a gyógytartam tekintetében rendesen jóslásokba bocsátkoznak, a melyeket a felette gyakran közbenjövő komplikatiók igen sokszor meghazudtolnak. A védő utalt arra, hogy ily esetben az igazságügyi orvosi tanácshoz kellene szakvéleményért fordulni. Ezt azonban a közvádló ez esetben teljesen feleslegesnek tartotta. A bíróság a közvádló érvelését fogadta el és a vádlottat a sulyos testi sértés büntettében mondta ki bünösnek, mert beigazoltnak látta, hogy a betegség jóval husz napon tul gyógyult, mivel azonban nem igazoltatott, hogy panaszosnak betegsége legalább is egy évig tartott, a bíróság nem alkalmazhatta a Btk. 303. §-ban megállapitott szigorubb büntetési tételt. Ezen felette ritkán előforduló kontroversia, a melynél a védő a védenczére nézve enyhébb törvényszéki orvosi véleménynek védelmére kelt, igen nagy érdeklődést keltett jogászkörökben.

— **A miskolczi ügyvédi kamara** évi jelentése a jogszolgáltatás terén tett tapasztalatokról a többek közt következőket tartalmazza:

Az 1893. évi XVIII. tcz.-nek hibája, hogy 50 frtig felebbezésnek s a 200 frtot meg nem haladó ügyekben még akkor sincs helye felülvizsgálatnak, ha a másodbíróság az elsőbíróságtól eltérőleg itélt; sőt még akkor is ki van zárva a felülvizsgálat, ha a legfontosabb kérdések képezik a per tárgyát, t. i. a sommás örökösödési és az ingatlanokra vonatkozó perekben. Ezen esetekben a felülvizsgálatot nem csupán a jogbiztonság miatt és a jogegység veszélyeztetésének elkerülése végett, hanem a felek megnyugtatása céljából is meg kellene engedni.

Magánjogi egységes s teljes kodexünk nem lévén, ennek hátrányait már az 1868. évi LIV. és 1881: LIX. tczikkek hatályban léte alatt is, midőn az ügyek legnagyobb részében két kir. tábla s a kir. Curia döntött, s a jogszolgáltatás egységesebb volt, — éreztük, az 1893: XVIII. tcz. életbelépte óta azonban a magánjogi kodex hiánya a felsőbb bíróságok, különösen a törvényszékek, mint felebbezési bíróságok itélkezésében még jobban érezhető, ugy, hogy jogbiztonságról s jogegységről ma már szó alig lehet, s a felsőbb bíróságok részéről nem ritkán meglepetésekben van részünk.

A mit a jogegység és jogbiztonság hiánya tekintetében a felsőbb bíróságokról mondottunk, azt elmondhatjuk a miskolczi kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsáról is, miután e bíróság által részesittetünk leggyakrabban meglepetésekben.

Azt is meg kell emlitenünk, hogy a házassági perekben az eljárás szabályozva nem lévén, e téren nagyon is eltérő gyakorlat fejlődött ki a különböző bíróságoknál. Tetézi a zavart a kir. Curiának azon eljárása, hogy a házassági törvényben bontó ok gyanánt felsorolt házasságtörést a legeklatánsabb esetekben sem állapitja meg és az okból az alsóbíróságok által elrendelt házasság-felbontást megsemmisitve, csak ideiglenes elválasztásnak látja helyét és ujból folyamatba téteti az eljárást.

— **Forgalombatételnek tekinthető-e egy hamis váltópénznek az automatba való bedobása?** Egy fiatal ember egy általa készitett hamis huszfillérest dobott egy automatba és ily módon egy dobozka czukor birtokába jutott. A kérdés már most az, vajon ezen eljárás által a pénzhamisitás vétsége (203. 1. p., 204. §§.) vagy a tulajdon elleni kihágás (Kbtk. 126. §.), esetleg mindkét cselekménynek eszmei halmazata (95. §.) forog-e fen? A budapesti büntető törvényszék, a melynél ezen bünügy tárgyaltatott, ez esetben kizárólag csakis a pénzhamisitás vétségét látta fenforogni, mert beigazoltnak látta, hogy a tettesnek czélzata a hamisitott fémpénznek forgalomba tételére irányult.

— **Dr. Szladits Károly** budapesti kir. törvényszéki aljegyző ur a *Jogt. Közl.* f. évi 27. számában megjelent czikkében azt állitja, hogy az imp. ligaminis, ordinis és cultus disparitatis eseteiben a putativ házasság lehetőségét az osztrák polgári törvénykönyv 160. §-a kizárja. Dr. Szladits ur ezen állitása igaz, (hogy az imp. catholicismi is ideszámit, az kétséget nem szenved, mert ezen imp. csak egy speciese az imp. ligaminisnek), de dr. Szladits ur (ugy látszik) elfelejtette, hogy az osztrák polgári törvénykönyv ezen rendelkezését (Unger System I. 244. l. 37. jegyzet) az 1858. évi junius hó 3-ikán (R. G. B. 92. szám) kelt császári rendelet hatályon kivül helyezte. (V. ö. Stubenrauch ad §. 160.)

Dr. Schwartz Izidor.

— **A pozsonyi kir. akadémián** a most lefolyt 1896/97. tanévben 149 joghallgató volt beirva és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 50, a II. évi jogi tanfolyamban 52, a jogtudományi (III.) tanfolyamban 24, az államtudományi (IV.) tanfolyamban 23. Vallás szerint volt: római kath. 110, görög kath. 1, görög-keleti 3, ágostai 25, helvét 2, izraelita 8. Nemzetiség szerint volt: magyar 139, német 5, tót 1, román 4. Ösztöndijt élvezett 14 hallgató 3831 frt 20 krnyi összegben és 25 darab arany. Az igazgatón kivül az emlitett kir. akadémián müködött az 1896/97. tanévben 10 rendes tanár, 1 helyettes tanár, 3 magántanár s az akadémiai könyvtárnok. A nevezett tanév első felében 28 tantárgy adatott elő, hetenkénti 112 órában, a második félévben pedig 30 tantárgy, hetenkénti 101 órában. Az emlitett tanévben megtartatott 59 első alapvizsgálat, 54 második alapvizsgálat, 9 jogtudományi és 18 államtudományi államvizsgálat. Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 7920 kötetből állott. Az akadémián fenálló jogász-segélyző-egylet alaptőkéje a mondott tanév végén 21,600 frtnyi értéket képviselt magyarországi földtehermentesitési kötvényekben s egy darab pozsonyi II-od kerületi takarékpénztári részvényben.

Nemzetközi Szemle.

— **A dolus eventualis kérdése Németországban.** A *dolus eventualis* kérdése még mindig szőnyegen forog Németország közéletében, sőt legujabban oly élénk, mondhatni szenvedélyes viták tárgyául szolgált, és pedig nemcsak az igazságügyi, hanem politikai téren is. A német jogászgyülés állandó bizottsága mult napokban küldötte szét az 1897-dik évi *Jogászgyülés* számára a szakvélemények egy részét, a melyek közt kiválóbb érdekü kettő, mint a melyek a «Dolus eventualis» kérdésének megoldására vonatkoznak; nagyobb érdekük azért is, mivel szerzőjük a két hires német jogtudós: *Stenglein* és *Liszt*. Némelyek megütköznek azon, hogy ezen kérdés a szakvéleményezés körébe felvétetett, nyiltan kimondván, hogy a keresett czél nem lesz elérhető. A czél az lenne főkép, hogy megnyugtattassék a közvélemény. A nevezett hires szakvéleményezők megegyeznek abban, hogy ezen jogintézmény s fogalom tisztázása s megállapitása nem tartozhatik a törvényhozás elébe, következve abban is megegyeznek, miszerint ezen megoldás csak a tudomány s joggyakorlatnak a feladata lehet. Abban azonban eltérnek egymástól, hogy Liszt a birodalmi törvényszék összes büntető tanácsainak döntvényét kivánja provokálni, hogy igy a legfelsőbb törvényszék judikaturájában egyöntetüség állittassék elő; ellenben Stenglein tagadja értekezésében, hogy ily döntvényt szükségessé tevő itélkezési ellentétek, ellenmondások léteznének, vagy fenforoghatnának. *Sz.*

— **Kriminalitás és időjárás.** Azt a kétségtelenül helyes tételt, hogy a forró égöv alatt az élet, északon a vagyon elleni büncselekmények vannak tulsulyban, most az időjárásra is alkalmazza az Illinois State Weather Service vezetője. Chikagónak 1888—1894. évi rendőri jelentéseit véve alapul kimutatja, hogy a kriminalitás a temperatura napi és havi emelkedésével egyaránt emelkedik. A hőmérséklet változatlansága daczára a csapadék csökkenése is növekvést von maga után. A levegő nedvességének csekély befolyása van.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 29. SZ. Budapest, 1897 julius 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fokozatos felelősségről. Dr. WAIZENKORN OSZKÁR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Birósági gyakorlat a házassági perekben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — A pactum reservati dominii. Dr. VÉGH IMRE kir. törvényszéki birótól. — Özvegyi jog és ági vagyon. ALMÁSI ANTAL-tól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fokozatos felelősségről.

Azon három évtizeden át, melyben az esküdtszékek a sajtóvétségek felett az igazmondás jogát gyakorolják, az 1848. évi sajtótörvény 13. és 33. szakaszaiban szabályozott fokozatos felelősség területén a gyakorlat vitás elvi kérdést alig termelt.

Ha valamely időszaki lapban megjelent sajtó-közlemény panasz tárgyává tétetett, a sajtóvizsgálóbiró blankétán felhivta a lap felelős szerkesztőjét a közlemény szerzőjének megnevezésére. Ha a szerkesztő e felhivásnak eleget nem tett, a vádlevél ő ellene irányult és a per vele tárgyaltatott le. Ha pedig a szerzőt megnevezte, szabadult minden további felelősség alul és az inkriminált közleményért az általa megnevezett szerző került a vádlottak padjára.

Utóbbi időben azonban némely időszaki lapoknak gyakorta közvád tárgyává tett közleményei a fokozatos felelősség gépezetének e sablonos müködését némikép megzavarták.

Külföldi, különösen socialista példák után indulva, e lapok bejelentett felelős személyei mind gyakrabban akként bujtak ki az ellenük elég sürün igénybe vett felelősségi szabályok alól, hogy az inkriminált közlemények szerzőjeként «*Strohmann*»-okat jelentette be a vizsgálóbirónak.

Az ekként bejelentett álszerző ellen irányult aztán a vádlevél és vádlottként is ő idéztetett a sajtóbiróság elé.

Akadt azonban gyakran esküdtszék, mely a valódi szerző eleszkamotálásához és az álszerző becsempészéséhez hozzájárulni nem volt hajlandó és az álszerzőt egyszerüen felmentette, világosan rámutatván a szerzőség kérdésére adott tagadó válasz alakjában e felmentés indokára is.

Mindinkább szaporodtak tehát az oly sajtóközlemények, melyek büntetendő voltát valamely esküdtszék szabályszerü verdiktje már megállapitotta, de a melyekért büntethető senki sem volt, mert a valódi szerző be nem jelentetett és a bejelentett szerzőt szerzőnek elismerni az esküdtszék nem akarta. A dolgok ilyetén állapotában a budapesti főügyészség a fokozatos felelősség elvének egy oly magyarázatát kisérlette meg, mely lehetővé tette volna, hogy az előbb vázolt esetekben necsak büntetendő czikk, hanem megbüntethető vádlott is kerüljön az esküdtszék elé.

Bíróságaink dicséretére válik, hogy e kisérletet — bárnily tetszetős czélszerüségi okok is szóltak mellette — megsemmisitették és a fokozatos felelősséget, szabadelvü sajtójogunk épületének ez egyik oszlopát, aláásni nem engedték, még a törvény-kijátszások megakadályozásának ürügye alatt sem.

Az eset a következő:

A Lepsényi Miklós felelős szerkesztése alatt megjelenő «Krestan» czimü budapesti tót hetilapnak 1896 február 9-iki számában «Vysokocteny prevelebny pane!» czimmel egy czikk látott napvilágot, mely a leghevesebb módon gyülöletre izgatja az izraelita vallásuak ellen mindazon állampolgárokat, a kik más hitfelekezethez tartoznak.

E közlemény miatt, mely a Btk. 172. §-ának 2. pontjába ütköző büncselekmény tényálladékát mindenben felöli, a budapesti főügyész 1896 április havában sajtópanaszt emelt.

A sajtóvizsgálat során Lepsényi Miklós, a felelős szerkesztő, a közlemény szerzőjéül Mayer Antal kisucza-ujhelyi czipészt nevezte meg, a ki a szerzőséget a vizsgálat során el is vállalta.

A főügyész erre vádlevelét Mayer Antal, mint szerző ellen beadta.

Az 1896. évi október 15-én megtartott esküdtszéki tárgyaláson kitünt, hogy Mayer Antal irni és olvasni alig tud s az értelmiségnek nincs ama fokán, mely az inkriminált közlemény tartalmának megfelel.

E tárgyalás alapján az esküdtek arra a kérdésre, forog-e fen büntetendő cselekmény (Btk. 172. §.), *igennel;* arra a kérdésre, hogy Mayer Antal-e a szerző, *6 igennel és 6 nemmel;* végül arra a kérdésre, hogy vétkes-e Mayer Antal, *nemmel* feleltek.

A vétkesség kérdésére vonatkozó tagadó verdikt alapján a sajtóbiróság Mayer Antalt felmentette.

Egyszóval bekövetkezett a bevezetésben jelzett eset: Volt egy büntetendő czikk, a melyért senki sem volt büntethető.

A főügyész ekkor azzal az érveléssel, hogy a szerzőség kérdésére adott 6 igennel és 6 nemmel az esküdtszék kimondotta, miszerint az inkriminált közleménynek nem Mayer Antal a szerzője, hogy továbbá az esetben, ha a szerző nem tudatnék (sajtótörvény 13. §.) vagy felelősségre vonható nem lenne (sajtótörvény 33. §.), a törvény előtti felelősség a felelős szerkesztőre hárul: ugyanazon czikk miatt, a melyért előbb Mayert vádolta, *ujabb vádlevelet adott be Lepsényi Miklós szerkesztő ellen*, mint a ki «az igazi szerző meg nem nevezése által a felelősséget magára vette».

Ezen 30 éves sajtójogi gyakorlatunkban novumként szereplő vádlevél ellen Lepsényi védője kifogásokat adott be, azt vitatván, hogy a Mayer Antal ellen beadott vádlevéllel és az ennek folytán meghozott esküdtbirósági itélettel *a fokozatos felelősség absorbeáltatott* és igy a *főügyésznek többé kereshetőségi joga nincs;* különben is a közlemény megjelenésétől az ujabb sajtópanaszig *több mint 6 hó elmult* és igy az 1848: XVIII. tcz. 28. §-a értelmében a *vád már el is évült.*

E kifogások folytán a budapesti kir. büntető törvényszék Lepsényi Miklós ellen 34,589/97. sz. végzésével a további eljárást megszüntette.

A Curia pedig 6090/97. sz. határozatával * a főügyésznek a törvényszéki végzés ellen beadott semmiségi panaszát elvetette.

Lássuk, vajon bíróságaink a fokozatos felelősség elvét helyesen alkalmazták-e?

Az elsőbiróság és a Curia álláspontja között különben nagy a különbség.

A *törvényszék* belemegy a dolog érdemébe. Kimondja, hogy a vizsgálat eredményét sajtóeljárásunk szerint *a vádló*

* L. lapunk jelen számának mellékletén 291. sz. eset.

tartozik mérlegelni, a vádló állapitja meg tehát vádlevelében végérvényesen a felelősségre vonandó felelős személyt. A szerkesztő felelőssége a szerző ellen emelt vádnak esküdtszéki határozat alá bocsátásával megszünt és a szerzőség kérdésére adott tagadó válaszszal fel nem éledt.

A *Curia* ellenben a dolog könnyebb végét fogja meg. A főügyészt csak «ezuttal» és most is csak azért utasitja el, mert Lepsényi első kihallgatásától (1896. évi május 7.) a vizsgálatnak irányában történt elrendeléseig (1896. évi november 22.) több mint hat hó elmult és igy a *büntethetőség elévült.*

Az előzőkben ismertetett eset kapcsán több vitás kérdés merül fel, melyek részint az anyagi, részint az alaki sajtójog körébe vágnak és melyek — fontosságuk daczára — gyakorlatunkban mindeddig tisztázva nincsenek. Nézzük ezeket egyenkint.

I. *A szerzőség kérdése.*

«Az inkriminált közleménynek Mayer Antal-e a szerzője?»

Erre a kérdésre az esküdtszék igazmondása a következő volt: 6 «igen», 6 «nem».

Mit jelent e felelet?

A Curia szerint megállapitja — még pedig *itélt dolog* hatályával — azt, hogy Mayer Antal *nem* szerző.

Nézetem szerint azonban a verdikt ilyetén értelmezése téves.

Először azért, mert az esküdtek az idézett felelettel egyáltalán *semmit sem* állapitottak meg.

Másodszor azért, mert ha valamit meg is állapitottak volna, ez *harmadik személyek,* tehát a felelős szerkesztő irányában itélt dolog hatályával nem birhat.

Vegyük sorban e két tételt.

Jogunk van-e a 6 «nem»-hez még egyet votum Minervæ gyanánt csatolni?

Az 1867. évi május 17-iki igazságügyminiszteri rendelet 69. §-a kimondja ugyan, hogy: «hat felmentő szavazat elégséges a vádlottnak feloldozására».

De e szabály *csupán a vétkesség* kérdésére vonatkozhatik és nem az esküdtek igazmondása alá bocsátott egyéb kérdésekre.

Kitünik ez az idézett 69. §-nak világos szövegezéséből.

Talán *analogia* utján kiterjeszthetjük a votum Minervæ szabályát a szerzőség kérdésére?

Analogia csak akkor alkalmazható, ha az uj esetnél is müködik a régi szabály indoka.

Már pedig szavazategyenlőség esetén a felmentés vélelme az «*in dubio mitius*» elvén alapul.

A vélelem *a vádlott javára* van felállitva, tehát analogia utján is csak akkor alkalmazható, ha a vádlott javára szolgál. A szerzőség kérdésében pedig a vádlott java semmiféle vélelmet nem igényel. Hisz az ő sorsa ugyis a vétkesség kérdésére adandó felelettől függ.

E felelet lehet kétféle. Felmentő vagy marasztaló. De akármilyen, a szerzőség kérdésére adott felelet a vádlottra nézve teljesen közömbös.

Ha a vádlott «nem vétkes» (a jelen esetben is igy volt): akkor felmentik, akár szerző, akár nem. Azt meg már épenséggel nem mondhatjuk, hogy az esküdtek azért mentették fel, mert nem volt szerző. Igy okoskodik a Curia, de ez okoskodás nem egyéb, mint az egyik verdikt felhasználása a másiknak *indokolására.* Egyértelmü volna ez az *indokolt verdikt* rendszerével, a melytől hála Istennek sajtójogunk távol van.

A második esetben (ha a vádlott «vétkes»), a szerzőség kérdésének látszólag nagyobb fontossága van. Lesznek olyanok, a kik azt mondják, hogy ily esetben a votum Minervæ a *szerzőség* kérdésénél is *a vádlott javára* szolgálhat.

Alkalmazzuk tehát a vélelmet. Adjunk a 6 «nem»-hez még egyet. Az egész verdikt ez esetben tehát igy fog hangzani: «*a vádlott nem szerző ugyan, de vétkes*». Használ-e az ily értelmezés a vádlottnak?

Az ellenvélemény szerint igen, mert a verdikt *ellentmondó* és igy a sajtóeljárás 71. §. szerint *felfüggesztendő:* a vádlott tehát egyelőre a büntetéstől menekülne.

Ez azonban megint nem áll. A verdikt *nem ellentmondó,* mert hisz lehet valaki sajtójogunk szerint vétkes, ha nem is szerző. Aztán a felfüggesztési jog csak *fakultativ* és igy kérdés, hogy a biróság igénybe veszi-e? Végül állandó és helyes gyakorlatunk szerint az itélethozatalnál *tisztán a vétkesség* kérdésére adandó felelet vehető tekintetbe. Ha a vádlott «vétkes», el kell itélni, bármikép hangozzanak az előző esküdti feleletek.

A Curia már évek előtt kimondotta a vétkesség kérdésének kizárólagos fontosságát. Az eset akkor még tanulságosabb volt. Az esküdtek verdiktje akkor ugy szólott, hogy «az inkriminált közleményben nincs büntetendő cselekmény, de a vádlott mégis vétkes». Az ellentmondás itt szembetünő. A sajtóbiróság mégis elitélte a vádlottat és a Curia a semmiségi panaszt elvetette.

Ha tehát a vádlott «vétkes», a szerzőség kérdésében segitségére hivott Minerva sem segithet rajta. Akár vétkes, akár nem, a sajtóeljárás 69. §-ának szabálya a szerzőségnél javára nem szolgálhat és igy az *analog kiterjesztésnek helye nem lehet.*

Különben egy kis sophismával ép ellenkezőleg azt lehetne kimutatni, hogy ez esetben a votum Minervæ inkább «*igennek*» értelmezendő. Mert a főügyész és némileg a Curia szerint is *ugyanabban a perben,* mely a szerző ellen folyik. egyszersmind a szerkesztő sorsa is eldől: a szerkesztő is lehet még e perben vádlott, tehát az ő javának szempontja is figyelembe veendő

Már pedig, ha a *bejelentett* szerző «nem szerző»-nek kimondatik: ez *nem használ* a bejelentett szerzőnek, de *árt* a szerkesztőnek, mint virtuális vádlottnak.

Ha pedig a bejelentett szerzőt az esküdtek is szerzőnek elfogadják: ez *nem árt* a bejelentett szerzőnek (az ő sorsa csak a «vétkes»-től függ!), de *használ* a szerkesztőnek, a ki ez esetben a felelősségtől szabadul.

Vagyis a tényleges és virtuális vádlottnak java határozottan azt kivánná, hogy szavazategyenlőség esetén *a szerzőség* tekintessék megállapitottnak és nem az álszerzőség. Ez a valódi «mitius in dubio».

Eddigi fejtegetésünk eredménye az, hogy az esküdtek 6 «igen» és 6 «nem» szavazatával még nincs megállapitva, a mit a Curia megállapitottnak lát. *Nincs megállapitva nevezetesen az, hogy Mayer Antal nem szerző,* mert szavazategyenlőség esetén a kérdés továbbra is eldöntetlenül maradhat, a döntésre a vád érdemében szükség nem lévén. Nincs tehát megállapitva, hogy a felelős szerkesztő álszerzőt jelentett be és igy a főügyésznek már ez okból sem lehetett ellene kereshetőségi joga.

Még inkább téved a Curia, midőn a 6 «igent» és 6 «nemet» itélt dolog erejével biró és mindenkivel szemben hatályos «*nem*»-nek olvassa.

Mert a szerzőség kérdésében hozott verdikt a szerzőség *tényére* nézve sem pro, sem contra *bizonyitó erővel* nem birhat, a perben nem állt harmadik személyekkel szemben.

Jól mondja a törvényszék indokolása, hogy e határozat «nem eredményezheti azt *a perjogi bizonyosságot,* melynek alapján a felősségi kérdést ujra felvetni lehetne». Azt, hogy a bejelentett szerző nem a valódi szerző, a *felelős szerkesztő ellenében* oly verdikt meg nem állapithatja, mely az ő védelmének közremüködése nélkül hozatott. Az ily határozat eldöntheti a szerzőség kérdését a perben álló vádlottal, de nem a perben nem álló szerkesztővel szemben. A felelős szerkesztő megkivánhatja, hogy az ő szerző-bejelentésének

valótlansága egy *ő ellene* lefolytatandó bünper során mutattassék ki perjogi bizonyossággal.

Ilyet egy *harmadik* személy felett itélkező esküdtszék határozata semmiképen sem szolgáltathat.

(Bef. köv.) *Dr. Waizenkorn Oszkár.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birósági gyakorlat a házassági perekben.

I. A gyakorlat napról-napra jobban feltünteti azt az ellentétet, mely a H. T. 77. §-ában van kifejezve.

Az elhagyás mint bontó ok van itt megállapitva, de csak feltételesen, ha t. i. az elhagyó fél előzetes birói kötelezés után az elhagyotthoz vissza nem tér.

A felbontás nem közvetlen czél, hanem ellenkezőleg az elhagyott fél első sorban az életközösség visszaállitását tüzi ki czélul s csak ha ez nem sikerül, akkor következhet be a bontás.

A kir. Curia legutóbb (1897 jun. 23-án 2545/97. sz. a.)* a maga teljében kidomboritotta ezt az ellentétet, kimondván, hogy «az 1894: XXXI. tcz. 77. §. *a)* pontja alkalmazásának akkor van helye, ha annak a házasfélnek kérelmére, a kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott, ez utóbbi az életközösségnek visszaállitására köteleztetett s ennek a meghagyásnak a kitüzött határidő alatt eleget nem tett. Az elhagyott házastárs kérelmének tehát első sorban szükségképen az életközösségnek visszaállitására kell irányulni és pedig azzal a szándékkal s illetve annak a komoly akaratnak kifejezésével, hogy a házassági életközösséget megbontó házastárssal, ha ez visszatér, hajlandó a házasságot folytatni s ekként ez utóbbi a birói meghagyásnak eleget tehet.

Az eljárás megindításakor tehát a czél nem lehet a bontás, czélnak nem szabad lennie, mert különben a fél a 77. §. alapján azt el nem érheti. Mihelyt ugyanis kitünik, hogy a fél a házastárs visszatérésre kötelezését nem az életközösség visszaállitása czéljából kéri; mihelyt jelenségek vannak arra nézve, hogy az életközösség visszaállitása komolyan czélba nem vétetett: akkor a fél a 77. §-ra alapitott keresetével elutasittatik.

Ennek pedig három következménye van, és pedig:

1. A H. T. 77. §. alkalmazása esetén a bontó ok tulajdonképen csak akkor áll elő, ha a visszatérésre kötelezett házastárs a kitüzött határidő alatt vissza nem tér; a bontó ok tehát nem az elhagyás tényében, hanem abban a körülményben van, hogy az elhagyó fél az elhagyott félnek visszahivása, tehát kifejezett megbocsátása daczára sem tér vissza. Nem az elhagyás a bontó ok, mert ezt a visszahivó fél megbocsátotta és mert ennek alapján nem bontásnak, hanem csak visszahivásnak van a 77. §. esetében helye; a bontás pedig bekövetkezik a vétkes magatartás megbocsátásának visszautasitása miatt; a bontásra okul szolgáló tény tehát a házasfél békejobbjának visszautasitása, de nem az elhagyás.

2. További következménye a kir. Curia által igen helyesen elfogadott álláspontnak az, hogy az elhagyás következtében nem feltétlenül a 77. §. alapján kell az eljárást megindítani, mert erre csak az a házasfél alapitja eljárását, a ki megbocsátani kész; az a házasfél azonban, a ki visszahivni az elhagyó felet nem akarja, keresetét a házastársi kötelezettségeknek megsértésére alapitsa. Kétségtelen ugyanis, hogy az elhagyó fél sem a debitum konjugalét, sem a házastárs támogatásának, sem a házastársi gondok megosztásának, sem a gyermekek nevelésének és ellátásának kötelességét a házastárssal meg nem osztja; ezek alapján tehát bontásnak mindig helye van és itt sem az elhagyás a bontó ok, mint nem az tulajdonképen a 77. §. esetében sem; hanem ebben az esetben a bontás oka a házastárs vétkes magatartása és a házastársi kötelességek teljesitésének elmulasztása. (80. §. *a)* pont.)

3. Harmadik következménye a kir. Curia álláspontjának, hogy az elhagyás és az ezzel összekapcsolt házastársi kötelességszegések és kötelességteljesitési mulasztások esetén az elhagyott fél két utat választhat: t. i. vagy hajlandó a megbocsátásra és ez esetben választja a H. T. 77. §-át; vagy nem hajlandó a megbocsátásra és ez esetben a házastársnak nem elhagyására, hanem egyéb kötelességszegéseire alapitja keresetét. (80. §.)

II. A gyakorlatban müködő jogászra nézve igen fontos elvi kijelentést tartalmaz a kir. Curiának 1897. évi 2805. sz. a. hozott itélete,* melynek indokaiból idézzük a következőket: «A 99. §. alapján hozott itéletben sem a kereset, sem a viszontkereset érdembeni elbirálást annál kevésbé nyerhet, mivel a bontó ok fenforgásának és minősitésének, valamint a házasság felbontásának és a vétkességnek kérdése csupán a 100. §-ban előirt ujabb eljárás eredményéhez képest hozandó itéletben oldható meg véglegesen».

Az a nézett kezdett ugyanis elterjedni, hogy a H. T. 99. §-a alapján hozott, ideiglenes különélést elrendelő itélet præjudiciális itélet, mert a bíróság ki nem mondaná az ideiglenes különélést, ha bontó okot fenforogni nem látna. Ezt a nézetet a kir. Curia eme itélete megdönti, midőn kimondja, hogy az ideiglenes különélést elrendelő itéletben a kereset érdeme eldöntést semmiféle tekintetben sem nyer, mert ugy a bontó ok, mint pedig ennek minősitése, ugy a vétkesség, mint pedig a bontás ki van zárva a 99. §-ra alapitott itélet keretéből.

Annak a nézetnek, hogy a 99. §. alapján elrendelt különélés az ügy érdemi eldöntésének præjudikál, a következménye az lenne, hogy a különélésre kiszabott határidő lejárta után, a felbontási kérelem előterjesztésére jogositott fél egyoldalu kérelme alapján helye lenne a felbontásnak s hogy csakis békéltetés megkisérlésének szüksége forogna ez esetben fen.

Ámde ez a nézet is megdől a kir. Curia idéztem kijelentésével szemben. Itt ugyanis határozottan kifejezést nyer az az elv, hogy a 100. §. alapján ujabb eljárásnak van helye és ezen ujabb eljárás eredményéhez képest döntendő el aztán ugy a bontó ok, mint pedig ennek minősitése; ugy a vétkesség, mint pedig maga a bontási kérelem.

Világosan ki van jelentve ezzel, hogy a vétkességgel vádolt alperes a 100. §. alapján megindított ujabb eljárás során még mindig megdöntheti a felperes által felhozott vádakat, megczáfolhatja a vétkessége mellett felhozott bizonyitékokat, bebizonyithatja vétlenségét és e szándékában őt a bíróság, mely a házasság fenállása érdekében nyomoz, támogatni is köteles.

A kir. Curia eme itéletében kijelentett elv teljesen megfelel a képviselőház elé terjesztett indokolásnak, melyben a 100. §-nál, alperes részére, az itt vitattam jogosultság, határozott kifejezést nyert.

A házassági perek nagy része most jő abba a stádiumba, hogy az ideiglenes különélés után az eljárás ujolag folyamatba tétetik; a kir. Curia megjelölte az irányt, melyet követni kell. Kivánatos lenne, hogy az itt kimondott elv állandó gyakorlattá izmosodjék és ez által eleje vétessék az ingadozásnak, a feloldásoknak, a perek elhuzódásának s s mindezek következtében a feldolgozandó anyag felszaporopásának. *Tóth Gáspár.*

* L. jelen szám melléklet 288. sz. a.

* L. jelen szám melléklet 287. sz. eset.

A pactum reservati dominii.

Latin nevet adtak neki, pedig a római jog nem ismerte. Az «ubi rem meam invenio, ibi vindico» elve mellett oda vezetett volna, hogy az ellen a jóhiszemü harmadik ellen, a kinek a dolgot a pactum mellett szerződött vevő tovább eladta, a tulajdonos rei vindicatiója sikerrel lett volna érvényesithető; olyan jogintézményt pedig, a mely ilyen káros eredményre vezethetett volna, a római jog el nem ismerhetett.

Tegyük vizsgálat tárgyává, hogy a modern életviszonyok — a melyekbe a még mindig mintaszerü római jog sokban nem illik már bele — szükséglik-e annak az ügyletnek az elismerését, a melyet annak párolói pactum reservati dominii név alatt kivánnak meghonositani, beleillik-e az a modern jogrendszerek keretébe s tulajdonképen micsoda az az ügylet.

Különböztetni kell a szerint, hogy az ügylet azzal a czélzattal köttetik-e, hogy a tulajdonjog fentartása csak a vevővel szemben birjon hatálylyal, vagy hogy hatálya legyen a tulajdonjog fentartásának harmadik személyekkel szemben is.

Ha csak a vevő irányában kivánja az eladó tulajdonjogát a vételár teljes lefizetéseig fentartani, akkor egy *valódi ügylettel* állunk szemben s nincs jogászi indok, a mely miatt az ilyen ügylettől az érvényességet megtagadni kellene és lehetne. Hiszen a korlátlan cselekvési képességü egyén szerződhetik akár ugy is, hogy lefizesse a vételárat kétszer s a dolog tulajdonosává mégse legyen, vagy más szóval ajándékozhat is, miért ne szerződhetnék ugy, hogy elveszik tőle a pactum mellett vett dolgot akkor is, ha a vételárnak csak egy csekély részét mulasztja el kifizetni, volenti non fit injuria, idegen érdek pedig az ügylet által veszélyeztetve nincsen.

Csakhogy az ügyletek e fajtájára nem lett volna érdemes a pactum reservati dominii barátainak értekezéseket vesztegetni, mert ilyen ügyletet aligha kötnek, mert ilyen ügyletre nincs szükség, minthogy annyi biztositéka, a menynyit ez nyujt, van az eladónak a hitelben való eladásnál is; az utóbbinál ugyanis ha meg van a dolog akkor, a midőn a vevő a vételárrészlet fizetését elmulasztja, szerezhet az eladó a dologra végrehajtási zálogjogot, elárvereztetheti, maga is árverelhet a végre, hogy a dolog értéken alul el ne keljen; neki az árverési vételárt befizetnie nem kell, beszámithatja a követelésébe (végrehajtási törvény 108. §.). Elsőbbségi igényekről nem lehet szó, mert most a végrehajtási zálogjogot a pactumnak azzal a nemével állitjuk párhuzamba, a mely harmadik személyekkel szemben való hatályt nem kiván, s igy a dolog az árverés utján ellenszolgáltatás nélkül visszajuthat az eladó tulajdonába; ha pedig az az eset áll elő, hogy a dologért valaki az árverésen az értéken felüli vételárt ad, abban az esetben sem szenved az eladó érdeke csorbát, mert a dolog értékét megkapja s a pactum melletti eladásnál ezt és nem a dolog tulajdonjogának a megtartását czélozta, mert különben nem bocsátotta volna a dolgot áruba; ha nincs meg a dolog a mondott időpontban és pedig a vevő hibáján kivül fekvő okból nincs meg, akkor, minthogy a pactum barátjai szerint a veszélyt már a szerződés megkötésétől fogva, a tulajdonjog megszerzése előtt is a vevő tartozik viselni, a pactum melletti eladásnál ugyanaz a helyzet áll elő, mint a hitelben történt eladásnál, t. i. a vevő egyéb vagyonából keres az eladó magának kielégitést, ha tud; s végre ha a dolog azért nincs meg, mert azt a vevő elidegenitette, ott lehet a hitelben eladóra nézve a büntetőjogi megtorlás utja a Btk. 386. §-ában, s az e szakaszba ütköző cselekmény vádja, mint a magánvádra üldözendő cselekményeknél általában sokkal alkalmasabb eszköz a pressióra, annak a czélnak az elérésére, hogy a vevő az eladó kielégitésére szükséges összeget kiteremtse, mint a hivatalból üldözendő sikkasztás, melyet a magánjogban kitünő pactum barátok a büntető jogász által nem alkalmazható szigorral még abban az esetben is megállapitandónak vélnek, ha a vevő a dolgot azzal a szándékkal adta el tovább, hogy az eladó követelését kielégithesse és pedig alkalmasabb eszköz azért, mert a magánvádló a vádlott sorsát a vizsgálat folyamán is egész az itélet hozataláig kezében tartja.

Nem osztom dr. Schwarz Gusztáv tanár urnak azt a nézetét, hogy a tulajdonfentartás a készpénzzel való vásárlásoknál lépten-nyomon előfordul, s hogy «egyenesen nélkülözhetetlen, magától értetődő valami» ; nem győz meg erről az általa felhozott következő példa sem:

«Egy vasuti állomáson a buffetbe szaladunk, egy csomó ennivalót rakatunk össze, a csomagot át is veszszük, ekkor észreveszszük, hogy nincs aprópénzünk, nem tudunk fizetni. Semmi kétség, hogy csengetéskor csomag nélkül kell a kupéba szállnunk, pedig a vétel is, az átadás is megtörtént.»

Nézetem szerint nem a pactum reservati dominii miatt távozunk csomag nélkül, hanem a miatt, mert a pinczérrel kötött szerződésünk nyomban érvénytelenné vált abból az okból, mert a teljesités az egyik fél részéről lehetetlen; nem ugyan absolute lehetetlen, hanem — s a szerződés érvénytelenitésére az is elég — csak viszonylag, a vasuti utasra nézve lehetetlen, mert ha ő a harmadik csengetéskor a kupéba szállás helyett a pénzét váltatja, akkor megszünik «utas» lenni.

Az előadottak alapján azt hiszem, hogy a pactum reservati dominii-nak az a neme, a mely harmadik személyekkel szemben való hatályt nem kiván: csak az elméletben létezik, de — bármilyen furcsának tünjék is fel, hogy egy absolut hatályu jog: a tulajdon, csak egy személylyel, a vevővel szemben birjon hatálylyal — az elméletben létezőnek kell tekinteni mégis, mert dr. Schwarz Gusztáv tanár ur, a ki a Curia 8795/1885. számu itéletét birálat alá véve, tudtommal elsőkép emelt nálunk szót a pactum mellett, azt mondja, hogy dolgozata tárgyával csak lazán függ össze az a kérdés, hogy csak a vevővel szemben, vagy minden harmadik személylyel szemben védjük-e a tulajdon fentartást.

Ennyit a pactumnak harmadik személyekkel szemben nem gyakorlati, ártatlan neméről.

Más tekintet alá esik a pactum reservati dominii, ha czélja az, hogy a tulajdonfentartás harmadik személyekkel szemben is hatálylyal birjon.

Nézetem szerint az ilyen ügylet nem egyéb, mint *szinlelt ügylet;* feltételes eladásnak mondják, pedig lényegében hitelben való eladás történik; tulajdonjog fentartásról beszélnek, pedig zálogjogot akarnak, s csak azért nevezik tulajdonjognak, hogy minden más zálogjognál erősebb legyen.

Azt, hogy az eladó a pactum mellett a dolgot hitelben adja el, elismeri dr. Schwarz tanár ur is, de hozzá teszi, hogy a hitelezés kétoldalu, az eladó a vételárt, a vevő a tulajdon-átruházást hitelezi; ez azonban nézetem szerint a dolog lényegén nem változtat, mert a tulajdonjog, a mit a vevő hitelez, nem függ a levegőben, hanem illet valakit a vételár kifizetéséig is, és pedig illeti a pactum barátjai szerint az eladót, s igy ez a körülmény annak a vizsgálatánál jön figyelembe, hogy tulajdonjog-e az, a mit az eladó magának fentart, vagy nem, s ha nem tulajdonjog, akkor nem áll az, hogy a vevő is hitelez. De nem is tehetnek mást a pactum barátjai, mint hogy elismerik a pactum mellett kötött ügyletben a hitelben való eladás alkatelemét, mert hiszen azt a kikötést, hogy az eladó a vételárt megkapja, de nem mindjárt kapja meg, bajos volna hitelezésnél egyébnek nevezni.

Annak vizsgálatánál, hogy *tulajdonjog-e az*, a mit az eladó magának fentart, vegyük figyelembe a czélt, a mely az eladót az ügylet megkötésénél vezérli; ez a czél az, hogy

ő a vételárt megkapja, s hogy addig, mig ez bekövetkezik, az eladott dolog neki biztositékul szolgáljon.

Az ős római fiducia óta a tulajdonjog követelés biztositására nem szolgált, a pactum barátjai most ujra fel akarják azt e czélra használni; kérdés most már, hogy az a tulajdon, a melynek czélja az és csakis az lenne, hogy követelés biztositására szolgáljon, miben különböznék a zálogjogtól? abban különbözik — mondják a pactum barátai, — hogy a zálogjognál a hitelező a dologból való kielégitést követelhet, a tulajdonjognál magát a dolgot követelheti.

A tulajdonjogban foglalt jogositványok közül egyikmásik hiányozhatik ugyan a nélkül, hogy azért a tulajdonjog megszünnék létezni, de ha a jogositványok közül minden többi hiányzik, csak egy, a visszakövetelés joga marad meg, lehet-e még szó tulajdonról? Hiszen a visszakövetelési jog az egyszerü birtokost is megilleti olyan harmadik személy ellenében, a kinek gyengébb birtoklási czime van (osztrák polgári törvénykönyv 372., 373. §.), minden harmadik személy ellenében pedig még a pactum barátjai szerint sem illeti a pactum melletti eladót sem, mert a harmadik jóhiszemü vevő ellen az eladó vindicatiójának helyt adni ők sem kivánnak. A visszakövetelési jogositvány tehát, ez a tulajdonjognak különben is erősen halványodó alkateleme (l. kereskedelmi törvény 299. §. és osztrák polgári törvénykönyv 367. §.) egymagában nem elegendő arra, hogy a tulajdont felismerhetővé, a birtoktól megkülönböztethetővé tegye, következéskép ott, a hol csak a visszakövetelés joga van meg, a tulajdonjogot létezőnek tekinteni nem lehet.

(Bef. köv.) *Dr. Végh Imre*
kir. törvényszéki biró.

Özvegyi jog és ági vagyon.

Az özvegyi jog két főesetét szokták megkülönböztetni a törvényes örökösödés határain belül, azaz a sinetestamentalis kört véve csak szemügy alá. Az első, «könnyebb» az, melyben az özvegy lemenőkkel nem konkurrál a hagyatékban, a második, ha lemenők is vannak. Ritka egyetértéssel definiálják iróink az első esetbeli özvegyi jogot, mint egy jogositványt, melynek folytán «az özvegy az elhunyt férjnek egész hagyatékában bentmarad és azt a haszonélvező jogaival és kötelezettségeivel használja» (Jancsó: Özv. jog 52.). Ugyszintén Zsögöd Benő*: «az özvegyet haszonélvezeti jog illeti a maga modern mibenlétében a hagyatéknak minden egyes alkatrészében és abban mint egészben»; majd: «természetes, hogy a mennyiben neki özvegyi joga és állagjoga is van az örökség bizonyos részéig, annyiban az özvegyi jog tárgytalan, a két jog «konsolidálódik», hasonlag, ha az özvegy lemenők hiányában, — különösen, ha a vagyon szerzeményi — kizárólagos örökös, az özvegyi jog elveszti jelentőségét.» Hasonló fogalmazás Zlinszkynél. (Magánjog 5. kiad. 628). A mi legelőször is a Zsögöd-féle tanitást illeti, az mindenesetre irányelvet igyekszik adni, mint azt különben annak többszöri ismétléséből is könnyen kiolvashatni. Részemről legalább — többszöri átolvasás alapján — az első mondatot ugy fogom fel, mint *generális tételt*, a másodikat mint az elsőnek megszoritását, ha ugy tetszik kivételt. Megvallom: nagy aggodalmaim vannak ily értelmezés ellenében, annak daczára, hogy másra jutni nem tudok. Különösen az özvegyi jog mint «haszonélvezeti jog a hagyatékra mint egészre» — azt hiszem — elvileg beleütközik a második mondatban foglalt esetekbe. Azaz, ha lemenő és végrendelet nincs, Zsögöd szerint a helyzet az, hogy prima facie az özvegy haszonélvezi a hagyatékot mint egészet, ha azután ági örökösök jelentkeznek és valamilyen vagyondarab ági voltát bebizonyitják, ez meg fog ugyan esetleg állapittatni, *de csak az özvegyi jog tangálása nélkül*, vagyis az ágiság bizonyitása a házastárs örökjogi positiójában az özvegyi jog szempontjából mi befolyással sem birna. Ha pedig az özvegy az örökség egyes részére mint állagörökös birna joggal, hol mint a példa mutatja («egyszersmind unokatestvér is» *), különösen az ágira kell gondolni, a hitvestársi öröklésen kivül, a két jog «konsolidálódik» stb. Ugy látszik, hogy a tételek ily felállitása részint eredményben, részint szerkezetben figyelmen kivül hagyja azon helyzetet, melybe az özvegy a hitvestársi öröklés folytán jut, valamint a szerzeményi és ági vagyon kriteriumainak egymáshoz való viszonyát, melyet épen Zsögöd állitott fel oly tökéletes præcisióval. Ugyanis a hagyatékban mint egészben általában és elvileg az özvegy fog ugyan részesedni, *de nem özvegyi joga, hanem hitvestársi öröklése czimén* és ez logikailag és időbelileg a prima facies is. Vagyis nem szerencsés szövegezés, sőt talán a jogi relatióknak nem egészen találó visszatükrözése az, ha a jelen esetben az özvegynek haszonélvezeti jogot vitatunk a hagyatékra mint egészre.

Mint alább látni fogjuk, őt nyomban az elhalálozás után és annakfolytán nem is illeti özvegyi jog, hanem hitvestársi öröklés, (tehát «állagjog» a hagyatékra mint egészre,), másodszor a mennyiben haszonélvezeti jog illeti, az nem vonatkozik a hagyatékra mint egészre, de egyes hagyatéki darabokra t. i. «ági vagyonra». De különben sem találom szerencsés kifejezésmódnak a «hagyaték» szó használatát, midőn az özvegy, tehát egy örökös positióját akarjuk megjelölni, szemben a meghalt egyén vagyonkörével. A hagyaték ugyanis objektiv vagyonkör, melyben az örökhagyó személye már nincs ben, (csak az osztrák polgári törvénykönyv szerint van benne — per fictionem — [811. §.] s ebben rejlik a hagyaték «jogi személyisége») az örökösé pedig még nem található fel benne. Jogunk szerint tehát tulajdonkép nincs is hagyaték, csak «örökség»; a mit végrehajtási törvény 14. §-a mint a hagyaték-fogalom konsequentiáját kiemel («cum viribus felelősség») az nem egyéb, mint jogunk illetve a végrehajtási törvény 14. §-ában foglalt («pro viribus») alapelve ellenére és az osztrák polgári törvénykönyv befolyása alatt megmaradt szétdarabolása az örökös vagyonkörének egy olyan tömegre, melynek alanyául ő el van ismerve s egy olyanra, melyből világosan ki van zárva. Vagyis a mindenféle örökjogot per vindicationem megadó jogrendnek csak a pro viribus felelősséget kellene megadnia; ha már azonban megcsináltuk ezen mesterséges elválasztást, szoritsuk legalább annak legszükebb körére, vagyis ismerjük el a «hagyatékot» az örökös és hitelező közötti viszonyban, de ne ott, a hol csupán az örökös személyéről van szó. Ez áll szerintem akkor is, ha az örökös «plures personas sustinens», vagyis hitelező is, hát még, ha csupán örökös! Már pedig többszörös vita daczára ma már megállapitottnak vehetjük, hogy az özvegy (özvegyi joga alapján) örökös, nem pedig családjogi — de lege — hitelező, bárha ezek is elvégre sok esetben más (majd kedvezőbb [csődtörvény 5. §.], majd kedvezőtlenebb, [csődtörvény 46. §.] quoad bizonyitás, általában a családjogi hitelezők helyzete a csődhöz) elbánásban részesülnek, mint egyéb hitelezők. Ha pedig az özvegynél a vitatás alá vett tételben nem szólunk hagyatékról, de örökségről, a levonandó konsequentiák azonnal szembetünők. Haszonélvezetet kap-e az özvegy az (állag) örökségre mint egészre? Szó sincs róla! Sőt hisz' haszonélvezetet kap ép arra, a mi nem jut neki (állag) örökségként: azaz az ági vagyonra; az, a mi neki állagörökségként jut, csak nem lehet tárgya haszonélvezetének? De nem jut-e az özvegynek

* Orökjogi előadásaiban.

* Zsögöd: Örökjogi előadások.

lemenők és végrendelet hiányában elvileg az egész hagyaték mint hitvestársi öröklés? Nekem az az erős meggyőződésem, hogy igen; s kiindulok épen Zsögödből, ki élesen hangsulyozza számtalanszor, hogy a szerzeményi vagyon csak negativ fogalom, t. i. azon vagyon, melyről még nincs bizonyitva, hogy «ági». Igy felfogva a dolgot, az általam vitatottak már abból folynak, hogy az orsz. ért. 14. §. *a)* alatt a «szerzeményit» sorolja fel, a nélkül, hogy akár csak meg is emlitené az özvegyi jogot. Már pedig e §. Zsögöd szerint is «unifikál». Azaz az orsz. ért. 14. §-ának szóhangzatából kifolyólag hitvestársi öröklésnek és csak hitvestársi öröklésnek van helye lemenők és végrendelet nem létében a «szerzeményre» (tehát egyelőre az egész «hagyatékra») és oldalág nem létében az «ágira» is. (Igy kellvén érteni usualis interpretatio folytán az orsz. ért. «öröklött» vagyonát.)

Igaz, hogy az özvegyet ekként özvegyi joga körében mint örököst felfogva, kissé sajátságos konstruktióra jutunk; e tekintetben azonban, azt hiszem, jogosult kétféle successio felvétele. Ugyanis, ha az örökös ugyanolyan helyzetbe jut, mint az örökhagyó volt, vagyis csak jogalany-változásról szólhatunk, akkor derivativ successióval van dolgunk, holott, ha az öröklés jog-létesitést rejt magában, akkor partialiter originär successióval. A halál itt ugy fogható fel, mint joglétesitő tény, mert a halálig *A* ház *B* tulajdona, a halál folytán *C* ági örökös tulajdona, (derivativ successio) terhelve *B* felesége javára örökjogi alappal biró haszonélvezettel (originär successio: e jog előbb nem létezett). Persze még præcisebben a fentiek szerint a halál folytán az egész vagyontömeg az özvegy tulajdona tehát derirativ alapon, mig az ági örökösök az originär alapot meg nem szólaltatják. Persze az originär alap is annyiban derivativ, hogy örökjogi: azaz a férj jogából folyó. Ez alól régente és most is néhány csekély jelentőségü kivétel: adományi jószágban maradás magvaszakadás daczára, ma iparjog, gyógyszerészi jog, utóörökösödés stb. Ennyiben tehát az özvegy succedál «usufructu», bár nem mint Huszthy mondja, «in usu fructu».

Lemenők nem létében, valamint végrendelet hiányában prima facies a hitvestársi öröklés, nem pedig az özvegyi jog. A mig t. i. az ági örökösök nem mozognak, addig a két jog konkurrentiájáról nem lehet szó, a hitvestársi öröklés, mint a házastársat universalis successióként legott a halál ténye folytán megillető és az egész vagyonra (lásd fent «szerzeményi») kiterjedő állagörökösödési jogosultság — birja a terrenumot egyedül. Ugy, hogy az ági örökösök jelentkezése, illetőleg a vagyon ágiságának anyagi bizonyitó ereje lemenők hiányában körülbelül ugyanoly konstitutiv jellegü, mint lemenők létében az özvegyi jog megszoritását kimondó birósági itélet vagy egyezség. Sőt még konstitutivabb, mert ott az özvegyi jognak csak mennyiségi átalakulásáról szólhatunk, lemenők hiányában pedig ugyszólván az özvegyi jog keletkezéséről. Ezáltal nyer ugyanis az özvegy a másoknak állagörökségül jutott egyes vagyontárgyakra haszonélvezeti jogot, a halál ténye folytán ugyan, de nem ipso facto. Ennek kettős irányban lehet fontossága: először is a haszonélvezet megkezdésére, illetőleg az azt megelőző jóhiszemre, melyet az özvegyre körülbelül ugy kellene elbirálnunk, mint a felbontó feltétel melletti tulajdont, ide értve a feltétel visszaható erejéhez füződő kontroversiát is. A visszaható erő itt azért valószinübb, mert a halálra vezetendők vissza lehetőleg a megnyilással összefüggő kérdések.

Ez a mondottakon nem változtat, mert számosak a konstitutiv, mégis visszaható jogi tények pl. traditio a constitutum possessoriumnál. Fontos azonban az itt szóbanlévő kérdés azon hitelezők szempontjából, kik a tartási czélzatu és kontratestamentális erővel is biró özvegyi jog ellen nem procedálhatnak, de az állagörökös successor (hitvestársi öröklés) ellen igen. Például az olyan családjogi de lege hitelező, mint a törvénytelen gyermek. Perre utasító határozat előtti birói mérlegelésre [1894: XVI. tcz. 85. §. 2. pont] is bizonyára befolyással birnának az eddig felhozottak, ugyszintén a successio minőségének elhatárolásánál. Ugyanis a Zsögöd-féle szövegezés szerint (de ugyanugy Jancsó és Zlinszky is [l. alább]) az özvegy özvegyi joga alapján universalis successor; («hagyatékban mint egészben») szerintem lemenők és végrendelet hiányában originär, de singularis. («Egyes hagyatéki tárgyakra.») Valószinüvé teszi e gondolatmenetet az is, hogy a magyar örökösödési rend — a leszálló örökségtől eltekintve — ugyis kedvez a singularis successio fogalmának. (Ági örökös, özvegyi öröklés.) A contratestamentalis pláne. (Köteles rész mai konstruktiója.)

Részben az eddigiekből folynak azon aggályok is, melyek az állagörökösödés és az özvegyi jog konkurrentiájának consolidatióként való felfogása ellen felmerülnek. Consolidatióról a nem «ágira» hitvestársi öröklés esetében akkor lehetne szó, ha az özvegyi jog és a hitvestársi öröklés elvileg, in thesi egymás mellett ugyanazon jószágra fenállhatnának, (ugyan van ilyen döntvényünk is), de ennek utját állaná azon ex post felmerülő körülmény, hogy a két jog alanya véletlenül egy. Az eddigiek szerint azonban e két jog egyszerre nem létezik és nem is létezhetik, hanem van egyelőre hitvestársi öröklés, mely vagy véglegesen megmarad, vagy visszaszorittatik a nem ágira és ezáltal az «ágiban» felváltatik az özvegyi jog által, de a kettő nem paralisálja egymást, sőt hisz azért sem szólhatunk «consolidátióról», mert igy felfogva a dolgot, ép az erősebb jog (hitvestársi öröklés) kénytelen engedni a gyengébbnek; a hitvestársi öröklés és nem az özvegyi jog tehát az, mely «elveszti jelentőségét». Továbbá a két jog fogalmi együttlétezése is ki van zárva, mert a kettőnek alanya nem véletlenül, de szükségképen és elvileg egy személy.

Mindent összevéve az ágiság bizonyitásának anyagi ereje (végrendelet és lemenők hiányában) kétféle: 1. az özvegy ellenében megszüli az özvegyi jogot, azaz egyes vagyontárgyakra egy felfüggesztő feltétellel (özvegy haláláig tartó haszonélvezet) korlátolt tulajdonjogot; 2. minden más esetben korlátlan tulajdonjogot ad az ági örökösöknek. Érdekes különben itt azon eszmemenet, melyen az «ági» nyugszik szemben az «ősivel». Rendszerint ugy különböztetik meg e kettőt, mint sine testamentalis és contra testamentalis jelenségeket. Ez azonban ugy látszik, nem fejti meg az egész különbséget, mert igy azon felfogás, mely szerint az ősi substitutio fideicommissaria (Planum, bár ez csak fideicomissumról szól, ezt érti alatta) még ma is állana, de nem miként 1848 előtt mint cogens, hanem csak mint dispositiv szabály. Ez helytelen, mert 1848 előtt a successio közvetlen derivativ (mindig az első szerző tekintetik örökhagyónak) ma közvetett (örökhagyó az elhunyt). Bizonyiték és eredmény, hogy a végrehajtási törvény 14. és 15. §§. eseteiben ma áginál nincs különbség, holott 1848 előtt volna, ha a közvetlenül elhunyt adósságairól van szó.

Werbőczy már sejti az özvegyi jog örökjogi minőségét, midőn I. r. LXVII. t. 2. §-ban tehát a «secunda via dominium bonorum diciturs aliquis habere jure successoris» (u. o. 1. §.) keretén belül tárgyalja. Persze az itt taglalt, már modern gondolkodásnak megfelelő, finomabb szálakat nála hiába keresnők. Ugyanitt is — mint mindenütt — az ő egészséges, minden izében magyar jogi ösztöne mégis eltalálja a körülbelül igazat; ennek bizonyitéka az I. r. XCVIII. t., mely először (pr.) tárgyalja a «res mobilesre» (akkor csak az a «szerzeményi») vonatkozó hitvestársi öröklést, csak azután az özvegyi jogot, (1. §.) de szintén csak «de bonis et juribus posessonariis domoque mariti» tehát az előzőkben nem érintettekre kiterjedőleg. A «devolvuntur» és «excludi non poterit» különböző kifejezésmódokból, melyek között az utóbbi igen találóan fejezi ki az utólagos támadást,

melyet jellemezni megkisérlettünk, szintén kiolvasható a hitvestársi öröklés és özvegyi jog közötti ellentét.

Jancsó helyesen határozza meg az özvegyi jog örökjogi minőségét, (id m. 36.) bár annak tulajdonképi lényege (originär successio) nem található benne. Szerinte is azonban «bentmaradás» = özvegyi jog mint prima facies. Kárhoztatja Kelemen megkülönböztetését, mely szerint az özvegyi jog csak «nem tulajdonul kapott tárgyakra terjed ki», illetőleg teljesen feleslegesnek állitja azt. (39. old.) Pedig a Kelemenféle alapgondolatnak csak striktebb keresztülvitele, azaz annak tekintetbevétele az, hogy hiszen mindaddig, mig zavaró körülmény nincs, minden *tulajdonul* jut az özvegynek — hogy ez ideiglenes lehet, az nem tesz, hisz minden örökös positiója lehet ideiglenes, pl. előkerül a végrendelet. Jancsónál az özvegyi jog alóli kivételt képez a hitvestársi öröklés (51.) és pedig szerinte a «dolog természetéből» kifolyólag. Főérve az orsz. ért. 16. §-a, illetőleg, hogy csak a lemenő szorithatja meg az özvegyi jogot. Ugy látszik azonban, hogy felvetett kérdésünk az özvegyi jog létének, nem pedig terjedelmének kérdése, ezt pedig a 16. §. nem érinti, illetőleg, ha ugy fogjuk fel, hogy érinti, az általunk javasolt módon oldja meg. Ugyanis, ha egy meg nem szoritott özvegyi jogról az örökösök felléptéig csak akkor szól orsz. ért., ha lemenők vannak, ebből a contrario az következik, hogy ugyanazon időpontig lemenők hiányában nincs özvegyi jog. Igaz, ezzel ellentétben állhatnak a régi «magyar törvények rendeletei»; ám láttuk, hogy Werbőczyből nem lehet argumentálni. Abba még sem tudok belenyugodni, hogy az özvegyi jognál hirdessük annak kiterjedését az egész «hagyatékra» és a hitvestársi öröklésnél ugyancsak elvileg az özvegy állagjogát szintén az egész hagyatékra. (Mindig tekintetbevételével annak, hogy ellenkező bebizonyitásáig ezt jelenti a «szerzemény».) Az özvegyi jog általunk nyujtott felfogásával nem is ellentétes a Jancsó által (i. m. 145. l.) kifogásolt gyakorlat sem, mely az özvegynek csak a kereset beadásának napjától itéli meg a jövedelmet, hisz az itt tárgyalt esetben épen csak ekkortól fogva hatályos az özvegyi jog. Ugyan az előző időben is illették — esetleg (ez a felbontó feltétel visszaható erejétől függ) — az özvegyet, hadd érvérvényesitse azokat — ha tudja — hitvestársi öröklése alapján külön keresettel. Ügyes ügyvéd kezében mindezek alapján nem keresetileg fog érvényesittetni az özvegyi jog, de kifogásilag; ha keresetileg: annak az az értelme, hogy az özvegy az ideiglenes, bár kedvezőbb rendezés félretevésével élte fogytáig tartó haszonélvezetet akar.

Nem kell külön czáfolni Jancsó, Basch, Herczegh és Zlinszky azon állitását, hogy a hitvestársi öröklés igénybevétele nem zárja ki az özvegyi jog egyidejü érvényesitését.

Jancsó (id. m.) III. fejezetében, ha a «megnyilást» ugy veszszük, mint a substitutio fidei commissariában, akkor végre az elhalálozással nyilik meg. Persze ekkor a megnyilás és hatálybalépés közt különbséget kell tennünk itt is, ugy mint ott. Az «özvegynek mint haszonélvezőnek» a hagyaték hasznaira (azaz az «ági» hasznaira) való joga a helyes álláspont szerint számitódik a keresetnek az ági örökösök részéről történt beadásától, (analogia azon esetből, ha az özvegy lép fel keresetileg [l. fent]) azelőtt felléphet, de csak hitvestársi öröklés czimén. Jancsó «keresetei közé» egy «özvegyi jog létét» vitató volna iktatandó, ennek hatása quoad özvegyi jog ex nunc volna. A IV. fejezet «megnyilás és hatálybalépés» megkülönböztetésével változatlan marad a mondottak után is, legfeljebb a «terjedelem» (210. old.) volna a hatálybalépéstől számitandó.

Zlinszky (Magánjog 5. kiad.) szintén a férj hagyatékához tartozó javakról szól, (628. old.) tényleg az egész hagyatékot érti alatta; a hitvestársi öröklést még kivételnek se állitja oda. (629. l.: «egyáltalán nem akadályozza».) Ő sem veszi tekintetbe, hogy a hitvestársi öröklés manapság sokkal præcisabb és logikusabb elvek szerint döntődik el, mint az orsz. ért. előtt. Az oldalági rokonok szereplése nála is csak az, hogy biztositási végrehajtást kérhetnek, azaz prima facies az özvegyi jog nála is.

Az eddigiek eredménye gyanánt a következő tételeket véljük tehát felállitandóknak:

I. Lemenők és végrendelet hiányában prima facie — azaz mig zavaró körülmény közbe nem lép — nincs özvegyi jog, csak hitvestársi öröklés.

II. Hatályba lép ilyenkor az özvegyi jog a vagyon ágiságának bebizonyitásával, illetőleg a kereset beadásával.

III. Kiterjed ilyenkor az özvegyi jog csakis az ági vagyontárgyakra.

IV. Tehát az özvegyi jog originär, de singularis successio.

Almási Antal.

Különfélék.

— **Az ügyvédek nemzetközi kongressust** tartanak f. évi augusztus első és következő napjain Brüsselben. A nemzetközi értekezlet czélja az összehasonlitó törvényhozás segélyül vétele mellett az ügyvédi hivatás egészséges reformját előmozditani és a különböző országok ügyvédei közt tudományos érintkezést létesiteni, a kartársi érzést ápolni. A kongressust a belga ügyvédek szövetsége hivja össze és nyolcz pontban fogja tárgyalni a formulázott kérdéseket, a melyek közé a jogi elméleti és gyakorlati oktatás és a nemzetközi kölcsönös szegényvédelem polgári és büntető ügyekben is felvétetett. A szervező bizottság a melynek élén Jules Guillery és Jules Le Jeun belga miniszterek mint tiszteletbeli elnökök és Emond Picard ügyvéd senátor mint müködő elnök állanak, meghivta a budapesti ügyvédi kamarát is, mely legközelebbi választmányi ülésében foglalkozott e tárgygyal. A választmány a meghivást elfogadta és a kamara képviselőiként *dr. Nagy Dezső* ügyvédet, a kamara titkárát és *Sztehlo Kornél* ügyvédet, a kamara választmányi tagját küldte ki. — Az ügyvédi kör alelnökét, *dr. Schreyer Jakabot* bizta meg képviseletével.

— **Perujitás sajtóügyben.** *A m. kir. Curia* nyilvános rágalmazás vétségeért elitélt Bartha Miklós ujrafelvételi kérése iránti sajtóügyben végzett: A semmiségi panasz elvettetik. *Indokok:* Habár az ujrafelvételi kérés elbirálásánál nem jöhet figyelembe az, ha vajon az ujként előterjesztett körülményeket és bizonyitékokat a tárgyalás tartása idejekor vádlott ismerte-e, illetve, hogy azok akkor rendelkezése alatt állottak-e, vagy sem, mindazonáltal, minthogy az ujrafelvételi kérésben ujként előterjesztett adatok nem az itélet alapjává tett közleményben foglalt bevádolt állitás mellett és azzal szemben fenforgott s bizonyitás tárgyává tett tényekre és körülményekre, hanem olyanokra vonatkoznak, melyek amazokkal ügydöntőleg összefüggésben nem állanak, ennélfogva ezen adatok nem tekinthetők oly bizonyitékoknak, melyek egy ujrafelvétel folyamán érvényesithetők lennének; miért is a kir. törvényszék végzésének hatályban tartása mellett a semmiségi panasz elvetendő volt. (1897 junius 24. 6089. sz. a.)

— **Válasz a helyreigazitásra.** A következő sorokat vettük:

Dr. Schwartz Izidor urnak a *Jogt. Közl.* idei 28. számában foglalt helyreigazitására az a megjegyzésem, hogy az általa idézett 1858. évi junius hó 3-iki császári rendelet érvényessége nagyon is kétséges. «Nebenbei sei bemerkt, was gewöhnlich nicht beachtet wird, dass die ursprüngliche Fassung des §. 160 a. b. Gesetzbuchs wieder hergestellt ist, indem die denselben modificirende kaiserliche Verordnung vom 3. Juni 1858, Nr. 92 R.-G.-Bl., als im unmittelbaren Zusammenhange mit dem Ehegesetze vom J. 1856. stehend, durch das Gesetz vom 25. Mai 1868, R.-G.-Bl. Nr. 47, aufgehoben erscheint». (Rittner. Eherecht 280. l. jz.) A birói gyakorlat sem határozott: 1888-ban az imp. katholicismi mellett megállapitották ugyan a putativitást (Slg. 12,417.), de 1892-ben egy esetben a bécsi OLG. kijelentette, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 62. §-a kizárja a 160. §. alkalmazását és bár az OGH. az itéletet megváltoztatta, az OLG. ezen

kijelentését nem czáfolta meg (Slg. 14,137.). Ily körülmények közt a rosszabb helyzettel kellett számolnom és jogos ovatossággal tekinthettem az osztrák polgári törvénykönyv 160. §-ának korlatozásait fenállóknak.

Dr. Szladits Károly.

— **Beismerés és elismerés** czim alatt *dr. Gaár Vilmos* három ivre terjedő perjogi tanulmányt tett közzé, mely érdemes a vele való foglalkozásra. A perjogi irodalomnak bő ismeretével, a tételes jogoknak és a hazai jogyakorlatnak biztos bázisán mozog e monographia, melyből látszik, hogy szerző a perjogi kérdéseket uralja.

— **Folytatólagos csalások megelőzésére — vizsgálati fogság.** *A m. kir. Curia* több rendbeli csalás büntettével vádolt Steiner G. Adolf elleni bünügyben végzett: Minthogy Cindre Norbert a csalás miatti panaszát visszavonta és a kir. ügyész ezen feljelentés tárgyában a további büntető eljárás mellőzését inditványozta, ezen panasz alapján a vizsgálati fogságnak többé helye nem lehet ugyan; tekintve azonban, hogy a v. u. 16. sz. a. becsatolt végzés szerint Steiner G. Adolf vádlott 27 esetben hasonló módon elkövetett csalás miatt a Btk. 381. §. 2. pontja alapján az elsőbiróság által vád alá helyeztetett; tekintve, hogy az ezen vádhatározat tárgyát képező eseteken felül vádlott ellen ugyanazon módon elkövetett csalások miatt még több rendbeli vizsgálat van folyamatban, melyek közül az Uschnig Ferencz által panaszolt esetben a kir. ügyész a vizsgálati fogság elrendelését szintén inditványozta; tekintve, hogy időközben a vádlott ellen folytonosan ujabb feljelentések érkeznek be, s a legujabban Babics Vladimir által f. évi április havában benyujtott hasonnemü panasz tárgyában a vizsgálat még megkezdhető sem volt; tekintve, hogy ezek szerint ebben az esetben nem egy büntetendő cselekmény, hanem azoknak egész sorozata képezi vizsgálat tárgyát, s ennélfogva vádlottnak vizsgálati fogságba helyeztetése a büntetendő cselekmények további folytatása és ismétlésének megakadályozására, valamint a vizsgálatnak és az egész eljárásnak együttes befejezhetése czéljából egyaránt szükséges s a fenforgó körülmények figyelembe vételével alaposan indokoltnak találtatik: ezekhez képest a budapesti kir. tábla végzése megváltoztattatik s a budapesti kir. büntető törvényszéknek a Steiner G. Adolf vádlott vizsgálati fogságba helyeztetését elrendelő végzése hagyatik helyben, a vizsgálóbiró végzéséből elfogadott és a fentebb előadott indokoknál fogva, s a kir. törvényszék vizsgálóbirója további szabályszerü eljárásra utasittatik. (1897. évi május hó 19-én 4536. sz. a.)

— **Rendőri nyomozat alapján, vizsgálati eljárás nélkül, elrendelhető-e a terheltnek országos körözтetése?** K. M. beismerte a rendőrség előtt, hogy panaszos ládájának feltörése mellett abból tizenhárom darab lókefét lopott. Mivel terheltet feltalálni nem lehetett, a budapesti büntető törvényszék a nyomozati iratok alapján 43,050/1897. számu végzésével elrendelte a terhelnek országos körözтetését.

— **Rendőri megfigyelés alá helyezés miatt hivatali visszaélés vétségének vádja.** A budapesti kir. büntető törvényszék 24,014/1897. számu végzésében panaszosnak feljelentését félretétetni rendelte. Mert: X. Y. a fővárosi m. kir. államrendőrség ellen hivatali visszaélés vétsége miatt, a vétségnek tüzetes megjelölése nélkül, tett feljelentéséből, valamint a panaszos által ezt követőleg beadott négy rendbeli sürgető beadványokból az tünik ki, hogy feljelentő X. Y.-nak elmetehetsége némileg megzavarodottnak látszik, minél fogva értelem nélkül való beadványai birói eljárás alapjául nem szolgálhatnak. A budapesti kir. itélő tábla 5897/97. B. számu végzésével a kir. törvényszéknek végzését a panaszos elmeállapotára vonatkozó kijelentésnek mellőzésével indokainál fogva és azért hagyja helyben, mert a panaszbeadványból kivehetőleg panaszos a miatt is tesz feljelentést, hogy az államrendőrség őt megfigyelés alá helyezte s hogy őt üldözi; ámde az utóbbi általános panasza már általánosságánál fogva bünvádi eljárás megindítására alkalmatlan; a nehezményezett megfigyelés pedig az államrendőrség hatásköréhez tartozó intézkedés, a melynek czél- vagy szükségszerüségének felülbirálata a bíróság hatáskörén kivül esik.

— **A Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht** 4—6. füzete a következő tartalommal jelent meg: Az uj bünvádi eljárás 1—12. fejezetének forditása. — *Jelinek Lajos* és *Gonda József:* Az 1836-iki magyar vasuti törvényekről. — *Dr. Dárday Sándor*: A magyar közigazgatásról. — *Dr. Szakolczai Árpád:* Magyarország sociális törvényhozása. — Könyvszemle.

— **Ügyvéd kerestetik.** (Terregova község (Krassó-Szörény megye) községi jegyzője azzal a kéréssel fordult a budapesti ügyvédi kamarához, hogy örömmel vennék, ha a kamara tagjai közül valaki vállalkoznék a községben ügyvédi irodát nyitni, miután az egész járásban, a melynek Terregova község a főhelye, nincsen ügyvéd a ki a lakosság jogügyeit ellátná. Maga a község kir. járásbiróság, telekkönyvi hatóság, elsőfoku házközösségi hatóság székhelye és 32,000 lakossal bir, a mi tisztességes existentiát biztosit. A román nyelv birása kivánatos, de nem elengedhetlenül szükséges, mert a nyelv könnyen elsajátitható és addig is tolmács segélyével érintkezhetni a néppel.

Nemzetközi Szemle.

— **A lissaboni kriminalista-kongressus.** A kik állásuknál fogva hivatvák a Budapesten megtartandó kongressusra az előkészületeket megtenni, azoknak figyelmét felhivjuk arra, hogy a legutóbb Lissabonban megtartott kongressus résztvevői egészen el vannak büvölve annak sikerétől. Az ottani ünnepélyek és a kirándulások felejthetetlenek maradnak a résztvevők előtt, a kik pedig e tekintetben nagyon is el vannak kényeztetve, mert Európa főbb városai vetekedve egymáson tultenni igyekeznek abban, hogy a vendégek minél jobban érezzék magukat náluk. A lissaboni fogadtatás mindenkire nézve felejthetetlen marad. A miniszterek, a főbb igazságügyi functionáriusok, az ügyvédek, az egyetemi tanárok, mindannyian elhalmozták figyelmükkel a kongressus tagjait; a városi hatóság diszebédet rendezett; egy gazdag portugál kereskedő a kongressus valamennyi tagját meghivta magához és a tenger partján egy nyári palotában rendkivül fényes bankettet rendezett azok tiszteletére.

— **Telekkönyvvezetők megvesztegetése.** A drezdai büntető törvényszéknél hét telekkönyvvezető ellen panasz emeltetett, ajándék elfogadása, illetve megvesztegetés miatt. Érdekes, hogy az egyikre 989 esetben bizonyult be az ajándék elfogadása, és ez egy évi börtönre itéltetett; a másik 16 esetben követte el ezen vétséget s három havi fogságot kapott, egyszersmind kötelezтettek a kapott értéket visszaadni; a többi öt vádlott pénzbüntetésre itéltetett.

— **Az Olshausen-féle büntetőjogi kommentárból** most jelent meg az ötödik kiadás első füzete. Ez a kiadás is átdolgozottnak nevezi magát.

— **Biró kifogásolása antisemita érdekben.** Ez év folyamán két érdekes birói enunciatio történt Németországban az antisemita mozgalomra s ebből kifolyólag a birónak elfogultság miatti kifogásolására vonatkozólag. Egy berlini antisemita lap szerkesztője istenkáromlás vétsége miatt elitéltetvén, revisióval élt; egyszersmind a birodalmi törvényszék illető tanácselnökét *elfogultság* alapján kifogásolta, *mivel zsidó vallásu.* A birodalmi törvényszék a kifogást elvetette, mert dr. Löwenstein a tanácselnöke hivatalosan kijelentette, miszerint ő magát teljességgel nem érzi elfogultnak. Egy másik — Karlsruhében előfordult — esetben ellenkezőleg végződött ily kifogásolási ügy. Ottan is egy antisemita lap szerkesztője kifogásolta a törvényszék elnökét, nem vallása miatt, hanem annak alapján, hogy az mint a nemzeti szabadelvü párt főnöke egy gyülésen erősen elitélte volt az antisemita mozgalmakat. Itt ezen kifogásnak hely adatott s az elnökséget más birónak kellett átvenni; de azért mégis elitéltetett a szerkesztő. A jogászok közt a kifogás elfogadása nagy megbotránkozást idézett elő. «Wohin soll es führen, — irja egy lap — wenn die antisemiten in dieser Beziehung Schule machen; und künftig etwa die social-demokraten verlangen nur von näheren, oder entfernteren Parteigenossen abgeurtheilt zu werden? Was dem einen recht ist, — ist dem andern billig.»

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1897 julius 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A budapesti tőzsde uj áruüzleti szokásai. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — A fokozatos felelősségről. Dr. WAIZENKORN OSZKÁR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A pactum reservati dominii. Dr. VÉGH IMRE kir. törvényszéki birótól. — Nem teljeskoru ügyvéd bevezethető-e az ügyvédek lajstromába? Dr. HOROVITZ GYULA eperjesi ügyvédtől. — A Btk. 400. §-a és a társtettesség. Dr. BÁLINT ZSIGMOND budapesti kir. büntető-törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A budapesti tőzsde uj áruüzleti szokásai.

Nem szabad kicsinyelnünk ama hatást, melyet a tőzsdei szokások a kereskedelmi életre gyakorolnak, mert judikaturánk élénken illustrálja, hogy a szigoru jog szerint itélő biró is nem ritkán kényszerül e forrásból meriteni. Csak természetes tehát, hogy bizonyos várakozással néztünk ama munkálat elé, mely az 1883 óta hatályban lévő áruüzleti szokások javitására vállalkozott. Az érdekesnek igérkezett «kodifikatio» im előttünk fekszik és nem titkolhatjuk el, hogy csalódásunk teljes. Különösen ott, a hol a kereskedelmi élet igényeit a jog formájába kellett önteni, a munka sikerére számitottunk, mert meg voltunk győződve, hogy a tőzsdebiróság 14 éves gyakorlatának tartalma, küzdelme és törekvése utmutatásul fog szolgálni és irányt fog jelölni azok elé, a kiknek feladata volt a tapasztalat eredményeit a formulázott szokás erejével felruházni.

Első sorban foglalkozni kivánunk az uj szokások azon intézkedéseivel, melyekben átöröklődtek a régi szokások solemnitásai, formálaktusai, mert ezek nemcsak kézzel fogható praktikus jogi következményekkel járnak, hanem feltünően tanulságos bizonyitékát képezik annak, hogy a laikus jogi alakszerüségek kérdésében sokkal konservativebb, mint a jogász, a kit pedig nem ritkán azzal vádolnak, hogy az élet követelményeit ignorálja és abstrakt magasságban keresi elveit.

A ki a tőzsdebiróság tárgyalásait végig hallgatta, legtöbb esetben tapasztalhatta, hogy a felek perbeszédei ismételten és ismételten azzal foglalkoztak, vajon a felek felvettek-e óvást, valamint hogy ez alakilag és tartalmilag megfelelt-e a szokásoknak? A tőzsdebiróság itéletei pedig egészen komolyan feleltek eme kérdésekre és a justitia egész ridegsége nyilvánult meg a válaszban, ha az óvás szabálytalan volt. Ki birta volna elnyomni a mosolyt, ha ezeket a derék okos kereskedőket látta, a mint a jogot az ilyen üres alakszerüségekben keresték?

Ezen az állapoton az áruüzleti szokások épen nem változtattak. Az uj szokások 54. §-a teljesen megegyezik (az *e)* pontbani eltérés lényegtelen) a régi szokások 84. §-ával, melyben meg van állapitva, hogy az átadás, illetve átvételbeli késedelem esetén a szerződéshez hü fél milyen jogokat gyakorolhat. A régi szokások 81. §-a szerint eme késedelem a legközelebbi hétköznapon óvással volt megállapitandó, a 82. §. szerint pedig már az óvásban világosan ki volt jelölendő, hogy melyik jogot választhatja az illető nem késedelmes fél. Az egész reform, melynek most már e kérdésben tért engedtek, abban áll, hogy az 55. §. szerint az óvást a késedelem beálltát követő második hétköznapon feladott ajánlott levél utján való értesités is helyettesitheti. A mi lényeges volt tehát, vagyis a határnap betartása és a választási jog azonnali gyakorlása, az továbbra is fentartatott.

Az áruüzleti szokásokra való hivatkozással kötött ügyleteket fix kereskedelmi ügyleteknek lehet és kell is tekintenünk. A kereskedelmi törvény 355. §-a ezen ügyleteknél az értesités kötelezettségét csakis azzal szemben állapitja meg, a ki a szerződés teljesitéséhez ragaszkodni kiván. Ez intézkedés szükségessége kétségen felül áll, mert még a késedelmes fél rovására való spekulátiót is meg kell akadályozni.

A tőzsdei szokások azonban megkövetelik az óvást és illetve az értesitést akkor is, ha a nem késedelmes fél a szerződéstől elállani kiván, vagy a nem teljesités helyett kártéritést akar követelni. Miért kell most már itt a nem késedelmes fél terhére egy formálaktust megállapitani és miért kellene azt már a második hétköznapon végezni? Erre még csak plausibilis ok sem forog fen, ellenben a tőzsdebiróság gyakorlatából mindenki meggyőződhetett, hogy az óvás kötelezettségét csak az teljesitheti, a ki minden eshetőségre óvatol és pedig még akkor is, ha meg van győződve, hogy egy lényegtelen késedelem vagy félreértés daczára is a teljesités be fog következni. A ki azonban a «Treu und Glauben» szempontjából kezeli ügyleteit, annak nem jut eszébe azonnali intimatiókat küldeni és az nem is gondol azonnal a választási jog gyakorlására.

Ha a kereskedelmi törvény 355. §-ával koncedálnunk is kell az értesités szükségességét ott, a hol a fél a szerződés teljesitését követeli, teljesen érthetetlennek találjuk az uj szokások 57. §-ának azon intézkedését, hogy a szerződés teljesitésére menő igény elenyészik ha az 30 nap alatt biróilag nem érvényesittetik. Ez már a szerződéshez hü fél valóságos üldözése. A késedelmes felet ennyire megvédeni absurdum számba megy. Az adós könnyen segithet magán, mert a purgatio moræ reá nézve mindig lehetséges. És azután 30 nap talán elég, ha a forgalom Kispest és Soroksár határain belül marad, de nem hiszem hogy elég volna, ha Amerikából kell a per megindítása iránt intézkedni. Ezen 30 napi elévülést mint «szokást» megállapitja a 4. §. is, hol ki van mondva, hogy csakis ezen határidőn belül lehet a szóbelileg kötött szerződés irásbeli elismerését követelni, illetve az ügylet lebonyolitásából származott igényt érvényesiteni. Nézetünk szerint usanceokkal nem lehet a kereseti jog törvényes elévülési idejét leszállitani és eme leszállitás nem is lesz respektálható.

A késedelmes féllel szemben tanusitott előzékenység kiváló kifejezést nyert ismét ott, a hol az eladó minőségileg meg nem felelő árut szállit. Ha a szakértő-bizottság az áru ellen emelt minőségi kifogást igazoltnak mondja ki, ugy az eladó 3 illetve 5 nap alatt uj bemutatást eszközölhet és e késedelem következményei csak akkor állanak be, ha az ujonnan bemutatott áru is szerződésellenes minőségünek mondatnék ki. A német tőzsdetörvény 53. §-a szerint a késedelem nyomban beáll, ha szerződésellenes áru szállittatik; az ezzel ellenkező megállapodás semmis. Habár a német törvény itt téves indokokon alapul, maga a rendelkezés mégis helyes. Az uj bemutatásnak megengedése még

a mala fides esetén is már egyértelmü a szerződésszegés favorisálásával.

Az 58. §. 2. bekezdése változatlanul reprodukálja a régi 85. §. 2. bekezdését. Ha a szerződés több időszakban teljesitendő, a visszalépés nem hat ki a még le nem járt kötelezettségekre. Itt ismét nem voltak tekintettel a gyakorlatra. Nem az a mérvadó, hogy a szerződés több időszakban teljesitendő, hanem az, vajon a szerződés egy egészet képez-e vagy sem? Maga a megoszthatóság pedig még nem lényeges kriteriuma az egység fen vagy fen nem forgásának. Ha egy szállitás több részletekben teljesitendő és a vevő már az első részletnél késedelembe esik, miért kellene az eladót megkötni, őt a biztos károsodásnak kitenni és rá nézve egy szerződést kötelezőnek tekinteni, melynek teljesitésére a vevő nem is gondol?

Az uj áruüzleti szokások 1897 augusztus 1-én életbe lépnek. Nem hiszszük, hogy ez élet hosszunak és áldásosnak fog bizonyulni. *Dr. König Vilmos.*

A fokozatos felelősségről.*

II. *A szerkesztő felelőssége.*

Kimutattam, hogy a bejelentett szerzőre nézve a szerzőség fen nem forgása, illetőleg a felelős szerkesztő által tett szerző-bejelentés valótlansága esküdszéki verdikttel meg nem állapitható, legalább oly hatálylyal nem, hogy e verdikt folytán a felelős szerkesztő subsidiárius felelősségének esete beállhatna.

Ebből azonban korántsem következik az, hogy a felelős szerkesztő akár mily egyénnek (pl. fizetett «*Strohmann*»-nak) szerzőül való bejelentése által törvényes felelősségének terhe alól szabadulhat, a nélkül, hogy a bejelentés valótlanságának megállapitására a vádlónak törvényes eszköz állna rendelkezésére.

A bejelentés valótlansága igenis megállapitható és e megállapitás esetén a felelős szerkesztő felelősségre vonható, de ennek a megállapitásnak a sajtóügyi vizsgálat során kell történnie.

A vádló ugyanis semmiképen sincs arra kényszeritve, hogy a felelős szerkesztőnek a sajtóvizsgálóbiró felhivása folytán beadott nyilatkozatát feltétlenül valónak elfogadja és már e nyilatkozat alapján, minden további nyomozat mellőzésével, vádlevelét az ellen irányitsa, a ki a szerkesztő nyilatkozatában szerzőként megneveztetik.

Sajtóeljárásunk, különösen pedig az 1868 február 22-én kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet megengedi a vádlónak már a vizsgálat során mindazon intézkedések kérelmezését, melyek által az inkriminált közlemény valódi szerzője felderithető. Az idézett rendelet szerint a sajtóügyi vizsgálóbiró a vádlónak a szerzőség kideritését tárgyazó inditványaihoz még magánpanasz eseteiben is feltétlenül kötve van, ez inditványok teljesitését meg nem tagadhatja. Ezen széleskörü inditványozási jog folytán már a vizsgálat stádiumában beszerezhető — akár házkutatás utján — az inkriminált közlemény kézirata, a bejelentett szerzőtől próbairás vehető ki, a kézirat és próbairás irásszakértők véleménye alá bocsátható és kiderithetők mindazon körülmények, melyek a bejelentett szerző előtanulmányaira, értelmiségének fokára, müveltségének állapotára világot vetni alkalmasak.

Ha már most e beszerzett adatok alapján a vádló akként volna meggyőződve, hogy a felelős szerkesztő álszerzőt jelentett be, módjában áll a felelős szerkesztő bejelentését félretéve, a sajtótörvény 13. és 33. szakaszaiban szabályozott fokozatos felelősséget alkalmazásba venni és vádlevelét nem a bejelentett álszerző, hanem közvetlenül a felelős szerkesztő ellen irányitani.

A vádlónak az előbbiekben jelzett széleskörü nyomozási joga azonban bizonyos kötelességekkel is jár.

Az ő kezébe van letéve ugyanis a szerzőségre vonatkozó bizonyitó adatok beszerzésének joga, viszont azonban ebből kifolyólag ő köteles a beszerzett bizonyitó adatokat egybevetni, értéküket mérlegelni és az egybevetés és mérlegelés eredményéhez képest megállapitani azon személyt, kit a sajtójog területén alkalmazandó fokozatos felelősség elvei szerint esküdtszék elé állitani kiván.

A mint a vádló vádlevelében a felelősségre vonandó személyt kijelölte, a többi felelős személyek felelőssége absorbeálva van.

Ha tehát a vádló a felelős szerkesztő által bejelentett szerzőt valódi szerző gyanánt elfogadja, nyomozási jogát igénybe nem veszi vagy pedig a bizonyitékok mérlegelésére vonatkozó kötelességét egyáltalában nem, vagy helytelenül teljesiti: a szerkesztő, illetőleg mindazon felelős személyek, kik a vádlevélben vádolva nincsenek, a felelősség alól szabadulnak.

Különben méltányossági okok is a megoldás e módja mellett szólanak.

A vizsgálat során módjában áll a felelős szerkesztőnek a vádlóval szemben mindazon bizonyitó adatokat felmutatni vagy beszereztetnie, a melyek az általa bejelentett szerző valóságos szerzőségét megállapitani és ennek következtében a csak feltételesen reá háruló felelősséget magáról elháritani alkalmasak. Ugyszintén módjában és jogában áll mindezt magán az esküdtszéki tárgyaláson is megtenni, feltéve, hogy a vádlevél ellene irányittatott és ekként belőle vádlottat, azaz perben álló személyt teremtett.

Ha azonban a vádló — nyomozási jogának igénybevétele nélkül — a bejelentett szerzőt valódi szerző gyanánt elfogadja és esküdtbiróság elé idézteti, a felelős szerkesztő többé a bünperbe bele sem folyhat, érdekei védelmére s feltételes felelősségének elháritása czéljából ujabb s további bizonyitékot nem szolgáltathat.

Könnyen megeshetik tehát, hogy a felelős szerkesztő közremüködése nélkül az esküdtszék a bejelentett szerzőt nem szerzőnek fogja nyilvánitani, noha a felelős szerkesztő közremüködése mellett esetleg a bejelentett szerző szerzősége kiderithető lett volna.

A most kifejtett és mindeddig gyakorlatilag is alkalmazott álláspontra helyezkedett a fejtegetésünk tárgyát képező esetben a budapesti kir. büntetőtörvényszék.

Sajnos, a Curia ezzel az elvvel, a vádlevél feltétlenül konsumáló hatályának elvével szakitott.

Kimondotta, hogy a felelős szakértő ujra perbefogható, ha a bejelentett szerzőt ez esküdtszék nemszerzőnek nyilvánitja. Szerencsére azonban egyuttal az elévülés kérdésében oly álláspontot foglalt el, hogy a szerkesztő másodszori felelősségrevonásának esete és ezzel együtt a felelős személyek ismételt zaklatása a gyakorlatban alkalmaztatni aligha fog.

Az előbbiekkel kapcsolatban még két megjegyzést ohajtok tenni.

Az egyiket de lege ferenda.

Nem volna-e helyes minden esetben szerzőnek tekinteni és szerzőként felelősségre vonni azt, a ki a szerzőséget önként elvállalja? Vagyis nem ellenkeznék-e sajtójogunk elveivel az, hogy a szerzői minőség formai ismérvek szerint állapittassék meg?

Azt hiszem, hogy a kérdés ilyetén megoldása, sajtó-

* Befejező közlemény. Az előbbi közl. l. a mult heti számban. — Jelen czikkem első részében egy curiai határozatról van szó, mely szerint a «ténykérdés» és a «vétkességi kérdésre» adott verdiktek közti ellentmondás esetén a vétkesség kérdése tekintendő döntőnek. Ezt az elvet azonban nem a Curia mondotta ki, hanem a budapesti kir. törvényszék mint esküdtszéki sajtóbiróság 1895 január 17-én hozott 3381. számu és a Curia által megsemmisitett itéletében, a mi természetesen az elv belső helyességén — és ez forgott szóban — mit sem változtat.

jogunk rendszerébe minden nehézség nélkül beilleszthető. Hisz a felelős szerkesztői minőség is tisztán alaki kriteriumokkal bir. Nem az a felelős szerkesztő, a ki a lapot szerkeszti, a ki a «szerkesztésnek» nevezett tevékenységet tényleg kifejti, hanem az, a ki felelős szerkesztő gyanánt bejelentetett.

Ugyanily módon szerzőnek volna tekinthető az, a ki a szerzőként bejelentetik és a szerzőséget el is vállalja.

Ezzel aztán a valódi szerző kinyomozásával járó nehézségek és előzőleg tárgyalt bonyodalmak megszünnének.

E megoldás ellenében felhozható ugyan az, hogy a törvény nem nyujthat módot arra, miszerint a valódi szerző helyett «Strohmann» vállalja el a felelősséget.

De hisz a «Strohmann»-rendszer mai eljárásunk szerint is lehetséges: Minden felelős személy — a szerzőn kivül — manapság is csak «Strohmann»-ként vonatik felelősségre. Azaz felelősséggel tartozik, bár az általános büntetőjogi felelősségi elvek alkalmazása mellett tettesként — legalább az esetek tulnyomó részében — tekinthető nem volna.

Egy gyakorlati példa a mondottakat egész világossá teendi.

Tegyük fel, hogy a «Krestán» esetében Mayer Antal, a kisucza-ujhelyi czipész, az inkriminált közleménynek nem szerzőségét vállalta volna el (a mint tette), hanem egyszerüen a lap azon számára nézve, melyben az inkriminált közlemény megjelent, felelős szerkesztő gyanánt szerepelt volna. Ha ez utóbbi minőségében vonatott volna felelősségre, ebben senki semmi jogtalanságot nem látott volna. Mért kifogásoltatnék tehát az, hogy valaki, a ki felelős szerkesztői minőségben a felelősséget magára veheti, magára vegye a felelősséget szerzői minőségben?

Ha a felelős személyek egyik osztálya formai kriteriumok alapján derittetik ki, és a Strohmannok rendszerét elvileg ki nem zárja (hisz u. n. *Sitzredacteur*-ök vannak és lehetnek sajtójogunk szerint nálunk is), miért ne derittessék ki hasonló módon a fokozatos felelősség fenforgása a többi osztályokra nézve?

A másik kérdés, mely a szerkesztő felelősségével kapcsolatos, az, vajon nincs-e fenálló törvényeinkben megtorló eszköz azon szerkesztő ellen, ki álszerző bejelentése által az igazságszolgáltatás közegeit félrevezeti, müködésüket megzavarja? A Btk. 227. §-a szerint hamis vádat követ el az, a ki mást valamely hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével vádol.

A szerkesztő, a ki egy büntetendő tartalmi czikk szerzője gyanánt a sajtóbiróság vagy a sajtóügyi vizsgálóbiró előtt tudva hamisan nevez meg valakit, a Btk. 227. §-ának tényálladékát szerintem teljesen megvalósitja.

E felfogás ellen két argumentum hozható fel:

1. A szerkesztő csak megengedett védekezési jogát gyakorolja, midőn álszerzőt jelent be. Ez érv azonban el nem fogadható, mert a szerkesztő az álszerző bejelentése által nem önmagát, hanem a valódi szerzőt védi. Ehhez még a védekezési jog legszabadelvübb értelmezése mellett sincs joga.

Különben is több curiai határozat szerint (pl. *Dtár* uj foly. XVII. 114.) vádlottnak védekezési joga oda nem terjedhet, hogy ártatlan egyéneket, tudva ártatlanságukat, a biróság megtévesztésével bünperbe keverjen.

2. A második ellenérv az volna, hogy a Btk. 227. §-ának tényálladéka a hamisan vádolt beleegyezése mellett meg nem valósitható. De mi az a jogtárgy, melyet a Btk. 227. §-a védeni akar és a melynek sérelmét büntetendő cselekménynyé fokozza?

A helyes értelmezés szerint ez a jogtárgy az igazságszolgáltatás nagyfontosságu érdekei, melyek megsértése még a hamisan vádolt egyénnel való bünös összejátszás esetén sem maradhat megtorolatlanul.

Ez a vizválasztó a hamis vád és a rágalmazás forrásai között!

III. *Az elévülésről.*

Ugyanabban a határozatában, melyben a Curia a felelős személyek ismételt zaklatását megengedhetőnek nyilvánitja, egyszersmind megadja e veszélyes elv gyakorlati korrektivumát.

A főügyész ugyanis a «Krestán» esetében, minthogy az inkriminált közlemény megjelenésétől a felelős szerkesztő ellen irányitott második sajtópanaszig több mint hat hó eltelt, indokot keresett az 1848. évi XVIII. tcz. 28. §. értelmében beállott elévülés megerőtlenitésére. Azt vitatta tehát, hogy a bejelentett szerző ellen lefolytatott első per folyama alatt az elévülés a szerkesztő irányában nyugszik, mert a bejelentett szerző eme minőségének birói megállapitása a szerkesztő felelősségére nézve hatóságilag elintézendő előzetes kérdést képez (Btk. 109. §.) A Curia azonban e felfogást magáévá nem tette, nem látván semmi okot sem fenforogni arra nézve, hogy a vádlott javára szolgáló elévülés általános szabályai alól ebben a speciális esetben kivételt tegyen. Annyival kevésbé, mert hisz a bejelentett szerző eme minősége nem is hatósági intézkedés utján állapitandó meg (lásd a II. pont alattiakat).

E döntésnek a gyakorlatban már most az lesz az eredménye, hogy — legalább az esetek tulnyomó részében — a bejelentett szerző ellen előzetesen lefolytatott bünvádi eljárás tartama alatt a felelős szerkesztőre nézve az elévülés rendszerint be fog következni és ekként a szerkesztő a felelősség alól, ha nem is az 1848: XVIII. tcz. 13. és 33. §., de 28. §-a alapján felszabadul. Igy történt ez a mi esetünkben is.

Legfeljebb magánvád eseteiben fog az ismételt felelősség — a 2 évben megállapitott hosszabb elévülési idő folytán gyakrabban alkalmazásba vétetni.

Az elévülést megszakitó birói intézkedésekre nézve is fontos enunciációt tartalmaz az ismertetett curiai határozat.

Az eddig ingadozó gyakorlattal szemben, mely rendszerint a sajtópanasz beadása által valamennyi felelős személyre nézve az elévülést megszakitottnak tartotta, a Curia itt is alkalmazza a Btk. 108. §-ának szabályát, mely szerint az elévülést csak birói intézkedés és csak azon egyénre nézve szakitja meg, a ki ellen ezen intézkedés irányul.

Ezen elv alkalmazásával kimondja a Curia, hogy a felelős szerkesztő javára folyó elévülést megszakitja: 1. a szerző bejelentése tárgyában történt kihallgatása és 2. a vizsgálatnak — a második sajtópanasz folytán — kifejezetten ő ellene történt elrendelése.

Ha e két megszakitó momentum közötti időköz közvád esetén 6 hónapnál több, az elévülés reá nézve beállott és a felelős szerkesztő a felelősség alól véglegesen felszabadul.

Dr. Waizenkorn Oszkár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A pactum reservati dominii.*

Dr. Schwarz tanár ur a *Jogt. Közl.* mult évi 46. számában azt mondja, hogy a jogászgyülésen elfogadott inditványának a magva az volt, «hogy az eladó a vevő fizetési késedelme esetén jogositva van az árut — kellő kautélák mellett — értékesiteni, de köteles ez esetben a befolyó értéknek azon részét, mely az eladó hátralékos követelését meghaladja, a vevőnek visszaadni».

Mit jelent ez? Először is azt jelenti, hogy most már a

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban

*

tulajdonjog tartalmának a pactum melletti átadás után fentartott egyetlen alkatelemét, a visszakövetelési jogot is elejtették, továbbá — minthogy nem maga a dolog által, hanem annak az értékéből nyer az eladó kielégitést — ledőlt az egyetlen válaszfal, a mely a pactum barátjai által ugynevezett «tulajdonjogot» a zálogjogtól elválasztotta.

Midőn az előadottak mellett még hivatkozom a szász polgári törvénykönyv 292. §-ára, a mely szerint «Der Vorbehalt des Eigentuhms zur Sicherung einer Forderung ist als Vorbehalt eines Pfandrechtes zu betrachten», — teljesen kimutatottnak vélem azt, hogy az, a mit a pactumnál az eladó fentartani akar, nem tulajdon, hanem zálogjog s begyőzöttnek vélem azt az állitásomat, hogy az az ügylet, a melyet pactum reservati dominii névvel neveznek s azzal a czéllal kötnek, hogy a fentartásnak harmadik személyekkel szemben is hatálya legyen, szinlelt ügyletnél nem egyéb.

Ha már most az ügylet szinlelt voltának s a felek valódi akaratának figyelembe vételével nevén nevezzük a gyermeket s hitelben való eladást és zálogjog-fentartást látunk, akkor azután nem állhat meg a bíróságoknak a pactum érvényességét elismerő határozataiban előfordulni szokott az az indok, hogy «nincs hazai törvényünk, a mely tiltaná ..... stb.», — mert hiszen a magánjogban kevés ugyan a tiltó rendszabály, a tilalmak ott szelidebb alakban fordulnak elő, de mondva van, hogy a hitelben vett áru már a vételár kifizetése előtt a vevő tulajdonába megy át; meg van állapitva, hogy az ingók zálogtárgyul csak kétfélekép szolgálhatnak, vagy ugy, hogy kézi zálogba adatnak, vagy ugy, hogy végrehajtási zálogjog szereztetik rájuk s ezzel egyszersmind eltiltottaknak tekintendők a *titkos zálogjogok*, — a minő a pactum melletti eladóé is, — eltiltottaknak tekintendők azzal a szelid tilalommal, hogy nem ismertetik el az érvényük.

Jogrendszerünk keretébe tehát a pactum reservati dominii az általa takart titkos zálogjog miatt nem illik belé; hátra van még az a kérdés, hogy életviszonyaink szükséglik-e azt az intézményt, a melyet pactum reservati dominii néven neveznek.

E kérdésre — annak figyelembe vétele mellett, hogy a pactum zálogjogot takar — nagyon könnyü megadni a tagadó választ, mert még a pactum legbuzgóbb hivei is *veszélyesnek* ismerik el a titkos zálogjogokat, s azért nevezik azt a jogot, melyet a pactum melletti eladó magának fentart, «tulajdonjognak» s érvelnek mellette azzal, hogy a titkos tulajdon a forgalom szempontjából nem olyan veszélyes, mint a titkos zálogjog, mert tulajdonos csak egy lehet, zálogos hitelező pedig lehet több; a mely érvelésre egyébiránt azt lehetne ellenvetni, hogy a szegény jóhiszemü hitelezőre nézve egészen mindegy, hogy a kielégitési alapját egy viszi-e el, vagy többen viszik el.

A szegény varróleánynak a historiája, — a ki máskép, mint pactum reservati dominii mellett nem kaphat gépet, — csak az első pillanatra megható, de ha elgondoljuk, hogy a gépgyáros a szegény varróleányok számára dolgozik, azok képezik a fogyasztóinak legnagyobb százalékát, akkor mindjárt belátjuk, hogy az érdek kölcsönös, a gyáros azért készitteti a gépjeit, hogy eladja; az ő vagyoni érdekeire épen olyan fontos a sok gép eladása, mint a mi varróleányunkra az egy gép megszerzése, s ha a pactum hatálya nincs elismerve, elfogja a gépjeit adni pactum nélkül, a mint hogy jelenleg valószinüleg ad el olyan államokban is, a hol a pactumnak nincs hatálya.

Azt mondja dr. Schwarz tanár ur, hogy ha a pactum hatálya el nem ismertetik, segit az élet magán; akkor a varróleány nem megveszi, hanem bérbe veszi a gyárostól a gépet olykép, hogy ha 39 hónapon át fizeti a bért, megszerzi a gép tulajdonjogát; vagy pedig mindjárt az adásvételi ügylet megkötése után perelteti magát, hogy a gépgyáros a gépre végrehajtási zálogjogot szerezhessen. A mi az elsőt illeti, ez az érv a pactum pártolóinak az álláspontját nem erősiti, hanem gyöngiti, mert az ilyen bérleti szerződésről csak az nem látja, a ki nem akarja, hogy az szinlelt ügylet, ép ugy, mint a pactum hitelben való eladást s az eladó részére fentartott titkos zálogjogot takar, a melynek jóhiszemü harmadik személyekkel szemben való hatályát elismerni nem szabad. A mi pedig azt illeti, hogy a varróleány mindjárt beperelteti magát s a gépre az eladó végrehajtási zálogjogot szerez, hát ez nem baj; a végrehajtási zálogjog nem titkos zálogjog, hanem nyilvánosan szereztetik, s igy harmadik jóhiszemü személyek érdekeire nem veszélyes.

Azt mondják, hogy méltányos, hogy a hitelben eladott dologból első sorban az eladó nyerjen kilégitést. A pactum mellett felhozni szokott érvek közül ez az egy létezik elfogadhatónak; de mielőtt elhagynók magunkat általa kapatni, vizsgáljuk meg, hogy az eladó joga által nem lenne-e sértve egyéb, hasonló méltánylást igénylő érdek s nem rejt-e magában a pactum hatályának az elismerése olyan veszélyt, a mely ezt a méltányossági indokot tulsulyozza.

A varróleánynak a gép nem annyira elsőrendü szükséglete, mint a lakás, az élelem; ha már most valaki ezeket hitelezi, miért érdemel az kevésbé kielégitést, mint az, a ki a gépet hitelezte? — Beteggé, munkaképtelenné lesz a varróleány; egy másik varróleány a gépre, mint zálogra kölcsön adja neki azt a néhány forintját, melyet azzal a szándékkal takaritott meg, hogy gépet vegyen rajta; — azután jön a pactumos gépgyáros az ő titkos zálogjogával, elviszi a gépet. Hát több méltánylást érdemel az eladó joga, a ki egy olyan varróleánynak hitelezett, a kiről tudta, hogy semmije sincs, mint annak a másik varróleánynak a joga, a ki azt hitte, hogy adósának gépje van, a mely neki teljes fedezetet nyujthat.

Azt, hogy a pactum hatálya a harmadik jóhiszemü vevővel szemben elismertessék — mint fent emlitettem — a pactum barátjai sem kivánják, sőt az abból eredhető veszély elháritása végett a kereskedelmi törvény 299. §-át a közönséges magánjogban is alkalmazandónak mondják; nem látom be, miért érdemel a jóhiszemü hitelező a jóhiszemü vevőnél kevesebb védelmet, s miért érdemel kevesebb védelmet a pactum melletti eladónál, holott ő a hitelnyujtásakor az adós vagyoni helyzetére nézve tévedésben volt, a pactum melletti eladó pedig nem volt tévedésben.

Kereskedelmünk, iparunk szép lendületet vett, ezeknek éltető eleme a hitel; akkor, midőn az ingatlan vagyon hitelképességének emelésére behoztuk a telekkönyvi intézményt, az ipar és kereskedelem emelkedésével egyenes arányban szaporodó ingó vagyon kitelképességét ne veszélyeztessük a pactum, a titkos zálogjogok elismerése által, mert ezek elismerése esetén nem tudhatja senki, hogy az a jelentékeny ingó vagyon, a gőzmalom vagy gyári berendezés, a mely ő előtte a hitelt kérőt hitelképesnek tünteti fel, nem Potemkin-féle falu e csupán.

De nem nemzetgazdasági, hanem jogászi szempontból akartam a kérdéshez szólni, mint olyan, a ki a pactummal azóta, mióta a m. kir. Curia hosszas gyakorlatától eltért, az igényperekben sürüen találkozom. Ha azonban — a mit nem hiszek — nemzetgazdasági érdekek kivánnák azt, hogy a hitelben eladónak más hitelező felett előny nyujtassék, ám nyujtsanak neki előnyt, de nem most, hanem csak akkor, a midőn előzetesen gondoskodás történt olyan intézményről, a melynek segélyével az eladó zálogjoga titkos — s ennélfogva veszélyes lenni megszünnék. Ilyen intézmény lenne talán egy a pactum melletti vásárlók és vásárlások bejegyzésére szolgáló nyilvános könyv felállitása annak kimondásával, hogy az eladó joga harmadik személyekkel szemben csak abban az esetben nyer elismerést, ha az e nyilvánkönyvből felismerhető.

Dr. Végh Imre
kir. törvényszéki

Nem teljeskoru ügyvéd bevezethető-e az ügyvédek lajstromába?

Az e—i ügyvédi kamaránál egy 23 éves ügyvéd kérvényt adott be az ügyvédek lajstromába való bevezetése iránt. Ez alkalomból aktuálissá vált azon kérdés, vajon kiskoru bevezethető-e az ügyvédek lajstromába?

Tény, hogy az 1874: XXXIV. tcz., mely az ügyvédi rendtartást képezi, nem tartalmaz oly §-t, mely az ügyvédség gyakorlásához a nagykoruságot megkivánná. Tény továbbá, hogy az ügyvédi rendtartás 2. §-a, mely a lajstromba való felvétel kellékeit taxative sorolja fel, a felvétel kellékei között a nagykoruságról említést nem tesz Eképen tehát a dogmatikus álláspontón állva, a felvetett kérdés olyképen volna megoldandó, hogy az ügyvédség gyakorlásához a nagykoruság nem kivántatik meg és ezen felfogást támogatja azon körülmény is, hogy az ügyvédi rendtartás egy speciális törvény, s igy az más törvény rendelkezéseiből ki nem egészithető, oly tételes rendelkezésekkel, melyekből esetleg az ellenkező nézet volna levezethető.

Ha azonban a kiskoru ügyvédnek az ügyvédi lajstromba való bevezetését megengedjük s ezzel az ügyvédség gyakorlását a nagykoruság betöltése előtt is lehetőnek tartjuk, kénytelenek vagyunk az abból előálló konsequentiákat is levonni. Ezen konsequentiák pedig olyanok, melyek sem az ügyvédi rendtartással, sem magánjogi törvényeinkkel összhangba nem hozhatók.

Vegyük első sorban szemügyre magát az ügyvédi rendtartást és nézzük, vajon rendelkezései miképen jöhetnek alkalmazásba egy kiskoru ügyvéddel szemben. Az ügyvédi rendtartás 71. §-a az ügyvédi felelősséget szabályozza, mondván, hogy: «az ügyvéd teljes kártérítéssel tartozik azon kárért, melyet hivatalos eljárásában cselekvése vagy mulasztása által okoz».

Az ügyvédi segélyre szoruló közönség ezen legnagyobb biztositéka illusoriussá válik akkor, ha ezen §. kiskoru ügyvéddel szemben jön alkalmazásba.

A gyámsági törvény értelmében ugyanis a kiskoru atyai, vagy gyámi hatalom alatt áll és a kiskoru ügyvéd a vagyoni kártérités kérdésében a gyámi törvény 87. §-a értelmében saját személyében perbe nem vonható, hanem helyette atyja vagy gyámja vonandó perbe. Az abból előálló inkonvenientiák nyilvánvalók.

Miképen képes ugyanis egy többnyire jogi tudással nem biró atya vagy gyám, képviseltje a kiskoru ügyvéd jogait megvédeni! Előáll tehát annak kényszerüsége, hogy gyámoltja, a kiskoru ügyvéd érdekeinek megóvása végett más ügyvéd közbenjárását vegye igénybe; ez pedig gyakran lehetetlen, mindig azonban nevetséges helyzeteket idéz elő. Másrészt azonban a közönség is megkivánhatja, hogy akkor, midőn bizalmával az ügyvédet tüntette ki, a kártérités kérdésében is csupán vele tárgyalhasson, nem pedig idegen harmadikkal, kivel szemben esetleg a kérdéses ügybeni titkait sem hajlandó felfedezni.

Az ügyvéd bizalmi állásának követelménye, hogy megbizójának ügyét titokban tartsa és az ügyfél titkait az illetékes birószagon kivül más előtt fel ne fedezze. De ha az ügyvéd kártéritési perében védelmét a törvényes képviselőre s illetve más ügyvédre kénytelen bizni, ezzel titoktartási kötelezettségét a legtöbb esetben megsérti.

Nyilvánvaló tehát, hogy az ügyvédi felelősség folytonosságánál, közvetlenségénél, mintegy az illető ügyvéd személyéhez tapadó voltánál fogva e részben minden képviseletet kizár, hogy tehát a felelősség következményei a kártéritési perben csupán közvetlenül az ügyvéd ellen érvényesithetők.

Nem hagyható figyelmen kivül az sem, hogy a mennyiben az ügyvéd törvényes képviselője ellen inditandó ily kártéritési per egyáltalán elképzelhető volna, ezen per rendszerint bonyolodottabb, mint az ügyvéd ellen közvetlenül inditott per, s hogy végül ily per az ügyvédi kar tekintélyén nem csekély csorbát ütne.

De vannak más szempontok is, melyek kiskorunak ügyvédkénti bejegyzése ellen szólnak.

Az ügyvédi rendtartás 105. §-a értelmében az ügyvédség gyakorlásától felfüggesztendő azon ügyvéd, ki gondnokság alá helyeztetik. A gyámsági törvény 29. §-a ismeri a kiskoruak gondnokság alá helyezését is a vagyoni kezelésre nézve.

Kérdem, lehet-e ily gondnokság alatt lévőt az ügyvédek lajstromába felvenni? Kérdem továbbá, ha a gyámság alatt lévő kiskoru ügyvéd a fenti 29. §-a értelmében gondnokság alá helyeztetik, felfüggesztendő-e az ügyvédség gyakorlásától? Másrészt kétségtelen, hogy elvi különbség a gondnokság és gyámság alatt lévők közt nem létezik.

Mindkettő a cselekvési képesség megszoritása és alapelve, hogy a személyi megbizhatóság tekintetében kételyek merülnek fel ily egyénnél.

Már pedig, a ki saját ügyeit személyi megbizhatlanságánál fogva ellátni képtelen, az annál kevésbé lehet más ügyeinek ellátására hivatva.

Hogy a mások nevében való eljárásnál a nagykoruság megkivántatik, arra tételes jogunkban is támpontot találunk.

A sommás eljárás 7. §-ának 3. pontja értelmében: «ha az eljáró bíróság székhelyén gyakorló ügyvéd nem lakik, vagy ha az ott lévő ügyvédek akadályozva vannak, a képviselettel bármely önjogu férfiu megbizható».

Ha a törvény a meghatalmazottként fellépő nem ügyvédtől a nagykoruságot megkivánja, kell, hogy ugyanazon kelléket az ügyvédtől is megköveteljük; mert ellenesetben a fenti §-ban a nagykoruság megkövetelése logika ellenes.

De menjünk tovább. A gyámsági törvény 87. §-a értelmében a kiskorut minden peres és nem peres ügyekben törvényes képviselője, illetve gyámja képviseli.

Kérdem, hogy lehet ezen rendelkezést az ügyvédi tevékenységgel összhangba hozni? Ha a kiskoru ügyvéd jogcselekményeihez a törvényes képviselő, vagy gyám képviselete szükséges, akkor a kiskoru ügyvéd képviselője mellőzésével ügyek ellátását el nem vállalhatja, meghatalmazási szerződést nem köthet, mert hiszen ezek visszterhes szerződések.

Vagyis előállanak oly helyzetek, melyek az ügyvédi gyakorlat folytatását lehetetlenné teszik.

Végül még egy szempont az, mely az ügyvédség gyakorlásához a teljes kor betöltésének megkövetelése mellett szól.

Tudvalevő, hogy a birói hatalom gyakorlásához a törvény a 26. életév betöltését megkivánja. Ha az ügyvédi tevékenységet a birói tevékenységgel egyenlő fontosnak tartjuk, — a mi iránt kétség sem lehet, — kénytelenek vagyun kkoncedálni, hogyha az ügyvédség gyakorlásához ha nem is a 26. évet, minden esetre azonban a nagykoruságot meg kell követelni.

Miután az ügyvédi rendtartásban támpont egyáltalában nem található arra, hogy azt következtethetnők, miszerint az ügyvédi oklevél megszerzésével, vagy esetleg az ügyvédi lajstromba való felvétellel a kiskoru ügyvéd ipso facto nagykoruvá válnék, azt hiszem, hogy a felvetett kérdés a törvény hallgatása daczára kielégitőleg csak ugy oldható meg, ha az ügyvédség gyakorlásához a nagykoruságot megkivánjuk.

A mennyiben a természetes nagykoruság fen nem forog, a gyámsági törvény 6. §-a módot nyujt ezen hiányt nagykorusitás által pótolni.

Dr. Horovitz Gyula
eperjesi ügyvéd.

A Btk. 400. §-a és a társtettesség.

Eltérő a nézet jogi iróink között, hogy a Btk. 400. §-ában meghatározott intellektuális okirathamisitás esetében egyáltalában minden közremüködés társtettességet állapit-e meg a törvény különös rendelkezése folytán, vagy pedig ezen büncselekményre nézve is a részesség általános elvei nyernek alkalmazást.

Mindkét nézetnek vannak hivei. Illés Károly és Wlassics szerint a törvény itt különböztetést nem tesz, minden közremüködést ugyanazonosit, tehát különös rendelkezést tartalmaz, mely derogál az általános szabályoknak, s a részességnek csak egy faját, a társtettességet ismeri.

Fayer ellenben a törvény ezen kijelentését, meghatározását nem tartja oly speciális természetünek, mely az általános szabályok alkalmazását kizárná; nézete szerint a csupán előmozditó tevékenységre nézve a bünsegédi minősités ezen büncselekmény keretében is megáll. Hogy a bünsegély melyik nemére érti ezt, az értelmire-e nevezetesen, vagy az anyagira is, arról nem nyilatkozik; de valószinü, hogy általános kijelentése mindkettőt felöleli. Nem nyilatkozik azonban a felbujtásra nézve, s igy azt hiszem, nem csalódom, ha e tekintetben őt az általános nézet követelőjének tartom, azaz, hogy ezt kizártnak véli.

Részemről Fayer nézetét osztom, de még tovább megyek s azon nézetben vagyok, hogy a Btk 400. §-a nem tartalmaz semmi speciális rendelkezést, mely kivételt statuálna az általános elvek alól, hanem ezen büncselekményre nézve is a részesség általános szabályai nyernek alkalmazást.

A kérdés — mint látni fogjuk — nem csupán doktrinai, theoretikus, hanem gyakorlati jelentőségü is. Nem csupán az forog ugyanis kérdésben, mintha tulszigoru volna a törvény egyenlősitése, mely talán végeredményében tulszigorral sujtana egyeseket; hiszen ezen egyenlősités keretében is mindig megvan az ut mód a közremüködés tényleges behatá-ának latolásához, s ha a biró a közremüködést csekély jelentőségünek ismeri fel, a minősités daczára a büntetés kimérésénél erre kellő figyelemmel lehet s igy a méltánytalanság ki van zárva nem ez a szempont tehát az, mely engem nézetem megalkotásában vezérelt, hanem az, hogy az ellenkező szempont által a büntetőjog alapfogalmait látom megtámadva, mely következetes alkalmazásában igazságtalan elitéltetéseket vonhatna maga után.

A büncselekmény a külvilágban mindig valamely változást idéz elő, mely változás mindig physikai cselekvés által hozatik létre. (A cselekvést — büntetőjogi értelemben — azaz ugy positiv, mint negativ irányban értve.) A ki ezen változást physikai, testi cselekvésével egyedül valósitja meg, az a tettes. «Der Thäter bringt die strafbare Handlung durch körperliche Thätigkeit hervor», mondja Berner. A ki .... megöl, ... a ki ... tévedésbe ejt, ... a ki ... megszerez, elrejt, ... a ki hamis közokiratot készit stb., — igy szólnak a törvény meghatározásai; tehát mindig testi tevékenység az, a mi a büncselekményt megvalósitja, létrehozza.

A társtettességnél már bővül a határ; itt ugyanis már nem szükséges, helyesebben mondva nem is lehetséges, hogy az egész eredményt egy emberi tevékenység hozza létre; többek közremüködése szükséges, kiknek mindegyike csak részcselekményt valósit meg a tényálladék-cselekményből, de azon tudatban, hogy az ő cselekvését kiegésziti egy második, harmadik stb. s ezen cselekvőségek összehatásának eredményeként létesül a büncselekmény. De azért itt is mindig testi közremüködés szükséges; azonban a testi tevékenység itt már szélesebb értelemben vétetik; nem feltétlenül szükséges ugyanis a physikai aktus, sok esetben elegendő, — de ez azután elengedhetetlen — a physikai jelenlét pl. a rablásnál,

Nincsen ellenben büncselekmény — kivéve a törvény különös rendelkezése folytán a Btk. 130. s egyéb §§-aiban meghatározott szövetséget, — melyet, mint tettes vagy társtettes a csupán értelmileg közreható elkövethetne; a felbujtó és értelmi segéd tehát egy büncselekménynek sem lehet társtettese; az ő közremüködésök mindig megmarad felbujtásnak illetve értelmi bünsegélynek.

De még más okból is kizártnak látom, hogy ezen közremüködések a Btk. 400. §-a keretében társtettességet képezzenek.

Általános alapelvet képez ugyanis, hogy a kisérlet — azon esetektől eltekintve, melyek beállta esetére a törvény büntetlenséget biztosit, — büntetendő; (csak a büntetteket véve figyelembe); általános alapelvet képez az is, hogy a kisérlet a védett jogi érdek veszélyeztetésével, tehát az elkövetési cselekménynyel áll be; s általános alapelv végül, hogy társtettes csak az lehet, ki elkövetési cselekményt valósit meg.

Ezekből önkényt következik, hogy a társtettesi cselekmény mindig megállapitja a kisérletet, tehát már elérte a büntetendőség stadiumát.

Alkalmazzuk most már ezen minden kétségen kivül álló elveket az intellektuális okirathamisitásra.

A reábirja *B*-t, hogy állittasson ki egy közjegyzői okiratot, mely szerint *C* tartozik neki 2000 frttal. *B* eleinte vonakodik a dologba belemenni, de végtére a hosszas rábeszélésnek és *D* biztatásának is engedve, reáll, s az okiratot kiállittatja.

Illés és Wlassics nézete s a m. kir. Curia állandó gyakorlata szerint is ez esetben *A* és *D* társtettesek; mert a törvény speciális rendelkezésénél fogva azok is társtettesek, a kik egyébként felbujtók vagy bünsegédek volnának.

Vegyük azonban most már azt az esetet, hogy *B*. utóbb meggondolja a dolgot és nem követi el a büncselekményt. Illés és Wlassics nézetének következetes alkalmazása szerint *A* és *D* ez esetben is társtetteseknek volnának tekintendők; társtettesei még pedig egy oly büncselekménynek, mely el sem követtetett. Az ugyanis — ezen nézet logikus alapján indulva — számitásba nem jöhet, hogy a büncselekmény el nem követtetett; mert ha a felbujtás s illetve értelmi segély ezen büncselekmény keretében társtettességet képez, ugy ez már elkövettetett, tehát fenforog; a már megtörténtet egy már meg nem történt dolog meg nem történtté többé nem teheti; hiszen ha tényleg elkövettetett volna is a büncselekmény, *A* és *D* már nem tettek volna többet, mint a mennyit már megtettek; már pedig ha cselekményök az esetben társtettességet képez, nincs alap, melynélfogva megtagadni lehetne az arra való minősitést, midőn ugyanazt követték el és sem többet, sem kevesebbet.

S vajon büntethetők-e? Nem kétlem, hogy erre mindenki tagadólag fog válaszolni. Már pedig az ellenkező nézet logikája a büntetendőségre kell, hogy vezessen; mert ha *A* és *D* társtettesek, közremüködésök mindenesetre véghezviteli cselekményt képez s igy a kisérlet stádiumába jutott, tehát büntetendő. Nem lehetséges ugyanis, hogy részben az általános szabályok, részben a törvény speciális rendelkezése vétessenek figyelembe s a szükséghez képest majd az egyik, majd a másik elvnek hódoljunk; ha társtettességet képez a felbujtás és segély, minden esetben az arra vonatkozó szabályok alkalmazandók. Már pedig — azt hiszem — senki sem fogja kétségbe vonni, hogy az ez alapból levont következtetéseim logikusak, helyesek.

Egy erőszakolt ut-mód ugyan volna a büntetlenség biztositására; azt lehetne ugyanis mondani, hogy *B* részéről visszalépés történt, tehát a kisérlet büntetlen marad. Ez azonban — mint mondám — erőszakolt okoskodás; mert *B* még csupán az eszme birtokában van, semmit el

nem követett, tehát nincs mitől visszalépnie. S máskülönben is biztositaná-e az ő visszalépése *A* és *D* részére, kik a társtettesi cselekményt már elkövették, s a büncselekmény elkövetése mellett megmaradnak, a büntetlenséget?

De lehetséges más alakulata is a dolognak. Vegyük fel, hogy *B* visszalépése nem önkénytelen történt; felfedeztetik tervök, még mielőtt *B* cselekménye a kisérlet stádiumába jutott volna. Mi biztosithatja ez esetben a fenti nézet alapján a büntetlenséget? a mi pedig kétségtelen. Holott a vitatott nézet alapján könnyü megadni a választ: ugy *A*, mint *B* és *D* büntetlenek maradnak; mert *A* felbujtó, *D* pedig értelmi segéd; s mint ilyeneknek, büntethetőségök a tettes (*B*) büntethetősége után igazodik, tehát a kisérlet stádiumával áll be; már pedig *B* cselekménye a kisérlet határát még el nem érte.

Az ellenkező nézet hiveinek, hogy a felhozott esetekben a büntetlenséget indokolhassák, szükségszerüen azon álláspontot kell elfoglalniok, hogy az intellektuális okirathamisitásnak kisérlete nincs; hanem a hamisitás tényleges befejeztét megelőző minden ténykedés csupán előkészitő cselekményt képez, mely mint ilyen büntethetőséget nem eredményezhet; vagy pedig azt kell mondaniok, hogy ezen büncselekmény keretében a törvény a társtettességnek egy oly különös nemét állitotta fel, mely csupán a büncselekmény teljes megvalósitása esetében, a büncselekményhez, mint egészhez való viszonyában tekinthető társtettesi cselekménynek, egymagában azonban ezen különben társtettesi cselekmények nem azok, hanem előkészületiek, vagy talán azok sem, hanem épenséggel semmik.

Eltekintve azonban attól, hogy ilyen, az általános szabályokkal homlokegyenest ellenkező rendelkezés felállitása csakis a törvény speciális intézkedése folytán volna lehetséges, ez már azért sem lehet, mert a logika igen gyenge lábon áll benne. Hogy valaminek, a mi már meg van, létezik, létezőként való felfogása attól tétessék függővé, hogy bizonyos körülmények beállanak-e, vagy pedig nem, az non sens. A mi meg van, létezik, azt csak a törvény megengedte fiktiv alapján vehetjük nem létezőnek, ez pedig a jelen esetben nincs. Hiszen akkor ép oly joggal mondhatná az a két tolvaj, kiket társuk cserben hagyott s kiket egy üzlet feltörésének munkájában csipnek el, hogy nem forog fen kisérlet, mert társuk nem jött el, az ő cselekményök pedig annak a cselekvésétől feltételezetten volna büntethető.

A mi pedig azt illeti, hogy a büncselekmény teljes meg valósulta előtt minden egyéb cselekmény előkészületi volna, — igaz ugyan, hogy a hamis közokirat felvétele, kiállitása előtt jogsérelem fen nem foroghat, ámde kétségtelen, hogy a veszélyeztetés már ez esetben is meg van, ez pedig a kisérletet már megállapitja. Azt hiszem, senkisem fogja kétségbe vonni, hogy a hamis bejegyzés kieszközlése végett a kérvénynek a telekkönyvi iktatóba történt beadása az intellektuális okirathamisitásnak kisérletét már megállapitja. Tudtommal Illés is ezen nézeten van kommentárjában; már pedig az általa vitatott nézet alapján, hogy a büntetlenséget a felhoztam esetben megállapithassa, szükségképen a kisérlet lehetőségét kellene tagadásba vennie.

Nézetem tehát végeredményében oda konkludál, hogy a Btk. 400. §-a nem tartalmaz semmi oly különös rendelkezést, melynek értelmében az általános szabályoktól eltérőleg mindenféle közremüködés társtettességet képezne; mert a társtettesség physikai, testi közremüködést feltételez, s igy a felbujtás, értelmi segély már fogalmilag kizárja az azzá való minősitést; s mert az ellenkező nézet következményeiben a büntetőjog alapelveit sérti; s mert ha kivételt akart volna a törvény statuálni az általános elvek alól, ugy kivételt kellett volna statuálni a felállitott elv következetes alkalmazása alól is; ámde ez nem történt s igy nyilvánvaló, hogy itt is az általános elvek alkalmazsáát célozta. A mennyiben azonban mégis volna kivételes intézkedés, az csakis legfeljebb az anyagi segélyre — mint physikai közremüködésre — vonatkozhatik. Nézetem szerint azonban ez sem történt, hanem az általános elvek nyernek alkalmazást.

A törvényszakasz szövegezéséhez mindenesetre szó fér. A törvényhozó ezen meghatározással: «a ki szándékosan közremüködik», — nyilván azt akarja kifejezni, arra céloz, hogy az intellektuális közokirathamisitásnál nem a tettes az, a ki a hamisitást tényleg eszközli, hanem a megtévesztett közhivatalnok, kit ő hiv fel ténykedésre. Kinél tehát ő közbenjár, «közremüködik» s kit e szerint az ő «közremüködése» ejt tévedésbe.

Megerősiti nézetem helyességét a törvényjavaslat miniszteri indokolása is, mely a következőket mondja: «A materiális hamisitáson kivül büntetendő az ideális vagy intellektuális hamisitás is, azon eset t. i., midőn a materia, az okirat nem koholtatott, s nem hamisittatott meg, beltartalma mindazonáltal valótlan, azon okból, mert azok nyilatkozatai, a kiknek állitása alapján készült az okirat, valótlanok voltak» (Löw: Anyaggyüjtemény II. 775.), tehát a «közremüködés» kifejezés alatt csupán a véghezviteli, a tényálladékcselekményt elkövetőket érti a törvényhozó, s korántsem minden egyes részest.

Dr. Bálint Zsigmond
budapesti kir. bünt.-tszéki aljegyző.

Különfélék.

— **Dr. Vaisz József** évekkel ezelőtt nagyobb alapitványt tett, azon rendeltetéssel, hogy a Budapesten székelő kir. bíróságoknál alkalmazott joggyakornokok segélydijakban részesüljenek és szigorlati és vizsgálati dijaik fedeztessenek. Akkor, mikor az alapitvány tétetett, a joggyakornokok tulnyomólag dijtalanul alkalmaztattak és csak alig egy harmadának volt 360 frt segélydija. Az alapitó intentiója tehát az volt, hogy szegényebb sorsu jeles ifjaknak is megkönnyittessék a birói pályára való lépés, a mennyiben jelentékenyebb segélydijban (500 frt) részesittessenek és egyszersmind a vizsgálati költségeik is fedeztessenek. Az alapitvány létesitésének első indoka ma már megszünt, az alapitvány nem felel meg az alapitó intentióinak. A joggyakornokok ma már 500 frt segélydijban részesülnek és igy a ma 267,281 frtot tevő, évenként 10,492 frtot jövedelmező Vaiszféle alap nem szolgál egyébre, mint az állam terheinek könnyitésére. Egy más irányban sem felel meg az alapitvány eredeti rendeltetésének. Ugyanis a ki állandóan figyelemmel kiséri a kinevezéseket, az tudja, hogy a Vaisz alapitványi helyeket nem szegényebb sorsu egyének nyerik el és nem is tekintenek a jeles qualifikatióra és igen gyakran absolute nem szorulnak reá a kinevezettek arra, hogy az alapitvány őket a vizsgadijak megfizetésének jótékony támogatásában részesitse. Igazságügyi kormányunknak gondoskodását felhivjuk az itt mondottakra, azon óhajjal, hogy ezen alapitvány az alapitó intentiónak megfelelőleg ujból szervezetvén, eredeti rendeltetésének megfelelő czélra fordittassék.

— **A budapesti büntető törvényszék** egyik itéletét részben megsemmisitette a kir. Curia, mert «R. Sámuel vádlott a végtárgyaláson nem volt jelen, ellenében tehát itélet hozható sem volt, ennélfogva a szabálytalanul hozott reá vonatkozó felmentő itélet megsemmisitése és az ügynek függőben hagyása mellett az elsőbiróság uj végtárgyalás kitüzésére és további szabályszerü eljárásra volt utasitandó». (1897 junius 18. 2112. sz. a.)

— **Kisebb polgári peres ügyekben a helybeni végrehajtások dijtalanul teljesitendők.** (A belügyminiszternek 60,523/97. sz. a. I. S. város közigazgatási bizottsághoz intézett rendelete.) A kisebb polgári peres ügyekben felmerülő végre-

hajtási dijak szedésének megengedése tárgyában tett felterjesztésére, az 1877: XXII. tcz. végrehajtása tárgyában kibocsátott bel- és igazságügyminiszteri rendelet 7. §-a alapján, a közigazgatási bizottságot, mint a kisebb polgári peres ügyekbeni eljárás felügyeletére hivatott hatóságot, további megfelelő intézkedés végett, az igazságügyminister urral egyetértőleg értesitem, hogy ezen közigazgatási bizottságnak 1878. évi 181. sz. a. hozott határozata, melylyel a községi birósági ügyekben 25 kr., illetőleg 50 kr. végrehajtási dij szedését rendelte el, beleütközik az 1877. évi XXII. tcz. 85. §-a és a most emlitett törvényczikk végrehajtása tárgyában 443/78. I. M. sz. a. kibocsátott ügyviteli szabályok 19. §-ába, mely szerint ily ügyekben eljárási dij egyáltalában nem állapitható meg, már pedig napidij és fuvardij alatt az eljáró közegnek csak olyan illetményét lehet érteni, melyet csakis a székhelyen kivül teljesitett eljárás alkalmából vehet igénybe. Nem alapos a közigazgatási bizottságnak az a megjegyzése, hogy miután az 1877: XXII. tcz. 85. §-a szerint a végrehajtás folyamában felmerült költségeket a biró állapitja meg, nincsen kizárva, hogy költség czimén eljárási dijat is lehessen megállapitani, mert e rendelkezés csak azt mondja ki, hogy ki állapitja meg a költségeket, de nem azt, hogy mely esetben és minő költség jár.

Ennek következtében a f. évi február hó 13-án 8562. szám alatt kelt körrendeletemben foglaltakat egész terjedelmében fentartom, s a közigazgatási bizottság kérelmét nem tartom teljesithetőnek. (Egy másik esetben kimondotta a belügyminiszter, ha az $^1/_8$ mérföldnél távolabb fekvő pusztán, réten, mezőn, stb. teljesitett végrehajtásért napi és fuvardij megállapitható.)

— **A Btk. 335. §-ának értelmezése.** A budapesti kir. itélő tábla az 5344/97. sz. itéletben kimondotta, hogy «oly esetben, midőn a vádlott az előforduló vétségeken felül lopás büntettében már bünösnek kimondatott, a lopott tárgyak értéke összeszámitásának helye nincsen».

— **Az örökösödési eljárás hivatalból való megindításának egy esetéhez.** Előfordul, hogy a telekjegyzőkönyvekben bejegyzett tulajdonosok között ily vagy hasonló bejegyzés is találtatik: pl. «N. N. hagyatéka. Elhalt 1860. évben» vagy «N. N. hagyatéka». Ily esetekben az 1894. évi XVI. tcz. 23. §-ához képest a telekkönyvi hatóság az örökösödési eljárásnak hivatalból való megindítása végett értesiti a hagyatéki biróságot, mely aztán ez alapon a haláleset felvételére utasitja az illetékes közeget, valamint a leltár felvételéről gondoskodik. Megtörtént azonban, hogy ily előfordult esetekben a haláleset felvételére felhivott körjegyző azt jelentette a birósságnak, hogy a nevezett örökhagyó a puhatolás eredménye szerint ismeretlen helyen és időben halván el, a haláleset fel nem vehető. Az 1894: XVI. tcz. idézett §-a szerint a biróság a hagyatékhoz tartozó ingatlan vagyon tekintetében hivatalból köteles eljárni, de a telekkönyvi bejegyzés által valószinüsitett haláleset meg nem állapithatása miatt az örökösödési eljárást meg nem indithatja, esetleges holttányilvánitás iránt pedig hivatalból lépéseket nem tehet. Minthogy ily esetek különösen oly vidéken fordulnak elő, a hol a nép kivándorol, házalással foglalkozik, az elhalálozás külföldön vagy az ország különböző helyein történt, a miről az elhalt lakhelyén vezetett eddigi anyakönyvek adatot nem tartalmaznak, de az elhalálozás helyéről az elhaltnak hozzátartozói sem képesek felvilágositást adni, a hasonló esetekben mi az eljárás?

(Egy vidéki biró.)

— **Dr. Szladits Károly** válaszára a következő sorokat vettük:

Az 1868. évi május hó 25-én kelt (R.-G.-B. 47. sz.). osztrák törvény első czikke igy szól: «Das unter Berufung auf das Patent vom 5 November 1855 (R.-G.-B. 195. sz.) erlassene und mit 1. Jänner 1857 zur Wirksamkeit gelangte kais. Patent vom 8. Oktober 1856 (R.-G.-B. 185. sz.) mit dem diesem Patente als erster Anhang beigegebenen Gesetze über die Eheangelegenheiten der Katholiken im Kaiserthum Österreich, sowie dem weiters beigegebenen und in dem Gesetze selbst bezogenen II. Anhange: «Anweisung für die geistlichen Gerichte des Kaiserthums Österreich in Betreff der Ehesachen» sind für die Königreiche und Länder, für welche das gegenwärtige Gesetz erlassen wird, *ausser Kraft gesetzt*».

A törvény tehát *taxative* felsorolja azon előbbi törvényeket, melyeket hatályon kivül helyezni akart; de azon előbbi törvények között, melyeket hatályon kivül helyezett, az általam hivatkozott 1858. évi junius hó 3-án kelt császári rendeletet nem emliti; már ebből kiviláglik, hogy Rittner állitása absurd. Mert ha a törvényhozó ezen császári rendeletet hatályon kivül akarta volna helyezni, akkor az idézett czikkben mint hatályon kivül helyezettet felsorolta volna; tacita legis derogatio az osztrák jogban ismeretlen. «Gesetze behalten so lange ihre Kraft, bis sie von dem Gesetzgeber abgeändert oder ausdrücklich aufgehoben werden» (osztrák polgári törvény 9. §.).

A dr. Szladits Károly ur által idézett 14,137 számu döntvény esetében pedig a legfelsőbb törvényszék a második instantia ferde állitását csak azért nem czáfolta meg, mert ezt a perjogi situatio nem követelte. De ezen meg nem czáfolásból korántsem következik, hogy a legfelsőbb törvényszék a második forum ferde állitását helyeselte volna.

Azt hiszem tehát, hogy az általam idézett császári rendelet érvényessége nem oly nagyon is kétséges, annál is inkább, mert egyetlen egy osztrák civilista sem csatlakozott Rittner nézetéhez. Én megelégszem dr. Szladits Károly ur azon kijelentésével, hogy a kérdés vitatott. Ezek után a vitát részemről elintézettnek tekinthetem.

Dr. Schwartz Izidor.

Nemzetközi Szemle.

— **Bajorország** is reformálja az egyetemi tanrendet, és pedig ugyanazon irányban, mint Poroszország (A porosz reform főbb határozmányait már közöltük.) Bajorország is előtérbe helyezi az uj polgári törvénykönyvet, de a semináriumi gyakorlatokat nem teszi kötelezővé, mint Poroszország tette, hanem csak arra szoritkozik, hogy ajánlja különösen az irásbeli gyakorlatokat. E mellett Bajorország a vizsgarendet is átalakitja. A római jog és a jogtörténet számára a harmadik szemeszter végére szervez egy közbenső vizsgát, körülbelül olykép mint Ausztriában fenáll és a mint ezt a mi első alapvizsgánkban is feltaláljuk. — Előrelátható, hogy valamennyi német egyetem átalakitja a tanrendet a porosz mintára, mert ha egy egyetem nem akar lemondani arról, hogy a porosz fiatalság odajöjjön, kénytelen alkalmazkodni. Már pedig a német deák tudvalevőleg egyik egyetemről a másikra szeret vándorolni.

— **A brüsseli nemzetközi ügyvédgyülés,** mely tudvalevőleg augusztus hó 1-én kezdődik, kitüzte azt a kérdést is, hogy megengedhető-e a birósági plaidoyer a külföldi ügyvédeknek is. A németországi ügyvédek, a kiket véleményezésre felkértek, a kizárás mellett nyilatkoztak. Ellenben a franczia és a belga ügyvédek a különbségtétel ellen vannak, a mint jelenleg is Franciaországban és Belgiumben meg van engedve a plaidoyer bármely országbeli ügyvédnek.

— **A kriminalitás elleni küzdelem Amerikában.** A kormány egy bizottságot küldött ki, mely megállapitotta, hogy a büncselekmények többségének okai: a családi nevelés teljes hiánya, az alkoholista büntettesek hatása, az atavismus, a tudatlanság, a lustaság, a nyomor, a præventiv eszközök hiánya, végül az amerikaiak sajátos gazdagodási vágya. A bizottság javasolja, hogy: 1. minden városban ipariskolát állitsanak fel, a fiatalkoru büntettesek és az elhagyott gyermekek számára. 2. Tiltassék meg a *14 éven alóliak* bebörtönzése s ezekre kizárólag neveléssel és tanitással hassanak. 3. Az indeterminált itéletek rendszere behozandó. 4. A szokásos iszákosok számára asylumok emelendők. 5. Szigoritani kell a csavargás és koldulás büntetését. 6. A visszaesőket az első bünösöktől minden esetben külön kell választani s utóbbiakra az Elmirában elfogadott rendszert kell alkalmazni. 7. Visszaesőkkel szemben a büntetés fokozatosan emelendő. Látnivaló, hogy a nemzetközi büntető-egyesület programmja még Amerikában is hódit.

V. R.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 31. SZ. Budapest, 1897 julius 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Arverési csarnokok. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Ismeretes volt-e eredetileg a hozomány a magyar jogban? Dr. KOLOSVÁRY BÁLINT-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Kiskoru ügyvéd. Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradi jogakad. igazgatótól. — Kitöltetlen váltó átadásából származó jogviszonyok. Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől. — A magyar bányaügy érdekében. TÓTH GÁSPÁR két inditványa. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Árverési csarnokok.

A kereskedelemügyi miniszter egy közhasznu intézmény meghonositását vette tervbe.

Az 1888. évi XXII. tcz. kimondta, hogy ingó tárgyak árverésével üzletszerüen foglalkozni csak külön engedély mellett szabad. Az engedélyezett árverési vállalat müködésének megkezdésével müködési területén az ingó tárgyakra vonatkozó minden nyilvános árverés rendszerint az árverési csarnokban eszközlendő.

Vagyis ezen árverési csarnokok hatósági ellenőrzés és felügyelet alatt álló és bizonyos fokig a hitelesség jellegével is biró vállalatok lesznek. E csarnokokban magánegyének saját ingó dolgaikat önként árverés alá bocsájthatják, valamint ide tereltetnek az összes kényszerárverések is.

Ezen kényszerárverésekre nézve az 1888. évi XXII. tcz. bizonyos megszoritást tartalmaz, amennyiben azon szabály alól,hogy minden árverés az árverési csarnokban eszközlendő, kiveszi a birói vagy más közhatósági árveréseket, valamint a vasutak és a gőzhajózási vállalatok által az üzletszabályzat határozatai értelmében eszközölt árveréseket *az illetékes hatóság további intézkedéseig*.

Ez annyit jelent, hogy a törvény felhatalmazta az illetékes hatóságokat arra, hogy a kötelező szabályt a birói és más közhatósági árverésekre is kiterjeszszék.

Bármily közhasznu az árverési csarnokok müködésének abbeli iránya, hogy mindenkinek módot nyujt ez intézmény arra, hogy ingó dolgait az általa meghatározott áron felül a legtöbbet igérőnek eladhassa, bármennyire fontos is az, hogy a zálogintézetek árverései e csarnokokba helyeztessenek át: ezen érdekek és tekintetek messze azok mögött maradnak mind suly mind sürgősség szempontjából, a melyek a birói és adóárverések nyilvánosakká és hozzá férhetőkké tételét sürgetősen követelik.

A magánegyén önkéntes árverése nem mindennapos; a zálogintézetek árverései pedig jelenleg is nagy nyilvánosság mellett tartatnak, hetekkel előbb hirdettetnek és közismeretüek ezen árverések helyei is.

De hogy milyen a helyzet a birói és adóárverések tekintetében, azt az ügyvédek és birák legjobban ismerik.

A birói árverés — ha a becsérték 200 frton alul van — csakis a bíróság hirdető-tábláján jelentetik, 200 frton felül pedig a hivatalos lapban, melyet ép ugy, mint a birósági hirdető-táblát, csakis a hivatásszerüen árverési vételekkel foglalkozók szoktak rendesen olvasni. Az adóárveréseknél még korlátoltabb a nyilvánosság, mivel még a hirdetések ezen minimális foka sincs előirva.

Kimegy a deputatio a helyszinére: az adós lakására, melyet már jó előre megszállva tart az árverési hiénáknak nagy csapata. Ez az érdekszövetség azután meghiusit minden komoly versenyt.

A szövetség tagjai természetesen egymásnak nem csinálnak konkurrentiát, nem verik fel az árakat, hanem megosztoznak a potom áron, a becsárnál sokkal olcsóbban megvett tárgyakon vagy az elért nyereségen.

Ha pedig más merészel árverelni, azt a kihágási törvény alig alkalmazott 128. §-ának semmibe vétele mellett vagy pár forinttal lefülelik vagy kiszekirozzák.

Ezen szövetség tagjai az «árverési forgalmat monopolizálják és guny, erőszak és megfélemlités, sőt vesztegetések által iparkodnak, hogy a szabad versenyzést elfojtsák és az árverés alá kerülő tárgyakat messze valódi értékükön alul birtokukba keritsék». (Az 1888: XXII. tcz. indokolásából.)

Nem ritka az az eset sem, hogy ezen érdektársaság a végrehajtást szenvedett javára «dolgozik». Előre megállapodnak abban, hogy az ingókat a szövetség veszi meg és azután bizonyos haszon mellett átadja a végrehajtást szenvedett valamely rokonának. A butorok a nélkül, hogy helyet cseréltek volna, három gazda kezein mennek keresztül, holott az uj tulajdonos most sem más, mint a végrehajtást szenvedett, mert köztudomásu, hogy e gyors menetü tulajdonátruházások a szinlegesség takarói.

Az is megtörténik nem egyszer, hogy a követelése iránt érdeklődő hitelezőnek nagyobb összeget ajánlanak, ha nem veri fel az árakat. Igy, ha nem árverel, kap pénzt, ha pedig részt vesz az árverésben, követelése (a házbér és adóelsőbbség miatt) nem telik ki.

Ily körülmények közt nagy ritkaság, hogy Budapesten, ha árverésre kerül a dolog, akár csak az első foglaltató követelése is kielégitést nyerjen.

Nem először mutatunk rá ezekre az állandó bajokra, anélkül, hogy eddig bármi intézkedés is történt volna.

És most felállit a kereskedelemügyi miniszter Budapesten árverési csarnokot,* anélkül, hogy az igazságügyi kormány intézkedést tenne a birói árveréseknek ezen csarnokokba való terelése czéljából, holott az 1888: XXII. tcz. megalkotása alkalmával a törvényhozás kifejezést adott abbeli ohajának, hogy «a legnagyobb számottevő hatósági kényszerárveréseknél is igénybe vétessenek e csarnokok». Gr. Széchényi Pál akkori közmunka- és közlekedésügyi miniszter pedig ugyanezen alkalommal kijelentette, hogy ennek mi sem áll utjában.

A felállitandó csarnok nem éri el a kitüzött czélt, de nem is fog anyagilag prosperálhatni, ha a birói árverések nem vonatnak be müködése körébe.

Még egy különös körülményre kivánjuk ez alkalommal az irányadó körök figyelmét felhivni.

A pénzügyminister is rendkivül sok esetben tapasztalván, hogy azon esetekben, midőn a magánfelek lakásán, tehát minimális nyilvánosság mellett tartatnak meg az adóárverések, a kincstár követelése, különösen Budapesten elenyésző csekély mérvben talál fedezetet, elhatározta, hogy a fővárosban két csarnokot állit fel (egyet a pesti, a másikat a buda részén) az adóárverések részére.

* A vonatkozó engedély tervezete a budapesti kereskedelmi és iparkamarához véleményezés végett leküldetett.

Ezen adóárverési csarnokok felállitása a kereskedelemügyi miniszter által tervbe vett csarnokoktól teljesen függetlenül terveztetik, (az egyik a házi kezelés, a másik az engedélyezés rendszere szerint) sőt okunk van hinni, hogy *egyik miniszterium a másiknak munkálatairól mi tudomással sem bir;* viszont az igazságügyminiszterium ezen ügyben egyik társminiszterium részéről se kérdeztetett meg.

Véleményünk szerint ezen intézmény csakis ugy prosperálhat, ha egyöntetüen, minden faktor hozzájárulásával és közremüködésével létesittetik, ha egy csarnok egyesiti az önkéntes, a zálogüzleti, birói és adóárveréseket. Csak igy lehet elkerülni azt, hogy az intézmény a korán elbukott kolozsvári csarnokok sorsára ne kerüljön.

Dr. Balog Arnold.

Ismeretes volt-e eredetileg a hozomány a magyar jogban?

Egészen napjainkig ugyszólván valamennyi magánjogi szakiróink, a hozomány tárgyalásánál, mint forrásra, a Hármaskönyvre, s különösen annak I. rész 110. czimére hivatkozott. Kitünik ebből, hogy általános és egyhangunak mondható vélemény szerint a hozománynak létezése jogunkban visszavitetett a legrégibb időkre. Werbőczy kora előtt tehát a hozomány szokásjogilag már fenállott volna, s mint ilyen lőn halhatatlan jogtudósunk által a Tripartitum rendszerébe beillesztve. Ma azonban már e nézet nem egyedül fenálló. A hozománynak, mint magyar jogintézménynek eredetisége kétségbevonatott, s feltünésének oka a római jogból való lassankénti átszivárgásban, kutfői pedig a Planum Tabulare megállapodásaiban kerestetnek, egyetemben a sokkal későbbi keletü törvényekkel.*

E két ellentétes nézet következtében, a hozomány egyéb megoldatlan kérdéseihez hozzájárul ez ujabb kérdés, hogy t. i. csakugyan megvolt-e jogunkban eredetileg a hozomány vagy nem? Bármily irányu legyen a megoldás, kiváló fontosságot nyer az által, hogy lényegesen érinti a hozomány jogintézményének helyzetét a házassági vagyonjog rendszerében.

A mi az utóbb emlitett és ujabb keletü nézetet illeti, ennek tételei és érvei körülbelől igy csoportositathatók: «A Hármaskönyvben nincsen szabályozva, sőt kifejezetten emlitve sincs a hozomány jogintézménye, noha ugy látszik, hogy Werbőczy ismerte.»** «Nem képzelhető, hogy oly nagy horderejü jogintézmény iránt, minő a hozomány, a Hármaskönyvben épen semmi rendelkezés se történjék, ha az felvétetni általán czéloztatott volna; holott, a Werbőczy által is jól ismert római jogban a dos, minden részletében, épen páratlanul álló terjedelemben és valódi müvészi elmeéllel lett kifejtve». «A hozományadás nem is volt szokásos őseinknél, különben szabályoztatott volna». «Ugy a dos, mint a paraphernum a Hármaskönyv számos rendelkezésében oly szabatosan körülvonalazott meghatározást nyert, hogy sem a dos alatt a hozomány, sem a paraphernum alatt a hitbér nem értethetett». «E mellett tanuskodik joggyakorlatunk is, mely szükségesnek találta a hozományt «allatura», tehát oly néven megjelölni, mely Frank szerint is ismeretlen a Hármaskönyvben».

Kétségen kivül tehát joggyakorlatunk volt az, mely a hozományt meghonositotta és a Planum Tabulare képezi a későbbi törvényekkel együtt kutfejét. Eredete pedig a római jogból való lassankénti átszivárgásban keresendő, mit bizonyit a magyar hozomány és római dos lényegben való egy és ugyanazonossága, s a római dos privilegiumaihoz hasonló megtartási s elsőbbségi kiváltságok, melyekkel a mi hozományunk is felruháztatott.

* L. dr. Jancsó György: A magyar házassági magánjog. Budapest. 1888. 90—91. lap.

** Ugy ez, mint a további idézetek dr. Jancsó György idézett müvéből.

Ez uj elmélet érvei daczára azonban, a régi elmélet felett pálczát törnünk nem lehet. A hozománynak Werbőczy korában és azelőtt is eredetileg ismert és szokásos voltát, azaz intézményi fenállását, a fenti tételek által mereven megtagadni, nemcsak, hogy nem volna eléggé indokolt, sőt inkább téves is, mert a hozomány jogunkban, a Hármaskönyvben szabályozást nyert bármely más magánjogi intézményünkkel egyetemben megvolt, s nem a római jogból szivárgott át. A régebbi és általánosan elterjedt elmélet tehát, ha nem is fejtette ki részletesen álláspontjának motiváló indokait, egészben véve helyes nyomokon haladt.

Nehézzé teszi a régi elmélet mellett való állásfoglalás bizonyitását az a körülmény, hogy az egész kérdés tulnyomóan akadémikus jellegü, mert sajnos, mindenben igazat kell adnunk ama a hozományra vonatkozó megjegyzésnek, hogy «e jogintézmény kifejlődése nagyon hézagos és minden tekintetben magán viseli régi jogunk következetesen keresztülvitt alapintézményének: az ősiségnek kihatását.»* De, ha a hozomány eredetiségét megtagadó elmélet adatai alapján ténynek is vehetjük azt, hogy a hozomány nem nyulik vissza addig a legrégibb korig, melyben magánjogunk legfundamentálisabb intézményei a nemzet közfelfogásából, jogi meggyőződéséből kisarjadzottak: egykorunak veendő a női különvagyon intézményével, melylyel való elválaszthatatlan kapcsolata nem tagadható. S e tételből merithető az első érv, a hozomány régiségére vonatkozólag.

Vannak ugyanis egyes jogeszmék, melyeknek minden nemzet jogéletében szükségképen kell megnyilatkozniok. Sőt ez eszmék nyilvánulásai képezik leggyakrabban azon momentumokat, melyekből a jogélet folyamata megindul. A meum et tuum kérdése, a világ minden jogtudományának e sarkköve és alapja, a házassági vagyonjogban a férj és nő közötti viszonyt szabályozó intézményekben, a nő különvagyonában, a nő és férj vagyona összesitésében stb. jut kifejezésre. A mely jogrendszer a házasságban a nőnek férjétől külön, önálló vagyonképességét elismeri: ismeri a női különvagyon intézményét. A női különvagyonnak elismerése a házassági viszony jogi megállapitásánál a házasságról való felfogásnak magas erkölcsi szinvonalát bizonyitja. A nőnek nagyfoku megbecsülését jelenti ez, s ezzel egyuttal, mint psychologiai szükségképiségét, a nő hozzájárulását a házasélettel járó terhek hordozásában. Ez pedig már a hozomány intézménye. A két egymással benső, lélektani kapcsolatban lévő jogelv összefüggése már most a következő:

A hol a nőnek a házasságban külön vagyonát nem ismerik, a hol — mint Rómában a manus ideje alatt — a nő vagyonjogi személyiségét a házasság egészen elnyeli: ott hozomány nincs és czélja sem lehet. Nincs, mert egyfelől a vagyonjogi személyiséggel nem biró nő egy oly vagyonjogi viszonynak, mint a hozományadás, alanya sem lehet; s másfelől, intézményi czélja sincs, mert ha minden esetleges házasságelőtti vagyona a nőnek, a házasság ténye folytán a férj hatalmába, sőt tulajdonába jut, miért és hogyan járuljon valamelyes «hozomány» utján a házasélettel járó terhek viseléséhez? Hiszen e terheket, melyek látszólag a férj vállaira nehezednek, a férj nemcsak szigoruan a sajátjából, hanem abból a vagyonból is fedezi, mely mint a nővel együttjáró dolog a házasság folytán az övé leve. Rómában is csak akkor keletkezett a dos, midőn a manus lassanként kiveszett a jogi élet forgalmából. Világos tehát, hogy a hozománynak létfeltételét képezi a női különvagyon. És forditva egyet a tételen, ha van különvagyon: léteznie kell hozománynak is. Ellenkező esetben le kellene mondanunk arról, hogy a nő hozzájárulását a házasélettel járó terhek hordozásában elvként ismerjük el, jóllehet ez nagy

* L. dr. Jancsó György id. m. 91. lap 1. jegyzet.

visszaesés volna a házassági viszony ama magas erkölcsi niveaun álló, megtisztult felfogásától, hova azt a különvagyoni jogelv emelte. Mikor Rómában a jogélet teréről a manus végképen leszorult, létrejött a dos, a hozomány; élénken emlékeztetvén a manussal kötött házasságok idejére, mikor a nő minden vagyona a férj kezei közé jutva a maga egészében azt a czélt szolgálta, a mit szolgált a manus kiküszöbölése után a már elismert «női különvagyon» azon kisebbik része, melyet meghagytak az eredeti rendeltetés mellett. Ez az eredeti rendeltetés részvétel a házasélettel járó költségek hordozásában, és ennek szolgál a maga külön intézményi czéljával a dos vagy hozomány.

A magyar jog sem bánhatott el másképen a fejlődésnek ez alapmotivumaival. A különvagyon tételes alapja messze visszanyulik régi jogunkba. (Lásd Hármaskönyv I. r. 109., 110.) A nő önkéntes hozzájárulása a házasélettel járó terhek hordozásához épen ugy illendőnek és helyesnek tartatott régen, mint tartatik ma. A női különvagyon és hozomány együttjárása benső, psychologikus szükségszerüség; igazolja ezt a római jogtörténelem a fent érintett vonatkozások értelmében, s a jogelvek fejleményeinek logikus rendje.

Ha pedig megvolt, önként merül fel a kérdés, mennyiben tette azt szabályozás tárgyává Werbőczy Tripartituma, avagy foglalkozik-e vele egyáltalában? Mindkét kérdés jogosult, ha tekintetbe veszszük a következőket.

Bármily nagy tisztelettel is adózzunk Werbőczy emlékének, bármily megbecsülhetetlen forrását is képezi a Tripartitum hazai jogunknak: általánosan ismeretes dolog, hogy a jogélet minden viszonyát nem öleli fel és hogy teljesen kimeritőnek egyáltalában nem mondható. Már az 1525. évi hatvani, majd az 1527. évi budai országgyülés szükségesnek tartja a hiányokat kipótolni, mikor az összes jogszabályoknak (Decreta, Leges et jura scripta) összegyüjtését és kijavitását rendeli el. (1525: XXXII., 1527: III. tcz.) Ha tehát a Tripartitum valamely jogintézményről emlitést nem teszen: felette nagy óvatosság szükséges ahhoz, hogy a kérdéses intézmény meg vagy meg nem léte felől tisztán csak ez alapon mondjunk véleményt. A Hármaskönyv hallgatása jelen esetben is, még korántsem elegendő a hozomány létezésének megtagadására. Ha pedig e kérdéses intézményről a Tripartitumban tényleg mégis fordulnak elő egyes intézkedések, czélzatok és utalások, csakhogy homályosan és nem a Werbőczytől általában véve megszokott világossággal: nem szabad ebből arra következtetnünk, hogy hozomány Werbőczy korában jogunkban még nem volt. Hanem igenis arra, hogy először: a hozomány nem volt akkor oly nagy horderejü intézmény, mint ma; ezt a három és félszázad előtti nagyon is különböző sociális viszonyok és állapotok eléggé igazolják; másodszor: Werbőczy korában házassági vagyonjogunk még nem állott a fejlődésnek egy oly magasabb niveaján, melyen intézményeit minden irányban kifejtve lehetségessé tette volna, hogy Werbőczy, első és a kezdeményezés nehézségeivel megküzdő kodifikatorunk, azoknak egyaránt teljes és tökéletes képét adhassa. A miért az «allatura» ujabb keletü szóalkotás, nem jelenti azt, hogy annakelőtte az, mit e névvel jelöltek meg, nem létezett volna. Hosszu időbe szokott kerülni, mig a lényeghez és tulajdonságokhoz leginkább találó, azoknak legjobban megfelelő elnevezések létrejönnek. De viszont, a miért például N. Ajtai Cserei Farkas: «A magyar és székely asszonyok törvényéről» irt jeles munkájában (Kolozsvárt 1806) — távol attól, hogy Werbőczyvel akarnám összehasonlitani — a hozományról teljesen és tökéletesen hallgat: jogosult volna-e a feltevés, hogy 1806-ban mit sem tudtak hazánkban a hozomány jogintézményéről? Avagy, mert a közszerzemény elfogadott «coaquisitio» terminus technicus-a a Tripartitumban elő nem fordul, fel lehetne-e vetni alaposan azt az állitást, hogy Werbőczy korában közszerzemény nem létezett? Bizonyára nem. De a Tripartitum sem nyujt elegendő alapot arra, hogy akkori jogunkból a hozomány absolute kizártnak vétessék.

Mindenekelőtt tény, hogy Werbőczy ismerte. Mert különben mi értelme sem volna a Hármaskönyv I. r. 93. cz. bevezetésében a «Dos», «Donatio» és «Paraphernum», hansgulyozott megkülönböztetésének («quodquamquam dos [unde dotalitium descendit] ac donatio paraphernum longe differant»). Természetesen ez még korántsem bizonyitja, hogy a hozomány akkori jogunkban tényleg meg lett volna, s önmagában csakis Werbőczy ismereteiről tehetne bizonyságot. De tekintve Werbőczynek ugyanezen helyen mindjárt mondott ama szavait, hogy «nos tamen confuso vocabulo dotem et donationem simul permiscentes; dotalitium vel solummodo dotem discimus» világossá leszen, hogy a terminologiából kiindulni nem lehet, s hogy az e téren már akkor oly evidenter elismert ingadozásból sem az egyik, sem a másik oldalon érveket nem kovácsolhatni. Még inkább tarthatatlanná teszi az «allatura» ujabbkori feltünésre alapitott, s a hozomány eredetileg való létezését megtagadó elméletét az a körülmény, hogy sem a «dos», sem a «paraphernum», a Tripartitumban egyáltalában nincsenek annyira teljesen és szabatosan körülvonalazva, hogy e müszók jelentését tágabb körünek ne lehetne venni. A Hármaskönyv legrégibb magyar forditói *jegyruhának* nevezik a dost (Weress Balázs 1565; Heltai Gáspár 1571; Laskay János 1589.), a vőlegény ajándékának a nő részére (Laskay). Hasonló értelemben volt használatos a paraphernum vagy «res paraphernales» kitétel is, melyeket szintén jegyruha, ajándék, kiházasitás, nászajándék stb., sőt még egyenesen hozománynak is neveznek. (Perger János 1830; Akadémia 1844; Geguss 1866.)

A hozomány főforrásául hivatkozott 110. cz. a Hármaskönyv I. részének való igaz, hogy látszólag a női különvagyonról szól inkább, mint a hozomány intézményéről. A hozomány pedig, ha nem is egyéb, mint a különvagyon egy specificus alfaja, nagyban különbözik attól a felette való rendelkezés tekintetében, s igy nehéz volna valamely, a különvagyonról szóló tételezés alá subsummálni. Ennek ellenére, ha a Hármaskönyv I. r. 110. cz. 3. §-át nem is vehetjük in specie csak a hozományra vonatkozó rendelkezések foglalatjának: viszont azt sem tagadhatjuk el, hogy a hozománynak eredeti forrását mégis csak itt kell keresnünk. Az idézett §. «helyénlevőnek» tartja ugyanis az elzálogositást és ideiglenes átruházást (ha a dolog minden csalárdságtól mentes) mindazon vagyonra nézve, melyet «a feleség akár apjának, akár előbbi férjének tüzhelyéről vagy házából, sokaknak szemeláttára és tudtára készpénzt avagy drágaköveket, gyöngyöket és nyakláncokat vagy arany és ezüstnemüeket hozott férje házába és a férj azokat vagy fekvő jószágok vásárlására avagy kiváltására vagy halastavak vagy malmok készitésére avagy házak épitésére forditotta».* A hozomány fogalmilag bizonyos vagyonmennyiség, melyet a nő viszen férje házához, azon czélzattal, hogy az a házassági élettel járó terhek könnyitésére szolgáljon. A különvagyon fogalmához pedig mely valamelyik házastárs kizárólagos tulajdonát tételezi fel bizonyos dolgokra nézve, szükségképen megkivántatik, hogy a fölött az illető fél kizárólag, tetszése szerint rendelkezhessék és hogy a másik fél azt az ő engedélye nélkül, a házassági élettel járó terhek könnyitésére, avagy egyéb czélokra ne fordithassa. Werbőczy idézett helye azonban nemcsak a nő által férje házába (ad maritum) vitt vagyoni tárgyak felsorolási módjával utal a hozományra, sőt szorosan véve ellene is mond a különvagyon e helyütt való felvételének a §. további rendelkezéseiben, mert a nőnek különvagyonát épen azért, mivel a különvagyon tekintetében a

* Az Akadémia Kolozsvári-Óvári-féle 1894-iki III. Werbőczy forditásából.

★

nő rendelkezési joga korlátozva egyáltalában nincsen, a házasság különböző czéljaira forditania a férjnek joga nem volt.

De ha el is ismernők az ellentétes hozományi elmélet azon tételét, hogy a Hármaskönyv I. r. 110. czimében hozományról szó nem lehet, hanem csak különvagyonról: akkor is előttünk áll a megoldás ama másik módja, mely szerint: A hozomány a különvagyon egyik specificus alfaja. A nőnek felette való rendelkezési joga jelentékenyen korlátoltatik, s e korlátolás különbözteti meg főleg a hozományt a különvagyontól.

Mert a hozomány is különvagyont képez, s mint ilyen, egységes elvek szerint birálandó el amazzal; vagyis a különvagyont illető elvek, a Hármaskönyv I. r. 110. czimben, a hozományra is vonatkoznak. Igaz, hogy a hozomány egyik fajánál, a fentartott hozománynál, a hozományi tárgyak különvagyoni jellege nincsen meg, de önként értetődik, hogy az ilyen hozományra a Hármaskönyv I. r. 110. czimének intézkedései épen ezért nem is vonatkozhatnak. Ezt különösebben kiemelni nem is szükséges.

Igy tehát a hozomány meglételét régi hazai jogunkban fel kell vennünk. Arra, hogy ismert és szokásos voltát jogunkból kizárjuk, nem nyujt elég alapot az ezt állitó ellenelmélet. Házassági vagyonjogunk szelleme és konstruktiója magukkal hozzák; ingadozó régi terminologiánk épen annyit bizonyit mellette, sőt összehasonlithatatlanul többet, mint ellene. Főforrásunk a Tripartitum, a három és félszáz év előtti tudományos és sociális közállapotokhoz képest korrekte ugyan nem jár el a hozomány tekintetében, de eléggé érthetőleg annyira, hogy legalább létezéséről tudomást szerezhetünk belőle.

Végre pedig s ez legyen a hozomány régisége mellett utolsó érvünk, bizonyit mellette a partiális törvényhatósági jogalkotás. Ugyanis:

Kolozsvár város 1603-iki Constitutiója részletes rendelkezéseket tartalmaz azokról a javakról, melyeket a nő jegyajándékán és őseitől reámaradt javain kivül férje házához vitt «*házasságra*», azaz a házassági élet czéljaira, szükségleteire, tehát hozományi minőségben. Utalást találunk továbbá a hozományra, a házasság czéljait és szükségleteit illető «kiházasitás» czimén az 1555. évi székely Constitutio 20. pontjában (L. a jegyzetben idézett gyüjtemény I. kötet 22. lapján.) és Maros-Vásárhely város egy 1634. évi statutumának első artikulusában. (L. u. o. 83—84. lapok.) Hogy pedig a hozomány, a szoros értelemben vett magyar jogtól eltekintve, az országban divatozó egyik-másik kiváltságolt kerület statutumaiban benfoglaltatván, ismeretes lehetett, bizonyitják a szepesi városoknak 1370-ből való jogszabályai. Ezek 13. pontjában a «Morgengabe» mellett a hozományra is tétetik egész világosan utalás. («Was die Frau dar brocht hatth» stb. Idézett statutum-gyüjtemény II. kötet 2. fele 9. lap.)

Dr. Kolosváry Bálint.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kiskoru ügyvéd.

Hát van olyan is? Dr. Horovitz Gyula eperjesi ügyvéd urnak a *Jogt. Közl.* f. évi 30. számában megjelent czikkéből itélve, erre nézve nem foroghat fen kétség, mert hiszen egy 23 éves ügyvéd az ügyvédi kamaránál kérvényt adott be az ügyvédek lajstromába való bevezetése iránt. Czikkiró ur bőven megvilágitotta azokat az inkonvenientiákat, melyek egy kiskoru ügyvédnek az ügyvédi lajstromba való bevezetéséből származnának.

Én egy másik kérdést kivánok ezen érdekes eset alkalmából fölvetni, t. i. azt, lehetséges-e, hogy egy kiskoru ember ügyvédi diplomához jusson?

Tanulmányi rendszerünk mellett ezt merőben lehetetlennek tartom.

Az 1868. évi XXXVIII. tcz. 1. §. értelmében a gyermek 6 éves kora előtt nem vehető fel a népiskolába, az 1883. évi XXX. tcz. 10. §. értelmében betöltött 9 éves kora előtt nem vehető fel a gymnasiumba, kell tehát legalább 17 évesnek lennie, midőn akár az egyetemen, akár valamelyik akadémián a jogra beiratkozik.

A jogi elméleti kursus tart négy évig, önkéntesekre nézve az 1889. évi XXVI. tcz. 1. §-a értelmében $3^1/_2$ évig, ámde ez utóbbiak egy évet a katonaságnál töltenek, ugy hogy mire az önkéntesi évet is leszolgálják, legalább $21^1/_2$ évesek.

Az 1874. évi XXXIV. tcz. 5. §. értelmében ügyvédi vizsgálatra (censurára) a vizsgáló bizottság csak azt bocsáthatja, ki kimutatja 1. hogy valamely belföldi egyetemen a jogtudorságot elnyerte és 2. hogy a jogi és államtudományok befejezése és az elméleti államvizsgálatok vagy egy szigorlat letétele után három évi joggyakorlaton volt.

A legalább $21^1/_2$ éves fiatal embernek tehát előbb még a jogtudori fokot kell megszereznie; ehhez bármint siessen is vele s akármilyen szerencséje legyen is, mindent összevéve legalább egy év kivántatik s igy lesz $22^1/_2$ éves. És föltéve, hogy az első szigorlatot, vagy az elméleti államvizsgálatok valamelyikét rögtön az akadémiai kursus befejeztével teszi le (a midőn $21^1/_2$ éves), a szintén kimutatandó három évi joggyakorlat leteltével már is $24^1/_2$ éves kort kellett elérnie, ugy hogy még a censurára is el kell készülnie, a mi szintén vesz igénybe legalább $^1/_2$—1 évet, vagyis az ügyvédi diplomát bajosan kaphatja kezéhez 25—26 éves kora előtt.

Igy állván a dolog, csak *abusus* mellett képzelhető olyan eset, hogy egy 23 éves fiatal ember ügyvédi diplomát kaphasson. De hol keressük az abusust? Máskép nem képzelhető, mint ugy, hogy a három évi joggyakorlatot az 1874. évi XXXIV. tcz. 5. §-ában megszabott kezdő terminusnál korábban, pl. még a jogászévektől számitják. Persze, hogy ez csak félrevezetés mellett képzelhető. Ha azonban a kiszabott terminus kiszámitására hivatott tényezők nem engedik magukat félrevezettetni, akkor a dr. Horovitz Gyula ügyvéd ur által emlitetthez hasonló eset a lehetetlenségek sorába tartozik.

A fentebbiekben a képzelhető legkedvezőbb körülmények feltevéséből indultunk ki. Ámde ezek a legkedvezőbb körülmények nagyon ritkák. Kevés fiatal ember képes a szigorlatokat egy év alatt letenni, ha pedig ugy sebtében igyekszik rajtuk tulesni, ez csak az elméleti képzettségének rovására történik.

Ma már oly nagy tömegével a tárgyaknak kell megbirkóznia, hogy a vakszerencsében való bizakodás inkább cserben hagyja, semmint kisegiti az ügyvédjelöltet.

Ezek után nem csodálkozhatunk azon, hogy miért is felejtette ki az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. tcz. a nagykoruságot és az ügyvédi lajstromba való felvétel kellékei között megemliteni, egyszerüen magától értetődőnek tekintette a teljeskoruságot nemcsak azért, mert nagyon hosszu az ut az ügyvédi diploma elérésére, hanem mert általános jogelv, hogy nem képviselhet másokat az, a ki maga is mások általi képviseltetésre szorul. Ha tehát egy kiskoru ügyvéd kérné az ügyvédek lajstromába való felvételét, az illető kamara minden skrupulus nélkül megtagadhatja a kérés teljesitését, vagy ezt addig elhalasztja, mig a fiatal ember a 24. évét betöltötte. Sokáig ebben az esetben sem kellene várnia.

Dr. Bozóky Alajos
kir. jogakadémiai igazgató.

Kitöltetlen váltó átadásából származó jogviszonyok.

A lapunk mai számának mellékletén 298. sz. a. közölt érdekes elvi jelentőségü curiai itélet kapcsán dr. Reichard Zsigmond a «Polgári Törvénykezés» XXXVI. kötetének XIV. számában «Kitöltetlen váltó átadásából származó jogviszonyok» czimü czikket irt.

A curiai itélet elvi jelentőségü része a következőképen szól: «Ha felperes puszta átadás utján jutott a kereseti váltó birtokába, nem tekinthető oly harmadik személynek, ki ellen váltótörvény 92. §-a szerint csakis azok a kifogások volnának érvényesithetők, melyek a magából a váltóból származnak».

Ha a curiai itélet ezen indokait olvassuk, azt csak ugy értelmezhetjük, hogy egész más annak a váltóbirtokosnak a jogi helyzete, a ki forgatmány utján jutott a váltó birtokába és egészen más azé, a ki puszta átadás utján jutott ahhoz. Első esetben alkalmazható a váltóbirtokos javára a váltótörvény 92. §-a, a második esetben nem.

Ennek az elvi kijelentésnek semmiféle alapja nincs, sem a törvény szavaiban, sem annak intentióiban, sem a birói gyakorlatban. Nincs ratio abban, hogy a ki a váltót megszerzi, kedvezőbb helyzetben legyen, ha jogelődje forgatja a váltót, és kedvezőtlenebb helyzetben, ha a jogelőd nem látja el forgatmánynyal.

Már pedig a fenti elvi kijelentés ugy magában véve másként nem értelmezhető. Dr. Reichard emlitett czikkét olvasva, azt látjuk azonban, hogy a curiai itélet mást és pedig kevesebbet akar mondani, mint a mennyit tényleg mond. A konkret esetben ugyanis egy *kitöltetlen váltó* puszta átadásáról volt szó és a curiai itélet csak erre az esetre mondta ki tulajdonképen a fenti elvet.*

Az elvi határozat ezen restringált tartalmával foglalkozik dr. Reichard czikke és helyesnek mondja a Curia álláspontját. Nézetem szerint azonban a Curia álláspontja nem helyes.

Dr. Reichard álláspontja szerint, ha valaki egy kitöltetlen váltólevelet puszta átadással szerez meg, «akkor a törvény arra a döntő kérdésre nézve hagy kétséget, hogy a váltólevél második átvevője a váltótörvény 93. §-a értelmében a jóhiszemü váltóbirtokos fogalma alá vonható-e?» Czikkiró szerint a kitöltetlen váltó megszerzője egyáltalán nem «váltóbirtokos».**

A 93. §-nak ez a magyarázata teljesen önkényes. A 93. §. arról intézkedik, hogy a harmadik jóhiszemü birtokos ellen a lényeges kellékek utólagos kitöltése miatt kifogásnak nincs helye.

Czikkiró már most belemagyarázza a 93. §-ba, hogy az ott emlitett váltóbirtokosi minőséget nem állapitja meg magában véve a még ki nem töltött váltó birtoka és a hátiratok összefüggő lánczolata, hanem okvetlenül szükséges, hogy már a megszerzéskor a lényeges kellékek mind ki lettek légyen töltve. Ezt a feltételt azonban a törvény sehol sem követeli meg, az önkényesen a 93. §-ba bele nem magyarázható és ennek a magyarázatnak jogosultsága sincs. Nem lehet-e valaki jóhiszemü, ha kitöltetlenül szerzi is meg a váltót? Nem lesz-e ő azért váltóbirtokos?

Honnét veszi czikkiró ur, hogy a kitöltetlen váltó birtokosa nem «váltóbirtokos?» A váltótörvény nem ismer kétféle «váltóbirtokos»-t és lege non distinquente, mi sem tehetünk különbséget váltóbirtokos és váltóbirtokos között.

Czikkiró szerint «a bianco váltó birtokosa nem váltójogi, hanem magánjogi uton szerezte azt a jogot, hogy a váltólevelet kitölthesse; addig a mig a váltólevelet ki nem töltötte, a váltótörvény értelmében váltóbirtokosnak nem tekinthető és igy ő reá a váltótörvény 93. §-ának szabálya nem vonatkozik».

Ez az interpretatio két okból helytelen. Akár magánjogi uton, akár váltójogi uton szerezte meg valaki a jogot a váltólevél kitöltésére, mindkét esetben váltóbirtokos lesz még a kitöltés előtt.* De helytelen ez az interpretatio azért is, mert önmagának ellentmond. Nevezetesen azt mondja czikkiró, hogy a szerzés pillanatában hiányzik még a váltóbirtoklás, de a kitöltéssel eo ipso váltóbirtokossá lesz az illető.

Hisz ezzel tárgytalanná válnék az egész kérdés, mert természetesen csak a váltó kitöltése után lép fel a váltóbirtokos, tehát akkor, mikor czikkiró szerint is már váltóbirtokos.

De czikkiró ur czikkének további részeiben megmarad azon álláspontja mellett, hogy az ilyen váltóbirtokos a bianco váltó kitöltése után sem «váltóbirtokos», hanem az első váltóbirtokos magánjogi engedményese.

Nézetem szerint a váltótörvénynek sem 93. §-a, sem egyéb §-a nem ismer másféle váltóbirtokost, mint azt, a kit a hátiratok összefüggő lánczolata legitimál, és ha ez a váltóbirtokos «jóhiszemü», vagyis az elődje és váltókötelezett között létrejött megállapodásról nem tud, akkor a megállapodásellenes kitöltés kifogása ellene fel nem hozható, akár kitöltetlenül szerezte meg jogelődjétől a váltót, akár kitöltve, akár puszta átadással, akár forgatmány utján, erre nézve a váltótörvény 93. §-a semmiféle különbséget nem tesz és nem akart tenni.

Czikkiró ur Plószra is hivatkozik, de a Plósz-féle idézet ép az ellenkezőjét mondja annak, a mint czikkiró ur vele bizonyitani akar. Plósz ugyanis azt mondja: «Az első vevő a váltót annak lényeges kellékeivel tetszés szerint kitöltheti, ha ellenkező megállapodás nem forog fen . . . . . *Ugyanez a joga van a váltó további vevőjének is, a ki ellen tehát szintén helye van a kifogásnak, hogy a megállapodásról a váltó megszerzésekor* tudomása volt».

Ime Plósz világosan azt mondja, hogy a váltó *további* vevője ellen csak akkor van helye a megállapodásellenes kitöltés kifogásának, ha az ellenkező megállapodásról tudott, vagyis ha *rosszhiszemü*, ellenesetben nem. Ellenben czikkiró ur szerint, ha valaki üres váltót üresen átvesz, akkor mellékes, hogy ő jóhiszemü-e vagy sem, hanem csak az a kérdés, hogy az utólagos kitöltés megfelel-e az első vevővel történt megállapodásnak vagy sem, mert czikkiró ur szerint, a ki az üres váltót üresen veszi át, az csak egyszerüen

* Persze igen szomoru, ha a curiai itéletnek indokai ennyire hiányosak. Az ily indokolások könnyen tévutra vezetik és tévutra is vezették az alsóbiróságokat, nem ismerték és nem is ismerhették a per egész anyagát és csak az elvi kijelentések szószerinti szövege után indultak.

** «A váltólevél második átvevője magánjogilag jóhiszemü harmadik személy akkor, ha az elfogadó és a váltólevél első birtokosa közt a váltó mikénti kitöltése és érvényesitése iránt létrejött megállapodásról nem tud és ennélfogva ez esetben a váltótörvény 93. §-a értelmében a «jóhiszemü harmadik váltóbirtokos» fogalma alá látszik tartozni. Azonban azt hiszem, hogy a törvény helyes értelmezése nem ez, hanem az, hogy az, a ki a kitöltetlen váltólevelet eladás vagy más jogügylet utján megszerzi, egyáltalán nem vonható a «váltóbirtokos» fogalma alá és igy reá a váltótörvény 93. §-ának a harmadik jóhiszemü váltóbirtokosra vonatkozó szabályát sem lehet alkalmazni. Váltóbirtokos a váltótörvény intézkedései értelmében az, a ki a váltó által mint a váltóból folyó jogok érvényesitésére hivatott váltószerü birtokos van igazolva s igy váltóbirtokosnak a váltótörvény értelmében csak a törvényes kellékekkel ellátott váltó rendelvényesét vagy annak váltói követőjét kell tekinteni. A ki a kibocsátói aláirás és rendelvényes kitöltése nélküli váltólevelet megveszi vagy máskép megszerzi, nem váltójogi, hanem magánjogi uton szerezte azt a jogot, hogy a váltólevelet kitölthesse és abból jogokat érvényesithessen, de addig, a mig a váltólevelet ki nem töltötte, a váltótörvény értelmében váltóbirtokosnak nem tekinthető és igy ő reá a váltótörvény 93. §-ának szabálya nem vonatkozik.»

* Tulajdonképen nem is helyes ez a kifejezés, hogy valaki magánjogi uton szerez jogot a váltó kitöltésére. A váltó kitöltésének módját és azt, hogy ki van jogositva a váltót kitölteni, kizárólag a váltótörvény szabályozza, csak a váltó *tulajdonát* lehet magánjogi uton (öröklés, cessio stb.) megszerezni.

magánjogi engedményese a váltó első megszerzőjének. Ezen felfogás nem gyökerezik a váltótörvény semmiféle intézkedésében, nem egyezik meg, sőt teljesen ellenkezik Plósz felfogásával * és ellenkezik a váltónak értékpapir elméletével.

De czikkiró ur nemcsak jogilag tartja helyesnek a curiai itéletet, hanem a kereskedelmi forgalom szempontjából is.**

Az e téren felhozott érveket sem fogadhatom el helyeseknek.

Nem áll az, hogy a váltóleszámitolási rendes üzleti forgalom tárgyát üresen aláirt váltó nem képezi, nem áll az, hogy a bianco váltó rendszerint fedezeti váltó és nem állanak meg az egyéb felhozott érvek sem. A bianco váltó legalább is ép oly gyakori a rendes váltóleszámitolási forgalomban, mint a teljesen kitöltött váltó. A váltó ki nem töltésének számos okai vannak. A legtöbb esetben a váltókötelezettek vagy azok egy része nem tudja, mily kelettel, lejárattal, fizetési helylyel, rendelvénynyel akarja a hitelező a váltót kitölteni és igy csak az összeget tölti ki. A többi kellékre nézve a legtöbb esetben, szóval vagy levelezés utján, telefonice, stb. történik a megállapodás, sőt igen gyakran csak utólag a kitöltés után nyernek értesülést a váltókötelezettek arról, hogy miként lett a váltó kitöltve. És ez teljesen korrekt eljárás, mert a váltó kitöltetlen kiadása által a váltóadós a váltó vevőjének felhatalmazást adott a kitöltésre.

A hol több a váltókötelezett, ott az esetek tulnyomó részében in bianco történt az aláirás.

Ép azért, mert az ily in bianco kiállitás igen gyakori, a curiai itéletbe kimondott elv igen fontos forduló pont volna a váltóforgalomra nézve, ha állandó birói gyakorlattá válnék. Magam részéről azonban ez elvet nem tartom életképesnek.

Jogilag nem helyes, mert a váltótörvénynek sem szakaszaiban, sem szellemében nem gyökerezik, a kereskedelmi forgalom érdekeivel pedig homlokegyenest ellenkezik.

Meg vagyok róla győződve, hogy a Curia itélete a konkrét esetben méltányos volt, de egy méltányos itélet kedveért a váltói intézmény egy sarkalatos elvét megtagadni nem szabad. *Dr. Teller Miksa.*

A magyar bányaügy érdekében.

Az országos magyar bányászati és kohászati egyesület budapesti osztálya az országos bányászati és kohászati egyesületnek 1897. évi szeptember 12-én tartandó közgyülése elé *Tóth Gáspár* kezdeményezésére két fontos inditványt terjeszt.

Az inditványok egyike sürgeti az 1889. évi XXIX. tcz. 79. §-ának végrehajtását, a bányatelekkönyvek átalakitása és vezetése tárgyában, a másik a bányaügyi peres eljárás reformját kivánja és e tárgyban feliratokat javasol intézni az igazságügyi és pénzügyminiszterekhez.

Az inditványok szószerinti szövegét itt adjuk:

I. A bányabirósági szervezet az országbirói értekezlet VII. Rész II. fejezetében akként alakittatott át, hogy a bányakapitányságok első folyamodásu bányatörvényszéki hatáskört nyertek.

Az országbirói értekezlet VII. Rész V. fejezetének 16. czikke továbbá elvileg kimondotta, hogy bányatelekkönyvezett birtoktestekre, sőt a bányatörvény 135. §-a értelmében részbirtokra is zálog- és elsőbbségi jogok bekebelezhetők.

S végül a 17. czikk elrendelte, hogy bányatörvényszéki hatáskörrel felruházott bányakapitányságok *a)* itéletkönyvet, *b)* szerződéskönyvet, *c)* bányatelekkönyvet és *d)* föld- és méréskönyvet vezessenek és eme könyvekbe az ezen czikkben megjelölt jogi tényeket jegyeztessék be.

Az országbirói értekezlet megállapitotta ilyetén szervezet és hatáskör fenállott 1871. évi deczember hó 31-ig, vagyis az 1871. évi XXXI. tcz. életbeléptéig, midőn is a bányakapitányságoknak bányatörvényszéki hatásköre és bányatelekkönyvi hatósága megszünvén, a bányabirósági hatáskörrel felruházott kir. törvényszékekre szállott át.

A bányatelekkönyvek átadattak a bányatelekkönyvi hatósággal felruházott törvényszékeknek, a fent *a)*, *b)* és *d)* alatt megjelölt segédadatok és segédkönyvek pedig továbbra is a bányakapitányságoknál maradtak, azonban azok közül most már csakis a *d)* alatt megjelöltek vezettetnek, (adományozási és engedélyezési könyv, mely azonban nyilvánossági jelleggel nem bir) de az *a)* és *b)* alatt jelzett könyveket most már sem a bányakapitányságok, sem a bányatörvényszékek ama idő óta nem vezetik.

A bányatörvényszékeknél levő bányatelekkönyvek az itt megjelölt segédkönyvek adatai nélkül problematikus értékűek és sem a bányavagyonbiztonság, sem a jelzálog-hitel biztositékainak nem tekinthetők.

Fölöslegesnek tartjuk ennek részletesebb indokolását, mert ezt a törvényhozás már rég belátta, midőn az 1886. évi XXIX. tcz. 79. §-ában felhatalmazta az igazságügyi, földmivelési, ipar- és kereskedelemügyi minisztereket, hogy «a bányatelekkönyveknek a bányajog szabályai szerint, a közönséges telekkönyvi szabályok megfelelő alkalmazása mellett leendő átalakitása és vezetése iránt rendeleti uton intézkedjenek».

Eme törvény életben léte óta immár tiz év elmult, de a bányatelekkönyvek átalakitása tárgyában az ezen törvényben megjelölt intézkedés eddigelé foganatba nem vétetett.

A hazánkban üzemben levő bányák birtokviszonyai nélkülözik azt a biztonságot, melyet az ingatlan vagyonnak a hiteles köztelekkönyvi intézmény nyujt; a sok milliónyi forgalmu bányák nélkülözik a hitel ama legolcsóbb forrását, mely a jelzálogi hitel utján ad a földbirtoknak kiapadhatlan táplálékot: mindezt pedig azért, mert a bányatelekkönyvek, ugy, a mint azok ma léteznek, nem képezik hü tükrét a valódi állapotnak, a tényleges birtokviszonyoknak.

Mindezek alapján inditványozzuk: határozza el a magyar országos bányászati és kohászati egyesület közgyülése, hogy az 1886. évi XXIX. tcz. 79. §-ának végrehajtása tárgyában felirat intéztessék a m. kir. igazságügyi és a m. kir. pénzügyi miniszterhez.

II. A bányabirósági szervezet, a bányabirósági hatáskör és a bányabirósági peres eljárás legutóbb 1861-ben az országbirói értekezlet javaslataiban nyert ideiglenesen együttes szabályozást.

Az országbirói értekezletnek a bányabirósági szervezetre és a bányabirósági hatáskörre vonatkozó rendelkezéseit az

* Plósz még egy másik helyen is nyilatkozik erről a kérdésről (162. old.), a hol szintén világosan azt mondja: «A váltóadós tehát *csakis* azon személy ellen tehet a jogtalan utólagos kitöltésből kifogást, a ki a kitöltést megállapodásellenesen vagy általában rosszhiszemüleg eszközölte . . . . .»

** «A váltóleszámitolási rendes üzleti forgalom tárgyát csak olyan váltók képezik, a melyeket a váltóbirtokos a saját forgatmányával ellátva ad tovább. Üresen aláirt váltó a rendes váltóleszámitolási forgalomban adásvétel tárgyát nem képezi. Üresen aláirt váltó adása rendszerint annyit jelent, hogy az aláiró azt fedezetül vagy biztositékul, azaz oly módon adta, hogy annak kifizetése valamely feltételtől függőleg van megállapitva. Az ilyen váltók adásvétele nem egyezik meg a rendes váltóleszámitolási üzlet elveivel és az, a ki az ilyen váltót kitöltetlenül megveszi, nem a rendes leszámitolási kamattételt számitja, hanem vagy szivességet akar tenni annak, a ki a váltót átadja, vagy pedig tudatosan nagy kockázatot vállal magára és ennek fejében nagy kamattételt számit. Tehát az általános jogelvek szempontjából egészen helyes az, hogy az ilyen jogügylettel járó veszélyt a követelés megvevője az üres váltó megvétele esetén ép ugy viselje, mint a hogy e veszélyt a magánjog elvei szerint mindenféle követelés megvétele esetén viseli.»

1871: XXXI. tcz. hatályon kivül helyezte és az erre vonatkozó ideiglenes szabályozást, a bányabirósági szervezetnek és hatáskörnek eme törvényben megállapitott, a szervezet tekintetében az 1891: XVII. tcz. 59. §-a által módositott, ez idő szerint is érvényes szabályozása váltotta fel.

A bányabirósági peres eljárásnak az országbirói értekezlet V. fejezetében történt ideiglenes szabályozása azonban mai napig is érvényben van, mert azt sem a peres eljárást szabályozó 1868: LIV. tcz., sem az azt módositó 1881. évi LIX. tcz., sem az 1893: XVIII. tcz. meg nem változtatta.

A bánya peres eljárás tekintetében tehát még ma is az országbirói értekezlet VII. részének V. fejezete irányadó, melynek 31. §-a akként rendelkezik, hogy «a közönséges polgári jog alaki rendszabályai a bányabiróságok által is megtartandók és az ő előttük tárgyalandó perekben is alkalmazandók, a mennyiben ezen fejezetben eltérő intézkedések nem foglaltatnak».

A bányaperes eljárás általános szabályai e szerint ma is az országbirói értekezletben megállapitott alaki rendszabályok, melyeket általánosságban az országbirói értekezlet I. részének III. fejezetében, a 43. §. *a)*, *b)* és *c)* pontjaiban következőképen találunk megjelölve: *a)* a sommás szóbeli eljárás az 1832/36: XX. és 1840: XI. tcz. alapján; *b)* rendes szóbeli eljárás az 1840: XV. tcz. II. részének 7. fejezete szerint; *c)* kivételes esetekben a rendes irásbeli eljárás az 1840: XXII. tcz. által szabályozott csődperek alakjában.

Érvényben van tehát a bányaperes eljárásban négy oly törvény, melyek közül az *a)* pontban jelzetteket az 1868: LIV. tcz, a *b)* pontban idézettet az 1876: XVII. tcz. (a váltótörvény), a *c)* pontban hivatkozottat pedig az 1881: XVII. tcz. (a csődtörvény) már évtizedekkel ezelőttt hatályon kivül helyezte.

Az az állapot tehát, melyet ma a bányaperes eljárásban szemlélhetünk, jogi képtelenség, mert törvények által eltörült törvények, az eltörlés daczára is fenállanak.

De nemcsak jogelvi álláspontból kell a mai bányaperes eljárást helyteleniteni, hanem még inkább gyakorlati szempontból.

A mindennapi élet követelményeit tartotta szem előtt a törvényhozás, midőn a polgári peres eljárást már 1868-ban szabályozta, majd meg 1881-ben és ismét 1893-ban reformálta.

Ma már az összes polgári perek részesülhetnek a jó és a gyors igazságszolgáltatás áldásaiban, csak a bányaperek maradtak meg a félszázad előtti eljárási szabályok nyüge alatt, azon eljárási szabályok alatt, melyek lehetségessé teszik a pereknek beláthatatlan időkig tartó elhuzását.

Az országbirói értekezlet VII. része V. fejezetében foglalt bányaperes eljárási szabályokat sem lehet ma már olyanoknak tekinteni, melyek a bányászok jogosult igényeit kielégithetnék.

Itt a 8. czikkben egyes bányabiró elé utalva találjuk a bányabirtokháboritási és visszahelyezési pereket, melyekben az ezen czikkben jelzett eltéréssel az 1832/36: XX. és 1840: XI. tczikkek nyernek alkalmazást; minden más pernél a 36. §. rendelkezése szerint a folyamodási alak van a per folytatására előirva, vagyis az 1840: XV. tczikknek és az 1840: XXII. tczikknek eljárási szabályai irányadók.

A 9. czikk a bányaátlyukasztási eljárásnál egy ma már ismeretlen hivatalos közeget, t. i. a bányaszéki mérnököt rendeli az eljárásba bevonandónak, holott bányaszéki mérnökök nincsenek.

A 10. czikk anyagi jogi rendelkezéseket tartalmaz a régi adományozási perek elintézési módjáról.

A 11. czikk 50. §-a a szemlék eredményének a bányaszéki hivatalos könyvbe egész kiterjedésükben való beiktatását rendeli meg, holott bányaszéki hivatalos könyvek nem is vezettetnek; ugyanezen czikk 52. §-ában pedig ismét a nem létező bányaszéki mérnök functiójával találkozunk.

Végrehajtási ügyekben pedig a kir. Curia 1895. évi 857. sz. a. hozott határozata szerint is, szintén az ideiglenes törvénykezési szabályok rendelkezései mérvadók, annak daczára, hogy a végrehajtási eljárást az 1881. évi LX. tcz. egységesen szabályozta.

Mindezeket csak példaképen hozzuk fel, de az előadottakkal koránt sem meritettük ki mindazokat a visszásságokat, melyek a rég elavult bányaperes eljárás terén léptennyomon felmerülnek.

Azt hiszszük azonban, hogy az itt emlitett körülmények is elegendők bebizonyitására annak, hogy a bányaperes eljárás korszerü reformra szorul, miért is inditványozzuk:

Határozza el az országos bányászati és kohászati egyesület közgyülése, hogy a bányaperes eljárás reformja tárgyában felirat intéztessék a m. kir. igazságügyi és pénzügyi miniszterhez.

Az országos magyar bányászati és kohászati egyesület budapesti osztálya.

Különfélék.

— **A budapesti tudomány-egyetem jogi karán** az 1895/96-iki tanév első felében 2870, második felében 2584 hallgató volt beirva. A második félévben 54 fél, 92 egész tandijmentes, 186 ösztöndijas volt. A leczkekönyv aláirása egyetlen esetben sem tagadtatott meg. 1110 első alapvizsgából 506, 746 második alapvizsgából 355, 85 jogtudományi államvizsgából 21, 134 államtudományi államvizsgából 96 fogadtatott el. 370 történeti szigorlatból 181, 349 vegyes szigorlatból 149, 356 tételes szigorlatból 107, 83 első államtudományi szigorlatból 48, 43 második államtudományi szigorlatból 13 fogadtatott el. Kánonjogtudorságra 17 jelentkezett és 14 fogadtatott el. Honositás egy esetben történt. Jogtudorrá avattattak 214-en, államtudorrá 63-an, kánonjogtudorrá 5-en. 410 pótszigorlatból 372 fogadtatott el.

— **A kolozsvári tud. egyetem** jogi karán az első félévben 369, a második félévben 326 hallgató volt. A leczkekönyv aláirása az első félévben 20, a másodikban 5 esetben tagadtatott meg. 321 alapvizsgálatból 187, 59 államvizsgából 48, 217 szigorlatból 177 fogadtatott el.

— **A jogakadémiákról.** A pozsonyin 133, kassain 82, nagyváradin 148, egrin 60, pécsin 86, kecskemétin 74, debreczenin 238, sárospatakin 76, mármaros-szigetin 99, eperjesin 147, összesen 1143 hallgató volt átlag a két félévben. A leczkekönyv aláirása megtagadtatott 37 esetben. 855 alapvizsgából 669, 255 államvizsgából 120 fogadtatott el.

— **Ügyvédjelöltbejegyzés mint okirathamisitás.** *A m. kir. Curia* közokirathamisitás vétségével terhelt dr. Sz. L. és dr. H. A. ellen a temesvári kir. törvényszék előtt folyamatba tett ügyében a következő végzést hozta: A temesvári és a szegedi kir. törvényszékek között felmerült illetékességi összeütközés megszüntetésével jelen bünvádi ügyben a további eljárásra a temesvári kir. törvényszék mondatik ki illetékesnek, mert a szegedi ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának 1897. évi január hó 10-én 25. sz. a. kelt végzése szerint a fenforogni látszó s a Btk. 400. §-ba ütköző közokirathamisitás, a mely abban állani fogna, hogy dr. Sz. L. ügyvéd magát mint dr. H. A. pancsovai ügyvédnél gyakorlaton levő ügyvédjelölt, holott nem volt az, a temesvári ügyvédi kamaránál az ügyvédjelöltekről vezetett lajstromba vétette fel, — Temesvárott, vagyis a temesvári kir. törvényszék területén követtetett el s igy az illetékesség megállapitásánál első sorban irányt adó elkövetési hely szerint a más bíróság által meg nem előzött temesvári kir. törvényszék tekintendő a további eljárásra illetékesnek, minél fogva ezen kir. törvényszék illetékessége volt kimondandó. (1897. évi julius 13. 6400. sz. a.)

— **Az örökösödési eljárás hivatalból való megindításának egy esetéhez.** Ily czim alatt a *Jogt. Közl.* f. évi 30. számában egy vidéki biró kérdést tett, hogy milyen eljárás követtessék abban az esetben, ha a telekkönyvben tulajdonosként N. N. hagyatéka van felvéve s a halálesetet az arra hivatott közeg az adatok teljes hiánya miatt felvenni nem képes.

A kérdést tevő ur szerint itt a rendes hagyatéki eljárás a haláleset felvételi iv hiánya miatt meg nem inditható, illetőleg a rendes módon nem folytatható, a holttá nyilvánitási eljárást pedig hivatalból meginditani nem lehet.

Mind a két tekintetben teljesen igaza van a kérdést felvető biró urnak, de törvényeink szerint mégis meg lehet oldani a kérdést.

Nevezetesen, mivel a halálesetet felvenni nem lehet; az örökösök kilétének megállapitása is lehetetlen, vagyis az 1894: XVI. tcz. 114. § ának az az esete áll be, hogy «örökös létezéséről senkinek sincs tudomása». Ez esetben tehát értesiteni kell a kir. kincstári jogügyek igazgatóságát és pedig a haláleset beérkeztét helyettesitő azon jelentés beérkezése után, a melyben a haláleset-felvevő közeg jelenti, hogy a halálesetet felvenni nem lehet.

A kincstári jogügyek igazgatóságának aztán módjában áll a további lépéseket megtenni, mert az 1868: LIV. tcz. 522. §-ának *b)* pontja alapján a holttá nyilvánitást kérheti «örökös vagy örökösök hiányában a korona ügyésze az örökség birtokbavétele végett»; a jelen esetben ugyan nem holttá nyilvánitást, hanem az elhalálozás tényének — mely okirattal nem igazolható — megállapitását fogja kérni az 1881: LIX. tcz. 91. §-a értelmében.

Ha ez aztán megtörtént, az eljárás az 1894: XVI. tcz. szabályai szerint akadály nélkül lefolytatható.

Nem állitom, hogy ez az eljárás minden apró részletében illik a fenforgó esetre, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy az 1894: XVI. tcz. meghozatalának egyik czélja az is volt, hogy a telekkönyvi állapotok tisztáztassanak s ennek figyelembevételével nem hiszem, hogy a törvényszékek megtagadnák az eljárás meginditását a miatt, mert az 1881. évi LIX. tcz. 91. §-a nem illik teljesen a fenforgó esetre.

Egy másik vidéki biró.

— **A hagyatéki leltár beszerzése a gyámhatóság által.** (Az igazságügyminiszternek 25,769/97. I. M. sz. a. a f—i kir. járásbirósághoz intézett rendelete.) Néhai P. Albert hagyatéka ügyében tett jelentésére a következőkről értesitem:

Az 1894. évi XVI. tcz. 48. §-ának negyedik bekezdése rendeli, hogy oly esetben, midőn kiskoru vagy gondnokság alatt álló személy mint örökös, utóörökös vagy kötelesrészre jogositott van érdekelve: a leltár másodpéldányát, illetőleg hivatalból hitelesitett másolatát meg kell küldeni a gyámhatóságnak.

Ez a rendelkezés kapcsolatba van ugyan hozva a leltározás cselekményével, mindamellett akkor sem lehet megtagadni a gyámhatóságtól a leltár másolatát, ha az örökösödési eljárás későbbi szakában következett be a gyámhatóság közremüködését megállapitó körülmény, azaz ha csak a leltározás után áll be az az eset, hogy az örökösödési eljárásban érdekeltek valamelyike kiskoru vagy gondnokság alatt álló személy.

A leltár közlése a gyámhatósággal abból a czélból történik, hogy nemcsak tájékozást szerezzen a hagyatéki vagyon mibenlétéről, hanem hogy e részben hiteles okirati adata is legyen; s azért ha a gyámhatóság a leltárt még meg nem kapta, azt részére — ha kéri — a törvényben megszabott alakban utólag mindenesetre meg kell küldeni.

A mi már most azt a kérdést illeti, hogy a szóban forgó esetben kinek a kötelessége a gyámhatóság részére szükséges leltárt elkésziteni és megküldeni: nem szenved kétséget, hogy a törvény 48. §-ának utolsóelőtti bekezdése és ezzel kapcsolatban a törvény végrehajtása tárgyában 1895 évi 43,194. sz. a. kiadott rendelet 58. §-a csak a leltározás cselekményével szorosan összefüggően teszi a leltározó közeg kötelességévé, hogy a leltár egy másik példányát készitse el, s azt az illetékes gyámhatóságnak közvetlenül küldje meg. Ha tehát akkor, midőn a leltározás teljesittetett, még nem volt kiskoru vagy gondnokság alatt álló érdekelt, a leltározó közeg csak egy példányban köteles a leltárt kiállitani s a másik példány elkészitésének kötelessége akkor sem hárul reá, a midőn a gyámhatóság közremüködésének esete utólag következik be. Ez kitünik abból, hogy minden oly esetben, a midőn a leltározó közeg nem hivatalból teljesiti a leltározást, a midőn nem közvetlenül a halálesetfelvételből meriti abbeli tudomását, hogy kiskoru vagy gondnokság alatt álló személy van érdekelve: kizárólag a biróság kötelessége a leltárt hivatalból hitelesitett másolatban a gyámhatósággal közölni.

E szerint a fenforgó esetben is a biróságnak kell a leltárt hivatalos hitelesitett másolat alakjában a gyámhatósággal közölni.

Ezekben egyuttal meg van jelölve annak a kérdésnek a megoldása: mikor készíti el általában a gyámhatóság részére a leltár másodpéldányát a leltározó közeg, és mikor a leltár hivatalos másolatát a biróság?

Erről a kérdésről különben az 1894. évi XVI. tcz. 48. §-a és az 1895. évi 43,194. I. M. számu rendelet 58. §-a világosan rendelkezik. Kétségtelen, hogy abban az esetben, midőn a leltározó közeg az 1894. évi XVI. tcz. 2. §-ának 1. pontja esetében hivatalból leltároz, a leltárt két példányban kell kiállitania és a másodpéldányt a gyámhatóságnak megküldenie. A biróság a 8335/97. I. M. sz. rendeletben körülirt módon őrködik a felett, hogy a leltározó közeg kötelességét teljesitse és a gyámhatóság a leltározó közeg mulasztása esetén nem ehhez, hanem a birósághoz fordul.

Az 1894: XVI. tcz. 2. §-a esetében a leltározó közegnek hivatalból, azaz a biróság rendeletének bevárása nélkül kell a leltárt felvennie, s ilyenkor nem kell, hogy a biróság a leltározó községi közeget a leltározásra utasitsa. A szóban forgó esetben a biróság csak akkor intézkedik a leltározásról, ha a leltározó községi közeg helyett a kir. közjegyzőt bizza meg a leltározással. Erről a községi közeget is okvetlenül értesitenie kell, nehogy ketten teljesitsék a leltározást. (V. ö. 1894: XVI. tcz. 35. és 38. §. végrehajtási rendelet 34., 36. és 60. §.)

Semmit sem változtat a dolgon az a körülmény, hogy a biróság akkor is elrendelte a leltározást, mikor a községi közegnek e nélkül is kötelességében állott a leltár felvétele, nevezetesen akkor, a midőn a törvény 2. §-a 1—4. pontjának valamelyik esete forog fen, a hagyatéki javak a haláleset felvétel helyén, illetőleg az ugyanazon körjegyzőséghez tartozó más helyen találtatnak és a biróság a leltározást másra bizni nem akarja. (Végr. rendelet 34. §. első és második bekezdés.) Ilyenkor a leltározást elrendelni nem volt szükséges, a leltározás a törvény szerint hivatalbóli, a biróság rendelete nélküli leltározásnak tekintendő és a leltározó közegnek — ha kiskoru és gondnokság alatt álló személyek vannak érdekelve — minden körülmények közt két példányban kell a leltárt felvennie és az egyik példányt a gyámhatóságnak megküldenie. Ezt a biróság az 1897. évi 8335. sz. a. kiadott igazságügyi és belügyi miniszteri rendeletben megszabott módon ellenőrizni köteles.

Csakis akkor, ha a végrehajtási rendelet 34. §. utolsó bekezdésében emlitett eset forog fen: kell a leltározást a biróság meghagyására vagy megkeresésre teljesitett leltározásnak tekinteni és csakis akkor kell a leltárt egy példányban felvenni, a mikor azután a leltárt hivatalból hitelesitett másolatban a biróság közli a gyámhatósággal.

A hagyatéki ügyet illetőleg a kir. közjegyzőnek az az eljárása, hogy a leltárt a tárgyalási jegyzőkönyvvel egyesitette, nem szabályszerü ugyan, minthogy azonban a leltár külön fel nem vétetett: most már a leltárt magában foglaló tárgyalási jegyzőkönyvet kell hivatalból hitelesitett másolatban a gyámhatóságnak megküldeni.

Felhivom ennélfogva a kir. járásbiróságot, hogy a F. város árvaszéke részéről a leltár hivatalos másolatának megküldése iránt hozzá intézett megkeresését haladéktalanul teljesitse.

Többire nézve pedig figyelmébe ajánlom a kir. járásbiróságnak, hogy mellőzze a leltározásnak alakszerü elrendelését akkor, a midőn a halálesetet felvevő községi közegnek amugy is hivatalból, a biróság rendeletének bevárása nélkül kell a leltárt felvennie, — mert a leltározás elrendelése tárgyában szükségtelenül tett birói intézkedés — bár nem szünteti meg a leltározó közegnek a leltár felvétele körüli törvényszabta kötelességét, legalább is félreértésekre ad alkalmat, a melyeket pedig a biróságnak és a közigazgatási hatóságnak az örökösödési eljárásban annyira kivánatos összhangzatos együttmüködése érdekében lehetőleg kerülni kell.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1897 augusztus 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi tanulmányok uj rendje Poroszországban. *B. A.* — *Jogirodalom:* A bányajog alapelvei, tekintettel a bányajogi kodifikatio feladataira. Irta Lányi Bertalan. HOZNEK JÁNOS kir. kincstári ügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Szavatosság. Felelősség. Veszély. MESSER ARTUR-tól. — Kiskoru ügyvéd? Dr. ZOLLNER BÉLA budapesti ügyvédtől. — Az alkoholismusról. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi tanulmányok uj rendje Poroszországban.

A jogi tanulmányok rendjének uj szabályozása, a mint ez a porosz igazságügyminiszternek f. évi január 18-án a közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg kibocsátott rendeletében terveztetik, nemcsak a tanulmányi rendnek, de az ottan szokásos első jogi vizsgának is uj alapokra fektetését célozza. A reform beható megvitatásban részesült a szakkörök részéről s ennek eredményeül konstatálható, hogy az csak részben fogja célját elérni: szakitván a jogi oktatásnak a római jog tanulmányának tulsulyában nyilatkozott rendszerével. Legutóbb *Biermann* giessen-i egyetemi tanár mondott róla véleményt a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban, helyesen mutatva rá különösen az irásbeli gyakorlatok kötelezővé tételének céltalanságára.

Ez utóbbi szempontból a reformnak általános érdeke van és azért indokoltnak tartjuk azzal az alábbiakban röviden foglalkozni. Az uj szabályozás két irányban mozog. Egyrészt ugyanis bizonyos tárgyak, melyek eddig az egyetemeken rendszeresen előadattak, elhagyatnak és másokkal pótoltatnak; másrészt pedig a jogtanulóknak kötelességükké tétetik bizonyos irásbeli gyakorlatokban, a vizsgára való bocsátásból való különbeni kizárás, illetve a semester elvesztésének terhe mellett résztvenni, illetőleg ilyeneket benyujtani.

A rendszeres előadások sorából kihagyatnak a pandekták és a német magánjog, helyükbe lépvén a polgári törvénykönyv feletti felolvasások, a birodalmi és a partikuláris jogokra való tekintettel. Hasonlóképen mellőztetni fog a jogtudományi encyklopédia, a jogtudományba való bevezetéssel pótoltatván, mig a római jogtörténet és institutiók helyébe a római jogtörténet és a római magánjog rendszere fog lépni. A tanulmányi rendnek ezen módositásait, egyetemeik véleménye alapján, a többi német államok tulnyomó része is elfogadta, igy Bajorország, Hessen, Würtemberg, Baden, Mecklenburg.

Eddig a jogtanulók tetszésére volt bizva a gyakorlatokban való részvétel, mig ellenben az uj rend szerint kötelesek a tanulmányi idő első felében legalább egy német polgári jogi gyakorlatban, annak második felében ugyancsak legalább egy német polgári jogi és egy polgári törvénykezési gyakorlatban résztvenni. Gyakorlatoknak csak olyanok vétetnek, melyek irásbeli munkálattal vannak egybekötve. Ezen felül a jogi vizsgálathoz való bocsáttatásért benyujtandó folyamodványhoz mellékelni kell azon dolgozatokat, melyeket a jelölt a fentebb érintett gyakorlatokban készitett, valamint annak irásbeli bizonyitását az illető tanár részéről, hogy ezen gyakorlatokban szorgalommal és eredménynyel vett részt.

Az ily gyakorlatok ajánlatos volta, hasznossága az egyetemi oktatás rendszerében minden kétségen felül áll még akkor is, ha az egyetem hivatását nem kiválóképen abba helyezzük (mint ez a német egyetemeknél általában fenforogni látszik), hogy általuk jó államhivatalnokok képeztessenek. Nemcsak az illető tárgy rendszeres előadásában, a főkollégiumban hallottaknak megfelelő értékesitésére alkalmasak a jogtanulónál, hanem magára a rendszeres előadásokra is jótékony befolyással vannak annyiban, hogy a tanár tudomást vehet arról, melyek azon részei tárgyának, a melyekbe való behatolásnál a tanuló esetleg nehézségekre akad és jövőben igyekezni fog a tárgynak ezen nehezebben átérthető helyeit annál világosabban, szabatosabban előadni. Természetes, hogy a tanár egyéniségének itt mindig nagy, döntő szerepe lesz.

Más kérdés azonban, hogy az ekként hasznosaknak, a jogi tanulmány rendjét helyesen kiegészitőknek bizonyult gyakorlatok kényszerjellegüekké tétessenek-e, mint a melyeknek absolválása nélkül a tanulmányok szabályszerü bevégzése és a vizsgázás helyet nem foglalhat. Nevezetesen elérethetik-e ily uton az a czél, hogy a tanulók nagyobb szorgalom kifejtésére, alaposabb tanulmányra utaltatnak. E részben tisztán gyakorlati szempontok a reform ellen szólanak. Az irásbeli munkálatok kötelező bemutatásának ugyanis természetszerüleg csak ugy lehet értelme, ha az, hogy csak a tanuló saját szorgalmának, tanulmányainak eredményei, vagyis azok önálló elkészitése biztosittatik. De épen e tekintetben semmi biztosság nem szerezhető és tág tere nyilik a keresetszerü gyakorlatgyártók müködésének, ugy hogy a fenti követelménynek épen demoralisáló hatása lesz, a helyett, hogy a tanulmányozás alaposabbá válását, a tanuló részéről nagyobb szorgalom kifejtését eredményezné. Ezen felül a gyakorlatokban szorgalommal és kellő eredménynyel való részvételt igazoló bizonyitványok kiállitása csak terhet ró a tanárra, iskolamesterré degradálja, mert ennek puszta formaséggá kell válni, ki lévén zárva csak közepes számu résztvevők mellett is annak lehetősége, hogy a tanár minden egyes hallgatójánál a kellő eredményt nyugodt lelkiismerettel megállapithassa. Szigor alkalmazása pedig oda fogna vezetni, hogy talán épen azon tanároktól, kiktől legtöbbet lehet tanulni, elidegenedik a hallgatók legnagyobb része. E rendszer továbbá az egyoldalu civilistikus kiképzés állandósitója, mert a közjogi tanulmányok tekintetében nem kötelező az ily gyakorlatokban való részvétel, a mi annál nagyobb hiba, mert az államjogi studiumok (nemcsak Poroszországban, hanem az összes német államokban) a tanulmányi és vizsgarendben távolról sem foglalnak el egyenrangu helyet a civilistikus tanulmányokkal.

A gyakorlatokban való kötelező részvétel és irásbeli munkálatok kötelező bemutatásának ezen hátrányai késztethették a többi német államokat a porosz rendszer mellőzésére, mi mellett azonban a Poroszország egyoldalu járása által előidézett szakadást a német egyetemek tanulmányi rendjének egységességében a szakkörök egyhangulag kárhoztatják.

A praktikus élet mindenesetre mihamarább megfogja mutatni ezen reform helyes vagy elvetendő voltát, a minek

ránk nézve is annyiban van jelentősége, a mennyiben nálunk is meg-megujuló eszme a jogtanulóknak nagyobb szorgalomra, alaposabb tanulmány kifejtésére való késztetése s a tanulmányi rendbe az ezt elérni hivatott rendszabályok beillesztése.

B. A.

Jogirodalom.

A bányajog alapelvei, tekintettel a bányajogi kodifikátio feladataira. Irta *Lányi Bertalan*,

Szerző a müvében kitüzött feladatot kiválóan teljesitette, mert önmaga már is hozzájárult ahhoz, hogy parlagon heverő bányajogi irodalmunk föllendüléséhez oly nagy lépést tegyen; és mert könyve valóban alkalmatos arra, hogy az egy teljes évszázad óta vajudó bányajogi kodifikátiónk ügyét előbbre vigye. Szerzőnek müve bányajogunk iránti érdeklődést pedig minden bizonynyal felkölteni, a könyvben oly bőséggel felraktározott anyag segitségével s feldolgozásával a magyar bányatörvényjavaslatnak megalkotását felette megkönnyiteni fogja. Ez utóbbi szempont különös figyelmet érdemel azért is, mert szerző már előkelő hivatali állásának minőségénél fogva is, hazai bányászainkat s bányajogászainkat méltán azon reménynyel töltheti el, hogy remélhetőleg most már nem hosszu idő multán lesz saját bányatörvényünk.

Rövid előszó után, a mü bevezetésből s három fejezetből áll.

A bevezetésben a szerző a bányajog kodifikálásának szükségét, időszerüségét, másrészről az elhamarkodott törvényalkotásnak hátrányait, valamint alapelveit ismerteti. Ebbeli feladatának szinte lapidáris rövidséggel felel meg, előadása átlátszó, érvei meggyőzők.

A bányatörvény megalkotásánál szem előtt tartásra ajánlott elvei olyanok, a milyenek minden törvényjavaslat készitésénél alkalmazhatók. Igy pl. követendőnek jelenti ki, hogy a törvényhozó a tételes jogi szabályok tervezésénél s helyes megalkotásánál: «a szakkérdésekre csak annyiban terjeszkedjék ki, a mennyiben az a jogászi értékelés alá eső elvi szempontok értékeléséhez valóban szükséges». Továbbá megmagyarázza azt, hogy: «az alapelvek világánál könnyü a részletek tömkelegében eligazodni», és ezért: «tartózkodni kell a részletek felhalmozásától, nehogy a kép elhomályosuljon»; s végül, mondja ő: «mellőzhetlen, hogy a tételes joganyag nagy tömegéből tisztán felismerhető módon domborodjanak ki az elvi alapok élesen megvont körvonalai».

Az első fejezet általános áttekintést nyujt a bányajog fogalma és tartalma, a bányajog története, a bányajogi törvényhozás mai állása s a bányajog irodalma felett.

A bányajog fogalmának s tartalmának általános meghatározásánál, miként az különösen szerző későbbi érveléseiből kitünik, el nem zárkózik attól, hogy: «az általános jogszabályok csak annyiban alkalmazhatók a bányajog körébe eső jogviszonyokra, a mennyiben azt a bányajog különszerü intézkedései ki nem zárják»; továbbá, hogy szükséges: «a bányamüvelési jog önállósitása a földtulajdontól», azonban helyesnek vitatja a franczia legutóbbi törvényjavaslatok után modernnek vett azt a felfogást, hogy a bányaásványokat az állam, — habár azok nem tulajdonai, — mintegy elvonja a földtulajdonos rendelkezése alól, és ennek daczára az állam ebbeli rendelkezése még sem bir a részleges kisajátitás jellegével.

Szerző ezen álláspontja előreláthatólag támadás tárgya lesz azok részéről, kik a bányajog tekintetéből némileg a régi athéni felfogáshoz közel állanak, kiknek véleményéhez én is hajlok.

A jognak, a birtok- és tulajdoni viszonyoknak alapját s indokát képező elvek, felfogások, bölcseleti vélemények máig sem tisztázvák egészen; és azért — nézetem szerint — különösen oly fontos törvény megalkotásánál, milyen egy bányatörvény, a szerző szerint is, felette kell ügyelni az elvi álláspontra. Mert ez csakugyan az egész münek mintegy kiindulási alapját képezendi.

A napoleoni s ujabbi franczia bányajogok és javaslatok a bányajog különállását s e különállás indokait akként fogják fel, a miként arról a szerző könyvéből is szerezünk tudomást, hogy a bányaásványok a földtulajdonos uralma, rendelkezése alól az államhatalom által, szóval szükségkép mintegy elvonatnak, elkülönittetnek, önállósittatnak. Ez azonban — nézetem szerint — ugy a birtok, valamint a tulajdon fogalmával merőben ellenkezik. S véleményem az, hogy különösen akkor, a midőn hazánkban tudvalevőleg a «kőszénkérdés» megoldásától függ a bányatörvénynek helyes megalkotása, az államnak hatalmi szava nemcsak jogkorlátozásnak, de jogkobzásnak szinezetével is birhat; és ezért meggyőződésem, hogy ily ellenszenves, sőt talán ingatag alapra a bányatörvény nagy alkotmányát felépiteni nem szabad. Hanem a dolog valódi és a valósággal egyező jogi természete szerint, keresni kell azt az elvi álláspontot, mely a bányaásványokat a földtulajdontól nem egy hatalmi szóval elővett törvényi elkülönités által, de a dolog természetéből önként folyó, feltétlen önállósággal s különállással felruházni képes.

Ily elvnek s elvi álláspontnak megállapitása, kifogástalan meghatározása és indokolása hosszabb értekezést vonna maga után, mi e czikk feladatán és terjedelmén tul esik; ezért alább — részemről — csupán jelezni bátorkodom, már nem egy izben közölt elvi álláspontomat.

Szerző könyvének történeti adatait illetőleg, — hazánk előkelő bányajogi fontosságára s nemzeti önérzetünkre való tekintettel el nem hallgathatom megemliteni azt, hogy a szerzőnek a selmeczi régi városi bányajog keletkezésére vonatkozó adata téves. Ő ezt 1275. évre teszi, holott tudvalevőleg maig sincsen kellőképen megállapitva, vajon az iglaui avagy a selmeczi bányarendszabály régibb-e vagy sem. Régibb s ujabbi bányajogok gyüjtői, köztük Dobner Felix Jakab, a későbbi Gelasius a Santa Clara, Monumenta historica Bohemica czimü müvének negyedik kötete 217. lapján, továbbá lichtenfelsi Peithner János Thadeus cseh- és morvaországi bányákról szóló történeti müvének 261. és 287. lapján, ugyszintén a hires Wagner Tamás «Corpus Juris Metallici» czimü müve XI. lapján található feljegyzések szerint, az iglaui bányarend 1248—1253. év közt, Stahrenberg szerint pedig 1249—1251. évek alatt keletkezett. Már most, IV. Béla király idejét véve figyelembe, ki 1235—1270. évek alatt uralkodott, továbbá tekintve azt, hogy a mongolok, miután IV. Béla királyunkat egész Dalmácziáig üldözték, 1243. évben, Ügetai halála után, hazánkat, a mint jöttek, ép oly gyorsan, még ugyanazon — 1243 — évben el is hagyták, és hogy 1246. évben IV. Béla, Frigyes osztrák herczegtől már vissza is foglalhatta a tatárjárás idején átengedett három szomszédos megyét, a mikoron a selmeczi német bányászok telepitve voltak, és a mint Wagner Tamás nyomán Ulászló király 1513. évi okmánya s III. Ferdinandnak 1655. évi január hó 22-iki megerősitési privilegiumának tartalma szerint minden kétséget kizáró ténynek vehető az, hogy a selmeczi városi bányarendszabályok IV. Béla idejében, életében, az ő parancsára foglaltattak irásba: világos az is, hogy a selmeczi bányarendszabályok IV. Bélának 1270. évben bekövetkezett halála utáni 1275. évben nem keletkezhettek. És habár Jung János 1822. évben Bécsben megjelent bányajogi kézi könyvének 25. lapján, a selmeczi bányarendtartás irásba foglalási idejét 1235. évre teszi, mi 1253. év helyett nyomdai hiba is lehet, a történeti kutforrások egybevetéséből ténynek vehető az, hogy a selmeczi bányarendtartás az iglauinál ha nem is régibb, ezzel mindenesetre egyidejü.

Egyébként dr. Tausch József «Bergrecht» 1834. évi

müve 85. lapján emlitésben hozza, s ismeretes szent István királynak azon «Constitutiója», mely szerint a kir. regáliákat és bányajogositványokat eltulajdonitani tilos; s ugyanott Tausch idézi azt, hogy a szepesi városok 1072. évben (tehát a trieszti és meisseni 1185. évi, mindkettő egyidejü bányarendtartásoknál 113 évvel előbb) kapták a királytól privilegiumukat bányászatot mivelni, mely tekintetben a királynak adományozási jog tartatott fen. Nyilvánvaló tehát, hogy ez csak bizonyos rendtartás mellett történhetett.

Lányi Bertalan müve második fejezetében a bányajog alapelveinek kifejtését veszi elő. Ebbeli fejtegetésének tárgyát képezi feladathiven: a bányamivelési szabadság, a bányaásványok köre s különösen a kőszén, a bányatulajdon eredeti szerzés módja s előfeltételei, a bányatulajdon jogi minősége, a közös bányamivelés alakja, a bányavállalkozó viszonya a földtulajdonhoz, a pótdijak behajtása s a jogositványok megszünése. Ezen második fejezet tehát, mint különben is a tulajdonképi gyakorlati részt felölelő, a legterjedelmesebb és a legfontosabb.

Szerző előadja, hogy a bányaásványok oly jogviszonyoknak központja, melyeknek keletkezési forrása nem a földtulajdonból fakad s a viszonyok alapos ismertetése után, valóságos bravourral indokolja a bányászati szabadságot. A bányajogositványok fogalmát elválasztja a bányamivelési szabadságtól, s ismétli nézetét, mely szerint: «a földalatti tulajdon már a törvény rendeletéből különválasztatik a földfeletti tulajdontól». De ezért az eredeti szerzés módja sem foglalás, sem a megmunkálás általi átalakitás.

A bányatulajdon eredeti szerzése tekintetében nyilvánitott elméleti alapelvei — ismételem — véleményem szerint nem alkalmasak arra, hogy akár az alkotandó bányatörvény, akár pedig más magánjogi viszonyokat magába záró törvény alapjául szolgálhassanak. Mert eltekintve attól, hogy e részben a multra csak a törvény átmeneti intézkedései tekintetéből kell bizonyos vonatkozásokat szem előtt tartanunk, de nem zárkózhatunk el még sem a tényleges viszonyok elől és nézetem szerint veszedelmes is annak nyilvánitása, hogy a törvény, az államakarat, a földtulajdontól elvon valamit, tehát mintegy olyasmit vesz el, mi eo ipso a földtulajdonhoz tartoznék.

A mint emlitettem, ellenvéleményem tüzetes kifejtésére most időm s terem nincsen, még sem mellőzhetem a hivatkozást arra, hogy a mai modern felfogás szerint is, a tulajdonszerzés alkatelemei a szerzőszemély, ennek akarata, akaratának tényleges kifejtése, s ezen tényezőknek mások általi elismertetése, a tulajdonképi társadalmi konventio, mely nem csupán a tulajdon elismeréséből, de kölcsönös biztositásából is áll. Ezen alkatelemek nélkül tulajdon nem képzelhető.

S ámbár az athéni felfogás a tulajdonról mai nap már elemileg s természetszerüleg kifogás alá eshet és talán magára az ügy hátrányára is taglalható s bonczolható, mind a mellett a bányaásványokra vonatkozó tulajdonjog megállapitásánál — véleményem szerint — a napoleoni elméletnél, mely a földtulajdontól való elvonást a törvénybe igtatná, az athéni jogfelfogás még ma is előnyösebben alkalmazható.

Szerzőnek azon következtetése, hogy az athéniek állami bányabérbe adták a bányákat, téves. A többi közt báró Hingenau Ottó 1855. évben kiadott bányajogi könyvének 276. lapján emlittetik az a beszéd, melyet Phännippus ellen Demosthenes tartott és a mely beszédben világosan utalást találni «egy bányatörvényre s a bányászatból eredő esetekre való alkalmazására», «a bányabiróságokra», «a bányajogi keresetekre», «közös bányabirtokra», «idegen telken való feltárásra», stb., melyekből a bányabérrendszerre nem, hanem igenis arra lehet következtetni, hogy az athéniek a bányatörvény mellett bányaszabadsággal birtak, hogy idegen telken is állami adományozás módjára bányabirtok szereztethetett, stb.

Egyébként pedig Athéne viszonyait érdeklőleg tudjuk, hogy az egész állami terület az állam tulajdonának tartatott ugyan s ők az elemeket: a levegőt, a vizet és a földet, mint elhasználhatlanokat olyanokul tekintették, milyenek tulajdona meg sem szerezhető, hanem csupán azok kizárólagos haszonélvezete. Ezen haszonélvezet tulajdona, a gazdasági talajra csupán gazdasági és közönséges ipari célok érdekében szereztethetett meg, ellenben a bányatárgyak eredetileg külön szerzés alapjául tekintettek. Ezek felkeresése, kutatása s feltárása a polgárok szabadságához tartozott ugyan, azonban — akárcsak valamely modern államban — a bányaásványok feletti tulajdon az államhatósági adományt igényelte, mely adomány dija egy talentum s adója, a nyert ásványok egy huszonnegyede volt. Ez azonban állami bérrendszernek ép ugy nem tartható, mint a miként nem lehet tartani a mi rendszerünket, a bányafelügyeleti illetéknek s a bányaadónak fizetése mellett.

Az athénei általános jogfelfogás — nézetem szerint — magában foglalja a római jog ama kijelentését is, mely szerint: «quod enim nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur», ugyszintén Hugo Grotiusnak, Puffendorfnak s másoknak a tulajdon s tartalma iránti, kölcsönös elismerésen alapuló theoriáját, Kant specificationalis elméletét, Montesquieunek a «törvényre» való utalását, Fichtenek az ember személyes jogait előtérbe helyező okoskodását, Ahrenssel Thiersnek a tulajdonszerzést «munkával» hirdető elméletét; mert elméleteik a tulajdon elemi fogalmára nézve, a lényeges alkatrészek tekintetéből, a «személyi» és a «társadalmi» alapvonások elfogadásában egyezők. Sőt Ahrens Párisban 1848. évben «Cours de droit naturel» (német nyelven dr. Wirk által kiadott) müve 265. lapján, az athéni felfogással teljesen egyezően, oly értelemben nyilatkozik, hogy a mezőgazdaság viszonyai a multban eredetileg olyképen szabályoztattak, hogy a földbirtokbani részesülés mérve, határa és felosztása is előiratott; mig ellenben oly dolgok, melyek eredetileg s természetszerüleg elhasználhatlanoknak tekintendők és csak részben s részenként vehetők igénybe, a nélkül, hogy ez által mégis végképen elfogyaszthatnának, most is állandóaknak veendők, milyen a levegő, a viz s maga a föld tömege, állaga is, melyhez a földterület alatti bányakincsek is mint tartozékok számitandók: miután a bányaásványok a rendes «konventionális» mezőgazdasági s földfeletti ipari megmunkáltatáson, termelésen, jövedelmezésen s felhasználáson kivül esnek, a rájok irányuló első szerzés tekintetéből, más javakéhoz hasonlóan, a társadalom, illetve az ezt összetartó állam eredeti rendelkezése alá tartoznak. E kijelentést osztom, annál is inkább, mert bármily, a tulajdonra alkalmazott elmélet szerint, még a földtulajdon első szerzésének alapja is a személy öntudatos foglalási — okkupationális — ténykedése mellé, mindenkor követelte a társadalom, helyesebben az állam biztositó elismerését is; mint a mily kétoldalu ténykedés ismétlődik a bányatulajdon eredeti szerzésénél most is és a mily tulajdonszerzésből maga a felszini talajnak tulajdonosa sincsen kizárva, avagy kivéve; de a «prior tempore, potior jure» elvénél fogva az állam tőle is követeli, hogy *az eredetileg külön állóknak tekintett és nem csupán a törvény erejénél fogva elkülönitett* bányatulajdonnak eredeti megszerzésére akaratát, ténykedését a fenálló jogszabályok szerint ő is nyilvánitsa, teljesitse; és ha bányatulajdont szerzett, ennek gyakorlásában jogai megszünésében szintén ugyanazon jogszabályok alá esik, mint az, ki nem az ő saját, de egy idegen talaja alatt bir bányatulajdonnal. S már ez is ellenkeznék azzal, hogy a bányatulajdon a földtulajdontól csupán elvontként és nem eredetileg különállóként tekintethessék. Mert, ha csupán a közgazdaság s czélszerüség végett más harmadik

*

javára elvontnak volna tekintendő, e harmadik tulajdonának megszünése esetére a rendelkezésnek joga a bányatárgy felett ennek visszaháramlása folytán önként már következetesség okából a földtulajdonost illetné.

Az *«elvonási» elmélet tehát mindenképen kényelmetlen inkonvenientiákat vonhatna maga után* s nézetem szerint *leghelyesebb a törvényt azon az alapon megalkotni, mely a hazai tényleges viszonyok tekintetbe vételével minden exotikus idegen elméletnek igénybe vétele nélkül rendelkezésünkre áll s kész anyagot szolgáltat.*

(Bef. köv.) *Hoznek János.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szavatosság. Felelősség. Veszély.

Kevésbé éleselmü megfigyelőnek, mint Windscheid, sem igen kerülheti ki tekintetét az az aperçu, melyet Pandektája első könyvének 24. §-ában ugy fejez ki, hogy ritkán felel meg egy elbirálandó eset tényállása egyetlen jogszabálynak; rendszerint a tényállás különböző részei különböző jogszabályok alá hajolnak. E jogszabályok rendezte jogi hatások egymást meghatározzák és keresztezik stb. (64. l.) Ime az életből vett példák:

A. és *B.* közt egy-egy pár hámos lóra vonatkozó csereszerződés jött létre; kölcsönös átadás és átvétel után a kritikus időn belül (v. ö. osztr. polg. törvk. 925. §.) ragályos betegség okából az egyik lovat le kellett szurni. (*Dtár* uj f. V. 81. [1883. máj. 9. 2605.]) Eladott ház telekkönyvi átirás előtt leég — a tényleges átadás már megtörtént. Quid iuris? (*Dtár* uj f. VII. 121. [1883. jan. 22. 6043.])

Az indokolások mutatják a jogi perspektivát:

Eladót (elcserélőt) szavatosság terheli, melylyel második esetben az első- és harmadbiróság a casus nocet domino elvét állitja szembe, erősitve álláspontját azzal, hogy eladóra vétkességet rábizonyitani nem lehet.

A Windscheid-féle «kereszteződés» im ez: I. vevő viseli a veszélyt (kereskedelmi törvény 344. §.; arg. a contrario osztr. polg. törvk. 1048., 1051. §§.; nálunk még mindig kisért a «casus nocet domino» [fenti példán kivül v. ö. *Dtár* uj f. VI. 98. 1883. okt. 4. 2977]); II. eladót szavatosság terheli (osztr. polg. törvk. 922—932. §§. nyomán induló bő judikaturánk; kereskedelmi törvény 348—350. §§.); III. eladó «felelős», azaz: szolgáltatni tartozik; ha nem szolgáltat, vagy nem kellően szolgáltat, a kár megtéritendő. Cserénél a viszonyok symmetrikusak; vételnél a *másik* felet ne bántsuk.

Nálunk persze a három jogszabálycsoporton belül is hemzseg a kontroversia. Nagy részük — különösen I. és III. körében — mintaszerü megoldást nyert Zsögöd «Fejezetek kötelmi jogunk köréből» czimü czikksorozatával (*Jogt. Közl.* 1895. évi 52. sz. és 1896. évi 18. sz.); nagy részük még talán fel se vetődött. Ilyenek ingatlanok adásvételénél a veszélyátháramlás időpontja az átadás vagy az átirás? Aztán: a szavatosságnak ugyszólván egész lényege még tabula rasa. Pedig fontosságát és kétséges voltát a birói eldöntés alá került esetek nagy száma eléggé tanusitja.

Az egyszer bizonyos, hogy «minden visszterhes szerződés szavatossági kötelezettséget von maga után» (14. számu teljes-ülési döntvény [*Dtár* uj f. IX. 186.]). Azaz, hogy korántsem bizonyos. Csak a gondolat, melyet a határozat igen rosszul fejez ki, igaz. A Curia előtt a következő két tétel lebegett: *a)* minden visszterhes *átruházás* szavatossággal jár; *b)* minden ügyleti fél felelős a teljesités szándékos vagy gondatlanságból eredő megakadályozásáért. «Átruházás» azonban ma már kettőt jelent (Zsögöd: Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. füzet. Telekkönyvi szolgáltatás 14. l. [2., 24. sk. ll.]) átruházási ügyletet (adásvételi szerződés, pactum de cedendo, stb.) és tettleges elbocsátást (traditio, constitutum possessorium — bár ez utóbbi felette kétséges természetü —) mint dologi ügyletet. A szavatosságnak világos, hogy csak az előbbihez van köze. Ezt jegyezzük meg jól — későbbre. Nem mondtuk azonban azt, hogy a *dologi* ügyletnek kérdésünkre módositó hatása semmi sem lenne. Mint látni fogjuk, nagyonis van; de más természetü, mint a kötelmi ügyleté. A fenti második *(b)* tétel az, mely a szavatosság tanában dominálni látszik. Vegyük direktivául az osztr. polg. törvénykönyvet. Ösztönszerü impressio a 923. §. olvasásánál az, hogy eladónak a szavatosság megalapitására vagy dolose, vagy legalább culpose kell eljárnia. Ezt a látszat azonban csal. Először és különösen azért, mert a ki vétke által másnak kárt okoz, azt 1295—1304. §§. amugyis megfelelően «helybenhagyják»; de másodszor azért is, mert pandekta-elmélet és magyar gyakorlat azzal már körülbelül tisztában vannak, hogy eladót (és mindenkit, a kire e tételek relevánsak) akkor is éri a szabály sulya, ha nem vétkes. Elég idéznünk a következőket: Vangerow 609. §. II. j.; Brinz 113. §. 1. *b)* β); ugyanott idézve Windscheid: «Lehre von der Voraussetzung» 111. l. A magyar judikaturából: *Dtár* uj f. XII. 54. (1885 május 12. 8561. sz. a.) Ha azonban eladó akkor is szolgáltatni tartozik — ujólag —, a mikor nem vétkes; ha másrészt arról az esetről, a mikor vétkes, a törvény már intézkedett: ugy a szavatosság *speciális* szabályai csak azokra az esetekre állanak, a melyeket más szabályozás a maga részére még le nem foglalt. Látszik ez kettőből. Mert először is a Törvény (922. §.) csak visszterhes ügyletnél akar tudni szavatosságról; vétkesség miatti (*b)* értelmében) kártéritésnek azonban ingyenesnél is helye van; különleges szabályozás tehát csak annyiban szükséges, a mennyiben a visszterhes ügyletnél a szabályozásnak szigorubbnak kell lennie. De az az igazság, miszerint a szavatosság nem egy esete az osztr. polg. törvénykönyv 1295. §-ának, megdönthetlenné válik azzal a megfontolással, hogy a szavatosság előbb való valami, mint a vétkesség folytáni kártéritési kötelezettség. Mert a mikor vevő a szavatossági igényét érvényesiti, ugy allegál, hogy «alperes tartozik nekem a dolgot ilyen és ilyen állapotban átadni» — ex contractu, azon elvnél fogva, hogy senki sem köteles más szolgáltatást elfogadni, mint a mely iránt a szerződés létrejött; dolus és culpa itt tökéletesen idegenek. Ha dolust és culpát kezd felperes bizonyitani, akkor keresete egész más alapokra helyezkedik, akkor már annak a ténynek, hogy alperes nem (kellően) szolgáltatott, causalis alapját teszi felperes igénye alapjává, ugy hogy szemmel láthatólag a szavatossági helyzet a prius, és a dolus okából való felelősség a posterius. S rebus sic stantibus egyedül az a következetes, ha a szavatosság szabályait csak arra alkalmazzuk, a mi szavatosság, oly tényállásra, melyben dolust és culpát nem vizsgálunk s a többit átengedjük a kártéritési felelősségnek az osztr. polg. törvénykönyv 1295. §. nyomán. Felvetett második példánkban tehát a szavatosságot ki nem zárja az elsőbiróság azon érvelése, hogy alperesek a tüzvész okozói nem voltak, mert ép ugy, mint akkor, ha annak okozói lettek volna, áll a tábla elve, hogy «a házat . . . oly karban tartoztak átadni, mint a minőben az a szerződés kötésekor volt». Ezt a szigoru logikai következményt nélkülözhette a római jog, hol a «præstare» nem intézvény, hanem a viszonyok legváltozatosabb fajaira alkalmazott megjelölés (l. Brinz 135—138. §§.), nem nélkülözhetjük mi, hol az terjedelmes szokásjogi alapu intézménykör. Feleslegül még megjegyezzük, hogy ha a szavatosság ügyletileg kizáratott, a minek semmi sem áll utjában, a dolus és culpa iránti felelősség sértetlenül fenmarad, sőt az előbbi ki sem zárható (v. ö. Dernburg: Preuss. Privatrecht II. k. 143. §. inf.), mihez most már kommentár nem kell. Mellőzzük a különbség

fontosságának körvonalozását (kivált perrendi szempontból, pl. 1893. évi XVIII. 31, 148. §§.).

Hogyan helyezzük bele az eredményt az osztr. polg. törvénykönyv rendszerébe? Az 1294. §. valamelyik osztályába okvetlenül kell, hogy a szavatosság alapján való kártérités is beleessék, lévén az is kártérités. Ez mégis igen nehéz. A felosztás magában a törvénykönyvben is következetes. Igy a véletlen ellentébe van helyezve a jogellenes cselekvénynyel, jogellenes minden vétkes cselekmény, mégis az 1311. §. valakinek vétke által előidézett véletlenről beszél. De ettől eltekintve is nehéz azt mondani, hogy a ló elhullta (példánkban) által előidézett kár eladó «önkénytelen cselekvéséből» eredt. Még kevésbé eredt azonban «gonosz czélzatból» vagy «vétkes tudatlanságból» s ép oly kevéssé véletlenből. Az osztrák törvény a felosztás alapjává épen a kár *okát* teszi, mely, mint láttuk, a szavatosság kérdésére irrelevans s felosztását, ha az teljes akar lenni, ki kell egészitenünk azzal, hogy a kár lehet olyan, melynek megtérítésénél a causalitas irrelevans, — szavatossági kártérités — és olyan, melynél az relevans, — felelősségi kártérités. Magától értetődik, hogy egész fejtegetésünk csak azon körben mozogván, melyben a kártérités, mint surrogatum szerepel, kivül marad az eset, midőn az a jogügylet principális része, tárgya (biztositási ügylet).

Az eddigiek sulypontját azon elv képezi, hogy a szavatosság lényege és rendeltetése az, miszerint ott, a hova más kötelezettséget megalapitó eszközökkel a jog behatolni nem képes s azt a méltányosság követeli, ott a szavatosságra támaszkodunk s ez mindenesetre oly hathatós kiépités, a mely legnagyobb — s eddig távolról sem tanusitott* — figyelmet érdemli bíróságaink részéről.

A német polgári törvénykönyv azt az időpontot, melyben a dolognak oly állapotban kell lennie, hogy a rendeltetésszerü használatot nyujtsa, ugy határozza meg, hogy az a vevőre való veszélyátháruláS időpontja. (459. §.) Azonban ő is kivételt tesz (Gewährfrist 482. §.). Az egyszer szembetünő, hogy szavatosság és veszély az esetek nagy számában szemben állnak egymással. Sőt in thesi mindig. Mi annál érdekesebb, mert a két fogalom lényegileg azonos alkatelemeket mutat. Legmélyebben vág az, hogy mindkettő causaliter független valamely fél magatartásától (l. fent). Sőt mindkettőnél egyenesen abstrahálunk a causalitástól; mégis az mindkettőt módosithatja: a veszélyviselést a másik fél késedelme, a szavatosságot az, a mit mi felelősségnek nevezünk, tehát azonos elem: a vétkesség.

Mindkettőnél alapvető jelentőségü az átadás.

Az élet egyensulya azt hozza magával, hogy épen az, a ki a veszélyt viseli, támaszkodik gyakran és lehetőleg szavatossági igényre, a kettő egymást in thesi fel nem emészti. Vevő tartozik a vételárt megfizetni; eladó a vesztett érdeket megtériteni. Igaz, hogy akkor, a mikor másként, mint az *érték* megtérítésével ez nem lehetséges, kissé merev a szétválasztás, miután a kompensatiónak nem áll semmi az utjában. Ez már a birói mérlegelésbe vág. A veszélyviselésnek a szavatosságra való hatása tehát lényegesen más, mint a vétkességé, ez annak lényegét támadja meg és szivja magába (a mint vétkességet bizonyitok, nem allegálok szavatosságra [l. fent]); amaz csak esetlegesen, mint más hasonnemü és lejárt követelés a külső kifejezésrejutást akadályozza.

Az átadás időpontjának, mint kritikus pontnak legális meghatározása csak interpretativ természetü a szavatosságot illetőleg, dispositiv a veszélyre nézve. A szavatosság a kötelmi szerződés létrejöttével teljesen adva van s csak arról van szó, hogy a felek szándékát præcisiroztassék. Ezt a szándékot az esetek zömének megfelelően a jog abban találja, hogy a dolog az *átadáskor* feleljen meg. Látjuk, hogy a német törvény más cæsurát állit. [Ez néha nem platonikus (pl. 450. §-hoz hasonló esetekben.)] Mindegy. A traditiónak azért itt is van hatása a szavatosságra, csakhogy a veszélyen keresztül. Miután a veszélyátháramlásnál a traditio létesitő kellék. Hogy ez az ellentét mennyire ég és föld, azt dokumentálni pazarlás. A szavatosságnak az átadás egyáltalán nem kelléke; a veszélynél azt csak a felek határozott akarata mellőzheti.

A tárgyalt határozat (*Dtár* uj f. VII. 121.) az ingatlant érő veszély átháramlása időpontjának a kérdéseit is megoldja és pedig a táblával ellentétben ugy, hogy a tényleges átadás s nem a bekeblezés viszi át a veszélyt.

Maga az álláspont mindenesetre következetes, mely szerint a veszély a bekebelezéstől független; noha a német törvény épen az ellenkezőt mondja ki (446. §. 2. bek.), legalább arra az esetre, ha a bejegyzés megelőzte az átadást. Máskülönben megmarad ott is az általános elv.

Kettőt jegyzünk még meg. A traditio a veszélyviselésnél időtartam kezdetét jelenti, melyben ama bizonyos következmények hatályosak; a szavatosságnak az átadás pillanata a kezdet és a vég — kivételes esetektől eltekintve. Remekül fejezi ezt ki a német törvény idézett 459. §-a.

A másik az, hogy a veszélyviselést máskép «módositja» (7. l.) a vétkesség (felelősség, késedelem), mint a szavatosságot. Annak, hogy a veszélyt ki viseli, prius-a a felelősség kérdése (v. ö. Zsögöd id. ért.); itt a szavatosság a prius, a felelősség a posterius. Csak ha a dolog ugy dőlt el, hogy «eladó nem felelős», merül fel a kérdés, hogy ki viseli a veszélyt?; ha a szavatossággal felperes (vevő) meg nem elégszik, kezdi bolygatni a felelősséget. De a veszély kérdését fel *kell* vetnie vevőnek; mig a szavatosságnál megmaradhat és csak akkor áll más alapra, ha megfelelő bizonyitékokkal rendelkezik. *Messer Artur.*

* Csak néhány példáját gyakorlatunk következetlenségének. *Dtár* uj f. VIII. 126. (1884 márczius 28. 1104.): «az őt terhelő szavatosságnál fogva eladó az átiratás megkisérlésére már azért sem kényszerittethetnék, mert *nyilvánvaló mulasztásban léte nem igazoltatott*» ! — Persze ellenkezőleg *Dtár* uj f. XII. 54. (1885 május 12. 8561.). — Szavatosság helytelenül *Dtár* uj f.IV. 137. (1885 február 21. 4014.) — Igaz, hogy ezt a közéletben is összetévesztik *Dtár* uj f. XI. 144. (1885 április 14. 2150.).

«Kiskoru ügyvéd».

A kérdést, hogy «nem teljeskoru ügyvéd bevezethető-e az ügyvédek lajstromába», *dr. Horovitz* Gyula ügyvéd ur egy konkrét eset alkalmából vetette fel. (*Jogt. Közl.* 30. sz.) Szinte akademice, azt mondhatnók. Czikkét olvasván, az azt a benyomást teszi, mintha dr. Horovitz Gyula ur a kiskoru ügyvédet in abstracto maga is nonsens-nek tartaná. Annál inkább meglepő, hogy dr. Bozóky Alajos jogakadémiai igazgató ur minden skrupulus nélkül elutasitandónak véli az ügyvédi kamarához való felvételért folyamodó nem teljeskoru ügyvédet. (*Jogt. Közl.* 31. szám.)

Dr. Bozóky Alajos ur a saját álláspontja igazolására elegendőnek tartja, hogy utal az előző czikkiró által bőven megvilágitott inkonvenientiákra, melyek egy kiskoru ügyvédnek az ügyvédi lajstromba való bevezetéséből származnának. Hivatkozik másrészt arra az általános jogelvre, hogy nem képviselhet az, a ki maga is mások általi képviseltetésre szorul.

Mit mond a törvény?

Dr. Horovitz Gyula ügyvéd ur maga konstatálja, miszerint: «Tény, hogy az 1874: XXXIV. tcz. nem tartalmaz oly §-t, mely az ügyvédség gyakorlásához a nagykoruságot megkivánná. Tény továbbá, hogy a 2. §., mely a lajstromba való felvétel kellékeit *taxative* sorolja fel, a nagykoruságról említést nem tesz. Eképen tehát a dogmatikus állásponton állva, a kérdés olyképen volna megoldandó, hogy az ügyvédség gyakorlásához a nagykoruság nem kivántatik meg

és ezen felfogást támogatja az a körülmény is, hogy az ügyvédi rendtartás *speciális* törvény s igy más törvény rendelkezéseiből ki nem egészithető oly tételes rendelkezésekkel, melyekből esetleg az ellenkező nézet volna levezethető.»

Ezekhez képest tehát, nézetem szerint, egészen alárendelt kérdés az, hogy «kifelejtette»-e az 1874: XXXIV. tcz. a nagykoruságot az ügyvédi lajstromba való felvétel kellékei között megemliteni. Tény, hogy *nem* követeli meg.

De az ügyvédi rendtartás nemcsak a felvétel kellékeit sorolja fel taxative, hanem a 3. §-ában felsorolja (és pedig szintén taxative) azokat az eseteket, a melyekben a felvétel megtagadandó. Ezek között sincs a kiskoruság felemlitve.

Másrészt induljunk ki az ügyvédi oklevél szövegéből.

Az ügyvédi oklevél szerint, a melyet «ő felsége a király nevében» ad ki a jelöltnek az ügyvéd-vizsgáló bizottság, az, a ki az ügyvédi vizsgát kiállotta, *az ügyvédség gyakorlására* általa képesitettnek találtatott.

Kétség nem lehet tehát az iránt, hogy az ügyvédség gyakorlásának *jogi forrása* nem a kamarába való felvételben, hanem *az ügyvédi oklevél törvényszerü megszerzésében rejlik.* A kamarába való felvétel, tekintve, hogy az ügyvédi rendtartás az oklevélen kivül csak azt kivánja, hogy a felveendő tagnak a kamara területén állandó lakása legyen, inkább formális teendő, semmint a lényeg.

Ámde az, a ki e *belső* kelléken kivül még annak a törvény által előirt (egyetlen) külső követelménynek is a maga részéről eleget tesz, hogy a kamara területén lakik, az nemcsak belsőleg jogosult a felvételre, hanem formálisan is jogot nyert arra, hogy a kamarába felvétessék. Miután pedig, mint már jeleztem, az ügyvédség gyakorlásának joga az ügyvédi képesitésben, nem pedig a kamarába való felvételben rejlik: ennélfogva az, a ki az ügyvédség gyakorlására (a mi a mások képviselésének jogát jelenti) képesitve, tehát jogositva van: az *már ezen ténynél fogva* többé kiskoru nem lehet, vagyis ipso facto nagykoruvá lesz.

Még csak néhány szót.

Nem kell mindjárt *abususra* gondolnunk, ha (mondjuk) 23 éves ügyvédről van szó; hiszen végezhet valaki, ha jól tudom: miniszteri engedélylyel, egy tanévben két, esetleg három gymnasiumi osztályt is magánuton.

A mi pedig *az ügyvédi kar tekintélyét* illeti, azt épen a 23 éves ügyvédektől ne féltsük: az a fiatal ember, a ki 23 éves korában ügyvédi oklevelet nyert, oly erkölcsi és szellemi qualitásról ad bizonyságot, hogy az ügyvédi kar benne nem közönséges munkaerőt remélhet, tehát már ez okon is legkevésbbé szolgált rá, hogy *szerzett jogának* gyakorlásától — hacsak egy napra is — hivatalosan elüttessék.

Dr. Zollner Béla,
budapesti ügyvéd.

Az alkoholismusról Magyarországon.

A párisi börtönügyi társaság kérelme folytán dr. *Gruber* Lajos a fenti kérdésről jelentést irt, a mely a társaságnak bulletinjében franczia nyelven közzététetett. A jelentés következőképen hangzik:

A Btk. 76. §-a azt rendeli, hogy «nem számitható be a cselekmény annak, a ki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy kinek elmetehetsége meg volt zavarva és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt». Ennek következtében a vádlott menekül a büntetés alól azon esetben, ha megállapitják, hogy a vádbeli cselekmény elkövetésekor teljesen részeg volt és pedig olyannyira, hogy öntudatlan állapotban követte el a vádbeli cselekményt. A midőn az öntudatlan ittasság következtében valamely culposus cselekmény követtetett el, ezt gondatlanságnak tekintik azon esetben, ha a vádlott hivatásának gyakorlása közben követte el azt a hibát, hogy lerészegedett és ennek következtében kötelességét mulasztotta el, mint pl. ha egy vasuti őr szolgálat közben leiszsza magát és elmulasztja az előirt jelzést.

A birói gyakorlat nagy sulyt helyez arra, hogy az ittasság mérve a lehető legtüzetesebben megállapittassék. Ha az ittasság nem akkora foku, hogy az öntudatot elhomályositaná, ez esetben azt enyhitő körülmény gyanánt veszik figyelembe.

A Kbtk. 84. §-a 25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel bünteti azt, a ki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban megjelenik.

A Kbtk. 85. §-a 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel bünteti azt, a ki mást korcsmában stb. szándékosan lerészegit; továbbá a szeszes italok elárusitóit sb., ha tudatosan részegnek szeszes italt adnak. Ha e kihágás 14 éven alóli kiskoru irányában követtetik el, a büntetés 100 frtig terjedhet. Ha a kihágást egy e miatt már kétszer büntetett visszaeső követi el, akkor ez az üzlete folytatásától is 3 hónaptól 1 évig eltiltható.

Ezen szabályokat azonban a gyakorlatban nem alkalmazzák a kellő szigorral. Ennek oka abban rejlik, hogy a vidéken a rendőri közegek elégtelenek és ezen szolgálatra kevéssé alkalmasak. Ezen szempontból javulás legközelebb remélhető, a midőn a rendőrséget az egész országban államositják. Az iszákosságra hajló egyéneket nem alkalmazhatják a vasutaknál, a távirdánál, a csendőrségnél, a postánál, az erdészetnél és a közhivataloknál. A midőn a köztisztviselők, az ügyvédek, a papok stb. nyilvánosan leiszszák magukat, ez esetben azok fegyelmi uton büntettetnek.

A magyar hivatalos statisztikai közlemények semminemü speciális adatot nem tartalmaznak arra nézve, hogy a büntetendő cselekmények közül hányat követtek el ittas egyének.

Az 1883. évi XXV. tcz. az uzsoráról és káros hitelügyletekről IV. fejezetében a 22—27. §§-ban azt rendeli, hogy a vendéglőkben stb. kiszolgáltatott szeszes italok ára iránti követelések fejében a bíróság csak a törvényhatóság szabályrendeletével meghatározott összeget itélheti meg, mely 2 frtnál kisebb és 8 frtnál nagyobb nem lehet. Ezen fejezet szövege minden italmérési helyiségben kifüggesztendő.

A magánjogban az iszákosság a következő hátrányokkal jár:

1. a botrányos életüek nem viselhetnek gyámságot és gondnokságot (1877: XX. tcz. 43. §. *e)* pont);

2. a tékozló nagykoruak gondnokság alá helyeztetnek (u. o. 28. §. *c)* pont); a bíróságok számos iszákos egyén részére — a társadalmi osztályra való különbség nélkül, a melyhez azok tartoznak — a gondnokság alá helyezést mondják ki és pedig az esetben:

3. ha ezt a gondnokság alá helyezendő maga vagy pedig fel- és lemenő ágbeli rokonai kérik (u. o. 31. §.);

4. az 1885: VI. tcz. 3. §-a értelmében a gondnokság alá helyezést a gondnokság alá helyezendőnek házastársa is kérheti;

5. ugyanezen törvény 5. §-a a bíróságot feljogositja arra, hogy azon esetben, a midőn a késedelem veszélylyel jár, még az eljárás folyamata alatt és az itélet hozatala előtt zárlatot rendeljen s azt telekkönyvileg feljegyeztesse.

Meg kell emliteni, hogy a bíróságok igen gyakran rendelnek az iszákosok számára gondnokokat oly czélból, hogy ezeket vagyonuk tékozlásában megakadályozzák és ily módon megelőzzék ezek családjának teljes tönkrejutását.

Magyarországon az iszákosság megakadályozását czélzó præventiv eszközök nem léteznek. Az iszákosok javitására szolgáló menhelyeket nálunk még nem ismerik. Különben dr. *Fekete* Gyula budapesti kir. törvényszéki biró a Magyar Tudományos Akadémia által 1891-ben pályakoszoruzott müvében «az iszákosságról» erre irányitotta már a közfigyelmet.

A midőn a szeszes italokkal való visszaélés elmebetegséget idéz elő, ez esetben a beteget tébolydában helyezik el.

KOZMA SÁNDOR.

Lapunk zártakor veszszük a lesujtó hirt, mely a magyar igazságszolgáltatást érte.

Kozma Sándort gyászolja az igazságügy minden munkása, mindenki a ki szereti az igazságot.

Érdemei feledhetetlenné teszik őt mindnyájunk előtt s megörökitik nevét a magyar igazságszolgáltatás történetében.

—

— **A m. kir. közigazgatási bíróság** itéletei tárgyában a következő felszólalást kaptuk: Ez uj legfelsőbb bíróságnak több mint félévi fenállása óta az adó- és illetéktörvények hézagos és homályos volta miatt, nemkülönben a közigazgatási törvényeknek uj illetékes magyarázata miatt a jogászvilág türelmetlenül várja, hogy a bíróság elvi jelentőségü határozatait valamely módon közzétegye. E kivánalom annál is indokoltabb, mert a pénzügyi közigazgatási bíróság hasonló itéleteit a Pénzügyi Közlöny mellékleteként állandóan nyilvánosságra hozta és mert a legfelsőbb fokban való itélkezésnek jelentősége nemcsak a konkrét jogeset eldöntésében, hanem abban is áll, hogy az alsóbb hatóságoknak irányt nyujtson, a jogkereső közönséget pedig abba a helyzetbe hozza, hogy a bíróság által hirdetett elvekhez alkalmazkodhassék. De e czél meghiusul, ha az itéletek hozzá férhetővé nem tétetnek.

— **Uratlan hagyaték.** Egy olvasónk veti fel a következő kérdést:

Mi történjék a hagyatékhoz tartozó ingatlannal, ha az örökös kijelenti, hogy a hagyatékot vagy esetleg annak ingatlanból álló részét nem fogadja el. Két megoldás kinálkozik: az egyik, ugy tekinteni a dolgot, hogy örökös nincsen s a kincstárnak átadni; a másik: megkeresni a telekkönyvi hatóságot, hogy a hagyatéki ingatlant árverezze el. Mindezek azonban törvényen nem alapulnak, s esetleg a kincstár sem fogadja el az örökséget; a második megoldás erőltetett s kérdés, hogy a telekkönyvi hatóság foganatositja-e azt, mert az 1894: XVI. tcz. 95. §-ában ezen eset nincs felemlitve. Végül megjegyzem, hogy ez utóbbi kérdéssel kapcsolatos egy jogi szempontból, bár alárendelt, de gyakorlatilag annál jelentősebb kérdés. Ugyanis az 1894: XVI. tcz. 117. §-a alapján a tárgyaló közjegyző dijának számitásánál a hagyatéki vagyonnak, a terhek levonása nélküli leltári értéke képezi a dijszámitás alapját, tehát egy passive álló hagyatéknál is nagyösszegü dij merül fel, ki fizeti ezt ily esetben, mikor a hagyatékot az örökös nem fogadja el? holott a törv. 121. §-ának 2. bekezdéséből kifolyólag ezt csak azon örökös fizeti, a ki tényleg örökölt is.

— **A pénzágensek üzelmei a Curia megvilágitásában.** A budapesti kir. itélő táblának felmentő itéletével szemben a m. kir. Curia egy bünügyben a csalás büntettét látta fenforogni és kemény büntetéssel sujtotta a vádlottakat a következő indokolással: «A vádlottak a kölcsönért hozzájuk fordult feleket a kölcsön feltételei iránt kellőképen nem tájékoztatták, hanem ravasz fondorlattal lépésről-lépésre oly fizetésekre csábitották, melyek fejében a kilátásba helyezett kölcsönt megszerezni, megadni képesek nem voltak s a mely fizetések tetemes részét épen ezért jogtalanul fordították saját vagyoni hasznukra és ekképen a sértett feleknek kárt okoztak.» (M. kir. Curia 1897 jun. 18. 4993. sz. a.)

— **Holttesten levő tárgy lopása.** Egy temetkezési vállalatnak a szolgája temetés alkalmával a halottas házban ellopott a ravatalon levő holttestnek ujjáról egy 60 frt értékü gyürüt. A budapesti büntető törvényszék a minap tárgyalta ezen bünügyet és ez alkalommal a közvádló inditványozta, hogy a vádbeli cselekmény ugy a 334., valamint a 336. §-nak 2. pontja alapján is büntetté minősittessék; ez utóbbi alapon azért, mert a lopás büntettet képez, ha «holttesten levő tárgy lopatik el». A bíróság azonban csakis az értéknél fogva látta a lopás büntettét fenforogni. A 336. §. 2. pontját azért nem alkalmazhatta ez esetben, mert a törvény megkivánja, hogy «temetőben holtak emlékére rendelt, vagy holttesten levő tárgy lopatik el»; tehát vagy 1. *temetőben* holtak emlékére rendelt tárgy, vagy 2. *temetőben* holttesten levő tárgy lopatik el. A bíróság nem tette magáévá a közvádlónak azon nézetét, hogy a 336. §. 2. pontja akkor is alkalmazandó, a midőn a holttesten levő valamely tárgy a temetőn kivül lopatik el, mert a törvénynek azon magyarázatot adja, hogy ezen büntetendő cselekmény *kizárólag* csakis akkor, a midőn a temetőben követtetik el, minősül büntetté.

— **Egy árvaszéki végzés.** A fehérmegyei árvaszék hozta a következő határozatot: Az ezuttal becsatolt cselédkönyvvel F. Julianna illetősége beigazolva van; mégis mert annak tanusága szerint F. Julianna már önjogu s mint ilyen szabad cselekvésre, jogainak saját hatáskörében és személyében leendő képviselésére jogositott: ennélfogva a fehérvármegyei árvaszék F. István és D. Imre által 7761/97. sz. a. közösen előterjesztett azon kérelemnek, hogy közöttük kiskoru F. József tartására nézve kötött perenkivüli egyezség gyámhatóságilag jóváhagyassék, helyt még azon indokból sem ad, mert az *önjoguak között, bár a kiskoru gyermek tartása tárgyában kötött egyezség nem tartozik azon jogügyletek közé, melyek az 1877. évi XX. tcz. 113. §-a értelmében jóváhagyást igényelnek.* Ez okból a beterjesztett bírósági végzést és a cselédkönyvet az érdekelteknek kiadja. (1897 julius hó 23. 10600. sz. a.)

— **Párviadalnál a habár jelentéktelen minőségü karczolás is tényleges megsebesitésnek tekintendő.** A budapesti kir. *itélő tábla* egy bünügyben kimondotta, hogy «a K. A.-val vivott párviadalt illetően az elsőbiróság Sch. G. R. vádlott cselekményét a Btk. 296-dik §-a szerint minősitette, mert ebben az esetben csak egyszerü karczolás és lapos kardvágás okoztatott. Igaz ugyan, hogy a végtárgyaláson ugy Sch. G. R., valamint K. A. azt adta elő, hogy K. A. csak lapos vágást kapott, s igaz is, hogy lapos vágás a Btk. 298-dik §-ában meghatározott megsebesités fogalmának meg nem felel; tekintve azonban, hogy a nevezetteknek a vizsgálat folyamán tett vallomása szerint K. A. karczolást kapott s ezt bizonyitja dr. St. M. orvos is; tekintve, hogy a karczolás, habár jelentéktelen minőségü, de mégis természeténél fogva már tényleges megsebesitést képez: ez okokból Sch. G. R. vádlottat a K. A.-val vivott párviadalból kifolyóan a Btk. 298-dik §-ába ütköző párviadal vétségében kellett bünösnek kimondani stb. (1897 jun. 15. 5583. sz. a.)

— **Összbüntetés.** A m. kir. *Curia* lopás büntette és könnyü testi sértés vétsége miatt vádolt Fojt Sándor elleni ügyben a következő végzést hozott: Minthogy a Btk. 104. §-ának 2-ik pontja szerint összbüntetés kiszabásának van akkor is helye, ha a vádlott szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása alatt, már jogerejü elitéltetése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt, határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre ujólag elitéltetik és minthogy a kalocsai kir. törvényszék a további elitéltetése folytán büntetését töltő Fojt Sándorra vonatkozólag 1897. évi márczius 19-én 1637. sz. a. hozott itéletével történt elitéltetése alkalmával ennek megfelelőleg határozott, illetve nevezett vádlottra ujólag történt elitéltetése alkalmával a korábbi elitéltetésekor ellene kiszabott és már megkezdett büntetését is magában foglaló összbüntetést állapitott meg: a kir. itélő tábla tehát az által, hogy az elsőbiróságnak jelzett itéletét az idézett törvényszakasz első pontjára hivatkozással megsemmisitette, és az emlitett törvényszéket odautasitotta, hogy csak a jelen büntető ügy tárgyát képezett cselekmények után járó büntetés kiszabására szoritkozzék, nyilván semmisséget követett el: ugyanezért a budapesti kir. itélő tábla végzése megsemmisittetik és ugyanezen kir. tábla utasittatik, hogy jelen bünügyet érdemileg vizsgálja meg, és az ügyben érdemleges határozatot hozzon. (1897. évi julius 7. 6065. sz. a.)

— **Aratógazda járandóságai.** (A m. kir. minister-tanács 1897. évi márczius 24-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium M. József k-i lakosnak Z. Lipót és fia g-i czég ellen munkabérkövetelés iránt inditott ügyében a pozsonyi kir. tábla és Nyitravármegye alispánja közt felmerült hatásköri összeütközés esetét 1897. évi márczius hó 24-én tartott tanácsában vizsgálat alá vevén, az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: M. József k-i lakos a galgóczi kir. járásbiró-

ságnál 1893. évi deczember 14-én keresetet adott be Z. Lipót és fia g-i czég ellen azon az alapon, hogy M. a nevezett czég mezei gazdaságához 1893. évben mint aratógazda lett szerződtetve azzal, hogy köteles az aratási, cséplési, répamegmivelési és kiásási munkák teljesitésére 35 pár mezei munkást szerződtetni és a jelzett munkákat teljesiteni. Felperes a jelzett munkát teljesitette is, alperes azonban a neki járó 21 mérő buzát visszatartotta. Alperes ezenkivül kötelezte magát a kapásmunkák körüli felügyeletért felperesnek 47 nap után 1 frtot, vagyis összesen 47 frtot fizetni. E fizetést sem teljesitette alperes. Felperes alperest a 21 mérő buza és 47 frt megfizetésében kérte elmarasztalni. A bíróság az illetékességet alperes kifogására leszállitotta, azzal az indokolással, hogy felperes maga elismerte, hogy gazda és mezei munkás közötti viszony forog fen s felperes szolgálati bért követel, az a körülmény pedig, hogy alperes a bért kártérités czimén tartotta vissza, az illetékességen nem változtat. A pozsonyi kir. itélő tábla a galgóczi kir. járásbiróság végzését indokainál fogva helybenhagyta. M. József ezután Nyitra vármegye galgóczi járásának főszolgabirájánál adott be panaszt, ki a panaszt illetékesség hiányából visszautasitotta, a panaszlót a rendes per utjára utasitotta, azzal az indokolással, hogy a közigazgatási hatóság elé csak a gazda és munkás között még fenálló viszonyból kifolyó kérdések tartoznak, a jelen esetben pedig ez a viszony már 1893. év őszén megszünt. Nyitra vármegye alispánja ezt a határozatot helybenhagyta.

Miután ugy a galgóczi kir. járásbirósághoz beadott keresetben, mint a galgóczi járás főszolgabirájához beadott panaszban az adatik elő, hogy Z. Lipót és fia czég M. Józsefet aratógazdául, mezei munkák teljesitésére fogadta fel, miután az 1876: XIII. tcz. 115. §-a értelmében minden ezen törvényben tárgyalt kérdések iránt a mezei munkás és munkaadója közt támadható viták elintézésére a közigazgatási hatóságok hivatvák, a mennyiben ugyanazon törvény 119. §-ában meghatározott kivétel esete fen nem forog, miután ez a kivétel a jelen esetben nem forog fen, mert M. József keresetét, illetve panaszát nem kártérités czimére alapitá s végül: miután az a körülmény, a melynél fogva a galgóczi járás főszolgabirája illetékességét leszállitotta, hogy t. i. a gazda és munkás közötti viszony már 1893. év őszén megszünt, a közigazgatási hatóság hatáskörét meg nem szünteti: a közigazgatási hatóság hatáskörét az 1876: XIII. tcz. 115. §-ához képest meg kellett állapitani.

— **Hatóság elleni kihágás elbirálása.** (A miniszteri tanács 1897 május 12-én hozott határozata). A kir. miniszterium M. M. z.-i lakos elleni kihágás miatt folyamatba tett ügyben a zalaegerszegi kir. járásbiróság és Zala vármegye zalaszentgróthi járásának főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897 május 12-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: B. J. z.-i községi biró azt a feljelentést tette a zalaszentgróti járás főszolgabirájánál, hogy M. M. z.-i lakos 1896 október hó 5-én, midőn a feljelentést tevő községi biró nála megjelenve őt felszólitotta, hogy a leégett községi pásztorházhoz munkára előálljon, a nevezett vele gorombáskodni kezdett s többek között a következő sértő kifejezéseket használata: «B . . . om a hétszentségét a képviselő testületnek és a birónak!» A főszolgabiró a feljelentés alapján az eljárást M. M. ellen folyamatba tette, minthogy azonban ez azt adta elő a tárgyalás folyamán, hogy a jelzett alkalommal a községi biró őt «haszontalan, rongy, taknyos, aljas, ganéj gazembernek» nevezte, a főszolgabiró az iratokat illetékes eljárás végett a zalaegerszegi kir. járásbirósághoz tette át. A zalaegerszegi kir. járásbiróság az iratokat visszaküldte a főszolgabiróhoz: mert bár az M. M. által panaszolt kifejezések a becsületsértés vétségének ismérveit magukban foglalják is, s mind ennek, mind a vele kapcsolatos hatóság elleni kihágásnak elbirálása a kir. járásbiróság illetékességgel birna is, azonban a jelen esetben, tekintettel arra, hogy M. M. az irányban állitólag használt becsületsértő kifejezések miatt viszonvádat nem emelt, s ez okból azok megtorlása iránt büntetendő eljárás nem inditható, e nélkül pedig a kir. járásbiróság a közigazgatási hatóság elleni kihágást sem birálhatja el, a szóban forgó ügyben való eljárást a kir. járásbiróság nem tartja hatáskörébe tartozónak. A M. M. irányában állitólag használt meggyalázó kifejezések a Btk. 261. §-ába ütköző és az 1880: XXXVII. tcz. 40. §-ának 2. pontja által a kir. járásbiróság hatáskörébe utalt becsületsértés vétségének ismérveit feltüntetik ugyan, azonban ez a vétség a jelen hatásköri összeütközés eldöntésénél nem volt figyelembe vehető, mert annak megtorlása iránt a sértett fél az iratok szerint a törvényes határidőben inditványt nem terjesztvén elő, az bünvádi eljárás tárgyát nem képezheti és ezt a kir. járásbiróság a fentebb idézett végzésében már ki is mondotta. A B. J. által panaszolt cselekmény pedig a Kbtk. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágás ismérveit látszik magában foglalni, melynek elbirálása, tekintettel arra, hogy a sértő kifejezések a közigazgatási hatóság tagja irányában használtattak, az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 2. pontja értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, minélfogva a szóban forgó ügyben az eljárásra a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapitani.

— **Mezei kár megtéritése iránti eljárás.** (A m. kir. minisztertanács 1897 márcz. 24-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium M. György felperesnek M. István és társai alperesek elleni 19 frt mezei kár megtéritése iránti perében a szegzárdi kir. járásbiróság és Tolna vármegye központi járásának főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközés esetét 1897 évi márczius 24-én tartott tanácsában az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a biróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: M. György b.-i lakos a báttaszéki községi biróságnál mint kisebb polgári peres ügyekben eljáró biróságnál, M. István és társai b.-i lakosok ellen 19 frt mezei kár megtéritése iránt keresetet inditott. A községi biróság alpereseket 15 frt kár megtéritésében elmarasztalta és ezeknek kérelmére az iratokat az 1877. évi XXII. tcz. 25. §-a értelmében a szegzárdi kir. járásbirósághoz áttette. A nevezett járásbiróság az iratokat a községi biróságnak visszaküldötte, mert ez ügyben az 1894. évi XII. törvényczikk 93. §-ának *a)* pontjába ütköző mező-rendőri kihágás forog fen, a melynek II. foku elbirálása a most hivatkozott törvény hatályba lépte után, tekintet nélkül az elkövetés idejére, a főszolgabirónak hatáskörébe tartozik. Tolna vármegye központi járásának főszolgabirája azonban az ügyben eljárni magát szintén illetéktelennek mondotta ki, mert felperes keresetét nem a mezei kárt elkövetett és ismeretlen tettesek, hanem a volt felelős csőszök ellen inditotta, a minek folytán ezen ügy nem mezei rendőri kihágási, hanem kisebb polgári peres ügyet képez, a melyben eljárni a biróság illetékes. Minthogy ugy a közigazgatási, valamint a birósági eljárási iratokból kitünik, hogy felperes követelését nem a mezei kárt elkövetett tettesek ellen kihágási uton, hanem a volt csőszök ellen a polgári uton érvényesitette, a kik állitása szerint a köztük fenállott szerződés értelmében az ismeretlen tettesek által neki okozott mezei kárt megtériteni tartoznak és minthogy e szerint ezen ügyben tisztán polgári természetü követelés elbirálásáról van szó, ennélfogva, tekintettel az 1893: XVIII. tcz. 225. §-ára, az eljárást a biróság hatáskörébe kellett utalni.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák javitó-intézetek igazgatói** a napokban gyülést tartottak, melyben többek közt kimondották, hogy az uj büntetőtörvénykönyvben gondoskodni kellene arról, hogy az ifju koruak a kriminalistikus büntetéseknek egyáltalán ne vettessenek alá, hanem kivétel nélkül javitó- és nevelő-intézetekbe utaltassanak.

— **Az osztrák pátens-reformról** nagyon magasztalólag nyilatkozik *Kohler* a Juristisches Litteraturblatt legujabb számában. Kohler dolgozatot közöl ugyanis a törvényről és elemezi határozmányait, továbbá az irodalmat. A szerzői jogról szóló osztrák törvényt ellenben elavult és hibás munkálatnak mondja.

— **A Lippe-féle hires trónöröklési vitában,** mint már emlitettük, választott biróság alakittatott, melynek elnöke a szász király volt. A biróság immár döntött és félig-meddig demokratikus felfogást érvényesitett, a mennyiben kimondá, hogy a Lippe-Bisterfeld-féle ágat nem zárja ki azon körülmény, hogy a prætendens nagyanyja nem a *régi* nemességből származott, hanem csak közönséges nemes volt.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1897 augusztus 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kozma Sándor. — Adósságátvállalás. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemt tanártól. — *Jogirodalom:* A bányajog alapelvei, tekintettel a bányajogi kodifikatio feladataira. Irta Lányi Bertalan. HOZNEK JÁNOS kir. kincstári ügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Bejegyezhető-e a kiskoru ügyvéd? Dr. SZŐKE NÁNDOR tornai ügyvédtől. — A *C.* lap rendezése a betétszerkesztésben. Dr. RAFFAY FERENCZ győri törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

KOZMA SÁNDOR.

Öltsön gyászt e papirlap is, mert a magyar igazságszolgáltatásnak nagy gyásza van.

Gyászunk nem az a sablonos részvét, mely minden elhunytat utolsó utjára kisérni szokott, sem a kikiáltott nagyságok koporsóját követő hivatalos pompa, kitünően rendezett gyászszertartás: fájdalmunk igaz szivből jövő, mély, mert a magyar igazságügy vesztesége óriási és talán pótolhatatlan.

Mikor a magyar igazságszolgáltatás ujjászervezésének nagy munkájában Horváth Boldizsár a sok nehézségek közt megalkotott szervezet kereteibe *embereket* keresett, embereket, kik a megfelelő positióra állitva megvalósitsák az ő eszményét: az óriási nehézségek közepette is megtalálta a méltókat és kinevezései fényesen tanusitják nagy emberismeretét és szervező képességét.

Kozma Sándor a választottak egyike volt. Kimagasló, nagy hatáskörü, exponált állásba emelkedett.

Feladata nem az volt, hogy a királyi ügyészséget administrálja, mert hiszen a királyi ügyészség léte az ő főügyészi kinevezésével vala egyidejü. A királyi ügyészséget megalkotni, szervezni és a gépszerü szervezetet irányitani: erre a feladatra szemelték ki Kozma Sándort.

És Kozma nemcsak megszervezte a kir. ügyészséget, de az élettelen szervezetbe lelket is lehelt, nemcsak hivatali főnöke volt egy bureaukratikus testületnek, hanem vezére, jó szelleme s egyszersmind barátja az összes ügyészségi tagoknak. Vezérlő szelleme irányitotta kezdettől fogva az egész magyar ügyészi kar müködését.

Tudja Isten, más kéz alatt, más szellem befolyásának érvényesülése mellett mivé nőtte volna ki magát az ügyészség; egy retrográd irányu bureaukrata hivatali főnöksége alatt talán mindenütt rémlátó, mindenkiben bünöst kereső üldözővé, mely egyedüli hivatásának tartja, minél több embert szolgáltatni a büntető hatalom kezébe.

A Kozma Sándor ügyésze a bünper első birája volt. Vádolt, ha meggyőződése szerint az igazságszolgáltatás érdekei ugy kivánták, de vakon sohasem emelt vádakat csak azért, mert valaki a büntetőbiróság elé került.

Kérlelhetetlen és szigoru volt a bünnel szemben, de büntelent nem üldözött soha és vádjában nem hunyt szemet a mentő és enyhitő körülmények előtt.

Az az ügyész, a ki az ő szemei előtt lebegett, nem inditványozott vizsgálati fogságot, csak ha ez kikerülhetetlen volt és sohasem zaklatta az állampolgárokat, csakhogy jobb statisztikát mutathasson fel.

Az emberek egyenlőségére tanitotta ügyészsége tagjait: a szegény — mondotta ő — nem egyértelmü a csavargóval s a szegénység magában véve nem elég a «metus profugii» vélelmezéséhez.

Kodifikált bünvádi eljárás és jó ideig büntető-törvény hiján megmutatta ügyészségének, hogy az ész és sziv, az igazságosság és humanismus mily sok irott jogszabályt pótol, hogy minden törvény rideg s az életben hasznavehetetlen betü marad, ha a büntető-igazságszolgáltatás közegei nem alkalmazzák azt ott, ahol helye van, szigoruan — másutt, ahol a körülmények mást javalnak, méltányosan.

A büntető-törvénykönyv életbeléptetését nagyban megkönnyitette a Kozma Sándor ügyészségének buzgó, de sohasem tulbuzgó müködése.

Nem üres szólam, nem tartalmatlan frázis, ha most, mikor Kozma Sándortól fájdalommal telt szivvel bucsut veszünk, azt kivánjuk a magyar ügyészi karnak, hogy müködését mindig a Kozma Sándor szelleme vezérelje, soha az ő traditióit el ne hagyja, irányelveit szem elől ne téveszsze!

Adósságátvállalás.*

A német törvénykönyv II. könyvének V. fejezete «Schuldübernahme» felirat alatt az adósságátvállalásról szól. Kezdi igy:

> «§ 414. Eine Schuld kann von einem Dritten durch Vertrag mit dem Gläubiger in der Weise übernommen werden, dass der Dritte an die Stelle des bisherigen Schuldners tritt».

E §. a hitelező és a harmadik közt végbemenő *adósságutódlásról* szól, de nem szól azon esetről, midőn az átvállaló *novatio* utján vállalja át az adósságot. Példában beszélve: Ha fiam szabójának azt irom: «fiam számláját helyette én kötelezem magam kifizetni», ez a fenti §. alá esik. De ha azt irom: «Fiam adóssága czimén kötelezem magam Önnek jövő év január 1-én 500 frtot megfizetni» — ez nem a fenti §. értelmében való adósságátvállalás, hanem —?

Már itt kezdődik a kétely. A német kodex nem ismeri a *novatio* jogintézményét. «A novatiót — mondja az indokolás (I. köt. 143. l.) — a javaslat mint külön intézményt fel nem vette, az esetre sem, a mikor a felek az adós személyét kivánják megcserélni. A novatiót ez irányban az adósságátvállalás helyettesiti». Továbbá: «Azt a szükséget, mely (a római jogban) a hitelező vagy az adós személyében való változás czéljából a novatióra vezetett, ma lényegileg az engedmény és az adósságátvállalás szabályai elégitik ki» (78. l.). Ámde mi sem bizonyosabb, mint hogy az adósságátvállalás szabályai *nem* elégitik ki azt a czélt, melyet a novatio esetén szem előtt tartanak a felek. Vegyük a fenti példa-esetünket. Én itt a fiam adóssága fejében (talán előzetes összeszámolás és egyezkedés után) 500 frt fizetésére *feltétlenül* akartam magam kötelezni. Ez nem *adósságutódlás*, mint a milyet a fenti 414. §. szabályoz, mert adósságutódlás esetén én később is mindazokkal a kifogásokkal élhetnék, mikkel a fiam élhetett, tehát pl. a fiam kiskorusága, az áru minősége, stb. czimén — pedig ez nekem és a szabónak nem igy volt szándékunkban, mi *feltétlen* kötelezést vettünk

* Az előbbi közl. l. a 27. és 28. számban.

czélba és igy szólt a levél szövege is. E levél *feltétlen* kötelezést foglal magában 500 frt fizetése iránt. E levél után többé nem azért tartozom 500 frttal, mert a fiam ruhát kapott, hanem azért, mert én ezt igy igértem. Szóval itt nemcsak uj *adós* lépett a régi helyébe, hanem uj *adósság* is — nem successio történt, hanem novatio. Még kétségtelenebb a novatio esete, ha az 500 frtról váltót adtam; itt mindenki érti, hogy a szabó ellenem nem vételárkövetelést perel többé, hanem abstract pénzkövetelést. Érvényes-e az ilyen novatio (expromissio) a német kodex szerint? Szabadul-e az ilyen novatio által az eredeti adós? És hol és miképen van az megirva?

«A javaslat — mondja a kodex indokolása (78. l.) — hallgat a novatióról, mert . . . különös rendelkezés nélkül *sincs semmi sem annak utjában, hogy a felek szerződés által valamely kötelmi viszonyt meg ne szüntessenek és annak helyébe egy ujat ne állapitsanak meg* olykép, hogy az uj kötelemben egy harmadik személy legyen hitelező vagy adós és hogy az uj kötelem a régi kötelemből meritett kifogásokkal ne legyen megtámadható». Más szóval: a nováló adósságátvállalást a német törvény expressis verbis nem rendezi ugyan, de meg sem tiltja és ezért érvényes.

Már most igaz, a német kodex elvileg a szerződési szabadság alapján áll és ezért a felek *egymás között* kiköthetnek mindent, a mit a törvény meg nem tilt: létező kötelmeket szerződésileg megszüntethetnek, ujakat alapithatnak helyébe. De a nováló adósságátvállalás (expromissio) esetében egy *harmadik* személy szerződik a hitelezővel: megszüntetheti-e vajon ő is az adós és hitelező között fenálló kötelmet? Nováthatja-e vajon ő is — az adós hozzájárulása nélkül — e kötelmet olyképen, hogy a régi kötelem megszünik és helyébe az ő általa konstituált kötelem lép? Ez, látnivaló, oly kérdés, melyet a szerződési szabadság jelszavával nem lehet megoldani és a melyre nem elegendő válasz az, hogy a kodex «meg nem tiltja».

Két mód van arra, hogy a harmadik személy expromissióját a német kodex szerint konstruáljuk. Az egyik a *datio in solutum*, a másik a *visszteher melletti elengedés* (Verzicht)* intézménye. Az előbbi szerint azt kell mondanunk (példázzunk tovább is a bekezdésben emlitett második esettel). A szabó az én fizetési igéretemet (esetleg: váltómat) *fizetésképen* fogadta el fiam adósságáért. A második szerint: A szabó az én fizetési igéretem (váltóm) ellenében a fiam elleni követeléséről *lemondott.* Melyik subsumptio helyes a kettő közül? Azt hiszem, egyik olyan mint a másik. Mert elfogulatlan vizsgálat mellett könnyü meggyőződni, hogy voltaképen a datio in solutum sem egyéb, mint a visszteher melletti *elengedési szerződés* egyik esete. Ezt ugyan nem igy tanuljuk az iskolában és *Windscheid* külön jegyzetet szentel Pandektáiban annak, hogy e két intézmény összezavarásától óvjon. «Die in solutum datio — mondja Pand. II. 342. §. 10. jegyzet — *ist Erfüllung*, Kraft der vom Gläubiger in eine Leistung, *welche an und für sich Erfüllung nicht ist*, gelegten Kraft, sie ist *nicht etwa ein zweiseitiger Vertrag, in welchem der Gläubiger seine Forderung gegen eine Gegenleistung aufgibt*» és másutt: «Erlass ist Aufhebung des Forderungsrechts *durch den Willen des Gläubigers schlechthin*». (u. o. 357. §.) De én az effélében szavakkal való játéknál egyebet nem láthatok. A datio in solutum, valamint a visszterhes elengedés esetében az adós (egyelőre a rendes esetről beszélünk, midőn adós és hitelező közt megy végbe az ügylet) mást szolgáltat, mint a mivel tartozik; mindkét esetben a hitelező ebbe beleegyezik; és mindkét esetben a joghatás az, hogy a kötelem megszünik. Hol hát a különbség? A datio in solutum esetében — mondja Windscheid — «teljesités» történt: Mit jelent az: «teljesités»? *Annak* szolgáltatása, a mivel az adós tartozik. De ha igy van, akkor az adós, ki gabonával tartozott és kukoriczát szolgáltat, *nem* «teljesitette» a kötelmet; és ha a hitelező ebbe a nem-teljesitésbe belenyugszik, «*mintha* az adós teljesitett *volna*»: ez a nem-teljesitést nem teszi teljesitéssé. A hitelező a maga akarata által ugyanazt a *joghatást* keltheti életbe, *mintha* az adós annak módja-rendje szerint teljesitett volna, de az ő akarata a nem-teljesitést mindaddig nem teheti teljesitéssé, a meddig a kukoriczából puszta szava által gabonát varázsolni nem képes. Ez, azt hiszem, a trivialitásig világos. Hogy valamely szolgáltatás, mely «an und für sich» *nem* teljesités, «a hitelező által beléje fektetett erő folytán» (!) teljesitéssé válik, mint Windscheid mondja: ez jogi metaphysika, mely iránt nincs érzékem. Ha azt kérdezzük: *miért* szünik meg a datio in solutum esetében a kötelem, azt kell felelnünk: mert a *hitelező* (az adóssal egyetértően) igy akarja, csakugy mint az elengedés esetében. A viszony még kétségtelenebb lesz, ha ezt a két kötelemszüntető tényt az igazi teljesitéssel (solutio) állitjuk szembe. Az igazi teljesités esetében a kötelem megszünik a *törvény erejénél fogva*, akár tetszik a hitelezőnek, akár nem, a datio in solutum és az elengedés esetében pedig megszünik, csak azért és annyiban, a miért és a mennyiben a hitelező azt igy *akarta.* Az ellenérték, a mit a hitelező ezen kötelemmegszüntetésért a datio in solutum, vagy a visszterhes elengedés esetében kap, nem *oka* a kötelem megszünésének, hanem *indoka* a hitelező megszüntető *akaratának*: a kötelem megszünik, mert a hitelező lemond róla, a hitelező pedig lemond, mert az adós az ellenértéket szolgáltatja.

Mig igy tekintve a dolgot, a datio in solutum és a viszterhes lemondás *tényállása* lélektanilag ugyanegynek bizonyul: addig a római jog és nyomában a német kodex is, más-máskép szabályozta a kettő *joghatását.* A datio in solutum ugyanis érvényesen történhetik egy harmadik személy által is, az elengedési szerződés pedig csak hitelező és adós között mehet érvényesen végbe. A római jogban, ha egy harmadik személy az én adósságomat a hitelező kezeihez kiegyenliti (akár solutio, akár — a hitelező beleegyezésével — datio in solutum utján): megszünik a kötelem, tudtom és hozzájárulásom nélkül. Ez annyira áll, hogy ha rögtön a fizetés után mindketten meg is bánnák, a mit cselekedtek és a hitelező a fizetőnek ismét vissza is adná a fizetséget: ellenem többé nem fordulhat «in perpetuum enim sublata obligatio restitui non potest» (fr. 98. §. 8. D. de solut. 46., 3.). Mellesleg mondva, ez igen sajátszerü jogtétel és korántsem olyan magától érthető, mint a milyennek az ember az idézett római digestahely alapján kiirni szeretné. Mert hiszen, hogy a végkép *megszünt* kötelem (in perpetuum sublata obligatio) többé fel nem ébreszthető, elég logikus; a kérdés azonban épen az, *miért* szünik meg végképen az én adósságom az által, a mit az én hitelezőm és egy harmadik személy *négy szem között* végeznek és a miről nekem még tudomásom sincsen? Az a bizonyos jogi metaphysika persze — mondja *Unger* * — ezt is meg tudja magyarázni: «Dass man die Schuld eines Dritten durch Zahlung tilgen kann, erklärt sich daraus, *dass man der Obligation hiemit den Lebensstoff entzieht: sie stirbt an Blutleere*». Az efféle képletes beszéddel, a mitől pedig csakugy tarkálik az egész német dogmatikus irodalom, ideje volna már alaposan fel hagynunk. Mit jelent az, hogy a kötelemtől elveszik az «életanyagát» és hogy «vértelenségben» mulik ki? És az efféle frasis «magyarázná» a mi jogéletünket? És ha a római jog a harmadik által történt fizetést (és a datio in solutumot) az adós tudta nélkül is, sőt *ellenzése daczára is*, hatályosnak és visszavonhatatlannak jelentette ki: miért nem ismeri el

* Az elengedés (Verzicht) szónál többnyire az ingyenes elengedésre szoktunk gondolni. De valamint a római acceptilatio, ugy a mai elengedés is akár ingyen, akár visszteher mellett mehet végbe. (L. bővebben *Bähr* Anerkennung § 29., 31.)

* Verträge zu Gunsten Dritter 52. l. 67. jegyz.

hatályosnak a hitelezőm és a harmadik közt kötött *elengedési szerződést ?**

Bármint legyen: a római jog ezt igy rendezi és a német kodex az ő nyomában jár: a fizetés és a datio in solutum történhetik hitelező és harmadik között is (267., 364. §§.), de az elengedés csak ugy hatályos, ha ez iránt hitelező és *adós* szerződnek: Das Schuldverhältniss erlischt, wenn der Gläubiger *dem Schuldner durch Vertrag* die Schuld erlässt (§ 397).

Itt is még egy kis kitérést kell tennem (pedig már eddig is elég nagy feneket keritettem), mielőtt mindezektől a konklusióra térnék. Az elengedés tudniillik bizonyos formában képzelhető a német törvény szerint a harmadik személy javára is. Tudniillik a következő okoskodás utján. A 328. §. általánosságban elismeri a harmadik személy javára szóló obligatorius szerződést:

> «Durch Vertrag kann *eine Leistung* an einen Dritten mit der Wirkung bedungen werden, dass der Dritte unmittelbar das Recht erwirbt, *die Leistung zu fordern.*»

A 241. §. pedig megmondja, hogy «Leistung» alatt nemcsak tevést, hanem abbanhagyást is kell érteni:

> «Kraft des Schuldverhältnisses ist der Gläubiger berechtigt, von dem Schuldner eine *Leistung* zu fordern. Die Leistung kann auch in einem *Unterlassen* bestehen.»

Összevetve ezt a két szakaszt, kétségtelen, hogy a német kodex szerint is lehető, hogy a hitelező és egy harhadik személy kötnek oly szerződést, a melyben a hitelező *kötelezi magát* arra, hogy az adóstól egy bizonyos tartozás teljesitését *ne* követelje és ez a szerződés — ha a felek ugy akarják, (328. §. 2. bekezdés) — kihat az adósra is. De az ilyen *pactum de non petendo in favorem tertii* nem volna azonos a német kodex Erlass-jával, a melyet a 397. §. rendez. Mert ez utóbbi által, mihelyt a szerződés meg van kötve, a követelés *megszünik;* az előbbi *nem* szünteti a követelést, hanem az adósnak csak követelési jogot ad arra, hogy a hitelező őt meg ne támadja. Szóval a különbség olyan, mint a római acceptilatio és pactum de non petendo közt. Igaz marad tehát mégis, a mit mondtam, hogy a német kodex szerint elengedési szerződés (Erlass) a hitelező és egy harmadik között meg nem köthető.

Mindezekből pedig mi következik? Az, hogy a német kodexnek kár volt az exprommissióról, vagyis a nováló adósságátvállalásról meg nem emlékezni. Mert külön rendezés hiányában nem marad egyéb hátra, mint hogy az adandó esetben vagy a datio in solutum, vagy pedig a viszterhes elengedés schemájába belekonstruáljuk, pedig egyik subsumptio, mint láttuk, ép oly jogos, mint a másik. Mégis az, a ki az előbbi constructiót választja, érvényesnek fogja elismerni az expromissiót, a másik pedig meg fogja tőle az érvényességet vonni. És igy az expromissio hatályossága a német kodex szerint kétes marad.

De van egy önellenvetésem. A német kodex 364. §-a igy szól:

> «Das Schuldverhältniss erlischt, venn der Gläubiger eine andere als die geschuldete Leistung an Erfüllungstatt annimmt.
>
> Übernimmt der *Schuldner* zum Zwecke der Befriedigung des Gläubigers diesem gegenüber eine neue Verbindlichkeit, so ist im Zweifel nicht anzunehmen, dass er die Verbindlichkeit *an Erfüllungstatt* übernimmt.»

Ezen §. második bekezdése nem utmutatást ad-e a novatio (és vele az expromissio) mikénti konstruktiójára? Nem ad. Mert a második bekezdés annyit kétségtelenül mond ugyan, hogy az adós *fizetés fejében* (datio in solutumképen) vállalhat uj kötelmet is; de nem mondja, hogy uj kötelemnek a régi helyébe való vállalása mindig datio in solutumnak, nem pedig másnak minősitendő. És ilyet ha mondana is a törvény, nem lenne foganatja. Mert a törvény nem kötelez a maga elméleti konstruktióinak követésére.

Az eddigiekben a novatio egyik esetéről, az expromissióról szóltunk és azon eredményre jutottunk, hogy az expromissiót kifejezetten rendezni kellett volna a kodexben. De ugyanez áll nézetem szerint az u. n. novatio simplex-re nézve is. Mert igaz, a novatio mint mondám, egy bizonyos pontig a fizetés vagy viszterhes lemondás schemájára vezethető vissza; teljesen azonban egyikkel sem esik össze. Ennek kimutatása eltérit ugyan egy kissé az adósságátvállalás themájától; de egy kissé össze is függ vele és ezért legalább megpedzem.

(Folyt. köv.) *Dr. Schwarz Gusztáv.*

* A harmadik személy javára szóló elengedési szerződés római jog szerint semmis. A mi kivételt e szabály alól a forrásokból felhordtak, csak látszólagos. L. *Krüger:* Exceptio doli 119. kv. ll. *Unger* id. m. 51. s k. ll.

Jogirodalom.*

A bányajog alapelvei, tekintettel a bányajogi kodifikáczio feladataira. Irta *Lányi Bertalan.*

A «Tripartitum» felsorolja a földesuri birtok összes mezőgazdasági, kir. kisebb haszonvételi s egyéb tartozmányait, még az agyagásást s a kőfejtést is: és csak a bányavagyont nem sorozza azok közé. Hanem igenis, vannak oly királyi s országgyülési intézkedések, melyek szerint a bányák mivelése külön szerzendő, a király részéről egyeseknek «kiváltságként» engedélyeztetik. Igy birt külön bányászattal (Fejér: Cod. dipl. IV. k. 1. r. 98—100. és 492. ll.) a jászói prépostság, továbbá köztudomásilag az Andrássy, Pálóczy, Berzeviczy, Soós, Csetneki, Thurzó és más családok is.

A bányászat tehát a nemesi birtok tartozéka nem volt és most sem az, a midőn a régi bányaregále átmenetileg a gyakorlatban valóságos és helyes bányaszabadsággá, az államhatalom felügyelete alatt álló jogszabályok szerint eredeti magántulajdonszerzésnek alapja lett. Ennek megállapitásához nem szükséges — nézetem szerint — egyéb, mint az, hogy az uj magyar bányatörvényjavaslatban az általános osztrák bányatörvénynek 3. §-a és a vele kapcsolatos s hozzá alkalmazkodó intézkedések mellőztessenek és a bányászati szabadság követelményeihez képest más, viszonyainknak s bányászati multunknak megfelelő intézkedések állapittassanak meg, melyek szövegezése, megvitatása más helyre tartozván, itt ismételten csupán arra utalok — mire maga a szerző is müvének 137—141. lapjain a megjegyzések rovatán — az országos magyar bányászati és kohászati egyesületnek 1896. évi memorandumából utal, hogy még a kőszénkérdésben is, a földbirtokosokkal szemben csupán méltányossági szempontoknak van helye valamely kedvezményes idő engedélyezésénél, hogy még a kőszén tekintetében is, nincs mit a földtulajdonostól elvonnunk, elvennünk, mert a kőszénkutatásra s lefejtésre a földtulajdonos részére az országbirói értekezlet szerint felélesztett jog sem «tulajdon», hanem csupán a törvényhozás máskénti intézkedésének megszüntető feltételhez kötött «előjog» és hogy államszervezetünkben s törvényeinkben a bányászat minden mesterkélt elkülönités nélkül, mintegy természetszerüleg, a földtulajdon mellett, ettől függetlenül külön tulajdonszerzés alapja volt: tehát idegenszerü, multunknak s tényleges viszonyainknak egyáltalán meg nem felelő volna az oly elvnek követése, mely a létesitendő törvényből azt engedné kiolvasni, hogy a bányaásványok, mint a földtulajdon tartozékai, államhatalmi, szóval csupán közgazdasági czélszerüség végett a földtulajdonostól vonattak s vétettek el.

S ép azért szerzőnek álláspontja mellett, a kőszén szabaddá tételével ellenkezőnek, elébb kimondott præmissáival

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

*

összhangzásba nem hozhatónak tartom azt a javaslatát, a midőn a bányaszabadság elveivel teljesen egyezően azt mondja, hogy: «a törekvés végczélja legyen a bányamivelési szabadság teljes megvalósitása a kőszénbányászat terén is» (97. l.) mégis a következő lapon ezzel ellenkezően azt javasolja: «a törvénynek annyit kell kimondania, hogy a földtulajdonosnak a kőszénmennyiség bizonyos hányadrészéhez van joga, melyet a bányavállalkozó meghatározott pénzértékben kiszolgáltatni köteles». Ily javaslat a kőszénkutatást — igaz — hogy szabaddá tenné, azonban másrészt a hányadrész-pénznek megállapitásánál s kiszolgáltatásánál önként felmerülő ellentétektől, folytonos vitáktól s perlekedésektől eltekintve, a kőszéntulajdonost ok és tulajdonképi viszontszolgáltatás nélkül örökre a földtulajdonos adózó hübéresévé tenné.

A bányatulajdon szerzése alkalmából az ennek biztositása végett igénybe vett zártkutatásnál a szerző mellőzni véli a kör alakját. S ezen javaslata mindenesetre figyelmet érdemel. Azonban, tekintve azon, a bányászat technikai részével kapcsolatos körülményre, mely szerint még a zárt kutató is rendszerint csak sejti, de nem tudja az érctelepnek avagy a telérnek földalatti elhelyezését, az érczvonulatnak csapás- s dőlésbeli irányát, azért mindenkor legelőnyösebb részére a kutatásbeli kizáró jogának kellő biztositása végett a zárt kutatási bányaterületnek oly alakja, a melybe ő adománybeli bányatelkét bármely irányban elhelyezheti, mire nézve a kör lángeszüleg megállapitott alakként mindenféle előnynyel bir. Ha az uj törvény megalkotásánál a fél sugárral vont fentartott körbe helyezhető, fentartott térmérték irányitásából (általános bányatörvény 36. §.) az egy és kettős mértékek alkalmazhatásából (u. o. 34. §.) s a magánjogok feletti perlekedésekből és az e czimén eszközölt adománybeli függőben tartásokból (u. o. 61. §.) eredő, a bányászat hátrányára szolgáló eddigi vitás kérdések s hegyzárlatok, világosabb, határozottabb és feltétlenül végrehajtandó törvényi intézkedésekkel fognak pótoltatni, nézetem szerint a zárt kutatásnál a köralaktól való eltérésnek nemcsak hogy szüksége nem lesz, de — mint alakjára s alkalmazására már teljesen megszokott és kipróbált alak — nehezen is lenne nélkülözhető. Sőt azt hiszem, hogy az egyenes vonalakkal vont, minden egységet nélkülöző és csupán a maximumig korlátolt zárt kutatási alak alkalmazásából, más irányban még több perlekedés kerülne ki, annál is inkább, mert az egyenes vonalak által körülvont mindannyi fix ponttal, a hány szöglettel biró szögalaku rendszer mellett, e fix pontoknak meghatározásából s a későbbi kutatásokhoz való közvetlen csatlakozásából, nem csupán nehézkes és költséges eljárás, de még számosabb per is keletkeznék.

A zárt kutatásnál a szerző (a 164. lapon) javasolja, hogy az egyenes vonalakkal meghatározandó zárt kutatási területnek maximuma például a kétszáz hektárt meg ne haladja, s egy kutatónak két területe egymástól legalább is egy kilométernyi távolságra essék. Kétszáz hektár egyenlő két millió négyszögméterrel; ezt négyszögletekre számitva át, körülbelől oly terület jő ki, mint a melynek kiterjedése 553,100 négyszögölet, tehát alig 345 holdat teszen. Komoly s nagy befektetésekkel rendelkező vállalatnál ez elég, sőt sok is lehet nemesebb érczek kutatására, de nem elég például a kőszénnél. Azon czélból, hogy valamely területnek reménybeli felkutatása és állandóbb jövedelmezésü üzem létesitésére, nagyobb kutatási költségek fektettessenek be a kőszénnél, tudvalevőleg legalább is pár ezer holdnyi terület szükséges. Sőt még a vasnál is bizonyos viszonyok közt elégtelen lehet a javaslatba hozott maximális terület, melynek a másik kutatási területből való egy kilométernyi távolsága vagy megszakitja a területet, avagy a «Strohmann»-okkal való csatlakozó manipulatióra kell hogy csábitsa a legkomolyabb s legreálisabb vállalatot. Ezen körülmény is az eddigi köralak mellett szól, mely ezen kivül financiális szempontból annyiban bir fontossággal, mert az igénybe vett terület szerint megfelelő felügyeleti illetékjövedelmet hoz az államnak s ha a zárt kutatmányokban kötelezett egyszerü (ált. bányatörvény 178. §.) avagy összesitett (a 13,463/862. sz. udvari rendelet szerinti) «üzemi munkának» szigoru ellenőrzésére s az ellenőrzés komoly végrehajtására, a kellő törvényi intézkedések megtétetnek, a czél nélküli hegyzárlatok is kizárva lesznek.

Az osztrák általános bányatörvényben meghatározott köralak, ugy a bele helyezhető bányamértékek s telkek kiterjedése ezeken kivül gyökeredzik helyes átmenetként nem csupán a régi hazai, de a legtöbb régi német bányamértékek s méretek egységét képező ugynevezett «Lehen» hosszban is. Ebből könnyen bebizonyithatólag az következik, hogy az osztrák általános bányatörvényben kontemplált bányamérték, a 12,544 négyszögölnyi terület nem egyéb, mint a régi 98 négyszögölet kitevő «Schurf» területbeli kiterjedése 128-szorosa; ilyképen magában foglalja a régi «Schurf» egységet, mint ilyen, még a régi bányarendtartások szerint adományozott bányatelkekkel is bizonyos viszonylatban s viszonyban áll, kombinatióba hozható; mint ilyen, egyik tanubizonysága az osztrák általános bányatörvény alkotásánál átmenetileg figyelembe vett elvek geniális keresztülvitelének.

A szerzőnek a bányatulajdon jogi minőségéről taglalt fejtegetéseire már a fentebbiekben kiterjeszkedtem s itt csupán arra kell utalnom, hogy a szerző alapelvei szerint aligha lehetne a bányatulajdon ingatlan minőségü.

E tekintetben a szerző véleményétől eltérően a tényleges természeti állapot az, hogy egy bányatelek önállóan oly ingatlan jelleggel bir, akár maga a föld felületének önálló tulajdona; azzal a különbséggel, hogy a föld felületi tulajdon rendszerint csak a fölszin használatára, a bányatulajdon pedig rendszerint csupán az ugyanazon terület alatti földtömegben elnyuló bányaásványok termelésére terjeszkedik ki. És pedig a bányászati termelés az állag anyaga részbeni fogyasztásával a termelt ásványok «ingóvá tételét» vonja maga után. És daczára ennek, az ily használat a bányászatban eszközöltetik, mégis rendszerint a nélkül, hogy a földfeletti tulajdon használatát zavarná s megmásitaná. Ha pedig a megzavarás és a felszini állagnak megmásitása bizonyos körülmények közt bekövetkezik és ez által a bányatulajdonos kárt okozna a földtulajdonosnak, ezért ő nem a földtulajdon, de különálló szomszédos tulajdonosi kötelezettsége s ténykedése czimén, mint bármely más kárttevő szomszéd, tartozik adni kártéritést a felszin tulajdonosnak. Minek értelme az, hogy ők — a föld- és a bányatulajdonos — önálló tulajdonos-szomszédok egymás felett, illetve egymás alatt.

Az, hogy a föld mélyében, tömegében lévő némely ugynevezett meddő, fen nem tartott ásványokhoz, a menynyiben a bányászathoz nem szükségesek, a mostani bányajog szerint is (általános osztrák bányatörvény 124. §.), de csupán a termelési s szállitási költségeknek aránylagos megtéritése mellett a föld tulajdonosának előjoga van, sőt megengedtetik neki, a mennyiben az által a bányaüzletet nem gátolja (u. o. 125. §.), a fen nem tartott ásványokat az ő telkén feldolgozni: e fentartások csupán arra vallanak, hogy vannak oly ásványok is, melyeknek bányászati fontosságuk nincsen s ezen okból a földtulajdonosnak átengedtetnek, nem csupán azért, mert nem fentartott ásványok, hanem mert rendszerint a felszinen is találhatók és bányaüzem tárgyát nem képezik.

A mü második fejezetének többi fejtegetéseit kevés kivétellel — részemről — helyeseknek ismerem.

Nagybecsüek a münek a közös bányamivelés alakjáról, a pótdijakról, a jogositvány megszünéséről s a bányatársulatokról szóló fejtegetései.

A harmadik fejezet a bányatörvény anyagának beosztását tárgyazza, e tekintetben igen becses összehasonlitási anyagul egynehány külföldi törvény s javaslat beosztását is bemutatja a szerző; végül pedig az 1890. évi — igen fogyatékos magyar — bányatörvényjavaslattal szemben a megalkotandó magyar bányatörvény rendszere tárgyában egy javaslattal lép elő.

E javaslat röviden, de hazánk viszonyaihoz mérten a közszükségnek megfelelően magába zárja az alkotandó magyar törvénynek rendszerét.

Itt a IX. fejezetnek czime alatt megtaláljuk már az átmeneti intézkedések puszta jelzését is, a szerző könyve egyik hiányát; a mely után a müben hiába is kutatunk. Már pedig az átmeneti intézkedések felette fontosak, nem csupán a bányamivelés, de az egész bányajog szempontjából is.

Ez az előtérbe lépő kérdéseknek egyik legnehezebb s egyuttal mulhatatlanul elintézést igénylő igen fontos része; a mely kérdés lényegén az osztrák általános bányatörvény a régibb keletkezésü bányajogositványokat érdeklőleg részben elégtelen, részben pedig végrehajtatlan, és a mi főhiány, részben csak a régi bányarendtartásokra való egyszerü utalást magukba foglaló intézkedésekkel siklott át. Sőt 274. és 280. §§-ai alapján megengedte és állandósitotta, hogy bizonyos régibb bányavidékeken, igy a régi erdélyi s magyarországi csatolt részekben aranykerületben és a felsőbányai bányamegyei kerületben, még a zárt kutatási engedélyek is az általánostól eltérő méretekben s az ott divó különös szabályok szerint vétetnek és veendők igénybe.

Már pedig az osztrák általános bányatörvénynek átmeneti határozataiba foglalt intézkedések tanuságaként, már akkoriban is az volt a törvény czélja, hogy a régi szabálytalan hegyi terek s bányamértékek átfektetések által (270. és 283. §§.), a régi bányatársulatok pedig átalakulás utján (168. §.), idő multán megszentesittessenek. Ez azonban végrehajtásra elégtelen törvényi intézkedések mellett a csekély számu bányahatósági személyzettel nem sikerült. Most pedig az erdélyi részekben még ott is, hol esetleg egy egész vidék egyetlen nagy társulat birtokában van, az átfektetéseket épen ama különleges bányamegyei szabályok akadályozzák és a bányajog egységét megzavarják. Ezenkivül a régi s a különleges bányaviszonyok külön tanulmányt, külön bányajogi készültséget is igényelnek; és ennek folytán, miként azt a szerző által müve 48. lapján idézett «Bányajogi miseriák» czimü czikkemben s más alkalommal is jeleztem, ezen az általános osztrák bányatörvény 199. és a végrehajtási szabályok 101. §-a alapján, tárgyaikra nézve maholnap kevesek által ismert régi törvények szerint megitélendő régi bányamértékek s méretek, milyenek majdnem kivétel nélkül minden régibb bányahelyen nagy számban találtatnak, jövőben is számos kontroversiák, bonyolódott perek végrehajthatlan, a tárgy jogi valóságos természetével ellenkező itéletek hozatalának forrását képezendik, a bányatulajdon biztonságát a hazai bányászat mérhetlen kárára folyton veszélyeztetik.

Azért keresendő oly mód, hogy e régi eltérő méretü s mértékü bányajogositványok a törvényben kimondott s szigoruan végrehajtandó intézkedések elővételével idő multán megszüntettessenek.

Ily megszüntetési mód volna az átfektetéseknek megkönnyitése s bizonyos körülmények közt, t. i. a midőn az egy kézben lévő bányatér elegendő, az átfektetésnek kötelezőleg, sőt hivatalból is való elővétele, olyképen és akkor is, a midőn bizonyos csekély részben, a mint az átfektetéseknél most is történik, idegen régi jogositványu bányatelkek az átfektetett területben bent is maradnak, hogy ez a körülmény az átfektetést nemcsak hogy ne akadályozza, de ne is mentse. Mert a régi bányatelkeknek határai már az osztrák általános bányatörvény 282. § a szerint is elhatárkövezendők s ilyképen a régi bányatelkeknek hatóságilag megjelölendő határain tul az uj bányamivelést csakugyan nem akadályozhatják, másrészt az által nem zavartatnak.

A hosszmértékszerü bányatelkekben, különösen pedig a lapos dőlésüeknél, melyek egy egész vidék érctelepülését veszélyeztetik, a törvény életbeléptétől kezdődőleg bizonyos zárhatáridő tüzethetnék ki a dőléssel egy irányban haladó mélységnek feltárására, akként, hogy a kitüzött záros határidő alatt a feltárt mélység képezné a hosszmérték mélységbeni véghatárát; mi által ily régi hosszmérték a dőléssel haladón meghatározott mélységü térmértékké válnék; a kitüzött határidőig fel nem tárt bányatér pedig felszabadulna és mások által is átfektethettetnék.

Végül a bányatársulatoknak kötelező átalakulására vonatkozó intézkedés szintén szükséges, miként azt «az országos magyar bányászati és kohászati egyesület»-nek emlékirata ad 8) alatt kellőképen indokolta.

Ezek volnának szerény kiváló észrevételeim Lányi Bertalan bányajogi müve tekintetében.

Tény az, hogy a munka egyik kitüzött czélját már ez idő szerint is teljesen elérte; s mindnyájan kivánjuk, hogy a másikat: a magyar bányatörvény létesitésére s szentesitésére nézve szintén mielőbb elérje! *Hoznek János.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bejegyezhető-e a kiskoru ügyvéd?

Előre kijelentem, hogy dr. Horovitz Gyula ügyvéd és dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakadémiai igazgató nézetétől eltérően határozott igennel merek a feltett kérdésre felelni.

Megengedem, hogy az ügyvédi diplomához csak a legritkább esetben juthat valaki 24. életéve előtt, de miután valósággal megtörtént az eset, hogy az e-i ügyvédi kamaránál egy kiskoru ügyvéd bejegyzéséért folyamodott, az eset aktuális, azzal foglalkozni érdemes.

Czikkező urak általában abban tévednek, hogy magánjogi uton vélik megoldhatni a kérdést s egyszerüen a megbizás kaptájára akarják ráhuzni.

Már pedig az ügyvéd ügyködési jogát az államhatalomtól nyeri, a diplomával ez jogot ad neki «az ország összes birósági s hatósági előtti ügyvédi müködésre» ebben a minőségében közfunctionárius, ügyvédi tiszte munus publicum. Más korlátja és feltétele e müködésnek nincs és nem lehet, mint az 1874: XXXIV. tcz.-ben foglaltak.

Az 1874: XXXIV. tcz. 1. és 38. §-ai közjogi szabványok. Erejük első sorban nem a specialitáson, hanem azon az elven alapul, hogy jus publicum derogat privato.

És ha inkonvenientiák tényleg előfordulhatnának és még oly sürün fordulnának elő a kiskoru ügyvédnél, a közjogi szabály érvényét, hatályát, terjedelmét semmiképen sem alterálhatnák.

Inkonvenientiákból különben sem lehet azt a következtetést vonni, hogy az illető jogszabály érvénytelen.

Ezen inkonvenientiák nagyobb része könnyü szerrel megoldható, egy része meg épen nem is inkonveniens.

Már fentebb kifejtettem, hogy az egyszerü magánjogi megbizás szabályai az ügyvédi megbizásra nem alkalmazhatók. Mindjárt az az «általános jogelv», melyet dr. Bozóky igazgató ur hoz fel, hogy «nem képviselhet másokat, a ki maga is képviseletre szorul», tetszhetően hangzik ugyan, de tudtommal sem a klassikus római jogban, sem a tételes törvénykönyvekben sehol sincs kimondva. Se nem általános, se nem jogelv!

Ellenkezőleg általános szabályul tartják, hogy a megbizottban nem szükséges az ügyletkötéshez azoknak a személyes tulajdonoknak meglenniök, a melyek, ha a megbizónál hiányzanak, az ügylet érvényes létrejöttét gátolják.

Senki sem vonhatja jogosan kétségbe, hogy p. o. egy kiskoru czégvezető, főnöke nevében és részére száz-és százezrekre rugó ügyleteket köthet per procura, váltókötelezettséget érvényesen vállalhat, holott a maga számlájára érvényesen egy 10 frtos «schluss»-ocskát sem csinálhat.

Ha állana a professor ur érvelése, akkor a sok kiskoru ügyvédjelölt közül egyetlen egy se helyettesithetné a principálisát.

A civilis causa sem gátolhatja tehát az ügyvédet abban, hogy ha téve tagadva maga is képviseletre szorulna, másokat mint ügyvéd ne képviselhessen, a mint a czégvezetőt nem gátolja kiskorusága abban, hogy főnökét képviselje.

A perbeli képviseleti jog részben eltér az ügyletkötési képviselettől. De az idevonatkozó rendelkezések is nemhogy a czikkező urak álláspontját erősitenék, de ép annak ellenkezőjére engednek következtetni.

Dr. Horovitz Gyula ur hivatkozik az uj sommás eljárás 7. §-ának 3. pontjára. Ámde ez a pont korántsem azt tartalmazza, hogy csak az a férfi képviselhetne mást a perben, a ki 24-ik életévét betöltötte, hanem azt, hogy az oly férfi, a ki se nem ügyvéd, se nem törvényes képviselő, nem is rokon, pertárs, szolgálati viszonyban sem áll, szintén képviselhet feleket *abban a kivételes esetben*, ha ügyvédi képviseletről megbizója, nem gondoskodhatik. Ezen képviselőnek nem kell más qualificatio, mint a 24 esztendő.

Ép ez a kivétel bizonyitja, hogy az ügyvédnek nem kell okvetlen 24 évesnek lennie, hogy feleket képviselhessen.

Sőt még 20 évesnek sem kell okvetlen lennie ezen szakasz szerint, különben ez ép ugy ki volna mondva, mint a hogy a rokon, pertárs és alkalmazottra ki van mondva.

Nem a törvényben, hanem abban az állitásban van logikátlanság, mely az ügyvédet nem diplomája és tanulmányai, hanem egyes egyedül 24-ik életéve alapján tartja a peres felek képviseletére alkalmasnak és a mely megtagadja egy okleveles 23 éves és 11 hónapos ügyvédtől azt a képességet is, a melyet a törvény egy 20 éves csizmadia legényben vagy ispánban igenis elismer, és a mely a rokoni vagy szolgálati viszonyból folyó tárgyismeretet többre becsüli a diplomás ügyvéd jogi ismereteinél.

Nem áll tehát először, hogy a nem ügyvéd megbizott, csak 24 éves férfi lehet s igy természetesen ebből az ügyvéd megbizottra sem vonható ilyen következtetés. Annál kevésbbé, mert a törvény indokai határozottan oda utalnak, hogy 24-ik életév csak akkor kivántatik meg a képviselőben, ha alkalmassága felől semmi más garantia nincsen.

A kiskoru ügyvéd elleni kártéritési per körül előfordulható inkonvenientiák nem okolhatják meg az ügyködéstől való megfosztását.

Az ügyvédi kar tekintélyén ép oly csorbát ejt egy indokolt kártéritési per, a melyet nagykoru ügyvéd ellen inditanak, mint a melyet kiskoru ellen tesznek folyamatba.

Az sem apodiktikus szabály, hogy a kiskoruak kártéritéssel nem tartoznak. Ennek ellenkezője már abból is következik, hogy az önálló ipart üző s egyáltalában önálló existentiát folytató kiskoruak terhes szerződéseket érvényesen köthetnek, saját keresményükről szabadon rendelkezhetnek, az utóbbi felől felperesként perbe is állhatnak.

A kiskoru ügyvéd tehát az élethivatásánál fogva folytatott per miatt kártéritéssel tartoznék még akkor is, ha az 1874: XXXIV. tcz. ezt nem is állapitaná meg.

Hogy ebben a perben képviseletre nem szorul, a fentiek után nem lehet vitás.

A kiskoruság és a nagykorunak gondnokság alá helyezése közt igen is van, még pedig jelentős elvi különbség. Ép azért nem is tartom szükségesnek bővebben fejtegetni, hogy a gyámsági törvény 29. §-a a jelen esetre nem alkalmazható.

A birói álláshoz való qualifikatio az ügyvédénél kisebb, azért abból, hogy a birónak 26 évesnek kell lennie, nem következik, hogy ügyvéd csak nagykoru egyén lehet.

Ha az egyenlő fontosság érvül szolgálhatna, akkor nem a 24 de a 26 életév betöltését kellene az ügyvédtől is megkövetelni. Megvan annak is a maga oka, miért kivánja a törvény a birótól, hogy 26 éves legyen. A birói állás betöltéséhez a jogi tudáson felül megállapodott judicium szükséges, a mit csak hosszabb gyakorlat hoz meg. Az ügyvéd csak allegál, felperes jobbra, alperes balra, de a biró dönti el a pert. Az ügyvéd magyarázza, de a biró alkalmazza a törvényt.

Dr. Szőke Nándor,
tornai ügyvéd.

A *C.* lap rendezése a betétszerkesztésnél.

A betétszerkesztésről szóló 1886. évi XXIX. tcz. és az ezt kiegészitő két novella, kétségtelenül egyike a legszerencsésebb törvényhozási alkotásoknak.

Az az uj eljárás ugyanis, a melynek alapelvei vannak lerakva ebben a három törvényben és az 1893 május 26-án kelt «Utasitás»-ban, a gazdasági élet, a forgalom és jogbiztonság követelményeivel okosan számol s lehetővé teszi, hogy telekkönyveink mihamarább rendeztessenek. Sajnos, hogy a pénzhiány és az igazságügyi budget szerény dotátiója lehetetlenné teszi, hogy a betétszerkesztés gyorsabb tempóban haladjon, pedig országszerte általános az óhaj, és sürün érkeznek kérvények az iránt az igazságügyi minisztériumba, hogy a betétek minél több helyen elkészittessenek.

A telekkönyvi betétszerkesztésről szóló törvényeknek azonban van még egy hiányuk, a mely neheziti a munkát, sok fölösleges dolgot ád és a melyet sürgősen korrigálni kellene. A *C.* lap szerkesztésére vonatkozó rendelkezéseket értem itt, a melyek, ugyszólván semmi kedvezményt nem nyujtanak s a régi telekkönyvekben bekebelezett terheket csak ugy lehet a betétekből kihagyni, ha az érdekeltek a telekkönyvi rendtartás szabványai szerint kiállitott okiratot mutatnak fel, a melyben határozottan benne kell lenni a törlés bekebelezését tartalmazó engedélynek is.

Hogy ez a szigor mennyire neheziti a *C.* lap tisztázását, ugy hiszem, fölösleges hosszasan fejtegetni. A betétszerkesztési munkálatok alatt tényleg a *C.* lappal van a legtöbb baj, a melyen sokszor 20—30 éves, vagy régibb terhek is vannak, a melyek bizonyára régóta nem állanak fen, de a melyeket — minthogy szabályszerü okiratot a legritkább esetben tud felmutatni a tulajdonos — át kell vinni, bajnak, kellemetlenségnek, a betétbe is.

A *C.* lap szerkesztésére vonatkozólag a törvény igazán kevés, mondhatni semmi kedvezményt vagy könnyitést nem ad. Ez bizonyára abban az elvben leli magyarázatát, hogy a hitelezők érdekeit a lehető legerősebb bástyákkal kell védeni. De ily mereven keresztül vive, a kibontakozásnak, a telekkönyvi állapotok tisztázásának akadálya lesz ez a különben helyes elv. Az 1886: XXIX. tcz. 21. §-a, 1889: XXXVIII. tcz. 14. §-a és 1891: XVI. tcz. 16. §-a szólnak a *C.* lap szerkesztéséről s lényegileg azt rendelik, hogy csak a megszünt tételek nem viendők át a betétbe; továbbá, hogy a telekkönyvi rendelet 74. §-a szerinti fentartással bejegyzett zálogjognak a betét *C.* lapjára átvitele mellőzendő a következő esetekben:

1. ha az ilyen zálogjoggal terhelt ingatlan biróilag az adóstól különböző más személynek adatott át és telekkönyvileg ennek tulajdonjoga kebeleztetett be;

2. ha az adóstól különböző más személynek, mint örökösnek tulajdonjoga jegyeztetik be;

3. ha a betétszerkesztés folyamán a tényleges birtokos a telekkönyvi tulajdonosnak, vagy az adóstól különböző örökösnek vagy hagyományosnak átruházása alapján, illetve az ezek ellen hozott jogerejü itélet alapján jegyeztetik be tulajdonosnak; végre

4. ha az ingatlant a tényleges birtokosnak birtokelődére maga a telekkönyvi tulajdonos vagy ennek az adóstól különböző örököse vagy hagyományosa ruházta át.

Tagadhatatlan, hogy ezen kedvezmények is érnek valamit, de köztudomásu dolog, hogy a 74. §. szerinti fentartással aránylag nagyon kevés teher van bejegyezve s a legtöbb tehertétel bizony feltétlenül, fentartás nélkül terheli az ingatlanokat, a melyeket még kivánatosabb volna töröltetni, könnyü szerrel.

Csodálatos is, hogy mikor a *B.* lap szerkesztésére vonatkozólag olyan messzemenő kedvezményeket statuált a törvényhozás, mikor a tényleges birtokos tulajdonjogát, sokszor egy sor irás nélkül is, be hagyja kebeleztetni s ezzel igen megkönnyitette a betétszerkesztést s a jogbiztonság sem rendült meg általa: hogy akkor a *C.* lappal szemben meg olyan szükkeblü volt. Pedig, ha a hitelezők kellő értesitése, a tárgyalásra való meghivás, s a terhek törlése elleni összes jogorvoslat számukra biztositva van, igazán nem volna mit félni attól, hogyha szabadelvübb rendelkezéseket iktatnának törvénybe a terhek kitörlését illetőleg.

Novellát kellene tehát készitени a *C.* lap rendezésére vonatkozólag a betétszerkesztésnél s meg kellene engedni, hogy akármilyen okirat alapján, a mely pl. nyugtául szolgál, vagy a melyben a követelés fen nem állását, kifizetését elismeri a hitelező, vagy igazolt jogutóda, még ha nincs is telekkönyvszerüleg kiállitva, hogy esetleg tanuk vallomása, községi bizonyitvány, vagy a félnek a bizottság előtt tett és jegyzőkönyvbe veendő nyilatkozata alapján a zálogjog, vagy a *C.* lapon levő bármily bejegyzés töröltessék.

Ha ez törvénybe lenne iktatva, sokkal gyorsabban mennének a betétszerkesztési munkálatok, sokkal tisztábbak lennének a betétek s az egész intézmény áldásait még jobban érezni lehetne. Mindenesetre olyan nagy fontosságu az itt felvetett eszme, hogy a jogászközönségnek gondolkozni felette, a vezetőknek pedig a gyors megvalósulás stádiumába vinni, igen kivánatos.

Dr. Raffay Ferencz,
győri törvényszéki jegyző.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** julius hóban 2139, ez évben összesen 14179 ügy érkezett be. Elintézendő volt 23342, elintéztetett 13658, hátralékban maradt 9684. A mult év megfelelő időszakához képest 456-al több érkezett be, 3421-el kevesebb elintézendő volt, 1228-al kevesebb intéztetett el, 2193 fogyott a hátralék.

— **Az eperjesi ügyvédi kamara** évi jelentéséből kiemeljük a következőket:

A sommás eljárásról szóló törvény ama rendelkezései, a melyek szerint az 50 frttól 200 frtig terjedő értékhatárt felülhaladó ügyeknél a felülvizsgálat feltétlenül meg nem engedtetik, a gyakorlatban be nem váltak.

A felülvizsgálat kizárása ott, a hol a II. birósági itélet az I. birósági itélettel nem egybehangzó, a gyakorlati életben a jogbiztonságra veszélyesnek bizonyult. Szükségesnek tartjuk, miszerint azon esetekben, a melyekben a járásbiróság itélete a törvényszék által megváltoztatott, a felülvizsgálatnak feltétlenül helye legyen oly perekben, a melyeknek értéke az 50 frtot felülhaladja, mert két alsóbbfoku birói nézet ellentétes volta mellett a nagyobb tudományos garanciát nyujtó magasabb birói forum kizárása a jogkereső közönség érdekeinek veszélyeztetésével jár.

A sommás eljárásról szóló törvény 1. §-a szerint a birtok- és örökösödési perek, ha a per tárgyának értéke a a 200 frtot meg nem haladja, a kir. járásbiróságokhoz tartozván, ezen perekben a felülvizsgálat feltétlenül ki van zárva. Minthogy azonban ezen perekben elsőfokulag oly biróságok járnak el, a melyek azelőtt ily perekben nem itélkeztek és minthogy a per substratumának az adóbizonylatok alapján kiszámitott értéke, a per tárgyának valóságos forgalmi értékénél jóval alacsonyabb, ugy, hogy gyakran 6000—8000 frtnyi értéket képvisel azon ingatlan, a melynek az adó alapján való becslése 200 frton alóli értéket mutat, különösen a per substratumának nagyobb értéke az, mely ezen perekben a felülvizsgálat megengedését követeli.

Bár a sommás eljárásról szóló törvény az adóbizonylat alapján megállapitott magasabb érték igazolását megengedi, ez — a birói becsléssel összekötött tetemes költség miatt — csak felette ritkán vétetik elő, végérvényesen döntvén ezen sokszor tetemes értékü persubstratumokkal biró perekben a kir. törvényszékek akkor is, ha a II. foku határozat az I. foku határozattal nem egybehangzó.

E részben szerzett tapasztalataink alapján tehát kérjük Nagyméltóságodat, miszerint ezen kérdést megfontolás tárgyává téve, az iránt intézkedni méltóztassék, miszerint azon örökösödési és birtokperekben, a melyekben elsőfokulag a kir. járásbiróságok járnak el, a kir. táblákhoz való felülvizsgálatnak feltétlenül helye legyen.

— **A szvidniki kir. járásbiróságról** az eperjesi ügyvédi kamara jelentése kiemeli, hogy a polgári sommás perek érdemleges elintézése a jogi kritikát ki nem állja. Ennek legnagyobb bizonyitéka különben az, miszerint az eperjesi kir. törvényszék, mint felebbezési biróság, igen ritkán jött ama helyzetbe, azon biróság itéleteit helybenhagyhatni. Ezen kir. járásbiróságnál az ügyek a végrehajtás stádiumában megakadnak. Kivánatosnak mutatkoznék, miszerint a végrehajtó felettes hatósága a végrehajtási ügyek menetét illetőleg nagyobb felügyeletet gyakorolna.

— **A tatai birósági végrehajtó** február hó 5-én és márczius hó 30-án kelt kiküldő végzések alapján két hivatalból foganatositandólag elrendelt végrehajtást julius 21-én foganatositott.

— **Az anthropométriai méréseknek szükségességét** élénken illustrálta minap egy a budapesti büntető törvényszéknél megtartott végtárgyalás, melynél a lopáson tetten ért tolvajt egyetlen egy tanu terhelte, kinek Niederländer a neve. A vádlott határozottan tagadta a vádbeli cselekmény elkövetését és azzal védekezett, hogy a szerinte valótlan vallomást tevő tanut a boszu érzete vezérli tanuság tételénél, mert előbbi időben állitólag mindketten lopás miatt itéltettek el a budapesti büntető törvényszéknél és a marasztaló itélet hozatalát leginkább a jelenlegi vádlottnak akkori beismerő vallomása tette lehetségessé. Ennek következtében a vádlott, valamint a mostani tanu is fogházbüntetést szenvedtek állitólag együtt a budapesti központi fogházban. Végül a vádlott azt is állitotta, hogy a tanu bitorolja a Niederländer nevet, mert annak tulajdonképen Schwarczkopf a neve, a mely névnek a fogházi törzskönyvben elő is kell fordulnia. Ez utóbbi körülmény valónak is bizonyult, azonban daczára annak, hogy a fogházfelügyelő, meg néhány fogházőr tanukként kihallgattattak és ezeknek is ugy látszott, mintha Niederländer tanu a lopás miatt elitélt Schwarczkopfhoz hasonlitana, mind ennek daczára még sem lehetett ezen két egyénnek azonosságát minden kételyt kizáró módon megállapitani, holott ez az anthropométriai mérések segélyével mathematikai pontossággal és csalhatatlan módon megtörténhetett volna.

— **Őrült bünösök.** A budapesti kir. büntető törvényszék P. I. bünügyében, ki két rendbeli lopás és hatóság elleni erőszak büntetteivel volt terhelve, megszüntette az eljárást és a terheltnek elmebetegápoldában való elhelyezése végett a szükséges intézkedések megtételét rendelte el. Az eljárás megszüntetése a beszámithatóság hiányával indoltatik (76. §.) elmebetegség alapján. Érdekes ezen bünügyben azon körülménynek felemlitése, hogy az orvosszakértők már egy korábbi bünügyben kimondták, hogy ugyanezen terhelt elmebaja miatt nem bir akaratának szabad elhatározási képességével, ennek következtében a terhelt már megelőzőleg ápoltatott egy elmegyógyintézetben, onnét azonban *javultan*, de nem teljesen gyógyulva bocsáttatott el. — Ugyancsak a 76. §. alapján ez emlitetthez hasonló rendelkezéssel szüntettetett meg a budapesti kir. büntető törvényszéknél az eljárás I. M. bünügyében is, ki *tizenkétrendbeli* lopás büntettével, egy rendbeli sikkasztás büntettével és hatóság elleni kihágással terheltetett. Ezen terhelt már több izben büntettetett és reá vonatkozólag a törvényszéki orvosok már öt évvel ezelőtt egy korábbi bünügyből kifolyólag kimondták, hogy «tekintettel a már több izben tanusitott bünösségi haj-

lamára, állandó elmebetegápoldai elhelyeztetése szükséges». Ezen intézkedés azonban elmulasztatott és igy történt azután, hogy I. M. állandóan ujabb büntetendő cselekményeket követhetett el, a melyekért őt elmebajánál fogva büntetni nem lehet és a törvényszéki orvosok ujabban ismét szükségesnek mondták a terheltnek elmebetegápoldában való elhelyeztetését. Az első esetből az a tanulság, hogy a bünözési hajlammal biró elmebetegeknek az ápoldából való elbocsátásánál a lehető legnagyobb *óvatosság* szükséges; az utóbbi eset meg élénken illustrálja, hogy minő következményekkel jár, ha oly egyén hagyatik szabadon a közigazgatási hatóságok által, a kinek ápoldai elhelyeztetését a bíróság a törvényszéki orvosszakértők véleménye alapján szükségesnek jelenti ki.

— **Egy «kriminalista» vádlott** állott legutóbb a budapesti büntető-törvényszék előtt. A vádlott, ki jogszigorlónak mondotta magát és ki állitólag már két jogtudományi szigorlatot is letett, több rendbeli csalást követett el, megelőzőleg azonban már háromszor volt különböző, a vagyon ellen irányuló büntetendő cselekmények miatt büntetve. A vádlott, ki védbeszéde elmondásakor ügyes szónoknak bizonyult, nem osztotta — mint magát kifejezte — a «*neheztelve tisztelt*» közvádló urnak azon nézetét, hogy őt, t. i. a vádlottat, ártalmatlanná kellene tenni, lévén — szerinte — a büntetésnek czélja a javitás. A vádlott a büntetés természetének kifejtésénél Carrarának egy mondását is idézte és védelmét leginkább arra fektette, hogy a vádbeli cselekmény csakis «fraus civilis»-t állapit meg, a mi miatt őt azonban bünvádi uton üldözni nem lehet. A bíróság a legcsekélyebb érzéket sem tanusitotta ezen subtilis büntetőjogi distinktiók iránt és hat havi fogházra itélte a vádlottat, ki a «neheztelve tisztelt» közvádlónak még köszönetet is mondott azért, hogy a büntetés sulyosbitása végett a vádlott terhére nem jelentett be a felebbezést.

— **Az örökösödési eljárásról szóló törvény átmeneti intézkedéseihez.** (A m. kir. minisztertanács 1897. évi április 23-án hozott határozata.) A m. kir. miniszterium az idősb és ifjabb H. J. hagyatéki ügyében a krassó-szörényvármegyei árvaszék és a lugosi kir. járásbiróság között felmerült hatásköri összeütközés esetét f. é. április 23-án tartott tanácsában az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőképen határozott. A jelen hagyatéki ügyben a közjegyzői dijak megállapitása a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A vármegyei árvaszék 29578/95. sz. a. id. és ifj. H. J. hagyatékának tárgyalásával a lugosi kir. közjegyzőt bizta meg. A lugosi kir. közjegyző a hagyatékot 1896. évi február 21-én tárgyalta és a hagyatéki iratokat 1896. évi márcz. 6-án az árvaszékhez beterjesztette, megjegyezvén, hogy felszámitott dijait a felek nem fizették meg. Az árvaszék a néhai id. H. J. és fia, ifj. H. J. hagyatéki ügyben létrejött egyezséget gyámhatóságilag jóváhagyta, és az iratokat további intézkedés végett a lugosi kir. járásbirósághoz átküldötte. A lugosi kir. járásbiróság, minthogy a kir. közjegyző dijai megállapitva nem lettek, erre pedig az árvaszék illetékes, az iratokat ezen hiánynak pótlása végett az árvaszékhez visszaküldötte s midőn az árvaszék, hivatkozva arra, hogy az 1894. évi XVI. tcz. alapján letárgyalt hagyatéki ügyben az idézett törvény 121. § a értelmében a közjegyzői dijak megállapitása kizárólag a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, az iratokat ismét áttette, a járásbiróság az iratokat ujból visszaküldötte az árvaszékhez, mert a kir. közjegyzőnek a tárgyalásra a megbizást az árvaszék adta, s ennélfogva az 1895 október 11-én 43195. sz. a kelt igazságügyminiszteri rendeletre való tekintettel is, az árvaszéket tarja illetékesnek a kir. közjegyző dijainak megállapitására. Ezek szerint a jelen hagyatéki ügyben azon kérdésre nézve, hogy a kiküldött kir. közjegyző dijainak megállapitása melyik hatóság hatáskörébe tartozik, a hagyatéki bíróság és az árvaszék között hatásköri összeütközés esete merült fel.

Minthogy a jelen hagyatéki ügyben a hagyatéki tárgyalás az 1894. évi XVI. tcz. hatályba-lépte előtt még befejezve nem volt, abban az 1894. évi XVI. tcz. életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában 43,195/95. sz. a. kiadott igazságügyministeri rendelet 3. szakasza értelmében a tárgyalásra és a további eljárásra a most hivatkozott törvényczikknek szabályai alkalmazandók. Ennélfogva alkalmazandó abban a hivatkozott törvénynek 121. szakasza is, mely szerint a kiküldött kir. közjegyzőnek dijait a hagyatéki bíróság állapitja meg. Azt, hogy azon hagyatéki ügyekben, melyekben a hagyatéki tárgyalás az 1894: XVI. tcz. hatályba lépte előtt még befejezve nem volt, a kiküldött kir. közjegyzőnek dijai nem a megbizó hatóság, hanem a hagyatéki bíróság által állapitandók meg, támogatja a hivatkozott miniszteri rendeletnek 8. szakasza is, mely szerint ilyen ügyekben a kir. közjegyző a tárgyalás befejezése után az iratokat nem a megbizó hatóságnak, hanem a hagyatéki bíróságnak tartozik bemutatni s mely szerint a kir. közjegyző csak azon esetekben tartozik az iratokat az árvaszékhez áttenni, melyekben a hivatkozott törvény értelmében gyám hatósági jóváhagyásnak szüksége forog fen.

Ezen intézkedésekből nyilvánvaló, hogy azon hagyatéki ügyekre, melyek az 1894. évi XVI. tcz. hatályba lépte előtt folyamatba tétettek, azonban a kir. közjegyző a tárgyalást ezen törvény hatályba lépte előtt be nem fejezte, ugyanazon eljárási szabályok alkalmazandók, melyek alkalmazandók azon hagyatéki ügyekre, melyekben az eljárás azon törvény hatályba lépte után tétetik folyamatba: vagyis hogy azon hagyatéki ügyekben is minden eljárási cselekmény a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, kivéve azon cselekményeket, melyeket az idézett törvény kifejezetten más hatóság hatáskörébe utal. A felhozottak alapján jelen hagyatéki ügyben a kiküldött kir. közjegyző dijainak megállapitását a hagyatéki bíróság hatáskörébe kellett utalni.

Nemzetközi Szemle.

— **Nyilvános jogi előadásokat** hirdet a *hallei* egyetem jogi fakultása az ügyvédek, birák és a jog iránt érdeklődő nagy közönség számára. Az előadások októberben kezdődnek, tárgyuk a polgári törvénykönyv és a vele összefüggő törvényhozás lesz. Az egész anyagot négy kurzusba osztották, melyek mindegyike tizenkét kétórás előadásból áll. Részvételüket Stammler, Endeman, Liszt, Heck, Stein, Lastig és Höning tanárok helyezték kilátásba és a záróelőadást, mely a perjog és a csődtörvény bekövetkezendő reformjára is tekintettel lesz, Fitting, a kiváló processualista fogja tartani. A kurzusok, 1899 május havában fognak befejeződni. Azt hiszszük, hogy nagyobb törvényalkotásoknál, mint pl. a házassági törvény és a bünvádi perrendtartás, nálunk is kivánatos volna a gyakorlat emberei számára hozzáférhetővé tenni az anyagot és ilyképen könnyiteni a törvény gyors elsajátitását. Tudjuk, hogy pl. a sommás eljárással is mily lassan ismerkedtek meg az ügyvédek és birák, a nagy terjedelmü bünvádi eljárási törvénynél pedig bizonyára ismét felmerül majd e nehézség. Különösen a jogakadémiák végezhetnének e téren hasznos munkát, mert vidéken a tudományos érintkezés a praktikus jogászok közt elenyésző csekély, Budapesten pedig a jogászegylet legalább részben amugy is megfelel e czélnak. *V. R.*

— **A porosz igazságügyi statisztika** legujabb kimutatása szerint Poroszországban az 1896. év folyamán a polgári perek száma növekedett, a bünügyieké pedig tetemesen csökkent.

— **A strassburgi egyetem története** jelent meg egy vaskos kötetben, mely megismertet bennünket az egyetem egész szervezetével és müködésével. A könyv czime: Die Kaiser-Wilhelms-Universität zu Strassburg, ihr Recht, und ihre Vervaltung. Von *H. Hoseus.*

— **A párisi egyetem hires tanára Petit** egy ünnepélyes beszédben felhivta az egyetemi fiatalságot, hogy járuljon hozzá a nép tanitásához és felvilágositásához. Értette ez alatt, hogy vegyen részt azon tanfolyamokban, melyeket az egyetem a szélesebb társadalmi körök oktatására rendez. Ugyanazon intézmény ez, mely nálunk a szabad lyceum nevezete alatt is ismeretes. Több német egyetemen is meghonosittatott már az intézmény, ilyen a bécsi és a müncheni.

— **Telekkönyvek Oroszországban.** A szoros értelemben vett Oroszországban még mindig ismeretlen a telekkönyvi intézmény. E nagy hiány pótlására kellett a birodalmi tanácsban a telekkönyvek s hatóságok létrehozatalára vonatkozó tervezetnek tárgyalás alá vétetni. Ezzel összeköttetésben fog eszközöltetni a katasteri müvelet, a földbirtok felmérésével s a birtokok értékének megállapitásával. Igy fogják megalkotni a jelzálog rendszerét, az ingatlan-hitelének nélkülözhetlen feltételét, a mi az orosz birodalomnak csak egypár részében létezett eddigelé, t. i. Finnland, Lengyel- s Ostsee tartományaiban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1897 augusztus 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1889. évi XXVI. tcz. módositása. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — Adósságátvállalás. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — A legujabb angol kriminálstatisztika és a feltételes elitélés Angliában. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* A konversionális kölcsönök bélyeg- és illetékmentessége. Dr. PÁYER IMRE budapesti ügyvédtől. — Nem gyakorló ügyvéd követelhet-e ügyvédi munkadijat? Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — A felek eskü alatt való kihallgatásának reformálása. Dr. RAFFAY FERENCZ győri törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Igazságügyminiszteri rendelet a betétszerkesztési utasitás 13. §-ának módositása, illetve kiegészitése tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1889. évi XXVI. tcz. módositása.

Élénk emlékezetünkben van még az a nagy izgalom, melyet az 1889. évi VI. tcz., különösen ennek 25. §-a, mely nem kevesebb, mint négy nyomtatott lapra terjed, országszerte felidézett. Ez az emlékezetes §. kimondotta: 1. hogy az évi tényleges szolgálati idő kizárólag a katonai kiképeztetés czéljainak van fentartva és 2. hogy a tiszti vizsgálaton megbukott egyévi önkéntesek még egy évet kötelesek csapattestük alosztályainál tényleg leszolgálni.

A kedélyek lecsillapitására alkottatott azután az 1889. évi XXVI. törvényczikk, mely a katonai szolgálatot teljesitő joghallgatókra nézve kimondotta, hogy a mennyiben hét szabályszerü félév alatt a rendeletileg előszabott (t. i. a jogi quadriennium alatt hallgatandó összes kötelező) kollegiumokat hallgatták, már ezen hét félévök alapján végbizonyitványt nyerhetnek s tanfolyamuk bevégzettnek tekintendő.

Azóta van kétféle joghallgatónk, olyan, a ki hét, s olyan, a ki nyolcz semester alatt végzi be a jogi kursust.

És van immár nyolcz évi tapasztalatunk, melynek alapján arra a konklusióra jutottunk, hogy az akadémiai jogi kursus megröviditése nem helyes, következőleg ismét elejtendő, tehát az 1889. évi XXVI. tcz. vagy eltörlendő, vagy az alábbi fejtegetések értelmében módositandó.

A milyen joggal követelték a katonai körök, hogy az egy évi tényleges szolgálat kizárólag a katonai kiképeztetés czéljainak legyen fentartva (odáig t. i. az önkéntesek egyuttal jogászok is lehettek, minek az volt az eredménye, hogy sem a katonai, sem joghallgatói kötelességöknek meg nem feleltek), ép olyan joggal követeljük a polgári kiképeztetés érdekében, hogy az egyetemi s illetőleg akadémiai kursus semmiféle melléktekintetek miatt meg ne csonkittassék.

Ne feledjük ugyanis, hogy az önkéntes joghallgatók tulajdonkép nem a katonai, hanem a polgári pályára készülnek, élethivatásuk nem a katonáskodás, hanem a polgári társadalomban elfoglalandó különféle állások terén fog nyilvánulni s illetőleg érvényesülni. Már pedig ebből a szempontból tekintve a dolgot, nem közömbös, hogyan s miként készülnek a fiatal emberek leendő életpályájukra?

Másrészről azonban egy pillanatig sem habozunk elismerni, hogy nagyon méltányos, hogy a fáradságos katonai szolgálatra kötelezett fiatalság a tőle követelt áldozatért némi könnyebbitéseket és kedvezményeket kapjon polgári előhaladásában. Nem is jut eszünkbe azt követelni, hogy az önkéntesek ezen törvénybiztositotta fél évi kedvezménytől ismét megfosztassanak, csak más alakban, vagy mondjuk pályájuk más stádiumán kivánjuk azt effektuáltatni, még pedig saját jól felfogott érdekükben.

Nem akarunk rámutatni, hogy milyen helytelen dolog az egyetemi hallgatókat katonai tekintetekből kétféle mérték szerint osztályozni, de azt semmikép sem hallgathatjuk el, hogy ezen kétféle mérték gyakorlati alkalmazásmódja szerencsésnek épen nem mondható. Expediens akar az lenni s mint ilyen persze elveti a sulykot.

Nézzük csak, hogyan effektuáltatik ez a kedvezmény.

Az önkéntesek csak ugy kaphatnak a hetedik semester befejeztével végbizonyitványt, ha kimutatják, hogy már mindazon tantárgyakat hallgatták, a melyek ez időszerint kötelezőleg elő vannak irva, vagyis a nyerendő félévre való tekintettel ennek az utolsó félévnek a tárgyait anticipálniok kell, vagyis egymásra halmozni, hogy necsak a semesteri kötelező hetenkinti 20 órát, hanem azonfölül még annyit kimutathassanak, a mennyi ama tárgyak számára megkivántatik. Tehát mielőtt elhagynák a főiskolát, dupla dosist kell bevenniök, hiszen katonák ők s ez is katonadolog!

És mi történik az önkéntesekkel szemben a nem önkéntes joghallgatókkal? Visszatartják őket még egy teljes (a 8-ik) félévre, csak azért, hogy csupa speciálkollegiumok hallgatására kényszeritsék őket. Nos az expediensnek ez az oldala is csak arra való, hogy egygyel több kifogást adjanak a fiatal ember kezébe, a melylyel az előadásoktól való elmaradását indokolja. Mert tudni kell, hogy az önkéntesekre való tekintettel a tanrend olyformán állitandó össze, hogy az önkéntesek az összes kötelező főkollegiumokat a hét féléven belül hallgathassák, velük együtt hallgatják természetesen a nem önkéntesek is, de aztán az utóbbiaknak a nyolczadik félévben csakugyan nincs elég dolguk, minthogy csupa speciálkollegiumokat hallgatnak, a melyekből sem kolloquiumot, sem vizsgálatot, sem szigorlatot tenni nem kötelesek, a melyeket tehát csak olyan tudományos luxusnak, időtöltésnek, de semmikép sem kötelességnek tekintenek.

Ezek a speciálkollegiumok vagy szükségesek, vagy nem szükségesek. Ha szükségesek, akkor az önkéntes joghallgatókra nézve is szükségesek, ha pedig az utóbbiakra nézve szükségtelenek, az előbbiekre nézve is fölöslegesek.

Ebből egyszersmind következik, hogy nemcsak maga a félévi kedvezmény, de még inkább ezen kedvezmény keresztülvitelének módja fonák és czélszerütlen, mert egyaránt sujtja mind a kedvezményezetteket, mind a nem kedvezményezetteket, s azonfelül hátrányos az elméleti kiképeztetés szempontjából is, a mennyiben egy teljes félévvel röviditi meg a jog- és államtudományokban való elméleti kiképeztetésre szánt, ma már amugy is inkább kevésnek, mint soknak mondható négy évi kursust.

Hisz egy futó pillantás ujabb jogalkotásainkra legott öntudatunkra juttatja, mi mindenfélét követel a modern állam a mai jogászembertől. Ha pedig kissé gondolkodunk, nem szabad a mi törvénytárunkat csak olyan Conversations-Lexicon-félének néznünk, a melyet csak akkor és ott veszünk elő, a midőn s a hol épen szükségünk van reá, hanem rajta

kell lennünk, hogy már az iskolában alkalmat (értsd elegendőalkalmat) nyujt sunk a fiatal embernek, hogy az összes, köz- és magánéletünket szabályozó törvényes intézményeink szerves összefüggését, azoknak vezéreszméit alaposan megismerhesse.

Elég baj, hogy az 1883. évi szabályzat megelégszik annak kimutatásával, hogy a jogtanuló az alap- és államvizsgálatokon s a szigorlatokon követelt vizsgálati tárgyakból legalább egy-egy félévi főkollegiumot hallgatott legyen (25. §.) s igy maga a szabályzat csábitja a joghallgatókat a felületességre s általában arra, hogy mindenben a könnyebb végét fogják a reájok háruló kötelességeknek. Avagy komolyan hiszi-e valaki, hogy bármely legkitünőbb tanár képes volna a *magánjogot, a büntetőjogot, a perjogot, a közigazgatási jogot* egy-egy félévi, átlag heti 5 órás főkollegiumban alaposan petraktálni? Ha pedig nem képes s ha ugyanezen oknál fogva minden lelkiismeretes tanár a következő félévben folytatólagos előadásokat hirdet a fentebb emlitett főstudiumokból, akkor miért elégszik meg a szabályzat azzal, hogy a tanulóktól csak egy-egy félévi főkollegium hallgatásának kimutatását követeli? Tetejébe pedig még meg is röviditjük egy teljes félévvel az elméleti jogi kursust! Az előadandó anyag évről-évre nagyobbodik, a tanidőt pedig leszállitjuk.

Vizet hordanék a Dunába, ha még hosszasan bizonyitgatni akarnám, hogy milyen fontos épen az elméleti képzésnél az alap lerakása s hogy a szilárd alap hiányában a vizsgálatok szerencsés letétele csakis egy gyönge kártyavárhoz juttatja a hazának leendő oszlopait.

Ugyanazért elkerülhetetlennek tartom a négy évi kursus csonkitatlan visszaállitását, az 1889. évi XXVI. és az 1874. évi XXXIV. tczikkek olyatén módositásával, hogy az önkéntesi szolgálatot teljesitő joghallgatók ne 3, hanem csupán $2^1/_2$ évi joggyakorlatot legyenek kötelesek kimutatni, mig a katonáskodástól ment joghallgatók ezentul is teljes 3 évi joggyakorlatot tartozzanak kimutatni, sőt hajlandó volnék a paritás kedvéért a volt önkéntes joghallgatók joggyakorlatát 2 évre leszállitani. *Dr. Bozóky Alajos.*

Adósságátvállalás.*

A mióta *Savigny* felállitotta a tételt, hogy a novatio nem egyéb mint a datio in solutum egyik esete (Obl. R. I. köt. 167. l.), e tan minden ellenség daczára** felszinen maradt és igy került bele — nyilván *Windscheid* befolyása alatt, ki Pandektáiban szintén ez álláspont felé hajlik (II. köt. 353. §. 3. jegyzet) — a német kodexbe is. A rokonság tagadhatatlan is; de nem kell szemet hunyni a különbség előtt sem. Fizetés, lemondás esetében a régi kötelem megszüntetése a *czél*, novatio esetében csak *eszköz* a régi kötelmi viszonynak más alapon való *folytatása* czéljából. Ha hitelezőmet kifizetem, akkor «végeztem vele» és *azért* fizetek, hogy «végezzünk»; ha novatiót kötök, akkor *uj* alapon a «régiek» akarunk maradni. Ez a két ügylet psychologiája, és e különböző belső tényállás más-más jogi rendezést is kiván. A pandekta-irodalomban régi ismeretes kontroversia az, vajon «uj» kötelem terem-e a novatio esetében, vagy «átváltozik»-e csak a régi? Forráshelyet idéznek mindkét felfogás mellett. Az «uj» kötelem felfogása mellett szól, hogy a források a novatiót többször a solutio-val hasonlitják össze, sőt egyenesen solutio-nak nevezik (Fr. 31. §. 1. D. de nov. et del. 46,2; Fr. 21. §. D. de annuis 33,1; Fr. 19. §. 4. D. de don. 39,5) — pedig ha a régi kötelem egyszer «ki van fizetve», akkor az, a mi utána jön, csakugyan «uj». Szemben hivatkoznak a legális definitióra: «novatio est prioris debiti in aliam obligationem *transfusio atque translatio*» (Fr. 1. pr. D. h. t. 46,2) és egy csomó más hasonló helyre (l. összeállitásukat: *Hruza* Lehre v. d. Novation 1881, 8. l.), melyekben «transferre» és «transire»-ről van szó: ime, mondják, e helyek szerint a novatio csak «változás». Nem hiszem, hogy az efféle bizonyitással sokra megyünk. És ha a két felfogás összeegyeztetésére könyveket irtak, melyek különféle fordulatokban azt a gondolatot variálják, hogy az ujitott kötelem «uj» ugyan, de a réginek «anyagából van alkotva,»* ez értéktelen beszéd, mely ugyanabba a metaphorisáló jurispindentia körébe tartozik, a melybe *Unger* fentidézett szava, hogy az idegen fizetés esetében a kötelem «vérszegénységben hal meg». Józan nyelven beszélve a dolog a következőben áll. A novatio megszünteti a régi kötelmet, csakugy mint a fizetés — ezért beszélnek a források *solutio*-ról. De az uj kötelem, melynek ellenében a felek a régit megszüntetik, ugyanarra a czélra irányul, mint a régi — és e czél azonossága szempontjából mondják a források, hogy az uj kötelem csak a réginek *folytatása*. Ezért a szokásos definitio, a mint azt pl. Windscheid formulázza: «Novation ist Aufhebung eines Forderungsrechts durch Begründung eines neuen» (Pand. II. §. 353.), — a dolognak csak egyik végét fogja meg. Mert e szerint a definitio szerint nem látom, miért nem volna pl. az novatio, ha a bérlő, kinek a bérbevett jószág megtetszik, azt a tulajdonostól — a bérleti szerződés megszüntetése mellett — megveszi stb. Nem elegendő tehát, hogy a felek a régi kötelmet az ujnak megalapitása ellenében megszüntessék, hanem kell, hogy az uj kötelem tárgya (czélja) *lényegileg ugyanaz legyen, mint a régié*, más szóval, hogy az uj kötelem a felek gyakorlati szándéka szerint mint a réginek *más jogi alakban való folytatása* szerepeljen.

Igy tekintve a dolgot, nem fogható a novatio a datio in solutum, — sem pedig, tegyük hozzá: a viszterhes lemondás — kalapja alá. Ez elütő felfogásnak pedig vannak gyakorlati folyományai is, melyek közül csak egyet akarok felemliteni. Ha a novatio a régi kötelmet épen ugy megszünteti, mint a fizetés vagy a lemondás, akkor vele megszünik szükségképen a régi kötelem biztositására szolgáló zálogjog is:

> §. 1252: Das Pfandrecht erlischt mit der Forderung, für die es besteht.

Ámde e következmény türhetetlen. A hitelező, a ki adósával hosszabb időn át zálogi biztositék mellett üzleti összeköttetésben állott és vele véglegesen leszámolván, követelését közjegyzői okiratban elismerteti, vagy az elismert egyenlegösszegért váltót adat magának: miért veszitse el a kezében levő zálogjogot? Az efféle a feleknek, mikor a régi adósság ujitásaképen váltót adnak-vesznek, eszük ágába se jut. A hitelező, a ki váltót kér, azt gondolja, hogy követelése ezentul *jobban* van biztositva, mint volt azelőtt — és fel nem foghatja, ha később megtudja, hogy a mit a váltón nyert, a zálogon vesztette. A római jog nem is járt el ily formalistikusan. Megengedte, hogy a felek a novatiókor kikössék, hogy a régi kötelem megszünése daczára a *régi zálogjog fenmaradjon.* (*Windscheid* Pand. I. §. 233. b). Ez bizonyára nem nagyon logikus. Mert a zálogjog járulékos jog, és e felfogás szerint oly zálogjog, mely követelését tuléli, a Pater Schlemil jogi megforditása: árnyék, mely emberét vesztette. Csakhogy az

* Az előbbi közleményeket l. a 27., 28. és 33. számban. — *Helyreigazitás.* A mult heti közleményben a 258. oldal 2. hasábjában a következő értelemzavaró sajtóhibák igazitandók helyre: alulról 19. sorban *kiirni* helyett olvasd: *kinni*; a 12. sorban «*mondja Unger*» a reá következő idézetbe való; a 4. sorban *jogéletünket* helyett: *jogtételünket*.

** L. ez ellen: *Brinz* Pand. II. köt. 373. l. *Bruns* Holtzend. Encycl. I. §. 66. *Karlowa* Rechtsgeschäft 234. l.

* *Kuntze* Die Obligation (1856) §. 33: «aus den Vermögensstoff der alten» *Liebe* Die Stipulation stb. (1840): «aus dem Rechtsstoff der alten» stb.

ilyenekben mutatkozik, hogy a római jog szerint a novatio csak formailag megszünés, gyakorlatilag *folytatás*. És azért az *uj* követelést mégis a *régi* zálogjogból, tehát a *régi* követelés sorrendjében stb. rendeli a zálogtárgyból kielégiteni. A német kodex szerint a felek ilyet meg nem állapithatnak, mert hiszen szerinte a novatio = fizetés, kifizetett követelésnek zálogjoga pedig megszünik és ezért át nem ruházható. Ez logikusabb, de gyakorlatilag sokkal gyengébb, mint a római jog szabálya. Sőt nézetem szerint még a római jognál is tovább kellett volna menni és kimondani, hogy a személycsere nélküli novatio esetében a novált követelés biztositására fenálló zálogjog *szabályszerint* fenmarad, hacsak a felek *máskép* meg nem állapodtak. Az ilyen törvényes vélelem tiz esetből kilenczszer találná el a felek igaz gondolatát, mert ezek a novatio által rendszerint *biztositani* akarják a kötelmet, nem *gyengiteni*. A német kodex, mely a novatiót még névszerint sem ismeri, még e kérdés feltevésére sem juthatott.

Ámde elég lesz ennyi azon adósságátvállalási formáról, mely a német kodexben *nincsen* szabályozva: az expromissióról. És mostan térjünk át arra, a mi a kodexben *benne van*.

§ 414.: Eine Schuld kann von einem Dritten durch Vertrag mit dem Gläubiger in der Weise übernommen werden, dass der Dritte an die Stelle des bisherigen Schuldners tritt.

Elemezzük e két tételt. Első elemzésre a következő két tételre oszlik:

1. Eine Schuld kann von einem Dritten durch Vertrag mit dem Gläubiger . . . übernommen werden;

2. in der Weise, dass der Dritte an die Stelle des bisherigen Schuldners tritt.

E két tétel közül a második több okból hibás. Először felesleges. Mert az, hogy a harmadik az adós adósságát «átveszi» ugyanazt fejezi ki, mint az, hogy a harmadik az «adós helyére lép»: mind az «átvétel», mind a «helyére lépés» a *successiót* akarja kifejezni. Ezért más helyeken is él a kodex a successio kifejezésére az «átvétel» vagy hasonló szóval, a nélkül hogy a «helyére lépés» megtoldását szükségesnek látná. Több példa helyett:

§ 929. Zur *Übertragung des Eigentums* . . . ist erforderlich, dass . . . beide darüber einig sind, dass *das Eigentum übergehen soll* (nem: in der Weise, dass stb.).

§ 1922. Mit dem Tode einer Person *geht* deren Vermögen . . . auf . . . (Erben) über.

§ 1942. Die Erbschaft *geht* auf den berufenen Erben . . . *über*.

§ 419. *Übernimmt* Jemand durch Vertrag das Vermögen eines Anderen stb.

Ha mindez (és hasonló számos) esetben az «übergehen, übernehmen» szó a successiót kifejezte és nem kell a hozzátétel «in der Weise, dass stb.», akkor nem kellett a fenti §-ban sem.

Vagy nemcsak a successiót fejezi ki az előmondat, «übernehmen» szava? De ekkor az utómondat épenséggel helytelen. Mert ekkor az adósságátvállalást, mely, ha az előmondat egymaga állana, helyesen ugy successio, mint novatio formájában volna elismerve, helytelenül a successióra szoritja az utómondat. Mert tényleg, ha e §. csak igy szólna: «Eine Schuld kann von einem Dritten durch Vertrag mit dem Gläubiger übernommen werden», akkor e §-ból talán még ki lehetne olvasni a mi fenti szabószámla-átvételünk mindkét elismerését. De az «in *der* Weise stb.» hozzátétel határozottan a successióra szoritja, ugy hogy per argumentum a contrario azt kell belőle kiolvasni, hogy más mint successio utján *nem* lehet a más adósságát átvállalni, a mi pedig helytelen.

De még más okból is aggályos az utómondat. A kodex ugyanis ez utómondattal állást foglal egy elmélet mellett, mely az irodalomban a legvitásabbak közé tartozik, állást foglal mellette a nélkül, hogy szükség volna reá. A kötelemutódlás elméletét értem. Mindenki tudja, hogy a jogelméletben a mai napig vitás: van-e, nincs-e utódlás a kötelembe? *Mühlenbruch* tana, hogy a cessio esetében nem maga a követelési jog száll át az engedményesre, hanem csak gyakorlása a jognak, még mai napig is széltében járja az irodalomban, sőt Windscheid e tant még mindig «uralkodónak» mondja (Pand. II. § 329. 19. jegyz.). Még kérdésesebb pedig, mint a követelésbe való successio, az adósságba való successio, a melynek gondolatát még oly józan és gyakorlati szemü jogász mint Bähr Otto is (Zur Beurteilung des Entwurfes stb. 49. l.) «jogi lehetetlenségnek» nevezte. Én e vitát — minden jogelméleti érdekessége mellett — gyakorlatilag teljesen meddőnek tartom, mint azonnal látni fogjuk. De épen ezért: mi szüksége volt a német kodexnek e vitában állást foglalnia?

Mily kevéssé fontos e vita gyakorlati szempontból, kitünik a következőből: A római jog — ebben körülbelül egyetértés van — nem ismerte az adósságba való successiót, hanem azt az u. n. *titulált novatióval* pótolta. Ha ugyanis valaki a más adósságát át akarta vállalni, stipulatiót kellett kötnie a hitelezővel és e stipulatio (expromissio) által per novationem a régi adós tartozása megszünt és helyébe az uj obligatio ex stipulatu lépett. Ám ez kétféleképen történhetett. A hitelező vagy igy formulázhatta a stipulatiokérdést: *Centum, quae Titius ex causa venditi fundi Corneliani mihi debet, dare spondes?* — ez esetben az átvállaló feltétlenül százzal lett adósa a hitelezőnek, és többé a Titius személyéből semminemü kifogással nem élhetett. Ha azonban igy kérdezett a hitelező: *Quidquid Titius ex causa etc. . . . mihi debet, dare spondes?* — ez esetben az átvállaló csak annyiban és annyival vált adósává a hitelezőnek, a mennyiben és a mennyivel Titius tartozott. Ha az *ilyen* stipulatio alapján fellépett a hitelező az átvállaló ellen, akkor kettőt kellett bizonyitania: először expromittált-e az alperes? és másodszor: mennyi volt a Titius adóssága? E második tekintetben tehát alperes a perben előhozakodhatott mindazokkal a kifogásokkal, a mikkel maga Titius élhetett volna és igy *gyakorlatilag* alperes teljesen ugy állott, mintha Titius jogutódja (successora) lett volna. Formailag nem volt jogutód, mert hiszen ellene nem az actio venditi-t, hanem az actio ex stipulatu-t inditotta a felperes, de tartalmilag olyan volt a jogállása, mint az igaz jogutódnak. Igy volt a római jogban. Igy van-e manap is? Ez az a kérdés, a mely körül, a mióta *Dellbrück* (Die Übernahme fremder Schulden stb. 1853) az első lökést megadta, egész irodalom harczol. A kik a kötelembe való utódlást «fogalmi lehetetlenségnek» tartják, mint *Kuntze* (Obligation u. Singularsuccession 324/25. l.), *Bähr* (Jahrb. f. Dogm. VI. köt. 171/72. l., Arch. f. civ. Pr. 67. köt. 183/84. l.), sőt még az ötvenes évek elején ugyszólván az egész világ: azok természetesen az adósságátvállalást ma sem ismerik el successiónak; viszont *Windscheid* (ki azonban első irodalmi korszakában ugyancsak amaz előbbi nézet hive volt),* *Brinz*, *Gürgens* és utánuk egy sereg iró az utódlást hirdetik. Mármost látnivaló: ez az egész nagykiterjedésü és szenvedélyes irodalmi vita egy olyan problema körül forog, melyet a német bölcselet nyelvén «erkenntnisstheoretisch»-nek lehetne nevezni. Itt tisztán egy tüneménynek elméletileg helyes kathegorizálásáról van szó, gyakorlati következményeiben azonban mindkét felfogás egyetért. A dolog gyakorlati magva tudniillik a következő

* *Windscheid* az 50-es évek elején még igy irt: «Die Obligation ist so fest an die Person des Gläubigers und Schuldners geknüpft, dass sie von ihnen nicht getrennt werden kann, ohne unterzugehen. Eine Übertragung derselben ist nur in der Weise möglich, dass der Gläubiger die Ausübung seines Forderungsrechtes einem andern zu eigenem Rechte überträgt» (Krit. Überschau I. köt. 27. és 28. ll.). Később az ellenkező nézetre tért: Die Actio stb. 148. kv. ll. Pand. II. § 329.

★

kérdésben áll: élhet-e az átvállaló ugyanazokkal a kifogásokkal, mint az eredeti adós? Minthogy pedig e kérdésre mindkét párt igennel felel, puszta szóvita marad, vajon jogutódnak nevezzük-e az átvállalót vagy önálló jogalapu adósnak? A német törvénykönyv ezen egyedül fontos kérdésre külön §-ban meg is felel:

> § 417. Der Übernehmer kann dem Gläubiger die Einwendungen entgegensetzen, welche sich aus dem Rechtsverhältnisse zwischen dem Gläubiger und dem bisherigen Schuldner ergeben.

Ezzel pedig meg van mondva minden, a mit mondani kellett. Hogy *miért* élhet az átvállaló e kifogásokkal? azért-e, mert ő valóságos jogutódja az eredeti adósnak vagy más okból-e? — ezt kisütni a doctrina feladata, ez konstruktiv kérdés, melyre a törvénykönyvnek nem kell megfelelnie, és ha meg is felel, nincs foganatja, mert nem kötelez.

Lehámozva igy a 414. §. utómondatát, e §. helyesen az előmondatra redukálódik: «Eine Schuld kann von einem Dritten durch Vertrag mit dem Gläubiger übernommen werden».

Dr. Schwarz Gusztáv.

A legujabb angol kriminál-statisztika és a feltételes elitélés Angliában.

A mult évben tétetett közzé az *1894.* évi igazságügyi statisztika Anglia és Walesre vonatkozólag. Az előttem fekvő XI. táblázatból (80. s következő lap) látom, hogy vétségeknél 2989 esetben és kihágásoknál 3186 esetben alkalmazták a biróságok a testi fenyitéket (whipping). Pénzbüntetés alkalmaztatott vétségeknél 9109 esetben és kihágásoknál 435,276 esetben (fine). Az «Industrial-School»-ba (nevelő-intézetek) utaltattak vétségek miatt 608-an és kihágások miatt 3095-en, ellenben a «Reformatory School»-ba (javitó-intézetek) küldettek vétségek miatt 1006-an és kihágások miatt 722-en. A büntetés kiszabását feltételesen elengedték (u. n. feltételes elitélés):

	vétségeknél	kihágásoknál
a Probation of First Offenders Act alapján	3887	781 esetben
a Summary Jurisdiction Act alapján	1322	4915 «
speciális törvények alapján	9	190 «

Tudvalevőleg Angliában csak akkor mellőzheti a biró a büntetés kiszabását, a midőn a büntetlen előéletü vádlottat oly törvényszegés miatt mondja ki bünösnek, a melyet a törvény legfelebb két évig terjedhető fogházzal rendel büntetni. Az 1879-iki Summary Jurisdiction Act értelmében a biró kisebb foku törvényszegéseknél szintén elhalaszthatja a vádlott bünösségének kimondása mellett büntetésének kiszabását kezesség mellett, mely arra irányul, hogy a vádlott ezentul jól viseli magát és ha a meghatározott időn belül magaviselete kifogás alá esnék, akkor a biró utólag szabja ki a már korábban bünösnek mondott vádlott ellen a büntetést. A londoni Howard Association által kiadott utolsó pamphletben felemlittetik, hogy 15 év előtt Angliában 20,000 letartóztatott volt a fogházakban és 10,000-en voltak a fegyházakban, most azonban ezen szám 14,000-re, illetőleg 4000-re csökkent. Ezen eredményt nagy részben azon törvényes intézkedéseknek tulajdonitják, a melyek a bíróra nézve lehetségessé teszik a fogházbüntetés mellőzését, illetőleg annak a pénzbüntetéssel való helyettesitését. A Howard Association m. é. októberi értesitője hevesen kifakad az angol birák «ignorantiája vagy kegyetlen meggondolatlansága» ellen («ignorance, or cruel inconsiderateness»), a kik okozzák, hogy a fogházakban letartóztatottaknak több mint fele csak azért szenved szabadságvesztésbüntetést, mivel képtelenek a reájuk kiszabott pénzbüntetést megfizetni. Jóllehet az angol törvény megengedi a pénzbüntetésnek részletekben való törlesztését, mind ennek daczára az ott a nagy baj, hogy annyi ezren teljesen felesleges, szükségtelen és mellőzhető módon csekélységek miatt mégis bele kerülnek az ártalmas fogházba. A fentebbi számokból láttuk, hogy 1894-ben összesen 11,104 esetben engedték el feltételesen a büntetés kiszabását. Ezen esetek közül volt 3196 egyszerü lopás, 429 szolgálati viszonyban álló személy által elkövetett lopás, 115 sikkasztás, 30 orgazdaság, 5 más vétség elkövetve 12 éven alóli gyermekek által, 79 közönséges támadás, 7 bordélytartás, 7 állatokon elkövetett kegyetlenség, 14 gyermekeken elkövetett kegyetlenség, 3 hajtási szabályok elleni kihágás, 122 iszákossági eset, a Summary Jurisdiction Act alapján meg 315 ily eset, prostitutio 19 esetben stb. Vétségek és kihágások miatt Angliában és Walesben elitéltek 1894-ben összesen 528,665 személyt, akik közül 14 napi és ezen alóli fogházbüntetésre itéltettek 34,043-an, 14 napon felüli — 1 hónapig terjedő fogházbüntetésre itéltettek 19,549-en, 1 hónapon felüli — 2 hónapig terjedő fogházbüntetésre itéltettek 7485-en, 2 hónapon felül 3 hónapig terjedő fogházbüntetésre itéltettek 5226-an, 3 hónapon felül 6 hónapig terjedő fogházbüntetésre itéltettek 1118-an, 6 hónapon felül fogházbüntetésre itéltettek 95-en, a teljes idejü, azaz két évi fogházbüntetésre itéltettek 67,516-an.

William Tallack, a londoni Howard Association titkára azt irja nekem, hogy a feltételes elitélésről szóló angol törvényt oly jónak tartják, hogy azt majdnem az összes angol gyarmatokban adoptálták. A feltételesen elitéltek közül — ugyanezen forrás szerint — körülbelül 10%-nál kellett ujabbi bünözés folytán a bünösnek mondott vádlott ellen büntetést kiszabni és azt végre is hajtani. Azt, hogy a vádlottak 90 százaléka bevált, nagy sikernek tekintik. Annál meglepőbb ily körülmények között, hogy *Aschrott** berlini biró Angliában szakértők által tett megjegyzésekből azon meggyőződésre jutott, hogy igen könnyen lehetségesnek tartja, miszerint az angolok legközelebb megváltoztatják a feltételes elitélésről szóló törvényüket és e helyett behozzák a feltételes elitélésnek franczia-belga formáját, melynek előnyét az angol felett abban látják, hogy annál a büntetés kiszabása nyomban követi a büntettet és hogy az, nem ugy, mint a büntetés kiszabásának felfüggesztésénél Angliában, csak jó hosszu idő mulva biczeg utána; továbbá abban, hogy a próbaidő alatti jó magaviselet esetében «nem történtnek» tekintik az elitélést, holott Angliában a «conviction»-nek, vagyis a bünösség kimondásának ténye még jó magaviselet esetében is a maga érvényében fenáll és az illetőt további előmenetelében károsithatja. Érdekes Aschrottnak azon további megjegyzése is, hogy Angliában a jótékony egyesületek egész sorozata azon fáradozik, hogy az arra alkalmas esetekben a biróságokat a büntetés kiszabásának felfüggesztésére reábirják, annak egyidejüleges kijelentése mellett, hogy készek a vádlottra rótt kezesség elvállalására és azon esetben, a midőn a biró a büntetés kiszabását felfüggeszti, ezen egyletek a legbuzgóbb módon arra iparkodnak, hogy az illető felett a próbaidő tartama alatt őrködjenek és hogy őt jó utra tereljék.

Dr. Gruber Lajos
budapesti kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A konversionális kölcsönök bélyeg- és illetékmentessége.

Az 1881. évi LXX., illetőleg az 1889. évi XLIII. tcz. hatályának meghosszabbitásáról és a jelzálogos kölcsönkövetelések bizonyos átruházásánál adandó bélyeg- és illetékkedvezményekről intézkedik az 1895: L. tcz.

* Lásd «Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft», XVII. kötet, 1. füzet, 31. s köv. lap *Aschrott* czikkét: «Strafen- und Gefängnisswesen in England während des letzten Jahrzehntes».

A pénzügyi hatóságok az idézett törvény 2. §-át a törvény világos rendelkezése daczára következetesen tévesen és a kincstár érdekeinek szemmel tartásával olykép magyarázták, hogy a bekebelezés után járó bélyeg- és illeték az 1895: L. tcz. szerinti konversióknál is lerovandó. Tehát az esetben is, ha nyilvános számadásra kötelezett pénzintézeteknél fenálló és az 1876: XXXVI. tczikkben megállapitott feltételeknek megfelelő jelzálogos kölcsönkövetelések oly pénzintézetre ruháztatnak át, a mely a fenálló törvények értelmében zálogleveleket kibocsátására van jogositva, daczára, hogy az 1895. évi L. tcz. magasabb tekintetek szem előtt tartásával határozottan kimondja, hogy az ily átruházott jelzálogos követelés engedményezése és bekezdése után bélyegilleték (állandó 1 frt 50 kérvényi és felzet-bélyeg) nem jár.

A pénzügyi hatóságok téves magyarázata és az ennek következtében való birságolásaik a legnagyobb mértékben megnehezitették a vidéki takarékpénztárak konversióit és üzleteit és csaknem lehetetlenitették a magasabb kamatu kölcsönöknek olcsóbb kamatuvá való átváltoztatását, mert hiába, régi igazság, hogy a kis dolgok tyukszemeit képezik a nagyoknak. Sokszor jelentéktelen összeget sajnálunk kiadni többszörös előnyért is.

A pénzügyi hatóságok birságolásai bebizonyitották, hogy nem elég jó törvényeket hozni. Bármily jó is az intézmény: az nem képez teljes garantiát, mert a törvényt alkalmazók kezében igen gyakran hatálytalanná válik.

A m. kir. közigazgatási biróság a szeged-csongrádi takarékpénztár felebbezése folytán e kérdést a magasabb szempontok szem előtt tartásával 1167/97. sz. itéletével a pénzügyi hatóságok határozatainak megváltoztatásával ugy döntötte el, hogy az emlitett konversionális kölcsönök teljesen bélyeg- és illetékmentesek. Tehát még a bekebelezési kérvény és felzetek is bélyegmentesek, a mik az 1881. évi LXX. és 1889: XLIII. tcz. szerint is bélyegkötelesek.

Az 1157/97. sz. itélet indokolása igy szól:

«Ha nyilvános számadásra kötelezett pénzintézeteknél fenálló jelzálogos kölcsönkövetelések oly pénzintézetre ruháztatnak át, a mely a fenálló törvények értelmében zálogleveleket kibocsátására van jogositva, az ily átruházások az 1895. évi L. tcz. 2. §-a alapján általában véve bélyeg- és illetékmentesek, a nélkül, hogy miként a zálogkölcsönök átváltoztatásánál adott bélyeg- és illeték-kedvezményekről szóló 1881. évi LXX. tcz. 1 §-a rendelkezik, a bélyeg- és illetékmentesség a kötelezvények, engedmények, törlési nyugták fokozatos és a telekkönyvi bejegyzések százalékos illetékére szorittatott volna. Az 1895. évi L. tcz. 2. §-ának ilykép való értelmezését, vagyis a teljes bélyeg- és illetékmentességet megerősiti a törvénynek czélja, mely a vidéki intézeteknél a közgazdasági viszonyokra károsan ható jelzáloggal lekötött tőkének aránytalanságán segitendő, azoknak mozgó tőkékké olcsón történő átváltoztatását akarta lehetségessé tenni, a törvény ezt a czélját pedig csakis a teljes bélyeg- és illetékmentességgel érhette el, mert a lekötött és a közforgalom czéljaira felszabaditani szándékolt tőkék egyenkinti magasságának átlaga olyan kicsiny, hogy a bejegyzési százalékos illeték a beadvány után járó bélyeggel egyenlő értékü és egyiknek mentessége a másik nélkül czélt tévesztett. Ugyanazért, tekintettel arra, hogy ebben az esetben a hivatkozott törvényszakasz feltételei fenforognak, a pénzügyigazgatóság végzéseinek megváltoztatása mellett az illetékek törlését elrendelni kellett.»

Az idézett indokolás minden dicséretnél fényesebb bizonyság arra, mily sürgős szükség volt nem csupán a rideg fiskusi érdekeket szolgáló, hanem a törvényt a törvény szellemében interpretáló és magyarázó független organumra. Az idézett indokolás fényesen bizonyitja, hogy a közigazgatási biróság a kincstár és közönség érdekét nem tekinti ellentétesnek és nem azt tartja czélnak, hogy a közönség kizsákmányoltassék a kincstár javára, hanem szem előtt tartva a törvény czélját, annak szelleme szerint itélkezik.

Az 1895: L. tcz. tehát minden irányban teljes bélyeg- és illetékmentességet teremtett a rendelkezése alá eső kölcsönök tekintetében. Hát még az mily jelentőségü volna, ha a törvény e kedvezménye mindennemü, sőt még magánosok bekeblezett követelések konversiójára is kiterjesztetnék.

Azt felesleges vitatnom, mert még ez idő szerint is nagy azoknak a száma, kik csak nagy elhatározás és önmegtagadás árán határozzák el magukat terhes kölcsöneik konvertálására, mig, ha az általános konversiók is teljesen bélyeg- és illetékmentesek volnának, minden kölcsön rövid időn konvertáltatnék.

Saját tapasztalatból tudom, mikép ama körülmény, hogy a takarékpénztárak konversiói teljesen bélyeg- és illetékmenteseknek nyilvánittattak, nagy lendületet adott a konversióknak.

Dr. Páyer Imre,
budapesti ügyvéd.

Nem gyakorló ügyvéd követelhet-e ügyvédi munkadijat?

A budapesti kir. törvényszék mint felebbviteli biróság 1897. évi IV. D. 154. számu itéletével megváltoztatta a járásbiróság itéletét, melylyel a felperes részére ügyvédi munkadijat nem állapitott meg.

Felperes ugyanis, a ki okleveles ügyvéd, de az ügyvédi kamarába nincs bejegyezve, lakbér iránt inditott keresetet. A járásbiróság a követelést meg is itélte, azonban alperest a felszámitott ügyvédi munkadijakban nem marasztalta, a mi ellen felperes felebbezéssel élt.

A kir. törvényszék az első biróság itéletének megváltoztatásával a kereset eme részének is helyt adott, azon indokolással, hogy «az 1881. évi LIX. tcz. 12. §-a értelmében a ki ügyvédi oklevéllel bir, az saját ügyeinek vitelére fel van jogositva s ebből kifolyólag az ellenfele által okozott munkája diját is jogosan követelheti».

Az 1881. évi LIX. tcz. hivatkozott 12. §-a megállapitja, hogy «a rendes eljárásban a feleknek magukat ügyvéd által kell képviseltetniök. Azok, kik ügyvédi oklevéllel birnak, továbbá birói és királyi ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnokok, a kir. közjegyzők, a nyilvános jogtanárok és jogtudorok saját vagy atyai hatalom alatt álló kiskoru gyermekeik ügyeiben magukat ügyvéd által rendes perekben sem kötelesek képviseltetni, nejeiket pedig, mint megbizottak, a rendes eljárásban is képviselhetik».

Szóról-szóra idéztük a kir. törvényszék által hivatkozott szakaszt. Hol van abban szó ügyvédi munkadijról, melyik szavából lehet kiolvasni olyan értelmet, mely kifejezésébe lehet belémagyarázni olyan czélzatot, hogy a kamarába be nem jegyzett, tehát nem gyakorló ügyvéd saját ügyeiben munkadijat követelhet?

E szakasz a rendes eljárásra vonatkozik és megállapitja, hogy kiknek és mikor nem kell a rendes eljárásban ügyvédet vallani, más szóval, hogy mikor mellőzhető a rendes eljárásban az ügyvédi képviselet.

Eltekintve attól, hogy a sommás eljárásban az 1881. évi LIX. tcz. 12. §-a mi érvénynyel sem bir és még analogiaként sem alkalmazható, e törvényes intézkedés nem értelmezhető még ugy sem, hogy a kamarába be nem jegyzett, tehát nem gyakorló ügyvéd a rendes eljárásban követelhetne ügyvédi munkadijat.

Bővebb kifejtés hiján épenséggel nem vagyunk képesek megérteni, hogyan folyna az idézett rendelkezésből a fent idézett elvi tétel. Nem tudunk különbséget tenni a dijmegállapitás szempontjából azon fél között, ki ügyvédi

oklevéllel bir, s a között, a ki ilyen oklevelet nem szerzett, habár a budapesti kir. itélő tábla is (68,480/84. sz. a.) egy ügyben mint a dolog természetéből folyó következményt kimondotta is, hogy «azon egyén, ki ügyvédi oklevéllel bir, bár az ügyvédi kamarának nem is tagja, saját ügyeinek vitelére fel lévén jogositva, ebből folyólag az ellenfele által okozott munkája diját jogszerüen követelheti.*

Ugyanez a gondolatmenet minden indokolás nélkül, ugyanez a hibás logika. Igen helyesen emelte ki a járásbiróság itéletének indokolása ennek ellenében, hogy az ügyvédrendtartás, valamint egyéb törvényeink is, *ügyvéd* alatt gyakorló, a kamarába bejegyzett ügyvédet értenek. De természetes is, hogy csak azok tarthatnak igényt dijazásra, kik az ügyvédséget mint élethivatást gyakorolják, a kik az ennek megfelelő közterheket viselik és a törvényes hatóságnak alávetvék.

Ha a törvényszék álláspontja a joggyakorlatban állandóan érvényesülne, oda jutnánk, hogy a diplomájától megfosztott, vagy az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd pereiben ügyvédi munkadijat követelhetne, valamint attól a konsequentiától sem lehetne menekülni, hogy birák, kir. ügyészek, közjegyzők, jogtanárok is joggal kérhetnék munkadijaik megállapitását, a mennyiben ügyvédi oklevéllel birnak. Eddig azonban talán a törvényszék sem menne el.

De hogy mennyire helytelen a törvényszék kijelentése, azt legjobban megvilágitja azon körülmény, hogy a törvényszék elvi álláspontja szerint az 1881. évi LIX. tcz. 12. §-a volna irányadó arra, hogy mely ügyvédi oklevéllel biró egyének igényelhetnek munkadijat, holott e szakasz nem is követeli meg a privilegiumként engedett önálló pervitelhez az ügyvédi oklevelet, a mennyiben arra minden jogtudort is feljogosit.

Dr. Balog Arnold.

A felek eskü alatt való kihallgatásának reformálása.

Ha a feleknek az eskü alatt való kihallgatására nézve kifejlődött gyakorlatot tekintjük, el kell ismernünk, hogy e tekintetben a birságok nem elég biztosak, nem elég határozottak még s a judikatura egyáltalán nincs megállapodva, sőt a törvény világos rendelkezései daczára meglepetések, non putarem-ek fordulnak elő lépten-nyomon. Különösen az elsőfoku és a felebbezési birságok sokszor homlokegyenest ellenkező felfogása és itélete teszi illusoriussá ezt az ujitást. Előfordul ugyanis nem egyszer, hogy pl. felperes egy tanu vallomásával részbizonyitékot szolgáltat, melyben az első biró kihallgatja felperest a 96. §. alapján eskü alatt és alperest marasztalja. Ezen itélet ellen alperes felebbez és kihallgattat két tanut, a kiknek vallomása nem határozott ugyan, de némileg ellentétes az elsőbirságnál kihallgatott egy tanuéval. Mi lesz most? Felperes részbizonyitéka meggyöngült, ilyen körülmények közt megállhat-e az elsőbiróság itélete, a melyet most már ugyszólva csak felperes esküje támogat? A szabad mérlegelés és a meglepetések tág tere itt nyilik meg azután és például a k—i kir. törvényszék határozottan azt az eljárást követi, hogy ilyenkor alperest mindig kihallgatja, megesketi és megváltoztatja az első itéletet. Az ügyvédek a nevezett törvényszék területén biztosra is veszik a perveszteséget, ha felperes esküjével nyerték meg a pört és ha az ellenfél csak valami kis ellenbizonyitékot tud produkálni, mert a törvényszék mereven alkalmazza a 96. §. első bekezdését, hogy a bizonyitó fél ellenfele esketendő meg. Hogy ez milyen veszedelmes gyakorlat: talán felesleges hosszasan fejtegetni. Hiszen ezzel az a helyzet áll elő, hogy megesketik mind a két felet, rendesen homlokegyenest ellenkező tényköriilményre s igy az egyik okvetlenül hamisan esküszik és felforgatják a törvény azon alapelvét, hogy mindkét felet megesketni nem lehet. Hogy igy a hamis esküre való hajlandóságot szinte bele fogják lassanként oltani a népbe, az eskü szentségébe vetett hitet pedig meg fogják ingatni: az természetes. Mert mit tudjon bizni az esküben, és a birságoknak az eskü iránt való tiszteletében az az egyszerü, müveletlen ember, a ki a perrendtartásból, a sokféle eljárási szabályokból nem tud egy betüt sem, csak azt látja, hogy egyszer őt esketik meg, és megnyeri a pört, azután pedig az ellenfelét bocsátják esküre s a fehérből rögtön fekete lesz.

A felebbezési birságoknak tehát nagyon csinján kellene bánni a törvény eme rendelkezéseivel, a már kivett esküt nagyobb tiszteletben kellene tartani és nem kellene nyakrafőre megengedni, hogy a másik fél megesküdjék.

Másik baj ezen uj intézménynél az, hogy ha osztrák birság megkeresés folytán hallgatja ki valamely felet, a perben eljáró birónak nem lehet a kivett vallomások alapján mérlegelni, hogy tehát melyik felet bocsássa esküre? Nem lehet pedig egyszerüen azért, mivel az osztrák perrendtartás szerint a felet a kihallgatás *előtt* megesketik, mint minálunk a szakértőket s ha a magyar birság ugy keresi is meg az osztrák birót, hogy hallgassa ki a felet, de ne eskesse meg, ennek nincs foganatja, mert az osztrák biró a saját országának törvényeihez ragaszkodik és feltétlenül kiveszi a féltől, még mielőtt vallomást tenne, az esküt. Az az eset áll azután elő, hogy megjön a fél vallomása Ausztriából, de esküvel megerősitve s a magyar biró nem egyszer kényszerhelyzetben van. Megesketné ugyanis a másik felet, de hisz mindkét felet esküre bocsátani nem lehet.

A sommás törvény uj intézménye, a felek eskü alatt való kihallgatása tehát kényes komplikátiókat támaszt és ha ilyeneket látunk, különösen pedig, ha arra praxisra hivatkozunk, a melyet pl. a k—i törvényszék követ: szinte gondolkodóba kell esnünk, nem volt-e bizonyos tekintetben jobb a feltételes itéletek rendszere, a melynél a felet csak jogerős itélet után eskették meg és nem fordulhatott elő az az anomália, hogy ugyanarra a tényköriilményre megesküdhetik mind a két fél és ennek folytán egyik forum előtt az egyik, azután pedig a másik lesz pernyertessé. És igazán kivánatos volna átvenni a régiből azt, a mi jónak bizonyult.

A sommás törvény azon ujitása, hogy a felek is kihallgatók legyenek, magában véve helyes, sőt azt a hátrányát is el lehetne háritani hogy eltérő itéletek daczára ne forduljon elő az az eset, hogy mindkét fél megesküdjék. És pedig nézetem szerint akképen, hogy a biró kihallgatja mindkét felet s egyiknek oda is itéli az esküt, de csak jogerősség után veszi azt ki. Ha azután a felebbezési birság megváltoztatja az itéletet s esetleg a másik félnek itél esküt: nem lesz baj, mert ellentétes vallomására csak egyik fél teszi le az esküt. És ha a dolgok mélyére nézünk, ez az eljárás még sem lenne ám a régi feltételes itélkezéssel azonos, mert ennek az volt a lényege, hogy a fél maga, mint fél, illetve tanu, nem volt idézhető s formális vallomást nem tett, csak allegált és a biró szabadon nem mérlegelhetett, nem volt kérdezési joga s ha a fél az odaitélt esküt letette, ez perdöntő volt. A fél eskü alatt való kihallgatása nem vesztene semmit azokból az előnyökből, a melyekkel bir s a melyek lényegét teszik, ha az eskü csak jogerő után volna kivehető.

Az osztrák birságok eljárása által okozott bajon pedig csupán az igazságügyminiszterium közbelépése segithetne. Ki kellene ugyanis az osztrák igazságügyminiszteriumnál eszközölni, hogy bocsásson ki egy rendeletet, melyben meghagyja az összes birságoknak, hogy a felet hallgassa ki, de ne eskesse meg, csak akkor, ha a megkereső birság kifejezetten kivánja. Ezt némi kis jóakarattal az osztrák perrendtartás daczára is meg lehetne engedni

Dr. Raffay Ferencz
győri törvényszéki jegyző.

* Egy más esetben a kir. Curia (5455/94. sz. a.) minden indokolás nélkül analog körülmények közt állapitott még ügyvédi munkadijat.

Különfélék.

— **A fogházi könyvtárak.** *Kisfaludy László* ur, a budapesti központi fogháznak felügyelője, azon kérelemmel fordul a nagy közönséghez, hogy adakozzanak nélkülözhető könyveket a fogházi könyvtár számára. Részünkről szivesen csatlakozunk ezen felhiváshoz, mely kezdeményezőjének becsületére válik. Az 1880 augusztus 9-én kelt igazságügyminiszteri rendelet a fogházkezelési szabályrendelet módositása tárgyában a 38. §-ban előirja ugyan, hogy «minden fogház házi könyvtárral látandó el», azonban nem tudjuk, hogy a gyakorlatban miként valósult meg ezen rendelkezés. Azt tudjuk a felhivásból, hogy a budapesti törvényszéki fogház könyvtára oly szánalmas állapotban van, hogy annak nehány füzete a «könyvtár» elnevezést meg sem érdemli. Az utolsó, 1887-ben megjelent főügyészi jelentésből látjuk, hogy akkor 67 ügyészségi és 317 járásbirósági, összesen *384* fogházban a fogházi könyvtárak összesen 7195 müvet és *23,189* példányt tartalmaznak. Számitásaink szerint tehát egy-egy fogházra átlag 60 példány esik. — A főügyészi jelentés szerint (62. lap) Magyarországban Pestmegye vetette meg a fogházi könyvtáraknak alapját. 1886-ban a 23,189 példány következőképen oszlik meg: vallás és erkölcsi könyvek 4453 példány, elemi oktatási és nyelvtani könyvek 2891 példány, gazdasági és természettudományi könyvek 2956 példány, történelmi, földrajzi és statisztikai könyvek 2157 példány, szépirodalmi és közmüvelődési könyvek 10,732 példány.

A jelentés helyesli a szépirodalmi müvek tulsulyát, «mert a letartóztatottak lelke és elméje legtöbbször nincs annyira kimüvelve, hogy ott a komoly ismeretek magva kedvező talajra találna, legelőször tehát a kedély oldaláról igyekezzünk hozzájuk férkőzni, hogy igy lelkök és elméjök lassanként a komoly tudás befogadására is képessé váljék».

1886-ban a fogházi könyvtárak müveinek száma csaknem eléri a fogházi letartóztatottak számát, a példányoké pedig többszörösen meghaladja azok számát.

A fentebbiekben nem szóltunk sem a fegyencz-, sem a börtön-könyvtárakról, melyekből a fegyenczek és a rabok olvasmányokkal láttatnak el és ezen kivül még mindkét helyen kivételesen megengedhető nekik, hogy munka-keresményüket «erkölcsös vagy tanulságos könyvek vásárlására» is költsék el. *G.*

— **Dárday Közigazgatási Törvénytárának második kiadása.** Az Athenæum r. társaság kiadásában ezelőtt négy évvel hat kötetben megjelent a dr. Dárday Sándor miniszteri tanácsos által szerkesztett «Közigazgatási Törvénytár». Két év mulva ezt a törvény- és rendeletgyüjteményt már egy pótkötettel, uj folyammal kellett kiegésziteni, az időközben felszaporodott uj jogszabályokból. A tudós szerkesztő ezzel a gyüjteményével azt akarta elérni, hogy a szakköröknek oly segédkönyvet nyujtson, mely a közigazgatási tételes jog anyagát felölelje. Erre pedig annyival is inkább szükség volt, mivel épen a közigazgatási jog alapja van kitéve a leggyakoribb hullámzásnak, ugy, hogy valóban nagy hézagot pótolt ez a munka, mely a jelenleg érvényben levő közigazgatási jognak egységes és megbizható kiadását képezi. Hogy pedig dr. Dárday Sándor «Közigazgatási Törvénytára» mennyire elérte czélját, bizonyitja ama körülmény is, hogy ez a költséges, nagy munka ilyen rövid idő alatt második kiadást ért és pedig most az egész gyüjtemény nyolcz kötetre van osztva. Most a következő kötetek jelentek meg, u. m. II. Vallásügy. Népoktatás. Középtanodák. Egyetemek. Akadémiák. Müvészet. Közoktatási tanács. III. Rendészet. Közegészségügy. Iparügy. Mértékhitelesités. IV. Első fele. Gazdasági törvények. Állategészségügy. Erdőtörvény. Vizjog. V. Véderő. Honvédség. Népfelkelés. Katonai ellátás. Beszállásolás. Lóavatás. Ludovika-Akadémia. VII. Gyámügy. Örökösödési eljárás. Házasságjog. Anyakönyvvezetés. Közigazgatási bíróság. Községi biráskodás. Az I. kötet, a IV. kötet második fele, valamint a VI. kötet és egész mü anyagát felölelő Betürendes Tárgymutató néhány hónap mulva fog megjelenni. A teljes mü ára 48 frt. Egyes részek vagy kötetek külön nem kaphatók.

— **A fővárosi administratio köréből.** A budapesti VI. ker. előljáróság egy esetben oly okokból, melyeknek méltatásába itt részint helyszüke, részint, mert jogerős határozattal szemben nem állunk, bele menni nem kivánunk, iparigazolvány kiadását megtagadta. Kérvényező felebbezésére a székesfővárosi tanács az előljáróság ezen határozatát megváltoztatta és azt az igazolvány kiadására utasitotta. Ezen határozat kérvényezőnek a VI. ker. előljáróságnál szóval kihirdettetett és az iparigazolvány kiadatása néhány nap mulva kilátásba helyeztetett. Utóbb az előljáróság a tanácsnak — tehát felebbezési hatóságának — az ő határozatát megváltoztató végzése ellen előterjesztéssel élt a polgármesterhez. Ennek következtében a tanács ujabb határozatot hozott, mely ellenkezője ama végzésnek, melyet egy héttel előbb hozott ez ügyben. Megjegyeztetik azonban, hogy ezen ellenkező döntés nem eltérő tényekkel, hanem tisztán jogi szempontból indokoltatik.

A legkülönösebb azonban az, hogy a tanács eme végzésének sem a tanácsi iktatóban, sem kiadóban nyoma nincs. Kérdjük már most, miféle ingerentiát gyakorolhat egy alkotmányos államban egy oly közeg, kinek a törvény szerint hatásköre az ügyek eme csoportjára ki nem terjed (1884. évi XVII. tcz. 166. §.); van-e joga az alattas hatóságnak a határozatát megváltoztató felebbezési hatóság döntése ellen jogorvoslattal, vagy panaszszal élni; határozhat-e valamely hatóság egy ügyben két izben, ha első határozata nem alapul ténybeli tévedésen, és végül elintézhető-e valamely hivatalban egy ügynek érdeme, a nélkül, hogy segédhivatalaiban ennek nyoma legyen? Kérdjük, hogy hány izben ismételheti az előljáróság eme eljárását és mikor jogerős egy iparügyi határozat?

Az ügy érdemére még megjegyezzük, hogy az oly egyszerü és világos, hogy méltatásához jogi szempontból kétely sem fér.

Az ügyet magát, jogerős elintézése után, olvasóinkkal közölni fogjuk.

— **A «kriminálista» vádlott** bünügyében, melyről lapunk mult számában megemlékeztünk, a budapesti m. kir. tudomány-egyetem rektora arról értesitette a budapesti kir. büntető-törvényszéket, hogy az illető vádlott nemcsak, hogy az itteni tudomány-egyetem jogi karánál nem állott ki két szigorlatot, hanem egyáltalában elő sem fordul az egyetemi joghallgatók névjegyzékében. Ezen körülmény becses adalékot nyujt az iparszerü csaló természetrajzához, a kinek annyira második természetévé vált már a hazudozás és a megtévesztés, hogy mikor birája előtt áll és füllentéseiből semmi hasznot nem várhat, még akkor sem mondhat le arról, hogy hatásvadászat kedveért valótlan előadásaival a bíróságot ne ámitsa.

— **A magyar honpolgárság távollét által történt elvesztésének kimondására a belügyminiszter illetékes.** (A belügyminiszternek 52273/97. sz. a. a honvédelmi miniszterhez intézett átirata.) Folyó évi május hó 21-én 31192. sz. a. kelt nagybecsü átiratára van szerencsém tisztelettel válaszolni, hogy Nagyméltóságodnak azon nézetéhez, miszerint a kivándorlottakra nézve annak a megállapitása, hogy az illetők távollét által magyar honpolgárságukat elvesztették, a belügyminisztert illeti, teljtartalmulag hozzájárulok. Ezen elv körrendelet utján ki nem mondatott ugyan, de a dolog természetéből foly, hogy erre kizárólag az állampolgársági törvény vonatkozó szakaszának végrehajtására hivatott belügyminiszter illetékes és tényleg ily gyakorlat is követtetik. Onként értetik azonban, hogy az állampolgárság elvesztésének megállapitása csak akkor foglal helyet, ha a felmerülő esetekben kérdésessé tétetik, vagy valamely szempontból szükségesnek mutatkozik. Az ügy érdemére nézve abbeli nézetemnek adok kifejezést, hogy az Amerikába köl-

tözött védkötelesek a szerint, a mint kilétünk iránt adatok állnak rendelkezésre vagy nem, a távollevők, illetőleg a teljesen ismeretlenek lajstromába veendők fel és tartandók nyilván; végleges töröltetésök azonban csakis a belügyminiszteriumtól kieszközölt kijelentés alapján történjék.

— **Hatáskör megállapitása izgatás és ezzel halmazatban hatóság ellen káromló kifejezésĕk miatt inditott ügyben.** A kir. miniszterium az A. Nicolæ lui George felsővidrai lakos ellen izgatás vétsége miatt tett feljelentés elbirálása felett a tordai kir. törvényszék és Torda-Aranyos vármegye topánfalvai járásának főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897. évi április hó 7 ik napján tartott ülésében megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: H. Ernő m. kir. főerdész a vidrai m. kir. erdőgondnokság képviseletében azt a feljelentést tette a topánfalvai kir. járásbiróságnál, hogy 1896 junius 24-én a Felső-Vidra község határrészéhez tartozó Kahinanecz nevü havas tájékán hivatalos szolgálatot teljesitve, egyes gazdáktól több oly lovat foglalt le, melyek dongatolvajláshoz voltak felszerelve, s midőn az ekként lefoglalt lovakat Felső-Vidra község felé terelte, odavetődött hozzájuk A. Nikolæ lui George felsővidrai lakos, a ki bár saját személyében érdekelve nem volt, a következőleg izgatta a jelenlevő embereket: mit engeditek lovaitokat behajtani, hisz nem loptatok, vegyétek el a lovakat, stb. s végül «Futtusz Dumnyezeu» (B . . . . om az Istenedet) káromló kifejezésekkel illette az eljáró főerdészt.

A feljelentett egyén terhére rótt az a cselekmény, hogy a hivatalos eljárás közben lefoglalt lovakat a falu felé hajtó főerdész kiséretében levő emberekhez azt a felhivást intézte: «vegyétek el tőle a lovakat», tekintettel arra, miszerint a feljelentésben nincs oly adat, mely eleve kizárná azt, hogy a felhivás nagyobb embercsoport előtt, tehát gyülekezeten nyilvánosan történt, a Btk. 171. §-ának 2. bekezdésébe ütköző izgatás vétségének ismérveit foglalja magában, melynek elbirálása az 1880. évi XXXVII. tczikk 39. §-ának második pontja értelmében a kir. bíróság hatáskörébe van utalva.

Ugyanez a bíróság illetékes a fenforgó halmazatnál fogva a feljelentésben előadott káromló kifejezések által állitólag elkövetett s a Kbtk. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágásnak ismérveit feltüntető büncselekmény elbirálására is, habár ez a cselekmény, tekintettel arra, hogy a sértő kifejezések közbiztonsági és közigazgatási közeg irányában használtattak, az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 2. pontja értelmében különben a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznék.

Ezeknél fogva a szóban forgó ügyben az eljárásra a kir. bíróság hatáskörét kellett megállapitani és pedig annyival is inkább, mert a mennyiben a folyamatba teendő bünvádi eljárás során az derülne ki, hogy a feljelentésben előadott felhivás nem gyülekezeten nyilvánosan történt, az a körülmény, hogy a jelen esetben a Btk. 171. §-ának 2. bekezdésébe ütköző izgatásnak ismérvei meg nem állapithatók, különben sem szolgálhatna alapul az ügynek hatáskör hiányából való elutasitására, hanem azt érdemben hozandó határozattal kell kimondani s csak akkor volna a fenforogni látszó hatóság elleni kihágás elbirálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe utasitható (20,047/97. I. M. szám alatt).

— **Hagyatéki ügyben felmerült kir. közjegyzői dijak.** A királyi miniszterium, az idősb és ifjabb H. Jon hagyatéki ügyében a lugosi királyi járásbiróság és Krassó-Szörény vármegye árvaszéke között felmerült hatásköri összeütközés esetét, 1897 április 23. napján tartott tanácsában az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg határozott: A jelen hagyatéki ügyben a közjegyzői dijak megállapitása a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Krassó-Szörény vármegye árvaszéke, 1895. évi deczember hó 28-án 29,578. sz. a. idősb és ifjabb H. Jon hagyatékának tárgyalásával a lugosi királyi közjegyzőt bizta meg.

A lugosi kir. közjegyző a hagyatékot 1896 február hó 21-én tárgyalta és a hagyatéki iratokat 1896 márczius hó 6-án (5184/96. számu ikt.) az árvaszékhez beterjesztette, megjegyezvén, hogy felszámitott dijait a felek nem fizették meg.

Krassó-Szörény vármegye árvaszéke 1896. évi márczius 30-án 5184. sz. a. hozott végzésével a néhai idősb H. Jon és fia, ifj. H. Jon hagyatéki ügyében létrejött egyezséget gyámhatóságilag jóváhagyta és az iratokat további intézkedés végett a lugosi kir. járásbirósághoz átküldte.

A lugosi kir. járásbiróság 1896 junius 11-én 9321. sz. a. kelt végzésével, miután a kir. közjegyző dijai megállapitva nem lettek, erre pedig az árvaszék illetékes, az iratokat ezen hiánynak pótlása végett Krassó-Szörény vármegye árvaszékéhez visszaküldötte, s midőn az árvaszék 1896. évi julius 28 án 15,123. számu végzésével hivatkozva arra, hogy az 1894: XVI. tcz. alapján letárgyalt hagyatéki ügyben az idézett törvény 121. §-a értelmében a közjegyzői dijak megállapitása kizárólag a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, az iratokat ismét áttette, a járásbiróság 1896. évi október hó 14-én 15,997. polg. számu végzésével az iratokat ujból visszaküldte az árvaszékhez, mert a kir. közjegyzőnek a tárgyalásra a megbizást az árvaszék adta s ennélfogva az 1895. évi október 11-én 43,195. számu igazságügyminiszteri rendeletre való tekintettel is az árvaszéket tartja illetékesnek a kir. közjegyző dijainak megállapitására.

Ezek szerint a jelen hagyatéki ügyben azon kérdésre nézve, hogy a kiküldött kir. közjegyző dijainak megállapitása melyik hatóság hatáskörébe tartozik, a hagyatéki bíróság és az árvaszék között hatásköri összeütközés esete merült fel.

Minthogy a jelen hagyatéki ügyben a hagyatéki tárgyalás az 1894. évi XVI. tcz. hatályba lépte előtt még befejezve nem volt, abban az 1894. évi XVI. tcz. életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában 43,195/95. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelet 3. §-a értelmében a tárgyalásra és a további eljárásra a most hivatkozott törvényczikknek szabályai alkalmazandók.

Ennélfogva alkalmazandó abban a hivatkozott törvénynek 121. §-a is, mely szerint a kiküldött kir. közjegyzőnek dijait a hagyatéki bíróság állapitja meg.

Azt, hogy azon hagyatéki ügyekben, melyekben a hagyatéki tárgyalás az 1894: XVI. tcz. hatályba lépte előtt még befejezve nem volt, a kiküldött kir. közjegyzőnek dijai nem a megbizó hatóság, hanem a hagyatéki bíróság által állapitandók meg, támogatja a hivatkozott miniszteri rendeletnek 8. §-a is, mely szerint ilyen ügyekben a kir. közjegyző a tárgyalás befejezése után az iratokat nem a megbizó hatóságnak, hanem a hagyatéki bíróságnak tartozik bemutatni és mely szerint a kir. közjegyző csak azon esetekben tartozik az iratokat az árvaszékhez átteni, melyekben a hivatkozott törvény értelmében gyámhatósági jóváhagyásnak szüksége forog fen.

Ezen intézkedésekből nyilvánvaló, hogy azon hagyatéki ügyekre, melyek az 1894. évi XVI. tcz. hatályba lépte előtt folyamatba tétettek, de melyekben a kir. közjegyző a tárgyalást ezen törvénynek hatályba lépte előtt be nem fejezte, ugyanazon eljárási szabályok alkalmazandók, melyek alkalmazandók azon hagyatéki ügyekre, melyekben az eljárás azon törvény hatályba lépte után tétetik folyamatba; vagyis, hogy azon hagyatéki ügyekben is minden eljárási cselekmény a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, kivéve azon cselekményeket, melyeket az idézett törvény kifejezetten más hatóság hatáskörébe utal.

A felhozottak alapján jelen hagyatéki ügyben a kiküldött kir. közjegyző dijainak megállapitását a hagyatéki bíróság hatáskörébe kellett utalni (22,101/97. I. M. sz. a.).

— **Helyesbités.** Hoznek János kincst. ügyész urnak Lányi Bertalan müvéről irt birálatában a következő hibák korrigálandók: a 32. számban 251. oldal I. hasáb 5. sorában felülről: trieszti, olvasandó: «*trienti*»; a 33. számban 259. oldal 2. kikezdés 3. sorában felülről: helyes, olvasandó: «*teljes*»; a 259. oldal 2. kikezdés 10. sorában alulról: feltételhez, olvasandó: «*feltételéhez*»; a 260. oldal I. hasáb 15. sorában alulról: négyszögletekre, olvasandó: «*négyszögölekre*»; a 261. oldal I. hasáb 5. kikezdés 6. sorában felülről: megszentesittessenek, olvasandó: «*megszüntettessenek*»; a 261. oldal 2. kikezdés alulról 1. sor: kiváló, olvasandó: «*bíráló*».

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1897 augusztus 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Sociologikus irány az államjogban. Dr. BALOGH ARTHUR-tól. — A kriminál-anthropologiai kongressus eredményei. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — *Törvénykezési Szemle:* Az egyetemlegesség a pénzügyi törvényekben. Dr. DETRE LÁSZLÓ-tól. — Végrendelet érvénytelenitési per. Dr. WINTNER SAMU-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1897. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Sociologikus irány az államjogban.

Az általános államjognak a gráczi egyetemen tanára: Gumplowicz Lajos «Allgemeines Staatsrecht» czim alatt ujra átdolgozta és kibővitve adta ki husz évvel ezelőtt megjelent «Bölcsészeti államjog»-át. Ha valamely tudományos munka értékét ama külső siker után akarnók megitélni, mily elterjedést nyert az a külföldi szakközönség körében, ugy a Gumplowicz bölcsészeti államjoga nem kis tudományos becsre tarthatna számot, a mennyiben ugyanis, mint ezt a szerző jelen müvének előszavában elégülten kiemeli, a nagyon is hizelgő ismertetéseken kivül egész terjedelmében megjelent az franczia és spanyol nyelven, sőt tanulási vezérfonalul fogadták el az egyik spanyol (a salamanca-i) egyetemen is.

Persze ezt a nagy felkarolást azonnal meg fogjuk érteni, ha tudjuk, hogy Gumplowicz Lajos a legujabban divatos áramlatként felkapott sociologikus irány egyik apostola, a ki, mint most előszavában bevallja, az első kiadás megirásánál még csak az első, bizonytalan lépteket tette meg az uj uton, mely akkor még előtte se állt egész tisztán, azóta azonban egész sereg irattal (Der Rassen-Kampf, sociologische Untersuchungen; Grundriss der Sociologie; Sociologie und Politik; Die sociologische Staatsidee.) haladt a megkezdett uton, melynek czélja az államot a sociologikus álláspontról megérteni és megvilágositani. Meg fogjuk érteni e nagy felkarolást, e meleg méltánylást franczia, olasz és spanyol részről, tekintetbe véve, hogy a sociologikus irány ép ezen nemzeteknél tett, főleg az utolsó öt évben nagy hóditásokat, a nélkül azonban, hogy az emberi együttlét viszonyainak, tüneményeinek megmagyarázásánál valami megnyugtatót lett volna képes nyujtani, értékesithető uj igazságokat felderiteni.

Mielőtt azonban az ő sociologikus álláspontját és ennek következményeként tökéletlen, homályos, az állami élet mibenlétét, természetét, müködését egyáltalán meg nem magyarázó elméletét vizsgálnók, jöjjünk tisztába a Gumplowicz müvének czéljával és tudományos körével. És itt sajnosan kell konstatálnunk mindjárt, hogy valóban furcsa fogalomzavar az, melyet az általános államjog, másrészt a politika tárgya tekintetében szerző jelen *tankönyvében* előadottak elárulnak. Szerinte ugyanis a politika csakis a gyakorlati állami élet okossági, czélszerüségi irányelveinek foglalata és mint ilyen, nem érdemli a tudomány nevet. Tudomány csak az államtan, illetve (általános) államjog, mely tények, állapotok kutatása, mig a politika az eljárás, cselekvés szabályait állapitja meg, tanácsok rendszere, majd a kormányzókhoz, majd a kormányzottakhoz. Ezért tudomány csupán az első, az utóbbi ellenben valami okossági tanféle (455 l.). Hogy még jobban megvilágitsa felfogását, azt mondja, hogy az államjognak ép oly kevés, vagy még kevesebb köze van a politikához, mint a physiologiának az orvostudományhoz. A physiologia az emberi életfolyamat törvényeivel ismertet meg, mit sem törődik azonban a betegségekkel, azok gyógyitásával, vagy akár az emberi test diätetikájával, ez az orvostudományra tartozván. A mint nem törődik tehát az anatómus avagy a physiologus a therapiával, épen ugy a politika is, ámbár érinti az államtudományt, attól mégis egészen idegen terület. (459. l.). Kétségtelen, hogy ha a politika alatt csak az állami eszélyesség, az adott esetbeni czélszerüség szabályainak foglalatát értjük, az nem foglal helyet a tudományok között, mert a tudomány csak a lét és fejlődés általános feltételeinek, törvényeinek kutatásával, az állandóan ható erők s ezek eredményeinek vizsgálatával foglalkozik, a konkrét esetekbeni czélszerüség elveinek nem lehet adni a tudomány nevet. Ily eszélyességi tanok, a mint azok *Mohl*-nál (az államtudományok enciklopediája), *Lewis*- és *Mill*-nél előttünk állanak, csakis annyiban tarthatnak némikép számot a tudomány szinvonalára, a mennyiben oda irányulnak, hogy az államtudományi általános igazságok a a konkrét esetben való eljárás, alkalmazkodás irányelveivé tétessenek. De a fentiek szerint alig szenvedhet kétséget, hogy szerzőnk tévuton jár akkor, midőn egyrészt az állami okossági tanoktól ugyan helyesen tagadja meg a tudomány nevet), másrészt azt mondja, hogy a politika azért nem vonható a tudomány körébe, miután az nemcsak a való jelenségekkel, hanem a fejlődés követelményeivel, azzal, a minek lennie kell, foglalkozik (374. és 455. l.). Hiszen a politikának nemcsak az állami, nemzeti lét, hanem a nemzetek életének fejlődése is képezik tárgyát és a politika, mint a nemzeti élet törvényeinek tudománya, épen nem lenne teljes, ha az állam lényege, formái, átalakulása mellett a nemzeti élet minél helyesebb berendezésének kérdéseivel nem foglalkoznék. Épen az állami élet folyásának törvényei, melyek kutatását szerző az államról szóló tudomány tárgyává, feladatává teszi (455. l.), a politikai tudománynak képezik feladatát, de természetesen nem az okossági szabályok osztogatása. A dolog tehát ugy áll, hogy szerző épen nem különböztet a politika tudománya és a gyakorló államművészet, másrészt politika és publicistika között. Attól a politikától, mely csak a gyakorlati okosság elveinek foglalata, helyesen inti az államtudóst tudományának megkülönböztetésére; de a mi értelmünkben vett politika, a politikai tudomány, nem is foglalkozik a különböző politikai pártoknak különböző szempontból kiinduló tanácsok osztogatásával, lévén ez épen a publicistikának, mint *Conchánk* találóan kifejezi: «az államot és társadalmat alakitani akaró müvészet irodalmi üzésé»-nek a feladata. Azt hiszszük, megmutattuk az eddigiekben, hogy itt nem csupán terminologiai, hanem egyenesen fogalomzavarral állunk szemben, a politika tárgyát, körét illetőleg. Másrészt arra is itt mindjárt rá kell mutatnunk, hogy ha az államról szóló tudománynak, az általános államjognak az a feladata, hogy, mint szerző kitüzi: «ama törvényeket felderitse, melyek szerint az állam élete, keletkezése és elmulása végbemegy», akkor szerző általános államjoga megirásánál e czélt nem tartotta kellő-

leg szem előtt, müve ily szempontból az általános államjog elnevezésre nem tarthat teljesen igényt. De szerző az általános államjogot irókkal szemben lényegesen eltér ezen tudomány határainak megszabásában, annak tárgyává az állami élet törvényeinek felderitését tüzvén ki. Az általános államjog csak az állami létre vonatkozólag egybevető, összehasonlitó államjogi vizsgálódások alapján levont általánositásokat, az állami alapfogalmaknak (a fenálló konkrét államjogok kutatásának leszürődéseként eredményező) tisztázását foglalhatja magában, oly általános meghatározásokat, melyek minden államra egyformán illenek. E mellett azt, mi jogi szabványozás tárgyává nem tehető, a mi a positiv államjog részét sehol nem képezi (mert erkölcsi, szellemi erők müködésén alapszik) nem vonhatja fejtegetései körébe. Az általános államjog általános megállapitások, fogalmi meghatározások körében mozoghat és sem a létező birálata, az intézmények és rendszerek előnyei és hátrányainak kifejtése, sem az állam a nemzeti létre mennél kedvezőbb berendezésének feltételei tárgyát helyesen nem képezhetik. Midőn tehát szerző a parlamentárismussal, a szavazati rendszerek birálatával stb. foglalkozik, nyilván tullépi a határt, mely az általános államjognak a német irók tulnyomó részének felfogása szerint is kitüzhető.

Szerző a sociologikus álláspont hive és azt hiszi, sikerült neki ez álláspontról az államot nemcsak megérteni, de meg is magyarázni. Ha jelen müve folyamán nem találnánk is minduntalan utalást arra, hogy álláspontját egészében másutt fejti ki, rá kellene jönnünk müvének elolvasása után. Valóban, ezzel általános államjogában nincs módunkban megismerkedni; de igenis bőséges alkalmunk van meggyőződni arról, hogy vajmi nagy homályosság az, melybe az állam, az állami élet és annak jelenségei a sociologikus álláspont megvilágitásánál burkolóznak. Ha ez továbbra is igy marad, ha a sociologusok csak ugy fogják az állami lét kérdéseit megmagyarázhatni, mint azt szerzőnél találjuk, ugy bajosan fog megvalósulni a nagyon is bizakodó remény, hogy a *Comte* által inaugurált, *Herbert Spencer*-től folytatott sociologikus irány «a német jogász constructeur-ök által iszonyuan agyonkinzott államtudomány számára uj látóhatárokat fog nyitni».

A bennünket környező világ jelenségei, szerzőnk szerint, anorganikus, organikus, psychikus, sociális és sociálpsychikus jelenségekre osztályozhatók. Az állam is sociális jelenség, ez utóbbi pedig olyan, «mely sociális csoportok összemüködése következtében áll elő». A sociális jelenség az individuális, a személyes iniciativából, elhatározásból származó cselekedetektől, eredményektől különböző. A sociologikus iskola szerint az állam az emberi csoportok sociális egymásrahatásából eredményező viszonyok legelseje, a természetszerü fejlődéssel (evolutióval) előállott társadalmi szervezetnek egyik része, szerve; annak a társadalmi szervezetnek, mely alkatelemeinek belső elrendezésében, fejlődésében, életjelenségeiben a természeti világ élőivel hasonlatos képet mutat. Nem az emberi önkényesség eredménye az állam, hanem természeti jelenség, melynek léte, fejlődése magasabb törvényeknek felel meg, állandó rendet mutat létében, fejlődésében.

Az állam is a természeti jelenségeknek, az emberi önkénynek csak látszólag alávetett, valóban azonban attól sokkal messzebb álló sphærájába tartozik és azért ép ugy kell a megfigyelésnek, a kutatásnak rá nézve eszközöltetni, mint egyéb természeti jelenségekre. (5. l.) E felfogás szerint az állam csak a társulás egyik eszköze, csak sociális berendezés lévén, világos, hogy szerinte az állam minden önálló, külön létet nélkülöz. Az államnak ily önállótlan, külön lényiségét ignoráló felfogása mellett természetszerü aztán a kicsinylés, melylyel szerzőnk az állam mivoltát meghatározni, konstruálni igyekvő német államtudósokról nyilatkozik, kik szerinte az állam valódi lényegét csak elhomályositani tudják, azt majd «összakarat»-nak, majd »személyiség»-nek állitván oda.

Gumplowicz azonban egyik főképviselője annak az elméletnek is, mely az állam lényegét, mint uralmi viszonyt, kivánja megmagyarázni, *Seydel*-lel egyetemben ekként külön iskolát alkotván a főleg *Gerber* óta elterjedt személyiségi és a *Gierke*-féle organikus elmélet mellett. Az államot közvetlenebbül szemlélve, ugyanis szerző szerint az államnak örök változatlan jegye az: egyfelől uralkodó vagy uralkodók, másfelől uralom alatt állók, alattvalók; kormányzók és kormányzottak. Nem volt soha állam a nélkül, nem is lehet, akár aristokratia vagy demokratia, akár monarchia vagy köztársaság legyen. Ha tehát az állandó jelenség, az állami müködésnek mellőzhetetlen feltétele, akkor szerinte helyesen határozzuk meg az államot ugy, mint bizonyos jogrend fentartása czéljából az uralomnak természetszerü szervezetét (33. l.). Az állam tehát az uralom szervezete, mely igy a különböző kasztokat és osztályokat egybetartja. Az alkotmány épen az államban uralkodó elemnek az uralom alá vetett elemhez való hatalmi viszonyát fejezi ki, változik ezen hatalmi viszony módosulásai szerint (204. l.). Szerzőnk tehát megint csak megtagadja az államnak külön, önálló lényiségét, azt csak egyszerü viszonyként látván az egyének között. Persze az államban legláthatóbb a felsőbbség és alárendeltség, az uralkodó és alattvalói viszony és az uralmi elmélet, midőn ama kétségtelenül minden időben konstatálható jelenségből, hogy az államban van ily alávetettségi, uralmi viszony, az állam lényegét, mivoltát az uralommal kivánja megmagyarázni; azt hiszi, hogy az állam lényegét kimeritette és sikerült neki az államban konkréte valóban észlelhetőt, reálist megtalálni. Nem veszi észre, hogy elméletével az egyének nagy része az államban való cselekvő közremüködésből kizáratik, az önirányzó nemzeti élet az állam tagjainak együttmüködésével lehetetlenné válik s az állami élet jelenségei pusztán az uralmi viszony szemmeltartása mellett egyáltalán meg nem magyarázhatók. Szerzőnk szerint az államnak *Stein*-féle személyiségi felfogása «az államfogalomnak épen semmi konkret jegyét nem foglalja magában» (44. l.), pedig hát mi a szerző deritette világosság az állami élet jelenségeinek megfejtésében ahhoz képest, melylyel e nagyszabásu államtudós az egész állami életet elénk állitotta.

De mindezek elméletek, melyeknek szertelen előtérbehelyezését ugyan joggal kifogásolni lehet egy tanulási vezérfonalul szolgálni hivatott müben (mert annak helyesen azt kell feladatul tüzni, hogy az államelmélet minden számottevő árnyalatával kritikailag megismertessen bennünket), melyek azonban, természetesen kellő indokolás mellett szóvá nem tehetők. Vegyük azonban az általánosabb jellegü kérdéseket, talán sikerült szerzőnek a tudomány egyéb tanait elfogadhatólag kifejteni. Az államformatanra szerző vajmi kevés sulyt helyez, hisz szerinte jóformán csak államfajok (Gattungen und Arten) léteznek (205. l.) és az államoknak forma szempontjából (a mit ő különben «*Verfassungs- und Regierungsform*» és «*Staatsform*» kitétellel egyaránt nevez) lehetetlen is megfelelő osztályozása, mondván, hogy ez a természettudományokból átvett klassifikálási eljárás azért nem alkalmazható az államra, «mert egy állat vagy egy növény szervi létezése alatt mindig ugyanaz marad, ezt nem változtathatja, ez azonban az államnál nem igy van». Szerzőnek midőn ekként egy közös felosztási, osztályozási alapfelvételét kizártnak hiszi, valóban nem felelhetünk meg találóbban, midőn épen az általa idézett természeti világ körébe vágólag *Conchá*-nak kérdését állitjuk szembe felfogásával: hogy «az óriási tömegü növényvilág családainak, nemeinek, fajainak osztályozása is mi által vált lehetségessé? nem egy közös felosztási alapnak felvétele által? a melyet a növényvilágban majdnem kizárólag a fajfentartás szervei

alkottak s csak különbségei szerint csoportositattak a rendek, osztályok, családok, nemek, fajok». Az pedig, hogy az állam nem marad mindig ugyanaz, mint egy állat vagy növény, nem lehet akadály az osztályozásra, mert ennek tárgyát nem a változó, átalakuló állam, hanem annak bizonyos időbeni konkret alakja kell hogy képezze természetszerüleg. Ily körülmények közt csak természetes, hogy szerző előtt államforma és kormányzati, alkotmányforma teljesen egybeolvadnak és miután az állam változásairól, fejlődéséről, feudális, majd a rendi, absolut és konstitutionális monarchiáról beszélt, áttér a különböző államformatanok birálata után a jogállamra, ismét az alkotmányos monarchiára, a modern kulturállamra és a jelenkori államok átnézete után az államkapcsolatokkal (a már ismert «Einheitsstaaten» és «Staaten-Staaten» elmélettel) fejezi be az *államformák* tanát (198 és köv. l.).

Gumplowicz szól ugyan az államhatalom «különböző ténykedéseiről és funktióiról», valamint különböző szervekről (263. l.), mindazáltal az államhatalmakat nem konstruálja s azokat csak mint a munkamegosztás által szükségkép előidézetteket fogja fel, azután az mondja, hogy «a mit államhatalmaknak neveznek — —, nem egyebek, mint különféle funktiók» és «csak logikai operatio, az állam különböző ténykedései, funktiói megértésének megkönnyitésére, ha ezeket különböző hatalmaknak nevezzük, épen ugy, a mint a lélektanban sokáig az ember különböző lelki erőiről beszéltek». (264. l.) Miután azonban szerző magát a souverenitast sem fejti ki, a fejedelmi-, nép- és nemzetsouverenitas tanát nem tisztázza, csak természetes, hogy előtte a hatalmak is teljesen elmosódnak.

Nem fejti ki az önkormányzat lényegét és valódi természetét; a helyett, hogy annak mibenlétét taglalná, egyszerüen az etimologiára utal bennünket (269. l.), de meg a »politikai önkormányzat» felvevésénél, mi alatt «az egyes tartomány vagy tartományi csoportok történeti, politikai individualitásának fentartására irányuló önkormányzatot» érti (és itt a schweizi kantonokra, meg a 38 amerikai államra hivatkozik), ismét csak a tisztázatlan kérdések számát szaporitja, mert ez az autonomia mégis csak más jellegü a közönséges értelemben vett önkormányzatnál, hisz az amerikai felfogás szerint is ugy az unio egyes államai, mint maga az unio saját körünkben «perfekt government»-ek, tökéletes kormányoknak tekintetnek.

Azonban szerző nemcsak ily alapvető kérdésekre marad adós azok tisztázásával, kétségben hagy az állami lét egyéb nagy kérdései, az államban ható erők müködése tekintetében. Nem konstruál, nem elemez soha, nem bontja ki szemeink előtt az állami élet szövedékét és a mint nem fejti ki a modern képviselet lényegét s e helyett a parlamentárismus történetéből ir részleteket, ugy nem magyarázza meg a törvényhozás körében se a budgetjog jelentőségét, se a felsőházat. A miniszterek felelősségének különböző fajait meg teljességgel elhallgatja. Mellékesen, szerény jegyzetben veszi számba a csak alkotmányos és parlamentáris kormányzat közt mutatkozó különbségeket.

A nemzeti erő, nemzeti tényező teljesen elmosódik, háttérbe szorul szerző felfogásában. E mellett a nép és nemzet magyarázásában a német irók nagy részénél meglevő zavart árulja el, daczára, hogy maga is kikel a fogalmak e részbeni összezavarása és a terminologia bizonytalansága ellen. Szerinte ugyanis «a sociális tartalom», mely az államot betölti, a «Volk». A mi előttünk nép, azt ő «Stamm»-nak nevezni, mely etnikus fogalom, mig a «Volk» politikai. Az állami kapcsolat a nemzetségekből (Stämme), azok konglomerátumából először egy állami népet (Volk) és további fejlődéssel nemzetet (Nation) alkot. Vagyis szerinte a sorozat a következő: fajok (Rasse), mely természeti jelenség; nemzetség (Stamm), mely etnikus eredmény; a «Volk», politikai tény, mig ellenben a nemzet (Nation) kulturjelenség (Kulturerscheinung, Kulturwerk). Szerző nem sejti a nemzetiség államalkotó erejét, a nemzeti jellemet megtagadja, mert szerinte a német, franczia, angol nemzeti jellem helyett, mely csak képzelt, hamis valami, csak minden nemzet valóban egységes, közös sociális csoportjairól lehet szólani. A néplélek, a «Volksgeist» is szerinte valami meg nem határozott, meg nem is határozható valami, a mit csak *Savigny Schulze* értenek meg. (110. és köv. l.)

Az elemző, konstruáló modor helyett a merő kritikai átnézetek alig alkalmasak arra, hogy az államot (főleg a tanulói kézbe szánt müben) megmagyarázzák előttünk. De szerző bármennyire irtózik a csak ügyeskedő, okossági tanácsokat osztogató politikától, nem vonakodik másrészt attól, hogy az állam tudományáról irván, gyakorló politikai konkret példákat vonjon előadásai körébe. Mindezek után habozás nélkül kijelenthetjük, hogy szerző azt a kitüzött czélját, hogy kideritse azon törvényeket, melyek szerint az állam élete, keletkezése és elmulása végbemegy, el nem érte, azon feladatot, hogy az állami életet megmagyarázza, meg nem oldotta.

És végezetül még egyet! Szerző nagy előszeretettel kel ki a német Juristen Constructeur-ök ellen, a kik a souverenitás székhelye, holléte s hasonlók felett oly régóta töprengenek, a kik Laband és Hänel vezetése alatt akarják konstruálni az ujabb német államot; élczelődik a német államjogászok vizsgálódásai felett; szánakozólag tekint a német államtudomány helyzetére, mely évtizedeken át «értelem nélkül való phrasisok»-kal dolgozik; ócsárolja tendentiózus tárgyalási módjukat, mondván: hogy «teoretikus politikát» üznek és nem habozik kijelenteni, hogy ezeknek a jogászi konstruálóknak müködése nem való egyébre, mint a dolog valódi lényegének, mivoltának elhomályositására. Szerinte a német jog- és államtudományi fakultások is «a setétségnek igazi magas várai»! A német államtudósok egyik-másikának aprólékoskodó, minutiosus elemezési módszeréről lehet ugyan szólani s ha a szerző ócsárolja őket, ez álláspontjának természetes következménye neki inkább lehetnek inyére pl. még az Espinas-féle kutatások is az állatok társadalmáról (Les sociétés animales). De a ki az államtudomány nagy, sokat vitatott kérdéseinek tisztázására sulyt helyez, mégis csak kénytelen lesz elismerni, hogy egy Laband, Stein, Gerber, Schulze kutatásai becses eredményt hozók voltak az állam tudománya számára s mindenesetre jobban elősegitették az állam megértését, mint más kiforratlan, de divatos elméletek. *Dr. Balogh Arthur.*

A kriminálanthropologiai kongressus eredményei.

I.

Az élénk nemzetközi tudományos forgalom, melynek szolgálatában számtalan egyesület és folyóirat áll, sokat levont a kongressusok eredeti értékéből. Lombroso egyik ujabb munkájában,* mely mellesleg megjegyezve háromnegyedrészében közönséges kompilatio, a kongressusokról kijelenti, hogy «ils sons une dilution des académies des foires aux vanités». Lombrosonak van oka nem lelkesülni a kongressusokért általában s a kriminálanthropologiai kongressusokért különösen, mert épen ezeken támadták a legkiméletlenebbül. A római kongressuson állitották fel Lombroso és Frassati kezdeményezésére a tételt, mely szerint: vannak született büntettesek, van egy anatomice meghatározott kriminális typus. De már e gyülekezeten a leghevesebb támadásoknak van kitéve az elmélet a terza scuola képviselői: Colajanni, Alimena és Carnevale részéről. Folytatják a küzdelmet 1889-ben a párisi kongressuson,

* Les applications de l'anthropologie criminelle. Paris. 134. lap.

*

hol különösen Tarde éles kritikájának* hatása észlelhető. Ugyanazon évben jelenik meg Liszt korszakalkotó munkálata: a Kriminalpolitische Aufgaben, majd egy évvel később Gretener berni tanár kritikája: Über die positive Schule, melyek befolyásáról a tudományos világra az 1892-iki brüsseli kongressus tanuskodik. Már a párizsi kongressuson hangsulyozza a többség a büntettes phsyiologiai tanulmányozását, mig a brüsseli gyülés kijelenti, hogy a társadalmi milieunek, melyben a büntettes él, beható ismerete egyenrangu fontosságu a büntettes anatomiájával. A folyó évben lefolyt genfi kongressuson, mely tudományos kérdések tárgyalásakor szokatlan heves jeleneteknek volt szinhelye, Lombroso *majdnem teljesen elejti az atavismusra vonatkozó elméletét*, mi által nagyban és egészben *közeledett a franczia kriminologusok: type criminellejéhez, melyet ezek a kriminális élethivatás következményekép fognak fel.*

A kongressus, melyen megjelent Lombroso is egész tudományos táborkarával, (a brüsseli kongressustól tudvalevőleg távolmaradt,) elsősorban a kriminálanthropologia eredményeinek a büntetőjog terein való alkalmazásával, tehát főleg praktikus kérdésekkel foglalkozott. Lombroso jelentése után, mely a kriminálanthropologia és sociologia fejlődésének történetével (1890 óta) foglalkozott, *Dallemagne* «dégénérescence et la criminalité» czimü munkálatát olvasta fel, melyben az elfajulás elég homályos fogalmát igyekszik mindenekelőtt tisztázni. A kriminálanthropologiai iskolák az emberiséget két részre szeretik osztani: a normális emberek s a degeneráltak kategoriájába. A degenerátio Dallemagne szerint generalisáló kifejezés, és magában foglalja a különböző élettani folyamatokat, melyek közös jellege, hogy az egyén vagy faj kiirtására törekszenek. Ekként tekintve, normális élettani processus, sőt majdnem a természetes selectio egy neme, mely részben egyéni, részben a «milieu social»-ból eredő tényezők behatása alatt müködik. Minden stigma viselője degenerált, bár különböző fokozatok észlelhetők. Vannak olyanok, kiknél a szervezet tökéletlensége csak rejtetten és időközökben jelentkezik, tehát csak virtuális s viszont másoknál a degenerescencia végleges. Mindezek, kiket Dallemagne négy osztályba soroz (déséquilibrants, déséquilibrés, dégénérants, dégénérés), bizonyos fokig eltérnek a normális statustól, mely statust az emberi szükségletek három nagy csoportjának (besoins: nutritifs, génésiques, intellectuels) egyensulya jellemzi. Az elfajulást jelző stigmák három osztályba sorozhatók t. i. anatomiaiak, biologiaiak vagy sociologiaiak, mely utóbbiak az egyénnek az őt körülvevő társadalomhoz való alkalmazkodási nehézségeiben jelentkeznek. A kriminalitás is abstractio, jelképes formula, mely bizonyos foku predispositiót foglal magában. Ha e hajlandóság maximumát éri el, született, hivatásos büntettesről, ha minimumát, ugy alkalmi büntettesről szoktak beszélni.

Minő a két fogalom közti összefüggés? Némelyek a két fogalmat azonosnak tekintik, némelyek bizonyos büntetteseket a degenerált typus segélyével igyekeztek megmagyarázni, mások az elfajulást a kriminalitás faktorává tették. Mind e megoldások elégtelenek. A degenerescentia és kriminalitás közt nem lehet absolut vonatkozást megállapitani, miután mindkét fogalom jellege elvont és változó, s csak egy meghatározott esetben válnak megfoghatókká. Tehát csak két kérdésről lehet szó: 1. egy bizonyos büntettesben a degenerativ hajlamnak minő a terjedelme, jelentősége és befolyása; 2. egy bizonyos degeneráltban miként lehet megbecsülni a kriminalitásra való hajlandóságot? Dallemagne ez elveket az egyforma esetek unifikálható csoportjára is megkisérti alkalmazni. Megállapitja, hogy az idiotáknál nincs kriminalitás, miután a degenerescentia lerontotta a szándékos tevékenységet, mig bizonyos gyengeelméjüeknél az elfajulás, minthogy az értelem nem áll ellen az ösztönnek, karöltve jár a kriminális hajlam erősbödésével. A nevropaták gyakran büntettesek, akár hiperestesia (psychikus ingerlékenység) folytán, akár az ellenállási képesség hiánya következtében. Végül vannak esetek, melyekben az elfajulás csak magában a büntetendő cselekményben jelentkezik. Dallemagne oda konkludál, hogy a kriminalitás, mint a degenerescentia is, az evolutio tárgya ugyan, de e természetes fejlődés menetére mi befolyást gyakorolhatunk. A jogászok és orvosok feladata az okokat és remediumokat tanulmányozni, hogy törekvéseik a *sociális megváltás* egy nemévé egyesüljenek.

Dallemagne munkájának eredményeihez a kongressus egyhangulag csatlakozott, de a felszóllalók egyike dr. Naecke alkalmat talált, hogy hevesen támadja meg Lombrosot, s a született büntettesről keletkezett e vita más alakban folytatásra talált *Ferri*-nek «le tempérament et la criminalité» czimü előadása után is. Ferri, Lombrosonak e nagyeszü jogászi szócsöve, a kriminálanthropologiai tanulmányokat uj mederbe kivánja szoritani. A metaphysikai eszmék reactiójaképen kezdetben a kutatások tisztán analytikaiak voltak. Mig régebben az egyes érzéseket, indulatokat, a psychologiai és physiologiai jelenségeket külön-külön vizsgálták, addig az ujabb psycho-physiologiai és kriminál-psychologiai irodalom a synthesis felé hajlik. Tanulmányozzák a vérmérsékletet, a jellemet, a typust, de mindig csak az elkülönitett egyedben, használható eredményekhez csak ugy juthatunk, ha az individuumot abban a társadalmi körben figyeljük meg, melyben él. A «réactions morales» csak a társadalomban jelentkeznek s a szigetén egyedül élő Robinson nem lehet sem erkölcsös, sem erkölcstelen.

Nem érdektelen talán, ha megjegyezzük, hogy ugyanaz a Ferri, ki «nuovi orizzonti»-jának utolsó kiadásában* élesen kritizálja Colajanni-t, azért mert ez «socialismo e sociologia criminale»-jában négyszáz lapon át czáfolván Lombrosot, végül mégis elfogadja a kriminálanthropologiai tanitásait, most ugyane hibába esik, — de megforditva. Ő ugyanis Lombrosoval együtt husz éven át a leghevesebben támadta a sociologusokat, s most végre kijelenti, hogy a büntettes tanulmányozásának csak ugy van értéke, ha az individuumot a maga társadalmi milieujében, a társadalom által reá gyakorolt behatások közepette vizsgáljuk. E kutatások alapján Ferri ekkép határozza meg a büntettes temperamentumát: une personnalité bio-psychologique qui ne peut subir les conditions d'existence sociale du présent et qui cède à l'impulsivité du système nerveux dégénéré par la misère physiologique ou physique, ou bien déséquilibre par le fanatisme ou le monoïdéisme. A magyarázatok, melyet Ferri e meghatározáshoz füz, azért érdekesek, mert fogalmat nyujtanak a positiv iskola alaptételéről: a *physiologiai determinismusról.* A büncselekmény mindig társadalomellenes, de a társadalmi egyensulyt megzavarhatja a létért való küzdelemnek ugy atavistikus (?), mint jövendőbeli formái által. Ép ezért a bün és büntettes fogalmának a gyülölet és megvetéstől mentnek kellene lennie. A már ismeretes felosztások (naturális és legális, közönséges és politikai, atavistikus és evolutiv büncselekmények) bizonyos irányban megfelelnek a Ferri által adott felosztásnak, mely szerint a társadalomellenes cselekmények egy része (gyilkosság, lopás, rablás, nemi erőszak stb.) a sociális evolutio régi phasisait reprodukálja, mig azok másik része (lázadás, forradalom, összeesküvés, strike stb.) a társadalmi fejlődés jövendő fokozataira törekszik. Hogy e megkülönböztetés voltaképen az *egyéni* és *tömegkriminalitás* distinctiója, arra Ferri nem ugyan e dolgozatában, de a «nuovi orizzonti»-ban már czélzott e szavakkal: «nei fatti psicologici, la riunione degli individui

* La criminalité comparée Paris 9—61. lap.

* Angolul: Criminal Sociology. London. 1895 9. lapon.

non dà mai un risultato equale alla somma di ciascuno di loro». És e különböztetésnek meg van a maga értéke nemcsak a büntettesi temperamentum meghatározásánál, hanem a büncselekmény lénytanában,* mert az egyetlen felosztása a kriminalitásnak, mely nem §§-okon, vagyis más szóval egy uralkodó társadalom sic volo, sic jubeo-ján alapul. A sociologusok nevében *Zakrewszky* volt pétervári főügyész és *dr. Bertillon* szólaltak fel Ferri ellen s ez által a vitát visszaterelték a született büntettes kérdésére. Logikailag meglehetősen tarthatatlan is Ferri okoskodása, melynek segélyével, a vérmérséklet bio-psychologiai fogalmát a büncselekmény sociologikus jelenségével összeköttetésbe akarja hozni. Mig ugyanis a büncselekmény fogalma koronként és társadalmonként változik, addig a vérmérséklet mint biologiai jelenség nemzedékeken keresztül képes bizonyos állandóságot megtartani. Ettől eltekintve is, maga a temperamentum ép oly kevéssé okozója a bünnek, mint az erénynek, hanem mint azt Bertillon, kinek megfigyelései e téren a legmesszebb menők, bebizonyitotta, a *nevelés* az, mely a vérmérsékletet is irányitani képes és pedig ugy jó, mint rosz irányban. Még az epileptikusok sincsenek a sors által a büncselekményre prædisponálva, hanem legnagyobb részük hibás nevelésben részesült, a mennyiben az orvosok téves tanácsára a szülők nem járatták őket iskolába. Ezzel kapcsolatban kell megemlékeznünk *Laschi* előadásáról is, mely a præventiv nevelés positiv rendszerét tárgyalta s melyben a bünöző és elhagyott gyermekek részére az angol «industrial schools»-hoz hasonló intézetek felállitását ajánlja. A bánásmód a gyermek előélete és temperamentuma szerint változnék s a felvételt a gyermek psycho-physiologiai vizsgálata előzné meg. Magunk részéről számos okból, melyeket más alkalommal lesz alkalmunk kifejteni, helyesebbnek tartjuk a mezőgazdasági gyarmatokat, minőt De Metz állitott fel 1839-ben Mettrayben és Lucas Val d'Yèvreben.** Annak, hogy a Lucas által hangoztatott jelszó: l'amendement de l'enfant par la terre et de la terre par l'enfant nem vált be, nem az intézmény, hanem a kezelés volt az oka.

Dr. Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az egyetemlegesség a pénzügyi törvényekben.

A pénzügyi hatóságok és hivatalok az adó- és illetéktörvényekben kimondott egyetemleges fizetési kötelezettséget a magánjogi egyetemlegesség elvei szerint alkalmazzák akképen, hogy a több állampolgárt együttesen terhelő közadótartozás egész összegét a kötelezettek csak egyikétől követelik, és hajtják be.

A közadót tágabb értelemben veszem és alája sorolom az illetéket is.

A közadók terén az egyetemlegességnek ily alkalmazása, sem a közadó lényegének, sem az igazság követelményének meg nem felel; különben is a magánjogi egyetemlegesség elvei az állammal szemben fenálló közjogi természetü terhekre át nem vihetők.

Közadók ugyanis oly szolgáltatások, melyeket az állam saját szükségleteinek fedezésére polgáraitól *egyenlő* mérvben követel.

Ez általános szabály szerint tehát ha *A.* és *B.* közadó alá tartozó tevékenységet együttesen fejtettek ki, ugy a mindkettő terhére egy összegben megállapitott közadóért mindegyik fél eredetileg csak annak fele részéig vonható felelősségre.

Az állami bevételek biztositása végett kimondhatja és nálunk ki is mondja a törvényhozás, hogy *A.* és *B.* adóalanyokat ily esetben a közadó egyetemlegesen terheli.

De ezt az egyetemlegességet a magánjogi elvek analogiája alapján akképen magyarázni és alkalmazni, hogy az állam önkényüleg az egész közadót akár *A.*-tól, akár *B.*-től mint solidumot feltétlenül és korlátlanul követelje, tévedés.

Mert feltéve, hogy *A.* mikor az egész közadót befizette, a *B.*-re eső hányadot ettől békés uton vissza is kapja, *A.* mindazonáltal *B.*-vel szemben kedvezőtlenebb helyzetben volt, mert a *B.*-re eső adót a kincstárnak a maga vagyonából előlegezni kénytelen volt, holott a kincstár ily áldozatra rá nem szorul, mivel mint egyetemleges hitelező az adótartozást eredetileg pro rata is követelhette s igy *A.*-nak közbenjárására szükség fen sem forgott.

De hogy mily nehéz helyzetbe jut *A.* akkor, a midőn *B.* ellen keresetileg fellépni kénytelen, később fogom kifejteni.

Felfogásom szerint az egyetemlegességnek a közadók tekintetében általában csak az a hatály tulajdonitható, hogy a kincstárral szemben az adótörvények alapján együttesen kötelezettek mindegyike mint kezes, csak azon esetben kötelezhető az egyetemleges adótárs tartozásainak kiegyenlitesére, ha a kötelezettek terhére pro rata követelt összeg be nem hajtható.

Hogy ilyen korlátolt egyetemlegesség egyes esetekben már a törvény erejénél fogva helyt foglalhat, arra a bélyegtörv. 94. §-ának ama kitétele «a bélyeg lerovásáért egyetemlegesen *kezeskednek*» enged következtetni.

Vannak azonban esetek, hol ez egyetemlegesség enyhitése végett a benificium ordinis is szükségképen alkalmazandó.

Tegyük fel, hogy *A.* mint adós *B.*-nek bélyegtelen kötelezvényt küld. *A.* és *B.* a bélyegtörvény szerint e bélyeghiányért egyetemlegesen felelősek. Nyilvánvaló azonban, hogy *A.*-nak megelőző törvénysértése nélkül *B.* a kincstárral szemben tartozási viszonyba nem is jöhetett volna, ez utóbbinak felelősége a törvényben kimondott egyetemlegességi kötelezettség daczára a dolog természete szerint csak subsidiarius lehet, illetőleg követelhető, hogy *A.* mint főadós először vonassék felelősségre, különben *A.* a *B.* jogsérelmével kedvezőbb jogi helyzetbe jutna a törvényes kötelezettség megszegése által, mint a milyenben a nélkül volna.

Szükségesnek vélek még egy esetet felhozni, a melyben a törvényileg kimondott egyetemlegesség daczára ez az igazság szembetünő megsértése nélkül a magánjogi elvek szerint nem alkalmazható. Ez áll az 1883: XLIV. tcz. 95. §-ában, a hol kimondatik, hogy «a kivetés évében közös háztartásban elő házastársak a kirovott keresetadóra, tőkekamat és járadékadóra nézve egyetemlegesen felelősek».

Tagadhatatlan azonban és további bizonyitást nem is igényel, hogy nem indokolható collisio támadna, ha a kincstárral szemben adóalany minőségben nem is szereplő házastárstól követeltetnék elsősorban ama adótartozás, mely a másik házastárs adójövedelme után vettetett ki. Hisz az esetben a viszony ugy alakulna, hogy az egyik fél adó alá eső substratummal bir, melynek megfelelő adó azonban a pénzügyi hatóság önkénye folytán nem ettől, hanem egy másik féltől szedetik be.

Hogy azonban a magánjog elvei szerinti egyetemlegesség az ebből eredő visszkereseti jog érvényesitése tekintetéből sem vihető át a közadókra, a következőkkel kivánom beigazolni.

A menyiben a magánjogilag egyetemlegesen kötelezettek egyike a hitelezőt kielégiti, jogositva van a jog engedményezése nélkül is a többi adótársaitól egyenlő részekben megtéritést követelni.

A fizető egyetemleges adós, tehát adótársaival szemben az engedményes jogait élvezi.

* La foule criminelle par Scipio Sighele. Paris 1892. 21. lap.

** L. Haussonville: Les etablissements penitentiaires en France. Paris. 1875. 285—300. lap.

Az adós az uj hitelező ellen mindazon kifogásokat érvényesitheti, melyek az engedményezés idején fenálló jogviszonyon alapultak.

A magánjogi elvek alapján érvényesithető e viszkereseti jognak a közadók terén való alkalmazása azonban áthidalhatatlan nehézségbe ütközik.

Térjünk vissza az első példához és tegyük fel, hogy *A.* az egész közadótartozást befizetvén, a felének megtérítését *B.*-től per utján követelni kénytelen. *B.* a per során azonban maga a kereset tárgyát képező adóösszeg jogos fenállása ellen tesz kifogást, állitván, hogy a tőle követelt adó a kincstárt, tehát az eredeti hitelezőt, illetőleg az engedményezőt egyáltalában nem illeti, *A.* tehát tartozatlan fizetést teljesitett.

A perbiróság ugy a bélyegtörvény 6. §-a szerint (annak meghatározása, hogy bélyeg és illeték fizetendő-e vagy sem és minő mérvben, birói eljárás tárgya nem lehet) valamint az 1868: LIV. tcz. 8. §-a értelmében a per alap fenállása iránti kérdés eldöntését alig eszközölheti.

A. pedig, minthogy ő a pénzügyi hatóság végzése elleni felebbezésével elkésett, alperes kifogásait meg nem czáfolhatja.

Azt hiszem, hogy *B.* ily kifogást még ha bármily alaptalan is, mindig fog sikerrel használhatni.

Megszünnek azonban a felsorolt nehézségek összes káros következményeikkel, ha a pénzügyi hatóságok a kimondott egyetemlegességet az *anyagi* igazság és a közadók lényegének megfelelőleg alkalmazzák és az egyetemlegesen adókötelezettekkel szemben a beneficium divisionisnak és a beneficium ordinisnak helyt engednek.

Abból a körülményből, hogy a modern magánjogban e már ismeretlen kedvezmények kötelező alkalmazását a magyar pénzügyi törvények egyes esetekben (1883: XLIV. tcz. 95. §. 3. bekezdése, bélyegtörvény 95. §. utolsó bekezdése) kimondják, következik. miszerint az elv általánositása adótechnikai nehézségekbe sem ütközik és hivatása volna a közigazgatási biróságnak e korlátolt egyetemlegességet az összes közadókra kiterjeszteni.

Dr. Detre László.

Végrendelet érvénytelenitési per.

Végrendelet érvénytelenitési perben alperes, a ki a végrendeleti örökösödés fentartását kivánja, tartozik a végrendelet belső s külső, avagy alaki s anyagi kellékeinek fenforgását, illetve a végrendelet és végrendelkezés érvényességét kimutatni, — erre az alapra helyezkedik a kir. Curia 1877/95. sz. határozatában,* mint azelőtt már sokszor. Ezen határozatban lefektetett elv helyességét támadja Huf József ur e lapok f. évi 1. számában. Érvelésének sulypontja a perrendtartás 171. §., illetve az 1894: XVI. tcz. 85. §-ára esik. Nézete szerint u. i. a perjogi szabályok — affirmanti incumbit probatio — felforgattatnak, s összezavartatnak a fenti számu curiai határozat folytán. Hogy aztán az ő nézete, a mely a fenti határozattal ellenkező, mennyire helyes, felhivja az 1894: XVI. tcz. 85-át, mint a hol szintén a törvényes örökös utasittatik perre a végrendeleti örökössel szemben. Quod erat demonstrandum: a végrendeleti örökösödés van első- s a törvényes örökösödés másodsorban. Illetve ez utóbbi csak subsidiarius jellegü.

Nézetem szerint azonban a Curia fenti számu határozata nemcsak helyes, de egészen hiven tükrözteti vissza a mi jogunk speciális nemzeti jellegét is. Mindnyájan jól tudjuk, hogy nem tartozunk azok közé, a kik széltiben szeretnénk végrendeletet késziteni, s bizony még ma is, pedig a fenti számu curiai határozatban kijelentett elv nem a mai élet. De hosszabb idő folyamán kifejlődött jogérzet folyománya, elmondhatjuk, hogy elenyésző csekély százaléka a lakosságnak csinál végrendeletet. Miért? Nem egyébért, minthogy népünk az intézménynyel széltében nem igen rokonszenvez, meg azért, mert a magyar ember egyformán szereti minden gyermekét s igy egyformán akarja őket földi javaiban is részeltetni. E czélból pedig végrendeletre szükség nincsen. A gyakorlati életben lévők igazat fognak nekem adni, midőn azt állitom, hogy végrendettételre még abban a kis százalékot tévő néprétegben is leginkább csak akkor kerül a sor, ha az örökhagyó az özvegyet akarja különös jogokban részesiteni. Nem azt mondom én, hogy másféle végrendelet nem létezik; de tény, hogy leggyakoribb ez az eset.

Ugyanezen kölcsönhatásnak felel tehát meg a gyakorlat akkor is, a midőn elsősorba helyezi a törvényes örökösödést és csak másodsorban, a mennyiben ugyanis jogát erre alapitó fél ezt minden tekintetben igazolja, engedi a végrendeleti örökösödést érvényre jutni.

Azt mondja H. J., hogy a köteles rész a törvény különös rendeleténél fogva kivétel. De épen ezen kivételnek tetsző intézkedés igazolja a szabályt. Igazolja azt, hogy a törvény még az esetben is, ha az örökhagyó *szabályszerüen* tett végrendeletet, megóvja a köteles részre jogosultakat vele szemben, tehát önrendelkezési jogával szemben is, mert eminens állami érdeknek is minősiti azt, hogy a törvényes örökösök teljesen ki ne zárassanak, illetve a törvényes örökösödés bár kis körre és kisebb mérvben, de még *szabályszerü* végakarat nyilvánitásával szemben is érvényben maradjon.

Azzal szoktak az ellennézet pártolói érvelni, hogy az egyéni szabadság, s az ember javaival való szabad rendelkezési jog respectálandó. Ugy, de ezzel sokkal többet mondanak, mint mondani akartak. Mert kétségtelen, hogy ilyen irányelv mellett el kellene ejtenünk az összes formalitásokat, a melyeket a végrendelet, resp. a szabályszerünek vehető végrendeletnél megkivánunk, mert hiszen az is az emberi jogok közé volna vehető, hogy az emberi akarat semmiféle béklyóba, s ekként formalismusokba nem burkolható. Ámde ezt ők sem akarják mondani, s ekként egy bizonyos fokig ők is engednek valamint a frasisból.

Mindnyájan jól tudjuk, hogy igen fontos köz- és magánérdek füződik ahhoz, hogy a végrendeletet a legszorosabban magyarázzuk, s hogy a végrendelet kellékeit a legnagyobb skrupulositással megköveteljük.

Elég, ha a teméntelen hamis végrendeletre utalok, ez egymagában eléggé int bennünket arra, hogy enyhe irány a kellékek magyarázásánál bennünket ne vezessen.

Még mindig kisebb a jogsérelem, ha a végrendelkező alakilag hiányos végrendeletét figyelmen kivül hagyjuk, mint ha hamis végrendelet alapján esetleg a törvényes örökösöket röviditjük meg!

Mindezt csak azért emlitem, hogy igenis nagy jogosultsága van annak az iránynak, hogy első sorba a törvényes örökösödés helyezendő.

Ez alapon egészen könnyen czáfolhatom meg H. J. ur azon állitását, mintha a curiai határozatba foglalt elv folytán a perjogi szabályok forgattatnának fel.

Felperes a végrendelet érvénytelenitési perben a törvény, illetve ezzel egyenértékü törvényszéki gyakorlatban favorizált törvényes örökösödés alapján áll, ő mellette, hogy ugy szóljak, *törvényes vélelem szól,* alperes a végrendeletre basirozza igényét s ezért neki azt védelmezni kell. A törvényes vélelem nem szorul bizonyitásra, s ezért elegendő felperes részéről a tagadás: viszont mert nem præsumptio juris et de jure-val állunk szemközt, módjában áll alperesnek az ellenkezőt bizonyitani, s ezért nem elegendő az ő részéről a puszta tagadás.

Azt sem lehet állitani, hogy az alperes nem a végrendeletre alapitaná az öröklési jogát, s hogy az alperes semmi jogigényt nem támasztana. Mert hát ha nem a végrendeletre, ugy mire helyezi az öröklési jogát, csak nem a törvényre?

* L. *Jogt. Közl.* 1896. 18. számának mellékletén.

s a perben is nemcsak abból áll alperes szerepe, hogy a felperesi állitásokat megtagadja, hanem kéri, hogy a hagyaték neki adassék át felperes keresetének elutasitásával, végrendeleti örökösödés jogczimén. Ugyanezen okból nem áll meg az ellennézetüek abbeli érvelése sem, mintha alperesnek a végrendeletre nem kellene hivatkozni. Nagyon is! És mert hivatkoznia kell, H. J. ur is elismeri, hogy az ily alperes által felhivott bizonyiték valódiságát alperes tartozik igazolni.

Az 1894: XXI. tcz. 85. §-a nemhogy ellenünk, de határozottan mellettünk bizonyit.

Abból, hogy külsőleg szabályosnak látszó végrendelettel szemben a törvényes örökös utasitandó perre, nem az következik, hogy a meginditott perben felperest terheli a bizonyitási kötelezettség, hanem az, hogy a forma legitimál, azaz, a hagyatéki eljárás folyamán nem lévén eldönthető az, a mi a perben döntetik el, a forma által legitimált örökös részesül abban a kedvezményben, hogy alperes lehet.

Dr. Wintner Samu.

Külföldi judikatura.

709. A munkás azzal volt elfoglalva, hogy szénnel megrakja a kocsit. Rakodás közben elalszik a villanyos világitás, ő a tele zsákkal elesik és kitöri a kezét. Kártéritésre perli a gazdát azon alapon, hogy ő sötétben maradt, de nem bizonyitotta azt, hogy a gazda hibájából és nem véletlenségből történt az. A biróság elutasitotta a keresetet. Kártéritésre ugyanis az van csak kötelezve, a kinek gondatlansága, hibája, elnézése vagy oktalansága okozta a károsodást. Ennélfogva, a ki a kár megtéritését igényli, az ne csak a károsító tényt mutassa ki, hanem azt is, hogy az azt előidéző személy hibás. A gazdát tehát azért nem lehetett marasztalni, mert a munkás nem bizonyitotta, hogy az ő részéről bármily hiba történt. *(Lüttichi felebbviteli biróság.)*

710. A községi könyvtárhoz tartozó könyvek és kéziratok a közvagyonnak (domaine public) képezik alkotó részét és igy el nem idegenithetők és el nem birtokolhatók; azért időbeli korlát nélkül revindikálhatók még a jóhiszemü birtokostól is. *(Párisi semmitőszék.)*

711. Az asszony joggal kérheti a házasságnak felbontását azon alapon, hogy a férjétől ragályos nemi betegséget kapott, a melyben férje már a házasság megkötése előtt szenvedett, és noha ismerte a baját, elmulasztott arról meggyőződést szerezni, hogy abból teljesen kigyógyult. *(Párisi felebbviteli biróság.)*

712. Váló-okot képez a félnek az a viselkedése, hogy éjjeleket a játékszobában tölt és nejét egyedül hagyja. *(Poitiers-i felebbviteli biróság.)*

713. A harmadik javára megkötött életbiztositás, ha ez a harmadik elfogadási nyilatkozatot tett, a harmadik javára stipulatiót képez, ugy hogy a stipulatio napjától kezdve a biztositási összeg nem a biztositottnak, hanem a kedvezményezettnek képezi követelését. Az ily ügyletet megkötheti a pazarlás miatt gondnokság alatt álló egyén is, de az ily czimen fizetett dijakat ő és jogutódai visszakövetelhetik. *(Párisi semmitőszék.)* Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **A XI. magyar jogászgyülés** évkönyvét sürgetik olvasóink. Ide s tova egy esztendeje a jogászgyülésnek és még mindig nem jelent meg az évkönyv, holott már az uj jogászgyülés előkészitéséhez kellene hozzáfogni.

— **Bünvádi felebbezés alakszerüsége.** A m. kir. Curia sikkasztás vétsége miatt elitélt Szuchanek Béla ügyében a következő végzést hozott: Habár az elitélt nevében beadott felebbezés ügyvéd által ellenjegyezve nincs és külső alakjánál fogva nem is látszik az elitélt kézirásának; mindazáltal az alakszerüségtől eltekintve, minthogy az elitéltnek javára szolgál, a formai hiányok pótoltatását mellőzve, a felebbezés elfogadtatik és a kir. itélő táblának fent idézett keletü és számu végzése vizsgálat alá vétetvén, ugyanaz az abban felhozott indokokból helyben hagyatik. (1897 junius 30. 4801. sz. a.)

— **A birói enyhitési jognak törvényes korlátai.** A budapesti kir. itélő tábla 4668/97. számu itélete a következő kijelentéseket tartalmazza:

«Az elsőfoku biróság a saját határozata ellen beadott vagy bejelentett felebbezést — azon eset kivételével, midőn a felebbezés nyilván elkésve adatott vagy jelentetett be, vissza nem utasithatja, hanem azt elfogadni köteles; miért is az elsőfoku biróság fent érintett végzésének megváltoztatása mellett a R. A. sértett fél és képviselője részéről az elsőbirósági itélet ellen törvényes időben bejelentett felebbezéseket elfogadni kellett.

Az ügy érdemében azonban a panaszos és annak képviselője részéről a büntetés sulyosbitása végett bejelentett felebbezés folytán az elsőfoku biróság itéletének a büntetésre vonatkozó rendelkezéseit részben meg kellett változtatni, mert: habár az elsőbiróság itéletének indokaiban kiemelt enyhitő körülmények nyomatékosságánál fog a kir. itélő tábla indokoltnak találta vádlott irányában a Btk. 92. §-ában megengedett enyhités alkalmazását; tekintve azonban, hogy az elsőbiróság itéletének indokaiban előadott tényállás szerint vádlott ellenében a Btk. 386. §-ba ütköző s a Btk. 383. §-a szerint büntetendő csalás büntette nyert megállapitást, ezen cselekménynek a Btk. 92. §-a alapján vétséggé minősitése esetében is azonban a Btk. 92. §-a értelmében *a törvényes büntetés neméről csak egyfoku leszállitásnak, illetőleg csupán a legközelebbi büntetési nemre való átváltoztatásnak van helye*, és igy az elsőbiróság a vád tárgyát képező, s különben börtönnel büntetendő cselekményre főbüntetésképp helytelenül alkalmazott fogház helyett pénzbüntetést: mind ezeknél fogva az elsőbiróság e részbeni itéletének megváltoztatása mellett vádlottat főbüntetésképp a bünösség fokához mért fogházbüntetésre elitélni kellett.

Egyebekben a kir. itélő tábla az elsőbiróság felebbezett itéletét felhozott vonatkozó indokai alapján mind a mellett az indokokban vádlott férjének jellemzésére felhozott eme kitétel: «férje léha életü» mellőzésével hagyta helyben.

Az elsőbiróság, a budapesti kir. büntető törvényszék 4439/97. sz. itéletében a vádlottat a Btk. 379. §-ba ütköző, a 386. §. szerint büntettet képező, de a 92. és 20. §§-ok alkalmazásával vétséggé minősülő csalásban mondta ki bünösnek és ezért őt egy napi fogházra átváltoztatandó három forint fő- és egy napi fogházra átváltoztatandó két forint mellékbüntetésre itélte.

— **A «nagyobb mennyiségü terménykészlet» fogalma a gyujtogatásnál.** A főváros közelében tetten értek egy napszámost, midőn egy szabad téren fekvő, tulajdonosa által husz forintra becsült szalmakazalt szándékosan felgyujtott. A sértett fél e miatt nem inditványozta a bünvádi eljárást. Minap tartották meg a budapesti büntető törvényszéknél ezen bünügyben a főtárgyalást. A fogva levő vádlott a Btk. 422. §-ának 2. pontja alapján gyujtogatás büntette miatt helyeztetett vád alá. A tárgyalás befejezte után a közvádló elejtette a vádat és vádlott felmentését és annak szabad lábra való helyezését inditványozta azon indokolással, hogy a csak 20 frtra értékelt terménykészletet nem lehet oly «nagyobb mennyiségü» terménykészletnek tekinteni, mely a Btk. 422. §-a alkalmazásának előfeltételét képezi. Az idegen ingó dolognak szándékos és jogtalan megsemmisitése miatt (418. §.) a vádlottat azonban a jogositott fél inditványának hiánya miatt szintén nem lehet büntetni (110. §.). Ily körülmények között a biróság csakugyan nem tehetett mást, mint a vádlottat a közvádló inditványának megfelelően felmenteni.

— **Non bis in idem.** A kir. miniszterium a D. András és G. Péter nagyürögdi lakosok ellen szemérem elleni vétség miatt folyamatba tett ügyben a nagyvárad-vidéki kir. járásbiróság és Bihar vármegye központi járásnak főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897. évi április 28-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

A minisztertanács jelen ügyben az eljárást a kir. biróság hatáskörébe tartozónak mondja ki, és egyszersmind Bihar vármegye központi járásának főszolgabirája által 1896 augusztus 28-án 102. kih. sz. a. hozott itéletet hatályon kivül helyezi.

Indokok: A nagyürögdi körjegyzőség 1896 julius 30-án azt a feljelentést tette Bihar vármegye központi járásának főszolgabirájánál, hogy G. Péter nagyürögdi lakos két frt átadásával reábirta D. András nagyürögdi legényt arra, hogy a nagyürögdi tánczháztól meztelenül menjen végig az utczán át a községi korcsmáig; s D. András a két frt jutal

mat elfogadva, 1896 julius 26-án vasárnap d. u. 4—6 óra között a táncházban, hol épen tánczmulatságot tartott az ottani fiatalság, mezitelenre levetkezve, sok fiu és leánygyermek kiséretében az utczán levő néptömeg nagy botrányára az utczán át a templom, iskola és községháza előtt a korcsmába ment s ott felöltözött.

A főszolgabiró ezen feljelentés alapján tárgyalást tartott, s annak folyamán a fenti tényállás bebizonyulván, 1896. évi augusztus hó 28-án 102. kih. sz. a. hozott itélettel D. Andrást az 1879: XL. tcz. 83. §-ába ütköző hihágás miatt mint tettest nyolcz napi elzárásra, G. Pétert pedig mint felbujtót öt frt pénzbüntetésre itélte. Ebben az itéletben az elitéltek megnyugodván, D. András az ellene megállapitott nyolcz napi elzárás büntetést a nagyváradi kir. törvényszék fogházában kiállotta, G. Péter pedig a reá kiszabott 5 frt pénzbüntetést lefizette.

Ugyanezt a büncselekményt a nagyürögdi gör. kath. egyházközség lelkésze a nagyváradi kir. ügyészségnél feljelentvén, ezt a feljelentést a nagyváradi kir. törvényszék a kir. ügyészség inditványára illetékes elbirálás végett a nagyvárad-vidéki kir. járásbirósághoz tette át, mely a bünvádi eljárást folyamatba tévén, a tárgyalás eredményéhez képest 1897 február 4-én 435. B. sz. a. hozott itélettel D. Andrást a Btk. 249. §-ába ütköző szemérem elleni vétség miatt mint tettest, G. Pétert pedig ugyanezen vétség miatt mint felbujtót, egyenként 14—14 napi fogházra és 5—5 frt pénzbüntetésre itélte. Ez az itélet, minthogy a felek abban megnyugodtak, nyomban jogerőre emelkedett.

A járásbirósági itélet meghozatala után D. András és G. Péter közös kérvényt adott be a kir. igazságügyminiszterhez, melyben tekintettel arra, hogy ők ugyanazon cselekmény miatt Biharmegye központi járásának főszolgabirája által már előbb jogerejüleg elitéltettek s a főszolgabiró itéletében megállapitott büntetés rajtuk végre is hajtatott, az utóbb hozott kir. járásbirósági itéletnek hatályon kivül helyezését kérelmezték.

Az elitéltek kérvénye folytán jelentéstételre felhivott nagyvárad-vidéki kir. járásbiróság azt adta elő, hogy a tárgyalás során nem merülvén fel adat arra nézve, miszerint az elitéltek az eljárás tárgyát képező cselekmény miatt a közigazgatási hatóság által már előzőleg elitélve és büntetve voltak, az itélet meghozatala előtt ezen körülményről nem birt tudomással.

A szóbanforgó ügyben a fent előadottak szerint a hatásköri összeütközés esete merülvén fel, a kir. minisztertanács az eljárást a kir. biróság hatáskörébe tartozónak mondotta ki; mert a feljelentett cselekmény nem a Kbtk. 83. §-ába ütköző közszemérem elleni kihágásnak, hanem a Btk. 249-ik §-ába ütköző szemérem elleni vétségének ismérveit foglalja magában, melynek elbirálása az 1880: XXXVII. tcz. 40. §-ának 1. pontja értelmében a kir. járásbiróság hatáskörébe van utalva.

Minthogy pedig a szóban forgó cselekményre vonatkozólag nemcsak az eljárásra illetékes kir. járásbiróság, hanem az arra hatáskörrel nem biró közigazgatási hatóság is jogerős büntető itéletet hozott; minthogy továbbá ugyanazon cselekmény tekintetében két különböző jogerős birói itélet egymás mellett hatályban nem maradhat; minthogy végül a jelen esetben a közigazgatási hatóság lépte tul hatáskörét akkor, midőn a hozzá beadott feljelentés alapján a kir. biróság hatáskörébe utalt büntetendő cselekményt helytelen minősitéssel érdemlegesen elbirálta: a jelen határozat rendelkező részében a közigazgatási hatóságnak ebben az ügyben hozott itélete hatályon kivül volt helyezendő.

Az a körülmény, hogy D. András irányában a közigazgatási hatóság itéletében megállapitott nyolcz napi elzárás büntetés már végrehajtatott, önként érthetőleg nem zárja ki azt, hogy az eljárásra illetékes kir. járásbiróság a járásbirósági eljárási szabályrendelet 102 §-ának 2. pontja alapján szorgalmazható ujra felvételi eljárás során a kiállott szabadságvesztésbüntetést a megállapitandó büntetésbe beszámithassa (23,748/1897. M. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A hallei egyetem jogi karán** előadásokat fognak tartani a polgári törvénykönyről a gyakorlat férfiai számára is. A tanárok szétosztották maguk közt az anyagot és az előadások ilykép az egész törvénykönyvre ki fognak terjeszkedni. A következő tanárok müködnek közre: Stammler, Endemann, Liszt, Heck, Stein, Lastig, Höning, Fittnig. Arra számitanak, hogy nemcsak a városbeliek fogják ezen előadásokat hallgatni, hanem máshonnan is fognak jönni résztvevők. Joghallgatók ezen előadásokban nem vehetnek részt.

— **Yves Guyot,** a franczia irodalomban legharcziasabb ellenese a socialismusnak. Ujabban két munkát irt ellene, melyekről a franczia sajtó a legnagyobb elismeréssel szól. Az egyik munka czime: *La tyrannie socialiste*, a másiké: *Les principes de 89 et le socialisme.* Az előbbi munkát máris leforditották angol és olasz nyelvre.

— **A franczia szónoklatot** mutatja be *Reinach* egy-egy kötetnyi anyagban. A kötet szónoklati példákat és ezekhez füzött jegyzeteket tartalmaz a szerkesztő részéről. A könyv czime: *L'éloquence francaise depuis la revolution jusqu'a nos jours.* Ez alkalomból megemlitjük, hogy ugyancsak Reinach kiadta *Challemel-Lacour* beszédeit összegyüjtve egy kötetben. A franczia államférfiak közt a legelőkelőbbek egyike Challemel-Lacour s beszédeit a klassikus alak mellett az jellemzi, hogy a napi kérdéseket is elvi alapon tárgyalják és ennélfogva állandó becsüek.

— **A Darsy-féle két kötetes encyklopediának** tizenegyedik kiadása jelent meg. Segédkönyvül nagyon ajánlható. Különösen a nevezetes férfiak életrajza becses benne. Czime: *Dictionnaire Général de Biografie et d'Histoire, de Mythologie, de Géografie ancienne et moderne.*

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szept. 7-ikétől szept. 14-ikéig). *Szept. 9.:* **Forray** Sándor e. a szabadkai tsz. (184). — *Szept. 10.:* **Bettelheim** és **Gomperz** e. a pozsonyi tsz. (160). — **Breuer** Klára e. a b.-gyarmati tsz. (170). — *Szept. 11.:* **Szolusky** József és neje e. a szombathelyi tsz. (168). — *Szept. 13.:* **Vörös** Géza e. a szombathelyi tsz. (170).

Csődök: Czunya Heinrich oraviczabányai keresk. e. a fehértemplomi tsz.; csb. Horváth Géza, t. Nedelka János; bh. szept. 30., felsz. t. okt. 22. (190). — **Schlesinger** József basahidi keresk. e. a nagykikindai tsz.; csb. Kovách Gusztáv, t. Veszelinovits Iván; bh. okt. 16., felsz. t. okt. 23. (190). — **Friedmann** Sámuel munkácsi keresk. e. a beregszászi tsz.; csb. Szük Lajos, t. Ferenczy Lajos; bh. szept. 27., felsz. t. szept. 30. (190). — **Mayer** Ferencz szatmári keresk. e. e tsz.; csb. Dezső Kálmán, t. Harcsár Géza; bh. szept. 27., felsz. t. okt. 14. (191). — **Gál** Lajos mezőkomáromi keresk. e. a veszprémi tsz.; csb. Illés Dezső, t. Mihályfi József; bh. szept. 15., felsz. t. szept. 27. (191). — **Demeter** Anton nagyszebeni keresk. e. e tsz.; csb. Bán Ferencz, t. Theil Pál; bh. okt. 16., felsz. t. okt. 30. (192). — **Lederer** A. és társa félegyházi keresk. e. a kecskeméti tsz.; csb. Sebastiani Károly, t. Jenovay Dezső; bh. nov. 18., felsz. t. decz. 9. (193). — **Korein** Jenő e. a bpesti keresk. és vtsz.; Reichard Zsigmond, t. Vincze Károly; bh. szept. 28., felsz. t. okt. 28. (193). — **Königstein** Márton szilágysomlyói keresk. e. a zilahi tsz.; csb. Ujfalussy Dezső, t. Bölöni Sándor; bh. okt. 15., felsz. t. okt. 29. (193). — **Kósa** G. és társa félegyházi keresk. e. a kecskeméti tsz.; csb. Kazinczy Lajos, t. Huszka Dezső; bh. nov. 18., felsz. t. decz. 9. (193).

Csődmegszüntetések: Szuboteilyszky Lázár e. a nagybecskereki tsz. (190). — **Schneer** Dávid e. az egri tsz. (190). — Georg **Vermescher** e. a marosvásárhelyi tsz. (190). — **Somlyai** Mihály e. a kolozsvári tsz. (192). — **Spiegler** Mózes e. a nyitrai tsz. (192). — **Witzegrad** és társa e. a bpesti keresk. és vtsz. (193). — **Stern** József e. a szabadkai tsz. (193).

Pályázatok: A gyulai tsznél **aljegyző**; bh. szept. 5. e tsz. elnökéhez (190). — A m.-vásárhelyi tsznél **biró**; bh. szept. 5. e tsz. elnökéhez (190). — A karánsebesi kir. ügyészségnél **alügyész**; bh. szept. 5. a szegedi kir. főügyészhez (190). — A beszterczebányai tsznél **albiró**; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — Nyárádszeredán kir. **közjegyző**; bh. szept. 16. a kolozsvári közjegyzői kamarához (193).

Dr. Berzsenyi Gerő lengyeltóti ügyvéd irodájában egy ügyvédjelölt szept. 1-től alkalmazást nyer. Fizetése egyelőre 65 frt havonkint és a szokásos kiküldetési dij. Utiköltség meg lesz téritve.

Ügyvédi irodámba gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. A közelebbiek nálam vagy e lap kiadóhivatalánál megtudhatók. Dr. Pápay Ignácz galántai ügyvéd.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1897 szeptember 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban. Dr. SCHÄCHTER MIKSA egyetemi magántanártól. — *Jogirodalom:* A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala. Irta dr. Fayer László. (I. füzet.) Dr. TARNAI JÁNOS budapesti kir. táblai birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A bünvádi eljárás elévülésének mesterséges félbeszakitása. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — A fizetési meghagyásokról szóló törvényhez. FÉNYES VINCZE borosjenői kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban.

Dr. Schächter Miksa egyetemi magántanár előadása.*

Tisztelt Nagygyülés!

Magas hegytetőn ugyan, de romokban látjuk itt azon idők emlékét, melyekben az erő volt a jog, a hatalom az igazság, midőn önkény hajtotta a várfalakra a népet és szeszély furatta a hegybe a mély kutat. Ez idők voltak azok, melyben az embereket ért csapásokért az ördögöt és czimboráit tették felelősekké és a teremtés urát azzal dicsőitették, hogy máglyára vitték a boszorkányokat. És ez idők erkölcseit szeliditették, jogfogalmait változtatták és igazságszolgáltatását javitották meg azon tudományok, melyeknek szolgálatában e vándorgyülés tagjai állanak.

És befejeződött-e már ma a mi munkánk? Nem. Sőt még azt se mondhatjuk, hogy nyugvó ponthoz értünk. Ellenkezőleg, heves harcz folyik. A természet igazságait kutató tudomány az emberi igazságszolgáltatás területére betörve, nemcsak a boszorkánypöröket szüntette meg, de folyton, állandóan küzd, nyomul előre és századéves jogfogalmakat halomra döntve, ma már azt meri hirdetni: Ti tudósai a jognak, ne csupán azokat a törvényeket tanulmányozzátok, melyek abból az időből maradtak reátok, midőn Terentius római vezér e hegy csucsára épitette várát, de tanulmányozzátok az emberi testet, ugy a mint az megélhetési igényeivel előttetek áll, tanulmányozzátok az emberi természetet, ugy a mint az jó és rossz cselekedeteiben megnyilatkozik és e tanulmányaitok alapján nem szokásokat, de meggyőződésteket követve szolgáltassatok igazságot. Nyissa ki Themis a szemét, tegye le jobbjából a félelmetes pallost és emberek számára mérvén az igazságot, legyen emberségesebb és ekkép igazságosabb!

Az tehát most a kérdés: jogos-e, indokolt-e a természettudományok és különösen ezek egyik ágának, az orvostudománynak előrenyomulása? Követelhet-e az orvostudomány, melynek feladata az emberi test szenvedéseinek enyhitése vagy megszüntetése, magának még beleszólási jogot az igazságszolgáltatásba is? Képzelhető-e, várható-e, kivánatos-e az igazságszolgáltatás fejlődése ily irányban? Spencer Herbert sociologikus tanulmányaiban adatok alapján kifejti, hogy az igazságügy és az igazságszolgáltatás tulajdonképen ugy fejlődött, hogy eleinte a hadügygyel függött össze, a mint hogy még ma is az u. n. vad néptörzseknél a hadi tanácsok egyuttal igazságszolgáltató gyülekezetek és az itéletet gyakran maga a törzsfőnök hajtja végre, sőt az elitéltet maga végzi ki is. Hisz még nem rég a mi szomszédságunkban, Szerbiában is a felszabaditó fejedelem, Milos is ugy szolgáltatott népének és a zavart jogrendnek igazságot, hogy a tolvajoknak sajátkezüleg vágta le kezeit. A civilisatio haladásával az igazságszolgáltatás némely népeknél a harczosokról a papokra ment át, majd tovább fejlődvén, egészen külön vált és a biráskodás és igazságszolgáltatás egészen külön foglalkozás lett.

És e foglalkozás emberei ma aggódva nézik, mint kerül át az igazságszolgáltatás már az orvosok kezébe, aggódva kérdik, hogy ugy fejlődjék-e tovább az intézmény, hogy maholnap már nemcsak laikus esküdtszékek verdictumjai szolgáltassanak alapot az itéletre, hanem tulajdonképen orvosok döntsék-e el szakvéleményükkel a pört? Kifejezést talál ez aggodalom dr. Fayer László egyetemi jogtanárnak nemrég közölt ezen nyilatkozatában:* «Az orvos urak egyáltalán másféle szerepet vindikálnak maguknak a bünügyi igazságszolgáltatásban, mint a mely őket megillethetni. Nagyon becsülöm én az orvosszakértői véleményeket, de elvégre, hogy a szakértői funktio átmenjen a birói hatalomkörbe és ne csak szakvéleményével és érveivel, de birósági döntéssel is járuljon az igazságszolgáltatáshoz, az a müködési és hatalmi köröknek teljes félreismerése volna.» És *Tarde*, hires franczia tudós is azt mondja, hogy most már a szakértő fog az esküdtszék helyébe lépni, mint a hogy az esküdtszék lépett a kinvallatás, és a tortura lépett az ordaliák, az istenitéletek helyébe. Mintha csak Shakespeare herczegét hallanók panaszkodni:

— — — — s a virgács
Nem félelem — guny tárgya lesz idővel;
Ugy rendelésink, holtak büntetésnek
Meghaltak önmaguknak; féktelenség
Fricskázza a birót; baba dadáját
Páholja; s nincs már tiszteség.
Shakespeare: «Szeget szeggel.»

Hatalmi kérdéssé alakulván át ez is, mint majdnem minden emberi társadalmi kérdés, mint a fent idézettekből is látható, elkeseredett harcz előtt állunk. És nem csoda, ha e harczban élesek a fegyverek és oly nézetekkel találkozunk, mint egy angol jogtudosé,** ki azt mondja: «Nincs a mi inkább discreditálná az igazságszolgáltatást, mint ezen szakértők. Mindenféle véleményt lehet tőlük kapni. Husz kiváló képzettségü és jellemü szakértő megesküszik arra, hogy valamely vitriol- vagy gázgyár gőzei egészségtelenek és másik husz, ép olyan kiváló szakértő megesküszik arra, hogy az itt fejlesztett gőzök teljesen ártalmatlanok, sőt még hizlaló hatásuak is.» De sőt átmegy e felfogás a jogtudósokról a jogot nem tudókra is, kik nyilt parlamenti ülésben azt mondják, hogy az orvostudomány részes a társadalom corruptiójában, mert a bolondról nem meri megmondani, hogy az, az egészségeset pedig tébolydába viszi. És hogy kellően visszautasitsák a nagyon előretolakodó orvostudományt, most már ezt a saját terü-

* Előadta a magyar orvosok és természetvizsgálók XXIX. vándorgyülésén Trencsénben.

* Dr. Fayer László: Tanulmányok a büntetőjog és a bünvádi eljárás köréből.

** Idézve Taylor-Stevenson legujabb törvényszéki orvostanában.

letén támadják és *Pain* franczia főügyész* azt inditványozza, hogy elmebetegeknek elhelyezésénél valamely intézetben, jogászember is interveniáljon és ő is vizsgálja meg és kérdezze ki a beteget.

Látják, tisztelt Uraim, hogy az orvostudomány térfoglalása, vagy mondjuk, az orvosok térfoglalása az igazságszolgáltatásban nem könnyü és nemcsak gyilkosok és emberölők vádlói és védői teszik ki a szakértőt a legbehatóbb keresztkérdések oly tüzének, mintha nem is a gazember, de az orvos-szakértő állna vád alatt, de résen áll az egész igazságszolgáltató személyzet összes tudásával és dialectikájával vértezve, az orvostudomány hatalmi tulkapásai ellen. Ennek kifolyása az is, hogy nemcsak az orvos tudása oly müveleteknél, mint a bonczolat, nem tudományként, hanem, mint azt egy szókimondó német helyesen jelezte, «gyepmesteri dijazásban» részesül, de mint azt a szellemes *Lacassagne*** mondja, ma az orvos-szakértő az igazságszolgáltatásban olyan, mint az egyptomi balzsamozó, a «taricheuta», kinek, miután a szükséges manipulátiót a hullán elvégezte, gyorsan menekülnie kellett, nehogy az ottlevők, csupa kegyeletből a halott iránt, megkövezzék. Pedig hogy az orvosi foglalkozást már évezredek előtt is előkészitették arra, hogy az igazságot szolgálja, bizonyitja azon traditio, hogy az első görög orvosi iskolában, melyben *Chiron* centaur tanitotta a herosok fiait az orvosi mesterségre, a tantárgyak között: chirurgia, gymnastika és zene, külön tantárgyul szerepelt — az *igazmondás*.

Tisztelt Nagygyülés!

Annak a nagy kérdésnek az eldöntése: a jövő század birói székére van-e várandósága az orvostudománynak, kétségtelenül első sorban attól függ, mit nyujthat az igazságnak az orvostudomány. Az orvos feladata akkor, midőn a bíróság szolgálatát segitségül veszi, kétféle: 1. támogatja a bünös kideritését: 2. megakadályozza az ártatlan elitélését. Kideriteni a bünöst, megvédeni az ártatlant: tesz-e ennél egyebet az igazságszolgáltatás hivatott embere? Csak azzal tesz többet, hogy még itél is. Ugy látszik ugyan, mintha az orvosnak az lenne a feladata, hogy a maga tudományával a vádat támogassa, de ez csak látszat, mely onnan ered, hogy orvosilag megállapitott tényálladék nélkül sok esetben a vád meg nem inditható. Tényleg azonban az orvostudomány humánus hivatásának igazi magaslatán akkor áll, midőn az ártatlant segiti megmenteni. De azért sem vádolás, sem védés nem feladata az orvosnak és nem feladata az orvostudománynak. Sem a vádló, sem a védő, sem a biró hatáskörével nem zavarandó össze, mert az orvostudomány feladata itt a puszta igazság, csakis az igazság kideritése. Ha az orvostudomány Voltaire idejében ki tudta volna deriteni, hogy a szerencsétlen, buskomor hugenotta ifju, Calas önmaga akasztotta fel magát, akkor nem törték volna kerékbe az ifjunak becsületben megőszült, ártatlan atyját és nem szolgáltatták volna a világnak a leg borzasztóbb törvénygyilkosságok egyikét.

De tudja-e az orvostudomány kideriteni az igazat? Az esetek igen nagy számában igen, az esetek kisebb számában nem tudja vagy épen tévedhet. Angliában a talált hullákról hivatalosan azt jegyzik fel, hogy «meghalt isteni akarat folytán». És az orvostudomány még az ily módon a törvénytudók által szükre szabott «isteni akarat» nyilvánulását is igen sokszor analysálni képes. De képes sokkal többre is, képes megállapitani a sérülések eredetét, képes megmondani azok gyógyulási idejét, képes kimutatni, bünös-e az anya gyermeke halálában, képes megállapitani a szerencsétlen gyujtogató közveszélyességét, de egyuttal megháborodott elméjéből folyó ártatlanságát. Az orvostudomány minden haladása egyuttal az igazság kiszolgálásában is erősebbé teszi és ha a Röngten-sugarakkal a csonttöréseket lehet szemlélhetővé tenni, ennek első sorban nem is a gyógyitás, hanem az igazságszolgáltatás veheti hasznát, mert igy a biró előtt válik szemlélhetővé a kérdéses sérülés és annak fenmaradó következményei.

De tévedhet-e az orvostudomány az igazság kideritésében? És ha erre azt feleljük, — a mint hogy azt kell felelnünk, — hogy igen, akkor jogosultnak látszik az a bizalmatlanság, melylyel az orvostudományok értékét az igazságszolgáltatásban állandóan kisérik. Pedig be kell vallanunk, hogy tévedhetünk, mert hiszen hány esetben tévedhetünk szorosan vett feladatunk: a betegségek gyógyitása terén is — de azért félre lehet-e, félre szabad-e lökni az orvostudományt és kuruzslókra kell-e bizni a gyógyitást? Igen, téved az igazságszolgáltatás szolgálatában is az orvostudomány és az elrettentő következményü tévedések egyikének esett néhány év előtt áldozatul Druaux asszony Franciaországban, kit férjének és fivérének megmérgezése miatt, melyet a szakértő orvosok megállapitása szerint kőrisbogárral követett el, elitéltek és csak midőn az elitélt évek óta börtönben ülve, ugyanazon házban még a következő lakók is megbetegedtek és meghaltak, deritette ki egy másik orvosszakértő bizottság, hogy a ház lakóit állandóan egy közeli mészégető kemencze kiáramló veszedelmes gázai betegitik és ölik meg. A világ egész sajtóját bejárta e rettenetes eset, mint kiáltó bizonyitéka az orvostudomány gyarlóságának, holott csak nehány orvos gyarlósága volt vádolható, mig az igazságot is tényleg az orvostudomány deritette ki. De ép az a körülmény, hogy *egyes* ily tévedéses esetek esemény számba mennek, mig az esetek ezrei, melyekben az orvostudomány tényleg képes volt kideriteni az igazat, mint egészen természetesek, fel sem tünnek, *ez* bizonyitja legjobban azt, mily nagy a szerepe az orvostudománynak az igazság kideritésében.

De mert tudományunk ösvényei sem egészen biztosak, mert tévedések ki nem zárhatók, azért egyik főkelléke a mi beavatkozásunknak az óvatosság, főeszköze a kétely. Minél kevésbé bizunk magunk tudományunk csalhatatságában, annál több bizalmat érdemel az mások részéről és a minthogy a legnagyobb orvosokat ép a skepsis, a legveszedelmesebb kuruzslókat pedig ép fellépésük határozottsága és vakmerősége jellemzi, ugy az igazság szempontjából legkevésbé hitelt érdemlő az az orvos, ki véleményét, mely mégis csak vélemény, határozott sententiák alakjában terjeszti elő.

Ha az orvost, ki a gyógyszertárban elcserélt orvosságot fecskendi a haldokló bőre alá, ama határozott törvényszéki orvosi vélemény alapján, hogy a befecskendezés okozta a halált — vád alá helyezik és utólag kiderül, hogy a mérgezés nem volt megállapitható; ha a kutban talált nőről azt állapitja meg a törvényszék-orvosi vélemény, hogy megfojtva került a kutba és e miatt gyilkosság vádja alá kerül egy ember, kinek ártatlansága utóbb kiderül: ugy ily tények arra utalnak, hogy a határozott hangu orvosi véleményeket kevesebbre becsüljük és megértsük azt, miért dicsérték a nem rég elhalt jeles franczia törvényszéki orvost, *Coutagnet* azért, «mert mindig tudott kételkedni».

És erre az a kérdés: tudomány-e tehát az, mely a nemtudás bevallását kelléknek tüzi ki, terebélyes fává nőhet-e az igazságszolgáltatás mezején az, a minek gyökereit már a kétely rágja? És egy praktikus angol jogtudós már valóban azt is mondja, hogy mivel az orvos-szakértők is csak körülbelül tudják az igazat, ennyit pedig a nem szakértők is tudnak — az előbbiek igénybevétele valóban felesleges.

* Le régime des aliénés en France et la liberté individuelle Semaine médicale. 1896.

** Les mèdecines experts et les erreurs judiciaires. Archives d'anthropologie criminelle. 1897.

A józan megfontolás azonban mégis csak azt diktálja, hogy még ha nem is képes az orvostudomány az absolut igazságot elérni, már a megközelitése is nagy előny arra, ki kénytelen az emberi cselekedetek fölött itélni. És minél szerényebben lép fel állitásaiban az orvostudomány, annál határozottabban közeliti meg az igazságot és nem kicsinylést érdemel az elfogulatlan biró részéről az az orvosi vélemény, mely nem meri hiányos adatok alapján a gyerek élve vagy halvaszülöttséget megállapitani és kételyeivel inkább arra az oldalra áll, mely a gyilkossággal vádolt anya iránt enyhébb, semhogy esetleg ártatlan elitéltetésének legyen okozója. «Ne azt mutogassuk a biró előtt, mondja a nagy angol törvényszéki orvos, Taylor, hogy mit tudunk, hanem azt, hogy igazat akarunk mondani». És egy több évezredes szabálya orvosi foglalkozásunknak: *nil nocere*, ne ártsunk, akkor is érvényben kell hogy legyen, ha az igazságot szolgáljuk, melynek, ha használni nem tudunk, könnyelmü elbizakodottságunkkal legalább *ne ártsunk.*

Az óvatos orvosi vélemény szolgálja az igazságot, nem pedig az, mely az orvostudományt Sangrado doktor képében mutatja be, kinek az volt a határozott sententiája; «Fiant pillulæ, pereat mundus» — csak készüljön a pilula és pusztuljon a világ.

Tisztelt Nagygyülés! Ha mi magunk az orvosi tudomány beavatkozásának az igazságszolgáltatás ügyeibe, ily szorosra szabjuk határait, ha mi magunk megszivlelendőnek tartjuk Pál apostol azon sententiáját, hogy «kiki a mire hivatott, abban maradjon», mondható-e az, hogy az orvostudomány ki akarja sajátitani az igazságszolgáltatás teendőit? Határozottan nem. Igaz, nap-nap után nagyobb a hatása a mi tudományunknak az igazság felismerésére és százados szokások és előitéletek roskadnak össze e felismerés hatása alatt. Angliában, hol a hagyományhoz való ragaszkodás az igazságszolgáltatás terén oly nagy, hogy minden felvilágosodottság daczára is rákényszeriti a biróság előtt megjelenő ügyvédek nyilt fejére a szürke lószőrparókát, az orvostudomány még a régi, de maig is divó angol esküformalitást, a biblia megcsókolását is megtámadta, és tapasztalataira támaszkodva, mely ezen esküformának a ragályozó betegségek szempontjából való veszedelmességet bizonyitja, hosszu küzdelem után kivitte azt, hogy ama esküdtbiróságok, melyek e nyár folyamán itélnek Anglia különböző vidékein, már azzal a megbizatással indultak utnak, hogy a «kissing the book» esküformáját el is engedhetik. És állandóan müködik az orvostudomány abban, hogy az igazságszolgáltatást emberségesebbé tegye. Hajdan az emberéletet kioltó justitia az orvostudománynak tett szolgálatot azzal, hogy a kivégzettek hulláit tudományos czélokra átengedte, ma erre a segédeszközre már a mi tudományunknak szüksége nincs, és már csak elmult idők barbár szokásainak maradványa az, ha a justifikált embernek még meleg hullájába már belemártja a kiváncsi törvényszéki orvos kését. Mi szükség sincs erre ma már és nem tudományos kutatás, de sensatiotajhászó kandiság az, a mi ebben nyilvánul, a minthogy mélyen megalázó az orvosi tudomány szerepére az is, hogy Amerikában u. n. humanus villamos kivégzések alkalmával orvosok vállalkoznak «tudományos szempontból» a pribékek feladatára. Van az orvostudománynak, ily szereplésekről lemondva is, bő tere az igazságot és a humanismust is egyidejüleg szolgálni. Ha tudásunkat felhasználjuk arra, hogy az elitélteknek egészségéről, kiknek csak szabadságát akarja a törvény elvenni, de kiknek egészségét nem akarja megrontani és életüket nem akarhatja megröviditeni, ha a börtönök egészségügyéről gondoskodunk, és még nagyobb szolgálatot tehet az orvostudomány az igazságnak és a társadalomnak, ha a börtönök lakóit megvizsgálva, azok elmeállapotát iparkodik felismerni.

És itt oly térre érkeztünk, melyen leghevesebben dul a csata az orvostudomány és a büntetőjog tételei, de még az orvostudomány és a társadalom közfelfogása között is. «Hát már a gonosztevők buvóhelyévé sülyedjen a tébolyda, sociális bajok és erkölcsi elfajulás leplezésére szolgáljon-e ma már a tudomány?»* Nem bocsátkozhatom ma e kérdés vitatásába; csak tényekre hivatkozhatunk. 1884—85-ben Poroszország letartóztatási intézeteiben 1200 elmebeteget találtak. Ezek jelentékeny része már akkor is elmebeteg lehetett, midőn a köztörvényeket sértő cselekedeteiért elitélték és *Garnier* csak a Szajna-tartomány fogházában 1886-tól 1890-ig 225 elmebeteget, tehát ártatlanul elitéltet talált. Tullépi-e az orvostudomány hatáskörét, midőn ily tényeket megállapit? Vagy nem akkor érdemelné-e meg a megvetést és kicsinylést, ha a hamis közfelfogás esetleges támadásaitól és gunykaczajától megriadva, azt, a mit meggyőződése diktál, elhallgatná. Ha az orvostudomány nem ismerte volna fel a szerencsétlen boszorkány-kandidátusokban a hysterikusok és epileptikusok, hülyék és elmebetegek ezreit és ha ennek nem mert volna bátran kifejezést is adni, még talán ma is tébolydák épitése helyett máglyák rakása iránt kellene az államhatalomnak intézkedni. Napról-napra növekedik pedig a mi civilisált korunkban a börtönök lakossága; Amerika 50 millió dollárt, Anglia 10 millió font sterlinget költ évenként gonosztevőinek ellátására; nálunk utóbb $1^{1}/_{2}$ millió volt a fogházak és börtönök évi költségvetése. És még ez nem az egész; egy és ugyanaz a gonosztevő ismételten foglalkoztatja a bíróságokat és követ el közben-közben emberéletben és vagyonban kárt. Ezen visszaeső gonosztevők tulnyomó része elméjében nem egészséges és Illava, melyet még csak nemrég kellett megnagyobbitani, lehet, jó részt kiürülne, ha lakói közül azokat, kiknek elméje elborult és kiket a büntetés nem csak nem javit, de mint az elmebetegeket általában, még csak inkább megront, ha mindezeket ma már elég bátor volna a psychiatria magának, illetőleg a tébolydának vindicálni. És e téren, ha ugy akarjuk mondani, valóban «veszély» fenyegeti a büntető igazságszolgáltatást, és abban a mérvben, a melyben az elmebetegségek felismerésének tana fejlődik, abban a mérvben tisztul és bátran mondhatjuk, csökken majd a büntető igazságszolgáltatás feladata is.

Nem azt akarjuk mondani, hogy minden uj orvostudományi elmélet azonnal az igazságszolgáltatás terén is praktikus alkalmazást nyerjen; nem kivánjuk mi azt, hogy *Lombrosonak* sokban phantastikus theoriáit, melyeket még az orvostudomány sem recipiált teljesen, már elfogadja az igazságszolgáltatás, hogy *Fleury*** elmés uj levelezését, mely szerint a szerelem is ép oly megbomlását okozza az agymüködésnek, mint a minő az alkoholismusból és a morphinismusból ered, már magáévá tegye az igazságszolgáltatás is és a szerelmes bünösöket is minden esetben a psychiater megfigyelésének szolgáltassa ki.

Nem, ezt ne kivánjuk és ne vigyük bele az igazságszolgáltatást oly problematikus értékü dolgokba se, mint a minő az, hogy a vérnyomokból még azt is ki akarjuk magyarázni, hogy az embervér, holott tudományunk csak addig terjed, hogy azt tudjuk megmondani, hogy emlős állat vére vagy sem. De azt már kivánhatjuk, hogy általánosan elfogadott tudományos tények iránt ne csak mi, de az igazságszolgáltatás közegei is bizalommal viseltessenek.

De gyakran az ellenkező hibába esik az igazságszolgál-

* Bogdan: Zur Frage: Moralisches Irresein. (Wiener med. Wochenschr. 1897.)

** *Fleury:* L'introduction à la Medecine de l'esprit. Paris 1897.

*

tatás és az orvostudománytól többet kiván, mint a mennyit ez nyujtani képes. Ha egy ma nazarénus vallásra tért férfiu bevallja 17 év előtt elkövetett sulyos bünét, azt mégis már bajosan tudja meghatározni az orvostudomány, hogy az illető 17 évvel azelőtt, midőn a büntettet elkövette, bolond volt-e vagy sem. Vagy hogyan tudjuk azt mi az orvostudomány segitségével kideriteni, hogy az a siketnéma leány, ki megölte gyermekét és ki már több év előtt hasonló bün miatt szintén állott eredménytelen vizsgálat alatt, tudhatta-e már előre, hogy most is ki fog szabadulni?

Ezekre a kérdésekre az orvostudomány valóban felelni már nem képes. És gyakran állunk ily teljesen érthetetlen kérdésekkel szemben, a minthogy máskor meg a mi legvilágosabb válaszainkat értik félre.

És itt ismét egy kényes ponthoz érkeztünk. Követelheti-e az igazságszolgáltatás, hogy az orvostudomány a rendelkezésére álló eszközökkel támogassa az igazság kideritésére irányuló törekvéseket? Kétségtelenül, hogy igen. De várhatja, kivánhatja-e az orvostudomány, hogy azok, a kik igénybe veszik, szintén legalább megértsék? Azt hiszem, hogy erre sem lehet tagadó választ adni. És mégis mi a tapasztalat? A biró, ki szabadon mérlegelheti, azaz elfogadhatja vagy elvetheti az orvosi tudomány által szolgáltatott adatokat, midőn itéletében ezt teszi, nemcsak a peres ügyben, hanem az orvostudomány fölött is itél. Tulajdonképen tehát nem az orvostudomány tör be az igazságszolgáltatás területébe, hanem megforditva. Jól van-e ez igy? Mondjuk, hogy jól — de legalább akkor azt is kivánhatnók, hogy a ki itél, az értse is azt, a mi fölött itél. És ennek ez idő szerint semmi garantiája sincs. A kereskedelmi perekben a törvény intézkedik arról, hogy az itélő birósághan helyt foglaljon és szavazatával is a pör eldöntéséhez hozzájáruljon a biróságon kivül álló egy szakértő ülnök. Itt tehát, hol csak anyagi, vagyoni kérdések forognak szóban, a törvény elismeri a hozzáértő ember hozzászólási és döntési jogát, holott főbenjáró bünpörökben, melyekben emberélet vagy legalább is szabadság függ az orvostudományi adatok kellő felhasználásától és megértésétől, a szakértelemnek ily döntő joga nincs. De ezt ne is kivánjuk; az orvosi foglalkozás számára nem kivánjuk azt is, hogy még az igazságszolgáltatásba is közvetlenül beleszóljon, de azt már talán kivánhatjuk, hogy a biróság részéről legyen meg az orvosi adatok mérlegeléséhez szükséges minél nagyobb szakértelem, sokkal nagyobb szakértelem, mint a minőt az ez idő szerinti kiképzés általában nyujtani képes.

Elérhető-e ez? Nem ezen Nagygyülés elé való e kérdés szakszerü részleteinek fejtegetése, csak fel kell emlitenünk, hogy ott a hol a harcz az orvosi és a jogtudomány képviselői között leghevesebben dul, Olaszországban, már megtették a kisérletet és a sienai egyetem tanárai orvos- és jogtanulókat együtt vezetnek el a tébolydába és laboratoriumokba, hogy számukra az igazságszolgáltatás igényelte ismereteket hozzáférhetőkké tegyék.

Tisztelt Nagygyülés!

A hires franczia politikusnak és irónak, *Laboulayenek* azon mondása, hogy a «forradalmak rendesen már befejeződtek akkor, midőn a történet még csak azok kezdetét jelzi», talán azon forradalomra is áll, melyet mai előadásomban jelezni bátorkodtam.

Talán már el is dőlt a kérdés és a jövő század birói székében már valóban az az irány fog helyet foglalni, melyről *Cruppi*, franczia jogtudós azt irja, hogy a büntetéseket individualisálni akarja és nem a tettet tekinti a büncselekmény mérlegelésénél, hanem a tettest, nem a lopást és gyilkosságot, hanem a tolvajt vagy gyilkost mint individiumot tanulmányozza és itéli meg. Lehet, és lehet az is, hogy a mint az orvostudomány ezen irány végleges győzelmét előkésziti, ugy magának az orvostudománynak is jut a győzelem eredményéből — és tényleg beleszólhat az igazság kimérésébe. De én nem tartom ezt még a mi tudományunk érdekében sem kivánatosnak. Nem. Abban a pillanatban, melybe mi nemcsak keressük az igazat, de már szolgáltatjuk az igazságot, elvesztettük a biztos alapot. Mert tudjuk-e mi, tudják-e az igazságszolgáltatás tudósai, mi az igazság? *Kantra* hivatkoznak, ki azt mondja: «Ha az emberi társadalom a szétzüllés pontjára elérkezett, az utolsó gonosztevőt, ki a börtönben van, ezen szétzüllés utolsó pillanatában bitóra kell hurczolni, hogy a bünös viselje gonoszságának büntetését» és *Bérard* franczia főállamügyészhelyettes,* mégis azt mondja, hogy ez a tétel csak azt bizonyitja, hogy minden bün büntetést igényel, «de ezenkivül nincsen se törvény, se igazság, mert minden csak vélemény és a bibliai igazságszolgáltatás is sokban a leggyülöletesebb igaztalanság leplezését czélzó üres szó».

Hisz maga az igazságszolgáltatás alapja, a bünténykről való felfogás is folyton változik; a monarchiában könnyen bünössé válik a hatóság elleni erőszak miatt a republikánus, a respublikában a monarchista, mindkettőben a sociálista és mint már *Seneca* mondta: «*Quæ fuerant vitia mores sunt*», mi hajdan bün volt, ma erkölcs. És annyira fejlődött ma már ennek beismerése a jogtudósok között is, hogy azok legkitünőbbjeinek egyike, a tudós *Liszt*, már külön akarja választani a büntetőjogot a büntető politikától (Strafrecht und Kriminalpolitik). És a mi tudományunk keretébe az igazságszolgáltatás tételei nem illeszthetők be. Mi, kik az ok és okozat közti összefüggést kutatjuk, mi azt nem érthetjük meg, hogy a lopásnak miért æquivalense az egyik esetben a négy hónapi, másik esetben a nyolcz hónapi börtön. Mi, a kiknek feladatuk az élet fentartása és megmentése, minden lehető eszközzel, sohasem érthetjük azt meg, miért kell az igazságot ugy szolgálni, hogy embert törvény erejével ölünk. Nem, mi azt meg tudjuk mondani, hogy a seb, melyet valaki szándékosan vagy gondatlanságból ejtett embertársán, mennyi idő alatt gyógyul, de azt nem vagyunk képesek belátni, hogy a 20 napon belül gyógyuló sérülésért miért 6 hét és a 20 napon tul gyógyuló sérülést miért 9 hónap az igazság által szolgáltatott jutalom.

Nem, mi előttünk ép oly érthetők azok a *Herbert Spencer* által emlitett arabs chinouk-törzsek, kik békét csak akkor kötnek egymással, ha mindkét részről egyenlő számban estek el a harczosok, mint azok a civilisált intézményü népek, kik villamossággal pörkölik le husát és zsirját a «váltakozó áramba» bekapcsolt bünösnek. Nem, mi mindezt nem értjük és ha tőlünk azt kérdezik, hogy orvostudományi alapon *mi* a büntető igazság, ugy csak azt felelhetnők, mit a mufti fetvájának végére tesz, hogy «Isten tudja, mi a jobb», vagy, mint Pilatus, válasz nélkül kellene, hogy távozzunk. És ezért nem kell tartani attól, hogy ez orvostudomány a legközelebbi században riválisává szegődjék a jogtudománynak az igazságszolgáltatásban. Nem kell, hogy oly nagynak akarjon látszani e téren az orvostudomány, mert nem oly kicsiny a jelentősége e nélkül sem, és mert akkor, midőn a franczia törvény által előirt esküformát hiven követi az orvos: «dire la verité, toute la verité et rien que la verité», midőn az igazat, az egész igazat és semmi egyebet mint az igazat nem mond — már ugy is hatalmasan előmozditotta az igazságot.

Nem, az orvostudomány, mely a saját legszorosabb feladata terén, nagy haladása daczára is, ma még számos tökéletlenséggel küzd, mely még ma is az egyes ember számos bajának felismerésében és a legtöbbnek gyógyitásában nem képes czélt érni, és melynek például a legkiválóbb képviselői, a franczia és angol orvosi kar legkiválóbb

* La responsabilité normale et le loi pénale. Archives de l'anthropologie criminelle. 1892.

férfiai nem képesek a Bornemouthba menekült világcsalónak Herz Kornélnak betegségét megállapitani, ez a tudomány nem vállalkozhatik arra, hogy azon betegségek gyógyitásába avatkozzék, melyek a társadalom organismusát támadják meg, és a melyek gyógyitása, megszüntetése képezné a büntető igazságszolgáltatás feladatát. Mert bár banálisnak látszik a hasonlat, melylyel fejtegetéseink végére jutunk, tény, hogy az igazságszolgáltatás nem az absolut igazságot szolgáltatja, hanem csak gyógyszereket, melyeket a társadalmi betegségek gyógyitására vél alkalmasaknak. A börtönök statisztikája bizonyitja, hogy e gyógyszerek nem elégségesek vagy nem megfelelők. És ezért nem az orvostudomány és az orvosok rivalitásától kell tartania az igazságszolgáltatásnak, hanem attól, hogy feladatának nem képes az eddigi eszközökkel megfelelni, és mert maga is Shakespeare birójának töprengése előtt áll:

«Kic oda itt a bölcsebb? az igazság-e vagy az igazságtalans/g».

Az a mire a justitia eddig támaszkodott, az a traditio, az, hogy ugy mondjuk az erkölcsi archeologia; az a mire továbbfejlődésében támaszkodnia kell, az az emberi erkölcs természetrajza. — Ily alapon azután nagyobb jogosultságot és képességet nyer az orvostudomány által szolgáltatott adatok megitéléséhez. És ez irányu fejlődésében az igazságszolgáltatás az orvostudományban nem vetélytársra, de hasznos bajtársra talál és nem az elsőbbségért való küzdelemtől, hanem a kölcsönös megértésből várható, hogy a jövő igazságszolgáltatásában megvalósul az, a mi az igazságszolgáltatás igazi czélját képezi, a társadalom egészsége: a társadalmi béke, az a mit a nagy apostolok egyike e szavakba foglalt össze: «Uj eget és uj földet várunk pedig az ő igérete szerint, melyekben lakozik az igazság.» (Péter II. levele.)

Jogirodalom.

A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala. Irta *dr. Fayer László.* (Első füzet.) Budapest, 1897.

Jelen munka tüzetes megbirálása akkor lesz idején, mikor második, befejező része is megjelenik. Most, hol csak a bevezetés és a bünvádi perrendtartás mintegy száznegyven szakaszának magyarázata van előttünk, csak általánosságban szólhatunk hozzá. Könnyiti azonban feladatunkat azon körülmény, hogy e töredék is tiszta képet ad a szerző irodalmi czélzatairól. Igy tehát már most is megbeszélhetjük a könyv érdemét, függetlenül attól, hogy mi lesz majdan véleményünk a részletes kivitelről.

A munka, a mint a czimlap megjegyzi, dr. Fayer László «Magyar bünvádi eljárás mai érvényében» czimü müvének harmadik kiadása akar lenni. E kijelentést azonban csak cum grano salis kell és lehet értenünk: ugy hogy szerző egy ujabb könyvet irt a magyar büntető perjogról. Az «uj kiadás» anyaga azonban szükségképen egészen más lesz, mert az uj törvény bizony csak gyenge szálakkal függ össze az eddigi szokásjoggal. Vajmi kevés lesz az, a mit eddigi gyakorlatunkból az uj perrendtartás alkalmazásánál használhatni fogunk; s bár a régi praxis, kivált eleinte, kétségen kivül befolyással lesz az uj itélkezésre, ez nagyon is muló dolog lesz, mert eddigi jogunkból ugyszólván csak egyes elnevezések mentek át az 1896: XXXIII. tcz.-be, az intézmények tartalma azonban lényegesen megváltozott. Igy tehát Fayer eddigi munkáiból csak a történeti rész és a legáltalánosabb fogalomhatározások maradhatnak nagyjában a régiek: processualis nyelven szólva: Fayer ur előbbi és mostani perrendtartási munkái között csak «alanyi kapcsolat» fog létezni.

Az előttünk fekvő füzet java részét a büntető perrendtartás történeti előzményeinek leirása foglalja el. Igen jó vázlatban olvashatni benne jogunk e részének szervezeti fejlődését, a magyar kodifikatio történetét és az 1872-iki szabályzat alapján kifejlett birósági gyakorlatnak jogalkotó müködését (a jogfejlődés belső történetét.) Minthogy a könyv első sorban iskolai czéloknak szolgál: mi különös fontosságot tulajdonitunk e résznek. A históriai érdek felköltése és a históriai érzék fejlesztése Fayer könyvének elsőséget biztositanak a többi kompendiumokkal szemben, melyek többnyire a száraz dogmatikát, vagyis inkabb törvényismét kultiválják.

De sajnálnunk kell, hogy az érdemes munka épen e ponton egyoldalu. Az uj perrendtartás, melynek magyarázatával foglalkozik, nem kizárólag magyar forrásokból fakadt, hanem nagyrészt receptiv. A teljesség azt kivánta volna, hogy a tanuló a törvény idegen forrásaira is reá vezettessék, a mit a munka mellőz. Ehhez járul, hogy irodalmi utalásai is fölötte gyérek. Irodalmi külön fejezete egyáltalában nincs; elszórva pedig alig van más iró emlitve, mint a németek közül Glaser, Zachariae, Geyer és Schwarze, a franczia Hélie és az olasz Carrara. Mostohán bánik még a magyar irodalommal is. Az uj törvényről már eddig is több magyar munkát irtak; ezeknek a könyvben semmi nyomuk.

Nem fojthatunk el egy másik megjegyzést sem. Szerzőnk tulságosan sokat politizál. Oly kérdéseket vet fel — többnyire csak mellesleg és általánosságbban — a melyeket tárgyalni kell ugyan, de tüzetesen és nem egy *tankönyv* körében, a melynek egyedüli feladata a tudományos fogalmak ismertetése. Nézetünk szerint ily munkában csak a törvény és a birói gyakorlat kritikája van helyén, de csakis azon szempontból, hogy nyilatkozataik megfelelnek-e a tudomány követelményeinek. De mi czélja lehet pl. annak, hogy a birósági szervezet leirása közben azt a megjegyzést veszi a tanuló, hogy az 1871. évi XXXI. tcz. 3. §-át a gyakorlatban elégtelenül alkalmazzák (87. l.)? Fayer ur hallgatója nem ért az administratio ilyen apróságaihoz és azt a hamis impressiot kapja, mintha nálunk tömegesen volnának dologtalan járásbirák, a kiknek a törvényszék sem ad munkát. Vagy mi pædagógiai szempont igazolhatja, hogy szerző az ügyvédi fegyelmi ügyekre vonatkozólag a Curia itélkezésének *enyheségét* panaszolja olvasóinak, — nem valamely egyes eset [illegible]kszerü megvilágitásával, hanem szintén mellesleg és által[illegible]ságban (100. l.) Az ilyen napi kérdések belevitele csak [illegible]ikantériákkal füszerezi a könyvet, de árt a tanuló izlésén [illegible] és elvonja őt a dolgoknak tisztán tudományos tárgyalás[illegible]l.

Azonban ily egyes kifogások mitsem változtatnak a könyvről fentebb kifejezett elismerésünkön. Ohajtjuk a befejező résznek mielőbbi megjelenését. *Tarnai János.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bünvádi eljárás elévülésének mesterséges félbeszakitása.

A debreczeni kir. törvényszéknél csalárd bukás büntette miatt van az eljárás egy vádlott ellen folyamatban, ki megszökött, ennek következtében ellene az eljárás megszüntetése mellett körözvény bocsáttatott ki. Ez évekkel ezelőtt történt. A vádlott még mindig nem került kézre és az elévülési idő máris közeledett. Ennek bekövetkezte előtt és az elévülés kikerülhetése végett a debreczeni kir. ügyészség inditványozta, hogy a kir. törvényszék ujitsa meg ezen vádlott ellen a körözvényt, jóllehet ennek bünügyében időközben mi sem történt, a mi ezen inditvány előterjesztését indokolta volna. Ennek következtében ugy a debreczeni kir. törvény-

szék, valamint a kir. ügyészség felebbezése folytán a debreczeni kir. itélő tábla is, nem adtak helyt a közvádló kérelmének. A m. kir. Curia azonban f. é. junius 2-án 5075. sz. a. hozott végzésében megváltoztatta az alsóbbfoku birósagok határozatait és az elsőfoku birósagot oda utasitotta, hogy a körözvény megujitása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket.[1] Ezen végzését a m. kir. Curia azzal indokolja, hogy: 1. a Btk. 108. §-ának rendelkezése a körözvény ismétlését nem zárja ki; 2. midőn a vádlott ellen a körözvény kibocsáttatott, ellene az eljárás nem érdemleges indokból szüntettetett meg és 3. az ujrafelvétel csak a vádlott előkerülte után képezheti kérdés tárgyát.

Ezen curiai határozat következtében már most a körözvény a vádlott ellen megujittatott. Hogy hányszor fog ezen megujitás ismétlődni és hány évtizeden keresztül fog ennek segélyével az elévülés félbeszakitásának veszélye kikerültetni, arra feleletet adni én nem tudok. Tegyük fel, hogy a debreczeni törvényszék által keresett vádlott pl. egy husz éves fiatal ember és tegyük fel azt is, hogy az illető az ég kegyéből «az emberi kor legszélsőbb határát» éri el, akkor nem is lesz nagy tulzás abban, ha őt illetőleg az elévülési időt talán 60—70 esztendőn át szakadatlanul tartjuk evidentiában.

Az ilyen hosszu terminus nem is valami uj a jogszolgáltatás terén. Mert már II. József császárnak épen 110 évvel ezelőtt közzétett osztrák büntető törvényének 23. §-ában találkozunk azon rendelkezéssel, hogy «die Dauer einer langwierigen (Gefängniss-) Strafe im zweiten Grade (kann) nie unter 30 Jahren, jedoch nach Umständen *auch bis auf 100 Jahre* ausgemessen werden». No de világitsuk meg a kérdést komoly oldaláról.

A Btk. I. és II. miniszteri javaslata szerint a birósagnak az elkövetett büntetendő cselekmény *üldözését* czélzó határozata félbeszakitotta volna már az elévülést. A képviselőház igazságügyi bizottsága azonban módositotta ezen szöveget, mely módositás a törvény szövegébe is átment.[2]

A curiai határozat gyakorlati eredménye abban fog állani, hogy esetleg egy későbbi generátióra háritja át a feladatot, hogy oly cselekményt büntessen, melynek emléke már teljesen elenyészett és mely egy már kihalt generátio idejében követtetett el. Ez azonban a Btk. miniszteri indokolása szerint «czéltévesztett tulság volna s a nép szánakozását élesztené fel inkább, mint a büntetés jogosságának s igazságosságának érzetét».[3] A rokonszenv a vádlott felé irányulna, a ki a boszu és sokszor az üldözés szinében tünnék fel.[4] *Fayer* szerint az államnak ily eljárása «felesleges fontoskodás szinében mutatkozik».

Fayer fején találja a szeget és teljesen a megbeszélésünk tárgyát képező curiai határozatra illik a következő megjegyzése:[5]

«Némely ügyészségeknél és birósagoknál szokás az, hogy evidentiában tartják az elévülési időt és mikor közel jár a végéhez, végrehajtanak egy cselekményt s ezzel folyton megakasztják az elévülést. Az intézmény szellemével ez egyenes ellenkezésben van. A törvény nem azt akarja, hogy az elévülések megszakittassanak, hanem, hogy bizonyos idő lefolyása után az igen régi büncselekményekről ne legyen szó. Az intézmény ezen gondolatát játszák ki a félbeszakitók, kik az ő bureaukratikus tulbuzgalmukban azt hiszik, hogy a törvényt hajtják végre, pedig ellenkezőleg, a törvénynek jóhiszemüségét feltételező határozmányát paralysálják».

A curiai határozat azzal indokoltatik, hogy a Btk. 108. §-a nem zárja ki a körözvénynek ismétlését. Ugyanezen alapon az elévülésnek többszöri félbeszakitását is lehet indokolni. Csakhogy nem a törvénybe való azon rendelkezés felvétele, hogy esetleg a körözvényt ismételni is lehet. Kétségtelenül gyakran fordulhat a körözvény ismétlése elő. Csakhogy ennek okának kell lennie. Pl. a körözött egy rendes lakással és foglalkozással biró, tehát vizsgálóbirói értelemben ugynevezett «megbizható» egyénnek tekintendő, kit birája kihallgatása után szabad lábra helyez. A körözvény bevonatik és mire a főtárgyalásra határnapot kitüznek, ekkorra a vádlott ujból «ismeretlen tartózkodásu»-vá vált. Erre ismét megszüntettetik ellene az eljárást és ismétlik a körözvény kibocsátását. A Curia tehát helytelenül érvel, a midőn arra utal, hogy a törvény őt a körözvény ismétlésében nem akadályozza. Ezt senki sem állitja. Ezt bizonyitani teljesen felesleges munka. Csak annak a kimutatásával maradt a Curia adós, hogy minő alapon rendelte el, hogy a tettes ellen az elévülés félbeszakitása czéljából ujabb birósági intézkedés irányoztassék. Egy a bevonás elrendeléseig érvényében minden tekintetben fenálló körözvénynek ismételt kibocsátása teljesen érthetetlen valami.

A korábbi körözvénynek bevonása előtt nem is lehet ugyanazon tettes ellen ugyanazon bünügyben ujabb körözvényt kibocsátani. A m. kir. Curiának főindoka tehát épen nem mehet indok számba. Ép igy vagyunk a Curiának azon további érvével is, hogy a körözvény kibocsátását nem lehet érdemleges indokból bekövetkezett megszüntetésnek tekinteni. Mert a birósági gyakorlat szerint a fel nem található büntettes ellen az eljárás a körözvény kibocsátása mellett ennek megkerültéig megszüntettetik. És ezen megszüntetés ép oly érdemleges valami, mint akár a vád visszavonása, a bünös halála vagy akárminő egyéb okból bekövetkezett megszüntetés. A Curiának azon utolsó érvét sem értem, hogy a körözvény ismétlését azon körülmény sem zárja ki, hogy az ujrafelvétel csak a vádlott előkerülte után képezheti kérdés tárgyát.

A mostani gyakorlat szerint, valamint a bünvádi perrendtartás 472. §-a szerint is «a vizsgálat befejezése után az eljárást a távollevő előállitásáig meg kell szüntetni».

Az ujrafelvételről intézkedő 444. §. meg azt rendeli, hogy «ha az a körülmény, mely az eljárás folytatását gátolta, megszünt», akkor a vizsgálat folytatható. Ez most is igy történik, csakhogy az ujrafelvétel megelőzi az eljárás folytatását.

Daczára annak, hogy a Btk. 108. §-a a bünvádi eljárás elévülésének félbeszakitásához határozottan birósági és nem közigazgatási * vagy rendőri hatóságnak az intézkedését irja elő, találunk mégis oly curiai itéletet is, mely a rendőri hatóság intézkedésének is elévülést félbeszakitó hatályt tulajdonit.**

Az ilyen határozatok szem elől tévesztik a törvény szellemét és igen nehezen egyeztethetők össze a szabadelvüség és a humanismus követelményeivel. A megbeszélésünk tárgyát képező curiai határozatot határozottan helytelennek tartjuk és csakis az alsóbb foku birósagok álláspontját lehet pro futuro a Btk. 108. §-ának értelmezésénél követendő példa gyanánt ajánlani.*** *Dr. Gruber Lajos.*

A fizetési meghagyásokról szóló törvényhez.

A jogeset a következő: *A.* fizetési meghagyást kér 52 frt 20 kr. erejéig *B.* ellen, a ki a fizetési meghagyás kézbesitésétől számitott 15 nap alatt ellentmondást nem terjesztvén elő, *A.* az 1893. évi XIX. tcz. 10. §-a alapján

[1] Lásd lapunk jelen számának mellékletén 349. sz. eset.
[2] Lásd *Löw:* Anyaggyüjtemény I. kötet, 583. lap.
[3] *Löw*: id. h. 572. lap.
[4] *Fayer:* A magyar büntetőjog kézikönyve I. k. 337. s köv. l.
[5] Id. h. 342. lap.

* L. *Lőv* id. h. 584. l. és *Illés:* A büntető-törvénykönyv magyarázata 2. kiad. I. k. 406. l.
** *Büntető Jog Tára* XXI. köt. 294. l.
*** A curiai itéletnek helyes kritikáját irta *Kunfalvy* István a *Büntető Jog Tára* XXXIV. köt. 20. számában 241. s köv. ll.

végrehajtást kér *B.* ingóságaira és ingatlanaira. Az ingó végrehajtást azonban nem foganatositván, csakis az ingatlanból kiván kielégitést.

Ebből a jogesetből a következő kérdések folynak:

1. Az ingatlanra vezetett végrehajtás alkalmával a telekkönyvi hatóság a végrehajtási jog bekebelezése, avagy csak előjegyzése végett keresendő-e meg s ez utóbbi esetben mikép alkalmazandó az 1893. évi XIX. tcz. 13. §-ának utolsó bekezdése?

2. A fenforgó esetben mely időponttól kell számitani az 1893. évi XIX. tcz. 12. §-ában az adósnak engedett második ellentmondási határidőt?

3. Ellenvetheti-e a jelen esetben az adós azt, hogy az 1893: XIX. tcz. 11. §-ának *c)* pontja alapján a fizetési meghagyás hatályát vesztette, mert a hitelező az ingó végrehajtást nem egy év alatt, de egyáltalában nem is foganatositotta?

Az első bekezdésre nézve nézetem az, hogy csakis a zálogjog előjegyzése rendelendő el, s ha az 1893: XIX. tcz. 12. §-a alapján sem él az adós ellentmondással, akkor ugyanezen törvényczikk 13. §-a értelmében hivatalból ki kell mondani, hogy a végrehajtás korlátozás nélkül folytatható tovább s e czélból a telekkönyvi hatóságot az igazolásnak végrehajtási bejegyzése s a végrehajtási jog feljegyzése (Imling: «A végrehajtási törvény magyarázata» 265. lap) végett meg kell keresni.

E nézetemnek indokolása a következő: A fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. tcz. ugyan sehol sem intézkedik arról, hogy a fizetési meghagyás alapján kért ingatlan végrehajtás foganatositása mily telekkönyvi bejegyzés által foganatositandó, hanem csak annyit mond, hogy «a 10. §. alapján elrendelt végrehajtás foganatositása csak a biztositásig terjedhet» (13. §.) és hogy «a fizetési meghagyás alapján kért végrehajtás elrendelésére, foganatositására és általában a végrehajtási eljárásra . . . a végrehajtásra vonatkozó általános szabályok . . . alkalmazandók». (15. §.) E két intézkedés összevetéséből tehát világos, hogy a biztositási jellegü fizetési meghagyási ingatlan végrehajtásra az 1881. évi LX. tcz. 230. §-a alkalmazandó, a mely szerint «a biztositási végrehajtás . . . ingatlanokra . . . a zálogjog előjegyzése által foganatosittatik».

Minthogy pedig az 1893: XIX. tcz. 12. §-a értelmében «az ellentmondással meg nem támadott fizetési meghagyás jogerejü itélet erejével bir»: természetes, hogy az előjegyzett zálogjog korlátlanná alakitása iránt is intézkedni kell s e czélból a telekkönyvi hatóságot az 1893: XIX. tcz. 13. §-a értelmében hivatalból kell megkeresni.

E szempontból aztán fontos a második kérdés. Ugyanis az 1893. évi XIX. tcz. 12. §-a azt mondja, hogy «az ellentmondás . . . előterjeszthető mindaddig, mig a fizetési meghagyás alapján kielégitési végrehajtást rendelő végzésnek az adós részére történt kézbesitésétől 30 nap alatt el nem telt».

Az általános gyakorlat az, hogy a végrehajtást rendelő végzést a birósági kiküldött kézbesiti a végrehajtást szenvedőnek akkor, a midőn a végrehajtást foganatositja. A jelen esetben azonban ez nem történt, mert ingó végrehajtás nem foganatosittatott.

Az ingatlanra s ingóságra egyidejüleg elrendelt végrehajtás esetében ismét az a gyakorlat, hogy a végrehajtás elrendelése alkalmával erről az adóst külön nem értesitik, hanem az a végrehajtási kérvény példányát és a polgári hatóság végrehajtást elrendelő végzését vagy akkor kapja kézhez, a mikor az ingó végrehajtást foganatositják ellene, vagy egyáltalában kézhez sem kapja, mert a telekkönyvi hatósághoz a polgári biróság a végrehajtási kérvénynek és a végrehajtást rendelő végzésnek csak egy példányát tevén át: a telekkönyvi hatóság csakis azt a végzést kézbesitteti a végrehajtást szenvedettnek, a melylyel ő a zálogjog előjegyzését elrendelte.

Ha tehát a jelen esetben a fentebb vázolt eljárás követtetnék, az adós a végrehajtás elrendeléséről formaszerü értesitést nem kapna és igy nem levén az 1893. évi XVIII. tcz. 12. §-ában emlitett ellenmondási határidő végpontja fixirozható, a fizetési meghagyás sohasem lenne itélet erejüvé s igy a hitelező sohasem kérhetne az ingatlanra árverést.

E hiányon más módon nem lehet segiteni, mint ha a biróságok általában alkalmazzák azt a módszert, a melyet a végrehajtási törvány kompetens magyarázója Imling Konrád fentebb emlitett munkájának 17. lapján akként ir elő, hogy ingóságra és ingatlanra egyidejüleg kért végrehajtás esetében a végrehajtási kérvényt annyi példányban kell beadni, hogy a végrehajtatónak egy példány, a kiküldöttnek egy példány, a telekkönyvi hatóságnak egy példány és a végrehajtást szenvedettek mindenikének 2—2 példány jusson; e két példány egyikét a biróság a végrehajtás elrendelésekor, a rendes uton kézbesitteti a végrehajtást szenvedetteknek, a másik példányt pedig a végrehajtó kapja kézhez, hogy azt az ingó végrehajtás esetleges foganatositása alkalmával kézbesitse a végrehajtást szenvedetteknek.

Ily eljárás mellett a 2. kérdés önként megoldódik, mert a végrehajtási kérvény egy példányát a végrehajtást elrendelő végzéssel együtt a fizetési meghagyást kibocsátó biróság kézbesittetvén az adósnak, a vétiv a rendes uton beérkezik s a biróság mindig abban a helyzetben lesz, hogy a 30 napi határidő lejártát az 1893: XIX. tcz. 13. §-a szempontjából nyilvántarthatja.

A 3. kérdésre nézve kétségtelennek tartom, hogy az adós az ott emlitett ellenvetést sikerrel fel nem hozhatja, mert az ingó végrehajtásra vonatkozó *c)* pont alá nem vonható az ingatlan végrehajtás, hanem a *b)* pont alá s ez az oka annak, hogy az ingatlan végrehajtásról a törvény kifejezetten nem intézkedett. A dolog ugyanis ugy áll, hogy az ingatlan végrehajtás foganatositásának a telekkönyvi bejegyzés tekintetvén, a végrehajtási kérvény beadásával az ez iránti eljárás megindulván, hivatalból folyik s igy nem lett volna igazságos a hitelezőt végrehajtási jogától elejteni az ingatlan végrehajtásnak a *c)* pont alá vonása által abban az esetben, ha vagy a polgári biróság nem keresi meg egy év alatt a telekkönyvi hatóságot a zálogjog előjegyzése végett, vagy a telekkönyvi hatóság nem foganatositja az előjegyzést egy éven belül.

Fényes Vincze
b.-jenői kir. albiró.

Különfélék.

— **Stilus curialis.** A birói és ügyvédi iratok igen sok germanismust honositottak meg. Leggyakoribb ezek közt az, hogy az ügyvédek beadványaik külső lapjára ráirják: Képviselve X. Y. ügyvéd által (Vertreten durch. . . .). Egy másik németes szokás az is, hogy a beadványok küllapján az ügyvéd a czim után (a tek. kir. Járásbirósághoz) irja: Kérvénye (vagy keresete) X. Y.-nak A. B. elleni ügyében, (Gesuch vagy Klage des X. Y. gegen A. B.), holott a magyar nyelv törvényeivel ellenkezik az, hogy a birtokos (a genitivus) a birtok után tétessék. Ha már germanismusokról szólunk, meg kell emlékeznünk a sokszor tárgyalt szenvedő alakról is. Biróságaink nem tudnak elszokni a szenvedő alaknak állandó használatától. De ha ezzel már meg is békülnénk, nem hallgathatjuk el, hogy némely elsőbiróságunk az itélet rendelkező részét igy szövegezi: az elsőbiróság itélete *megváltoztatik*. Ez ugyan rövidebben hangzik, mint a zengzetes *megváltoztattatik*, de nyelvtanilag absurd szóalkotás. Egyébként eme uj szóhasználat mutatja legjobban, mily helytelen és fület, szemet sértő a szenvedő alaknak par force használata.

— **Az «Institut du Droit International»** most tartja Kopenhágában XVIII. évi üléseit. Az Institut tagjainak száma 60-ra van szabva, s meg van határozva, hány tag lehet egy államból, hogy igy a különböző államok mindig képviselve legyenek. A Pester Lloydnak egy távirata megemliti, hogy Ausztriából Lammasch (Bécs), Kasparek (Krakó) és Roszkovszki (Lemberg) tagjai az Institutnak. Mindenkinek fel fog tünni, hogy Magyarország egy szóval sincs megemlitve; valószinü e szerint, hogy Magyarország mint külön állam, az Institut tagjai között nincs képviselve, pedig épen nem lehet közönyös ránk nézve, hogy egy ily első rangu, tudományos és nemzetközi intézetben, a milyen az «Institut du Droit International», mely épen az összes államok képviseltetésére fősulyt helyez, Magyarország az államok sorában teljesen hiányozzék.

— **Büntetett előélet.** A m. kir. Curia lopás büntette miatt vádolt Gyuris Kacsicskás János és Gyuris Kacsicskás Jánosné szül. Petrik Anna elleni ügyben következő itéletet hozott: A kir. tábla itéletének Gyuris Kacsicskás János vádlottra vonatkozó nem felebbezett része érintetlenül, egyéb felebbezett része pedig, minthogy vádlott, a mint az a kir. tábla itéletében is kifejtetett, lopás vétsége miatt már kétszer s különnemü szabadságvesztésbüntetéssel volt tiz éven belül büntetve, s az a körülmény, hogy büntetéseit egyfolytában töltötte ki, a minősitésre nézve a törvény rendelkezéseivel szemben eltérésre alapot nem képezhet, azzal a változtatással hagyatik az abban felhozott és elfogadott vonatkozó indokoknál fogva helyben, hogy a vádlottat terhelő cselekmény a Btk. 338. §-a alapján is büntetté minősül. (1897 jun. 30. 5899. sz.)

— **A halálesetet felvevő közeg megbirságolásáról a gyámhatóság megkeresése folytán.** Egyik vármegye közigazgatási bizottsága évi jelentésének a kir. igazságügyminiszterium ügykörét érintő részében azt adta elő, hogy némely járásbiróság oly esetben, mikor a haláleset-felvevő közeg daczára annak, hogy a hagyatékban kiskoruak is vannak érdekelve, a halálesetfelvétel másodpéldányát a gyámhatóságnak meg nem küldi, a gyámhatóságnak a haláleset-felvevő közeg megbirságolására irányuló megkeresését visszautasitja azzal, hogy a birságolást maga az árvaszék eszközölje.

A kir. igazságügyminiszter ebben a kérdésben következőleg nyilatkozott: Minthogy a haláleset-felvevő, illetve leltározó községi és városi közegnek az a kötelessége, hogy kiskoruak és gondnokság alatt álló személyek érdekeltsége esetén a haláleset-felvételnek, illetve a leltárnak egy másik példányát a megszabott határidő alatt megküldje a gyámhatóságnak, szintén azok közé a kötelességei közé tartozik, melyek elmulasztása az 1894: XVI. tcz. 20., illetve 48. §-ai értelmében rendbirsággal büntetendő; és minthogy a rendbirságot a hivatkozott szakaszok szerint egyedül a községre nézve illetékes járásbiróság szabhatja ki: kétségtelen, hogy a járásbiróság az árvaszék ebbeli megkeresését vissza nem utasithatja, hanem köteles mindazokban az esetekben, midőn a törvény 20., illetve 48. §-ában felsorolt kötelességeknek elmulasztását fenforogni látja, a haláleset-felvevő, illetve leltározó községi és városi község ellen a mulasztás mérvéhez képest a rendbirságot saját hatáskörében kiszabni s erről a megkereső hatóságot is a megkeresés elintézéséül értesiteni. (26,951/1897. I. M. sz. a.)

— **Hatáskör megállapitása idegen nemzeti szinek nyilvános használata miatt inditott ügyben.** A kir. minisiterium a D. Demeter és társai borostyáni lakosok ellen román nemzeti szineknek nyilvános használata miatt folyamatba tett ügyben Krassó-Szörény vármegye oraviczai járásnak főszolgabirája és az oraviczabányai kir. járásbiróság között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897 április 23-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Krassó-Szörény vármegye oraviczai járásnak főszolgabirája 1896 május 22-én a kakovai utmester feljelentésére D. Demeter és több borostyáni lakos ellen büntető eljárást tett folyamatba a miatt, mert az oravicza-verseczi törvényhatósági ut testén hatósági engedély nélkül egy fakeresztet, léczkeritést és padokat állitottak fel. Az eljárás folyamán megállapittatott, hogy a kérdéses fakereszt és az az azt környező léczkerités román nemzeti szinekkel, a padok pedig magyar nemzeti szinekkel vannak befestve.

A főszolgabiró a fenforgó utrendőri kihágást érdemlegesen elbirálván, a még fel nem szentelt keresztet a léczkeritéssel és padokkal együtt kivétette s arra való tekintettel, hogy a Kbtk. 36. szakaszába ütköző állam elleni kihágás jelenségeit is fenforogni látta, bünjelként az oraviczabányai kir. járásbirósághoz tette át.

Az oraviczabányai kir. járásbiróság 1896 május 30-án 1901/B. szám alatt a kir. ügyészség inditványa értelmében hozott határozottal kimondotta, hogy illetékességét nem állapitja meg, mert a terheltek oláh nemzeti szinü zászlót, czimert vagy jelvényt nem tüzvén ki, a jelen esetben nézete szerint nem a Kbtk. 36. §-ába ütköző állam elleni kihágásnak, hanem az 1885. évi 62,093. sz. belügyminiszteri rendeletbe ütköző kihágásnak ismérve forognak fen, melynek elbirálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

A főszolgabiró erre az 1897 január 20-án 87. szám alatt kelt határozattal a jelen ügyben való eljárásra magát illetéktelennek jelentette ki; mert a jelen esetben a román nemzeti szinek az állam elleni ellenséges irányzat jelzéseül használtattak, tekintettel arra, hogy a román szinek a keresztre, mint a vallásos tisztelet tárgyára, ellenben a magyar nemzeti szinek a padra voltak festve, mely ülőhelyül szolgál; ennélfogva a Kbtk. 36. §-ába ütköző kihágás ismérvei nézete szerint megállapithatóknak mutatkoznak.

A fent előadottak szerint hatásköri összeütközés tárgyát képező cselekmény az idegen nemzeti szinek, (czimerek, zászlók és jelvények) használata ellen 1874. évi julius 6-án 26,559. sz. a. és 1885 november 24-én 62,693. sz. a. kibocsátott belügyministeri körrendeletekben foglalt tilalom megszegése által elkövetett és az utóbb hivatkozott körrendeletbe ütköző kihágás ismérveit látszik esetleg magában foglalni, mely kihágásnak elbirálását a hivatkozott körrendelet a közigazgatási hatóság hatáskörébe utalja; minélfogva a szóban forgó ügyben az eljárásra az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 4. pontja értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapitani.

A Kbtk. 36. §-a, melyre a főszolgabiró hivatkozik, a jelen esetben azért nem nyerhet alkalmazást, mert az idézett szakasz oly egyedileg meghatározott idegen jelvény (zászló, czimer) használatát tételezi fel, mely miniszteri rendelet által azon okból van eltiltva, mert ez az állam és törvényes intézményei iránti ellenséges irányzatok jelzéséül szolgál.

A fent hivatkozott belügyminiszteri rendeletek azonban az idegen nemzeti szinek használatát általában s abból az okból tiltják, mert azok jogosulatlan használata sérti az állam területi fenhatóságát és a nemzeti jelvényekben kifezésre jutó állami önállóságot, akár ellenséges irányzatból, akár e nélkül történjék azok használata.

A szóbanforgó cselekmény mellett állitólag fenforgó utrendőri kihágás a közigazgatási hatóság által érdemlegesen biráltatván el, jelen határozat arra ki nem terjedhetett. (22,912/1897. I. M. sz. a.)

— **Országbirói értekezlet és osztrák polgári törvénykönyv.** *Meszer Arthurnak* a budapesti tudományegyetemen pályanyertes müve nyomtatásban megjelent. A fontos tárgyat elemző mü elvi alapokon tárgyalja azon kérdést, hogy az országbirói értekezlet az osztrák polgári törvénykönyvnek mely határozmányait hagyta érvényben? A 72 oldalra terjedő füzet Politzer Zsigmond kiadása.

— **A kecskeméti jogakadémián** a következő speciálkollegiumok tartatnak: Római jog forrásai. Dr. Pázmány Zoltán. — Az «Usus fructus» a római jogban. Dr. Pázmány Zoltán. — Statisztika elmélete. Dr. Kovács Pál. — Magyarország és Horvátország közjogi viszonya. Dr. Jászi Viktor. — A magyar nemesi birtokrendszer átalakulása. Csilléry Benő. — A társadalom lélektana. Dr. Tegze Gyula. — Vagyon elleni büncselekmények. Dr. Magyar István. — Büntetőjogi lélektan. Dr. Kecskeméti Lajos. — Az állami költségvetés. Dr. Szigethy Lehel. — Közigazgatási birósági eljárás. Dr. Kovács Pál.

— **Az agrár-socialismusra** való tekintettel különösen érdekes a *Réville* franczia tanár munkája, mely a parasztság történetét irja meg XIII. és a XIV. századokban. A könyv a socialistikus mozgalmakat tartja szem előtt és paralellákat von a mai és a középkor parasztsága között. Czime: *Les paysans au moyen âge. Études économiques et sociales.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 37. sz. Budapest, 1897 szeptember 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csek János. — Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — A kriminál-anthropologiai kongressus eredményei. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügyvédi kamarák választmányának és fegyelmi bíróságának hatásköréhez. Dr. ZAKARIÁS JÁNOS brassói ügyvédi kamarai titkártól. — Házassági perek az uj házasságjog első esztendejében. Dr. BUDAY LÁSZLÓ-tól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Csek János.

Époly ismeretlen név, mint a milyen ismeretlen volt valamikor a Köteles Mihály és Drakulics János neve és most valószinüleg épen oly módon és irányban fogjuk emlegetni ezt a szerencsétlen embert, mint a hogyan megemlékezünk a Köteles és Drakulics szomoru esetéről.

Szomoru az, hogy igazságszolgáltatásunkban ily tévedések megeshetnek, annál szomorubb, mert ilyenkor, midőn egy-egy eset felmerül, önkéntelen is arra kell gondolnunk, hogy mennyi lehet azoknak száma, a kik börtönben vagy fegyházban sinylenek, a nélkül, hogy ártatlanságuk bármikor kiderülne.

Csek János szomoru historiáját a *Büntető Jog Tára* szeptember 2-iki számában Vargo Nagy István kir. táblai biró következőkben ismerteti.*

Csek János, midőn az alapperben először csak lopás és orgazdaság büntette miatt eljárás alá került, egy müveletlen, irni, olvasni nem tudó, mondhatni korlátolt elméjü fiatal kanász-bojtár volt. Őt tartóztatták le a csendőrök az Antal Mihály elveszett kilencz darab sertése miatt, melyek közül hét darab Csek volt gazdája, Gondos András vargai kanász kezén megtaláltatott. Alig fogták a csendőrök Csek Jánost vallatóra, beismerte, hogy ő és gazdája vették át a tolvajoktól a kilencz darab sertést, hogy ő szerzett azok egy részére hamis járlatokat és adta tovább. Sőt bevallott más, hét rendbeli, fél évvel korábban Horváth József nevü bojtártársával együtt elkövetett pinczе-feltörést.

A nyomozás alatt Gondosné, a kire az eljárás szintén ki lett terjesztve, elszólta magát, elmondta, hogy a sertéseket házukhoz hajtó tolvajok vacsora után az erdőbe mentek aludni, hogy közülök egy Kormos Imre nevü csavargó kanász eltünt s annak a csizmáját a Csek János lábán látta. Csek János beismerte, hogy tud Kormos agyonveretéséről, mert azt Horváth József ő neki megvallotta, Kormos csizmáját neki adta. Elvezette a csendőröket oda az erdőszélre, a hol másnap reggel Horváthtal találkozott, a mely erdőcskében Kormos hullája elásva megtaláltatott. Tagadta azonban, hogy ő az emberölésben részt vett, Gondoséknál levő lakásáról távozott, Kormos és Horváthnak utána ment volna.

A nyomozó *csendőrök* mindezen beismerésekkel sem elégedtek meg, hanem gyanithatólag abból indulva ki, hogy a tettet többen hajtották végre, a mit a Kormos Imre hullaján talált három fejsértés is támogatott, tovább faggatták Csek Jánost, erőltették, hogy csak ismerje be, miszerint ő is jelen volt Kormos Imre megölésénél, abban részt vett, ő is ütött rá legalább egyet. A szerencsétlen agyonzaklatott ember nyolcz napon át tartott *vallatás* után végre beismert mindent; a csendőri tényvázlat szerint magára vállalta, hogy együtt ment ki Kormos és Horváthtal az erdőre aludni, magával vive baltáját, hogy ő vágta először fejbe és sértette meg halálosan Kormos Imrét, a kire Horváth ugyanazon baltával még kettőt csapott.

A járásbiróságnál tudomással birtak ugyan az esetről, mert a vizsgálóbiró maga eszközöltette Kormos Imre hullája felbonczoltatását, sőt a gyanusitott négy egyén is épen ott volt letartóztatva a járásbiróság fogházában, mert a csendőröknek nem lévén saját fogdájuk, a járásbiróság fogházát használják, de ennek daczára sem vették át az ügyet s a foglyokat, jóllehet az előirt három nap kétszer is eltelt; sőt mi több, midőn Horváth József a valódi tettes a kir. járásbiróságnál maga jelentkezett, azt is a csendőrségnek adták át.

Horváth József nagyon megörült, a mint meglátta, hogy a csendőrök már megtették Csek Jánost főtettesnek; kizsákmányolta ezt a helyzetet, ő is erősitette legjobban, hogy Csekkel együtt verték agyon Kormost. Igaz, hogy a két ember beismerő vallomása is a tett mikénti elkövetésére az eljárás minden szakában folyton eltért, de ez a feltünő körülmény a birróságok figyelmét kikerülte.

Időközben a faluba érkezett egy fiatal buzgó pap és értesülvén róla, hogy a járásbiróság fogházában egy gyilkost tartanak fogva, engedelmet kért a járásbirótól, hogy ő Csek Jánost meggyóntathassa, a ki azt a vizsgálóbiró és ügyész tudta és beleegyezése nélkül megengedte.

A szerencsétlen kanászlegény, a mint később elbeszélte, mikor a pap czellájába lépett, látta kint az ajtó előtt a csendőrt s a fogházőrt, azt hitte, hogy hallgatóznak, vagy csak őtet akarják próbára tenni; visszagondolt a csendőri fenyegetésre, hogy ha tagadni mer, ujra kezeik közé kerül, tehát kétségbeesésében, látva, hogy ég és föld ellene esküdött, meggyónta a papnak, hogy megölte Kormos Imrét. Ezzel teljesen elvágta maga előtt a menekülés utját, mert később azt is beismerte, hogy ily módon gyónt.

A vizsgálóbirák előtt s a főtárgyaláson még feltámadt Csek Jánosban a védekezési ösztön, megkisérelte a tagadást, de ráolvasták korábbi beismerését, szembesitték Horváthtal, a ki azt hivén, hogy segit magán, ha társa is lesz, folyton ellene vallott.

Csek Jánost a birróságok 12 évi fegyházra itélték.

Negyedik éve volt már fogva Csek János; a soproni fegyházban ült, ott töltötte 12 évi fegyházbüntetését, a mikor az illavai fegyházban, a hol meg Horváth József ülte a 15 évet, egy Csek János sorsára döntő befolyással biró eset történt.

Egy ünnepi alkalommal a fegyházi lelkész lelkes szónoklatot tartott az ártatlanul szenvedőkről. Ezen egy fiatal fegyencz annyira megindult, hogy a lelkész elé járult, hogy szabaditsa meg, ő is ártatlanul szenved, egy társa lelketlenül ellene vallott, azért itélték el. A pap meghallgatta, vigasztalta a szerencsétlent, hogy türje békével sorsát, még segithet rajta s ártatlansága kiderül és ostorozta a vad-

* Lásd a perujitási itéleteket lapunk jelen számának mellékletén 395. sz. a.

állatnál kegyetlenebb szivü embereket, a kik képesek embertársukat ily szerencsétlenségbe sodorni.

Ez a jelenet, ezek a szavak nem tévesztették el hatásukat; Horváth József elhalaványodott, megrendült; feltámadt benne a lelkiismeret és hogy terhén könnyithessen, szintén a lelkész elé járult, bevallotta, hogy társa Csek János, kiről nem tudja, hogy melyik fegyházban van fogva, ártatlanul lett Kormos Imre megölése miatt elitélve, mert az esetnél jelen sem volt, Kormost ő maga verte agyon.

A lelkész megigérte, hogy kinyomoztatja Csek hollétét s meg is tette a lépéseket, mert már 1895 május 20-án megkereste az illavai fegyházigazgatóság a pécsi kir. ügyészséget, hogy tudassa vele, hogy Csek János melyik fegyintézetbe szállittatott.

De csak a következő évben, 1896 február 3-án vették fel Horváth Józseffel hivatalosan jegyzőkönyvet a fegyintézeti igazgatóságnál s inditották meg az eljárást az igazságügyminiszterium rendeletére, a mely eljárásnak eredménye Csek Jánosnak az emberölés aluli felmentése és szabadlábra helyezése volt. — —

Ime, a «regina probationum», a beismerés értéke.

Ilyen a mi nyomozó hatóságaink, a csendőrségi közegek müködése.

Ez a vizsgálóbirói felületes és szabálytalan eljárás eredménye.

Psychikai és physikai kényszer utján kicsikart beismerés volt a vád egyik legfőbb erőssége.

Csendőri nyomozás képezte a 12 évi fegyházat kimondó itélet alapját, holott köztudomásu tény, hogy a csendőri tényvázlatok és tanuvallomások értéke a semminél is kevesebb, mert a nyomozó csendőr előtt nem az igazság kideritésének czélja lebeg, hanem az érdemek szerzése és a — fogdij.

Betetőzte mindezt a vizsgálóbiró eljárása. Kiadni a vizsgálati foglyokat csendőröknek, egy héten át ki sem hallgatni őket, ez magában véve is igen nagy szabálytalanság a vizsgálatot teljesitő járásbiróság részéről. Hozzájárul ehhez az, hogy az igazi tettes megtudta, hogy ez a szerencsétlen Csek János a csendőrök előtt ijedtében magára vállalta a tettet, hogy engedték, miszerint a terhelt a csendőr és fogházőr jelenlétében meggyónjon és a gyónás szentségét használták ellene fegyverül.

Alig várjuk az uj törvény életbeléptetését, mely garantiákkal fogja övezni az egyéni szabadságot, mely megvédi a polgárt a nyers erő ellen is, önmaga ellen is.

De hiába van irott törvény, hiába akárhány száz paragraphus. Ha a szellem, az irány nem változik meg, előfordulhat ily eset minden esztendőben tuczatszámra.

És még egyet.

Kérdésünk van az igazságügyi miniszter urhoz.

Vajon gondoskodott-e haladéktalanul arról, hogy az illető csendőrközegek sulyos büntetésben részesüljenek és mindazon birói személyek, kiknek szabálytalan és gondatlan eljárása okozta e szomoru tévedést, fegyelmi eljárás alá vonassanak?

Az orvostudomány az igazságszolgáltatásban.

Ritka élvezettel olvastam dr. *Schächter Miksa* orvostanár urnak a *Jogt. Közl.* 36. számában ezen czim alatt közölt előadását. A szerző végigvezetett egy sereg ötleten és hasonlaton, a melyeket az ő tudományos rajongásának költészetébe öltöztetett, de a melyeknek konklusiójáig, sajnos, el nem juthatott. Igaz, nem is lehet még azokat a konklusiókat előkövetelni, a melyeket egy évszázad gyakorlata és elmélete egyaránt hiába sürget; elegendő köszönetet és elismerést érdemel az is, a ki a jövő munkájának szinterét egyengeti.

Dr. Schächter Miksa tanár ur tanulmányában két ilyen egyengető javaslatot találunk s mind a kettőért nagy kár volna, ha napirendre térnénk felettük.

Az egyik az: hogy a fegyházak és börtönök igazgatásában és ellenőrzésében az orvosi tudománynak minél nagyobb befolyást kell biztositani, mert e befolyásban ugy a humanismusnak, mint az igazságnak hatalmas biztositéka rejlik.

A másik az: hogy a bíróságok az orvosi szakvélemények ellenőrzésére képesebbé tétessenek. Hogy a biró, a ki az orvostudomány adatait mérlegeli és megitéli, alaposan értse is azt, a mi fölött itél. E tekintetben dr. Schächter Miksa tanár ur hivatkozik a sienai egyetem kisérletére, a hol az elmekórtan a jog- és orvostanulók közös tanulmánya.

Valóban helyeselni kell ezt a kisérletet. Kivánatos, hogy a büntető biró a gyakorlat segédtudományául tekintse a lélektant és az elmekórtant és hogy e tudományokat a büntetőjoggal kapcsolatba hozza.

Minden tudománynak fejlődése a természettan irányában halad, a mely a tudományok kapcsolatát képezi és a melyben azok generalisáltatnak. Igy maga az elv igaz.

De melyik az az elmekórtan, a melynek az igazságszolgáltatásban döntő szavazatot lehetne adni? Mily kevesek, mily korlátoltak lehetnek azon tudomány igazságai, a melyekről dr. Schächter Miksa tanár ur nézetünkkel egészen megegyezően, azt tartja, hogy «a legnagyobb orvosokat a skepsis, a legveszedelmesebb kuruzslókat pedig fellépésük határozottsága és vakmerősége jellemzi s az igazság szempontjából kevésbé hitelt érdemlő az az orvos, a ki véleményét határozott sententiák alakjában terjeszti elő».

Csak olyan jog képes életre és uralomra (már legalább a mai társadalomban), a mely határozott, s a mely az igazság oly tekintélyén alapul, hogy ennélfogva a köztudat alkatrészét képezheti. A köztudatban rejlő igazsággal meg nem egyező jogi tétel nem lesz életképes soha.

A mi pedig különösen a büntetési rendszert illeti, néha magunknak is jól esik a felett figurázni, hogy az egyik lopásnak négy hónap a büntetőjogi ellenértéke, a másik lopásnak pedig nyolcz hónap; valósággal azonban tudjuk, hogy az ideális jogalkotó előtt a szigorubb büntetés ugy aránylik az enyhébbhez, mint a veszedelmesebb gonosztett a kevésbé veszélyeshez; mint a sulyosabb jogsérelem a kevésbé sulyoshoz. E felett tehát több elnézéssel kellene végig tekintenie az orvostudomány szószólójának, a ki e tudomány jelenlegi gyöngeségeit olyan jól látszik ismerni.

Kétségtelen, hogy a jövő büntetőjogában az orvosi tudománynak előkelő szerepe lesz, s hogy a kriminologusok iránya e tudományt a büntetőjogba mindinkább beleszövi. A kriminologusoknak köszönheti az orvostudomány az ő eddigi receptióját is.

De a kriminologia maga sem tulajdonit az orvosi tudománynak minden esetben többet votum konsultativum-nál, és ezt a szavazatot megadja nemcsak orvosi, de a közgazdasági, közoktatási, közerkölcsiségi tekinteteknek is. És dr. Schächter Miksa tanár ur finom érzékkel sejteni látszik, hogy más hatás illeti az orvostudományt a kriminologia præventiv részében s más a repressiv birói itéletben, a melynek alapját sohasem fogja egyéb képezni, mint a jog, a mely a többi társadalmi tudományokkal, ugy mint az orvosi, technikai, vegyészeti, természettani és bölcseleti tudományokkal összefügg és saját czéljai érdekében ezeket magába foglalja.

Ugy a mai, mint a jövő századbeli törvényhozás elismeri és fejleszti e tudományoknak az igazságszolgáltatásra való hatását. És ez a hatás annál erősebb, annál közvetlenebb lesz, minél exaktabbak, minél általánosabbak lesznek az illető tudományok igazságai. Hiszszük és óhajtjuk, hogy az orvosi tudomány és pedig a természettani alapon nyugvó

orvosi tudomány, az igazságszolgáltatás czéljaira alkalmas tanokhoz fog vezetni, de manapság még a mindennapi élet tükörében elégszer látjuk, hogy az orvosi tudomány törvényszéki szószólói oly határozottsággal állitanak fel egymással ellentétes igazságokat, mint az obligát irás-szakértő.

Olvassuk csak Lombroso könyveit, Krafft-Ebinget, Brouardelt s önkéntelenül Gall és Lavater, mint ezek tudománybeli ősei jutnak az eszünkbe. Vajon Lombroso irányában fog-e a kriminál-anthropologia fejlődni? Vajon Krafft-Ebing sexualis tudománya tuléli-e az ő statorát? Nem tudjuk; és azt hiszszük, hogy a most élő nemzedék nem is fogja megtudni soha. De azt tudjuk, hogy magát a tudományt még egy téves, még egy elhibázott elmélet is előre viszi, mert a tudósok a tévedések utján jutnak az igazsághoz, mint a hogy az emberiség a máglyák, a kinzókamarák s az «egy huszonhatodrésznyi» bizonyitási tan utján jutott a mai joghoz. Ezért kisérjük örömmel az elmekórtan minden tapogatózó lépését. Ezért tapogatózott az egész világ Gallal és Lavaterrel s tapogatóznak ma annyian Lombrosoval.

De ugyanezért tiltakozunk aztán meggyőződésből, de emberszeretetből is, minden olyan javaslat ellen, a mely az orvost a biró székébe ültetni kivánja. Az orvosi tudomány ezen igénye — melynek pedig annyi szószólója van, — talán mégis korai. Talán be kellene várni, miképen boldogul előbb ez a tudomány az ő tulajdonképeni, az ő legelső feladatával, a betegségek felismerésével, gyógyitásával és megelőzésével? Addig az igazságszolgáltatás termében szereplő orvosszakértőnek el kell türnie, de meg is kell állania a «kereszt-kérdések tüzét», mert az itéletben foglalt minden elemet indokolni kell, s mert a birói itéletben csak olyan votum érvényesülhet, a melynek a szavazó okát is adja. Ez az igazságszolgáltatás a-b-c-je.

Sajnos, az igazságszolgáltatás segédtudományai között talán épen orvosi tudomány találkozik ma a legkevesebb bizalommal. De ennek a bizalmatlanságnak okát ne a jogászok féltékeny aggódásában keresse dr. Schächter Miksa tanár ur, de keresse ugyan abban a kételyben, a melyet maga is táplál, s keresse az ellenőrzésnek lehetőségében. A chemia igazságai tisztábban természettudományiak. A vegyészszakértő vizsgálata nem ellenőrizhető olyan kényelmesen, mint az orvosszakértőé. De azért a vegyészszakértő azon kijelentése, hogy egy hullában arzént vagy strichnint akkora mennyiségben talált, a mekkora egy emberi élet kioltására elegendő, soha sem fogja a keresztkérdések olyan tüzét felidézni, mintha egy orvosszakértő azt állitja, hogy a vádlottat a gyujtogatásra az epilepsia ragadta, vagy hogy a szervi szivbaj a sikkasztás beszámitását kizáró állapotot tud létre hozni.

Dr. Schächter Miksa tanár ur megdöbbentő eseteket idéz, a melyek mind azt mutatják, hogy az orvosok az igazságszolgáltatásban is szoktak mühibákat elkövetni. Igaz, hogy mühibát a bíróság is elkövet néha. De ha mi az ismeretes birói mühibákra, a Köteles-, a Drakulics-féle esetekre gondolunk, lehetetlen észre nem vennünk, hogy ezekben csak a biró hibázott: nem a jog. Ezek az induktio tévedései, a melyeket a jelenségek lelkiismeretes vizsgálata, a következtetések ovatos vezetése, a birói itélet indokolásának pontossága és az ebben rejlő önellenőrzés elhárithatnak. Másként áll a dolog az orvosszakértő tévedésével. Ennek a tévedésnek gyökere többnyire a præmissában rejlik, és ekkor nincs az az emberi gondosság, a mely a következtetést a botlástól megóvhatná. A jog præmissái legalább a társadalom szempontjából vitátlanul igazak. Ellenben az orvostudomány és különösen az elmekórtan præmissáinak igazságát mi is ugy mint dr. Schächter Miksa tanár ur, csak kételkedve fogadjuk el, s ez a kétely zárja ki az orvostudomány döntő szavát az igazságszolgáltatás tanácsából.

Dr. Bleuer Samu.

A kriminál-anthropologiai kongressus eredményei.[1]

II.

Napoleon a konventről irt tanulmányában mondja: les crimes collectifs n'engagent personne. Ez lehet a forradalmi történetből levont tények konstatálása, de nem tudományos doktrina. A tudomány érzi, hogy a felelőtlenséget nem szabad kimondani, hogy a sociális organismus — mint bárminő más organismus is — reagál az ellen, ki létfeltételeit támadja. Régente a kollektiv felelősség volt a szabály,[2] ma azonban teljesen eltünt s a törvényekben csak egyes nyomaira akadunk, mint a minő a m. Btk. 308. §-a. A többek által elkövetett deliktumok felelősségi alapjával foglalkozik *Van Hamelnak* Liszt ismert munkatársának előadása: l'anarchisme et le combat contre l'anarchisme au point de vue del 'anthropologie criminelle. Mig az olasz kriminalisták s különösen Ferri nem egy alkalommal hevesen támadták a kormányt az antianarchikus törvények miatt,[3] addig Van Hamel, bár előadásában azt állitja, hogy az «uj» kriminologiai iskola szempontjából kivánja a kérdést tárgyalni, az olaszoktól eltérő nyugalommal elemezte az anarchismust, de azért ujjat nem igen mondott. Anarchikus büncselekmény alatt a hatóság képviselői vagy a bourgeois határozatlan tömege ellen intézett merényleteket (la propagande par le fait) érti az előkészitő cselekményekkel egyetemben, melyek az anarchia elméletének következményei. Ez elmélet nem az értelem itélőképességén, hanem érzelmeken s belső izgalmakon alapul. Hamel igazi német módra kiindulási pontul az anarchista typus meghatározásait Dubois «Peril Anarchiste» czimü müvéből veszi, mely utóbbi iró viszont a sociologus Hamon-tól vette át. Hamon sem a maga megfigyelései után dolgozott, hanem egy enquête eredményei nyomán, mely enquête számos anarchistához intézett «pourquoi êtes-vous anarchiste?» kérdésre nyert válaszokból rajzolta meg az anarchista typus körvonalait. Élénken emlékeztet ez az eljárás a német élczlapbeli afrikai utazó alapos tanulmányaira, a ki bevallja, hogy: «ich selber bin zwar nie in Afrika gewesen, doch hatt' ich einen Freund, der hatte einen Freund, der ist beinahe schon in Afrika gewesen». Az ilyen kerülő utakon nyert anarchista typus meghatározás a következő: un homme affecté de l'esprit de révolte sous une ou plusieurs de ses formes doué d'un grand amour de la liberté égoiste ou individualiste, possédé d'une grande curiosité, d'un vif désir de connaître. Ehhez hozzátehetjük még a *nagyfoku altruismust*, a nagyon kifejlett erkölcsi érzékenységet, igazságszeretetet és logikai érzést. Megjegyzendő különben, hogy az anarchistákat — Lombroso szerint is[4] — nagyfoku altruismus és figyelemreméltó «philonéisme» jellemzi. Igazán naiv emberek ezek a nagy tudósok. Eddig azt hittük, hogy az anarchisták az egoisták legrosszabbjai, elkeseredett pályatévesztettek, kik a társadalom elleni gyülöletből ártatlan emberek életét áldozzák fel. Tévedtünk, az anarchisták altruisták, mondják Hamon és Lombroso. És ők honnan tudják? *Megkérdezték az anarchistákat.* Hogy ezek bemondása alapján a vérengző tigrisek mind megannyi bibliai szentté változtak, azon már nem csodálkozunk.

De térjünk vissza Hamel-fejtegetéseihez. A kriminologia szerinte a büntetés jogát a társadalom védelmének szükségére alapitja, (mellesleg megjegyezve ezt csak Garofalo és Colajanni teszik) s a preventio és repressio módozatainak megállapitásánál a büncselekmény okait veszi alapul. Ez elvekhez képest az anarchisták három csoportját különbözteti

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 35. számban.

[2] Bagehot: Lois scientifiques du développement des nations. Paris. 1885. 152. l.

[3] Ferrit socialistikus agitátiói miatt Crispi el is mozditotta pisai tanári székéből.

[4] Le crime politique et les révolutions. Lombroso és Laschitól. 37. l.

*

meg: a közönséges büntetteseket, kiknél az anarchismus csak takarója a gonosz szándéknak, azokat, kiknél az anarchia pathologikus jelenség s végül az igazi anarchistákat (passionels). Hogy e felosztásra, melyet különben Van Hamel előtt Lombroso is megtett, mi szükség, azt a tudós szerző nem árulja el. A büntetőjogi reactiónak nemcsak az elkövetett büncselekmény, hanem az előkészitő cselekmények, különösen pedig az izgatás ellen kell irányulnia, legyen az akár nyilvános, akár titkos. A mi az indirekt izgatást illeti, ugy részünkről csak az anarchia apologiáját tartjuk üldözhetőnek, mert ellenesetben a vélemény szabadságát teszszük koczkára. De másrészt helyesen mondja Van Hamel, hogy a társadalom nyugalmas evolutiójának védelme a főfeladat s ép ezért az anarchistákra a közönséges büntetéseket véli alkalmazhatóknak, kivéve azt a csoportot, melyet a pathologiques elnevezés alá foglal s kiket elmegyógyintézetbe kell küldeni.

Az előadást követő vita folyamán Lombroso, ki az anarchisták iránt bizonyos gyengédséget tanusit, bizonyitotta az antianarchikus törvények helytelenségét, mire Olaszország nyujt példát, hol az anarchisták ellen hozott törvényeket a sociálisták, republikánusok, szóval az összes hommes d'opposition-ra alkalmazzák. Leghelyesebb volna őket Uj-Kaledoniába küldeni, hogy ott a vadakat civilisálják. Támogatta őt Ferri is, ki beszédében kedvencz thémájára, a jelenlegi börtönrendszerre is rátért, melyet a XIX. század legnagyobb absurditásának nevez s melynek nincs más czélja, mint «étouffer dans l'homme l'esprit de la sociabilité.»

E praktikus kérdés után visszaesett a kongressus a bölcselet legsubtilisebb thémáinak egyikére: a szabad akarat problémájának vitatására, mire *Drill Dimitrinek a büntető-jogi felelősség alapja s czéljáról* szóló értekezése adott alkalmat. Drill, mint az orosz positiv iskolának Foinitzky után legkiválóbb képviselője, határozott determinista. A kriminalitás tényezői kutatásának eredménye szerinte az, hogy az ember gondolatait és cselekedeteit kedélye határozza meg, ennek alapja pedig az individuális személyiség érzése létének minden pillanatában. Az érzéseknek, a kedélynek egyéni sajátosságai egyrészt öröklöttek, másrészt az egyén életfejlődésének, különböző időben elfoglalt különböző állapotának eredményei. Ha egy embernek s felmenőinek életfeltételei viszonylag kedvezők voltak, személyisége is összhangzó fejlődést fog feltüntetni s képes lesz alkalmazkodni a társas élet követelményeihez. Ellenesetben a lelki egyensuly többékevésbé meg lesz zavarva s az illető az adott milieuben prædisponálva lesz büntetendő cselekmények elkövetésére. A bün megváltozott fogalmának együtt kell járnia a felelősség alapjának és czéljának változásával. A boszu, az elégtétel és az elrettentés már ki vannak küszöbölve a büntetés alapgondolatából s helyökbe léptek a büntettes természetének és nevelésének javitása, ujjáalakitása. Az elmebetegekkel való elbánás és a büntetőjogi repressio közt csak részletekben és módozatokban van különbség, de nem az alapelvben.

A kritikusok közt első sorban *Ferri* jellemzi az olasz iskola álláspontját e kérdésben. Az iskola tagadja az akarat szabadságát. Minden ember ama életfeltételek szükségszerü befolyása alatt cselekszik, melyek közt élni kénytelen. De ezért nem tagadják azt, hogy van erény és bün, hanem csak sociális fogalmakká alakitják. A társadalom állapitja meg, hogy mi jó, mi rossz, a szerint, hogy reá nézve mi hasznos, mi nem. Az ember tehát felelős cselekedeteiért, nem ugyan azért, mert akarata szabad, hanem mert társadalmi kötelékben él s miután élvezi a társadalomnyujtotta előnyöket, tartozik viselni a reá rótt kötelességeket is. Ez a *szükségesség* adja meg a társadalomnak a jogot, hogy reagáljon az ellen, a mi reá nézve ártalmas. Az a vád tehát, melylyel még dr. *Fayer László* is* — a klassikus büntetőjog legszabadelvübb képviselője — Lombrosot s vele Ferrit is illeti, hogy t. i. Lombroso a nem «született» büntettest egyáltalán büntetlenül volna kénytelen hagyni, kissé tulszigoru. Hisz a mondottakat tartva szem előtt, egy adott társadalom körében nem képzelhető deliktum, melyre nézve a társadalom védelme czimén a felelősség megállapitható ne lenne. Viszont kétségtelen azonban, hogy a Binding-féle Norm-ok, a társadalom felettálló «magasabb» szellem alkotta szabályok sérelme ez elmélet szerint nem tartható meg. De erre talán nincs is szükség.

Mellőzve azt a majdnem vallásos fanatismussal folytatott vitát, melyben Baets apát, Zakrewsky, Maus és Dallemagne vettek részt, csak dr. *Forel* felszólalásáról kivánunk megemlékezni, ki az emberi gondolkodást és cselekedeteket az agy állapota által látja determinálva. Ennyit tanit a tudomány s azzal, hogy lehet egy metaphysikai szabadság, melyet az emberi elme fel nem ér, kár foglalkozni. Az, a mit mi szabadságnak nevezünk, nem más, mint a különbség az automata lény és a normális lény közt. Ez oly kérdés, melyet lehet tanulmány tárgyává tenni. Az emberi agyban két tevékenység van. Az egyiket az ösztön és az örökletesség irányozza, a másik bizonyos plastikus aktivitás, melynek eredménye az alkalmazkodás. A mi szabad akaratunknak illusiója nem más, mint a képesség a külvilághoz alkalmazkodni. E nézethez a kongressus összes determinista tagjai hozzájárultak.

Nem terjeszkedhetünk ki a számos kisebb kérdésre, melylyel a kongressus foglalkozott, de nem mellőzhetjük viszont *Lombroso* előadását sem, mely mint azt már az első közleményben jeleztük, *az örökletesség tanainak részleges elejtésével*, de egyébként is sokat betöltött a kriminálanthropologiát a klassikus iskolától elválasztó ürből. Az *alkalmi és a «született» büntettesekkel való bánásmód* kifejtése czimén a társadalmi prophylaxisnak és a büntetőjogi therapeutikának teljes képét igyekszik itt bemutatni. A mi a «született büntettes» kifejezését illeti, ez alatt *nem az öröklött prædispositiót kell érteni* s ép ezért Lombroso ujabb kutatásai alapján korántsem tartja a deliquento nato-t gyógyithatlannak. A koponya trepanatiója, a lipcsei tanár Flechsig által ajánlott bánásmód, a cocculus gyökeréből készült gyógyszer, a belladona, fiatalkorban a hypnotikus suggestiók sok tekintetben alkalmas szereknek bizonyultak a büntettes hajlamnak az organismus rendes medrébe való terelésére. A legjobb præventiv szer azonban mindenesetre az erkölcsi tápolás *(nourrissonage moral)* más szóval az élet kezdetétől folytatott czéltudatos nevelés. Ez falun, tanyákon, koloniákon eszközölhető legczélszerübben, szóval, hol a büntettesekkel való érintkezés lehetősége is ki van zárva. Hozzájárul ehhez a tulsürü népességü helyek lakóinak kivándorlása gyéren lakott vidékre, a fiatalkoru büntettesek szigoru elkülönitése a fiatalság becsületes részétől, küzdelem az alkoholismus ellen minden lehető eszközzel, stb. A præventiv intézkedések másik csoportja az, melyet a társadalmi reformok neve alatt szoktak összefoglalni s melyek czélja az emberek helyzetén javitani. Ilyenek a jótékonyságban való részesedés, a fokozatos adórendszer (különösen az örökségre) s mindama szabályok, melyek a nagy vagyon által okozott büncselekményeknek præveniálnak, mert *a gazdagságnak ép ugy meg van a maga kriminalitása, mint a nyomornak.* A mi pedig a büntetéseket illeti, ezeket kor, nem és a büntettesek faja szerint kellene variálni, mindig szem előtt tartva az áldozatok kártalanitását és az elitéltek javitását (?), mert a mai börtönök csak költséget okoznak a becsületes embereknek, a nélkül, hogy javitanák a büntettest. Több sulyt kellene helyezni a bánya-, gyarmatmunkákra, a pénzbüntetésekre és a feltételes elitélésre, mint a börtönbüntetésre, melyet a szenvedély okozta büncselekményekért s a politikai büntettesekre egyáltalán el kellene törölni. A visszaesőkre nézve

* Tanulmányok a büntetőjog s bünvádi eljárás köréből 109. l

külön intézetek felállitását ajánlja *szabadban* leendő munkáltatással. Schweiz a legjobb példa rá, hogy a jótékonyság, a nevelés és a munka fejlettsége mennyire képesek apasztani a kriminalitást.

Lombroso előadása sokban elsimitja a klassikus és az anthropologikus iskola közötti elvi ellentéteket. A czél egy: a társadalom védelme. Tagadhatatlan, hogy az emberi lelkiismeretben számos cselekmény csirája nyugszik, melyet a repressio nem érinthet, de nem is kell mást nyujtani, mint a társadalomellenes büncselekményt. Bizonyos az is, hogy vannak «született» büntettesek és erkölcsi vakságban szenvedők. A jogi közvélemény a kriminál-anthropologia első tanitásaitól azért idegenkedett, mert megijedt attól a gondolattól, hogy van faj az emberi nemen belől, melyet a sors arra látszott prædestinálni, hogy a társadalom rendjét zavarja.

Ma megnyugvással halljuk, hogy a született büntettes nem más, mint *gyógyitható beteg*. Legfeljebb a felelősség alapjára nézve lehetne eltérés. A kit a klassikus iskola «felelős» embernek nevez, azt a positivisták «társadalomellenesnek mondják, de minek vinnők át a vitát a metaphysikai okoskodások terére, midőn a czél egy s gyakorlati terrenumon közös erővel jobban elérhető. Ha a kriminál-anthropologia csak arra törekszik, hogy a törvényhozót s a birót felvilágositsa, nekik adatokat szolgáltasson, ugy elérte czélját s a jogászok sem fognak tőle idegenkedni.

Dr. Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi kamarák választmányának és fegyelmi bíróságának hatásköréhez.

Az 1874. évi XXXIV. tcz. 73. §-a szerint: «A kamara *választmánya* az ügyvédet csekélyebb kötelességszegések esetében, nyilatkozatának bekivánása után, rendes fegyelmi eljárás meginditása nélkül is megintheti és rendre utasithatja». A 74. §. szerint is: «A kamara *választmánya*... az ügyvédet panaszok ellenében maga igazolására felhivhatja».

A fegyelmi ügyekben ezek az esetek és a panasznak a kamarai ügyészhez inditványtétel czéljából való áttétele oly előzetes momentumok, melyek a *fegyelmi eljárás* anyagát csupán előkészitik, kiválasztják és mint ilyen előkészitő intézkedések a tulajdonképeni fegyelmi eljárástól elválasztandók. Ez elválasztás abban is nyilvánul, hogy mig az előzetes intézkedések a törvény idézett szakaszai által a kamara választmányához vannak utalva, addig is a fegyelmi eljárás elrendelése és a további teendők a törvény 79. §. és következő §§-ainak szóhasználata szerint világosan a *kamara fegyelmi bíróságához* vannak utalva.

Zavart okoz a 75. §. nem világos szövegezése is; mert e szakasz szerint: «A fegyelmi vétségek felett a *fegyelmi hatóságot elsőbiróságilag* az ügyvédi kamara *választmánya*, másodhatóságilag a legfőbb itélőszék fegyelmi bírósága gyakorolja», a mi ugyis érthető, hogy a fegyelmi hatóságot az ügyvédi kamara választmánya, és ugyis, hogy a kamara választmányának fegyelmi bírósága gyakorolja: és ez utóbbi a helyes értelem. Ez a fegyelmi bíróság rendesen négy tagból áll, mig a kamara választmányának üléseiben rendszerint csak két tag jelenléte szükséges; kivéve a 29. §-ban felsorolt eseteket, melyek közé a 73. §. esete is tartozik.

A brassói ügyvédi kamara ügyrendjének 51. § a szerint: «Nyilván alaptalan, vagy más hatóság illetőségéhez tartozó panaszok és feljelentések a *választmány* által minden további eljárás nélkül is elvethetők».

Minthogy ezek az esetek is a fegyelmi ügyek előzetes kiválasztásának szempontja alá esnek, azt hiszem, helyesen utalta azokat az ügyrend a választmány hatáskörébe és mert ez esetek az ügyvédi rendtartás 29. §-ában felsorolva nincsenek; ily határozatot a választmány két tag jelenlétében tartott ülésében is hozhat.

A kamarák egy részénél és igy a brassói ügyvédi kamaránál is gyakorlatban van, hogy az ügyvéd által a panaszra beadott igazoló nyilatkozatot a kamara *választmánya* még kiadja a panaszosnak — ha az magánfél, — hogy az igazoló nyilatkozatra tegye meg észrevételeit. Ha a fél észrevételeit beadta, akkor ugyancsak a kamara választmánya a kamara ügyészének adja ki az ügyet inditványtétel végett. A kamarai ügyész inditványának beérkezte után még mindig a kamara választmánya veszi elbirálás alá az ügyet, megvizsgálván, vajon nem forog-e fen a 73. §. alkalmazásának, avagy a panasz elvetésének esete. Csak ha ez esetek egyike sem forog fen, akkor teszi át az ügyet a *választmány*, a kamara fegyelmi bíróságához további eljárás czéljából.

Ez a brassói ügyvédi kamara és tudtom szerint a kamarák nagy részének gyakorlata, melyet eddig nagy egészében a kir. Curia gyakorlata is támogatott.

Igy 281/88. sz. határozatában implicite helyeselte a kamara *fegyelmi bíróságának* azt a határozatát, melylyel az iratoknak a *választmányhoz* való áttételét rendelte el a 73. §. esetleges alkalmazása miatt. A legfőbb itélőszék 337/77. sz. határozatában kimondotta, hogy a kamara *választmánynak* a 73. §. alapján hozott határozata ellen semmiségi panasznak helye van. A legfőbb itélőszék 414/876. sz. határozatában implicite elismeri, hogy a kamara választmánya jogositva van az ügyvéd ellen a 74. §. alapján az igazoló nyilatkozat be nem adása miatt pénzbirságot kiróni, e szerint tehát az igazoló nyilatkozatra való felhivás is a választmány hatáskörébe tartozik.

Ujabban azonban a nagyméltóságu m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa már a fegyelmi panaszok első elintézését is az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága hatáskörébe tartozónak jelentette ki a következő határozatában: A székesfehérvári ügyvédi kamara *választmányának* határozata megsemmisittetik s B. Kálmán ügyvéd kérvénye a kamara választmányához mint fegyelmi bírósághoz áttétetni rendeltetik, mert az 1874. évi XXXIV. tcz. 76. és 79. §§-ai értelmében a fegyelmi eljárás meginditása *iránti beadványok elintézése* az ügyvédi kamara választmánya, mint fegyelmi bíróság hatásköréhez tartozik. (11,021/892. sz.)

Egészen azonos egyik legujabb 2691/97. sz. a. határozat.

A brassói ügyvédi kamara *választmánya* G. I. panaszosnak F. G. ügyvéd elleni panaszát igazoló nyilatkozat beterjesztése czéljából panaszolt ügyvédnek kiadta, és a beérkezett igazoló nyilatkozatot észrevételek beterjeszthetése czéljából panaszossal közölte, a ki észrevételeit be is adta, azonban ügyvédi ellenjegyzés nélkül, mire a kamara választmánya a következő határozatot hozta: «Észrevételeit, minthogy az nincs ügyvédi ellenjegyzéssel ellátva, figyelembe nem vehetjük és ezennel visszaadjuk; mert a nagyméltóságu m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsának 1883 márcz. 3-án tartott teljes ülésében kelt megállapodása szerint a nagyméltóságu m. kir. Curia: «az ügyvédi ellenjegyzést csak azon első panaszokra nézve nem tartja szükségesnek, melyekben magánfél panaszát benyujtja».

Panaszos ezt a határozatot megfelebbezte, minek folytán a kir. Curia 2691/897. f. szám alatt a következő végzést hozta:

«A brassói ügyvédi kamara választmányának megtámadott végzése az ezt megelőző egész eljárással együtt hivatalból megsemmisittetik és a kamara választmánya a hozzá 1897 január 29-én 56. ü. h. sz. a. beadott panasznak a

kamara fegyelmi bíróságához törvényszerü eljárás végett áttételére utasittatik.

Indokok: Minthogy G. I. a fegyelmi eljárást folyamatba tenni kérte, minthogy a fenforgó ügyben az eljárást nem a kamarának a fegyelmi ügyekben eljárásra hatáskörrel biró fegyelmi bírósága, hanem a kamarai választmány inditotta meg és folytatta, ennélfogva stb. stb.

Kétségtelen ezekből, hogy a kir. Curia a törvény 74. §-ának intézkedésével ellentétben most arra az álláspontra helyezkedett, hogy fegyelmi ügyekben már a panaszok legelső elintézései, tehát az igazoló nyilatkozatra való felhivás is a kamara fegyelmi bíróságának hatáskörébe tartozik.

Ez ellentétes álláspontok és a gyakorlatnak e téren való ingadozásai szükségessé tennék, hogy e kérdést a kir. Curia elvi jelentőségü határozattal tisztázza, a mi iránt a brassói ügyvédi kamara egy konkret eset alkalmából kérést is intézett a kir. Curiához.

E helyen pedig kamarai titkár kartársaimat kérem fel, hogy a kérdéshez hozzászólani, és az egyes kamaráknál e kérdésben követet gyakorlatot ismertetni és ez által egyöntetü állandó gyakorlat keletkezéséhez hozzájárulni sziveskedjenek.

Dr. Zakariás János
a brassói ügyvédi kamara titkára.

Házassági perek az uj házasságjog első esztendejében.*

A hivatalos ügymenet első nehézségeivel a házassági perek statisztikájának számolnia kell, mielőtt következtetésekbe bocsátkoznék. A törvényszékek, mikor az uj házassági jog életbelépett, a maguk elintézetlen darabjai mellé átvették az egyházi bíróságoknál korábban meginditott s elintézetlenül maradt pereket s rövidesen megszaporodott előttük az uj törvény alapján inditott keresetek száma is. Az uj anyagi jog nehezen illeszkedett bele a régi eljárás formái közé, az elintézés több megfontolást kivánt, ugy, hogy még ha a munka nem is sokasodott volna meg, az itéletek száma könnyen érthetőleg nagyon alacsony arányt mutatott. Az uj házassági jog minden valószinüség szerint állandóan csökkenteni fogja a válások számát, kevesebb czimet adván a kereshetőségre, mint az egyházak házassági joga; de oly nagyarányu csökkenésre, a minőt az első év adatai mutatnak, aligha lesz példa a következő esztendőkben. 1895-ben 1510, 1896-ban pedig csak 325 házasság bomlott fel elválás utján; az egyik évben ezer uj házasságkötésre 11·2, a másikban csak 2·59 válással felbontott házasság esik: ennek az aránynak az állandósága semmi valószinüséggel sem bir.

A házassági perek forgalmáról az egyházi házasságjog idejéből nincsen pontos adataink. A válás folytán felbomlott házasságok száma évről-évre ki van mutatva; de hogy a tényleges elválások mekkora részét képezik a válási kisérleteknek — a meginditott házassági pereknek — arról az egyházi anyakönyvi hivatalok adatokat nem szolgáltattak. Csak az itéletileg kimondott válások számából lehet tehát arra következtetni, hogy mely években növekedett a hajlandóság a válásra, mikor csökkent.

Az 1881—85. évek átlagában még csak 998 volt az anyakönyvbe is feljegyzett elválások száma, az 1891—95. évek átlagában már 1288, 1895. év első kilencz hónapjában 1331. Pedig ebben az időszakban a házasságra való hajlandóság (az utolsó hónap rendkivül magas aránya mellett is) kisebb volt, mint a kilenczvenes évek bármelyikében, jóval kisebb, mint a nyolczvanas évek átlagában. Igen valószinü, hogy 1895-ben s már 1894-ben is az uj törvény hire szaporitotta meg a válások számát. A válóperek azért szaporodtak meg, hogy az uj törvény nagyobb szigorával ne kelljen találkozniok.

A házasságkötések és az elválások száma tehát egyaránt kimagasodik a régi és az uj korszak határvonalánál. Ezen a határon tul erős csökkenés mutatkozik ugyan, de mégsem akkora, hogy az a normális állapotoknak megfelelne. Az itéletileg kimondott válások száma ugyan hirtelen nagyot apad, de a válóperek száma — főleg, mert az előző években már ugyis igen sok válás történt — az átlagosnál magasabbnak látszik.

Az uj házasságjogi törvény életbelépte óta a házassági perek számáról, az elintézésekről, az itéletek tartalmáról az igazságügyminiszter rendelkezése értelmében a kir. törvényszékek szolgáltatják az adatokat, az első évben csak ügyforgalmi kimutatásban, később minden egyes jogerős itélettel elintézett perről felvett statisztikai lappal is. Külön kimutatás készül a rendes és a kivételes eljárás alá tartozó perekről; feltüntetik az összes tárgyalandó kereseteket, kimutatják, hogy mik maradtak elintézetlenül az előző évről és mennyi per indult meg ujonnan, a kereset természete szerint külön sort nyitván a bontási, semmiségi és megtámadási pereknek. Az elintézés módjáról is kellően tájékoztat a kimutatás; feltünteti a jogerejü végzéssel, a felbontó, elválasztó, érvénytelenitő, elutasitó itélettel elintézett keresetek számát.

Az 1895. év utolsó negyedében — az uj házassági jog első három hónapjában — a magyarországi törvényszékeknél 2759 rendes eljárás alá tartozó házassági per várt elintézésre. A legnagyobb rész — 2132 — még az előző időszakból maradt; az év utolsó negyede e számot 627-el növelte. Ez se mind ujonnan inditott per; bele vannak számitva az egyházi bíróságoktól átvett keresetek is. Legtöbb a bontási per: 2739; semmiségi csak 4, megtámadási csak 16 akadt. A semmiségi és megtámadási perek száma kétségkivül minden időben jelentékenyen kisebb lesz, mint a bontási pereké; most azonban a különbség még aránytalanul nagy.

Jogerős elintézést a 2759 per közül csak 311 nyert, alig több a beadott keresetek 11 százalékánál, a mi különben a rendelkezésre állott idő rövidségénél fogva nagyon természetes is. 103 pert végzéssel intéztek el; felbontó itélet 178 esetben kelt, elválasztó itélet 7 esetben; 23 keresetet itéletileg elutasitottak. Nagy volt az ügyforgalma már az első három hónapban is a budapesti törvényszéknek, melynél 490 házassági per várt elintézésre, továbbá a debreczeninek, melyhez 266 keresetet nyujtottak be és a szolnokinak 157 házassági perrel.

Az 1895. évről elintézetlenül maradt 4 semmiségi, 14 megtámadási és 2430 bontási perhez 1896. évben érkezett 18 semmiségi, 122 megtámadási és 3134 bontási kereset. Tárgyalásra várt 5718 per. Elintéztetett összesen 1003.

Az elintézések aránya 1896. évben emelkedett; a tárgyalásra váró keresetek több mint 19 százaléka nyert elintézést az év folyamán. Pedig erősen megszaporodtak a válóperek is.

1896. év folyamán 18-ra szaporodott a semmiségi perek száma, de az egész évben csak kettő nyert elintézést; egy végzéssel és egy érvénytelenitő itélettel. Megtámadási per 136 volt (magánál a nagyszebeni törvényszéknél 89); mindössze 18-at intéztek el belőle s csak egy itélet szólt a házasság érvénytelenitésére. 5564 bontási kereset várt tárgyalásra s 4581 maradt elintézetlenül. Az itélet tulnyomó részben a kereset elutasitására szólt; a házasságot 287 esetben bontották fel s a házasfeleket 62 esetben ágytól és asztaltól választották el. Az év végén 4715 per maradt tárgyalás alatt. Minden tizezer fenálló házasság közül mintegy tizenöt állott tehát az év végén per alatt; ezt a

* Kivonatos közlés a *Közgazdasági Szemle* folyó évi augusztusi számából.

számot az elintézések várható emelkedése a következő években bizonyára csökkenteni fogja.

A legnagyobb ügyforgalma ebben az évben is a budapesti törvényszéknek volt: 857 házassági pere várt elintézésére; befejezést csak 91 nyert. A debreczeni törvényszék előtt 382 válóper feküdt; ebből az év végéig 73-at intéztek el. Nagy volt az ügyforgalma még a szegedi törvényszéknek 269 perrel, a nagyváradinak 241, a szolnokinak 237 keresettel. Az eperjesi törvényszéknél csak 13, az ipolyságinál 12, a csikszeredainál épen 8 házassági per várt tárgyalásra. Az elintézés leggyorsabb a fiumei törvényszéknél volt; 13 válókeresetből csak egy maradt tárgyalás alatt az év végén.

A kivételes eljárási pereket a házasságjogi törvény 107., 115., 141. és 142. szakaszai alapján indították. Kettő ezek közül átmeneti intézkedést tartalmaz s arra való, hogy a régi házasságjog alapján hozott korábbi itéletek esetleges sérelmeit megkorrigálja és ridegségét enyhitse. A törvény 142. szakasza, mely legtöbb — számszerint 75 — keresetnek szolgált alapjául, megengedi, hogy a felbontó itélet kiterjeszthető legyen mind a két házasfélre oly esetekben, mikor a korábbi itélet csak az egyik házasfélre nézve mondotta ki a felbontást. Ez a méltányossági intézkedés a gyakorlatban is méltányos alkalmazást nyert. Mig a rendes eljárásu válókereseteknél az itéleteknek igen csekély része szól a házassági kötés felbontására, ezen szakasz alkalmazásával 28 jogerejü elintézés közül 21 felbontotta a házasságot s csak egy akadt, mely itéletileg utasitotta vissza a keresetet (6 per jogerős végzéssel nyert befejezést).

Hasonló tendentiáju a 141. szakasz, mely 35 kereset inditására adott czimet. Ez a paragraphus kimondja, hogy a régi jog értelmében hozott elválasztó itélet felbontó itéletté változtatható át, ha a korábbi itélet alapjául szolgáló tények a mai törvény szerint is bontó okot képeznek. A 35 per közül 13 nyert elintézést; 9 a házasság felbontásával. Ehhez a két szakaszhoz természetesen évről-évre kevesebb kereset fog folyamodni; a kiknek terhes volt a korábbi itéletek egyoldalu szigora, mindjárt kezdetben kereshettek orvoslást.

A 107. szakasz — ez idő szerint még — szintén csak az uj korszak előtt kötött házasságok perlésénél nyert alkalmazást. Ez a szakasz megengedi, hogy a házasfelek kérelmére felbontó itéletté lehessen változtatni azt az elválasztó itéletet, a melynek jogerőre emelkedése után már két évig tartott az ágytól és asztaltól való különélés. Tizenegy per indult ezen szakasz czimén; elintéztek belőle nyolczat és pedig hatot felbontó itélettel.

Legritkábban nyer alkalmazást a 115. szakasz; ez magyar bíróság által felbonthatónak mondja ki uj honosoknak azt a házasságát, melynél a honositás előtt fenforgó bontó ok az uj törvény szerint is bontó okot képez. E czimen négy kereset indult s egy nyert befejezést, felbontó itélettel. A kivételes eljárásu perek a jövőben is csak kevéssé fogják foglalkoztatni bíróságainkat; az első ötnegyed évben huszonnégy törvényszék előtt egyáltalán nem inditottak kivételes eljárást igénylő keresetet s a legnagyobb forgalmunak, a pesti törvényszéknek is csak 19 ily pere volt.

A következő évek adatgyüjtései kétségtelenül értékesebb anyagot szolgáltatnak s bővebb alkalmat nyujtanak egybevetésre, összehasonlitásra, a házassági viszonyok kellő megvilágitására. Nagy szolgálatot tesz a házassági perek statisztikájának az az intézkedés, hogy az idei évtől kezdve a törvényszékek nemcsak ügyforgalmi kimutatásaikban számolnak be tevékenységükről, hanem minden jogerős itélettel befejezett perről külön ügylapot is vesznek fel. Ez az ügylap felvilágosit a kereset minden érdekesebb s a kimutatásban fel nem tüntethető körülményéről. Feljegyzi a házasságkötés idejét, a házasfelek életkorát, foglalkozását, hitfelekezetét, anyanyelvét, a házasságból született összes s a per inditásakor életben volt kiskoru gyermekek számát, az alsóbbfoku itéletek tartalmát, a jogerős itélet tartalmát a házassági kötelék fenállása, a kiskoru gyermekek és a nő tartása szempontjából.

Ez az ügylap, melynek használata hihetőleg együtt fog járni mind azzal az előnynyel, a mi az egyéni lapok alkalmazásának a statisztika egyéb ágaiban is utat nyitott, egyuttal érdekes kisérlet számba is megy. Első próbája lesz annak, hogy az egyéni lapok a polgári törvénykezési eljárásban meghonosittassanak. Azokat a tapasztalatokat, a miket az adatgyüjtés a házassági perek statisztikájánál eredményez, hasznosan lehet majd gyümölcsöztetni, ha a polgári perek statisztikája reformálásra kerül.

Dr. Buday László.

Különfélék.

— **A közigazgatási bíróság** elnökségétől megkaptuk az eddigi elvi jelentőségü határozatok gyüjteményét és már a legközelebbi számban megkezdjük a közlést.

— **A kir. Curiához** f. é. augusztus hóban 1624, ez évben összesen 15803 ügy érkezett be. Elintézendő volt 24966, elintéztetett 14006, hátralékban maradt 10960. A mult év megfelelő időszakához képest több érkezett be 192-vel, kevesebb volt elintézendő 3685-el, kevesebb intéztetett el 1130-al, a hátralék kevesebb 2555-el.

— **Ereklyék lopása.** A napi lapok sokat foglalkoztak az utóbbi héten a székesfehérvári törvényszék végzésével, melyben az kimondotta, hogy a történelmi nevezetességü csontoknak elidegenitése sem lopást, sem valamely más büntetendő cselekményt nem képez, mert a lopás vagyon elleni delictum lévén, annak tárgya csak vagyoni értékkel biró ingó dolog lehetne. Mi nem fogadhatjuk el a törvényszék véleményét, mert ha ezen csontok provenientiája meg van állapitva, igenis képviselnek vagyoni értéket. Egy régiséggyüjtő, vagy muzeum, vagy plébánia vagyont adna értök. Hogy a tárgy forgalmi vagy vásári értékkel birjon, az egyáltalán nem szükséges. Csak a tisztán affektionális értékkel biró dolgok nem képezhetik — némelyek szerint — a kriminalistikus lopás tárgyát, mivel ezen dolgokban csak subjective rejlik érték, objective pedig értéktelenek; ilyen pl. egy virág, melyet valaki kedvesétől kapott. Mi messzebb megyünk és bizonyos esetekben itt is megállapitanók a lopást s megadnók a büntetőjogi oltalmat, a mint nem véljük ily esetben megtagadhatónak a magánjogi oltalmat sem.

— **A budapesti kir. m. tudomány-egyetem jogi karának tanrende.** Magyar közjog. (Alkotmány) Lechner Ágoston. — Magyar közjogi repetitorium és kolloquium. Ugyanaz. — Egyetemes európai jogtörténet. Hajnik Imre. — Magyar büntetőjog. Schnierer Aladár. — Bevezetés a jogbölcseletbe és a jogbölcselet története. Ugyanaz. — Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (Birósági szervezet. Ügyfelek. Sommás és rendes eljárás.) Herczegh Mihály. — Ausztriai általános magánjog. Sághy Gyula. — Pandekták általános része. Ugyanaz. — Egyházjog nevezetesebb forrásai s a katholikus egyház szervezete. Ugyanaz. — Római jog (Bevezetés a jogi tanulmányokba. Források. Általános tanok az Institutiókból.) Vécsey Tamás. — A római jog forrásainak exegetikus olvasása a szemináriumban. Ugyanaz. — Magyarország statisztikája; (I. rész. A statisztika története. Népességi statisztika.) Láng Lajos. — A nemzetközi kereskedelem politikája a XIX. század második felében. Ugyanaz. — Egyházjog. Antal Gyula. — Osztrák jog. Ugyanaz. — Egyházi jog. Kováts Gyula. — Protestans és görög-keleti egyházaink alkotmányjogi fejlődése. Ugyanaz. — Államszámviteltan (gazdasági számtartás); tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására. Bochkor Károly. — Közgazdaságtan. Földes Béla. — A sociálismus és a jogrend. Ugyanaz. — Nemzetgazdasági seminarium. Ugyanaz. — Magyar magánjog; (Általános rész.) Zsögöd Benő. — Kereskedelmi és váltójog. Nagy Ferencz. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Timon Ákos. — Magyar pénzügyi jog. Mariska Vilmos. — A pénz és hitel. Ugyanaz. — Politika. (Alkotmánytan). Concha Győző. — Politikai seminarium. Olyanok

részére, a kik politikát már hallgattak. A hallgatók száma 40-et nem haladhatja tul. Ugyanaz. — Római jog (Institutiók és kezdő gyakorlatok). Schwarz Gusztáv. — Közegészségügy. Fodor József. — Római jog (Institutiók általános része). Kajuch Márton. — Büntetőjog. Fayer László. — Bünvádi perrendtartás, az uj törvény alapul vételével. Ugyanaz. — Büntetőjogi seminarium. Ugyanaz. — Egyetemes európai jogtörténet. Király János. — Középkori magyar büntetőjog és eljárás. Ugyanaz. — Nemzetközi jog. Csarada János. — Észjogi előadások. Ugyanaz. — A nemzetközi magánjog általános tanai. Ugyanaz. — Jogbölcselet, a jog keletkezésének és fejlődésének törvényei és visszavezetésök elemi okokra. Pikler Gyula. — Jogbölcseleti és összehasonlító jogtudományi seminarium. Ugyanaz. — Magyar közigazgatási jog. Kmety Károly. — Conservatorium a magyar közigazgatási jogból. (A hadügyi közigazgatás joga; közhivatalnoki jog etc.); Ugyanaz. — Telekkönyvi rendtartás magyarázata. Csillag Gyula. A szövetkezetekről. Neumann Ármin. — Morálstatisztika. Dobránszky Péter. — Törvényszéki orvostan. Csatáry Lajos. — Werbőczy Hármaskönyvének ismertetése és olvasása. Csiky Kálmán. — Kegyuri jog. Melichár Kálmán. — Bünvádi perrendtartásunk vezérelvei. Balogh Jenő. — Közgazdaságtan. Kovács Gyula. — Egyházjog. Reiner János. — Római jogtörténet. Hoffmann József. — Közgazdaságtan: (Alapfogalmak. Gazdaságtörténeti bevezetés. A fogyasztás elmélete. A termelés elmélete.) Mandello Gyula. — Magyar parlamenti jog. Polner Ödön. — A miniszteri felelősség a magyar alkotmányban. Ferdinandy Géza.

— **A pozsonyi jogakadémián** következő speciál-kollegiumok tartatnak: Harczjog. Ekmayer Ágost. — A hagyományok római jog szerint. Rentmeister Antal. — Végrehajtás ingatlanokra. Révffy László. — Közigazgatási biráskodás. Kosutány Ignácz. — Önkormányzat elve a magyar közigazgatási jogban. Kosutány Ignácz. — Törvényszéki orvostan. Lendvay Benő. — Törvényszéki elmekórtan. Fischer Jakab. — Kereskedelmi ügyletek. Révffy László. — Kereskedelem és banküg. Virozsil Tivadar.

— **Az egri jogakadémián** következő speciál-kollegiumok tartatnak: Közegészségtan. Glósz Kálmán. — Római perjog. Rátvay Géza. — Alkotmányunk 1848. és 1867. Kiss István. — Törvényhatósági és községi önkormányzat. Falcsik Dezső. — Közigazgatási biráskodás. Falcsik Dezső. — Iparügyünk szervezete. Falcsik Dezső. — A keleti kérdés. Kiss István. — Servius Tullius alkotmánya. Rátvay Géza.

— **A «Központi Értesitő»** számos hibás közzétételt tartalmaz. Igy pl. f. é. 67. számában Korein Jenő és társa czég helyett Korein *János* és társa czég, f. é. 45. számban Fischer Wolf és társa czég helyett Fischer *Adolf* és társa közöltetik. A hivatalos lapban nem szabadna előfordulni ilyen lényeges hibáknak.

— **A rovott előélet nem képez sulyositó körülményt.** A budapesti kir. itélő tábla 7304/97. B. sz. itéletében kimondotta, hogy «sulyositó körülményül nem fogadja el a büntetett előéletet, mert előzően csak kétszer volt a vádlott lopás miatt megbüntetve, a harmadik esetben reá rótt egy évi börtönbüntetést pedig csak 1897. évi január 15-én kezdette meg s azt most tölti, — e szerint tehát a rovott előélet csak minősitő körülményül, de nem szolgálhat egyszersmind sulyositóul».

— **Lithographált ügygondnok.** A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi osztályán kőnyomatu ürlap van használatban, melybe Sz. ügyvéd, mint ügygondnok neve bele van nyomatva. Ajánljuk a törvényszéki elnök ur figyelmébe ezt a furcsa ürlapot. *(Ügyvédi körökből.)*

Nemzetközi Szemle.

— **Az uj polgári eljárás életbeléptetése alkalmából** Ausztriában be fogják hozni a hivatalos uj öltözet viselését. Az ügyvédek tekintetében most folynak e tárgyalások s az ügyvédi kamarák fogják véleményökkel eldönteni, hogy az ügyvédek kapjanak-e egyenruhát.

— **A német birodalmi törvényszék ügyforgalma 1896-ban.** A német birodalmi (legfelsőbb) törvényszéknek 1896. évi ügyforgalmából felemlitjük a következő érdekesb adatokat. Polgárjogi ügy ez évben: 2496 érkezett, ezek közt 2395 rendes per, 12 váltóper, 86 házassági per. A hozott itéletek közül 338 feloldást mondott ki, melyek közül 333 ügy az előbbi forumához visszautasittatott; mig 105 maga a birodalmi törvényszék által lett elintézve. 1711 esetben a revisio visszautasittatott vagy elvettetett. Szóbeli tárgyalás 2167 tartatott; közülök 856 előbbi évekre vonatkozott, 1311 pedig az 1896. évben inditottakra. Az összes 2496 per közül hatban a revisio beadásától az első tárgyalási határnapig egy hónál kevesebb telt le, 75-nél 1—2 hó, 212-nél 2—3 hónap, 288-nál 3—4 hónap, 1108-nál 4—6 hónap, fél év s még több 807 esetben. Az összes 1770 kontradiktorius végitélettel befejezett perben a felülvizsgálati irat beadásától az itélet hozataláig 3 hónapnál kevesebb idő telt le 219 esetben, 3—6 hónap 1076-ban, 6 hótól 1 évig 447-ben, 1—2 esztendő 20, és két évnél hosszabb idő egy ügynél.

A bünvádi ügyforgalom következőkben összpontosult: a felülvizsgálati (revisio) ügybejövetel: 5704, ezek közt csak 642 előző évi. Elintéztetett 5265 s az év végén hátralékban maradt 439. Az elintézések közt 4725 itélet fordult elő; 103 visszavonás s itélkezés nélküli intézkedés, 431 kizárása a revisiónak és hat illetéktelenség. A büntetőtanácsok előtt 4725 főtárgyalás tartatott. Esküdtszéki itéletek ellen 208 revisio jött elő, a törvényszékiek ellen 4517. Egy eset fordult elő az év folyamán, a melyben teljes-ülési határozat hozatott. Oly eset, melyben a birodalmi törvényszék első s végső fokon határozott, hat jött elő, közülök kettő az előbbi évről. Kettő ez év végén is elintézetlen maradt.

A *panaszjog* polgári, bünvádi s csőd ügyekben 1184 esetben használtatott; ezek közül 61 határozathozatal nélkül lett elintézve; 220 alaposnak s 858 alaptalannak találtatott.

A konsuláris biráskodás terén a polgári ügyekben három felebbezés jött elő; bünvádiakban négy, összesen kilencz főtárgyalással. Panasz nyolcz terjesztetett fel s intéztetett el.

A birodalmi államügyészség hatáskörében nyolcz felség- s honárulási eseten kivül 5068 bünügy, 33 felebbvitt becsületsértési és fegyelmi ügy, egy fegyelmi (elsassi bíróság ellen,) 75 házassági, 3 gyámsági, 7 panasz vizsgálóbiró határozata ellen felségsértésnél, 122 inditvány felülvizsgálati határozatra, 60 visszahelyezési kérvény, 38 javaslat az illetőség megállapitására, 28 előterjesztés oly panaszokra, a melyek a perköltségek megállapitására vonatkoztak, és egy panasz a konsuláris bíróság határozata ellen. Tárgyalás 4824 fordult elő; és ezek közül 4780 bünügyekben tartatott meg. *Sz.*

— **Törvényszéki-lélektani egyesület** («Forensisch-psychiatrische Vereinigung») létezik 1894 óta Drezdában, mely azt tüzte feladatául, hogy kiegyenlitse azon ellentéteket, a melyek a jogászok és a psychiaterek felfogása között gyakran fenállanak. A drezdai egylet 12, leginkább magas állásban levő jogászból és 15 orvosból áll, kik közül heten psychiaterek.

— **Az uj német kereskedelmi törvénynek a kereskedői segédeket tárgyaló része** már 1898. január 1-jén életbe lép. A kereskedői segédeket minél előbb részeltetni akarták az uj törvényben foglalt előnyökben.

— **A porosz igazságügyminiszter** megengedte, hogy fegyenczek alkalmaztassanak a vizáradások által okozott károk helyreállitására.

— **A brüsseli ügyvédgyülésen,** mely a mult hónapban tartatott, a részvétel nem volt valami nagy, de a tárgyalások, mint a résztvevők állitják, igen érdekesekké fejlődtek. Legközelebb egy kötetben fognak ezek a tárgyalások megjelenni és akkor visszatérünk reájok. Elhatározták, hogy még egy kongressus lesz tartandó, és pedig szintén Brüsselben.

— **Schweizban** külön bizottság alakult a Bertillonage terjesztése czéljából.

— **Oroszországban** 1890-ben hozták be Bertillon rendszerét, melynek számára Szt-Pétervárott egy központi hivatal létezik, a hova 13 vidéki fiók küldi méreteit.

— **A bünösöknek betörésmentes albuma,** ilyen természetesen csakis Amerikában létezik. Az amerikai büntettesek sok tekintetben tulhaladják európai kollegáikat, igy pl. még azt is megcsinálták, hogy megvesztegetett hivatalnokok utján ellopatták a rendőrség fénykép-albumában őrzött és reájuk nézve nagyon is veszélyes képeket. Ezt most már megakadályozza egy külön album alaku betörésmentes szekrény, mely a legtöbb amerikai hatóságnál a fényképek megőrzésére szolgál és a melyet Thos. F. Adams New-York Cityben gyárt az Egyesült-Államok rendőrhatóságai részére. Ennek kulcsát mindenütt a rendőrség főnöke őrzi.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1897 szeptember 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közjog és a magánjogok kapcsolata. Államtudomány és jogtudomány. *B. A.* — *Törvénykezési Szemle:* Egyetemlegesség a pénzügyi törvényekben. Dr. SZABÓ SÁNDOR sárospataki jogtanártól. — Özvegyi jog az ajándékozáshoz való viszonyában. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédtől. — A telekkönyvek helyesbitéséről. HARMATH DOMOKOS tordai telekkönyvvezetőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A m. kir. közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közjog és a magánjogok kapcsolata. Államtudomány és jogtudomány.

A közjognak és a magánjogoknak, mint egészen elütő jellegü határozmányokat, normákat magukban foglaló jogszabályoknak szembeállitása ős időktől meggyökeredzett eljárás a tudományban, a nélkül, hogy a didaktikai éles elválasztás, ellentét, legalább ily nyers formában igazolható lenne. Sőt ily éles szembeállitás a tudomány egészének megértését veszélyezteti, esetleg teljesen lehetetlenné teszi, ha ugyanis a jog e két nagy mezeje közt a kölcsönhatás, a kapcsolat figyelmen kivül marad.

A római jog állapitja már meg, hogy «jus publicum est, quod ad rei publicæ statum spectat», — «jus singulare, quod ad privatorum utilitatem». Előbbiben a «status», utóbbiban az «utilitas» mérvadó. Legujabban Gumplowicz tanár, kinek általános államjogi tankönyvét nemrég ismertettük e lapok hasábjain,* mutatott rá azon kapcsolatra, kölcsönhatásra, mely a közjog és a magánjogok közt fenáll és ezt abból vezeti le, hogy minden magánjog, vagy legalább a magánjog legfontosabb ágai; a tulajdonjog, a családi, házassági és örökjog állami jellegü szükségleteknek köszöni létét, annak t. i., hogy az államban uralkodó osztály uralmát fentarthassa s mindezen jogok eredetükre nézve tulajdonképen államjogok.

A magánjog ugyanis azon határozmányok foglalata, melyek az egyesek egymás közti viszonyainak szabályozására vonatkoznak. Az államjog határozmányaival ellenben az állam a saját viszonyait az egyesekhez avagy az alkatrészei közti uralmi viszonyokat szabályozza. Ekként az államjog azoknak a formáknak illetékes, törvényes meghatározása, kifejezése, mely formák közt az állam a maga uralmát megállapitja s melyeket saját léte érdekében fentart. Mig a magánjog az egyesek bizonyos cselekményeinek, viszonyainak megitéléséhez szükséges előirásokat, szabályokat tartalmazza, addig az államjog nem más, mint ama tényleges viszonyoknak, melyek közt az állam létezik, müködik, jogi kifejezése.

A magánjogokkal ellentétben az államjogot mint «nyilvánjogot» jelölik meg. De annak kimutatása, hogy hol kezdődik a magánjog, hol szünik meg a jognak nyilvánjogi jellege, nem mindig könnyü dolog. Sőt egyáltalán kérdéses, lehet-e ily élesen keresztülvezetni e a megkülönböztetést és nincsen-e minden magánjogi intézménynek nyilvánjogi oldala? Erre már *Holtzendorff* utal (Principien der Politik 251. és 255. l.), mondván, hogy «mindazokban, a melyeket a jogtudomány régóta mint magánjogi anyagot tárgyal, melyeknek rendje az egyesek szabad akaratára van hagyva és csak kifejezett akaratnyilvánitások hiányában vonja a törvényhozó a polgári törvénykönyvekben szabályozás alá, mindezekben mindenütt a nyilvánjognak nem jelentéktelen része van jelen. Igy, ámbár a magánjog körébe tartozik, az egyesek családi viszonyai, az atyai hatalom és a házasság intézménye tartalmának legnevezetesebb részére nézve csak igen kis mértékben tartozik a szabad magánintézkedés rendelkezése alá. De az ingatlani tulajdonjog és ehhez kapcsolatban az örökjog, melyek pedig oly viszonyok, hogy azokban a vagyonjogi érdek játsza a főszerepet, nem kis részben oly szabályok uralma alatt állanak, melyek a közérdekből származnak».

A történeti iskoláé az érdem, hogy a magánjogoknak a nyilvánjoggal való összefüggését kimutatta. E részben *Savigny* ujjmutatása korszakos jelentőségü. «A jog is (polgári, magánjog) a köz életének egy darabja, ennek minden egyéb részével sokszorosan össze van nőve és annak elmulásával szintén végének kell lenni.» (Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter, I.)

Ha már most a magánjogok eredetét és fejlődését vizsgálat tárgyává teszszük, azt látjuk, hogy az állam megalakulása előtt az államtalan, törzsi kapcsolatban nincs jog.

De megváltozik a helyzet az államalakitással, mely bizonyos terület elfoglalásával, birtokbavételével következik be. Az által, hogy a hóditó törzs a földterület legnagyobb és legjobb részét magának foglalja le és igy a mi előbb közös tulajdon vagy épen uratlan volt, most az uralkodó törzsé lesz, az első jogintézmény lép életbe. A további fejlődés az uralkodó törzs tulajdonából az egyéni tulajdonhoz vezet, *Stuart Mill* is utal arra, hogy az egyéni tulajdont, mint jogintézményt, szemlélve, az egyáltalán nem azoknak a hasznossági indokoknak folyománya, melyek annak mai nap, meggyökerezése után, ily sulyt adnak, mert a barbár idők története és a mai kezdetleges népek viszonyainak tanulmányozása egyaránt jognak tüntetik fel azt a következtetést, hogy a birróságok eredeti hivatása az volt: erőszakosságok, háborgatások korlátozása, nem pedig jognak és törvénynek életbeléptetése. Igy az eredeti foglalásnak a törvényesség szinezetét kölcsönözték és azután az ekként törvényesnek deklarált tulajdonjog megsértését erőszaknak tekintették.

Hogy a család nem az emberiséggel egykoru, eredeti intézmény, hogy az állami létet megelőző időben az atyaság intézménye ismeretlen, azt a legujabb præhistorikus és ethnographiai kutatások bizonyitani látszanak. A család alapja akkor vettetik meg, midőn az egyéni tulajdon előtérbe lép, külön földterület jelöltetik ki, a megfelelő rabszolganépséggel együtt, az uralomra jutott törzs vitézeinek. Ez időtől a ház külső védője a férfi, annak belső igazgatására pedig a nő ügyel. Az uj, állami rendnek azonban egyik legfőbb érdeke, ama természetes korlátokat, melyek az uralkodó törzset a szolgák népétől elválasztá, egyszersmindenkorra állandósitani, jogivá tenni. Innen a szabadok és szolgák összeházasodásának tilalmazása. Az uralkodó osztály által teremtett állami rendnek megoltalmazására, ellenséges elemek betolakodásának meggátlására szolgálnak a szigoru, büntetési sanctiókkal ellátott tilalmak az uralkodó és alá-

* A *Jogt. Közl.* f. évi 35. számában.

vetett osztály közti egybekelések ellen. Ezek a házassági jog csiráját rejtik magukban és az uralkodó családok, meg más német «standesherrlich» házak mai nap is érvényben álló házi, családi törvényei, melyek a nem egyenjogu házasságokat tiltják, ama kezdetleges állapotoknak kései maradványai.

Ám az uralkodó osztály nem elégszik meg ezzel, de nem is elégedhet meg, mert uralmának fentartására, biztositására szükséges még a család vagyonának jövőjéről is gondoskodni. Az e czélra szolgáló rendszabályok az örökjogban nyernek helyet maguknak, mely a fejlődés folyamán a birtokos osztály uralmának, tulsulyának a birtoktalanokkal szemben való megvédését tüzi feladatul. E kezdetleges örökjognak szintén szemlélhetjük még ma is maradványait, és pedig nemcsak az uralkodó és fentebb is érintett «standesherrlich» családok érvényes házi törvényeiben, valamint a hitbizományi törvényekben, melyek szerint csak a «tiszta vér» örököl, hanem a polgári törvénykönyvek határozmányaiban is, melyek ugyanis különböztetnek a házasságból és a házasságon kivül született gyermekek örökjoga tekintetében.

Sőt tovább menve, ilyen nyilvánjogi eredetü kezdetei vannak még «a magánjog erős várának, a civilisták főhadiszállásának», a kötelmi jognak is. Mert mint minden jog, ugy a kötelmi jog is az uralkodó osztálynak az alávetett, birtoktalan osztály elleni kemény hatalma nyilvánulásából keletkezett. E primitiv időkben csak két tábor van: a birtokosok és a birtoktalanok, tehát kölcsönre szoruló, adósságba sülyedők tábora. És a primitiv kötelmi jognak az uralkodó osztályhoz tartozó törvényhozója megállapitja, hogy az adósságát megfizetni nem tudó kötelezett szabadságát veszti, hitelezőjének hatalma alá kerül. A társadalmi fejlődés későbbi folyamán, a társadalmi osztályok korábbi rideg elszigeteltségének megszüntével, elemeik egybefolyásával szelidül csak ez eredetileg kegyetlen jog, akkor, midőn a nagy vagyoni egyenlőtlenségek nem egész osztályokra, hanem csak az egyesre nézve állanak elő. És e nyilvánjogi jellegének elmaradása: az adósok bebörtönöztetésének megszünése, mint tudjuk, jó későn következik be a legfelvilágosultabb országokban is.

Olyan intézmények, melyek az uralkodó osztálytól uralma tulsulyának biztositására létesittettek, eredetileg bizonyára nem a magánjognak alkatrészei, hanem valódi nyilvánjogok. Igy mint fentebb láttuk, a magánjog legnevezetesebb intézményei, a tulajdon, a családi és házassági jog, az örökjog. Mindezek eredetileg az állam csak egy osztályának adnak jogot, bizonyos uralkodó osztálynak szóló privilégiumok előjogok alakjában, mások részére csupán tilalmakat tartalmaznak, kizárásokat állapitanak meg. Mindezek azonban eredetileg állami szükségből, t. i. az uralkodók uralma biztositása végett szabályoztatnak. Ebből következik, hogy a magánjogok és a közjog közötti különbségnek oly felfogása, mintha ez mindig fenforgott volna, a jog e két nagy mezeje közti éles határvonal megvonása a nélkül, hogy a kettőnek kapcsolata, kölcsönhatása kellő figyelemben nem részesülne, határozottan elvetendő.

Minderre a jogtudomány eddigelé kellő sulyt nem helyezett, nem vette figyelembe, hogy a jog általában, tehát a magánjog is, csakugy mint a közjog, a nemzeti élet egy része és épen ebben rejlik oka az egyes nemzeteknél mutatkozó különbségeinek.

Jog csak államban létezhetik, csak államban történhetvén az uralom szervezete és bizonyos jogrend fentartása. Azoknak az intézményeknek vizsgálatával, melyeknek czélja az államot az általa teremtett jogrenddel egyetemben fentartani, az államtudomány foglalkozik; az állam által felállitott jogrendnek, annak a gyakorlati életben való alkalmazásának ismerete, a jogtudomány tárgyát képezi. Az állam, természeténél fogva, mindig uj jogokat, uj jogi rendet teremt; a fenálló jogrendet a kultura haladásához képest fejleszti folyton tovább. Ezért a fejlődés magasabb szempontjából tekintve, jog és jogrend csak eszközök, melyekkel az állam feladatát a mindig magasabbá váló kultura szolgálatában teljesiteni kivánja. De ha az államtudomány az állam keletkezésével, fejlődésével és elmulásával, a jogtudomány pedig az állam teremtette joggal, jogi renddel foglalkozik, akkor, mig az elsőnek kiválólag tiszta tudományi jellege van, czélját önmagában birván és mint a természettudományok, az igazság megismerésére törekedvén; addig a jogtudomány kiválóan gyakorlati czélokat követ, mert a jogtételeknek egyes konkrét esetekre való alkalmazását tanitja, tehát inkább praktikus disciplina.

Hogy a magánjog még sem sülyeszthető le a jobbára praktikus utmutatás, technika szinvonalára, alig szükséges bővebben indokolni és ha a civilistikus szak, annak nagy tultengése mellett is, épen napjainkban főleg a németeknél sokszor majdnem lenéző kicsinyléssel illettetik, ennek okát, ugy hiszszük, helyesen jelöljük meg épen azon egyoldalu nagy térfoglalásban, tulsulyban, melyre a mai praktikus korban ezen közvetlen, praktikus czélokat szolgálni hivatott szak az államjog és államtudomány rovására emelkedett. Igy igen élesen szólalt fel csak a mult évi szeptemberben tartott berlini jogászgyülésen a magánjog præponderantiája ellen Goldschmidt Julian. «A jogásznak — ugymond — a törvényt amaz állás szerint kell kezelnie, melyet elfoglal; az abstrakt szabályba melegen lüktető életet kell lehelnie helyes alkalmazása által arra az életviszonyra, melyre az irott vagy nem irott norma adva van. E részben a jogtudomány miben se különbözik az ugynevezett alkalmazott természettudományoktól. A mint ezek olyan elemekből vannak összetéve, melyek részint a tiszta tudományos spekulátio elvont elveire, részint bizonyos gyakorlati czélokra utalnak (mint pl. chémia és technologia, mathematika és az ezen alapuló müszaki disciplinák, az egész mérnökség), ugy a jogtudomány, mint történeti, philosophiai, közgazdasági és ethikai alapon nőtt disciplina, daczára kiválólag gyakorlati, a társadalom életébe közvetlenül belenyuló irányzatának, a megfelelő tudományos disciplinákkal való összefüggését nem nélkülözheti, hacsak egészen közönséges, a jognak, mint az egyesek és az összeség kölcsönös viszonyait szabályozó legfőbb szellemi erkölcsi hatalom lényegétől és feladatától teljesen elütő mesterséggé nem akar sülyedni. Már ebből kitünik ama rendszer elhibázottsága, mely az érvényes magánjog tanulmányát, vagyis a közvetlenül alkalmazásba jövő jogi nyersanyagnak ismeretét az egyetemeken előtérbe helyezve, ez utóbbit a kézügyesség előiskolájának vonalára sülyeszti alá, melynek t. i. feladata a jogtanulót abba a helyzetbe hozni, hogy a törvény által előirt tanulási idő kitöltésével az üzemben levő jogi apparátus gépezetébe használható részként beilleszkedjen».

Más oldalról is utaltak különösen azon veszélyre, mely az ügyvédség szinvonalát, annak közönséges jogi technikává, mesterséggé válásával fenyegeti.

Ily energikus hang, ismételjük, arra vezethető vissza, hogy a tudomány nagy forrásainál: az egyetemeken az államtudomány és államjog, nem foglalja el a magánjog tanulmánya mellett őt megillető egyenrangu helyet és nevezetesen Németországban a pandektajog, magánjog, váltójog és kereskedelmi jog és eljárásnak mintegy alárendelt függeléke gyanánt tárgyaltatik. (E részben a szorosan vett államtudomány helyzetére elég jellemző, hogy a huszonegy német egyetemen az 1896/97-ik tanév nyári semesterében általános államjog avagy politika csupán hat egyetemen adatott elő!) Ha tehát nem is oszthatjuk amaz álláspontot, mely a magánjogot pusztán a praktikus eljárás szabályainak ismeretévé, technikává akarja degradálni, másrészt igenis

kivánnunk kell azt, hogy a paritás államtudomány és jogtudomány, közjog és magánjog közt a tudomány legtisztább forrásainál: az egyetemeken helyreálljon, a jogi kiképzés rendjében a kettő egyenjogusága teljes mérvben érvényre emelkedjen. *B. A.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egyetemlegesség a pénzügyi törvényekben.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 35. számában fenti czim alatt dr. Detre László ur tollából egy közlemény jelent meg, mely az adó- és illetéktörvényekben kimondott egyetemlegesség alkalmazását teszi fejtegetése tárgyává.

Miután czikkiró ur egy olyan eljárást tulajdonit a pénzügyi bíróságoknak és hivataloknak, a mely tudomásom szerint nem létezik, sorait megjegyzés nélkül nem hagyhatom. A mi az egyetemlegesség fogalmát illeti, arra nézve megjegyzem azt, hogyha szorosabb értelemben vett egyetemlegességről van szó, akkor azt, ha csak bizonyos megszoritás nem létezik, ugy a magánjogban, mint az adó- és illetéktörvényekben, csakis egyféleképen kell magyarázni és alkalmazni. Ez az egyetemlegesség fogalmából következik.

Az egyetemlegesség keletkezhetik természetesen vagy szerződés alapján vagy pedig a törvény intézkedése folytán. Az adó- és illetéktörvényekben az egyetemlegesség rendesen a törvény alapján jön létre.

Az egyetemlegességnek az adó- és illetéktörvényekben való alkalmazásának elbirálásánál azonban nem szabad az illetéket a tágabb értelemben vett adó alá sorolni, nemcsak azért, mert az illeték egész más különszerü közszolgáltatás, hanem azért is, mert az illetéktörvények a fizetési kötelezettségre vonatkozólag számos intézkedést tartalmaznak. Az adótörvények által érintett egyetemlegesség, nem annyira egyetemlegesség, mint kezesség.

Azt mondja czikkiró ur, hogy «ha *A.* és *B.* közadó alá tartozó tevékenységet együttesen fejtették ki, ugy a mindkettő terhére egy összegben megállapitott közadóért mindegyik fél eredetileg csak annak fele részéig vonható felelősségre». Ez igen természetes dolog és az 1883. évi XLIV. tcz. 95. §-a már ennek megfelelőleg intézkedik, midőn kimondja: «Közös birtokosok a közös birtok vagy üzlet után kirovott adókért egyetemleges kötelezettséggel tartoznak, *azon megszoritással azonban, hogy első sorban minden egyes kötelezett társon csak a kivetett adó- vagy illetéktartozásnak aránylagosan reá eső része követelhető* és az egyetemlegesség akkor és annyiban követelhető, a mikor és a mennyiben a tartozás az első sorban kötelezettektől behajtható nem volt». A közadó kezelését szabályozó törvénynek ez az egyetemlegességre vonatkozó fő, ugyszólván általános intézkedése. Itt ki van mondva az egyetemlegesség, de ezen egyetemlegesség csak végső esetben alkalmazható. A mi ezenkivül ki van még mondva fentidézett törvényczik 95. §-ában, csak kivétel ezen általános intézkedés alól; ilyen pl. ezen szakasznak a házastársakra vonatkozó intézkedése, melyet czikkiró ur annyira sérelmesnek tart. Ezekre vonatkozólag a törvény a teljes egyetemlegességet mondja ki, de még itt is csak azon adókra nézve, melyek a házastársak együttlakása idejében vettettek ki; de még itt is meg van azon jó szokása a pénzügyi hatóságok és hivataloknak, hogy első sorban mindig a családfőtől követelik a kivetett adót és csak fizetésképtelenség vagy nem találás esetén érvényesitik az egyetemlegességet a másik házastárssal szemben. A törvénynek a házastársakra vonatkozó intézkedését igen helyesnek tartom és pedig nemcsak adópolitikai szempontból, hanem azon viszonyból kifolyólag is, melyben a házastársak vannak.

Ezek után megjegyzéseimet be is fejezhetném, mert hisz czikkirónak más óhajtása nincs, mint hogy az egyetemlegesség elve akként alkalmaztassék az adó- és illeték behajtásánál, hogy első sorban az egyetemleges adósoktól csak a reájuk eső aránylagos rész követeltessék. Ezen óhajtás pedig, mint láttuk, törvény által van megtestesitve s az adósnak joga van csak az aránylagosan reá eső részt fizetni, az egész összeget csak akkor, ha a többi adós fizetésképtelenné lett vagy pedig fel nem található. Az 1883. évi XLIV. tcz. 95. §-ának fent idézett sorait akként magyarázni, hogy az állam a kivetett adót egyetemleges adósok bármelyikétől tetszés szerint mindjárt egy összegben hajthatná be, nem lehet és nem is szabad, mert ez által az állam közege oly törvénysértést követne el, mely ellen a jogsérelmet szenvedett sikeres jogorvoslattal élhet és mely esetben a törvény szellemét és világos intézkedéseit megszegő állami tisztviselővel szemben a fenti törvényben kimondott büntetésen kivül a fegyelmi eljárás is meginditható volna.

Az illetéktörvények és szabályok hivatalos összeállitásának 89. §-a intézkedik a többi között az egyetemleges fizetési kötelezettség iránt; ezen egyetemlegesség is azonban olyan, hogy ezen 89. §-ban kimondott egyetemlegesség, hogy mely esetekben alkalmazható a maga teljességében, azt a 90. §. állapitja meg s általában azon szellem uralkodik az illetéktörvények és szabályokban is, mely szellem áthatja az adókezelési törvényt is az egyetemlegesség alkalmazása tekintetében. Azt mondja czikkiró ur, hogy tegyük fel, miszerint «*A.*, mint adós *B.*-nek bélyegtelen kötelezvényt küld. *A.* és *B.* a bélyegtörvény szerint a bélyeghiányért egyetemlegesen felelősek». A bélyegilleték lerovása iránti kötelezettséget, az illetékszabályok és törvények hivatalos összeállitásának 89. §-a állapitja meg s igaz, hogy a kötelezvényre járó illetékért az elfogadó és kiállitó egyetemlegesen felelősek, de itt is az egyetemlegesség az érvényben levő jogszokás értelmében akként magyaráztatik, hogy az okiraton le nem rótt illeték első sorban mindig az okiratot kiállitó féltől követelik, fenmaradván természetesen az okiratot elfogadó félnek egyetemleges kötelezettsége s esetleg másoknak is a törvényben megállapitott kezessége. Sőt a bélyeg- és illetékszabályok 119. §-a értelmében, az ki oly bélyegköteles okiratot vagy okmányt fogad el, a melyen bélyeg vagy nincs, vagy a mi van, kisebb a törvényszerünél: felmentetik a felemelt illeték fizetése alól s a jövedéki büntető eljárás alól is, ha a fenforgó illetékrövidités okirat vagy okmány vételétől számitott 30 nap leforgása alatt az adóhivatalnak feljelenti.

Azt mondhatjuk, hogy a valódi, szorosabb értelemben vett egyetemlegesség az adó- és illetéktörvényekben nincs is. Az egyetemlegesség az adó- és illetéktörvényekben tulajdonképen *kezesség*, mely csak akkor érvényesittetik, ha az adó- és illetékösszeg az első sorban kötelezetten behajtható nem volt.

A mi pedig a visszkereseti jogot illeti, megjegyzem azt, hogy az rendkivül ritka esetben fordul elő s midőn erre kerül a dolog, akkor is a kérdés teljesen világos. Ha a törvény parancsának elég tétetik, akkor az adó vagy illeték végső esetben követeltetik a másodsorban kötelezettől s ha jogosan követeltetik tőle, akkor ő az adó- és illeték jogosságát meg nem támadhatja; csak az ellen szólalhat fel, hogy vajon köteles-e fizetni vagy sem, ennek elbirálására pedig a pénzügyi hatóságok vannak hivatva. Visszkereseti jogát az egyetemleges társ csak akkor érvényesitse az első sorban fizetésre kötelezett társa ellen, ha igy előbb a pénzügyi hatóságok előtt tisztázta az ügyet s akkor neki csak azt kell bizonyitani, hogy tényleg fizetést teljesitett, mi semmi nehézségbe nem ütközik.

Ezek után még csak azt jegyzem meg, hogy ha a pénz-

*

ügyi hatóságok és hivatalok az egyetemlegesség elvét az általam felhozottak ellenére akként alkalmaznák, mint azt dr. Detre László ur soraiban érintette, akkor találja meg, különösen a jogászközönség a módját annak, hogy ezen törvénysértés megtoroltassék. Én azonban megvallom, hogy ilyenféle eljárást a pénzügyi szolgálatom alatt nem tapasztaltam.

Dr. Szabó Sándor
jogtanár.

Özvegyi jog az ajándékozáshoz való viszonyában.

A nagykikindai kir. törvényszék és a szegedi itélő tábla: «Felperes keresetével elutasitandó volt; mert az orsz. bir. ért. 4. és 8. §. rendelkezése szerint csak a kötelesrészre jogositottak támadhatják meg az örökhagyónak *ajándékozás* utján tett vagyon átruházását, az özvegy pedig özvegyi jogának érvényesitése végett az örökhagyó ajándékozását megtámadni jogositva nincsen.» Curia: «Mindkét alsóbiróság itélete megváltoztatik, felperes özvegyi jog igénye megállapittatik .... miután alpereseket, mint vélelmezett örökösöket az ajándékba kapott vagyon értéke erejéig a felperest törvényesen megillető özvegyi jog is terheli.» *(Jogt. Közl.* 1897. 32. sz. melléklet.)

Elmélet, gyakorlat egyformán megállott eddigelé a törvényes alapon, hogy semmi törvény nem védi ajándékozás ellenében az özvegyi jogot.* Ha a férj, miként ez a fenti esetben is történt, életében összes vagyonát elajándékozta: akkor az özvegynek özvegyi jogon nincs mit keresnie; mert hogy nagy általánosságban szóljak, az özvegyi jognak tárgya csak a férj *hagyatéka.* A mit pedig életében már másnak ajándékozott — legyen az bár összes vagyona — az már nem az övé, nem hagyatéka.

Kétségtelenül hiánya és hibája az id. törvk. szabályoknak, hogy a midőn egy oldalról az oldalrokonokkal szemben megvédték az özvegyet és jogát, irányukban kibővitették: addig a férj ajándékozásaival szemben védtelenül hagyták. Egy szónyi feledékenység az id. törv. szab. 4. §-ában. Az orsz. bir. ért. visszaállitotta hatályukba a régi törvényeket az özvegyi jog tekintetében azon egyetlen mélyre ható változtatással, hogy e jog megszoritását csak az egyenes leszármazó örökösök követelhetik.

A régi jognak azonban nem volt szüksége az özvegyi jog védelmére szabályt állitania a férj ajándékozásaival szemben; mert azok a tilalmak, a melyek a jószág elidegenithetlenségét eredményezték, a birtok megkötöttség, a végrendelkezés korlátolása: már magukban véve gátul állottak arra is, hogy a férj vagyona elajándékozásával megfoszthassa özvegyét az ius viduale-tól; miután a mi elidegenithetlen volt, a hagyatékban maradt s arra az özvegyi jog fenállott.

Ez egyszerü thesis. A bonyodalom ott kezdődött, a midőn az egymást ölelő intézményeket szétválasztották; a midőn egyfelől a közjogias elem a magánjogi intézményekből kivált a maga terére, másfelől pedig a magánjog határain belül a dologi jog elkülönült az öröklési jogtól, az absolut jellegü a személyestől, egyszóval pedig a midőn az ősiség közjogi és dologi elemeitől megtisztult, vagy a hogyan rendszerint mondják, de rosszul és ugy is értik, a midőn az ősiség megszünt.

Felesleges ugyanis hosszasabban bizonyitanom, főként, mert ujat aligha mondhatnék, hogy az ősiségnek a birtok megkötését eredményező elemén kivül más, sőt egyenesen más vezérlő gondolata volt, t. i. a *vérség oltalma;* minden egyéb csak garantia volt erre, csak mód az elv minél biztosabb keresztülvitelére.

Ezt a vezérgondolatot pedig mai öröklési jogunk sem nélkülözi a maga «öröklési rendjében»; csak hiányzik a jogfejlődés menete által, a forgalom és hitelbiztonság s az egyéni tulajdon és szabad rendelkezés eszméinek szabadabb érvényesülése következtében törölni kivánt és megszünt biztositék, a szabad rendelkezés megkötése.*

Az orsz. bir. értekezlet megtartotta az özvegyi jogot régi alakjában, másrészről a szabadrendelkezés jogát is konstituálta, de a két elv merev kiszögellési pontjainak kiegyenlitéséről gondoskodni elfeledett. A minthogy ilyen formán járt a törvényes osztályrész (kötelesrész) behozatala és az özvegyi jog fentartásával. Csakhogy ez a kérdés még nehezebb az előbbinél. (Tárgyunk körén kivül esvén, nyugtot hagyunk neki.)

Nem kell mélyre nézés ahhoz, hogy az özvegyi jogot a maga intézményi jellegében a feleség, az özvegy köteles részének lássuk már abban az időben is, a midőn jogunk rendszere a kötelesrész intézményéről még mitse tudott. Mert a vezető gondolat egy és ugyanaz mindkettőben: a *kötelesrészben,* hogy a gyermek a szülői vagyonból mindenesetre kapjon bizonyos részt, *az özvegyi jogban,* hogy a férj életosztályosa, a hátramaradt feleség elláttatik özvegyi állapotának változásáig a vagyon jövedelméből «ne sub alienis tectis divageri coguntur et a juribus familiæ quasi extorres esse videntur», a mint ezt XIV., XV. századbeli itéletek elég jellemzőleg mondják.

Közelfekvő tehát a feltevés, hogyha a gyermek és szülő kötelesrésze védve van, védve kell lennie az özvegy quasi kötelesrészének is, főként, ha — a mint ez kétségtelen (1840: VIII. tcz. 16. 17. §§.) — a végrendelettel szemben is oltalmat talál az özvegyi jog.

Ez a feltevés vezethette volna a kir. Curiát fentebb érintett itéletében, a mely esetben azonban az elméket és sziveket meggyőző érveléssel per legis et iuris analogiam lett volna kifejtendő a tétel az irott szabály ellenére.

De nem ez volt a kiindulási pont. Mert a consequentiákban bármennyire zavarosak is az orsz. bir. értekezletnek szabályai, a melyek a kötelesrésznek védelmét az ajándékozással szemben megállapitják: a 4. és 8. §§. elég világosan tartalmazzák, hogy az ajándékozás *csak* a gyermek és nem létében a szülő törvényes orsztályrésze által van korlátolva, a mennyiben a törvényes osztályrész értéke az ajándékozottól követelhető az ajándék erejéig.

Ebben pedig az is benne van, hogy az özvegyi jog nem korlátolja az ajándékozást.

A törvény alkalmazásnak feladata levezetni a törvényből mindazt, a mi abban benne van; de elhibázott gondolat volna jogszabályok alkotását tüzni czélul irott jog ellenére és azt magyarázni a törvényből, a minek az ellenkezője van világosan benne.

Hogy a jelen esetben ezt tette volna: nem vádolom vele a Curiát.

Vagy az lebegett szeme előtt, hogy a férj végrendeletileg szabályozhatja, megszorithatja az özvegyi jogot, de ettől nejét meg nem foszthatja és a jelen esetben az ajándékozást végintézkedésnek minősitette; vagy pedig — s az itélet inkább erre enged következtetni — olyan *adósságnak,* tartozásnak tekintette az *özvegyi jogot,* a melyért az ajándék erejéig a megajándékozott felelős.

Mindenesetre áll az, hogy nagy különbség van a viszterhes és ingyenes vagyonátruházás között és hogy az ingyenes vagyonátruházás hatásaiban a végrendelkezés mellé állitható; mert ugy egyik, mint másik jóformán csak családjogi szempontokkal áll összefüggésben egyaránt. De ám ezek csak törvényhozási szempontok lehetnek; csak ott birnak jelentőséggel, hogy a törvényhozó akár a köteles

* Pl. Jancsó: A magyar özvegyi jog. III. l., Márkus Fb. H. Gy. II. k. 2459. sz.

* Zsögöd: Öröklött és szerzett vagyon.

rész szabályozásánál, akár az özvegyi jog törvényhozási rendezésénél figyelmezzen arra, hogy végrendelkezés, ajándékozás öröklésjogi hatásaikban azonosak, «más név alatt a végzet ugyanaz»; mert akár elajándékozza életében az örökhagyó vagyonát, akár másra testálja, mint a kit az vér szerint (ab intestato) illetne, mindegyikkel szemben egyaránt meg kell védeni a köteles részt. Ma azonban erre szabályunk csak a gyermekek és illetőleg szülők köteles része tekintetében van, de nincs az özvegyi jogot illetően. Azt pedig nem tehetem fel a Curiáról, hogy positiv jogalap hiján, sőt annak ellenére a materiális következések kedvéért az élők közti ajándékozást (jelen eset) végrendeletnek minősitette volna, a mikor a végrendeletnek sem anyagi, sem alaki kellékei fen nem forognak.

Állhat a másik feltevés ad normam «az ajándékozás idejében fenállott tartozásokért a megajándékozott, az ajándék erejéig felelős». És erre a megállapitásra lehetett is talán példa.*

Azonban kettőre kell figyelmeznünk: az egyik az (s e részben nem röstellem korábbi felfogásomat az özvegyi jog természetét illetőleg megkorrigálni), hogy az özvegyi jognak *hagyatéki teher* jellege és minősége, csak a régi jogban állt meg, a mikor az özvegyi jogot a hagyatéki adósságok nem érintették (Planum tabulare 165. l.) de ma nem; a másik pedig, a mire ügyet kell vetnünk s ez a főbb, az, hogy az özvegyi jog érintett minősége — az esetekből is kitetszően — abban a relatióban domborodott ki, a midőn *hagyaték* volt s ezt adósságok terhelték.

Ámde bárha az özvegyi jog az örökös szempontjából törvényen alapuló teher is némely vonatkozásban: azt az ajándékozás idejében, tehát az örökhagyó életében fenálló tartozásnak tekinteni nem lehet. Mert ha azt successiónak nem mondanók is, hanem pl. a hitbérhez hasonló házasság vagyonjogi institutiónak és bár jogunk szerint az özvegyi jog egész berendezése mellett a férjnek neje iránti rang és vagyon szerinti eltartására irányuló kötelezettségének folytatásaként jelentkezik is az, s akkép látszólag egy obligatio forog fen, — mégis az özvegyi jog mint ilyen, csak a férj halálával szülemlik meg, a feleség özvegyi állapotát tételezi fel és a hagyatékkal, illetőleg az állagörökössel szemben, mint az öröklést is megakasztó uj obligatio merül fel.** A mi nem létezett, az mint tartozás sem állhatott fen az ajándékozás idejében s ennélfogva a megajándékozott nem lehet felelős az ajándék erejéig s egyáltalán az özvegyi jogért.

A verbum regens különben az itéletben a megajándékozottnak *vélelmezett örökösi* minősége. Hogy ez alatt mit ért a Curia: ő tudja, vagy ő se. A jogrendszer ismeri az életbenlét vélelmét, az elhalálozás vélelmét, állatnál a betegség vélelmét (osztrák polgári törvénykönyv 924. §.) stb., de mindig egy ténynek a valószinüségét jelenti a vélelem, a mely valószinüség egy más tényből vezettetik le; örökös vélelmezést azonban nem képzelek, vélelmezett örökös nem létezik, mert ahhoz, hogy valaki örökös legyen és lehessen, való tények összefüggő lánczolata kivántatik meg (megnyilás, életbenlét, végrendelet vagy törvényes kapcsolat stb.) és vagy megvannak az öröklés előfeltételei s ez esetben a kire rávonatkoznak, ez az örökös, vagy hiányoznak s akkor nem örökös. A publicistika szereti használni a «præsumptiv trónörökös» kifejezést; de hát ennek sajátos értelme van azon a téren és a præsumptiv nem *vélelmezett*, hanem csak *annak velt*, annak *tartott*, *gondoltat* jelent.

A Curia azt értette, hogy a mennyiben hagyaték maradt volna; a mennyiben az ajándékozás végrendelet volna: a megajándékozottak örökösök volnának. Vélelmezett örökös — szerinte — = annak (örökösnek) tartanálak, ha egyáltalán volna itt öröklés.

S mert ha az öröklés beállt volna, türni tartoznátok az özvegyi jogot: most mint *vélelmezett örökösök* is türni tartoztok azt az ajándék — a hagyatékot képezendett vagyon — erejéig. Igy beszél a Curia, észre nem vévén, hogy dialektikai hibát is követ el a mellett, hogy a törvényt elnézi.

Az itéletből kitetszően hagyaték nem volt, örökös sem, hanem volt teljesen perfectuált donatio inter vivos, a melyet tételes intézkedés szerint nem korlátoz az özvegyi jog. Vagyis a curiai döntés hibás.

Jól tudom én, hogy özvegyi jogunk a multból átszármazott alakjában darabos és ennélfogva a jogi dialektika s az ujabb nizus, a mely a jogtételek logikai összefüggő lánczolatára törekszik s a jogelveknek harmoniáját igyekszik megteremteni, a körébe tartozó esetek elbirálásánál szabályainak merev alkalmazását magasabb tekintetek előtt abbanhagyni kényszerül; azt is tudom és látom, hogy az özvegyi jognak a multból átjátszó alapgondolatai, az ethikai alap, a melyen az felépült, az alkalmazásban a birói arbitriumnak sokkal tágabb tért nyitnak, mint egyéb institutiókban, a hol az analog eseteknek csaknem geometriai pontossággal kell egymást fedniök, mig az özvegyi jog terén csaknem minden egyes konkret eset eldöntése más és egyéb esetektől független, már a mi főként az özvegyi jog mérvét illeti.

Ámde hozzáteszem, hogy én itt nem birói méltányosságot értek, hanem a törvény határain belül, a törvény által adott direktivák szerinti jogalkalmazást, a mely a jog élethüségét állitja be, az eldöntésben a materiális igazságot közeliti meg. A hol pedig az arbitriumnak nincs helye, azt a törvény meg nem engedi, sőt kizárja: ott a konkrét eset eldöntésében a materiális igazság keresésénél nagyobb becsünek tartom — s bizonyára nem állok egymagamban — a jog bizonyosságot, a mely a fixirozott jogelvek állandó és következetes alkalmazásában nyeri éltető alapját.

Ha a törvény élők közti ajándékozás ellenében nem védi az özvegyi jogot, a mint ezt láttuk, bár ujból kiemelem, hogy ez hiba és javitandó: inkább essék el e hiba miatt *tiz* özvegy az özvegyi jogtól, mint *egyszer* hajoljon el a biró a törvénytől ugy, mint a Curia a jelen esetben.

Elvégre is száz esetből egyszer tagadja meg a férj ok nélkül az érzést és erkölcsi tiszteletet felesége iránt, a mely alapja s áthatója az özvegyi jog egész intézményének is és hagyja őt «szedett szőlőág»-ként bizonytalan sorsának. De ha megtette a férj, hogy kizárta feleségét a vagyonból a törvény által nyitva hagyott résen: a birónak nem áll jogában uj törvényt hozni az egyes vérző sebének hegesztgetésére magasabb tekintetek veszélyeztetésére quo nihil huic quidem Regno deterius, nihilque perniciosius in causis præsertim discernendis, iustitiaque administranda fieri, aut excogitari posset. (Werbőcius ad lectorem.)

Dr. Menyhárth Gáspár
kolozsvári ügyvéd.

* Pl. Márkus: i. m. II. k. 2315. 2457. 2463. Régen: pl. Kövy: 195. l. Qui succedit in bonis, succedit in onere, qualia onera sunt v. gr. ius viduale etc. Nánássy: 233. l.

** Csakis abban az értelemben, hogy *mintegy* a nőtartási kötelezettség folytatásaként jelentkezik az özvegyi jog, tartom helyesnek Jancsó kitételét: Az özvegyi joghoz való *igény* a házasság megkötésekor keletkezik» (i. m. 210. l.); mert — nem is nézve azt, hogy a kitétel nem szabatos — az igény felfogásom szerint semmi egyéb, mint a jog (jogositvány) a maga relativitásában. (Kártérítési igény = kártérítéshez jog X. ellen.) Az özvegyi jogra való igény a házasság megkötésén belül még sok mástól is függ (férj halála, nő tulélése stb.).

A telekkönyvek helyesbitéséről.

Vajon az eddigi gyakorlattal a mi telekkönyveink megfeleltek-e a törvényszabta kivánalmaknak? Sajnos, hogy ezen kérdésre több telekkönyvi hatóságnál nem felelhetünk «igen»-nel; mert nemcsak szétszórtan fordultak elő telekkönyvi zavarok és hibás telekkönyvi bejegyzések; hanem

fel vannak már fedezve oly *telekkönyvi hatóságok* is, melyeknek egész területén összes telekkönyveiben, éveken át, szabálytalan és a telekkönyvezésnek meg nem felelő bejegyzések által téves telekkönyvezést gyakoroltak, ugy, hogy az ilyen telekkönyvi hatóságnál a telekkönyvek tovább vezetése majdnem lehetetlenné vált. Ki tudja, hogy az ilyen zavart állapot mily arányu lehet az országban? E közlemény czélja nyilvánossá tenni oly telekkönyvi hatóságok képét, a hol az illetékes kir. táblai elnök rendkivüli intézkedéssel szakközegeket alkalmazott a telekkönyvek átvizsgálására és a telekkönyvi rendtartás 168. §-a alapján elrendelte a téves és szabálytalan bejegyzések kiigazitását és helyesbitését.

Mielőtt a helyesbitési eseteket ismertetném, kérdés, hogy a telekkönyvi rendtartás 168. §-a alkalmazható-e minden téves és szabálytalan telekkönyvi bejegyzés kiigazitására és helyesbitésére, midőn a kiigazitást igénylő bejegyzés nem az előadó-biró által megszerkesztett végzés fogyatékossága vagy tévedése következtében keletkezett, amennyiben a 168. §. arról intézkedik, *hogy ha a telekkönyvvezető a bejegyzés alkalmával a végzésben valamely irásbeli hibát vagy más fogyatkozást vesz észre, mikép kell eljárni abban az esetben, ha a végzés még nem lett kiadva; vagy mi a teendő akkor, ha a hiányos végzés már a feleknek kézbesitve lett?*

Müködésem alatt számos eset fordult elő, melyek a hibás végzések következtében jegyeztettek be a telekkönyvekbe, de nagyobb része a téves és szabálytalan bejegyzéseknek a bejegyző közegek hibái; s az ilyen eseteknél, sajnos, találtattak olyanok is, melyeknél harmadik személyek jóhiszemüleg jogokat szereztek; ezek helyesbitésére vajon alkalmazható-e a 168. §-ának rendelkezése ugy, hogy mindenkinek jogigénye sérelmet ne szenvedjen? És milyen eljárás követendő abban az esetben, ha a szabálytalan bejegyzések oly tömegesen jönnek elő, hogy majdnem az egész község birtokosságát érdeklik s valamennyit a telekkönyvi hatósághoz tárgyalásra kell beidézni, oly hibák kiigazitása czéljából, melyeknek nem ők voltak okozói? Lehet-e ok nélkül való költséget okozni a telekkönyv hitelességébe megbizott feleknek a telekkönyvezésből keletkezett hibák és tévedések kiigazitásáért? (A 675/1888. I. M. sz. a. kiadott rendelet csakis a helyszinelés alkalmával történt hibás felvételek helyesbitéséről intézkedik.)

Az eddig átvizsgált 12 község 7733 darab telekjegyzőkönyveiből 2661 telekjegyzőkönyvet kellett helyesbiteni és ezek közül azon községek telekkönyvei néznek ki legsiralmasabb állapotban, melyek *birtokrendezés következtében lettek átalakitva.* Ha az ilyen telekkönyvekbe betekintünk, mindjárt arról győződünk meg, hogy azok nem a 2579/1869. és a 37,497/1873. I. M. rendelet utasitásai szerint lettek átalakitva, *mert az ilyen átalakitott telekkönyvekben a végleges bejegyzés nem foganatosittatott.* A birtokváltozásoknak semmi nyoma sem látható; csak annyiban lehet tudni, hogy ezek birtokrendezés következtében átalakitott telekkönyvek, a mennyiben az *A.* lapon az ingatlanok leirása felett ezen felirás áll: *tagositás után.* Három csoportja tünik fel az ilyen átalakitott telekkönyveknek: *a)* azok, melyek még a helyszinelési jogczimmel állanak fen — a régi birtok részletszámai áthuzásával — és az uj birtokrészletek kitüntetésével, lett légyen az egy vagy több telekjegyzőkönyvből egyesitve; *b)* azok, melyek régi *A.* lapjai hiányoznak, de a *B.* lapon a korábbi bejegyzésekből látható, hogy a birtok a tagositás előtt a telekkönyvi rendtartás II. része szerint mint szerzemény volt bejegyezve, és *c)* azon telekjegyzőkönyvek, melyek pusztán egy-egy iv papiron vannak csakis *A.* lapképen és ugy szerkesztve, hogy az uj birtokrészlet-számok vannak kitüntetve, minden arra vonatkozó bejegyzés nélkül s az első oldalon *a birtokos neve a helyszinelési felvétel alakjában van felirva.* Hogy aztán az ilyen telekkönyvekben kitüntetett tagosztályok, mely régi birtok helyett adattak ki, vagy honnan és mi módon szereztetettek, arra nézve eligazodni nem lehet.

És most lássuk, milyen szabálytalan bejegyzésekkel találkozunk a telekkönyvi ügyforgalom körében keletkezett telekkönyvezésből?

Hogy a tulajdonjogi bekeblezések következtében történt birtokváltozások, lett légyen az lejegyzéssel vagy a nélkül, a névjegyzék, részletlajstrom és térképeken nem vitettek keresztül, nem is sorozom a sulyosabb természetü szabálytalanságok közé; bár ezek ép oly szükséges tényezői a telekkönyvezésnek, mint a többi teendők. Vagy az, hogy az ingatlanok részletszámai, ha egyik telekjegyzőkönyvből a másikba átjegyeztettek és ott a mivelési ág és határ jelzése nem lett kitüntetve; avagy a vázrajz alkalmazásával elkülönitett ingatlanokból a fenmaradt részleteket nem szabályszerü visszajegyzéssel, hanem az áttekintést zavaró kihuzásokkal tüntették ki; ezeket is csak a kisebb tévedések közé sorozom. De már azt, hogy a tulajdonjog bekeblezésével egyidejüleg bekeblezni rendelt *haszonélvezeti jogot*, vagy más személyre szóló *kikötményeket* a *B.* lapon jegyezték be és hogy *egyáltalán az egyetemleges zálogjogokat nem különböztették meg*, mert egyetlen tételnél sem jegyezték be a «*fő*» vagy a «*mellékjelzálog*» jelzését; ugyanennek hiányával jegyezték át a terhelt ingatlanokat más és ismét más telekjegyzőkönyvbe, elhagyva az eredeti bejegyzés keltezését és iktató számát; miből aztán oly zavarok támadtak, hogy nem lehet megállapitni, melyik tehertétel milyen természetü vagy minőségü jelzálogkép van bejegyezve, — ezek már oly hibák, melyek meg nem bocsáthatók. De ha még betekintünk egy-egy olyan telekjegyzőkönyvbe, a hová egy terhelt ingatlan lett átjegyezve, többrendbeli zálogjoggal megterhelve, a hová a több tehertétel, lett légyen az nem egy jelzálogos hitelező javára bekeblezve, valamennyi tétel egy bejegyzési szakaszba összesitve jegyeztettek át, ugy hogy azokra további bejegyzéseket vagy változásokat teljesiteni már épen lehetetlen, mert ezeknél semmi forma, jelzés vagy hivatkozás nem alkalmaztatott: ezek helyesbitése oly gondot és figyelmet igényel, a milyennel a rendes telekkönyvi forgalomnál nem kell küzdeni.

Ha a *C.* lapok zavart állapotából áttekintünk a *B.* lapok bejegyzéseibe, itt ismét olyan természetü szabálytalan bejegyzésekkel találkozunk, melyek ugyancsak próbára teszik figyelmünket. Igy p. o. a több részletszámból álló egy birtoktestet képező ingatlanra, midőn ennek egy-egy részletére elkülönitési vázraj nélkül ugyanazon telekjegyzőkönyvben feltétlen tulajdonjog bekeblezés lett bejegyezve más-más jogszerző javára.

Vagy több tulajdonostárs nevén álló több jószágtestek közül egyik-egyik birtoktestből más és ismét más jogszerző javára ugyanazon telekjegyzőkönyvben tulajdonjogi bejegyzés lett foganatositva, minden egyes alkalommal eladott jutalékra, hogy az ilyen bejegyzések után ilyen képe lett az érdekelt telekjegyzőkönyvnek:

127. *A* Bokros

Rend.	Közös birtokosok egyenlő arányban 1. *A* . . . . . 2. *B* . . . . . 3. *C* . . . . . Hrsz. +		Terület h.	□ öl	
1.	748 szántó	1. dülő	1	400	*B* 1.
	749 kaszáló	I. dülő	—	800	*B* 1.
2.	875 szántó	II. dülő	3	600	*B* 2.
3.	1204 szőlő	IV. dülő	—	600	
	1205 kaszáló	IV. dülő	—	400	

127. *B* Bokros

Tulajdoni lap.

S. sz.		Jegyzet
1.	Érk. 1887 . . . . . kelt szerződés alapján a tulajdonjog *B*-től 150 frtért az *A* + 1. r. sz. ingatlanbóli jutalékára Kis István javára bekebeleztetik.	
2.	Érk. 1888 . . . . . kelt szerződéssel *A*-tól 300 forintért megvett 2 rendsz. ingatlanbóli jutalékára a tulajdonjog Bárdos Péter javára bekebeleztetik.	

És igy további bejegyzések is keletkeztek, hol még ott is feltétlen tulajdonjog bekeblezést jegyeztek be, midőn p. o. *C.* birtokos 1 hold 200 □ öl területet eladott az *A* + 2. r. sz. ingatlanból őt megillető jutalékából, a nélkül, hogy elkülönitési vázrajzot bemutatott volna, vagy a többi tulajdonostársak az ügylethez hozzájárultak volna; az ilyen bejegyzés szintén megfért a többi mellett.

Igen gyakori eset az is, a hol a több tulajdonostárs nevén álló telekjegyzőkönyvbe, valamennyi jogosult által külön megvásárolt ingatlanok, mindazon egy és ugyanazon telekjegyzőkönyvbe jegyeztettek be, a hol közös birtokuk van felvéve. Képzelhető, mily zavart képe tárul elénk az ilyen telekjegyzőkönyvnek, a melyikben nemcsak különböző jogczimek és egy telekkönyvben meg nem állható bejegyzések, hanem még különböző zavart tehertételek is bevannak vezetve.

Általában a *szabálytalan bejegyzések jellegét és minőségét* a következőkben kivánom ismertetni:

A hol a tulajdonjogi bekeblezésekkel egyidejüleg a haszonélvezeti jogot is bekellett kebelezni, az ilyen személyes szolgalmat a *B.* lapon találjuk bejegyezve. Az ilyen szabálytalan bejegyzéseket és mindazokat, melyeknél jogok változása nem igényeltetik, vagy egyáltalán csak alaki hibákat kellett helyesbitni, melyek a felek jogigényeit nem érintették, az előterjesztések egyszerü meghagyással lettek elintézve, azonban minden esetben szabályszerü bejegyzés foganatositásával: nevezetesen a hol az átjegyzett ingatlanok részletszámai után a mivelési ág és határjelzés nem lett bejegyezve, vagy a hol tisztán oly hiba mutatkozott, mely a bejegyző irásbeli tévedése volt és nem a kiadott végzésből lett bejegyezve.

(Bef. köv.) *Harmath Domokos.*

PULSZKY FERENCZ.

Gyászolja őt a régészettan, a történetirás, a publicistika mellett a jogtudomány is.

Ő készitette az 1840-iki csődtörvényt, a mely korához és hazai viszonyainkhoz képest igen kiváló alkotás vala, de legfontosabb volt szerepe az 1843-iki büntetőtörvény kodifikátiójában.

Mint követet az országgyülés megválasztotta a büntetőjogi törvények kidolgozására kiküldött bizottság tagjává, a mely bizottságban azután mint jegyző müködött.

Áttanulta a büntetőjog egész irodalmát, megismerkedett az összes külföldi törvényhozásokkal, élénk részt vett a tárgyalásokban, sőt kiutazott Heidelbergbe, a hol akkoron Mittermaier egyetemi kathedrája nagy vonzóerőt képezett minden országok tudós és ambiciózus ifjaira nézve.

Mittermaierrel itt állandó érintkezésben volt Pulszky és az ő kivánságára németre le is forditotta a készülő büntetőjogi törvénytervezeteket, a melyekre Mittermaier megjegyzéseit előbb közvetlenül szóval, azután — mikor Pulszky hazatért — levélileg közölte.

Az 1843-iki nagyszabásu büntetőjogi törvényjavaslatok szerkesztésében Deák Ferencznek legbuzgóbb és leghasznavehetőbb munkatársa Pulszky volt, a ki nagy tárgyismereteivel, encyclopedikus tudásával járult a nehéz munkához.

Hogy minő müvet produkáltak, azt ma tudjuk leginkább megbecsülni.

— **A delegatio és a quota.** Egyik hirlapunk napok óta azt a nézetet fejtegeti, hogy a delegatio mindaddig nem állapithatja meg a közös költségvetést, mig a quota meghatározva nincs, mert az 1898. évi közös költségvetést nem lehet az 1897 deczember 31-ig megszabott aránykulcs szerint megszavazni.

E nézet téves és az 1867: XII. tcz. rendelkezéseinek teljes félreismerésén alapszik.

E törvény 40. §-a szerint ugyanis a delegatiók — mindig a magyar és az osztrák bizottság együttesen, mert csakis a két delegatio összhangzó határozata bir érvénynyel — megállapitják az egész közös költségvetést, tekintet nélkül arra, hogy a két birodalom mindegyike mily részt fog abból viselni. A magyar delegatio tehát a közös költségvetésből nemcsak annyit szavaz meg a közös kormánynak, a mennyi a quota kulcsa szerint a magyar szent korona országaira jut, hanem a közös költségvetés minden egyes tételét teljes összegében. Épen igy jár el az osztrák delegatio is.

Az ily módon megállapitott költségvetés — mondja a 41. §. — többé az egyes országok által tárgyalás alá nem vétethetik, hanem köteles mindenik azon arány szerint, mely előre megállapittatott, a közös költségvetésből reá eső részt viselni. Ezt a részt azonban nem a delegatio szabja meg, hanem a magyar országgyülés jogkörének megóvása végett a magyar országgyülés, a mi ugy történik, hogy a kormány az évi költségvetésbe felveszi mindig azt az összeget, a mely abban az esztendőben a közös költségekből Magyarországra jut, ennek az összegnek kiadására, illetőleg beszedésére való felhatalmazást az országgyülés adja meg a kormánynak az illető költségvetési tétel megszavazása utján. (Természetesen joga van meg is tagadni, mert csak változtatnia nem szabad az összegen.) Ezt fejezik ki a 41. §. következő szavai: «De mivel ezen közös költségekre nézve a kivetés, beszedés s az adórendszernek megállapitása Magyarországra nézve, a magyar országgyülés és magyar felelős miniszterium hatásköréhez tartozik: a magyar minisztérium a magyar országgyüléshez terjesztendő költségvetésbe is felveendi mindig azon összegeket, melyek *a már megállapitott közös költségvetésből* az emlitett arány szerint Magyarországra esnek, csak hogy ezen rovatok, a mennyiségre nézve vitatás alá többé nem vehetők.»

Látni való tehát, hogy a delegatio az 1898. évi közös költségvetést megszavazhatja, mielőtt az uj quota meg lesz állapitva. Csak az 1898. magyar költségvetésbe nem vehető fel a közös költségekből Magyarországra jutó rész, mindaddig, mig az uj aránykulcs akár uj szerződéssel, akár az eddigi arány hatásának törvény utján meghosszabbitásával megszabva nem lesz. Áll ez arra az esetre is, ha a jövő év első hónapjaira a szokásos *indemnityt* az országgyülés megszavazná, mert a közös költségvetésből Magyarországra jutó részt csakis törvény alapján lehet a költségvetésbe beállitani, a most érvényes ezen törvény hatása pedig 1897. évi deczember hó 31-én megszünik. *Observator.*

— **A szóbeliség a gyakorlatban.** Hogy mint lehet a legjobb és legvilágosabb törvényt sarkaiból kiforgatni s a gyakorlatban eltorzitani, annak példáját mutatják a debreczeni és szatmári törvényszékek felebbviteli tanácsai, a melyek a sommás eljárási törvényben előirt szóbeliséget ugy valósitják meg, hogy a felebbezési tárgyalásokon az előadó biró előbb előadja az egész pert elejétől végig és azután a felek megteszik észrevételeiket az előadványra. Ez semmi egyéb, mint a felülvizsgálati tárgyalás a kir. táblán vagy a Curián. Már pedig, hogy a törvény a felebbezési tárgyalást egészen másként kontemplálta, mint a felülvizsgálati nyilvános előadást, azt bizonyitani talán nem szükséges. Felhivjuk az illetékes felügyeleti hatóságok figyelmét az anomaliára.

— **Nagy Ferencz** váltójogi kézi könyvének befejező füzete jelent meg. Az első két füzet megjelenésekor e könyv kiváló rendszerét és módszerét bővebben megbeszéltük. Ez alkalommal utalunk arra, hogy a most megjelent 10 ivnyi anyagban szerző az előző részekével azonos módon tárgyalja

a váltójogot, kettős czélt tartva szem előtt, egyrészt, hogy a mü tankönyvül szolgáljon a jogászifjuságnak, másrészt, hogy a gyakorlat emberei praktikus irányitót találjanak benne. Nagy sulyt fektet szerző a birói joggyakorlatra, és e mellett a külföldi törvényhozást is állandóan figyelembe veszi. Függelékül van csatolva a váltótörvény és eljárás szó szerinti szövege.

— **Lombrosoról** igen talpra esett czikket találunk a *Hét*-ben *Tar Lőrincz* aláirással. Ide igtatjuk főbb tételeit:

. . . Annak ötletéből gondolok mindezekre, hogy az a vén gyermek, a ki megrogyó térddel még mindig járja a kötéltánczot az ábránd s az igazság, a tudomány s a szélhámosság mesgyéjén: Cesare Lombroso vagy három napot töltött a mi városunkban, Moszkvából jövet s nem sokkal azután, hogy a genfi antropologo-kriminálista kongressusról véres vereséggel kellett visszavonulnia. Enrico Ferri, ez a börtönviselt képviselő-professor és socialista rajongó, a ki, miután egy tésztába gyurta Spencert, Darwint és Marxot, most Lombrosot is belekeverné élesztőnek, maga volt kénytelen elismerni, hogy a bün a társadalom produktuma s nem mint Lombroso hirdeti, az egyes ember betegsége. Robinson az ő puszta szigetén nem követhetett el büntettet — vetették ellene, s ez ellen valóban nincs mit szólani. Annál kevésbé, mert hiszen maguknak a betegségeknek kilenczven százaléka, a Lombroso szerint a geniet, az őrültet s a gazembert tevő betegségeknek meg épen száz százaléka szintén társadalmi produktum; az epilepsiát egyes emberből sohasem fogod kigyógyitani, de helyes gazdasági, nevelési, házassági és egészségi törvényekkel igenis kiirthatod a társadalomból. Született büntettes — ez örök kategória volna, holott a büntett csak mulékony kategória, mindennap más és jöhet idő, a mikor egyáltalában nincsen. S aztán: ki hiszi már manapság, hogy az adatoknak az a válogatás nélkül egymásra való halmozása; két-három esetből örök törvények levonása; kivételeknek szabálylyá való tétele; felszines inductio, egyoldalu csoportositás és gondatlan általánositás, a mely a Lombroso munkásságán végigvonul: hogy ez a játék igazi tudomány — s ki hiszi el, hogy a ki ma materialista, holnap spiritista, ma filantrop, holnap hóhér; hogy a ki a saját leányával, ezzel az eleven czáfolattal rendeztet össze és irat meg egy könyvet, a mely a nők lelki másodrendüségét bizonyitsa; hogy az a csudadoktor, látatlanban diagnostisál s az orrod hegyéről leolvassa az életed historiáját: hogy az állhatatlanságnak, a kapkodásnak s a hiszékenységnek ez a monumentuma igazi tudós? S mellesleg: hamis az a hit, hogy a Lombroso theoriája sentimentális humanismusra vezet. Ellenkezőleg: az ő elmélete egyetlen erőssége a halálbüntetésnek, mert hiszen ha a bünös nem lesz, hanem születik, a delinquenset, ha logikusok vagyunk, agyon kell vernünk, mint a veszett kutyát . . . Igy állanak ezek a dolgok — s mégis, könnyü nekünk mindezeket elmondanunk, ma, harmincz esztendővel azután, hogy Cesare Lombroso először nyitott utat abba az ismeretlen tömkelegbe, melyben a bün, a lángelme s a betegség beláthatatlan bozóttá kuszálódik össze. A legkisebb ügyész is, a ki csirketolvajoknak jól átgondolt és kereken kidolgozott levádolásával pályázik a kőnyomatosak jóakaratára: a mai tudomány magaslatáról szánakozva nézheti le a Lombroso tévedéseit — de ne feledje el, hogy a tudomány e mai magaslatára csak Lombroso tévedései hátán emelkedhetett. Nevetjük ma Newtont, a ki a melegséget külön materiának tartotta s Humboldtot, a ki az életet külön erőnek, lenézhetjük az encyklopedisták rideg materialismusát s a franczia forradalom naiv egyenlőségi theoriáit: de ha ma az emberiség ur a természeten s közeledik a szabadság felé, azt mégis csak ezeknek a tévelygőknek köszönhetjük, a kik efféle talmi szekerczékkel is le tudták fejezni a theologiát s le tudták dönteni az autokrátiát. Abban a gyászosan szép, gyönyörüen szerencsétlen országban, melyet egy évezredes elnyomás tett a rabszolgaság, a betegség, a müvészetek és a bünök hazájává: ott kellett megszületnie annak a tudománynak, a mely szembeszáll a bünnel, a betegséggel s a nyomoruságg al. Több mint száz éve, hogy a büntetőjogot a legfőbb lökések Olaszországból érik és senki sem tagadhatja, hogy a legnagyobb, legdöntőbb s legállandóbb hatásu ilyen lökés Cesare Lombrosotól indult ki. Hogy ez a lökés épen őt magát sodorta hamis utra, az beletartozik a Mózesek tragédiájába, a kiknek, ugy látszik, nem is kell meghalniok, hogy soha be ne léphessenek az Igéret Földjére.

— **A Magyar Jogi Lexikon és a külföld.** A Magyar Jogi Lexikon, a mely hazánk legkiválóbb jogtudósainak közremüködésével dr. Márkus Dezső kir. törvényszéki biró szerkesztése alatt a «Pallas» irodalmi részvénytársaság kiadásában fog a jövő év folyamán megjelenni, a külföld jogászköreiben is élénk érdeklődést keltett. Dr. Márkusnak sikerült a következő külföldi jogászok közremüködését biztositani e mü számára, u. m.: Brusa (Turin), Fiore (Nápoly), Garofalo (Róma), Gumplowicz (Grácz), van Hamel (Amsterdam), Laband (Strassburg), Lombroso (Turin), Meili (Zürich), Prins (Brüssel), Randa (Prága), Torres Campos (Granada) és mások, a kiktől a Magyar Jogi Lexikon kizárólag eredeti tanulmányokat fog közölni sajátképeni szakmájuk köréből, első sorban amaz elméletekről, a melyeknek megalapitóiként ismeri őket az egész müvelt világ jogtudománya.

— **Nyilvánosság a kir. Curián.** Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük: A mult héten a Curia egyik polgári tanácsában egy ügyem tárgyaltatván, mint hallgató be akartam menni az előadásra, ugy tudva, hogy a tárgyalások nyilvánosak. Legnagyobb meglepetésemre a szolga arról világositott fel, hogy beenged ugyan, ha épen ehhez ragaszkodom, de *a méltóságos urak nem szeretik*, ha publikum van, inkább ügyem előadása után a tanácsjegyző közölni fogja az eredményt.

— **Irodalom.** *Nagy Ernőnek* Az ausztriai császári czim felvételéről irt székfoglaló akadémiai előadása az Akadémia kiadásában megjelent. — Reformok és reformtörekvések a külföldi házassági vagyonjogok terén. *Dr. Kolosváry Bálint* e czim alatt érdekes tanulmányt tett közzé összehasonlitó jogi alapon. Tárgyalja a franczia, svéd, norvég, dán, finn, német jogok ujabb fejleményeit, összehasonlitást tevén a magyar joggal. — Igazgatósági tagok jogai, kötelességei és felelőssége czim alatt *Kormos Alfréd* tárgyalja a részvénytársaságok és szövetkezetek igazgatóinak jogviszonyait. — A kegyuri jog, kongrua és autonomiáról *Surányi János* 10 ives füzetben fejti ki nézeteit.

— **A talár.** Az osztrák igazságügyminiszter f. évi augusztus 9-iki rendeletével szabályozta a birák és ügyészek ruhaviseletét.

Minden tárgyalás vagy más hivatalos cselekmény, mint eskükivétel stb. alkalmával a birói és ügyészi hivatalnokok, valamint a laikus szakbirói ülnökök hivatalos ruhát tartoznak viselni.

Jegyzőkönyvvezetők ezen szabály alól ki vannak véve.

A hivatalos ruha áll egy fekete talárból és egy barettból. A talár finom gyapjuszövetből készült, dusan redőzött, előlről gombolható ruhadarab, nyitott, 50 cm. széles karokkal és egy hátul 22 cm. széles, kerek, elől hegyes nyakkivágásban kifutó gallérral. A nyakkivágás 14 cm. széles, ibolyaszinü bársonyból van. A bal oldala a jobb oldalára ugy van áttéve, hogy az ingmellből a nyakkendő alatt legfölebb 4 cm. széles rész látható. A felsőkarok 15 cm. széles, 35 cm. hosszu fekete, ibolyaszinü csikos selyem sávokkal van elfödve. A ruha bokáig ér. Fényes csokoralaku selyemnyakkendő és fehér ing egésziti ki a viseletet. Még azt is megmondja a rendelet, hogy hány gombja legyen a ruhának, hol legyen a zseb.

A ruha nyakán és a baretten hatféle rangjelzés alkalmaztatik.

A mellékleten közöljük a közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatait. A közlést a közeleóbi számokban folytatni fogjuk.

A Magyar Jogászegylet tagjainak a nyár folyamán szétküldettek a jogászegyleti értekezések 129. és 130. füzetei. A kik talán nem kapták volna meg, reklamálhatják a Franklin-Társulatnál. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1897 szeptember 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A felebbezési tárgyalás vezetése. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A közjegyző által felvett végrendelet alaki kellékei. Dr. HEXNER GYULA liptó-szt-miklósi ügyvédtől. — Végrendelet érvénytelenitési per. Dr. SCHWARTZ IZIDORtól. — A telekkönyvek helyesbitéséről. HARMATH DOMOKOS tordai telekkönyvvezetőtől. — A Btk. 241. §-a ellen. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEMtől. — Az egyetem pallosjoga. — Különfélék

Melléklet: Curiai Határozatok. — A m. kir. közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A felebbezési tárgyalás vezetése.

Ugyancsak csodálkozva olvastuk e lapokban, hogy akadt törvényszék, mely a sommás törvényt ugy valósitotta meg, hogy a felebbezési tárgyaláson az ügy előadója ismerteti legelőbb is a per anyagát és azután adja át az elnök a szót a feleknek.*

Csodálkozással vettünk tudomást a tárgyalás ezen formájáról, midőn a sommás eljárási törvénynek egészen világos 151. §-a szerint a felebbezési kérelmek előterjesztése után *a felek* előadják az elsőbiróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyitás felvétel eredményét, miközben az elnök a felek előadásának helyességére és teljességére felügyel. Az a tárgyalási mód pedig, melyet azon bíróságok követnek, a törvény 190. §-ában a curiai és táblai felülvizsgálati tárgyalásokra nézve van előirva.

Felebbezési tárgyaláson az előadói systema ki van zárva; kizárja ezt a szóbeliség elve, mely a sommás eljárást a járásbiróság és a felebbezési biróság előtt korlátlanul, kivétel nélkül uralja.

Meg vagyunk róla győződve, hogy a mennyiben valamely konkrét ügyben panasz tárgyává tétetik, ily esetre nézve a felülvizsgálati bíróságok nem fognak késni az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-a *c)* pontjának alkalmazásával.

Egyébként a felebbezési bíróságok tárgyalásainak vezetése körül a felebbezési tanácselnökök között más tekintetben is hiányzik az egyöntetüség.

Sok helyütt mindig a felperesé az első szó, ő adja elő az első biróság előtt lefolyt eljárást, másutt pedig mindig a felebbező fél feladatát képezi ez.

Egyik törvényszéknél az elsőbirósági itéletet a felek előadásainak meghallgatása után olvassák fel, mig a legtöbb bíróságnál közvetlenül a felebbezés alaki feltételeinek megállapitása után az elsőbirói itélet felolvasása következik s ezt követik a felek kérelmei.

De — habár e tekintetben is szeretnénk egyöntetüséget látni — ugy véljük, nem is a sorrend képezi a felebbezési tárgyalás lényegét és bele tudnánk nyugodni, akárminő sorrendben tárgyalnak a felek, hiszen utóvégre ez eminenter formai és czélszerüségi kérdés.

Lényegesebbek az eltérések az elsőbirósági tárgyalás és bizonyitás felvétel *eredményeinek* előadása tekintetében.

A tanácsvezető urak — igy a budapesti kir. törvényszéknél is — csaknem szóról-szóra való előadást követelnek: azt kivánják, hogy a fél adja elő az elsőbiróság előtt lefolytatott eljárást minden aprólékos részletével egyetemben, időrendben kezdve a kereseten, végig kisérve minden fázison.

Nem az a czél lebeg szemük előtt, hogy a bíróság a tényállás minden lényeges mozzanatáról értesittessék, hanem azon, tisztán formalistikus szempontot tartják szem előtt, hogy *minden* előadassék, a mi a járásbiróság előtt történt.

Ha e közben a felebbező fél az ellenfélnek egy érvét elhagyja, ha valamely becsatolt — bármily lényegtelen — okirat egész tartalmát nem ismerteti, ha a tanuk vallomását nem szóhiven idézi: rögtön jön az elnöki *közbeszólás*, mely szinte megrovásszerüen hangzik, szinte kivehetjük a hangból: Ugy-e, nem tanulta meg a leczkéjét ügyvéd ur?!

Volt eset, mikor az elnök az ügyvédtől azt kivánta, hogy sorolja elő az igényelt ingókat a végrehajtási jegyzőkönyvben felvett tételszámok szerint, másszor félbeszakitotta az ügyvédet, a ki a tanuvallomást nem szóhiven mondta el, s azt kivánta, hogy teljesen a tanuhallgatási jegyzőkönyvben foglalt szavakkal adja vissza a vallomást.

Ha valamely dátumot vét el az ügyvéd — bár a perben nem is mindig bir releventiával, — már ott a kitanitás: nem ezen, hanem más napon történt az illető esemény.

Az is megesik, hogy a szükségeseknek vélt pótlásokat ugy teljesiti az elnök, hogy az ügyvédhez az elsőbirósági iratokban foglalt tárgyalásra nézve *kérdéseket* intéz: hogy mondatott ez az elsőfokon, minő vallomást tett a tanu, stb.

Azt meg kell adni, hogy a tárgyalást vezető elnökök a per minden részletét többnyire jól ismerik, de ez az ismeret azután arra visz, hogy az elnök szinte elnyomja a maga ellenőrzésével az ügyvédet.

Minduntalan közbeszólásával nem segiti a szólót, hanem egyenesen megzavarja, főlényével nem annyira az ügy tisztázását éri el, mint inkább az ügyvéd elkedvetlenitését.

Mindez természetesen zavarja a tárgyaló feleket, az ügynek nem használ, sőt gátolja a biróság többi tagjait is a tényállás megértésében.

A biró helyzete természetesen sokkal könnyebb, mint a perbeszédet tartó ügyvédé.

Az ügyvédnek ügyelnie kell arra, hogy a tényállást hüen adja elő, érveit ügyesen csoportositsa, e mellett beszéde el ne nyuljon, sőt az előadás formáját is a bírósághoz és az ügyhöz kell alkalmaznia.

A biró ellenben nyugodtan hallgatja a felek előadásait és — kritizál.

Épen ezért igen helytelen dolog az, ha az ügyvéd előadását a tárgyalást vezető elnök minduntalan félbeszakitja, korrigálja, sőt az ügyvédet examinálja.

Ha az egyik fél a tényállást hiányosan vagy tévesen adja elő, ott van elsősorban az ellenfél, a ki bizonyára ügyel arra, hogy az ő javára szóló momentumok kellően megvilágittassanak.

Az ellen sem lehet természetesen ellenvetést tenni, ha az elnök a törvényben biztositott jogával élve a felek előadásának helyességére és teljességére felügyel, ha a tényállásnak kellően ki nem domboritott részleteit az iratokból — esetleg a vonatkozó eredetiek felolvastatása által — kiegésziti, kiemeli, vagy a felek téves adatait rektifikálja. Valaminthogy

* Egyik törvényszék felebbezési tanácselnökének vonatkozó nyilatkozatát l. lapunk 7. oldalán. *Szerk.*

a kérdezési jog gyakorlása a felebbezési forumon is lényeges eszköze az igazság felderitésének.

Mi nem ezt kifogásoljuk.

Sőt magunk is koncedáljuk, hogy az ügyvédek néha készületlenül jönnek a tárgyalásokra, hogy a tényállásra és az elsőbiróság előtti eljárásra nem helyeznek sulyt, hogy a tényállás előadását jogi álláspontjuk kifejtésével összevegyitik és szinte feltételezik, hogy a birósag a tényállást ismeri.

Mi azon türelmetlenség ellen szólalunk fel, a melylyel némely elnökök a tárgyalást vezetik s az ellen, hogy nem az elsőbiróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyitás felvétel *eredményét*, — mint a törvény kifejezi — hanem az eljárásnak és bizonyitás felvételnek minden legaprólékosabb részleteit kivánják szóhiven elmondatni.

A felesleges szószaporitás époly hiábavaló, mint az üres és időrabló formákhoz való ragaszkodás.

Dr. Balog Arnold.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyző által felvett végrendelet alaki kellékei.

A kolozsvári kir. tábla curiai határozatgyüjteményéből olvassuk e lapok 37. számának mellékletén a kir. Curia 1895. évi 8825. szám alatt hozott határozatát, mely szerint: «Az a körülmény, ha a közvégrendelet felvételénél az ügyleti tanuk a végrendelet irásbafoglalásánál jelen nem voltak, alaki hiányt nem képez, elég, ha a végrendeleti tanuk a végrendeletnek a végrendelkező előtti felolvasásánál, elfogadásánál, illetve nyilatkozata megtételénél és aláirásánál vannak jelen».

Ezzel «beelégszik» a kir. Curia, de az a kérdés, beelégszik-e ugyanazzal a törvény is, vagyis törvényt alkalmazott-e a kir. Curia, a mint ez hivatása, vagy hozott-e contra legem ujat, a mi hatáskörének tullépése?

«A közjegyző által felveendő végrendeletek tekintetében a közjegyzői okiratokra nézve előszabott kellékeken felül szükséges — igy rendelkezik az 1874: XXXV. tcz. 82. §-a, — hogy:

a) a végrendelkező személyesen jelentse ki végakaratát a közjegyző előtt;

b) az ügymenet egész folyama alatt két tanu vagy egy másik közjegyző folyton jelen legyen;

c) a jelen §. határozatainak megtartása az okiratban bizonyittassék.»

Mindjárt e *c)* pont leirása alkalmával legyen szabad azon sajátságos gyakorlatot, szerény nézetem szerint, egyenesen helytelennek nyilvánitanom, mely az e *c)* pontban foglalt határozmányokat más szempontból nézi és magyarázza, mint akár az *a)*, akár a *b)* pont alatti rendelkezéseket.

Nézetem szerint azon tényköriilményeket, t. i. a közjegyzői okiratokra előszabott kellékeket, a végrendelkező végakaratának közjegyző előtti személyes kijelentését és hogy az ügymenet egész folyama alatt két tanu vagy egy másik közjegyző folyton jelen volt, nem engedte a törvényhozó, hogy azok más módon, más eszközzel bizonyittassanak, mint épen maga a közvégrendelet tartalma által, ugy hogy itt igazán áll azon tétel, hogy quod non est in instrumento non esse in mundo. A kir. Curia különben már többször (l. *Polgári Törvenykezés* XVI. k., 149. l. és XXVII. 177. l.) akkép itélt, hogy a végrendelet külkellékeinek hiányát más, pl. tanubizonyitékkal nem pótolhatni.

Nézetem szerint is tehát a *c)* pont alatti határozmány ép oly érvényességi kellék, mint akár az *a)*, akár a *b)* pont alattiak.

Támogatom e nézetemet azzal, hogy a törvényhozó épen egy külön *c)* pontba foglalta akaratát és igy az által is dokumentálta, hogy e rendelkezésnek ugyanazon hatálya és terjedelme, mint akár az *a)*, akár a *b)* pont alattiaknak.

Például: Ha a közvégrendeletből nem tünik ki, hogy a végrendelkező személyesen jelentette ki végakaratát a közjegyző előtt, ezt sem értelmezések, sem magyarázatok, sem következtetések, sem a közjegyző, sem a tanuk utólagos kihallgatása által pótolni nem lehet, a közvégrendelet érvénytelen.

Ép ugy érvénytelen azon végrendelet, melyben magában világosan nem bizonyittatik, hogy az «ügymenet egész folyama alatt» két tanu vagy egy másik közjegyző folyton jelen volt.

«Az ügymenet egész folyama alatt» és «folyton» kell, hogy akár a közjegyző, akár a két tanu jelen legyen

«Folyton» alatt értendő a mit Ulpianus l. 21. §. 3. D. qui testam. fac. 28., 1. e szavakkal tanit: Uno contextu actus testari oportet. Est autem «uno contextu nullum actum alienum testamento intermiscere».

Dr. Blum Béla pécsi kir. közjegyző ur, A közjegyzői törvények magyarázata czimü, közkézen forgó munkájában «nyilt kérdésnek» tünteti fel a *b)* pont ezen szavainak: «az ügymenet egész folyama alatt» az értelmét.

Tehát nyitva áll a birónak utólag megállapithatni, hogy a két tanu vagy a közjegyző az ügymenetnél általában annak egész vagy nem egész folyamában volt-e jelen vagy sem és vajon folyton-e «uno contextu» vagy nem!

Természetes, ha a *c)* pont a közjegyzői végrendeletnek nem lenne «érvényességi kelléke» és ennek folytán nem kellene magának az okiratnak tartalmaznia, hogy az ügymenet egész folyama alatt a tanuk, illetve közjegyző «folyton» jelen voltak, nyomban elénk czammoghatna a jogbizonytalanság főfermentuma a «bölcs belátás». Ki volna az, a ki a törvényhozónak ily szándékot jóhiszemüleg imputálhatna?

Nézetem szerint tehát a közjegyzői törvény 82. §-a a «nyilt kérdések» szokásos gymnastikájára teret nem nyujthat, de nem is nyujt.

Volt-e két tanu vagy egy másik közjegyző az ügylet egész vagy nem egész folyama alatt tényleg és a valóságban jelen, ennek illetékes dokumentálása egyedül a közvégrendelet felvevő közjegyzőnek hatáskörébe tartozik, de csak akkor és addig, mig az okiratot aláirásával be nem fejezte. E körül a birói cognitio nézetem szerint ex lege egészen ki van zárva. Vajon a közjegyzői végrendelet a valóság ellenére dokumentál, ez a Btk. 393., illetve 394. §-a szempontjából érdekelhet, de csakis a büntetőjogi szempontból, mely szerint ténykérdés, de a végrendelet alaki kellékeinek szempontjából, ezek, mint mondám, magában az okiratban bizonyitandók.

Vajon szóról-szóra a törvény által használt kifejezésekkel? Ezt a törvény ugyan expressis verbis nem követeli, de ha más kifejezésekkel élnek, akkor kell, hogy a kifejezések értelme teljesen kongruens legyen a törvény használta kifejezések tartalmával.

Például akadunk közvégrendeletekre, melyekben a két tanu «folytonos és szakadatlan jelenléte» bizonyittatik. E szavak értelmi köre határozottan kisebb, mint a törvény által használtaké, mert hiányzik belőle «az ügymenet egész folyama alatt»-nak a terjedelme. A két tanu lehet jelen «folytonosan és szakadatlanul», pl. pusztán a végakaratnak a testator általi kijelentésénél vagy pusztán a közjegyző által eszközölt irásbafoglalásnál vagy a felolvasásnál vagy a testator azon kijelentésénél, hogy a felolvasott végrendeletet akaratával megegyezőnek találta (a szokásos «felolvastatott és helybenhagyatott» szavak már a legtávolabbról sem kongruensek a közjegyzői törvény 79. §. *d)* pontjában

foglalt rendelkezésekkel, melyek a 68. §. szerint ugyancsak érvényességi kellékek vagy folytonosan jelen lehetnek, végre pusztán az aláirásnál, de hogy ezen részletaktusok mindegyikénél a mi = «ügymenet egész folyama alatt folyton jelen volt», ez a szokásos «együttes és szakadatlan» szavakkal ki nem fejeztetik és ez okból ily végrendelet is lege strictu érvénytelen.

Ezek után áttérve a kir. Curia fentidézett 1895. évi 8825. számu határozatára, azt észleljük, hogy legmagasabb forumunk azon körülményt, hogy a testator végakaratát az ügyleti tanuk távollétében jelentette ki, továbbá, hogy az távollétükben irásba foglaltatott, alaki hiánynak nem tartja.

Az igazságszolgáltatás fejlődését megfigyelők előtt talán nem is kell kiemelnem, hogy a kir Curia a közölt határozatban egy lépéssel tovább ment, az 1891. évi márczius 3-án 5588/90. számu (Márkus III. 826. sz. a. közölt) határozatánál, mely szerint: az 1874. évi XXXV. tcz. 82. §-ában emlitett ügymenet alatt a dolog természetéhez képest, sőt az emlitett tcz. 74. §-a értelmében is, csak az ügylet jogi alkatelemeit képező jogcselekmények értendők és igy a törvénynek teljesen megfelel az, ha végrendelet tételénél az ügyleti tanu a távollétében szerkesztett okirat felolvasásánál és abba, midőn végrendelkező arra nyilatkozik és az okiratot aláirásával vagy kézjegyével ellátja, jelen van.

Ezen 1891-ben hozott itéletében tehát a kir. Curia még szükségesnek találta volt, hogy az ügyleti tanu a felhivott 82. §. alapján a végrendelet tételénél jelen legyen, irásbafoglalásánál távol lehet, mig a fent iktatott, a kolozsvári kir. tábla curiai határozatgyüjteményébe felvett 1895. évi itéletében már nemcsak az irásbafoglalásánál, de a végrendelkező akaratának személyes kijelentésénél is távol lehet, elegendőnek nyilvánitván, ugymond, «ha a végrendeletnek a végrendelkező előtti felolvasásánál, elfogadása, illetve nyilatkozata megtételénél és aláirásánál jelen van».

A kir. Curia judikaturájának e két esetét csak akkor méltányolhatjuk, ha egyuttal szemlélődésünk körébe vonjuk az 1892. évi, tehát a fenti két határozat közbeeső, 8282. sz. a *Polgári Törvénykezés* XXVI. 12. mellékletén közölt határozatát, melyben az e czikk elején vitatott álláspontunkat egész terjedelmében elfogadván, azt szóról-szóra következőleg indokolja:

«Az 1874: XXXV. tcz. 82. §-ának a közvégrendeletek körüli eljárást szabályozó egyes pontjai egymással szorosan egybefüggve s egymástól elválaszthatlanul egy egészet képeznek.

Annak a törvényszakasznak *a)* pontja alatt foglalt rendelkezés, hogy a végrendelkező személyesen jelentse ki végakaratát a közjegyző előtt, az egyik lényeges kelléke annak az ügymenetnek, a melynek egész folyama alatt kell, hogy a közbejövetelre felhivott két tanu legyen folyton jelen, a mint azt az idézett törvényszakasz *b)* pontja rendeli.

A fenforgó esetben az örökhagyó végrendeletének felvételénél tanukként szerepelt K. L. és B. I.-nak a perrendtartás 190. §-ának megfelelő vallomásával bizonyitva van, hogy ők a N. V. kir. közjegyző által felvett végrendelet megirása és felolvasása előtt magától az örökhagyótól végakaratának kinyilvánitását nem hallották, annál jelen nem voltak és csak akkor lettek a végrendelkező szobájába a végrendelkező és a közjegyző elébe behiva, midőn a végrendelet legnagyobb része már meg volt irva. E szerint tehát a tanuk a kir. közjegyző által felvett okiratban részletezett ügymenet egész folyama alatt jelen nem lévén, a kérdéses végrendelet is csak külkellékek tekintetében felel meg a többször idézett 82. §. kivánalmainak, de valósággal nem. Épen azért az 1874. évi XXXV. tcz. 68. §-a szerint közokirat s ebből folyván közvégrendelet erejével nem bir és a magánvégrendeletekre nézve előirt kellékeknek nem felelvén meg, kellett azt mindkét alsóbb bíróság itéletének megváltoztatásával érvénytelennek kimondani s következésképen a felperesnek más tekintetben nem vitás törvényes örökösödési jogát az örökhagyó hagyatékára nézve megállapitani.»

Tessék már most a közölt három itéletben egy törvénybe iktatott §. tárgyában egyöntetüséget, konstans judikaturát keresni.

Megjegyzendő, hogy e kérdés az irodalom által elhanyagoltnak távolról sem mondható. Dr. Kern Tivadar a magyar öröklési jog mai érvényében czimü jeles munkájában 407. lapon azt az arra vonatkozó irodalom közlése mellett, szokott alaposságával tárgyalja és a fent előadottal hasonló eredményre jut.

Ha másutt a törvény alkalmazása körül ily variátiók észlelhetők lennének, az a jogi irodalomban sokkal nagyobb méltatással járna, mint nálunk.

A kir. Curia a köz- és magánvégrendeletek körüli, különben felette érdekes további gyakorlatával legközelebb foglalkozni fogunk.

Dr. Hexner Gyula
liptó-szt-miklósi ügyvéd.

Végrendelet érvénytelenitési per.[1]

A *Jogt. Közl.* f. évi 35. számában dr. Wintner Samu ur azt állitja, hogy a kir. Curia 1877/95. sz. határozatában azon alapra helyezkedik, hogy végrendelet érvénytelenitési perben alperes, a ki a végrendeleti örökösödés fentartását kivánja, tartozik a végrendelet belső s külső,[2] avagy alaki s anyagi kellékeinek fenforgását kimutatni.

Ezen állitás téves. A Curia az idézett határozatban[3] csak azt mondta, hogy végrendelet érvénytelenitése és annak kimondása iránt inditott perben, hogy törvényes örökösödésnek van helye, alperest terheli a végrendelet valódiságának és annak bizonyitása, hogy a végrendelet alkotásánál a törvényes alakiságok megtartattak és nem felperes tartozik az általa állitott alaki hiányokat bizonyitani. De nem mondta a Curia az idézett határozatban azt, a mit a czikkiró ur állit, hogy a végrendelet belső, azaz anyagi kellékeinek fenforgását is az alperes tartozik bizonyitani. Erről a Curia az idézett határozatban egy árva szót sem szól.

A Curia idézett határozatának helyessége a mai jog szempontjából kétségbe nem vonható. A szerződési örökösödés van első, a végrendeleti örökösödés másod- s a törvényes örökösödés harmadsorban. Az 1848: XV. tcz. óta az egyéni szabadság korszakában élünk. Ebből az következnék, hogy a végrendelet érvénytelenitési perben a perre utasitott törvényes örökösnek kellene bizonyitania a végrendelet valódiatlanságát és azt is, hogy a végrendelet alkotásánál a törvényes alakiságok meg nem tartattak. A mint ugy is volt addig, mig az 1868: LIV. tcz. 587. §-a érvényben volt.

De ennek a szabálynak szigorán az által kiván enyhiteni az 1894. évi XVI. tcz. 85. §-a — igy szól a 71. lapon a miniszteri indokolás az 1894: XVI. tcz. javaslatához — hogy az egyes öröklési czimeknek ilyetén előjogát[4] csakis az

[1] Tárgyhalmaz miatt késett. *Szerk.*

[2] Ez a rosz terminologia az osztrák polgári törvénykönyvből származik. Dasjenige, was da «innere Form» genannt wird, ist gar keine Form. Pfaff-Hoffmann Commentar II. k. p. 58.

[3] *Jogt. Közl.* 1896. évfolyam 18. számának mellékletén.

[4] A miniszteri indokolás ezen szavaiból s még inkább a következő mondatból eléggé kiviláglik, hogy mily jogosultsága van annak az iránynak, hogy első sorba a törvényes örökösödés helyezendő. Abból azonban, hogy az egyéni szabadság respektálandó, korántsem következik az, a mint czikkiró ur állitja, hogy el kellene ejtenünk az összes formalitásokat, a melyeket a végrendelkezésnél megkivánunk. Ilyesmit csak az állithat, a ki nem tudja, hogy mily nagy jelentősége van a formának a jogi életben. V. ö. Pfaff-Hoffmann Commentár II. p. 132—136.

*

arra esetre tartja fen, ha azt a vitássá vált jogigény alapos volta tekintetében fenforgó evidentiák is indokolják. Ehhez képest az örökösödési szerződésre vagy végrendeletre alapitott igénynek előjoga — ugy a különböző jogczimre hivatkozó igénylővel szemben, mint egy másik szerződési, illetve végrendeleti örökössel szemben — az *alakszerü okirat* kellékétől van függővé téve.

Nem helyes tehát, a mit dr. Wintner ur állit, hogy a törvényes örökös mellett *törvényes vélelem* szól. Az 1894. évi XVI. tcz. 85. §-a határozottan a végrendeleti örökös előjogát ismeri el, feltéve, hogy a végrendelet alakszerü. Csak ilyenek hiányában — igy szól a minisztéri indokolás — illeti meg a törvényes örököst az elsőbbség (71. p.). Mivel tehát — a mint ez a törvény világos rendelkezéséből kitünik — a végrendeleti örököst csak az esetben illeti meg az elsőbbség, ha a végrendelet alakszerü, ennélfogva a végrendeleti örökösnek csak azt kell bizonyitania, hogy a végrendelet alakszerü, azaz hogy valódi s hogy alkotásánál a törvényes alakiságok megtartattak.* Máskülönben affirmanti incumbit probatio. A perre utasitott törvényes örökösnek kell tehát bizonyitania, hogy a végrendelet érvénytelen, mert a végrendelkező a végrendelkezés időpontjában elmebeteg volt, mert a végrendelkezéshez szükséges kort el nem érte, mert akaratának szabadságában kényszer által akadályozva volt, stb., szóval mindazt, a mit az osztrák polgári törvénykönyv, a mint emlitettem, helytelenül a végrendelet belső kellékeinek (innere Form) nevez.** Hogy pedig a törvényszéki gyakorlatnak nincs joga contra legem a törvényes örököst favorisálni, ez bizonyitásra aligha szorul. Az 1790/91: XII. tcz. még mindig érvényben van.

Dr. Schwartz Izidor.

A telekkönyvek helyesbitéséről.***

II. Minden, — az 1. és 2. pont alatt fel nem sorolt esetekben szabályszerü végzés megszerkesztésével az érdekelt felek értesitése mellett helyesbitettem a következő és azokhoz hasonló szabálytalan telekkönyvi bejegyzéseket:

a) A m.-cs—i 66. sz. telekjegyzőkönyvben két örökhagyó kapcsolatosan átadott hagyatékát képező ingatlanokra két különböző arány-hányad téves bejegyzését.

b) A k. p—i II. r. 17. sz. telekjegyzőkönyvben, hol egyik tulajdonostárs Szandru István az őt megillető jutalékát kétszer adta el 1887-ben egy és 1890-ben másik jogszerzőnek s mind a kettő részére a feltétlen tulajdonjog volt bekeblezve.

c) A p. e—i 267. sz. telekjegyzőkönyvben a hol a tulajdonjog a 10 évre kölcsön adott ingatlanra volt bekebelezve és a 10 év multán harmadik személy zálogjogot szerzett ugyanazon ingatlanra.

d) A t—i 559. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol a haszonélvezeti jog adás-vevés czimen eladatott és a jogszerző javára nemcsak hogy a tulajdonjog bekebleztetett, hanem ennek halála után az ily módon szerzett haszonélvezeti jog az örököseire át is ruháztatott.

e) Az a. l—i 727. sz. telekjegyzőkönyvből a 166. sz. telekjegyzőkönyvbe átjegyzett ingatlanra a *tulajdonjogi előjegyzés* akkép lett bejegyezve, hogy az előző tulajdonos neve nem lett átirva.

f) A szt. z—i 11. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol a jelzálogos hitelező Pap Gergely által a maga részére kért 600 frt zálogjog bekeblezés a kir. kincstár javára lett bekebelezve.

g) A b—i 43. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol B. 7. sz. alatt a jogszerző javára a tulajdonjog feljegyeztetett és nem bekebleztetett.

h) Az a. p—i 29. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol egyik tulajdonostárs a két részletből álló egy testet képező ingatlanból csak az egyik részletből megillető jutalékára jegyeztetett be, tulajdonjog bekeblezést ugyanazon telekjegyzőkönyvben.

i) A sz—i 58. sz telekjegyzőkönyvben, a hol csak jutalékra volt elrendelve a tulajdonjog bekeblezés és az egész ingatlanra jegyeztetett be és ily értelemben később meg is terheltetett. (Felebbezés tárgya lett. 6405/97. sz. a.)

k) A b—i 162. sz. telekjegyzőkönyvben, melyből az eladott 1170. sz. ingatlan helyett a 9196. sz. ingatlan lett átvezetve másik telekjegyzőkönyvbe.

l) A b—i 166. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol csakis a Nemes Márton ellen kért zálogjogot a Nemes Mihály jutalékára is bekebelezték, tekintet nélkül, hogy ez adóskép nem szerepelt.

m) A f. d—i 47. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol a földhitelintézet javára eredetileg 554/1878. sz. a. telekkönyvi végzéssel a 2500 frt tőke után a törlesztetlen félévi hátralékok több rendbeli végrehajtása mindannyiszor külön 2500—2500 frt erejéig akkép lett bekeblezve, hogy a C1. a. bejegyzéssel nem hozatott összefüggésbe s mint megannyi önálló zálogtétel szerepelt.

n) A p. sz—i 38. sz. telekjegyzőkönyvben, a hol egyik tulajdonostárs által az őt megillető jutalékából eladott egy hold területre feltétlen bekeblezést jegyeztek be ugyanazon telekjegyzőkönyvben a nélkül, hogy elkülönitési vázrajzot alkalmaztak volna, vagy a többi tulajdonostársak az ügylethez hozzájárultak volna.

Ezen példákból látható, hogy milyen természetü és jellegü szabálytalan bejegyzésekkel találkozunk és meg lehet itélni, hogy milyen befolyást gyakorolnak ezek a telekkönyvi állapotokra nézve, de el lehet azt is képzelni, milyen feladat vár arra a szakközegre, a kinek feladata az ilyen telekkönyvekből jó telekkönyveket csinálni! Eddigi tapasztalataim nyomán arról is meggyőződtem, hogy hiába való munkát végzünk a helyesbitéssel, ha a szabálytalan bejegyzések utját egészen el nem vágjuk az által, hogy az ujabb bejegyzések ellenőrzésére és felügyeletére csak az eddigihez hasonló gondot fordituuk; és ha felsőbb helyről nem kapunk egy olyan alapos és szabályszerü utasitást, mely a helyesbitési eljárásban kizárja az elintézés módjára vonatkozó különböző véleményeket, mint p. o. oly esetekben is, hol a telekkönyvi rendtartás 71. §-ába ütköző ügyletek jegyeztettek be oly közös birtokra, a melyre nézve eladó mint telekkönyvi előző nincs bejegyezve. — Ilyen bejegyzések foglaltatnak nevezetesen: cs—i 170. sz. telekjegyzőkönyvben «cs—i birtokosság»; p.-szt.-m—i 31. sz. telekjegyzőkönyvben «P.-Szt.-M. községe»; alsó-f—i 26. sz. telekjegyzőkönyvben «Alsó f. község» jogczimen felvett telekkönyvekben és ugy ezek, mint a 45,041/1889. I. M. rendelet alapján szerkesztett p.-cs—i 141. sz. és g—i 177. telekjegyzőkönyvben felvett ingatlanokra, melyekre daczára a rendelet 9. §-a tilalmának, jogügyletek bejegyzése foganatositatott. A helyesbitési eljárás módjára nézve eltérő nézetek keletkeztek a felett, hogy a 168. §. alkalmazásával kitörölhetők-e az ilyen bejegyzések, a nélkül, hogy az érdekelt felek meghallgattatnának?

Vagy mily eljárás volna követendő oly esetekben, midőn a telekkönyvi hatóság rá van utalva saját végzéseit megváltoztatni? (Lásd a kir. Curia 1889 márcz. 13-án 2112. sz. *Dtár* XXII. 116. sz.)

A legfőbb itélőszék, illetve a kir. Curia már több esetben oly fontos határozatokat hozott a téves telekkönyvi bejegyzések kiigazitására nézve, hogy a telekkönyvi rendtartás 168. §. hatáskörét jelentékenyen megvilágitotta,

* Pfaff-Hoffmann Commentar II. p 149., IX. «Und zwar ist u. E. immer die Echtheit, nie die Unechtheit zu beweisen. Docht ist dies sehr bestritten».

** Pfaff-Hoffmann Commentár II. p. 131., IV.

*** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 38. számban.

kimondván ugyanis, hogy ha a helyesbitési tárgyaláson a dolog felett az érdekelt felek megegyezésre nem jutnának, a telekkönyvi hatóság végzéssel határoz és külön perre utasitásnak helye nincsen. (Legfőbb itélőszék 1873 decz. 30. 11,105. sz.)

Továbbá ki van mondva, hogy kezelési vagy bejegyzési hibák a telekkönyvben nyert elsőbbségi jogokat el nem enyészthetik.

(Legfőbb itélőszék 1876 január 21-én 556. sz. a.)

Végül legfontosabb döntvénynek tartom azt, melyben kimondja a kir. Curia, hogy még akkor is van helye a téves bejegyzés kiigazitásának, ha már a hibás bevezetés után harmadik személyek jogokat is szereztek; mert a téves telekkönyvi bejegyzés által nyilvánkönyvi jogokat szerezni nem lehet. A téves bejegyzések jogerőre nem emelkedhetnek és elévülés alá nem eshetnek s ha a telekkönyvi rendtartás 168. §-a értelmében előterjesztés nem is tétetett, a dologi jognak peruton való érvényesitését ez a körülmény nem gátolja. (Curia 9514/1882. *Dtár* IV. 58. sz. a.)

Miután a «telekkönyvek helyesbitéséről» ekképen megirt közleményemben felmutattam azokat a telekkönyveket is, melyek birtokrendezés következtében nem megfelelően alakittattak át, helyén valónak tartom megemliteni az átalakitási eljárás rendén készült térképeket is, melyek épen oly silányak és szabályellenesek, mint a milyenek a már emlitett telekkönyvek. Általában tudva van, hogy az átalakitó közegek a többek közt legtöbb időt vesztegetnek a térképek lemásolásával, mégis tökéletlen munkát végeznek: hogy ne emlitsek többet p. o. az A.-Szt-M . . . . i, A.-L . . . i és M.-Szt-J . . . . i telekkönyvekről átalakitás rendén készitett térképek belsősége szelvényén a házak nincsenek kirajzolva. Az ilyen térképekkel ok nélkül való költséget okoztak az államnak. Egyáltalán a térképek készitését nem az átalakitó közegekre, hanem a birtokrendező mérnökökre kellene bizni. A tagositás bevégeztével a mérnökök a telekkönyvi hatóság részére is elkészitnék a térképeket, ugy hogy az ilyen másodlatokon a vázlatok kereteibe a mérnöki számok csak irónnal jegyeztetnének be, hogy az átalakitó közeg a telekkönyvekből a végleges bejegyzés után a helyrajzi számokat jegyezné be a megfelelő vázlatokba.

Nemcsak idő, de jelentékeny költség lenne megkimélve, mert a mig a birtokrendező mérnöknek egy község térképei alig kerülnének 40—50 frt munkaköltségébe, addig az átalakitó közeggel az államnak az ilyen térképek belekerülnek 150—200 frtjába. Volt alkalmam meggyőződni, hogy hat szelvényből álló térképek készitésével az átalakitó közeg négy hónapon át dolgozott. Behatóbban gondolkozva a dolog felől, egyáltalán be kellene szüntetni az átalakitó dijnokok alkalmazását és azok helyett átalakitó irnokokat kellene alkalmazni, a kiktől szigoruan megkivánható lenne a tanfolyamon nyert szakvizsga bizonyitása s hogy az átalakitási eljárás egyöntetü alakja biztositható legyen a 2579/1869. és a 34,497/1873. I. M. rendelethez, valamint általában meg kellene alkotni az általános hivatalos bejegyzési mintatárt.

Mindezekkel azt kivántam igazolni, hogy elérkezett annak ideje, miszerint a telekkönyvi intézményben és egyáltalán a rendszeres és szabatos telekkönyvezés érdekében két irányban kellene hathatos intézkedést tenni: egyik a telekkönyvvezetők kiképeztetése; másik pedig a szigorubb ellenőrzés és felügyelet gyakorlása. A jövőnek, melyben a végleges betétek vezetése is általános leend, jó telekkönyvvezetőket kell nevelni, szélesebb körü kiképeztetéssel, mire nézve «telekkönyvezési tanfolyamot» kell létesiteni.

A szigorubb ellenőrzés biztositására a törvényszéki elnökök felügyeleti körén kivül, külön felügyelői rendszert kellene felállitni minden tábla területére; az ilyen felügyelők által, szakképzett telekkönyvvezetők müködésével bizonynyal jó telekkönyveink volnának és az országnak annyi milliójába került végleges betétei, nem kerülnének szakavatlan kezekre. Ha a törvényhozás annyira előrelátó gondoskodással szervezte a közoktatás, földmivelés és az anyakönyvvezetés terén a külön felügyelői rendszert, bizonynyal be kell látnia, hogy a «hiteltelekkönyvek» érdekében sem térhet ki a szükséges tenni valók elől; ha vannak «anyakönyvi felügyelők» «erdőfelügyelők» és «tanfelügyelők», miért ne lehetnének «telekkönyvi felügyelők» is? A telekkönyvi felügyelők hatáskörébe tartoznék időnként megvizsgálni a telekkönyvi hivatalok müködését és felügyelni a rendszeres és egyöntetü telekkönyvezésre. *Harmath Domokos.*

A Btk. 241. §-a ellen.

Geheimer Justizrat v. Liszt, k. k. Hofrat Freiherr v. Krafft Ebing s kivülök még számos Rat és Professor egy felhivást tett közzé, mely a német birodalom törvényhozó testületeihez van intézve s a mely a német Btk. 175. (magyar Btk. 241. §.) törlését, illetve olyatén módositását követeli, hogy a commasculatio (sodomia ratione sexus) csak az esetben legyen büntethető, ha 1. erőszakkal, 2. közbotrányt okozó módon, 3. 16 éven alóli egyének ellen van elkövetve. E radikális inditvány indokolása megemliti, hogy már 1869-ben a legmagasabb német orvosi szaktanács, melynek Langenbeck és Virchow is tagjai voltak, kimondotta e cselekmény pœnalisatiójának téves voltát, hogy csakis a büntetőjogi ortodoxiának volt e szakasz felvétele tulajdonithat', hogy Franczia-Olaszországban, Németalföldön és egyéb országokban (?) a büntethetőség megszüntetése nem vont maga után káros következményeket, hogy a tudomány, mely az utolsó husz év alatt behatóan foglalkozott a homosexualitás kérdésével, kivétel nélkül megerősiti Schopenhauer állitását, «dass es sich bei dieser örtlich und zeitlich so allgemein ausgebreiteten Erscheinung ihren Wesen nach um den Ausfluss einer *tief innerlichen constitutionellen Anlage* handeln müsse». A felhivás különben a cselekményt, melynek büntetlenségét proklamálja, igen természetesnek találja, mert physiologiai oka az embernek eredetileg bisexualis voltában rejlik, miből következik, hogy senki sem mondható bünösnek «an einer solchen *Gefühlsanlage(!)*». Minthogy tehát a homosexualis inger ép oly erős, sőt néha erősebb, mint a heterosexualis, ennélfogva kielégitése nem mondható bünösebbnek, mint emezé. E szakszerü érvelést befejezi egy hivatkozás a klassikus ókor és a jelen idők kiváló embereire, kik közül nem egy hódolt e büncselekménynek s kik közül nem egyet kergetett szégyenbe, kétségbeesésbe, őrülésbe, sőt halálba is az e miatt reá rótt büntetés. Mindezeknél fogva a jog, igazság és emberiesség követelik e szakasznak már jelzett módositását.

Távol legyen tőlem, hogy kétségbevonjam azokat az érdemes szolgálatokat, melyeket épen a felhivás egyik aláirója Krafft Ebing és nyomán mások a sexuális büncselekmények szervezeti okainak felderitése körül tettek; de ha még oly tisztán áll is előttünk a motivum, ez nem ok a büntethetőség megtagadására. Hogy Liszt és társai reformtörekvésükben ez egyszer nagyon is elvetették a sulykot, annak közvetlen inditó oka — szerény véleményem szerint — abban a szerencsétlen antagonismusban rejlik, melyet Liszt elmélete a beszámithatóság és büntethetőség közt előidéz. Az elfogadott determinismus következménye, hogy a beszámithatóság látszólagos megszünésével, elvesztik a lábuk alól a büntethetőség talaját is. A büntetőtörvények — igy a magyar is — a beszámithatóságot negativ oldaláról irják körül és ép ezért, ha a tudomány valamely büncselekmény motivumában ily negativ tényezőt fedez fel, a nem jogászok* csakhamar hajlandók a beszámithatlanság fogalmát

* Liszt kivételével egy kriminálista sincs az aláirók közt.

magára a büncselekményre átvinni s ennek alapján a büntetlenséget proklamálni. Ez az ismertetett «Aufruf» keletkezésének lélektana, a mi azonban magában még nem elegendő a felhivás tartalma helytelenségének demonstrálására.

Megengedem azt, hogy a büntetési tétel még igy is nagyon szigoru, de a szigoru büntetés és a semmi büntetés közt még vannak fokozatok. A kánonjog kezdeményezésére (Can. 14. Causa 32. Quest. 7. «usus contra naturam semper illicitus») a CCC. 116. §-a tüzhalállal sujt «so ein Mensch mit einem Viehe, Mann mit Mann.... Unkäusch treiben.» Az u. n. felvilágosodási irodalom (Montesquieu, Hommel) hatása alatt II. József kodexe már enyhébb büntetéssel sujtja, hogy azonban a modern Btk.-ek többsége nem ejtette el egészen e szakaszt, annak oka abban rejlik, hogy a bibliai alapokon nyugvó tiltó erkölcsi norm még nem veszett ki a közérzületből. Ezzel szemben a felhivás odaveti: «dass das bestehende Gesetz noch keinen Konträrsexuellen von seinem Triebe befreit.» Ez igaz, csakhogy a Btk. nem is gyógyszer, mely a beteges hajlamokat* orvosolja, hanem ennek daczára visszatart a hajlam érvényesitésétől, ép ugy mint a Btk. nem adhat kenyeret az éhezőnek, kit az éhség lopásra ösztönöz, hanem csak visszatartja őt a lopástól. Meglehet, hogy egyes esetekben a penchant au crime győz a büntetéstől való félelmen s ezekről az esetekről számot ád a bünügyi statisztika, ellenben arról a számtalan esetről, melyben a paragraphus marad a győztes, mit sem tudunk, a mi azonban nem ok annak feltevésére, hogy a büntető sanctio hatás nélkül maradt. Hogy a 241. §-ban körülirt büncselekmény e tekintetben kivétel volna, azt alig vagyok képes belátni, valamint azt sem, hogy miből következtetik Liszt és társai, miszerint e szakasz eltörlése Franczia- Olaszországban és Hollandiában nem volt káros hatással. Minő ellenőrzést gyakoroltak az irányban, hogy az emlitett országokban e cselekmény nem szaporodott-e el jobban mint azelőtt? Ezt pedig talán az Aufruf aláirói sem tartják talán kivánatosnak, hisz hangsulyozzák, hogy az aláirók mind oly egyének, «deren Name für den Ernst und die Lauterkeit ihrer Absichten bürgt». Már pedig igénytelen felfogásom szerint *a jogi tilalom megszüntetése* e cselekménynél — mely különben is tág teret nyujt a Tarde által hangsulyozott loi d'imitation-nak — *egyértelmü annak direkt előmozditásával.*

Ha a közfelfogás tulnyomó többsége nem is bélyegezné meg a cselekményt, még akkor is támogatná álláspontomat a testi épség védelmének tekintete. A Btk. számos ponton gátat emel a volenti non fit injuria elv elfajulása ellen s hogy épen e helyütt nagy szükség van a korlátozásra, azt különösen indokolja a felhivásnak idézett része, mely szerint «örtlich und zeitlich so allgemein ausgebreitete Erscheinung»-ról van szó. Kiemeli ezt Btk.-ünk indokolása is, mondván, hogy a büntethetőség az erkölcsi érzület durva megsértésén, a természet rendjének észellenes mellőzésén, az emberi méltóság lealacsonyitásán s az egészség, valamint a testi s szellemi épség megrontásán alapul. Ehhez alig hiszem, hogy orvosi szempontból is szó férne és ez már magában véve elengedhetetlenné teszi a büntetőjogi védelmet.

Egyben azonban kétségtelenül igaza van az Aufruf-nak s ez az, hogy a büntető igazságszolgáltatás a tettes könyörtelen üldözése által több kárt, mint hasznot okozott, mert gyakran valóban kiváló egyéneket tett tönkre. Csakhogy ennek elkerülése nem a törvény, hanem a birói bölcseség feladata. A delictum hivatalból üldözendő, de — mint *Illés* helyesen kifejti** — «a közhatalomnak e tekintetben nagyon óvatosan kell eljárnia, nehogy tapintatlan fellépése által közbotrányt okozzon oly esetben, midőn a cselekmény még nyomtalanul elenyészett volna a büzhödt posványban, melyben keletkezett».

A szóban forgó memorandum, melynek már irodalmi előfutárai is voltak (Hälschner II. 239 l.; Sontag. Goltd. Archiv. 1870. 15 l.; Liszt 352 l.), a mint igyekeztem bebizonyitani, meglehetősen tullőtt a czélon és ha részletesebb czáfolását mellőzöm, ugy ennek két oka van: az egyik az, hogy irányadó jogászi körökben amugy sem fog élénkebb viszhangra találni, a másik az, hogy nem épen kellemes feladat e szennyes théma légkörében mozogni, még akkor sem, ha a vezérlő czélzat tisztitó is.

Dr. Vámbéry Rusztem.

* «Beteges hajlamnak» nevezem, mert a mint Krafft Ebing idevágó munkájában (Der Conträrsexuelle. Leipzig u. Wien 1854.) kimutatta, az esetek nagy része valóságos vagy simulált szervezeti hibában (Urningsliebe) találja alapját.

** Kommentár II. köt. 251. l.

Az egyetem pallosjoga.

Herczegh Mihály rektori beszédje az *egyetem önkormányzatának* czime alatt foglalkozik az egyetem egykori birói hatalmával (jus gladii), mely 1848 előtt szintén az önkormányzat hatáskörébe tartozott.

Az egyetem ezen biráskodása nemcsak a tanulókra szoritkozott, de kiterjedt a tanárokra és pedig ugy a polgári és bünvádi, mint a peren és perenkivüli ügyekben, sőt örökösödési eljárás tekintetében is. Tanárok és tanulók csak előtte voltak kötelesek törvényt állani. A felebbvitel a kir. Curiához történt.

Már a nagyszombati egyetem is élt birói hatalommal. E jogot II. Ferdinánd császár és király adta meg neki. Az első egyetemi biró báró Eszterházy Dániel volt, a nádornak öcscse, a ki birótársaival két tetten kapott bünös egyetemi tanulót elfogatott, halálra itélt és az egyetem udvarán lefejeztetett. (Pauler: Egyetemünk története. 1880. 17., 18. lap.)

Utóbb Mária Terézia ugy rendelkezett, hogy büntető ügyekben a birói hatóságot a jogi kar dékánjának elnöklete alatt egy hét tagu bíróság gyakorolja, mely tanárok és más jogtudósokból alakittatott. Ez a bíróság itélte három évi várfogságra Pruzsinszky Józsefet és halálra Szolárcsik Sándort, mely rajta 1795 junius 3-án végre is hajtatott — a Martinovits-féle összeesküvés miatt.

A büntetésfajok, melyeket az egyetemi bíróság alkalmazott, a büntény vagy fegyelmi vétség minőségéhez képest: halál, börtön, korbács, kizárás az egyetemből, vagy eltoloncolás a város területéről.

A többiek közt 1804 julius 15-én az egyetemi bíróság, melyben akkor Markovics, Kelemen és Demjén jogtanárok is közremüködtek, egyszerre 19 egyetemi polgárt itélt el és fenyitett meg részint börtönnel, részint 2—10 korbácsütéssel, részint 2—6 mogyorófapálczával, részint az által, hogy a moralisból sekundába pónáltattak és az egyetemről örökre kizárattak azért, mert a mesterlegényeket megverték, megsebesitették abban a rosz hirü «Fekete redut» nevü tánczteremben, a hol különben is tilos volt megjelenni egyetemi tanulóknak. Révay János I. éves bölcsész pedig 21 napi fogságban, 16 korbácsütésben és az egyetemből való örökös kizárásban marasztaltatott el azért, mert timármesterséggel foglalkozó gazdájától négy izben bőröket lopott s ez által szégyent, gyalázatot hozott az ifjuságra.

A korbácsolást, botbüntetést az egyetemi hajdu végezte; mig ellenben a börtönbüntetés végrehajtása az egyetem pedellusára volt bizva. A pedellus hatáskörébe tartozott többek közt az alperesek és vádlottak megidézése, az egyetemi tömlöczök felügyelete, a korcsmák, kávéházak és más gyanus vagy nyilvános helyek látogatása oly czélból, hogy nincsenek-e ott tanulók, kiket ez esetben a szokásos büntetés végett a kari dékánnak volt köteles bejelenteni.

Mert a szállásokról kimaradni télen csak 9, nyáron pedig csak 10 óráig lehetett, pénzbirságban marasztaltatván

kel azon kávések, korcsmárosok, tánczteremtulajdonosok, ki a tanuló-ifjuságot a meghatározott idő eltelte után helyiségeikbe bocsátották; — a birság egyik fele a feladó pedellusnak, a másik fele pedig a szegény-alapnak jutván. A dohányzás az utczán szintén tilos volt, mert a jó erkölcsökbe ütközött; ugy nemkülönben tilos volt a hazardjáték s adósságcsinálás is, a kölcsönadott pénz elvesztése alatt.*

Különfélék.

— **A magyar bünvádi eljárás törvénykönyvét** francziára forditja *dr. Mayer Salamon*, a bécsi egyetem volt tanára s jelenleg párisi ügyvéd. Mayer tudvalevőleg az anyagi magyar Btk.-nek a külföldön való ismertté tétele tekintetében is kiváló érdemeket szerzett magának. Az ő könyve, melyet e törvénykönyvről irt, volt az első, mely a külföld figyelmét felhivta a magyar kodexre s a külföldi irodalmi munkák csaknem kizárólag ezen könyvet használják forrásul. A mióta a magyar bünvádi eljárás kodifikátiója folyamatban van, ezen müveletet is szakadatlan figyelemmel kiséri Mayer s a javaslatokról több dolgozata jelent meg ugy a folyóiratok utján, mint önállóan is. A franczia igazságügyminiszterium pedig ujabban a magyar törvényhozás iránti felvilágositásokat tőle szerzi be; nemkülönben a Société de Législation Comparée is az ő informátióit használja az Annuaire összeállitása tekintetében. Felesleges mondanunk, hogy Mayer, (ki külföldi létére tökéletesen megtanult magyarul), még mindig a legnagyobb rokonszenvvel van eltelve Magyarország iránt; hiszen legujabb müve, a magyar bünvádi eljárás forditása, sem egyéb, mint a benső rokonszenvnek nyilvánulása. — Megjegyezzük, hogy ezen munka nem lesz egyszerü forditás. Mayer hosszabb bevezetést is ir, melyben kiterjeszkedik a magyar kodifikationális előzményekre és tudományos alapon összefoglalja a kodex elveit.

— **Kimutatás** a budapesti egyetemen az 1896/97. tanévben beiratkozott egyetemi hallgatókról:

I. félév.

Tanszak	A hallgatók száma: Rendes	Rendkivüli	Vallásukra nézve: Róm. kath.	Görög kath.	Görög keleti	Ágost. hitv.	Helv. hitv.	Unitárius	Felek. nélk.	Izraelita	Születésükre nézve: Magyarorsz.	Horvát-szlavonországi	A monar. többi tartományaiból	Más államokból	Összesen
Hittudom. kar	84	3	65	22	—	—	—	—	—	—	83	4	—	—	87
Jog- s áll.-t. «	2934	260	1429	67	133	290	385	11	1	878	3153	13	22	6	3194
Orvostud. «	734	19	210	11	22	72	56	1	—	381	736	1	15	1	753
Bölcs.-t. «	535	52	251	18	18	89	84	1	—	126	577	4	4	2	587
Összesen	4287	334	1955	118	173	451	525	13	1	1385	4549	22	41	9	4621
Gyógysz. hallgatók I.	—	67	41	1	1	4	9	—	—	11	66	1	—	—	67
Gyógysz. hallgatók II.	—	53	27	4	2	9	5	—	—	6	52	1	—	—	53
											Mindössze				4741

II. félév.

Tanszak	A hallgatók száma: Rendes	Rendkivüli	Vallásukra nézve: Róm. kath.	Gör. kath.	Görög keleti	Ágost. hitv.	Helv. hitv.	Unitárius	Felek. nélk.	Izraelita	Születésükre nézve: Magyarorsz.	Horvát-szlavonországi	A monar. többi tartományaiból	Más államokból	Összesen
Hittudom. kar	83	2	64	21	—	—	—	—	—	—	81	4	—	—	85
Jog- s áll.-t. «	2629	239	1268	53	121	260	346	13	1	806	2830	14	18	6	2868
Orvostud. «	694	13	202	10	22	65	51	—	1	356	693	2	9	3	707
Bölcs.-t. «	513	44	271	16	14	81	78	—	—	97	551	2	3	1	557
Összesen	3919	298	1805	100	157	406	475	13	2	1259	4155	22	30	10	4217
Gyógysz. hallgatók I.	—	61	39	—	1	4	7	—	—	10	60	1	—	—	61
Gyógysz. hallgatók II.	—	52	27	4	1	8	5	—	—	7	51	1	—	—	52
											Mindössze				4330

* Zsögöd Benő jogkari dékánnak ugyanazon alkalommal tartott megnyitó beszédét egyik közelebbi számunkban közöljük.

— **A budapesti egyetem** jogi karán a mult tanévben tartott vizsgák száma a következő volt: Kánonjogi szigorlat 24. Jogtudományi szigorlat 1051. Államtudományi szigorlat 207. Pótszigorlat 422. Az I. alapvizsgálat száma volt 1403. A II. alapvizsgálat 925. Jogtudományi államvizsgálat 84. Államtudományi vizsgálat 99.

— **A szóbeliség a gyakorlatban.** Ily czimü közleményünkre a következő sorokat vettük:

A *Jogt. Közl.* f. évi 38. számában megjelent «A szóbeliség a gyakorlatban» czimü közlemény *névtelen* szerzője a debreczeni kir. törvényszék felebbezési tanácsa előtti tárgyalások lefolyását akkép tünteti fel, hogy «az előadó biró előbb előadja az egész pert elejétől végig és azután a felek megteszik észrevételeiket az előadványra».

Ez az állitás ugyan teljesen valótlan, mert soha egyetlen egy esetben sem történt, hogy az ügyet, helyesebben a tényállást nem a felek, hanem az előadó biró adta volna elő, vagy akár a jogvita a felek előtt elzáratott volna, hacsak a czikkiróját az nem ejtette tévedésbe, hogy — bár igen ritkán — a felebbező fél képviselője készületlenül jelenvén meg a tárgyaláson, hiányos előadását a tanács elnöke volt kénytelen törvényszabta joga és kötelességéből kifolyólag kipótolni és rektifikálni; de ha való volna is, méltán lehet csodálkozni czikkirónak ebből levont ama következtetésén, hogy ez a legjobb és legvilágosabb törvénynek sarkaiból való kiforgatasa és a gyakorlatban eltorzitása.

Mert hogy a törvényben előirt szóbeliség megvalósitását miben hiusitaná meg az a — különben szabálytalan — eljárás, hogy a tényállást nem a többnyire mindent maga előnyére kihasználni igyekvő, tehát subjektiv alapból kiinduló érdekelt fél, hanem az érdektelen s igy mindenesetre tárgyilagosabb biró adja elő, ezt megérteni még az sem képes, a ki a szóbeliség elveivel tisztában van.

De ha a közlemény irója azzal a további apostrophálásával, hogy «ez semmi egyéb, mint a felülvizsgálati tárgyalás a kir. táblán, vagy a Curián» azt akarja még mondani, hogy a debreczeni kir. törvényszék felebbezési tanácsa előtt a tárgyalás *nem áll egyébből*, mint a hogy azt közleményében leirta, akkor ez már nagy és sulyos vád, de egyuttal oly absurd, hogy a valótlanság bélyegét minden czáfolat nélkül is magán hordja. Mert hogy elhihesse valaki, hogy a nevezett törvényszék felebbezési tanácsa előtt, mióta a sommás eljárási törvény életbe lépett, a felek soha érdemben nem tárgyaltak, személyesen és eskü alatt soha ki nem hallgattattak, bizonyitás soha fel nem vétetett, és ilyen körülmények közt az illetékes felügyeleti hatóság csak a czikkiró *jóakaratu* figyelmeztetésére várt volna mostanáig, ehhez oly nagyfoku naivság kell, a minőt a közlemény irójától senki sem irigyelhet.

Hogy pedig oly egyszerü ügyekben, melyekben az elsőbiróság a tényállást teljesen kideritette és a felebbező fél a nélkül, hogy ujabb tényállitást, vagy bizonyitékot felhozni tudna, *ő tudja miért*, még is szóbeli tárgyalást kért, ez a tárgyalás egyébből, mint a változatlan tényállás és a felebbezés indokainak egyszerü reprodukálásából nem állhat, ezen ismét csak a naiv lelkü czikkiró csodálkozhatik.

Ezeket kivántam, még pedig eleve minden további polemia kizárásával czikkirónak alaptalan, s ugy látszik csak a közönség félrevezetésére irányuló tendentiosus közleményére megjegyezni. *A debreczeni kir. törvényszék felebbezési tanácsának elnöke.*

Legyen szabad megjegyeznünk, hogy multkori közleményünket olyan informátióból meritettük, melynek szavahihetőségében épenséggel nem volt okunk kételkedni. A czáfolatnak azon részei, melyek nem képeznek czáfolatot, előttünk érthetetlenek, mert azon közlemény irója sem oly «naiv», hogy azt akarta volna irni, hogy ki van zárva a felebbezési tárgyaláson a bizonyitásfelvétel, valamint azt is igen jól tudja, hogy egyszerü ügyekben, a melyekben uj tényálladéki momentum nincs, nem elkerülhetlenül szükséges a szóbeli tárgyalás.

A mi azon, szintén nem a tárgyra tartozó megjegyzést illeti, hogy előnyösebb, ha az előadó biró adja elő a tényállást, mintha ez a felekre bizatik, ebből is, valamint egész válaszából kitetszik, hogy a szóbeli tárgyalásokat vezető biró ur nem nagy barátja a szóbeliségnek.

— **A fél eskü alatti kihallgatásának kérdése** Németországban napirenden van. A «Deutsche Juristen Zeitung»-ban (kiadják Laband, Stenglein és Staub) munkatársunk dr. *König Vilmos* is hozzászól a vitás tárgyhoz. Közli, hogy nálunk a fél eskü alatti kihallgatása, *mint bizonyitási eszköz* fényesen bevált, de kiemeli azon visszásságokat is, melyek a fél sokszoros személyes szereplése folytán előállanak. Rámutat ez eljárás nehézkes voltára, ha megkeresés szüksége forog fen, mely esetben már a közvetlenség hiánya is jórészben elenyészteti a kihallgatás eredményeit. Ezekre és különösen egyszerübb átlátszóbb esetekre való tekintettel, a hol a ténybeli kérdés igennel vagy nemmel nyer elintézést, a két bizonyitási mód kombinátióját ajánlja oly formán, hogy a birónak megadatnék a jog vagy a kihallgatást vagy pedig az esküvel való bizonyitást elrendelni.

— **A Bertillonage** behozatala tárgyában f. évi junius havában Berlinben tartott értekezlet alkalmával *Windheim* berlini rendőr-elnök a megnyitás alkalmával kiemelte azon rendkivüli előnyöket és különös eredményeket, a melyeket Francziaországban a Bertillon-féle rendszernek behozatala által elértek és különösen arra utalt, hogy ő személyesen *Hüllesem* kriminál-inspektor társaságában Párisban szemügyre vette az erre vonatkozó berendezéseket és meggyőző dött ennek előnyeiről. *Hüllesem* erre behatóan indokolta, hogy mennyire szükséges az eddiginél jobb azonositási rendszernek a behozatala és egy személyesen bemutatott álruhába öltöztetett rendőrnek segélyével drastikus módon bebizonyitotta, hogy mily könnyen eredményezhet, az edd g szokásos fényképezés módja szerint ábrázolt személyekhez való külső hasonlatosság, valamint magukhoz az élő személyekhez való hasonlatosság is, az agnoskálás terén felette nagy tévedéseket. Az értekezleten határozatilag kimondották, hogy az eddigi azonositási rendszereknek teljes hiányos volta miatt ajánlják az egyes kormányoknak *Bertillon* anthropométiai rendszerének, valamint a signalement jegynek egységes behozatalát és egy központi hivatalnak létesitését. Végül sürgönyileg kifejezte az értekezlet *Bertillon* előtt kitünő rendszere iránti elismerését. Ez értekezleten tudvalevőleg Magyarország is képviseltette magát és pedig az igazságügyminiszterium képviseletében megjelent ott dr. *Lévay* József miniszteri segédtitkár, a belügyminiszterium, illetőleg a budapesti államrendőrség képviseletében meg dr. *Farkas* rendőrtanácsos és *Bérczy* Béla kerületi kapitány. Ennek folytán most már joggal elvárhatjuk, hogy az intéző körök nálunk sem fognak sokáig késni a Bertillonage behozatalával, melynek hiányát ugy a közbiztonsági szolgálat, valamint a büntetőjogszolgáltatás terén is lépten-nyomon naponkint mindenütt tapasztalják a gyakorlat emberei. — A német birodalomban eddig Berlinben, Hamburgban és a Szász királyságban hozták be Bertillon azonositási rendszerét és az utóbbi helyen Drezdában annak számára központi hivatalt is rendszeresitettek.

— **Némely aljárásbiró,** ha a felperesi ügyvéd nem jelenik meg pontosan a felhivásra, az ügyet megszünteti és nem engedi felvenni a «makacsságot». *(Ügyvédi körökből.)*

Nemzetközi Szemle.

— **Grünhut** bécsi jogtanár rendszeres váltójogi kézikönyvet adott ki.

— **A törvényszéki orvosok és a jogászok psychiatrikus ismereteinek hiányára** élénk világot vet egy *Knauer* által a «Deutsche medizinische Wochenschrift»-ben közölt eset, melyben egy hivatalnokot hihetetlen otromba 25 rendbeli sikkasztás miatt, (tényleg azonban feledékenység forgott fen), $1^1/_2$ évi fogházra itéltek. A vádlott, sok egyéb feltünő jelenségtől eltekintve, egy jogásznak nyilatkozata szerint, a tárgyalásnál állitólag ugy viselkedett, mint egy ostoba fiu, nem pedig mint egy régi hivatalnok. A vádlott nemsokára ezután agylágyulás következtében meghalt a fogházban. Halála után ujra felvették az eljárást, mely a felmentésével végződött. *Dr. Aschaffenburg* heidelbergi psychiater állitása szerint ilyen dolgok minden nap fordulnak elő és szerinte az orvosi véleményekben előforduló ellentmondások legnagyobb részt azon alapulnak, hogy azon orvosok, a kik a törvényszéktől orvosszakértői véleményadására felhivatnak, a törvényszéki lélektanból nem birnak elegendő ismerettel. — Szükségesnek tartanók, ha nálunk ugy az ügyvédi, valamint a birói vizsgálat kötelező tárgyai közé a törvényszéki orvostan, valamint a törvényszéki lélektan is felvétetnék és hogy a gyakorlati jogásztól szintén megkivántatnék, hogy a tébolydában és a megfigyelő helyen szerezze meg a gyakorlati és felelősségteljes életpályájának sikeres betöltéséhez szükséges klinikai ismereteket is.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék statisztikája** mutatja, hogy e bíróságnál az ügymenet a bünügyekben folyton kevesbedik. Visszavezetik ezt egyrészt a judikatura consolidatiójára; ugyanis ujabban kevesebb jogorvoslattal élnek, mivel ismerik már a főbb kérdésekben a legfelső törvényszék álláspontját és tudják, hogy hol van kilátás a megsemmisitésre és hol nincs. De másrészt a kriminalitás kevesbedésének is tulajdonitják a jelenséget.

— **Egy német ügyvédet** az adós, kinél ez végrehajtást eszközölt, megsértett. Az ügyvéd becsületsértési perrel fenyegetett, ha a sértő nem kér bocsánatot és ha a szegények pénztárába nem fizet 10 márkát. Az államügyészség zsarolás czimén vádat emelt az ügyvéd ellen. — A német birodalmi legfőbb bíróság egy esetben meg is állapitotta a zsarolást, midőn valaki egy tolvajt — feljelentéssel való fenyegetés utján — arra kényszeritett, hogy bizonyos összeget fizessen a szegények pénztárába.

— **Bekker,** a nagyhirü heidelbergi romanista, kit Ihering és Windscheid mellett emlitenek, a napokban ülte meg 70-dik születésnapját és ez alkalomból több kitüntetésben részesült.

— **Koldulásnál orgazdaság.** Emlitettük, hogy a német legfőbb törvényszék a koldulásnál fenforoghatónak mondotta az orgazdaságot. Most dr. Stenglein, a legfőbb törvényszék tagja, az általa szerkesztett Gerichtssaalban kijelenti, hogy egyik tanácsnak volt ugyan egy ily egyedül álló határozata, de a többi tanács azt csakhamar visszautasitotta. Azt azonban Stenglein ujolag megerősiti, hogy a legfőbb törvényszék elitéli pl. azt az asszonyt, a ki azon czukrot adta be férjének, melyet neki a gyógyszerész a kért méreg helyet adott. Indokolásul csak azt teszi hozzá Stenglein: Mit dem Versuch am untauglichen Objekt und mit untauglichen Mitteln dürfte das Reichgericht auf dem Boden des Rechtsgefühls des Volkes, und in Opposition zu einem künstlichen Juristenrecht stehen.

— **Ferriani** olasz államügyész különösen a gyermek büntettesek psychologiájával foglalkozik. Innen kiindulva, az anyák degeneratióit is tüzetesen tárgyalja. Külön munkát irt a gyermekölő nőről, a szerelemről a törvényszék előtt, az elfajult anyákról, stb. Munkái többnyire le vannak forditva németre is. Utóbbi munkájának német forditása most jelent meg következő czim alatt: Entartete Mütter. Eine psychisch-juridische Abhandlung. Deutsch von Alfred Ruhemann.

— **Serafini,** a pisai egyetem nagyhirü tanára, meghalt 65 éves korában. Serafini különösen azt tüzte feladatául, hogy az olasz és a német jogtudomány közt a kapcsolatot szorosabbá tegye és a kölcsönhatást fokozza. Számos német munkát forditott le olaszra és másrészt az olasz jogi termékekről a német irodalomban referált. Tulajdonképeni szakmája a római jog volt. Szerkesztette az Archivio Juridico folyóiratot.

— **D. Sernoff,** a boncztan tanára Moszkvában, egy nagyobb tanulmányban kritizálja *Lombroso* tanait és éveken át folytatott megfigyelések alapján azon következtetésre jut, hogy a *született gonosztevő*, Lombroso értelmében, *nem létezik a valóságban.*

— **Cosmodike** czim alatt uj folyóirat indul meg a nemzetközi jog müvelésére. A lap három nyelven jelen meg és ennek megfelelőleg három szerkesztője van. A központi szerkesztő *Harder* ügyvéd Manheimban.

— **Berryer** életrajzának harmadik (befejező) kötete is megjelent. A nagyszabásu munka szerzője tudvalevőleg *Lacombe.* A munka méltó azon nagy férfiuhoz, kinek életviszonyait, politikai, védői és tudományos müködését tárgyalja.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1897 október 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Viszonosság Németországgal. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Felügyelő-bizottság és igazgatóság. Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügyvédi felelősség egy esete. Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ budapesti ügyvédtől. — Szállitási ügylet — szerencseszerződés — burkolt uzsora. Dr. ORMOS EDÉ-től. — Van-e ujrafelvételnek helye a tényleges birtoklásnál? Dr. RAFFAY FERENCZ győri törvényszéki albirótól. — Különfélék

Melléklet: Curi i Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Viszonosság Németországgal.

Abból a szövetségből, mely most Vilmos császár látogatásával ismét oly fényes dokumentálást nyert, Magyarország jogélete is kell hogy részt kérjen. A régi előitéletek ideje lejárt. Németországnak alkalma volt meggyőződni, hogy Magyarországon a biráskodás a civilisatio sorompóin belül halad előre és hogy küzdelmeiben nem feledkezik meg egy pillanatra sem a külföldi jogélet törekvéseiről és vivmányairól. Nincs semmi tehát, a mi ezt a két országot elválasztaná, ellenben folyton észlelhetjük, miként szaporodnak azon szálak, melyek a fejlődő gazdasági élet, a mindinkább táguló személyes érintkezés révén a két államot közelebb hozzák.

És még sincs viszonosságunk! A magyar biró meghozza itéletét, a német bíróság visszautasitja és viszont. A vállalkozó visszariad terveitől, a kereskedő visszalép ügyleteitől, mert a hitelező az előtte ismeretlen külföldi per nehézségeitől fél. — Miért van ez igy?

A két ország törvényeiből erre a kérdésre választ nem nyerhetünk. A német perrendtartás 661. §-a épugy, mint a mi végrehajtási törvényünk 3. §-a a külföldi itéletek végrehajthatóságának feltételét csak a viszonosságban keresi. A két hidfő tehát szilárdan áll, de az áthidalásra hiába vártunk mindeddigelé. Abban nem lehet reményünk, hogy egy spontán keletkező gyakorlat meg fogja teremteni a viszonosságot. Ezt csak államszerződéstől várhatjuk. És itt kérdeznünk kell: mi az oka annak, hogy ezen szerződést még nélkülöznünk kell?

Nem hiszszük, hogy ennek a barbar viszonynak okát Németországban lehetne megtalálni. Németország nemzetközi kérdésekben a legszabadelvübb irányt követi. Ez kétségtelenül kitünik abból, hogy azok a régi szerződések, melyek Ausztria és a német birodalom egyes szövetséges államai közt a német egységet megelőző időből fenállottak, még a német birodalmi perrendtartás életbe lépte után is feltétlenül respektáltatnak. Ausztria és Németország közt tehát meg van a reciprocitás.

Talán nem tévedünk, ha ebben a nagy állami átalakulások által sem érintett meglévő viszonosságban látjuk az okát annak, hogy a külügyi képviselet nem igen tartja szükséges feladatnak a viszonosságot szerződésileg és ugy szabályozni, hogy annak Magyarországra is kiható ereje legyen. De ha azt osztrák részről nem tartják sürgős feladatnak, annál több oka van a magyar igazságügyi kormánynak a viszonosság kérdését Németországgal napirendre helyezni.

A mai helyzetnek valóban megszégyenitő következményei vannak Magyarországra nézve. Előfordultak esetek, hogy magyar honosok német állampolgárokkal kötött szerződéseikben osztrák birróságok illetékességét kötötték ki, csakhogy Magyarországban és Németországban is végrehajtható itéletre tehessenek szert, ha szerződéseikből folyólag konfliktusba kerülnek. Ez valóban nem alkalmas, hogy a magyar állami önállóság eszméjét Németországgal megismertesse.

Az itt felvetett kérdést egy régi phrasissal, az ismert szelvényperekre való utalással gondolják nálunk elnyomhatni. E szerint a német birróságoknak a szelvényperekben hozott itéleteit kellene végrehajtani, ha a viszonosságra akarunk áttérni. Eltekintve attól, hogy talán nem is ütköznék nehézségbe ezeket az itéleteket a viszonosságból szerződésileg kizárni, az egész argumentum elenyészik, ha szem előtt tartjuk, hogy a szelvényperekben hozott német itéletek végrehajtása Ausztriában is megtagadtatott, a nélkül, hogy a viszonosságot megingathatta volna. A Reichsgericht ugyanis ebben a kérdésben is igazán liberális álláspontra helyezkedett és épen a kouponperekre való tekintettel kimondotta: «Die Verbürgung der Gegenseitigkeit der Rechtshilfe zwischen Deutschland und Oesterreich wird durch Versagung der Zwangsvollstreckung in einzelnen Fällen nicht erschüttert». (R. G. XI. 18. 1884.)

Nem hiszszük, hogy igazolatlan állitást koczkáztatunk tehát, a mikor ismételjük, hogy a viszonosság megteremtése Németországban aligha találna ellenzőkre. Csak nálunk kell akarni, de gyorsan és erélyesen kihasználva az alkalom kedvező voltát. *Dr. König Vilmos.*

Felügyelő-bizottság és igazgatóság.*

A részvénytársasági felügyelő-bizottságnak az igazgatósággal szemben való állása a gyakorlatban igen különközőkép alakult. Sok részvénytársaságnál a felügyelő-bizottság egyedüli feladatának tekinti az évi mérleg megvizsgálását és aláirását és a jelentéstételt az igazgatóság által a közgyülésnek javasolt nyereségfelosztási tervezet felől. E mellett a mérleg megvizsgálása teljesen felületesen történik, különösen nem tekintik szükségesnek a mérleg egyes tételeit önálló vizsgálatnak alávetni. A felügyelő-bizottság minden kritika nélkül elfogadja az igazgatóság értékbecsléseit és épenséggel nem alkot magának önálló itéletet a mérleg realitása felől. Igy történhetett meg, hogy egy sokat igérő iparvállalatnál éveken át hamis mérlegeket készitettek és fiktiv osztalékokat fizettek ki, a nélkül, hogy a felügyelő-bizottságnak erről sejtelme lett volna.

Más társaságoknál a felügyelő bizottság még kötelességeül tekinti időről-időre a társaság könyveit betekinteni és a pénztárt megvizsgálni, a nélkül azonban, hogy ez irányban behatóbb vizsgálat történnék. Csak kivételkép, némely tekintélyes pénzintézetnél és iparvállalatnál törekszik a felügyelő-bizottság az igazgatóság üzletvezetése felől közvetlen tudomást szerezni; állandóan ellenőrzi az üzletmenetet és e czélból az igazgatóság ülésein is résztvesz. Az igazgatóságok részéről nem egyszer azon álláspont érvényesittetik, hogy a

* Kivonatos közlés dr. Nagy Ferencz egyet. tanárnak a *Pester Lloyd* f. évi 226. számában megjelent czikkéből.

felügyelő-bizottságnak nincs joga az igazgatóság eljárását az eredmények alaki legalitásán tul vizsgálni és kifogásolni; törvényes hatáskörén kivül esik kutatni, hogy az üzletvezetés, a termelés és az üzleti berendezés mikéntje megfelel-e a társaság érdekeinek; még kevésbé igényelheti, hogy az gazgatóság tanácskozásain és határozat hozatalai közben — habár szavazat nélkül és csak saját informatiójául — résztvehessen.

Ha a felügyelő-bizottság jogintézményét tekintjük, akár annak czéljából indulva ki, akár pedig keresk. törvényünk tételes határozmányainak alapján állva, nem tudjuk ezen felfogást és a legtöbb társaságnál követett gyakorlatot eléggé elitélni. A felügyelő-bizottság a részvényeseknek állandó ellenőrző szerve, melyet a törvény azért ir kötelezőleg elő, mert a részvényesek sem egyenként, sem a közgyülésben elegendő és állandó ellenőrzést nem képesek gyakorolni. Ezen ellenőrző rendeltetésénél fogva, bár a felügyelő-bizottság nincs az igazgatóság fölé rendelve, de nem is alárendeltje annak, hanem vele párhuzamos működést fejt ki. Hogy a felügyelő-bizottság ezen párhuzamos ellenőrző müködését teljes mértékben kifejthesse, nem korlátolható az az igazgatóságnak egyes meghatározott, sőt épen befejezett aktusaira, hanem az ellenőrzésnek állandóan annak egész müködésére kell irányulnia és a felügyelő-bizottság őrködő szemét nem szabad semminek kikerülnie, a mi a társaságban történik.

Ha a felügyelő-bizottság arra szoritkozik, hogy csupán a mérleget vizsgálja meg, akkor éppenséggel nem teljesiti feladatát, mert akkor az igazgatóság minden ellenőrzés nélkül dolgozik és akkor a legnagyobb visszaélések fordulhatnak elő, a nélkül, hogy idejében felfedeztethetnének. De az időnkénti könyv- és pénztárvizsgálatok sem felelnek meg az állandó ellenőrzés fogalmának. A társaság könyvei mindig a legnagyobb rendben vezethetők, a pénztár állandóan megfelelhet a könyvekben kimutatott eredményeknek és mégis megtörténhetik, hogy az igazgatóság üzleti müködése hiányos és a részvényesek érdekeivel ellentétes. Csak ha a felügyelő-bizottság ellenőrködése folytonosan és közvetlenül kiterjed az igazgatóság egész üzleti müködésére, csak igy lehetséges, hogy az igazgatóságnak esetleges kötelességszegései, vagy hanyagságai haladéktalanul a felügyelő-bizottság tudomására jussanak, a mi nélkül ez természetesen nem léphet közbe kellő időben a részvényesek érdekében. A felügyelő-bizottságoknak ellenőrző müködésüket első sorban az igazgatósági ülésekre és határozatokra kell irányitani, tehát ezen ülésekről és határozatokról állandóan és minden esetben tudomással kell birniok. E tekintetben azonban épenséggel nem elegendő az, hogy a felügyelő-bizottság az igazgatósági ülések jegyzőkönyveit betekinti, hanem szükséges, hogy a felügyelő-bizottság az igazgatóság ülésein vagy in corpore vagy egy delegált tagja által jelen legyen, mert megtörténhetik az is, hogy a jegyzőkönyvek nem adják vissza hiven az ülések lefolyását, vagy hogy egyáltalán nem vétetik fel jegyzőkönyv valamely ülésről; esetleg az is előfordulhat, hogy a hozott határozatokat a jegyzőkönyv elkészitése és hitelesitése előtt végrehajtották.

Kereskedelmi törvényünknek vonatkozó határozmányai minden kételyt kizárnak a tekintetben, hogy a törvény a felügyelő-bizottság számára ezen, czéljának egyedül megfelelő állást és feladatot jelölt meg. Igaz ugyan, hogy a törvény 195. §-a a felügyelő-bizottság legfontosabb funktiójaként külön előirja az évi számadásoknak, a mérlegnek és a nyereség felosztási tervezetnek megvizsgálását. A társasági könyvek, iratok és pénztárak megvizsgálása is külön ki van emelve. Ez a kiemelés azonban csakis mint a 195. §-ban foglalt hatáskör alkalmazása és exemplifikálása történik. A hatáskör általános körülirása ugy szól, hogy a felügyelő-bizottság ellenőrzi a társasági ügyvezetést *minden ágaiban*. Ez a szövegezés oly általánositó, hogy épenséggel nem lehet ugy magyarázni, mintha a törvény a felügyelő-bizottság ellenőrző müködését meghatározott agendákra kivánta volna szoritani és mivel a társasági ügyvezetés az igazgatóság egész müködését felöleli, nem lehet kétséges, hogy felügyelő-bizottság az igazgatóság müködését közvetlenül, nem pedig csupán eredményeiben ellenőrizni jogositva van.

A törvény nem korlátozza az ellenőrzést csupán az ügyvezetés legalitásának vizsgálatára sem. Nem akarja a felügyelő-bizottságot pusztán a törvény és az alapszabályok őréül tekinteni, hanem igenis tekinti a társaság érdekeinek őréül, mint ez az idézett törvényszakasz harmadik bekezdéséből kiviláglik, mely szerint «ha a felügyelő-bizottság hivatalos müködésében a törvénybe, vagy az alapszabályokba ütköző intézkedéseket vagy a társaság érdekeit sértő mulasztásokat, avagy visszaéléseket tapasztal, a közgyülést azonnal összehivni tartozik». Az ügyvezetés körébe esnek kétségtelenül az igazgatóság ülései és határozatai is, a miből következik, hogy a törvény ezeket is a felügyelő-bizottság ellenőrzésének helyezi alá. És hogy a törvény ezen ellenőrzést szintén ugy fogja föl, hogy az közvetlen és nem pusztán a jegyzőkönyvek utólagos vizsgálatára szoritkozik, az még abból is kitünik, hogy az idézett 195. §. 1-sö bekezdése szerint a felügyelő-bizottságnak jogában áll a társasági ügyek menetéről tudomást szerezni. Az igazgatóság ülései pedig bizonyára ép ugy «társasági ügyek», mint a kötött ügyletek és azok eredményei.

Egyébként a felügyelő-bizottság ezen korlátlan és folytonos ellenőrzése nem gyakorolható tetszés szerint. Kétségtelen ugyan, hogy a keresk. törv. 219. §-ának 2. pontjában a büntetőjogi felelősség csakis azon esetre van statuálva, ha a felügyelő-bizottság tagjai a mérleg és a nyeremény felosztás felőli jelentésüket tudva valótlan adatokra alapitják. Magánjogilag azonban a felügyelő-bizottság felelőssége nincs csupán ezen esetre korlátolva. A 196. §. általánosságban meghatározza, hogy a felügyelő-bizottság tagjai egyetemlegesen kártéritésre kötelezvék, ha a 195. §-ban megállapitott kötelességeik teljesitését elmulasztják. A magánjogi felelősség tehát épen ugy fenáll az igazgatóság határozatai tekintetében, mint különösen a mérlegre, a könyvek vezetésére és a pénzkezelésre vonatkozólag. Tehát az igazgatóság üléseinek és határozatainak ellenőrzése nem jog, hanem kötelesség, melynek elmulasztása esetleg sulyos vagyoni hátrányokkal járhat.

A felügyelő-bizottsági tagság tehát nem sine cura. Nagyon kényelmes dolog ugyan az igazgatóság iránt a leghatártalanabb bizalommal viseltetni és az ügyvezetéssel nem törődni. Az is könnyen megmagyarázható, hogy az igazgatóságok csak az oly felügyelő-bizottsági tagokat szeretik, a kik minél kevesebbet mozgolódnak.

Ezek az okok, a miért a felügyelő-bizottság intézménye a legtöbb társaságnál puszta árnyképpé devalválódott. Az bizonyos, hogy a részvényeseknek csak akkor válik ezen intézmény hasznukra, ha teljes komolysággal és bizonyos susceptibilitásokra való minden tekintet nélkül érvényesül. Hogy ha az uralkodó gyakorlat nem akar ezen követelményekhez alkalmazkodni, ugy legjobb a felügyelő-bizottság intézményét, mint teljesen felesleges szervet egyszerüen eltörölni. Legalább megóvatik a közönség azon csalódástól, hogy a részvénytársaságok ügyvezetése ellenőrzés alatt áll.

A keresk. törv. megalkotásakor a német törvénynyel szemben előnyként kiemeltetett, hogy a felügyelő-bizottság kizárólag ellenőrző hatáskört nyert, mig a német törvény, ép ugy mint az 1870-iki és 1884-iki novella, valamint a most megalkotott uj német keresk. törv. értelmében a felügyelő-bizottság a mi igazgatóságunknak megfelelő «Vorstand» agendáiban bizonyos mérvben részt vesz. A tényleges gyakorlat azonban azt bizonyitja, hogy mig a pusztán ellenőrzésre szorit-

kozó magyar felügyelő-bizottság nem vált be, addig Németországban ezen intézmény általán kiváló állást foglal el és az igazgatóság ügyvezetésére elhatározó befolyást gyakorol. Véleményem szerint az igazgatóság és felügyelő-bizottság müködési körének szigoru elkülönitése az oka a felügyelő-bizottság megbénitásának. Ha a felügyelő-bizottság hatáskörébe nálunk is bizonyos positiv tevékenység utaltatnék, akkor helyzete kedvezőbb volna.

A szövetkezetek részére, melyeknél ugyanilyen tapasztalatokat tettünk, törvénytervezetemben a megfelelő határozmányokat javaslatba hoztam. A tervezet 70. §-ában különösen is kimondottam az igazgatósági üléseken való részvétel kötelezettségét, nehogy bármely oldalról azon felfogás legyen érvényesithető, mintha az ügyvezetés ellenőrzésének csupán általánosságban meghatározott kötelezettsége alól az igazgatósági ülések és határozatok tekintetében kivétel volna statuálva. *Dr. Nagy Ferencz.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi felelősség egy esete.

Jogerős sorrendi végzés alapján K. ügyvéd P. ügyfele képviseletében befolyamodott a nyitrai törvényszék telekkönyvi osztályához, hogy az elárverezett ingatlanok vételárából az ügyfelének sorozott 21,748 frt 07 kr. ügyfelének kiutalványoztassék. A bíróság a kérdéses összeget K. mint P. közjegyzői megbizással igazolt képviselőjének kezéhez elismervénye mellett kiutalványozta és a törlesztést a beterjesztett eredeti váltókra záradékolta. K ügyvéd ezután a kiutalványozott és felvett összeget P. ügyfelének nyugta mellett kiadta. A kiutalványozási végzést felfolyamodás folytán időközben a budapesti kir. tábla megsemmisitette és utasitotta a nyitrai telekkönyvi hatóságot, hogy P.-t a felvett pénznek a letétbe való visszahelyezésére hivja fel. A nyitrai telekkönyvi hatóság utasitotta is K. ügyvédet mint P. képviselőjét, hogy ezen összeget a letétbe 5 nap alatt helyeztesse vissza. P. ezen végzés ellen felfolyamodott. Az 5 nap leteltével a nyitrai telekkönyvi hatóság K. ügyvéd összes ingatlanait perfeljegyzéssel zár alá vette. Ezen perfeljegyzési zárlat ellen K. ügyvéd szintén felfolyamodott. Mindkét felfolyamodást a pozsonyi kir. itélő tábla a felfolyamodók terhére olykép döntötte el, hogy a P. ellen a nyitrai telekkönyvi hatóság által elsőfokulag kibocsátott meghagyást azzal a változtatással hagyta helyben, hogy *K. ügyvédet is felelősnek mondotta ki* és az ellene elrendelt perfeljegyzést nemcsak helyesnek fogadta el, *de határozottan kimondotta azt is, mikép K. ügyvéd ellen a végrehajtás is vezethető.*

Ezen táblai végzés ellen ugy P. mint K. ügyvéd felfolyamodással élt, de a Curia a felfolyamodásokat visszautasitotta, mert végrehajtási ügyben hozott másodbirósági végzések ellen további jogorvoslatnak nincsen helye. Ekkor K. ügyvéd az ingatlanaira bejegyzett perfeljegyzés törlését kérte s ezen kérelemnek az elsőbirósági végzés megváltoztatása mellett a másodbiróság helyt is adott, mire a nyitrai telekkönyvi hatóság a kielégitési végrehajtást rendelte el és foganatositotta K. ügyvéd ellen 21,748 frt 07 kr. tőke, annak 1889. évi október hó 15-től járó 6% kamatai erejéig s a beadott felfolyamodás s végrehajtás megszüntetési kereset a másodbiróság által elutasittatott és az elsőbirósági végzések helybenhagyattak, a további felfolyamodások pedig a Curia által visszautasittattak. Mintkogy K. ügyvédnek egy ingatlana vételárából a vevőtől járó 28,000 frt követelése foglaltatott le kielégitési végrehajtás utján s minthogy a m. kir. jogügyek igazgatósága a végrehajtási eljárást folytatja — K. ügyvéd a m. kir. kincstár ellen rendes keresetet adott be és kérte, hogy a kérdéses 21,748 frt 07 krra vonatkozólag az ellene a pozsonyi kir. tábla által kimondott felelősség és összes következményei hatályon kivül helyeztessenek. A kir. kincstár képviseletében a jogügyek igazgatósága illetékességi kifogások czimén kérte a kereset elvetését, ellene ilyen per nem lévén inditható, mert a kincstár csak sikkasztás esetén felelős a biróért s mert a pozsonyi tábla jelzett végzése res judicatat képez. Megemlitem még, hogy P. időközben vagyon hátrahagyása nélkül elhunyt, a biró pedig, a ki a kérdéses kiutalványozó végzést hozta, nyugdijaztatott, de sem utóbbi, sem P. ellen semmiféle eljárás a kérdéses összegre vonatkozólag nem indittatott, egyedül K. ügyvéd kérte a pozsonyi tábla azon tanácsa ellen, mely a kérdéses végzést hozta, a fegyelmi eljárás megindítását, de eredménytelenül, mert a legfelsőbb fegyelmi bíróság a kérdéses végzést birói meggyőződésen alapuló határozatnak deklarálta.

Ez a tényállás. Ezen tényállást, ezen esetet, mert felette tanulságos, közzétenni alkalmasnak tartottam, megengedvén még magamnak, az esetre vonatkozólag nézetemet is előadni. Csodálkozás fog el bennünket, ha arra gondolunk, hogy mindez megtörténhetett és megtörténhetik és hogy ilyen igazságszolgáltatási tények előfordultak.

Ezen elmondott esetből következtetve, bizonyos, hogy jogorvoslati rendszerünk hézagos, bizonyos, hogy az állam — a biró — az ügyvéd felelősségére vonatkozó törvényeink helytelenül alkalmaztatnak.

Mielőtt azonban ezen álláspont melletti érveket felsorolnám, foglalkozni akarok a pozsonyi tábla jelzett végzésével, mint a felsorolt jogsérelmek forrásával. Bár nem hihetem, hogy valaki is helyesnek tartaná a jelzett végzést, de mégis, mivel épen ezen végzésből kifolyólag akarom a jogorvoslati rendszerünk s felelősségi törvényeink helytelen alkalmazását kimutatni, mindenekelőtt a jelzett végzés tévességét fogom kimutatni.

Az elsőbiróság P.-nek és nem K. ügyvédjének saját személyében hagyta meg a pénz visszahelyezését, tehát a pozsonyi tábla P. felfolyamodása elbirálásánál átlépte a hatáskörét, midőn elsőfokulag K. ügyvéd terhére is határozott, a ki ellen a nyitrai telekkönyvi hatóság a meghagyást ki nem bocsátotta, a ki ezen végzés ellen nem élt felfolyamodással s igy bizonyos, hogy a pozsonyi tábla ezen végzés felülvizsgálásánál perbe nem vont, távol álló harmadik személy terhére határozni jogosult nem volt. K. ügyvéd saját nevében a pénzt fel nem vette, ő csak közvetitő szerepét viselvén, a pénz csak felétől volt bekövetelhető és mert P. a pénzt vissza nem szállitotta — a perben ügyfélként nem álló K. ügyvéd, a ki saját személyében ügyvédi eljárásával sem jogokat nem szerzett, sem terheket nem vállalt, a kinek minden ténye az ügyvédi rendtartás 62. §-a szerint ugy tekintetik, mintha a megbizó ügyfél maga tette volna, tehát csak ennek részére szerezhetett jogokat és csakis ezt kötelezhette le — tehát a perben nem álló K. ügyvéd perrendtartásunk ellenére marasztaltatott el és rendeltetett el ellene a kielégitési végrehajtás. Továbbá az ügyvédi rendtartás 71. §-a értelmében az ügyvéd hivatalos eljárása közben elkövetett ténykedéseiért az ügyvédi kamara által s itt is csak kontradiktorius eljárás alapján vonható felelősségre és itélhető el, K. ügyvéd ellen tehát a tábla a fegyelmi jogot nem gyakorolhatta, még ha K. ügyvéd jogtalanul vette volna is fel a pénzt, a miről azonban szó sem lehet, mert hiszen a bíróság az ügyvéd gyámkodása alatt nem állván, K. ügyvéd nem volt illetékes a bíróság intézkedéseit felülvizsgálni. Ámde a tábla hivatalból elmarasztalni a perben nem álló ügyvédet azért sem volt jogositva, mert nincsen olyan törvény, mely azt rendelné, hogy az ügyvéd ügyfele nevében felvett értékekért a bírósággal szemben ügyfele helyett

*

személyesen szavatol, mert ha ilyen törvény volna, akkor az ügyvéd nyugodtan az ügyfele helyett felvett pénzt ügyfelének ki nem adhatná.

Mindezeken kivül azonban tévesen mondatott ki a felelősség és rendeltetett el a végrehajtás K. ügyvéd ellen a jelzett pozsonyi végzés által azért is, mert K. ügyvéd az ügyvédi rendtartás 48. §-a értelmében köteles volt a felvett összeget ügyfelének kiadni s minthogy ki is adta, ezen törvényes eljárásáért őt felelőssé tenni nem lehet.

Ezen végzés azonban jogerőre emelkedhetett, mert az 1881. évi LIX. tcz. 32. és 51. §-ai szerint ezen végzés ellen felfolyamodásnak nincsen helye.

Azon okok, melyek miatt a felfolyamodás szük korlátok közé van szoritva, a gyakorlatban helyeseknek nem bizonyultak. A felsőbiróságok tul vannak terhelve, financiális szempontból a birák létszáma nem szaporitható s ezért látszott ajánlatosnak egyáltalában a felebbezhetőség korlátolása, a felfolyamodásé pedig különösen azért, mert általa a perfolyam hosszadalmassága, szükségtelen huza-vonása idézteték elő. Különben is a perben hozott végzés sérelme ugyis a végitélet elleni felebbezéssel orvosolható, a végrehajtási eljárás során hozott végzések pedig a jogérvényes itélet vagy egyezség tartalmazta kötelezettség kényszerfoganatositásának csakis alakszerüségeire nézve rendelkeznek, ezért indokoltnak tartatik a felfolyamodás korlátolása. Ámde, minthogy végzésekkel gyakran nagyon is vitás kérdések döntetnek el, sőt mint a fenforgó esetben megtörtént, kontradiktorius eljárás nélkül egy perben nem álló személy el is marasztaltatott, ha a felfolyamodások számát korlátoljuk, akkor e korlátozás mellett szükségesnek mutatkozik a felfolyamodásnak az összeg szerinti korlátozása is és pedig egyrészt azért, hogy a Curia kisebb ügyekkel az érdemlegesebb ügyek rovására tul ne terheltessék, másrészről pedig azért, mert a kisebb ügyek a háromfoku jogorvoslat költségeit nehezen birják el.

Nagy jogtalanságok fognak még biróilag szentesittetni és a kirivó törvénysértések napirenden lesznek a mai korlátolt jogorvoslati rendszerünkben. Ám korlátoltassék a felfolyamodás, tárgyának nagyobb összege szerint; pl. csak 1000 frtot meghaladó ügyben hozott másodbirósági végzés ellen lehetne a Curiához felfolyamodni, ám sujtassék a felfolyamodással visszaélő nagyobb pénzbirsággal — de a jelenlegi jogorvoslati rendszeren, a mely mellett lehetséges, hogy meghallgattatásunk nélkül elmarasztaltatunk, okvetlenül változtatni kell.

Minthogy a pozsonyi tábla jelzett végzését, a mely K. ügyvédet megkárositotta, kijavitani nem lehetett, a vagyoni felelősséget érvényesitendő, természetes, hogy K. ügyvéd az őt károsító bíróság ellen fordult, még pedig az 1871. évi VIII. tcz. 68. §-a szerint tartozott kereshetőségét előbb fegyelmi eljárás utján megállapitani. S ime lássuk, milyenek a mi vagyoni felelősségi törvényeink. A fegyelmi bíróság nem állapitotta meg K. ügyvéd kereshetőségét, mert kimondotta, hogy a pozsonyi kir. tábla biráinak ismeretes végzése birói meggyőződés folyománya, tehát a birák mi szabálytalanságot vagy törvénytelenséget sem követtek el. A biró ellen tehát a kártéritési per megindithatása előtt előbb fegyelmi uton kell megállapittatni a kártérités alapjául szolgáló tényeket. Az ügyvéd ellen a fél kártéritési pert indithat a nélkül, hogy előbb fegyelmi uton állapittatnék meg a kártérités alapjául szolgáló hanyagsága vagy egyéb hibája *(Dtár* XII. 165.). A biró szabálytalan eljárása menthető birói meggyőződésnek nyilvánittatik és felmentetik, az ügyvéd kártéritési per inditása és fegyelmi eljárás nélkül felelősnek mondatik ki, elmarasztaltatik s ellene a kielégitési végrehajtás is elrendeltetik s foganatosittatik s minthogy az ez elleni felfolyamodás a harmadbirósághoz nem juthat, az ügyvéd existentiális érdeke a sértett alaki és anyagi jog, a halomra döntött ügyvédi szabadság orvoslást nem talál. Ha a biró határozata a birói meggyőződés által fedve van, akkor a nyitrai telekkönyvi biró eljárása is helyesnek tekintendő, ki az utalványozási végzést hozta, ez sem üldözhető fegyelmileg; és ezzel szemben hogy jut hozzá az ügyvéd az eljáró biró felelősségében osztozkodni, kit fegyelmileg bántani sem lehet. S midőn a kárvallott ügyvéd az államkincstár végrehajtási zaklatásaitól menekülendő, utolsó remediumként a felelősség alóli felmentés iránt a rendes bírósághoz fordul — megnyilatkozik az állam képviselője s azt mondja, hogy az államkincstárt az általa alkalmazott birájáért sikkasztás esetét kivéve semmi felelősség nem terheli és épen ezért ő azon alkalmazottját, a ki a pénzutalást tévesen eszközölte, felelősségre nem vonta, hanem mivel a pozsonyi tábla már kimondotta a kérdéses végzéssel, hogy K. ügyvéd felelős, a kérdéses végzés pedig jogerős, tehát ezen res judikatával szemben az államkincstár K. ügyvédnek a kérdéses összegre vonatkozó vagyoni felelősség alóli felmentését ellenzi. Az állam az 1871. évi VIII. tcz. 66. §-a szerint tehát annyi vagyoni felelősséggel sem tartozik az általa kinevezett alkalmazottjáért, mint megbizó a megbizottjáért, a gazda a cselédjeért, az állam vagyoni felelőssége tehát a törvény alapján csakis sikkasztás esetén áll be, a biró vagyoni felelőssége az enyhe birói gyakorlat folytán ugyszólván sohasem nyer érvényesülést, egyedül az ügyvédi felelősség az, melynek érvényesülésére mindig van ok, mód és alkalom.

Rossz felelősségi törvényeink és hibás jogorvoslati rendszerünk okai annak, hogy az emlitett jogsérelmek megtörténhettek. *Dr. Farkasházi Fischer Hugó.*

Szállitási ügylet — szerencse-szerződés — burkolt uzsora.

Ez a három fogalom hangzik néhány hét óta meglehetős zavarosan a gabonatermő vidékek járásbiróságainak tárgyaló termeiben, sőt a disharmonikus hangok kiárádnak innen a mindennapi élet mindazon tereire, hol a gazdasági viszonyokat rendező vagy legalább e viszonyok rendezésére hivatott jogszabályok, illetve birói joggyakorlat iránt érdeklődnek az emberek.

És az érdeklődés jogi kérdések iránt talán sohasem volt oly erős nálunk, mint most. Ez természetes is, mert ezen érdeklődés tárgyát képező kérdés gyökerei mélyen belenyulnak a földmiveléssel és terménykereskedéssel foglalkozók érdekeibe és polgárságunknak e két tekintélyes csoportját a felmerült érdekellentétnek megfelelően két ellentétes táborba szólitja.

Hogy ne maradjunk az általánositások körében, a többi járásbiróságok között a nagybecskereki is itéletileg kimondotta, hogy «termények előre való eladása az állandó árhullámzásra való tekintettel szerencse-szerződést képez» s ennélfogva azon keresetek folytán, melyeket kereskedők inditottak bizonyos terménymennyiségek szállitása iránt, alpereseket csak az előlegül felvett vételár és kamatai megfizetésére kötelezte, de a tényleges szállitásra vagy a vételi szerződésben foglalt terménymennyiség jelenlegi, illetve a szállitásra kitüzött időben fenálló árak szerinti egyenértékének megfizetésére irányuló kereseti kérelmet elutasitotta. Az itéletek indokolása hivatkozik még az 1883: XXV. tcz. 1. §-ára, a mennyiben ez ügyleteknél a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között szembeötlő aránytalanság mutatkozik és ezért is csak a tényleg szolgáltatott, illetve átvett érték megfizetésére kötelezi az adóst.

Részemről nem tudom eléggé méltányolni a gazdaságilag gyöngébb elemeknek bárhonnan jövő és bárminő segitését, oltalmazását; helye van ennek a bíróság elé kerülő jogesetek megitélésénél is; de még inkább itt az ideje, hogy vagyoni magánjogunk se zárkózzék el tovább a társa-

dalmi küzdelem eszméinek befolyásától. Csakhogy épen ez a nehéz feladat: a tételes jog szabályainak uralma alatt érvényt szerezni egy a mai állapotok gyökeres megváltoztatására irányuló gazdasági küzdelem elveinek, oly elveknek, a melyek helyességét bár egyre többen érezzük, de a melyeknek konkrét esetekben alkalmazását sokszor csaknem lehetetlenné teszi a jogok és kötelességek határait szigoruan megállapitó jogszabály.

És ezt a nehéz feladatot a fentebbi indokoláson alapuló itéletek sem tudták megoldani.

Mert ez a baj mélyebb gyökerü, semhogy birói itéletekkel segiteni lehetne rajta. A gazdasági és jogi élet erős összefüggése alapján ugyan az egyikben felmerülő jelenségek a másikra nézve sincsenek hatás nélkül, de azokat a jogsérelmeket, melyeknek szomoru gazdasági és rendezetlen hitelviszonyaink között a hitelre szoruló kisebb gazdálkodók valósággal zsákmányul vannak odadobva, utólag orvosolni a legtöbb esetben lehetetlen, de mindig nagyon nehéz.

Ezek az u. n. schluss-perek ugyanis eredendő bünei annak a valóságos lomhaságszámba vehető közönynek, mely utját állta és állja a hitelviszonyok javitásának. Ezt csak röviden érintem, hogy tulajdonképeni tárgyamtól el ne téritsen.

Az a kis, vagy akár nagyobb gazda ugyanis a télen vagy kora tavaszszal nem azért adja el előre termését, mert bizonyos árat akar magának biztositani, hanem mert pénzre van szüksége. A kölcsönpénz pedig, akárhonnan veszi, drága; de ha birtokán jelentékenyebb teher van, nem is kap. Mit csináljon? Megy a kereskedőhöz. Az ad is pénzt, de csak ugy, ha elad neki a kölcsönösszegnek megfelelő mennyiségü gabonát. E megfelelő mennyiséget pedig, a mint ezer meg ezer eset mutatja, még az ügylet megkötésekor fenálló áraknál is alacsonyabb árszámitás alapján határozzák meg.

Tulajdonképen micsoda ügyletet kötnek tehát? Vannak, a kik azt mondják, hogy ez tulajdonképen kölcsön és ez a termelő szempontból igaz is, de csak egyoldalulag, mert igaz ugyan, hogy ő kölcsönt akar nyerni, de egyszersmind gabonát is ad el, illetve annak szállitására kötelezi magát s igy későbbi határidőben beálló teljesitési kötelezettség mellett vételi ügyletet köt vele a kereskedő. De ez meg szállitási ügylet termelő részéről: fogják mondani. Qui bene distinguit, bene docet. Közeledünk a megoldáshoz. Vajon valóban szállitási ügylet-e ez? Olyan gabona szállitásának elvállalásáról van-e itt szó, melyet a szállitó fél e végből (t. i. a szállitás végett) szerez meg? Tárgyilagos kereskedelmi ügyletekről lévén szó, nem mindenféle «megszerzés» teszi a későbbi határidőben teljesitendő vételi ügyletet szállitási ügyletté, a termelőre nézve, a mi a jelen esetben fontos, — már ezt több izben ki is mondotta a Curia. Mert a termelő csak arra kötelezi magát a kölcsön czéljait szolgáló ügyletnél, hogy saját terméséből fogja szállitani a kikötött mennyiséget. Ezt ugyan a kereskedők saját érdekükben következetesen kifelejtik a szerződés szövegéből, de abba az ügylet természeténél, a szerződő felek, különösen a termelőnek másként nem is vélelmezhető ügyleti akaratánál fogva ez minden erőszakos fictio nélkül belemagyarázható; sőt tekintve azt, hogy a termelő a kereskedőnek is határozott tudomása szerint csak saját termését adja el és gabona-vétellel iparszerüleg nem foglalkozik, mintegy természetes kellékét képezi a kérdéses ügyletnek, hogy a vétel tárgya saját termésü gabona. Ez mint természetes kellék, megemlités nélkül is fenállónak tekintendő és csak az ezen kelléknek határozott kizárása jogosithatná fel a vevőt a szállitás feltétlen követelésére.

A merev ragaszkodás a keresetekhez mellékelt szerződés szavaihoz az ügylet ezen valódi minőségének kifejtése helyett kényszeritette mintegy a bíróságot, hogy az ügyleten kivül álló és annak természetétől elütő indokokat keressen azon, különben helyes törekvésében, hogy e «szállitási» szerződések hátrányaitól megvédje a termelőket. Mert nem áll az, hogy a termények előre való eladása az állandó árhullámzásra való tekintettel szerencse-szerződést képez; nem áll különösen azért, mert itt az ügyleti felek szándéka nem a véletlentől függő nyereségre, hanem a tényleges szállitás melletti közönséges keteskedői haszonra, illetve a termelő részéről terményeinek értékesitésére irányul. Mert ha itt valósággal szerencse-szerződéssel lenne dolgunk, akkor az árak tetemes hanyatlása esetén a kereskedőket épen ugy fel kellene menteni a termények átvételétől; ez pedig ugy-e bár, absurdum. Épen ilyen absurdum a szerencse-szerződésre való hivatkozással felmenteni a termelőt a tényleges szállitás kötelezettsége alól; csakhogy ezen absurdum érdekességét enyhiti a már többször kiemelt socialistikus törekvés jogossága.

A uzsora-törvényre való hivatkozás sem állhat meg általában. Mert az a tény, hogy most ily magasan áll a gabona ára, nem visz aránytalanságot az ügylet megkötésekor megszabott szolgáltatások közé. Mert az ügylet jogérvényes a megkötéskor és ha akkor nem aránytalanok a szolgáltatások, nem válnak aránytalanokká azért, mert az ügylet megkötésekor jogérvényesen megszabott későbbi teljesitési határidőben egyik fél által teljesitendő szolgáltatás értéke már magasabb. Ha ez aránytalanság tényleg fenforogna, akkor ez alapon is épen igy fel kellene menteni a kereskedőt az árak esésekor az átvétel kötelezettsége alól. Az elvnek ezen a contrario kirivó helytelensége mutatja, hogy az az alkalmazott irányban sem helyes, mert az az ut, a mely hátulról előre nem egyenes, előlről hátra sem az.

Azon véletlen, mely miatt a téves itéleti indokok szerencse-szerződésnek minősitik a vételt, nem az árhullámzásban, hanem a szállitandó termény beszerzésében kereshető abból a szempontból, hogy ez alapon az ügyletet minősitsük. Ugyanis a termelő által ilykép eladott gabona nem egyéb, mint jövendőbeli, reménylett dolog, mindig alapul véve azt, hogy csakis saját termésü gabonáról van szó. Már pedig reménylett dologra vonatkozó átadási kötelezettség tulajdonképen csak a reménylett dolog létrejöttekor áll be.

Ebből az elvből kellett volna kiindulnia a bíróságoknak. Ki kellett volna deriteni, vajon tényleg termett-e az eladónak az eladott mennyiségü és minőségü gabonája? (Mert a legtöbb szerződésben még a legjobb minőség is ki van kötve) És itt a mezőgazdaság érdekeinek teljes figyelembe vételével lehetett volna eljárni, a vetőmag és házi szükséglet levonásával, kideritve az eladásra szolgálható termény mennyiségét. Ha termett annyi eladható gabonája a termelőnek, a mennyit eladott, a mennyinek árát előre felvette, akkor kötelezendő a tényleges szállitásra vagy a megfelelő egyenérték fizetésére. Mert az a körülmény, hogy az árak előre nem látható magasra emelkedtek, az ő kötelezettségét nem szüntetheti meg. Ő saját, szabad akaratából tett lekötelezése folytán esett el az árkülönbségtől és az bármennyire hátrányos reá, jogilag nem indokolható, hogy e miatt kötelezettsége alól felmentessék. Az igazságszolgáltatás pedig mindenek felett a jog uralmát kell, hogy biztositsa. A gazdasági érdeket igy is legnagyobb részben megvédi. Mert kik szorulnak a védelemre? Azok, a kik a szállitás kötelezettségének eleget nem tudnak tenni, a kik ha marasztaltatnának, nagyrészben vagy egészben elvesztenék azt a pár hold földet is, a melyen a remélt gabonának teremnie kellett volna, de nem termett. Igenis, ezt a termelőt meg kell védeni és meg is lehet tételes jogunk alapján is; de nem azt, a ki most meglevő gabonáját nem akarja szállitani, mert kétszer annyit kaphatna érte a mai árakon.

Ezen általános elven kivül kiterjeszkedhetnék konkrét esetekben a bíróság annak vizsgálatára: vajon tényleg fenforog-e az uzsora-vétség a perbevont ügyletekben vagy sem. De a vizsgálatnál mindig az ügylet megkötésekor jegyzett árakat kell venni a számadás alapjául és ha igy kitünik az 1883: XXV. tcz. 1. §-ában felsorolt esetek bármelyike, csak akkor van helye a szolgáltatott érték megtérítésére való kötelezésnek.

Hogy a termelőnek a kérdéses mennyiségü gabonája nem termett, mint kifogásnak bizonyitása, természetesen az alperest terhelné; de nehézségbe alig ütköznék, mert hiszen a legkisebb gazda sem maga végzi az aratást s munkásaival bizonyithatna. Másrészt pedig sok esetben a felperes is képes lehet bizonyitani, hogy alperesnek megtermett az eladott mennyiség. Csakhogy pl. másnak adta el.

Ha a bizonyitási eljárás kideritené, hogy a peres felek valósággal kölcsönügyletet kötöttek és az adós csak a követelés biztositására kötött le bizonyos mennyiségü gabonát, természetesen akkor mi sem szól az előbbi állapot helyreállitása és a különbözetre irányuló kereseti kérelem elutasitása ellen.

A két szélső nézet között nem a banalitás kedvéért léptem a középutra, hanem azért, mert a jogesetek különfélesége miatt itt a leghelytelenebb eljárás az általánositás. Ennek az általánositásnak kinövéseit már látjuk a szállitási perekben blanketta-szerü indokolással ellátott itéletekben, melyek a konkrét eset vizsgálata helyett különbség nélkül reáhuzzák mindegyikre a tetszetős általános elvet. Az előre eladott terményekre történt pl. hivatkozás egy esetben, melynél alperes beismerte, hogy már magtárában volt a gabona, melyet eladott s melyet azért nem szállitott, mivel az nála megromlott.

A kereskedő-körök részéről felhangzó azon ellenvetés, hogy ők minden esetben viselik a koczkázatot, kell tehát, hogy a termelők is viseljék: sem nem igazságos, sem nem jogos. Nem igazságos, mert a kereskedőnek hivatásával jár a koczkázat viselése, hiszen jövedelmét koczkáztatások utján szerzi, összeköttetései segélyével fedezheti magát az árhullámzás esélyeivel szemben és szélesebb látkörénél, tapasztalatainál fogva ezeknek az esélyeknek nincs is annyira kitéve; végül egész éven át kötvén ügyleteket, a mit egy időben veszit, később busásan visszanyerheti. Ellenben a termelő egész évi fáradságos munkájának, befektetett tőkéjének egész évi gyümölcse jelenik meg termésében; ha egyszer ezen veszit, nincs a mi kárpótolja: előre eladás esetén is alig biztosithat magának fedezetet. Jogtalan is ez az ellenvetés annálfogva, mert, a mint fentebb kifejtettem, ellenkező kikötés hiányában az előre eladás csakis a saját termésre vonatkozhatik s ha nem terem a kellő mennyiség, csak a szerződés ellenére lenne az eladó kötelezhető. Bíróságaink eddigi gyakorlatukkal nemcsak hogy téves irányba terelik a jogfejlesztést, hanem az általános gazdasági viszonyoknak egyes vitás jogesetek eldöntésénél helyén nem levő mérlegelésével egyenesen tullépnek hatáskörükön, mert ez már a törvényhozó hatalom joga és kötelessége és bármennyire sajnálatos, hogy a törvényalkotásban a gazdasági viszonyoknak ez a mérlegelése eddig még nem érvényesült, ez nem jogosithatja fel a törvényt alkalmazó hatóságot a törvényhozó hatalom jogkörébe vágó intézkedésekre, mert ez az elkülönitett hatalmi ágak müködésében végtelen zavaroknak válhatnék kezdetévé. A gazdaságilag gyöngébb néposztályokat nemcsak társadalmi és gazdasági, hanem egyenesen igazságügyi reformokkal is védeni, erősiteni első feladata ugyan korunknak; de e törekvésnek nem szabad megzavarnia a tételes jog uralma alatti igazságszolgáltatást, a jelen esetben annál kevésbé, mert — mint kimutatni igyekeztem — ezen tételes jogunk keretében is sikerre vezethet az alapjában és czéljaiban egyaránt nemes és szükséges törekvés.

Végül csak annyit, hogy bíróságainknak mostani gyakorlata, illetve indokolása ez ügyekben nemcsak hogy téves, hanem végeredményében épen azoknak árt, a kiknek használni akar. Mert szinte hihetetlennek gondolom, hogy az előadott sablonszerü indokoláson alapuló itéleteket a felsőbíróságok helybenhagynák s igy az eredmény az lesz, hogy a szerencsétlen alperes egy végrehajtás helyett kettőt kap. Mert nem tudván most a rossz termés után még annyi pénzt sem szerezni, a mennyivel a felvett összeget visszafizethetné, a boszus felperes könyörtelenül végrehajtást vezet ellene és ez a végrehajtás ismétlődik majd az árkülönbözeten alapuló összegre, a melyet az elsőbiróság nem itélt meg.

Ettől csak a tényállás kideritése mentheti meg a termelőket, különösen azokat a néhány holdas kisgazdákat, a kik különben sok helyen már annyira el vannak adósodva, hogy szinte általános a vélemény, mely szerint a teljes tönkremenéstől többé meg nem menthetők.

Az igazságszolgáltatás tévedései ne siettessék azt a pusztitást, melyet az oly annyira szükséges közgazdasági reformok késlekedése okoz. *Dr. Ormos Ede.*

Van-e ujrafelvételnek helye a tényleges birtoklásnál?

Az 1892. évi XXIX. tcz. szerint a tényleges birtokos tulajdonosul a telekjegyzőkönyvbe is bejegyezhető, azokban az esetekben, a melyekben az 1886. évi XXIX., 1889. évi XXVIII., és 1891. évi XVI. tczikkek a telekkönyvi betétek szerkesztése alkalmával a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzését rendelik.

Ez a helyes intézkedés kétségtelenül hathatósan hozzájárult ahhoz, hogy telekkönyveink a valódi állapottal egybehangzókká legyenek, kogy különösen a *B* lap rendeztessék, bár tagadhatatlan, hogy a bíróságok több szigorral járnak el abban az eljárásban, mint azt a törvény kivánja, a mely messzemenő kedvezményeket statuált. Ez az oka, hogy ezt az olcsó és gyors eljárást oly kevéssé veszik igénybe a felek.

Tagadhatatlan továbbá, hogy az egész eljárás valódi értelmével és lényegével csak kevesen vannak tisztában és maguk az ügyvédek, ha volna is helye tényleges birtoklási eljárásnak, inkább pert inditanak a tulajdonjog megitélése és végrehajtás utján leendő bekebelezése iránt, semhogy a gyors és olcsó tényleges birtoklást választanák.

Baj az is, hogy a tényleges birtoklási eljárásnak egész község vagy telekkönyvi hatóság területére való elrendelését ritka esetben kérik, pedig az igazságügyminiszterium készséggel elrendelné. Mert végeredményében a betétszerkesztés előnyeinek nagy részét magában foglalja ez az eljárás különösen az által, hogy a tulajdoni lap megfelelően és a mi fő, olcsón rendeztetnék általa. Fő pedig az olcsóság mi nálunk, mert egyedül a pénzhiány az oka annak, hogy a betétszerkesztés oly lassan halad és oly kevés törvényszék területére rendelték el idáig.

Ilyen körülmények között alig támadt birói gyakorlat eleddig az 1892. évi XXIX. tcz-ben szabályozott eljárásra vonatkozólag, jóllehet öt éve hatályban van és a felek idegenkedésének egyik oka ettől az eljárástól az is, hogy bizony nem egyszer fordulnak elő nagyon is ellentétes határozatok, sok kérdés pedig egyáltalán nincsen tisztázva.

Ez utóbbiak közé tartozik az is, a mit jelen czikkem cziméül irtam, hogy t. i. van-e ujrafelvételnek helye a tényleges birtoklási eljárásban?

Az 1892. évi XXIX. tcz. az 1886. évi XXIX., 1889. évi XXXVIII. és 1891: XIV. tczikkekre egyenesen hivatkozik, mint olyanokra, a melyeknek intézkedései ennél az eljárásnál is irányadók: a felvetett kérdésre is nem az 1892. évi

XXIX. tcz. hanem az 1886. évi XXIX. tcz.-nek 63. §-a ad némi felvilágositást és támpontot. Ez a szakasz azt mondja, hogy: «a telekkönyvi tulajdonos által beadott ellentmondás esetében a telekkönyvi hatóság a tényleges birtokos tulajdonjogának a jelen törvény 16. és 18. §§-ai alapján eszközölt bejegyzését végzés által kitöröltetni rendeli s erről ugy az ellentmondót, mint a tényleges birtokost, utóbbit azzal értesiti, hogy igényeit a törvény rendes utján érvényesitheti». A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló utasitás 170. §-a pedig egyszerüen utal az 1886. évi XXIX. tcz. 62—66. §-aira, a melyekben a jogorvoslatok foglaltatnak s az ujrafelvételre vonatkozólag szintén nem nyilatkozik határozottan.

A birói gyakorlat volna tehát hivatva a törvény hézagát pótolni, mert kétségtelen, hogy csak a legridegebb és a legszükkeblübb törvénymagyarázat merné kategorice kijelenteni a fent idézett tételes rendelkezések alapján, hogy igenis nincs helye ujrafelvételnek.

Tiltakozik ez ellen ennek az egész eljárásnak szabadelvü szelleme, a mely oly messzemenő kedvezményeket ad a tulajdonos bejegyzése körül, de tiltakozni kell ezen rideg felfogás ellen czélszerüségi és észszerüségi okokból is, mert igazán furcsa volna, hogy lefolytassuk a tényleges birtoklási eljárást egészen, ez alapon bejegyezvén a tulajdonjogot és azután az ellentmondás folytán helyreállitván az eredeti állapotot, az ellentmondó nem egyezhetne bele utólag a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzésébe és ez alapon, ha a békés és folytonos birtoklás szabályszerüen igazoltatik, nem lehetne bejegyezni ujból a tényleges birtokos tulajdonjogát.

A legszigorubb eljárási szabályok is megengedik az ujitást, az ujrafelvételt, igazán különös volna, ha a legszabadelvübb eljárásnál kizárnánk annak még a lehetőségét is. Maga a törvény szövegezése megengedi azt a kedvező magyarázatot, hogy helyet adjunk az ujrafelvételnek, mert csak azt tartalmazza, hogy «a tényleges birtokos igényeit a törvény rendes utján érvényesitheti» és nem fejezi ki expressis verbis sehol, hogy a tényleges birtoklási eljárás megujitása nincs megengedve.

Jogsérelem nem is származik senkire nézve, ha uj eljárás által uj bizonyiték vagy az ellentmondó beleegyezése alapján bejegyezzük a tényleges birtokos tulajdonjogát. Ezzel azt a czélt szolgálja csak a bíróság, a mit a törvény kitüzött magának, hogy t. i. olcsón, gyorsan rendeztessék a telekkönyv és elejét veszi a perlekedésnek, a mely költséges és mert a biró a tulajdoni pernél csak a bizonyitékok mérlegelése alapján és bizonyos szigorubb formák mellett itélheti oda a tulajdonjogot: előfordulhat nem egyszer, hogy egyszerüen lehetetlen perrel kieszközölni a tulajdonjogi bekeblezést. Már pedig ilyen absurd helyzetet teremteni, a telekkönyvek rendezését egyszerüen lehetetlenné tenni: nem akarhatta józanul a törvényhozó.

Ilyen körülmények között határozottan arra a végeredményre kell jutnunk, hogy az ujrafelvétel megengedhető a tényleges birtoklási eljárásban is. *Dr. Raffay Ferencz*
győri törvényszéki albiró.

Különfélék.

— **Werbőczy István.** A magyar jogtudományt tisztelte meg a királyi elhatározás, midőn elrendelte, hogy Werbőczy Istvánnak szobor emeltessék.

Kezd már halványulni a régi magyar jog kultusza, s ezzel együtt a nemzeti jogélet nagy alakjai iránti kegyelet is csökkenőben van.

Annál élénkebb benyomást tesz a magyar jogászi közvéleményben a királyi szó, mely életre kelti a szunnyadó pietást.

Szivből kivánjuk, hogy Werbőczy szobra emlékeztesse törvényhozóinkat és jogtudósainkat arra, hogy csak a történeti jogfolytonosság folytonos szem előtt tartása mellett alkothatunk magunknak való, jó törvényeket.

—

— **A részvénytársaságok és szövetkezetek** a kereskedelmi törvény értelmében minden közgyülés jegyzőkönyvét eredetben vagy hiteles másolatban (180. és 240. §§.), továbbá a közgyülésileg jóváhagyott mérleg egy eredeti példányát (198. és 243. §§.), minden egyes, a czégjegyzékbe való bevezetést igénylő közgyülési határozatot (181. és 240. §§.), az igazgatóság tagjaiban történt minden változást (184. és 241. §§.), a szövetkezetek pedig ezenfelül még az évnegyedenkénti tagváltozásokat is (242. §.) az illetékes kir. törvényszéknél haladéktalanul bejelenteni s illetve bemutatni tartoznak.

A kir. törvényszéknek tehát elsősorban a bemutatás s illetve bejelentés megtörténtét kell ellenőrizniök, ezenfelül azonban azt is figyelemmel kell kisérniök, hogy nem forog-e fen oly mulasztás avagy szabálytalanság, a mely a kereskedelmi törvény 218—222. §-aiban foglalt büntető határozatok alkalmazására indokul szolgál, vagy esetleg valamely közgyülési határozatnak a czégjegyzékbe való bevezetését akadályozza.

Ezt a sok időt és fáradságot igénylő birói ellenőrzést megkönnyiteni van hivatva a *kassai kir. itélő tábla elnökének* 1557. eln. 1897. sz. rendelete, a melynek nyilvánosságra hozatalát annyival inkább szükségesnek tartottuk, mert a kereskedelmi eljárást szabályzó miniszteri rendelet e tekintetben utbaigazitással nem szolgál s épen ez okból kereskedelmi bíróságaink a részvénytársaságok és szövetkezetek müködésének ellenőrzését a megkivánt szigorral és gondossággal csak igen elvétve gyakorolják. A rendelet két jegyzéket léptet életbe, melyek időszakonként átvizsgálandók.

Az első jegyzék czélja a kereskedelmi bíróságok részéről gyakorlandó ellenőrzés megkönnyitése a következő kérdések elbirálásánál. Ugymint:

1. Évenként egyszer összehivták-e a közgyülést és pedig az alapszabályokban meghatározott helyen, időben és módozatok szerint?

2. A meghivóban ki voltak-e téve a közgyülés tárgyai?

3. Határozatképes volt-e a közgyülés?

4. Megtartották-e a közgyülésen az alapszabályoknak a közgyülés hatáskörére, tárgyalási rendjére s a határozatok hozatalának módjára vonatkozó rendelkezéseit?

5. Megválasztották-e alapszabályszerüen az igazgatóság választás alá eső összes tagjait?

6. Ugyanaz a felügyelő-bizottság tagjaira nézve.

7. A törvény és alapszabályoknak megfelelően vezették és állitották-e ki (aláirták-e) s haladéktalanul eredetiben vagy hiteles másolatban mutatták-e be a közgyülés jegyzőkönyvét?

8. Bemutatták-e egyidejüen azokat a közgyülési határozatokat, a melyek az alapszabályok módositását, a társaság feloszlását vagy más társasággal egyesitését tárgyazzák a kereskedelmi czégjegyzékbe leendő bevezetés czéljából?

9. Az igazgatóság tagjaiban beállott minden változást haladéktalanul bejelentenek-e a ker. czégjegyzékbe bevezetés végett?

10. Megfelel-e a mérleg a ker. törvény és az alapszabályok vonatkozó intézkedéseinek?

11. A közgyülést legalább 8 nappal megelőzően alapszabályszerü módon közzé tették-e a felügyelő-bizottság megvizsgálta évi mérleget a közgyülés elé terjesztendő igazgatósági jelentéssel együtt?

Szövetkezeteknél ezenfelül: Kiemelték-e a közzétételben a zárszámadás idejekor létező szövetkezeti tagok számát, továbbá az illető üzleti év folyamán be- s kilépett tagokat, nemkülönben a letett, felmondott és visszafizetett üzletrészek számát?

12. Tett-e a felügyelő-bizottság az évi számadások, mérleg és nyereségfelosztást tárgyazó inditványok tekintetében a közgyülésnek jelentést? és nem tartalmaz-e e jelentés nyilván valótlan adatokat?

13. Határozott-e a közgyülés a számadások megvizsgá-

lása, a mérleg megállapitása s a nyereség felosztása tárgyában?

14. Bemutatta-e az igazgatóság haladéktalanul a közgyülésen jóváhagyott mérlegnek egy eredeti példányát?

15. *(Szövetkezeteknél.)* A kereskedelmi törv. 242. §-ában meghatározott és a jegyzék 7. és 8. pontjaiban nyilvántartott jegyzékek pontosan bemutattatnak-e?

A II. jegyzék a részvénytársaságok nyilvántartására szolgál. *Az 1-ső rovatba* a kir. törvényszék területén levő részvénytársaságok sorszáma jön 1-től folytatólag. *A 2-ik rovatba* a társaság czége, a társas-czégjegyzéknek az a kötete és lapszáma, a melyen a társaság be van jegyezve, s a társaság okmánytárának száma; *a 3-ik rovatba* az alaptőke s a részvények száma s névértéke és az alapszabályoknak amaz intézkedései jegyzendők be, a melyek a közgyülés összehivásának módját, határozatképességét, hatáskörét, a szavazati jogot, a szavazás és határozathozatal módját, az elnöklést és jegyzőkönyv szerkesztést, a hirdetmények közzétételét, a mérleg összeállitását és a nyereség miként felosztását tárgyazzák; *a 4-ik rovatba vezetendő* első sorban az alapszabályoknak az igazgatósági tagok számára s megválasztásuk idejére vonatkozó rendelkezése; azután az igazgatósági tagok nevei annak az évnek a kitételével, a melyben megválasztattak, hogy az igazgatóság alapszabályszerü létszáma és kiegészitése állandóan ellenőriztessék; *az 5-ik rovatba* a felügyelő-bizottság tagjaira nézve ugyanaz, a mi az előző (4-ik) rovatban az igazgatóság tagjaira nézve iratott; *a 6-ik rovatba* első sorban az évi rendes közgyülés megtartásának helye és ideje, azután mindenik évben a jegyzőkönyv és mérleg bemutatásának időpontja (év, hó, nap) s a vonatkozó jelentés száma.

A szövetkezetekre vonatkozó jegyzék *1-ső rovatába* a kir. törvényszék területén lévő szövetkezetek sorszáma jön 1-től folytatólag. *A 2-ik rovatba* a szövetkezet czége, a társas-czégjegyzéknek az a kötete és lapszáma, a melyben a szövetkezet be van jegyezve s a szövetkezet okmánytárának száma. *A 3-ik rovatba* az alapszabályoknak amaz intézkedései jegyzendők be, a melyek a közgyülés összehivásának módját, határozatképességét, hatáskörét, a szavazati jogot, a szavazat és határozathozatal módját, az elnöklést és jegyzőkönyv szerkesztést, a hirdetmények közzétételét, a mérleg összeállitását és a nyereség mikénti felosztását tárgyazzák, oly czélból, hogy ez adatok alapján a közgyülésnek s az azokon hozott határozatoknak, valamint a mérlegnek törvény és alapszabályszerü volta könnyen elbirálható legyen. *A 4-ik rovatba* vezetendő első sorban az alapszabályoknak az igazgatósági tagok számára s megválasztásuk idejére vonatkozó rendelkezése, azután az igazgatósági tagok nevei annak az évnek kitüntetésével, a melyben megválasztattak, hogy ekként az igazgatóság alapszabályszerü létszáma és kiegészitése állandóan ellenőriztessék. *Az 5-ik rovatba* a felügyelőbizottság tagjaira nézve ugyanaz, a mi az előző (4-ik) rovatban az igazgatóság tagjaira nézve mondatott. *A 6-ik rovatba* első sorban az évi rendes közgyülés megtartásának helye és ideje, azután minden évben a jegyzőkönyv és mérleg bemutatásának időpontja (év, hó, nap) s a vonatkozó jelentés száma.

— **A Btk. 241. §-a ellen.** Mult heti közleményünkre vonatkozólag a következő sorokat vettük: *Miltermaier* több mint egy félszázad előtt szintén irta már, hogy «számos érv szól a mellett, hogy *a sodomia vétsége* azon esetben, a midőn az nem okoz közbotrányt, egyáltalában *ne büntettessék*. Az ilynemü vizsgálatok szerinte mindig botrányosak, gyakran egy, azon a vidéken előbb talán kevésbé ismert vétséggel általában megismertetik az embereket és az ifjuságnak képzeletét és érzékiségét ingerlik». — Mittermaier a sodomia büntetésének alapját abban véli látni, hogy ne lássék, mintha az állam egy, a nép nézete szerint ocsmánynak tekintett cselekmény iránt hallgatása és a büntetlenség által közömbös volna. (Lásd a «Die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung» czimü gyüjteményes munkában megjelent «Entwurf eines Strafgesetzbuchs für das Königreich Ungarn» czimü dolgozatát II. köt. 217. és köv. ll. 1843.; lenyomatva «az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyüjteményé»-nek I. köt. 228. és köv. l.) Épen a fentebb emlitett okból Mittermaier aránytalannak és tulmagasnak is találta a három évi rabságot, a melyet a javaslat 229. §-a a «természet elleni közösködés» esetében büntetés gyanánt megállapitott. *G.*

— **Az eperjesi jogakadémián** következő speciál-kollegiumok tartatnak: Bölcsészettörténet. Szlávik Mátyás. — A jog- és állambölcselet irodalma. Horváth Ödön. — Jogorvoslati rendszer az uj sommás eljárásban. Sztehlo János. — Csődjog. Körtvélyessy Dezső. — A törvényhatóságokról. Mariássy Béla. — Válogatott kérdések a törvényszéki elmekórtanból. Pelech E. János.

Nemzetközi Szemle.

— **Stilus curialis s a polgári kodex Németországban.** A porosz igazságügyminiszter ez évi juniusban érdekes körrendeletet bocsátott ki hatóságaihoz az u. n. *curialis stilus* korszerü átalakitása iránt. Irányszabályai: a nyelvezet egyszerüsége, tisztasága, rövidsége. A nyelvezet tisztaságára nézve *mintául az uj német polgári kodexet ajánlja.* Különösen kiemeli, hogy a nélkülözhető idegen szavak, kifejezések, elavult Kanzlei-kitételek, s felesleges curialék mellőzendők. Az irmodor legyen szabatos s világos, a közéletben általában szokásos nyelvnek megfelelő nyelvezethez ragaszkodva. Az udvariaskodás szoros határok közé szoritandó; a hasonló vagy alantas közegekkeli érintkezésben egészen elhagyandó. Nevezetesen a «*Wohlgeboren*» megszólitás mellőzendő. Az iratok szerkesztése tekintetében rendeli, hogy az eddig szokásos bevezetési forma, a tartalom előadásában már mondottak ismétlése, az u. n. «Ergebenheitsstrich», s az aláirás előtt az iratozó, a megkereső hatóság hivatalának megjelölése, mely már a kezdetből kitünik, mint ismétlés elhagyandó; ugy az önálló tartalom nélküli jelentések, kimutatások s jegyzékeknél minden kisérő tudósitások. Hatóságot képviselő egyes hivatalnokokhoz intézett iratokban azok nevezése bent s a külczimen mellőzendő, hacsak személyes ügyeik nem forognak fen; s ezenkivül az illető személyes czime s netaláni predikatuma is elhagyandó. Ugyanazon hatóság egyes osztályai — ugy az egy helyben levő hatóságok közti érintkezésben az iratozás lehetőségig mellőzendő és szóbelileg vagy távbeszélő utján eszközlendő. A felügyelettel megbizott birák jelentései továbbitásnál rendszerint egyszerü láttamozással látandók el a törvényszék elnöke által; rövid nyilatkozatok széljegyzetekben tehetők. Postai levelező lapok a hatóságokkal s igazságügyi közegekkel való érintkezésben ki vannak zárva; de magánosok értesitésére használhatók, ha ezen nyilvánosság nem lenne aggasztó. És minden esetben különös gond forditandó a költség-kimélésre. *Sz.*

— **Interview egy londoni tolvajnál.** A «Tit-Bits» nevü angol szemle szerkesztőjének az a furcsa ötlete támadt, egy zsebmetszőt foglalkozásának kereseti viszonyai iránt meginterviewol és ettől a következő választ nyerte: «Hamis véleményt alkotnak Önök maguknak kereseti viszonyaink felől, ha azt hiszik, hogy mi nagy jövedelemre teszünk szert. Nagy ügygyel-bajjal keresünk annyit, hogy megélhetünk. A tél az rettenetes; hogyan dolgozzunk fagyos kezekkel? Alig vagyok képes téli keresetemmel butorozott szobámnak bérösszegét megfizetni. Hogy éhen ne haljak, kénytelen voltam egy alsóbbrendü uzsorás segélyéhez folyamodni és ez a legrosszabb a tolvajra nézve. Ezen kivül az a végzetünk, hogy manapság még a legelegánsabb emberek is hamis drágaköveket használnak. Egy egész héten keresztül követtem egy uri embert, ki szerencsétlenségére le szokta magát inni. A hetedik napon végül este felé egy félreeső utczában akadtam reá, a hol részegen feküdt és ekkor elvettem tőle a nyakkendőtüjét... egy nagyszerü gyémántkövet. S épen egy frtot ért meg. Másrészről meg az orgazdák fosztanak ki bennünket, a mennyire csak birják. Egy alkalommal sikerült egy 250 forint értékü órát lopnom, a melyet azután 17 frtért voltam kénytelen az orgazdának átengedni. Egy arany óráért egy más alkalommal csak öt forintot kaptam. A mi pedig a pénztárczákat illeti, azokban oly kevés pénzre akad az ember, hogy igazán nem érdemes arról beszélni. Ezek után még csak a társaskocsik és a lóvonatu vasutak maradnak fen. Ezekben némi keresetre teszünk ugyan szert, és pedig nem lopás utján, hanem oly módon, hogy magunkhoz veszszük azon tárgyakat, a melyeket a nagyon sietö vagy a szórakozott utasok a kocsikban felejtenek, ugy mint: botok, esernyők, erszények, zsákok stb., a miből átlag naponkint 4—5 frtot lehet szerezni. Tessék azonban a veszélyekre gondolni, a melyeknek lépten-nyomon ki vagyunk téve és azután mondja meg őszintén, vajon kifizeti-e magát tolvajnak lenni?»

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 41. SZ. Budapest, 1897 október 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi szakoktatás feladatairól. Dr. RÁTH ZOLTÁN kassai jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Észrevételek a sommás visszahelyezéshez. Dr. ANGYAL LAJOS vágujhelyi ügyvédtől. — A per szünetelése a rendes eljárásban. HOCHFELDER JÓZSEF szabadkai kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi szakoktatás feladatairól.*

Főiskoláink kapui ismét megnyilnak. Magyarország két egyetemén és tiz jogakadémiáján több mint négyezer joghallgató kezd uj tanévet. Számuk évről-évre emelkedik, az utolsó nyolcz év alatt körülbelül megkétszereződött. A jogi pálya egyre jobban hódit, a jogi szakoktatás fontossága nőttön nő.

Az uj tanév küszöbén, mikor a nemzet ifjuságának szine-java ismét megtér a főiskolák falai közé: mi volna időszerübb, mint azokkal a feladatokkal foglalkozni, melyek itt az ifjuságra várnak. Első sorban azok szempontjából időszerü ez, kik csak most avattatnak fel a főiskola polgáraivá s ezzel egy uj világba, életöknek egészen uj szakába lépnek át. Olyanok ezek, mint a vándor, ki hazáját elhagyva, idegen országba jut. Más emberek veszik körül, más nyelven szólnak hozzá: nemcsak a táj ismeretlen előtte, hanem a nép is. Hogy czélhoz jusson, hogy boldoguljon: vezetőre, utmutatóra van szüksége mindjárt az ország kapujánál. De hasznát veszi az utmutatásnak később is, mikor már előrehaladt az idegen földön: hisz mindaddig, mig a határt ujból át nem lépi, pótolhat sokat az elmulasztottakból, jobban felhasználhatja az időt, mely még rendelkezésére áll. Igy van ez ifjuságunkkal is, az előrehaladottaknak is javukra válik, ha figyelmöket ismét és ismét felhivják azokra a nagy feladatokra, melyeket kiképeztetésök rövid évei alatt meg kell oldaniok.

A jogászi szakképzésről levén szó, csak természetes, hogy annak egyik főeleme az érvényben levő jog megismerése, megtanulása. Hogy a magyar jogásznak tudnia kell, miként szabályozza a magyar magánjog és közjog társadalmunk és államunk életét, azt nem szükség külön hangsulyozni. Csak azt emlitem meg, hogy ez a feladat manapság korántsem csekély. Régente könnyü volt a magyar jogász dolga. Hiszen mily kevésből állott a magyar jog még e század elején? Az érvényben álló törvényeket össze lehetett szedni egy vékonyka füzetbe; a jogakadémiákon elég volt egy-két tanár az összes jogtudományok előadására; a birák többnyire csak a gyakorlat és bölcs belátásuk szerint itéltek. És nézzük ezzel szemben a mai jog anyagát. Megsokszorozódtak még a jog ágai is: a régi magánjog mellett van ma váltó-, kereskedelmi jog, csődjog és telekkönyvi rendtartás; a törvénykezés megannyi különféle eljárást ismer egymás mellett; a büntetőjog s legujabban a büntető eljárás testes kodexekben van letéve. Mindezekhez járulnak még felsőbirósságaink elvi jelentőségü megállapodásai, melyeknek ismerete nélkül nem lehet teljes a tételes magánjogról való tudásunk. S ezek mellett nagyra, mondhatnám, óriási nagyra nőtt a jognak egy ága, mely 1848 előtt alig létezett, mert nem is volt, a ki végrehajtsa; a közigazgatási jog, mely ma egymaga egész könyvtárra rugó anyaggal bir. S a törvényhozás és kormányzás gépezetének szinte lázas müködése évről-évre szaporitja a megismerésre váró jogszabályok törvényét.

De az érvényben levő hazai jog megismerése egymagában még nem elég a jogászi müveltséghez, mint azt tán a praktikusok vélik. Nem elég, mert a jogintézményeket nemcsak ismerni, hanem érteni is kell. A tételes jogot el lehet sajátitani — legalább bizonyos fokig — a gyakorlatból is. Ügyvédi irodákban, minden elméleti alap nélkül, viheti valaki annyira, hogy kifogástalanul megszerkeszt, leir és fel is bélyegez egy-egy telekkönyvi kérvényt vagy sommás keresetet. A törvényszékek üléstermeiben, bünügyi végtárgyalásokon azok rendes hallgatói, a megrögzött gonosztevők oly jártasságra tesznek szert a büntető törvénykönyv nagyszámu szakaszaiban, hogy bámulatba ejtik magát az eljáró birót is. Ámde az, a ki magát jogásznak akarja nevezni, nem érheti be az ily ismeretekkel. A gyakorlati tudásnak széles elméleti alapra kell épitve lenni, hogy szilárdan megállhasson. Ezt az elméleti alapot van hivatva nyujtani a főiskola: ennek lerakása az egyik, sőt egyenesen a legfőbb feladata a jogi szakképzésnek. Ennek a czélnak érdekében szerepelnek az akadémiai tanrendben azok a tantárgyak, melyek ottlétét a laikus s az ugynevezett praktikus oly ellenszenvvel nézi: rég letünt világok jogrendje, melyet a jogtörténet idéz fel s a római jog — magas, a mienkhez sokban hasonló fokon álló civilisatio ezen remek maradványa. Ám a jelen a multon épül fel s a ki napjaink jogintézményeit meg akarja érteni, annak tudnia kell, hogyan, miből fejlődtek ki azok. Ennek a czélnak van hivatva szolgálni továbbá a jogi szakoktatásnak egyik sokat gáncsolt, gyakran támadott disciplinája: a jogbölcsészet, melynek lényeges, a sokféle rendszer mindegyikében kidomborodó feladata az: kiválasztani az emberiség jogi életéből, a mi benne állandó, az örök emberi természetnek, a társas élet fenállásának megfelelő szükségszerü elem, megkülönböztetni azt a folytonos változástól, a fokozatos fejlődéstől s egyuttal megmagyarázni e fejlődés okait és törvényeit. Az elméleti alapot van hivatva erősiteni, hogy még csak egy tárgyat emlitsek, a közgazdaságtan is, mikor az ember legelső, legelemibb tevékenységét, a gazdálkodást tünteti fel s a gazdasági élet fejlődésének vázolásával egyuttal világot vet az azt szabályozó jog alakulására is, lépten-nyomon rámutatva arra a párhuzamosságra, mely a gazdasági termelés és forgalom igényei s a nagy jogintézmények: egyéni szabadság, tulajdonjog, szerződésszabadság, sőt államalakulás és államforma közt létezik.

Ez az elméleti alap az, mely egyedül teszi lehetségessé a jog lényegének felfogását s ezzel a jogintézmények teljes megértését. Mert ha valahol, ugy itt is érvényes az ismert mondás: a betü öl, a lélek az, a mi megelevenit. A nagy római jogászszal szólva: scire leges non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem. Nem az az igazi jogász, a ki betéve tudja a törvények egész halmazát, hanem az, a ki a jog szellemét ismerve, meg tudja állapitani, mi a jogos,

* Felolvasta dr. *Ráth Zoltán* jogtanár a kassai kir. jogakadémia 1897/98. tanévi megnyitó ünnepélyén.

akkor is, mikor a paragraphus hallgat. S ezt a képességet egyes egyedül csak az elméleti kiképzés adhatja meg, a melyet viszont csak az akadémiai évek alatt lehet megszerezni. Mert az életbe kilépett jogász pótolhatja ugyan, sőt a gyakorlati pályák egyenesen reákényszeritik, hogy pótolja a tételes jogi ismereteiben fenmaradt hézagokat, de az elméleti alap hiányát vagy gyengeségét utólag pótolni nem lehet. Nincs reá idő s ha még volna is: a természet rendje ellen cselekedni nem lehet. Nem lehet előbb a falakat rakni s aztán az alapzatot. Az alap hiányában roskadozó épületet pedig meg lehet itt-ott támasztani: de biztos menedékké, lakályossá alakitani hiábavaló igyekezet.

A mondottakkal azonban még mindig nincs kimeritve a jogi szakképzés feladata, még mindig nincs befejezve az ifjuságra váró tanulmányok felsorolása. Hátra van még egy oly tárgykör, melynek fontossága napról-napra nő és — mint meg fogom kisérleni igazolni, — épen hazai ifjuságnak szempontjából fokozott jelentőségü.

Jogi szakiskoláink, ugy az egyetemek kebelében, mint az akadémiákon, hivatalosan is «jog- és államtudományi karoknak» neveztetnek. Jeléül annak, hogy a szorosan vett jogtudományok mellett az ugynevezett államtudományok is odatartoznak. A megjelölés kissé szük, mert a jogi szakoktatás körébe vont eme tárgyak nem szoritkoznak csupán az állam tanulmányozására, hanem jórészt általános társadalmi tanulmányok jellegével birnak. Értem a politikán kivül a müvelődéstörténeti tárgyakat, a közgazdaságtant, pénzügytant s a statisztikát. Sőt elvileg helyesen ide kell foglalnom a jogbölcsészetet is, mely tulajdonkép nem egyéb, mint a társadalombölcsészet egy-két — a jogra és államra vonatkozó — fejezete, mely nem érthető meg, nem képzelhető el a társadalomra vonatkozó legáltalánosabb tanok alapulvétele nélkül.

Hogy mit keresnek ezek a tárgyak a jogi szakképzés körében, arra a válasz a következő. Kettős feladatot végeznek ott: az egyik, hogy hozzájárulnak a jogász elméleti alapjának lerakásához s e feladat már érintve volt; a másik önálló rendeltetésök, röviden szólva, a politikai miveltség megadása.

A mi az első pontot illeti: elég a fentebb mondottakra utalnom. A jognak feladata az levén: a társadalom fenállását és kellő életmüködését az összesség hatalmával biztositani, nagyon természetes, hogy nem lehet a jog keletkezését és fejlődését, nem lehet a jogintézmények lényegét és szellemét megérteni a társadalmi élet ismerete nélkül. A jogélet csak egyik oldala a társadalom életének, csak része annak: a társadalom javára van a jog, azért jő létre s azzal módosul. A ki tehát alapjaiban akarja azt megismerni, annak tanulmányoznia kell a társadalmi élet nagy törvényeit, az emberek együttmüködésének főczéljait, eszközeit, módjait s az azokban beállott változásokat. Ezért van szükség az alapvető társadalmi tudományokra a jogászi kiképzés tökéletessége érdekében.

De, mig a most mondottakkal csak ismétlésekben kellett mozognom, bővebben kell szólnom a második feladatról, arról, melyet a szóban forgó tárgyaknak a politikai müveltség megszerzése tekintetében tulajdonitok.

Mondanom sem kell, hogy a «politika» szót itt nem abban a kicsinyes értelemben használom, melyben azt, sajnos, a mindennapi életben oly sokszor veszik s melyben az lényegileg csak egy kérdésből áll: hogy t. i. ki tartsa a kormány rendjét? Ez a személyi politika, mely miatt ép legjobbjaink oly sokszor megutálják az egész közéletet: nem méltó a politika nevére.

A politikai müveltség a szó igazi értelmében azon ismeretekből áll, a melyek segélyével meg lehet itélni, hogy mit kell tenni az államnak s az alája rendelt közszervezeteknek az összesség, a nemzet anyagi és szellemi jólétének előmozditására, fokozására.

Hogy épen a jogászmenedéknek kell ily arányu képzettségre szert tenni, az következik abból az előkellő, sőt hazai viszonyaink közt egyenesen döntőnek mondható szerepből, melyet az állam életében a jogászelem visz.

Tudjuk, hogy parlamentünkben, hogy kormányunkban, közigazgatásunkban minő óriási tért foglal el a jogásznemzedék. A jogi képzettség a rendes alapfeltétele nemcsak a hivatalok viselésének, hanem a politikai szóvivésnek is, a képviselőháztól le a város- és megyeházakig. S ez még nem minden. Észrevétlenül bár, de nem kevesebb sulylyal müködik, vezet, a jogászelem az u. n. politikai közvélemény megalkotásában társas körökben, sajtóban, szóval és irásban egyaránt. Nem mondom, hogy ez mindenütt igy van. A hol az általános müveltség és közérzület erős, fejlett, ott a többi osztályok is élénk részt vesznek a politikai életben, a közvélemény előkészitésében. Nálunk azonban egyoldalulag a jogászosztály vállain nyugszik a közélet vezetésének terhe. Csak természetes tehát, hogy épen nálunk van rendkivüli fontossága annak, hogy az a jogásznemzedék, mely hivatva lesz egykor a magyar közéletet irányitani, melynek kezébe lesz, hogy ugy szóljak, letéve a nemzet jóléte, egész jövője; hogy ez a jogásznemzedék alapos politikai kiképzésben részesüljön.

Nincs tehát igazuk azoknak a magukat praktikusoknak nevező reformatoroknak, a kik a társadalmi tudományokat (ugynevezett államtudományokat) háttérbe akarják szoritani a jogi szakképzésben s minden igyekezetüket arra forditják, hogy a jogászifjuságból már az iskola falai közt lehetőleg kész biró, ügyvéd, stb. váljék. A jog alapos megismerése mellett ép oly, sőt különleges nemzeti szempontunkból egyenesen megmérhetetlen gyakorlati jelentőségü feladat az, hogy az ifjuság a főiskola falai közt kellő tájékozást szerezzen magának az állam nagy czéljairól, társadalmunk, korunk nagy feladatairól, hogy megértve azokat, majdan tudjon azok megoldásánál közremüködni, hazája, nemzete javát igazán előmozditani.

Mert ismétlem, nem arról van szó, hogy ifjuságunkat politizálni tanitsuk, a szó megszokott, felületes értelmében. Ellenkezőleg semmi sem alkalmasabb arra, hogy a napi politika nagyra felfujt, valójában rendszerint igen aprólékos kérdései vagy ép a politikai botránykövek iránti lelkesedéstől visszatartson, mint a társadalmi tudományokba való behatolás, az emberiség nagy problemáival való megismerkedés.

E helyen, ez alkalommal természetesen meg sem kisérelhetem, hogy bár csak vázlatát is adjam azoknak az ismereteknek, a melyek megszerzése szükséges a politikai müveltséghez. Hiszen akkor elő kellene adnom, legalább kivonatban, mindazokat a tudományokat, a melyeket fentebb, mint a politikai körhöz tartozókat felsoroltam. De egy-két, inkább példaszerüleg odavetett vonással mégis jelezni óhajtom, hogy mily irányokban kell mozogni tanulmányainknak.

Első sorban is meg kell ismerniök, fiatal barátaim az államot a maga valóságában. Meg fognak győződni róla, hogy az állam nem valami félelmetes szörnyeteg, nem a polgárok szabad mozgásának korlátozására, az ellene vétők megbüntetésére s az adóprés kezelésére teremtett szervezet, mint azt a nép gyakran hiszi, sőt hazánkban, a történeti mult végzetszerü hagyománya gyanánt, még a müveltek egy része is gondolja. Három századon át ugyszólván idegen uralom alatt, kizsákmányoló gazdasági politika által sujtva, végre pedig önrendelkezési jogától, alkotmányától teljesen megfosztva levén hazánk: nem csoda, hogy nemzetünk jobbjai is még e szomoru emlékek hatása alatt vannak és bizonyos idegenkedéssel viseltetnek az állam irányában. Pedig az állam nem más, mint az összességnek, a nemzetnek legfőbb szervezete. Édes mindnyájunk együttvéve az állam, hivatva arra, hogy azt, a mire az egyes nem képes, mindnyájunk

együttes erejével közös érdekben megvalósitsa. Az állam teremt békét kivül és belül, védi a polgárok életét és egészségét járványok, elemi csapások ellen, előmozditja a földmivelést, állattenyésztést, erdészetet, szabályozza az ipart, fejleszti a közlekedést; vasutat, postát, távirdát kezel; továbbá tanitja, kiképzi az ifjuságot, érvényesiti polgárainak jogait egymással szemben, védi a gyámoltalant, kiskorut, elmebeteget, segélyezi a szegényt és igy tovább szinte a végtelenig. S csak természetesnek fogják találni, hogy minél hátramaradottabb a nép, minél kevesebb erőt bir kifejteni a társadalom önmaga, a polgárok egyesülései utján: annál több lesz az állam dolga. Valamint hogy nagyon érthető az is, hogy gyorsan haladó korunkban, mikor hamar átalakul az egész élet: a gyors egymásutánban felmerülő uj meg uj társadalmi feladatok megoldása megint csak nagyobb arányban háromlik az államra; s hogy a mely nemzet gyorsan akarja pótolni mindazt, mit századok viszontagságai miatt tenni elmulasztott: annak állami gépezetét megfeszitett müködésben kell tartania. Pedig ilyen népek vagyunk mi magyarok s ilyen korban élünk ma; nem csoda tehát, hogy az állammal szemben éppen nálunk igen nagyok az igények s hogy az állam nálunk is törekszik mindenbe beleavatkozni, mindent a maga hatáskörébe vonni.

De látni fogják viszont azt is, hogy az állam bármily magasan álljon az egyes felett, sem nem mindentudó, sem nem mindenható. Épen mivel az állam nem egyéb, mint édes mindnyájunk együttvéve, értéke és ereje a nemzet értékétől és erejétől függ. A mely nemzet nem elég érett arra, hogy saját érdekét felismerje, a mely nemzetnek vezérférfiai nem birnak elég tudással vagy elég érzékkel az összesség javának szemmeltartására, annak állama is gyarló leszen, képtelen a kor nagy feladatainak megoldására. Azért kell az állam vezetésére hivatott elemeknek a legmagasabb politikai müveltséggel birni, hogy helyes irányban tudják vezetni a legfőbb erőt, mely a társadalomnak önczéljai megvalósitására, rendelkezésére áll: az államot.

De viszont, ha támadnak is valamely nemzetben messzelátó, lángeszü és önzetlen államférfiak, tudásuk kárbavész, karjuk megbénul, ha a nemzet, melyet a boldogulás utjára akarnak terelni, nem elég fejlett, nem elég müvelt arra, hogy a haladás szükségét, a reformok hasznát átlássa. Csak müvelt nemzetnek lehet erős és az összesség igazi javát hatályosan istápolni tudó állama. Nem kell példákra hivatkoznom, de ne csodálkozzék senki, ha a poroszok oly büszkék államukra vagy a franczia közigazgatás a tökély oly magas fokán áll s viszont a másik végletet nézve, meg fogjuk érteni, miért olyanok a milyenek, hogy messzebb ne menjek a Balkán államok és azok közigazgatása.

A müveltség, a civilisatio az államok és nemzetek virulásának legszélesebb alapja. S azért foglalkozniok kell, fiatal barátaim, a civilisatio mivoltával, elválasztva a lényegest a mellékestől, a czafrangtól.

Hogy mit jelent a civilisatio, hogy mi annak igazi magja, azt meg fogják ismerni történeti, közgazdasági és különösen statisztikai tanulmányaik nyomán. A statisztikát azért emelem ki, mert az ma már elismerten oly nagy fontosságra tett szert a társadalmi tudományokban s oly nélkülözhetlen a népek életviszonyainak exakt megismeréséhez, mint a milyen fontos és nélkülözhetetlen a mathematika a természettudományokban.

Hogy megtudjuk, miben áll a civilisatio, nem kell egyebet tenni, mint összehasonlitani Európa keletét a nyugati nagy államokkal. Látjuk, hogy ott nagyobb a halálozás, rövidebb az emberi élet, rombolóbbak a járványok és különösen ijesztően nagy a gyermekélet pusztulása. A statisztika világánál pontosan megmérhetjük azt az óriási különbséget, mely az emberi élet becse tekintetében a két rész közt fenáll. De menjünk tovább. Ha nem is az utolsó forintig, de teljesen megbizhatóan ki lehet mutatni, hogy nyugaton, Angliában, az északamerikai Egyesült-Államokban s az ausztráliai angol gyarmatokban az egy-egy fejre eső jövedelem és vagyon sokkal nagyobb, mint a kontinensen s kelet felé egyre kisebb lesz. Nyugaton többet termelnek az emberek, de többet is fogyasztanak. Lakásuk jobb, kényelmesebb, tisztább, táplálkozásuk erőteljesebb, ruházatuk teljesebb — fényüzésük okszerübb. S ha valaki tán a tömeges nyomorra mutat, mely a nyngati nagy városokban összehalmozva található, annak azzal a ténynyel felelhetünk, hogy a munkásosztály sorsa sehol sem oly jó, keresete sehol sem oly nagy, mint az emlitett nyugati országokban. S tovább megyek, ép Angliára nézve bebizonyitott tény, hogy e század folyamán ott a közönséges munkás bére jobban növekedett, mint a tanult munkásé s ezé jobban, mint a szellemi munkásé. A civilisatio tehát nemcsak a gazdagoknak jó, hanem javára válik az a szegényeknek is.

S folytassam-e a civilisatio jellemzését? Alig kell mondanom, hogy a nagyobb gazdagság egyuttal a szellemi élet, az erkölcsi és értelmi szinvonal emelkedésével is jár. Hogy a tudomány, a müvészet nyugaton virágzanak, hogy ott magánosok milliókat és milliókat ajándékoznak és hagyományoznak egyetemek alapitására, muzeumok létesitésére, tudományos kutatásokra; hogy a közoktatás ott mily tág körökben mozog, lenyulva a munkásosztályig, melynek oktatására és szórakoztatására például Londonban esténként csapatostul megy át az egyetemek arany ifjusága az East-Endbe, a legszegényebb városrészekbe. Hogy továbbá az anyagi jólét a függetlenség érzetének s ezzel a közerkölcsiségnek is javára válik, az már a priori is igaznak tartható: hogy egyébiránt a civilisált népeknél kevesebb az erőszakos büntett, finomabb, udvariasabb a társas érintkezés, kevesebb a buta gőg, pöffeszkedés, az ép oly általánosan ismert tény, mint a hogy igaz az is, hogy az üzleti élet tisztább, a szédelgés ritkább és hamarabb lelepleztetik, mint müveletlen népeknél. S végre, a mi bennünket jogászokat különösen érdekel, a civilisatióval emelkedik a társadalomfentartó jogrend tiszteletben tartása, összezsugorodik, véget ér az önkény hatalma, egyenlővé lesz a mérték, melylyel kinek-kinek igazait mérik.

De azt fogják hallani, hogy a civilisatiónak minden előnye mellett meg vannak a maga árnyoldalai. Ez kétségtelen, hiszen nincs napfény sem árnyék nélkül. De valamint a gazdag ember, ha maga vagy háza népe megbetegszik, könnyebben szerez gyógyulást, mert több a módja reá, mint a szegénynek, ugy a müvelt társadalom, mint tudásban és erőben a müveletlen felett álló, könnyebben segit a bajokon, mint emez.

Tanulmányozzák végül, fiatal barátaim, az emberiség fejlődésének nagy szakait és különösen tanulmányozzák korunk uralkodó társadalompolitikai eszméit. Az emberi nem multjának szemlélete s a multnak összehasonlitása a jelennel: a haladás lélekemelő képét fogja az önök lelkébe vésni. Ámde, bár át kell látniok, hogy az emberi nem fejlődési képessége szinte végtelen, meg fognak győződni arról is, hogy a mint igaz a mondás: in natura non datur saltus — ugy az emberiség is csak fokozatos haladásra képes. A jövő a jelenen s ez a multon épül fel. Ezért, ha el akarnak készülni a jövőre, meg kell érteniök a jelen és a közelmult nagy társadalmi mozgalmait. A XX. század, mely küszöbön van — olyannyira a küszöbön, hogy azok önök közül, kik az uj tanévben lépnek be először a főiskola tantermeibe, azokat már csak a XX. században fogják elhagyni — a XX. század, mondom, csak folytatni fogja azt, a mit a XIX. század megkezdett, csak azokat a problemákat fogja megoldani, a melyet századunk felvetett. Nos, igyekezniök kell tehát helyesen felfogni századunk szellemét, azt az irányt, mely felé társadalmunk ma mozog s előreláthatólag holnap is mozogni fog.

★

Hallhatnak az életben, olvashatnak a napi sajtóban nagyon különböző felfogásokat erről az irányról. Hallani fogják többek közt azt az állitást is, hogy a XIX. század nem váltotta be azt, a mit igért; nevezetesen nem valósitotta meg a franczia forradalom nagy jeligéit: a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget. Azt is mondják, hogy ép a század végén beállott a reactio amaz eszmék ellenében, hogy visszafejlődés, ujraközeledés a középkorhoz az, mi küszöbön áll.

Nos, a kik ezeket állitják, a mennyiben azt jóhiszemüleg, meggyőződésből teszik, egyszerüen annak a vándornak a sorsát osztják, a ki nem látja a fától az erdőt. Abból, hogy a reactio hivei több életjelt adnak magokról, mint tán elébb, sőt itt ott sikereket érnek el: téves következtetéseket vonnak le. Hiszen csak azt kellene tekintetbe venniök, hogy korunkban a társadalmi mozgalmak általában élénkebbek, mint valaha s igy több élet mutatkozhatik a reactio táborában is, ép ugy, mint még nagyobb a mozgás az ellenkező szélsőségek, a radikalismus, a socialdemokratia hadaiban. S a reactio sikerekre bizony csak másodrangu államokban hivatkozhatik: a vezető népeknél a középkori mottok hitelre nem találnak. S ha csak egy kicsit elfogulatlanul tekintünk végig századunk nagy eseményein, látni fogjuk, hogy ép az ellenkezője igaz amaz állitásnak. A valóság igenis az, hogy a XIX. század a szabadság, egyenlőség és testvériség terén óriás léptekkel haladt előre. Ebben a században szünt meg egész osztályok lekötöttsége, szolgasága; a jobbágyság eltünt, helyébe az ember s a föld szabadsága lépett. Lehullottak az ipar bilincsei, megszünt a czéhrendszer, a munka szabadsága óriási arányokban megnövekedett. Szabad pályaválasztás, szabad költözködés, szabad vallásgyakorlat, sajtószabadság, egyesülési szabadság és igy tovább; valóban, ha a franczia forradalom embere feltámadna, meg lenne elégedve az elért eredménynyel. De menjünk tovább. Nézzük az egyenlőséget. A politikai vagy polgári jogegyenlőség szerteszét a legnagyobb arányokban megvalósul.

A mig a mult század végének franczia proletárja, ki a polgár mellett és helyett ontá a vérét a barrikádokon, csak a polgári osztály javára küzdé ki a politikai jogokat, őt magát szükkeblüen és hálátlanul, elzárta a választási urnától a census: addig ma a nyugati nagy nemzeteknél ugyszólván teljes mértékben általános választási jog uralkodik s a maradiak is, mint legutóbb a konzervativ bourgeosie klassikus földje, Belgium és közvetlen szomszédunk, Ausztria is lényegesen kiterjesztették a választói jogosultságot. Ha valami jellemzi korunkat, az a demokratikus irány. Bármily makacsul ragaszkodnak is a régi uralkodó osztályok hagyományaikhoz, a gyeplő mindinkább kihull kezükből s az állam maga is mindjobban kedvez az alsóbb osztályok érdekeinek, tehát a szó teljes értelmében demokratikussá válik.

S ezzel eljutottunk a harmadik jeligéhez, a testvériséghez. Nem állitom, hogy ma a különböző rétegek gyermekei egymást valami nagyon jó szemmel nézik, — osztályharcz és osztálygyülölet van több a kelleténél. De egy jobb jövő hajnala dereng már s a nap ezuttal nem keleten, hanem nyugaton kel fel. A társadalmi béke napját értem, mely a testvériség eszméjét, ezt a két ezeréves krisztusi eszmét van hivatva megvalósitani a szó legszebb értelmében, abban az értelmében, hogy a társadalom felsőbb elemei teljes erejükkel igyekezzenek magokhoz felemelni az alsóbbakat; segiteni őket, hogy valóban emberhez méltó életet éljenek, távoltartani tőlök a nyomor és szegénység testet és lelket ölő, erkölcsöt mételyező nélkülözéseit, részesiteni őket a kultura minden áldásaiban. Ez az a magas, szinte emberfeletti feladat, melyet hanyatló századunk megvalósitani még csak igen kis részben birt, hanem örökül hágy az elérkező XX. századnak. Hogy ez a század milyen lesz, az attól függ, hogy ezt a feladatot, az ugynevezett sociális kérdést, rázkódtatások, forradalmak, visszaesés nélkül megbirja-e oldani, vagy sem. Az angol s a tengerentuli példák azt a reményt keltik, hogy a válasz kedvező lesz. S ebben az esetben a jövő század az emberiség történetében mérhetlen jelentőségü, szép, dicső század leszen.

Onök pedig, fiatal barátaim, vigyék magukkal innét a főiskola falai közül azt a szilárd meggyőződést, hogy a jövő század ezen legnagyobb problemáján majdan Önöknek is, szivök egész melegével, tetterejök egész megfeszitésével közre kell müködniök. Müködésök sikerétől függ nem kis részben a haza jövője, a nemzet nagysága és boldogsága!

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek a sommás visszahelyezéshez.

Az 1893: XVIII. tcz. 233. §-a felhatalmazza az igazság ügyminisztert, hogy a sommás visszahelyezési ügyekben követendő eljárást az általános polgári peres eljárás hatálybaléptéig rendeleti uton szabályozza és az e tárgyban kibocsátandó rendeleteit a felmerülő szükséghez képest módosithassa, kiegészithesse.

Hogy e rendelet mai napig sem jelent meg, annak a jele, hogy mérvadó helyen a megjelenés sürgős szükségét nem látják, hogy nem tartják helyesnek a perjog általános szabályai alól a sok kivételes eljárás rendszeresitését, a mint tényleg nem válik előnyére egy állam peres eljárásának, ha ennek szabályai nem lehetőleg az egész jogéletet átfogó érvénynyel birnak és nem emeli a jogbiztosságot, ha egy államban párhuzamosan több peres eljárási szabály bir érvénynyel.

De a «sommás visszahelyezés» semmiféle különleges jogkérdést nem szabályoz, ennek tárgya: a birtok, egy a közpolgári vagyonjogok körébe tartozó kérdés, nem forog fenn tehát indok sem, hogy egy közönséges vagyonjogi kérdés elbirálásához speciális eljárási szabályok dekretáltassanak.

A mi különös intézkedés e téren a kérdés természeténél fogva indokolva van, azt megszabja máris az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának *m)* pontja, kimondván, hogy a sommás visszahelyezési keresetekkel épitmény lerontása és a tulajdoni kereset össze nem köthető, továbbá ugyanazon törvény 117. §-ának 5. pontja, a mely a sommás visszahelyezés iránt inditott perekben hozott marasztaló itéleteket felebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatóknak nyilvánitja, végül ugyane törvény 182. §-a, a mely kimondja, hogy a sommás visszahelyezési perekben felülvizsgálatnak nincs helye.

Ez utóbbi törvényszakaszhoz férne ugyan szó, mert a sommás visszahelyezési perekben is fordulhatnak elő a sommás eljárási törvény 185. §-ában emlitett esetek, itt is megeshetik, hogy valamely anyagi jogszabály helytelenül lett mellőzve vagy alkalmazva, hogy valamely lényeges eljárási szabály megsértetett, végül a sommás eljárás 165. és 166. §§-aiban foglalt számos alaki sérelmek is; a sommás visszahelyezési perek igen gyakran tetemes vagyoni érdeket képező kérdéseket tárgyaznak, az e perekben esett sérelem egyik vagy másik perfélnek érzékeny hátrányát okozhatja: de elfogadjuk ezen intézkedések indokolásául azon érvet, hogy a sommás visszahelyezési perek természete ezek gyors lebonyolitását teszi szükségessé, másrészről pedig, hogy az ily perek a vitás kérdésnek ugyis csak ideiglenes szabályozását eszközlik és az itt esett sérelem ugyis csak időleges, muló sérelem, a mely orvoslást találhat és találand a vitás birtokkérdés érdemleges elintézésénél.

Ennél több kivételes intézkedést, pláne egy külön peres eljárást rendszeresiteni azonban nem lehet, sem jog-, sem czélszerü.

A sommás visszahelyezésnek nem alaki, de érdemleges tekintetben van szüksége gyökeres és alapos szabályozásra.

A sommás visszahelyezés jogi életünk egy letünt, szomoru korszakának fenmaradt intézménye, a mely korszak a Werbőczy óta hanyatlásnak indult jogfejlődéssel sem az anyagi, sem az alaki jog terén nem volt képes a vagyoni jogviszonyok kellő szabályozására.

Az igazságszolgáltatás évtizedekre, emberöltőkre, századokra tartó pereivel, a midőn a már meghozott jogerős érdemleges itéletek végrehajtását a perjogi orvoslatok számos nemeivel évtizedeken át lehetett megakadályozni, lényegileg a *birtoklásnak* kedvezett; a törvénykezésben, a mint a forma megölte a lényeget, ép ugy a birtok elnyomta a tulajdont.

Ezen korszaknak intézményei az 1802. évi XXII. és 1807. évi XIII. tczikkek, a melyek a sommás visszahelyezés jogalakzatát életre keltették, a mely lényegileg a birtoklás védelmére szolgált, ennek *erőszakos* (in casu violente occupationis) megháboritása esetében.

Az akkori kor jogállapotának, a mely tulságig vitt rendi félszegségeivel a nemes embert ennek erőszakoskodása esetében is ugy a policiális, mint a büntetőjogi intézkedésekkel szemben immunissá tette, megfelelt ez intézkedés, mert az nyujthatott egyetlen és gyors orvoslást a hatalmasabbak erőszakos foglalásai ellen, ha az erőszaknak nem adatott meg az akkori perrend százféle kifogásának a joga és a per évtizedekre való elhuzásának a lehetősége, a mely mellett nyugodtan haszonélvezhette volna az elfoglalt dolgot; de akár akkori, akár alig változott mostani alakjában többé nem felel meg a mai kor jognézetének, sőt ezzel nagyon is éles ellentétben áll.

Judikaturánk mai gyakorlatában azt tartja, hogy a «sommás visszahelyezés» a tényleges birtokállapot védelmére szolgál és e védelem nyujtásánál nem vétetik figyelembe a jogkérdés, nem vétetik figyelembe a birtok jóhiszemü, rosszhiszemü, valódi vagy álbirtok volta.

A sommás visszahelyezésben érvényes fenti elvek valóságos negatióját képezik a jog legelemibb szabályainak.

A sommás visszahelyezés mai érvényében nem tekinti a tulajdont a vagyonjogok e legerősebbikét; az ennek csak járulékát képező birtokkal szemben védi a jogtalant a jogos ellen, oltalmazza a rosszhiszemüt a jóhiszemü ellenében.

Megkivánja ugyan az egy évi békés birtoklást, de egy év rövid időköz és sokféle körülmény adhatja elő magát, a mely egy évi háboritlan birtoklást eredményez.

Az anyagi jog szabályaival való ellenkező álláspont eredményezte aztán, hogy alig van az igazságszolgáltatás mezején egy tér, a mely annyi ingadozást és mondhatni tétovázást mutathatna fel az itélkezésben, mint a sommás visszahelyezés.

Csak legujabbi judikaturánkat tekintve, eleintén az *erőszakos* háboritás feltétlenül megkivántatott a sommás visszahelyezéshez, majd kimondatott, hogy az önhatalmu foglalás pótolja az erőszakot.

Egész sorozata a döntvényeknek hirdeti, hogy a sommás visszahelyezési perekben a jogkérdés nem vehető figyelembe, de azért e mellett kimondják, hogy senki saját ténye ellenében visszahelyezést nem kérhet (a mi tehát a jog kérdésén fordul meg).

Megkivántatik az egy évi békés birtoklás, de e mellett elégnek tekintenek egy napos birtokot is, ha ezt jogosan gyakorolták; egyszer az özvegyi jogon való birtoklás folytatását, ha a kétféle birtoklás egy évet kitesz, elegendőnek tartják a sommás visszahelyezéshez, mert a birtok minősége nem vehető az eljárásban tekintetbe, majd kijelentik, hogy az özvegyi jogon való birtoklás legszemélyesebb jog lévén, az senki által nem folytatható és nem képezheti alapját a sommás visszahelyezésnek, stb., stb.

Büntetőjogi, policiális intézményeink most már kellő védelmet nyujtanak a vagyonjog terén előforduló mindennemü erőszakoskodások ellen, peres eljárásunk elég gyors segélyt nyujt, illetve ha az egész vonalon be fog hozatni a szóbeliség, a közvetlenség, elég gyors segélyt fog nyujtani mindennemü jogtalan foglalás orvoslására: igy nincs meg többé a sommás visszahelyezésnek eredetileg fenforgott létoka, nincs tehát szükség ily kivételes jogintézkedésre sem a meglevő merev alakjában.

Jóllehet a sommás visszahelyezés szabálya tulnyomó részben alaki jogszabály és alapos kérdés támadhatna, vajon nem lehetne-e ezen egész jogintézményt a perjog keretében szabályozni, de ezuttal mellőzzük e kérdést, belenyugszunk, ha ez anyagi törvényeink rendszeres alkotásánál fog megtörténni és polgári törvénykönyvünk bizonyára nem fogja recipiálni a sommás visszahelyezés jogszabályát, sem azon formájában, a melyben keletkezett, sem abban, a melyben most érvényben van, hanem azt csak modern jogalapra fektetve fogja felvenni.

Azonban most mód és alkalom kinálkozik, hogy addig is, mig e gyökeres javulás beáll, legszembeszökőbb nyilvánulásában orvosoltassék e jogilag tarthatatlan állapot.

Legszembeszökőbb a sommás visszahelyezési eljárásban a visszás joghelyzet akkor, a midőn a jogczim nélküli birtokos a dolog jogos tulajdonosával áll szemben.

A tulajdonjog a vagyonjogok legteljesebbje és a törvény azt hirdeti, hogy a tulajdonost megilleti a dolog birtoka is, az erősebb tulajdonjognak a gyengébb birtok engedni tartozik.

Mindennek daczára a sommás visszahelyezési perben ha a telekkönyvi tulajdonos a maga kétségtelen tulajdonjogával kerül szembe egy harmadikkal, a ki az ingatlannak véletlenül vagy akár áluton került birtokába, a tulajdonos pervesztes.

Ezen visszás állapot megszüntethető addig is, mig itt általános javulás áll be, ha a sommás eljárás 233. §-a alapján a sommás visszahelyezési perekben követendő eljárást megállapitó rendelet megengedi, hogy ugy az ingatlan, mint az ingó dolgok vagy jogokra nézve, a telekkönyvi, illetve okmányszerüleg könnyen igazolható kétségtelen tulajdonjog kifogásának hely adatik.

Ezen exceptio, a mig egyrészt megszüntetné a fentebb vázolt pervers jogállapotot, másrészt nem áll ellentétben a visszahelyezési perek gyors lefolyásának követelményével sem, mert az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog kimutatása a telekkönyvi kivonat egyszerü felmutatásával igazoltatik, az ingókra pedig a perrendszerü okmánybizonyiték szintén nem tartozik a sok időt igénylő bizonyitékok közé.

Ezen exceptio dominii — csak azt czélozván, hogy a gyengébb birtokjog ellenébe az erősebb: a tulajdonjog állittassék, nem irányul és nem irányulhat a tulajdonjog megitélésére, hanem a már fenforgó és megszerzett tulajdonjoga probálására a czélból, hogy a birtoklás joga döntessék el, — bármely értékü dologra vonatkozólag nyerhet alkalmazást épugy, mint a hogy a sommás eljárási törvény 1. §-ának *m)* pontja szerint bármily értékü dologra vonatkozó sommás visszahelyezési kereset kizárólag a kir. járásbiróságok előtti sommás eljárásra tartozik.

Támadhatnának ugyan aggályok oly irányban, hogy a visszafoglalásnak ily hatósági megengedése a mig egyrészről elébe vágna minden birtokpernek, másrészről erőszakoskodásoknak nyujtana vagy nyujthatna szabad teret, de ez aggodalom nem volna alapos, mert birtokperek legtöbbnyire csak vitás tulajdonjog esetében folynak, t. i. a midőn a

birtokos az ellenfél tulajdonjogának érvényét is alaposan támadja, ily tulajdonjogra alapitott kifogás a sommás visszahelyezésben érvényesithető nem volna; az erőszakos foglalás kellő korlátolására pedig itt vannak büntető törvényeink.

De hogy a legscrupulosusabb jogérzet is megnyugvást találjon, szabályoztassék a fentérintett kifogás akkép, hogy a 200 frt értéket felül nem haladó ingatlanság és az 500 frt értéket felül nem haladó ingóság tulajdonjoga vethető ellen a sommás visszahelyezésnek, az értékesebb dolgok tekintetében a hasonló szabályozás az általános polgári peres eljárás életbe léptekor foghatván helyet.

Csak részben lenne ezen intézkedés által az eddigi bajon segitve, de legalább véget érnének azon visszás peresetek, a midőn a sommás biró látja és tudja, hogy a birtok, a melynek békés használatába kéri magát az egyik perfél visszahelyeztetni, kétségtelenül és világosan az ellenfelet illeti meg és mégis helyt kell adni a keresetnek és ha erre a vesztes fél ugyanazon biró elé ugyanazon dolog birtoka iránt erősebb joga alapján pert indit, vissza kell itélni a birtokot.

Dr. Angyal Lajos
vágujhelyi ügyvéd.

A per szünetelése a rendes eljárásban.

Az uj sommás törvény sok és kiválóan jó oldala mellett is több kérdésre nézve hagy fen vitát, s a törvény még sokkal fiatalabb, semhogy a kétes, s bizonytalan helyeket az állandó birói gyakorlat pótolta volna. A jelen alkalommal egy sokat vitatott kérdést óhajtok felvetni.

Ez a kérdés t. i. az, hogy ha a perfelvételi határnapon a peres felek egyike sem jelenik meg, a per szünetel-e, vagy megszünt?

Ha a perfelvételi határnapon peres felek egyike sem jelenik meg, a per megszüntnek mondandó ki; ha azonban a felek a többi perirat beadásakor, vagy más perbeli cselekmény teljesitésének idejében — tehát bármikor a perfelvételi határnap kivételével — nem jelennek meg, a per szünetel. Ez az egyik álláspont. Indokolják a következőkben:

Az 1893. évi XVIII. tcz. 215. §-a ugyanezen törvény 52. §-ának csak utolsó bekezdését terjeszti ki a rendes eljárásra, minélfogva a perrendtartás 113. §-a, a mely kimondja, hogy ha peres felek egyike sem jelenik meg a perfelvételi határnapon, a per megszüntnek mondandó ki, — érintetlen maradt. A három évi szünetelés a rendes eljárásban «az utolsó perbeli cselekménytől» számitandó, ha pedig a felek a perfelvételi határnapon nem jelennek meg, perbeli cselekmény nincs, mivel a rendes per csak a perfelvétellel veszi kezdetét; ha pedig perbeli cselekmény nincs, akkor a három évi szünetelés ezen időponttól nem is számitható, s igy a per szünetelőnek nem is mondható ki, hanem a 113. §. rendelkezéséhez képest megszüntnek.

Ha a perfelvételi határnapon csak a felperes jelennék meg, jogában áll alperes ellen itéletet kérni; ha azonban alperes jelenik meg egyedül, itéletet nem kérhet felperes ellen, hanem köteles elleniratát beadni, s csak ha felperes a pertárnok által hivatalból kitüzendő válaszirat beadására szolgáló határnapon nem jelenik meg, kérhet felperes ellen itéletet azon elvnél fogva, hogy mindenik fél akkor köteles megjelenni, mikor periratot ad, s nem akkor is, mikor kap. Ép ezen indokokból adassék alkalom és mód alperesnek, hogy ha felperes nem jelenik meg a perfelvételi határnapon, ne jelentkezzék ő sem, minélfogva a bíróság a pert «megszüntnek» mondja ki. Ne legyen tehát egyedül felperesnek meg az a joga, hogy a perfelvételi határnapon makacssági itéletet kérhessen, mig alperesnek ez a jog megadva nincs, hanem ezzel szemben adassék meg az a jog alperesnek, hogy a pert megszüntetheti, ha nem jelentkezik. Mert, ha a bíróság a pert szünetelőnek mondja ki, felperes kérhet ujra felvételt, mig ha megszüntnek mondja ki, csak uj kereset inditásának van helye.

Szerény véleményem szerint egyik indok sem áll meg. Azokhoz csatlakozom, kik a pert szünetelőnek mondják ki.

Tény az, hogy a sommás törvény 215. §-a ugyanezen törvény 52. szakaszának utolsó bekezdését oly értelemben terjeszti ki a rendes eljárásra, hogy a három évi szünetelés az utolsó perbeli cselekménytől számitandó. Ezzel a törvény kimondja azt, hogy a szünetelés a rendes eljárásban is létezik, nem ugy, mint az uj sommás törvény megalkotása előtt. Hanem a ki azt hiszi, hogy az 52. §-nak első és második bekezdése a rendes eljárásban a rendes eljárás szabályainak megfelelően nem alkalmazandó: nagyon téved. A 215. §. csak kipótolja, megmagyarázza azt, hogy a három évi szünetelés a rendes eljárásban nem az elmulasztott tárgyalás napjától számitandó, mert tárgyalás a rendes eljárásban nincs, (jegyzőkönyvi tárgyalásról itt nem lehet szó), hanem az utolsó perbeli cselekménytől; ha tehát a rendes eljárásban tárgyalás volna, akkor a 215. §-nak magyarázata felesleges volna, s az 52. §. teljes és változatlan egészében érvényesülne a rendes eljárásban.

De feltéve, ha nem is állanának meg a most elmondottak, nem áll az, hogy perbeli cselekmény nincs akkor, ha felek a perfelvételi határnapon nem jelennek meg. Perbeli cselekményt nemcsak a felek, hanem a bíróság is végez. Akkor, mikor a pertárnok felhivja az ügyet, illetőleg kikiáltja a felek neveit; akkor, midőn a pertárnok jelentést tesz arról, hogy a felek perfelvételi határnapon nem jelentek meg, a bíróság perbeli cselekményt végzett.

Sőt, ha még azt is koncedálom, hogy a peres felek megjelenése nélkül nincs is perbeli cselekmény, annak tekintendő a kereset beadása is, melylyel a per megindittatott.

A kereset beadásától a perfelvételi határnapig is különféle perbeli cselekmények végeztetnek. Elfogadása a keresetnek, esetleg a kereset hiánypótlása végetti visszaadása, a kijavitott kereset elfogadása, a kereset megindításának a telekkönyvbe való feljegyzése, a perfelvételi határnap kitüzése, az ismeretlenek részére történt ügygondnok-kirendelés, az idézési hirdetménynek a hivatalos lapban való közzététele: mind perbeli cselekmény a rendes eljárásban; mind olyan cselekmény, melytől a három évi szünetelés számitható. Épen ezért mond a törvény perbeli cselekményt, s nem perfelvételi határnapot. Nem igy a sommás eljárásban. A sommás eljárásban rendes kereset-levél nem kivántatik. A sommás eljárásban a felek idézés nélkül is megjelenhetnek ügyük eldöntése végett a bíróság előtt. A sommás eljárásban tényleg az első tárgyalás, illetőleg az ügy felhivása az első perbeli cselekmény. Ezért mondja ki a sommás törvény 53. §-a, hogy az ügy felhivásával kezdődik a mulasztás is, de a szünetelés is. Ebből látszik, hogy a perfelvételi határnap nem azonos az első sommás tárgyalással. A rendes eljárásban a per megindult a perfelvételi határnap előtt is, a sommás eljárásban csak az ügy felhivásával, az első tárgyalással. A sommás eljárásban az ügy felhivása előtt nincs perbeli cselekmény, hanem a rendes eljárásban van. Ha pedig van, akkor a három évi szünetelés attól számitódik.

A második érv, a melyet a per megszüntetése mellett felhoznak, még kevésbé áll meg. Tény az, hogy felperes kérhet már a perfelvételi határnapon makacssági itéletet alperes ellen ennek meg nem jelenése esetén. De nem áll az, hogy alperes nem kérhet felperes ellen, ha ez nem jelenik meg. A sommás eljárásban, ha felperes nem jelenik meg az első tárgyaláson, s alperes megjelenvén, tagadja a felperes kereseti állitásait, ezek, a mennyiben a keresetben felhozott bizonyitékok nem czáfolják meg az alperesi taga-

dásokat, valótlannak tartandók. Épen igy van a rendes eljárásban is. Alperes a perfelvételi határnapon megjelenvén, beadja elleniratát, s felperes ellen itéletet kér. Az ellen iratban felhozott ténykörülmények, ha a keresethez mellékelt bizonyitékok által meg nem czáfoltatnak, valótlannak tekintendők, s ha ezek által a kereseti jog megerőtlenittetik, felperes keresetével elutasittatik. (Perrendtartás 111. §.)

Ezekben akartam röviden kimutatni az ellenkező álláspont tarthatatlanságát. Csak azt kivánom még megjegyezni, hogy az uj sommás törvény az általános polgári perrendtartásnak irányát szabja meg. Már ezen törvény is sok olyan intézkedést tesz, mely egyöntetüvé akarja tenni a rendes eljárást a sommás eljárással, a mennyire ezt a körülmények megengedik. Ne élesitsük ki tehát még jobban az ellentéteket a két eljárás között, hanem iparkodjunk inkább elsimitani.

Hochfelder József
szabadkai kir. tszéki aljegyző.

Külföldi judikatura.

714. A küldött levelek a czimzettnek képezik tulajdonát, vagy ha titkot tartalmaznak: az elküldőnek és a czimzettnek közös tulajdonát, melyet harmadik személynek a tulajdonosnak beleegyezése nélkül a bíróság előtt őket felhasználni nem szabad. Az orvos által oly észleletek tekintetében irt levelek, a melyeket valakinek a kezelése közben tett, még az orvos beleegyezésével sem használhatók fel, mert az orvos az ily észleletekre vonatkozóan titoktartásra van kötelezve és azokról sem szóval nem tanuskodhatik, sem irásbeli nyilatkozatot ki nem állithat. *(Douai-i felebbviteli bíróság.)*

715. Noha az orvos a tőle tanácsot kérő szavainak hitelt adhat, még sincs joga ahhoz, hogy oly sérülést biztos ténynek és általa észleltnek tüntessen fel, a melyet tényleg nem észlelt. Még nagyobb az orvos hibája, ha pusztán kliensének bevallása alapján az állitólagos sérülés okáról és azon körülményekről, a melyek közt megtörtént, bizonyitványt állit ki. Ha az ily bizonyitvány a bíróság előtt bemutattatik és annak az elitélését eredményezi, a ki a sérülést állitólag okozta, ugy teljes joggal kötelezendő az orvos az illető egyénnek okozott összes károk megtéritésére. Főleg azon esetben áll ez, ha az orvosnak tudnia kellett azt, hogy tőle a bizonyitvány bíróság előtti használatra kéretik. *(Tribunal de la Seine.)*

716. Valamely jogcselekvényből nem lehet következtetni oly jogról való lemondást, a melynek létezéséről sem birt tudomással a cselekvő a jogcselekvény elkövetésekor. *(Párisi semmitőszék.)*

717. A törvény a jelzálogos hitelezőt nem kötelezi arra, hogy a sorrendi tárgyaláson egy előtte sorozott követelésnek elsőbbségét kifogásolja. A kifogásnak az elmulasztása tehát az esetben sem eredményezi szavatossági kötelezettségét, ha mások érdekeinek ártott is. *(Párisi semmitőszék.)*

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Nyelvváltság.** A budapesti büntető járásbiróság 50 frt pénzbüntetésre itélt valakit, a miért ez azt mondotta egy tisztességes férjes asszonyról, hogy egy fiatal ember lakásán látta. Az asszony ellen a férj válópert inditott, a rágalmazó urat pedig a járásbiróság bünösnek becsületsértésben mondta ki és *50 frt* pénzbüntetéssel meg is büntette, *enyhitő* körülménynek véve, hogy a miatt való boszujában állitott ily sulyos valótlanságot, mert azon hölgy őt lakásából kiutasitotta.

Ismét látjuk, mily kevésre becsülik biráink a magánbecsületet. Ha valaki egy közhivatalnokról csak tizedrésznyire sulyos beszámitásu dolgot állit, ott a fogházbüntetés, ráhuzzák vádlottra a szigoru paragraphust, de mikor egy hölgy becsületében ily sulyos jellegü módon gázol, akkor nem akarja a biró sulyosabban büntetni, mint 50 frttal, holott rágalmazás forog fen, a mi miatt fogházbüntetés is szabható.

És azután az az enyhitő körülmény! A boszuállás — tudtunkkal — mindig sulyositotta a beszámitást és nem volt soha indok arra, hogy a biró a kegyelmi paragraphust alkalmazza.

Kezdjük visszakivánni a régi idők nyelvváltsági büntetését.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél** több uj birói állás rendszeresittetik, melyek pályázat utján fognak betöltetni.

— **A kir. Curiához** szeptember hóban 1374, ez évben összesen 17,177 ügy érkezett. Elintézendő volt 29,340, elintéztetett 16,082, hátralékban maradt 10,258. A mult év megfelelő időszakához képest több érkezett be 272-vel, kevesebb intéztetett el 1401-gyel, a hátralék kevesebb 2204-gyel.

— **A Magyar Jogászegylet** október 16-án kezdi meg ujra munkálkodását. Az első kérdés, melyet tárgyalás alá vesz, a következő: *A jogügyletek értelmezése a felülvizsgálati eljárásban.* Előadó *dr. Fodor Ármin* törvényszéki biró. Az első ülésen számos uj tag fog belépni az egyletbe.

— **Az otthon védelme.** K. I. rendőrnél 1894 nov. 14-én egy ismeretlen sváb asszony panaszt tett G. L. pék ellen, hogy ez őt a boltjából kidobta. Midőn a rendőr e miatt a vádlott boltjában megjelent s azt igazolásra szólitotta fel, ez, a tanuk vallomásai szerint, a rendőrt üzletéből eltávolitotta és e közben őt kétszer hátba vágta. Ezen cselekmény miatt a budapesti kir. büntető törvényszék a vádlottat az 1895. évi deczember hó 7-én 99,739. sz. a. hozott itélettel hatóság elleni erőszak vétsége miatt egy havi fogházra itélte. Ezen itéletet a budapesti kir. itélő tábla az 1896 márcz. 18-án 224. sz. a. hozott itélettel helybenhagyta, mert — az indokolás szerint — tanuság tétetett, hogy «a felszólitásra *kötelességszerüen eljárt rendőr* bántalmaztatott. A m. kir. Curia 1897. évi junius hó 9-én 7195/96. B. sz. a. hozott itéletével a vádlott azonban a vád alól felmentetett. Mert: «a Btk. 165. §-ába ütköző cselekmény egyik lényeges ismérve az, hogy az ott megnevezett egyének — a jelen esetben tehát K. J. fővárosi közrendőr — a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában akadályoztassanak, vagy hivatalos eljárásuk alatt bántalmaztassanak. A budapesti fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi XXI. tcz., s jelesül annak 23. §-a meghatározza azokat az eseteket, a melyekben a szolgálatban álló rendőrségi közeg hivatalosan magánházba is léphet. Az alsóbiróságok itéleteiben részletesen előadott tényállásból kitünik, hogy a midőn K. J. őrszemen álló rendőr, H. F.-né panaszára a vádlott péküzletébe s igy *magánházba lépett*, ezeknek az eseteknek egyike sem forgott fen s miután K. J. rendőr a kérdéses üzletbe való belépésre *hatósági megbizást nem nyert*, a vád tárgyává tett cselekmény elkövetésekor nem teljesitett sem a törvény, sem a hatóság meghagyásának végrehajtásában eljárást s igy, habár a vádlott az üzletbe jogosulatlanul belépett nevezett rendőrnek eltávolitása közben tettlegességet fejtett ki, terhére a hatóság elleni erőszak meg nem állapitható. Minél fogva vádlott a vád alól fel volt mentendő.» — Nem osztjuk a Curia álláspontját. Először is az üzleti helyiség nem magánház, mit ezt már a Curia is több izben kimondotta (legutolszor l. *Jogt. Közl.* 1897. melléklet 39. sz.); másodszor pedig a rendőrnek a jelen esetben nem volt szüksége külön megbizásra.

— **A nemzetközi szövetkezeti egyletről** ir *dr. Fenyvessy József* érdekes tanulmányt a «Közgazdasági Szemle» szeptemberi számában azon alkalomból, hogy az Alliance Coopérative Internationale imént tartotta harmadik kongressusát Delftben.

Az Alliance több mint kongressusok tartására szolgáló egyesület; a cooperatio eszméjének magasabb, vagy talán legmagasabb fokban való érvényesitését láthatjuk benne. Az egyesek szövetkezetekbe csoportosulnak, ezek ereje növekszik, ha társaikra támaszkodhatnak, szövetséget alakithatnak. Ezen szövetségeket pedig összegyüjti körébe egy valamennyi országra kiterjedő egyesület: az Alliance Coopérative Internationale. Nemcsak tanácskozó, eszméket hirdető és terjesztő egyesület, hanem nagy horderejü, gyakorlati czélja van: a nemzetközi kereskedelmi összeköttetések létesitése és fentartása, mely feladat csak internationális megegyezéssel oldható meg.

Az egyesület csak az 1896. évi ülésszakban lépett ki az előkészités stádiumából; ekkor állapitotta meg véglegesen

alapszabályait és munkaprogrammját s igy müködése eredményeket előbb nem is mutathat fel.

Magyarország a kongressuson nem volt képviselve, minek okát szerző abban találja, hogy a szövetkezeti ügy nálunk soha nem képezett elvi kérdést. A szövetkezés jóformán a hitel terére szoritkozott. Hitelszövetkezeteink hazai hitelügyünk érdekében kétségtelenül fontos szolgálatot tettek ugyan, de cooperativ szempontból jelentőségük nem nagy.

A hitelszövetkezetek a cooperativ szervezkedés primitivebb alakjai, annálfogva, hogy a tagok között az érintkezés ritkább, az együttmüködés inkább csak eszmei, mig a szövetkezetek más alakjai a tagok szorosabb kapcsolatával, összetartásával járnak, több érdek, igény, szükséglet füzi őket egybe, mint a hitelegyleteknél. Kétségtelen azonban a hitelszövetkezetek nevelő hatása, előkészitő iskolául szolgálhatnak a cooperatio többi alakjaira. A hitelszövetkezet különben mint önálló egyesület nélkülözhető ott, hol termelési, fogyasztási, beszerzési és raktárszövetkezetek állanak fen, mely esetben a hitelnek készpénzben nyujtása és arra külön intézet létesitése szükségtelenné válik. A csekély jelentőséget, melyet ez intézménynek tulajdonitunk, az ismertetett kongressus is igazolja, melyben a hitelszövetkezetek ügye csak elvétve került szóba.

Az ezeret meghaladó hazai hitelszövetkezet létrejötte a cooperatiora alkalmas talajt sejtet, talán csak a helyes irányitás hiányzik.

A törvényhozás azzal, hogy a tervezett uj szövetkezeti törvényt megalkotja, természetesen oly módon, hogy a szövetkezetek létrejöttét alapos ok nélkül meg nem nehezíti, a cooperatióval szemben megtette kötelességét. Ezzel az egyik alapfeltétel teljesitve volna, de nem hiányzik a többi sem; a termelési és fogyasztási szövetkezetekre kétségbevonhatatlanul szükség van hazánkban, közönségük is, sőt alapjaik megvannak a hitelszövetkezetekben. Csupán müködésbe kell hozni a meglevő erőket és erre legjobban ugyanazok vannak hivatva, kik a hitelszövetkezeti mozgalomnak napjainkban élén állanak.

— **Vidéki csendélet.** Egy ügyvédjelölt irja a következőket: Folyó évi szeptember hó 24-én a *füleki* kir. járásbiróságnál jelentem meg főnököm helyett egy sorrendi tárgyaláson, mely d. e. 9 órára volt kitüzve. Már $^3/_4$9-kor a járásbiróságnál voltam és abban a hiszemben, hogy a d. e. 10 óra 10 perczkor induló gyorsvonattal még visszatérhetek, nyugodtan vártam *R*— — kir. albiró ur bejövetelét, a ki $^3/_4$10-kor meg is jelent. Ekkor bementem a tárgyalási szobába jelentkezni, legnagyobb bámulatomra azonban az albiró ur tiszteletteljes köszönésemet nem fogadva, igy rivalt rám: «Mit akar? Várjon odakint!» Daczára annak, hogy e nyájas modor némileg meglepett, mert eddig azt hittem, hogy a birósági tárgyaló-helyiségek nyilvánosak, kijöttem a folyosóra. Pár percz mulva a biró ur kijött az előszobát helyettesitő kiadó- és irattárba és ott felhivta a feleket. A biró ur ekkor méltóságteljesen visszatért szobájába, követte őt két ur, a kikről utóbb megtudtam, hogy ottani ügyvédek. Beláttam, hogy a helybeliek előnyben kell hogy részesüljenek, noha a vonatom indulása már nagyon közel volt és nyugodtan vártam rövid egy óra hosszáig. Midőn már a második ügyvéd is kijött, tudva azt, hogy már senki sincs bent, ujból bementem $^3/_4$11 órakor. Az albiró ur igy fogadott: «Hallja! Ha még egyszer bejön, a tárgyalást délutánra fogom halasztani! Nem szeretem ha a nyakamra járnak!» Nagy nehezen rákerült azután csendes pipaszó mellett az én ügyemre is a sor.

— **Viszonvád sajtóügyben.** *A m. kir. Curia:* Kertész Márton magánvádló keresetére rágalmazás és becsületsértés vétsége miatt vádolt Ruzsitska Gyula és társai, valamint Ruzsitska Gyula viszontvádló keresetére rágalmazás és becsületsértés vétsége miatt vádolt Kertész Márton elleni sajtóügyben határozott: A semmiségi panasz elvettetik. *Indokok:* Midőn Ruzsitska Gyula vádlott, első kihallgattatása alkalmával a Btk. 274. §-a alapján viszontvádat emelhetett Kertész Márton ellen: akkor a nevezett viszontvádlónak a felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos elleni inditványi joga a Btk. 112. §-a értelmében már megszünt, tehát a magáninditvány a felelős szerkesztő és kiadótulajdonosra kiterjeszthető nem volt; de nem történhetett az meg azért sem, mert a viszontvád csakis a magánvádló személye ellen érvényesithető, ilyenül pedig csak Kertész Márton lépett fel. (s. p. 1. pont.) Kertész Márton viszontvádlott a vizsgálat folyamán kérte ugyan három tanujának kihallgatását, és ezek a főtárgyalásra be nem idéztettek; mindazonáltal ez semmiségi okot nem képez, mert viszontvádlott a valódiság bizonyitásának megengedését a főtárgyaláson nem is kérte és az el nem rendeltetett, tehát tanunak be nem rendeléséből reá joghátrány nem származott. (1897. évi május 25. 5060. B. sz. a.)

— **Illetékesség sajtóügyben.** *A szegedi kir. törvényszék* rágalmazás és becsületsértés vétsége miatt vádolt Bogdanovits L. János elleni sajtóügyben végzett: Bogdanovits L. János panaszlott illetékességi kifogásával elutasittatik. *Indokok:* Minthogy a sajtó utján elkövetett büntetendő cselekmények elbirálása a sajtóeljárási szabályok 5. §-a értelmében rendszerint a sajtótermény megjelenése, vagyis a büncselekmény elkövetése helyének sajtóbirósága s igy jelen esetben az Ujvidéken megjelenő «Zasztavá»-ban elkövetett büntetendő cselekmény elbirálására nézve a szegedi kir. törvényszék illetékes, ugyanazért folyamodó illetékességi kifogásait elvetni kellett annál is inkább, mert a Btk. 5. §. 2. bekezdésének rendelkezéséhez képest az 1878: V. tcz. határozatai szerint büntettetnek mindazon büntettek és vétségek, melyek a magyar állam területén követtetnek el. De nem indokolja a budapesti sajtóbiróság illetékességének megállapitását a Btk. 5. §-ának azon rendelkezése sem, hogy a Btk. hatálya a Horvát-Szlavonországokra ki nem terjed, mert az igazságügyi autonomia az 1868. évi XXX. tcz. 1. §-ában elismert állami közösséget meg nem szünteti és Szent-István koronájának országait egymással külföld viszonyába nem hozhatja. (1897 május 14. 7520. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: A semmiségi panasz elvettetik. Mert a magyar szent korona országai egymással külföld viszonyban nem állanak, és ennélfogva az eljárási szabály 5. §-ának a külföldön tartózkodókra vonatkozó rendelkezése alkalmazást nem nyerhet. (1897 junius 9. 5589. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A porosz igazságügyminiszter** köriratot intézett a felsőbiróságok elnökeihez az ügyvédi és közjegyzői alkalmazottak anyagi helyzetének javitása tárgyában. A miniszter el van határozva törvényhozási intézkedést provokálni, de mielőtt ezt megtenné, az elnökök utján tesz kisérletet, hogy eleje vétessék a folytonos panaszoknak.

— **A «Preussisches Verwaltungsblatt»** czimü lapban Hobrecht kormánytanácsos szemlét tart a porosz felső közigazgatási biróság husz évi müködése felett. Elismeri, hogy e biróság itélkezését részrehajlatlanság és tudományos mélység jellemzi. «Recht muss Recht bleiben», ez a biróság jelszava.

— **A berlini ügyvédegylet** kezdeményezésére az egyetemen előadásokat tartanak az uj polgári törvénykönyvről. Ezen előadásokon első sorban ügyvédek jelenhetnek meg; csak a mennyiben a hely engedi, vehetnek részt birák is. A kursusban való részvétel honoráriuma 50 márka. Az előadások első ciklusát *Eck* tartja, a berlini egyetem nagyhirü civilistája.

— **A nemzetközi büntetőjogot** tárgyazó Liszt-féle német-franczia nagy munkának második kötete fog legközelebb megjelenni. Tartalmazza ezen kötet az Európán kivüli büntetőjog rendszereket.

— **Loi Bérenger.** A franczia képviselőház bizottsága a következő módositásokat javasolja a feltételes elitélésről szóló törvényhez: 1. a biró feljogositandó, hogy a próbaidőt öt évről három évre redukálhassa, a mely időnek elteltével a feltételesen elitéltek ép ugy rehabilitálandók, mint azon elitéltek, a kik nem részesültek a feltételes elitélés jótéteményében; 2. a jury az esküdtbiróság helyett arra jogositandó fel, hogy bünügyekben szintén alkalmazhassa a loi Bérenger jótéteményét; 3. a nagyon nyomatékos enyhitő körülmények létesitendők («circonstances très atténuantes») oly czélból, hogy az esküdtbiróság köteleztessék arra, hogy a büntetést két fokkal szállitsa le; (ma napság az enyhitő körülmények fenforgása feljogositja ugyan, azonban nem kötelezi az esküdtbiróságot arra, hogy a büntetést két fokkal leszállitsa); 4. *a feltételes elitélésről szóló törvénynek a hadbiróságok által történő elitélésekre való kiterjesztése.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1897 október 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Megnyitó beszéd. Dr. ZSÖGÖD BENŐ egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A perjog reformjához. SPECTATOR-tól. — A harmadik előnyére kötött jogügyletek érvényessége. Dr. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Megnyitó beszéd.

— A budapesti egyetem tanévének megnyitásakor tartotta *Zsögöd Benő*, a jogi kar dékánja. —

Uraim, egyetemi polgárok!

Ifju barátaink!

I. A veni sancte hangjai felszállottak az egek Urához, hogy kegyelmével kisérje munkálkodásunknak azon ujabb szakát, a melynek küszöbét a jelen egyetemi tanév megnyiltával átlépők vagyunk.

Bennünket, tanitókat, a nemzeti felső oktatás szántóvetőit, segéljen, hogy buzánkba, a melyet az Önök ifju kebelében elhintendők vagyunk, konkoly ne tévedjen, hanem minden egyes szemből sokszorozva csirázhassék ki a nemzeti kultura termőföldjének aranykalásza.

Müveltségünkből, melyet mindenikünk kiki a maga szakjában sok esztendők odaadásával gyüjtöttünk, müveltség fakadhasson tovább; müveltség, mely nemcsak hordozóinak számbeli mennyiségében több a mienknél, de a mely szivet és észt nemesitve, maga is tovább nemesedjék.

Mert az a különbség miköztünk s a rónák termő téreinek szántóvetője között, hogy a föld mivese csupán nagyobb sokaságát várja vissza a megmivelt ugartól annak, a mit elvetett, — holott ellenben mi, az Önök tanitói, azzal a reménynyel tekintünk Önök felé, ifju Barátaim! hogy a tudás, eszmék és érzésnek igéi, melyeket a tanszékeink körül egybesereglő fiatalság ajkainkból elveszen, bennünket mindenben meghaladó, általunk csupán óhajtva sejtett magaslatával a nemzeti kulturának fognak majdan gyümölcsöt hajtani a hazának.

Önöket pedig, fiatal barátaim! — hogy erősitse meg az ég kegyelme buzgalomban és képességben, óvja meg a henyeség és közöny végzetes utaitól, nehogy — az irás szavait alkalmazva* — a midőn mi bár valódi igaz buzát vetünk, az töviset teremjen a nem eléggé fogékony talajban; s hogy, a midőn mi bár nagy fáradsággal munkálkodnánk, mindamellett Önöknek, s Önökben a hazának «semmi előmenete ne légyen»; és nehogy bekövetkezzék, hogy — — «megszégyenültök a ti veteményteknek gyümölcse miatt — az Urnak haragja miatt».

Az «Urnak haragja» mondja az irás, és én is azt mondom! Mert mi nagyobb haragot bocsáthatna a sors egy nemzetre, a mely miként a mienk, annyira rá van utalva arra, hogy minden egyes fia teljes mértékben kihasználja a jóra a benne rejlő erőt — — mint ha a kötelesség szigoru tudatának a lángját a fiatalságban meglohasztja, ha megveri ifjuságát hanyagsággal, s a valódi feladatok iránt való érzéketlenséggel?!

II. «Mi az oka, kiált fel ugyancsak a panaszos ének,** hogy ily boldogságos a hitetleneknek utjok?...»

«Hogy megplántálod őket és meggyökereznek, felnevekednek és gyümölcsöznek, kiknek szájokban forgasz; de távol vagy az ő szivektől?!»

Önök közül is bizonyára akár-hányan, zsenge szemmel el-el révedezve azon, a mit maguk körül nem nehéz észrevenniök, látva-látják, hogy nem mindig a kötelesség rögös ösvényén való fáradságos odaadás az, a mi azokon a pályákon is, a melyekhez az utat a főiskola nyitja meg, — a sikert az egyén számára megtermi; — hogy «boldogságos az utjok» azoknak, kiknek az érdem jeligéje csupán «szájokban forog», de valósággal «távol van az ő szivektől»; hanem a *látszani* tudás, s a többi ösmert jó madarak — a léha élelmetesség, pajtáskodás, protekczió, konnexiók és nepotismus — az, a mi őket szárnyain hordja, miglen a lankadatlan igaz törekvésnek nem ritkán mellőztetés és szánakozó mosoly jut osztályrészül!

Nem csodálom, ha ezek láttára Önökben is feltámad a kérdés, mi az oka, hogy «megplántálod őket»; hogy e plánták «meggyökereznek, felnevekednek és gyümölcsöznek» — —; sőt nem egy ponton föléjök kerekednek azoknak, kiktől elnézésért kellene könyörögniök?

Hiszen a legigazabb életben — miként a legkipróbáltabb kézzel kormányzott gálya futásában — vannak időperczenetek, a midőn minden körülöttünk összeesküszik, hogy megtántoritsa a jónak sikerébe mint delejtübe vetett hitünket.

S mi lenne alkalmasabb arra, hogy az élet delejtüjét habozva kereső ifjuban a buzgalom komolyságát elfojtsa, mint a jelenségei az őt körülvevő olyan erkölcsi rendnek, a mely épen az ellenkezőjére van épitve annak, a mit tanitói jámbor érzülettel neki elébe festenek?

—

Egy az, a mi felől mindenekelőtt biztositanom kell és biztosithatom Önöket, tisztelt Uraim! ugy a magam, mint azoknak részéről, kiknek nevében Önökhöz szólani szerencsés vagyok.

A mi intézetünk nem tartozik amaz emlitett plánták tenyésztő kertjei közé. Nálunk nincs protekczio, nincs konnexio.

Legyen az Önök közül a haza jelentéktelen polgárának a sarjadéka, vagy a hatalmasak csemetéje — itt az egyetemi életben, a méltánylásra, elismerésre a *mi részünkről*, s ugyancsak ennek ellenkezőjére, csak egy a zsinórmérték, még pedig nemcsak hirdetett, de valósággal alkalmazott zsinórmérték — s ez kinek-kinek Önök közül a saját egyéni értéke, buzgalma és érdeme!

Ama csábitó jelenségek e szerint, a melyek mint ifju szivökbe beoltandó életelvet kápráztatják Önök elé az érdem nélküli siker hajhászatát, nemcsak a mi vetésünkre ártalmasak — — de első sorban az Önök számitásait egyénenkint fognák megcsalatkoztatni, ha netalán volnának Önök közül olyanok, a kiket e káprázat elsodor, — már legalább is mint mondom, azon éveken belől, a miglen a sikert és elösmerést a mi kezünkből várják és reménylik!

Melyikünk ne hallotta volna a gyakori panaszt az illetők s hozzátartozóik részéről, hogy akárhányan növendékeink közül — minek keresgélném a szavakat? — csak balsikert balsikerre halmozva, s ezzel időben és költségben is károsodva képesek sok viszontagsággal keresztülhatolni

* Jeremiás XII. rész, 13. vers.
** Jeremiás XII. 1. 2.

a kezeinkbe letett képesitő fokokon; nem kevesen pedig e miatt végkép kénytelenek lelépni a pályáról, a melyhez a szükséges qualifikatiót tőlünk megszerezni nem képesek; sőt olyan szarvas okoskodással is találkozni, hogy az egyetem tehát vagy tulsokat követel ifjainktól, vagy pedig nem ád nekik elegendő ösztönt s alkalmat arra, hogy elsajátitsák azt, a mit tőlük méltán követelni lehet.

Ki ne látná, hogy e felfogás igenis közeli rokonságban áll azzal az emlitett életelvvel, a mely a boldogulás sikereért mindenre készebb, mint a megizzadásra — s mi volna ez alkalommal fontosabb, mint Önöket kellő időben, — még minekelőtte az egyetemi tanfolyam évei Önök fölött elhaladtak — különösen egyre figyelmeztetnem.

Bár nem tartozom azon tanárok közé, a kik a leghosszabb tapasztalattal dicsekedhetnek, de annyit nyugodtan állithatok, hogy azon ifjaink számára, a kik valóban növendékeink: a kik nemcsak a tantételek száraz fejtegetőjét látják a professorban, hanem a példát is, melynek láttára bennök a kötelesség és buzgalom komoly érzete megizmosodjék; a kik nemcsak akkor kezdenek rólunk tudomást venni, a midőn munkálkodásuk eredményét tőlük számon kérjük; szóval a kik tanulnak akkor, a midőn tanulni kell, s nemcsak akkor, a mikor a kellő időben megszerezni elmulasztott ismereteket összehevenyészni már késő — ezek számára a vizsga — játék, sőt öröm.

Öröm mely édes érzettel tölti el a törekvő ifjut az alkalom fölött, a midőn felmutathatja azt, a mit buzgón, igyekvően összegyüjtött. S örömnap a professzornak, a midőn az ifjui lélek frissességétől átüditve a jövő megannyi gerjedő tüzeiként látja fellobogni a müvelődés azon csillámait, a melyekkel a nemzeti kulturánk delét a tanszékről előkésziteni igyekszik. Az ilyen examen, ezek a mi hivatásunknak valódi jubiláris ünnepei, a melyekből a tanitónak is már-már netalán lankadó keze mintegy felvillanyozást merit, hogy ujult erővel ragadja meg a fáklyát, a melylyel a tudomány eltakart rétegeiben tovább kutasson. S ha van hála, a melylyel a tanitvány tanitójának a felsőbb oktatás terén is tartozik, — ez az egyedüli mód, a melyen azt Önök leróhatják.

A kiknek áldozatfüstje előttünk nem illatos — az kivált azon, a felső oktatás számára valójában vagy meg nem érett, vagy talán nagyon is tulérett fiatal embereké, a kik — az athmosphéra természetszerü hatásaként, a melyről emlékeztem — a főiskola falai közé már készen hozzák azt a maximát, hogy *mundus vult decipi*.

Az irás szavaival végezem be ezt a pontot. «Összegyüjtöd őket mint a mészárszékre való juhokat és készited őket a megölésnek napjára.»* A vizsgák, ezek az Önök ifju álmait annyit háboritó árnyak, nem «mészárszék» — hanem az öröm órái lesznek Önöknek, ha szavaimat megfogadják.

Különösen ajánlanom kell a megkettőztetett szorgalmat azon, az egyetemi pályát, sajátosképen igenis nagy számmal elözönlő ifjainknak, a kik már a középiskolában nem a legkielégitőbb alapjait rakták le itteni tanulmányaiknak. Értem azokat az urakat, kiket az «elégségesek»-től feketéllő, sőt arra is csak nagy nehezen kijavitott érettségi bizonyitványuk az egyetemi tanfolyamra feljogosit ugyan, de a kik — — tanitásaink befogadására — a melyek szinvonalát végre is ő hozzájok nem szabhatjuk — csak akkor lesznek képesek, ha nemcsak a továbbépitésben, hanem a fogyatékosan lerakott alapok pótolgatásában is buzgólkodnak. Ne hidjék azt, hogy lerázván magukról a középiskola porát — ezzel elvetették maguktól a hiányos alapismereteiknek szükségét is. A latin grammatikának, s átalán az ész azon fegyelmezettségének a hiánya, a melynek alapjait csak a jó középiskolai tanulás adhatja meg — mindennek az utóhatásait itteni pályájokon fájdalmasan fogják megérezni, ha eddig tanusitott szorgalmukat nem fokozzák.

III. Egyet azonban soha sem szabad feledniök Önöknek, tisztelt egyetemi polgárok! valamint nem volna szabad feledniök azoknak sem, a kiknek szemei e falakon kivülről egyetemi ifjaink haladásán pihennek, akár mint egyeseknek, akár mint a nemzet reményét alkotó összeségnek a haladásán. Az *universitas literarum* már feladatának lényénél fogva, nem csupán a tanitás, hanem egyszersmind a tudomány intézete.

Kik e székeken ülünk, hivatásunk szent kötelékeinél fogva, nemcsak az ifjuság oktatói vagyunk, hanem mindenikünk kiki a saját tudományszakával olyképen megegyesülve, hogy azt nemcsak közvetitőleg terjeszteni, hanem önállóan előbbre is vinni feladatunk.

Felséges Urunk királyunk kegyelme, s a felelős kormány méltánylata egyikünket sem azon a czimen helyezett ide, mivel a mások által megállapitott igazságok betanitásában, vagy épen a hanyag diákok munkára szoritásában kiváló sikerrel buzgólkodtunk; hanem első sorban azon lelkesedés mértéke alapján, a mely nélkül a tudomány mélyére hatolni nem lehetséges; a mi pedig ép ugy hivatása az egyetemi professzornak, mint az ezzel velejáró azon feladat, hogy e testület tagjai, necsak az ifjuságon keresztül, hanem közvetlenül is megtermékenyitsék buvárkodásuk eredményével a nemzeti előrehaladás ügyét, s ily értelemben magának a nemzetnek is oktatói legyenek.

Egyebet nem emlitve, mi is lenne orvosi s természettudományainkból, ha azokat az egyetem tudósai folytonfolyva előbbre nem vinnék? S volna-e jog- s államtudományunk, hol állna ujabb törvényhozásunk, ha mindehhez munkásságukat ez universitás tagjai régtől fogva nem szolgáltatják vala?

Avagy, maradva csak e legutóbbi szak körében, szükséges-e talán külön felemlitenem egy Paulert, már korábbról Frankot, Kelement, kiknek müvei örök emlékoszlopai a magyar jogi müveltségnek; Kautzot, a ki nemzetünket a gazdasági élet törvényeinek ösmeretébe bevezette; — konstatálnom, hogy az utóbbi évtizedek szerves ujabb jogi törvényeinek a megteremtői az előkészités — tehát a voltaképeni szellemi megalkotás — körében tulnyomóan, vagy legalább is igen nagy részben, ez egyetem tanárai valának?

Elválasztani e feladatot az ország legfőbb intézetén való oktatástól, vagy annyi volna, mint a tudományos haladást munkásainak legjobbjaiban leszerelni; vagy pedig annyi, mint olyanokra bizni a jövő reményei oktatásának a betetőzését, a kik mint szakuknak maguk is csak betanitott adeptusai, arra legkevésbé hivatottak.

Mert csak az képes az oktatás e fokán szellemi sikerrel müködni, a ki tárgyának azzal egybeforrt önálló müvelője és buvára, — kitől gyakran egy odavetett szó, több világot gyujt a fogékony ifju szellemben, — termékenyitőbben hat reá, mint a gépies betanitás évhosszant való sekély szántogatása.

Már csak ezért az egyetemi professzor nem lehet oly értelemben közvetlen erkölcsi felügyelője, munkára fegyelmezője a tanuló ifjuságnak, miként ez az alsó iskolákban többé-kevésbé kivánatos.

De ha tisztán csak a tanitó-intézet szempontjából veszszük is az egyetemet, — az iskola, a mely szabad országban, a szabadság számára betetőzni hivatott az ifjuság épen azon részének az iskolai nevelését, a melynek, pályájánál fogva leginkább feladata a jövőben is a szabadság szellemének ápolása — — haló eszközeit sem meritheti máshonnét, mint főként a szabadság, a spontaneitás és önfelelősség szelleméből.

Csakugyan az az egyetemi tanitás, a mely az előrehaladás utján való megtartásnak egyéb eszközei felett nem rendelkeznék, mint a melyek a fegyelmi szabályokban, és

* Jeremiás XII. 3.

a jó vagy rossz calculusokban kinálkoznak — nem volna méltó a nevére.

Viszont az ifjuság, a melyre egészben véve más, mint ez eszközök nem birnának serkentő hatással — a nemzeti hanyatlás magját hordaná magánan.

Ezen egyéb eszközök között különösen óhajtandó, hogy ne maradjon hatás nélkül Önökre, ifju Barátim! — — a példa, a melyet tanáraik müködéséből merithetnek.

A professzor, kinek arczáról nap-nap mellett sugárzik a tanuló felé a lelkesedés lángja, melylyel az szaktárgyán csügg és munkálkodik; az igazság szeretetének s az emberi hivatás magasztosabb felfogásának, azon egész atmospherája, a mely az eszmék és igazságok müvelőinek szavában, tetteiben, életében a főiskola falait be kell hogy töltse; azon számtalan alkalom és időperczenetek, a midőn a tudomány legszárazabb kutató ösvényein is önkénytelenül találkozik a tanuló a mindnyájunkat átölelő édesanyának, a hazának ránk függesztett szemeivel, a mi nélkül hiszen lehetetlen megfejtenie a buzgalmat, a mire épen az egyetemi professzornak tisztán csak formai kötelessége egyszerü lerázásához szüksége nem volna, a mely buzgalmat t. i. semmiféle külszervi apparatus nem volna képes biztositani, ha egyszer az illetőkben a hivatáshoz lánczoló fogadalom mély érzülete hiányzik — — igenis ez — a példa — van hivatva arra, hogy delejes erővel vonzza feladatai felé a főiskola tanulóját, a midőn rajta az alsóbb iskolákban érzett közvetlenebb fékei a cselekvésnek meglazulnak; s midőn az őt körülvevő élet nagy árja is ez irányban elegendő felbuzditást, mint emlitém, nem nyujt.

Tekintsenek, ifju Barátim! a kicsi méhekre. Talán fegyelmi szabályok, s a jó vagy rossz calculusok rendszere az, a mi őket az üdvös emberi müködés mintaképeivé teszi? . . . Ott van előttük a mezők különböző kelyhekkel ékeskedő viránya . . . Ilyennek tekintsék Önök az egyetemen kinálkozó tanulási alkalmat, melyet oly tekintélyes anyagi áldozatokkal tart fen az Önök számára állam és társadalom. Az universitástól ne várják a fegyintézetek kényszerzubbonyát, mely Önöket akaratuk ellenére is megtartja a siker révpartján. Sőt még a középiskola gépies egyformaságát sem, a mely a tanulót igenis rövid időközökben vissza-visszatériti az eltévelyedés alig megkezdett utjáról. Se ne hidjék, hogy a miért netalán minden egyes professzor, egyéniségéből folyó más-más módszerrel igyekszik Önöket a tudomány szentélyébe bevezetni, az iskola nélkülözi a rendnek valódi rendjét, s csak arra való, hogy az egyik tanitási módban czáfolatát lássák a másiknak. Épen e módszerek különbözősége az, a miben a tudomány s az ahhoz vezető utak valódi lénye Önöknek előtte áll. Mindenik tudományos *önerő* épen annálfogva önerő, mert más és más individualitás alakjában testesiti meg, a bár egy s ugyanazon szakot — — — s Önök is csak ugy foghatnak valódi eredményt elérni saját maguk s az összeség számára, ha önszántukból, miként a kicsi méhek, kehelyről-kehelyre járva, egyszersmind a saját individualitásukon is szorgosan és önállóan keresztül szürik azt, a mi Önöknek mindenfelől nyujtatik. Szóval, bizonyuljanak valóban éretteknek a felsőbb oktatás folyamára, a hol, mintegy előiskolájaképen a végleges egyéni önállóságnak az önmérlegelés és önfegyelmezés szabadságának az eddiginél nagyobb mértékét épen azért élvezik, hogy véle *kellőképen* élni megtanuljanak.

IV. A mindnyájunkat átölelő édesanyának, a hazának, ránk függesztett szemeit emlitém.

Legyen szabad Önök előtt ifju Barátaim! a hazának nagy érdekét müvelődésünk haladásában, s ezzel az Önök buzgalmában is — pár szóval egybefoglalnom. Biztos vagyok benne, hogy a midőn buzditó szómat a hazaszeretettel hozom kapcsolatba, olyan hurt penditek meg, mely mindennél erősebben visszhangzik az Önök lelkében.

Nem tudom, mennyiben bir valódi alappal a szemrehányás, a melyet honfoglaló őseink irányában emelt valamely honfitársunk, hogy ha már Ázsiából ily messzire elfáradtak hazát szerezni, miért nem menének egy-két házzal még odébb, miért nem foglaltak el valamely sziget- vagy félszigetországot, a melyet a kedvezőbb földrajzi elhatárolás kevésbé teend vala ki a különféle népfajok versengésének és hóditásvágyának? Miért épen ez ugyszólva állandó népvándorlási és népgomolyodási exponált területet, hol a fajok, versenygésének szélviharja sohasem szünik — szemelték ki unokáiknak örökségül? Miért helyeztek el bennünket elennyire *in medio faucibusque hostium*, hogy jogunk nagymesterének, Werbőczynek, szavait idézzem.* Miért nem hagyták másoknak azt a nem irigyletes dicsőséget, hogy mint ugyancsak Werbőczy a Hármaskönyv előszavában szépen kiemeli, nemzetünk a saját vére árán biztositotta a nyugatnak a nyugodtabb és folyamatosabb haladás lehetőségét, — *per eorum sanguinem, caedes ac vulnera, reliquam Christianitatem . . . . tulam, incolumemque reddiderunt;* nehogy a kelet felől duló nyers erő, mintegy szétszakitva a gátat, az egész nyugatot s ezzel a civilisátio mühelyeit megsemmisithesse — *ne hostilis rabies, velut fractis obicibus, remotius sese effunderet* — miglen jó maga, t. i. nemzetünk a polgárisodás utján való előrehaladásban épen e miatt századokon át gátolva volt.

Nem tudom, mondom, alapos-e ezen szemrehányás. A történelem arra tanit, hogy fajunk mindenkor megerősödöttebben került ki a kedvezőtlen, mintsem a kedvező korszakokból. S nem lehetetlen a jövőt illetőleg sem, miként e faj sajátos, kikutathatatlan jellegében rejlő, hogy az kevésbé féltendő a balsorstól, mint a vig esztendőktől.

S aztán — őseinkkel e felett ma már hiába is szállnánk perbe. A haza, melyet ők nekünk hátrahagytak, elvégre is ez a föld, a melyet számunkra a történelem megszentelt, s a melyet attól a küldetéstől, a melyet nemzetünknek az emberiség sorsában a gondviselés kijelölt, többé elválasztani nem lehetséges. S az örökség, melyet passziváitól lehetőleg megtisztogatni feladatunk, ugyancsak ezen terület- s fajban megegyesült nemzeti lét; nemzeti lét, a mely felől nem tévedek, ugy hiszem, midőn azt állitom, hogy az, viszonyitva egyéb népek helyzetéhez, egészen kivételes, vagy legalább is különbözőbb a többi népek helyzetétől, mintsem a menynyire e népek helyzetei különbözők egyik a másiktól, — miről, ugy vélem, ünnepélyes alkalmakkor, minő a mai, nem árt véneknek, fiataloknak egyaránt megemlékezniök.

Melyik, hazája jövőjén olykor elmerengő honfitársunk, ne érezné szive mélyében, hogy a *fauces hostium*, azaz ellenségeink foglalásvágya, időnként csupán pihenőjét tartja; hogy a kezek, a melyek mindenfelől tüzhelyeink felé irányozvák, legfeljebb visszahuzódvák, de le nem száradvák.

Azonban mégsem egészen épen ez az, a miről müvelődésünk otthonának jelen ünnepe alkalmával különösen emlékezni óhajtok. A legsajátabb s jelesül müvelődésünk ügyével szorosabban összefüggő sajátját a mi nemzetünk helyzetének más valamibe kell helyeznem.

A mi fajunk, a történelem sajátos rendeléséből, más, bennünket számbelileg legalább is igen megközelitő, ha nem meghaladó, fajok felett — hegemoniára van utalva. Utalva, nem fényüzésből, nagyravágyásból vagy elbizakodásból, hanem utalva olyatén szükségképen, hogy a mely pillanatban e hegemonia kiesik kezünkből, azon pillanatban e föld megszünt, legalább is nemzeti értelemben, a mienk lenni. S utalva vezető fölényre, a melynek fentartó eszközeül a számbeli tulsuly és nyers erő nekünk megadva nincsen. És tehát utalva vezérlő szerepre, a melynek további biztositására és megvéglegesitésére csupán egyetlenegy paizs

* Hármaskönyv I. 18.

★

kínálkozik hazaszeretetünk számára — s ez a müveltség. Müveltség, melylyel bebizonyitsuk, s a gondviselés megirott törvényeül mindinkább lelkébe csepegtessük az érző és gondolkodó világnak, miként Európa e tájékán mi vagyunk az, a kik az emberiség további jövőjének a megvalósitási formát lényünk teremtő géniusával megadni hivatva vagyunk; müveltség, mely a velünk s körültünk élő fajok lelkületében hovatovább második énné gyökereztesse, hogy fajunk uralma, a midőn bizonyos értelemben alávetésnek látszik, valójában mégis nem ez, hanem felemelés; jelesül szellemi és jóllétbeli felemelése azoknak a fajoknak is, a melyek individualitásának nem elfojtása, hanem müveltségünk focusán keresztül a haladás ügyével való bensőbb összeforrasztása egyik czélja a mi haladásunknak.

A nemzeti müveltség előrehaladása ekként — s ebben látom én nemzetünk sorsának kiváltképen való összeköttetését a müvelődés ügyével — a mi akár hány más népre nézve csupán a jóllét felsőbb vagy alsóbb fokozatának kérdése: reánk nézve *a lét vagy nem lét hoczkája.* Szigoru parancsolatja egyenest a gondviselésnek, melyet meg nem fogadva, csak a versenytérről való letaszittatás s ezzel a megsemmisülés örvénye áll előttünk.

Mertmivelhogy; *müveltségi fölény nélkül csupán ideig-óráig tartó üvegházi növény lehet a magyar hegemonia; hegemonia nélkül pedig e földön nincsen számunkra hely.*

S ha van nemzedék, melyre e parancsolat betöltésében kiváló osztályrészt rótt ki a fejlődési fokok egymást követő lánczolata, Önök azok, ifju Barátaim! kik e nemzedék szülöttei.

Önök! kik nem a szerveiben lelánczolt márványszobornak, hanem a munka pezsgő korszakába belépett; annak legelső gyümölcseit örvendve élvező; nem a balsors tépte, hanem a *vig esztendők* Magyarországának az eddigieknél szerencsésebb — de épen ezért az «én magyar nemes vagyok» philosophiájától annál gondosabban óvandó — nemzedéke.

Önök — kiknek első öntudatos szemsugarait az izmosodó nemzeti lét verőfényében pompázó haza határai fogadják — talán meg sem is képesek mérni, mit jelent az Magyarországra nézve, hogy — — vig esztendő. Mivelhogy — alig ha képesek átérezni ez idők pedig nem is oly régen mult ellentétét, — a nemzeti bút, a melynek borujját a történelem igazságos derüje az Önök tekintete elől már eloszlatta! — A «multadban nincs öröm, jövődben nincs remény» sötét melancholiáját! Szózatunk «s a sirt, hol nemzet sülyed el» elegiáját!

Önök előtt mindez már talán ugy tünik fel, mint valami álmatagul eltévelyedett lelkek phantasmagoriája.

Pedig — a fenséges zene, a mely a költészet e remekeiben megtestesül, a nemzetnek, igen, magának az egész akkori nemzetnek *könyáradata volt.*

A magyar égboltozat állandó sötétjének felhői törnek ki e hangokban. Égboltozaté, — mely alatt csecsemők lettek vénekké, vénekre vének következtek, kiknek a nemzeti lét valóját kereső szemeik sohasem láttak napvilágosságot.

Alig egy-két évtizedje, mondom, egy s legfeljebb két évtizedje, hogy nemzetünk érző fiaiban a «sir» képét, «a hol nemzet sülyed el», a «jobb jövő» erős érzete már-már egészen felváltotta — — s hogy a valóban «sirva vigadó magyarból», a mi már-már inkább csak reminiscentia, talán nagyon is vigan felejtő optimisták lettünk.

Jellemző átalakulás ez a nemzeti lélekvilágban, a mely mintegy élő tükörképen mutatja, hogy nemzetünk az ujjászületés küzdelmes folyamatát már-már biztos mederbe jutottnak érzi — azonban még egy átalakulás, még egy nagy ujjászületés az, a mi nélkül faji missiónk piedestálja még mindig hézagos, fogyatékos, s a melynek mint a *vig Magyarország* fiatalabb nemzedékeire átmaradó feladatnak rövid körvonalaival beszédemet befejezem.

V. Minden valódi előrehaladásnak legfőbb feltétele elfogulatlanul észrevennünk azt, a mit még el nem értünk. Az önámitás, álszégyenből magunkkal elhitetni, hogy máris birjuk azt, a mit még ezután kell csak megszereznünk — gátja a haladásnak.

Ilyen önámitásnak tartom azt, midőn átengedjük magunkat annak az optikai csalódásnak — mintha nemzetünk az u. n. *kulturnépek* között máris helyet foglalt volna, mintha a nemzeti müveltségnek az a *neme* és foka, melyet el *kell* érnünk, máris biztositva volna.

Tartózkodom minden erősebben jellegző kitételtől. De a lényegét annak, a mire gondolok, mégis csak meg kell érintenem.

A mi müvelődésünkben hiányzik valami, a mit találóbb kifejezés hián ugy neveznék, hogy önfény. Nem tudnám, megmondani hamarjában, hogy mi az voltaképen, a mi e hiánynak lényege. Hiszen az u. n. kultura maga egészében sokoldalu complexum, a melyet, miként az italt egy kortytyal, ételt egy kanállal kikóstolni, az egészre következtetőleg megállapitani nem lehetséges. S akárhány pont van csakugyan, a melyen szinte szembeötlő, vagy legalább is elhihető, hogy abban a nyugat egy-egy régmüvelt nemzetével azonos szinvonalon vagyunk máris, sőt hogy nyugati mintaképeinket egyben-másban megis haladtuk, a nélkül, hogy e miatt a mondottaknak általános igazsága megváltoznék.

De meg ugy vagyunk ezzel, mint magával csakugyan a fénynyel. Honnét ered, mi a létadó eleme, kérdés, melybe kevesen képesek behatolni — — ellenben a hatást, — hogy az egyik lámpás világit bizonyos igenis korlátolt téren, kölcsönvett sugarakkal, s inkább csak szükségből, hogy épen eloszlassa a sötétséget, miglen a másiknak sugarai feltartóztathatatlanul lövelnek, miként valami ősforrásból messziről messzire, s ugyancsak ellenálhatatlanul vonzanak büvkörükbe mindenkit e kerek földön, kinek a müveltség iránt érzéke van, — ezt mindenki láthatja, kinek egészséges szeme elkápráztatva nincsen.

Melyik classisba tartozik a mi müveltségünk . . . nem szükség ismételnem.

Feladata a jövőnek a magyar nemzeti müveltséget odafejleszteni, hogy az ilyképen önerejéből világító nap gyanánt foglalja el őrállomását a fajunk számára kijelölt határokon. Megadni neki azt az öntartalmat, jellegzetességet, valódiságot, a mi nélkül a *magyar kultura csak egy név*, a melynek, miként az álarcznak, hogy Phædrus meséjével szóljak, eleven belseje nincsen. Odafejleszteni, hogy nekünk oly édesen zengő nyelvünket necsak a közvetetlen szükség kényszere vagy az ethnographiai tudvágy kuriositása vigye az idegen ajakra — — hanem az a vonzó erő, a mely abból a tudatból származik, hogy e nyelv szintén kapuja a magas kultura egyik önálló válfajának, melynek, miként a nyugati kulturáknak, megismerése egy fokkal feljebb emeli a világ bármely fiát, miglen a meg nem ismerése egy fokkal lentebb hagyja.

S a tudat, hogy a nemzeti lét e magasztos fokát fajunknak el kell érnie, — legyen erősitő ösztöne mindnyájunknak, kik a magyar kultura ügyének napszámosai vagyunk.

A hitnek pedig, hogy erre nemzetünk csakugyan hivatva van, legyen kiapadhatatlan forrása az az isteni gondviselésbe vetett bizodalom, a mely a hamvaiból kikelő Phoenixnek csodáját nem varázsolta volna hazánk e korszakába, ha nemzetünkkel még további, ma még alig megmérhető nagy czéljai a jövőben nem volnának.

Csak azt ne higyjük, hogy a gondviselés megannyiszor csodát fog kedvünkért mivelni, valahányszor mi azt parancsolni méltóztatunk. Sem azt, hogy müvelődésünket az

emlitett magaslatra könnyed eszközökkel, pl. a nemzeti jelleg stereotyp hangoztatásával, vagy egyes, u. n. zseniális ötletekkel felszöktethetné.

A valódi nemzeti müveltség elérésének nincs más eszköze, mint a hivatást igaz mély érzülettel komolyan magunkhoz ölelő állandó törhetetlen igyekezet a nemzet minden tagjában.

Csak ez az, a mi által Önök is ifju Barátaim! egyedül lehetnek a nemzeti nagy jövő megalkotásának tevékeny részesei.

Legyenek is tehát a saját s mindnyájunk örömére!

Ne zavarja buzgalmukat a beszédem elején emlitett plánták jelensége. Ezek alól a talaj ugyanazon mértékben szárad el, a melyben a nemzeti müveltség a félből egészszé átalakulás ösvényén előre halad. S a mint elmaradottságunk iszapja tért veszit — ezen lakói is, hiszszük, reményljük, eltünedeznek.

S az igazi reális munkának a korszaka legyen tehát e beköszöntő tanév, a melyet egyetemünk hagyományaihoz képest, mint annak *rektori* — azaz azon karbeli dékánja, a mely a diszes rektori széket Nagyságos Rektor Urunk ünnepelt személyiségével a jelen tanévre megadományozhatni szerencsés volt, — mondom, mint *rektori Dékán*, a jelen beszédemmel megnyitottam.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perjog reformjához.

Közeledünk az általános magyar perrendtartás megalkotásához, melynek irányát a sommás eljárásról szóló törvény már előre kijelölte. Nincs magyar jogász, a ki elismeréssel és köszönettel ne adóznék e törvénynek; nincs, a ki el nem ismerné, hogy e törvény a perek csökkentésére épen annyira alkalmasnak bizonyult, mint a birák és ügyvédek jogászi eruditiójának fejlesztésére. A felülvizsgálati eljárás valósággal kényszeriti az ügyvédet, hogy jogkérdést vitasson, s a birót, hogy jogkérdést döntsön el. Mig az irásbeli felebbvitel korában a bíróság a legnagyobb gonddal kerülte a jogkérdést s inkább a tényállást bolygatta, s mindig csak az adott *eset* eldöntésére törekedett; — ma a sommás törvény *jogkérdést* állit a bíróság elé, a bíróságnak a jogkérdésben kell állást foglalnia, a jogot kell magyarázni, pótolni, fejleszteni. Igy hat ki egy perrendtartási reform a nemzeti jog fejlődésére, haladására.

Sejtjük, hogy a polgári perrendtartás szerkesztőinek tekintete gyakran fog a modern német törvényhozás alkotásai felé révedezni, s ennek nem egy intézményét — maholnap — Magyarország fekete földjébe is átültetik. Már meg se kisértjük ezen törvényhozási irány uralmát háborgatni. Nem merünk fellázadni ellene: *megszoktuk már, hogy a mi törvényhozásunk untalan franczia és angol mintákról beszél, és untalan porosz mintákat utánoz.* Igy leszünk a perjog kodexével is. Habent sua fata libelli.

A perjog nemzeti jelentősége különben nem is abban áll, hogy a régi irásbeli pernek, a végtelen periratoknak, a be nem fejezhető bizonyitási rendszer s az adós védelmének régi utján járjunk, hogy a jogtörténelem lomtárából keressük elő a nemzeti jelleget; hanem abban áll, hogy a magyar perjog intézményeit a magyar társadalom igényeihez, az ország társadalmi, gazdasági és jogállapotához alkalmazzuk.

Ma, midőn a jog az összes társadalmi tudományokkal egybekapcsolódik, midőn a jogban sociologiai szempontok érvényesülnek, midőn a büntetési rendszer a politikai erkölcstannal szövetkezik s *midőn egy praeventiv jogrendszer indul fejlődésnek*, ma különös értékkel és érdekkel bir előttünk az a kérdés, milyen perjogi szabályok használnak és milyenek ártanak a társadalomnak s benne a közerkölcsiségnek és közgazdaságnak, melyek szaporitják az alaptalan követelések érvényesitését és erőltetését, melyek rónak rengeteg terhet az egyik félre, a nélkül, hogy a másiknak használnának, melyek nyitottak tért azon visszaéléseknek, a melyek ellen a magyar bíróság minden méltányossági hajlama (pedig ez megvan benne) erőtlen? Viszont, melyek azon perjogi intézmények, a melyek a forgalom biztosságát óvják, a melyek a bíróságok jogászi önképzését előmozditják, a melyek talán a nagy közönséget a jogszolgáltatás tényezőjévé teszik s ekképen ennek munkásságát a jogfejlesztés nagy feladatában részeltetik?

Ha felkutatjuk a jelenlegi perjog azon szabályait, melyek a nemzeti jogfejlődés akadályai, a melyek a gazdasági élet bilincsei s ha e szabályokat irtani, és olyanokkal helyettesiteni törekszünk, a melyek a felismert visszaéléseknek gátat tudnak vetni, a melyek a perek számát csökkentik, a bizonyitást könnyitik, a jogkérdés iránti érzéket fejlesztik s a melyek kinn a társadalomban, a gazdasági élet beláthatlan forgalmában némely, eddig tapasztalt erkölcstelenségnek s bizonyos jogintézmények egyoldalu kizsákmányolásának véget vetnek, vagy a melyek a törvénykezésbe az ország polgárainak minél nagyobb körét bevonják, — akkor nem tettünk egyebet, mint hogy a társadalom fejlődéstanát alkalmaztuk a perrendtartásban: akkor *praeventiv perjogot* csináltunk. Ez a praeventio pedig már magyar felfogás, már azért is, mert benn rejlik a magyar jogtörténelemben, de azért is, mert ezen ország népének gazdasági és erkölcsi fejlődésében gyökerezik.

E sorok irója megkisért most egy-két perjogi kérdést *a társadalmi tudomány* tüköre elé állitani s igy kiindulási pontja sehol sem a dogmatikus igazság lesz, hanem a sokkal magasabb sociologiai igazság, a *perjogi politika* szempontjai, a melyeket a szerző meg fog kisérleni a modern perjog általános tételei keretébe illeszteni.

A következő czikkek egymástól függetlenül, elkülönitve fognak tárgyalni egy-két perjogi inditványt, a melyek — legalább a szerző nézete szerint — a perrendtartás præventiv czéljainak megfelelni alkalmasok.

I.

A választott birósági rendszer fejlesztése.

Az 1868: LIV. tcz. a választott bíróságok keletkezését gátolja, müködésüket korlátolja. Hogy a tőzsdei ügyekben annyira szükséges tőzsdei szakbíróság müködhessék, e szakbíróság számára külön törvényt kellett alkotni. A régi perrendtartás IX. fejezete, ha a tőzsdebíróság annak szabályai alatt meghagyatik, ezen intézményt teljesen elfojtotta volna. Másrészt a tőzsdebíróságról szóló törvény tulságos tág kört vont meg ezen bíróság hatáskörének. Mig ugyanis a tőzsdebíróság belső szervezete kizárólag szakbirósági, addig hatásköre messze elhagyja a szervezetének megfelelő területet, és belenyulik az ország gazdasági életének csaknem minden terébe, a hol szakbirósági szervezete idegen s a hol aztán a *szakbíróság osztálybirósággá* válik, nem javára, de vesztére az igazságnak, a melyet kizárólag a saját szempontjai szerint osztogat, s ilyenkor a közvéleménynyel ütközik össze.

Pedig a tőzsdebíróság jurisdiktióját a választott szakbíróságnak megfelelő térre szoritva, azt a jelenlegi gyülöletes és veszedelmes «hatásköri többlettől» könnyü dolog volna megtisztitani. Akkor e bíróság mindnyájunk szemében mintája lehetne azon választott szakbirósági rendszernek, a melynek kifejlődését előmozditani a törvényhozónak egyaránt érdeke és kötelessége.

Akkor e bíróság mintájára mérnöki, épitészeti, vasuti

gazdasági, biztositási, stb., stb. szakbiróságokat lehetne szervezni, a melyek épen oly pontosan müködnének, épen oly bizalomban részesülnének, mint a tőzsdebiróság ma *az ő tulajdonképeni hatáskörében.*

Ma ezen forgalmi szakbiróságok müködését némileg a tőzsdei biróság pótolja. Tegyük hozzá: igen *rosszul pótolja*, mert kereskedelmi szakbiróság létére, nem is első sorban, hanem kizárólag saját forgalmi körének szempontjait érvényesiti. A mellett pedig munkásságának egy részét a maga tulajdonképeni feladatától elvonván, saját munkássága belső értékét is csökkenti.

A választott szakbiróságok fejlődésének nehézségét első sorban a törvény merevsége okozza. De része van a tőzsdebiróság funktiójának is, mert minden uj szervezet fejlődésének erős akadálya a létező szervezet (Herbert Spencer), vagyis a «jó» itt is ellensége a «jobb»-nak.

Már pedig a választott szakbiróságok müködése egyik leghatalmasabb tényezője a modern jogállam biztos és nyugodt igazságszolgáltatásának. A mellett minden törvénynél népszerübb hirdetője a jognak. A polgári testületeket az igazságszolgáltatás tényezőivé tevén, a polgárokat vonja be az igazságszolgáltatásba s ezzel azok politikai és társadalmi tevékenységét fejleszti és az egyes polgárt közelebb hozza az összességhez.

E nagy társadalmi igazság utat tört magának a legtöbb müvelt nemzet állami és igazságügyi szervezetében. Összefügg azzal az uj közjogi iránnyal, a mely a polgárságot a közigazgatásban, nemcsak az ellenőrző autonom szervezetek tagja gyanánt, de a közhatóság tevékeny mandatariusaként is részelteti. Az igazságszolgáltatásban a polgári elem először a bünvádi *esküdtszékek* intézményében jelent meg. Azután civil-juryk, autonom biróságok s választott biróságok támadtak, s ma ugy Angliában, mint Amerikában a gazdasági forgalom legtöbb kérdéseiben már ilyen biróságok osztják az igazságot.

Magyarország társadalma felette alkalmas a választott birósági szervezetek alkotására és fejlesztésére, mert a nemzetben még élnek a régi vármegyei élet hagyományai, és mert a polgárok megszokták és megszerették az autonomtestületek munkásságában való részvételt, mely hajlamot egy szerencsés fejlődésü közjogi rendszer, a magyar alkotmány, egy ezredév alatt a nemzetnek ugyszólván a vérébe vitte.

A választott biróságok munkásságában az igazságszolgáltatás hatalmas támogatást talál, a társadalom jogfejlesztő erőt, a közgazdasági forgalom pedig olyan méltányos szabályozást, a minőre az állami szakbiróság alig képes. Ennek bureaukratikus természete többé-kevésbé mindig gátolja a jog fejlődését. Nagyon konservativ. A választott biróság pedig, jogászi vezetés nélkül, nagyon is laikus. A választott biróság előtt a dolog természeténél fogva épen oly elvi kifogásokat lehet emelni, mint a rendes biróság előtt, ugy hogy egy pusztán laikusokból álló választott biróság gyakran fenakadna az olyan per tárgyalásánál, a hol a dolog érdeme az actoratus, egy litis pendentia vagy egy res judicata kérdésével kapcsolatos. Már pedig a formális és a materiális jogelvek kapcsolata állandó.

A választott biróság tehát épen olyan kevéssé müködhetik jogászi vezetés hián, mint az esküdtszék. Ha ezt a jogászi vezetést elvonjuk tőle, nem marad benne egyéb jogi tartalom, mint a mufti biráskodásában. A budapesti tőzsdebiróság ugy segit ezen a helyzeten, hogy egy jogképzett tőzsdei titkárt alkalmaz tanácsjegyzőül, s ha a budapesti tőzsdebiróság müködésében következetes jogászi tevékenységet látok nyilvánulni, nem tulajdonithatom e körülményt egyébnek, mint annak, hogy a tárgyalások vezetésében és az itéletek hozatalában a biróságon kivül álló jogászt, a tőzsdetitkárt a döntő szó illeti. Ez az expediens azonban helytelen. Mert az már csakugyan nem helyes és nem is logikus rendszere az itélőtanácsnak, ha más vezeti a tárgyalást, dönti el a jogkérdést, és mást terhel az itélet felelőssége.

A választott szakbiróságnak mintája olyan egy szervezet lehetne, a melyben a tanács tagjai az illető közgazdasági vagy forgalmi testület kiküldöttjei volnának, *elnöke azonban mindig jogász-biró.*

Az ekként szervezett választott birósági rendszer aztán a választott biróságot már az ország birói szervezetébe illeszti, kapcsolatot teremt a közgazdasági testületek és a biróság között. Ebben a kapcsolatban két nagy eredmény rejlik. Mig a választott birói eljárás kötetlensége a gazdasági forgalom némely ágában annyira fontos, s a felekre annyira előnyös gyorsasággal jár, — addig a biróságnak az élettel való közvetlen érintkezése, a forgalom szempontjainak közvetlen érvényesülése *az anyagi jognak*, jelesül a birói jognak fejlődését üdvösen befolyásolja.

Ezért mi a választott birósági szervezet előkészitését a megalkotandó magyar perjog egyik legnagyobb feladatának tekintjük.

Azt hiszszük, a választott birósági szervezet kérdésében, a hogy azt e sorokban nagyjából feltettük, minden magyar jogász egyetért velünk. Ezért elegendő, (de szükséges is) a dolgot megemliteni, — nem hiszszük, hogy vita támadna belőle. A következő javaslatunk azonban már alig fog egyértelmü helyesléssel találkozni. Ebben az u. n. *könyvkivonati illetékesség* sokat megvitatott kérdését teszszük szóvá, s azt hiszszük, hogy álláspontunk, a mennyire háborgatni látszik, a nagykereskedelem és a forgalmi centralisatio törvénykezési előjogait, annyira óvja és védi az igazságszolgáltatás legfontosabb czélját és a törvénykezés legelső tételét.

Spectator.

A harmadik előnyére kötött jogügyletek érvényessége.

Nem lehet feladatom, hogy e tannak történeti áttekintését minden árnyalatára kiterjedő részletességgel ismertessem. Czélom elérve lesz, ha magára a kérdésre, s annak némely kimagasló csucspontjára sikerül rámutatnom.

Eltekintek a harmadiknak előnyére kötött szerződések azon alakzatától, melyet elsőbben a fuvarlevél és a biztositási ügylet szabályozása által az 1875. évi XXXVII. tcz. iktatott törvénykönyvünkbe. Nem bocsátkozom részletesebb ismertetésébe, hogy hazai jogirodalmunkban Frank,* Suhayda, Zlinszky, Knorr stb. a kérdésben mily álláspontot foglalnak el. Sőt döntvénygyüjteményeinkben, habár elszórtan közölt itéletek kritikai fejtegetésétől is tartózkodom, miután a kiket a kérdés közelebbről s annak alapjában érint, dr. Bierman Mihály nagyszabásu tanulmánya csaknem minden irányban kellő tájékozást nyujt.**

E helyett az öröklési igény megállapitásánál számbajöhető némely jogtételnek fejtegetését tüzöm magam elé.

Itt leginkább jut előtérbe, hogy midőn vagyonomról vagy annak egy részéről egy harmadik részére szerződésileg intézkedem, ezen harmadik részére intézkedésem megtámadhatatlanságát végleg biztositottam-e, avagy *önkényes*, *egyoldalu* ujabb rendelkezéssel az előbbi kikötmény teljes hatálytalanitására jogot formálhatok.

Ha eladom, vagy életjáradéki szerződés utján átadom vagyonomat, s a vevőt, illetve vagyonom átvevőjét köte-

* Frank szerint: Magam adósával ugy egyezhetek, hogy számomra másutt vagy halálom után özvegyemnek, örököseimnek fizessen. Ez palástolt adakozás lehet, melyet elfogadása után visszavonnom sem szabadna. Frank: Közigazgság törvénye Magyarhonban. I-ső rész 599. l.

** Dr. Biermann Mihály: A harmadik előnyére kötött szerződésekről. Magyar Igazságügy XV. kötet 211. s köv. lapjain.

lezem, hogy halálom után egy harmadiknak, 2000 frtot tartozik kifizetni, de ezen kikötmény daczára fenmaradó vagyonomról akként végrendelkezem, hogy a harmadik részére kifizetni kötelezett 2000 frtot is vagyonom állagaként mutatva ki, az a hagyatékomba bevonva lesz, ugy a felvetett tantétel példaszerü felállitásából okszerüleg következik, hogy a szerződésileg biztositott kedvezményezettnek az igéretvevő hagyatékával szemben eo ipso törvényes igénye van.

A kedvezményezett ezen igényét a szerződők akarata alapján érvényesiti.

Hogy az igéretvevő a felhozott összszerü esetből kiindulva, mily indok által vezettetve gondoskodik a kedvezményezettnek biztositott 2000 frt kikötményről, az a *pacta in favorem tertii* szerződések érvényének kellékszerü feltételét nem képezi.

Lényegében teljesen közömbös, vajon a szerződők akarata azon harmadiknak a szó szoros értelmében *előnyt* akar-e nyujtani, vagy igéretvevőnek ezzel szemben fenálló jogi vagy erkölcsi kötelezettségének kifejezését tartalmazza.

A családi birtoknak korlátlan használata, egy előző egyességből folyó s teljesitetlenül maradt kötelezettségnek biztositása, jogalapot képezhetnek, midőn az igéretvevő a kedvezményezettet kártalanitani kötelezve van. Merem állitani, hogy a harmadik előnyére kötött szerződésekben biztositani kivánt *előnynek* jogi természetében, az esetek többségében valamely fenálló kötelezettségnek csirája rejtőzik el.

A természetes apa a gyermeke iránt érzett kötelességérzet, az ápolt a kiérdemelt munkadij, stb. fejében, szintén kötelezve érezhetik magukat, hogy a kedvezményezettnek, arányban az élvezett előnyökért, ellenszolgáltatás gyanánt *látszólagos előnyt* biztositsanak.

Vajon az iméntiek után *előnynek* nevezhető-e az ily kikötmény? Az ily természetü kikötményben nem nyilatkozik-e meg a jogi kötelezettségnek a kötelmi jog körébe vágó azon alakzata, mely pusztán a czélhatározás kifejezése hiányában ölti fel a látszólagos előnynek ismérveit? S vajon ha az igéretvevő ezen kötelezettségétől pusztán az alakiság hiánya miatt akként szabadulhat, hogy a már egyszer szerződésileg kikötött összeget akár ajándékozás, akár ujabb végrendelkezés utján másnak mint a kedvezményezettnek, vagy talán életében önmagának egyoldalulag kifizettetni rendelhetné, az ily önkényes intézkedés a jogosságnak mily sülyedő szabadosságát tárná elénk.

Az adósnak, ki a 2000 frt kifizetését magára vállalja, jogi álláspontja figyelmen kivül szintén nem hagyható. Ugyanő életjáradéki szerződés esetén a kedvezményezett részére járó teljesités fejében jóval alacsonyabb fizetési feltételek alatt élvezi az átvett vagyon jövedelmét s a vétel tárgyát képező ingatlant a vevő viszont alacsonyabb vételárban szerzi meg.

Tehát az adásnak kötelezettsége az igéretvevővel szemben mindazon feltételek betartására szoritkozik, melyek a szerződéskötés által elérni czélzott eredmény létesitését előirják. Ugyancsak a kedvezményezettel szemben elvállalt kötelezettsége bármily körülmények között érintetlenül áll, mert az igéretvevőnek elfogadó akarata ez irányban az egyedüli döntő szempont.

A harmadik előnyére kötött szerződések joghatályának nem képezi feltételét a némely iró által hangoztatott s hazai jogfelfogásunk szempontjából már szintén elavultnak tekintett: *elfogadási nyilatkozat.* Ily nyilatkozatnak feltétele* egyéb kapcsolatos intézkedés hiányában, a lehetetlenség fogalmával határos kivánalom.*

Kérdeni lehet, hogy a kedvezményezett mily irányban tegye ezen elfogadási nyilatkozatot.

A kedvezményezett legtöbb esetben tudomást se szerez, hogy részére N. N.-nek halála után valamely kikötmény biztosittatott. Ha pedig a kikötményről tudomással bir, ezen elfogadási nyilatkozatot annál kevésbé teheti meg, mert a szerződés létesitése az ő jelenléte nélkül megy teljesedésbe.

Sok esetben azon tény, hogy a fenálló kötelezettség alapján kedvezményezett, a tudomására hozott kikötményi összegbe hallgatólag belenyugszik, minek bizonyságaként vélt igénye alapján az ügylet ellen megtámadási keresetet nem érvényesit, a helytelen irányban igényelt elfogadási nyilatkozatot a legkiáltóbban pótolja.

Hasonló mérlegelés alá vonható az oly kedvezményezettnek magatartása, ki a létesült ügyletből valamely erkölcsi kötelezettség alapján jut várományhoz.

Ugyanő tudomásul véve a neki szánt előnyt, ez által az igéretvevő személye iránt jóindulatának még fokozottabb megnyilatkozására sarkaltatik. S ha az igéretvevő véletlenül hiu s még hozzá önző egyén, ki a kedvezményezettnek nyujtani hitt csillogó előny fejében néhány évtizeden át a hizelgő elismerésnek áradozásain kivül a költséges vendéglátásnak anyagi gyönyöreit is megköveteli, vajon ily esetben a kedvezményezettel várt elfogadási nyilatkozat a valóságban nem a nevetséggel határos-e?

Ide vezet a XVII. és XVIII. századbeli iróknak tantétele, mely teljesithetetlen érdekek koczkáztatását vonva maga után, hazai jogfejlődésünk által legnagyobb mérvben már tulszárnyalva van, helyet adva azon egészséges tantételnek, hogy magának a kedvezményezettnek feladata mérlegelni, vajon a neki szánt kikötmény elfogadása által ugyanő érdekeinek feláldozása nélkül minden jogi, akár erkölcsi hátránytól megóvassék. Mely jogát ugyanő keresetének megindítása által mindenkor szabadon gyakorolhatja.

Hogy a szóban forgó esetben a kedvezményezett közvetlenül megszerzi azt, a mi az igéretvevőnek halála esetére részére a szerződésben biztosittatott, s megszerzi annak daczára, hogy az igéretvevőnek végrendelete netán ellenkező feltevésnek látszatát öltené fel, ezen feltevés a kétoldalu jogügyletnek természetéből önként következik.

Azonos felfogást hirdet a német bir. törvény 328. §. és 331. §-a, midőn kijelenti, hogy «durch Vertrag kann eine Leistung an einen Dritten mit der Wirkung bedungen werden, dass der Dritte unmittelbar das Recht erwirbt, die Leistung zu fordern. Soll die Leistung an den Dritten nach dem Tode desjenigen erfolgen, welchem sie versprochen wird, so erwirbt der Dritte das Recht auf die Leistung im Zweifel mit dem Tode des Versprechenempfängers.

(Bef. köv.)

Dr. Farkas Lajos
komáromi kir. tszéki biró.

* Az osztrák polgári törvénykönyv 1019. §. tárgyalásánál találjuk: Dadurch, dass Jemand den Auftrag annimmt, eine Leistung an einen Dritten vorzunehmen, erlangt der Dritte noch kein Recht auf Erfüllung derselben. Erst wenn dieser Dritte... durch Annahme stb. Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche. Kirchstetter. III. Aufl. 508. l.

* Ezzel szemben: Verpflichtet zur Abgabe der Bestimmung ist der Dritte nicht. Motive zu dem Entwurfe eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich. Band II. Amtliche Ausgabe. 1888. Berlin. 193. l.

Különfélék.

— **A budapesti kir. táblához** szeptember hóban 1404, ez évben összesen 20,120 ügy érkezett be. Mult évről maradt 1702 ügydarab, elintézendő volt tehát összesen 21,822. Elintéztetett 18,280, hátralékban maradt 3542 ügy. Nem tudjuk magunknak megmagyarázni, mi az oka annak, hogy a kir. tábla hátralékai kilencz hónap alatt megkétszereződtek.

— **A budapesti keresk. és váltótörvényszék** ügybeosztásában f. é. október 15-én lényeges változások léptek életbe.

Ezentul ugyanis nem intéz minden biró kereskedelmi

ügyeket is, váltóügyeket is, hanem a birák fele kereskedelmi perek előadásával, másik fele váltóügyek elintézésével lesz elfoglalva. A kereskedelmi pereknek ugynevezett kurrentiáját is — egész a becsomózásig — a váltóügyek referensei és illetőleg ezek segédszemélyzete intézik. A csődbiztosi teendők tekintetében az eddigi beosztáson változás nem lesz.

A váltó- és kereskedelmi ügyek (utóbbiak az itélet alá terjesztésig) következőleg fognak kiosztatni, az I. r. alperesek vezetéknevének kezdőbetüi szerint.

M. R. betük Tomcsányi, *F. P.* betük Szebeny, *G. Sch.* betük Tóth, *A. K. Q. X. Y.* betük Bakó, *S. Sz.* betük Szaffka, *D. E. I. N.* betük Stajer, *B. C.* betük Lukáts, *H. T. M. U. Z.* betük Szentgyörgyi, *L. O. Ö. V. W.* betük Mezey biráknak. Ney kir. táblai biró intézi a teljes-ülési ügyeket, az óváskönyvek vizsgálatát és az óváskönyvek hitelesitése iránti kérvényeket. A két földhitelintézet ügyeit Szebeny, a megsemmisitési ügyeket Bakó, a tolmácsügyeket Stajer, az idegen végrehajtási ügyeket Mezei végezik.

— **Zsögöd Benő** dékáni megnyitó beszédét közöljük lapunk élén. A nagy hatást tett beszédet a napilapok nem ismertették bővebben, azért hiszszük, hogy olvasóink érdeklődésének felelünk meg, midőn azt egész terjedelemben közöljük.

— **A tőzsdereform** tárgyában tartott szakértekezlet anyaggyüjteményét adta ki 50 ivre terjedő kötetben a kereskedelemügyi miniszterium.

— **A bünvádi perrendtartásról**, az esküdtbiróságokról, a bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről és a büntető törvények módositásáról szóló törvények megjelentek Ráth Mór kiadásában. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátta *Imling Konrád.*

— **Zsarolás vagy rablás?** M. Zsigmond 1896. évi deczember hó 31-én R. Károly tanonczát azzal bizta meg, hogy egy 12 frt 40 kros számlát hajtson be. Midőn R. Károly a 12 frt 40 kr. készpénzzel hazajött, K. József, ki M. Zsigmondnál mint lakatos segéd volt alkalmazva, R. Károlytól a 12 frt 40 krt azon ürügy alatt akarta kicsalni, hogy majd ő viszi el a gazdájának a kávéházba. Miután azonban R. Károly a pénzt neki kiadni nem akarta, K. József R. Károly balkezének csuklóját kezeivel megragadta, a balkezét a kohóhoz erőszakkal odaszoritotta és R. Károly ökölre szoritott kezének ujjait erőszakosan kifeszitve, tőle a 12 frt 40 krt jogtalanul elvette és a szolgálatból megszökött. Ezen tényállás alapján K. József a budapesti büntető törvényszék által rablás büntette miatt helyeztetett vád alá. A budapesti kir. itélő tábla azonban a f. é. julius 7-én 7304. sz. a. hozott itéletével zsarolásnak minősitette a vádbeli cselekményt és e miatt itélte el a vádlottat.

— **Adalék a makacssági eljáráshoz a bünvádi eljárásban kihágás esetében.** A budapesti kir. itélő tábla a közcsend elleni kihágással vádolt B. Anna elleni bünügyben 1897 április 13-án 2772. sz. a. a következő végzést hozta: «A kir. itélő tábla az elsőbiróság itéletét az elj. szab. rend. 4. és 76. §§-ai alapján feloldja s utasitja a kir. járásbiróságot, hogy a vádlottat, sértettet s a szükségesnek mutatkozó tanukat szabályszerüen egy ujabb tárgyalásra idézze meg, a vád és védelem iránt őket tüzetesen hallgassa ki és hozzon majd az ügy fejleményeinek megfelelő uj határozatot. *Indokok:* Az elj. szab. rend. 70. §-ának 3. tétele azt tartalmazza, hogy ha a kihágással vádolt egyén kellő idézés daczára sem személyesen, sem meghatalmazottja által nem jelent meg a tárgyalásra, a biró a tárgyalást megtartja és a kideritett tények és felhozott bizonyitékok alapján hozza itéletét. Minthogy azonban a sértett egyoldalu bemondása egymagában marasztalásra alkalmas, megnyugtató bizonyitékot nem képezhet, a tanuk vallomásainak pedig nyomaték csak akkor tulajdonitható, ha azok a biróság előtt kellő figyelmeztetés mellett lettek kihallgatva s esetleg meg is esketve; minthogy az előnyomozati iratok nyomán nem határozható meg az, vajon a vádlott a panaszolt alkalommal is, a midőn K. Józsefnére kést ragadott, ezen panaszos által tettleg s miként bántalmazva lett-e? vagy miként az előnyomozati iratokból kitetszőleg a tanuvallomásokból kitünik, a vádlott előző viselkedésével ingerelte-e a panaszost a vele szemben tanusitott fellépésre s ez a fellépés miből állott? s viszont a vádlott erre tényleg miként viselkedett? S minthogy végül az eset lefolyása körülményeinek, illetve minden egyes mozzanatának, tüzetes megállapitása, — helyesen a tényállásnak minden irányban való felvilágositása, — s illetve a tanuknak a biróság előtt leendő kihallgatása nélkül ebben az ügyben alapos határozatot hozni nem lehet: a kir. itélő tábla az elsőbiróság itéletének feloldása mellett, az eljárás kiegészitését találta elrendelendőnek.»

Nemzetközi Szemle.

— **Törvénybőség Németországban.** Köztudomásu, hogy politikai közéletünk egyik jelentékeny kinövését képezi: törvényhozásunk tulságos termékenysége, törvényeinknek, rendeleteinknek tömeges bősége. Némi vigaszul szolgálhat, hogy e miatt legujabban nagyok a panaszok Németországban, «Gründlichkeit» szabadalmazott hazájában is. E napokban szólalt fel ellene egy német politikus, a ki a német törvény-elözönlést valódi száskapusztitásnak nevezi. Az államra s társadalomra káros hátrányai szerinte következőkben összpontosulnak. A népnek nincs ideje s képesitése a létfentartásba s keresetbe mélyen bevágó törvényhozás belsejébe behatolni, a tömeges törvények szellemét magáévá tenni, intézkedéseivel tüzetesen megismerkedni. Maga a törvényhozó-testület, különösen a birodalmi tanács sem ment annak hátrányaitól. Ilyen a már chronikus bajjá alakult határozatképtelenség, mi természetes következménye az ülésezések rendkivüli hosszadalmasságának, mi a képviselők kifárasztását és szétoszlását idézi elő. Nem fér össze azzal a törvényalkotási anyagnak alapos, beható és szakszerü feldolgozása sem. A nehézségek a bizottságokat alkalmas erőkkel ellátni, annyira emelkedtek a birodalmi tanácsban, hogy azokba oly képviselőket kellett küldeni, a kik a feladatnak nem felelhettek meg. Ennek következése azután az, hogy Németországban, messze elesve a mult időktől, a törvények oly szerencsétlen szerkezetet nyernek, a mely a legnagyobb nehézségeket idézi elő a törvények alkalmazásában. És erre drastikus például hozatik fel az uj német börze-törvény, melynek magyarázata a legnagyobb nehézségekkel jár. A porosz jogéletben is — bár kisebb mérvben — találkozunk ily bajokkal. Azért sürgetik a német politikusok: «zunächst die gesetzgeberischen Arbeiten auf das unbedingt nothwendige Mass zu beschränken».

— **Franczіaországban** tudvalevőleg mindenkit, a kit valamely büntetendő cselekmény miatt letartóztatnak, a Bertillon-féle rendszer szerint megmérnek; ez alól csakis a politikai, a sajtóvétségek és a családi élet elleni deliktumok (házasságtörés) vétetnek ki. Bizonyos esetekben el is halaszthatják e méréseknek eszközlését.

— **Romániában** 1893-ban hozták be a Bertillonaget, mely évenkint 11,000 frank költséget okoz. Ennek eredményei csodálatosak. Azt konstatálták ugyanis, hogy a főváros megszabadult a szokásos bünösöktől. Most a mérések általánositása után törekszenek, a mennyiben azt kivánják, hogy a katonák, rendőrök, cselédek és kocsisok kötelezőleg mérettessenek meg. Dr. Minovici, a bukaresti mérő-intézet főnöke, különös sulyt fektet arra, hogy a mérések orvos által eszközöltessenek, mert szerinte már az ezen müveleteknél fenforgó megfigyelés lehetővé teszi, hogy az orvos megközelitőleg helyes itéletet alkothasson magának a megmértnek elmebeli állapotáról.

— **A villamos-erő lopása** tárgyában az 1882-ben alkotott angol törvény («Electric Lighting Act», 45 a. 46 Vic. c. 56, Sect. 23) a következőket tartalmazza: «A ki jogellenes módon vagy csalási czélzattal villamosságot elvon, pazarol, elvezet, fogyaszt vagy használ, az egyszerü lopásban («simple Larceny») mondandó ki vétkesnek és ennek megfelelőleg büntetendő». — Tudvalevőleg a német judikatura nem tud arra nézve megállapodásra jutni, hogy minek minősitse tulajdonképen a villamos «energiá»-nak jogtalan eltulajdonitását és ez okból a német irók e hiánynak törvényhozási uton való orvoslását sürgetik.

A Magyar Jogászegylet f. hó 16-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Fodor Ármin előadása: A jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 43. SZ. Budapest, 1897 október 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvénykezési viszonyok Németországban. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* A magyar-horvát közjogi viszony. Tanulmányok a magyar-horvát közjögi viszony köréből. Irta dr. Jászi Viktor jogakadémiai tanár. *V. S.* — *Törvénykezési Szemle:* A Csek János esete. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — A harmadik előnyére kötött jogügyletek érvényessége. Dr. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki birótól. — Inditvány. Dr. RAFFAY FERENCZ győri kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvénykezési viszonyok Németországban.

Valamely nemzet igazságügyi viszonyait, jogszolgáltatását a külföldi ember nem itélheti meg hüen pusztán a fenálló jogszabályokból, törvényekből és rendeletekből.

Ha bármily rendszeresen tárja is elénk valamely iró a hazájabeli törvénykezés állapotát, sok dolog nem fog előttünk kidomborodni, vagy azért, mert a viszonyokkal ismeretlen szem nem tekinti lényegesnek, vagy mert az illető iró nem helyez rá sulyt, mivel ő önként értetődőnek tartja, feltételezi azon dolognak ismeretét.

Ezen szempontból kettősen üdvösnek tartjuk, ha a jogászember külföldi tanulmányutját mások részére is gyümölcsözővé teszi, megirva mindazt, a mi érdekeset és tanulságosat tapasztalt.

Dr. Godzimir Malachowski lembergi ügyvéd «Das Gerichtswesen und die Advocatur in Deutschland. Reise-Aufzeichnungen» czimü müve is egy ily tanulmányut eredménye.

És habár szerző előadása épen nem világos, sőt rendszertelen és ismétlésekbe bocsátkozó és bár nem egy ellenmondásra is akadunk könyvében, mindazonáltal a közlött tapasztalatok és benyomások közvetlensége érdekes olvasmánynyá teszi, mert sok oly adatot és tényt találunk benne, a melyek reánk nézve is nem kevés tanulságot tartalmaznak.

Járásbiróságok. A *drezdai* járásbiróság volt az első, melyet szerzőnk meglátogatott. 36 biró müködik ezen bíróságnál, azonban csak 13 végez érdemleges tárgyalásokat, mig a többi telekkönyvi, örökösödési, végrehajtási és más ügyekkel foglalkozik. A szakbirói rendszer pontosan keresztül van vive, a mennyiben az egyes szakok referensei külön csoportokat képeznek, a melyek élén egy-egy csoportvezető áll. A bíróság vezetője törvényszéki elnöki czimmel és ranggal bir.*

Minden biró hetenként háromszor tárgyal. A birák az itéletet — makacsságot kivéve — nem hirdetik ki azonnal, hanem rendszerint nyolcz napos határidőt tüznek itélethirdetésre.

Minden félórára egy egy csoport ügy tüzetik ki.

A *berlini* járásbiróság 176 birót foglalkoztat, a mely szám az ügybejövetelhez képest előre meghatározott bizonyos mérvben szaporittatik. E bíróság helyiségei több, egymástól távol fekvő épületben vannak elhelyezve, mindannyi rendkivül rossz, szük és kényelmetlen, miért is a birák munkájuk nagy részét magánlakásukon kénytelenek végezni, minek okából 16 kocsi van állandóan azzal elfoglalva, hogy a birákhoz és a biráktól az ügycsomókat szállitsa. 76 biró foglalkozik tárgyalással, hetenként három napon át. Az átlagos határidők három hétre terjednek. Ha a munka nagyon magszaporodik, egy-egy biró naponta 50 tárgyalást tüz, és pedig ugy, hogy minden félórára jut néhány ügy.

A tárgyalások d. e. 10 órakor kezdődnek és d. u. 4—5 óráig tartatnak. A birák az itéleteket rögtön kihirdetik, és pedig minden formalitás nélkül.

A szakbirói rendszer még fokozottabb mérvben van keresztüivive, mint Drezdában. 18 biró van az egyes osztályok vezetésével megbizva.

Ezen bíróság ügyforgalma meghaladja a *két és fél milliót.* Vezetője szintén törvényszéki elnöki rangban van.

Gyakran megtörténik, hogy az ügyvédek más biráknál vannak elfoglalva és igy nem jelennek meg pontosan. Mindegyik türelmesen vár a másikra. Szerző különösen kiemeli azt is, hogy a biró, habár igy gyakran sok időt veszit is, sohasem türelmetlenkedik és nem zsémbel az ügyvédekkel.

Némelyik biró, előre látva, hogy mely ügyekben fognak a felek személyesen, ügyvéd nélkül tárgyalni, ezen ügyeket $8\frac{1}{2}$—10 órai terminusra tüzi ki.

A kézbesitések és végrehajtások városrészek és utczák szerint vannak szétosztva.

A jegyzőkönyvek ugy Berlinben, mint Drezdában rendkivül rövidek, még a tényállitásokat sem tartalmazzák. Legtöbbnyire a jegyzőkönyv egész tartalma ennyi: «Die Parteien verhandelten über die Sache».

A hannoverai járásbiróságnál 26 biró van alkalmazva, kiknek mindenike körülbelül 50 tárgyalást tüz minden napra. A nürnbergi járásbiróságnál 13, az oranienburgi járásbiróságnál két birót talált a szerző. Egyiknél sem látott semmi különös feljegyzésre érdemes dolgot.

Törvényszékek. A drezdai Landgericht hat osztályból áll, mindeniknek élén egy vezető biróval.

Az egyes tanácsok háromszor hetenként reggel 9 órától délután 4 óráig tárgyalnak. Mindenik tanács 18—20 ügyet tüz ki egy napra.

Csakis az osztályok vezetőinek van elkülönitett helyisége a törvényszéki épületben, mig a többi biró otthon dolgozik.

A felek igen gyakran élnek abbeli jogukkal, hogy ténybeli előadásaikat a jegyzőkönyv mellé csatolt irattal fixirozzák. Ezen iratok kidolgozására igen nagy gondot forditanak. (Nálunk ezzel a joggal nem igen élnek).

A bizonyitás felvételét, hacsak lehet, a bíróság közvetlenül eszközli, a megkeresések mellőzésével.

A berlini Landgericht 26 osztályból (Kammer) áll.

Kereskedelmi ügyek tárgyalásában egy kereskedelmi ülnök vesz részt.

A tárgyalások alatt állandó a mozgás, lárma: az ügyvédek, felek, szolgák ki- s bejönnek, mennek, beszélgetnek — épen csak ugy, mint minálunk a járásbiróságoknál.

A törvényszékek mint felebbezési biróságok fokozott gonddal tárgyalnak.

Felsőbiróságok. A drezdai Oberlandesgericht elnöke ugy

* Mi a budapesti központositandó járásbiróságokra nézve a szakbirói rendszert nem egyszer javasoltuk és azt is ajánlottuk, hogy a központositandó járásbiróság élére törvényszéki elnöki rangban lévő biró állittassék. *Szerk.*

iparkodik a jogegységet fentartani, hogy minden itéletet ennek kihirdetése előtt átolvas és ha látja, hogy az egy előző itélet elvi álláspontjával ellenkezik és az ellentét másként ki nem egyenlithető, teljes-ülés elé bocsátja a kérdést.

A jogegység fentartására a bíróság elnöke lehetőleg minden tanács ülésében, a mennyire csak lehet, részt vesz. A tanácsok hetenkint háromszor üléseznek. Naponta 4—5 érdemleges tárgyalás folyik le mindenik tanács előtt.

A berlini Oberlandesgericht elnevezése: Kammergericht.

E bíróságnak 14 tanácsa van, melyek szakonként működnek.

Az itéleteket itt sem hirdetik ki azonnal. Minden biró 5—6 pert intéz el hetenként. A terminusok 3—5 hónapra terjednek.

Ugy a drezdai, mint a berlini bíróságoknál gyakoriak a halasztások.

Az ügyvédek a bizonyitási eljárás adatait, mint okiratokat, tanuvallomásokat, szakértői véleményeket rendszerint felolvassák, nem pedig szabadon, memoria után mondják el.

Hetenként tárgyal mindenik tanács. Minden napon 10—12 érdemleges tárgyalás és több határozathirdetés tüzetik ki. Az ülésezés d. e. 10 órától d. u. 4 óráig tart.

A határozatokat a bíróság rendszerint a felek távollétében hirdeti ki.

Ügyvédség. Drezdában körülbelül 300,000 lakosra 125, Nürnbergben 165,000 lakosra 40 ügyvéd esik.

Igen sok a közös, kettes, hármas iroda — épugy mint Bécsben.

A drezdai kamarának külön hivatalos helyisége nincs; mindössze a kamarai titkár házában van egy kis szük szoba berendezve az iroda részére, a melyet egyetlen irodatiszt lát el.

A berlini kamara három irodatisztet foglalkoztat, helyisége igen egyszerü és épen nem tágas.

A kamarai fegyelmi bíróságok (Ehrengericht) itélkezésükben igen szigoruak.

Nem vett fel pl. a drezdai kamara az ügyvédek jegyzékébe olyan egyént, a ki birósági joggyakornok korában egy vidéki városban sok adósságot csinált s onnan áthelyeztetvén, erről hitelezőit nem értesitette, sem adósságait ki nem fizette.

Lipcsében van a német ügyvédek segélypénztára, melynek tagja a legtöbb német ügyvéd. E pénztár azonban tisztán magánintézmény.

Az ügyvédi kamarai tagsági járulék 10—20 márka. Vagyontalanoknak egyszerü kérelemre elengedik.

Habár a kamarai választmánynak joga van e tagdijakat végrehajtás utján behajtani, azonban ezen jogokkal a kamarák nem élnek, abból indulva ki, hogy a ki e tagdijakat nem fizeti, az azért teszi, mivel nem képes fizetni, tehát minden külön kérelem nélkül a dijakat egyszerüen törlik.

Az, hogy valaki a tagdijakat nem fizeti, nem képez fegyelmi vétséget.

Az ügyvédi munkadijak az egész pervitelért átalányösszegben állapittatnak meg, a mi által a felek a halasztások költségeivel külön nem terheltetnek.

A vagyongondnokságok és különösen a csődtömeggondnokságok nem okoznak Drezdában az ügyvédeknek sok gondot, a mennyiben rendszerint nem ügyvédeket neveznek ki vagyonkezelőkü, hanem magánegyéneket, a kik — mint e szakban kiképezett specialisták — igen olcsón végzik e teendőket.

A berlini Landesgerichtnél, valamint Oberlandesgerichtnél 4—5 szoba is áll az ügyvédek rendelkezésére és pedig ruhatár, könyvtár, olvasó és dolgozó szoba.

A meghatalmazást a német biró sohasem kéri az ügyvédtől, ha az illető azon bírósághoz van a lajstromba felvéve.

Berlinben minden tárgyaló teremben egy asztalkán fekszik a tárgyalandó ügyek jegyzéke és ha valamely ügyben ügyvéd jelenik meg, az aláhuzza ügyfele nevét, hogy ellenfele tudja, miszerint a másik fél megjelent.

Ügyvédek egymást soha el nem makacsolják.

Ügyvitel. A kereset kézbesitése ugy történik, hogy az ügyvéd benyujtja a keresetet, másnap elküld a megfelelő birói végzéssel ellátott példányért és ő adja át a végrehajtónak a példányt kézbesités végett.

A végrehajtó a kézbesitést rendszerint posta utján eszközli. Kivételként személyesen is történik a kézbesités. A kézbesitésért előre bizonyos dij fizettetik.

A bíróságoknál nincsenek külön általános iktatókönyvek.

A birósági iktató-hivatalok esti 7 óráig vannak nyitva.

Tágas szobában ül nehány hivatalszolga, kik a beérkező ügydarabokat kelettel látják el, iktató szám nélkül. Mikor jó csomó beadvány együtt van, egyik szolga a beadványokat szakok szerint osztályozza, külön a telekkönyvi, végrehajtási, kereskedelmi, csőd stb. szakokhoz tartozókat, mindegyiket a megfelelő rekeszbe helyezve el.

Időnként megjelennek az illető szakosztályok szolgái, kiemelik a rekeszekből a megfelelő beadványokat s elviszik saját osztályukba, és ha több biró van, kinek-kinek a főnök által megállapitott rendszer szerint kiosztják a megfelelő darabokat. Se átvételi jegyzék, sem másnemü könyv, vagy elismervény nem használatos, csupán némely nagyobb forgalmu bíróságnál áll fen az a szokás, hogy darabszám szerint feljegyzik a szolgák által elvitt ügyeket. A birósági tagok és ügyvédek állitása szerint alig fordult még elő eset, hogy valamely ügydarab, vagy annak valamely melléklete elveszett volna.

Némely bíróságnál nincs is ily központi beadványfelvételi helyiség, hanem a beadványok az illető szakbeli birói irodába nyujtatnak be.

Minden birónak külön irodája van, a mely végzi az ügy iktatását, leirását, kiadmányozását és evidentiában tartását.

Minden ügynek egyetlen folyó száma van, bármennyi beadvány is érkezzék. Az állandó ügyszám mellett minden beérkezett irat külön, beérkezése sorrendjében egytől kezdődőleg külön numerussal jelöltetik meg, épen ugy, mint nálunk a bünügyekben az egyes csomókon belül naplószámok alatt vannak az irományok rendezve.

Minden biró ügyeiről külön mutató- és iktatókönyv vezettetik, melyből mindig pontosan kitünik az illető ügy állása.

Berlinben a birákhoz beosztott leirók nem az idő mérvében, hanem oldalszámra dijaztatnak. A dijazás minden, legalább 20 sort tartalmazó oldalért 6—8 pfenning. Minden leiró körülbelül 64 oldalt ir naponta. Sokan közülök haza s visznek irásmunkát, a nélkül, hogy ezzel visszaélés történnék.

Sok helyütt külön központi kiadóhivatal is van.

A befejezett ügyek megfelelő rendben közös irattárba helyeztetnek el.

A biró kizárólag birói functiót végez; minden más teendőt a birósági irodák látják el.

Az irásmunkát lehetőleg elkerüli a biró. A kérvényekre csak ennyit ir: «Bewilligt» vagy «Parteien vorgeladen zum . . .» A többi az irnok dolga, a mennyiben kitölti az ürlapot. Ürlap (blanketta) rendkivül sokféle van és mindenre, a mire csak lehet, alkalmaztatik.

A német végrehajtási eljárás egészen más, mint a mienk. A végrehajtható itéletet a pernyertes fél irásban megkapja. Egy e czélra kijelölt hivatalnok rávezeti a végrehajthatóság klausuláját, ezzel elmegy a hitelező a végrehajtóhoz s a nélkül, hogy külön beadványnyal kérné a végrehajtást, lefizeti a dijat. A végrehajtó a végrehajtást foganatositja, az árverést megtartja s a vételárt felosztja. Mindezzel nincs semmi dolga a bíróságnak.

Némelyik berlini végrehajtónak 15—20,000 márka évi jövedelme van, ép ugy, mint a mi budapesti végrehajtóink se cserélnének egy curiai biró jövedelmével.

Hannoverben 10 végrehajtó van. A felek ahhoz fordulnak, a kihez akarnak. Az ügyvédsegédek a végrehajtóktól ajándékokat kapnak, csakhogy megtartsák a klientelát.

Hamburgban egy központi végrehajtó hivatal van, melynek főnöke osztja ki az egyes végrehajtók közt a munkát.

A végrehajtói szervezet tekintetében Németországban többféle rendszer van. Vagy állami fizetésben részesülnek s a befolyó dijak az állampénztárt illetik, vagy a fix fizetésen felül tantièmet huz a végrehajtó, vagy az állam csak bizonyos minimumot garantál, de a dijakat a végrehajtó megtarthatja, vagy ily garantia sincs.

Ezen vázlatos ismertetésből is látjuk, Malachowski könyve sok feljegyzésre érdemes megfigyelést tartalmaz.

Nem alkothatunk ugyan e müből magunknak tökéletes képet a törvénykezés menetéről s nem is ismerhetjük meg a német biróságok szervezetét és müködését, de a mozaikszerüen összeirt adatok reánk nézve is sok érdekkel birnak.

Dr. Balog Arnold.

Jogirodalom.

Tanulmányok a magyar-horvát közjogi viszony köréből. Irta dr. Jászi Viktor, jogakadémiai tanár, Kecskeméten. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1897. Ára 5 korona.

I.

Évszázados történeti és közjogi viszonyt nehány sornyi törvényszövegből visszamenőleg konstruálni mindig nehéz, igen gyakran meg épen koczkázatos vállalkozás, a doctrinair államtan veszedelmes süppedéke. Mindig közel fekszik az elemző methodus két nagy és alig legyőzhető kisértése: egyfelől a jogászi exegesis tulhajtása, másfelől az alkotmány élő jogteste egy-egy lüktető erének elmetszése. A törvényalkotás procedurája egész más az alkotmányos és a magánjogélet körében. Amott az állam hosszu századok küzdelmei alatt saját szerveit fejti ki és alakitja át, intézményeket teremt; emitt tiltó és parancsoló jogszabályokat statuál, de ezek nem birnak önálló léttel, csak cynosurái az emberi cselekvések és állapotok konkrét és átmeneti tüneményeinek. Ez a különbség a vonatkozó tudományok tárgyalási módszerében is kell hogy érvényesüljön, s ez a legnagyobb bökkenője Jászi könyvének.

Az állam élő organismus, melynek legmagasabb élettörvénye: képességei szabad kifejtése s megvalósitása azon természetes czélnak, mely önálló létének benső alapja. Az állami souverainitás ebből folyólag *elidegenithetlen.* Kifelé türhet korlátokat, mint nemzetközi jogok és kötelmek alanya, de önmagában, a maga hatalmi szférájában nem szenvedhet csorbát a nélkül, hogy az állami jogok teljességét föl ne áldozná, a mi pedig az állami organismus felbomlása volna. Nem adhatunk épen azért igazat Jászinak, midőn könyvében konczedálva, hogy Horvátország Magyarországnak integráns alkatrésze volt, tehát vele szemben nem egyenjogu fél, mégis azt állitja, hogy már azáltal, hogy Magyarország vele szerződött, az 1868. évi XXX. tczikkben foglalt egyezmény által *magával egyenjogu féllé tehette.* Ez határozottan téves felfogása ugy az államok nemzetközi egyéniségének, mint egyszersmind a szerződés magánjogcselekményének, mely a szerződésre való képességet a szerződés joghatályának szempontjából szükséges kelléknek ismeri.

A szerződőképesség sem magánjogi sem nemzetközi értelmében nem függ a másik fél elismerésétől, mint Jászi magát kifejezi. Magánjogi értelemben nem, mert annak feltételei a cselekvőképesség tárgyi momentumaiban keresendők; nemzetközi értelemben sem, mert az államok nemzetközi souverainitásának elismerése a diplomáczia formális ténye. Ha Horvátország Magyarországgal szerződhetnék, akkor minden külső állammal is szabadon léphetne szerződésre; ez volna a formaszerü nemzetközi elismertetés direkt következménye. Már pedig világos, hogy Horvátországot az állami függetlenség ily mérve nemzetközi viszonyaiban nem illeti meg, tehát nem illeti meg, sőt annál kevésbé illeti meg Magyarország részéről.

Nem kell tehát Jászinak másutt keresni az érveket arra, hogy az 1868. évi XXX. tcz. nem szerződéses, azaz nemzetközi, hanem tisztán közjogi jellegét megállapitva lássa minden kétségen felül. Igaz ugyan, hogy fejtegetései során ő is erre a következtetésre jut, de szerintünk egészen hibás præmissákból. A mi ő nála az egyezmény törvényi és nem nemzetközi szerződési jellegére döntő, az a király részvétele annak megkötésében. «A király — ugymond a 36 lapon, — egységes szerv a magyar korona országaiban, sohasem jelentkezhetik mint külön horvát, vagy mint külön magyar király, ennélfogva Magyarország és Horvátország az egyezmény kötésénél mint külön személyek nem állhatnak egymással szemben (vagyis szerződést nem köthetnek) hiszen külön személyiségükhöz a király is hozzá tartoznék, ennek pedig osztatlan egy minősége egyszerre két külön személyiség alkatelemeként való szereplését kizárja.»

Nem értjük egészen a tétel præcis foglalatát, pedig tekintettel egy sok részben analog viszonyra, az 1867. évi XII. tcz.-re, nem ártott volna a királyi hatalom közösségéből folyó elveket szabatosabban formulázni. A fejedelmi hatalom osztatlan egy minősége bizonyos határig, legalább physikailag Ausztria és Magyarország között is fen áll. Vajon azért a dualismus csak oly egyezmény jellegével birna-e, mint a Magyar- és Horvátország közötti viszony szabályozása? Ezt bizonyára Jászi sem állitja. Másfelől pedig ha nem áll fen, vagy nem ugy áll fen, — mert bizonyos, hogy mások a királyi hatalom megszerzésének módozatai és feltételei nálunk, mint Ausztriában, — vajon ebből az következik-e *a contrario*, hogy a közös ügyek intézéséről szóló 1867. évi XII. tcz. tisztán nemzetközi szerződés? Ezt is megczáfolja a theoria. Világos, hogy semmikép sem állhat meg Jászi fő argumentuma, a király egységes személye a magyar-horvát egyezmény jellegének döntő kriteriumaként.

Az az okoskodás, hogy «feltéve bár, hogy Horvátország Magyarországnak integráns alkatrésze volt, de az egyezmény alkotása által egyenjogu féllé tehette, mert az által, hogy vele szerződött, annak elismerte» — máskülönben is merő *petitio principii*. Mert megforditva a tételt, azt kérdezhetjük, hogyan szerződhetett egyáltalában Horvátországgal, ha az nem volt egyenjogu fél?

Könnyen siklik át a szerző azon a kérdésen, hogy vajon az egyezmény hatáskör-átruházást vagy hatáskörelidegenitést jelent-e? Sőt szavaiból az látszik, hogy nem is kontradistingvál a kettő közt, a mennyiben egészen synonim értelemben használja a kettőt. Már pedig a lényeges különbség abban áll, hogy a hatáskör átruházása az államnak ép oly souverain törvényhozási ténye által visszavonható, mint a melylyel az átruházás történt, holott az elidegenités teljes lemondást foglal magában azokról a jogositványokról, melyek annak tárgyát képezik. Magyarország átruházhatta azon jogának *gyakorlását*, de tisztán csak gyakorlását, hogy a Horvát-Szlavon- és Dalmátországokkal fenforgó differentiák kiegyenlittessenek, az egyezményes törvényhozásra, de nem idegenithette végleg el azon souverain állami jogát, mely egyedüli és kizárólagos jogalapja volt az egyezkedéseknek, mely nélkül nem kezdeményezhette volna azokat, s nem állapithatta volna meg saját teljhatalmából az egyezkedés módozatait.

*

És valóban a törvényhozói hatalom átruházása még nem teszi az állami teljhatalom átruházását. Az 1868: XXX. tcz. 70. §-ában megjelölt egyezményes törvényhozás csak kiegészitő viszonylatban áll a magyar törvényhozás legfőbb szervéhez, körülbelöl a franczia «lois secondaires»-eknek megfelelő felhatalmazás, a milyent ott a kamarák évek óta adnak az államfőnek, p. o. Algir gyarmatügyeiben. Itt is valóságos törvényhozási functióról van szó, mely tulhaladja a törvény végrehajtása feladatát, de ép oly kevéssé tartalmaz hatáskör-elidegenitést, mint nem tartalmazhat olyat az 1868: XXX. tcz. sem, egyszerüen azért, mert állami hatáskört tartósan elidegeniteni nem lehet.

Jászi mindennek daczára azt állitja, hogy a jogi souverainitás — a «kompetenz kompetenz» lett átruházva az uj jogalkotó szervre, hogy tehát a jogi souverainitás teljessége van az egyezményes törvényhozásnál. Ez azt jelentené, hogy van egy törvényünk, a mely nem törvény, vagy a mely magasabb törvény más törvényeinknél, a melyet egy későbbi törvény nem abrogálhat, a melynek létrehozó szervei közt egy idegen elem gondolata lappang. Ez a thesis még gondolatnak is oly absurd, hogy szinte felesleges annak további consequentiáit illusztrálni. Ezt a megszoritását a souverain törvényhozói akaratnak nem kontemplálhatta az 1868. évi XXX. tcz. Nem köthette le mindörökre az állam önrendelkezési szabadságát; a mit kimond, az egyszerüen annyi, hogy az egyezmény rendelkezéseinek *az egyezmény szorosan vett keretében* történő minden megváltoztatása csak ugyanazon tényezők hozzájárulásával eszközölhető, melyek kötötték — t. i. az egyezményt és nem a törvényt, melynek ez csupán ténybeli tartalmát képezi a törvény általánosabb, szélesebb jogi keretében. De az egyezmény megváltoztatásának azon természetes formákhoz kötése, melyeknek tulajdonképeni értelmét különben Jászi is helyesen látja az akaratmegegyezés ugynevezett kimunkálásában vagy előkészitésében, nem præjudikál még magának a törvény eltörlésének.

Mindezek után ha az 1868. évi XXX. tcz. nem szerződés — már pedig sok egyébtől eltekintve szerződésnek azért sem tekinthető mert 1. tárgyánál fogva oktalan és illicitus, elidegenithetlen souverain állami jogokat érintve; 2. mert Horvátország, mint szerződő jogalany, politikailag el nem ismerhető; 3. mert minden idői meghatározást is nélkülöz — a miben különben, bár helytelen præmissákból kiindulva, Jászi is egyetért — akkor nem lehet más, mint törvény, miután az állam nemzetközi és közjogi rendje közt semmi közbeeső jogkört nem ismer sem az elmélet sem a gyakorlat. De ha törvény, akkor, bár tárgya egyezmény is, keletkezésének alapja nem lehet más, mint megszünésének alapja, ugyanazon állami legfőbb akarat, mely létrehozta és meg is szüntetheti, csak épen nem módosithatja egyoldalulag, mert akkor megszünne egyezmény lenni. Mindaddig mig a modus vivendi alapja fenáll Magyar- és Horvátország közt, a magyar törvényhozás biztositotta a kettőjök közt függőben levő ügyek egyezményi uton való tárgyalását, de teljesen normális uton és ipso facto megszünik az, mihelyt az egyezkedésre való akarat — a törvény ethikai indoka — megszünt s konkludens kifejezést nyer a törvény — és nem az abban csak alárendelt momentumot képező egyezmény — megváltoztatásában. *V. S.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Csek János esete.

Szándékosan késtünk e czikk megirásával, hogy háttérbe vonuljanak az eset személyes momentumai. Nem látjuk többé a Csek János alakját, nem az épen ez esetben vallató buzgó csendőrközegeket, nem az e bünténynél eljárt vizsgálóbirót, előttünk a rendszer áll a maga szánalmas meztelenségében, a mely eddig is követelte áldozatait és követelni fogja továbbra is, mindaddig, mig a rendszer létezni meg nem szünik.

Pedig ha a közvélemény meg nem szünő energiával, kitartó buzgalommal, nem fogja napirenden tartani ezt a kérdést, ugy a Csek János esete csak egy szám marad, a mely elintézést nyert, midőn feltárultak a fegyház kapui az előtt, a ki ott éveken át ártatlanul szenvedett.

Az egyén szenvedése nem bir elég hatással a még oly kegyetlen intézkedések megváltoztatására, de ha folyton és folyton rámutatunk arra, hogy ezen rendszer fejtetőre állit minden törvényes biztositékot és Damokles-kardképen függ minden egyes polgár feje fölött, ugy talán megszünik a közöny és a lethargia. A Csek János-féle rendszernek főalapját mindenesetre a csendőri utasitások képezik s az ugynevezett fogdij, mely szorosan összenőtt már az ártatlanul elitéltek szomoru krónikájával.

A csendőri utasitás bizonyos meghatározott összeget állapit meg azon csendőr számára, a ki valamely bünténynyt kiderit és ezen összeg akkor utalványoztatik, ha a csendőr által elfogott egyén elitéltetik. Az egyes bünténynyek szerint egy skála van megállapitva, melynek összege a bünténynyek sulyosságával növekszik.

Ha tehát a csendőr oly szerencsés, hogy egy terheltre fokozatosan, például a lopás büntettén kivül a szándékos emberölést is sütheti ki, skála szerinti jutalmazása magasabb lesz.

Magasabb volt tehát, midőn sikerült Csek Jánosra kisütni a szándékos emberölés büntettét és ime ez a magasabb összeg volt Csek János beismerésének psychologiája.

A büntetőjogi gyóntatás, eme egészen uj species a bünvádi eljárásban, szintén a csendőri utasitások malasztteljes szavaiban nyerik forrásukat. Mert hogy is ne buzgólkodnék a csendőr tettesek aquirálásában, midőn az utasitások azt mondják, hogy az a csendőr, a ki nem képes a tettesből a valóságot kideriteni, az nem érdemli meg a csendőr nevet, mert az csak azt bizonyitja be, hogy a gonosztevő tul jár az eszén.

Csoda-e ha a csendőri vallatások minden eszközzel oda tendálnak, hogy megszerezzék a bizonyitékok koronáját, a beismerést. De mi, bármily szomoru is ez, nem ebben látjuk a kérdés lényeges pontját, mert hiszen ezek a csendőrök alantas függő viszonyban álló közegek, kiknek kenyere, existentiája függ a tettnek ugynevezett «kideritésétől».

A dolog tragikuma ott történik, midőn az ügy elbirálása végett a független bíróság fóruma elé kerül és itt be kell ismernünk, bármily szomoru is, hogy a bíróságok egy része magáévá teszi, identifikálja magát mindazon eszközökkel, melyekkel egy fogdijért esengő csendőr arczul csapja a törvényt és a humanismust.

Hiába utasitotta vissza a Curia magától számtalan esetben a kinzás által elért vallomásokat, a bíróságok nagy része ott keresi az igazságot, a hol nyilvánvaló törvénytelenség történt és elismeri ugyan, hogy a terhelt vallomásánál a legnagyobb szerepet a puskatus játszotta, de azért itélete alapjául veszi azt a vallomást, mely a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekmények által lett elérve.

Ime mily buzgósággal vádolja a kir. ügyész azt, ki lopás vétsége miatt áll a törvényszék előtt, és mily elegantiával siklik át azon, sokkal sulyosabb beszámitás alá eső büncselekmények felett, melyekkel kedélyes őrszobáikban a csendőrök a terheltet vallomásra birták.

Ime egy végtárgyalás a budapesti büntető törvényszék előtt: A terheltek pénzhamisitással vannak vádolva. Lehet, hogy elkövették a büntettet. A tanuk egybehangzólag vallják, hogy a csendőrőrmester puskatussal ugy mellbe

ütötte a vádlottat, hogy az lefordult székéről és fejét egy vasszekrénybe ütötte, ugy hogy arczát a vér elboritotta. Egy szerb rendőr a csendőrök jelenlétében fojtogatta a vádlottat. A tárgyalást vezető elnök kedélyesen megjegyezte, hogy bizony a csendőr néha kijön phlegmájából és hogy a szerb rendőr kellemetlen vendég volt.

Nagyon természetes, hogy ezen megjegyzésekre a végtárgyalást vezető elnökök által oly annyira kedvelt hatás éretett el, a melyet a lapok zárójel alatt foglalt *derültség* szóval szoktak registrálni.

A hallgatóság tehát mosolygott, de vajon mosolyog-e a törvényhozó, ki megalkotta a törvényt és mosolyoghat-e bárki, kiben megvan az igazságérzet egy szikrája és a ki azt látja, hogy az, ki hivatva van igazságot szolgáltatni, dédelget, elismer, sanctionál egy büntényt csak azért, hogy terhelő itéletét megokolhassa.

És feláll a királyi ügyész. Az egyik vádlott, egy fiatal tizenhét éves leány, azzal van vádolva, hogy hamis pénzt készitett. Bizonyiték ellene a csendőrök előtt tett vallomás és hogy a csendőrök előtt egy hamis pénzdarabot tudott készitení. A leány előadja, hogy éjnek idején vitték el a szülei házából, megkötözve, gyalog hurczolva őt a két órányira fekvő községházához. A királyi ügyész midőn ezen leány vádolására került a sor, az érdekes elbeszélők sorába szegődött. Elmondotta, hogy ugyancsak ő pénzhamisitás miatt vádolt egy máramarosszigeti tisztességes polgárasszonyt. A terheltet nagyobb biztonság kedveért vizsgálati fogságba helyezték. Bizonyiték volt ellene a csendőrök előtt tett beismerés és az, hogy a csendőrök előtt egy egyforintost tudott készitení. Bünjelül be lett csatolva a terheltnél lefoglalt egyforintos és azon egyforintos, melyet a csendőrök készittettek vele. Az ügy végtárgyalásra került és felolvastatott a körmöczbányai pénzverdének szakvéleménye, a melyből kitünt, hogy a beküldött két egyforintos közül csak az egyik volt hamis, t. i. az, a mely a csendőrök gyengéd utasitása szerint készült. A másik egyforintos, mely miatt az asszonyt letartóztatták, valódi volt. A terhelt asszony megkapta az elégtételt, az ügyész elejtette a vádat, a törvényszék pedig négy havi vizsgálati fogság után szabadlábra helyezte. Az ügyész pedig ebből a következő konklussiót vonta: «Nem minden csendőri nyomozás megbizható, de azért a törvényszék nincs abban a helyzetben, hogy a csendőrök előtt tett vallomásokat, még ha azok a végtárgyaláson tagadásba vonatnának is, mellőzze, és jelen esetben fentartja a vádat és kéri vádlott megbüntetését».

Ime a csendőri «kideritések» hivatalos méltatásban. Csoda-e, ha ily körülmények között, midőn a csendőri brutalitások által szolgáltatott bizonyitékok átmennek, sanktiót nyernek a törvény felett őrködő biró itéletében, hogy akkor a csendőri vallatások rendszerré válnak, mely rendszer csak akkor bolygattatik meg egy kissé, mikor a közvélemény előtt áll egy ártatlanul fegyházat szenvedett megtört alakja.

Ne mentsék magukat bíróságaink ily esetben az emberi tévedéssel. Mert nemcsak a vádlott, hanem a biró is megérdemli szánalmunkat, ki a körülmények szerencsétlen összetalálkozása folytán kimondja a bünöst olyanra, ki ártatlan.

De a Köteles, Drakulics és Csek tragikus alakjai nem birói tévedésnek, hanem egy bünös rendszernek áldozatai, melyet bíróságaink a helyett, hogy kötelességükhöz hiven üldöznének, elnéznek.

Ha bíróságaink következetesen visszalöknék azokat a vallomásokat, melyek a csendőrök törvényellenes eljárása folytán jöttek létre, ha a törvényszéki termeket tényleg az igazság templomának tekintenék, mely visszautasit minden solidaritást a csendőrszobák kegyetlenségeivel, ha a puskatus megszünnék büntető eljárásunk egyik faktora lenni, akkor megszünnék a baj.

S ha a csendőr tudná, hogy törvényellenes eljárása esetében elesik a fogdijtól, még ha a tényleges tettest sikerült kézrekeritenie is, akkor meg fog szünni a védekezés az u. n. csendőri brutalitással, melyet kizártnak most a biró sohasem tekinthet.

Hiába öltöztette tehát az első forum Csek János elszenvedett fegyházi éveit egy törvényes itélet formájába, elitélvén őt orgazdaság miatt öt évi fegyházra.[1] A Csek János esete aktuális marad mindaddig, mig meg nem szünt azon rendszer, melynek áldozatává vált.

S ha ezen rendszerhez bíróságaink ragaszkodnak, ugy erkölcsileg felelősek érette. *Dr. Szakolczai Árpád.*

A harmadik előnyére kötött jogügyletek érvényessége.[2]

Az általunk fejtegetett felfogás helyességét támogatja, a mint ennek már fentebb is kifejezést adtam, hogy az igéretvevő a kedvezményezett kikötményének tekintetbevételével vagyonát csekélyebb árban vagy életjáradéki szerződés esetén csekélyebb évi járadékösszegben az átvevő rendelkezésére bocsátva, az igéretvevőnek már egymagában ezen ténye a kedvezményezettnek érdekkörére kiható szilárd akarata mellett tanuskodik, tanusitva, hogy az igéretvevő a kedvezményezett részére a kikötményt minden körülmények között biztositani is akarta.

Viszont a szerződők együttes akaratából a kedvezményezettre háramló jog kihatásaként ugyanő jogi várományát a feltétel bekövetkeztével sértetlenül és visszavonhatlanul szerzi meg.

A kedvezményezettnek ezen joga oly érintetlenül áll fen, hogy a szerződők ezen jogot se egyoldalulag, se ujabb egyezkedés utján nem tehetik többé kérdésessé, hacsak ez irányban ebbeli szándékuknak magában a szerződésben már eleve kifejezést nem adtak.

Némileg hasonló felfogással rendelkezik a német birodalmi törvény 332. §-a: «Hat sich der Versprechensempfänger die Befugniss vorbehalten, ohne Zustimmung des Versprechenden an die Stelle des in dem Vertrage bezeichneten Dritten einen Anderen zu setzen, so kann dies im Zweifel auch in einer Verfügung von Todeswegen geschehen.»

Ugyanigy a szerződők nem tehetik, hogy a kikötményt vagy annak egy részét a halasztó feltétel bekövetkezése, tehát az igéretvevőnek halála előtt más czélra fordithassák, mint ezt a szerződés tartalma előirja. Ha ezt mégis tennék, ugy a kedvezményezettel szemben a szerződők vagyoni felelőssége nyilvánvaló.

Ungernak s vele dr. Biermannak nézete szerint: a kedvezményezett a neki szánt jogi előnyt az ő érdekében létesült szerződés alapján szerzi, a kedvezményt (legalább részben) az igéretvevőnek köszöni, de nem ettől nyeri. A kérdéses jogi előny nem származik az elhunytnak vagyonából, nem képezi az igéretvevő hagyatékának részét, a kikötményt azért sem annak örökösei nem vonhatják a hagyatékba, sem nem tehetik ezt az igéretvevőnek hitelezői.[3]

Ez utóbbiak, hogy a kedvezményezett jogának elkobzásától eltiltatnak, a dolog természetében fekszik. A mennyiben a kikötmény ennek oly személyes joga, mely a rajta kivül álló minden más jogtól független.

Eldöntetlen kérdést képez, vajon az igéretvevő az adóssal szemben teljesitésre, esetleg kártéritésre igényt tarthat-e.

Unger[4] szerint a harmadik előnyére kötött szerződésből az igéretvevő nem nyer semmi jogot. Ily értelemben határozott a kir. Curia is, midőn 365/84. sz. a. jogesetben,

[1] L. f. é. 37. számot.
[2] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.
[3] L. id. mü XVI. k. 32. l.
[4] L. *B. J. T.* IX. k. Polg. T. 158. l.

habár egyéb indokokkal kapcsolatban, felperest keresetével elutasitotta.

A határozatnak indokai dr. Biermant ujabb felszólalásra inditották, lényegében azon, már előbbről is elfoglalt álláspontja mellett sikra szállva, hogy az igéretvevő a kötelezettnek szerződésszegése folytán az igért szolgáltatást a harmadik részére, de a maga nevében, a maga jogán követelhesse.*

Hasonló felfogásnak hódol a német bir. törvény 335. §-a, midőn elrendeli, hogy der Versprechensempfänger kann, sofern nicht ein anderer Wille der Vertragschliessenden anzunehmen ist, die Leistung an den Dritten auch dann fordern, wenn diesem das Recht auf die Leistung zusteht.

Vajon az igéretvevő teljesitést követelhetne-e azon esetben is, ha a kedvezményezett, a nélkül, hogy a kikötményt visszautasitaná, annnak megszerzése iránt semmi hajlandóságot se mutat, esetleg annak megszerzését csupán hátráltatva, avagy ugyanő, hogy a kedvezményezettet illető jog elkobzásának látszatát magáról elháritsa, a kedvezményezett által tudomásvétel hiányában nem igényelt kikötményt mely időpontban követelheti, ezek mind olyan vitatlanul hagyott kérdések, miknek eldöntése csak különféle előfeltételek szorgos megfigyelése után lesz lehetséges.

Némi tájékoztatást nyujt az előbbi kérdést illetőleg a német bir, törvény 333. §-a, kijelentve, «weist der Dritte das aus dem Vertrag erworbene Recht dem Versprechenden gegenüber zurück, so gilt das Recht als nicht erworben.»

E szerint a kedvezményezett részéről adott visszautasitó nyilatkozat, mint egyik lényeges feltételként van odaállitva, melynek kijelentése esetén ugyanő a kikötménytől végleg elütve van. Ily esetben az igéretvevőnek kereshetőségi jogát kétségbevonni akarni, csaknem egyértelmü volna, hogy az igérő az igéretvevőnek rovására gazdagodjék.

Dr. Bierman az igéretvevőnek vitatott kereseti jogát csak ennek életbenmaradása esetén határozza meg, nyilt kérdésnek hagyva, hogy ezen jog az elhalasztó feltételtől, ugymint az igéretvevő halálának bekövetkezésétől függő esetekben kit fog megilletni, s az miként, mily hatások között lesz gyakorolható.

Teszi ezt kétségkivül azon okból, mert az igéretvevő halálával szükségszerüleg ennek jogutódaira száll át az őt illető jog.

Az igérőnek feltételezett szerződésszegése az ily természetü ügyleteknél az igéretvevő elhalálozásával következvén be, e helyütt inkább mint perrendszerü kérdés áll előtérbe, hogyha az igéretvevő minden vagyon hátrahagyása vagy jogutód nélkül hal el, minden érdekeltség hiányában az igéretvevőnek kereseti jogát a kedvezményezettől eltekintve, ki s mily hatások között fogja érvényesithetni.

Szembeszökő a kérdés oly esetben, hol az igéretvevő életjáradéki szerződés utján minden vagyonát átruházva, teljesen vagyontalanul hal el. Ily esetben, miután az igéretvevő a kötelezett szolgáltatást a harmadik nevében és részére igérteti, ezen harmadikat megillető teljesitést vagy kártéritést az igéretvevőnek jogutódai is igényelhetik. S ha nem igénylik, miután a jog nem gyakorlása a jog elalkuvással nem azonos, a jog mindaddig nyugvó helyzetben marad, mig közreható mozzanatok alkalmas feléledésére előmozditólag nem müködnek.

Jóllehet a kedvezményezettnek legelsőbb és legközvetlenebb érdekében áll, hogy ugyanő a neki biztositott előnyt megszerezze, vagy annak megszerzésétől tartózkodjék, s ez az ő kizárólagos joga, de miután az igéretvevő a kedvezményezettnek érdekében nem ritkán áldozatot is hoz, ha a kedvezményezett bármi okból jogával nem él, teljesen jogszerünek kell tartanom, ha az igérő a teljesitésre az igéretvevő nevében is szoritható.

* L. *B. J. T.* X. k. Polg. T. 1. l.

Viszont a kedvezményezett is mindenben a jog határai között marad, ha ugyanő függetlenül az igéretvevő szándékától, jogát önállóan érvényesitendi.

A kedvezményezettnek joga nem tehető kérdésessé, ha ő vagy jogutódjai életben vannak. Ellenben mintsem mint uratlan vagyont a kikötményt az állam szerezze meg, avagy az igérő ezt a maga részére elkobozza, az igéretvevőnek már ez okból is helyén van kereshetőségi jogot adni.

Mellőzendőnek vélem azon megoldási módot, mely az igéretvevő kereseti jogának feltételeként, annak *jogi érdekeltségét* kizárólagos mértékül fogadja el.*

Sok esetben ezen jogi érdekeltség perrendszerüleg alig bizonyitható.

Nem bizonyitható különösen oly esetben, midőn az igéretvevő halálától függ a kedvezményezettnek járó teljesités. Harmincz-negyven év multán, mire az igéretvevőnek halála bekövetkezik, annak jogi érdekeltsége mily eszközökkel legyen bizonyitható?

Dr. Bierman szerint, midőn ingatlan tulajdon vagy ingatlanra vonatkozó idegen dologbeli jognak átháramlása forog kérdésben, a kedvezményezettnek megengedni kellene, hogy szerzendő jogait telekkönyvi feljegyzéssel, más esetekben pedig a perrendtartás szerint különben helyén levő óvó intézkedésekkel biztosithassa.** Az itt javasolt intézkedéseknek különösen a feltételes kikötésekre vonatkozólag lenne helye.

Előbb, hogy az itt javasolt intézkedés életbe léptethető legyen, nézetem szerint ezzel karöltve még más intézkedés is szükségszerünek mutatkozik.

Hogy a kedvezményezett a telekkönyvi feljegyzést vagy más óvóintézkedést igénybe vehesse, előbb mulhatlan feltételként kivántatik, hogy a kedvezményezett a kikötmény természetéről már eleve tudomást szerezhessen.

Hol ingatlanra vonatkozó dologbeli jognak átháramlása forog kérdésben, ott a kedvezményezettnek értesitése alig ütközik akadályba.

A czél elérése érdekében elég elrendelni, hogy minden ily esetben a többi érdekelttel együtt a kedvezményezett is értesitve legyen. Nagyobb nehézség foroghat fen, hol a kikötmény telekkönyvi szerzéssel kapcsolatban nem áll.

Ily esetben a törvényhozásnak feladata gondoskodni, hogy a szerzett jogok elkallódásának szempontjából, sikerhez juttató szabályoknak életbeléptetését lehetővé tegye.

A szerződéseknek eddigelé is kötelezett bemutatása eléggé kinálkozó alkalom, hogy a kedvezményezett tudósitásának megfelelő alakzata megtalálható legyen.

Tárgyunkat illetőleg az osztrák polgári törvénykönyvnek hiányos s emellett elavult álláspontját az ujabban alkotott német birodalmi törvénynek vonatkozó §-ai a mai tudományos haladásnak megfelelően szabályozzák. Az illetékes tényezőkön áll, hogy nálunk is az uralkodó jogfelfogást mindenben megfelelő tételes törvény kifejezésre juttassa.

Dr. Farkas Lajos
komáromi kir. tszéki biró.

* L. *B. J. T.* IX. k. 159. l.
** L. id. mü XVI. k. 32. l.

Inditvány.

Még mindig merülnek fel panaszok a miatt, hogy a magyar jogi irodalmat sem az öregebb, sem a fiatalabb jogásznemzedék nem müveli eléggé és sok a kivánni való a tekintetben, hogy magas szinvonalon álló és a tudomány összes követelményeinek megfelelő jogi munkáink legyenek, minden egyes szakmában.

Tagadhatatlan, hogy van alapjuk ezeknek a panaszoknak, de viszont el kell ismernie mindenkinek, hogy az

ifjabb generátio határozott haladást mutat és nála az irodalmi müködés, a komoly tanulmány iránt való vágy és törekvés mind nagyobb mértékben észlelhető. Tény továbbá az is, hogy tudás, szakismeret és judicium tekintetében egyre erősödik — talán épen ezen irodalmi müködés folytán is — ugy birói, mint ügyvédi karunk.

A hiányoknak legfőbb oka szerintem nem az egyesekben, nem az emberekben, hanem kivált abban keresendő, hogy még a nagy vidéki városokban sincs meg a kellő segédeszköz, a kellő forrás és kutfő ahhoz, hogy alapos tanulmányokat végezhessen, hogy a tudománynyal haladni birjon még a szorgalmas, a törekvő jogász is. És az a kóros jelenség — mert igazán nem lehet egyébnek minősiteni — hogy minálunk mindent Budapest absorbeál és kivüle müvészeti, tudományos, kereskedelmi vagy ipari számbavehető nagyobb központ alig van: érzékenyen érezhető országszerte a jogtudomány terén is. Mert a ki nem Budapesten lakik, csak erős küzdelem, sok utánjárás és sok kiadás árán tud — ha ugyan tud egyáltalán — mindazokhoz a forrásokhoz hozzájutni, a melyek a fővárosi ember számára oly bőven buzognak lépten-nyomon.

Kivételt csupán azok a helyek képeznek, a hol egyetem vagy jogakadémia van, mert itt az irodalom termékei jobbára feltalálhatók. Azonban ily boldog város mily kevés szép Magyarországon. És azok a vidéki központok, a hol középiskola és törvényszék, sőt több helyütt tábla is van, tudnak szolgálni, iskolai vagy egyesületi könyvtárak révén, szépirodalmi, sőt természettudományi müvekkel is, de jogiakkal alig. Mit szóljunk azután azokhoz az eldugott, kicsiny községekhez, a melyekben csak két három birói tagból álló járásbiróság van: a jogi irodalom mily ritka müvei találhatók ott fel! Még jó, ha az 1867 óta hozott törvények mind megvannak.

Igen könnyen lehetne legalább az ujabb törvényhozási alkotásokat általánosan ismertekké és könnyen hozzáférhetőkké tenni, ha minden bíróságnak hivatalból megküldenék az igazságügyi költségvetéseket és törvényjavaslatokat, indokolásukkal együtt. Mindez igen kevésbe kerülne, hiszen minden javaslatot ugyis kinyomatnak és elküldenek minden képviselőnek, sőt az előmunkálatokat, a tervezeteket is kiszokták nyomatni és közzéteszik: néhány száz példánynyal kellene csak több mindegyikből és egyszerre az egész ország összes bíróságai megkapnák az igazságügyi törvényhozás minden alkotását és értesülnének minden uj mozzanatról, tanulmányozhatnák azokat a legkimeritőbb forrásból: az eredeti javaslatokból és azok indokaiból, a melyeknek mindig nagy tudományos becsük van. A bíróságoknak azután kötelességükké lehetne tenni, hogy gyüjtsék össze és tartsák meg ezeket a javaslatokat, mert a későbbi nemzedékre nézve is igen becses anyagot képeznének azok.

A vidéken lakó jogászság ugyanis nagyon érzi az eredeti javaslatok és anyaggyüjtemények hiányát mindannyiszor, a mikor valamely törvény vagy jogintézmény történeti multja, keletkezése, fejlődése felől akar buvárkodni és nem egyszer egyenesen lehetetlen ezen a hiányon segiteni. Budapesti könyvtárból kikérni igen nehézkes és körülményes dolog, sokszor nincs is épen akkor bent a kérdéses munka; könyvkereskedőtől megszerezni minden egyes ilyen gyüjteményt: egész vagyonba kerülne; a képviselőháztól pedig egyszerüen nem is kaphatni meg, mert annak a könyvtárából — tapasztalatból tudom — nem-képviselőnek semmit sem szabad kiadni.

Ilyen körülmények között, ugy hiszem, figyelmet érdemel az általam itt felvetett inditvány és ha az igazságügyi tárcza terhére akarnák is ezt a csekély költségtöbbletet felróni, a törvényhozás minden tagja bizonyára örömmel megszavazná azt esztendőről-esztendőre.

Dr. Raffay Ferencz
győri kir. albiró.

Melegen pártoljuk az inditványt s ez alkalomból az eszmerokonságnál fogva meginterpelláljuk az *Ügyvédi Kör* vezetőségét, hogy miben áll a könyvkiadó-vállalat ügye, melyet a mult évben meginditott és melyhez a Jogászegylet is bizottság kiküldésével járult. *Szerk.*

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó 16-án tartotta ez idényben első teljes-ülését *dr. Környei Ede* elnöklése mellett. *Dr. Fodor Ármin*, törvényszéki biró tartott előadást a jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban. Az előadás eszmemenete a következő volt:

Az a kérdés, hogy a jogügyletek értelmezése ténykérdést vagy jogkérdést képez-e, és ennélfogva a jogkérdés felülvizsgálatánál figyelembe vehető-e vagy nem, mindenütt sok vitára adott alkalmat. Előadó ismerteti a franczia, belga, olasz és német felsőbirósági gyakorlatot, és kimutatja, hogy azok e kérdésben ingadozók és eltérők. Nem lehet tehát csodálkozni, hogy midőn nálunk a sommás eljárás hatályba lépett: felsőbiróságaink gyakorlata ingadozott. Az utolsó időben azonban mindinkább megszilárdul azon irány, hogy a jogügyletek értelmezése jogkérdés és a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartozik. Előadó is ezt az álláspontot helyesnek találja a következő okokból: 1. A jogügylet anyagi jogszabályt hoz létre, ennek a jogszabálynak megsértése egy tekintet alá esik a törvény vagy szokásjog által felállitott szabály megsértésével. Ez volt a római jog álláspontja, és ez van ma is elfogadva a franczia és az azt követő jogokban. E felfogás nyomaira a régi magyar jogban is akadunk. A jogügylettel azonos e tekintetben a magánfelek jogi viszonyainak a törvény korlátain belül minden autonom szabályozása, pl. a részvénytársaságok vagy szövetkezetek alapszabályai. Csak az uj német jogtudomány tagadja, hogy a jogügylet objektiv jogszabályt hozna létre. Előadó részletesen czáfolja ez utóbbi nézetet. 2. Az értelmezés mindig csak értelmezési szabályok segélyével történhetik; ezek a szabályok pedig nemcsak akkor jogszabályok, ha törvényben foglaltatnak, hanem akkor is, ha a joggyakorlat fejti ki azokat. Téves az az ellenvetés, hogy a jogügylet értelmezésénél a felek akarata a döntő, ez pedig ténykérdés és nem jogkérdés. Előadó kifejti az akarat-dogma befolyását a jogügyletek tanában és az ellene felhozott érveket. A felek akaratának figyelembe vétele a jogügyletek értelmezésénél minden esetre csak bizonyos korlátok közt történhetik, és azokban az esetekben is csak azok a tényköriilmények valósága vagy valótlansága képez ténykérdést, a melyekből az akaratra következtetni lehet, ezeknek a tényköriilményeknek jogi minősitése, a szerződéshez való viszonya minden esetben jogkérdés. 3. A czélszerüségi indokok a mellett szólanak, hogy a jogügyletek helytelen értelmezése miatt lehessen a legfelsőbb bírósághoz fordulni. Ha ez nem volna lehetséges, a legfelsőbb bíróság befolyása az értelmezési szabályok keletkezésére és fejlődésére ki volna zárva. A szerződési jogszabály megsértése épugy, vagy talán még inkább sérti a jogérzetet és a legfontosabb érdekeket, mint a törvény vagy szokásjog által felállitott jogszabály megsértése. Ezért fejlődött a joggyakorlat mindenütt abban az irányban, hogy a legfelsőbb bíróság hatásköréből ezt a kérdést kizárni nem lehet.

— **Mult századbeli magyar törvényjavaslat egy német folyóiratban.** A «Gerichtsaal» czimü büntetőjogi folyóirat legujabb számában dr. Gruber Lajos budapesti alügyész ismerteti az 1792-iki magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatot s a magyar tudományos akadémia által rendezett anyaggyüjtemény nyomán közli a javaslat egész általános részét az eredeti latin nyelven. Most már a német szakközönség közvetlenül is meggyőződhetik, hogy Magyar-

országon a mult század végén a büntetőjogi kérdésekben sokkal tisztultabb és a maival homogenebb felfogás uralkodott mint a nyugati országokban. Ezen javaslat ugyanis a halálbüntetést már minimális területre szoritotta, az életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetést mellőzte, az időleges szabadságvesztésbüntetés tartamának legmagasabb mérvét pedig 12 évre tette. Az előkelő folyóirat szerkesztősége kilátásba helyezi, hogy az 1843-iki magyar javaslatot is, mint a mely átmenetet képez jelenleg érvényben levő büntetőtörvénykönyvünkre, részletesen ismertetni fogja.

— **A gyermekvédő nemzetközi kongressus** a mult évben Florenzben elhatározta, hogy legközelebbi gyülését Budapesten fogja tartani. E tárgyban előkészitő bizottság alakul, melynek élén Rakovszky István, az államvámvevőszék elnöke áll. E bizottság f. hó 24-én d. e. 11 órakor ülést tart az uj városháza termében s az érdeklődőket meghivja.

— **Az eperjesi joghallgatók testülete** feliratot intézett a közoktatásügyi miniszterhez egy országos ösztöndijalap alkotása iránt. Tagadhatlan, hogy nálunk az ösztöndijügy nincs kellően kifejlődve. Németországban van egy pár egyetem, a hol minden tanuló kap ösztöndijat.

— **A Magyar Jogászegylet** a következő hetekben minden szombaton tart teljes-ülést. Az első ülés után itélve, az ülések látogatása igen erős lesz.

— **A vizsgálati vallomás jelentősége a bünvádi perben.** A m kir. Curia egy bünügyben kimondotta, hogy a cselekmény elkövetésére vonatkozólag (a vádlottak) a vizsgálat alatt és a végtárgyaláson eltérően vallottak; a kir. Curia azonban a vizsgálati vallomásukat fogadta el itéletének alapjául, mert vádlottak semmivel sem tudták indokolni, miért vonták vissza önnön magukat terhelő vizsgálati vallomásukat a végtárgyaláson, vagy hogy ők terhelő vizsgálati vallomásukat nem tették, vagy végre, hogy erre kényszeritve lettek volna és mert a vádlottaknak terhelő vizsgálati vallomásuk a sértettnek és Sz. I.-nak eskü alatt tett vallomása által megerősittetik. (M. kir. Curia 1897 május 28. 7702. sz. a.)

— **Csalás vagy magánokirathamisitás?** G. Sebestyén megtudta, hogy R. Józsefnek 50 frtja van elhelyezve utóbbinak Galicziában lakó K. Flórián nevü barátjánál. Ennek következtében G. Sebestyén R. József nevében és nevének aláirásával egy levelet irt K. Flóriánnak, hogy neki, t. i. R. Józsefnek, tiz forintot küldjön. K. Flórián ezen levél folytán tiz forintot adott fel egy postautalványon R. József czimére. A levélhordó megjelent R. József lakásán s ott G. Sebestyén R. Józsefnek adta ki magát a levélhordó előtt, mely személyazonosságát két tanu is tanusitotta, mire a levélhordó a tiz forintot G. Sebestyénnek kifizette és G. az utalványon R. József nevét aláirta. G. Sebestyén hasonló módon utóbb ismét kapott husz forintot, azon különbséggel, hogy ez alkalommal a pénzt a postahivatalnál vette fel és ott irta alá R. József nevét a postautalványon. A budapesti kir. büntető törvényszék ezen cselekményeket két rendbeli magánokirathamisitás vétségének minősitette és a vádlottat a Btk. 401. és 402. §§-ai alapján itélte el.

Nemzetközi Szemle.

— **A polgári törvénykönyv a német egyetemeken.** Azon előadások, melyeket a berlini ügyvédegylet rendez, (s melyekről már megemlékeztünk), valóságos rohamnak vannak kitéve. A berlini ügyvédeken kivül a vidékről is jönnek ügyvédek. Továbbá részt vesznek a biróságok tagjai is; csak a berlini felsőbiróság részéről (Kammergericht) két tanácselnök és harmincznégy biró, s nemkülönben államügyészek, a szabadalmi és a biztositási hivatal tagjai. Hallében szintén megkezdte a gyakorlat férfiai számára az előadásokat Stammler, a római jog tanára. Ezen tanfolyamban kétszázan vesznek részt; Strohal tanárnak Lipcsében tartott előadásaiban pedig négyszázötvenen.

— **A német Justiz-novella.** A német birodalom hires *Justiz-novellája*, a mely a birósági szervezet s a bünvádi perrend korszerü reformjára, illetve kiegészitésére leendett hivatott, mult év végén harmadik olvasás után a birodalmi gyülésen megbukott azon okból, mivel a birodalmi gyülés nagy többsége ragaszkodott ahhoz, hogy a büntető tanácsok öt bióból alakuljanak; és a birodalmi igazságügyi kormányzat azon érdekes nyilatkozatával: «dass die verbündeten Regierungen auf die weitere Berathung der Vorlage keinen Werth mehr legten.» Igy a Justiz-novella lejött a ház napirendjéről. De nem akkép, hogy élete eloltva lett volna. Legujabban mozgalom indult meg, különösen a novella előadójának, Lenzmann képviselőnek erélyes müködése folytán, annak feleleventésére, de, mint hitelesen állitják, a szövetséges kormányok minden befolyása nélkül. A parlamenti körök egyrésze következő tételben állapodott meg. A birósági szervezési törvénybe vétessék fel azon szabály, mely szerint a büntető tanácsok végtárgyaláson akkor is csak az elnökkel együtt 3 bióból alakithatók, midőn vétségek, kihágások s oly büncselekmények forognak fen, a melyek csak azért jelennek meg büntettekként, mivel visszaesést képviselnek. Azonkivül a bünvádi perrend 410. §-a az ujrafelvételről s a főtárgyalás megujitásáról más, a czélnak megfelelőbb szerkezetet nyerjen. Sokan kételkednek azonban, hogy elérhető legyen a czél: az ártatlanul elitéltek kártalanitásának s a felebbezésnek intézményét oly alakba önteni, mely a kormányok által elfogadható lehessen.

De a parlamenti téren kivül is, ezen ügy folytonos eszmecsere tárgyául szolgál. Igy nevezetesen ujabban Bajorországból szólalt fel egy tekintélyes jogász a novella létrehozhatásának előmozditására és pedig — a mi a jogászok közt oly nagy ellenszenvre talál — a felebbezési perorvoslat érdekében is. Az állittatik, hogy Bajorországban a bünvádi hármas birói kollégiumok meghonositása nem lenne sem nehéz, sem valami uj dolog; miután az 1848. évi büntető törvény, mely a Bajorországban előbb érvényben volt 1813-iki büntető kodex megváltoztatását eszközölte, a 10. czikkben rendelte, hogy a törvényszékek büntetteknél ötös s vétségeknél hármas kollégiumban itélkezzenek és pedig absolut szótöbbséggel. Igy vétségeknél a vádlott két szóval s büntetteknél hárommal vétkesnek volt kimondható. A német birodalmi büntető perrend szerint, a vétkesség kérdésében vádlottra nézve hátrányos minden határozáshoz $^2/_3$ szótöbbség szükséges; és az elmarasztalás vétségeknél, ugy mint büntetteknél csak legkevesebb 4 szóval történik. Ez azonban a bajor jogász szerint nem egészen helyes számitás, mivel 4 szó a 6 szavazó $^2/_3$-ának felel meg; minthogy azonban a 3 szó az 5 szavazó $^2/_3$-át ki nem tölti, és az egy szavazatot felosztani nem lehet: innen állt elő annak szüksége, hogy a vádlott előnyére a 4 szótöbbség állapittassék meg; a mit azon jogász szerint leginkább lehetne megközeliteni annak kimondásával, hogy az emlitett esetekben szóegység kivántatik. Igy mind a büntettek mind a vétségeknél, vádlott elitélkezésére 3 birónak kellene a vétkességre szavazni; és csak egy eltérő szavazat is a felmentést vonná maga után. A törvénynek ily szerkezetével büntettek eseteiben az emlitett 1848. évi X. tcz. jóformán vissza lenne állitva, mig vétségeknél vádlott joghelyzete még kedvezőbbé tétetnék. A mi pedig a jelen törvényhozást illeti — az eddig megkivánt negyedik szóért pótlékul szolgálna — *a felebbezés*. Erre nézve pedig alkalmazandó lenne a népbiróságra (Schöffen) vonatkozó 365. §., mely szerint az elsőfoku biróságnál kihallgatott tanuk és szakértők jegyzőkönyvei, az államügyész és vádlott beleegyezése nélkül fel nem olvashatók, ha azoknak ismételt megidézése kellő időben a főtárgyalás előtt vádlott által kérelmeztetett. És — ugy vélekedik — ezzel a szóbeliség elve a felebbviteli forumon is biztositva lenne. *Sz.*

— **Ferri** legujabb müvében, a «Sociologia Criminale»-ben, nem pártolja a *feltételes elitélés* intézményét, mert az nézete szerint nincs kellő tekintettel a tettesnek bio-psychologikus alkotására és mivel ezáltal nem jut a büntetendő cselekménynek áldozata az őt megillető kártalanitáshoz. Garofalonak is Ferriével egybehangzó nézete szerint csakis a sértett félnek hozzájárulásával lehet a feltételes elitélést alkalmazni.

• —

A Magyar Jogászegylet f. hó 23-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: vita a jogügyletek értelmezéséről felülvizsgálati eljárásban. Szólásra fel vannak jegyezve Fabinyi Ferencz, Pap József. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1897 október 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Magyar Jogászgyülés. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti kir. törvényszéki birótól. — *Jogirodalom:* A magyar-horvát közjogi viszony. Tanulmányok a magyar-horvát közjögi viszony köréből. Irta dr. Jászi Viktor jogakadémiai tanár. *V. S.* — *Törvénykezési Szemle:* A perjog reformjához. SPECTATOR-tól. — Szállitási ügylet — szerződés — burkolt uzsora. PAX-tól. — A jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar jogászgyülés.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Sine ira et studio.

A magyar jogászgyülés alapszabályainak 7. §-a a következőket rendeli:

«Az állandó bizottság *köteles* a megelőző jogászgyülés befejezését követő négy hónap alatt a leginkább szükségelt jogreformok köréből a következő jogászgyülésre kérdéseket kitüzni; minden egyes kérdés feletti véleményezésre egy vagy több szakférfiut, a kérdés előadására pedig a gyülés valamelyik tagját felkérni.»

Konstatálom, hogy az állandó bizottság e kötelességének nem tett eleget, sőt hogy a bizottság a mai napig meg sem alakult. Konstatálom azt is, hogy a 13 hónappal ezelőtt tartott jogászgyülés tárgyalásait máig sem tették közzé, pedig e tárgyalások még sem voltak arra valók, hogy a millennium ünnepségeit tarkitsák és azután örökre elveszszenek az annyira mythikus állandó bizottság kebelében.

Konstatálom továbbá, hogy a jogászgyülés 4. §-a igy szól:

«Az állandó bizottság *köteles* a jogászgyülést *legalább* is az előbbi jogászgyülés évét követő második naptári év folyama alatti időre összehivni és ezt a gyülés megnyitása előtt legkésőbb hat hónappal közzétenni.»

Mivel pedig az állandó bizottság még a 7. §-ban megszabott kötelezettségének sem tett eleget: nyilvánvaló, hogy a 4. §. rendelkezését sem fogja megvalósithatni.

Szükségesnek tartottam mindezeket előrebocsátani, hogy igazoljam azt, a mit alábbiakban elmondani akarok. És még csak azt füzöm a fentiekhez, hogy a 4. §-t már régen nem tartják be, hiszen az utolsó három jogászgyülést ilyen időközökben tartották meg: 1885—1889—1896.

Önként felmerül tehát az a kérdés, mi lehet oka annak, hogy a jogászgyülést szervező férfiak képtelenek az alapszabályok rendelkezéseinek érvényt szerezni, mert senki sem teszi fel róluk, hogy közönynyel viseltessenek a jogászgyülés alapszabályainak 1. §-ában kifejtett ama czél iránt, mely szerint «A magyar jogászgyülés czélja: a magyar birodalmi jogászokat a tudományos téren szorosabb személyes érintkezésre és eszmecserére egyesiteni, a hazai jog szükséges átalakitására s fejlesztésére befolyást gyakorolni, — különösen a szabadelvü jogreformok helyes létesitését előmozditani». És jóllehet a jogászgyülés titkára évek óta visszavonult az activ jogászi müködés teréről, mert egyéb tennivalóinak halmaza gátolja abban, hogy ott is gyarapitsa ama babérokat, a melyeket a jogászgyülések szervezése körül annyi alkalomból joggal kiérdemelt: mindenki jól tudja, hogy menynyire szivén hordja épen a jogászgyülés ügyét, melyet 27 évvel ezelőtt ő vitt diadalra néhány lelkes társával egyetemben.

A közöny okát másutt kell keresnünk és nem vélek csalódni, ha azt mondom, hogy ez ok abban rejlik, hogy *a jogászgyülés mai szervezetében felesleges.*

Midőn a jogászgyülés intézménye 1870-ben létrejött: Magyarországon a jogászságnak sokkal kevesebb alkalma nyilt a testületi megnyilatkozásra, igazságügyi kérdések megvitatására, jogi közvélemény teremtésére, mint manapság, midőn 28 ügyvédi kamara, jogászegyletek a fővárosban és 1—2 vidéki városban, ügyvédi körök és főképen az örvendetesen gyarapodott jogi szaksajtó szünetlenül végzik ama feladatok tulnyomó részét, a melyek korábban a jogászgyülésre hárultak. Igy azután a jogászgyülésnek jóformán csak egy hivatása maradt fen: a jogászok közti érintkezés lehetővé tétele bizonyos időközökben, a személyes ismerkedés, a kérdéseknek fesztelen megbeszélése végett inkább, mint a tudományos megvitatás és — szavazás czéljából.

Mert valljuk be, hogy tudományos kérdéseknek szótöbbséggel megoldása egyszerüen nevetséges. A szavazás helyén van a törvényhozó testületben, mert hiszen itt cselekvésről van szó és egyik vagy másik irányban dönteni kell, erre pedig nincs más mód, mint a szavazás. Tudományos egyesületben azonban lehetetlen a többség véleményére, a vélemény helyességére következtetni a számszerinti — véletlen — többségből. Itt az érvek döntenek, nem pedig egyéb tekintetek, s három igazán képzett ember sokszor irányadóbb valamely kérdés helyes megitélésére, mint száz szavazó, kik talán először hallanak felőle, avagy valamely tetszetős szónoklat avagy rokonszenves egyéniség közvetlen hatása alatt adják be szavazatukat.

E kitérés után hadd folytassam a jogászgyülés dekadentiája okainak felsorolását — kerülve minden floskulát, mert meg akarom magamat értetni.

A ki nálunk jogi irodalommal, jogi kérdésekkel foglalkozik, bizonyára fájdalmas sajnálkozással tapasztalta, hogy csaknem mindig ugyanama nevekkel találkozik a jogi élet minden terén. Nem akarom most kutatni e jelenség okát, de tény, hogy könyvek, előadások, vitatkozások, szervezések, szereplések, mind kevés változással ugyanama személyek nevéhez füződnek, a kiknek természetesen ezeken kivül egyéb tennivalóik is vannak. Ugyaneme férfiak dolga ugyszólván a jogászgyülés életbentartása is, tehát egy sulyos feladattal több, melynek sokszor a legjobb akarattal sem képesek megfelelni egyéb kötelességeik halmaza folytán. Szóval: a munkafelosztás a jogi élet terén nálunk a képzelhető legrosszabb és innen van, hogy a jogászgyülés szervezésével járó tennivalókra már alig jut idő.

Ebből pedig — mivelhogy a jogászgyülés a személyes érintkezés közvetitése végett szükséges intézmény és felette üdvös is, másrészről pedig pusztán csak az ismerkedés czéljával nem lehet önálló testületet fentartani — természetszerüen az következik, hogy a jogászgyülés mai szervezetét meg kell változtatni, ugy hogy most vázolt kettős czéljának legjobban megfelelhessen.

Erre nézve pedig inditványom a következő:

A Magyar Jogászegylet évenként állapitson meg 2—3 kérdést és tüzze ki ezeket véleményadás végett. A kérdések mindig valóban elvi kérdések legyenek és első sorban az aktuális törvényhozás köréből valók. A vélemények, melyek-

nek kidolgozására hat havi idő elégséges, beérkezésük után a Jogászegylet kiadványaiként a tagoknak megküldetnek azzal, hogy azok a Jogászegylet évi közgyülésén, melyeknek a jövőben ujonnan megállapitandó szervezettel 2—3 napig kellene tartaniok (példa erre a M. T. Akad. nagy hete), fognak nyilvánosan vita tárgyává tétetni. A közgyülés nem hozna határozatokat. A felszólalások egymaguk adnának képet a jogászi közvéleményről és a felszólalók érveinek sulya pótolná a szavazatok kisebb vagy nagyobb számarányával elérni akart eredményt.

A jogászgyülés ilyen szervezése a következő előnyökkel járna:

Volna egy állandó, folytonosan müködő szervezet, mely teljes-ülései révén is a jogászvilág legkülönbözőbb elemeivel szünetlen érintkezésben állván, legjobban állapithatná meg ama kérdéseket, a melyeknek eredményes tárgyalása várható. Kevés kérdés kitüzése ama előnynyel járna, hogy alaposabban lehetne azokat megvitatni, mig a mai szervezet mellett a szónokoknak a jogászgyülés folytonos türelmetlenségével kell megküzdeniök. Feleslegessé válnék a szakosztályokban való előkészités is, a mely — mivel szükségkép ismétléssel jár — jelenleg a jogászgyülési teljes-ülés türelmetlenségének egyik előidézője. A szakosztályokat pótolhatnák a Jogászegylet évközben tartott teljes-ülései, a hol, hogy ugy mondjam, az első csatározások folyhatnának, alaposan és nyugalmasan készitve elő a köz- vagy nagygyülést, a hol a tudomány korypheusai lépnének sorompóba, sorra foglalkozván az addig hallott érvekkel is. Ily módon a Jogászegylet minden fontos kérdést szervesen és a képzelhető legnagyobb alapossággal tárgyalhatna, állandó érdeklődés mellett, a mely nem szoritkoznék csak az egyesület szük körére, hanem a társadalmi és állami élet mindama tényezőire, a melyek az igazságügyi kérdéseket nem tekintik jogászi kasztkérdéseknek, hanem olyanoknak, melyek az egész társadalom minden egyes tagját a legközelebbről érintik és érdeklik.

És eléretnék az erőknek annyira kivánatos tömörülése is, eléretnék az, hogy széles körben állandóan vitatnák a törvényhozási kérdéseket, a melyek igy sokkal behatóbb, sokkal többoldalu előkészitéssel kerülnének az illetékes tényezők döntése elé.

A Magyar Jogászegylet igy válhatnék a magyar jogi élet igazi központjává, igy valósithatná meg legüdvösebben a maga nemes hivatását. A magyar jogászgyülés pedig ugyancsak igy érhetné el legjobban a maga kettős czélját: a személyes érintkezés lehetővé tételét és a jogtudomány előmozditását. Az a tengődés, a melyet a jogászgyülésen egy évtizednél hosszabb idő óta észlelhetni, csak ártalmára lehet az egész intézménynek. Mentsük meg a már-már haldoklót, de mentsük meg ugy, hogy hosszu időre egészséges életet biztositsunk neki.

Ezt akarom elérni röviden megokolt inditványommal, mely a tényleges állapotban találja inditó okát és melyet ajánlok az érdekelteknek és érdeklődőknek megszivlelésre.

Dr. Márkus Dezső.

Jogirodalom.

Tanulmányok a magyar-horvát közjogi viszony köréből. Irta dr. Jászi Viktor, jogakadémiai tanár, Kecskeméten. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1897. Ára 5 korona.

II.*

Több szerencsével tárgyalja a szerző a magyar-horvát közjogi viszonynak egyéb oldalu vonatkozásait, bár technikus terminusai itt sem mindig kifogástalanok s az éles államtani distinctiók hajszálfinom árnyalatait nem mindig tükrözik szabatosan vissza. Igy beszél pl. államközösségről, egyfelől Magyar-, másfelől Horvát-Szlavon és Dalmátországok közt, a mi, mint tudjuk, meg is felel az 1868: XXX. tcz. 1. §. szószerinti kifejezésének, de a közjogi kommentáriró feladata épen az volna, hogy megállapitsa a törvény kitételeinek valódi szellemét és eszmei tartalmát. Ebből a szempontból pedig nem fogadhatjuk el a közösség fogalmát oly kriteriumul, mely a Magyar- és Horvát-Szlavon- s Dalmátország közötti államkapcsolat tényleges jellegét fedné. Még Pliverics is közelebb jár a valóhoz, midőn a viszonyt «Einheit»-nak — egység — habár csak «völkerrechtliche Einheit»-nak nevezi, melynek befelé, az ország közjogi helyzetére való hatását tagadja. Az állami közösség gondolatából szükségképen foly azon intézmények egész sorának közös jellege, melyek az állameszme közvetlen megtestesitési formái. Jászi szerint van is közös országgyülésünk, közös kormányunk, de már a közös törvény fogalmát, a mint azt Pliverics hangoztatta, nem ismeri el. Nem látjuk tisztán, logikailag mi akadályt lát a szerző a közös uralkodó, közös kormány, közös törvényhozás elvi helyességének elismerése után a közös törvény elfogadására is. És ha mégis lát ilyet, ugy ez csak azt bizonyitja, hogy a közösség fogalmának konstruktiója már a priori nem helyes, mert az eredetiben elvált, különálló, önmagától létező két szervezetet tételez fel, melyek akár a czél, akár az eszközök közösségében egymásra utalvák. Közös magyar-horvát államiságról beszélni azonban nem lehet, hanem csak magyar államiságról, melynek egyik elemét teszi a magyar szent korona souverain joga kiterjesztése Horvát-Szlavonországra is. Kifejezést nyer ez a legfőbb *egysége* az államhatalomnak már a koronázás tényében is, mely *egységesen* történik szt. István koronájával. A királyi hatalom ezen egysége alkotmányunk egész épületének gerincze és végigfutó idegszála. Levezetőleg, eszmefejtőleg azt a momentumot hiába keressük, a mely egy eredetében egy és megbonthatatlan souverain állami hatalom szervi kettéágazását a politikai organismusok természetéből igazolná. Már pedig egy közös törvényhozás, központi kormány, közös törvény stb. közjogilag inkorrekt kifejezéseinek hallgatag megtürése nem-e ép oly sérelmes volna Horvátországgal szemben a magyar nemzeti állam minden más jelleget kizáró önállóságára nézve, mint a mily sérelmesek voltak kétségkivül ugyanazok a bécsi centralisatio, a birodalmi eszme és a Reichsrath törekvéseivel szemben. Nem akarjuk ezzel Horvát-Szlavonországok jogállását a tiszta municipalismus szinvonalára sülyeszteni alá, de vissza kell utasitanunk minden oly közjogi megjelölést, mely Magyar- és Horvát-Szlavonországok ugynevezett «állami közösségét» a Staaten-Staat eszméje analogiájára magyarázná. Horvátország autonomiája a magyar törvényhozás souverain ténye s annak kerete az 1868: XXX. tcz.; de ezen alapnak minden theoretikus tovább fejlesztése ellen sikra kell szállanunk az egységes magyar államiságnak minden más területi souverainitást kizáró tana nevében.

Ismételten kijelentjük azonban, hogy Jászi mindeme tévedéseit csak a jogászi inductio tulhajtásainak tudjuk be. Hiszen maga a szerző igen helyesen és alaposan mutatja ki, hogy a magyar- és horvátországi kapcsolat nem vezethető vissza a pragmatica sanctióban kifejezett indivisibilitásra és inseparabilitásra, mint egyedüli vagy első sorban álló jogalapra, s ennélfogva az 1868: XXX. tcz. érvénye nincs is — mint Pliverics és Biedermann után némely tulzó horvát közjogász állitja — a nőág kihaltához kötve. Ép oly sikerrel czáfolja Plivericsnek azt a felfogását is, mely Horvátországnak a magyar koronához tartozását tisztán személyessé, a personalis unionak egy nemévé szeretné minősiteni, a mit már Puffendorf a «sub eodem imperante» szavakkal fejez ki. Eltekintve attól, hogy az uralkodás ténye semmi körülmények közt sem képzelhető merőben személyes, hanem mindig

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

közjogi attributumnak, s hogy a fejedelem még a személyes uralom legmerevebb rendszere mellett is a közhatalom birtoklója és letéteményese, s igy abban a kötésben, mely két nemzet közt az uralkodó azonossága mellett bármily formában létesül, mindig van valami dologi, valami realis momentum, mely a «jus societatis»-t érinti, mondjuk, mindettől eltekintve, Plivericsék e tételének jog- és alkotmánytörténetünk oly flagráns tényei mondanak ellent, hogy annak czáfolatát nem is tartjuk szükségesnek Jászi könyvéből reprodukálni.

Az állampolgárságról szóló fejezetben azonban ismét mellőzi Jászi az ő tételes jogi felfogása kedvéért a legerősebb argumentumokat, melyek az egységes állampolgárság mellett az állam politikai egységéből meritethetők. Pedig elismeri, hogy az állampolgárság, mint jogintézmény csak szabályozása egy tényleges életviszonynak. Mégis azt vitatja, hogy az állampolgárság jogintézményének megalkotása a törvényhozás dolga, sőt odáig megy, hogy egyenesen koncedálja azt a lehetőséget, hogy a közös törvényhozó szerv ez iránti anyagi törvényhozói müködésének korlátja lehetne valamely, az egyezményes törvényhozás által ugyane tárgyban alkotott anyagi szabály. Nagyon természetesen e thezis merevségén azzal enyhit, hogy felteszi, mikép «az állampolgárság államtani fogalmának tartalma nincs szükségképeni vonatkozásban és függésben a jogi fogalométól», ez azonban csak sophisma, mert tényleg, ha az állampolgárság jogintézménye csak a tárgyi jog által jut is léthez, ha annak megalkotása a törvényhozás akaratától függő s annak kijelentése által létesülő is, de objectiv jelenségei s viszonylatai nem mellőzhetők a jogalkotásnál.

Ezek után nem lephet meg, ha Jászi álláspontjához hiven a törvényhozás kompetentiája tullépését látja az 1879: L. tcz.-nek pl. 15. §-ában, mely kimondja, hogy a honositott, kivéve a 17. §. esetét (oklevél általi honositás) a törvényhozás tagja csak a honositás után 10 év mulva lehet. «Kétségtelen — ugymond — hogy e §. idevágó rendelkezései nem tartoznak az állampolgárság megszerzése és elvesztése szabályozásának ügyéhez», mivel «e rendelkezések a törvényhozó szerv organisálásának tartalmát képezik, e tekintetben pedig Horvátországot illetőleg a 68-iki egyezmény tartalmaz közönséges törvény által nem másitható szabályt.»

Mindkét kifogása azonban megdől Jászinak, ha a kérdést közelebbről vizsgáljuk. Alakilag nem áll meg az ellenvetés, mert a törvényhozói jog az állampolgári jogok korollariumát képezvén, ezek teljes mértéke megszerzésének előfeltételei ép ugy képezhetik tárgyát azon határozmányoknak, melyeket a törvény megállapit, mint a hogy képezhetnék egyéb állampolgári jogositványok. De téved érdemileg Jászi abban is, hogy a rendelkezést Horvát-Szlavon-Dalmátországokra érvénytelennek jelenti ki, mert igenis vonatkozik az Horvátországra is, a mennyiben a magyar törvényhozásba küld képviselőt, de nem vonatkozik s ez nem is intentiója, az autonom horvát törvényhozói testület organisátiójára.

Elég sajátságos, hogy másutt meg épen ellenkezőleg a magyar országgyülés szervezetére vonatkozó törvények s jogszabályoknak a horvátországi tagokra is kiterjedő érvénye mellett argumentál Jászi, igy p. o. az összeférhetlenségi kérdésben. Az tény, hogy e kérdés az egyezményes törvényben érintve nincs, s ebben benfoglaltatik az is, hogy ennek a horvát képviselőkre is kiterjedő szabályozása nincs kizárva, csakhogy itt Jászi megint az 1875: I. tcz. világos intézkedésével áll szemben. Egészen elkerülte figyelmét, hogy az összeférhetlenségi törvény 12. §-a, mely a törvénynek a ház minden tagjára való érvényességét mondja ki, egyuttal hozzáteszi, hogy «azon viszony, melyben a horvát-szlavon képviselők saját országgyülésök és saját kormányukhoz állanak, a jelen törvény által nem érintetik». Világos ebből s ez a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával történt felszólalások során is kétséget kizárólag konstatáltatott, hogy az 1875: I. tcz. csak azon viszonyt kivánta érinteni, melyben a horvát-szlavon országgyülés által a közös országgyülésre küldött képviselők a budapesti «közös» kormányhoz állanak a miből kifolyólag a horvát-szlavon képviselők sem viselhetnek oly hivatalt, mely a korona s a Budapesten székelő központi kormány kinevezésétől függ s nem állhatnak a magyar központi kormánynyal oly viszonyban, melyre nézve az imcompatibilitás kimondatott. Nem bir azonban érvénynyel az 1875: I. tcz. a horvát képviselőkre semmi oly vonatkozásban, a mi a horvát autonom országgyülés jogait érinthetné arra nézve, hogy kit küldjön a magyar országgyülésre, vagy épen közvetve magát a választói jogot is alterálná Horvátországban.

Természetesen mind e megjegyzések semmit sem vonnak le Jászi munkája tudományos értékéből, mely elég jelentékeny arra, hogy megtürje az objektiv kritikát s készséggel elösmerjük, komoly tudományos elmének érdemes terméke.

V. S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perjog reformjához.*

II.

A könyvkivonati illetékességet el kell ejteni.

Ha a fővárosi biróságok helyiségeit a reggeli órákban látogatjuk meg, minden folyosón találunk egynéhány vidéki atyafit, a kiket a «könyvkivonati illetékesség» révén az ország legmesszebb eső vidékeiről, Erdélyből, Horvátországból vagy épen Boszniából idéztek perbe.

Említésre érdemes körülmény, hogy e messziről jött alperesek védekezése gyakran alapos, hogy a felperes néha már a felhivás és az alperes jelentkezése után leteszi a pert. Ezen «könyvkivonati» keresetek egy része pusztán azért indittatott meg, mert a felperes valószinünek itéli, hogy az alperes meghátrál a par distance pervitel akadályaitól és vagy elmakacsoltatja magát, vagy fizet.

Azon esetekben pedig, midőn e perek érdeme tárgyalásra kerül, többnyire a kereskedelmi utazó visszaéléseiről van szó, mert a kereskedői perek legnagyobb részét ezek a «fogások» okozzák.

A kereskedelmi utazók csalásai ellen alig van hatályos jogvédelem. A kereskedő nem felelős érte. A rászedett alperesnek nehéz a bizonyitás. Igy aztán csaknem védtelenek azok ezrei, a kiket a kereskedelem detektivjei a legravaszabb fondorlatokkal vonnak be tőzsdeügyletekbe, biztositási ügyletekbe, részletügyletekbe és mindenféle hitelügyletekbe.

Az egész világon ismeretesek ezek a fogások, de tudtunkkal sehol sem annyira vakmerők, sehol sem annyira veszélyesek, mint Magyarországon.

A gépügynök iparszerüleg üzi az istenfélő parasztság megrontását, kitöltetlen megrendelő-leveleket iratván alá általa; az angol és amerikai biztositó-társaság «igazgatója» czimével ejti tévedésbe a közönséget s a leggonoszabb szédelgéssel birja rá, hogy aláirjon egy ajánlati blankettet, a melynek feltételei nagyban eltérnek az ügynöknek néha irásban igért feltételeitől s a melynek szövege a kereskedelmi jogban járatlan ember megtévesztésére igen alkalmatosan van szerkesztve. A tőzsdeutazó, a ki legujabban parasztok aláirásait szerzi meg egy-egy kitöltetlen tőzsdekötlevélre, mind állandó

* Az előbbi közleményt l. a 42. számban.

csapásai az országnak és a háttérben lappangó alakjai azoknak a pereknek, a melyekkel a főváros bíróságai tul vannak halmozva.

Az *anyagi* jog még nem nyujt oltalmat e «civilis gonosztevők» ellenében. Ugy látszik el kell még pusztulnia egy néhány száz családnak, mig a törvényhozás elszánja magát, hogy a kereskedelmi törvényt kiegészíti s a kereskedelmi meghatalmazott jogi állását szabályozza. A jogreform mindig és mindenütt későn jár, a jog fejlődése mindig messze, a társadalmi és gazdasági fejlődés háta mögött szokott sántikálni.

Mi, a kik alig merjük remélni, hogy a magyar polgári törvénykönyv egynéhány évtized mulva talán mégis orvosolni fogja az ország gazdasági életének ezt a fekélyét, most is csak egy-két perjogi korrektivumot kutatunk fel, a melyek ha nem is oly mértékben, a hogy az anyagi jog tehetné, de részben, *esetenkint* ezt a veszedelmet elháríthatnák. Ilyen elháritó intézkedés volna a tőzsdebiróság hatáskörének korlátolása is, mert a tőzsdei ügynökök és bizományosok visszaélései ellen a rendes bíróság mégis erősebb oltalmat nyujt a nem kereskedőfélnek a tőzsdebiróságnál. De annál még messzebbható eredményt várnánk attól, ha az uj perrendtartás az 1868. évi LIV. tcz. 35. §-ában foglalt u. n. könyvkivonati illetékességet elejtené.

A nagy közönséggel nem lehet megértetni, hogy az utazó ügynök jogi állása a megbizójáétól különbözik. A laikus ember esze még akkor se veszi be ezt a megkülönböztetést, mikor a perét már elvesztette. Onnan ered a nagy baj: hogy a *jog ellenkezik a köztudattal!* A köztudat pedig a kereskedelmi utazónak jogi állását mindig másképen appreciálja, mint a lipcsei Reichsgericht ismeretes döntvénye. Abban a guerilla harczban, a melyet a fővárosi biróságok előtt egy nem tisztázott jogtétel küzd a köztudattal, rendesen ez az utóbbi huzza a rövidebbet. A könyvkivonati illetékesség, a mely intézmény természetesen maga is ellenkezik a köztudattal, a kereskedőt segiti. A nagy közönség felfogása harmincz évi küzdelem és az ez alatt szenvedett mindennapi vereségei daczára se tudott még vele kibékülni.

Dr. Schwarz Gusztávtól olvastam azt az elmés hasonlatot, hogy a római jog a hitelező klassikus joga, a magyar jog az adósé. Tegyük hozzá: *a rosszhiszemü adósé*, a ki bőségesen merithet a régi perrendtartás és a végrehajtási törvény segélyforrásaiból. Ugy látszik, a könyvkivonati illetékességet a kiegyenlitő igazság kedvéért teremtették meg az istenek, hogy a rosszhiszemü *hitelezőnek* is juttassanak valamit azokból az adományokból, a melyekkel a rosszhiszemü adóst elhalmozták.

Hogyan keletkezett ez az intézmény? a melynek nincs párja a világon, mert a civilisált nemzetek perjogai közt egyesegyedül az 1868: LIV. magyar törvény ismeri.

A római jog nem tud róla. Ez épen azt tartja, hogy az illetékességet a szerződésen, a peres dolog, vagy a jogteljesités helyén kivül az alperes lakóhelye állapitja meg. A «forum originis» hagyománya épen azt mutatja, (a mit az ehhez hasonló középkori személyi joghatóság is mutat), hogy a jogfogalomnak mindig alkatrésze volt az a tudat, hogy a panaszt nem a panaszosnak, de a panaszlottnak birája itélheti meg.

Ez a felfogás minden szabadon fejlődött nemzet jogában megnyilatkozik, és ezt a jogtételt nehéz időkben a közszabadság biztositékának ismerték. Az 1869. évi IV. tcz. 20. §-ának deklarátiója: «senkit illetékes birájától elvonni nem szabad» ugyanezen felfogás megnyilatkozása, és mint ilyen szerepel az angol «Habeas corpus» actában és a «Declaration of rights»-ben is, a melyekkel különben körülbelül hasonló körülmények közt keletkezett. Sehol sem a panaszos biráját értik alatta, mindenütt a panaszlottét. Van birája a peres dolognak, a peres jognak, de a panaszosnak nincs birája. A személyi joghatóság mindig a panaszlottat illeti. A vádló *követi* a vádlottat, és nem *hivhatja* őt a saját forumához.

A mi régi törvénykezési rendtartásunk eltért ettől a sok ezer éves felfogástól. Miért tért el? Nehéz volna azt igy hamarosan megmondani. Bizonyára egy szemernyi részét képezi ez az eltérés annak a centralisáló törekvésnek, a mely Magyarországot belesegitette az európai kulturába. Valószinü, hogy a 35. §. második bekezdését az a szempont diktálta a törvényhozónak, hogy az ország kereskedelmi és ipari fejlődését az akkor absolut szükségesnek látszott központositó irányba terelje. De talán része volt benne a régi vármegyei biróságok iránt való bizalmatlanságnak is.

Nem itt a helye, hogy azt a kérdést feszegessem, helyes volt-e Magyarország közgazdasági forgalmát olyannyira centralisálni, — mint a hogy a most elmult három évtizedben történt? Ez a rengeteg kérdés nem ide való. De annyit már konstatálni lehet ezen a helyen is, hogy a 35. §. többé nem támasza a gazdasági centralisatiónak, s hogy a másik indok, a bizalmatlanság, többé már nem is létezik. A 35. §. három évtizeden át volt egyik segédoszlopa a központi ipari és kereskedelmi vállalatoknak, de ugyanennyi ideig volt segédeszköze a legerkölcstelenebb visszaéléseknek is, s ugy látszik, hogy ez a tétel ma a forgalom biztosságának sokkal kevesebbet használ, mint a mennyit a közönségnek esetenkint árt.

Dr. Schwarz Gusztáv* csodálkozik, hogy a bíróság mily következetesen és — szerinte — milyen helytelenül szoritja a kereskedelmi törvény 324. §-ának értelmezését a *kölcsön* követelésekből eredő tartozásokra. Holott — szerinte — e szakasz minden kereskedelmi ügyletből eredő pénztartozásra kiterjed. Az ő nézete szerint minden kereskedőnek joga van arra, hogy kereskedelmi ügyletből eredő követelését saját birósága előtt perelje. Dr. Schwarz tanár ur tehát tulmegy még a 35. §-on is, a mely e beneficiumot csak bejegyzett kereskedőnek itéli oda. De lege lata nehéz vele vitatkozni, mert a 324. §. a 264. §-al egybevetve nagyon is közel viszi az embert az ő konklusióihoz. A magyar bíróság azonban nem ment bele ebbe a törvénymagyarázatba. A 324. és a 264. §-okat nagyon is vonakodik egybevetni, sőt a *264. §-t általában igen tartózkodva alkalmazza*, mert a köztudatnak a törvénynyel való küzdelmében minden rokonszenve a köztudat felé hajlik. Ez igy van, és jól van hogy igy van. *Végzetes minden jogszabály, a mely a köztudattal ellenkezik.* Szerencse, hogy a köztudattal ellenkező törvény gyakran a papiroson szokott maradni, és csak sajnálhatjuk, hogy a könyvkivonati illetékesség is ott nem maradt.

Sajátságos, hogy a fővárosi jogászközönség egy része a könyvkivonati illetékesség nélkül a törvénykezést már el sem tudja képzelni. Pedig ez a megszokott, kényelmes forum egyáltalán nem alkatrésze az elméleti perrendtartásnak. Milyen felháborodással tiltakozik épen mostanában a magyar kereskedelem a bécsi «Zalbar und Klagbar»-féle formula ellen! Holott ez a formula valósággal nem egyéb, mint a mostani magyar könyvkivonati illetékességgel szemben való *retorsio*. Helytelen: mert az ő alapformája, a könyvkivonati illetékesség is olyan. Nem egyéb az egy perjogi beneficiumnál, a mely az egyik gazdasági érdekcsoportnak igazságtalan előnyt juttat a többivel szemben.

A kereskedelem érdekeit nem kell félteni ezen beneficium megvonása miatt. Azt hiszszük, hogy csak az illoyális kereskedelem fog alatta szenvedni. A nagykereskedelem kiheverte a 63. sz. polgári döntvényt is, a melylyel szemben mindazon érveket felhasználták, a melyeket a könyvkivonati illetékesség védelmére is használni szokás. Pedig az már bizonyos, hogy a 63. sz. döntvény sok erkölcstelen kufár-

* Magánjogi fejtegetések. III. fejezet.

ságtól tisztitotta meg az igazság csarnokát, s a kereskedői érdekcsoportok, — számot vetve a dolgok uj rendjével, — el tudtak helyezkedni igy is. Nem hozott romlást a 63. sz. döntvény egyetlen egy kereskedőre se, jóllehet e döntvény támadói ugy beszéltek és ugy irtak, mintha az ország kereskedelmének egész csoportjai volnának e döntvény által veszélyeztetve.

Én odáig mernék menni ebben a következtetésben, hogy a magyar kereskedelem épen ugy el birná viselni a részletügyletek uj szabályozását, a kereskedelmi utazók és ügynökök jogcselekményeire főnökeik megbizásának vélelmét, a tőzsdei bíróság jurisdictiójának megszoritását, a váltói eljárásba felvett szabad bizonyitási rendszert is, mint a hogy az uzsoratörvényt, a 63. sz. döntvényt *el kellett viselnie*, és mint a hogy a könyvkivonati illetőség megvonását el *fogja* viselni. Az ilyen uj rendezések olyanok, mint egy orvosi operátio, a melynek csak első érzése fájdalmas, — de a következményei üdvösek. *Spectator.*

Szállitási ügylet — szerencse szerződés — burkolt uzsora.

A *Jogt. Közl.* f. é. 40. számában fenti czimmel egy közlemény jelent meg, melyre reflektálni kivánok.

A czikk irója ugyanis nem eléggé tárgyilagosan világitotta meg a nagybecskereki kir. járásbiróság előtt szőnyegen forgó «Schluss perek» elbirálását és elmulasztotta az e körül felmerült alaki és anyagi sérelmek napfényre hozását.

Ugyanis nevezett bíróság mult hó 9-én háromfélekép vezette három egyenlő ügyben a tárgyalást és három különféle határozatot hozott, s ugyanily ügyekben a többi keresetet hiánypótlás végett visszautasitotta.

Az első három ügyben a keresetre kitüzött tárgyalási határnapon csak az egyik alperes jelent meg.

1. Az első ügyben a biró — annak daczára, hogy alperes szabályszerü idézés után sem jelent meg, — felperesi ügyvédhez azon czélból, hogy csupán az alperes által felvett vételárra hozhasson marasztaló, — s a különbözetre nézve elutasitó határozatot — azon kérdést intézte, hogy mikor köttetett a szállitási szerződés, s mennyi pénzt fizetett felperes alperesnek a megvett terménymennyiség vételáraként, s a midőn felperesi ügyvéd erre a választ megtagadta, felperest keresetével elutasitotta azon indokolással, hogy fenti ténykérdések — alperes meg nem jelenése daczára — a kereset elbirálásához nélkülözhetlen kellékek.

Nézetem szerint alperes meg nem jelenése esetén a bíróság nem bocsátkozhatik a tényállitásoknak a jogállitással való összefüggésének vizsgálatába, hanem a kereseti jogállitáshoz és kérelemhez képest alperest marasztaló itéletet kell hoznia.

A keresetből nem szükséges a kérelem jogosságának kitünni, csupán jogtalanságának nem szabad kitünnie. Alperes meg nem jelenéséből arra kell következtetni, hogy nemcsak a tényállitásokat ismeri be, hanem a kereseti jogot is elismeri. Nincs ok feltenni azt, hogy a meg nem jelent alperes csak a kereseti tényállitásokat fogadja el valóknak, a jogállitást és kérelmet azonban kifogásolja.

A kir. Curia már több izben kimondotta, hogy a szerződő felek között létesült jogviszonyra az, hogy a szerződés megkötésénél milyen feltevésből indultak ki, illetve, hogy mi képezte a szerződés létrejöttének inditó okát, csak akkor birhat befolyással, ha ez a felek részéről a szerződés megkötésénél, mint a szerződésnek feltétele lett megállapitva.

Azon körülmény, hogy mily értéket kapott alperes a szállitani kötelezett terménymennyiségre, még a tárgyaláson való megjelenése esetén sem képez lényeges ténykörülményt, annál kevésbé igényelhető ezen ténykörülmény felderitése alperes meg nem jelenése esetén, mert ez a kereseti jog megállapitásának nem kelléke és nem előfeltétele.

Lényeges lehet ezen ténykörülmény egy adásvevési szerződésnél, de egy szállitási szerződés teljesitésének elmulasztásából folyó kötelezettség megállapitása czéljából elegendő a jogot megállapitó szerződésre hivatkozni.

Fenthivatkozott esetben pedig beigazolást igényel még az, hogy a szállitás napján mily magas volt a szállitandó terménynek piaczi ára.

2. A második ügyben, melyben alperes szintén meg nem jelent, a következő határozat hozatott: «A folytatólagos tárgyalásra....-e tüzetett ki határnapul. Indokok: Bár alperes a tárgyaláson meg nem jelent, de mert felperes birói kérdésre csak most adta elő a keresetből hiányzó azon tényállitást, hogy a vett terményért alperesnek mennyit fizetett, ezen uj ténykörülményről alperes értesitendő és meghallgatására ujabb határnap volt kitüzendő.

Hogy a bíróság egy szabályszerüen kiállitott és szabályszerünek elfogadott keresetre az idéző végzés kibocsátása után a tárgyalási határnapon alperes meg nem jelenése daczára sem hoz a kereset értelmében marasztaló határozatot, hanem tényállitásokat erőszakol ki [mert ezek megtagadása esetén mint fentebb kimutattam, elutasitja felperest], s ezen ujabb tényállitásokat közlendőknek tartja a meg sem jelent alperessel, ezen birói eljárás ferdeségét bővebben kommentálni nem kivánom, de felesleges is.

Ezen eljárás beleillik talán egy gondos családapának vagyoni kérdések felett összeszólalkozott gyermekei közötti békitési kisérletének keretébe, de egy királyi bíróság jogászgondolkodásának semmikép sem emelheti tekintélyét.

3. A harmadik ügyben már szint vallott a fenti bíróság. Ugyanis a védekezett alperest csupán az általa felvett vételári összegben marasztalta, a szállitás napján mutatkozó árkülönbözetre nézve felperest keresetével elutasitotta, még pedig azon indokból: «hogy az olyan ügylet, mely szerint a termelő előre eladja terményét, érvénytelen, mert az állandó árhullámzásnál fogva szerencseszerződésnél egyébnek nem tekinthető», bár alperes felperes kereseti állitásait beismerte, de mert termése rossz volt, s igy az egész mennyiséget nem szállithatta, ennek folytán mit sem szállitott stb.

A kir. Curia állandó gyakorlata a terményekre vonatkozó szállitási szerződéseket nem sorozza a szerencse-szerződések közé.

Legkevésbé alkalmazható ez földmivelő-népre, mely már meglevő, avagy fejlődésben levő terményének biztos árat akar biztositani s ezt annál inkább cselekszi, mert már annak árát is kézhez veszi.

Többszörösen nyer vele tehát a gazda. Nem kell neki magas kamatláb mellett vidéki takarékpénztártól kölcsönt vennie, sőt a mostani megrendült hitelviszonyok mellett kölcsönt nem is kapna s mindezek daczára nem lehet a szállitási szerződést hitelezési ügyletnek minősiteni, még ha a legszorultabb viszonyok között is volna gazda.

A szállitási szerződés kötésénél sem az eladó, sem a vevő részéről nem forog fen a szerencse-szerződésnek egyetlen kelléke sem.

Az ily fajta szerencse-szerződésnek első és legfőbb kellékét az képezi, hogy meg sem levő áruk értékének emelkedésére vagy csökkenésére nézve köttetik egy fogadási ügylet. Ott, a hol azonban az áru tényleg megvan s annak tényleges eladása céloztatik, eladó a vételárat előre fel is veszi s magát az árunak bizonyos előre meghatározott időben való szállitására rendszerint a termés beszedése utáni időre kötelezi, ott adás-vevésről, szállitási szerződésről van szó, de semmikép sem szerencse-szerződésről.

Minden piaczi és nem piaczi áru állandó árhullámzásnak van kitéve. Egy idénynek rossz termése az összes piaczi áruk értékét megváltoztatja, egy árviz, aszály, nagy tüvész,

háboru, stb. minden nagyobb szabásu, előre nem látható, rendkivüli körülmény beállta az összes piaczi áruk, sőt értékpapiroknak is az értékét a legmagasabb fokra emelheti és a legmélyebbre sülyeszheti.

Magában véve a rossz termés nem képez oly vis majort, mely a terményét előre eladó s annak vételárát felkezelt s hasznos czélokra forditó mezőgazdát a szállitás napján való szállitási kötelezettsége alól, esetleg annak a szállitás napjáni árának megfelelő egyenérték megfizetési kötelezettsége alól feloldaná. A szállitási ügyletnél a szállitandó áru árának, illetve értékének meghatározásánál nem a szerződés megkötésének időpontja szerinti piaczi vagy szerződési ár az irányadó, hanem az, mely a szállitás időpontjában jegyeztetik, vagy a melyet a felek nem szállitás esetére szerződésileg megállapitottak.

A szállitási ügylet a nélkül, hogy szerencse-szerződésnek volna minősithető, reménybeli nyereségre van alapitva. Megtörténhetik, hogy az ügylet megkötésének időpontjában a szállitásra kötelezett magasabb árat kapna a szállitandó áruért, mint a mennyit a piaczi ár képvisel, megtörténhetik az is, hogy a szállitás idejében is alacsonyabb a piaczi ár, mint a mennyit a szállitani kötelezett vételárként előre felvett, valamint megtörténhetik az is, hogy ugyanezen időben magasabb a piaczi ár, mint a mennyit a felek nem teljesités esetére szerződésileg megállapitottak.

Mindezen esetekben a szállitani kötelezett kötött előnyösebb ügyletet, mint a vevő, de azért a vevő nincs jogositva a kisebb piaczi ár és az előre kifizetett magasabb vételár között létező árkülönbözet visszatéritését követelni. Ennek természetszerü konsequentiája az, hogy ha az ellenkező körülmények fenforgása esetén a vevő kötött előnyösebb ügyletet, a piaczi vagy a szerződéses árat köteles az eladó megtériteni, a mennyiben az őt megillető választási jognál fogva nem az áru szállitására határozná el magát és a mennyiben a vevő kereskedelmi törvény 354. és 355. §-aiban szabályozott értesitési kötelezettségének eleget tett.

Minthogy a szállitási szerződések nem árkülönbözetre, hanem tényleges szállitásra irányulnak, önként következik, hogy vevőt a szállitás elmulasztása esetén a szerződéses vételár, avagy a szerződés napján jegyzett piaczi árra törvényesen érvényesithető jog illeti meg, miután a törvényes gyakorlat szerint pusztán a merő különbözetekből nem származik kereseti jog.

A szállitást elmulasztó eladó ellen a vevő rendesen és helyesen nem az árkülönbözetre irányitja keresetét, hanem arra, hogy vevő szállitsa a szerződésileg eladott terményt és csak a szállitás folytatólagos megtagadása esetén kérheti őt annak egyenértékében marasztalni, mert a mennyiben a nem teljesités miatt kártéritést követelne, ez esetben a vevőt a kereskedelmi törvény 354. §-ában meghatározott értesitési kötelezettség is terhelné.

Ha azonban vevő csupán a megvett mennyiség szállitása s ennek elmulasztása esetén a piaczi egyenérték megtéritésére irányitja keresetét, ez esetben fel van mentve az értesitési kötelezettség terhe alól is.

A mennyiben pedig vevő keresetében vagylagos kérelmet nem terjeszt elő, hanem eladót csupán a szállitásra kéri itéletileg kötelezni, ugy az 1881: LX. tcz. 217. §-a szerint végrehajtás alkalmával kell a természetben esetleg meg nem található ingók becsértékét biróilag megállapittatni, a mi esetleg még nagyobb különbözet megállapitására vezethet, mert vevőnek jogában áll oly időben is foganatositani a végrehajtást, a mikor a terménynek a piaczi ára még magasabb.

Sokkal czélszerübb és jogosabb tehát a késedelmes adóst a szállitás napjáni egyenértékben marasztalni, mint vevőnek azon spekulaczionális alkalmat nyujtani, hogy a legkedvezőbb időben foganatosithassa a végrehajtást s ennek keretén belül tetszés szerinti magas piaczi árat érhessen el. Ez utóbbi kényszerhelyzetből csak azon eladó szabadulhat, a ki a szállitást rosszhiszemüleg vagy spekuláczióból megtagadta, de a terménye tényleg még megvan, avagy azt a végrehajtás előtt akár saját termésének, akár beszerzett árunak szállitásával kielégiti a végrehajtatót; de a rossz termés folytán elszegényedett gazda igy teljesen ki volna szolgáltatva a felperes önkényének.

Az a körülmény, hogy a vagylagos kérelem előterjesztése esetén a szállitási kötelezettséggel egyidejüleg a nem szállitás esetére meghatározott ár is biróilag megállapittatik, nem változtat az adósnak a kereskedelmi törvény 219. §-ában biztositott azon jogán, hogy az itéletben megszabott teljesitési határidőn belül a választás jogával ő éljen s ha a terménynek természetben való szállitását magára nézve kevésbé sérelmesnek véli, a készpénzben leendő fizetés terhe alól megszabadulhasson. *Pax.*

A jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban.

— A Magyar Jogászegylet október 23-i teljes-ülése.* —

Dr. Tolnai Antal a franczia joggyakorlatra vonatkozólag — melyre az előadó hivatkozott — kifejti, hogy a semmitőszék felállitása centralisationális törekvések eredménye volt és miután ezen centralisált bíróság ellenében a helyi jogot megakarták védeni, annak hatáskörét lehetőleg korlátozni kivánták. Ennek következménye volt, hogy a semmitőszék hatáskörét csakis a törvény megsértésére szoritották. A semmitőszék azonban ellentétben a törvényhozó akaratával, hatáskörét kiterjesztette és hogy ezt elérhesse, hivatkozott arra, hogy a szerződés törvényerővel bir. Nekünk azonban erre a kisegitőre nincs szükségünk. A mi sommás eljárási törvényünk 197. §-a elegendő támpontot nyujt arra, hogy a szerződés értelmezését a jogkérdés körébe vonjuk. A rómaiak akkor, mikor a szerződést mintegy törvények mondták, nem akartak egyebet mondani, mint azt, hogy az köti a feleket. Annál kevésbé van ily kisegitő-eszközre szükségünk, mert a 197. §. szerint mindaz a jogkérdés körébe tartozik, a mi nem a bizonyitékok szabad mérlegelése.

Dr. Papp József szintén azon nézeten van, hogy a szerződés nem alkot jogszabályt. Veszedelmes volna erre a tételre alapitani a szerződések értelmezésének felülvizsgálatát, mert lehetséges, hogy az alkotandó magánjog nem erre az álláspontra helyezkedik s ekkor ez a kérdés kiesnék a felülvizsgálat köréből. Hosszasabban tárgyalja a szerződések értelmezésének viszonyát a bizonyitékok mérlegeléséhez és az akarat-dogma szerepét a kötelmi jogban. Az ő nézete szerint is a szerződések értelmezése jogkérdés, azonban ezt az alkotandó polgári perrendtartásban világosan ki kellene mondani.

Dr. Fabiny Ferencz ama nézeten van, hogy a vita tárgyát csak az okiratok értelmezése képezi és nem a jogügyletek értelmezése. Nézete szerint ezt a kérdést egy általános, minden esetet felölelő szabálylyal megoldani nem lehet. Az értelmezés kérdése egyes esetekben ténykérdés, más esetekben jogkérdés. Nem osztja Tolnai azon nézetét, hogy ezen kérdés a sommás eljárási törvény 197. §-a alapján volna megoldható, mert a mikor ez a szakasz azt mondja, hogy felülvizsgálatnak van helye, ha tények jogszabály sértésével lettek megállapitva, akkor csak alaki, eljárási szabályokat ért. Nézete szerint épen abból az okból, mert ezt a kérdést nem lehet egységes szabálylyal megoldani, nem volna czélszerü, hogy a szerződések értelmezése az alkotandó perrendtartásban mint felülvizsgálati eset kifejezetten felemlittetnék.

* Fodor előadásának kivonatát l. a mult heti számban.

Dr. Baumgarten Károly: A felszólalók mind egyetértettek abban, hogy a felülvizsgálati bíróság jóvá teheti azon magyarázati hibákat, melyeket az alsó forumok elkövetnek. A judikatura is csak rövid ideig ingadozott; és e habozás talán a sommás eljárási törvény ministeri indokolásának tulajdonitható, mely kiemelte, hogy a felülvizsgálatot nem lehet kiterjeszteni a bíróság előtt irásban fekvő bizonyitékok megitélésére. Minthogy az okirat megitélése körébe tartozik, tartalmának megállapitása, tehát értelmezése is, sokan — meglehet félreértésből — ugy fogták fel a miniszteri indokolást, hogy az okirat magyarázata felülvizsgálat tárgya nem lehet.

Igaz ugyan, hogy az előadó ur nem az okiratok, hanem a jogügyletek értelmezéséről szólt, de a gyakorlatban ez a kettő szorosan összefügg.

A jogügylet nem lex privata.

Ha a rómaiak a szerződést, sőt az egyoldalu rendelkezést is — rei suæ legem dicere — *lex*-nek nevezték is, a név azonossága mellett mégis kellően megkülönböztették a fogalmakat. Igy azt a kikötést, hogy a hitelező megtarthatja a zálogot, ha az adós nem fizet pontosan, lex-nek — lex commissoria — mondták, holott ez a kikötés érvénytelen, tehát jogszabályt nem is alkothatott. Ott pedig, a hol a római jogászok tüzetesen foglalkoznak az objectiv jog fogalmának meghatározásával, mint az Inst. I. 1., Gaius Institutióiban, a Digesták I. 2. czimében, fejtegetésük arra vall, hogy a törvénynek, a rendeletnek és a szokásnak, ebben a tekintetben közös jellemvonását helyesen felismerték, a szerződéseket pedig nem sorozzák a jogforrások közé.

Téves az a nézet, hogy a törvény, a mennyiben a felek rendelkezési szabadságát elismeri, egyáltalán nem állit fel jogszabályt, hanem a feleket hatalmazza fel a jogszabály alkotására. Ez szembetünő, ha azokra a szerződésekre gondolunk, melyekből egyoldalu kötelezettség származik. A dolog lényege nyilván nem az, hogy a törvény valakit felhatalmaz arra, hogy önmagát kötelezze. Ehhez felhatalmazás nem kell, hanem a törvény rendeli, hogy az igéretet meg kell tartani. A törvény nem hatalmaz fel, hanem kötelez. A dispositiv törvény is parancs, csakhogy hypothetikus parancs.

A felek rendelkezése tehát az anyagi jogból meriti kötelező erejét, és abban találja határát. Ennélfogva a szerződésre alapitott perben a marasztaló itélet syllogismusának majorja: ut pacta servantur, mig az, hogy a felek rendelkeztek és mikép rendelkeztek, a tényálláshoz tartozik. Nincsen ez különben a büntető perben sem, mert a büntető biró is nem egyszer kénytelen annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy a felek jogügyletet kötöttek és hogy a jogügyletnek mi a tartalma és értelme. Például a sikkasztásnál az a kérdés, vajon a vádlott jogtalanul sajátitotta-e el a birtokában levő dolgot, attól függ, hogy mily jogügylet mellett jutott a tárgy birtokához.

Ide járul, hogy vannak jogügyletek, mint az átadással nyomban befejezett ajándékozás, vagy a készpénzvétel, a hol valamely szabály felállitásáról szólani nem lehet. Más esetekben kétségtelenül a szerződés is szabályt alkot. Például, ha a társasági szerződésben kimondatik, hogy a tagok szótöbbséggel határoznak. Lehet ezt jogszabálynak nevezni, mert jogviszonyra vonatkozik, ámde mindig szem előtt kell tartani a nagy különbséget, a mi az ily rendelkezés és az anyagi jog valamely tétele között fenforog. Ez különösen fontos a felülvizsgálat szempontjából, midőn a tény- és jogkérdés közt különböztetünk. Bizonyos tekintetben például a történetiróra nézve ténykérdés az is, ha az államhatalom valamely törvényt alkotott, hogy mily szavakba foglalta rendelkezését, hogy a szavak mit jelentenek. Ámde a perben ez a kérdés nem szerepel mint ténykérdés, sőt egyáltalán nem szerepel kérdés gyanánt. Nem kell, hogy a felek a törvényre hivatkozzanak és egyetértő magyarázatuk sem irányadó a bíróra. Jura novit Curia. Abból kell kiindulni, hogy már a per meginditása előtt is ismerte a bíróság az összes jogszabályokat.

Ámde azt, hogy a felek miként rendelkeztek, a bíróság nem tudhatja. A felek feladata ezt előadni és előadásuk valóságáról a birót meggyőzni. És itt helytelenül mondják, hogy a ténykérdés arra szoritkozik, hogy a felek mit mondanak, ellenben a nyilatkozat értelmének megállapitása jogkérdést képez. Ezt a két fogalmat: hogy mit mondtak a felek és a nyilatkozat mit jelent, igenis meg kell különböztetni egymástól. Mert nehéz feladat bárkire nézve is, hogy akár szóval, akár irásban, akkép fejezze ki gondolatait, hogy a hallgató, vagy az, a ki az irást olvassa, megértse. Nem kevésbé nehéz feladat a szavakból megérteni a nyilatkozó gondolatát. Ha tehát ismerem a nyilatkozatot, még mindig szükséges egy szellemi müvelet, hogy azt megértsem. Ez az értelmezés. Ebben a tekintetben a gondolkodásnak határozott törvényei vannak, melyeket az anyagi jog kénytelen magáévá tenni. A törvénybe foglalt speciális magyarázati szabályok præcisebb alakot adnak a hermeneutika általános elveinek, — mint például, ha kimondjuk, hogy e szó: *körülbelül* 5% eltérést enged meg felfelé és lefelé, — vagy pedig nomenclaturát képeznek, a mennyiben a terminus technikus-t megmagyarázzák; például *ab Budapest* teljesitési helyet jelent.

Csak miután a mondott szabályok segélyével az értelem iránt tisztába jöttem, kerül a sor arra, hogy a nyilatkozatot jogilag qualifikálhassam, azaz törvény alá foglalhassam, a mi tisztán jogi kérdés.

Az értelmezés azonban a ténymegállapitáshoz tartozik, mert annak meghatározása, hogy a felek mit mondottak és az mit jelent, lényegileg egyazon dolog, két szempontból tekintve. A magyarázat csak akkor tökéletes, ha annak eredménye a nyilatkozott fél gondolatával egybevág. Ámde jóllehet az értelmezés a ténykérdés megoldására vezet, az még sem esik a felülvizsgálat körén kivül, mert a ténykérdés megoldása is felülvizsgálható, ha jogszabály megsértésével történt; az értelmezési szabályok pedig mindig jogszabály jellegével birnak.

Az előadó ellenkező nézete, mely a jogügyletet jogforrásnak tekinti és ebből dedukálja az értelmezés felülvizsgálhatóságát, épen azért veszélyes, mert ezen a réven megengedi a felülvizsgálatot oly esetekben is, midőn felülvizsgálatnak helye nincs és viszont kizárja azt, a hol annak helyt kellene adni.

Az utóbbi tekintetben maga az előadó ur utalt arra, hogy a más perben hozott birói itélet értelmezése felülvizsgálható. Már pedig az itélet sem subjektiv, sem objektiv értelemben jogszabályt nem alkot; de oly esetben is, midőn az okiratokból azt állapitjuk meg, hogy a felek nem jutottak megállapodásra, tehát nem kötöttek jogügyletet, nyilatkozatukat értelmezni kell és az értelmezést felülvizsgálni lehet; és ugyanez áll az ügylet létrejöttét megelőző levelezésre nézve.

Azonban az értelmezési kérdésekben a felülvizsgálatnak tere csak akkor nyilik, ha a szöveg, melyet magyarázni kell, határozott és kétségtelen alakban fekszik a felülvizsgálati bíróság előtt. Ez pedig rendszerint feltételezi, hogy a felek irásba foglalták nyilatkozataikat. Midőn élő szóval rendelkeztek és a biró tanukat hallgat ki, ezek többnyire nem adhatják elő szó szerint a felek nyilatkozatait, hanem csak azt a benyomást közlik, a melyet a felek beszédéből nyertek. A biró ismét — jól, rosszul — jegyzőkönyvbe veszi azt a benyomást, melyet benne a tanuk vallomása keltett. Hiába volna, ha a felülvizsgáló biró a mindig elhamarkodva, gyakran hézagosan szerkesztett jegyzőkönyv magyarázata alapján megállapitaná, hogy a biró félreértette a feleket.

De bármily fontos kihatása van a szóbeli és irásbeli

jogügyletek megitélésénél fenforgó ennek a különbségnek a felülvizsgálatra, nehéz volna azt egy általánosan érvényes elméleti tételben kifejezésre juttatni. Mert vannak esetek, midőn a szerződés szövege irás nélkül is pontosan megállapitható, pl., ha a tanuk egyezően vallják vagy a felek egyezően előadják, hogy az eladás *ab Budapest* történt. Ilyenkor mi aggály sincs a felülvizsgálat ellen. Sőt az sincs kizárva, hogy a ténykérdés birája épen a tanukihallgatási jegyzőkönyvre vonatkozólag követett el valamely értelmezési hibát, midőn a tényeket megállapitotta. Például, ha téves fordítás után indult s igy megsértette azt a szabályt, hogy az okiratok értelmezésénél mindenkor az eredeti az irányadó. Hasonlókép félreérthette a szakértők irásban beadott nyilatkozatait. Mindezen esetekben a felülvizsgálatnak helyt kell adni.

Ebből következik, hogy nem volna tanácsos a törvényben a felülvizsgálat esetei közt kifejezetten felemliteni akár az okiratok, akár a jogügyletek értelmezését. Sokkal helyesebb és elegendő az általános szabály, hogy bármely, az ügy eldöntésére lényeges jogszabály megsértése miatt helye van a felülvizsgálatnak. A sommás eljárási törvény ugyancsak az alaki jogszabályoknál emliti azok lényeges voltát, ámde bizonyos, hogy az oly anyagi jogszabály megsértése, mely a konkrét eset elbirálásánál fontossággal nem bir, sohasem vezethet az itélet megváltoztatására vagy feloldására.

Különfélék.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv** tervezetét előkészitő állandó bizottság, a mely az Ő Felsége által jóváhagyott szervezeti szabályzat alapján az igazságügyminiszterium kebelében müködik, szeptember óta a bizottsági müködés második periodusába fogott. A szükebb szerkesztőbizottság tagjai: (dr. *Vavrik Béla:* házassági vagyonjog; dr. *Imling Konrád:* dologjog; dr. *Thirring Lajos:* kötelmi jog; dr. *Schwarz Gusztáv*: öröklési jog és személyjog;* dr. *Sipőcz László*: rokonság, gyámság és gondnokság és a személyjognak ezekkel összefüggő részei) ez év tavaszáig a reájuk bizott részekre vonatkozó tanulmányokkal és előmunkálatokkal voltak elfoglalva. Tavaszszal kezdődött a bizottsági együttmüködés első periodusa, *Lányi Bertalan* miniszteri tanácsos vezetése alatt, a ki egyuttal a hitbizományok és a tulajdon megkötöttségével kapcsolatos intézmények szerkesztésével bizatott meg. Ezen első munkaperiodusban a bizottság megállapodott a szerkesztés módszerével és a kodex rendszerével kapcsolatos kérdésekben (a kodifikátio feladata és iránya, a szerkesztés alakja és pedig ugy a kodex nyelvezete, valamint a szövegezés módszere tekintetében, a kodex viszonya a szakjogokhoz, az egyes részek rendszerbeli elhelyezése és általános tartalma, stb.). Az őszszel megkezdett második munkaperiodusban a szerkesztő-bizottság az egyes intézmények alapelveit részletesen tárgyalja s ez alapon összeállitja a kodex elvi tartalmát, vagyis az alapelvek vázlatát. A munka közben felmerülő nagyobb fontosságu elvi kérdések a bizottság teljes-ülése elé terjesztetnek, a melyen a tanácskozó tagok is résztvesznek (Ádám András, Daruváry Alajos, Győry Elek, Kövess György, Nagy Ferencz, Oberschall Adolf, Sághy Gyula, Teleszky István, Zsögöd Benő). Egyelőre az *Imling Konrád* által beterjesztett dologjogi tervezet tárgyalása közben az *elővásárlási jog* és a *superficies* kérdései jelöltettek ki olyanokul, a melyeknek megvitatása czéljából a teljes-ülés legközelebb egybe fog hivatni; az ezekre vonatkozó előterjesztések már készen állnak. *Schwarz Gusztávnak* az ági örökösödésről szóló terjedelmes memoranduma, mely a teljes ülés következő tárgya lesz, most van sajtó alatt. A *hitbizományok* tárgyában a teljes-üléshez intézett előterjesztés — Lányi Bertalan tollából — szintén elkészült. A bizottsági müködéssel párhuzamban az egyes szerkesztő-tagok folytatják a rájuk bizott részek szövegezését. A teljes-ülés elé terjesztendő kérdéseknek a szerkesztő-bizottságban való előzetes tárgyalása az igazságügyminiszter személyes vezetése alatt történik.

— **Márkus Dezső** t. munkatársunknak az első czikkben kifejtett véleményét nem fogadhatjuk el. Munkaerőkben nincs hiány s épen nem tanácsos a jogászgyülést és a jogászegyletet, *melyek mindegyike más körökre támaszkodik*, egyesiteni. Ellenben igenis ajánlatos volna a jogászgyülés állandó bizottságát alaposan felfrissiteni és különösen az állandó tisztikar választását a közgyülésnek tartani fen, nem pedig — mint a jelenlegi alapszabályok teszik — az állandó bizottságra bizni.

Mi még a t. munkatársunk által oly vehemens módon megtámadott szavazást is fentartanók. E szavazásokkal jelzi a jogászság a maga álláspontját bizonyos nagy kérdésekben. A polgári házasság behozatalánál lehetséges volt hivatkozni arra, hogy a magyar jogászság már a hetvenes évek elején ezen intézmény mellett foglalt állást; ugyanigy a szóbeliséget és az esküdtszéket illetőleg. A legutolsó jogászgyülés pedig a feltételes itéletek iránt nyilvánitotta egyhangu véleményét — sajnos, eddig eredménytelenül.

Ha pedig valamely kisebb szakkérdésben egyszer-máskor nem a szoros értelemben vett szakférfiak döntik el a szavazást és a többség is csekély: ugy *azon* szavazásnak nincs nyomatéka; de ez nem támadja meg értékét a más kérdésekben való nagy többségü vagy egyhangu véleménynyilvánitásnak. Mi még attól sem riadnánk vissza, hogy itt-ott a jogászegylet is mint ilyen mondjon véleményt.

Egyáltalán ne feledjük, hogy ugy a jogászgyülés, mint a jogászegylet bizonyos tekintetben tudományterjesztő intézmények. Nem valljuk ugyan be nyiltan, de mégis igen gyakran azért megyünk oda, hogy ott az előadásból tanuljunk. Az ily egyletek ugy nálunk, mint a külföldön félig-meddig pótolják az *University Extension*-t. Ma már minden egyes szakma oly terjedelmes és müvelése annyi munkát ad, hogy a szakember nagyon örül, ha a más szakmákban felmerült mozgalmakról és vitakérdésekről rövid előadások fonalán tájékozhatja magát. Innen ered, hogy az érdekesebb tárgyu üléseknek mindig szép közönsége van.

— **A Holtzendorff nevéről elnevezett nemzetközi alapitvány** (Holtzendorff-Stiftung) pályadijat tüzött ki a következő kérdésre: «A magánvád alkalmazási tere és észszerü szervezése». A Berlinben székelő igazgatóság a beérkezendő dolgozatok birálatára három tanárt kért fel, és pedig Lilienthal heidelbergi egyetemi tanárt, Garçon lille-i jogtanárt és Fayer Lászlót.

—

A Magyar Jogászegylet f. hó 30-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a vita folytatása a jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban. Szólásra fel vannak jegyezve Nagy Dezső, Kobler Ferencz, Fodor Ármin (mint előadó). — Az egylet szivesen lát vendégeket.

* Az eddigi megállapodások szerint a kodexnek nem lesz u. n. általános része, legfeljebb néhány bevezető §. fog az élén állni. Az általános rész egyes anyagai azon részekbe fognak beosztatni, a melyekhez természetes összefüggésük szerint tartoznak. A személyekről szóló intézkedések azonban együvé foglaltatván, külön személyjogi részt fognak alkotni.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 45. sz. Budapest, 1897 november 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia a határidő-üzletről. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Perujitás sommás visszahelyezési perben. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédtől. — A jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban. — A «sulyos» és «durva» becsületsértésről. HARMATH JENŐ dunavecsei kir. aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia a határidőüzletről.

A kir. Curia gyakorlatában a *Jogt. Közl.* 41. számában közzétett határozat nevezetes fordulópontot jelez. A mennyire emlékszünk, ez az első eset, a hol a kir. Curia egy fontos kérdésben követett praxisára nyiltan és őszintén kimondja, hogy az téves volt. Eddigelé a kritikai megsemmisités ezen functióját kizárólag a Curián kivül álló jogászvilág végezte. Ha a Curia ez irányban állandóan közremüködnék, a magyar jogélet sok tévfogalom bilincse alól szabadulhatna.

A mennyire örülünk annak, hogy a Curia tévesnek mondja korábbi gyakorlatát, annyira fájlaljuk, hogy a megbeszélendő határozat egyéb részei ismét téveseknek bizonyulnak. A Curia a tőzsdei árkülönbözetek perelhetőségének kérdésében azt az álláspontot foglalta el, hogy a szerencsejáték kifogása a bizományossal szemben nem érvényesithető. Ez a perek tulnyomó részében a kifogás eliminálását jelentette, mert a tőzsdei ügyletek rendesen bizományos utján mennek foganatba és mert a Curia álláspontja ajánlatossá tette a bizomány formáját.

A bizományos és az egyenesen szerződő fél közti különbséget a fentidézett határozat immár elejti és tényleg ugyanazokat a szabályokat alkalmazza a bizományossal szemben, mint a vevővel vagy eladóval szemben. A mióta a Reichsgericht és az osztrák legfőbb itélőszék határozatai közé felvette a bizományi viszonyba burkolt tőzsde differentiális ügyletek elméletét, azóta folyton vártuk a curiális praxis revisióját. De elvártuk egyuttal a kérdéshez tartozó egész anyag rendszeres feldolgozását. E helyett a régi jelszavak változatlan átültetését nyertük, még pedig oly módon, mely a bizományi ügylet jogi természetét egyenesen ignorálja.

A Curia az árkülönbözetre alapitott szerencsejáték következményeivel sujtja a bizományost, ha ez megbizójának intentiójáról tudomással birt, mert a bizomány alakja meg nem változtathatja a követelési igény alaptermészetét és mert ilyenkor a bizományos a megbizó szerencsejátékra irányuló szándékának kivitelében müködik közre. Ez a kereskedelmi törvényben szabályozott jogviszony egyenes negatiója. A megbizó és bizományos közt megbizási viszony forog fen és a bizományos követelése a megbizásból származik. Ez tehát egy önálló jogczim és ezzel szemben «a követelési igény alaptermészetéről» dissertálni csak ugy lehet, ha a bizomány törvénybe vett konstruktióját hatályon kivül helyezzük. Ugyan mit szólnak majd a Curia büntető-tanácsai, ha a bizományos a megbizója részére felvett pénzeket elsikkasztja majd és a követelési igény alaptermészetére fog hivatkozni. A bizományos követelése tehát alaptermészeténél fogva a megbizásból származik.

A mint azonban a megbizási viszony el nem homályositható jogi természetét szem előtt tartjuk, megdől a Curiának azon argumentuma is, melyet abból származtat, hogy a bizományos a megbizó szerencsejátékra irányuló szándékának kivitelében müködött közre. A megbizásból csak akkor nem származnak kötelezettségek, ha a megbizás meg nem engedett, tiltott tevékenységre irányul. Ámde még az egyenesen és bevallottan tőzsdei árkülönbözetek végett kötött ügyletek foganatba vétele sem tekinthető tiltott tevékenységnek. Miért nem követelhetné vissza most már a megbizott azt, a mit a megbizásból folyólag tényleg kiadott vagy egyébként áldozott? A bizományos, jobban mondva megbizott ezen jogát konfiskálni nem lehet, mert a megbizás jogérvényes és hatályos volt.

A Curia által elfogadott kiinduláspontot tehát el kell ejtenünk már csak azért is, mivel oly jogkövetkezményekkel jár, melyeket semmiféle jogrendszer sem sanctionálhat. A kérdés megoldása tényleg nem is a Curia által hangoztatott momentumokban rejlik. Egyedül mérvadó, hogy a bizományos befelé megbizójával szemben csak megbizott volt-e avagy pedig ebbeli minőségéhez a közvetlenül szerződő eladó vagy vevő minősége is hozzájárul. A legtöbb esetben a bizományos eladó, illetve vevő is lesz, mert a tőzsdei ügyletek tőzsdei vagy piaczi árral biró áruk felé fordulnak és mert a kereskedelmi törvény 381. §-ának utolsó bekezdése szerint mindenütt, a hol a bizományos harmadik személyt meg nem nevez, vevőnek és illetve eladónak tekinthető. Itt van a pont, a hol a gyakorlat a tőzsdei ügyletekkel szemben követett praxisát beilleszthetni, mert ilyenkor a megbizó nemcsak a megbizottal, hanem a vevővel vagy eladóval is áll jogviszonyban és igy ép annyira helyén van keresni a vétel vagy játék fenforgását, a mint azt a praxis az eladóval vagy vevővel szemben kutatja. Ezen tul menni azonban nem lehet és oly esetben, a hol a bizományos vevő vagy eladóként egy harmadik személyt megnevez, tehát megbizójával szemben csakis a megbizotti szerepkörre szoritkozik, a szerencsejáték fogalmával operálni nem lehet.

Nézzük most már, milyen kriteriumokat állit fel a Curia annak felismerhetése végett, vajon szerencsejáték forog-e fen, vagy sem? Ilyenek volnának: ha a megbizó már eleve nem szándékozik az árut valóságban átvenni vagy szállitani, ha árváltozás esetére készpénzfedezet köttetik ki, továbbá a tőzsdei árak emelkedésére való figyelmeztetés, végül a lebonyolitás és az árkülönbözet szerint jelentkező veszteséggel való megterhelés.

Az átvételi szándék egy rokkant fogalom, mely mindenütt alkalmatlankodik, a hol a jogászi determinatio megakad. Hiába mutatta ki elmélet és gyakorlat, hogy az átvételi szándék fen vagy fen nem forgása sehogysem különbözteti meg a tőzsdei határidőre kötött ügyleteket a szerencsejátéktól. Épen a tőzsdei ügyletek legsolidabb csoportjánál, azoknál, melyeket az óvatos kereskedő biztositás czéljából, vagyis azért köt meg, hogy magát árhullámzások ellen biztositsa, ab ovo hiányzik az átvételi vagy szállitási szándék. A mi komoly, reális ügyleteknek is sajátsága, az logikailag nem lehet a szerencsejáték megkülönböztető karakteristikonja. A szerencsejátékra irányuló ügylet gazdaságilag meddő és igy szükséges, hogy a jog kimondja, hogy

az ily szerződésből kötelezettség nem keletkezhetik. De egy rossz theoria miatt nem szabad sujtani oly ügyleteket, melyek gazdaságilag hasznos forgalmat tesznek lehetségessé.

De világitsuk meg közelebbről a «szándék» absurdumát. A jog kötelezettség keletkezésére nem találja alkalmasnak az oly ügyleteket, a melyeknél jelenségek fenforognak arra, hogy a felek nem az átvételt vagy szállitást, hanem a differentiát keresik. Az ily ügyletet szerencsejátéknak kell tekinteni még akkor is, ha a szerződésben a szállitás kizárva nincs is. Ebből tehát azt kellene következtetni, hogy az ily szerződésből semmiféle jog sem keletkezik. Tényleg azonban csak a differentiális igényeket tagadja meg a bíróság. Ha a furfangos bizományosnak eszébe jut az ily szerződésből folyólag a tényleges szállitást követelni, ugy megbizóját még válságosabb helyzetbe sodorja. A bíróság pedig miképen mondja ki azt, hogy a szállitás eleve ki volt zárva, mikor az egyik szerződő fél épen ezt követeli? Berlinben a «Freie Vereinigung der Produktenhändler» tényleg ezt az expedienst választotta, a mikor kijelentette, hogy ez egyesület a kereskedelmi törvény basisára helyezkedik. Az átvételi vagy szállitási szándék hiányának kriteriuma most már következő helyzetet teremt: a bíróság megállapithatja a szerencsejáték fenforgását, ha a felek tőzsdei árkülönbözetet követelnek, de nem tagadhatja meg a jogsegélyt a szállitási igénytől. Az ügylet tehát a szerint alakul és szerencsejátékot képez, vagy nem is, a mint a felperes igényét érvényesiti. És ebben kellene keresni a biztos jogi megkülönböztetést!

Nem kevésbé furcsa a Curiának azon argumentuma, mely a szerencsejáték jellegét abban keresi, hogy árváltozás esetére készpénz-fedezet köttetett ki. Ez a bizományosnál az általa vállalt del crederének egyenes következménye. Ha a bizományos garantiát keres az iránt, hogy megbizója olcsó árut drágán átvenni vagy drága árut olcsón szállitani, illetve szállitás és átvétel elmaradása esetén az árkülönbözetben nyilvánuló kárt fizetni fogja, ebben a szerencsejátéknak egyik sajátos vonását észlelni nem birjuk. Az ily intézkedés helyt foghat a mindennapi vételi ügyleteknél; ha a pék bizományos utján lisztszállitási ügyletet köt, miért válnék ez szerencsejátékká, ha a bizományos árhullámzás esetére magának készpénzfedezetet köt ki?

Ugyanennyi érték tulajdonitandó azon felfogásnak, mely a tőzsdeárak emelkedésére való figyelmeztetésben találja a szerencsejáték typusát. Ez az egész kereskedelmi spekulátiót szerencsejátéknak minősiti. Ugyanebbe a kategoriába esik a Curia azon kijelentése is, hogy az ügylet lebonyolitása és az árkülönbözet szerint jelentkező veszteséggel való megterhelés is ismérve a játéknak. Itt az a posteriori előállott tények ugy állittatnak oda, mintha a jogügylet immanens részét képeznék.

Hol keressük azt a büvészt, a ki ezekből a vonásokból felismerje a szerencsejáték képét? Hát ez legyen az utmutatás, melylyel a Curia az alsóbíróságokat ebben a nagyjelentőségü kérdésben ellátja?! És ennek nyomán induljon a kereskedő, mikor az általa kötendő ügylet hatályosságáról akar megbizonyosodni? A ki ezen ismérveket elfogadja, az kell, hogy játéknak qualifikálja a terménykereskedőnek, a termelőnek vagy a bankárnak határidőre kötött összes ügyleteit. Ez a kérdés komoly megoldása nem lehet.

A problema, a melylyel a kir. Curia foglalkozik, kétségtelenül sok nehézséget gördit a gyakorlat elé. A megoldás nehézségeit növeli, hogy törvényhozás, elmélet és gyakorlat egy majdnem áttekinthetlen terjedelmü irodalmat teremtett, melyben a kérdés a legkülönbözőbb áramlatok uralmának van alárendelve. A legjellemzőbb példát nyujtja e tekintetben Németország, a hol alig hogy a tőzsdetörvény sanctiót nyert, azonnal megalkották a polgári törvénykönyv 764. § át, mely elejti a tőzsdei törvény összes intézkedéseit és általánosságban kimondja, hogyha a felek szándéka az árkülönbözetre irányul, ugy a szerződés játéknak tekintendő. A tőzsdetörvény tudvalevőleg a tőzsdei jegyzékben felvettektől ezen kifogást megvonta és most már megindultak az elmélkedések a felett, hogy a német polgári törvénykönyv életbeléptével 1900 január hó 1-én miképen fog megférni egymással a két törvény. Ép ilyen zavaros a tőzsdetörvényt megelőző német és az egész osztrák judikatura.

Hogy a jogászvilág komoly törekvése nem birt kielégitő eredményhez jutni, ennek oka a czél megvalósitásának lehetetlenségében rejlik. A kereskedelmi spekulációt intakte fentartani és a játékot üldözni, mely eszközül a spekulációt használja fel, ez hasonlit Shylock feladatához, a kereskedő husából egy fontot kivágni, de véréből egy cseppet sem ontani. A kereskedő és a játékos tényked̈ése közt nincs különbség, de a jog a kettőt mégis objektive akarja megkülönböztetni. Az objektiv kriteriumok keresésében rejlik az egész törekvés meddősége. A mint ezt elejtjük és tisztán a személyes momentumokban keressük a játék felismerésének eszközeit, ugy minden konkrét per helyes és igazságos elbirálása lehetségessé válik, a nélkül, hogy általános elvek és elméletek kedveért a gazdasági forgalmat lebilincselnők. Minden objektiv általánositás természetszerüleg a legális ügyletekre is lesujt és ebben rejlik a megbeszélt curiai határozat veszélyes és káros volta.

A schweizi kötelmi jog 512. §-a a követelés keletkezését kizárja áruk vagy tőzsdepapirok iránt kötött olyan szállitási és árkülönbözeti ügyleteknél, melyek játék vagy fogadás jellegével birnak. Ha itt még kifejezésre jutna az is, hogy oly ügyletekről van szó, melyek az egyik szerződő fél személyes viszonyaira való tekintettel nyerik a játék vagy fogadás jellegét, ugy a birósági praxis egészséges fejlődése biztositva volna.

Természetesen a tőzsdebiróság hatáskörének revisiója és a nem-kereskedőknek e hatáskör alól való mentesitése nélkül minden törekvés értéktelen és hiába való marad. A mig az állam megtüri azt a nagy hazugságot, hogy az is igazság, a mit a tőzsdebiróság állit, az is igazság, a mit az állami bíróság hirdet és mind a kettő egyformán nyer sanctiót, a mig az egyik helyen guny tárgyát képezi az, a mi másutt jog és a mig az igy kicsufolt forumok maguk kénytelenek eldönteni, vajon nem-e a másik konkurráló forum törvényei alá esik egy per, a mig nálunk a közigazság ekként kezeltetik, addig magát a játékot nem tarthatjuk társadalmunk legveszélyesebb ellenségének.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Perujitás sommás visszahelyezési perben.

A k—i törvényszék, mint felebbezési bíróság: «Habár a sommás visszahelyezési perutnak czélja a jogkérdés mellőzésével a tényleges birtoklási állapot kérdésének ideiglenes birói megoldása, mégis az első birói itélet megváltoztatásával a perujitásnak az 1881: LIX. tcz. 69. §. 1. pontja értelmében helyet kellett adni, mivel a Királyhágón inneni részekben az u. n. rövid járatu birtokperekre vonatkozó kereseti jogot az Appr. Const. IV. R. I. Cz. XI. cz., valamint az erdélyi részekben törvényerővel birt Hármaskönyv II. R. 67. cz. szabályozzák és ugy az Appr. Const. IV. R. I. Cz. XXI. cz., mint a már idézett Hármaskönyv II. R. 77. czim 5. és 6. §§-ai az ily perekben a perujitást megengedték, a jelenleg érvényben levő 1881: LIX., valamint az 1893. évi XVIII. tcz. rendelkezéseiből pedig az épen nem tünik ki, hogy sommás visszahelyezési perekben perujitásnak helye ne lenne». (Erdélyi eset.)

Két kérdés domborodik ki e határozatban szemmel lát

hatólag: *a)* sommás visszahelyezési perben van-e perujitásnak helye és *b)* a mai törvénykezési jognak *forrása-e* az Approbata Constitutiók és a Tripartitum?

Curiosumnak látszanék főként az utóbbi kérdés, ha valaki ugy hajánál fogva rántaná elé; de mert a gyakorlatban kisért, nem lesz felesleges szóba állni vele. Lássuk előbb ezt. Annyi bizonyos, hogy Erdély régi törvényeit sem a törvényhozás, sem az országbirói értekezlet uj életre nem keltették, kivéve a bevett vallásfelekezetek egyenjogúságát s a vallás szabad gyakorlatát tárgyazókat (1868. évi XLIII. tcz. 14. §.). Azok tehát az osztrák törvények behozatala, az ennek következtében beállott uj jogállapotok s az alkotmány helyreállitása óta alkotott törvények által erejöket vesztették.

Az is bizonyos, hogy az unio, illetve 1867 óta a magyar törvényhozás által hozott törvények a Királyhágón tuli részekre (Erdély) épen ugy szólnak, mint akár Bihar vagy Árva vármegyék területeire.

Kétségtelen továbbá az is, hogy már az 1868: LIV. tcz., a mely a peres eljárást az ország egész területére vonatkozó érvénynyel szabályozza, sehol nem emlékezik a *harmadnapos* (processus tridialis) vagy panaszos (processus brevis) perekről, hanem egyedül a sommás visszahelyezési keresetet statuálja (93. §. *b)* pont) a birtokvédelemre háboritás esetén. Arról nem is szólok, hogy időközben Erdélyben az osztrák perrendtartás volt érvényben és hogy ezt s vele annál inkább a mult század peres eljárási szabályait az 1868. évi LIV. tcz. s az ennek alapján kiadott miniszteri rendelet hatályon kivül helyezte.

Mindebből pedig joggal vonható le a következtetés, hogy a peres eljárás egész területén irányadó szabályok az egész hazában az 1868: LIV. tcz. s az azóta alkotott ujabb perjogot tartalmazó törvényekben vannak s csakis az, *egyedül csak az perjogi szabály*, a mi ezen törvényekben benne van és hogy tehát akár az Erdélyben törvényerővel birt Hármaskönyv, akár az Approbaták rendelkezései processuális kérdésekben nem irányadók.

Olyan ez a thesis, mint az axioma: hosszasan bizonyitani sem nem kell, sem nem lehet. A legislatio szempontjából pedig meglehet olvasni ugyancsak az Appr. Const. IV. k. I. cz. 10. art.-ban «a törvénynek processusairól való konstitutiók az időknek különb-különb *változásaihoz* képest sok rendben variáltatnak» és ismét «minémü processusokat az *akkori időnek* állapotjához képest, jobbaknak s hasznosabbaknak itélték lenni, egy corpusba redigálták». Világos beszéd, mára is lehet érteni belőle: mai peres kérdést nem lehet két század előtti kaptára ütni. Hogy aztán az u. n. brevis processusokban volt-e helye perujitásnak vagy sem, az merőben jogtörténeti kérdés és e részben vitába nem elegyedem a határozattal.

Ugy látom azonban, hogy nem is ez iránt van a határozat tévedésben. Hanem azt gondolta, hogy ha a Királyhágón innen vissza lehet, sőt kell menni sommás visszahelyezési perekben az 1802. évi XXII. és 1807. évi XIII. tcz. rendelkezéseire, miért ne lehetne a Királyhágón tul (Erdély) elbirálni hasonló kérdést az Approbaták s a Tripartitum utmutatásai szerint.

E feltevést igazolni látszik a kitétel: «az u. n. rövid járatu birtokperekre vonatkozó *kereseti jogot* az Appr. Const., stb. szabályozzák».

A kereseti jogot ugyanis mindig az *anyagi jog szabályozza*. Hogy van-e kereseti jogom, ha kitesznek a birtokból; hogy van-e kereseti jogom, ha elviszik a paripámat, ha a fuvarozónál elvész a podgyászom, stb.: azt megmondja az *anyagi jog*; hogy mely birtokosnak van kereseti joga s mire, azt mind az anyagi jog mondja meg. Hogy e jogot minő formában kell érvényesitenem keresetileg s hogy egyáltalában minő jogorvoslataim lehetnek: erről rendelkezik a peres eljárást szabályozó jog, vagy a mint mondani szokták az *alaki jog*.

Nem szükség hosszasan bizonyitanom, hogy az ország erdélyi részeiben az osztrák polgári törvény az, a mely a birtok alapján indítható kereseti jogot tartalmazza, (339—347. §§., épen ugy, a miként Királyhágón innen a Hármaskönyvön és az 1802: XXII., 1807: XIII. tczikkekben nyugszik az hogy a birtokában megzavartnak *kereseti joga* van a háboritóval szemben.

Kitérésre — a magánjogi szabályok megszünésének kérdésére — vezetne most annak a fejtegetése, hogy az Appr. Const. mint anyagi jog az osztrák törvény mellett érvényben van-e, lehet-e?

E kérdésre a feleletet adottnak tekinthetjük itt abban, hogy lex posterior derogat priori. Az Approbaták megmaradnak régmult idők határjelzőinek, de nem forrásai a ma élő jognak.

Az anyagi jog szempontjából sem hivatkozhatott tehát a határozat helyesen idézett forrásaira. Különben is előtte tisztán processuális kérdés feküdt: van-e perujitásnak helye vagy nincs, sommás visszahelyezési perben? Erre a felelet csakis a ma érvényes, habár nem is egy corpusba redigált peres eljárás törvénykezési rendtartás szabályaiból, illetőleg az intézményből magából kiindulólag adható meg. S itt jövünk rá az első — sorrendben második — kérdésre. Abban igaza van a határozatnak, hogy szabály kifejezetten nem tiltja a perujitást ily perekben.

Okoskodását ezen az alapon megépithette volna, azt mondván, hogy a törvény nem különböztet e részben per és per között.

Természetesen, ha a dolog mélyére néz, nem juthatott volna ahhoz a következtetéshez, a melyet téves okoskodással elért — ebben az esetben sem.

A sommás visszahelyezési per természete és czélja, a berendezés gondolata megállitotta volna.

Azt czélozza e per, a minthogy ez iránt nincs eltérés a felfogásokban, hogy az önhatalmu háboritóval szemben a birtokban lévő megvédelmeztessék és illetőleg, hogy a háboritott birtokba visszahelyeztessék, egyszerüen és præcisebben: hogy a háboritás előtti birtokállapot visszaállittassék. Ennek a kérdésnek megoldásával a per ki van meritve; de egyszersmind a jogerős birói itélettel az ideiglenes birtokállapot is rendezve van.

Nincs kizárva, hogy a birói itélet ily esetekben is elüthet a valóságtól, vagy mondjuk az igazságtól. Lehet, hogy a megháboritott nem tudja bebizonyitani korábbi, a háboritáskor volt birtokát. Ez a körülmény talán javallaná a perujitás megengedhetőségét uj bizonyitékok alapján. Ámde a perujitásnak, mint jogorvoslati eszköznek természete hozza azt magával, hogy ott vétessék csak foganatba, a hol más módon nem orvosolható sérelmet ejtett az itélet. A hol azonban a rövidséget vallott fél, ha a birtokra joggal tart igényt, a Publiciana actio-val segithet magán és gyökerében orvosolhatja a sérelmet: ott a perujitásra szükség nincs, okok annak megengedhetőségét nem javallják, annál kevésbé, mert a sommás visszahelyezési ujitott per sem nem gyorsabb, sem nem olcsóbb, mint az u. n. rendes birtokper, a mely 200 frt értékig szintén járásbiróság elé tartozik.

Nem tartom ugyan argumentumnak, de czélszerüségi szempontból felemlitem, hogy a perujitásnak ily perekben való kizárásával minden adott esetben két per helyett egy marad, a mi itt azért latolható, mert — miként láttuk, — semmi komoly érdeket vele nem sértünk.

Komoly érdeket mondok, mert azt megint megengedem, hogy a rendes birtokperben, vagy talán a tulajdoni perben a kényelmesebb perbeli szerep kedvéért óhajtja valaki magát a sommás visszahelyezési perben birtokban levőnek, háboritottnak kimondatni. Hogy pedig ily kényelmi tekintetek-

*

ből institutiókat nem rendeznek be, az magától érthető. Van azonban sokkal közelebbi argumentum is arra, hogy sommás visszahelyezési perben perujitásnak helyet ne adjunk: s ez a törvény helyes magyarázata.

Az 1893: XVIII. tcz. 182. §-a értelmében a sommás visszahelyezési perben a felebbezési bíróság itélete ellen nincs helye felülvizsgálatnak.

A törvény tehát kifejezetten elzárja a tulajdonképeni jogorvoslatot: egyfelől kétségtelenül azért, mert jogkérdés nincs a vitában, s mert nagy érdekek ily perben nem forognak koczkán, de másfelől azért is, mert az ily ügyek gyors lebonyolitását czélozta vele.

De ebből a rendelkezésből és ennek intentiójából egész biztossággal levonható a törvényhozó szándéka, hogy ily perekben az eldöntött kérdésnek ujra vitába vitelét ki akarta zárni, annál is inkább, «mert e perek csak a birtokállapot előzetes rendezését czélozzák és sem a rendes birtokpernek, sem a jog iránt inditott pernek nem præjudikálnak». (Ind.)

Még bizonyosabban levonható a törvényhozónak az ily perekben a perujitást kizáró szándéka az 1893: XVIII. tcz. 233. §-ából, a mely feljogositja a minisztert, hogy a sommás visszahelyezési ügyekben követendő eljárást, rendeletileg szabályozza.

Miért veszi ki e pereket az általános peres eljárás szabályainak köréből a törvény? Azért, hogy e perek természetüknek megfelelő rövid és gyors és minél egyszerübb elbánásban részesüljenek.

És ha a nyert felhatalmazás alapján kiadott, a lakbérfelmondás és lakáskiürités stb. iránti ügyekben követendő eljárást szabályozó 4873/1894. I. M. rendeletből következtethetünk s azt hiszem joggal, a nyert meghatalmazás értelmére és ennek 18. §-át, mely a perujitást és semmiségi keresetet ily perekben kizárja, figyelemre méltatjuk: per legis analogiam kétségtelen következményeként áll előttünk a tétel, hogy *sommás visszahelyezési perben perujitásnak helye nem lehet.*

Ebben a kérdésben eddigelé tudtommal a gyakorlat nem ingadozott; szigoruan megállott egyöntetüen a mellett, hogy nincs perujitás.

Kár volna a bizonyosságot tapogatódzások kedvéért cserébe adni, van ugyis elég controvers kérdésünk.

Azt a *bizonyos* rendeletet pedig most még inkább várjuk.

Dr. Menyhárth Gáspár
kolozsvári ügyvéd.

A «sulyos» és «durva» becsületsértésről.

Régebbi törvényeink, főkép a Hármaskönyv szerint a becsületsértések, becstelenitések oly magánjogi vétséget képeztek, melyek nyelvváltság (emenda linguæ) büntetésével sujtattak s azok megállapitása kizárólag polgári eljárás tárgyát képezte.

A magyar büntető törvény életbelépte után a becsületsértés megszünt magánjogi vétség lenni, a becsületsértési ügyek többé polgári keresetek tárgyát nem képezhetik. Miután tehát a becsületsértés, mint magánjogi vétség többé nem létezik s miután az csak mint kriminális vétség van felvéve a büntető törvényben: csak azt lehet következtetni, mikép annak megállapitása, hogy mily cselekmény képez becsületsértést, kizárólag büntető itélet által s az ezt megelőző büntető eljárás alapján történhetik.

A magyar büntető törvény XVII. fejezete a rágalmazás és becsületsértés közös czime alatt a 261. §-ban a becsületsértés fogalmát oly félremagyarázhatlanul világosan adja, hogy ahhoz semmi kétség nem fér.

Az elmélet ismeri az injuria realis-t, mely tettlegesség által, az injuria verbalis-t, mely élőszóval és nem élőszóval, azonban mindig tettlegesség vagy testi bántalmazás nélkül követhető el. Sem előbbi hazai törvényeink, sem a magyar büntető törvény, sem az elmélet nem ismeri azonban a sulyos vagy durva becsületsértést, hanem ismeri a magyar kereskedelmi és ipartörvény.

Ime: Az 1875: XXXVII. tcz. 58. §. 2. pontja szerint «a segéd a szolgálatot felmondás nélkül elhagyhatja, ha a főnök, ennek helyettese vagy családtagjai a segédet tettleg bántalmazzák vagy ellene sulyos becsületsértést követnek el».

Az 59. §. 8. pontja szerint viszont «a segéd felmondás nélkül azonnal elbocsátható, ha a főnököt, ennek helyettesét vagy családtagjait tettleg bántalmazza vagy ellenük sulyos becsületsértést követ el».

A kereskedelmi törvény a büntető törvény életbelépte előtt keletkezvén, csak azon lehet fenakadni, hogy honnan vette a sulyos becsületsértés fogalmát, holott ilyent előbbi törvényeink sem ismertek.

Annál szembetünőbb azonban a büntető törvény életbelépte után — 1884-ben — hozott ipartörvény, a mely már nemcsak a sulyos, hanem a mellett még durva becsületsértést is ismer.

Ime: 1884. évi XVII. tcz. 94. §. *b)* pont: «Az iparos-segéd felmondás nélkül azonnal elbocsátható, ha az iparos, helyettese vagy az iparos egyik családtagja ellen sulyos becsületsértést követ el».

A 95. §. *a)* pontja szerint azonban a segéd felmondás nélküli kilépésére elegendő okul szolgálhat, ha az iparos, helyettese vagy az iparos hozzátartozói őt vagy családja tagjait tettleg bántalmazzák, ellene vagy ellenök becsületsértést (itt már a sulyos jelző elmaradt) követnek el.

A 71. §. *c)* pontja: «A tanviszony a szerződésileg megállapitott tanidő lefolyta előtt azonnal felbontható, ha a tanoncz tettleges bántalmazást vagy durva becsületsértést követ el az iparos vagy valamelyik családtagja ellen».

Oly esetekben, midőn a kereskedő vagy iparos és segédje közt a szolgálati viszony a fenti §§-ok alapján egyik fél által megszüntettetik, a másik fél mindenesetre kárt szenved, mert vagy a főnök a felmondás nélkül eltávozott segéd helyett hirtelen nem alkalmazhat mást, vagy a segéd felmondási időre járó fizetését követeli.

Ezen pereket az értékre való tekintettel a járásbiróság, illetőleg a törvényszék birálja el és mindenesetre ama döntő ténykérdést kell megállapitania, hogy van-e becsületsértés vagy nincs.

A mint a hazai joggyakorlat mutatja, tehát annak daczára, hogy a becsületsértés már csak mint vétség létezik: a biró egy polgári per keretén belül az elkövetett becsületsértő cselekményt nemcsak mint ténykérdést konstatálja, hanem kénytelen vizsgálni és megállapitani, hogy az elkövetett cselekmény becsületsértés-e vagy nem, sőt még azt is, hogy az durva becsületsértés-e vagy sulyos, mert csak ennek megállapitása után alkalmazhatja a fenti szakaszokat.

Látunk tehát polgári perben hozott itéleteket, a melyek csak egy a büntető törvényben ismert vétség tényálladékára vannak alapitva, a nélkül azonban, hogy ez előzetesen kriminális uton kiderittetett volna.

Tegyük fel, hogy a kereskedelmi és ipartörvény fentidézett szakaszaiban irt különféle becsületsértések alatt a kriminális becsületsértés vétsége értetődik. Ez esetben nincs semmi nehézség, mert a büntető biró ezt megállapitja s a polgári biró ezen itélettel bizonyitottnak tekinti azon ténykörülményt, a melyre a maga itéletét is alapithatja.

De ezt nem tehetjük fel, mert a mint látjuk, a járásbiróságok, mint polgári biróságok vizsgálják és megállapitják, hogy van-e becsületsértés vagy nincs. Igazolják ezt az alább közlendő és kereskedelmi perekben hozott felsőbirói határozatok. Ebből azt kell következtetnünk, hogy a kereskedelmi és ipartörvény fent hivatkozott szakaszaiban irt különféle

becsületsértések egyike sem azonos a büntető törvénybe ütköző vétséggel.

De hát akkor milyen becsületsértés az, mely a szolgálati viszony azonnali megszüntetésére jogositja fel a főnököt vagy iparost és a segédet? Mi alkotja fogalmát? Melyek az alkotó elemei? Mikor egyszerü, mikor sulyos és mikor durva? Mind oly kérdések, melyekre törvényeinkben nincs feleletAlig nehány curiai itélet áll rendelkezésünkre, melyeknek indokolásai — igaz, hogy csak negative — sejtetni engedik az ilyen becsületsértések fogalmának halvány körvonalait.

Például: 1. «A segéd felmondás nélküli elbocsátásának alapjául a segédnek pillanatnyi izgatottságában főnökével szemben használt sértő szavak nem szolgálhatnak». (*Dtár* uj f. IV. k. 159. l.) Valószinü, hogy ez esetnél a polgári bíróságok előtt a Btk. 76. §-ában foglalt elv volt irányadó, mert a pillanatnyi izgatottságot a beszámitást kizáró oknak tekintette.

2. «Az, hogy a segéd a főnök üzletvezetőjét müveletlen embernek nevezte és illetlen módon hallgatásra intette, oly sulyos becsületsértést, melynek alapján a segéd felmondás nélkül azonnal elbocsátható volna, egymagában nézve nem képez». (*Dtár* XXIII. k. 148. l.)

Ez esetben injuria verbalis és realis is fenforgott s a Curia még sem látott benne oly sulyos becsületsértést, mely a kereskedelmi törvény 59. §. 8. pontjában irt cselekménynek megfelelne, nem látott pedig bizonyára azért, mert a sértés nem közvetlenül a főnök, hanem ennek üzletvezetője ellen követtetett el. Már pedig a kereskedelmi törvény nem tesz különbséget a főnök, ennek helyettese vagy családtagjai közt s igy nincs alap arra, hogy közvetlenül a főnök ellen elkövetett becsületsértés sulyosabb természetü lenne, mintha az a helyettes ellen követtetett volna el.

3. «A főnöke ellen sulyos becsületsértést elkövető segéd felmondás nélkül akkor is elbocsátható, ha a főnök a sértést hasonló sértéssel vagy tettleges bántalmazással viszonozta is». (*Curia* 6172—83.) Itt az lehet a kérdés, hogy vajon ez az elv a kontrario is megállhat-e? Lássunk egy gyakorlati példát:

A főnök sulyosan megsérti segédét becsületében és ez ugy szerez magának elégtételt, hogy a sértést viszonozza. Már most elbocsáthatja a főnök segédét felmondás nélkül, mikor a sértést ő kezdte?

Mindenesetre nehéz feladat lesz a birónak e kérdést megoldani, mert a segéd az 1. szám alatt fent közölt curiai itélet azon érvelésével védekezhetik, hogy a főnöke által ellene elkövetett becsületsértés miatt őt a pillanatnyi izgatottság elragadta s igy ő, habár becsületsértést követett is el, felmondás nélkül el nem bocsátható.

4. «Felmondás nélkül a kereskedősegéd el nem bocsátható, ha főnöke irányában durván és illetlenül viseli ugyan magát, de sulyos becsületsértést irányában el nem követ». (*Curia* 279—85.). E szerint tehát a durva és illetlen magaviselet még nem elegendő ok arra, hogy a főnök segédét azonnal elbocsáthassa, mert ez még nem sulyos becsületsértés. Hát vajon egyszerü becsületsértés-e?

Ez mindenesetre eldöntendő, mert ha ez nem sulyos, hanem csak egyszerü becsületsértés: akkor, ha az iparos igy viseli magát segédével szemben, ez már ok arra, hogy a segéd őt felmondás nélkül ott hagyhassa, tekintettel az ipartörvény 95. §. *a)* pontjára, mely csak egyszerüen becsületsértés fenforgását kivánja meg.

Mindezekből azt látjuk, hogy a kereskedelmi és ipartörvényben irt «sulyos», «durva» és egyszerü «becsületsértések» még csak khaotikus fogalmak, melyeknek kriteriumait sem előbbi hazai törvényeink, sem magánjogunk, sem a magyar büntető törvény nem ismeri s melyet bíróságaink minden irányelv és utmutatás nélkül hol megállapitanak, hol nem. Még komplikálja a kérdést a Btk. 313. §-a is, mely szerint: «a házi fegyelemre jogositott személy által ennek gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés miatt büntetésnek nincs helye». In maiore minus: becsületsértésért még kevésbé.

Kétségtelen, hogy az iparos vagy kereskedő, mint főnök segéde felett házi fegyelemre jogosult, de az is tény, mikép annak elbirálására, hogy a főnök a házi fegyelem határait akár tettleges bántalmazás, akár becsületsértés elkövetése által tullépte-e vagy nem: panasz esetén csak a büntető bíróság illetékes. Ebből az következnék, hogy akkor is, midőn a kereskedelmi és ipartörvény fenti szakaszainak alkalmazása lenne a biró feladata: megelőzőleg a becsületsértés fenforgásának büntető uton, még pedig jogerős itélettel kellene megállapitva lennie. Tekintsünk más büntetedő cselekményekre, melyek magánjogilag is kártéritési kötelezettséget vonnak maguk után.

Lopás, sikkasztás, csalásnál kártéritési kötelezettség akkor áll elő, ha kár okoztatott, sőt még a kriminális becsületsértésnél is képzelhető, ha pl. ez által kereskedőnek üzleti hirneve csorbát s e miatt ő vagyoni kárt is szenved. Szóval a büntetendő cselekmény és a kár között okozati összefüggés kivántatik. Ha a kár mennyiségileg megállapitható, maga a büntető bíróság a kártéritésben is elmarasztalja a vádlottat, de ha a kár meg nem állapitható, sértett polgári per utra utasittatik, de természetesen csak akkor, ha az ok, a büntetendő cselekmény meg van állapitva; mert ha az itélet felmentő, — esetleg bizonyitékok elégtelensége miatt is — kártéritési kötelezettségről szó sem lehet és a sértett hiába kisérelné meg a felmentett vádlott ellen polgári uton fellépni s esetleg a kárt és azt, hogy vádlott (most már alperes) a kárt büntetendő cselekmény által okozta, bizonyitani, mert az alperes jogerős felmentő itélettel védekezik s az abban foglalt alaki igazság polgári per utján meg sem dönthető.

A kereskedelmi és ipartörvényben irt becsületsértés szintén egy ok a szolgálati viszonynak felmondás nélküli megszüntetésére és ennek okozata a kár.

A becsületsértés szintén kriminális cselekmény, melyet azonban ilyen esetekben a büntető bíróságok elkerülésével polgári bíróságaink állapitanak meg. Mily alapon, minő elvek szerint, nem tudom, mert hogy ilyenkor nem a kriminális becsületsértés fogalma lebeg biráink szeme előtt, azt a fent közölt nehány felsőbirói itélet eléggé igazolja. Vizsgálja-e aztán a polgári biró az ilyen becsületsértéseknél a beszámithatóságot, az ezt enyhitő vagy kizáró okokat s főkép azt, hogy a sértőnek volt-e czélja és szándéka sérteni, — mert e nélkül kriminális becsületsértés nincs, — nem hiszem, mert a biró polgári perben ezt nem is vizsgálhatja, már csak azért sem, mert a nyomozó elv nem érvényesül annyira egy polgári perben, mint a büntető eljárás rendjén.

Pedig — a mint láttuk — polgári biráink nemcsak a becsületsértést, hanem annak sulyos és durva fajtáit is megállapitják ott, a hol a büntető biró esetleg nem is látna becsületsértést fenforogni.

Tovább vizsgálva az eshetőségeket, megtörténhetik, hogy a becsületében sértett főnök vagy segéd a polgári per itéletében megállapitott s igy szintén alaki igazság erejével biró tényállás alapján panaszával a büntető bíróhoz fordul, ki aztán esetleg felmenti vagy elitéli a sértőt.

Kétségtelen, hogy a polgári biró által megállapitott tényállást a büntetőbiró respektálni nem fogja, hanem teljesen szabadon és korlátlanul fogja vizsgálni, fenforognak-e a becsületsértés vétségének alkatelemei vagy nem?

Vita tárgya lehet azonban, hogy mi történik akkor, ha a becsületében sértett főnök vagy segéd a szolgálati viszonyt azonnal megszüntetvén, a kártéritési keresettel egyidejüleg kriminális panaszt is emel. Megvárja-e a polgári biró, mig a büntető-bíróság e kérdésben határoz?

Mert ha nem várja meg, akkor ugyanazon cselekmény egyidejüleg polgári és büntető uton elbiráltatik. Ha pedig megvárja: akkor a polgári biró a büntetőbiróság által megállapitott tényállást, a nélkül, hogy azt tovább vizsgálná, bizonyitottnak elfogadni köteles.

De már most az a kérdés, hogyha a polgári biró előtt jogerős büntetőbirósági itélettel megállapitott becsületsértés van, mikor fogja azt egyszerü becsületsértésnek tekinteni, a minőt az ipartörvény 95. §-a kiván s mikor fogja azt sulyos vagy durva becsületsértésnek tekinteni, a minőt a kereskedelmi törvény 58. és 59. §§-ai irnak elő?

Akkor-e, ha a büntető-biró előtt sulyositó körülmények forogtak fen? Nem hiszem, mert hogy egyeztethető össze perrendünkkel, hogy a polgári biró egy polgári per keretén belül a büntető biró által jogérvényesen megállapitott cselekmény sulyositó vagy enyhitő körülményeit vizsgálja? S igy azt sem mondhatjuk, hogy a kriminális becsületsértésből sulyositó körülmények fenforgása esetén a polgári biró előtt esetleg létrejön a magánjogi sulyos becsületsértés, vagy megforditva, megtörténhetik, hogy a kriminaliter megállapitott becsületsértés, pl. az injuria verbalis a polgári biró előtt nem lesz sulyos becsületsértés.

A legkétségesebb azonban az, hogy akkor, ha a büntetőbiró felmentő itéletet hoz, akár tényálladék hiánya, akár bizonyitékok elégtelensége miatt: mit fog tenni a polgári biró?

Ujból vizsgálja, hogy van-e becsületsértés? Nézzünk egy esetet. A segéd azt mondja főnökének: «Hallgasson vagyonbukott, szamár zsidó!»

Kriminaliter a «zsidó» *(B. J. T.* XIV. 390. *c)*), «szamár» (ugyanott IV. 124. *c)*), «vagyonbukott» (ugyanott XVIII. 285 *c)*) kifejezések becsületsértést nem képeznek, (a szamár kifejezés tanitóval szemben azonban már becsületsértő), de vajon a polgári biró a kereskedő és főnökkel szemben használt fenti kifejezést nem tekintené-e sulyos becsületsértésnek?

Bizonyára igen, pedig itélete ellentétbe fog jönni a üntetőbiró itéletével.

Az ország erdélyi részeiben érvényes osztrák polgári törvénykönyv 540. §-a az öröklési jogra érdemetlennek tartja azt, ki az örökhagyót, ennek gyermekeit, szülőit vagy házastársát gonosz szándékkal becsületén, testén, vagyonán oly módon megsértette vagy megsérteni törekedett, hogy ellene a büntetőtörvény szerinti eljárásnak helye lehet.

Ily esetben sem állapitja meg tehát a polgári biró, hogy becsületsértés van, hanem csak azt vizsgálja, hogy van-e olyan becsületsértő cselekmény, mely esetleg bünvádi eljárásra alkalmas?

A «gonosz szándék» bizonyitása azt terheli, ki a sértő öröklési jogát érdemetlenség czimén megtámadja s hogy ezt a polgári birónak meg kell állapitania, annak tulajdonitható, hogy az osztr. polg. törv. hatályba lépte idején még nem volt magyar büntetőtörvény.

Nem volna tehát semmi nehézség, ha a magyar kereskedelmi és ipartörvényben irt «becsületsértés» is csak akkor szolgálna okul a felmondás nélkül elbocsátásra, vagy a szolgálatnak azonnali elhagyására, ha az a becsületsértés olyan, mely kriminális ellárásra alkalmas; ezt már vizsgálhatná a polgári biró, a sértő szándék létezésének megállapitása azonban csak a büntető biró feladatát képezheti.

I. A polgári biró azt, hogy van-e becsületsértés az inkriminált kifejezésben vagy tettben, nem állapithatja meg, legfölebb csak annyit birálhatna el, hogy az inkriminált tett vagy kifejezés a büntető eljárás megindítására alkalmas-e vagy nem.

II. A polgári biró a büntetőbiró jogérvényes itéletét még az esetben is köteles elfogadni, ha ez bizonyitékok elégtelensége miatt felmentő vagy ha a kölcsönös becsületsértés miatt büntetést nem szab ki, vagyis, a hol kereskedelmi és az ipartörvény sulyos vagy durva becsületsértést kiván, ott bármely kriminaliter megállapitott becsületsértés teljesen takarja ezt a fogalmat, s a hol a büntetőbiró becsületsértést nem látott, ott azt a polgári biró sem állapithatja meg.

III. Az esetben, ha a felek a polgári per megindítása előtt kriminális feljelentést nem tettek vagy nem akarnak tenni: a polgári biró a becsületsértés fenforgásának előzetes megállapitása végett — de csak a sértett fél kifejezett kivánságára — az iratokat átteszi a büntetőbiróhoz s csak azután határozhat, ha a büntetőbiró jogérvényes itélete az ő periratihoz csatoltatott. Az esetben, ha a sértett fél bünügyi utra lépni nem akar vagy erre nézve inditványt bármi okból nem terjeszt elő: az a ténykörülmény, hogy van-e becsületsértés, nem bizonyitottnak tekintendő.

Igaz ugyan, hogy ez egy kis kényszer a kriminális per megindítására, de mivel máskép, mint büntető uton a becsületsértés meg nem állapitható: a kérdésnek ezt a megoldását leginkább czélravezetőnek tartom. *Harmath Jenő*

dunavecsei kir. aljárásbiró.

A jogügyletek értelmezéséről a felülvizsgálati eljárásban.

— A Magyar Jogászegylet október 23-i teljes-ülése.* —

Dr. Nagy Dezső: Az általános irány az, hogy a felülvizsgálati bíróságok hatásköre a jogkérdés megitélése tekintetében lehetőleg kibővittessék, mig a kognitiójuk alól elvont ténykérdés minél szükebb térre szorittassék. A franczia, belga, német és magyar felülvizsgálati bíróságok e tekintetben nagyban és egészben hódolnak ennek az iránynak. Ezzel szemben állanak ezen legfőbb bíróságok hatáskörét szabályozó törvények, melyek bennük nem egy harmadfoku felebbezési bíróságot akartak teremteni, hanem azokban inkább a közjogi jelentőséget akarták prædominálóvá tenni, hogy legyen egy legfőbb bíróság, mely őrködjék a felett, hogy az alsóbb bíróságok az ország törvényeit pontosan tartsák meg és alkalmazzák, hogy továbbá a jogegység az országban megóvassék.

A franczia semmitőszéket az 1790. évi november 27-iki törvény alkotta meg, a mely a Cour de Cassation fent vázolt közjogi jelentőségét igen élesen tolja előtérbe: «il annulera tout jugement — mondja e törvény — qui contiendra une contrevention expresse au texte da la loi». Tehát világosan mintegy a bíróságok feletti felügyeletre van oda helyezve, hogy a törvények megtartását ellenőrizze és minden a törvény világos szövege elleni sértést lehetetlenné tegyen, a mely czélból az itélet-megsemmisitési jog adatik meg neki.

A német birodalmi perrendtartásban a revisionális hatáskör megállapitásánál az idézett franczia törvény vétetett alapul. A szakbizottság tárgyalásaiból világosan kidomborodik az az eszme, hogy a német törvény szerkesztői is a Reichsgerichtben első sorban a törvények megtartását ellenőrző és a jogegységet fentartó közjogi jelentőségü bíróságot látták. Magából a német birodalmi polgári perrendtartás véglegesen megállapitott szövegéből is világosan kitünik, hogy a törvény a revisio alapjául szolgáló «jogszabály» alatt nem ért mást, mint törvényt vagy ezzel egyenlő erejü általános jogszabályt. Igy az 511. §., mely ekképen szól: «Die Revision kann *nur* darauf gestützt werden, dass die Entscheidung auf die *Verletzung eines Rechtsgesetzes*, oder eines *Gesetzes*, dessen Geltungsbereich sich über den Bezirk des Berufungsgerichtes hinausstreckt, beruhe». Tehát ez is világosan *törvénysértésről* beszél: de sőt még ezt is korlátolja, mert annak vagy birodalmi törvénynek, vagy legalább is olyan törvénynek kell lennie, a melynek területi érvénye nagyobb, mint egy felebbezési bíróság hatásköri területe. Ugyanezt egésziti ki a birodalmi perrendtartás 512. §-a,

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

mely ekképen szól: «Das *Gesetz* ist verletzt, wenn eine Rechtsnorm nicht, oder nicht richtig angewendet worden ist».

A magyar sommás eljárási törvény bár a német törvény forditása, a «Gesetz» szót már kihagyta, de világos, hogy ez a törvény csak is általános jogszabályt emlit.

Fel kell itt emlitenem még azt, hogy midőn a német birodalmi perrend a franczia törvényen tulmenve, nemcsak a cassationalis jogot adta meg a Reichsgericht-nek, hanem megengedte, hogy mindjárt a dolog érdemében is határozzon, ez még nagyobb ösztön volt arra, hogy e legfőbb bíróság a törvény által kiszabott szük hatáskört (a törvénysértést) lehetőleg tágitani igyekezzék és olyant is vonjon be hatáskörébe, a mely azon tul már a ténykérdés mezejére hatol át; mert ezzel mind több és több eszköz van kezében arra, hogy az érdemben saját meggyőződésének megfelelő helyes érdemleges itéletet hozhasson. E részben ugy a német jogászok körében, mint a Reichsgericht kebelében igen erős mozgalom van. Ennek a hatáskör-terjeszkedési vágynak egyik szüleménye *Danz*-nak az a müve, melylyel tudományos alapot kivánna adni annak, hogy a Reichsgericht a törvénysértés orvoslásának szük terét kitágitva a ténykérdés területéből is foglalásokat tehessen.

Danz ennek elérése végett ahhoz a sajátságos eszközhöz folyamodik, hogy a «törvényt» a maga ősi és helyes értelméből ki akarja forgatni.

A római jog helytelen magyarázatával azt akarja kihozni, hogy nemcsak a «törvény» törvény, hanem az ügyfelek szerződésszerü megállapodása is, s hogy ezek magyarázása is tartozik a revisionális bíróság hatáskörébe. Tehát, hogy egy talán jogosult, de törvényellenes iránynak de lege lata némi látszólagos alapot teremtsen, erőszakos módon kiforgatja a «törvényt» saját valódi értelméből, a mi egyenesen fogalom-meghamisitásra vezet.

Jogosultnak tartom én is a revisio terjeszkedő irányzatát, de ezt nem ily tévesztett okoskodás, hanem törvényhozási uton kell megvalósitani.

A dolog lényege de lege ferenda az, hogy a birót nem szabad megkötni abban a tekintetben, hogy mi a «jogkérdés». Ezt a biró mindig esetről-esetre itéli meg. Ekkor felállitjuk ama korlátokat, a melyen tul nem mehet, de nem kötjük meg a kezét ugy, mint a mai német bíróság és magyar törvények, hanem adunk neki annyi latitude-ot, hogy a konkrét esetben a meggyőződés szerinti igazságot érvényesitse és másrészt ne kalandozzon át a ténykérdésre, melynek a dolog természeténél fogva a legfelső biró itélkezése alól ki kell vonva lennie.

S e részben az osztrák szóbeli eljárás álláspontját tartja helyesnek, melynek 503. §-a szerint revisionak helye van, «ha a felebbezési bíróság itélete az ügy helytelen jogi megitélésén alapul».

Ha mi is hasonló formulát fogadunk el, akkor a felülvizsgálatot visszavezetjük a maga természetes alapjára és nem lesz szükség arra, hogy a felülvizsgálati birónak a törvényen tul terjeszkedő irányát «Danz»-féle forradalmi izü theoriákkal igyekezzünk igazolni.

Dr. Reichard Zsigmond: A franczia joggyakorlat álláspontja nem az, hogy a szerződések értelmezése általában a semmitőszék hatáskörébe tartozik. A franczia joggyakorlat álláspontja az, hogy a szerződés értelmezésének kérdése csak annyiban tartozik a semmitőszék hatáskörébe, a mennyiben az alsóbíróság a szerződést «természetéből kiforgatta», *(à dénaturé la convention)*. Ez a kifejezés épen nem pontos, de a franczia joggyakorlat eseteinek vizsgálatából arról győződhetünk meg, hogy nemcsak ez a kifejezés nem pontos, hanem a jogyakorlat egész álláspontja, a mint az az egyes esetekben kifejezésre jut, ingadozó. A franczia joggyakorlat ingadozása annál feltünőbb, mert a franczia semmitőszék százados joggyakorlatában ez a kérdés számtalanszor előfordult és a semmitőszéki eljárásnak elismerten egyik legfontosabb kérdését képezi. A franczia joggyakorlat ez ingadozása mutatja, hogy a kérdés eldöntése nem könnyü és nagy óvatosságot igényel.

Az okirat értelmezése alatt nem mindig ugyanazt a fogalmat értjük. Az okirat értelmezése mindenekelőtt annak *megértése*. De okirat értelmezése alatt értjük az okirat jogi folyományainak és jogi minősitésének megállapitását is, mint pl. annak megállapitását, hogy valamely okirat a választási jog gyakorlásának tekinthető-e vagy nem, vagy hogy valamely szerződés *mandátum*nak vagy *depositum*nak minősitendő-e. A mig az okirat értelmezése ily kérdéseken belül marad, addig az okirat értelmezése nem tényállás megállapitása, és igy ezek a kérdések, a mint a Curia joggyakorlata nálunk már eddig megállapitotta, a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartoznak. Azonban a szerződések értelmezése gyakran annak a megállapitása, hogy a felek mit akartak. Ezt a kérdést pedig a felebbezési bíróság nem csupán a szerződésből, hanem ezzel együtt a felek perbeli nyilatkozatainak, a tanuk vallomásának és az ügy összes körülményeinek méltatása alapján dönti el. Ha ily esetekben a felek akaratának megállapitását a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartozónak tekintjük, akkor olyan kérdések megállapitását bizzuk a felülvizsgálati bíróságra, a melyeket a törvény ki akart zárni a felülvizsgálati bíróság hatásköréből, mert a törvény abból indult ki, hogy a bizonyitást közvetlenül felvevő felsőbíróság az ilyen kérdések eldöntésére alkalmasabb, mint az iratokból itélő felülvizsgálati bíróság.

Dr. Kobler Ferencz: Két utja volt az okoskodásnak, hogy a jogügyletek értelmezését felülvizsgálat alá lehessen vonni. Vagy a jogügyletekből, vagy az értelmezésből indultak ki. Az első ut helytelen, mert — miként ezt felszólaló behatóan tárgyalja — a jogügylet nem alkot objektiv jogszabályt. Ellenben helyes a másik ut; csak az érveket kell megfelelően formulázni.

Ezt kisérli meg felszólaló, midőn kifejti, hogy az értelmezés eszközét képező logikai szabályok, mivel a jog szolgálatában állanak, egyszersmind jogi szabályok is. Példával illustrálja, hogy egy és ugyanazon logikai szabály, ha a mathematika terén alkalmazzuk, mathematikai, ha a jog terén alkalmazzuk, jogi eredményt hoz létre. Igy van ez egyéb tudományokkal is; a gondolkodás általános törvényei nélkül egyik ismeretág sem lehet el, minden tudomány többé-kevésbé alkalmazott logika. A gondolkodási szabályokat a tudományok köréből kivenni annyi volna, mint az egyes tudományokat lényeges részben megfosztani a tartalmuktól. Kiváltképen áll ez a jogtudományra, mely mint tisztán spekulativ tudomány, főleg a logikából táplálkozik.

Annak az oka, hogy az értelmezési szabályokat, mint jogszabályokat nem egyhamar ismerték fel, nemcsak az, hogy ezek a szabályok egyszersmind a logika szabályai is, hanem ezen szabályok kimerithetlen sokasága, kereszteződése és változékonysága az alkalmazásban. Azokat kimeritően kodifikálni ez oknál fogva nem lehet; legnagyobb részük nemirott jogot képez és fog mindenkor képezni. A melyek azonban az alkalmazásban gyakrabban visszatérnek, mint például cui plus licet, licet et minus; ha a czél el van tiltva, el vannak tiltva az eszközök is; a rosszhiszemü birtokos nem lehet előnyösebb helyzetben, mint a jóhiszemü, stb., azok rendszerint kodifikálva is vannak; és ép ezeknek kodifikálása mutatja, hogy a többi hasonlók, a melyek csupán ugyszólván labilis voltuknál fogva nem szorithatók a törvénykönyvek kereteibe, szintén jogszabályok.

Minden jogrendszerben létezik egy főszabály, a mely tételes jogot képez, majdnem mindenütt kodifikálva is van. Ez a szabály kötelezőleg megszabja azt az irányt, a melyben minden jogügylet értelmezésének mozognia kell. Ez a

szabály ma ugy hangzik, hogy minden értelmezésnél a felek akaratát kell megállapitani (keresk. törvényünk 265. §.). A mely értelmezés hibás, az nem állapitja meg a felek valódi akaratát, vagyis megsérti az értelmezés legfőbb szabályát. Mivel pedig ez a sértett szabály tételes objektiv jogszabályt képez, a sommás törvényünk 185. §-ában felállitott kellékek fenforognak, azaz revisiónak van helye.

Ama vitának, a melyet jelenleg a magánjogi irodalomban oly hevesen folytatnak, hogy t. i. a felek belső akaratuk, avagy tett nyilatkozatuk szerint legyenek-e kötelezve, a mi kérdésünkhez semmi köze. Mert bármelyik nézet legyen a helyes, mindegyik mellett nyerünk oly iránytadó értelmezési jogszabályt, a melyet szükségképen megsért az, a ki hibásan értelmez. Nem is volt mindig jogszabály, hogy a felek akaratát kell kideriteni. De akkor helyette ott volt egy más jogszabály, az, hogy betü szerint kell értelmezni. Felszólaló ezt igazolja, példákkal illustrálja és arra az eredményre jut, hogy a ki a betü-interpretátio korszakában hibásan értelmezett, az megsértette azt a jogszabályt, mely a betühöz való ragaszkodást parancsolta.

Hibás értelmezést jogszabály sértése nélkül tehát képzelni sem lehet. Ezzel a vitás kérdés kétsége kizárólag el van döntve abban az irányban, hogy a jogügyletek értelmezése revisibilis.

Különfélék.

— **Az 1896-iki Magyar Jogászgyülés évkönyvének második kötete,** mely a tárgyalásokat foglalja magában, megjelent. — A Jogászgyülés és a Jogászegylet összeolvasztásának kérdéséről, a mult heti felszólalás alkalmából, számos levelet kaptunk pro és contra. Kiemeljük egyik levélből, hogy a magánjogi kodifikátiónak erélyesebben történt megindítása is a mellett szól, hogy a Jogászgyülés külön fentartassék; e testületnek a levéliró szerint most kizárólag a magánjogi kodifikátio problemáival kellene foglalkoznia, mint ezt a német jogászgyülés is tette az utóbbi években. Ha a két egylet összeolvasztása megtörténik, ha egy jogászgyülésre csak 2—3 kérdés tüzetik ki és ha még a szavazási rendszer is megszünik, mint ezt Márkus Dezső ajánlja: ugy mindenesetre kevesebb hatást fogna a Jogászgyülés gyakorolhatni, mint hogy ha a mai szervezet *felfrissitve* müködésbe helyeztetnék. Mi a levéliró ezen kifejtését teljesen osztjuk.

— **Corpus Juris Hungarici, Werbőczy Hármaskönyve.** A Corpus Juris Hungarici-nek a Franklin-Társulat kiadásában ismét két kötete jelent meg. Az egyik az 1894. évi és 1895. évi törvényeket tartalmazza, utalásokkal minden korábbi és későbbi törvényre, az összes vonatkozó rendeletekre és egyéb jogszabályokra, azzal a rendkivüli gondossággal szerkesztve, mely e kiadásnak eddig megjelent tizenhárom kötetét is oly kiválóan értékessé teszi. E vállalatnak u. n. modern, vagyis 1836—1896-ig terjedő része igy immár teljessé vált és ezzel gyakorlati és elméleti jogászaink a törvények oly kiadásának jutnak birtokába, a mely mellett ki van zárva annak lehetősége, hogy hatályban nem levő vagy módositott jogszabályra történjék hivatkozás és a mely egyuttal azonnal lehetővé teszi az illető intézményre vonatkozó egész joganyagnak, Szent Istvántól a mai napig terjedő fejlődésében való teljes áttekintését.

A most megjelent két kötet másodika irodalmi esemény számába megy. Werbőczy István Hármaskönyvét tartalmazza az eredeti latin szövegben és kitünő magyar forditással. A latin szöveget az összes jogforrások kiváló felhasználásával dr. Kolosvári Sándor és dr. Óvári Kelemen, a kolozsvári egyetem ny. r. tanárai, a M. Tud. Akadémia tagjai állapitották meg és látták el igen sok értékes magyarázó jegyzettel. Ugyanők végezték a legnagyobb gondossággal a Hármaskönyvnek magyar forditását is és terjedelmes előszóban mondják el a Werbőczy életére és hires jogkönyvére vonatkozó adatokat. A magyar szöveget dr. Márkus Dezső látta el kommentárral, ugy, hogy Werbőczy eme kiadását bátran nevezhetjük a nagy hirü Tripartitum első kommentárának, mert bármily csodálni való is e tény: 1514 óta nem akadt még kommentátora a magyar jog e legfontosabb forrásának, melynek gyüjtőjét a legutolsó napokban emlékszobor felállittatásával tisztelte meg koronás királyunk.

Ugy mint e gyüjtemény többi részében, a Hármaskönyv ezen kiadásában is nagy lelkiismeretességgel tünteti fel Márkus, hogy mit lehet e jogkönyvből ma is érvényes jognak tekinteni és hogy mely részletek vesztették el már hatályukat akár későbbi rendelkezés, akár jogszokás, akár a változott állami és társadalmi viszonyok következtében, mindenütt pontosan megjelölve azt a jogszabályt, szokást avagy az életviszonyoknak ama változását, melynek e módositó hatás tulajdonitható. Azonfelül minden czimnél, minden sornál és fogalomnál fel van tüntetve a Hármaskönyv tételeinek kapcsolata a korábbi és későbbi jogszabályokkal, feltüntetvén ezuttal is a jog folytonosságának teljes lánczolatát a magyar királyság megalapitásától kezdve a mai napig. E mellett folytonos utalásokat találunk a korábbi erdélyi jogra, a Quadripartitumra, valamint a Hármaskönyv rendelkezéseinek hasonlóságára az egyházi és a római joggal.

A magánjog kodifikátiójának küszöbén e munka sokszoros becscsel bir, mert könnyen lehetővé teszi mindenkire nézve, hogy tisztába jőjjön azzal, vajon abból, a mit Werbőczy mint a nemes Magyarország szokásjogát állitott össze közel négy évszázaddal ezelőtt, mi maradt meg a polgárainak jogegyenlőségén felépült uj Magyarország számára érvényes jogként és hogy a korábbi és a későbbi hazai jog alkotásaival történt összehasonlitás utján közvetetlenül alkosson magának véleményt arról, hogy mely régi intézményeink tarthatók fen továbbra is változatlanul avagy a multak példája szerint fokozatos fejlesztéssel és melyek multák már idejüket ugy, hogy csak mint tiszteletet érdemlő és kegyelettel őrzött hagyományok szerepelhetnek hazai jogunk történelmében.

Annyi bizonyos, hogy a hazai jogtudomány egy igen becses munkával szaporodott, a minthogy a Corpus Juris ezen kiadása is akár teljesség, akár a szerkesztés módjának eredetisége, akár a jegyzetek nagy gazdasága szempontjából egyetlen az egész európai jogirodalomban.

— **A kereskedelmi törvény magyarázata.** Dr. Neumann Ármin kommentárjának második kiadásából a befejező rész jelent meg pár nap előtt. Ezen harminczöt ivre terjedő kötet felöleli a kereskedelmi törvény 393. §-ától vagyis a fuvarozási ügyletektől az egész anyagot. Igen örvendünk, hogy ezen kiváló mü is halad az élettel és a tudománynyal s most második kiadása fekszik előttünk teljesen befejezve.

— **Egy szerencsétlen apa** panaszolta el előttünk, hogy 17 éves leányát egy pervers asszony tőle elcsalta és vele fajtalankodik és természetellenes viszonyt folytat. A leány e viszony hatása alatt teljesen lefogyott és betegeskedik, de szüleihez visszatérni nem akar. A büntetőtörvényszékhez tett feljelentés is siker nélkül maradt, mert a törvényszék nem találta a nők közti fajtalankodást büntetendő cselekménynek.

A Magyar Jogászegylet f. hó 6-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Schächter Miksa egyetemi magántanár előadása az igazságügyi orvosi tanácsról. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 46. SZ. Budapest, 1897 november 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magánjogi törvénykönyv bizottságának jegyzőkönyve. LÁNYI BERTALAN igazságügyminiszteri tanácsostól. — Özvegyi jog, leszálló örökség és végrendelet. ALMÁSI ANTAL-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A könyvkövetelések illetékessége. Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvédtől. — Idézhető-e a hagyatéki eljárás folyamán az örökhagyónak ismeretlen tartózkodó özvegye hirdetmény utján? Dr. BÁRDOS GÉZA kir. aljárásbirótól. — Végrehajtók, kézbesitők. *B.* — Az igazságügyi orvosi tanácsról. Dr. SCHÄCHTER MIKSA egyetemi magántanártól. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő állandó bizottság jegyzőkönyvei.

A magánjogi törvénykönyv bizottságának jegyzőkönyvei.

Az igazságügyminiszter lehetővé tette, hogy a magyar magánjogi törvénykönyv tervezetét szerkesztő bizottság jegyzőkönyvei nyilvánosságra hozassanak.

Ez az intézkedés megfelel a bizottság szervezése alkalmával szem előtt tartott czélnak.

A szerkesztés munkája ugy van tervezve, hogy abban részt vegyenek a bizottság körén kivül álló oly szakférfiak is, kiknek nincs módjukban véleményöket közvetlenül nyilvánitani.

A munkába való közvetett közremüködésnek legalkalmasabb eszköze az irodalom.

Eddig azt tapasztaltuk, hogy nálunk csak a kodifikátio nyomában, azaz a kodifikátionális mü törvényerőre emelkedése után szokott az illető szak irodalma fellendülni. Most azonban, midőn egy nagyszabásu, a jogélet minden terére a legközvetlenebbül kiható törvényhozási mü alkotásáról van szó, szerfelett kivánatos, hogy az irodalom már előzőleg foglalkozzék a megoldásra váró kérdésekkel. Kivánatos, hogy már a munka folyama alatt szólaljanak meg az elmélet és a gyakorlat hivatott tényezői. Mert a törvénykönyv csak akkor fogja az élet valódi szükségleteit kielégiteni, ha az előkészités nem lesz elzárva a nyilvánosság ellenőrzésétől és közremüködésétől.

A jegyzőkönyvek közzétételével a szakközönség betekintést nyer a munka menetébe, tájékozást szerez a felszinre kerülő kérdésekről, alkalmat talál a megnyilatkozásra s ezen az uton oly forrást nyithat meg, melyből a bizottság a kitüzött feladat minél sikeresebb megoldása érdekében haszonnal merithet.

A jegyzőkönyvek közzétételéhez e szerint az a várakozás füződik, hogy a szakközönség azon lesz, hogy az irodalomnak csakugyan termékenyitő hatása legyen a kodex megalkotásának nagy munkájára; de a jegyzőkönyvek közzétételéhez egy feltevés is van kapcsolva, t. i. az, hogy a szakkörök nem fogják félreismerni a bizottság körében folytatott eszmecsere és az annak folyamán tett egyes nyilatkozatok természetét és jelentőségét. A jegyzőkönyvek ülésről-ülésre készülnek s a bizottság tagjainak nyilatkozatai ugy vannak felvéve, a mint az eszmecsere során tétettek, még pedig sok esetben a tárgyalásnak egy oly szakában, a midőn a vélemények és az álláspontok még sem alakultak ki teljesen. Nem volna tehát indokolt, ha minden egyes nyilatkozat oly megitélés alá esnék, a mely kizárja a módosulás lehetőségét, főleg ha figyelembe veszszük, hogy a kollegiális munkálkodás sikere érdekében gyakran nem azért tesz az egyes tag a tárgyalt kérdésre vonatkozólag megjegyzést, hogy álláspontját végleg fixirozza, hanem azért, hogy a kérdésnek minden oldalról való megvilágitását s a kérdésnek helyes feltevését előmozditsa. De azt sem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a tervezet szerkesztésénél követendő irány nem csupán az egyes tag jogászi felfogása szerint képződik, s hogy erre más tényezőknek, nevezetesen a teljes-ülésnek és a bizottság fővezetésének lehet döntő befolyása.

Joggal lehet tehát elvárni, hogy a jegyzőkönyvekben foglalt anyag irodalmi fejtegetése nem annyira a személyi vonatkoztatások, mint inkább a kérdés tárgyi megvitatásának álláspontjából fog kiindulni. *Lányi Bertalan.*

Özvegyi jog, leszálló örökség és végrendelet.

II.

Multkor fejtegetett * esetünk, melyben az özvegy helyzetét azon szempontból próbáltuk vázolni, mely a lemenők és végrendelet nem létében felmerül, egynémely kiegészitésre szorul. Akkori konstruktiónk szerint ugyanis áll első sorban a hitvestársi universális állagörökösödés, [orsz. ért. 14. §. *a)*] ha ennek utját akarná állani az ági örökösök singuláris állagöröklése, [orsz. ért. 10—12. §§.] akkor nyulunk csak az özvegyi joghoz. [Orsz. ért. 16. §.] Ha már most Jancsó interpretatiója, melyet az által ad az ősiről, hogy 1848 előtt is a hitvestársi öröklés tárgyát képező szerzeményt, mint kivételt fogja fel, (özv. jog 57. l.) ha ezen interpretátio helyes, akkor az orsz. ért. előtti jogállapot épen forditottja volt a mainak. «Ősi» ugyanis azt jelentené e szerint: egész hagyaték, vagyis azt, mit ma «szerzemény», már pedig az 1840: VIII. tcz. 16. §-a szerint: «. . . a mag nélkül elhalt jobbágy özvegye . . . annak minden ősi javaiban bentmarad». Vagyis prima facies 1848 előtt az özvegyi jog, azaz az özvegy mindent csak haszonélvezetül kap, mig be nem bizonyitja valamiről, hogy «szerzeményi». Megerősiti e felfogást, id. tcz. 9. §-a, mely harcziasan hirdeti, hogy «a hitvestársi öröklés ősiekre . . . soha ki nem terjed, mi ép azt jelenti, hogy e törvényczikk szerint a hitvestársi öröklés singuláris successio. Annál nagyobb pontatlanság ily fontos különbségek daczára az akkori és a mai helyzetet azonosnak állitani, a mint ezt pedig id. hely teszi. Az 1848. év előtti jogállapot szerint továbbá nem is volt különbség a között, vajon vannak-e lemenők vagy sem, prima facies mindig az özvegyi jog (persze universális), minthogy «ősi» létezett akkor is, ha lemenőkkel konkurrál az özvegy. Ily felfogás mellett lemenők nélkül lehetne szó konsolidátióról is, hisz a hitvestársi öröklés a posterius, már pedig ez az erősebb.

Akár álljanak azonban ezek, akár nem, a mai helyzet — mint láttuk — alaposan más; ma az özvegy csak a hitvestársi öröklés kérdésének nemleges megoldása után jut (a lemenők nélküli esetben) az ági vagyondarabokhoz, azaz succedál azokban, mint haszonélvező. Nem osztom a successor elnevezésben Jancsó aggályait, melyeket az által nyil-

* L. *Jogt Közl.* 29. sz. Özvegyi jog és ági vagyon.

ványit, hogy sajátlan értelemben vett törvényi örökrésznek veszi az özvegyi jogot. (107. l.) Hogy e jogosultság örökjogi, azt Jancsó is bevallja, hogy a férjtől deriválódik, azt láttuk különösen az áginak közvetett derivativ természetéből is.* Azon körülmény pedig, hogy a hárulás folyamában valamely jószág másként jut az örökösnek, mint a miként az örökhagyó vagyonkörében volt, épenséggel nem akadály a successio felvételére. Hiszen a hagyományos bizonyára successor, pedig az osztr. polg. törvényk. 532. §. hallgatásából és az 535. §. «csak» szócskájából következtetvén, sokan azt állitják, hogy csak «dologhozi» jogot kapott. Igaz, ez nem áll kétségen felül, ám azt senki sem tagadja, hogy successor. Ezzel nem ellentétes az, hogy elvégre a hagyományos is tulajdonhoz jut, minthogy ez a «hagyatékból» deriválódik, a mit az örökhagyótól kap, vagyis a miben «succedál», az ezen felfogás szerint csak követelési, vagyis más jog, mint az örökhagyóé. Különben is ma mint jogosult az örökjogba tartozni — egynéhány multkor emlitett kivételtől eltekintve — épen azt jelenti, mint: succedálni. Az örökjogi successio mégis abban különbözik más absolut hatályu jogok utódlásától, hogy az örökhagyó személyisége képezi egyik legfontosabb tényalapját, holott a tulajdonjognál pl. közönbös az előző tulajdonos személye, mindenek előtt az alapul fekvő ügylet objektiv tényállása dönt. Ezen személyes elem prædominálása jogosit fel bennünket egy külön subjektiv örökjog felvételére, noha ezt nálunk is tagadják. (Schwarz.) Az özvegyi jog csak intensitásban különbözik más örökjogi utódlástól, t. i. ereje egyrészt nagyobb, mint más örökjogé (ági), másrészt kisebb (csak haszonélvezet.) Lemenők és végrendelet nélkül singuláris successio, vagyis nem egy *vagyonkörre*, de egyes *vagyondarabokra* vonatkozó jog. Ebből ismét az következik, hogy *nem is egy jog, de annyi jogosultság összege, a hány ági vagyondarab van* s ez fontos lehet ott, hol a jogok többsége releváns.

Igaz, hogy a singuláris successio konstruktiója már annak normális eseteiben is minden nehézség nélküli, minthogy az olyasmi, minek lényegét igen nehéz kitudni s mi különösen a mi komplikált, de történeti fejlődése folytán igazán nemzeti örökjogi rendszerünkben még nincs nagyon megbolygatva. Sajátságos ugyanis, de ugy látszik, ugy vagyunk, hogy törvényes örökösödési rendszerünkben (ideértve bár más értelemben — erről esetleg máskor — a köteles részt, sőt talán az e tekintetben vitás özvegyi öröklést is) más singuláris successiót kell felvennünk, illetőleg másként kell azt konstruálnunk, mint a hagyománynál. Ma elfogadott konstruktio szerint ugyanis az ági örökös nemcsak singuláris successor, de species örökös is, hasonlóan az özvegyhez, ki bizonyos species darabokat követelhet özvegyi öröklése czimén. Ennek a végrendeleti öröklésnél a species hagyomány felelne meg, mégis mit látunk? Az ági örökös redintegrátio czimén eredményben az egész hagyaték kisebbitését követelheti, ha az eredeti species nincs meg; a hagyományos üresen marad. Vagyis egyik esetben az esetleg vétlen lehetetlenülés keresetet állapit meg, a másikban nem, sőt hisz maga az eredeti kereset, illetőleg jog is terjedelmileg más, minthogy az ági örökös fellépésében benne van a priori a redintegrationális igény is, holott ilyesmiről a hagyománynál persze nem szólhatunk. A redintegrátio ugyanis nem surrogatum, mert helyesen független minden subjektiv körülménytől s igy legfeljebb holmi örökösödési biztositásnak lehetne felfogni, mire nincs alap. A redintegrátio azért egyeztethető nehezen össze a vindikationális örökjoggal, minthogy ez utóbbival szemben kötelmi hurokat penget és mégis vele egyenrangu. Mindez különben ex radice tárgyalást igényelne. Itt fontos az, hogy az ági örökös redintegrátio czimén mégis nyomja a hagyatékot, mint egészet, t. i. annak minden darabját megfelelő részben, mert ki szabja meg és különösen mily alapon tudnók, hogy mely szerzeményi darabok szolgáljanak az ági örökös kielégitésére? Azonkivül «szerzeményi darab» nincs is, hanem mihelyt valamiről bizonyos, hogy nem «ági», [pedig a redintegrátio ép azt vitatja, hogy ági *volt*, de most *nincs*] az máris beleolvad a «hagyatékba, mint egészbe». Ha azonban ezen okoskodást elfogadjuk, akkor leomlik majdnem minden válaszvonal singuláris és universális successio között. Az örökhagyó személyiségének képviselete ugyanis mind az örökösnél, mind a hagyományosnál csak pro viribus megy, az örökhagyó vagyonkörébe — ezen konstruktio értelmében a redintegrátio esetében — egyformán lépnek, legfeljebb a részesedés kiszámitási módja volna más, t. i. nem a hagyaték negyedét kapja, pl. az ági örökös, de annak annyiadik részét, a mennyit ér az ági vagyondarab. Hol tehát a különbség? Igaz, a jövőre való tekintettel meg van, de ez végre is — in thesi — meg van vagy legalább lehet, egyes singuláris successióknál is [osztr. polg. törvénykönyv 726. §.]. Ha pedig ugy képzeljük a redintegrátiót, hogy az ági örökös tulajdonába jutnak azonnal az egyes, hagyatékban talált pénzdarabok, az egyrészt nagyon mesterkélt, másrészt ha nincs elegendő pénz, akkor jövendőbeli — mert csak megszerzendő — dologra vonatkozó tulajdonhoz vezet. Kötelmi jogot nem konstruálhatunk, mert kötelmi örökjog nálunk de lege nincs. Másrészt az is bizonyos, hogy az ági örökség valamiben talán mégis különbözik az universális successiótól, ugy, hogy tényleg jogosult kétféle singuláris successio felvétele, t. i. a végrendeletié (csak species) és a törvényesé [speciessel párhuzamos redintegrátio].

Nem látszanak az eddigiek feleslegesnek, ha meggondoljuk, hogy az özvegyi jog első (végrendelet és lemenők nélküli) esetét a lemenők esetétől épen a successio minősége különbözteti meg. Ugyanis itt, de csakis itt, áll az eddig nagyon is általánosan hirdetett tétel, mely szerint az özvegyi jog haszonélvezet a hagyatékra mint egészre. A kérdésbe jövő jogtételek, illetőleg azoknak egymáshozi helyzete itt természetesen más, azaz, hogy itt is három szabályról szólhatunk, de ezek közül kettő, nevezetesen orsz. ért. 9. és 16. §§. egymás mellett párhuzamosan megállhat. A harmadik (özvegyi öröklés: orsz. ért. 15. §.) ritkább alkalmazásu, mert társadalmi osztályhoz kötött. A successio minősége az özvegyi jog jelen esetében universális, (mert hisz az ennek utját álló hitvestársi öröklés lemenők létében nem jut alkalmazásba), kiterjed a hagyatékra mint egészre, mely kifejezésnél itt eltekinthetünk az oly apró pontatlanságtól, melyet benne az özvegyi öröklés létesit. További bizonyiték a mellett, hogy az özvegy lemenők létében universális successor, a már felhozott a contrario érvelés az orsz. ért. 16. §-ából, (L. 29. sz.) gyt. 35. §. 3. p. «*vagyon* haszonélvezete», végre orsz. ért. 9. §. Ezen, az egész hagyatékra kiterjedő successio itt ép oly ideiglenes, mint az első esetben a hitvestársi öröklés, melynek helyébe lép a constitutiv ágiság; jelen esetben ugyanis a megszoritó itélet képezi a végleges status jurist. A két eset közti különbség nemcsak terjedelmi, (univ. és sing.) de tartalmi is (más bennük a prima facies). Jancsó csak az előbbit veszi fel, (69. l.) azt se ugy, mint mi.

A lemenők az oldalrokonoknál nagyobb joggal birnak, t. i. megszoritás jogával, melynek terjedelmét orsz. ért. 16. §-a szabja szükebbre, legislationális létalapjáról azonban nem szól. E létalap pedig fontos ott, hol a megszoritásra jogosultak körének határait akarjuk megvonni. Itt vannak pl. az örökbefogadott gyermekek, kiknek Jancsó (69. l.) minden okadatolás nélkül adja meg a jogot. Hasonlóképen az általa is idézett C. 2851/1885. etc. döntvényeiben, nyilván azon alapon, hogy e jog megillette a férjet, megilleti a fellépésüket tőle leszármaztató gyermekeket is. Tetszetőssé teszi e felfogást az örökbefogadásnak nálunk az 1877: XX. tcz

* L. 29. sz. «ősi» és «ági».

előtti kizárólagos örökjogi volta, melyet Werbőczy is hangsulyoz. [Hármaskönyv I. 8: «quempium in filium adoptaverit... heredemque substituerit.»] Azonban ugy látszik, hogy a férj megszoritási joga mégis csekélyebb terjedelmü és más alappal biró mint a gyermekeké, mit abból is vehetünk ki, hogy az 1840: VIII. tcz. világosan végrendeletet kiván a férj általi megszoritáshoz, holott az orsz. ért. 16. §-a annak módjáról hallgat. Azt hiszem, ezen eltérés nem véletlen, mert félős, hogy a férj szerződésileg ki fogja majd játszani az asszonyt az oldalrokonok vagy mostoha gyermekek javára, holott az oly ünnepélyes pillanatban, mint a végrendelkezés, nem valósinü, plane, minthogy a végrendelet e tekintetben hozzáférhetőbb a bíróság részére, [az 1840: VIII. tcz. «*illendő* gondoskodást» kiván] mint a ritkábban eléje kerülő egyezmény. Mindenesetre csak világos «gondoskodás», azaz direkt intézkedés által történhetik a megszoritás, nem pedig hallgatólagosan örökbefogadás által, vagyis az asszonynak mindaddig, mig férje róla végrendeletileg nem gondoskodott, joga van a hagyatékra mint egészre, az örökbefogadottaknak vele szemben nincs megszoritási joguk. Nincs pedig azért, mert a férj joga nem gyakoroltatott, közte s az örökbefogadottak közt kötött szerződés pedig hallgatólag nem transmittálhatta az ő jogát egy harmadik személy, t. i. az özvegy rovására. Sőt kifejezetten sem, mert az személyes jog, hisz az 1840. évi VIII. tcz. ugy fogja fel, mint egy jogositványt, mely szerint «a férj *végrendeletben* gondoskodhatik». E felfogás természetes is, hisz ellenesetben valaki örökbefogadás által az özvegy rovására nyerhetne megszoritási jogot, illetőleg annak egyik alfaját, [gyermekek általi megszoritást] mely az előtt — ha pl. édes gyermekek nincsenek — nem is volt lehetséges, nyerhetné pedig világos ellentétben orsz. ért. 16. §-a restriktiv irányával [«csak»]. Mindezek alapján mondhatjuk tehát, hogyha csupán örökbefogadott gyermekekkel áll szemben az özvegy, az számára meg nem szoritható és a hagyatékra mint egészre kiterjedő, tehát universális haszonélvezetet eredményez. Ez annál plausibilisebb, mert hisz az örökbefogadás a többi gyermekek jogát sem szorithatja szükebbre a köteles rész szempontjából, mért ne mondjuk ugyanezt az özvegynél is, a hol az ő esetlegesen kontratestamentalis illetményéről van szó? Az özvegyi jog alkalmazásánál kérdésbe jutó tételekből pedig folyik, hogy ilyenkor (örökbefogadásnál) az özvegyi jog a prima facies is. Folyik pedig azért, mert az orsz. ért. 14. §-a egyszerüen elesik, a 16. §. megmarad, de belőle is a megszoritás esik el.

Elesik a megszoritás s igy állanak a fentiek a kir. leirat által törvényesitetteknél is, minthogy ezek az örökbefogadottakkal legfeljebb egyenranguak.

Azonban nem lehet-e az örökbefogadottaknak joga sem derivált, de proprium jus? Ily proprium jus az örökjogban gyakori, a lemenők törvényes öröklési joga is az, [*Dtár* ujf. IV. 3., bár helytelenül alkalmazva, mert a kritikus időben nem volt meg a kapcsolata], sőt az édes gyermekek megszoritási joga is ily proprium jus, minthogy ezek sem származtathatják le az apától? (l. fent) Igen, de annak alapja az anyával való vérségi kapcsolat s hogy ez igaz, az kitetszik az 1840: VIII. tcz. 18. §-ából, mely már a mostoha gyermekeknek sem adja meg és fix mértékre szabja az özvegy jutalékát de lege.* Az id. tcz. ily interpretátiója mellett szól az is, hogy szerinte «az özvegy . . . csak egy gyermekrészt követelhet». Miért követelhetne az özvegy csak egy gyermekrészt s hogy jut egyáltalában ahhoz, hogy valamit «követelhessen», ha abból indulunk ki, hogy a kérdéses hely a mostoha gyermekek megszoritási jogának mértékét szabja meg? A mellett ily megszabásnak nem is volna helyes alapja, mert ha a birónak ép e tárgyban sokat hangoztatott méltányosságára bizzuk az oly kényes viszony elrendezését, mint az édes anya és gyermek közötti özvegyi tartás mennyisége, miért ne tennők ugyanazt a mégis inkább jogi ellenfelekül feltünő mostoha gyermekeknél? Mindezek daczára Jancsó ép a támadott értelemben veszi az 1840. évi VIII. tcz. 18. §-át (102. l.); nem látom azonban, miért? Zsögöd de lege lata nem adja meg.*

Az orsz. ért. 16. §-a nem szól ugyan mostoha gyermekről, de az teljesen felesleges, minthogy e §. amugy is minimumra szabja a megszoritási jog körét, természetesen csak ott, a hol e jog addig létezett, a hol nem volt addig, arról nem szól ugyan semmit, de amugy is nehéz e direkt restriktiv § ba holmi kiterjedést belemagyarázni, mely ellen különben erkölcsi okok is szólnak. (L. Zsögöd id. h.) Az özvegyi successio minősége itt is universális, (igy fogja fel Jancsó által id. C. 3339/86., 3561/86., 465/81., stb. is) noha az 1840. évi VIII. tcz. 18. §-a «ősiről és szerzeményről» szól, tehát két fogalommal operál, melyek között az egyik («ősi», illetve ma «ági») most, a másik («szerzeményi») akkor a hozzáfüződő positiv kriteriumok folytán singuláris successiót alapitott. Ezen universális successio oka, hogy lemenők esetében ma csak egy egységes vagyontömeg létezik, mely mint egész száll lefelé. Ez ki is van fejezve az orsz. ért. 9. §-ában, mely világosan az apa «minden vagyonában» részesiti a gyermekeket.

Mindenesetre érdekes kérdés s kodexünkben, mely remélhetőleg megtartja az özvegyi jog intézményét, tisztázandó, vajon ha az asszony is örökbefogadta a gyermeket, ez által nyert-e az ipso jure megszoritási jogot?

Az eddigi esetek mind többé-kevésbé a sine testamentális területen mozognak, hátra van még egy kontra testamentális kérdés is. Ha ugyanis lemenő nincs, (mert ha van és csak ez van végrendeletileg «emlézve», akkor a végrendelet az asszony s a gyermekek közti viszonyon nem változtat) végrendelet ellenben igenis van, de az nem emliti az asszonyt, akkor az orsz. ért. 16. §-a értelmében egy az egész hagyatékra kiterjedő universális haszonélvezettel van dolgunk, mely csak abban különbözik az eddigi esetektől, hogy kontra testamentális. Az özvegyi jog kontra testamentális volta tehát kettőt jelenthet, először is azt, hogy egyáltalán nem történt róla gondoskodás, vagy nem «végrendeletileg» történt, másodszor pedig, hogy a végrendelet nem «illően» gondoskodott. Mindkét esetben a végrendelet teljes hatálybaléptének időpontját függeszti fel az özvegyi jog és pedig teljesen, tehát a második esetben sem szólhatunk valami quanti minoris-féle örökjogi keresetről. Legfeljebb a prima facies lesz ezen esetekben más, mint az előbbiekben, a mennyiben mindaddig, mig az özvegy nem jelentkezik, csak a végrendelettel törődik.

Ha előző közleményünk rendszeréhez hiven, itt össze akarjuk állitani az özvegyi jog szerfölött komplikáltnak látszó tanában nyert eredményeinket, azt vitathatjuk, hogy:

V. Végrendelet és lemenők nélkül az özvegyi jog nem is egy jogosultság, de annyi haszonélvezeti jog, a hány ági vagyondarab van.

VI. Örökbefogadott gyermekekkel szemben az özvegyi jog prima facies és universális successio a hagyatékra, mint egészre.

VII. Ez meg nem szoritható.

VIII. A mostoha gyermekekkel szemben az özvegyi jog ugyanazon tételeket mutatja fel, mint az örökbefogadásnál, csak a mérték más. [1840: VIII. tcz. 18. §.]

IX. Prima facies — végrendelet létében és lemenők nélkül — a végrendelet, egyébként az özvegyi jog itt is universális, az egész hagyatékra kiterjedő, sőt kontra testamentális jellegü haszonélvezet. *Almási Antal.*

* Igy — helyesen — legujabban Curia 302/1897. (*Jogt. Közl.* 32. sz.) a mostoha gyermeknek a megszoritása is.

* Örökjogi előadások 248. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A könyvkövetelések illetékessége.

A perjog reformjának szükségességét ugyan régen hansulyozzák nálunk, de kétségtelen, hogy ez a kérdés egyidőre leszorult volt a napirendről. Más irányu munkálatok kötötték le a jogászközönség figyelmét és csak most, mikor a közigazgatási biráskodás, az uj bünvádi eljárás stb. életbe lépte egész jogéletünk átalakulását idézik elő, szinte természetes következményként megkivánjuk, hogy a peres eljárás is ujra szabályoztassék. De habár ismerjük mindannyian perrendünk hiányát és visszásságait, el kell ismernünk azt is, hogy sok olyan disciplinát tartalmaz, mely erős gyökeret vert már az életben és melyet kár volna törvénykezésünk talajából csak azért kitépni, mert jelentését nem tudták kellően felismerni. Az uj nem mindig jó és a tetszetős jelszavak hangsulyozása talán «hálás», de nem mindig «helyes» dolog.

«Spectator» a perjog reformjáról elmélkedve, a *Jogt. Közl.* f. é. 44-ik számában a könyvkivonatok — helyesebben a könyvkövetelések — érdekében a prts. 35-ik §-ában megállapitott illetékességi szabály ellen kell sikra. A perrendtartás ezen intézkedésével hozza összefüggésbe azon visszaéléseket, melyeket a kereskedelmi utazók és ügynökök elkövetnek, a centralisálós törekvés kifolyásának tekinti az idézett szakaszt és olyan következményeket füz ezen illetőségi rendelkezéshez, melyek azzal semminemü okozati összefüggésben nem állanak.

Igaz, hogy az utazó ügynökök igen gyakran becsapják az ügyletek megkötésénél a feleket, hogy aláiratnak velük kitöltetlen blanquettákat, melyeket aztán jog- és megállapodás ellenesen kitöltenek, de ezt megtehetnék és megteszik bizonyára akkor is, ha a könyv- és számlakövetelésre nem volna kivételes illetékesség, mert hiszen az utazók és ügynökök által kötött ügyletek 99%-a megrendelési jegyek, vagy ehhez hasonló iratok mellett jön létre, melyeknek midegyikében, a szabadon választandó, vagy az eladó üzletének székhelyén levő bíróság van eleve kikötve. Igaz az is, hogy bíróságaink az ügynökök megbizotti jogkörét helytelenül korlátolják, hogy a főnököt, a ki legtöbb esetben nagyon jól tudja, mit vitt véghez az utazója, egy teljesen érdektelen jóhiszemü harmadik személynek tekintik, a ki ellen a védekezést megnehezitik. De mindez nem áll okozati összefüggésben a könyvkövetelésekre nézve megállapitott illetőséggel és ha ezt el is törölnők, ezzel korántsem szünnének meg a fenti sajnálatos jelenségek. Egyáltalán nem a jogok érvényesitését lehet és szabad megnehezitení, hanem a visszaélést és a rosszhiszemüséget kell megtorolni és attól a jogsegélyt megvonni.

De mielőtt áttérnék arra, hogy mi tulajdonképen a könyvkövetelésekre nézve megállapitott illetékességi szabály értelme és jelentősége, csak egy megjegyzést teszek a czikkirónak a büntető eljárásból vett hasonlatára. A büntető perben a vádlott az általános jogrend megsértéséért kerül kereset alá, ennek megállapitása és elbirálása pedig leghelyesebben ott történik, a hol a sérelem elkövettetett, mert a tett helyén érezhetők leginkább a jogrend megbontásának következményei. Továbbá büntető perben a bizonyitás is közérdeket képez, mert nem csak a büncselekmény megtorlása, de az ártatlanság kideritése is a közérdek követelménye, mindkét irányban pedig a bizonyitékok a legkönnyebben a tett helyén találhatók fel és mérlegelhetők kellően. Tehát nem a vádló követi a vádlottat, hanem maga áll, és a vádlottat is állitja a forum delicti elé. Ép azért a forum originis a büntető perben nem tetszés szerint és vagylagosan alkalmazható, hanem csak kisegitő jelleggel bir.

A mi a perrendtartás 35. §-ának rendelkezését illeti, ennek a szakasznak a felirata ugy szól: «a teljesités helyéhez képest». Ez a teljesités helyes értelmezés mellett, nemcsak a szakasz első bekezdésében emlitett szerződésekre, hanem azon ügyletekre is vonatkozik, melyek a könyvbejegyzés alapjaként szolgálnak, mert ha nem vonatkoznék erre is, akkor észszerüen a 2-ik bekezdést külön szakaszba kellett volna foglalni. Már most mi képezi a könyvbejegyzés alapját? Rendszerint a kereskedő által eszközölt teljesités. Kétségtelen, hogy a kereskedő vagy iparos — mert csak ezekről van szó — akkor teljesiti már a maga részéről az ügyletet, midőn a megrendelést effectuálva, az árut vagy esetleg pénzt telepe helyéről elküldi. Az ügylet teljesitésének helye esik tehát össze üzletének és igy a könyvek vitelének helyével. Egy jogvélelmet állapit meg ezzel a törvény az iránt, hogy a kereskedelmi ügylet teljesitésének helyéül rendszerint az a hely tekintendő, a hol a könyvek vezettetnek és a bejegyzés is történik. Hiszen mikor az árukat utnak inditja a kereskedő, azok azzal kimennek mintegy jogköréből — a mint rendszerint a megrendelőt terheli már az uton érhető kár és veszély — tehát már akkor a kereskedő teljesitette az ügyletet.

Ennélfogva a könyvbe bejegyzett követelés rendes körülmények között a kereskedő által és pedig hitelbe történt szerződés teljesitést tételezvén fel, a könyvek vezetésének helyén levő bíróság tulajdonkép mint forum kontractus jár el.

Ez lévén tulajdonképi értelme és jelentősége a könyvkövetelések részére megállapitott illetőségnek, az emlitett momentumoknál fogva ezen szabályt az uj perrendtartásban is fentartandónak vélem. Fentartandónak már azért is, mert ezt a kereskedelem érdekei megkivánják. Ezen érdekek előmozditása nem állapit meg privilégium odiosum-ot a többi nem kereskedővel szemben, hanem azon alapul, hogy a forgalom biztossága, azaz a tudat, hogy a kereskedő bizton számithat az ellenszolgáltatásra, képezi nélkülözhetlen támaszát a kereskedelemnek. Csak ezek mellett fejlődhetett a modern kereskedelem azzá, a mivé lett, az egész világra kiterjedő, sem távolságokkal, sem politikai határokkal nem törődő hitelgazdasággá. Ha a kereskedőnek, az iparosnak, a mellett, hogy áruit és készitményeit hitelbe adta X-nek, eleve is már azzal kell számolnia, hogy a követelés behajtása érdekében üzletétől, bizonyitékaitól távol eső helyen hosszadalmas pereket kell majd folytatnia, akkor minden üzleti készség és tevékenységre való hajlam daczára, óvakodni fog hitelügyleteket kötni, pedig ezek nélkül a kereskedelem ma egyáltalán nem képzelhető. Nem szabad a kereskedelem és forgalom elé egyáltalán nehézségeket gördíteni, hanem a visszaéléseket kell szigoruan megtorolni, a mi pedig két nagyon különböző dolog.

Azt mondja egy kiváló német jogi iró, (Bar: a Holtzendorf Encyclopädia 723. lapán) «Handel und Industrie sind bei einem gerechten und doch schnellen Prozessverfahren wesentlich interessirt. Grobe Sorglosigkeit, versteckter Betrug werden durch ein energisches Civilverfahren, welches den Schuldigen zum Ersatze des angerichteten Schadens anhält, in mannigfacher Beziehung besser im Zaume gehalten, als durch Strafrichter und Polizei». Nem a könyvkövetelések perlésére megállapitott illetőségi szabály oka annak, hogy nálunk olyan könnyen pert inditanak, hanem ennek oka az, hogy a rosszhiszemü felperes is aránylag olcsón perel és azt a kárt és költséget, melyet az ellenfélnek okozott, csak kis mértékben köteles megtériteni. Nálunk még a pernyertes felek ötven százaléka is rendszerint ráfizet a perre sajátjából. Nem a tulajdonképi per, hanem már az itélet után következő behajtási eljárás aránytalanul drága nálunk. A költségeknél legfontosabb momentumként a substratum értékét és a bélyegkiadást tekintik, holott elsősorban mindig a perre

forditott szellemi munkát kell tekinteni. Mindig megütközöm azon, ha látom, hogy egy alaposan készült ügyvédnél is, a ki valamely ügy tárgyalására döntvénytárt, auctorokat tanulmányozott és a kinek előadása már egy megelőző fél, vagy egész napi szellemi munka eredménye, a tárgyaló biró előveszi a makacssági skálát és a szerint állapitja meg a költséget. A meddig nálunk pár frtnyi költségért három biróságot lehet mozgósitani és az ország legmagasabb birói foruma, azt a szellemi munkát, melyet öt, vagy hét magas állásu biró és az érdekelt ügyvéd végez, mindössze csak 8—10 frtra taksálja, addig a könnyelmüen inditott és rosszhiszemüen vitt perek nagy számától sohasem szabadulunk meg. Ha majd a budapesti kereskedő a becsapott vidéki félnek minden költségét és kárát lesz kénytelen megfizetni és nemcsak az utazási készkiadását, hanem összes mulasztását, akkor pedig, ha ez a fél otthon is vállal ügyvédet, ennek és nemcsak a megkeresett budapesti ügyvédnek költségei is őt fogják terhelni, akkor a könnyelmü perlekedést kerülni fogja és pert csak akkor fog inditani, ha igazságos követelése van. Ily követelések érvényesitésének megnehezitését pedig nem kivánhatja észszerüen senki.

Dr. Török Emil.

Idézhető-e a hagyatéki eljárás folyamán az örökhagyónak ismeretlen helyen tartózkodó özvegye hirdetmény utján?

Magyar örökösödési jogunknak egyik igen szép jellemvonása, hogy az özvegy jogairól rendkivül lovagiasan, bőkezüen és oly módon gondoskodik, hogy joga lehetőleg biztositva legyen mindenkivel szemben.

Uj örökösödési eljárásunkban ugyanezen gondolatmenetet találjuk az özvegy helyzetére vonatkozólag. Joga annak alaki érvényesitése tekintetében is sokkal inkább van biztositékokkal körül bástyázva, mint az örökösé. Az 1894: XVI. tcz.-ben egészen más állása van az özvegynek, mint más örökösnek. Nem is foglalja a törvény ezen elnevezés alá: «örökös» az örökhagyó özvegyét s ha valamely szakasz egyenlően kivánja szabályozni mindkettőnek jogviszonyát, az «örökös» szó mellé mindig oda teszi, «avagy az örökhagyó özvegye», miből természetesen következik, hogy ott, a hol csak örököst emlit a törvény, az örökhagyó özvegyét nem érti alatta.

Az örökösödési törvény 54., 62. és 63. §§-ai szerint az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó örökösök hirdetmény utján intézendők s ha ezen hirdetményi idézés daczára meg nem jelennek, érdekeik jórészt a megjelent örökös társakra vannak bizva. Nem igy az özvegy, a ki hirdetményileg meg nem idézhető, mert a hirdetményi idézés csupán az örökösökre szól, a kik alatt az özvegy — özvegyi joga tekintetében — soha sem értetik. Az özvegyre nézve a törvény 81. §-a rendelkezik, mely kimondja, hogy ha az örökhagyó özvegye a tárgyalásra meg nem jelenik, akár ismeretlen tartózkodása vagy bármi más oknál fogva, mert a törvény itt különbséget nem tesz, az özvegynek özvegyi joga hivatalból teljes egészében biztositandó. Folyománya ez különben ama alapelvnek, hogy az özvegyi jog csupán per utján szoritható meg (ideigl. törvk. szab. 16. §., 1894. évi XVI. tcz. 81. §.).

Az örökösödési elj. törv. 66. §-a, a hol az örökös mellett az örökhagyó özvegye is fel van külön emlitve, egyenlően szabályozza ama jogkövetkezményt, mely beáll akkor, ha a megjelent örökös oly köz- vagy hitelesitett magánokiratot mutat fel, mely szerint az egyik örökös avagy az örökhagyó özvegye örökjogáról lemondott. Ugyancsak egyenlően van szabályozva ama eset is, mely beáll akkor, ha az okirat sem köz-, sem hitelesitett magánokirat, mely esetben a meg nem jelent érdekelt egy ujabbi határnapra azzal idézendő meg, hogy meg nem jelenése esetében a bemutatott okirat tartalma valónak fog tekintetni, azaz örökjogáról lemondottnak fog tekintetni.

Mi történik azonban akkor, ha ezen fenti esetben az örökös avagy az örökhagyó özvegye ismeretlen helyen tartózkodik. Az örökös — bár ez a 66. §-ban világosan kimondva nincsen — a 63. §. analogiájánál fogva hirdetmény utján idézendő, mert lényegben nincs sok különbség azon eset között, a midőn a megjelent örökös a távollevő örökösnek örökjogát tagadásba veszi, avagy a midőn a megjelent örökös egy lemondást tartalmazó, azonban alakszerütlen, illetve törvényhozási tekintetben kevés bizonyitékot nyujtó okiratot produkál, minek folytán az ismeretlen helyen tartózkodó örökös azzal idéztetik meg hirdetmény utján, hogy a mennyiben az ujabbi tárgyalásra meg nem jelennék, esetleges igényét figyelembe nem fogják venni.

Az özvegyre azonban a 63. §. nem vonatkozik, mert ezen szakaszban is csak örökösről van szó, de az örökhagyó özvegye nincs külön felemlitve. Az özvegyre ismét a 81. §. alkalmazandó s igy abban az esetben is, ha a lemondást tartalmazó okirat nem közokirat, sem hitelesitett magánokirat *és az özvegy ismeretlen helyen tartózkodik*, az okirat, ellentétben az örökösre vonatkozó szabálylyal, figyelembe nem vétetik s az özvegyi jog teljes egészében hivatalból ovatik meg. Csupán akkor, ha az özvegy saját személyében szabályszerüen idézhető meg, esik lemondó alakszerütlen okirat felmutatása esetében is az özvegyi jog az örökösödési joggal egy elbánás alá.

Ezen nehány rövid megjegyzésből is látható, hogy az 1894: XVI. tcz. is régi jogi hagyományainkhoz képest mily összhangzatosan domboritja ki az özvegyi jog intézményét s igyekszik azt minden irányban biztositani s az özvegyet bármiféle támadásoktól megóvni.

Dr. Bárdos Géza
kir. aljárásbiró.

Végrehajtók, kézbesitők.

— A budapesti kir. törvényszék elnökének szives figyelmébe. —

Ha a biróságok vezetői, vagy a felügyeleti hatóságok főnökei hallanák, mikor a budapesti ügyvédek maguk közt elpanaszolják, mennyi bajuk van a budapesti és vidéki végrehajtásokkal, meg vagyunk róla győződve, nem maradna el a rostálás a végrehajtók és kézbesitők gárdájában.

Az ügyvédek csupán maguk közt panaszkodnak, mert egyrészt nincs idejük, sem kedvük a formális irásbeli feljelentésre, másrészt pedig panaszaik oly természetüek, hogy közvetlen tudomásból, tapasztalatból a panaszkodók nem szólhatnának s igy nyilvánosan fellépni, az egyes esetekben, sajnos legtöbbnyire alig lehet.

Pedig azok a dolgok, melyek a fővárosi ügyvédi kar egy jó részét arra birják, hogy valóságos felháborodással nyilatkozzanak az uralkodó állapotokról, megérdemelnék, hogy oly hangon pertraktáltassanak, hogy meghallják mindazok, a kik hivatva vannak féltő gonddal őrködni az igazságszolgáltatás tekintélye felett.

A sok közül közlünk néhány visszásságot.

Budapesten az utóbbi időben a kitüzött árveréseknek legalább is felét nem lehet megtartani, a miatt, mert az árverési hirdetmény nem jogerős.

Vagy az árverési hirdetménybe csuszik be hiba, vagy a hirdetmény valamelyik félnek «nem kézbesithető», vagy a kézbesités csak elkésve történik.

Máskor meg a 3—5 hétre kitüzött árverés hirdetményt az utolsó napokban kézbesitik csak valamelyik érdekeltnek a sok közül, ugy, hogy a szabályszerü nyolcz nap az utolsó kézbesitéstől a határidőig nem lévén meg, az árverés ismét nem foganatositható.

De ne gondolja senki, hogy a végrehajtó a felperesi ügyvédet az akadályokról értesiti. Dehogy. Az ügyvéd közzé

teszi a hivatalos lapban az árverési hirdetményt, a végrehajtó díját a hirdetés kibocsátásáért is kifizeti (ezért legelsőbb is elküld a végrehajtó) s idejét ugy osztja be, hogy árverést fog tartani, mikor az *árverési határnap reggelén* — sőt talán csak a helyszinén — értesül arról, hogy az árverés elmarad.

Igy megy ez ugyanegy ügyben többször is.

Majd ez a hiba, majd amaz és az ügyvéd is, ügyfele is boszankodnak, de ez nem segit, a végrehajtást szenvedett pedig — a markába nevet.

Az is megtörtént már, hogy a végrehajtó a végrehajtást foganatositja, de a jegyzőkönyvet csak hetek mulva terjeszti be a bírósághoz, ismét csak a hitelező kárára és veszélyére.

A végrehajtó urak az ügyvédek levélbeli kérdezősködéseire a legritkábban válaszolnak, de azért hivatalos óráikat soha be nem tartják. Egy órai hivatalos idő helyett a budapesti végrehajtók alig egy negyedóráig időznek a bíróság helyiségeiben, lakásukon hivatalos ügyben nem lehet őket találni és — kevés kivétellel — oly türelmetlenséget és kelletlen modort tanusitanak a hivatalos ügyekben hozzájuk forduló felekkel és ügyvédekkel szemben, hogy a bíróságnál levő hivatalos helyiségeikben e miatt és különböző szabálytalan eljárásaik miatt, napirenden vannak az összeütközések.

Ha hivatalból rendelik el a végrehajtást, gyakran ugy tapasztalod, hogy hónapokig is elhever az ügy a végre hajtónál; mig külön nem kéred a foganatositást, ott pihenteti az asztal fiókjában.

Az is előfordul, hogy árverési hirdetményt — különösen vidéken — csak sokszori sürgetésre kapsz, nem ritkán csak ugy, ha a járásbíróságtól kéred, utasitsa a végrehajtót kötelessége teljesitésére.

Ismét más miseria, hogy a végrehajtók minden foglaltatónak küldenek árverési hirdetményt, még ha azon foglaltató a végrehajtási zár alól az ingókat fel is oldotta, sőt még akkor is, ha maga a végrehajtó küldte be a pénzannak idején az illető végrehajtatónak.

A budapesti végrehajtók némelyike pedig vidéki ügyben mind a vidéki ügyvédnek, mind az őt helyettesitő budapesti ügyvédnek megküldi az árverési hirdetményt.

Nagyon közel fekszik természetesen ennek az oka, az t. i., hogy a végrehajtó igy többet keres az árverési hirdetmény kibocsátásán.

Terminust adnak a budapesti végrehajtó urak (3—4 napra) és nap-nap után ismétlődik, hogy nem jelennek meg a találkozón.

Nem néznek pontosan utána annak, hogy a végrehajtást szenvedett ellen volt-e már végrehajtás folyamatban s igy megtörténik, hogy elárverezik az ingókat, a nélkül, hogy a felülfoglalási záradék az alapfoglalási jegyzőkönyvre rá volna vezetve. Ez oda visz, hogy némely foglaltató nem nyer értesitést az árverésről, elsőbbségi igényét nem is érvényesitheti és ha épen a sorrendi tárgyalásról véletlenül tudomást nyer is, követelésének érvényesitése a legnagyobb nehézségekbe ütközik.

A kézbesitőkkel is rendkivül sok bajunk van.

Ujabban *feltünően* gyakran jelentik a kézbesitők az alperesekről, hogy «a kijelölt helyen nem találhatók». Ha azonban kiküldök a helyszinére meggyőződést szerezni, vajon mikor s hova költözött el az alperes azóta, hogy ott találtam, nagy meglepetésemre azt látom, hogy az alperes ott lakik, hanem a kézbesitő felületesen és hanyagon — ez a *legenyhébb* feltevés — teljesitette kötelességét.

De igy van ez, ha az állam 80 krajczár diurnummal javadalmazott napidijas szolgákra bizza a kézbesitést.

Ezen szegény emberek szabálytalanságaira és hanyagságaira még tudunk valamennyire enyhitő körülményeket találni.

De a budapesti végrehajtók sokszoros szabálytalanságait és hanyagságait menteni vagy megbocsátani nem tudjuk, midőn egy-egy végrehajtónak évi jövedelme Budapesten 5—8000 frtra is felrug. *B.*

Az igazságügyi orvosi tanácsról.

Dr. Schächter Miksa előadásának kivonata a Magyar Jogászegylet 1897 november hó 6-án tartott ülésén.

Az igazságügyi orvosi tanács a modern jogélet exigentiájából fejlődött, de nem idegen minták után indult intézménye ez év szeptember havában fenállásának és működésének hetedik évét töltötte be. Ez idő elegendő volt élet- és munkaképességének kipróbálására nemcsak, de még arra is, hogy el is felejtsék, miért volt erre az intézményre szükség és merülnek fel hangok, melyek a régi időket, viszonyokat és embereket sóvárogják vissza. Előadó a tanács kreálásának indokolására felolvassa azt az indokolást, melyet annak idején a törvényjavaslat kapcsán a parlament elé terjesztettek és a melyből kiderül, hogy az addigi felülvéleményező testületek a körülményekből folyó lassu eljárása mellett vádlottak hosszu időt töltöttek fogházakban és oly állapotok fejlődtek, melyeket a törvényjavaslat indokolása tarthatatlanoknak mond. Ezen állapot orvoslása végett volt szükség az igazságügyi orvosi tanácsra.

De minden előzetes indokolásnál jobban indokolja az intézmény szükségességét maga az elért eredmény. Az első feladat az ügyek gyors elintézése volt. A tanács minden héten tart legalább egy ülést, minden, a törvényszéktől érkezett ügyet két hét alatt el kell intéznie és további 8 nap alatt az elintézésnek a kiadóhivatalon is át kell haladnia. Ez intézkedések ellenőrzése czéljából az igazságügyminiszter 25,926/1890. sz. rendelete meghagyja a törvényszékeknek, hogy ha négy hét alatt a kért felülvéleményt meg nem kapják, erről a miniszternek jelentést tegyenek. Az eredmény azt mutatta, hogy ezen intézkedések teljesen beváltak, mert 7 év alatt csak öt esetben érkezett sürgető megkeresés a tanácshoz, négy esetben az ügy már el volt intézve és egy esetben a sürgetés daczára sem adhatott felülvéleményt a tanács, mert ez ügyet a törvényszék meg az országos közegészségügyi tanácshoz küldte, de ez onnan az igazságügyi orvosi tanácshoz át nem tétetett, mert mindenestől elveszett és csak évek mulva került elő.

A tanács expeditiv munkája lényegesen befolyásolja a törvényszékek elintézését is és a tanács ez irányu törekvése hathatós támogatásra lel ugy az igazságügyminiszterium hivatalai, mint a törvényszékek és bíróságok részéről is, ugy, hogy 1897. évi szeptember hó 1-éig 2725 ügy közül 2500 törvényszéki felülvéleményt a tanács ugy intézett el, hogy, ha szükség volt, hetenkint két ülést tartva, az év végén sohasem volt több ügy a tanácsnál, mint a mennyi a következő év első ülésén elintézendő volt.

Az elintézések minőségének jellemzésére felsorolja a tanács amaz intézkedését, hogy az ügyeket szakok, tudniillik orvos-tudományszakok szerint osztják el a tanács szakértő tagjai között, kik a részletes tényleirás és az orvosi alapleletek és vélemények tekintetbevételével készült véleményjavaslatot a tanács elé terjesztik és ez itt az orvostudomány általános szempontjából kerülvén elbirálás alá, igy adatik ki a törvényszékeknek. Ha a tanács a hozzá felterjesztett összes ügyiratokból, bünjelekből nem nyer elegendő tájékozódást, akkor pótló adatokat kiván, exhumatiót, a sérültek előállitását, vagy a kétes elmeállapotuaknak a tanács szakértője által való közvetlen megfigyeltetését hozza javaslatba. És mert mindezek az eszközök a tanács rendelkezésére állanak, azért nem szükséges a tanács tagjainak és előadóinak személyes informáltatása, melyet a tanács ügyrendje kathegorice eltilt. Eseteket sorol fel, melyben a

tanács közvetlen megvizsgálása feltünő eredménynyel járt, de a minthogy a biró nem győződhetik meg minden esetben személyesen az általa megitélendő eseményekről, hanem kénytelen tanuvallomások után indulni és itélni, ugy a tanács sem bonczolhatja ujra minden esetben a már enyésztnek indult hullát s nem tépheti fel a már begyógyult sebet és nem itathatja le experimentáliter a tettet állitólag alkoholos mámorban elkövetett vádlottat.

A tanácsülések épen az által, hogy a tanácstagok különféle szakmát képviselnek, az egyoldalu elfogultságtól óvják meg a véleményeket. A tapasztalat azt bizonyitotta, hogy az öttagu tanácsülés teljesen megfelel a megbizhatóságnak, habár fontosabb ügyekre hét és kilencz tagu tanácsot ir elő a szabály.

A tanács felülvéleményeinek, a szabály szerint olyannak kell lenni, hogy «az érvei által a határozat megértését és méltatását a megkereső hatóságnak is lehetővé tegye, a nélkül azonban, hogy a korábbi véleményekkel felesleges vitatkozásba bocsátkoznék, vagy távoleső, nem magából a tárgyból felmerülő érvekkel, nézetekkel, irodalmi adatokkal volna felszerelve.» A tanács ezen, a tapasztalat által is üdvösnek bizonyult eljáráshoz ragaszkodik és nem enged a törvényszékek azon felszólitásának, mely az előbbi orvosi vélemények czáfolását is kivánja a tanácstól. Gyakran van azonban azon helyzetben a tanács, hogy a megkereső törvényszékek és bíróságok azon óhajának sem tehet eleget, mely a tanácstól *határozott* felülvéleményt kiván, mert bizonytalan adatok alapján határozott véleményt adni nem becsületes meggyőződéssel, hanem csak kicsapongó phantasiával lehet.

A tanács felülvéleményeinek értékét a legelfogulatlanabbul és legigazságosabban abból lehet megitélni, mennyire vették azokat a törvényszékek és felsőbb bíróságok figyelembe. Hogy a tanács tagjai megtudhassák, mennyire értették volt ők maguk meg a törvényszékek intentióit, a tanácsnál megfordult ügyekben hozott jogérvényes végzések a tanácsnak megküldetnek és ezekből kiderül, hogy 378 leküldött végzés közül csak 14 foglalt el a tanács véleményétől eltérő álláspontot, mig 364 esetben a tanács véleménye képezte az itéletek alapját és a törvényszékek és felsőbíróságok gyakran a legnagyobb elismerés hangján szólnak ez itéletekben a tanács indokolt felülvéleményeiről. Felsorol előadó nehány idevágó esetet, a melyben az itélet nem vette figyelembe a tanács véleményét, és olyat is, melyben a törvényszékek ugyan a tanács véleményét fogadták el, de a «közvélemény» fordult ellene. Szükségesnek tartja előadó, hogy a tanács esetleg a törvényszék előtt is személyesen képviselhesse véleményét, mert ez idő szerint az irásban ott fekvő véleményt támadhatják, czáfolhatják és félremagyarázhatják.

Végül felemliti előadó azon nagy érdemeket, melyeket a tanács első nagy elnöke Kovács József, a tanács szervezése, de különösen a tanács szellemének megerősitése körül szerzett, és nem utolsó helyen az által, hogy a tanács müködéséből az orvosi és jogi gyakorlat terén egyaránt depraváló reklámot kizárta.

Különfélék.

— **Jelen számunkkal** küldjük szét, a rendes melléklet helyett, a magánjogi kodifikationális bizottság jegyzőkönyveit és a jegyzőkönyvekhez csatolt függelékes munkálatokat. Igen helyesnek tartjuk, hogy ezen előmunkálatok a jogásztközönség nyilvánossága elé bocsáttatnak és alkalmat ad igy az igazságügyi kormány arra, hogy a szakkörök és a közvélemény organumai részt vegyenek a kodifikátióban.

— **A magyar kir. Curia** felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. tcz.) alapján hozott határozataiból a dr. Fabiny Ferencz curiai biró által összeállitott gyüjteménynek II. kötete most jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. E kötet folytatását képezi az I. kötetben közölt határozatoknak s az a m. kir. Curiának 1896 szeptember 1-étől 1897 julius 1-éig terjedő időtartamán át hozott határozataiból van összeállitva. A jogászvilág az I. kötetnek kiadásánál már élénk érdeklődéssel fogadta, a m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsának az uj sommás eljárási törvénynek, a gyakorlat által még teljes felismerésre nem jutott perjogi elvei megismerésére legalkalmasabb forrásul szolgáló határozatai rendszeres összeállitását. A most megjelent II. kötetnek gyakorlati haszna annál jelentőségteljesebb, mert abban a határozatok lényeges tartalmának közlésén felül, a határozatok tulnyomó számánál egyuttal a felülvizsgált jogkérdés eldöntésének alapul szolgált ügyállás is röviden, de szabatosan ismertetve. Ára füzve 3 frt 50 kr.

— **Deák Ferencz beszédei.** Kónyi Manó nagyszabásu munkájának most megjelent negyedik kötetét a jogi szaksajtó sem mellőzheti hallgatással. A mit Kónyi Manó feldolgozott, az Magyarország legujabb korának egész jogtörténete, mert Deák Ferencz nevéhez füződik a magyar jog ujabb fejlődésének minden dicsősége. Nincs magyar jogász, a ki hálás nem volna azért a munkáért, a melyet Kónyi Manó végzett, mert Kónyi olyan forrásmunkát adott a jogtörténet kutatóinak rendelkezésére, a melyben rendszeresen, áttekinthetőleg megtalálhatjuk minden momentum okiratszerü, hü leirását, e mellett hallhatjuk azon idők nagy horderejü eseményeiről egykoru államférfiak itéleteit, jórészt oly források nyomán, melyek eddig teljesen hozzáférhetetlenek valának. A most megjelent 32 ives kötet az 1866—1867-ik évek történetét tárgyalja Deák beszédeinek titulusa alatt.

— **Dr. Schwarz Gusztáv** két tanitványa, Schiller József és Mautner Dezső, leforditotta Stammler Rudolfnak institutio-gyakorlatait. Ezen füzethez Schwarz Gusztáv előszót ir, melyből átveszszük a következőket:

Institutio-előadásaimban két pontban térek el a szokástól. Egyik az, hogy az elméleti tanokat a Justinianus institutio-szövege alapján adom elő, másik, hogy az elméleti tanfolyam mellett kezdettől fogva practikumot is tartok. Az előbbi által hozzá kivánom szoktatni jó eleve a hallgatót, hogy az eredeti forrásokból meritsen, első kézből dolgozzék; a practikum által pedig, hogy élő-elevenen lássa és ismerje a jogfogalmakat, ne mint holt betüt, hanem mint gyakorlati hatalmat. A forrásokból tudja meg, hogy honnan való, a mit tanul, a practicumból, hogy mire való. E kezdő practicumnak, ugy tapasztalom, még nem mindenki ismeri el a létjogát. A practikum eszméje maga, ma már szerte el van ismerve és ez irányban propagandára nincs többé szükség. De a practikum, azt mondják, csak «haladottabbaknak» való, kezdő practikum nem lehető, mert nincs meg a kezdőben az előfeltétel: az elméleti ismeret. E kétkedőknek tapasztalatból mondhatom: a kezdő practikum lehető és beválik. Miért is ne? Régi elve a pædagogiának, hogy az ismertből kell indulnia a tanitásnak az ismeretlen felé. Már pedig az előtt, ki először nyomja a jogászpadot, mi ismeretesebb, mi hozzáférhetőbb: egy concret kép a mindennapi életből, vagy egy elvont jogszabály? Mindig ugy tapasztaltam, hogy az alanyi jog, a jogviszony, a jogügylet, a birtok és száz más e fajta abstractiók fogalmi magyarázata csak érthetetlen néma beszéd volt a kezdő előtt, hangot és értelmet csak akkor nyert, ha egy-egy találó példa illustrálta. Mert a concret tünemény mindig könnyebb, mert érzékbe ötlőbb, mint az abstractio és mert a példa az életből van véve, melyet a kezdő már ismer, az elvont fogalom pedig a jogból, melyet még nem ismer.

— **Dr. Moravcsik Ernő Emil gyakorlati elmekórtana** második teljesen átdolgozott és bővitett kiadásban jelent meg. Szerző főkép a gyakorlat igényeit tartotta szem előtt könyve megirásában s ehhez képest bő kasuistikát is nyujt.

— **A jog- és állambölcselet kézikönyve** jelent meg *dr. Öreg János* debreczeni jogtanártól. Szerző az államra és jogra vonatkozó általános tanok után a részletes tanok közt tárgyalja a magánjogot és közjogot, valamint a nemzetközi jogot.

— **Az uj horvát csődtörvényről és megtámadási törvényről** tartott előadást a budapesti ügyvédi körben *dr. Messinger Simon*. Összehasonlitó jogi alapon ismertette ezen uj törvényalkotásokat, s azon óhaját fejezte ki, hogy a nálunk is előkészitett reform minél előbb megvalósittassék. — Ezzel kapcsolatban emlitjük meg, hogy ezen két uj horvát törvényt német nyelvre forditva és magyarázó jegyzetekkel kisérve kiadta *Wagner Ignácz*.

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** a napokban ülést tart. A meghivók már ki vannak állitva. Ezen ülésen fognak megalakittatni az albizottságok, melyek a kérdések kitüzése iránt javaslatot tesznek. Ezen kivül a bizottságban — elhalálozás folytán — mutatkozó hézagok is be fognak töltetni.

— **A visszaesés fogalommeghatározásához.** A m. kir. Curia egyik itéletében a következő kijelentést tartalmazza: «Habár vádlott ellen büntetett volta sulyositó körülményül fel nem hozható, mert nem hasonló cselekményért (t. i. királysértésért), hanem sikkasztásért volt megelőzően büntetve, ez pedig csak a büntetlen előéletnek enyhitő körülményül felvételét zárja ki, s habár továbbá vádlott javára a csendőrök által történt letartóztatása által előidézett felhevült kedélyállapota is enyhitőül veendő figyelembe» stb. (M. kir. Curia 1897 junius 18. 7697. sz. a.)

— **Az alanyi bünösség megitélése.** A budapesti kir. itélő tábla egy bünügyben kimondotta, hogy «a kir. itélő tábla számba vette, hogy az arczul csapások, mint a melyekkel vádlott Bl. A. az elhalt Sz. Mártont illette, rendszerint csekély mérvü sérelmet szoktak okozni, s a legritkább esetekben idézik elő azt az eredményt, a mely a fenforgó esetben Sz. Mártonnak bekövetkezett halálával megvalósult s igy ezen az alanyi bünösség megitélésére nézve fontos körülménynek figyelembe vételével» stb. (A budapesti kir. itélő tábla 1897 május 12. 4546 sz. a.)

— **Halasztások költségei.** *A m. kir. Curia:* V. Tóth Istvánnénak, Juhász Jánosné s társa elleni osztály érvényesitése iránti perében itélt: A másodbiróság itélete a perköltség összegének, s az 1. r. alperesi ügyvéd munkadija s költségének 53 frt 15 krra mérséklésével helybenhagyatik. *Indokok:* Minthogy a perköltségnek 88 frt 15 krban történt megállapitása nem áll arányban az alperesi védelem érdekében érvényesitett csekélyebb munkával és a szükségkép felmerült költségekkel; s minthogy különösen az érvényesitett védelem egyszerü volta épen nem teszi indokolttá az alperesi ügyvéd által igénybe vett nagyszámu pertári halasztásokat, a miért az alperesi ügyvéd még a saját felétől sem követelhet dijat és költségének megtéritését: ezeknél fogva a perköltségnek s az alperesi ügyvéd járandóságának összegét kellő mértékre leszállitani kellett. (1897 október 20. 1234. sz. a.)

— **A Juristische Blätter** legujabb száma hosszabb dolgozat közlését kezdi meg a magyar örökjogról ily czim alatt: Excurse über ungarisches Erbrecht. A dolgozat szerzője dr. Schwarz Izidor, kinek tollából mi is közöltünk már egyet-mást.

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** nem képesek a birói karban az üresedéseket betölteni. A bécsi másodfoku biróság elnöke ismét meghosszabbitotta a pályázati határidőt, mivel nem jelentkezett elég pályázó. A gráczi felsőbiróság területén 30 adjunctusi állás van üresedésben, s pályázó nem igen találkozik.

— **Az osztrák ügyvédi kamarák** most a talárkérdés felett vitatkoznak. A határozatok nagyon eltérők. Mig a bécsi és a lembergi kamarák a behozatal mellett foglalnak állást, a gráczi és linzi ellene nyilatkozott; még azon inditvány sem fogadtatott el, hogy az ügyvédek ünnepélyes alkalmakkor jelenjenek meg talárban.

— **A kegyelmi jogról a középkorban** értekezik *dr. Frauenstädt* boroszlói biró a «Zeitschrift f. d. g. Strafr.-wissensch.» utolsó füzetében. Ezen értekezésből kitünik, hogy előkelő állásban levő ugy férfiak, valamint nők is, oly módon megkegyelmezhettek az elitéltnek, hogy a vesztőhelyhez vezető uton levágták őt a hóhérnak köteléről és elősegitették annak egy menhelybe való jutását. Ezen kivül egész Németországban akkor azon jogszokás állott fen, hogy egy halálra itélt gonosztevőnek megkegyelmeztek azon esetben, a midőn egy szüz ajánlkozott arra, hogy nőül megy hozzá. Megforditva a halálra itélt női gonosztevő is kegyelmet nyert, a mikor egy még nőtlen férfi megkérte annak kezét.

— **A franczia kormány** mindinkább könnyitéseket hoz be a házasságkötést megelőző formalitások tekintetében. Legujabban rendelet adatott ki, mely az iratok és bizonyitványok beszerzésének elengedésére nézve a lehető legnagyobb engedményeket teszi. A szülések folytonos kevesbedése viszi a franczia kormányt mindezen intézkedésekre.

— **Az ujságirók ellenségei.** Minnesotában, Amerikában, 1889-ben hoztak egy törvényt, melynek értelmében ott nem engedik meg, hogy a halálbüntetés végrehajtásánál hirlaptudósitó jelen legyen. Tilos a kivégzés részleteiről tudósitást közölni és egyedül annak hirlapi közlését engedik meg, hogy a kivégzés a törvény értelmében az illető napon kellőleg megtörtént. A hirlapok hevesen ellenezték ezt a törvényt és részben figyelmen kivül is hagyták azt.

—

A Magyar Jogászegylet f. hó 13-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Szladits Károlynak, a kodifikationális bizottság jegyzőjének előadása a közszerzeményről. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

—

— **A Franklin-Társulat** rendkivüli könyvárleszállitást rendezett az idén könyvkiadványaiból. Ez első irodalmi intézetünk becses kiadványainak hosszu sorozatát állitotta össze, melyből 10 frt bolti áru vásárnál egyharmad részt; 20 frt árunál fele részt; 100 frt bolti árunál pedig kétharmad részt enged. A könyvek jegyzéke levelező-lapon rendelhető a Frankin-Társulat-tól, Budapest, IV. Egyetem-utcza 4., mely azt ingyen megküldi.

—

— **Jegyzéknapló** ügyvédek, közjegyzők, birák és végrehajtók számára. Légrády testvérek jegyzéknaplója dr. *Kenedi Géza* szerkesztése alatt harmincznegyedik évfolyamát érte meg. A teljes czimtárral ellátott zsebnapló ára 1 frt 50 kr.

— **Határidőnapló 1898. évre.** Dr. Török Sándor ügyvéd jó beosztásu határidőnaplót adott ki, melyben három külön rovat van a tárgyalások, sürgős intézkedések és a nyilvántartás részére. Közli ezenkivül a naptár a teljes igazságügyi szervezetet is.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Nov. 23-ikától nov. 30-áig). *Nov. 24.:* **Perlesz** Adolf e. a szabadkai tsz. (210). — **Grünberg** Zisse e. a csikszeredai tsz. (238). — *Nov. 25.:* **Béres** János e. az aranyosmaróthi tsz. (224). — **Wigner** József e. a szolnoki tsz. (231). — **Kindermann** Georgine e. a nagykikindai tsz. (239. — *Nov. 27.:* **Löwi** M. E. fia e. a bpesti keresk. és vtsz. (243).

Csődök: Farkas Sándorné gyöngyösi keresk. e. az egri tsz.; csb. Bura Endre, t. Kálmán Ignácz; bh. nov. 30., felsz. t. decz. 15. (252). — **Vlah** Iván szlatinai szabó e. e jbság; id. t. Herzog M. bh. nov. 26. (255).

Pályázatok: A malaczkai jbságnál **jbiró;** bh. nov. 19. a pozsonyi tsz. elnökéhez (252). — A szászrégeni jbságnál **albiró;** bh. nov. 21. a m.-vásárhelyi tsz. elnökéhez (254). — A m.-szigeti tsznél két **aljegyző;** bh. nov. 21. e tsz. elnökéhez (254). — A csaczai jbságnál **albiró;** bh. nov. 21. a trencséni tsz. elnökéhez (254). — A temesvári kir. tábla kerületében több **joggyakornok;** bh. nov. 23. e tábla elnökéhez (255).

Az éngyártmányaim

mint jók- és olcsók ösmeretesek!

Remont. nickel, 32 órai járással 3 frt 60 kr. Remont. ezüst, bélyegezett, aranyszéllel 6 frt. Ébresztő anker-óra I. minőségü, fénylő, 1 frt 60 krtól. Regulatorok diószekrényben 4 frt 50 krtól kezdve. Árjegyzékkönyv 500 mintaképpel ingyen és bérmentve. Meg nem felelő kicseréltetik, vagy a vételár visszafizettetik.

KAREČKER EUG.

zsebóragyár és szétküldési üzlet és a gazdasági hivatalnokok egyesületének szállitója.
Bregenz, a Bodensee mellett 519. sz.
2 évi jótállás.

A **Franklin-Társulat**
kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A HASZONBÉRLETI JOG MAI ÉRVÉNYÉBEN

BIRÓI GYAKORLATOK ALAPJÁN.

Irta

Dr. Krisztinkovich Iván.

Ára füzve 2 frt.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 47. SZ. Budapest, 1897 november 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félevre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fővárosi államrendőrség 1896-ban. *x.* — *Törvénykezési Szemle:* A győri kir. itélő tábla 22. sz. teljes-ülési polgári határozata. Dr. HELLE KÁROLY debreczeni jogtanártól. — Szállitási ügylet — szerencse-szerződés — burkolt uzsora. I. Dr. SZEGEDY LAJOS albirótól. — II. Dr. ORMOS EDÉ-től. — A közszerzeményről. Dr. SZLADITS KÁROLY budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fővárosi államrendőrség 1896-ban.

A fővárosi államrendőrség vezetősége az utóbbi években részletes beszámolót ad müködéséről.

A most megjelent 1896-ik évi kötet adatai közt a legérdekesebbek a bünügyi rendészetre vonatkozó részletek.

Kiemeli a jelentés, hogy a bünügyi osztály már most is lehetőleg azon jogelvekhez és intentiókhoz alkalmazkodik, melyeket az uj bünvádi perrendtartás inaugurált.

1896-ban feljelentetett a rendőrségnél 12,993 eset (1895-ben 10,603). Sikeres volt a nyomozás 9427 esetben. A feljelentett esetekből büntett volt 4674 (35·97%).

Letartóztatva volt bünügyekben 3666 személy, vagyis a feljelentetteknek 29·3%-a. Ezekből fogva adatott át a bíróságnak 2939, a többi szabadlábra helyeztetett.

A grande kriminalitét ezuttal is a vagyon elleni büncselekmények képezik, melyek ez évben 2·82%-kal szaporodtak az előző évhez képest. A vagyon elleni büncselekmények az összes büncselekményeknek több, mint $^3/_4$ részét teszik, mig az élet elleniek alig $^1/_5$ részét. A többi büncselekmények száma a mult év számadataival szemben határozott csökkenést mutat, csakis a testi sértések száma emelkedett.

Hatóság elleni erőszak 204, vallás elleni büncselekmény 1, erkölcs elleni büncselekmény 57 jelentetett fel.

Élet elleni büncselekmény 62 fordult elő. Ezen cselekmények okai boszu, családi viszály, szerelmi féltékenység, és főleg a bor és pálinka vala.

Gyermekölés 4, magzatelhajtás 8, testi sértés 1974 fordult elő.

Vagyon elleni büncselekmények miatt 9855 esetben tétetett feljelentés (1895-ben 7744 esetben). Ebből 8430 lopás volt. Betöréses, bemászásos, feltöréses és álkulcsos lopás 485 fordult elő, eredményes volt a nyomozás 301 esetben. A minősitett esetek közül 500 frton felül volt a kár 21 esetben, a mi mutatja, hogy habár a lopások száma emelkedett, de az okozott kár jóval kisebb, mint az előző években. A lopások kinyomozott tetteseinek száma 6493 volt. Ebből 16 éven felüli 6009, 16 éven aluli 484. Büntetlen előéletü 5932, rovott multu 561.

Rablás 51, zsarolás 45, sikkasztás 699, csalás 272, orgazdaság 27, gyujtogatás 4, magánosok elleni erőszak 49, okirathamisitás 15 jelentetett fel.

A büncselekmények legnagyobb része a téli hónapokban követtetett el.

A kinyomozott 11,844 tettes közül rovott multu volt 857 (7·2%.)

A rovott multuak részére külön nyilvántartó hivatal van szervezve, a mely jelenleg 57,496 személyt tart evidentiában, és pedig 5088-at fényképeik segitségével.

A kinyomozott tettesek közül férfi volt 8893, nő 2951.

Foglalkozás tekintetében a kriminalitás maximuma a munkásokra, iparosokra és cselédekre esik, a minimum a földmivesekre.

A kinyomozott tettesek közül 16 éven aluli volt 591, ezen korhatárt meghaladta 11,253; a letartóztatottak közül nagykoru volt 1812, kiskoru 1854.

Sajnosan panaszolja a rendőrség évi jelentése a szegényügy rendezetlenségét.

A szegényügy rendezését az 1872. évi XXXVI. tcz. 105. §-a részben a fővárosra háritja, már t. i. a főváros szegényeit illetőleg, a többiekről nem szól a törvény, azokról a társadalomnak kellene gondoskodni. A társadalom, sajnos, ez idő szerint még ezen feladatai teljesitésére gyenge és szervezetlen, igy azután a rendőrség teendője felette nehézzé válik; gyakran kénytelen büntetni ott, hol inkább egy jótékonyczélu intézetben való elhelyezés látszanék szükségesnek, ilyennek nem létében azonban az illető a toloncházba kerül; ez az oka annak, hogy a toloncház mindig tele van.

De a szegényügy rendezetlen voltának következményei még: enyhébb alakban a csavargás és koldulás, rosszabb alakjában pedig a közbiztonsági állapotok javithatatlansága, a büntevők fokozatos szaporodása, a rendőrségnek a közbiztonsági állapotok javitását czélzó intézkedéseinek eredménytelensége. Megannyi nyomósnál nyomósabb ok, hogy a kérdés rendezésére a társadalom az eddiginél többet tegyen.

Az ifjukorban vétkezők száma Magyarországban, de különösen Budapesten az utóbbi néhány év alatt feltünő módon szaporodott.

A kinyomozott kiskoru tettesek száma 4·99% volt, a letartóztatott tettesek között pedig 50·6% volt a kiskoru egyén.

S ebből az 50·6%-ból 137 haladta meg a 16 évet, 244 16 éven alul volt! Megdöbbentő számok.

Az országban, az elitéltek számát véve alapul, mig 1881—1885-ben évenként 889 volt a 16 éven aluliak száma 1895-ben 1661-re emelkedett e szám, tehát csaknem 100% az emelkedés! A 16—20 év közötti életkorban elitéltek száma 1881—1885-ben átlag 7739 volt, 1895-ben 9957, az emelkedés 3%.

Ezért hangoztatjuk folytonosan a társadalmi uton való javitást.

A hatóságok intézkedései e téren vajmi csekély eredménynyel kecsegtetnek. Az elzüllött gyermekek neveléséről kellene gondoskodni, a javitó-intézetek már nem vezetnek eredményre az elzüllöttel szemben, vagy legalább is csak nagyon elenyésző kis százalékban. Késő orvosság.

Mindez ugyszólván, napról-napra érezhető, tapasztalható a rendőrségnél és a rendőrség — nem tud segiteni, mert nincs hová helyezze el a züllőben levő és talán még megmenthető gyermekeket. Ezekből kerül ki eleinte a csavargók egy nagy kontingense, később a büntevőké.

x.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A győri kir. itélő tábla 22. sz. teljes-ülési polgári határozata.

A győri kir. itélő tábla 22. számu teljes-ülési polgári határozata — mely a *Jogt. Közl.* f. é. 45. számának mellékletén indokaival együtt egész terjedelmében, több napilapban pedig kivonatosan közöltetett — egy a jogtudományban kontroversnek mondható kérdést dönt el, kimondván, hogy: «*Részvénytársaság közkereseti társaság tagja nem lehet.*» Az eset, a melynek alkalmából a győri kir. itélő tábla ezt az elvi határozatot meghozta, az volt, hogy a «Kisbér-füzitői egyesült gyári részvénytársaság» mint ilyen, be akart lépni társul a «B. és társa füzitői gőzmalma» czéggel biró közkereseti társaságba s e ténynek a kereskedelmi czégjegyzékbe való bejegyzését kérte.

A szóban forgó határozat és az annak alapjául szolgáló kérdés: vajon részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehet-e? csak részbeni eldöntése, illetőleg csak egy része ugyan annak a kontrovers főkérdésnek: vajon egy kereskedelmi társaság egy másik, akár ugyanazon, akár különnemü kereskedelmi társaságnak lehet-e tagja? mégis ez alkalommal csak a szóban forgó határozattal és az annak alapját képező kérdéssel kivánok foglalkozni.

Hogy e kérdést: vajon egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehet-e? helyesen oldhassuk meg, okvetlenül fel kell vetnünk először azt a kérdést, vajon a forgalmi életben szükséget elégitünk-e ki az által, hogy megadjuk annak lehetőségét, mikép egy részvénytársaság egy közkereseti társaságnak tagja lehessen, vagy sem? Ha a felelet erre a kérdésre nemleges, akkor nem szükséges tovább menni; de ha igenlő, akkor azt a másik kérdést is oda kell állitanunk, hogy vajon annak megengedése, mikép egy részvénytársaság egy közkereseti társaságnak tagja lehet, nem ütközik-e a tételes jog valamely tiltó rendelkezésébe?

Az első kérdés a szóban forgó elvi határozat meghozatalánál — annak indokaiból kitetszőleg — fel sem merült, mig a második kérdés — ugyancsak az indokokból kivehetőleg — akkép formuláztatott, hogy: vajon a kereskedelmi törvénykönyv tartalmaz-e kifejezett rendelkezést arra nézve, hogy egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehessen? Miután erre a kérdésre a teljes-ülés nemleges feleletet talált, ez okon és a kereskedelmi törvénykönyv VIII. és X. czimeiben foglalt rendelkezések között látszólag fenforgó ellentétek okán mondotta ki, hogy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja nem lehet.

A mi az első kérdést illeti, hogy vajon a forgalmi életben felmerülő szükségletet elégitünk-e ki azzal, ha megengedjük, mikép egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehet? erre igenlőleg kell felelni. Annak bizonyságául, hogy csakugyan szükség van ennek megengedésére, utalok ezen és más, nálunk is, de különösen a német kereskedelmi törvény területén előfordult és birói határozatokat is provokált számos gyakorlati esetre.* Hogy mi a társulás ezen nemének gazdasági indoka, arra igy általánosságban feleletet adni nem lehet. A tény azonban az, hogy arra a forgalmi életben szükség van és szükség lehet s e tényt figyelmen kivül hagyni a szóban forgó kérdés eldöntésénél nem szabad.

A második kérdésre: vajon nem ütközik-e a tételes jog valamely tiltó rendelkezésébe annak megengedése, hogy egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehessen, határozottan *nemmel* kell felelni. Nincs sem a kereskedelmi, sem más törvényünknek egyetlen oly rendelkezése sem, a mely ezt kifejezetten tiltaná.

Ámde itt még nem állapodhatunk meg, hogy az előadottakból levonjuk a konsequentiát, mert felmerül egy további kérdés, az nevezetesen: vajon a keresk. törvénykönyvnek a kereskedelmi társaságok egyes alakzataira vonatkozólag megállapitott szabályai, illetőleg közelebbről, a közkereseti- és részvénytársaságra vonatkozó rendelkezései között nincsenek-e olyan ellentétek, a melyek kizárják annak lehetőségét, hogy egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehessen? Ezzel a kérdéssel jutottunk el a szóbanforgó elvi határozat és indokainak birálatához, a mely indokok jórészben épen a kereskedelmi törvénykönyv VIII. és X. czimeiben foglalt rendelkezések között látszólag fenálló ellentétekből vannak meritve.

Az első indok, mely a szóbanforgó határozat alapjául szolgál, ez: miután a kereskedelmi társaságoknak a kereskedelmi törvény VIII—XI. czimeiben szabályozott négy faja belső szervezetükre és ennek kifelé való hatásaira nézve élesen el van különitve s miután a kereskedelmi törvény azoknak egymással, akár az egyiknek, akár a másiknak czége alatt vegyes vagy más faju külön társasággá alakulását nem ismeri, ennélfogva kizártnak tartandó, hogy egyik társaság egy másik faju társaságban, mint egyik tag szerepelhessen, még pedig annyival inkább, mert ha ezt a törvényhozó megengedhetőnek tartotta volna, ezt mindenesetre kifejezésre juttatta és szabályozta volna, a mint azt két vagy több részvénytársaság, illetőleg két vagy több szövetkezet megengedett egyesülésére vonatkozólag a kereskedelmi törvény 208. és 253. §§-aiban meg is tette.

A mi azt illeti, hogy a kereskedelmi törvény az egyes társasági alakzatokat különböző belső szervezettel és különböző kifelé való hatással látta el, ennek a körülménynek a szóbanforgó kérdés eldöntésére magábanvéve befolyása nincs, a minthogy nincs semmi befolyása a közkereseti társaságra annak, hogy természetes személyekből álló tagjai minő organummal birnak. Az a körülmény pedig, hogy a kereskedelmi törvény ilyen társulás lehetőségéről kifejezetten meg nem emlékezik, még nem zárja ki ennek lehetőségét, de sőt hallgatag magában foglalhatja, a mint azt tényleg hallgatag magában is foglalja. A kereskedelmi törvény 64. §-a ugyanis meghatározván a közkereseti társaság fogalmát, nem mondja meg, hogy az ott használt «két vagy több személy» kifejezés alatt csupán physikai s nem egyuttal jogi személy is értendő. Ennélfogva — miután a törvény ok megkülönböztetést nem tesz, ilyen megkülönböztetést más hijján pedig bele vinni nem szabad — a közkereseti társaság tagja nemcsak physikai, hanem jogi személy és — tekintettel a kereskedelmi törvénynek a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét kifejezésre juttató 63. §-ára — részvénytársaság is lehet. A mi végül a kereskedelmi törvény 208. és 253. §§-aira való utalást illeti, az itt nem talál, mert ezek a szakaszok nem a társulás ezen vagy ehhez hasonló nemeire, de egyáltalában nem is társulásra, hanem olyan *beolvadással* járó egyesülésre vonatkoznak, a melylyel egyik vagy másik társaság végkép meg is szünik.

A többi okok mind a kereskedelmi törvény VIII. és X. czimeiben foglalt rendelkezések között látszólag fenálló ellentétekből meritvék. Felhozza az indokolás, hogy a kereskedelmi törvény 66. §-ának azon rendelkezéséből, hogy a közkereseti társaság tagjainak polgári állása és lakhelye is bejelentendő; továbbá a kereskedelmi törvény 67. §-ának abból a rendelkezéséből, hogy a 65. és 66. §-ok értelmében megteendő bejelentéseket a közkereseti társaság összes tagjai sajátkezüleg aláirni tartoznak; továbbá a kereskedelmi törvény 98. §. 2. pontjának abból az intézkedéséből, hogy a közkereseti társaság megszünik, ha valamelyik tagja meghalt; továbbá a 83. §. azon intézkedéséből, hogy a köz-

* Márkus: Felsőbiróságaink elvi határozatai IV. k. 821. l. — Goldschmidt: Zeitschrift 40. k. 457. l.

kereseti társaság tagjai csak személyesen szerezhetnek tudomást a társaság ügymenetéről és végre, hogy a 108. §-nak abból a rendelkezéséből, hogy ha valamelyik társtag a közkereseti társaság felszámolása alatt hal meg, ennek jogutódai közös képviselőt tartoznak rendelni: hogy mindezekből az következik, mikép a törvény kifejezései csak *physikai* személyekre vonatkoznak, azzal pedig, hogy a kereskedelmi törvény ezen intézkedéseit a jogi személyekre sem analogice nem alkalmazta, sem pedig azoknak analog alkalmazhatására nem utal, folyik, mikép a törvényhozó a közkereseti társaságot csak *physikai* személyek által tartotta alakithatóknak. Ugyanezen az alapon azonban azt lehetne következtetni az 1893. évi XVIII. tcz. 38. §-ából, mely a személyes megjelenésre való idézésről szól; az 1881. évi XVII. tcz. 49. §. 5. pontjából, mely a közadós részére megállapitott tartási költségekről beszél; a 120-ik §-ból, mely azt rendeli, hogy a közadós a csődbiztos engedelme nélkül lakhelyéről el nem távozhatik; a 123., 124. és 125. §-ból, melyek közadós letartóztatásáról rendelkeznek; végre a kereskedelmi törvény 11. és 16. §§-ainak rendelkezéseiből: hogy csak physikai személy állhat perben, csak physikai személy lehet közadós és csak physikai személy lehet kereskedő. Pedig valósággal ugy áll a dolog, hogy mindezek a rendelkezések ép ugy, mint a kereskedelmi törvénynek a szóbanforgó határozat indokaiban kiemelt intézkedései, azt az esetet tartják ugyan szem előtt, hogy a peres fél, a közadós, a kereskedő physikai személy, de nem zárják ki azt, hogy ugyanezen szerepekben jogi személyek is állhatnak.

Nem áll összeegyeztethetlen ellentétben a kereskedelmi törvény 195. §-a, melynek értelmében a részvénytársaság felügyelő-bizottsága jogositva és kötelezve van a társaság ügyvezetését minden ágában ellenőrizni s igy esetleg a közkereseti társaság ügyeibe is betekinteni, a kereskedelmi törvény 83. §-ának azon rendelkezésével, hogy e jog csak a társaság tagjait és csak személyesen illeti, mert a mennyiben a felügyelő-bizottság ezt megteheti, ezt mint a közkereseti társaság egyik tagjának, t. i. a részvénytársaságnak a felügyelés tekintetében való törvényes képviselője teszi meg. E tekintetben semmi különbség sincs jogilag ezen eset és a között, ha a közkereseti társaság kiskoru vagy gondnokság alatt lévő tagja helyett a gyám vagy a gondnok gyakorolja a betekintés jogát.

Nincsenek ellentétben továbbá a kereskedelmi törvény 209. és 179. §§. 5. pontjának rendelkezései (a 178. §-ra való hivatkozásnak értelme nincs) a kereskedelmi törv. 86. §-ának rendelkezésével. Mert bár a részvénytársaság közgyülése jogositva van az alaptőkét leszállitani és ez a leszállitás esetleg annyira is terjedhet, hogy az a részvénytársaságnak, mint a közkereseti társaságnak betételét megcsonkithatja, mindazonáltal ily foku leszállitás, épen tekintettel a kereskedelmi törvény 86. §-ára, a *közkereseti társasággal szemben* hatálylyal csak akkor birna, ha abba a közkereseti társaság tagjai beleegyeznének.

Nem áll ellentétben a kereskedelmi törvénynek a közkereseti társaságra vonatkozó rendelkezéseivel a 179. §. sem, a melynek értelmében a részvénytársaság közgyülésének át nem ruházható jogkörébe tartozik az egész üzletkezelésre kiterjedően a számadások megvizsgálása, mérleg a megállapitása s a nyereség felosztása s a melyhez képest a társaság közgyülésének határozatai befolyással birnának a közkereseti társaság ügykezelésére is; mert a részvénytársaság közgyülésének mindazon határozatai, a melyek a közkereseti társaságot érintik, a közkereseti társasággal szemben csak annyiban birhatnának joghatálylyal, a mennyiben azok a közkereseti társaság többi tagjainak jóváhagyásával találkoznak.

Nem állja utját annak, hogy egy részvénytársaság egy közkereseti társaságban, mint tag résztvehessen, a két társaság lényegesen eltérő szervezete, s illetőleg az a körülmény sem, hogy a közkereseti társaság tagjai korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartoznak, mig a részvénytársaság tagjainak korlátolt felelősségére van épitve, mert ha a részvénytársaság valamely közkereseti társaságba tagul belép, nem tagjainak — a részvényeseknek — hanem mint tagjaitól külön álló jogi személynek felelőssége jöhet csak figyelembe, már pedig jogi személy — s igy részvénytársaság is — ép ugy lehet korlátlanul és egyetemlegesen felelős, mint akár a physikai személy.

Végül a kereskedelmi törvény 13. §-a sem állja utját annak, hogy közkereseti társaságnak egy részvénytársaság tagja lehessen, a mely szerint «a közkereseti társaság czégének, ha abban minden társtag neve nem foglaltatik, legalább a társak egyikének *nevét* a társasági viszony létezésére utaló valamely toldással kell tartalmaznia»: mert jogi személynek s igy részvénytársaságnak is ép ugy van neve, mint a physikai személyeknek. Épen ezért nem is ütközik ezen szakasz utolsó bekezdésének tilalmába, ha egy közkereseti társaság czégébe egy részvénytársaság *neve* felvétetik, mert ez által nincs a közkereseti társaság részvénytársaságnak *czimezve*.

Mindezekhez képest, tekintettel arra, hogy a forgalmi életben szükséget elégitünk ki az által, ha megadjuk annak lehetőségét, mikép egy részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehessen; tekintettel továbbá arra, hogy ennek megengedése a tételes jog tiltó rendelkezésébe nem ütközik; tekintettel végre arra, hogy a kereskedelmi törvénykönyv VIII. és X. czimeinek rendelkezései sem állják utját annak: az eredmény, a melyhez jutottunk az, hogy: *részvénytársaság közkereseti társaságnak tagja lehet.*

Dr. Helle Károly,
debreczeni jogtanár.

Szállitási ügylet — szerencse-szerződés — burkolt uzsora.

I.

A *Jogt. Közl.* 40. és 44. számában ily czim alatt megjelent közlemények mindenesetre megérdemlik, hogy azokkal jogászaink kimeritően foglalkozzanak.

A kérdés aktualitását eléggé jellemzi az, hogy a miniszterium a közigazgatási hatóságok figyelmét is szükségesnek látta a kérdés tárgyát képező ügyletekre felhivni s őket az azokból eredő, gazdaságilag és társadalmilag annyira káros következmények lehető megelőzésére utasitani. Hogy menynyire fontos és mily kiválóan gyakorlati e kérdés, elég csak arra hivatkozni, hogy ezek a közönségesen ugynevezett gabona-kölcsönügyletek az egész ország területén elterjedtek s évenként egész legio kerül belőlük a biróságok elé is, pedig ez a rész az összes ügyleteknek csak aránytalan kis részét képezi. Fejtegetése alkalmával tehát valóban a társadalom testén operálunk s ép ezért a következtetések levonásánál, általában az egész ügylet megitélésénél nagyon óvatosaknak kell lennünk.

Kivánatos volna, hogy e kérdésben kiválóbb jogászaink és különösen felsőbb bíróságaink is — utóbbiak az eléjük bár most már csak nagy ritkán kerülő esetekben, elvi jelentőségü határozatokban — véleményüket nyilvánitanák; mert a kérdés fontossága megérdemli, megoldásának nehézsége pedig ezt indokolja is. Ekkép lehetővé válnék, hogy véleményük sulyának s meggyőző erejének befolyása alatt az egyes jogviták egyöntetüen biráltatnának el, a jogügylet természete kellő megvilágitást nyerne s a mi fő, egy a nép kiszipolyozására felette alkalmas fogásnak gát vettetnék.

Különben ez ügylet nem elszigetelten egymagában fordul elő a jogi életben. Hasonló természetü ügylet több is fordul elő. Igy a többek között egészen analog eset a következő:

*

X. Y. eladósodott földmivesnek 50 hold földje van. Hitele már nincs. Pénzre van szüksége. N. N.-től kér pénzt. Ez a következő feltételek mellett ad neki pénzt: X. Y. haszonbérbe adja a földjét N. N.-nek egy évre holdanként 10 frtjával. N. N. az 500 forint haszonbért azonnal kifizeti. Miután azonban neki nem az a czélja, hogy a földet használja, ugyanazt a földet alhaszonbérbe visszaadja X. Y.-nak, holdanként 15 frtért. Ez ismét alhaszonbérbe adja Z.-nek és V.-nek 17 frtjával, kik a haszonbérből 15 frtot N. N.-nek, 2 frtot pedig X. Y.-nak fizetnek.

A gabona-kölcsönügylet jogi természetének megvilágitásával ez és más hasontermészetü ügyletek természete is teljes megnyugtató megvilágitást találna.

Kétségtelen dolog az, hogy a gabona-kölcsönügyletek nem a kereskedelmi törvényben emlitett szállitási ügyletek; mert hiányzik belőlük azoknak legjellemzőbb eleme, hogy t. i. az eladó szándéka az ügylet megkötésénél az eladott dolognak később mástól megszerzésére irányuljon. A gabona-kölcsönügyletnél az eladó az átvett pénzösszeg ellenében saját termését igéri átadni, szállitani vagy egyáltalán nem is gondol arra, hogy azt szállitani is fogja.

Kétségtelen az is, hogy nem szerencse; nem schlussra kötött ügyletek, mert effektiv érték adataik s effektiv viszontszolgáltatás köttetik ki.

Nem ily könnyü azonban a köztük és az adásvételi szerződések között létező különbség meghatározása. Eltekintve belső tartalmuktól, lényegüktől, a gabona-kölcsönügyletek külsőleg, formailag teljesen az adásvételi ügyletek formájába öltöztetve jelentkeznek, azok minden ismérveivel birnak. Formailag a gabona-kölcsönügyletek ép ugy, mint az adásvételi ügyletek: meghatározott s tényleg készpénzben ki is fizetett árért meghatározott áru adásaként jelentkeznek. Az, hogy az áru átadása csak későbbi időre köttetik ki, az adásvételi ügylet természetével nem ellenkezik.

Ennek daczára nagy hibába esnénk, ha e külső forma alapján ez ügyleteket is adásvételi szerződésnek minősitenénk. Az a szegény harmados kapás vagy kis gazda, ki a falusi szatócsnak tavaszszal termését eladja, ezt nem azért teszi, hogy magának a termény árát biztositsa vagy mintha termésének eladása volna a szándéka, hanem mert másképen nem kap pénzt. Sőt nem a termény árát biztositja, nem terményét akarja eladni az a nagyobb gazda sem, ki eladósodva pénzre már csak ez uton tehet szert. A szatócs, ki a terményt megveszi, nem azért veszi, mert arra kereskedésében szüksége van; hanem mert ekként pénzét nagy haszonnal gyümölcsöztetheti; mert a nagy koczkázat ellenében a törvényes kamatlábbal megelégedni nem akar, a miért pénzéért terménybeli viszontszolgáltatást köt ki, mely legtöbb esetben neki 100—200% nyereséget biztosit, s melyért, mint véli, még uzsorával sem vádolható.

Nyilvánvaló ez ügyleteknél a czél: a kamat- és uzsoratörvény megkerülése. Kérdés, vajon jogszerint megállhat-e a törvénynek e megkerülése? Kénytelen-e a biró a törvény e megkerülését — habár fájó szivvel is, — összetett kézzel elnézni? Nincs-e módjában a törvény czéljának, szellemének megfelelően itélkezni? Nincs-e módjában az igazi adásvételi szerződést az uzsorától megkülönböztetni? Nincs-e módjában ez ügyletet kellő helyére állitani?

Két fő nehézsége van a kérdés helyes megoldásának. Az egyik az ügyletből eredő jogok és kötelezettségek jogi megállapitása, a másik az adásvételi ügyletektől megkülönböztetése.

Az első nehézség az ügylet belső tartalmában jelentkezik, melynek folytán azt kölcsönügyletnek minősiteni jogilag csaknem lehetetlen. Ez a nehézség abban rejlik, hogy a felek szándéka az ügylet megkötésénél tényleg nem az, hogy a felvett pénzt pénzben adják, illetve kapják vissza. Az ügylet tartalma szerint a viszontszolgáltatás másnemü ingó dologban köttetik ki, mint a mely adatik. Ily ügylet a kölcsön jogi fogalma alá, mely az átvett ingókért hasonnemü ingó dolgok viszonszolgáltatását feltételezi, nem vonható.

A másik nehézség az ügylet formájából ered, abból t. i., hogy ugy a gabonakölcsön, mint az adásvételi ügylet formailag teljesen azonos alakban jelentkeznek; s az ügylet formájából a kettőt megkülönböztetni épen nem lehet.

De e nehézségekkel sem lehetetlen megbirkózni, csak azt ne feledjük el, mit a római jogászok a contractus mohatræ minősitésénél nem felejtettek el, hogy a jogügyleteket álformába is lehet burkolni s csak azt tartsuk szem előtt, hogy nem a jog teremti a társadalmi életet, hanem a társadalmi életből, a mindenkori társadalom jogi felfogásából fejlődnek a jogszabályok, hogy a társadalmi életben felmerülő összes jogviszonyokat egyszer-mindenkorra elvontan megállapitott közös szabály alá sorakoztatni nem lehet; mert a fejlődő élet egyes konkrét jogviszonyai közt sok eset fordul elő, mely sem egyik, sem másik előre megállapitott fogalom alá nem vonható, az által egyes elemei nem fedetnek.

Ilyen, véleményem szerint a gabona-kölcsönügylet is, mely külső formájánál fogva, mint adásvételi ügylet jelentkezik, belső tartalmánál fogva pedig tényleg kölcsönügylet; de a mennyiben a viszontszolgáltatás nem hasonnemü dologban köttetik ki, a kölcsönügyletnek, egy az élet által teremtett különnemü alakulását mutatja.

Ezekből egy további kérdés merül fel. Vajon a szerződések egy uj fajával állunk-e szemben vagy nem? A kérdés azért fontos; mert az előbbi esetben a belőle eredő kötelezettségeket e szerződési-nem saját belső természetéből kell deriválnunk.

Mint már fentebb jeleztem, a magam részéről ez ügyleteket adásvételi szerződéseknek, bár külsőleg azoknak ismérveit mindenekben tartalmazzák is, nem tekintem; mert czéljuk, tartalmuk, lényegük, — a mi pedig fődolog, kell hogy legyen, — nem áruk eladása, hanem pénzszerzés, nem áruk vétele, hanem a pénz gyümölcsöztetése. Az adásvételi ügyletből eredő jogok és kötelezettségeknek reájuk alkalmazását tehát helyesnek nem tartom.

De viszont a jogtudomány által elfogadott értelemben vett tiszta kölcsönügyleteknek sem tekinthetők; mert tény az, hogy a viszontszolgáltatás nem ugyanazon dologban köttetik ki, tehát az sem lehetséges, hogy reájuk a kölcsönszerződésből eredő kötelezettségek mindenekben alkalmaztassanak.

Ez ügyletek tényleg a kölcsönszerződésnek egy alfaját képezik, melyeknél a kölcsönvett pénzért a kölcsönvevő másnemü ingó dolog szolgáltatását igéri. A tiszta kölcsönügyletektől azonban csakis ebben különbözik. Az életben hasonló ügyletek fordulnak elő. *A.* buzát ad kölcsön, melyet *B.* tengeriben, árpában tartozik visszaszolgáltatni vagy megforditva. A felek szerződési szabadsága követeli annak megengedését, hogy a kölcsönadott ingóság visszaszolgáltatása másnemü ingóságban is kiköthető legyen. Ebben, ha a szigoru jogi formuláktól eltekintünk, nehézséget nem találhatunk. A felek e szerződési szabadsága a fenforgó esetben is respektálandó s még az sem szükséges, hogy a kölcsönnek jogi fogalmát megzavarjuk; mert tekinthetjük ez esetet, csak mint a kölcsönnek egyik alfaját.

Ha ezeket elfogadjuk, mi akadálya sincs, hogy az ez ügyletből eredő jogokat és kötelezettségeket pontosan megállapithassuk. E szerint a pénzkölcsönző szerződése értelmében nem pénz, hanem terménybeli viszontszolgáltatásra köteles és a kölcsönadó mással megelégedni nem tartozik. Ennyiben a valódi kölcsönügyletből és a gabona-kölcsönügyletből eredő kötelezettség egymástól különbözik. Miután azonban a két ügylet között más különbség, mint az, hogy a viszontszolgáltatás nem hasonnemü, nincs, a belőlük eredő

jogok és kötelezettségek is csak az e különbség által indikált, ép most levezetett jog és kötelezettség tekintetében térhetnek el egymástól. Ebből folyólag egyebekben a kölcsönügyletekre vonatkozó szabályoknak a gabona-kölcsönügyletekre is alkalmazását mi sem gátolja, sőt az ügylet tartalma azt megköveteli. Tehát bár a viszontszolgáltatás a szerződés értelmében terményben követelhető és teljesithető, e terménybeli teljesités értéke a kölcsönadott összeg és annak törvény szerint követelhető kamata összegét meg nem haladhatja. Viszont a kölcsönadó sem köteles kevesebb terménynyel megelégedni, mint a mennyinek értéke a viszontszolgáltatás idejében a kölcsönadott összeg és törvény szerint követelhető kamatának összegét fedezi.

Tekintve a gabona-kölcsönügyletek belső természetét, t. i. azt, hogy azok lényegükben nem egyebek, mint kölcsönügyletek, az itt levezetett, abból eredő kötelezettségek társadalmi együttélhetésünk feltételeivel, mely talán még ma sem engedheti meg, hogy a gyengébb az erősebbnek kiszolgáltassék, — jogrendszerünk alapelveivel, szóval a jog és igazság követelményeivel megegyeznek, — sőt ezek által megköveteltetnek, hogy igy állapittassanak meg.

Magánjogunk még kodifikálva nincs. A biró az ügyletek minősitésénél irott formulákhoz kötve nincs, nem kénytelen az ügyleteket erőszakosan a törvényben megállapitott valamely ügylet fogalma alá gyömöszölni s mi sem akadályozza, hogy az ügyletek természetében, lényegében rejlő igazságból, nem pedig azok külső csalékony formájából állapitsa meg, mi a jog és kötelezettség.

A mi a másik nehézséget, nevezetesen a valódi adásvételi ügylet és a gabona-kölcsönügylet egymástól megkülönböztetésének nehézségét illeti: ez nem jog, hanem ténykérdés. Az, hogy a vita tárgyát képező konkrét jogügylet adásvételi vagy gabona-kölcsönügylet-e, attól függ, hogy melyiknek tényálladéka forog fen. Ez minden egyes adott esetben a tényállás tiszta és lelkiismeretes megállapitása után dönthető el. De miben különbözik a kettőnek tényálladéka? Abban, hogy az adásvételi ügyletnél az eladó «terményét akarja eladni», a vevő pedig «terményt akar venni». A gabona-kölcsönügyletnél pedig az eladó csak pénzt akar szerezni s nem a terményét akarja eladni, hanem csak a felvett pénznek visszaszolgáltatását akarja terményben teljesiteni, a pénzadó pedig csak azért vesz terményt, hogy pénze után a törvényben megengedett kamatlábnál magasabb hasznot köthessen ki. Megengedem, hogy ez az akaratban a szándékban jelentkező tényálladéki különbség subtilis. A kérdés lényege mégis ezen fordul meg! Az akaratban, a szándékban, az ügylet czéljában rejlő e különbség adja meg mindkét ügyletnek a jellegét. Ez a különbség az a gerincz vonal, mely elválasztja a reális adásvételi ügyletet a kamat- és uzsoratörvény megkerülésére czélzó gabona-kölcsönügylettől. Konkrét esetben e különbség, illetve tényálladék megállapitása bizonyára nem könnyü, a biró életismeretét, judiciumát erősen igénybevevő; de nem lehetetlen. Számos külsőleg jelentkező ténykörülmény van, melyekből a felek akarata, az ügylet czélja biztosan megállapitható. Ezeket mind felsorolni e czikknek nem feladata. Mint jellegzeteseket azonban felemlitem az áru és ár között az ügylet megkötésekor mutatkozó nagy árkülönbözetet, mely reális adasvételi ügyleteknél előfordulni nem szokott; továbbá a vevő foglalkozását, ha t. i. az nem terménykereskedő; továbbá a szinleg vételárnak minősitett összeg egészben, azonnali átadását, mi reális adásvételnél szintén ritka eset, ha az áru átadása csak későbbi időben történik; továbbá az eladó fél gazdasági viszonyát, intellegentiáját, az áru szállitására vonatkozó meghatározásokat, főként pedig magánál az ügyletmegkötésénél a felek által tett nyilatkozatokat, melyek a legtöbb esetben maguk elegendők lehetnek az ügylet minősitésének a megállapitására. *Dr. Szegedy Lajos.*

II.

A *Jogt. Közl.* 40. számában «Szállitási ügylet — szerencse-szerződés — burkolt uzsora» czimmel megjelent czikkemre a 44. számban Pax ur reflektál. Hogy ez a reflexio egyenesen czikkemre vonatkozik, azt Pax ur állitásán és a czim azonosságán kivül egyébből nem látom. Azt mondja ugyanis, hogy én «nem eléggé tárgyilagosan világitottam meg a nagybecskereki járásbiróság előtt szőnyegen forgó schluss-perek elbirálását», de hogy mennyiben volt fogyatékos ez a tárgyilagosság, azt előadni elfelejtette. Mert hiszen egész czikkében egy szóval sem reflektál az én czikkemben foglaltakra: állitásaimat nem is birálja, érveimet nem czáfolja, hanem azzal foglalkozik, a mit szerinte én elmulasztottam, t. i. «napfényre hozza a schluss-perek körül felmerült alaki és anyagi sérelmeket». Pedig ha figyelmesen elolvassa czikkemet, látnia kell, hogy én csak a kérdéses perekben perbevont jogügylet jogi minősitésének megállapitását tüztem feladatomul s épen azt bizonyitottam be, hogy itt nem szállitási ügyletről, hanem remélt dolog eladásáról van szó s czélom volt a járásbiróság felfogása tévességének kimutatása mellett megjelölni azt a módot, melyen a rosz termés és magas gabonaárak által egyaránt sujtott gazdálkodókat az előre eladás romlást hozó következményei ellen birói uton meg lehetne védeni.

Mert a járásbiróság czélját helyesnek, törekvését valóban indokoltnak tekintem, de a jogi felfogás és az itéleti rendelkezések ezen felfogás alapján való indokolásának helytelenségét vitattam.

A biróság legkevésbé sem szorul az én védelmemre, nem is azért reflektálok Pax ur reflexioira, hanem mert állitása szerint azok czikkemre vonatkoznak.

Pax ur nem veszi tekintetbe, hogy én éppen a szállitási ügylet minősitése ellen érveltem, ez őt nem gátolja abban, hogy érveléseim megczáfolása nélkül a biróság elleni támadását a szállitási szerződésből folyó elvekre alapitsa.

Abban egyetértek vele, hogy alperes meg nem jelenése esetén a kereset kérelme szerint hozandó itélet; de nem tartom legkevésbé sem megrovandónak, ha a biróság ily esetben nem elégszik meg azzal a bizonyára kényelmesebb eljárással, hogy a meg nem jelenést konstatálva, kitöltse a makacssági itélet blanquettáját, hanem felhasználva az 1893: XVIII. tcz. 50. §-ában foglalt jogositványt, «*az ügy érdemében tárgyal* és határoz». És épen e törvényszakasz alapján, valamint az egész sommás eljáráson átvonuló inquisitorius szellemnél fogva a biró intézhet kérdést az egyedül megjelent felperesnek is s igy téves Pax ur azon nézete, mely szerint a kereseti jogállitáshoz és kérelemhez képest alperest marasztaló itéletet kell hoznia a bíróságnak. De magasabb szempontból véve is a dolgot, a biró kötelessége lévén az anyagi igazság kideritése, ezen kötelességének gyakorlásától nem menti fel az a perrendtartásilag tekintetbe veendő és a törvényes következményeket maga után vonó körülmény, hogy alperes meg nem jelent.

Pax ur kijelenti, hogy azon körülmény, hogy alperes mily értéket kapott, lényeges lehet (sőt bizonyosan az!) egy adás-vevési szerződésnél, de nem a szállitási szerződésnél. Én kimutatván azt a Pax ur által megczáfolni meg sem kisérlett tényt, hogy itt nem szállitási, hanem adás-vevési szerződésről van szó, a bíróságnak annál inkább jogában állott felpereshez erre nézve kérdést intézni.

Pax ur három különböző határozatát közli a bíróságnak azonos természetü ügyben s ez által a következetlenség bélyegét akarja rásütni. Pedig a határozatok emez eltérőségének korántsem a biróság az oka, hanem részint a felperesi ügyvéd, a ki egyik esetben megtagadta a bíróságnak az alperes által felvett vételár mennyiségére tett kérdésére a választ, a másik esetben meg adta, részint pedig az a körülmény, hogy a két esetben alperes nem jelent meg,

a harmadik esetben pedig megjelent és védekezett. És, hogy ez esetben a bíróság az árkülönbözetre vonatkozó részében a keresetet elutasitotta, helyesen tette de tévesen indokolta.

Különben elég jellemző Pax ur felfogására az a nyilatkozata, hogy ezekkel az előre való eladásokkal többszörösen nyer a gazda. Tessék csak megkérdezni az ezer meg ezer közül akármelyiket, ugyan mit nyert vele?

Nyernek azok a kis és nagy czégek, melyeknek élelmes ügynökei a pénzre szoruló, legtöbbször irni-olvasni nem tudó parasztal megkötik és keze vonásával elláttatják az előtte ismeretlen nyelven kiállitott, föl nem olvasott, meg nem magyarázott «Lieferungs-Vertrag»-okat.

Dr. Ormos Ede.

A közszerzeményről.

— Dr. Szladits Károly jogászegyleti előadásának kivonata. —

Összehasonlitva a mai magyar jogot a német Errungenschaftsgemeinschaft intézményével, előadó kimutatta, hogy a magyar jogban a közszerzeménynek a házasság tartama alatt nincsen jelentősége, mert az alatt mindenik házastárs szabad ura a vagyonának s csakis a házasság megszünésekor válik aktuálissá, vagyis — minthogy a házasságok rendszerint halállal szoktak végződni — *a potiori* örökjogi intézmény, mig a német Errungenschaftsgemeinschaft már a házasság tartama alatt érezteti hatását, a mennyiben már ezen idő alatt is mindkét házastárs szerzeménye a férj kezében egyesül közös vagyontömeggé (Gesammtgut), vagyis valóságos dologi hatályu, családjogi vagyonközösség.

Ezután áttért az előadó a közszerzemény történeti fejlődésének vázolására, a mely három forrásra vezet vissza: 1. A polgári közszerzemény a germán eredetü városjogokból ment át a XV. század tárnokjogába s ott a német szerzeményi közösség mintájára a férji igazgatási közösséggel kapcsolatos törvényes, bár kizárható vélelem alakjában jelentkezik (præsumptio juris); 2. a jobbágyi közszerzemény Werbőczi szerint már ki sem zárható vélelem erejével birt (præsumptio juris et de jure), a mennyiben a nő «semper particeps et condivisionalis»; itt is kapcsolatos volt az intézmény a férji igazgatási közösséggel, mint ezt különösen a későbbi fejlemények s a Curia régebbi határozatai mutatják. Ujabban azonban a Curia gyakorlata — az igényperek keretében — ugy a jobbágyi, mint a polgári közszerzeményre az igazgatási közösséget megszüntette, a házasfelek mindegyikét a házasság alatti szerzeményeire szabad rendelkezési joggal ruházta fel s ez által az intézmény erejét és tulajdonképeni rendeltetését jelentékenyen leszállitotta; 3. a nemeseknél a férj főszerzősége mellett csupán a szerződéses szerzeményi közösség tudott kifejlődni. A régi jogban tehát meg van az az egészséges gondolat, hogy a házassági vagyonjog lehetőleg társadalmi, gazdasági osztályok szerint külön szabályoztassék; mert abban a korban a rendek még gazdaságilag is élesen el voltak különitve. Ugyane gondolat eredményezte később a honoratiorok jogának a nemesekéhez simulását, minthogy ezeknél is a férj főszerzősége lép előtérbe. Később, mikor a rendek gazdasági viszonyai lényegesen átalakultak, oda irányult a törekvés, hogy a jog különböztessen azok közt, kik *liberali* és azok közt, kik *illiberali modo acquirunt;* és az előbbiekre a nemesi, az utóbbiakra a közrendi jog alkalmaztassék (Deák József az országbirói értekezleten). E gondolat azonban a mai társadalmi viszonyok sokfélesége, a gazdasági osztályok megkülönböztetésének lehetetlensége mellett meg nem valósitható.

Leküzdhetetlen nehézségek merülnek fel a közszerzemény kiszámitásánál. A Curia gyakorlatában eleinte az ősi javak visszapótlásának gondolata volt irányadó; ennek visszásságait enyhitendő, tért át a Curia az u. n. *értékelméletre*, mely szerint a közszerzemény az az érték, a melylyel a házasság megszünésekor meglevő vagyon a házasságkötéskor megvolt vagyon értékét felülmulja. De ez az elmélet ismét a legnagyobb véletleneknek dobja oda a közszerzeményt. Ezért hozott be a Curia értékelméleti gyakorlatába mindig több és több palliativ tételt. Ilyenek: hogy a véletlen baleset folytán elpusztult, az ingyenesen elidegenitett és könnyelmüen elpazarolt különvagyont a közszerzeményből nem kell visszapótolni; hogy az egyik vagyontömegből a másikba való beruházások megtérítését rendeli el; hogy különböztet közszerzeményi és különadósságok közt s hogy végül a közszerzeményi javakat első sorban természetben itéli meg. Mindezek a módositások kényszeritő erővel viszik rá lassanként a Curiát a *reálszerzemény* elvének az elfogadására, mely szerint a közszerzeményt nem valamely elvont érték képezi, hanem maguk azok a javak, a melyek a házasság tartama alatt kerültek mindegyik házastárs vagyonába.

Ezzel az előadó rátért *Zsögöd Benő* házassági vagyonjogi tervezetének vázlatos ismertetésére, mint a mely a reálszerzemény elvének legtökéletesebb kifejezője, de épen e tökéletességében legjobban bizonyitja az intézmény gyakorlati megvalósitásának végtelen nehézségeit. Valóságos kettőskönyvvitelt kellene mindkét házastárs vagyonáról a házasság egész tartama alatt vezetni s a végén oly mérlegét kell a közszerzeményi vagyonnak felállitani, a mely a cselekvő és szenvedő állomány megkülönböztetésével, a közszerzemény és a különvagyon közti kölcsönös megtérítésekkel ugyan szigoru következetességgel viszi keresztül a közszerzemény alapgondolatát, de számos tételével a bizonyitás elé roppant akadályokat gördit s ezzel a jogbiztosságra is káros kihatással volna.

Az intézmény komoly nehézségeivel szemben az előadó keresi a célokat, a melyeknek az szolgál s a módot, nem lehetne-e azokat esetleg más intézmények körében kielégiteni? A közszerzeménynek tulajdonképeni értelme a kezelési közösség rendszere mellett van s mikor a magyar jog ezt elejtette, azzal maga az intézmény gyakorlati szükségessége is alább szállt.

De a házasság tartama alatt a vagyonelkülönités rendszerét s ezzel a női szabadvagyon intézményét elejteni most már nem lehet; ez retrográd lépés volna, mely ellentétben állana azzal a világáramlattal, hogy a nő keresménye az ő részére már a házasság alatt is biztositassék. A különvagyonrendszer végleges elfogadásával a közszerzemény jelentősége a házasság megszünésére szoritkozik, de itt is csökken, mert a különgazdálkodás a házastársak vagyonának nagymérvü egybekeveredését már jelentékenyen meggátolja. Igaz, hogy az alsóbb néposztályoknál a vagyonoknak egybe elegyedése természetszerüleg beáll a különvagyon rendszere mellett is, de ezen is lehetne segiteni a két vagyon közti beruházások kölcsönös visszatéritése által.

A házasság megszünése esetére is az előadó a házasság felbontásánál nem szivesen látja a közszerzeményt. A vétkes házastársat a közszerzeményből Zsögöd is kizárja s a vétlen házastárssal szemben ismét a vétkes félnek a halál utánra halasztás kedvezményét engedi meg s ezzel az intézmény gyakorlati jelentőségét válásnál a minimumra csökkenti. Különben is az 1894. évi XXXI. tcz. a felbontás esetére méltányosan gondoskodik az ajándékok visszakövetéléséről és a vétlen nő tartási igényeiről.

Visszásnak tartja az előadó a közszerzemény kihasitását a lemenők ellenében; ez a vagyont eredeti rendeltetésétől elvonja, elaprózza és visszavonást vet szülő és gyermekek közé. Elég itt az özvegyi jog.

Teljesen felesleges végül a közszerzemény megkülönböztetése, mikor a tulélő házastárs, mint szerzeményi örökös, ági örökössel nem áll szemben; mert itt igy is, ugy is megkapja az egész vagyont.

Azonban feltétlen szükség van a közszerzeményre a tulélő hitvestárs és az ági örökös közti viszony szempontjából, hogy ne a hitves viselje egészen az ági vagyon csorbulásának veszélyét, hanem az köztük megoszoljék, ugy, hogy a házastárs a házasság alatti szerzemény felét okvetlenül megkapja.

A végrendeleti örökössel szemben legkétesebb a kérdés, mert hisz a régi jog ép a férji végrendelkezés korlátjául szabta a nő közszerzői igényét. De szükség esetén itt is átsegit az özvegyi jog, főleg ha azt kötelesrészként biztositjuk és az ingyenes elidegenitések ellen is megvédjük.

Persze mindazon esetekben, a mikor igy a közszerzemény elmaradna, gondoskodni lehetne az egyik házastárs vagyonából a másikéba a házassági terhek viselésének mértékén tul történt beruházások kölcsönös visszatéritéséről.

Előadó a mai konservativ irányzat mellett nem reméli, hogy a közszerzemény ily mélyreható korlátozása elfogadtassék. De akkor is a lehetőségig egyszerüsiteni kell az intézményt, hogy az a gyakorlatban beváljék.

Ezért az intézményt általános elfogadása mellett is csupán az öröklés esetére szoritaná és közszerzeményi osztályrészként köteles rész erejével biztositaná; ugy, hogy mindig csak a tulélő házastárs örökölne közszerzeményi czimen az elhunyt házastárs vagyonában. Igy legalább nem kell mindkét házastárs vagyonát komplikált számadásokkal végig felbolygatni.

E mellett a közszerzemény kiszámitásánál lehető egyszerüségre kellene törekedni s a természetben meglevő különjavakon kivül a többit csak azon értékben visszatériteni, a mennyi azok ellenértékekép a házastárs vagyonába befolyt. Igy is megmaradna e mellett a beruházások visszatéritése, a házasság előtti adósságok megkülönböztetése és a közszerzeményi javak ingyenes elidegenitésének a különvagyon rovására való számitása; de ezek elejtése teljes elvtelenségre vezetne az intézmény körében.

Nehézségek természetesen mindig lesznek, mert azok a házassági vagyonjogban elkerülhetetlenek. De a közszerzemények fent javasolt megszoritásai az egyszerüsbitéshez mégis tetemesen hozzájárulnának.

Különfélék.

— **A büntető-törvénykönyv novellájáról** ujabban elhallgattak a hirek. Felteszszük, hogy ez nem az elejtést jelenti. Kivánatos volna, hogy ugy mint a magánjogi kodifikátio mikénti állásáról tájékozást nyert a közönség, a már körülbelül *tiz év óta* huzódó novella-készités eddigi eredményei szintén közzététessenek. A novella tekintetében még inkább hasznát vehetik a kodifikátorok a szakközönség véleményének, mivel itt sok tekintetben a gyakorlat utján leszürődött tapasztalatok figyelembe vételéről és értékesitéséről van szó.

— **Zsögöd Benő,** a budapesti egyetemen a magyar magánjog tanára, ki eddig a kodifikationális bizottság kültagja volt, behivatott beltagnak s ezentul közvetlenül részt vesz a munkában. Egyelőre a házassági vagyonjogot tárgyazó rész készitését vállalta magára.

— **Ismét fogházban felejtettek valakit.** *A budapesti kir. tábla* — — budapesti kir. törvényszéki biró elleni fegyelmi ügyben határozott: A kir. itélő tábla, mint fegyelmi bíróság — — budapesti kir. törvényszéki biró ellen a fegyelmi eljárás tovább folytatását megszünteti.

Indokok: A vizsgálat adatai szerint a P. E. ellen folytatott bünügy már 1895 január hó 23-án érkezett az akkor még fenállott budapesti kir. törvényszék büntető osztályához a kir. itélő táblának ugyanazon év és hó 22-én 150/95. sz. a. kelt itéletével és az ott 4712/95. sz. a. iktattatott és panaszlott birónak osztatott ki; ugyane vizsgálat adatai nem támogatják a vádnak azt az állitását, hogy a nevezett biró a jelzett ügyet még ugyanazon a napon vette volna kézhez, sőt ellenkezőleg annak a védelmi állitásnak támogatására szolgálnak, hogy az a panaszlott birónak csakis a következő napon, azaz 1895 január 24-én kézbesittetett. Hasonlóképen támogatják a vizsgálat adatai panaszlottnak abbeli védekezését, hogy panaszlott, mint előadó, a másodbirósági itéletnek kihirdetése czéljából a nevezett vizsgálati fogolynak azonnal előállitása iránt K. L. tanu vallomása, valamint a J. K. fogházfelügyelővel felvett jegyzőkönyv tartalma szerint is szokásos módon, rövid uton, S. Á. tanuvallomása szerint pedig a tanunak igénybevételével, ismételve, de eredménytelenül intézkedett; hogy továbbá ennek következtében vitte be az ügyet az 1895 január 26-án tartott ülésbe, mely ülésben a kir. törvényszék 4712/95. sz. a. kelt végzésével az emlitett itélet kihirdetésére 1895 január 30. napját tüzte ki s arra a nevezettet a fogházból előállitani rendelte s erről a kir. ügyészséget is végzésileg értesitette.

Támogatják továbbá a vizsgálat adatai vádlott abbeli védekezését is, hogy mindennek daczára a nevezett fogoly még a most emlitett határidőben sem állittatott elő, hanem a panaszlott birónak akkor a közvádló hatóság jelen volt képviselőjéhez intézett felhivása következtében déli 12 óra után állittatott elő és pedig, a miről addig a panaszlott biró nem értesült, nem a budapesti kir. törvényszék, sem a lőportárdülői fogházból, hanem a pestvidéki kir. törvényszék fogházából, a hová a nevezett fogoly épen a rövid uton tett megkeresés idején 1895 január 24 vagy 25-én szállittatott át a VI. ker. lőportárdülői fogházból.

Hogy ez az átszállitás a két nap melyikén, tehát mikor történt, arra nézve a hivatalos adatok eltérők. A 6/. alatti szemlejegyzőkönyv, illetve a törzskönyvi lap bejegyzése szerint az 1895 január 25-én történt, mig ezzel szemben az ugyanitt is emlitett fogházfelügyelői jelentés szerint az 1895 január 24-én ment végbe. Hogy pedig ez tényleg nem január hó 25-én, a mikor már a panaszlott biró rövid utu megkeresése a vizsgálat adatai szerint megérkezhetett a fogház felügyelőjéhez, hanem még január 24-én szállittatott át, azt az értesitő jegyzék 21. rovatában vakarással igazitott «1895 január hó 24» bejegyzés kellő sulylyal nem támogathatja.

Bármiként álljon is a dolog: annyit a vizsgálat adatai mindenesetre a panaszlott biró védelmének erősitésére tüntetnek fel, hogy ő az átszállitásról csak 1895 január hó 30-án értesült, a mikor épen a kérdéses kihirdetés után asztalán találta a lőportárdülői fogházfelügyelőjének 1895 január hó 24-én kelt jelentését, a mely a kir. törvényszékhez csak 1895 január 26-án érkezett és ekkor is — a minek magyarázata a vizsgálat adataiban fel nem található — nem panaszlottnak, a kinél a 4712. sz. ügy volt, hanem 1895 január 28-án 5476. sz. a. V. F. kir. törvényszéki birónak osztatott ki.

Kétségtelen tehát maga a vád alapjául szolgáló tény, hogy az itélet kihirdetése csak 1895 január 30-án történt meg és igy a nevezett fogoly csak ezen a napon helyeztetett szabadlábra, holott a kir. tábla által P. E. kiszabott 4 havi fogházbüntetésnek utolsó napja 1895 január hó 25. napjára esett és ehhez képest a nevezett a következő napon, vagyis 1895 január hó 26-án reggel szabadlábra volt volna helyezendő; csakhogy ennek a kétségkivül felette sajnálatos eseménynek előidézése — — kir. törvényszéki biró terhére nem róható.

A fentebbiek szerint támogatott védekezésével szemben ugyanis a vád támogatására kellő sulyu adatok nem merültek fel. Nem látszik jelesül bebizonyithatónak az, hogy panaszlott elmulasztotta volna hivatali kötelességét; sőt inkább az nyer támogatást, hogy a maga részéről — más ügyekkel való sürgős elfoglaltsága mellett is — ismételten akként járva el, a mint az hasonló esetekben szokás volt a kir. törvényszéknél, sürgősen odahatni törekedett, hogy a nevezett elitélt minél előbb előállittassék és a bekövetkezett késedelem elhárittassék. Hogy az mégis megtörtént, az kivüle álló más tényezők eredménye, azt tehát terhére róni nem lehet. Ekként a miatt, hogy P. E. fogoly 4 nappal tovább volt fogságban, a törvényszéki biró fegyelmi vád alá nem helyezhető, mert ehhez a jogos alap hiányzik.

A közvádló kir. főügyészség vádinditványának az az érve sem állhat meg, hogy panaszlottnak kötelességében állott volna s felelősségétől tehát csak ugy szabadul vala, hogyha a fogoly sürgős előállitása iránt a kir. ügyészség vezetőjéhez fordul, mert a fentebbiek szerint panaszlott azt a módot követte, a mely ilyen esetekben a kir. törvényszéknél szokásos volt; hogy pedig azonfelül még a kir. ügyészség vezetőjét is kötelességében állott volna meg-

keresni, azt a közvádló kir. főügyészség semmi irott szabályra hivatkozással nem bizonyitja. De egyébként nem mondható alaptalannak panaszlottnak abbeli feltevése, hogyha még ily irányban intézkedett volna is, bizonyára az is eredménytelen marad. A mint hogy az a tanácsülési határozat is, a mely egyébként kizárólag a panaszlott birónak terhére nem is róható s a mely a bünt. ügyv. szab. 119. §-ának miként értelmezésén alapul, szintén eredménytelen maradt, mert annak daczára, hogy arról a kir. ügyészség is értesült, a fogoly még 1895 január 30 án a tárgyalásra kitüzött órában sem állittatott elő. De a vizsgálat során kihallgatott R. A. és R. I. tanuk is azt vallják, hogy a kir. ügyészség hasonló mulasztásai miatt többször kellett fogva levő egyének előtt a felsőbb birósági határozatok kihirdetését elhalasztani.

Mindezekhez képest a vád alaposságát a vizsgálat nem támogatván, a biró ellen olyan kötelességmulasztás nem látszik bebizonyithatónak, mely ellenében a hivatali kötelesség vétkes megszegése fegyelmi vétségének megállapithatására alkalmas tényállás volna, miért is a nevezett kir. törvényszéki biró ellen meginditott fegyelmi eljárás tovább folytatását meg kellett szüntetni. (1897 márcz. 15. 82. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: A budapesti kir. itélő táblának mint első foku fegyelmi bíróságnak 1895 márcz. 15-én 82. sz. a hozott határozata indokaiból helybenhagyatik. (1897 október 23. 270. sz. a.)

— **Dr. Friedmann Bernát** kiadta a Tarnóczy Gusztáv bünügyében tartott védbeszédét. Csak helyeselni tudjuk, ha védői karunk jelesei nagyobbszabásu törvényszéki beszédeiket közzé teszik, s ezért Friedmann Bernátnak, a régi védői gárda e kiváló tagjának eme beszédét is őszintén üdvözöljük. Annales du Barreau-féle gyüjteményt kellene már végre valahára alapitani. Anyag volna hozzá igen sok; csak az áldozatkészség hiányzik.

— **Az osztrák-magyar viszony nemzetközi természete.** Irta gróf Vigyázó Ferencz. Szerző a kiegyezést mint nemzetközi szerződést fogja fel. Az irodalom feldolgozásával elemzés alá veszi az e tárgyban felmerült különböző elméleteket s azon conclusióra jut, hogy bár a kiegyezés alakja törvény és elüt a nemzetközi szerződés rendes formájától és bárha az osztrák és magyar törvények tartalma egymást nem teljesen fedik: mégis a kiegyezés lényege: két önálló, egymástól független állam szesződése.

— **A Btk. 338. §-a.** Egy lopás miatt hétszer büntetett vádlott egy 1 frt 30 kr. értékü libát lopott és azt karja alá dugva sietve eltávozott; azonban oly rosszul tartotta a libát, hogy az nehány lépés után erősen el kezdett gágogni, ugy hogy a lopást észrevették és a tolvajtól a libát legottan el is vették. Minap itélt a budapesti büntető bíróság ezen bünügyben és a törvényszék a rendkivüli minimum alkalmazásával a vádlottat hat havi börtönre itélte. A vádlott neje kétségbeesetten jajveszékelt az itélet hallatára és sehogysem birta az elnöklő birónak elhinni, hogy ezen itélet kimeriti Magyarországon a birónak enyhitési jogát. Az itéletet kihirdető elnöklő birón meg is látszott, hogy mélyen átérzi a Btk. okozta kétségbeejtő judikaturának mizeriáit. △

— **Tulajdon elleni kihágásoknál helyet foglalhat-e a lopott dolgok értékének egybefoglalása?** Valaki azzal volt vádolva, hogy két egymás után következő napon ugyanazon egyén kárára szárnyasokat lopott; az egyik napon 1 frt 05 kr. ért., a következő napon meg 2 frt ért. szárnyasok lopattak el a vádlott által. Ez esetben a Kbtk. 126. §-ába ütköző két rendbeli tulajdon elleni kihágás miatt vonatott a vádlott felelősségre. A budapesti kir. büntető járásbiróság ez esetben a Btk. 335. §-ának alkalmazásával a lopott dolgok értékét egybefoglalta és ilyeténképen egy lopás vétségét alkotta a két kihágásból. Az eljárást nem helyeselhetjük, mert a 335. §. alapján kizárólag csakis azon czélból foglalhat helyet az ellopott dolgok értékének egybefoglalása, a midőn meghatározandó, vajon büntettet vagy vétséget **képez-e a lopás; de nem helyeselhetjük az összeszámitást** azért sem, mert ez esetben a Kbtk. 126. §-ba ütköző tulajdon elleni kihágást az inditványi jellegétől fosztanók meg. — A következőkben ismertetjük a budapesti kir. büntető járásbiróságnak ezen bünügyben hozott itéletét. A budapesti kir. büntető járásbiróság 1897 okt. 21-én 46,567/97. sz. a. hozott itéletében lopással terhelt B. I. és társai elleni bünügyben kimondta: «I. r. vádlott B. I. bünösnek volt kimondandó az M. I. sértett fél kárára öt darab baromfi elidegenitése által elkövetett s a Btk. 333. §-ba ütköző és a 334. §. szerint minősülő lopás vétségében, mivel a lopott tárgy, bár élvezeti czikket képez, mégis tekintettel azok 3 frt 05 kr. összértékére, cselekménye a lopás tényálladékát állapitja meg és jóllehet vádlott ezen baromfilopást két izben követte el, de egy akaratelhatározással s ezért egy rendbeli lopás vétségében volt bünösnek kimondandó és elitélendő.» △

— **A budapesti kir. törvényszék irattárában** az ügyvédnek *saját* ügyében nem adnak felvilágositást, hacsak azon ügyre vonatkozó valamely birói határozatot nem mutat fel. Tulhajtott óvatosság. *(Ügyvédi körökből.)*

Nemzetközi Szemle.

— **Poroszországban** két irányban készül az egyetemi tanrend átalakitása. Az egyik a rendszeresitett felolvasások némelyikének mellőzése s mások általi helyettesitése; a másik a jogi gyakorló iskola rendezése. Nagy vita folyik az iránt, hogy a gyakorlatokban való részvétel kötelező legyen. Több tekintélyes jogász ellene nyilatkozik.

— **A halálbüntetés Oroszországban.** Az 1854-iki orosz Btk. a halálbüntetés terrenumát elég szélesre szabta meg, bár a közönséges büntettekre nézve Erzsébet czárnő a a XVIII. század közepén már beszüntette. A gróf Budlow-féle javaslat ugyancsak a politikai büncselekményekre alkalmazza, mig a nempolitikai, legsulyosabb büncselekmények sanctiója a kátorgával (kényszermunka) egybekötött deportátio (illetve transportátio). Ha talán az olyan számok, melyeket Foinitzkynél találunk (1866—69-ig 70 halálraitélt! Strafrecht d. Staat. Eur. 293. l.), első pillanatra kissé magasaknak tünnek is fel, mégis, tekintve, hogy kizárólag politikai büntettesekre vonatkoznak, nem rontaná le azt az optimista felfogást, melyet a jól honorált félhivatalos irók, mint Harry de Windt, stb. a muszka humanismusról terjesztenek, hogy t. i. Oroszország az abolitionista államok közé sorozandó, mert a gyakorlatban a halálbüntetést csak a felségsértés legsulyosabb eseteire alkalmazza. Ezt a rózsás ködöt mostan kiméletlenül szétoszlatja Tagantzeff szenátor és pétervári egyetemi tanár az orosz «Jogi Közlöny»-ben megjelent czikkével, melyben ismerteti azt a hivatalos gyakorlatot, hogy a generális kormányzónak joga van minden oly esetben, midőn a halálbüntetés kimondása a közbiztonság vagy egyéb *«magasabb tekintetekből czélszerünek mutatkozik»*, az ügyet egyszerüen a polgári bíróságoktól a katonaiakhoz átlenni. A tudós professor megállapitja, hogy ily módon 1876—1891-ig *292 egyénen* lett a halálbüntetés végrehajtva, kik közül 120 volt katona s 172 polgár. Igy a kivégzések évi átlaga e tizenhat év alatt 19 volt, mig pl. Franciaországban 1871/80-iki legkedvezőtlenebb évtizedben évi 11, a következő öt évben pedig évenként öt. Ausztriában 1871/80-ig évenként nem volt több két kivégzésnél, Magyarországban pedig 1880/90-ig terjedő viszonylag kedvezőtlen decenniumban 2·7 kivégzés esik egy évre (Fayer 125. l.). Minthogy valószinütlen, miképen Oroszországban 1876 óta 292 királygyilkos lett volna, kénytelenek vagyunk elfogadni a Tagantzeff által le nem vont, de önként következő konklusiót, hogy Oroszországban a halálbüntetés épen nem kivételes, hanem még azáltal is veszedelmesebb, mert alkalmazása a közigazgatási hatóság fejétől függ. *V. R.*

A Magyar Jogászegylet f. hó 20-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Barna Ignácz előadása az öröklési jog reformkérdéseiről. (I. Az örökös felelőssége a hagyatéki tartozásokért. II. A törvényes örökösödés rendje. III. A köteles rész). — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1897 november 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kegyelmes Curia. *B.* — *Jogirodalom:* Dr. Nagy Ferencz: A magyar váltójog kézikönyve. Különös tekintettel a birói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Harmadik füzet. *Dr. M. G.* — *Törvénykezési Szemle:* Bizomány, árkülönbözet, tőzsdejáték. Dr. VINCZE KÁROLY budapesti ügyvédtől. — A könyvkivonati követelések illetékessége. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — A határjárás és mesgyeigazitástól. Dr. BORSITZKY IMRE sásdi kir. járásbirótól. — Az öröklési jog reformkérdései. Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kegyelmes Curia.

Bíróságaink itélkezése bünügyekben épen nem mondható enyhének.

De legfőbb bíróságunk kegyelmes az ügyvédek fegyelmi ügyeiben.

Az utóbbi években már-már azt hittük, hogy a kir. Curia nem forgatja fel az ügyvédi kamaráknak, mint kari becsületbíróságoknak sententiáit és csak a törvénynél fogva megillető legfőbb revisio jogát gyakorolja, nehogy flagrans jogsérelmek fordulhassanak elő.

Láttuk, hogy az ügyvédi kamarák a mellett, hogy a legéberebben őrködtek a kar tekintélye és becsülete felett, soha igazságtalanságra, személyes üldözésre magukat nem ragadtatták.

Azt hittük, fegyelmi bíróságaink ezen öntudatos, józan irányu, tulzásoktól ment müködése imponált a legfőbb bíróságnak is. Ugy véltük, hogy a kir. Curia is elismeri, hogy egyrészt a kar maga a legkompetensebb annak megbirálására, hogy kit tart kebelébe valónak, a felvételre méltónak, ugy másrészről, hogy a kinek jellemében az ügyvédi autonomikus bíróság foltot talál, azt kirekeszthetí a testületből.

Csalódtunk.

A kir. Curia legujabban hozott két itélete mutatja, mily kevés érzéke van legfőbb bíróságunknak az ügyvédi kar autonomikus biráskodása iránt és mily helytelenül fogja fel hivatását a fegyelmi judikatura tekintetében.*

A ki olyan cselekményeket követ el, a minők e két esetben leirva vannak, az nem méltó a kiméletre, az nem érdemel elnézést.

Szivesen megfizeti az ilyen azt a 200 frt birságot, csakhogy meneküljön a felfüggesztéstől, szivesen azért is, mert az esetleg elért anyagi eredményből is fedezheti a pénzbüntetést.

Ha tehát a kamarák fegyelmi bírósága a körülmények szorgos mérlegelése mellett ugy találta, hogy a törvény enyhébb büntetési nemei nem elég hatályosak, valamint hogy a kar tekintélyének és becsületének az a szigorubb büntetés felel meg, akkor ezzel szemben a kir. Curiától igen helytelen dolog a kerékkötő hálátlan szerepére vállalkozni.

Az ügyvédi kar önérzetét méltán sértheti, ha látja, hogy épen nem tulszigoru (sőt nézetünk szerint még nagyon enyhe, itéleteik igy kiforgattatnak, ha azt tapasztalja, hogy az ügyvédi rosszhiszemüséget a legfőbb bíróság ily enyhe elbirálásban részesiti.

* Lásd a szóban forgó két itéletet jelen számunk mellékletén 598. sz. a.

De két irányban egyenesen káros hatása is lehet a kir. Curia eme kegyelmi tényeinek.

Egyrészt félő, hogy visszatartja fegyelmi bíróságainkat a visszaélések szigoru üldözésétől, másfelől pedig egyenesen felbátoritja, elbizakodottá teszi a kar megbizhatlanabb elemeit.

Igazán kiváncsiak vagyunk, vajon a kir. Curia akkor is ily enyhe volna-e az ily cselekményekkel szemben, ha nem ügyvéd, hanem biró állana a vád alatt? *B.*

Jogirodalom.

Dr. Nagy Ferencz: A magyar váltójog kézikönyve. Különös tekintettel a birói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Harmadik füzet 389—561 l. Budapest. Az Athenæum irod. és nyomdai r.-társulat kiadása. 1898.

A *Jogt. Közl.* 19. számában megismertettük dr. Nagy Ferencz váltójogának első és második füzetét. Most, hogy a harmadik, befejező füzet is megjelent, röviden erről is óhajtunk megemlékezni.

E füzetben a szerző a váltótörvénynek a váltók többszörözéséről, elveszett váltókról, hamis és hamisitott váltókról, a váltóelévülésről, a váltóhitelező jogairól, külföldi törvényhozásról, az óvásról, a bemutatásról és egyéb váltócselekvények helyéről és idejéről, hiányos aláirásokról, zálog és megtartási jogról és a saját váltóról szóló rendelkezéseit tárgyalja.

A füzet végén még egy függelék is van, mely a váltótörvény és a váltóeljárás szövegét foglalja magában.

A mü ezen befejező részének csak két kérdését akarjuk különösen kiemelni; az egyik a gazdagodási kereset, a másik a váltókifogás.

A gazdagodási keresetet illetőleg a szerző az uralkodó felfogást követi, melynél fogva a váltókibocsátó, illetve az idegen váltó elfogadója csak a kapott ellenérték, illetve fedezet erejéig felelős, melyet a váltó kiállitása fejében, illetve kifizetése czéljából átvett, de a mely a váltókötelezettség megszünése miatt erre nem fordittatott. De magában véve azon körülmény, hogy a kibocsátó, illetve elfogadó váltókötelezettsége megszünt, a nélkül, hogy az előbbi a váltó kiállitásáért ellenértéket, az utóbbi pedig a kifizetés czéljából fedezetet kapott volna, nem nyujt alapot a gazdagodási keresetre (451. s k. ll.). Mi is ezt a felfogást a nálunk is felmerült ellenkező nézettel szemben, (*Schwarz:* Magánjogi fejtegetések 193. s k. ll.) helyesnek tartjuk. Ezen nézet szerint, már maga az a körülmény, hogy a hitelező váltója a váltókötelezettség megszünése miatt kifizetve nem lett, szolgál a gazdagodási kereset alapjául: azt, hogy a kibocsátó, illetve elfogadó, mely érték erejéig gazdagodott, a hitelezőnek a keresetben állitania nem kell. Szóval, a gazdagodás állitása nem tartozik a kereset tényalapjához, ezt pusztán a késedelmes, illetve elévült váltó felmutatása képezi. De mégis ezen nézet szerint a kibocsátó, illetve elfogadó *kifogásképen* hozhatja fel, hogy nem gazdagodott. Ámde hogyan történhetik ez? Hiszen lehetetlenség kifogást vagy akár tagadást olyasmi ellen felhozni, a mi a keresetben nem is állittatik. Pedig ez történnék itt, ha beérnénk azzal,

hogy a felperes csak a késedelmes, illetve elévült váltót felmutassa s nem követelnők, hogy az alperes gazdagodását is állitsa. Perjogilag ellenmondás tehát azt állitani, hogy az alperes azzal a kifogással védekezhetik, hogy nem gazdagodott, mikor a felperes keresetében erről szó sem volt. Ha azal peresnek ilyenforma vedekezést megengedünk, pedig mindenki érzi, hogy meg kell engedni, az csak a kereset tényalapjának *tagadása* lehet, a mi feltételezi, mint a szerző is helyesen mondja, hogy megkivánjuk, mikép a felperes a keresetben az alperes gazdagodását állitsa. Hogy ezt tagadás esetén bizonyitani nehéz, az igaz, de ez nem ok egy más konstruktióra, mert a bizonyitás rendszerint nem könnyü.

A váltókifogásokra vonatkozó fejtegetései közül különösen két tétele köti le figyelmünket. Az egyik szerint a váltótörvény 92. §-a, melynek értelmében a váltóadós csak oly kifogásokkal élhet, a melyek a váltójogból erednek vagy pedig őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik: nemcsak a *kifogásokra*, hanem a *tagadásokra* is vonatkozik. Vagyis e §. nemcsak azt az esetet foglalja magában, midőn az alperes a felperes jogát elismeri, de egy tényt hoz fel, melynek következtében az nem érvényesithető, vagy midőn az alperes egy tényt hoz fel, melynek következtében a felperes joga létre sem jött vagy megszünt, hanem azt is, midőn az alperes azt a tényt is valótlannak mondja, a melyből a felperes jogositványát levezeti. (460. l.) Nézetünk szerint nem helytelen a §-t ilyen tág értelemben venni, mert kétségtelen, hogy midőn az alperes azt a tényt, a melyből a felperes váltójogát származtatja, valótlannak nyilvánitja, azaz tagadja, azt is kétségbe vonja, hogy valakinek ellene jogositványa s ő bárkinek is lekötelezve volna. Ez pedig mindenesetre oly nyilatkozat, mely a váltójogból ered, mert azt jelenti, hogy hiányzik az a tény, a melyhez a váltójog a jogositványt füzi, s igy a váltótörvény 92. §-a reá kitetjed. Mi ezt a kiterjesztést már abból az okból is tartjuk lehetőnek, mert a kifogás és tagadás közt nincs is olyan nagy fogalmi különbség, mint ezt rendszerint állitani szokás, a mit az a körülmény is bizonyit, hogy igen sok perbeli nyilatkozatra máig sem tudtak megállapodásra jutni, vajon az tagadásnak vagy kifogásnak minősitendő-e? A kettő közt különbséget egyedül a bizonyitás szempontjából kell tenni. A kérdés további fejtegetésétől azonban e helyütt eltekintünk.

Kevésbé tudjuk helyeselni a szerző másik tételét, mely szerint a váltójogból eredő kifogásokat *váltójogiaknak*, azokat pedig, a melyek a mindenkori felperes ellen érvényesithetők, *magánjogiaknak* mondja, hogy továbbá az utóbbiak mindig viszonylagosak, azaz csak bizonyos felperes ellen hozhatók fel, mig az előbbiekre ez a korlátozás nem vonatkozik, bár az sem áll, hogy mindenki ellen volnának emelhetők, mint ezt általában mondani szokás. (462 s k. l.) Nézetünk szerint kevésbé fontos az, hogy valamely kifogás minő szabályból ered, a mit pontosan meghatározni alig lehet; hanem gyakorlatiabb s igy fontosabb az, hogy egy kifogásnak mi a *hatálya*. Ezt annál inkább szükséges megvilágitani, mert a váltótörvény 92. §-ának homályos szövege e részben nem nyujt biztos utbaigazitást. A sulypontot ennélfogva arra kell helyezni: mely kifogások azok, melyeket a váltó minden birtokosa ellen hozhatunk fel s melyeket csak egy meghatározott személy ellen lehet emelnünk? Az előbbiek azok, a melyek szerint az alperes azt állitja, hogy a *váltókötelezettsége* nem létezik, akár azért, mert nem jött létre valamely előfeltétel, pl. váltóképesség vagy pedig a lekötelezést megállapitó ténynek, a váltónyilatkozat kiállitásának hiánya miatt, akár pedig azért, mert megszünt, pl. midőn az elfogadó a váltót kifizette s ez a váltón nyugtatva van. Czélszerünek tartottuk volna, ha a szerző inkább ezeket jelölte volna meg egy megfelelő kifejezéssel. Hogy mindezek a váltójogból erednek, az kétségtelen, mert lekötelezés a váltóból csak a váltójog alapján lehetséges. Más szempont alá esnek azok a kifogások, melyekben az alperes azt állitja, hogy a felperesnek *jogositványa* egyáltalában, vagy ez idő szerint nincs, pl. a váltón nem nyugtatott fizetés vagy fizetési halasztás folytán. Ezek oly kifogások, melyeket csak a mindenkori felperes ellen lehet felhozni. Az alperes itt nem azt állitja, hogy lekötelezve nincs, hanem csak azt, hogy egy bizonyos felperesnek ellene nincs joga. Kétségtelen, hogy a kettő a váltójogban nem jelenti ugyanazt. Lehet, hogy az alperes ellen egy bizonyos személynek nincs joga, de ez nem zárja ki, hogy ő másokkal szemben lekötelezve legyen, ha ezek a váltót forgatmány utján jóhiszemüleg megszerzik. (V. ö. *Plósz:* A magyar váltójog kézikönyve 3. k. 459. l.)

A mü általános jellemzésébe ez alkalommal nem bocsátkozunk, mert csak ismételnünk kellene azt, mit annak első ismertetése alkalmával elmondottunk. Most csak örömünknek kell kifejezést adnunk a fölött, hogy ez a jeles munka immár egészen be van fejezve. Meg vagyunk győződve, hogy termékenyitő hatása váltójogi gyakorlatunkra nem fog elmaradni, azon önálló és mély jogászi felfogásnál fogva, a mely benne minden kérdésnél érvényesül. Mint jogi tankönyv pedig a legkitünőbbek közé tartozik, melyeket valaha magyar nyelven irtak. *Dr. M. G.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bizomány, — árkülönbözet, — tőzsdejáték.*

E lap 45. számának első helyén végre komoly jogászi szót hallunk dr. König Vilmos urtól az ezen czikk élére irt jelszavak alatt országos körutat járó kérdésben. Egyfelől a a kir. Curiának az itt értett ügyletekből eredő követelésektől a jogsegélyt érdemben mindig megtagadni kész törekvése és gyakorlata, másrészt ugyanannak az érdemi döntés megokolásában folyton ingadozó felfogása a birói kritikának e kérdésben olyan zavarát teremtették meg, a mely jogszabályok helyett sofismákhoz kénytelen folyamodni és olyan általánositásba bocsátkozik, mintha a mi kereskedelmi törvényünk sem a kártéritési különbözetet, sem a bizomány jogintézményét nem ismerné.

A most emlitett czikk megmagyarázza mindazoknak, a kiknek még valami kétsége lehetett, hogy a Curia álláspontja nem jogi, hanem sociálpolitikai álláspont. A czikknek a bizományi viszony önálló jogi létezésére vonatkozó tétele — mint egyedüli törvényes szabály — a Curia ki nem fejtett középügyleti elméletével szemben csekély nézetem szerint megingathatatlan s nagy kár, hogy ezt a tételét a czikk maga támadja meg, a midőn az ugynevezett önszerződő («in sich») bizományostól ezt az önálló létezést, ezt a jogi különállást megvonja. Nem fogadhatom el ugyanis azt, hogy a Curia a tőzsdei ügyletekkel szemben követett praxisát azon esetekbe «illesztheti be», vagyis ez a gyakorlat fentartassék azon esetekben, a melyekben a bizományos más eladót vagy vevőt nem nevezett meg; tehát a megbizó eladónak vagy vevőnek őt magát tekintheti.

Nem szólok arról, hogy a harmadik szerződő fél megnevezését a gyakorlati életből fejlődött szokás a legtöbb esetre nézve mellőzi ott is, a hol nincs önszerződés, mert nem akarok a törvénytől egy lépésnyire sem eltérni. De hogy a czikkiró ur saját helyes fogalmaihoz forduljak, mi történik akkor, ha az a kereskedő, a ki magát «bizonyos árhullámzások ellen», de sőt bizonyos, mások megbizásából kötött ügyletek nagyobb koczkázata ellen biztositja, önszerződő bizományos?

A válasz az lehetne, hogy a bizományosnak az ilyen

* Térszüke miatt késett. *Szerk.*

baleset ellen való biztositást nem szabad megengedni; viselje ő egymaga annak a koczkázatát, hogy minő felekkel köt és minő arányu ügyleteket; ez azonban olyan beavatkozás a jó kereskedő gondosságával folytatott üzletvezetés szabadságába, a mi nem tanácsos s ép oly kevéssé jogi megoldás, mint a Curia gyakorlata. A törvényes álláspont, hogy az a körülmény, hogy a bizományos más eladót vagy vevőt nem nevez meg, nem hat vissza a bizományi viszony alapjaira; magára a megbizóra s annak, mint bizományinak az elfogadására, tehát az ügylet bizományi jellegére. Hogy ismét a czikk saját példájával feleljek: valamiként a bizományos sikkasztó lesz a neki előlegezett összeg eltulajdonitása esetén akkor is, ha azzal védekezik, hogy ő maga akart mint eladó szállitani: akképen nem hathat vissza ez a később megszülető szándék az ügylet minőségére, nem teheti a bizományi szerződést vételi vagy pláne szerencseszerződéssé. Kétségtelen tehát, hogy a meddig a törvényes álláspontón maradunk s nem de lege ferenda tárgyalunk, a czikknek a felvetett kérdés szempontjából való különböztetése a harmadikkal szerződő és önszerződő bizományos közt a saját helyes præmissái miatt nem áll meg.

Nem érdektelen azonban, hogy a mig a Curia régibb gyakorlata ebben a kérdésben liberálisabb volt a czikknél, mert az önszerződő bizományos ellen sem engedte meg a kifogást (l. *Dtár* uj folyam XXIV. 11.), addig a Curia nézeteinek ujabb fordulatában a czikknek felfogását vallja s azt eredeti módon viszi be a bizományi összekötés egészébe. A m. kir Curia, mint sommás ügyekben felülvizsgálati bíróság I. G. 204/96. sz. a. 1896. évi október 13-án kelt, ezen lapban is közölt itéletének indokaiban annak előrebocsátása után, hogy «több itéletben kimondotta ugyan a Curia, hogy bizományossal szemben nem lehet ellenvetni, hogy a közvetitésével megkötött ügylet tőzsdei árkülönbözetre vonatkozik», a szóban forgó ügyletek alapjait képező kötésekre való utalással a következőket mondja:

«Ezeknek a kötéseknek tartalmából, különösen pedig azoknak eme kitételeiből: «Én *eladtam* . . .» «Én *vettem*» — ezt a két szót a Curia irja ritkább betüvel — és abból, hogy azokban nincsen szó arról, hogy felperes csakis megbizást nyert a vételre és eladásra, határozottan megállapitható, hogy a felek közt nem bizományi viszony, hanem saját számlára kötött jogügylet forog fen».

Az ilyen jogügyletnek, az ilyen közvetlen adásvételnek pedig — ugymond — ellene lehet vetni a játék kifogását, a mi a Curia meghatározásában annyit jelent, hogy ha a vevőként vagy eladóként saját személyében belépő bizományosnak a megbizó puszta árkülönbözetet czélzó szándékáról tudomása volt, akkor a játékkifogás megáll.

Ime a Curia csakugyan «beillesztette» előbb a czikk játékvételének jellegét a bizományi ügyletek egész rendszerébe s az igy konstruált vételbe azután ugyancsak «beleillesztette» a saját gyakorlatát.

Hogy a forgalomba hozott sok téves fogalom közt el ne tévedjünk, arra a Curia gyakorlatában sehol előtérbe nem lépő igazságra kell helyezkednünk, hogy a játékos sem nem bizományos, sem nem vevő, hanem egyesegyedül játékos. Nem köt sem vételi, sem bizományi ügyletet, hanem ezek alakiságai közt tiltott szerencse-szerződést, a mely már a megkötés idejében érvénytelen. Nem is a puszta árkülönbözet, mint eredmény teszi megtámadhatóvá az ügyletet, hanem mert ez eredeti érvénytelenségben szenved.

A bizományos tehát akár önmaga üz *puszta játékot*, akár ha csak megbizója részére üzi saját nevében, harmadik személylyel olyan játékügyletet köt, a mely ügylet akár a maga, akár más részére köti, érvénytelen. Nincs olyan törvény, a mely a puszta játékot az ő vagy bármely kereskedő üzlete körébe vonná. A bizományos pedig csak *kereskedelmi ügyletek* közvetitésével foglalkozhatik; a puszta játék, a merőben szerencse-szerződés pedig nem lehet kereskedelmi ügylet! A puszta játéknak tehát az ő kereskedői tevékenységéhez, bizományosi minőségéhez semmi köze.

E szerint a puszta játék érvénytelensége tekintetében nincs különbség bizományos és nem bizományos, bizományos és önszerződő bizományos közt, csak a játék ismérveinek felkutatása ütközik a bizományosnál nagyobb nehézségekbe; mert a mi másnál játék, nála sokszor nem az. De ebben a részben sem áll egyedül; mert ugyanez áll, — ha kisebb mérvben is, — a gazdára és a nem bizományos kereskedőre, különösen pedig a játék objektumát képező áruval üzérkedőre.

A bizományi szerződés különállását, *annak önálló létezését* pedig azért tartom a törvényes alap hivei részéről a nagyobb sulylyal kiemelendőnek, mert a bizományos, mint ilyen, azonkivül, hogy kizárólagosan kereskedelmi tevékenységet folytat, a melyből a spekulativ elem ki nem küszöbölhető, a maga ezen tevékenységét nem szorithatja egy megbizó látkörének vagy bizonyos — mondjuk egyirányu — megbizások terjedelmének szük körére, hanem neki a vevőhöz eladót, az adóhoz vevőt, sőt — a miként épen a czikk a Curia tényleges «szállitási szándékának» birálatában plastikus módon fejti ki, — a megbizásért vállalt koczkázatra is biztositást kell keresnie. Ebben az ő legszorosabb értelemben vett ügyleti tevékenységében a saját megbizását piaczra vivén, itt a mások keresletével kell összetalálkoznia, a mely kereslet ugyancsak egy korábbi kinálat eredménye lehet s igy a bizományos helyesen a bizományba fogadott ügylet részesévé, egy szemévé válik egy legfeljebb egybekapcsolódásaiban jelentkező, de egészében át nem tekinthető láncznak, a mely lánczban minden egyes szemnek készen kell állania arra, hogy átadást vagy átvételt kérjen vagy kináljon, avagy ezek helyett kártéritést, tehát árkülönbözetet követeljen vagy maga fizessen. Ebben a lánczban, a melyet ha egészséges üzleti fejlődést akarunk, gordiusi csomó módjára kettészakitanunk nem szabad, van az alapoka annak, hogy a bizományos ügyletét csak a legnagyobb óvatossággal minősithetjük játéknak.

A legszélsőbb, legmerészebb álláspont, a mely ebből folyik az, hogy a bizományos ügyletére soha nem lehet rásütni a játék bélyegét; mert a láncznak tőle független távolabb eső szeme is arra szorithatja, hogy a maga játékát komolyan vegye, sőt arra is, hogy tényleg szállitson vagy átvegyen. Ennek a lehetőségnek az átérzéséből indulhatott ki a Curia régibb iudikaturája, a mely a játékkifogást a bizományossal szemben minden esetben kizárta.

Ámde a jogi felfogás következetességének ezt a szigorát nem lehet fentartani. Kétségtelen azonban, hogy a törvény és jogtudomány más megoldást, vagy legalább a puszta játék elismerését megtagadó helyes megoldás keresztülvihetőségére garantiát nem kinál. Mert hiába hirdetjük, hogy a puszta játékból a bizományos nem követelhet «nyereséget», ha a bizományos ügyleteit, ügyleti tevékenységének puszta biztositást czélzó árkülönbözeti kötéseinek szükségességét, «raisonját» át nem tekinthetjük, meg nem birálhatjuk. Pedig ezeket a tisztán személyes momentumokat, a melyeket dr. König ur czikke is döntőknek tart, pusztán perrendszerü bizonyitékokkal kideriteni csak nagy ritkán s akkor is csak szakértők igénybevételével és kemény munkával lehet.

Ezért a megoldás segédeszközeit ugyanonnan kell vennünk, a honnan magát a problemát kaptuk: a sociális térről, a sociális törvényhozásból. A ki másnak megbizásából nagy arányu koczkázatot visel, mert a megbizó jogait és kötelezettségeit a saját vagyoni existentiájával biztositja, annál nagy társadalmi érdek, hogy *puszta játékot* ne üzzön. A bizományos tevékenységének ez a momentuma a lánczban résztvevő sok egyesnek érdekéből előálló összérdekkel való kapcsolatában bizonyos közfunctio jellegét adja, a melynél

*

fogva az ő ügyleti tevékenységének ellenőrzése indokolt. A tőzsdék és a mi tőzsdénk autonomiájában is meg volt ez az eszme az ügynökökkel szemben, keresztülvive azonban aligha lett; mert csak igy történhetett, hogy az intézménynek mai állapotában tőzsdeügynök voltaképen nincs s a kiket meg igy neveznek, azok tulnyomóan a modern értelemben vett nagyobb haszonnal biztató bizományos üzletet gyakorolják.

Minthogy pedig én a törvény álláspontjáról a megoldást más uton kereshetem, nem lehetek egy nézeten dr. König czikkének a tőzsdebiróság illetékességi körével és gyakorlatával foglalkozó befejező részével.

Minden hazai bíróság respektálni tartozik a puszta szerencse-játékra vonatkozó törvényes gyakorlaton alapuló törvényes tilalmat; a tőzsdebiróság is. Mihelyt a mi legfőbb bíróságunk a puszta játékot a maga forrásánál fogja felkeresni, lehetetlen, hogy annak elutasitásában a tőzsde is ne kövesse. A mig azonban ott az árkülönbözeti eredmény vagy mondjuk az árkülönbözeti szándék azonos a játékkal s a helyes megoldásra példa nem adatik, addig a tőzsdebiróság nem tehet mást, mint hogy azokat az ügyleteket, a melyek közt a joggyakorlat nem helyesen különböztet, a melyek rendes, becsületes alakulatukban a tőzsdének életelemét képezik, védelmébe fogadja. Ezen konservativ tartózkodásával a tőzsdebiróság az ügyletek ki nem fejtett elavult értelmét őrzi még ma is, a mig a Curia a szállitási szándékot kizáró differentiális kifogás jogi tévedéseivel a jövő jogát keresi. Kétségtelenül nem a tőzsdebiróság dolga ez a kutató munka, sőt tőle még nagyobb fokban rossz néven vennők, ha a maga izlése szerint való sociális politikát gyakorolna az itéleteiben.

A tőzsdebiróságot tehát gáncs nem érheti. Ott komoly kereskedői elem ül, a mely mindig «dégoûtval» itéli meg az ő saját társadalmi körének komoly érdeke ellen a hazárdjátékos követelését; mert törvényt és elfogadható törvényes gyakorlatot ellene nem ismer. Ha azonban megszületik az a helyes példa, a melyre itt czélozok, akkor azt a tőzsdebiróság bizonyára követni fogja és szigoruan is fogja alkalmazni. S akkor nem lesz szükség arra, hogy a tőzsdebiróság hatáskörét épen legszorosabban hivatása körébe eső ügyletek területén szoritsuk meg pusztán azért, mert ezen a jogterületen sem jobbra, sem balra nem nézve, sem egy gyönge társadalmi osztály megmentését, sem a saját osztálya érdekének biztositását nem keresve, pusztán az előtte ismeretes jogszabályok szerint itél. *Dr. Vincze Károly.*

A könyvkivonati követelések illetékessége.

A *Jogt. Közl.* 44. számában Spectator nevü anonymus a radikális perjogi reform zászlóját lobogtatja.

Harmincz éves jogszokást akar kitörülni a perrendtartásból, megszüntetve a könyvkivonatok illetékességét a könyvvitelnek helyén.

Érdemes e kérdéssel mennél behatóbban foglalkozni, mert ezen eszmét Spectatorral együtt igen illetékes körök is hangoztatják, kiknek nagy szerep fog jutni a végleges perrend törvénybe iktatásánál.

Érdemes és szükséges minél intenzivebben, minél gyakrabban szembeszállni ezzel a monstrosus ideával, mely hazai jogviszonyaink közepette oly válságossá válhatik, hogy az amugy sem tulerős magyar kereskedelemnek anyagi romlását idézheti elő.

Mert az a tétel, a melyet Spectator a könyvkivonati illetékesség elejtése mellett főérvül felhoz, hogy tudniillik a könyvkivonati illetékesség révén a hitelező jogositva van alpereseket Erdélyből, Horvátországból vagy épen Boszniából perbe idézni, megforditva még sokkal végzetesebb, a menynyiben a könyvkivonati illetékesség elejtése esetében a hitelező kénytelen jogos követeléseit Magyarország legmesszebb vidékein, Erdélyben, Boszniában és hogy kiegészitsem Spectator geographiai szemlélődéseit, akár Bukovinában vagy Galicziában érvényesiteni.

És hogy mit jelent a kereskedőre nézve az, ha követelését oly járásbiróságoknál lesz kénytelen peresiteni, a hol talán csak egy ügyvéd van és ez is legnagyobb valószinüség szerint a helybeli alperest képviseli és a hol az alperesi rosszhiszemü védekezésnek, miután az semmi nehézségekbe nem ütközik, tág kaput nyit, azt Spectator urnak jogi megitélésére bizom.

És megfordithatja Spectator ur második érvét is, a melyben azt panaszolja, hogy a messziről jött alperesek védekezése gyakran alapos, hogy a felperes néha már a felhivás és az alperes jelentkezése után leteszi a pert, olyképen, hogy gyakran a felperes keresete is alapos és hogy itt a néha szó helyett gyakrant kell tenni. Alperes meg sem jelenik, nem akarván költségesen alaptalanul védekezni vagy pedig egyességet köt a követelésnek részletekben való kifizetésére.

És ez oly gyakori eset, hogy Spectator, a ki mindenesetre ismeri a fővárosi pereket, maga is kénytelen lesz beismerni, hogy a könyvkivonati követeléseknek, nem akarok tulozni, legalább is nyolczvan százaléka, ha peresittetnek, anyagi jog szempontjából is igazságos makacssági itélettel vagy birói egyességgel fejeztetnek be.

Fenmarad tehát legrosszabb esetben husz százalék, erre a husz százalékra valószinüleg Spectator ama magasztos büntetőjogi elvet kivánja alkalmazni, hogy inkább szabaduljon 80 perczentje az alpereseknek a fizetés alól, semhogy husz perczent ártatlanul marasztaltassék. De vajon Spectator ur megmenti-e az általa védett husz százalékot az ellenük igazságtalanul hozandó makacssági itélet alól.

Ebből a husz perczentből levonandó az a rész, a kiknek van elég törvénytudásuk, hogy védekezzenek, itt felperes leteszi a pert; azok pedig, a kik alaptalanul bepereltetvén, nem birnak annyi törvénytudással, hogy az ellen védekezzenek, védelmükkel ügyvédet bizzanak meg, kinek költségeit felperes tartozik megfizetni, azokat Spectator ur hiába védi, mert ezeknél az a bizonyos ügynök mindég okosabb lesz és ha nem lesz meg a könyvkivonatok mostani illetékessége, a megrendelő-jegyekbe fel fogja venni, ugy a mint eddig felvette, Budapestet, mint fizetési helyet. Már pedig oly törvényes intézkedést ő sem fog követelni, mely megtiltsa, hogy a vevő kötelezze magát az áru vételárát Budapesten megfizetni.

A kereskedelmi utazók bünös üzelmei ellen mi is nem egyszer szólaltunk fel, ostoroztuk azon pusztitó hadjáratot, a melyet az insolid kereskedelem a vidéken folytat, sürgettük a birói gyakorlatnak, a törvényhozásnak állásfoglalását ezen üzelmekkel szemben, de ezen kérdések sohasem hozhatók kapcsolatba a könyvkivonati követelések illetékességével, mert mint már emlitők, a gépügynöknek, a ki iparszerüleg üzi a tapasztalatlan parasztság megrontását, aláiratván vele megrendelő-leveleket, az insolid biztositó-társaságok ügynökének, a ki gonosz szédelgéssel aláirat egy ajánlati blanquettát, a tőzsdeutazónak, a ki aláirat egy-egy kitöltetlen tőzsdekötlevelet, tehát azon egyéneknek, kik Spectator saját elbeszélése szerint csakis irásokkal dolgoznak, mi bajt sem okozna a könyvkivonati illetékességnek eltörlése, mert az jól előkészitett blanquettájából nem fogja kifelejteni Budapestnek, mint illetékességi helynek a kikötését.

Az orvosság felett tehát, melyet Spectator applikálni akar, ép azok fognak leginkább mosolyogni, a kik miatt azt alkalmazni jónak látta és ha Spectator ur inkább hagyja menekülni az adósok nyolczvan százalékát, csakhogy husz százalék ártatlanul ne marasztaltassék, ugy engedje meg, nem volna méltányos az egész solid magyar kereskedelmet

sujtani egy-két ügyetlen ügynök miatt, kik elfelejtvén blanquettájukban az illetőséget kikötni, ellenük az ajánlott reform hatályossá válik.

Mert igenis mélyen sujtaná a magyar kereskedelmet a könyvkivonati illetékesség eltörlése.

Mert ha kellemetlen egy adósnak védekezni a telepétől távol eső helyen, valósággal kivihetetlen az a hitelezőre nézve, hogy követeléseit az ország minden vidékén peresitse, az ország minden vidékén terjeszsze elő bizonyitékait, szóval száz és száz helyen pereskedjék.

Mert nagyon helyesen állitja fel Spectator azon tételt, hogy a római jog a hitelező klassikus joga, a magyar jog az adósé, még pedig a rosszhiszemü adósé.

Nézze meg czikkiró ur a fővárosi bíróságok irattárait, ezek valóságos tárházai a huzás-halasztási müvészetnek és vajon ilyen viszonyok mellett jónak, bölcsnek és czélszerünek tartja-e, ha ezen védekezést megkönnyitjük, hogy kiszolgáltatjuk a hitelezőt és követelését az adósnak, a ki az általa ismert talajon könnyen hozzáférhetően meghiusitja a per befejezését mindaddig, mig rajta egyáltalában a követelés behajtható.

Nagyon helyesen statuálta tehát a magyar törvényhozás a könyvkivonatok perelhetőségét a könyvek vitelének helyén.

És ha nincsenek is már meg a megyei bíróságok, gyakorlati jogász nem zárkózhatik el azon nehézségek elől, melyekkel a kereskedő követelésének vidéken való érvényesitése jár.

És nem képez argumentumot ezzel szemben az, hogy a római jog nem ismerte az ugynevezett könyvkivonati illetékességet, a melyre tudtunkkal a római kereskedelemnek nem igen volt szüksége.

A mi pedig azon római jogi elvet illeti, hogy az alperes lakóhelye állapitja meg az illetékességet, ez nálunk is elfogadott elv egyáltalában. Nem vonatik el az alperes illetékes birájától, ha illetékes birónak jelöltetik ki, a ki a bejegyzett kereskedő könyveinek vitele helyén müködik és már az is megnyugtathatja a czikkiró urat, hogy a könyvkivonati illetékesség tulajdonképen szerződéses illetékesség is, — pedig ezt a római jog is ismeri — a mennyiben a vevő, a ki bejegyzett kereskedőnél vesz, aláveti magát a törvény ama rendelkezésének, hogy a bejegyzett kereskedő könyvvitelének helyén érvényesitheti követelését.

A szerződési szabadság tehát a törvény ezen rendelkezése által miben sincs korlátozva, a vevőnek jogában áll kikötni, hogy per esetén felperes alperes lakóhelyén tartozik keresetét beadni és igy, ha ezt ki nem köti, rajta jogsérelem nem történik, ha az eladó azon birói forum elé perli, melynek magát az által, hogy üzletét bejegyzett kereskedővel kötötte, alávetette. S noha egyáltalában nem tartanók szerencsétlenségnek, ha az, a mi hazai viszonyaink szempontjából üdvös, a római jogszabályok ellenére is történnék, ez esetben megnyugtathatjuk czikkiró urat, hogy ezen jogszabály a könyvkivonati illetékességek által megsértve nincsen, mert hiszen ez nem egyéb, mint egy ex lege szerződéses illetékesség.

Nem léphetek Spectator urral a polemia terére, az összes civilisált perjogok e részbeni intézkedései tekintetében, mert nem merem állitani, hogy pl. Svédország perrendtartása e kérdésben mily intézkedéseket tartalmaz, de felesleges messze országokat felkeresni, hiszen önön magát megczáfolja czikkiró ur azzal, hogy felemliti, hogy az osztrák bíróságok erőltetett magyarázatokkal megállapitják a számlakövetelések illetékességét, a kereskedő üzleti telepének helyén, ha a számlán pl. «Zahlbar in Wien» kitétel foglaltatik.

Az osztrák bíróságok segitségére jöttek a kereskedelemnek egy igazán nehezen elfogadható magyarázattal, hogy t. i. a számlának elfogadása és az az ellen való tiltakozás elmulasztása hallgatólagos beleegyezést tartalmaz a számlában kitett illetékesség tekintetében. Az, a mit tehát az osztrák bíróságok ebbe belemagyaráznak, tulajdonképen a könyvkivonati illetékesség és azt hiszem Spectator ur is be fogja látni, hogy sokkal loyálisabb a magyar álláspont, a mely a törvényben határozza meg azt az illetékességet, melynek magát a vevő aláveti, ha bejegyzett kereskedőnél vásárol.

Most pedig legyen szabad áttérnem azon általános philosophiai elvekre, melyeket czikkiró ur dült betükkel hangoztat. «Végzetes minden jogszabály, a mely a köztudattal ellenkezik».

Ez igaz. De Spectator ur segitségére siet mindazoknak, a kik érvei lefokozására törekszenek.

Mert mindjárt a következő sorban azt irja, hogy a köztudattal ellenkező törvény gyakran a papiroson szokott maradni és ezzel szemben konstatálja, hogy a könyvkivonati illetékesség nem maradt a papiroson, sőt a fővárosi jogászközönség egy része a könyvkivonati illetékesség nélkül a törvénykezést már el sem tudja képzelni.

És ha czikkiró ur egészen objektive itélne, ugy azt is mondhatná, hogy az egész jogászközönség, a kereskedelmi törvény, mint egy magától értetődő kiegészitésének tekinti a perrendtartás 35. §-át és nemcsak nélkülözhetlennek tartja, de valósággal válságosnak minden kisérletet, a mely a könyvkivonati illetékesség eltörlésére vonatkoznék.

A kereskedelem érdekeit nagyon is kell félteni az illetékesség megszüntetése miatt és igen veszélyes a folytonos experimentálás a kereskedők legvitálisabb érdekeivel.

Spectator ur megnyugvással konstatálja, hogy a nagy kereskedelem kiheverte a 63. számu döntvényt.

Tehát szerinte is a kis kereskedelem nem, — tudtunkkal azonban a nagy kereskedelem sem.

Revolutio a husz forinton aluli döntvény nyomán természetesen nem keletkezett. Tény az, hogy a döntvény kereskedelmi körökben valóságos felháborodást szült és tény az is, hogy nagy pénzösszegek vesznek el e döntvény folytán.

Mert a tényleges állapot az, hogy husz forinton aluli követelés a vidéken a kereskedőre nézve teljesen behajthatlan.

Mert akár személyesen, akár ügyvéd által jelenik meg a kereskedő a tárgyaláson, költségei, melyek kizárólag őt terhelik, messze tulhaladják a per substrátumát.

De hát a kereskedő ebbe beletörődött — mondja Spectator ur — és bele fog törődni az ő reform ideájába is.

Spectator urnak igaza van, ilyképen beletörődne a kereskedő világ az ő reformjába is.

Sőt abban is igaza van, hogy a beteg test néha megkiván olyan operátiókat, melyek fájdalmasak ugyan, de üdvös következményüek.

De mit szólna czikkiró ur az olyan orvoshoz, a ki megkisérelné az operátiót az egészséges testen, csak azért, hogy operálhasson?

Ezen orvost a mi esetünkben Spectatornak hivják.

Dr. Szakolczai Árpád.

A határjárás és mesgyeigazitásról.

Lányi Bertalan min. tanácsos urnak a *Jogt. Közl.* f. évi 46. számában közzétett bátoritó felhivására abból az alkalomból, hogy a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő állandó bizottság az 1897 junius 12-én felvett jegyzőkönyve szerint a bizottsági tárgyalást igénylő kérdések közé sorozta a dologjogba sorolt határjárást és mesgyeigazitást, kivánom ezekről szerény véleményemet dióhéjba foglalva e lap hasábjain elmondani.

Annál inkább kivánatos, hogy a birtok védelmét képező erről a két dologról mennél szélesebb polemia induljon meg, mert ezek a gyakorlati életben ritkábban fordulnak elő, legalább az én tapasztalatom szerint s aligha csalódom, ha ennek a ténynek okát abban a körülményben látom, hogy magánjogi tankönyveink csaknem kivétel nélkül a sommás visszahelyezésről tárgyalnak és e mellett a határjárás és mesgyeigazitásról vagy épen nem, vagy lehetőleg röviden tesznek említést, a minek folyománya a gyakorlatban az lett, hogy mindent a sommás visszahelyezés utján iparkodnak megoldani.

Pedig, habár mindegyik — és ebben sem az elmélet, sem a gyakorlat nem ingadozó — a birtok ideiglenes védelmére irányul, a mennyiben egyik sem zárja ki a tulajdoni keresetet (rei vindicatio), mégis éles különbség van a sommás visszahelyezés, ugy a határjárás és mesgyeigazitás között, ugy természetére, mint feltételére nézve.

Ugyanis helyt foghat:

1. *a sommás visszahelyezés* vagy a jogszerü vagy e nélkül az egy évet megháláló békés birtokos (birlaló) birtokának önhatalmu, tehát jogtalan megháboritása esetén egyes ingatlanok vagy ingók, avagy ezek részeire vonatkozólag, ha a kereset a megháboritástól számitott egy éven belül megindittatik [1802: XXII. tcz. és 1807: XIII. tcz.]; mig

2. *a határjárás* községek vagy község és puszta s *a mesgyeigazitás* egyes ingatlanok határainak, mesgyéjének a természeti behatás folytán előállott elmosódása, felismerhetetlensége, pl. begyöpösödése esetén lép előtérbe és pedig annyira, hogy abban az esetben, ha a foglalás a kereset beadásától fogva egy éven belül történt és ennek kiterjedése kifejezetten meghatározható, nem határjárás avagy mesgyeigazitásnak, hanem visszahelyezésnek van helye;

továbbá a határjárás és mesgyeigazitás természetszerüleg nem tételezi fel, hogy a birtokos egy évi békés birtoklását kimutassa s hogy a háboritástól számitott egy éven belül a kereset megindittassék.

Már régi jogunk is különbséget tett a sommás visszahelyezés és határjárás között, miről tanuságot tesz az ezekről rendelkező 1635. évi XX. tcz. (ugyanazon megyékben levő határok miatti viszonyok mikép intézendők el?), de még inkább az 1802. évi XXII. és XXIII. tcz., melyek közül az előbbi egyedül a visszahelyezést, utóbbi pedig a határkérdéseket szabályozza, 1. §-ában rendelvén: «Hogy az alispán segédeivel avagy bármelyik félnek folyamodására (ez már mesgyeigazitás) . . . a feleknek rövid ideiglenes törvényszék módja szerinti meghallgatásával a határkérdéseket a törvény rendes utján kivül . . . ideiglenesen elintézni és a felek birtokaiban valódi uj határoknak a kijelölése által a korábbi régi határok sérelme nélkül határokat állitani tartozzék; a meg nem elégedő feleknek a törvény rendes utja . . . épségben hagyatván . . .»

Már az ezt kiegészitő 1807: XIII. tcz. a visszahelyezést együtt tárgyalja a határkérdésekkel, mégis, hogy a kettő között különbséget tesz, az kitünik az 1. §. utalásából, melynek következő soraiból: «az erőszakkal kivetettek visszahelyezése esetében az alispán . . . határidő kitüzésével, a mi az 1802: XXIII. tcz. hasonlóságára elintézendő határkérdések iránt is megtartandó . . .» kitünőleg csak az eljárás, az alaki jog volt egyenlő ebben a két esetben.

Az ujabb birói gyakorlat is elfogadta, hogy a határjárásnak és a mesgyeigazitásnak a háboritás megtörténtétől számitott egy éven tul is s abban az esetben van helye, ha egyes határdombok avagy mesgyék idő folytán elenyésztek, a mi különösen a rétek között a begyöpösödés folytán igen gyakran előfordul vagy állandó jegyekkel megjelölve nincsenek. [Curia 1890 május 30. 2225. sz. a.]

Már most kiindulva abból, hogy az általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő állandó bizottság a már rég fenálló jogot nem megszüntetni, hanem a modern jogrendszer követelményeinek megfelelően átvenni kivánja és figyelemmel arra, hogy a határjárás és mesgyeigazitás esetei mindig elő fognak fordulni, már pedig ezt a sommás visszahelyezés utján a fentebb vázolt különbözőségnél fogva orvosolni nem lehet, de lege ferenda véleményem oda terjed, hogy a határjárás és mesgyeigazitás, mint a birtok ideiglenes védelmére szolgáló jogorvoslat a jövőben is fentartandó s a dologjog tervezetének vázlatát figyelembe véve, a második czimbe mégis ideiglenes birtokvédelmi minősége folytán közvetlenül a sommás visszahelyezést követőleg volna felveendő.

Nem végezne a bizottság szerény véleményem szerint felesleges munkát, ha kifejezné, hogy ez a rei vindicatiót azonban nem zárja ki és pedig annál kevésbé, mert ez a f. évi április hó 21-iki jegyzőkönyvben kimondott, határozott és világos nyelvezetnek is megfelelne.

Dr. Borsitzky Imre
sásdi kir. járásbiró.

Az öröklési jog reformkérdései.

— Dr. Barna Ignácz jogászegyleti előadásának konklusiói. —

Az örökös felelőssége a hagyatéki tartozásokért.

Azon vezérelvek, a melyek szerint az örökösnek a hagyatéki tartozásokért való felelőssége törvényhozásilag szabályozandó volna:

I. *Hagyatéki tartozások és leltárjog.* Hagyatéki tartozások: az örökhagyó után fenmaradt adósságok, ugyszintén az örököst mint ilyent terhelő kötelezettségek, nevezetesen a kötelesrész-jogokon, hagyományokon, meghagyásokon alapuló kötelezettségek, valamint a végrendeleti végrehajtó vagy hagyatéki gondnok jogügyleteiből származó kötelezettségek.

Leltárjog: az örökös korlátolt, a hagyaték erejéig terjedő felelősségének érvényesithetése csődön belül vagy csődön kivül.

II. *A hagyatéki hitelezők bejelentési kötelessége* (convocatio creditorum). 1. Az örökös inditványára a hagyatéki biróság a hagyatéki hitelezőket hirdetményi eljárás utján követeléseik bejelentésére hivhatja fel.

2. A hirdetményi eljárás rendén mellőzött (præcludált) hitelezők irányában az örökös csak a gazdagodási kereset (condictio sine causa) elvei szerint felelős.

3. Hirdetményi eljárás hiányában is, a mellőzött hitelezőkre alkalmazást nyerő elbánás alá esnek azon hitelezők, kik az örökhagyó halálától számitott öt év alatt követeléseiket az örökös ellen nem érvényesitik, hacsak az örökös követeléseikről előbb tudomást nem szerzett. Ugyanily elbánás alá esnek végre azon hitelezők is, kik a hirdetményi eljárás rendén jelentkeztek ugyan, de követeléseiket az örökös ellen az örökhagyó halálától számitott öt év alatt nem érvényesitették.

4. A hirdetményi eljárás a dologi hitelezőket, ugyszintén a kötelesrészre jogositottakat, hagyományosokat, a meghagyások alapján igényt támasztókat nem érinti (de a 3. pont szerinti præclusio, a dologi hitelezőket kivéve, valamennyi hagyatéki hitelezőre kiterjed).

5. A mellőzött vagy az azoknak tekintett hitelezők a hagyaték ellen csődöt nem kérhetnek; a hagyaték elleni csődben követeléseiket nem érvényesithetik.

6. A hirdetményi eljárás a hagyaték elleni csőd elrendelését nem gátolja.

III. *A leltárjog érvényesitése csődön belül.* (A hagyaték elleni csőd.) 1. A hagyaték elleni csőd rendszerint csak a csődtörvény csődnyitási elvei szerint rendelhető el.

2. Csőd esetén a hagyatéki hitelezők követeléseiket csak a csőd keretén belül érvényesithetik; és pedig akkor is

csak mint közönséges csődhitelezők, ha a csőd megnyitása előtt, de az örökhagyó halála után, a hagyatéki vagyonra végrehajtási jogokat szereztek.

3. Az örökös csőd előtti ténykedéseire, ha az örökség elfogadása utáni időre esnek, a megbizási jogviszony (mandatum); ha az örökség elfogadása előtti időre esnek, a megbizás nélküli ügyvitel (negotiorum gestio) elvei nyernek alkalmazást.

4. Az örökös az általa kifizetett tartozások tekintetében a kielégitett hitelezők jogaiba lép. — A mennyiben valamely tartozásra teljesitett fizetés nem tesz ki többet, mint amennyi e tartozásra csődquotaként amugy is esett volna, ha már a fizetés teljesitésekor a tartozás nem általa, hanem csődliquidatio utján egyenlittetett volna ki, az örökös, habár a tartozásra a hagyaték mostani állaga és értéke szerint kisebb csődquota esnék is, nem vonható felelősségre a fizetett többletért az alapon, hogy a fizetés teljesitésekor már tudomással birt vagy birnia kellett a hagyatéki vagyonnak elégtelenségéről. A mennyiben pedig a tartozásra teljesitett fizetés a hagyaték akkori állaga és értékének megfelelő csődquotánál is többet tesz ki ugyan, de a fizetés teljesitésekor az örökös a hagyatéki vagyonnak elégtelenségéről még tudomással nem birt, nem birhatott, a fizetett többletért ekkor sem vonható felelősségre. — A hirdetményi eljárás elmulasztása magában szintén nem állapitja meg felelősségét, hanem csak akkor, ha az örökösnek a fizetés teljesitésekor alapos oka volt, ismeretlen tartozásokat is feltételezni; de még ekkor sem, ha a convocatio aránytalan költségekkel járt volna.

5. A mi a megtámadási per (actio Pauliana) révén a hagyatéki csődtömegbe visszafoly, abban a kötelesrészre jogositottak, hagyományosok, a meghagyások alapján igényt támasztók, a betudási kötelezettség (collatio) jogositottjai, nem részesedhetnek.

6. A hagyatéki csőd is befejezhető kényszeregyezség által; de létesitésében az 5. pont alatt emlitett hagyatéki hitelezők nem vehetnek részt; ha azonban egyikük is tiltakozik, a kényszeregyezség nem hagyható jóvá.

7. Ha a hagyatéki csőd a tömeg felosztása vagy kényszeregyezség által nyert befejezést, a csőd befejezte után az örökös a kielégitést nem nyert csődhitelezők, valamint egyéb hagyatéki hitelezők irányában, csak a gazdagodási kereset (condictio sine causa) elvei szerint marad felelős.

8. A tömegtartozások közé számittatnak az örökhagyó rangszerü temetésének és rangszerü sirkövének költségeire vonatkozó tartozások is; de e tartozásokért az örökös személyesen is felelős, és pedig nemcsak in subsidio, hanem közvetlenül.

Különfélék.

— **A tudomány népszerüsitése.** Dr. Bozóky Alajos e czim alatt hosszabb czikket közöl a *Magyar Ujság*-ban. Atveszszük belőle a következőket:

A bécsi egyetem tanárai immár két évi tapasztalatokra utalhatnak, melyeket a tudomány népszerüsitése körül kifejtett törekvéseikkel szereztek.

Ezekről a tapasztalatokról tüzetesen beszámol egy imént megjelent nyomtatott füzet, melyet a magyar olvasó közönség és irányadó köreink okulására az alábbiakban röviden ismertetni szándékozom.

Az előadók nem egyszeri felolvasásokat, hanem rendesen hat esetét betöltő s bensőleg összefüggő szabad előadásokat (kursusokat) tartanak olyan tudományágakról, melyeknek szélesebb körben való elterjesztése a legkülönfélébb társadalmi osztályok általános müveltségének szinvonalát emelni s a tudatlanságban élők számát csökkenteni alkalmasnak látszik.

Megczáfolhatatlan tény ugyanis, hogy egyedül a müveltség teszi az embert szabaddá, mert felszabaditja az előitéletek lidércznyomása alól, megnyitja előtte a haladás utját és a legtöbb esetben elősegiti őt az anyagi boldogulását czélzó munkájában is.

Hogy minden ember egyetemet végezzen, az a dolog természeténél fogva lehetetlen, de sem nem szükséges, sem nem kivánatos, mert a társadalmi különbségek teljes kiegyenlitése, még ha gondolatban elképzelhetnők is, a gyakorlatban kivihetetlen; megvalósitásának legfőbb akadálya a szellemi tehetségek sokfélesége, de azonfelül az anyagi eszközök elégtelensége is. Szerencsére az emberi nem fejlődését épen a fajok s a szellemi tehetségek különbsége, valamint az ennek következtében támadó szakadatlan verseny és eszmesurlódás mozditja elő leghathatósabban, mig az emberek teljes egyenlősége stagnátiót, majd pedig sülyedést és végképi elpusztulást eredményezne. Ámde ebből korántsem következik, hogy tehát a világ folyását a keleti fatalismust jellemző csendes resignátióval szemléljük, avagy hogy az emberiségnek az a része, mely a tudás és belátás magasabb fokára volt képes felemelkedni, csupa önzésből ama másik rész elől, mely életviszonyainál fogva ugy sem tüzheti ki czéljául a magasabb tudományok elsajátitását, legalább az általános ismeretek megszerzésének lehetőségét merőben elzárja. Tökéletesbedésre törekedni mindenkinek szabad, az erre vezető utnak egyengetése pedig polgártársaink méltó hálájára számot tartható dicséretes vállalkozás.

A bécsi egyetemi tanárok a közelmult két év alatt 3—3 sorozatban összesen 58—58 kursust rendeztek, melyeknek az első évben hat, a második évben hétezernél több hallgatója volt a lakosság minden rétegéből.

Az előadók kizárólag az egyetem tanitó személyzetéből (professorok, docensek, tanársegédek és assistensek) kerültek ki, még pedig mind a négy karból, még a teologiaiból is. Az előadásokat novembertől márcziusig tartották, de nemcsak az egyetemi épületben, hanem középtanodákban vagy Bécs város tulajdonát képező épületekben is, a hol a czélnak megfelelő helyiségek kinálkoztak.

Minden előadási sorozat megkezdése előtt az előadók az egyetemen előleges tanácskozásra gyültek össze, melyben az előadások tárgyát, idejét és helyét megállapitották, majd azonban egyéb érdekes kérdéseket is megbeszéltek, u. m. a tárgyalási modort, a hallgatókkal való közvetlen érintkezést, a hozzájuk intézendő kérdéseket, a választandó thémákat, a kivánatra adandó felvilágositásokat és utmutatásokat a további tanulás és kiképeztetés tekintetében, stb.

A kursusokat egy 11 tagból álló választmány vezette, az elkerülhetetlen administrativ teendőket a rektori iroda végezte.

— **A budapesti ügyvédi kör** évi jelentéséből kiemeljük a következőket:

Körünk életének fejlesztésén kivül positiv müködést is fejtettünk ki az igazságszolgáltatás és az ügyvédi kar fontos érdekeinek megvédése terén.

Első helyen álljon itt azon országos mozgalom, a melyet a szabad jogvédelem biztositékainak megalkotása tárgyában inditottunk meg és a melyre vonatkozólag reméljük, hogy annak nyomait a legközelebbi törvényalkotásokban meg fogjuk találni. Sajnosan tapasztaltuk, hogy törvényeink nem nyujtanak kellő védelmet a jogot és ez által közérdeket képviselő ügyvéd részére. Meg van ugyan adva az ügyvédnek a Btk. 266. §-ában az immunitás a tekintetben, hogy ellene bünvádi eljárás nem tehető folyamatba a perbeli tárgyalások alatt mondottak és irottak miatt, de hiányzik a védelem azon közvetlen támadásokkal szemben, a melyek elkerülve a törvényes utat, önbiráskodás által vesznek maguknak elégtételt vélt sérelmeikért. Hiányzik a védelem azon erőszak és veszélyes fenyegetéssel szemben, a mely azon czélból alkalmaztatik, hogy az ügyvéd a jogvédelem gyakorlásában akadályoztassék avagy befolyásoltassék. És itt szorosan megkülönböztetve az ügyvéd tevékenységét a szerint, a mint az a jognak a bióság előtt való védelméből, avagy a már kivivott jog gyakorlati érvényesitésében való segédkezésből áll: magunk részéről csakis az első esetet, vagyis a szó szoros értelmében vett jogvédelmet tartottuk szem előtt.

Kérelmünk az volt, hogy a jogvédelem szabadságát veszélyeztető cselekmények delicta sui generis-sé minősittessenek és büntettessenek.

Hogy a látszatát is elkerüljük annak, mintha nem a közérdek vezetne bennünket, hanem az ügyvéd személyének akarnánk sérthetetlenséget biztositani a jogvédelem szabadságának czime alatt: felterjesztésünkben a jogvédelem szabadságát sértő büncselekmények tekintetében az inditvá-

nyozási jogot az ügyvédi kamarák választmányainak kértük megadni.

A szövetkezeti törvénytervezet tekintetében az igazságügyi kormányzathoz intézett felterjesztésünkben a tervezetből kihagyatni kértük azon korlátozó intézkedéseket, a melyeknek szigoru kereszülvitele épen azoknak a szövetkezeteknek alapitását nehezitené meg, a melyekre az ország közgazdaságának szüksége van. A kölcsönös biztositószövetkezetek sajátszerü természeténél fogva nem tartottuk ezekre is kiterjeszthetőknek azon szabályokat, a melyek a hitel-, fogyasztó-, termelő- és egyéb szövetkezetekre helyesen alkalmaztatnak, hanem ezeknek önállóan, külön törvény általi szabályozását hoztuk javaslatba.

Kezdeményezésünk folytán a m. kir. pénzügyminister 1897 márczius 14-én 89,259. sz. a. kelt rendeletével utasitotta a pénzügyi hatóságokat, hogy végzéseiket a jövőben akként szerkeszszék meg, hogy azokban a felek nevei, a kiknek ügyére vonatkoznak, valamint az ügy maga is kellően meg legyenek jelölve.

A budapesti V. ker. kir. járásbiróság kezelő-hivatalainál észlelt és már-már türhetlenné vált visszás állapotoknak orvoslása czéljából felirtunk a m. kir. igazságügyministerhez és a személyzet szaporitását s az irattári helyiségek értesitő osztályának kibővitését kértük.

A jogi könyvkiadó-társulat ügye az elmult évben egy lépéssel haladt előre. Érintkezésbe léptünk a Magyar Jogászegylettel, a mely a maga kebeléből egy öttagu bizottságot küldött ki. Ezen bizottságnak lesz hivatása a részünkről szintén kiküldött bizottsággal egyesülve, megvalósitani az eszmét, a mely egyaránt hivatva van szolgálni a jogirodalomnak ügyét és a nagy jogászközönségnek érdekét. Reméljük, hogy ezen, immár nehány év óta vajudó alkotás a folyó évben végre testet fog nyerni.

— **A Kbtk. 129. §-a.** Valaki egy ismeretlen egyén kárára egy csirkét lopott és azt 30 krért eladta. Ezen pénzből *A.* nevü barátjának 10 krt adott, a ki *tudta* ezen pénz eredetét; *B.* nevü barátjának, a ki *gyanithatta* a pénz eredetét, a tettes szintén tiz krt juttatott a vételárból. A Kbtk. 126. §-a alapján a tettest inditvány hiányából büntetni nem lehet. Kétséget nem szenved, hogy *A*-t semmi körülmények között nem lehet büntetni, jóllehet ő *tudta*, hogy a pénz, a melyből részesedett, mily módon jutott a tettes kezéhez; ellenben *B*-t, a sokkal kisebbfoku bünöst, a ki a pénz eredetét nem tudta, hanem azt csakis *gyanithatta*, a Kbtk. 129. §-a alapján tulajdon elleni kihágás miatt itélik el.

(Ezen hozzánk beküldött esetre megjegyzésünk az, hogy az utóbbi esetben sem lehet büntetni, mert nem lopás, hanem tulajdon elleni kihágás forog fen. Különben kérdés az is, hogy a lopott tárgy *vételárában* való részesedés megállapithatja-e egyáltalában az orgazdaságot? *Szerk.)*

— **A «vakmerőség» mint sulyositó körülmény.** A m. kir. Curia a lopással terhelt G. Bertha elleni bünügyben 1897 junius 18-án 10,694/96. B. sz. a. hozott itéletében kimondotta, hogy «a sulyositó körülmények közül vádlottnak gonosz lelkületére mutató vakmerőség mellőztetik». △

— **Ellentétes kijelentéseket tartalmazó végzés.** «A kir. itélő tábla a kir. törvényszék végzését megsemmisiti s megfelelő uj határozathozatalra utasitja. Indokok: Tekintve, hogy a kir. törvényszék a neheztelt végzésben egyrészt a vizsgálóbiró végzését feloldotta, másrészt pedig kimondta azt, hogy az uzsoravétség jelenségei fen nem forognak; tekintve, hogy ezek szerint a végzés ellentétes kijelentéseket tartalmaz; végre tekintve, hogy a végzés ellentétes voltánál fogva felül nem vizsgálható: a kir. itélő tábla a végzést megsemmisitette s a kir. törvényszéket szabályszerü uj határozathozatalra utasitotta». △

— **A vizsgálati fogság beszámitása kérdéséhez.** A budapesti kir. itélő tábla egy bünügyben azt az elvet mondotta, ki, hogy «börtönbüntetésnek alkalmazása esetében eme büntetésből a fenálló törvénykezési gyakorlat szerint a vizgálati fogság által a letartóztatásnak nem egész, hanem annak csak arányos tartama számitható be(?!) a kiszabott szabadságvesztésbüntetésbe». △

— **Az előzetes letartóztatás ideje az itélet által kiszabott** szabadságvesztésbüntetésbe megfelelő esetekben mindig beszámitandó. A budapesti kir. itélő tábla kimondta: «Minthogy a 2265. I. M. E. 80. sz. a. kiadott szabályrendelet 60. §-a szerint az előzetes letartóztatás ideje az itélet által kiszabott szabadságvesztésbüntetésbe megfelelő esetekben mindig beszámitandó, a kir. itélő tábla a kir. törvényszék itéletét részben megváltoztatja és K. Károly stb. (közrend elleni kihágással) vádlottak szabadságvesztésbüntetéséből előzetes letartóztatásukkal fejenkint egy-egy napot kitöltöttnek nyilvánit». (Budapesti kir. itélő tábla 1897 október 6-án 9378. B. sz. a. hozott itélet.) △

— **A biztositási ügynökök üzelmei.** A budapesti kir. büntető törvényszék csalás büntette miatt terhelt W. A. és H. F. elleni bünügyben 52,697/97. szám alatt a következő végzést hozta: «Dr. H. Gy. s—i ügyvéd azon feljelentést tette W. A. és H. F. ellen, hogy nevezettek, mint a «The Mutual» életbiztositó társaság alkalmazottai rábeszélték őt egy életbiztositási ügylet megkötésére, a mely szerint husz év mulva a biztositó intézet által 20,000 frt lesz panaszos kezéhez kifizetendő. A kötvény kézhez vétele alkalmával a panaszos első dij fejében 298 frtot fizetett panaszlottak kezeihez és ezek mutattak is panaszosnak egy a kötvénynek felső jobb szélén levő megjegyzést: «Polize nach dem 20 jährigen Vertheilungsplan». Ezek alapján panaszos azt hitte, hogy a biztositási szerződés az ő kivánságának megfelelőleg jött létre, utóbb azonban arról értesült, hogy ő nemcsak 20 éven át, hanem élete végéig köteles biztositási dijakat fizetni. Tekintve, hogy mindenkinek, különösen a jogban járatos panaszosnak, kellő gondosság mellett módjában állott volna a kötvény elolvasása után arról meggyőződni, vajon az megfelel-e a biztositási ügylet szóbeli feltételeinek; tekintve, hogy abban, miszerint az ügynökök előnyösebb módozatokat igértek, mint a minőket a kötvény tartalmazott, a Btk. 370. §-ba ütköző csalás alkotó elemét képező ravasz fondorlat fel nem ismerhető, a feljelentést, mint bünvádi eljárásra nem alkalmast félretenni kellett». △

Nemzetközi Szemle.

— **A «portrait parlé»** (Gedächtnissbild) Bertillon azon állitásán alapszik, hogy a rendőri közegnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy valamely egyénnek személyleirását kivül tudja. Ehhez egy sajátszerü signalementjegy nyujt támpontot, mely a fényképet, személyleirást és az ujjlenyomatokat tartalmazza és oly alaku, hogy azt könnyen össze lehet hajtani és a zsebbe tenni. Ez tényleg lehetséges, a mennyiben a személyleirás rovatai szerint schemaszerüleg valamely egyénnek képét össze lehet állitani, mely pontosan megfelel a leirásnak.

— **A kóros nemi ösztön** psychopathiájával foglalkozik kizárólag egy legujabban Olaszországban meginditott tudományos folyóirat, mely «Archivio delle psicopatia sessuali» czim alatt jelenik meg.

— **Nők a jogi pályán.** Az upsalai egyetem consistoriuma előterjesztést intézett az egyetemhez, hogy Dr. juris *Eschelson Elsa* kisasszony mint a Trygger tanár helyettese a folyó félévben hetenkinti két órás kollegiumot tartson a polgári perrendtartásból. Párisban pedig Dr. juris *Chovin Jeanne* kisasszony felvétel iránt folyamodott az ügyvédi testülethez és most van folyamatban a vita a sajtóban, hogy a kisasszony az ügyvédi gyakorlatra bocsátható lesz-e vagy nem.

— **Eredeti verdikt.** Peruban is van esküdtszék. Egy páter az ott megjelenő «Szabad gondolkozó» lap ellen sajtóvétség elkövetése miatt vádat emelt az abban megjelent egyház-sértő czikkek miatt. A jury azonban azt a határozatot hozta, hogy neki lehetetlen ezen ügyben itélkezni, mert az egyház azon lap olvasását eltiltotta, az esküdtek ezen tilalmat nem akarják megszegni, a sérelmes s panaszlott hirlapi czikk elolvasása nélkül pedig nem hozhatnak verdiktet. Igy menekül meg a perui hirlapiró a jury oltalma alatt.

—

A Magyar Jogászegylet f. hó 27-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Barna Ignácz előadásának folytatása az öröklési jog reformkérdéseiről. (I. Az örökös felelőssége a hagyatéki tartozásokért. II. A törvényes örökösödés rendje. III. A köteles rész). — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 49. SZ. Budapest, 1897 deczember 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: helyre ... 6 frt, negyedévre 3 ... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intezendők. — A kéziratok bermentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslathoz. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Juris quasi possessio a kodifikáló bizottságban. MESZER ARTHUR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A kir. ügyész felebbviteli joga. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — Perjogi reformok. SPECTATOR-tól. — A felebbezési tárgyalások vezetése. Dr. RÓSA FERENCZ budapesti ügyvédtől. — A kegyelmes Curia. I. *Y.* II *Ügyvéd.* III. *Szerk.* — Különfélék. *Melleklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslathoz.

Riadó éljenzés kisérte Darányi Ignácz földmivelésügyi miniszter rövid bejelentését, a melylyel a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló törvényjavaslatot a képviselőházhoz benyujtotta.

A törvényjavaslatot minden oldalról örömmel fogadták, még mielőtt tartalmát ismerték volna, mert mindenki a viszonyoknak saját felfogása szerinti javulását várja tőle.

A földbirtokosok azt remélik, hogy egy ily tárgyu törvény kiirtja a socialismust, megszünteti a strike-ot, megfékezi az izgatókat, a munkásosztály pedig anyagi helyzetének javulását, existentiájának biztositását, a nagy tőke elleni megvédelmezését várja a törvénytől.

Nem akarunk a javaslat sociális vonatkozásu rendelkezéseinek birálatába belebocsátkozni; bennünket főleg azon határozmányok érdekelnek, melyek büntető rendelkezéseket tartalmaznak.

Mert a mezőgazdasági munkásokról hozandó törvény hatályossága és eredményessége főkép attól függ, hogy egyrészt a munkaadót visszatartsa a munkások helyzetének kiaknázásától, másrészt hogy megakadályozza azt, hogy a munkások a munkaadókat meglepetéseknek tegyék ki, nehogy ezek erőszakoskodások nyomása alatt béremelést vagy egyéb illetéktelen anyagi előnyöket legyenek kénytelenek koncedálni.

Ezt pedig csak helyes rendszerü és egyik irányban sem tulzó büntető rendelkezések sanctiói biztosithatják.

Mindenekelőtt feltünő a javaslatban, hogy a munkaadóra és alkalmazottjára a kiszabható legmagasabb büntetés 600 koronáig terjedhető pénzbüntetés, mig a munkás 60 napig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sujtható.

Ha valahol, ugy ezen sociális irányzatu törvényben kellene dokumentálni a törvény előtti egyenlőséget.

Rendkivül módon emeli a törvény tiszteletét, a hatóságok rendelkezéseinek megbecsülését az, ha az az egészen kis ember tapasztalja, hogy a törvény előtt nincs különbség sem vagyoni helyzet, sem társadalmi állás, sem ruházat tekintetében.

E törvény egyik feladata a mellett, hogy a munkaadók védelmét is czélozza, a munkások megnyugtatása. Lássa az a szegény részes vagy napszámos arató, hogy a törvényhozó nem engedi őt elnyomni, kizsákmányolni. Lássa, hogy ha gazdája haszonlesésből visszaélést követ el, ép ugy bünhődik, mintha ő erőszakoskodik vagyoni előnyök elérése czéljából.

Az osztó igazság nem azt kivánja, hogy a nép féljen a törvénytől, hanem hogy azt tisztelje.

A mezei munkásoknak a javaslat mostani szövegezésében pedig sok okuk lesz félni az uj törvénytől, mely őket minden lépésnél a magánjogi hátrányok mellett szabadságvesztés büntetéssel fenyegeti, azonban nem hiszszük, hogy tisztelettel fognak viseltetni az uj rend iránt, mely a másik félnek, mely gazdaságilag különben is igen nagy tulsulyban van, privilegisált helyzetet biztosit.

Mi az a 600 korona annak a földbirtokosnak vagy haszonbérlőnek, a ki munkásait a törvényes hatóság kényszereszközeinek igénybevételével állitja munkába, midőn azok joggal tagadták meg a munkát.

Mily nagy kárt okozhat a munkaadó, ki munkásának igazolványát jogellenesen visszatartja, a neki átadott biztositékokat az előljáróságnál letétbe nem helyezi, a munkaviszonyt egyoldalulag felbontja, a munkás megszolgált bérét jogtalanul visszatartja, a megbetegedett munkás gyógyitásáról nem gondolkodik, a munkásokat kellőleg nem élelmezi, őket a törvényes időn tul dolgoztatja, stb., stb.

És mindazért a sok bajért, kárért és keservért, melyet a munkásnak a munkaadó okozhat, a legmagasabb büntetés 600 korona, holott a munkaadó sokszorosan behozza a réven azt a 600 koronát, a mit a büntetés vámján kénytelen elfizetni.

De mindennél hatványozottan sulyosabb és veszedelmesebb az a kihágás, melyet a 32. §. ir körül, s a melyre ugyanez a büntetési tétel van szabva:

«A munkások munkabérét, élelmezési járandóságát szeszes italokkal vagy áruczikkekkel egészben vagy részben megváltani, bárminemü utalványnyal fizetni, a munkásokat arra kötelezni, hogy élelmi, élvezeti, ruházati czikkeiket, eszközeiket a munkaadónál vagy az általa kijelölt egyénnél vásárolják, a munkásoknak adott előleg után kamatot szedni, az előleg értékéről váltót venni, a termés biztositási diját a munkások béréből levonni tilos».

A munkaadó az ezen szakaszban körülirt cselekményekkel munkásainak ezrekre menő károsodást okozhat, mig maga ugyanoly mérvben gazdagodik a munkás verejtékén.

Nem elegendő ezen cselekményekre azon 15 napi elzárásbüntetés sem, melyet a képviselőház jogügyi bizottsága hozott javaslatba, mert ez a maximális büntetés sem elég hatályos visszatartani az ily, igen sulyos jellegü és jelentékeny anyagi előnynyel kecsegtető kihágásoktól.

Oly gyakoriak e visszaélések, annyira bevették magukat az életbe, hogy kiirtásukra sokkal erősebb repressiót kell igénybe venni, annál is inkább, mivel épen az ily cselekmények voltak fő okozói vagy legalább ürügyei a hazai munkásmozgalmaknak.

A munkásokkal szemben a javaslat már nem fukarkodik ennyire a megtorló intézkedésekkel.

Az a munkás, a ki igazolvány nélkül dolgozik, vagy a ki igazolványába nem jegyezteti be a munkaadó által a szükséges adatokat, valamint a ki egyszerre két munkaadóhoz szegődik, 15 napig terjedhető elzárással és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanezen büntetés alá esik az a munkás, a ki szerződését egyoldalulag felbontja, igazolványát a munka megkezdésekor gazdájának át nem adja, stb.

Hatvan napig terjedhető elzárással büntettetik az a munkás, a ki a munkahelyen önként meg nem jelen, a munkát meg nem kezdi, azt nem teljesiti vagy rosszul teljesiti, vagy munkaeszközök és segédmunkások nélkül jelen meg a munkához.

Drákói rendszabályok, a melyek annál méltánytalanabbak, mivel ugyanazon cselekmény a munkaadó részén potom pár forinttal büntettetik.

Még nagyobb az aránytalanság a munkaadó és munkás büntetése között, ha figyelembe veszszük, hogy a javaslat 38. §-a szerint a munkaadó feljelentésére az eljárás azonnal meginditandó a munkások ellen. Ha az elsőfoku hatóság a helyszinén meg nem jelenhet, a munkásokat elővezettetheti. Az eljárás minden esetben megszakitás nélkül folytatandó, az itélet nyomban kihirdetendő s a netáni felebbezésre való tekintet nélkül végrehajtandó; a 70. §-a szerint pedig ha az elitélt a kiszabott pénzbüntetést 48 óra alatt be nem fizeti, az itéletben ez esetre megállapitott szabadságvesztésbüntetés azonnal végrehajtandó.

Csak az enyhiti e rendkivüli és a munkaadók védelmében tulzó intézkedést, hogy a javaslat 69. §-ában foglalt felhatalmazásnál fogva az esetben, ha a munkaadó kész az elitélt s a munka teljesitésére már hajlandó munkásokat visszafogadni, a munkaadó kérelmére a munkásokat a hatóság szabadlábra helyezheti. Ha az ily módon szabadlábra helyezett munkások a munkát teljesitik és önkényü megszakitás nélkül be is fejezik, a folyamatba tett eljárás megszüntetendő es a büntetés végrehajtása mellőzendő.

Észszerü, és méltányos rendezése ez a munkaadó és munkás közti viszályoknak, első formája a magyar törvényhozásban a büntetés feltételes elengedésének.

Dr. Balog Arnold.

Juris quasi possessio a kodifikáló bizottságban.

A forgalmi jog azon manapság erősen érvényesülő kosmopolitikus tendentiájával szemben, melynek leginkább a pandektajog szinte universális elterjedtsége képezi az eredményét, kétszeresen jogosult azon irány, melyet magáénak vall a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő bizottság mindjárt második (1897 máj. 1.) ülésében (Jegyzőkönyvek 14. l.): «Ezek szerint a kodifikátio jogtörténeti alapon történik. Ehhez képest a bizottság mindig a létező jogból kiván kiindulni s azt csak ott és annyiban megváltoztatni, a hol és a mennyiben az a kor követelményei szerint szükségesnek mutatkozik. Kétség esetén a döntés mindig a létező jog mellett szóljon . . .» A magyar jogállapotokra ez a kijelentés kettős relevantiáju: érvényben kivánja tartani a nemzeti jogfejlődés termékeit; és érvényben kivánja tartani még az idegen földről behozott palántákat is, ha nálunk fejlődésképeseknek bizonyultak. Nézetünk szerint a bizottság e programmja első pontjától eltért akkor, a mikor elfogadta (1897 jun. 12. Jegyzőkönyvek 63. l.) Imling Konrád dologjogi tervezetének azon tételét (62. l.), hogy «a telki szolgalom az egyedüli jog, mely birtoklás tárgya lehet». S nemcsak programmjától tért el, hanem megfosztotta magát egy jogi formától, mely ritka hajlékonyságot volt képes tanusitani az életviszonyokhoz való alkalmazkodás terén.

A jogbirtok fogalma ősi magyar fogalom. E sorok szerény irójának volt alkalma összeállitani a Planum Tabulare azon határozatait, melyekben az kétségen felül a döntés alapjául szolgált (v. ö. részben a következőkre nézve is, Meszer: Országbirói értekezlet és osztrák polgári törvénykönyv, 21. s k. l.) Legyen szabad itt is néhányat idéznünk. 953 (XIX. 14.): «A határbeli ügyekben az egyszerü legeltetésnek élése, kivált ha zavaros időkben gyakoroltatott, csekély figyelem alá jön, vagy legalább nem lehet összehasonlitani a szántásnak, kaszállásnak, favágásnak s más ilyesféléknek éléseikkel . . .»; 934 (XVII. 5.). «Ha felperes azt kéri, hogy őtet a vámfizetéstől való szabados élésbe helyeztessék vissza, a melyben annak előtte is volt, ha csak ő azt az élést meg nem háboritottnak vagy csendesnek, békességesnek és olyannak lenni meg nem mutatja, mint a milyet a törvények kivánnak, különben a visszahelyeztetésnek helye nem lészen; mert azt kivetettnek tartani nem lehet, a ki törvényes élésben sohasem volt.»* Ez utóbbi döntés mutatja teljes világossággal, hogy a jogbirtok legkevésbé sem volt csak a szolgalomszerü viszonyokra, még kevésbé csak a telki szolgalmakra szoritva. Sőt hogy valóságos «possessio libertatis», a római «usucapio libertatis» analogiájára is fenállott. Ebből is látszik az, hogy a jogbirtok megállhat «testetlen dolgok» kathegoriája és az osztrák polgári törvénykönyv ezzel kapcsolatos tévedései nélkül is. Miről még beszélünk. De nemcsak a planum, hanem régi törvényeink is operálnak a jogbirtokkal. Az 1802: XXII. tcz. 4. §-a ma is érvényes jogszabály: «Si arendator conditiones ute observans possessoris privatus fuerit, superius deducta ratione reponendus erit». A haszonbérlő tehát *birtok*védelemben részesül; tehát *birtokol* valamint, és pedig nem a dolgot — lévén annak birtokosa a bérbeadó (mit ha el nem ismerünk, nem adhatnók meg neki a sommás visszahelyezést), — hanem a haszonélvezeti jogot. Ez az osztrák polgári törvénykönyvre nézve kétségtelen (v. ö. Randa, Besitz 18. l. 2. pont); a magyar praxisra nézve volt szerencsém (id. h. 35 sk. l.) kimutathatni a tételnek majdnem ellenmondás nélküli fenálltát (különösen: 1887 márcz. 5. 913/86; 1889 jul. 23. 5418; *Dtár* VIII. 165; *Dtár* XXVII. 108; *Dtár* XVI. 73; *Dtár* I. 27; 1893 febr. 14. 10,662/92; 1885 máj. 7. 6434/84.). A jogbirtok képében tehát minden izében nemzeti intézmény áll előttünk, mely a kodifikáló bizottság kifejezett intentiói szerint csak akkor ejtendő el, ha a kor követelményei ezt magukkal hozzák.

A tervezet a jog legbelsőbb természetét veszi alapul, a mikor a személyjogot élesen elválasztja, vagy inkább kiemeli külön részként az egész anyagból (Jegyzőkönyvek 54. l.). Ezzel azonban hallgatag egy más, e felosztást megelőző megkülönböztetést tesz. A személyjog ugyanis hivatva van kifejteni 1. hogy mit tehet az ember már annálfogva, hogy ember, tekintet nélkül vagyonára; 2. micsoda javai az embernek azok, melyek megsértését a jog megtiltja. Ezt csak kiegészitik aztán azon rendelkezések, melyek meghatározzák, hogy egy és más tekintetben ki személy? Azon jogok, melyek az embert vagyonára nézve illetik, és azon vagyoni érdekek, melyek megsértése tiltatik, alkotják a vagyonjogot. Vajon a házbérkövetelés személyjog-e vagy vagyonjog? Vajon a társasági szerződés teljesitésére való jog személyjog-e vagy vagyonjog? Nyilván egyik sem. Vagyis a jogoknak személy- és vagyonjogokra való felosztását megelőzi egy másik. A jogok ugyanis vagy absolutak, vagy relativek, s e különböztetés sokkal mélyebbre vág, mint az birói gyakorlatunkban és az elméletben is el van ismerve. Törvényeink azonban azt teljes mértékben juttatják érvényre. Itt csak annak konstatálására van szükség, hogy a jogok felosztása személy- és vagyonjogokra a «jog» fogalmát azonositja az «absolut jog»-éval. S ezt nem is lehet elkerülni. Legfelebb kivánatossá teszi a Jegyzőkönyvek 18. lapján felállitott elv alkalmazását. A relativ jog ugyanis a szabályozásnak egy későbbi stádiumát jelzi: a mikor már el van döntve, hogy kinek-kinek mi a jogköre, akkor támadhat csak e jogkörök változásának, megsértésének kérdése. Ezt talán felesleges közelebbről illustrálni. A jogalkotás tehát szükségkép az absolut jogok területén mozog, a mikor megállapitja a személy jogkörét először általában, tekintet

* Czövek Lajos régi forditása (Mária Terézia királynő megbizásából).

nélkül a vagyonára (személyjog), másodszor tekintettel arra (vagyonjog). Ugyanennek a megállapitásnak van még egy sajátsága, mely szintén abból következik, hogy e felosztás természetszerüleg csak absolut jogokból indulhat ki. Vegyük azokat a jogokat, melyeket Schwarz Gusztáv a személyjogi részben elhelyezni kiván (Jegyzőkönyvek 30. l.). Egytől egyig tartós élvezetre rendelt, s nem egyszeri használat által konsumálandó jogositványokról van szó. S a mikor ama *vagyon*jogokról beszélünk, melyek szintén in abstracto megvédendők, akkor is csak olyan vagyonjogokra gondolunk, melyek tartós élvezetet biztositanak, mint a dologi jogok és az örökjog, s nem olyanokra, melyek egyszeri használat, azaz érvényesités folytán megsemmisülnek. Ez utóbbiak ugyanis nem részei, hanem megalkotói és folyományai az egyes jogköröknek. A tartós élvezet lényeges ismérve az absolut jogoknak; ez oldalról is mutatkozik tehát az, hogy a tervezet felosztása szükségkép az absolut jogok alapján áll. Az absolut jogok közül ugyanis egyedül a *zálogjog* az, melynél tartós élvezet ki van zárva (nem értve bele az antichresist, [mely ugyan nálunk tilalmaztatik] hol az ellenkező áll). A zálogjog azonban minden irányban abnormis, hermaphrodit képződmény (v. ö. Dernburg, Pfandrecht, I. r.). Nem szoktak továbbá «a tulajdonjog», hanem a «dolog» élvezetéről beszélni. De világos, hogy az csak kifejezésmód épen annak megjelölésére, hogy a tulajdonjog használata a dolog teljes használatát involválja. Ily körülmények közt nehéz tagadni, hogy minden absolut jog birtokolható, azaz minden absolut jognak megfelelő használatok gyakorolhatók, a gyakorlót megillető jogokként. Eminens példája ennek a szerzői jog, melyet Schwarz az általános elveknek megfelelően a személyjogba utalt. Részben még fenálló törvényeink különben is «irói és müvészi tulajdonjog»-nak nevezik: orszb. ért. 23. §.; 1868: XXX. tcz. 9. §.; 1867: XVI. tcz., 1878: XX. tcz. (19. cz.), nyilván helytelenül, miután a tulajdonjognak ez esetben nincs tárgya. Igaz ugyan, hogy a törvény (1884: XVI. tcz.) a szerzői jog birtoklásáról nem szól; hanem szól annak bitorlásáról épugy, mint a kereskedelmi törvény a czégbitorlásról. S e két törvény rendelkezéseit alaposan megfigyelve, ki kell mondanunk, hogy a védelem, mely a szerzőnek és a czégbirtokosnak nyujtatik, *azonos* a *birtok*védelemmel. S következetesen nem is lehet másként. A jogi helyzet ugyanis, melyben a szerző áll, nem a tulajdonoséval, hanem a birtokoséval analog. Joga nem szereztetett semmiféle czim, vagy szerzési (jogi értelemben, nem mint «szellemi apaság») aktus közbejöttével; őt csak ugy védi a jogrend, mint védte a prætor azt, a kit kidobtak erőszakkal abból a házból, a melyben lakott. Kivált ha figyelembe veszszük, hogy a törvény 28. §-a a szerzői jogot épugy előbb lex minus plena szerint védi, mint a birtokost, és csak ha alperes petitoirus utra tereli a kérdést, vizsgálja a legitimatiót ex esse. Ugyanaz a helyzet a czégjognál. *Minden tekintet nélkül arra, vajon jogtalanul használja-e valaki a czégét*, igényt tarthat a teljes védelemre. Azaz: alperes nem védekezhetik a perben azon kifogással, hogy felperes nem jogosult azt a czéget használni (v. ö. Nagy F. Kereskedelmi jog I. k. 120. l. 14. és 15. j.). Más az eset, épugy mint a szerzői jognál, ha a bitorló felperes a czégbirtokossal áll szemben és kér visszahelyezést; itt épugy el fog utasittatni, mintha a vi possidenst birtokából kivetvén a tulajdonos, előbbi sommás visszahelyezést kér. S a szerzői jogról szóló törvény is 1. §-ában nem tesz különbséget, vajon a szerző jogosult volt e müvét megirni s ez által a szerzői jogot quasi megszerezni (nem-e pl. államellenes tartalmu stb). Ennek a helyzetnek tökéletesen megfelel a védelem módja. A petitum mindkét esetben három dologra irányulhat: 1. a sértés megállapitása; 2. eltiltás, mi kivált a szerzői jognál igen hathatósan történik (elkobzás; szerzői törv. 21. §. különösen 4. pont); 3. kártérités és in integrum restitutio.* Mindkét jogból származó igény *lehet* pœnalis actio (Szerzői törv. 19. §.; Keresk. törv. 24. §.). Teljesen azonos eszközök a birtokvédelem eszközeivel. Ezt a gondolatot végső következményekig vinni a helyszüke nem engedi. Ha azonban — s ezt már eddig is látjuk — a két par excellence személyjognak, a szerzői jognak és a czégjognak védelme, külső berendezés és belső lényeg tekintetében egyaránt, *birtok*védelem, nem állhat az a tétel, hogy a telki szolgalom az egyedüli jog, mely birtoklás tárgya lehet. Sőt összhangzásban azon elvvel, mely a kodifikáló bizottság megállapodásai közt foglal helyet (Jegyzőkönyvek 23. l. sub titulo «a szakjogok alapelvei a tervezetben»), hogy «a szakjogok .... anyagi jogot tárgyazó alapelvei, kiindulási pontok gyanánt magába a tervezetbe foglaltassanak» stb. s az elv ugyanott kifejtett következményeivel, kimondandó volna megfelelő módon és helyen, hogy *e jogok birtokvédelemben részesülnek.*

Csak egy korlátozás szükséges. E jogok ugyanis nem maradnak meg a személyjogok körén belül. Általános és ezért nem ignorálandó jelenség a személyjogoknak vagyoniakká válásra irányuló tendentiája. A történelem minden korszaka, az élet minden felvonása mutatja e tüneményt. A meddig e jogok tisztán személyjogok, addig a fenti kifejtés nem több az analogiánál, melynek alkalmazása ugyan nem tulságosan ritka, épen magánjogi kodex mellett (analogia legis) előkelő szerepet játszik, de mégis magában véve csak subsidiär jelentőségü; a mikor azonban ama jogok vagyonjogiakká lesznek, a forgalomba belépnek (fenti két példánkra nézve v. ö. szerzői törvény 3. §.; keresk. törv. 12. §.), az előbbi bekezdés végén felállitott tétel valóság, s a kodex nem teljes, ha benne az kimondva nincs. Nem volna helyén, itt konkrét javaslatokkal állani elő; de a figyelmeztetés talán nem felesleges, és épen azon intentiók keresztülvitelének általános mikéntjét tárgyazza, melyeket a bizottság magáénak vallott.

Nem következik a birtok szabályainak jogokra való kiterjesztéséből a testetlen dolgok fogalmával üzött visszaélések elkerülhetlensége. De ha következnék, akkor igy is meg volna, miután az Imling-féle tervezet is megkülönböztet *egy* birtokolható jogot. Erre tehát mégis csak alkalmaznunk kell ama tételeket. Sőt ellenkezőleg. A visszaélések mindig csak onnan származtak, hogy e szabályok relativ jogokra alkalmaztattak (pl. *Dtár* VIII. 165); oly szétválasztás, mely épen e különbségen nyugszik, mindenesetre megakadályozza az ilyen félreértéseket. A testetlen dolgok kathegoriája másodszor azért rossz, mert nem különböztet személyjogok és vagyonjogok közt. Ha kimondatik, hogy a személyjog körébe tartozó azon jogok, melyek vagyonjogi forgalom tárgyát képezhetik (tehát nem pl. a szabadsághoz való jog), akkor, *ha* e forgalomba lépnek (mit meghatározni nem nehéz, pl. szerzői törv. id. 3. §.), a birtok szabályai alá esnek: akkor a személy- és vagyonjog közti ezen különbség sokkal plastikusabb, mint a «testetlen dolgok» egyszerü kihagyása esetén. Mert ha aztán beáll az, hogy az átruházó ismét kezdi a maga czégét használni az átruházás daczára, a kereskedelmi törvény vonatkozó intézkedése a magánjogi rendszerbe csak kétféle módon illeszthető: vagy a testetlen dolgok elmélete segélyével, vagy a birtokvédelem utján; mert hiszen az uj czégbirtokosnak a személy voltából csak a maga nevének, s nem más nevének a szabad használata következik. Máskülönben sem a helytelent választjuk, ha az elsőt választjuk. A fent vázolt nehány érintkezési pontból, azt hiszem, világossá lett három dolog: *a)* hogy a jogbirtok nemzeti jogfejlődésünk egy értékes darabja; *b)* hogy a tervezet alapfelosztása szükségkép magába zárja

* V. ö. különösen C. 653/85. (*Dtár* 11., 27. l.), idézve Nagy F. I. k. 120. l. 11. j.

★

a jogok birtokolható voltát; *c)* hogy a tervezet ellentétbe jut legfontosabb szakjogainkkal, ha a jogbirtokot a telki szolgalmak szük terére szoritja, a helyett, hogy kapcsolatul használná épen az emlitett szakjogok és az általános magánjog között. *Meszer Artur.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. ügyész felebbviteli joga.

A kir. ügyész pótlást inditványozott a mellékletben közölt esetben.* A vizsgalóbiró megtagadta ezen inditványnak teljesitését. A budapesti kir. büntető törvényszek és a budapesti kir. itélő tábla helybenhagyták a vizsgálóbirónak mellőző végzését és a m. kir. Curia a kir. itélő táblának — a kir. ügyész felebbezését elfogadó — végzését megsemmisitette, visszautasitván egyidejüleg a kir. ügyésznek a kir. itélő tábla végzése ellen beadott további felebbezését. Ezen végzését a m. kir. Curia azzal indokolja, hogy 1. a fenálló bünvádi eljárási gyakorlat szerint a kir. törvényszéknek ilyen határozata ellen felebbvitelnek helye nincsen és 2. a kir. ügyészségről szóló törvényből nem tünik ki az, hogy a kir. ügyésznek ily esetben felebbviteli joga lenne. Ezen indokokból kiindulva a m. kir. Curia ugy találta, hogy a kir. itélő tábla «nyilván a törvény s a fenálló eljárási gyakorlat figyelmen kivül hagyásával járt el» akkor, midőn a kir. ügyész felebbezését elfogadta. Lássuk, vajon a curiai végzésnek indokai kiállják-e a kritikát?

1. Nézetem szerint szó fér a curiai végzésben foglalt azon elvi kijelentéshez, miszerint a fenálló bünvádi eljárási gyakorlat szerint ilyen törvényszéki határozat ellen felebbvitelnek helye nincsen. A Curia nem hivatkozik a felebbvitelt gátló valamely *törvényre*, mert sem a büntető ügyekben való felebbvitel korlátozasáról szóló 1883: VI. tcz., sem a magyar büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről szóló 1880: XXXVII. tcz. 45. §-a nem állit fel e tekintetben korlátot, hanem a Curia állitása szerint a bünvádi *gyakorlat* szerint léteznék ily természetü korlátozás. Őszintén szólva, eddig az *ellenkező* bünvádi eljárási gyakorlat fenállásáról birtam tudomással és mindig azt tapasztaltam, hogy a mostani bünvádi perben a jogorvoslatok ugy a vád, valamint a védelem részéről is a legszabadelvübb módon használhatók s a gyakorlaton alapuló felebbvitel korlátozása felette szük keretben mozog.

2. A kir. ügyészségről szóló törvény (1871: XXXIII. tcz.) 19. §-a szerint: «az ügyész a bünvizsgálat minden szakában inditványt tehet; ha a vizsgálóbiró ezt el nem fogadná: a törvényszék határoz és határozatát a kir. ügyészszel rövid uton közli». A curiai végzés szerint ezen §-ból nem tünik ki a kir. ügyésznek felebbviteli joga. Ezen érvelésem meggyőző, mert a Curiának ezen törvényből nem sikerült bizonyitania, hogy a kir ügyésznek nincs felebbviteli joga.

Az ügyész fel van jogositva azon ténykörülményeket kijelölni, melyekre a vizsgálatot kiterjesztetni kivánja (1871: XXXIII. tcz. 20. §.). Ha valamely esetben a törvényszék helybenhagyja a vizsgálóbirónak azon végzését, a melylyel ez az ügyészi pótlás iránti inditványnak teljesitését megtagadja, akkor igen könnyen előállhat az a helyzet, hogy valamely ténykörülmény homályossága következtében a vádbeli cselekmény nem minősithető, a mi ismét azon eredményt szüli, hogy a birósági hatáskör határai elmosódnak és a bünügynek hová való tartozandósága nem domborodhatik ki eléggé plastikusan. Pl. kétes, va on sikkasztás vagy lopás vétsége forog-e fen? Egy körülménynek tisztázása azonban elegendő lenne arra, hogy az e tekintetben fenforgó vizsgálati kételyeket eloszlassa. A vizsgálóbiró azonban a felek zaklatását vagy felesleges pótlást lát fenforogni és megtagadja az inditvány teljesitését. Könnyen meglehet, hogy a kir. ügyész a vizsgálati anyag elégtelensége folytán már most megszüntetést lesz kénytelen inditványozni. Ebből az egy körülményből látható, hogy pl. a perdöntő érdemleges véghatározat sorsa, mint a megszüntetés, továbbá a minősités és a birósági hatáskör is függhetnek a vizsgálatnak helyes és tökéletes vitelétől.

Az előadottak után kétségtelen, hogy a kir. itélő tábla sem valamely törvény, sem a fenálló eljárási gyakorlat figyelmen kivül hagyásával nem járt el akkor, midőn a kir. ügyész felebbezését a megbeszélés tárgyát képező esetben elfogadta és a kir. törvényszék végzését érdemleges felülvizsgálat alá vette. Ez okból nem létezett elfogadható jogi indok arra nézve, hogy a m. kir. Curia a kir. itélő tábla végzésének megsemmisitésével a kir. ügyész felebbezését visszautasitsa. *Dr. Gruber Lajos.*

* Lásd jelen számunk mellékletén 610. sz. a.

Perjogi reformok.*

III.

A könyvkivonati illetékesség.

A *Jogt. Közl.* 46. és 48. számaiban a könyvkivonati illetékesség tárgyában kifejtett álláspontom ellen két felszólalás jelent meg.

Az elsőnek konklusiója mindössze annyi, hogy az ügyvédek számára több perköltséget állapitsanak meg a bíróságok.

A *Jogt. Közl.* 48. számában dr. Szakolczai Árpád ur erős támadást intéz ellenem. Polemikus czikkét azzal kezdi, hogy ő is látja azt a sok gazdasági visszaélést, a melyekre rámutattam, s alkalomadtán ő is küzd ellene, — ő is látja a kóros fekélyt az igazságszolgáltatás testén. És polemikus czikkét azzal végzi, hogy én mégis az egészséges testen kivánok operálni, csak azért, hogy operálhassak.

Az ő legalaposabb érve, a melylyel a könyvkivonati illetékesség fentartását támogatja, abban áll, hogy a kötlevélbe ugy is bele fogják venni a teljesités helyét. Ez az érv azonban de lege ferenda ugyan keveset ér, mert hiszen a legjobb törvény se gátolhatja a feleket abban, hogy hátrányos jogügyleteket kössenek, a jó törvény csak azt gátolhatja meg, hogy a megkötött (vagy néha a meg sem kötött) jogügylettel a rosszhiszemü szerződő fél a jóhiszemü féltől erkölcstelen előnyöket zsaroljon.

Még gyengébb a czikkiró ur azon fejtegetése, hogy a könyvkivonati illetékesség voltaképen szerződéses illetékesség. A kereskedelmi törvény 324. §-ának alapját azon vélelem képezi, hogy a szerződés ott keletkezett, a hol az ajánlat *elfogadtatott.* Ha tehát a vidéki vevő, a fővárosi kereskedőnek üzletében megjelenik (vagy oda levelet ir) s ajánlatot tesz, a mely elfogadtatik, akkor a jogügylet ott jött létre, akkor a követelésnek forum contractus-a van; ha pedig kikötés szerint a jogügylet ott is teljesitendő, akkor a kereskedőnek szintén nem a 35. §., de a forum solutionis alapján van illetékessége. Ez szerződéses illetőség is, de törvényes is.

De ha a fővárosi kereskedő küldi megbizottját a vevőhöz, ha a kereskedő ajánlatát a vevő fogadja el, ha a jogügylet a vevőnél létesült, ha az a vevőnél is volt teljesitendő, akkor a könyvkivonati illetőség nem szerződéses, nem is kikötött, hanem csakis a perrendtartás 35. §. alapján állapitható meg.

Ebben az esetben a forumot nem kétoldalu szerződés állapitja meg, hanem azon körülmény, hogy a hitelező az adósságot könyveiben az adós terhére irja.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 42. és 44. számban.

Ha már most két kereskedő perlekedik és könyveit a maga izlése szerint vezeti mind a kettő, akkor mind a kettőnek joga van a könyvkivonat alapján a saját birósága előtt perelni. Ez pedig nem egyéb, mint deklarátiója annak, hogy többé nem az alperes illetékessége az irányadó, de a mindenkori felperesé. Ezért voltam bátor megjegyezni — s e mellett meg is maradok — hogy a könyvkivonati illetékesség a perjog alapkövét képező tételnek ellentmond.

Nem hiszem, hogy *két* olyan jogász volna a világon, a ki azt merné mondani, hogy a könyvkivonati illetékesség nem egyéb mint *szerződéses* (?) illetékesség. *Egy* ilyen jogászt ismerek már.

Van-e a civilisált nemzetek perjogában hasonló intézkedés? A czikkiró ur, a ki egy nemzetközi jogászujság szerkesztője, e kérdésre nem mer igennel felelni. Hanem hivatkozik az általam is emlitett osztrák «zahlbar» formulára, a melyet én a magyar könyvkivonati illetékességgel szemben való retorsiónak jeleztem. De ezt a formulát már az én t. ellenfelem sem ismeri el helyesnek. Pedig nem egyéb az, mint a magyar könyvkivonati illetékesség, törvényes alap nélkül. Most már melyik absurdum sérelmesebb, az-e, a melyet egy rossz törvény, vagy a melyet egy önző gyakorlat csinált?

Az is nagy tévedés, hogy a könyvkivonati illetékesség beneficiumának megvonása «végzetes» volna a kereskedelemre nézve. Az igazi kereskedő-nemzetek e beneficiumról nem is tudnak. A könyvkövetelések a római jogban is képeztek jogczimet, az üzleti könyvek a régi Rómában is birtak bizonyos törvénykezési jelentőséggel, de külön birói illetőségük sem ott, sem a XIX. század nagykereskedelmi emporiumaiban nem létezett sehol.

Azért kár ebből az alkalomból is a kereskedelem panegyrisét zengeni s a kereskedőt, mint a *jóhiszemü*, önzetlen, őszinte hitelezőt ünnepelni. Én ennek czáfolatába nem bocsátkozom, végezze el azt ki-ki a saját izlésével és meggyőződésével. Csak azt mondom, hogy a 35. §. olyan előnyt juttat a kereskedelemnek, a mely nem a *jogban* gyökeredzik, hanem a joggal ellentétben áll. És azt mondom, hogy az a jogtalan előny a kereskedelmet olyan tisztességtelen és erkölcstelen üzelmekre csábitja, a melyeket állitólag még dr. Szakolczai ur is ostorozni szokott.

Spectator.

A felebbezési tárgyalások vezetése.

Általános a panasz a budapesti kir. törvényszék felebbezési tárgyalásainak vezetése felett. Nem első izben foglalkozunk e kérdéssel s elégtétellel tapasztaljuk, hogy ez irányban felszólalások máris — bár csak kis részben — közelebb hozták a panaszt az orvosláshoz.

A sérelmek ma is abban kulminálnak, hogy az ügyvédnek a felebbezési tárgyaláson való actio köre nagy mértékben megszoritva, korlátozva van s maga a felebbezési tárgyalás nem felel meg azon követelményeknek, melyeket a résztvevő személyeknek ugy qualifikatiója, mint a perben vitt szerepköre megkiván. Ez okozza azután, a mit a tapasztalat bizonyit, hogy a tekintélyöket féltékenyen őrző ügyvédek személyesen csak elvétve jelennek meg a felebbezési bíróságok sorompói között, jogos önérzetük deminutióját látva a felebbezési bíróságoknak velök szemben a tárgyalás vezetésének mikéntjében nyilvánuló magatartásában.

Távol áll és álljon tőlünk animositás vagy előitélet az ügyvédi kar javára bíróságainkkal szemben s nem is egyesek sértettnek vélt önérzete adja a tollat kezünkbe. De ha fenti panaszok jogosultak — mint nagy részben azok — a leggyengébb fegyvert használjuk, ha azoknak a nyilvánosság utján keressük orvoslását.

S hozzáteszszük, hogy a panaszolt bajok nem csak személyes motivumok folyományai, — értve alatta a személyes tehetség érvényesülésének akadályát, — de a törvény — hogy enyhén szóljunk — tul szabados magyarázatának mely az anyagi oldalát is érinti az elbirálandó ügy elintézési módjának.

Nem emlitve azon formalitások különbözőségét, melylyel a felebbezési tárgyalások megindulnak, (felebbezési kérelem, itélet felolvasás, stb., illetve ezeknek sorrendje) csupán a felebbezési bíróságaink elnökeinek az 1893. évi XVIII. tcz. 151. §-ára alapitott azon jogával foglalkozunk, melynek alapján azok, az első forum előtt lefolytatott eljárás tényköriilményeinek és a bizonyitás eredményének az ügyvéd által való ismertetése, valamint még a felebbezési kérelem előadása közben is, az ügyvéd előadását minduntalan félbeszakitják s általuk feltett kérdésekre válaszolandólag kényszeritik az általuk az iratokból meritett tényállást azon sorrendben, oly szavakkal és formában ismertetni, mely az ő legjobb belátásuknak vagy tetszésöknek megfelel.

Ha a sommás törvénynek fent idézett §-át vizsgáljuk, ennek utolsó mondata az, melyből felebbezési bíróságaink fenti panaszolt jogaikat merithetni vélik. E szerint:

«Az elnök a felek előadásának helyességére és teljességére felügyelni köteles.»

Ez ellen pedig kifogás sem tehető, kifogást nem is teszünk.

De a felebbezési tanács vezetője nem is az előadás «helyessége vagy teljességének» hiánya, hanem csak és kizárólag a sorrend (mely az ő eszmemeneténck felel meg) miatt szakitja félbe az allegáló ügyvédet. Tapasztaltuk ezt, midőn az elnök ily szavakkal «előbb tessék erre . . . felelni — vagy ezt megmondani» — félbeszakitja az előadást, nem egy, de több izben egymás után. Itt és ilyen esetben csak egyedül az elnök által jónak látott sorrend az, melynek kedvéért az ügyvéd kénytelen az általa lelkiismeretesen előkészitett előadást félbeszakitani, eszmemenetét az elnök akaratához képest irányitani, de tapasztaltuk a félbeszakitást az elnök részéről a felebbezési kérelem előterjesztése közben is, a hol erre semmi alap sem volna, ha a fél beneficium novorumra alapitott jogával él.

Hogy ily alkalommal tehát az előadás sorrendje miatt az elnök az ügyvédet félbeszakitja, az sehonnan sem következik, még a felhivott 151. §-ból sem, mely szerint az elnök az előadás teljességére és helyességére van hivatva felügyelni, de nem a sorrendre is, annál kevésbé e miatt az előadót félbeszakitani.

Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy vajon helyén való-e, ha az elnök a 151. § ban emlitett teljesség és helyesség hiánya folytán félbeszakitja az előadó fél előadását, még erre is határozottan nem-mel kell felelnünk.

A 151. §-ban előirt előadási kellékek természetszerüen és logice csak az elsőbiróság előtti faktumok előadására vonatkoznak. Eltekintve attól, hogy az elnök nem is tudhatja a fél előadásának befejezéseig, hogy vajon a 151. §-ban előirt előadási kellékeknek megfelelt-e, a fél szempontjából, de a törvény intentiójából következtetve nem is kötelezhető a fél ennek részletes és beható ismertetésére. A felhivott 151. §. ez irányban csak oly tartalmu ismertetését az elsőbiróság előtt lefolyt tényeknek irja elő, «a mennyiben ez a kérelmek megérthetéséhez és a megtámadott határozat felülbirálatához szükséges».

Eltekintve attól, hogy ezen tartalom az egyéni mérlegelés eredménye, ha koncedáljuk az elnöknek erre vonatkozó ellenőrzési jogát, ezen ellenőrzésnek a módja és nyilvánulása, tárgya a sérelemnek.

S hogy nem lényege a megelőző tényköriilményeknek a felebbezési eljárásnak ezen ismertetése, következik abból hogy annak elmulasztásához a törvény semmi egyéb jogkövetkezményt nem füz, mint hogy ez a tényállás ismerte-

tésének pótlását, esetleg helyreigazitását vonja maga után az elnök részéről.

A sommás törvény 142. §-ához füzött miniszteri indokolás (Márkus 418. l. II. kiadás) igy hangzik: «A javaslat azonban csak az uj előadásokra nézve ismer kényszeritő szóbeliséget.

Az elsőbiróság előtt tárgyaltakra nézve az a szempont irányadó, hogy a felebbezési tárgyalás az elsőbiróság előtti tárgyalásnak a *folytatása.*

A felebbezési biróság e szempont alapján az elsőbiróság előtti tárgyalás eredményét figyelembevenni *tartozik*».

Tehát a felebbezési tárgyalás e momentuma nem jöhet azon elbirálás alá, mint maga a felebbezési kérelem, mert mig az utóbbi csak akkor vehető birói figyelembe, ha szóval elmondatott, addig az elsőbiróság előtt megállapitott tényállás és bizonyitékok hivatalból veendők figyelembe, tehát akkor is, ha a fél azokat szóval el nem is mondotta. Következik ez a 142. §-al összefüggésben levő 160., 170. §-okból is.

Az előbbi szerint a tényállásra vonatkozó szóbeli előadások a jegyzőkönyvbe nem veendők fel; az utóbbi §. szerint «a felebbezési biróság a többek között az elsőbirósági iratok tartalmára is hivatkozhatik. Mindezek tehát csak a mellett bizonyitanak, hogy a félnek a tényállás ismertetésére vonatkozó előadása (a mennyiben novumokat nem tartalmaz) az elsőbirósági iratok alapján birálandó el».

Ha már most ezeket összhangba akarjuk hozni a felebbezési tanács elnökének a 151. §-ban előirt felügyeleti jogával, ezen jog csak abban állhat, hogy felügyel, nehogy a fél az ügyét nem ismerő tanács-tagot tévesen informálja előadás közben, fenmaradván netáni hiányok esetén a joga az elnöknek, a hiányok pótlására.

Az igazságügyminiszter megbizásából Lányi Bertalan által kiadott «Utmutatás a sommás eljárásról» 30. §-a a felebbezési tárgyalásokról utmutatást közöl; e szerint a *két fél előadásai befejezte után* «Elnök megteszi a megjegyzéseit a felek ama előadásának helyességére és teljességére, melyek az elsőbiróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyitásfelvétel eredményére vezetnek, valamint az itéletet megelőző határozatokra vonatkoznak». Tehát nem a fél előadása félbeszakitásával, ahhoz intézett kérdések utján, hanem önállóan, az elsőbirósági iratok alapján és felhasználásával, a felek előadásának *befejezte után* gyakorolja ellenőrzési jogát, mely netán a pótlásban és helyreigazitásban nyilvánul.

Határozott ellentét a mai birói gyakorlattal szemben; hogy melyik mód helyesebb és megfelelőbb, a tárgyalás szinvonalát melyik emeli inkább, kérdés tárgyát sem képezheti.

A német perrendnek a sommás eljárás 151. §-ának megfelelő 488. §-a igy szól: «A szóbeli tárgyaláson a felek a felebbezéssel megtámadott itéletet, ugy az itéletet netán megelőzött határozatokat az indokolással együtt, valamint a bizonyitási eljárást annyiban köteles előadni, a mennyiben azok a felebbezési kérelmek és a megtámadott itélet vizsgálatára szükségesek. Téves vagy hiányos előadás esetén az elnök a kijavitást vagy pótlást szükség esetén a tárgyalás ujból való megnyitásával eszközölni tartozik».

E §. annyiban világosabb a 151. §-nál, hogy az kételyt nem hagy fen (bár Lányi utasitása után nálunk sem volna kétely), hogy a kijavitás és pótlás mikor és mi módon történjék.

Ezek után az előadottakból a következő eredményre juthatunk:

A felebbezési tárgyalás során a felebbezési kérelem tartalmát illetőleg a törvényszéknek sem kérdezési, sem ellenőrzési joga nincs (a mennyiben különben az a törvényes kellékeknek megfelel). A mi pedig a ténykérdést illeti, a mennyiben ez az elsőbiróság előtti tények ismertetésére vonatkozik, a tanács elnökének a 151. §-ban körülirt joga, valamint a tanács tagjainak kérdezési joga csak a felek előadásának befejezése után nyilik meg, mert csak akkor lehet nyilvánvalóvá az előadás törvényes kellékeinek fenforgása vagy hiánya.

A mai gyakorlat sem az ügyvédi kar önérzetének, sem a biró hivatásának meg nem felel.

Az anyagi igazság kutatása ne tegye a birót vallatóvá vagy examinatorrá, s ne sülyeszsze az ügyvédet egyszerü recitátorrá, ki csak a feltett kérdésekre felelni volna hivatva.

Az ügyvéd, ki a tényeket saját fele javára igyekszik kihasználni, s azokat ennek megfelelő formában ismerteti, nem kényszerithető, hogy a felebbezési biróság által már — többnyire — a tárgyalást megelőzőleg alkotott véleményének megfelelően irányitsa tevékenységét.

Ha az ügyvéd önállósága és cselekvési szabadsága a felebbezési tárgyalás keretében létező valami, ugy a birói felügyelet gyakorlása csak a biróság tagjainak informálására, a tények ismertetésében netán létező hiányok pótlására szoritkozhatik, s ennek megfelelvén, csak a felek előadásának befejezte után — midőn ily hiányok fenforgása kétségtelen — foghat helyt. De semmi esetre sem fajulhat vizsgálattá, hol az ügyvéd tudását vagy ez ügybeni tájékozott voltát kellene az elnöknek vizsgálnia, olyan formában, amiképen ezt most a budapesti törvényszéknél teszik. *Dr. Rósa Ferencz.*

A kegyelmes Curia.

I.

A fenti czim alatt jelent meg egy czikk b. lapjának f. évi 48. számában, a melyre a m. kir. Curia reputátiója érdekében néhány megjegyzést kell tennem.

«Láttuk, hogy az ügyvédi kamarák a mellett, hogy a legéberebben őrködtek a kar tekintélye és becsülete felett, soha igazságtalanságra, személyes üldözésre magukat nem ragadtatták. Azt hittük, fegyelmi bíróságaink ezen öntudatos, józan irányu, tulzásoktól ment müködése imponált a legfőbb bíróságnak is. Ugy véltük, hogy a Curia is elismeri, hogy egyrészt a kar maga a legkompetensebb annak megbirálására, hogy kit tart kebelébe valónak, a felvételre méltónak, ugy másrészről, hogy a kinek jellemében az ügyvédi autonomikus biróság foltot talál, azt kirekesztheti a kebeléből».

Igy szól *B.* ur az emlitett czikkben és megfeledkezik arról, hogy valaki azt a kérdést vetheti fel ez ellenében, hogy vajon igaz-e az mind, a mit ő annyi önérzettel állit?

Ha igaz volna az, hogy az ügyvédi kamarák müködése csakugyan olyan, minőnek *B.* ur mondja, legyen ő róla meggyőződve, hogy a m. kir. Curia ez esetben ezt méltányolná is és *B.* urnak sem lenne oka satirikus fullánkját ellene kiereszteni, de sajnos, hogy *B.* urnak nincs igaza, mert az ügyvédi kamarák müködése, különösen az ügyvédek felett gyakorolt fegyelmi ügyekben nem olyan, minőnek *B.* ur azokat festi, nem olyan, minőnek a törvényhozó kontemplálta és nem olyan, hogy vele hivalkodhatnánk.

Hiszen már az a körülmény is, hogy az ügyvédi kamarák összes müködését, ugyszólván a fegyelmi biráskodás gyakorlása absorbeálja, hogy a kamaráknál csak elvétve, 10 év alatt egy esetben talán történik valami más téren is, a mi az ügyvédek érdekét előmozditani, megerősiteni alkalmas, igazolni látszik azt, hogy a kamarák hivatásukat tévesen magyarázzák és ezen téves magyarázatból kiindulva, ők nem kamarák, hanem quasi külön büntető hatóságok.

A 24 évi tapasztalat igazolta, hogy sehol a világon nincsen annyi panasz, mint nálunk az ügyvédek ellen. Ezt a jelenséget pedig onnét kell leszármaztatnom, hogy a kamarák a közönségben mintegy táplálták, nagyra növelték a panaszkodás, a feljelentés mániáját, mert nincs az a képtelenség, melyet valaki a kamarának felpanaszol, hogy

a kamara erre a panaszlottat nyilatkozattételre fel nem hivná és az egy esetet kivéve, ha az illető ügyvéd csak közjegyzői okiratokkal nem igazolja kétségtelenül, hogy a feljelentőt még soha nem is látta, 100 közt 99 esetben ellene a vizsgálatot meginditja, vád alá helyezi és elitéli. Alig fordult elő eset, hogy a kamarák — és ez első sorban a budapestinek szól, — a panaszt oly szempontból is megvizsgálták volna, hogy a panasz nem rosszakaratu vádaskodás-e, hogy a panaszos nem akart-e a panasz által jogtalan előnyt magának kizsarolni. Alig történt eset, hogy még mielőtt a panasz a nyilatkozatra kiadatott volna, a panaszos felvilágositttatott volna, üres vádaskodására.

A kamarák nem igen veszik komoly fontolóra azt, hogy a vád alá helyezés is már az ügyvédet ferde fénybe állitja és hogy már ezzel is ovatosan kellene élnie. Vád alá helyeznek minden esetben, a hol azt csak valahogy is indokolni lehet. Vád alá helyezik az ügyvédet oly tényekért is, melyek teljesen magánéletükre vonatkoznak és melyekre hatóságuk ki sem terjed.

Ha pedig az ügyvédi kamarák a vád alá helyezést talán csak azért mondják ki sok esetben, hogy már ez által intessék meg a panaszlott ügyvéd, hogy jövőre hasonló cselekedettől tartózkodjék, megdöbbentő itéleteiknek tulszigorusága. Az ügyvédet csak egy napra is felfüggeszteni morális halálával jár, mert ehhez az ügyvédhez a jobb közönség bizalommal többé nem lehet, attól bizalmát megvonja és mégis a 24 évi tapasztalat azt mutatja, hogy az ügyvédi kamarák nem nagyon fukarkodnak ezen halálos itéletek kimondásával. Midőn tehát a m. kir. Curia 24 év óta ezt kénytelen tapasztalni, igenis védelmére áll az egyes ügyvédeknek és megvédi őket a saját kartársaik ellenében.

Ha bővebbet akar tudni *B.* ur e tárgyban, ugy tekintse meg a vonatkozó kimutatást és illetve iratokat a Curiánál és meg fog róla győződni, hogy hamis feltevésből indult ki és hamis következtetést vont belőle a Curiára nézve. *Y.*

II.

Olvasva b. lapja f. é. november 26-án megjelent számában a fenti czimü czikket, a nélkül, hogy erre megbizást nyertem volna, indittatva érzem magamat, arra néhány szóval reflektálni.

A czikk ellentétbe helyzi az ügyvédi fegyelmi ügyekben az ügyvédi kamarák müködését, a m. kir. Curia müködésével és kihozza, hogy a kamarák itéleti «öntudatos, józan iránya, tulzásoktól ment, igazságos itéletek», a Curiáé pedig — csak kegyelmesek, vagyis magyarán mondva, nem öntudatos, józan irányu tulzásoktól ment és nem igazságosak, hanem csak — kegyelmes itéletek.

A czikk téved, mert első sorban is konstatálni kell, hogy a fegyelmi biráskodás, a *büntető* biráskodás szempontja alá esik, igy tehát az örök törvénynél fogva is, ezekben az *igazság* mellett, a *méltányosságnak* is helyt foglalni *kell;* ennélfogva, ha igaz lenne is az, hogy a Curia kegyelmes ezekben a fegyelmi ügyekben, ezt vádként felhasználni ellene nem szabad.

De nem igaz az, hogy a Curia csak kegyelmes, hanem igaz az, hogy a kamarák itéletei tulszigoruak. Rosszul apostrophálta tehát a czikk végsoraiban a Curiát arra nézve, hogy ha nem ügyvédről, hanem bíróról lenne szó, vajon az hasonlóképen itélkeznék-e?

A sajtó igen gyakran közli a Curiának itéleteit a birák fegyelmi ügyében. Ezek tehát ép oly ismeretesek, mint az ügyvédek ügyeiben hozott itéletek, s mégis még nem fordult elő eset, hogy a *birák* a tulszigor miatt panaszkodtak volna; holott valóságos feljajdulások azok a panaszok, melyekkel az ügyvédek felebbezéseikben a Curiához a tulszigoru itéletek miatt fordulnak.

A Curia sem nézi el a birák hibáit, de azért nincs biró, ki ugy rettegjen a fegyelmi hatóságától, mint az ügyvéd a kamarától. Az ügyvédi kamarák vádhatóságokká változtak. Ők az ügyvédek belsejébe látnak, magándolgaikat ismerik és minden mozzanatukra kiterjesztik fegyelmi hatóságukat. Elég az, ha az ügyvéd ellen panaszt adnak be, hogy ezt a vád alá helyzés kövesse. A kamarák ugy vádolnak, mintha ez csak társadalmi beszédforma lenne. Ők nem gondolják azt meg, hogy már maga a vádaláhelyzés is bizonyos tekintetben diffamáló az ügyvédre nézve. A kamarák a legalaptalanabb panaszt kiadják nyilatkozattétel végett és a nyilatkozatot a vád alá helyzés és ezt az elitélés követi. A kamarák itéleteinek 99%-a tulszigoru és ezzel százszorta több rosszat tesznek, mint jót. Rosszat, mert elkeseritik az ügyvédeket, mert elfásulttá teszik a büntetéssel szemben és e mellett az elitélteket a keresményükben megélhetésükben gátolják.

Ha igaz lenne, hogy a kamarák itéletei oly mintaképei az igazság és méltányosságnak, honnét van az, hogy alig van eset rá, hogy a vád alá helyezett vagy elitélt ügyvéd, az azt kimondó határozat ellen ne keresne orvoslatot a Curiánál. Hiszen az igazság, párosulva a méltányossággal, meg szokta győzni az embereket; miért nem történik ez a kamarák itéletei által?

Az emlitett czikk kevesli a pénzbüntetést és kivánja a felfüggesztés alkalmazását, mert — igy mondja a czikk — a helytelen cselekedet által az ügyvéd esetleg behozza magának a pénzbüntetés összegét és nem érzi a büntetés sulyát.

Szomoru volna, ha igy volna és örvendetes, hogy nincs igy, mert a fegyelmi büntetés, még ha csak megintés és nem is pénzbirság, morális hatással is jár. Minden önérzetes ember tudja, hogy inkább adná önként a tizszeres összeget, mint hogy annak tizedrészét büntetés utján fizesse. Szégyenére válnék az ügyvédi karnak, ha igy lenne, a mint azt a czikk mondja, de nincs igy.

Ne satirizáljon tehát a czikkiró ur, hanem hasson oda, hogy az ügyvédi kamarák itéletei csakugyan olyanok legyenek, milyeneknek ő felteszi és ez esetben nem lesz kénytelen a Curia a kamarák itéleteit oly sürün enyhiteni.

Ügyvéd.

III.

Igazán nem hittük volna, hogy akad valaki, a ki a kamarák itélkezését szigorunak találja, sőt a fegyelmi biráskodásban zaklatást fedezhet fel.

Épen a Curiára az ország minden részéből összefutó fegyelmi ügyekből látjuk — állandó megfigyelés alapján, aktákból beszélünk — hogy a kamarák fegyelmi bíróságait soha az üldözés szelleme nem vezette.

Azt mondja az egyik czikkiró, hogy a kamarák, és különösen a budapesti, a körülmények kutatása nélkül megindítják az esetek 99%-ában a vizsgálatot és soha sem vizsgálják azt, vajon nem-e rosszakaratu vádaskodás-e a panasz; valamint hogy minden ügy felmegy a Curiára.

Nos, előttünk fekszik a budapesti kamara tavalyi jelentése.

Kitünik ebből, hogy 261 panaszból 183-ban hivatott fel a panaszlott ügyvéd nyilatkozattételre, 74 ügyben ez mellőztetett. Az összes ügyek közül fegyelmi eljárás indittatott 43 esetben. Vádaláhelyezés mondatott ki 26 esetben, melyek közül 19 esetben mondatott ki vétkesség. A fegyelmi eljárást rendelő 43 határozat közül 4 ellen, 26 vádhatározatból 14 ellen, 19 marasztaló itélet közül 14 ellen adatott felebbezés.

E számok eleven czáfolatát tanusitják a czikkiró urak panaszainak.

Kiemelik a fenti czikkek, hogy sok a fegyelmi ügy. Ennek azonban az az oka, mert az ügyvédi kar nagyon tultömött. Sehol a világon a népesség arányához képest nincs annyi ügyvéd, mint Magyarországon.

A mi végül azon két esetet illeti, a melyek a vita alapjául szolgáltak, nos, minden jóizlésü ember elbirálása alá merjük bocsátani, vajon azon két esetben nem-e sulyosan megsértetett az ügyvédi állás tekintélye. *Szerk.*

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegyletben** dr. Barna Ignácz folytatja az örökjogi reformkérdésekről megkezdett nagyszabásu előadását, mely iránt állandóan nagy közönség érdeklődik. Dr. Barna szabad előadása és a tárgy kidolgozása leköti a hallgatók figyelmét. Az előadás folyó hó 4-én lesz befejezve s utána vita fog megindulni, melyre máris többen vannak feljegyezve.

— **Visszaeső javitóintézeti növendék.** J. János lopás miatt kétszer volt már büntetve, midőn ujabb négy rendbeli lopás vétsége miatt javitó-intézetben töltendő egy évi fogházra itéltetett. A vádlott Székesfehérvárott ki is töltötte ezen évet és 1896. évi május hó 4-én bocsáttatott el az ottani javitó-intézetből. Alig nehány nap mulva, május 23-án, a vádlott ujabb lopást követett ismét el Budapesten. A végtárgyalásnál a kir. ügyész azt inditványozta, hogy az ifjukoru vádlott a 338. és 85. §-ok alapján a büntetési tétel *maximumának* alkalmazásával a 42. §. értelmében javitóintézetbe leendő szállitásra itéltessék. A budapesti kir. büntető törvényszék azonban e helyett a vádlottat egy havi fogházra itélte, mely büntetés a vizsgálati fogság által kitöltöttnek nyilvánittatott. Ezen bünügyben a következő itéletek hozattak: A budapesti kir. büntető törvényszek 42,413/96. számu itéletében: «a kir. ügyész által inditványozott javitó-intézetben való elhelyezést a kir. törvényszék az okból nem rendelte el, mert vádlottra a már meglőzőleg kiszabott hosszabb idejü javitó-intézetben való elzárás teljesen hatástalannak mutatkozott». — A budapesti kir. itélő tábla 7678/96. B. számu itéletében: «A kir. törvényszék által megállapitott büntetést a kir. itélő tábla tulenyhének találta s ez alanyi nagyobb bünösségnek megfelelő arányban felemelte s annak javitó-intézetben leendő töltését elrendelte, mert az, *hogy vádlott már egy évet javitó-intézetben töltött s a bünbe mégis visszaesett, a javitó-intézetbe elhelyezés akadályául nem szolgálhat.* — A m. kir. Curia 721/97. B. számu itéletében a kir. itélő tábla itélete hagyatott helyben. △

— **Engedély nélkül gyakorolt italmérési jog gyakorlásától való eltiltás.** (A belügyminiszternek 3096/97. kih. sz. a. a budapesti államrendőrség főkapitányához intézett rendelete.) Czimednek 4212/97. sz. a. hozott másodfoku határozatát, az elsőfoku határozattal és az egész eljárással együtt illetéktelenség okából megsemmisitem, s az iratoknak az illetékes pénzügyigazgatósághoz leendő áttételét rendelem el. Mert az 1888. évi XXXV. tcz. 65. §-ának második bekezdése értelmében a szeszes italoknak engedély nélkül való kimérése vagy kicsiben való elárusitása miatt tett feljelentések és panaszok elbirálása elsőfokban a pénzügyigazgatóság és felebbezés esetén másod- s egyszersmind végső fokban a pénzügyminiszter ur hatáskörébe tartozik; mert továbbá a rendőrhatóságok önálló intézkedési jogkörükben valakit az italmérési jog gyakorlásától eltiltani, helyesebben valamely italmérési helyiség bezáratását elrendelni csak azon esetben vannak jogositva, ha annak bezáratása közrendészeti szempontból szükségesnek mutatkozik, mivel a közigazgatási mint rendőrhatóságoknak ebbeli jogát és illetekességét az 1888. évi XXXV. tcz. meg nem szüntette. Ezek szerint tehát a jelen ügyben való eljárásra — minthogy csupán az italmérésnek engedély nélkül való gyakorlásáról van szó, — a pénzügyi hatóságok lévén illetékesek, a rendőrhatóságok illetéktelen határozatai megsemmisitendők voltak.

— **A kegyelmes Curia.** *A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága:* — — ujpesti ügyvéd elleni fegyelmi ügyben itélt: A fegyelmi biróság — — ügyvéd ujpesti lakost a Becker C. C. sollingeni czég panasza folytán az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. *a)* és *b)*, ugy a 69. §. *c)* pontjába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek mondja ki és 500 frt pénzbirságra itéli.

Indokok: A vádlott azon tényében, hogy az általa 1894 május 31-én átvett ügyben egész szeptember 1-éig mit sem tett, a fél sürgetéseit válasz nélkül hagyta s a helytelenül beadott váltókereset visszautasitása után is a követelésnek behajtása végett a kereset beadását elmulasztotta, sőt többszöri sürgetés daczára, valamint annak daczára, hogy már 1895 január 1-én érdekében állott s kötelessége lett volna a Keleti nevü segédje által végzett ügyeket alaposan revideálni, valamint annak daczára, hogy azután is többször felszólittatott az ügy rendezésére, az ügy valódi állásáról meg nem győződött és a követelés behajtása iránt akkor sem tett semmi lépést, a mikor 1895 február 12-én a kézbesitett panasz tudomására jutott s e részben nyilatkozatra is felhivatott, oly nevezetes hanyagságot, késedelmezést s általában az ügyvédi kötelesség megszegésének oly sulyos esetét látta a fegyelmi biróság, mely az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. *a)* és *b)* és a 69. §. *c)* pontjába ütköző fegyelmi vétség megállapitására alkalmas. Terheli azonkivül vádlottat az, hogy ügyfelének ügye állásáról valótlan értesitést küldött, a mennyiben vádlott a 445/95. sz. a. másolatban fekvő és 1894 augusztus 4-éről kelt levélre vonatkozólag elismerte, hogy az irodájából származik, mi által az ügyvéd azon kötelessége ellen vétett, mely az ügyfelével szemben való köteles őszinteségre vonatkozik, valamint az ügyvédi állás becsülete és tekintélye, az ügyvédi tisztesség ellen vétett, minélfogva az itélet rendelkező részében idézett törvény §-okba ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek volt kimondandó. A büntetés mérvét illetőleg a mulasztás feltünő nagysága és az ügyfele iránti köteles őszinteség megsértése mellett sulyosbitó körülménynek tekintette a biróság a vádlott azon eljárását, hogy ugy a vizsgálat során, mint a végtárgyalás alkalmával védelmére olyan állitásokat hozott fel, a melyeket egyenes felhivásra még valószinüsiteni sem tudott, a mely eljárása a biróságban azon meggyőződést keltette, hogy a védelmére felhozott állitásai a valóságnak meg nem felelnek. (1897 junius 10. 720. sz. a.) *A m. kir. Curia itélt:* Tekintve, hogy vádlott a jelen esetet megelőzőleg fegyelmi uton büntetve nem volt: az eljáró elsőbiróság által vádlottra kiszabott pénzbirság összege 200 frtra leszállittatik. (1897. évi szeptember hó 25. 406. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A Lynch-justiz Észak-Amerikában.** Az északamerikai Egyesült-Államokban, a mint szeptember havából irják, a jogszolgáltatás s igy a jogbiztosság is igen nagy hiányokban szenved. Ennek következése az u. n. Lynch-justiz elterjedése, borzasztó kinövéseinek folytonos megujulása. Indiana államban mult hetekben történt (Versailles városkában), hogy rablási esetek jöttek elő. A polgárság felbőszült, felfegyverkezett, a tetteseket üldözőbe vette és öt állitólagos rablót kézrekeritett, és minden birói közbejövetel nélkül valamennyit felakasztották. Az állam kormányzója fulminans nyilatkozatot adott ki, melyben a lynchelők megbüntetését követeli a bajnak kiirtására. Egy newyorki ujságban megjegyeztetett erre: a kormányzó azon 300 polgárt, a kik résztvettek a lynch-féle biráskodásban, bezáratni s megbüntettetni akarja? Hol fog találni esküdtbirót, a ki azokra a bünöst kimondaná? Előbb kellett volna szavát felemelnie s a Sheriffet kényszeritenie, hogy a rablókat ártalmatlanná tegye, akkor a lynch-justiz szükségtelenné válik. Csak a hanyag rendőrség s a rossz igazságszolgáltatás hozta itt, mint másutt is, a népet kétségbeesésbe. Ehhez borzasztóságában hasonló eset az is, a mely Georgia államban Hoganville városkában történt, a hol a négerek számosak. A néger-problema a négerek felszabaditása daczára, még távolról sincs megoldva; de azért a köztársasági politikusok szeretik a feketéket politikai czéljaikra megszerezni, illetőleg megvásárolni; és pedig nemcsak készpénzfizetéssel, hanem kisebb hivatalok igérgetésével is. Igy egy Loftin nevü négert — a fehérek általános tiltakozása ellenére — kineveztek postamesternek. A lakosság e felett annyira megdühödt, hogy a négert postahivatalával együtt a város régi néger-negyedébe kiüzte, és inkább a szomszéd városból hozatták el a postát, mintsem a négertől vegyék át. Loftin daczára ennek, mint minden néger, még szemtelen s arrogans volt a fehérek irányában, a kik ezáltal még dühösebbekké lettek. Az ingerültség odáig emelkedett, hogy nagy gyülést hivtak össze, a mi rendesen megelőzi a lynch-biráskodást, és abban kimondották a néger postamesterre a halálos itéletet. Szeptember egyik napján, esti 9 órakor, több fehér polgár felkereste Loftint és minden ceremonia nélkül agyonlőtték. A főpostamesteri hivatal persze elrendelte azonnal a vizsgálatot, de eredménye alig leend. Nagyobb baj, hogy az emlitett államban nagy számban laknak a négerek, és igy könnyen fejlodhetik ki a lakosok között faj-háboru. Megjegyzik, hogy ily következményei vannak a rossz igazságszolgáltatásnak, a mely idegenszerü befolyás alatt áll és egészen megromlott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 50. SZ. Budapest, 1897 deczember 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Mit népszerüsitsünk? Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakadémiai igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Ravasz fondorlat és hazugság. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — A megtámadási keresetekre vonatkozó felhatalmazás pótlásáról. Dr. BALPATAKY IMRE eperjesi ügyvédtől. — A birói egyezség hatálya. Dr. LÉVY BÉLA budapesti ügyvédtől. — Az öröklési jog reformkérdései. Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Mit népszerüsitsünk?

A közoktatásügyi miniszter ur tudvalevőleg a két egyetem tanácsát hivta föl javaslattételre az University Extension intézményének hazánkban leendő meghonositása tárgyában.

Nem czélunk az egyetemeink által adandó javaslatokat præoccupálni, mert meg vagyunk győződve, hogy amugy is rajta lesznek, hogy az uj intézmény, melynek meghonositását irányadó helyről kivánatosnak jelezték, minél czélszerübb alapokra legyen fektetve, hogy valóban is hasznos gyümölcsöket teremjen.

De igenis egy jogi szaklap keretébe valónak tartjuk annak a kérdésnek a felvetését, hogy *mit népszerüsitsünk a jog- és államtudományok köréből?*

Tekintve azt, hogy a tartandó népszerü előadások (nem felolvasások) azon hallgatóság értelmi felfogásához alkalmazandók, a melynek azok első sorban és kiválólag szánva vannak, főfontosságu kérdés, hogy miféle tárgyak avagy részletek választassanak a jelzett tudománykörből az előadások tárgyául? Mert eredményre csak ugy számithatunk, ha a tartandó előadásokkal valóban is hatást tudunk gyakorolni a lakosság szélesebb rétégeire, hatást gyakorolni pedig csak akkor fogunk a lakosságra, ha látja, hogy azok az ismeretek, a melyeknek megszerzésére őt nógatják, valóban is hasznosak reá nézve, mert látókörét kiszélesbitik, értelmi tehetségét tovább fejlesztik, számos életkérdésre nézve felvilágositják s azoknak helyesebb megitélésére alkalmassá teszik. Már pedig tagadhatatlan, hogy a földrajzi, történelmi, irodalmi és technikai ismereteken kivül épen a jog- és államtudományok azok, melyek igen számos olyan alapigazságokat tartalmaznak, a melyekről hallani, a melyekhez valamit konyitani nemcsak a hivatásszerü jogászoknak és politikusoknak szabad, hanem a müvelt nagy közönségnek is hasznos és szükséges.

Főleg nekünk magyaroknak, kik még mindig nemzeti államunk kiépitésén törjük a fejünket, épen kapóra jön ez az uj eszme s ha a külföldi példát nem egyszerüen plagisáljuk, hanem egész gondolkozásmódunkkal egybeforrasztjuk és magyar nemzeti kulturális feladattá sürüsitjük, valóban igen szép perspektiva nyilik meg előttünk.

Itt van mindjárt a *magyar közjog*, mely valóban kimeríthetetlen thémákat szolgáltat a hazafias érzület felköltésére, ébrentartására és fokozására, mint semmiféle más államnak a közjoga.

Akár a királyról, akár a nemzetről, akár a magyar szent koronáról, akár az országgyülés szervezetéről, akár a parlamentáris magyar kormány felelősségéről, akár a rendi alkotmány átalakulásáról, akár az állampolgárok jogáról és kötelességéről értekezzék az előadó, mindenütt találhat rá alkalmat, hogy hallgatóit magával ragadja s hogy velök megértesse, hogy mint ennek az ezeréves magyar államnak polgárai, a melynek jogfolytonosságán mint elpusztithatatlan sziklán eddig még minden alkotmányelkobzási kisérlet hajótörést szenvedett, önérzetes, felmagasztaló, s világszerte megbecsült nemzetközi fontos tényezők szerepelnek nemcsak, hanem idehaza is mint a magyar szent korona élő tagjai a legfontosabb alkatelemei a nemzetnek. Igy aztán észrevétlenül is megerősödik az összetartozandóság érzete, melyet a hallgatók otthon családjuk körében is lelkesülten tovább fejleszteni és ápolni fognak.

De a *magánjog* sem szükölködik fontosnál fontosabb themákban, melyeknek népszerü megmagyarázása igen sokat lendithet a magyar társadalom megerősitéséhez. Itt van pl. az enyim és tied közötti különbségnek, a vagyonszerzés és átruházás módjainak, a kötelmi jog alapelveinek, a telekkönyvi intézmény czélszerüségének, a házassági jog, a gyámság, az öröklési jog főbb szabályainak ismertetése, melyek viszont alkalmat adnak az előadónak, hogy hallgatóiban a jogbiztonság, a jogoltalom s a jogegyenlőség felől tiszta fogalmakat keltsen. Ki ne tudná, milyen fontos állami érdek az, hogy polgárai feltétlen bizalommal viseltessenek a fenálló intézmények iránt, mert igaz értéke szerint csak akkor becsülik a jogot, ha az nemcsak a papiron van, hanem bármely perczben teljes érvényesülést is nyer, mely semmiféle melléktekintetektől nem függ, hanem egyedül a részrehajlatlan igazság követelményei szerint igazodik el.

Igen sok hasznos ismeret terjesztésére nyujt alkalmat a mai forgalomban oly óriási jelentőségre emelkedett *kereskedelmi és váltójog*. Iparosok és kereskedők tanonczéveikben is megismerkednek ugyan ezen két jogi disciplina főbb elemeivel, a felsőbb kereskedelmi, vagy gazdasági tanintézetet végzett iparosok, kereskedők és földmivelő gazdák behatóbban is, de azért nem felesleges ezen ismereteknek bizonyos általános szinvonalon leendő terjesztése. Azonfelül e két jogtudományi ággal kapcsolatosan nagyon helyes a nagyközönséget az u. n. tisztességtelen verseny, az inkorrekt váltómanipulátio s a hamis bukás jogi és társadalmi következményeivel megismertetni s rámutatni arra, mennyire képes az ilyen üzelmek elharapózása a hitelt megrenditeni, sőt még a nemzet becsületét is aláásni.

A *büntetőjog* is, a büntetésre méltó s az állam által üldözendő és megbüntetendő büntettek és vétségek ismertetése szempontjából nyujthat alkalmas themákat. Itt azonban nagyon óvatosan kell eljárni, nehogy az a helyzet előálljon, melyet bizonyos külföldi illustrált lapok a betörő szerszámok s egyéb büntettek elkövetésére alkalmas eszközök hü reprodukálása által előidéztek, t. i. bizonyos agyafurt emberek ép ezekből a lapokból meritettek okulást a büntettek elkövetésére, a helyett hogy azoktól visszariadtak volna. Azt persze nem szabad feltételezni, hogy a tartandó előadásokra jelentkező hallgatóság olyan emberekből áll, a kiknek vagy egyáltalában nincsen fogalmuk a becsületről, vagy a kiknek minden gondolatjuk egyedül arra irányul, hogy a külső látszat megmentése mellett a becsülettel össze nem egyeztethető viselkedésökkel szerezzék meg létfentartásuk eszközeit. Azonban kizárva nincs ama lehető-

ség, hogy mégis akad a hallgatóság között egy pár elzüllésnek indult egyén, kire a különféle büntettek ismertetése nem visszariasztólag, hanem csábitólag hat, ép ugy, mint mikor rémregények folytonos olvasása tereli őket rossz utra.

A *nemzetgazdaság-* és *pénzügytan* is nagyon alkalmasak a felvilágosodás terjesztésére. Itt is azonban ügyelni kell, hogy az előadók jól megválogassák nemcsak themájukat, hanem az időt és az alkalmat is, a midőn előadásaikat tartani készülnek. Hiszen a sociálisták is dobálóznak nemzetgazdasági jelszavakkal s hivatkoznak arra, hogy a tudomány is nekik ad igazat, csak az uralkodó osztályok vastag önzése nem engedi meg ős-joguk érvényesitését. Itt tehát egyenesen szembe kell szállani az álapostolokkal, ellensulyozni azt a káros hatást, melyet ezeknek aranyfüstje csillogó fényével, de üres tartalmával a népre gyakorolni szokott. Ez pedig igen nehéz feladat, mert a nép bizalmatlan s könnyebben hiszi el az ámitók képtelen mende-mondáit, mint oly férfiaknak komoly fejtegetéseit, kik egész életöket az igazság felkutatásának szentelték. Igy támadnak azután az ujkori balitéletek, melyek csaknem veszedelmesebbek, mint a középkor babonái. Ki hitte volna még csak rövid idővel ezelőtt, hogy a józan magyar nép közé is befurakodnak az ámitók, kik látszólag aranyhegyeket igérnek neki, valójában pedig csak kifosztogatják a saját előnyükre, mert van eszök, hogy a nép között terjesztett nyomtatott férczelmények előállitási költségén kivül busás hasznuk maradjon a beszedett tagsági dijakból. De ép ezen a téren nem szabad visszariadni a nehézségektől. Az alföldi sociálista-per ijesztő világot vetett a bujtogatók által terjesztett áltudománynak szörnyü következményeire. A félrevezetett nép készpénznek veszi az ámitók igéreteit, s egyszerre akar mindannak a birtokába jutni, a mit amazok magok is csak hosszu küzdelmek árán kivivhatónak mondanak, e mellett megtagadja ősei vallását, megtagadja magyar hazáját s a communismus meg sem értett phrásisai által kilátásba helyezett boldogság elérésében keresi összes vágyainak kielégitését. De hát lemenjenek-e az alföldre a nép közé az egyetemi tanárok, hogy helyesebb fogalmakra megtanitsák? Már a ki megteszi, hazafias dolgot cselekszik vele, de nem szükséges épen, hogy magok menjenek oda, küldjenek oda másokat, a kiket magok megtanitottak arra, hogy mit beszéljenek, vagy irjanak legalább a nép felvilágositására szolgáló népszerü füzetkéket vagy nagyobb terjedelmü könyveket is, a melyekből a nép maga is rájöhet, hogy a lelketlen ámitók csak megrontására törnek.

A *pénzügytanból* választott themák fejtegetésénél meg kell értetni a hallgatósággal, hogy milyen az adó természete, hogy mire szolgál az, s hogy a haza ellen vét, a ki az adóalapot megröviditeni törekszik, de másfelől azt is, hogy az adó nem a polgárok vexálása czéljából találtatott ki s hogy senki sem köteles jogosulatlan adókat fizetni. A kiadások és bevételek között való egyensuly felőli elvek ismertetése még a magánháztartások berendezése szempontjából is hasznos utmutatásokat szolgáltathat a hallgatóságnak. Az államadósságok specifikálásánál is rámutathatni arra, milyen hasznos és hazafias dolog oda hatni, hogy az államadósságokért fizetendő kamatok bent az országban maradjanak.

A *politikai* tudományokkal igazán politikusan kell elbánni, kivált nálunk, a hol csaknem mindenki azt hiszi magáról, hogy ért a politikához. Legjobb oly themákat választani, melyekre nézve utcunque megállapodott vélemények léteznek. Itt is beleszőhető, miként a magyar közjognál, a hazafias szempont főleg az által, hogy az abstrakt elméletek összehasonlittatnak a nálunk divó tételes intézményekkel és a hallgatók által saját észleleteik utján konstatálható tényleges körülményekkel. Különösen hálás feladat lesz a most világszerte hangoztatott általános választói jog szükséges előfeltételeit fejtegetni.

Legtöbb praktikus szempontot nyujt a *közigazgatási jog*. Az állami gépezet itt mutatható be legjobban. Egyszersmind pedig mintegy magától kinálkozik az alkalom, az állam sokoldalu feladatának taglalására és ismertetésére. Hogy hamarjában csak egynehányat a sok közül kiragadjunk, itt van pl. az ipari törvényhozás, a szabadalmak és védjegyek oltalma, a betegsegélyző pénztárak, a kötelező biztositás, a mezőgazdasági és erdőtörvény stb. stb. De még az u. n. alaki közigazgatási jog ismertetése is, mint pl. a községek, a törvényhatóságok szervezete, jogaik, a kulturális intézmények fejlesztésére igénybe vehető módok felhasználása stb., mind ez nemcsak a szakszerü jogászokra, hanem a laikus közönségre nézve nemcsak érdekes, hanem azonfelül praktikus haszonnal is jár.

Még a *statisztika* is nagyon sok, népszerüsitésre alkalmas és érdemes themákkal rendelkezik. Csakis ilyen előadások által lehet a lakosság között még mindig elterjedt bizalmatlanságot és gyanakvást a statisztikai adatgyüjtés iránt eloszlatni. És mily kiszámithatatlan haszonnal jár az iparosokra és kereskedőkre nézve, ha időről-időre tájékozódhatnak nemcsak magyar hazánk, hanem az egész világ kereskedelmi forgalmáról, a be- és kivitel irányáról, mennyiségéről és minőségéről. Ezenfelül csaknem valamennyi egyéb statisztikai adatok is, melyek a népességre, a be- és kivándorlásra, az iparra és kereskedelemre, a mezőgazdaságra, az erdészetre, a bányászatra, a szellemi müvelődésre vonatkoznak, olyan előadások keretébe foglalhatók, melyek széles rétegekben is jótékony hatást képesek gyakorolni.

Tehát csaknem valamennyi ága a jog- és államtudományoknak alkalmas arra, hogy az University Extension számára megfelelő themákat szolgáltassanak. Ezek a népszerü előadások bizonyos tekintetben hatásosabbak, mint a nyomtatott szó, melyet könyvek és hirlapok terjesztenek, mert ez utóbbiak nem képesek nyomban magyarázattal is szolgálni az olvasónak, ha valamit meg nem értett volna, holott a ki az előadásokat hallgatja, ott rögtön kérhet felvilágositást az előadótól, a kivel közvetlenül érintkezhetik, s az előadóknak ily felvilágositások adására nemcsak készeknek kell lenniök, hanem maguknak is hallgatóikat arra buzditaniok, hogy ott mindjárt kérjenek felvilágositást, ha netán egyetmást meg nem értettek volna.

Kulturális szempontból az University Extention igazán kiszámithatatlan hatásu és következményü, feltéve, hogy mindjárt kezdetben ugy fogunk a megvalósitáshoz, hogy az intézmény rokonszenves fogadtatásra találjon a nagy közönségnél, a melynek szánva van. A ki nem képes az intézményért lelkesedni, ne is álljon a felvilágosodás terjesztői sorába, hiszen ugy sem kényszeriti őt erre senki, jobb ha távol marad, sem minthogy magát az intézményt kompromittálja.

Dr. Bozóky Alajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ravasz fondorlat és hazugság.

T. Gyula, ki nejével válópert folytat, eljegyzi magának K. Klementinet, kivel neki 1000 frtnyi hozományt igértek. T. figyelmezteti menyasszonyát és ennek szüleit, hogy egyelőre el nem veheti a leányt, mig az előbbi neje ellen folytatott válóper — melyben az elsőfoku biróság már a házasságot felbontó itéletet hozott — jogérvényes elintézést nem nyert. A leány és szülei ezen nyilatkozatot tudomásul veszik és abban megnyugszanak. (Már itt jegyzem meg, hogy ezen körülmény a végtárgyalásnál beigazolást nyert.) A vőlegény jövendőbel

neje szüleinek házához költözik és itt lakást és ellátást nyer. Bizonyos idő multán T. Gyula jövendőbeli ipjától 200 frtot kér kölcsön előlegkép a majdan nyerendő 1000 frtnyi hozományára és az ipának azon kérdésére, hogy mire kell a pénz, azt feleli, hogy ovadéknak kell egy a vasuti társaságnál kilátásba helyezett bádogosmunka elnyerésére. A pénzt T. megkapja; de nem az általa emlitett czélra használja fel, (a végtárgyalás alkalmával kiderül. hogy T. ilyen munkára egy vasuti társaságnál nem is pályázott), hanem felhasználja részint apróbb adósságai törlesztésére, részint menyasszonya számára egy arany óra vásárlására. Történt azonban, hogy a család T. Gyulával szemben elhidegül és vagy azért, hogy nem bizott jellemében vagy más okból elcsapják T. Gyulát és egyuttal csalás miatt vádfeljelentést adnak be ellene azon jogczimen, hogy a 200 frtot leendő ipjától azon ürügy alatt «csalta ki», hogy cautióra kell, holott kiderült, hogy ez nem volt való, hanem T. Gyula a pénzt más czélra fordította.

T. Gyula ellen a vizsgálat megindul, ő maga pedig vizsgálati fogságba helyeztetik. Öt hónap mulva végre kitüzik a végtárgyalást, a hol a fentebb ecsetelt tényállás derült ki. Az ügyész a bizonyitási eljárás befejezése után fentartja a csalás büntette iránt a vádat, mig én — mint vádlottnak védője — bebizonyitani igyekeztem, hogy itt «nem ravasz fondorlatról», hanem «hazugságról van szó», *jogtalan* «vagyonszerzés» pedig egyáltalán nem forog fen, mert vádlott a 200 frtot nyerendő hozományára előlegkép kérte és kapta és mert annak, hogy a házásságból «nem lett semmi», nem vádlott, a ki meg nem szökött és a családot «cserben nem hagyta», hanem maga a menyasszony és családja az oka, a kik vádlottat «elcsapták» és igy ők maguk tették lehetetlenné, hogy a leányt elvegye és igy legfeljebb *civilis követelés* áll fen a 200 frt tekintetében, nem pedig *csalás büntetőjogi értelemben.* A budapesti büntető törvényszék nem fogadta el érvelésemet, hanem azon álláspontra helyezkedett, hogy itt tényleg csalással állunk szemben; mert vádlott az «eljegyzési alapon» állva, kérte ipjától a 200 frtot «azon ravasz fondorlattal», hogy neki a pénz ovadékra kell, holott ő azt más czélra fordította, mert azon állitása vádlottnak, hogy neki a pénz ovadékra kell, valótlannak bizonyult. Vádlott ennélfogva a csalás büntettében bünösnek mondatott ki, egy évi szabadságvesztésre itéltetett. Oly sötét pápaszemen át nézte a törvényszék az esetet, hogy vádlottat, a ki — mint már emlitettem — ekkor már 5 hónapi vizsgálati fogságot szenvedett volt és a ki rovatlan előéletü, a fővárosban rendes lakással biró iparos, továbbra is vizsgálati fogságban tartani rendelte és *ideiglenesen sem helyezte szabadlábra.*

Legyen szabad a kérdést e lapok hasábjain röviden pertraktálni, mert nekem a büntető törvényszéknek ezen itélete nemcsak védelmi szempontból, de absolute nem látszik helyesnek és oly erősnek lenni, hogy azt sikerrel ostrom alá venni ne lehetne. A «ravasz fondorlat» és «hazugság» fogalmainak összezavarása nyilvánul az itéletben, melyet hasonló kérdések eldöntése körül többször észlelhetünk és melyet csak kárhozatosnak és a személyes szabadság kérdésének szempontjából veszedelmesnek kell kimondanom. Ha mindazt, a mi a társadalmi életben «hazugság» és «kényszerhazugság» (Nothlüge) alakjában nyilvánul, a büntetőjogi «ravasz fondorlattal» cseréljük össze és ennek az utóbbi fogalomnak kaptafájára ütjük, az emberiség nagy része mint «csaló» állana előttünk. A «ravasz fondorlatban» mindig «hazugság» foglaltatik, a «hazugság»-ban nem mindig «ravasz fondorlat». A «ravasz fondorlat», mint «*eszköz*» jelentkezik, a «hazugság» csak mint hamis «czim». A «ravasz fondorlat» mindig egyenesen megkárositásra indul, a «hazugság» nem. Ha a «ravasz fondorlat» rendesen «eszköz» tiltott cselekmény elkövetésére, a «hazugság» önmagában véve teljesen ártatlan lehet. A «ravasz fondorlat» a *büntető törvény* alá esik és e mellett mindig erkölcstelen is, a «hazugságra» csak a «*morál kodex*» alkalmazható és e mellett a «hazugság« néha nemcsak nem erkölcstelen, de mint «kényszerhazugság» egyenesen erkölcsös is lehet. Ha p. o. egy beteges embernek, kire egyetlen fia halálának hire életveszélylyel járna, azt «hazudom», hogy fia csak *beteg*, akkor *erkölcsös* cselekedetet hajtottam végre, daczára annak, hogy hazudtam. Látni ezekből, mily nagy a különbség a «ravasz fondorlat» és «hazugság» fogalmai között.

És most visszatérhetek magára az itt szóban forgó esetre. Midőn T. Gyula, *a kinek komoly szándéka volt a leányt nőül venni*, hamis jogczim alatt kért jövendőbeli apósától pénzt kölcsön, akkor nem «ravasz fondorlattal» járt el, hanem egyszerüen *hazudott.* Mert nemcsak «eljegyzés alapon» állott, hanem a leányt *elvenni* is akarta és ily alapon 1000 frtnyi hozomány volt neki igérve; ha tehát vádlottnak szándéka komoly volt, a mi a végtárgyaláskor nemcsak hogy megczáfolva nem lett, hanem egyenesen beigazoltatott azzal, hogy a leány maga vallotta, *mikép ők küldötték el T. Gyulát*, — ha tehát — mondom — vádlottnak komoly szándéka volt a házasság — akkor ő a nyerendő hozományra előlegkép kérhetett kölcsön és csalást nem követett el, bármit hazudott is leendő ipjának a pénz czélja tekintetében. Ha T. Gyula *eltitkolta volna azt, hogy már van neje*, a kivel válópert folytat, hogy ő csak ezen válóper jogérvényes befejezése után veheti el eljegyzendő menyasszonyát, ha *befurakodott* volna menyasszonyának családjába, eljegyzést *szinlelve* pénzt kért volna kölcsön és midőn a kölcsönt megkapta, *megszökött* volna: akkor igenis «ravasz fondorlattal» állanánk szemben büntetőjogi értelemben. De a konkrét esetben erről nincs szó. Vádlott figyelmeztette menyasszonyát és családját folyamatban levő válóperére, nem furakodott tehát be a családba, nem is szökött meg, hanem komolyan akart egybekelni *és csakis magának a leánynak és családjának ama cselekménye folytán, hogy ők «tették ki a szürit»*, *dőlt dugába a házassági terv.* Igy tehát vádlott csak «*hazudott*», midőn hamis jogczim alatt kért jövendőbeli apósától 200 frtnyi kölcsönt. *És igy nem volt egyáltalán kötelezve tudtul adni apósának, hogy mily czélra van neki szüksége a 200 frtra*, mindig feltéve, — a mi a vizsgálat és végtárgyalás során megczáfolva nem lett, — *hogy házassági terve komoly volt.* Ha később aztán — vádlott akaratán, hozzájárulásán és hibáján kivül — a házásságból nem lett semmi: egyszerü *kölcsönügylettel* állunk szemben, melynél az após a felperes, vádlott pedig az alperes szerepét játsza; de «ravasz fondorlattal» kieszközölt «*jogtalan* vagyonszerzésről» nincs és nem lehet szó, mert vádlottnak házásságkötés esetére 1000 frtnyi igért hozományra *joga* volt, erre tehát előleget is kérhetett. Ha az após később ugy határozza el, hogy leányát *nem* adja oda vádlottnak nőül, ugy ő nem panaszkodhatik csalásról, mert ő nem birja bebizonyitani, hogy vádlott nem akarta elvenni leányát és csak házassági ürügy alatt kérte a kölcsönt. *Mózes László.*

A megtámadási keresetekre vonatkozó felhatalmazás pótlásáról.

Csődjogunk tételes jogszabályai szempontjából kétely merül fel arra nézve, hogy a megtámadási jognak kereset utján történendő érvényesitéséhez az 1881. évi XVII. tcz 160. §-a szerint szükséges felhatalmazás a kereset megindítása után utólag megadható-e, — és különösen, hogy megadható-e ezen felhatalmazás a kereset megindítása és a törvény 37. §-ban meghatározott *hat hónapi elévülési idő eltelte után?*

Ezen jogkérdésnek adott esetben történt elbirálása alkalmával egy vidéki kir. járásbiróság kimondá, hogy a

*

kereset meginditása után és az elévülési határidőn tul megadott ilyen felhatalmazás joghatálylyal nem bir, s a kereset a meghatalmazás hiányában elutasitandó. A kérdés tehát aktuális jelentőséggel is bir, azonban annak ily értelemben történő megoldása tételes jogunk szempontjából sem a törvénynyel, sem más törvényes jogszabálylyal, sem a joggyakorlattal, sem az általános jogfelfogással nem indokolható.

A megtámadási kereseti jognak anyagi jogi feltételeit, anyagi jogi érvényességi kellékeit a csődtörvény 27—36. §§-ai tartalmazzák, határozzák meg, s ezek között a felhatalmazás megadása nem szerepel. A csődtörvénynek ez eljárásra vonatkozó II. része és az ált. polg. perrendtartás nem tartalmaznak intézkedést oly irányban, hogy ezen felhatalmazás nélkül a megtámadási kereset joghatálylyal benyujtható nem lenne, nincs tehát tételes jogszabály, mely a felhatalmazás megadását alaki jogi érvényességi kellékké minősitené.

Eltekintve attól, hogy nincs jogszabály arra nézve, hogy a megtámadási kereset *benyujtásához* akár a csődbiróságnak, akár a csődválasztmánynak felhatalmazása, határozata kivántatnék meg, kétségtelen, hogy az 1881 : XVII. tcz. 26. §-a szerint a megtámadói jogot rendesen a tömeggondnok érvényesiti, s e tekintetben a törvény 160. §-a megszoritást csak annyiban tartalmaz, hogy a jogcselekmények megtámadásához, tehát nem a megtámadási kereset benyujtásához, a felszámolás megtörténte után a csődválasztmány határozata szükséges.

Eltekintve attól is, hogy magának a megtámadási keresetnek irásbeli benyujtása, mint egyoldalu ténykedés, a jogcselekmény megtámadásának még nem tekinthető, mert hiszen a kereset még jogkövetkezmények nélkül is visszavonható, kétségtelen, hogy a törvény fentebbi megszoritó rendelkezése nem tartalmaz intézkedést arra nézve, hogy ezen határozat előzőleg vagy utólag hozassék-e meg? Holott szabály, hogy a törvény megszoritó, korlátozó rendelkezései kiterjesztőleg nem magyarázhatók.

De sőt tekintettel arra, hogy a jogcselekmények megtámadása nemcsak keresettel, de kifogásokkal is érvényesithető, utóbbiaknál pedig a megelőző határozat hozatala a leggyakrabban nem is lehetséges; tekintettel arra, hogy a jogcselekmények megtámadása tekintetében a törvény 160. §-a kereset és kifogás között különbséget nem tesz, tekintettel arra, hogy a törvény 160. §-nak egyéb eseteiben is az ott jelzett jogcselekmények megtétele igen gyakran szükségszerüen megelőzi a csődválasztmány határozatát; tekintettel arra, hogy a csődtörvény keretén belül nemcsak annak van megadva a lehetősége, hogy magának a csődválasztmánynak határozatai változzanak, de a törvény 157. §-ának korlátai között maga a csődválasztmány is változhatik; a törvény positiv rendelkezéseiből jogszerüen következik, hogy a megtámadási jognak kereset utján történendő érvényesitéséhez a felhatalmazás utólag is megadható, mert az ellenkező rendelkezésnél lehetnének, lennének esetek arra, hogy a megtámadási keresetek a közbejött elévülés folytán tárgytalanná válnának, mivel egyuttal maga a megtámadási jog is illusoriussá tétetnék! A mennyiben pedig a felhatalmazás sem anyagi, sem alaki érvényességi kelléknek nem tekinthető, a mennyiben az utólag is megadható, tételes jogunk szempontjából kétségtelen, hogy az a per folyamán, az itélet hozataláig bármikor pótolható!

De nem támogatható ezen felfogás az általános jogfogalmakkal sem.

A csődtörvény 160. §-ában meghatározott felhatalmazás a törvény positiv rendelkezése folytán a megtámadási keresetnek sem anyagi sem alaki jogi érvényességi feltételét nem képezvén, egyébnek, mint közönséges meghatalmazásnak, melynek különleges jellegét csakis a csődtörvény szabja meg, nem tekinthető. Miután pedig a meghatalmazás, mint ilyen utólag is megadható (jóváhagyás), s a meghatalmazásnak utólagos megadása visszaható erővel bir oly értelemben, mintha az már előzőleg megadatott volna, kétségtelen, hogy a törvény 160. §-ában meghatározott felhatalmazás utólag is megadható, s annak hatálya kiterjed a kereset benyujtására is. Igy rendelkezik a kereset benyujtásának joghatályára és az utólag adott meghatalmazásra nézve az 1893. évi XVIII. tcz. 8. és 166. §§-aiban.

Ezen felfogással szemben azon érvelés, mintha a kereset benyujtása után, de már az elévülési időn tul megadott utólagos felhatalmazásnak a kereset benyujtására visszaható joghatálya nem lenne, tartható jogi alappal azért nem bir, mert a kereset benyujtásával az elévülés megszakittatik, s a per folyama alatt az elévülés szünetelvén, tulajdonképen jogi képtelenség annak feltételezése, hogy az ily felhatalmazás az elévülés beálltával adatott meg, s az egyszer elévült jog utólag többé fel nem támasztható, mert hiszen itt elévülésről, mely be nem állott, beszélni nem is lehet! Más szóval és pedig az 1893. évi XVIII. tcz. szempontjából kifejezve a fogalmat, miután az irásbeli kereset benyujtása csakis a perinditás jellegével bir, mely magánjogi hatályát, tehát az elévülés megszakitásának joghatályát is, a 17. és 28. §§. értelmében akkor is megtartja, ha hiányosan, avagy hatáskörrel, vagy illetékességgel fel nem ruházott biró előtt indittatott meg, miután a szóbeliség elvénél fogva egyrészt csakis az tekintendő előadottnak, a mi a szóbeli tárgyaláson élő szóval előadatott, s másrészt az itélet meghozataláig az időközökben megtartott tárgyalások egy egységes tárgyalásnak tekintendők, kétségtelen, hogy a szükséges felhatalmazás, ezen egységes tárgyalás bármely szakában, tehát az itélet meghozataláig és pedig az 1881 : XVII. tcz. 37. §-ában meghatározott hat hónapi időre való minden tekintet nélkül, mindenkor kellő időben megadható. *Dr. Balpataky Imre*

eperjesi ügyvéd.

A birói egyezség hatálya.

A perbevitt jogviszony tárgyában kötött egyezség hatásai szabályozásánál a törvényhozás két eltérő felfogásból indulhat ki.

Az egyik az ilyen egyezségnek sem tulajdonit nagyobb és más erőt, mint a per előtt megkötöttnek. E felfogás sohasem tekinti az egyezséget perjogi szerződésnek s nem tulajdonit neki a perre más hatást, mint hogy az itélet anyagát szolgáltatja; természetesen, ha itéletre nem került, a per bármikor felvehető s csak a materiális jogviszony elbirálására jelentős.

Ilyen szabályozás példáját legalább az irók nagy részének felfogása szerint* a klassikus római jog; a mai jog is az egyezségnek nevezett azon perjogi szerződésnél, a melynél a felek a vita egy vagy több kérdését döntik el egyezséggel (sommás eljárási törvény 43. §.). Ez utóbbi sincs közvetlen hatással a perre, csak az itéletnél, mint a per anyagának egyik forrása játszik szerepet.

A másik felfogás az egyezségnek, ha azt a bíróság előtt kötik meg a felek, perjogi következményeket tulajdonit; az egyezség befejezi a pert, a befejezésnek önálló oka s a perbevitt magánjogviszonyra épen ezért nagyobb hatást gyakorol.

Csak ezen utóbbi felfogás mellett lehet egyáltalában birói (perbeli) egyezségről szó. Az előbbinél a perben való megkötés merőben közömbös, a perjog nem is foglalkozik vele; az egyezség kifogása tisztán magánjogi. Az utóbbi felfogás teszi csak szükségessé, hogy a törvény elhatárolja a birói egyezséget a magánjogitól s előfeltételeit s kellékeit körülirja; ez által válik a perbeli egyezség a perjog s magánjog közös intézményévé.

* L. Keller-Woch: Röm. Civilprocess 359. l., Kretschmar Der Vergleich im Processe 11. s köv. ll.

Ez a felfogása a modern jognak. Az intézmény sulypontja kétségtelenül a hatásainak szabályozása. Ennek a vizsgálása lesz tárgya e soroknak, előbb mai jogunk, azután a törvényhozási czélszerüség szempontjából.

Mai jogunk szerint a birói egyezség — értve a valódi egyezséget, a mely a perbevitt jogviszonyok közül egyet vagy többet, vagy a jogviszony részét dönti el — a per önálló befejezési módja: elintézi a pert s a mit felölel, arra nézve kizárja az itélettel való eldöntést.

Következménye továbbá, hogy felebbvitellel s perujitással az elintézés meg nem támadható. (1881. évi LIX. tcz. 32. és 71. §., sommás eljárási törvény 126. és 180. §-a) Ez nem zárja ki az egyezséget tudomásul vevő végzésnek azon alapon való megtámadását, hogy az egyezségnek nem felel meg.

A hatásai tekintetében, a melyekre nézve teljesen egyenlő vele a per előtt, az egyezségi kisérlet alkalmával kötött (sommás eljárási törvény 21. §.), szembeötlő, hogy a végrehajtás szempontjából egyenlő az itélettel.

Ugyanez az egyenlőség áll fen abban a sokkal jelentősebb irányban, hogy a perbevitt jogviszonyt épen ugy végleg szabályozza, mint az itélet: hogy jogerős.

Perjogunk szempontjából ez kétségbe nem vonható. Az 1868: LIV. tcz. 257. §-a szerint «a per birája előtt kötött egyezségek itélet erejével birnak». E mondat szükségkép magában foglalja az itélet legjelentősebb tulajdonságát, a jogerősséget. E magyarázatot megerősiti, hogy a perrendtartás 345. §. *f)* pontja külön kimondta a végrehajthatóságot s igy a 257. §. szabálya semmitmondó volna, ha a jogerősségre nem értenők. Ha a törvény szavai nem ezt mutatnák, a semmiségi s a végrehajtás megszüntetési kereset reá való kiterjesztéséből is ezt kellene következtetnünk. A magyarázat minden eszköze tehát erre az eredményre vezet.

A jogerősség kizárja, hogy az általa szabályozott jogviszony ujabb birói döntés tárgyát képezhesse, hogy a benne elismert jog, kötelezett szolgáltatás a jogosulttól elvonassék, vagy az, miről valaki az egyezségben lemondott, érvényesithető legyen.

E hatás csak abban az esetben nem illeti meg, a melyben a felek rendelkezése az anyagi jog tiltó szabályába ütközik, pl. a 8%-nál magasabb kamatláb kikötése esetén.

Megilleti akkor is, ha az egyezség semmis, feltéve, hogy alaki előfeltételei meg vannak, mindaddig, mig a bíróság, a mely előtt megkötteteti, semmisnek nem mondta ki; az egyezség érvényességének kérdése tehát incidentaliter el nem dönthető. Szükségképi következménye ez annak, hogy a törvény semmiségi keresetet ad (1881: LIX. tcz. 50. §-a) s hogy a végrehajtás során sem engedi az egyezség érvényét megtámadni.

A semmiségi keresetnek esetei az egyedüliek, a melyekben az egyezség megtámadható; nincs semmi alap arra, hogy azon tul menve, egyéb okoknak, pl. az egyezségnek magánjogi hiányaiból eredőknek ily erőt tulajdonitsunk.

Birói gyakorlatunk — elég helytelenül — az itélet jogerejét dispositiv természetünek tekinti s csak kifogás folytán veszi figyelembe. E gyakorlat elfogadása mellett az egyezség jogereje is ilyennek tekintendő. E felfogás mellett a feleknek jogukban áll közös megegyezéssel a régi pert folytatni vagy más perben ujból birói döntés tárgyává tenni az ügyet. Az ellenkező nézet szerint a jogerő felett nem rendelkeznek a felek s az hivatalból veendő figyelembe. E felfogás, a mely az ujabb irodalom s törvényhozásban mind jobban uralgóvá válik,* nem engedi, hogy a felek az egyezséggel befejezett pert ujra felvehessék vagy a perbevitt jogviszonyt uj per tárgyává tegyék.

* L. Bülow: «Absolute Rechtskraft des Urtheils» Arch. f. die civ. Praxis 83. kötetét; és az uj osztrák perrendtartás 240. §-át s az indokok ide vonatkozó részét.

Processuális szempontból a két felfogás abban is különbözik egymástól, hogy az utóbbit követve, az itélt dolog kifogását az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe kell venni, az előbbi szerint, mint minden más érdembeli kifogás, csak ott hozható fel, a hol uj tények még felhozhatók és nem hozható fel, ha annak érvényesitéséről a reá hivatkozó lemondott.

Nézetem szerint, melynek okait más alkalommal szándékozom adni, az utóbbi felfogás a helyes s természetes, hogy a mi esetünkre is azt alkalmazom.

E tételek oly szükségkép folynak a törvény intézkedéseiből, hogy kifejtésük voltakép feleslegesnek látszik s csodálatos, a gyakorlat azon egyetlen esetben, a melyről tudomást szerezhettem, azon álláspontot foglalta el, hogy a birói egyezség egyáltalában nem akadálya annak, hogy az eredeti jogviszony ujabb elbirálás tárgyát képezze és mint tartozatlant uj keresettel visszaperelni engedte, az egyezség alapján és intézkedéseinek megfelelőleg eszközölt fizetést, a nélkül, hogy a döntés okaiból kitünőleg a kérdés horderejéről magának számot adott volna.

A positiv jog e szabályozása alapján a birói egyezséget önálló, sui generis percselekménynek és pedig szerződésnek kell tekinteni, a mely sem az elismerés és joglemondás, sem az elismerés és perletétel összetételének nem tekinthető.

A törvényhozás szempontjából azonban kétségtelen, hogy e szabályozás alapja nem az egyezség sajátos természetében keresendő. A törvény egyaránt megadhatja vagy megtagadhatja a felek szerződésétől a pert jogerősen befejező hatást. Tisztán a czélszerüség és a mennyiben a felek akaratának más irányban hatást tulajdonit a perre, a következetesség kérdése minő hatást tulajdonitson neki.

A czélszerüség kétségtelenül e hatás megadása mellett szól; a pereket lehetőleg egyezség utján kivánjuk elintéztetni, de a per elintézve voltakép csak akkor van, ha ugyanazon eredményt érjük el az egyezséggel, mint az itélettel. Az ellenkező esetben ugyszólván csak elodáztuk az elintézést. A felek, illetve az, a ki a perben erősebb, sem fogja az egyezséget választani, ha nem szolgáltat a jövőre biztos alapot.

Hasonlókép helyesnek kell tartanunk, hogy az egyezség érvényének kérdését más, mint a megtámadására irányitott perben ne lehessen felvetni; minden a mellett szól, hogy — mint az itéletnél — csak a per bírósága dönthesse el ezen kérdést.

A megtámadás esetei szempontjából azonban mai jogunk a kelleténél szükkeblübb. Nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy az egyezség szerződés, s igy meg kell adni a megtámadás jogát azon esetekben, a melyekben a szerződés az anyagi jog szempontjából a felek akaratának hiányossága folytán a tévedés vagy kényszer okából érvénytelen.* Akkor, midőn egyéb perbeli rendelkezésnél (elismerés s joglemondás) ezt figyelembe veszszük, az egyezségnél sem lehet mellőzni. E nélkül az egyezség jogereje tulszigoru lenne.

Plósznak 1893-ban megjelent tervezete kifejezetten ugyan nem intézkedik az egyezség hatásairól. De abból, hogy 595. §-ában a perujitást, mely a német perrendtartás mintájára a semmiségi kereset eseteit is felöleli, megadja ellene, valamint indokai (275. l.) szövegezéséből kivehető, hogy azt feltételezi. Részemről kivánatosnak tartanám, hogy ezt kifejezetten kimondja. Az, hogy minő hatással ruháztassék fel a birói egyezség, perjogi kérdés s igy eldöntése kétségtelenül a perrendtartásba tartozik. Feleslegesnek pedig a kifejezett intézkedés nem tartható.

A tervezet 237. §-ának 3. bekezdése után a következő bekezdés fevételét tartanám helyesnek: «a megkötött egyezség a jogerős itélet hatályával bir.»

* L. lapunk mai számának mellékletén 624. sz. esetet.

A tervezet 595. §-a megadja a perujitást a novella semmiségi keresete eseteiben és azonfelül, ha a fél ellenfelének vagy másnak büntetendő cselekménye miatt lett perveszteS. Az indokolás (275. l.) azt az esetet tartja szem előtt ha eskütől feltételezett egyezségnél az eskü hamisnak bizonyul. Ez az eset voltakép a tévedés esetei közé sorolandó, hisz csak akkor adható meg a perujitás, ha a perujitó az egyezség megkötésekor feltételezte, hogy az eskü nem lesz hamis.

A fentebb kifejtettek értelmében a javaslat hiányának kell tartanunk, hogy nem adja meg a jogorvoslatot arra az esetre, midőn az egyezség az egyik fél tévedése vagy a reá gyakorolt kényszer hatása alatt köttetett. Ezért az 595. §. utolsó bekezdése a következőleg volna szövegezendő: «A perben kötött egyezség a 3., 4., 5. és 7. pontok esetein kivül megtámadható, ha az ellenfél vagy az ő érdekében mások által valamely, az egyezségre lényeges körülmény tárgyában előidézett tévedés vagy az ezek által alkalmazott kényszer hatása alatt köttetett». *Dr. Lévy Béla.*

Az öröklési jog reformkérdései.

— Dr. Barna Ignácz jogászegyleti előadásainak konklusiói. —

Törvényes örökösödés rendje. Vitás pontok: 1. A vagyon eredete szerinti törvényes örökösödés rendszere (ági örökösödés) teljesen mellőztessék, még a szülői parentelára nézve is.

2. A leszármazók, szülők és ezek leszármazóinak törvényes örökösödése a törzsörökösödési (tiszta parentális) rendszerre, nagyszülők, szépszülők és ezek leszármazóinak törvényes örökösödése az izörökösödési (parentális-graduális) rendszerre fektettessék (főleg: az örökségek elaprózódásának, pulverisálásának meggátlása végett). A szépszülőknél távolabbi felmenők (dédek, ükök) és ezek leszármazóinak törvényes örökösödési joga teljesen mellőztessék.

3. A tulélő házastárs gyermekekkel szemben egy gyermekrészt, de legalább a hagyatéknak egy negyedét; szülők és ezek leszármazóival szemben a hagyatéknak felét; nagyszülőkkel szemben repræsentatio kizárásával a hagyatéknak felét: minden más rokonnal szemben az egész hagyatékot kapja törvényes örökrészként és pedig mindezen esetekben ne csak haszonélvezetül, hanem szabad és korlátlan tulajdoni joggal.

A kötelesrész. Vitás pontok: 1. Kötelesrész illesse nemcsak az örökhagyó atyját és anyját, hanem a távolabbi felmenőket is.

2. Kötelesrész illesse a házasságon kivül született gyermekeket nemcsak anyjuk, hanem ennek felmenői után is.

3. Az örökhagyó élők közti ajándékozásai a kötelesrész kiszabásánál csak akkor és annyiban számittassanak a hagyatékhoz, ha és a mennyiben — a querela inofficiosæ donationis elvei szerint — magával a megajándékozottal szemben megtámadhatók lennének, azaz, ha és a mennyiben általuk az az időbeni vagyonálláshoz képest a kötelesrész megsértetett. Ellenben feltétlenül — a querela inofficiosæ donationis elveire való tekintet nélkül — számittassanak a hagyatékhoz a halálos ágyon tett ajándékozások, ugy szintén azok, melyek az örökhagyó életében bármikor tétettek ugyan, de csak annak halálával válnak végleg visszavonhatatlanokká. Ugy a hagyatékhoz való hozzászámitás, mint a querela inofficiosæ donationis tárgyát a különben kötelesrészt sértő ajándékozások közül is csak azok képezzék, melyek 5 évnél nem idősebbek. Az 5 éven belüli ajándékozások azonban, habár különböző időben tétettek is, a kötelesrész-sértés fenforgásának megállapitása végett összeszámitandók; de ezen összeszámitás daczára is a korábban megajándékozottak csak in subsidio tartozzanak felelősséggel. Sem a hozzászámitás, sem a querela ne foglaljon helyet oly kötelesrészre jogositottak érdekében, kik az ajándékozáskor ugyan már fenállott, de akkot még gyermektelen házasságból csak utóbb születtek; még kevésbé azok érdekében, kik az örökhagyónak nem az ajándékozáskor fenállott, hanem csak valamely másik, korábbi vagy későbbi házasságából születtek, habár volna egy oly kötelesrészre jogositott leszármazója is, a ki az ajándékozáskor fenállott házasságból született. A megajándékozott védekezhessék azzal, hogy a kötelesrészt sértő ajándékozás nem czélzatosságból, hanem más oly indokból (erkölcsi kötelességből) történt, mely azt még terjedelemre nézve is kellőleg igazolja (querela inofficiosæ dotis).

4. A kötelesrész kiszabásánál számitásba nem veendő leszármazók által kapott betudandó adományok, habár az illető leszármazót a törvényes örökösödés esetében illetendett örökrészt meghaladják is, a hagyatékhoz való hozzászámitás tárgyát csak akkor és annyiban képezzék, ha és a mennyiben általuk az az időbeni vagyonálláshoz képest a kötelesrész megsértetett, azaz, ha és a mennyiben azok — a querela inofficiosæ donationis (illetve dotis) elvei szerint — magával az adományban részesitett leszármazóval szemben is megtámadhatók lennének. A kötelesrészre jogositott leszármazók által kapott betudandó adományok az illető leszármazó kötelesrészébe még kötelesrészre nem jogositott örökössel szemben is minden további megkülönböztetés nélkül betudás tárgyát képezzék.

5. Örökbefogadás vagy törvényesités által a korábban született leszármazók kötelesrésze sérelmet ne szenvedhessen.

6. Az által, hogy a szülők, nagyszülők, stb. egyike az öröklésre érdemtelenné válik, vagy jogszerüen kitagadtatik, vagy örökösödési jogáról az örökhagyó életében lemond: a szülők, nagyszülők, stb. másikának kötelesrésze ne nagyobbodhassék.

7. A tulélő házastárst kötelesrészként illesse minden esetben, akár leszármazókkal, akár más rokonokkal konkurrál, szabad választása szerint, vagy teljes törvényes osztályrészének életfogytiglani haszonélvezete vagy törvényes osztályrészének fele, de szabad és korlátlan tulajdoni joggal. A természetbeni haszonélvezet, habár a tulélő házastársnak mostoha gyermekei volnának is, vagy ujabb házasságra lépne, csak az ő beleegyezésével változtathattassék át pénzbeli életjáradékra.

8. A pazar életmód, vagy eladósodás miatti, u. n. jóakaratu kitagadás (exheredatio bona mente) intézménye teljesen mellőztessék. De ha fentartatnék is, az ily kitagadás ne zárja ki az illető leszármazó végintézkedési jogosultságát, hanem csak az élők közti rendelkezés jogától foszsza meg; valamint ne csorbitsa — eladósodás esetén — hitelezőinek jogait. Semmi esetre se zárassék ki végintézkedési jogosultsága összes törvényes örökösei, hanem legfeljebb csak leszármazói érdekében.

9. A kötelesrész minden utóörökösödés (substitutio fideicommissaria) által való terheltetéstől mentesen illesse a jogositottat. E szerint, habár az örökhagyó leszármazójának a kötelesrész helyett az egész törvényes örökrészt hagyná is, s habár leszármazójának leszármazóit nevezné is utóörökösökül: az ilyen rendelkezés hatálylyal ne birjon, hanem a leszármazó annak ellenében kötelesrészét legyen jogositva követelni.

10. A kötelesrész a 18 éven aluli, valamint az eszük használatától megfosztott kötelesrészre jogositottak tekintetében sem terheltethessék utóörökös nevezéssel. Az u. n. pupillaris substitio és az u. n. quasipupillaris substitutio római jogintézménye minden maradványában is mellőzendő. De semmi esetre sem legyenek az ily személyek kötelesrészre jogositottjai (pl. felmenőik valamelyike vagy házastársuk)az utóörökös-nevezési jogosultság utján kitagadhatók; valamint semmi esetre se illesse meg e jogosultság, az eszük használatától megfosztott kötelesrészre jogositottak tekinte-

tében a gyermekeket és a házastársat is, hanem mindig csupán a felmenőket.

11. Kitagadási okot csak halállal vagy fegyházzal büntetendő cselekmény elkövetésével való hamis vádlás képezzen.

12. Az élet ellen való törés csak akkor képezzen kitagadási okot, ha az örökhagyó vagy annak házastársa vagy leszármazója, nem pedig ha csupán felmenője vagy testvére ellen irányult. E kitagadási ok ne terjesztessék ki a gyermekölésre és magzatelhajtásra.

13. Büntett miatti elitéltetés ne képezzen kitagadási okot.

14. A közerkölcsiséget botránkoztató életnek, habár megátalkodva folytatása ne képezzen kitagadási okot.

15. A házastárs házasságtörés és hütlen elhagyás miatt kitagadható legyen a nélkül is, hogy formaszerü válóper volna inditandó.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** november hóban 1286, ez évben összesen 19,922 ügy érkezett. A mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 29,085, elintéztetett 20,910, hátralékban maradt 8175 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest több érkezett be 51-el, kevesebb volt elintézendő 3826-tal, kevesebb intéztetett el 1625-el, a hátralék csökkent 2201-el.

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél** a sommás végzéssel elintézett váltókereset az elintézést követő napon kézbesittetik, mig ha a kereset hiánypótlás végett visszaadatik, akkor az erről szóló végzés csak 5—8—10 nap mulva jut el felpereshez. Pedig ekkor még több ok van a sürgősségre, mint az akadálytalanul kibocsátott sommás végzésnél.

— **A budapesti ügyvédi körben** f. hó 2-án *dr. Balog Arnold* tartott előadást az uj tőzsdei áruüzleti szokásokról. Hozzászólott e kérdéshez dr. Nagel Ferencz. Legközelebb e tárgyról vita fog a körben megindulni.

— **Irodalom.** *Birósági végrehajtók kézikönyve* jelent meg Nagy Zoltán técsői albiró szerkesztésében. A munka adja a végrehajtói intézmény történetét, tárgyalja a birósági végrehajtók jogállását hazánkban és külföldön, végül a végrehajtási eljárást. Somlyói V. Ignácz 65 irománypéldája zárja be a 260 oldalra terjedő kötetet. Nagy Zoltán e könyve hézagot pótol, mivel utmutatást ad a bir. végrehajtóknak minden teendőiben. — Dr. Felber Artur bünvádi eljárási kommentárjának kiegészitéseül megjelent az esküdtbiróságokról és a bünvádi perrendtartási törvény életbeléptetéséről szóló törvény magyarázata.

— **A könyvkövetelési illetékességek.** A *Jogt. Közl.* folyó évi 46. számában fenti czim alatt közzétett czikkemre azt jegyzi meg «Spectator» e lap 49. számában, hogy az én fejtegetéseimnek mindössze csak az a tendentiájuk van, «hogy az ügyvédek számára több költséget állapitsanak meg a biróságok». Ha «Spectator» csak ennyit értett meg czikkemből, ugy ez, mint egyéni felfogás az ő dolga, mert kétségtelen, hogy a megértés terjedelme első sorban az olvasó vagy hallgató szellemi látókörétől függ. E lap többi t. olvasói bizonyára megértették, hogy fejtegetéseim sulypontját az képezi, hogy a könyvkivonati illetékesség alapjául a vélelmezett teljesités szolgál. *Dr. Török Emil.*

— **A kiadmány terve miként szerkesztendő?** A budapesti kir. itélő tábla 6550/97. B. sz. a. a következő végzést hozta: «A kir. itélő tábla a kir. törvényszék végzését hivatalból megsemmisiti és a kir. törvényszéket uj és pedig szabályszerüen indokolt határozat hozatalára utasitja. Indokok: Minthogy az általános birói ügyviteli szabályok 165. és a büntető birói ügyviteli szabályok 89. §-a szerint a kiadmányok terve más irat tartalmára való hivatkozás nélkül önállóan szerkesztendő, a kir. törvényszék vád alá helyező határozatának eredeti fogalmazványában pedig a meghozott határozat indokolva nincs, hanem e helyett azt az utasitást foglalja magában, hogy egy más vágzésnek az indokai irandók le, minthogy továbbá ezen a fent emlitett általános szabályon mit sem változtat az, hogy a büntető ügyviteli szabályok 89. §-ának harmadik bekezdése megemliti azt: «oly utasitás, hogy a kiadmányból az ügyészi inditvány kijelölt része irassék, nem adható», mert ez a tétel nyilvánvalóan egy olyatén elterjedt hibás eljárásmódnak a különös tilalmazása, mely magában véve szükségtelen, mivel az ezzel megrótt eljárásmód amugy is bele ütközött abba a szabályba: «a kiadmány terve önálló egészet képezzen»; tekintve, hogy az elsőbirósági végzésnek elül megjelölt lényeges alaki hiánya hivatalból is észlelendő: ezeknél fogva a kir. törvényszék végzését hivatalból meg kellett semmisiteni és a kir. törvényszéket uj, szabályszerüen indokolt határozat hozatalára utasitani.» △

— **Az ügygondnok felebbezési joga a büntető perben.** A m. kir. Curia egyik legutóbb hozott itéletében a következő elvi kijelentés foglaltatik: «Minthogy D. M. nyolczadrendü vádlott a kir. törvényszék itéletében megnyugodott és ezt az itéletet a kir. itélő tábla nevezett vádlott terhére nem változtatta meg, következéskép az nem felebbezhető: ennélfogva az ezen vádlott részére kinevezett ügygondnok által bejelentett felebbezés visszautasittatik. (M. kir. Curia 1897. évi szeptember hó 30-án 1204. sz. a. hozott itélete.) △

— **Ügyvéd elleni feljelentésnek félretételéről értesitendő-e az ügyvédi kamara?** A budapesti kir. büntető törvényszék csalás büntette miatt vádolt dr. X. Y. elleni bünügyben 7894/97. büntető sz. a. a következő végzést hozta: «Ezen ügyben a feljelentés félretétetik, az ügyvédi kamara értesitése mellőztetik. Mert a sértett fél a tettes megbüntetésére irányuló inditványát a Btk. 116. §-ában meghatározott határidőn belül visszavonta, az eljárás tehát a Btk. 390. §-ának értelmében nem folytatható. Az ügyvédi kamara értesitése s az iratok áttétele mellőzendő volt, mert a panaszvisszavonás az ügyérdem kognitiójának utjában áll; nem birálhatja meg tehát a kir. törvényszék azt sem, hogy forognak-e fen oly körülmények, melyek az ügyvédi kamarához áttételt szükségessé teszik. Az, hogy való, miszerint panaszolt X. nevü ékszerésznek az ékszereket eladta, Y. Z. vallomásán kivül mivel sem támogattatik; előnyomozat elrendelése nélkül meg sem birálható; az előnyomozatnak pedig utját állja a panaszvisszavonás. X. magában álló előadását a kir. törvényszék nem tekinti olyannak, mely az ügyvédi kamarához áttételt igazolhatná s pedig annyival inkább, mert panaszlott az ékszereket tettleg visszaadta». A budapesti kir. itélő tábla 5196/97. szám alatti végzésében «az elsőfoku bíróság végzésének a kir. ügyész által felebbezett azon részét, melylyel az ügyvédi kamara értesitését mellőzte, indokai alapján helyben, az ügy érdemére vonatkozó nem felebbezett részét pedig érintetlenül hagyja». △

— **Enyhitő körülménynek tekinthető-e a kinálkozó alkalom?** A budapesti kir. itélő tábla kimondta, hogy «a kinálkozó alkalom a köteles cselédi hüséggel szemben nem tekinthető enyhitő körülménynek». (Budapesti kir. itélő tábla 1897 szeptember 23. 6630. sz. a. hozott itéletében.) △

— **Kőnek ablakon való bedobása miatt tett feljelentés elbirálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.** (A minisztertanács 1897 junius 13-án hozott határozata.) A m. kir. miniszterium a B. M. d-i lakos ellen egy darab kőnek az ablakon való bedobása miatt tett feljelentés elbirálása tárgyában a karánsebesi kir. törvényszék és Krassó-Szörény vármegye bozovicsi járásának főszolgabirája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1897. évi junius 23. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A csendőrség által tett feljelentés szerint B. M. d-i lakos 1896 október 6-án este $^1/_2$9 órakor K. I. d-i lakosnőnek nyitott ablakán egy darab $1^1/_2$ kiló sulyu követ dobott be azon szándékból, hogy a nevezett nőt megüsse azért, mert őt nem bocsátotta be magához s csakis a véletlennek tulajdonitható, hogy a B. M. által bedobott és K. I. feje mellett elhaladt kődarab a nevezett nőt nem érte. Tekintettel arra, hogy a feljelentésben előadott tényállás mellett nincs kizárva, miszerint a feljelentett egyén az élet kioltására irányuló szándékkal dobta a követ K. I. felé, mely feltevés valódisága esetében a szóbanforgó cselekmény esetleg a Btk. 279. §-ába ütköző és az 1880. évi XXXVII. tcz. 39. §-a által a kir. bíróság hatáskörébe utalt,

szándékos emberölés büntette kisérletének ismérveit foglalja magában: a jelen ügyben az eljárásra a kir. bíróság hatáskörét kellett megállapitani és pedig annyival is inkább, mert ha a feljelentés alapján folyamatba teendő bünvádi eljárás során az derülne ki, hogy a feljelentett cselekmény sem a Btk. 279. §-ába ütköző szándékos emberölés kisérletének, sem pedig a kir. bíróság hatáskörébe utalt más büntetendő cselekmények ismérveit nem állapitja meg, ezt az eljáró bíróságnak az ügy érdemére vonatkozó határozattal kell kimondania s csak akkor lenne az ügy a Kbtk. 118. §-ába ütköző testi épség elleni kihágásnak elbirálása végett az 1880. XXXVII. tcz. 40. §-ának 1. pontja értelmében ezen kihágás elbirálására hatáskörrel biró közigazgatási hatóság hatáskörébe utasitható.

— **A bíróságok területén időlegesen tartózkodó munkások ügyeinek lehető gyors elintézése** tárgyában az igazságügyminiszter következő rendeletet adta ki:

A munkásnép gyakran azért tartózkodik attól, hogy otthonától távol fekvő vidéken is munkát vállaljon, mert ha a munkaadókkal szemben a közigazgatási hatóság vagy kir. bíróság jogsegélyét kell igénybe vennie, ügye a sorrend szerinti ellátás mellett hónapok mulva kerül csak elintézés alá és ha ez alatt a munka bevégeztével otthonába eltávozik, nagy költség- és időveszteséggel kell ügyének tárgyalása vagy sürgetése végett több izben is az illetékes hatóság és bíróság székhelyére visszautaznia.

Minthogy fontos közérdek teszi kivánatossá azon okok elháritását, a melyek az ország egyes vidékein fölös számban levő munkásokat a távolabbi vidékeken kinálkozó munkaalkalmak igénybevételétől visszatartják, ennélfogva felhivom a kir. törvényszékek és járásbíróságok vezetőit, gondoskodjanak arról, hogy a bíróságok területén csak időlegesen tartózkodó munkások ügyei lehető gyorsan — esetleg a birói ügyviteli szabályok 161. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezés alapul vételével soron kivül — nyerjenek elintézést. (46,411/97. sz. a.)

— **Folytatólagos cselekmény?** A budapesti kir. itélő tábla 9135/97. bünt. sz. alatt a következő végzést hozta: «A kir. itélő tábla az elsőfoku bíróság végzését részben megváltoztatja olykép, hogy vádlottat nem két, hanem három rendbeli magánokirathamisitás vétsége miatt helyezi vád alá, egyébként azonban ugyanazon végzést, annak kijelentésével, hogy a cselekmény végleges minősitése a végtárgyalás feladatát képezendi, indokainál fogva helybenhagyja, illetve nem felebbezett részében nem érinti. Mert az elsőfoku bíróság végzése azon részében, hogy vádlottat az 1896 julius 1-én két hamisitott utalvány alapján 300 és 50 kiló dara kicsalásával egyszerre elkövetett cselekményért, egy rendbeli magánokirathamisitás vétsége miatt helyezte vád alá, meg volt változtatandó, mert mig egyrészről, a habár ugyanegy időben, de két rendbeli hamisan kitöltött utalványnyal elkövetett cselekményt egy akaratelhatározásnak tekinteni nem lehet, másrészről az elérni czélzott eredmény sem ugyanaz, mert az egyik 300, a másik pedig 50 kilo dara jogtalan kivitelére használtatott, tehát a megkárositás összege is különbözik, mihez képest a hamis utalványok érvényesitésének ugyanazon idejénél fogva, a különben két rendbeli és önálló büntetetendő cselekmény által létrehozott, egymástól különböző és önállóan is bizonyitásra alkalmas okiratot egy folytatólagos cselekmény eredményének tekinteni szintén nem lehet». △

Nemzetközi Szemle.

— **Külön kereskedelmi választott bíróságok Poroszországban.** Poroszországban a kormány- s törvényhozási körökben már régóta foglalkoznak azon reform-eszmével, hogy külön *kereskedelmi választott bíróságok* létesittessenek a kereskedők s alkalmazottjaik közt fenforgó vitás ügyek elintézésére. A berlini kereskedőség képviselői már egyizben ellene nyilatkoztak ezen reformnak; most a porosz kereskedelmi miniszter ujolag felszólitotta véleménynyilvánitásra aziránt, hogyha ezen intézmény létesitése elhatároztatnék, annak alakitása legczélszerübben hogyan eszközöltetnék. A főkérdés a körül forog, hogy önálló különleges kereskedelmi választott bíróságok létesittessenek-e, vagy nem lenne-e czélszerübb ezen szakbíróságot egy már létező szervezethez csatolni, nevezetesen a járásbíróságok szervébe beékelni, talán ugy, hogy ezen ügyek elintézésére az egyes birák előtt különleges gyors perbeli eljárás hozatnék be, és a mostani, kivétel nélkül egy hónapi felebbviteli határidő is megrövidittetnék. A perbeli eljárás egyszerüsitésével a perbeli költségek mérséklése is összeköthető lenne. A különleges kereskedői szakbíróság eszméjének megvalósitására szolgálhatna az, hogy az illető tanács egy kereskedői főnök és egy kereskedősegéd jelenlétével alakittatnék, a kik szintén mint birák müködnének a vitás ügyek eldöntésénél.

— **A német birodalmi törvényszék ügyforgalma.** Németországban örvendetes igazságügyi mozzanatként tüntetik fel, hogy a birodalmi törvényszéknél, a legfelsőbb forumon, az ügybejövetel jelentékeny kevesbülést mutat fel — és pedig különösen a bünügyekben. Érdekes és reánk nézve is tanulságos ezen mozzanat okainak megállapitása. Mindenekfelett annak tulajdonitják, hogy Németországban a nép vagyoni helyzete javul, a kereset szaporodik s ez a létfentartást könnyiti, minek folytán a kriminalitás a vagyoni vétségek tekintetében tetemesen csökken. Azonban ezen indoknak árnyfoltja is van a német jogászok szerint, t. i. azon kilátás, hogyha a keresetforrások csökkenni fognak, a kriminalitás ujra emelkedni fog. Mindenesetre azonban megnyugtató czáfolatát látják abban azon baljóslatu nézetnek, mintha a kriminalitás Németországban folytonos emelkedésben lenne. Ezenkivül a bünügyek fogyását a német jogászok annak is tulajdonitják, hogy a törvénykezési gyakorlat alapján a jogorvoslatok eredménye előre jóformán biztosan kiszámitható; egyszersmind azon állami befolyásnak, a mely az államügyészségre gyakoroltatik; melynek hatása alatt az államügyészek jobban takarékoskodnak a vádemeléssel, s magok is gyérebben élnek a jogorvoslatokkal.

— **A német szövetségtanács müködése.** E testületnek rövid idő alatt megoldandó feladatai megszaporodtak, főleg a polgárjogi kodex életbelépése következtében. Utóbbi tekintetben legsürgősb teendője a nem peres törvénykezési eljárásról szóló törvénytervezet revisiója. Legterjedelmesebb alkotás is ez, a mennyiben kiterjeszkedik a gyám- s hagyatéki ügyekre, a hajókat érintő zálogjog bevezetésére, az ingatlanok jegyzékében eszközlendő bejegyzések s törlések körüli eljárásra, és a közokiratok felvételére. Jellemző ezen tervezetre nézve az, hogy nem képez egységes törvényalkotást, s nem kimeritő, nem teljes mü, azon elvből indulván ki, hogy az egyes országok jogintézményeit lehetőleg sértetlenül fen kell tartani és egységesen az egész birodalomra kiterjedőleg csak az szervezendő, a mi a magánjog egyenlősége által feltételeztetik. Ez volt az irányzat a telekkönyvi rendtartás alkotásánál is, valamint az összes magánjogi kodifikátiónál. Ennélfogva a tervezet még kiegészitendő lesz az országos törvényhozások által, minek az 1900 évig, a kodex életbeléptetésének idejéig meg kell történnie. A bünvádi eljárás sürgősen követelt reformmunkájának mellőzésével, a szövetségtanács az *ártatlanul elitéltek* kártalanitásának törvényjavaslatával is foglalkozik azon irányban, melyre nézve a birodalmi gyülés szakbizottságában egyetértés jött létre. Az ujrafelvételi eljárásnál irányszabályul vétetik, hogy annak csak akkor legyen helye, ha az ártatlanság meg lett állapitva, s nem mindazon esetekben is, a melyekben felmentés történik.

— **Az ujjak végének lenyomatát** is alkalmazza Bertillon a signalements jegyeken («fiches») 1894. óta, a mennyiben a jobb kéz első négy ujjának papillar vonalainak lenyomatát illeszti azokra; ez egy Angliából adoptált azonositási mód, a mely esetleg fontos lehet, ámbár még nincs megoldva az a kérdés, vajon a papillarvonalak oly egyéneknél, kiknek epidermise különböző okokból, pl. tüzmunkásoknál, gyakran megujul, — mindig ugyanazon alakot mutatják-e? — F. é. április haváig Franciaországban a Bertillonage segélyével már 7150 egyént agnoskáltak.

—

A Magyar Jogászegylet f. hó 11-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Engel Aurél következő czimü előadása: Közjogunk s az osztrák szükségparagrafus. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 51. SZ. Budapest, 1897 deczember 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési díj: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogászi szellem. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — Igazságügyi müszaki tanács. Dr. SZÉKÁCS FERENCZ curiai birótól. — Mik veendők fel a Btk. novellájába? Dr. FAYER LÁSZLÓ egy. rk. tanártól. — *Jogirodalom:* Wechselrecht. Von C. S. Grünhut. Dr. NAGY FERENCZ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi itéletek kritikai fejtegetése. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól. — Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához. I. Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól. II. VARGHA FERENCZ kir. táblai birótól. — Jogügyletek magyarázata a felülvizsgálati eljárásban. Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi kir. jogakadémiai tanártól. — Kereskedelmi ügynöki szokások. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogászi szellem.

A gyakorlati tudományok közt kiváltképen a jogtudomány van kitéve annak a veszedelemnek, hogy a formaszerüségekbe elmerül s az intézmények külső technikai héját tulbecsülvén, a bennük rejlő eleven vagy egyensulyozott mozgást lényegtelennek tartja.

Ezt a folytonosan leskelődő veszedelmet pedig csak azzal lehet távol tartani, ha a gyakorlati jogéletet az irodalom magasabb szempontokból is folytonosan ellenőrzés alatt tartja. Az apró kinövések, defektusok és az élet minden téren előforduló u. n. lomposságok megjelölése és kritikája ehhez megközelitőleg sem elég, mivel az csak a köznapi életforgalom jelentéktelen tényeire hat s a jogélet terén mozgó tényezők felfogását, tehát azt a valamit, a mit jogászi szellemnek szokás nevezni, se nem tisztitja, se nem emeli. Magyarország pedig épen abban a szerencsétlen állapotban van, hogy nagy jogintézményeiben egyáltalán sehol nincs gondoskodva olyan helyekről, a hol időnkint a jogászi szellem és charakter, hogy ugy mondjuk, megmosakodhatnék az életküzdelemben reá tapadt tisztátlanságoktól; de viszont a jogi irodalom is annyira ridegen praktikus, szinte csak jogtechnikai téren mozog, hogy egységes jogászi szellem és tisztultabb jogászi közvélemény viszonyaink közt szinte meg sem alakulhat. Erre gyakran szokás ugyan hivatkozni hatás okáért; de a valóság az, hogy a jogélet terén, ugyszólván minden szellemi és ethikai forgalom hiányzik s birák, ügyvédek, ügyészek, jogtanárok, közjegyzők szanaszét szakadozva müvelik a maguk paragraphus-vetéseit, azonfelül pedig, — a mi a legfájdalmasabb hátrányok közé tartozik, — az egyetemből kikerülő jogász-fiatalság minden testületi vezetés és jogi nevelés nélkül, szintén szanaszét hulladozva sarjazik föl. A mely általános töredezettség és befejezetlenség azután nemcsak az egyes jogi karok közt mutatkozó szakadatlan surlódásokban tükröződik vissza, de a jogélet minden kis tényében is érezhető. És ha mindazokat az élettapasztalatokat összefoglaljuk, a melyek tudatunkban igy egy esztendő leforgása alatt felhalmozódtak, az általános számlát ismét csak azzal az itélettel kell lezárnunk, hogy előrehaladó reformjaink és jogi forgalmunk kiszélesedése daczára, a magyar jogászi szellem semmiképen sem akar kibontakozni s mint Goethe homunculusa, folytonosan ott vajudik a ködökben.

Mivel azonban szük téren bajos minden faktumot apróra felrészletezni és behatóbb bizonyitást felállitani a tétel helyességének kimutatása végett, meg kell elégednünk azzal, hogy csak néhány, de mindenki által közvetlenül ismert vonást ragadjunk ki a gyakorlati jogéletből, a hol a jogászi szellem hiánya nagyon is érezteti a maga hátrányos hatását.

Ezek közt legjobban a nyilvánosság szeme előtt áll a *tárgyaló terem*, kivált pedig a bünügyek nyilvános tárgyalása, a mit a sajtó is folytonosan nyitott szemmel kisér, habár ez a szem itt-ott kancsal vagy rövidlátó. E sorok irója nem rég egy kiváló szellemü nem-jogász irótársát vezette el az egyik végtárgyalásra, hogy bemutassa neki — életében először, — az igazságszolgáltatást gyakorlati munkája közben. Az eredmény meglepő volt és körülbelül ebben a nyilatkozatban kulminált:

— Nem igy képzeltem. Azt gondoltam, hogy itt bizonyos méltóság van és valamely emelkedettség. Pedig itt csunyául gorombáskodnak. Az elnök türelmetlen, haragos, a tanukkal is durva; nem hagyja őket kibeszélni, sokszor pedig rájuk kényszeriti, hogy ugy-e igy volt, ugy volt? Pedig az emlékező tehetség annyi idő után még a képzett elméknél is nehezen funktionál, a közönséges embert meg épen segiteni kellene, hogy mindenre visszaemlékezzék. Nem szeretnék én itt még tanu sem lenni. Azonfelül pedig a bíróság, védő és közvádló mindig feleselnek egymással. Pedig ezek az urak valamennyien a «jó társasághoz» tartoznak.

Ez az elfogulatlan tapasztalat körülbelül megfelel annak, a mit a szakemberek már rég megalkottak maguknak. Nyilvános tárgyalásainkon, az u. n. sensatiós ügyeket némileg kivéve, oly hangulat uralkodik, a mi még a müvelt életben bevett szokásokkal sem áll összhangban, annál kevésbé azzal az objektiv, szinte derült életfelfogással, a mit más, kiforrott társadalmak végtárgyalásain észlel az ember. Külföldön járva az olasz és franczia tárgyaló termekben mindig fölötte kellemesen lepett meg az a csaknem vidámnak mondható légkör, a mi ott a bünpörök elintézését körülveszi. Az ember kitanitás nélkül is érzi, hogy itt nem boszuállás folyik, hanem az igazságot keresik elfogulatlan, de komoly érdeklődéssel. A vádlottakra és tanukra való rárivalkodás, zaklatás, türelmetlenség és feleselés ismeretlen valami s maga a hallgató is folytonosan azon benyomás alatt áll, hogy itt az igazságot bizonyosan meg is fogják találni, mivel nem haragszanak.

Tudom, hogy ez *hagyomány*. Hosszas fejlődés, mélyre vetett tudományos alap s a szellemek nem közönséges erkölcsi kimüvelése kellett hozzá, hogy ez kiképződjék. A modern jogterületeken azonban mindenütt végbement az angol élőkép után a zsandár-felfogás kiküszöbölése s kétségtelenül a birói, ügyészi és ügyvédi kar szellemének gondos iskolázása volt az, a mi ezt az eredményt előidézte. Aminthogy kivált Franciaországban még ma is nagy hatással van a «session de rentrée» intézménye a jogászok szellemére, a mennyiben ott a birói és ügyvédi kar együttes jelenlétében a nemzet első jogászi tekintélyei nyilatkoznak a judikatura legnagyobb kérdései felől philosophiai értékü beszédeikben. Mindez hagyomány, a mire a mi fiatal modern jogéletünk alig támaszkodhat; ez azonban nem képezi mentségét annak a nyers és bárdolatlan szellemnek, mely

a mi tárgyalási termeink méltóságát, de egyben vele az igazság felderitését is annyira megtámadja. A jogászi szellem és emelkedettség nagyfoku hiánya az, a mi itt visszatükröződik s a mit, — hogy világos is legyen e beszéd, — első sorban és főképen a birói kar rovására kell irni. Mert bármennyire igaz legyen is az, hogy a magyar birói kar erkölcsi épsége és jogi tudása ellen kifogásokat tenni általánosságban nem lehet, ép annyira igaz az is, hogy ezen előkelő kar már az első foktól, a joggyakornokságtól kezdve szintén széttöredezve, tekintélyek vezetése nélkül képződik, tehát nincs ahonnan egy megállapodott, a mostaninál emelkedettebb jogászi szellemet meritsen, a mint hogy ilyennel nem is rendelkezik, de — egyes kiváló egyéneitől eltekintve, — még csak nem is igen törekszik ilyenre.

Aránylag nálunk még az ügyészi karban van legtöbb igaz jogászi szellem. Ennek leginkább boldogult Kozma Sándorunk volt a szerzője, a ki az egyének megválogatásában épen oly éles szemmel birt, mint a milyen bölcsen kezelte hivatalát. Tudvalevő dolog, hogy Kozma nem volt bureaukratikus jogász és igen nagy sulyt fektetett arra, hogy alügyészei és ügyészei a paragraphusokon tulmenő széles, sőt philosophiai és humanus alapu müveltséggel birjanak. Az idő fényesen megmutatta, hogy ez a fejlődés igazi utja, nem pedig az a silány legismus és paragraphusrágás, a mi kivált a büntető kodex életbeléptetése óta, a jogászi szellem hiánya következtében, szintén kifejlődött. És ez megint egy felettè érdekes területre visz át bennünket, a melynek csak határvonalait érintjük.

A jogászi szellem, — már a hol van, — rendesen két felfogás, szinte két jogászi párt küzdelmét idézi fel s ezek egyensulyozó mozgásából kerül ki az arany középut. Ezt a római jogban a köztársaság végén s a császárság elején élt két nevezetes jogász nevével jelölhetjük. Antistius Labeo philosophiai alapokkal és széles müveltséggel rendelkező jogász volt, a ki a paragraphusok elé helyezte az erős meggyőződést s a jogi dogmatikát csak az élet kritikájával fogadta el. Ateius Capito ellenben szigoru dogmatikus, merev formai jogász. Az előbbi a szabad, progressiv eszmék jogásza volt, az utóbbi pedig a konservativ maradiságé. Nem nehéz kimutatni, hogy ennek a két iránynak küzdelme az egész római jogon áthuzódik, aminthogy a modern jogéletben is ezek küzdelméből kerülnek ki a legszebb jogászi alkotások, mint azt kiváltképen az ujabb német jogászi küzdelmekben lehet látni.

Fölötte fájdalmas látvány tehát, hogy a magyar jogéletben a jogászi szellem hiánya s ennek folytán a két irány egészséges küzdelme hiján, mint harapódzik el a meddő, konservativ természetü, rideg dogmatika. A kritikátlan jogreceptio s a judikatura merevsége, itt-ott megdöbbentő korlátozottsága ennek az eredménye. A paragraphus-rágás müvészete a birói jogban határozottan emelkedőben van, sőt uralkodó irány. Nem azt akarjuk vele mondani, hogy a kodifikált jog egyáltalán rossz, vagy hogy a biró ne alkalmazkodjék a törvényhez; de igenis azt, hogy a törvény betüi mindig ölnek s a ki dogmatikán kivül egyebet nem tud, avagy elválik az élettől és annak ismeretétől, az még azt sem fogja megérteni, a mit a paragraphusban a törvényhozó mond és csökönyös legistaságával lépten-nyomon a törvény és jogtudomány szent nevében gőgösen el fogja tiporni magát az igazságot. És ennek az iránynak már-már kinos tulzásait ismét csak az okozza, hogy universális, szabályzó jogászi szellemünk nincs és igy a biró vagy ügyvéd autochthon egyénisége tetszés szerint üzheti megvámolatlan tulkapásait.

Készakarva rajzoltuk mi ezeket a vonásokat épen a magistratuális élet lapos területein, mivel ugy tapasztaljuk, hogy a kritika ezen a téren vagy bátortalan és hallgat, vagy pedig kicsinyes, szatócs-szerü és csak az apró hiányokhoz nyul hozzá, gondosan kiválogatván itt is azokat a visszásságokat, a melyek a kenyérkereset tényeivel függenek össze, a milyenek az ügygondnokságok, csődök és effélék. Persze a kép távolról sem teljes és egész külön feladatot képez az *ügyvédség* szellemének a kérdése, mely ha lehetséges, a még kietlenebb bizonyitékoknak egész sorozatával kinákozik. Térfogytán csak megérintjük, hogy az ügyvédi szószék, — mely más országokban a jogászok Parnassusa, — mekkora decadentiába jutott és mint lett zsákmányává a kezdők szárnypróbálgatásainak, a reklamvadászatnak s ama bizonyos «éloquence canine»-nak, a mit Francziaországban a barreau a kitörlés fegyelmi büntetésével sujt. És azután az ügyvédi kamarák száraz hatósági structuráját, mely a be- és kilajstromozásukon és a fegyelmi ügyeken tul a kar erkölcsi és szellemi tulajdonságaival még csak nem is foglalkozik, nem is szólván az ügyvédjelöltek nevelési rendszeréről, a mi egyáltalán nem létezik, jóllehet a mélyen meghanyatlott karbeli tekintély felemelkedése a jövőben, kiváltképen ettől függene. Valamint azt a chinai elzártságot, a mit nálunk épen a jogászi szellem elzüllött állapota idézett elő a magistratura és ügyvédség között.

Ez a kettő ma is két széteső, csak együvé tákolt s szinte ellenséges darabja a magyar jogéletnek, és a mi legkülönösebb, évtizedek mulnak el a nélkül, hogy csak kisérletet is tenne valaki valamely érintkezési pont létrehozására, a hol a két kar egymást csak meg is ismerhetné. Az egyetlen Magyar Jogászegyleten kivül, — mely különben szorosan tudományos jellegü, és nem is erre való, — nem ismerünk ilyen érintkezési pontot sem és ez idézi elő azt a csodálatos helyzetet, hogy ügyvéd, biró és ügyész gyakran vadidegen gyanánt állanak szemben egymással a tárgyalási teremben és nincs felfogásukban ugyszólván semmi közös vonás, a mi az ügyek lebonyolitásának rendes folyását biztositsa.

Jogászi szellemet — mint egyszer egy kitünő biránk humorosan megjegyezte — sem jónevü hazai czégektől, sem külföldről en gros megrendelni nem lehet. Nem is czélja ezeknek a soroknak az, hogy a már meglevő tömérdek intézményes formák hegyébe ujabb, jogászi szellemet fejlesztő társaságokat vagy testületeket ajáljanak. Elég, ha nehány komolyabb gondolatot ébresztenek és utmutató gyanánt szolgálnak azok számára, a kik a jogéletben az auktoritást képviselik.

Mert az az egy egészen bizonyos, hogy a jogi technika minden erőlködése hiábavaló lesz és minden jogreform csak gyarló paragraphus-esztergályozás becsével fog birni, ha nem sikerül modern intézményeink kereteit ama bizonyos előkelőbb szellemmel kitölteni, a melyet mindennap ajkainkon hordozunk a nélkül, hogy valamit értenénk alatta, épen ugy, mint a tibeti papok, a mikor imádságos gépeiket pörgetik.

Dr. Kenedi Géza.

Igazságügyi müszaki tanács.

A legközelebb mult időben merült fel — gondolom a budapesti mérnökegylet kebelében — egy életképes eszme, mi felett azonban a közvélemény csakhamar napirendre tért, a nélkül, hogy bővebben foglalkozott volna vele.

Értem az igazságügyi müszaki tanács eszméjét, mi körülbelül az igazságügyi orvosi tanács mintájára volna felállitandó és saját szakmájában szolgálná a bíróságokat, illetőleg a peres feleket.

A természettudományok fejlődése folytán arra a tudatra ébredtünk, hogy a társadalom alakulásai ugy egészben, mint annak egyes alakuló elemei, t. i. az egyes individumok cselekményei bizonyos magasabb rendü természeti törvényeknek vannak alárendelve s az egyes jelenségek csak ezen törvények szükségszerü következményei gyanánt valósulnak meg.

Igy azután a természettudomány hóditást tesz minden téren. Hol azelőtt a metaphysikai elméletek domináltak, ott is a régi iskola hivei csakhamar lefogják tenni az eltompult fegyvereket, mikkel a behatást visszaverni igyekeztek.

A bölcsészetben a szabadakarat elmélete megdőlt s ezzel megingottak az érvényben levő büntető-törvénykönyvek alapelvei, melyeken azok felépültek s ha a biró még nem kapitulált is az orvosok előtt, mégis kénytelen volt belátni, hogy sok oly jelenség, mit ő eddig psychologikusnak vélt és e szerint itélt meg, a psychopathologia elvei szerint birálandó el, tehát nem a biró, hanem a természettudós szakmájába vág, ennek szakvéleménye nélkül az igazság sem érvényesülhet.

Ezen felismerés tette sürgős követelménynyé egy igazságügyi orvosi szaktanács létesitését és azon tény, hogy épen a bíróságok körében általános az elismerés az igazságügyi orvosi tanács müködése iránt, bizonyitja legfényesebben, hogy ezen organumra nagy szükség volt; de azt is, hogy a bíróságoknak nincs oka félni attól, miszerint a természettudomány a jogtudomány rovására terjeszkednék. Sőt ellenkezőleg: a tudomány bevilágit oly területeket, hol a jogtudósok eddig csak tapogatóztak a sötétségben s az igazsághoz vezető utról sokszor eltértek; mig most tisztábban látnak s ha az igazság mibenlétét akkor sejteni vélték, most annak felismerésére inkább képesitvék.

Ezt tapasztaljuk az orvosi szakkérdések körében, bár az itélő-biró előtt sem egészen idegen e terület. Még ha nem szakértő is, saját énjében bir eszközt, melylyel a más egyénben észlelteket megmérheti. Maga is szenvedett sérelmeket, ő is volt beteg, mámoros; van családja, melynek körében előfordult betegségeket s azok lefolyását aggódó gondossággal megfigyelte. Mint vizsgálóbiró sokszor bonczoltatott, látott haldoklót, érintkezett hivatásánál fogva elmebetegekkel.

Mennyivel inkább rá van utalva a jogász a technikai téren a szakértő támogatására. E téren, hacsak maga is nem foglalkozott üres idejében a természettudományokkal, különösen a természettannal és vegytannal, e tudományok és azok gyakorlati alkalmazásának széditő haladása folytán önmagára hagyatva, teljesen tanácstalan lesz. Itt nincs mértéke, melylyel a tünemények megértéséhez csak féligmeddig is eljuthatna, mert gondoljunk csak vissza, hogy mit és miként tanultunk annak idején e szakbavágó dolgokról a középiskolákban? mikor még a villanyosság előállitásának csaknem egyedüli eszközei a rókafark és gyantapogácsa voltak s a távirót, mint a villanyos erő kihasználásának bámulatra méltó netovábbját tekintettük.

Villamos vasuton érkezem házamhoz, villamos lámpa fényénél irok, de a hajtó és világitó erő azonosságáról csak sejtelmem van, átalakitása és a gyakorlatban való mikénti érvényesitése felől tiszta fogalmam nincs. Pedig ma-holnap a villamosság kiszoritja a gőznek alig 100 éves uralmát. Helyébe állva, fellép a tőzsdén mint részvény, az utakon mint vonat, termeinkben mint fény, pályánkban s tüzhelyünkön mint hő, a gyárakban és mühelyekben mint hajtó erő, a bányákban átveszi a választóviz szerepét, felbontja elemekre a vizet, stb., stb.

Ez a revolutio aztán eredményezi, hogy a fenálló iparok — minthogy a régi rendszerről csak nagy áron térhetnek át az ujra — az eddig használt erőkkel kivánnak megküzdeni az ifju óriással. Persze egymást érik a találmányok, mik a régi erők jobb kihasználását czélozzák, de érezvén a siker ephemer voltát, mely rövid idő alatt történő kihasználás által nyujthat csak gazdasági sikert s tudva, hogy a mi ma uj és tökéletes, holnap már elavult ócska vassá törpül: a szabadalmak által való védelemmel vélik ideig-óráig a koczkázatot redukálni s a hasznot biztositni.

Minthogy pedig a találmányok — leszámitva azon kivételes eseteket, hol a véletlen játszik közre — a tudomány és ipar fejlődésének egy bizonyos szinvonalától vannak feltételezve, természetes, hogy azok, kik e magyarázatra felküzdötték magukat, könnyen jutnak egy időben egy és ugyanazon eszméhez. Innen ugy a tudományban, mint az ipar körében az uj eszmék prioritása feletti küzdelem.

Ez persze a birónak is ad munkát, mert szabadalmi jogsértések merülnek fel.

Az 1895: XXXVII. tcz. a szabadalmak védelme felől behatóan intézkedik s az ott felállitott hatóságok, melyek a szabadalmak megszüntetése, megvonása s az 57. §-ban felemlitett megállapitás tárgyában határozni hivatvák, már ugy vannak megalkotva, hogy a müszaki ismeret kellőleg képviselve legyen. Itt tehát a müszaki tanács hiánya kevésbé érezhető, már csak azért is, mert helyben szakértő kapacitások, kiknek véleménye kikérhető, bőven léteznek. Meg van tehát minden biztositék ahhoz, hogy az ilynemü perek teljes avatottsággal biráltassanak el.

Az idézett törvény azonban a szabadalmak szándékos bitorlása által elkövetett büntetendő cselekményeket kihágásoknak minősitvén és büntetésüket a kir. járásbiróságokra bizván, az illető egyes-biróra igen sulyos és nagy felelősséggel járó hatáskört ruház, már csak az által is, hogy külön eljárási szabályokat meg nem állapit, hanem egyenesen a közönséges büntető eljárásra utal s ezzel kizárja, hogy véghatározat előtt az ügyben közbeszólólag a felsőbiró határozata provokáltathassék.

Ha már most meggondoljuk, hogy az egyes biró ezen ügyek természeténél fogva azonnal intézkedni köteles a szabadalmi bitorlás folytathatásának meggátlása iránt, tehát már az ügy kezdetén közbe kénytelen vágni, ezt pedig csak alapos ismeretekkel biró szakértő véleménye alapján teheti: már itt rászorul a technikai szakértőre. Természetes, hogy az ugynevezett pæventiv intézkedéseknél idő sincs arra, hogy egy központi organum vétessék igénybe, de annyival nagyobb sulyt kell helyezni arra, hogy véghatározat előtt szaktekintély véleménye legyen kikérhető s a határozat ily minőségü szakértő nézetére legyen alapitható.

Nem vonom kétségbe, hogy vidéken is találhatók jeles képzettségü technikusok, de rendszerint a járásbiróságok vidéken, még ha hármas szakértő bizottság megalakitásáról van is csak szó, zavarban vannak s gyakran kénytelenek technikai vagy egyetemi tanárokhoz folyamodni. Ezen szakértők közrevonása pedig nehézséggel és rendszerint sok időhaladékkal jár, mi a járásbiróságok előtti eljárás alapelvébe ütközik, de a szabadalom-bitorlási pereknek kivánatos gyors befejezését is hátráltatja. Felette sürgősek pedig ezen perek, mert akár tett a biró beható præventiv intézkedést, akár nem: mindkét esetben egyik félnek nagy sérelmével fog járni a késedelem.

Van azonban még egy igen fontos szempont, mely az igazságügyi müszaki tanácsnak, mint egy központi organumnak, felállitását igen javasolja, t. i. az, hogy a szabadalombitorlás rendszerint oly módon követtetik el, hogy a szabadalmat sértő áruval az egész ország elárasztatik, tehát a szabadalom tulajdonosa kénytelen több helyen egyszerre fellépni. Ebből aztán az fog bekövetkezni, hogy az egyik járásbiróság szakértője megállapitja a bitorlás tényét, a másik szabadalomsértést nem fog megállapithatni. Igy aztán egy és ugyanazon természetü ügyekben ellenkező határozatok fognak keletkezni. Ezen még a kir. Curia sem segithet, mert nincs joga a soproni járásbiró előtt fekvő szakvélemény ellenében, egy más perben ellenkező véleményt nyilvánitott budapesti szakértő véleleményét — mit a soproni biró nem is láthatott — előrántani.

A szabadalombitorlások igen kényes természetü ügyek mert rendszerint nemcsak nagy vagyoni érdekek füződnek az egyes ügyekhez, hanem arra is figyelemmel kell lenni,

hogy az internationális szerződések által biztositott jogok megóvassanak, de a nélkül, hogy a hazai ipar fejlődése esetleg aláköttessék. Már ezen egy szempont elég fontos, hogy az ilyetén ügyekben egyöntetüleg és egységesen eljárandó organum, t. i. egy országos müszaki tanács megteremtessék.

Nem állitom, hogy a kérdés már körmünkre égett. Ma még nem oly tömegesek a bitorlási ügyek, hogy ily müszaki tanács országosan érzett szükségként lépne, magukért csak ezen ügyekért, előtérbe, de ezt az eszmét nem szabad elejtenünk, mert midőn látjuk, hogy például a füleki járásbiróság világra szóló két villamos-társulat vitális érdekeibe mélyen bevágó bitorlási ügyben kénytelen nagy tudományos apparátussal vitt perben itéletet hozni s ha rövid időn az ily nemü perek a verseny fejlődésével mind sürübben fogják a kihágási bíróságokat foglalkoztatni, akkor előre láthatólag a müszaki tanácscsal sokáig nem késhetünk.

Felesleges mondanom, hogy a müszaki tanács szükségének indokolására a fentebb felhozottak csak egy részét képezik a felsorolható egyéb indokoknak. A müszaki tanácsnak fog akadni más fontos teendője ugy a törvényszékek előtti bünvádi eljárás körében, mint a polgári peres ügyekben is. Ezeknek taxativ felsorolása felesleges, minden jogász által könnyen belátható.

Csak még azt akarom megjegyezni, miszerint tudjuk a gyakorlatból, hogy jeles müszakértői vélemények kieszközlése az igazságszolgáltatást igen megdrágitja s ha a müszaki tanácstól nem is fogunk dijtalan munkát követelhetni, különösen polgári perekben, annyi kétségtelen, hogy a dijtételek, már a teendők tömegére való tekintetből is eléggé mérsékeltek lehetnek. Ez tehát arra is közre fog hatni, hogy az igazságszolgáltatás három kelléke érvényesülhessen, t. i., hogy legyen *jó, gyors* és *olcsó*. *Székács Ferencz.*

Mik veendők fel a Btk. novellájába?

Már évekkel ezelőtt bővebben tárgyaltuk az idevágó kérdéseket* és most csak pótlásul fogjuk az ujabb pontokat, melyek az utóbbi években különös jelentőséget nyertek, megbeszélni. A mennyiben azonban olvasóink adalékaikkal a novella kiépitéséhez szintén hozzájárulni kivánnak, szivesen közöljük azokat.

I.

Nemcsak a magánjognak, de a büntetőjognak is egyik legnehezebb problemája: a culpáért való felelősség határainak megállapitása.

Az iparvállalatok, a szállitási eszközök és az épitkezések óriási mérvü fejlődése létre hozta az iparszerü culpát, mely az óvó intézkedések elmulasztásában és elhanyagolásában áll, és pedig történik ez azon czélból, hogy ilykép megtakaritások éressenek el s a vállalati nyereség nagyobbodjék. Állandó veszélynek van ilykép kitéve első sorban a munkás, de egyszersmind a nagy közönség is, mely az ipari vállalatot és a szállitási eszközt használja, az épitkezések mellett közlekedik, vagy a hanyagul épült házakban lakik, stb.

A fenálló büntető törvénykönyvek szabványai nagyon hiányosak.

Először is nem foglalnak magukban semmi speciális intézkedést azon egyén felelősségéről, a ki ugyan nem maga közvetlenül okozta a szerencsétlenséget, de azt előidézte, vagy segitette előidézni azzal, hogy szakértelem nélküli alkalmazottat állitott a munkához (culpa in eligendo), vagy hogy a kellő határon tulmenő takarékosságot az alkalmazottól egyenesen megkövetelte.

Ma, ha már elitélnek valakit, csak a legalsó fokozaton alkalmazottakat itélik el, azokat a szegény ördögöket, kik néha épugy Strohmann-jai a vállalatoknak, mint némely lapszerkesztőségnél a kályhafütő.

Továbbá nélkülözik a büntetőtörvények magának az iparszerü culpának, mint külön culpa-fajnak kiemelését. Mert egészen más az, mikor valaki egy izben veszélyezteti az emberek életét vagy testi épségét, és más, mikor az ily veszélyeztetést tudatosan elfogadva és állandóan alkalmazva, saját eshetőleges anyagi veszteségével és nyereségével hozza kombinátióba. A vállalkozó eljárása itt a dolus eventuálissal egészen határos.

A törvényhozó gondoskodását pedig a culpa ezen faja — egyebektől eltekintve — leginkább a miatt teszi szükségessé, mivel ily esetekben a szabadságvesztésre való elitélés az illető ipari körökben a custodia honesta jellegét ölti magára; t. i. olykép fogják fel a dolgot, hogy az elitéltetés veszélye az illető iparral jár, s mennél nagyobb vállalkozó valaki, ezen veszély annál inkább fenyegeti. Már pedig a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetési nemnek hatályossága tekintetében minden körülmények közt az a legfőbb kérdés, hogy ez a büntetési nem az elitéltnek társadalmi köre részéről mily megitélésben részesül.

Látjuk ezt — hogy kissé távolról vett, de teljesen analog példára hivatkozzunk — a párbaj-vétségekre nálunk ujabban kiszabott büntetések kiállásánál. Kezd lábra kapni az a szokás, hogy a párbaj miatt államfogházra itéltek e büntést nem az államfogházban, hanem az illető város törvényszéki fogházában ülik le. Az, hogy közönséges gonosztevőkkel ugyanazon fogházba zárják őket, nem feszélyez, mert az államfogházra elitéltek saját köreiben tudják, hogy csak custodia honestát kaptak.

Igy van ez az ipari culpa tekintetében is. Katonadolog az egyik és katonadolog a másik.

Hogy tehát az ipari culpa büntetése érzékeny legyen, szükséges, hogy a büntetés hosszabb időre elvonja az elitéltet foglalkozásától és ezenkivül hogy a pénzbüntetés összege az eshetőleges nyereséggel is kombinátióba hozassék.

Az ismétlésre is természetesen szigorubb sanktiókat kell megállapitani.

Felesleges, azt hiszszük, további érvelésekbe bocsátkoznunk. Leghelyesebb lesz ideigtatni a 291. §-t, a mint azt kibővitendőnek véljük.

Megjegyzendő, hogy ugyanazt a sulyositást ki kellene mondani a testi sértések tekintetében is.

291. §.

Ha azonban a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott, három évig terjedhető fogházzal és száz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Midőn alkalmazásban levő személy gondatlansága okozta a halált, főnöke is büntetendő, ha alkalmazottjának megválasztásában gondatlanságot tanusitott.

Ha a gondatlanság nyereségvágyra vezetendő vissza, továbbá ismétlés esetében: a büntetés hat hónaptól öt évig terjedhető fogház és huszezer forintig terjedhető pénzbüntetés.

A jelen szakasz eseteiben a biróság a bünösnek talált személyt azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától belátása szerint végképen vagy határozott időtartamra eltilthatja és a gyakorlat isméti megengedését ujabb vizsgától vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyitéktól teheti függővé.

Kétszeri ismétlés esetében a biróság az eltiltást kimondani köteles.

Dr. Fayer László.

* L. Büntetési Rendszerünk Reformja. III. 1892. Pfeiffer Ferdinand kiadása.

Jogirodalom.

Wechselrecht. Von C. S. Grünhut. Két kötet. Lipcse. 1897. (A Binding-féle Handbuch der Deutschen Rechtswissenschaft cz. gyüjteményben.)

A német váltójogi irodalom *Thöl* klassikus munkája óta, a mely először a közönséges német váltórendszabály keletkezésének évében (1847) jelent meg s 1878-ban negyedik kiadását érte, számos jeles munkával gazdagodott, a melyek a modern váltójogot, ugy a hogy azt *Einert* epochális fellépésében (1839) megalapitotta s a német váltórendszabály legtisztább és legkövetkezetesebb alakban törvényes kifejezésre hozta, lényegesen előbbre vitték. *Liebe, Brauer, Volkmar* és *Löwy, Bonhardt, Rehbein, Staub* kommentárjai; *Renaud, Kuntze, Hartmann, Lehmann, Canstein* stb. rendszeres müvei; *Biener, Endemann, Goldschmidt* s mások történeti kutatásai s egész serege a nagyobb-kisebb monographiáknak, a melyek különösen a váltójogi természetének szenteltettek: oly magasra emelték a német váltójogi irodalmat, hogy azt tagadhatlanul az első hely illeti meg. Ezt a magaslatot *Grünhut* bécsi egyetemi tanár nemrég megjelent két kötetes nagy rendszere teljes mértékben fentartja; sőt ha a váltójog harmonikus kidolgozását, a jeles szerző exact tudományos módszerét, a történeti kutatások, a bel- és külföldi törvényhozás, elmélet és gyakorlat rendszeres és megbizható ismertetését, kritikájának élességét s itéletének érettségét tekintjük: alig van munka, a mely az övével mérkőzhetnék. Nem is vártunk kevesebbet attól a férfiutól, a ki immár közel 30 év óta fáradhatatlan bajnoka a kereskedelmi és váltójognak s a ki már eddigi gazdag munkássága által a legelső jogtudósok közé küzdötte fel magát. Már első monographiája, melyet mint egyetemi magántanár a lejárat utáni forgatmányról irt (1871), tekintélyes állást szerzett neki a váltójog tudósai között s azóta egymás után jelentek meg tőle jelesebbnél-jelesebb váltójogi értekezések, különösen az általa szerkesztett «Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht» czimü folyóiratban: a váltóelméletekről, a közbenjárásról, a váltók többszörözéséről stb. Előre látható volt, hogy ez a szakadatlan kutatás és gondolkozás előbb-utóbb rendszeres munkában lesz összefoglalva és betetőzve s ha a szerző időközönként a váltójogot el nem hagyta volna s kiváló képességeit más tárgyaknak: a kisajátitási jognak, a tőzsdeügyleteknek, a bizományi és alkuszi ügyletnek, a részvénytársaságoknak stb. nem szenteli, melyekről szintén kitünő könyveket és értekezéseket irt, e munka bizonyára sokkal előbb látott volna napvilágot. Részemről ezt annál inkább sajnálom, mert saját váltójogi kézi könyvem kidolgozásánál már csak a vége felé használhattam; ámbár másrészt nagy megnyugvásomra szolgált az utólagos tapasztalat, hogy szerző a német váltójogot hasonló történeti és összehasonlitó módszerrel tárgyalja, mint a melyet én a magyar váltójog tárgyalásánál alkalmaztam.

A váltójog történeti alapon való tárgyalása azonban szerzőnél nemcsak módszer, hanem rendszer kérdése is. Ő ugyanis nem éri be azzal, hogy az egyes váltójogi intézmények történeti fejlődését a dogmatikai kifejtéssel, a mennyire ennek czéljára szükséges, szerves kapcsolatba hozza; hanem a német váltórendszabály előtti váltójogot a jelenlegi tételes váltójogtól egészen különválasztja s mindegyiket önállóan tárgyalja. Ehhez képest rövid bevezetés után, melyben a váltó és váltójog fogalma, ennek viszonya az általános magánjoghoz és a kereskedelmi joghoz s a váltó gazdasági szerepe tárgyaltatik, a munkát két részre osztja, melynek elseje «a váltótörténeti fejlődés», a második «az érvényben álló váltójog» felirással van ellátva. Az első részben aztán a váltó és váltójog keletkezését és fejlődését nemcsak általános vonásokban tünteti fel, hanem a váltójogot egyrészt abban az alakban, a mint az a forgatmány kifejlődése előtt, vagyis a XVII. századig létezett, másrészt a XVII. századtól a német váltórendszabályig az egyes intézmények szerint époly részletességgel tárgyalja, mint a mai váltójogot. Ezzel szerző a váltójog tudományának oly szolgálatot tett, melyet semmi más munka nem nyujt s ha meggondoljuk, mily óriási tanulmányra volt szükség ahhoz, hogy a régibb váltójogot a nagyszámu, többnyire latin nyelven megjelent munkákból s azon számtalan váltórendszabályokból, melyek a XVI. századtól kezdve keletkeztek, kihámozza: méltán a legnagyobb elismerésre tarthat igényt. Ez a része a munkának egymaga is elég, hogy azt az ujabb váltójogi irodalom legbecsesebb termékei közé soroljuk.

A régibb és a létező váltójog egymástól való elkülönitése szerint tárgyalja szerző különösen a váltó *elméletét* is. Azt az elméletet, melyet ő maga a német váltórendszabály szempontjából követ, s melyet már az utóforgatmányról szóló monographiájában állitott fel, a jóhiszemüség elméletének *(Redlichkeits-Theorie)* nevezi, melynek az a sajátsága, hogy csak az tekinthető váltóhitelezőnek, a ki a váltó birtokát jóhiszemüleg szerezte. E mellett azonban a váltókötelezettség létrejöttéhez *Grünhut* szerint sem szükséges több, mint a váltónyilatkozat egyoldalu kiállitása s tökéletesen közömbös, hogy az adós a váltólevelet a hitelezőnek átadta-e (szerződési elmélet) vagy — bár egyoldaluan — maga adta ki (kiadási elmélet). A jóhiszemü birtokszerző tehát akkor is váltóhitelező, ha a váltó az adós akarata nélkül, vagy akarata ellenére (lopás, sikkasztás) ment ki birtokából. Szerző elmélete e szerint csakis abban különbözik attól az elmélettől, melyet én fogadtam el, hogy szerintem a hitelezőség nem a váltó bár jóhiszemü birtokához, hanem annak tulajdonához van kötve; csak az tekinthető igazi hitelezőnek, a ki a váltó tulajdonát szerezte meg (tulajdoni elmélet). Rendes körülmények közt különben szerző is elismeri, hogy a váltóhitelező a papir tulajdonosa. Ő csak azért nem megy tul a jóhiszemü birtokszerzés követelményén, mert kivételesen mégis lehetnek esetek, midőn a papir tulajdona nem megy át a hitelezőre, pl. ha valaki Raphael vagy Leonardo da Vinci valamely értékes kézi rajzának hátán állit ki váltót s a papir tulajdonát magának fentartja (hasonlóképen nálunk *Plósz)*. De ily esetek a gyakorlati életben szinte képzelhetlenek s azért tökéletesen feleslegesnek tartom, hogy az elmélet velük számoljon.

A fenálló tételes jognak szentelt második rész az elméleti alap kifejtése után először a váltói lekötelezés előfeltételeivel: a váltóképességgel és az irásbeli nyilatkozat általános kellékeivel foglalkozik. Erre következik a váltó lényeges kellékeinek tárgyalása, a melyet a váltó fakultativ alkatrészeinek (érték- és fedezeti záradék, tudósitvány, rendeleti záradék s egyebek) előadása egészit ki. Ezzel végződik az első kötet; mig a második kötet először az egyes váltónyilatkozatokat, azután a váltókötelezettség feltételeit: a bemutatást és óvást, a váltó forgatását, a váltó honorálását: az elfogadást és fizetést, a váltó többszörözését, a váltó rendhagyó folyamatát: a viszkeresetet és közbenjárást, az elévülést és végül a nemzetközi váltójogot tárgyalja. E rendszer birálatába nem akarok bocsátkozni; én a magam kézikönyvében a bevezető általános tanoktól eltekintve, a törvény rendszerét követtem s ha ez az elméleti követelményeknek teljesen nem is felel meg, a gyakorlat, a melynek szolgálatában az elmélet áll, bizonyára könnyebben tájékozza magát, ha a törvénynek előtte ismeretes rendszerét szükség nélkül meg nem bolygatjuk. Époly kevéssé szándékozom az egyes intézményeknél részletesen feltüntetni, hogy mennyiben vagyok szerzővel egy nézeten, s miben térünk el egymástól. Nem tagadom, van sok kérdés, a melyre nézve nekem más a véleményem. Igy hogy csak egyet emlitsek, nem ismerhetem el, hogy a névbecsülési elfogadás jogi természetére nézve a közönséges elfogadással egyenlő, holott

bizonyos, hogy a névbecsülő fizetése a váltókötelezettséget nem tárgyilag, hanem épugy, mint a viszkereseti adós fizetése, csak viszonylagosan szünteti meg. De valamely tudományos munka értékének megitélésénél a véleménykülönbség egyes részletekben nem jöhet tekintetbe; csak az lehet irányadó, vajon megfelel-e a maga egészében a tudomány igényeinek s mennyiben képvisel általában haladást az irodalom terén? Ebből a szempontból pedig szerző munkája kétség kivül elsőrendü termék, mely a váltójog elméletére és gyakorlatára nagy és állandó hatást fog gyakorolni. Reánk magyarokra nézve annál becsesebb, mert mindenütt a mi váltótörvényünk is figyelembe van véve.

Dr. Nagy Ferencz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi itéletek kritikai fejtegetései.

A birói letét tulajdona.

Ha az adós a tartozó pénzösszeget, akár azért, mert a hitelező a fizetést elfogadni nem akarja, akár azért, mert legitimatiója kétes, akár más hasonló okból birói kézhez teszi le; mely időponttól fogva lesz az összeg a hitelezőé? Ebben a kérdésben döntött két itélet,* melyek több pontban kihivják a kritikát. Igényperben keltek és ujból mutatják, mily komplikált darab jurisprudentia az, melylyel az igényper birájának kell amugy «sommásan» végeznie. Valójában nálunk az ingó vagyonjog legérdekesebb és legnehezebb kérdései az igényper keretében játszódnak le. A tulajdon- és a kötelemszerzés legkényesebb problemái az igényperbe rejtőznek. A traditio és az engedmény materiális jogát a praxis itt fejti ki; de az olyan «általános» tanoknak, mint a simulatio, az in fraudem legis, jó- rosszhiszemü szerzés stb., itt van buja termő talajuk; a családi vagyonjog bogos kérdései is itt nyernek elintézést: hozomány, női szerzemény, felelősség a háztartás terheiért stb. — egész mikrokozmusa az igényper az ingó vagyonjognak.

A tényállás magva a következő: Az adós tartozását kiegyenlitendő, minthogy a fizetés ide nem tartozó okból a hitelező, *A.* czég kezeihez nem volt eszközölhető, letétbe helyezett a fizetési hely bíróságánál 2000 frtot és kérte erről a hitelezőt értesiteni. Még mielőtt ez értesités meg történt volna, a hitelezőnek egyik hitelezője *X.* a letéti összeget saját 300 frt és járuléka követelése fejében végrehajtásilag lefoglalta.

Egynehány nappal reá a letevő és *A.* közös kérvényt adtak be a letéti birósághoz, a melyben előadják, hogy a letevő — mint utóbb meggyőződtek — tévedésből 280 frttal többet tett le a bíróságnál, mint a mennyi a tartozása, közösen kérik tehát: hogy e tévesen letett összeg, melyhez *A.* jogot nem formál, a letevőnek visszautaltassék. A letéti bíróság a kérelmet elutasitotta, minthogy *X*-nek 300 frt és járuléka követelése fejében az *egész* letéti összeg foglaltatott le, a lefoglalt összegről tehát többé nem rendelkezhetik. Ezután sorban következtek további végrehajtási foglalások az *A.* egyéb hitelezői: *Y.* és *Z.* javára, kiknek követelései a letétben levő 2000 frtot és letéti kamatait jóval meghaladták.

A letevő most igénypert támasztott *X.*, *Y.*, *Z.* ellen a tévesen letett 280 frt és letéti kamatainak zár alól feloldása iránt. Az első bíróság elutasitotta, a kir. tábla elvileg helyt adott a keresetnek.

Mindkét döntés sántikál. Több lábán sántikál először is a járásbíróság itélete. Még pedig először azért, mert nem áll az indokolás azon tétele, hogy a 2000 frt, mihelyt a letevő azt a bíróságnál letette, a «végrehajtást szenvedő tulajdonát képezte». Az irodalomban réges-régi vitakérdés, hogy a fizetést pótló birói letét tulajdona mely időpontban száll a letevőről a hitelezőre? A kérdés többnyire ily alakban szerepel: meddig *veheti vissza* a letevő a letét tárgyát? E kérdésnek *Donellus*-on kezdve egész *Nagy* Ferenczig (Váltójog 311. l.) tenger az irodalma.* A pandektajogi irók nagyjában megegyeznek az iránt, hogy a puszta letétbehelyezés még *nem* ruházza át a tulajdont a hitelezőre,** és az ujabb törvényhozások és irók is tulnyomólag ezen az álláspontón vannak. Persze, a mi a kérdés *positiv* részét illeti: t. i. hogy *mikor* megy hát mégis át a tulajdon? a birói értesitéssel? a hitelező elfogadó nyilatkozatával? vagy a birói kiutalással? erre, a hány fő, annyi vélemény.

Mellesleg mondva: e kérdés ötletéből is sokat vitatkoznak az irodalomban arról, vajon a birói letétbehelyezés a «harmadik javára szóló szerződések» osztályába tartozik-e? *Regelsberger*, *Kohler* és mások igennel szavaznak, *Unger*, *Czyhlarz* és mások nemmel — de igy döntsünk, vagy amugy, a mi kérdésünkre e vitából megoldás nem várható. Mert hogy a harmadik javára szóló szerződésből a kedvezményezett *mikor* szerzi a neki szánt jogot? a szerződés kötésével? az értesitéssel? a hozzájárulással? ez maga is mindenképen vitás és ezért akár e szerződésfaj közé számitsuk a letéti ügyletet, akár nem: a mi kérdésünk ez által nem lesz világosabb.

Ám bármint legyen, *egy* dolog kétségtelennek látszik: hogy sem a letevő, sem a letéti hatóság fel nem tolhat a hitelezőre oly tulajdont, melyet emez *visszautasit*. A tétel: «beneficia non obtruduntur» kétségtelen érvényben van nálunk is. Ha tehát a hitelező bármi okból bejelenti a bíróságnál, hogy a letétet *nem* fogadja el, akkor bizonyos, hogy az tulajdonába nem ment át. Pedig a jelen esetben ez történt. A hitelező bejelentette a bíróságnál, hogy a 2000 frtból csak 1720 frtot fogad el, a hátralékos 280 frtot (mi okból: közömbös) nem fogadja el és hozzájárul a letevő kérelméhez, hogy az neki visszaadassék. Ez a 280 frt tehát azontul semmi esetre sem volt *A*-é és igy azok, kik e 280 frtra ezentul végrehajtást vezettek, nem az *A*-ét foglalták le, és ezért *Y.* és *Z* vel szemben mindenesetre hely volt adandó az igénykérelemnek.

De hely volt adandó *X.* ellenében is. Mert noha akkor, mikor *X.* a letéti összeget lefoglalta, *A.* a 280 frtot még vissza nem utasitotta volt: még azok is, kik a birói értesitéssel menesztik már át a letét tulajdonát a hitelezőre, elismerik, hogy a későbbi visszautasitás a letét idejére hat vissza.*** Olyan az efféle szerzés, mint a hagyomány szerzése a római jogban, vagy az örökségé a mi jogunkban: ipso jure történik a szerzés, de a repudiationak visszafelé megsemmisitő hatása van. Vagy a német birodalmi kodex szavaival: «§ 333. Weist der Dritte das aus dem Vertrag erworbene

* L. jelen számunk melléklet 632. sz. esetet.

* Az irodalom összeállitását l. *Czyhlarz* Grünhut Zeitschr. VI. 673. l. és *Gruchot* Lehre v. d. Zalung der Geldschuld 258. kv. ll.

** Tévesen mondja *Nagy* Ferencz (id. m. 311. l. 9. jegyzet), hogy a «hires Donellus ellenkező nézeten» volna. *Donellus* (Comment. de jure civ. lib. XVI. cap. XIV.) ellenkezőleg szélesen kifejti, hogy a letevő a letét tulajdonosa marad mindaddig, mig a hitelező azt el nem fogadja és hogy addig a letétet vissza is veheti. «Si de debitore primum quæritur, pecunia obsignata manet ejus, ut ante fuit; et quia eandem deponit, necesse est et eum in ea pecunia eodem loco, quo ceteri qui deponunt. haberi ... Ac debitorem manere dominum pecuniæ obsignatæ hinc intelligimus, quod ... nemo facto suo invitus dominium rei suæ amittit ... Manet ergo debitor pecuniæ obsignatæ dominus qui obsignatione dominus esse non desiit ... Quia qui id agit, ut restituatur alteri, idem id agit aperte, ut quamdiu illi recte restituta non erit, restituatur sibi. Si debitor jure suo usus pecuniam ad se receperit, incipit vetere actione utili teneri creditori.»

*** *Hasenöhrl* Obl. R. II. 496. kv. ll. *Ehrenzweig* Zweigliedrige Verträge 69. l.

Recht dem Versprechenden gegenüber zurück, so gilt das Recht als nicht erworben».

Eddig egyszerüség kedveért «tulajdon»-ról beszéltem, mert ezt a kifejezést használja az első itélet is. Pedig világos, hogy itt nem tulajdonról, hanem követelési jogról foly a vita. A régi időben a pénz még lepecsételve (pecunia obsignata) helyeztetett letétbe, és ily esetben a mi kérdésünk csakugyan olyanformán szól: kié e pénz tulajdonjoga? De a mai eljárás szerint a birósági letéthivatal a nála letett pénzeket összekeveri, a pénz tulajdona itt az államra megy át, az ügylet depositum irregulare alakját viseli, és a mi kérdésünk csak az lehet: vajon mily összeg erejéig való *követelési jogot* (actio depositi directa utilis) szerzett *A.* az állammal szemben?

Az itélet azzal érvel, hogy a letevő a 2000 frtot «fentartás nélkül *fizette*». Ez téves. A letevő épen azért teszi letétbe az összeget, mert *nem bir fizetni*. A fizetés a hitelező nélkül nem mehet végbe, a letét igen. De épen ezért a letét által a fizetésnek csak azon hatása érhető el, mely az adósra tartozik, t. i. hogy kötelme alól szabadul, de azon hatás, melylyel a fizetés a hitelezőre nézve jár, t. i. hogy a fizetség tárgyán tulajdont szerez: a puszta letétel által még be nem áll.

Persze, a «jóhiszemü végrehajtató» sem hiányzik az itéletben. A mi igényperi judikaturánk visszaél ezzel a «jóhiszemü végrehajtató» speciesével. Más alkalommal kimutattam,* hogy az a védelem, melylyel a modern jogok és a mi hazai praxisunk is a jóhiszemü tulajdon- és zálogszerzést körülveszik, a «jóhiszemü végrehajtatót» meg nem illeti. Mellőzve az ott kifejtett belső okokat,** maga az igénybejelentés intézményének puszta felállitása végrehajtási törvényünkben is mutatja, hogy a törvényhozó más-másnak nézi a két esetet. A ki az osztr. polg. törvénykönyv 376. vagy 456. §§-ai vagy keresk. törvényünk 299. §-a esetében tulajdont vagy zálogot szerez, azzal szemben a törvény határozott rendelete szerint az előbb szerzett tulajdont vagy zálogot, igényt nem érvényesithet. De végrehajtást mindenki csak «igénybejelentés» iránti felhivás mellett vezethet; minden foglaltatónak tehát tudnia kell, hogy ő csak annyiban és csak az esetre szerzett zálogjogot, a mennyiben és a mely esetre a lefoglalt dologra harmadik személy alapos igényt nem fog támasztani. Ennyiben azt lehet mondani: «jóhiszemü» foglaltató magában való ellenmondás, mert minden foglaltatónak tudnia *kell*, hogy esetleg igény fog bejelentetni. Ha igénykeresetnek csak oly esetben adnánk helyet, midőn a végrehajtató a foglaláskor az igény fenállásáról már *tudott*, akkor az egész igényper intézményének java értéke oda veszne.

Mindenképen helytelen a *kir. tábla itélete* is. Mig az elsőbiróság a letét «tulajdonjogát» már a *letétel* pillanatában itéli a hitelezőnek, addig a kir. tábla szerint a letét csak akkor a hitelezőé, ha az annak «tényleges hatalma alá került». Hogy mit ért ez alatt: vajon azt az időt, midőn a hitelező a pénzt a letétpénztárnál felveszi; vagy már midőn a biróság részéről a kiutalás történik, vagy midőn a biróság a hitelező elfogadó nyilatkozatát tudomásul veszi, ez homályos, de annyi bizonyos, hogy a kir. tábla ugy találja, hogy a kérdéses 280 frt *nem* a hitelezőé. De hogyha ez összeg (helyesebben: ez összeg iránti követelési jog a letéti hatósággal szemben) nem a hitelezőé, akkor az ellene vezetett végrehajtás czimén le sem volt foglalható. Ennélfogva nemcsak «felperes kereshetőségi jogát» kellett megállapitani, mint a másodbiróság tette, hanem ezen 280 frt iránti részkövetelést a zár alól fel is kellett oldani.

E helyett a kir. tábla az elsőbiróságot «az igénykeret *érdemleges elintézésére utasitotta*». De miben álljon ez az «érdemleges elintézés?» Hiszen az elsőbiróság már *érdemleg elintézte* a dolgot, ugy találta, hogy a 280 frt a hitelezőé és ezért felperest «érdemileg» (nem pedig, mint a tábla véli, «csak» «felperességi jogosultsága» tekintetében) elutasitotta. Ha most a tábla ugy látta, hogy ezen 280 frt a foglaláskor *nem* a hitelezőé, hanem még a letevőé volt (mert e kettőn kivül másé, ugy-e bár, nem lehet?), akkor a táblának az ügyet «érdemben» megváltóztatólag kellett elintéznie és felperes keresetének helyt adni.

A kir. tábla azonban nyilván másban látta a per «érdemét». Felperes azt állitotta keresetében, hogy ezen 280 frtot «tévedésből» tette letétbe és az elsőbiróság felperest «az általa felhozottak tekintetéből» utasitotta el, azaz: a tévedés bizonyitását meg sem engedte, mert ugy találta, hogy *ha* a 280 frt téves «fizetés» folytán jutott is a hitelező «tulajdonába», azért a tulajdon tulajdon marad és a téves fizetés csak a letevő «és végrehajtást szenvedő közti jogviszonyt (értsd: condictio indebiti) állapit meg». Ha a kiindulási pontot megengedjük, hogy a 280 frt a foglaláskor csakugyan a végrehajtást szenvedőé volt, akkor ezen döntés következetes is, már a jelen per «érdeme» csakugyan az: kié volt a foglaláskor a 280 frt? A kir. tábla azonban az «érdemet» nyilván nem ebben hanem a *tévedésben* látja és ez a táblai itélet főbotlása. Mert a tábla saját álláspontja szerint is világos: hogy a 280 frt nem azért nem jutott a hitelező vagyonába, mert felperes *tévedett*, hanem, mert «még nem került a végrehajtást szenvedő tényleges hatalmába» vagyis, szerintem: mert a végrehajtást szenvedő e 280 frtot soha el sem fogadta, sőt visszautasitotta. A tévedés kérdése a jelen perben merőben közömbös. *Dr. Schwarz Gusztáv.*

* Magánjogi fejtegetések 173—179. l.

** V. ö. azóta: *Krainz* System II. köt. 102. l. 15. j. 103. 4. j. és *Schrutka-Rechtenstamm* Freigebung fremder Sachen 1893, 129. l.

Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához.*

I.

A tanuzási kényszer a lapszerkesztő ellen.

Az uj bünvádi perrendtartás és életbeléptetési törvénye a sajtószabadságot nemcsak az esküdtbirósági hatáskör megszoritása által, hanem még a szerkesztő és a szerkesztőség perjogi immunitásának oldaláról is komoly veszélylyel fenyegeti.

Azt tartottuk eddigelé, hogy a szerkesztő, ha a sajtóvétséget tartalmazó czikk szerzőjét megnevezni nem akarja, erre a renitens tanu ellen alkalmazható közönséges kényszereszközök (pénzbüntetés, elzárás) által nem szoritható. Valamint azt tartottuk, hogy a szerkesztő ellen az incriminált czikk kéziratának kézrekeritése végett közönséges lefoglalás, házkutatás, pláne személymotozás helyet nem foglalhat. Vagyis dogmának vallottuk a szerkesztő és a szerkesztőség perjogi immunitását. Az 1868. évi február 22-én kelt 19. számu igazságügyminiszteri rendelet is ekkép vélekedett; az 1848-iki sajtótörvény 13. és 33. §-ainak szellemében őszintén szivükre kötvén a sajtóügyi vizsgálóbiráknak ezeket a hervadhatatlan szavakat: «a mi pedig a sajtóvétség elkövetőjét illeti, erre nézve, rendkivüli esetek kivételével elég a felelős szerkesztő s a kiadó megkérdezése, szükség esetén pedig a szerkesztői s kiadói helyiségek átkutatása. Sőt e kutatás is többnyire felesleges, miután a suly nem annyira a czikk szerzőjére, mint inkább annak tartalmára fektetendő. E szerint tehát, ha a felelős szerkesztő vagy kiadó valamely névtelen czikk szerzőjét felfedezni vonakodnának: elég a ténykörülményt konstatálni, hogy a sajtótörvény 13. vagy 33. §-a értelmében feleletre vonathassanak azok,

* Az uj bünvádi eljárás közeli életbe lépésére való tekintettel e rovatot állandósitjuk. *Szerk.*

kiket ily esetben a felelősség sulya terhel». Az interpretatio szóról-szóra tiszta arany volt; sajtótörvényünk mondott szakaszai a fokozatos felelősség rendszerével nemcsak azt intentionálták, hogy a szerkesztő legyen a bünbak, a ki mindenesetre lakoljon a bünös sajtóközleményért, ha az igazi tettest, a szerzőt, kinyomozni nem lehetne, hanem egyuttal és első sorban biztositani kivánták a sajtónak az anonymitás védpajzsát, jól tudván, hogy a névtelen gondolathősők perjogi immunitása a sajtószabadság egyik legfőbb, legszükségesebb oszlopa.

De tempora mutantur et leges mutantur in illis. Az uj bünvádi perrendtartás életbelépésével mindez máskép lesz.

A 205. és 208. §§. taxative felsorolják a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyéneket. Ott van: az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a gyógyszerész, sőt még a bába is. De nincs felemlitve a lapszerkesztő. Következésképen, minthogy a bünvádi perrendtartás XXX. fejezete (561—575. §§.), mely a sajtóvétségek kimeritő speciális jogforrása akar lenni, sem tartalmaz a tanuzási kötelesség tekintetében a szerkesztőre nézve valami különleges, az általános szabályokat módositó rendelkezést, kétségtelen, hogy minden törvényes akadály nélkül fogják alkalmazhatni a szerzők kitudása végett a szerkesztők ellen a tanuzási renitentiára szabott kényszereszközöket, esetleg tehát a 195. §. értelmében a hat hónapig terjedhető fogvatartás uri mulatságát is.

Ugyancsak helye lesz a konok szerkesztő ellen a bünvádi perrendtartás 169. §-a értelmében a kézirat lefoglalásának, a 174. §. értelmében a kézirat megkeritése végett a házkutatásnak, illetőleg a szerkesztőség átkutatásának, sőt esetleg mindezek betetőzéseül a 176. §. értelmében a személymotozásnak is.

Hogy ilyen perrendtartási rendelkezések mellett, hozzáképzelve egy kis vizsgálóbirói tulbuzgóságot vagy pártés a bíróságnak valamennyi tagja arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek, a biróság a további eljárást felfüggeszti és az ügyet, indokolás nélkül hozandó határozattal a legközelebbi ülésszak esküdtbirósága elé utasitja.»

A másik szabályt a 374. §. 3. bekezdése állitja fel ekképen:

«Ha a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek kijelentése szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést, vagy ha az esküdtek olyan okot fogadtak el valónak, a mely a büntethetőséget kizárja, illetőleg megszünteti, a biróság a vádlottat erre irányzott inditvány nélkül is felmenti».

Az első pillanatra ugy tünik fel, mintha a 371. és 374. §. egy és ugyanazon materiát szabályozná, mert hiszen — ugy látszik — az esküdtek akkor is az ügy lényegében tévedtek, ha oly tettben mondták ki a vádlottat bünösnek, melyre a törvény nem állapit meg büntetést. Ha azonban közelebbről vizsgáljuk ezt a két esetet, meggyőződünk arról, hogy egyik a másikkal semmi vonatkozásban sincs.

Az előbbi esetben az esküdtek *tévedtek*, az utóbbiban ellenben *nem;* s épen ez okból a 371. §. esetében a biróság nem itél a téves verdikt alapján, hanem az ügyet uj ülésszak elé utalja; a 374. §. esetében pedig a biróság elfogadja a verdiktet, s annak anyagi jogi következményét levonja, azaz felmenti a vádlottat.

Már ebből is látható, hogy a két eset teljesen heterogen elemeket foglal magában; a miről még inkább meggyőződünk akkor, ha a két eset alkalmazhatóságának feltételeit elemezzük.

A B. P. 371. §-a szerint a tévedésnek az ügy lényegére kell vonatkozni; azt kell tehát minden esetben eldönteni, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek-e?* Az ügy lényege nem lehet más, mint a bünösség kérdése; tehát, ha a biróság egyhangulag megállapitja, hogy az esküdtek a bünösség kérdésében tévedtek, akkor azt vizsgálja, hogy ez a tévedés a vádlott sérelmére történt-e?

E tekintetben a törvény semmi korlátot sem állit fel, következésképen a tévedés vonatkozhatik a bizonyitékokra ép ugy, mint az anyagi jogra; tehát tévedhetnek az esküdtek nemcsak a fő, hanem a kisegitő s mellékkérdésre adott válaszukban is. Hangsulyozni kivánjuk azt, hogy a tévedés nemcsak a fő-, hanem a kisegitő s mellékkérdésekre is vonatkozhatik; mert igaz ugyan, hogy a főkérdés alapján döntik el az esküdtek azt, hogy bünös-e a vádlott a vád tárgyává tett büncselekményben, (355. §.) mindazáltal a tényállás változása folytán a vádtól eltérő minősitésre kisegitő kérdés tehető fel (356. §.), a mely kérdés, ha a főkérdésre az esküdtek *nem*-mel feleltek, főkérdésre alakul át; tehát a kisegitő kérdés alapján ismét a bünösség kérdésével foglalkoznak az esküdtek.

A mellékkérdések közt igaz ugyan, hogy van oly is, a melyik nem a bünösségi, hanem a minősités kérdésével foglalkozik (a 359. §-ban emlitett sulyosabb vagy enyhébb

hüséget, hova fog lefokozódhatni nálunk a sajtószabadság féltett kincse, talán felesleges fejtegetnünk.

Dr. Barna Ignácz.

II.

A biróság befolyása a bünösséget megállapitó verdictre.

Nincs oly állam, a hol az esküdtszéknek bünösséget megállapitó verdiktje birói ellenőrzés nélkül állana. Habár a kontinentális eljárási törvények nem is fogadták el e tekintetben Anglia tulzásait,* mindazáltal kivétel nélkül, mindegyik gondoskodott oly korrektivumról, mely lehetővé teszi, hogy a biróság a verdiktet, ha az esküdtszék in pejus tévedett, felülvizsgálja.

Bünvádi perrendtartásunk, — eltekintve a helyesbitő eljárástól, — két szabályt állit fel arra az esetre, midőn az esküdtek bünösséget állapitottak meg, de a biróság abban a jogi meggyőződésben van, hogy a verdikt alapján büntetést nem szabhat ki.

Az egyik a 371. §. szerint a következő:

«Ha az esküdtszék a vádlottat bünösnek mondta ki,

* Angliában, ha a biró abban a meggyőződésben volt, hogy az esküdtek helytelenül itéltek, ezeket huszonnégy tagból álló esküdtszék elé állittatta, s az esküdtek felett hamis biráskodás miatt törvényt ültek; a minek alapján elitéltettek, infámiával sujtattak, sőt vagyonukat is elkobozták. Ámbár 1667 deczember 16-án törvényt hoztak, mely szerint az esküdteket verdiktjük miatt börtönre vetni s megbüntetni nem szabad, mindazáltal 1670-ben Penn és Med sokat emlegetett esetében a biró igy szólt az esküdtekhez, kik nem a szája ize szerint itéltek: «Csak akkor bocsátom önöket szabadon, ha olyan itéletet hoznak, melyet a biróság elfogadhat; addig étel, ital, tüz és dohány nélkül elzárva maradnak; és Isten segélyével vagy elfogadható itéletet hoznak vagy kiheztetjük önöket». Ebben az esetben az esküdtek negyven óránál hosszabb ideig voltak étlen szomjan elzárva, mig megfelelő verdiktet hoztak. Ma azonban már ilyen eljárás nincsen; s ha az esküdtek a biró szerint nem helyesen itéltek, uj verdikt hozatalra utasithatja az esküdteket, s ha itéletükhöz akkor is ragaszkodnak, az eljárást felfüggeszti s az ügyet a Queen's Bench elé utasitja.

* Az ügy lényegére vonatkozó tévedés megállapitása tekintetében az irodalomban nagyon eltérők a nézetek. A francziák tág magyarázatot adnak a lényegben való tévedésnek, s szerintük a sulyositó s enyhitő körülmények körül való tévedés is idetartozik (v. ö. *Nougniev:* La lour d'Assises IV, k. 944. lap). — *Mayer* szerint az ügy lényege alatt a bünösség kérdését kell érteni objektiv és subjektiv irányban (kommentár III. 297.); *Löwe* szerint az ügy lényege alatt a bünösség kérdését kell egész terjedelemben érteni, tehát ide sorolandó a büntethetőséget kizáró okok is, s igy csak az enyhitő körülmények nem tartoznak ide. (Kommentár 317. §. 3. a. jegyzet); *Dosendorf* szerint az ügy lényege egyenlő a bünösség kérdésével a maga fatalitásában; tehát nemcsak a fő, hanem a mellékkérdésre is vonatkozhatik a tévedés. (317. §. 1. jegyzet). *Dalcke* hasonlókép ehhez a felfogáshoz csatlakozik. (Fragestellung und Verdikt. 154. lap.)

büntetési nemnek megállapitása), ámde a mellékkérdések legnagyobb része olyan, a mely a bünösséggel áll közvetlen összefüggésben. Ilyenek a beszámithatóságot kizáró okok (358. §.), továbbá az oly okok tárgyában feltett kérdések, melyek a büntetőtörvényeknek külön rendelkezései értelmében a büntethetőséget megszüntetik,* (359. §.); ezek mind olyanok, melyeknek mikénti eldöntésétől függ a vádlott bünössége.

Kétségtelen, hogy ha az esküdtek ilyen kérdésre nézve tévedtek, ez a tévedés az ügy lényegére vonatkozik; minden ilyen esetben helye van tehát a további eljárás felfüggesztésének.

(Bef. köv.) *Vargha Ferencz.*

Jogügyletek magyarázata a felülvizsgálati eljárásban.

Köztudomásu, hogy a pernek harmadfoku felülbirálása nem lehet oly tág körü, mint a második fokon. Arra nézve azonban, hogy a megszoritás miben álljon, a nézetek még most is eltérők. Vannak, a kik azt kivánják, hogy ellentétben a másodfoku elbirálással, a harmadfokon csak uj tényeket ne legyen szabad felhozni, különben pedig a harmadfoku bíróság épugy a tény és a jogkérdés szempontjából birálja el az ügyet, miként a másodfoku. Tulnyomólag azonban az a nézet érvényesül, hogy a harmadfoku bíróság csak a jogkérdés szempontjából birálja felül az ügyet.

Ezzel azonban a felülvizsgálat körét csak nagyjából jelöljük meg. A tüzetes meghatározás annál inkább szükséges, mert az minden esetben nem is áll, hogy a felülvizsgálat csupán a jogkérdésre szoritkoznék. E részben szükséges a felülvizsgálat czélját tekintenünk. E czél az: a felülvizsgálati bíróságot a bizonyitás eredményének felülbirálása alól felmenteni, feltéve, hogy az alsóbb bíróságok eljárása szabályszerü volt. Minden egyéb, a mi nem esik ezen szempont alá, nincs kizárva a felülvizsgálat köréből.

Ennek alapján positive is meghatározhatjuk, mi esik a felülvizsgálat körébe. Ide tartozik: *a)* a köztudomásu és hivatalosan ismert tények vizsgálata; *b)* annak vizsgálata, vajon az alsóbb bíróság a bizonyitás utján kideritett tényeket jól foglalta-e az anyagi jogszabály alá; *c)* vajon az alaki jogszabályok betartattak-e; *d)* a bizonyitás utján kideritett tények vizsgálata, ha az alaki jogszabály nem jól lett alkalmazva és végül *e)* azoknak a tényeknek elbirálása is, vajon valamely szabály jogszabály-e vagy sem?

Itt csak azt akarjuk bővebben megvilágitani, hogy minő terjedelemben tartozik az anyagi jogszabályra való következtetés elbirálása a felülvizsgálat körébe, mert ettől függ az is, magyarázhatja-e a felülvizsgálati bíróság a jogügyleteket vagy sem?

Midőn a biró a felülvizsgálat körében kutatja, vajon az alsóbb biró az anyagi jogszabályt jól alkalmazta-e: azt vizsgálja, hogy az alsóbb biró jól fogta-e fel a törvényhozó által képzeletben jogilag minősitett azt a tényt, a melyhez egy bizonyos parancsot füzött, jól azonositotta-e ezzel az általa kideritett tényt és jól füzte-e hozzá a törvényhozó parancsát? A felülvizsgálati biró következtetése tehát mindig egy képzeleti és valósággal megtörtént tény összehasonlitásából áll. Azonban ama valósággal megtörtént tény nem a biró előtt történt; ő azt csak más tényekből, melyeket bizonyos dolgokon vagy személyeken — bizonyitó eszközök — észlelt, vont következtetés utján ismerte meg. Hogy ez a következtetés helyes volt-e vagy sem, azt a felülvizsgálati biró nem kutathatja; s ezt jelenti, hogy a bizonyitás eredményét felül nem birálhatja. Hatásköre csak a képzelt és a valósággal megtörtént tény összehasonlitásának felülvizsgálatára szoritkozik.

Ez a ténykedés azonban feltételezi, hogy a megtörtént tény ép ugy legyen minden oldalról kideritve, mint a mily tisztán áll a képzeleti tény. Ámde sokszor épen ez nincs meg. Jogügyleteknél ugyanis igen gyakran azt a tényt, hogy a felek mit nyilvánitottak akaratuk gyanánt, nem lehet bizonyitás utján kideriteni, mert a felek akaratnyilvánitása hiányos. Hogy e miatt az ügylet ne legyen érvénytelen, a törvény (jogszabály) mondja meg, mi tekintendő a felek akarata gyanánt. Magyarázó jogszabály. Ezt a szabályt a kideritett ténynek a képzelt ténynyel való azonositása czéljából nemcsak az alsóbb, hanem a felülvizsgálati biró is alkalmazza. A felülvizsgálati biró nincs ahhoz kötve, hogy az alsóbb biró miképen egészitette ki magyarázat utján a felek jogügyleti akaratát. Ezt a felülvizsgálati bíróság önállóan teszi, a nélkül, hogy abba a tételbe ütköznék: hogy az nem tartozik a felülvizsgálat körébe, mikép az alsó biró a tényeket hogyan deritette ki. Ama ténykedés jogügyletmagyarázat, a mely a mondottak szerint a felülvizsgálat körébe esik.

Midőn pedig a felek hiányos akaratnyilvánitása egy bizonyitó eszközön van megtestesitve, vagyis okiratba van foglalva: a bíróság felülvizsgálata ezen okirat hiányos értelmének kiegészitésére is fog kiterjedni. Tehát az okiratmagyarázat is ezen a czimen a felülvizsgálat körébe esik.

Sokan a jogügylet és az okirat magyarázatát a felülvizsgálat köréből kizárandónak tartják; a minek oka abban rejlik, hogy ez a magyarázat mindig bizonyos tények alapján történik. E tények azonban lényegesen különböznek a felek tényeitől, a melyek az elbirálás tárgyát képezik. Midőn ugyanis a törvény rendeli, hogy a felek jogügylete valamely irányban kiegészitendő: bizonyos, az életben sürün előforduló tényeket tart szem előtt, a melyek az olyan ügyletet kigészíteni szokták. A birónak eme tényeket ismernie kell. Ezeket ő sokszor saját tapasztalatából is ismeri; de előfordul az is, hogy azok előtte ismeretlenek. Ekkor bizonyitás szükséges, pl. szakértő tanuk meghallgatása utján, hogy igy azt, hogy a fenforgó ügylet mikép egészitendő ki a törvény rendelkezése által, megállapithassa. És ez szüli azt a látszatot, mintha eme tények megállapitása azonos volna a perbeli tények kideritésével. A kettő közt azonban nagy a különbség. Amott a felektől különböző személyek tényeiről van szó, emitt a felek tényeiről. Az a szabály, hogy tények megállapitása a felülvizsgálat köréből kizárandó, csak az utóbbiakra vonatkozik. Mert ha az ellenkezőt fogadnók el, a felülvizsgálati birónak a köztapasztalat szerint valóknak vett tényeket valótlanoknak vagy forditva kellene vennie, a mit elrendelni nem volna észszerü.

A jogügylet magyarázata azonban nemcsak ebből állhat, hanem abból is, vajon a biró a kideritett perbeli tényt helyesen azonosithatta-e a törvény által képzeletben szem előtt tartott s jogilag minősitett ténynyel? Ez is a felülvizsgálat tárgya. De e magyarázat lényegesen különbözik a jogügyletmagyarázat fentebbi esetétől. Ez utóbbi a jogügyleti akarat kiegészitése, az előbbi pusztán csak a jogszabály alá foglalás (subsumtio) kérdése.

Ez a röviden kifejtett megoldásunk megegyezik a birói gyakorlatunkkal és jogászközönségünk tulnyomó részének nézetével, bár az eszmemenet sok tekintetben más, mint erről a legutóbbi jogászegyleti vitákból is meggyőződtünk. Nem is volna helyes, a felülvizsgálati birósági hatáskört nagyobb mértékben megszoritani, mint ez mulhatlanul szükséges. A hol nincs arról szó, hogy az alsóbb bíróságok előtt lefolyt bizonyitás eredménye a felek cselekvényei tekintetében érintessék, feltéve, hogy az eljárás szabályos: ott a felülvizsgálati birósági kérdés elbirálásától elzárni nem volna czélszerü, nevezetesen a jogügyletek magyarája-

* Pl. a kisérlettől való elállás (Btk. 67. §.), a gyujtogatás nem büntethető, esete (Btk. 422. §. ut. bek).

tától sem. Különben ez a jogügyletmagyarázat azon alakjánál, a mely pusztán a jogszabály alá foglalásban áll, soha nem is képezte vita tárgyát. Vitás csak a jogügyleti akarat kiegészitése, magyarázat utján. Ujabban azonban nemcsak nálunk, de külföldön is oda törekesznek, hogy a felülvizsgálat erre is kiterjesztessék. *Dr. Magyary Géza,*

nagyváradi kir. jogakadémiai tanár.

Kereskedelmi ügynöki szokások.

A magyar kereskedelmi csarnok «kereskedelmi képviseleti szakosztálya» kidolgozta a «budapesti kereskedelmi képviselők (ügynökök) szokásait».

A munkálat a «kereskedelmi képviselő» és «ügynök» szót egyértelmünek veszi. Ilyennek tekinti azon önállóan müködő kereskedőket, a kik egy vagy több kereskedő vagy gyáros részére ipartermékek eladását állandóan *közvetitik.*

A közvetitésre van tehát csak jogositva ügynök, hacsak a vevők általánosságban vagy különösen másként értesitve nem lettek.

Ezzel a kereskedelmi csarnok állást foglalt azon kérdésben, hogy mire terjed ki az ügynök hatásköre. A nélkül, hogy ezuttal az itt felmerült fontos elvi kérdések vitatásába belebocsátkozni kivánnék, csupán azon megjegyzésre szoritkozom, hogy a tényleges szokásoknak, valamint a judikaturának megfelelt volna, ha a fenti hatásköri megállapitáshoz a szakosztály hozzáteszi azt is, hogy ha valamely főnök hallgatólag hozzájárul ahhoz, hogy ügynöke ügyleteket kössön, a vételárt hitelezze vagy felvegye, ugy ezen irányban is főnöke megbizottjának tekintendő.

A szokások 9. §-ánál fogva a kereskedelmi képviselő különös meghatalmazás nélkül is jogositva van oly árak ellenértékének átvételére, melyek eladását ő közvetitette, ha azok általa és nem a megbizó által lettek szállitva. Rendelkezésre bocsátott vagy visszaküldött árukat elfogadni, megrendelések visszavonásába beleegyezni az ügynök nincs jogositva.

Ezek a szokásoknak a judikaturában leginkább vitás kérdésekre vonatkozó határozmányai. Azt hiszszük, nem igen lesznek a birói gyakorlatra nagy befolyással.

Mint valóságos szokások, értékesek a gyüjtemény azon tételei, melyek megállapitják, hogy ügynök megbizója ügykörében ennek nyilt vagy hallgatólagos beleegyezése nélkül nem köthet sem saját, sem másnak számlájára ügyleteket. Ha a kereskedelmi képviselő megbizatása határozott területre szól, kétség esetén oly ügylet után is követelhet provisiót, melyek azon területen közbenjárása nélkül a megbizó által vagy ennek részére köttettek. A mennyiben a közvetitett ügylet összege kétessé, avagy behajthatlanná válik, a provisio visszatéritendő. A mennyiben valamely ügylet kivitele a megbizó elhatározása folytán kényszeritő okok nélkül abban maradt, az ügynök a teljes provisiót követelheti. Az ügynöki viszony hat havi előzetes felmondás mellett felmondható. Az ügynök a hitelezési ügyletekből származó veszteségekért szavatossággal nem tartozik. Az elszámolás a naptárszerü félév beálltával történik. Az ügynök az elszámoláskor követelheti az általa közvetitett ügyletekre vonatkozó könyvkivonat közlését.

Mindezen határozmányok, mint a kereskedelmi forgalomban általánosan gyakorolt üzleti szokások igen szépen megférnek a kereskedelmi törvény keretében.

Felesleges volt azonban e szokás-gyüjteményben kimondani, hogy a kereskedelmi képviselő czégbejegyzési kényszer alá esik, mivel ez ily általánosságban nem állitható, de a czégbejegyzési kötelezettség különben sem üzleti szokásokon alapul, hanem törvényen.

Nem a szokásokba való annak meghatározása sem, hogy a kereskedelmi képviselő naplót köteles vezetni.

Teljességgel feleslegesnek tartjuk annak kimondását, hogy «a kereskedelmi képviselőt, mint önállóan müködő kereskedőt a magyar kereskedelmi törvényben és különösen ennek 309. es 310. §§-aiban a kereskedők javára biztositott jogok illetik meg».

Az ily tételeknek a «szokások» közé való felvétele csak zavarólag hat.

Ha valaki, vagy valamely társulat, avagy testület arra vállalkozik, hogy az üzleti szokásokat összegyüjtse, ne iparkodjék kodifikálni, ne akarja sem az érvényben biró törvényeket reprodukálni, sem pedig uj jogszabályokat alkotni.

Teljesen megfelel feladatának az ily gyüjtemény, ha ellesi az életből az általánosan gyakorlatban levő üzleti szokásokat és azokat formulázva, összefoglalja.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi judikatura.

718. A halálesetre szóló életbiztositási szerződés kedvezményezettnek direkt követelési jogot ad a biztositó ellen, és a biztositott összeg nem képezi a hagyatéknak alkotó részét. Ez a tőke életében sem illette meg a biztositottat, mert az csak az ő halála folytán képződik és kezd létezni és neki csak az a joga van meg, hogy szerződés hatását nem fizetés által megszüntetheti, hogy továbbá más kedvezményezettet jelölhet meg, ha az előbbi elfogadási nyilatkozatot még nem tett. Nem képezvén a biztositott összeg a hagyatéknak alkotó részét, az nem is számitható be annak az örökösnek terhére, a kit az örökhagyó kedvezményezettnek kirendelt, és még arra sem lehet kötelezni, hogy a fizetett dijakat a hagyatéknak megtéritse, mert őt az örökhagyó adósának tekinteni nem lehet. *(Párisi semmitőszék.)*

719. A franczia «la Foncière» biztositó társaság ajánlati feltételeiben benfoglaltatik az a kikötés, hogy a biztositott, ha elvállalt kötelezettségeinek meg nem felel, kötbér czimén tartozik az első évi dijat megfizetni. A közvetitő a társaság nevében elfogadta az ajánlatot a társaság utólagos jóváhagyásának feltétele alatt. A társaság jóváhagyta, de kötvényt ki nem állithatott azért, mert ez ajánlattevő vonakodott magát orvosilag megvizsgáltatni. Perli a kötbért. Az ajánlattevő azzal védekezik, hogy ajánlatát a társaság általi elfogadás előtt visszavonta. A biróság marasztaló itéletet hozott, mert a társaság jóváhagyása felfüggesztő feltételként volt kikötve, a mely által a kölcsönös kötelezettségek a jóváhagyás bekövetkeztéig függőben tartattak, de mihelyt a feltétel bekövetkezett, a szerződésnek a hatása ab initio beállott olykép, mintha az feltétlenül létesült volna. *(Tournai-i törvényszék.)*

720. A bemutatóra szóló közokmányba foglalt adóslevelek érvényesek, mert nincs törvényes határozmány, a mely megtiltaná őket. Ily kötelezvénynél az adós előre elfogadja direkt hitelezőinek mindazon személyeket, a kik egymásután az okmány birtokába jutnak. A jóhiszemü birtokos ellen csak oly kifogások tehetők, a melyek az okmány tartalmából folynak vagy a birtokos ellen személyesen irányulnak. E tekintetben a magánjogi és a kereskedelmi jogi kötelezők közt különbséget nem lehet tenni. *(Párisi semmitőszék.)* (A német polgári törvénykönyv 795. §-a értelmében csak állami engedélylyel helyezhetők bemutatóra szóló papirok a forgalomba.)

721. A törvény nem tiltja és igy érvényes az örökhagyónak az az intézkedése, hogy neje a hagyatékot csak addig élvezheti, a mig ujból férjhez nem megy. *(Párisi semmitőszék.)*

722. A háztulajdonos felelős a liftben előforduló balesetért, ha bizonyitható, hogy a lift nem volt ellátva azon biztonsági készülékkel, a melyet azon időben joggal meg lehetett kivánni. Ezt a felelősséget az a körülmény sem szünteti meg, hogy a lift berendezésének idejében az ily biztonsági készülékek még ismeretlenek voltak, hanem annak csak az a következménye, hogy a háztulajdonos nem fordulhat visszkeresetével a lift készitője ellen, mert ez nem szavatolhat oly tényekért, melyek a liftnek szakszerü berendezése után következtek be. *(Párisi semmitőszék.)*

723. Érvényes oly bérleti szerződés, a melylyel a bérbeadó kötelezi magát, hogy a bérösszeget soha sem emeli, a mig a bérlő tőle bérel. *(Toulouse-i felebbviteli biróság.)*

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **A magy. ált. polg. törvénykönyv szerkesztő bizottságának jegyzőkönyvei a bíróságoknál.** Az igazságügyminiszter a következő körrendeletet intézte a kir. Curia elnökéhez, a kir. itélő táblák és az összes kir. törvényszékek elnökeihez, valamint az összes kir. járásbíróságok vezetőihez:

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének előkészitése czéljából a vezetésem alatt álló miniszteriumban állandó bizottság müködik.

Lehetővé akarván tenni, hogy e bizottság jegyzőkönyvei nyilvánosságra jussanak, azokat a budapesti jogi szaklapok rendelkezésére bocsátottam. Ez intézkedésem folytán a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége a nevezett bizottságnak 1896. évi január hó 26-tól — 1897. évi október 27-ig terjedő jegyzőkönyveit az emlitett szaklapnak idei 46. számához mellékletül csatolt külön füzetben kiadta.

A jegyzőkönyvek nyilvánosságra bocsátásánál azt a czélt tartottam szem előtt, hogy a készülő nagy törvényhozási mü megalkotásában — véleményüknek akár az irodalom, akár más alkalmas módon való nyilvánitásával — a bizottság körén kivül álló oly szakférfiak is résztvehessenek, a kiknek nincs módjukban véleményüket közvetlen nyilvánitani.

A jogi szakkörök közül különös sulyt helyezek a birói karnak ilyetén közremüködésére, mert ez a kar a gyakorlati élettel folytonos érintkezésben áll s igy leginkább hivatott arra, hogy a jogélet igényeit a jövő törvénykönyvvel szemben kifejezésre juttassa.

Ennek előmozditása végett az emlitett jegyzőkönyveket tartalmazó füzet egy példányát idemellékelve azzal a felhivással küldöm meg a czimnek, hogy azt a vezetése alatt álló kir. bíróságok tagjaival közölni, figyelmöket a szerkesztő bizottság müködésére felhivni és tudomásukra hozni sziveskedjék, hogy nemcsak szivesen látom, de kivánatosnak is tartom, hogy közülök azok, a kik ahhoz hivatottságot éreznek, a szerkesztés folyamán felmerült kérdéseket tanulmányozás tárgyává téve, azokhoz akár a szakirodalomban, akár közvetlenül a szerkesztő bizottság vezető tagjához *Lányi* Bertalan miniszteri tanácsoshoz beküldött dolgozatokban hozzászóljanak.

A birói karnak ezen a téren kifejtendő müködését a legnagyobb figyelemmel fogom kisérni és gondom lesz reá, hogy a birói körökből nyert megnyilatkozások a szerkesztés folyamán kellő méltatásban részesüljenek.

Budapest 1897 deczember hó 4-én. *Erdély.*

Kivánatosnak tartanók, hogy a jegyzőkönyvek egy-egy példányát az igazságügyminiszterium az ügyvédi és a közjegyzői kamaráknak is küldené meg.

— **A budapesti kir. törvényszék elnöke** hetek óta a budapesti kir. járásbíróságok vizsgálatával foglalkozik. Behatóan megvizsgálja az ügyvitel minden részletét, tárgyalásokat hallgat meg, betekinti a tárgyalási jegyzőkönyveket. Mindenik járásbíróságnál több napot tölt el, hogy személyesen is meggyőződjék a munkaerők képességéről és tevékenységéről. Csak helyeselni tudjuk az elnök ebbeli erélyét, mivel igy legalább közvetlenül szerez tapasztalatokat a budapesti bíróságok felől, felismeri a hiányokat, azok korrigálását kezdeményezi, valamint javaslatba hozza a munkaerők szaporitását ott, a hol az szükséges.

— **A mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslathoz.** A következő sorokat vettük:

A *Jogt. Közl.* 49. számában *dr. Balog Arnold* ismertette és birálta a mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslatot és kifejtette, hogy mily szigoruak a törvényjavaslatnak azok az intézkedései, a melyek a szerződést nem teljesitő munkásokra vonatkoznak.

Ugyanezekre az intézkedésekre vonatkozólag akarok nehány megjegyzést tenni.

Ezeknek az intézkedéseknek szigorusága abban áll, hogy a szerződést nem teljesitő munkást meggyorsitott statáriumszerü eljárással hatvan napig terjedhető elzárásra lehet itélni és ezt az itéletet felebbezésre való tekintet nélkül lehet foganatositani. Ha ezt a szigoruságot azzal menti valaki, hogy a fenforgó érdekek nagysága és a gyors intézkedés szüksége rendkivüli szigoruságot kiván, ám legyen. De ha igy van, akkor legalább olyan *eljárási biztositékokat* kell keresni, a melyek a törvény helyes és igazságos kezelését biztositják. Azonban a törvény eljárási biztositékokat egyáltalán nem nyujt. A törvény szerint a főszolgabiró az a hatóság, a mely a büntetéseket kiszabja, már pedig felesleges bővebben bizonyitani azt, hogy a közigazgatási hatóságok az ily törvény kezelésére nem alkalmasak és hogy a törvénynek közigazgatási hatóságok által való kezelése annak helyes és igazságos alkalmazását nem biztositja.

Nézetem szerint nagyban segitene a törvény kezelése körül előállható bajokon az az intézkedés, ha a munkaszerződésből származó jogviszonyok és a kihágások feletti itélkezés a *járásbíróságok* hatáskörébe utaltatnék. A birói eljárás az igazságosságnak és a pártatlanságnak sokkal nagyobb biztositékát nyujtja, mint a közigazgatási és igy, ha már a törvény szigoruságán enyhiteni nem lehet, legalább arról volna gondoskodva, hogy a törvény szigorusága az eljárásban az igazságosságnak azzal a biztositékával legyen körülvéve, a melyet fenálló intézményeink körében el lehet érni.

A közigazgatási hatóságoknak a munkaszerződések kötése körüli befolyása ez által nem érintetnék és igy a közigazgatási hatóságok elegendő befolyást gyakorolhatnának a közigazgatás körébe tartozó viszonyokra akkor is, ha az itélkezés nem tartoznék az ő hatáskörükbe. Az eljárás gyorsaságát pedig a járásbirósági eljárásban ép oly könnyü keresztülvinni, mint a közigazgatási eljárásban és a törvény idevágó intézkedései utján a járásbirósági eljárás a kivánatos gyorsasággal is meg volna egyeztethető.

A ki a közigazgatási hatóságoknak eljárási módját és elveit és a bíróságok eljárási módját és elveit ismeri, az nem fogja kicsinyleni azt a biztositékot, a mely az itélkezésnek a járásbíróságok elé való utalásában rejlik. A törvény az itélkező hatóság belátására bizza annak mérlegelését, hogy a munkások valamely eljárása a munka megtagadásának minősithető-e és egész munkás-csoportok szabadsága felőli intézkedést enged az itélő hatóságnak. Az itélő hatóság hatásköre majdnem korlátlan és ellenőrizhetetlen, mert határozata azonnal végrehajtható és igy egész munkáscsoportoknak hatvan napig tartó azonnali elzárásra terjed ki. Ha a fenforgó érdekek elég nagyok, hogy ily szigoru intézkedéseket tegyenek szükségesekké, akkor kétszeres okunk van arra is igyekezni, hogy ezek a szigoru intézkedések csak akkor alkalmaztassanak, a mikor a törvényes előfeltételek fenforognak. Fenálló intézményeink között pedig a bíróságok azok, a melyekre ily fontos diskretionárius hatáskört a legnagyobb megnyugvással bizhatunk, és ha ezt a hatáskört a közigazgatási hatóságokra bizzuk, akkor a törvény helyes kezelésének egyik biztositékát kellő ok nélkül feláldozzuk. *Justus.*

— **Nagy Ferencz** kereskedelmi jogi kézikönyve negyedik kiadásban jelent meg. Nagy Ferencz könyveinek az a rendkivüli előnye van, hogy a tanuló-ifju is könnyen sajátitja el a belőlük szükséges ismereteket, a gyakorlat embere pedig szintén megtalál mindent bennök, a mi az egyes részletkérdésekben való tájékoztatásra szükséges. A kereskedelmi jogi kézikönyv eme legujabb kiadását is világos rendszer és irály jellemzi. Nagy sulyt helyezett szerző az ujabb judikaturára, valamint a német kereskedelmi törvényre. A mü két kötetből áll, összesen 57 iven.

— **Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok akadémiai anyaggyüjtemények második kötete** elhagyta a sajtót és a jövő hónapban megjelen. Ezen kötet a börtönügyi javaslatot és a különvéleményeket, továbbá az 1831—40. évekről szóló bünügyi statisztikát, végül az országos bizottság igen tanulságos jegyzőkönyveit foglalja magában. Az országgyülési tárgyalásokat azok nagy terjedelme folytán a harmadik kötetre kellett hagyni. Ezen harmadik kötet már szintén szedés alatt van és a jövő év folyamán megjelen.

— **Jogi dolgozatok** czim alatt dr. Reiner János kiadta nagyobb tanulmányait, melyek a szaklapokban láttak nap-

világot. Czimeik: A névhez való jog. A jászkunok özvegyi s hitvestársi öröklési és özvegyi joga. Szabályrendelet és egyleti alapszabály. Az utólagos házasság általi törvényesitési. A házassági együttélés joga és kötelessége. Daempf Sándor könyvéről: A holt kézi törvény Magyarországon. A bizományi viszony jogi természete. A tulajdonközösség megszüntetése iránti per feljegyezhető-e a telekkönyvben? A főpapi kinevezések ellenjegyzésének joga. — Igen helyesnek és követendőnek tartjuk, hogy szerző dolgozatait könnyebben hozzáférhetőkké tette.

— **A budapesti egyetem jogi karán** a napokban egy jelölt kánonjogi szigorlatot tett latin nyelven. Egy régi rendelet szerint a horvátoknak ez meg van engedve. A censorok voltak: Zsögöd (dékán), Hajnik és Szentmiklósy (Kajuch). A jelöltet egyhangulag képesitették.

— **Egy főur fogsága a XIX. század végén.** Ezen czim alatt irta le egyik napilapunk a párviadal vétsége miatt két heti államfogházra itélt *báró* A. B. keserves kinszenvedéseit a velenczei ólomkamrák tetői alatt, — illetőleg a pestvidéki törvényszék fogházában. Ezen — ugy látszik — jól értesült és illetékes helyről meg nem czáfolt közlemény szerint nevezett báró egy nagy, pajtányi helyiséget kapott. Ezt ő saját butoraival pompásan bebutoroztatta, öt kisebb helyiségre osztotta fel és a párisi és londoni izlés minden ékességével és csecsebecséivel felszerelte. A fogházban töltött tizennégy nap alatt mintegy *százznegyven* látogatója volt a nemes fogolynak, kik elámultak, mikor egy fényes uri háztartás tárult eléjük. Sőt még a saját komornyikja is rendelkezésére állott a bárónak, a ki természetesen étkezés dolgában is a megszokott luxust fejthette ki.

Ime egy főur fogsága a jogegyenlőség századában!

Csak azt csodáljuk, hogy a kir. ügyészség és főügyészség elnézte a fogházfelügyelő szabályellenes eljárását és hogy legalább utólag nem tanitják ki őt arra, hogy a fogházban senki különös kiváltságokban nem részesülhet, hogy ezen a demokratikus helyen rang- és vagyonkülönbséget ismerni nem szabad.

Azon államfogolynak, a ki a fogházban tölti államfogházbüntetését, csak annyi szabadsága van, mint a mennyi az államfogházban volna, de itt sem engedhető meg az, hogy a letartóztatott olyan módon rendezkedjék be és olyan életmódot folytasson, mint a szóvá tett esetben. Kigunyolása ez a büntetőtörvénynek és az igazságszolgáltatásnak.

(Ujabban azt beszélik, hogy azon napilap tudósitása nem felel meg a valóságuak. Minden esetre kivánatos volna megtudni, mi abban a tulzás, és mi nem. *Szerk.)*

— **Dr. Kenedi Gézának** lapunk élén közölt czikkét nem hagyhatjuk szó nélkül. A mit a bíróságokról és az ügyvédségről mond, arra talán azon oldalról lesz válasz. Mi a kitünő publicistának a jogi sajtó ellen emelt vádjait kénytelenek vagyunk igazságtalanoknak mondani.

Nem szabad kicsinyleni a jogi sajtónak azt a működését, mely a dogmatikus fejtegetések, a kasuistikus birálatok részletmunkájában áll; ez első rendü feladatunk s elvégre a jog a részletmunka nélkül nem jogtudomány.

Másrészt azonban a szükkörü exegetikai szellemet, mely a tisztelt czikkiró szerint a mostani szakbeli munkálkodást jellemzi, a magyar szakbeli sajtó már leküzdötte.

Sőt mondhatjuk, épen a szakbeli sajtó érlelte meg egytől-egyig azokat a tisztult eszméket, melyek ujabb törvényhozási alkotásainkat jellemzik és melyek a jogászi szellemet kétségkivül emelték.

Hogy néhány példát emlitsünk, a perjogi reformok, a házasságjogi törvény, a közigazgatási bíróság intézménye a czikkiró ur állitásainak élő czáfolatai.

A büntetőjogi reformok fölötti széleskörü vitákat is emlékezetébe idézzük.

A büntetőtörvény novellajavaslatának minden egyes határozmányát, mely a büntetőjog terén haladást és fejlődést jelent, a szaklapoknak valósággal ki kellett csikarniok az exegetikusoktól.

Ugy látszik azt is elfeledte már igen tisztelt czikkiró ur, hogy a szakbeli sajtó a bíróságok bünügyi itélkezését nemcsak kritizálja, de hatályosan *ellenőrzi* is. Az ismeretes birósági tévedéseket a szakbeli sajtó fedte fel — igaz, hogy lárma nélkül, de teljes sikerrel.

És vajon helyes-e ignorálni a szakbeli sajtó azon munkáját, midőn kimutatja, hogy Magyarországon a büntetőjognak van *története?*

A mi végül a bünvádi eljárást illeti: midőn 1881 végén megjelent az esküdtszék nélküli javaslat, a szakbeli sajtó kezdette meg a küzdelmet az esküdtszékért; kimutatta, hogy a nyelvi és nemzetiségi aggály alaptalan, hogy esküdtszék nélkül lehetetlen lesz a bünvádi eljárást kiépiteni. Szakadatlanul folytatta a küzdelmet mindaddig, mig Szilágyi Dezső az esküdtszéket a javaslatba fel nem vette. És tisztelt munkatársunk azt is igen jól tudja, hogy a életbeléptetési törvény hires 16. §-ának karakterét a szakbeli sajtó a legeslegelső stádiumban felismerte és ellene állást foglalt.

Ily körülmények közt a különben is nagy nehézségekkel küzdő szakbeli sajtó talán még sem érdemelte meg azokat a kemény szavakat, melyeket a czikk használ.

— **Az életbiztositási összeg nem a hagyaték alkatrészét, hanem a kedvezményezett tulajdonát képezi.** (A belügyminiszternek 91,382/97. sz. a. Cs. vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) A m—i takarékpénztár részvénytársaság beadványt intézett a M. városi árvaszékhez, melyben azt kéri, járuljon hozzá az árvaszék, hogy az Equitable biztositó-társaság által, a takarékpénztárnál levő biztositási kötvény után, néhai B. Sámuel örökösei részére fizetendő 2000 frtból 1100 frt néhai B. Sámuel 1100 frt tartozásának kiegyenlitésére a hitelező takarékpénztárnak kiadassék. E kérvény iránt a nevezett árvaszék előtt folyamatba tett, ezáltal 3117. sz. a. elintézett ügyet felülvizsgálván, következőleg határoztam: Az idézett II. foku határozatot, mely helybenhagyta az árvaszék által tett s szóban levő kérelemnek helyt adó intézkedést, megváltoztatom s a nevezett takarékpénztárt kérelmével elutasitom. Indokok: A szóban levő életbiztositási kötvény után esedékes 2000 frt a néhai B. Sámuel hagyatékát nem képezi, mert az életbiztositás halálesetre történvén B. Sámuel örökösei javára, a haláleset bekövetkeztével kiskoru B. Gábor, illetve ennek törvényes képviselője, a 2000 frt életbiztositási összegnek kifizetését nem hagyaték átadó végzés alapján, hanem mint szerződésileg kijelölt kedvezményezett követelheti, miért is az B. Sámuel adósságának törlesztésére nem forditható. Ennek okából a II. foku határozat megváltoztatásával, a szóban levő kérelmet elutasitnom kellett.

— **Egy budapesti végrehajtót** a napokban 300 frt pénzbüntetésre itélt a budapesti kir. törvényszék mint fegyelmi bíróság. Halomszámra jöttek ellene a feljelentések. Hát még a mely ügyeket nem jelentettünk fel! *(Ügyvédi körökből.)*

— **A vizsgálóbirák** idézéseiket az ügyvédeknek ép ugy küldik, mint a többi, a bünperben érdekelt feleknek, nem nevezvén meg az ügyet, melyben idéztetik, a mi a vizsgálatnak is lényeges hátrányára van, az ügyvédekre is kellemetlen, minden egyébtől eltekintve azért is, mivel igy nem tekinthetik meg otthon a vonatkozó ügy iratait, a mire pedig legtöbb esetben szükség van.

—

A Magyar Jogászegylet f. hó 18-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Barna Ignácz előadása feletti vita. Ezen ülésen szólni fog dr. Kégl János ügyvéd a törvényes örökösödés rendjéről. — Az egylet szivesen lát vendégeket.

Lapunk jelen számához van mellékelve a főlap évi tartalommutatója. Az előfizetők az év végével teljes tartalommutatót kapnak.

Ujonnan belépő előfizetőinknek megküldjük dijmentesen a magánjogi kodifikationális bizottság jegyzőkönyveinek első füzetét. A második füzetet január folyamán kiadjuk és szintén dijmentesen küldjük meg előfizetőinknek. Franklin-Társulat.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin Társulat nyomdája.

Harminczkettedik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1897 deczember 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fél eskü alatti kihallgatásának kérdeséhez. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki birótól. — Törvény és rendeleti jog. —*or.* — A magyar és osztrák biztositó-társaságok kölcsönös jogviszonyai. Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az elévülés megelőzése bünügyekben. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől. — Elvi határozatok a házassági bontó perek köréből. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához. VARGHA FERENCZ kir. táblai birótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fél eskü alatti kihallgatásának kérdéséhez.

A félnek eskü alatti kihallgatása kiállotta az élet tüzpróbáját. Nálunk és Ausztriában egyhangulag elismerik fölényét a félnek esküjével szemben. Nem szenved semmi kétséget, hogy végleges polgári perrendtartásunk a törvényszéki eljárásra is ki fogja terjeszteni ezt az uj bizonyitó eszközt. Az uj osztrák perrendtartás ebben már megelőzte.

Csodálkoznunk kell tehát azon szivós ellentálláson, a melyet a német jogászok ezen intézmény ellen kifejtenek. A mult évben Berlinben megtartott ügyvédgyülés tulnyomó többséggel ellene nyilatkozott. Az előadó, az azóta gyilkos kezektől kimult igazságügyi tanácsos *Levy*, igen élesen nyilatkozott róla. Véleményét* a következőkben összegezte: «A német perrendtartás esküjoga hosszu történeti fejlődésnek több század nagyérdemü jogászai által kifejtett tudományos és gyakorlati munkájának érett gyümölcse; egészséges elméleti alapokon nyugszik és a gyakorlatnak minden méltányos követelményét kielégiti. Nincs ok arra, hogy azt külföldi intézménynyel (t. i. a fél eskü alatti kihallgatásának angol intézményével) felcseréljük, még ha ez tényleg bizonyos előnyökkel járna is. De még ezeket az előnyöket sem lehet feltenni. A felek eskü alatti kihallgatása helytelen elméleti alapon nyugszik, mert eltörli a természetes határvonalat felek és tanuk közt; veszélyezteti a bizonyitási tehernek nagyfontosságu intézményét, előmozditja a nyomozó elvet, több alkalmat ad hamis eskükre, a biró szabad mérlegelése elé megoldhatlan feladatokat tüz, veszélyezteti a jogbiztonságot és végeredményében szükségkép a magánjogi jogszolgáltatás elfajulására kell vezetnie.»

Ez a nézet nemcsak a német ügyvédgyülésen a tulnyomó többség helyeslésével találkozott, hanem az irodalomban is élénk viszhangot keltett. A Deutsche Juristen-Zeitung mult évi és folyó évi évfolyama tekintélyes jogászoktól hasonló értelmü nyilatkozatokat közöl.

Az érvek, a melyeket felhoznak, nem ujak. A *Magyar Igazságügy*-nek 1890. évfolyamában nagyobb tanulmányban és a mult évi jogászgyülés részére irt véleményemben igyekeztem ezeket az érveket bővebben megczáfolni. Nem is hiszem, hogy nálunk ez a kérdés a végleges perrendtartás megalkotásánál ujolag felmerülne. A tapasztalatok, a melyeket e téren tettünk, oly kedvezők, hogy a visszatérés a formulázott esküre ki van zárva.

Vannak azonban nálunk is, a kiket a német jogászok ezen szivós ellenállása az uj intézmény ellen gondolkozóba ejt. Igy e lapok jeles munkatársa, *dr. König Vilmos* ur, daczára annak, hogy az uj intézménynek jó eredményét nálunk konstatálja, ezen német áramlat hatása alatt közvetitő inditványnyal lép fel a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban. Ezen inditvány szerint mind a két bizonyitó eszközt, a félnek eskü alatti kihallgatását és a félnek esküjét fen kellene tartani oly módon, hogy a birónak joga volna a körülményekhez és a czélszerüséghez képest vagy az egyiket vagy a másikat alkalmazni. Ezen megoldás abban találná okát, hogy a fél eskü alatti kihallgatásának visszásságai is vannak. Ilyenek a fél sokszoros személyes szereplése, megkeresés utján való kihallgatásnál az eljárás nehézkes volta, és az a körülmény, hogy egyszerübb, átlátszó esetekben az ügy egyszerü igennel vagy nemmel nyerhet elintézést.

Én e megoldást nem tartom elfogadhatónak és a formulázott esküt még kivételesen sem vélem bizonyitó eszközként fentarthatónak.

A fél eskü alatti kihallgatásának csak egy hibája van: az eljárás igen nehézkes, ha megkeresés utján történik. A sommás eljárásról szóló törvény 98. §-a szerint megkeresés esetén a perbiróság a vallomás beérkezte után dönti el, hogy a kihallgatott fél esküre bocsátandó-e? A kihallgatás és megesketés tehát mindig két külön határnapot vesz igénybe, a mi a felekre terhes, költséges és nagy időveszteséggel jár. A dolog még bonyolodik, ha a fél, kinek megesketését a perbiróság elrendelte, a megesketés előtt vallomását módositani akarja. Hozzájárul még ehhez a 95. §-nak az a rendelkezése, hogy a biróság mindig köteles a másik fél kihallgatását is elrendelni, ha ez azt az eskü letétele előtt kéri. Az eljárás tehát egy egészen egyszerü esetben is, midőn pl. arról van szó, hogy alperes 100 frtot fizetett-e vagy nem, akkép alakul, hogy 1. a perbiróság megkeresést intéz az egyik fél kihallgatása iránt; 2. a megkeresett biróság kihallgatja ezt a felet és elküldi az erről felvett jegyzőkönyvet a megkereső birósághoz; 3. az ellenfél kéri saját kihallgatását, melyet a perbiróság elrendel és foganatositása iránt ujabb megkeresést intéz; 4. a megkeresett biróság kihallgatja az ellenfelet és a jegyzőkönyvet elküldi a perbirósághoz; 5. a perbiróság dönt, hogy melyik felet kell megesketni és ujból megkeresést intéz az eskü kivétele iránt; 6. a megkeresett biróság kiveszi az esküt és elküldi az iratokat a perbirósághoz; 7. a perbiróság tárgyalást tüz ki és meghozza az itéletet. Mennyi határnap és mennyi birói intézkedés!

Tagadhatlan, hogy ily esetben a fél esküje rövidebb eljárást eredményezett. A biró már az első tárgyalási határnapon meghozhatta az eskütől feltételezett itéletet és egy második határnapon kivehette az esküt.

De nem lehet-e az eskü alatti kihallgatásnál is az eljárást röviditeni? Nézetem szerint igen. A hiba nem az intézményben rejlik, de részletes szabályozásában. A szabályozás olykép is történhetnék, hogy megkeresés esetén a perbiróság a tárgyaláson a kihallgatás előtt dönti el, hogy melyik felet kell eskü alatt kihallgatni, és a megkeresett biróság mindjárt a vallomás után kivehetné az esküt, ép ugy mint a tanunál. Nem helyes a birónak az a megkötése sem, hogy

* A vélemény egész terjedelmében közölve van a Busch, Schultzenstein és Vierhaus-féle Zeitschrift für deutschen Civilprocess XXIII. kötet (1897. évfolyam) 1. füzetében.

mindig el kell rendelnie az ellenfél kihallgatását is, ha ez azt kéri. Ha a kihallgatás a perbiróságnál történik és az ellenfél jelen van, ugy hogy kihallgatása késedelmet nem von maga után: akkor ez nem okoz bajt. Minden más esetben azonban veszedelmes az ellenfélnek megadni a jogot, hogy a per lebonyolitását ily kérelemmel késleltesse, daczára, hogy kihallgatása esetleg előre is czéltalannak mutatkozik.

Ha pedig a felmerült bajok az eskü alatti kihallgatásnál is czélszerübb szabályozás utján orvosolhatók, nem szabad még kisegitőkép sem a formulázott esküvel való bizonyitáshoz nyulni. Bármily egyszerü és átlátszó legyen is az ügy, az eskünek összes hátrányai beállanának: a feltételes itéletek a velük járó huza-vonával, a birói szabad mérlegelés kizárása a leggyanusabb bizonyitó eszközzel szemben, az alapos kérdezés és kihallgatás lehetetlensége és a homályos esküszövegek. És hol van a határ egyszerü és bonyolodott ügy közt? Miért engedjük meg a legegyszerübb ügyben is, hogy a biró önmagától a félre háritsa a döntés jogát és kötelességét?

Az, hogy a fél esküjével eldöntse az ügyet, csak egy esetben engedhető meg: ha mindkét fél ebbe beleegyezik. Ha a felek az eljárás röviditése végett a megoldás e módját akarják választani: azt a sommás eljárásról szóló törvény 100. §-a értelmében megtehetik. Egyéb esetekben a fél esküjének jogosultsága nincs. *Dr. Fodor Ármin.*

Törvény és rendeleti jog.

Tekintélyes oldalról a következő sorokat vettük:

A vám- és kereskedelmi provisoriumot tárgyazó törvényjavaslat parlamenti és publicistikai kommentálása során nem egy oldalról hallunk hangokat, melyek a pátensek utján való kormányzás sötét korszakával rémitenek, a miért a javaslat harmadik szakasza rendeleti intézkedésekre kér felhatalmazást abban az esetben, ha bármily okból a monarchia másik állama részéről a viszonosság megszegése következnek be, vagy pedig rendeleti intézkedést helyeznek kilátásba, ha a törvény «inutile tempore» meg nem szavaztatnék.

A kérdés politikai oldalához nem hivatásunk szólani, de a mi a közjogi aggályokat illeti, ugy hiszszük, a modern parlamentárismus szellemének teljes félreértéséből eredhetnek csak azok a kifogások, a melyek ez irányban hallhatók. Mert a parlamenti rendszer tiszta érvényesülése a törvényhozói és a kormányzati jogkörnek nem merev és mesterkélt szembeállitásától, hanem a kettőnek elvi és gyakorlati helyes egyeztetésétől, magasabb összhangzatba hozatalától függ.

Naivság volna fejtegetni, mi különbség van a fejedelmi teljhatalomból eredő pátensek, és a törvényhozás felhatalmazása vagy jóváhagyása garancziája alá helyezett s az alkotmányos miniszteri felelősség elvével összhangzatba hozott törvénypótló rendeletek közt, mely utóbbiak a parlamenti kormányzás functiójának lényeges kiegészitő szervei. A törvényhozói hatalom ezen utóbbi átruházásának kérdése elméletben ma már nem is lehet kétséges, csupán a politikai czélszerüség tekintetei dönthetnek felette.

Lássuk röviden a kérdés történeti fejlődését. Angliában, az alkotmányos fejlődés klassikus hazájában hosszu küzdelem előzte meg a korona és az alsóház közt azon határok megvonását, melyek által a parlament és a király együttes hozzájárulásával hozott törvények, és a régi királyi előjogokból származó rendeletek között, — melyekkel az uralkodó valóságos törvényhozási functiót gyakorolt — a hatáskörök éles elkülönitése végbement. E régi «order in council»-ok és «royal proclamation»-ok mindenekelőtt abban találtak megszoritást, hogy nem változtathattak meg létező törvényeket és a legváltozóbb viszontagságok között még a Tudorok alatt is megőriztek a királyi előjogok bizonyos kiegészitő törvényhozási jogot ott, a hol sem a parlament, sem a szokásjog nem intézkedett. Végre az 1688-diki forradalom véget vetett az ellentétnek, mely különösen kiélesedett a Stuartok alatt, a kik minden elődeiknél inkább ragaszkodtak a puszta királyi tekintély alapján való törvényalkotáshoz, s ettől fogva az «order in council»-ok és «proclamation»-ok egyedül arra szoritkoztak, hogy egy «common law» vagy «statute law» végrehajtása iránt intézkedjenek s ezektől származtatták le minden joghatályukat.

A franczia forradalom embereit az angol politikai rendszer tulzó alkalmazása arra vezette, hogy még jobban megszoritsák a végrehajtó hatalmat s alig hagyjanak fen számára más törvényszerü functiót, mint a mely a törvények végrehajtásának biztositására szolgálhatott. Ebben a szellemben fejlődött tovább a franczia közjog, miután a forradalomból támadt cæsarismus kétszer tett kisérletet a törvényhozói hatalom absorbeálására a maga decretális jogkörében.

Az államfő előjogainak ezen korlátozása a törvényhozói hatalom szempontjából, Olaszország alkotmányába is átment, mint ahogy átment Európa majd minden alkotmányába. Azonban, mig a végrehajtói functio ezen alárendelésével a törvényhozói hatáskörnek s a «törvények uralma» név alatt ismert nagy alkotmányos elvnek megvalósitásával, egyfelől az államban a hatalmi körök szétválasztása végbement, másfelől ez az elv csorbát szenvedett az által, hogy Angliában a kabinet-kormányzat teljes kifejlődésével a végrehajtói hatalom is végre tényleg a képviselőház többsége kezébe ment át, ugy hogy a mig a parlamentek a végrehajtó hatalom gyakorlása közvetett birtokába jutottak, addig az államfő részvétele a törvényhozói munkában, a kamara határozataihoz való hozzájárulása utján mindinkább merő formasággá sülyedt, minden gyakorlati jelentőséget nélkülözve. A kabinet, mely a parlamenti többségből jelöltetik ki, azonkivül hogy a végrehajtó hatalom közvetlen gyakorlását egyesiti kezében, egyszersmind irányzást is ad a kamarák törvényhozó munkájának, mert általában ő készíti elő és nyujtja be a fontosabb törvényjavaslatokat, gyakran gyakorol nyomást a parlamentre azok elfogadása végett s a parlamenti initiativa is csak az ő támogatásával érvényesülhet. Ily módon a kormány lesz a törvényhozás valódi forrásává. S még ez nem elég.

A kamarák nem ülésezhetnek folyton s olyan körülmények is merülhetnek fel, melyekre nézve lehetetlen bevárni a törvényhozás rendes intézkedését. Ilyenkor a kormány kényszeritve van a parlament akarata anticipálására, és akár szokásjog, akár az alkotmány egyenes felhatalmazása folytán, oly intézkedések tételére van hivatva, melyek kizárólag a törvényhozás hatáskörébe tartoznak, mely azután jóváhagyja a hatáskör tullépését.

Igy tapasztaljuk aztán, hogy p. o. Angliában mind sürüebbekké válnak az ugynevezett «empowering clause»-ak, melyek által intézkedés történik, hogy a kormány «order in council» vagy «departmental regulation»-ok utján gondoskodjék oly rendeletekről, melyek tulhaladván a törvény végrehajtása feladatát, tulajdonkép a törvényben magában kellene hogy megállapittassanak. Franciaország szintén ismeri az ugynevezett «actes de legislation secondaire»-eket. És Németország is elég példát mutat oly esetekre, midőn a törvény felhatalmazza a miniszteriumot a törvényhozói hatáskörbe vágó intézkedések megtételére. (Vorbehaltene, ermächtigende Verordnung.)

Nézzük csak azokat az eseteket, melyek Olaszország ujabb alkotmányos életében előfordultak az ily természetü hatalomátruházások kérdésében. Az első példát az 1848. évi május 17-iki törvény emliti fel, a melynek alapján, Piacenza herczegség a szárd királysághoz csatoltatván, a kormány felhivatott, hogy egyszerü királyi decrétumok utján intézkedjék a választási és vámügyek szabályozása körül

Fontosabb volt az 1848 aug. 2-iki törvény, mely, tekintettel az állam védelmére szükséges intézkedések megtételének «sürgősségére» — ugy határozott, hogy: «a királyi kormány a jelen függetlenségi harcz folyamán felruházandó minden törvényhozói és végrehajtói hatalommal, ugy hogy egyszerü királyi rendeletek utján, miniszteri felelősség alatt, s az alkotmány intézményei épségben tartásával intézkedhessék».

Mindezen tényekből azt következtethetjük bizonyos határig, hogy a kormányzati hatáskör ezen kitágitása törvényhozói hatalomátruházás alapján a modern állam lényeges szükséglete s ha ez zavarja is némileg a doctrinair államjog architekturájának æsthetikai harmoniáját, de megfelel bensőleg az alkotmányos rendszer szellemének, mely mint változó egyensulyu rendszer, folytonosan kénytelen alapelveit a közélet változó szükségleteihez alkalmazni. Csak annyit szükséges hangsulyozni, hogy ily felhatalmazások nem lehetnek visszavonhatlanok és nem érinthetik a a parlamentnek azon jogát, hogy ellenőrizhesse azt, miképen feleltek meg mandátumának.

De nálunk is egész sereg törvényre mutathatunk vissza, melyekben a törvényhozás felhatalmazta a kormányt ideiglenesen vagy hosszabb-rövidebb időre törvényhozói intézkedések megtételére. Ilyen pl. a vasárnapi munkaszünetről szóló, ilyen az 1884-iki ipartörvény, mely egyenesen a miniszterre bizta, hogy rendeletileg intézkedjék azon veszedelmes, vagy egészségtelen ipari foglalkozások kijelöléséről, melyekben tilos a 16 éven alóli munka. A büntető törvénykönyv életbeléptetésére vonatkozó törvényjavaslatot annak idején, tekintettel az országgyülés küszöbön álló eloszlására, szintén egy három szakaszból álló javaslat kiséretében terjesztette elő a kormány, mely a törvény le nem tárgyalhatása esetére felhatalmazást kért a rendeleti uton való életbeléptetésre.

—*or.*

A magyar és osztrák biztositó-társaságok kölcsönös jogviszonyai.

E sorok irója a Magyar Jogászegyletben folyó évi január 9-ikén felolvasást tartott «a magyar biztositó-társaságok jogi helyzete az osztrák uj regulativummal szemben» czim alatt. Ezen felolvasás a Magyar Jogászegylet kiadványaiban és kivonatosan a *Jogt. Közl.* folyó évi 4. számában közzé tétetvén, csupán tárgyam szempontjából emlitem meg, hogy annak lényege abban állott, miszerint a magyar biztositó-társaságok a regulativum folytán Ausztriában sok kellemetlenségnek és károsodásnak lesznek kitéve. A regulativumnak főleg azon intézkedése jeleztetett sérelmesnek, mely szerint a magyar biztositó-társaságok köteleztetnek az osztrák biztositási hivatal részére összüzletükről kimutatásokat beterjeszteni; mert az osztrák kormány nincsen jogositva ellenőrzését a magyar üzletre kiterjeszteni, minthogy ez kizárólag a magyar törvények által megállapitott ellenőrzési rendszernek és közegeknek van alávetve és az 1878. évi XX. tcz. világ. an ki is mondja, hogy a magyar társaságok csak az osztrák államterületen folytatott üzletre nézve vannak azon szabályoknak alávetve, melyek a belföldi vállalatok által folytatott üzletekre nézve fenállanak.

Kifogásoltatott továbbá a regulativumnak azon intézkedése, mely szerint a magyar társaságok az osztrák üzlet után a dijtartalékot osztrák értékekben kötelesek elhelyezni. Ezen dijtartalékok igen jelentékeny tőkét képviselnek és a magyar kereskedelmi törvény intézkedéséhez képest nagyobbára pupillárbiztos értékpapirokba vannak elhelyezve, azok eladása tehát a magyar értékpiacz bizonyos depressióját idézheti elő.

A magyar biztositó-társaságok ezen fejtegetéseket magukévá tették és e sorok iróját megbizták egy emlékirat kidolgozásával, melyet a magyar kereskedelemügyi miniszternek benyujtottak, felkérvén őt az osztrák kormánynál való közbenjárásra.

Ugyanezen tárgyban aztán dr. Neumann Ármin országgyülési képviselő a képviselőház f. évi október 23-iki ülésén interpellátiót intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, mely ugyancsak a körvonalozott keretben mozgott.

A biztositó-társaságok emlékiratára a válasz e napokban érkezett meg a következő leirat alakjában:

Az Első Magyar Általános Biztositó-Társaságnak.

Budapesten.

Utalással folyó évi julius 20-án *34,090.* szám alatt kelt leiratomra, értesitem a társaságot, hogy az osztrák miniszterelnök ur, mint belügyminiszter vonatkozó megkeresésemre hajlandónak igérkezett az osztrák biztositási regulativum, a társaság és érdektársai által sérelmesnek panaszolt intézkedései alkalmazása tekintetében a magyar biztositó-társaságokkal szemben a lehető legnagyobb előzékenységet tanusitani. Ehhez képest kijelentette, hogy esetenként ott előterjesztett kérelmek *a statisztikai adatok beszolgáltatására megszabott határidő mérsékelt meghosszabbitásáért* méltányos figyelemben fognak részesülni, valamint nem fog kifogásba ütközni az sem, ha az ottani üzletek után *1895. év végéig számitott dijtartalékok elhelyezése a megengedett osztrák értékekben nem egyszerre*, hanem csak successive, bizonyos megfelelő időn belül, előre megállapitott terv szerint eszközöltetik. Végül azon panaszolt rendszabály tekintetében, melynél fogva az *összüzleti könyvek bemutatása* is elrendelhető, az osztrák miniszterelnök ur megjegyzi, hogy az a magyar biztositó-társaságokkal szemben *eddigelé sem vétetett* még egyetlenegy esetben sem alkalmazásba.

Midőn a társaságot erről értesitem, megjegyzem, hogy messzebb menő kedvezményeknek *elérését megkisérelni* ezuttal azért sem tartottam helyén valónak, mert nem tartottam czélszerünek azt, hogy saját előkészitésben levő biztositási törvényünkben az *idegen* és igy az osztrák biztositási vállalatokkal szemben megállapitandó ellenőrzési intézkedéseknek mostani végleges állásfoglalással præjudikáljak, másrészt meg, mert biztositási törvényünk létrejötte esetén mód lesz található esetleg oly egyezmény létesitésére is, *melynél fogva a két állam mindegyike a másik által gyakorolt felügyeletet saját szempontjából elégségesnek ismerné el.*

Addig is, mig ez bekövetkeznék, panaszolt sérelmeik orvoslása végett esetenként előterjesztendő kérelmeikkel forduljanak a folyamodó biztositó-társaságok egyenesen az osztrák kormányhoz.

Végül felhivom a társaságot, hogy jelen leiratom tartalmát folyamodó érdektársaival is közölje.

Budapest, 1897 november 26-án. *B. Dániel.*

Első tekintetre ezen miniszteri átirat nem tünik az emlékirat kedvező elintézésének, mert abból kitünik, hogy az osztrák kormány a regulativum sérelmezett intézkedéseinek lényegén mit sem változtatott, hanem csupán halasztásokat engedélyezett, hogy a magyar biztositó-társaságoknak lehetővé tegye, miszerint a regulativum intézkedéseinek megfeleljenek. Azon megjegyzés is kétes értékü, hogy az osztrák kormány eddig még egyetlenegy esetben sem követelte be az összüzletről vezetett könyveket, mert a regulativum életbelépte óta még kevés idő telt el és a mire eddig nem volt eset, még mindig megtörténhetik a jövőben.

Mindezen felhozható ellenvetések daczára el kell ismernünk, hogy báró Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter jelen esetben nagy szolgálatot tett a magyar biztositási ügynek.

Mindenekelőtt ugyanis konstatálnunk kell, hogy nálunk sem biztositási hivatal, sem a miniszteriumok kebelében biztositási szakember nincsen, a mi álláspontját a jól

szervezett osztrák biztositási hivatallal szemben lényegesen megneheziti.

Tudnunk kell továbbá, hogy elődei hasonló esetekben épen semmi eredményt nem értek el az osztrák kormánynál, mig jelen esetben az osztrák miniszterelnök a magyar kereskedelemügyi miniszter előterjesztései elől el nem zárkózott, hanem ellenkezőleg a magyar biztositó-társaságokkal szemben hajlandónak nyilatkozott «a lehető legnagyobb előzékenységet tanusitani». Ez pedig — különösen, ha tekintetbe veszszük, hogy a kereskedelemügyi miniszter bizonyos opportunitási szempontokból többet követelni meg sem kisérlette — már nem megvetendő eredmény, mert a hol a jó szándék meg van, ott a megérthetés lehetősége is fenforog és könnyen megtalálható a modus vivendi.

De határozott elismerés illeti a kereskedelemügyi minisztert őszinte nyilatkozataiért. Mindenekelőtt nyiltan kijelenti, — a minek óvatos kikerülése a Beck-féle javaslat sarkhibáját képezte — hogy az osztrák társaságokat ellenőrzés szempontjából az idegen társaságok kategoriájába sorozza, megtudjuk továbbá ezen átiratból, hogy a kereskedelemügyi miniszter az előkészitésben levő biztositási törvénynyel komolyan foglalkozik és az osztrák társaságok miatt annyi nehézséget okozott ellenőrzési kérdést akkép véli megoldhatónak, hogy «a két állam mindegyike a másik által gyakorolt felügyeletet saját szempontjából elégségesnek ismerné el». Ez bizonyára nem könnyü feladat, de megoldása lehetetlenségbe nem ütközik.

Még csak azon kérdés merülhet fel, hogy az osztrák kormányváltozás folytán és a jelenleg uralkodó politikai viszonyok mellett nem-e veszett kárba az egész fáradság? Ámde ismeretes, hogy a politikai és kormányváltozások a szakkérdéseket nem befolyásolják, minthogy ezeket a szakhivatalok készitik elő és irányitják, bármilyen árnyalatu kormányforma mellett is. *Dr. Róth Pál.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az elévülés megelőzése bünügyekben.

Az ismeretlen helyen tartózkodó, távollevő vagy az eljárás folyama alatt megszökött terheltek, vádlottak, illetőleg elitéltek irányában a Btk. életbelépése óta az eljárási gyakorlat azt a megállapodást követte, hogy ha a kézrekerités iránt tett intézkedések — s ezek között főképen az «országszerte való körözés» — eredménytelenek maradtak: a bíróság, a mennyiben az ügy még az itélet előtti stádiumban volt, az eljárást az illetőnek kézrekerültéig függőben hagyta, s ha e közben a Btk. 106. §-ában megállapitott elévülési idő letelt, az eljárást megszüntette; a már jogérvényesen elitéltek kézrekeritésébe pedig nem avatkozott.

Ujabb időkben azonban egyik-másik kir. ügyészség azt a gyakorlatot kezdeményezi, hogy a függőben hagyás elrendelése után, időnkint, a kézrekerités iránt tett régibb intézkedéseknek s különösen a körözésnek az ismétlését, s az elitéltekkel szemben a körözésnek birósági elrendelését inditványozza; még pedig kifejezetten a Btk. 108. §-a alapján abból a czélból, hogy ezzel az «elévülés félbeszakasztassék», illetőleg annak bekövetkezése megelőztessék.

És vannak biróságok, a melyek a kir. ügyészségnek ezt a kivánságát teljesitik, mások megtagadják; s volt eset, a melyben a kir. Curia a teljesités mellett döntött.

Helyes-e az utóbbi felfogás: ezt kivánom itt pár szóval megvilágitani; annyival inkább, mert a mennyiben a Bprt. 469—473. §-ainak rendelkezései is lényegileg az előbbi gyakorlatnak felelnek meg: a kérdés nemcsak az ideiglenes jelen, hanem a tartós jövő kérdése is.

Hát hogy a mi törvényhozásunk az elévülést minden utógondolat nélkül, czéltudatos meggyőződésből s őszinte elhatározással vette fel büntetőjogi intézményeink közzé, erről, az illetékes törvényhozási faktorok kijelentéseiből mindenki meggyőződhetik.

Jó lesz ezeket az — ugy látszik itt-ott már feledésnek indult — kijelentéseket emlékezetünkbe visszaidézni. Ime:

«A büntetés — igy szól az igazságügyminiszter indokolása — szükséges a társadalmi rend érdekében s hatásában hasznos; de e két sajátság bizonyos idő eltelte után megszünik; mert a társadalomnak alig áll érdekében büntetést alkalmazni oly cselekmény miatt, a melyre már senki sem emlékezik s melynek elkésett büntetése a közszellemre sem gyakorolja azon befolyást, melyet az közvetlenül a büntett elkövetése után vagy azon időben idézhet elő, midőn a büntett még emlékezetében van a népnek. Egy már kihalt generatio idejében elkövetett cselekményt megbüntetni egy későbbi generatio által, mely arról mit sem tud vagy alig hallott róla valamit: czélttévesztett tulság volna, s a nép szánakozását élesztené fel inkább, mint a büntetés jogosságának, igazságosságának érzetét. Ez a valódi és gyakorlati indoka az elévülésnek.»

Még határozottabb — bár rövidebb — a képviselőház igazságügyi bizottságának a kijelentése, a melynek sulyát, előadójának, a nagy nevü Paulernek szaktekintélye is növeli.

«Az elévülésnek — ugymond — jog- és czélszerüsége azon elvben gyökerezik, hogy csak azon büntetés igazolható, mely igazságos és a jogbátorság fentartására egyszersmind szükséges; a hosszabb idő előtt elkövetett büntett megfenyitése pedig mind tárgyilag, mind alanyilag szükségtelen. Tárgyilag, mert a büntett emlékezete a köztudatban az idő hatása által elenyészett; alanyilag, minthogy a bünös önviselete azon idő alatt jogellenes akarat irányának megszüntét bizonyitja.»

Nem férhet ezek szerint semmi kétség ahhoz, hogy a mi törvényhozásunk a Btk. 105—108. §-ainak rendelkezéseit nem csupán a modern systema vagy symmetrikus constructio kedvéért, hanem valóban őszinte, komoly czélzattal alkotta.

És ha igy van: az is nyomban nyilvánvaló, hogy a kérdéses ügyészi kezdeményezés, a törvényhozás eme czélzatával egyáltalában nem fér össze, a mennyiben azt teljesen illusoriussá teszi.

Ha ugyanis a kir. ügyész a szóbahozott körözést a Btk. 108. §-a rendelkezésének hatályával, minden korlátozás nélkül ismételtetheti, akkor csupán tőle függ az elévülés idejét akkor és annyiszor szakitani félbe, hogy az akár soha be ne teljen. Sőt a mennyiben ezt általánosan kötelező utasitás nélkül, csupán egyéni belátása — hogy ne mondjam temperamentuma és hajlamai — szerint teheti: arra is alkalma nyilik, hogy a törvény nevében a jog- és igazság rovására kivételeket tehessen.

«Alors laisser passer!» évelődnek bizonynyal a másik oldalról. Tehát a kir. ügyész hunyja be a szemeit; ne tegyen semmit; vagy talán segitse elő az elévülés háboritlan bekövetkezését.

Korántsem! S épen itt van a kérdés forduló pontja, hogy mit tegyen?

Ám jogos, helyes és szükséges, hogy a kir. ügyész az eljárás függőben hagyása után is evidentiában tartsa a kérdéses távollevőket és arra hivatott rendőri felfedező közegek utján tovább nyomoztassa, hogy a törvényes elévülési időn belül kézrekerithesse s a biró elé állithassa. Csakhogy — ne zavarják össze a törvény által feltételezett hatásköröket, tartsuk szem előtt, hogy ebben a nyomozásban a biróságnak nincs és nem is lehet semmi szerepe. A bíróság az eljárást felfüggesztő jogerős határozatával, az eljárási szabályok szerint, a maga feladatát teljesen befejezte; s ezután ugyanazon eljárási szabályok szerint, csak ujabb érdemleges

adatok alapján, s megint csak az eljárási szabályok által kijelölt irányban, illetőleg czélból veheti fel az ügyet ujra. E nélkül a bíróságnak minden olyan formális határozata, a melyet az eljárási szabályok nem fedeznek, s a melylyel csupán az «elévülés megelőzése» czéloztatik, hogy e közben — ha a véletlen ugy akarja, a távollevő vádlott valamikor és valamiképen — mintegy maga-magától kézrekerüljön s majdan, bármi hosszu idő multán is az «elévülés» jogára ne hivatkozhasson: valóban nemcsak «czélttévesztett», de merően jogellenes «tulság» is.

Az elitéltek kézrekeritéséhez pedig, mint pusztán végrehajtási eljáráshoz a bíróságnak épenséggel semmi köze. Azokat a kir. ügyészség, illetőleg a végrehajtó hatalom a saját törvényes erejénél fogva nyomoztathatja és elfogathatja. Ám ha ez, valamint a még el nem itéltek kézrekeritése az elévülés idején belül nem sikerül: ez az ő szerencséjük; de olyan szerencse, a melynek esélyeit a törvény szolgáltatja és biztositja, mivelhogy «a hosszabb idő előtt elkövetett büntett megfenyitése mind tárgyilag, mind alanyilag szükségtelen».

Nem tehetek tehát másképen, mint hogy a felvetett kérdésben, azoknak a bíróságoknak a felfogását helyeslem, a melyek a kérdéses körözések ismétlését nem rendelik el, s az elitéltek kézrekeritésébe nem avatkoznak.

Fekete Ödön.

Elvi határozatok a házassági bontó perek köréből.

Mai számunk melléklete, a «Curiai Határozatok» között, házassági bontó perekben hozott, elvi jelentőségü több határozatot közöl, melyek részint alaki, részint anyagi jogi szempontból kiváló figyelmet érdemelnek.

A birósági állandó gyakorlat lévén hivatva ez ügyekben megállapitani a követendő irányt egyrészt az eljárás mikéntje, másrészt az uj házassági törvény anyagi rendelkezéseinek, anyagi tartalmának alkalmazása körül: szükségesnek tartjuk megjelölni a gyakorlat állandóságát tanusitó jelenségeket, de egyszersmint az időközönkint fel-feltünő ellentéteket is.

I. Alaki szempontból elvi kijelentéseket tartalmaznak amaz itéletek

a) a kereset alaki kellékei;

b) a kereseti petitum;

c) az ügyfelek és

d) az itélet tartalma tekintetében.

II. Anyagi szempontból pedig a 77. §. (az elhagyás) alkalmazása köréből.

I. *a)* A házassági törvény életbelépésétől maig vitás a kérdés: vajon az ügyfél, a házassági törvény 77. §-a alapján az életközösség visszaállitását elrendelő birói határozatot keresettel vagy kérvénynyel szorgalmazza-e a bíróságnál? E kérdést részben megoldja, de részben továbbra is nyitva hagyja a kir. Curiának 1897. évi 1903. sz. a. hozott határozata.*

A felek a birói kötelezést majd keresettel, majd kérvénynyel szorgalmazták. Az adott esetben a fél keresetet nyujtott be, melyet az alsóbíróságok elutasitottak, a kir. Curia azonban kimondotta, hogy sem a tételes törvény nem tiltja, sem a házassági ügyekben követett eljárás természetével nem ellenkezik, hogy a házastárs az életközösséget megbontó házastársának a házassági törvény 77. §-ának alapján a házasélet visszaállitására czélzó birói felhivását kereset alakjában kérhesse: annálfogva felperesnek a 77. §. *a)* pontjára alapitott kérése a miatt, hogy ezt nem kérvényben, hanem a keresetben terjesztette elő, vissza nem utasitható.

A kérdés tehát annyiban meg van oldva, hogy a 77. §. alapján inditandó eljárás akár kérvénynyel, akár keresettel folyamatba tehető; de nyitva maradt e kérdés továbbra is abból a szempontból, mi czélszerübb: keresettel, vagy kérvénynyel inditani meg az eljárást a 77. §. esetén?

Mig az alsóbíróságok a keresettel való megindítás álláspontján állottak, azt a nézetet vallottam, hogy a felek érdekei szempontjából, nehogy a kérvény visszautasitása az ügy érdemi elbirálását elodázza, ám inditsák meg a felek az eljárást keresettel; de most, midőn a kir. Curia kimondotta, hogy az eljárás megindítását czélzó beadvány külalakja a törvény szempontjából e §. alkalmazásánál közömbös, azt hiszem idején lenne e kérdésnek ugy perjogi, mint pedig czélszerüségi tekintetekből való tisztázása.

Az a beadvány, melylyel az elhagyott házastárs elhagyó házasfelét a megszakitott életközösség visszaállitására kötelezni kéri, első sorban nem a bontást, hanem a házasság fentartását tüzi ki czélul s ha a felhivott fél a birói kötelezésnek megfelel, akkor per nem is keletkezik; ez a beadvány tehát a bontó per kiinduló pontja egyrészt már a czél ellentétes volta miatt se lehet, de nem lehet azért se, mert midőn az a bíróság elé terjesztetik, akkor még bontó okról szólni nem is lehet. Ha tehát a czél nem a bontás, ha bontó ok sem forog még fen: akkor a bontó per meg sem indulhat s igy ama okszerü következményhez jutunk, hogy oly beadványra, melylyel nem pert, hanem peren kivüli eljárást inditunk meg, ne a keresetre, hanem a kérvényre vonatkozó alaki szabályokat alkalmazzuk.

Ha aztán a felhivott fél az életközösséget helyre nem állitja és magatartása által a bontó okot megállapithatóvá tette: akkor tegyük folyamatba a peres eljárást keresettel; mert ekkor kezdődik a bontó per.

I. *b)* A kereseti petitum szempotjából szerfelett megkönnyiti az ügyfél álláspontját a kir. Curiának 1897. évi 4447. sz. a. hozott itélete.*

Az ezen itélettel eldöntött perben a fél asztaltól és ágytól való elválasztást kimondó itéletet kért a házassági törvény 141. §. alapján bontó itéletté átváltoztatni, kérelmével azonban az alsóbíróságok elutasitották, mert az elválást a felek megegyezése alapján mondta ki a bukaresti konsulátusi bíróság, a megegyezés pedig bontás alapja nem lehet (házassági törvény 81. §.). Ezzel szemben a kir. Curia kimondta a házasság felbontását, mert a házassági törvény 76. §-ának esetét bebizonyitva látta s mert a fél először ez alapon kérte a bontást. Az alapot, melyen a fél a bontást kéri, nem látja a kir. Curia megváltozottnak, ha a bontási jogczimet a fél meg is változtatja.

Vagyis alkalmazva e tételt a gyakorlatra, kimondhatjuk, hogy a fél a bontó keresetben csakis a házasság felbontását köteles kérni, előadni és bebizonyitani a tényeket, melyeken bontási kérelme alapszik; de nem köteles megjelölni a törvény ama rendelkezését, mely a bontó okot, a Curia szavai szerint a bontási jogczimet megjelöli; mert ha a jogczim helytelen megváltoztatása elutasitást maga után nem von, akkor nem vonhat elutasitást maga után az sem, ha a jogczim meg sem jelöltetik.

Mindkét esetben ugyanis a bíróság a bebizonyitott tények alapján a jogczimet szabadon mérlegeli.

E tétellel ellentétben állónak látszik a kir. Curiának 1897. évi 2963. sz. a. hozott határozata,** melyben ismételve kifejezést nyer amaz elv, hogy a bíróság az életközösség visszaállitására kötelező határozatot csak a fél kérelmére hozhat, ily határozatnak hivatalból, a fél kérelme nélkül, helye nincs.

A bontás jogczimét vizsgálhatja tehát a bíróság hivatalból; de az életközösség visszaállitására való kötelezést, mint a bontó ok megállapitásának esetleges előfeltételét, hivatalból soha ki nem mondhatja. Az ellenmondás tehát

* Lásd a Curiai Határozatok között 637. sz. a.

* Lásd a Curiai Határozatok közt 638. szám alatt.

** Lásd a Curiai Határozatok közt 639. szám alatt.

csak látszólagos, mert miként látjuk, egyik esetben a bontási jogczimről, ez utóbbi esetben pedig a bontás jogalapjáról van szó.

I. *c)* Az ügyfelek tekintetében a házasságvédőnek hatásköre az, melyet a Curia gyakorlata szükebb korlátok közé törekszik szoritani, mint a milyenek közt az eddig mozgott.

Már számtalanszor kimondta a kir. Curia, hogy a házasságvédőnek a másodfoku itélet ellen felebbezni feleslegesen s azért ily munkáért részére dij meg nem állapittatik. Eddigelé nélkülöztük az ily tartalmu itéletekben eme rendelkezés indokolását; most az 1897. évi 4718. számu itéletben* erre vonatkozolag következő indokolással találkozunk: «a házasság felbontása iránt rendelkező másodfoku itéletek hivatalból lévén felülvizsgálandók, a felek a házasságvédő által a másodfoku itélet ellen feleslegesen beadott felebbezések dijazásával, a fenálló gyakorlat szerint nem terhelhetők».

Tény, hogy a házassági törvény életbelépte óta a kir. Curia állandóan ezt az eljárást gyakorolja, tehát az fenálló gyakorlat; ámde az indokolás oly tág keretben mozog, hogy annak következetes alkalmazása a házasságvédőt a házassági eljárás keretéből teljesen kiküszöbölni alkalmas; mert ugyanaz az indok, melyet a kir. Curia a másodfoku itéletek ellen használt házasságvédői felebbezések feleslegessége mellett felhoz, megáll az elsőbirósági itélet ellen használt házasságvédői felebbezés ellenében is, minthogy «a házasság felbontása iránt rendelkező elsőfoku itéletek is hivatalból felülvizsgálandók» s ha mindjárt egyik fél se és a házasságvédő se felebbez, ily itéletek hivatalból terjesztetnek a II. foku birósághoz. A hivatalból való eljárás a per eme két stádiumában teljesen azonos.

I. *d)* Az itélet tartalmára vonatkozó elvi kijelentés van az 1897. évi 4667. számu itéletben,** még pedig a nőnek névviselési joga tárgyában.

A házassági törvény 94. §-ában ki van mondva a szabály, hogy az elvált vétkes nő férje nevét nem viselheti; ha a házasság a nő vétkessége alapján bontatik fel: ennek a tételes törvényben gyökerező kifejezett következménye, hogy férje nevének viseléséhez többé joga nincs. Ezt a jogvesztést tartalmazó következményt a bontó itélet a bontás kimondásában implicite mindig tartalmazza; tehát erre irányuló birói rendelkezésnek, vagy miként az adott esetben történt, «a férj nevének viselésétől való eltiltásnak» helye soha sincs.

Az itélet a férj nevének viselése iránt rendelkezést csak akkor tartalmazhat, ha a vétlen nő azt a törvény (94. §. második és harmadik bekezdés) kivételes rendelkezése alapján magának mint kivételes jogot megitéltetni kéri.

A törvénynek eme kivételes rendelkezése nagyon kategorikus, mert akként szól, hogy a biró a nőnek ezen jogát a felbontó itéletben kimondani *köteles*, ha a vétlen nő a névviselésre vonatkozó *akaratát* a perben kifejezte. Tehát a vétlen nő kijelentett akarata, a vétkes férj bármily figyelemre méltó ellenvetése daczára, minden további indok nélkül kötelezi a birót a névviselési engedélynek az itéletben való kimondására.

(Bef. köv.) *Tóth Gáspár.*

Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához.***

Kérdés, hogy az eljárás felfüggeszthető-e akkor, ha az esküdtek a minősités vagy a bünrészesség kérdésében in pejus tévedtek. Erre a kérdésre is igennel kell felelni, és pedig azért, mert nem ritkán a minősités kérdésével a büntethetőség kérdése is szoros összefüggésben áll; igy pl. az ügyész gyilkosság kisérlete miatt emel vádat, s az esküdtek erre a kérdésre igennel felelnek; tegyük fel, hogy a biróság is meg van győződve arról, hogy a cselekményt a vádlott elkövette, de nem látja sem a præmeditátiót, sem az ölési szándékot bebizonyitottnak. Miután pedig a sértett csak könnyü testi sértést szenvedett, csakis ez volna megállapitható ellene; ámde a sértett inditványt nem tett, s igy vádlott e miatt nem is büntethető meg.

Vagy vegyünk egy másik példát a bünrészesség köréből. Az esküdtek megállapitják a vádló inditványához képest a bünsegélyezést; ámde a biróság abban a nézetben van, hogy bünpártolás esete forog fen; miután azonban a bünpártoló a terhére rótt cselekményt hozzátartozója érdekében követte el, e miatt nem büntethető (Btk. 378. §.).

De ettől eltekintve, nemcsak a bünösség megállapitása lehet sérelmes a vádlottra, hanem a minősités is; mert lényeges különbség van a közt, ha vádlott lopás vétsége vagy rablás büntette; vagyon megrongálás vagy gyujtogatás büntette miatt bünhődik. Tehát felállithatjuk azt a szabályt, hogy a tévedés az ügy lényegére s a vádlott sérelmére történt akkor, ha:

a) bünösség állapittatott meg ott, a hol az vagy a bizonyitás szempontjából, vagy az anyagi jog értelmében nem lett volna megállapitható;

b) midőn oly minősitést állapitottak meg az esküdtek, a melyre sulyosabb büntetés van megállapitva, mint arra a büncselekményre, a melyet a biróság meggyőződése szerint a vádlott elkövetett.

Ebből a contrario következik, hogy ha az esküdtszék az *ügy lényegében* ugyan, *de a vádlott javára* tévedett, az eljárás nem függeszthető fel; joga van azonban a vádlónak semmiségi panaszszal élni (B. P. 427. §. és 385. §.).

Lássuk már most azt, hogy a 374. §. 3. bekezdése mikor alkalmazható. A törvény idézett rendelkezéséből kitünik, hogy a biróság három esetben mentheti fel a vádlottat:

a) ha a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek kijelentése szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést;

b) ha az esküdtek olyant fogadtak el valónak, a mely a büntethetőséget kizárja;

c) vagy a büntethetőséget megszünteti.

Előre kell bocsátani, hogy a 374. §. most tárgyalt szabályait akkor kell alkalmazni, ha az esküdtek *a bünösséget* megállapitották, mert ha az esküdtek a vádlottat *nem bünösnek* mondták ki, vagy ha a beszámitást kizáró ok fenforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak, a biróság a vádlottat azonnal itélettel felmenti (373. §.).

A 374. §. 3. bekezdésének alkalmazhatóságánál abból kell kiindulni, hogy a biróság a *verdiktet* elfogadja s annak alapján itél, holott a 371. §-nál láttuk, hogy ott épen azért nem itél a biróság, mert a verdiktet nem fogadja el, mert az a meggyőződése, hogy az esküdtek tévedtek. A 374. §. esetében nincs joga a bíróságnak azt vizsgálni, hogy az esküdtek tévedtek-e vagy nem, csupán azt vizsgálhatja, hogy van-e helye a helyesbitő eljárásnak vagy nincs (370. §.), igenlő esetben azt elrendeli, ellenkező esetben azonban a verdict alapján felmenti a vádlottat.

A mi a most tárgyalt perjogi szabály *anyagi* feltételeit illeti, annak a kérdésnek eldöntésénél, hogy a törvény arra a tettre, a mit a vádlott ellen az esküdtek megállapitottak, állapit-e megbüntetést, mérvadó a Btk. 1. §-a.

Eme szabály kellő megérthetése végett figyelembe kell venni a B. P. 367. §-ának 2. bekezdését, mely szerint az esküdtek a kérdésnek valamely *tüzetesen megjelölt* részére igennel, többi részére nemmel is szavazhatnak; ha ilyetén szavazás esetén nem kell a helyesbitő eljárást elrendelni, mert a

* Lásd a Curiai Határozatok közt 639. szám alatt.
** Lásd a Curiai Határozatok közt 640. szám alatt.
*** Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

verdict sem nem szabálytalan, sem nem homályos, sem nem hézagos, sem nem ellenmondó (370. §.), akkor, ha az esküdtek által megállapitott cselekmény a Btk. 1. §-a értelmében nem kriminálitás, — a bíróság a vádlottat felmenti. Pl., ha a főkérdés rablásra szól s az esküdtek «igennel» felelnek, de hozzáteszik, hogy: «*de nem eltulajdonitási czélból vette el vádlott az ingó dolgot*», a bíróság a vádlottat felmenti; vagy bünsegélyezésnél a physikai cselekményre igennel határozhat az esküdtszék, de hozzáteheti, hogy: «*de nem szándékosan mozditotta elő a büntett elkövetését*»; pl. a gyógyszerész nem tudta, hogy az eladott mérget emberölésre használják fel, de az esküdtszék azt mégis megállapitja, hogy a mérget ő adta el a tettesnek.

Ha az az alig képzelhető eset fordulna elő, hogy a vádló oly cselekményre kiván kérdést feltenni, mely a Btk. 1. §-a szerint nem büntethető, azt fel kell ugyan tenni, mert csak a külön kérdés feltétele tagadható meg (361. §.), de *Glaser* szerint* ama konkrét körülmények, a melyekből kitünik, hogy a cselekmény helytelenül lett a Btk. egy bizonyos rendelkezése alá foglalva, szintén felveendők a kérdésbe, s egyuttal ki kell domboritani a törvényes ismérveket is. Ha az igy szövegezett kérdésre az esküdtek megállapitják a bünösséget, a vádlottat a bíróság felmenti.

A büntethetőséget kizáró, illetőleg megszüntető okokat meg kell különböztetni a beszámitást kizáró okoktól, melyeket a B. P. '358. §. sorol fel,** s melyek egyikének vagy másikának fenforgása esetében a B. P. 373. §-a értelmében menti fel a bíróság a vádlottat. A B. P. 374. §-ában emlitett s a büntethetőséget kizáró, illetőleg megszüntető okok alatt azokat kell érteni, melyekre nézve a B. P. 359. §-a értelmében az esküdtekhez külön kérdést kell feltenni. Ilyen okok például a következők: a kisérlettől való önkéntes elállás (Btk. 67. §.); felségsértés feljelentésének elmulasztása, ha a mulasztás valamely hozzátartozó érdekében történt (135. §. 2. bekezdése), a felségsértés kisérletének, előkészületének, az arra irányzott szövetségnek büntetlensége (Btk. 136., 137. §.); a gyujtogatás büntetlenségének esetei (Btk. 422. §. utolsó bekez. 427. §.) stb.

Az elmondottakat összefoglalva:

a) Midőn a bíróság az eljárást felfüggeszti (B. P. 371. §.), a verdikt téves, a vádlott vagy ártatlan vagy enyhébb büncselekményben bünös, mint a mit ellene az esküdtszék megállapitott; de a verdikt birói itélet alapjául nem szolgálhat;

b) A 374. §. harmadik bekezdése esetében az esküdtek határozata helyes, de a vádlott a Btk. szerint, a verdikt megállapitását *alapul elfogadva*, nem büntethető.

Vargha Ferencz.

Különfélék.

— **Az igazságügyi költségvetés** a hivatali és irodai költségek rovatánál 1898-ra 63,000 frttal többet irányoz elő, mint 1897-re megszavazva lett. Indokolja e többletet a következőképen:

Az 1896-ik évi zárszámadások szerint ezen rovatnál 1.302,590 frt 75 kr. adatott ki, vagyis 92,590 frt 75 kr. tulkiadás merült fel annak daczára, hogy a bíróságok ezen rovatnál az 1896. évi zárszámadások szerint a dijnokok, fütés, a világitás és az irodaszerek költségének fedezése körül az irodaátalány kezelésére vonatkozó rendeletekben engedélyezett maximális összegen belül mintegy 80,000 frtot takaritottak meg, továbbá annak daczára, hogy könyvekre és jogi folyóiratokra egy-egy bíróságnál 24—24 frtnál több nem fordittatott és daczára, hogy a sok helyen hiányos felszerelések pótlására és a személyzet és ügyforgalom által szükségessé lett uj beszerzésekre bíróságonként 64—64 frtnál többet kiadni nem lehetett.

A tulkiadás tehát nem a helyes gazdálkodás hiányában, hanem abban találja indokát, hogy az ügyforgalom az 1896. évben 1.041,063 számmal szaporodott.

Az ügyforgalom ezen rendkivüli emelkedése ugyanis nemcsak a világitás, irodaszer, nyomtatvány és felszerelési szükségletet emelte, hanem a kezelési hivatalnokok létszámának a mult és folyó évben történt emelése mellett is szükségessé tette azt, — a mi a legtöbb kiadással jár — hogy a dijnokok ne csak a másolási és leirási teendőknél, hanem a kezelésnél is alkalmaztassanak. Minek következtében az állandóan és egész éven át alkalmazott dijnokok tényleges létszáma nemcsak hogy leszállitható nem volt, hanem az év folyamán a létszámon felül is 180—200 dijnok alkalmazása vált szükségessé.

Ez a helyzet ma sem javult, sőt az ügyforgalomnak ma is emelkedő tendentiája mellett nagyobb szükségletre nyujt kilátást.

Ehhez járul a dijnokok dijminimumának törvény általi szabályozása következtében beállandó emelkedés és az a körülmény, hogy a büntető eljárás életbeléptetése és az ügykezelés egyszerüsitése czéljából tervezett intézkedések nagyobb mérvü beszerzéseket és felszereléseket tesznek szükségessé.

— **Vegyesek az igazságügyi költségvetésből.** A kir. törvényszékeknél és járásbíróságoknál a személyzet létszáma a jövő év második felében 50 uj albiróval, 1 alügyészszel, 8 telekkönyvvezetővel, 12 segédtelekkönyvvezetővel, 30 irnokkal és 21 hivatalszolgával szaporittatik az 1898. évi költségvetés előirányzata szerint. 10 albiró és 10 irnok Budapestre, a többiek vidékre fognak kineveztetni. A szaporitást a költségvetés következőleg indokolja:

A bíróságok teendői mind a büntető, mind a magánjogi igazságszolgáltatás terén tetemesen emelkedtek.

A büntető igazságszolgáltatás terén részben a vizsgálóbirói rendszerre vezethető vissza az az eredmény, hogy a bünesetek és a tettesek kideritése és igy a büntetendő cselekmények megtorlása több esetben válik lehetővé, a bíróság teendőit a bünesetek számának emelkedésétől eltekintve is, jelentékeny számu ügygyel szaporitotta; a magánjog terén pedig az uj örökösödési eljárás, a válóperek, az anyakönyvi kiigazitási ügyek, a telekkönyvi betétszerkesztésnek a telekkönyvi ügyek számára gyakorolt hatása, a telekkönyvi helyesbitések gyakoribb igénybevétele, a függőben levő telekkönyvi átalakitások jelentékeny száma, valamint a közgazdasági élet fejlődésével és a vagyoni tevékenység kiterjedésével karöltve járó az az emelkedés, a mely a birói segélyt igénylő ügyekben beállott, fokozták a bíróságok munkamennyiségét.

A beadványok száma 1896. év folyama alatt 1.041,063 számmal szaporodott. Az emelkedés, melyet e számok visszatükröznek, oly jelentékeny és az emelkedés gyakran egyenlőtlen megosztása következtében a bíróságok egy részénél, a birói intézkedések alaposságának rovására eshető, oly tulterheltséget idézett már is elő, a melyet a törvényhozás előrelátó gondoskodása folytán rendelkezésemre álló személyzet munkásságának fokozásával meggyőzni több helyen már alig remélhetek.

— **Az «Annuaire de Législation Étrangère»** 25-ik kötete jelent meg. Magában foglalja a föld kerekségének minden államában az 1895-iki év folyamán hozott főbb törvényeket. A kötet azon rendkivüli nagy gonddal és körültekintéssel van szerkesztve, mely a «Société de Législation Comparée» minden kiadványát jellemzi. A magyar részhez ismét *dr. Nagy Dezső* irt bevezetést és utána következnek franczia forditásban a következő törvények. 1. A tengeri hajók épitésének állami segélyben való részesitéséről, ford. *Fromagot* főtörvényszéki ügyvéd; a törvényes kamatláb meghatározásáról, ford. *Dareste* semmitőszéki ügyvéd; a törvényes kamatláb leszállitásáról, ford. *Dareste;* a találmányi szabadalmakról, ford. és jegyzetekkel kiséri *Huard* főtörvényszéki ügyvéd; az áruvédjegytörvény módositása, ford. *Maillard* főtörvényszéki ügyvéd; az izr. vallásról, ford. *Dareste;* a vallás szabad gyakorlatáról, ford. *Dareste.*

— **Franczia folyóirat az 1792-iki magyar büntetőtörvénykönyv javaslatáról.** A párisi Revue Pénitentiere utolsó száma, a Gerichtssal nyomán, (melynek közlését emli-

* Fragestellung 54. l.

** Öntudatlan állapot, elmezavar; ellenállhatlan kényszer; jogos védelem; végszükség; tévedés.

tettük), hosszabb közleményben beszéli meg az 1792-iki magyar javaslatot. Lelkesedéssel szól a munkálatról. Ide igtatjuk kiváló érdekességüknél fogva a vezérlő passusokat:

«On vient de publier, en Hongrie, le texte latin, resté inédit, d'un curieux projet de Code pénal rédigé dans ce pays en 1792. Ce document, pour être vieux d'un siècle, n'en suggère pas moins d'utiles rapprochements entre la science criminelle de cette époque et le droit pénal moderne. Le projet est précédé d'une sorte d'introduction où sont exposés en fort bons termes les principes philosophiques qui doivent servir de base à toute législation criminelle. Il serait malheureusement trop long de l'analyser ici en entier et nous devons nous contenter de renvoyer au texte ceux des lecteurs de la Revue qui seraient tentés de comparer aux doctrines des criminalistes contemporains les théories en honneur au siècle dernier. Ils seront surpris de trouver dans ce monument législatif d'un autre âge des idées d'humanité et de justice dont notre époque aurait tort de revendiquer le monopole. Qui, de nos jours, en effet, renierait ce principe que le juge doit toujours se souvenir que la perfection absolue n'est point de ce monde et que le criminel traduit à sa barre est à la fois son concitoyen et son semblable? Il est vraiment curieux de suivre, dans le texte du projet, les déductions tirées de ces principes et les conséquences qui en résultent au point de vue de l'application des peines. Le projet de 1792 ne put être voté en raison des graves événements politiques qui, en Hongrie comme dans tout le reste de l'Europe, marquèrent la fin du siècle dernier. On ne peut que regretter qu'il n'ait point abouti, car il n'eût pas manqué sans doute d'influer très heureusement sur le développement de la législation criminelle de l'Europe au commencement de ce siècle.»

Megemlitjük, hogy ezen folyóirat *Bérenger* organuma.

— **A magyar bünvádi eljárásról** ugyanazon franczia folyóiratban hosszabb tanulmányt közöl *Daguin*, a Société de Législation Comparée titkára.

— **A budapesti ügyvédi kamara** választmánya a polgári perrendtartási törvényjavaslat feletti véleményes jelentéstétel végett Králik Lajos elnöklete alatt bizottságot küldött ki, melynek tagjai Burián Béla, Hauer Sándor, Kern Tivadar, Somogyi Miksa, Schreyer Jakab, Sztehlo Kornél választmányi és Papp József, Tóth Gáspár, Balog Arnold, Enyiczkey Gábor, Tóth Kálmán és Wittmann Mór választmányon kivüli tagok.

— **Kodifikationális kiadványok.** *Dr. Ladányi Béla*, a magánjogi bizottság nyomtatványai tekintetében a következőket irja nekünk:

«Cak egy dolog van ebben, a mit a nyilvánosság elvével, nem tartunk összeegyeztethetőnek, de meg hasznosnak és czélszerünek sem mondhatunk. Ez pedig az, hogy a bizottság elnökéhez juttatott dolgozatok legnagyobb részt el lesznek vonva a nyilvánosság elől, mert arra nézve nem tartalmaz a miniszteri rendelet semminemü intézkedést vagy igéretet, hogy ezek is közzé fognak-e tétetni vagy sem? Azt ugyan lehetetlennek tartjuk, hogy kevés számu és kisebb terjedelmü szaklapjaink elegendő teret nyujthatnának ezen közlemények közzétételére, azt sem óhajtjuk, hogy az igazságügyi tárcza költségvetése terhére kötet számra adják ki az esetleg beérkezendő dolgozatokat, mindössze azt szeretnők, ha a megfontolásra érdemes eszmét, gondolatot tartalmazó dolgozatok időközönkint kellően csoportositva kivonatosan közöltetnének, pl. a kodifikátionális bizottság által bárki részére hozzáférhető módon kiadandó alkalmi értesitőkben. Igy módjában állana a szakkritikának előbb ezekhez is alaposan hozzászólani, tetemesen megkönnyitvén ez által a kodifikáló bizottság munkáját.»

— **A Magyar Jogászegylet** két utóbbi ülésén a fiatal jogásznemzedék két tehetséges tagja olvasott. *Dr. Engel Aurél* az aktuális közjogi themáról, az osztrák szükségparagraphusról, *dr. Kégl János* a törvényes örökösödési rendről tartott felolvasást.

— **Ügyvéd elleni feljelentésnek félretételéről értesitendő-e az ügyvédi kamara?** Lapunk egyik utóbbi számában közöltük az alsó bíróságoknak ezen kérdésben hozott határozatait. A m. kir. Curia ezen ügyben minap a következő végzést hozta: «a kir. itélő táblának (az ügyvédi kamara értesitésének mellőzését kimondó) végzése az abban felhivott indokokból és különösen azért is helybenhagyatik, mert az 1874. évi XXXIV. tcz. 74. §-a megadván a kir. ügyésznek azon jogot, hogy az ügyvédi kamara előtt önállóan feljelentést tehessen, nem forog fen ok arra, hogy az ilyetén feljelentés a kir. bíróság álltal közvetittessék». (M. kir. curiai végzés 7445/97. sz. a.) △

— **Uj telekkönyvi hatóságok.** A következő járásbíróságoknak telekkönyvi ügyekben birói hatáskörrel leendő felruházása iránt vannak tárgyalások folyamatban, u. m. a bácsalmási, csaczai, igali, marosillyei, marosvári, ökörmezői, sárbogárdi, szvidniki, szelistyei és az ujegyházi. Jelenleg 384 járásbíróság közül 261 bir telekkönyvi hatósággal.

— **A magyar államgazdaságtan** tankönyvére hirdet előfizetést dr. Bartha Béla debreczeni jogtanár. A mü ugy a tanitás, mint a gyakorlat czéljára készül s felöleli a pénzügyi jog egész anyagát. 1898 januártól kezdődőleg füzetekben jelenik meg.

— **A váltótörvény és eljárás** judikaturáját dolgozta fel *dr. Rósa Ferencz* budapesti ügyvéd. A mü a Pesti Lloyd-társulat kiadásában január közepén fog megjelenni.

Nemzetközi Szemle.

— **Bécsben** a «Gazette des Tribunaux» mintájára jogi napilapot terveznek azon alkalomból, hogy az uj polgári perrendtartásban a szóbeliség életbelép.

— **A csehországi ügyvédi kamara** az ügyvédi talár behozatala ellen nyilatkozott. Ugyanigy a felső-ausztriai is, mint már emlitettük.

— **Németországban** a büntetés végrehajtásáról törvényjavaslat jelent meg, melyet a szövetségtanács készitett. Kiemeljük, hogy a magánelzárás kötelező, ha a kiszabott büntetés tartama nem haladja meg a három hónapot.

— **A német magánjogi tanárok** most valósággal vándortanárokká lettek. Igy többek közt Mainzban *Baron*, Danzigban *Gierke* és *Gareis*, Stettinben *Gradenwitz* tanárok tartanak nagyon látogatott előadásokat a birák és ügyvédek számára. A referandáriusok — a mi megfelel némileg a mi gyakornokságunknak — több helyen panaszt tettek, hogy nem bocsátják őket ezen előadásokhoz, ennek következtében tervbe van véve, hogy számukra külön előadások fognak tartatni egész rendszeresen.

— **A franczia bünvádi eljárás előkészitő részét reformáló törvény** végre-valahára, 18 évig elhuzódó tárgyalás után, létrejött. A szentesités e hó 8-án történt s a két nappal később megjelent Journal Officiel már közölte a törvényt s ezzel együtt az államügyészeknek kiadott igazságügyminiszteri utasitást. Az elővizsgálat reformja valóban radikálisnak mondható. Bizonyos tekintetben tulmegy az 1879-iki Le Royer-féle első javaslaton is, melyet az 1881-iki Csemegiféle magyar javaslat követett. A vádlott kihallgatásának korrektsége és a védelem biztositása oly garantiához van kötve, hogy az ember önkénytelenül arra a gondolatra jön, hogy talán a Dreyfus-ügy zavarai is hozzájárultak a törvény szabványainak ilyképeni megállapitásához. Lesz alkalmunk az uj törvénynyel bővebben foglalkozni.

— **Chauvin kisasszony,** mint egyik utóbbi számban emlitettük, letette az ügyvédi vizsgát és a párisi Cour d'Appel-hez fordult a gyakorlat megengedése iránt. Az államügyészség támogatta a kérelmet, az ügyvédi testület pedig ellenezte. A bíróság a kisasszonyt elutasitotta kérelmével. Az indokolás leginkább arra támaszkodik, hogy az ügyvédi állás a legközelebbi rokonságban van a biróival s ez utóbbiból a törvény a nőt kifejezetten kizárja.

— **Angolországban** is alakult egylet az összehasonlitó jogtudomány müvelésére (Society of comparative legislation), és külön organumot léptetett életbe eszméinek képviselésére. (Journal of the comparative legislation).

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

Harminczkettedik évfolyam. 53. SZ. Budapest, 1897 deczember 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 31-ik szám.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Villamos erő lopása. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. közigazgatási birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához. Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól. — Pénzügyi jogi egyetemlegesség. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Az osztrák jövedelmi adótörvény. Dr. PÁYER IMRE budapesti ügyvédtől. — Munkabeosztás a járásbiróságoknál. *x. y.* — A jogászi szellem. Dr. LADÁNYI BÉLÁ-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Villamos erő lopása.

Nagy ipari találmányok a jogéletre is befolyást gyakorolhatnak. Megtörténhetik, hogy az uj találmány oly jogviszonyoknak ad létet, melyek a találmány előtti állapotok szerint egyáltalán nem keletkezhettek, s melyekre azért a jogrendezés, rendezést igénylő tárgy hiányában ki nem terjeszkedett. Ilyenkor kettő lehetséges. Az uj jogviszony ugyanis vagy magában foglalja valamely addig is létezett s jogilag rendezett jogviszonynak elemeit, és ennek mintegy csak uj válfaját képezi, s akkor a dolog természete szerint az addig létezett jogviszonyra vonatkozó jogszabály az uj jogviszonyra is nyer alkalmazást; vagy az uj jogviszony minden, addig létezett jogviszonyoktól annyira elütő elemekből áll, annyira eltérő jelleget mutat, hogy a létező jogszabályok alá foglalása egyenesen lehetetlen. Utóbbi esetben a jogélet szükségleteinek kielégitése a törvényhozásnak képezi feladatát. Ez egyformán áll ugy a magánjogban, mint a büntetőjogban, a mely utóbbi az uj találmányokban annyiban lehet érdekelve, a mennyiben az uj találmánynyal uj jogsértések lehetősége járhat, a melyek ellen a büntetőjogi oltalom szükségesnek bizonyul. A magánjog és a büntetőjog helyzete között mégis különbség van annyiban, a mennyiben amannak arra, hogy a jogélet szükségleteit nyomban kielégitse, a hasonszerüségben, az analogiában oly eszköz áll rendelkezésére, melynek igénybevétele a büntetőjogban a büntetőjognak uralkodó elvei, s tételes jogunk szempontjából a Btk. 1. §-ának alapvető rendelkezésénél fogva ki van zárva. Az uj találmányok folytán lehetségessé vált jogsértésekkel szemben a büntetőjogásznak feladata annak kutatása, vonhatók-e azok a tényálladékoknak hasonszerü kiterjesztése nélkül a törvény által szabályozott valamely büntetendő tényálladék alá, a mi ha nem lehetséges, a törvényhozásnak közbelépése válik szükségessé, mig az ellenkező esetben törvényhozási intézkedés czélszerü lehet ugyan az esetleges kételyek megszüntetése, s a büntető jogoltalom kellőbb biztositása érdekében; de nem feltétlenül szükséges. Hogy a nemrég multból egy példát idézzünk, gondoljunk a távbeszélőkre, s Németországban a körül felmerült vitára, vajon a távirdát a rongálás ellen védő büntető intézkedések a távbeszélőre alkalmazhatók-e. A kételyt a gondolatközlésnek a távirdánál és a távbeszélőnél különböző módja szülte. A kérdést ma már eldöntöttnek lehet tekinteni annak helyes felismerésével, hogy a büntetőjogilag védett érdek a távirdánál s a távbeszélőnél azonos levén, különbséget nem idézhet elő az, hogy a gondolatközlést a távbeszélőnél az emberi hang, a távirdánál ellenben nem az emberi hang közvetiti. A villamos erőnek a legujabb időben nagyobb mérvü alkalmazása előtérbe állitotta azt a kérdést, vajon a villamos erőnek a tulajdonos beleegyezése nélkül elvonása a tételes törvény szempontjából megállapit-e és mily büntetendő cselekményt. A tételes törvény szempontjából mondjuk, mert hogy ez oly jogtalanság, a mely ellen a büntetőjogi oltalom indokolt és szükséges, az iránt figyelembe vehető kifogást tudtommal senki sem emelt. A törvényben szabályozott büntetendő tényálladékok között kettő van, mely a kérdés szempontjából tekintetbe jöhetne, és ez a lopás, és a csalás. Azzal a különbséggel mégis, hogy a lopási bünczim minden esetben, a csalási bünczim pedig csak azokban az inkább kivételes esetekben nyujthat védelmet, a melyekben a csalásnak többi lényeges elemét képező ravasz fondorlat és megtévesztés is fenforognak. Ezeknek fenforgása esetében a csalás többi elemeinek fenforgása kétségtelen, mert nem szenvedhet kétséget, hogy a ki másnak telepéből a villamos erőt elvonja azért, hogy gépe hajtására használja, jogtalan vagyoni haszon czélzatát követi, a villamos erő tulajdonosának pedig vagyoni kárt okoz.

Ez a bünczim azonban épen azért, mert a kérdésben forgó cselekményben a csalás összes ismérvei csak kivételesen valósulnak meg, kielégitő oltalmat nem nyujt, és pedig annál kevésbé, minthogy a villamos erő szándékos és jogtalan elvonása önmagában is büntető megtorlást érdemel akkor is, ha ravasz fondorlattal s megtévesztés nélkül követtetik el. Ebből a szempontból a lopás bünczimének alkalmazása a jogélet szükségleteit teljesen kielégiteni alkalmas. A kérdés csak az, vajon a villamos erőnek elvonására a lopás fogalommeghatározása alkalmazható-e. Kétségtelen, hogy az elvonás a villamos erő tulajdonosának birtokából, annak beleegyezése nélkül, és azon czélból történik, hogy a tettes azzal mint sajátjával rendelkezzék, tehát azt jogtalanul eltulajdonitsa. A kétely a körül forog, s a kérdésnek eldöntése is — de lege lata — azon fordul meg, vajon, miután lopás tárgya csak dolog lehet, a villamos áram dolognak tekinthető-e vagy sem. Ez mindenekelőtt a villamos áram lényegének ismeretét tételezi fel; ez pedig nem jogi, hanem természettudományi kérdés. Ebből a jogilag nem kifogásolható felfogásból indul ki a lipcsei Reichsgerichtnek 1896 október 26-án kelt itélete, mely az elsőbiróságnak felmentő itélete ellen közbevetett semmiségi panaszt elutasitotta. Az elutasitásnak indoka épen az, hogy lopásnak vagy sikkasztásnak tárgya csak dolog lehet; az a kérdés, vajon a villamos áram dolog-e vagy nem, első sorban ténykérdés. Az elsőbiróság tehát nem követett el törvénysértést akkor, midőn azon az alapon, hogy a villamos áram nem dolog, a lopás tényálladékát meg nem állapitotta. A ténykérdésnek felülbirálata pedig a Reichsgericht hatásköréhez nem tartozik. A Reichsgericht a reá irányadó perjogi szabályok mellett másként alig határozhatott, de ugyanazért ez a határozat a kérdés érdemére nézve irányadó jelentőséggel nem bir. Mert kétségtelen, hogy az itélet indokolásának alkalmazásával a lopást megállapitó itéletek ellen közbevetett semmiségi panaszok szintén elutasitandók, feltéve, hogy az elsőbiróság a ténykérdést, vajon a villamos áram dolog-e, igenlő értelemben dönti el. Helytelen azonban nézetem szerint a ténykérdésnek elsőbiróságilag oly értelemben történt eldöntése, hogy a villamos áram nem dolog.

Ebből a szempontból nem irányadó a müncheni felebb viteli törvényszéknek a fenti itéletben hivatkozott itélete, a mely a büntetendőség megállapitásánál a villamos erőnek a forgalmi életben nagy jelentőségére s arra utal, hogy a villamos erő a forgalmi értékkel biró életjavakhoz tartozik. Ezek törvényhozási, de nem törvényalkalmazási szempontok, mert abból, hogy a villamos áram forgalmi értékkel biró életjavakhoz tartozik, annak dologi minősége épenséggel nem következik, mert az ily életjavak fogalma a dolog fogalmával nem azonos; s mert nem-dolgok is képezhetnek, a mint hogy képeznek is forgalmi értékkel biró életjavakat. Döntő ellenben az, hogy — mint erre a Reichsgericht hivatkozott itélete kellő felvilágositást nyujt, — a villamos áram lényegét érintő természettudományi kérdést a szaktudomány általános érvényt s elismerést igényelhető módon még el nem döntötte. A tudomány megtanit bennünket arra, hogy mit kell tennünk, ha villamos erőt előidézni akarunk, de a benső keletkezési processust a tudomány mindeddig meg nem fejtette. Két nézet áll egymással szemben; az egyik nézet szerint a villamos erő áram fluidum, tehát anyagiság, a másik nézet szerint a vezeték hosszában közvetitett állapot, mely gyanithatólag, a testek legkisebb részecskéinek, molekuláknak lengésében áll. A villamos erő e felfogás szerint állapot, a melybe bizonyos tárgyak bizonyos módon hozhatók, de a mely csak hatásában észlelhető. A természettudomány ily állása mellett a jogász feladata, a jogkérdésnek eldöntése s az nem lehet kétséges. Mihelyt a villamos áram vagy erő anyagi vagy nem anyagi volta a szaktudomány által eldöntött kérdésnek még nem tekinthető, mihelyt tehát a rei veritasról csak annyit tudunk, hogy a villamos erő lehet hogy anyag, lehet hogy nem az. a jogélet szükségleteit szem előtt tartani köteles jogász nem tehet mást, mint hogy azt a nézetet fogadja el, a mely a jogélet igényeit kielégiti, s elutasitja azt a felfogást, a mely a büntetőjogi oltalmat jogosan igénylő életjavaknak egyikét a kapzsiságnak, a jogtalan megtámadásnak kiszolgáltatná. A szakkérdésnek abban az értelemben eldöntése mellett pedig, hogy a villamos áram anyag, annak dolog minősége kétségtelen, s igy a villamos áram elvonásának lopássá minősitése törvényi akadályba nem ütközik. Meglehet azonban, hogy a természettudomány maholnap a villamos áram minőségének kérdését az ellenkező értelemben, vagyis abban az értelemben dönti el, hogy a villamos erő nem anyag.

Mely nézet közbenvetőleg legyen megjegyezve, már most is a szaktudósok körében többséggel bir. Kérdés, vajon ebben az esetben a büntetőtörvény megtagadja-e a szolgálatot, s nem marad-e más mód, mint novelláris uton segiteni a hézagon, addig pedig a csalás esetének kivételével, a villamos áram jogtalan elvonását azon elv alapján, nullum crimen sine lege, csak kártéritésre kötelező civiljogi jogtalanságnak tekinteni? Nézetem szerint a dolog nem ugy áll. A villamos áram jogtalan elvonása a lopás fogalma alá eshetik s a lopás tényálladékát akkor is megállapitani alkalmas, ha a villamos erő nem anyag, tehát nem dolog. A villamos erő előállitásához ugyanis anyagok szükségesek, mert semmiből villamos erőt előállitani nem lehet. Mily anyagok szükségesek ehhez, az a jogászt nem érdeklő természettudományi kérdés. A jogásznak elég az, hogy az előállitáshoz anyagok, tehát dolgok szükségesek, s továbbá annak ismerete, hogy a szükséges anyagok mennyisége egyenes arányban áll a villamos erő mennyiségével. Minél több villamos erőt kell produkálni, cæteris paribus, annál több anyag szükséges. Midőn tehát a tettes a tulajdonostól a villamos erőnek egy részét elvonja, a tulajdonos, hogy a szükséges villamos erővel rendelkezzék, több anyagot kénytelen fogyasztani, annál többet, minél több az elvont villamos erő. Az elvont villamos erő előállitására szükségelt anyag azonban a tettes által elvont, a tulajdonos birtokából elvett anyagnak tekintendő, a mely felfogás elfogadása semmi nehézségbe nem ütközik, mihelyt tisztában vagyunk azzal, hogy az elvétel alatt, s ez iránt nincs nézeteltérés, nemcsak a szó szoros értelemben vett kézbevételt kell érteni. Hogy a tettes az anyagot nem eredeti alakjában, hanem természettani hatásának alakjában vette el, az a jogi minősités szempontjából közömbös. A végeredmény tehát az, hogy a villamos áramnak elvonása, ha a törvény 333. §-ának többi feltételei fenforognak, lopást képez, s a lopás tényálladékát nem zárja ki az, hogy a természettudomány szerint a villamos erő nem anyag.

Dr. Heil Fausztin
kir. közigazgatási biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az uj bünvádi perrendtartás magyarázatához.*

III.

A magáninditványra jogosultnak elmaradása a főtárgyalásról.

Ha törvényszéki bünper utjára tartozó inditványi büncselekmény esetében az inditványra jogosult a végtárgyalásról kellő idézés daczára igazolatlanul elmarad, fenálló eljárási gyakorlatunk szerint elmaradása olybá veendő, mintha büntetési inditványát a Btk. 116. §-a értelmében hallgatólag visszavonta volna. A minek következésképen az egész eljárás megszüntetendő, illetőleg a vádlott nem is annyira az alaki, mint inkább az anyagi jog révén: büntetési inditvány hiányából egyenesen felmentendő, hacsak esetleg az egyik inditványra jogosult visszavontnak tekintendő büntetési inditványát egy másik inditványra jogosult visszavontnak nem tekintendő büntetési inditványa nem pótolja.

Igy állapitotta ezt meg annak idején a kir. Curia 52. számu teljes-ülési döntvénye, kimondván általános és elvi szabályként, hogy: «a sértett fél visszavonható inditványára üldözendő büntetendő cselekmény miatti végtárgyalás megtarthatására a sértett fél jelenléte mulhatatlanul szükséges s ennek a végtárgyalásról, kellő és különösen az elmaradás következményeit feltüntető megidéztetése után igazolatlan elmaradása a vád (scilicet büntetési inditvány) visszavonásának tekintendő».

A döntvény nyilvánvalóan helytelen — a mint hogy mindenkor erős visszatetszést keltett is ugy az elmélet, mint a gyakorlat köreiben, — mert két teljesen különböző dolgot zavar össze egymással; a sértett fél inditványozási jogát, a mely az anyagi büntetőjog intézménye és (eltekintve a konkret esetben netalán fenforgó tanuságtétel kötelességétől) tisztán jog, minden processualis terheltetés nélkül: egy kalap alá vonja a sértett fél vádlási jogával, mely a perjog sajátos intézménye és vádrendszeres bünperben szükségképen nemcsak merő jog, de processualis terheltetés is, az egész eljárás folyamában kitartó aktiv közremüködés terhével kapcsolatos jog. A furcsa qui pro quo, a melybe a döntvény esett, annál mulattatóbb, mert a tévedés voltaképen egy másik tévedésből származott, onnét t. i., hogy a döntvény jelenlegi járásbirósági bünperünk idevágó jogtételét egyszerüen kiterjesztette jelenlegi törvényszéki bünperünkre, — noha amaz a principalis magánvád rendszerén épül fel, mig emez a sértett fél vádlási jogát még a nevéről sem ismeri, mint csak félig-meddig is subsidiarius magánvádat sem!

A döntvény létesitette sajnálatos mai praxist — a mely kötelezi az inditványra jogosultat a végtárgyaláson való megjelenésre nemcsak akkor, a mikor kihallgatása valamely

* Az előbbi közl. l. az 51. és 52. számokban.

lényeges körülmény kideritésére szükséges, hanem egészen formailag, minden esetben, habár a büncselekmény elkövetéséről a legcsekélyebb közvetlen tudomása sincsen, tehát még akkor is, a mikor tulajdonképen a mai bünper végtárgyalásán semmi keresni valója, sőt tekintet nélkül arra is, hogy a fenforgó esetben — a mi az inditvány előterjesztése daczára perjogilag szintén lehetséges — a tanuságtétel kötelessége alól egyébként mentesitve van: uj bünvádi perrendtartásunk gyökeresen meg fogja szüntetni.

A bünvádi perrendtartás 49. §-a szerint ugyanis — uj törvényünk az inditványozás jogát a vádlás jogától mindvégig élesen megkülönböztetvén — az inditványra jogosultnak mint magánvádlónak a főtárgyalásról való elmaradása csak a magánvádlói jogoknak relativ megszünését vonja maga után, de objective a büntetési inditvány hallgatólagos visszavonását még semmikép sem foglalja magában. Következésképen az inditványra jogosult elmaradása daczára folytatható lesz az eljárás, ha a kir. ügyészség subsidiarius magánvád esetében a bünvádi perrendtartás 35. § a alapján a közvád képviseletét ismét magához vonja, avagy principalis magánvád esetében a bünvádi perrendtartás 41. §-a alapján a vád képviseletét közérdekből átveszi. Sőt a bünvádi perrendtartás 323. §-a alapján a főtárgyaláson megjelent egyéb sértettek (csatlakozók) bármelyike is kivánhatja majd a vád képviseletének átvételével az eljárás folytatását, és pedig daczára annak, hogy az illető sértettnek (csatlakozónak) magáninditványi joga mint ilyen esetleg az anyagi törvény (Btk. 112. §-a) értelmében már el is enyészett volna, minthogy a magánvádlás joga uj törvényünk szerint (bünvádi perrendtartás 13. §-a) mindig a sértettet mint ilyent és nem az inditványra jogosultat mint ilyent illeti.

Dr. Barna Ignácz.

Pénzügyi jogi egyetemlegesség.

Jogrendszerünknek a jogegység szempontjából leggyöngébb része kétségtelenül pénzügyi jogunk. Mint egy szikla, ugy áll ez a jogintézmény jogunk területén s mig többi ujabb jogintézményünk még a receptioszerü alkotásokban is, ha már nem nemzeti, ugy legalább történeti alapokon létesült és fejlődött vagy gyakorlati élet szülte szükségletet elégit ki, addig pénzügyi jogunk a maga sajátszerüségében vagy sok tekintetben különczszerüségével még mindig idegen előttünk. A pénzügyi szabályoknak gyakori megsértése vagy legalább megkerülése nem annyira az «adómorál» sokszor hangsulyozott gyenge voltának, mint inkább annak tulajdonitandó, hogy közönségünk, — jogászközönségünk is, — igen nehezen tud megbarátkozni és ennélfogva megismerkedni ezzel az anyaggal, a mely rendszertelenség, igazságtalanság és sok helyütt érthetetlenség dolgában párját keresi. A nyelvezet elavultsága, a fogalommeghatározások lehetetlenitése, a felmerülő esetek subsummálásának alig legyőzhető akadályai és a mi a fő, azok a nehézségek, melyek a pénzügyi jognak egyéb jogunkkal való szerves összefüggése létesitése körül fenforognak, mind sulyosabban érezhetővé teszik azokat az antinomiákat, a melyeket pénzügyi jogunk és jogrendszerünk egyéb része között folyton tapasztalunk.

E lapok f. évi 35. és 38. számában dr. Detre László és dr. Szabó Sándor urak igen érdekesen fejtegették az egyetemlegességet a pénzügyi jogban és a két czikk elolvasása után panaszainkat még inkább alaposaknak látjuk Mig dr. Detre ur a közadót tágabb értelemben veszi és alája sorolja az illetéket is, addig dr. Szabó ur szerint az illetéket az egyetemlegesség alkalmazásánál nem szabad a tágabb értelemben vett adó alá sorolni. Szó van e két czikkben egyetemlegességről általában és különösen közadóbeli és illetékjogiról, magánjog szerinti, szorosabb értelemben vett egyetemlegességről és arról, hogy ha csak bizonyos megszoritás nem létezik, akkor a magánjogi és a pénzügyi jogi egyetemlegességet csakis egyféleképen kell magyarázni és alkalmazni. Mindez mutatja, hogy pénzügyi jognak kategoriái nem azonosak a magánjogéival és okozza, hogy a ki jogászi kritikával tekinti pénzügyi jogunkat, még a legelemibb fogalmak és jogszabályok körül is könnyen megtántorodhatik.

Csak a tiltott cselekvények következményei tekintetében látjuk a «szorosabb értelemben vett» egyetemlegességet, azaz szabatosan kifejezve, az egyetemlegességet (mert sem szorosabb, sem tágabb értelemben vett egyetemlegesség nincs, hanem csak egy, tudniillik egyetemlegesség, ha van) kimondva és alkalmazva. De ezt is csupán a szorosabb értelemben vett tiltott cselekvényeknél láthatjuk, azoknál, a melyeknél az együttlegesség feltételezte többség a kötelem alanyainak többségét, ugyszólván önként érthetőleg előidézi és különösen a jövedéki kihágások körül. De egyebekben — s itt hozzájárulunk a két czikkező ur nézetéhez, — egyetemlegesség a mi pénzügyi jogunkban nincsen, daczára annak, hogy az illető törvényhelyek csak ugy hemzsegnek ettől a szótól. Magánjogi gyakorlatunk azonban, mint alább ki fog tünni, a pénzügyi jog terén felmerült esetek tekintetében igenis alkalmazza az egyetemlegesség elveit és ezek folyományait, a mi által az a különös helyzet áll elő, hogy biróságaink az egyetemlegesség tanait érvényre juttatják külön paragraphusok nélkül is, mig a pénzügyi hatóságok a sok egyetemlegességből sohasem tudnak kibonyolódni.

E czikk keretén messze tulmennénk, ha adó- és illetéktörvényeink mindazon helyeit felsorolnók, a melyek állitásunkat igazolják. Egyetemlegesség kétségtelenül nem az, a mit csupán annak neveznek, de tartalmilag nem az. De ha az illetékszabályok az egyetemlegességet elvül felállitják, azt azonban nem alkalmazzák és pl. egyetemleges kötelezettséget statuálva, a behajtás sorrendjét külön megállapitják, akkor azt nem ismerhetjük el egyetemlegességnek. Hiszen az egyetemleges kötelem fogalmilag azt vonja maga után, hogy a hitelező tetszése szerint az adósok bármelyikét, egyet vagy többet közülük vagy mindnyáját egyszerre vagy egymás után szorithatja a teljesitésre. Ezt pedig sem adó-, sem illetéktörvényeinkben nem találjuk. Az illetékszabály 89. §-a egyetemleges bélyeglerovási kötelezettséget állit fel, de a 90. §. a visszkereseti jog megadásával az első sorban fizetni kötelezetteket emliti; a 94. §. egyetemleges kezeskedést emlit és a 95. §. egész szinvegyülékét adja a nem egyetemleges egyetemlegességnek, a mit a 97. §-nál is látunk. A mi pedig az 1883: XLIV. tcz. 95. §-át illeti, az arról is beszél, hogy mikor és mennyiben «követelhető» az egyetemlegesség, a mely nyilván kölcsönös kezességet jelent, de ugyanazon szakasz másik bekezdése a házastársak által közösen használt birtokok vagy folytatott üzlet után kirovott adókra vonatkozólag az egyetemlegességet már szigorubban alkalmazza. A kivetés évében közös háztartásban élő házastársak egyetemleges felelőssége tekintetében pedig hiányzik a sanctio, mert a mint dr. Detre ur találóan megjegyzi, a pénzügyi közegek nem irják elő a nő terhére azt az adót, a mely a férjre kirovatott. Legfölebb a tulajdoni igénykeresettel fogják a nőt elutasitani, ha a férje adója miatt foglalták le ingóit, a miben nem szolgálhat akadályul a Curia mint felülvizsgálati bíróságnak e lapok f. évi 9. számának mellékletében 93. szám alatt foglalt azon kijelentése, a mely szerint annak eldöntése, hogy a behajtandó követelés a végrehajtást szenvedőn kivül az igénylő felperest is terheli-e vagy sem, az igényperben helyt nem foghat, mert az igénylő felperes nőnek az adó iránti egyetemleges kötelezettsége körüli kérdés eldöntése nem azonos magának a kötelezettség kérdésének eldöntésével és birósságaink ezt a gyakorlatot tényleg követik.

Magánjogi gyakorlatunk pedig, a mint már emlitettük,

a pénzügyi szabályokban fel nem található jogászi következetességgel alkalmazza az egyetemlegesség elvét és annak folyományait. Igy a Curia már 1875-ben (*Dtár* r. f. XV. 68.) kimondotta, hogy ha az egyetemlegesen kötelezett felek egyike az egész illetéket megfizeti, a másik féltől az erre eső rész megtérítését követelni jogositva van, s kimondotta azt is, hogy az illeték mennyiségének megbirálása polgári per tárgyát nem képezheti akkor sem, ha a fizető fél a másiktól a megfelelő rész megtérítését követeli, a mi dr. Detre László aggályait eloszlatni alkalmas. Legujabban pedig a Curia mint felülvizsgálati bíróság (l. e lapok f. é. 49. számu mellékletét) kimondotta, hogy az adásvételi jogügylet utáni illeték külön kikötés hiányában mindkét szerződő felet egyenlően terheli, jóllehet a kincstár az illetéki szabályok 95. §. 4. pontja alapján a «szerzőn» az egész illetéket már megvette. Ezen legfelsőbb birósági kijelentések és azok indokolásai világosan mutatják, hogy bíróságaink, élő jogunk ezen legfőbb fejlesztői, a jog egész területén szerves kapcsolatot törekednek létesiteni az egyes intézményes jogszabályok között, a miben a pénzügyi hatóságok alig lehetnek segitségükre, legfölebb a m. kir. közigazgatási bíróság.

Illetékes helyről adó- és illetékjogunk reformja már sokszor helyeztetett kilátásba, leginkább magánjogunk leendő megalkotására való utalással és természetesen ettől feltételezetten. Nos, polgári törvénykönyvünk készül és reméljük, hogy illetékjogunk átalakitása amannak kodifikálásával párhuzamosan fog haladni, — időben, térben egyaránt.

Dr. Fraenkel Sándor,
budapesti ügyvéd.

Az osztrák jövedelmi adótörvény.

Az 1896. évi október hó 25-iki adótörvény Ausztriában 1898 január 1-én lép életbe.

Az uj törvény szakit az eddigi adózási rendszerrel és teljesen uj adórendszert állapit meg.

Magyarország 1848 előtt nem ismerte a modern finánczszerkezetet, az állambirtok volt a fő és csaknem egyedüli bevételi forrásunk.

Az osztrák uralom idején a többi osztrák törvényekkel az osztrák birodalmi adók rendszere nálunk is életbeléptetetett. És az osztrák birodalmi adórendszer — miután azt a magyar kormány az országgyülés felhatalmazása alapján a viszonyokhoz alkalmazott módositásokkal továbbra is fentartotta — lényegében ma is érvényes.

Nem csoda tehát, ha ily körülmények között még mindig nem vagyunk elég gyakorlottak és leleményesek uj és a kor kivánalmainak megfelelő egységes adórendszer feltalálásában és a régi rendszer alól nem voltunk képesek szabadulni, hanem még mindez ideig a régi elavult és nagyrészt igazságtalan rendszer áldásait élvezzük.

Az uj osztrák adótörvény azonban remélhetőleg a mi adózási rendszerünket is mihamar gyökeresen átalakitandja és adórendszerünket ujból az osztrákoktól örököljük.

Ennek három oka van. Először: mert a közjogi kapcsolat folytán, de különösen a közös kiadások helyes arányának megállapithatása tekintetéből okvetlenül szükséges és czélszerü reánk nézve is az ugyanazon alapokon, tehát lehetőleg ugyanazonos adórendszer alapján való adóztatás.

Másodszor: mert az osztrák 1896 október 25-iki adótörvényből, ha régi adórendszerünk át nem alakul, reánk végtelen sérelem háramolnék, a mennyiben az osztrák tartományokban egy évet meghaladó idő óta állandó lakos magyar honosok is kötelesek összes, tehát a magyar korona területéről élvezett jövedelmeik után is jövedelmi adót fizetni.

Harmadszor: az 1896. évi október 25-iki törvény, mint technikai mü egyike a modern adótörvények remekeinek.

Az osztrák uj adótörvény szerkezetére nézve hat főrészből áll. Ezek közül a fent érintett sérelem miatt a legközvetlenebbül érint bennünket a jövedelmi adóról szóló IV. rész.

Ugyanis a törvény 153. szakasza szerint adókötelesek nemcsak a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és tartományok alattvalói, hanem a 153. §. 2. pontja szerint ezen országoknak nem alattvalói is, ha

a) ezen törvény uralmának alávetett területen lakhellyel birnak, vagy ott kereset czéljából vagy egy évnél tovább tartózkodnak, azon jövedelmet illetőleg, melyet ezen országokban — az osztrák tartományokban — szereznek vagy ezen országokban huznak.

A törvény eddig helyes. Azonban folytatólag kimondja: «Mind a mellett valamely más országból, mint ezen törvény hatályosságának területéről származó jövedelem csak az esetben vétetik ki az adóztatás alól, ha kimutatható, hogy az jövedelmi vagy más, hasonminőségü adó alá esik.

A sérelem tehát abban van, hogy az uj törvény szakit a nemzetközi jog elveivel és minden jövedelmet feltétlenül megadóztat bárhonnan, tehát ha külföldről is származik.

Az igaz ugyan, hogy jog szempontjából e jogot elvitatni nem lehet; mert minden állam saját területén azt és ugy adóztatja meg, a mit és a hogyan tetszik.

Ámde tekintve azt a kapcsolatot, a melyben Ausztriával vagyunk, azokat a viszonyokat, a melyekben az osztrák tartományok lakosaival élünk, azt a ráutaltságot, melynél fogva részint családi kötelékek, részint százados előszeretet, részint élethivatás folytán számos magyar honos, mintegy kényszeritve van az osztrák tartományokban való tartózkodásra: a törvény ezen intézkedését igazságosnak, sőt — osztrák szempontból — czélszerünek mondani nem lehet.

A sérelem frappans demonstrálására elég utalni magukra a királyi család tagjaira, a királyi herczegekre és az ő felsége személye körüli, a közös miniszteriumok tisztviselői, az udvari tisztviselők és katonákra, a kik állásuknál, hivataluknál fogva tartózkodnak az osztrák tartományokban és igy magyarországi jövedelmük után kétszeresen adóznak.

A törvény ugyanis a jövedelmi adófizetés alól csak igen kevés kivételt enged. A 154. §. szerint csak egyedül a császár (király) nem fizet jövedelmi adót.

A 154. §. 2. pontja szerint azonban a császári (királyi) ház családtagjai csak életjáradékaikat illetőleg nem adóznak, egyéb jövedelmük után azonban igen.

Már pedig a királyi család számos tagjainak (Frigyes, József királyi herczegeknek) jövedelmeik nagy része Magyarországról származik.

A 154. §. 3. pontja szerint mentesek a jövedelmi adótól a cs. és kir. udvarnál accreditált diplomátiai képviselők és a külföldi hatalmak nem osztrák honpolgársággal biró konsuljai és ezen hivatalok külföldi hivatalnokai és szolgái.

A 154. §. 4. pontja szerint mentesek azon személyek, kik államszerződési vagy más nemzetközi jogelvek alapján jövedelmi adó alóli mentességre jogosittattak, az 5. pont szerint a Mária-Terézia rend, a katonai vitézségi érmek tulajdonosai, ezen nyugdijaik és a sebesülési járulékot élvezők, ezen járulékaikra nézve.

Tehát egyéb katonai nyugdij nincs kivéve és a nyugdijas katonák is kötelesek nyugdijaik és minden egyéb jövedelmeik után jövedelmi adót fizetni.

A katonatisztek a 6. és 7. pont szerint egyedül tényleges állományu javadalmaikat illetőleg mentesek.

Ha azonban a katonatisztek az adómentes jövedelmen kivül még egyéb jövedelmet is élveznek, ugy az után szintén adóznak.

Kivétetnek még az adózás alól azok, a kiknek összjövedelme 600 frtot meg nem halad.

A törvény ezen taxative felsorolásából nyilvánvaló,

mikép ezen adó terhel sok oly kiváltságosokat, a kik eddigelé jövedelmeik után nem adóztak és a kik nem saját passiójuk folytán kötelesek ezen adót fizetni, hanem azért, mert hivatali állásukban, katonatiszti minőségükben a szolgálat érdekéből laknak az osztrák tartományokban.

Kétségtelen, hogy nagy is a felzudulás az uj adórendszer ellen. És pedig nemcsak azok között, a kik passióból, élvhajhászatból laknak és tartózkodnak Ausztriában, hanem különösen a katonatisztek, hivatalnokok körében és valóban érdekes, hogy a főudvarmesteri hivatal milyen álláspontot foglal el a kir. herczegek magyarországi bevételeik, jövedelmeik után kirovandó adókkal szemben.

Azok, a kik passióból laknak az osztrák tartományokban, valószinüleg lemondanak ezen nagy adóval sulyosbitott passiókról, azonban mi lesz azokkal, a kik kénytelenek Ausztriában lakni.

A magyar kormány már régebben tett lépéseket, hogy a törvény 285. §-a értelmében a mi általános jövedelmi pótadónkat az osztrák jövedelmi adóval hasonminőségünek ismertesse el és a magyar honos osztrák lakosokat a kétszeres adózástól megmentse, de eddig még positiv eredmény nincs. Az adóösszeirást megkezdték Ausztriában és a vallomást 1897 deczember 1-éig mindenkinek be kell adnia. Ez alól senkisem képez kivételt, a ki egy évnél huzamosb idő óta állandó lakással bir Austriában. Az adófizetés azonban még kérdéses, mert a fenforgó és parancsoló czélszerüségi tekintetek előtt az osztrák kormánynak meg kell hajolnia, ha csak kiszámithatlan zavarokat szándékosan nem akar előidézni s az adóbevallások által máris okozott óriási zavarokat fokozni.

Dr. Páyer Imre
budapesti ügyvvd.

Munkabeosztás a járásbiróságoknál.

A budapesti kir. járásbiróságok utasitva lettek, hogy a tárgyalások kitüzésénél eddig követett attól a rendszertől, hogy uj és folytatólagos tárgyalások vegyesen tüzettek ki, eltérve: jövőben az egy héten beérkezett összes kereseteket egy napra tüzzék ki tárgyalásra s ezen napokon folytatólagos tárgyalást ne tartsanak.

Az igazságügyi kormány azon nézetben van, hogy ezen rendszer mellett a birák érdemleges müködése eredményesebb s ebből folytatólag az ügyek elintézése is gyorsabb lesz, mert az ugynevezett makacssági, egyezségi és szünetelő ügyektől egy napon megszabadulnak s igy a hét többi napjait kizárólagosan az érdemleges tárgyalásokra fordithják.

Ez következtethető ugyanis abból, hogy az Igazságügyi Közlöny f. évi 6. számában a 254. lapon a kir. itélő táblák elnökségénél az alsóbiróságokról vezetendő törzskönyv tárgyában kiadott rendelethez csatolt 2. mintában, ott, a hol a vizsgálatnál felveendő «hátramaradások» példái vannak, az foglaltatik, hogy észleltetett X. biróságnál, hogy sommás tárgyalások 2—3 hóra tüzetnek ki, minek folytán a birák utasittattak, hogy az egy héten bejött összes kereseteket — 50—70 darabot — egy napratüzzék ki első tárgyalásra és a melyek ezen a napon el nem intéztetnek, tüzzék ki hivatalból a hét következő napjaira.

Ez a rendelkezés azon ideális állapotból indul ki, hogy nincs más dolga a birónak, mint elintézni azt, a mit egy héten kapott.

Ilyen állapot nincsen s vannak ügyek, a mik akár a felek kérelme, akár tanuk vagy más okok miatt csak pár hét mulva tüzendő ki s igy a határnapok előre lefoglaltatnak.

A legjobb esetben is felesleges ez a rendelkezés, — de az alábbiakból ki fog tünni, — hogy általánosságban csak rontani fog az eddigi állapotokon.

Eddig a tárgyalások kitüzésénél minden biró ügyelt arra is, hogy csak annyit tüzzön ki, a mennyit el is végezhet. Jövőben azonban a járásbiróságoknál erre nem lehetnek a birák tekintettel, mert ki *kell* tüzni minden ügyet a hét ugyanegy napjára, a mikor a budapesti járásbiróságoknál a tárgyalások száma, mint az eddigi kisérletek mutatják, 50—100 között ingadozik.

Igaz, hogy a budapesti kir. járásbiróságok egynémelyikénél nagy tömegben vannak oly keresetek, melyek biztos makacsságok, de a statisztika szerint is a budapesti járásbiróságoknál a pereknek legfölebb ha $^1/_5$-öd része alakul érdemleges perré. Ha tehát valamelyik biró olyan kereseteket kap, a melyekre a statisztika adata alkalmazható, 100 ügygyel is nagyobb nehézség nélkül végezhet.

De ha nem ilyeneket kap, mi lesz akkor?

A tömeges tárgyalások ugy lesznek megoldandók: A makacsság és egyezségek felvétele után, a többi ügyek egy része elhalasztatik, miután egy csomó fél az alkalmasabb időben való ujrafelvétel reményében egy pár ügyet közös egyetértéssel szüneteltetett. Ekkor már legalábbis 11 óra lesz. Most megkezdődik az érdemleges tárgyalás. Délután 1 óráig négy ügynél többet a legjobb esetben sem lehet végezni, 1 órán tul pedig nem igen lehet tárgyalni. Az ügyvédek délután 3 órakor már a feleiket fogadják s ebédelni is akarnak. A birónak más dolga is van, — 40—50 darabot revideálni, — itéletet és egyéb érdemleges határozatokat fogalmazni stb., no meg 9—1 óráig tartott tárgyalás után a legtöbb biró el is fárad.

Eddig a budapesti járásbiróságoknál hetenként öt napon szoktak a birák tárgyalni. A fentiekből kitünik, hogy jövőben egy nap minden héten el fog veszni, a nélkül, hogy érdemleges munka végeztetett volna. Marad tehát az érdemleges tárgyalásokra hetenként négy nap s négy nap alatt kell jövőben elvégezni azt, a mit eddig heti öt nap alatt végeztek. Mert az a csekély időnyereség, hogy az eddigi rendszer szerint minden napra esett egy pár makacsság, jövőben a hét négy napján elesik, annyival kevésbé jöhet számitásba, mert ezen, legfölebb napi félórai idő különben is ugyszólván elveszett idő, mert köztudomás szerint a tanuk a kitüzött órára, a mikor a makacsságok pontosan felvétetnek, pontosan ugy sem jelennek meg.

Eddig a folytatólagos tárgyalásokat a birák oly számban tüzték ki, a mennyi előreláthatólag a nap nagy részét elfoglalja. Ezt kiegészitették azután az egynéhány uj keresetből alakult tárgyalások. Jövőben sem igen lehet több folytatólagos tárgyalást kitüzni, csakhogy akkor a napi munkát az első határnapokról elhalasztott ügyek tárgyalása, a melyek eddig már az első megjelenési napon tárgyaltattak, fogja kiegészíteni.

De folytatólagos tárgyalásokból azért is veszedelmes többet tüzni, mint a mi előreláthatólag elvégezhető, mert itt legtöbb esetben nemcsak a felek, hanem mások: szakértők, tanuk is vannak érdekelve.

Az eredmény előreláthatólag: vagy hosszabb határnapok vagy rövid határnapok, de gyakori, akár önkéntes, akár pedig hivatalos halasztásokkal. Nem hiszem, hogy ezek bármelyike is előnyös lehetne.

Eddig, különösen sürgős ügyekben — a hol a felek a tanukat elhozták — elég gyakran előfordult, hogy a fél az első napon már itéletet kapott; jövőben ez aligha fog előfordulni, hiszen az első tárgyalás csakis a második—harmadik határnapon lesz.

De végezve, maradjunk az eddigi rendszer mellett, vagy pedig bizassék minden bíróra, hogy ugy intézze a dolgát, a mint maga helyesnek, czélszerünek s képessége és erejének legmegfelelőbbnek tartja. E mellett azonban még bőven meglesz adva a felsőbb hatóságoknak a lehetőség arra, hogy a birák tevékenységét ugy minőség, mint mennyiségre nézve ellenőrizhessék.

X. Y.

A jogászi szellem.

A *Jogt. Közl.* 51. számában közzétett ily czimü czikkre vonatkozólag nekem is volna egy nehány szerény megjegyzésem. Tulajdonképen mi is az a jogászi szellem?

Szellem alatt — eltekintve e szó egyéb jelentéseitől — ilyen vonatkozásban kétségtelenül valamely élő organismus belső egyéni sajátosságainak összességét értjük, a mint azok külsőleg megnyilatkoznak és ezen általános megnyilatkozásukban egyuttal a szervezet minden tagjára visszahatnak. Ez esetben ez az élő organismus maga a magyar jogászság, vagyis a hazai intelligentia azon része, melynek soraiból kerülnek ki legnagyobbrészt az ország sorsát intéző és arra befolyást gyakorló elemek is. Már pedig, hogy ennek a testületnek a szelleme milyen — természetesen csak általánositva és nagy vonásokban — hogy esetleg mekkora kóros elváltozásokat mutat, azt kikutatni, megvizsgálni és megállapitani, nem lehet haszontalan és meddő feladat.

Kenedi Géza ügyvéd ur kérdéses czikkének csakis azon részével szándékozom foglalkozni, a melynek állitásai — ha nem is szólnak egész kifejezetten — a tudományos jogászi müködésre vonatkoztathatók. Igaz, hogy erre még ugyanazon számban megadta annyiban a választ maga e lapok tisztelt szerkesztősége, a mennyiben e kritika a szaksajtót érinti; minthogy azonban e czikk sokkal általánosabb jelentőségü, illetve állitásait sokkal nagyobb térre terjeszti ki, mint a mennyit a tudományos jogászi müködés terén a szorosabb értelemben vett szaksajtó (szaklapok, folyóiratok stb.) elfoglal, állitásait az imént emlitett szerkesztőségi megjegyzéssel korántsem tarthatjuk megczáfoltnak.

Az igen t. czikkiró ur ugyanis az ugynevezett «paragraphus-rágás müvészete» és a «meddő, konservativ természetü, rideg dogmatika» felett tör pálczát, melynek «a kritikátlan jogreceptio s a judikatura merevsége» az eredménye. Ezzel szemben a szerkesztőség ama kétségbe nem vonható ténynyel argumentál, hogy «nem szabad kicsinyleni a jogi sajtónak azt a müködését, mely a dogmatikus fejtegetések, a kasuistikus birálatok részletmunkájában áll, mert ez első rendü feladatunk s elvégre a jog a részletmunka nélkül nem jogtudomány». Majd pedig, hogy «épen a szakbeli sajtó érlelte meg egytől-egyig azokat a tisztult eszméket, melyek ujabb törvényhozási alkotásainkat jellemzik és melyek a jogászi szellemet kétségkivül emelték».

Én mind a két részről felhozottakat aláirom, az elsőt annál is inkább, minthogy meg vagyok róla győződve, hogy az abban foglalt lesujtó kritika a jogi szaksajtót csak igen kis mértékben érinti, hanem igenis szól mindennemü jogászi tudományos müködésről *általában* — melynek keretén belül kivételek mindig lehetnek és vannak — még pedig a mint az a forumon, a birói székben, törvényhozásnál, katedrában, az irodalomban és általában a közéletben jelentkezik. Mindezeket figyelembe véve, vizsgálat és kritika tárgyává téve a magyar tudományos jogászi müködés fent megjelölt irányait s különösen ama szerepet, a melyet a közélet és a törvényhozás terén játszik, az eddig rendelkezésünkre álló adatokból lehetetlen nem ugyanarra a konklusióra jutnunk, a mire jutott az igen tisztelt czikkiró ur, a ki az egészséges jogászi szellem hiányának tulajdonitja többi között a törvényhozás terén mindeddig mutatkozott kritika nélküli receptiót. Hogy a czikkiró ur által konstatált ez az eredmény megvan, vagyis, hogy a magyar jogászi szellem a törvényhozás terén mindeddig vonakodott valami önállót alkotni, azt nem lehet elvitázni. Bizonyitja ezt számtalan hibás szerkezetü és idegenből rosszul forditott törvényünk. Már pedig, ha megvan az okozat, akkor okának is kell lennie. A kóros simptoma konstatálása mindenkor arra készteti az orvost, hogy annak az okát is igyekezzék kifürkészni, mert az oknak az ismerete legtöbbször az okozat legyőzésére vagy esetleg megelőzésére is képesit.

A czikkiró által konstatált okozat fenállván, nem szándékszom ezuttal azzal foglalkozni, hogy vajon ez az okozat valóban az általa jelzett oknak: a paragraphus-rágásnak és a rideg dogmatikának az eredménye-e, mert e kérdésnek a taglalása — nem akarván teljesen egyoldalu és igazságtalan lenni — sokkal több helyet venne igénybe, mint a mennyi itt rendelkezésre áll. Mindössze azt leszek bátor kifejteni, a mi szerény véleményem szerint az emlitettem okozat megszüntetésére feltétlenül szükséges. E követelményeket három pontban foglalhatom össze.

1. Első sorban a *jogtudományi oktatás reformjánál* czélszerü módon arról kellene gondoskodni, hogy a jogtanuló ifjuság a tételes jogok ismeretén kivül, mely őt a paragraphus gépies alkalmazására s esetleg a dogmatika segélyével az egyes jogelvek összefüggésének egész a virtuozitásig fokozható felismerésére képesiti, az egyes jogintézmények czéljának, rendeltetésének és hatásainak a megismerésére, s egyuttal arra a magasabb szellemi munkára is képesitve legyen, a milyen a jogintézmények és jogelvek felett gyakoriandó kritika, a midőn nem csupán arról van szó, hogy valamely paragraphus ellentétben van a tételes jog valamely más rendelkezésével, avagy hogy az egyes jogtételek között nincs meg a kellő összefüggés, hanem azt kell megállapitani, hogy a fenforgó életviszonyok között mely jogintézmények czélszerüek, a meglevők milyen reformoknak vetendők alá s mutatkozó hiányok milyen ujakkal pótlandók. Erre természetesen megfelelő philosophiai és sociologiai előképzés kellene, azonban korántsem abban a formában, mint a hogy az manap történik a jogbölcselet elvont tételeinek az előadásával, hanem a nemzeti jogok philosophiájával s ezenfelül az európai jogtörténet helyett egy nehány fejlettebb idegen tételes jog összehasonlitásával kellene megismertetni a jogtanuló ifjuságot. Ha ismerné a jogász az egyes jogintézményeknek az életviszonyokból való kialakulását, fejlődését s azoknak hatását az életre, ha megszoknék egy kis összehasonlitás révén gondolkozni a felett, hogy egyes jogintézményeknek micsoda haszna, esetleg micsoda káros hatása észlelhető, kétségtelenül tisztultabb eszmekörrel s egészen más, magasabb felfogással rendelkeznék a jog és annak tudománya felől.

2. Második követelmény a jogi irodalom egy uj ágának a kialakulása: ez a hazai jog bölcselete, a mely a létező jogintézményeket azok hatásaiban vegye bonczoló kés alá s a sociologia, statisztika és egyéb segédtudományok, valamint a gyakorlati élet utmutatása mellett a jogfejlődésnek irányt szabjon.

3. Végül szükséges a törvényhozási, illetve előkészitési munkálatok lehető nyilvánossága, mert a szakirodalom fentebb emlitett kedvező hatása csak igy fejleszthető ki eléggé kedvezően.

Ezekben kivántam röviden összefoglalni azokat a követelményeket, a melyektől várom én a magyar jogászi szellem egészséges regenerátióját. Ezzel korántsem mondtam azt, hogy a dogmatika, az exegesis szükségtelen és kiszoritandó a jogtudomány teréről, hanem csak azt, hogy kellő mederbe szoritandó, mert a jogtudománynak magasabb feladatai is vannak.

Ladányi Béla.

Külföldi judikatura.

724. Pseudonymnak hosszu időn át folytatott és kizárólagos használata valóságos tulajdonjogot alkot annak a javára, a ki használta és jogot ad neki a tiltakozásra az ellen, hogy más használja azt és ezzel az ő hátrányára valami zavart okozzon. A bíróság ez alapon kártéritésre kötelezte azt a szinésznőt, a ki egy másiknak a szinészi nevét — noha az nem volt az igazi neve — használta. *(Tribunal de la Seine.)*

725. Kártéritésre kötelezendő az a gyáros, a ki egy

másik gyárosnak a gyártmányairól alaptalanul azt hireszteli, hogy jogellenesen sértik másnak a szabadalmát és ennélfogva a vevő annak a veszélynek teszi ki magát, hogy a megvett tárgyat nála lefoglalják. *(Párisi semmitőszék.)*

726. Három ismerős utazott a vasuton. Egy másodosztályu kocsiban ültek. Utközben beszállt egy utas, a ki a málháját ugy helyezte el, hogy az egyik, már bentülő utas csak kényelmetlenül ülhetett, a mi hosszabb utnál fárasztó. Ez az utas az állomásfőnökhöz fordult azzal a kérelemmel, hogy vagy távolitsa el a másikat, vagy eszközölje ki, hogy málháját más módon helyezze el. Az állomásfőnök azt válaszolta, hogy üljön más kocsiba, ha ott kényelmetlen neki. A bíróság a vasuttársaságot 50 franknyi kár megtérítésére kötelezte, mert az utazási jegy eladásával a vasuttársaság kötelezettséget vállal arra, hogy az utas a jegy által megjelölt egész uton békésen használhatja a helyét, a mi abból a jogszabályból folyik, hogy a bérbeadó tartozik a bérlőnek a szerződés egész tartamára a bérelt dolognak zavartalan használatát megszerezni és a vasuti közegek őrködni kötelesek a felett, hogy minden utas megfeleljen a vasuttársaság iránti kötelezettségeinek és élvezhesse mindazon jogokat, a melyek annak ellenében megilletik. Az utas, a ki egy helyet elfoglal, jogot szerez arra, hogy azon megmaradhasson és élvezhesse annak tartozékait, t. i. a helyet ülése felett és alatt és a középen, hogy lábait kinyujthassa és elhelyezhesse. A vasuttársaság gondoskodni tartozik arról, hogy az utast ebbeli jogaiban a szomszédja ne zavarja és ne gátolja. Az állomásfőnök eljárása e szerint, noha előzékeny volt, mégis a szigoru jog szerint sértette a kötelességét és igy a lótás-futásért, késedelemért és kellemetlenségekért kártérítéssel tartozik. *(Párisi semmitőszék.)*

727. Egy kiadó közzétette, hogy kiadja az összes franczia zsidók jegyzékét. Egyik Dreyfus tiltakozott az ellen, hogy neve és lakása abba felvétessék, de a kiadó kijelentette, hogy a tiltakozást csak azok részéről veszi tekintetbe, a kik bebizonyitják, hogy nem zsidók. Dreyfus a bírósághoz fordult, a mely helyt adott a keresetnek és megtiltotta a kiadónak, hogy nevét a jegyzékbe bevegye, ha pedig ez ellen cselekednék, feljogositotta felperest, hogy a jegyzék összes példányait, ott a hol találhatók, bir. végrehajtóval lefoglaltathassa és felperes nevét onnan kitöröltesse vagy olvashatlanná tegye. Mert Dreyfus jogositva van meggátolni, hogy egy indiskrét közzététel behatoljon belső életébe és vallásának a titkát elárulja és ezáltal oly időben, a melyben a vallási és politikai szenvedélyek tultengnek, őt könnyen kereseti és pénzbeli érdekeiben is károsithatja. Különben is mindenki tulajdonosa a maga nevének és érdeke mérvében jogositva van megtiltani, hogy azt bárki az ő akaratával ellenkező módon felhasználja. *(Lyoni törvényszék.)*

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Javitó-intézeti növendékek tolvajszövetsége.** A budapesti kir. büntető-törvényszék egy számos tagból álló tolvajbanda bünügyében hozott minap vádhatározatot. A 81,254/97. B. sz. végzésben a következő érdekes hely fordul elő: «.... megállapitható, hogy V. Ferencz, B. Antal, B. Árpád, B. János, N. Gyula és N. Ferencz vádlottak, kik valamennyien az aszódi javitó-intézetnek növendékei voltak és ott ismerkedtek meg egymással, a mult év végén Sz. István vezérlete alatt arra szövetkeztek, hogy Budapesten lopásokat követnek el. (336. §. *b)* p.) A lopásból eredő tárgyakat a vádlottak leginkább P. Istvánné és I. Andrásné kifőzőnéknél értékesitették, a kik a lopott tárgyakat a vádlottaktól üzletszerüleg vették meg. (372. §.) Több esetben P. Istvánné jelezte, hogy minő tárgyakra lenne szüksége és biztatta a vádlottakat, hogy ezen tárgyakat hozzák el hozzá: ezen esetekben a vádlottak a náluk tett megrendelés szerint és ennek értelmében lopták azt, a mit P.-né tőlük kivánt.» — A vádlottak közül a 21 éves B. János, a ki az aszódi javitó-intézetnek 2 éven át volt növendéke, 31 rendbeli lopás büntette, 3 rendbeli lopás vétsége és 2 rendbeli lopás büntettének kisérletével vádoltatik; a 19 éves B. Árpád, a ki $4^1/_2$ éven át volt Aszódon, 28 rendbeli lopás büntette, 3 rendbeli lopás vétsége és 1 sikkasztás vétségével; a 22 éves B. Antal, a ki $4^1/_2$ éven át volt Aszódon, 20 rendbeli lopás büntette és 2 rendbeli lopás vétségével; a 20 éves N. Ferencz, a ki 6 éven át volt Aszódon, 36 rendbeli lopás büntette és 3 rendbeli lopás büntettének kisérletével; a 18 éves N. Gyula, a ki egyszer orgazdaság és háromszor lopás miatt volt már büntetve* és a ki az utolsó itélet értelmében 5 rendbeli lopás büntette miatt javitó-intézetben töltendő 2 évi fogházzal volt büntetve és ezen itélet következtében két éven át volt az aszódi javitó-intézetnek növendéke, 24 rendbeli lopás büntette, 1 rendbeli orgazdaság büntette és közbiztonság elleni kihágással vádoltatik; a 19 éves R. József, a ki $2^1/_4$ évig volt Aszódon, 7 rendbeli lopás büntettével és végül a 22 éves V. Ferencz, a ki $7^1/_2$ éven át volt az aszódi javitó-intézetnek növendéke, 2 rendbeli orgazdaság büntette, 2 rendbeli lopás büntettének kisérlete és 2 rendbeli lopás büntettével vádoltatik. △

— **A dijnokok és az irodaszerek.** A költségvetés indokolásából azt látjuk, hogy 1896-ban a bíróságok a dijnokok, a fütés, világitás és irodaszerek költségeinek fedezése körül az irodaátalány kezelésére vonatkozó rendeletekben engedélyezett maximális összegen belül mintegy 80,000 frtot takaritottak meg. Most tudjuk hát, miért oly késedelmes a kiadványozás, miért nincs kellő világitás a birósági helyiségekben, hogy miért nem adnak tollat az ügyvédeknek a pertárakban! A mi bíróságaink vezetőinek krajczáros politikája abban találja az érdemet és dicsőséget, hogy ha pár forintot — bár az igazságszolgáltatás érdeke ellenére — megtakarithat az irodai átalányból.

— **Az itéletnek a Btk. 277. §-a szerinti közzététele iránt hivatalból kell intézkedni.** *A budapesti kir. büntető törvényszék mint sajtóbiróság* Gergely Sámuel magánvádló keresetére rágalmazás vétsége miatt vádolt Csajághi Lajos elleni sajtóügyben végzett: A kir. sajtóbiróság a budapesti kir. főügyészség 1897 október 18-án 6297. szám alatt kelt inditványára az ügyiratokat a «Montagblatt» és a «Hétfői Ujság» részéről elkövetettnek mutatkozó s az 1848. évi XVIII. tcz. 35. §-a alá eső kihágás elbirálása végett a budapesti kir. büntető járásbirósághoz áttenni rendeli; egyidejüleg tekintettel arra, hogy a 82,568/96. B. sz. a. kelt itélet a «Magyar Hirlap» 1896 deczember 21-iki, az «Egyetértés» 1896 deczember 21-iki és a «Pesti Hirlap» 1896 deczember hó 20-iki számában nem a Btk. 277. §-a rendelkezésének megfelelően tétetett közzé, felhivja az utóbb megnevezett három hirlap kiadóhivatalát, hogy a fentebb megjelölt itéletet a Btk. 277. §-a rendelkezésének megfelelően, vagyis a lapnak a jelen végzés kézbesitése után megjelenő első száma elején tegye közzé. (1897 október 23. 72,473. sz. a.) *A m. kir. Curia végzett:* A semmiségi panasz elvettetik. *Indokok:* Gergely Sámuel magánvádló a hozandó itéletnek hirlapi közzétételét mind a vádlevélben, mind a főtárgyaláson kérte, azonfelül eme közzététel iránt az 1848. évi XVIII. tcz. 35. §-a és a Btk. 277. §. 3. bekezdése szerint időszaki lap tartalmával elkövetett büncselekmény esetében hivatalból kell intézkedni. Az esküdtszéki biróság tehát jogszerüen járt el, midőn itélete közzétételét elrendelte s ezzel szemben a magánvádlónak utólagos, nem is hiteles alaku elállási nyilatkozata nem jöhet figyelembe. Az 1848. évi XVIII. tcz. 35. §-a, illetőleg az 1880: XXXVII. tcz.-nek azt hatályban fentartó 7. §-a nem szünteti meg a Btk. 277. §. 3. bekezdésének hatályát, mivel az utóbbi az első helyen idézett törvény 35. §-ának szabályát magában foglalja s a mennyiben külön intézkedést is tartalmaz, ez nem ellenkezik a többször idézett 35. §. rendelkezésével. A törvény végrehajtása és a törvénynyel szemben engedetlenek megbüntetése külön tekintet alá esik. Ennélfogva az esküdtszéki biróság jogositva volt itéletének szabályszerü közzététele iránt azok ellen is intézkedni, kik a közlés elmulasztása miatt már meg voltak büntetve. A neheztelt végzés kézbesitési módja nem szolgálhat panasz alapjául, minthogy nem járt hátránynyal. (1897. évi deczember 7. 11,026. sz. a.)

* Ezen vádlott először 1892-ben büntettetett orgazdaság vétsége miatt 14 napi elzárással; másodszor ugyanazon évben lopás vétsége miatt 4 heti elzárással (85. §. 4. pont.); harmadszor 1893-ban lopás vétsége miatt 1 havi fogházzal és utoljára 1894-ben 5 rendbeli lopás büntette miatt javitó-intézetben töltendő két évi fogházra itéltetett.

— **Nyilt kérdés.** Egyik olvasónk veti fel a következő kérdést. Az örökhagyó után maradt egy az ő czége alatt bejegyzett üzlet. Jelentkezik több örökös. Az egyik örökös hitelezője a hagyatéki tárgyalás előtt, tehát a hagyatékátadó végzést megelőzőleg végrehajtást akar vezetni adósának igényelt örökrészére. Hogyan eszközlendő ez a végrehajtás?

— **A Magyar Jogászgyülés állandó bizottsága** még mindig aluszsza az igazak álmát. Másfél évvel ezelőtt választották meg a bizottságot, és még meg sem alakult. Egy hónappal ezelőtt azt a biztató hirt bocsátották ki, hogy az alakuló ülésre a meghivók már alá vannak irva és legközelebb szét is küldik azokat. Azóta azonban ismét minden csendes lett. Vajon mi okozhatta az ujabb halasztást?

— **Dr. Pap József,** budapesti ügyvéd, kinek több jeles dolgozata jelent meg a szaklapokban, a Plósz-féle perrendtartási tervezetről hosszabb tanulmányt irt, mely január havában fog megjelenni.

— **Fővárosi életkép.** A rendőrség minap egy budapesti születésü 26 éves napszámost tartóztatott le, a kinek neje egy bárczás kéjnő, és ez a férjét kitartja. A férj eddigelé csavargás miatt már *harmincznyolczszor* volt a rendőrségi toloncházban elzárva és ezen egyént, tekintettel itteni illetőségére, Budapestről eltolonczolni nem is lehet. △

— **A pactum reservati dominii.** A budapesti kir. büntető *törvényszék* sikkasztással terhelt F. D. és társa elleni bünügyben a 72,127/97. B. szám alatt hozott végzéssel az eljárást megszüntette. Indokok: «A Singer varrógép társaság képviselője feljelentést tett F.-né és férje ellen, mert ezek f. é. január elején egy 80 frtos varrógépet 5 frtos havi részletre vevén, noha terheltek a szerződésben beismerték, hogy a gép tulajdonukba csak a vételár teljes lefizetése esetén megy át s addig az eladó tulajdonjoga fenmarad, a gépet mégis eladták, a melyre 6 frt előlegen kivül mit se fizettek s ez összeget is az ügyletet közvetitő ügynök G. Salamon előlegezé nekik. Megállapitá a vizsgálat, hogy a gépet 15 frton nyomorból F. D.-né eladta K. Karolinnak, Ezen esetben azért nem forog fen a sikkasztás vétsége. mert terheltek a gép megvétele után annak tulajdonába léptek legott, igy a birtokukba jutott gép reájuk idegennek tekinthető nem lévén, annak az őket arra megillető és hazai jogunkban a jelzett fentartástól nem korlátozható tulajdonjogból kiindulva minden esetre jogosult időközi eladása velük szemben jogtalan eltulajdonitást nem képez. Ide vonatkozólag a felek közt létrejött szerződésbeli megállapodás nem változtathatja meg az adásvételi ügylet jogi természetét és nem lehet irányadó ép oly kevéssé, mint a szerződésnek ama pontja sem, melynek értelmében a gépnek a teljes vételár teljes kifizetése előtt történendő eladása «büntetendő cselekménynek tekintetik». Ezen adásvételi ügyletből származó és a gép hátralékos vételára követelésére irányuló igény pedig nem tartozik a büntető bíróság hatáskörébe.» △

— **A tőzsdei áruüzleti szokásokról.** A budapesti ügyvédi körben érdekes vita folyik. *Dr. Balog Arnold* előadó inditványozta, hogy az ügyvédi kör intézzen felterjesztést az igazságügyminiszterhez az állami törvényekkel ellenkező tőzsdei szabályok hatályon kivül helyezése iránt.

Dr. Nágel Ferencz inditványozta, hogy az 1881. évi LIX. tcz. 94. §-a olykép módositassék, hogy annak *d)* pontja kihagyassék, továbbá, hogy a novella 96. §-a oda egészittessék ki, mikép az ezen szakaszban részletezett alaki sérelmek esetén megengedett felfolyamodáson felül, engedtessék meg a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön birói ságainak itéletei ellen felülvizsgálat a jogkérdés tekintetében.

Dr. Misner Ignácz szerint a tőzsdei szabályok szükségesek és rationabilisabbak is, mint kereskedelmi törvényre vonatkozó szabályai. Részletesen kimutatja, hogy az előadó által felhozott pontokban a tőzsdei szabályok találták meg a helyes utat, nem a kereskedelmi törvény. Nem fogadja el az előadó inditványát.

Dr. König Vilmos szerint az előadó kiindulási pontja téves, mivel a tőzsdebiróság nem állami biróság, hanem választott biróság. Jury, mely nem tartozik számot adni arról, hogy mily szabályok szerint itél. Ha a felek a tőzsdei szokásoknak magukat alávetik, ezen szokások alkalmazandók. Nem ott találja a hibát, a hol az előadó, mert a tőzsdei különös szabályokra mindenütt és mindig szükség volt és szükség lesz, habár elismeri, hogy nem egy intézkedése e szabályoknak igazságtalan. A hiba abban van, hogy a felek alávetik magukat aláirásukkal olyasvalaminek, a miről nem is tudnak. A következő inditványt nyujtja be: Oly szerződés, mely az egyik fél által állandó használatra előkészitett, de terjedelménél vagy tartalmánál fogva csak behatóbb tanulmány esetén átérthető szerződéstervezethez való hozzájárulás által jött létre, a hozzájáruló fél részéről megtámadható, ha a fenforgó körülményekből következtetni lehet, hogy az utóbbi a tervezet tartalmát nem ismerte. A megtámadás ki van zárva, ha a szerződő fél a tervezet tartalmára komolyan figyelmeztetve lett, ha annak megismerésére kellő alkalom nyujtatott, ha a szerződés tartalma a forgalomban szokásossá vált feltételeknek megfelel vagy ha a szerződést kereskedő, üzleti körében kötötte meg.

Nemzetközi Szemle.

— **Egy ultramontán ujságban** Németországban «die Macht des Glaubens, dessen die Sittlichkeit fördernde Kraft und geistbefreiende Wirkung» evangelikus humbugnak jelezteteett, a miért a lap perbe fogatott. Az illető rajnai törvényszék a szerkesztőt felmentette; mert a czikkben az evangelikus egyház meggyalázását (eine Beschimpfung) nem találta fenforogni; mivel az evangelikus vallás szabályai nem tekinthetők valamely keresztény egyház intézményének, vagy szokásának, és a *humbug*-féle jelzés nem is vonatkozik az egyházra mint ilyenre. Az államügyész felülvizsgálattal élvén, a birodalmi törvényszék az itéletet feloldotta.

— **A franczia bünvádi eljárási novella,** melyről már megemlékeztünk, a védelemnek megadja a jogosultságot, hogy az egész elővizsgálat alatt assistáljon a vádlottnak. A védő szabadon konferálhat a letartóztatott vádlottal tanuk nélkül. A vádlottat csak védője jelenlétében szabad kihallgatni vagy szembesiteni, hacsak a vádlott maga nem mond le a védő megidézéséről. (L'inculpé détenu ou libre ne peut être interrogé ou confronté, à moins qu'il n'y renonce expressément, qu'en présence de son conseil ou lui dûment appelé.) A védő kérdéseket és észrevételeket is tehet. A vizsgálati iratokba ugyszólván korlátlanul betekinthet s a vizsgálati aktusokról értesitést kap. Védő lehet az «avocat», a «stagiaire» és az «avoué». Mutatja ezen szabályozás, hogy Francziaországban mily nagy bizalommal viseltetik a törvényhozás a védelem képviselői iránt egyrészt, másrészt a vizsgáló birák buzgalma és tapintatossága iránt. Mert az igy szervezett elővizsgálatot a védő meghiusithatja, a vizsgálóbiró pedig ezer ürügyet és indokot kap az elhuzásra. A legfontosabb kérdés az, hogy a vizsgálati fogság kinyujtása nélkül keresztül lesz-e vihető az uj rendszer. Az igazságügyminiszter az utasitást, melylyel a törvényt kiséri, a következő szavakkal zárja be: Les législateurs ont, pour ainsi dire, convié les magistrats à les aider dans cette tâche ardue mais si digne de solliciter leur zêle, leur activité, et leur dévouement. — Az uj törvény különben az előzetes letartóztatás módozatairól és tartamáról is foglal magában intézkedéseket. Ezekről a többi intézkedésekkel összefoglaltan közelebb szólunk.

—

Mai számunkhoz mellékeljük a főlap évi tartalommutatóját. A melléklap második félévi tartalommutatóját január hó folyamán küldjük szét.

—

Ujonnan belépő előfizetőinknek megküldjük dijmentesen a magánjogi kodifikationális bizottság jegyzőkönyveinek első füzetét. A második füzetet január folyamán kiadjuk és szintén dijmentesen küldjük meg előfizetőinknek. Franklin-Társulat.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 16.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája